Ankara Üniversitesi
Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayın No: 604
Kamu Yönetimi Araştırma ve Uygulama Merkezi: 8
Türkiye Cumhuriyeti İdare Tarihi Araştırması (TİDATA)

AÇIKLAMALI
YÖNETİM ZAMANDİZİNİ
1919 – 1928

CİLT - II

Nuray Ertürk KESKİN (Editör)
Fatma Eda ÇELİK
Recep AYDIN
M. Burcu BAYRAK
Aslı YILMAZ
Esra DİK

Ankara, 2012

Ankara Üniversitesi Yayın No: 360

(c) AÜ SBF KAYAUM, Nuray E. Keskin (Ed.)

Açıklamalı Yönetim Zamandizini: 1919-1928
Türkiye Cumhuriyeti İdare Tarihi Araştırması (TİDATA)
AÜ SBF Kamu Yönetimi Araştırma ve Uygulama Merkezi: 8
Ankara, 2012

Prof. Dr. Birgül Ayman GÜLER, Proje Yöneticisi (Nisan 2009-Mart 2011)
Doç. Dr. Koray KARASU, Proje Yöneticisi (Nisan 2011-Aralık 2011)
Doç. Dr. Cenk REYHAN, Proje Danışmanı
Yrd. Doç. Dr. Nuray Ertürk KESKİN
Fatma Eda ÇELİK
Recep AYDIN
M. Burcu BAYRAK
Dr. Aslı YILMAZ
Esra DİK

ISBN: 978-605-136-074-4

1.Kamu Yönetimi 2. Türk İdare Tarihi 3. Cumhuriyet Tarihi 4. Yönetim Zamandizini
I. Keskin, Nuray Ertürk (Ed.), II. Açıklamalı Yönetim Zamandizini: 1919-1928

Yayına Hazırlama: Serpil Hoşafçı
Kapak Tasarım: Fikret Sarı

Baskı Yeri:
Ankara Üniversitesi Basımevi
İncitaşı Sokak No: 10 06510 Beşevler / Ankara
Tel: 0312 - 213 66 55
Basım Tarihi: 21.12.2012

Yayın Yeri:
AÜ Siyasal Bilgiler Fakültesi
KAYAUM Müdürlüğü
Cebeci – Ankara

Tel: (0312) 595 12 85
Eposta: kayaum@politics.ankara.edu.tr
Site: http://kayaum.politics.ankara.edu.tr

Bu çalışma
Ankara Üniversitesi Bilimsel Araştırma Projeleri Müdürlüğünce desteklenmiş
ve Nisan 2009- Aralık 2011 tarihleri arasında gerçekleştirilmiştir.

İÇİNDEKİLER

Kısaltmalar v
Sunuş vii

Yirmili Yıllarda Yönetim 1
Nuray E. KESKİN

1919: İşgal Yönetimi ve Kurtuluş Örgütlenmesi 15
Nuray E. KESKİN

1920: Bağımsız ve Halka Doğru Yönetim 195
Nuray E. KESKİN

1921: Savaş Yönetimi ve Yönetimin Merkezileşmesi 453
Fatma Eda ÇELİK

1922: Yeni Türkiye'yi Kuracak Zafer İçin Beşeri ve Mali Kaynakların Yönetimi 923
Fatma Eda ÇELİK

1923: Savaşın Sonu ve Yeni Rejimin İlanı: Cumhuriyet 1327
Recep AYDIN

1924: Rejimin Güvence Altına Alınması ve Anayasal Kuruluş 1541
M. Burcu BAYRAK

1925: Karşı Devrimciliğin Tasfiyesi ve Cumhuriyet'in Yönetsel Kuruluşu 1737
Aslı YILMAZ

1926: Devrimin Toplumsal-Ekonomik İlişkilerinin Hukuki Kuruluşu ve Yönetsel Omurgası 1909
Aslı YILMAZ

1927: Yönetsel Örgütlenme 2071
Esra DİK

1928: Harf Devrimi ve Laikliğin İlanı 2181
Esra DİK

1927-1928 Devlet Teşkilatı 2277

Genel Kaynaklar 2307

Araştırmacılar Hakkında 2321

Kişi Adları Dizini 2325

Konu Dizini 2343

KISALTMALAR

Zamandizin sayfalarında son sütunda kullanılan kısaltmalardan bazıları kurum, bazıları süreli yayın, bazıları da kitap adlarını temsil etmektedir. Kitaplarda kullanılan kısaltmalar kitabın başlığının ilk harflerinden oluşmaktadır. Okuyucu tam künyeyi görmek için bu kitabın sonundaki "genel kaynaklar"a gitmeli, başlık kısaltmasının yanındaki yazar soyadına/yayın adına bakmalıdır.

AAK: Anadolu Ajansı Kronolojisi
ABE: Atatürk'ün Bütün..., 2004
ADTE II: Ergün
AG: Alemdar Gazetesi
AK: Atatürk Kronolojisi
AkG: Akşam Gazetesi
AKSCK: Özakman, 1999
AlG: Albayrak Gazetesi
ATA: Boğaziçi
ATCK: Kocatürk, 1983.
AS: Açıksöz Gazetesi
Aybars: Aybars, 2009
AyD: Aydınlık Dergisi
BCA: Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi
BMM: Büyük Millet Meclisi
BK: Bakanlar Kurulu
BM: Birleşmiş Milletler Resmi Internet Sitesi
BMM-İG: Demirel, 2007
BOA: Başbakanlık Osmanlı Arşivleri
C: Cilt
CA: Cemiyeti Akvam (Milletler Cemiyeti)
CHF: Cumhuriyet Halk Fırkası
CR: Cerideyi Resmiye Gazetesi
CDİMSOK: Uluatam, 2001.
Çİ: Ener, 1963
D: Devre
DB: T.C. Dışişleri Bakanlığı, Uluslararası Antlaşmalar Arşivi
DCAÖ: Gök, 2007
DU: Blaisdell, 1979
EUSC: Warren, 2010
FH: Hot, 2004
GB: Uluatam, 2001
GCZ: Gizli Celse Zabıtları
GM: Gayei Milliye Gazetesi
HB: Akbal
HM: Hâkimiyeti Milliye Gazetesi
HTK: Baykal, 1974
HTVD: Harp Tarihi Vesikaları..
İ: İçtima
İBA I: Şimşir, 1973
İBA III, IV: Şimşir, 2000
İH: Karabekir, 1969-2008
İHEP: Karabekir, 2001
İHMM: Akşin, 1976
İkG: İkdam Gazetesi
İlG: İleri Gazetesi
İM: Aybars, 1988
İŞ: Ergin, 1996
İTC: İttihat ve Terakki Cemiyeti
İYT: Karahanoğulları, 2005
KB: Genelkurmay, 1989
Kızılay: Hilali Ahmer…
KSG: Sarıhan, 1993-1996
KSİB: Gotthard, 1972
KSMAK: Müderrisoğlu, 1974
KSMK: Müderrisoğlu, 1981
LK: Öztoprak, 1995
MEB: "Bursa Konuşması"
MC: Milletler Cemiyeti
Mİ: Karay, 1964

MMB: Gökbilgin, 1965
MMİA: Şapolyo, 1967
MMO: Önal, 1968
MS: Şimşir, 1972, 1985
MMV: Erdeha, 1975
ÖG: Öğüt Gazetesi
PS: Peyamı Sabah Gazetesi
RBr: “United Kingdom”
RG: Resmi Gazete
RnG: Renin Gazetesi
RGr: "Greece"
RIC: “Ireland”
RIT: "Italy"
RPİ: Aydoğan, 2001
S: Sayı
SdR: Senato della Repubblica
SDYS: Borak, 1997
SF: Serveti Fünun
Sİ: Şimşir, 1972
SiT: Armaoğlu, 1975
SNGP: Cornell, 2001
SRG: Sebilürreşad Gazetesi
SY: Berber, 1997
TA: Aydemir, 1975
TAİED: Çiçek
TAR: Ökçün, 1997
TCF: Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası
TCSYK: Anadolu Ajansı, 2004
TD: Akın, 2001
TDP: Oran vd., 2002.
TDTÜÖ: Keskin, 2009
TE: Tevhid-i Efkâr Gazetesi
THA: Pehlivanlı, 1993
TİH: Genelkurmay, 1962-1965
TİH-GC: Genelkurmay, 2009
TKSK: Jaeschke, 1970
TKSK I: Jaeschke, 1984
TKSK II: Jaeschke, 1973
TMM: Bıyıklıoğlu, 1992
TSA: Soysal, 1989
TSMİ: Ortaylı, 1974
TSP: Tunaya, 2003
TPB: Hosfeld, 2005
TTC: Türk Tayyare Cemiyeti
TTDK: Kırkpınar, 2001
TV: Takvimi Vekayi
VG: Vakit Gazetesi
VH: Tengirşenk, 1967
VhG: Vahdet Gazetesi
YD: Yeni Dünya Gazetesi
YG: Yenigün Gazetesi
YH: Yeni Hayat Gazetesi
ZBİH: Tepeyran, 1946
ZC: Zabıt Ceridesi

1923: SAVAŞIN SONU ve YENİ REJİMİN İLANI: CUMHURİYET

Recep AYDIN*

1923 yılını önceleyen iki temel olay, yılın genel özelliğini belirlemektedir. Bunlardan biri Kasım 1922'de Osmanlı hükümetinin ortadan kalkmasıyla iki hükümetli yapının sona ermesidir. Diğeri ise uluslararası düzlemde Ankara hükümetinin siyasal olarak tanınmasını getirecek olan Lozan görüşmeleridir. Saltanatın ortadan kalkması yeni rejimi Cumhuriyet'e yaklaştırmış, yılın başlarında meşrutiyet olarak anılan rejim, yıl sonunda Cumhuriyet'e dönüşmüştür.

Genel seçimle Meclis'teki muhalefet büyük ölçüde tasfiye edilmiş, bu muhalefetin İstanbul'daki "destekçileri" İstanbul'da kurulan İstiklal Mahkemesi tarafından etkisiz hale getirilmiştir. İç düzenin tesisi adına da eşkıyalık ve çetecilikle mücadele edilmiş ve yıl sonunda bu mücadele sonuçlarını vermiştir.

Siyasi merkezileşme çabası olarak adlandırılabilecek bu sürece yönetsel bir merkezileşme de eşlik etmiştir. İcra Vekilleri Heyeti'nin kuruluş ve işleyişi belli bir düzene kavuşmuştur. Yürütmeyi kuvvetlendirmeye çalışan hükümet yargı alanında da önemli adımlar atarak süreci yönetecektir.

Cumhuriyet'in ilanı yılın en önemli olayıdır. Böylece "hakimiyeti milliye" olarak anılan temel ilke hayat bulmuş olacaktır. İlanla "eski rejim"den tam anlamıyla bir kopuş gerçekleşecektir. İstanbul'un düşman işgalinden kurtulması ve Ankara'nın başkent yapılması bu kopuşu önceleyen iki temel olay olarak karşımıza çıkmaktadır.

Aşağıda, öncelikle "hakimiyeti milliye"nin temel kurumu olan Meclis üzerinde durulacaktır. Öne çıkan kimi siyasi ve idari olaylara değinildikten sonra siyasi merkezileşme olarak anılan sürece değinilecektir. Sonrasında iç düzenin tesisi ve yönetsel yapıdaki değişim incelenecektir.

BİRİNCİ MECLİS'İN SONU ve YENİ DÖNEM

1923 yılı hem savaşın sona erdiği hem de Cumhuriyet'in ilan edildiği yıldır. Lozan Antlaşması bağımsızlığı simgelerken, yapılan genel seçim yeni dönemin işaretçisidir. Yeni dönemde savaşın etkileri silinmeye çalışılacak, bir taraftan da iç düzenin tesisi için çaba gösterilecektir. Lozan'la dış güvenlik meselesi hallolduğundan, İkinci Meclis yönünü "düzen"e çevirecektir. Bu, savaş şartlarında kurulmuş olan idari mekanizmanın normal seyrine dönüştürülmesi olarak yorumlanabilir. Yıl bu özelliği itibariyle bir geçiş yılıdır. Savaş şartlarının sona erdiği ve idarenin ve siyasetin merkezileştirilmeye çalışıldığı bir geçiş yılı…

* Arş.Gör., Ankara Üniversitesi Yönetim Bilimleri Anabilim Dalı.

Aşağıda yasama süreciyle ilgili dikkat çeken birkaç nokta ve önemli olaya değinildikten sonra hükümet biçiminin ve başkentin belirlenmesi ile siyasi ve iktisadi dönüşümü gösteren Lozan ve İzmir İktisat Kongresi üzerinde durulacaktır.

Meclisin İşleyişiyle İlgili Birkaç Konu

Gerek Meclisin çalışma düzeni gerek incelediği konular açısından Birinci Meclis'le ikincisi arasında farklılıklar bulunmaktadır. Birinci Meclis savaş meclisi olup görevi bağımsızlığa kadar mücadele etmektir. Bu nedenle 1921 Anayasası'nda, bu Meclisin bağımsızlığa kadar dağılmadan toplanması öngörülmüştür. Genel seçimden sonra kurulan "İkinci Meclis" ise barışın sağlandığı bir ortamda görev yapacaktır. Bu nedenle devletin inşası ve iç düzenin tesisi konusunda çalışacaktır.

Meclisin işleyişiyle ilgili dikkat çeken bir tartışma içtüzükteki boşluklardan kaynaklanmaktadır. İçtüzük ve usul tartışmaları yıla yayılmış görünen aksaklıklara neden olmaktadır. Bu tartışmaların özellikle Birinci Meclis'te olduğu görülmektedir. Bazı konuların tartışmalarında içtüzükteki boşluklar nedeniyle Meclis Başkanı'yla mebuslar arasında sıkıntı çıkmaktadır. Oylama usulleri, soru önergeleri ya da gündem oluşturma gibi bazı faaliyetlerde izlenecek yöntemler Mecliste uzun tartışmalara neden olmuştur. Öyle ki kimi durumlarda bu tartışmalar asıl konuyu geride bırakacak kadar öne çıkmaktadır. Osmanlı Meclislerinin etkilerini bu çerçevede 1923 yılında da görmek ilginçtir. Kimi konularda işleyiş Osmanlı'da uygulama bulmuş olan durumlara göre belirlenmekte, bu yolla içtihat kazanmaktadır. Aynı zamanda Birinci Meclis'in savaşta kurulmuş olması bu tip usul tartışmalarının kenara itilmesine neden olmuş ve bu konuda düzenleme yaparak mesai harcamaktan kaçınılmış gibi görünmektedir.

İşleyiş açısından 1923 yılında birkaç sorun dikkat çekmektedir. İçtüzükle ilgili boşluklar, Meclisin bazı yargısal kararları ve izin meselesi Meclis işleyişini zora sokan ve yavaşlatan birkaç durum olarak öne çıkmaktadır. Ayrıca yılın başlarında gizli celselerdeki tartışmaların dışarıya yansıması ve yabancı basında dahi yer bulması da uzunca tartışılmış bir konudur.

Bunun yanında Mecliste Mustafa Kemal Paşa'nın çok fazla söz almaması da dikkat çekicidir. Özellikle yılın başlarında uzun yurt gezilerinde bulunan Mustafa Kemal Paşa, Mecliste bulunsa bile çok fazla söz almamaktadır. Meclis Başkanı seçilmesi ya da yasama yılı açılışları gibi konular dışında, Cumhurbaşkanı seçildiğinde söz almıştır. Buna rağmen önemli tartışmalarda etkisi açıktır.

Meclisin Yargısal Faaliyetleri

Bir sorun alanı Hıyaneti Vataniye uygulamaları ve Meclisin yüksek yargı yetkisini de kısmen elinde bulundurması nedeniyle ortaya çıkan yargısal faaliyetlerdir. 1923 yılında çıkarılan yasa sayısı kadar "yargısal karar" alınması dikkat çekicidir.[1] İdam kararlarının ve Hıyaneti Vataniye suçlarından yargılananların hükümleri Meclise gelmekte ve Meclis, son sözü söyleme hakkını kullan-

[1] Bu yargısal faaliyetler Heyeti Umumiye kararı olarak düzenlenmiştir.

maktadır. Tartışmalarda Meclisin böyle bir yetkiye sahip olup olmadığından, mebusların Ceza Hukukuna hakim olmamalarına kadar çok çeşitli tepki ve eleştiriler gelmiştir.

24 Şubat 1923 günlü içtimada bir mahkeme kararının görüşmelerinde, konu kısmen tartışılmıştır. Kişi hakkındaki karar ve Adliye Encümeni mazbatası okunduktan hemen sonra Meclisten "ne anladık?" sesleri gelmiş ve İzmir mebusu Abdullah Efendi konuyla ilgili söz almıştır.[2] Mebusa göre "… siyasi bir Meclisin böyle işlerle uğraşması katiyen doğru" olmayıp bu işlerin yüksek mahkemelere bırakılması gerekmektedir.

Abdullah Efendi'nin konuşmasından sonra da konunun adaletsizlik yarattığı ifade edilerek süreçte ne zanlının ne mahkumun dinlendiği ne de olayın anlaşılabildiği vurgulanacaktır.

Tartışmada asıl önemli vurguyu Erzurum mebusu Durak Bey yapacaktır. Karar vermek bir tarafa konuyu dahi anlayamadığını ifade eden mebus büyük vebal altına girildiğini söylemektedir. Bu işlemin yapıldığı kanunun çıktığı zaman Mahkemei Temyiz bulunmadığını belirten Durak Bey, artık Temyiz Mahkemesi olmasına rağmen konunun Adliye Encümeni vasıtasıyla Meclise geldiğini belirterek buna artık gerek kalmadığını savunmaktadır.

Tartışmalar bir süre daha devam etmiş ve sonrasında bir an önce ilgili kararın verilmesi gerektiğini savunanlarca oylama yapılmış ve karar tekrar görüşülmek üzere Adliye Encümeni'ne gönderilmiştir. Bunun yanında benzer örneklerin Meclise gelmemesi yönünde verilen takrirler Adliye Encümeni'ne sevk edilmiştir.

Mebus "Mezuniyetleri" Meselesi

Meclisin bir diğer dikkat çeken tartışması mebusların izinleri hakkındadır. Meclis toplantılarında çok defa gündeme gelen konu, mebusların izinlerinin Meclisçe onaylanması, izin alan çok sayıda mebus nedeniyle oturumlarda yeterli çoğunluk sağlanamaması gibi durumlara neden olmuştur. Yıl genelinde izin konusunda gözlenen eleştirilerin, izin konusunun onaylanmasının yarattığı mesai, Meclis toplantı ve karar yeter sayılarının sağlanamaması ve izinlerin takibi gibi meselelerde yoğunlaşmış olması dikkat çekmektedir. İzin sorunu, Anayasada seçim kararı ile ilgili düzenleme yapılırken iyice göz önüne çıkmıştır.

Seçimle ilgili ilk düzenleme 1 Nisan günü gündeme gelmiş ve gerekli yasal değişiklikler yapılmıştır. Seçim kararının alınmasından hemen sonra ise mebusların seçim bölgelerine gitmesi durumu ortaya çıkmıştır. Meclis çalışır halde olduğundan mebusların seçim bölgelerine gitmelerinin sıkıntı yaratacağı açıktır. Bunun üzerine 5 Nisan 1923 günlü içtimada mebusların izinleriyle ilgili bir Divanı Riyaset (Meclis Başkanlığı) kararı tartışılmıştır. Kararda çok sayıda mebusun izinli olduğu, bunun yanında, sağlık nedeniyle izin isteyenlerin yanında izin hakkını talep eden de çok sayıda mebus bulunduğu bildirilmekte, izinlerin ve-

---

[2] Söz konusu karar "Hıyaneti Vataniyeden on sene küreğe mahkûm sabık Muhtar Yürükoğlu Mehmed" hakkındadır. Karar No. 355, *TBMM ZC*, D:1, C:27, İ: 198.

rilmesi durumunda *nisabı müzakere*nin (toplantı yeter sayısı) sağlanamayacağı Meclise bildirilmektedir.[3] Bunun üzerine yapılan tartışmalarda mebusların seçim bölgelerine gitmelerinin doğal hakları olduğu ama bir taraftan da Mecliste kesinti olamayacağı ifade edilmiştir. Özellikle Erzurum mebusu Durak Bey izin meselesine şiddetle karşı çıkmaktadır. Durak Bey'e göre önemli olan seçim ya da seçilmek değil mevcut durumda yaptıkları vazifedir. "Efendiler üç seneden beri tarihe hârikalar kaydeden Meclis, acaba böyle bir ay suretiyle dairei intihabiyeyesine gitmek için bu tarihe altın kalemle yazdırdığını silecekler midir? Bu tarihini lekeliyecek midir?" gibi sorular sorarak keskin bir dille konuşan mebus "İyi düşünelim, eğer böyle bir karar ittihaz edersek ve buradan arkadaşlarımız mezuniyetle dairei intihabiyelerine [seçim bölgelerine] giderlerse bir daha iki, üç aya kadar burada içtima etmek imkânı olamaz" diyerek bir öngörüde bulunmaktadır. Zaten sonuç da o yönde olacaktır. Durak Bey'in önerisi mebusların geri çağırılması ve gelmeyenlerin istifa etmiş sayılmaları yönündedir.[4]

Durak Bey'e rağmen söz konusu izinler hakkında, yaklaşan Ramazan ayı nedeniyle bir çeşit ertelemeye gidilmesine karar verilecektir. Ramazan ayında, önceki senelerde bir haftayla bir ay arasında değişen tatiller ilan edilmiştir. 1923 yılı için de benzer bir şekilde tatil ilan edilerek ve tatil de biraz uzatılarak mevzu hallolabilecektir. Verilen karar bu yönde olmuş ve izin meselesi görüşmelerinin Ramazan tatili görüşmelerine kadar ertelenmesine karar verilmiştir. Buna rağmen Meclis 16.04.1923 günü ikinci celsesini yeterli çoğunluk olmadığından toplayamamıştır. 21.05.1923 günü tekrar toplanmaya çalışıldığı ama yine yeterli çoğunluk sağlanamadığı anlaşılmaktadır.[5] O günkü içtimadan Meclis ancak 11 Ağustos'ta yani ikinci devrenin başlangıcında toplanabilecektir.

İzin meselesi İkinci Meclis'te de tartışma konusu olmaya devam etmiştir. Son olarak yıl sonunda izin meselesi ile ilgili olarak kanun teklif ve tasarıları verilse de Meclisten geçmeyecek ve bu düzenlemeler kanunlaşamayacaktır.

Gizli Celselerin "Gizliliği"

Meclis görüşmelerinin doğrudan basında yer alması, gizli olarak toplanan celselerdeki tartışmaların yabancı gazetelerde çıkması Mecliste tartışmalara neden olmuştur. Bunun yanında birçok mebus doğrudan gazetelerde yazmakta hatta gazete sahibi olan mebuslar bulunmaktadır.[6] Çoğu gazetede güncel tartışmalar ve genel siyaset, eğitim, edebiyat gibi konularda mebusların yazıları dikkat

---

3 "Mebuslara, Meclisin nisabını müteessir etmiyecek tarzda izin verilmesi hususunun bir karara bağlanmasına dair Büyük Millet Meclisi Riyaseti Saniyesi tezkeresi", *TBMM ZC*, D:1, C:28, İ: 18

4 Aynı yer.

5 16.04.1923 günlü Zabıt Ceridesinin sonunda Meclisin o gün ikinci celseyi toplayamadığı yazmaktadır. Aşağıdaki metin aynen alıntılanmıştır: "Nisabı ekseriyet hâsıl olamadığından o gün ikinci celse açılamamış ve içtimaî âtî 21 mayıs 1339 tarihîne bırakılmıştır. O gün de nısabolmadığından meclis açılamamış ve 11 ağustos 1339 tarihînde ikinci devre faaliyete başlamak üzere birinci devre kapanmıştır." *TBMM ZC*, D:1, C:29, İ:26, s. 240.

6 Örneğin Yeni Gün ve sonra Anadolu'da Yeni Gün adını alan ve Ankara hükümetini destekleyen gazetelerin sahibi Yunus Nadi'dir.

çekmektedir. Mecliste önemli sayıda akademisyenin bulunması da bu çerçevede tartışılabilir. Ama asıl tartışma gizli celsedeki bir oturumun doğrudan gazetede yer almasıyla patlak vermiştir. Böyle olunca aslında gizli celselerin pek gizli olmadığı anlaşılmış ve ağırlıkla Lozan veya savaş ihtimali gibi konuların tartışıldığından bu mesele ciddi bir tepkiyle karşılaşmıştır.

İlk olarak 25 Ocak 1923 günlü gizli celse oturumunda tartışmaların basına yansıması meselesi dikkat çekmiş ve bunun üzerine Ali Şükrü Bey ile İcra Vekilleri Heyeti Reisi Hüseyin Rauf Bey arasında bir tartışma yürüse de konunun doğrudan görüşülmesi 24 Mart 1923 günlü gizli toplantıda gerçekleşmiştir. Burada Hüseyin Avni Bey doğrudan konuyu gündeme getirmiş ve sert bir çıkış yapmıştır. Son birkaç yıldır sinirlerine hakim olduklarını ve dışarı bir havadis sızmadığı ve gizli celselerin faydalarını gördüklerini ama bu yıl sinirlerinde gevşeme olduğunu ifade eden mebus, gizli celsede konuşulan konuların doğrudan dışarı aktarıldığını ifade etmektedir. Tartışmaların doğrudan Times ve Tan gazetelerinde yer aldığını bildiren mebus "Aklına dimağına güvenemeyen adam" Mecliste oturamamalıdır ve "(e)ğer casus ise alçaktır"[7] diyecek ve gerekirse mebusların birbirlerini kollamaları gerektiğini belirtecektir. Sonrasında ortam sakinleşmiş ve konu tekrar gündeme gelmemiştir.

Ali Şükrü Bey'in Katli

Yılın öne çıkan olaylarından biri de Meclisteki muhalefetin önemli isimlerinden Ali Şükrü Bey'in öldürülmesidir. Meclisin yeni seçim kararı almasından önce meydana gelen olay, önce Ali Şükrü Bey'in gaybubeti olarak Meclise yansımış sonrasında ise ortada bir cinayet olduğu anlaşılmıştır. Meclisteki muhalefetçe cinayetin siyasi olma ihtimali gündeme getirilince tartışma hararetlenmiştir.

Cinayet ilk olarak 29 Mart 1923 günlü içtimada gündeme gelmiştir.[8] Hüseyin Avni Bey söz alarak hararetli bir konuşma yapmıştır. Mebus, konuya doğrudan girerek heyecanlı olduğunu ve sözünün kesilmemesini istirham ederek söze başlamıştır. "Mebus bu milletin ismetidir… Tecavüz arkadaşlarımıza değil, bir milletin namusunadır" sözleriyle konuyu açan mebus, "memleketin sahibi, azametli bir tarih sahibi, namusuna hâkim bir milletin mebusu"nun kaybolduğunu ve hükümetin iki gündür bulamadığını söylemektedir. Sözlerine devam eden mebus söz konusu cinayetin adiyen işlenmiş olmasını temenni edecek ve "Ya siyasi ise efendiler! Ya siyasi ise?" diye sorarak memlekette hangi fikir olursa olsun herhangi bir fikrin önderinin öleceğinin anlaşıldığını belirtecektir. Hüseyin Avni'nin vurgusu bir bakıma hükümeti sorumlu görmesinden kaynaklanmaktadır. Konuşmasına "Türk Milleti bir sancak çekmiş. Onu namus telâkki etmiş ve onun altında kanunlar neşretmiş. Bu kanunun fevkine çıkan alçaklar kahrolsun efendiler... kendini gayrimesul, kanunun fevkinde telâkki edenler namussuzdur." diyerek devam edecektir. Hâkimiyeti milliyenin, memlekette oyunu serbestçe

---

7 *TBMM GCZ*, C:26, D:1 İ:180.
8 *TBMM ZC*, D:1, C:28, İ:13.

kullanmak, fikrini özgürce dile getirmek demek olduğunu vurgulayacaktır. "Ankara denilen köy kadar bir yerde zabıtasiyle, ordusiyle, milletiyle, meclisiyle, hükümetiyle hepsi mevcudolan Ankara'da Ali Şükrü Bey kaybolmuştur ve bulunamamaktadır" diyen mebus, hükümetin bu cinayeti açığa çıkarması gerektiğini söyleyerek cinayetin adi bir cinayet olmasını umduklarını ama eğer değilse de hesabının milletçe sorulacağını belirtecektir. Ayrıca faillerin yargılanması için Meclisten de söz isteyecektir. Ancak bu yolla Meclisin çalışabileceğini belirtecektir.

> Vekiller kendileri çekilsinler! Onların kudretleri yoksa Heyeti Celile âciz değildir. Şerefinizi, namusunuzu, kanununuzu muhafaza edecek bir Hükümet teşkil edersiniz. Bu suretle müzakereye imkân vardır. Aksi takdirde paydos efendiler! Paydos! Biz mademki üzerimize aldığımız vazifeyi idare edemiyoruz, onun için biz paydos edelim. Millete hakkını verelim. O, hakkını da, şerefini de, dinini de muhafaza eder. Ben de onun bir ferdi olarak iftihar ediyorum efendiler!

Sözleri alkışlarla biten Hüseyin Avni Bey'den sonra İcra Vekilleri Heyeti Reisi sıfatıyla Rauf Bey söz alacaktır. Rauf Bey, haberin kendilerine bir gün önce (28 Mart 1923) ulaştığını bildirerek soruşturmanın adliye ve kolluk güçleri tarafından araştırıldığını ifade edecektir. Hüseyin Avni Bey'e cevap olarak Hükümetin herhangi bir acziyeti bulunmadığını belirtecek; eğer olur da sonuç olarak sorumluları bulamazsa gücünün yetmediğini Meclise gelip söyleyeceğini bildirecektir.

Söz alan başka mebuslardan sonra Durak Bey bir "sükunet" çağrısı yapacaktır. Durak Bey'e göre olay çok yenidir ve adli tahkikat devam etmektedir. Birkaç gün içinde faillerin ortaya çıkarılamaması veya cinayetin siyaseten işlendiğinin anlaşılması durumunda ise Hükümetin görevini yapmamakla suçlanabileceğini ifade etmiştir. Meclisten o durumda ne yapılacağı yönünde gelen "Ne olur?" sorusuna da "[Hükümeti] düşüreceğiz efendim. Ne olur ne demek?"diyerek yanıt verecektir

Tartışmalardan sonra Rauf Bey tekrar söz alacak ve araştırmanın devam ettiğini tekraren söyleyecektir. Konunun gizli celsede konuşulması talepleri olduğunu oysa buna gerek olmadığını, açıkça her şeyin konuşulması gerektiğini ifade edecek ve kendilerinin Adliye Vekili'nden emin olduklarını belirtecektir. Konuşmasının sonuna doğru hizip meselesi gündeme gelecektir. Rauf Bey konunun fırkayla, hiziple alakası olmadığını ve bu konuda fırka ya da hizipten söz edilemeyeceğini ifade edecektir. Sözlerini "(m)utlak muvaffak olacağız. Bunu gözümüzden kaçırmıyalım, hissiyata kapılmıyalım, sükûneti muhafaza edelim. Tekrar ediyorum. Hükümetiniz, Adliyenizden, Adliye Vekili muhteremi Bey arkadaşınızdan tam manasiyle emindir" diyerek bitirecek ve cinayet hakkındaki tartışmanın ilk günü böylece kapanacaktır.

İki gün sonra konu tekrar gündeme gelecektir.[9] Lazistan Mebusu Mehmed Necati Bey bir takrir vererek herkesin her gün ayrı bir haber duyduğunu Heyeti Vekilenin hakikati mesele hususunda "tenvir ve tatmin etmeleri için resmen be-

---

9 *TBMM ZC*, D:1, C:28, İ:14.

yanatta bulunmalarını" teklif etmiştir. Takririn sonrasındaki açıklamasında hükümetin bu konuda tek yetkili olduğunu ve en azından ne olup bittiği, neler yapıldığı hakkında bir resmi açıklama yapması gerektiğini ifade etmiştir.. Necati Bey'den sonra söz alan Adliye Vekili Rifat Bey, Heyeti Vekileden malumat istendiğini oysa soruşturmanın hukuken gizli yapılması gerektiğini belirtmiştir. İzmit mebusu Sırrı Bey ise konunun Dahiliye Vekili'ne ait olduğunu ve onun açıklama yapması gerektiğini söyleyecektir. Tartışmalar sonunda konu hakkında verilen takrir kabul edilmiş ve Hükümetin, Mecliste en azından duyulan haberlerin doğru olup olmadığını yanıtlaması yönünde karar kılınmıştır.

2 Nisan1923 günlü içtimada[10] Ali Şükrü'nün bulunan cesedi ve gelişmelerle ilgili açıklama yapmak üzere İcra Vekilleri Heyeti Reisi tekrar kürsüye gelmiştir. Ali Şükrü'nün cesedinin bir önceki gün bulunduğu kendilerine bildirilmiştir. Ayrıca zanlı olarak kolluk kuvvetlerince teslim alınmaya gidilen Giresun Alayı Kumandanı Topal Osman ve arkadaşlarının, giden kuvvetlerle çatışmaya girdiği, kendisinin yaralandığı arkadaşlarının ise öldüğü kendisinin de sonradan hayatını kaybettiğini açıklamıştır.

Vekilden sonra Hüseyin Avni Bey söz alarak, Ali Şükrü'nün bedenen ayrıldığını ama ruh olarak Mecliste kaldığını söyleyecektir. Ali Şükrü'nün, hürriyet ve hakimiyeti milliye konularında Meclisi halef bıraktığını belirtecektir. Sonrasında başka mebuslar da söz almış ve gelen birkaç tane takrire uygun olarak Ali Şükrü Bey'in ailesine taziye telgrafı çekilmesine karar verilmiştir. Aynı gün Van mebusu Haydar Bey ve birkaç arkadaşının Topal Osman'ın cesedinin Meclis önünde salben [asılarak] teşhir edilmesine ilişkin takrirleri kabul edilecektir.[11] Ayrıca Ali Şükrü Bey'in naaşının Trabzon'a götürülmesine iştirak etmeleri için Trabzon mebusu Nabizade Hamdi Bey ile Lazistan mebusu Ziya Hurşid Bey'e izin verilmesine karar verilmiş, cenazeye katılmak içinse Lazistan mebusları Osman Bey ve Dr. Abidin Bey sonraki gün izin almışlardır. Trabzon mebusu Ali Şükrü Bey'e 4 Nisan1923 günü Ankara'da bir cenaze töreni yapılmış olup tüm vekil ve mebusların, asker ve polislerden gruplar, Afgan Sefiri ve çok sayıda kişinin törene katıldığı bildirilmektedir. Cenaze, merasimden sonra Trabzon'a gitmek üzere yola çıkarılmıştır.[12]

Tartışma İstanbul basınında da yer bulmuş ve konunun siyasi olma ihtimali dile getirilmiştir. Hakimiyeti Milliye'de ise İstanbul basınına yönelik sert çıkışlar dikkat çekmektedir. Cinayetle ilgili İstanbul basınında yer alan haber ve yorumlara "Ya namussuzluk ya aptallıktır!" başlıklı haberle yanıt verilecek; Ali Şükrü hakkındaki ihtimalleri açıklayan İstanbul basınına "Gazetecilik aklına geleni aklına eseni yazmak değildir. Bunun hıyanet teşkil edeceği zamanlar vardır." şeklinde sert bir cevap verilecektir.[13]

---

10 *TBMM ZC*, D:1, C:28, İ:16.
11 Karar No. 370, *TBMM ZC*, Aynı yer.
12 "Cenaze Merasimi", *Hakimiyeti Milliye*, 05.04.1923, s. 3.
13 *A.k.,* s. 2.

Genel Seçim: "Sulh Halinde Çalışılması Lazım Gelen İktisadi Bir Devre"ye Doğru

1923 yılı Meclis içinde hizipleşmenin iyice belirgin olduğu yıldır denebilir. Önceki yıllarda başlayan tartışmalar bu yıllarda daha da şiddetlenecek, Ali Şükrü Bey'in katli ve Hoca Şükrü Efendi'nin risalesi gibi olaylar nedeniyle daha da ön plana çıkacaktır. Bu dönemde Mustafa Kemal Paşa'nın bir yurt gezisine çıkması ve bir anlamda nabız yoklaması ilginçtir. Yurt gezisinden sonra da İcra Vekilleri Heyeti ile görüşmüş ve seçimlerin yenilenmesi için karar alınmıştır.[14] Meclis uzunca bir süre toplanmayacak ve yeni yasama dönemi 11 Ağustos'ta başlayacaktır.

Seçimle ilgili süreç, 1923 Şubatında Van mebusu Haydar ve Yozgad mebusu Süleyman Sırrı Beylerin "İntihabı Mebusan Kanununun Tadiline" dair bir kanun teklifi vermeleriyle başlamıştır.[15] 1 Nisan'da, Anayasaya 1921'de eklenen ek maddenin kaldırılarak seçimin yenilenmesi görüşülecek ve madde kaldırılmadan seçimin yenilenmesine Heyeti Umumiye kararıyla karar verilecek,[16] iki gün sonra da mebus seçimini düzenleyen kanunda değişiklik yapılacaktır.[17]

1 Nisan 1923 günü Aydın Mebusu Esad Efendi ile 120 arkadaşı, "Teşkilâtı Esasiye Kanununun maddei müzeyyelesinin ilgasına ve tecdidi intihaba dair kanun teklifi" vermişlerdir. Buna göre Meclis, müdafaai memleket gayesiyle toplanmış olup bu görevi yerine getirmiştir. Bundan sonrasında "mesaili sulhiye ve terakkiyatı iktisadiye [gibi] iki mühim ve mukaddes gayeyi" hedeflemektedir. Bu nedenle genel oyları yenilemek gibi bir zorunluluk bulunmaktadır. Ayrıca Teşkilatı Esasiye'deki maddei münferide kaldırılmadan yeni bir seçime gitmeye imkan da bulunmamaktadır. Bu nedenle üç maddelik bir teklif verilmiştir.

Bahsedilen maddei münferide memleketin müdafaası amacıyla toplanan Meclisin amacını tamamlayana kadar seçime gitmeyeceğini öngörmektedir.[18] Bu nedenle yeni bir kanunla konuyu düzenlemek gerektiğinden alttaki teklif verilmiştir:

MADDE 1. 20 Kânunusani 1337 tarihli maddei münferide mülgadır.
MADDE 2. İşbu kanun tarihi neşrinden muteberdir.
MADDE 3. İşbu kanunun icrasına Türkiye Büyük Millet Meclisi memurdur.

---

14 İhsan Güneş, *Birinci TBMM'nin Düşünce Yapısı: 1920-1923*, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, Yayın No: 360, Temmuz 1997; Ahmet Demirel, *Birinci Mecliste Muhalefet: İkinci Grup,* İletişim Yayınları, Ankara, Nisan 1995, s 93 vd.

15 *TBMM ZC*, D:1, C:27, İ:190.

16 *TBMM ZC*, D:1, C:28, İ:15; *Düstur*, Tertip:3, C:4, s.15.

17 *TBMM ZC*, D:1, C:28, İ:17.

18 Maddei Münferide şöyledir: "İşbu kanun tarihi neşrinden itibaren meri olur. Ancak elyevm münakit Büyük Millet Meclisi 5 Eylül 1336 tarihli nisabı müzakere kanununun birinci maddesinde gösterildiği üzere gayesinin husulüne kadar müstemirren müçtemi bulunacağı cihetle işbu Teşkilatı Esasiye Kanunundaki 4 üncü, 5 inci, 6 ncı maddeler gayenin husulüne elyevm mevcut Büyük Millet Meclisi adedi mürettebinin sülüsanı ekseriyetle [üçte iki] karar verildiği takdirde ancak yeni intihabdan itibaren meriyül icra olacaktır."
(http://www.tbmm.gov.tr/anayasa/anayasa21.htm, 17.10.2011)

Verilen teklifin hemen görüşülmesi önerilmiş ve bu, Meclisçe kabul edilmiştir. Kanun görüşmelerinde Hüseyin Avni Bey'in önerisi ilginçtir. Yukarıda da verilen Anayasa maddesinde yeniden seçime gitmek için büyük bir çoğunluk istemektedir. Ayrıca bu madde Anayasanın diğer maddelerine de doğrudan etki yapmamaktadır. Bu nedenle Hüseyin Avni Bey, Meclisin bir Heyeti Umumiye kararı alarak seçimi yenilemeye karar vermesi gerektiğini, bunun daha uygun olacağını ve adına da "Mukaddes Karar" denmesini önerecektir.

Kanun görüşmeleri devam ederken Hüseyin Avni Bey'in önerisi kabul görmüş ve madde görüşmelerinde söz konusu teklifin reddi ve Heyeti Umumiye kararıyla seçimlerin yenilenmesine karar verilmesi önerilmiştir. Kararın Mukaddes adıyla anılmasına ise tepkiler olmuş, Meclisin her kararının mukaddes olduğu, bu nedenle böyle bir isimlendirme olamayacağı dile getirilmiştir. Nihayetinde Meclis kararıyla seçim yenilenmesine ilişkin verilen takrirler doğrultusunda Başkan "üç takrirden, yeniden intihap icrası karargir oldu, tarzındaki takriri" oylamaya sunmuş ve bu yönde bir karar kabul edilmiştir.

Karardan sonra söz alan Mustafa Kemal Paşa, Türkiye devletinde tacdarlık ve diktatörlüğün olamayacağını, uzun mücadeleler sonucunda hakimiyeti milliyenin egemen olduğunu ve devletin ve milletin başında hiçbir kuvvet veya makamın bulunmadığını, sadece tek bir kuvvetin var olduğunu onun da hakimiyeti milliye olduğunu vurgulayacaktır.

Seçimlerin yenilenmesi kararı alındıktan sonra seçim usulüyle ilgili düzenlemeler gündeme gelmiş ve seçimi düzenleyen kanunda değişiklik önerilmiştir. Bu değişiklik, 1 Nisan 1923 günlü içtimada görüşülmeye başlanmak istense de bu mümkün olmamıştır. Kanun tasarısı Kanuni Esasi Encümeni'nden çıkmış olmasına rağmen TBMM matbaasının yanması nedeniyle basılarak çoğaltılamamış, tasarının bir sonraki içtimada görüşülmesine karar verilmiştir.

3 Nisan 1923 günlü içtimada kabul edilecek olan kanun, Osmanlı döneminde de uygulanan "20 Eylül 1324 tarihli İntihabı Mebusan Kanunu Muvakkati"ni değiştirmektedir. Söz konusu geçici kanun ya da Teşkilatı Esasiye'nin herhangi bir hükmünün bu kanunla çelişmesi durumunda yeni çıkan düzenlemenin esas olacağı belirtilmiştir: "İntihabı mebusan kanunu muvakkatinin ve intihabı mebusana mütaallik [ilgili] tevarihi muhtelifede münteşir kavanini saire [farklı tarihlerde basılmış başka kanunlar] ile Kanunu Esasinin işbu kanuna muhalif ahkâmı [hükümleri] mülgadır."

8 maddelik kanunun birinci maddesi seçim bölgelerinin erkek nüfusuna (nüfusu zükûr) göre seçilecek mebus sayısını düzenlemektedir. Buna göre "Türkiye Büyük Millet Meclisinin miktarı âzası Türkiye Devleti halkından her yirmi bin nüfusu zükûrda bir nefer [tek kişi] olmak üzere intihap olunur." Bölgenin erkek nüfusu yirmi binden az olsa bile her durumda bir mebus seçmeye hakkı olacaktır. Maddede, erkek nüfusu yirmi bini geçen yerler için de düzenleme yapılmıştır. Maddeye göre seçilecek mebus sayısı aşağıdaki tabloda gösterilmektedir. 90000 ve üzerinde erkek nüfusa sahip olan seçim bölgelerinde seçilecek mebus sayısı bu orana (maddede de belirtilen 20.000 nüfusu zükûra bir mebus oranıyla) göre hesaplanacaktır.

Tablo-1: Seçim Bölgelerindeki Erkek Nüfusa Göre Seçilecek Mebus ve İkinci Seçmen Sayıları

Erkek Nüfusa Göre Mebus Sayıları		Erkek Nüfusa Göre Müntahibi Saniler	
Daireyi İntihabiye Nüfusu Zükûru [erkek nüfusu]	**Mebus Sayısı**	**Müntahibi Saniler için Öngörülen Nüfusu Zükûr [erkek nüfus]**	**Müntahibi Sani Sayısı**
20.000'den az	1	200-300	1
20.000 – 30.000	1	301-500	2
30.001 – 50.000	2	501-700	3
50.001 – 70.000	3	-	-
70.001 – 90.000	4	-	-
90.000'den fazla	5 ve üzeri	-	-

Düzenlemenin 5. maddesi de seçilecek müntahibi sanilerin [ikinci seçmen] sayısını belirlemektedir. Buna göre her 200 erkek nüfusa bir müntahibi sani düşmektedir.

Kanunla ayrıca seçmek veya seçilmek için gerekli olan vergi ile mükellef olma şartı kaldırılmıştır. Kanunun 4. maddesi "Müntahibi evvel, müntahibisani veya mebus olabilmek için vergi ile mükellef olmak meşrut değildir." biçiminde düzenlenmiştir. Bunun dışında seçmen yaşı 18'e düşürülmüş, ama erkek nüfusla sınırlanmıştır.

Mecliste kadınlara da seçilme hakkı verilmesi meselesi kısaca tartışılmış ama bir sonuca bağlanmamıştır. Tartışmada kadınların da seçilebilmesini savunan Tunalı Hilmi Bey olmuştur. Mesele kanunun görüşüldüğü içtimada tartışılmış ve Hüseyin Avni Bey konuyla ilgili bir tartışma açmıştır. Hüseyin Avni Bey'e göre kanun teklifi hazırlanırken "kadınlar tekemmül edip de, rey hakkını istimal etmek derecesine gelinceye kadar onlar aile efradı beyninde aile reislerine rey vermiş gibi telâkki edilerek yirmi bin nüfusu zükûrda bir mebus intihabını esas ittihaz etmiştir." Bunu üverek anlatan mebus "Her şeyin bir derecesi, bir vesilei tekemmülü" vardır diyerek "…bu hak verilmeden ziyade alınacak bir haktır. Her halde onlar da bu husustaki haklarını kendilerine lâyık gördüğü zaman bizden alırlar. Bunu zamana terk ediyorum." diyecektir. Tunalı Hilmi Bey ise söz konusu düzenlemede kadınlara seçme seçilme hakkının verilmemesinin yanında mebus sayılarının belirlenmesinde de kadınların nüfustan bile sayılmadığını ifade ederek tepki vermiştir. Maddelerin tartışılması sırasında da söz isteyecek olan Tunalı Hilmi Bey, kendisine *nisaiyun* ya da *feminist* diyenler olduğunu ifade edecek, daha önceki tartışmalarda kendisinin tek dereceli seçim önerisiyle dalga geçildiğini ancak bugün o kuralın getirilmek istendiğini söyleyerek kadınlarla ilgili konuda da aynı durumun ortaya çıkacağını belirtecektir. Fakat konuşmasını tamamlayamadan sözü kesilecek ve (büyük olasılıkla Meclisteki tartışma ve arbede nedeniyle) oturuma ara verilecektir.

Bir diğer mesele seçme hakkı kayıtlı tutulanlarla ilgilidir. Kanun taslağında asker kişilerin oy kullanmasıyla ilgili bir düzenleme bulunmaktadır (m. 3). Buna

göre "Bilcümle memurin ve muallimin ile berrî, bahrî, havaî erkân, ümera ve zâbitan ve küçük zâbitan ve üniformayı lâbist kâffei mensubini askeriye ve bilûmum jandarma erkân, ümera ve zabitan intihabetmek hakkını haizdir." Düzenlemede askerlerin oy hakkı açıkça varken Hüseyin Avni tarafından bir itiraz yapılacak ve maddenin tayyı [kaldırılması] yönünde karar verilecektir. Hüseyin Avni Bey'e göre "ordu her türlü cereyandan azade olmalıdır." Olası bir savaş durumunda ordunun, hükümetin görüşünü tartışmaması, doğrudan uygulaması gerektiğini ifade eden mebus, bu nedenle askere seçme hakkı verilmemesini önermektedir. Sonraki tartışmalardan söz konusu kanun taslağı hazırlanırken seçimin yenilenmesine henüz karar verilmediği anlaşılmaktadır. Anayasada yer alan ek maddeye dayanarak, bir barış antlaşması yapıldıktan sonra ve asker terhis edilince seçime gidileceğinden Kanuni Esasi Encümeni düzenlemeyi hazırlarken askerlerle ilgili böyle bir hüküm koymuştur. Bu tartışmalar çerçevesinde askerin oy kullanabilmesini düzenleyen madde tayyedilmiştir. Yine bu konuyla ilgili olarak taslakta bulunan ve ayrı bir madde olarak düzenlenen (m. 4) "Tahtı silahta bulunan efradı askeriye ile jandarma efradı intihaba iştirakten memnudurlar." yönündeki hüküm de kaldırılacaktır. Üçüncü madde kaldırılınca yerine Osmanlı'dan kalma düzenleme uygulanacaktır. O düzenlemede de silahaltındaki erlerle ilgili paralel bir kayıt olduğundan bu maddenin ayrıca kabul edilmesine gerek kalmamıştır.

Sonraki tartışma ise aday olamayacaklarla ilgili olup o da tartışılmış ve değiştirilmiştir. Maddenin ilk hali şöyledir (m. 5):

> Vali, mutasarrıf, kaymakam, defterdar, muhasebeci, malmüdürü olan zevat ile müftüler müntahibisani intihabına başlanmazdan lâakal bir ay evvel istifa etmedikçe mahalli memuriyetlerinin bulunduğu dairei intihabiyeden mebusu intihab olunamıyacakları gibi bilûmum ahzi asker şube ve kalem reisleriyle jandarma alay, tabur, bölük kumandanları dahi mevkii memuriyetlerinin dâhil bulunduğu dairei intihabiyeden mebus intihabolunamazlar. Aksi takdirde intihabı vâki muteber olmaz. Ancak devairi sairei intihabiye bu hükümden müstesnadır.

Tartışmalarda söz konusu görevlilerin kendi bölgelerinde kendi makam ve memuriyetlerinin kullanarak halk üzerinde baskı kurabilecekleri ve bu nedenle seçimleri etkileyebilecekleri üzerinde durulmuştur. Osmanlı zamanında var olan durumun onca zaman geçmesine rağmen tekrar cereyan etmesine izin verilmemesi gerektiği ifade edilmiştir. Ayrıca memurlukların hepsinin sayılmadığı, örneğin polis müdürlerinin dışarıda bırakıldığı ama aynı etkiyi onların da yapabilecekleri ifade edilmiştir. Bu nedenle ya bu maddenin de kaldırılması gerektiği ya da baştan düzenlenmesi ihtiyacı olduğu ifade edilmiştir. Tartışmalar devam ederken bazı takrirler gelmiş, bunlar da başka memurların da seçilememesi gerektiği, bu memurların en azından seçimden iki ay önce istifa etmiş olmalarının zorunlu oluğu gibi öneriler duyulmuştur. Nihayetinde Saruhan mebusu Reşad Bey'in önerisi kabul edilmiş ve kanunda yer almıştır. Kanunda, görüşülen ve tayyedilen diğer iki madde nedeniyle, üçüncü madde olarak yer alacak düzenleme şöyledir:

> Muallimin müstesna olmak üzere merkezden mansup bilûmum memurin ile müftiler, hükkâm ve müddeiumumiler ve belediye reisleri müntahibi sani intihabına mübaşeretten iki ay evvel istifa etmiş olmadıkça mahalli memuriyetlerinin dahil bulunduğu dairei intihabiyeden mebus intihap olunamıyacakları gibi ordu, kolordu, fırka kumandanlariyle bilûmum ahzı asker ve kalem ve şube reisleri jandarma alay, tabur ve bölük kumandanları dahi mevkii memuriyetlerinin dahil bulunduğu dairei intihabiyede mebus intihap edilemezler. Aksi takdirde intihabı vâki muteber olmaz.

Müntahabı sanilik ile ilgili düzenlemenin tartışmalarında Kütahya mebusu Besim Atalay Bey, söz konusu iki dereceli seçimin milletin görüşünü tam yansıtmadığını, ikinci seçmenlerin oy kullanırken karar değiştirmelerinden ötürü sıkıntılar çıktığını ve bu nedenle tek dereceli seçime geçilmesini önerecektir. Müntahibi sanileri düzenleyen maddenin tayyedilerek, yerine "intihabat bir derecelidir" demenin daha uygun olacağını dile getirecektir. Karahisarı Sahib mebusu Mehmed Şükrü Bey de Besim Atalay Bey'e katıldığını ifade ederek "Hâkimiyeti Milliyenin tamamen tecellisi, her halde her ferdin hakkı intihabını bizzat ve bilfiil istimaliyle meşruttur" diyecek, ama halkın iki dereceli seçime alışkın olması nedeniyle düzenlemeyi birden değiştirmenin uygulamada sakıncalara neden olacağını belirtecektir. Tartışmalar devam etse de söz konusu maddede ikinci seçmenle ilgili bir değişiklik yapılmamıştır. Bir başka takrirle konu şöyle düzenlenmiştir:

> Bir nahiye dahilinde bulunan nüfusu zükûrden her ikiyüz kişi için bir müntahibisani intihap olunur. Bu miktardan fazlası için berveçhi âti muamele ifa olunur. Üç yüze kadar bir, üç yüz birden beş yüze kadar iki, beş yüz birden yedi yüze kadar üç ilh müntahibisani intihap olunur.

Görüşmelerde dikkat çeken bir konu da kanunun icrasından kimin sorumlu olacağıyla ilgilidir. Teklifte konu "İş bu kanun Büyük Millet Meclisi tarafından icra olunur." biçiminde düzenlense de buna itirazlar olmuş ve seçimi yönetecek olan kurumun İcra Vekilleri Heyeti ya da Adliye veya Dahiliye Vekaletleri olması gerektiği savunulmuştur. Diğer görüş ise İcra Vekilleri Heyeti'nin ya da herhangi bir Vekaletin seçim döneminde ortaya çıkacak herhangi bir sorunla ilgili şikayeti çözebilmek için Meclise ihtiyacı olduğunu, Heyeti Vekile'nin kendi başına yasa çıkaramayacağı için konunun Meclisçe görüşülmesinin zorunlu olmasından hareketle icra merciinin Meclis olması gerektiğini savunmaktadır. Tartışmalar büyümüş ve verilen takrirlerin hiçbiri kabul edilememiştir. Nihayetinde tayini esamiyle reye sunulması kabul edilmiş ve "İcra Vekilleri Heyeti kanunun icrasına memur olsun" ya da "olmasın" seçenekleri oylanmıştır. Sonuç olarak İcra Vekilleri Heyeti'nin kanunun uygulanmasında memur olması 67 ret ve 5 çekimsere karşı 114 oyla kabul edilmiştir.

Yeni seçim kararı alınıp gündemdeki önemli konular bir an önce yasalaştırılmaya çalışılırken mebusların izin meselesi gündeme gelmiştir. Kendi seçim bölgelerine gitmek isteyen mebusların büyük kısmı topluca izin almaya çalışmış, Meclis de çalışamaz hale gelmiştir. Normalde çalışmaya devam edecek olan

Meclis, son toplantısını 16 Nisan'da yapacak ve 11 Ağustos'a kadar toplanamayacaktır.[19]

Seçim çalışmaları Hakimiyeti Milliye'den takip edildiğinde ilk olarak 6 Nisan tarihinde Dahiliye Vekili'nin seçimle ilgili Vatan Gazetesi muhabirine yaptığı bir açıklama karşımıza çıkmaktadır (s. 1). Seçimle ilgili genel bir bilgi veren Vekil, "Meclis müdafaai memlekete münhasır olan ilk vazifesini ima ve ikmal etmiştir [tamamlamıştır]. Bundan sonra sulh halinde çalışılması lazım gelen iktisadi bir devre açılmıştır." diyecektir. Yeni devreye yeni bir Meclisle girmek gerektiği yönündeki görüşü Meclisteki tartışmalarla koşutluk göstermektedir. Sonrasında 9 Nisan tarihinde ünlü 9 umdenin [prensip] yayınlandığı görülecektir. (bkz. Ek-1)

Umdeler "Anadolu ve Rumeli Müdafaai Hukuk Cemiyeti Reisi Gazi Mustafa Kemal" imzasıyla yayınlanmakta olup bir çeşit seçim ilkeleri dizisi gibi görünmektedir. Sonrasında, umdeler "Zaferden saadete ulaşmak için etrafında toplanacağımız umdeler" başlığıyla verilmeye devam edilecektir. 9 ilkenin yanında bir de ek olarak sulh hakkındaki görüşün de ifade edildiği bir madde bulunmaktadır.[20] Maddeler hakimiyeti milliye anlayışına değinmekte, aynı zamanda mali, iktisadi ve siyasi kimi konular hakkında vaatte bulunmaktadır.

29 Nisan 1923 günlü Hakimiyeti Milliye'de Dahiliye Vekaleti'nden yapılan bir açıklama yer almaktadır. Nüfus ve yerleşim göz önünde bulundurularak, mebus sayıları belirlenerek yapılan açıklamada toplamda yeni seçimle 306 mebus çıkacağı, mebusların 285'inin Anadolu'ya 21'inin İstanbul'a ait olacağı bildirilmektedir. Osmanlı'dan kalma bir seçim kanunu uygulandığından, o kanunda değişiklik getiren kanunun Meclis görüşmelerinde Osmanlı'dan bu yana azalan nüfusun doğru temsilinin sağlanması önerilmiş ve eski kanunun uygulanmasıyla Meclis'in ancak 90 ila 100 üye arasında mebusa sahip olacağı belirtilmişti. Yapılan değişiklikle beraber bu sorunun aşıldığı anlaşılmaktadır.

Dikkat çeken bir konu Mustafa Kemal Paşa'nın iki kez seçilmesi olmuştur. Buna göre başta İzmirliler de Mustafa Kemal Paşa'nın İzmir adayı olmasını istemişler[21] ama seçim sonuçları geldiğinde Ankara ve İzmir olmak üzere iki defa mebusluk kazanıldığı anlaşılmıştır. Bunun üzerine birkaç farklı öneri gelecek Mustafa Kemal Paşa'nın hem İzmir hem de Ankara mebusu olması önerilecekse de bu kabul edilmeyecek, tartışmalar sonrasında tercih Mustafa Kemal Paşa'ya bırakılacaktır. Nihayetinde ise Mustafa Kemal Paşa Ankara mebusu olacak ve İzmir'deki eksik mebusluk için yeni bir seçim yapılacaktır. O seçim sonrasında Osmanzade Hamdi Bey İzmir mebusu olacaktır.[22]

---

19 Konu "Mebus 'Mezuniyetleri' Meselesi" başlığında daha ayrıntılı incelenmiştir.

20 Dokuz Umde'nin tam transkripsiyonuna, Tarık Zafer Tunaya, *Türkiye'de Siyasî Partiler: 1859-1952*, İstanbul, 1952 künyeli eserden ulaşmak mümkündür (s. 580-581). İlgili ilkelerin kısmen sadeleştirilmiş haline *Atatürk'ün Bütün Eserleri*, Kaynak Yayınları, C:15, s. 278-280'den ulaşılabilir.

21 "İzmir Paşa Hazretlerinin namzetliğini istiyor.", *Hakimiyeti Milliye,* 12.04.1923, s. 2.

22 "Yeni İzmir mebusu", *Hakimiyeti Milliye,* 08.10.1923, s. 1.

Seçim sonuçları Haziran ayında gelmeye başlayacaktır. Buna göre ilk seçim sonucu Biga'dan gelecektir.[23] Sonrasında da günlük seçim sonucu belli olan yerlerden seçilenlerin listesi yayınlanacaktır. Bunun yanında kadınların "zaferini" anlatan kimi haberler de seçim süresince çıkmaktadır. Kadınların seçme ve seçilme hakları bulunmasa da kimi yörelerde müntahibi saniler, bazı isimlere oy verecektir. Örneğin Latife Hanım Elaziz'de 46 oy almış görünmektedir. Habere göre Latife Hanım yekunda 146 oy almış bulunmaktadır. Oy alanlar arasında Halide Edip de vardır. Gazete, bu durumu "Türk kadınının zaferi" olarak nitelemektedir.[24]

Seçimle ilgili bir diğer ilginç konu İttihat ve Terakki Partisi hakkında Mustafa Kemal Paşa'ya sorulan sorudur.[25] Habere göre mevcut hükümetle İttihat ve Terakki Partisi'nin işbirliği yapacağına ilişkin haberlerin dolaştığı bildirilmekte, bu meselenin Mustafa Kemal Paşa'ya sorulduğu anlaşılmaktadır. Mustafa Kemal Paşa ise, o partinin kendini feshettiğini ve kendilerinin de dahil olduğu çok sayıda üyesinin yeni oluşumlara gittiğini, böyle bir fırkanın artık olmadığını ve herhangi bir temsilciyle de görüşme yapmadığını beyan edecektir. Partiler söz konusu olduğunda seçim sonrasında doğrudan bir grup kalmadığı söylenebilir. Birinci Meclis içerisinde var olduğu söylenen ikinci grup seçimde genel olarak etkisiz kalmıştır. Net bir gruplaşma olmadığından doğrudan partileşme ya da lider seçip aday belirleme gibi bir sürece gidemedikleri anlaşılmakta olup, bu grubun seçimde bir varlık gösteremediği görülmektedir.

Seçimin sonlarına doğru Halk Fırkası'nın bir araya gelmeye başladığı söylenebilir. 8 Ağustos tarihli bir habere göre Ankara'da bulunan Halk Fırkası mebusları ilk defa toplanacaklardır. Seçimlerin başlamasından bu yana seçilen mebus sayısının da 270 olduğu haberde bildirilmektedir.[26] Yeni Meclisin açılışı da 11 Ağustos günü yapılacak ve mebusların faaliyetleri başlayacaktır.

Cumhuriyetin İlanı Meclise Nasıl Yansıdı?

Cumhuriyet'in ilanı yılın belki de en bilinen ve önemli olayıdır. Mecliste büyük bir heyecanla görüşülmüş olan konunun Meclis gündeminde kalışı hayli kısadır. Cumhuriyet'in ilanı meselesi Meclis gündemine sadece Anayasa değişikliği sebebiyle gelmiştir. Bundan önce gazetelerde gündeme gelmiş, hatta yılın başında başkent meselesiyle ilgili Mustafa Kemal Paşa'nın nutuklarına da yansımış olan ilan ani ya da gizli olmuştur.[27]

---

23 "İlk yeni mebuslarımız", *Hakimiyeti Milliye,* 08.06.1923, s. 1.

24 *Hakimiyeti Milliye,* 22.07.1923, s. 1.

25 "İttihat ve Terakki Fırkası var mıdır?", *Hakimiyeti Milliye,* 15.04.1923, s. 1.

26 "Halk Fırkasının İlk İçtimaı", *Hakimiyeti Milliye,* 08.08.1923, s. 1.

27 Konuyla ilgili, anı veya başka kaynaklarda süreçle ilgili bilgi bulmak mümkündür. Çalışmada, birincil kaynaklardaki bilgiler işlenmiştir. Bu çerçevede konunun ilk yansıması 27.09.1923 günlü Hakimiyeti Milliye gazetesinin haberidir. Konunun kısa tarihçesi için bkz. Hamza Eroğlu, "Türkiye Cumhuriyeti'nin İlanı", *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, S: 56, C: XIX, Temmuz 2003, Türkiye Cumhuriyeti'nin 80. Yılı Özel Sayısı. Kaynağa http://www.atam.gov.tr/index.php?Page=DergiIcerik&IcerikNo=164 adresinden erişilebilir (19.07.2011).

Hakimiyeti Milliye'de, Cumhuriyet meselesi 29 Ekim'den yaklaşık bir ay önce, 27 Eylül'de yayımlanan bir röportajla gündeme gelmiştir.[28] 22 Eylül günü Avusturya basınından bir gazeteyle [Wiener Neue Freie Presse] yapılan röportajda, Mustafa Kemal Paşa'ya bir Anayasa değişikliği tasarılarının olduğu, bunun içeriği sorulmuştur.[29] Mustafa Kemal Paşa tarafından verilen demeçte, gazeteciye Teşkilatı Esasiye Kanunu değişikliğinin ilk iki maddesi okunarak değişikliğin tek kelimeyle Cumhuriyet olacağı özetlenmiştir.

Konunun Meclise gelmesi ise ilan günü olan 29 Ekim'de gerçekleşmiştir.[30] Kanuni Esasi Encümeni[31] tarafından Anayasada değişiklik öngören bir layiha hazırlandığı belirtilmiş ve öncelikle gündeme (ruznameye) alınmasına karar verilmiş ve sonrasında konunun hemen (derakap) müzakeresi önerilmiş ve kabul edilmiştir.[32] Bu öneri kabul edildikten sonra değişiklik öngören düzenleme okunmuştur. Kanuni Esasi Encümeni mazbatasında konunun önemi şu sözlerle ifade edilmektedir:[33]

> "Milletimizi refahiyet ve saadete îsal [eriştirmek] ve istiklâli tamameye mazhar eden Mücahedei Hüdapesendanede [Allah'ın beğeneceği şekilde çarpışma; cihad] hâkimiyeti milliye esası sureti katiyede kabul edilmiş ve daima buna riayet edilegelmişti. Bu usulün Türk Milleti necibesine ne azîm muvaffakiyet temin ettiği aşikârdır. Hâkimiyetin bilâkaydüşart millete aidiyeti ve idare usulünün mukadderatı milleti bizzat ve bilfiil idare etmek esasına müstenit bulunması [dayanması] zaten (Cumhuriyet) demek olduğundan saltanatı terdiyeyi [üstü kapalı] katiyen dâfi [def eden] olan bu kelimenin istimali ve Türkiye Devletinin şekli Hükümeti Cumhuriyet olması hakkında Teşkilâtı Esasiye Kanununun maddei mahsusasının bir fıkra ile tavzih edilmesi [açıklamak] hukukan ve maslahaten münasip görülmüştür.
>
> Bir Cumhuriyet tesis kılındıktan sonra bu Cumhuriyetin mümessili olan bir riyaset makamının da ihdası tabiîdir.
>
> Bundan başka Hükümeti teşkil edecek olan Başvekilin Reisicumhur tarafından tâyini, mesuliyetin tesbiti noktai nazarından umuru zaruriyedendir."

Mazbatanın okunmasından sonra Kanuni Esasi Encümeni Reisi Yunus Nadi Bey, kanun hakkında açıklamalarda bulunmuştur. Açıklamalar düzenlemelerin hangi mantıkla yapıldığını içermektedir. Konunun daha net anlaşılması için değişiklikleri bir tabloyla göstermek işlevseldir. 1921 Anayasası başlıklı sütunda değiştirilen maddeler, diğer sütunda ise nasıl düzenlendikleri gösterilmektedir:

---

28 *Hakimiyeti Milliye*, s.1

29 Özellikle yabancı basına verilen demeç veya yabancı basında çıkan haberlerin yayınlanmasında bir haftadan bir aya kadar değişen, dönemin koşullarından kaynaklandığı düşünülebilecek olan, bir gecikme olduğu dikkat çekmektedir. Bu başlık altındaki takvim uyuşmazlığı bu nedenledir.

30 Dönemde mevzunun mebuslar arasında tartışıldığı ikincil kaynaklarda yer almaktadır. Örnek olarak Hamza Eroğlu'nun çalışmasına bakılabilir (bkz. dp.27).

31 Encümen olarak ifade edilen kurumların bugünkü komisyonlar olduğu akılda tutulmalıdır.

32 *TBMM ZC*, D:2, C:3, İ:43.

33 Aynı yer.

Tablo-2: Cumhuriyet'in İlanıyla Değişen Anayasa Maddeleri

1921 Anayasası	**1923 Değişikliği**[34]
Md. 1- Hakimiyet bilâ kaydü şart milletindir. İdare usulü halkın mukadderatını bizzat ve bilfiil idare etmesi esasına müstenittir.	Md. 1- Hakimiyet bilâ kaydü şart milletindir. İdare usulü halkın mukadderatını bizzat ve bilfiil idare etmesi esasına müstenittir. Türkiye Devletinin şekli Hükümeti Cumhuriyettir.
Md. 2- İcra kudreti ve teşri salahiyeti milletin yegâne ve hakiki mümessili olan Büyük Millet Meclisinde tecelli ve temerküz eder.	Md. 2- Türkiye Devletinin dini Dîni İslâmdır; resmî lisanı Türkçedir.
Md. 3- Türkiye Devleti Büyük Millet Meclisi tarafından idare olunur ve hükûmeti "Büyük Millet Meclisi Hükûmeti" ünvanını taşır. [İkinci maddenin eklenmesiyle bu madde 4. Madde olacaktır.]	Md. 4- Türkiye Devleti Büyük Millet Meclisi tarafından idare olunur. Meclis, Hükümetin inkisar ettiği şuabatı idareyi İcra Vekilleri vasıtasiyle idare eder.
Md. 8- Büyük Millet Meclisi, hükûmetinin inkısam eylediği devairi kanunu mahsus mucibince intihap kerdesi olan vekiller vasıtası ile idare eder. Meclis icrai hususat için vekillere veçhe tayin ve ledelhace bunları tebdil eyler.	Md. 10- Türkiye Reisicumhuru, Türkiye Büyük Millet Meclisi Heyeti Umumiyesi tarafından ve kendi âzası meyanından bir intihap devresi için intibab olunur. Vazifei Riyaset yeni Reisicumhurun intihabına kadar devam eder. Tekrar intihabolunmak caizdir.
Md. 9- Büyük Millet Meclisi Heyeti Umumiyesi tarafından intihap olunan reis bir intihap devresi zarfında Büyük Millet Meclisi Reisidir. Bu sıfatla Meclis namına imza vazına ve Heyeti Vekile mukarreatını tasdika salahiyettardır. İcra Vekilleri heyeti içlerinden birini kendilerine reis intihap ederler. Ancak Büyük Millet Meclisi Reisi vekiller heyetinin de reisi tabiisidir.	Md. 11- Türkiye Reisicumhuru Devletin Reisidir. Bu sıfatla lüzum gördükçe Meclise ve Heyeti Vekil(e)ye riyaset eder.
	Md. 12- Başvekil Reisicumhur tarafından ve Meclis âzası meyanından intihabolunur. Diğer vekiller Başvekil tarafından yine Meclis âzası arasından intihabolunduktan sonra heyeti umumiyesi Reisicumhur tarafından Meclisin tasvibine arz olunur. Meclis hali içtimada değilse keyfiyeti tasvip Meclisin içtimaına talik olunur.

Yunus Nadi Bey, konuşmasında Birinci Meclisin Teşkilatı Esasi ile hükümeti kurma şerefine erdiğini, bu Meclisin ise kurulan esası "takviye ve ila edeceğini [yücelteceğini]" söylemektedir. Yapılacak işlerden birinin uluslararası sahada kullanılacak olan hükümetin [devletin] unvanını belirlemek olduğunu bildiren Yunus Nadi Bey, "...bu kanunun birinci maddesiyle, hâkimiyeti bilâkaydüşart millete veren ve mukadderatını bizzat milletin idare etmesi için bir şekli

[34] Yapılan Anayasa değişikliği ile hükümet şeklini Cumhuriyet olarak değiştiren düzenleme, 364 sayılı "*Teşkilatı Esasiye Kanununun Bazı Mevaddının Tadiline Dair Kanun*"dur.

Hükümet kabul etmiş ve onun için yaşamakta bulunmuştur. Biliyorsunuz ki, bu şekil Hükümetin adı; usulü Cumhuriyyettir" diyerek "dünyada, beynelmilel hayatımızda, unvanı sahihamızı almak lüzumunu hissederek bu maddenin zımnında zaten mevcudolan usulü Cumhuriyeti, Teşkilâtı Esasiye Kanununun birinci maddesine bir fıkra ile ilâve ediyoruz" açıklamasında bulunmuştur.

Yunus Nadi'nin açıklamalarından sonra söz alan Saruhan mebusu Vasıf Bey, Yunus Nadi Bey'i onaylayan konuşmasında, Türk milletinin ezelden beri şahısların hakimiyeti altında olduğunu vurgulayarak "Türk Milleti bundan sonra hiçbir ferdin esiri olamaz. Bundan böyle doğrudan doğruya kendisi hâkim, kendisi efendidir" demiştir. Vasıf Bey'in açıklamaları salonda alkışlarla karşılanmıştır. Vasıf Bey'i takiben söz alan birkaç mebustan sonra kanunun bir an önce oylanması önerilmiş ve peşinden Cumhurbaşkanı seçilmesi ve top atışlarıyla kutlanması önerilmiştir. Bunu takiben hemen oylamaya geçilmiştir.[35] Oylamada tek tartışma Reisicumhur'un görev süresine ilişkin olmuştur. Düzenlemede daha önce seçilen Reisicumhurun tekrar seçilmesi mümkün kılınmıştır. Bunu düzenleyen 10. maddeye göre "Türkiye Reisicumhuru, Türkiye Büyük Millet Meclisi Heyeti Umumiyesi tarafından ve kendi âzası meyanından bir intihap devresi [seçim dönemi] için intibab olunur. Vazifei Riyaset yeni Reisicumhurun intihabına kadar devam eder. Tekrar intihabolunmak caizdir." Anayasadaki düzenlemeye göre bir intihap devresi iki yıldır. Maddenin görüşülmesinde bu konu gündeme gelmiştir. Eskişehir mebusu Emin Bey, böyle önemli bir seçimin iki senede bir yapılmasını sakıncalı bulduğunu söyleyerek en azından Reisicumhuru, seçilen üçüncü Meclisin seçmesinin daha uygun olacağını ifade etmektedir. Dünyada bunun örneklerinin olduğunu söylemekte ve ayrıca "İki devrei intihabiye olmalıdır ve Reisicumhur bütün milletin malı olmalıdır. Ekseriyet fı(rk)asının olmamalıdır."[36] Emin Bey'in itirazları kabul edilmemiş ve düzenleme mevcut haliyle onaylanmıştır. Aynı gün ilgili kanunun heyeti umumiyesi kabul edilmiş ve düzenleme yasalaşmıştır.

Düzenlemenin kabulünden sonra, hemen Reisicumhur seçimi yapılması ve hem Reisicumhuru hem de Cumhuriyeti kutlamak için top atışı yapılması önerilmiş ve kabul edilmiştir. Sonrasında gizli oyla seçim yapılmış ve Mustafa Kemal Paşa Reisicumhur seçilmiştir. Seçimden sonra kısa bir konuşma yapan Mustafa Kemal Paşa, Meclise teşekkür etmiş ve bundan sonra "Milletimiz, haiz olduğu evsaf [vasıflarını] ve liyakatini Hükümetinin yeni ismiyle cihanı medeniyete daha çok suhuletle [kolaylıkla] izhara muvaffak olacaktır… Milletin teveccühünü da ima noktayı istinat telâkki ederek, hep beraber ileriye gideceğiz. Türkiye Cumhuriyeti mesut, muvaffak ve muzaffer olacaktır" diyerek konuşmasını tamamlamıştır.

---

35 Birinci maddenin onaylanmasından sonra alkışlarla beraber "yaşasın Cumhuriyet" sesleri duyulduğu cerideden anlaşılmaktadır.

36 Emin Bey, bir bakıma, bugün, seçim dönemiyle Cumhurbaşkanlığı döneminin aynı olmaması yönündeki uygulamaya benzer bir usul önermekte ve bu nedenle, sadece çoğunluk partisinin Cumhurbaşkanı seçmemesi için bu yolda bir düzenleme yapmak gerektiğini vurgulamaktadır.

“Büyük Millet Meclisi Dün Gece Sekiz Buçukta Türkiye Devletinin Şeklini Müttefikan “Cumhuriyet” Olarak Tesbit ve Dokuza Çeyrek Kala Gazi Mustafa Kemal Paşa Hazretlerini Müttefikan “Reisi Cumhur” İntihab Eyledi” (Hakimiyeti Milliye, 30.10.1923, s. 1)

حاكميت ملية

بو يوك ملت مجلسى دون كيجه سكز بچقده تورکیا دولتنك شكلنى متفقاً «جمهوريت» اوله‌رق تثبيت وطقوزه چاريك قاله غازى مصطفى كمال پاشا حضرتلرينى متفقا «رئيس جمهور» انتخاب ايله‌دى

Ankara’nın Başkent Olması

Ankara’yı başkent yapma düşüncesi senenin başında gündeme gelmiş; öneri bizzat Mustafa Kemal Paşa tarafından 16-17 Ocak tarihli İzmit konuşması sırasında dile getirilmiştir. Mustafa Kemal Paşa, İstanbul başkent olamayacağına göre Ankara’nın uygun olacağını belirtmiştir.[37] Ankara’nın başkent olması ise 13 Ekim’de gerçekleşecektir. Ankara dışındaki seçeneğin İstanbul olması ve hatta Mecliste bunun bazı mebuslarca önerilmiş olması, durumu ilginç kılmaktadır. Zira İstanbul’un tahliyesi olarak anılan Türk askerlerinin İstanbul’u sembolik olarak geri alması da aynı günlerde gerçekleşmiştir. Ankara’nın başkent olması için İsmet Paşa tarafından yapılan öneriyle[38] İstanbul’un tahliyesinin (6.10.1923) arasında çok kısa bir süre bulunması iki konu arasında bir ilişkinin varlığını akla getirmektedir.

Konunun Hakimiyeti Milliye’de ilk gündeme gelişi 8 Ağustos’tur. Habere göre hükümet merkezi tartışmaları sürmekte, birçok kişi birçok yer hakkında görüş bildirmekte ise de Hakimiyeti Milliye’ye ulaşan bilgiye göre Ankara, Meclis açıldıktan sonra, ki Meclis 11 Ağustos’ta açılacaktır, başkent ilan edilecektir.[39]

---

37 *Atatürk’ün Bütün Eserleri,* C: 14 (1922-1923), Kaynak Yayınları, 2004, s. 275 vd.

38 Öneri 10.10.1923 tarihinde yapılmış ve Layiha Encümenine gönderilmiştir. *TBMM ZC*, C: 2, D: 2, İ: 34,

39 “Ankara merkez”, *Hakimiyeti Milliye,* 08.08.1923, s. 1.

Sonra gündeme gelen bir diğer haber ise önerinin verildiği gün çıkacaktır.[40] Buna göre 9 Ekim'de toplanan Halk Fırkası'nda konu görüşülmüştür. Yapılan önerilerden ilki başkentin Anadolu'da olması yönündedir. Bu kabul edildikten sonra başkentin Ankara olması önerilmiş ve bu öneri de kabul edilmiştir.

Halk Fırkası'nın kararından sonra yukarıda da ifade edildiği gibi 10 Ekim günü İsmet Paşa'nın verdiği teklifle konu Meclise yansımış ve teklif Meclisten Layiha Encümeni'ne sevk edilmiştir. Teklifin Encümen'den Meclise dönüşü ise 13 Ekim'de olacaktır. Başta konunun müstacelen müzakeresi önerilse de görüşülmekte olan Mübadele, İmar ve İskan Vekaleti'nin kurulmasıyla ilgili düzenleme ertelenmemiş, yine de konu aynı gün ikinci celsede görüşülebilmiştir.[41]

İsmet Paşa ve arkadaşlarının verdiği teklifin esbabı mucibesinde Lozan Antlaşmasının mütemmimlerinden olan Tahliye Protokolünün uygulanması sonucunda "ecnebi işgalinden, kurtulan Türkiye'nin fiilen tamamiyeti tahakkuk" ettiği bildirilmektedir. Bu nedenle Türkiye devletinin makarr-ı idaresinin [hükümet merkezi, başkent] belirlenmesi zamanı geldiği bildirilmektedir. Başkent olacak yerin, "coğrafya ve sevkulceyşiyenin [askerin sevki veya geri çekilmesinin yönetimi]"gereği olarak Anadolu'nun merkezinde yer alması gerektiği, İstanbul'un boğazlarla ilgili antlaşmadan kaynaklanan durumu nedeniyle başkent olmaya uygun olmadığı bu nedenlerle Ankara'da karar kılındığı anlatılmaktadır.

Kanun layihası tek maddeden ibaret olup "Türkiye Devletinin makarrı idaresi Ankara şehridir" biçiminde düzenlenmiştir. Madde düzenleniş itibariyle bir Anayasa maddesini hatırlatmaktaysa da Anayasada bir değişiklik yaratmamıştır. Kanunlaşma sürecinde kanun layihasına ilişkin Kanuni Esasi Encümeni mazbatası kabul edilmiştir. İlgili mazbatada "Me(z)kûr teklifi kanunîde münderiç [var olan] maddei kanuniyenin bilâhara tanzim ve kabul kılınacak mufassal [ayrıntılı] Teşkilâtı Esasiye Kanunumuzun silsilei mevaddı meyanına ithali temenniyatının Heyeti Umumiyeye arzına müttefikan karar verilmiştir" ifadesi yer almaktadır. Oturumun sonunda, düzenleme onaylanırken Bozok mebusu Avni Bey, oylamanın tayini esamiyle [isim oylaması] yapılması gerektiğini söylemişse de oturumu yöneten Meclis Reisisanisi Ali Fuad Paşa, Kanuni Esasi Encümeni mazbatasının oylandığını ifade ederek "Kanunu Esasiye bir madde ilâve etmedik. Encümen mazbatasını reyi âlilerine vaz'ettim. Encümen mazbatasını dikkatle okuyunuz" diyecektir.

Kanun layihası ve encümen mazbatalarının okunmasında sonra söz alan Gümüşhane mebusu Zeki Bey sert bir çıkış yaparak düşman işgalinde kalan İstanbul'un neden başkent yapılmadığını eleştirmiş ve İstanbul'un işgali yaşamasının yanında bir de böyle bir mahrumiyet yaşamaması gerektiğini belirtmiştir. Mecliste ayrıca iktisadi ve ticari olarak İstanbul'un en gelişmiş şehir olduğu savunulmuş, başkentlerin artık askeri açıdan değerlendirilmediği ve yerlerinin bu açıdan pek önemli olmadığı ifade edilmiştir. Cevaben Gelibolu mebusu Celal Nuri Bey söz alarak, bu konulardaki görüşlerini dile getirmiştir. Hükümet mer-

---

40 "Ankara Türkiye devletinin makarrı idaresidir", *Hakimiyeti Milliye,* 10.10.1923, s. 1.

41 *TBMM ZC,* D:2, C:2, İ:35.

kezi olacak vilayetin her zaman iktisadi olarak en gelişmiş şehir olmasına gerek olmadığını ABD'den örnekleyerek açıklamış, ayrıca İstanbul'un uzun yıllardan beri başkent olduğunu ama artık ülkenin büyük kısmının Anadolu'da kaldığından stratejik ve politik olarak Ankara'nın olması gerektiğini söylemiştir. Ayrıca Ankara'dan ülkenin geri kalanının halinin daha iyi anlaşılacağını savunmuş ve kararın uygun olduğunu vurgulamıştır.

Bu çerçevede süren tartışmalar sonrasında müzakerenin yeterli olduğu konusunda takrirler gelmesi üzerine Meclis Reisisanisi, Kanuni Esasi Encümeni mazbatasını oylamaya sunmuştur. Ankara'nın *makarrı idare* olmasını öngören encümen mazbatası oybirliğiyle (müttefikan) değil oyçokluğuyla (ekseriyetle) kabul edilmiştir.[42] Ayrıca düzenleme kanun olarak değil mazbatanın kabul edilmesiyle heyeti umumiye kararı olarak geçerlik kazanmış[43] Anayasaya girmesi yukarıdan anlaşılacağı üzere Anayasa değişikliğine bırakılmıştır.

Lozan Antlaşması: Eşitlik ile Siyasal ve İktisadi Bağımsızlık Belgesi[44]

Lozan Antlaşması, yılın özellikle ilk yarısında en fazla gündemde kalan konu olup iktisattan uluslararası ilişkilere kadar çok farklı alanlarda yenilik getiren bir antlaşmadır. Bizim açımızdan önemi ise antlaşmanın imzalanmasına kadar var olan savaş ihtimalinin Antlaşmayla sona ermesidir. Böylece idarenin normal seyrine dönmesi ve düzenli bir teşkilatın örgütlenmesi mümkün olabilmiştir. 1923 yılı bu nedenle bir geçiş yılıdır. Dikkat edilirse geçici (muvakkat) yüksek mahkemelerin yerine düzenli ve süreklilerin kurulması, düzenli işleyen bir İcra Vekilleri Heyeti'nin tesisi gibi konular ancak Lozan'dan sonra gündeme gelebilmiştir. Lozan aynı zamanda nüfus mübadelesini düzenlediğinden, yeni bir de bakanlığın kurulmasını getirecektir. Cumhuriyet'in ilan edilmesi, kamu düzeninin ve iç güvenliğin tesis edilmesi çabaları, İstiklal Mahkemeleri ve muhalefetin üzerine gidilmesi ve ortak kullanılan bir iktidardan yavaş yavaş Mustafa Kemal Paşa'nın daha etkin ve tek olduğu bir düzene geçilmesi de Lozan'la mümkün olacaktır.

Lozan görüşmeleri ve antlaşması Türkiye'nin hem siyasal olarak tanınmasını ve hem de iktisadi ve yine siyasal olarak bağımsızlığını ifade etmektedir.[45] Lozan, sınırların büyük ölçüde belirlendiği ve iktisadi veya mali açılardan da Türkiye'nin diğer ülkelerin statüsüne eriştiği bir antlaşmadır. Bu nedenle Antlaşma'yı siyasi ve iktisadi bağımsızlık metni olarak görmek doğru olacaktır. Antlaşmayla, büyük sorun teşkil eden kapitülasyonlar kalkmış, imtiyaz sahibi yabancı şirketlerin ancak Türkiye'nin kabul ettiği hukuki düzenle faaliyet göstermesi şart olarak kabul edilmiş ve benzer konularda çok sayıda düzenleme onaylanmıştır.

---

42 Oylama sonrasında oybirliğiyle kabul edildiği yönünde itirazlar olsa da Reis bunu kabul etmemiştir.

43 Karar no: 27, *Düstur*, Tertip:3, C: 5 s. 381.

44 "Baskın Oran vd., T*ürk Dış Politikası: Kurtuluş Savaşından Bugüne Olgular, Belgeler, Yorumlar*, C: 1 (1919-1980), İletişim, İstanbul, 2002" künyeli eserde antlaşma böyle nitelenmektedir (s. 220).

45 Baskın Oran, *a.g.e.,* s. 220 vd.

Meclis işleyişi açısından Lozan'la ilgili görüşmelerin gizli oturumlarda (hafi içtima) görüşülmesi dikkat çekicidir. Hatta bu konuda bazı haberlerin dışarı sızması nedeniyle tartışmalar olacak, mebuslar isim vermeden hainlik ithamlarında bulunacaklardır. Gizli oturumlarda görüşmeler hakkında bilgi verilmekte, yıl içerisinde kesintiye de uğrayan görüşmeler Lozan'daki temsil heyeti üyelerince (ya da bizzat baş görüşmeci İsmet Paşa tarafından) bir biçimde Meclise rapor edilmektedir. Konunun Meclise yansıması genellikle böyle olmakla beraber Hakimiyeti Milliye'de antlaşma imzalanana kadar her gün Lozan'la ilgili haberler çıkacak, dört sayfalık gazetenin bir ya da iki sayfası Lozan ya da uluslararası gelişmelere ayrılacaktır. Meclis içindeki tartışmalar genel olarak antlaşma görüşmelerinin seyriyle ilgili olup bilgi verme amaçlıdır. Bu çerçevede çok sayıda içtimaya bu tartışma konu olacaktır.[46] Bunun yanında Lozan konusuyla bağlantılı olmak üzere, yıl içerisinde iki temel konu daha fazla ön plana çıkmıştır denebilir. Bunlardan biri Lozan'da imzalanan esirlerin mübadelesi hakkındaki protokoldür. Protokolle önce askeri esirler sonraysa sivil esirler serbest bırakılacaktır. Protokolün uygulanmasındaki eksiklik ve anlaşmazlıklar 1923 yılında hâlâ savaşın etkilerinin devam ettiğini göstermektedir. Diğer konu ise Lord Curzon'ın Lozan görüşmeleri sırasında Kürtlerle ilgili yaptığı açıklamalardır. Aşağıda bu konulara da değinilecektir.

Temel itibariyle Lozan görüşmeleri, yıl içerisinde bağımsızlık konusunun işlendiği görüşmeler olmuştur. Meclisin temel kanaati Lozan imzalanmadan tam olarak bir bağımsızlık ilan edilmemiş olacağı ve diğer milletlerle aynı seviyeye gelinemeyeceği yönündedir.

Yıl içerisinde Lozan görüşmeleri kesintilere uğramış, bazen konu hararetlenerek Meclise yansımış bazense görüşmeler basında tartışılmış, ama antlaşmanın imzalanmasına kadar ilgili görüşmeler gündemde kalmıştır.

1922 Kasımında başlayan antlaşma görüşmeleri 1923'te devam etmiş ve Temmuz ayında antlaşma imzalanmıştır. Yıl içerisinde barış görüşmeleri iki kısma ayrılmaktadır: İlk kısım görüşmelerin Meclise yansıması özellikle Ocak ve Şubat aylarında yoğun olacaktır. Anlaşmaya varılamaması ve fiili bir sonuç doğmaması nedeniyle görüşmeler kesilecek ve Heyeti Murahhasa geri dönecektir.[47]

İsmet Paşa Heyeti Murahhasa Reisi olarak Mecliste bir içtimada barış görüşmelerinin durumunu ve görüşmelere neden ara verildiğini açıklayacaktır.[48] Genel olarak üç önemli konu olduğunu söyleyen İsmet Paşa ilkinin siyasi meseleler olduğunu ve içinde arazi, hudutlar, boğazlar ve azınlıklar ile başka küçük

---

46 Çalışmada Meclisteki tartışmaları doğrudan aktarmak yerine genel izlenimler işlenmiştir. Antlaşmanın onaylanması ile ilgili oturum ayrıca işlenecektir.

47 Dönemin siyasi tartışmaları ve gündemi için bkz. Mahmut Goloğlu, *Türkiye Cumhuriyeti:1923* (Milli Mücadele Tarihi, 5. Kitap), Başnur Matbaası, 1971, Ankara, s. 82 vd. Goloğlu görüşmelerin kesildiği tarihi 4 Şubat olarak belirtmekle beraber 29 Ocak günlü Hakimiyeti Milliye'de görüşmelerin kesildiği bildirilmektedir. Büyük olasılıkla gazete görüşmelerin askıya alınacağını haber vermektedir.

48 *TBMM GCZ*, D:1, C:27, İ:196.

konuların olduğunu, ikinci grupta mali ve iktisadi meselelerin olduğunu, son meselenin de kapitülasyonlarla ilgili olduğunu ifade edecektir.

Genel durumu açıklarken, birinci grup meselelerle ilgili, özellikle Batı sınırı konusunda Yunanlıların ve diğer devletlerin de konuyu takip ettiklerini, Trakya'da bir sınır çizilmesi hususunda anlaşılamadığını bildirecek olan İsmet Paşa, konunun halledilemeden görüşmelerin kesildiğini söyleyecektir. Benzer biçimde Musul meselesiyle de İngiltere'nin alakadar olduğunu ve sorunun halledilemediğini ifade edecektir. Bu grup meseleyle ilgili son olarak Savaş borçlarını dile getiren İsmet Paşa, savaşın kaybedilmiş olmasına rağmen o dönem Osmanlı topraklarında Irak ve Suriye'nin bulunduğundan hareketle borçların paylara dağıtılarak ödenmesi konusunda ısrarcı olduklarını ama görüşmelerin tamamlanamadığını bildirecektir.

Mali mesele olarak savaş tazminatı ve tamirat ücreti ödenmesi konusunun dile getirildiği ve bu konuda neredeyse anlaşıldığı belirtilecektir. İsmet Paşa iktisadi mesele olarak da Osmanlı zamanında yatırım yapmış yabancı şirketlerin mal ve hizmetlerine el koyulduğundan bahisle bunların tazmininin talep edildiğini, bu konudaki tartışmaların da devam etmekte olduğunu bildirecektir. Yabancı temsilcilerin talebine göre; yabancı şirketlere bir şekilde sermayenin iade edilmesi ya da dört beş sene mühlet verilerek bu yabancı şirketlerin Türk hukukuna uygun olarak Türkiye'de faaliyet göstermesi gerekecektir. İsmet Paşa bu öneriye sıcak bakılabileceğini, ama yine kapitülasyon ayrıcalıklarına bir süre daha devam etmeyi istediklerini ve asıl olarak yargı meselesinde sorun çıktığını, yabancı şirketlerin davalarına bakacak bir çeşit hakimlik getirmek istediklerini ve görüşmelerin o noktada kesildiğini ifade edecektir. Özetle durumu açıklayan İsmet Paşa görüşmelerin kesilme sürecini de gün gün açıklayarak konuşmasını tamamlayacaktır.

Böylece fiili bir sonuca varılamadan kesilen barış görüşmeleri, Nisan ayında yeniden başlayacaktır. Mart ve Nisan aylarında karşılıklı olarak verilen notalar sonrasında tarafların görüşebileceği anlaşılmış ve 14 Nisan 1923 günlü içtimada belirlenen delegeler,[49] 21 Nisan'da Lozan'a varmış ve iki gün sonra da görüşmeler başlamıştır.[50] 16 Nisan günlü içtimadan sonra alınmış olan seçim kararı nedeniyle Meclis tekrar toplanamadığından, ikinci kısım görüşmeleri Meclise yansıdığı boyutuyla takip etmek mümkün değildir.[51] Buna rağmen Konferansın en sıkıntılı konuları genel olarak birinci görüşme döneminde konuşulmuş ve ikinci dönemde bunlar kesinleştirilip ikincil konulara geçilmiştir denebilir.[52] Antlaşmada özellikle İngiltere ve Fransa'nın baskısı ile Sovyetler ve ABD'nin

---

49 *TBMM ZC*, D:1, C:28, İ:24. Lozan'a gidecek Heyete, Hariciye Vekili İsmet Paşa (Edirne), Sıhhiye Vekili Dr. Rıza Nur Bey (Sinop), Hasan Bey (Trabzon) ve Zekai Bey (Adana) de temsilci olarak katılacaklardır.

50 Mahmut Goloğlu, *a.g.e.*, s. 199 vd.

51 Aslında Anayasa'ya koyulan ek maddeyle seçimlerin, barış antlaşması imzalandıktan sonra yapılması öngörülmüş olsa da, bu konu Meclis'te kısaca tartışılmış ama nihayetinde seçim yapılmasında karar kılınmıştır.

52 Baskın Oran, *a.g.e.*, s. 220.

Türkiye'nin (görece) yanında bulunması dikkat çekicidir. Görüşmeler daha bitmeden ABD ve Sovyetler Birliği ile ticaret antlaşması yapılması gündeme gelmiştir. Gerek Boğazlar gerekse Musul konusunda iki devletin de Türkiye devletinin tezlerine yakın oldukları söylenebilir.

24 Temmuz 1923'te imzalanan Antlaşma, Türkiye'nin hem diğer devletlerle eşit bir statüye kavuşmasını hem de iktisadi ve siyasi olarak bağımsızlığını sağlamıştır.[53] Bu özellik, antlaşmanın Mecliste onaylanması sürecinde heyecanlı konuşmalara neden olacaktır.

Konu, Meclise 21 Ağustos'ta gelecek ve antlaşmanın onaylanması hakkında kanun görüşülmeye başlanacaktır.[54] Önce, Meclise gelen dört antlaşmanın onaylanması hakkında düzenlemenin müstacelen görüşülmesi İcra Vekilleri Heyeti'nce önerilecek ve bu öneri Meclis tarafından kabul edilecektir. İlk sözü Hariciye Encümeni Reisi Yusuf Kemal Bey alacaktır. Osmanlı'nın gerilemesinden Şark meselesine, Kurtuluş Savaşından Lozan Antlaşması'na kadar çeşitli konuları kısaca anlatan mebus, sözünü Birinci Meclis'te mücadele veren mebuslara teşekkürle bitirecektir. Ondan sonra ise Hariciye Encümeni Mazbata Muharriri Tevfik Rüşdü Bey söz alacaktır. Mebus "…Britanya İmparatorluğu, Fransa, İtalya, Japonya, Yunanistan, Sırp - Hırvat Devletleri" ile yapılan antlaşmanın beş kısmı içerdiğini ve ek olarak da "beş mukavelename, beş protokolden ibarettir" diyerek antlaşmanın kısımları hakkında bilgi verecektir.

Kısa bilgiden sonra Meclisten birkaç konuda eleştiriler gelmiştir. Bunlardan birisi sınırlar ve yeni sınırlarla dışarıda kalan nüfustur. Özellikle güney sınırı, Musul ve etrafı ile Batı Trakya ile ilgili maddeler sınır ve nüfus konusunda yetersiz bulunacaktır. Bunun yanında savaş tazminatı, borçlar ve Boğazlar meseleleri de tartışmalı konulardandır.

Sınır konusunda söz alan Mersin mebusu Niyazi Bey mebusların bir kısmının konuyu Sevr Antlaşması'na kıyasla değerlendirdiklerini ve bu nedenle çok alkışladıklarını oysa o kadar da başarılı olunamadığını ima ederek çok geniş bir alanda, daha önce sahip olunan topraklardan çekilmek durumunda kalındığını dile getirecektir. Birinci Lozan görüşmelerinde İsmet Paşa'nın ifade ettiklerine atıfla "Eski Osmanlı İmparatorluğunun her hangi bir kısmı üzerinde hiçbir Devletin mandasını tanımıyoruz" biçiminde bir ifade bulunduğunu oysa mevcut antlaşmayla, çoğu yerden feragat edildiğini söyleyecektir. Lozan'da Türkiye'nin, eski topraklarda hak sahibi olmadığının kabul edildiğini oysa şimdiye kadar ilan edilen Misak-ı Milli ve Osmanlı ülkesindeki hiçbir mandanın kabul edilmemesine ilişkin prensiplere sadık kalınması gerektiğini vurgulayacaktır. Benzer biçimde Türkiye topraklarından feragat etmenin yanında bazı Türk nüfusun da dışarıda bırakıldığını ve özellikle Suriye sınırının yanlış belirlendiğini ifade edecek ve bunun kabul edilemeyeceğini bildirecektir. Sözlerine devam eden mebus antlaşmayla "…yalnız şu aksamı mülkiyeyi, bu millî kütleleri kaybetmiyoruz. Aynı zamanda pek mühim zayiatı iktisadiye karşısındayız." diyecek, neredeyse 600

---

53 A.k., s. 222.

54 Meclis'teki Lozan tartışmaları için bkz. *TBMM ZC*, D:2, C:1, İ:7-9.

bin Türk'ün dışarıda kalmasına izin verilmemesi gerektiğini ifade edecektir. Sözlerini sınır meselesini eleştirerek tamamlayan mebus özellikle Fransızlarla imzalanan Ankara Antlaşmasıyla belirlenen Suriye sınırının kabul edilemez olduğunu ve birçok eksiklik barındırdığını savunacaktır.

Niyazi Bey'den sonra söz alan Urfa mebusu Yahya Kemal ve İstanbul mebusu Hamdullah Suphi Beyler de benzer vurguları yapacaklar ve antlaşma metninin sınır konusunda yetersiz ve kabul edilemez olduklarını ifade edeceklerdir.

Uzunca süren tartışmalar ve söz alan mebuslardan Şükrü Kaya'nın (Menteşe mebusu), emperyalizm vurgusu dikkat çekmektedir. Mebus antlaşmada, görüşmelere katılan Türkiye delegelerinin herhangi bir kabahati olmadığını asıl sorumluluğun emperyalist niyetler güden Batı diplomatları olduğunu söyleyecektir. Söz konusu antlaşma metniyle her sorunun halledilemediğini, Misakı Milli'de öngörülen kendi sınırları içinde yaşayacak müstakil bir devlet fikrine izin vermemek için sonradan sorunlar çıkaracak bir antlaşma hazırlandığını bu nedenle "…bu tehlikeli hatanın mesulleri ne biz, ne Heyeti Murahhasamız, ne de kumandanımızdır. Bunun mesulü Yakın - Şark'ta emperyalizm heveslerini hâlâ terk edemiyen Garp hükümetleridir" diyecektir. Bu antlaşmayı bu nedenle kabul edemeyeceğini de belirtecektir.

Tartışmalar böylece sınır meselesiyle devam edecek ve antlaşma metnine gerek güney gerek Trakya sınırı nedeniyle eleştiriler gelecektir. Sınır meselesine hem nüfus hem de iktisadi ve siyasi açıdan yapılan eleştirilerle celse tamamlanacak ve görüşmeler sonraki gün devam edecektir.

İkinci gün de benzer tartışmalar Musul nedeniyle yapılacaktır. Ne Musul sınırlarının, ne borçların ne de siyasi durumun net olarak belirlenmiş olması eleştiri konusu olacak ve bu nedenle tartışmalar devam edecektir. Musul meselesi nedeniyle Muahede'nin tamamlanmamış olduğu, ayrıca Osmanlı borçlarının bir kısmının devralınmasının yanlış olduğu da belirtilecek ve Osmanlı'nın harbe sürüklenirken tek başına olmadığı ve bu borçların nasıl devralınacağı üzerinde durulacaktır. İzmir mebusu Mustafa Necati Bey, borçların durumundan kapitülasyonlara, Musul meselesinden Batı Trakya'daki Türklerin durumuna kadar çok sayıda konuya eleştiri getirecektir. Gelen metnin bu haline onay verilmesinin mümkün olmadığını çünkü birçok konuda görüşmelerin tamamlanmadığını, Komisyonların birçok konuyu eksik bıraktığını söyleyecektir. Söz alan başka mebuslar da benzer bir vurguyla kimi konuların kabul edilmemesi gerektiğini ifade edeceklerdir. Sonrasında Mazbata Muharriri Tevfik Rüşdü Bey söz alacaktır. Söz konusu eleştirileri de göz önünde bulundurarak özellikle güney sınırı meselesi ve borçların taksimatı meselesini açıklayacak olan Tevfik Rüşdü Bey, nihayetinde metnin onaylanmasının onaylanmamasından daha tercih edilir olacağını ve bu yönde hareket etmelerini mebuslardan rica edecektir. İçtima onun sözleriyle tamamlanacak ve oylama bir sonraki güne kalacaktır.

Antlaşma metninin onay görüşmelerinin üçüncü gününde doğrudan Lozan görüşmelerinde Heyeti Murahhasa Reisi olan Hariciye Vekili İsmet Paşa neredeyse tüm içtima boyunca izahat verecektir.[55] Sözlerine kısa bir özetle başlayan

---

[55] *TBMM ZC*, D:2, C:2, İ: 9.

İsmet Paşa, Birinci Dünya Savaşı'ndan Lozan görüşmelerine kadar olan kısmı kısaca anlatacaktır. Sonrasında özellikle delege heyetinde bulunan Rıza Nur ve Hasan Beylere teşekkür edecek ve ilmi ve siyasi konularda kendilerinden çok destek gördüğünü açıklayacak, sonrasında da fikirlerini onaylayarak destek veren veya görüş bildiren Mustafa Kemal Paşa'ya ayrıca teşekkür edecektir.

Teşekkürattan sonra konuları ve eleştirileri yanıtlayacak olan İsmet Paşa ilk olarak sınırlar konusuna değinecektir. Özellikle Garbi Trakya ve diğer topraklar hakkında sıkıntılar olduğunu, sınırlar dışında, Osmanlı'dan kalan çok sayıda dindaşın bulunduğunu, "en dar zamanlarda… 'onların' selâmetlerini saffeti derun ile temenni etmekten başka bir gaye takibetmediklerini, bugün de temennilerinin kendi muhitleri ve milliyetleri dâhilinde selâmet ve saadet içerisinde yaşamaları…" olduğunu belirtecektir. Bu duruma mecbur kalındığını, bütün dünyaya karşı yalnız kendi kuvvetiyle mücadele etmek zorunda kalan Türkiye'nin başka bir vaziyet alamayacağını, zorunlu olarak bunu yaptığını ifade ederek "Herkese ve herkese karşı vazifesini bihakkin ifa etmişlerin istirahatı vicdaniyesi ile çıkabiliriz" diyecektir.

Azınlıklar konusuna da değinen İsmet Paşa, bir çeşit mütekabiliyet güdüldüğünü ima ederek "galiplerin kabul ettiği maddelerden bir kelime fazla kabul" etmediklerini söyleyecektir. Osmanlı zamanındaki imtiyazlarla adeta devlet içinde devlet olduklarını ama artık … vatanın mevcudiyeti aleyhine bir vaziyet olmadığını, bundan tamamıyla müsterih olabileceklerini" belirtecektir. Kapitülasyonlar konusunda ise mutlak bir zafer kazandıklarını ifade ederek Osmanlı'dan gelen kapitülasyonların artık tamamıyla kaldırıldığının müjdesini verecektir:

> "Sarih ve şüpheden azade olarak katî bir ifade ile kapitülâsyonları ilga ettiriyor. Bu Türkiye'nin kendi evi içinde, diğer her hangi bir millet gibi tamamen müstakil ve efendi olduğunu kabul ve tasdik etmek demektir."

Siyasi meselelerden sonra mali meseleleri anlatan İsmet Paşa Yunanistan'la olan savaş tazminatı ve taksim edilen "Düyunu Osmaniye"ye değinecektir. Osmanlı'nın yetmiş sene boyunca bir şekilde borçlandığını ve Dünya Savaşı sonunda 140 milyon lira borcu olduğunu ama elinde sadece "durumu belli olan" Şark şimendiferlerinin bulunduğunu ifade edecektir. Ayrıca Osmanlı'nın, borçlanırken faizleri bile ödeyemediği günler olduğunu ve faiz ödemeleri için yeni borçlar almaları gerektiğini belirten İsmet Paşa nihayetinde "220 milyon lira istikraz için 350 milyon lira" borçlanan bir devletin borçlarının ödenmesinin söz konusu olduğunu belirtecektir. "Osmanlı Hükümeti öteden beri inkisam ederken daima ayrılan yerlerin borç hisselerinden kurtulmak va'dini almış, fakat bu hiçbir zaman tahakkuk etmemiştir" diyen Vekil tüm borçların taksim edildiğini ifade edecektir.[56]

---

[56] İsmet Paşa, sermaye borçlarının taksim edilmesini savunan Heyeti Murahhasa içinde bunun tersini savunanlar olduğunu belirtince Meclisten tepkiler yükselecektir. Konuşmasının sonunda o isimlerin belirtilmesini talep eden takrirler verilse de İsmet Paşa bundan kaçınacaktır.

İsmet Paşa, boğazlar meselesinde Osmanlı'nın memleketin diğer taraflarını bırakarak sadece orayı muhafaza etmeye çalıştığını ve bunda da başarılı olamadığını ifade edecektir. İstanbul'un veya boğazların yabancı bir devletçe işgali için göstermelik bir hükümet, elindeki bütün silahları alınmış bir ordu ve başka hükümetler bulunması gerektiğini, mevcut durumlarda bunların hiçbiri olmadığı için gerek boğazların gerekse diğer yerlerin herhangi bir tehlike altında bulunmadığını belirtecektir. Vekil son olarak Mübadele, Osmanlı'dan kalan imtiyazlar gibi birkaç konu hakkında da açıklamada bulunarak sözlerini tamamlayacaktır.

Açıklamaların sonunda görüşmelerin yeterli olduğu ve oylanmaya geçilmesi yönünde takrirler kabul edilecek ve antlaşma metinleri sırayla oylanarak kabul edilecektir. Böyle Lozan Antlaşması onaylanmış olacaktır.

Antlaşmanın onayını düzenleyen dört kanundan ilki iki madde olup barışın yapıldığını ve protokollerin onaylandığını belirtmektedir. Bu çerçevede 8 protokol onaylanmaktadır:

Boğazların usulü idaresine dair 24 Temmuz 1923 tarihinde Lozan'da imzalanan Mukavelename

Trakya hududuna dair 24 Temmuz 1923 tarihinde Lozan'da imzalanan Mukavelename.

Türk ve Rum ahalinin mübadelesine dair 30 Kânunusani 1923 tarihinde Lozan'da imza olunan mukavelename

Affı umumiye dair 24 Temmuz 1923 tarihinde Lozan'da imzalanan Beyanname ve protokol

Lozan'da imza edilen sen edatın bâzı ahkâmına Belçika ve Portekiz devletlerinin iltihakına dair 24 Temmuz 1923 tarihinde Lozan'da imza olunan Protokol

Britanya, Fransa, İtalya kıtaatı tarafından işgal edilen Türk arazisinin tahliyesine dair 24 Temmuz 1923 tarihinde Lozan'da imza olunan Protokol

Karaağaç arazisi ile Bozcaada ve İmroz adalarına dair olup Türkiye ve Britanya İmparatorluğu, Fransa, İtalya, Japonya, Yunanistan tarafından 24 Temmuz 1923 tarihinde Lozan'da imza olunan Protokol

Sırp - Hırvat ve Sloven Devleti tarafından Muahedei Suliyenin imzasına mütedair 24 Temmuz 1923 tarihinde Lozan'da imza olunan Protokol

Diğer üç kanun ise "ikamet ve salahiyeti adliyeye" dair düzenlemelerin, antlaşmalarda öngörülen "ticaret sözleşmelerinin" ve Osmanlı Devleti'nin verdiği imtiyazlarla ilgili düzenlemelerin onayını öngörmektedir.[57]

Lozan ve Askeri Esirler Meselesi

Lozan görüşmelerinde kaynaklara yansıyan ve yıl içerisinde sıkça konuşulan konulardan biri esirler meselesidir. Lozan'ın imzalanmasından önce esirlerle ilgili protokolün uygulanmaya başlanması ve Yunanistan'la Türkiye arasında sıkıntı çıkması yılın önemli ve uzun süren dış siyaset haberlerindendir. İki taraf da karşılıklı olarak esirlerle ilgili sorun yaşamıştır. Konu, Yunanlıların elindeki

[57] Bu dört antlaşma Düstur'da 340-344 kanun numaralarıyla yayımlanacaktır (*Düstur*, Tertip:3, C:5).

esirlerin bir an evvel kurtarılması için verilen öneriyle Meclise taşınmıştır.[58] Lozan görüşmelerinin birinci evresi olarak anılan dönemde "her şeyden önce, insancıl önemi nedeniyle, Türkiye ile Yunanistan arasında sivil rehinelerin ve savaş tutsaklarının değişimi" ni konu edinen bir mukavelename imzalanmıştır. 30 Ocak günü imzalan bu mukavelenameyle beraber sivil ve asker esirlerin değişimi meselesi gündeme gelmiş olup, uzunca bir süre söz konusu mübadeleye başlanamayacaktır.

23 Şubat tarihli Hakimiyeti Milliye'de (s. 3) esirlerin serbest bırakılmasına başlanacağı ve ilk iki kafilenin İzmir'e geleceği bildirilmekteyse de 4 Mart tarihli haberde gelmeye başlayan esirlerin serbest bırakılmasının durdurulduğu haber verilecektir. Yunan hükümeti neden olarak "Pontus Rumlarının tehcirlerine devam edilmesi"ni göstermekte ve bunun devam etmesi durumunda esirleri serbest bırakamayacağını bildirmektedir. Bu olay üzerine büyük devletler ile Hilali Ahmer ve Kızıl Haç dernekleri, iki hükümet arasındaki sorunun çözülmesi için girişimlerde bulunacak ve sorun 15 Mart'ta çözülecek ve 20 Mart'ta 4000 kişilik bir kafilenin hareket ettiği bildirilecektir.[59] Sonrasında "Yunanistan'a iade edilecek sivil ve askeri üseradan hukuki umumiyeye mutaallik ceraimden mahkum bulunanlar hakkında affı umuminin ilanına dair kanun" kabul edilecektir.

1 Nisan itibariyle sivil esirlerin Yunanistan'dan tahliye edildiği haber verilecek,[60] daha sonra asker esirlerin tahliyesi devam edecektir. Haberlerde sık sık esirlerle ilgili bilgi verilmeye uzunca bir süre devam edilmiştir. Mebuslardan birinin Yunanistan'da esir kalmış olması dikkat çekicidir. Ancak esir mübadelesinden sonra gelebilen Edirne mebusu Cafer Tayyar Bey Yunanistan'da daha 2000'den fazla kişinin esir bulunduğunu bildirecektir.[61]

Lozan Görüşmelerinde "Kürt Meselesi"

1923 yılı başlarında Lozan Konferansı görüşmeleri sırasında İngiliz baş temsilcisi Lord Curzon'un, Kürtler ve Kürtlerin durumuyla ilgili açıklamaları üzerine TBMM'de büyük tartışma kopmuş, tartışma basına yansımış ve düzeltme veya özür talep eden telgraf TBMM'de gündeme gelmiştir.

Ondan önce Sıhhiye ve Muavenetı İçtimaiye Vekili Rıza Nur Bey'in 8 Ocak tarihli Hakimiyeti Milliye Gazetesinde[62] çıkan açıklaması dikkat çekmektedir. Lozan görüşmelerinde Kürtlerin azınlık sayılmasına ilişkin talepler üzerine Vekil açıklama yapmıştır. Açıklamada Kürtlerle Türkler arasında bir husumet bulunmadığı bildirilmekte ve "Müslümanlar arasında kavmi düşünceler yoktur... Anadolu'daki Türklerle Kürtler öz kardeştir" ifadesi kullanılmaktadır.

Curzon'un söz konusu açıklamasına ulaşmak mümkün olmamışsa da, tartışmalardan İngiltere'nin, Kürtlerin hamiliğine soyunma girişiminde olduğu ve Kürtlerin azınlık sayılmalarına ilişkin girişimlerde bulunulduğu anlaşılmaktadır.

---

58 *TBMM ZC*, D:1, C:27, İ:173.
59 *Hakimiyeti Milliye,* 15.03.1923, s. 4; 20.03.1923, s. 3.
60 *Hakimiyeti Milliye,* 01.04.1923, s. 3.
61 *TBMM ZC*, D:1, C:28, İ:22.
62 "Türklerle Kürtler", s.2.

Mecliste, ilgili konudaki görüşmeler 25 Ocak günlü içtimada yapılmıştır.[63] Bitlis mebusu Yusuf Ziya Bey hararetli bir konuşma yapmış ve Meclisten de destek almıştır. Yusuf Ziya Bey'in anlattıklarına göre Lozan'da Kürtlerin kendi temsilcilerini seçecek olgunluğa ulaşamadıkları, Mustafa Kemal Paşa'nın Kürt mebusları doğrudan atadığına ve bu temsilcilerin Kürtleri temsil etmediklerine ilişkin açıklamalar yapılmıştır. Buna cevaben Kürt milletinin Türklerle kardeş oldukları ve ayrılma talebinde bulunmadıkları ifade edilmekte, Kürtlerin ayrılık gütmüş olmaları durumunda İstanbul'un işgali sırasında yapılan seçime katılmayacaklarını söylemektedir. Sözlerine devam eden mebus, Kürt halkını temsil ettiklerini ifade ederek "… işte o günlerde, o karagünlerde bu camialarda intihaba iştirak eden ve bizi bu mahiyette intihap ve izam eden milletin biz vekilleri Lord Curzon'a bağırıyoruz ki; biz Kürdistanın hakiki vekilleriyiz." diyerek, sonrasında İngilizlerin Musul'a zorla sahip olduklarını ifade etmekte ve "Senden ve senin siyasetinden Musul'u istiyoruz ve alacağız... petrol kuyularındaki İngiliz siyasetinin yanıbaşında kanlı kuyular hazırlayacak yine o Kürdlerdir" demektedir.

Sonrasında söz alan Hacı İlyas Sami Efendi (Muş), Mazhar Müfid Bey (Hakkari), ve Hüseyin Avni Bey (Erzurum) de Türkler'le Kürtlerin kader birliği (*tevhidi mukadderat*) ettiklerini ifade etmişlerdir. Görüşmeler sonunda tartışmaların dikkate alınarak Hariciye Vekaleti'nce konunun ve tartışmaların Lozan'daki heyete bildirilmesine karar verilmiştir.

Tartışmalardan sonra 5 Şubat günlü TBMM içtimaında[64] kimi aşiretlerden gelen ve Kürt ve Türklerin beraber olduklarına vurgu yapan telgrafların Hariciye Vekaleti'ne sevkine karar verilecektir. Rişvan, Zorkan, Merdis, Kavu, İzoli aşiret reisleri ve Ciranlı aşiret reisi ile ulemadan ve eşraftan kişilerin imzasıyla gelen telgraflar benzer biçimde Lozan heyetine bildirilmek üzere Hariciye Vekaleti'ne sevk edilmiştir.

İzmir İktisat Kongresi: İktisadiyatın Düzenlenmesi ve "Yeni Türkiye İktisat Mektebi"

1923 yılının iktisadi açıdan en önemli olaylarından birisi de İzmir'de 17 Şubat'ta toplanacak olan İktisat Kongresi'dir. Kongre'ye İktisat Vekaleti'nce bir davet yapılarak, dört toplumsal kesimden (çiftçi, zanaatkar, tüccar ve ameleler) temsilcilerin gelmesi sağlanmıştır. Kongre'ye katılan farklı kesimlerin hükümete milli bir iktisat için yol göstermesi gibi bir amaçtan söz edilmektedir. Kongre'nin temel özelliği ilk defa ulusal iktisadi aktörlerin bir araya gelerek iktisat hakkında görüşmeleridir. Kongre sadece ulusal bir ekonomik yapının nasıl kurulacağını konu edinmemektedir. İşçi haklarından zirai sorunlara kadar çok sayıda tartışma da yapılmıştır. Aynı zamanda ulusal bir siyasi yapının inşası ve iktisaden ve siyaseten bağımsızlık da Kongre'nin temel tartışma konularındandır. Kongre'nin 1135 delegeyle toplandığı dikkate alınırsa katılımın dönemin şartları içerisinde yüksek olduğu söylenebilir.

---

63 *TBMM ZC*, D:1, C:27, İ:180.
64 *TBMM ZC*, D:1, C:27, İ:187.

Kongre'nin bir diğer önemi, sonraki yıllarda izlenecek iktisadi yöneltilere de ışık tutmasıdır. Özellikle yabancı sermaye ve özel sektörle ilgili alınan kararlar ve yapılan konuşmalar dikkat çekicidir.[65] Kongre'de özel sektör ve devlet girişimini bir arada bulunduracak bir iktisadi yapının işaretleri verilecektir.

Programı, İktisat Vekaleti'nce ilgili yerlere Ocak ayı başında gönderilen Kongre'nin[66] Meclise yansıması ilk olarak 5 Şubat günlü içtimada cevaplanan bir soru önergesiyle olacaktır.[67] Ali Şükrü Bey, 3 Şubat tarihli sorusunda "İzmir'de büyük bir İktisat Kongresi akdedileceğini" gazetelerden okuduklarını ve hakkında pek bilgiye sahip olmadıklarını ifade etmektedir. Mebus Kongre'yi kimin düzenlediği, bir gündemi olup olmayacağını, temsilci olarak mebusların katılmasının Meclis toplantılarını etkileyip etkilemeyeceğini sormaktadır.

İktisat Vekili Mahmud Esad Bey söz konusu Kongre'nin yaklaşık bir buçuk ay önce İktisat Vekaleti'nce yayımlanan tamimle vilayet ve livalara duyurulmuş olduğunu, konunun bir gazete haberi olarak anılmasının doğru olmayacağını belirtmektedir. Ayrıca Kongrenin Heyeti Vekile ile doğrudan ilgisinin bulunmayıp İktisat Vekaleti'nin girişimi ve teşvikiyle ilgili kesimlerin toplantıya çağırıldığını ifade etmektedir. Sonrasında kısaca İktisat Kongresi'nin amacını ve nasıl ortaya çıktığını anlatan Vekil, uzun senelerden beri iktisadiyatın ihmal edildiğini ve konu hakkında "memleketimiz iktisat âmillerinin[68] bir araya gelerek düşünmelerini", görüşlerini Meclise ve Hükümete bildirmelerini ve "teşebbüsü şahsiyeleriyle orada yapılması lâzımgelen işlere derhal orada karar vererek harekete geçmelerini" uygun gördüğünü söyleyecektir. Sonrasında Mustafa Kemal Paşa'ya 21 Kasım'da bir telgraf çektiğini, telgrafta iktisat amillerinden bahisle "bu meslek adamlarını dinlemek ve onların dileklerine göre bir İktisat Programı vücuda getirmek, doğrudan doğruya memleketin vicdanını ve kalbini dinleyerek bir program vücuda getirmek" konusunun önemli ve "hayırlı" olacağını bildirdiğini söylemiştir. Mustafa Kemal Paşa'ya bu işin fahri başkanlığını (riyaseti fahriyesini) önerdiğini belirtecektir. Mustafa Kemal Paşa'nın da memnuniyetle konuyu kabul ettiğini ve Kongre'nin açılış konuşmasını yapacağını söyleyen Mahmud Esad Bey, "esas itibariyle halkçı olan Türkiye Büyük Millet Meclisi Reisinin riyaseti fahriyesinde İktisat Kongresinin açılmasını Hükümetimizin ve Meclisimizin prensipleriyle de çok uygun" bulduğunu belirtecektir.

İktisat Kongresi'nin "esas maksadı"nı anlatan Vekil, İstanbul'daki tüccar ve çiftçilerin yabancı tüccar ve çiftçileri tanıdığını ama Anadolu'daki tüccarları veya çiftçileri bilmediğini; bu Kongre'nin yardımıyla "yekdiğerini tanımıyan memleketin öz evlâtlarının birbirlerini ve memleketin iktisat ihtiyaçlarını bir ke-

---

65 İktisat Vekili Mahmud Esad Bey'in "bazı hususatta iktisadiyatımız devletleştirme usulünü takip edecek, bazı hususatta iktisadi teşebbüslerini şahsi teşebbüslere terk edecektir." ifadesi dikkat çekicidir.

66 *Hakimiyeti Milliye*, 03.01.1923, s. 3.

67 *TBMM ZC*, D:1, C:27, İ:187.

68 İktisat amilleri sözüyle üretici güçlerin kastedildiği anlaşılmaktadır. Kongre'de Mustafa Kemal Paşa tarafından da söz konusu üretici güçler, sanayici, tüccar, çiftçi/ziraatçı ve amele olmak üzere sadece iktisadiyatı değil toplumsal açıdan da halkı temsil eden gruplar olarak anılacaktır.

re de bir arada" düşünüp tartışabileceklerini, "bir arada toplu olarak iktisat işlerini" halledebileceklerini söyleyecektir. Eğer onların yetkilerinin yetmediği durumlar ortaya çıkarsa da Meclisin ve Hükümetin o konuda dikkati celbedilecektir.

Soruyu yanıtlamaya devam eden Vekil Kongre'nin gündeminin belli olup olmadığına ilişkin soruya gündemin Kongre'nin kendisi tarafından oluşturulacağını, Vekalet'in sadece yol gösterici olduğunu vurgulayacaktır. Genel çerçevenin belirlendiği bir kitapçık bulunduğunu belirten Vekil belli başlı konuların bu kitapçıkta dile getirildiğini, gerekli görülmezse gündeme alınmayacağını vurgulayarak önemli bazı konuları sıralamaktadır. Bunlardan birisi "itibari mali ve şahsi" konusudur. Köylünün nakdi sermayeye ihtiyaç duyduğunu ve bunun için nakdi kredi konusunun düzenlenmesi gerektiği; buna koşut olarak Banka meselesi ve "köy bankası" veya Ticaret Bankası gibi bankalar konusunda tartışma yürütülmesinin önemli olduğunu belirtecektir. Bir diğer konu olarak istihsal ve istihlak [gelir ve harcamalar] meselesi ve onun içinde orman, maden, sanayi gibi konuların da bulunduğu ve onun da Kongre gündemine dahil olursa faydalı olacağını ifade edecektir. Vekil, şirketler, sendikalar ve köylünün durumu gibi konular üzerinde de durulmasını "önermektedir." Mahmud Esad Bey, yabancı basının, Türkiye'nin yabancı sermayeye karşı olduğunu ima ettiğini ama bunun böyle olmadığını Chester projeleri üzerinden açıklamaktadır.[69]

Diğer konulara da kısaca değinen Vekil'den sonra sözü sual takririnin sahibi Ali Şükrü Bey alacak ve konuya ilişkin açıklamalarda bulunacaktır. Ali Şükrü Bey, söz konusu Kongre'nin meslek temsilcilerinin belirlenmesinde hükümetin ön ayak olduğunu ve emirler vererek temsilciler talep ettiğini söyleyecek ve buna benzer bir şeyi sadece Mussolini'nin yaptığından bahsedecektir. Açıklamalarına devam eden mebus, böyle kongrelerin yapılması gerektiğini ama söz konusu kongrelerde Meclisten ya da hükümetten birilerinin bulunmasının doğru olmayacağını ifade edecektir. Meslek gruplarının farklı ve belki de birbirleri aleyhinde çıkarlarının bulunduğunu, bu grupların toplanarak bazı temennilerde bulunabileceğini ama söz konusu temennilere ve izlenecek politikaya Meclisin ve hükümetin egemen olması gerektiğini, bu nedenlerle siyasetçilerin böyle kongrelerde yerinin olmadığını anlatacaktır:

> "Yakında gazetelerde gördüğüm, İtalya Başvekili Mussolini'nin yapmak istediği bir İktisat Kongresidir. Fakat onun mahiyeti âdeta iktisadi bir Meclisi Mebusan şeklinde olduğundan gayet şiddetli ve fena bir hücumla karşılanmıştır. Zannediyorum ki, o da suya düşmek üzeredir… Bu tarzdaki kongreler yalnız istişari mahiyette toplanırlar ve kararları sırf temenniyattan ibarettir. Bu temennilerin içinde hiçbir vakit resmî bir elin bulunmaması lâzımgelir… Memlekette mütevazin [dengeli] bir iktisat siyaseti temin etmek, mütevazin bir nafıa siyaseti temin etmek vazifesi ile muvazzaf olan kongre bu Meclistir, meşru ve resmî bir mahiyeti de haizdir. Hariçte yapılan toplanmalar sırf hususidir ve buna Hükümet parmağının girmesi katiyen doğru değildir."

---

[69] Konu imtiyazların incelendiği başlıkta kısaca ele alınmıştır.

Ayrıca iktisatçıları toplayıp onlardan politika talep etmenin de sakıncalı olduğunu, "ben bir şey düşünmedim, siz düşünün de bana bir şey verin demenin, ben bu işi yapamıyorum, demek" olduğunu ifade eden mebus, bir esas etrafında toplanmış bir kongre yapılması gerektiğini söyleyecektir. Bundan "daha ufak, daha basit birtakım mesail" olduğunu ve bunların yapılmamasından zarar doğacakken kongreyle mesainin boşa harcandığını ifade edecektir. İktisat Vekili de tekrar söz alarak iktisadı da halka danışabileceklerini, "memleketin öz iktisat evlatlarının iktisat siyasetine dair söyleyecekleri şeyleri dinlemenin de Meclisi Âlinin en mukaddes vazaifi dâhilinde" olduğunu söyleyecektir. İcra Vekilleri Heyeti Reisi Rauf Bey, mebusların Kongreye gitmesi durumunda Meclisin toplanıp toplanamayacağına ilişkin soruya cevap verecektir. Meclisin toplanmasını engelleyecek herhangi bir karar alınmayacağını belirtecek ve bu nedenle kendi yörelerini iyi bilen mebuslar yerine yöreden temsilciler seçildiğini söyleyecektir. Kongre öncesinde konu bu boyutuyla Meclise gelecek ve Mecliste konu hakkında daha ayrıntılı bilgi verilmiş olacaktır.

Kongrenin açılışı 17 Şubat'ta olacak ve açılış, İktisat Vekili'nin de ifade ettiği gibi Mustafa Kemal Paşa'nın nutkuyla gerçekleşecektir.[70] Nutukta iktisatla ilgili konuların yanında bazı siyasi meselelere de değinilmektedir. Temsilci olarak gelenlerin halkı temsil ettiklerinden bahseden Mustafa Kemal Paşa "sizler doğrudan doğruya milletimizi temsil eden halk sınıflarının içinden ve onlar tarafından müntehip [seçilmiş] olarak geliyorsunuz." diyecektir. Bağımsızlık ve müstakil bir devletin kurulması, imtiyaz ve kapitülasyonların kalkması gerektiğini belirtecektir. Osmanlı döneminde verilen imtiyaz ve kapitülasyonların Osmanlı Devletini esir bıraktığını ifade eden Mustafa Kemal Paşa, devlet ve hükümetin "Tanzimat devrinden sonra ecnebi sermayesinin jandarmalığından başka bir şey" yapmadığını söyleyecek ve bunların kaldırılmasıyla müstakil bir devletin ancak kurulabileceğini ifade edecektir. Tam bağımsızlık için ise hakimiyeti milliyeye vurgu yapan Mustafa Kemal Paşa, kazanılan zaferlerden söz ederek bu zaferlerin iktisatla tamamlanacağını söyleyecektir. Ulusal egemenliğin temininin sözlerle ya da kağıt üzerindeki düsturlarla olamayacağını bunun için kuvvetli bir iktisadiyat gerektiğini "Dahil olduğumuz halk devrinin, milli devrin milli tarihini de yazabilmek için kalemler, sapanlar olacaktır. Bence halk devri, iktisat devri mefhumu ile ifade olunur" diyerek vurgulayacaktır.

Ekonominin gelişmesi için kısa dönemde sermayeye de ihtiyaç olduğunu belirten Mustafa Kemal Paşa, sözlerinden yabancı sermayeye karşı olunduğunun çıkarılmaması gerektiğini, yabancı sermayenin Türkiye kanunlarına uyduğu müddetçe Devletin, yatırımlarda gerekli teminatı vereceğini vurgulamaktadır:

Konuşmasında Lozan'a da değinen Mustafa Kemal Paşa, sulh meselesindeki tıkanıklığın, yabancıların iktisadi konularda Türkiye'nin meşru/doğal hakları-

---

[70] Nutuk metni için bkz. A. Gündüz Ökçün, *Türkiye İktisat Kongresi 1923-İzmir: Haberler-Belgeler-Yorumlar*, 4. Baskı, SPK, Yayın No: 59, Ankara, 1997, s. 204-214; *Hakimiyeti Milliye*, 19.02.1923, s. 1-2.

nı vermek istememelerinden kaynaklandığı söyleyerek, devletin hakimiyeti milliyesini temin etmesi durumunda kuvvetli bir temel üzerinde yerleşmiş olacağını ve yabancıların bunu istemediğini ifade edecektir. Ayrıca ülke genelinde yol ve demiryolu yapımının zorunlu olduğunu benzer biçimde tarım ve sanat ve ticarette de gelişme göstermenin zorunlu olduğunu ifade edecektir.

Kısaca ülkenin sınıfsal yapısına da değinecek olan Mustafa Kemal Paşa, birbirlerinin çıkarının karşısında olan değil ama birbirlerine muhtaç olan dörtlü bir ayrım yaparak çiftçi, sanatkar, tüccar ve ameleden oluşan bir toplum yapısı olduğunu vurgulayarak iktisadi gelişmenin bu fırkaların ayrı ayrı çalışmasıyla değil beraber hareket etmesiyle mümkün olacağını söyleyecektir.

Kongre'de İktisat Vekili Mahmud Esad Bey de bir açıklamada bulunup "iktisadiyat" hakkında bilgiler vermiştir.[71] Vekil, iktisadi tarihi kabaca (Kuruluştan Hilafete, Hilafetten Tanzimata, Tanzimat'tan Teşkilatı Esasiye'ye, ve Yeni Türkiye olmak üzere) 4 bölüme ayırarak, son dönemi ayrıntılandırmaktadır.

Hakimiyeti milliyeyi "milli hakimiyet-i iktisadiye" olarak anladığını söyleyen Vekil, önceki dönemleri Halifelerin veya sultanların iradesinin egemen olduğu dönemler olarak tanımlamaktadır. Hakimiyeti milliye varken Sultanların, Halifelerin milletin iradesinden bir karış ileriye geçemeyeceklerini söyleyen Vekil, "Türk milletinin her ferdi daha anasından doğarken halkın başına taktığı 'sorguç'la sultan olarak doğmaktadır" diyecektir.

Hükümet sistemleriyle ilgili sözlerinde, Anayasada kabul edilen sistemin hiçbir meşruti devletin sistemine benzemediği ve bu sistemin sorumluluk (mesuliyet) esasını kabul etmediği yönünde eleştiriler geldiğini söyleyen Mahmud Esad Bey, bu iki konuya cevap verecektir. Meşrutiyetle ilgili tartışmada "esasen hiçbir meşruti devletin sistemi aynen diğerinin eşi değildir ve olamaz" diyecek, her kavmin ihtiyacının farklı olduğunu ve hepsinin farklı sistemler geliştirdiğini ifade edecektir.[72] Parlamentarizm ve güçler ayrılığı usullerinin de "bir zümre veya diktatörlük idaresinden başka bir şey ifade etmeğe kabil…" olmadığını ve bunların bazen de "münafi-i hakimiyet-i milliye" olduğunu ABD başkanı Wilson'a atıfla savunacaktır. Parlamentarizmi ise kuvvetler ayrılığı ile karıştırmamak gerektiğini, parlamentarizmde teşrii ve icrai kuvvetler arasında sıkı bir *tedahül* [iç içelik] olduğunu söyleyecek, kuvvetler ayrılığının ise hayali üç kuvvetin birbirlerine kontrol etme hakkı olduğunu ifade edecektir. Bu sistemin de "hakimiyet-i milliyeyi manâ-ı tâmmı ile ifade edememiş ve bir zümre devleti olmaktan ileri gidememiş" olduğunu vurgulayacaktır.

Sorumluluk meselesinde ise meşrutiyette gayenin *mes'uliyet* olmadığını, tersine "mes'uliyete meydan vermemek" olduğunu ifade edecek ve Meclisin halkın temsilcisi olarak sorumluluğunun bulunduğu ve kuvvetler üzerindeki

---

[71] Metin A. Gündüz Ökçün, *a.g.e.*, s. 214-222'de, İktisat Esaslarımız (1339) adlı eserden aktarımla yer almaktadır. Konuşmanın başlangıcında özellikle işçiler ve kadınlara yaptığı hitap ve özel vurgu dikkat çekmektedir.

[72] 1923 yılının başlarında meşrutiyetten söz edilmekte olması dikkat çekicidir.

kontrolü Meclisin sağladığını belirtecektir. Batının da sorumluluk meselesini meşrutiyetle çözdüğünün sanılmaması gerektiğini vurgulayacaktır.

Hükümet yapısının farklılığını anlatan Vekil sonrasında iktisadiyata da değinecek ve onu tanımlayacaktır. Burada da diğer sistemlerden ayrı olunduğunu ifade edecek ve diğer iktisat gelenek ve okullarından ayrılığı vurgulamak üzere, sisteme "Yeni Türkiye İktisat Mektebi" diyecektir:

> "Yeni Türkiye iktisadiyatı mevcut iktisat sistem ve siyasetlerinin hiçbirinin aynı olamaz. Memleketimizin iktisadi mana ve ihtiyacına, iktisat tarihimizin ruhiyatına muvafık başlı başına bir iktisat siyaseti takip eylemek mecburiyetindedir. Biz iktisat meslekleri tarihinde mevcut mekteplerinden hiç birine mensup değiliz. Ne (bırakınız geçsinler, bırakınız yapsınlar) mektebine, ne de sosyalist, komünist, etatist veya himaye mekteplerinden değiliz. Bizim de yeni Türkiye'nin yeni iktisadi manasına göre yeni bir iktisat mektebimiz vardır. Buna ben (Yeni Türkiye İktisat Mektebi) diyorum… Yukarıda zikrettiğim mekteplerden… bunlardan istifade etmeyi de ihmal etmiyeceğiz… İktisadi teşebbüs kısmen devlet ve kısmen teşebbüsü şahsi tarafından deruhte edilmelidir. Mesele büyük kredi müessesatını, sanayi teşebbüsatını ilah… Devlet idare edecektir. Çünkü memleketimizin iktisadi vaziyeti bunu istilzam ediyor."

Özetle "bazı hususatta iktisadiyatımız devletleştirme usulünü takip edecek, bazı hususatta iktisadi teşebbüslerini şahsi teşebbüslere terk edecektir" sözleriyle karma bir yapıdan bahsederek himayeci yaklaşımın da bazı durumlarda sağlanacağını, bazı malların dışalım ve dışsatımının ise serbest bırakılmak durumunda olunacağını belirtecektir.

Toplumsal sınıf konusuna da değinen Mahmud Esad Bey, önceden beri ülke genelinde sınıfların kesin olarak oluşmadığını, tüccarın da, çiftçinin de, sanayicinin de amelenin de kısaca bütün *iktisat amillerinin* doğrudan doğruya yabancı sermayenin esir ve hizmetkarı olduğunu ifade edecektir. Bütün bu zümrelerin birleşmesini ve kendilerini bir teşkilata bağlaması gerektiğini söyleyen Vekil, yine de (Mustafa Kemal Paşa'nın da belirttiği gibi) yabancı sermayeye karşı olmadıklarını, "Türkiyelilerden fazla bir imtiyaz, bir hile ardında koşmamak şartıyla" yabancıların "bizi asri ve medeni bir millet olarak tanımaları ve ona göre bize karşı vaz-ı hakikilerini almaları" gerektiğini vurgulayacaktır.

Hakimiyeti milliyenin geçerli olması için sonraki iktisat politikalarının da iktisadiyatın "menafi-i âliyesi"ne bağlı olması gerektiğini ancak bu yolla "milli bir Türk (Halk Devleti)"nin kurulabileceğini söyleyerek Türkiye'nin bu güne kadar böyle bir devlet idaresi yaşamadığını belirtecektir.

İktisat için bir an önce faaliyette bulunulması gereken 6 konu belirleyen Vekil; (çiftçi dernekleri, amele ve tüccar sendikaları gibi) *meslek teşkilatları*, (teşebbüs-ü şahsi ile zirai, ticari vb.) ve kredi müessesatı kurulması gerektiğini, bir an önce **makine devri**ne geçilmesinin zorunlu olduğunu, *iktisat cidaline toplu çıkmak* gerektiğini, bunun için kooperatif gibi kuruluşlara gereksinim olduğunu, *kendi kendine yeten* bir iktisadi yapı kurarak *üretim, ithalat ve ihracat* arasında düzen getirmek gerektiğini vurgulayacaktır. Böyle bir politika ve teşkilatlanmanın "Türkiye iktisat amillerinin haklarını harice ve dahile karşı koruyacak

en kuvvetli siper, kalkan" olacağını söyleyen Vekil "yalnız Türkiyeliler için değil, bütün dünyanın mazlum iktisat amilleri için" de bunu temenni edecektir.

İktisat Kongresi, açılıştan sonra gruplar halinde toplanacaktır. Kazım Paşa'nın Kongre Reisi seçildiği Kongre'nin toplantıları 4 Mart'ta sona erecek ve "misak-ı iktisadiye" adında bir metin yayınlanacaktır. Metinde iktisadi plan ve programdan ziyade Türkiye halkının iktisadi ve ahlaki tutumu ile ilgili maddeler bulunmaktadır. İsraftan kaçınmayı ve milli varlıkları korumayı öğütleyen metin içinde sağlıktan nüfusun artmasına, kendine düşman olmayan milletlere dostluk güdülmesi gerektiğinden çalışkan olunmasına kadar çeşitli konulardaki maddeler, "1135 murahhasın iştirakiyle İzmir'de in'ikad eden ilk Türkiye İktisat Kongresi'nin müttefikan tesbit ve kabul ettiği Misak-ı İktisadî esasları" adıyla sayılmaktadır. Metnin memleketin "her köşesine ve en ziyade köylerinde" anlatılmak üzere dağıtılması, münasip mahallere asılması ve hutbelerde okutulması yönünde karar alınmıştır. Metnin temel özelliklerinden birisi iktisadi ve siyasi bağımlılıktan kurtulmaya ve "milli" iktisat ve topluma ilişkin atıflar içermesidir.

İktisat Kongresi'nin toplanmasındaki amacın hükümete bizzat iktisadi aktörler (milli iktisat amilleri) tarafından "öneri getirilmesi" olduğu ifade edilmiştir. Çok sayıda madde tüccar, sanayici, ziraatçı ve işçiler tarafından konuşulmuş ve oylanmıştır. Bu konular içerisinde bazıları ön plana çıkmaktadır; bunlardan belki de en önemlisi reji idaresi ve tütün inhisarı meselesidir. Reji idaresinin kaldırılması ve tütün ticaretinin serbest bırakılması yönünde bütün gruplar görüş bildireceklerdir. Benzer bir konu da yabancı sermaye ile ilgilidir. Hükümete öneri şeklinde düzenlenen metinde yabancı sermayenin zorunlu olduğu ama bunun ülkeye "muzır olmayacak şekillerde girmesinin temini"nin sağlanması, tamamen yerli sermayeye tahsis edilecek alanların belirlenmesi ve bu alanlardan yabancı sermayenin uzak tutulması, kanunen Türk addedilmeyen şirketlerin hükümet münakasa ve müzayedelerine iştirak edememeleri gibi önerilerde bulunulmaktadır.[73]

Bir diğer dikkat çeken konu da Kazım Paşa'nın Latin harfleri hakkında olumsuz yorumu olacaktır. Kongre'de Latin harflerine geçilmesi gibi bir önerinin hükümete duyurulması talebi üzerine Kongre başkanı olarak açıklama yapan Kazım Karabekir bu öneriye karşı çıkmış ve bunun önceden beri bazı düşünür ve yazarlarca dile getirildiğini hatta bazı memleketlerde uygulandığını ama sonucunun Arnavut ve Azerilerde hezimet olduğunu ifade etmiştir. Bazı yerlerde okuma yazmanın doğrudan aileler tarafından verildiği bu nedenle Latin harflerine geçmenin bunu da engelleyeceği gibi sebeplerle öneriye karşı çıkmıştır.[74]

İmtiyazlar Meselesi

TBMM tartışmaları içerisinde imtiyazlar konusunda iki önemli oturumdan söz etmek mümkündür. Tartışmaların temel konuları ise Reji idaresi ve reji söz-

---

[73] Metnin tamamı için bkz. A. Gündüz Ökçün, *a.g.e.*, s. 363-364.

[74] "Latin Harflerini Kabul Edemeyiz", *Hakimiyeti Milliye*, 05.03.1923, s. 2.

leşmesinin yenilenmesi ile basına da "Çester" veya "Kenedi"[75] imtiyazları/projeleri olarak yansıyan Anadolu Demiryolları imtiyazıdır.

Anadolu demiryolları meselesi özellikle ulaşım açısından ama aynı zamanda askeri açıdan da önemli bir konu olarak karşımıza çıkmaktadır. Mevcut durumda demiryolları inşasının devlet ya da yerli yatırımcılar eliyle yapılmasının mümkün olmadığı ve aynı zamanda Birinci Dünya Savaşı ve sonrasında savaşılan devletlerin bu sektörde etkili oldukları düşünülürse demiryolları inşasının daha da önemli bir konu haline geldiği görülmektedir. Demiryolları inşası meselesi, hem ticari hem siyasi hem de askeri bir mesele olarak ertelenemez görünmektedir. Buradan hareketle demiryollarının inşası konusunda Amerikan şirketleriyle görüşülmeye başlanmıştır. 1908'den beri Anadolu'da demiryolu inşa etmek girişimlerinde bulunan kimi şirketlerin ve ortaklıkların varlığı bilinmektedir. 1922'de Ankara Hükümeti ile görüşmeye başlayan Chester ve Kennedy ortaklığı da bunlardan birisidir.

Diğer tartışma ise daha da eskiye gitmektedir. Osmanlı'da ortaya çıkan borç kriziyle kimi vergilerin kısmen ya da tamamen tahsili bazı şirket ve ortaklıklara verilmiştir. Düyunu Umumiye'nin kurulmasından sonra da bir konsorsiyum tütün konusunda tekel haline gelmiştir. 1923 yılında da hâlâ söz konusu şirket bu alanda yetkilidir. Yıl içerisinde ortaya çıkan tartışma da Reji şirketi ile yapılmış olan sözleşmelerin yenilenmemesi talep edilecek ve bu konuda mitingler yapılacaktır.

Demiryolları Meselesi: Chester İmtiyazı Tartışmaları

Chester Projesi 1923 yılında uzunca tartışılan bir konusu olmuştur. Proje aslında Amerikan şirketlerinin Ortadoğu petrollerine ulaşmadaki gecikmeleriyle ilgilidir. Projenin gerek ortaya çıkışı gerek planlanışı açısından bunu iddia etmek mümkün görünmektedir. Ayrıca yeni kurulan Cumhuriyet'in de ulaşım ve askeri ihtiyaçları açısından önemli olan demiryolları meselesi bu projeyle aşılmaya çalışılmaktadır. Bir taraftan iktisadi gelişme, ulaşım ve milli güvenliği ilgilendiren konu bir tarafıyla da emperyalizm, imtiyazlar, yabancı şirketler ve yerli sermayenin oluşturulması gibi konularla iç içedir.[76]

---

[75] İki isim de *American-Ottoman Development Company*'nin Ankara hükümetiyle görüşmelerini gerçekleştiren şirket temsilcileridir. Tartışmalarda iki Chester'den bahsedilmektedir. Osmanlı'dan beri konuyla ilgilenen ve kulis çalışmalarını yapan Amiral Colby M. Chester'dir. 1923 yılında müzakerelere katılan Arthur Chester ise Amiral Chester'in oğludur. Türkiye hükümetiyle görüşmeleri Arthur Chester ve K.E. Clayton Kennedy yapmaktadır (bkz. Selim İlkin, "1922-1923 Yıllarında Bir Yabancı Sermaye Girişimi: Chester Demiryolu Projesi", *Uluslararası Atatürk Sempozyumu (17-22 Mayıs 1981) Bildiriler ve Tartışmalar,* Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, Genel Yayın No.254, Ankara, 1983, s. 747 vd.). Sonrasında ortaklar arasında anlaşmazlık ortaya çıkacaktır.

[76] İlgili konunun içeriği iktisadi açıdan önemli olmakla beraber tüm boyutlarıyla bu yazı çerçevesinde incelenmesi mümkün değildir. Bu nedenle Meclis içindeki tartışmalara ağırlık verilecektir. Konu ile ilgili yön gösterecek birkaç eser için bkz. Bige Sükan Yavuz, "Fransız Arşiv Belgeleri Işığında Chester Demiryolu Projesi", *Ankara Üniversitesi Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi,* S: 24, Kasım 1999-2003, s. 528-554; Selim İlkin, "1922-1923 Yıllarında Bir Yabancı Sermaye Girişimi: Chester Demiryolu Projesi", *a.g.e.*; Bilmez Bülent Can, *Demiryollarından Petrole Chester Projesi:1908-1923,* Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul, Mayıs 2000.

Meselenin geçmişi 1908 yılına kadar uzanmaktadır. Amerikan şirketlerinin ilk ilgisi İzmir demiryollarına olmuş, Chester ise 1909'da Nafia Nezareti ile bir ön anlaşma imzalamıştır. Buna rağmen anlaşma tamamlanamamış, ilgili proje 1913 yılının çalkantılı siyasi gündemiyle kesintiye uğramıştır. Bu süre boyunca birkaç defa hazırlanan proje bir türlü onaylanmadığından işleyememiştir. Projenin tekrar gündeme gelmesi ise Chester'ın özel çabalarıyla olmuştur. Zira Chester çok defa ABD Dışişleri ile Deniz Bakanlığı'na başvurmuş ve kesin bir onay alamasa da bazı kişileri ikna edebilmiştir.[77] 1922'de başlayan girişimlerin sonucunda 1923 Nisan'ında anlaşma imzalanmıştır.

Anlaşma ülkenin 170 bin kilometre karelik kısmında her türlü maden ve petrol kaynaklarını ve yapılacak olan demiryollarını ve limanlarını 99 yıl işletme ayrıcalığı karşılığında, Amerikan kapitalistlerinin ülkede 4400 kilometre kadar demiryolu ve üç liman yapımını üstlenmesini içermektedir.[78]

Aynı yıllarda Lozan görüşmelerinde ABD'nin yakın Türkiye ilgisi ve dile getirdiği Ankara-Washington antlaşması meselesi de dikkate alındığında bu konuların birbirleriyle ilgisi öne çıkmaktadır. Fransız arşivlerinde 1921 Aralığı 1922 Şubatında ABD'nin İstanbul'daki Ticaret Ateşesi Gillespie'nin Ankara'ya yaptığı ziyaretlerden ve edindiği olumlu izlenimlerden söz edilmektedir.[79] Antlaşmanın hazırlanması ve onaylanmasına yakın dönemde de Lozan görüşmelerinde Amerika Birleşik Devletleri, "müttefiklerin Türkiye ile barış imzalamasından sonra, Türkiye ile ayrıca bir barış antlaşması yapmak" istemişlerdir.[80]

Proje hakkında Ocak ayında düzenlenen İktisat ve Nafia Vekaleti görüşleriyle başlayan resmi süreç sonrasında İcra Vekilleri Heyetinin 30 Ocak günlü toplantısında projenin ön, ana, ek sözleşmelerin kabulü ve onaylanması hakkında bir tasarı düzenlenmiş ve Meclise gönderilmiştir. Konu İktisat Kongresi'nde de gündeme gelmiştir ve hükümetin yabancı sermayeye sıcak baktığının işaretleri orada verilmiştir.

Antlaşmanın onaylanmasına ilişkin layiha 5 Şubat günü Nafia ve İktisat Encümenlerine havale edilmiş, encümenlerden gelen görüşler ve düzenlemelerle beraber mukavelename 8 ve 9 Nisan günleri görüşülerek 9 Nisan günü onaylanmıştır.

Mecliste 8 Nisan günü yapılan görüşmeler ve tartışmalar uzuncadır.[81] 8 Nisan'dan önce Ali Şükrü Bey İktisat Vekili'ne İzmir İktisat Kongresi hakkında bir soru sormaktadır. Vekilin verdiği cevap demiryolları projesine de değinmekte olduğundan öncelikle bu konuşmaya[82] bakmak gerekmektedir. Soru önergesine verdiği cevapta yeni devletin iktisadi geleceğiyle ilgili açıklamalar yapan İk-

---

77 Bige Sükan Yavuz, *a.g.e.*, s. 531.

78 Yahya Sezai Tezel, "Birinci Büyük Millet Meclisi Anti-Emperyalist Miydi: Chester Ayrıcalığı", *SBF Dergisi*, C:24, S: 5, 1970, s. 287 vd. Anlaşmanın hükümlerinin iktisatçı gözüyle analizi için aynı kaynağa (özellikle s. 295 vd.) bakılabilir.

79 Bige Sükan Yavuz, *a.g.e.*, s. 532.

80 "Türkiye-Amerika Sulhu", *Hakimiyeti Milliye*, 11.3.1339, s.3.

81 *TBMM ZC,* Devre: 1, C: 28, İ: 20.

82 *TBMM ZC*, Devre: 1, C: 27, İ: 187.

tisat Vekili Mahmud Esad Bey, Türkiye'nin "ecnebi sermayesine karşı buğz ve adavet [kin ve kötü niyet]"inden söz edildiğini, oysa Chester projesinin bunu yalanladığını, "Çester Projesi Türkiye'nin ecnebi sermayesine, ne kadar müsaade göstermiş olduğunu ifade edebilecek bir şahittir" sözleriyle dile getirmektedir. Bu ifadeden Türkiye devletinin ilgili projeyi tasvip ettiği anlaşılmaktadır. Proje metninin Mecliste görüşülmesi sırasında yapılan konuşmalar bunu destekler niteliktedir.

Proje hakkındaki esas görüşme 8 Nisan 1923 günü yapılmıştır. 30 Ocak'ta İcra Vekilleri Heyeti kanun layihasını hazırlamıştır. 11 Ocak tarihli İktisat Vekaleti mütalaası ve 22 Ocak tarihli Nafia Vekaleti mazbatası da layihaya eklenmiş olarak Meclise gelmiştir.

Antlaşma metni ve diğer mazbatalardan sonra söz alan Nafia Vekili, söz konusu demiryolları hakkında kısa bilgi verecek ve kimi soruları yanıtlayacaktır. Konuyla ilgili hattın 4.000 kilometre olduğunu ve yaklaşık 400 milyon liralık bir iş olduğunu[83] ifade eden Vekil, karşılığında şirkete, hattın iki tarafında yirmi kilometrelik alanda, "yerde me(d)fun [gömülü] bulduğun şey senin olsun" dendiğini ifade edecektir. Onun dışında demiryollarının geçeceği güzergah hakkında kimi sorulara cevap verecektir. Tartışmalarda, sözü edilen imtiyaz süresinin 90 sene olması ve şirketin bu işi tamamlayabileceğine duyulan kuşku dikkat çekmekteyse de genel havanın konu hakkında olumlu olduğunu söylemek mümkündür.

İcra Vekilleri Heyeti Reisi Rauf Bey bazı tartışmalara yanıt verecek ve konuyu siyasi, askeri ve iktisadi yönleriyle açıklayacaktır. Söz konusu sürenin uzun olmasının olumsuz olup olmadığının bilinemeyeceğini ifade edecektir. Ayrıca yöredeki bakırın işlenmesi de demiryollarını yöreye inşa etmek de mevcut durumda devletin yapabileceği büyüklüğü aştığından hareketle bu imtiyazın verilmesinin uygun olacağını, bu yolla iç pazarın güçleneceğini ve ürünlerin dışarıdan alınmak yerine yerinde üretilip dağıtılabileceğini belirtecektir. Benzer biçimde savunma için de askeri açıdan da demiryollarının bir zorunluluk olduğunu söyleyecektir. Arızasız ve zamanında bu demiryollarının kurulması durumunda "Türkiye'nin yüz bin kişilik bir ordusu varsa, ikmal edildiği anda dört yüz bin kişi olacaktır" diyen Rauf Bey, benzer biçimde tarım ve hayvancılık için de mahsulün dörde katlanacağını ileri sürecektir. Aynı şekilde gerek eğitim gerekse idarenin doğu bölgesine ulaşması için demiryolunun zorunlu olduğunu bildiren Vekil genel olarak söz konusu proje hakkında olumlu görüş bildirmekte ve bunun inşasının bir zorunluluk olduğunu ifade etmektedir.

Görüşmelerde Tunalı Hilmi Bey bazı itirazlarda bulunmuştur. Özellikle anlaşmanın birkaç maddesinde kullanılan dilden kaynaklı eksiklikler olduğunu vurgulamış ve bazı maddelerdeki düzenlemelerin şirkete devletin zararına faaliyette bulunma imkanı verdiğini ifade etmiştir. Onun dışında dikkat çeken bir

---

[83] 1923 yılı içerisinde, TBMM'ce verilen toplam tahsisatın yaklaşık 133.889.690 lira olduğu düşünüldüğünde rakamın büyüklüğü dikkat çekicidir.

eleştiri de Erzurum mebusu Durak Bey'in sözleri olmuştur. Söz konusu anlaşmada malların nakliye bedelleri de düzenlenmiştir. Bunların içinde tarım ve hayvancılık maddeleri de bulunmaktadır. Böyle olunca kimi tahılların ve bazı gıda maddelerinin Doğu'dan Batı'ya sevki sırasında fiyat artışları olacağı, bu nedenle kontrolü zor bir fiyat artışının ortaya çıkacağı belirtilmiştir.

Meclis görüşmelerinde konuya tepki veren önemli bir isim de Kars mebusu Ali Rıza Bey'dir. Ali Rıza Bey, bu imtiyazın çok önemli bir mesele olarak vurgulanmasına ve bir başarı olarak değerlendirilmesine temkinli yaklaşmaktadır. Ali Rıza Bey'e göre anlaşma sadece bir şahısla veya şirketle yapılmamaktadır. Mebus durumu; bu anlaşma "bir Çester Kumpanyası ile yapacağımız bir iş değildir. Bütün bir Amerika Hükümetiyle yapacağımız bir iştir" şeklinde ifade etmektedir. Konunun milli güvenlik ve gelecekteki iktisadi yaşam açısından önemli olduğunu bildiren mebus "(a)ncak yarım asır sonra veyahut on sene sonra veyahut yirmi beş sene sonra memleketin yine aksi olarak - ki Allah etmesin - daha bir tehlikei iktisadiyeye sürüklenmeyeceğini kim temin edecek?" diye sorarak konunun Müdafaai Milliye Vekili'nce de Mecliste açıklanmasını talep etmektedir.

Chester Projesi dış basında da yerini bulmuş ve dışarıdaki tartışmalar Hakimiyeti Milliye'de doğrudan aktarılmıştır. İlk olarak 15 Nisan'da Times gazetesinin bir haberi alıntılanacaktır.[84] 12 Nisan 1923 tarihli bu haberde Fransız sermayesinin Anadolu'dan çekildiği ve yerini ABD sermayesinin almakta olduğu bildirilmektedir. Bunun yanında ABD hükümetinin söz konusu şirkete yardım etmesi gerektiği ifade edilmektedir. Sonrasında konu yine dış basından aktarılmaya devam edecek, ABD hükümeti Şirkete yardımcı olmayı pek istemeyecek, söz konusu yardımın serbest girişimi ve rekabeti zedeleyeceğini ifade edecektir.[85] Ayrıca İngiliz ve Fransız gazetelerinde çıkan haberlerde bu ülkelerin hükümetlerinden gelen tepkiler olduğu anlaşılmakta ve özellikle Musul ve petrol meselesi nedeniyle bir ABD şirketinin Türkiye (ve Musul) yöresinde faaliyette bulunmasına sıcak bakmadıkları görülmektedir.

Proje imzalandıktan sonra bir şekilde işletilememiş, ilk adım ve deneme olan Samsun-Sivas hattının analizine ancak başlanabilmiştir. Yıl içerisinde hükümet veya İktisat ve Nafia Vekaletleri ile görüşülse de nihayetinde proje uygulanmadan ortadan kalkmıştır. Proje Nisan ayında onaylanmış olmasına rağmen, Haziran ayında hâlâ çalışmalar başlamış değildir. Basına da yansıyan durumun temel nedeni olarak Chester şirketindeki anlaşmazlıklar gösterilmiştir. Temel sıkıntı olarak, şirketin sermaye temini meselesi ve şirket ortakları arasındaki anlaşmazlık gösterilmekteyse de[86] durumun daha karmaşık olduğu sezilmektedir. Büyük bir anlaşma yapılmış ve büyük kâr edilecekken bir anda bir geri çekilme durumu ortaya çıkmış gibi görünmektedir. Anlaşmanın şartlarından olan hat civarındaki doğal kaynakların şirketçe kullanılabilmesi özellikle Türkiye sınırları

---

84 "Çester Projesi", *Hakimiyeti Milliye*, s. 4.
85 *Hakimiyeti Milliye*, 19.04.1923, s. 1.
86 "Çester imtiyazı", *Hakimiyeti Milliye,* 17.06.1923, s. 3.

içerisinde kalacağı düşünülen Musul ve civarından petrol temini anlamına gelmektedir. Lozan antlaşmasında ise Musul meselesi çözülemeyecek ama Musul Türkiye sınırları içinde de kalmayacaktır. Şirketin petrollerden umduğu kârı elde edememesi nedeniyle şirket içinde ya da projenin geleceğinde sıkıntılar çıkmış olabileceğini söylemek mümkündür. Aynı şekilde Amerikan hükümeti de şirketi pek desteklememiş görünmektedir. Bunun nedeni şirket içindeki anlaşmazlıkların uzaması ve bitmemesi ile "Musul petrollerinde gözü olan Amerikan Grubu'nun, TPC [*Turkish Petroleum Company*] ile işbirliği halinde, Amerikan hükümeti üzerinde baskı yapması"dır.[87]

Şirket içindeki sıkıntıların çözüldüğü yolunda kimi haberler de göze çarpmaktadır. Hakimiyeti Milliye, ortakların anlaştığını ve şirketin demiryolları çalışmalarına başlayacağını yazacaktır.[88] Buna rağmen uzun süre çalışamayacak olan şirket, bir dönem söz konusu sıkıntıların giderildiğini iddia edecekse de İktisat Vekili yaptığı açıklamada süre dolarsa mukaveleyi feshetme yetkisine sahip olduklarını vurgulayacaktır.[89] Şirket Kasım ayında da benzer şekilde Samsun-Sivas hattını araştırmak üzere uzmanlarını gönderdiğini ve Kasım ayında çalışmaların başlayacağını açıklasa da yine bir başlangıç olmayacak[90] ve basında projenin iptal edileceği söylentileri yayılacaktır.[91]

Başka yabancı şirketler de projenin başlamamasından cesaret alarak projeye talip olacaktır. Hakimiyeti Milliye'deki bir habere göre bir Fransız şirketi Kenedi projesini yerine getirmek üzere Vekalet'le görüşme talep edecektir.[92]

Projenin uygulanmaya başlamaması, yıl sonuna doğru Meclis gündemine bir soru önergesi olarak gelecektir. 8 Kasım günlü içtimada sorulan soruya Nafia Vekili 19 Kasım günlü içtimada cevap verecek ve konuyu açıklayacaktır. Kayseri mebusu Ahmed Hilmi Bey tarafından verilen takrirde şirket sahiplerinin söz konusu projeyi ifa edemeyeceklerine ilişkin haberlerin gazetelerde çıkmakta olduğu ve memleketi ilgilendiren bu konuya açıklık getirilmesi talep edilmektedir. Nafia Vekili, mukavelenin imzalanmasından sonra şirket temsilcileri Çester ve Kenedi'nin memleketlerine gittiklerini, ama sonradan aralarında bir anlaşmazlık ortaya çıktığını söyleyecektir. Sonrasında Çester'in bir miktar tazminat alarak ortaklıktan ihraç edildiğini ifade eden Nafia Vekili, Kenedi'nin ise 9 Şubat'tan 9 Ekim'e kadar herhangi bir başvuruda bulunmadığını belirtecektir. Kenedi'nin Ekim'de gelip işi yapacaklarını ve Samsun Sivas hattına başlayacaklarını belirttiğini, ama sonradan da çok bir çalışma yapılmamış olduğunu söyleyen Vekil, 25 Kasım'a kadar süre verildiğini ifade edecektir. Cevapta Samsun'da çalışmaların başladığına ilişkin telgraf gelmiş olsa da bu bir oyalama olarak nitelenecek-

---

87 Bilmez Bülent Can, *a.g.e.*, s. 306.
88 *Hakimiyeti Milliye*, 03.09.1923, s. 3.
89 Hakimiyeti Milliye, 14.10.1923, s. 3.
90 Aslında Samsun hattında çalışmaların başladığı bildirilse de (*Hakimiyeti Milliye,* 29.11.1923, s. 3) ciddi herhangi bir çalışma olmayacaktır.
91 Hakimiyeti Milliye, 06.11.1923, s. 2.
92 "Kenediye mukabil", *Hakimiyeti Milliye,* 06.08.1923, s. 3.

tir. Eğer bir faaliyette bulunulmazsa ek ve asli sözleşme dahil bütün sözleşmelerin fesih olacağı belirtilecektir.

Soru önergesinde bahsedilen ek süre içerisinde de herhangi bir gelişme olmadığı anlaşılmaktadır. Zaten Çester'in şirketten ayrılmasıyla ortaklığın bir sermaye sıkıntısı çektiği anlaşılmış durumdadır. Aralık ayında Chester'ın bir beyanı yayınlanacaktır. Habere göre Amerikan gazetelerinde Kennedy aleyhinde uzunca bir beyanat veren Chester, Türk-Amerikan şirketinin aslında yeterli sermayesinin bulunmadığını belirtecektir.[93] Beyanatın haber olmasından birkaç gün sonra, 18 Aralık 1923 günü hükümet söz konusu anlaşmayı feshedecektir.[94]

Reji Tartışmaları[95]

1874'te artık borçlarını ödeyemeyeceğini ilan eden Osmanlı Devleti 1876'da borç ödemelerini tamamen durdurmuştur. Böyle olunca öncelikle yerli alacaklılar ya da diğer adıyla Galata Bankerleri örgütlenmiş ve 1879'da on yıllık bir anlaşma ile çoğunluğu yerli alacaklılardan oluşan "Rüsum-u Sitte İdaresi (Altı Gelir Yönetimi) kurulmuştur. Maliye Nezareti eliyle toplanan ve tütün gelirlerinin de içinde bulunduğu bir kısım gelirlerin yönetimini bu idare almıştır. Sonrasındaki birkaç yılda kâr elde eden şirket, yabancıların da dikkatini çekecek ve Avrupalı alacaklılar da Babıâli ile anlaşma yoluna gidecekler, böylece Düyunu Umumiye kurulacaktır.[96]

Düyunu Umumiye bir kısım vergileri toplama hakkını henüz vermediği kısa dönemde kâr elde edecek, bu da tütün imal ve satış imtiyazını satın almak isteyenleri harekete geçirecektir. Sonuçta Hükümet, yabancı bir şirketler birliği ve Düyunu Umumiye arasındaki antlaşmayla tütün tekelinin işletilmesi 1883'te *Société de la Régie Cointéressée des Tabacs de l'empire Ottoman* (Memalik-i Osmaniye Duhanları Müşterek'ül-menfaa Reji İdaresi) emrine verilecektir. Reji burada, ülkelerin kaynaklarının sözde o ülkeler adına "vekaleten" yönetilmesi ve elde edilen gelirden hükümete sabit bir ödeme yapılarak kalan kârın da kısmen paylaşılmasını öngören örgütlenmelere verilen isimdir.[97]

Böylece kurulan "Reji İdaresi", aslında zamanla kaldırılmak istense de bunda başarılı olunamamıştır. İttihat Terakki iktidarında bir dönem tütün tekelinin tekrar Düyunu Umumiye'ye verilmesi ve sözleşmenin yenilenmemesi gündeme gelse de araya giren savaşlar gibi nedenlerle bu mümkün olmayacak ve İdare 1924'e kadar fiilen çalışacaktır. İdare'nin imtiyazı 28 Şubat 1924'te feshedilecek ve Reji'nin bütün mal, hak ve yetkileri Maliye Vekaleti'ne devredilecektir. Fesih tarihinden itibaren bir yıl daha söz konusu haklarını kullanacak ve ça-

---

93 *Hakimiyeti Milliy*e, 14.12.1923, s. 3.

94 Selim İlkin, *a.g.e.*, s. 779.

95 Reji İdaresi'nin tarihiyle ilgili bilgilerde Muhsin Altun, *Osmanlı Tütün Tekeli: Memalik-i Osmaniye Duhanları Müşterek'ül-menfaa Reji İdaresi*, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Ankara, 1995 künyeli eserden yararlanılmıştır.

96 A.k., s. 13 vd.

97 A.k., s. 16.

lışmaya devam edecektir. Tütün Rejisi, 26 Şubat 1925 tarihinde kabul edilen 558 sayılı *Tütün İdare-i Muvakkatesi ve Sigara Kağıdı İnhisarı Hakkında Kanun* ile dört milyon Türk lirasına satın alınarak devletleştirilmiştir. 26 Şubat 1926'da yürürlüğe giren 734 sayılı Tütün İdare-i Muvakkatesi Hakkında Kanun'la geçici bir tütün idaresi kurulmuştur.[98]

Konu, 1923 yılında bir teklifle Meclise gelmiştir. 13 Ocak günlü içtimada Siirt mebusu Mustafa Sabri Efendi tarafından verilen tütün inhisarının lağvı hakkındaki teklif, Layiha Encümeni'ne sevk edilecek ve 17 Ocak günlü içtimada tekrar Meclis'e gelecektir.[99] Encümen mazbatasında ilgili teklifin "şayanı müzakere" bulunduğu bildirilecek ve konu incelenmek üzere encümen mazbatası, Muvazenei Maliye ve Kavanini Maliye Encümenlerine sevk edilecektir. Buna rağmen sonraki aylarda, verilen teklifin takibi mümkün olmamaktadır. Söz konusu teklif görüşülmek üzere Meclise gelmemiştir ve bu nedenle kadük olduğunu söylemek mümkün görünmektedir.

Reji meselesi İzmir İktisat Kongresi'nde de gündeme gelecektir. Kongre'de, Rejinin kaldırılması yönünde, bütün çalışma grupları ortak kanaat bildireceklerdir. Ayrıca bu fikir beyanı Sovyet basınında dahi gündeme gelecek ve takdirle karşılanacaktır.[100] Buna rağmen Birinci Meclis döneminde herhangi başka bir düzenleme olmayacaktır. Haziran ayında İstanbul Reji İdaresi ile bir sözleşme yapıldığı ve 2510 sayısıyla yayımlanan itilafnameyle reji sözleşmesinin uzatıldığı anlaşılmaktadır.[101] Rejiyle hükümet arasında tekrarlanan itilafname sonucunda da 500.000 liralık bir gelir elde edildiği belirtilecektir.[102]

Konu sonradan 21 Kasım tarihinde Mecliste gündeme gelecektir. "Maliye Vekâletiyle Reji Şirketi beyninde münakit itilâfnamenin berayı tetkik gönderildiğine dair Başvekâletten mevrut tezkere" adı altında gelen tezkere İktisat Vekaleti'ne sevk edilecektir. Bunun yanında hükümetin eğer reji itilafnamesini feshetme gibi bir talep olursa "sene [mali yıl] nihayetinden üç ay evvel şirkete ihbar etmek mecburiyeti" olduğu hatırlatılmıştır. Antalya mebusu Rasih Efendi "Yani Teşrinisani [Kasım] nihayetine kadar rejiyi haberdar etmek mecburiyetindeyiz. Binaenaleyh encümenler ve Meclisi Âli bunu ve memleketi reji belâsından kurtarmak için müstacelen, Teşrinisani nihayetinden evvel intacetmek zaruretindedir" diyerek konunun önemini vurgulayacaktır. Bunun üzerine mebuslardan gelen taleplerle, bu konu hakkında müşterek bir encümen kurulup bir an önce konunun incelenmesi gerektiği dile getirilecek, nihayetinde on küsur gün kaldığı bildirilecektir. İktisat ve Muvazenei Maliye encümenlerinin "müştereken içtima ederek bunu biran evvel Meclise sevk etmeleri" talep edilecek ve müşterek encümenin kurulması kabul edilecektir. Buna rağmen söz konusu encümenden Meclise 1923 yılı içerisinde herhangi bir mazbata gelmeyecektir.

---

98 A.k., s. 72 vd.
99 *TBMM ZC*, D:1, C:27, İ:173, 175.
100 *Hakimiyeti Milliye*, 11.03.1923, s. 3.
101 *Hakimiyeti Milliye*, 17.06.1923, s.4; *Düstur*, Tertip:3, C:4, s. 102.
102 *Hakimiyeti Milliye*, 18.07.1923, s. 1.

Aynı dönemde ülke genelinde Reji'nin kalkması yönünde bir talep olduğu yapılan mitinglerden anlaşılmaktadır. Özellikle tütün üreticileri ile bazı odaların tepkileri dikkat çekmektedir. Başta Balıkesir, İzmir ve Antalya olmak üzere pek çok vilayette Reji'nin ilgası için mitingler düzenlenecek ve İstanbul Ticaret Odası Reji'nin kaldırılması ve tütün ticaretinde tekrar herhangi bir inhisar [tekel] kurulmamasını talep edecektir.[103]

Hakimiyeti Milliye'nin haberinde müşterek encümenden rejinin ilgası yönünde bir karar çıktığı belirtilmektedir.[104] Haberde, 28 Kasım günü Muvazenei Maliye ve İktisat Encümenlerinin müştereken yaptıkları toplantıda Reji sözleşmesinin yenilenmemesi konusunda bir karar alındığı, ortak encümenin amacının "1340 [1924] senesinden itibaren memleketten rejinin kalkmış bulunması" olduğu bildirilecektir. Reji ilga edildikten sonra tütün hakkında tatbik edilecek usulün sonradan belirleneceği ifade edilmektedir. Bu habere rağmen Encümen kararı Mecliste görüşülmeyecektir. Bu nedenle sözleşmenin uzatılmasının önüne geçilememiş olacaktır.

Bütçe Meselesi: Mali Yönetimin Düzenlenmesi Çabası

1339 senesi içinde kimi mebuslar tarafından talep edilse de düzenli bütçeye geçilmesi mümkün olmamış, bu nedenle seçim sonrasında Meclis açılana kadar kurumlara avans olarak tahsisat verilmesiyle mesele yönetilmeye çalışılmıştır. Sonra bir çeşit geçici bütçe yapılacak ve ancak izleyen yılda düzenli bir bütçe yapmak mümkün olacaktır. Savaş koşulları ve idarenin düzenli olarak "inşa edilememesi" bütçe yapımını zorlaştırmakta olup, bu durum tahsisat bilinirken harcamanın miktarı hakkında fikir sahibi olunamamasına neden olmuştur. Bu nedenle avans kanunlarının görüşmelerinde kurumlara önceki yıl verilen tahsisatlar esas alınmak zorunda kalınacak, olağanüstü harcamalar içinse avans kanunlarına ilave tahsisat yapılmasını düzenleyen kanunlar çıkarılacaktır.

1339 senesi bütçesinin hazırlanması mali yıl içinde mümkün olmamıştır. Bu nedenle yapılan tüm tahsisatlar üçer aylık avans kanunları halinde verilmiştir. Bütçe meselesi yeni mali yılın başlangıcı olan 1 Mart'a kadar çözülmek durumunda olsa da Meclis bu konuda önceki yılın harcamalarını ancak tespit etmiş, yeni yıla ilişkin kurumlardan gelecek bilgiyi toplayamamıştır. İlgili konu 28 Şubat günlü içtimada görüşülmeye başlanmıştır.[105] Görüşmeler sonucunda birkaç yeni vergi getiren ve üç aylık tahsisat öneren 311 sayılı 1339 Senesi Birinci Avans Kanunu adlı kanun çıkacaktır.

Bütçeyle ilgili düzenlemenin esbabı mucibesinde 1338 senesi bütçesinin henüz tamamen tesbit ve tasdik edilemediği, 1339 senesi bütçesinin de Hazineye ancak gönderildiği hatta onda da hâlâ eksikler olduğu bildirilmiş "halbuki senenin hitamına birkaç gün kalmış olduğundan hidematı umumiyei Devletin ifası için Marttan Mayıs nihayetine kadar üç ay için avans alınmasına mecburiyeti katiye"nin hasıl olduğu belirtilmiştir.

---

[103] *Hakimiyeti Milliye*, 28.11.1923, s. 1.
[104] 29.11.1923, s. 1.
[105] *TBMM ZC*, D:1, C:27, İ:201.

Tablo-3: 1339 senesi Avans Kanununa merbut üç aylık tevzi cetveli

Esamii Devair	1338 senesi 12 aylık tahsisat (Lira)	1338 senesine nazaran üç aylığı (Lira)	K.	Mülahazar
Zâtı Hazreti Hilâfetpenahi ve Hanedanı Hilafet	436 695	109 173	75	
Büyük Millet Meclisi	1 059 283	264 820	75	
Düyunu Umumiye	3 312 922	828 230	50	
Muhassasatı zatiye	7 962 330	1 990 582	50	
Maliye	7 923 400	1 980 850		
Divanı Muhasebat	158 380	39 595		1339 bütçesin-deki esasa göre
Rüsumat	1 944 261	486 065	25	
Posta ve Telgraf ve Telefon	2 978 114	744 528	50	
İcra Vekilleri Heyeti Riyaseti	41 642	10 410	50	
Dahiliye	3 395 253	848 813	25	
Emniyeti Umumiye	3 195 062	798 765	50	
Muhacirîn	1 669 962	417 490	50	
Sıhhiye	1 438 936	359 734		
Umum Jandarma Kumandanlığı	10 205 325	2 551 331		
Hariciye	737 004	184 251		
Şer'iye	1 180 073	295 018		
Adliye	4 201 875	1 050 468	75	
Maarif	2 879 582	719 895	50	
Nafıa	1 161 584	290 396		
İktisat	2 478 577	619 644	25	
Matbuat ve İstihbarat	110 705	27 676	25	
Bahriye	2 266 138	566 534	50	
Müdafaai Milliye	57 468 887	14 367 224	25	
Fabrikalar Müdüriyeti Umuiyesi	2 251 023	562 755	75	
Yekûn	120 457 023	30 114 255	75	

1338 senesi tahsilatı Tablo 3'te görülmektedir. Buna göre toplamda 120 milyon liralık bir tahsisat yapılmış ve bunun büyük kısmı askeriyeye gitmiştir. Müdafaai Milliye Vekaleti ile Jandarma'ya giden miktar toplam tahsisatın yarısından fazladır. Diğer yandan Dahiliye Vekaleti Emniyeti Umumiye'ye ayrılan miktar toplamı da dikkate değer görünmektedir. Sonrasında en fazla tahsisat yapılan vekaletler ise Adliye, Maarif ve İktisat Vekaletleri olacaktır. 1339 yılında ise kesin rakamlara ulaşmak zor görünse de aşağıdaki geçici (muvakkat) bütçe olarak anılacak düzenlemedeki miktarlara bakıldığında durumun çok değişmediği görülecektir.

Kanun teklifinin okunmasından sonraki tartışmalarda üç seneden beri aynı durumun ortaya çıktığı ve Maliye Vekili'nin bütçe önerisini birkaç gün önce ge-

tirmesi durumunda etraflı bir bütçe yapılarak nereye ne kadar harcama yapılacağının tesbit edilebileceği dillendirilmektedir. Görünen o ki Meclis içerisinde çok sayıda kişi Vekil'e tepki vermekte ve avans kanunları halinde harcama yapmaya artık son verilmesi gerektiğini belirtmektedir. Ayrıca maddelere geçildiğinde bir avans kanunu yerine muvakkat [geçici] bütçe yapılmasının yeğlenmesi, böylece harcama kalemlerinin tespit edilerek harcamaların rastgele bırakılmaması önerilmiştir. Bir diğer konu da söz konusu layihanın içtüzüğe göre bir gün sonra oylanması gerekirken burada alelacele oylanmasıdır. 30 milyon liralık bir meblağ söz konusuyken bunun böyle yapılması konusunda ciddi eleştiriler gelmiştir. Buna rağmen kimi vergilerde de düzenleme getiren kanun layihası 119 kabul, 39 ret ve 21 müstankif [çekimser] oyla kanunlaşacaktır.

Birinci Avans Kanunu görüşmelerinde avansın bütçe yapılana kadarlık kısmı verilse de sonrasında da avans kanunlarıyla tahsisata devam edilmek durumunda kalınmış ve bir türlü bütçe kanunu çıkarılamamıştır. 12 Nisan günlü içtimada İkinci Avans Kanunu görüşülmüş ve yine üç aylık bir avans itasına karar verilmiştir. Bu kanunda diğer düzenlemeden farklı olarak müdafaai Milliye Vekaleti'ne "*Mebaliği mezburenin ahiren tanzim ve takdim kılınan 1339 bütçesine mevzu tahsisata nazaran ihtiyaçtan pek noksan olduğu ve bu para ile iaşe ve idarenin temini gayrimümkün bulunduğu*"ndan 6.446.000 liralık bir ek ödeme ve Lozan görüşmelerine gidecek Heyeti Murahhasa "*...masarifatı için 1338 senesinde 3 Teşrinisani 1339 ve 27 Kânunuevvel minh tarihli Kanunlar ile alınan iki yüz elli bin lira tamamen sarf edilmiş olduğundan 23 Nisan 1339 da Lozan'da tekrar içtima edecek olan Sulh Konferansına gönderilecek Heyeti Murahhasa masarifatına mukabil 1339 senesi Hariciye bütçesine*" 250.000 liralık tahsisat verilmesi önerilecektir.[106] Böylece diğer düzenlemeden farklı olarak "ceman otuz yedi milyon beş yüz bin liranın daha avans olarak sarfı…" oylanacak ama yeterli çoğunluk sağlanamayacaktır. 15 Nisan günlü içtimada oylama yapılacak ve kanunlaşma süreci tamamlanacaktır.

16 Nisan'dan sonra Meclis seçim nedeniyle 11 Ağustos'a kadar çalışmayacaktır. Üç aylık iki avans kanunundan sonraki tahsisatlarla ilgili ilk mali düzenleme, 25 Eylül günlü içtimada görüşülmeye başlanacak ve 348 sayısıyla kanunlaşacak olan 1339 senesi ikinci altı aylık tahsisat kanunu olacaktır. Düzenleme, 1339 senesi mali yılının sonuna kadar iki avans kanunuyla sarfına mezuniyet verilen toplam 67.614.255 liraya "zamimeten" 45.059.324 liranın daha avans olarak sarfına yetki vermektedir (348 sayılı Kanun, m. 1). Meclise sunulan layihalar içinde farklı hesapların bulunduğuna dikkat çekmek gerekir. İcra Vekilleri Heyeti'nin bir layihasında 43 milyon liralık bir tahsisat öngörülürken, başka bir düzenleme talebiyle Müdafaai Milliye Vekaleti'ne ek tahsisat da istenmiş ve bu nedenle miktar değişmiştir. Altı aylık tahsisat kanununun çok sayıda layihadan meydana geldiğini söylemek yeterlidir.

Muvazanei Maliye Encümeni mazbatasında aslında bir bütçe yapmak gerektiği, ama 1339 senesinin bitimine dört ay kaldığından yeni bütçenin 1340/1924'te yapılmasının daha uygun olacağı, bu nedenle kalan zamanı içere-

---

[106] *TBMM ZC*, D:1, C:28, İ:23 ve 25.

cek bir avans kanununun hazırlandığı belirtilmiştir. Encümen mazbata muharriri Ali Cenani Bey, mazbatadakileri tekrarlayarak (1923 ile beraber) dört defadır mümkün olmayan bir "Muvazenei Umumiye Kanunu" çıkarmanın seneye gerçekleşeceğini bildirecektir. Muharrir, dört yıldır çok sayıda avans kanunu çıkarıldığını, bunun mali açıdan sakıncalarının yanında, senede bir defa yapılıp bitecek bir işin bazen defalarca Meclisi ve bürokrasiyi oyalamasının fazladan bir kırtasiyecilik yarattığını ve mesai çaldığını dile getirecektir.

Maliye Vekili Hasan Fehmi Bey ise bu kanunun ismen avans kanunu olmasına rağmen, aslında bir "muvakkat [geçici] bütçe" olduğunu vurgulayarak söze başlayacak, bu senelik son defa avans verme yöntemiyle tahsisat yapılacağını, sonraki sene ise bütçe yapmaya başlayacaklarını bildirecektir. Görüşmeler sonucunda kimi mali düzenlemeler getiren maddeler kabul edilecek, layihanın heyeti umumiyece kabulü ise aynı içtimada bitirilemeyecektir. Metnin yasalaşması 30 Eylül gününe kalacaktır.[107]

Tablo-4: 348 sayılı 1339 Senesi İkinci Altı Aylık Tahsisat Kanunu'nda verilen tahsisat cetveli.

Devair	**Lira**	**Devair**	**Lira**
Zâtı Hazreti Hilâfetpenahi ve Hanedan	218 347	Şeriye	590 037
Büyük Millet Meclisi	238 323	Adliye	2 208 637
Düyunu umumiye	1 522 211	Maarif	2 033 566
Muhassasatı zatiye	4 518 835	Nafia	558 782
Maliye	2 026 900	İktisat	1 279 958
Divanı muhasebat	79 190	Matbuat ve istihbarat	51 453
Rüsumat	1 396 851		----------
Posta ve telgraf ve telefon	1 715 125	Devairi mülkiye yekûnu	28 977 256
İcra Vekilleri Heyeti Riyaseti	33 741		=========
Dahiliye	1 697 626	Bahriye	1 786 558
Emniyeti umumiye	1 597 531	Müdafaai Milliye	13 000 000
Muvazenei içtimaiye	886 276	Askeri Fabrikalar	1 295 510
Sıhhiye	719 068		----------
Umum jandarma kumandanlığı	4 594 113	Devairi askeriye yekûnu	16 082 068
Hariciye	638 686	YEKÛNU UMUMİ	45 059 324

Tablo 4'te, 348 sayılı yasayla kabul edilen tahsisat gösterilmektedir.[108] Mali yılın ikinci altı aylık döneminde kurumlar arasında en çok tahsisatı Umum Jandarma Kumandanlığı almıştır. Adliye, Maarif ve Maliye Vekaletleri de aldıkları tahsisat miktarıyla dikkat çekmektedir.

Bunun yanında yıl içerisinde başka avans düzenlemeleri de yapılmış, verilen tahsisatın yetmemesi durumunda yeni tahsisatlar tesis edilmek üzere avans

[107] *TBMM ZC*, D:2, C:2, İ:29.

[108] http://www.tbmm.gov.tr/tutanaklar/KANUNLAR_KARARLAR/kanuntbmmc002/kanuntbmmc002/kanuntbmmc00200348.pdf (20.10.2011). Tablo, ilgili kaynaktan doğrudan alınmıştır.

kanunları çıkarılmaya devam edilmiştir. Aşağıda, Tablo 5'te İkinci Altı Aylık Avans Kanunu çıkana kadar verilen tüm tahsisatlar gösterilmektedir. Bu çerçevede toplam 123.419.979 liralık bir genel harcama yetkisinden söz etmek mümkündür.

Tablo-5: 1339 senesi Altı Aylık Tahsisatının yanında yıl içerisinde verilmiş olan diğer iki (genel) avans kanunu ile kimi kurumlara verilen ilave tahsisatların tümünü gösteren Muvazenei Maliye Encümeni mazbatasında yer alan tablonun aynısıdır. ("Bir numaralı cetvel - 1339 senesi tahsisatı umumiyesi"-TBMM ZC, D: 2, C: 2, İ:25)

İcmai	Avans Olarak Verilen	Tahsisatı Munzamma Olarak Verilen	İzahat
30 114 255	30 114 255		28 Şubat 1339 tarihli Birinci Avans Kanunu ile verilen
60 000		60 000	8 Mart 1339 tarihli Kanunla Meclis bütçesine zammolunan
200 000		200 000	8 Mart 1339 tarihli Kanunla Nafia bütçesine zammolunan
150 000		150 000	3 Nisan 1339 tarihli Kanunla Muaveneti İçtimaiye bütçesine zammolunan
1000 000		1000 000	3 Nisan 1339 tarihli Kanunla Maliye bütçesine zammolunan
800 000	800 000		5 Nisan 1339 tarihli Kanunla Meclise avans olarak verilen
3000 000		3000 000	12 Nisan 1339 tarihli Kanunla Düyunu Umumiye bütçesine zammolunan
37 500 000	37 500 000		15 Nisan 1339 tarihli Avans Kanuniyle verilen
250 000		250 000	15 Nisan 1339 tarihli Kanunla Hariciye bütçesine zammolunan
100 000		100 000	15 Nisan 1339 tarihli Kanunla Dahiliye bütçesine zammolunan
200 000		200 000	15 Nisan 1339 tarihli Kanunla Maliye bütçesine zammolunan
686 400		686 400	19 Ağustos 1339 tarihli Kanunla Meclis bütçesine zammolunan
900 000		900 000	17 Eylül 1339 tarihli Kanunla Maliye bütçesine zammolunan
200 000		200 000	17 Eylül 1339 tarihli Kanunla Maliye bütçesine zammolunan
----------	----------	----------	
75 160 656	68 414 255	6 746 400	Yekûn
44 959 324	44 959 324		Yeni kanun lâyihasıyla encümen tarafından teklif olunan avans
3000 000		3000 000	Yeni kanun lâyihasıyla Dûyunu Umumiye bütçesine ilâvesi teklif olunan
300 000		300 000	Yeni kanun lâyihasıyla Maliye bütçesine ilâvesi teklif olunan
----------	----------	----------	
133 419 979	113 373 579	10 046 400	Yekûnu umumî
========	========	========	

Yıl sonuna kadar harcama yetkisi veren başka kanunlar da çıkarılmıştır. Özellikle Başvekalet ve Cumhurbaşkanlığının kurulmasıyla yeni bütçe yapılması zorunlu olacak, buna ek olarak yeni kurulan Mübadele İmar ve İskan Vekaleti'ne de tahsisat ayrılacaktır. Bu nedenle yıl sonundaki toplam tahsisat miktarını hesaplamak ayrı bir çalışma gerektirmektedir. Harcama kalemleri de görünmediğinden bütçe hakkında bilgi çıkarmak zordur denebilir. Tablo 6'de İkinci Altı Aylık Tahsisat Kanunu'nun kabul edilmesinden sonra çıkarılan ve kimi kurumlara avans veren kanunlar listesi ve avansların miktarları verilmektedir. Buna göre ek ödeme olarak 10.469.711 liralık bir tahsisatın kullanımına daha izin verilmiştir. Bu sayıyla birlikte toplam tahsisat "yaklaşık olarak" 134 milyon lira[109] olmaktadır. Bir önceki yıla kıyaslandığında bu rakam dahi, yaklaşık 13,5 milyon lira bir tahsisat artışı olduğunu gösterecektir. Bunların dışında da kimi ödeme gerektiren düzenlemeler de çıkmış olduğundan net bir sayı vermek mümkün değildir.

Tablo-6: İkinci Altı Aylık Tahsisat Kanunu çıktıktan sonra kurumlara yapılan tahsisat kanunlarını gösterir tablo.

Kanun No.	Kanun ismi	Tahsisat Miktarı (Lira)
349	1339 Senesi Evkaf Vekaletinin İkinci Altı Aylık Avans K.	959.414
351	Türkiye Seyrü Sefain İdaresinin 1339 senesi ikinci avans K.	1.075.369
366	Mübadele, İmar ve İskan Vekaleti'nin Teşkilat ve Mesarifi Hakkında K.	6.095.083
373	Adliye Vekaletinin 1339 Senesi Bütçesine Tahsisatı Munzamma İcrası Hakkında K.	425.439
375	Ziraat Bankası 1339 senesi Bütçe Kanunu	936.742[110]
377	Emniyet Sandığının 1339 Senesi Bütçesi Hakkındaki K.	45.224[111]
378	Evkaf Bütçesine Faslı Mahsus Olarak İki Yüz Elli Bin Lira Tahsisat İlavesine Dair K.	250.000
379	Cumhuriyet Riyaseti Bütçesi K.	82.440
380	Seyrüsefain İdaresinin 1339 Senesi Bütçesinin Sekizinci Merakıbi Bahriye Faslına 600 000 lira Tahsisatı Munzamma Faslına Dair K.	600.000
	TOPLAM	10.469.711

Yeni Düzende Eğitim

Eğitim meselesi yıl içerisinde gerek gazetelerde gerek Mecliste gündeme gelen bir konu olarak ayrıca dikkat çekmektedir. Cumhuriyet'in ilanına kadar

[109] Tam rakam 133.889.690 liradır.

[110] Düzenleme Ziraat Bankası'nın bütçe kanunu olduğundan iki cetvel barındırmakta ve (A) cetveli Mart 1339-Şubat 1340 döneminde "cibayet olunacak varidat… 1.935.698 lira tahmin olunmuştur." biçiminde düzenlenmiştir. (B) cetvelinde ise 1339 mali yılı "maaşat ve masarifi için" 936.742 lira tayin edildiği gösterilmektedir.

[111] Sandığın bütçe kanununda (A) cetvelinde 231.000 lira varidat tahmin edilmekte olup (B) cetvelinde 1339 mali yılının "maaşat ve masarifi" için 45.224 lira tahsis edildiği gösterilmektedir.

Halkçılık ilkesiyle de koşutluk oluşturacak şekilde iyileştirilmeye çalışılan eğitim hizmeti, Cumhuriyet'in ilanıyla "yeni düzen"e uygun olarak verilmesi gereken bir hizmet ve devletin temel görevi olarak görülmeye başlanmıştır denebilir.

1923 yılı savaş boyunca ihmal edilmek durumunda kalınan eğitim alanının yeniden düzenlenmeye başlandığı yıl olarak öne çıkmaktadır. Hükümet programı eğitim konusunda birkaç önemli noktaya vurgu yapmaktadır.[112] Buna göre ilköğretimin zorunlu kılınmasına ve ilköğretimde eğitim verecek kadroları yetiştirecek "iptidai ve orta darülmuallimin mektepleri" açılmasına ağırlık verilecektir. Bu yolla ülke genelinde ilköğretimin yayılmasına çalışılacaktır. Bir diğer önemli nokta ise ilköğretimi bitirenlerin mesleki eğitime yönlendirilmesidir. Bunun için "altı senelik iptidaî tahsilinden sonra tedricen ziraat, sanayi ve ticarete müteveccih iki senelik ikmal sınıfları açılarak yüksek tahsil edemiyen gençlerin bu sınıflara devamları mecburî tutulacaktır." Savaş sonrasında özellikle ticaret ve zanaatla uğraşan gayrimüslimlerin büyük bir kısmının göç etmesi ya da mübadeleye tabi tutulmasının bu alanda bir boşluğa neden olduğu düşünülürse, mesleki eğitime verilen önem daha kolay anlaşılacaktır. Ayrıca kadınların eğitim görmesine de önem verilmesi dikkat çekicidir. Programın Maarif başlığının 9. Maddesi bununla ilgilidir. "Kadınların tahsiline de erkeklerin tahsili kadar ehemmiyet verilecektir. Bu maksatla muhtelif merkezlerde mütekâmil darülmuallimatlar ve kız liseleri açılmaya başlanılmıştır. Tedricen kız sanai idadileri de açılacaktır."

Hükümetin eğitim programı açısından darülfünunların özel bir öneme sahip oldukları bilinmektedir. Özellikle ilköğretimin içinde bulunduğu kötü durum açısından önce öğretmen okullarının ıslahı ve yaygınlaştırılmasına gidildiği anlaşılmaktadır.[113] Bir taraftan da bu okulların nitelikli personel gereksinimi dikkat çekmektedir. Özellikle Yozgad darülmualliminine öğretmen tahsis edilemeyişi üzerine çıkan tartışmalar, Maarif Vekili İsmail Sefa Bey hakkında verilen gensoru oylamasına kadar gidecektir. Tartışmalar 5 Eylül günlü içtimada Bozok mebusları Süleyman Sırrı ve Hamdi Beyler tarafından verilen soru önergesiyle başlamış, Vekil 17 Eylül'de önergeye yanıt vermiştir. Buna göre öğretmen okullarında ders verecek yeterli personelin bulunamadığı, ayrıca Yozgat'taki okuldaki üç öğretmenin yalnızca birisinin idadi mezunu olduğu ve diğerlerinin ilkokul ve medrese mezunu oldukları ifade edilmiştir. Bu öğretmenlerin, öğretmen yetiştirecek durumda olmadığını, ama hepsinin ilkokullarda ders verebileceğini, bunun da üç iptidai mektep demek olduğunu dile getiren Vekil, ülke genelinde öğretmen yetiştirmenin bir sorun olduğunu ve bunun için yeni öğretmen okulları kurmaya çalıştıklarını bildirmiştir. Tartışmalar usul gereği (sual takrirlerine verilen yanıtların yarım saatle sınırlandırılması nedeniyle) kesilmişse de herhangi bir karar alınamamıştır. Bunun üzerine Süleyman Sırrı Bey 29 Eylül günlü içti-

---

[112] İcra Vekilleri Heyeti programı, Maarif başlığı altında, 12 maddelik bir program açıklanmıştır. *TBMM ZC*, D:2, C:2, İ:14.

[113] Maarif Vekili İsmail Sefa Bey'in bir sual takririne yanıtında da benzer bir vurgu dikkat çekmektedir. *TBMM ZC*, D:2, C:2, İ:20.

mada ademiitimat önerisinde bulunmuştur. Uzun süren beyanat ve tartışmaların sonrasında Maarif Vekili güvensizlik oyu almamıştır.[114]

Bu konuda en temel sorun il özel idarelerinin yetersiz bütçeleri nedeniyle iptidai mektepleri kapatmak zorunda kalmaları gibi görünmektedir. Gazetede sıkça karşımıza çıkan haberlere göre çoğu il özel idaresi okulları kapatmak durumunda kalmaktadır. Ayrıca özel idarelerin öğretmen maaşlarını ödeyememelerinden dolayı öğretmenlerin greve gitmesi söz konusu olacaktır.[115]

Eğitim konusundaki bir önemli program maddesi de *Heyeti İlmiye* kurulmasıdır. Bugünkü eğitim şûralarının bir bakıma atası olan bu Heyetin düzeltilerek ilmi konularda Maarif Vekaleti'ne destek olması sağlanacaktır.

Heyeti İlmiye'nin toplanması hakkında bir düzenleme Şubat ayında gündeme gelecektir. Hakimiyeti Milliye'nin haberine göre 1923 senesinde, bütçe hazırlanması sürecinde Heyeti İlmiye adıyla bir danışma heyeti toplanacak ve ilmi konularda Maarif Vekaleti'ne yardımcı olacaktır.[116] Habere göre, Maarif Vekaleti 1339 (1923) bütçesi kadrosuna, "maarifin ıslahı için" yeni bir teşkilat ithal etmektedir. Fransa ve İspanya eğitim sistemlerinden alınan uygulamayla bakanlık teşkilatı "ilmi ve idari iki kısma" ayrılacaktır. Senede iki ay toplanacak olan bir heyet oluşturulacaktır. Çeşitli mıntıka ve müdüriyetlerden temsilcilerin katılacağı bu heyet (heyeti ilmiye) bilimsel konularda kararlar verecektir. Bu yolla idari kısımla bilimsel kısım iki ayrı birimce yönetilecektir.

Heyet ilk toplantısında önce kendine bir başkan ve başkan vekili seçecektir.[117] Buna göre Maarif Vekili müsteşarının ise başkan yardımcısı olması kararlaştırılacaktır. Heyeti İlmiye, Nafia ve Maarif vekaletlerinden gelen temsilcilerin dışında darülfünun fakültelerinden müderrisler, basından isimler, uzmanlar ve Heyeti İlmiye tarafından seçilecek uzmanlardan oluşacaktır. İlk toplantıda Maarif Vekili "Yeni doğan Türkiye'ye yeni bir maarif istikameti çizilmesi" gerektiğini vurgulayacaktır. 17 Temmuz günlü Hakimiyeti Milliye'de de Heyetin üyelerinin isimleri yayınlanacaktır.[118] İsim listesinde Ziya Gökalp, Köprülüzade Fuat, Ağaoğlu Ahmet, Mustafa Rahmi, İsmail Hakkı Beyler gibi isimler bulunmaktadır ki bu isimler dönemin önemli düşün adamları ve üniversite hocaları arasındadır. Heyet Ankara'da bir üniversite kurulması, İstanbul'daki Darülfununun kendine has bir alameti (arması) bulunması, bir İçtimaiyat (Toplumbilim) fakültesi kurulması gibi konuları tartışmış ve 15 Ağustos'ta toplantılarını tamamlamıştır.

Eğitim konusunda dikkat çeken bir beyan Mart ayında vilayetlere gönderilen Maarif Vekaleti tamimidir.[119] Metinde Fransız Devrimi ve devrim sonrası duruma çokça atıf bulunmasının yanında, metnin dili ve üslubu da dikkat çekici-

---

114 *TBMM ZC*, D:2, C:2, İ:28.

115 "Meclisi umumiler cehaletin yardımcısı mıdır?", *Hakimiyeti Milliye*, 17.01.1923, s. 3.

116 *Hakimiyeti Milliye*, 02.02.1923, s. 3. Farklı kurumların temsilcilerinden oluşacak bu yapı, sonrasında Milli Eğitim Şûraları'na dönüşecektir denebilir.

117 Hakimiyeti Milliye, 15.07.1923, s. 4.

118 Hakimiyeti Milliye, s. 3.

119 Hakimiyeti Milliye, 07.03.1923, s. 2.

dir. Ayrıca yıl başında denebilecek dönemde gönderilen tamim genel eğitim politikasının anlayışı hakkında yol göstericidir. Özellikle millet anlayışı, halkçılık, ittihat gibi noktalara yapılan vurgu dikkat çekmektedir. Milli hislerden ve bununla donatılacak gençlerden söz edilmektedir. Gençler "fikren çok kuvvetli, ilmen iyi hazırlanmış oldukları kadar ahlaken de sarsılmaz bir seciye ile mücehhez bulunmalı", "memleket dahilinde kuvvetli bir hiss-i milli ile" birleşmelidirler. Eğitim gayelerinin de kısaca açıklandığı metinde halkçılığa yapılan vurgu dikkat çekmektedir. "Halkçılığın seviye-i içtimaiye farklarını bütün ref etmesi ihtimali daha birçok zaman için bir hayaldir" ancak yine de zümre seçmeden faydalı bir eğitim verilmesini zorunlu kılar. "Halk mekteplerinin yetiştireceği güzideler avamdan olmadıkları gibi avamfirib (demagog) de olamazlar. Onlar cemiyetin faidesiz ve müstehlik unsurları değil, bilakis en faideli ve müstahsil fertleri olacaklardır." Yapılacak olan faydalı bir eğitim vermektir. Genel bilgi verildikten sonra 1923'te uygulanacak Maarif programından söz edilmektedir. Bu programda "darülmuallimin mıntıkaları" dikkat çekmektedir. Darülmuallimin mıntıkaları Anadolu'da 15 tane olacaktır.[120] Her mıntıkada "tam devreli birer sultani mektebi ile 200 talebelik birer darülmuallimat bulunacaktır." Ayrıca "maarif merkezinde terbiye ve tedrisatın vahdetini temin için muntazaman birleşecek aleni ve faydalı münakaşalarda bulunacak bir terbiye heyeti bulunacaktır. Bu heyet doğrudan eğitime katılmayacak ancak "bilhassa terbiye-i umumiyye ve halk bilgilerine ait neşriyatla meşgul olmak, heyetin muntazaman ifa edeceği vezaiften olacaktır." Bunların yanında köy imamlarının da ilköğretimde görev alması önerilmekte ve en azından okuma yazma konusunda onlara önem verildiği anlaşılmaktadır.

Bir diğer konu da dil derslerinin geliştirilmesi ve etkin hale getirilmesi yönündedir. Yeterli öğretmen ve imkan olmadığında yabancı dillerin eğitiminin neredeyse durmuş olduğu anlatılmakta olup "Bu noksanı süratle telafi için yeniden tali mekteplere lisan muallimi yetiştirecek bir müessese vücuda getirmeye muhtaç" olunduğu, "sultanilerde ulum ve fünundan bir kısmını Galatasaray Sultanisinde olduğu gibi Fransızca öğretmenin zorunlu olduğu belirtilmekte ve ilk tecrübe olmak üzere İzmir, Samsun ve Adana ile ecnebi iktisadiyatı ile en fazla temas eden ticaret merkezlerindeki sultanilerde bu" yöntemin deneneceği bildirilmektedir.

Bu tamime paralel olacak şekilde yıl sonunda Cumhuriyetle ilgili bir tamim daha gönderilmiştir. Görece kısa olan bu tamimde ülke genelinde Cumhuriyetin ilanıyla beraber yeni durumun eğitiminin verilmesi ve eski düzenin temel kabullerinin öğretilmemesi tembihlenmektedir. Ülke genelinde "Cumhuriyet eğitimi"yle ilgili olarak yayımlanan tamim Aralık ayında tüm illere gönderilecektir.

---

[120] Söz konusu bölgelendirme 1926'da çıkacak 789 sayılı Maarif Teşkilatı Kanunu'nda (RC: 3.4.1926, 338) öngörülen maarif eminliklerini hatırlatmaktaysa da, bu yapıda sadece hizmetin coğrafyaya göre örgütlenmesi söz konusu gibi görünmektedir. Maarif eminliği sisteminde bir idari yapı kurulmaktadır ve başında bulunan emin, yöredeki personeli denetlemek gibi yetkilere sahiptir. Maarif Eminliği sistemi için bkz. Birgül Ayman Güler, *Türkiye'nin Yönetimi: Yapı*, İmge, Ankara, 2010.

Hakimiyeti Milliye'nin haberine göre Maarif Vekaleti tamimle okullara, yeni yılda verilecek eğitimin eski idareyle bağının koparılarak Cumhuriyet esaslarını dikkate alacak şekilde verilmesini bildirmektedir.[121] Habere göre idadi ve darülmuallimlerin, il özel idarelerinden alınarak muvazenei umumiyeye [genel bütçeye] dahil edildikleri tamimen bildirilmektedir. Bu yolla bu okulların öğretmenlerinin maaşları ve sayıları üzerinde Maliye ve Maarif Vekaletlerinin hakimiyeti sağlanmaktadır.

Bu dönemde kimi kurumlarca verilen dersler de dikkat çekmektedir. Bunların bir kısmı (örneğin Muallime ve Muallimler Cemiyeti'nin Ankara'da verdikleri) mesleki olabilirken bir kısmı da daha teknik ya da politik olabilmektedir. Hakimiyeti Milliye'ye yansıyan Türk Ocakları'nda verilen ve Fransız Devriminin anlatıldığı dersler buna örnektir. Edebiyattan hukuka, siyasi tarihten dış politikaya kadar çok sayıda konu Darülmuallimin hocaları ya da bazı mebuslar tarafından anlatılabilmektedir. Yılın sonuna doğru yapılan duyuruda Ankara'da Türk Ocağı'nda, Ankara'da bulunan darülfünun müderrislerinin ve bilim mütehassıslarının kendi alanlarında serbest dersler vermeye başlayacakları; bir bakıma serbest darülfünun olacak bu yapıda Ziya Gökalp'ten Mustafa Şeref'e kadar çok sayıda ismin, Hukuku İdare'den Fransız Edebiyatı'na kadar çok sayıda ders vereceği duyurulmaktadır.[122]

Ayrıca kuruluş çalışmalarına 1921'de başlanmış olan ve *Serbest Âli Dersler Müessesei İlmiyesi* adıyla kurulacak olan heyetin verdiği "serbest âli" dersleri de dikkat çekicidir.[123] 1921 Aralığında verilmeye başlanan dersler 1923'te de devam etmekte olup Hakimiyeti Milliye'de sık sık programı sunulmaktadır. İktisattan Edebiyata kadar çok farklı alanlarda, Yusuf Akçura'dan Halide Edib'e kadar dönemin çok sayıda ünlü entelektüeli dersler verecektir.

Eğitimle ilgili bir diğer gelişme de Darülfununla ilgilidir. 1923 Temmuzunda Darülfununu temsil etmek üzere bir amblem oluşturulduğu haber edilmektedir.[124] Yılın sonuna doğruysa Darülfununa tüm dünyada olduğu gibi bir tüzel kişilik (*şahsiyeti hükmiye*) verilmesine ilişkin bir layiha hazırlanacaktır. Layiha 3 Kasım günlü içtimada Maarif ve Muvazenei Maliye Encümenlerine havale edilecekse de yıl içerisinde tekrar gündeme gelmeyecektir. Ayrıca Ankara'da bir üniversite kurulması çalışması da söz konusudur.[125]

İÇ DÜZEN ARAYIŞI

İç düzen arayışı yılın öne çıkan özelliklerinden birisidir. Özellikle savaş ihtimalinin son bulmasıyla iç güvenliğin sağlanması ve yeni düzene karşı çıkanların tasfiyesi gündeme gelecek ve bu konudaki çalışmalar hızlanacaktır. Bu çer-

---

121 Hakimiyeti Milliye, 18.12.1923, s. 4.

122 *Hakimiyeti Milliye,* 05.10.1923, s. 3.

123 Ayrıntılı bilgi için bkz. Cemil Öztürk, "Milli Mücadele Ankara'sında Bir Yaygın Yüksek Öğretim Kurumu: Serbest Âli Dersler Müessese-i İlmiyesi", *Ankara Üniversitesi Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi,* C: 4, S: 13, 1994, s. 55-63.

124 "Darülfunun alameti mahsusası", *Hakimiyeti Milliye*, 12.07.1923, s. 4.

125 *Hakimiyeti Milliye*, 02.08.1923, s. 3.

çevede iki temel olay dikkat çekmektedir. Bunlardan ilki özellikle İstanbul basınına yönelen ve İstanbul'da ortaya çıkan muhalefetin bastırılmasında kullanılacak olan İstanbul İstiklal Mahkemesidir. Yargılama süreci sonunda İstanbul basınından bazı kişilere beş yıllık hapis cezası verilecektir. Bir diğer olay ise şekavet ve sıkıyönetim ilanlarıdır. Lozan sonrasında Osmanlı'dan kalan seferberlik sona erecektir. Ancak özellikle Ege Bölgesi'ndeki çeteler ve Doğu'daki eşkıyalıkla mücadele etmek gerekecektir. Bu nedenle Ege'de sıkıyönetim ilan edilecektir. Ayrıca eşkıyalığı sona erdirmek üzere bir Şekavet Kanunu çıkarılacaktır.

İstiklal Mahkemeleri: Cumhuriyet'in İlanıyla Beliren Muhalefetin Tasfiyesi

1923 yılında iki tane İstiklal Mahkemesi kurulacaktır. İstiklal Mahkemelerinin kuruluşu 1920 yılına kadar uzanmaktadır.[126] Kurulduğu dönemde firari askerler hakkında karar alacak gibi düzenlenmişse de cephe gerisini de düzene sokma amacı olduğu açıktır. Başlarda İstanbul hükümeti veya işgal devletlerinin yanında yer alanların yargılanması da söz konusuyken, sonrasında hükümet aleyhtarı ya da irticai etkinliklerde bulunanları yargılama amacıyla da çalışmıştır. Mahkeme üyeleri ve mahkemenin yetki bölgesi Meclis tarafından belirlenmektedir. Fransız Devrimi'nde kurulan mahkemelere benzetilmekteyse de, üyeleri ve görev bölgesini belirleme yetkisinin Mecliste olması nedeniyle özgün bir yapıdır.[127]

1923 yılı içerisinde kurulan ilk mahkeme Elcezire Mahkemesi olacaktır. 20 Ocak günlü içtimada Meclise gelen iki İcra Vekilleri Heyeti tezkeresi bunu öngörmektedir. Buna göre (09.01.1923 tarihli İcra Vekilleri Heyeti toplantısında) "merkezi Diyarbekir'de bulunmak ve sahayı Elcezire Cephesi mıntakası olmak ve sırf askeri firarileri muamelâtına mütaallik olmak üzere bir İstiklâl Mahkemesi gönderilmesi" ve "…Elcezire Cephesi mıntakâsının ihtiva ettiği Diyarbekir, Bitlis, Elâziz vilayetleriyle Malatya, Urfa, Mardin, Siverek, Erganimadeni, Gene, Muş, Siird livalarına münhasır bulunmasının muvafık…" görüldüğü yönünde bir karar alınmış olup Meclisin konuyu neticelendirmesi talep edilmektedir.[128] Meclisteki tartışma daha konu gündeme alınmadan başlamıştır. Malatya mebusu Lütfi Bey'in konuya dönük muhalefeti dikkat çekmektedir. Lütfi Bey, konunun gündeme alınıp alınmaması konusunun oylanmasında dahi itiraz etmekte ve "(h)ayır, hayır katiyen ret, dâhilen İstiklâl Mahkemesinin teşkiline lüzum yoktur, hırpalanmadık orası kaldı… dâhili kapitülasyonlara gerek yok." diyerek itirazlarını sürdürmektedir. İtirazlarına rağmen İcra Vekilleri Heyeti Reisi Rauf Bey'in konu hakkında bilgi vermesi istenmiş, bunun için de gizli celse toplanmıştır.[129] Gizli celsede mevzunun misakı milli ve yöredeki askerlerle ilgili ol-

---

126 Ergün Aybars, *İstiklal Mahkemeleri*, C: I-II, 1920-1927, Dokuz Eylül Üniversitesi Yayınları, Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü Yayınları No: 1, İzmir, 1988, s. 38 vd.

127 A.k., s. 42 vd.

128 *TBMM ZC,* D:1, C:27, İ:177.

129 *TBMM GCZ*, D:1, C:26, İ:177.

duğu anlaşılmıştır. Rauf Bey'in açıklamalarına göre Musul meselesi Lozan'da gündeme gelmektedir. Gerekirse Musul'a askeri bir tedbir almak gerekecektir ama yöredeki askerlerden firarlar söz konusu olmaktadır. Askeri kanun uygulansa dahi sorunun halli söz konusu olamamış, yöredeki komutan Cevad Paşa da bu nedenle İstiklal Mahkemesi kurulmasını sık sık talep eder duruma gelmiştir.

Genel durum anlatılınca İcra Vekilleri Heyeti'nin iki takririnin hemen görüşülmeye başlanmasına karar verilmiştir. Görüşmelerden anlaşılan bir konu yöreye gönderilen askeri teçhizatın kaçak askerlerle azalmasıdır. Bir başka sıkıntı da çok sayıda silahın yöredeki aşiretlerin eline geçmesi ve bunun da yörenin güvenliği için tehlike oluşturmasıdır. Görüşmelerde yöre halkının asla bir ayaklanmaya gitmeyeceği, askerlerin hıyanetten değil cahillikten firar ettikleri ifade edilmiştir. Özellikle yöredeki ağalar bu askerlerin silahlarına el koyup yanlarına aldıklarından dolayı askerlerin de kaçmaya cesaret ettikleri, kimi ağaların mevcudu 2000'e yaklaşan silahlı kuvveti olduğu dile getirilmiştir. Bu ağalar ve ellerindeki silahlara el konulmadan askerlerin firarının önüne geçilemeyeceği savunulmuştur.

Uzun tartışmalar sonunda konu sadece firari askerler için bir istiklal mahkemesi kurulup kurulamayacağında kilitlenmiştir. Nihayetinde Müdafaai Milliye Vekili Kazım Paşa'nın önerisiyle konunun hükümetçe tekrar görüşülmesine karar verilecektir.

22 Ocak günlü içtimada konu tekrar gündeme gelmiş ve başta İcra Vekilleri Heyeti tarafından verilen takrirler neredeyse aynen kabul edilmiştir. Bu yolla merkezi Diyarbakır'da bulunmak üzere, Diyarbakır, Bitlis ve Elaziz vilayetleri ile Malatya, Urfa, Mardin, Siverek, Erganimadeni, Genc, Mut, Siirt livalarını içermek üzere bir İstiklal Mahkemesi kurulmuştur.[130] Elcezire İstiklal Mahkemesi'ne üye seçimi 25 Ocak'ta yapılacak ve Karesi mebusu Hacim Bey reisliğe, Antalya mebusu Halil İbrahim Bey müddeiumumîliğe [savcılığa]; Erzurum mebusu Hoca Nusret Efendi ve Niğde mebusu Hakkı Paşa mahkeme üyeliğine seçileceklerdir. İki gün sonra Nusret Efendi sağlık sebepleri nedeniyle bu görevden istifa edecek, yerine Antalya mebusu Halil İbrahim Bey seçilecektir. Sonrasında da üyeliklerden istifalar ve yeni seçilen üyeler olacak, nihayetinde Mahkeme Heyeti 7 Mart 1923 günü Urfa'ya iki gün sonra da Diyarbakır'a ulaşacaktır.

Mahkeme 9 Mart-11 Mayıs 1923 döneminde toplam 90 davayı sonuçlandıracak, çeşitli suçlardan 37 kişiye ceza verecektir. Firar suçundan 1 kişinin, rüşvet suçundan ise 21 kişinin ceza alması ilginç görünmektedir. Aslında mahkeme görevini tamamlayamamıştır. 10 Mayıs günü mahkemenin savcısı Halil İbrahim Bey sağlık sebeplerinden dolayı istifa edince Meclisten yeni savcı gönderilmesi talep edilmiş ise de Meclis seçim nedeniyle toplanamadığından yetkili kimse kalmamıştır. Kapanması durumunda firar sayısının artacağı bilinse de mahkeme çalışamamıştır.[131]

---

[130] Karar No. 335, *TBMM ZC*, D:1, C:27, İ:178.
[131] Ergün Aybars, *a.g.e.*, s. 141.

Bir diğer İstiklal mahkemesi de İstanbul'da kurulacaktır. Yıl sonunda "Ağa Han olayı" nedeniyle kurulacak olan mahkeme, Cumhuriyetin ilanıyla iyice artan İstanbul muhalefetiyle[132] hükümet arasındaki gerilime bir şekilde "son verecektir."

Hakimiyeti Milliye gazetesinden dahi İstanbul basınıyla hükümet arasındaki gerilimi takip etmek mümkündür. Özellikle Cumhuriyet'in ilanından sonra iki "grup" arasındaki gerilimin arttığı anlaşılmaktadır. Hakimiyeti Milliye'de İstanbul basınına doğrudan yazılan cevabi yazılar ya da İstanbul'da dile getirilenlerin Ankara'da tepkiyle karşılanması dikkat çekicidir.

Kasım ayı başlarından itibaren İstanbul basınındaki hareketlilik aynı zamanda Rauf Bey gibi isimlerin de eleştirilmesini gündeme getirmiştir. Rauf Bey Cumhuriyet'in ilanında acele davranıldığını düşünenler arasında yer alır ve bir çeşit muhalefetin ortasında kalmıştır. İstanbul basınından Tanin ve Sebilürreşat gibi gazeteler muhalefetin odağı haline gelmiş görünüyorlardı. Genel olarak İttihatçı veya Hilafetçiler ile Ankara hükümeti veya Hakimiyeti Milliyeciler arasında bir gerilim bulunmaktadır.

İstanbul'da bir İstiklal Mahkemesinin kurulmasını getiren olay ise Ağa Han vakası olarak bilinen olaydır. Hilafetin kaldırılacağı yönünde haberlerin çıkmasıyla beraber sadece İstanbul basını değil, bazı dini cemaatlerden de tepkiler gelmeye başlamıştır. Ağa Han da bunlardan birisidir. Ağa Han özellikle Hindistan'da etkili İsmailî olarak anılan bir Şii tarikatının başında bulunmakta olup Birinci Dünya Savaşı'nda İngiltere'nin yanında yer almış, hatta Halife'nin cihat çağrısını reddetmiş, İngilizlere karşı gelinmemesi yönünde fetvada bulunmuştur. 1923 Aralığında İsmet Paşa'ya halifeliğin kaldırılmaması yönünde bir talep mektubu göndermiştir. Söz konusu mektubun İsmet Paşa'ya ulaşmadan önce İstanbul basınında (Tanin, İkdam ve Tevhid-i Efkar) çıkması gerginliğe neden olmuştur.[133] Konu, TBMM'de bizzat İsmet Paşa tarafından gündeme getirilecektir.[134]

İsmet Paşa, konunun halifelik ve saltanatla ilgili bir propaganda olduğunu bildirecek ve bahsi geçen kişilerin İngiltere'ye yakın isimler olduğundan bahisle işin içinde İngiltere'nin parmağı olduğunu ima edecektir: "Ağa Han ve Emir Âli Londra'da İngiliz Hükümetinin ve İngiliz sarayı kralisinin en yakın adamları ve sadık İngiliz tebaasıdır. Bunların İngiliz Hükümeti programı haricinde bir vaziyet almaları mutasavver [düşünülmüş] ve mesbuk [olmuş] değildir…": İsmet Paşa, uzun konuşmasında şunları söylemiştir:

---

132 Bahsedilen Ankara hükümeti veya Mustafa Kemal Paşa karşıtlarından oluşan gruptur. İstanbul basınının tamamının muhalif olduğu doğal olarak söylenemez. Çalışmada İstanbul basınından ya da muhalefetinden kastedilen İstanbul İstiklal Mahkemesi'nin kurulmasına kadar gidecek olan muhalefeti yürüten yazarlar ve destekçileridir. İkinci devrede Meclis içinde ciddi bir muhalif grup olmadığından, kastettiğimiz anlamda "İstanbul basını", ülke içindeki en ciddi muhaliftir denebilir.

133 Ergün Aybars, *a.g.e.*, s. 224 vd.

134 *TBMM GCZ*, D: 2 C:4 İ:64.

"…Alemşümul propaganda yapıldıktan sonra hilâfete Türkiye üzerinde vazifei idariye, vazifei siyasiye, vazifei dünyeviye vermek esasını müdafaa ediyor. Kelime ve cümleler arasında bir çok kapalı usuller kullanılmış olabilir. Fakat heyeti umumiyesiyle izhar ettikleri mana budur. Halifeye bir vaziyeti idariye vermezseniz İslâmiyet inhilâl eder, Âlemi islâm bundan müteezzi ve muztarip olur tarzında aleyhimizde propaganda yapılıyor… Hususi mektup göndermek bir şey müdafaa etmek ise benim okumaklığım, benim görmekliğim lâzımdır ve bana gönderilen mektup benim malımdır. Niçin neşrolunuyor? Gönderen adamlar noktai nazarından söylüyorum. Binaenaleyh gönderen adamlar bu mektupları bana göndersinler ve Hükümete göndersinler, mütalaa alsınlar maksadiyle değil aynı zamanda emri vaki olarak dahilde ve hariçte intişar etmiş, maksat budur… İki gazete ile, ecnebi gazeteleriyle aynı zamanda bana gelen bir mektup ve henüz Reisicumhura gönderilen bir mektup vasıl olmadan evvel gazetelerin eline başka ne vasıta ile geçebilir? Ya kendileri göndermişlerdir. O halde fikir sormak tarzında samimî bir şeyleri yoktur. Mahza propaganda için yapmışlardır."

Konunun bir çeşit propaganda olduğunu ve işin içinde İngilizlerin olduğundan hareketle bu gibi durumların herkese gösterilecek şekilde bastırılmasının gerektiğini, böylece tekrar propaganda yapmaya niyet edilemeyeceğini bildiren İsmet Paşa, konunun İstanbul'da bir İstiklal Mahkemesi kurularak incelenmesini önerecektir. "Hiyaneti vataniye için Meclisi Âliden hususiyle fevkalâde bir tedbir olmak üzere kanunun verdiği salâhiyete binaen İstanbul'a bir İstiklâl Mahkemesinin gönderilmesi ve bu İstiklâl Mahkemesinin meseleye vaz'ıyed ederek seri bir surette takibat yapmasını, mevzuubahis olan hiyaneti vataniye cürmü ve bu cürmün dahilde ve hariçte ihtilâtı ve tertibatı hakkında memleketi tenvir etmesini teklif ve arz" edilerek İstiklal Mahkemesi kurulması sağlanacaktır.

Tartışmalardan sonra İsmet Paşa tarafından önerilen İstanbul'da bir İstiklal Mahkemesi kurulması hakkındaki takrir kabul edilmiş ve oylamaya geçilmiştir. 5 Aralık'ta gazetelerde yayınlanan mektuplar için 8 Aralık'ta İstiklal Mahkemesi kurulmasına karar verilmesi konuya verilen önemi göstermektedir. Sonrasında aleni celseye geçilmiş ve İstiklal Mahkemesi üyelikleri için seçim yapılmıştır. Cebelibereket mebusu İhsan Bey 102 oyla Başkanlığa, Saruhan mebusu Vâsıf Bey 105 oyla savcılığa, Refik Bey (Konya), Âsaf Bey (Hakkâri), Cevdet Bey (Kütahya) reyle üyeliğe seçilmişlerdir. Hemen aynı gün çalışmaya başlayan mahkeme üyeleri Mecliste mektubu incelemişler ve İstanbul'da bazı kişilerin yakalanmasını emretmişlerdir.[135] Tutuklamalar hemen ertesi gün yapılacak, Hüseyin Cahid, Ahmed Cevdet, Velid, Hayri Muhiddin, Ömer İzzeddin Beyler vatana ihanet ve devletin dış ve iç güvenliğini bozmak suçuyla isnat edileceklerdir.[136]

Mahkeme kurulmuş olmasına rağmen, Mahkeme'nin görevleri daha sonra belirlenecektir. 10.12.1923 günü görevlerin belirlenmesi için bir "müşterek encümen" kurulması kararlaştırılacaktır. Encümenin görüşü 13.12.1923 günlü içtimada görüşülerek İstanbul İstiklal Mahkemesi'nin görevleri belirlenecektir.[137]

---

[135] Ergün Aybars, *a.g.e.*, s. 228.
[136] Aynı yer; *Hakimiyeti Milliye,* 10.12.1923, s. 1.
[137] *TBMM ZC* ve *TBMM GCZ*, D: 2 C:4 İ:67.

Encümenden gelen görüş, İstanbul İstiklal Mahkemesi'nin, 249 sayılı "İstiklal Mehakimi Kanunu"nun m. 3/(B) fıkrasıyla yetkilendirilmesini öngörmektedir. Fıkra kısaca İstanbul basınındaki şüphelilerin Hıyaneti Vataniye kapsamında yargılanmasını öngörmektedir. Konu bu maddeyle sınırlanınca ilgili kişilerin casusluk (m. 3/D) ya da iç ve dış güvenlik (m.3/C) gibi suçlamalarla yargılanması mümkün olmamaktadır. Meclisteki tartışma da bu noktada kilitlenecektir.

Gizli celsede kimi mebuslardan İstiklal Mahkemeleri'nin kararlarının kesin olmasından kaynaklı olarak "hürriyeti şahsiyeyi" ve hukukun olağan işleyişini sınırladığı eleştirileri gelmiştir. Bu nedenle İstiklal Mahkemeleri yerine olağan mahkemelerin ve hâkimlerin konuya bakması gerektiği savunulmuştur. Hüseyin Rauf Bey, konunun İstiklal Mahkemesi ile hallinin diğer mahkemeleri yetersiz görmekten mi kaynaklandığını sorarak müşterek encümen mazbatasında verilen yetkilerle sınırlı kalınması gerektiğini söyleyecektir. Hüseyin Rauf Bey, söz konusu mazbatanın "vicdanı duyguların hiçbir kayda tabi olmadan, siyaset gözetilmeden" konuşulan gizli celselerde görüşülmesini uygun bulmadığını ifade ederek müşterek encümen mazbatasının kabulünü önerecektir:

> "Ağa Han ile Emir Mehmet Ali'nin mektubunun neşrini casusluğa teşmil etmek, emniyeti dahiliye ve hariciyeye teşmil etmek ve hepsini bu mahkemeye vermek zıt teşkil eder… aynı hükümette bulunan Adliye Vekilinin çıkıp buraya, arkadaşların dediği gibi, Divanı Harplerimiz lâyık değildir, mahakimimiz lâyık değildir, Adliye memurlarımız şayanı itimat değildir diyor mu?... Cumhuriyetimiz aleyhinde olan ve hâkimiyeti milletten alıp ahara vermek şeklinde bir harekete karşı teşkil edilmiş bulunan İstiklâl mahkemesinin salâhiyet ve vazifesi tamamen müşterek encümenin teklif ettiği mevadda münhasır olmalıdır… Deruhte eden arkadaşlara muvaffakiyet ve her umurda isabet temenni etmekle beraber, Meclisi Âlinizden de maksadı temin edecek olan müşterek encümen mazbatasının kabulünü istirham ederim."

Rauf Bey'in uzunca beyanatı ve sonrasındaki çabaları işe yaramayacaktır. Özellikle Konya'da kurulan İstiklal Mahkemeleri tartışmalarında, Rauf Bey'in Konya'daki isyan hakkında sözleri ve tartışmalardaki harareti gündeme gelecek, bugün ise daha sakin düşünülmesini önermesi konusuna şüpheyle yaklaşıldığı ifade edilecektir.

Tartışmalardan sonra müşterek encümen mazbatasına ilave olarak diğer fıkraların da eklenmesi talep edilecek, hangi fıkraların ekleneceği konusunda da tartışmalar devam edecektir. Söz konusu olayın hem dahili ve harici güvenliği ilgilendirdiği hem de casuslukla alakalı olduğu ifade edilecektir. Müzakereler sonucunda Antalya mebusu Rasih Efendi'nin ilgili fıkraları birbirinden ayırmanın bir anlamı olmadığı ve tüm fıkralarda İstanbul İstiklal Mahkemesi'nin yetkili olması gerektiği yönündeki teklifi Heyeti Umumiye kararı olarak kabul edilecektir.[138] Böylece 52 numaralı Heyeti Umumiye kararı ile İstanbul İstiklal Mahkemesi'nin, yalnızca 2. Maddenin B fıkrasındaki suçları değil, bu maddede yer alan tüm suçları yargılama konusunda yetkili kılınması sağlanacaktır.[139]

---

[138] *Düstur*, Tertip:3, C: 5 s. 501.

[139] B fıkrası dışındaki fıkralar, firar, askeri ve siyasi casusluk, iç ve dış güvenliği ihlal, mülki ve askeri memurların aldığı rüşvet, görevi kötüye kullanma gibi suçları düzenlemektedir.

Zaten çalışmaya başlamış olan İstanbul İstiklal Mahkemesi, 5 Şubat 1924'e kadar çalışmaya devam edecek ve 17 kişiyi vatana ihanetten yargılayacaktır. Nihayetinde herhangi bir idam kararı çıkmasa da İstanbul basınından muhalif isimlere beşer yıl hapis cezasına karar verecektir. Bu yolla da İstanbul basınında etkili olan ve Cumhuriyet'in ilanından hemen sonra daha da kuvvetli bir muhalefet yürüten isimlere daha başta müdahale edilecek ve bir çeşit tasfiye yapılmış olacaktır.

İç Güvenlik: Seferberliğin Sona Ermesi, Sıkıyönetim Meselesi ve "Şekavet"

1923 yılı aynı zamanda iç düzenin de tesis edilmeye çalışıldığı bir dönem olarak karşımıza çıkmaktadır. Savaş sonrası yabancı askerlerin ülkeden çekilmeleri, İstanbul işgalinin kalkması, özellikle Ege bölgesindeki yerlerin yeniden imarı gibi mevzuların yanında, iç güvenliğin sağlanması da bu çerçeveye oturtulabilir.

Seferberliğin sona ermesi savaş döneminin de sona erdiğinin göstergesi olarak karşımıza çıkmaktadır. 1914'te ilan edilen seferberlik nihayet 31 Ekim günlü içtimada kabul edilen iki maddelik yasayla son bulmaktadır. Cumhuriyetin ilanından hemen sonraya denk gelen bu düzenlemeye göre seferberlik hali 1 Kasım'da sona ermektedir.[140]

Savaş halinin sona ermesinin yanında ülke genelinde çetecilik ve eşkıyalığın önlenmesi gibi bir sorun varlığını korumaya devam edecektir. Konuyla ilgili sıkıntının yıl öncesinden beri devam ettiği Hakimiyeti Milliye'de sık sık çıkan güvenlik ve "jandarma" haberleri başlıklarından anlaşılmaktadır. Konuyla ilgili yasal düzenleme girişimi ise yılın ilk günlerinde karşımıza çıkmaktadır. İlgili kanun tasarısı Ocak ayında hazırlanmaya başlansa da,[141] tasarının Mecliste görüşülmesi 2 Ekim'i bulacaktır. Şekavetin Men'i Hakkında Layiha adıyla başlayan yasalaşma süreci, 356 sayılı İzalei Şekavet Kanunu'nun kabulüyle 18 Ekim1923'te son bulacaktır.

2 Ekim'deki görüşmelerde örfi idare [sıkıyönetim] tartışması gündemdedir. İcra Vekilleri Heyeti 5 Ağustos günü "Aydın livasıyla Ödemiş kazasının ve Denizli ve Burdur livalariyle Afyon Karahisar'ın, Dinar, Çivril, Sandıklı ve Isparta'nın Eğridir ve Uluborlu kazalarında" örfi idare ilan etmiştir. Yalnız ilgili Sıkıyönetim Kanunu Osmanlı döneminden kalma olduğundan Mecliste tartışmalar kanunun geçerliliği üzerinde yoğunlaşmıştır. Sıkıyönetim ilanının sonuç getirmediği ve zaten bunun halkı da cezalandırdığı ifade edilmiş ve tartışmaların sonunda konunun kanunla düzenlenmesi konusunda karar kılınmıştır.

İzalei Şekavet Kanunu görüşmelerinde idareyle ilgili bir tartışma ön plana çıkmaktadır. İl İdaresi Kanunu'nun verdiği yetkilerin artık yetersiz sayıldığı örfi idare tartışmalarında özellikle vurgulanmıştır. Bunun yanında kanun layihasında "şaki" tanımı yapılsa da, şakileri tespit edecek makam hakkında uzlaşılması zor

---

[140] Buna koşut olarak İstiklal madalyasıyla "taltifler" de bu tarihle sınırlandırılmıştır.
[141] *Hakimiyeti Milliye*, 15.01.1923, s. 3.

olmuştur. Bir grup, şakileri Dahiliye Vekaleti'nin ilan etmesi gerektiğini savunmakta, diğeri ise İcra Vekilleri Heyeti'nin belirlemesi ve Dahiliye Vekaleti'nin icra etmesini önermektedir. Dahiliye Vekaleti'ni "tam yetkili" kılma amacında olan gruba göre İcra Vekilleri Heyeti'nde konuyla ilgili ilgisiz çok sayıda vekil bulunmaktadır. Örneğin Nafıa ya da İktisat Vekaletlerinin konuyla doğrudan alakası bulunmamaktadır. Bu nedenle onları meşgul etmenin gereği yoktur. İcra Vekilleri Heyeti Reisi ve Dahiliye Vekili olan Ali Fethi Bey birinci grupta yer almaktadır.

İcra Vekilleri Heyeti'ni yetkili kılmak isteyen grup ise, Dahiliye Vekaleti'nin tutuklamadan idama kadar gidecek olan çeşitli kararları tek başına vermesindense, bir Vekiller Heyeti ile bu kararların verilmesini ve bu yolla sorumluluğun dağıtılmasını önermektedir.

Bir diğer tartışma ise yasa yazımından kaynaklanmaktadır. Taslağa göre şaki ilan edilenlerin eşkıyalık sırasında katledilmeleri herhangi bir ceza gerektirmeyecek ve kısaca meşru sayılacaktır. Yakalananlar ise yargılanarak mahkum edilecek, diğer bir deyişle beraat edebileceklerdir. Böyle bir durumda da kişiyi şaki ilan eden makamın sorumluluğu tartışması ortaya çıkacak ve adalet sağlanamamış olacaktır.[142]

Kanun'un çıkmasına kadar sıkıyönetimin işlediği ve kısmen de başarılı olduğu söylenebilir. Örneğin 9 Ekim günlü Hakimiyeti Milliye'nin haberinde (s. 1); Burdur, Isparta, Denizli ve Afyonkarahisar bölgesinde ilan edilen sıkıyönetim süresi zarfında, son bir ayda 53 kişinin "alt edildiği" ifade edilmektedir. Sıkıyönetimin ilanından sonra Hakimiyeti Milliye'de sık sık yakalanan şakiler hakkında haberler çıkmaya başlayacaktır. Bu haberler daha sonra il il verilecek ve en son, resmi tebliğ halinde, yakalananlar hakkında ilanlara evrilecektir.

Sıkıyönetim meselesi açısından İstanbul ayrı bir statüye sahiptir. Sıkıyönetim İstanbul işgal altında olduğundan İstanbul'un tahliyesine kadar devam etmiştir. Sıkıyönetimin kaldırılması ve İstanbul'daki basın sansürünün ilgası ancak İcra Vekilleri Heyeti'nin 7 Ekim 1923 tarihli toplantısında kararlaştırılacaktır.[143] Kararda "2 Teşrinievvel 1339 tarihinden itibaren İstanbul işgaline nihayet verilmiş olduğu cihetle inzibatı mahalliyi muhafaza için elan devam eden İdarei Örfiyenin ve matbuat sansürünün artık vücuduna ihtiyaç kalmamış olduğundan lağvı" öngörülmektedir. Böylece savaştan kalma olan basın sansürü kurumu da ortadan kalkmış olacaktır.[144]

DÜZENLİ ve SÜREKLİ BİR MERKEZİ İDARE KURMA ÇABASI

1923 yılının geçiş yılı özelliği sergilediğine yukarıda değinilmişti. Geçiş yılından kastedilen, savaş şartlarının sona ermesiyle idarenin "düzenli ve sürekli" hale gelmesi uğraşında bir ara kesit olmasıdır. Bu çerçevede merkezi idarenin normal seyrine ulaşması sonraki yıllara sarkacak olsa da 1923'te bir şekilde dü-

---

142 *TBMM ZC*, D:2, C:2, İ: 36.
143 *TBMM ZC*, D:2, C:2, İ: 35.
144 *Hakimiyeti Milliye*, 04.10.1923, s. 1.

zene kavuşturulma çabası dikkat çekmektedir. Cumhuriyet'in ilanı, Ankara'nın başkent olması, Sayıştay ve Yargıtay'ın sürekli hale getirilmesi gibi konular merkezi idare üzerindeki bu çabanın ve gereksinimin sonuçlarıdır. İcra Vekilleri Heyeti'nin ve Meclisin işleyişinde yapılan düzenlemeler, daha kapsamlı bir Anayasa yapımına başlanması, Nevahi Kanunu'yla mülki örgütlenmenin yeniden yapılandırılması merkezin düzenlenmesi çabasının sonuçları olarak görülebilir. Aşağıda merkezi idareye ilişkin öne çıkan birkaç konuya değinilecektir.

İcra Vekilleri Heyeti Reisi'nin Görevi Nedir?

Yürütme aygıtının işleyişiyle ilgili sıkıntılardan birisi, Meclise İcra Vekilleri Heyeti Reisinin görevleri konusunda olmuştur. Birinci dönemin temel özelliği, savaş şartlarında ülkenin yönetimini üstlenecek bir idari yapı kurmaktır. Bu yapı kurulurken, tüm hatlarıyla biçimlenmemiş olduğu açıktır. Bu tartışma da böyle bir ortamdan kaynaklanmaktadır.

Tartışma, 12 Nisan günlü içtimada[145] görüşülmeye başlanan avans kanunuyla gündeme gelmiştir. Görüşmelerde Müdafaai Milliye Vekili Kazım Paşa, layihada Vekaleti için ayrılan 6,5 milyon liralık tahsisatın 3,5 milyon lira daha arttırılmasını, Ramazan ayında Meclisin tatile girmesi durumunda ihtiyaç olan miktarı bulamayacağını sebep göstererek, talep etmiştir. Maliye Vekili Hasan Fehmi Bey ise avans kanunu layihası hazırlanırken encümene gelen taleplerin görüşüldüğünü, ilave olarak istenen meblağın gerekli olup olmadığının bile bilinmediğini ifade etmiştir. Ayrıca bir önceki sene verilen toplam tahsisat olan 56 milyon lirayla savaş kazanıldığını, bu sene istenen miktarın ise toplamda 87,5 milyon liraya ulaşacağını; bu nedenle telaşa gerek olmadığını belirtmiştir. Sonrasında tartışmalar iki Vekil ve başka mebuslar arasında devam etmiş ve büyümüştür. İki Vekil arasındaki tartışma ve gerginliğin Meclise yansıması, Heyeti Vekile konusunda bir tartışma yaratmıştır. Mesele o gün encümene gidecek ve sonra tekrar görüşülecektir.

Avans kanunu görüşmelerinde, iki vekil arasındaki tartışmadan başka iki konu daha bu kararın alınmasında etkili olmuştur. Bunlardan birisi, kararın alındığı gün Şer'iye ve Evkaf Vekili Vehbi Efendi hakkında istizah takriri (güven oyu) verilmesidir. Vekilin kendi seçim bölgesinde fazladan bir tahsisatta bulunduğu iddiasıyla tartışılan konu, vekilliğinin son bulmasıyla sonuçlanacaktır. İcra Vekilleri Heyeti Reisi Rauf Bey bu konuda da kendisine bilgi verilmediğini, oysa takrirden önce kendisinin haberi olması gerektiğini dile getirmiştir. Benzer biçimde Lozan görüşmeleri için hareket edecek olan Heyeti Murahhasa üyelerine tahsisat verilmesi için bir düzenleme encümene havale edilmiş, ilgili düzenleme encümen tarafından avans kanunu layihasıyla birleştirilmiş, oysa avans kanununun çıkması tartışmalardan dolayı vakit almış ve tahsisat henüz çıkarılamamıştır. Rauf Bey, bu konuda encümenden ya da Maliye Vekili'nden bir bilginin kendisine ulaşması gerektiğini söylemektedir.

---

[145] *TBMM ZC*, D:1, C:28, İ:23.

Kısaca özetlenen bu üç konudan hareketle Rauf Bey, İcra Vekilleri Heyeti Reisi'nin görev ve yetkilerini düzenleyen bir kanun tasarısı olmasına ve bunun encümen görüşmelerinin tamamlanmasına rağmen, araya giren çok sayıda önemli konu nedeniyle, bu düzenlemenin çıkamadığını belirterek, makamın zamanla kazandığı bir özelliğe vurgu yapmaktadır:[146]

> "Reisinin nasıl hareket ettiğini söyliyeceğim. Evvelce İcra Vekilleri Reisi Heyet arasından intihabedilir ve müzekereyi idare ederlerdi. Fakat İcra Vekilleri Reisi Meclisi Âlinizden intihabedildiği zamanlarda, cereyan eden müzakerat neticesinde, icra Vekilleri Reisinin Meclisi Âlinize karşı Heyeti Vekile mukarreratından mesul olduğunu ifade ettiğiniz, işaret ettiğiniz tarzda intihabettiniz. Kanun sarih olmamakla bereber, tarafeynin bittelâkki kabul ettikleri şekil bu idi. Böyle olunca ben, İcra Vekilleri Reisi olarak, her vekil arkadaşımın vazife ve salâhiyetinden mesul olarak kararların altına imza koymakla mükellef idim ve daima bu kararlara seve seve imza vaz'ettim ve kanaatim hilâfında da hareket etmedim."

Zamanla kazanılan her vekilin "vazife ve salâhiyetinden mesul" olma özelliğine rağmen kimi mali konularda kendisinin haberi olmadan iş yapılmasından rahatsız olan Rauf Bey, gerekirse kendisinin Meclisi Âli'ce görevden alınmasını önermekte ama bu olmayacaksa da bu alanın düzenlenmesini talep etmektedir:

> "Bu hakikat karşısında ve böyle memlekete ait mühim kararlar alınacağı zaman ben vazifemi terk etmeyi, aynı düşman karşısında terk etmeyi bir hiyaneti vataniye telâkki edecek kadar bir askerim ve Meclisin memuruyum. Vazifemi terk etmek için de kararınız lazımdır. Kararınız mutadır ve şereftir. Beni affedersiniz. Fakat bu tarzda kararınızı vermiyecek iseniz bu işler tashih ve tanzim edilir ve mesuliyetli, şerefli olan vaziyete gelirim ve İcra Vekilleri Reisi sıfatiyle kararınızın neticesini beklemek ve görmek mecburiyetindeyim."

Rauf Bey'in sözlerinden sonra Saruhan mebusu Reşad Bey'in verdiği takrir görüşülmeye başlanacaktır. Rauf Bey'in uzunca ve hararetli konuşmasından sonra verilen "İcra Vekilleri Heyeti Reisinin, Büyük Millet Meclisiyle İcra Vekilleri arasında "mercii istişari olduğuna ve vekillerle beraber vazaifi müşterekeden dolayı mesul bulunduğuna dair" takrir okunmuştur.[147] Takrirde önceden beri uygulanan bu durumun düzenlenmesi ve vekiller arasında oluşan yanlış anlamanın düzeltilmesi için yapılan düzenleme şöyledir:

> "Heyeti Vekile Reisinin İcra Vekilleri Heyetiyle Büyük Millet Meclisi arasında vasıta ve Vekillerin mercii istişarisi olduğu vazaifi müşterekeden Reisin vekillerle beraber mes'ul bulunduğu kabul edilmiştir."

Takrir kabul edilerek İcra Vekilleri Heyeti Reisinin vekillerin danışma mercii olması sağlanmış ve İcra Vekilleri Heyeti Reisi'nin mebuslarla vekiller arasında bir aracı olmasının yanında onlarla beraber ortak sorumlu olması ilkesi de getirilmiştir. 1921 Anayasasında vekillerin müştereken sorumluluğu yer almamakta; yalnız Meclis Reisi İcra Vekilleri Heyetinin doğal başkanı sayılmakta ve Anayasa vekillerin kendi aralarından bir vekili reis seçmesini düzenlemektedir.

---

146 *TBMM ZC*, D:1, C:28, İ:24.

147 Takrir, Düstur'da 384 no.lu Heyeti Vekile Reisinin Vazife ve Mes'uliyeti Hakkında Heyeti Umumiye Kararı olarak yayımlanmıştır (Tertip: 3, C: 4, s. 75.).

Yıl içerisinde İcra Vekilleri Heyeti ile ilgili bir diğer düzenleme de Heyet'in çalışma saatlerinin belirlenmesidir. [148] Savaş koşullarında uzunca sürelerle ve düzensiz olarak çalışan Heyet'in çalışma saatlerinin belirlenmesi düzenli bir yapıya geçişin işaretleri olarak görülebilir. Benzer biçimde İcra Vekilleri Heyeti'ne ilk defa bir Kalemi Mahsusa (özel kalem) memuru atanacaktır.[149]

Yeni Kurulan Bakanlık: Mübadele İmar ve İskan Vekaleti

1923 yılında kurulan tek bakanlık Mübadele, İmar ve İskan Vekaletidir. Bu bakanlık, Lozan görüşmeleriyle karara bağlanmış mübadele meselesi ve savaş sonrasında neredeyse ülke genelinde ortaya çıkmış olan yıkımın etkilerini azaltmak amacıyla kurulmuştur. Lozan'dan sonra neredeyse yarım milyon insanın ülkeye gireceği tahmin edilmektedir. Bu kadar insanın ihtiyacının karşılanması bir vekaletin kurulmasını zorunlu kılmaktadır. Konu hakkında önemli bir talebin olduğu da kanun görüşmelerinde birleştirilen dört kanun tasarısından anlaşılabilir. *Mubadelei ahali ve emvali masarifatı umumiyesine ait tahsisat hakkında kanun lâyihası, Mübadele ve İmar Müdüriyeti Umumiyesi teşkilâtı hakkında kanun lâyihası,* Zonguldak Mebusu Tunalı Hilmi Bey'in *İmar ve İskân Vekâleti teşkili hakkında kanun teklifi,* Aydın Mebusu Dr. Mazhar Bey'in İmar ve İskân Vekâleti teşkili hakkında kanun teklifi" isimli dört düzenleme toplu olarak görüşülecek ve 13 Ekim'de Vekaletin kurulmasıyla sonuçlanacaktır.[150]

Aynı gün İsmet Paşa'nın Ankara'nın başkent olmasına ilişkin önerisi de görüşülmüştür. Önce o önerinin görüşülmesi önerilse de mübadele ve iskan işlerinin acil olduğu ve bir an önce düzenlenmesi gerektiği belirtilerek önce, kurulacak olan Vekalet'le ilgili düzenleme sonuca bağlanacaktır. Ayrıca Vekalete yaklaşık 3 milyon liralık bir bütçe de sağlanacaktır.

Yasa görüşmeleri başlar başlamaz hizmetin bir genel müdürlük mü yoksa vekalet olarak mı örgütleneceği tartışılmıştır. 5 Eylül günlü içtimada sunulan İcra Vekilleri Heyeti programında "İcra Vekilleri Riyasetine merbut olmak üzere" mübadele, imar ve iskan işlerinin bir genel müdürlükçe örgütlenmesi önerilmiş, sonrasında bu yönde bir kanun layihası hazırlanmıştır.[151] Görüşmelerde söz alan Saruhan mebusu Reşad Bey, hükümetin bir genel müdürlükle bu hizmeti örgütlemesini önermesine rağmen konunun ehemmiyeti gereği önceden beri vekalet biçimini önerdiklerini bildirmektedir. Mebusa göre "mübadele ve imar işleriyle

---

148 "Heyeti Vekile günleri", *Hakimiyeti Milliye,* 09.11.1923, s. 1. Haberde Heyeti Vekile'nin artık Cuma, Pazar ve Çarşamba günleri toplanacağı belirtilmektedir.

149 Hakimiyeti Milliye'nin haberine göre TBMM Riyaseti kalemi mahsusluğu tarafından yürütülen hizmete herhangi bir İcra Vekilleri Kalemi Mahsusası atanmamıştır ve ilk defa olarak, Diyarbakır Vilayeti Tahrirat Müdürü Cavit Bey atanacaktır. (04.09.1923, s. 3) Söz konusu kalemin bir çeşit sekreterlik gibi çalışmış olabileceği, akla Bakanlar Kurulu Sekreterliği tartışmalarını getirmektedir. Söz konusu tartışma için bkz. Koray Karasu, "Bakanlar Kurulunun Örgütlenmesi: Bakanlar Kurulu Sekreterliği", *Prof Dr. Kurthan Fişek İçin Yönetim Üzerine*, Ankara Üniversitesi SBF KAYAUM, Ankara, 2010, s. 227-259.

150 *TBMM ZC*, D:2, C:2, İ:35.

151 İcra Vekilleri Heyeti Reisi imzalı teklif, 12.09.1923 tarihlidir. A.k.

münhasıran meşgul olabilecek bir vekâlet, bir vekil bulunmadıkça bu işlere ciddî bir surette tevessül edilmiş" olmayacaktır. Özellikle bütçe nedeniyle kimi kısıtların ortaya çıktığını söyleyen mebus, bir genel müdürlük olarak örgütlenen kimi kurumların da sıkıntı içinde olduklarını, "bütçe ve idare itibariyle her hangi vekâlete iltihak edilmek suretiyle idare olunan devairin hali malûmudur. Ziraat Bankası, Seyrisefain İdaresi, Emniyet Sandığı ve saire bugünkü vaziyete göre, Hükümetimize pamuk ipliğiyle merbuttur." diyerek "...bugüne kadar bu mülhak bütçeyle idare olunan dairelerin avans kanunları, tahsisat kanunları"nın bile hâlâ Meclisten çıkmadığını ifade etmektedir.

Cevaben söz alan İcra Vekilleri Heyeti Reisi Ali Fethi Bey, konunun çok sayıda vekaletin görev dairesinde kaldığından ve vekillerin birbirlerine emir veremeyeceklerinden hareketle İcra Vekilleri Heyeti'ne bağlı bir genel müdürlük tesis edilmesini önerdiklerini bildirmekte, konunun çok önemli olduğunu bildiklerini ifade etmektedir.

Gelibolu mebusu Celal Nuri Bey de, hizmetin vekalet olarak örgütlenmesi gerektiğini savunanlardandır. Konuşmasında savaş durumlarında ihtiyaca göre vekalet kurulmasına çok sık rastlandığını dile getirmekte ve konunun uluslararası örneklerini vermektedir. Bu konuda çalışacak ve İcra Vekilleri Riyaseti dahilinde bir genel müdürlük kurulması durumunda Riyasetin görevlerini aşacağını bildirmektedir. Mebusa göre "İcra Vekilleri Riyasetinin iki vazifesi vardır. Birinci vazifesi; İcra Vekilleri Heyetiyle Büyük Millet Meclisi arasında vasıta olmak, ikinci vazifesi de vekillerin mercii istişarîsi olmaktır." "Salâhiyeti olmıyan icra Vekilleri Riyasetine" bu görevin verilmesi durumunda "hukuku Esasiyemizde yeni bir noktai nazarı kabul etmiş olmak" lazım gelecektir.

Tartışmalardan sonra 133 imzalı bir takrir verilerek konunun vekalet olarak düzenlenmesi ve bir an önce ekte sunulan kanun teklifinin görüşülmeye başlaması önerilecek ve bu öneri kabul edilecektir. Verilen takrirde öngörülen düzenleme "Mübadele, imar, iskân umuriyle mükellef olmak üzere (Mübadele, İmar ve İskân Vekâleti) namiyle" bir Vekalet kurulması ve "Mübadele, İmar ve İskân Vekâletinin vazaif ve salâhiyeti ile tahsisat ve teşkilâtı"nın kanunu mahsusla düzenlenmesidir.

Görüşülen layiha 4 maddeden oluşup sadece vekaletin kuruluşunu düzenlediğinden tartışma uzamıştır. Buna göre bir grup mebus mevcut düzenlemeyle vekaletin kurulmasını ve bir vekil seçilmesini önermektedir. Vekaletin görev ve yetkilerinin sonradan düzenlenmesini savunan bu grubun karşısında bir an önce düzenlemenin yapılması gerektiğini, bunun için de bir encümen kurularak görev ve yetki düzenlemesini yapmasını veya genel ifadelerle bu layihaya ek maddeler konularak düzenlemenin kanunlaşmasını savunan bir diğer grup bulunmaktadır. Tartışmalar sonucunda 133 imzayla gelen layiha kabul edilerek kanunlaşmıştır. Layihanın Vekalet'in görev ve yetkilerinin özel kanunuyla düzenlenmesini öngören maddesi görüşmeler sırasında geri çekilmiştir. Vekil seçimi yapıldıktan sonra bir kanun çıkarılmasında karar kılınmış görünmektedir. Veka-

letin kurulmasından sonra iki temel düzenleme yapılacaktır. Bunlar 1 Kasım günlü içtimada kanunlaşacak olan 366 sayılı Mübadele, İmar ve İskan Vekaleti'nin Teşkilat ve Mesarifi Hakkında Kanun ile ondan yedi gün sonra kabul edilen 368 sayılı Mübadele İmar ve İskan Kanunu'dur.

13.10.1923 günlü içtimada kabul edilen ve vekaleti düzenleyen kanun üç maddeden oluşmaktadır:

> Madde 1. — Mübadele, imar, iskân umuriyle mükellef olmak üzere (Mübadele, İmar ve İskân Vekâleti) namiyle bir vekâlet teşkil olunmuştur.
>
> Madde 2. — İşbu kanun tarihi neşrinden itibaren meriülicradır.
>
> Madde 3. — İşbu kanun Türkiye Büyük Millet Meclisi tarafından icra olunur.

Sonrasında düzenlenen Vekaletin teşkilat ve giderleriyle ilgili düzenleme, bize Vekalet hakkında daha çok bilgi vermektedir. Bu düzenlemeyle Vekalete yaklaşık 6 milyon 95 bin liralık bir bütçe tahsisatı yapılmıştır.[152] Bunun yanında tüm kadrolara verilecek olan maaşlar da bu düzenlemeyle belirlenmiştir. Düzenlemenin ekindeki muhassasat listesine göre vekaletin merkezi idaresi Mübadele Ve İskan Genel Müdürlüğü ile İmar Genel Müdürlüğü olmak üzere iki genel müdürlükle örgütlenmektedir. Mübadele ve İskan genel Müdürlüğü'nde Sevkiyat ve Nakliyat, Muhacirin, İaşe ve İskan olmak üzere dört "şube" bulunmaktadır. İmar Genel Müdürlüğü ise Kalemi Mahsus ve Muamelât, İnşaat ve Tamirat, İhsaiyat ve Memurin şubeleri ile Fen Heyeti'nden (Heyeti Fenniye) oluşmaktadır.

Yeni kurulan Vekalet'e Vekil seçimi 20 Ekim günlü içtimada yapılacaktır.[153] Oylama sonucunda 165 oydan 158'ini alan İzmir mebusu Mustafa Necati Bey, Mübadele, İmar ve İskan Vekili olacaktır.[154] Seçim sonrasında söz alan Mustafa Necati Bey "Birinci Büyük Millet Meclisi, nasıl bütün düşmanlar karşısında milleti zaferden zafere götürmüş ise... İkinci Büyük Millet Meclisi imar işlerinde muzaffer olacak, memleketin imarını temin edecektir" diyecek ve teşekkür ederek sözünü tamamlayacaktır.

"Dahiliye Vekaleti Kaldırılsın!"

1923 yılı içerisinde ilginç sayılabilecek bir konu Dahiliye Vekaleti'nin kaldırılması önerisidir; öneriyi Tunalı Hilmi Bey getirmiştir. Öneriden anlaşılan niyet Dahiliye Vekaleti'nin İcra Vekilleri Heyeti bünyesine katılması ve Vekalet'in kaldırılmasıdır. Tunalı Hilmi Bey tarafından hazırlanan layiha 26 Ağustos günlü içtimada[155] Layiha Encümeni'ne sevk edilecektir. 1 Eylül günlü içtimada okunan Encümen mazbatası ise olumsuz olacak, "Teşkilâtı Esasiye ve icra vekil-

---

152 1922 yılında verilen toplam tahsisat yaklaşık 120,5 milyon liradır. Bir önceki senenin 20'de biri kadar bir ödenek, mali yılın bitmesine çok fazla zaman kalmamış olmasına rağmen verilmektedir.

153 *TBMM ZC*, D:2, C:2, İ:39.

154 Ayrıca Bursa mebusu Necati Bey ile Kastamonu mebusu Ahmet Mahir Efendi de birer oy alacak beş oy da çekimser kullanılacaktır.

155 *TBMM ZC*, D:2, C:2, İ:10.

lerinin sureti intihabına dair olan kanunlar"a uygun olmadığından oy birliğiyle reddedilecektir.[156]

Adli Örgütlenmede Değişiklik: "Daimi Yüksek Mahkemeler"

Savaştan çıkılmasının da getirdiği bir durum olarak, adli sistemin çok ağırlaştığı ve gerek Osmanlı'dan kalan yapı gerekse Ankara hükümetlerinin getirdiği yeni düzenlemelerle sistemin karmaşıklaştığı söylenebilir. Görev ayrımları net olan mahkemeler bulunmasına rağmen dönemin şartları gereği yüksek mahkemelerin işleyişlerinde sıkıntı yaşanmakta olduğu açıktır. Ayrıca İstiklal Mahkemeleri adıyla kurulan olağanüstü mahkemelerin de varlığı adli yapıyı daha da karmaşıklaştırmaktadır. Yıl içerisinde gündeme gelen adli reformlar sonraki yıllarda icra edilebilecektir. Bunun yanında yüksek mahkemeleri düzenleme girişimleri incelediğimiz yıla aittir. Şûrayı Devlet kurulması talebi yıl içerisinde sıkça dile getirilmekte ve eksikliği hissedilmektedir. Şurayı Devlet, 1924 Anayasası'nda düzenlense de çalışmaya başlaması sonraki yıllara kalacaktır. 1923'te hem Yargıtay hem de Sayıştay ile ilgili düzenlemeler yapılacak ve bu iki kurumun "daimi" bir yapıya dönüşmeleri sağlanmaya çalışılacaktır.

Heyeti Temyiziye (Yargıtay)

1923 yılı Ekim ayına kadar, Heyeti Temyiziye merkezi Sivas'ta bulunmaktadır. Savaş şartlarında Sivas'a taşınmış olan mahkeme, gerek Sivas'ın ulaşım koşulları gerekse coğrafi şartları nedeniyle yargılamada adaletsizliklere ve uzun yargılama sürelerine neden olmuştur. Bu nedenle Heyeti Temyiziye'nin merkezinin Sivas'tan alınması gündeme gelmiştir. Farklı düzenlemelerde biri Konya biri Eskişehir olmak üzere iki farklı mahkeme merkezi önerilmiştir. İcra Vekilleri Heyeti imzalı 17 Ekim tarihli tasarıyla 8 Kasım tarihli Muvazenei Maliye Encümeni mazbatasında Heyet'in Eskişehir'e nakli öngörülmekteyken, 4 Kasım tarihli Adliye Encümeni mazbatasında geçici Heyeti Temyiziye yerine Konya'da kurulacak bir Temyiz Mahkemesi önerilmiştir.[157]

Tasarı genel gerekçesinde (esbabı mucibe) coğrafi şartlar ve ulaşım imkanları açısından Eskişehir'in Heyeti Temyiziye merkezi olmasının yukarıdaki olumsuzlukları ortadan kaldıracağı bildirilmektedir. Esbabı mucibede, Sivas'ın merkez seçilmesinin, seçildiği dönemin şartları gereği isabetli olduğu, ama artık bazı sorunlar doğurduğu bildirilmekte ve özellikle İstanbul, İzmir, Edirne gibi vilayetlerin yargı işlerinin ülkenin geneline kıyasla daha fazla olduğu, bu yüzden

---

[156] *TBMM ZC*, D:2, C:2, İ:12. Konu, hükümet biçimleri ve yeni bir devletin inşası açısından ilginç olmasına rağmen ilgili metne ulaşmak mümkün olmadığından teklif incelenememiştir.
Tunalı Hilmi Bey'in 26.08.1923 günü verdiği 5 adet kanun teklifi de ilginçtir. Aynı gün Türkçe, İmar Vekâleti, Köy idaresi ve Artar Vergi kanun tekliflerini de vermiştir. Daha sonra bu tekliflerin bir kısmını geri çekmiştir. Tunalı Hilmi Bey'in, Mecliste ilginç bulunan ya da çok önemli görülmeyen önerilerinin çoğu daha sonra bir şekilde tekrar gündeme gelmiştir. Bu konuda yazılmış bir tez için bkz. Emine Aslı Öztürk, *Tunalı Hilmi Bey'in I. TBMM'deki Yasal Faaliyetleri*, Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Eskişehir, Haziran 2006.

[157] *TBMM ZC*, D:2, C:3, İ:52.

Sivas'ın Heyeti Temyiziye merkezi olmasının külfet doğurduğu belirtilmektedir. . Düzenlemeyle amaçlanan bir nokta da 7 Haziran günlü içtimada kabul edilen *Muvakkat (Geçici) Heyeti Temyiziye* kurulmasına dair kanunun hükümlerinin kaldırılması ve böylece düzenli bir mahkeme kurulmasıdır. Bunun yanında mevcut Heyeti Temyiziye dairelerine ayrı daireler eklenmesi ve idari ve adli personel tahsis edilmesi amaçlanmaktadır.

Adliye Encümeni mazbatasında ise Tasarıda önerilen Eskişehir'de geçici olarak kurulacak olan Heyeti Temyiziye yerine Konya'da bir *daimi Temyiz Mahkemesi* (Mahkemei Temyiz) kurulması öngörülmektedir. Mazbatada, Heyet'in yapısında da değişiklikler öngörülmekte olup yeni dairelerin kurulması da amaçlanmaktadır. Buna göre her daire "bir reisle dört azadan teşekkül" etmek üzere "Mahkemei Temyiz Şer'iye, Hukuk, Ceza, İstida ve Sulh Hukuk dairelerinden mürekkep" olacaktır (m. 2-3).

17 Ekim tarihli İcra Vekilleri Heyeti toplantısında kabul edilmiş olan tasarı ve diğer mazbatalar 12 Kasım'da Mecliste görüşülmeye başlanacak; ancak düzenleme bir sonraki içtimada kabul edilecektir.[158]

Eskişehir, Konya ve Sivas mebuslarının kendi seçim bölgeleri itibariyle tartışmaya daha hararetle dahil ol oldukları görülmektedir.. Sivas mebusu Rahmi Bey konu için Sivas'taki Mahkemenin ilga edilmesini teessüfle karşılayarak "…Yani Büyük Millet Meclisinin Sivas için verdiği bir şerefi bugünkü Hükümet nez'etmek istiyor. Binaenaleyh, dairei intihabiyem namına bunu protesto ederim." diyecek ve kimi protesto ettiği sorularına karşılık olarak "Kabineyi" cevabını verecektir.

Sonrasında Adliye Vekili Seyyid Bey söz alacak ve Heyeti Temyiziye'nin taşınmasının gerekliliğini açıklayacaktır. Meselenin sadece memleket ya da bir memlekete fayda meselesi olmadığını, asıl meselenin ve Adliye Vekaleti'nin temel görevinin adaletin temini ve "menafii umumiyei millet" meselesi olduğunu ifade edecektir. Mahkemei Temyize gelen bir davanın geç sonuçlanması ya da sonucunun geç ulaştırılması zanlıların haksız yere hapis yatmasına neden olabileceğinden adaletin temin edilemeyeceğini belirtecektir. Vekil, Sivas'a bir ilamın gidip incelenip geldiği yere geri gönderilmesinin altı ayı bulacağını ifade ederek, Konya ya da Eskişehir'de veyahut Batıda başka bir yerde kurulması durumunda da benzer durumun doğu vilayetleri için ortaya çıkacağını söyleyecektir. Buna rağmen İstanbul ve İzmir'deki davaların toplamının diğer yerlerdeki davalar kadar olduğundan Heyeti Temyiziye'nin buralara yakın olarak kurulması gerektiğinden bahsedecektir:

> "Evet Mahkemei Temyiz Eskişehir veya Konya'ya veyahut Garp cihetlerinde başka bir yere naklolunduğu zaman vilâyatı Şarkiye mahakiminden sâdır olan ilâmat hakkında da aynı mütalâa ve mülâhazat varittir denilebilir... Yalnız İstanbul ile İzmir'in ilâmatı bütün vilâyatı Şarkiye ilâmatından fazladır. Ihsaiyata bakabilirsiniz: Vilâyatı Şarkiyede dâva azdır... Bunun için Mahkemei Temyizin vilâyatı Garbiyeye ve aynı zamanda vilâyatı Şarkiyeye de merkez olacak bir mahalle nakli lâzimedendir. Bu zaruri bir keyfiyettir."

---

[158] *TBMM ZC*, D:2, C:3, İ:53.

Bu nedenle Adliye Vekaleti'nin, Heyeti Temyiziye'nin doğu vilayetleri ile Batı vilayetleri arasında bir mevkide kurulmasını önerdiğini belirtecektir. Sonrasında Ankara ya da İstanbul'un da bu mahkemenin kurulması için uygun olmadığını ifade edecek olan Vekil, Doğu vilayetlerinin zor durumda kalması konulu sorulara da cevap verecek, yörede davaların az olduğunu ve halkın zaten hukuk davalarını yörede adı geçen birine giderek uzlaşma yoluyla hallettiğini ifade edecektir. Diğer davalar için de kadıya gidildiğini ama onlara da nikah ve boşanma uyuşmazlıkları nedeniyle iş geldiğini ve bu nedenle yörede az iş de olsa her yerde bulunmaları gerektiğini söyleyecektir.[159]

Benzer bir tartışma da geçici olarak kurulan Sivas'taki mahkemenin durumudur. Mahkemenin geçici olmasının, mahkemede görev yapan hakim ve savcıların da görevlerinin bitmesi anlamına gelip gelmeyeceği sorularına da cevap veren Vekil, söz konusu mahkemenin sadece bina olmadığını ve içindekilerle beraber geçici olduğunu, ama görev yapan hakim ve savcıların hakimlikten çıkarılmadığını, yine Adliye Vekaleti'nce görevlendirileceklerini söyleyecektir. Aynı zamanda mahkemenin ve personelinin taşınmasının iki üç ay alacağı ve bu dönemde mahkemesiz kalınacağı yönündeki eleştirilere de gerekli hesapların yapıldığı yönünde cevap verecek olan Vekil, kış gelmeden bir buçuk ay içerisinde Samsun yolunu kullanarak mahkemenin naklinin mümkün olduğunu belirtecektir.

Kanunun maddeleri görüşülmeye başlandığında nakil öngören birinci madde uzunca tartışılmıştır. Benzer çerçevede dönen tartışmalarda Mazhar Müfid Bey'in itirazları dikkat çekecektir. Zamanın hükümeti aleyhinde çalışmış olan ve hatta kendisinin idamını talep etmiş olan bir kişinin bu mahkemede savcı olduğunu ifade eden Mazhar Müfid Bey, böyle isimlerin olabileceğini bu nedenle mahkeme üyelerinin yeniden seçilmesi gerektiğini ve böyle kişilerin görevden alınmasını hükümetten talep edecektir.

Maddeyle ilgili diğer tartışmalar mahkemenin taşınması ya da taşınacağı yer ile ilgilidir. Birinci maddenin görüşmeleri bittiğinde çok sayıda takrir gelse de söz konusu takrirler dört gruba ayrılabilir. Bir grup takrir (maddeleri görüşülmeye başlanan Adliye Encümeni mazbatasında taşınılacak yer olarak Konya'nın gösterilmesi nedeniyle) madde tasarısında Konya yerine Eskişehir bulunması gerektiğini önereceklerdir. Bir diğer grup Mahkemenin Konya'da kurulmasını talep edecektir. Üçüncü grup ise Mahkeme merkezinin ya Sivas'ta kalmasını ya da Ankara'ya taşınmasını istemekte olup, düşünülmeden hareket edilmemesi gerektiğini, Konya ya da Eskişehir yerine Sivas'ta kalmasını ya da yer değiştirilecekse Ankara'da kurulması gerektiğini savunacak ve talep edeceklerdir. Son olaraksa mahkeme merkezine hükümetçe karar verilmesi gerektiğini

---

[159] Dikkat çeken bir mevzu Bozok mebusu Süleyman Sırrı Bey'in "bu işleri [nikah işlerini] de müftülere tevdi etseniz o vakit kadıyı kaldırırsınız" önerisidir. Öneriye, Vekil, birçok yerlerde hukuk ve ceza işlerini de kadılara verdiklerini, Vekaletin bir tamimle mahkeme bölgelerinden bilgi topladığını belirterek "Her tarafa tamim ettim. Nerelerde iş az ise anlıyacağım. Zira ona göre teşkilât yapmak istiyorum" diyecektir.

savunacak ve maddenin bu şekilde değiştirilmesini öneren takrirler vereceklerdir. Birkaç kişi de Yozgad, İstanbul ve Kütahya'nın Mahkeme merkezi olmasını talep edecektir.

Madde oylamasında her adı geçen yer ayrı ayrı ve mebusların ayağa kalkmaları usulüyle oylanmış ve yeterli çoğunluk, Eskişehir olması yönündeki takrirlerin toplu oylanmasıyla sağlanmıştır. Mahkeme merkezinin Eskişehir olması yönünde karar alınmış ve madde bu yönde değiştirilerek kabul edilmiştir. İçtimanın neredeyse tamamı bu tartışmaya ayrılmıştır. İki gün sonraki içtimada maddeler görüşülmeye devam edilmiştir. Düzenlemenin yeni bir daire ilavesini öngören ikinci maddesi görüşülmeye başlanmıştır. Tartışmalardan Mahkemeye yeni bir Sulh Hukuk dairesi ilave edildiği anlaşılmaktadır. Bunun yanında mevcut bir Hukuk dairesi olduğu bildirilerek, ikisi arasındaki tek farkın davaların maddi miktarı konusunda oluştuğu, bununsa ortak içtihat üretmek için kurulmuş olan mahkemenin temel amacı dışında kalarak ortak içtihat geliştirmeye engel olacağı belirtilmiştir. Adliye Vekili durumun önemini bildiğini ama yapabilecek başka bir şey olmadığını, Hukuk Dairesi'nin ancak işlerinin yarısını görebildiğini, bu nedenle bu duruma mecbur kalındığını ifade edecektir.

Dairelerin isimleriyle ilgili de değişiklik talepleri gelse de söz konusu takrirler kabul edilmeyecektir. Yapılan oylamada da maddeler değiştirilmeden kabul edilecektir. 371 sayılı"Heyeti Temyiziye Merkezinin Eskişehir'e Nakline ve Teşkilâtının Tevsiine Dair Kanun" ismiyle yayımlanacak düzenlemeyle Sivas'ta bulunan Muvakkat Heyeti Temyiziye Eskişehir'e Mahkemei Temyiz adıyla taşınmış olacak, "Mahkemei temyiz; şer'iye, hukuk, ceza, istida ve sulh hukuk dairelerinden mürekkep" bulunacaktır. Ayrıca "Her daire birer reisle dört azadan" oluşacak ve "Mahkemei temyizin üç ihtiyat âzası ve başmüddeiumumî refakatinde bir başmuavin ile dört muavini ve her dairenin lüzumu kadar başmümeyyiz, mümeyyiz ve ketebesi" bulunacaktır.

Divan-ı Muhasebat (Sayıştay)

Cumhuriyet'in ilk yıllarında ihtiyaca rağmen kurulamayan Divanı Muhasebat'ın (Sayıştay) görevleri Meclis içinde kurulan bir encümence görülmeye çalışılmıştır. 1920'den 1923'e kadarki dönemde gerek encümen gerekse iki ayrı daire biçiminde işlev gören yapıların düzenlenmesi ancak 1923 yılı sonlarında olacaktır. Divanı Muhasebat'ın çalışmalarına tam olarak başlaması ise 1924 yılına sarkacaktır.

Düzenli yapının inşasına kadar farklı yöntemler izlenmiş, bir dönem biri İstanbul'da diğeri Ankara'da olmak üzere iki "daire"li bir yapı kurulurken, bir dönem de Ankara'dakinin esas kabul edildiği bir yapıyla hizmet verilmiştir.[160]

1920 yılında kurulmaya çalışılan Divanı Muhasebat, dönemin şartları gereği kurulamasa da başka yapılarla mali denetim yapılmıştır. 1922'de Meclis için-

[160] Muhsin Altun, "Osmanlı Sayıştayı'ndan Cumhuriyet Sayıştayı'na Geçiş Sürecine İlişkin Bazı Belgeler", *Sayıştay Dergisi*, 41/1, 2001, s. 1-35. (http://dergi.sayistay.gov.tr/icerik/der41m1.pdf; 11.06.2011)

de kurulacak olan Murakabe Encümeni olarak anılacak komisyonla bütçe denetimi yapılmaya çalışılmış, bu yapı yaklaşık bir yıldan fazla bu görevi yerine getirmiştir:[161]

> "Kurtuluş Savaşının ve yeni Devletin masrafı arttıkça, malî işlemlerin daha iyi denetlenmesine gerek duyulmuş; bu nedenle 28 Şubat 1338 (1922) tarihli Avans Kanununa 5 No.lu madde eklenerek, Meclis içinden bir komisyon seçilmesi ve Sayıştay kurulana kadar bütçe denetiminin komisyon tarafından yürütülmesi öngörülmüştür. Millî Savunma ve Mâliye Bakanlıkları için üçer, diğer bakanlıklar için birer üyeden oluşan bu komisyon, Devlet gelirlerinin toplanması ve giderlerinin yapılması hakkında Meclise her üç ayda bir rapor vermekle görevlendirilmiş; bütçe denetimi görevini bir yıldan fazla süreyle yürütmüştür."

1923 yılında seçim çalışmalarına gelinene kadar çalışan Murakabe Encümeni, seçim kararı alınmasından sonra, bir dönem ortadan kalkacak ve tekrar eski iki daireli yapıya dönülecektir. 24 Nisan tarihli bir kararla "birisi İstanbul'da, birisi de Ankara'da görev yapmak üzere yeniden iki Divan-ı Muhasebat kurulması"nın kararlaştırılmış olduğu anlaşılmaktadır.[162] Murakabe Encümeni'nin görevleriyle aynı olmak üzere, bütçeye de Divanı Muhasebat için tahsisat konulduğundan 29 Nisan günlü kararla Hükümetçe bir çeşit yeni "Sayıştay" kurulacaktır.[163]

> "Millet Meclisinin, 16 Nisan 1339 (1923) tarihinde seçimlerin yenilenmesine karar vermesiyle, denetleme komisyonunun [Murakabe Encümeni] görevi de sona ermiştir. *Ancak, Millet Meclisinin seçimleri yenileme kararına rağmen, bütçenin denetimini yapan komisyonun görevlerine ilişkin olarak daha önce çıkarılmış bulunan Divan Kararnamesi yürürlükten kaldırılmamış ve Sayıştay için de bütçeye ödenek konulmuş olduğundan, eski mevzuat içinde görev yapmak üzere, 29 Nisan 1339 (1923) tarihinde Hükümet tarafından bir Sayıştay kurulmuştur.* Bu Sayıştay'ın yeniden kurulmasına kadar, yaklaşık olarak yedi ay süreyle görev yapmıştır."

1923 yılının sonuna doğru Divanı Muhasebat ancak düzenli bir yapıya kavuşacaktır. Çalışması her ne kadar sonraki yıla kalsa da asıl kuruluş 1923'te olacaktır.

Meclis içindeki mali tartışmalarda sıkça Divanı Muhasebat'ın kurulması gerektiği ifade edilmişse de kuruluş yıl sonuna kalmıştır. 24 Kasım günlü içtimada görüşülen tasarıyla bir Divanı Muhasebat kurulacaktır. İcra Vekilleri Heyeti Reisi Ali Fethi imzasıyla Meclise gelen 27 Ağustos tarihli tasarıda, çoğu devlette Meclis dışından bir denetim öngörülen yapıların olmasına rağmen Divanı Muhasebat'ın erkleri elinde bulunduran Meclisle ilişkisinin kesilmemesi için, kurumun Başkanının (Reisi Evvel) Meclisçe seçilmesi önerilmektedir.[164]

Kanun tasarısının görüşülmeye başlamasıyla birlikte ilk itiraz, mevcut yapının kurulmasının bir işe yaramayacağı, çünkü taşrada görevlilerin bulunmadığı

---

[161] Ahmed Akgündüz, *Arşiv Belgeleri Işığında Sayıştay Tarihi*, Sayıştay Yayın İşleri Müdürlüğü, Ankara, 1997, s. 141 vd.; Muhsin Altun, *a.g.e.*, s. 15.

[162] *BCA*, 30..18.1.1/7.17..4.

[163] Ahmed Akgündüz, *a.g.e.*, s. 142. 165. dipnotta gösterilen kaynağın Akgündüz'ün belirttiği kararla aynı düzenleme olması muhtemeldir.

[164] *TBMM ZC*, D:2, C:3, İ:57.

yönünde olacaktır. Yine de en azından merkezde bir yapı inşa edileceğinden bahisle, söz konusu eleştiri geçiştirilmiş ve görüşmelere başlanmıştır.

Düzenlemenin kanunlaşması sırasında özellikle Divanı Muhasebat Heyeti'nin kuruluşunu düzenleyen madde konusunda tartışmalar olmuş, diğer maddeler çok uzun görüşülmeden kabul edilmiştir. Tasarının ikinci maddesi heyetin üyelerini, sayısını ve seçim usulünü düzenlemektedir:

"Bu heyet bir reisievvel ile üç reisisani ve sekiz azadan mürekkep olup işbu rüesa ve azalar erbabı ihtisas meyanında Meclis Heyeti Umumiyesince reyi hafi ve ekseriyeti mutlaka ile hariçten intihap olunur." Aynı maddedeki hariçten gelme kısmı da özellikle vurgulanmış ve mebuslar arasından seçilen olsa bile istifa etmeleri gerektiği, Divanı Muhasebat Heyeti'nin Meclisten bağımsız olmasının koşulu olduğu düşünülerek, iki görevin aynı kişide birleşemeyeceği genel kabul görmüştür.

Divanı Muhasebat üyelerinin azli meselesini düzenleyen 3. madde de değiştirilerek kabul edilmiştir. Maddenin ilk halinde üyelerin azledilemez (lâyenazil) oldukları düzenlenmiştir. Bunun hükümetçe azledilemez olarak anlaşılması gerektiği ifade edilecek olsa da madde daha anlaşılır ve üyeler için daha korunaklı bir yapı oluşturacak biçimde "Divanı muhasebat rüesa ve âzası lüzumu azilleri Meclisi Millinin ekseriyetince tasdik olunmadıkça azlolunamazlar" şeklinde düzenlenecektir.

Kanun'un[165] kabul edilmesiyle "Büyük Millet Meclisine merbut varidat ve masarifatı Devlet" namına denetlemek üzere bir Divanı Muhasebat kurulmuş olacaktır. Ayrıca Divanı Muhasebat Heyetinin kurulması hakkında yine İcra Vekilleri Heyeti'nce önerilmiş olan bir de karar kabul edilecektir (s. 540). Kararda İstanbul'da bulunan Divanı Muhasebat üyelerinin de başkentte bulunması öngörülmektedir. İstanbul dahil diğer vilayetlerdeki denetimin Divanı Muhasebata bağlı denetçiler (murakıp) tarafından yapılacağı bildirilmektedir. Bu kararın niteliği tartışılmış ve düzenlemenin kanuna ek olarak kabul edilmesi önerilse de Encümen takriri olarak oylanması gerektiğinde karar kılınacaktır. Karar metni şöyledir:

> "Divanı Muhasebat heyeti umumiyesi merkezi Hükümette bulunacaktır. Binaenaleyh bütçe murakabesi âtiyen vilâyatı sairede yapılacağı veçhile İstanbul'da dahi lüzumu kadar murakıp ikamesi suretiyle ifa edilecektir."

Divanı Muhasebatın kurulmasından sonra konu Meclise bir kez de üye seçimi için gelecektir. 3 Aralık günlü içtimada, Saruhan mebusu Reşad Bey ve arkadaşları tarafından verilen takrirde daha önce seçilmiş bulunan Divanı Muhasebat üyelerinin yeni düzenleme nedeniyle baştan belirlenmesi önerilecektir.[166] Söz konusu kanunda üyelerin seçimi ve aday gösterme ile ilgili boşluk nedeniyle, Meclis dışından gelecek kişilerin belirlenmesi için Kütahya mebusu Receb Bey'in önerisiyle Muvazenei Maliye ile Kavanini Maliye Encümenleri ile Mali-

---

165 Düzenleme 374 sayılı Divanı Muhasebatın Sureti İntihabına Dair Kanun adıyla yayımlanacaktır.

166 *TBMM ZC*, D:2, C:4, İ:61.

ye Vekili'nden oluşacak ortak bir Heyet kurulmasına karar verilecektir. Aday belirleme, hem Reisievvel ve Reisisanilikler için hem de diğer adaylar için geçerli olacaktır. Reisievvel ve saniler için seçilecek kişilerin iki katı kadar aday gösterilmesi usulü kullanılacakken, geri kalan 8 Divanı Muhasebat üyeliği için 32 aday gösterilmesi önerilecek ve kabul edilecektir.[167]

Bu karar üzerine 10 Aralık günü, söz konusu müşterek encümenin kararı Meclise gelecektir. Kararda her makam için iki aday olmak üzere, iki Reisievvel ve altı Reisisani adayının belirlendiği görülmektedir. Adaylar şöyledir:[168]

Reisievvel: Fuad* : Halen Maliye Vekâleti Muhasebei Umumiye Müdürü Umumîsi

Reisievvel: Haşim Bey: İstanbul mülga Posta ve Telgraf ve Telefon Nazın esbakı

Reisisaniler: Salih Vahid Bey* : Halen Divanı Muhasebat Reisievvel Vekili ve Reisisanisi

Reisisaniler: Faik Bey* : Halen Divanı Muhasebat Reisisanisi

Reisisaniler: Remzi Bey* : Maliye Vekâleti birinci sınıf müfettişlerinden.

Reisisaniler: Cemal Bey: İstanbul mülga Divanı Muhasebat Sabık reisisanilerinden.

Reisisaniler: Zeki Namık Bey Sabık Maliye müfettişlerinden

Reisisaniler: Nureddin Bey: Halen Maliye müfettişlerinden ve yine halen Maliye Vekâleti Heyeti Teftişiye Müdürü Umumî Vekili

Belirlenen adayların seçimi, listenin basılıp dağıtılması işi nedeniyle bir sonraki toplantıya bırakılacak ve oylama 12 Aralık günlü içtimaya kalacaktır.[169] Yapılan oylama sonucunda Reisievvel olarak 170 oyun 134'ünü alan Fuad Bey seçilmiştir. Reisisanilikler için ise 169 oy kullanılmış ve Salih Vahid Bey 133, Faik Bey 119, Remzi Bey 87 oy alarak Reisisani seçilmişlerdir.

Bu isimlerin seçilmesiyle konu kapanmayacak ve 17 Aralık günlü içtimada tekrar gündeme gelecektir.[170] Başkanlıklar dışındaki üyeliklerin seçimi için her isme 4 aday olmak üzere toplam 32 aday ismi belirlenmesine karar verilecektir. Müşterek encümen tarafından belirlenecek isimlerin yanında "… her isim hizasında sicilinin ve memlekette hayatının ve sairesinin, yani kendisi hakkında mevcut bütün malûmatın" da yazılmasına karar verilecek ve karar müşterek encümene sevk edilecektir.

Böylelikle kurulan Divanı Muhasebat, Cumhuriyet tarihinin ilk Sayıştayıdır. 1920'lerde ya da seçim döneminde hükümetçe tesis edilen Divanı Muhasebat'ı düzenli bir yargı organı olarak görmek pek mümkün değildir. Kasım 1923'ten itibaren kurulan yapı hem yasal dayanak hem de kuruluşu itibariyle düzenli bir organın ortaya çıkmasını sağlamıştır.

TAŞRA ve YEREL YÖNETİMLER

1923 yılında temel eğilimin merkezileşme ve merkezin yetkilerini güçlendirme olduğu söylenebilir. Sonrasında da benzer eğilim devam edecektir. Bu

---

[167] *TBMM ZC*, D:2, C:4, İ:69.
[168] *TBMM ZC,* D:2, C:4, İ:65. Sonraki içtimada yapılan oylamada (*) işaretli adaylar seçilecektir.
[169] *TBMM ZC*, D:2, C:4, İ:66.
[170] *TBMM ZC*, D:2, C:4, İ:69.

çerçevede birkaç önemli çaba dikkat çekmektedir. Bunlardan birisi Nevahi Kanunu çalışmalarıdır. 1921'de başlayan düzenleme çabası 1923'e kadar uzanacak, buna rağmen yıl içerisinde çözülemeyecektir. Diğer bir önemli konu ise Köy Kanunu'dur. Nevahi Kanunu çalışmalarında da dile getirilen Köy meselesi ancak 1924'te düzenlenecektir. Buna rağmen yılın sonunda Anayasa çalışmalarının yanında Köy Kanunu tasarısı da hazırlanacaktır.

Mülki ve yerel örgütlenme faaliyetlerinin bir bütün olarak ele alınması dikkat çekmektedir. Genel eğilim, özellikle savaş sonrasında, tüm idari ve askeri aksaklıkların mülki ve yerel örgütlenmenin yeniden düzenlenmesiyle aşılacağı yönündedir. Bu nedenle bu konulara özellikle önem verilmektedir. Bu çerçevede de müstakil liva meselesi ve umumi müfettişlik gibi konular öne çıkmaktadır.

Nevahi Kanunu, Müstakil ve Münhal Liva Tartışmaları ile Umumi Müfettişlik

1923 yılı içerisinde mülki örgütlenmeyi etkileyen birkaç düzenleme ve konu dikkat çekmektedir. Nahiye Kanunu bu konudaki düzenlemelerden birisidir. "İdarei Kura ve Nevahi Kanunu" olarak adlandırılan düzenlemenin görüşmeleri, 24 Eylül 1921'de başlasa da kanunlaşması sonraki yıllara sarkacaktır. Aradaki yıllarda konu gündeme gelmiş, ama çok sayıda maddeden oluşan düzenleme sürekli olarak ertelenmiş görünmektedir. 1923 yılı için de durum böyledir. Konu, 15 Ocak'ta Meclis gündemine gelmiş, kanun layihasının 158-201. maddeleri aynen ya da düzeltmeyle kabul edilmiştir.[171] İlgili maddeler, nahiye şuralarının yargısal yetkilerini düzenlemektedir. Nahiye şûralarına yargılama yetkisi Teşkilatı Esasiye ile zaten verilmiş durumdadır. Buna göre "Nahiye şûrası ve idare heyeti kazai, iktisadi ve mali salahiyeti haiz olup bunların derecatı kavanini mahsusa ile tayin olunur." (m. 20). Bu maddeyle, şûraların kazai yetkilere sahip olduğu bildirilmekte, ama bu yetkinin nasıl kullanılacağına ilişkin bir düzenleme getirilmemektedir. Nevahi Kanunu görüşmelerindeki temel tartışma da bu olmuştur. Bir grup mebus nahiye şûralarına yargılama yetkisinin verilmiş olmasını kabul etmekte, ama bunun doğrudan kullanılmasını sakıncalı bulmaktadır. Layihanın 158. maddesinin görüşmelerinde bu daha net ortaya çıkmaktadır ki madde şöyle tanzim edilmiştir:

> Madde 158: Nahiye şûrasının salâhiyeti kazaiyesi, nahiyenin müdürü ile şûranın heyeti idare için intihabettiği iki âza tarafından icra olunur. Riyaset müdür tarafından yapılır.

Söz konusu düzenleme Adliye Encümeni'nden gelmektedir ve görüşmeler sonrasında bu madde aynen kabul edilecektir. Buna rağmen görüşmeler uzun sürmüştür. Adlîye Encümeni Mazbata Muharriri Hamdi Bey, nahiye şûralarından seçilecek üyelerin yargılama yetisinden şüphe duymaktadır. Hamdi Bey, "doğrudan doğruya meslekten yetişmiş ve hükkâm sınıfına dâhil olmuş hâkimlerin dâva neticesinde vermiş olduğu hükümlerin senede yüzde 99 bozulabildiği-

[171] *TBMM ZC*, D:1, C:27, İ:174.

ni" belirterek, doğrudan meslekten gelenlerin bile doğru karar veremeyebileceğini, yargılama yetkisinin doğrudan üyelere verilmesinin sıkıntı yaratabileceğini ifade etmiştir.

Sonrasında söz alanlar ise genel olarak Anayasada böyle bir yetki verildiğini, meselenin sadece yetkinin nasıl kullanılacağından, yani usulünden ibaret olduğunu söylemektedir. Temel tezleri, yöredekilerin köylüler arasındaki ilişkileri belki de hâkimlerden daha iyi bilmeleridir. Ayrıca mevcut durumda köylülerin kazaya gitmek yerine sorunu ya kendi aralarında ya da bir ağa, hoca gibi birileri aracılığıyla çözmekte oldukları ifade edilmiştir. Van mebusu Haydar Bey'e göre:

> "...deavi [davalar] memleketimizin her tarafında ahali tarafından sulhan rüyet edilmektedir. Fakat Hükümet marifetiyle değil. Çünkü Hükümet merakizi [merkezleri] ekseriya köylerden uzak yerlerdedir. Dâva birtakım kuyuda [prosedüre] tâbidir, birçok günler sürünüyor. Onun için davacılar o muhitte bir hoca veya bir ağa varsa ona müracaat ediyorlar. Bu da; şeyhlerin, ağaların, hocaların halk üzerindeki nüfuzunu artırıyor ve artırmak için bir vesile teşkil ediyor… Vâzıı kanun; nevahiye salâhiyeti kazaiye [yargılama yetkisi] vermekle aynı zamanda halkın, şunun, bunun elinden gayriresmî tesirattan kurtulmasını kasdetmiştir."

Genel olarak bu çerçevede tartışılan konuya Tunalı Hilmi Bey başka bir bakış getirmektedir. Tunalı Hilmi'ye göre böyle düzenlemeler yapılırken küçükten büyüğe gitmek daha uygun olmaktadır. Bu nedenle köylerin ve muhtarların yetki ve görevlerini belirlemeden doğrudan nahiyeyi düzenlemek sonradan sıkıntı yaratacaktır. Tunalı Hilmi'nin bu önerisi, bakıldığında mantıklı görünse de Meclis tarafından yine ciddiye alınmamıştır:[172]

> "Malûmuâlinizdir ki, daima küçükten büyüğe doğru gitmek bir kaidei hükmiyedir. Bu kaide gözetilmezse, yani köylerin muhtarlık vazifesi tesbit edilmez de bu Nahiye Kanununda elimize verilen şu maddeleri tesbit etmeye kalkışacak olursak yanlış hareket etmiş oluruz. Farz edelim ki, bir nahiye beş köyden, üç köyden ibarettir. Bunlar birbirine birer saat mesafede olsun. Muhtara ve azalara vereceğimiz salâhiyet vardır. Bunu bilmezden evvel eğer biz bu maddeleri müzakere edecek olursak katiyen işin içinden çıkamayız. Çünkü yarın muhtarların salâhiyetini tâyin ve tesbit ettiğimizde göreceğiz ki, biz burada birtakım maddeleri kabul etmişiz. Halbuki onlar yarınki müzakeremizde muhtarlara verilecektir. Evvelemirde muhtarların salâhiyet ve vazifeleri tesbit edilsin."

Konu başka günlerde de Meclise gelecek ama pek ilerleme olmayacaktır. 22 Mart günlü içtimada tapu düzenlemeleriyle ilgili maddeler görüşülmeye çalışılacak, ama ilgili encümenin mazbata muharriri Mecliste bulunmadığından görüşme yapılamayıp encümende tekrar incelenmesi uygun görülecektir.[173] 2. Meclis

---

[172] Tunalı Hilmi Bey'in Meclisteki çıkışları ya da önerileri çoğu zaman dikkate alınmamış olmakla beraber, üzerinden zaman geçtikçe önemli oldukları anlaşılmaktadır. Bu kanun uzun süre çıkamamış olacak ve köylerle ilgili düzenlemeler için yıl sonunda çalışmalar başlayacaktır. Köy Kanunu çalışmaları başladığında Dahiliye Vekili'nin açıklamaları, Tunalı Hilmi Bey'in sözünü ettiği "kaide"ye (küçükten büyüğe düzenleme) kısaca değinmek durumunda kalacaktır. Bkz. "Köy, kasaba ve şehirlerimizin idaresi", *Hakimiyeti Milliye*, s. 1.

[173] *TBMM ZC*, D:1, C:28, İ:9.

döneminde, 6 Ekim'de kanunla ilgili bir takrir sunulacaktır. Lazistan mebusu Esad Bey'in takririnde 280 maddelik kanun layihasının 190 maddesinin görüşüldüğü, geriye yalnızca mali konular ve tapuyla ilgili kısımlar kaldığı bildirilmektedir. Bu nedenle görüşmek üzere bir gün belirlenirse encümendeki işin hem hızlanması hem de düzenlemenin kanunlaşması sağlanacaktır. Takrir verilmesine rağmen oylaması yapılmamış, Başkan tarafından takririn, söz konusu layiha gündemdeyken görüşülmesi gerektiği belirtilmiştir.[174]

20 Ekim'de Meclis gündemine gelen bir layihada Nevahi Kanunu'nun bazı illerde uygulanması önerilmektedir. Bir çeşit pilot bölge uygulaması anlamına gelecek "Nevahi Kanununun bâzı mahallerde tecrübeten tatbiki hakkında lâyihai kanuniye" Dahiliye Encümeni'ne gönderilmiştir.[175]

Düzenleme yıl içerisinde Meclis gündemine son olarak 22 Kasım günü gelecektir. Bozok mebusları Süleyman Sırrı ve Ahmed Hamdi Beyler, söz konusu layihanın Dahiliye Encümeni'nden Meclise gelemediğini belirtip, Encümen'den düzenlenen kısmı talep etmekte ve Mecliste bir an önce görüşülmesini istemektedirler. Bu yönde verdikleri takrir Dahiliye Encümeni'ne havale edilmiş olsa da söz konusu talebin Hükümet tarafında yapılması gerektiği ve bunun sadece bir temenni olduğu dile getirilmiştir. Bu nedenle bu kadar önemli bir mevzunun yine askıda kalacağı ifade edilmiş ve durum esefle karşılanmış ama buna rağmen herhangi bir şey yapılamamıştır.[176] Sonrasında yıl içerisinde konuya ilişkin başka bir tartışma da olmamış görünmektedir.

Münhal ve müstakil liva meselesi de 1923 yılının doğrudan mülki idareyle ilgili düzenlemeleridir. Yıl içerisinde çok sayıda müstakil liva uygulaması Meclis gündemine gelecek ya da basında yer alacaktır. İlk olarak Çatalca livasının İstanbul'dan bağımsız olarak idare edilmesi söz konusu olacak, sonrasında başka livalarda da benzer durum gündeme gelecektir. Yılın başlarında müstakil liva uygulaması devam ederken, sonrasında bu uygulamayı bırakmak yönünde bir eğilim doğacaktır. Meclisteki tartışmalardan müstakil münhal liva ayrımının kaldırılacağı anlaşılmaktadır. Örneğin Ergani livasının müstakilen idaresi yönündeki öneri bu sebeple reddedilecektir. Müstakil olarak idare edilmesi teklif edilen livalar Çatalca, Akşehir, Siverek ve Dersim, Ergani'dir. Mersin için de bu konuda bir tartışma olacaktır.

Çatalca 22 Ocak 1923 tarihli ve 2199 numaralı İcra Vekilleri Heyeti kararıyla müstakil liva olacaktır.[177] Sonrasında 7 Nisan1923 günlü içtimada müstakil bir Akşehir livası kurulmasına dair bir teklif yapılacak ve ilgili encümene gönderilecektir. Buna rağmen 1923 yılı içerisinde bu yönde bir düzenleme yapılmayacaktır. Aynı konu Dersim ve Siverek için de gündeme gelecek ve iki livanın da müstakilen idaresi yönünde bir İcra Vekilleri Heyeti kararı çıkacaktır.[178]

---

174 *TBMM ZC*, D:2, C:2, İ:32.
175 *TBMM ZC*, D:2, C:2, İ:39.
176 *TBMM ZC*, D:2, C:3, İ:56.
177 *BCA*, 30..18.1.1/ 6.46..19.
178 *Hakimiyeti Milliye*, 16.04.1923, s. 3; *BCA*, 30..18.1.1/7.15..7.

Kısaca söylenebilir ki 1923 yılı içerisinde Birinci Meclis dönemince müstakil liva uygulaması devam etmiştir. Sonrasında ise durumun değiştiği görülecektir. Ergani livası için bu yönde yapılan önerinin reddi ve sonrasında Dahiliye Vekaleti'ne verilen soru önergesi bunu göstermektedir.

15 Ekim günlü içtimada Ergani mebusu Kazım Vehbi Efendi tarafından, Ergani livasının müstakilen idaresi hakkında kanun teklifi verilmiştir.[179] Teklif aynı gün Dahiliye Vekaleti'ne sevk edilmiştir. Sonrasında 21 Ekim günlü içtimada teklifin şayanı müzakere olmadığına dair bir encümen mazbatası görüşülecek ve kabul edilecektir.[180] Mazbatada doğrudan şayanı müzakere değildir açıklaması yer almasına rağmen herhangi bir gerekçe bildirilmemektedir. Bunun üzerine Mecliste, gerekçenin sunulması yönünde ısrar olunca, Dahiliye Encümeninin mazbata muharririnin bulunmaması nedeniyle Layiha Encümeni mazbata muharriri açıklama yapmak durumunda kalmıştır. Buna göre söz konusu teklifin şayanı müzakere bulunmamasının nedeni "yeni teşkilat icabınca" her livanın zaten müstakil olacak olmasıdır. Livalar müstakil bir vaziyet alacaklardır, bu nedenle müstakil hale getirilmesine karşı çıkılmaktadır. Bu açıklamadan sonra encümen mazbatası oylanmış ve kabul edilmiş, mebuslar ayrıca bir müstakil liva kurulmasına gerek olmadığı konusunda ikna olmuşlardır. Buna rağmen tartışma tekrar gündeme gelecek ve bir soru önergesine dönüşecektir. Önergeyi Ergani mebusu Kazım Efendi verecektir.[181] Benzer biçimde Mersin mebusları Niyazi ve Besim Beyler de benzer bir sual takririne aynı gün cevap alacaklardır.[182] Her üç soruda da iki livanın neden münhal olarak idare edilmeye devam edildikleri sorulmaktadır. Ergani ile ilgili takrirde "Ergani vilâyetinin elan Diyarbekir vilâyetine merbutiyetini [bağlılığını] muhafaza etmesinde ve İdarei Umumiyei Vilâyat Kanununun tâyin ettiği hukuktan müstefid olamamasındaki [yararlanamamasındaki]" sebepleri Dahiliye Vekili Ferid Bey'den talep etmektedir.

Dahiliye Vekili Ferid Bey, mevcut durumda 77 vilayet bulunduğunu ve bunların 10 tanesinin[183] mülhak olarak idare edildiğini ifade ederek kendisinin gelen (müstakilen idare edilmesi yönündeki) önerileri yararlı bulmadığını İcra Vekilleri Heyeti'ne bildirdiğini ifade edecektir. Zaten "birtakım teşkilâtı cediyeye ihtiyacı katîsi" bulunduğunu söyleyen Vekil, mevcut durumda çok küçük vilayetler bulunduğunu ve oralara verilen tahsisatların da jandarmanın da yetersiz kaldığını belirtmekte ve bu nedenle oraların vilayetlere bağlı olarak idare edilmek durumunda olduğunu bildirmektedir. Bu nedenlerle kendisinin söz konusu vilayetlerin müstakilen idaresinden çok münhal olarak idare edilmesini savunduğunu söylemektedir. Ergani için doğrudan cevap verilmezken Mersin

---

179 *TBMM ZC,* D:2, C:2, İ:36.

180 *TBMM ZC,* D:2, C:2, İ:39.

181 *TBMM ZC*, D:2, C:4, İ:64.

182 Mersin mebusu Besim Bey'in soru önergesinde Dahiliye Vekaleti tarafından yayımlanan bir tamimle tüm mülhak ve müstakil livaların "vilayet" unvanıyla aynı statüye kavuşturuldukları ifade edilmektedir. Buna rağmen bu konuda herhangi bir tamime ulaşmak mümkün olmamıştır.

183 Söz konusu mülhak livalar Mersin, Ergani, Cebelibereket, Kozan, Gelibolu, Tekirdağ, Kırkilise, Hakkari, Üsküdar ve Beyoğlu'dur.

için tartışma olmuştur. Soru soran mebuslar, görüşmelerde Mersin'in nüfusunun çok, ekonomisinin de güçlü olduğunu ifade etmişler ve müstakil olarak idare edilmesinde nasıl bir sakınca olabileceğini sormuşlardır. Dahiliye Vekili de Mersin'in mevcut gücünün Adana ile alakalı olduğunu ve Adana limanı ve ekonomisinden ayrılmasının Mersin'i zayıflatacağını, bu nedenle münhal olarak idare edilmesinin daha uygun olduğunu söylemiştir.

Tartışmaların sonunda Mersin dışında başka bazı vilayetler için de ayrıca bir oturum açılması önerilmiş, ama bu öneri kabul edilmemiştir. Tartışmalarda dikkat çeken yeni bir mülki idare düzenlemesi yapılmasının zaten zorunlu hale geldiğidir. Özellikle savaş sonrasında gerek toplumsal gerekse iktisadi olarak vilayetlerin yapılarının değiştiği ve bu nedenle mevcut mülki taksimatın iş göremediği dile getirilmektedir. Halihazırda bir düzenlemenin yapılmakta olduğu ve Dahiliye Vekaleti'nce hazırlıkların devam ettiği söylenecektir. Müstakil ve münhal liva karışıklığının ortadan kalkması ancak 1924 yılında alınan bir TBMM Heyeti Umumiye kararıyla mümkün olacaktır. 8 Mart1924 günlü içtimada alınan 82 numaralı kararla Beyoğlu ve Üsküdar dışındaki münhal livaların müstakilen idaresi öngörülmektedir. Böylece münhal olan sekiz livanın vilayetleriyle bağlantısı kesilmiş olacaktır.[184]

Yılın bir diğer tartışması da umumi müfettişliktir. Umumi Müfettişlik, Osmanlı'dan devralınan bir kurumdur ve 1921 Anayasasında yerini bulmuştur. Umumi Müfettişliklerin düzenlenmesi 1921 yılında gündeme gelse de asıl düzenleme 1927 yılında mümkün olacaktır.[185]

Düzenlemenin çok sonra yapılacak olmasına rağmen konu 1923 yılında gündeme gelecektir. İstanbul'un işgali sona erince idare şeklinin nasıl olacağı gündeme gelmiş görünmektedir. Başkent olması önerileri bir tarafa bırakıldığında, İstanbul'da bir Umumi Müfettişlik kurularak idare esasının İcra Vekilleri Heyeti tarafından tartışıldığı anlaşılmaktadır. Hakimiyeti Milliye'nin haberine göre İstanbul'da bir Müfettişi Umumilik ihdas edilmesi planlandığı, böylece "şehremaneti ile vilayetin mesaisini kontrol(?) edecek ve aralarında çıkacak ihtilafı bu suretle hal eyleyecek" bir yapı kurulacaktır.[186] Böyle bir layihadan söz edilmesine rağmen yıl içerisinde böyle bir yapı kurulmayacaktır. Umumi Müfettişlik uygulamalarının 1927 yılında ortaya çıkacağı düşünülürse, bu yıl için böyle bir düzenleme öngörülmesi ilginçtir.

Belediye Başkanları Hakkında Bir Olay

1923 yılında Meclise gelen tartışmalardan biri belediye başkanlığı ile Liva Genel Meclisi (*Meclisi Umumii Liva*) üyeliğinin aynı kişide birleşmesiyle ilgilidir. Kangırı'da gerçekleşen olay Meclise taşınmış ve olayın hukuki gerekçeleri sorulmuştur.

---

184 Nuray Ertürk Keskin, *Türkiye'de Devletin Toprak Üzerinde Örgütlenmesi*, Tan Kitabevi, Ankara, Eylül 2009, s. 289 vd.

185 Konuyla ilgili bkz. Cemil Koçak, *Umûmî Müfettişlikler (1927-1952)*, İletişim, İstanbul, 2003.

186 "İstanbul'a Müfettişi Umumi", *Hakimiyeti Milliye,*17.10.1923, s. 3. İcra Vekilleri Heyeti tarafından hazırlanmakta olduğu söylenen böyle bir layihaya Başbakanlık Cumhuriyet Arşivleri katalog sorgulamasıyla ulaşılamamıştır.

Takrire göre "Kângırı Belediye Reisi Cemal Efendi bu kere icra kılınan intihapta Meclisi Umumii Liva âzalığına intihabedilerek vazifesine devam etmekte"dir. Dahiliye Vekaletinden Kangırı Mutasarrıflığına gelen emirde Belediye Reisliği ile Genel Meclisteki üyeliğin aynı kişide birleşemeyeceği, bu nedenle birisini seçmek zorunda olduğu Cemal Efendi'ye tebliğ edilmiştir. Belediye Reisi Cemal Efendi de her iki görevi de terk etmeyeceği ve bunun önünde hukuki bir engel olmadığını söyleyecektir. Yine de belediye reisinin "Meclisi Umumii Livaca âzalıktan ıskatına, ekseriyetle karar verilmiş" ve bu olay livanın mebuslarınca öğrenilmiştir. Olayı kısaca anlatan, takrir sahipleri Kangırı mebusları Neşet Nazım ve Yusuf Ziya Beyler ile Kastamonu mebusu Hasan Sabri Beyler, Dahiliye Vekaleti'nden böyle bir emrin verilip verilmediğini sormakta ve eğer verildiyse bu emrin hukuki dayanaklarını sormaktadırlar.[187]

Dahiliye Vekili tarafından verilen yazılı cevapta söz konusu olayın daha önce de kendilerine geldiği ve İcra Vekilleri Heyeti tarafından bir karar verildiği ifade edilmektedir. Söz konusu kararı tekrar aktaran cevaba göre İdarei Umumiyei Vilayat Kanununun kimlerin Meclisi Umumide aza olamayacağına ilişkin 106. maddesinde konunun net bir biçimde düzenlendiği ifade edilmektedir. İlgili maddede "memurini devlet ve vilayet"in Umumi Meclise seçilemeyeceği düzenlenmiştir. Dahiliye Vekili Ali Fethi Bey'e göre Belediye Reisleri'nin de devlet ve vilayet memurlarından sayıldığı ve bu nedenle Umumi Mecliste görev alamayacağı açıktır. Belediye başkanlarının da devlet ve vilayet memurlarından sayılması şöyle gerekçelendirilmektedir:

> "Vazaif ve umuru belediyenin hududu belde dâhiline münhasır hususatı madudeden ibaret olması ve belediye reislerinin belediye azayı müntahabesi tarafından intihabedilmekte bulunmasiyle beraber belediye riyasetinin Hükümetin idarei umumiye ve siyasetiyle az - çok alakası vardır… Bizde belediyelerin umur ve muamelâtı idarei umumiyei Hükümetten… müstakil değildir... Belediye reislerimiz bir kısım umur ve muamelâtta Hükümeti mahalliye ve merkeziye ile kanunen alâka ve irtibat sahibi olduklarından… memurini Devlet ve vilâvattan hariçte addolunamazlar."

Bu yolla Belediye Başkanının da "memurini devlet ve vilayet" sayılmasının zorunlu olduğu, bu nedenle ilgili kanunda düzenlenen İl Genel Meclislerine üye olamayacaklar arasında sayılması gerektiği ifade edilmiştir.

Dikkat çeken nokta belediye başkanlarının "idarei umumiyei Hükümetten" yani genel idareden ayrı olarak görülemeyeceğine ilişkindir. Osmanlı'dan devralınan yapıya koşutluk göstermek üzere belediye başkanları her ne kadar seçimle gelen Belediye Meclisi içerisinden seçilmiş olsalar da neredeyse taşra yönetimi içerisinde sayılmaktadırlar.

Aynı konu yılın sonunda tekrar gündeme gelecek ve konuyla ilgili bir tefsir yayımlanacaktır.[188] Sonuçta Belediye Meclisi azalığı ile meclisi umumi üyeliğinin birleştirilmesi konusunda, belediye reislerinin devlet memuru sayılmalarında

---

[187] *TBMM ZC*, D:1, C:28, İ:8. İlgili sual takriri 28.02.1339 (1923) tarihlidir.
[188] ZC, D:2, C:4, İ:75; Düstur, Tertip3 C: 5 s. 511, (Tefsir No. 26-27).

şüphe olmayacağı ama idare meclislerine girmelerinin önünde de bir engel bulunmayacağına karar verilecektir. Böylece yılın başındaki kararın aksi yönünde bir tefsir yapılıp, uygulama kabul edilecektir. Bu kararla beraber belediye başkanlarının il genel meclislerinde yer almalarının önünde bir engel kalmayacaktır.

SONUÇ

1920'li yıllar için bir genel merkezileşme eğilimi dikkat çekmektedir. 1923 yılı da bu eğilimde bir uğraktır. Önceki yıllarda savaş hali ve olası bir savaş durumu devam etmektedir. 1923 yılının ortalarından itibaren ise bu koşullar ortadan kalkmaktadır. Bağımsızlığını ilan eden Türkiye devleti, siyasal ve yönetsel bir yapılanmaya girişecektir.

Yıl içerisinde yapılan seçimle Meclis içi muhalefet büyük ölçüde tasfiye edilecektir. Savaş sonrası, çetecilik ve eşkıyalık gibi kimi düzensizlikler ortadan kaldırılacaktır. Lozan görüşmeleri ve Antlaşmanın kabulü ise uluslararası sistemde bağımsızlığı garantileyecektir. Böylece hem iç hem de dış istikrarsızlık ortadan kaldırılarak düzenin tam anlamıyla kurulmasına gidilecektir.

Yılın sonunda Cumhuriyet ilan edilmiştir. Siyasal, yönetsel ve yargısal bir dizi değişiklik yapılmış veya yapılmaya başlanmıştır. Savaş koşullarının Anayasası, yerini düzenin tesis edildiği bir Anayasa belgesine ancak 1924'te bırakabilecektir. Başından beri hakimiyeti milliye ilkesi olarak anılan temel düstur çerçevesinde gerçekleşecek dönüşüm ise, tam anlamıyla, ancak 1920'lerin ikinci yarısından itibaren sağlanacaktır.

EKLER

Ek- 1: "9 Umde"[189]

BEYANNAME

Memleketi ve milleti inhilal ve izmihlal felaketinden kurtarmak için milletten aldığı salâhiyeti mutlaka ile içtima eden (Türkiye Büyük Millet Meclisi) hâkimiyeti milliye esasatına müsteniden bir halk devleti ve hükûmeti teşkil etti.

Deruhte ettiği vezaifi milliyenin kısmı mühimini üç senelik mütemadi mesaisile ifa eylemiş olan Meclis 1 Nisan 1339 tarihinde tecdidi intihabata müttefikan karar verdi.

Önümüzdeki devrede inşallah takriri müsalemet müyesser olacağından iktisadî tekemmülâtını temin, her nevi teşkilâtımızı itmam ve ikmal ve bu suretle mülk ve milleti refaha nail etmek gaye olacaktır.

Yeni devrei mesaide Meclisin ekseriyetini bu gaye etrafında toplamak ve memleketi hâkimiyeti milliye dâiresinde siyasî teşkilâta mazhar etmek için bir Halk Fırkası teşekkül edecektir.

Mecliste elyevm müteşekkil (Anadolu ve Rumeli Müdafaai Hukuk Grupu) Halk Fırkasına intikal edecektir.

Mezkûr Fırkanın, halk hâkimiyeti, teceddüt ve inkişafatı maddiye ve maneviye esasatına müpteni mufassal ve muntazam bir programı bilcümle âzasının nazarı münakaşa ve tasvibine arzedilecektir.

Buna intizaren Grupumuz aşağıdaki umdelerle yeni intihabata iştirake karar vermiştir.

Bu umdeler memleketin en müstecel ihtiyacatı ve bir çok erbabı ihtisasın mütalâatı ve bilhassa İzmir'de bütün memleket mümessillerinden müteşekkil olarak in'ikat eden iktisat kongresi mesaisi dahi nazarı dikkate alınarak tesbit edilmiştir.

Umde 1

Hâkimiyet bilâ kaydü şart milletindir. İdare usulü halkın mukadderatını bizzat ve bilfiil tedvir etmesi esasına müstenittir. Milletin hakikî ve yegâne mümessili (Türkiye Büyük Millet Meclisi) dir. Türkiye Büyük Millet Meclisinin haricinde hiç bir fert hiç bir kuvvet ve hiç bir makam mukadderatı milliyeye hâkim olamaz.

Binaenaleyh bilcümle kavaninin tanziminde, her nevi teşkilâtta, idarenin alelûmum teferruatında, terbiyei umumiye ve iktisat hususunda hâkimiyeti milliye esasatı dahilinde hareket olunacaktır. İcra Vekillerinin vazife ve mesuliyeti kanunu, vilâyatın mahallî umurda manevî şahsiyetlerini ve muhtariyetlerini istimal edebilmelerini kâfil olan şûralar kanunu, vilâyetlerin iktisadî ve içtimaî münasebetleri intaç ve tatbik olunacaktır.

Umde 2

Saltanatın ilgasına ve hukuku hâkimiyet ve hükümraninin gayri kabili terk ve tecezzi ve ferağ olmak üzere Türkiye halkının mümessili hakikisi olan Büyük Millet Meclisinin şahsiyeti maneviyesinde mündemiç bulunduğuna dair 1 teşrinisani 1338 tarihinde Türkiye Büyük Millet Meclisinin müttefikan verdiği karar lâyetegayyer düsturdur.

İstinadgâhi Türkiye Büyük Millet Meclisi olan makamı hilâfet, beynelislâm bir makamı muallâdır.

Umde 3

Memlekette emniyet ve aşayişin kat'iyetle muhafazası en mühim vazifedir.

Bu gaye milletin arzu ve ihtiyacına mutabık olarak temin edilecektir.

Umde 4

Mahkemelerimizin bilhassa seri bir surette tevzii adalet edebilmeleri temin edilecektir. Bundan başka külliyatı kanuniyemiz ihtiyacatı milliyeye, ilmi hukukun telâkkiyatına göre yeni baştan ıslah ve ikmal olunacaktır.

---

189 Metnin transkripsiyonu yukarıda da anılan Tarık Zafer Tunaya'nın eserinden aynen alınmıştır. Tunaya'nın eserindeki metin, 8 Nisan 339 [1923] tarihiyle ve "Beyanname" başlığıyla verilmiştir. Hakimiyeti Milliye'den alıntılanan aşağıdaki ilanda ise Beyanname başlığı bulunmamaktadır. Gazetede ilan, "Gazi Mustafa Kemal Paşa Hazretlerinin İntihab Hakkındaki Beyannameleri" başlığıyla verilmektedir.

Umde 5

1.- Âşar usulünde halkın şikâyet ve mağduriyetini mucip olan nıkat esaslı bir surette ıslah edilecektir.

2.- Tütün ziraat ve ticaretini milletin azamî nef'ine göre temin edici tedbir alınacaktır.

3.- Müessesatı maliye çiftçilere, sanayi ve ticaret erbabına vesair bilcümle erbabı mesaiye kolaylıkla para ikraz edecek surette ıslah ve teksir olunacaktır.

4.-Ziraat bankasının sermayesi tezyit olunacak, çiftçilere daha kolay ve daha vâsi yardım edebilmesi temin edilecektir.

5.-Memleketimiz çiftçilerine ziraat makineleri vâsi mikyasta ithal olunacak ve çiftçilerimizin âlât ve edevatı ziraiyeden kolaylıkla istifade etmeleri temin kılınacaktır.

6.-Mevaddı iptidaiyesi memleketimizde bulunan mamulâtı ve mesnuatı memleket dahilinde vücude getirmek için himaye ve teşvikat icrası ve mükâfat itası suretlerile azamî tedabir alınacaktır.

7.- Müstacelen muhtaç bulunduğumuz demiryolları için hemen teşebbüsat ve filiyata başlanılacaktır.

8.-Tahsili iptidaide tedrisatın tevhidi ve bilûmum mekteplerimizin ihtiyacatımıza ve âsri esasata tevfiki ve muallim ve müderrislerimizin terfih ve iktidarı temin edilecektir. Vesaiti münasebe ile halkın tenvir ve talimine de tevessül olunacaktır.

9.- Sıhhati umumiyeye ve muaveneti içtimaiyeye ait müessesat ıslah ve teksir edilecek ve sâyü amelî erbabını himaye edici kanunlar yapılacaktır.

10.- Ormanlarımızdan terakkiyatı fenniyeye muvafık surette istifadeyi, maadinimizin en nâfi tarzda işletilmesini ve hayvanatımızın ıslah ve teksirini temin edecek esaslar vazolunacaktır.

Umde 6

Hizmeti fiiliyei askeriye müddeti tenkis olunacaktır.

Bundan başka okuyup yazmak bilenlerin ve orduda okuyup yazma öğrenenlerin müddeti hizmeti bir derece daha azaltılacaktır.

Ordu mensubininin temini refahı bilhassa mültezemdir.

Umde 7

İhtiyat zabitanının hayat ve istikballerini kendilerine ve memlekete en nâfi bir surette temin etmek esaslı bir hedefimizdir.

Müdafaai memleket ve istiklâli millet uğrunda malûl kalan mensubini askeriye ve efradı millet ile alelûmum mütekaidin ve eytamü eramilin zaruret ve sefaletlerine meydan bırakmıyacak tedabir ittihaz olunacaktır.

Umde 8

Halk umurunun azamî süratle intacı faal,muktedir, müstakim bir silsilei memurinin kemali intizamla ve usul ve kanun dairesinde iş görmesine mütevakkıf olduğundan sınıfı memurin bu noktai nazardan ikmal edilecek ve bütün şuabatı devlet daimî teftiş ve murakabeye tâbi tutulacaktır. Diğer taraftan memurinin nasp, azil, terfih, masuniyet,mes'uliyet, tekaüt ve taltifleri tesbit edilecektir.

Münevveranı memleketten ve mesaliki muhtelife erbabı ihtisasından şuabatı umuru devlette en nâfi bir surette istifade edilmek mukarrerdir.

Umde 9

Harap olan memleketimizin süratle tamir ve ihyası zımnında devletçe ittihaz olunacak tedabirden başka inşaat ve tamirat için yer yer şirketler teşekkülü teşvik ve temin ve ferdî teşebbüsleri himayeye medar olacak ahkâm vazolunacaktır.

Sulh Hakkındaki Noktai Nazarımız:

Millî, iktisadî, idarî behemehal temin etmek şartile sulhün iadesine çalışmaktır. Bu şraiti temin etmeyen sulh muahedesi kabul olunamaz.

8 Nisan 339
Anadolu ve Rumeli Müdafaai Hukuk
Cemiyeti Reisi

"Gazi Mustafa Kemal Paşa Hazretlerinin İntihab Hakkındaki Beyannameleri: Müdafaai Hukuk Grubunun Yeni İntihab İçin Kabul Eylediği Dokuz Umde ve Bir Noktai Nazari" başlığıyla verilen 9 umde/prensip (*Hakimiyeti Milliye*, 09.04.1923, s. 1)

غازی مصطفی کمال پاشا حضرتلرینك انتخاب حقنده کی بیاننامه‌لری

مدافعهٔ حقوق غروبنك یکی انتخاب ایچون قبول ایدیکی طقوز عمده و بر نقطهٔ نظری

ملکتی وملتی انحلال واضمحلال فلاکتندن قورتارمق ایچون ملتدن آلدیغی صلاحیت مطلقه ایله اجتماع ایدن (تورکیا بویوك ملت مجلسی) ساحیت‌علیه اساساً مستنداً برخلق دولتی وحکومتی تشکیل ایتدی.

درعهده ایتدیکی وظیفه‌علیه‌نك قسم مهمنی اوچ سنه‌لك منادی مساعیسیله اجرا ایلدکدن اولان مجلس ۱ نیسان ۱۳۳۹ تاریخنده تجدید انتخابانه مفتاً قرار ویردی.

اوکرده‌کی دوره‌ده انشاءنه تقریر سالمت میسر اولمه‌جغندن اقتصادی تکملاتی تأمین، مرنوع تشکیلاتنی اتمام واکمال وبوصورتله ملك وملتی وفاهه نائل ایتمك غایه اولمه‌جغدر.

یکی دورهٔ مساعیده مجلسك اکثریتی، بوغایه اطرافنده طوپلامق وملکتی حاکیت ملیه دائره‌سنده سیاسی تشکیلاته مظهر ایتمك ایچون برخلق فرقه‌سی تشکل ایدیجکدر.

مجلسده الیوم متشکل (آناطولی وروم ایلی مدافعهٔ حقوق غروبی) خلق فرقه‌سنه انتقال ایدیجکدر.

مذکور فرقه‌نك، خلق حاکمیتی، تجدد وانکشافات مادیه ومعنویه اساساته مبتنی متصل ومنتظم برپروغرامی بالجمله اعضاسنك نظر مناقشه وتصویبنه عرض ایدیجکدر.

بوکا انتظاراً غروبز آتیده‌کی عددلرله یکی انتخابانه اشترا که قرار ویرمشدر.

بوعددلر ملکتك اکمستعجل احتیاجاتی‌وبرجوق ارباب اختصاصك مطالعاتی‌وبالخاصه ازمیده بوتون ملکت نظرندن متشکل اولمق‌ازره انقاد ایدن اقتصاد قولغه‌سی مساعیسی دخی نظرده آلنمق ثبیت ایدلمشدر.

مجمده ۱

حاکمیت بلاقید وشرط ملتکدر. اداره اصولی خلقك مقدراتی بالذات وبالفعل تدویر ایتمکی اساسه مستندر. ملك حقیقی وبکانه ممثل (تورکیا بویوك ملت مجلسی) در. تورکیا بویوك ملت مجلسنك خارجنده هیچ برفرد، هیچ برقوت وهیچ برمقام مقدرات ملیه‌یه حاکم اولمه‌ماز.

بناءً علیه بالجمله قوانینك تنظیمنده، مرنوع تشکیلاتده، ادارمك علی العموم تقرراتنده، تربیهٔ عمومیه واقتصاد خصوصانده حاکمیت ملیه اساساتی داخلنده حرکت اولونه‌جغدر. اجرا وکیفیتك وظیفه ومسئولیتی قانونی، ولایتك عمل اموردهٔ معنوی شخصیتلرنی وختارلرنی استعمال ایدیلمرنی کافل اولان شورالرقانونی، ولایتلرك اقتصادی واجتماعی مناسبتلری اعتباریله برلشدیریلمرك مقننی عمومیك تشکیلی قانونی، نواحی قانونی سرعتله انتاج وتطبیق اولونه‌جغدر.

مجمده ۲

سلطنتك انسانه وحقوق حاکمیتك وحکمرانیتك غیر قابل ترك وتجزی وفراغ‌اولمق اوزره تورکیا خلقنك تمثل حقیقیسی اولان بویوك ملت مجلسنك شخصیت معنویه‌سنده مندمج بولوندیغنه دائر ۱ تشرین ثانی ۱۳۳۸ تاریخنده تورکیا بویوك ملت مجلسنك مفتاً ویردیکی قرار لایتغیر دستوردر.

استانبولکاهی تورکیا بویوك ملت مجلسی اولان مقام خلافت، بین‌الاسلام برمقام صلادر.

مجمده ۳

مملکتنده امنیت وآسایشك قطعیتله محافظه‌سی اك مهم وظیفه‌در.

بو غایه ملتك آرزو واحتیاجنه مطابق اولمق‌اوزره تأمین ایدیلیجکدر.

مجمده ٤

محکمه‌لرمزك بالخاصه سریع برصورتده توزیع عدالت ایدیلمه‌لری تأمین ایدیلیجکدر. بوندن بشقه کلیات قانونیه‌مزك احتیاجات ملیه‌یه وعلم حقوقك نقطه‌نظرنه کوره یکی باشدن اصلاح واکمال اولونه‌جغدر.

مجمده ۵

۱ — اعشار اصولنده خلقك شکایت ومقدوریتی موجب اولان نقاط اساسی برصورتده صلاح ایدیلیجکدر.

۲ — نوتون زراعت وتجارتی ملتك اعطای نعمت کوره تأمین ایدیلمکی تدبیر آلنمه‌جغدر.

۳ — مؤسسات مالیه جمعیتلری، صنایع وتجارت ارباب وسائر بالجمله ارباب مساعیه قولایلغنه یاره اقراض ایدیلمك صورتنده اصلاح وتکثیر اولنه‌جغدر.

٤ — زراعت باغه‌سنك سرمایه‌سی تزیید اولنه‌جق، جمعیتلرك ذهاً قولای ودها واسع یاردیم ایدیلمه‌سی تأمین ایدیلیجکدر.

٥ — مملکتمز جمعیتلرك زراعت ماکنه‌لری واسع مقیاسده ادخال اولنه‌جق وجمعیتلرمزك آلات وادوات زراعیه‌دن قولایلغنه استفاده ایتمه‌لری تأمین قلنه‌جغدر.

٦ — مواد ابتدائیه‌سی مملکتمزده بولنان معمولات ومصنوعاتی مملکت داخلنده وجوده کتیرمك ایچون حمایه وتشویقات اجراسی ومکافات اعطاسی صورتلریله اعطای تدابیر آلنه‌جغدر.

۷ — مستعجلاً محتاج بولوندیغمز دمیریولاری ایچون همان لندنتان وقمایانه باشلانیله‌جغدر.

۸ — تحصیل ابتدائیه تدریساتك توحیدی وبالعموم مکتبلرمزك احتیاجاتمز وعصری اساساته توفیق وعلم ومدرسلریمزك ترقیه واقتداری تأمین ایدیلیجکدر.

وسائط مناسبه ایله خلقك تنویر وتعلیمنده توسل اولونه‌جغدر.

۹ — صحت عمومیه‌یه ومعاونت اجتماعیه عائد مؤسسات اصلاح وتکثیر ایدیلمه‌جك وسی وعملی وارباب حمایه ایدیلمکی قانونلر بایلانجغدر.

۱۰ — اورمانلرمزدن ترقیات قلبیه‌یه موافق صورتده استفاده‌یی، مملکتمزك اك نافع طرزده ایشلنه‌بیلمه‌سی وحیراتمزك اصلاح وتکثیرنی تأمین ایدیلمك اساسلر وضع اولونه‌جغدر.

مجمده ٦

خدمت فعلیهٔ عسکریه مدتی تنقیص اولنه‌جغدر.

یونان بلغه‌سنه اوقویوب یازمق بیلنلرك اوردوده اوقویوب یازمق اوکرنملرك مدت خدمتی بودرجه دها آزالتیله‌جغدر.

اردو منسوبلرك تأمین رفاهی بالخاصه ملتزمدر.

مجمده ۷

احتیاط ضابطانك حیات واستقبالرینی کندیلرینه وملکته النافع بر صورتده تأمین ایتمك اساسلی رهدفزدر.

مدافعهٔ ملکت واستقلال ملت اوغورنده معطل قالان منسوبین عسکریه وافراد ملت ایله علی العموم متقاعدین وایتام وارامك ضرورت وسفالتلرینه میدان براقلمامق تدابیر اتخاذ اولنه‌جغدر.

مجمده ۸

خلق امورینك اعظمی سرعتله انتاجی فعال، مقتدر، مستقیم بر سلسلهٔ مأمورینك کمال انتظامله واصول وقانون دائره‌سنده ایش کورمه‌سنه متوقف اولدیغندن صنف مأمورین بو نقطهٔ نظردن اکمل ایدیلیجك وبوتون شعبات دولت دائمی تفتیش ومراقبه تابع طوتولاجغدر. دیکر طرفدن مأمورینك نصب، عزل، ترفیه، معاونیت، مسئولیت، قاعد وتعلیقلری ثبیت ایدیلیجکدر.

منوران ملکتمز ومسالك مختلفه ارباب اختصاصندن شعبات امور دولتده اك نافع برصورتده استفاده ایدلك مقرردر.

مجمده ۹

خراب اولان ملکتمزك سرعتله تعمیر واحیاسی ضمننده دولتجه اتخاذ اولنه‌جق تدابیردن بشقه انشاآت وتعمیرات ایچون برپر شرکتلر تشکلی تشویقی وتأمین وفردی تشبثاتی حمایه‌یه مدار اولنه‌جق احکام وضع اولونه‌جغدر.

صلح مقننه‌سی نقطهٔ نظری:

مالی، اقتصادی، اداری استقلالمزی بهمه‌حال تأمین ایتمك شرطیله صلحك اعادهٔ سنه چالشمقدر. بوشرائطی تأمین ایتمین صلح معاهده‌سی قبول اولونه‌ماز.

۸ نیسان ۳۳۹

آناطولی وروم ایلی مدافعهٔ حقوق جمعیتی رئیسی

غازی مصطفی کمال

Ek- 2: 1923 Hükümetleri Listesi:[190]

Vekaletler	4. İcra Vekilleri Heyeti	5. İcra Vekilleri Heyeti	İlk TC Hükümeti
İcra Vekilleri Heyeti Reisi	Hüseyin Rauf Bey	Ali Fethi Bey	İsmet Paşa[191]
Şer'iye Vekili	Mehmet Vehbi Efendi[192] Kazım Efendi	Musa Kazım Efendi[193] Mustafa Fevzi Efendi	Mustafa Fevzi Efendi
Müdafai Milliye Vekili	Kazım Paşa	Kazım Paşa	Kazım Paşa
Adliye Vekili	Rifat Bey	Seyit Bey	Seyit Bey
Dahiliye Vekili	Ali Fethi Bey	Ali Fethi Bey	Ferid Bey
Hariciye Vekili	İsmet Paşa	İsmet Paşa	İsmet Paşa
Maliye Vekili	Hasan Fehmi Bey	Hasan Fehmi Bey	Hasan Fehmi Bey
Maarif Vekili	İsmail Safa Bey	İsmail Safa Bey	İsmail Safa Bey
Erkan-ı Harbiye-i Umumiye Reisi	Fevzi Paşa	Fevzi Paşa	Fevzi Paşa
Nafia Vekili	Reşat Bey	Fevzi Bey	Muhtar Bey
İktisad Vekili	Mahmut Esad Bey	Mahmut Esat Bey[194] Hasan Bey	Hasan Bey
Sıhhiye Vekili	Rıza Nur Bey	Rıza Nur Bey[195]	Refik Bey
Mübadele, İmar ve İskan Vekili	-	-	Mustafa Necati Bey

190 Tablo, *TBMMZC* (*TBMMZC*, D:1, C:29, İ:22, 23, 24; D:2, C:1, İ:4; D:2, C:3, İ:44) ve Başbakanlık internet sayfası (http://www.basbakanlik.gov.tr/Forms/pCabinetRoot.aspx; 30.11.2011) esas alınarak hazırlanmıştır. 1923 yılı içerisindeki hükümetleri göstermektedir.

191 İcra Vekilleri Heyeti Reisliği, Başvekillik olarak değişmiştir.

192 M. Vehbi Efendi hakkında 11.04.1923 günkü içtimada, Vekalet'in elindeki bir ödeneğin, Vekil'in seçim bölgesinde usulsüz kullanılması iddiasıyla bir savunma istenmiştir. Üç gün sonra yapılan savunma yetersiz bulunmuş ve aynı gün "itimat reyi" [güvenoyu] talep edilmiştir. Güven oylaması "ademi itimat"la [güvensizlik] sonuçlanacaktır. 15.04.1923 günü Şer'iye Vekili olarak Konya mebusu Kazım Efendi seçilecektir. Başbakanlık internet sitesindeki 4. İcra Vekilleri Heyeti listesinde Kazım Efendi'nin adı bulunmamaktadır. Bu durum 16.04.1923 günü, seçim sebebiyle Meclis'in fiilen toplanmayı kesmesiyle ilgili görünmektedir.

193 Vekalet'in adı Şer'iye ve Evkaf Vekaleti olarak gösterilmektedir. Musa Kazım Efendi sağlık sorunları nedeniyle 29.08.1923'te istifa etmiştir. Aynı gün, Mustafa Fevzi Efendi Şer'iye ve Evkaf Vekili seçilecektir.

194 Mahmut Esad Bey, 24.09.1923'te sağlık ve istirahat sorunlarını neden göstererek istifa etmiş ve aynı gün, Hasan Bey (Saka) İktisat Vekili olmuştur.

195 Vekalet, Sıhhiye ve Muavenet-i İçtimaiye Vekaleti olarak gösterilmektedir.

1923 YILINDA YÖNETİM

G.	Ay	Olay/Mevzuat	Açıklamalar	Kaynak
1	Ocak	İttihadı Sûdani isimli cemiyetin, teşekkürlerini ve destek talebini içeren mektup hakkında Hariciye Vekaletinin tezkeresi okundu.	İttihadı Sûdani ismiyle kurulan cemiyetin mektubunda, Misak-ı Milli adıyla bilinen vatan talebi (metalibi vataniye) ve verilen mücadele nedeniyle çekilen zorluk ve verilen çabaya teşekkür edilmektedir. Tezkerede Cemiyet'in bu mektubunun BMM'de okunması ve cevap verilmesi durumunda Mısır gazetelerinde yayınlanacağı belirtilmektedir.	ZC, D:1, C:26, İ:166
1	Ocak	Genc mebusu Hamid Bey'in Çapakçur kazası unvanının tebdiline dair kanun teklifinin Dahiliye Vekaleti'ne sevkine karar verildi.	Teklifin içeriği hakkında bir açıklama bulunmamaktadır.	ZC, D:1, C:26, İ:166
1	Ocak	Mülki örgütlenmede tadilat icrası için Dahiliye Vekaleti'ne yetki verilmesi hakkında Dahiliye encümeni mazbatası okundu.	İlgili düzenlemenin Vilayat ve Elviye Kanunu'nun kesinlik kazanacağı zamana kadar ertelenmesi uygun görülmüştür.	ZC, D:1, C:26, İ:166
1	Ocak	Muhittin Baha Bey'in (Bursa) mahkemede yalan yere yemin ettiği iddiasiyle masuniyeti teşriiyesinin refine dair Adliye Vekaleti tezkeresi gizli celsede görüşüldü.	Görüşme, yasama dokunulmazlığının kaldırılmasıyla ilgilidir. Konu, daha önce Bursa Müdafaai Milliye Teşkilatı Reisi'nden alınan bir miktar parayla ilişkilidir. Mebusların, meselenin şahsi olduğu ve bu içtimada görüşülmemesi gerektiğine ilişkin tepkileri dikkat çekicidir. Konunun, görüşülmek üzere kurrayla belirlenecek bir şubeye gönderilmesine karar verilmiştir.	GCZ, D:1, C:26, İ:166
1	Ocak	Lozan Konferansı Hakkında Konferans heyeti üyelerinden Hasan Bey'in (Trabzon) izahı gizli celsede görüşüldü.	Verilen bilgide Musul meselesi, adli ve mali kapitülasyonlar gibi konular hakkındaki gelişmeler ve İngiliz temsilcilerin görüşleri bildirilmektedir. Anlatılanlar daha çok diğer ülkelerin görüşleri üzerinedir. (Adli kapitülasyonlarla kastedilen "ecnebilerin yargılanması" ile ilgili hususlardır.) Lozan'daki görüşmelerde yabancıların yargılanmasının sadece yabancı temsilciler tarafından yapılmak istendiği anlaşılmaktadır. Bu konuda, Heyeti Vekileye ve temsilci İsmet Paşa'ya yetki verilmiştir.	GCZ, D:1, C:26, İ:166
1	Ocak	Abdülmecid Efendi'nin Halife seçilmesi ile ilgili duyuru yapılmasına karar verildi.	Vahideddin'in hal edilerek, Abdülmecid Hazretlerinin Halife seçildiğinin imam ve hatiplerle bütün ahaliye duyurulması.	BCA: 51..0.0.0/ 2.4..3.
2	Ocak	"Afgan Sefiri İzmir'de"	Afgan Sefiri Muhtar Ahmed Han İzmir'e geldi.	H.M., s.3
2	Ocak	Küçük İbrahim Bey idam edildi.	Edirne'nin işgali sırasında Edirne mebusu olarak Yunan parlamentosuna giren İbrahim Bey Hıyaneti Vataniye cürümleri nedeniyle idam edildi.	H.M., s.3
2	Ocak	Malatya ve Mardin Mutasarrıflıklarına atama yapıldı.	Malatya Mutasarrıflığı'na Adil'in, Mardin Mutasarrıflığı'na Şükrü'nün tayini.	BCA: 30..18.1.1/ 6.43..3.
3	Ocak	İktisat Kongresi'nin programı gönderildi.	Şubat ortasında yapılacak olan İktisat Kongresi'nin programı ilgili yerlere İktisat Vekaleti'nce telgrafla gönderildi.	H.M., s.3

G.	Ay	Olay/Mevzuat	Açıklamalar	Kaynak
3	Ocak	Memurini Hükümetin Müdafaai Hukuk Heyeti İdarelerine girebilmeleri meselesi.	Memurların Müdafaai Hukuk Cemiyetilerinin idare heyetlerine girebilmelerine Cemiyetler Kanunu cevaz vermediği için seçim usulünde değişiklik gerektiği Dahiliye Vekaleti'nce bildirilmiştir. Haberden Anadolu ve Rumeli Müdafaai Hukuk Grubu'nun Dahiliye Vekaleti'ne bir başvuruda bulunduğu anlaşılmaktadır.	H.M., s.3
3	Ocak	Makine ve otomobil ithalatı hakkında açıklama yapıldı.	İktisat Vekaleti tarafından verilen istatistiğe göre geçen sene zarfında Anadolu'ya tüccar namına 586 adet otomobil ve 300 adet makine (?) ithal edilmiştir.	H.M., s.3
3	Ocak	Rauf Bey'in İcra Vekilleri Heyeti Reisi ve Hariciye Vekaleti Vekili sıfatıyla Lozan Barış Konferansında cereyan eden müzakerata dair beyanı BMM'de görüşüldü.	Açıklamanın yapıldığı gün Lozan Konferansının kırk dördüncü gününe denk gelmektedir. Konferansta konuşulan konular temel gündemi oluşturmaktadır. Batı Trakya ve Karaağaç meselesi ve gümrük ile ticaret konuları, kapitülasyonların kaldırılması ve düyunu umumiye ile ülkenin kendi borçlarını ödemesi (tazminatı şahsiye), azınlık meselesi, savaş tazminatı talebi, Boğazlar meselesi konuşulan konular arasında yer almaktadır. Azınlıklar konusunda Konferans tarafları azınlık temsilcilerinin de Konferansa katılımını talep etmiş ve Ankara Heyeti diğer ülkeler için de (örneğin İngiltere için İrlandalılardan) aynısının uygulanması durumunda bu talebin kabul edileceğini belirtmiştir. Ayrıca azınlıklar için Milletler Cemiyeti'nden de bir temsilci bulundurulması talebi reddedilmiştir. Konuşulan bir diğer konu Musul'dur. Musul'un Misak-ı Milli içerisinde yer aldığı ve bundan taviz verilmeyeceği üzerinde durulmaktadır. Görüşmeler, ertesi gün de devam etmiştir.	ZC, D:1, C:26, İ:167-168
6	Ocak	Beyazıd mebusu Şevket Bey, sual takriri verdi.	Beyazıd mebusu Şevket Bey, sual takririni eşkıyalar tarafından soyulmasına ve üzerinden iki sene geçmesine rağmen olayın açıklığa kavuşmaması ve eşkıyaların yakalanmaması nedeniyle vermiştir. Aynı konuda üç kere takrir verdiğini belirten mebus, sonradan zararının tazminini talep edecek olsa da (7/2/1923) herhangi bir karar alınmayacaktır. Dahiliye Vekili'nin verdiği cevapta olayın Dersim'in Ovacık kazasında meydana geldiği bildirilmekte ve yörenin arazisi ve askerin yetersiz kalması nedeniyle bir şey yapmanın mümkün olmadığı belirtilmektedir.	ZC, D:1, C:26, İ:169
6	Ocak	Karahisarı Sahib mebusu İsmail Şükrü Efendi'nin Yeni Gün Gazetesinin neşriyatına dair sorusuna Dahiliye Vekili yanıt verdi.	Takrir 26 Kasım 1922 tarihli Yenigün Gazetesi'nde çıkan (Yunus Nadi imzalı "Yeni Bir Cidal" adlı) yazı hakkında verilmiştir. Yazıda, milletin artık halife ve padişah istemediği buna rağmen Meclis'te dahi bunu isteyenler olduğu ifade edilmekte ve onların "kanlarında boğulacağı" söylenmektedir. Takrirde, yazının Meclis'e hakarette bulunduğu belirtilecek ve bahsedilen irticai hareketlerin olup olmadığı sorulacaktır. Dahiliye Vekili Ali Fethi Bey tarafından verilen yanıtta ise ifade hürriyeti olduğu ve herhangi bir irticai hareket bulunmadığı, bu nedenle herhangi bir müdahalenin söz konusu olmadığı ifade edilecektir. 29/1/1923 günlü içtimada da yine aynı makale hakkında (BMM Riyaseti Saniye tezkeresi olarak gündeme gelecektir) bizzat Yunus Nadi Bey, gerekirse kendisinin mahkemeye verilmesi ya da konunun taki-	ZC, D:1, C:26, İ:169; ZC, D:1, C:26, İ:183

G.	Ay	Olay/Mevzuat	Açıklamalar	Kaynak
			bi konusunda bir takrir vermiştir. Takrir münasebetiyle aynı tartışma gündeme gelecek ve İcra Vekilleri Heyeti tezkeresinde "...Hâkimiyeti Milliyenin kıskanç bir tarzı ifadesinden başka esaslı bir fikir ve binaenaleyh mucibi takip bir şey olmadığı"na karar verilerek söz konusu makale hakkındaki tartışmalar kapanacaktır.	
7	Ocak	Şurayı Devlet hakkında kanun layihası hazırlıkları	Habere göre Dahiliye Vekaletince kaleme alınan Şurayı Devlet layihası bitmek üzeredir. Layiha 29 Ağustos günü encümenlere sevk edilecek ancak kurumun düzenlenmesi yeni Anayasayla mümkün olacaktır.	H.M., s.3; ZC, D:2, C:2, İ:11 (29/8/1923)
7	Ocak	Çok sayıda adli atama yapıldı.	3'ü müfettiş olmak üzere çok sayıda hakim ve kadı atandı. Benzer bir atama haberi ertesi gün de bulunmaktadır.	H.M., s.3; H.M., s.4 (8/1/1923)
7	Ocak	Muvazenei Umumiye ve Hususiyeden Ayrı Ayrı Maaş Alan Memurin Hakkında Olunacak Muameleye Dair Kararname yayımlandı. (No. 2129)	Düzenleme genel ve özel bütçelerden (muvazenei umumiye ve hususiyelerden) ayrı ayrı maaş alanların "tahsisatı fevkalade"leri ile ilgilidir. Bahsedilen tahsisatı fevkaladenin genel ya da özel bütçeden alınan maaşlardan hangisi fazlaysa o bütçeden ödenmesine, eğer tahsisatı fevkalade iki maaşın toplamını geçerse de toplamdan fazla olan kısmın hususi bütçeden verilmesine yönelik bir düzenlemedir.	Düstur Tertip: 3 C:4, s. 182
7	Ocak	Ticaret ve Sanayi Türkiye ve İran Bankası'nın anonim olmak üzere içtüzüğü tasdik edildi.	İçtüzük tasdikleriyle söz konusu şirketin Türkiye'de faaliyette bulunabilmesine izin verilmiş olmaktadır.	BCA: 30..18.1.1/ 6.43..6.
8	Ocak	İstanbul Muallimler Cemiyeti, Maarif Vekaleti'ne bir karar gönderdi.	Karar, öğretmenlerin özlük hakları ve bazı sorunları hakkında düzenleme talep etmektedir.	H.M., s.2
8	Ocak	"Türklerle Kürtler"	Lozan görüşmelerinde Kürtlerin de azınlık kabul edilmeleri talebine cevaben Rıza Nur Bey bir açıklama yapmıştır. Açıklamaya göre "Müslümanlar arasında kavmi düşünceler yoktur... Anadolu'daki Türklerle Kürtler öz kardeştir." Sonrasında Kürtlerle ilgili benzer bir konu 25/1/1923 günlü içtimada Mecliste de gündeme gelecektir.	H.M., s.2; ZC, D:1, C:27, İ:180 (25/1/1923)
8	Ocak	Hıyaneti Vataniye kapsamındaki suçlulardan bir kısmının affı hakkındaki Kanunun tefsirine dair İcra Vekilleri Heyeti Riyaseti tezkeresi ve Adliye Encümeni mazbatası sunuldu.	İstenen tefsir 1338'de çıkan Af Kanunu'ndan yararlananlarla ilgilidir. Tartışmalarda özellikle askerden firar edenlerin Hıyaneti Vataniye kapsamında olup olmadıkları tartışılmaktadır. Nihayetinde İstiklal mahkemelerinde mahkum olanların af kapsamında olmadıklarına karar verilmiştir. Ayrıca ilgili kanunun dilinin yeterince açık olmadığı, bu nedenle kimi haksızlıklar yaşanmakta olduğu, kanun hakkında açıklamalar yapılması gerektiği dile getirilmiştir.	ZC, D:1, C:26, İ:170
8	Ocak	Ziraat Bankası Heyeti İdaresi için aza intihabına dair İktisat Vekaleti tezkeresi okundu.	Ziraat Bankası İdare Heyeti için BMM'den isim istenmektedir. Meclis Başkanı geçen sene bunun Divan'a sevk edildiğini, Divan'ın azayı seçerek meclise arz ettiğini belirtmiş; yine bu yöntemin uygulanmasını önermiş ve bu öneri kabul edilmiştir.	ZC, D:1, C:26, İ:171

G.	Ay	Olay/Mevzuat	Açıklamalar	Kaynak
8	Ocak	Adana'nın senei devriyei istihlası münasebetiyle mahallinden mevrut telgrafların Divanı Riyasetçe cevaplandırılmasına karar verildi.	18 Aralık 1918'de resmen işgal edilen Adana 20 Ekim 1921 tarihli Ankara Antlaşması uyarınca 5 Ocak 1922'de Fransız askerlerinin bölgeden çekilmesiyle işgalden kurtulmuştur.	ZC, D:1, C:26, İ:171
8	Ocak	Bolu Meclisi umumisinden gelen telgraf okundu.	Bolu Meclisi Umumisinin toplandığını bildiren telgrafın Divanı Riyaset'çe cevaplandırılmasına karar verildi.	ZC, D:1, C:26, İ:171
8	Ocak	Kütahya Mebusu Cemil Bey'in Bahriye Vekaleti tesis edilmesine dair kanun teklifi Layiha Encümenine gönderildi.	Söz konusu Vekalet 29/12/1924 günlü içtimada kabul edilen 539 sayılı yasayla kurulacak ve Cebelibereket mebusu İhsan Bey Bahriye Vekili olacaktır.	ZC, D:1, C:26, İ:171
8	Ocak	Diyarbekir Mebusu Hacı Şükrü Bey ve rüfekasının, Diyarbekir'de bir İpekçilik Mektebi tesis edilmesine dair takrirleri İktisat Vekaleti'ne sevk edildi.	Diyarbakır dönem için dokuma ve ipekçilik konusunda önemli bir yerdir. İpekçilik Okulu ise 1930'da açılacaktır.	ZC, D:1, C:26, İ:171; http:// www.dtso. org.tr
8	Ocak	İstanbul'daki memurinin acilen terfih ve ikdarları hakkında Burdur mebusu İsmail Subhi Bey'le kırk iki refikinin temenni takriri Heyeti Vekile Riyasetine gönderildi.	Takrir İstanbul'daki memurların yaşam seviyelerinin yükseltilmesiyle ilgilidir. 13/1/1923 günü kabul edilecek İstanbul Avans Kanunu'na müzeyyel kanun ile İstanbul'daki memurların maaşlarıyla ilgili düzenlemeler de yapılacaktır.	ZC, D:1, C:26, İ:171; BCA: 30..10.0.0/ 5.29..15.
8	Ocak	Heyeti Vekile'ye yüz imzalı bir takrir gönderildi.	Takrir, Sırbistan'dan hicret eden Müslüman halkın hakkı tasarruflarının temini için Lozan'daki delegelere gönderilmek üzere verilmiştir.	ZC, D:1, C:26, İ:171
8	Ocak	Memurin Muhakemat Tetkik Heyeti ve Encümeni seçiminin oy sonuçları açıklandı.	Seçim 6/1/1923 günlü içtimada yapılmış ama yeterli çoğunluk sağlanamamıştır. Bu seçimde 178 mebus seçime katılmış ve 77 çekimser oy kullanılmıştır. Seçimin tamamlanamamasının yanında Şurayı Devlet'in teşkilinin bir zorunluluk olduğu tartışılmıştır. (Tartışmanın devamı Zabıt Ceridesi'nde kesilmekte ve başka konuya geçilmektedir.)	ZC, D:1, C:26, İ:171
8	Ocak	Dersim mebusu Abdülhak Tevfik Bey'in Elaziz Vilayetindeki asayişsizliğe dair sual takririne Dahiliye Vekili Ali Fethi Bey şifahi cevap verdi.	Mamuretülaziz vilayeti merkezinde çıkan "Satveti Milliye" gazetesinin haberleri ve yöre halkından mebusa ulaşan haberler çerçevesinde bölgede soygunlar olduğu ve eşkıyadan kaynaklı huzursuzluklar olduğu bildirilmektedir. Aralık ayında artan bu şikayetler ve failleri hakkında neler yapıldığı sorulmaktadır. Verilen cevapta söz konusu bölgede bu olayların sıkça yaşandığı, mebusun bahsettiği olayla ilgili olaraksa iki farklı grup olarak faillerin yakalandığı ifade edilecektir.	ZC, D:1, C:26, İ:171
8	Ocak	Kayseri mebusu Âlim Efendi'nin sual takriri görüşme dışı tutuldu.	Bünyan Kaymakamının değiştirilmesi hakkındaki sual takriri mebusun hazır bulunmaması nedeniyle cevaplanmamıştır.	ZC, D:1, C:26, İ:171
8	Ocak	Kavanini Maliye Encümenine üye seçimi yapıldı.	Üyeliğe Sinop mebusu Hakkı Hami Bey seçilmiştir.	ZC, D:1, C:26, İ:171

G.	Ay	Olay/Mevzuat	Açıklamalar	Kaynak
9	Ocak	Yabancı ülkelerle posta ve telgraf muhaberesinin temini hakkında karar alındı.	Yabancı ülkelerle posta ve telgraf muhaberesi için gereken işlemlerin belirlenmesine karar verildi.	BCA: 30..18.1.1/ 6.44..12.
9	Ocak	Müdafaai Milliye Vekaleti'nin elindeki bazı fabrikaların devri hakkında karar alındı.	Müdafaa-i Milliye'nin emrinde olan bazı fabrika ve kömür ocaklarının İktisat ile Nafıa Vekaletlerine devrine karar verilmiştir.	BCA: 30..18.1.1/ 6.44..14.
9	Ocak	İstiklal Madalyalarının İhtiva Edeceği Rumuzat Hakkında Kararname yayımlandı. (No. 2145)	Kararname, madalyanın tasarlanması ve üzerinde bulunacak resmin belirlenmesi amacıyla bir yarışma yapılması hakkındadır.	Düstur Tertip: 3, C:3, s. 186
10	Ocak	"Yeni Türkiyenin ilk zaferi Birinci İnönü Muharebesinin senei devriyesi"	Birinci İnönü Muharebesi'nin yıl dönümü ilk sayfadan haber yapılmıştır.	H.M., s.1
11	Ocak	"İzmir'de abide"	İzmir'de, İzmir Müdafaai Hukuk Cemiyeti tarafından inşa edilecek olan Mustafa Kemal heykeli için eşraftan yapılan yardım hakkında bilgi verilmektedir.	H.M., s.1
11	Ocak	Çok sayıda adli atama yapıldı.	Çoğunluğu hakim ve savcı olmak üzere çok sayıda atama yapıldı.	H.M., s.3
11	Ocak	295 sayılı "Müsakkafat Vergisi ve Ağnam Resmile Gümrük Tarifesinin Tadiline ve 15 Ağustos 1336 tarihli Kanunun İlgasına ve Memaliki Müstahlasa Aşar Muamelatına ve Aşar mültezimlerinden Edai Deyn Edenlerin Emlaki Merhune ve Mütefevvizlerinin İadesine ve Aşar Nizamnamesine ve Vilayetlerin Hissei Menafi ve Maarifine ve Tömbekiler Bey'iye ve İstihlak Resmine ve 9 Kanunuevvel 1338 Tarihli Avans Kanununa Bir Madde İlavesine Dair Kanun" kabul edildi.	4/1/1923 günü görüşmeleri devam eden düzenleme, savaş nedeniyle zarara uğrayan çiftçiden âşar vergisi faizlerinin affına ilişkindir. Yapılan görüşmelerde mültezimlerin ve savaş olmayan yörelerdeki mültezim ve çiftçilerin savaştan etkilenmediği ve onların af kapsamına alınmaması istenmiştir. 295 sayılı bu kanun ticaretle ilgili ve ağnam resmine dair çeşitli vergilerde düzenlemeler ihtiva etmektedir. Tartışmalarda düzenleme *Varidat Kanunu* olarak anılmaktadır.	ZC, D:1, C:26, İ:168, İ:172
11	Ocak	Kocaeli Emval-i Eytam Meclisi'nin bazı meseleleri görüşmek üzere yapacağı toplantıda İl Müftüsünün de hazır bulunması.	Emvali Eytam Meclisleri Osmanlı'dan beri çalışmakta olan Emvali Eytam Nezaret ve Müdüriyetinin organı olup ilgili bölgedeki yetimlerin ve mallarının korunması için kurulmuşlardır.	BCA: 51..0.0.0/ 7.64..56.
12	Ocak	"Rize'nin sedası"	Bir grup Rizeli Msutafa Kemal'e yazdıkları mektupta, muhalif olduğunu ifade eden Lazistan mebusu Osman Bey'in kendilerini temsil etmediğini, livada "mebus efendinin fikrine iştirak edecek... bir ferd dahi" bulunmadığını bildirmektedirler.	H.M., s.1

G.	Ay	Olay/Mevzuat	Açıklamalar	Kaynak
13	Ocak	Siirt mebusu Şükrü Bey'in teklifi Layiha Encümeni'ne gönderildi.	Teklif tütün inhisarının lağvı hakkında verilmiştir. Encümen 17.1.1339'da layihayı şayanı müzakere bulmuş ve ilgili encümenlere Meclisçe sevk edilmiştir. Bu konuda herhangi bir düzenleme çıkmasa da sözleşmenin yenilenmesinin yaklaştığı Kasım ayında ülke genelinde mitingler düzenlenecek ve konu Meclise de yansıyacaktır.	ZC, D:1, C:26, İ:173
13	Ocak	Şakir Efendi ile Hasan Tahsin Efendi'nin takdirname ile taltif edilmelerine dair Başkumandanlık tezkeresi kabul edildi. (Karar No. 333)	Şakir Efendi, Kuvayı Havaiye ihtiyat Mülazımıevveli (Tekfurdağ), Hasan Tahsin Efendi ise Kıdemli Tayyare Yüzbaşısıdır (Yanya).	ZC, D:1, C:26, İ:173
13	Ocak	Sıhhiye ve Maliye vekalet-lerinin 1338 senesi bütçelerine tahsisat ilavesi hakkında kanun layihası Muvazenei Maliye Encümeni'ne gönderildi.	İlave, Havali Şarkiye muhacirlerinin memleketlerine sevk ve idareleri ve harb dolayısıyla harab olmuş meskenlerinin inşası içindir.	ZC, D:1, C:26, İ:173
13	Ocak	Hindistan'da Amritsar beldesindeki Encümeni İslamın Halifeye biat ettiklerine dair Hariciye Vekaleti tezkeresi okundu.	Tezkerede telgraf hakkında bilgi verilmektedir. Kimi mebuslar telgraf hakkında bilgi verilmesi yerine doğrudan telgrafın okunmasını talep etmişlerse de bu gerçekleşmemiştir.	ZC, D:1, C:26, İ:173
13	Ocak	Çorum mebusu İsmet Bey'in Ziraat Bankası Merkez Meclisi İdare azalığına intihab edildiğine dair Divanı Riyaset kararı okundu.		ZC, D:1, C:26, İ:173
13	Ocak	Çanakkale'deki İngiliz işgal kuvvetlerinin ika eyledikleri cinayeti adiye hakkında Lozan'daki Heyeti Murahhasanın nazarı dikkati celbedilmesi hakkında teklif verildi.	Biga mebusu Hamit Bey tarafından verilen teklif, Hariciye Vekaleti'ne havale edilmiştir.	ZC, D:1, C:26, İ:173
13	Ocak	Yunanlıların elindeki esirlerin bir an evvel tahlis edilmesine dair takrir verildi.	Teklif, Karesi mebusu Abdülgadir Efendi ve rüfekası tarafından verilmiştir.	ZC, D:1, C:26, İ:173
13	Ocak	296 sayılı İstanbul Avans Kanunu'na müzeyyel kanun kabul edildi.	10/1/1923 günlü içtimada görüşülmeye başlanan düzenlemede, özellikle İstanbul'daki memurların kimi mali hakları iyileştirilmektedir. Kanun görüşmeleri sırasında konunun hem mali hem de idari olduğu dile getirilmiş ve daha önce İstanbul'dan Ankara'ya geçmiş olan memurların ve diğer görevlilerin durumları tartışılmıştır. Düzenlemenin ilk adı "9 Kanunuevvel 1338 tarihli ve 285 numaralı Avans Kanununa müzeyyel Kanun"dur.	ZC, D:1, C:26, İ:173
13	Ocak	İntihabatta namzetlik usulünün serbest bırakılması hakkında kanun teklifinin şayanı müzakere olduğuna dair Layiha Encümeni mazbatası Dahiliye Vekaleti'ne gönderildi.	Teklif, Kars mebusu Ali Rıza Bey tarafından verilmiş olup "meclisi idare intihabatı" hakkındadır.	ZC, D:1, C:26, İ:173

G.	Ay	Olay/Mevzuat	Açıklamalar	Kaynak
13	Ocak	Tiflis'te, Azerbaycan, Ermenistan, ve Gürcistan Rus Sovyet murahhaslarıyla akdedilen Posta ve Telgraf Mukavelesinin tasdıkine dair kanun layihası ve Posta ve Telgraf Encümeni mazbatası ruznameye alındı.	Söz konusu layiha 1923 yılı içerisinde yasalaşmamıştır.	ZC, D:1, C:26, İ:173
13	Ocak	İki Kanun Layihası görüşülmeye başlandı.	İlki, Hariçten İthal Edilecek Hayvanatı Fersiye ve Bakariyenin Gümrük Resminden Muafiyetine Dair Kanun Layihası; ikincisi Ziraat Makinalarında İstimal Edilmek Üzere Hariçten Celbolunacak Benzin, Benzol, Petrol, Mazut, Maden Kömürü İle Makine Yağları ve Damızlık Çift Hayvanatı ve Sairenin Gümrük Resminden Muafiyetine Dair Kanun Layihasıdır. İki düzenleme de gümrük politikalarıyla ilgili olup ülke içi tarım ve hayvancılığın desteklenmesine yöneliktir. Düzenlemeye tabi olan ürünlerin ülke içerisinde bulunmaması nedeniyle bu ürünlerin gümrük vergisinden muaf tutulması esas alınmıştır.	ZC, D:1, C:26, İ:173
14	Ocak	Çok sayıda adli atama yapıldı.	Çok sayıda hakim, savcı ve kadılık ataması yapıldı.	H.M., s.3
14	Ocak	İstanbul'daki Darüleytam ve Muhacirun Müdüriyeti Umumilikleri lağvedildi.	İstanbul'daki Darüleytam ve Muhacirler Genel Müdürlüklerinin lağvı ile bunların Ankara'da teşkili, Sıhhiye ve muavenetı İçtimaiye Vekaleti bünyesinde kurulması kararlaştrılmıştır.	H.M., s.3
14	Ocak	Halk Fırkası hakkında Mustafa Kemal Paşa açıklama yaptı.	Halk Fırkası "milletin bütün sunufunun refah ve saadetini temine matuf bir programa sahip olsun."	TKSK II, s. 19
14	Ocak	Muhakemeti Temyiz azalığına atama yapıldı.	Muhakemeti Temyiz Heyeti üyeliğine Nazmi Bey'in atanmasına İcra Vekilleri Heyeti'nce karar verildi.	BCA: 30..18.1.1/ 6.45..7.; H.M., s.3 (18/1/1923)
14	Ocak	Vakıflar İdaresi'nin ıslahı hakkında bir uzman heyeti oluşturulmasına karar verildi.	Vakıflar İdaresi'nin ıslahı için uzmanlardan müteşekkil bir heyetin Bakanlar Kurulu'nca seçilmesi kararlaştırıldı.	BCA: 30..18.1.1/ 6.45..10.
15	Ocak	Şekavet'in Men'i Hakkında Kanun layihası	İlgili encümenler şakiliğin (eşkıyalığın) önlenmesi hakkındaki kanun layihasını görüşmeye başladı. 2/10/1923'te Mecliste görüşülmeye başlanacak layiha 18/10/1923'te yasalaşacaktır.	H.M., s.3
15	Ocak	İsmail Şükrü'nün (Karahisari Sahib mebusu) "Hilafeti İslamiye ve BMM" adlı broşürü dağıtıldı.	Hoca Şükrü Efendi'nin imzasıyla, Trabzon mebusu Ali Şükrü'nün matbaasında basılan broşürde, halifenin devlet başkanı olması önerilmekte ve "…devlet ve devlet mukadderatının halifenin tasdikine bırakılması zaruri ve şer'i bir husustur" ifadeleri bulunmaktadır. Başbakanlık Cumhuriyet Arşivlerinde 17.01.1923 günüyle kayıtlı belgede Mustafa Kemal Paşa ile İcra Vekilleri Heyeti Reisi Hüseyin Rauf arasında bu konuda bir şey yapılıp yapılmayacağına ilişkin bir yazışma yapıldığı anlaşılmaktadır. 20/8/1923 günü İcra Vekilleri Heyeti'nce İsmail Şükrü Efendi'ye bir hukuki takibat açılması kararlaştırılacaktır.	TKSK II, s. 19; ABE, C:14, s.283, 312; BCA: 30..10.0.0/ 9.51..3.; BCA: 30..10.0.0/ 86.566..4.

G.	Ay	Olay/Mevzuat	Açıklamalar	Kaynak
15	Ocak	Kooperatif şirketleri hakkındaki layihai kanuniyenin iadesi hakkında İktisat Vekaleti tezkeresi okunup (iadesi) kabul edildi.	Düzenleme (Kooperatif Şirketleri Kanun Layihası olarak anılmaktadır), memaliki meşgulede müesses Anonim şirketler hakkındadır. İktisat Encümeni önce genel kurula sunduğu layihanın tekrar incelenmesi için Encümene iadesini talep etmektedir.	ZC, D:1, C:26, İ:174
15	Ocak	297 sayılı İstihlas Edilen Mahallerdeki Ziraat Bankaları Varidat ve Masarifatına Dair Kanun kabul edildi.	13/1/1923 günlü içtimada görüşülmeye başlanan düzenleme Ziraat Bankası "merkez ve İstanbul ve mülhakatı idareleri" için ek tahsilat ve harcama yetkisi vermektedir.	ZC, D:1, C:26, İ:174; Düstur Tertip:3, C:3 s. 191
15	Ocak	Rusya Sefareti'nin tebrik telgrafı hakkında tezkere okundu.	İnönü zaferinin yıldönümü münasebetiyle Rusya Sefareti tarafından gönderilen tebriknamenin suretinin gönderildiğine dair Hariciye Vekaleti'nin tezkeresi okundu.	ZC, D:1, C:26, İ:174
15	Ocak	Elbise bedelinin açıktaki zabitana verilmesini uygun bulan Encümen mazbatası kabul edildi.	Elbise bedelinin açıktaki zabitana verilip verilmeyeceğine dair İcra Vekilleri Heyeti Riyaseti tezkeresi ve Kavanini Maliye Encümeni Mazbatası okunup elbise verilmesini uygun bulan Encümen mazbatası kabul edildi.	ZC, D:1, C:26, İ:174
15	Ocak	Bankı Osmani memurlarından Muacceliyei Askeriye Vergisi alınıp alınmayacağına dair tefsir talebi reddedildi.	Bankı Osmani memurlarından yüzde bir Müecceliyei Askeriye Vergisi alınıp alınmayacağının Müecceliyeti Askeriye Vergisi Kanununun üçüncü maddesinin tefsiri suretiyle halledilmesine dair İcra Vekilleri Heyeti Riyaseti tezkeresi ve Kavanini Maliye Encümeni mazbatası okunup Bankı Osmani çalışanlarının Ziraat Bankası memurlarıyla aynı olmadığından Kanun gereğince Bankı Osmani çalışanlarının devlet memuru gibi Kanundan yararlanamayacaklarına karar verilip tefsire mahal olmadığını bildiren Encümen mazbatası kabul edildi.	ZC, D:1, C:26, İ:174
15	Ocak	İdarei Kura ve Nevahi Kanunu Layihası görüşülmeye devam edildi ve Adliye Encümeni mazbatası okundu.	Nevahi Kanunu olarak anılan düzenleme 24 Eylül 1921'de görüşülmeye başlanmıştır. Bahsedilen mazbata, kanun layihasının nahiye idarelerine yargılama yetkisi (hakkı kaza) verilmesi ile ilgili maddelerine ilişkindir. Encümen bu konuda, layihanın 158-201. maddelerini aynen ya da düzeltmeyle kabul etmiştir. Nahiye şurasının yargısal yetkileri konusu tartışılmıştır. Gelen itirazlar şura üyelerinin hukuk bilgisine hakim olmadıkları için yargılama yeteneğine sahip olmadıkları yönündedir. Yargı yetkisinin temel kaynağı olarak tüzel kişilikle verilen özerklik gösterilmektedir. İtirazlar ise tüzel kişiliğin özerklik olarak algılanamayacağı yönünde olmuştur. Teşkilatı Esasiye ile bu layiha arasında kimi uyuşmazlıklar olduğu söylenmekte ve bu konu tartışılmaktadır. Bir diğer tartışma konusu da köyleri düzenleyen bir kanun yapmadan bu kanunun çıkmasının zorluğu hakkındadır.	ZC, D:1, C:26, İ:174
15	Ocak	Zübeyde Hanımın vefatları	Gazi Mustafa Kemal'in validelerinin 14.01.1339 tarihinde irtihalleri nedeniyle Mustafa Kemal'e bir taziyetname yazılması teklif ve kabul edildi. M. Kemal'in cevaben yazdığı iki mektup 22 Ocak'ta Mecliste okundu.	ZC, D:1, C:26, İ:174

G.	Ay	Olay/Mevzuat	Açıklamalar	Kaynak
16	Ocak	Prag'da Doğu Dilleri Kütüphanesi açmak üzere iki kişilik heyetin araştırma için İstanbul'a gelmesi hakkında karar alındı.	Aynı gün Mısırlı iki kişinin Vakıflar Kütüphanesi'ndeki kitap kopyesi çıkarma çalışmalarına son verilmesi kararlaştırılmıştır.	BCA: 30..18.1.1/ 6.45..11.
16	Ocak	Eski Adana Valisi Abdurrahman Bey'in muhakeme edileceği.	Abdurrahman Bey, Yunanlılar lehine casusluk yaptığı gerekçesi ile yargılanacaktır.	BCA: 30..10.0.0/ 99.642..4.
17	Ocak	"Meclisi umumiler cehaletin yardımcısı mıdır?"	Kapanan mektepler başlığıyla verilen haberde Tokat ve Eskişehir'de bütçe darlığı nedeniyle meclisi umumilerin (il genel meclislerinin) darülmuallimin mekteplerini kapattıklarından bahsedilmekte ve eğitimin önemine vurguyla zor zamanlarda okul kapatmaların olmaması gerektiği söylenmektedir.	H.M., s.3
17	Ocak	Kütüphane Encümeni üyeliğine Dr. Mustafa Bey seçildi.	Kütüphane Encümeni azalığına Doktor Mustafa Bey'in intihab edildiğine dair Divanı Riyaset kararı okundu ve muvafık görüldü. Doktor Mustafa Bey, Mahmud Esad Bey'in yerine seçilmiştir.	ZC, D:1, C:26, İ:175
17	Ocak	298 sayılı Büyük Millet Meclisi Bütçesinin Harcırah Maddesine Yirmi Beş Bin Lira İlavesine Dair Kanun kabul edildi.	İlgili kanunla aile harcırahları için bütçeye konulmayan meblağ ve İstanbul'a gidecek özel heyet üyelerinin harcırahlarını karşılamak üzere bütçeye 25.000 lira ilave edilmiştir.	ZC, D:1, C:26, İ:175
18	Ocak	İstanbul Borsa ve Banki Osmani Komiserliğine atama yapıldı.	Komiserliğe eski Maliye Müfettişlerinden Adil Bey atanmıştır.	H.M., s.3
18	Ocak	Sıhhiye Vekaleti'ne yeni bir şube açılmasına karar verildi.	Sıhhiye ve muavenetı İçtimaiye Vekaleti bünyesinde yeni bir "istatistik ve neşriyat şubesi" açılmasına karar verildi.	H.M., s.3
18	Ocak	Demiryolları Müdüriyeti Umumisinin Ankara'ya nakline dair suale Nafıa Vekili Feyzi Bey cevap verdi.	Sual takririnde Demiryollar Genel Müdürlüğünün Konya'dan Eskişehir'e taşınması meselesi sorulmuş, müdürlüğün Ankara'da olması gerektiği savunulmuştur. Bu genel müdürlük Yunanistan'ın işgaline kadar Eskişehir'de bulunup sonra kısa bir dönem Ankara'ya daha sonraysa Konya'ya taşınmıştır. Şimdi tekrar Eskişehir'de kurulması gündeme gelmiştir. Vekilin cevabına göre Eskişehir tren hatlarının kesişim noktasıdır ve bu genel müdürlüğün Ankara'da bulunması için gerçek bir neden yoktur.	ZC, D:1, C:26, İ:176
18	Ocak	Meskûkatı mahşuşenin temdidi tedavülü hakkında Kütahya mebusu Cemil Bey'in sual takririne Maliye Vekili Hasan Fehmi Bey cevap verdi.	Eski paraların tedavülden kalkıp kalkmayacağına ilişkin gelen soruya, Vekil şimdilik buna gerek olmadığı yönünde bir yanıt vermiştir.	ZC, D:1, C:26, İ:176
18	Ocak	Genc livası memurlarının tediyesi geciken maaşlarına dair sual takririne Maliye Vekili Hasan Fehmi Bey cevap verdi.	Vekil sual takriririn taarruz esnasında verildiğini ve o dönem gerçekten ödeme yapılamadığını ama sonradan durumun telafi edildiğini ifade etmiştir.	ZC, D:1, C:26, İ:176

G.	Ay	Olay/Mevzuat	Açıklamalar	Kaynak
18	Ocak	Yunan işgali esnasında İstanbul'a giden Yahudilerin memleketlerine dönmelerine izin verilmemesi kararlaştırıldı.		BCA: 30..18.1.1/ 6.45..20.
18	Ocak	Celali aşiretinin iskanı hakkında karar alındı.	Iğdır civarında gasp ve eşkıyalık yapan Celali Aşireti'nin sınırdan uzakta münasip bir yerde iskan edilmelerine karar verildi.	BCA: 30..18.1.1/ 6.46..3.
18	Ocak	Genc kazası eski Mutasarrıfı Mehmed Ali aleyhindeki davanın kaldırılmasına karar verildi.	Genc kazası eski Mutasarrıfı Mehmed Ali aleyhindeki dava kaldırılarak, tekrar çalıştırılmasına izin verilmiştir.	BCA: 30..18.1.1/ 6.45..18.
18	Ocak	Vatani hizmet tertibinden maaş tahsisi hakkında kararname kabul edildi.	Şair Abdülhak Hamid, Tarihçi Abdurrahman Şeref ve Elçi Ahmed Rüstem'e maaş tahsisine karar verilmiştir.	BCA: 30..18.1.1/ 6.46..5.
18	Ocak	Macaristan hükümeti mümessilinin ticari görüşmeler yapmak üzere Ankara'ya geleceği bildirildi.		BCA: 30..10.0.0/ 131.936..8.
19	Ocak	Müdafaai Hukuk Grubu İdare Heyeti seçimi yapıldı.	Müdafaai Hukuk Grubu idare heyeti başkanlığına Saruhan mebusu Reşad Bey, Reisisaniliklere Refik (Saruhan) ve Cenani (Gaziantep) Beyler seçildi.	H.M., s.3
19	Ocak	Ankara Belediye azalıkları hakkında	Ankara Belediye azalıklarında süresi dolan altı kişi kura ile belirlendi.	H.M., s.3
20	Ocak	Lozan'dan sonra çıkarılacak olası bir genel af durumunda çok sayıda kişinin serbest kalacağı ve henüz mahkum edilmemiş olan suçluların affedileceğinden korkuyla verilen takrir gizli celsede görüşüldü.	Takrire göre Karesi yöresinde çok sayıda kıyım olmuş ve hâlâ çok sayıda eşkıya serbest durumdadır. Bunların acilen yargılanması ve bunun için gerekli adli düzenlemelerin yapılması önerilmektedir.	GCZ, D:1, C:26 İ:177
20	Ocak	Kandıra'da açılacak medrese için bir tahsisat verilmesi istendi.	Kandıra'da açılacak medrese için bütçe-i hususiyeden bir müderris tahsisatı verilmesi isteği.	BCA: 51..0.0.0/ 7.64..60.
21	Ocak	Çatalca'nın müstakil liva olarak yönetilmesine karar verildi.	"Çatalca sancağının İstanbul ilinden ayrı, müstakil olarak yönetilmesi."	BCA: 30..18.1.1/ 6.46..19.
21	Ocak	Ordudaki bütün milis subayların, görevlerine göre ödenek verilmesine karar verildi.		BCA: 30..18.1.1/ 6.46..12.
21	Ocak	Kanun mecmualarının müftülüklere de dağıtıldığı hususunda bilgi verildi.	Kanunlar mecmualarından birer nüshasının ilçe müftülüklerine gönderildiği.	BCA: 51..0.0.0/ 7.64..63.
21	Ocak	İktisat Vekaleti Ziraat Müdürü Umumisi'nin seyahati	Habere göre İktisat Vekaleti Ziraat Genel Müdürü Zühdü Bey, Ziraat mekteplerinin "ıslah ve terfihleri" için Yenişehir, Afyonkarahisar, Konya, Adana, İzmir ve Balıkesir havalisine seyahat edecektir.	H.M., s.3

G.	Ay	Olay/Mevzuat	Açıklamalar	Kaynak
22	Ocak	Rize'de bir Sultani mektebi kurulmasına ilişkin Lazistan mebusu Esad Bey'in temenni takriri kabul ve havale edildi.		ZC, D:1, C:26, İ:178
22	Ocak	Muş mebusu Mahmud Said Bey'le Hacı Ahmet Efendi'nin, mebusluğa intihaplarından evvelki zamanı memuriyetlerine ait luzumu muhakeme kararının Memurin Muhakemat Tetkik Heyeti'ne havalesine karar verildi.	Zabıt ceridesinde konu "kablelintihap zamanı memuriyetinde ahiz ve gasıp maddesinden dolayı haklarında tanzim kılınmış olan lüzumu muhakemeyi mutazzammın…" biçiminde ifade edilmiştir.	ZC, D:1, C:26, İ:178
22	Ocak	El-Cezire mıntıkasına bir istiklal mahkemesi gönderilmesine karar verildi. (Karar No. 335)	20/1/1923 günlü açık ve gizli celselerde görüşülmeye başlanan düzenlemede İcra Vekilleri Heyeti Reisi Hüseyin Rauf Bey, celsenin gizli toplanmasındaki sebebi, orduyla ilgili bir mevzu olmasına dayandırmaktadır. Buna göre El Cezire cephesinde askerler firar etmektedir. İleride Musul'a olası bir harekatta asker bulunmasında sıkıntı çekileceğine vurgu yapılmakta ve son çarelerden biri olarak bu yöreyi içine alan bir İstiklal Mahkemesi kurulması önerilmektedir. Görüşmeler sonucu, konunun tetkik edilmek üzere hükümete gönderilmesine karar verilmiştir. 22/1/1923 günü, sahası Elcezire mıntıkası ve merkezi Diyarbekir olmak üzere bir İstiklal Mahkemesi kurulmasına Heyeti Umumiyece karar verilecektir.	ZC, D:1, C:26, İ:177, 178; GCZ, D:1, C:26, İ:177; Düstur Tertip: 3, C:3 s. 196
22	Ocak	Edip Bey ve Abdulhak Hamit'in tayinleri hakkında karar alındı.	"Halife'ye Baş Yaveri Edip Bey'in takdim edildiği, Abdulhak Hamit'in ise Başkitabete tayininin uygun olacağı"	BCA: 30..10.0.0/ 202.379..33.
23	Ocak	Türkiye Seyrisefain İdaresi Hakkında Talimatname yayımlandı. (No. 2195)	Osmanlı Seyrisefain İdaresi unvanı Türkiye Seyrisefain İdaresi olarak değiştirilmiş ve Müdafaai Milliye Vekaleti tahtı nezaret ve murakabesinde bir idarei müstakile olarak düzenlenmiştir.	Düstur Tertip: 3, C:3 s. 194
23	Ocak	İzmir'de emval-i metrukeden olan meskenler hakkında karar verildi.	Söz konusu meskenleri işgal edenlere, geliri üzerinden icar tahakkuk ettirilmesi ve bunun haricinde kalan meskenlerin müzayedeye çıkarılmasına karar verilmiştir.	BCA: 30..18.1.1/ 6.47..1.
24	Ocak	Memurin Muhakemat Tetkik Heyeti'nin müddeti bitmek üzere olduğundan yeniden intihap icrasına dair Memurin Muhakemat Heyeti Riyaseti tezkeresi okundu.	Memurin Muhakemat tetkik Heyeti için seçim yapılması bir başka toplantıya bırakıldı. Bunun yanında Memurin Muhakemat Encümeni seçimleri yeni yapıldığından son seçimler esas alınarak Encümenin süresinin altı ay daha devam etmesine karar verildi.	ZC, D:1, C:26, İ:179
24	Ocak	İstanbul Vilayeti dairelerinin Babıali'de birleştirilmesine dair tezkerenin iadesine karar verildi.		BCA: 30..10.0.0/ 19.108..21.
25	Ocak	Çok sayıda adli atama yapıldı.	İçlerinde hakim, savcı ve müstantik atamaları ile azillerinin de bulunduğu çok sayıda adli atama yapıldı.	H.M., s.3

G.	Ay	Olay/Mevzuat	Açıklamalar	Kaynak
25	Ocak	"Trenler kömürle işleyecek"	Haberde trenlerin kömürle işletilmesi hakkında karar alındığı bildirilmektedir.	H.M., s.3
25	Ocak	Bitlis mebusu Yusuf Ziya Bey, İngiliz başmüzakerecisi Lord Curzon'ın Lozan Konferansı'nda yaptığı açıklama üzerine beyanat verdi.	Curzon'ın yaptığı açıklamada Türkiye'den gelen Kürt temsilcilerinin Mustafa Kemal tarafından tayin edildiği ifade edilmekte ve okuma yazma dahi bilmedikleri ileri sürülerek cahillik suçlaması yapılmaktadır. Yusuf Ziya Bey ve diğer mebuslar, Kürtlerin de Türklerle beraber hareket ettiklerini ayrıca mebuslarının da Kürtleri temsilen atanmayıp seçildiğini savunmaktadırlar. Söz alan mebuslar: Yusuf Ziya Bey (Bitlis), Mazhar Mufid Bey (Hakkari), Hacı İlyas Sami Efendi (Muş), Hüseyin Avni Bey (Erzurum), Şer'iye Vekili Vehbi Efendi (Konya).	ZC, D:1, C:26, İ:180
25	Ocak	299 sayılı İstanbul Vilayetiyle Düşmandan İstihlas Olunan Mahallerin Aşar Hissei İanesi hakkında Kanun kabul edildi.	6 Nisan 1920 tarihli kanuna göre her sene önceki yıla uygun olarak il özel idarelerine eğitim ve başka faaliyetler için bir para aktarılmaktadır. İşgal edilen yörelerde ve İstanbul'da ise söz konusu miktarın hesaplanması mümkün olamamıştır. Dolayısıyla bazı vilayetlerde il özel idarelerine bağlı okullar faaliyette bulunamamakta ve öğretmen maaşları ödenememektedir. Düzenlemeyle bu yörelerin il özel idarelerine aktarılmak üzere 1 milyon liralık bir tahsisat verilmesi kabul edilmiştir.	ZC, D:1, C:26, İ:180
25	Ocak	335 sayılı Heyeti Umumiye kararıyla Elcezire İstiklal Mahkemesinin aza intihabı tamamlandı.	114 oyla Karesi mebusu Hacim Bey reisliğe, 99 oyla Antalya mebusu Halil İbrahim Bey müddeiumumiliğe; Erzurum mebusu Hoca Nusret Efendi 131 oyla, Niğde mebusu Hakkı Paşa 126 oyla azalığa seçildi.	ZC, D:1, C:26, İ:180
25	Ocak	Lozan Konferansı ve antlaşma durumu hakkında gizli oturum yapıldı.	İcra Vekilleri Heyeti reisi Hüseyin Rauf Bey, görüşmelerde gelinen nokta hakkında bilgi vermiştir. Özellikle Musul meselesi ve civar devletlerle olan antlaşmalar üzerinde durulmuştur. Musul meselesinde İngilizlerin tutumunun kaygı verici olduğu bildirilmiştir. Sonraları Ali Şükrü Bey'le H. Rauf Bey arasında (gizli celsede konuşulanların bile İngiliz basınında yer alması ve antlaşma görüşmelerinde aleyhte kullanılması nedeniyle daha dikkatli konuşma gerekliliğinin önerilmesi üzerine) tartışmalar cereyan etmiştir.	GCZ, D:1, C:26 İ:180
25	Ocak	Mehmet Bey (Biga), Şükrü Bey (Karahisarı Sahib), Operatör Emin Bey (Bursa), Süleyman Bey (Canik) adlı mebusların yasama dokunulmazlıklarının kaldırılması hakkında gizli celse toplandı.	Mehmet Bey'in (Biga) durumu, mahalledeki bir hırsızın yakalanmasında yaşanan adi bir adli olayla ilgilidir. Söz konusu durumu karşılayacak bir Teşkilatı Esasiye hükmü olmadığından usule ilişkin tartışmalar yapılmış ve nihayetinde daha önceki uygulamalara koşut olarak mesele bir şubeye havale edilmiştir. Şükrü Bey'in durumu "Hilafeti İslamiye ve Türkiye Büyük Millet Meclisi " adlı makalesinin milli esaslara ve ceza kanununun ve Kanuni Esasinin ilgili maddelerine aykırılık taşıması nedeniyle görüşülmüştür. (Söz konusu makalede devletin başında Halife bulunması gerektiği savunulmaktadır.) Sonuç olarak konunun bir şubede incelenmesine karar verilmiştir. Operatör Emin Bey (Bursa), daha önce 88. gizli oturumda "içimizde Pontusçuları himaye edenler var" dedikten sonra isim vererek Canik (Samsun) mebusu Süleyman Bey aleyhinde ithamlarda bulunmuştur. İçtima sonunda söz konusu ithamların Canik mebusu Süleyman Efendiye yönelik olacağına ilişkin yeterli delil bulunmadığına karar verilmiştir.	GCZ, D:1, C:26, İ:180

G.	Ay	Olay/Mevzuat	Açıklamalar	Kaynak
26	Ocak	Türkiye'nin Milletler Cemiyeti'ne davet edilme ihtimali karşısında Mustafa Kemal'den görüş istendi.	"İngilizlerin Türkiye'yi Milletler Cemiyeti'ne davet etmeleri ihtimaline karşı hazırlıklı olmamız gerektiği ve bu konuda Mustafa Kemal Paşa'dan görüş istendiği."	BCA: 30..10.0.0/ 218.472.. 29.
27	Ocak	Memaliki Müstahlasa Hakkında Heyeti Umumiye Kararı yayımlandı. (Karar No. 366)	Karar, düşman işgalinde kalmış yörelerdeki memurların istihdamı için, verilecek "caizülistihdam" kararlarının yeterli olduğunu ve başka bir şart aranmayacağını düzenlemektedir.	ZC, D:1, C:27, İ:181; Düstur, Tertip:3, C:3 s. 197
27	Ocak	Bolu mebusu Tunalı Hilmi Bey'in takriri Hariciye Vekaleti'ne sevk edildi.	Takrir, Bulgaristan'da Sofya'da bulunan camiin yıkılmaması için Hariciye Vekaleti'nin teşebbüste bulunmasına dairdir.	ZC, D:1, C:27, İ:181
27	Ocak	Çorum mebusu Haşim Bey'in temenni takriri okundu ve Hükümete tevdii reddedildi.	Takrir, Lazistan livası isminin badema Rize suretinde yazılması hakkındadır.	ZC, D:1, C:27, İ:181
27	Ocak	Erzurum mebusu Nusrat Efendi, Elcezire İstiklal Mahkemesi azalığından istifa etti.	İstifaya sağlık durumu gerekçe gösterilmiştir. Antalya mebusu Halil İbrahim Bey, Elcezire Cephesine gidecek İstiklal Mahkemesine aza seçilmiştir. Sonrasında başka azalar da istifa edecekler, yerlerine yenileri seçilecek ama istifalar devam edecektir. Mahkeme üyeleri Diyarbakır'a ancak 9 Mart'ta ulaşacaklardır.	ZC, D:1, C:27, İ:181
28	Ocak	İcra Vekilleri Heyeti Reisi Hüseyin Rauf Bey Lozan Sulh Konferansı hakkında gizli celsede beyanatta bulundu.	Söz konusu beyanatta süren görüşmelerde itilaf devletlerinin kendi aralarında anlaştıkları ve Türkiye'nin yalnız kaldığı ifade edilmektedir. Rusya ya da başka devletlerle görüşmeye gerek olup olmadığı sorulmakta ve ordunun olası bir savaş için hazır olup olmadığına ilişkin konuşmalar dikkat çekmektedir.	GCZ, D:1, C:27 İ:182
29	Ocak	Lozan Konferansında görüşmelerde bulunan İsmet Paşa'ya gönderilecek anlaşma esaslarını içerir cevap görüşüldü.	İsmet Paşa'ya gönderilmek üzere Hükümet tarafından hazırlanan metin Lozan'da görüşülmeye devam eden ve ihtilaflar bulunan kimi konuları içermektedir. Bunlar içerisinde özellikle savaş tazminatı, Musul ve petrol meselesi ile İngiliz işgali, İstanbul'un boşaltılması gibi konular dikkat çekmektedir. Musul konusunda herhangi bir geri adım atılmaması, Yunanistan'a verilecek tazminat hakkında Yunanlıların meşru bir sebep bulunmadan savaş açtıkları ve tazminat taleplerinin gerekçesiz olduğu, yabancı şirketlerin Türk hukukuna uygun olarak faaliyette bulunmaları şartında ısrar edilmesi gerektiği gibi görüşler bulunmaktadır.	GCZ, D:1, C:27 İ:183
29	Ocak	Kimi zabitanın takdirname ile taltiflerine dair Müdafaai Milliye Vekaleti tezkeresi okundu ve müttefikan kabul edildi. (Karar No. 337)	Afyon ve Dumlupınar muharebatında düşmanın takibi esnasında hizmetleri görülmüş ve defteri takdim edilen 88 zabitanın takdirname ile taltiflerine karar verilmiştir.	ZC, D:1, C:27, İ:183
29	Ocak	Bolu mebusu Tunalı Hilmi Bey, Zonguldak Amele Birliği Cemiyetinin içtimalarına amele müfettişlerinin istiraf etmesi esbabına dair İktisat Vekaleti'ne sual takriri verdi.	İktisat Vekili Mahmud Esat Bey, Tunalı Hilmi Bey oturuma gelmediği için ilgili takriri yanıtlayamamıştır.	ZC, D:1, C:27, İ:183

G.	Ay	Olay/Mevzuat	Açıklamalar	Kaynak
29	Ocak	Gaziantep mebusu Yasin Bey'in Baltalık Kanununa dair sualine İktisat Vekili Mahmud Esat Bey yanıt verdi.	Soru, ilgili kanunun memleketin her tarafında uygulanamadığıyla ilgilidir. Vekil de uygulanmaya başladığını ama tam anlamıyla uygulanabilmesi için eldeki memurların yetersiz olduğunu ifade etmiştir.	ZC, D:1, C:27, İ:183
29	Ocak	Bolu mebusu Şükrü Bey'in muhtelif mevaddı iktisadiyeye (kereste, koza,ve ipek ihracatına) dair sualine İktisat Vekili Mahmud Esad Bey yanıt verdi.	Şükrü Bey'in soruları Türkiye'de üretilebilecek, acilen kullanılması gereken kereste gibi kimi ticari malların dışarıdan alınmasıyla ilgilidir. Genel olarak iç üretimin mümkün olması için idarenin yapabileceği girişimlerde bulunup bulunmadığını sormaktadır. İktisat Vekili Mahmud Esad Bey'in yanıtı ise bu maddeleri ülkede işlemenin henüz mümkün olmadığı, bunun için sanayi yatırımı ve nitelikli işçilerin/ustaların bulunması gerektiği yönündedir.	ZC, D:1, C:27, İ:183
30	Ocak	Mustafa Kemal Paşa İzmir'de nutukta bulundu.	Mustafa Kemal Paşa, İzmir konuşmasında "Hakimiyeti Milliye" hakkında açıklamada bulunmuştur.	H.M., s.1
30	Ocak	Divan-ı Temyiz-i Askeri adli üyeliklerine atama yapıldı.	Söz konusu üyeliklere Asaf ve Sadreddin beyler tayin edilmiştir.	BCA: 30..18.1.1/ 6.48..5.
30	Ocak	Nafıa Vekaleti ile Ottoman American Development Company arasında hazırlanan sözleşme kabul edildi.	Sözleşme, demiryolları ile limanlar inşa etmek ve işletmek üzere hazırlanmış olup Çestır ya da Kenedi projesi olarak anılacaktır.	BCA: 30..18.1.1/ 6.47..11.
30	Ocak	Aile Hukuku Hakkında Kanun Tasarısı görüşüldü.	Medeni Hukuku ve Mecelle'yi düzenlemek üzere çalışmalar yürütülmesine rağmen yıl sonuna dek herhangi bir düzenleme yapılmayacaktır.	BCA: 30..18.1.1/ 6.48..1.
30	Ocak	Damat Ferit Kabinesi'nde bulunanlarla, Sevr Antlaşması'nı kabul eden Saltanat Şurası üyeleri hakkında karar alındı.	Adı geçenlere hiçbir adla para verilmemesi kararlaştırılmıştır.	BCA: 30..18.1.1/ 6.47..9.
30	Ocak	Türkiye ile Yunanistan arasında, sivil rehinelerin ve savaş tutsaklarının değişimi konulu protokol imzalandı.	Lozan görüşmeleri çerçevesinde, insani önemi gereği sivil rehine ve askeri esirlerin değişimi konulu protokol imzalanmıştır. Protokole rağmen esir mübadelesi hemen başlayamayacak kimi siyasi sorunlar nedeniyle esirlerin mübadelesi konusu sık sık gündeme gelecektir.	TDP, s. 220.
31	Ocak	Mustafa Kemal Paşa ile Latife Hanım evlendiler.	Mustafa Kemal Paşa ile (Uşakizade Muarrem Bey'in kerimeleri) Latife Hanım'ın evlendiğinin bildirildiği "Akd Merasimi" başlıklı haberde; Mustafa Kemal Paşa'nın şahitlerinin Fevzi ve Kazım Karabekir Paşalar, Latife Hanım'ın şahitlerinin ise Mustafa Abdülhalik ve Seryaver Kaymakam Salih [Bozok] Beyler olduğu belirtilmektedir.	H.M., s.1
31	Ocak	İzmit mebusu Sırrı Bey'in Antakya ve havalisinde icra edilen mezalim hakkındaki temenni takriri Hariciye Vekaleti'ne havale edildi.	Antakya bölgesinde Fransız kuvvetleriyle halk arasında kimi çatışmalar yaşanmaya devam etmektedir. Takrirde durum hakkında Hariciye Vekaleti'ne bilgi verilmekte ve sorunun halli istenmektedir.	ZC, D:1, C:27, İ:184

G.	Ay	Olay/Mevzuat	Açıklamalar	Kaynak
31	Ocak	İcra Vekilleri Heyeti Reisi ve Hariciye Vekaleti Vekili Rauf Bey Lozan Sulh Konferansı hakkında beyanatta bulundu.	Beyanatta, barışı isteyen tarafın asıl Türkiye olduğu, ama bağımsızlık konusunda taviz verilmediği için görüşmelerin zora girdiği ifade edilerek barış görüşmelerinin kesilebileceğinin sinyalleri verilmiştir. 4/2/1923 günü barış görüşmeleri kesintiye uğrayacaktır.	ZC, D:1, C:27, İ:184
31	Ocak	Heyeti Murahhasa Reisi İsmet Paşa'ya, Meclisin itimat ve teşekküratının iblağ olunmasına dair takrir müttefikan kabul edildi.	Erzurum mebusu Nusrat Efendi ile Maraş mebusu Hasib Bey'in verdikleri takrir, İsmet Paşa'nın Lozan Konferansında "menafi ve hukuku milliyenin muhafazasında gösterdiği kudret, cesaret ve kiyaseti" dolayısıyla verilmiştir.	ZC, D:1, C:27, İ:184
31	Ocak	300 sayılı Memurin Muhakematına Mütaallik Vazaifin Sureti İfası Hakkında 4 Temmuz 1337 Tarihli Kanunun Dördüncü Maddesinin Tadiline Dair Kanun kabul edildi.	Kanunun ilgili maddesinde yapılacak tadil Memurin Muhakematı Encümen ve Heyetinin kayıt işlerini görecek personel ve maaşları hakkında bir düzeltme öngörmektedir.	ZC, D:1, C:27, İ:184
31	Ocak	301 sayılı Dahiliye Vekaleti'nin 1338 Senesi Bütçesine Tahsisat İlavesi Hakkında Kanun kabul edildi.	Bu ek tahsisatın amacı nakil edilen memurların ve diğer devlet görevlilerinin harcırah ve maaşlarıyla ilgili değişikliklerden kaynaklanan masrafların karşılanmasıdır.	ZC, D:1, C:27, İ:184
31	Ocak	Kayseri mebusu Alim Efendi'nin Bünyan kaymakamına dair sual takririne Dahiliye Vekili Ali Fethi Bey cevap verdi.	Adı geçen yerin kaymakamının daha önce kimi soruşturma geçirmesi söz konusu olmuş ve peşinden başka bir yere görevlendirilmesi vuku bulmuştur. Gerekçesi sorulmuş ve Vekil konuya yanıt vermiştir.	ZC, D:1, C:27, İ:184
31	Ocak	Jandarma Efrat ve Küçük Zabitanının Tezyidi Muhassesatı Hakkında Kanun görüşülmeye başlandı.	Kanun Layihası gönüllü ve bilimum jandarma efradına maaş bağlanmasını öngörmektedir.	ZC, D:1, C:27, İ:184
31	Ocak	General Pelle'nin Paunkare'den aldığı telgraf üzerine Adnan Bey'i ziyareti.	Bu ziyaret esnasında müttefiklerin verdiği projeye karşılık tarafımızdan verilecek projenin müzakere edileceği bildirilmiştir.	BCA: 30..10.0.0/ 218.472.. 35.
1	Şubat	İktisat Encümenin'de Çester projesiyle ilgili görüşmeler yapıldı.	Encümen toplantısında anlaşmanın maddeleriyle ilgili görüşmeler yapılmıştır.	H.M., s. 3
1	Şubat	Sivas Temyiz Mahkemesi'ne atanan Nazmi Bey İstanbul'a geldi.		H.M., s. 3
1	Şubat	Bolu mebusu Fuad Bey'in babası Yunanlar tarafından esir alındı.	Bolu mebusu Doktor Fuad Bey'in babası Muhammed Nuri Bey Kırkkilise'de esir alınsa da askeriyenin girişimiyle serbest bırakıldı	H.M., s. 3
1	Şubat	Eskişehir belediyesi, altyapı hizmetlerinin görülmesi için müsabaka ilanı verdi.	Belediye başkanlığı savaş sonrası şehrin altyapısını geliştirmek üzere haritalandırma ve su sağlama gibi hizmetleri yerine getirmek üzere mühendislere çağrı yapmaktadır.	H.M., s. 3

G.	Ay	Olay/Mevzuat	Açıklamalar	Kaynak
1	Şubat	Pierre Benua Ankara'yı ziyaret etti.	Fransız romancı, Jurnal adlı gazeteyi temsilen araştırma amaçlı Ankara'ya gelmiştir.	H.M., s. 3
1	Şubat	Serbest dersler açılıyor.	Serbest Âli derslerin açılacağı bildirilmektedir. Yıl genelinde çokça konuda çok sayıda ders açılmakta ve H.M.'de bu konuda program ilanları yer almaktadır.	H.M., s. 3
1	Şubat	Teksiri nüfus için çare taharrisi zımmında muhtelit bir encümen teşkiline dair bir temenni takriri okundu.	Karesi mebusu Abdülgadir Efendi ve arkadaşlarının verdiği takrir nüfusun azalmakta olduğu ve bunun Meşrutiyet'ten beri devam eden bir sorun olduğunu ifade edip buna çare bulunması için özel encümen (encümeni mahsus) kurulmasını talep etmektedir.	ZC, D:1, C:27, İ:185
1	Şubat	11 teşrinievvel 1338 tarihli Avans Kanununun 7. maddesi tefsiri yayımlandı. (No: 10)	Kanunun 7. maddesinde bilimum aile harcırahının memura verilen miktarının nısfını tecavüz edemeyeceği, 9. maddesinde de kanunun neşrinden itibaren meriyülicra olduğu düzenlenmektedir. Kanunun, neşrinden önce "bilimum memurin ailesine… tahakkuk ettirilmiş ve henüz veznei umumiden tesvife edilmemiş" harcırahlara uygulanıp uygulanmayacağı sorulmuştur. Tefsirde kanunun yayım tarihinin esas alınacağı ve önceki harcırahlara etki etmeyeceği ifade edilmiştir.	ZC, D:1, C:27, İ:185; Düstur, Tertip: 3, C: 3, s. 199
1	Şubat	Selamet ve İstihlası Vatan Zımnında Cürüm İşleyenler Hakkında Olunacak Muameleye Dair Kararname yayımlandı. (No: 2230)	Selamet ve istihlası vatan zımnında cürüm işleyenlerin affına ilişkin kanunun çıkmasına rağmen şekavet konusundaki kaygılar nedeniyle şakiler hakkında teslim olma ya da mahkum bulunanlar hakkında önlemlerle ilgili karar alınmıştır.	Düstur, Tertip:3, C:3 s. 200
1	Şubat	Hıyaneti Vataniye'den üç sene küreğe mahkûm Simav kazası malmüdürü sabıkı Nuri Efendi hakkındaki kararın kaldırılmasına (reffine) karar verildi. (Karar No. 338)		ZC, D:1, C:27, İ:185
1	Şubat	Kooperatif Şirketlerin Tabi Olacağı Usul Hakkında Kararname yayımlandı. (No. 2240)	Kooperatiflerle ilgili kanun çıkana kadar kooperatif şirketlerinin de anonim şirketlerin tabi oldukları kuruluş ve denetim usullerine tabi olmalarına karar verilmiştir.	Düstur, Tertip:3, C:3 s. 201
2	Şubat	Maliye müsteşarı bir aylık teftiş seyahatine çıktı.	Maliye Müsteşarı Zekai Bey, Bursa ve İzmir'e teftiş ziyaretinde bulunmuş ve yerine Maliye müfettişlerinden bir müfettiş vekalet etmiştir.	H.M., s. 3
2	Şubat	Telif ve Tercüme Heyeti'ne atama yapıldı.	Telif ve Tercüme Heyeti (bugünkü MEB Talim ve Terbiye Kurulu) üyeliğine Darülfünun müdürlerinden İsmail Hakkı Bey atandı.	H.M., s. 2
2	Şubat	Ankara İdman Yurdu genel kurulu ilanı verildi.	Ankara İdman Yurdu genel kurulu yapılacağına dair ilan verildi.	H.M., s. 3
2	Şubat	Reji Genel Müdürlüğü'ne Bursa Valisi Hacı Adil Bey tayin edildi.		H.M., s. 3

G.	Ay	Olay/Mevzuat	Açıklamalar	Kaynak
2	Şubat	Maarif Vekaleti 1339 bütçesiyle yeni bir teşkilatlanma denedi.	Maarif Vekaleti 1339 (1923) bütçesi kadrosuna, "maarifin ıslahı için" yeni bir teşkilat ithal etmektedir. Fransa ve İspanya eğitim sistemlerinden alınan uygulamayla bakanlık teşkilatı "ilmi ve idari iki kısma" ayrılacaktır. Senede iki ay toplanacak olan bir heyet oluşturulacaktır. Çeşitli mıntıka ve müdüriyetlerden temsilcilerin katılacağı bu heyet (heyeti ilmiye) bilimsel konularda kararlar verecektir. Bu yolla idari kısımla bilimsel kısım iki ayrı birimce yönetilecektir. [İlgili heyet yazında Birinci Maarif Heyeti İlmiyesi adıyla anılmaktadır.]	H.M., s. 3
3	Şubat	Dalkılıç Marşı'nın ordu marşı ittihazına ve mezkur marşın Bolu mebusu Tunalı Hilmi Bey tarafından inşâd edilmesine dair takrir okundu.	İlgili marşın Tunalı Hilmi Bey tarafından inşadı (okunması) ve ordu marşı olarak kabul edilmesi talep edilmiş ama yapılan oylama sonucu bu teklif reddedilmiştir.	ZC, D:1, C:27, İ:186
4	Şubat	Antep ve Kilis köylerinde Müdafaai Hukuk seçimlerine başlandı.		H.M., s. 3
4	Şubat	Vekil Muallimlere Verilecek Vekalet Maaşı Hakkında Kararname yayımlandı. (Karar No. 2252)	Vekil muallimlere "hariçten olursa sülüsan [üçte iki] ve dahilden olursa nısıf [yarım] maaş itasına" karar verildi.	Düstur, Tertip: 3, C:3 s. 202
4	Şubat	Lozan Konferansı görüşmeleri kesintiye uğradı.	21/11/1922'de başlayan barış antlaşması görüşmeleri özellikle kapitülasyonlar konusundaki görüş ayrılığı nedeniyle kesintiye uğradı.	TDP, s. 218
5	Şubat	Lord Curzon'ın Lozan Konferansı'ndaki beyanatını protesto için kimi Kürt Aşiretleri tarafından çekilen telgraflar okundu ve Hariciye Vekaleti'ne sevk edildi.	Kürt ve Türklerin beraber olduklarına vurgu yapan iki telgrafı Rişvan, Zorkan, Merdis, Kavu, İzoli aşiret reisleri ve Ciranlı aşiret reisi ile ulemadan ve eşraftan kişiler imzalamışlardır.	ZC, D:1, C:27, İ:187
5	Şubat	Trabzon mebusu Ali Şükrü Bey'in İzmir'de toplanacağı söylenen İktisat Kongresi ile ilgili sual takririne iktisat Vekili cevap verdi.	Ali Şükrü Bey Kongrenin yapılacağını gazeteden öğrendiğini, resmi bir ilanı olup olmadığını, Kongre kararını İktisat Vekaleti'nin mi Heyeti Vekile'nin mi verdiğini, Kongrenin gündeminin bellli olup olmadığını sormaktadır. Mahmud Esad Bey de sırasıyla resmi bildirimin yapıldığını, Kongre'yi İktisat Vekaleti'nin düzenlediğini ama gündemine karışmadığını belirtmiştir.	ZC, D:1, C:27, İ:187
5	Şubat	Lozan Konferansı ile ilgili olarak celse gizli toplandı.	Lozan Konferasının gidişatına ilişkin İsmet Paşa'dan gelen telgraf okundu ve görüşüldü. Faik Bey'in (Cebelibereket), daha önce İtilaf Devletlerine verilen notaya yanıt gelip gelmediğine ilişkin sorusuna İcra Vekilleri Heyeti ve Hariciye Vekaleti Vekili Hüseyin Rauf Bey cevap verdi. Verilen nota Yunan askerlerinin Meriç civarında yığınak yapmalarıyla alakalıdır. Verilen notaya cevap gelmediği, bunun görüşmedeki heyete bildirildiği ifade edilmiştir. Yunanlıların çekilirken gaspederek götürdükleri para ve mallar ile Garbi Trakya'da Çerkes Ethem ve Ermeni generali Torkum ve çetelerinin bulunduğuna dair sual takriri-	GCZ, D:1, C:27, İ:187

G.	Ay	Olay/Mevzuat	Açıklamalar	Kaynak
			ne de gizli celsede cevap verildi. Son olarak gizli oturumda "halifiye emanatı şerifeyi" teslim ve biat etmek için İstanbul'a gidenlerin yollukları hakkında müzakere yapılmıştır. Söz konusu yolculuğun dönüşünde özel vagon kiralandığı ileri sürülmüş ve bunun ücretlerinin karşılanması hususu görüşülmüştür.	
6	Şubat	İzmir'de bir iktisat konferansı düzenlenileceği bildirilmektedir.	İktisattan ziraate ve tarıma ve ameliyeye kadar geniş bir alanı ilgilendirecek olan konferansın 15 Şubat'ta toplanacağı ve bunun sadece Türk uzmanlar tarafından düzenlenen ilk konferans olduğu bildirilmektedir.	H.M., s. 1, 3
6	Şubat	Ankara Birlik Yurdu kuruldu.		H.M., s. 4
6	Şubat	Ukrayna'ya gidecek heyetin harcırahları hakkında	Ukrayna'ya gidecek heyet üyelerine verilecek harcırahın tesbiti ve üye Vali Necdet'in zimmetinde bulunan paranın maaşından kesilmesi.	BCA: 30..10.0.0/ 46.298..30.
7	Şubat	Malkara Belediye reisi imzasıyla gelen telgraf BMM'de okundu.	Telgraf, Malkara ahalisinin Sulh Konferansı müspet netice vermediği takdirde harb etmeye hazır olduklarına dairdir.	ZC, D:1, C:27, İ:188
7	Şubat	302 sayılı Şeyh İsmail oğlu Reşid'in Bakıyei Müddeti Cezaiyesinin Affına dair Kanun kabul edildi.	303 sayılı Mahmudoğlu Mustafa ve Nadir oğlu Mahmud'un Bakıyei Müddeti Cezasiyelerinin Affına dair Kanun kabul edildi. 304 sayılı Memo bini Hüseyin'in Bakıyei Müddeti Cezaiyesinin Affına dair Kanun kabul edildi. Sağlık durumu nedeniyle aflarına karar verildi.	ZC, D:1, C:27, İ:188
7	Şubat	Hıyaneti Vataniye'den çeşitli sürelerle ceza almış olan mahkumlar hakkında kararlar alındı. (Karar No. 339-342)	Hıyaneti Vataniye'den on birer sene küreğe mahkum Mehmed Muzaffer ve Bekalin Halil hakkındaki hükümler tasdik edilirken, Çineli Karahasanoğlu Ahmed ve rüfekası ile başka mühtelif kişiler hakkındaki kararlar refedildi.	ZC, D:1, C:27, İ:188
7	Şubat	Elaziz mebusu Hüseyin Bey'in Elaziz Sıhhiye Müdürü Ferruh Niyazi Bey'in sebebi tebdiline dair sualine Sıhhiye Vekaleti vekili Dr. Tevfik Rüştü Bey yanıt verdi.	Soruda adı geçen Sıhhiye müdürü hakkında kimi olaylarda yolsuzluk yaptığı ve maddi kazanç sağladığı nedeniyle açılan bir soruşturmadan söz edilmekte ve bu soruşturma kapsamında tahkikatın "işkal edilmemesi" (aksamaması) için görev yerinin değiştirildiği açıklanmaktadır.	ZC, D:1, C:27, İ:188
7	Şubat	305 sayılı Jandarma Muhassasatının Tezyidi Hakkında Kanun kabul edildi.	Jandarma efradının maaşlarının arttırılmasına dair kanundur.	ZC, D:1, C:27, İ:188
7	Şubat	Kanunu Cezanın 203'üncü maddesinin tezyili hakkında Kastamonu mebusu Abdülkadir Kemali Bey'in kanun teklifi görüşüldü.	İlgili madde hakkında mebusun yaptığı teklif kişisel özgürlükler, vatandaşlık hakları ve ferdi haklara kamu görevlileri tarafından yapılacak herhangi bir kısıtlama ya da hakkın engellenmesi durumunda verilecek cezayla ilgilidir.	ZC, D:1, C:27, İ:188
7	Şubat	İsmet Paşa'nın Lozan görüşmeleriyle ilgili gönderdiği telgrafları görüşmek üzere üçüncü celse hafi olarak toplandı.	Gizli toplanan oturumda İsmet Paşa'nın görüşmelerin fiilen kesildiği ve temsilcilerin ülkelerine dönmeye başladıklarına dair telgrafı görüşülmüştür. Telgrafta görüşmelerin kesilmesine rağmen herhangi bir çatışma halinin olmadığı, herhangi bir yerde özellikle İngilizlerle çatışmamaya girilmemesi önerilmektedir.	GCZ, D:1, C:27, İ:188

G.	Ay	Olay/Mevzuat	Açıklamalar	Kaynak
8	Şubat	Mustafa Kemal Paşa Balıkesir'de bir camide hutbe okudu.	7/2/1923 günü Balıkesir'de camide okunan Cuma hutbesi haber yapılmıştır. Mustafa Kemal Paşa hutbede camilerin sadece ibadet yerleri olmadığını, aynı zamanda insanların görüşüp konuşacakları bir yer olduğunu ifade etmiş ve sorulan sorulara yanıtlar vermiştir. Ayrıca hutbelerin Türkçe okunmalarının daha faydalı olacağı ifade edilmiştir.	H.M., s. 3
8	Şubat	Erzurum SSCB konsolosluğuna Ankara Sefaret katibi atandı.		H.M., s. 4
8	Şubat	Ormanların işletilmesi için bazı şirketlerden Ticaret Vekaleti'ne yapılan başvurular hakkında ilan yayımlandı.	İlanda söz konusu ormanları işletmeye talip olan şirketlerin bir temsilci aracılığıyla vekalete başvurmaları gerektiği bildirilmektedir.	H.M., s. 4
9	Şubat	İzmir'de yapılan müsamere	Ankara'da inşa edilecek olan Gazi Paşa abidesi için İzmir'de yapılan müsamerede bağış toplandı.	H.M., s. 3
9	Şubat	Çok sayıda adli atama yapıldı.	Bitlis, Kazan istinaf riyasetlerine, Niğde müddei umumiliğine (savcılığına), Karamürsel hakimliğine ve başka altı mahkemeye hakim ve savcı ataması yapıldı.	H.M., s. 3
10	Şubat	Demiryolları inşaatı için ithal edilecek kömürlerden geçici olarak gümrük vergisi alınmaması kararlaştırıldı.		BCA: 30..10.0.0/ 212.440..2.
10	Şubat	Muş'tan gelen telgraf Hariciye Vekaleti'ne sevk edildi.	Söz konusu telgraf Lozan görüşmelerinde Lord Curzon'un Kürtlerle ilgili beyanatı münasebetiyle yazılmıştır.	ZC, D:1, C:27, İ:190
10	Şubat	Artvin mutasarrıflığından gelen telgrafa cevap verilmesine karar verildi.	Artvin livası Meclisi Umumisinin küşadı münasebetiyle gelen telgrafa Divanca cevap yazılmasına karar verildi.	ZC, D:1, C:27, İ:190
10	Şubat	Hıyaneti Vataniye'den çeşitli sürelerle ceza almış olan mahkumlar hakkında kararlar alındı. (Karar No. 343-344)	Hıyaneti Vataniye'den beşer sene küreğe mahkum Papaz Mardros ve Topik Sarrafyan ve rüfekası hakkındaki kararın tasdikine ve Hıyaneti Vataniye'den üç sene küreğe mahkum Eskişehirli Korucu Hasan Çavuş hakkında cezanın refine karar verildi.	ZC, D:1, C:27, İ:190
10	Şubat	Rüşvet fiilinden mahkum Bafralı Pandelaki hakkında hükmün affına dair istidanın reddi hakkında Adliye Encümeni mazbatası okundu ve istida reddedildi.	İstida, suçun, Hıyaneti Vataniye Kanunu'na getirilen af kapsamında olduğunu öne sürmekte olmasına rağmen reddedilmiştir.	ZC, D:1, C:27, İ:190
10	Şubat	Şaki Bahtiyar'a yataklık ve muavenet eylediğinden dolayı hüküm giyen bir kişinin yakınlarınca verilen 16.08.1338 tarihli istidanın reddine dair Adliye Encümeni mazbatası okundu ve tekrar tetkik edilmesi için Adliye Vekaleti'ne havale edildi.	Görüşmelerde Bahtiyar'ın bir eşkıya olduğundan söz edilmektedir.	ZC, D:1, C:27, İ:190

G.	Ay	Olay/Mevzuat	Açıklamalar	Kaynak
11	Şubat	Mr. Kenedi, Ankara'nın yeniden inşası için Nafıa Vekaleti'ne başvurdu.	Şarki Anadolu demiryollarını inşa edecek olan Mr. Kenedi ve arkadaşlarının Ankara'nın son sistemle tekrar düzenlenmesini istediklerinin bildirildiği haberde, şirketin, telgraf ve tren istasyonlarının yanında yeni meclis binası hakkındaki projeleri aktarılmaktadır. Kenedi projesi sonradan işlemese de Ankara'nın düzenlenmesiyle ilgili çalışmalar aksamayacaktır.	H.M., s. 3
11	Şubat	Sivil ve harp esirlerinin değişimi için Atina'da toplanacak milletlerarası komisyona üye seçimi yapıldı.	Üyeliğe Darulfünun öğretmenlerinden Ali Muzaffer seçilmiştir.	BCA: 30..10.0.0/ 55.363..3.
11	Şubat	Maarifte Heyeti Teftişiye Riyasetine personel alımı.	Maarif Vekaleti Teftiş Heyetine bir heyet reisi, iki müfettiş ve başka iki personel alınacağına Muvazenei Maliye Encümenince karar verilmiş olup alımlar 1339 senesinden sonra yapılacaktır.	H.M., s. 3
12	Şubat	Adli atama	6 hakim ve savcı ataması yapılmıştır.	H.M., s. 3
12	Şubat	Sıhhiye Vekaleti atamaları	Sıhhiye ve muavenetı İçtimaiyye Vekaleti merkez teşkilatında genel müdürlük ve alt birimlere (naklen) atamalar yapılmıştır. Habere göre vekaletin merkez teşkilatında esaslı tebdilat icrası tekerrür etmiştir. Hıfzıssıhha Genel Müdürü ile Darül Eytam Genel Müdürleri değiştirilmiştir.	H.M., s. 3
12	Şubat	Alucra ve Ayaş ahalisinden mevrut telgraflar bildirildi ve Divanca münasib cevap yazılması kabul edildi.	Telgraflar, Lozan Konferansı vaziyeti ahiresi münasebetiyle her vakitki gibi fedakarlığa amade olduklarına dairdir.	ZC, D:1, C:27, İ:191
12	Şubat	Abdünnur Efendi'den mevrut arzı ubudiyet [tabilik] telgrafı okundu ve münasip cevap verilmesine karar verildi.	Abdünnur Efendi, Diyarbekir ve Tevabii Süryanii Kadim Metropolididir.	ZC, D:1, C:27, İ:191
12	Şubat	İktisat Vekili Mahmud Esad Bey'in avdetine kadar Nafıa Vekili Fevzi Bey'in müşarünileyhe vekalet edeceğine dair İcra Vekilleri Heyeti Riyaseti tezkeseri okundu.	Mahmut Esat Bey, İzmir'de açılacak olan Türkiye İktisat Kongresi'ne azimet edecektir.	ZC, D:1, C:27, İ:191
12	Şubat	307 sayılı İstanbul Avans Kanunu'na müzeyyel kanun kabul edildi.	Düzenlemeyle 9/12/1338 tarihli İstanbul Avans Kanunu'yla, "İstanbul Vilayeti devairi mülkiye ve askeriyesiyle hidematı umumiyesi" için verilen üç milyon liralık tahsisata dört milyon lira daha avans olarak verilmiştir.	ZC, D:1, C:27, İ:191
12	Şubat	Muş mebusu Osman Kadri Bey'in Muş'ta doktor bulunmadığına dair Sıhhiye Vekaleti'nden sualine, Sıhhiye Vekil Vekili Dr. Tevfik Rüşdü Bey cevap verdi.	Dr. Tevfik Rüşdü Bey de takrirdeki sorunu kabul etmiş ve böyle bir sorunun çözülebilmesi için ordudaki doktorların terhisinin gerektiğini savunmuştur.	ZC, D:1, C:27, İ:191

G.	Ay	Olay/Mevzuat	Açıklamalar	Kaynak
12	Şubat	Bursa mebusu Operatör Emin Bey'in sâri hastalıkların görüldüğü yerleri ve Vekaletin bununla mücadele için yaptığı faaliyetleri ve niyetlerini sorduğu soruya Sıhhiye Vekil Vekili Dr. Tevfik Rüşdü Bey cevap verdi.	Soru bulaşıcı hastalıklara karşı yapılmakta olan ya da yapılacak olan hizmetleri içermektedir. Cevapta önceki senelere göre bulaşıcı hastalıkların azaldığı ama yine de çiçek, lekeli humma ve sıtma gibi bazı hastalıkların vuku bulabildiği ifade edilmiştir. Bu sorun çerçevesinde aşılama faaliyetlerinde bulunulduğu belirtilmektedir. (Bu kapsamda Sivas Aşıhanesinde içinde bulunulan senede 5 milyon tüp aşı hazırlanmıştır.)	ZC, D:1, C:27, İ:191
12	Şubat	306 sayılı Ceza Kanununun birinci Babının Beşinci Faslına Müzeyyel Mevaddı Kanuniye kabul edildi.	Ceza Kanununa nüfuzu memuriyetlerini suiistimal edenlere verilecek cezalara ilişkin müzeyyel kanundur. Düzenleme Şahsi Hürriyet Kanunu olarak da anılmaktadır. Kanun'la kamu görevlilerinin (özellikle yargı personelinin), görev ayrıcalıklarını kullanarak kişilerin temel hak ve özgürlüklerine tecavüz edemeyecekleri ve böyle durumlarda verilecek cezalar düzenlenmiştir.	ZC, D:1, C:27, İ:191
13	Şubat	Halk Fırkası'nın teşkili hakkında Mustafa Kemal Paşa'dan Saruhan mebusu Reşad Bey'e telgraf gönderildi.	Mustafa Kemal Paşa, Reşad Bey'e, Halk Fırkası hakkında basına demeç verdiğini ve kendisine konuyla ilgili raporlar geldiğini bildirerek, önemlilerinin Reşad Bey'e verilmesi konusunda gerekeni yaptığını, İktisat Kongresi açılışından sonra Ankara'da konuyla ilgili görüşmek istediğini bildirir bir telgraf göndermiştir.	ABE, C:15, s. 134
13	Şubat	Doğu illerimizden Rusya'ya hicret edecek Malaganların buradaki mallarını bir yıl içinde satmalarına izin verilmesi.	Malaganlar Rus Çarı Pedro zamanında ülkelerinden göçen ve bir kısmı da Osmanlı'ya gelen mezhepsel bir gruptur. Özellikle 1920'lerle bir kısmı Rusya'ya dönmüş olup 1962'de de büyük ölçüde Sovyetler'e döneceklerdir. Söz konusu belge de geri dönmemiş olanların mallarını satmalarıyla ilgilidir.	BCA: 30..18.1.1/ 6.50..18.
13	Şubat	Giresun ve Kırşehir mutasarrıflıklarına atama yapıldı.	Giresun Mutasarrıflığı'na Fatin Bey, Kırşehir Mutasarrıflığı'na Rifat Bey tayin edilmiştir. Giresun Mutasarrıfı Nizameddin, Hükümete teslim olan Sonbarioğlu ve arkadaşının firarına sebep olduğu gerekçesiyle aynı tarihli kararla azledilmiştir.	BCA: 30..18.1.1/ 6.50..6; 30..18.1.1/ 6.50.5.
14	Şubat	Belediye seçimleri	1 Şubatta başlayan seçimler 14 Şubata kadar sürmüş olup sayımlara 15 Şubatta başlanmıştır.	H.M., s. 3
14	Şubat	Erzurum mebusu Durak Bey, kimi gazetelerde, Meclisteki konuşmalarının yanlış nakledilmesinden kaynaklanan hatanın düzeltilmesi ve zabıtlara aslına uygun geçmesi için söz aldı.	Durak Bey bir içtimada İstanbul halkının durumunun kötü olduğunu Anadolu halkının hamallık da yapsa bir şekilde geçinebileceğini ama İstanbul halkının rahata alıştığını ifade ettiği sözlerinin yanlış aktarıldığını ve bu nedenle zabıtlarda da düzeltilmesini talep edecektir. Sonuç olarak zabıtların yayımlanmasından önce düzeltebileceğine karar verilmiştir.	ZC, D:1, C:27, İ:192
14	Şubat	Liva Meclisi Umumisinin küşadı münasebetiyle gönderilen telgraf okundu.	Kütahya mutasarrıflığından gelen telgrafa münasip bir cevap yazılmasına karar verildi.	ZC, D:1, C:27, İ:192
14	Şubat	Tokad Belediyesinden gelen telgraf okundu.	Misakı Milli'den inhiraf etmeyeceğine dair Tokad Belediye Reisi ve rüfekasının telgrafına uygun bir cevap yazılmasına karar verildi.	ZC, D:1, C:27, İ:192

G.	Ay	Olay/Mevzuat	Açıklamalar	Kaynak
14	Şubat	Lozan Konferansı'na koşut olarak Vekaletler bünyesinde alt komisyonlar kurulmasına gerek kalmadığı kararlaştırıldı.	"Lozan Konferansı'nda kurulan alt komisyonlara karşılık olmak üzere ilgili vekaletlerde bakanın başkanlığında birer komisyon teşkiline lüzum kalmadığı"	BCA: 30..10.0.0/ 218.473..5.
15	Şubat	Anadolu'daki tarihi eserler hakkında konferans	Maarif Vekaleti Hars Müdürlüğü tarafından verilecek olan Anadolu'daki asari atika hakkında konferansta önemli tarihi eserler hakkında bilgi verileceği duyurulmaktadır.	H.M., s. 3
15	Şubat	"Yüksek Tedrisat Müdürü Şefik Bey"	İlgili müdürlüğe daha önce atanan Şefik Bey ve heyeti göreve başlamışlardır.	H.M., s. 3
15	Şubat	Hıyaneti Vataniye'den çeşitli sürelerle ceza almış olan mahkumlar hakkında kararlar alındı. (Karar No. 345-348)	Hıyaneti Vataniye'den üç sene küreğe mahkum Medineli Hacı Mehmet Efendi ve İmam Mahmud Efendi hakkındaki kararların tasdikine karar verildi. Korkuteli'nden idama mahkum Süleymanoğlu Ali Efe'nin katl suçundan idamı hakkındaki karar kesinleştirildi.	ZC, D:1, C:27, İ:193
15	Şubat	Trakya Mehakiminden Hıyaneti Vataniye'ye dair Sadır Olan hükümler Hakkında Heyeti umumiye Kararı kabul edildi. (Karar No. 349)	Hıyaneti Vataniye Kanunu'nun uygulanmasıyla ilgili düzenlemede, Trakya civarının, Kanunun uygulanmaya başladığı dönemde işgal altında olmasından dolayı, yörede neşredilip edilemediği anlaşılamadığından, Trakya mahkemelerinden hiyaneti vataniyeye dair kararların "keenlemyekün addi" [yokmuş gibi] ile türü ve içeriğine göre adli ve askeri mahkemelerce yeniden görülmesine karar verildi.	ZC, D:1, C:27, İ:193; Düstur, Tertip:3, C:3, s. 14.
16	Şubat	İskan Bankası kurulması hakkında layiha	Habere göre Sıhhiye Vekaletine bağlı olmak üzere, muhacirlerin iskanında çalışacak bir banka kurulması için verilen layiha Sıhhiye Vekaletinden, Nafıa Vekaletine gönderilmiştir.	H.M., s. 3
16	Şubat	Maliye vekaletine müfettiş alımı için ilan verildi.	TBMM Maliye Vekaleti Umuru Umumiyei Maliye Teftiş Heyeti'ne müsabakayla iki müfettiş muavininin alınacağı bildirilmiş ve başvuru için gerekli şartlar ilan edilmiştir.	H.M., s. 3
17	Şubat	Bitlis meşahiyetinden mevrut telgraf Hariciye Vekaleti'ne sevk edildi.	Telgraf, Lord Curzon'ın Lozan Sulh Konferansındaki beyanatı münasebetiyle gönderilmiştir.	ZC, D:1, C:27, İ:194
17	Şubat	Adana'nın işgal devrine dair davalar hakkında kanun layihası ve Adliye Encümeni mazbatası okundu ve müzakere edildi.	Söz konusu layihada asıl olarak işgal zamanında verilen mahkeme kararlarının uygulanıp uygulanmayacağı tartışılmaktadır. Kimi mebuslar uygulanması gerektiğini aksi takdirde uzun zaman önce hak kazanan insanların mağdur olacağını savunurken kimisi işgal döneminde mahkemelerin bağımsız olmadıklarını ve cebren taraflı kararlar alabildiklerini ifade etmektedir.	ZC, D:1, C:27, İ:194
17	Şubat	Sinob mebusu Rıza Vamık Bey'in, Sırbistan'daki ahalii müslimeye dair sualine Hariciye Vekaleti Vekili Rauf Bey'in tahriri cevabı okundu.	Takrirde Sırbistan'daki müslümanların durumunun Lozan görüşmeleri heyetine bildirilmesi talep edilmektedir. Vekil bu talebin yerine getirildiğini söylemiştir.	ZC, D:1, C:27, İ:194

G.	Ay	Olay/Mevzuat	Açıklamalar	Kaynak
17	Şubat	İzmir İktisat Kongresi toplandı.	Kongre'de Mustafa Kemal Paşa bir açılış konuşması yapmış ve konuşmasında Kongre'nin önemini belirtmiştir: "...milletin ve memleketin hayat ve hakiki kurtuluşunu temine vasıta olacak düsturun temel taşlarını ve esaslarını hazırlayıp ortaya koymak suretiyle, tarihte en büyük bir namı ve çok kıymetli bir hatırayı kazanacaktır." Çiftçi, Tüccar, Sanayi ve İşçi temsilcisi grupları halinde çalışan Kongre 4 Mart'ta son toplantısı toplayarak dağılacaktır. Kongrede çok sayıda iktisadi konu görüşülmüş, yabancı sermayeye karşı olunmadığı, milli iktisat amillerinin güçlendirilmesi yönünde çalışmalar olacağı ve Kongre'nin temel olarak hükümete, milli iktisadi aktörlerin tavsiyelerde bulunması için toplandığı ifade edilmiştir. Dikkat çeken bir olay, Kongreye katılan Azerbaycan sefiri İbrahim Abilof'un vefatıdır. Kongrede Latin Harflerine geçme, işçilere verilecek kimi haklar gibi konular da görüşülmüştür. Toplantıların sonunda Misakı İktisadi adı verilen bir ortak dilekler metni kabul edilmiş ve yayınlanmıştır.	TKSK II, s. 25; H.M., s. 1 (19/2/1923),
18	Şubat	Abdulaziz bin Abdurrahman El Faysal Ali Suud'un Yemen Valisi Mahmut Nedim'e Türkiye'ye bağlılığını ve İngilizler aleyhinde olduğunu bildiren mektupları.	Özellikle Yemen ve ve civarından gelen ve Halife'ye bağlılık bildiren telgraf veya mektupların sayısı dikkat çekicidir. Benzer biçimde Hindistan'daki birçok vilayetten Müslüman cemaat ve cemiyetlerinden veya Müslüman halkı temsilen bağlılık bildiren çok sayıda telgraf gelmektedir. Ayrıca Yemen Valisi Mahmut Nedim Bey'e de bağlılık bildiren çok sayıda mektup verilecektir. Mektuplar arasında İmam Yahya, kimi Suud ailesi ileri gelenlerinin ve yöredeki aşiret veya cemaat liderlerinin isimleri dikkat çekmektedir.	BCA: 30..10.0.0/ 260.751..1.; BCA: 30..10.0.0/ 260.751..2. (3/6/1923); BCA: 30..10.0.0/ 260.751..4. (26/7/1923)
19	Şubat	İzmir İktisat Kongresi küşadı münasebetiyle gelen telgraf okundu.	Kongre Reisi Edirne mebusu Kazım Karabekir Paşa'dan mevrut telgraf okundu ve münasip bir cevap yazılmasına karar verildi.	ZC, D:1, C:27, İ:195
19	Şubat	Memurin Muhakemat Tetkik Heyeti için intihab yapıldı.	İntihab sonucunda gereken 15 üyeden 9'u yeter oy alarak seçilmiş, kalan üyelerin seçimi için yapılacak oylama sonraya bırakılmıştır. Seçilen üyeler Abdülkadir Kemali Bey (Kastamonu), Celâl Bey (Genc), Hamdi Bey (Canik), Ahmed Hilmi Bey (Kayseri), Şükrü Bey (Bolu), Hasan Basri Bey (Karesi), Hakkı Hami Bey (Sinob) Beylerdir.	ZC, D:1, C:27, İ:195
19	Şubat	Hıyaneti Vataniye'den çeşitli sürelerle ceza almış olan mahkumlar hakkında kararlar alındı. (Karar No. 350-351)	Hıyaneti Vataniye'den üç sene küreğe mahkum Uşak'ın Ilıca mahallesinden Ali bini İsmail hakkındaki kararın tasdikine karar verildi. Hıyaneti Vataniye'den idama mahkum Kütahyalı Halil bini Mehmed hakkındaki karar da tasdik edilmiştir.	ZC, D:1, C:27, İ:195
19	Şubat	Cinayetle Gıyaben Mahkum Eşhasa Ait Emvalin Sureti İdaresi Hakkında Nizamname yayımlandı. (No: 2290)	Cinayetten gıyaben ceza alan hükümlülerin taşınır ve taşınmaz mallarının idaresi "emvali eytam müdirlerine veya bu vazifeyi ifa eden mükellef memurlara" tevdi edilmiştir.	Düstur, Tertip:3, C:3, s. 210
19	Şubat	Köy cami ve okullarının gelir ve giderlerini gösteren cetveller talep edildi.	Kaza merkezi ile geliri olan köy camileri ve okulların senelik vakıf gelirleriyle görevlilerine ödenen miktarların bir cetvel halinde bildirilmesine karar verildi.	BCA: 51..0.0.0/ 3.26..3.

G.	Ay	Olay/Mevzuat	Açıklamalar	Kaynak
20	Şubat	Şeriye Vekaleti atamaları	Vekalet içerisinde yer değiştirmelerin yapıldığına ilişkin habere göre Şeriye Vekaleti müsteşarı Abdülhalim Efendi başka bir birime (Heyeti İftaiye azalığına) verilirken yerine Eski Balıkesir mebusu Mehdi Efendi getirilmiştir.	H.M., s. 3
20	Şubat	Maarif atamaları	Adana Maarif Müdürlüğüne Mektebi Mülkiye müdür muavini Salih Zeki Bey atandı.	H.M., s. 3
20	Şubat	Ankara Belediye başkanlığı seçimi	Ankara Belediye azaları 19/2/1923 günü toplanarak belediye başkanlığa eski başkan Ali Bey'i seçmişlerdir.	H.M., s. 3
20	Şubat	İktisat Encümeni'nin Çester projesiyle ilgili kararı	İktisat Encümeni 1 Şubat'ta görüşülmeye başlanmış olan Çester projesi antlaşma metnini, 19/2/1923 günü ufak düzeltmelerle kabul etmiş olup Heyeti Umumiye'ye sevk edilmesine karar vermiştir.	H.M., s. 3
20	Şubat	İstanbul Polis Müdüriyeti'nde açığa almalar	İstanbul Polis Müdürlüğü Birinci ve Üçüncü Şube Muavinleri (Şadi ve Haşim efendiler) ile iki müfettiş (Edib ve Vasıf Efendiler) açığa alınmışlardır.	H.M., s. 3
20	Şubat	Müdafaai Milliye Vekaleti'nce açıklanan tahmini malul istatistiği	Tahmini istatistiklere göre toplam savaş malulü sayısı, İtalyan [Trablusgarb] ve Balkan savaşları ile Dünya Savaşı ve Kurtuluş Savaşı toplamında 13260 kişiye ulaşmaktadır.	H.M., s. 3
21	Şubat	Bazı genel meclislerin eğitim kurumlarını kapatması	"Fena bir moda" başlığıyla verilen haberde özellikle gelir yetersizliği nedeniyle kimi (il) genel meclislerin(in) kimi okulları (mektepleri, idadileri, darülmuallimatlar ile darülmualliminleri) kapattıkları belirtilmektedir. Kapatılan okullardan gelen öğrenci mektuplarından örneklerle verilen haberde durumun ilgili vekaletin dikkatine sunulduğu ifade edilmektedir.	H.M., s. 2
21	Şubat	İzmir İktisat Kongresi Reisliğinden bir teşekkür telgrafı yayınlandı.	İktisat Kongresinde ayrı ayrı gruplar halinde toplantılar yapıldığı bildirilmekte olup, farklı yerlerden gelen tebrik telgraflarına cevaben yazılan bir genel teşekkür mektubu yayınlanmaktadır. Kazım Karabekir imzalı teşekkür bildirisinde ayrı ayrı teşekkürün mümkün olmadığı bildirilmekte ve istiklal mücadelesinin iktisadi bir istiklali gerektirdiği ifade edilmektedir.	H.M., s. 2
21	Şubat	Rus Sefiri İktisat Kongresine ziyarette bulundu.	Rus Sefiri Aralof, Kazım Karabekir'e Kongre münasebetiyle ziyarette bulunmuştur.	H.M., s. 3
21	Şubat	Men'i İsrafat Kanunu'nun uygulanması hakkında tebligat	Ankara müddei umumuliğinden yapılan tebligatla belediye, polis ve jandarmaya 1336/1920 tarihli Men'i Müskirat Kanunu'nun uygulanması konusu hatırlatılmakta, gereken ilginin gösterilmesi talep edilmektedir.	H.M., s. 3
21	Şubat	İstanbul için ikinci bir ziraat müdürü atanmıştır.		H.M., s. 3

G.	Ay	Olay/Mevzuat	Açıklamalar	Kaynak
21	Şubat	308 sayılı Evkaf Vekaleti Hidematı Umumiyesinin İfası İçin 20 Kanunuevvel 1338 tarihli Avans Kanun'a Verilmiş Olan Yedi Yüz Elli Bin Liralık Tahsisata İlaveten Dört Yüz Bin Doksan Dokuz Liranın Avans Olarak İtasına Dair Kanun kabul edildi.	Kanunla, Evkaf Vekaletine daha önce verilen ödeneğe ek bir ödeme yapılmıştır.	ZC, D:1, C:27, İ:196
21	Şubat	Lozan Konferansından dönmüş bulunan Hariciye Vekili İsmet Paşa, gizli celsede konferansın safhaları ve inkıta (çekilme) nedenlerine dair bir açıklama yaptı.	Genel olarak Lozan görüşmelerindeki gelişmeleri ve görüşmelerin kesintiye uğramasını açıklayan İsmet Paşa asıl olarak üç temel mesele grubundan söz edecektir. Bunları siyasi meseleler (sınırlar, boğazlar, arazi ve azınlıklar), mali ve iktisadi meseleler (savaş borçları, savaş tazminatı, ülkedeki yabancı sermaye yatırımlarının gelecekteki durumları) ile kapitülasyonlar olarak anlatacaktır. Sonrasında görüşmelerin anlaşmaya varılamaması nedeniyle kesildiğini, orada cereyan eden olayları özetleyecektir.	GCZ, D:1, C:27, İ:196
22	Şubat	Bazı şehir ve kasaba isimlerinin değiştirilmesi	Yozgat, Çapakçur ve Rumkale mahallerinin isimlerinin değiştirilmesi için Dahiliye Vekaletince başlatılan çalışmalarda Maarif Vekaleti'nin mütalaası talep edilmiştir. Maarif Vekaleti Telif ve Tercüme Heyeti tarafından hazırlanan raporda ilgili yörelerin ne zaman kurulduğu, isimlerin anlamları ve Türkiye coğrafyasında aynı adla başka bir yerin anılıp anılmadığı açıklanmaktadır.	H.M., s. 2
22	Şubat	Müdafaai Milliye Vekaleti'nde yeni müdürlük.	"Malulini Gazat" Encümenin'de Müdafaai Milliye Vekaleti bünyesinde savaş malulleri konusunda faaliyet gösterecek birim hakkındaki görüşmeler devam etmiştir. Görüşmelerde daha önce önerilen ismin değiştirilerek "Türkiye Harb Malulini Askeriye İdarei Umumisi" adını alması kabul edilmiştir. Encümen toplanmaya devam edecektir.	H.M., s. 3
22	Şubat	Kütahya ve Adana Türk Ocakları	Kütahya Türk Ocağı'nın seçim yaparak faaliyetlerine başladığı, Adana Türk Ocağının ise tekrar faaliyete geçtiği bildirilmektedir.	H.M., s. 3
22	Şubat	Maliye Vekaleti ve 1339 Avans Kanunu	Maliye Vekaleti 1339/1923 Avans Kanunu layihasını hazırlamıştır.	H.M., s. 3
22	Şubat	Mektebi Kuzatların (Kadı Okulları) Maarif Vekaletine bağlanması	Osmanlı'dan kalma ve şer'i hukuk dersleri veren bu okulların Maarif Vekaleti'ne bağlanmasına Muvazeneyi Maliye Encümeni'nce karar verilmiş, Maarif Vekaleti de bu kurumları 1339 senesi bütçesine idhal edilmiştir.	H.M., s. 3
22	Şubat	Ereğlili Kara Ahmetdoğlu Hakkı'nın bakıyei müddeti cezaiyesinin affına dair Adliye Encümeni mazbatası okundu.	Af için kanuna gerek olmadığına ve affın icrasına karar verildi.	ZC, D:1, C:27, İ:197

G.	Ay	Olay/Mevzuat	Açıklamalar	Kaynak
22	Şubat	Hıyaneti Vataniye'den çeşitli sürelerle ceza almış olan mahkumlar hakkında kararlar alındı. (Karar No. 352-354)	Hıyaneti Vataniye'den üç buçuk sene küreğe mahkum Zeybekoğullarından Ali oğlu Hüseyin hakkındaki kararın refine karar verildi. Hıyaneti Vataniye'den üç sene küreğe mahkum Mercanoğlu Cemil Yaşar ve Destanoğlu Tuzcu Hasan hakkındaki hakkındaki kararların tasadiki kararlaştırıldı.	ZC, D:1, C:27, İ:197
22	Şubat	309 sayılı Müdafaai Milliye Bütçesine Tahsisat İlavesine Dair Kanun kabul edildi.	Kanunla Müdafaai Milliye Vekaleti'ne 3.736.265 lira avans verilmiştir.	ZC, D:1, C:27, İ:197
23	Şubat	Göynük'te yapımı süren zafer abidesi	Göynükte yapılmakta olan Zafer kulesi nedeniyle Göynüklülerin M. Kemal'e çektikleri telgraf yayınlanmıştır. Telgrafta yapılacak saat kulesinin ebatları gibi bilgilerin yanında duyulan minnet ve teşekkür bildirilmektedir.	H.M., s. 2
23	Şubat	"Esaslı bir tanzimat isteyen bir idare" başlıklı köşe yazısı yayınlandı.	Yazıda posta ve telgraf idaresinden söz edilmekte olup bu idarenin sorunları ve yeniden düzenlenmesi gerektiği üzerinde durulmaktadır.	H.M., s. 3
23	Şubat	İstanbul tasfiye muamelatı	İstanbul devairinin muamelatı maliyesini tasfiyeye memur muamelatı tasfiyei hesabat müdürü Tevfik Bey görev mahalline gitmiştir.	H.M., s. 3
23	Şubat	Adli atama yapıldı.	Çok sayıda hakim ve savcının yeri değiştirilmiştir.	H.M., s. 3
23	Şubat	Özel komisyon olarak kurulan malulin ve gazat komisyonunun hazırladığı savaş malulleri ve gazilerle ilgili kanun layihası	Çalışmalarına 1922'de başlayan bu encümen, "Türkiye Harb Malulini Askeriye İdarei Umumisi" adı altında bağımsız bütçesi olan ve Müdafaai Milliye Vekaleti'ne bağlı olacak olan bir idarei umumiye kurulması için kanun layihası hazırlamıştır. Gazilerin yaşam koşullarını rahatlatmak için çalışacak bu "idarenin" "heyeti umumiyesi" Müdafaai Milliye, Evkaf, Maliye, Sıhhiye ve muavenetı İçtimaiye ile Ticaret Odasından seçilen iki ve harp malulleri meyanından hükümetçe seçilen iki üye ve toplamda on iki üyeden oluşacaktır. Ayrıca gaziler iki kısma ayrılacak ve verilecek hizmet bu kısımlara göre değişecektir.	H.M., s. 3
23	Şubat	Yunanistan'daki esirler hakkında	Lozan görüşmeleri ve esirlerin mübadelesi hakkındaki görüşmeler sonucunda serbest bırakılan esirlerin ilk iki kafilesi İzmir'e ineceklerdir.	H.M., s. 3
24	Şubat	Bayezid mebusu Şevket Bey'in takriri Sıhhiye Vekaleti'ne sevk edildi.	Takrir, Bayezid muhacirlerinden Koçhisar kazasında bulunan 150 hanehalkının terfihine dairdir.	ZC, D:1, C:27, İ:198
24	Şubat	Hıyaneti Vataniye'den çeşitli sürelerle ceza almış olan mahkumlar hakkında kararlar alındı. (Karar No. 355-356)	Hıyaneti Vataniye'den on sene küreğe mahkum sabık Muhtar Yürükoğlu Mehmed hakkındaki kararın reddi kararlaştırıldı. Kütahya'da mektep müdür olan Yusuf Hüsnü Bey hakkındaki on beş senelik kürek mahkumiyeti tasdik edildi. Özellikle Yörükoğlu Mehmed hakkındaki kararda, Meclisin siyasi bir Meclis olduğu ama buna rağmen adli kararlar aldığı yönünde itiraz ve eleştiriler gündeme gelmiştir.	ZC, D:1, C:27, İ:198
24	Şubat	Memurin Muhakemat Tetkik Heyeti için yapılan intihab sona erdi.	26 Şubat günü Memurin Muhakematı Tetkik Heyeti Riyasetine Canik mebusu Emin Bey intihab edilmiştir.	ZC, D:1, C:27, İ:198-199.

G.	Ay	Olay/Mevzuat	Açıklamalar	Kaynak
24	Şubat	310 sayılı Büyük Millet Meclisi Bütçesine Tahsisatı Munzamma İtasına Dair Kanun kabul edildi.		ZC, D:1, C:27, İ:198
26	Şubat	Türkiye Harb Malulini Askeriye İdarei Umumisi kuruldu.		H.M., s. 1
26	Şubat	İstanbul Polis Müdüriyeti'ne atama yapıldı.	İstanbul Polis Müdürlüğü Muavinliğine Emniyeti Umumiye Müdür Muavini Vehbi Bey atanmıştır.	H.M., s. 3
26	Şubat	Afgan Sefiri'nin ziyaretleri	Afgan Sefiri Sultan Ahmed Han, 25/2/1923 tarihinde Hariciye Vekili İsmet Paşa'yı ziyaret etmiştir.	H.M., s. 3
26	Şubat	Maarif programında esaslı bir değişiklik yapılması gündeme geldi.	Maarif Vekaletinin, ders programlarının içeriğinde esaslı bir değişikliğe gideceğine dair haberde, her ders için işin uzmanlarına bir anket yapılacağı bildirilmektedir.	H.M., s. 3
26	Şubat	Koçgiri Hadisesinden dercatı muhtelifeye mahkum Haydar ve İzzet beylerle Mustafa ve Yusuf haklarında karar alındı. (Karar No. 357)	Hıyaneti Vataniye'den zanlı bulunan Koçgirili Haydar Naki ve İzzet Beylerle diğer isimlerin idamlarına fakat hafifletici sebepler bulunmasına binaen bu cezanın on beş sene küreğe dönüştürülmesine karar verildi. Ayrıca zanlılar 19 Kanunuevvel 1337 tarihli Af Kanunu kapsamında sayılmışlardır.	ZC, D:1, C:27, İ:199
26	Şubat	Ardahan mebusu Server Bey'in Anadolu'da demiryolları ve limanlar inşa edilmesi için Mister Kenedi ve Çester ile akdedilmiş olan mukavelelerin bir kere de Adliye Encümeni'nde müzakere edilmesine dair takriri kabul edildi.	Söz konusu projenin, İktisat ve Nafıa vekaletleri dışında hukuksal boyutunun ihmal edildiği savunulmakta ve bu nedenle Adliye Encümeni'nde müzakeresi talep edilmektedir.	ZC, D:1, C:27, İ:199
27	Şubat	Fransızlar Antakya ve İskenderun'dan Anadolu'ya seyahati engelliyor.	Antakya'dan İskenderun'a seyahati engelleyen Fransızlar nedeniyle bölgede açlık sıkıntısı başladığı bildirilmetkedir.	H.M., s. 2
27	Şubat	İstanbul İzciler Ocağı kuruldu.	İstanbul İzciler Odası'nın ilk toplantısında "başbuğ" olarak Mustafa Kemal Paşa'yı seçtikleri bildirilmektedir. 2/3/1923 günlü haberde Mustafa Kemal Paşa'nın cevaben yazdığı teşekkür ve kabul telgrafı yayınlanmaktadır.	H.M., s. 2; ABE, C:15, s. 186
27	Şubat	İstanbul defterdarının istifasıyla yeni atamalar yapıldı.	İstanbul defterdarının istifasının kabul edildiği bildirilmektedir. Bunun yanında İstanbul defterdarlığı muavinliğine terfien İstanbul muhasebe mümeyyizi Mustafa Bey, onun yerine de mülga Maliye Nezareti Muhasebei Umumiye mümeyyizliğinden Yusuf Ziya Bey atanmıştır.	H.M., s. 2
27	Şubat	"İstanbul ve Türkiye için sansür"	Habere göre Anadolu'dan İstanbul, Trakya ve yurt dışına (Hariciyeye) gidecek ve İstanbul ve Trakya ile yurt dışından Anadolu'ya gelecek tüm posta, telgraf, kutu vb. şeylere sansür uygulanacaktır. Postaların özellikle sayılan dillerde (Türkçe, Fransızca, İtalyanca, İngilizce, Ermenice, Rumca...) yazılması ve zarfların kapatılmaması gerektiği bildirilmektedir.	H.M., s. 3

G.	Ay	Olay/Mevzuat	Açıklamalar	Kaynak
27	Şubat	Lozan görüşmeleriyle ilgili olarak hudutların belirlenmesi ve gelecekteki strateji hakkında Hariciye Vekili İsmet Paşa gizli celsede konuşma yaptı.	Kesilen görüşmeler sonrasında, barış görüşmeleri hakkında bilgi veren İsmet Paşa sınırlar konusunda "Garbde Meriç olacak. Hudut Şarkta Musul vilâyetine taalluk eden hudut ve Cenubda Fransızlarla Suriye ile" komşu olacaklarını ifade edecek, bunun yanında Düyunu Umumiye ve diğer konular hakkında açıklamada bulunarak sonraki görüşmelerde izlenecek yol hakkında bilgi verecektir.	GCZ, D:1, C:27, İ:200
28	Şubat	311 sayılı 1339 Senesi Birinci Avans Kanunu kabul edildi.	1338 senesi bütçesi Meclisi Alice tamamen tasdik ve tesbit edilmemiş olmasından dolayı senenin geri kalan zamanı için avans gerekmiştir. Meclis görüşmelerinde son iki senedir sürekli avans kanunları çıkmakta olduğu ve Maliye Vekaleti'nin gerektiği gibi çalışmadığı dile getirilmiştir. Bunun yanında zaman açısından da şikayetler bulunmaktadır. Mali yılın son gününde getirilen bu layihanın üzerinde inceleme yapılamadığı ve alelacele olduğu eleştirilmektedir.	ZC, D:1, C:27, İ:201; Düstur, Tertip: 3, C:3 s. 217; H.M., s. 2, (1/3/1923),
28	Şubat	Sulh Heyeti müşavirlerinden Burdur mebusu Veli Bey'in Meclise iltihakı için bir karar ittihaz edilmesine dair takrir kabul edildi.	Takrirde ilgili kişinin diğer delege ve danışmanlar gibi Ankara'ya ve Meclise gelmesi gerekirken ve izin talebi reddedilmişken göreve dönmediğinden kendisinin uyarılması istenmektedir.	ZC, D:1, C:27, İ:201
28	Şubat	İstanbul'da teşkil edilen bir şirket ile İstanbul'a gelecek olan un ve buğdayların Gümrük Resmi hakkındaki kanun teklifinin neden Muvazeneyi Maliye Encümeni'ne uğramadığı hakkında izahat verilmesine dair takrir okundu.	İlgili takrirde İstanbul'da kurulan bir şirketin temsilcilerinin mebuslardan bir kısmını etkileyerek Gümrük Vergisiyle ilgili bir kanunu çıkarttırdıkları ve bundan kâr elde ettikleri savunulmaktadır.	ZC, D:1, C:27, İ:201
1	Mart	"Türkiye Büyük Millet Meclisi Reisi ve Ankara mebusu Gazi Mustafa Kemal Paşa Hazretlerinin Birinci Devre dördüncü içtima senesini açış nutukları" okundu. Ayrıca aynı münasebetle milli orduya Meclis'in saygı, ümit ve minnetarlığının iletilmesine karar verildi. (Karar No. 358)	Konuşmada Meclisin üçüncü toplantı (yasama) yılını tamamladığı belirtilmekte ve bir önceki yıl yapılanların genel bir tablosu çizilmektedir. Dahiliye, Hariciye, Sıhhiye ve diğer bakanlıkların işlev alanlarındaki 1338 yılının faaliyetleri anlatılmaktadır. Nutkunda Mustafa Kemal Paşa idareyle ilgili önemli sorunlardan biri olarak "taksimatı mülkiye"yi vurgulamakta ve düzenleme yapılması için çalışıldığını bildirmektedir. Konuşmanın sonlarında özellikle Misak-ı Milli ve Hakimiyeti Milliye'ye yapılan vurgu dikkat çekicidir. M. Kemal, bu iki dustur aleyhinde olanların hain olduklarını ifade ederek sert bir söylemde bulunmuştur.	ZC, D:1, C:28, İ:1
1	Mart	Divanı Riyaset intihabı yapıldı.	Reisisaniliğe Ali Fuad Paşa, Birinci Reisvekilliğine Erzurum mebusu Hüseyin Avni Bey, İkinci Reisvekilliğine Konya mebusu Musa Kazım Efendi seçildi. Hüseyin Avni Bey, teşekkür konuşmasında şunları söyledi: "Misakı Milli Türk ve Kürd milletinini imanıdır. Misakı Milli milletin imanıdır. Büyük millet Meclisi onu taşır."	ZC, D:1, C:28, İ:1
1	Mart	İspanya Kralı'nın yaveri Ankara'da	İspanya Kralının yaveri Anrik Uzkiyanu (?), kralın hürmetlerini sunmak üzere Mustafa Kemal Paşa'yla görüştü.	H.M., s. 1

G.	Ay	Olay/Mevzuat	Açıklamalar	Kaynak
1	Mart	Malul efrad ve zabitan sayısı	Daha önce tahmini olarak verilen savaş malulü sayısı 14164 olarak tespit edilmiştir.	H.M., s. 3
1	Mart	Darülfünun'da münhal kürsüler	Özellikle Edebiyat ve Hukuk Fakülteleri hocalarının kimi görevlerle şehirden uzakta bulunması nedeniyle kürsülerin müderris eksikliği çektikleri ve bu nedenle kimi sorunlar yaşanıldığı, Şer'iye, Maarif ve Hariciye Vekaletlerinin birkaç gün içerisinde durumla ilgilenecekleri bildirilmektedir.	H.M., s. 3
1	Mart	Türk-Macar Muhadenet (Dostluk) Heyeti	Haberde Budapeşte'de bir Türk-Macar dostluk heyetinin kurulduğu bildirilmektedir.	H.M., s. 3
1	Mart	İzmir limanındaki işgal gemileri	İzmir limanında bulunan müttefik devletlerin savaş gemilerinin geri çekileceği bildirilmektedir.	H.M., s. 3
1	Mart	Veli Bey'in Ankara'ya avdetleri	Sulh Heyeti müşavirlerinden Burdur mebusu Veli Bey'in diğer heyet üyeleri gibi Ankara'ya gelmesi gerekirken İzmir'de bulunması ve izinli olmaması nedeniyle 28/2/1923 tarihli içtimada Mecliste kabul edilen takrir gereği Ankara'ya gelmeleri gerektiği duyurulmaktadır.	H.M., s. 3
1	Mart	İstanbul defterdarlığına atama	İstanbul vilayet defterdarlığına Mülga Maliye Nezareti eski Nakdiye Müdürü Raşid Bey'in atanacağı bildirilmektedir.	H.M., s. 3
1	Mart	Mahsusatı Zatiye Müdürlüğüne atama	İstanbul vilayeti Mahsusatı Zatiye Müdürlüğüne mülga Maliye Nezareti Mahsusatı Zatiye Müdürü muavinlerinde Neşet Bey atanmıştır.	H.M., s. 3
1	Mart	Cemiyeti Umumiyei Belediye	Belediye azalarıyla idare azalarından teşkil edilmekte olan (2/3/1923 H.M., s. 3) Cemiyeti Umumiyei Belediye dün valilik binasında Vali Abdülkadir Bey riyasetinde toplanmış ve bütçeyi görüşmüştür.	H.M., s. 3
1	Mart	Şahsi Hürriyet Kanunu'nun İstanbul'da uygulamaya koyulması hakkında.	Şahsi Hürriyet Kanunu olarak adlandırılan kanun 1923 Şubatı'nda çıkarılan ve Ceza Kanunu'na ilaveler içeren 306 sayılı "Ceza Kanununun birinci Babının Beşinci Faslına Müzeyyel Mevaddı Kanuniye" isimli düzenlemedir. (Birinci dönem boyunca Şahsi Hürriyet Kanunu ya da benzer bir adla başka bir düzenleme çıkmamıştır.) Kanun, kamu görevlilerinin kişilerin temel hak ve özgürlüklerine kısıtlama getiremeyecekleri konusunu düzenlemektedir.	BCA: 30..10.0.0/ 45.286..2.
2	Mart	Divanı Riyaset intihabı yapıldı.	İdare memurları ve katipler seçilmiştir.	ZC, D:1, C:28, İ:2
2	Mart	Üçüncü, dördüncü, beşinci ve altıncı içtimalar hafi (gizli) yapılmış, gizli toplantılar 5 gün boyunca (2-6 Mart) sürmüştür.	5 gün süren gizli toplantıların temel konusu Lozan görüşmeleri olmuştur. Lozan temsilcilerinin de katıldıkları toplantılarda, görüşmelerin seyri, gündeme gelen hassas konular ve Musul, Kürt meselesi, Musul ve Kerkük'teki Arap isyanları gibi konular görüşülmüş, suallere cevap verilmiştir. Antlaşma metni fasıl fasıl görüşülmüştür.	ZC, D:1, C:28, İ:2; GCZ, D:1, C:28, İ:2-6
2	Mart	İstanbul valisi istifa etti.	İstanbul valisi Esad Bey istifa etmiştir. İstifa sebebi gazetece sonradan (3 Mart) vekaletten sorulsa da Vekalet böyle bir belgenin ellerinde olmadığı cevabını vermiştir.	H.M., s. 4

G.	Ay	Olay/Mevzuat	Açıklamalar	Kaynak
2	Mart	Latife Hanım TBMM toplantısına katıldı.	1/3/1923 günkü içtimada (Mustafa Kemal Paşa'nın da nutukta bulunduğu dördüncü yasama yılının - dördüncü mali yıl ya da dördüncü senei içtima olarak anılmakta- ilk toplantısında) Latife Hanım da hazır bulunmuştur. Haberde Latife Hanım'ın mecliste bulunan ilk kadın olduğu ifade edilmekte ve bunun Türk kadınının yüksek mevkiini teyit eden ilk adım olduğu bildirilmektedir.	H.M., s. 4
4	Mart	Afgan Sefiri'nin Sultan Ahmed'in telgrafı	2 Mart 1339 tarihli telgrafta Afgan sefiri TBMM'nin dördüncü içtima yılını kutlamaktadır. Yaptığı "İslamlık" ve bağımsızlık vurgusu dikkat çekmektedir.	H.M., s. 1
4	Mart	İngiliz pasaportları	İngiltere'den bildirilen habere göre İngilizlerin, Türkiye'ye gelirken pasaportlarını vize ettirmeleri gerekmekte ve bu hususta kapitülasyonlardan yararlanamayacakları bildirilmektedir.	H.M., s. 1
4	Mart	Esir mübadelesi hakkında	Yunanistan'dan kısmen gelmeye başlayan esirlerin bir kısmının gelişi son anda durdurulmuştur. Yunan Dışişleri Bakanı Aleksandris (?) ise Pontus Rumlarının tehcirlerine devam edildikçe sivil ve askeri esirlerin salınmayacağını bildirmektedir.	H.M., s. 3
4	Mart	Mustafa Kemal Paşa yabancı muhabirlerle buluştu.	Habere göre Mustafa Kemal Paşa Çankaya'da saat 3 buçukta "başkentte bulunan bütün ecnebi muhabirlerini" ağırlayacaktır.	H.M., s. 3
4	Mart	Turuku Umumiye için ödenek verildi.	Nafıa Vekaleti genel yolların (turuku umumiye) tamiratı için vilayetlere 200.000 lira tevzi etmiştir.	H.M., s. 3
4	Mart	Askeri Hat Komiserliği nakledildi.	Konya'da bulunan Umumi Askeri Hat Komiserliği 1 Mart itibariyle Eskişehir'e nakledilmiştir.	H.M., s. 3
4	Mart	Ankara müftülüğüne intihab	Ankara müftülüğüne Taşpınarlızade Hoca Atıf Efendi intihab edilmiştir.	H.M., s. 3
4	Mart	Eskişehir Belediye Reisliği	Eskişehir Belediye Reisliğine gazeteci olan Hasan Basri Bey seçilmiştir.	H.M., s. 3
4	Mart	İktisat Vekaleti İstatistik Genel Müdürlüğü'ne Cemal Hüsnü Bey atandı.	İktisat Vekaleti İstatistik Genel Müdürlüğüne atanan Cemal Hüsnü Bey göreve başlamıştır.	H.M., s. 3
5	Mart	İstanbul Cemiyeti Umumiyei Belediyesi, Mustafa Kemal Paşa'yı İstanbul hemşehrisi ilan etti.	Saadeddin Ferid Bey'in önerisi ve Mustafa Kemal Paşa'nın da onayıyla Mustafa Kemal Paşa'ya İstanbul hemşehriliği verilmiştir.	H.M., s. 2
5	Mart	"Latin Harflerini Kabul Edemeyiz."	İktisat Kongresi toplantılarında önerilen Latin harflerine geçilmesi önerisi Kongre heyetince değerlendirilerek bu konunun Maarif Vekaleti'ni ilgilendirdiği belirtildi. Kongre başkanı olarak açıklama yapan Kazım Karabekir bu konunun ara ara gündeme geldiğini, aslında mevzunun Avrupa'da doğduğunu ve bazı düşünürlerden de başta destek gördüğünü bildirmektedir. Sonradansa bu desteğin azaldığından bahisle bunu felaket olarak adlandırmaktadır. Benzer felakete Arnavutların ve Azerilerin düştüğünü ifade etmektedir.	H.M., s. 2

G.	Ay	Olay/Mevzuat	Açıklamalar	Kaynak
5	Mart	Çok sayıda adli atama yapıldı.	Aralarında müstağfi hakim ve savcıların da bulunduğu 33 hakim ve savcının yeri değiştirilmiştir.	H.M., s. 3
6	Mart	Lozan görüşmelerini yapmak üzere Heyeti Vekile'ye itimat edildiğine dair takrir kabul edildi.	Söz konusu takrir uzun görüşmeler sonunda kabul edilmiştir. Kimi mebuslar usule uygun davranılmadığı gerekçesiyle oy kullanmamışlar ve bunların zabta geçirilmesini talep etmişlerdir.	GCZ, D:1, C:28, İ:6
6	Mart	İzmir İktisat Kongresinin son celsesi toplandı.	17 Şubat'ta başlayan kongrenin son celsesi toplanmıştır. Kongrede imtiyazlar meselesinden işçilerin durumuna, iktisadi politikalardan Latin harflerine geçilmesine kadar çok sayıda konu görüşülmüştür.	H.M., s. 2, TKSK II, s. 26
6	Mart	Türkiye'de yaşayan İtalyanların kurdukları "Faşist örgüt"	İstanbul'da Majik sinemasında yaptıkları toplantıda Türkiye'de yaşayan İtalyanları kendilerine katılmaya davet eden teşkilat, Türkler'le bir sorunlarını olmadığını ve onları iyi anladıklarını ifade ederek örgüt üyelerini sadece İtalyanca ve Türkçe konuşmaya çağırmışlardır. (Haberde örgüte ilişkin başkaca bilgi bulunmamakla beraber örgüt ismi "Façist" olarak yazılmaktadır.)	H.M., s. 3
6	Mart	Vakıflara ait bütün harcamaların ve vakıf senetlerinin mahalli meclislerce yapılan tasdik işlemi kaldırıldı.	"Evkaf nizamnamesince, Evkaf'a ait bütün sarfiyatın ve vakıf senetlerinin mahalli meclislerce yapılan tasdik işleminin kaldırıldığı."	BCA: 51..0.0.0/3. 26..10.
7	Mart	Maarif Vekaleti'nin yayımlanan tamimi	Maarif Vekaletince yayımlanan tamim çok defa bilimde ve eğitimde modernleşmeye atıf yapmakta ve Osmanlı döneminin uygulamalarını eleştirmektedir. Tamimde, yapılacaklara ilişkin 4 başlık dikkat çekmektedir. İlki darülmuallim okullarıdır. Ülkenin 15 darülmuallimin bölgesine ayrılacağı bildirilmektedir. Bunun yanında orta öğretimin geliştirilmesi, okullardaki dil dersleri ve öğretmenlerin maddi durumlarına ilişkin düzenleme yapılması gibi konularda değişiklik yapılacağına dair açıklamada bulunulmaktadır.	H.M., s. 2
7	Mart	Maarif müfredat programları	Habere göre Maarif Vekaleti gelecek sene için müfredat hazırlamakta olup çok fazla değişiklik içermeyen bir müfredat oluşturmuştur. Sadece sultani mekteplerinde Türkçe ve Fransızca derslerinin kuvvetlendirilmesi tasarlanmaktadır.	H.M., s. 3
7	Mart	Türkiye Çiftçileri Birliği kuruldu.	İzmir İktisat Kongresi'ne katılan ziraat mümessilleri Türkiye Çiftçiler birliği adıyla bir birlik kurdular.	H.M., s. 4
7	Mart	Sadrazamlık makamının kaldırılması üzerine, burada istihdam edilen memurlara ücret verilmeyeceği kararlaştırıldı.		BCA: 30..10.0.0/ 204.395..9.
8	Mart	Tunalı Hilmi'nin İmar Vekaleti Teşkili hakkındaki kanun layihası Layiha Encümeni'ne havale edildi.		ZC, D:1, C:28, İ:7
8	Mart	Diyab Ağa (Dersim) ile arkadaşlarının iki takrirleri Dahiliye ve Nafıa Vekaletleri'ne havale edildi.	Takrirler Dersim'de inzıbat ve asayişin temini hakkındaki temenni takriri ile Elaziz- Dersim ve Erzincan yollarının durumu ile ilgili takrirlerdir.	ZC, D:1, C:28, İ:7

G.	Ay	Olay/Mevzuat	Açıklamalar	Kaynak
8	Mart	Hasan Sıddık Bey'in (Van) Vilayatı Şarkiye muhacirleri hakkındaki takriri Sıhhiye ve muaveneti İçtimaiye Vekaleti'ne gönderildi.	Kimi mebuslar bu takririn okunup tasviben gönderilmesini talep etmişlerdir. Bahsedilen muhacirler arasında açlıktan ölümler olduğunu belirterek, sorunun bir an önce halli için bu tasvibin süreci hızlandıracağını savunmuşlardır.	ZC, D:1, C:28, İ:7
8	Mart	Kastamonu mebusu Abdülkadir Kemali Bey Muhakemat Heyeti azalığından istifa etti.	İstifa etme nedenleri içerisinde ciddi bir meşguliyet vermesi nedeniyle mebusluk görevini yerine getiremeyeceği sayılmaktadır. Öneri olarak da her durumda Şurayı Devlet Teşkilatı'na ihtiyaç olduğu vurgulanmaktadır. Müstefinin yerine, uygulanan usül gereğine göre, önceki seçimde, istifa eden mebustan sonra en çok oy alan Abdülgani Bey seçilmiştir.	ZC, D:1, C:28, İ:7
8	Mart	Memurin Muhakemat Tetkik Encümeninin vazifesinin tesbitine dair Encümen Riyaseti tezkeresi Dahiliye Vekaleti'ne gönderildi.		ZC, D:1, C:28, İ:7
8	Mart	Ardahan mebusu Server Bey'in Meclis içtima salonunda sigara içilmemesine dair takriri reye vazedilmeyerek reddedildi.	Server Bey benzer olarak daha önce de kararlar alındığını, ayrıca bunun bir sağlık sorunu olarak görülmesi gerektiğini savunmuştur.	ZC, D:1, C:28, İ:7
8	Mart	Vilayeti Şarkıye muhacirlerinin dört ay daha askerlikten tecillerine dair takrir, temenni mahiyetinde Müdafaai Milliye Vekaleti'ne gönderildi.		ZC, D:1, C:28, İ:7
8	Mart	Şube reis ve katipleri ile encümen (komisyon) üyelikleri belirlendi.	Mebuslar önce şubelere ayrılmakta sonrasında da komisyonlar oluşturulmaktadır. İçtima yılının encümen üyeleri bu içtimanın zabıt ceridesinde, s.42-43'te verilmektedir.	ZC, D:1, C:28, İ:7
8	Mart	Meclisin dördüncü içtima senesine girmesi münasebetiyle Afganistan Sefiri Sultan Ahmed Han'dan mevrut tebrik telgrafı okundu ve münasip bir cevap yazılmasına karar verildi.	Meclisin dördüncü içtima senesine girmesi münasebetiyle Rusya Şuralar Cumhuriyeti Türkiye Mümessili Aralof Yoldaş'tan gelen tebrikname de aynı gün okunmuştur. Afganistan sefirinden gelen telgraf ayakta alkışlanır ve cevap yazılması talep edilirken Sovyetlerin telgrafında sadece alkış olması dikkat çekmektedir. Afganistan tebrikinde islam vurgusu varken diğerinde anti emperyalizm ve antikapitalizm vurgusu dikkat çekmektedir. BMM'de okunan bir başka telgraf ise Maverayı Kafkas Şuralar Cumhuriyeti Türkiye Mümessili Zeynelof'a aittir.	ZC, D:1, C:28, İ:7
8	Mart	İstanbul Cemiyeti Umumiyei Belediyesinin içtimaı münasebetiyle Meclise şehrin teşekkürat ve ihtiramını bildiren telgrafa dair Dahiliye Vekaleti tezkeresi okundu.		ZC, D:1, C:28, İ:7

G.	Ay	Olay/Mevzuat	Açıklamalar	Kaynak
8	Mart	İktisat Kongresinin vazifesinin hitama erdiğine dair Kongre Reisi Kazım Karabekir Paşa'dan mevrut telgraf okundu.	-	ZC, D:1, C:28, İ:7
8	Mart	Bolu mebusu Dr. Fuad Bey'in Amerika'ya gitmesi için gereken mezuniyetin iki ay uzatılması teklifi kabul edilmedi.	Bolu mebusu Dr. Fuad Bey, Amerika'ya yetim ve öksüzlerin refahını temin etmek için vaki olan davet üzerine gidecektir.	ZC, D:1, C:28, İ:7
8	Mart	312 sayılı Havalii Şarkıye Demiryolları İdaresinin 1339 senesi Bütçe Kanunu; 313 sayılı Meclis Bütçesinin Harcırah Maddesine 60 bin lira İlavesine Dair Kanun ve 314 sayılı Nafia Vekaleti Bütçesine İki Yüz Bin Lira Tahsisat Vaz'ına dair Kanun kabul edildi.	Nafia Vekaleti ve Meclis'e ek tahsisat veren kanunlar ile Havalii Şarkıye Demiryolları İdaresi bütçesini düzenleyen üç kanun kabul edildi.	ZC, D:1, C:28, İ:7
8	Mart	315 sayılı Nisabı Müzakere Kanununun 6'ncı ve 8'inci maddelerini muaddil kanun kabul edildi.	İlgili kanun mebusların alacakları maaşlar ve izinler gibi konuları düzenlemektedir.	ZC, D:1, C:28, İ:7
8	Mart	Bazı mutasarrıfların çalışmalarına izin verildi.	Yozgat eski Mutasarrıfı Eşref'in çalıştırılmasına izin verilirken; Aydın eski Mutasarrıfı Mehmed Ali'nin azil maaşı alabilmesi için izin verildi.	BCA: 30..18.1.1/ 6.52..5.; 30..18.1.1/ 6.48..17
8	Mart	Urfa mutasarrıflığına atama yapıldı.	Urfa Mutasarrıflığı'na İzzet Bey atandı.	BCA: 30..18.1.1/ 6.52..3.
8	Mart	Türkiye'nin Lozan Konferansı ile ilgili anlaşma teklifinin müttefik devletlere gönderildiği bildirildi.		BCA: 30..10.0.0/ 218.473..9.
9	Mart	Rusya Kafkas Cumhuriyetler Birliğinden gelen tebrik telgrafı	Telgraf dördüncü yasama yılına başlanılması sebebiyle Sovyet temsilcisi Aralof imzasıyla gönderilmiştir.	H.M., s.1
9	Mart	Seyrü Sefain İdaresinde reform	Zamanın şartlarının gerisinde kalmış olan idare için yeni bir düzenleme gündeme gelmiştir. 8/3/1923 günü Maliye Encümeninde Müdafaai Milliye Vekaleti Müsteşar Vekili ve Seyrü Sefain İdaresi Genel Müdürünün katıldığı toplantıda bu mesele görüşülmüştür. Buna göre Seyrü Sefain İdaresi "müstakil bir müdüriyet olarak" İcra Vekilleri Riyasetine "rabt edilecek"tir [bağlanacaktır]. İdare meclisi Müdafaai Milliye, Maliye ve İktisat Vekaletlerinden ve İstanbul Ticaret Odasından seçilecek toplan 9 üyeden oluşacaktır.	H.M., s.3
9	Mart	Ali dersler hakkında duyuru	Devam eden ve Ali dersler olarak anılan konferanslara bankacılık konusunda yapılacak yeni bir toplantı daha eklenecektir.	H.M., s.3

G.	Ay	Olay/Mevzuat	Açıklamalar	Kaynak
9	Mart	Ankara'da ilk boks müsabakası	Ankara'da ilk defa yapılacak olan boks müsabakası için yapılan duyuruda İstanbul'dan boksörlerin geleceği ve herkesin müsabakaları izleyebileceği bildirilmektedir.	H.M., s.3
10	Mart	Mülga İstanbul İdaresi'nce alınan iç borçların ödenebilmesi için Bakanlar Kurulu'nun inceleme yapacağı bildirildi.		BCA: 30..10.0.0/ 204.395.. 11.
11	Mart	İzmir İktisat Kongresi Rus basınına yansıdı.	İzmir İktisat Kongresi'nde gündeme gelen Reji inhisarının lağvı hakkındaki tartışmalar Rus matbuatında takdirle karşılanmıştır.	H.M., s.3
11	Mart	Dahiliye Vekaleti Nüfus Genel Müdürlüğü'ne atama yapıldı.	Dahiliye Vekaleti Nüfus Müdüriyeti Umumiyesi'ne Kaymakam Abdülmuttalib Bey atandı.	H.M., s.3
12	Mart	İstanbul Valiliği'ne atama yapıldı.	İstanbul Valiliği'ne Ali Haydar Bey tayin edildi.	BCA: 30..18.1.1/ 6.52..16.
14	Mart	İran'da bulunan Ermeni ve Nasturi'lerin sınırımıza yakın yerlere yerleştirilemediği ve bunların yerleştirilmesi için arazi arandığı Tahran Büyükelçiliği'nce haber verildi.		BCA: 30..10.0.0/ 108.706..3.
15	Mart	Maliye ataması yapıldı.	İzmir defterdarlığına Garb Cephesi defterdarı Faik Bey, Garb Cephesi defterdarlığına ise eski İstanbul defterdarı Kazım Bey atandı.	H.M., s.3
15	Mart	Çok sayıda adli atama yapıldı.	11 mahkemeye hakim ataması yapılmıştır.	H.M., s.3
15	Mart	Derslere girmeyen öğretmenler hakkında tamim yayımlandı.	Maarif Vekaleti, umum maarif müdürlüklerine gönderdiği tamimde mazeretsiz olarak derslere devam etmeyen öğretmenlere kıstelyevm [maaş kesintisi] uygulanmasını, "icrası müsamaha edildiğinde" ise okul müdürlerinin sorumlu olacağını bildirmektedir.	H.M., s.3
15	Mart	Bolu Maarif Müdürlüğü'ne atama yapıldı.	Bolu maarif müdürlüğüne Ankara maarif müdürü Talat Bey atandı.	H.M., s.3
15	Mart	Polis müdürlüklerine atamalar yapıldı.	İstanbul polis müdürlüğü ikinci ve üçüncü şube müdürlüklerine Edhem ve Ragıp Beyler atandı. Ayrıca İzmit, Samsun, ve Diyarbakır polis müdürlüklerine Nail, Nureddin ve Nazmi Beyler atandı.	H.M., s.3
15	Mart	Yunanistan esir mübadelesini tekrar başlatmaya karar verdi.	Yunanistan işgal devletlerinin de araya girmesiyle esir takasını tekrar başlatacağını bildirmiştir. Yunanistan'ın daha önce esirleri iade etmeyeceğini bildirmesi üzerine işgal devletleri araya girmişti. Esirlerin değişimine 17 Mart'ta yeniden başlanacağı bildirildi.	H.M., s.4; BCA: 30..10.0.0/ 55.363..5.
15	Mart	"Yozgad mı Bozok mu?"	"Yozgad sancağı merkezi olan Yozgad yine aynı isimle yad olunmak üzere, livanın unvanı resmiyesi Bozok sancağı ismiyesine karar verilmiştir."	H.M., s.4

G.	Ay	Olay/Mevzuat	Açıklamalar	Kaynak
16	Mart	Dahiliye ve Adliye atamaları yapıldı.	Alanya birinci sınıf müfettişliğine Mülga Dahiliye Nezareti Alanya müfettişlerinden Vasfi Bey atanmıştır. Adliye Vekaleti müdür ve müdür yardımcılıklarına çok sayıda atama yapılmıştır. Atama yapılan müdürlüklerin içinde İhsaiyat [İstatistik], Umuru Cezaiye, Umuru Zatiye gibi merkez birimleri bulunmaktadır.	H.M., s.3
16	Mart	Samsun Elektrik imtiyazı hakkında	Samsun elektrik imtiyazı için depozito olarak Samsun mebusu Şükrü Bey, Nafıa Vekaleti'ne Bankı Osmani'ye üç bin lira tevdi etmiştir.	H.M., s.3
18	Mart	İstiklal Madalyasiyle Taltife Kespi İstihkak Edenlerin Sureti İnhası Hakkında Nizamname yayımlandı. (No. 2358)	Nizamname, istiklal madalyasıyla taltifleri icap edenlere verilecek madalyanın türünü ve verme usulünü düzenlemektedir.	Düstur, Tertip:3, C:4, s. 5
18	Mart	Elyevm Ciheti Askeriyece de Tatbik Edilmekte Olan Mülkiye Harcırah Nizamnamesine Müzeyyel Maddei Nizamiye yayımlandı (No. 2361)	Nizamname, askerler için uygulanan mülkiye harcırah nizamnamesine ek madde getirmektedir. Maddeye göre savaşta ya da görev esnasında yaralanarak malul kalanlardan memleketlerine gönderilenler ve tedavi görenlere gidecekleri mahallere ve vazifeleri başına kadar harcırah verilmesi öngörülmektedir.	Düstur, Tertip:3, C:4, s. 9
18	Mart	"Memurinin devam saatleri"	Heyeti Vekile tarafından memurların mesai saatleri belirlenmiştir. Buna göre memurlar 9.00-12.00 ve 13.30-17.30 aralarında iş başında bulunmak zorundadır.	H.M., s.3
18	Mart	Edirne Defterdarlığı'na atama yapıldı.	Edirne defterdarı azledilerek yerine Samsun eski defterdarı Avni Bey atanmıştır.	H.M., s.3
18	Mart	Adliye ataması yapıldı.	Üçüncü sınıf Adliye Müfettişliğine İzmir ceza hakimi Ferid Bey atanmıştır.	H.M., s.3
18	Mart	İzmir körfezi vapur imtiyazı	İzmir Körfezi vapur işletme imtiyazı sona ermiş olup yeniden imtiyaz verilecektir. Gazetede bu imtiyaza başvurmak isteyen şirketlerin 15 Mayıs'a kadar gerekli belgeleri düzenlemesi gerektiği ilan edilmektedir.	H.M., s.3
18	Mart	Isparta ve Yeniborlu'da çırak mektepleri	Isparta ve Yeniborlu'da çırak mekteplerinin açıldığı bildirilmektedir. Ertesi günkü gazetede Isparta'daki okula "90 küsur" diğerine 120 öğrencinini kayıt yaptırdığı ve halkın büyük rağbet gösterdiği, başka şehirlerde de bu okullardan kurulabileceği bildirilmektedir.	H.M., s.3
18	Mart	İstiklal madalyasıyla mükafatlandırılmaları gerekenlere madalya verilme şekline ait tüzük kabul edildi.		BCA: 30..18.1.1/ 7.12..19.
19	Mart	Dahiliye Vekaleti ataması yapıldı.	Dahiliye Vekaleti Hapishane ve Mebanı Emiriyye müdürlüğüne mülga Dahiliye Nezareti'nin Hapishane Müdüriyeti eski genel müdürü atandı.	H.M., s.3
19	Mart	Adli atama yapıldı.	Farklı il ve ilçe mahkemelerine 17 hakim ve savcı atanmıştır.	H.M., s.3
19	Mart	Veremle Mücadele Heyetinin Toplantısı	İzmir'de Veremle Mücadele Heyeti Toplantısında ilde büyük bir senatoryum inşa edilmesine karar verilmiştir.	H.M., s.3

G.	Ay	Olay/Mevzuat	Açıklamalar	Kaynak
19	Mart	Mustafa Kemal Paşa ve arkadaşlarına suikast yapılacağı ve Makedonya ile Bulgaristan'daki komünist faaliyetler hakkında istihbarat alındı.	Çerkez Ethem ve arkadaşlarının Kemal, Fevzi, İsmet ve Refet paşalara suikasti, Batı Trakya ve Makedonya'da komünist faaliyetinin endişe verici bir hal aldığı ve Bulgaristan hakkında istihbarat alındı.	BCA: 30..10.0.0/ 54.357..3.
19	Mart	Özel Fransız okullarının teftişi hakkında Fransa'nın vermiş olduğu muhtıra hakkında Maarif Vekaleti'nce rapor düzenlendi.	Özel Fransız okullarının Türk müfettişleri tarafından teftiş edilmesi üzerine Fransa'nın vermiş olduğu muhtıra hakkında Maarif Vekaleti'nce rapor düzenlendi.	BCA: 30..10.0.0/ 143.21..3.
20	Mart	Esir mübadelesi hakkında	Yunanistan'ın serbest bırakmaya karar verdiği esirler hakkında yöreden 4 bin esirin hareket ettiği bildirilmektedir.	H.M., s.3
20	Mart	İzmirde cadde ve bulvar düzenlemeleri	Savaş sonrası İzmir'in yeniden düzenlenmesi ve bu yolla ticaretin de kolaylaştırılması amacıyla yeni cadde ve bulvarların projelendirilmeye başlandığı bildirilmektedir.	H.M., s.3
20	Mart	Sovyetler ve Türkiye arasında ticaret antlaşması yapılması gündeme geldi.	Haberde Sovyetler Cumhuriyeti ile Türkiye arasında serbest ticaret öngören bir düzenleme yapılacağının işaretleri verilmektedir. İstanbul'daki Rusya ticaret temsilciliğinin açıklamasına göre böylece Türklerin Rusya'yla serbestçe ithalatta bulunabilecekleri bildirilmektedir.	H.M., s.4
20	Mart	İki mutasarrıfın yeniden istihdamları uygun bulundu.	Lazistan Mutasarrıfı Esad'ın Lazistan (Rize)'da, Giresun eski Mutasarrıfı Fatih'in Kırşehir Mutasarrıflığı'nda yeniden çalıştırılmalarına karar verildi.	BCA: 30..18.1.1/ 7.13..8.
20	Mart	Bursa Valiliği'ne atama yapıldı.	Bursa Valiliği'ne, Kütahya Mutasarrıfı Hilmi tayin edildi.	BCA: 30..18.1.1/ 7.13..6.
21	Mart	Türkiye'de bir Fransız uçağı düştü.	"Bir Fransız uçağının sınırımız içinde düşmesi ve bu uçağı almaya gelen 10 kişinin askerlerimize ateş açması üzerine bu olayın tarafımızdan protesto edilmesi."	BCA: 30..10.0.0/ 262.764.. 12.
21	Mart	Maraş mebusu Hasib Bey'in İzmir yangını hakkındaki şaiyaya dair sual takriri Hariciye Vekaleti'ne havale edildi.	İzmir yangını, 1922'de çıkan ve dört gün süren, İzmir merkezinde büyük hasara neden olan yangındır.	ZC, D:1, C:28, İ:8
21	Mart	Elcezire İstiklal Mahkemesi Heyeti'nin Urfa'ya muvasalat ettiğine dair Heyeti Vekile Riyaseti tezkeresi okundu.	22 Ocak'ta kurulan ama üye seçimi uzayan Elcezire İstiklal Mahkemesi Heyeti görev bölgesine 7 Mart'ta ulaşacak ve 9 Mart'ta Diyarbakır'da olacaktır.	ZC, D:1, C:28, İ:8
21	Mart	Çekirge itlafı için İktisat Vekaleti'ne 30 bin lira itasına dair temenni takriri Heyeti Vekile Riyaseti'ne gönderildi.	Mardin mebusu Necib Bey ve arkadaşlarının takrirleridir.	ZC, D:1, C:28, İ:8

G.	Ay	Olay/Mevzuat	Açıklamalar	Kaynak
21	Mart	Memurin Muhakemat Tetkik Heyeti'ne boş bir üyelik için önceki seçimi takiben Mardin mebusu Esad Bey seçildi.	Usul gereği en çok oy alan sıradaki aday seçilmektedir.	ZC, D:1, C:28, İ:8
21	Mart	Ardahan'ın seneyi devriyei istihlası münasebetiyle yapılan kutlamaya dair Ardahan'dan gelen telgraf okundu ve münasip bir cevap yazılmasına karar verildi.		ZC, D:1, C:28, İ:8
21	Mart	Daha önce görüşülen Ceza Kanununun kimi maddelerinin, kavanini harbiyeyi iptal edip etmeyeceğine dair Kazım Paşa tarafından beyanat verilerek konu müzakere edildi.	İlgili maddeler hürriyet ve masuniyeti şahsiye hakkındadır. Söz konusu mesele Ceza Kanunu'nda yapılan değişiklikle ilgilidir. Düzenlemede herhangi sivil veya askeri personelin hangi rütbede olursa olsun bir kişinin "hürriyeti şahsiye veya hukuku tabiiye" müdahale etmesi mümkün değildir denmekte ve bu kanuna aykırı olan diğer kanun ve düzenlemelerin mülga olduğu belirtilmektedir. Bu düzenlemeyle ilgili olarak Kazım Paşa tarafından İcra Vekilleri Heyeti'ne konunun askeri işler için de geçerli olup olmadığı sorulacak ama Heyetten net bir cevap gelmeyecektir. Konu böylece Meclis'e taşınacaktır. Müzakereler sonrasında askeriyenin güvenliği gibi konularda söz konusu düzenlemeye uyulamayacağı ama bunun askeriye ve harbiye düzenlemelerini zaten ilga etmemiş olduğu karara bağlanacaktır.	ZC, D:1, C:28, İ:8
21	Mart	Hıyaneti Vataniye'den çeşitli sürelerle ceza almış olan mahkumlar hakkında kararlar alındı. (Karar No. 359, 360, 362)	Hıyaneti Vataniye'den idama mahkum Siverekli Süleymanoğlu Cemil hakkındaki hükmün tasdikine, Hıyaneti Vataniye'den üç sene küreğe mahkum Eskişehirli Urkuş kadın hakkındaki kararın refine, ahz ve gasp fiilinden üç sene küreğe mahkum Trabzonlu Mehmedoğlu Ali'nin cezasının affına karar verildi.	ZC, D:1, C:28, İ:8
21	Mart	Bâlâ kazası ahalisinden alınan yetmiş beş devenin, sahiplerine iadesine dair İstida Encümeni mazbatası okundu ve iadesi kabul edildi.		ZC, D:1, C:28, İ:8
21	Mart	Kangırı mebusu Neşet Bey'in Belediye Reisi hakkında sualine Dahiliye Vekili Ali Fethi Bey tahriren cevap verdi.	İlgili sual takriri Kangırı'da hem Belediye Başkanı hem de İl Genel Meclisi başkanı seçilen kişinin bu görevlerinin ıskatı hakkında kararla ilgilidir. Dahiliye Vekaleti gerekçesinde İdarei Umumiyei Vilayat Kanununun kimlerin genel meclise üye olamayacağını düzenleyen 106. maddesine dayanmaktadır. Maddede "memurini devlet ve vilayet"in Umumi Meclise seçilemeyeceği düzenlenmiştir. Bu çerçevede Belediye de Türkiye idare sisteminde "memurini devlet ve vilayet"in içinde kalmaktadır denerek iki görevin bir arada olamayacağı açıklanmıştır.	ZC, D:1, C:28, İ:8
21	Mart	Rifat Bey'in (Tokad) "vebayı bakari" hakkında sualine İktisat Vekaleti Vekili Fevzi Bey tahriren cevap verdi.	İlgili takrirde Tokat civarında hayvanlarda görülen veba hakkında herhangi bir faaliyette bulunulup bulunulmadığı sorulmaktadır. Cevapta bu sorunun halledildiği ve hastalığın önünün alındığı belirtilmektedir.	ZC, D:1, C:28, İ:8

G.	Ay	Olay/Mevzuat	Açıklamalar	Kaynak
22	Mart	İsmail Subhi Bey'in (Burdur) Memaliki Ecnebiyeye gidip sonra İstanbul'a avdet etmekte olan gayrimüslimler hakkındaki sualine Dahiliye Vekaleti Vekili Ali Fethi Bey tahriren cevap verdi.	İlgili sual takririnde söz konusu gayrimüslimlerin geri dönüşünde bir sorun olup olmadığı ve bununla ilgili nasıl tedbirler alındığı sorulmaktadır. Tahriri cevapta söz konusu kişilerin geldikleri yerlere iade edildiği ve bir kısmının geldikleri kaçak vasıtalarda yakalanarak geri gönderildiği ifade edilmektedir.	ZC, D:1, C:28, İ:9
22	Mart	Tokad mebusu Rifat Bey'in çiçek hastalığı hakkında sualine Sıhhiye Vekili Dr. Rıza Nur Bey tahriren cevap verdi.	İlgili takrir Tokat'ta yayılan çiçek hastalığına karşı alınan önlemleri sormaktadır. Tahriri cevapta müdahalenin ve aşılamanın yapıldığı belirtilmektedir.	ZC, D:1, C:28, İ:9
22	Mart	Mustafa Kemal Paşa'nın Amerikan Kongresinde tutanaklara geçirilen beyanatı ["Amerikan milletine hitabesi"] ve mülakatı	Habere göre Amerikan Senatosunda Mustafa Kemal Paşa'nın bir beyannamesi ve demecinin tutanaklara girilmesi talep edilmiştir. Aslında ilgili beyanname 23 Ocak tarihlidir. 26 Ocakta mülakatın tamamı ABD 67. Kongre 4. Oturum toplantı tutanakları zaptına geçirilmiştir. Hitabede daha önce özgürlükleri için savaşan Amerikan halkına benzer şekilde dünyanın diğer tarafında özgürlük için savaşan bir millet bulunduğu ifade edilmekte, "Hürriyet ve bağımsızlık uğrunda harp eden ve tıpkı sizler gibi dünyada ilerleme ve adalet etkeni olmak için samimi bir surette mücadelede bulunan Türk halkına kalbinizi açık bulundurunuz." denmektedir. (Kimi kaynaklarda 26 Ocak kimilerinde 26 Şubat olarak tarihlenen kongre zabtının, A.B.E., C:15'teki tarihi esas alınmıştır.)	H.M., s.1; A.B.E., C:15, s. 19
22	Mart	"Fransaya giden Türk hekimleri"	Masrafları Fransa tarafından karşılanmak üzere Fransa'ya 6 Türk hekimin eğitim amaçlı gideceği bildirilmektedir.	H.M., s.3
22	Mart	"Nevahi Kanunu" görüşülmeye devam edildi.	1921'den beri görüşülmeye devam edilen tasarının, nahiyelerde tapu kaydı tutulması ile ilgili maddeleri görüşülmeye başlansa da ilgili mazbata muharriri Meclis'te bulunmadığından ilgili maddeler tekrar görüşülmek üzere encümene gönderildi.	ZC, D:1, C:28, İ:9
23	Mart	"Memlekette atılacak büyük bir adım"	Habere göre Amerikalı Mr. Kenedi ile İktisat Vekaleti arasında tarım araçlarının temini konusunda bir anlaşma yapılacaktır.	H.M., s.3
24	Mart	Hıyaneti Vataniye'den çeşitli sürelerle ceza almış olan mahkumlar hakkında kararlar alındı. (Karar No. 363, 364)	Meni müskirat kanununa tevfikan mahkum Niğdeli Halil İbrahim'in ve Sirkat fiilinden üç buçuk sene küreğe mahkûm Ali Sırrı bin Hilmi'nin aflarına karar verildi.	ZC, D:1, C:28, İ:10
24	Mart	Mister Kenedi ile akdedilen Alâtı ziraiye mukavelenamesine dair suale İktisat Vekaleti Vekili Mahmud Esad Bey cevap verdi.	Soru daha açıklanmamış olan mukavelenin içeriğine ilişkindir. Vekilin cevabına göre söz konusu mukavele zirai aletlerin alımıyla ilişkili olup ülkede eksik olan demirci ve makinist gereksinimini karşılamak üzere imzalanmıştır. Ankara ve Adana'da kurulan makinistlik okullarının yanında bu uygulamalarla yeni atölyeler kurulacak ve gerekli eleman temin edilecektir. Kısa zamanda iki bin ila üç bin ustanın yetişe-	ZC, D:1, C:28, İ:10

G.	Ay	Olay/Mevzuat	Açıklamalar	Kaynak
			ceği öngörülmektedir. Müzakere sırasında başka bir sual takririne de cevap verilmiştir. Kayseri mebusu Osman Zeki Bey'in bu konuda kimi usulsüzlüklerin döndüğü ve para alındığını ima etmesi nedeniyle tartışma büyümüş ve Vekil gerekirse istifa edeceğini, ama aynı davranışı ispat edemezse mebustan talep edeceğini dile getirmiştir.	
24	Mart	Gizli celselerde görüşülenlerin basına ve dışarıya kolaylıkla sızması konusu, BMM gizli oturumunda ele alındı.	Konuyu tartışmaya açan Hüseyin Avni Bey (Erzurum), durumun ya kendi diline hakim olamamak ya da casusluk olduğunu, böyle insanların da istifalarının gerektiğini dile getirmiştir. Tartışmalardan gizli oturumdaki konuşmaların Times ve Tan gazetelerinde çıktığı anlaşılmaktadır. Görüşmelerin devamında katipler geçici olarak dışarı çıkarılmıştır.	GCZ, D:1, C:28, İ:10
24	Mart	Men'i Müskirat Kanununun barış imzalanana dek İstanbul'da uygulanmaması konusu gizli celsede müzakere edildi.	Söz konusu kanunun işgal nedeniyle uygulanması için gereken kolluk kuvveti bulunmadığından söz konusu kanunun İstanbul'da uygulanmasının barış imzalanana kadar ertelenmesi talep edilmiştir. Hükümet tarafından yapılan bu öneri uzun tartışmalar sonunda kabul edilecek ve kanunun uygulanması sonraya bırakılacaktır.	GCZ, D:1, C:28, İ:10
24	Mart	Hilafet makamına mahsus olmak üzere kabul edilen sancağa itiraz edildi.	Bakanlar Kurulu tarafından hilafet makamına mahsus olmak üzere kabul edilen sancağa, kanunsuz olması sebebiyle Trabzon mebusu Ali Şükrü Bey itiraz etti.	BCA: 30..10.0.0/ 199.357..2.
25	Mart	Yunanistan'dan gelen esirler hakkında	Sıhhiye ve muavenet İçtimaiye Vekaleti'nin açıklamasına göre son haftada Yuanistan'dan toplamda 2717 esir gelmiştir. Bu tarihten sonra düzenli olarak gelen esirler bildirilmeye başlanacaktır.	H.M., s.3
25	Mart	İzmir'de yangın	İzmir'de bulunan Amerikan konsolosluğunda çıkan yangın sonucu bina kullanılamaz hale gelmiştir. Yangının banyo sobasından çıktığı bildirilmektedir.	H.M., s.4
25	Mart	İzmir'de Veremle Mücadele Cemiyeti	İzmir'de bulunan Veremle Mücadele Cemiyeti Heyeti Umumiyesi'ne Kazım Karabekir Paşa da girmiştir. Cemiyet sadece İzmir'de değil ülkenin geri kalanında da faaliyet göstereceğini ve dünya genelinde bu işle uğraşanlarla birlikte hareket edeceğini bildirmektedir.	H.M., s.4
27	Mart	Türkiye Seyr-i Sefain İdaresi İdare Meclisi üyeliklerine atama yapıldı.	Ömer Lütfi, Mahmud Selahaddin, Hamid ve İlhami Nafiz Beyler tayin edilmiştir.	BCA: 30..18.1.1/ 7.13..20.
27	Mart	Samsun'un elektrik, su ve tramvay işletmesi hizmetlerinin tesisi için 60 yıl süreyle Samsun Belediyesi'ne imtiyaz verilmesi kararlaştırıldı.		BCA: 30..18.1.1/ 7.13..11.; 30..10.0.0/ 157.102..1. (8/4/1923)
27	Mart	Son zamanlarda idarenin çok zorlaştığı ve içki yasağı hakkındaki kanunun uygulanması için ayrı bir teşkilata ihtiyaç duyulduğu.	Men'i müskirat Kanunu'nun uygulanmasıyla ilgili sıkıntılar yıl boyunca gözlenmektedir. Başta kolluk kuvvetlerinin yetersiz kalması ve işgal altındaki yerler kanunun uygulanmasını zorlaştırmaktadır.	BCA: 30..10.0.0/ 204.396.. 25.

G.	Ay	Olay/Mevzuat	Açıklamalar	Kaynak
27	Mart	İç istikraz karşılığı olarak Osmanlı Bankası'na emanet bırakılan 446 000 altın liranın Anadolu'ya nakli ve karşılığında borçların ödenmesi kararlaştırıldı.		BCA: 30..18.1.1/ 7.13..17.
28	Mart	316 sayılı Evkaf Vekaleti'nin 1339 senesi üç aylık muvakkat Bütçe Kanunu kabul edildi.	Kanunla Evkaf Vekaleti'ne Mart-Mayıs dönemi için 500 bin liranın "avans olarak sarfı" mümkün kılındı.	ZC, D:1, C:28, İ:12
28	Mart	317 sayılı Memaliki Mustahlasada İşgal Müddetince Tekevvün Eden Her Türlü Deavi ve Muamelatı Şer'iye ve Nizamiye ile Sadır Olan Hükümler Hakkında Yapılacak Muameleye Dair Kanun kabul edildi.	İşgal altında kalan yerlerde işgal süresince uygulanan her türlü hukuki karara dair yapılacak işlemleri düzenlemektedir. Adana'nın işgali döneminde görülmekte olan veya sonuçlanan davalar için yeniden bir düzenleme talep edilmesiyle hazırlanan layiha bu kanuna dönüşecektir. İşgal döneminde sürmekte olan hukuki, cezai ve ticari davaların ve diğer kararların durumlarında düzenleme getirilmekte, bunların sonlandırıp uygulanmasında süre şartları gibi kimi şartlar bu kanunla düzenlenmektedir. Düzenlemeyle işgal döneminin tüm davaları için yeni usul şartları getirilmiş olmakta ve bu kanundan itibaren normal seyirlerine devam edileceği anlaşılmaktadır.	ZC, D:1, C:28, İ:12
28	Mart	Tedrisatı İptidaiye Kararnamesinin 15. maddesinin tadiline dair kanun layihası müzakere edildi.	İlgili madde ilk öğretim kararnamesinin ödenecek ücretle ilgili maddesini düzenlemektedir. Düzenleme, masarifi mecbure adı altında ahaliden alınan eğitim vergisinin kaldırılmasını öngörmektedir. Kimi önerilerde bunun yerel halktan karşılanması istenmekte, kimilerinde ise ailelerden karşılanması uygun bulunmaktadır. Tartışmalar sonucunda ilgili encümenlere havalesine karar verilmiştir. Düzenleme ancak 8/4/1339'da kapsamı genişletilerek yasalaşacaktır.	ZC, D:1, C:28, İ:12
28	Mart	İzmir'deki esirlere ziyaret yapıldı.	Memuran İzmir'de bulunan Dahiliye Vekaleti Müsteşarı Münir, Vali Abdülhalik, Saruhan mebusu Necati ve belediye başkanı Şükrü beyler esirlerin bulunduğu misafirhaneyi ziyaret ederek esirlerle görüşmüşlerdir. Heyete Amerikan Şark-ı Karib (Yakındoğu) Muavenet Cemiyeti Genel Müdürü Mösyö Çenvit de katılmış ve esirlerin iyi ağırlandığını memnuniyetle dile getirmiştir.	H.M., s.3
28	Mart	"Tarih üzerinde tetkikat"	Gelecek Salı günü Maarif Vekaleti, Sultaniler ve Muallim mektepleri öğretmenlerine tarih eğitimiyle ilgili bir seminer düzenleyecektir. Konular arasında tarih eğitimi nedir, nasıl olmalıdır, beynelmilel tarih, mali tarih gibi konular dikkat çekmektedir.	H.M., s.3
29	Mart	Trabzon mebusu Ali Şükrü Bey'in gaybubeti müzakere edildi.	İlgili müzakerede Ali Şükrü Bey'in 27/3/1923'ten beri ikametinde bulunmadığı ve bunun adi bir suçla ilgili olan bir hadise olabileceği gibi siyasi bir meseleyle de ilgili olabileceği ifade edilmektedir. Müzakerede İcra Vekilleri Heyeti'nden bir açıklama talep edilip bu konuda masum olduklarını ifade etmeleri istendi. 31/3/1923 günü de Lazistan mebusu Necati Bey tarafından bir takrir verilerek hükümetin olaya ilişkin bir	ZC, D:1, C:28, İ:13-14; H.M., s.1 (30.03. 1923)

G.	Ay	Olay/Mevzuat	Açıklamalar	Kaynak
			açıklama yapması talep edilecektir. (Ali Şükrü Bey Trabzon mebusu olup "İkinci Grup"un önde gelen isimlerindendir. Ankara'da Tan Gazetesi'ni çıkaran mebus Mustafa Kemal Paşa'nın muhafızı olan Topal Osman Ağa tarafından öldürülmüştür.)	
29	Mart	Balıkesir Hapisanesi Müdürü Ahmed Efendi ile rüfekası hakkında divanı harbçe verilen hükmün ref'iyle evrakın Adliye Vekaleti'ne tevdiine dair İstida Encümeni mazbatası okundu ve kısmen kabul edildi.		ZC, D:1, C:28, İ:13
29	Mart	Biladı Meşguleden Olan İstanbuldan Firar ve Tegayyüp Eden Eşhasın Emvali Metrukeleri Hakkında Talimatname yayımlandı. (No. 2391)	Düzenlemede İstanbul'un da işgal edilmiş yörelerden olduğu ve bu nedenle firar etmiş olanların taşınır ve taşınmaz malları hakkında da Emvali Metruke Kanunu'nun uygulanacağı belirtilmektedir.	Düstur, Tertip:3, C:4, s. 13
29	Mart	Banki Osmani direktörü Çankaya'ya ziyarette bulundu.	25/3/1923 günlü H.M.'de Banki Osmani Direktörü Mösyö Setağ'ın(?) İktisat Vekaleti'ni (24 Mart'ta) ziyaret ettiği bildirilmektedir. 25 Mart günü de Hariciye ve Maliye Vekilleri İsmet Paşa ve Hasan Fehmi Bey'le görüştüğü haber yapılacaktır. Ayrıca 28 Mart 1923 günü Maliye Vekili Hasan Fehmi Beyle Banki Osmani direktörünün Çankaya'ya ziyarette bulundukları bildirilecektir. Ayın sonundaysa Banki Osmani'nin imtiyazının 1925'te dolacağı, Direktör'ün sözleşmenin yenilenmesi için ziyaretlerde bulunmakta olduğu anlaşılacaktır.	H.M., s.3; H.M., s.3, (25/3/1923); H.M., s.3, (30/3/1923)
29	Mart	Çanakkale Meclisi Umumisi tarafından yurtdışına talebe gönderilmesine karar verildi.	Habere göre Çanakkale livası Meclisi Umumisi iki öğrencinin yurt dışında ziraat eğitimi görmesi için gönderilmesine karar verdi.	H.M., s.3
29	Mart	Kimi uluslararası kongrelerde alınan kararlara Türkiye'nin de katılıp katılmayacağı hususunun TBMM'ye arzına karar verildi.	Söz konusu kongrelerden biri 1908 yılında Lizbon'da düzenlenen telgraf kongresi, diğeri 1920'de de Madrit'te düzenlenen posta kongresidir.	BCA: 30..18.1.1/ 7.14..18.
29	Mart	Borasit madeni hissesinin satılması hakkında karar alındı.	Balıkesir'in Fart nahiyesinin Sultançayırı köyünde bulunan borasit madeninin % 10 hissesinin satılmasına izin verilmesi kararlaştırılmıştır.	BCA: 30..18.1.1/ 7.14..15.
30	Mart	Banki Osmani'nin imtiyazı 1925'te bitecek.	Son günlerde Osmanlı Bankasıyla hükümet arasında yapılan görüşmelerin nedeni bu haberde bildirilmekte olup asıl meselenin 1925'te bitecek olan Osmanlı Bankası İmtiyazı olduğu anlaşılmaktadır. İmtiyazın yenilenebilmesi (tecdidi) için hükümetin, personelin ve yönetimin Genel Müdürlüğün Türkiye tebaasından olması, Osmani, Şahane gibi sözlerin kullanılmaması, kalem müdürlüklerine Türklerin atanması gibi bazı şartlar öne sürmekte olduğu bildirilmekte, imtiyaz yenileme görüşmelerinin çetin geçeceği bildirilmektedir.	H.M., s.3

G.	Ay	Olay/Mevzuat	Açıklamalar	Kaynak
31	Mart	Hıyaneti Vataniye'den çeşitli sürelerle ceza almış olan mahkumlar hakkında kararlar alındı. (Karar No. 365- 368)	Hıyaneti Vataniye'den idama mahkum Çakır Ahmet-'in Hüseyinoğlu İbrahim hakkındaki hükmün refine, Hıyaneti Vataniye'den on sene kürek cezasına mahkum Mazlumzade Hasan Hüsnü Efendi hakkındaki hükmün tasdikine, Hıyaneti Vataniye'den dolayı onar sene hapse mahkum Maksudiyeli Hacı İbrahim ile Küçük İbrahim hakkındaki hükümlerin refine ve Hıyaneti Vataniye'den on beş sene küreğe mahkum Eskişehir'de dâvavekili Tevfik Efendi hakkmdaki hükmün tasdikine karar verildi.	ZC, D:1, C:28, İ:14
31	Mart	318 sayılı Mahkum Askeri ve Sivil Üsera Hakkında Affı Umumi İlanına Dair Kanun kabul edildi.	Lozan'da kabul edilen 30/01/1339 tarihli muahedenin dördüncü ve beşinci maddeleri mucibince af ilan edilmiştir. Buna göre "Türkiye Hükümeti elinde bulunup iade edilecek olan askerî ve sivil üseradan hukuku umumiyeye ait ceraimden dolayı mahkûm veya takibata mâruz bulunanlar haklarında affı umumi ilân edilmiştir."	ZC, D:1, C:28, İ:14
1	Nisan	Teşkilatı Esasiye'nin 1. Meclisin görevini tamamlayana kadar seçim yapılmayacağını düzenleyen maddesi görüşülerek yeniden seçim yapılmasına ilişkin Heyeti Umumiye kararı alındı. (Karar No. 369)	Anayasa maddesi değiştirilmek yerine Meclis kararıyla seçimlerin yenilenmesi kararlaştırılmıştır. İşgalden kurtulan yerlerdeki halkın katılımı ve temsilini sağlamak; yeni seçim yapmak için hazırlanan layihanın müzakeresinde, Anayasada düzenleme önerilmiş, onun yanında da seçim kanununda kimi düzenlemelere gidilmesi gerektiği vurgulanmıştır. Bu çerçevede Heyeti Umumice (müttefikan) seçimlerin yenilenmesine ve seçimle ilgili düzenleme için layiha hazırlanmasına karar verilmiştir. İlgili kanun 3/4/1923 günlü içtimada görüşülecektir. Görüşmelerde Mustafa Kemal Paşa da artık monarşinin (tacdarlık) ve diktatörlüğün olmadığına vurgu yapmıştır: "Türkiye Devletinde ve Türkiye Devletini kuran Türkiye halkında tacdar yoktur, diktatör yoktur."	ZC, D:1, C:28, İ:15; Düstur, Tertip:3, C:4, s.15
1	Nisan	Sivil esirlerin Yunanistan'dan tahliyesi tamamlanmıştır.	Habere göre sivil esirlerin tahliyesi tamamlanmıştır.	H.M., s.3
2	Nisan	Giresun mutasarrıflığına atama yapıldı.	Giresun Mutasarrıflığı'na Mersin eski Mutasarrıfı Muhtar Bey tayin edildi.	BCA: 30..18.1.1/ 7.14..19.
2	Nisan	Kayıp olan Trabzon mebusu Ali Şükrü Bey'in vefatı müzakere edildi; vefat eden mebusun ailesine taziye telgrafı çekilmesine karar verildi.	Tartışmalardan Ali Şükrü'nün bir boğuşma sonrası öldürüldüğü anlaşılmış, cesedinin ise Dikmen Bağları olarak anılan bölgede bulunduğu bildirilmiştir. Zanlı olarak gösterilen Giresun Alayı Kumandanı Topal Osman'a giden kuvvetlerle Topal Osman ve arkadaşları arasında çatışma çıktığı ve Topal Osman ile arkadaşlarının da bu çatışmada öldüğü belirtilmektedir. Müzakere sonrasında, olay sırasında ölen Topal Osman'ın Meclis önünde salben (asılarak) teşhirine karar verildi (Karar No. 370). Ali Şükrü Bey'in naaşının Trabzon'a götürülmesine iştirak etmeleri için Trabzon mebusu Nabizade Hamdi Bey ile Lazistan mebusu Ziya Hurşid Bey'e izin verilmesine karar verildi. Cenazeye katılmak içinse Lazistan mebusları Osman Bey ve Dr. Abidin Bey sonraki gün izin almışlardır.	ZC, D:1, C:28, İ:16-17; H.M., s.3 (3/4/1923)

G.	Ay	Olay/Mevzuat	Açıklamalar	Kaynak
2	Nisan	Genel seçim hususunda alınan kararı TBMM Riyaseti, İcra Vekilleri Heyetine tebliğ etti.	Haberde 1/4/1923 günü yapılan içtimada 120 mebusun ortak verdiği layihanın kabul edildiği belirtilerek Mustafa Kemal imzalı İcra Vekilleri Heyeti'ne tebliğ yazısı yayınlanmıştır.	H.M., s.1
3	Nisan	Tokad mebusu İzzet Bey'in İstanbul'da vefat ettiğine dair telgraf okundu.	Mebusun vefatına ilişkin Dr. Adnan Bey tarafından gönderilen telgraf 1 Nisan tarihli olup mecliste 3 Nisan'da okunmuştur.	ZC, D:1, C:28, İ:17
3	Nisan	Karesi mebusu Abdülkadir Bey ve rüfekası ile Tunalı Hilmi Bey'in takrirleri Heyeti Vekile'ye gönderildi.	Takrir, vefat eden Ali Şükrü Bey'in naaşını bulan Jandarma Mülazımı Kemaleddin Efendi'nin terfi ettirilmesine dairdir.	ZC, D:1, C:28, İ:17
3	Nisan	İzmit mebusu Sırrı Bey'in İstanbul matbuatından sansürün ref'edilmesine dair takriri (usulen) Heyeti Vekile'ye sevk edildi.	İstanbul basınındaki sansürün alınan seçim kararı nedeniyle hürriyete müdahale edecek olduğunu ve yaklaşan seçimle beraber bu sansürün devam ettirilmesinin Hakimiyeti Milliye'nin tecellisini engelleyeceğini ifade eden Sırrı Bey, "Meclisi Alinin" icrai yetkisiyle sansürü ilga etmesini talep etmektedir. Konu İcra Vekilleri Heyeti'ne sevk edilmiştir. Mebus konu hakkında açıklama yapmak istese de Reis, mevzu Meclise geldiğinde konuyla ilgili konuşmasının daha uygun olacağını ifade etmiştir. Mebus 8/3/1923 günü yine sansürle ilgili soru önergesi vermiş olsa da yanıt verilmeyecektir.	ZC, D:1, C:28, İ:17; ZC, D:1, C:28, İ:7 (8/3/1923)
3	Nisan	Kastamonu mebusu Besim Bey'in yeni intihaba dair Dahiliye Vekaletinin mülhakata olan tamiminin tashihine dair takriri Heyeti Vekile'ye sevk edildi.	Yeni seçim için gerekli usullerin Meclisçe düzenlenmesi gerektiği ve Heyeti Vekile'nin bunu değerlendirmeye ("emir vermeye") yetkili olmadığı ifade edilmektedir.	ZC, D:1, C:28, İ:17
3	Nisan	Yeni intihaba karar verilmesinden dolayı mülga Ayan Meclisi reisi Rifat Bey'den gelen telgraf okundu.	Aynı gün, esaretten kurtulup İzmir'e varan Edirne mebusu cafer Tayyar Bey'den gelen teşekkür telgrafı da okundu. Her ikisine de uygun birer yanıt yazılmasına karar verilmiştir.	ZC, D:1, C:28, İ:17
3	Nisan	Hıyaneti Vataniye'den çeşitli sürelerle ceza almış olan mahkumlar hakkında kararlar alındı. (Karar No. 371, 372)	Hıyaneti Vataniye'den üç sene küreğe mahkum Tahsin Efendi ve Hıyaneti Vataniye'den on sene küreğe mahkum Arifoğlu Memet Ali hakkındaki kararların refine karar verildi.	ZC, D:1, C:28, İ:17
3	Nisan	319 sayılı Havalii Şarkıye Muhacirlerinin İadesi ve Mesakininin Tamir ve İnşası İçin Tahsisat İtasına Dair Kanun kabul edildi.	Kanunla Doğu'da Rus işgali sırasında ülke içinde başka yerlere göç etmek durumunda kalanların, memleketlerine iadeleri için muaveneti içtimaiye bütçesinde bir kalem açılarak 150 bin lira tahsisat verilmesi kabul edilmiştir. Ayrıca Yunan işgali sırasında zarar gören köy ve kasabaların da tamir veya inşası için Maliye Vekaleti'ne 1 milyon lira tahsisat verilecektir. Her iki tahsilat da sadece 1923 için olmayıp kullanılmayan kısmı sonraki seneye devredilebilecektir.	ZC, D:1, C:28, İ:17

G.	Ay	Olay/Mevzuat	Açıklamalar	Kaynak
3	Nisan	320 sayılı İntihabı Mebusan Kanunu Muvakkatinin Bazı Mevaddını Muaddil Kanun kabul edildi.	10/2/1923 günlü içtimada Van mebusu Haydar Bey ve Yozgad mebusu Süleyman Sırrı Bey tarafından bir kanun teklifi verilmiş ve Kanuni Esasi Encümenine gönderilmiştir. Düzenlemeyle yakında yapılacak seçim hakkında bazı yasal değişiklikler yapılmıştır. 1/4/1923 günlü içtimada mevcut yasadaki düzenlemeler eski olup o düzenlemelerin uygulanması durumunda mebus sayısının 90'ı geçemeyeceği ve bu yüzden milletin temsilinin mümkün olamayacağı tartışılmıştır. Bu kanunla her seçim bölgesinde, her 20 bin kişi için bir mebus seçilmesi öngörülerek mebus sayısı arttırılmıştır. Ayrıca seçmen yaşı 18 olarak belirlenmiş, seçilmek için gereken vergi verme şartı aranmamıştır. İkinci seçmen (intihabı sanilik) muhafaza edilmiştir.	ZC, D:1, C:28, İ:17
3	Nisan	Asker esirler hakkında	Yunanistan'tan üç vapurla 5500 asker esirin geldiği bildirilmektedir.	H.M., s.3
5	Nisan	Mebuslara, Meclisin nisabını müteessir etmiyecek tarzda izin verilmesi hususunun bir karara bağlanmasına dair Büyük Millet Meclisi Riyaseti Saniyesi tezkeresi görüşüldü.	Yapılacak seçim nedeniyle kimi mebusların seçim bölgelerine gitmeyi talep edecekleri ve bu nedenle bir tatil ya da izin talep edileceği dile getirilip izin meselesiyle beraber tartışıldı. Uzun tartışmalar sonunda Ramazan tatilinin biraz uzatılmasıyla söz konusu durumun giderilebileceği ve konunun Ramazan tatili gündeme geldiğinde görüşülmesi yönündeki takrir kabul edildi. Buna rağmen görüşmeler 16 Nisan'da kesilmek durumunda kalacak ve yeterli çoğunluk sağlanamadığından seçim sonrasındaki ilk toplantıya (11/8/1923) kadar Meclis içtima edemeyecektir.	ZC, D:1, C:28, İ:18
5	Nisan	321 sayılı Meclis Bütçesine Tahsisatı Munzamma İtasına ve İstanbul Gayrifaal memurlarına Dair Kanun kabul edildi.	İlgili kanunla Meclis bütçesine ve İstanbul'da görev yapmış olan ve açıkta kalan memurlara mahsuben avans verilmiştir.	ZC, D:1, C:28, İ:18
5	Nisan	Rus Sefaretinde değişiklik yapıldı.	Sovyet Rusya sefiri Aralof Yoldaş'ın Ankara'dan ayrılacağı haber verilmektedir.	H.M., s.1
5	Nisan	Ali Şükrü Bey cinayeti basında tartışmalara neden oldu.	Trabzon mebusu Ali Şükrü Bey'in katledilmesi muhalif olan İstanbul basınında geniş yankı bulmuştur. Hakimiyeti Milliye gazetesi ile İstanbul basını arasındaki sert tartışma başlıklara yansımıştır. "Ya namussuzluk ya aptallıktır!" başlıklı haberde Ali Şükrü hakkındaki ihtimalleri açıklayan İstanbul basınına "Gazetecilik aklına geleni aklına eseni yazmak değildir. Bunun hıyanet teşkil edeceği zamanlar vardır" denmektedir.	H.M., s.2
5	Nisan	Ali Şükrü Bey 'in cenaze merasimi yapıldı.	"Cenaze merasimi" başlıklı habere göre Trabzon mebusu Ali Şükrü Bey'e 4/4/1923 günü Ankara'da bir cenaze töreni yapılmış olup tüm vekil ve mebuslar, asker ve polislerden gruplar, Afgan Sefiri ve çok sayıda kişinin törene katıldığı bildirilmektedir. Cenaze, merasimden sonra Trabzon'a gitmek üzere yola çıkarılmıştır.	H.M., s.3

G.	Ay	Olay/Mevzuat	Açıklamalar	Kaynak
5	Nisan	Konya'da bir şimendifer mektebi kurulması hakkında	Konya'da Anadolu Demiryolları Müdüriyeti tarafından demiryolları memuru yetiştirmek üzere bir şimendifer mektebi kurulacağı bildirilmektedir.	H.M., s.3
5	Nisan	Adana'da uluslararası bir ziraat sergisi kurulacağı bildirildi.	En son ziraat aletlerini teşhir etmek için Adana'da uluslararası bir ziraat sergisi kurulacağı bildirilmektedir.	H.M., s.3
5	Nisan	Türkiye Devleti Ticaret Bankası kurulması hakkında layiha hazırlanmaya başlandı.	Haberde layiha hakkında bilgi verilmekte ve birkaç maddesi aktarılmaktadır.	H.M., s.4
6	Nisan	İlk Meclis ve seçimler hakkında Dahiliye Vekili ile yapılan röportaj yayınlandı.	Vatan Gazetesi özel muhabirinin Dahiliye Vekili ile yaptığı röportaj yayınlandı. Röportajda İlk Meclisle ve üstü kapalı olarak seçimle ilgili açıklamalar yapılmaktadır. Vekile göre "Meclis müdafaai memlekete münhasır olan ilk vazifesini ima ve ikmal etmiştir [tamamlamıştır]. Bundan sonra sulh halinde çalışılması lazım gelen iktisadi bir devre açılmıştır."	H.M., s.1
6	Nisan	"Alatı Ziraiye" projesi hakkında İktisat Vekili açıklama yaptı.	İktisat Vekili Mahmud Esad Bey ile, Kenedi imtiyazı olarak anılan "Alatı Ziraiye" [Ziraat Aletleri] projesi hakkında yapılan röportaj yayımlandı. Soru cevap halinde yayınlanan haberde projede en son alet-edevat, makine ve tedrisatın bu projeyle memlekete getirileceği bildirilmektedir.	H.M., s.1
6	Nisan	Adli atama yapıldı.	1 hakim ve bir müddei umumi atandığı bildirilmektedir.	H.M., s.3
7	Nisan	Trabzon Belediyesi'nin, öldürülen Trabzon mebusu Ali Şükrü Bey için çekilen taziye telgrafına verilen cevabı okundu.		ZC, D:1, C:28, İ:19
7	Nisan	Müstakil bir Akşehir livası teşkiline dair layiha verildi.	Layihayı Konya mebusu Hacı Bekir Efendi ve arkadaşları vermiştir.	ZC, D:1, C:28, İ:19
7	Nisan	Hıyaneti Vataniye'den çeşitli sürelerle ceza almış olan mahkumlar hakkında kararlar alındı. (Karar No. 373)	Hıyaneti Vataniye'den onar seneye mahkum Eskişehirli Kasap Veli ve mahdumu Yusuf hakkındaki hükümlerin refine karar verildi.	ZC, D:1, C:28, İ:19
7	Nisan	Darüleytam Müdüriyeti Umumiyesi, Ziraat Bankası, Emniyet Sandığı ve Seyrisefain İdaresi için düzenlenen avans itasına dair kanunlar kabul edildi. (Kanun no. 322, 323, 324, 325)	Dört kanunla Mart-Mayıs dönemi için ilgili kurumlara avans verilmiştir.	ZC, D:1, C:28, İ:19
8	Nisan	Gazi Osman Paşa ailesine muhassas maaşın devamı itası hakkında Yozgad mebusu Feyyaz Ali Bey'in temenni takriri Heyeti Vekile'ye sevk edildi.		ZC, D:1, C:28, İ:20

G.	Ay	Olay/Mevzuat	Açıklamalar	Kaynak
8	Nisan	326 sayılı İdarei Vilayat Kanunu ile Tedrisatı İptidaiye Kararnamesinin Tadiline Dair Kanun kabul edildi.	Tedrisatı İptidaiye Kararnamesinin 15. maddesinin tadili amaçlanarak görüşülmeye başlanan tasarının içeriği değiştirilmiş ve genişletilerek kanunlaşmıştır. Bu düzenlemeyle hem eğitim için toplanan vergide kademeli bir tahsilata gidilecek ve vergi yükü düşürülecek hem de öğretmen okullarının hususi idarelerden Maarif Vekaleti'ne geçişi sağlanacaktır. Ayrıca öğretmen okulları ve idadilerin tüm eğitim bina ve malzemeleri geçici olarak Maarif Vekaleti'ne devredilecek ve öğretmen okulları ve diğer "mekatibi taliye"nin maaş ve masrafları 1923'ten itibaren Vekalet tarafından karşılanacağı düzenlenmiştir. Bu kanun eğitim hizmetinin merkezileştirilmesinin ilk işaretlerindendir.	ZC, D:1, C:28, İ:20
9	Nisan	327 sayılı Şarki Anadolu Demiryollarına Dair Kanun kabul edildi.	İlgili anlaşma İç, Kuzey ve Doğu Anadolu ulaşımını ilgilendirmekte olup "Çestır Projesi" adıyla anılmaktadır. Müzakerelerde ulusal güvenlik ve demiryolu sathındaki madenleri işletme hakkının, ilgili şirkete verilmesi tartışılmıştır. Bunun yanında, bu projenin yeni kurulan devletin en önemli projelerinden biri olarak değerlendirildiği dikkat çekmektedir. Projenin tasarlanışında Nafıa Vekaleti başta olmak üzere Milli Müdafaa ve İktisat Vekaletleri etkili olmuştur. Kanun layihası 8/4/1923'te görüşülmeye başlanmış olup oylamada yeterli çoğunluk sağlanamadığından bir sonraki günde tekrar oylanarak kanunlaşmıştır. Kanunla, şarki Anadolu demiryollarının inşa ve onarımı bir Amerikan şirketi olan Ottoman American Development Company'ye verilmiştir.	ZC, D:1, C:29, İ:20, 21
9	Nisan	Men'i Müskirat Kanununa tevfikan hapse mahkum edilmiş olan Boşnak Salihoğlu Ali'nin affına dair kanun layihası kabul edildi ve kanunlaştı.	İçki Yasağı ile ilgili kanuna atfen, affı öngören layihanın müzakeresinde yasanın meşruiyeti de tartışılmıştır. Osmanlı topraklarında her türden alkollü içkinin imali, ithali, alım ve satımını yasaklayan 22 sayılı Meni Müskirat Kanunu, 14 Eylül 1920'de kabul edilmişti.	ZC, D:1, C:29, İ:21
9	Nisan	Kütahya'nın Altıntaş karyesinden Alioğlu Mahmud'un bakıyei müddeti cezaiyesinin affına dair kanun layihası görüşüldü ve kabul edildi.	Sağlık nedeniyle affedilmiştir. Aynı oturumda Denizlili İbrahim Çavuş hakkındaki hükmün ref'ine dair kanun da kabul edilmiştir. İbrahim Çavuş, tecavüzü müddet maddesinden mahkum olup hizmetleri göz önünde bulundurularak suçu affedilmiştir.	ZC, D:1, C:29, İ:21
9	Nisan	Müskirat imali maddesinden mahkum Geredeli Hasibe ile Dilber'in mücazatı mahkumelerinin affına dair kanun kabul edildi.	İçki Yasağı nedeniyle tutuklanmalarına rağmen sonradan bu suçu işlemedikleri anlaşılmış ve tazminatla aflarına karar verilmiştir.	ZC, D:1, C:29, İ:21
9	Nisan	Hıyaneti Vataniye'den çeşitli sürelerle ceza almış olan mahkumlar hakkında kararlar alındı. (Karar No. 374-380)	Müskirat naklinden dolayı mahkum Salihoğlu Ali hakkındaki hükmün refine, vazifei memuriyetini suiistimalden dolayı mahkûm Mele köyü posta ve telgraf müdürü sabıkı Recep Efendi'nin kalan cezasının (bakıyei müddeti cezaiyesinin) affına, şekavetten dolayı on beş sene küreğe mahkum Alioğlu Memet'in kalan cezasının affına, tecavüzü müddet maddesinden iki buçuk malı prangabentliğe mahkûm Denizlili Osmanoğlu İbrahim hakkındaki hükmün refine, rakı	ZC, D:1, C:29, İ:21

G.	Ay	Olay/Mevzuat	Açıklamalar	Kaynak
			imal etmelerinden dolayı mahkum Dilber ve Hasibe haklarındaki hükmün refine, vazifesinden firar ve müsademede bulunmaktan mahkûm başçavuş muavini Çerkeş Recepoğlu Mustafa hakkındaki hükmün refine, tart ve üç sene kalebentliğe mahkûm edilen 12. Kolordu hastane hesap memuru Ahmet Muhtar Efendi hakkındaki hükmün affı ve memuriyetinin iadesine karar verildi.	
9	Nisan	Konya Belediyesi Riyaseti seçimi hakkında talep edilen kanun tefsirine ilişkin Dahiliye Encümeni mazbatası müzakere edildi.	Konya belediye seçimleri esnasında 30/10/1922 tarihli Devairi Belediye Rüesasının Sureti İntihabına Dair Kanun'un uygulanmasında sorun çıkmış ve Encümenle Başkan arasında bir uyuşmazlık olmuştur. İlgili kanun seçim usulüne ek bir kanun olup iki yılda bir değişen (tebeddül) meclis üyelerinin (nısıf usulü) tekrar başkan seçimini mümkün kılmaktadır. Konya'da ise bu seçim yenilenmemiş ve buna itiraz gelmiştir. Müzakereler ve ertesi içtimadaki (11/4/1923) oylamayla Belediye reisinin azalarca tekrar seçilmesi yönündeki Encümen mazbatası kabul edilmiştir. (Tefsir No. 11)	ZC, D:1, C:29, İ:21-22
9	Nisan	Gizli celse toplandı.	Azayı kiram tahsisatı seneviyesinin sureti tesviyesi ile izinli olarak seçim bölgelerinde bulunup tekrar mebus seçileceklerin harcırahlarıyla ilgili kimi konular gizli celsede görüşüldü.	GCZ, D:1, C:29, İ:21
9	Nisan	Bazı mebuslar hakkında dosyalar ilgili şubelere havale edildi.	İsmail Hakkı Bey (Edirne), Mustafa Ağa (Dersim) ve Şeref Bey (Edirne) hakkındaki kimi tezkere ve evrak ilgili şubelere sevk edildi. İsmail Hakkı Bey'in evrakının içeriği bildirilmemiştir. Mustafa Ağa'nınki senette sahtecilik, Şeref Bey'inki ise Akşam Gazetesi müdürü mesulü aleyhinde "zemmu kadh" [kötüleme ve çekiştirme/hakaret(?)] davası hakkındadır.	GCZ, D:1, C:29, İ:21
9	Nisan	Seçim beyannamesi (9 Umde) yayınlandı.	Anadolu ve Rumeli Müdafaai Hukuk Cemiyeti Reisi Gazi Mustafa Kemal" imzasıyla, 9 umde [prensip] olarak anılan seçim vaatleri ve programı yayınlanmaya başladı. Yayınlanmaya devam edecek olan beyanname sonradan "Zaferden saadete ulaşmak için etrafında toplanacağımız umdeler" başlığıyla verilecektir. Sonrasında Müdafaai Milliye grubundan mebus olacaklar bu umdeleri kabul etmiş sayılacak, umdeleri tasdik etmeyenlerin grup adıyla aday olmalarına izin verilmeyecektir.	H.M., s.1; ABE, C:15, s.278-279
9	Nisan	"İntihab mesaisine davet"	Mustafa Kemal imzalı metinde Müdafaai Hukuk Grubu'na, halka umdeleri anlatması için çağrı yapılmaktadır.	H.M., s.3
10	Nisan	Tapuya kayıtlı olmayan vakıf bina ve arsalarının vakıfları adına kaydettirilmelerine karar verildi.		BCA: 51..0.0.0/ 3.26..15.
10	Nisan	Sulh Konferansı'na gönderilecek heyet-i murahhasa, müşavir, katip, matbuat heyeti, subay ve muhafız erlere ait isimler onaylandı.		BCA: 30..18.1.1/ 7.15..8.

G.	Ay	Olay/Mevzuat	Açıklamalar	Kaynak
10	Nisan	Çok sayıda mutasarrıf ataması yapıldı, Giresun mutasarrıfı istifa etti.	Sivas Valiliği'ne Faik, Canik Mutasarrıflığı'na Osman, Kütahya Mutasarrıflığı'na Fevzi Beyler atandı. Giresun Mutasarrıfı Muhtar Bey'in istifası kabul edildi ve Üsküdar Mutasarrıfı Halil Bey Kocaeli Mutasarrıflığı'na naklen tayin edildi.	BCA: 30..18.1.1/ 7.15..14., 7.15..6.
10	Nisan	Sınırlarımız içinde kalan ve Osmanlı İmparatorluğu'nca imtiyaz verilmiş olan bütün şirketlerin başvurmaları halinde, konunun ilgisine göre Maliye, Nafıa ve İktisat Vekaletlerince görüşülmesine karar verildi.	Lozan görüşmelerinde kabul edilen ilkeler gereği, Osmanlı döneminden kalan imtiyazlı şirketlerin Türkiye devletinin hukukuna uyduğu müddetçe çalışmaya devam edilmesine karar verilmiştir. Söz konusu belge, bu şirketlerin ilgili başvurularıyla ilgilidir. Hakimiyeti Milliye'de sık sık başvuran şirketler hakkında haber de yapılacaktır.	BCA: 30..18.1.1/ 7.15..9.
10	Nisan	İcra Vekilleri Heyeti, Siverek ve Dersim livalarının mevcut teşkilatlarıyla müstakil olarak idare edilmelerine karar verdi.	Eskiden münhal olarak idare edilen iki livanın müstakilen idare edilmesine karar verilmiştir. Düzenlemeyle müstakil liva uygulamasının son döneminde yeni müstakil livalar kurulmuş olacaktır. İkinci dönemden itibaren ise müstakil liva kurulması talepleri reddedilecek ve mülki taksimat meselesi Anayasa ile aşılmaya gidilecektir. Yıl sonunda bu konuda bir tamim yayımlandığı ve tamimle tüm elviyei mülhaka ve gayri mülhakanın vilayet unvanıyla ve idaresiyle yönetilmeye çalışıldığı, yine konuyla ilgili olarak verilen bir soru önergesinden anlaşılmaktadır. (Karar No: 2406)	BCA: 30..18.1.1/ 7.15..7.; ZC, D:2, C:4, İ:64 (8/12/1923, s. 111); H.M., s.3 (16/4/1923)
11	Nisan	Esaretten kurtulan Edirne mebusu Cafer Tayyar Bey Meclise katıldı ve bir teşekkür konuşması yaptı.	Konuşmasında teşekkürlerini iletmiş ve esir durumda bulunan yaklaşık iki bin kişinin esaretten kurtuluşunu temenni etmiştir.	ZC, D:1, C:29, İ:22
11	Nisan	Bir süre İzmir'de bulunacak olan Hariciye Vekiline vekalet edecek vekil hakkında tezkere okundu.	Muvakkat bir müddet için İzmir'de bulunacak olan Hariciye Vekili İsmet Paşa'ya Rauf Bey'in vekalet edeceğine dair İcra Vekilleri Heyeti tezkeresi okundu.	ZC, D:1, C:29, İ:22
11	Nisan	Isparta mebusu Hüseyin Hüsnü Efendi ve 62 mebusun, Şer'iye Vekili Vehbi Efendi'nin "müstahikkini ilmiye tahsisatı"nda kendi seçim bölgesindeki ulemaya tahsis ettiğine dair Şer'iye Vekaleti'nden istizahına dair takrirleri okundu ve kabul edildi.	Takrir, Şer'iye Vekaleti'nin ilmiye'ye tahsis edilen bir kısım ödeneğinin usül ve kanun dışında Vekilin kendi seçim bölgesindeki ulemaya tahsis edildiği yönündedir ve savunma istemektedir. Vekil savunmasını 14/4/1923 tarihli 24. içtimada vermiştir. Aynı gün güvenoylaması (itimat reyi) yapılmış ve oylama "ademi itimat" kararıyla sonuçlanmıştır. 15/4/1339 günlü içtimada Kazım Efendi (Konya) Şeriye Vekili seçilmiştir.	ZC, D:1, C:29, İ:22, 24
11	Nisan	Hıyaneti Vataniye Kanunu'nun birinci maddesinin tadili hakkında kanun layihası Layiha Encümeni'ne sevk edildi.	İlgili layihanın acilen gündeme alınması oylandıysa da kabul edilmedi; Layiha Encümeni'ne bunun üzerine gönderildi. Usule ilişkin tartışmalar olmuş ve asıl tartışma layihanın mı yoksa acilen görüşülmesinin mi reddedildiği sorusu üzerinde yoğunlaşmıştır.	ZC, D:1, C:29, İ:22
11	Nisan	Adi suçtan ceza almış iki suçlunun affına karar verildi. (Karar No. 381)	Cezalar izinnamesiz nikah sebebiyle verilmiştir. Görüşmelerde eski kanunlar halka zarar verebildiğini, bunların yeniden düzenlenmesi gerektiği ifade edilmiştir.	ZC, D:1, C:29, İ:22

G.	Ay	Olay/Mevzuat	Açıklamalar	Kaynak
12	Nisan	Paskalya münasebetiyle Urfa'da Süryanii Kadim Patriği İlyas Efendi'den gelen tazimat telgrafı okundu.	Uygun bir yanıt yazılmasına karar verilmiştir.	ZC, D:1, C:29, İ:23
12	Nisan	328 sayılı Düyunatı Sabıkanın Sureti Tediyesi Hakkındaki Kanun kabul edildi.	Savaş döneminde halktan alınmış olan Tekalifi Milliye, vasıta, geçici vergi gibi kaynakların geri ödenmesini düzenleyen kanun, halkın alacaklarıyla kamunun alacaklarının mahsuplaştırılmasının usulünü düzenlemektedir.	ZC, D:1, C:29, İ:23
12	Nisan	329 sayılı Ziraatte Müstemel Olup Hariçten İthal Edilecek Mevaddın Gümrük ve İstihlak Resmine Dair Kanun kabul edildi.	Daha önce gümrük meselesi olarak müzakere edilen ve ancak kanunlaşabilen düzenleme iki kanun halinde tanzim edilmiştir. Bu kanun, "Hariçten İthal Edilecek Hayvanatın İki Sene Müddetle Gümrük Resminden Muafiyetine Dair Kanun" ile birlikte görüşülmüştür.	ZC, D:1, C:29, İ:23
12	Nisan	330 sayılı Hariçten İthal Edilecek Hayvanatın İki Sene Müddetle Gümrük Resminden Muafiyetine Dair Kanun kabul edildi.	Kanun, ithal edilecek koşuma elverişli her türlü hayvandan alınacak olan gümrük vergisini, iki sene süreyle kaldırmaktadır.	ZC, D:1, C:29, İ:23
12	Nisan	Memurinden Mebus olanların Tekaüt ve Mazuliyet Haklarına Dair Heyeti Umumiye Kararı alındı. (Karar No. 382)	İlgili düzenleme mebusların ve memurken mebus seçilenlerin "tekaüt ve mazuliyet haklarından istifade" edebileceklerini öngörmektedir.	ZC, D:1, C:29, İ:23; Düstur, Tertip:3, C:4, s. 74
12	Nisan	İstanbul'dan Gelen Eşyanın Gümrük Resmi Hakkında Heyeti Umumiye Kararı alındı. (Karar No: 383)	Karar, İstanbul'dan gelecek eşyadan gümrük resmi alınmamasına dairdir. İstanbul'a gelen mallardan bir defa alınan verginin, malların Anadolu'ya aktarımında tekrar vergilendirilmesi küçük esnafı ve fiyata yansıyan vergi nedeniyle halkı zarara uğratmaktadır. Kararla bu uygulamaya son verilmesi amaçlanmaktadır. İlgili karar bütçenin hazırlanmasında dikkate alınacaktır.	ZC, D:1, C:29, İ:23; Düstur, Tertip:3, C:4, s. 75
12	Nisan	"İzmir, Paşa Hazretlerinin namzetliğini istiyor."	Haberde İzmirlilerin Mustafa Kemal Paşa'nın İzmir'den mebus olmasını talep ettikleri bildirilmektedir. Mustafa Kemal Paşa sonrasında İzmir'den aday olacaktır. Seçim tamamlandığında (12/8/1923 günlü içtimada) Mustafa Kemal Paşa'nın hem İzmir hem de Ankara'dan mebus seçildiği anlaşılmıştır. Mustafa Kemal Paşa'nın Ankara mebusu olarak kabul edilmesinden sonra İzmir'de Ekim başında seçime tek mebus belirlenmesi için seçime başlanmıştır. O seçimle İzmir mebusu olarak Osmanzade Hamdi Bey seçilmiştir. (H.M. 8/10/1923)	H.M., s.2; H.M., s. 1 (18/6/1923)
12	Nisan	Adli atama yapıldı.	Çok sayıda hakim, savcı ve müstantik ataması yapıldı.	H.M., s.4
14	Nisan	Babaeski kazasından esaretten kurtulan 93 kişi namına gönderilen mektup okundu.		ZC, D:1, C:29, İ:24

G.	Ay	Olay/Mevzuat	Açıklamalar	Kaynak
14	Nisan	Lozan Sulh Konferansı'na murahhas olarak katılacak olan mebusların mezuniyeti kabul edildi.	Konferansa Hariciye Vekili İsmet Paşa (Edirne), Sıhhiye Vekili Dr. Rıza Nur Bey (Sinop), Hasan Bey (Trabzon), Zekai Bey (Adana) temsilci olarak katılacaklardır. Temsilci olarak giden vekillerin yerine (15/4/1339 günlü içtimada) "vekalet vekili" seçimi yapılmış ve Hariciye Vekili Rauf Bey, Sıhhiye Vekili Dr. Tevfik Rüşdü Bey seçilmiştir.	ZC, D:1, C:29, İ:24-25
14	Nisan	Heyeti Vekile Reisinin Vazife ve Mesuliyeti Hakkında Heyeti Umumiye Kararı kabul edildi. (Karar No. 384)	Saruhan mebusu Reşad Bey'in verdiği takrirde İcra Vekilleri Heyeti'nin görevlerini düzenleyen bir kanun olmamasına rağmen, kanun çıkana kadar "Bâzı muamelâttan dolayı Heyeti Vekile Reisi ile bâzı vekiller arasında tahaddüs ettiği anlaşılan suitefehhümü [yanlış anlamaları] bertaraf etmek ve fimaîbait [bundan sonra] bu gibi suitefehhümata meydan bırakmamak üzere" İcra Vekilleri Heyeti Reisi'nin "Büyük Millet Meclisiyle İcra Vekilleri arasında mercii istişari olduğuna ve vekillerle beraber vazaifi müşterekeden dolayı mesul bulunduğuna" karar verildi.	ZC, D:1, C:29, İ:24; Düstur, Tertip:3, C:4, s. 75
14	Nisan	Ali Şükrü Bey davasında soruşturma başlatıldı.	Ali Şükrü Bey cinayeti hakkında yapılan soruşturmanın müddei umumisi [savcısı] cinayet sebebi olarak Osman Ağa ile Ali Şükrü Bey arasındaki bir husumetin Osman Ağa'yı cinayete sevk ettiğini beyan etmiştir.	H.M., s.4
14	Nisan	Kadınları Çalıştırma Cemiyeti İslamiyesi hakkında...	Kadınları Çalıştırma Cemiyeti İslamiyesi'nin kuruluş tarzı, idaresi ve hesap işlerinin tahkiki hakkındaki dilekçenin gönderildiği.	BCA: 272..0.0.60 /5.2..3.
15	Nisan	331 sayılı İkinci Avans Kanunu kabul edildi.	Kanun, bütçe düzenlemeleri yapılamadığından geçici olarak tahsisat veren düzenlemelerin ikincisidir. İlk düzenleme 28/2/1923 günlü içtimada kanunlaşan 311 sayılı Birinci Avans Kanunu'dur.	ZC, D:1, C:29, İ:25
15	Nisan	332 sayılı Evkaf Vekaleti İçin Avans İtasına Dair Kanun	Düzenlemeyle, Şer'iye ve Evkaf Vekaleti'ne, 1339 senesi Haziran-Ağustos ayında kullanılmak üzere 500.000 liralık harcama yetkisi verilmiştir.	ZC, D:1, C:29, İ:25
15	Nisan	333 sayılı Ahar Mahallere Nakledilen Eşhasın Emval ve Düyun Matlubatı Metrukesi Hakkındaki 13/09/1331 tarihli Kanunu Muvakkatin Bazı Mevaddı ile 20 Nisan 1338 Tarihli Emvali Metruke Kanununu Muaddil Kanun kabul edildi.	Kanunla, başka yerlere sevk edilen kişilerin mal ve borçlarını düzenleyen (emvali metruke ile ilgili) iki geçici kanunda değişiklik yapılmıştır. Yeni düzenlemeyle terk edilen mülklerin emaneten tasarruf edilmesi tekrar düzenlenmiştir.	ZC, D:1, C:29, İ:25
15	Nisan	334 sayılı Hıyaneti Vataniye Kanunu'nun Birinci Maddesinin Tadili Hakkında Kanun kabul edildi.	"Saltanatın ilgasına ve hukuku hâkimiyet ve hükümraninin gayrikabili terk ve tecezzi ve ferağ olmak üzere Türkiye halkının mümessili hakikisi olan Büyük Millet Meclisinin şahsiyeti mâneviyesinde mündemiç bulunduğuna dair 1 Teşrinisani 1338 tarihli karar hilâfında veya Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin meşruiyetine isyanı mutazanım kavlen veya tahriren veya fiilen ankasdin muhalefet veya ifsadat ve neşriyatta bulunan kesan haini vatan addolunur."	ZC, D:1, C:29, İ:25

G.	Ay	Olay/Mevzuat	Açıklamalar	Kaynak
15	Nisan	335 sayılı, 19 Nisan 1336 Tarihli Hıyaneti Vataniye Kanununun Sekizinci Maddesini Muaddil Kanun kabul edildi.	İlgili düzenleme Hıyaneti Vataniye kanununun uygulanma usulüyle ilgil bir düzenleme olup Ceza usül hükümleriyle uyumlu hale getirilmesine ilişkindir. Hıyaneti Vataniye Kanunu'nun çıktığı dönem Heyeti Temyiziye (Yargıtay) olmaması nedeniyle kanunda, kararların Heyeti Temyiziye'ye götürülmesine ilişkin bir hüküm bulunmamaktadır. Bu değişiklikle, ilgili madde yeniden düzenlenerek Hıyaneti Vataniye kapsamındaki kararların önce Heyeti Temyiziye'nin Ceza Dairesinde görüşülmesi düzenlenmiştir.	ZC, D:1, C:29, İ:25
15	Nisan	Ceza Kanununun birinci Babının Beşinci Faslının Tefsiri yayımlandı. (Tefsir No. 12)	Tefsir 12/2/1923 günlü içtimada kanunlaşan düzenlemeyle ilgili karışıklıklar açıklanmaktadır. Söz konusu düzenlemede görevi kötüye kullanma suçuyla ilgili kimi değişiklikler ve eklemeler yapılmıştır. Tefsirle de o kanunda getirilen kimi değişiklikler tanımlanmakta ve bazı yaptırımlar açıklığa kavuşturulmaktadır.	ZC, D:1, C:29, İ:25; Düstur, Tertip:3, C:4, s. 83
15	Nisan	İstiklal Mahkemelerinin Mebdei Vazifesi Hakkında Heyeti Umumiye Kararı alındı. (Karar No. 386)	İstiklal Mahkemelerinin mebdei vazifelerinin [göreve başlangıçlarının] tarihi intihap [mahkeme üyelerinin seçilme tarihi] olması kararlaştırıldı. Yeni kurulan Elcezire İstiklal Mahkemesi üyelerinden Halil İbrahim Bey'in [Antalya mebusu ve Elcezire İstiklal Mahkemesi savcısı] soruları üzerine hazırlanan Adliye Encümeni mazbatasına koşut olarak, İstiklal Mahkemelerinin göreve başlama tarihleri, üyelerin göreve seçildikleri tarih sayılmasına Heyeti Umumice karar verildi.	ZC, D:1, C:29, İ:25; Düstur, Tertip:3, C:4, s. 86
15	Nisan	"İttihat ve Terakki Fırkası var mıdır?"	Bazı gazetecilerin, Mustafa Kemal Paşa'nın İttihat ve Terakki Fırkası temsilcileriyle seçim hakkında görüştükleri ve ittifak yapacakları haberi hakkındaki sorularına Mustafa Kemal Paşa yanıt vererek, o partinin kendini feshettiğini ve kendilerinin de dahil olduğu çok sayıda üyesinin yeni oluşumlara gittiğini, böyle bir fırkanın artık olmadığını ve herhangi bir temsilciyle de görüşme yapmadığını beyan etmiştir.	H.M., s.1
15	Nisan	Kesilen Lozan görüşmeleri yeniden başlayacaktır.	Habere göre kesilmiş olan Lozan görüşmeleri 25 Nisan'da tekrar başlayacaktır.	H.M., s.1
15	Nisan	Reji Müdürü Umumiliği'nin İzmir'e taşınması	Habere göre Reji Genel Müdürlüğü İzmir'e taşınacak, Reji Genel Müdürü Hacı Adil Bey İzmir'e taşınmak üzere, ailesini Bursa'dan almak için hareket edecektir.	H.M., s.3
15	Nisan	Himayei Etfal Cemiyeti Katibi Umumisi Amerika'ya gitti.	Himayei Etfal Cemiyeti Genel Sekreteri ve Kırkkilise mebusu Fuad Bey, ABD'deki Müslümanlarla ve Türk vatandaşlarıyla görüşmek ve yardım ve destek toplamak amacıyla ABD'ye gitmiştir. Seyahatleri uzunca bir süre devam edecek olup 29 Temmuz'da geri dönecektir. Açıklamalarında Amerika'daki Türk ve diğer müslümanlardan 150000 lira yardım topladığı, Amerika'da ilgiyle karşılandığı ve memnun döndüğü anlaşılmaktadır. Amerika'dan gelen yardımlar arasıra gazetede yayınlanmaktadır.	H.M., s.3
16	Nisan	336 sayılı İhtiyacı Umumiye İçin Celbolunacak Madeni Boruların Gümrük Resminden Muafiyeti Hakkında Kanun kabul edildi.	Düzenleme "şehir kasaba ve köylerde" gereksinim duyulan su ihtiyacında kullanılacak olan maden boruların ithalatında Gümrük Vergisinden muafiyete ilişkindir.	ZC, D:1, C:29, İ:26

G.	Ay	Olay/Mevzuat	Açıklamalar	Kaynak
16	Nisan	337 sayılı Vefaen Bey ve Ferağ veya Teminat Suretiyle Emvali Gayri Menkuleleri Merhun Olup Tediyei Deyin Edemiyen Medyunların Emlak ve Düyunu Hakkında Kanun kabul edildi.	İşgal görmüş yerlerde borçlarını zamanında ödeyemeyip gayrimenkulleri rehnedilmiş olanların borçlarının bir sene ertelenmesine ilişkin bir düzenlemedir.	ZC, D:1, C:29, İ:26
16	Nisan	338 sayılı 8/4/1334 Tarihli Sükna Kanununun İlgasına Dair Kanun kabul edildi.	Düzenleme 1918 yılında çıkan ve ev ve ev kirası ücretlerini belirleyen, İstanbul'da uygulanan bir kanunun kaldırılmasıdır. Tartışmalarda kanuna artık gerek kalmadığı o dönemde ev sıkıntısına düşüldüğünden (bu darboğaz sükna buhranı olarak anılmaktadır) böyle bir düzenleme yapıldığı ve özellikle fukaraya çok ağır geldiği ifade edilmektedir.	ZC, D:1, C:29, İ:26
16	Nisan	Seçim nedeniyle Meclis'in işleyişi fiilen kesildi.	Seçim kararının alınmasından sonra her ne kadar Meclisin çalışmaya devam edeceği öngörülse de yeterli çoğunluk sağlanamamıştır. İlgili Zabıt Ceridesinde konuya ilişkin "Nisabı ekseriyet hâsıl olamadığından o gün îkîncî celse açılamamış ve içtimaî âtî 21 mayıs 1339 tarihîne bırakılmıştır. O gün de nısabolmadığından meclîs açılamamış ve 11 ağustos 1339 tarihînde îkîncî devre faalîyete başlamak üzere bîrîncî devre kapanmıştır" ifadesi bulunmaktadır.	ZC, D:1, C:29, İ:26 (s.240)
16	Nisan	İzmir'in yarım kalan şehir planının tamamlanması için Şevki Paşa'nın davet edilmesine karar verildi.	Yunan işgali ile yarım kalan İzmir şehir planının tanzimini tamamlamak için Erkan-ı Harbiye Harita Şubesi reisi Şevki Paşa'nın davet edilmesine karar verildi.	BCA: 30..10.0.0/ 81.533..1.
16	Nisan	Çeşitli suçlardan ceza almış kişiler hakkında karar alındı. (Karar No. 387-388)	Hıyaneti Vataniye'den mahkûm Balya eski müftüsü Ahmed Ömer ve Belediye Kâtibi Nazif efendiler hakkındaki cezanın refine karar verildi. Ayrıca fiili şen'i suçundan Konya İstiklal Mahkemesi tarafından kürek mahkumiyeti cezasına çarptırılan bir jandarma erinin cezasının refine karar verildi.	ZC, D:1, C:29, İ:26
17	Nisan	Çok sayıda mülki amir azil ve ataması yapıldı.	Siverek Mutasarrıfı Aziz'in azline ve Elazığ Valisi Süleyman'ın görevinde hissi davrandığı için azledilmesine karar verildi. Kastamonu Valisi Süleyman Necmi'nin azledilmesi ve yerine Çorum Milletvekili Ferid'in tayini kararlaştırıldı. Ardahan Mutasarrıfı Talat Bey'in istifası kabul edilerek yerine Ali Rıza Bey, Kars Mutasarrıflığı'na Faiz ve Amasya Mutasarrıflığı'na da İsmail Hakkı Beylerin atanmasına karar verildi.	BCA: 30..18.1.1/ 7.16..1.; 7.16..2.; 7.16..3.; 7.15..18.
17	Nisan	Ziraat Bankası'nı yönetecek yabancı uzmanın getirilmesine kadar Genel Müdürlük görevini Ticaret Genel Müdürü'nün yapmasına karar verildi.	TBMM'ce Ziraat Bankası Müdürlüğü'nde çalıştırılması kararlaştırılan yabancı uyruklu genel müdürün tayinine kadar bu görevi Ticaret Umum Müdürü Mehmed Vehbi'nin yapmasına karar verildi. Sonrasında 21/6/1923'ten 2/7/1923 günü yabancı uzman gelene kadar Abdülkadir Zeki Bey'in bu görevi yapmasına karar verilecektir.	BCA: 30..18.1.1/ 7.16..17.; BCA: 30..18.1.1/ 7.22..2.; 7.24..20. (21/6/1923)
17	Nisan	Bükreş temsilciliğine atama yapıldı.	Eski elçilerden Cevad Bey tayin edilmiştir.	BCA: 30..18.1.1/ 7.15..20.

G.	Ay	Olay/Mevzuat	Açıklamalar	Kaynak
18	Nisan	İstanbul Şehremini Yusuf Ziya Bey azledildi.	İstanbul Şehremini azledilmiş ve emaneten vekaleti İstanbul Valisi Ali Haydar Bey'e tevdi edilmiştir.	H.M., s.4
18	Nisan	Ecnebi şirketlerinin tescili	İstanbul'da yaklaşık 85 şirketin, İktisat Vekaleti'ne tescil için başvurdukları bildirilmektedir.	H.M., s.4
18	Nisan	İzmir'de toplanan İktisat Kongresi'nin insan ve hayvan hastalıklarıyla ilgili kitapların çoğaltılması ve halkın anlayabileceği dilde yazılması hakkındaki teklifi kabul edildi.		BCA: 30..10.0.0/ 165.151..1.
18	Nisan	"Çester Projesi"	Times Gazetesinin 12 Nisan tarihli haberi aktarılmaktadır. Buna göre Fransız sermayesinin Anadolu'dan çekildiği ve yerini ABD sermayesinin almakta olduğu bildirilmekte ama bunun için ABD hükümetinin şirkete yardım etmesi gerektiği ifade edilmektedir. Ayrıca projenin Musul petrollerini de ilgilendirildiği belirtilmektedir. Tartışma sonraki günlerde de devam edecek olup Fransız, İngiliz ve İtalyan basınında da gündeme gelecek, haber Amerikan sermayesinin Orta ve Yakın Doğuda yayılması olarak anılacaktır.	H.M., s.4
19	Nisan	Çester şirketine ABD hükümetinin yardımı meselesi	Amerikan basınında şirkete hükümet yardımının şart olduğu dile getirilmekte ve ABD hükümetinin bunu kabul edileceği yazılmaktadır. Buna rağmen, yetkililerin açıklamalarına göre, ABD hükümeti açık kapı ve serbest rekabet siyaseti gereğince, "Şarkı Karib"de imtiyaz alan ortaklıkları iltizam ve müdafaa edememektedir. Çünkü birbirine rakip olan Amerikan teba ve ortaklıklarının birini desteklemesi diğerlerini zayıflatacaktır. Sonrasında dış basında da tartışmalar olacak Fransa ve İngiltere söz konusu yerlerdeki imtiyazları nedeniyle durumu hoş karşılamayacaklardır.	H.M., s.1; H.M., s.2 (24/4/1923); H.M., s. 2 (30/4/1923)
20	Nisan	İstanbul ve İzmir limanlarının ticari eşya ve kömür yükleme boşaltma ile vapurların kömür ve su dağıtma işlerinin imtiyazlı bir şirkete verilmesi.		BCA: 30..10.0.0/ 156.98..2.
22	Nisan	Bazı mutasarrıfların çalıştırılmasıyla ilgili karar alındı.	Balıkesir eski Mutasarrıfı olup Yunanlılar zamanında görev yapan Cevdet Bey'in çalıştırılmasının uygun olmadığına, Cebelibereket eski Mutasarrıfı Hüsnü Bey'in çalıştırılmasına izin verilmesine karar verildi.	BCA: 30..18.1.1/ 7.16..19.; 7.16..20.
22	Nisan	Mülga Sadaret ve Hariciye Nezareti binaları İstanbul Valiliği emrine tahsis edildi.		BCA: 30..10.0.0/ 139.995..5.
22	Nisan	Silah ve cephane satın almak için Almanya'ya gönderilen Saffet ve Nuri Beyler hakkında verilen karar.	Silah ve cephane satın almak için Almanya'ya gönderilen Saffet ve Nuri'ye verilen paranın büyük bir kısmını dolandırıcılara kaptırdıklarından haklarında, yürürlükteki kanuna göre işlem yapılmasına karar verildi.	BCA: 30..18.1.1/ 7.17..2.

G.	Ay	Olay/Mevzuat	Açıklamalar	Kaynak
22	Nisan	Cumhurbaşkanlığı Özel Kalem Müdürlüğü'nde açık bulunan Birinci Mütercimliğe atama yapıldı.	Cumhurbaşkanlığı Özel Kalem Müdürlüğü'nde açık bulunan Birinci Mütercimliğe, Mübadele İmar ve İskan Bakanlığı Özel Kalem Müdürü Bedri Tahir'in tayinine karar verildi.	BCA: 30..10.0.0/ 154.85..4.
23	Nisan	Kalecik Belediye Heyetinin mahkumiyeti hakkında	"Cuma günleri namaz vakti dükkanlarını kapatmadıklarından dolayı cezayı nakdi almak isteyen Kalecik Belediye Heyeti hakkında mahalli müddei umumiliğinin ikame eylediği dava neticesinde beş kişiden mürekkeb olan Belediye Heyetinin birer sene hapisle maabadına ve memuriyetlerinden mahkumiyetlerine karar verildi."	H.M., s.3
23	Nisan	Tepedelenli Ali Paşa'nın hazinesi	Hazinenin bir kısmının Yanya'da bulunduğu bildirilmektedir.	H.M., s.3
23	Nisan	Lozan görüşmelerinde ikinci dönem başladı.	4/2/1923 günü kesilen barış görüşmeleri tekrar başladı. İkinci dönem olarak anılan bu dönem antlaşmayla sonuçlanacaktır.	TDP, s. 218
24	Nisan	"23 Nisanın tesidi"	TBMM'de tebrik ve resmi küşad yapıldığına ve yurt genelinde yapılan kutlamalara dair bilgi verilmektedir.	H.M., s.3
24	Nisan	Birisi İstanbul'da, birisi de Ankara'da görev yapmak üzere yeniden iki Divan-ı Muhasebat kurulması.	1922 yılı Şubat ayından seçime kadar, bütçenin denetimi Murakabe Encümeni vasıtasıyla yapılmaktayken seçim kararı sonrasında daha önceden de uygulanmış olan iki "daire"li yapıya geçilmiştir.	BCA: 30..18.1.1/ 7.17..4.
24	Nisan	Rockefeller Enstitüsü'nün Tıp, Hıfzıssıhha ve Ziraat Komisyonu'nun Türkiye'ye davetinin uygun görülmediği bildirildi.		BCA: 30..10.0.0/ 200.365.. 12.
27	Nisan	Adli atama yapıldı.	"Hakimlerimiz arasında büyük tebdilat" başlığıyla verilen haberde 20'den fazla hakim ataması yapıldığı bildirilmektedir.	H.M., s.3
27	Nisan	"Bir sanat hadisesi"	Ateşten Gömlek isimli eserin sinemaya uyarlandığı bildirilmektedir. İlk yerli savaş filmi denemesi olan filmin yönetmeni, filmde de oynayan Muhsin Ertuğrul'dur. Onun dışında Bedia Muvahhit, Behzat Butak, Hakkı Necip, Vasfi Rıza Zobu, Behzat Haki, Emin Belig Belli gibi isimler de oynamaktadırlar.	H.M., s.4
28	Nisan	Aydın demiryolunun Selçuk ve Söke'den Kuşadası limanına bağlanmasına dair Genelkurmay Başkanlığı teklifte bulundu.		BCA: 30..10.0.0/ 151.69..4.
29	Nisan	Siverek mutasarrıflığına atama yapıldı.	Ergani Madeni Mutasarrıfı Hilmi Bey'in Siverek Mutasarrıflığı'na tayini.	BCA: 30..18.1.1/ 7.17..12.
29	Nisan	Temyiz Heyeti Ceza Dairesi Riyaseti'ne atama yapıldı.	Boş bulunan Temyiz Heyeti Ceza Dairesi Riyaseti'ne Ömer Lütfi'nin tayinine karar verildi. Söz konusu Heyeti Temyiziye Sivas'ta bulunan geçici (muvakkat) üst mahkemedir.	BCA: 30..18.1.1/ 7.17..10.

G.	Ay	Olay/Mevzuat	Açıklamalar	Kaynak
29	Nisan	Evkaf Müfettişleri Talimatnamesi yayımlandı. (No: 2452)	Talimatnameyle, Evkaf Heyeti Teftişiye'sinin merkez ve taşrada her türlü vakıf işlemlerini teftiş edebileceği ve gerekirse tahkikat yağabileceği düzenlenmiştir.	Düstur, Tertip:3, C:4, s. 89.
29	Nisan	13/09/1331 Tarihli Kanunu Muvakkat ile işbu Kanunun Bazı Mevaddını Muaddil 15/04/1339 Tarihli Kanunun suveri Tatbikiyesini Mübeyyin Talimatname yayımlandı. (No: 2455)	Talimatname, başka yerlere sevk edilen kişilerin mal, borç ve alacaklarını düzenleyen 15.04.1923 günü kabul edilen kanunun uygulanmasına dairdir.	Düstur, Tertip:3, C:4, s. 94
29	Nisan	"Fırkaların içtimai tasnifi"	Ziya Gökalp tarafından yazılan yazıda seçim öncesinde siyasal partiler hakkında sosyolojik analiz yapılmaktadır.	H.M., s.1
29	Nisan	Lazistan Mustafa Kemal Paşa'ya başvurarak hemşehrilik önerdi.	Haberde Lazistan'dan bir grubun Gazi'ye başvurarak hemşehriliğini kabul etmesini talep ettikleri bildirilmektedir.	H.M., s.1
29	Nisan	Dahiliye Vekaleti seçim hakkında açıklama yaptı.	Açıklamada yeni seçimle 306 mebus çıkacağı, mebusların 285'inin Anadolu'ya 21'inin İstanbul'a ait olacağı bildirilmektedir.	H.M., s.1
29	Nisan	"Yad ve Selam: 23 Nisan"	Halide Edib'in 23 Nisan hakkındaki köşe yazısı yayınlandı.	H.M., s.3
29	Nisan	Maliye Vekaleti'ne yeni bir bina yapılması gündeme geldi.	Haberde Maliye Vekaleti'nin yeni bina inşa ettirmeye başlayacağı bildirilmektedir.	H.M., s.3
30	Nisan	Elazığ, Diyarbakır ve Trabzon Valiliklerine atama yapıldı.	Diyarbakır Valisi Hilmi'nin Elazığ, Cevat Paşa'nın Diyarbakır ve Maarif Eski Vekili Şükrü'nün Trabzon valiliklerine tayinleri.	BCA: 30..18.1.1/ 7.17..17.
1	Mayıs	Konya'da şirketlerin denetimi	Konya'ya şirketleri denetlemek üzere giden İktisat Vekaleti Şirketler Komiseri Hayreddin Bey Ankara'ya döndü.	H.M., s.3
1	Mayıs	Ankara'da 1 Mayıs kutlamaları yapıldı.	"Şehrimiz Ameleleri Arasında" başlığıyla verilen haberde Ankara işçilerinin 1 Mayıs'ı tatil ilan ettikleri ve sorunları topluca tartışmak üzere bir yer ayarlamak için Ankara Valiliğine başvurdukları söylenmektedir. Haberde Valiliğin izin verdiği bildirilmekte ve toplantının gece 12'ye kadar devam edeceği aktarılmaktadır. 3/5/1923 günlü habere göre yapılan toplantılara İktisat Vekili Mahmut Esat Bey de katılmıştır. İşçi temsilcisinin konuşmasından sonra söz alan Vekil, Türkiye'de sanayi gelişemediğinden sınıflaşma ortaya çıkmadığını, bazı iktisadi zümreler olduğu ama onlar arasında da açık bir gerginlik bulunmadığını, asıl olarak bu iktisadi zümrelerin yabancı sermayenin köleleri olarak çalışmakta olduğunu ve bu konuda çalışılması gerektiğini bildirmiştir.	H.M., s.3; H.M., s.3 (3/5/1923)
2	Mayıs	Genelkurmay Başkanlığı'nın demiryolu inşaasına dair teklifi.	Teklif, Pavli Köy-Edirne-Cisri Mustafapaşa mevkileri arası için verilmiştir.	BCA: 30..10.0.0/ 151.69..5.

G.	Ay	Olay/Mevzuat	Açıklamalar	Kaynak
2	Mayıs	Vahidettin'in tebrik gayesiyle Halife Abdülmecit'in kızına gönderdiği mektubun bildirilmesi.		BCA: 30..10.0.0/ 202.380..9.
3	Mayıs	İlk defa Türkçe hutbe okundu.	Mustafa Kemal Paşa, Balıkesir'de Türkçe bir hutbe okumuş ve hutbelerin Türkçe okunmasını tavsiye etmişti. Buna binaen İzmir'de Soma müftüsü Türkçe hutbe okunması için hutbe irad etmeye başlamış ve Cuma günü hutbe Türkçe okunmuştur.	H.M., s.3
3	Mayıs	26/06/1337 Tarih ve 957 Numaralı Kararnameye Zeyl yayımlandı. (No. 2457)	Düzenleme tütünlerden alınacak ambar ücretleriyle ilgili değişiklik getirmektedir.	Düstur, Tertip:3, C:4, s. 101
6	Mayıs	Ali Şükrü Bey'in matbaası Meclisçe satın alındı.	Ali Şükrü Bey'in matbaasının "TBMM matbaasına ittihaz edilmek üzere" satın alındığı bildirilmektedir.	H.M., s.3
6	Mayıs	Sıhhiye Vekaleti Oteli	Haberde Sıhhiye ve muavenetı İçtimaiye Vekaleti'nin bir otel yaptırdığı ve otelin inşasına başlandığı bildiriliyor. 15/6/1923 günlü Hakimiyeti Milliye'de ise temelinin atıldığı bildirilmektedir.	H.M., s.3; H.M., s.1 (15/6/1923)
6	Mayıs	Mayıs'ta Paris'te toplanacak olan Milletlerarası Hıfzıssıhha-i İçtimaiyye Kongresi'ne katılım.	Kongreye Dr. Muallim Refik ve Dr. Reşad Rıza'nın gönderilmesine karar verildi.	BCA: 30..18.1.1/ 7.18..15.
6	Mayıs	Azerbaycan'da bulunan özerk Nahçıvan bölgesi hakkında karar alındı.	1921 tarihli Moskova Antlaşması'nda ve Kars Antlaşması'nda Azerbaycan yönetiminde muhtar (özerk) Nahçıvan bölgesinin Azerbaycan'a ilhak edilemeyeceği, Nahçıvan'ın ilhakı diğer devletlerce tanınırsa protesto edilmesine karar verilmiştir.	BCA: 30..18.1.1/ 7.18..13.
8	Mayıs	Bazı eski valilerin yeniden çalıştırılmasına karar verildi.	İdareten görevden alınan Kastamonu eski Valisi Süleyman Necmi ve Bursa eski Valisi olup, Yunan işgalinde görev yapan ve Kuvayı Milliye'ye bir zararı dokunmayan Emin Beylerin çalıştırılmasına izin verildi.	BCA: 30..18.1.1/ 7.18..20.; 7.18..19.
8	Mayıs	Ticaret Mektebi Alisi, Şehremaneti ve Beyoğlu Mutasarrıflığı hakkında karar alındı.	Ticaret Mekteb-i Alisi'nin, kaldırılan Maarif Nezareti binasına; Şehremaneti'nin, kaldırılan Ziraat Nezareti binasına ve Beyoğlu Mutasarrıflığı'nın da Altıncı Daire-i Belediye binasına nakline karar verilmiştir.	BCA: 30..18.1.1/ 7.19..6.
8	Mayıs	Çerkez Ethem'in Sisam'da bir teşkilat kurarak 1000 civarında adam topladığı ve Midilli'ye gittiği haber alındı.		BCA: 30..10.0.0/ 107.699..5.
10	Mayıs	Roma'da toplanacak olan Uluslararası Kadın Hakları Konferansı'na temsilci gönderilmesine karar verilecektir.	Uluslararası Kadınlar Birliği'nin düzenlediği Kongre'nin 12.si 1935'te İstanbul'da toplanacaktır.	BCA: 30..10.0.0/ 229.541..1.
12	Mayıs	Sigorta şirketleri hakkında karar.	İzmir yangınındaki hasarı ödemeyen ve diğer yükümlülüklerini de yerine getirmeyen sigorta şirketlerinin banka hesaplarına el konulması ve incelemeye tabii tutulmalarına karar verildi.	BCA: 30..10.0.0/ 167.165..2.

G.	Ay	Olay/Mevzuat	Açıklamalar	Kaynak
13	Mayıs	ABD'ye gönderilecek memurlarımıza şifre ile haberleşme izni verildiği takdirde onların göndereceği memurlara da şifre ile haberleşme izni verilmesi kararlaştırıldı.		BCA: 30..18.1.1/ 7.19..13.
14	Mayıs	Zonguldak'ta elektrik imtiyazı verilmesi hakkında karar.	Zonguldak'ta kömür tozlarından yararlanarak bir elektrik fabrikası kurulmasıyla, buradan elde edilecek elektriğin Kocaeli, Üsküdar ve Adalara dağıtılması imtiyazının Müteahhit Kemal'e verilmesine karar verildi.	BCA: 230..0.0.0/ 146.40..1.
14	Mayıs	Ankara'da bazı hastalıklar tesbit edildi.	Ankara'da amipli dizanteri vakalarının ortaya çıktığı bildirilmektedir.	H.M., s.4
16	Mayıs	Bayram günleri resmi dairelerde nöbetçi memur bırakılması hakkında tamim yayımlandı.		BCA: 30..10.0.0/ 15.86..13.
21	Mayıs	İktisat Vekili teftişte bulundu.	Habere göre İktisat Vekili Mahmut Esat Bey "dün Sanayi mektebine giderek teftişatta bulundu."	H.M., s.3
21	Mayıs	Ankara Ziraat Müdürlüğüne atama yapıldı.	Ankara Ziraat Müdürlüğüne Kastamonu Ziraat Müdürü Tahsin Bey atandı.	H.M., s.3
21	Mayıs	Lozan görüşmelerinde kapitülasyonların ilgası kabul edildi.		H.M., s.4
23	Mayıs	Ankara'da ekmek buhranı	Birkaç gündür Ankara'da ortaya çıkan ekmek sıkıntısının konu edildiği haberde Vali Murat Bey'in bu buhranın "bugün" biteceğini söylediği ifade edilmektedir.	H.M., s.3
24	Mayıs	Ankara'da yeni bir banka şubesi açılıyor.	Ankara'da "Osmanlı İtibarı Milli Bankası"nın bir şube açacağı bildirilmektedir. Şubenin resmi açılışı 26/6/1923'te olacaktır.	H.M., s.4; H.M., s. 3 (27/6/1923)
27	Mayıs	Anadolu'da hayvan hastalığı salgını nedeniyle kimi hayvanatın satılması yasaklandı.	Vebayı bakri olarak anılan salgın hastalığa rastlanılması nedeniyle büyükbaş hayvan ticaretinin yasaklandığı bildirilmektedir.	H.M., s.3
29	Mayıs	1. Ordu Kumandanı Nurettin Paşa'nın Matbaa-i Osmaniye'de basılan hayat hikayesinin yazımının tespit edilerek soruşturma yapılmasına karar verildi.	Nurettin Paşa hem Osmanlı'da hem de Cumhuriyet'te görev almış olan bir komutan olup İzmir'in işgalden kurtarılmasında da görev almıştır. Sonradan hükümetle ilişkileri kötüye gidecek ve Divan-ı Harp'te yargılanması gündeme gelecektir.	BCA: 30..10.0.0/ 86.566..7.
30	Mayıs	İzmir'de bir darülbedayi kurulması	İzmir'de bir darülbedayi (konservatuar) kurulacağı bildirilmektedir.	H.M., s.3
30	Mayıs	Adli atama yapıldı.	2. sınıf Adliye müfettişliğine eski Adliye Nezareti 2 sınıf müfettişlerinden İsmail Hakkı Bey tayin edildi. Ayrıca çok sayıda hakim ve savcı ataması da yapılmıştır.	H.M., s.3

G.	Ay	Olay/Mevzuat	Açıklamalar	Kaynak
3	Haziran	İzmir'i yeniden inşa çalışmaları	İzmir'in savaş ve yangın sonrasında yeniden inşası için Fransız ve Belçika'dan gelen şirket uzmanları tetkikata başladılar.	H.M., s.3
4	Haziran	Nüfus İşleri Genel Müdürlüğü hakkında karar.	İstanbul Hükümeti'nce kaldırılan İstatistik Umum Müdürlüğü'ne ait evrakın yapılacak olan nüfus sayımı için Nüfus İşleri Genel Müdürlüğü'ne devri isteği.	BCA: 30..10.0.0/ 25.145..1.
4	Haziran	"Süryani Kadim Cemaatinin Sadakati"	Süryani Kadim Kilisesi Patriği İlyas Efendi'nin "teşekkürat ve ihtiramat" bildiren mektubu yayımlandı.	H.M., s.1
6	Haziran	Mustafa Kemal Paşa'nın İstanbul hemşehriliği	İstanbul Genel Meclisi, Mustafa Kemal Paşa'nın İstanbul hemşehrisi sayılmasına ilişkin "kabul şahadetnamesi"ni bir heyetle Ankara'ya getirme kararı aldı.	H.M., s.1
7	Haziran	Yeni Rus Sefiri Türkiye'ye geldi.	Habere göre görevden alınan Aralof'un yerine yeni Sefir "Suriç Yoldaş" İstanbul'a geldi. Yoldaş, 12/3/1923'te Ankara'ya geçecektir.	H.M., s.3
8	Haziran	"İlk yeni mebuslarımız"	Devam etmekte olan seçimin ilk sonucu Biga'dan gelmiştir. Habere göre 3 mebus ismi belli olmuştur.	H.M., s.1
10	Haziran	Adli atama yapıldı.	Çok sayıda adli atama yapıldı.	H.M., s.3
10	Haziran	İstanbul ve Anadolu sahillerinde bir tramvay şirketi kurmak isteyen Omniyum Doantrpriz Şirketi hakkında karar.	İstanbul ve Anadolu sahillerinde bir tramvay şirketi kurmak isteyen Omniyum Doantrpriz Şirketi'nin başvurmuş olmasına rağmen hiçbir müktesep imtiyaz hakkı olmadığı, imtiyaz için yeniden başvuru yapılması gerektiğine karar verildi.19/6/1923 günü Nafıa Vekili Fevzi Bey ile şirket temsilcisi J. Löve arasında Çanakkale-İzmir demiryolu hattı imtiyazı konusunda anlaşmaya varıldığı anlaşılmaktadır.	BCA: 30..18.1.1/ 7.20..6.; 7.21..15.
12	Haziran	Maliye Vekili ile yapılan röportaj yayınlandı.	Maliye Vekili Hasan Fehmi Bey'le genel mali durum ve altın, tahvil gibi mali-iktisadi konularda yapılmış olan bir röportaj yayınlandı.	H.M., s.2
13	Haziran	"Kara gün dostu için"	Pierre Loti'nin vefatının bir kayıp olduğu bildirilmiştir. Sonraları Loti'nin ailesine taziye yazıları da çıkacaktır.	H.M., s.1
13	Haziran	Mülki atama yapıldı.	Beş kaymakam ataması yapıldı.	H.M., s.3
14	Haziran	İstanbul Reji İdaresiyle Yapılan İtilafname yayımlandı. (No. 2510)	Reji idaresi Osmanlı'nın borçlarını ödeyememesi üzerine kurulmuş olan Düyunu Umumiye ile beraber çalışan bir şirkettir. Vergilerin toplanması konusunda yetkili olan Düyunu Umumiye tütün üretim ve satış imtiyazını yabancı ortaklar topluluğu olan Reji'ye vermiştir. Böylece 1883'ten itibaren tütün konusunda fiyat belirleyen tek özne Reji İdaresi/Şirketi olmuştur. Zamanla çalışma usulü olarak her sene yeni bir anlaşma imzalanması, hükümler değiştirilmezse eski anlaşmanın onaylanmış olması gibi bir usül seçilmiştir. İmtiyaz karşılığı olarak belli miktarda bir ödeme yapılmaktadır. Yayımlanan anlaşma (itilafname) 1923 yılının Reji imtiyazıyla ilgilidir. Anlaşma metni ve İcra Vekilleri Heyeti Kararnamesi'nden oluşmaktadır (2510 numarası Kararname'ye aittir). Anlaşmayla yıl içerisinde hükümet yaklaşık 1 buçuk milyon lira elde edecektir.	Düstur, Tertip:3, C:4, s. 102; H.M., s.4 (17/6/1923)

G.	Ay	Olay/Mevzuat	Açıklamalar	Kaynak
14	Haziran	Dersaadet Telefon Şirketi, Dersaadet Tramvay Şirketi, Dersaadet Elektrik Şirketi ve Üsküdar-Kadıköy Su şirketi isimli şirketlerle hükümet arasında yapılan anlaşmalarla, şirketlerin imtiyazları yenilendi.	Söz konusu anlaşmalar imtiyaz sahibi şirketler ile Hükümet arasında yapılmış olup, şirketlerin imtiyaz sahibi oldukları alanlardaki hizmette tek yetkili merci olmalarını sağlamaktadır. Belli aralıklarla yenilenen bu sözleşmeler karşılığında hükümete bir miktar peşinat verilmektedir. Şirketler faaliyet alanlarında fiyat belirleme ve tüketimi kontrol etme yetkisine sahip olup bazı vergileri de kendileri tahsil edebilmektedir. Anlaşmalar mukavelename metni ile Hükümet Kararnamesini içermekte olup yayınlandıkları isimleri ve numaları şöyledir: Dersaadet Telefon Şirketile Yapılan Mukavelename (No. 2511); Dersaadet Telefon Şirketile Yapılan Mukaveleye Bir Madde İlavesi Hakkında Kararname; (No. 2516); Dersaadet Tramvay Şirketiyle Yapılan Mukavelenin Mevkii Meriyete Konulması Hakkında Kararname (No. 2512); Dersaadet Elektrik Şirketiyle Yapılan Mukavelename (No. 2513); Üsküdar-Kadıköy Su şirketi İle Akdedilen İtilafname (No. 2546).	Düstur, Tertip:3, C:4, s. 107, 114, 118; Düstur, Tertip:3, C:4, s.123 (17/6/1923); Düstur, Tertip:3, C:4, s. 124 (28/6/1923)
15	Haziran	"Tayinle mi intihabatla mı?"	Ankara Belediyesi'nin yetersiz kaldığı ve bir şehremaneti kurulması gerektiği fikirlerine cevaben, isimsiz yayınlanan yazıda, atamayla gelinse bile her şeyin bir anda güllük gülistanlık olmayacağı ifade edilmektedir.	H.M., s.3
15	Haziran	Adli atama yapıldı.	Çok sayıda hakim, savcı ve müstantik ataması yapıldı.	H.M., s.4
17	Haziran	İzmir-Aydın demiryolları imtiyazı için bir şirket temsilcisi Ankara'ya geldi.	İzmir-Aydın demiryolları imtiyazı için Nafıa Vekaleti'yle görüşmek üzere "Mister Parker" Ankara'ya geldi.	H.M., s.3
17	Haziran	"Çester imtiyazı"	İmtiyaz antlaşmasını sağlamaya çalışan şirketin kendi içerisinde sıkıntılar olduğu ve sermaye temini için çalışmalar yapıldığından söz edilmektedir.	H.M., s.3
19	Haziran	Şirket kuruluşuna dair izin.	Merkezi İstanbul'da olan Dersaadet Küçük İstikrazat Türk Şirketi'nin ve yine merkezi İstanbul'da olmak üzere Şark Sigorta Anonim Şirketi kurulmasına izin verildi.	BCA: 30..18.1.1/ 7.21..2.; 7.21..4.
19	Haziran	Süryani Cemaatinden Zeki Magaf tarafından tercüme edilen ve basılmakta olan Kur'an-ı Kerim'in basımının durdurulmasına karar verildi.	Şeriyye Vekaleti'nce tetkik edilmeden Kur'an-ı Kerim basılmasına izin verilmemesi kararlaştırılmıştır.	BCA: 30..10.0.0/ 26.149..6.
20	Haziran	Medrese talebelerinin imtihanları hakkında bir düzenleme yapıldı.	Medrese talebeleri imtihanı için kurulan meclislerde, fırka kumandanlarınca tayin edilecek bir mümeyyizin de hazır bulunmasına karar verildi.	BCA: 51..0.0.0/ 2.1..21.
21	Haziran	Roma temsilcisi Celaleddin Arif'in istifası kabul edildi.	Yerine Hariciye Vekaleti Müsteşarı Suad Bey tayin edilmiştir.	BCA: 30..18.1.1/ 7.22..1.
24	Haziran	Mustafa Kemal Paşa'ya "fahri müderrislik" ünvanı verildi.	Habere göre, Darülfünun Edebiyat Müderrishanesi Mustafa Kemal Paşa'ya fahri edebiyat müderrisi ünvanı vermiştir.	H.M., s.1

G.	Ay	Olay/Mevzuat	Açıklamalar	Kaynak
24	Haziran	İstanbul Avans Kanunu'ndan Ferit Kabinesi üyelerinin yararlanamayacağı.	Söz konusu kanunla "İstanbul Vilayeti devairi mülkiye ve askeriyesiyle hidematı umumiyesi" için ek tahsisat verilmiştir. İlgili kararla bu ek tahsisattan Damat Ferit kabinesi üyelerinin yararlanamayacağı düzenlenmektedir.	BCA: 30..10.0.0/ 204.398.. 25.
25	Haziran	Batı vilayetlerindeki yabancı dilde köy ve kasaba isimlerinin değiştirilmesi ile ilgili vekaletler ve Genelkurmay'dan görüşler bildirildi.	"Batı vilayetlerindeki yabancı dilde köy ve kasaba isimlerinin değiştirilmesi ile ilgili bakanlıkların ve Genelkurmay Başkanı'nın yazdıkları yazı."	BCA: 30..10.0.0/ 66.439..21.
26	Haziran	Öğretmen ve öğrenciler için indirimli vapur ücretleri hakkında karar.	Öğretmen ve öğrencilerin seyahatleri sırasında vapurlarda indirimli ücretten faydalanmalarının vapur şirketlerinin ücret tarifelerinin tetkikinde göz önüne alınacağı.	BCA: 30..10.0.0/ 142.19..6.
26	Haziran	İstanbul ilköğretim muallimleri Ankara'ya bir temsil heyeti gönderdi.	İstanbul Mektebi İptidaiye Muallime ve Muallimleri Cemiyeti Ankara'ya ilköğretim okullarının sorunlarını bildirmek üzere bir heyet göndermiştir.	H.M., s.2
28	Haziran	Bazı mülki idare amirlerinin çalıştırılmasına izin verildi.	Hizmetten affedilen Trabzon eski Valisi Hazım, idareten görevden alınan Elazığ eski Valisi Süleyman ve bir ay önce azledilen Giresun eski Mutasarrıfı Nizameddin Beylerin çalıştırılmasına izin verildi.	BCA: 30..18.1.1/ 7.22..17.; 7.22..18.; 7.22..19.
1	Temmuz	Sıhhiye Vekili, İzmir'de teftişte bulundu.	Sıhhiye ve muavenetı İçtimaiye Vekili Tevfik Rüşdü Bey İzmir'de teftişte bulunarak Ankara'ya döndü.	H.M., s.3
1	Temmuz	İktisat Vekaletince Kenedi Mukavelesi ile ilgili açıklama yapıldı.	Basında çıkan haberlere ve sözleşmenin feshedileceğine ilişkin görüşlere cevaben sözleşmenin şimdilik feshedilmediğini bildiren bir açıklama yapıldı.	H.M., s.4
1	Temmuz	Mudanya- Bursa demiryolu imtiyaz sözleşmesi yenilendi.	Hükümet İle Mudanya Bursa Demiryolu Arasındaki Mesaili Muallakanın Sureti Hal ve İntacına Dair Aktedilen İtilafnamenin Kabulü Hakkında Kararname yayımlandı. (No. 2578)	Düstur, Tertip:3, C:4, s. 126
1	Temmuz	Bakanlıklarla müfettişlerin yazışmaları hakkında karar alındı.	Bütün bakanlık müfettişlerinin bakanlıklarıyla şifre ile haberleşmelerine izin verilmiştir.	BCA: 30..18.1.1/ 7.23..10.
1	Temmuz	Vakıf malları hakkında karar.	Vakıf mallarının İcareteynli (kirası iki aşamalı olarak alınmak üzere) kiraya verilmesini sağlayan 25 Ağustos 1325 (1909) tarihli İrade'nin yürürlükten kaldırılmasına karar verildi.	BCA: 30..18.1.1/ 7.23..16.
1	Temmuz	Ülkemizde Amerikalıların gayrimenkul tasarruf edebilmelerinin Amerika ile yapılacak anlaşmaya kadar geciktirilmesi.	Mart ayından itibaren Türkiye-ABD sulhu gündeme gelmiş olup düzenleme bu antlaşmayla ilgilidir. Antlaşma, Lozan'da 6/8/1923 günü imzalanacaktır. Buna rağmen 1923 yılı içerisinde ve 1927'de ABD Senatosu tarafından onaylanmayarak reddedilmiş olacaktır.	BCA: 30..18.1.1/ 7.23..15.
1	Temmuz	Milletlerarası Posta Mukavelenamesi'ne TBMM Hükümeti'nin de katılmasına karar verildi.		BCA: 30..18.1.1/ 7.23..20.

G.	Ay	Olay/Mevzuat	Açıklamalar	Kaynak
1	Temmuz	İmtiyaz olmamak üzere Metropolit ve Hahambaşı gibi ruhani liderlerin şimdilik idare meclislerine katılabilmeleri.	Bu konuda bir karar da yıl sonunda Kırklareli hakkında alınacak olup Kırklareli'nde, gayrimüslim dini başkanların idare meclislerine alınmamalarına karar verilecektir.	BCA: 30..18.1.1/ 7.23..14.; BCA: 30..18.1.1/ 8.43..6. (16/12/ 1923)
2	Temmuz	Osmanlı Bankası'nın çıkardığı borçlanma tahvillerinin daha sonra Fransız Frangı olarak ödenmesine karar verildi.		BCA: 30..10.0.0/ 137.984..1.
2	Temmuz	İstanbul Rum Ortodokslarının tebrik telgrafları yayınlandı.	İstanbul Rum Ortodoks Ahalii Hristaniye ve Tebaı Sadıkaları namına Damiyanus Damiyanidis imzasıyla gönderilen telgrafta Müdafaai Hukuk Grubu'nun seçimdeki başarısı tebrik edilmektedir.	H.M., s.1
3	Temmuz	Aydın Demiryolları imtiyazı yenilendi.	Aydın Demiryolları İtilafnamesi yayımlandı. (No. 2580)	Düstur, Tertip:3, C:4, s. 128
3	Temmuz	Bir mutasarrıfın yeniden çalıştırılmasına karar verildi ve bir mutasarrıf atandı.	İdareten azledilen Ertuğrul (Bilecik) eski Mutasarrıfı Adil Bey'in çalıştırılmasına izin verildi ve Gümüşhane Mutasarrıflığı'na Makriköy (Bakırköy) Kaymakamı Durmuş Bey atandı.	BCA: 30..18.1.1/ 7.24..2.; 7.24..3.
3	Temmuz	İstanbul'un su bentlerini koruyan Belgrad ormanlarıyla çevresinde ağaç kesimi ve nakliyesinin yasaklanması.		BCA: 30..18.1.1/ 7.24..5.
4	Temmuz	"İstikrazı dahili"	İç borçlanma çerçevesinde 397000 küsur altın elde edildiği ama Banki Osmani'de bu altınların hacizde kaldığı bildirilmektedir. Sorun 6 Temmuz'da altınların Ankara'ya getirilmesiyle çözülecektir.	H.M., s.4
4	Temmuz	Makamı Hilafet Seryaverliğine atama yapıldı.	Seryaverin emekli olmasıyla yerine Harbiye Mektebi Müdürü Miralay Cemal Bey atandı.	H.M., s.4
5	Temmuz	Rus altınları hakkında karar.	Milli Mücadele'nin başlangıcında Rusya Şuralar Cumhuriyeti'nce Milli Hükümet'e hediye edilen Rus altınlarının 15 gün içinde mal sandıklarınca resmi degeri üzerinden satın alınması ve altın gibi işlem görmesi kararlaştırıldı.	BCA: 30..18.1.1/ 7.24..15.
5	Temmuz	"Yeni bir şimendifer inşası talebi"	Kütahya'dan Marmara kıyılarına kadar yapılacak olan bir şimendifer hattı inşası talebiyle "Umuru Sanaiye ve Ticariye ve Maliye Şirketi" adında bir şirket başvuruda bulunmuştur. Şirketle Vekalet arasında anlaşmanın sağlandığı 19/7/1923 günlü gazetede bildirilmekte olup metin İcra Vekilleri Heyeti'ne sevk edilecektir.	H.M., s.2
5	Temmuz	Mülki atama yapıldı.	Üç kaymakam ataması yapıldı.	H.M., s.3
6	Temmuz	"Emeklilik parası yerine emlak"	Habere göre mülki ve askeri emeklilere, istekleri durumunda emeklilik parası yerine emlak verilebilecek.	H.M., s.2

G.	Ay	Olay/Mevzuat	Açıklamalar	Kaynak
8	Temmuz	Mülki atama yapıldı.	Bir kaymakam ataması yapıldı.	H.M., s.3
8	Temmuz	İzmir'de dilsizler mektebi açıldı.	Karşıyaka'da bir dilsizler mektebi açıldığı bildirilmektedir.	H.M., s.3
9	Temmuz	Yeni Maliye müsteşarı Seyfi Bey göreve başladı.	Önceki Maliye Vekaleti müsteşarı Zekai Bey Düyunu Umumiye Komiserliğine tayin edilmiştir.	H.M., s.3
10	Temmuz	Kütahya'da harab olan köylerin imarı için ödenek gönderildi.	Maliye Vekaleti Kütahya'da harab olan köylerin tamiri için 50000 liralık tahsisatta bulundu.	H.M., s.4
11	Temmuz	Bazı mahallelerde su bulunmadığı ve bazı köylerde şap hastalığı görülmesi ile ilgili duyuru yapıldı.	Bazı mahalle çeşmelerinde su bulunmadığına ilişkin İktisat Vekaleti ve şap hastalığının görüldüğüne ilişkin resmi duyuru yapılmıştır.	H.M., s.4
11	Temmuz	Fenerlerle ilgili imtiyaz verildi.	Fenerler Müddeti İmtiyaziyesinin İkası Hakkında Hükümetle Sahibi İmtiyaz Arasında Münakit 14/04/1913 Tarihli Mukavelenameye Tezyil Edilecek Maddeler (Hakkında Kararname) yayımlandı. (No. 2596)	Düstur, Tertip:3, C:4, s. 134
12	Temmuz	"Darülfunun alameti mahsusası"	Tüm Avrupa ve Amerika'da olduğu gibi İstanbul Darülfununun da bir alameti mahsusası [amblemi] olmasına karar verildi.	H.M., s.4
13	Temmuz	Ankara Düyunu Umumiye Baş Müdürü ataması yapıldı.	Ankara Düyunu Umumiye Başmüdürü olarak Hacı Mehmet Bey atandı.	H.M., s.3
15	Temmuz	Heyeti İlmiye toplantıya çağırıldı.	Maarif Vekaletinde içtimaya davet edilen Heyeti İlmiye, ilk toplantısını yaparak başkan ve vekilini seçecektir. Heyeti İlmiye, Nafıa ve Maarif Vekaletlerinden temsilcilerin dışında darülfünun fakültelerinden müderrisler, basından isimler, uzmanlar ve Heyeti İlmiye tarafından seçilecek uzmanlardan oluşacaktır. 15/7/1923 günü ilk toplantı yapılacaktır. Heyet, Heyeti İlmiye reisinin Maarif Vekili, ikinci reisin ise Maarif Vekaleti müsteşarının olmasına karar verecektir. Maarif Vekili "Yeni doğan Türkiye'ye yeni bir maarif istikameti çizilmesi" gerektiğini vurgulamıştır. 17/7/1923 günlü Hakimiyeti Milliye'de de Heyetin üyelerinin isimleri yayınlanacaktır. İsim listesinde Ziya Gökalp, Köprülüzade Fuat, Ağaoğlu Ahmet, Mustafa Rahmi, İsmail Hakkı Beyler gibi isimler bulunmaktadır.	H.M., s.4; H.M., s. 3 (17/7/1923)
17	Temmuz	Türkiye Çiftçiler Birliği kuruldu.	İzmir'de Türkiye Çiftçiler Birliği kurularak İzmir şubesi oluşturuldu.	H.M., s.3
17	Temmuz	30/01/1923 Tarihinde Lozanda Yunan Murahhaslariyle Yapılan Mukavele Mucibince Tanzim Olunan Talimatnamenin Meriyete Vazı Hakkında Kararname yayımlandı. (No. 2600)	Karar, Dahiliye, Maliye, İktisat ve Sıhhiye ve Muaveneti İçtimaiye Vekillerinden kurulmuş olan özel bir "heyeti mahsusu vükela" tarafından belirlenen maddelerin Hükümetçe onaylanmasıyla oluşturulmuştur. Mübadeleyle Türkiye'ye gelecek olanların iskanı ve kabul usullerini düzenlemekte olan Karar, muhacirlerin geleceği iskele ve limanlarda mülki amirden şube müdürlerine kadar çok sayıda görevliyi içeren komisyonlar kurulmasını öngörmekte ve sağlık ya da ulaşım gibi konularda önlemler getirmektedir.	Düstur, Tertip:3, C:4, s. 135

G.	Ay	Olay/Mevzuat	Açıklamalar	Kaynak
18	Temmuz	Lozan'da anlaşma sağlandı.	Lozan görüşmelerinde her noktada anlaşıldığı ve imzanın muhtemelen 24 Temmuz'da atılacağı bildirilmektedir.	H.M., s.1
18	Temmuz	Sahte altın imalatı	Maliye Vekaleti sahte altın imalatı yapıldığına dair halkı uyarmaktadır.	H.M., s.3
19	Temmuz	Türkiye ile ABD arasındaki antlaşmanın imzalanması gündeme geldi.	11/3/1923 günlü H.M'de çıkan haberde (s.3) de bahsedildiği gibi, Lozan antlaşması imzalandıktan sonra ABD ile bir antlaşmanın imzalanacağı bildirilmektedir. Ticaret ve temsilcilikler gibi konuları içeren antlaşma 6/8/1923 günü Lozan'da imzalanacaktır. Buna rağmen antlaşmayı onaylayan kanun yıl içerisinde Meclis'e gelmeyecektir. ABD'de de antlaşma onaylanmayacak, antlaşma yıl içerisinde ve tekrar 1927'de ABD Senatosu tarafından onaylanmayarak reddedilmiş olacaktır.	H.M., s.1; H.M., s.3 (11/3/1923); H.M., s.1 (8/8/1923)
19	Temmuz	Nafıa Vekaleti'nin demiryolları teftişi	Habere göre Nafıa Vekaleti Demiryolları Genel Müdürü Ziya Bey Bursa, Edirne ve Giresun demiryolları, tramvay ve liman şirketlerinin muamelelerini teftiş edecektir.	H.M., s.3
22	Temmuz	"Türk kadınını zaferi"	Haberde Latife Hanım ve Halide Edib Hanım gibi isimlerin seçimlerde oy aldıkları bildirilmektedir. Örneğin Latife Hanım toplamda 146 oy almıştır. Kadınların, seçme ve seçilme haklarının olmamasına rağmen oy almaları Türk kadının zaferi olarak nitelendirilmiştir.	H.M., s.1
22	Temmuz	Beşinci türk ressamları sergisi	5. Türk ressamları sergisi İstanbul'da açıldı.	H.M., s.3
22	Temmuz	Amele Birliği nizamnamesi İcra Vekilleri Heyetince onaylandı.	Ereğli ve Zonguldak kömür madenleri bölgesi işçilerinin hukuk ve menfaatlerinin temini için İktisat Vekaletine başvurulmuştur. İcra Vekilleri Heyeti'nin 22/7/1923 günlü toplantısında nizamname kabul edildi.	H.M., s.3
22	Temmuz	Ereğli Kömür Havzası Amelesi İçin Teşkil Olunacak İhtiyat ve Teavün sandıkları Talimatnamesinin Kabulü Hakkında Kararname yayımlandı. (No. 2608)	Gazetede Amele Birliği nizamnamesi olarak anılan düzenlemeyle maden ocaklarında sandık kurulması mümkün hale gelmiştir. Düzenlemeye göre her madende bir sandık tesis edilerek talep edenlere, öncelikle yaralılara, sonra hastalara ve muhtaç ailelere olmak üzere, gerekirse faizsiz olarak, kredi kullandırılması mümkün olacaktır.	Düstur, Tertip:3, C:4, s. 143; H.M., s.3 (30.07. 1923)
22	Temmuz	İki vali ve iki mutasarrıf ataması yapıldı.	Kastamonu Valiliği'ne Kırşehir Mutasarrıfı Fatin, Kırşehir Mutasarrıflığı'na Atıf, Adana Valiliği'ne Antalya Mutasarrıfı Hilmi ve Karesi Mutasarrıflığı'na Edremit Kaymakamı İsmail Hakkı Beyler atandı.	BCA: 30..18.1.1/ 7.25..11.; 7.25..12.; 7.25..15.
22	Temmuz	Bazı gazete ve dergilerin ülkeye sokulması yasaklandı.	Mısır'da Türkçe olarak yayınlanan "Anadolu" risalesinin ve Rusya'da Türkçe olarak yayınlanan ve komünizm propogandası yapan "Yeni Fikir" gazetesinin Türkiye'ye sokulması yasaklandı.	BCA: 30..18.1.1/ 7.25..18.; 7.25..21.
23	Temmuz	Milli Bayram ilanı	24 Temmuz'un kurban bayramı olması nedeniyle tüm resmi ve özel daireler (müessesatı resmiye ve hususiyeler) tatil ilan edildi.	H.M., s.3

G.	Ay	Olay/Mevzuat	Açıklamalar	Kaynak
23	Temmuz	Ankara'da polis mektebi kuruldu.	Memurini zabitanın tahsili ve talimi için bir dershane kurulduğu bildirilmektedir.	H.M., s.3
24	Temmuz	Lozan Barış Antlaşması imzalandı.	1922 Kasımında başlayan görüşmeler nihayet bulmuş ve antlaşma imzalanmıştır. Antlaşma metni 3 çeşit belgeden oluşmakta olup bunlar Barış Antlaşması, Antlaşmayı bütünleyen diğer ek belgeler ve Türkiye ile kimi Batılı devletler arasında alınıp verilen mektuplardır. (Üçüncüsünün antlaşma metnine dahil sayılıp sayılmadığı tartışmalıdır.) 18 belge arasından Barış Antlaşması, Nüfus Mübadelesi ve Boğazlar sözleşmesi olmak üzere üç tanesi öne çıkmaktadır. Lozan Türkiye'nin tanınmasını uluslararası planda tescil eden bir belgedir; bu nedenle "Türkiye devletinin kurucu belgesidir." Aynı zamanda diğer devletlerle arasında eşitlik, siyasal ve iktisadi olarak da bir bağımsızlık belgesidir.	TDP, s. 220, 222
26	Temmuz	İzmir'e su getirilmesiyle ilgili imtiyaz verildi.	"İzmir'e su getirilmesi için 47 sene müddetle İzmir Su Şirketi'ne verilen imtiyazın 85 seneye çıkarılması hakkındaki anlaşma şartname nizamname ve yazışmalar."	BCA: 230..0.0.0/ 123.3..1.
28	Temmuz	Mülga Sadaret Dairesi'nde çalışmakta olan Hazine Müdüriyeti odacıları hakkında karar.	Mülga Sadaret Dairesi'nde çalışmakta olan Hazine Müdüriyeti odacılarının Hazine-i Evrak Mümeyyizliği emrinde çalışmalarına devam edebilecekleri bildirildi.	BCA: 30..10.0.0/ 16.91..7.
29	Temmuz	"Kenedi mukavelesinin feshi"	Kenedi imtiyazının, çalışmalara başlanmaması nedeniyle feshi gündeme geldi.	H.M., s.2
29	Temmuz	Resmi Ceridenin Halen İntişar Etmemekte Olmasına Bianen Kavanini Mevzua İçin Ankaradaki Neşir Tarihinin Muteber Addedilmesi Hakkında Kararname yayımlandı. (No. 2623)	İcra Vekilleri Heyeti'nin aldığı kararda, resmi gazete yayımlanamadığı için, kanunların icra tarihlerinin ülkenin kimi yörelerinde belirlenemediği ifade edilerek, Ankara'daki yayım tarihinin esas alınması gerektiği düzenlenmektedir.	Düstur, Tertip:3, C:4, s. 146
30	Temmuz	Moskova Sefareti Ateşe Militerliğine atama yapıldı.	Moskova Sefareti Ateşe Militerliğine Hüseyin Rahmi Bey atandı.	H.M., s.3
30	Temmuz	İstanbul'da paket postahanesi olarak kullanılmakta olan Mülga Posta ve Telgraf Genel Müdürlüğü binasının boşaltılarak İtibar-ı Milli Bankası'na kiralanmasına karar verildi.		BCA: 30..10.0.0/ 139.995..6.
31	Temmuz	Elektrik ihtiyacının karşılanması için yapılacak incelemelerde çalışacak bir yabancı uzman getirilmesine karar verildi.	Türkiye'nin elektrik ihtiyacını karşılamak üzere yapılan çalışmalar ve bu konuda inceleme yapmak için Almanya'dan gelecek uzman Edgar Ornel'e izin verilmesine karar verildi.	BCA: 230..0.0.0/ 148.48..6.
31	Temmuz	Milli Savunmanın idaresinde bulunan Soma Linyitlerinin İktisat Vekaleti'ne devri kararlaştırıldı.		BCA: 30..10.0.0/ 174.203..1.

G.	Ay	Olay/Mevzuat	Açıklamalar	Kaynak
31	Temmuz	"İzmir Vapur işletmesi imtiyazı"	İzmir körfezlerinde vapur işletmek için başvuran Uşakizade Muammer Bey'in teklifi İktisat Vekaleti'nce kabul edilmiş olup İcra Vekilleri Heyeti'ne sevk edilmiştir.	H.M., s.1
31	Temmuz	"Osmanlı Bankası'nın devlet bankası olması"	Banki Osmani yetkililerinin, bankanın bir devlet bankası olması için Fransa'ya gittiklerinin bildirildiği haberde Maliye Vekili'nin, tam yetkili bir banka temsilcisinin başvurması halinde meselenin müzakere edilebileceğini söylediği ifade edilmektedir.	H.M., s.1
31	Temmuz	Barış antlaşmasının imzalanması nedeniyle sansür kalktı.	Barışın yapılmasından dolayı Genelkurmay ile ilgili haberleşmelerde sansürün kalktığı, basındaki sansürün ise İstanbul'un tahliyesine kadar devam edeceği bildirildi. İstanbul'daki sıkıyönetim devam etse de basın sansürünün kaldırılmasına 7/10/1923'te karar verilecektir. (Karar No. 2816)	BCA: 30..10.0.0/ 55.369..8.; BCA: 30..18.1.1/ 7.35..19.; H.M., s.3 (1/8/1923)
1	Ağustos	ABD'deki Müslümanlar 150 bin liralık yardımda bulundu.	ABD'deki Müslümanlarla görüşen ve yardım toplayan Himayei Etfal Cemiyeti Genel Sekreteri ve Kırkkilise mebusu Fuad Bey'in ABD'den Darüleytamlar için yapılan 150 bin liralık yardımla döndüğü haber edilmektedir.	H.M., s.2
2	Ağustos	Finlandiya'da yaşayan müslümanlardan gelen tebrikler	Hakimiyeti Milliye'de Lozan antlaşmasının imzalanması dolayısıyla gelen tebrikler yayınlanmaktadır. Çok sayıda ülke, kişi ve kurumdan hem TBMM'ye hem de Mustafa Kemal Paşa'ya çok sayıda tebrik gelmektedir. Tebriklerin içeriği Türkiye'nin önemli bir savaş kazanıp barışa ulaşmasına yöneliktir ve böyle ifade edilmektedir. Dikkat çeken bir unsur da dünyanın çok çeşitli yerlerindeki Müslümanlardan gelmekte olan ve Müslümanların bağlılıklarını bildirdikleri tebriklerdir. Benzer bir durum da Cumhuriyet'in ilanıyla olacak ve dünyanın çok çeşitli yerlerinden çok sayıda resmi tebrik telgrafı gönderilecektir.	H.M., s.1
2	Ağustos	Ankara'da bir darülfünun kurulması hakkında	Haber, Heyeti İlmiye'nin, Ankara'da bir darülfünun kurulmasını teklif ettiğini bildirmektedir.	H.M., s.3
2	Ağustos	Sanayi Mektebi binası tahliye edildi.	Bina, Garp Cephesi Karargahı olmak üzere işgal edilmişti.	BCA: 30..10.0.0/ 139.995..7.
2	Ağustos	Yabancı ülkelerde eğitim gören eczacı ve dişçilerin de yurt içinde çalışabilmelerine izin verildi.	Yabancı ülkelerde eğitim gören Türk doktorlarının yurdumuzda doktorluk yapmalarına izin veren kararnamenin eczacı ve dişçilere de uygulanmasına karar verildi.	BCA: 30..18.1.1/ 7.26..15.
2	Ağustos	Anasondan üretilen içkilerin yurda sokulması yasaklandı.	Anethol vb. anasondan elde edilen maddelerle yapılan rakıların, umumi sağlığın korunması açısından yurda sokulmasının yasaklanmasına karar verildi.	BCA: 30..18.1.1/ 7.26..17.
5	Ağustos	Arnavutluk ve Yugoslavya'dan gelen 200 ailenin Türkiye'de iskanına izin verildi.	"Arnavutluk ve Yugoslavya'dan sınırlarımıza kadar gelip kabul edilmeyen 200 ailenin, Sofya'da sefil bir halde bulunmaları sebebiyle yalnızca bu kafilenin Türkiye'de iskanına izin verilmesi."	BCA: 30..18.1.1/ 7.27..4.

G.	Ay	Olay/Mevzuat	Açıklamalar	Kaynak
5	Ağustos	Süryani Kadim Kilisesi'nden Lozan münasebetiyle gelen tebrik telgrafı yayınlandı.		H.M., s.3
5	Ağustos	İntihabı Memurini Maliye Komisyonu toplandı.	Yeni kurulan komisyon Maliye Müsteşarı Seyfi Bey başkanlığında ilk toplantısını gerçekleştirdi.	H.M., s.3
6	Ağustos	"Kenediye mukabil"	Kenedi projesini yerine getirmek üzere bir Fransız şirketinin İktisat Vekaleti'ne başvuruda bulunduğu bildirilmektedir.	H.M., s.3
6	Ağustos	"İzmir'de Kemalpaşa kasabası"	İzmir'in Nif kasabasının adının Kemalpaşa olarak değiştirilmesiyle ilgili evrak Vekaletlere gönderildi.	H.M., s.3
7	Ağustos	"Kenedi geliyor"	Şirketten Vekalete gönderilen mektupta Kenedi'nin 10 Ağustos'ta Türkiye'ye geleceği ve mali konudaki sorunların halledildiği bildirilmektedir.	H.M., s.3
8	Ağustos	Ankara'nın hükümet merkezi olması hakkında haber	Habere göre Ankara hükümet merkezi olacak, konu TBMM'nin açılmasından sonra ilan edilecektir.	H.M., s.1
8	Ağustos	"Halk Fırkasının İlk İçtimaı"	Ankara'da bulunan Halk Fırkası mebusları ilk defa toplanmıştır. Habere göre seçimden bu yana seçilen mebus sayısı 270'tir.	H.M., s.1
8	Ağustos	Çok sayıda mülki amir ataması yapıldı.	İzmir Valiliği'ne Saruhan (Manisa) Mutasarrıfı Aziz Bey'in atanmasına, Elazığ eski Valisi Müştak Lütfi Bey'in cinayet suçuyla yapılan mahkemesinde beraatine karar verildiğinden çalıştırılmasına izin verilmesine ve boşalan Saruhan Mutasarrıflığına atanmasına karar verildi. Ayrıca Ankara Valisi Abdülkadir Bey'in azledilerek yerine Emniyet Umum Müdürü Murat Bey'in atanmasına, İzmit Mutasarrıflığı'na da Aydın Mutasarrıfı Vehbi Bey'in tayinlerine karar verildi.	BCA: 30..18.1.1/ 7.27..16.; 7.27..17.; 7.27..18.; 7.27..19.
9	Ağustos	İstanbul'a gelecek Rus Heyeti'ne izin verildi.	Rus esirleri için İstanbul'a gelecek Rus heyetine, komünist propaganda yapmamaları şartıyla izin verildi.	BCA: 30..10.0.0/ 55.363..11.
9	Ağustos	Roma Sefaretine atama yapıldı.	Roma Sefaretine Hariciye müsteşarı Suad Bey atandı.	H.M., s.1
9	Ağustos	Heyeti İlmiye'de bir İçtimaiyat Fakültesi kurulması tartışıldı.	Heyeti İlmiye'de bir İçtimaiyat (Sosyoloji) fakültesi kurulması tartışılmıştır. İstanbul hocaları böyle bir fakülte kurulması için önce gerekli altyapının sağlanması konusunda ısrar etmişlerdir. Bunun dışında siyasetle uğraşan hocaların ders vermemeleri gerektiği ve ders veren hocaların başka işlerle uğraşmamaları gerektiği savunulmuş ve önerilmiştir. Her iki öneri de (içtimaiyat fakültesi ve siyasetle uğraşanların ders vermemesi) kabul edilmemiştir.	H.M., s.1
9	Ağustos	Cevazı istihdam kararı verildi.	İhtiyaren vazifesinden el çektirilen Düyunu Umumiye Komiseri Said Bey'in cevazı (izinli) istihdamına Maliye Vekaletince karar verildi.	H.M., s.3
10	Ağustos	Mülki atama yapıldı.	Ankara ve İstanbul Valiliklerine Murat ve Aziz Beyler atandı. Ayrıca 3 mutasarrıf ataması yapılmıştır.	H.M., s.1

G.	Ay	Olay/Mevzuat	Açıklamalar	Kaynak
10	Ağustos	Milli marş müsabakası yapıldı.	İstiklal Marşı Maarif Vekaleti'nce müsabakaya konulmuştur. İstanbul'da yapılan müsabakada Ali Rıfat Bey'in eseri birinci gelmiş olup eser Vekalet'e gönderilmiştir.	H.M., s.1
11	Ağustos	İkinci Meclis açıldı.	Genel seçim tamamlanmış olup "ikinci dönem" başlamış bulunmaktadır.	ZC, D:2, C:1, İ:1
11	Ağustos	Tahlif Sureti Hakkında Heyeti Umumiye Kararı kabul edildi, (Karar No. 1)	Karar, Mebusların mebusluk yeminleri hakkında olup yemin şöyledir: "Vatan ve milletin selâmet ve saadetinden başka bir gaye takip etmiyeeğime ve milletin bilâ kaydü şart hâkimiyeti esasına sadık kalacağıma ... Vallahi"	ZC, D:2, C:1, İ:1
12	Ağustos	Muhacirlerin iskanı meselesi	Muhacirlerin iskanıyla doğrudan uğraşan İcra Vekilleri Heyeti bir komisyon kurulmasına ve bu işlerin komisyona devredilmesine karar verdi. Komisyonda Sıhhiye Vekili Dr. Tevfik Rüşdü, Erzincan mebusu Hamdi, Maliye Müfettişlerinden İhsan, Evkaf Vekaleti'nden Şemsettin beyler bulunmaktadır.	H.M., s.2
12	Ağustos	Yeni Meclis kurulması nedeniyle İcra Vekilleri Heyeti Reisi Rauf Bey'in görevi sona erdi.	Yeni bir seçim yapılması sebebiyle Başbakan Hüseyin Rauf'un görevi sona ermiş ve bütün bakanlıklara ait cetveller TBMM'ye sunulmuştur.	BCA: 30..10.0.0/ 13.77..7.
12	Ağustos	İntihab mazbataları onaylanmaya başlandı.	Seçim mazbatalarının tasdiki sırasında Mustafa Kemal Paşa'nın İzmir ve Ankara olmak üzere iki seçim bölgesinden mebus seçildiği anlaşılmıştır. Tartışmalar sonucunda her iki seçim bölgesinin de onaylanmasından sonra karar kendisine bırakılmıştır. Kanun gereği iki seçim bölgesinden birden seçilen mebus 8 gün içerisinde bir bölgeyi tercih etmek durumundadır. (Bu konuda aynı içtima sonunda M. Kemal'in İzmir ve Ankara mebusluklarının birleştirilmesini talep eden bir kanun teklifiyle İntihabı Mebusan Kanunu'nun ilgili maddesinin düzeltilmesini talep eden bir takrir verilmiş, ikisinin görüşmesi de Meclis Başkanlığı'nın ve heyetlerin oluşturulmasından sonraya bırakılmıştır.) Mustafa Kemal Paşa, Ankara mebusluğunu seçecektir. (*Hakimiyeti Milliye, 18/8/1923*)	ZC, D:2, C:1, İ:2
12	Ağustos	İstanbul'da görev yapan Divanı Muhasebet 2. Daire Üyesi Mükerrem Bey yerine 1. Daire Üyesi Yusuf Ziya nakledildi.	Mükerrem Bey, Isparta Mebusu seçilmiştir.	BCA: 30..10.0.0/ 16.89..2.
13	Ağustos	Bayındırlık ve maden imtiyazı sözleşmeleri hakkında karar alındı.	Vatan savunması ile ilgili bayındırlık inşaatları ve maden imtiyazı sözleşmelerinin, Genelkurmay Başkanlığı'nın görüşleri de alınarak yapılmasına karar verildi.	BCA: 30..10.0.0/ 151.69..6.
13	Ağustos	İzmir'in kurtuluş günü bayram ilan edildi.	İzmir'in işgalden kurtulduğu 9 Eylül gününü İzmir Belediyesi İzmir için bayram ilan etmiştir. 9 Eylül günü İzmir'de bir kutlama yapılacak ve TBMM'den bir mebus heyeti İzmire gidecektir.	H.M., s.2

G.	Ay	Olay/Mevzuat	Açıklamalar	Kaynak
13	Ağustos	İntihap mazbatalarının onaylanmasına devam edildi.	İçel livasının Mut kazasında yapılan seçimlerin kanunsuz olduğuna dair itiraz olmuş, yapılan inceleme sonucunda ikinci seçmenlerin oyları toplandığında iki mebus adayının oylarının yakın olduğu ortaya çıkmış; bu nedenle yasada öngörülen kura çekimine karar verilmiştir.	ZC, D:2, C:1, İ:3
13	Ağustos	Divanı Riyaset seçimi yapıldı.	"TBMM Riyaseti"ne 197 oydan 196'sını alarak Mustafa Kemal Paşa seçilmiştir. (Kalan bir oyun kime verildiğini soran mebuslara İsmet Paşa'ya verildiğinin söylenmesi üzerine oyun Mustafa Kemal Paşa tarafından verilmiş olabileceği dile getirilmiştir.)	ZC, D:2, C:1, İ:3
13	Ağustos	Mustafa Kemal, TBMM başkanlığına seçilmesi üzerine konuşma yaptı.	Mustafa Kemal Paşa, mevcut durumda başarının sırrı olarak Yeni Türkiye Devleti'ni gördüğünü dile getirmektedir. "Yeni Türkiye Devleti bir Halk devletidir halkın devletidir, geçmiş yapılar ise şahıs devleti, şahısların devleti idi... Dünyanın belli başlı milletlerini esaretten kurtararak hakimiyetlerine kavuşturan büyük fikir cereyanları köhne müessesata ümit bağlayanların çürümüş idare usüllerinde reha kuvveti arayanların amansız düşmanıdır. Avusturya, Almanya, Rusya, hatta Çin gibi büyük imparatorluklar o büyük fikir cereyanının sonucu olarak devrilmiştir. Yeni Türkiye devleti de cihana hakim o büyük ve kadir fikrin Türkiye'de tecellisidir, tahakkukudur."	ZC, D:2, C:1, İ:3
13	Ağustos	BMM'nin orduya şükran ve ihtiramatının isal edilmesi hakkındaki takrir müttefikan kabul edildi. (Karar No. 2)		ZC, D:2, C:1, İ:3
13	Ağustos	Menteşe mebusu Yunus Nadi Bey ve arkadaşları ile Akçuraoğlu Yusuf Bey ve arkadaşlarının Mustafa Kemal Paşa'nın 13.8.1339 günü yaptıkları konuşmanın basılarak köylere kadar dağıtılmasına dair ayrı ayrı takrirleri kabul edildi. (Karar No. 3)	"İkinci Devrei içtimaiye münasebetiyle Reis Gazi Mustafa Kemal Paşa Hazretleri tarafından irat buyurulan kıymetli ve tarihî nutkun tabı ve neşrini mutazamm İstanbul mebusu Akçuraoğlu Yusuf Bey ve rüfekası tarafından ita edilen iki kıta takrir üzerine üçüncü içtimain birinci celsesinde olveçhile nutku Riyasetpenahinin tabı ve neşri karargir olmuştur."	ZC, D:2, C:1, İ:3
13	Ağustos	Birinci Meclisin takdirini karara almaya ilişkin takrir kabul edildi. (Karar No. 5)	Takdir gerekçesi olarak Birinci Meclisin hem bağımsızlık hem de sulhun sağlanması ile devletin inşasındaki "mesaii mücahedesi" gerekçe gösterilmiştir.	ZC, D:2, C:1, İ:3
13	Ağustos	Ali Fuad Paşa Reisisani seçildi ve konuyla ilgili bir nutukta bulundu.	Ali Fuad Paşa nutkunda ilk Meclisin görevinin vatanın bağımsızlığı kurtarmak ve kollamak olduğunu ikinci Meclis'in ise "sükun, refah ve terakkiyi" sağlamak olduğunu ifade etmiştir.	ZC, D:2, C:1, İ:3
13	Ağustos	Saruhan mebusu Sabri Bey birinci Reis Vekilliğine, Çorum mebusu İsmet Bey de İkinci Reis Vekilliğine seçildi.		ZC, D:2, C:1, İ:3

G.	Ay	Olay/Mevzuat	Açıklamalar	Kaynak
13	Ağustos	Burdur mebusu Hüseyin Baki Bey hakkında, İkinci Şubenin mazbatası okundu ve kabul edildi.	Seçim sonrasında mebuslukların tasvip edilmesi/kabulü sürecinde Hüseyin Baki Bey'in mebusluğu üzerinde ayrı bir mazbata okunmuştur. Kendisi hakkında Burdur Mutasarrıflığından gelen bir telgraf üzerine hakkında ayrıca bir oylama yapılmıştır. Telgrafa göre mebus, daha önce hakkında başka dava varken mebus olmuş, bunun dışında da seçime fesat karıştırmak ve zorla oy toplamak, milli menfaatlerden uzakta durmak ve milli müdafa döneminde Ankara'ya gelmek yerine İstanbul'da kalmak suçlamalarıyla seçilemeyeceği söylenmiştir. Şube mazbatasına göre ise seçilmesinde bir engel bulunmamakta olduğundan mebusluğu kabul edilmiştir.	ZC, D:2, C:1, İ:3
13	Ağustos	14.8.1923 günü Heyeti Vekile seçimi yapılmasına karar verildi. (Karar No. 4)	Cebelibereket mebusu İhsan Bey, ya hemen Heyeti Vekile seçimi yapılmasını ya da bu yapılamayacaksa seçilen mebusların mevcut Heyeti Vekileye itimadname sunmaları gerektiğini aksi takdirde meşruiyet sorunu ortaya çıkacağını ifade etmiş ve bunun üzerine bu karar alınmıştır. (Yeni vekiller heyetinin belirlenmesine kadar mevcudunun vazifeyi ifaya devam etmesi hakkında Heyeti Umumiye kararı bulunmaktadır.)	ZC, D:2, C:1, İ:3; Düstur, Tertip:3, C:5, s. 4
14	Ağustos	Afyon-Karahisar ve Sakarya muharebelerinde görev alan 429 kişinin İstiklal madalyasıyla taltiflerine karar verildi.	Aynı oturumda Mülazımıevvel Mehmed Fuad Efendi'nin istiklal madalyasıyla, Yüzbaşı Priştineli Ali Rasim Efendinin takdirnameyle, 24 zabitin takdirnameyle, 68 zatın takdirnameyle taltif edilmesine karar verildi.	ZC, D:2, C:1, İ:4
14	Ağustos	Heyeti Vekile seçimi yapıldı.	İcra Vekilleri Heyeti başkanlığına Ali Fethi Bey 190 oydan 183'ünü alarak seçildi. Diğer adaylardan Kazım Karabekir 3, Fevzi Paşa 2 oy almıştır. Dahiliye Vekaletine Ali Fethi Bey, Şer'iye Vekaletine Musa Kazım Efendi, Hariciye Vekaletine İsmet Paşa, Müdafaai Milliye Vekaletine Kazım Paşa, İktisat Vekaletine Mahmud Esad Bey, Sıhhiye Vekaletine Dr. Rıza Nur Bey, Maliye Vekaletine Hasan Fehmi Bey, Adliye Vekaletine Seyyid Bey, Maarif Vekaletine İsmail Safa Bey, Nafıa Vekaletine Feyzi Bey, Erkanı Harbiyei Umumiye Riyasetine Fevzi Paşa seçildi. İcra Vekilleri Heyeti Reisi Ali Fethi Bey, yaptığı konuşmada "yeni dönemde özellikle kanunların ıslahatına önem verileceğini ve başka önemli ıslahatlarda da bulunulacağını" vurgulamıştır.	ZC, D:2, C:1, İ:4
15	Ağustos	Gotha adlı yıllıkta Halife hakkında yayın yapılmasına izin verildi.	Almanak Gotha'da yayınlanması istenilen Halife'nin fotoğrafı ve biyografisi gönderilmiş ve yayınlanmasına izin verilmiştir. Gotha adlı almanak 1763'te yayınlanmaya başlamış olup günümüze kadar yayınlanmasına devam edilmiştir.	BCA: 30..10.0.0/ 202.380.. 19.
16	Ağustos	Alatı ziraiye Mukavelenamesi İcra Vekilleri heyetine sevk edildi.	Şirketle Vekalet arasında anlaşma sağlanmış olup anlaşma İcra Vekilleri Heyetine sevk edildi. Habere göre, sözleşmenin onaylanması durumunda şirket yurtdışından ziraat aletleri getirecek ve tamirhaneler açacaktır. Türkiye ise karşılığında herhangi bir ödemede bulunmayacaktır.	H.M., s.1

G.	Ay	Olay/Mevzuat	Açıklamalar	Kaynak
16	Ağustos	Heyeti İlmiye toplantısı tamamladı.	Heyeti İlmiye son toplantısı yapmış ve dağılmıştır. Kazım Karabekir'in de katıldığı toplantıda onun önerisiyle Mevlit Kandili günlerinin okuma bayramı olmasına karar vermiştir. Heyetin kararlarının tamamı 17/8/1923 günlü Hakimiyeti Milliye'de yayınlanacaktır.	H.M., s.1
16	Ağustos	Çok sayıda zabit ve askerin istiklal madalyasıyla taltifine karar verildi.		ZC, D:2, C:1, İ:5
16	Ağustos	Meclisi Alinin küşadı sebebiyle çeşitli yerlerden mevrut tebrik telgrafları okundu ve yanıtlanmasına karar verildi.	Kastamonu Belediye Riyaseti ve Şeyh Sünusi Hazretlerinden gelen telgraflar okundu.	ZC, D:2, C:1, İ:5
16	Ağustos	Çeşitli mebusların intihab mazbataları kabul edildi.		ZC, D:2, C:1, İ:5
16	Ağustos	Meclis Encümenleri oluşturuldu.	Kanunu Esasi, Nizamnamei Dahilî, Lâyiha, Hariciye, Müdafaai Milliye, Kavanini Maliye, Şer'iye ve Evkaf, Adliye, Dahiliye, Posta ve Telgraf, İktisad, Sıhhiye ve Muaveneti içtimaiye, İstida, Maarif, Nafıa, İrşat, Umuru Tasarrufiye, Tetkiki Hesabat, Muvazenei Maliye Encümenleri oluşturulmuştur.	ZC, D:2, C:1, İ:5
16	Ağustos	Önceki meclisten devreden evrak hakkında karar alındı. (Karar No. 6)	Önceki Meclisten devreden kimi işler hakkında yapılacak mesaiye karar verilmek üzere tartışma yürütülmüştür. Nihayetinde eski meclisten encümenden geçmiş evrak Heyeti Umumiyeye geçecektir. Evrak encümendeyse, ilgili encümence incelenecek ve gerekli düzenlemeler yapılarak Heyeti Umumiye'nin tasvibine arz edilecektir. Takrire uygun olarak yasalaşamamış düzenlemelerin kadük olup olmaması gerektiğini öneren liste Meclise gelecektir.	ZC, D:2, C:1, İ:5
18	Ağustos	Prag'taki Öğretmenler Kongresi'ne Haydar Bey'in katılmasına izin verildi.	Prag'da yapılacak Öğretmenler Kongresi'ne katılacak Darülfünun öğretmenlerinden Haydar'a diplomatik pasaport verilmesi.	BCA: 30..18.1.1/ 7.28..5.
19	Ağustos	Çok sayıda mülki amir ataması yapıldı.	Zonguldak Mutasarrıflığı'na Tekfurdağı (Tekirdağ) eski Mutasarrıfı İbrahim Paşa, Trabzon Valiliği'ne, Adana eski Valisi Nazım Bey, Erzurum Valiliği'ne Van Valisi Zühdü, Van Valiliği'ne, Siirt Mutasarrıfı Şevki Bey tayin edildi.	BCA: 30..18.1.1/ 7.28..11.; 7.28..12.; 7.28..13.
19	Ağustos	I. İnönü Savaşına iştirak eden Meclis azasının İstiklal madalyasıyla taltifine dair tezkere reddedildi.	Kayseri mebusu Sait Bey, Üsküdar mebusu Neşet Bey, Lazistan mebusu Ziya Hurşit Bey, Mersin mebusu Yusuf Ziya Beey, İzmit mebusu Hamdi Namık Bey, Ertuğrul mebusu Necib Bey, Muş mebusu Rıza Bey, Karahisar mebusu Necdet Bey hakkında talep edilen farklı renkli kurdelaya sahip istiklal madalyası verilmesi reddedilmiştir. Birinci Meclisteki mebuslara verilen madalyanın benzeri olan bu madalya bahsedilen savaşa katılmış mebuslara verilmek istendiyse de gündeme alınmamıştır.	ZC, D:2, C:1, İ:6
19	Ağustos	İntihab mazbataları henüz tasdik edilmeyen bazı mebusların mazbataları tasdik edildi.		ZC, D:2, C:1, İ:6

G.	Ay	Olay/Mevzuat	Açıklamalar	Kaynak
19	Ağustos	Halife Abdülmecit Efendi'nin Mustafa Kemal Paşa'ya gönderdiği telgraf Mecliste okundu.	Mustafa Kemal imzasıyla Meclis'e gönderilen tezkerede, Halife'nin tüm mebusları ve kendisini tebrik ettiği ifade edilmektedir. (Tezkere Mustafa Kemal imzalı olup ekinde Halife'den gelen telgraf bulunmaktadır.)	ZC, D:2, C:1, İ:6
19	Ağustos	Çeşitli mevrut telgraf hakkında yanıt kararı verildi.	Malatya mebusu Raşid Ağadan, Hacıbektaş Çelebi Efendiden ve İsviçre'de Cefacad imzalı telgraflara uygun yanıt yazılmasına karar verildi.	ZC, D:2, C:1, İ:6
19	Ağustos	Çok sayıda mebusun tahlifleri (yeminleri) yerine getirildi.		ZC, D:2, C:1, İ:6
19	Ağustos	Memurin Muhakemat Encümeni ve Tetkik Heyeti azalarının intihabı gerçekleştirildi.	16/8/1923 günlü içtimada encümen seçimi tamamlanamamıştı.	ZC, D:2, C:1, İ:6
19	Ağustos	339 sayılı BMM bütçesine tahsisat ilavesine dair kanun kabul edildi.	BMM bütçesinin altıncı faslının ikinci maddesine Avans kanununa ilave olarak 684.400 TL eklenmesine karar verildi.	ZC, D:2, C:1, İ:6
19	Ağustos	Seçilmelerine itiraz bulunan kimi mebusların intihabları onaylandı.	Kimi mebuslar hakkında seçime ilişkin itirazlar gelmiş olsa da ilgili seçim kurullarında önemsiz olduklarına karar verilmiştir.	ZC, D:2, C:1, İ:6
21	Ağustos	Evrakı nakdiyenin değerinin yükselmesi için alınacak önlem.	Maliye Vekaleti'nin açıklamasına göre piyasadan fazla banknotu toplamak üzere bütçeye 2 milyon lira tahsisat vaz edilerek her yıl o miktarda paranın piyasadan çekilmesi ve imhası sağlanacaktır.	H.M., s.1
21	Ağustos	İzmir tüccarlarına kredi açılacak.	Habere göre Maliye Vekaleti tarafından İzmir tüccarlarına, savaştan ağır hasar almış bölgenin geliştirilmesi amacıyla, kredi almalarında kolaylık sağlayacak bir düzenleme yapılacaktır.	H.M., s.3
21	Ağustos	İstanbul Meclisi Mebusanı evrak kaleminde bulunan kararnamelere ait dosyaların celbi hakkında karar alındı. (Karar No. 7)	Buna göre İstanbul hükümetinin çıkardığı kimi hukuksal düzenlemelerin görüşülmesi amacıyla bu belgelerin Ankara'ya getirilmesi ve ait oldukları encümenlerce incelenmesine karar verilmiştir.	ZC, D:2, C:1, İ:7
21	Ağustos	İntihap mazbataları onaylandı.		ZC, D:2, C:1, İ:7
22	Ağustos	İstiklal Madalyalarının Şekil ve Cesameti Hakkında Kararname yayımlandı. (No. 2685)	27 Mart 1329 tarih ve 2388 numaralı karara zeyl olarak istiklal madalyalarının boyutları hakkındadır. İlk siparişin on binin üzerinde olmasını öngörür.	Düstur, Tertip:3, C:5, s. 6
22	Ağustos	Borsa Nizamnamesine Zeyl yayımlandı. (No. 2690)	Kararla 24/07/1322 tarihli Borsa Nizamnamesine ek düzenleme getirilmiştir. Düzenleme borsanın genel işleyişiyle ilgili olup mubayaacı ve simsarlık gibi kurumları düzenlemiş ve "cober" sınıfı işlemleri ilga etmiştir.	Düstur, Tertip:3, C:5, s. 7
22	Ağustos	Diyarbakır Valiliği'ne atama yapıldı.	Diyarbakır Valiliği'ne Elazığ eski Valisi Midhat Bey tayin edildi.	BCA: 30..18.1.1/ 7.29..5.

G.	Ay	Olay/Mevzuat	Açıklamalar	Kaynak
22	Ağustos	Mülga Şurayı Devlet'e ait mühürler İstanbul Valiliği'ne gönderildi.	İstanbul Valiliği tarafından Hazine-i Evraktan istenilen Mülga Şura-yı Devlet'e ait mühürler gönderilmiştir.	BCA: 30..10.0.0/ 17.97..6.
22	Ağustos	Diyarbakır Valiliği'ni vekaleten yürüten Elcezire Cephesi Kumandanı Cevat Paşa'ya maaş verilmesine karar verildi.		BCA: 30..10.0.0/ 64.430..10.
23	Ağustos	Posta ve Telgraf Umum Müdürlüğü'ne atama yapıldı.	Genel müdür Sabri Bey'in Saruhan mebusu seçilmesi dolayısıyla boşalan makama Telgraf Umuru Genel Müdürü Fahri Bey atandı.	H.M., s.3
23	Ağustos	İktisat Vekaleti müsteşarlığına atama yapıldı.	Darülfünun Mali İktisat ve İhsaiyat (İstatistik) müderrisi Zühdü Bey, İktisat Vekaleti Müsteşarlığına atanmıştır.	H.M., s.3
23	Ağustos	340, 341, 342 ve 343 sayılı Lozan Barış Antlaşması'nın kabulüne dair kanunlar kabul edildi.	İlgili kanunlar Lozan görüşmeleri sonucunda kabul edilen metinlerin Meclisçe onaylanmasına ilişkindir. 21/8/1923 günkü içtimada başlayan görüşmeler üç gün sürecektir. Görüşmelerde antlaşma görüşmelerinin bitmediğini, çok sayıda konunun eksik bırakıldığını ve özellikle sınırlar ve Musul meselelerinin tekrar görüşülmesi gerektiğini, bu nedenle bu metni kabul edip oylayamayacaklarını ifade eden görüşler dikkat çekicidir. Üç temel antlaşmanın onayı söz konusu olup 340 sayılı yasa barış antlaşmasının getirdiği protokol ve diğer alt antlaşmalarının onayı, 341 sayılı yasa antlaşmalarla gelen "ikamet ve silâhiyeti adliyeye" dair düzenlemelerin onayı, 342 sayılı yasa antlaşmalarda öngörülen Ticaret sözleşmelerinin onayı ve 343 sayılı yasa Osmanlı Devleti'nin verdiği imtiyazlarla ilgili düzenlemelerinin onayı ile ilgilidir.	ZC, D:2, C:1, İ: 7-8-9, (21-23/ 8/1923); Düstur, Tertip:3, C:5, s. 13-15
23	Ağustos	Lozan Konferansı ile ilgili bazı Heyeti Umumiye kararları alındı. (Karar No. 8-11)	İsmet Paşa'nın antlaşma hakkındaki beyanatının, Türkçe ve Fransızca olarak basılması yönünde, Sivas mebusu Rahim Bey tarafından yapılan teklif heyeti umumiyece kabul edildi. Meclis tarafından, barışı gerçekleştiren delege heyetine ve orduya şükran sunulması yönünde karar alındı. Ayrıca barış görüşmelerinin kitap olarak basılmasına karar verildi.	ZC, D:2, C:1, İ:9
23	Ağustos	Karesi mebusu Vehbi Bey'in takriri Meclis Başkanlığı'na gönderildi.	Takrir, zabıt ceridelerinin bir an önce tabı ve neşri hakkındadır.	ZC, D:2, C:1, İ:9
24	Ağustos	Hüseyin Rauf Bey Konya gezisindeki izlenimlerini rapor halinde sundu.	Rapor, Hüseyin Rauf Bey'in Konya gezisi sırasında, askerlik şubeleri, hapishaneler ve tarım durumu ile ilgili izlenimlerini içermektedir.	BCA: 30..10.0.0/ 12.71..3.
26	Ağustos	Tunalı Hilmi Bey'in Türkçe Kanunu layihası Layiha Encümenine gönderildi.	Dil konusundaki hassasiyetini sürekli gösteren; Türkçeye önem verilmesi gerektiğini yineleyen Tunalı Hilmi Bey'in layihası, usul gereği Mecliste okunmadan Encümene gönderilmiştir. Mebus, aynı gün "İmar Vekaleti", "Köy İdaresi", "Artar Vergi", "Dahiliye Vekilliğinin ilgasıyla işlerinin İcra Vekilleri Heyeti Reisliği'ne raptı" isimleriyle dört kanun teklifi daha vermiştir.	ZC, D:2, C:1, İ:10

G.	Ay	Olay/Mevzuat	Açıklamalar	Kaynak
26	Ağustos	16/08/1339 günkü ictimada alınan karar gereği önceki Meclisten kalan evrak hakkında kararlar oylandı.	Müdafaai Milliye Encümeni, Posta ve Telgraf Encümeni, İktisat Encümeni ve Sıhhiye ve muavenetı İçtimaiye Encümeninden gelen görüşler doğrultusunda ilgili kanun layihalarının müzakeresine gerek olup olmadığına karar verildi.	ZC, D:2, C:1, İ:10
26	Ağustos	Memurin Muhakemat Heyeti ile Tetkik Encümeni seçildi.	Heyet üyeliğine Ali Rıza Bey (Kırşehir) ve Midhat Bey (Maraş); Encümen üyeliğine de Şükri Bey (Çanakkale) ve Zamir Bey (Adana) seçilmişlerdir.	ZC, D:2, C:1, İ:10
26	Ağustos	Önceden tahlifleri gerçekleşmeyen mebuslar and içti.		ZC, D:2, C:1, İ:10
26	Ağustos	Çok sayıda mülki amir ataması yapıldı.	Sivas Valiliği'ne Menteşe Mutasarrıfı Mümtaz, Antalya Mutasarrıflığı'na da Mülkiye Müfettişi Sabri, Kayseri Mutasarrıflığı'na Antalya eski mebusu Ali Vefa, Lazistan Mutasarrıflığı'na Şile Kaymakamı Hurşit, Muş Mutasarrıflığı'na Safranbolu Kaymakamı Ziya Beyler tayin edildi.	BCA: 30..18.1.1/ 7.29..13; 7.29..14; 7.29..15.
28	Ağustos	Keçiborlu civarındaki dağlarda eşkıyanın barınmasından dolayı, bu nahiyenin de sıkıyönetim komutanlığına bağlanması talep edildi.	Ege bölgesinde şekavetle mücadele amacıyla birçok yerde ilan edilmiş olan sıkıyönetim haline Keçiborlu'nun da eklenmesi talep edilmiştir.	BCA: 30..10.0.0/ 55.369..9.
29	Ağustos	Eski Fas Emiri'nden Türkiye'ye tebrik telgrafı gönderildi.	İspanya'da yaşayan Sabık Fas Emiri Mevlayı Abdülhafız'ın barış anlaşması sebebiyle Türk hükümetine yolladığı tebrik telgrafı.	BCA: 30..10.0.0/ 13.77..8.
29	Ağustos	İzmir incir amelesi grev kararı aldı.	Ücret meselesinden dolayı İzmir bölgesindeki yaklaşık 4000 işçi grev kararı aldı.	H.M., s.2
29	Ağustos	Çok sayıda zabitin istiklal madalyasiyle taltifine dair tezkere kabul edildi.	Aynı oturumda El Cezire Cephesi Kumandanı Cevad Paşa'nın İstiklal madalyasıyla taltifine ilişkin tezkere kabul edildi.	ZC, D:2, C:1, İ:11
29	Ağustos	İki mebusun görevlendirme nedeniyle mezuniyetlerine karar verildi.	Dr. Tevfik Rüşdü Bey (İzmir) ve Hamdi Bey (Erzincan), Mübadelei Ahali ve Emval Komisyonuna tayin edildiklerinden mezuniyetlerine karar verildi.	ZC, D:2, C:1, İ:11
29	Ağustos	16/08/1339 günkü ictimada alınan karar gereği önceki Meclisten kalan evrak hakkında kararlar oylandı.	Dahiliye ile Şeriye ve Evkaf Encümenlerinden gelen görüşler doğrultusunda hangi layihaların görüşülüp hangilerinin görüşülmeyeceğini gösterir liste onaylandı.	ZC, D:2, C:1, İ:11
29	Ağustos	Sulh Muahedenamesinin tasdıki dolayısıyla Burdur Belediye ve Müdafaai Hukuk reislerinden mevrut telgraf okundu.	Uygun cevabın yazılmasına karar verildi.	ZC, D:2, C:1, İ:11
29	Ağustos	Muvazenei Maliye Encümeni azasının yirmiye çıkarılması konusundaki riyaset tezkeresi kabul edildi. (Karar No. 12)	Maliye işlerinin yoğunluğu ve devreden evrakın fazlalığı nedenleriyle böyle bir talepte bulunulduğu anlaşılmaktadır.	ZC, D:2, C:1, İ:11

G.	Ay	Olay/Mevzuat	Açıklamalar	Kaynak
29	Ağustos	Şeriye ve Evkaf Vekaleti Vekili Musa Kazım Efendi'nin sağlık nedenleriyle kaleme alınan istifanamesi okundu.	Bir sonraki içtimada Mustafa Fevzi Efendi (Saruhan) Şeriye ve Evkaf Vekili seçilecektir.	ZC, D:2, C:1, İ:11; ZC, D:2, C:1, İ:12 (1/9/1923)
29	Ağustos	Şurayı Devlet kanun layihası encümenlere havale edildi.	Şurayı Devlet kanun layihası Dahiliye ve Muvazenei Maliye Encümenlerine havale edildi.	ZC, D:2, C:1, İ:11
30	Ağustos	"Sultani" unvanı "lise"ye çevrildi.	Heyeti İlmiye'nin önerisiyle sultani adı Maarif Vekaleti tamimiyle liseye çevrilmiştir.	H.M., s.3
31	Ağustos	31 Ağustos zaferi ile yıldönümü		H.M., s.1
31	Ağustos	Mersin limanı imtiyazı	Mersin limanı imtiyazı için şirketle Vekalet arasında görüşmeler başlamıştır.	H.M., s.2
31	Ağustos	Konsolosluk teşkilatı hakkında görüşmeler.	Amerika, İngiltere, Hollanda, Almanya, Fransa, İtalya, Avusturya ve Çekoslovakya gibi ülkelerdeki konsolosluk teşkilatının bir an önce açılması konusu görüşüldü.	BCA: 30..10.0.0/ 129.930..2.
1	Eylül	Mülazımievvel Hüseyin Rahmi Efendi'nin ve başka onbir zatın İstiklal madalyasıyla taltifine karar verildi.		ZC, D:2, C:1, İ:12
1	Eylül	16/08/1339 günkü ictimada alınan karar gereği önceki Meclisten kalan evrak hakkında kararlar oylandı.	Kavanini Maliye, Adliye ve Nafıa Encümenlerinden gelen listeye göre kanun layihalarının müzakeresine gerek olup olmadığına karar verildi.	ZC, D:2, C:1, İ:12
1	Eylül	Tunalı Hilmi Bey'in önerdiği İmar Vekaletinin teşkiline ilişkin layihanın şayanı müzakere olmadığına dair Layiha Encümeni mazbatası görüşüldü.	Hilmi Bey'in 23/8/1339 tarihli teklifine göre yeni vekalet kurulması gerekmektedir. Oysa Kanuni Esasi'de vekaletlerin sayısı ve türleri bellidir. Layiha Encümeni kanunun Anayasaya aykırı kalacağı nedeniyle görüşülmesine gerek olmadığını savunmuştur. Bunun yanında yeni Mecliste tekrar görüşülmesinin talep edilmesi üzerine tekrar görüşülmek üzere havale edilmiştir.	ZC, D:2, C:1, İ:12
1	Eylül	Tunalı Hilmi Bey'in "Artar Vergi" Kanunu hakkındaki kanun tekliflerinin şayanı müzakere olmadığına dair Layiha Encümeni mazbatası görüşüldü.	23/8/1336 günkü ictimada ve tekrar 23/8/1339 günkü ictimada verdikleri kanun teklifinin görüşülmesine gerek olmadığı savunulduğundan Tunalı Hilmi Bey teklifini geri çekmiştir (istirdad). Artar Vergi'nin, Halkçılık ilkesinin Maliye'de de gerçekleşmesi için önerildiği ifade edilmektedir.	ZC, D:2, C:1, İ:12
1	Eylül	Tunalı Hilmi Bey'in Dahiliye Vekaletinin İlgası ile ilgili kanun teklifi hakkında Layiha Encümeni mazbatası görüşüldü.	23/8/1339 günkü ictimada teklif edilen kanun teklifinde Dahiliye Vekaleti'nin ilgası ve işlerinin İcra Vekilleri Heyeti Reisliği'ne rabtı öngörülmektedir. Tunalı Hilmi Bey bu teklifini de geri çekmiştir.	ZC, D:2, C:1, İ:12
1	Eylül	Tunalı Hilmi Bey'in Türkçe Kanunu adıyla teklif ettikleri kanun teklifi hakkında Layiha Encümeni mazbatası görüşüldü.	23/8/1339 tarihli ictimada sunulan kanun teklifi özellikle yasama faaliyetlerinde ve eğitimde Türkçe'nin yabancı etkilerden arındırılmasına dönüktür. Layiha Encümeni görüşüne göre teklif şayanı müzakere değildir. Meclis de bu görüşü onaylamıştır. (Besim Atalay Bey'in Tunalı Hilmi Bey'e olan destekleri dikkat çekmektedir.)	ZC, D:2, C:1, İ:12

G.	Ay	Olay/Mevzuat	Açıklamalar	Kaynak
1	Eylül	Tahlifleri gerçekleşmeyen bir kısım mebus and içti.		ZC, D:2, C:1, İ:12
1	Eylül	Heyeti Vükela hakkında soruşturmanın yapılmamasına karar verildi.	Fransız komutanlarının isteği üzerine Fransız işgal ordusunun Aralık ayı masrafları için 320 000 lira verilmesini kararlaştıran Heyet-i Vükela'nın, barış yapıldığı için haklarında soruşturma yapılmamasına karar verildi.	BCA:30..18.1.1/7.31..1
1	Eylül	Samsun-Terme ve Samsun-Alaçam hattında yapılacak olan demiryolu hattı için yapılan imtiyaz talebi görüşüldü.	Samsun'dan Çarşamba ve Terme'ye, Samsun'dan Bafra ve Alaçam nahiyesine kadar demiryolu yapma ve işletme imtiyazı isteyen Nemlizadeoğulları ile görüşmelere başlanmıştır. 2/12/1923 günü Nemlizadeoğulları adına Canik eski Mebusu Şükrü ile Nafıa Vekaleti arasında sözleşme yapılacaktır.	BCA: 30..18.1.1/7.31..2.; BCA: 30..18.1.1/8.42..3. (2/12/1923)
1	Eylül	Afyonkarahisar ve Ordu mutasarrıflıklarına atama yapıldı.	Afyonkarahisar Mutasarrıflığı'na, Ordu Mutasarrıfı Ethem, Ordu Mutasarrıflığı'na, Palu Kaymakamı Fazıl Beyler tayin edildi.	BCA: 30..18.1.1/7.30..6.; 7.30..7.
1	Eylül	Rusya'da yayınlanan ve komünizm propagandası yapan gazetelerin yurda sokulması yasaklandı.	Rusya'da Türkçe ve Rusça yayınlanan Yeni Hayat, Rençber, Komünist, Başkurt gazeteleri ile komünizm propagandası yapan diğer gazete, belge ve risalelerin yurda sokulmaması.	BCA: 30..18.1.1/7.30..11.
1	Eylül	İstanbul'daki Devlete ait binaların bakanlıkların ihtiyaçlarına göre paylaştırılmasına karar verildi.	Paylaştırma işi, Maliye Vekaleti Müsteşarı başkanlığında diğer vekaletlerden katılacak müsteşarların oluşturacağı komisyonca yürütülecektir.	BCA: 30..18.1.1/7.30..9.
1	Eylül	Orman Talimatnamesinin 7. maddesinin Tadili hakkında Kararname yayımlandı. (No. 2717)	Osmanlı'dan kalma olan talimatname ormanlar için imtiyaz alan şirketlerle ilgilidir. Kararnameyle imtiyaz verme usulünde ve sürelerinde değişiklik getirilmektedir.	Düstur, Tertip:3, C:5, s. 358
2	Eylül	Demiryolları grevinde anlaşma	Kesbe(?) demiryolları işçileri ile şirket arasındaki görüşmelerde senede 10 gün tatil ve 1 mayıs işçi bayramı tatilini şirketin kabul ettiği bildirilmektedir.	H.M., s.4
2	Eylül	İstanbul Divanı Muhasebatı ile Müdafaai Hukuk Cemiyeti'nin kullandıkları katları değiştirmeleri kararlaştırıldı.	İstanbul'da aynı binada hizmet veren Divanı Muhasebat ile Müdafaai Hukuk Cemiyetinin işgal ettikleri katları karşılıklı değiştirmelerine karar verildi.	BCA: 30..10.0.0/139.995..9.
3	Eylül	Pera Palas Oteli'nin Beynelmilel Büyük Oteller Şirketi'ne 500 000 liraya satılabileceğine karar verildi.	Aynı konu 17/9/1923 günlü içtimaya bir soru önergesi olarak yansıyacaktır. Antalya mebusu Rasih Efendi, sual takririnde söz konusu Otel'in milli varlıklardan olduğunu belirtecek ve satılma fikrinin gerekçesini soracaktır. Yıl içerisinde söz konusu soru önergesine yanıt verilmeyecektir.	BCA: 30..18.1.1/7.31..14.; ZC, D:2, C:2, İ:20 (17/9/1923)
3	Eylül	Kastamonu'ya bir istinaf mahkemesi kurulması talep edildi.	"Kastamonu Valisinin Kastamonu İstinaf Mahkemesi kurulması hakkındaki talep mektubu"	BCA:30..10.0.0/27.155..7.
3	Eylül	Şarki Anadolu demiryolları şirketinde ortaklar anlaştı.	Habere göre Çester ile Kenedi arasında anlaşma sağlanmış ve çalışmalara başlamak üzere bir fen heyetinin gönderilmesine karar verilmiştir.	H.M., s.3

G.	Ay	Olay/Mevzuat	Açıklamalar	Kaynak
3	Eylül	"Yeni bir elifba"	Habere göre Rıza Zeki Bey'in Amerika usulüyle yazdığı yeni bir alfabe Maarif Vekaletince kabul edilmiştir.	H.M., s.3
3	Eylül	Ankara'da bir şehremaneti kurulmasına ilişkin kanun teklifi Dahiliye Emcümeni'ne sevk edildi.	Kanun teklifini Hamdullah Suphi Bey (İstanbul) vermiştir. İlgili teklif İcra Vekilleri Heyeti'nde 2/12/1923 günlü toplantıda görüşülse de yıl içerisinde bir layiha Meclis'e sevk edilmeyecektir.	ZC, D:2, C:1, İ:13
3	Eylül	İstanbul hükümetinin Nafıa Vekaletince keşif ve harita projesi tanzim edilen irva ve iska (sulama) dosyaları hakkında takrir Heyeti Vekile Riyasetine sevkedildi.	Yusuf Bey (Denizli) ve rüfekası, ilgili takrirde Denizli, Aydın, Bozdoğan, Söke ovalarının sulanması hakkında daha önce keşif yapılıp haritalandırma gibi kimi girişimlerin yapıldığını ve bunların İstanbul hükümetinin Nafıa Vekaletine ait belgeleri arasında yer aldığını belirtmektedirler. Talep edilen, bu belgelere acilen ulaşılıp gereken işlemlerin yerine getirilmesidir.	ZC, D:2, C:1, İ:13; BCA: 30..10.0.0/ 13.77..16. (2/12/1923)
3	Eylül	Petrol, neft, tabii havagazı membaları hakkında kanun layihası İcra Vekilleri Heyetince iade edildi.	Maadin Nizamnamei Umumisi, ilgili layiha kapsamındaki konuları düzenlediği için layiha "icabı zail" olduğundan iadesi gerçekleşmiştir.	ZC, D:2, C:1, İ:13
3	Eylül	16/08/1339 günkü ictimada alınan karar gereği önceki Meclisten kalan evrak hakkında kararlar oylandı.	Kanuni Esasi, Maarif, Layiha, İstida ve Muvazeneyi Maliye Encümenlerinden gelen görüşler doğrultusunda ilgili kanun layihalarının müzakeresine gerek olup olmadığına karar verildi.	ZC, D:2, C:1, İ:13
4	Eylül	İmar ve Mübadele Müdüriyeti umumisi teşkil olunuyor.	Haberde mübadele ve imar işlerini düzenlemek üzere kurulacak bir genel müdürlükten söz edilmektedir. Sonrasında bu konuda bir layiha çıksa da hizmetin genel müdürlük yerine vekalet olarak düzenlenmesine karar verilecek ve Mübadele, İmar ve İskan Vekaleti kurulacaktır.	H.M., s.1
4	Eylül	"İlk iş adliye makinemizin ıslahı"	Habere göre ayrıntılı bir adliye ıslahatı yapılacaktır. Buna göre yapılacak ıslahat iki bölüm olup biri kanunların (özellikle medeni kanun, aile kanunu ve ceza kanunu) düzeltilmesini diğeri ise adli örgütlenmenin gözden geçirilmesini sağlayacaktır.	H.M., s.1
4	Eylül	"İstanbul maaşatı"	İstanbul'da mahalli varidat yetmediği için maaş ödemelerinde harcanmak üzere Reji'den 500000 lira borç alınarak İstanbul Defterdarlığının emrine verilmiştir.	H.M., s.3
4	Eylül	İcra Vekilleri Heyeti kalemi mahsusuna atama yapıldı.	Şimdiye kadar TBMM Riyaseti kalemi mahsusluğu tarafından yürütülen hizmete Diyarbakır Vilayeti Tahrirat Müdürü Cavit Bey atandı.	H.M., s.3
5	Eylül	Hariciye Vekaleti müsteşarlığına atama yapıldı.	Hariciye Vekaleti müsteşarlığına Tevfik Kemal Bey tayin edildi.	H.M., s.2
5	Eylül	"Yeni maarif erkanı"	Maarif Vekaleti'nin önemli birimlerine atamalar yapıldı. Buna göre müsteşarlığa İsmail Hakkı Bey (darülfünun müderrisi), Telif ve Tercüme Encümeni başkanlığına Köprülüzade Mehmet Fuat Bey, bu encümenin azalığına da İhsan Bey (darülfünun müderrisi) atandı.	H.M., s.2

G.	Ay	Olay/Mevzuat	Açıklamalar	Kaynak
5	Eylül	İdarei Örfiye kararı	Asayişin muhtell (bozuk) bir hal aldığı Aydın, Ödemiş, Denizli, Burdur, Dinar, Çivril, Sandıklı, Eğridir, Uluborlu'da İdarei Örfiye ilan edildiğine dair İcra Vekilleri Heyeti tezkeresi Dahiliye encümenine havale edildi.	ZC, D:2, C:1, İ:14
5	Eylül	İcra Vekilleri Heyetinin programı okundu.	İcra Vekilleri Heyetinin programı Heyet başkanı Ali Fethi Bey tarafından okunmuştur. Program, "Düyun, Taksimatı Mülkiye, Şer'iye ve Evkaf, Maarif, Nafıa, Adliye, İktisat, Ticaret, Sanayi, Müdafaai Milliye, Bahriye, İmalatı Harbiye, Mübadele ve İmar ile Hariciye" başlıklarından oluşmaktadır. Başta artık daimi bütçe yapılarak harcamaların düzenlenmesi gerektiğini ifade eden Vekil, Aşar Vergisi'ni düşürmeyi ve Ziraat'in geliştirilmesini amaçladıklarını belirtecektir. Bunun yanında "memurların durumlarının geliştirilmesi", asayişin sağlanması, mülki taksimatta tadilat, eğitimde, talim ve terbiyede "vahdet" ve mesleki eğitim ve uzmanlaşma gibi konulara öncelik verileceği bildirilmektedir. Bunların dışında "Nafıa"da ulaşım ve demiryollarının kurulup geliştirilmesi, "ziraatin himaye ve inkişafı", sanayi okulları ve bir Sanayi Bankası kurulması gibi tasarılarının olduğunu ifade edecektir.	ZC, D:2, C:1, İ:14
5	Eylül	Esad Efendi'nin (Menteşe) Menteşe şimendifercilerinin grevi hakkındaki sual takrirleri Nafıa ve İktisat Vekaletlerine havale edildi.	Yıl içerisinde Vekaletlerden herhangi bir yanıt gelmeyecektir.	ZC, D:2, C:1, İ:14
5	Eylül	Vilayet Matbaası'nın 6 ay süreyle Meclis'e kiraya verilmesi.	Meclis matbaasında yıl içerisinde bir yangın çıkmıştır. Ali Şükrü Bey'in vefatından sonra da onun matbaasının Meclis tarafından bir süre kullanıldığı bilinmektedir.	BCA: 30..10.0.0/ 144.30..7. H.M., s. 3 (6/5/1923)
6	Eylül	1919'da Fransızlar tarafından el konulan Soma linyit ocaklarından uğranılan zararın belgelendirilmesi hakkında Mühendis Kenan Bey'in yetkilendirilmesine karar verildi.	Soma linyit kömürü ocaklarına 1335 yılında Fransızların el koyması sonucu Hazine'nin zararlarını belgelendirir ve bu parayı ödetirse İstanbul bölgesinden Maden Mühendisi Kenan Bey'e % 10 mükafat verilmesine karar verilmiştir.	BCA: 30..18.1.1/ 7.32..6.
6	Eylül	Karahisar mutasarrıflığına atama yapıldı.	Ordu mutasarrıflığından azledilen Ethem'in Karahisar mutasarrıflığına tayinine karar verildi.	BCA: 30..10.0.0/ 64.430..11.
6	Eylül	Aydın demiryolu işçilerinin grevinde Tatil-i Eşgal Kanunu uygulanarak grev görüşüldü.	Aydın demiryolu hattı memurlarının grev yapması askeri nakliyatı engellediğinden, Tatil-i Eşgal Kanunu uygulanarak grevin kaldırılması görüşülecektir. Aydın milletvekili Esat Efendi de konuyla ilgili bir sual takriri verecekse de yıl içerisinde takrire herhangi bir yanıt gelmeyecektir.	BCA: 30..18.1.1/ 7.31..17.; 30..10.0.0/ 5.30..38.
6	Eylül	İzmirdeki vebayı bakriye hastalığı nedeniyle uygulanan kordon kaldırıldı.	Habere göre İzmir'de hayvanlarda görülen vebayı bakriye hastalığı tehlikesi ortadan kalktığı için, kurulmuş olan kordon kaldırılmıştır.	H.M., s.2

G.	Ay	Olay/Mevzuat	Açıklamalar	Kaynak
6	Eylül	Müdafaai Milliye Vekaleti'nin TBMM'deki asker mebuslarla ilgili bir kararı	Habere göre Vekalet asker mebuslardan sadece "vazifei mevdualariyle" meşgul olmalarını istedi ve Mecliste kanun teklifi vermemeleri lüzumuna karar verdi.	H.M., s.3
6	Eylül	Vekil Muallimlere Verilecek Vekalet Maaşı Hakkındaki Kararnameye Zeyl yayımlandı. (No. 2738)	Düzenleme vekaleten öğretmenlik yapanların alacakları maaş ve diğer ödemelerle ilgilidir.	Düstur, Tertip:3, C:5, s. 360
6	Eylül	Devairi mülkiye ve Askeriye İhtiyacının Temini Zımnında Hükümetle Eşhas Arasında Akit ve Teati Olunan Mukavelenamelerin Vekaletlerce Mevaddı Müzeyyele İlavesiyle Tebdil Edilmemesi Hakkında Kararname yayımlandı. (No. 2741)	Savaş dönemine has olmak üzere vekaletlerle yöredeki şahıslar arasında yapılagelen ("akit ve teati olunan") sözleşmelerin kötüye kullanılması nedeniyle, konunun kanunla düzenlenmesine kadar bakanlıkların bu sözleşmeleri kesinlikle yapmamasına ilişkin düzenlemedir.	Düstur, Tertip:3, C:5, s. 361
8	Eylül	İntihab mazbataları henüz tasdik edilmeyen bazı mebusların mazbataları tasdik edildi.		ZC, D:2, C:1, İ:15
8	Eylül	344 sayılı Darüleytamlar Bütçesine Tahsisat İtasına Dair Kanun kabul edildi.		ZC, D:2, C:1, İ:15
8	Eylül	Roma Elçiliğinden, Mussolini'nin Türkiye'ye bir büyükelçi göndermek istemesi ile ilgili bir telgraf gönderildi.	İtalya Başbakanı Mussolini'nin ülkemizle iyi ilişkiler kurmak istediği ve bir büyükelçisini yakında ülkemize göndereceği hakkında Roma Elçiliğinden telgraf gönderildi.	BCA: 30..10.0.0/ 236.594..7.
9	Eylül	İngiliz ordusunca önerilen 150 000 lira kabul edildi.	"İngiliz işgal ordusunun, yakacak ihtiyacı için Belgrad ormanlarından müteahhidler aracılığıyla sağladığı odun ve kömüre karşılık teklif edilen 150 000 liranın kabulü"	BCA: 30..18.1.1/ 7.32..12.
9	Eylül	Ceza indirimi ve af hakkında karar alındı.	Karar, fiil-i şeni [yüz kızartıcı fiil/suç] ve haydutluk suçları dışında cezalarının üçte ikisini çekenlerin aflarına ve müebbed cezaların 15 yıla indirilmesine karar verilmiştir.	BCA: 30..18.1.1/ 7.32..11.
9	Eylül	"Güzel İzmir"	"Meşum gün 15 Mayıs 335/Mesud gün 9 Eylül 338" başlığıyla verilen haberde İzmir'in kurtuluşu ve kutlamalar hakkında bilgi verilmektedir.	H.M., s.1
9	Eylül	Tıbbiyelilere zorunlu hizmet getirildi.	Sıhhiye ve muavenetı İçtimaiye Encümeni, dünkü toplantasında tıbbiye mezunu öğrencilere iki sene zorunlu hizmet uygulaması getirdi. Ülke genelinde doktor eksikliği ve sağlık sorunları nedeniyle gerekli ihtiyacın bu yolla temin edileceği ifade edilmektedir.	H.M., s.1
9	Eylül	Cerideyi Resmiye çıkarılmaya başlayacak.	Gelecek pazartesiden [17/9/1923] itibaren Tabbuat ve İstihbarat Müdüriyeti Umumiyesince hükümetin cerideyi resmiyesi tab edilecektir.	H.M., s.4

G.	Ay	Olay/Mevzuat	Açıklamalar	Kaynak
9	Eylül	İntihab mazbataları henüz tasdik edilmeyen bazı mebusların mazbataları tasdik edildi.		ZC, D:2, C:2, İ:16
9	Eylül	Japonya'nın uğradığı deprem felaketi dolayısıyla taziyename yazılmasına karar verildi.	1 Eylül 1923'te olan depremde yaklaşık iki yüz bin kişinin öldüğü bilinmektedir.	ZC, D:2, C:2, İ:16
9	Eylül	Amasya mebusluğuna seçilen Osman Bey istifa etti.	Sağlık sebepleri nedeniyle Ankara'da ikamet edemeyeceği gerekçesiyle istifa etmiştir.	ZC, D:2, C:2, İ:16
9	Eylül	Kimi mevrut telgraflara uygun cevapların yazılmasına karar verildi.	Burdur ve Kütahya'nın kurtuluş yıldönümleri nedeniyle bu illerden gelen telgrafların yanında Macaristan milli meclisinin Lozan Antlaşması nedeniyle gönderdiği tebrik telgrafına Meclis Başkanlık Divanınca yanıt yazılmasına karar verildi.	ZC, D:2, C:2, İ:16
9	Eylül	İstanbul Mebusan Meclisi dosyalarından celbolunan kararnameler ilgili encümenlere tevdi edildi.	Bu çerçevede 38 adet kararnamenin encümenlere dağıtıldığı bildirilmektedir.	ZC, D:2, C:2, İ:16
9	Eylül	Tahlifleri gerçekleşmeyen bir kısım mebus and içti.		ZC, D:2, C:2, İ:16
10	Eylül	Haliç şirketi işçileri grev ilan etti.	İşçiler mesainin 8 saate düşürülmesi, haftada bir gün tatil, kazalara karşı amele sigortası ve amele sandığı gibi taleplerinin karşılanmaması üzerine grev ilan etmişlerdir. Grevin imzalanan itilafnameyle son bulduğu 22/10/1923 günü H.M.'de bildirilecektir.	H.M., s.4; H.M., s.4 (22/10/ 1923)
11	Eylül	İstanbul mürettipleri grev ilan etti.	İstanbul gazete mürettiplerinin (dizgicilerinin) grev ilan etmesi üzerine İstanbul gazeteleri, müşterek baskı yapmak zorunda kaldı.	H.M., s.1
12	Eylül	"Halk Fırkası dünden itibaren resmen teşkil etmiştir."	11.09.1923 itibariyle Halk Fırkası Nizamnamesi kabul edilmiş olup resmen kurulmuş oldu. Fırkanın Umumi Riyasetine Mustafa Kemal Paşa, Birinci Reis Vekilliği'ne Karahisar mebusu Ali Bey, İkinci Reis Vekilliği'ne Çorum mebusu Münir Bey getirildi. Meclis grup başkanı ise Ali Fethi Bey olmuştur.	H.M., s.1
12	Eylül	İmar Vekaleti ve Bankası'nın kurulması	Vekalet ve Bankanın kurulması için çalışmaların başladığı ifade edilmektedir.	H.M., s.1
12	Eylül	İktisat Vekaleti tezkeresi kabul edildi.	Tezkere, mülga Ticaret Nezareti tarafından düzenlenip İstanbul Meclisi Mebusanı'nda mevcud olan iktisadi kanun layihalarının tetkikine dairdir.	ZC, D:2, C:2, İ:17
12	Eylül	Çok sayıda mevrut telgraf okundu ve yanıtlanmasına karar verildi.	Bursa Sanayi Sergisi hakkında okunan telgrafta 11 Eylül 1923 tarihinde Bursa'da bir sergi kurulacağı bildirilmektedir. Beyrut eşrafından Ahmed Mümtaz ve rüfekasının telgrafları barış antlaşmasını tebrik etmek üzere gönderilmiştir. Söke'den gelen telgraflar ise Söke'nin kurtuluşu nedeniyle gönderilmiştir.	ZC, D:2, C:2, İ:17

G.	Ay	Olay/Mevzuat	Açıklamalar	Kaynak
12	Eylül	İntihab mazbataları henüz tasdik edilmeyen bazı mebusların mazbataları tasdik edildi.		ZC, D:2, C:2, İ:17
12	Eylül	16/08/1339 günkü ictimada alınan karar gereği önceki Meclisten kalan evrak hakkında kararlar oylandı.	Umuru Tasarrufiye ve Hariciye Encümenlerinden gelen görüşler doğrultusunda ilgili kanun layihalarının müzakeresine gerek olup olmadığına karar verildi.	ZC, D:2, C:2, İ:17
12	Eylül	"Garbi Trakya'daki Yunan mezalimine bir nihayet verilmesine dair temenni takriri" okundu.	Takrirde belirtildiğine göre, 29 Ağustos 1923 tarihinde Yunan Fevkalade Divanı Harbince on beş kişi idam edilmiş ve çok sayıda kişi kürek mahkumiyetine çarptırılmıştır. Takrirde Hariciye Vekaleti'nin bu konuda girişimde bulunması talep edilmektedir.	ZC, D:2, C:2, İ:17
12	Eylül	İzmir'in kurtuluşu kutlamalarına katılmak üzere giden heyetten ve İzmir Belediye Riyasetinden gelen telgraf okundu.	Heyetin reisi olarak Ali Fuad Paşa tarafından gönderilen telgrafta yapılan kutlamalar hakkında kısa bilgi verilmektedir.	ZC, D:2, C:2, İ:17
12	Eylül	TBMM Riyaseti tezkeresi kabul edildi. (Karar No. 13)	Tezkerede izin alan mebusların bu izinleri bir hafta içerisinde kullanmayan mebusların mezuniyetlerinin ve tezkerelerinin iptali öngörülmektedir.	ZC, D:2, C:2, İ:17
12	Eylül	Acem tabiri İranlıları rencinde ettiğinden kullanılmamasına karar verildi.		BCA: 51..0.0.0/ 8.65..18.
13	Eylül	"Ziraat Bankası'nın ıslahı"	Banka'nın ıslahı için Almanya'dan bir uzman getirileceği bildirilmektedir.	H.M., s.1
13	Eylül	Ziraatın himayesi hakkında kanun çalışmaları başladı.	İktisat Vekaleti'nin ziraatin himayesi için bir kanun layihası hazırlamaya başladığı bildirilmektedir.	H.M., s.3
13	Eylül	Dersim mebusu Feridun Fikri Bey'in talebi kabul edildi.	Feridun Fikri Bey, Paris'teki Türk-Azerbaycan talebesinin gönderdikleri tebrik mektuplarına Meclisçe yanıt verilmesini talep etmişti.	ZC, D:2, C:2, İ:18
13	Eylül	Mevrut telgraf okundu.	Bursa'nın kurtuluş yıldönümü nedeniyle gönderilen telgraflar okundu ve yanıtlanmasına karar verildi.	ZC, D:2, C:2, İ:18
13	Eylül	Kastamonu Hapishanesinde yatan Hasan bini Tahir'in affina dair Adliye Encümeni mazbatası okundu ve kabul edildi. (Karar No. 17)	Mahkumun verem olduğu ve bu nedenle affına onay verildiği anlaşılmaktadır. Aynı zamanda bu mahkumun affının çok sayıdaki veremli hastalara cinayet serbestisi getireceğini düşünen mebuslar mazbataya tepki göstermiştir.	ZC, D:2, C:2, İ:18
13	Eylül	Af talepleri görüşülürken Affı Hususi Hakkında karar alındı. (Karar No. 14)	Kars mebusu Ağaoğlu Ahmed Bey'in teklifiyle özel af (affı hususi) hakkındaki kararların uzun uzadıya Meclis'te görüşülmesi yerine encümenden listelenmiş halde mazbata olarak gelmesi ve bu haliyle onaylanmasına karar verildi. Böylece tek tek mazbataların incelenmesi yerine afları istenenleri gösteren ortak bir mazbatanın Meclis'e gelmesi kabul edilmiştir. Bu yolla, çok zaman alan bu "yargısal" faaliyetin hızlandırılması amaçlanmıştır.	ZC, D:2, C:2, İ:18

G.	Ay	Olay/Mevzuat	Açıklamalar	Kaynak
13	Eylül	Katl suçundan mahkum Hacı Mustafa bini Reşid Efendi'nin iadei hukuku memnua talebi kabul edilmiştir. (Karar No. 15)	Kişinin iyi halden dolayı hukuki haklardan yasaklılık halinin kaldırılması onaylanmıştır.	ZC, D:2, C:2, İ:18
13	Eylül	Firari ve bakaya efraddan bir miktar vergi alınmasına dair kanun teklifi şayanı müzakere olmadığından reddedildi.	Aynı oturumda Avrupa'dan gelecek kükürtlerle ilgili vergi hakkında kanun teklifi şayanı müzakere olmadığından reddedildi.	ZC, D:2, C:2, İ:18
13	Eylül	Sükna Kanununun ilgasi nedeniyle Mahzeni Evraka giren evrakın celp ve tetkikı ve mucirlerin insafsızca ihtikarlarına mani olunması hakkında takrir kabul edildi. (Karar No. 16)	Kira bedellerini düzenleyen Sükna Kanununun ilgası nedeniyle çeşitli yolsuzlukların ve haksız kazançların ortaya çıktığını belirten takrirde bunların görüşülmesi önerilmektedir.	ZC, D:2, C:2, İ:18
15	Eylül	Bitlis'in kazaya dönüştürüleceği yönündeki haberler nedeniyle yörede karmaşa çıkması üzerine, Vali, tatmin edici bir açıklama yapılmasını talep etti.	"Bitlis'in kazaya dönüştürüleceği yolunda basında çıkan haberler üzerine galeyana gelen halkın yatıştırılması ve tatmin edici açıklama yapılması hakkında Vali'nin isteği."	BCA: 30..10.0.0/ 83.545..17.
16	Eylül	Fevzi Paşa İstanbul işgalinden sonra Anadolu'ya mühimmat aktaran Müdafaai Milliye Grubu üyelerine kolaylık gösterilmesini talep etti.	"Fevzi Paşa'nın İstanbul'un işgalinden sonra silah, cephane ve mühimmat tedarik ederek Anadolu'ya sevk eden Müdafaai Milliye Gurubu mensuplarının müracatları halinde kendilerine kolaylık gösterilmesine dair yazısı."	BCA: 30..10.0.0/ 45.291..15.
16	Eylül	İzmit'te idari bağlantı değişikliği yapıldı.	Derbent nahiyesinin Emirhan divanı İzmit kasabasına bağlanmıştır.	BCA: 51..0.0.0/ 8.65..19.
17	Eylül	İktisat Vekaleti'nin imzaladığı yeni mukavelename	İktisat Vekaleti ile şirketi arasında ziraat alet ve edevatının temini hakkında bir sözleşme imzalandı.	H.M., s.2
17	Eylül	Karaağacın anavatana katılışı ve Batı Trakya'daki mezalim hakkında Edirne Belediyesi Riyaseti telgraf gönderdi.	Söz konusu telgrafa münasip bir cevap yazılmasına karar verildi.	ZC, D:2, C:2, İ:20
17	Eylül	345 sayılı Muhtacini Zürraa Tavizan Tohumluk ve Çift Hayvanatı ve Alatı Ziraiye Verilmek için Tahsisat İtası Hakkında Kanun kabul edildi.	Ziraatle uğraşan ve tarım için gerekli zirai alete ve hayvana sahip olmayanlara destek olmak üzere İktisat Vekaleti bütçesine tahisat koyulmasına ve bu uygulamaların düzenlenmesine yönelik bir kanundur.	ZC, D:2, C:2, İ:20
18	Eylül	Rusya müslümanları Halife ve TBMM'ye sadakat ve bağlılık bildirdi.	Rusya müslümanları tarafından Halife ve TBMM'ye sadakat ve bağlılıklarını bildiren kongre bildirisi gönderildi.	BCA: 30..10.0.0/ 229.543..2.

G.	Ay	Olay/Mevzuat	Açıklamalar	Kaynak
19	Eylül	Mutasarrıf atamaları yapıldı.	Beyoğlu Mutasarrıfı Asım Bey'in Niğde Mutasarrıflığı'na, Sinop Mutasarrıfı Hüsnü Bey'in Aydın Mutasarrıflığı'na, Gaziantep Mutasarrıfı Asaf Talat Bey'in, Menteşe Mutasarrıflığı'na tayin edildi.	BCA: 30..18.1.1/ 7.34..6.; 7.34..7.; 7.34..8.
19	Eylül	Postane Teşkilatının geliştirilmesi için ödenek tahsis edilmesine karar verildi.	İstanbul'daki yabancı postanelerin kapatılması sebebiyle PTT teşkilatının genişletilmesi için ödenek tahsis edilmesine karar verildi.	BCA: 30..18.1.1/ 7.34..4.
19	Eylül	İnek ihracatı hakkında 1922'de alınan bir karar değiştirildi.	İnek ihracını yasaklayan 20.6.1338 tarih ve 1686 sayılı Karar'ın yürürlükten kaldırılarak, çifte ve damızlığa elverişli olmayanların ihracına izin verilmesine karar verilmiştir. Kararla inek ihracatı kısmen serbest bırakılmıştır.	BCA: 30..18.1.1/ 7.34..9.
19	Eylül	Haksız kazancın önlenmesi için zaruri ihtiyaçlar dışındaki kimi mal ve hizmetlere belediyelerin narh uygulamasına dair kanun teklifi reddedildi.	İlgili teklif birinci meclis zamanında verilmiş olup dönemin Dahiliye Encümeni bu teklifi reddetmiştir. İkinci meclisin Dahiliye Encümeninin hemfikir olduğu bildirilmiştir. İlgili layihada narhın yüzde yirmi nisbetinde olacağından söz edildiği anlaşılmaktadır.	ZC, D:2, C:2, İ:21
19	Eylül	Kaymakam maaşları hakkında mazbata kabul edilerek "Kaymakamlar Maaşatının Tayininde Dahiliye Vekaletinin Serbest Bırakılması Hakkında Heyeti Umumiye Kararı" kabul edildi. (Karar No. 20)	1338 senesinde valiler hakkında yapılan düzenlemenin kaymakamlar için de uygulanmasına ilişkindir. Buna göre Dahiliye Vekaleti kaymakamlık derecelerinin kaymakam sayısını sınırlamıştır. (Örneğin birinci derece kaymakam 30 tanedir.) Maaş ödemeleri de bu derecelere göre yapılmaktadır. Eğer ki kaymakam birinci dereceye geçme yeterliğine sahip olmuş ve bu derecede boş yer yoksa kendisi dereceye geçemediği gibi maaşı da yükselmemektedir. Bunun önlenmesi amacıyla kaymakam maaşlarının bütçeyi aşmayacak şekilde Dahiliye Vekaletince belirlenmesine karar verilmiştir.	ZC, D:2, C:2, İ:21; Düstur, Terip:3 C: 5 s. 366
19	Eylül	İzmir, Kasaba ve temdidi Bandırma-Soma, Aydın, Mudanya-Bursa demiryolları ve İzmir liman ve rıhtımı ve sairenin hukuku imtiyaziyesine dair mazbata görüşüldü.	Bahsi geçen demiryolları ve liman hakkındaki imtiyazlarla ilgili İstanbul Hükümetine ait kanunu muvakkatin (30 Şevval 1334 ve 16 Ağustos 1332 tarihli) ret ve iptali ile ilgilidir. Bu kanunu muvakkatın iptaline ilişkin Encümeni mazbatası heyeti umumiyece kabul edilmiştir. (Karar No. 21)	ZC, D:2, C:2, İ:21
19	Eylül	Tarik bedeli ve yol inşası hakkında kanun görüşülmeye başlandı.	Yolların inşası ve yol inşası için il genel meclislerince alınan verginin düzenlenmesi amacıyla verilen kanun layihaları birleştirilerek Dahiliye ve Nafıa encümenlerine müştereken tetkik etmeleri için sevk edildi.	ZC, D:2, C:2, İ:21
19	Eylül	Avni Bey'in (Cebelibereket) orduda bulunan kadro fazlası hayvanatın muhtaç durumdaki çiftçilere verilmesine ilişkin temenni takriri İcra Vekilleri Heyeti'ne sevk edildi.	Muhtaç çiftçilere hayvan verilmesi hakkında yıl içerisinde yayımlanan bir de talimat bulunmaktadır.	ZC, D:2, C:2, İ:21
19	Eylül	Ziraat Bankası azalarından yeniden seçilmesi gerekenler hakkında karar alındı. (Karar No. 19)	Ziraat Bankası idare meclisi üyelerinden görev süresi dolanlarla ilgili yeni seçim yapılması yönünde karar alındı.	ZC, D:2, C:2, İ:21

G.	Ay	Olay/Mevzuat	Açıklamalar	Kaynak
20	Eylül	Ticaret Bankası kurulması hakkında	Ticaret Bankası kurulması hakkında kanun layihası İktisat Vekaleti'nce hazırlanmıştır.	H.M., s.2
20	Eylül	Ankara'da ilk temsil yapıldı.	Darülbedai'den bir grup temsil için Ankara'ya gelmiştir. Takip eden günlerde de birkaç oyun sergilemişlerdir.	H.M., s.2
20	Eylül	Mersin limanı imtiyazı	İmtiyaz mukavelenamesi İcra Vekilleri Heyetince tasvib edilerek TBMM'ne sevk edildi.	H.M., s.2
20	Eylül	Tekkelere yapılan yardımlara 1924'te de devam edilmesine karar verildi.	Tekkelere önceden yapılan yardımın 1924 yılı bütçesinde de devam ettiği bildirildi.	BCA: 30..10.0.0/ 192.313..5.
20	Eylül	346 sayılı Mektebi Tıbbiyei Askeriyeden Neşet Edecek Efendilere 150'şer Lira İtası Hakkındaki Kanun kabul edildi.	Kanunla Askeri tıp mekteplerinden mezun olan asker tabiplere eksik ve teçhizatlarını tamamlamaları için bir defaya mahsus olarak 150'şer lira verilmesi sağlanmıştır. Gider Müdafaai Milliye bütçesinin teçhizat faslından karşılanacaktır.	ZC, D:2, C:2, İ:22
22	Eylül	İktisat Encümeni azalarının sayısının yirmiye çıkarılması hakkında İktisat Encümeni mazbatası kabul edildi. (Karar No. 22)	Encümenin işlerinin yoğunluğu, Encümen azalarının izinli olması durumunda toplantı yeter sayısına bile ulaşılamadığı ve Meclis'te iktisat konusunda uzman bazı kişilerin Encümen'e alınmamış olduğu gerekçesiyle üye sayısının arttırılması talep edilmiş ve Meclisçe de uygun bulunmuştur.	ZC, D:2, C:2, İ:23
22	Eylül	Yozgat Darülmuallimin hakkında Maarif Vekaleti'nden istizah takriri kabul edildi.	Bozok mebusları Süleyman Sırrı ve Hamdi Beylerin 5/9/1923 günü verdikleri sual takririnde Yozgat'ta kurulmuş olan darülmuallimin mektebinin öğretmen gönderilmeyerek neden engellendiği sorulmaktadır. Sual takririne Maarif Vekili İsmail Safa Bey 17/9/1923 günlü içtimada cevap verecektir. Vekile göre, ülke genelinde öğretmen yetiştirecek eleman az olduğundan bazı yerlerdeki darülmualliminler kapanmak durumundadır. Ayrıca Yozgat'taki okulda 3 öğretmen bulunmakta onların sadece biri idadi mezunu olup, diğerleri ilkokul ve medrese mezunlarıdır. Tartışma usul gereği sonlanmış ama bir karar alınmamıştır. Bunun üzerine Süleyman Sırrı Bey 29/9/1923 günlü içtimada ademiitimat önerisinde bulunmuştur. Uzunca beyanat ve tartışmaların sonrasında Maarif Vekili güvensizlik oyu almamıştır. Vekilin verdiği yanıta göre on yerde (Erzurum, Edirne, Bursa, İzmir, Konya, Adana, Ankara, Sivas, Diyarbakır, Kastamonu) bulunan darülmuallimin okullarına iki tane daha ilave edilecek olmasına karşın yeterli bütçe ve öğretmen bulunmamaktadır. Ayrıntılı verilen savunma Meclisçe kabul görmüştür.	ZC, D:2, C:2, İ:23
23	Eylül	Amerikan profesörü John Dewey Ankara'ya geliyor.	Dewey'in daha önce Türkiye'de çalışmak istediğinin söylendiği haberde Maarif Vekaleti'nin kendisini müşavir olarak Ankara'ya davet ettiği bildirilmektedir. Dewey 1924 Temmuzunda gelebilecek, geldiğinde Türk eğitim sistemi ile ilgili bir rapor hazırlayacaktır.	H.M., s.1
23	Eylül	İstanbul'da bir veba vakası görüldü.		H.M., s.3

G.	Ay	Olay/Mevzuat	Açıklamalar	Kaynak
23	Eylül	Himayei Etfal Cemiyeti'nin genel kongresi başladı.	Kongre'nin açılışına Mustafa Kemal Paşa ve eşi Latife Hanım da katılmıştır. Kongre 2 Ekim'de sona erecek ve bir nizamname yayımlanacaktır.	H.M., s.3
24	Eylül	İktisat Vekili Mahmut Esat Bey istifa etti.	İktisat Vekili üç gün önce [21/9/1923] istifa etmiş, gerekçe olarak sağlık sebeplerini göstermiştir. İktisat Vekili Mahmut Esat Bey'in istifanamesi aynı gün BMM'de okunmuştur. Bazı kaynaklarda Mesai Kanunu ve işçi hakları konusundaki ısrarı ve Halk Fırkası Grubunun Mahmut Esat Bey'e itimatsızlığı istifa gerekçeleri arasında sayılmaktadır.	H.M., s.1; ZC, D:2, C:2, İ:24
24	Eylül	Mevrut telgraf okundu.	Muhacirin Cemiyeti Kongresi'nin toplanması vesilesiyle gelen bilgilendirme telgrafı ile Bozcaada'nın teslim edilmesi münasebetiyle sadakat bildiren telgraf okundu ve uygun cevap yazılmasına karar verildi.	ZC, D:2, C:2, İ:24
24	Eylül	İktisat Vekili seçimi için oylama yapıldı.	İktisat Vekaletine Trabzon mebusu Hasan Bey seçilmiştir.	ZC, D:2, C:2, İ:24
24	Eylül	Konya Mebusu Kazım Hüsnü Bey ve arkadaşları bir önerge verdi.	Önerge, Saiteli kazasına bir Ziraat Bankası açılmasına dairdir.	BCA: 30..10.0.0/ 6.31..17.
24	Eylül	TBMM Hükümeti ile siyasi anlaşma imzalamayan ülke konsoloslarına, ayrıcalık tanınmayacağı kararlaştırıldı.		BCA: 30..10.0.0/ 131.936.. 12.
25	Eylül	Mustafa Kemal Paşa'nın Yunan topraklarında kalan Türklerin mübadele ve iskanı için İslam aleminden yardım talebine dair beyannamesi yayınlandı.	Beyanname TBMM ve İcra Vekilleri Heyeti Riyaseti Kalemi Mahsus Müdüriyeti'nden Hilali Ahmer Cemiyeti'ne "icabına girişilmesine ricayla" gönderilmiştir. "İslam Alemine Beyanname" başlıklı metinde mübadeleyle 6 yüz bin dindaşın zulümden kurtulmak üzere Türkiye'ye gelmekte olduğu ve tüm İslam aleminin "müşterek hayır ve şefkat müessesesi" olan Hilali Ahmer'in bu konuda çalışacağı ifade edilmektedir. Ayni ya da nakdi ufak da olsa lütuf ve yardıma ihtiyaç olduğu İslam dünyasına bildirilmektedir.	BCA: 30..10.0.0/ 1.1..4.; ABE, C:16, s. 121; H.M., s.1 (28/9/1923)
25	Eylül	Adapazarı'nda vebayı bakriye hastalığı görüldü.		H.M., s.4
25	Eylül	347 sayılı Mücadelei Milliyeye İştirak Etmeyen ve Hududu Milli Haricinde Kalan Ümera Zabitan ve Memurini Askeriye Hakkında Yapılacak Muameleyi ve Cidali Milliye İştirak Edenlerin Tekaüt Müddetlerinin sureti Hesabını Natık Kanun kabul edildi.	Kanunla Kurtuluş Savaşı'na dahil olmamış (işgal sırasında ülke dışında kalarak milli mücadeleye katılmamış, resmi orduya çağrılmasına rağmen davete icabet etmemiş veya herhangi bir suretle milli mücadele aleyhtarı faaliyetlerde bulunmuş olanlar...) "bilimum erkan, umera, zabitan, memurin ve mensubini askeriye"nin askeriye ile ilişkisi kesilmektedir. Ayrıca 26/8/1338'e kadar işgal edilen bir yörede ya da İstanbul'da kalmış olan her türlü askeri personelin (erkanın 30, diğerlerinin 25 sene çalışmış olması kaydıyla) bir defaya mahsus olmak üzere emeklileri öngörülmektedir. (Yılın geri kalan kısmında hem yüksek rütbeli askerlerden hem de diğer askeri personelden çok sayıda isim zorunlu olarak emekli veya azl edileceklerdir.) Düzenlemeyle milli mücadeleye katılan askeri personelin de emekli olma şartları belirlenmiştir.	ZC, D:2, C:2, İ:25

G.	Ay	Olay/Mevzuat	Açıklamalar	Kaynak
26	Eylül	Garp Cephesinde yararları görülen 41 zatın istiklal madalyasıyla taltifine karar verildi.		ZC, D:2, C:2, İ:26
27	Eylül	"Teşkilatı Esasi değişikliğinin bir kelimeyle özeti: Cumhuriyet"	Avusturya basınından bir gazeteye [Wiener Neue Freie Presse] verilen demeçte, Anayasa değişikliğini soran gazeteciye Teşkilatı Esasiye Kanunu değişikliğinin ilk iki maddesi okunarak, tek kelimeyle Cumhuriyet olacağı özetlenmiştir.	H.M., s.1
29	Eylül	Daha önce yemin etmeyen mebuslar yemin etti.		ZC, D:2, C:2, İ:28
29	Eylül	Sinop Mutasarrıflığı'na atama yapıldı.	Giresun eski Mutasarrıfı Nizameddin Bey'in Sinop Mutasarrıflığı'na tayini.	BCA: 30..18.1.1/ 7.34..19.
29	Eylül	Kirmasti kazasının isminin değiştirilmesine karar verildi.	Bursa'nın Kirmasti kazasının adı Mustafa Kemalpaşa olarak değiştirilmiştir.	BCA: 51..0.0.0/ 8.65..28.
30	Eylül	Ankara'da salgından dolayı okullar tatil edildi.	Ankara'da kızıl hastalığı görülmesinden dolayı okullar 10 gün tatil edildi.	H.M., s.4
30	Eylül	Ziraat Bankası Meclisi İdare azalığına İsmet Bey (Çorum) ve Naci Bey (Elaziz) seçildi.	İsmet Bey daha önce de aynı Mecliste başkanlık yapmıştı. Bunun yanında İkinci Mecliste başkan vekilliği bulunmaktadır.	ZC, D:2, C:2, İ:29
30	Eylül	Fındık mahsülünden alınan vergilerle ilgili takrir İcra Vekilleri Heyeti Reisliği'ne sevk edildi.	Fındık mahsulünden fazla vergi alınması ve Rize'de Meclis-i Umumi'nin açılmadığına dair Lazistan Milletvekili Esat Bey'in takriri İcra Vekilleri Heyeti'ne sevk edildi.	ZC, D:2, C:2, İ:29; BCA: 30..10.0.0/ 136.974..7. (15/10/ 1923)
30	Eylül	348 sayılı 1339 Senesi İkinci Altı Aylık Tahsisat Kanunu kabul edildi.	Kanun layihası görüşmeleri 25/9/1923 günlü içtimada başlanmıştır.	ZC, D:2, C:2, İ:29
1	Ekim	Farklı bakanlıkların personelinden aynı işi yapanların ücretlerinde adaletin sağlanması hakkında karar alındı.	Ayrı Bakanlıklarda çalışan ve aynı görevi yapan memurlara verilen maaşlardaki farklılıkların giderilmesine karar verildi.	BCA: 30..18.1.1/ 7.35..9.
1	Ekim	İdam kararlarının genel af çıkana kadar ertelenmesine karar verildi.	Lozan Antlaşması'nın gereği olarak ilan edilecek affi umumi hakkında alınan karardır.	BCA: 30..10.0.0/ 31.175..19.
1	Ekim	Yüksek yargıda atama yapıldı.	Temyiz Heyeti Hukuk Dairesi Başkanlığı'na, Başsavcılığa ve Ceza Dairesi üyesi Şefik Bey'den boşalan kadroya atama yapılmıştır.	BCA: 30..18.1.1/ 7.35..10.
1	Ekim	Ruslarla yapılan ticaret ve konsolosluk görüşmelerinde Türkiye temsilcileri yeniden belirlendi.	Ruslarla yapılan ticaret ve konsolosluk görüşmelerine katılan Tevfik Rüşdü Bey'in yerine Ahmed Muhtar'ın tayinine, Komisyon Baştemsilciliği'ni tekrar Fevzi Bey'in yürütmesine ve Ruslarla yapılan Ticaret ve Konsolosluk Sözleşmesi görüşmelerine katılacak Komisyon'da boş bulunan üyeliğe Kamil Bey'in tayinine karar verildi.	BCA: 30..18.1.1/ 7.35..7.; 7.35..8.

G.	Ay	Olay/Mevzuat	Açıklamalar	Kaynak
1	Ekim	Askeri ve mülki idarelerin birbiriyle temas ve haberleşmelerinin ne şekilde olacağı soruldu.		BCA: 51..0.0.0/8. 65..29.
2	Ekim	Mülga Meclisi Mebusanda celbedilen elli tane kararname ilgili encümenlere görüşülmek üzere gönderildi.	16/08/1339 günkü ictimada alınan karar gereği, kararnameler Encümenlere gönderilmiştir.	ZC, D:2, C:2, İ:30
2	Ekim	Rüşdü Paşanın (Erzurum) Kars Erzurum ve Trabzon civarındaki metruk iş makineleriyle ilgili sual takriri yanıtlandı.	Nafıa Vekili tarafından yanıtlanan takrirde bölgede bulunan yol açma ya da taş kırma makineleri gibi makinenin zayi olacağı çünkü korumasız ve terk edilmiş halde olduğu ifade edilmektedir. Soru takriri bunların miktarı ve alınacak önlemlerle ilgilidir. Soru dışındaki konuşmalarda da yine yörede bulunan gaz ocağını işletmek için Azerbaycan'dan alınan makinelerden söz edilmekte onların da terk edilerek zayi olmasından endişe edildiği dile getirilmektedir.	ZC, D:2, C:2, İ:30
2	Ekim	349 sayılı 1339 Senesi Evkaf Vekaletinin İkinci Altı Aylık Avans Kanunu kabul edildi.		ZC, D:2, C:2, İ:30
2	Ekim	5.8.1923 günlü İcra Vekilleri Heyeti kararıyla alınan idarei örfiye kararı hakkında İcra Vekilleri Heyeti tezkeresi ve Dahiliye Encümeni mazbatası okundu.	Dahiliye Encümenine göre olaylar Vilayat Kanunu'na göre halledilebilecek olduğundan örfi idareye gerek kalmamış ve örfi idarenin ilga edilmesine karar verilmiştir. Asayişin muhtel bir hal aldığı Aydın, Ödemiş, Denizli, Burdur, Dinar, Çivril, Sandıklı, Eğridir, Uluborlu'da ilan edilen idarei örfiye hakkındaki mazbatada Dahiliye Encümeni, acilen İzalei Şekavet (eşkıyalığın Önlenmesi) Kanunu çıkarılması gerektiğini çünkü örfi idarenin haydutlukla mücadelede halkı da cezalandırdığını belirtmektedir. Tartışmalara rağmen mevzu zaten Dahiliye Vekaleti'nde olduğundan tartışma sonlandırılmıştır. Ruznamede aynı konuyu düzenleyen ve aynı gün görüşülmeye başlanacak olan İzalei Şekavet Kanunu layihası bulunduğundan konunun o kanunla tartışılmasına karar verilmiştir.	ZC, D:2, C:2, İ:30
2	Ekim	Sivas Darüleytamı öğrencilerinin gönderdikleri hediye hakkında Vilayet tezkeresi okundu.	Tezkereye göre öğrenciler üzerinde misakı milli sınırlarının çizildiği bir halıyı TBMM'ye göndermişlerdir. Gerekli cevabın yazılmasına karar verildi.	ZC, D:2, C:2, İ:30
2	Ekim	İstanbul'un işgali sona erdi.	Düşman işgali altında bulunan İstanbul Türkiye'ye resmen teslim edilmiştir. 6/10/1923 günü Meclisçe belirlenen bir temsil heyeti İstanbul'u teslim alacaktır.	H.M., s.1 (3/10/1923)
3	Ekim	Kimi mahkumların hukuku memnularının iadesine dair Adliye Encümeni mazbatası kabul edildi. (Karar No. 24)	Keskinli Rıza Beyzade Arslan Bey ve Araçlı Hacı Memet'in hukuku memnualarının iadesi hakkında encümen mazbatası heyeti umumiyece kabul edildi.	ZC, D:2, C:2, İ:31
3	Ekim	İstanbul'un yabancı askerler tarafından tahliyesi ve milli ordunun İstanbul'a girmesi sebebiyle yapılacak törenlere ilişkin mevrut telgraf okundu.	Buna göre İstanbul'a girecek askerlerin yanında Meclis'ten de katılım talep edilmektedir. Bu çerçevede kura ile belirlenecek mebusların 6 Teşrinievvel 1339 (6 Ekim 1923) günü İstanbul'da bulunmasına karar verildi.	ZC, D:2, C:2, İ:31

G.	Ay	Olay/Mevzuat	Açıklamalar	Kaynak
3	Ekim	İstanbul valisi hakkında	İstanbul valisinin değiştirileceği söylentisine rağmen son zamanlarda çok çalıştığı ve değiştirilmesinin söz konusu olmadığı bildirilmektedir.	H.M., s.1
3	Ekim	"İktisat Vekaleti'nde tebdil"	Haberde Ticaret Müdürü Umumisi Vehbi ve Sanayi Müdürü Umumisi Nizameddin Beylerin daha önce istifa ettikleri, şimdi ise Maden Umum Müdürü Kenan Bey'in istifa ettiği bildirilmektedir. İlk iki müdürlüğe Yusuf Ziya ve Fahreddin Beyler atanacaktır. Maden Umum Müdürü olaraksa Zonguldak Maden Müdürü Abdullah Hüsrev Bey atanacaktır.	H.M., s.1; H.M., s.3 (23/10/ 1923); H.M., s.4 (11/11/ 1923)
3	Ekim	Ziraat mektepleri eğitime başladı.	Ankara, Bursa, İzmir, Adana, Balıkesir, Erzincan orta ziraat mektepleri ile Halkalı ziraat mektebi âlisi yeni sene tedrisatına başladı.	H.M., s.3
3	Ekim	"İzmir belediye reisliği"	Belediye başkanı Şükrü Kaya Bey mebus seçilince yerine Meclis içerisinden Evliyazade Refik bey seçilmiştir.	H.M., s.4
4	Ekim	Şakilerle ilgili haberler	Çok sayıda eşkıyanın yakalandığı ya da etkisiz hale getirildiğinin bildirildiği haberde, Ankara, İzmir, Rize, Niğde ve başka yerlerden haberler derlenmektedir. Bu haber sayıları yıl sonuna kadar artarak devam edecek, dönem dönem resmi bilgilendirmeler yayınlanacaktır.	H.M., s.3
4	Ekim	Köy isimlerinin değişmesi	Bursa'da merkez ve nahiyelere bağlı 29 köyün ismi değiştirilerek köylere Türkçe isimler verilmiştir.	H.M., s.3
5	Ekim	İzmir'de intihabata başlandı.	Mustafa Kemal Paşa'nın Ankara mebusu olmasından dolayı İzmir için bir mebus seçimine katılacak ikinci seçmenlerin belirlenmesine başlandı.	H.M., s.1
5	Ekim	Ankara'daki darülfünun hocaları serbest derslere başladı.	Ankara'da Türk Ocağı'nda, Ankara'da bulunan darülfünun müderrisleri ve bilim mütehassısları kendi alanlarında serbest dersler vermeye başlayacaklardır. Bir bakıma serbest darülfünun olacak bu yapıda Ziya Gökalp'ten Mustafa Şeref'e kadar çok sayıda isim, Hukuku İdare'den Fransız Edebiyatı'na kadar çok sayıda ders verecektir.	H.M., s.3
6	Ekim	Kimi kanun layihaları İcra Vekilleri Riyaseti tarafından istirdad edildi (geri çekildi).	Buna göre Teşkilatı Muhakimi Nizamiye ve Usulü Muhakematı Cezaiye kanunlarının tadillerine dair kanun layihaları incelenmek üzere geri çekildi.	ZC, D:2, C:2, İ:32
6	Ekim	İstanbul'un tahliyesi münasebetiyle mevrut telgraflar okundu.	Balıkesir Belediyesi Riyasetinden ve Eskişehir Türkiye şimendifer İşçileri Teavün Sandığından gelen telgraflara uygun cevap yazılmasına karar verildi.	ZC, D:2, C:2, İ:32
6	Ekim	Tıbbı Adli Müessesesinin verdiği rapor hakkında Adliye Vekaletine verilen sual takriri ve vekilin cevabı.	13 Eylül 1339 tarihinde affedilen bir mahkum için verilen sağlık raporunda eksikliklerin bulunduğu ifade edilerek bunun tekrarlanmaması için sual takriri verildiği ifade edilmiştir.	ZC, D:2, C:2, İ:32
6	Ekim	350 sayılı Teşkilatı Hazariye Dolayısıyla Açıkta Kalacak asker kişilerin terhis ve tekaütlerini düzenleyen kanun kabul edildi.	Donanmanın artık gereksinim duymadığı asker ve subayların terhisi için yapılan bir düzenlemedir. Teşkilatı Hazariye Dolayısıyla Açıkta Kalacak Olan Erkan, Ümera, Zabitan ve Mensubini Askeriyeye 1339 senesi nihayetine kadar tam maaş ve tam tahsisat ita edilmesi öngörüldü.	ZC, D:2, C:2, İ:32

G.	Ay	Olay/Mevzuat	Açıklamalar	Kaynak
6	Ekim	Lazistan mebusu Esad Bey Nevahi Kanunu ile ilgili takrir verdi.	Takrirde Nevahi Kanunu görüşmeleri için haftada bir gün tahsis edilmesi öngörülmektedir. Mebusun açıklamalarına göre zaten 280 maddelik düzenlemenin yaklaşık 190 maddesi kabul edilmiş, geriye mali kısımlar ile tapu meselesi kalmıştır. Konu encümenlerde öylece beklemekte olduğundan eğer bir gün belirlenirse Meclise gelebilecektir. Reis layihanın Meclise gelmesi durumunda ilgili takririn konuşulması gerektiğini ifade etmiş ve takrir onaylanmamıştır.	ZC, D:2, C:2, İ:32
7	Ekim	Muhtacini Zürra Tavizan Tohumluk ve Çift Hayvanatı verilmesi Hakkındaki Talimatnamenin Kabulü Hakkında Kararname yayımlandı. (No. 2814)	Düzenlemede 14/9/1923 günlü içtimada yasalaşan 345 sayılı kanunun uygulanma usulü açıklanmaktadır. Buna göre muhtaç olanlara verilecek tohumluk ve çift hayvanatının dağıtılacağı yer ve miktarı İktisat Vekaleti bünyesinde kurulacak bir heyeti merkeziye tarafından belirlenecektir. Ayrıca vilayet, liva ve kaza merkezlerinde mülki amir ve Ziraat Bankası, ziraat ya da baytar müdür ve memurları ile meclisi idare üyelerinden seçilecek iki kişiden oluşan bir ihtiyaç komisyonu kurulacaktır.	Düstur, Tertip:3, C:5, s. 376
7	Ekim	"Mister Kenedi İstanbul'da"	Kenedi'nin imtiyaz meselesini görüşmek üzere Ankara'ya geleceği bildirilmektedir.	H.M., s.3
7	Ekim	Mardin ve Antep Mutasarrıflıklarına atama yapıldı.	Mardin Mutasarrıflığı'na Midyat Kaymakamı Abdülfettah, Gaziantep Mutasarrıflığı'na Bayburt Kaymakamı Hüsnü Beylerin tayinine karar verildi.	BCA: 30..18.1.1/ 7.35..12.; 7.35..13.
8	Ekim	Rumeli'den gelecek mübadil müslümanlar hakkında bilgi derlenmiştir.	"Rumeli'den gelecek mübadil müslümanların sanat, miktar ve iskan edilecekleri yerleri gösterir cetvel."	BCA: 30..10.0.0/ 123.873.. 18.
8	Ekim	Mülga Meclisi Mebusanda celbedilen kararnameler ilgili encümenlere görüşülmek üzere gönderildi.		ZC, D:2, C:2, İ:33
8	Ekim	16. Fırka Sertabibi Kaymakam Haşim Bey'in takdirname ile taltiflerine karar verildi.	Başkumandan sıfatıyla M. Kemal'in yazdığı Başkumandanlık tezkeresi kabul edilmiştir. Daha önce de istiklal madalyası almış olan Haşim Bey, Sakarya savaşındaki hizmetlerinden dolayı yine istiklal madalyasıyla taltif edilmiştir. Fakat iki madalya alamayacağından ikincisi iptal edilmiştir. Bu sebeple bu takdirname verilmiştir.	ZC, D:2, C:2, İ:33
8	Ekim	Yusuf Akçura ve arkadaşlarının Düyunu Umumiye kadrosu hakkındaki takrirleri reddedildi.	Takrir gündemde olan Düyunu Umumiye kadrolarıyla ilgili olduğu belirtilen teklifin gündemde öne çekilerek bir an önce görüşülmesini talep etmektedir. Kadrolarla ilgili takrir sahibi Ekrem Bey (Lazistan), (Ankara hükümetleri tarafından atanmamış olan) Düyunu Umumiye'nin mevcut kadrolarının yüksek maaşlar aldıklarını, bu kadroların Maliye Vekaleti'nce yeniden bir an önce düzenlenmesi gerektiğini ifade etmiştir. Yusuk Akçura ve diğerlerinin önerisi de bu teklifin bir an önce yasalaşması yönündedir.	ZC, D:2, C:2, İ:33

G.	Ay	Olay/Mevzuat	Açıklamalar	Kaynak
8	Ekim	İstanbul'un tahliyesi münasebetiyle bazı mutasarrıflık ve belediyelerden gelen telgraflar okundu.	Giresun mutasarrıflığı, Pavli Belediyesi ve İstanbul Şehremaneti'nden gelen telgraflar okundu ve gereken yanıtların yazılmasına karar verildi. İstanbul Şehremanetinden gelen telgrafa cevap yazılması hakkında tartışmalar dikkat çekmektedir. Kimi mebuslar Şehremanetine yanıt yazılmaması gerektiğini savunmuşlar ve bu konuda takrir vermişlerdir. İstanbul'a giden temsili Heyet'in, konunun gazetelerde haber olmasına rağmen, karşılanmaması uzunca tartışmalara neden olmuştur. Şehremaneti'ne verilen tepki bundan kaynaklanmaktadır. Tepkinin yanı sıra konuyla ilgili bir de takrir verilecektir. Takrirde TBMM namına İstanbul'a gönderilen 14 kişilik mebus heyetinin Haydarpaşa Garı'nda karşılanmamaları nedeniyle Divanı riyasetin gereken işlemi yapmasını talep etmektedir. Olay daha sonra, giden heyetin de görüşü alınarak, incelenmek üzere sonraya bırakılmış ve 10/10/1923 günlü celsede açıklığa kavuşturulmuştur.	ZC, D:2, C:2, İ:33
9	Ekim	İzmir bölgesinde eşkıyalık	Habere göre Burdur, Isparta, Denizli ve Afyonkarahisar bölgesinde ilan edilen sıkıyönetim süresi zarfında, son bir ayda 53 kişi alt edilmiştir.	H.M., s.1
9	Ekim	"Ankara Türkiye'nin merkezi kalmalıdır."	Tan Gazetesi'nden aktarılan haberde Mustafa Kemal Paşa'nın Fransız bir gazeteciye verdiği demeçte, Ankara'nın başkent olarak kalması gerektiğini ifade ettiği bildirilmektedir.	H.M., s.2
9	Ekim	Eskişehir ve Kütahya'da ücretsiz traktör çalıştırılacak.	İktisat Vekaleti'nce yapılan açıklamada Eskişehir ve Kütahya livalarında bulunan 9 traktörün özellikle fakir köylerde ücretsiz çalıştırılacağı bildirilmektedir.	H.M., s.3
9	Ekim	Meclis Kütüphanesi hakkında düzenleme yapıldı.	Bakanlıklar ve Merkezi İdareler tarafından yayınlanan, proje, talimat,dergi gibi eserlerden birer nüshanın Meclis Kütüphanesi'ne gönderilmesinin teminine dairdir.	BCA: 30..10.0.0/ 11.66..11.
10	Ekim	İstanbul'a giden Heyeti mebuseye gerekli saygının gösterilmediğine ilişkin verilen takrirlere heyet başkanı Sabri Bey'in cevabi telgrafı okundu ve müzakere edildi. (Karar No. 25)	Mektupta aslında gereken ilginin gösterildiği ama bir yanlışlıkla kimi aksaklıkların olduğu ifade edilmektedir. Gerek Sabri Bey gerekse açıklama yapan İcra Vekilleri Heyeti Reisi ve Dahiliye Vekili Ali Fethi Bey olayda bir kasıt olmadığını beyan etmektedirler. Vekilin açıklamasına göre Valiliğe ve Şehremanetine trenin öğleden sonra ulaşacağı haber verilmiş ama trenin sabah on gibi gelmesi üzerine gerekli tertibatın yapılamadığı ortaya çıkmıştır. TBMM namına ordunun taksim meydanında resmigeçit yaptığı, "İstanbul vilayeti ve şehremaneti ve ciheti askeriye ve Müdafaai Hukuk"un törenlere katıldığı ve herhangi bir sıkıntı olmadığı dile getirilmektedir. Verilen diğer takrirlerde de İstanbul karşıtı bazı gazetelerin olayı büyüterek art niyet gösterdikleri beyan edilmektedir. Müzakerelerin sonunda olayın kasta dayanmadığına karar verilmiştir.	ZC, D:2, C:2, İ:34
10	Ekim	351 sayılı Türkiye Seyrü Sefain İdaresinin 1339 senesi ikinci avans Kanunu kabul edildi.	Kanun görüşmelerinde Seyrisefain'in idaresinin uzunca süre ehliyetsiz ellerde kaldığı dile getirilmekte ve bunun bir şirket olarak yönetilmesi gerektiği ifade edilmektedir.	ZC, D:2, C:2, İ:34

G.	Ay	Olay/Mevzuat	Açıklamalar	Kaynak
10	Ekim	Halk Fırkası'nın toplantısında başkentin Ankara olmasına karar verildi.	"Ankara Türkiye devletinin makarrı idaresidir" başlıklı habere göre 9/10/1923 günlü Halk Fırkası içtimaında hükümet merkezinin Anadolu'da kalması gerektiğine, sonra da merkezin Ankara olmasına karar verildi. 10/10/1923 günlü içtimada İsmet Paşa konuyla ilgili takrir verecek ve takrir Kanuni Esasi Encümeni'ne havale edilecektir.	H.M., s.1; ZC, D:2, C:2, İ:34
10	Ekim	Siirt Mebusu Halil Hulki Bey'in önergesi İcra Vekilleri Heyeti'ne sevk edildi.	Önerge, belediye gelirleri yeterli olmayan yerlerde il özel idaresine eczane açma yetkisi verilmesine dairdir.	ZC, D:2, C:2, İ:34; BCA: 30..10.0.0/ 6.32..6. (31/10/ 1923)
11	Ekim	Düyunu Umumiye bütçesinin hazırlanmamış olması nedeniyle söz konusu idare hakkında tedbir alınacağı kararlaştırıldı.	Duyun-u Umumiye İdaresi'nin 20 gün içinde bütçesini hazırlamaması halinde tedbir alınacağının adı geçen idareye duyurulmasına karar verildi.	BCA: 30..18.1.1/ 7.37..8.
11	Ekim	İstanbul haricinden getirilen yüksek gerilimli elektriğin imtiyazının, Dersaadet Elektrik Anonim Şirketi'ne ait olduğuna dair kararname.		BCA: 230..0.0.0/ 27.20..5.
11	Ekim	Hint Ulemai İslamiye Cemiyeti'nin almış olduğu karar.	Kararda, Hindistan Şeriat Emiri'nin Halife tarafından seçilmesi talep edilmektedir.	BCA: 30..10.0.0/ 258.736..2.
11	Ekim	Avusturya ile dostluk ve ticaret anlaşması yapmak üzere görüşmelerde bulunacak heyetin tayini.	Avusturya ile dostluk antlaşması çalışmaları yıl içerisinde başlasa da söz konusu antlaşma 28/1/1924'te İstanbul'da imzalanacaktır.	BCA: 30..18.1.1/ 7.37..5.
11	Ekim	Kenedi ile İktisat Vekili görüştü.	10/10/1923 günü Mister Kenedi ile İktisat Vekili Fevzi Bey'in görüştükleri bildirilmekte ve Kenedi'nin 2 ay müddet talep ettiği belirtilmektedir.	H.M., s.1
11	Ekim	"İstanbul'da Men'i Müskirat Kanunu"	Kanun İstanbul'un teslim alınmasıyla İstanbul'da da uygulanmaya başlayacaktır. Haberde 4512 meyhanenin kapandığı ve çoğunluğu Hristiyan on binlere varan kişinin işsiz kaldığı bildirilmektedir.	H.M., s.3
11	Ekim	Kenedi imtiyazının çalışmaya başlaması için ek süre verildi.	Ottoman-American Development Company Şirketi'nin Samsun-Sivas ile Ankara-Muş demiryolu hattı ve Samsun limanı projelerini yapmak için süresinin uzatılmasına karar verildi.	BCA: 30..10.0.0/ 206.410.. 13.
11	Ekim	Adliye Vekaleti Umuru Zatiye Müdürlüğüne Halil İbrahim Bey atandı.		H.M., s.3
13	Ekim	Çok sayıda zabitin istiklal madalyasıyla taltifine karar verildi.		ZC, D:2, C:2, İ:35

G.	Ay	Olay/Mevzuat	Açıklamalar	Kaynak
13	Ekim	Rusya ile süren görüşmelere temsilci olarak Ahmet Muhtar Beyin gönderilmesine dair İcra Vekilleri heyeti tezkeresi okundu.	Rusya ile ticaret ve konsolosluk antlaşması görüşmelerinde bulunan Tevfik Rüşdü Bey'in (İzmir) Mübadelei Ahali Komisyonuna girmesi nedeniyle yerine Ahmet Muhtar Bey'in (Trabzon) gönderilmesine ilişkin Hariciye Vekaletinin 30/9/1339 tarihli tezkeresi uygun görülmüştür.	ZC, D:2, C:2, İ:35
13	Ekim	İstanbul'un işgali sona erdiğinden mevcut örfi idare ve sansürün lağvedildiği Meclis'e bildirildi.	2/10/1339 tarihinden itibaren İstanbul'un işgali sona ermiş ve 7/10/1339 tarihinde İcra Vekilleri Heyetince örfi idarenin ve sansürün kaldırılmasına karar verilmiştir (Karar No. 2816). Konu Hakimiyeti Milliye'de 5/10/1923 günü gündeme gelmiştir. (Hakimiyeti Milliye'ye atıfla TKSK II'de 4/10/1923 tarihi esas alınmıştır.)	ZC, D:2, C:2, İ:35; BCA: 30..18.1.1/ 7.35..19. (7/10/1923); TKSK II, s. 42, (4/10/1923); H.M., s.1 (5/10/1923)
13	Ekim	Mevrut telgraf okundu.	İmroz Adası (Gökçeada) sakinlerinden kimi metropolit vekili ve bazı köy muhtarları tarafından sadakat beyanı amacıyla çekilen telgraf ile Beyoğlu'nda Jiberto Toprimi imzalı telgraf okundu ve ilkine uygun cevap yazılmasına karar verildi.	ZC, D:2, C:2, İ:35
13	Ekim	İmam Yahya'nın Yemen'de hükümet kurmasının uygun görüldüğü ve teşkilatlanmasına yardım edileceği bildirildi.	İmam Yahya, başta Osmanlı tarafından tanınmayan Yemen İmamı'dır. Osmanlı'yla arasında savaş olsa da Trablusgarb Savaşı sırasında Osmanlı'yla sulh olup, iki taraf birbirini tanımıştır. Birinci Dünya Savaşı sırasındaki Arap ayaklanmalarına katılmamış olan İmam Yahya, 1918'de Osmanlı'nın Yemen'den çekilmesi üzerine Yemen'de bağımsızlık ilan ederek 1948'e kadar Yemen Kralı olacaktır.	BCA: 30..10.0.0/ 260.751..9.
13	Ekim	352 sayılı Mübadele, imar ve İskân Vekâleti ihdasına dair Kanun kabul edilerek Mübadele, İmar ve İskan Vekaleti kuruldu.	İlk haliyle genel müdürlük olarak kurulması tasarlanmışsa da alanın vekalet eliyle düzenlenmesine karar verilecektir. Meclis görüşmelerinde ikili bir tartışma olmuş; bir grup, konunun aciliyeti nedeniyle önce vekaletin kurulması ve vekilin seçilmesi gerektiğini, vekaletin ayrıntılı bir yetki ve görev düzenlemesinin sonra yapılmasının daha uygun olacağını savunmuştur. Diğer grup ise kanun çıkarılırken sonradan uğraşılmamasını, hemen aynı gün bir encümen kurup vekaletin yetkilerinin düzenlenmesini ve kanunun öyle çıkarılmasını savunmuştur. Son durumda üç maddelik bir kanun kabul edilmiştir. Vekalet bütçesini düzenleyen kanun 1/11/1923 günü çıkarılacak olan 366 sayılı Mübadele, İmar ve İskan Vekaleti'nin Teşkilat ve Mesarifi Hakkında Kanun, yetki ve görev düzenlemesini yapan kanun ise 8/11/1923 günü kabul edilen 368 sayılı Mübadele İmar ve İskan Kanunu'dur. (13/10/1923 günü Mübadele, İmar ve İskan Encümeni kurulmasına da karar verilmiştir: Karar No. 26)	BCA: 30..18.1.1/ 7.32..20. (12/9/1923); ZC, D:2, C:2, İ:35
13	Ekim	Ankara'nın hükümet merkezi yapılması hakkında Kanuni Esasi Encümeni mazbatası kabul edildi. (Karar No. 27)	Düzenleme kanun layihası olarak önerilmişse de, Heyeti Umumiye kararı olarak çıkmıştır. İsmet Paşa'nın 10/10/1923 günü verdiği kanun teklifi görüşülse de Mecliste Kanuni Esasi Encümeni mazbatası kabul edilmiştir. Bu nedenle gündeme gelen konunun oylama usulünde tayini esaminin [isim oylaması] kullanılması konusu Meclis başkanı tarafından, yeni bir	ZC, D:2, C:2, İ:35; Düstur, Tertip:3, C: 5 s. 381; ZC, D:2, C:2, İ:34

G.	Ay	Olay/Mevzuat	Açıklamalar	Kaynak
			Anayasa maddesinin eklenmediği ifade edilerek reddedilmiştir. Tartışmalarda kimi mebusların İstanbul'un başkent olması konusunda gösterdikleri ısrar dikkat çekicidir. İstanbul'un kötü yönetim yüzünden cezalandırılmaması gerektiği, ticari ve iktisadi olarak ülkenin en gelişmiş yeri olduğu ve bu nedenlerle başkentin orası olması gerektiğini savunan bu gruba Ankara olmasını savunan ikinci bir grup karşılık vermektedir. Buna göre başkentin illa iktisadi olarak en önemli kent olmasına gerek olmadığı, Ankara'nın başkent olmasının stratejik olarak daha uygun olacağı, İstanbul'un da her ne olursa olsun ihmal edilmeyeceği dile getirilmiştir.	(10/10/ 1923)
13	Ekim	Şirketlerde Türk memurlar çalıştırılmasına dair İstanbul Mebusu Ali Rıza Bey soru önergesi verdi.	Ali Rıza Bey'in soru önergesi Maliye Vekaleti'ne sevk edilse de yıl içerisinde yanıtlanmayacaktır. 1923'te çok defa şirketlerde Türk personel çalıştırılması gündeme gelmiştir. Ayrıca kalifiye eleman sorunu ve yabancı personelin ülkeyi savaş sırasında terk etmiş olması istihdam açısından sorun yaratmıştır.	ZC, D:2, C:2, İ:35; BCA: 30..10.0.0/ 6.31..35. (14.10. 1923)
14	Ekim	"Kenedi ve proje"	Kenedi bir ay içerisinde projeye başlayacağını bildirmiştir. İktisat Vekili ise yaptığı açıklamada mühlet dolarsa mukaveleyi feshetme yetkisine sahip olduklarını ifade etmiştir.	H.M., s.3
15	Ekim	Şefik Hüsnü Bey tarafından gönderilen telgraf okundu.	İstanbul'un düşman işgalinden kurtuluşu nedeniyle [Türkiye] İşçi ve Çiftçi Sosyalist Partisi [TİÇSP] genel sekreteri (Katibi Umumi) Şefik Hüsnü tarafından gönderilen telgraf okundu. Mebuslardan böyle bir partiyi tanımadıklarına ilişkin itirazlar gelmiş ve neticede cevap yazılıp yazılmayacağının tahkik edilmesine karar verilmiştir. (Şefik Hüsnü, TİÇSP'nin kurucuları arasında olup 1920'de Bakü'de 1. Genel Kurulunu toplayan TKP'nin Merkez Komitesi üyesi seçilmiştir. Aydınlık gazetesini çıkarmakta olup Amele Birliği'nde de etkindir. Takriri Sükun çerçevesinde TİÇSP kapatılacak ve Şefik Hüsnü İstiklal Mahkemesince gıyabında yargılanarak bir yıl hapis cezası alacaktır.)	ZC, D:2, C:2, İ:36
15	Ekim	353 sayılı Cemiyetler Kanununun beşinci maddesinin tadili hakkında Kanun ile Cemiyetler Kanununun 5. maddesi değiştirildi.	İlgili madde siyasal partilere üye olma şartlarıyla ilgilidir. Seçim Kanununda 18 yaşındakilere seçim hakkının verilmesine rağmen Cemiyetlere üye olmak için 20 yaşını doldurmak gerekmektedir.	ZC, D:2, C:2, İ:36
16	Ekim	Yeni Teşkilatı Esasiye	Yeni bir Anayasa yapılması konusunda çalışmaların başladığı bildirilmektedir.	H.M., s.1
16	Ekim	Mübadele Kasım'da başlayacak.	Haberde mübadelenin 10/11/1923'ten itibaren başlayacağı bildirilmektedir.	H.M., s.3
16	Ekim	Yunanistan'ın Batı Trakya Türklerine yönelik tutumu hakkında karar.	"Yunanistan'ın Batı Trakya Türklerine insanlık dışı muamelelerde bulunduğu ve bu durum devam ederse Türkiye'nin de memlekette bulunan Yunanlılara aynı şekilde davranmak zorunda kalacağının bildirilmesi."	BCA: 30..10.0.0/ 123.874.. 12.
17	Ekim	İstanbul dışında 50 000 volta kadar elektrik hattı çekilmesi kararlaştırıldı.	Ayrıca Dersaadet Elektrik Şirketi'nin İstanbul'a havai hat inşaa etme isteği kabul edilmiştir.	BCA: 30..18.1.1/ 7.38..6.; 7.38..7.

G.	Ay	Olay/Mevzuat	Açıklamalar	Kaynak
17	Ekim	Hüdavendigar eski Valisi Hacim Bey ve Ankara eski Valisi Abdülkadir Beylerin çalıştırılmasına izin verildi.	İdari sebeplerle azledilen Hüdavendigar eski Valisi Hacim Bey ile yine idareten görevden alınan Ankara Eski Valisi Abdülkadir Beylerin çalıştırılmasına izin verilirken Malatya Mutasarrıfı Adil Bey'in istifası kabul edilmiştir.	BCA : 30..18.1.1/ ; 7.37..17.; 7.37..18.; 7.37..19.
17	Ekim	Selanik'te yayınlanan iki gazetenin Türkiye'ye sokulması yasaklandı.	Selanik'te yayınlanan Hakikat ve İmdad gazetelerinin Türkiye'ye sokulmamasına karar verildi.	BCA: 30..18.1.1/ 7.37..14.
17	Ekim	Nafıa Vekaleti'ne demiryolu inşası için yetki verilmesi hakkında karar.	Nafıa Vekaleti'ne Kütahya'dan Marmara denizine ve Mudanya'dan Bandırma'ya kadar demiryolu inşa ettirmek için görüşmelerde bulunmak üzere yetki verilmiştir.	BCA: 30..18.1.1/ 7.38..5.
17	Ekim	Memleketin işgalinden sonra kuvayı milliye ve müdafaai milliye üyelerinin cürümleri hakkında genel affi içeren kanunlar görüşülmeye başlandı.	İşgalin başladığı 1918'den düzenli ordu kurulana kadarki dönemde müdafaai milliye ve kuvayi milliye üyelerince işlenen kimi "suçlar" hakkında af öngören kimi kanun teklif ve layihaları görüşülmeye başlandı. İlk görüşmelerde özellikle affın hangi dönemin suçlarına getireleceği tartışıldı. Dikkat çeken bir konu söz konusu cürümlerin suç olarak anılmaması gerektiğinin uzunca tartışılmasıdır.	ZC, D:2, C:2, İ:37
17	Ekim	İstanbul'da bir müfettişi umumilik inhasına ilişkin çalışmalar başladı.	İstanbul'a verilecek idare şekli hakkında Heyeti Vekile'ce bir umumi müfettişlik oluşturulması hakkında layiha hazırlandığı bildirilmektedir.	H.M., s.3
18	Ekim	Mevrut telgraf okundu.	Ankara şehrinin hükümet merkezi (merkezi hükümet) ilan edilmesinin tebriki amacıyla Keşan Müdaafai Hukuk ve Belediye reisliklerinden gelen telgraflara uygun bir cevap yazılmasına karar verildi.	ZC, D:2, C:2, İ:38
18	Ekim	354 sayılı İstiklal Harbi Malullerinin Terfih ve İkdarı Hakkındaki Kanun Ahkamının Temdidi Mer'iyetine Dair Kanun kabul edildi.	Kanunla, 24/8/1922 günü kabul edilen ve sürmekte olan savaşta muharip malullerinin savaş bitene kadar mezun/izinli sayılmalırını öngören kanundaki izin süreleri uzatılmıştır. Buna göre savaşın bitmesiyle bitecek olan mezuniyet durumu İstiklal Savaşı Harp malulleri terfih kanununun tasdikine kadar uzatışmıştır.	ZC, D:2, C:2, İ:38
18	Ekim	Çok sayıda mahkumun affına karar verildi. (Karar No. 28)	Çeşitli suçlardan üç ila on beş sene kürek mahkumiyetine çarptırılmış yirmi beş mahkumun affına karar verildi.	ZC, D:2, C:2, İ:38
18	Ekim	355 sayılı Terhis Olunan İhtiyat Zabitanına Tahsisat İtası hakkında Kanun kabul edildi.	Kanunla, Mudanya mütarekesinin imzalanmasına kadar Kurtuluş Savaşı'na katılmış ikinci sınıf ihtiyat zabit, zabit vekilleri ve adayları için, 15/5/1335 (1919) tarihinden itibaren Sakarya Meydan Muharebesi'nin bitimine kadar geçen süre zarfında orduya katılanlara, dört aylık maaşlarının terhisleri sırasında ödenmesine karar verilmiştir. Sakarya Savaşı'ndan sonra katılanlara ise üç aylık maaş ödenecektir.	ZC, D:2, C:2, İ:38
18	Ekim	356 sayılı İzalei Şekavet Kanunu kabul edildi.	2/10/1923 günü görüşülmeye başlanan kanun eşkıyalık ve çetecilik hakkında olup birden fazla tasarı ve teklifin birleştirilmesiyle tartışılmaya başlanmıştır. Yasanın ikinci maddesine göre, hane, çiftlik, ağıl, köy, değirmen gibi mahalleri basarak ibrak, tahrip ya da adam öldürme gibi fiilerde bulunanlar, yollarda yol kesme adam öldürme haraç alma veya soygun	ZC, D:2, C:2, İ:38

G.	Ay	Olay/Mevzuat	Açıklamalar	Kaynak
			yapma gibi fiilerde bulunanlar şaki [eşkıya] sayılmaktadır. Yasalaşma sürecindeki önemli tartışmalardan birisi isyan çıkaranları şaki sayacak makama ilişkindir. İki görüşten ilkine göre Dahiliye Vekaleti buna yetkili olmalıdır. Diğer görüşse İcra Vekilleri Heyetinin yetkili olması yönündedir. Yasada Dahiliye Vekaleti'nin kimlerin şaki olduğunu ilan etmesinden sonra bir ay verilerek teslim olmaları şartı getirilmiştir.	
18	Ekim	357 sayılı Mekatibi Askeriye Talebesiyle İhtiyat Zabit Namzetlerine Verilecek Maaş ve Tahsisatı Fevkalade Hakkındaki Kanun kabul edildi.	Kanunda askeri öğrenciler ile İhtiyaz Zabiti adaylarına verilecek maaş ve "tahsisatı fevkalade" düzenlenmektedir. Kanuna ekli olarak maaşları gösteren bir liste bulunmaktadır.	ZC, D:2, C:2, İ:38
18	Ekim	358 sayılı 1297:1317 (dahil) Tevellütlü Firar, Bekaya, Tecavüzü Müddet, Ademi İcabet ve Nüfusu Mektume Erbabı haklarında Yapılacak Muameleyi Natık Kanun kabul edildi.	Kanun, asker kaçakları ve askere gitmeyen diğer kişiler hakkında yapılacakları düzenlemektedir. Düzenlemede kuvayi milliyeye fiilen katılmış bazı kişilerin askerliklerini yapmış sayılmaları da düzenlenmektedir.	ZC, D:2, C:2, İ:38
18	Ekim	Malulin guzatın Terfih ve İkdarı Hakkında 24/08/1338 Tarihli Kanunun Tefsiri yayımlandı. (No. 13)	Tefsirde savaşta zarar gören malullerin durumunun düzeltilmesiyle ilgili 24/8/1922 tarihli kanun konu alınmaktadır. Kendi istekleriyle emekli olmuş olan malullerin söz konusu kanundan yararlanıp yararlanamayacaklarına dair soruya bunların mağdur olmamaları için diğer malullerin gibi işlem görmelerine karar verilecektir.	Düstur, Tertip:3, C:5, s. 390
18	Ekim	Telefon hatları	Bazı şehirlere telefon hattı döşemek için araştırmalara başlandı.	H.M., s.3
19	Ekim	"İstanbul Amele Birliği"	Habere göre İstanbul Amele Birliği nizamnamesinde değişiklik yapılarak birliğin "siyasi bir fırka haline ifragına [şekil değiştirilmek]" çalışılacaktır.	H.M., s.1
19	Ekim	Ankara ve İstanbul Belediye kanunları	Ankara Belediyesi teşkilatı hakkında kanun layihası ile İstanbul Belediyesi kanununda düzenleme yapan layiha İcra Vekilleri Heyeti'nin tasvibiyle TBMM'ye havale edildi.	H.M., s.3
19	Ekim	Anadolu-Bağdat demiryolları imtiyazı.	Mösyö Hogenen İktisat Vekaleti ile görüşmeyi beklemektedir.	H.M., s.3
19	Ekim	Sıhhiye ve muavenetı İçtimaiye Vekili'nin darüleytamları teftişi	Sıhhiye ve muavenetı İçtimaiye Vekili Rıza Nur Bey, İstanbul Sıhhiye ve muavenetı İçtimaiye Müdüriyetinde darüleytamlarla ilgili teftişe başladı.	H.M., s.3
19	Ekim	Rüsumat Müdüriyeti Umumisinin İstanbul'a nakli hakkında layiha	Rüsumat Müdüriyeti Umumisi'nin İstanbul'a nakli hakkındaki layiha, İstanbul'un ticari ve iktisadi vaziyetinin önemine binaen, İcra Vekilleri Heyeti'nce tasvib edilmiştir. 23/10/1923 günlü İcra Vekilleri Heyeti toplantısında da bu yönde bir karar alınacaktır.	H.M., s.3; BCA: 30..18.1.1/ 7.38..13. (23/10/ 1923)
19	Ekim	İzmir'de Vilayet Umum Meclisi üyeliği seçimi yapıldı.		H.M., s.4

G.	Ay	Olay/Mevzuat	Açıklamalar	Kaynak
19	Ekim	"Hakimlerin maaşları hakkında kanun"	Hakimlerin maaşlarının tezyidi için Adliye Vekaleti bütçesine ilave yapılması hakkında layiha Heyeti Vekile'ye sevk edildi.	H.M., s.4; H.M., s.3 (21/10/ 1923)
20	Ekim	Tarik Bedeli Nakdisi Kanununa müzeyyel kanun görüşüldü.	19/9/1339 günkü içtimada görüşülmeye başlanan yol hizmetlerinin özel idareler tarafından görülmesi hususunu da içeren kanun görüşülmeye devam edildi.	ZC, D:2, C:2, İ:39
20	Ekim	1340 senesinin bütçesi Muvazaneyi Maliye Encümenine havale edildi.		ZC, D:2, C:2, İ:39
20	Ekim	Yeni kurulan Mübadele, İmar ve İskan Vekaleti'ne Mustafa Necati Bey (İzmir) seçildi.	Mustafa Necati Bey 1919'da İstanbul hükümeti tarafından Balıkesir'e gönderilmiş ve sonrasında istifa ederek kuvayı milliyeye katılmıştır. Birinci Mecliste Saruhan, İkinci dönemde ise İzmir mebusu olarak yer almıştır. 1924'te Adliye Vekili olacak daha sonra Maarif Vekili de olacaktır. İstiklal Mahkemelerinde üye ya da başkan olarak yer almıştır.	ZC, D:2, C:2, İ:39
20	Ekim	359 sayılı 1297:1317 (dahil) Tevellütlü Firar, Bekaya, Tecavüzü Müddet, Ademi İcabet ve Nüfusu Mektume Erbabı haklarında Yapılacak Muameleyi Natık Kanunun Birinci Maddesinin Fıkrai Ahiresinin Tadiline Dair Kanun kabul edildi.	Yasa, 18/10/1923 günü kanunlaşan düzenlemede bir değişiklik getirmektedir. İlk kanunda, milli mücadele döneminde Ereğli yöresindeki madenlerde fiilen çalışanların, bu çalıştıkları sürelerin askerliklerinden düşülmesi düzenlenmişti. Yeni kanunda ise askerlikten düşülmesi kısmı kaldırılmıştır.	ZC, D:2, C:2, İ:39
20	Ekim	Nevahi Kanununun bâzı mahallerde tecrübeten tatbiki hakkında lâyihai kanuniye	İlgili Layiha Dahiliye Encümeni'ne havale edilmiştir. 11/10/1923 günü alınan kararla da nahiye kanunun bazı bölgelerde denenmesi kararlaştırılmıştır.	ZC, D:2, C:2, İ:39; BCA: 30..18.1.1/ 7.36..17. (11/10/ 1923)
21	Ekim	Anadolu Demiryolları'nın Zürih Şark Şimendiferleri Bankası'na devri konusunda Karasi Mebusu Ali Sururi ve arkadaşlarının sual takriri Nafıa Vekaleti'ne sevk edildi.	Söz konusu takrir yıl içerisinde yanıtlanmayacak, 9/2/1924 günlü içtimada da sual takriri geri çekilecektir.	BCA: 30..10.0.0/ 6.38..1.; ZC, D:2, C:2, İ:40
21	Ekim	Ergani livasının müstakilen idaresi hakkında kanun teklifinin şayanı müzakere olmadığına karar verildi.	15.10.1923 günlü içtimada Kâzım Vehbi Bey (Ergani) tarafından verilen layiha hakkında Encümen mazbata muharririnin yaptığı açıklamaya göre yeni teşkilat yapısına göre her livanın müstakil vilayet halini alacağından ayrıca bu kanuna gerek olmadığı ifade edilmiştir.	ZC, D:2, C:2, İ:40
21	Ekim	Mevrut telgraf okundu.	Tokyo'dan gelen cevabi telgrafta teşekkür iletilmektedir. Telgraftaki imza okunamamaktadır. Ayvalık'a yerleşen Midilli ahalisi namına Müftü Ataullah Efendi'den mevrut teşekkür telgrafı okundu ve uygun cevap verilmesine karar verildi.	ZC, D:2, C:2, İ:40

G.	Ay	Olay/Mevzuat	Açıklamalar	Kaynak
21	Ekim	360 sayılı Berri, Bahri, havai ve Jandarma erkan, Ümera ve Zabitan ile Memurin ve Mensubini Askeriyeye Maaşat ve Tahsisatı Fevkaladeleri Hakkında Kanun kabul edildi.	Uzunca müzakere edilen kanun, askeri personele daha fazla maaş verilmesini sağlamıştır. Görüşmelerde Mustafa Kemal Paşa da söz almış olup uzun zamandan beri bu konuda düzenleme yapmak arzusunda olduklarını, konunun nihayet kanunlaştığını ifade edecektir.	ZC, D:2, C:2, İ:40
21	Ekim	2 Teşrinisani günü bayram ilan edildi.	Saltanatın kaldırılması 1/11/1922'de gerçekleşmiş, aynı gün (12 Rebiülevvel 1340) Mevlit Kandili'ne denk gelmiştir. Bu nedenle böyle bir karar alınacak, ayrıca 24/10/1923 günü 12 Rebiülevvel'in Hakimiyeti Milliye Bayramı olmasına karar verilecektir.	ZC, D:2, C:2, İ:40
21	Ekim	İngiliz Amele Fırkası reisi İstanbul'da	İngiliz İşçi Partisi başkanı McDonald şerefine İstanbul Amele Birliği bir yemek tertip etmiştir.	H.M., s.1
23	Ekim	Adli personelin geçici olarak ek görevle görevlendirilmeleri hakkında karar alındı.	Hakim, hakim yardımcısı ve savcıların geçici olarak ek görevle görevlendirilmelerine Adliye Vekili'nin yetkili olduğuna karar verilmiştir.	BCA: 30..18.1.1/ 7.38..12.
23	Ekim	Fransa'da yapılacak iki konferansa uzman gönderilmesine karar verildi.	Nice ve Paris'te yapılacak Tarifeler Avrupa Konferansı ile elektrik kuvvetlerinin nakline dair umumi konferansa iki uzman gönderilmesine karar verildi.	BCA: 30..18.1.1/ 7.38..14.
23	Ekim	Malatya ve Maraş Valiliklerine atama yapıldı.	Malatya Valiliği'ne Ekrem, Maraş Valiliği'ne Aziz Beyler tayin edildi.	BCA: 30..18.1.1/ 7.38..8.
24	Ekim	Hudut komiserlikleri hakkında öneri.	Kafkas, İran, Suriye ve Trakya'da hudut komiserlikleri kurularak bunların mıntıkalarında bulunacak hudut taburlarının teşkilatlanması önerildi.	BCA: 30..10.0.0/ 45.291..18.
24	Ekim	Devletin görev ve hizmet alanlarına göre senelik faaliyet programlarının planlanması ile yıllık bütçe programlarının buna göre düzenlenmesine dair önerge verildi.	Abdullah Bey, tarafından verilen önergeye zabıt ceridelerinde rastlanmamıştır.	BCA: 30..10.0.0/ 6.32..4.
24	Ekim	Lozan gereği Boğazlarla ilgili olarak kurulacak Komisyona katılacak Türk heyetin Genelkurmay Başkanlığı'na bağlı olmasına karar verildi.	Komisyon, Lozan'da kararlaştırılan Boğazlar anlaşmasına göre oluşturulacaktır.	BCA: 30..10.0.0/ 63.424..1.
24	Ekim	Birinci meclisten kimi mebuslara İstiklal madalyası verilmesine ilişkin tezkere kabul edildi.	M. Kemal'in verdiği tezkere sonrasında Süleyman Sırrı (Bozok), Ali Saip (Kozan) ve Kılıç Ali (Gaziantep) beylere istiklal madalyası verilmesine karar verildi.	ZC, D:2, C:3, İ:41
24	Ekim	Reisisani Ali Fuad Paşa ve Dahiliye Vekili Ali Fethi Bey istifa etti.	Ordudaki görevine geri dönmek üzere istifa eden Ali Fuad Paşa'nın istifası kabul edilmiştir. Ayrıca İcra Vekilleri Heyeti Reisi ve Dahiliye Vekili Ali Fethi Bey de istifa edecektir. İstifa gerekçesi olarak İcra Vekilleri Heyeti reisliği ile Dahiliye Vekaletinin işlerininin çokluğunu (kesret) göstermiştir. Nutuk'ta söz konusu süreç anlatılırken Meclis'te ve Parti'de	ZC, D:2, C:3, İ:41; H.M., s. 1 (25/10/ 1923); Nutuk, C: II., s. 796 vd.

G.	Ay	Olay/Mevzuat	Açıklamalar	Kaynak
			kimi hiziplerin olduğu ve Mustafa Kemal Paşa'ya sorulmadan ve duygusal hareket edildiği, İcra Vekilleri Heyeti'nin işleyemediği ve Fethi Bey'e şahsi eleştiriler geldiği anlatılmaktadır. (Parti içinde Rauf Bey ve Erzurum mebusu Sabit Bey'in bazı görevlere seçilmeye çalışıldığı vurgulanmaktadır.) Bunun üzerine 25/10/1923 günü Çankaya'da İcra Vekilleri Heyeti'nin toplandığı ve yeni bir Heyet seçilmesi konusunda ve mevcut hükümetin tekrar seçilmesi durumunda bunu kabul etmemeleri konusunda anlaşıldığı belirtilmektedir. Böylece kimi istifalar gelecek ve istifa gerekçesi olarak kuvvetli ve Meclisin desteğini almış bir hükümet gerektiği düşüncesi öne sürülecektir. 27/10/1923 günü hükümet istifa edecektir.	
24	Ekim	361 sayılı Evkafı Mülhaka Fazlalarından Alınmakta Olan Mali Maktuun İlgasına Dair Kanun kabul edildi.	Düzenlemeyle "vakfiye ve beraatlarında mali maktu münderiç olanlar" hariç olmak üzere bilimum evkafı mülhaka fazlalarından alınmakta olan mali kesinti kaldırılmıştır. Eski düzenleme Osmanlı'dan kalma olup vakıflardan bir çeşit fazladan vergi alınması yönünde olsa da Osmanlı'da da çok uygulanamamıştır.	ZC, D:2, C:3, İ:41
24	Ekim	Konya Darüleytamı İçin Bütçeye On Bin Lira İlavesine Dair Tahsisat İtası hakkında kanun görüşüldü.	Söz konusu kanun görüşmelerinde ülke genelinde "hükümete ve halka" ait olmak üzere iki tür Darüleytam bulunduğu ve bunlarla ilgili sorunların halli gerektiğine vurgu yapılmıştır.	ZC, D:2, C:3, İ:41
24	Ekim	362 sayılı 12 Rebiülevvel Gecesi ile Gününün Milli Bayram Addine Dair Kanun kabul edildi.	Saltanatın kaldırılma tarihi olan 1 Kasım 1922'ye de denk gelen ve Mevlid Kandili de olan 12 Rebiülevvel 1340'ın milli bayram olmasına karar verildi. Kanunla "12 Rebiülevvel gecesiyle günü Hakimiyeti Milliye Bayramı addolunmuştur."	ZC, D:2, C:3, İ:41
24	Ekim	İdadi ve darülmuallimlerin idarei hususiyelerden alınması gündeme geldi.	Habere göre idadi ve darülmuallimlerin il özel idarelerinden alınarak muvazenei umumiyeye [genel bütçeye] dahil edildikleri tamimen bildirilmektedir. Bu yolla bu okulların öğretmenlerinin maaşları ve sayıları üzerinde Maliye ve Maarif Vekaletlerinin hakimiyeti sağlanmaktadır. (8/4/1923 günü kabul edilen 326 sayılı kanunla öğretmen okulları kısmen Maarif Vekaleti bünyesine dahil edilmişti.)	H.M., s.3
24	Ekim	"Pamuklarımızın ıslahı"	Türkiye'de üretilen pamukların ıslah edilmesi durumunda 40-50 milyon liralık mahsul olacağı bildirilmektedir.	H.M., s.3
26	Ekim	Nafıa Vekaleti merkez teşkilatına yeni birimler	Nafıa Vekaleti merkez teşkilatına bir müfettişlik heyeti ile bir kalemi mahsus ve istatistik müdüriyetleri kadrosu ihdas ve teşkil edilmiştir. Müfettişler Ankara, İzmir, Sivas, Diyarbakır, Trabzon, Konya ve Erzurum mıntıkalarına atanmıştır.	H.M., s.1
26	Ekim	İktisat Vekaletinde üç yeni genel müdürlük kurulmuş olup memurlarının büyük çoğunluğu atanmıştır.		H.M., s.1
26	Ekim	"Konya Ovasında şeker pancarı şirketi "	Habere göre Konya Ovasına şeker pancarı yetiştirmek üzere bir şirket kurulacaktır.	H.M., s.3

G.	Ay	Olay/Mevzuat	Açıklamalar	Kaynak
27	Ekim	Mersin limanı imtiyazı hakkında kanun encümene gönderildi.		ZC, D:2, C:3, İ:42
27	Ekim	Kastamonu vilayetinin Göl nahiyesindeki ziraat mektebinin 1340 bütçesine alınmasına dair takrir İcra Vekilleri Heyetine sevk edildi.	Mektebin daha önce özel idare bütçesinden idare edildiği dile getirilmekte ve gelecek sene merkezden idare edilmesi talep edilmektedir.	ZC, D:2, C:3, İ:42
27	Ekim	İcra Vekilleri Heyeti istifa etti.	Ali Fuad Paşa ve Ali Fethi Bey'in istifasıyla başlayan süreç (24/10/1923) Cumhuriyet ilan edilmeden hemen önce hükümetin istifasıyla sonuçlanacaktır. "TC'nin karşısında bulunduğu dahili ve harici vezaifi mühimme ve müşküleyi kaldırabilecek" bir hükümetin kurulmasını kolaylaştırmak için çekildikleri ifade edilmektedir. Yeni hükümet kurulana kadar eskisinin çalışması hakkında Heyeti Umumiye kararı alınmıştır. (Karar No.29)	ZC, D:2, C:3, İ:42; Düstur, Tertip:3 C: 5 s. 397
27	Ekim	363 sayılı Konya Darüleytamına Muavenet İcrasına Dair Kanun kabul edildi.	Kanunla Konya'daki darüleytama 10 bin lira tahsisat verilmektedir.	ZC, D:2, C:3, İ:42
28	Ekim	"Saatin tevhidi"	Habere göre Türkiye sınırları dahilindeki yerel saat farklılıklarını gidermek üzere 1 Kasım'dan itibaren geçerli olacak şekilde bir düzenleme yapılmıştır. Buna göre Doğu ve Batı Anadolu saatleri arasında 1 saatlik bir fark kalacaktır.	H.M., s.3
28	Ekim	Maçka'daki Meclis-i Mebusan Riyaseti Konağı Maarif Vekaleti emrine tahsis edildi.	Fındıklı Konağı'nın Meclis emrinde kalmasına karar verilmiştir.	BCA: 30..10.0.0/ 139.995.. 12.
29	Ekim	364 sayılı yasayla Cumhuriyet ilan edildi.	"Hâkimiyet; bilâkaydüşart milletindir. İdare usulü halkın mukadderatını bizzat ve bilfiil idare etmesi esasına müstemittir. Türkiye Devletinin şekli Hükümeti, Cumhuriyettir."	ZC, D:2, C:3, İ:43
29	Ekim	364 sayılı Teşkilatı Esasiye Kanununun Bazı Mevaddının Tadiline Dair Kanun kabul edildi.	Kanun Teşkilatı Esasiye'nin 1., 2., 4., 10., 11., ve 12. maddelerini tadil etmektedir. Konuyla ilgili Kanuni Esasi Encümeni reisi Yunus Nadi Bey açıklama yapmıştır. 1. madde görüşülüp kabul edildikten sonra "Yaşasın Cumhuriyet" sloganları atılmıştır. Reisicumhurun bir intihap devresi için seçileceğini öngören 10. madde hakkında reisicumhurun çoğunluğa sahip fırka tarafından seçilmiş olacağı nedeniyle tepkiler dile getirilmiştir. Ayrıca Cumhurbaşkanının iki seçim dönemiyle sınırlanması ve üçüncü dönemde seçilememesi yönünde talepler olsa da madde aynen kabul edilmiştir.	ZC, D:2, C:3, İ:43
29	Ekim	Reisicumhur seçimi ve Cumhuriyet'in yurt genelinde ilanına dair iki Heyeti Umumiye kararı alındı. (Karar No. 30, 31)	Reisicumhurun hemen intihap olunmasına ve seçimi takiben gece Ankara ve memleketin "aksamı sairesinde" yüz bir pare top atılmasına karar verildi.	ZC, D:2, C:3, İ:43; Düstur, Tertip:3 C: 5 s. 399

G.	Ay	Olay/Mevzuat	Açıklamalar	Kaynak
29	Ekim	Gizli oyla yapılan Reisicumhur seçimini 158 oyun tamamını alarak Mustafa Kemal Paşa kazanmıştır.	Mustafa Kemal Paşa, Reisicumhurluğa intihabı nedeniyle konuşma yaptı. Konuşmasında bazı Anayasa maddelerinin değişmesiyle Türkiye Devletinin cihanda bilinmesi gereken niteliğinin belli olduğunu belirtmiştir. Bu mahiyetin gereği olarak yapılan seçimde kendisinin Reisicumhur seçilmesi ve gösterdikleri itimat nedeniyle teşekkür etmiştir. Konuşmadan sonra dua edilmiş ve içtima sona ermiştir.	ZC, D:2, C:3, İ:43
29	Ekim	Bahriye bütçesini hazırlamak üzere Meclis'ten üç mebusun tayinine karar verildi. (Karar No. 33)	Bütçeyi hazırlamak üzere oluşturulan komisyona Hamdi, Ali Rıza ve Yusuf Ziya beyler de seçilmiştir.	ZC, D:2, C:3, İ:43
29	Ekim	Sekiz mebusun tahlifleri gerçekleştirildi.		ZC, D:2, C:3, İ:43
29	Ekim	Sıhhiye ve Muaveneti İctimaiye Vekili Dr. Rıza Nur Bey'in istifası görüşüldü.	Daha önce hastalığı nedeniyle izinli olan vekil yine sağlık sebeplerini göstererek istifa etmiştir.	ZC, D:2, C:3, İ:43
29	Ekim	Amele Birliği Ankara'ya bir heyet gönderiyor.	Amele Birliği adına Ankara'ya gelecek heyet, ülke genelinde bir birlik (Türkiye Amele Birliği) kurma taleplerini Mustafa Kemal Paşa'ya bildirecek.	H.M., s.2
29	Ekim	İadei Hukuku Memnua kararı onaylandı. (Karar No. 32)	Kengırılı Kemikoğlu Süleyman'ın iadei hukuku memnuasına dair karar onaylandı.	ZC, D:2, C:3, İ:43
30	Ekim	Teşkilatı Esasiyenin özel hükmü uyarınca İsmet Paşa (Malatya) Başvekil oldu.	166 oyun tamamını alan İsmet Paşa'nın seçtiği vekillerin oylanmasıyla İcra Vekilleri Heyeti kurulmuş oldu. Başvekil ve Hariciye Vekili kendisi olmak üzere, Şeriye Vekili Mustafa Fevzi Efendi (Saruhan), Erkanı Harbiyei Umumi Vekili Müşir Paşa (İstanbul), Dahiliye Vekili Ferid Bey (Kütahya), Maliye Vekili Hasan Fehmi Bey (Gümüşhane), Müdafaai Milliye Vekili Kazım Paşa (Karesi), İktisad Vekili Hasan Bey (Trabzon), Adliye Vekili Seyid Bey (İzmir), Maarif Vekili Safa Bey (Adana), Nafıa Vekili Muhtar Bey (Trabzon), Sıhhiye Vekili Dr. Refik Bey (İstanbul), Mübadele, İmar ve İskan Vekili Necati Bey (İzmir) olmuştur.	ZC, D:2, C:3, İ:44
30	Ekim	İsmet Paşa başvekil seçilmesi münasebetiyle TBMM'de bir konuşma yaptı.	Yeni seçilen hükümet adına teşekkür eden İsmet Paşa, hükümetin, "dahilde huzur ve emniyeti ve terakki ve inkişafı temin etmek için", dışarıda ise hem anlaşma yapılarak münasebette bulunulmuş hem de henüz münasebete geçilmemiş devletlerle samimi bir dostluk tesis etmeye çalışacağını söyleyecektir.	ZC, D:2, C:3, İ:44
30	Ekim	Bir mebusun seçim mazbatası okundu ve kabul edildi.	Mustafa Kemal Paşa'nın hem İzmir hem de Ankara mebusu seçilip Ankara'yı tercih etmesiyle boşalan İzmir mebusluğu için seçim yapılmışır. Seçimi Osmanzade Hamdi Bey kazanmış olup mazbatası okunmuştur.	ZC, D:2, C:3, İ:44
30	Ekim	İcra Vekilleri Heyeti'nde, maden ocakları ile ilgili konuların biran evvel görüşülmesi için bir encümen oluşturulmasına karar verildi.		BCA: 30..10.0.0/ 13.77..9.

G.	Ay	Olay/Mevzuat	Açıklamalar	Kaynak
31	Ekim	56 zabitin madalyayla taltiflerine karar verildi.	Aynı oturumda İzmir Bahriye kumandanı Süleymaniyeli Celal İbrahim Paşa ile Milis Zabitvekili Nedim Efendi'nin madalyayla taltiflerine karar verildi.	ZC, D:2, C:3, İ:45
31	Ekim	İmroz (Gökçeada) adasının idarei milliyeye ilhakından dolayı mevrut telgraf okundu ve cevaplanmasına karar verildi.	İmroz adası kaymakam vekili Dimitri, Metropolit Vekili Papa Anasti ve muhtaran ve mutebaran adına İstodimo Yorgi Bonce tarafından İçişleri Bakanlığına gönderilen telgraf okundu.	ZC, D:2, C:3, İ:45
1	Kasım	Teşkilatı Esasiyenin tümden değiştirilmesi çalışmalarına devam edileceği belirtildi.	Tadilat yapan komisyonun toplanmaya devam ederek Anayasanın yeniden yazılması konusunda çalışmaya başlayacağı bildirilmektedir.	H.M., s.3
1	Kasım	Seferberlik sona erdi.	31/10/1923 günü kabul edilen 365 sayılı "TBMM kararı ile ilan edilmiş olan seferberliğin hitam bulduğuna dair kanun"a göre 03/08/1914'te ilan edilen seferberlik 01/11/1923 tarihinden itibaren kalkmaktadır.	ZC, D:2, C:3, İ:45 (31/10/ 1923)
1	Kasım	366 sayılı Mübadele, İmar ve İskan Vekaleti'nin Teşkilat ve Mesarifi Hakkında Kanun kabul edildi.	Vekaletin personel ve bütçesinin düzenlendiği kanundur. Görüşmeleri 31/10/1923 günkü içtimada başlamıştır. Vekalet, *Mübadele ve İskan Umum Müdürlüğü* ile *İmar Umum Müdürlüğü* olmak üzere iki genel müdürlükten oluşmaktadır. İlk genel müdürlükte Sevkiyat ve Nakliyat, Muhacirin, İaşe ve İskan şubeleri bulunmaktadır. İmar Genel Müdürlüğü ise Kalemi Mahsus ve Muamelât, İnşaat ve Tamirat, İhsaiyat ve Memurin şubeleri ile Fen Heyeti (Heyeti Fenniye)'den oluşmaktadır. Düzenlemeyle Sıhhiye Vekaleti bünyesinde bulunan İskan Müdüriyeti ilga edilmiş, mülga Dahiliye Nezareti bünyesindeki İskanı Aşayir ve Muhacirin Müdüriyeti'nin tüm hizmet, evrak ve levazımı bu Vekalete devredilmiştir.	ZC, D:2, C:3, İ:46
1	Kasım	367 sayılı Rüyeti bir mahalli mahkeme veya dairei adliyesine ait olan dâva ve mesalihi diğer mahal mahkeme veya dairei adliyesinde muvakkaten rüyet ve hükkâm ve müstantıklar ve hâkim muavinleriyle müddeiumumilere vazifei asliyelerine ilâveten vazaifi sairei adliyeyi dahi kezalik muvakkaten ifa ettirmeğe Adliye vekâletinin mezuniyetine dair kanun kabul edildi.	Kanun, hakim ve savcıların kendi görev bölgeleri ve asıl görevleri dışındaki kimi davalara geçici olarak bakmalarına Adliye Vekaleti'nce karar verilebileceğini düzenlemektedir.	ZC, D:2, C:3, İ:46
1	Kasım	Büyük Millet Meclisi Reisi seçimi yapıldı.	Ali Fethi Bey Meclis Reisi seçilmiştir.	ZC, D:2, C:3, İ:46
1	Kasım	Yoklama sırasında Mecliste bulunmayan mebuslara bir günlük maaş kesintisi cezası verilmesi hakkında karar alındı. (Karar No. 34)		ZC, D:2, C:3, İ:46

G.	Ay	Olay/Mevzuat	Açıklamalar	Kaynak
2	Kasım	İsmet Paşa Fırka grubu reisi	İsmet Paşa Fırka Grubu reisliğine seçilmiştir.	H.M., s.1
2	Kasım	İstanbul basını ve Hakimiyeti Milliye	İstanbul basınından Cumhuriyetin ilanına gelen tepkilere Hakimiyeti Milliye sert şekilde tepki göstermektedir. İstanbul basınından isim vermeden "dünün mandacıları" olarak bahseden haberlere rastlanmaktadır. Sonraki günlerde Cumhuriyet'in İstanbul'da nasıl karşılandığına dair sütun ayrılacak ve düzenli olarak İstanbul basınından haberler aktarılacaktır.	H.M., s.3
2	Kasım	Ankara Belediye Başkanlığı layihası Meclise sevk edildi.		H.M., s.4
2	Kasım	Muhasebei Maliye Müdüriyeti'ne atama yapıldı.	Muhasebei Maliye Müdüriyetine eski Posta ve Telgraf İdaresi Muhasebe Müdürü Kemal Ziya Bey tayin edildi.	H.M., s.4
2	Kasım	"Maliye yeni numaraya başladı"	Maliye Vekaleti'nce yayımlanan tebligatla Cumhuriyet'in ilanından itibaren bilimum muamelat kayıtlarının 1 numaradan başlaması kararlaştırıldı.	H.M., s.4
3	Kasım	Darülfununun diğer gelişmiş ülkelerdeki gibi hükmi şahsa sahip olmasını öneren kanun layihası Maarif Vekaletine sevk edildi.	Söz konusu layiha yıl içerisinde tekrar gündeme gelmeyecektir. Tüzel kişilik ancak 1924'te 493 sayılı yasayla verilecektir.	ZC, D:2, C:3, İ:47
3	Kasım	Mevrut telgraf bildirildi.	Cumhuriyetin ilanı münasebetiyle kimi mebusların ve Darülfünun Talebe Birliği, Garbi Trakya Müdafaai Hukuk Cemiyeti ile Ermeni Patrikhanesi'nden gelen tebrik telgrafları bildirildi ve bunlara uygun cevap yazılmasına karar verildi.	ZC, D:2, C:3, İ:47
3	Kasım	Darüleytamlar adına Ankara'da inşa edilmekte olan otel binasının tamamlanması için gereken miktarın darüleytamlardan alınamayacağı bildirildi.	Darüleytamlar adına Ankara'da inşa edilmekte olan otel binasının tamamlanması için gereken meblağın Darüleytamlar ödeneğinden karşılanmasına imkan olmadığı bildirildi.	BCA: 30..18.1.1/ 8.39..5.
3	Kasım	Arnavutluk'la dostluk antlaşması görüşmelerine katılacak heyette üç kişinin görevlendirilmesi kararlaştırıldı.	Arnavutluk Heyeti ile bir dostluk anlaşması yapmak için görüşmelerde bulunmak üzere üç kişinin görevlendirilmesine karar verildi.	BCA: 30..18.1.1/ 8.39..3.
4	Kasım	Türkiye'deki emlak işleri için bir Fransız şirket başvuruda bulundu.	"Türkiye'de mecburi kadastro uygulanması, bir emlak bankası kurulması gibi emlak işlemlerinin düzenlenmesi yetkisinin kendisine verilmesini isteyen bir Fransız grubu temsilcisinin müracaat yazısı."	BCA: 30..10.0.0/ 206.410.. 14.
4	Kasım	Cumhurbaşkanlığı Başyaverliğine Piyade Binbaşı Rusuhi, Cumhurbaşkanlığı Yaverliğine Topçu Yüzbaşı Muzaffer Beyler tayin edildi.	Rusuhi (Savaşçı) Bey 1920'de Ankara'da milli mücadeleye katılmışken Muzaffer (Kılıç) Bey, Mustafa Kemal Paşa ile birlikte 1919'da İstanbul'dan Samsun'a giden grubun içinde bulunmaktadır.	BCA: 30..10.0.0/ 1.6..3.; 1.6..4.

G.	Ay	Olay/Mevzuat	Açıklamalar	Kaynak
4	Kasım	Şair Abdülhak Hamid Bey'e hidematı vataniye tertibinden maaş tahsisatına ilişkin takrir başvekalete sevk edildi.	Tüm İslam aleminin şairi olarak anılan Abdülhak Hamid Bey'e yıl içerisinde uygun bir iş bulunması da sıkça gündeme gelmiştir.	ZC, D:2, C:3, İ:48
4	Kasım	Mevrut telgraf bildirildi.	Cumhuriyet'in ilanı münasebetiyle bazı mebuslardan ve illerden gelenler ile İktisat Fakültesi Talebe Cemiyeti, Orman Mektebi Alisi Talebe Birliği ve İstanbul Sanayi Odasından gelen telgraflar bildirildi ve uygun cevap yazılmasına karar verildi. Aynı dönemde H.M.'de de çok sayıda tebrik telgrafı gündeme gelecektir. Tebriklerin büyük kısmı Mustafa Kemal Paşa'ya gönderilmektedir. Çok sayıda devlet başkanından ve çeşitli cemaat ve derneklerden de tebrik telgrafları ve mektupları gönderilecektir.	ZC, D:2, C:3, İ:48
5	Kasım	Mübadele, İmar ve İskan Vekaleti müdüriyetlerine atama yapıldı.	Mübadele, İmar ve İskan Vekaleti Muhacirin Şubesi Müdüriyetine Veli Necdet, İhsaiyat ve Memurin Müdüriyetine Talat, Evrak ve Muhaberat Müdüriyetine de Sabri Beyler tayin edildi. Ayrıca Sabri Bey de Mübadele İmar ve İskan Vekaleti Müfettişliğine atanmıştır.	BCA: 30..11.1.0/ 1.1..2.; 1.1..3.
6	Kasım	İktisat Vekaleti binasının taşınması	Binanın yeterli gelmemesi nedeniyle, İktisat Vekaleti binası Hacı Bayram civarına taşınacaktır.	H.M., s.2
6	Kasım	Kenedi'nin temsilcisi açıklama yaptı.	Projenin başlayacağı iddia edilerek Kasım ayında Samsun-Sivas demiryoluna başlanacağı bildirildi.	H.M., s.2
6	Kasım	Birtakım şirketlerle akdedilen itilafnamelerin Meclise sevk edilmediğine dair sual takriri verildi.	Bazı şirketlerle akdedilen itilafnamelerin meclise sevk edilmeme gerekçeleri sorulmuştur. İktisat ve Maliye Vekaletleri adına 17/11/1923 günlü içtimada söz alan Hasan Bey (Trabzon), söz konusu anlaşmaların incelenmesinin henüz İcra Vekilleri Heyeti'nce tamamlanmadığını bildirecektir.	ZC, D:2, C:3, İ:49; ZC, D:2, C:3, İ:54 (17/11/ 1923)
6	Kasım	Mevrut telgraf bildirildi.	Cumhuriyetin ilanı münasebetiyle İzmir ve Şavşat belediyeleri, Giresun Valiliği ile Galata Rum Cemaatinden mevrut telgraf bildirildi ve uygun cevap yazılmasına karar verildi.	ZC, D:2, C:3, İ:49
6	Kasım	Muhakemat Heyeti azalığına seçim yapıldı.	Muhakemat Heyeti azası Necati Bey'in (İzmir) Mübadele İmar ve İskan Vekili seçilmesi nedeniyle Heyette boşalan azalığa Hazım Efendi (Erzurum) seçildi.	ZC, D:2, C:3, İ:49
6	Kasım	Fransızlar zamanında Adana havalisinden haciz ve müsadere edilen mebaliğ hakkında tefsir talebine dair İcra Vekilleri Heyeti Riyaseti ve Kavanini Maliye encümeni mazbataları okundu ve kabul edildi.	Fransız işgali sırasında Fransızlar, işgalden kaçan insanların ektiklerini hasat ederek satmış ve bir kısım malları da müsadere etmişlerdir. Bu yapılırken kaydının da çok düzenli tutulmadığı ifade edilmektedir. Bu durumdan doğan zararın tazmini hakkında yapılan müzakere sonucunda kimin ne kadar zarar ettiğinini tesbitinin mümkün olmadığından kalan meblağın (4.992.580 kuruş) yörenin hizmetine kullanılmak maksatıyla Ziraat Mektebinin ikmal ve ıslahına harcanmak üzere İktisat Vekaleti'ne bırakılmasına karar verildi. (Karar No. 35)	ZC, D:2, C:3, İ:49
7	Kasım	Anadolu demiryolları inşası imtiyazı için başvuru	Bir İngiliz şirketi Anadolu demiryolları imtiyazı için başvuruda bulundu.	H.M., s.1

G.	Ay	Olay/Mevzuat	Açıklamalar	Kaynak
7	Kasım	Adliye Vekaleti müsteşarının istifası	Adliye Vekaleti müsteşarı Tahir Bey'in istifası üzerine yerine Heyeti Teftişiye reisi Kenan Bey'in atanacağının haber alındığı bildirildi	H.M., s.3
7	Kasım	Dahiliye Vekaleti binasına ek yapılacak.	Dahiliye Vekaleti binası, şubelerine yeterli gelmediği için binaya ilave yapılacaktır.	H.M., s.3
7	Kasım	"Kenedi başlıyor mu?"	Habere göre şirket 3 mühendisini demiryolları inşasına başlamak üzere Samsun'a gönderdi.	H.M., s.3
7	Kasım	Ziraat Bankası Genel müdürlüğüne Alman uzman getiriliyor.	Habere göre Ziraat Bankası Genel Müdürlüğüne, savaş zamanı bu sıfatla çalışmış olan Kamrotz'un getirilmesine İktisat Vekaleti'nce karar verilmiş olup bu karar İcra Vekilleri Heyeti'ne sevk edilmiştir.	H.M., s.3
7	Kasım	Mübadele, İmar ve İskan Vekaleti Hukuk Müşavirliği'ne Sadi Bey tayin edildi.		BCA: 30..11.1.0/ 1.1..6.
8	Kasım	Öğrenci firarları ve bunlardan kaynaklanan borçlar hakkında karar alındı.	İstanbul'daki Küçük Zabit Mektebinden firar eden İhsan oğlu Sezai'nin İstiklal Harbine katılmış olması sebebiyle borcunun terkine, İstanbul'da Küçük Zabit Mektebi öğrencisiyken firar eden Mehmed Ali'nin kefalet borcunun terkin edilmesine karar verildi.	BCA: 30..11.1.0/ 1.1..14. ve 15.
8	Kasım	İki kaymakam ataması ve iki kaymakamın becayişi kararlaştırıldı.	Hazmansur ve Sultaniye Kaymakamları Mehmed Nuri ve Sabri Beylerin becayişleri kabul edildi. Savur ve Derik Kaymakamlıklarına Ahmed ve Salim Beyler atandı.	BCA: 30..11.1.0/ 1.1..11.; 1.1..12.
8	Kasım	Bitlis Evkaf Müdürlüğü görevine Rıza Bey tayin edildi.		BCA: 30..11.1.0/ 1.1..19.
8	Kasım	Maliye Bakanlığı Müfettiş Muavinliğine Abdülkadir'in tayini.		BCA: 30..11.1.0/ 1.1..17.
8	Kasım	Barış anlaşması gereğince Türkiye'ye kalan Bozcaada ve İmroz kazalarının Çanakkale iline bağlanmasına karar verildi.		BCA: 30..11.1.0/ 1.1..10.
8	Kasım	Adana'da pamukçuluk hakkında	Adana'da pamuk işletiminin mahsülün daha erken olmasından dolayı verimli olacağı ve ticaretinin geliştirilmesinin mümkün olmasından hareketle Adana Valiliğince ABD'ye bir heyet gönderilmesine İktisat Vekaleti'nce izin verildi.	H.M., s.3
8	Kasım	Yeni madeni para basımı	Yeni 5 ve 10 kuruşluk madeni paraların basılması için darphanece hazırlıklar başlamıştır.	H.M., s.4
8	Kasım	Arnavutluk heyetiyle yapılacak anlaşma görüşmelerinde Şükrü Kaya Bey'in (Menteşe) temsilci seçilmesine dair Hariciye Vekaleti tezkeresi kabul edildi.		ZC, D:2, C:3, İ:50

G.	Ay	Olay/Mevzuat	Açıklamalar	Kaynak
8	Kasım	368 sayılı Mübadele İmar ve İskan Kanunu kabul edildi.	24/10/1923'te İcra Vekilleri Heyetinden Meclise sevk edilen iki layiha ilgili encümenlere gönderilmiş, encümenlerden gelen layihalar Mecliste 1/11/1923 günkü içtimada görüşülmeye başlanmıştır. Kanunlaşan layiha genel olarak özellikle mübadiller hakkında olup Mübadele İmar ve İskan Vekaletinin bu alanda vereceği hizmetin kapsamını belirlemektedir.	ZC, D:2, C:3, İ:50
8	Kasım	Nafıa Vekaleti ile Mösyo Hoknen arasındaki imtiyaz anlaşmasına dair layiha Nafıa ve Muvazaneyi Maliye Encümenlerine gönderildi.	Anlaşma Anadolu Demiryolu ile Haydarpaşa liman, rıhtım, dok ve antrepolarının söz konusu şirkete devri hakkındadır.	ZC, D:2, C:3, İ:50
8	Kasım	369 sayılı Etıbbanın Hizmeti Mecburesi Hakkında Kanun kabul edildi.	Doktorlara zorunlu hizmeti düzenleyen yasadır. Eğitim görmekte olan ve 1339'dan sonra fakülteye girecek olan doktorlara Hükümetin gerekli gördüğü mahallerde üç sene boyunca zorunlu hizmet getirilmektedir.	ZC, D:2, C:3, İ:50
9	Kasım	Anadolu Bağdat demiryolları meselesi	Demiryolları meselesinde Högonen ile Vekalet arasında anlaşma sağlanmış olup, anlaşma İcra Vekilleri Heyeti'ne sevk edilmiştir.	H.M., s.1
9	Kasım	"Heyeti Vekile günleri"	Bundan böyle Heyeti Vekile Cuma, Pazar ve Çarşamba günleri toplanacaktır.	H.M., s.1
9	Kasım	"İmar Bankası"	İmar ve İskan Vekaleti uzmanlara bir İmar Bankası kurulması için 300 kadar maddeden oluşan bir kanun hazırlatmıştır.	H.M., s.3
9	Kasım	Kaymakam maaşları belirlendi.	Muvazenei Maliye Encümeni'nin belirlediği maaşlara göre 3. sınıf kaymakamlar 30, 2. sınıf kaymakamlar 35 birinci sınıf kaymakamlar 40 lira alacaktır.	H.M., s.3
10	Kasım	Müftülerin genel oylamayla (rey-i âm) seçilmeleri hakkında teklifi kanuninin reddine dair Şer'iye ve Evkaf Vekaleti mazbatası kabul edildi.	İlgili teklif müftülerin vilayet genelinde halkın katılacağı bir seçimle göreve gelmeleri ve mevcut müftülerin de böyle bir seçime tabi tutulmalarına ilişkindir. Encümen mazbatasında bunda herhangi bir yararın bulunmadığı dile getirilmiştir. Hükkamı Şeri Kanununa göre görevlendirme yapılmakta olup müftü yine seçilmektedir. Ancak, seçim meclisi idare ve meclisi belediye tarafından yapılmaktadır.	ZC, D:2, C:3, İ:51
10	Kasım	Garbi Trakya ve Makedonya'da müslüman halka yapılan muamele hakkında müzakere yapıldı.	Görüşmeler Aydın mebusu Esad Efendi ve arkadaşlarının verdikleri takrirle başlamıştır. Takrirde Yunanistan'daki müslümanların zulüm görmesiyle ilgili neler yapıldığı sorulmaktadır. Esad Efendi önce söz almış Yunanistan'daki Müslümanlara işkenceler yapılarak öldürüldüklerini, ağaçlara asıldıklarını, kürek cezalarına çarptırıldıklarını ifade etmiş ve konu hakkında tüm dünyaya seslenmek istediğini belirtmiştir. Başka mebusların konuşmalarından sonra İsmet Paşa Başvekil ve Hariciye Vekili sıfatıyla söz alacaktır. Mebusların bazılarınca önerilen aynı şekilde davranılması konusuna karşı çıkan İsmet Paşa mübadelede uygulamaya geçildiğini, bir Komisyon kurulduğunu ve mübadillerin ülkeye gelmekte olduğunu ifade edecektir. İşin Cemiyeti Akvama sevk edildiğini bu ne-	ZC, D:2, C:3, İ:51

G.	Ay	Olay/Mevzuat	Açıklamalar	Kaynak
			denle ciddi alaka göstereceklerinden ümitli olduklarını belirten Başvekil'e mebuslardan tepkiler gelecektir. Ayrıca bütün iyiniyete rağmen Lozan uygulanmamaya devam edilirse gerekenin yapılacağı ve bunda tereddüt edilmeyeceği de Paşa tarafından sert bir dille ifade edilecektir: "Eğer... netice; bizim hüsnüniyetimizin mukabele görmemesi şeklinde tecelli ederse, tedabiri lâzımeyi ittihaz etmek mecburiyetinde kalacağız ve bir defa mecbur olduktan sonra da asla tereddüdümüz yoktur."	
10	Kasım	370 sayılı Muhtacini Zürraa Tohumluk Olarak Aynen veya Bedelen İkraz Olunmak Üzere Ziraat Bankasının Hazinei Maliyedeki Matbuatına Mahsuben İki Milyon Lira İtası Hakkında Kanun kabul edildi.		ZC, D:2, C:3, İ:51
10	Kasım	Trabzon'da bulunan Erzincan Valisi Hüsnü Bey'in İzmit mıntıkasına tayin edildiğinin kendisine tebliğine karar verildi.		BCA: 272..0.0.71 /32.36..26.
10	Kasım	İki diplomatik atama yapıldı.	Selanik Konsolosluğu Vekilliğine Süreyya Sami'nin ve Kançılarlığa da Nuri Zeki'nin tayinleri.	BCA: 30..11.1.0/ 1.2..13.
11	Kasım	Umumi müfettişlerin yevmiyeleri/harcırahları hakkında karar alındı.	"Müfettiş-i umumilerin yevmiyelerinin 15.5.1335 tarihli değişik Harcırah Kararnamesi'nin 1. maddesinde sayılan müfettiş muavinlerine verilmekte olan yevmiyeler gibi 6000 kuruş üzerinden hesap edilmesi." (Umumi müfettişler bazen gündeme gelse de müfettişliklerin kurulduğuna ilişkin herhangi bir bilgiye rastlanmamıştır.)	BCA: 30..18.1.1/ 8.39..15.
11	Kasım	Ziraat Bankası Genel Müdürlüğü'ne Mösyö Faost atandı.	Mösyö Faost, Ziraat Bankası'nın teşkilatını ıslah için tayin edilmiştir. Yıl içerisinde uzman getirilmesine karar verilmiş ve uzman gelene kadar Genel Müdürlük görevi vekaleten yürütülmüştür.	BCA: 30..18.1.1/ 8.39..20.
11	Kasım	Mübadele, İmar ve İskan Vekaleti'nce atamalar yapıldı.	Trakya Bölgesi İmar ve İskan Müdürlüğü'ne Özdemir Salim'in ve Vekalet Göçmen Müfettişliği'ne de Tahsin'in tayinleri.	BCA: 30..11.1.0/ 1.2..8.
11	Kasım	Açık bulunan Tedrisat Heyeti Üyeliklerine atama yapıldı.	Demircili Ahmed Hamdi ve Miyadoğlu Abdullah tayin edilmiştir.	BCA: 30..11.1.0/ 1.2..3.
11	Kasım	Ankara'daki telefon şebekesinin Posta ve Telgraf Müdüriyet-i Umumiyesi tarafından yönetilmesine karar verildi.		BCA: 30..18.1.1/ 8.40..2.
11	Kasım	Anadolu Bağdat demiryolları projesi Meclise sevk edildi.	İcra Vekilleri Heyeti'nin tasvibiyle sözleşme Meclise gönderildi.	H.M., s.1

G.	Ay	Olay/Mevzuat	Açıklamalar	Kaynak
11	Kasım	Şer'iye Vekili İstanbul'da	Şer'iye Vekili Mustafa Fevzi Efendi'nin, şeriye ve evkaf işlerini incelemek üzere (10/11/1923 günü) İstanbul'a gittiği ve İstanbul Evkaf müdürüriyetinde çalışmakta olduğu bildirilmektedir.	H.M., s.1
11	Kasım	Ecnebi Bandırasını Hamil Sefainden Milli Sefain Misali Liman Resmi Alınması Hakkında Kararname yayımlandı. (No: 38)	Yabancı bandıralı gemilerden milli gemiler gibi liman vergisi alınmasına karar verildi. Kararın alınmasının sebebi, Hariciye Vekaleti'ne gelen tefsir talebi olarak belirtilmiştir.	Düstur, Tertip:3 C: 5 s. 413
12	Kasım	Anadolu-Bağdat demiryolları imtiyazı hakkında Nafıa Vekaleti açıklama yaptı.	Açıklamaya göre hat uzun süre işletilmediği için yapıp işletmenin maliyeti 4 milyon lirayı bulacaktır. Ayrıca işletmek için yapılacak köprü vb. de bir o kadara mal olacağından gelen teklifin kabul edildiği bildirilmektedir. Ayrıca daha önce de bu hattı işleten bu şirkete hak verildiği, şirketin 1941'e kadar işletme hakkı olduğu belirtilmektedir.	H.M., s.1
12	Kasım	Merkezi muhaberatın sağlanması hakkında İcra Vekilleri Heyeti kararı.	Merkezi muhaberatın sağlanması için askeri telefon hatlarının Müdafaai Milliye, mülki telefon hatlarının Dahiliye Vekaleti'nce temin edilmesine karar verilmiştir.	H.M., s.4
12	Kasım	İstiklal Mahkemeleri tarafından savaş bitene kadar kimi ymrelerde ikamete mecbur kılınanlar hakkında heyeti umumiyece karar alındı. (Karar No. 36)	Harekatı Milliye sırasında İstiklal Mahkemelerinde Davayı Milliyenin neticelenmesine kadar muayyen mıntıkalarda ikamete memur edilenlerin serbest bırakılmalarına dair İcra Vekilleri Heyeti tezkeresi ve Dahiliye Vekaleti mazbatası kabul edildi.	ZC, D:2, C:3, İ:52
12	Kasım	1340 senesi bütçesini tetkik edecek olan Muvazenei Maliye Encümeni azasının mezuniyetine dair encümen tezkeresi kabul edildi. (Karar No. 37)	Bütçeyi hazırlayacak olan azaların genel kuruldan izinli sayılmalarına ilişkin bir karardır.	ZC, D:2, C:3, İ:52
12	Kasım	Mazhar Müfid Bey'in öğretmenlerin yaptıkları greve dair sual takriri Maarif Vekili İsmail Safa Bey tarafından yanıtlandı.	15/10/1923 günkü içtimada verilen, öğretmenlerin maaş alamamaları nedeniyle yaptıkları gereve dair sual takririne yanıttır. Vekil, ödemelerdeki gecikmeyi idarei hususiyelerin durumuna ve son dönemde Maliyeden alacaklarını alamamalarına bağlamaktadır. Sonraki tartışmalarda benzer grev ya da iş bırakmaların Kastamonu ve Kayseri'de de vuku bulduğu dile getirilmektedir.	ZC, D:2, C:3, İ:52
12	Kasım	Mevrut telgraf bildirildi.	Cumhuriyetin ilanı münasebetiyle Görele'den gönderilen telgrafa uygun cevap yazılmasına karar verildi.	ZC, D:2, C:3, İ:52
13	Kasım	İmar ve İskan Vekaleti'nin taşra teşkilatı	Yeni kurulan Vekaletin taşra teşkilatı oluşturulmaya başlanmış olup Trakya, Karesi, Samsun, Ayvalık havalisi mıntıka müdürlükleri faaliyete başlamıştır.	H.M., s.3
13	Kasım	Mahkemelerin birleştirilmesi	İş yoğunluğu az olan mahallerde hukuk ve ceza mahkemelerinin birleştirilmesi hakkında çalışmaların devam ettiği bildirilmektedir.	H.M., s.4

G.	Ay	Olay/Mevzuat	Açıklamalar	Kaynak
13	Kasım	Van ve Siverek Evkaf müdürlüklerinde değişiklik yapıldı.	Van Evkaf Müdürü Nuri ile Siverek Evkaf Müdürü Fahri'nin görevden alınması ve yerlerine Mehmed Zeki ile Hacı Hasan'ın tayinleri.	BCA: 30..11.1.0/ 1.3..5.
13	Kasım	Bazı diplomatik atamalar yapıldı.	Matbuat Umum Müdürlüğünde görevli Zekeriya'nın görevden alınması, Moskova Sefareti Müsteşarlığı ile Atina Sefareti Başkatipliğine yapılan tayinler.	BCA: 30..11.1.0/ 1.3..2.
13	Kasım	Maden Umum Müdürlüğü'ne atama yapıldı.	İktisat Vekaleti Maden Umum Müdürlüğü'ne Hüsrev Bey tayin edildi.	BCA: 30..11.1.0/ 1.3..4.
14	Kasım	Londra Mümessilliği'ne atama yapıldı.	Londra Mümessilliği'ne Sinop Mebusu Yusuf Kemal'in tayini.	BCA: 30..18.1.1/ 8.40..8.
14	Kasım	Bozok Valiliğine atama yapıldı.	Bozok (Yozgat) Valisi İsmail Hakkı'nın azli ile yerine Aziz'in tayini.	BCA: 30..18.1.1/ 8.40..5.
14	Kasım	Çok sayıda hükümlünün affını öngören İcra Vekilleri Heyeti Riyaseti tezkeresi kabul edildi.	Çoğu asker firarisi olan suçluların affına karar verildi.	ZC, D:2, C:3, İ:53
14	Kasım	Mevrut telgraf bildirildi.	Cumhuriyetin ilanı münasebetiyle Mürfete Kaymakamlığından mevrut telgrafa uygun cevap yazılmasına karar verildi.	ZC, D:2, C:3, İ:53
14	Kasım	371 sayılı Heyeti Temyiziye Merkezinin Nakline ve Teşkilatının Tavsiine dair Kanun kabul edildi.	Savaş döneminde gerek güvenlik gerekse ülkenin merkezindeki konumu itibariyle Sivas'ta kurulan "Muvakkat [Geçici] *Heyeti* Temyiziye", savaş koşullarının sona ermesi, Sivas'ın ulaşım ve coğrafi şartlarının sertliği ve yargıdaki gecikmeler nedeniyle ulaşımı daha kolay olan ve daha merkezi bir yere taşınmak istenmiş, böylece "daimi" bir "*Mahkeme*i Temyiziye" kurulmuştur. Kanun tartışmalarında Mahkeme merkezinin Eskişehir ya da Konya yapılması arasında kalınmışsa da son haliyle ulaşım kolaylığı ve "tüm ilamların neredeyse yarısının geldiği" İstanbul ve İzmir'e ve diğer vilayetlere yakınlığı nedeniyle Eskişehir tercih edilmiştir. Düzenlemeyle, Mahkemeye bir de Sulh Hukuk Dairesi eklenmiştir.	ZC, D:2, C:3, İ:53
14	Kasım	Nizamnamei Dahilinin 97. ve 98. maddelerinin tadili hakkında Heyeti Umumiye kararı alındı. (Karar No. 38)	Düzenleme Meclis'te oy kullanma usulüne ilişkindir. Özellikle el kaldırma ya da tayini esami gibi oy kullanma biçimlerine karar verirkenki keyfiyeti azaltma isteğiyle önerilmiş ve kabul edilmiştir. Buna göre "rey'i işari", önce lehte sonra aleyhte sayılacak ve eğer içtimayı yöneten Reis ile katipler oy sayısında anlaşamazlarsa ayağa kalkılarak oylama yapılacaktır.	ZC, D:2, C:3, İ:53
15	Kasım	Yeni basılacak madeni paralar	Yeni basılacak madeni paralarda Cumhuriyet ifadesi bulunmasına karar verildi.	H.M., s.2
15	Kasım	"Kenedi muamması"	Kenedi projeye başlayacağını iddia ederken ABD basınında projenin suya düştüğü dile getirilmektedir.	H.M., s.3
15	Kasım	"Komünistlik propagandası esassız"	Amele Birliği'nde komünistlik iddiasıyla göz altına alınanların serbest bırakıldığı bildirilmektedir.	H.M., s.3

G.	Ay	Olay/Mevzuat	Açıklamalar	Kaynak
15	Kasım	İktisat Vekaleti Hukuk Müşavirliğine Vahid'in tayini ile Ziraat Bankası Başmüşavirliği ve Muhasebeciliğine atama yapıldı.		BCA: 30..11.1.0/ 1.3..7.
16	Kasım	Mülki amirler hakkında	Hizan Kaymakamı Selahattin'in azlinin Elcezire Cephesi Kumandanlığı'na bildirildiği.	BCA: 30..10.0.0/ 64.430..8.
17	Kasım	İlk muhacir kafilesi	Lozan sonrası Yunanistan Türkiye arasında yaşanan sıkıntının aşılmasıyla ilk mübadiller gelmeye başlıyor. Habere göre ilk kafilede 5000 kişi gelecektir.	H.M., s.1
17	Kasım	Şark demiryolları işçileri grevde anlaşamadı.	İşçiler grev kararı almak üzereyken aralarında anlaşamadıklarından grev ilan edilemedi.	H.M., s.3
17	Kasım	Dahili Nizamnanemeye dair değişiklik talebinde bulunan kanun teklifleri encümen görüşlerine uygun olarak reddedildi.	Tadili istenen maddeler Nizamnamei Dahilinin 8. ve 11. maddeleridir. Genel olarak meclisin, encümenlerden gelen red içerikli evrakları sahipleri huzurunda tekrar müzakere etmesi öngörülmektedir.	ZC, D:2, C:3, İ:54
17	Kasım	Edirnenin kurtuluş yıldönümünde yapılacak merasime davet amacıyla Edirne Belediye Riyasetinden gelen davet telgrafı okundu.	Dahili Nizamname gereği kurayla on kişilik bir heyetin gönderilmesine karar verildi. Kurayla belirlenen isimler şöyledir: Osman Hamdi Bey (İzmir), Halit Bey (Niğde), Halil Bey (Ertuğrul), Ragıp Bey (Kütahya), Mustafa Abdülhalik Bey (Kangırı), Emin Bey (Tokad), Mahmut Nedim Bey (Malatya)	ZC, D:2, C:3, İ:54
17	Kasım	Trakya mezalimi hakkında akdedilen, miting Heyetinin beş maddelik kararı Mecliste okundu.	Miting heyetinin kararlarında keskin bir dil kullanıldığı ve kısmen tehditler bulunduğu söylenebilir. Maddeler şöyle özetlenebilir: 1. Yunanistan'da uygulanan baskı ve imha siyaseti bir an önce durdurulmalıdır. 2. Hükümetin teşebbüslerinde memnun olunsa da yeterli olduğu söylenemez. 3. TBMM ve hükümet daha kesin ve azimli hareket etmelidir. 4. Yunanistan'daki olaylara karşılık Türkiye'deki Rumların huzuru tamla yaşamalarına olan tahammül tükenmiştir. 5. Bu kararlar TBMM, Başvekalet, Hariciye ve Dahiliye Vekaletlerine tebliğ edilecektir.	ZC, D:2, C:3, İ:54
17	Kasım	Milli hükümeti tebrik amacıyla Romanya'dan gelen Romanya Müslümanları Heyetinin ihtiramat amacıyla Meclise dinleyici olarak kabul edilmelerine karar verildi.	İlgili heyet gösterilen hürmete teşekkür maksadıyla bir teşekkürname göndermiş; bu teşekkürname genel kurulda okunmuştur.	ZC, D:2, C:3, İ:54
17	Kasım	İzmir mebusu Şükrü Bey'in bazı şirketlerle akdedilen itilafnamelerin Meclis'e sevk edilmediğine ilişkin sual takririne Maliye Vekili Hasan Bey yanıt verdi.	4/11/1923 tarihli sual takririne verilen cevapta söz konusu anlaşmaların İcra Vekilleri Heyeti'nce henüz görüşülmediği, bu nedenle Meclis'e gelmemiş olduğu belirtilmiştir.	ZC, D:2, C:3, İ:54

G.	Ay	Olay/Mevzuat	Açıklamalar	Kaynak
17	Kasım	Silifke ve Malatya Valiliklerine atama yapıldı.	Silifke Valiliği'ne Kemal ve Malatya Valiliği'ne Asım Beyler atandı.	BCA: 30..18.1.1/ 8.40..9.
18	Kasım	Mübadele İmar ve İskan Vekaleti İskan Umum Müdürlüğü'ne atama yapıldı.	Mübadele İmar ve İskan Vekaleti İskan Umum Müdürlüğüne Bnb. Behçet Bey tayin edildi.	BCA: 30..11.1.0/ 1.3..14.
19	Kasım	Aydın demiryolu üzerinde meydana gelen tren kazasına dair iki soru önergesine İcra Vekilleri Heyeti Reisi Ali Fethi Bey tahriren cevap verdi.	3/9/1923 günlü içtimada Denizli Mebusu Yusuf Bey, Aydın demiryolu üzerinde Kaklık-Hamidiye durakları arasında meydana gelen tren kazasına dair ve bu tren kazasında şehit olan askerlerin tazminatı ve şirketin ödeyeceği cezaya dair iki önerge vermiştir. İcra Vekilleri Heyeti reisi sıfatıyla Ali Fethi Bey yazılı yanıt vermiştir. Yanıtta gereken tazminatın verileceğini ve sorumlular hakkında gerekli yargısal sürecin işletileceğini ifade edecektir.	ZC, D:2, C:3, İ:55; ZC, D:2, C:2, İ:13 (3/9/1923)
19	Kasım	Men'i Müskirat Kanununun uygulanması sırasında doğan adli hata ile ilgili dokuz hükümlü hakkında Adliye Encümeni mazbatası kabul edildi. (Karar No. 39)	Hükümlülerin cezaları hakkında, cezalara yapılan itirazlar sonucunda bu dosyalar İcra Vekilleri Heyetinden Adliye Vekaleti'ne sevkle incelenmiş ve Vekalet söz konusu tezkereyi hazırlamıştır. Benzer bir durum da 26/11/1923 ve 19/12/1923 günlü içtimalarda da gündeme gelecektir. Mesele içki yasağının uygulanamamasından kaynaklanmaktadır. Verilen cezalar bu yöntemle affedilecektir.	ZC, D:2, C:3, İ:55; ZC, D:2, C:3, İ:58 (26/11/ 1923); ZC, D:2, C:3, İ:70 (19/12/ 1923)
19	Kasım	Şehit Resneli Niyazi Bey ailesine maaş bağlanması ve oğullarının okutulmasıyla ilgili temenni takriri Başvekalete havale edildi.	Resneli Niyazi İTC'nin önde gelen isimlerindendir. 1913'te kendi koruması tarafından vurulmuştur.	ZC, D:2, C:3, İ:55
19	Kasım	Mahsusat ve ihracatın himayesine dair sual takririne İktisat Vekili Hasan Şükrü Bey cevap verdi.	Şükrü Kaya Bey'in (Menteşe) özellikle Ege bölgesindeki incir, üzüm gibi ürünlerin ihracının yapılamamasıyla ilgili soru önergesine Vekil cevap vermiştir. Cevaba göre ihracat yapılan memleketlerle bir savaş yapıldığından ve savaş sonrasında gerekli ilişkiler henüz kurulamadığından ticarette aksamalar olmaktadır. Bunun yanında Şükrü Bey ihracatı daha önce yapan gayri müslim tüccarların gitmesiyle ehil olmayanların ticaret yaptığını ama hükümetin onlara destek olmasıyla bu sorunun çözülebileceği savunmaktadır.	ZC, D:2, C:3, İ:55
19	Kasım	Çester Şimendifer imtiyazatına dair sual takririne Nafıa Vekili Muhtar Bey cevap verdi.	8/11/1923 günlü içtimada verilen takrirde Mösyö Kenedi'nin taahhüdünü ifa edemeyeceği gerekçesiyle Çester şimendifer imtiyazının sona ereceğinin basında yer aldığı belirtilmekte ve bununla ilgili açıklama istenmektedir. Vekilin açıklamalarından ilgili şirketin henüz ciddi bir çalışmaya başlamadığı, sadece Samsun Sivas hattında araştırmalar yapıldığı, daha önce iletişime geçilerek bir uyarı verildiği ama buna rağmen ciddi bir çalışma olmadığı, anlaşmanın feshinin mümkün olduğu anlaşılmaktadır.	ZC, D:2, C:3, İ:55
19	Kasım	Takdirname ile Taltif Hakkında Kanun ile ilgili tefsir talepleri münasebetiyle verilen encümen mazbataları kabul edildi. (Tefsir No: 14, 15, 16)	Subayların taltifle birlikte yükselme ve maaşlarının artması ile ilgili tefsirler onaylandı.	ZC, D:2, C:3, İ:55; Düstur, Tertip:3 C: 5 s. 418-420

G.	Ay	Olay/Mevzuat	Açıklamalar	Kaynak
19	Kasım	372 sayılı 30 Teşrinievvel 1334'ten 23 Ağustos 1339 Tarihine Kadar Geçen Müddet Zarfında Müdafaayi Memleket Uğrunda İka Edilmiş Olan Efal ve Harekatın Cürüm Addolunamayacağı Hakkında Kanun kabul edildi.	Kanunla Mondros Mütarekesi'nin imzalanmasından Lozan Antlaşması'nın onaylanmasına kadar geçen süre zarfında (30.10.1918-23/8/1923) bir şekilde müdafaai memleket maksadıyla kurulmuş olan her çeşit cemiyet veya heyetlerle, askeri emirlerle hareket etmiş ve böylece müdafaaya katılmış olan kişilerin, bu faaliyet ve hareketlerinin cürüm sayılamayacağı düzenlenmiştir.	ZC, D:2, C:3, İ:55
19	Kasım	İstanbul Polis Müdürlüğüne Saadeddin'in tayini.		BCA: 30..11.1.0/ 1.3..18.
19	Kasım	Karaburun Kaymakamlığı'na atama yapıldı.	Karaburun Kaymakamlığı'na Refik Bey tayin edildi.	BCA: 30..11.1.0/ 1.3..16.
20	Kasım	Raymon Kütüphanesi'nden Meşhur Bir Şehir Ankara adlı kitaptan bir adet Başbakanlık Özel Kalem Müdürlüğü'ne gönderilmesi isteği.	Raymond Kütüphanesi İstanbul'da olan özel bir kütüphanedir.	BCA: 30..10.0.0/ 83.545..19.
20	Kasım	Şark demiryolları işçileri grev ilan etti.	17/11/1923 günü yayınlanan habere göre işçiler kendi aralarında anlaşamadıklarından grev ilan edilememişti. 19/11/1923 günü ilan edilen greve 1500 işçi katılmaktadır. Grev 26 Kasım'da son bulacaktır.	H.M., s.1
20	Kasım	İstanbul Ticaret Odası'nın yeniden düzenlenmesi	İstanbul Ticaret Odası'nın yeniden düzenlenerek kurulduğu ve 3 oda açtığı bildirilmektedir.	H.M., s.3
20	Kasım	Rumeli şimendifer işçilerinin grevi	Rumeli şimendifer işçileri grev ilan etmiştir. Bu nedenle şirket bulabildiği işçilerle sadece bir sefer düzenleyebilmiştir.	H.M., s.3
20	Kasım	Reji İtilafnamesi Heyeti Vekile'den Meclise sevk edildi.		H.M., s.3
20	Kasım	"150 kişilik liste"	Lozan Antlaşması'nda düzenlenen, genel aftan yararlanamayacak olan 150 kişilik liste oluşturulmaya başlandı. Liste Dahiliye Vekaleti'nce hazırlanmakta olup 1924 yılında tamamlanacaktır.	H.M., s.3
20	Kasım	"Avrupa'da mümessillerimiz"	Habere göre Avrupa temsilciliklerinden birkaçı birleştirilecektir.	H.M., s.3
20	Kasım	Mülki atama yapıldı.	Silifke Valiliği'ne Bünyan Kaymakamı Kemal Bey tayin edildi.	H.M., s.3
20	Kasım	Müdafaai Hukuk Teşkilatının Halk Fırkası içine alındığını bildiren tamim	Tamim İsmet Paşa imzasıyla yayımlanmıştır. 20/11/1923 itibariyle Müdafaai Hukuk Teşkilatı'nın Halk Fırkasına dönüştüğü bildirilmektedir. Bunun yanında daha önce de, seçim döneminde yoğunlaşmak üzere, Müdafaai Hukuk ya da Halk Fırkası birbiri yerine kullanılmıştır.	TKSK II, s. 46; H.M., s.1 (21/11/ 1923)
21	Kasım	Ziraat Bankası tayinleri	Ziraat Bankası Umum Müdürü Zeki Bey başmüfettiş olmuştur.	H.M., s.3

G.	Ay	Olay/Mevzuat	Açıklamalar	Kaynak
21	Kasım	İktisat Vekaleti'nde atama	İktisat Vekaleti Hukuk Müşavirliği'ne Bursa Sulh Hakimi Vahid Bey atandı.	H.M., s.3
21	Kasım	11 zatın istiklal madalyasıyla taltifine karar verildi.		ZC, D:2, C:3, İ:56
21	Kasım	Firari ve Bakaya Kanununun 1. maddesinin tefsirine ilişkin Müdafaai Milliye Encümeni mazbatası okundu ve kabul edildi. (Tefsir No: 17)	Söz konusu maddede firari tanımı yapılmaktadır. Düşman tarafına firar edenlerin firari sayılıp sayılmayacağına ilişkin tefsir talep edilmiştir. Tefsire göre düşman tarafına geçenler zaten askeri ceza kanunlarına tabi olduklarından söz konusu madde alelade firar cürmünü ve memleket dahiline firar eylemini kapsamaktadır:	ZC, D:2, C:3, İ:56; Düstur, Tertip:3 C: 5 s. 422
21	Kasım	Birinci mecliste görev yapmış ve daha önce cephede bulunmuş veya Şimal grubunda faydası dokunmuş kişilerin bir nısfı yeşil, diğer nısfı kırmızı şeritli istiklal madalyasiyle taltiflerine karar verildi.	Aralarında M. Kemal, Fevzi Paşa, Kazım Karabekir, Ali Fuad Paşa gibi isimlerin de bulunduğu kişiler bu kararla madalya ile taltif edildiler.	ZC, D:2, C:3, İ:56
21	Kasım	Maliye Vekaleti ile Reji şirketi arasındaki itilafnamenin yenilenmemesi için konunun Muvazeneyi Maliye ve İktisat Encümenleri tarafından müştereken müzakeresi kabul edildi.	Söz konusu müşterek encümenle 1883'ten beri Osmanlı ve Türkiye'de tütün üretim ve fiyatlarını belirleyen ve bu nedenle iktisadi bağımsızlığı ve politikaları etkileyen Reji'yle yapılan sözleşmenin yenilenmemesi amaçlanmaktadır. Gerçekten de Müşterek Encümen bu yönde bir karar verecektir. (H.M., 28/11/1923, s.1) Buna rağmen konu tekrar Meclis'te gündeme gelmeyecek ve Reji idaresinin imtiyazı ancak 28/2/1924'te feshedilebilecektir.	ZC, D:2, C:3, İ:56; H.M., s. 1 (22.11. 1923); H.M., s.1 (28/11/ 1923)
21	Kasım	Nevahi Kanununun Dahiliye Encümeninden Heyeti Umumiyeye süratle sevk ve müzakeresi hakkında takrir okundu.	Bozok mebusları Süleyman Sırrı ve Ahmed Hamdi Beylerin verdikleri takrir Dahiliye Encümenine gönderilmiştir.	ZC, D:2, C:3, İ:56
21	Kasım	Akçuraoğlu Yusuf Bey'in mektebi iptidaiye ve tadiliyede okutturulmakta olan tarih dersleri hakkında sual takririne Maarif Vekili İsmail Safa Bey yanıt verdi.	Sual takriri özellikle okullarda okutulan tarih kitapları hakkındadır. Yusuf Bey İstanbul'da ve Ankara'da konuya özellikle bakmış ve okutulan kitapların eski kitaplar olduğu ve padişahlık destanları niteliğinde olduğunu ifade etmiştir. Soruyu bu nedenle sorduğunu ifade etmektedir. Maarif Vekili ise Cumhuriyetin ilanıyla birlikte kitapların değiştirilmeye başlandığı ve yeni konuların özellikle tarih ve kıraat dersleri için hazırlandığını bildirmiştir.	ZC, D:2, C:3, İ:56
21	Kasım	373 sayılı Adliye Vekaletinin 1339 Senesi Bütçesine Tahsisatı Munzamma İcrası Hakkında Kanun kabul edildi.		ZC, D:2, C:3, İ:56
21	Kasım	Isparta ve Edirne Defterdarlıklarına atama yapıldı.	Isparta ve Edirne Defterdarlıklarına Vasfi ve Emin Beyler atandı.	BCA: 30..11.1.0/ 1.4..2.

G.	Ay	Olay/Mevzuat	Açıklamalar	Kaynak
22	Kasım	İstanbul Darülfununu Rektörlüğüne Prof. İsmail Hakkı'nın tayini.		BCA: 30..11.1.0/ 1.4..13.
22	Kasım	İmar Umum Müdürlüğüne İnş. Müh. İsmail Hakkı Bey tayin edildi.		BCA: 30..11.1.0/ 1.4..5.
22	Kasım	Sicil ve Memurlar Şubesi Müdürlüğüne Dr. Kemal Bey tayin edildi.		BCA: 30..11.1.0/ 1.4..4.
23	Kasım	Londra Sefareti müsteşarlığına atama	Müsteşarlığa Umuru Siyasiye Müdürü Hikmet Bey atandı. 27/11/1923 günlü gazetede de Londra Mümessilliği'ne Yusuf Kemal Bey'in atandığı bildirilecektir(s.1).	H.M., s.1
23	Kasım	Ankara Sivas demiryolu hattı yapılmaya başlandı.		H.M., s.2
24	Kasım	Ergani Vilayetinin teşkilatı adliyesinin iadesine dair temenni takriri Başvekalete havale edildi.		ZC, D:2, C:3, İ:57
24	Kasım	Memaliki ecnebiyeden Konstantinopol adresiyle gelen telgraf ve mektupların iadesine dair temenni takriri Başvekalete gönderildi.		ZC, D:2, C:3, İ:57
24	Kasım	Mevrut telgraf okundu.	İpsala Müdafaai Hukuk Şefi tarafından, kurtuluş yıldönümü nedeniyle meclise teşekkür mahiyetinde gönderilen telgraf okundu ve uygun cevap yazılmasına karar verildi.	ZC, D:2, C:3, İ:57
24	Kasım	Beyazid Valisi Kamil Bey hakkında sual takririne Dahiliye Vekili Ferid Beyin yazılı yanıtı okundu.	Kazada Jandarma Bölük Kumandanı hakkında açılan bir soruşturma hakkında, valinin görevini yerine getirmediği ve gerekenleri yapmadığına binaen soru sorulmaktadır. Dahiliye Vekili ise soruşturmanın devam ettiğini ifade etmiştir.	ZC, D:2, C:3, İ:57
24	Kasım	374 sayılı Divanı Muhasebatın sureti intihabına dair Kanun kabul edildi.	Düzenlemeyle Cumhuriyet'in kuruluşundan beri farklı usullerle yapılan "bütçe denetimi"nin düzenli bir yapıyla gerçekleştirilmesi mümkün olacaktır. Kanunla bir Reisievvel, üç Reisisani ve 8 üyeden kurulacak bir Heyet oluşturulacaktır. Vilayetlerdeki denetimler de denetmenler eliyle yapılacaktır. Aynı gün Mecliste alınan kararla (Karar No. 40) İstanbul'da bulunan murakıpların da hükümet merkezinde yer almaları ve "bütçe murakabesi âtiyen vilâyatı sairede yapılacağı veçhile İstanbul'da dahi lüzumu kadar murakıp ikamesi suretiyle" ifa edilmesi kararlaştırılacaktır. İşleyiş ve denetimin nasıl yapılacağı konusunda ise eski düzenlemeler geçerli sayılmıştır.	ZC, D:2, C:3, İ:57

G.	Ay	Olay/Mevzuat	Açıklamalar	Kaynak
25	Kasım	Bakü İslam Cemiyeti tarafından yardım yapıldı.	"İstila ve felakete maruz kalan Anadolu insanına, Bakü İslam Cemiyeti tarafından yapılan para yardımı."	BCA: 30..10.0.0/ 198.355.. 10.
25	Kasım	Eskişehir'de kurulan Temyiz Mahkemesi teşkilatının çeşitli dairelerine atama yapıldı.		BCA: 30..18.1.1/ 8.41..5.
25	Kasım	Amele Birliği Kongresi toplandı.	Şakir Rasim tarafından yapılan açıklamada Hükümetin, Birliğe müzahir (destekçi) olduğunu ve Amele Birliği'nin Rusya ya da Bulgaristan'dan gelen müfrit ve muzir cereyanlara, milli ve iktisadi teşkilat dahilinde teşvik ettiğinden dolayı himayeye taraftar bulunduğunu ifade etmektedir.	H.M., s.3
25	Kasım	Erzurum'dan gelen bir grup işçi	Erzurum'dan Ankara'ya gelen bir grup işçi Erzurum'da bir amele birliği kurmak niyetinde olduklarını bildirmektedir.	H.M., s.3
26	Kasım	İçki üretimi ve nakli hakkında hükmün affına karar verildi. (Karar No. 41)	Müskirat imali maddesinden mahkum olan iki kişinin hatayı adliden dolayı affı hakkında karar alındı.	ZC, D:2, C:3, İ:58
26	Kasım	Yusuf Kemal Bey'in (Sinop) Londra Mümessilliğine tayini sebebiyle mezuniyeti kabul edildi.		ZC, D:2, C:3, İ:58
26	Kasım	Mevrut telgraf okundu.	İnoz (Enez) Müdafaai Hukuk Cemiyeti, Edirne Belediye Reisi ve Edirne, Kırkkilise ve Tekirdağ mebusları tarafından "Kurtuluş Bayramı'nın (Bayramdan kastedilen Edirne'nin kurtuluşu vesilesiyle yapılan merasim ve kutlamalardır) kutlandığını bildirmek münasebetiyle gönderilen telgraflar okundu ve uygun cevap yazılmasına karar verildi. Ayrıca BMM reisi Ali Fethi Bey de yörede bulunan temsili heyet hakkında bilgi içeren bir telgraf göndermiştir.	ZC, D:2, C:3, İ:58
26	Kasım	375 sayılı Ziraat Bankası 1339 senesi Bütçe Kanunu kabul edildi.		ZC, D:2, C:3, İ:58
26	Kasım	376 sayılı Posta Kanunu kabul edildi.		ZC, D:2, C:3, İ:58
27	Kasım	Maarif Vekaleti'nin tetkik ziyaretleri	Maarif Vekili'nin Ankara'dan İstanbul'a giderek başlayacağı ziyarette, Adana, Konya, İzmir, Balıkesir, Bursa, tekrar İstanbul ve oradan da Edirne'ye gidilecektir.	H.M., s.3
27	Kasım	İstanbul'da un ve ekmek meselesi.	İstanbul'da un ve ekmek ithalinin serbest bırakıldığı bildirilmektedir.	H.M., s.3
28	Kasım	Rejinin ilgası talepleri	İstanbul Ticaret Odası'nın, toplanarak Rejinin ilgası ile tütüne bir daha inhisar konulmamasını talep edeceği bildirilmektedir. Ayrıca başta Balıkesir, İzmir ve Antalya'dan başlamak üzere bir çok yerde Reji karşıtı mitingler yapılacaktır.	H.M., s.1

G.	Ay	Olay/Mevzuat	Açıklamalar	Kaynak
29	Kasım	Samsun'da demiryoluna başlandı.	Kenedi projesine başlandığı bildirilmektedir.	H.M., s.2
29	Kasım	"Maarif Vekaleti'nin nakli"	Başından beri Darülmuallimin mektebinde bulunan Vekalet nedeniyle okulun açılamadığı bildirilmektedir.	H.M., s.2
29	Kasım	"Yeni Ankara"	Ankara'nın yeniden inşası çerçevesinde yapılacak sokak ve bulvarlarla ilgili çalışmaların kurulan komisyonun çalışmalarına devam ettiği bildirilmektedir.	H.M., s.2
29	Kasım	Divanı Riyaset katiplerinden bir üyenin istifası kabul edildi.	Haydar Rüşdü Bey (Denizli) asabi rahatsızlığı ve İzmir'e ziyareti nedeniyle görevi ifa edemeyeceğinden istifasını bildirmiştir.	ZC, D:2, C:3, İ:59
29	Kasım	Çanakkale Valisi görevden alındı.	Yetkisini kötüye kullanması sebebiyle Çanakkale Valisi Rami'nin görevinden alınmasına karar verildi.	BCA: 30..18.1.1/ 8.41..15.
29	Kasım	Bazı diplomatik atamalar yapıldı.	Tebriz Başkonsolosu Şükrü'nün azliyle yerine Yrb. Süleyman Şevket'in tayini ile bazı dış temsilciliklere yapılan tayinler.	BCA: 30..11.1.0/ 1.5..3.
29	Kasım	İzmit Bölgesi İmar ve İskan Müdürlüğü'ne Erzincan Valisi Hüsnü Bey atandı.		BCA: 30..11.1.0/ 1.5..2.
29	Kasım	Seyr-i Sefain Umum Müdürlüğü'ne atama yapıldı.	Müdafaa-i Milliye Müsteşarı Alb. Sadullah'ın Seyr-i Sefain Umum Müdürlüğü'ne tayinine karar verildi.	BCA: 30..18.1.1/ 8.41..16.
29	Kasım	Muhacirlerle ilgili Muavenet-i İçtimaiyye komisyonlarının kuruluş şekline dair yönetmelik kabul edildi.		BCA: 30..18.1.1/ 8.41..14.
29	Kasım	Çorum ve Çankırı valileri görevden alınarak yerlerine vekaleten atama yapıldı.	Çorum Valisi Baha Bey ile Çankırı Valisi Hilmi Bey'in görevden alınarak, yerlerine vekaleten Develi Kaymakamı Cevdet Bey ve Hüseyinabad eski Kaymakamı Süheyb Rumi Beylerin atanmasına karar verildi.	BCA: 30..18.1.1/ 8.41..17.; 8.41..18.
30	Kasım	Genç mebusu Ali Hıdır Bey vefat etti.		H.M., s.2
1	Aralık	Bazı askerlerin taltiflerine karar verildi.	Birinci Fırka Yaveri Zekai Efendi'nin istiklal madalyasıyla, 56 zabitin takdirnameyle taltifine karar verildi.	ZC, D:2, C:3, İ:60
1	Aralık	Teşkilatı Esasiye Kanununun tadiline dair teklifin şayanı müzakere olmadığına dair Layiha Encümeni tezkeresi reddedildi.		ZC, D:2, C:3, İ:60
1	Aralık	Genc, Siirt ve Muş vilayetlerinin taksimatı mülkiyesine ait bazı temenniyatı mutazammına dair takrir Başvekalete havale edildi.	Takrir muş mebusları Osman Kadri ve Ali Rıza beyler tarafından verilmiştir.	ZC, D:2, C:3, İ:60

G.	Ay	Olay/Mevzuat	Açıklamalar	Kaynak
1	Aralık	Feridun Fikri Bey'in Desim (Dersim) vilayetindeki köprü ile ilgili sual takrirlerine Nafıa Vekili Muhtar Bey şifahen cevap verdi.	Söz konusu takrirde Dersim'in dağlar ve nehirlerle çevrili olduğu ama köprü bulunmadığından ulaşımın sağlanamadığı belirtilmektedir. Verilen tahsisata rağmen köprünün neden inşa edilmediği sorulmaktadır. Vekilin cevabına göre ilgili tahsisatın yanında kerestenin yöreden sağlanması mümkün olmamıştır. Kereste temini devam etmektedir.	ZC, D:2, C:3, İ:60
1	Aralık	Harbi Umumide Ruslar tarafından inşa ve ikmal edilen tren yollarının neden kullanılmadığına dair sual takririne Nafıa Vekili Muhtar Bey şifahen cevap verdi.	Söz konusu demiryolunun Erzurum'dan Van'a kadar geniş bir coğrafyayı kapsadığı belirtilmektedir. Ruslar'dan kalan yol ve araçların muhafazasının sağlandığı ve gelecek sene bunların kullanılacağı açıklanmıştır.	ZC, D:2, C:3, İ:60
1	Aralık	Şark şimendifer amelesinin grevleri hakkında sual takririni Nafıa Vekili Muhtar Bey şifahen yanıtladı.	İlgili grevin işçilerin izinli odlukları zaman da maaş talep etmeleri ve Kumpanya yönetiminin Türk işçilere hakaret içeren bildirisi nedeniyle başladığı belirtilmektedir. 19 Kasım 1923'te başlayan grevle seferler durmuş ama sonrasında anılan şirketle temasa geçilerek ara yol bulunmuş ve grev sona ermiştir. Sonrasında İktisat Vekili Hasan Bey de bir açıklama yapmıştır. Tatili işgal hakkında bir kanun bulunmasına rağmen işçilerin sigortalarına dair herhangi bir düzenleme olmadığı ifade edilmiş ve bunun yapılması gerektiğinden söz etmiştir.	ZC, D:2, C:3, İ:60
1	Aralık	377 sayılı Emniyet Sandığının 1339 Senesi Bütçesi Hakkındaki Kanun kabul edildi.		ZC, D:2, C:3, İ:60
1	Aralık	378 sayılı Evkaf Bütçesine Faslı Mahsus Olarak İki Yüz Elli Bin Lira Tahsisat İlavesine Dair Kanun kabul edildi.		ZC, D:2, C:3, İ:60
1	Aralık	İskan ve İmar Komisyonları Teşkili ve Vezaifinin Tayini Hakkında Kararname yayımlandı. (No. 53)	Kararnameyle Mübadele, İmar ve İskan Vekaleti'nce verilecek iş ve işlemleri yapmak üzere her vilayet ve kazada birer komisyon kurulması kararlaştırılmıştır. Komisyonlar Vali ve Kaymakamlar başkanlığında "rüesayı memurini mülkiye" azalarından en az beş kişiden oluşacaktır. Vilayet komisyonları Vekalete, kaza komisyonları ise Vilayete bağlıdır.	Düstur, Tertip:3 C: 5 s. 444
2	Aralık	Burdur ve Siirt Valiliklerine atama yapıldı.	Burdur Valisi Suad'ın azliyle yerine Erganimadeni eski Mutasarrıfı Faik, Siirt Valiliği'ne Elbistan Kaymakamı Arif Beyler tayin edildi.	BCA: 30..18.1.1/ 8.42..1.; 8.42..2.
3	Aralık	Ziraat Bankası Genel Müdürü maaşıyla ilgili olarak eski İktisat Vekili Mahmut Esat Bey telgraf çekti.	Telgraf, Ziraat Bankası Genel Müdürü maaşının Bakanlar Kurulu'nca tazmin edilmesine dair TBMM Kararı'nın kendine rücu ettirilmesine dairdir. (Bahsedilen kararda kanuna aykırı olarak fazladan verilen genel müdür maaşının İcra Vekilleri Heyeti'ne rücu edilmesi öngörülmektedir: Karar No. 43)	ZC, D:2, C:3, İ:60 (1/12/1923) BCA: 30..10.0.0/ 210.430.. 15.
3	Aralık	Gümrü Konsolosluğu'na ve Londra Temsilciliği'ne atama yapıldı.	Gümrü Konsolosluğuna Fazıl Rıza Bey tayin edildi. Ayrıca Londra Temsilciliği müsteşarlığı ve katipliklerine atamalar yapıldı.	BCA: 30..11.1.0/ 1.5..12.

G.	Ay	Olay/Mevzuat	Açıklamalar	Kaynak
3	Aralık	Ali Haydar Bey'in (Genç) irtihali sebebiyle ailesine taziye mektubu yazılmasına karar verildi.	Söz konusu irtihal nedeniyle fatiha okundu ve beş dakika ara verildi.	ZC, D:2, C:4, İ:61
3	Aralık	379 sayılı Cumhuriyet Riyaseti Bütçesi Kanunu kabul edildi.		ZC, D:2, C:4, İ:61
3	Aralık	380 sayılı Seyrüsefain İdaresinin 1339 Senesi Bütçesinin Sekizinci Merakıbi Bahriye Faslına 600 000 lira Tahsisatı Munzamma Faslına Dair Kanun kabul edildi.	Özellikle muhacirlerin taşınması amacıyla vapur alınması gerektiğinden Seyri Sefain İdaresinin bütçesinin (Mübadele İmar ve İskan Vekaletinin de etkisiyle) acilen görüşülmesine karar verilmişti.	ZC, D:2, C:4, İ:61
3	Aralık	Kimi kanunlar hakkında tefsir yayımlandı. (No. 19-25, Karar No. 46)	Rüsumu Belediye Kanunu (m.19, ve m.24), İdarei Umumiyei Vilayat Kanunu (m.140 ve m. 105), Elbise Bedeli Hakkındaki Kanun (m.1) ve Temettü Kanunu hakkında tefsir yapıldı. Rüsumu Belediye ile ilgili olan dükkan tabelalarından alınan vergiyle ilgilidir. Elbise bedeliyle ilgili olan tefsir subaylara verilecek kıyafet yardımı gibi konularda uygulamadan doğan sorunlara ilişkindir. Vilayat Kanunu hakkındaki tefsir, encümen üyelerinin izin almaları durumunda bir ay için ödenek aldıkları ve bir aydan fazla mezuniyetlerinde ödenek verilmeyeceğiyle alakalıdır. Hususi idarelerde ve belediyelerde seçimle göreve gelenlerin askerliğe çağrılmasıyla ilgili de bir tefsir daha bulunmakta olup seçimle göreve gelenlerin askerliğe gitmesi gerektiği gittikleri durumda da üyeliklerinin (ihtiyaç durumunda askere alma hali hariç) zail olacağı (geçeceği) belirtilmiştir.	ZC, D:2, C:4, İ:61; Düstur, Tertip:3 C: 5 s. 453-456, 462
3	Aralık	Memurin Muhakemat Tetkik Encümeni riyaseti tezkeresi ve Dahiliye Encümeni mazbatası okundu ve mazbata kabul edildi. (Karar No. 47)	Mazbata, Kastamonu Vilayeti Encümeni Vilayat azasından Taşköprülü Tevfik Efendi hakkındaki evraka bir merci tayin edilmesine dairdir. Evrak Tetkıkinin mevcut yasalara göre Şurayı Devlet dairelerinden birinde görüşülmesi gerekmektedir. Bu mümkün olmadığından evrak Muhakemat Encümeni'ne sevk edilmiştir.	ZC, D:2, C:4, İ:61
3	Aralık	Divanı Muhasebat Heyeti reislik ve üyelikleri için aday gösterme usulü hakkında karar alındı. (Karar No. 44)	Kanunda Meclisin Heyet için bu üyelikleri seçeceği belirtilmişken adayların nasıl belirleneceği düzenlenmemiştir. Bu nedenle Kavanini Maliye, Muvazenei Maliye ve Maliye Vekilinden oluşan ortak (müşterek) bir encümenin adayları belirlemesi yönünde karar alınmıştır. Reisievvel ve sanilikler için ikişer aday belirlenmesine karar verilmişken, 17.12.1923 günlü içtimada reislik dışındaki üyelikler için dörder aday belirlenmesine karar verilecektir.	ZC, D:2, C:4, İ:61; ZC, D:2, C:4, İ:69
3	Aralık	Şurayı Devletçe 16 Mart 1336 Tarihinden Sonra Verilen Kararlar Hakkında Heyeti Umumiye Kararı alındı. (Karar No. 45)	Karar, İstanbul'un işgal edildiği 16/3/1920 gününden itibaren İstanbul'ca yapılan birçok idari ve hukuki işlemin keenlemyekün (yok hükmünde) sayılmasını öngörmektedir. Buna rağmen İstanbul Şurayı Devleti tarafından alınan memurin muhakematı hakkındaki kararların da bu karar çerçevesinde sayılıp sayılmayacağı konusu gündeme gelmiştir. Karara göre 28	ZC, D:2, C:4, İ:61; Düstur, Tertip:3, C:5, s. 461

G.	Ay	Olay/Mevzuat	Açıklamalar	Kaynak
			Mart 1923 tarih ve 317 sayılı kanunla bu konu düzenlenmiştir. Buna göre muhakemat sorgulama aşamasındaysa sorgulanmaya devam edecek, bitmiş ve karar verilmişse karar iptal edilecektir.	
4	Aralık	Asker mebuslara ilişkin Halk Fırkası Heyeti Umuisi kararı	Halk Fırkası Heyeti Umumisince asker mebusların askeriye kanun ve nizamına tabi olmaları ve Meclise iştirak edememelerine karar verildi.	H.M., s.1
4	Aralık	Adana'da İtibari Milli Bankası açılması talep edildi.	Adana'da İtibar-ı Milli Bankası şubesinin açılmasına dair Adana Milletvekili Zamir Bey'in önergesi.	BCA: 30..10.0.0/ 6.33..11.
4	Aralık	Erzurum Evkaf Müdürlüğü'ne ve Bursa Bölgesi İmar ve İskan Müdürlüğü'ne atama yapıldı.	Erzurum Evkaf Müdürlüğüne Evkaf Müfettişi Hamdi, Bursa Bölgesi İmar ve İskan Müdürlüğüne İbrahim Ethem Beyler tayin edildi.	BCA: 30..11.1.0/ 1.5..17.; 1.5..18.
4	Aralık	Nazilli Kaymakamlığına atama yapıldı.	Nazilli Kaymakamlığına İbrahim'in tayini.	BCA: 30..11.1.0/ 1.5..14.
5	Aralık	Üç aylık maaşlarını alamayan Ankara Darülmuallimin ve Muallimat muallimlerinin istidası hakkında Dahiliye Encümeni Mazbatası görüşüldü.	Ankara Vilayeti Meclisi Umumisi kararıyla 1337'de kapatılan bu okul üç ay sonra tekrar kurulmuştur. Bu arada maaşların ödenmesi mümkün olmamıştır. Talep edilen maaş bunlardır. Söz konusu evrakın tetkik edilmek amacıyla Tetkıki Muhakemat Encümeni'ne havalesi uygun görülmüştür.	ZC, D:2, C:4, İ:62
6	Aralık	Mücadelei Milliyeye iştirak etmeyen ve Hududu Milli haricinde kalan ümera zabitan ve memurini askeriyeye dair kanunun 3. maddesinin b fıkrası tefsir edildi.	İlgili madde mektebi askeriye muallimleri ile idare memurlarının istisna sayılmasıyla ilgilidir. Tefsirde hangi mekteplerin ve muallimlerin istisna edileceği sorulmaktadır.	ZC, D:2, C:4, İ:63
6	Aralık	Bir mebusun seçim mazbatası okundu ve ilgili şubeye sevk edildi.	Amasya mebusluğuna seçilen Nafiz Bey hakkındadır.	ZC, D:2, C:4, İ:63
6	Aralık	Adliye Vekaletince yapılmış olan müstantıklık (sorgu hakimliği) sınavı hakkında sual takririne Adliye Vekili Seyid Bey yanıt verdi.	Sual takririnde sınavı kazanan adayların atamalarının ne zaman yapılacağı sorulmaktadır. Vekil, sınavı kazanmanın hemen atama yapılacağı anlamına gelmeyeceğini söyleyerek, ihtiyaç oldukça sınavı kazananlar arasından atama yapılacağını belirtmiştir.	ZC, D:2, C:4, İ:63
6	Aralık	Nizamnamei Dahiliye hakkında tadil öngören teklifi kanuniler görüşüldü.	Tekliflerden biri encümenlerin her sene yerine her seçim döneminde kurulmasını ve bazı encümenlerin kaldırılması öngörmekte olup reddedilmiştir. (m.8-12) Diğer bir teklif sual takrirlerine ilişkindir. Sual takrirlerine verilen yanıtlarda eğer takriri veren mebus içtimada yoksa cevap verilmesine gerek kalmamaktaydı. Bu değiştirilerek muhatabın Meclis kabul edilmesi ve bir defaya mahsus meclise yanıt verilmesi düzenlenmiştir. Soruyu soran mebus eğer hazırda bulunmuyorsa yanıt meclise okunacaktır. (m.111) (Karar No. 49-Düstur, Tertip:3 C: 5 s. 462) Bir diğer talep temenni takrirlerinin dahili nizamnameye dahil edilerek düzenlenmesine ilişkindir. Bunun da kapsamlı bir dahili nizamname hazırlandığında yapılmasına karar verilmiştir. (Karar No. 48)	ZC, D:2, C:4, İ:63; Düstur, Tertip:3 C: 5 s. 462

G.	Ay	Olay/Mevzuat	Açıklamalar	Kaynak
6	Aralık	İstiklal Madalyası Kanununun 12. maddesi tefsir edildi.	İlgili madde kanunun icraya geçememesiyle ilgilidir. Buna göre kanunun yayımlanmasından seferberlik halinin sona ermesine kadarki hizmetler istiklal madalyasıyla taltif edilir. İcra Vekilleri heyeti bu terfiler dışında madalya ile taltifin mümkün olup olmadığını sormuşlardır. Kanunun uygulanmasının belirtilen tarihler arasında mümkün olduğuna karar verilmiştir.	ZC, D:2, C:4, İ:63
8	Aralık	İhtiyat Zabitlerinin istedikleri takdirde sınıfı muvazzafa aktarılmasına dair teklifi kanuninin reddini öngören Müdafaai Milliye Encümeni mazbatası görüşüldü.	İlgili konunun ruznameye alınmasına karar verildi.	ZC, D:2, C:4, İ:64
8	Aralık	Rumeliden göçen Türklerin ihtiyaçlarını görmeye yardımcı olmak üzere bir bağış kutusu açıldığına dair TBMM Riyaseti tezkeresi okundu.	Mebusların diledikleri kadar yardım yapmak için para koyacakları kutuya dair tezkere bildirim amaçlı okundu.	ZC, D:2, C:4, İ:64
8	Aralık	Ergani'nin Diyarbakır'a Mersin'in ise Adana'ya bağlı olarak idaresine ilişkin sual takrirlerine Dahiliye Vekaleti Ferid Bey şifahen cevap verdi.	Ergani mebusu Kazım Bey ile Mersin mebusları Besim ve Necati Beylerin sordukları soruya Dahiliye Vekili cevap vermiştir. Vilayet olarak anılan kimi yerler mülhak liva olarak idare edilmektedir. İtirazlar bunadır. Mevcut durumda 77 vilayet bulunmaktadır. Mersin, Ergani, Cebelibereket, Kozan, Gelibolu, Tekirdağ, Kırkilise, Hakkari, Üsküdar ve Beyoğlu ise mülhak biçimde (başka vilayetler altında) idare edilmektedirler. Bu durumun farkında olunduğunu bildiren vekil Teşkilatı Esasi'de vilayet, kaza ve nahiyeden mürekkep bir idari yapı bulunduğunu ifade etmektedir. Özellikle güvenlik açısından bu yapının şimdilik muhafaza edilmesi savunulmuştur.	ZC, D:2, C:4, İ:64
8	Aralık	İstanbul ve Mülhakatında bir İstiklal Mahkemesi Teşkiline Dair Heyeti Umumiye Kararı verildi. (Karar No. 50)	Söz konusu karar gizli celsede yapılan görüşmeler sonrasında verilmiştir. İlgili celsede Ağa Han ve Emir Ali isimli Hintli iki İsmaili tarikat üyesinden İsmet Paşa ve Mustafa Kemal Paşa'ya gönderilen mektupların, daha onlara gitmeden İstanbul gazetelerinde yayınlanması tartışılmış, konunun Hilafetle ilgili olması ve mektubu yazanların İngilizler tarafında olması durumu daha da önemli kılmıştır. Durumun önüne geçilmesi ve memleketin bazı konularda tahrik edilmesine karşı bir set çekme amacıyla sert bir karar alınarak İstanbul'da bir İstiklal Mahkemesi kurulmasına karar verilecektir.	GCZ, D:2, C:4, İ:64; Düstur, Tertip:3, C:5, s. 463
9	Aralık	Vakıf müfettişinin görevden alınması	Diyarbakır Bölgesi Vakıf Müfettişi Mahmud Bey görevden alındı.	BCA: 30..11.1.0/ 2.6..1.
9	Aralık	Muhassesatı Zatiye Müdürlüğü'ne atama yapıldı.	Maliye Bakanlığı Muhassesatı Zatiye Müdürlüğü'ne Hilmi Bey tayin edildi.	BCA: 30..11.1.0/ 2.6..2.
9	Aralık	Yunan Maslahatgüzarı Politis Ankara'ya geldi.		H.M., s.1

G.	Ay	Olay/Mevzuat	Açıklamalar	Kaynak
10	Aralık	İstanbul basınında tutuklamalar	Hüseyin Cahid, Ahmet Cevdet, Velid (Tevhidi Efkar'ın sahibi), Hayri Muhiddin (Tevhidi Efkar'ın mesul müdürü), Ömer İzzeddin Beyler yeni kurulan İstiklal Mahkemesinin kararıyla, Ağa Han'ın mektubu meselesi nedeniyle tutuklandılar.	H.M., s.1
10	Aralık	Daday Kazası nahiye teşkilatının genişletilmesine dair Kastamonu mebusu Halid Bey ve arkadaşları temenni takriri verdi.	Takrir Başvekalete sevk edilmiştir.	ZC, D:2, C:4, İ:65
10	Aralık	Veysi Beyzade Nafiz Beyin Amasya mebusluğuna intihabı kabul edildi.		ZC, D:2, C:4, İ:65
10	Aralık	Vasıf Bey (Saruhan) Divanı Riyaset katipliğinden istifa etti.	İstifa gerekçesine dair herhangi bir açıklama bulunmamaktadır.	ZC, D:2, C:4, İ:65
10	Aralık	Mevrut telgraf okundu.	Adana ve Maraş'tan gelen Vilayet Meclisi Umumilerinin toplandığına dair ve aynı zamanda Cumhuriyetin ilanını tebrik eden telgraflar okundu.	ZC, D:2, C:4, İ:65
10	Aralık	Aziziye kazası yakınlarında katledilen Kayseri tüccarlarına dair suale Dahiliye Vekili Ferid Bey şifahencevap verdi.	Sual takriri verildiği zamanda failler daha yakalanmamıştır. Olay 15 Kasım'da gerçekleşmiş ama failler ancak Aralık başlarında yakalanmıştır. Bu gecikme hakkında da bilgi istenmektedir. Vekilin açıklamalarına göre cesetlerin bulunması ve tanınması vakit almış, dahası Dahiliye Vekaletine geç bilgi verilmiştir. Vekil bunun üzerine Valiyle temasa geçmiş ve gecikmenin yanında cinayetin de sebeplerini sormuştur. Meclis hükümetin gerekeni yaptığını ifade etmiştir.	ZC, D:2, C:4, İ:65
10	Aralık	Büyükşehirlerde otomobil kazalarına dair herhangi bir önlem alınıp alınmadığına dair sual takririne Dahiliye Vekili Ferid Bey şifahen cevap verdi.	Söz konusu takrir Tunalı Hilmi Bey'e aittir. Mebusa göre büyükşehirlerde otomobiller yüzünden cana kasteden kazalar olmakla beraber bir önlem alınmaması kaygı vericidir. Dahiliye Vekili bu konuyla ilgili bir kanun çalışması yapılmaya başlandığını ifade etmiştir.	ZC, D:2, C:4, İ:65
10	Aralık	Konya Ovasındaki sulama kanallarının bakımsızlığına dair sual takririne Maliye Vekili Hasan Fehmi Bey şifahen cevap verdi.	Sual takririne göre Konya Ovasına yapılan sulama kanalları bakımsızlıktan işlevsiz hale gelmiş ve yapılan bentlerde çökme olduğundan ovanın bir kısmı su altında kalmış ve zarara uğramıştır. (Maliye Vekaletinden sorulma sebebi bunların ödenek eksikliğinden olmuş olduğu iddiasıdır.) Vekile göre ödeme, bilgi alındıktan itibaren en kısa zamanda yapılmıştır. Bundan altı ay önce de mevzunun bilindiği, dönemin Nafıa Vekili'nin neden ödenek istemediği de vekil tarafından şikayeten sorulmuştur.	ZC, D:2, C:4, İ:65
10	Aralık	Mebusların mezuniyetleri hakkında değişiklik öngören üç teklifi kanuni reddedildi.	Bunlar nisabı müzakere sayısı olan 225 üyenin Ankara'da bulunmaması durumunda yeni mebuslara mezuniyet verilmemesi ile mezuniyetlerinin bitmesi durumunda meclise gelmeyen mebusların isimlerinin gazetelerde yayınlanması ve günlük ücretlerinin (kıstel yevm) verilmemesiyle ilgili tekliflerdir. Yıl içerisinde izinlerle ilgili çok sayıda tartışma olmuş hatta seçim kararının alındığı Nisan ayında Meclis'te çok az sayıda mebus kaldığı için Meclis fiilen çalışamaz olmuştur.	ZC, D:2, C:4, İ:65

G.	Ay	Olay/Mevzuat	Açıklamalar	Kaynak
			Dile gelen şikayetlerden birisi de mebus izinlerinin teker teker oylanması nedeniyle ortaya çıkan mesaidir.	
10	Aralık	Zafer ve Sulh şerefine af ilan edilmesine dair kanun layihaları görüşülmeye başlandı.	Toplam dört taslak ve tasarıdan üçü affa biri de af öngören teklif ve tasarıların birleştirilmesine dairdir.	ZC, D:2, C:4, İ:65
12	Aralık	"Köy, kasaba ve şehirlerimizin idaresi"	Dahiliye Vekili'nın açıklamasında ülke genelinde ve kademeli olarak köyden vilayete kadar düzenleme yapılma çabasında olunduğu ifade edilmektedir.	H.M., s.1
12	Aralık	İstanbul'da veba vakası	İstanbul'da 6 adet veba hastalığına rastlandığından 10/12/1923 tarihinden itibaren İstanbul'a giden yolculara muayene ve aşı uygulanmaktadır.	H.M., s.3
12	Aralık	Ankara'da kain Taşhan'ın takdiri kıymeti hakkında Ankara Vilayet Meclisi ile Memurin Muhakemat Heyeti arasındaki ihtilafın halline dair İcra Vekilleri Heyeti Riyaseti tezkeresi Dahiliye Encümeni mazbatası okundu ve mazbata kabul edildi. (Karar No. 51)	Buna göre Taşhan'a seferberlikten sonra musakkafat (üstü kapalı mekan) alımında ve satımında fiyat biçme konusunda anlaşmazlık ortaya çıkmıştır. Konunun halli için Tetkik Heyeti'nin yetkili olabileceği kabul edilmiştir.	ZC, D:2, C:4, İ:66
12	Aralık	Maaşı 600 kuruştan fazla olan belediye reislerinin ticaretten menlerine dair teklifi kanuninin reddine dair Dahiliye Encümeni mazbatası kabul edildi.	Belediye reislerinin seçildikleri süre sonrasını da etkileyeceği ve geçinmelerinin zora gireceği gerekçesiyle eski mebus Mustafa Cemil Bey'in (Kütahya) teklifi kanunileri red edildi.	ZC, D:2, C:4, İ:66
12	Aralık	Rüsumu Belediye Kanununun 12. maddesi tefsir edildi.	İlgili madde belediyelerin şehirlerde bulunan yük hayvanlarından (yataklık adı verilen) bir resim almalarıyla ilgilidir. Sözkonusu tefsir talebi develerin de bu maddeye dahil olup olmadığıyla ilgilidir. Kanun metninde develer de sayılmamaktadır. Tefsirde develerin yük hayvanları arasında sayılması gerektiğinden bu maddeye dahil olduğu ifade edilmiştir.	ZC, D:2, C:4, İ:66
12	Aralık	Mevrut telgraf okundu.	Şekli Cumhuriyetin tebriki münasebetiyle Kastamonu Valisi tarafından gönderilen telgraf okundu ve münasip cevap yazılmasına karar verildi.	ZC, D:2, C:4, İ:66
12	Aralık	İzmir'e ecnebi tabiiyetinde avdet eden Rumlar hakkında önlem alınıp alınmadığına dair sual takririne Dahiliye Vekili Ferid Bey şifahen cevap verdi.	Mübadele ile Türkiye'den çıkan Rumların ülkeye kaçak olarak dönmeleri ve kötü niyetli olabilecekleri konusunda sorulan sual takririne verilen cevapta Vekil, mübadelenin sadece Ortodoks olan eski Türkiye tebaası olan Rumları kapsadığını ifade etmiştir. Bu çerçevede Başka tabiyetlere sahip olan gayrimüslimler ve pasaportla gelenler bu konu dışarısında kalmaktadır. Sahte pasaport ve isimlerle ülkeye gelenlerin de yakalanmaları durumunda ülkeden çıkarılması sağlanmaya çalışılmaktadır. Bunların da haricinde başka memleketlerden ya da milletlerden olup da Türkiye vatandaşı olanların da Rumca konuşabildiklerinden ötürü bu ikisinin tefriki zorlaşmakta ve bunlardan Rum diye şikayet edilmektedir. Vekaletin gerekeni yapmaya çalıştığı ifade edilmiştir.	ZC, D:2, C:4, İ:66

G.	Ay	Olay/Mevzuat	Açıklamalar	Kaynak
12	Aralık	Düyunu Umumiyedeki seyyiat ve süiistimalata ve Yunanlı memur istihdamına dair Antalya mebusu Rais Efendi'nin sualine Maliye vekili Hasan Fehmi Paşa şifahen cevap verdi.	Sual takriri, süistimal ve Yunan memur istihdamına dair Fani Ziya imzasıyla İstanbul basınında yer alan ve Duyunu Umumiye Komiseri Zekai Bey'e hitabeden mektup hakkındadır. Söz konusu suistimalleri Vekaletin daha evvelden incelemeye başladığı ifade edilmiştir.	ZC, D:2, C:4, İ:66
12	Aralık	381 sayılı İstiklâl Madalyası hakkındaki Kanuna maddei müzeyyele ilâvesine dair Kanun kabul edilerek İstiklal madalyalarını düzenleyen kanununun bir maddesi değiştirildi.	6/12/1923 günkü içtimada da gündeme gelen düzenleme gerçekleştirilmiş oldu. Buna göre ilgili kanunda "seferberliğin sona erdiği tarihe kadar" biçiminde düzenlenen madde "seferberliğin tarihi hitamı olan 1 Teşrinisani 1339'a kadar" biçiminde değiştirilmiştir.	ZC, D:2, C:4, İ:66
12	Aralık	382, 383 ve 384 sayılı TBMM hükümetiyle Lehistan Hükümeti Arasında Münakit 23 Temmuz 1339 Tarihli Muhadenet, İkamet ve Ticaret Antlaşmalarının Onaylanması Hakkındaki kanunlar kabul edildi.		ZC, D:2, C:4, İ:66
12	Aralık	Divanı Muhasebat Reisievveli ve Reisisanileri'nin seçimi yapıldı.	Reisievvel olarak 170 oyun 134'ünü alan Fuad Bey seçilmiştir. Reisisanilikler için ise 169 oy kullanılmış ve Salih Vahid Bey 133, Faik Bey 119, Remzi Bey 87 oy alarak Reisisani seçilmişlerdir. 15 Aralık'ta Fuad Bey ile Vahid ve Faik beylerin teşekkürnameleri okundu.	ZC, D:2, C:4, İ:66; ZC, D:2, C:4, İ:68
13	Aralık	İstanbul'a gönderilen İstiklal Mahkemesi Heyetinin vazife ve salahiyetlerinin tesbiti hakkında takrir müzakere edilerek İstanbul İstiklal Mahkemesi'nin yetkilerinin belirlenmesine ilişkin Heyeti Umumiye kararı alındı. (Karar No: 52)	Söz konusu takrir İstanbul'da kurulan İstiklal Mahkemesi'nin görev ve yetkilerinin acilen belirlenmesi ile ilgilidir. İstiklal Mahkemeleri Kanununun 3. maddesiyle ilgili olarak bir yetki belirlenmesi gerekmektedir. İlgili maddenin (B) fıkrası hıyaneti vataniye, (C) fıkrası ise devletin iç ve dış güvenliğini ihlal ile ilgilidir.	ZC; GCZ, D: 2 C:4 İ:67; Düstur, Tertip:3 C: 5 s. 501
14	Aralık	Matbuat ve İstihbarat Müdüriyeti Umumiliğine atama yapıldı.	İlgili makama vekaleten Ercüment Ekrem Bey tayin edildi. Ataması 18/12/1923 günlü gazetede haber olacaktır. Atama sonrasında Mustafa Kemal Paşa'nın E.Ekrem Bey'i yemeğe alıkoyduğu bildirilmektedir (s.1).	H.M., s.3
14	Aralık	Çester'in Kenedi aleyhindeki beyanatı	Habere göre Çester'in, Amerikan gazetelerinde Kenedi aleyhinde uzunca bir beyanatı yayınlamıştır. Çester, Türk-Amerikan şirketinin aslında yeterli sermayesinin bulunmadığını belirtmektedir.	H.M., s.3
14	Aralık	Ankara'da lekeli humma hastalığı	Ankara Sıhhiye Müdüriyeti'nden yapılan açıklamada şehirde lekeli humma tespit edildiği bildirilmekte ve alınacak önlemler anlatılmaktadır.	H.M., s.4
15	Aralık	Affa dair Adliye Encümeni mazbatası okundu ve kabul edildi.	Şekaveti adiye fiilinden mahkum Mülazım İbrahim Efendi hakkında kuvayı milliyeye katıldığı için affına dair mazbata kabul edildi.	ZC, D:2, C:4, İ:68

G.	Ay	Olay/Mevzuat	Açıklamalar	Kaynak
15	Aralık	Rıza Nur Bey'in müessesatı sıhhiye ve darüleytamlar hakkında Sıhhiye ve İçtimaiye Vekaletine sunduğu rapor hakkında müzakere oldu.	Raporun okunmasına gerek olmadığına karar verildi. Gündeme alınması konusunda da herhangi bir teklif gelmemiştir. Rapor Rıza Nur Bey tarafından ülke genelindeki darüleytamların durumu hakkında hazırlanmıştır.	ZC, D:2, C:4, İ:68
15	Aralık	Darüleytam talebesinin maruz bulundukları duruma karşı nasıl tedbirler alındığına dair soru önergesine Sıhhiye Vekili Dr. Refik Bey şifahen cevap verdi.	Söz konusu cevapta İstanbul'da 3.300 üzerinde kadroya sahip darüleytamlarda 2.957 talebe bulunduğu, Anadolu'da ise yaklaşık 3.100 civarında kadroya sahip darüleytamlarda 2.660 talebe bulunduğu bildirilmiştir. Bunların içinde trahoma ve veremli talebelerin olduğu ve tedavi gördükleri dile getirilmiştir. Mebuslardan, darüleytamlardaki öğrenci sayılarının sürekli değiştiğiyle ilgili şikayetler gelmektedir. Bu öğrencilere ne olduğu sorulmaktadır. Ayrıca Rıza Nur Bey'in hazırladığı raporun da bir öneri getirmediği ifade edilmektedir.	ZC, D:2, C:4, İ:68
15	Aralık	İçki ihracı süresinin dört ay daha uzatılmasına karar verildi.		BCA: 30..18.1.1/ 8.42..14.
15	Aralık	İsmet Paşa İhtiyat Zabitan Mektebi Cemiyeti Erzurum Şubesi fahri başkanlığını kabul etti.		BCA: 30..10.0.0/ 80.525..6.
15	Aralık	Adana İmar ve İskan Müdürlüğü'ne atama yapıldı.	Adana İmar ve İskan Müdürlüğüne Emin Bey tayin edildi.	BCA: 30..11.1.0/ 2.6..17.
15	Aralık	Üç kaymakamlık arasında nakil yapılmasına karar verildi.	Salihli, Gördes ve Babaeski Kaymakamlıkları arasında nakil yapılması kararlaştırıldı.	BCA: 30..11.1.0/ 2.6..12.
15	Aralık	Dersaadet Buz Anonim Şirketi imtiyazının feshine karar verildi.	Dersaadet Buz Anonim Şirketi'nin haiz bulunduğu imtiyazın feshi ile bu imtiyazın Belediye'ye verilmesi talebinin İktisat Vekaleti'nce incelenmesi kararlaştırıldı.	BCA: 30..18.1.1/ 8.43..1.
16	Aralık	İngiliz, İtalyan ve Fransız gemileri Türkiye sularından çekildi.	Lozan'a göre 31 Aralık'ta gidecek olan düşman gemileri, 15 Aralık'ta gideceklerinin açıklanmasından sonra Türkiye sularından çekilmişlerdir.	H.M., s.1
16	Aralık	Çok sayıda kaymakam hakkında azil ve atama kararı alındı.	Pervari Kaymakamı Şaban Vasfi, Diyadin Kaymakamı Ahmed ve Ulukışla Kaymakamı İbrahim Edhem'in azledilmeleri ile Ulukışla ve Palu Kaymakamlıklarına atama yapıldı.	BCA: 30..11.1.0/ 2.7..3.
16	Aralık	Çok sayıda genel müdür ve müdür ataması yapıldı.	Matbuat ve İstihbarat Genel Müdürlüğüne Ercümend Ekrem, Adana Tahrirat Müdürlüğüne Raif, Bursa Bölgesi İmar ve İskan Müdürlüğüne Binbaşı Celal Beyler tayin edildi. Ayrıca Dışişleri Bakanlığı Müşavirliğine İbrahim Tali Bey atandı; Paris'e giden Çorum Sağlık Müdürü Dr.Mehmed İbrahim Bey'in de müstafi sayılmasına karar verildi.	BCA: 30..11.1.0/ 2.7..5.;2.7.. 6.; 2.7..7.; 2.7..10.; BCA: 30..11.1.0/ 2.6..20.
17	Aralık	Resmi ve vakıf binaların inşaatı ve tamiratı hakkındaki yönetmeliğin değiştirilmesi çalışmaları başladı.	Resmi ve vakıf binaların inşaatı ve tamiratı hakkındaki yönetmeliğin değiştirilmesine dair esbab-ı mucibe layihası hazırlandı.	BCA: 51..0.0.0/3. 26..19.

G.	Ay	Olay/Mevzuat	Açıklamalar	Kaynak
17	Aralık	Mezuniyet sürelerini aşan bazı mebusların bu müddetlerin mevcut izinlerinden mahsuben düşülmesine karar verildi.	Aynı karar 31/12/1923 günlü içtimada da alınacaktır.	ZC, D:2, C:4, İ:69; ZC, D:2, C:4, İ:77 (31/12/ 1923)
17	Aralık	Rum Patrikhanesi'nde yapılacak intihabat hakkında Diyarbekir mebusu Zülfü Bey'in sual takririne Adliye Vekili Seyyid Bey şifahen cevap verdi.	Takrirdeki temel mesele yapılacak patriklik seçiminde ecnebilerin etkisinin olması ihtimalidir. Vekil ise bunun mümkün olmadığını Patrikhanenin eski patrikhane gibi yetki ve imtiyazları kalmadığını bu nedenle devletin, mevzu dinsel de olsa müdahale edebileceğini, seçilecek kişinin de Türk tebaasından olması gerektiğini ifade etmiştir.	ZC, D:2, C:4, İ:69
18	Aralık	"Az maaşlı memurlar"	Maaşları 1000 kuruştan az olan memurların maaşlarına düzenleme getirecek olan layiha encümene sevk edildi.	H.M., s.1
18	Aralık	Anadolu Bağdat demiryolları projesine Muvazenei Maliye Encümeninden red…	İlgili proje Muvazenei Maliye Encümeni tarafından tasvib edilmeyerek Meclise gönderildi.	H.M., s.3
18	Aralık	"Dahiliye Vekaleti'nde müdürü umumiler arasında tebdilat"	Habere göre İdarei Mahalliyei Vilayat Müdürü Asıf Bey Yeniköy Belediye Müdüriyetine, Belediye Müdürü Hüsnü Bey İdarei Mahalliyei Vilayat Müdüriyetine; İdarei Umumiyei Vilayat Müdürü Seyid Bey Memurin Müdüriyetine tayin edildi.	H.M., s.3
18	Aralık	"Hariciye Vekaletinde tayinler"	Batum şehbenderi İbrahim Talya Bey Hariciye Vekaleti müşavirliğine, Umuru Siyasiye Müdür Vekili Salih Bey asaleten müdüriyeti umumiye tahvil olunan Umuru Siyasiye'ye, Şehbenderiye ve Ticariye Müdüriyeti Umumisine Hanif Bey tayin edildi.	H.M., s.3
18	Aralık	Maarif Vekaleti'nin yeni rejim hakkındaki tamimi	Habere göre Maarif Vekaleti tamimle okullara, yeni yılda verilecek eğitimin eski idareyle bağının koparılarak Cumhuriyet esaslarını dikkate alacak şekilde verilmesini bildirdi.	H.M., s.4
18	Aralık	Kenedi sözleşmesi feshedildi.	9 Nisan'da onaylanan imtiyaz sözleşmesi, şirketin bir türlü çalışmaya başlamaması nedeniyle feshedildi. TKSK'de Nafıa Vekili'nin, sözleşmenin 25/11/1923 gününden beri hükümsüz olduğunu ifade ettiği söylenmektedir. Kimi kaynaklarda ise 18/12/1923 günü sözleşmenin fesih tarihi olarak belirtilmiştir.	TKSK II, s. 48
18	Aralık	İtalya'da Sait Molla tarafından yayınlanan Muhaliflere Hitabım adlı broşürün yurda sokulması yasaklandı.	Osmanlı'da Şurayı Devlet'te görev almış olan Sait Molla, 1919'da İngiliz Muhipleri Derneği'ni kuracak; Büyük Taaruz'un kazanılmasıyla da İngiliz Büyükelçiliği'nden alacağı özel pasaportuyla yurtdışına kaçacaktır. Sonradan 150'likler listesine girecektir.	BCA: 30..18.1.1/ 8.43..7.
19	Aralık	Çok sayıda askeri personelin emekliye sevki	Tğm. Bolulu Fahri, Üğm. Musa Kazım ve 63 deniz subayının emekliye sevki ile Tğm. Ahmed Burhaneddin'in istifası; P. Yzb. Harputlu Hasan Tahsin'in malulen emekliye sevkine karar verildi.	BCA: 30..11.1.0/ 2.7..16.; BCA: 30..11.1.0/ 2.7..12.
19	Aralık	Hazine Başkatibi İzzet Bey'e İstanbul'a gitmesi için harcırah verilmesine karar verildi.		BCA: 30..10.0.0/ 16.91..13.

G.	Ay	Olay/Mevzuat	Açıklamalar	Kaynak
19	Aralık	İsveç'in Mısır Sefareti'ne görevlendirme yapıldı.	Türk uyrukluların işlerini görmek üzere Dışişleri Bakanlığı personelinden Ahmed'in İsveç'in Mısır Sefaretinde görevlendirilmesi kararlaştırıldı.	BCA: 30..11.1.0/ 2.7..14.
19	Aralık	İzmir Sağlık Müdürlüğü'ne atama yapıldı.	İzmir Sağlık Müdürlüğüne Kemal Bey tayin edildi.	BCA: 30..11.1.0/ 2.7..11.
19	Aralık	Başvekaletten gelen Köy Kanunu Layihası Dahiliye Encümenine sevk edilmiştir.	Tunalı Hilmi Bey, ilgili layihanın 38 aydan beri çıkarılamadığını ifade edecektir.	ZC, D:2, C:4, İ:70
19	Aralık	Turuku hususiye ve umumiyenin amelei mükellefe ile icrasına dair teklifi kanuninin reddine dair Nafıa Encümeni mazbatası görüşüldü ve ilgili layihanın Dahiliye Encümenine havalesine karar verildi.	Kanun teklifine göre yolların maliyetinin ne maliyece ne de vilayat hususi idarelerince karşılanamayacak durumda olması nedeniyle herkese bedenen çalışma yükümlülüğü getiren kanun önerilmiştir. Nafıa Encümeni angarya olacağı, çalışanların verimsiz çalışacağı, başka ülkelerde örneklerine rastlanmadığı gibi gerekçelerle reddini istese de Dahiliye Vekaletine gönderilmesi kararlaştırılmıştır.	ZC, D:2, C:4, İ:70
19	Aralık	Tutuklu bulunan Konya polis müdürünün iadei muhakeme talebinin reddine dair Adliye Encümeni tezkeresi okunarak kabul edildi.	Konya polis müdürü, isyanlarda rüşvet ve ahzi maddesinden dolayı İstiklal Mahkemesi kararıyla tutuklanmıştı.	ZC, D:2, C:4, İ:70
19	Aralık	İçki imali ve naklinden ceza almış olan çok sayıda kişinin affına dair karar onaylandı. (Karar No. 55)	Söz konusu kişilerin haklarındaki hükümde vâki olan hatayı adlinin telafisi amacıyla aflarına karar verilmiştir.	ZC, D:2, C:4, İ:70
19	Aralık	Adana'nın kurtuluşu nedeniyle yapılacak olan şenliklere Meclisten bir heyeti mahsusanın davetine ilişkin mevrut telgraf okundu.	5 Ocak 1924 günü yapılacak şenliklere (Kurtuluş Bayramı) davet amacıyla Adana Halk Fırkası ve Belediye Reisi'nden gelen telgraf okundu ve on kişilik heyeti mahsusanın teşkili için kura çekildi. Kura sonucu belirlenen heyeti mahsusa; Nuri (Kütahya), Şakir (Ankara), Esad (Amasya), Feyzi (Diyarbekir), Mehmed Fuad (Kastamonu), İbrahim (Van), Şükrü (Çanakkale), Saffet (İzmit), Hafız Emin (İçel), Dr. Fuad (Kırkkilise) Beylerden oluşmaktadır.	ZC, D:2, C:4, İ:70
19	Aralık	385 sayılı TBMM'ye İntihap Edilen ve Edilecek Olan Bilimum Mensubini Askeriyenin Tabi Olacakları Şerait Hakkında Kanun kabul edildi.	Bu düzenlemeyle askerlerin siyaset yapmalarının önüne geçilmiş oldu. Getirilen şartlara göre asker kişinin seçilmesi durumunda on gün içerisinde askerlikten istifası gerekmektedir.	Düstur, Tertip:3 C: 5 s. 502
20	Aralık	Adana İstihbarat Müdürlüğü'ne atama yapıldı.	Adana İstihbarat Müdürlüğü'ne, gazeteci Ferid Celal Bey tayin edildi.	H.M., s.3
20	Aralık	Kars, Ardahan ve Artvin'de birer Ziraat Bankası açılmasına dair teklifi kanuninin tasviben Hükümete tebliğ olunmasına dair İktisat Encümeni mazbatası kabul edildi. (Karar No. 57)	Teklif eski Kars Milletvekili Cavit Bey ve arkadaşlarınca verilmişti.	ZC, D:2, C:4, İ:71

G.	Ay	Olay/Mevzuat	Açıklamalar	Kaynak
20	Aralık	Menhubat Komisyonuna verilecek ücretlere dair sual takririne Maliye Vekili Hasan Fehmi Bey şifahen cevap verdi.	Yağma edilen şeylerle ilgili olarak kurulan bu komisyonların kuruluş aşamasında ücretlerle ilgili olarak Maliye Encümeninin görüşünün alınmadığı, sıkıntının bundan kaynaklandığı anlaşılmaktadır. Gerekli düzenlemenin yapılacağı bildirilmiştir.	ZC, D:2, C:4, İ:71; BCA: 30..10.0.0/ 210.430..16.
20	Aralık	Milli Mücadelede şehit olan efrat ve zabitan ailelerine Nizamiye kıtaatındaki şehide malul ahkamının tatbikatına dair takrir görüşüldü.	Daha önce de benzer durumda olan şehit aileleri için sorulan sual takrirlerine ek olarak böyle bir öneri verilmiş ve konunun encümene havalesi sağlanmıştı.	ZC, D:2, C:4, İ:71
20	Aralık	Çok sayıda mahkumun sağlık sorunları nedeniyle affına dair Adliye encümeni mazbatası kabul edildi. (Karar No. 58)	Sağlık sorunları nedeniyle çeşitli suçlardan mahkum 12 kişinin affına karar verildi.	ZC, D:2, C:4, İ:71
20	Aralık	Mal müdürlerinin Maliye Vekaletince tayinine dair kanun layihası görüşülmeye başlandı.	İlgili kanun ve İdarei Umumiyei Vilayat Kanununun 10. maddesinin de ek olarak değişmesini öngören taslak Dahiliye Encümenine sevk edilmiştir.	ZC, D:2, C:4, İ:71
20	Aralık	Ordulardaki fazla hayvanatın Yunan tahribatına maruz kalmış ve işgal görmüş köylere mukasaten tevzii hakkında kanun teklifinin reddini öngören Maliye Encümeni mazbatası kabul edildi. (Karar No. 59)	Söz konusu köylere yardım yapılmakta olduğu ve bu yardıma gerek olmadığı gerekçesiyle reddedilmiştir.	ZC, D:2, C:4, İ:71
20	Aralık	Meclisi idare azaları intihabında vergi kaydı aranmaması hakkında teklifi kanuni görüşülmeye başlandı.	Düzenleme idare meclisleri üyeliklerine seçilmek için ön koşul olan Arazi ve Emlak vergisiyle mükellef olmak şartının kaldırılmasına ilişkindir. Buna göre vergi şartı idare meclisi üyeliklerine seçilebilme şartı olmayacaktır. Söz konusu teklifi Kütahya eski mebusu Cemil Bey 30/4/1921'de vermiştir. Düzenleme 1923 yılında yasalaşmayacaktır.	ZC, D:2, C:4, İ:71
20	Aralık	388 sayılı Rüsumu Belediye Kanununun 2. ve 14. maddeleri makamına kaim mevaddı kanuniye kabul edildi.	İlgili maddeler inşaat ruhsatları ve mezbahada kesilecek hayvanlardan alınacak vergiyle ilgilidir.	ZC, D:2, C:4, İ:71
20	Aralık	386 sayılı 21/02/1337 Tarihli Tarik Bedeli Nakdisi Kanununun Birinci Maddesine Müzeyyel Kanun kabul edildi.	Kanun, hükümlülerin tarik bedeli adıyla toplanan vergilerden muaf tutularak, serbest bırakıldıklarında borçlarının hesaplanarak taksitler halinde ödenmesini düzenlemektedir.	ZC, D:2, C:4, İ:71
20	Aralık	387 sayılı Cemiyetler Kanununun 18. maddesine Müzeyyel Kanun kabul edildi.	Kanun, sağlık alanında faaliyet gösteren cemiyetlerin gerektiği durumlarda Sıhhiye ve Muaveneti İçtimaiye Vekaleti tarafından nizamnamelerine uyup uymadıkları bakımından denetlenmesini, gerekirse Vekaleti temsilen genel merkez toplantılarında bir komiser bulundurabilmesini mümkün kılmaktadır.	ZC, D:2, C:4, İ:71

G.	Ay	Olay/Mevzuat	Açıklamalar	Kaynak
20	Aralık	389 sayılı Seferberlikte Vaziyet Edilecek Emlak hakkındaki Kanununun 4. maddesinin tadiline Dair Kanun kabul edildi.	Kanun seferberlik durumunda askeriye tarafından el koyularak kullanılacak menkul ve gayrimenkuller hakkındadır. Düzenleme seferberlikte el konulan mallardan kaynaklı zararın temini ve genel olarak usülle ilgilidir.	ZC, D:2, C:4, İ:71
20	Aralık	390 sayılı Memurini Mülkiyenin Tekaüdüne Dair Kanunun 23. maddesine Müzeyyel Mevaddı Kanuniye kabul edildi.	Kanun devlet memurlarının vefatları durumunda, çocuklarına maaş tahsis edilene dek, velilerinin maaşlarının üçte birinin verilmesine ilişkindir.	ZC, D:2, C:4, İ:71
20	Aralık	Ordu müfettişliği ve kolordu komutanlıklarında bulunan dokuz kişinin izinli sayılmalarına karar verildi. (Karar No. 56)	Ankara mebusu Ali Fuat Paşa, İstanbul mebusu Kazım Karabekir Paşa, Elaziz mebusu Cevat Paşa, Kırkkilise mebusu şükrü Naili Paşa, Sinop mebusu Kemalettin Sami Paşa, Bursa mebusu Ali Hikmet Paşa, Edirne mebusu Cafer Tayyar Paşa, İzmir mebusu Fahrettin Paşa ve Aydın mebusu İzzettin Paşa'nın izinli sayılmasına karar verildi.	ZC, D:2, C:4, İ:71
21	Aralık	Amele Birliği isim ve şekil değişikliğine gidiyor.	Amele Birliği adı ve şekli nedeniyle Cemiyetler Kanunu'a uygun olmadığından Hükümet tarafından tanınmamıştır. Bu nedenle Amele Birliği, isim ve şekil değiştirerek Türkiye Amele Birliği Cemiyeti adıyla bir cemiyete dönüşecektir.	H.M., s.3
22	Aralık	Ziraat Bankasının Şarki Anadolu demiryollarının inşa ve işletmesi maksadıyla kurulacak olan Türk Anonim şirketine müessis sıfatıyla iştirak etmesinin uygun olmayacağına dair encümen mazbataları okundu ve kabul edildi.	Söz konusu takrirde Ziraat Bankası'nın bu demiryollarının inşasında kuruculardan biri olarak yer alması öngörülmektedir. İktisat ve Nafıa Encümenleri bunun Ziraat Bankasına yeni yük getireceği ve asli vazifesini üstlenemeyeceği gerekçesiyle reddetmişlerdir.	ZC, D:2, C:4, İ:72
22	Aralık	Bozuk para ve altın basmayla ilgili kanun layihası görüşülmeye başlandı.	Bozuk para ve altınların üzerine basılacak şekil ve sözler üzerinde müzakere yapıldı.	ZC, D:2, C:4, İ:72
22	Aralık	Ergani Bakır Madenleri hakkında Ergani mebusu Kazım Vehbi Bey bir sual takriri verdi.	İmtiyazının yarısı İtibar-ı Milli Bankası'na diğer yarısı da Çester Kumpanyası'na terk edilen Ergani Bakır Madenlerinin vaziyetiyle ilgili olan takrirde Çester sözleşmesinin feshi nedeniyle ortaya çıkan durum sorulmaktadır. Madenlerin hükümetçe mi işletileceği yoksa sonradan tekrar imtiyaza mı verileceği sorusuna İktisat Vekili Hasan Bey, 12/1/1924 günlü içtimada cevap verecektir. Cevapta söz konusu madenlerin milli bir kuruluş olan İtibarı Milli Bankası'nca idare edileceği ve bankanın bu işi yapamaması durumunda "ekser sermayesini yine milli müessese elinde bulundurmak" niyetinde oldukları dile getirilecektir.	ZC, D:2, C:4, İ:72; ZC, D:2, C: 5, İ:82 (12/1/1924)
22	Aralık	Samsun-Sivas ve Ankara-Musaköy demiryollarının hükümet tarafından inşasına karar verildi.	Chester Projesi'nin işlememesi üzerine böyle bir karar alınmıştır.	BCA: 30..18.1.1/ 8.43..18.

G.	Ay	Olay/Mevzuat	Açıklamalar	Kaynak
22	Aralık	Vilayetler hakkında nüfus, gelir-gider, maaşlar gibi bilgilerin bir komisyonda görüşüleceğinin tebliğ edilmesine karar verildi.	Bütün vilayetlerin nüfus, gelir gider, memur maaş ve kadroları ile diğer bilgilerin Başbakanlık adına Maliye Bakanlığı temsilcisinin başkanlığında oluşan komisyonda görüşüleceğinin ilgili yerlere tebliği kararlaştırıldı.	BCA: 30..10.0.0/ 66.440..2.
23	Aralık	Milli Eğitim Bakanlığı Özel Kalem Mütercimliği'ne atama yapıldı.	Milli Eğitim Bakanlığı Özel Kalem Mütercimliğine Adana Lisesi öğretmenlerinden Sedat Hakkı Bey atandı.	BCA: 272..0.0.71 /32.37..1.
23	Aralık	II.Abdülhamit'in zevceleri Sazkar, Peyveste ve Fatma hanımlara maaş bağlanamayacağı bildirildi.		BCA: 30..10.0.0/ 202.381.. 10.
23	Aralık	Ankara mıntıkası Nafıa Müfettişliği'ne atama yapıldı.	Müfettişliğe Sivas Vilayeti Sermühendisi İsmail Avni Bey tayin edildi.	H.M., s.3
24	Aralık	Midilli sularında kaybolan Seza-yı Nur vapurunun akibeti hakkında Karesi mebusu Ahmet Süreyya ve arkadaşları temenni takriri verdi.	Mondros Mütarekesi'nden sonra İzmir'den İstanbul'a hareket eden vapurun batması üzerine hükümet tarafından herhangi bir açıklama yapılmadığından olayda ölenlerin varislerinin mağdur olduklarını ifade eden mebuslar olayın incelenip durumun açıklanmasını talep etmektedir.	ZC, D:2, C:4, İ:73
26	Aralık	"Mübadele hakkında"	Bu tarihe kadar gelen mübadillerin sayısının 20000'e ulaştığı bildirilmektedir.	H.M., s.4
26	Aralık	Erkan, umera zabitan ve mensubini askeriyenin emirber ve seyis neferlerinin istihdamına dair teklifi kanunisinin reddine dair Müdafai Milliye Encümeni mazbatası kabul edildi.	Söz konusu teklifte asker kişilere hizmet edecek memurlar ve hizmetliler talep edilmektedir. Encümen bu talebi reddetmiştir.	ZC, D:2, C:4, İ:74
26	Aralık	Aziziye kazasının Sivas Vilayetinden alınıp Kayseri Vilayetine bağlanmasına dair takrir Başvekalet'e gönderildi.	Söz konusu takrir Kayseri mebusu Ahmet Hilmi Bey'e aittir.	ZC, D:2, C:4, İ:74
26	Aralık	Elaziz-Erzincan şosesi ile Pertek köprüsünün inşasıyla ilgili sual takririne Nafıa Vekili Muhtar Bey şifahen cevap verdi.	Sual takririnde ilgili yolun yapımıyla ilgili herhangi bir çalışma yürütülmemesinin gerekçesi sorulmaktadır. Vekilin verdiği yanıta göre mühendisler araştırma yapmaktadır. Gelecek yıldan itibaren çalışmalar hız kazanacaktır.	ZC, D:2, C:4, İ:74
26	Aralık	Muş-Hınıs, Muş- Erzurum ve Muş Diyarbekir şose yollarının durumuyla ilgili sual takririne Nafıa Vekili Muhtar Bey şifahen cevap verdi.	Muş mebuslarının ortak sual takrirlerine Vekil gelecekten yıldan itibaren çalışmaların hızlanacağı, şu an araştırmaların devam ettiği yönünde cevap vermiştir.	ZC, D:2, C:4, İ:74
26	Aralık	Derdest edilen çetelerin miktarına dair sual takririne Dahiliye Vekili Ferid Bey şifahen cevap verdi.	Söz konusu sual takriri bir taraftan da görüşülmekte olan Şekavet Kanunu ile ilgilidir. Kanun görüşmelerinde on ila on beş arasında çete var olduğu söylenmiştir. Basında ve resmi ilanlarda beş altı yüz çetenin yakalandığına dair haberler olunca bu sayılar hakkında tereddüde düşülmüştür. Vekil bu konuda çete kav-	ZC, D:2, C:4, İ:74

G.	Ay	Olay/Mevzuat	Açıklamalar	Kaynak
			ramının kafa karıştırdığını söylemiştir. Şekavet Kanunu görüşmelerinde kastedilenlerin çetelerden ziyade şakilerdir.	
26	Aralık	391 sayılı Affı Umumi Kanunu kabul edildi.	"m.1: 29 Ekim 1923 tarihine kadar ika edilmiş bulunan bilimum ceraim failleri hakkında hükmolunmuş veya olunacak cezaların nısfı af ve tenzil olmuştur."	ZC, D:2, C:4, İ:74
26	Aralık	Başkent Ankara'nın imarı	Başkent Ankara'nın modern bir şehir olması için imar planı, lağım, su,elektrik, mesken, yol, toplu taşıma, telefon ve bütçe yardımının artırılması gündeme geldi.	BCA: 30..10.0.0/ 122.866..6.
26	Aralık	Çok sayıda müdür ataması yapıldı.	Sivas Vakıflar Müdürü görevinden alınarak yerine Midhat, Trabzon Polis Müdürlüğü'ne Ragıb, Diyarbakır Polis Müdürlüğü'ne Necib, Siirt Sağlık Müdürlüğü'ne Dr. Süreyya ve Kastamonu Sağlık Müdürlüğü'ne Dr. Said, Trakya Bölgesi İmar ve İskan Müdürlüğü'ne Ali Seyfi, Mübadele, İmar ve İskan Vekaleti Özel Kalem Müdürlüğüne Mahmud Nedim Beyler tayin edildi.	BCA: 30..11.1.0/ 2.8..2.; 2.8..4.; 2.8..6.; 2.8..8.; 2.8..9.; 2.8..10.
26	Aralık	Diplomatik atamalar yapıldı.	Gümülcine Konsolosluğu'na Firuz, Burgaz Konsolosluğu'na Ahmed Muhtar, Filibe Konsolosluğu'na Sabri, Varna Konsolosluğu'na Hüseyin Sabri ve Bükreş Konsolos Vekilliğine Server Beyler tayin edildi.	BCA: 30..11.1.0/ 2.8..9.
27	Aralık	Franko-Romen Şirketi bazı hava hatları için imtiyaz talebinde bulundu.	"Franko-Romen Şirketi'nin, Ayestafanos, Ankara, Sivas, Erzurum, Bayezıt, Adana ve Mersin hava hatları için imtiyaz talebinde bulunduğu, şirket tarafından sunulan şartlar."	BCA: 230..0.0.0/ 56.1..1.
27	Aralık	Yeni şehbenderler atandı.	Sofya, Filibe, Gümülcine ve Bükreş'e yeni şehbenderler atandığı bildirilmektedir.	H.M., s.3
27	Aralık	Malulini Guzatın Terfih ve İkdarı Hakkındaki Kanunun 1. maddesi tefsir edildi. (No. 26)	Madde gazilerin tanımını yapmaktadır.	ZC, D:2, C:4, İ:75
27	Aralık	Şirketlerde Türkçe istimali hakkında teklifi kanuninin şayanı müzakere olmadığına ilişkin Nafıa Encümeni mazbatası reddedilerek ilgili layiha Dahiliye Encümenine tevdi edildi.	Söz konusu kanun layihasında şirketlere Türkçe kullanma zorunluluğu getirilmektedir. Bunun yanında 1335'te çıkan bir yasada bunun sağlandığı ifade edilmiş bu nedenle Dahiliye Encümenine sevk edilmiştir.	ZC, D:2, C:4, İ:75
27	Aralık	Kırtasiyeciliğin azaltılmasıyla ilgili kanun teklifi Başvekalete havale edildi.		ZC, D:2, C:4, İ:75
27	Aralık	Belediye Reisliği ile bazı görevlerin bir arada yapılıp yapılamayacağının tefsirine ilişkin İcra Vekilleri Heyeti Riyasetinden mevrut tezkereye cevaben düzenlenen Dahiliye Encümeni mazbatası kabul edildi.	Tefsir talebinde belediye reislerinin meclis umumi azalığı, reji memurluğu, gazete müdürü mesullüğü, dava vekaletliğinin aynı kişide toplanıp toplanmayacağı sorulmaktadır. Benzer biçimde belediye meclisi azalığı hakkında aynı sorular sorulmuştur. (İlgili Tefsir No. 27-28) Tefsire göre reji memurluğuyla veya dava vekaletliğiyle reislik birleştirilemese de belediye reislerinin gazete müdürü mesullüğü mümkündür. Belediye Meclisi azalığı ile meclisi umumi üyeliğinin birleştirilmesi konusunda, belediye reislerinin devlet	ZC, D:2, C:4, İ:75; Düstur, Tertip3 C: 5 s. 511; ZC, D:1, C:28, İ:8 (21/3/1923)

G.	Ay	Olay/Mevzuat	Açıklamalar	Kaynak
			memuru sayılmalarında şüphe olmayacağı ama idare meclislerine girmelerinin önünde de bir engel bulunmayacağı yönünde karar verilecektir. Daha önce 21/3/1923 günlü içtimada aynı olayla ilgili olarak verilen sual takririne verilen yanıtta bu kararın tersi savunulmuştu.	
27	Aralık	392 sayılı Divanı Temyizi Askeri Kanununun 36. Maddesini Muaddil Kanun kabul edildi.	İlgili madde kimi askeri mahkeme kararlarının temyiziyle ilgilidir.	Düstur, Tertip3 C: 5 s. 510
29	Aralık	Esad Paşa Divanı Harbince altı sene küreğe mahkum mülga İstanbul Polis Müdüriyeti mürettebatından Hüseyin Hüsnü Efendi hakkında İstida Encümeni mazbatası hakkında Adliye Encümeni mazbatası kabul edildi.	Söz konusu kişinin bazı Kuvayi Milliye üyelerinin firarını ve Anadolu'ya geçmelerini sağlaması nedeniyle İstanbul hükümetince mahkum edildiği ifade edilmektedir. Bu mahkumiyetin derhal kalkması gerektiğine dair encümen mazbatası kabul edildi.	ZC, D:2, C:4, İ:76
29	Aralık	Malulini Guzata Muavenet Heyetinde vuku bulan suiistimalle ilgili olarak verilen sual takririne Müdafaai Milliye Vekili Kazım Paşa şifahen cevap verdi.	Söz konusu heyetin 1335'te Dersaadet tarafından kurulduğu ama sermayesinin süistimal yüzünden heder olduğu bildirilmekte, bununla ilgili bir çalışma olup olmadığı sorulmaktadır. Vekilin verdiği cevapta bu heyetin kuruluşunda gelirinin nasıl harcanacağının kurala bağlanmadığı, İstanbul'un işgalinden sonra bunun ancak mümkün olduğu anlaşılmıştır. Konunun araştırıldığı, bir muhasebe memurunun zamanında İstanbul'a gönderildiği ifade edilmiştir. Gerekirse kimi paşaların bu hususta İstiklal Mahkemesine sevk edilebileceği belirtilmiştir.	ZC, D:2, C:4, İ:76
29	Aralık	Ağnam rüsumunun Nisan'da tahsil edilip edilmeyeceğine dair sual takririni Maliye Vekili Hasan Fehmi Bey şifahen yanıtladı.	Söz konusu vergide indirim yapıldığı verginin Nisan'da da alınacağı bildirilmiştir.	ZC, D:2, C:4, İ:76
29	Aralık	İkinci Sınıf İhtiyat Zabitanına dair kanun hakkında tefsir yapıldı.	Söz konusu tefsir bu tür zabitanın maaşları ve aldıkları kıyafet yardımlarına ilişkindir.	ZC, D:2, C:4, İ:76
29	Aralık	İstiklal mücadelesinde sakatlanan efrada dair sual takririne Müdafaai Milliye Vekili Kazım Paşa tahriren cevap verdi.	Sual takriri istiklal savaşında sakatlananıp malul duruma düşenlerle ilgili herhangi bir çalışma olup olmadığına dairdir. Verilen yazılı cevapta tespit edilenlerin listesi verilmiştir.	ZC, D:2, C:4, İ:76
29	Aralık	393 sayılı Muzır Hayvanların İtlafı hakkında Kanun	Kanunla muzır hayvanlardan zarar gören yörelerde ilan edilecek hayvanlar için itlaf yetkisi verilmektedir.	Düstur, Tertip:3 C: 5 s. 512
29	Aralık	Yabancı şirketlerden 1924 tarihinden itibaren kabotaj hakkının kaldırılacağından ne gibi tedbirler alındığına dair Gümüşhane Mebusu Zeki tarafından önerge verildi.		BCA: 30..10.0.0/ 6.34..27.

G.	Ay	Olay/Mevzuat	Açıklamalar	Kaynak
29	Aralık	Bütçe düzenlemeleri yapılacağından boş bulunan kadrolara tayin yapılmaması hakkında tamim yayımlandı.		BCA: 30..10.0.0/ 15.86..16.
29	Aralık	Bütün gazetelerin Matbuat ve İstihbarat Genel Müdürlüğü'nce incelendiği ve Matbuat Kanunu'na aykırı görülenlerin Başbakanlık ve Dahiliye Vekaleti'ne bildirilmesi kararlaştırıldı.		BCA: 30..10.0.0/ 83.545..20.
29	Aralık	Diplomatlar hakkında karar.	Macaristan Ortaelçisi olarak Türkiye'ye tayin olan Kadislos Tahi'nin, Cumhurbaşkanı tarafından uygun görüldüğü.	BCA: 30..10.0.0/ 131.936..13.
30	Aralık	1924 yılına ait genel bütçenin kısa zamanda Meclis'e takdim edilmesi için bakanlıkların genel masraf bütçelerini en kısa zamanda Maliye Bakanlığı'na göndermeleri.	Bütçe düzenlenmesi konusunda sıkıntılar olduğu meclis görüşmelerinde de dikkat çekmektedir.	BCA: 30..10.0.0/ 131.943.. 12.
30	Aralık	Mülki amirler hakkında karar.	Samsun ve Bolu valiliklerine, Fahri, Ali Rıza ve Halit beylerin tayini.	BCA: 30..18.1.1/ 8.43..15.
31	Aralık	Şirketlerde Türkçe konuşulmasına ilişkin teklifi kanuninin reddine ilişkin Nafıa ve Dahiliye Encümenleri mazbataları okundu.	27.12.1923 günkü içtimada görüşülen kanun teklifi Dahiliye Vekaleti tarafından da şayanı müzakere görülmemiştir.	ZC, D:2, C:4, İ:77
31	Aralık	Denizli vilayetinde bir darülhilafe medresesi kurulmasına dair temenni takriri Başvekalete havale edildi.		ZC, D:2, C:4, İ:77
31	Aralık	Muhtaç zürraya tohumluk, çift hayvanı ve tarım aletleri yardımı yapılması için verilen tahsisat hakkında soru önergesine İktisat Vekili Hasan Bey şifahen cevap verdi.	Vekil söz konusu tahsisatın ne miktarda nerelere harcandığının bir özetini sunmuştur. Mebusların cevaptan tatmin olmadıkları görülmektedir. Gelen öneriler arasında "Türkiye Halk Cumhuriyetinin memaliki başlıbaşına zürra' ve çiftçi memalikidir. Ayrıca Ziraat Vekaleti olmalıdır" önerisi dikkat çekmektedir. Cevabın kafi gelmemesi nedeniyle verilen takrir gereği bir sonraki celsede tekrar istizah yapılacağı karara bağlanmıştır.	ZC, D:2, C:4, İ:77
31	Aralık	Cuma günlerinin tatil ilan edilmesine dair kanun görüşülmeye başlandı.		ZC, D:2, C:4, İ:77
31	Aralık	Umur-ı Şer'iyye Vekaleti'nin beyannamesi yayımlandı.	Beyanname, Rusya'da Volga ve İdil havzalarında açlıkla karşı karşıya bulunan on iki milyon Müslüman için yardım toplanması hakkındadır.	BCA: 51..0.0.0/ 8.65..47.

KAYNAKÇA

AKGÜNDÜZ, Ahmed, *Arşiv Belgeleri Işığında Sayıştay Tarihi*, Sayıştay Yayın İşleri Müdürlüğü, Ankara, 1997.

AKIN, Rıdvan, *TBMM Devleti: Birinci Meclis Döneminde Devlet Erkleri ve İdare*, İletişim Yayınları, İstanbul, 2001.

ALTUN, Muhsin, *Osmanlı Tütün Tekeli: Memalik-i Osmaniye Duhanları Müşterek'ülmenfaa Reji İdaresi*, Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Ankara, 1995.

ALTUN, Muhsin, "Osmanlı Sayıştayı'ndan Cumhuriyet Sayıştayı'na Geçiş Sürecine İlişkin Bazı Belgeler", *Sayıştay Dergisi*, 41/1, 2001, s. 1-35. http://dergi.sayistay.gov.tr/icerik/der41m1.pdf , (11.06.2011).

ALPKAYA, Faruk, *Türkiye Cumhuriyeti'nin Kuruluşu: 1923-1924*, İletişim Yayınları, İstanbul, 1998.

ATATÜRK, Mustafa Kemal, *Nutuk*, C: II, 1920-1927, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul, 1961.

AÜ SBF Yayınları, Atatürk Dönemi Ekonomi Politikası ve Türkiye'nin Ekonomik Gelişmesi, Yayın No: 513, Ankara, 1982.

AYBARS, Ergün, *İstiklal Mahkemeleri, C: I-II, 1920-1927*, Dokuz Eylül Üniversitesi Yayınları, Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü Yayınları No: 1, İzmir, 1988.

CAN, Bilmez Bülent, *Demiryollarından Petrole Chester Projesi:1908-1923*, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul, Mayıs 2000.

DEMİREL, Ahmet, *Birinci Mecliste Muhalefet: İkinci Grup*, İletişim Yayınları, İstanbul, Nisan 1995.

GOLOĞLU, Mahmut, *Türkiye Cumhuriyeti: 1923 (Milli Mücadele Tarihi, 5. Kitap)*, Başnur Matbaası, Ankara, 1971.

GÜLER, Birgül Ayman, *Türkiye'nin Yönetimi: Yapı*, İmge, Ankara, 2010.

GÜNEŞ, İhsan, *Birinci TBMM'nin Düşünce Yapısı: 1920-1923*, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, Yayın No: 360, Temmuz 1997.

İLKİN, Selim, "1922-1923 Yıllarında Bir Yabancı Sermaye Girişimi: Chester Demiryolu Projesi", *Uluslararası Atatürk Sempozyumu: Bildiriler ve Tartışmalar(17-22 Mayıs 1981)*, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, Yayın No: 254, Ankara, 1983, s. 739-781.

JAESCHKE, Gotthard, *Türk Kurtuluş Savaşı Kronolojisi II: Mudanya Mütarekesinden 1923 Sonuna Kadar*, TTK Basımevi, Ankara, 1973.

KAYNAK YAYINLARI*, Atatürk'ün Bütün Eserleri*, C: 14-15 (1922-1923; 1923-1924), Kaynak Yayınları, 2004

KESKİN, Nuray Ertürk, *Türkiye'de Devletin Toprak Üzerinde Örgütlenmesi*, Tan, Ankara, Eylül 2009.

KOCATÜRK, Utkan, *Atatürk ve Türkiye Cumhuriyeti Tarihi Kronolojisi: 1918-1938*, 2. Baskı, TTK Basımevi, Ankara, 1988.

KOÇAK, Cemil, *Umûmî Müfettişlikler (1927-1952)*, İletişim, İstanbul, 2003.

ORAN, Baskın ve diğerleri, *Türk Dış Politikası: Kurtuluş Savaşından Bugüne Olgular, Belgeler, Yorumlar,* C: 1 (1919-1980), İletişim, İstanbul, 2002.

ÖKÇÜN, A. Gündüz, *Türkiye İktisat Kongresi 1923- İzmir: Haberler-Belgeler-Yorumlar*, 4. Baskı, SPK, Yayın No: 59, Ankara, 1997.

TEZEL, Yahya Sezai, "Birinci Büyük Millet Meclisi Anti-Emperyalist Miydi: Chester Ayrıcalığı", *SBF Dergisi*, C:24, S: 5, 1970, s. 287-318.

----------, *Cumhuriyet Döneminin İktisadi Tarihi:1923-1950*, 3. Baskı, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul, Kasım 1994.

TUNÇAY, Mete, *1923 Amele Birliği*, Özal Matbaası, İstanbul, Ekim 1989.

----------, *Türkiye Cumhuriyeti'nde Tek-Parti Yönetimi'nin Kurulması: 1923-1931*, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, 1999.

YAVUZ, Bige Sükan, "Fransız Arşiv Belgeleri Işığında Chester Demiryolu Projesi", *Ankara Üniversitesi Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi*, S: 24, Kasım 1999-2003, s. 528-554.

Hakimiyeti Milliye (No: 701-1007)

www.devletarsivleri.gov.tr

www.tbmm.gov.tr

http://www.atam.gov.tr

Başbakanlık Cumhuriyet Arşivleri (BCA)

T.C. Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü Cumhuriyet Arşivi Daire Başkanlığı, *Bakanlar Kurulu Kararları Kataloğu.*

T.C. Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü Cumhuriyet Arşivi Daire Başkanlığı, *Başbakanlık Muamelat Genel Müdürlüğü Kataloğu.*

T.C. Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü Cumhuriyet Arşivi Daire Başkanlığı, *Başbakanlık Özel Kalem Müdürlüğü Kataloğu (1924-1949),* Ankara 1999.

T.C. Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü Cumhuriyet Arşivi Daire Başkanlığı, *Bayındırlık Bakanlığı Kataloğu.*

T.C. Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü Cumhuriyet Arşivi Dairesi Başkanlığı, *Cumhuriyet Halk Partisi Kataloğu.*

T.C. Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü Cumhuriyet Arşivi Daire Başkanlığı, *Diyanet İşleri Başkanlığı Kataloğu.*

T.C. Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü Cumhuriyet Arşivi Daire Başkanlığı, *Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı Maden Dairesi Başkanlığı Kataloğu 1870-1951,* Ankara 2001.

T.C. Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü Cumhuriyet Arşivi Daire Başkanlığı, *Müşterek Kararnameler Kataloğu.*

T.C. Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü Cumhuriyet Arşivi Daire Başkanlığı, *Toprak İskan Müdürlüğü Kataloğu.*

Tutanak Dergileri

TBMM Zabıt Ceridesi, I. Dönem, XXVI. Cilt (23 Aralık 1922-25 Ocak 1923)

TBMM Zabıt Ceridesi, I. Dönem, XXVII. Cilt (27 Ocak 1923-28 Şubat 1923)

TBMM Zabıt Ceridesi, I. Dönem, XXVIII. Cilt (01 Mart 1923-08 Nisan 1923)

TBMM Zabıt Ceridesi, I. Dönem, XXIX. Cilt (09 Nisan 1923-16 Nisan 1923)

TBMM Zabıt Ceridesi, II. Dönem, I. Cilt (11 Ağustos 1923-08 Eylül 1923)

TBMM Zabıt Ceridesi, II. Dönem, II. Cilt (09 Eylül 1923-21 Ekim 1923)

TBMM Zabıt Ceridesi, II. Dönem, III. Cilt (24 Ekim 1923- 01 Aralık 1923)

TBMM Zabıt Ceridesi, II. Dönem, IV. Cilt (03 Aralık 1923-07 Ocak 1924)

TBMM Gizli Celse Zabıtları, (Dönem: I), III. Cilt (06 Mart 1922-27 Şubat 1923)

TBMM Gizli Celse Zabıtları, (Dönem: I-II), IV. Cilt (02 Mart 1923-28 Mart 1927)

1924: REJİMİN GÜVENCE ALTINA ALINMASI ve ANAYASAL KURULUŞ

M. Burcu BAYRAK*

1924 ilk bakışta kuruluş yılı gibi gözükse de rejimin güvence altına alınması çabaları ile geçen bir yıl olmuştur. 1 Kasım 1922'de saltanatın kaldırılması ile rejimin değişeceği yönünde verilen sinyaller, 29 Ekim 1923'te Cumhuriyet'in ilanı ile kesinleşmiştir. Cumhuriyet'in 1923'ün son aylarında ilan edilmesi, rejimin 1924'e ayakları yere basmayan bir şekilde başlamasına neden olmuştur.

Rejimin güvence altına alınması için yapılan en önemli girişim 1924 Teşkilatı Esasiye Kanunu'nun kabul edilmesidir. Anayasal güvence sağlanmadan önce kaldırılan Halifelik, Osmanlı Devleti'nden tamamen kopuşun müjdecisi; Köy Kanunu'nun kabulü ise yeni devletin toprak üzerinde örgütlenmesinin sağlandığının habercisi olmuştur. Teşkilatı Esasiye'nin kabulünden hemen sonra Devlet, rejime karşı olan ve zararı dokunabileceklerin sınır dışı edilmesiyle ilgili 150'likler Meselesi'ni çözerek iç güvenliği sağlamaya çalışmış; rejimi dış güçlere karşı korumak için de Musul Sorunu'nu çözmeye uğraşmıştır. 1924'te rejimi içten tehdit eden bir diğer gelişme de Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası'nın kurulması olmuştur. Mustafa Kemal Paşa'ya muhalif olanlar tarafından kurulan Fırka, Cumhuriyet'in getirdiği ilke ve inkılâplar karşısında bir tehdit olarak görülmüştür.

Tüm bu sorunlarla uğraşılırken, Cumhuriyetin sağlamlaştırılması ve içselleştirilmesi için sadece Meclis çalışmalarının yeterli olmadığını düşünen Mustafa Kemal Paşa, 1924'ün yaz ve sonbahar aylarında yurt gezisine çıkmıştır. Kurtuluş Savaşı'nı halkın desteğiyle kazandıklarına inanan Mustafa Kemal Paşa, rejimin sürekliliğinin de yine halkın desteğiyle sağlanacağına inanmıştır.

Rejimin kuvvetlenmesini sağlayacak bir diğer adım da yıl boyunca çıkarılan kanunlardır. Yukarıda bahsedilen kanunların yanı sıra çıkarılan tüm kanunlar bu tabloyu destekler niteliktedir. Bir alanda çıkarılan kanun diğer bir ya da birden çok alandaki gelişmelere kaynaklık etmekte ve kuruluşu bir bütün olarak görebilmeyi kolaylaştırmaktadır. Kanunların birçoğu önce Halk Fırkası Grup Toplantıları'nda tartışılmış, Meclis görüşmeleri sırasında adeta sağlamaları yapılmıştır. Böylece kanunlar Meclis'ten görece hızlı bir şekilde çıkarılabilmiştir.

Bütünün görülebilmesi açısından çalışmada; basitçe bir sınıflandırma yardımıyla önce kanunlara bakılmış, ardından bu kanunların tartışıldığı ilk yer olan Halk Fırkası Grup Toplantıları'na değinilmiştir. Yılın olayları, yer yer tarih sırası gözetilmeksizin, rejimin güvence altına alınmasının adımları olan Hilafetin Kaldırılması, Teşkilat-ı Esasiye Kanunu, 150'likler Meselesi, Köy Kanunu, Te-

* Arş. Gör., Ankara Üniversitesi Yönetim Bilimleri Anabilim Dalı.

rakkiperver Cumhuriyet Fırkası ve Musul Sorunu başlıkları altında ele alınmıştır.

1924 yılını analitik bir düzlem olarak düşünürsek; Teşkilat-ı Esasiye Kanunu orijindir. Yatay olan x ekseni rejimin sağlamlaştırılması için atılan adımları; x eksenini dikey bir biçimde kesen y ekseni ise rejim karşıtı hareketleri temsil eder. Analitik düzlemin üzerine çizildiği zemin ise çalışmanın ana malzemesini oluşturan TBMM Zabıt Cerideleri'dir. Bu zemini sağlamlaştırmak için Hakimiyet-i Milliye gazetesinden destek sağlanmıştır.[1]

GENEL BAKIŞ: KANUNLAŞMA

Cumhuriyet'in ilanıyla birlikte devletin yönetim şekli belirlenmiş, sıra yeni devlet düzeninin kurulmasına gelmişti. Bunun için atılan ilk adım da Teşkilat-ı Esasiye Kanunu, yani Anayasa'nın yapılmasıydı. Vakit kaybetmeden kurulan Kanuni Esasi Encümeni çalışmalarını sürdürürken, Meclis de boş durmamış yeni düzeni oluşturacak kanunları çıkarmaya başlamıştı. Teşkilat-ı Esasiye Kanunu'nun kabulüne, yani 20 Nisan 1924'e kadar, Meclis'te 97 adet kanun kabul edildi. Yıl boyunca ise toplam 146 adet kanun kabul edilmiştir. Bunlardan 33 tanesi bütçeye, maaşlara ve yapılan zamlara ait kanunlardır. Geriye kalan 113 kanun ise devletin örgütlenmesine yönelik kanunlardır.

Ek-1'deki tabloda bu 113 kanun alanlarına göre sınıflandırılmaya çalışılmıştır. Sadece bu tabloya ve kanunlara bakarak 1924 hakkında bazı tespitlerde bulunmak mümkündür. Kanunlar; ticaret, ziraat, vergi, ulaşım-iletişim, eğitim, yerel yönetimler, bakanlıklar, askeri- adli-genel idare, anlaşmalar ve vatana hizmet başlıkları altında toplanmıştır. Bunların hepsi birbirleriyle bağlantılı kanunlardır. Hilafetin kaldırılması beraberinde eğitim ve adli alanlarda düzenlemeleri getirmiştir. Bu, eğitimin birleştirilmesi olan Tevhid-i Tedrisat Kanunu ile yargı birliğini sağlayacak olan şer-i mahkemelerin kaldırılması demektir.

Ziraat alanında kabul edilen kanunlar ve özellikle Aşar'ın kaldırılmasına yönelik kanunlar vergi alanındaki gelişmeleri tetiklemiştir. Devlet varlığını sürdürebilmek için gelir elde etmek zorunda, bunu da artık topraktan sağlayamadığı için kendine yeni vergi alanları yaratmak durumundadır. Tabloya bakıldığında en çok vergi konusunda kanunlaşmaya gidildiği görülmektedir. Bu durum, 1924 yılında çok önemli bir yer tutan Köy Kanunu'nun da çıkmasında etkili olmuştur. Ticarette, ziraat alanı kadar çok düzenleme yoktur. Ziraatın daha baskın olması İktisat Vekaleti'nin, Ziraat ve Ticaret olarak ayrılmasını beraberinde getirmiş, bu iki alan ayrı Vekaletler şeklinde örgütlenmiştir. Demiryollarının inşasını dahi vergi gelirleriyle karşılamaya çalışan yeni devlet, ne sanayiye ne de ticarete yatırım yapabilmiştir.

Askeri alanda pek çok düzenleme yapılması ise henüz tam anlamıyla sivil bir idarenin kurulamamış olmasına işaret etmektedir. Çıkan kanunların çoğu savaştan çıkmış bir ordunun yeniden tesisi ve gazilerin durumlarına yöneliktir.

---

[1] 1924 yılına ait Hakimiyet-i Milliye Gazetesi, Gazi Üniversitesi Tarih Bölümü öğretim üyesi Doç. Dr. Cenk Reyhan tarafından Türkçeye çevrilmiştir. Kendisine teşekkürlerimi sunuyorum.

Bununla bağlantılı olarak vatana hizmet başlığı altında çok sayıda kanun çıktığı görülmektedir. Pek çok kişiye hidematı vataniye tertibinden maaş bağlanmış ve devlet Milli Mücadele'de yararları görülen kişilere minnetini göstermek için hem askeri hem de vatana hizmet başlıkları altında kanunlar çıkarmıştır.

1924'ün başlıca konularından biri de mübadele işleridir. Genel idare başlığı altında yer alan konu, yıl boyunca sorun teşkil etmiş, hem Türkiye'ye gelenlerin hem de Türkiye'den gidenlerin yerleşmeleri ve geride kalan malları için tatmin edici çözümler bulunamamıştır. Bu durum Mübadele, İmar ve İskan Vekaleti'nin ilk önce Dahiliye Vekaleti'ne devredilmesiyle sonra da tamamen kaldırılmasıyla sonuçlanmıştır.

Anlaşmalar ise artık barış içinde yaşama isteğini göstermektedir. Yıl boyunca, Meclis görüşmelerinde barış halinin nasıl sürdürüleceği ve hangi ülkelerle ticaret yapılabileceği tartışılmış; gazetelerde de pek çok ülkeyle karşılıklı dostluk mesajlarına dair haberler çıkmıştır. Açık bir şekilde anlaşmazlık yaşanan tek ülke Musul sorunu nedeniyle İngiltere olmuştur.

KARAR YERİ: HALK FIRKASI GRUP TOPLANTILARI

Halk Fırkası Grup Toplantıları'nın 1924 tutanaklarına bakıldığında Meclis'teki pek çok konunun önceden Grup Toplantıları'nda tartışıldığı görülmektedir. Demiryollarının devletleştirilmesi, aşarın kaldırılması, bütçe konuları, hilafetin ilgası, Erkan-ı Harbiye Vekaleti ile Şer'iye ve Evkaf Vekaleti'nin kaldırılması, Teşkilat-ı Esasiye Kanunu, Hükümet'e güvenoyu verilmesi, Cumhurbaşkanı'nın fesih ve veto yetkisi, mübadele işleri, partideki muhalefet ve bu muhalefet sonrasında Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası'nı kuracak olan mebusların istifaları başlıca konuları oluşturmaktadır.[2] Tutanaklarda tartışılan ve ilk Fırka Toplantıları'nda çözümlenen önemli konulara kısaca bakmakta fayda vardır.

Cumhuriyet'in ilanından sonra İsmet Paşa tarafından kurulan ilk Hükümet, Hilafetin ilgası, Tevhidi Tedrisat Kanunu'nun kabulü, Erkan-ı Harbiye Vekaleti ile Şer'iye ve Evkaf Vekaleti'nin 3 Mart 1924'te kaldırılmasının ardından, 6 Mart 1924'te yine İsmet Paşa tarafından yenilenmiştir. Yalnızca Adliye ve Maarif Vekilleri'nin değiştiği yeni Hükümet'in kurulmasının ardından Fırka seçimleri de yenilenmiştir. İsmet Paşa Reisliğe devam ederken, Birinci Reis Vekili Fevzi Bey, İkinci Reis Vekili Safa Bey olmuş; bunlara ek olarak dokuz da üye seçilmiştir.

Henüz 6 Mart'ta kurulmuş olan Hükümet, İsmet Paşa'nın kendisini ve Hükümeti düşürmeye yönelik bir tertip olduğunu iddia etmesiyle tekrar güvenoyu talep etmiştir. 27 Mart 1924'te yapılan Grup Toplantısı'nda İsmet Paşa bu düşüncesinin nedenlerini uzun uzun anlatmış ve şahsa değil Hükümet'e itimat istediğini belirtmiştir. Ertesi gün yine toplanan Grup'ta, uzun tartışma ve İsmet Paşa'ya cevaplardan sonra oylama yapılmış; oylamaya katılan 159 üyenin

---

2 *CHP Grup Toplantısı Tutanakları 1923-1924*, yay. haz. Yücel Demirel ve Osman Zeki Konur, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul, 2002, s. 113-612.

154'ünün kabul, dördünün çekimser ve birinin red oyu vermesiyle Hükümet güvenoyu almıştır.[3]

Fırka Toplantıları'nda bundan sonraki tartışmaya Yunus Nadi Bey'in yazdığı bir makale neden olmuştur. Anadolu'da Yenigün adlı gazetede 24 Mart 1924'te yayımlanan 'Hakimiyet-i Milliye'ye İlk Darbe' adını taşıyan makale, Anayasa tartışmaları sırasında Meclis tarafından Cumhurbaşkanı'na fesih ve veto hakkının tanınmamasını eleştirmektedir. Konu 27 Mart günü Grup Toplantısı'nda gündeme gelmiş; ama bir sonraki toplantıda ele alınmasına karar verilmiştir. 29 Mart'taki toplantıda uzun süren tartışmalar sırasında Yunus Nadi Bey makaleyi hangi duygu ve düşüncelerle yazdığını açıklamış, Fırka da kendisini samimi bulmuş ve müzakereyi kafi görmüştür.

25 Ekim 1924'e kadar önemli bir Grup Toplantısı yapılmamıştır. Bu Toplantı'da Başbakan İsmet Paşa memleketin durumu hakkında izahat vermiş, Meclis tatildeyken olanları anlatmıştır. Çok fazla tartışma olmamasına rağmen parti içi muhalefetin gözlemlenebildiği bu toplantıdan sonra mübadele işleri ile ilgili sorulan bir soru,[4] gensoruya dönüşmüştür.[5] 8 Kasım 1924'te İsmet Paşa Hükümeti 148 kabul, 19 red ile güvenoyu almıştır. Red oyu kullanan 19 kişiden çoğu 9 Kasım günü Fırka'dan istifa etmiş, 10 Kasım'daki Grup Toplantısı'nda bu isimler okunmuş ve ana konuyu bu istifalar oluşturmuştur. İstifa eden 11 isim şunlardır: Refet Paşa (İstanbul), Canbolat Bey (İstanbul), Sabit Bey (Erzincan), Halet Bey (Erzurum), Ziyaeddin Efendi (Erzurum), Rüştü Paşa (Erzurum), Halis Turgut Bey (Sivas), Feridun Fikri Bey (Dersim), Faik Bey (Ordu).[6]

10 Kasım 1924 tarihli Grup Toplantısı aynı zamanda 'Halk Fırkası'nın adının 'Cumhuriyet Halk Fırkası' olarak değiştirildiği toplantıdır. Recep Bey'in (Kütahya) teklifi üzerine oylanan ad değişikliği hemen kabul edilmiştir. Halk Fırkası'nın başına Cumhuriyet eklenmesinin nedeni olarak, istifa eden mebusların yeni bir fırka kuracakları ve fırka adının içinde Cumhuriyet olacağına dair söylentiler olduğu gösterilmektedir.[7] Bu değişiklik rejimin güvence altına alınması adına 1924'te atılan son adımlardan biridir, ilk adım ise hilafetin kaldırılması ve kaldırıldığı gün yaşanan diğer gelişmelerdir.

SACAYAĞI: HİLAFETİN KALDIRILMASI

Cumhuriyetin ilanından sonra halifeliğin kaldırılacağı yönünde haberler çıkmaya başlamıştı. Tanin Gazetesi'nde 15 Kasım 1923 tarihinde Halife Abdülmecid lehinde 'Huzur-u Hazreti Hilafetpenahi'ye Açık Ariza' adlı bir makale kaleme alan İstanbul Baro Başkanı Lütfü Fikri Bey, yine halifelik yandaşı yayın yaptıkları gerekçesiyle Tanin Gazetesi sahibi Hüseyin Cahit, İkdam Gaze-

---

3 *A.k.*, s. 489-530.

4 Esat Efendi'nin (Menteşe), ne kadar muhacir geldiğinin ve ne kadarının iskan edildiğinin ve nerelerde imaratta bulunulduğunun bildirilmesine dair sual takriri ve Mübadele, İmar ve İskan Vekili Refet Bey'in cevabı. TBMM ZC, C.9 D.2 İ.48, s. 57.

5 TBMM ZC, C.9 D.2 İ.48, s.61.

6 *CHP Grup Toplantısı Tutanakları*, s. 595.

7 Falih Rıfkı Atay, *Çankaya*, Bateş Yayınları, İstanbul, 1984, s. 395.

tesi sahibi Ahmet Cevdet, Tevhidiefkar Gazetesi sahibi Velit Bey ve gazete müdürü Muhiddin Bey 8 Aralık 1923'te kurulan İstanbul İstiklal Mahkemesince[8] gözaltına alınmıştır. İstiklal Mahkemesi 1923'ün son günlerinde mahkum olan gazetecileri, 2 Ocak 1924'te beraat ettirmiştir.

Halifeliğin kaldırılmasına içeriden olduğu kadar dışarıdan da tepkiler gelmiş, hatta Hindistan'daki etkin isimlerden olan Ağa Han ve Emir Ali adlı kişiler Başvekil İsmet Paşa'ya konunun tüm İslam alemini ilgilendirdiğine dair bir mektup yollamışlardır. Gazetelerde de yayımlanan bu mektup,[9] hilafet yanlılarından büyük destek görmüştür. Daha sonraları bu iki ismin İngiliz Hükümeti adına çalıştıkları ve asıl dertlerinin hilafetin kaldırılıp kaldırılmaması olmadığı, Hindistan'daki ulusçuluk akımlarıyla ilgili olduğu ortaya çıkmıştır. Nitekim ne Ağa Han ne de Emir Ali Sünni Müslümandırlar, Halife ise Sünnilerin Halifesi'dir.[10]

Konuyla ilgili yaşanan bu sıcak gelişmelerin ardından, Mustafa Kemal Paşa 1 Mart 1924'te Meclis'in yeni başlangıç yılında yaptığı konuşmada, halifeliğin kaldırılmasının ve yeni Anayasa'nın yapılmasının zorunluluğunun yanı sıra, askerlerin de politikadan kopması gerektiğine vurgu yapmıştır. Kendi sözleriyle konuşmasını şöyle özetlemiştir:[11]

> "1 Mart günü, Büyük Millet Meclisi'nin beşinci çalışma yılı dolayısıyla yaptığım konuşmada özellikle şu üç noktaya değindim:
>
> 1. Ulus, Cumhuriyet'in bugün ve gelecekte bütün saldırılardan kesin olarak ve sonsuzluğa kadar korunmasını istemektedir. Ulusun isteği, 'Cumhuriyet'in, hiç zaman geçirilmeden, denenmiş ve kanıtlanmış bütün ilkelere tümüyle dayandırılmasının sağlanması' diye belirtilebilir.
> 2. Kamuoyunun eğitim ve öğretimin birleştirilmesinden yana olduğu saptanmış bulunduğundan, bunun hiç zaman geçirilmeden uygulanmasını gerekli görüyoruz.
> 3. Müslümanlığı, yüzyıllardan beri, yapılageldiği üzere, bir siyaset aracı olarak kullanılmaktan kurtarmanın ve yüceltmenin çok gerekli olduğu gerçeğini de görüyoruz."

Mustafa Kemal Paşa, dinin devlet işlerinden ayrılması gerektiği gibi askerlerin de siyasetten kopmaları gerektiğine inanıyordu. Bu vurgu, Hükümette yer alan Erkan-ı Harbiye Vekaleti'nin (Genelkurmay Bakanlığı) kaldırılacağına işaret etmekteydi. Nitekim üzerinden çok geçmeden Erkan-ı Harbiye Vekaleti 3 Mart 1924 tarihinde kaldırıldı ve aynı tarihte Genelkurmay Başkanlığı oluşturuldu. Türkiye Cumhuriyeti'nin ilk Genelkurmay Başkanı da Fevzi Paşa oldu.[12] Erkan-ı Harbiye Vekaleti, Şer'iye ve Evkaf Vekaleti'ni de kaldıran 429 sayılı

---

8 İstanbul İstiklal Mahkemesi, 50 sayılı Heyeti Umumiye kararı ile kurulmuştur. Düstur, Tertip 3, Cilt 5, s. 463.

9 Mektup, 5 Aralık 1923'te Tanin ve İkdam Gazeteleri'nde; 6 Aralık 1923'te de Tevhidiefkar Gazetesi'nde yayımlanmıştır. Mahmut Gologlu, *Devrimler ve Tepkileri (1924-1930)*, Gologlu Yayınları, Ankara, 1972, s.4.

10 Niyazi Berkes, *Türkiye'de Çağdaşlaşma*, YKY Yayınları, İstanbul, 2002, s. 512-513.

11 Mustafa Kemal Atatürk, *Nutuk*, İnkılap Kitabevi, İstanbul, 2009, s. 666.

12 BCA FK: 30..11.1.0 YN: 3.6..19.

kanun ile kaldırılmıştır. Şeriye ve Evkaf Vekaleti'nin yerine de Diyanet İşleri Başkanlığı oluşturulmuş, ilk Diyanet İşleri Başkanı Rıfat Börekçi olmuştur.[13]

Bu sürecin bir sonucu olarak Tevhidi Tedrisat Kanununu (eğitimin birleştirilmesi) çıkarmak kaçınılmaz olmuştu. Kaldırılan Şer'iye ve Evkaf Vekaleti'ne bağlı dini okullar ve Erkan-ı Harbiye Vekaleti'ne bağlı askeri okulların yanı sıra, özel eğitim yapan vakıf okulları da bulunmaktaydı. Şeriye ve Evkaf Vekaleti ile Erkan-ı Harbiye Vekaleti'nin kaldırıldığı aynı gün, 430 sayılı Tevhidi Tedrisat Kanunu da kabul edilerek, eğitimde de birlik ve beraberlik amacını gerçekleştirmek için ilk adım atılmıştır. Bütün okullar Maarif Vekaleti'ne bağlanmış ve eğitim birleştirilmiştir.

Bu kanunlardan sonra yine 3 Mart 1924 tarihinde kabul edilen bir diğer kanun; saltanatın kaldırılması ve Cumhuriyetin ilanından sonra sac ayağının tamamlayıcısı olan '431 sayılı Hilafetin İlgasına Hanedanı Osmaninin Türkiye Cumhuriyeti Memaliki Haricine Çıkarılmasına Dair Kanun' idi. Şer'iye ve Evkaf Vekaleti ile Erkan-ı Harbiye Vekaleti'nin kaldırılarak, din ve askerlik işlerinin siyaset dışı bırakılmasının ardından, Tevhidi Tedrisat Kanunu ile de eğitim farklılığı ortadan kalkmış, Türkiye'nin "dahili ve harici siyasetinde iki başlı olmaktan kurtulamaması"[14] gerekçesiyle de halifeliği kaldırmak için harekete geçilmiştir.

Meclis görüşmeleri sırasında halifeliğin kaldırılmasına karşı çıkan tek Mebus Zeki Bey (Gümüşhane) olmuştur. Zeki Bey Halk Fırkası dışından Meclis'e girmiş birkaç kişiden biridir. Diğer bağımsız Mebuslar daha sonra Halk Fırkası'na katılmış; ama Zeki Bey bağımsız olarak kalmayı tercih etmiştir. Meclis Başkanı Fethi Bey, halifelik tartışmaları sırasında da sık sık sözü kesilen Zeki Bey'e, tek Fırka dışı Mebus olması nedeniyle, saygı gösterilmesi gerektiğini vurgulamıştır.[15]

Halifeliğin kaldırılması gerekliliğine yönelik konuşmaların ardından Adliye Vekili Seyit Bey (İzmir), etkili ve İlahiyat Fakültesi'nde öğretim üyesi olmasından dolayı bilimsel dayanakları olan uzun bir konuşma yaptı. Kuran-ı Kerim'den ve Hadislerden yaptığı alıntılarla da iddialarını sağlamlaştıran Seyit Bey'in konuşması[16] Meclis'te büyük bir takdir topladı. Bu konuşmadan sonra söz alan olmadı ve halifeliğin kaldırılmasını sağlayan birinci madde kabul edildi.

Kanun'un bundan sonraki maddeleri, tek bir konu hakkında çıkan anlaşmazlık dışında, tartışmasız kabul edildi. Bu konu Osmanlı soyundan olan kadınların da yurt dışına çıkarılıp çıkarılmayacakları idi. Muhtar Bey (Trabzon) kadınlardan bir zarar gelmeyeceğine dair olan inancı doğrultusunda, yurt dışında düşebilecekleri kötü durumlara işaret ederek "erkekleri memleket haricine çıkaralım, lakin kadınlara dokunmayalım"[17] dedi. Kadınların yurttan çıkarılmaması-

---

13 BCA FK: 30..11.1.0 YN: 4.10..7.
14 TBMM ZC, C.7 D.2 İ.2, s. 27.
15 *A.k.*, s. 33.
16 *A.k.*, s. 40-61.
17 *A.k.*, s. 67.

na yönelik bir takrir verildi, oylandı; ama kabul edilmedi. Bundan sonraki maddeler üzerinde nerdeyse tartışma dahi olmadı ve kanun oylanarak 431 sayılı Hilafetin İlgasına Hanedanı Osmaninin Türkiye Cumhuriyeti Memaliki Haricine Çıkarılmasına Dair Kanun kabul edildi.

Hükümette Değişiklik

Halifeliğin kaldırıldığı aynı gün, 3 Mart 1924'te, Şer'iye ve Evkaf Vekaleti ile Erkan-ı Harbiye Vekaleti kaldırılmış; 5 Mart 1924'te de İktisat Vekaleti kaldırılarak Ticaret Vekaleti ve Ziraat Vekaleti olarak iki yeni Vekalet'in oluşmasını sağlayan 432 sayılı Ticaret ve Ziraat Vekaletleri Teşkili Hakkında Kanun kabul edilmişti.[18] Ertesi gün ise yeni bir Hükümet kurma imkanı yaratmak maksadıyla Başvekil İsmet Paşa'nın istifa ettiğine ve yeni Hükümeti kurma görevinin yine kendisine verildiğine dair tezkere Meclis'e geldi. Aynı gün içinde İsmet Paşa yeni Hükümet'i açıkladı, Cumhurbaşkanınca kabul edildiğine dair Cumhuriyet Riyaseti'nden gelen tezkere sonucunda oylanan yeni Hükümet, Meclis'te bulunan 145 Mebus tarafından oybirliği ile kabul edildi.[19] Buna göre 6 Mart 1924'te kurulan yeni Hükümet şu isimlerden oluşmaktaydı:

Başvekil	İsmet Paşa (Malatya)
Hariciye Vekili	İsmet Paşa (Malatya)
Müdafaai Milliye Vekili	Kazım Paşa (Karesi)
Dahiliye Vekili	Ahmed Ferid Bey (Kütahya)
Maliye Vekili	Mustafa Abdülhalik Bey (Kangırı)
Ticaret Vekili	Hasan Bey (Trabzon)
Ziraat Vekili	Zekai Bey (Aydın
Adliye Vekili	Necati Bey (İzmir)
Sıhhiye ve Muaveneti İçtimaiye Vekili	Dr. Refik Bey (İstanbul)
Maarif Vekili	Vasıf Bey (Saruhan)
Nafıa Vekili	Süleyman Sırrı Bey (İstanbul)
Mübadele İmar ve İskan Vekili	Mahmud Celal Bey (İzmir)

Yeni Hükümette artık Şer'iye ve Evkaf Vekaleti ile Erkanı Harbiye Vekaleti yoktu. İktisat Vekaleti de ikiye ayrılarak Ticaret ve Ziraat Vekaletleri olarak yer almıştı. İsim olarak da iki değişiklik vardır; Adliye Vekili Seyit Bey ile Maarif Vekili İsmail Safa Bey Hükümet dışında kalmışlardır. Hilafet kaldırıldıktan ve yeni Hükümet kurulduktan sonra, Teşkilat-ı Esasiye Kanunu'nun görüşülmesine ve rejimin Anayasal olarak güvence altına alınmasına engel teşkil edecek hiçbir sebep kalmamıştır.

[18] TBMM ZC, C.7 D.2 İ.4, s. 128.
[19] TBMM ZC, C.7 D.2 İ.5, s. 148.

ANAYASAL GÜVENCE: 1924 TEŞKİLAT-I ESASİYE KANUNU

1924 Anayasası ile ilgili Meclis Tutanakları okunduğu zaman, göze çarpan ilk nokta Meclis'e konuyla ilgili bir kanun teklifi gelmemesidir.[20] Bu durum yeni bir Anayasa hazırlama gerekliliğinin, 29 Ekim 1923'te Cumhuriyet'in ilanından sonra doğal olarak görüldüğü şeklinde yorumlanabilir. Nitekim 1921 Anayasası'nın yürürlükte olduğu 29 Ekim 1923'te kabul edilen 'Teşkilatı Esasiye Kanunu'nun Bazı Maddelerinin Tevzian Tadiline Dair 364 sayılı Kanun' ile ilgili olarak yaptığı konuşmada Yunus Nadi Bey (Menteşe), "…İkinci Türkiye Büyük Millet Meclisi; şimdi bir kısmını teklif ettiğimiz ve kısmı diğerini peyder pey nazarı tasvibinize arz edeceğimiz ikmalat ve tadilat ile bu kurduğumuz esası takviye ve ila edecektir…"[21] diyerek 'kurulan esasa' yani cumhuriyete dikkat çekmiş, yapılan ve yapılacak değişikliklerin doğallığına vurgu yapmıştır. Buna ek olarak "Encümen bu hazırlığı, Anayasa önerisi, tartışma ve kabulünü düzenleyen bir hüküm olmamasından da yararlanıp kendiliğinden yapabilmiştir."[22]

1924 Anayasasının Encümen'den gelen haline ve maddelerin tartışılmasına geçilmeden önce değinilmesi gereken bir konu Anayasayı hazırlayan Meclis'in 'kurucu Meclis' niteliği taşıyıp taşımadığıdır. Bilindiği üzere 23 Nisan 1920'de göreve başlayan Birinci Büyük Millet Meclisi, rejimin değiştirilmesinin önünde herhangi bir engel olmaması için 'olağanüstü yetkili bir Meclis' sıfatıyla toplanmıştır. Mustafa Kemal Paşa, Meclis'i neden 'Kurucu' değil de 'olağanüstü yetkili' şeklinde ifade ettiğini şöyle anlatmaktadır:[23]

> "…Ben ilk yaptığım karalamada 'Kurucu Meclis' deyimini kullanmıştım. Amacım da toplanacak meclise devletin yönetim biçimini değiştirme yetkisi verilmesini ilk anda sağlamaktı. Ancak bu terimin kullanılmasındaki amacı gereği gibi açıklayamadığım için ya da açıklamak istemediğim için, halkın alışkın olmadığı bir terimdir diye, Erzurum ve Sivas'tan uyarıldım. Bunun üzerine 'olağanüstü yetkili bir meclis' demekle yetindim."

Dolayısıyla Meclis'in açılışını takiben 20 Ocak 1921'de kabul edilen 1921 Anayasası'nın, bu 'olağanüstü yetkili' denilen 'kurucu' niteliğe sahip Meclis tarafından yapıldığı konusunda kuşku yoktur. Meclis, 1 Kasım 1922'de saltanatın kaldırılmasından sonra kuruculuğunu gizleme durumundan tamamen kurtulmuştur. 1 Nisan 1923'te seçim kararı alınmasının[24] ardından İkinci Türkiye Büyük Millet Meclisi 11 Ağustos 1923'te[25] görüşmelere başlamıştır. 1924 Anayasasını hazırlayan ve kabul eden İkinci Türkiye Büyük Millet Meclisi de, Birinci Meclis gibi, 1921 Anayasası'na göre hareket etmektedir ve 1921 Anayasası'nda Mec-

---

[20] Tahsin Bekir Balta, *Önsöz*, 1924 Anayasası Hakkındaki Meclis Görüşmeleri içinde, Şeref Gözübüyük ve Zekai Sezgin, AÜ/SBF İdari İlimler Enstitüsü Yayını, Yayın no:3, Ankara, 1957, s. XI.

[21] TBMM, ZC, C.3, D.2, İ.43, s. 90.

[22] Murat Sevinç, *Anayasa Yazıları*, İmaj Yayınevi, Ankara, 2011, s. 10.

[23] Atatürk, *Nutuk*, s. 349.

[24] TBMM ZC, C.28 D.1 İ.15, s.294.

[25] TBMM ZC, C.1 D.2. İ.1.

lis'i kısıtlayıcı bir madde bulunmamaktadır.[26] 29 Ekim 1923'te Cumhuriyet'in ilanıyla kabul edilen 'Teşkilatı Esasiye Kanunu'nun Bazı Maddelerinin Tevzian Tadiline Dair 364 sayılı Kanun' da konuyla ilgili hüküm getirmemektedir. [27]

Sonuç olarak denilebilir ki saltanatın kaldırılması, Cumhuriyet'in ilanı ve hilafetin ilgasıyla kendisinden daha üstün bir güç bırakmayan Türkiye Büyük Millet Meclisi, 1924 Anayasası'nın kabulüne kadar 'kurucu meclis' niteliğini sürdürmüştür. Hem Birinci hem İkinci Meclis döneminde bu niteliğini sınırlayan tek bir istisna bulunmaktadır; o da 11 Mart 1924 tarihinde kabul edilen 83 sayılı 'Teşkilat-ı Esasiye Kanunu'nun Ekseriyeti Mutlakanın Sülüsan Ekseriyetiyle Kabul Edilmesine Dair Heyet-i Umumiye Kararı'dır.[28] Bu karar ile Anayasa'nın kabul şartlarını belirleyen Meclis, Anayasa'ya diğer kanunlardan farklı bir yer vererek hem üstünlüğüne vurgu yapmış hem de 'olağanüstü' olan yetkisini sınırlamıştır.

Kanuni Esasi Encümeni Tasarısı

Yunus Nadi Bey (Menteşe) Başkanlığındaki Teşkilat-ı Esasiye Encümeni tüm tasarıyı tamamlayıp, 9 Mart 1924'te Meclis'e sunmuştur.[29] Tasarı, Kanuni Esasi Encümeni sözcüsü Celal Nuri Bey'in (Gelibolu) yaptığı konuşma ile açıklanmıştır. Konuşmasına "Muhterem rüfeka huzuruâlinize Teşkilât-ı Esasiye Kanunu'nun lâyihasını getirmiş olmakla inkılâbın kemale gelmiş olduğunu zannediyorum"[30] diyerek başlayan Celal Nuri Bey, Anayasayı hazırlarken dikkate aldıkları noktaları ve hangi esaslara dayandıklarını açıklayan bir konuşma yapmıştır. Bu konuşmada bahsedilmesi gereken iki husus bulunmaktadır. Bunlardan ilki tasarı hazırlanırken göz önünde bulundurulan ilkeler; ikincisi ise tasarı hazırlanırken hangi Anayasalardan yararlanıldığıdır. Doğası gereği devletin düzenlenişini belirleyen Anayasanın bunu nasıl yaptığı da yine Celal Nuri Bey'in konuşmasından anlaşılabilmektedir.

Meclis'e sunulan tasarıda Celal Nuri Bey, tasarı hazırlanırken bazı ilkelerin gözetildiğini belirterek "Bu umdelerden birincisi, milletimiz umdesidir"[31] diyerek milliyetçilik ilkesini övmüştür. İkinci olarak gözetilen ilke ise kuvvetler birliğidir. Bunu "Bundan sonra tevhidi kuva nazariyesine son derecede itina edilmiştir. Çünkü bu heyeti doğuran, bu cumhuriyeti vücuda getiren tevhidi kuva esasıdır"[32] sözleriyle açıklayan Celal Nuri Bey, bu iki maddeden önce ise kısaca anayasallaşma sürecinden bahsederek, gelinebilecek son noktanın Cumhuriyet olduğunu vurgulamış, cumhuriyetten asla vazgeçilemeyeceğini belirtmiştir.[33] Konuşmanın bütününde ise halkçılığa verilen önem belirtilerek, kuvvetler birliği

---

26 TBMM ZC, C.7. D.1. İ.1., s. 321-339.
27 TBMM, ZC, C.3, D.2, İ.43, S. 89-98.
28 Düstur, Tertip 3 Cilt 5, s. 677.
29 TBMM ZC, C.7 D.2 İ.7, s. 213-223.
30 *A.k.*, s. 224.
31 *A.k.*, s. 225.
32 *A.k.*, s. 225.
33 *A.k.*, s. 224.

ilkesi dahi "Tevhidi kuvadan anladığımız şudur: Hakkı hâkimiyet, hakkı saltanat doğrudan doğruya millete aittir"[34] biçiminde tanımlanmıştır. Son olarak bütün konuşmada göze çarpan özellik Anayasanın inkılâpçı doğasıdır. "Teklifi kanunimizin membaı doğrudan doğruya millî inkılâptır. Yani bu inkılâp olmamış olsaydı buradaki mevaddı tertib etmekte yet-i kudretimiz olmayacaktı"[35] diyen Celal Nuri Bey bunu açıkça ortaya koymuştur.

Bu konuşmadan kolayca anlaşılabilecek bir diğer husus da hangi anayasalardan neden yararlandıkları ya da neden yararlanmadıklarıdır. İlk olarak anayasa yapımında iki usul olduğunu belirten Celal Nuri Bey, birinin Fransa'ya özgü olan parça parça kanun yapmak olduğunu; ikincisinin de kendilerinin benimsediği tek bir anayasa çıkarmak olduğunu söylemiştir.[36] Taslak hazırlanırken dikkate alınan anayasaları ve dikkate alınmayanların neden alınmadıklarını Celal Nuri Bey'in aşağıdaki sözlerinden takip etmek mümkündür:[37]

> "…Vazaîfin ne suretle cereyan edeceğine dair birtakım ahkâm koymak iktiza ediyordu. Bu ahkâmda telkiye ilmiyeyi de nazarı dikkate aldık, cumhuri ve meşruti devletlerin kavanini esasiyesinden başlıcalarını nazarı dikkate aldık. Bunlardan, bu usullerin iptida tatbik edildiği Fransa kavaninini gözden geçirdik. Ve Fransa kavanininden alınmış hayli ahkâmımız vardır ve sonra yepyeni kavanini esasiyeyi de nazarı dikkatten dûr tutmadık. Meselâ bunların arasında, Lehistan Cumhuriyetinin yeni ve cumhuri Kanunu Esasisini de çok karıştırdık… Bizim yaklaşmadığımız Cumhuriyet şekli Amerika'dır. Çünkü Amerika'da kuvvei icraiye, kuvvei teşriîye ayrı ayrı intihabolunur ve biri diğerini hemen hemen tanımaz. O usulü, tabiî biz burada kabul edemedik… Bundan başka nazarı dikkate alınabilecek İsviçre kanunu esasisi kalır. İsviçre'de şeklî devlet hiçbir devletin şekline benzemez. Bunun için bu kanundan istifade etmedik…"

O halde Amerika, kuvvetler ayrılığına göre yönetildiği ve türlü devletlerden meydana geldiği için uygun bulunmamış; İsviçre'yle ise kendine özgü olduğu için arada benzerlik kurulamamıştır. Bunun yanı sıra Fransa'dan bazı hükümler alındığı ve Lehistan'a kuvvetler birliği esasına dayandığı için yakınlık görüldüğü anlaşılmaktadır. Celal Nuri Bey'in "…iddia edebiliriz ki bu kanunların hiçbirinden harfiyen bir madde alınmış değildir. Teklifi kanunimizin hukuku âmmeye taallûk eden bahsi, iddia edebiliriz ki yepyenidir"[38] açıklamasından hareketle diyebiliriz ki tasarı hazırlanırken çeşitli Anayasalar incelenmiş; ama hiçbirinden doğrudan alıntı yapılmamıştır.

Devletin düzenlenişi açısından bakıldığında ise kuvvetler birliğinin benimsenmesi, Meclis'in üstünlüğünün tanındığını göstermektedir. Yasama doğrudan, yürütme dolaylı olarak Meclis tarafından yerine getirilirken; yargı ise her ne kadar Teşkilat-ı Esasiye Kanunu'nun 8. maddesi "Hakkı kaza, millet adına, usulü ve kanunu dairesinde müstakil mahakim tarafından istimal olunur" dese de Ka-

---

34 *A.k.*, s. 224.
35 *A.k*,. s. 227.
36 *A.k.*, s. 225.
37 *A.k.*, s, 227-228.
38 *A.k.*, s, 227.

nun'un " Türkiye Büyük Millet Meclisi, milletin yegane ve hakiki mümessili olup millet namına hakkı hakimiyeti istimal eder" diyen 4. maddesinin gölgesinde kalmaktadır.

Tüm temsil hakkını TBMM'ye veren 4. maddenin yanı sıra, yürütmeye dair "Meclis, icra salahiyetini kendi tarafından müntehap Reisicumhur ve onun tayin edeceği bir İcra Vekilleri Heyeti marifetiyle istimal eder. Meclis, Hükümeti her vakit murakabe ve ıskat edebilir" diyen 7. maddeyi kabul ederek yürütmenin 'kendi tarafından seçilecek bir Cumhurbaşkanı ve onun seçeceği Bakanlar Kurulu ile eliyle' sürdürüleceğini söylese de maddenin sonunda 'Meclis, Hükümeti her zaman denetleyebilir ve düşürebilir' diyerek yürütmenin de Meclis'e bağlı olduğunu açıkça ifade etmektedir. Dolayısıyla devletin temel işlevlerinin hepsi TBMM tarafından yerine getirilmektedir. Hem 1924 yılının en önemli tartışması olduğu hem de devletin nasıl düzenlendiğini daha iyi anlayabilmemizi sağladığı için Teşkilatı-Esasiye Kanunu'nun Meclis görüşmelerine bakmakta fayda vardır.

9 Mart 1924'teki Teşkilat-ı Esasiye Görüşmeleri[39]

Celal Nuri Bey'in konuşmasından sonra ilk sözü Abidin Bey (Manisa) aldı. Kurucu Meclis, kuvvetler birliği, seçim dönemi, Bakan Yardımcıları'nın ne anlama geldiği, Meclis'in Cumhurbaşkanı tarafından fesholabilmesi, Cumhurbaşkanı seçilebilme koşulları, veto hakkı, Cumhurbaşkanı'nın Başkomutan oluşu gibi konularda görüşlerini açıklayan Abidin Bey, tasarının Encümen'e iadesini teklif etti. İlyas Sami Bey'in (Muş) maddelere geçilmesini isteyen teklifinin ardından, Musa Kazım Efendi'nin (Konya) tümü üzerinde maddelerin de tartışılabileceğini söylemesi üzerine, tasarının Encümen'e iadesi teklifi reddedildi.

Söz alan Refet Bey (Bursa) Kurucu Meclis tartışmasına değindi. Avrupa'daki birçok ülkede ve Amerika'da iki Meclis olduğuna vurgu yaparak, Cumhuriyet'in ikinci bir meclise ihtiyacı olduğunu belirtti. İkinci meclis denilince akla ayanlardan kurulmuş bir Senato geldiği için kötü bir intiba bıraktığını; ama kastettiğinin örneğin il genel meclisi tarafından seçilmiş senatörler gibi daha demokratik yollarla oluşturulacak bir Meclis olduğunu ekledi. Tunalı Hilmi Bey (Zonguldak) ise, konudan uzaklaşarak, tasarıda yer alan Arapça ve Farsça kelimelere dikkat çekti ve "Bu kanunun devlet şeklinin Cumhuriyet olduğuna dair olan maddesinin değiştirilmesi, başkalaştırılması hiçbir suretle teklif bile edilemez" maddesi için Encümen'i kutladıktan sonra, bu maddeye "Türkiye Cumhuriyeti bir Halk Hükümeti'dir" ifadesinin eklenmesini istedi. Son olarak da, Anayasanın Cumhuriyet'in son aşaması olarak değerlendirilmesinin yanlış olacağını belirten Tunalı Hilmi Bey, bu düşüncenin gelişmeye ve evrime ters düştüğünü söyledi.

Reşit Ağa (Malatya) ise yeni Anayasanın saltanat ve eski usullerden kurtulmak için yapıldığını; ama bu etkilerden kurtulunamadığını söyleyerek Cumhurbaşkanı'nın Meclis dışından seçilmesine karşı çıktı. "Kanunun vazifedar kıldığı mahkemenin kararı lahik olmadan hakimler cezaen mesul veyahut şahsi

[39] TBMM ZC C.7 D.2 İ.7.

hürriyetlerinden mahrum edilemezler" maddesinin çıkarılmasını isteyen Reşit Ağa, bu maddenin bütün hakimler hakimlik sıfatına sahip oluncaya kadar da kabul edilmemesini istedi.

Mahmut Esat Bey de (İzmir) "Reisicumhur, intihabettiği kabinenin reyini alarak Meclis'i feshedebilir" maddesinin ulusal egemenliğe büyük darbe olacağını söyleyerek fesih ve veto maddelerinin çıkarılmasını istedi. Sonrasında söz alan Feridun Fikri Bey (Dersim) yanlışları düzeltmenin yolunun ne veto hakkı ne de İkinci Meclis olduğunu söyledi. Çıkış yolu olarak muntazam bir Danıştay, kuvvetli bir İçtüzük ve Yüksek İktisat Meclisi kurulmalı diyen Feridun Fikri Bey de vetoyu kabul etmenin ulusal egemenlik ilkesine gölge düşüreceğini ekledi.

Sözlerine, söyleyeceklerinin Mustafa Kemal'in kişiliğinden bağımsız olarak değerlendirilmesini isteyerek başlayan Halis Turgut Bey (Sivas), söz konusu olanın ulusun gelecekteki kaderi olduğunu ve Cumhurbaşkanı'nın Meclis'i yenileme yetkisini anlayamadığını söyledi. Seçim süresi ile ilgili olarak da iki yılın çok az olduğunu, Encümen'in dört yıllık önerisine katıldığını belirtti. İl Genel Meclisleri'nin yetkisiz olduklarını, gereken yetkinin kanunla verilmesinin daha doğru olduğunu söyledikten sonra son olarak Anayasa değişikliği için üçte iki çoğunluğun sağlanmasının gerektiğini vurguladı. Bunun üzerine Hasan Fehmi Efendi (Kastamonu) tüm mebusların üçte ikisinin mi yoksa oturumdaki mebusların üçte ikisinin mi kastedildiğini sorunca, Encümen sözcüsü Celal Nuri Bey, hükmün bundan sonraki değişiklikler için olduğunu ve şimdi uygulanmaması gerektiğini söyledi. Konuyla ilgili söz alan İlyas Sami Bey (Muş) bunun daha önce görüşüldüğünü ve üçte iki çoğunluğun reddedildiğini belirtti. Bunun değil, üçte iki çoğunluğun sağlanması için mebuslara fazla izin verilmemesi konusunun reddedildiğini belirten Necati Bey'den (Bursa) sonra Süleyman Sırrı Bey (Bozok), mebusların gitmemesi ve kanunun çıkartılması için biraz sabır istedi. Ragıp Bey (Kütahya) ise üçte iki çoğunluk meselesini karara bağlayalım, sonra kanunu çıkarmakta zorlanırız dedi.

Recep Bey (Kütahya), ister mebusların tümünün üçte iki çoğunluğu ister oturumda bulunanların üçte iki çoğunluğu olsun her halükarda bunun karşısında olduğunu, bu durumun azınlığın çoğunluğa üstünlüğü ile sonuçlanacağını belirterek, adil olanın kararların yarıdan bir fazla ile alınması olduğunu söyledi. Bunun üzerine Abdullah Azmi Efendi (Eskişehir), asıl adil olanın üçte iki çoğunluk olduğunu, daha önce Anayasa üçte iki çoğunluk ile değişebilir diyen Meclis'in Anayasayı yarıdan bir fazla oy ile kabul ederse akıl ve mantıktan uzaklaşacağını söyledi. Müzakerenin kafi görülmesinden önce son sözü alan İhsan Hamit Bey (Ergani), değişiklik isteğinde üçte iki çoğunluk aranacağını, bunun bu Anayasayı da kapsayıp kapsamadığını tartışmak gerektiğini belirtti.

Sonuç olarak, oturumların yarıdan bir fazlayla yapılmasını, sonra da üçte iki çoğunlukla oylanmasını isteyen önerge reddedilmiş; yarıdan bir fazlayla açılan oturumda bulunanların üçte iki çoğunluğuyla karar alınması kabul edilmiştir.[40]

---

[40] TBMM ZC, C.7 D.2 İ.7, s. 251-252.

Anayasa tartışmalarının başladığı ilk günün son konusu Anayasa'nın kabul çoğunluğu olmuştur. Burada, konunun anlaşılmasında yaşanan bir zorluktan bahsetmekte yarar vardır. 'Teşkilat-ı Esasiye Kanunu'nun Ekseriyeti Mutlakanın Sülüsan Ekseriyetiyle Kabul Edilmesine Dair Heyet-i Umumiye Kararı' adı ile 11 Mart 1924 tarih ve 83 sayı ile kabul edilen Heyet-i Umumiye kararının altında, bunun hem müzakere hem de karar için aranan çoğunluk olduğu yazmaktadır.[41] Oysaki Meclis görüşmelerinde kararın sadece kabul için alındığı görülmektedir. 'Dolayısıyla doğru olan kararın metni değil başlığı'dır.[42]

16 Mart 1924'teki Teşkilat-ı Esasiye Görüşmeleri[43]

Seçimin yenilenmesi, veto hakkı, İkinci Meclis gibi önemli konular üzerinde durulduğunu belirten Ragıp Bey (Kütahya), kendisinin temel olarak bunlara karşı olmadığını, ama daha zamanlarının gelmediğinin de farkında olduğunu belirterek, maddeler görüşülürken tartışılmalarını önererek maddelere geçilmesini teklif etti. Maddelere geçilmeden önce söz alan Saraçoğlu Şükrü Bey (İzmir), "kuvvetlerin ayrılması, kuvvetlerin bölünmesi hatta kuvvetlerin birleştirilmesi diye bir şey yoktur, tek bir kuvvet vardır, tek bir millet vardır" diyerek başladığı konuşmasında neden veto, fesih, seçimin yenilenmesi ve İkinci Meclis önerilerine karşı olduğunu açıkladıktan sonra müzakere kafi görüldü.

Maddeler görüşülmeye başlandıktan sonra ilk 10 madde tartışmasız kabul edildi. "Otuz yaşını bitiren her Türk mebus seçilme yetkisine sahiptir" denilen 11. maddede kadınların seçilme hakkı olmadığı belirtilerek 'her Türk', 'her erkek Türk' olarak değiştirilerek kabul edildi. Kimlerin mebus seçilemeyecekleri ile ilgili 12. madde 'Türkçe okuma-yazma bilmeyenler' ibaresinin eklenmesiyle kabul edildi.

İki yıllık seçim dönemini dört yıla çıkaran 13. madde oylama sonucunda İkinci Meclis'in de seçim döneminin dört yıl olarak kabul edilmesinden sonra kabul edildi. Meclis'in Kasım başında toplanacağına ve altı aydan fazla tatil yapamayacağına dair olan 14. maddeden sonra sadece mebusların ve Hükümet'in kanun teklifinde bulunabileceklerine dair 15. madde de kabul edildi.

16. madde Mebusluk Andı, 17. madde ise Mebusların dokunulmazlığı ile ilgiliydi. Yasama dokunulmazlığı istemeyen Mebuslar ile isteyenler arasında geçen tartışmadan sonra birinci fıkra, 'Mebusların Meclis içindeki oy ve görüşlerinden ve bunların Meclis dışında dile getirilmesinden sorumlu olmadıkları' şeklinde değiştirilerek madde kabul edildi.

23 Mart 1924'teki Teşkilat-ı Esasiye Görüşmeleri[44]

Mebusların maaşlarına dair 18. madde hemen; Cumhurbaşkanı'nın ve Meclis'in beşte birinin meclis tatildeyken toplantıya çağırılabileceğine dair 19. mad-

---

41 Düstur, Tertip 3 Cilt 5, s. 677.
42 Murat Sevinç, *a.g.e.*, s. 11.
43 TBMM ZC, C.7 D.2 İ.13
44 TBMM ZC, C.7 D.2 İ.19

de bir süre tartışıldıktan sonra, Meclis Başkanı'nın da toplantıya çağırabileceği hükmü eklenerek kabul edildi. Meclis görüşmelerinin yayınlanmasına; görüşmelerin, soru ve gensoruların İçtüzük'e uygun yapılacağına dair 20. 21. ve 22. maddelerin kabulünden sonra mebusların memurluk yapamayacaklarına dair olan 23. maddeye geçildi. Maddede Bakan ve Bakan Yardımcıları'nın hariç tutulması tartışma yarattı, sonuç olarak onlar da çıkarılarak mebusların memurluk yapamayacakları kabul edildi.

Başkanlık Divan seçimi ile ilgili 24. maddenin kabulünden sonra, maddelere geçilmeden önce tartışmalara konu olan Meclis'in ve Cumhurbaşkanı'nın Hükümet'ten karar alması koşuluyla seçimi yenileme kararı verebileceğiyle ilgili 25. maddeye geçildi. Müzakereden sonra madde reddedilerek tasarıdan çıkarıldı.

30 Mart 1924'teki Teşkilat-ı Esasiye Görüşmeleri[45]

Böylece, seçimin yenilenmesinden sonra Meclis'in ne zaman başlayacağı ile ilgili 26. madde, bir önceki maddede Meclis'in de seçimi yenileme hakkı ortadan kalktığı için, Meclis'in yarıdan bir fazlasıyla seçim isteyebilme hakkının da eklenmesiyle 25. madde olarak kabul edildi.

Meclis'in görevleriyle ilgili 26. madde de yürütmeye dair bazı işlerin Hükümetin görevi olduğuna dair çıkan tartışmalardan sonra kabul edildi. Mebuslukla ilgili 27., 28. ve 29. maddelerin kabulünün ardından Meclis zabıtasını Meclis Başkanı'nın emrine veren 30. madde de kabul edildi.

Cumhurbaşkanı'nın görev süresiyle ilgili 31. maddede teklif 7 yıl idi. 4, 9 ve hatta 10 yıl tekliflerinden sonra 4 yıllık süre kabul edildi. Cumhurbaşkanı'nın görev ve sorumluluklarına dair 32.-39. maddeler içinde daha önce tartışılan tek madde Cumhurbaşkanı'nın veto hakkına dair olan 35. madde idi. Bu madde Meclis görüşmeleri sırasında Anayasa ve bütçe kanunları hariç tutularak kabul edildi.

6 Nisan 1924'teki Teşkilat-ı Esasiye Görüşmeleri[46]

Başkomutanlığı, Cumhurbaşkanı'na veren 40. madde uzun tartışmalara yol açtı. Bir taraf konunun Mustafa Kemal Paşa'dan bağımsız olarak düşünülmesi gerektiğini ve daha sonra gelecek olan Cumhurbaşkanlarının sivil olabilecekleri de düşünülerek hareket edilmesini isterken; diğer taraf ise siyaset dışı olması nedeniyle görevin Cumhurbaşkanı'na verilmesini savundu. Tartışma, Meclis'in bu gücü elinde bulundurması gerektiği gibi savunularla uzayınca Kanuni Esasi Encümeni Reisi Yunus Nadi Bey, bunun Mustafa Kemal Paşa ile ilgili bir madde olmadığını, farklı politik görüşlerin bulunduğu Meclis'in Başkomutan seçmekte zorlanacağının düşünüldüğünü, maddenin savaş zamanında Hükümetin önereceği Başkomutan'ı Cumhurbaşkanı'nın onaylaması olarak algılanması ge-

---

45 TBMM ZC, C.8 D.2 İ.24.
46 TBMM ZC, C.8 D.2 İ.30.

rektiğini söyledi. Bir anlaşmaya varılamayınca, Meclis Reisi vaktin geç olduğunu söyledi ve 40. maddenin tartışılması ertesi güne kaldı.

7 Nisan 1924'teki Teşkilat-ı Esasiye Görüşmeleri[47]

Bu tarihte sadece 40. maddenin tartışılması yapıldı ve Meclis Teşkilat-ı Esasiye Kanunu'nun görüşülmesine devam etmeyerek diğer konulara geçti. Bu meselede Mustafa Kemal Paşa, Fevzi Paşa ve İsmet Paşa'nın görüşleri alınmadan bir sonuca varılamayacağı belirtildi. Bu isimlerden o esnada Meclis'te bulunan tek isim İsmet Paşa'ydı. Söz alan İsmet Paşa "Reisicumhur yarın bir gün asker olmayabilir, bu da sorun yaratır, sorumluluk Meclis'te olsun, atamasını Reisicumhur yapsın"[48] dedi. Bu yönde bir takrir oya sunuldu; ama kabul edilmedi. Sonuç olarak madde değiştirilerek Meclis'in kişiliğinde bulunan Başkomutanlık'ı barışta Genelkurmay Başkanı'nın, savaşta Bakanlar Kurulunca seçilip Cumhurbaşkanınca onaylanacak bir Başkomutan'ın yönetmesi kabul edildi.

13 Nisan 1924'teki Teşkilat-ı Esasiye Görüşmeleri[49]

41. madde Cumhurbaşkanı'nın 'ancak vatana ihanet (hainlik)' suçundan Meclis'e karşı sorumlu olacağı ile ilgiliydi. Görüşmeler sırasında 'ancak' kısmı çıkarılmış, bu yine de maddenin kabulü için yeterli olmamıştır. Rüştü Paşa'nın (Erzurum) teklifi üzerine madde Encümen'e geri gönderilmiştir.

Cumhurbaşkanı'nın mebuslar hariç yaşlı ve hastaların cezalarını affedebileceğine dair 42. madde ile Cumhurbaşkanı'nın tahsisatına dair 43. madde tartışılmaksızın kabul edildiler. 44. madde Başbakan'ın atanıp, Cumhurbaşkanınca onaylanıp, Meclis'e bildirilmesi ile ilgiliydi. Cumhurbaşkanı'nın Meclis'e bildirmesinin yetmeyeceği, güvenoyuna gerek olduğunu savunan taraf ile bildirmenin yeterli olacağını savunanlar arasında çıkan tartışmanın ardından; Recep Bey'in (Kütahya) Hükümetin Meclis'ten güvenoyu almasını isteyen önergesi kabul edildi.

İcra Vekilleri Heyeti ile ilgili 45., 46. ve 47. maddeler görüşülmeksizin kabul edilirken Bakanlıkların ve Bakan Yardımcıları'nın sayısının kanunla belirleneceğine dair olan 48. madde de 'Bakan Yardımcıları (Vekalet Muavinlikleri)' tabiri çıkarıldıktan sonra kabul edildi. İcra Vekilleri Heyeti ile ilgili 49. ve 50. maddelerin kabulünün ardından Şurayı Devlet ile ilgili 51. madde de kabul edildi.

20 Nisan 1924'teki Teşkilat-ı Esasiye Görüşmeleri[50]

Görüşmelerin başında, Encümen'e iade edilen Cumhurbaşkanı'nın sorumsuzluğuna dair olan 41. madde Encümen'den geldi ve kabul edildi. Encümen'den gelen maddenin önceki halinden pek de farklı olmadığı görülmekte-

---

47 TBMM ZC, C.8 D.2 İ.31.
48 TBMM ZC, C.8 D.2 İ.31, s. 380-382.
49 TBMM ZC, C.8\1 D.2 İ.36.
50 TBMM ZC, C.8\1 D.2 İ.42.

dir.[51] Tüzüklerle ilgili 52. madde, mahkemelerle ilgili 53. madde, hakimlerin bağımsızlığıyla ilgili 54. madde, hakimlerin durumları ile ilgili 55., 56., 57. ve mahkemelerle ilgili 58., 59., 60. maddeler de kabul edildi. Divanı Ali'ye dair 61.-67. maddeler de pek tartışma olmaksızın kabul edildi.

Türklerin hukuku ammesine dair olan 68.-88. maddeler küçük değişikliklerle kabul edildikten sonra Vilayet İdaresi ile ilgili 89.-91. maddeler kabul edildi. Memurlara dair 92.-94. maddeler ile Umuru Maliye'ye dair 95.-101. maddelerin ardından da son başlık olan Teşkilatı Esasiye Kanunu'na Ait Zavabıt altında 102.-105. maddeler kabul edildi ve bir geçici madde[52] eklenerek Anayasa maddelerinin görüşülmesi son buldu.

Anayasa oya sunulduğunda, hemen hemen oybirliğiyle, 491 sayılı 'Teşkilat-ı Esasiye Kanunu' olarak kabul edildi. Böylece 9 Mart 1924 tarihinde başlayan Anayasa görüşmeleri, 20 Nisan 1924'te Anayasa'nın kabul edilmesiyle tamamlanmış oldu. Bu süre zarfında TBMM'de 57 adet kanun kabul edildi. Anayasa kabul edildikten hemen sonra rejim için tehlike oluşturduğu düşünülen ve 150'likler olarak anılan isimler sınır dışı edilerek, içeride çıkabilecek ayaklanmaların önüne geçilmek istenmiştir.

'VATAN HAİNLERİ': 150'LİKLER MESELESİ

24 Temmuz 1923'te imzalanan Lozan Barış Anlaşması gereğince TBMM Genel Af ilan etmeyi kabul etmek zorunda kalmıştır. Uzun uğraşlar sonucunda bir istisna madde eklenmesini kabul ettiren TBMM, vatan hainliği ile suçlanan 600 kişinin bu af kapsamından muaf tutulmasını istemiş; ancak bu sayı 150'ye indirilerek kabul edilmiştir.[53]

Lozan Barış Anlaşması'nın imzalandığı tarihte ve sonrasında 26 Aralık 1923 tarihli ve 391 sayılı Af Kanunu[54] ilan edildiği sırada, bu 150 kişinin kimler olacağı henüz saptanmamış ve konu çözüme ancak 1924'te ulaşmıştır.

Lozan Barış Anlaşması gereğince 16 Nisan 1924 tarihli ve 487 sayılı Genel Af Kanunu[55] çıkarılmış, 150'liklerin bu aftan yararlanamayacakları belirtilmesine rağmen hala isimler belirlenmemiştir. Bunun üzerine 16 ve 22-23 Nisan tarihlerinde TBMM Gizli Celselerinde isimleri belirlemek için uzun tartışmalar ya-

---

[51] Encümen'e iade edilen 41. Madde: Reisi cumhur, ancak hiyaneti vataniye halinde Türkiye Büyük Millet Meclisine karşı mesuldür. TBMM ZC, C.8\1 D.2 İ.36, s. 611.
Kabul edilen 41. Madde: — Reisi cumhur hiyaneti vataniye halinde Büyük Millet Meclisine karşı mesuldür. Reisicumhurun ısdar edeceği bilcümle mukarrerattan mütevellit mesuliyet 39ncu madde mucibince mezkûr mukarreratı imza eden Başvekil ve Vekili aidine racidir. Reisicumhurun hususatı şahsiyesinden dolayı mesuliyeti lâzım geldikte işbu Teşkilâtı Esasiye Kanununun masuniyeti teşriiyeye taallûk eden 17 nci maddesi mucibince hareket edilir. TBMM ZC, C.8\1 D.2 İ.42, s. 895.

[52] Geçici madde: Türkiye Büyük Millet Meclisi'ne intihabedilen ve edilecek olan bilumum mensubini askeriyenin tabi olacakları şerait hakkında 19 Kanunuevvel 1339 tarihli kanun ahkamı bakidir.

[53] TBMM GCZ, C.4 D.2 İ.39 (ZC C.8\1).

[54] Düstur, Tertip 3 Cilt 5, s. 508.

[55] TBMM ZC, C.8\1 D.2 İ.39.

pılmıştır.[56] Sonuçta İcra Vekilleri Heyeti 149 kişilik bir liste hazırlamış, Mustafa Kemal Paşa'nın da bir isim eklemesiyle liste 150'ye tamamlanmıştır.[57]

1 Haziran 1924 tarihli 150'likler Kararnamesi ile Türkiye'de olanlar sınır dışı edilmiş, yurtdışında olanların da yurda girmeleri yasaklanmıştır.

28 Mayıs 1927 tarihinde çıkarılan dört maddelik 1064 sayılı Kanun ile 150'likler, yurtdışında Cumhuriyet karşıtı eylemler yaptıkları gerekçesiyle vatandaşlıktan çıkarılmışlardır.[58]

150'likler, vatandaşlıktan çıkarılmalarından 11 yıl sonra, Mustafa Kemal Paşa'nın vefatından önce 29 Haziran 1938 tarihli ve 3527 sayılı sekiz maddelik Af Kanunu ile bağışlanmışlardır.[59] Kanun, 150'liklerin bütün suçlarının affedildiğini belirtirken, emeklilik maaşı alamayacaklarını ve sekiz yıl boyunca kamu görevinde bulunamayacaklarını söylemektedir.

Sonuç olarak rejim karşıtı hareketlerde bulunacakları düşünülen ve vatan haini olarak addedilen 150 kişi, 1924'te sınır dışı edilerek içeride güvenlik sağlanmıştır. Rejime karşı faaliyetlerini yurtdışında da sürdürdükleri ve hala tehdit unsuru oldukları düşünülen bu kişiler, 1927'de vatandaşlıktan çıkarılmış; fakat Mustafa Kemal Paşa'nın isteği üzerine[60] 1938'de affedilmişlerdir.

TOPRAKTA DÜZEN ARAYIŞI: KÖY KANUNU

18 Mart 1924'te kabul edilen 442 sayılı Köy Kanunu, Cumhuriyet'in en uzun soluklu kanunudur. Yapılan pek çok değişikliğe rağmen günümüze kadar yürürlükte kalan kanunun görüşülmesine, Teşkilatı Esasiye Kanunu'nun görüşülmesinden önce başlanmıştır.

442 sayılı Köy Kanunu, Meclis görüşmeleri sırasında en çok tartışılan kanunlardan biridir; en fazla söz alan isim ise Tunalı Hilmi Bey'dir (Zonguldak). Kanunun bir an önce çıkması için elinden geleni yapan Tunalı Hilmi Bey, Kanun kabul edildikten sonra 'Sekiz milyon Türk köylüsü namına söylüyorum: Yaşasın Türkiye Büyük Meclisi!..'[61] diye bağırmaktan kendini alıkoyamamıştır. Hatta Köy Kanunu'ndan bir ay sonra kabul edilen Teşkilatı Esasiye Kanunu'nun kabulünün ardından dahi "Bütün muvafakkiyetinize rağmen gene yaşasın Köy Kanunu!"[62] diyerek konuya dair sevincinin hala sıcak olduğunu göstermiştir.

Köy Kanunu'nu bu denli önemli kılan unsurların başında nüfusun büyük bir bölümünün köylerde yaşaması gelmektedir. Cumhuriyet'in ilk yıllarından itibaren, Osmanlı Devleti'nden farklı olarak bir sektör haline getirilmeye çalışılan tarım, kalkınmanın en önemli aracı olarak görülmüştür. Nitekim Köy Kanunu'ndan hemen önce 5 Mart 1924'te kabul edilen ve İktisat Vekaleti'ni ortadan

---

56 TBMM GCZ, C.4 D.2 İ.39 (ZC C.8\1), TBMM GCZ C.4 D.2 İ.44 (ZC C.8\1).

57 Mustafa Kemal Paşa'nın listeye eklediği isim, Köylü Gazetesi sahibi Refet Bey'dir. İlhami Soysal, *150'likler*, Gür Yayınları, İstanbul, 1985, s. 57.

58 TBMM ZC, C.32 D.2 İ.73, s.639.

59 TBMM ZC, C.26 D.5 İ. 83, s. 471.

60 İlhami Soysal, *a.g.e.*, s. 142-143.

61 TBMM ZC, C.7 D.2 İ.15, s. 668.

62 TBMM ZC, C.8\1 D.2 İ.42, s. 924.

kaldırarak ikiye bölen 432 sayılı Ziraat ve Ticaret Vekaletleri Teşkili Hakkında Kanun,[63], Halid Bey (Kastamonu) tarafından 'Ziraat Vekaleti veya müstakil Ziraat Müdüriyeti Umumisi teşkili hakkında kanun teklifi' olarak önerilmiştir. Tarım ve köy ile ilgilenecek bir Ziraat Vekaleti kurulmasının yanı sıra Mübadele, İmar ve İskan Vekaleti de savaş esnasında harap olan köyler ve mübadele sonucu boşalan ya da yeni kurulacak olan köyler sorunu ile uğraşmıştır. Köy, bir yandan zirai olarak kalkındırılmaya çalışılırken bir yandan da fiziki olarak ayağa kaldırılmaya çalışılmıştır. 442 sayılı Köy Kanunu tüm bunlar düşünülerek oldukça kapsamlı ve titizlikle hazırlanmış bir çalışmadır. 97 maddeden oluşan Kanun köyün tanımından merkezi idare ile ilişkilerine kadar düzenlemeler getirmiştir.

Bu düzenlemelerin arasında idari açıdan en önemli olanı köyün bağımsız bir organ olarak görülmesi ve özel mülkiyet hakkının tanınmasıdır. Nitekim 1924 Anayasasının 89. maddesinde 'Türkiye, coğrafi vaziyet ve iktisadi münasebet noktai nazarından vilayetlere, vilayetler kazalara, kazalar nahiyelere münkasemdir ve nahiyeler de kasaba ve köylerden terekkübeder' denilerek köy, yerel yönetim türleri arasında sayılmıştır. 'Vilayetlerle şehir, kasaba ve köyler hükmü şahsiyeti haizdir' diyen 90. maddeye göre de köylere tüzelkişilik tanınmıştır. 91. madde ise "Vilayetler umuru tevsii mezuniyet ve tefriki vazaif esası üzerine idare olunur" demektedir ve bu konu Teşkilat-ı Esasiye Kanunu tartışmalarından önce Köy Kanunu görüşmeleri sırasında gündeme gelmiştir. Bu konuya değinmeden önce zaten mevcut bir Nevahi (Nahiye) Kanunu Tasarısı varken; neden bundan ayrı bir Köy Kanunu'na ihtiyaç duyulduğuna bakmak gerekmektedir.

Köy Kanunu tasarısı Meclis'e 21 Şubat 1924'te sunulmuştur. Maddelere geçilmeden önce Dahiliye Encümeni, köy ve nahiyenin ne olduğunu, neden önce Köy Kanunu'nun yapıldığını ve Nevahi Kanunu'ndan ayrı bir Kanun çıkarmanın neden gerektiğini açıklamıştır. Encümen'e göre nahiye şu anlama gelmektedir: [64]

> "Köy Kanunu hakkındaki mazbatamızı arz etmeden evvel hemen burada öteden beri ıstılâhatı idariyemizde mevki alan bir tâbir hakkındaki teşevvüşü izale etmeyi lüzumlu görmekteyiz. Bu da Nahiye ve Nahiye Kanunu meselesidir. Düveli mutemeddinede belediye tekilâtına kommün ismi âlem olmuştur. Bunu bâzılarımız nahiye diye tercüme ediyoruz. Halbuki efkârı âcizanemizce bu tâbir, hem ittilâsı dâi bulunmak hem de mahalline gayrimasruf olmak mahzuratını muhtevidir.
>
> Evvelâ: İltibasi dâidir. Çünkü teşkilâtı idariyemizde nahiye ismi ile bir devlet kademei idaresi mevcuttur. Bizde mevcut nahiye Avrupa'nın kommün tesmiye ettiği teşkilâtı belediye değildir. Bizde nahiye, eksiriyetle nakıs gayritam bir kaza mahiyetindedir ve kaza gibi Devlet teşkilâtının bir kademesidir. Hükümet vilâyat, kaza, nahiye, Devletin müselsel birer kademei idariyesidirler. Nahiye frenklerin distrik tesmiye ettikleri kademei idariyedir ki mânayı lügavisi itibariylede tam muadildir ve yanlış olan şey nahiye kelimesinin telâkkii hâzırıdır. Binaenaleyh nahi-

[63] TBMM ZC, C.7 D.2 İ.4.
[64] TBMM ZC, C.6 D.2 İ.108, s. 211.

yeyi mevkiinde rahat bırakmak ve noksanatını ikmal ile herbirini bir kaza haline ifrağa çalışmak lâzımdır. ”

Buradan da anlaşıldığı üzere nahiye kazaya, komün belediyeye karşılık gelmektedir. Köy ise:[65]

“…Bahusus bizim gibi maarif noktai nazarından matlûp tekâmüle vâsıl olamamış merakize malik bir memlekette muhtelif tabakatı belediyenin ihtiyacına göre müdevven kanunların tanzimi tatbikat noktai nazarından selâmeti lâi olacağı şüphesizdir. İşte bu esbaba binaendir ki biz belediyelerimizin dört dereceye tefrikini lüzumlu gördük ve bu lüzuma ittibaen bu dört dereceden beherine köy, kasaba, şehir ve büyük şehir unvanlarını vermeyi muvafık bulduk.

Fikrimizce köy, azami üç bin nüfusa kadar ahaliyi ihtiva eden belediyelerden ibaret olacaktır. Üç binden yirmi bine kadar olanlarına kasaba ve yirmi binden üç yüz bine kadar olanlarına şehir ve ondan büyüğüne büyük şehir ıtlak ediyoruz. Lugatta, köy kasabadan küçük belde, kasaba kariyeden büyük ve şehirden küçük belde ve şehir kasabadan büyük belde diye tarif olunduğuna göre kabul ettiğimiz tabiratın halkça öteden beri makbul bir tarife müstenidolduğu da tezahür eder. Binaenaleyh Heyeti Celilelerine köy, kasaba, şehir ve büyük şehir kanunları namıyla dört belediye kanunu takdim edeceğiz…”

Köyün tanımı da çok açıktır; köy ‘en fazla üç bin nüfuslu, kasabadan küçük belde’[66] olarak tanımlanmıştır. Buna göre köy, kasaba, şehir ve büyükşehir olmak üzere dört ayrı Kanun çıkarılacaktır. Peki neden ilk olarak Köy Kanunu çıkarılmaktadır? Encümen’in buna ilişkin cevabı şöyledir:[67]

“Kavanini idariyemizi ıslah ve ikmal için yukarıdan başlıyarak Teşkilâtı Esasiye Kanunu, îdarei Umumiyei Vilâyat, Îdarei Hususiyei Vilâyat ve badehu îdarei Belediye kavaninin tanzimi sırasını tabib etmek veyahut aksi olarak belediye teşkilâtından başlayıp yukarıya doğru gitmek kabildir. Biz, gerek Teşkilâtı Esasiye ve İdarei Vilâyat kanunlarının, muhtacı tadil bulunmakla beraber, mevcud olduklarını ve teşekkülü tabiînin basitinden mürekkebe gitmek bulunduğunu nazarı dikkate alarak evvelâ belediyelerden ve onların da en küçük fakat en kesin olan köy kısmından başlamayı muvafık görüyor ve binaenaleyh bu mazbatamızla evvelâ Köy Kanununu Muvacehei Celilelerine arz eyliyoruz.”

İlk kanunun, idarenin en küçük birimi olan köyün düzenlenmesine dair çıkarılmasının nedeni aşağıdan yukarıya, küçükten büyüğe, özelden genele gidilmesinin tercih edilmesinden kaynaklanmaktadır. Burada hedeflenen, toprak örgütlenmesinin sağlam temeller üstünde yükselmesini sağlamaktır.

Nevahi Kanunu’ndan ayrı bir Kanun çıkarma gerekliliği ise yine Encümen tarafından net bir şekilde ortaya konmuştur. Mahalli idarelere yönelik ilk teşebbüsün 1292 tarihli İdarei Nevahi Nizamnamesi olduğunu belirten Encümen, bu belgenin sadece nahiyeleri kapsadığını belirterek, köye dair bir düzenleme ge-

---

65 *A.k.*, s. 212-213.

66 Tasarıda nüfusu üç binden az olarak olarak tanımlanan köy, müzakerelerden sonra nüfusu iki binden az olarak kabul edilmiştir: Madde 1: Nüfusu iki binden aşağı yurtlara köy ve nüfusu iki bin ile yirmi bin arasında olanlara kasaba ve yirmi binden çok olanlara şehir denir. Nüfusu iki binden aşağı olsa dahi belediye teşkilâtı mevcud olan nahiye, kaza ve vilâyet merkezleri kasaba itibar olunur ve Belediye Kanununa tabidir. TBMM ZC, C.6 D.2 İ.110, s. 279.

67 TBMM ZC, C.6 D.2 İ.108, s.211.

tirmediğini söylemiştir. İkinci teşebbüs olan 1336 tarihli İdarei Kura ve Nevahi Kanunu'nun ise TBMM'ye sunulduğunu, İdarei Nevahi Kanunu adını aldığını; ama birinci müzakeresinin dahi tamamlanamadığını eklemiştir. Bu Kanun önemli görülmekle birlikte nüfus ve gelişme dereceleri gözetilmeksizin bütün belediyelere tatbik edilmek için düzenlenmesinden dolayı yetersiz görülmüştür. Encümen, bu kanundan kasaba ve şehir kanunlarında yararlanacaklarını belirterek, yeni bir Köy Kanunu'nu çıkarmanın gereğini şöyle açıklamıştır:[68]

> "Fikrimizce lâyihai Mebhuse kısmen ihtisar edilerek kasaba belediyelerine ve kısmen de tezyid ve ikmal edilerek şehir belediyelerine mahsus kavaninin tefrikine hizmet edebilecektir. Fakat işbu lâyihai kanuniyenin köylere tatbikine hiçbir imkân ve ihtimal mevcudolmadığı için âtide maruz Köy Kanununun müstakillen tanzim ve takdimine lüzum görülmüştür."

Tüm bu açıklamalardan sonra maddeler okunmuş ve tartışmanın ekseni bambaşka bir yere kaymıştır. Söz alan Ragıp Bey (Kütahya), Köy Kanunu'nun tevsii mezuniyet (yetki genişliği) ilkesine göre düzenlendiğini, bunun merkeziyetçiliği kuvvetlendireceğini, vilayete muhtariyet verildiği zaman kuvvetli bir millet oluşturulabileceğini, ancak bu yapıldığı takdirde Hükümet'in kuvvetli olabileceğini ekleyerek bunun Teşkilat-ı Esasiye Kanunu'na aykırı olduğunu söylemiştir:[69]

> "…Tevsii mezuniyet, mâlumaliniz mutlakiyet idareden, meşrutiyet idareye intikal ettiğimiz vakit, mutlakiyet zihniyetinden kendimizi kurtaramadığımızdan dolayı o zaman benim de mensub olduğum bir fırkanın programıyla ifade edilmişti… Bu kelimenin mânası şu ki, kâffei harekât ve sekenatında millet Hükümete tâbidir. Hükümetin emriyle hareket eder. Hattâ kapularından içeriye nasıl gireceklerdir, nasıl çıkacaklardır, onlarda Hükümetin hakkı vardır… Zira vilayata muhtariyeti verildiği vakit kuvvetli bir millet husule gelir ve o kuvvetli millete istinaden Hükümet dahi kuvvetli olur. Bu suretle millet ne kadar kuvvetli olursa Hükümet de o kadar kuvvetli olacağına nazaran memlekette yalnız idare değil, idareye talluk eden kaffei hususat inkişafı pezir olur… İşte bu kanunla Teşkilatı Esasiye Kanununun "Vilayat mahalli umurda muhtariyeti haizdir" ifadesi arasında pek büyük bariz bir fark vardır…"

Ragıp Bey'in tevsii mezuniyet terimine yüklediği anlam tam olarak merkeziyetçilik olmasa da yakın bir anlamdır. Ragıp Bey'e ilk cevap Tunalı Hilmi Bey'den (Zonguldak) gelmiştir. Tunalı Hilmi Bey, kendisinin adem-i merkeziyetçi olduğunu belirterek, daha önce merkeziyetçilik yanlısı olan Ragıp Bey'i tebrik ederek tevsii mezuniyet fikrine yaklaşmasını gelişme olarak değerlendirmiştir:[70]

> "Diyor ki benim vaktiyle mensubolduğum fırkada bir zihniyet vardı: tevsii mezuniyet zihniyeti. Arkadaşlar ben de o fırkaya mensuptum. Fakat o fırkaya hissiyle, kalbiyle mensuptum, prensip ile mensup değildim. Ben müntahiplerimin günlerce konferanslarımda bunu izah etmiştim. İttihatçılarla vatan hissiyatiyle, milliyet hissiyatiyle beraberdim. Fakat idare noktai nazarından Merhum Mithat Paşa'dan

---

68 *A.k.*, s. 213.
69 *A.k.*, s. 233.
70 *A.k.*, s. 237.

aldığım nur ile yirmibeş yaşından beri ademi merkeziyetçi idim ve hala öyleyim. Ben bugün yine Ragıp Bey'i tebrik ederim ki vaktiyle merkeziyet taraftarı iken tekamüle mazhar olarak tevsii mezuniyete yaklaşmıştır. Fakat yine hala ademi merkeziyete yaklaşamıyor."

Tunalı Hilmi Bey adem-i merkeziyetçi olmasına rağmen neden Ragıp Bey'i tevsii mezuniyete yaklaşmasından dolayı kutlamıştır? Bunun sebebi Tunalı Hilmi Bey'in tevsii mezuniyeti, Ragıp Bey'in aksine, adem-i merkeziyetçiliğe yakın olarak değerlendirmesidir:[71]

"Şu halde ikimizi bir araya ve böyle karşı karşıya getirip de Ragıp Bey'in bu kanunun aleyhinde bulunması acaba nasıl olabilir? O ki dün merkeziyetçi iken bugün henüz tevsii mezuniyetçi olmuştur. Fakat ben yirmi, otuz seneden beri çekirdekten yetişmiş bir ademi merkeziyetçiyim. Nasıl oluyor da Teşkilatı Esasiye Kanununa muhalif olan bu kanunu kabul ediyorum? Çünkü muhalif değildir arkadaşlar."

Tam olarak ne anlama geldikleri günümüzde dahi tartışılan tevsii mezuniyet (yetki genişliği) ile tefriki vezaifin (görev ayrımı) anlamları üzerinde 1924'te de bir fikir birliği sağlanamadığı görülmektedir. Konuyla ilgili İttihat ve Terakki zamanında da bir tartışma yaşanmış; Prens Sabahattin tevsii mezuniyet ve tefriki vezaifi ademi-i merkeziyetçiliğin tanımları olarak kabul ederken, Hüseyin Cahit buna Fırka adına karşı çıkmıştır.[72] Buna göre tevsii mezuniyeti, adem-i merkeziyetçiliğe daha yakın bulan Tunalı Hilmi Bey, Prens Sabahattin'in anlayışına; Ragıp Bey ise tevsii mezuniyetin, merkeziyetçilikten bir kopuş olmadığını savunan Hüseyin Cahit'in anlayışına yaklaşmaktadır. O günlerde tanım konusunda Prens Sabahattin haklı gibi görülse de günümüzde algı tamamen farklılaşmış, zaman Ragıp Bey'i haklı çıkarmıştır.

"Zaman içinde ilkelerin tanımlanışı değişmemiş, ancak adem-i merkeziyetçiliğin anlamı ya da içeriği zaman içinde farklılaşmıştır. Tevsii mezuniyet ya da yetki genişliği adem-i merkeziyetin değil merkeziyetin göstergesi olarak kabul edilmeye başlanmıştır."[73]

Daha sonraki müzakerelerde Köy Kanunu'nun maddeleri görüşülmeye başlayarak, tasarının Meclis'e gelmesinin üstünden bir ay dahi geçmeden, Kanun kabul edilmiştir. Köy Kanunu'nun yanı sıra Ek-1'deki kanunlar listesindeki ziraat alanından da takip edilebileceği üzere orman arazilerinin kullanılmasına, geliştirilmesine, köylülerin ormanlardan yararlanabilmelerine dair çıkarılan kanunlarla köylüye ve tarıma destek sağlanmıştır. Ziraat Bankası'ndan sağlanan nakdi yardımlarla da tarımsal faaliyet geliştirilmeye çalışılmıştır.

Konuyla ilgili bir diğer atılım, 21 Nisan 1924'te kabul edilen 498 sayılı İtibarı Zirai Cemiyetleri Teşkili Hakkında Kanun'dur.[74] Kooperatifçiliğin önünü açan bu kanundan ve Köy Kanunu'ndan önce, 14 Şubat 1924'te kabul edilen 415 sayılı Askerlikte Askerlere Zirai Alet ve Edevatın Ameli Olarak Öğretilmesi

---

71 *A.k.*, s. 237.
72 Birgül Ayman Güler, *Devlette Reform Yazıları*, Paragraf Yayınları, Ankara, 2005, s. 228-230.
73 *A.k.*, s. 235.
74 TBMM ZC, C.8\1 D.2 İ.43.

Hakkında Kanun[75] ile askerlerin köylerine yeni ziraat usullerini öğrenmiş olarak dönmeleri hedeflenmiştir.

Köy Kanunu'nun kabulünden bir gün sonra 19 Mart 1924 tarihinde kabul edilen 444 sayılı Ziraat Bankası'nın 1340 senesi Varidat ve Masarifi Hakkında Kanun[76] ile de bankanın Hükümet'in etkisi altından kurtarılması ve faaliyetlerinin genişletilmesi amaçlanmıştır. Bunun sonucunda Ziraat Bankası, 1924 yılında anonim bir şirket haline gelmiş ve devlet kurumu olma statüsüne son verilmiştir.

Köylünün Ziraat Bankası ile desteklenmesinin yanı sıra, ticareti desteklemesi ve sermaye sahiplerini bir araya getirmesi amaçlanan İş Bankası da 1924 yılında kurulmuştur. 26 Ağustos'ta Mustafa Kemal Paşa'nın isteği üzerine kurulan İş Bankası'nın Genel Müdürlüğü'ne, yine Mustafa Kemal Paşa'nın isteği üzerine, Mübadele İmar ve İskan Vekilliği'nden istifa eden Celal Bey (İzmir) getirilmiştir.[77] 7 Temmuz 1924'te istifa eden Celal Bey, hemen bir gün sonra İş Bankası'nın kurulması için müracaat etmiştir.[78] "…İş Bankası dönem boyunca, yerli ve yabancı sermaye ile siyasi iktidar arasındaki bütünleşme sürecinde fevkalade aktif bir rol oynamış ve çeşitli iktisat politikası kararlarını sermaye çevrelerinin istekleri doğrultusunda yönlendirmede çok etkili bir baskı grubu oluşturmuştur."[79]

1923'te toplanan İzmir İktisat Kongresi'nde alınan karar doğrultusunda özel teşebbüsü desteklemek için kurulan Banka, 18 Ocak 1924'te toplanan Milli Türk Ticaret Birliği Kongresi'nde de gündeme gelmiştir.[80] 1924'te toplam istihdamın %89.6'sının tarımda, % 4.6'sının sanayide, % 5.5'inin de hizmetlerde[81] çalıştığı düşünülürse, tarımın neden kalkınmanın bir aracı olarak görüldüğü; sanayi ve ticaretin de neden desteklenmeye ihtiyaç duyduğu açıkça anlaşılmaktadır.

Köy Kanunu, öncesinde ve sonrasında çıkarılan kanunlarla birlikte, ziraatin geliştirilmesi ve yapılandırılması için lokomotif görevi üstlenmiştir. Birçok değişiklik yapılsa da günümüze kadar varlığını koruyan Köy Kanunu'nun çözümsüz bıraktığı tek konu Aşar vergisi olmuştur. Aşar vergisi, Meclis görüşmeleri sırasında sık sık gündeme gelmiş, kaldırılması için çalışmalar yapılmıştır. Konu ile ilgili senenin başında gelen bir soru üzerine, dönemin Maliye Vekili Mustafa Abdülhalik Bey, 1924 yılı içinde tüm ülkede aşarı kaldırmaya çalışacaklarını söylemiş;[82] ama konunun çözümü ve aşarın tamamen kaldırılması 1925 yılına kalmıştır.

---

75 TBMM ZC, C.5 D.2 İ.102.
76 TBMM ZC, C.7 D.2 İ.16.
77 Uygur Kocabaşoğlu, *Türkiye İş Bankası Tarihi*, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul, 2001, s. 15-16.
78 Hakimiyet-i Milliye, 8.7.1924.
79 Korkut Boratav, *Türkiye İktisat Tarihi 1908-2007*, İmge Kitabevi Yayınları, Ankara, 2008, s. 41.
80 Hakimiyet-i Milliye, 20.1.1924.
81 Tuncer Bulutay, *Employment, Unemployment and Wages in Turkey*, ILO, State Institude of Statics, Ankara, 1995, s. 189.
82 TBMM ZC C.6 D.2 İ.103, s. 10.

MUHALEFET: TERAKKİPERVER CUMHURİYET FIRKASI

1924'ün sonlarına doğru gerek İstanbul Basını'nda[83] gerekse TBMM'de yeni bir Parti'nin kurulacağına dair söylentiler çıkmıştı. Mustafa Kemal Paşa dahi yurt gezisi sırasında bazı açıklamalarda bulunmuş, Türkiye Cumhuriyeti'nin henüz çok partili yaşama hazır olmadığını düşündüğünü belirtmişti.[84]

O günlerde buna paralel olarak yaşanan bir gelişme de Teşkilat-ı Esasiye Kanunu'nun "Mebusluk ve Hükümet memuriyeti bir zat uhdesinde içtima edemez" diyen 23. maddesi gereğince, hem memur hem mebus olanların görevlerden birini seçip diğerinden istifa etmelerinin istenmesiydi. Bunun bir sonraki aşaması, Paşaların da hem askerlik hem mebusluk görevini birlikte yapamayacak olmaları nedeniyle, Mustafa Kemal Paşa tarafından mebusluktan istifalarının istenmesi olacaktı. Bu durumu öngören I. Ordu Komutanı Kazım Karabekir 26 Ekim'de, sonrasında da II. Ordu Komutanı Ali Fuat 30 Ekim'de Genelkurmay Başkanlığı'na gönderdikleri yazılarla komutanlıktan istifalarını bildirdiler.[85] Daha önce mebusluktan istifaya karar veren Refet Paşa ise istifadan vazgeçtiğini söyledi. Mustafa Kemal Paşa Nutuk'ta "…Refet Paşa'nın da çekilme yazısını Rauf Bey'in geri aldırdığını öğrenmiştim"[86] demektedir.

Mustafa Kemal Paşa kendisine karşı bir tertip düzenlendiği düşüncesiyle 30 Ekim'de Fevzi Çakmak'tan mebusluktan istifa etmesini istedi. Aynı gece diğer Paşalardan da telgraf ile istifalarını istedi.[87] Fevzi Çakmak Paşa, I. Kolordu Komutanı İzzettin Paşa, II. Kolordu Komutanı Ali Hikmet Paşa, III. Kolordu Komutanı Şükrü Naili Paşa, V. Kolordu Komutanı Fahrettin Paşa hemen istifa ettiler.[88] III. Ordu Müfettişi Cevat Paşa ve VII. Kolordu Komutanı Cafer Tayyar Paşa ise mebusluğu tercih ederek komutanlıktan ayrılacaklarını söylediler. Bunun üzerine Mustafa Kemal Paşa, iki Paşayı da komutanlıktan aldığını bildirdi.[89]

Bu sırada gelişen diğer bir önemli olay da Mübadele, İmar ve İskân Vekaleti'ne Esat Efendi (Muğla) tarafından 27 Ekim 1924'te verilen bir soruydu.[90] Bu sorudan önce Dr. Fikret Bey (Bilecik) tarafından söz konusu Vekalet'in kaldırılmasına dair bir kanun teklifi verilmişti. Kanun teklifi reddedildi; ama Mübadele, İmar ve İskân Vekili Refet Bey'in soruya verdiği cevaplar yeterli görülmeyerek gensoruya çevrildi.[91] Daha sonraları Mustafa Kemal Paşa gensoruyu 'komplonun özel bir evresi' olarak değerlendirmiştir.[92] 1 Kasım 1924'te Mec-

---

83 Son Telgraf 6.10.1924, Vatan 11.10.1924.
84 Ahmet Emin Yalman, *Yakın Tarihte Gördüklerim ve Geçirdiklerim 2*, Pera Yayınları, İstanbul, 1997, s. 956.
85 TBMM ZC C.10 D.2 İ.1, s. 6.
86 Atatürk, *Nutuk*, s. 670.
87 *A.k.*, s. 672.
88 TBMM ZC, C.10 D.2 İ.1, s. 5.
89 *A,k.*, s.6.
90 TBMM ZC, C.9 D.2 İ.48, s. 57.
91 *A.k.*, s. 61.
92 Atatürk, *Nutuk*, s. 696.

lis'in ikinci yılı başlayınca Başkanvekili [93] seçilen Mübadele, İmar ve İskân Vekili Refet Bey'in yerine atama yapılmadı ve Vekalet geçici olarak Dahiliye Vekaleti'ne bağlandı. Mübadele, İmar ve İskân Vekaleti, yine Dr. Fikret Bey (Bilecik) ve Feridun Fikri Bey'in (Dersim) teklifleri üzerine 11 Aralık 1924'te 529 sayılı Kanun ile tamamen kaldırıldı.[94]

Gensoruya neden olan mübadele sorunu Lozan Barış Konferansı sırasında görüşülmeye başlanmıştı. Konferans konunun tartışılması için bir zemin hazırlamışsa da sonuca ulaşmak için yeterli olmamıştı. Bu nedenle "konu, Venizelos ve İsmet Paşa'nın önerisiyle bir bağımsız, bir Türk ve bir Yunanlı üyenin yer alacağı, Dr. Nansen'in de danışmanlık yapacağı bir komisyona gönderildi."[95] Görüşmeler sonrasında 30 Ocak 1923'te Mübadele İtilafnamesi'nin imzalanmasıyla[96] Türkiye'ye gelecek ve Yunanistan'a gidecek mübadillerin durumları açıklığa kavuşmuş oldu.

İtilafname'ye göre göç isteğe bağlı değil, zorunluydu; bu da iki ülke arasında gerilimler yaşanmasına neden oldu. Yunanistan'ın Türklere baskı yaptığı iddiaları, bazı kesimlerin Türkiye'nin de Rumlara baskı yapmasını istemeleri ile sonuçlandı.[97] Konunun çözüme ulaşamaması, Meclis görüşmelerinde, doğrudan mübadele işleriyle uğraşacak bir müdüriyet ya da Vekalet kurulması gerekliliğini gündeme getirdi. 13 Ekim 1923'te mübadele işleriyle ilgilenmek üzere kurulan Mübadele, İmar ve İskan Vekaleti, 11 Aralık 1924'te görevini başarıyla yürütemediği gerekçesiyle kaldırıldı.[98]

İtilafname sonrasında gidenlerin kaydı sağlıklı olarak tutulamasa da Mübadele, İmar ve İskan Vekili Refet Bey'in 27 Ekim 1924'te yaptığı açıklamaya göre Türkiye'ye gelen muhacirlerin sayısı şöyledir:[99]

> "Mübadeleye tabii olarak kendi vesaitimizle naklettiğimiz muhacirinin yekunu umumisi 380.000 kişidir. Fakat Mübadeleye tabi olanlar malumalinizdir ki, yalnız bizim vapurlarımızla naklolunanlar değildir. Balkan Harbinden sonra herhangi suretle Türkiye'ye gelmiş olanlar da mübadeleye tabidir. Bunlar da dahil olmak üzere 400.000'i mütecavizdir."

Konu, çok fazla kişiyi ilgilendirmesi ve bu kişilerin nereye-nasıl yerleştirilecekleri ile ilgili çıkan sorunlar nedeniyle önemliydi. 5 Kasım tarihinde Mübadele, İmar ve İskân Vekaleti için verilen gensoru bütün Hükümet işlerini kapsa-

---

93 Diğer Başkanvekillerine İsmet Bey (Çorum) ve Ali Sururi Bey (Şebinkarahisar) seçilirken; Başkanlığa da yine Fethi Bey seçildi.

94 TBMM ZC, C.11 D.2 İ.20.

95 Kemal Arı, *Büyük Mübadele, Türkiye'ye Zorunlu Göç (1923-1925),* Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul, 1995, s. 17.

96 TBMM ZC, C.27, D.1, İ.184, s. 71-73.

97 Kemal Arı, *a.g.e.*, s. 21.

98 352 sayılı Mübadele, İmar ve İskan Vekaleti İhdasına Dair Kanun ile kurulan Vekalet, 529 sayılı Mübadele, İmar ve İskan Vekaleti'nin Lağvile Vazifesinin Dahiliye Vekaleti'ne Devri Hakkında Kanun ile kaldırılmıştır.

99 TBMM ZC, C.9 D.2 İ.48, s. 60.

yacak şekilde genişletildi.[100] Karşılıklı uzun atışmaların yaşandığı bir tartışmadan sonra 8 Kasım'da Hükümet'in güvenoyu isteği 148 kabul, 19 ret ve 1 çekimser oy ile kabul edildi.[101] Bu tartışmalar sırasında Meclis içinde muhalif bir grubun oluştuğu göze çarpıyordu. Nitekim 17 Kasım 1924'te Kazım Karabekir Paşa'nın Başkanlığında Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası'nın kurulmasıyla Cumhuriyet'in ilanından çok kısa bir süre sonra çok partili hayata geçilmiş oldu.

Hükümette Değişiklik

Bu gelişme karşısında Halk Fırkası ilk olarak adını Cumhuriyet Halk Fırkası olarak değiştirdi. İkinci olarak da İsmet Paşa 20 Kasım'daki Fırka Grubu Toplantısı'nda sıkıyönetim ilan etmeyi teklif etti; ama bu teklif reddedildi. Sonrasında sağlık durumunu sebep olarak göstererek istifa eden İsmet Paşa'nın yerine Meclis Başkanı Ali Fethi Bey Başbakanlığa atandı. Meclis'ten oybirliği ile 22 Kasım 1924 tarihinde güvenoyu alan Hükümet şu isimlerden oluşuyordu:[102]

Başvekil	Ali Fethi Bey (İstanbul)
Milli Müdafaa Vekili	Ali Fethi Bey (İstanbul)
Dahiliye Vekili	Recep Bey (Kütahya)
Hariciye Vekili	Şükrü Bey (Muğla)
Maliye Vekili	Abdülhalik Bey (Çankırı)
Adliye Vekili	Mahmut Esad Bey (İzmir)
Mübadele, İmar ve İskan Vekili	Vekaleten Dahiliye Vekili Recep Bey (Kütahya) (11 Aralık 1924 tarihinde 529 sayılı Kanun'la Mübadele İmar ve Iskan Vekaleti kaldırılana dek)
Ziraat Vekili	Hasan Fehmi Bey (Gümüşhane)
Ticaret Vekili	Ali Cenani Bey (Gaziantep)
Maarif Vekili	Şükrü Bey (İzmir)
Nafıa Vekili	Fevzi Bey (Diyarbakır)
Sıhhiye ve Muaveneti İçtimaiye Vekili	Dr. Mazhar Bey (Aydın)
Bahriye Vekili	İhsan Bey (Osmaniye) (31.12.1924 tarihli Bahriye Vekaleti Kurulması Hakkındaki 539 Sayılı Kanun kabul edildikten sonra)

Yeni Hükümet'in Başvekili, Milli Müdafaa Vekilliğini de üstlenen Ferit Bey olmuştur. Mübadele, İmar ve İskan Vekaleti bulunmasına rağmen Vekil atanmamış ve kaldırılana dek Dahiliye Vekili Recep Bey vekillik yapmıştır. Hükümet Meclis'te güvenoyu aldığı sırada Bahriye Vekaleti yoktur, 1924'ün son gününde kurulan Vekalet Hükümet'e sonradan dahil olmuştur.

[100] TBMM ZC, C.10 D.2 İ.2.
[101] TBMM ZC, C.10 D.2 İ.4.
[102] TBMM ZC, C.10 D.2 İ.11.

1925 YILINA AKTARILAN BİR SORUN: MUSUL SORUNU

Mondros Anlaşması imzalanmadan kısa bir süre önce başlayan Musul Sorunu 1925'in sonlarına kadar çözümlenememiştir. Mondros Anlaşması imzalandıktan sonra Mısır'ı işgal eden İngiliz Ordusu, Irak'ta çıkan isyanları bastırmak bahanesi ile de Musul'a iyice yerleşmiştir. Ankara, gerek savaş koşulları gerekse uzak olması nedeniyle Musul ile ilgilenememiş; 1919 ve 1920'de konu gündeme girememiştir. Lozan görüşmeleri sırasında İngilizlerin Musul'u vermek istememesi sonucu, Anlaşma dışı bırakılan sorun Türklerin ve İngilizlerin çözümüne bırakılmış, anlaşma sağlanamadığı takdirde Milletler Cemiyeti'ne taşınacağı karara bağlanmıştır.

Musul Sorunu'nun Türklerin lehine çözümlenmesinden korkan İngilizler 24 Temmuz 1923'te Lozan Barış Anlaşması imzalandıktan sonra Süleymaniye'yi işgal ettiler. Türkiye konuyu ancak Cumhuriyet ilan edildikten sonra 19 Mayıs 1924'teki Haliç Konferansı'nda gündeme alabildi. Konferans sırasında İngilizlerin daha çok yer istemeleri karşısında görüşmeler olumsuz sonuçlandı, bu sebeple Milletler Cemiyeti'ne başvuruldu. İngiltere'nin Musul'u vermek istemeyip, Türkiye'nin almakta diretmesi üzerine üç kişiden oluşan bir Komisyon kurulması ve Mondros Anlaşması'nın imzalandığı 30 Ekim 1918'deki durumun ve sınırın korunmasına karar verildi.

Bu kararın oluşturduğu ilk sorun, İngilizlerin Anlaşma'nın imzalandığı gün Musul'a girmemiş olmalarıydı, dolayısıyla İngiltere Musul'dan çıkmalıydı; ama çıkmadı. İkinci olarak, Ağustos 1924'te bir Türk Jandarma Birliği ve Hakkari Valisi, Nasturiler'in saldırısına uğramıştı. Olayda bir Binbaşı ve üç er şehit edildi, beş er yaralandı, Vali ise esir alındı. Kısa sürede Nasturilerin elinden kurtulan Hakkari Valisi'nin gelişinin ardından askerler de bölgeye doğru harekete geçtiler. Olaylar bununla da son bulmadı; bir İngiliz memur Vali ile görüşmek ve Türk askerinin çekilmesini istemek için Hakkari'ye geldi. Eylül 1924'te İngiliz uçakları Türk hava sahasına girerek uçuş yaptılar ve bazı yerleri bombaladılar. Bunun üzerine İngiliz Hükümeti'ne nota verildi. Karşılık olarak İngiliz Hükümeti de Türkiye'ye birkaç nota verdi.

İngiltere, Türklerin kuzey bölgesinden çekilmesini, Mondros Anlaşması imzalandığı sıradaki statükonun korunmasını istiyordu; ama statükonun gerektirdiği durumu kabul etmiyordu. İngiltere'nin Milletler Cemiyeti'nin statükoyu koruma yönündeki kararını uygulamadıklarını ve sınırı yanlış gösterdiklerini bir telgrafla Milletler Cemiyeti'ne bildiren Türkiye'nin isteği doğrultusunda toplantı yapılmasına karar verildi.

Bu gelişmeler sonucunda Mustafa Kemal Paşa tatilde olan ve 1 Kasım 1924'te açılacak olan TBMM'yi, Anayasa'nın 19. maddesinin[103] verdiği yetkiyle 18 Ekim 1924'te toplanmaya çağırdı. Cumhurbaşkanlığı Riyaseti'nden gelen

---

[103] Madde 19: Tatil esnasında Reisicumhur veya Meclis Reisi lüzum görürse Meclisi içtimaa davet edebileceği gibi azanın beşte biri tarafından talep vukubulursa Meclis Reisi dahi Meclisi içtimaa davet eder.

tezkerenin[104] okunmasının ardından Başbakan İsmet Paşa, Meclis tatilde iken gerçekleşen ve yukarıda özetlenmeye çalışılan olayları ayrıntılarıyla anlattı.[105] TBMM'den Hükümet'in konu ile ilgili kararlarını destekleyecekleri kararı çıktı.

Brüksel'de 29 Ekim 1924'te toplanan Milletler Cemiyeti 'Brüksel Hattı'[106] adı verilen geçici bir sınır belirledi. 1924 yılı içinde çözüme ulaşamayan Musul Sorunu, geçici denilen 'Brüksel Hattı'nın 16 Aralık 1925'te daimi sınır olarak kabul edilmesiyle ve Türkiye'nin Musul'u tamamen kaybetmesiyle sonuçlandı.

Görüşmeler için görevlendirilen Cevat Paşa ve beraberindekiler Bağdat'ta tutuklanmış, daha sonra serbest bırakılmalarına ve Musul'da büyük ilgi görmelerine rağmen[107] konuyu çözmek için kurulan Komisyon'dan Türkiye lehine karar çıkmamıştır. Konu Türkiye tarafından Lahey Adalet Divanı'na taşınmış, buradan da olumlu görüş çıkmaması sonucunda Türkiye-Irak sınırı bugünkü şeklini almıştır.[108]

Konu 1924'te çözüme ulaşamamış ve 1925'te Türkiye aleyhine sonuçlanmış da olsa rejimin korunması için her türlü yasal yola başvurulmuş, dış güçlerden gelebilecek bir zarara ve rejimin bütünlüğünü sarsabilecek her türlü tehlikeye karşı tedbirli davranılmıştır.

Tüm bu gelişmeler yaşanırken Meclis tatildeydi. Meclis tatilde iken Hükümet'te de bazı değişiklikler olmuştu. Dahiliye Vekili Ferit Bey istifa etmiş ve yerine Recep Bey (Kütahya) getirilmişti. Yine istifa eden Mübadele, İmar ve İskan Vekili Celal Bey'in yerine de Refet Bey (Bursa) getirilmişti. Ziraat Vekili Zekai Bey ise Londra Elçiliği'ne atanmış ve Mebusluktan ayrılmıştı. Yeni Ziraat Vekili de Şükrü Kaya Bey (Muğla) olmuştu.

DENKLİK ARAYIŞI: 1924 YILI BÜTÇESİ

1924'te denk bütçe arayışları başlamıştır. Bütçede açık olmayacağı düşünülmüş ve "Muvazene-i Maliye Encümeni tarafından tedkik edilen bütçede 1340 senesi varidatı 107 milyon, masarifatı 105 milyon lira olarak tahmin" edilmiştir.[109] 20 Nisan 1924 tarihli ve 490 numaralı 1340 Senei Maliyesi Muvazenei Umumiye Kanunu kabul edildiğinde toplam umumi yekun 140.433.369,80 liradır.[110] 1924 senei maliyesi masrafları için ise 129.217.610 lira tahsisat ita kılınmıştır. Dolayısıyla her ne kadar denk bütçe yapılmaya çalışılmışsa da 1924 bütçesi 11.215.759,80 lira açık vermiştir.

Senenin başından itibaren bütçe açığı olacağına dair haberler gazetelerde yer almış; ama bundan çok daha fazla çıkacağı tahmin edilmiştir. Hakimiyet-i Milliye'de "Vatan Gazetesi'nin bütçe açığının elli üç milyon lira olduğu yolun-

---

104 TBMM ZC, C.9 D.2 İ.45, s. 4.
105 *A.k.*, s. 5-20.
106 Arnold J. Toynbee, *Türkiye: Bir Devletin Yeniden Doğuşu*, (çev. Kasım Yargıcı), Milliyet Yayınları, İstanbul, 1971, s. 301.
107 TBMM ZC, C.13/1 D.2 İ.50, s. 211-213.
108 Arnold J. Toynbee, *a.g.e.*, s. 303.
109 Hakimiyet-i Milliye, 4 Ocak 1924.
110 TBMM ZC, C.8\1 D.2 İ.42.

daki haber abartılı ve zamansız"[111] olarak yorumlanmış "bütçe henüz tespit edilmediğinden açık bilinmese de açığın bu raddede olmayacağı kesindir"[112] denmiştir. Maliye Vekili Mustafa Abdülhalik Bey ise açığı, 7.900.000 lira olarak tahmin etmiştir.[113]

1924 Yılı Bütçesi			
Dairelerin İsimleri	**Lira**	**Varidatın Türü**	**Lira**
Büyük Millet Meclisi	1.548.596,80	Bilavasıta Alınan Vergiler	43.930.500
Riyaseticumhur	208.770	Damga,Harç,Kaydiyeler, Cezayınaktiler	3.210.000
Divanı Muhasebat	212.998	Bilvasıta Alınan Vergiler	28.170.000
Başvekalet	329.248	İnhisarlar	16.044.100
Maliye Vekaleti	10.886.279	Müessasat	703.000
Muhassasatı Zatiye	10.922.883	Emlak ve Eşyayı Devlet Hasılatı	4.480.000
Düyunu Umumiye	7.560.537	Hasılatı Mütenevvia	5.204.296
Rüsumat Müdiriyeti Umumiyesi	3.158.080	İstirdadat	219.714
Tapu Müdiriyeti Umumiyesi	718.625	İstihlak Rüsumu	14.461.000
Dahiliye Vekaleti	4.156.763	Harp Karşılığında Varidatı Fevkaladesi ve Varidatı Cedide	12.792.000
Posta ve Telgraf Müdiriyeti Umumiyesi	4.780.208		
Emniyeti Umumiye Müdiriyeti	3.123.004		
Jandarma	10.101.096		
Hariciye Vekaleti	1.303.025		
Matbuat ve İstihbarat Müdiriyeti Umumiyesi	136.390		
Sıhhiye ve Muaveneti İçtimaiye Vekaleti	2.968.331		
Diyanet İşleri Reisliği	1.422.650		
Adliye Vekaleti	5.381.097		
Maarif Vekaleti	6.877.626		
Nafıa Vekaleti	17.385.888		
Ticaret Vekaleti	1.962.576		
Müdafaai Milliye Vekaleti	27.279.386		
Bahriye	6.582.631		
Mübadele, İmar ve İskan Vekaleti	6.020.000		
Ziraat Vekaleti	5.406.682		
Yekunu Umumi	140.433.369,80	**Yekunu Umumi**	129.214.610

Kaynak: *1340 Senei Maliyesi Muvazenei Umumiye Kanunu*, Düstur, Tertip 3 Cilt 5, s. 848-859.

[111] Hakimiyet-i Milliye, 2 Ocak 1924.
[112] *A.k.*
[113] Hakimiyet-i Milliye, 15 Ocak 1924.

EK-1. Kanunlar Listesi (Bütçe, Maaş ve Zamlara Dair Kanunlar Hariç)

TİCARET	• 396 sayılı Ticareti Berriye Kanununun Fasli Salisinin 10. Maddesine Müzeyyel Kanun • 433 sayılı Sun'i İpekten Mensucat İmalinin Men'i Hakkında Kanun • 471 sayılı Mahsulat ve Mamulatı Dahiliyemiz İçin İstimaline Zaruret ve Lüzum Görülen Mevaddı İptidaiyenin Kabulü Muvakkat Usulüne Tevfikan Bila Resim İthaline Dair Kanun
ZİRAAT-ORMAN-TOPRAK	• 407 sayılı Rize Vilayetile Borçka Kazası'nda Fındık, Portakal, Limon, Mandalina ve Çay Yetiştirilmesi Hakkında Kanun • 422 sayılı Muhtacini Zürraa Ziraat Bankaları'ndan Yapılacak İkrazaat Deyn Senetlerinin Katibiadilliklerce Tasdik Edilmeyip Mahalli İhtiyaç Komisyonları'nın Tasdikiyle İktifa Edilmesine Dair Kanun • 455 sayılı 10 Teşrinisani 1339 Tarihli Kanunun 2. Maddesini Muaddil Kanun • 474 sayılı Artvin, Ardahan, Kars Vilayetleri ile Kulp ve Iğdır Kazaları ve Hopa Kazasının Kemalpaşa Nahiyesindeki Arazide Hakkı Tasarrufa Ait Kanun • 484 sayılı Devlet Ormanlarından Köylülerin İntifa Hakkı Kanunu • 497 sayılı 11 Kanunusani 1339 Tarihli Aşar Kanununa Müzeyyel Kanun • 498 sayılı İtibarı Zirai Birliği Kanunu • 501 sayılı 9 Nisan 1340 Tarihli Orman İntifa Kanunu'nun 6. Maddesinin Tadiline Dair Maddei Muvakkate Hakkında Kanun • 504 sayılı Türkiye'de Mevcut Bilumum Ormanların Fenni Usulü İdare ve İşletilmeleri Hakkında Kanun • 513 sayılı Orman Nizamnamesi'nin Babı Sanisinin İkinci Faslına Müzeyyel Kanun • 526 sayılı "Türkiye'de Mevcut Bilumum Ormanların Fenni Usulü İdare ve İşletilmeleri Hakkında"ki 22 Nisan 1340 Tarihli Kanuna Müzeyyel Kanun
VERGİ	• 404 sayılı İstanbul'da Av Tezkereleri Resminin Tezyidi Hakkında Kanun • 405 sayılı 5 Kanunuevvel 1329 Tarihli Zabitai Sıhhiyei Hayvaniye Kanunu Muvakkatı'nın 2. Maddesine Muaddil Kanun • 410 sayılı Sayım Kanunu • 414 sayılı Gümrük Kanunu'nun 14. Maddesini Muaddil Kanun • 418 sayılı Türkler ve Türk Şirketleri Tarafından İştira Olunan Buharlı Sefainin Gümrük Resmi'nden İstisnasına Dair Kanun • 423 sayılı Belediye Vergi ve Resimleri Kanunu • 427 sayılı Trabzon, Rize ve Giresun Vilayetlerine İthal Olunacak Mısırın Gümrük Resmi Hakkında Kanun • 462 sayılı 4 Şubat 1321 Tarihli Damga Kanunu'nun 71. maddesini Muaddel Kanun • 463 sayılı Zonguldak Şimendifer ve Liman Rüsumunun Tenzili Hakkında Kanun • 465 sayılı İstanbul ve Tevabii Balıkhanesine Müteallik Nizamnamenin 1. ve 3. Maddesinde Muharrer Rüsumum Tezyidine Dair Kanun • 466 sayılı Merakibi Bahriye'den Alınacak Rüsum Hakkında 15 Nisan 1338 Tarihli Kanuna Merbut Tarifeye Bir Zeyil İlavesine Dair Kanun

	• 467 sayılı Merakibi Bahriye'den Alınacak Rüsum Hakkında 15 Nisan 1338 Tarihli Kanuna Merbut Tarifenin Üçüncü Maddesindeki C Fıkrasının İlgasına Dair Kanun • 468 sayılı Tuz Resmi Hakkında Kanun • 470 sayılı Müskirat Resmi'nin Tadiline Dair Olan 8 Kanunusani 1336 Tarihli Kararnamede Münderiç Rüsumun Tezyidine ve Men'i Müskirat Kanununun Tadiline Dair • 472 sayılı Muayyen Tarifeli Vesaiti Nakliye ile Seyahat Eden Yolculardan Alınacak Nakliyat Resmi Hakkında Kanun • 473 sayılı Konya Ovasının İskası Hakkında Kanun • 485 sayılı Mehakimi Nizamiye ve Devairde Alınması Lazımgelen Harçlara Ait Tarifenin 38. Maddesine Müzeyyel Kanun • 486 sayılı Umuru Belediyeye Müteallik Ahkamı Cezaiye Hakkında Kanun • 500 sayılı Rüsumu Sıhhiye Kanunu • 503 Mükellefiyeti Nakliyei Askeriye Kanunu'na Müzeyyel Kanun • 514 İstanbul'a İthal Edilecek Buğday ve Un Mamulatından Tarifei Asliyede Muharrer Resmin 12 Misli İstifasına Dair Kanun • 520 sayılı Tarife Kanunu'nun 4. Maddesinin Sani Aşer Fıkrasının İlgası ve Bazı İlaç ve Alatı Tıbbiyenin Gümrük Resminden Muafiyeti Hakkında Kanun • 533 sayılı İspirto Resmi'nin Tenzili hakkında 9 Nisan 1340 Tarihli ve 470 Numaralı Kanun'a Müzeyyel Mevat Kanunu • 535 sayılı Ziraatte Müstamel Olup Hariçten İthal Edilecek Mevadı • Müştaile Gümrük Resmine Dair 12 Nisan 1339 tarihli Kanunun 1. Maddesini Muaddil Kanun
ULAŞIM-İLETİŞİM	• 406 sayılı Telgraf ve Telefon Kanunu • 448 sayılı Arada-Diyarbakır-Ergani Arasında Demiryolu İnşasına Dair Kanun • 449 sayılı Samsun-Sivas ve Ankara-Musaköy Demiryollarının İnşası Hakkında Kanun • 476 sayılı Trabzon-Erzurum Demiryolları ile Trabzon Limanı Keşfiyat ve İhrazatının 1340 Senesi Zarfında İcrasına Dair Kanun • 489 sayılı Mersin Limanı'nın İnşası Hakkındaki • 505 sayılı Keller-Gaziantep Yolunun Turuku Umumiye Meyanına İthaline Dair Kanun • 506 sayılı Anadolu Demiryollarının Mubayaasına ve Müdüriyeti Umumiyesinin Teşkilat ve Vezaifine Dair Kanun • 507 sayılı Anadolu Demiryolları ile Mebani ve Müessesatının Esaslı Suretle Tamir ve Islahı İçin Muktazi Tahsisatın İtasına Dair Kanun • 536 sayılı Fono Telgraf Kanunu
EĞİTİM	• 426 sayılı İdarei Umumiyei Vilayat Kanunu ile Tedrisatı İptidaiye Kararnamesi'nin Tadiline Dair 8 Nisan 1339 Tarihli Kanunun Bazı Mevaddını Muaddil Kanun • 430 sayılı Tevhidi Tedrisat Kanunu

	• 438 sayılı Etibbanın Hizmeti Mecburisi Hakkındaki 8 Teşrinisani 1339 Tarihli Kanuna Müzeyyel Kanun • 439 sayılı Orta Tedrisat Muallimleri Kanunu • 493 sayılı İstanbul Darülfununu'nun Şahsiyeti Hükmiyesi Hakkında Kanun • 531 sayılı Etibba'nın Hizmeti Mecburesi Kanuna Müzeyyel 13 Mart 1340 Tarihli Kanun Ahkamına Baytar, Eczacı ve Diş Tabiplerinin de Tabi Olduklarına Dair Kanun
YEREL YÖNETİMLER	• 413 sayılı İstimlak Kanunu Muvakkati'nin 2. Maddesinin Tadili Hakkında • 417 sayılı Ankara Şehremaneti Kanunu • 442 sayılı Köy Kanunu • 532 sayılı Resülayn Kazası Teşkiline ve Mustafa Paşa Kazasının Lağvına Dair Kanun • 537 sayılı "Kırkilise" İsminin "Kırklareli"ne Tahvili Hakkında Kanun
BAKANLIKLAR	• 429 sayılı Şeriye ve Evkaf ve Erkanıharbiyei Umumiye Vekaletleri'nin İlgasına Dair Kanun • 432 sayılı Ziraat ve Ticaret Vekaletleri Teşkili Hakkında Kanun • 529 sayılı Mübadele, İmar ve İskan Vekaleti'nin Lağvile Vazifesinin Dahiliye Vekaleti'ne Devri Hakkında • 539 sayılı Bahriye Vekaleti Teşkiline Dair Kanun
ASKERİ	• 397 sayılı İstiklal Muharebatı Esnasında Malul Kalan Muvazzaf, Mütekait, İhtiyat, Milli Kuvvetler ve Jandarma Erkan, Ümera, Zabitan ve Memurin ve Mensubini Askeriye ile Küçük Zabitan ve Efrada Nakdi Mükafat İtası Hakkında Kanun • 398 sayılı Mükellefiyeti Askeriye Kanununun 5., 118. ve 121. Maddelerinin Tadili Hakkında Kanun • 400 sayılı 15 Mayıs 1335 Tarihinden İtibaren Cidali Milliye İştirak Edip Muhtelif Milli Cephelerde veya İsyanların İtfasında Bilfiil Hizmet Ederek Fevkalade Yararlık Gösterenlerin Takdirname veya Bir Derece Terfi Suretile Taltiflerine ve Bunları İdare Eden Müdafaai Hukuk Reis ve Azaları ile Mücahit ve Mücahidelere İstiklal Madalyası İtasına Dair Kanun • 401 sayılı Muallimin ve Talebenin Askerlikten Tecilleri Hakındaki 21 Şubat 1337 Tarihli Kanun'a Müzeyyel Kanun • 403 sayılı Askeri Tekaüt ve İstifa Kanunu'nun 38. Maddesinin Tadiline Dair Kanun • 408 sayılı Mücadelei Milliye'de Şehit Olan Gönüllü ve Kuvayı Milliye Zabitan ve Efrat Ailelerine Maaş Tahsisi Hakkında Kanun • 415 sayılı Hizmeti Fiiliye Erbabına Yeni Ziraat Usullerinin Öğretilmesi Hakkında Kanun • 416 sayılı 316 ve 317 Tevellütlü Olup İstiklali Milli Harbi Esnasında Hasbellüzum Hizmetli Fiiliyeleri Tehir Edilmiş Olan Mükellefin Hakkında Kanun • 419 sayılı Beyiye hakkının ve Gişe Memurluklarının Malül Gazilere Tahsisi Hakkındaki 19 Teşrinisani 1337 Tarihli Kanuna Müzeyyel Kanun • 510 sayılı Jandarma Mülazimi Evvel ve Sanilerinin Zati Hayvanlarına Yem Bedeli İtası Hakkında Kanun

	• 511 sayılı İkinci Sınıf İhtiyat Zabitanının Darülmualliminlere Kabulü Hakkında Kanun • 521 sayılı 21 Kanunusani 1338 Tarih ve 183 numaralı "Tecili Takibat" Kanunu'nun Fer'an Zimethal Olanlara da Teşmili Hakkında Kanun • 525 sayılı 17 Rebiülevvel 1339 ve 29 Teşrinisani 1336 Tarihli İstiklal Madalyası ile Taltif Kanunu'nun 1. maddesini Muaddil Kanun
ADLİ	• 412 sayılı İstanbul İstiklal Mahkemesi'nce Muhtelif Cezalara Mahkum Edilen Lütfi Fikri Bey'le, Hafız İbrahim Ethem Efendi ve Ali Osman Kahya'nın Afivlerine Dair Kanun • 424 sayılı Bazı Mahallerde Hakimi Müçtemi Teşkilatının İadesine ve Bazı Mehakimin lağvine Dair Kanun • 445 sayılı 26 Kanunuevvel 1339 Tarihli Affı Umumi Kanunu'nun 1. Maddesine Müzeyyel Kanun • 460 sayılı Mahamat Kanunu • 461 sayılı Hükkam ve Mensubini Adliyenin Resmi Kisveleri Hakkında Kanun • 469 sayılı Mahakimi Şer'iyenin İlgasına ve Mahakimin Teşkilatına Ait Ahkamı Muaddil Kanun • 487 sayılı Affi Umumi Kanunu • 492 sayılı Usulü Muhakemei Hukukiye ve Usulü Muhakematı Cezaiye Kanunlar ile Sulh ve İcra Kanunlarının Bazı Mevaddını Muaddil Kanun • 509 sayılı Katibiadil Kanunu'nun Bazı Mevaddının Tadili Hakkında Kanun • 530 sayılı Men'i Müskirat Kanunu Mucibince Mahkum Bulunanların Affı Hakkında Kanun
GENEL İDARE	• 394 sayılı Hafta Tatili Hakkında Kanun • 399 sayılı Memurini Mülkiyenin Tekaüdüne Dair Olan Kanun ile Askeri Tekaüt ve İstifa Kanunu'nda Muharrer Cüzdan Bedelatının Tadili Hakkında Kanun • 411 sayılı Meskukat Darbı Hakkında Kanun • 420 sayılı Meni Müskirat Kanunu Mucibince Türkiye Haricine Çıkarılmak Üzere İddihar Edilmiş Olan Müskirat ve Şarapların Tehiri İmhası Hakkında Kanun • 431 sayılı Hilafetin İlgasına ve Hanedanı Osmaninin Türkiye Cumhuriyeti Memaliki Haricine Çıkarılmasına Dair Kanun • 441 sayılı Hükümet Yedinde Sahipsiz Olarak Mevcut Bulunan Emlakın; Emval ve Emlaki Düşman, Usat ve Hasbellüzum Hükümet Tarafından Tahrip Edilmiş Olanlara Nisbet Dahilinde Tevzii Hakkında Kanun • 459 sayılı 1324 Temmuzundan İtibaren 1339 Senesi Gayesine Kadar Bilcümle Matlubat ve Düyunu Hazinenin Sureti Mahsubuna Dair Kanun • 475 sayılı Mülkiye Harcırah Kararnamesi'ne Tevfikan Verilmekte Olan Umum Harcırahlardan Yüzde Kırk Tenzilat İcrası Hakkındaki 2 Ağustos 1336 Tarihli Kanunun İlgasına Dair Kanun • 477 sayılı Memleketlerinde Türk Tebasından Kavanin ve Tedabiri İstisnaiyei Harbiyeyi Refetmiş Olan Devletlerin Türkiye'deki Tebaasına Mevzu Tedabirin de Refine Dair Kanun

	• 488 sayılı Mübadeleye Tabi Ahaliye Verilecek Emvali Gayrimenkule Hakkında • 491 sayılı Teşkilatı Esasiye Kanunu • 512 sayılı Mübadele, İmar ve İskan Kanunu'nun 1. maddesine Müzeyyel Maddei Kanuniye • 516 sayılı Erzurum ve Civarı Vilayetlerde Hareketi Arzdan Yıkılan Mesakinin İnşası ve Felaketzedeganın Barındırılması İçin Yapılacak Mubaayatın Pazarlık Suretiyle İcrasına Dair Kanun
ANLAŞ-MALAR	• 440 sayılı Türkiye Cumhuriyeti ile Macaristan Kraliyeti Arasında İstanbul'da Münakit 18 Kanunuevvel 1339 Tarihli Muhadenet Muahedenamesi Hakkında Kanun • 483 sayılı TC ile Almanya Cumhuriyeti Arasında Münakit 3 Mart 1340 Tarihli Muhadenet Muahedenamesi Hakkında Kanun • 494 sayılı T.C. ile Avusturya Cumhuriyeti'nin Arasında Münakit 28 Kanunusani 1924 Tarihli Muhadenet Muahedenamesi Hakkında Kanun • 495 sayılı T.C. ile Avusturya Cumhuriyeti Arasında Münakit 28 Kanunisani 1924 Tarihli Ticaret Mukavelenamesi Hakkındaki Kanun • 496 sayılı T.C. ile Avusturya Cumhuriyeti Arasında Münakit 28 Kanunisani 1924 Tarihli Ticaret Mukavelenamesi Hakkındaki Kanun
VATANA HİZMET	• 434 sayılı Şehit Miralay Nazım Bey'in Validesi Libas Hanıma Hidematı Vataniye Tertibinden 4 Bin Kuruş Maaş Tahsisi Hakkında Kanun • 435 sayılı Miralay Süleyman Fethi Bey zevcesi Fatma Latife Hanıma Hidematı Vataniye Tertibinden 4 Bin Kuruş Maaş Tahsisine Hakkında Kanun • 443 sayılıTürk Şairi Abdülhak Hamit Bey'e Kaydı Hayat Şartile Hidematı Vataniye Tertibinden Maaş Tahsisine Dair Kanun • 478 sayılı 13 Zate Hidematı Vataniye Tertibinden Maaş Tahsisi Hakkında Kanun • 479 sayılı Şehit Tevfik Sükuti Bey'in Validesi Fatma Zehra ve Hemşiresi Seniye Hanımlara Hidematı Vataniye Tertibinden Maaş Tahsisi Hakkında Kanun • 480 sayılı Damat Ferit Tarafından İdam Edilmiş Olan Çarkçı Yüzbaşı Halil Efendi Ailesine Hidematı Vataniye Tertibinden Maaş Tahsisine Dair Kanun • 481 sayılı Müteaddit Zevata Hidematı Vataniye Tertibinden Maaş Tahsisi Hakkında • 482 sayılı Kızılca Nahiyesi Müdürü Adil Efendi'nin Ailesine Hidematı Vataniye Tertibinden Maaş Tahsisi Hakkında Kanun • 515 sayılı Altı Zate Hidematı Vataniye Tertibinden Maaş Tahsisi Hakkında Kanun • 518 sayılı Merhum Ziya Gökalp Bey'in Ailesinin Terfihine Dair Kanun

1924 YILINDA YÖNETİM

G.	Ay	Olay/Mevzuat	Açıklamalar	Kaynak
1	Ocak	İstanbul'da bulunan Fransız diplomat beyanat verdi.	Yunan ihtilal reisinin Fransız dostluğunu kazanma isteğini belirten ve Türkiye aleyhinde açıklamalar da ihtiva eden beyanatına binaen Vakit gazetesinin mülakat yaptığı Fransız diplomat, Yunanistan'ın her devlet gibi dışarıda kendisine müttefik bulma gayreti içinde olduğunu ancak Fransa'nın dostluğunu kazanabilmek için daha fazla gayret göstermesi gerektiğini çünkü Fransız kamuoyunun halen Yunanistan'da katledilen Fransız denizcilerinin anısını yaşattığını ve bu olayı kolayca unutamayacağını bildirmiştir. Buna mukabil Fransız kamuoyunun her zaman Türkiye ile dostluk arzusunda olduğunu belirtmiştir.	HM
1	Ocak	Maarif Vekaleti tarafından Ankara'da yatılı Darülmuallimat açılması kararı alındı.	1340 – 1341 sene-yi devriyesinde Maarif Vekaleti tarafından Ankara'da yatılı bir Darülmuallimat açılması kararı alınmıştır. Gerekli olan tahsisat 1340 bütçesine ilave edilmiştir.	HM
1	Ocak	Türkiye ve Lehistan maarifleri arasında münasebet kurulması için çalışmalar başlamıştır.	Lehistan'da bulunan Planinabilistok(?) lisesi Türkiye'de bulunan liselerle münasebet kurma isteğini belirtmiştir. Kendisine ait fotoğrafları, talimatnameleri göndereceğini belirten lise buna mukabil kendisi ile münasebet kuracak lise ile ilgili fotoğraflar ve malumat istemiştir.	HM
1	Ocak	Maarif Vekaleti 1340-1341 sene-yi devriyesinde okutulacak kitapların tedkikine karar vermiştir.	Özellikle tarih, malumat-ı medeniye ve ahlakiye, coğrafya ve kıraat kitaplarının yazım tarzlarına, içerik itibarıyla cumhuriyet mefhumlarını öğrencilerin zihinlerine yerleştirecek, cumhuriyetin faydalarını, güzelliklerini anlatacak surette olmalarına dikkat edilecektir.	HM
1	Ocak	Himaye-i Etfal Cemiyeti Orhaneli Kazası'nda bir şube teşkil etmiştir.	Şubenin reisi, müfti Yusuf Ziya, katip hükümet tabibi Mustafa Osman, veznedar belediye katibi Kamil Efendilerden oluşmuş ve idare heyeti faaliyete başlamıştır.	HM
1	Ocak	Hariciye Tayinleri…	Eski Viyana İstihbarat Bürosu Müdürü Ahmet Hidayet Bey, Hariciye Vekaleti Siyasi Müşavirler Heyeti'ne tayin olmuştur.	HM
1	Ocak	Umumî Cuma Tatili hakkındaki kanun layihasının müzakeresine başlandı ve sekiz maddesi kabul edilmiştir.	TBMM 2. devre, 1. sene 31 Kanun-ı Evvel tarihli oturumu; kabul edilen kanun maddeleri, on bin veya üzerindeki nüfusa sahip şehirlerde bulunan fabrikalar ve bilumum imalathaneler haftada bir gün cuma günü 24 saatten az olmamak üzere tatil yapacaklar, resmi ve özel müesseselerde çalışanların haftada altı günden fazla çalıştırılması yasaktır. Açık havada yapılan meslekleri icra edenler bu hükümlerden müstesna tutulmuşlardır.	HM
2	Ocak	Hariciye Vekaleti'nden mevrut tezkere okundu.	Tezkere, emri hayre cem'i ianat maksadıyla Hilaliahmer tarafından Hindistan'a gönderilecek heyete Rasih Efendi'nin (Antalya) iltihakı münasip görülmüş olduğu ve müşarünileyhin seyahati devam ettiği müddetçe mezun addedilmesi hakkındadır. Oylama sonucunda Rasih Efendi'nin (Antalya) mezuniyeti kabul edildi.	ZC D.2 C.4 İ.78

G.	Ay	Olay/Mevzuat	Açıklamalar	Kaynak
2	Ocak	Başvekalet'ten mevrut tezkere ve Müdafaai Milliye Encümeni mazbatası okundu.	Tezkere, Afyon Karahisar ve Dumlupınar Muharebatı'nda ibrazi fedakari eyleyenlerden 231 zatın İstiklal Madalyası ile taltiflerine dairdir. 231 kişi önerildi; 94 kişi reddedildi, 137 kişiye verilmesi kabul edildi.	ZC D.2 C.4 İ.78
2	Ocak	Recep Bey'in (Kütahya) Keskin kibritlerinin temini revacı hakkında Maliye ve İktisat Vekilleri'nin huzuriyle müzakere küşadına ve bir karar itasına dair takriri okundu.	Recep Bey, kendisinin kanun teklif edecek kadar bilgi sahibi olmamasından dolayı teklifte bulunamayacağını; ama Maliye ya da İktisat Vekaletleri'nin bu önemli konu üzerinde durmalarını istedi. Takrir, İktisat Encümeni'ne gönderildi.	ZC D.2 C.4 İ.78
2	Ocak	Riyaseti Cumhur'dan gelen telgrafname okundu.	Telgraf, Maliye Vekili Hasan Fehmi Bey'in istifası üzerine, yerine Mustafa Abdülhalik Bey'in (Kangırı) intihabolunduğunu mübeyyindir. Oylama sonucunda atama kabul edildi. İstifanın sebebi söylenmedi.	ZC D.2 C.4 İ.78
2	Ocak	Hafta Tatili Hakkında 394 numaralı Kanun kabul edildi.	Zeki Bey'in (Gümüşhane), Cuma günleri bilumum mağaza ve ticarethanelerin mesdut bulunmasına dair kanun teklifi ile Şükrü Kaya Bey (Menteşe) ve rüfekasının Cuma tatili hakkında kanun teklifi görüşüldü. Cuma gününün tatil edilmesi kabul edildi. Dükkanların açılması halinde verilecek hapis ve para cezalarına dair maddeler görüşüldü.	ZC D.2 C.4 İ.78
2	Ocak	Esad Efendi'nin (Menteşe), kanun teklifi ile Müdafaai Milliye ve Muvazenei Maliye Encümenleri mazbataları okundu.	Teklif, Milli Mücadele'de malul düşenlere mükafatı nakdiye itasına dair kanun teklifi ile Müdafaai Milliye Encümeni'nin malulini guzatın terfihleri hakkındadır. İstiklal gazilerine para ödenmesi tartışıldı. Daha sonuçlanmadı. Çok sayıda takrir verilince Encümen'e gönderildi.	ZC D.2 C.4 İ.78
2	Ocak	Fevzi Bey (Diyarbakır) ve rüfekasının takriri okundu, takrir kabul edildi.	Takrir, Meclisin elektrikle tenvirinin Meclis tahsisatı ile temin olunacak bir membadan teminine dairdir.	ZC D.2 C.4 İ.78
2	Ocak	Yusuf Kemal Bey (Sinop) ve rüfekasının incir ve üzüm kutuları imal olunacak ecnebi kerestelerinin kabulü muvakkat usulü ile bilaresinin ithali esbabına dair sual takririne Maliye Vekili Mustafa Abdülhalik Bey'in tahriri cevabı.	Kutuların ithal edilecek olması ormancılık ve kerestecilikle uğraşanları endişeye düşürmüş; neden ithal ediliyor diye sorulmuştur. İzmir'de kerestelerin metresinin 40-41 liraya, Romanya kerestelerinin ise 26 liraya mal olduğu söylenmiştir. Bolu, Kastamonu, Zonguldak ve Sinop'taki fabrikalarda da üzüm ve incir taşımacılığında kullanılabilecek kereste imal edilmediği belirtilmiştir. Son olarak İzmir'de kereste 30-35 liraya mal edilirse ithal edilmeyeceği; ama bu kutular tercih edilmezse Romanya kerestesi ithal edileceği eklenmiştir.	ZC D.2 C.4 İ.78
2	Ocak	Süleyman Sudi Bey'in (Bayezıd) Bey'ki Aşiret Reislerinden Kaymakam Abdülmecit Bey'le avanesi hakkındaki sual takririne Müdafaai Milliye Vekili Kazım Paşa'nın tahriri cevabı.	Abdülmecit Bey hakkında Erzurum ve Karaköse Mahkemeleri'nden tevkif kararı çıkmasına rağmen neden hala tutuklanmadığı soruldu. Sorunun Dokuzuncu Ordu Kumandanlığı'na sorulduğu, silah altında bulunmadığı için tutuklanamadığı cevabını aldıkları, bu nedenle infazın hükümeti mahalliyeye verildiği söylendi.	ZC D.2 C.4 İ.78

G.	Ay	Olay/Mevzuat	Açıklamalar	Kaynak
2	Ocak	İngiltere, Küçük İtilafı baskı altında tutma politikası gütmeye başlamıştır.	Lord Curzon, Küçük İtilaf devletleri üzerinde Fransa'nın siyasi, askeri etkisinin artmasına engel olmak için bu devletleri baskı altında tutmaktadır. Buna rağmen Çekoslavakya'nın Fransa ile ittifak antlaşması imzalaması İngiltere'nin baskısını arttırmıştır.	HM
2	Ocak	Vatan Gazetesi'nin bütçe açığı konusunda yaptığı haber abartılı ve na-bemevsim (zamansız) bulunmuştur.	Vatan Gazetesi'nin bütçe açığının elli üç milyon lira olduğu yolundaki haberi abartılı ve zamansızdır. Bütçe henüz tespit edilmediğinden açık bilinmese de açığın bu raddede olmayacağı kesindir.	HM
2	Ocak	Dahiliye Vekili Ferit Bey İstanbul'u ziyaret etmiştir.	Ferit Bey İstanbul ziyaretinde gazetecilere verdiği beyanatta kabinede tasfiye yapılacağı yolundaki haberlerin asılsız olduğunu, İstanbul Vilayetiyle Şehremanetin ayrılması hakkında henüz karar alınmadığını belirtmiştir.	HM
2	Ocak	Gazete kâğıtlarının gümrük vergisinden müstesna tutulması hakkında Heyet-i Vekile kararnamesi Reis-i Cumhur tarafından onaylanmıştır.		HM
2	Ocak	Mavera-yı Kafkas Cumhuriyeti şuralarının ikinci kongresi Kanun-ı Sani'nin altısında Tiflis'te toplanacaktır.		HM
2	Ocak	Mülki idare ataması yapıldı.	Samsun Valisi Osman Beyin istifası üzerine yerine Bolu Valisi Fahri, Bolu Valiliği'ne Kozan Valisi Ali Reşad, Kozan Vali Vekilliği'ne de Keskin Kaymakamı Halid Beyler tayin olmuştur.	HM
2	Ocak	Maliye Vekili Hasan Fehmi Bey Maliye Vekilliği'nden istifa etmiştir.	Maliye Vekili Hasan Fehmi Beyin Vekaletten istifa ettiği evvelki gün haber alınmış ancak kesin bir durum olmadığı için bu konuda bir şey yazılmamıştır. Hasan Fehmi Bey'in maliye dairelerine bir veda mektubu göndermesi üzerine istifasında ısrarlı olduğu anlaşılmıştır. Maliye üzerinde ihtisas sahibi Hasan Fehmi Bey'in istifası üzüntüye vesile olmuştur.	HM
2	Ocak	Halk Fırkası Heyet-i Umumîsi toplanmış ve ana konu olarak Anadolu demiryolları meselesi görüşülmüştür.	Halk Fırkası Heyet-i Umumîsi'nin bu toplantısında Anadolu demiryolları hakkında Nafıa Vekaleti ile Mösyö Högnen(?) arasında yapılan ve Muvazene-yi Maliye Encümenince incelenen itilafnameye dair kanun teklifinin müzakeresine başlanmıştır; ancak bu müzakereler sonuçlandırılamamış ve daha sonra devamına karar verilmiştir.	HM
2	Ocak	Şer'iyye ve Evkaf Encümeni dünkü toplantısında Hukuk-ı Aile kanun layihasının müzakeresine devam etmiştir.		HM

G.	Ay	Olay/Mevzuat	Açıklamalar	Kaynak
2	Ocak	Siverek mebusu Kadri Bey tarafından devlet memurlarının çalışmaları sırasında tembelliklerinin ve ihmallerinin önüne geçmek için ne gibi tedbirler alınacağı yolunda sual takriri vermiştir.		HM
2	Ocak	Harb Kazançları Komisyonu Maliye Müsteşarı Seyfi Bey başkanlığında dün toplanarak incelemelerine devam etmiştir.		HM
2	Ocak	Tohumluk Tevzii Komisyonu İktisat Vekili Zühdi Bey riyasetinde toplanarak tohumluk dağıtımı konusu ile ilgili olarak çalışmalarını sürdürmüştür.		HM
3	Ocak	Mülki idare ataması yapıldı.	Edirne Valiliği'ne Cemal'in tayini.	BCA 30..18.1.1/ 8.44..1.
3	Ocak	İstiklal Mahkemesinde hıyanet-i vataniye suçlamasıyla yargılanan İstanbul gazetecileri beraat etmişlerdir.	Tanin, Akşam, Tevhid-i Efkar, sahip ve naşirleri olan Ahmet Cevdet, Hüseyin Cahid ve Velid Beyler ile İkdam müdir-i mesulü Ömer İzzeddin ve Tevhid-i Efkar müdir-i mesulü Hayri Muhiddin Beyler'in İstiklal Mahkemesince beraatına karar verilmiştir. Bu karar sâmiîn (dinleyenler) tarafından "yaşasın cumhuriyet" nidalarıyla karşılanmıştır.	HM
3	Ocak	Mübadele İşleri…	Anadolu'ya yoğun bir göç yaşanmaktadır. Türkiye'ye gelen muhacirler geldikleri bölgelerde büyük bir meserretle (sevinçle) karşılanmaktadırlar. Dün Samsun'a 667, Tekfur Dağı'na 1975 muhacir gelmiştir. Adana'da Rum ve Ermeni emval-i metrukesinden 1057 hanenin bir kısmı Doğu Rumeli muhacirlerine kalan kısmı ise bölgedeki halka tahsis edilmiştir. Bursa'ya gönderilen muhacirler Gemlik ve Mudanya kasabaları ile çeşitli karyelere yerleştirilmişlerdir. Köylü olan ve yanlarında elzem eşyaları dışında eşya bulunmayan muhacirlerin bir an önce müstahsil hale gelmeleri için uygun şekilde iskanları yapılmış, kendilerine yeterli miktarda hayvanat, tohumluk ve alat-ı ziraiye teminine çalışılmıştır. Muhacirlere Anadolu'nun çeşitli bölgelerinden yardımlar toplanmaktadır; Eskişehir Kasabası'nda 48.895 guruş, Mardin'de 20.000 guruş, Zonguldak'ta 60.000 guruş, Maraş'ta 24.435 guruş toplanmıştır.	HM
4	Ocak	Almanya Türkiye ile ittifak arayışında…	Alman Hükümeti Türkiye'ye muhadenet muahedesi (dostluk antlaşması) akdi teklifinde bulunmuş ve bu teklifi kabul edilmiştir. Türkiye bu muahedenin müzakerelerinin Ankara'da icrasını talep etmiştir.	HM

G.	Ay	Olay/Mevzuat	Açıklamalar	Kaynak
4	Ocak	"1340 Bütçesinde Açık Yoktur!"	Muvazene-yi Maliye Encümeni tarafından tedkik edilen bütçede 1340 senesi varidatı 107 milyon, masarifatı 105 milyon lira olarak tahmin edilmektedir. İleride bütçede açık görülürse bunun hükümetin nafia (Samsun - Sivas demiryolu hattı gibi) yatırımlarından kaynaklanması beklenmektedir.	HM
4	Ocak	Mübadele Vekaleti tarafından muhtelif iskelelerde 10.850 yataklık misafirhaneler tesis edilmiştir.		HM
4	Ocak	Hizmet-i Fiiliye-yi Askeri'ye konusu mecliste müstacil ruznameye alınmıştır.	Müdafaa-yı Milliye Encümenince tanzim olunan kanun maddesine göre hizmet-i fiiliye-yi askeriye müddeti, piyade ve nakliye sınıfları için bir buçuk; topçu, süvari, sanayi, otomobil, kıtaat-ı fenniye ve mızıka için iki; jandarma için iki buçuk; bahrîye için dört sene olarak kabul edilmiştir.	HM
4	Ocak	Yeni meskukat için komisyon toplanacaktır.	Yeni meskukatta üzerinde bulunacak olan cumhuriyet rumuzu ve sair alamet hakkında bir şekil tespiti yapmak için komisyon kurulmasına karar verilmiştir. Komisyon, Diyarbakır Mebusu Ziya Gökalp, İstanbul Mebusu Yusuf Akçura, Urfa Mebusu Yahya Kemal, Maarif Vekaleti Hars Müdiri Mübarek, Milli Darphane Müdürü Niyazi ve meskukat mütehassıslarından Rasim Refik Beylerden teşkil olunacaktır	HM
4	Ocak	Yeni bir Tekaüd Kanunu için çalışmalara başlanmıştır.	Dahiliye Vekaleti'nin müddet-i hizmeti 25 seneyi bulan ve çalışmaya müsait bulunmayan personelin emekli edilmesi konusundaki teklifi üzerine Başvekâlet yeni bir Tekaüd Kanunu hazırlanması lüzumunu ilgili dairelere bildirmiştir. Bunun üzerine Adliye, Maarif, Maaliye ve Dahiliye Vekaletlerinden birer aza gönderilerek komisyon teşkil edilmiş ve çalışmalarına başlamıştır.	HM
4	Ocak	Ankara dahil olmak üzere büyük şehirler için yeni bir belediye kanunu hazırlanmıştır.		HM
5	Ocak	Başvekaletten mevrut tezkere ve tayini muameleye mahal olmadığına dair Adliye Encümeni mazbatası kabul edildi.	Divanı Harbce ihtilastan mahkum Siverek Ahzi Asker Şubesi Hesap Memuru Vekili Süleymaniyeli Reşit Efendi'nin bakıyei müddeti cezaiyesinin affına dair.	ZC D.2 C. 4 İ. 79
5	Ocak	Muvazenei Maliye Encümeni kararı kabul edildi.	Karar, Dördüncü Şube'den Muvazenei Maliye Encümeni azasından iken Maliye Vekaleti'ne intihap buyrulan Mustafa Abdülhalik Bey'in yerine diğer bir zatın intihabının mezkur Şube Riyaseti Aliyesinin tebliğ buyurulmasına dairdir. Şubei aidesine tevdi edildi.	ZC D.2 C. 4 İ. 79
5	Ocak	Ekrem Bey'in (Rize) takriri kabul edilmedi.	Takrir, TC dahilinde bulunan bilumum mebanii resmiye ve milliye üzerindeki tuğra ve methiyelerin kaldırılarak yerlerine Cumhuriyet arması ile Cumhuriyet'in tarihi kabulünün hakkettirilmesine dairdir. Kanuni Esasi Encümeni'ne havale edildi.	ZC D.2 C. 4 İ. 79

G.	Ay	Olay/Mevzuat	Açıklamalar	Kaynak
5	Ocak	Memurin Muhekamat Tetkik Encümeni azalığından istifa eden Hasan Fehmi Efendi'nin (Kastamonu) yerine diğerinin intihabı gerçekleştirildi.	Feridun Fikri Bey, Tetkik Muhakemat Azalığı'na kabul edildi.	ZC D.2 C. 4 İ. 79
5	Ocak	Mehmed Fuat Bey'in (Kastamonu) tohumluk tevziatı hakkında İktisat Vekili Hasan Bey'den istizah takriri okundu.	İktisat Vekili, "bu iş için, ilki ben Vekalet'e gelmediğim zamanlarda 12 Teşrinievvel tarihli bir kanun maddesi ile; ikincisi de 10 Teşrinisani tarihli kanunla 2 milyon 900 bin liralık tahsisat verilmiş; bu paranın 800 bin lirası tohumluk, 900 bin lirası da alet, edevat ve hayvanat bedeli olarak Tevzi Komisyonları aracılığıyla dağıtılmıştır" dedi. İkinci kanunla alınan 2 milyon liranın 600 bin lirasını tohumluk, 400 bin lirasını alet, edevat ve hayvanat bedeli olarak Heyeti Celile kabul etmiştir; ancak para Ziraat Bankası'nın hazinei maliyedeki alacaklarına mahsuben alınmak üzere sevk edilmiştir, paranın 538 bin lirasını aldık, geri kalanının nasıl alınacağı ise belli değil denildi. Tohumlukların bir an önce dağıtılması, ıslahı ve Rusya'dan alınacak tohumlukların Gümrük Resmi'nden muaf olması için verilen kanun layihasının bir an evvel Meclis'te görüşülmesi istendi.	ZC D.2 C. 4 İ. 79
5	Ocak	Rasih Efendi (Antalya) ile Tunalı Hilmi Bey'in (Zonguldak) Çorum Müftüsü'nün kargaların itlaf edilmemesi hakkındaki fetvasına dair Şeriye Vekaleti'nden sual takrirleri okundu.	Rasih Efendi ve Tunalı Hilmi Meclis'te olmadığından sual sakıt sayıldı.	ZC D.2 C. 4 İ. 79
5	Ocak	Maliye Bütçesinden Açılmış Olan "Ziraat Bankası'nın Avansına Tadiyat" Faslına 2 Milyon Lira Tahsisat Vaz'ına Dair Kanuna Müzeyyel 395 numaralı Kanun kabul edildi.	Muvazenei Maliye Encümeni mazbatası okundu. Maddeler görüşüldü ve kabul edildi. Kanun, 538.863 lirası verilmiş olan paranın kalan 1.461.137 lirasının 1339 senesi bütçesinden aktarılmasıyla ilgili. Madde 1: 10 Teşrinisani 1339 tarihli ve 370 numaralı kanun mucibince maliye bütçesinin "Ziraat Bankası'nın İstanbul avansına tediyat" faslına ilave olunan iki milyon liralık tahsisattan Ziraat Bankası'nın salifüzzikir avanstan bakiyei matlubu olan 538.863 liranın mahsubundan sonra kalan 1.461.138 liranın 1339 senesi maliye bütçesinde (Ziraat Bankası'na tavizat) namı ile yeniden açılacak faslı mahsusa naklen sarfına Maliye Vekili mezundur.	ZC D.2 C. 4 İ. 79
5	Ocak	Müdafaai Milliye ve Muvazenei Maliye Encümenleri mazbataları okundu.	Esad Efendi (Menteşe) ile arkadaşlarının ve Müdafaai Milliye Encümeni'nin Milli Mücadele'de malul düşenlere mükafatı nakdiye itasına dair teklifi kanunileri. Daha önceki müzakeresinde Müdafaai Milliye Encümeni'ne gönderilmiş, tadilat yapılmış. Bütçede 50-60 bin lira kadar bir fark oluşmuş, Muvazenei Maliye Encümeni kabul ederse hemen görüşülsün denildi. Encümen azası Meclis'te olmadığı için Encümen'e gönderildi.	ZC D.2 C. 4 İ. 79

G.	Ay	Olay/Mevzuat	Açıklamalar	Kaynak
5	Ocak	Ticareti Berriye Kanununun Fasli Salisinin 10. Maddesine Müzeyyel 396 numaralı Kanun kabul edildi.	İktisat ve Adliye Encümenleri mazbataları okundu. Kanun'un 10. maddesine ek yapıldı, kooperatifler de ticaret şirketi olarak kabul edildi. 10. maddeye eklenen fıkra: İşbu onuncu maddede mezkur olan üç nevi şirketten maada kooperatif yani ortaklık şirketleri de ticaret şirketlerinden maduttur.	ZC D.2 C. 4 İ. 79
5	Ocak	Başvekalet tezkeresi ve Müdafaai Milliye Encümeni mazbatası okundu, mazbata kabul edildi.	Mücadelei Milliye'ye iştirak etmeyen ve Hududu Milli haricinde erkan, ümera, zabitan, memurin ve mensubini askeriye hakkında yapılacak muamele hakkında 25 Eylül 1339 tarihli Kanun'un 3. maddesinin b fıkrasının tefsirine dair. 16 Mart 1336 tarihinden evvel teşkilatı mevcut olan mekatibi askeriye muallim ve idare memurluklarında tarihi mezkurdan evvel memur ve müstahdem bulunup da İstanbul'un İdarei Milliye'ye intikal tarihi olan 1 Teşrinisani 1338 tarihine kadar vazife ve memuriyetlerinde devam etmiş olanlar 3. maddenin b fıkrasından istifade ederler denildi. Bu muallim ve memurların görevlerine devam edecekleri, Ferid Hükümetince açılan okulllarda muallimlik ve memurluk yapanların ise görevlerine devam edemeyecekleri belirtildi.	ZC D.2 C. 4 İ. 79
5	Ocak	Başvekalet tezkeresine müteallik Müdaafai Milliye Encümeni mazbatası okundu, mazbata kabul edildi.	Hududu Milli haricinde kalan erkan, ümera, zabitan memurini askeriye hakkındaki kanunun 4. maddesinin tefsirine dair. Hududu Milli dışında kalan ve Milli Mücadele'ye katılmayanların hizmet ve kıdem zamanlarına dair İstanbul'un İdarei Milliye'ye intikal tarihi olan 1 Teşrinisani 1338 tarihinin esas kabul edilmesine ve 20 Teşrinisani 1337 tarihli kararnamenin 3. maddesine göre yapılmış olan tenzili kıdem muamelatının da ona göre tashih edilmesine karar verildi.	ZC D.2 C. 4 İ. 79
5	Ocak	Maliye Vekaleti'nden mevrut tezkere ve Kavanini Maliye Encümeni mazbatası okundu.	Tezkere, Deyne mukabil Hazine namına tefevvüz olunan emlakin deyni tamamen tesviye edildiği takdirde aşar hakkında tatbik olunan muameleye kıyasen iadesi caiz olup olmadığının tefsirine dair. Bir madde yapılmak üzere mazbatanın Encümen'e gönderilmesi teklif edildi, oylandı, kabul edildi.	ZC D.2 C. 4 İ. 79
6	Ocak	Fransa, Milli Mücadele esnasında esir ettiği Türkleri iade etmeye başlamıştır.	Lozan Muahedesi mucibince Fransa, Milli Mücadele esnasında esir ettiği 22 Türk esiri iade etmiştir.	HM
6	Ocak	Muallime ve Muallimler Derneği ikinci içtimalarını yapmışlardır.	Dernek müdürü Ali Rıza Bey, idare heyetinin 14 Kanun-ı Evvelden 4 Kanun-ı Saniye kadar olan icraatı hakkında izahat vermiştir. Bu izahata göre, ikinci halk dershanesinin açılması için gerekli olan tertibat alınmış, muallimlere mahsus haftada iki gece Fransızca dersleri başlatılmış, muallimeler için ise gündüz haftada iki defa ayrıca dersler açılmıştır. Ayrıca Himaye-yi Etfal Cemiyeti'nden muallimlerin çocukları için azami yardım yapılacağı belirtilmiştir.	HM
7	Ocak	Başvekaletten mevrut tezkere ve Adliye Encümeni Mazbatası okundu, mazbata kabul edildi.	Tezkere, cebren fiilişeni maddesinden mahkum Amasyalı Abdülkerim'in iadei hukuku memnuasına dairdir.	ZC D.2 C.4 İ.80

G.	Ay	Olay/Mevzuat	Açıklamalar	Kaynak
7	Ocak	Adliye Encümeni mazbatası okundu, mazbata kabul edildi.	Şeyh Saffet Efendi'nin (Urfa) takriri ve bu hususta tayini muameleye gerek olmadığı hakkında. Takrir, Kuvayi Milliye mensubini hakkında ittihaz edilen mukarreratın Urfa halkına da teşmiline dairdir.	ZC D.2 C.4 İ.80
7	Ocak	Rasih Efendi (Antalya) ile Tunalı Hilmi Bey'in (Zonguldak) Çorum Müftüsü'nün kargaların itlaf edilmemesi hakkındaki fetvasına dair Şeriye Vekili Mustafa Fevzi Efendi'nin Şifahi cevabı.	Meclisi Umumi Vilayet Müftüden'den görüş istemiş, Müftü itlaf caiz değildir demiş. Şeriye Vekili görüşü inceleyip Müftü'yü görevden almış. Meclisi Umumi Vilayet de silah atılacak, tehlike doğacak diye Müftü'nün görüşüne de dayanarak itlaf edilmesin demiş. (Kargalara ne olduğu söylenmedi.)	ZC D.2 C.4 İ.80
7	Ocak	Müdafaai Milliye ve Muvazenei Maliye Encümenleri mazbataları okundu.	Esad Efendi'nin (Menteşe) Milli Mücahede'de malul düşenlere mükafatı nakdiye itasına dair ve Müdafaai Milliye Encümeni'nin malulini guzatın terfihi hakkında teklifi kanunilerine mütaallik. Maddeleri kabul edildi. Kanun oya sunuldu; ama nısabı ekseriyet sağlanamadı. Kimlere ne kadar para verileceği tartışıldı.	ZC D.2 C.4 İ.80
7	Ocak	Müdafaai Milliye ve Muvazenei Maliye Encümenleri mazbataları okundu.	Hizmeti fiiliyei askeriyenin tenkisi müddetine aid olmak üzere mükellefiyeti askeriye kanunu muvakkatinin 5. maddesinin tadiline dair layihai kanuniye okundu. Maddelerin tartışılmasına geçildi. Madde 1: Hizmeti fiiliyei askeriye müddeti piyade ve nakliye sınıfları için bir buçuk, topçu ve süvari, havaiye, sınaiye, otomobil ve kıtaatı fenniye ve muzıka için iki, jandarma için iki buçuk, ve bahriye için dört sene olup tarihi dühulden bed'eder. Müzakere sonuçlanmadı.	ZC D.2 C.4 İ.80
7	Ocak	Ecanibin emvali gayri menkuleye tasarrufları hakkındaki memnuiyetin ref'ine dair 106 numaralı kararname.	Yabancıların mallarının intikalleri hakkındaki yasağın kaldırılmasına Heyeti Vekilece karar verildi.	Düstur Tertip 3 Cilt 5 s. 523
7	Ocak	Gayrimenkul yasağı kaldırıldı.	Hasım devlet vatandaşlarına karşı konulan gayrimenkul malların ferag ve teferruğ (alımsatım) ve intikalleriyle ilgili yasağın kaldırılması.	BCA 30..18.1.1/ 8.44..9.
7	Ocak	Mülki idare ataması yapıldı.	Aziziye Kaymakamı İhsan'ın Safranbolu Kaymakamlığına nakli ile yerine Turgutlu Eski Kaymakamı Ali Haydar'ın tayini.	BCA 30..11.1.0/ 2.9..5.
7	Ocak	Üst düzey atama yapıldı.	Mübadele, İmar ve İskan Vekaleti Müfettişliği'ne Raşid'in tayini.	BCA 30..11.1.0/ 2.9..6.
7	Ocak	Dahiliye Vekili Ferid Bey İstanbul Vilayeti ile Şehremanetinin birleştirilmesinin kabil olmayacağı yolunda beyanat vermiştir.	Ferid Bey şehremaneti ile vilayetin iki suretle tevhid edilebileceğini, bunlardan birincisinin halihazırdaki durum olan iki makamın da tek kişi uhdesine verilmesi olacağını belirtmiştir. Mevcut Şehremini ve Vali Haydar Beyden beledi hizmetleri açısından şehir halkının, Dahiliye Vekili olarak kendisinin vilayetin idaresi bakımından memnun olduğunu belirtmiştir. İki idarenin doğrudan doğruya tevhidi konusunda ise bu iki kurumun işlerinin birbirinden farklı olması sebebiyle mahzurlu olacağını belirtmiştir.	HM

G.	Ay	Olay/Mevzuat	Açıklamalar	Kaynak
7	Ocak	Adana'da iyi pamuk yetiştirebilmek için önemli girişimlerde bulunulmaktadır.	Adana'ya kaliteli pamuk üretimi yapılması için ıslah edilmiş pamuk tohumları ve pamuk tarlalarının ihzarını sağlayacak ziraat vasıtaları gönderilecektir. Ayrıca en son usul pamuk ziraatı hakkında malumat edinmesi için Adana Ziraat Başmüdiri Celal Bey'in Amerika'ya gönderilmesine karar verilmiştir. Ayrıca Adana'nın en mühim yerinde bir tecrübe tarlası tesis edilerek ıslah edilmiş pamuk tohumlarının Adana'nın iklimine uyum sağlamasına çalışılacaktır.	HM
7	Ocak	Mübadele İşleri…	Mübadele Vekili Necati Bey, bir ay zarfında vekaletin muhacirler için yaptığı hizmetler hakkında beyanat vermiştir. Mübadele Vekilinin beyanatına göre Kanun-ı Evvel ayında 28.648 kişi Türkiye'ye gelerek muhtelif yerlerde iskan edilmişlerdir.	HM
7	Ocak	Garbi Trakya'da bulunan Müslümanlara Yunan hükümetinin tazyikatı hakkında.	Muhtelit Mübadele Komisyonu'nun Yunan Baş murahhası Mösyö Papas (?) verdiği beyanatta Muhacir Rumları iskan edebilecek uygun bölge olmadığı için bunların Batı Trakya'da Müslümanların evlerine yerleştiğini, Yunan Hükümeti'nin bölge valisine Müslümanların müsadere edilmiş gayr-ı menkullerinin bedellerinin ödenmesi için yeterli tahsisat verildiğini, bunların geçici tedbirler olduğunu ve Drama'daki Müslümanlar göç edince oralarda boşalacak yerlere Rum muhacirlerin yerleştirileceğini ve Batı Trakya Müslümanlarına evlerinin iade edileceğini bildirmiştir.	HM
7	Ocak	Lozan Muahedenamesi Romanya Parlamentosu'nda kabul edildi.		HM
7	Ocak	Yunanistan'ın Türkiye'ye gönderdiği maslahatgüzar Mösyö Politis(?) Yunan Hariciye Nazırı tarafından yazılan itimad mektubunu Türkiye Hariciye Nazırı İsmet Paşa'ya tevdi etmiştir.	Yunan Hariciye Nazırı Mösyö Aleksandiris (?) tarafından yazılan mektupta Yunan Kralının Türkiye ile diplomatik münasebetlerin ve dostluğun yeniden tesis edilmesi arzusunda olduğu belirtilmiştir.	HM
8	Ocak	Anadolu Piyasası	İktisad Vekaleti İstatistik Müdiriyetinden alınan veriler Mamur'etel Aziz Koza Piyasası, 31 Kanunı Evvel 339: Yaş kozanın kilosu 131- 221, kuru koza 500 600 guruşa kadar satılmıştır. Ordu Fındık Piyasası, 4 Kanunı Sani 1340: İç fındık 72, kabuklu fındık 30 guruştan satılımıştır. Giresun Fındık Piyasası 4 Kanunı Sani 1340: Tombul 96- 24, sivri 84- 21, badem 06- 21, iç fındık 57 -72, kırık iç 37, halis fındık yağı 60,83 guruştan satılmıştır.	HM
8	Ocak	Selanik'ten İzmir'e 426 muhacir daha gelmiştir.	Muhacirlerin yanında 2346 koyun, 1440 keçi, sekiz inek, sekiz öküz bulunmaktadır. Eski selanik müftisi Ahmed Hamdi Efendi de muhacirler arasındadır.	HM
9	Ocak	İstiklal Muharebatı Esnasında Malul Kalan Muvazzaf, Mütekait, İhtiyat, Milli Kuvvetler ve Jandarma Erkan, Ümera, Zabitan ve	Hangi uzuvlarını kaybedenlere ne kadar mükafat verileceği belirlendi.	ZC C.5 D.2 İ.81

G.	Ay	Olay/Mevzuat	Açıklamalar	Kaynak
		Memurin ve Mensubini Askeriye ile Küçük Zabitan ve Efrada Nakdi Mükafat İtası Hakkında 397 Numaralı Kanun kabul edildi.		
9	Ocak	Ahmed Hamdi Bey'in (Bozok) tuz, damga, saydi berri ve bahri rüsumuna ve sigara kağıdı ile tütün fiyatlarında vukubulan zamaimi elyevm cibayat edilip edilmediğine dair suali ve Maliye Vekili Mustafa Abdülhalik Bey'in tahriri cevabı.	Vergilere uygulanan zammın halen alındığı söylendi. 25 Eylül 1338 tarihli Tefsir Kararı'nda bu zammın harp nedeniyle alındığı belirtilse de harp bitince zammın da biteceğine dair bir ifade bulunmadığı için halen tahsil edildiği eklendi.	ZC C.5 D.2 İ.81
9	Ocak	Halid Bey (Kastamonu) ile rüfekasının, İmar işlerinde kullanılacak kerestelere dair sual takriri ve Mübadele İmar ve İskan Vekili Mustafa Necati Bey'in tahriri cevabı.	İmar işlerinde yerli kerestelerin boya tutmadığı ve boylarının kısa olduğu için yabancı kerestelerin kullanılacağı söylenmiş. Bunun doğru olup olmadığı ve bu kerestelerin Gümrük Resmi'nden muaf tutulup tutulmayacağı soruldu. Kerestelerin bazılarının uygun bazılarının da uygun olmadığı söylendi, şirketlerce dışarıdan kereste alınmasının engellenemeyeceği belirtilerek, alınanların Gümrük Resmi'nden muaf olmayacakları söylendi. Memlekette tedariki mümkün olmayan cam, çivi, demir gibi malzemelerin de dışarıdan alınmasının planlandığı eklendi.	ZC C.5 D.2 İ.81
9	Ocak	Yusuf Kemal Bey (Sinop) ve rüfekasının incir ve üzüm kutuları imal olunacak ecnebi kerestelerinin kabulü muvakkat usulü ile bilaresim ithali esababına dair sual takririne Maliye Vekili Mustafa Abdülhalik Bey'in tahriri cevabı.	Memlekette ihtiyaca cevap verecek kadar kutu olmadığı ve Bartın'da uygun kereste olmasına rağmen kerestelerin kokulu olması nedeniyle uygun olmadıkları söylendi. İsveç'ten ve Romanya'dan ithal olunacak kutular için paranın alındığı, iadesinin mümkün olmadığı ve memlekette şu an ihtiyacı karşılayacak kutu bulunmamasından dolayı bu usulün 6 ay boyunca tatbik edilmesine karar verildiği söylendi.	ZC C.5 D.2 İ.81
9	Ocak	İktisat Vekaleti Heyeti Teftişiyesi Hakkındaki talimatnamenin mer'iyete konulmasına dair 240 numaralı kararname.	İktisat Vekaleti'ne bağlı olarak kurulan Heyeti Teftişiye Müdürü Umumisi'nin görev ve sorumlulukları açıklandı.	Düstur Tertip 3 Cilt 5 s. 526
9	Ocak	İstanbul'da kurulu Duhan Osmanlı Anonim Şirketi'nin adının Duhan Türk Anonim Şirketi olarak değiştirilmesi.	Bundan böyle şirket adlarında Türk, Türkiye Devleti, Türkiye Memaliki ibarelerinin kullanılmasına karar verilmiştir.	BCA 30..18.1.1/ 30..18.1.1
9	Ocak	Fransa Lozan Muahedenamesi'ni tasvib etme işini ertelemektedir.	Fransız Matin (?) Gazetesi'nin Türkiye ile Fransa arasındaki kuponlar meselesinin hal edilmesi gerektiği yolundaki yazıları üzerine cevaben bu meselenin Lozan Muahedenamesi'nin tasvibinden ayrı bir iş olduğu ve muahede tasvib edildikten sonra bu meselenin müzakerelerine başlanabileceği belirtilmiştir.	HM

G.	Ay	Olay/Mevzuat	Açıklamalar	Kaynak
9	Ocak	Mülki idare ataması yapıldı.	Ahval-ı sıhhiyesinin bozulmasından dolayı istifa eden İzmir Valisi Aziz Bey yerine vekaleten Denizli Valisi Cemal Bey tayin olmuştur.	HM
10	Ocak	Kavanini Maliye Encümeni'nde Ağnam Nizamnamesi'nin tadili ve sayımın nisan ayı zarfında yapılmasını mutazammen kanun teklifinin müzakeratı, Maliye Vekili Mustafa Abdülhalik Bey huzurunda yapılmıştır.		HM
10	Ocak	Mübadele İşleri…	Muhtelit Mübadele Komisyonu Türk Reisi Tevfik Rüşdi, bitaraf reis İspanyol General Mösyö Dolara ve Yunan Reis Mösyö Papas'ın Ankara ziyareti sırasında mülakat yapılmıştır. Tevfik Rüşdi Bey verdiği beyanatta, İstanbul'da Türk, Yunan ve tarafsız bir üyeden oluşan tali bir komisyon teşkil edildiğini iskan işinin memnuniyet verici bir safhada olduğunu belirtmiştir.	HM
11	Ocak	İngiltere'nin Kabotaj Hakkı konusunda çeşitli iddiaları var…	İngiltere Kabotaj Hakkı'nın liman dahilindeki hizmeti kapsayamayacağını iddia etmekte; bu konuda İstanbul' da müzakereler sürmektedir.	HM
12	Ocak	Adliye Encümeni mazbatası kabul edildi.	Mazbata, Bazı idamlara dair Adliye Vekaleti tezkereleri ve Affı Umumi Kanunu mucibince bu gibilerin cezalarının 15 sene küreğe tahvil edilmesine binaen bu eşhasa ait evrağın Adliye Vekaleti'ne iadesi hakkındadır.	ZC C.5 D.2 İ.82
12	Ocak	İktisat Vekaleti tezkeresi okundu.	Tezkere, Adapazarı Fabrikası'na aidolup İktisat Encümeni'nde bulunan evrakın yeniden tetkik edilmek üzere iadesine dairdir.	ZC C.5 D.2 İ.82
12	Ocak	Adana'nın kurtuluş günü yapılan merasime dair Meclis Reisi Fethi Bey'den mevrut telgraf okundu.		ZC C.5 D.2 İ.82
12	Ocak	Zeki Bey'in (Gümüşhane) sualine Müdafaai Milliye Vekili Kazım Paşa'nın şifahi cevabı.	Soru, 1 Kanunisani 1340 tarihinden itibaren Kabotaj hakkı ref'edileceğinden sevahilimizde vuku bulacak nakliyat hakkında ne gibi tedabir ittihaz edildiğine dairdir. Ticari, şahsi ve askeri nakliyatın yapılacağına dair izahat verildi.	ZC C.5 D.2 İ.82
12	Ocak	Kazım Vehbi Bey'in (Ergani) Ergani bakır madenlerinin vasfına dair suali ve İktisat Vekili Hasan Bey'in şifahi cevabı.	O bölgedeki madenlerin imtiyazı İtibarı Milli Bankası'na, kullanımı da Çester Kumpanyası'na verilmiş. "Ergani madeni Kumpanya'nın kullanım hakkı olan 20 km'lik yerin dışında olduğundan kullanım hakkı yok, Banka ile birlikte gerekli düzenlemeler yapılacak" denildi.	ZC C.5 D.2 İ.82
12	Ocak	İcra Vekilleri Heyeti Riyaseti'nden mevrut tezkere ve Kanuni Esasi Encümeni mazbatası okundu.	Altın ve ufaklık meskukat darbı hakkında bir karar ittihaz edilmesine dair. Paraların şekli, üzerlerinde ne olacağı, hangi çiçeklerin olacağı, üzerlerine hangi tarihin yazılacağı tartışıldı. Sikkenin şekli tespit edilmek üzere Kanuni Esasi Encümeni'ne gönderildi.	ZC C.5 D.2 İ.82

G.	Ay	Olay/Mevzuat	Açıklamalar	Kaynak
12	Ocak	Hizmeti fiiliyei askeriyenin tenkisi müddetine aidolmak üzere Mükellefiyeti Askeriye Kanun Muvakkati'nin 5. maddesinin tadiline dair layihai kanuniyenin maddelerinin görüşülmesine devam edildi.	9 Ocakta görüşülen müzakerede kabul edilen 1. madde: Hizmeti filiyei askeriye müddeti piyade ve nakliye sınıfları için bir buçuk, topçu ve süvari, havaiye, sınaiye, otomobil ve kıtaatı fenniye ve muzıka için iki, jandarma için iki buçuk, ve bahriye için dört sene olup tarihi dühulden bed'eder. 5. maddenin B fıkrası "Tahsili iptidaisini ikmal etmemiş olan efrat hizmeti fiiliyeleri esnasında muayyen program tahtında tahsil ettirilir." şeklinde değiştirildi. C fıkrasında anlaşma sağlanamadı, tadiller tayini esamiyle oya sunuldu, nısabı ekseriyet sağlanamadı.	ZC C.5 D.2 İ.82
12	Ocak	İstiklal Mahkemesi görevini sürdürüyor.	Ali Osman, Hasan, İlyas Sami ve Mehmed'in muhakemeleri icra edilmiştir. Müdde-i umumî Vasıf Bey iddianamesinde maznunları (zanlılar), Reis-i Cumhur Gazi Paşa hazretlerine ve cumhuriyete suikast tertip etmek, eşhas-ı muhtelifeyi hıyanet-i vataniyeye teşvik etmekle suçlamıştır. Sabık Ankara Valisi Abdülkadir Bey ve İstanbul Mebus-ı Sabıkı Şükri Bey ise gıyaben yargılanacaklardır.	HM
12	Ocak	Maarif Vekaleti Almanya'dan alat-ı tedrisiye getirtmiştir.		HM
12	Ocak	Hilal-i Ahmer Cemiyeti'nin 1335 senesinden beri toplanan umumî kongresi İstanbul'da toplanmıştır.	Toplantıya dört yüzü mütecaviz kadın ve erkek aza katılmıştır. Konferansı Merkez-i Umumî adına Besim Ömer Paşa küşat etmiştir. Reis-i Evvel Topçu Rıza Paşa'nın vefatı dolayısıyla yeni bir reis intihabı yapılmış ve neticede İstanbul Mebusu Abdurrahman Şeref Bey yeni reis olarak intihab olunmuştur.	HM
13	Ocak	Sefaini bahriyei ticariye kaptan ve çarkçılar ile kılavuzlar hakkındaki talimatnamenin kabulü hakkında 161 numaralı kararname.	Talimatname vapurlarda çalışanların istihdamlarıyla ilgili.	Düstur Tertip 3 Cilt 5 s. 534
13	Ocak	24 Ağustos 1330 tarihli Nizamnamei Esasi mucibince Türkiye Seyrisefain İdaresi'ne bahşolunan kılavuzluk ve römorkörcülük ve cerri sefain hakkındaki imtiyazın sureti tatbikına ait talimatnamenin mer'iyete vaz'ına dair 162 numaralı kararname.	Talimatname kılavuzluk ve römorkörcülük ücret ve idaresiyle ilgili.	Düstur Tertip 3 Cilt 5 s. 557
13	Ocak	Mübadele, İmar ve İskan Vekaleti müfettişlerinin vazife ve salahiyeti hakkındaki talimatnamenin mer'iyete konulmasına dair 183 numaralı kararname.	Talimatnamede müfettişlerin görev, yetki ve sorumlulukları açıklandı.	Düstur Tertip 3 Cilt 5 s. 561

G.	Ay	Olay/Mevzuat	Açıklamalar	Kaynak
14	Ocak	Memurin Muhekamat Tetkik Heyeti azalığından istifa eden Rahmi Bey'in (Sivas) yerine diğerinin intihabı gerçekleştirilemedi, atama yapılamadı.	Adaylar ya Meclis'te olmadıklarından ya da ekseriyet sağlayamadıklarından seçilemediler. Şubelerin yeni adaylar belirlemeleri kararlaştırıldı.	ZC C.5 D.2 İ.83
14	Ocak	Mükellefiyeti Askeriye Kanununun 5., 118. ve 121. Maddelerinin Tadili Hakkında 398 numaralı Kanun kabul edildi.	Madde 1: Hizmeti fiiliyei askeriye müddeti; piyade ve nakdiye sınıfları için bir buçuk, topçu süvari havaiye sanayi otomobil ve kıtaatı fenniye ve müzika için iki, jandarma için iki buçuk ve bahriye için dört sene olup tarihi duhulden bed'eder. Bedel-i Nakdi beş yüz lira olarak kabul edildi. Bedel-i Nakdi verenler dört ay silah altında kalacaklardır.	ZC C.5 D.2 İ.83
14	Ocak	Müdafaai Milliye ve Muvazenei Maliye Encümenleri mazbataları okundu. Yukarıdaki kanun ile birleştirildi.	Mükellefiyeti Askeriye Kanunu Muvakkatinin 118. ve 121. maddelerinin tadiline dair layihai kanuniye. Kanunun serlevhasının "5., 118. ve 121. maddelerinin tadiline dair kanundur" suretinde tespit olunacağına karar verildi.	ZC C.5 D.2 İ.83
14	Ocak	Kavanin ve Muvazenei Maliye Encümenleri mazbataları okundu.	Memurini Mülkiye ve Askeriye Tekaüt ve İstifa Kanunu'nda muharrer cüzdan bedelatının tezyidi hakkında layihai kanuniye. Kanun oya sunuldu; ama nısabı ekseriyet sağlanamadı.	ZC C.5 D.2 İ.83
14	Ocak	Başvekaletten mevrut tezkere ve Müdafaai Milliye ve Muvazenei Maliye Encümenleri mazbataları okundu.	Tezkere, ikinci sınıf ihtiyaç zabitanına tahsisat itasına dair 18 Teşrinievvel 1339 tarihli Kanun'un 1. maddesinin fıkrai ahiresinin tefsiri hakkındadır. Kanunda geçen "Maatahsisatı munzamma tamamen ve defaten tesviye olunur." ifadesinin maaşı aslilerinin tamamen itası anlamına geldiği, seferberlik zammının ve elbise bedelinin buna dahil olmadığı açıklandı. Maliye Encümeni mazbatası kabul edildi.	ZC C.5 D.2 İ.83
14	Ocak	Tekaüt ve İstifa Kanunu'nun 50. maddesinin fıkrai ahiresinin tefsirine dair Başvekalet'ten mevrut tezkere ve Müdafaai Milliye Encümeni mazbatası okundu.	Maddede geçen mektepten sadece tıbbıyenin mi kastedildiği, mülkiyenin de dahil olup olmadığı; tıbbiyeden mezun olan birinin bir yıl staj yapmadan doktor sayılıp sayılamayacağı; bu müddette kendilerine maaş ödenen doktorların bu parayı geri ödeyip ödemeyecekleri; istifa eden doktorlardan para alınıp alınmayacağı, alınacaksa ne kadar alınacağı gibi konular tartışıldı.	ZC C.5 D.2 İ.83
14	Ocak	Sabri Bey'in (Siverek) Selanik ve Kosova Vilayetleri aksamından olup Bulgaristan'da kalmış memleketler ahalisinin emvali metruke ve sairesi hakkında suali ve Hariciye Vekili İsmet Paşa'nın cevabı.	Selanik ve Kosova'daki mülklerini isteyebilirler; ama oralardaki emlakları kadar emlak verileceğine dair bir kayıt yoktur denildi.	ZC C.5 D.2 İ.83
14	Ocak	Üst düzey atama yapıldı.	Batum Konsolosluğu'na Şerif'in tayini.	BCA 30..11.1.0/ 2.10..2.
14	Ocak	Bulgaristan'da bulunan Türk Gençleri Altın Kalem unvanıyla bir mecmua neşr etmeye başlamışlardır.		HM

G.	Ay	Olay/Mevzuat	Açıklamalar	Kaynak
14	Ocak	Teşkilat-ı Esasîye Kanunu'nun tadilatı hakkında…	Kanun-ı Esasî Encümeni Teşkilat-ı Esasîye Kanunu'nu hazırlama çalışmalarını sürdürmektedir. Yeni Teşkilat-ı Esasîye başlıca üç fasıldan mürekkep olacaktır. Bunlardan birincisi mesakun ve muhaberatın masuniyeti, matbuatın serbesti içinde olması gibi hususları ihtiva eden hukuk-ı amme faslıdır. Memleketin idaresi hakkında vaz olunacak esaslar ise (halkçılık) zihniyetinden mülhem olarak şimdiye kadar vaz edilmiş hususların toplanmasından ibaret bir fasıl teşkil edecektir. Teşkilat-ı Esasîye'nin en mühim faslını ise devlet mekanizmasının faaliyet-i müşterekesini tanzim için vaz olunacak maddeler teşkil edecektir. Bu maddelerde reis-i devletin, meclisin, kabinenin vazifeleri tespit edilecek ve meclisin müddet-i ictimâ, devre-yi intihabiyesi gibi meseleler hal olunacaktır.	HM
15	Ocak	Nafıa Vekili'nin riyasetinde bulunan bir komisyon-ı mahsus Ankara'nın haritasını yapmakla meşguldür.	4 paftadan ibaret olacak bu haritanın TBMM ve civarını, Bend deresi civarındaki mahalleri, belediye dairesine kadar olan yerleri ihtiva eden 1. paftası tamamlanmıştır.	HM
15	Ocak	Ankara'ya elektrik tesisatı yapılmasına başlanacaktır.	Belediyenin elektrik tesisatı için İstanbul'dan sipariş ettiği makineler ambalaj edilmiş ve yola çıkmıştır. Elektrik mühendisi Akil Bey'in nezaretiyle tesisat levazım ve makinelerin gelmesiyle yapılacaktır. Makineler Bend deresi ve TBMM'nin civarına yerleştirilecektir.	HM
15	Ocak	Bütçe ve Hükümetin 1340 programı Halk Fırkası'nda müzakereye başlanmıştır.	İsmet Paşa 1340 Bütçesi'nin yanında Hükümetin 1340 senesi programını Halk Fırkası grubu azasına tevdi etmiştir. Programda, nüfusun muhafazası ve tezyidini, memleketin süratle terakki ve inkişafı ilk hedef olarak belirlenmiştir. Bunun için memleketin iktisadi vaziyetini birinci derecede nazar-ı dikkate almanın, uzun harp senelerinden sonra memleketin sıhhat ve maarifi için çalışmaya başlamanın yapılacak olan faaliyetin esasını teşkil edeceği belirtilmiştir.	HM
15	Ocak	1340 Bütçesi hakkında Maliye Vekili gazetecilere beyanat verilmiştir.	1340 Bütçesi'ne yalnız Nafıa, İktisat Vekaletleri için 14 milyon küsur tahsisat konduğu halde bütçe açığı 7.900.000 lira olarak gerçekleşmiştir. Maarif, Nafıa Posta ve Telgraf, Tahsisat-ı Zatiye, Umur-ı Tasarrufiye, Sıhhiye, Muavenat-ı İctimaiye gibi vekaletlerin ve devairin bütçesine milyonlara varan zammiyat yapılmıştır. Bütçesi; 128.600.000 milyon lira olurken varidat bütçesi, 121.000.000 milyon lira olmuştur. Tenzilat yapılan daireler ve vekaletler ise; Maliye, Divan-ı Muhasebat, Rüsumat, İcra Vekilleri, Dahiliye, Emniyet-i Umumîye, Jandarma, Hariciye, Şer'iyye, Müdafaa-yı Milliye (askeri fabrikalar ve bahrîye dahil) olmuştur. Ayrıca ecnebi mütehassıs celbi için bir milyon civarında bir tahsisat ayrılmıştır. Tüm bunlarla masarif bütçesinin yekunu 128.900.000 milyon lira olmuştur.	HM

G.	Ay	Olay/Mevzuat	Açıklamalar	Kaynak
15	Ocak	Nafıa Vekili, Muhtar Bey evvelki gün istifa etmiştir.	İstifayı kabul eden Ferid Bey, Muhtar Bey'in Anadolu Şimendiferi meselesi hakkındaki müzakeratın neticesi dolayısıyla mı istifa ettiği yolundaki bir sual üzerine Heyet-i Vekilede bu müzakerata dair bir şey geçmediğini, Muhtar Bey'in henüz sonuçlanmayan müzakerat esnasında vaki olan eleştirilerden müteessir olarak istifa ettiğini zannettiğini bildirmiştir. Ayrıca Erzurum hattının inşasına başlanılacağı sırada Muhtar Bey gibi bir mütehassısın istifasının kendilerini üzdüğünü kaydetmiştir.	HM
16	Ocak	Sezayinur Vapuru'nun akibeti hakkında Süreyya Bey (Karesi) rüfekasının takririne cevap olarak Başvekaletten mevrut cevabı tezkere.	Kötü hava şartları ya da serseri bir torpile çarparak geminin battığı sonucuna varılmış.	ZC. C.5 D.2 İ.84
16	Ocak	Memurini Mülkiyenin Tekaüdüne Dair Olan Kanun ile Askeri Tekaüt ve İstifa Kanunu'nda Muharrer Cüzdan Bedelatının Tadili hakkında 399 Numaralı Kanun kabul edildi.	Madde 1: Memurini mülkiyenin tekaüdüne dair 11 Ağustos 1325 tarihli Kanunun 29. maddesinin 6. fıkrası ile aynı tarihli Askeri Tekaüt ve İstifa Kanunu'nun 59. maddesinin 11. fıkrası berveçhi ati tadil edilmiştir. Madde 2: Mütekaidin, eytam ve eramili mülkiye ve ilmiye ve askeriye ile mazulini mülkiye ve ilmiye vesair maaşatı zatiye eshabına 1340 senei maliyesinden itibaren her defa verilecek cüzdanın beheri için ilk maaşlarının hiyni itasında maaşı aslileri 100 kuruşa kadar olanlardan 5, 101 kuruştan 500 kuruşa kadar 10, 501 kuruştan 1000 kuruşa kadar 15, 1001 kuruştan yukarı olanlardan 20 kuruş cüzdan bedeli alınır.	ZC. C.5 D.2 İ.84
16	Ocak	Halil Bey'in (Zonguldak) Ereğli Havzası kömürlerinin ücreti nakliyesine dair sualine İktisat Vekili Hasan Bey'in şifahi cevabı.	Hasan Bey, sorunun kendisini ilgilendiren kısmı olan kabotaj ile ilgili bilgi verdi. Konunun Seyrisefain İdaresi'ni ilgilendirdiğini, vapurların şu anda Yunanistan'dan nakledilen muhacirleri taşıdığını, Seyrisefain İdaresi'nin bu iş bittikten sonra nakliye işine başlayacağını ekledi. Nakliye için bütçede 600 bin lira ayrıldığını, kömür nakliyesi için ise 400 bin lira ayrıldığını söyledi. Vapurların hepsinin kömür taşımaya uygun olmadığını, bu işe uygun vapurlar alınması gerektiğini; ama yeterli para olmadığını ekledi. Sadece bu havzanın kömür nakliyesini yapması için müstakil bir şirket kurulması gerektiğini söyledi. Halil Bey de sorunun sadece nakliye ücretleri olmadığını, havzanın diğer sorunlarına da çözüm bulunmasını istedi.	ZC. C.5 D.2 İ.84
16	Ocak	Ziyaeddin Efendi'nin (Erzurum) sualine Dahiliye Vekili Ferid Bey'n şifahi cevabı.	Sual, İstanbul'da vapurlarla tramvaylarda, kadınlarla erkekler arasını tefrik eden perdelerin kaldırılması için İstanbul Polis Müdürlüğünce verilen emrin esbabına dairdir. "Perdeler kaldırıldı, ayrı ayrı oturulması için yerler tahsis edildi" denildi.	ZC. C.5 D.2 İ.84
16	Ocak	Hamdi Bey'in (Ordu) sualine Dahiliye Vekile Ferid Bey'in şifahi cevabı.	Sual, Ünye köylerinde icrayi şekavet eden Serap Çetesi'nin teslim nefsedip etmediğine dairdir. "Firar ettiler ve yakalanamadılar" denildi.	ZC. C.5 D.2 İ.84

G.	Ay	Olay/Mevzuat	Açıklamalar	Kaynak
16	Ocak	Süleyman Sudi Bey'in (Bayezıd) sualine Maliye Vekili Mustafa Abdülhalik Bey'in şifahi cevabı.	Sual, Şehit Kaymakam Abdülkadir Bey ve Mülazim Cemal Efendi eytamiyle Mütekait Mülazim Cuma Efendi'nin müterakim maaşlarının tesviye edilmemesi esbabına dairdir. "Bütçede ise hemen verilecek, değilse havalesi verilecek" denildi.	ZC. C.5 D.2 İ.84
16	Ocak	Başvekaletten mevrut tezkere ve Müdafaai Milliye Encümeni mazbatasının görüşülmesine devam edildi, mazbata oya sunuldu.	Tezkere, Tekaüt ve İstifa Kanunu'nun 50. maddesinin fıkrai ahiresinin tefsirine dairdir. Nısabı ekseriyet sağlanamadı, tekrar oylanacak.	ZC. C.5 D.2 İ.84
16	Ocak	Kavanini Maliye, Muvazenei Maliye ve İktisat Encümenleri mazbataları okundu.	İpekli mensucattan tarifei asliyedeki resmin 12 misli yerine 5 misil ahzi hakkında İsmail Bey (Karahisari Şarki) ve rüfekasının teklifi kanunisi ile Maliye Vekaleti'nin İstihlak Resmi Kanunu'nun tefsirine ait tezkeresi. Kanun teklifi reddedildi. Mazbatanın un ve süt İstihlak Resimleri'ne ait olan kısımları kabul edildi. Tefsirde un ve un mamüllerinin İstanbul'a girişte 5 misli resme tabi olduğu, Anadolu'ya gönderilemeleri halinde ise 12 misil resme tabi olarak aradaki farkın alınacağı; süt ve süt tozlarından ise 12 misil resme tabi oldukları söylendi. Jakar denilen mensucat ile margarin yağlarının 12 misli gümrük resmine tabi olmaları kabul edildi.	ZC. C.5 D.2 İ.84
16	Ocak	Edhem Bey'in (Saruhan) halıcılığın istikbalini temin için ne gibi teşebbüsatta bulunulduğuna dair sual takriri ve İktisat Vekili Hasan Bey'in tahriri cevabı.	Hasan Bey, soruda geçen Yunanistan' a yapağı ihracatının kaldırılması isteğine karşılık, Yunanistan'ın halıcılıkta gelişmediğini, dolayısıyla korkulacak bir şey olmadığını, ama yine de tedbir alınması gerektiğini söyledi. Halıcılıkla ilgili gümrük vergilerinin de yüksek olmadığını belirtti ve halıcılığı geliştirmek için düşünülenler hakkında izahat verdi.	ZC. C.5 D.2 İ.84
16	Ocak	Gümrük komisyoncularının vezaif ve sureti tayinleri hakkındaki talimatnamenin mer'iyete vaz'ına dair 168 numaralı kararname.	Talimatnamede gümrük komisyoncusu olmanın şartları; görev, yetki ve sorumlulukları açıklandı.	Düstur Tertip 3 Cilt 5 s. 572
16	Ocak	Altın ve gümüş mevat ve masnuata damga darbına dair olan talimatnamenin mer'iyete konulması hakkında 169 numaralı kararname.	Ayyıldız, ayarları ve kadim damgası vurulur; altında binde beş, gümüşde binde on müsaadei nizamiye vardır denildi.	Düstur Tertip 3 Cilt 5 s. 580
16	Ocak	Üst düzey atama yapıldı.	Müdafaa-yı Milliye Vekaleti Müsteşarlığı'na Erkan-ı Harbiye-yi Umumîye Birinci Şube Müdürü Erkan-ı Harb Miralayı Şefik Bey tayin edilmiştir.	HM
16	Ocak	Üst düzey atama yapıldı.	Ankara Darülmuallimini Ziraat muallimi Mazhar Bey Ziraat Bankası Müdiriyet-i Umumîyesi Umur-ı Ziraiye Şubesine memur edilmiştir.	HM
16	Ocak	Kınalı Ada'da Liman Yapımına başlanmıştır.	Kınalı Ada'daki koyun liman haline çevrilmesi için Cemiyet-i Umumîye-yi Belediye üç bin lira tahsisat ayırmıştır.	HM

G.	Ay	Olay/Mevzuat	Açıklamalar	Kaynak
16	Ocak	Halk Fırkası'nın Heyet-i Umumîyesi' nin toplantısında demiryolları meselesi tekrar ele alınmıştır.	Hükümet demiryolları meselesinin yeniden bir komisyon kurularak tedkik edilmesini istemektedir. Hattın derhal iştirası taleplerinde bulunanlar ile bunun aleyhinde olanlar ve hükümetin nokta-i nazarı üzerinde uzun münakaşalar yapılmış ve neticede hükümetin teklifi kabul edilerek yeni bir komisyon kurulması kararlaştırılmıştır.	HM
16	Ocak	Adliye Vekili Seyyid Bey 1340 Adliye Bütçesi hakkında beyanat vermiştir.	Bütçenin varidat yekununun 121, masarifat yekununun ise 129 milyon lira olarak tespit olunduğunu, varidat bütçesinin geçen seneye göre asgari tahminlerle yapıldığını belirtmiştir. Adliyenin bütçesinde 339 senesine göre 700.000 liraya yakın tasarruf yapılmıştır. Bu tasarruf bazı istinaf mahkemelerinin iş yükünün azlığı dikkate alınarak lağvedilmesi sonucu gerçekleşmiştir.	HM
17	Ocak	Tetkiki Hesabat Encümeni mazbatası okundu ve kabul edildi.	Mazbata, Nafiz Bey'in (Amasya) tahsisatının sureti itasına dair bir karar ittihazı hakkındadır. Tahsisatın tam olarak verilmesine karar verildi.	ZC C.5 D.2 İ.85
17	Ocak	Duyunu Umumiye kadrosunun tespitine bir karar itasına dair Ekrem Bey'in (Lazistan) takriri görüşüldü.	Bütçe ile tetkik edilmek üzere ertelendi.	ZC C.5 D.2 İ.85
17	Ocak	Başvekaletten mevrut tezkere ve Müdafaai Milliye Encümeni mazbatası ikinci defa oya sunuldu.	Tekaüt ve İstifa Kanunu'nun 50. maddesinin fıkrai ahiresinin tefsirine dair mazbata reddedildi.	ZC C.5 D.2 İ.85
17	Ocak	Altın kaçakçılığından mahkum Eşref ve Haşim Efendiler hakkında evraka dair Adliye Encümeni mazbatası oya sunuldu.	Nısabı ekseriyet sağlanamadı, ikinci defa oylanacak. Hapse atılmaları mı yoksa parayı mı ödemeleri gerektiği konusunda tartışma yapıldı.	ZC C.5 D.2 İ.85
17	Ocak	Kazım Vehbi Bey'in (Ergani) Ergani sulh hakimi Esireddin hakkındaki sual takririyle Adliye Vekili Seyyid Bey'in tahriri cevabı.	Hakkında çok şikayet olduğu için Bitlis Bidayet Hakimliği'ne gönderildiği söylendi.	ZC C.5 D.2 İ.85
17	Ocak	Mübadele İşleri…	5162 kişinin daha yolda olduğu bildirilmiştir. Hilal-i Ahmer Cemiyeti İzmir şubesi mübadiller için emval-i metrukeden büyük bir evi hem dispanser hem de 25 yataklı bir hastane olarak hazırlamış ve açılışını yapmıştır. İskan mıntıkalarına sevk olunan mübadiller kafi ilaçla birer sıhhıye memurları tarafından tedkik edilmektedirler. Hastalarla lohusalara konserve, süt tevzii edildiği gibi muhtaç olanlara 13 palto, 9 çift ayakkabı, 11 ceket, 9 entari, 9 hırka, 20 battaniye, 4 pantolon ve 4 fanila verilmiştir.	HM
18	Ocak	Yunanistan'da hükümeti kuran Mösyö Venizelos'un Başvekil İsmet Paşa'ya gönderdiği ve muahedele-	İsmet Paşa mukabil telgrafında, iki ülke arasında muahedenin ve mukavelatın samimi bir surette tatbiki ile iki devlet arasında hüsn-i münasebet kurulmasına taraftar olduğunu belirtmiştir.	HM

G.	Ay	Olay/Mevzuat	Açıklamalar	Kaynak
		rin halisane surette uygulanacağını, iki ülke arasında iyi komşuluk ilişkilerinin gelişmesini arzuladığını bildiren telgrafına İsmet Paşa mukabelede bulunmuştur.		
18	Ocak	İngiltere Parlamentosu'nun açılış nutkunda kral, Türkiye ile yeni bir devre-yi münasebet açıldığını bu sebeple Lozan Muahedesi'nin tasdik edileceğini söylemiştir.		HM
18	Ocak	Atina Maslahatgüzarı Nebil Bey, merasim-i mutade ile itimadnamesini tevdi etmiştir.		HM
18	Ocak	Meclis-i İdare azası arasında memurin-i sıhhiye bulunmasına karar verilmştir.		HM
19	Ocak	Altın kaçakçılığından mahkum Eşref ve Haşim Efendiler hakkında evraka dair Adliye Encümeni mazbatasının ikinci defa reye vaz'ı sonucunda mazbata reddedildi.		ZC C.5 D.2 İ.86
19	Ocak	Azayı kiramdan bazı zevatın tahlifleri.	Hilmi Bey (Ankara), Mustafa Şeref Bey (Burdur), Reşid Ağa (Malatya), Nafiz Bey (Amasya), Rauf Bey (İstanbul) tahlif edildiler.	ZC C.5 D.2 İ.86
19	Ocak	Avni Bey'in (Bozok) Kızılırmak mansabında karaya oturan Tirimüjgan Vapuru'na dair sualine Müdafaai Milliye Vekili Kazım Paşa'nın şifahi cevabı.	"Donanmanın tatlı su ihtiyacını karşılayan vapur karaya oturdu, vapurdaki aletlerin alınıp Şam Vapuru'na konulması düşünüldü, böylece tatlı su orada üretilecek" denildi. Tirimüjgan'ın da tamamen batmadan önce satılacağı söylendi.	ZC C.5 D.2 İ.86
19	Ocak	Süleyman Sırrı Bey'in (İstanbul) Nafıa Vekaleti'ne intihabı hakkında Cumhuriyet Riyaseti'inden Mevrut telgraf okundu.	Muhtar Bey'in istifası üzerine, oylama neticesinde Nafıa Vekaleti'ne Süleyman Sırrı Bey (İstanbul) atandı. Süleyman Sırrı Bey Mühendis Mektebi'nin eski mezunlarından olup şimdiye kadar Suriye, Yanya, Kars, Hüdavendigar mühendis ve baş mühendisliğinde çalışmıştır. Son zamanlarda Nafıa Müdir-i Umumîliğinde hizmet eylemiştir.	ZC C.5 D.2 İ.86
19	Ocak	Telgraf ve telefon umurunun tenkisi hakkında kanun layihası ile Posta ve Telgraf, Adliye ve Muvazenei Maliye Encümenleri mazbataları okundu.	Maddeleri tartışıldı ve kabul edildi. Şehirler dahilinde telefon imtiyazına ve belediyeler ile beraber diğer talipler katıldığında belediyelerin tercih edileceğine dair müzakere yapıldı.	ZC C.5 D.2 İ.86

G.	Ay	Olay/Mevzuat	Açıklamalar	Kaynak
19	Ocak	Esad Efendi'nin (Menteşe), mübadeleye manatıkta ve alelhusus Garbi Trakya'da bulunan Türklerin muhafaza hayatları hakkında ne gibi tedbir ittihaz edildiğine dair tahriri sual takririyle Hariciye Vekili İsmet Paşa'nın cevabı.	Yabancı tarafsız bir aza, bir Türk aza ve bir de Yunan azadan oluşan 3 kişilik bir komisyon oluşturulup bir haftaya kadar Garbi Trakya'ya gönderilecek, şikayetleri dinlenecek denildi.	ZC C.5 D.2 İ.86
20	Ocak	Seyr-ü Sefain İdaresi Rumlardan yeni iki vapur satın almıştır.	Seyr-ü Sefain İdaresi mutedil fiyatla Rumlardan aldığı yeni ve güzel kamaraları olan iki vapura Mersin ve Antalya ismini vermiştir. Vapurlar Mersin – İstanbul arasında işleyecektir.	HM
20	Ocak	Garbi Trakya'da istimlak edilen İslam emlakı için Yunanistan hükümeti istimlak bedellerini ödemeye başlamıştır.	Yunan Hariciye Vekili Mösyö Rosos'tan (?) Muhtelit Mübadele Komisyonu'nun Yunan murahhası Mösyö Papas'a gönderilen telgrafta Yunanlılar tarafından istimlak edilen emlak-ı İslam için 10 milyon drahminin Garbi Makedonya'ya gönderildiği, bu amaçla 10 milyon drahminin daha gönderileceği bildirilmiştir.	HM
20	Ocak	Milli Türk Ticaret Birliği Kongresi İstanbul'da toplanmıştır.	Kongrede birliğin bir senelik faaliyeti ile ilgili rapor okunduktan sonra Seyr-ü Sefain Müdir-i Umumîsi kabotaj, liman ve kömür meseleleri hakkında izahat vermiştir.	HM
20	Ocak	Mübadele İşleri…	Bu hafta zarfında 7665 mübadil yanlarında 1816 hayvanla Türkiye'ye gelmiştir. 17869 mübadil daha 40.830 baş hayvanlarıyla birlikte harekete hazır bulunmaktadırlar.	HM
21	Ocak	Müdafaai Milliye Encümeni mazbatası okundu ve kabul edildi.	Mazbata, Kazım Vehbi Bey'in (Ergani), askerliğin bir seneye tenzili ile bedeli nakdi esasının kabulü hakkında takriri ve bu babtaki kanun kabul edildiğinden tayini muameleye mahal olmadığına dairdir.	ZC C.5 D.2 İ.87
21	Ocak	Kavanini Maliye ve Dahiliye Encümenleri Mazbataları okundu ve Dahiliye Encümeni mazbatası kabul edildi.	Malmüdürlerinin Maliye Vekaleti'nce tayini hakkında layihai kanuniye. Mazbatada, malmüdürlerinin merkezden atanmasının idare ve harcırahlar nedeniyle uygun görülmediği, vilayetlerdeki defterdar ve muhasebeciler tarafından atanmalarının usulden olduğu belirtilerek layihanın reddinin gerektiği belirtildi.	ZC C.5 D.2 İ.87
21	Ocak	İstanbul'da intikadeden Milli Türk Ticaret Birliği Kongresi azasının hissiyatı tazimkarane ve minettaranelerini arz ettiklerine dair telgraf okundu.	Divanı Riyaset'ten cevap yazılacak.	ZC C.5 D.2 İ.87
21	Ocak	Azayı kiramdan bazı zevata mezuniyet itası ve mezuniyetlerini tecavüz ettirenler hakkında Divanı Riyaset kararları okundu.	20 kişiye izin verildi. Mezuniyetlerini tecavüz ettirenlerin mazeretlerine binaen aştıkları sürede de izinli sayılmaları kabul edildi.	ZC C.5 D.2 İ.87

G.	Ay	Olay/Mevzuat	Açıklamalar	Kaynak
21	Ocak	Halil Bey'in (Zonguldak) Ereğli kömürlerinin ücreti nakliyesine dair sualine Müdafaai Milliye Vekili Kazım Paşa'nın şifahi cevabı.	"Vapurlar boş gidip dolu döndüğü için masraf artıyor, kömür de pahalanıyor" denildi. "Kışın sadece büyük vapurlar gidiyor, küçük girişimci para kazanamıyor, bu nedenle Seyrisefain İdaresi'ne para verildi, yalnızca kömür nakli için kullanılacak" denildi.	ZC C.5 D.2 İ.87
21	Ocak	Şükrü Bey'in (Bolu), mülhak bütçeden maaş alan memurin çocuklarından leyli liselere kabul edilenlerin ücreti tedriyesilerine dair sualine Maarif Vekili İsmail Safa Bey'in şifahi cevabı.	Sadece Muvazenei Umumiye'den maaş alanların çocuklarına %20 indirim uygulanıyordu, İdarei Hususiye memurlarının da istifade etmesi kabul edildi, artık mülhak bütçeden maaş alanların çocukları da yararlanacak denildi.	ZC C.5 D.2 İ.87
21	Ocak	Tunalı Hilmi Bey'in (Zonguldak), Ankara'da yapılmaya başlanmış olan çift mekteplere dair takririne Maarif Vekili İsmail Safa Bey'in şifahi cevabı.	"İki bina için 52.000 ayrılmıştı; ama yetmedi 20.000 daha ekledik, inşaat Ağustos'ta başladı" denildi. Bunun üzerine Tunalı Hilmi Bey, "çok para harcanıyor, bu kadar parayla daha çok okul yapılabilirdi, çocuklara önce gıda bulalım, lüks okullara ihtiyaç yok" diye eleştirdi.	ZC C.5 D.2 İ.87
21	Ocak	Reşid Ağa'nın (Malatya), Behisni kazasındaki idadi mektebinin bu sene ilga edilip edilmediğine ve mektep muallimlerinin maaşatının verilmediğinin esbabına dair suali ve Maarif Vekili İsmail Safa Bey'in şifahi cevabı.	"Maaşların bir kısmı ödendi, gerisi de ödenecek; mektep de ilga edilmemiştir" denildi.	ZC C.5 D.2 İ.87
21	Ocak	Tunalı Hilmi Bey'in (Zonguldak), Fransızlarca İskenderun ve Antalya havalisinde İdarei Mahsusa ile beraber Affı Umumi İlanı'nın doğru olup olmadığına dair sualine Hariciye Vekili İsmet Paşa'nın tahriri cevabı.	"Tahkikat yapılıyor, şimdilik cevap veremiyoruz" denildi.	ZC C.5 D.2 İ.87
21	Ocak	Mülki idare ataması yapıldı.	Mudanya Kaymakamlığı'na Hüseyin Hüsnü'nün tayini ile bazı Kaymakamlar arasında nakil yapılması.	BCA 30..11.1.0/ 2.10..10.
21	Ocak	Askeri atama yapıldı.	Bazı askeri personelin istifası, ordudan ihracı ve Tuğg.Asım Paşa'nın 8. Kolordu Komutanlığı'na tayini.	BCA 30..11.1.0/ 2.10..14.
21	Ocak	"İtalya Lozan Muahedesini derhal tasdik edecektir."		HM
21	Ocak	Halk Fırkası ictimânda mebusan tahsisatı ve hayat pahalılığı mevzubahis edilmiştir.	1340 senesi bütçesinde bilcümle ashab-ı maaşın hayat pahalılığı nazar-ı dikkate alınarak arttırılmıştır. Fırka ictimâsında Ankara'daki şerait-i hayatiye dikkate alınarak mebusanın tahsisatına zam yapılması teklifi kabul edilmiştir.	HM

G.	Ay	Olay/Mevzuat	Açıklamalar	Kaynak
21	Ocak	Telgraf ve Telefon Kanun layihasının müzakeresi sırasında İzmir Mebusu Celal Bey tarafından, telgraf hatlarının inşası imtiyazı için belediyelere öncelik verilmesini öneren bir takrir verilmiştir.	Celal Bey tarafından şehirlerde telgraf imtiyazı için eşit şartlarda gerçekleşecek müracaatlar arasında belediyeler yer alırsa belediyelerin tercih edilmesine dair verilen takrir, aynı günde celseyi müteakip toplanan Posta ve Telgraf Encümenince kabul edilerek kanun layihası haline getirilmiştir.	HM
22	Ocak	Anadolu Demiryollarının satın alınıp alınmamasını tedkik için bir komisyon teşkil edilecektir.	Komisyon Nafıa Vekili Sırrı Bey'in riyasetinde toplanacak ve komisyonu teşkil edecek üyeler Başvekil İsmet Paşa tarafından birer tezkire ile komisyona davet edileceklerdir. Komisyona iki mühendis, Şark Demiryolları Başkomiseri Muhtar Bey, Hariciye Hukuk Müşavirlerinden Nusret Beyler, muhtelif meclis encümenlerinden Reşad Bey (Saruhan), Zekai Bey (Aydın), Niyazi Bey (Mersin), Hamid Bey (Kastamonu), Fikret Bey (Ertuğrul) Hüseyin Refik Bey (Edirne) dahil bulunmaktadır.	HM
22	Ocak	Reis-i Cumhur'un Sefain-i Harbiyeye çıkışı sırasında çekilecek sancak belirlendi.	Sefain-i Harbiyeye Reis-i Cumhurun rükûbu esnasında keşide edilmek üzere ihdas edilen sancak icra vekilleri heyetince tasvib edilerek kararname Reis-i Cumhura sunulmuştur. Sancağın şekli ise şöyledir; kırmızı zemin üzerine ay ve yıldız, yukarı sol köşesinde sarı yaldızlı yirmi şualı bir güneş ve bu şuaatın üzerine yıldız konulmuştur.	HM
22	Ocak	Mülki idare ataması yapıldı.	Hafik Kazası Kaymakamlığına Mekteb-i Mülkiye mezunlarından İhsan, Devrek Kaymakamlığına Mekteb-i Mülkiye mezunlarından Kadri, Yaban Abad Kaymakamlığına Mekteb-i Mülkiye mezunlarından Şerif, Pasinler Kaymakamlığına sabık Kaymakamlardan Ziya, Keskin Kaymakamlığına Sivrihisar Kaymakamı Hasib, Sivrihisar Kaymakamlığına Tire Kaymakam-ı sabıkı Servet, Karahisar-ı Sahib Vilayeti dahilindeki Aziziye Kaymakamlığına Hassa Kaymakamı Hamdi, Hassa Kaymakamlığına Amid Kaymakam-ı esbakı Behcet, Mecidözü Kaymakamlığına Yenihan Kaymakamı Seyfeddin, Yenihan Kaymakamlığına Gelgit Kaymakam-ı esbakı Ahmed, Edremit Kaymakamı Muharrem Remzi Bey'in azliyle Karaburun Kaymakam-ı sabıkı Kemal, Gerede Kaymakamlığına Mekteb-i Hukuk mezunlarından Hasib tayin edilmiştir.	HM
22	Ocak	"Avrupa'nın Şerefli Kurbanlarına Yardım Ediniz!"	Hindistan Milli Kongresi Hilal-i Ahmer'e yardım edilmesi için Hintlilere hitaben bir bildiri neşretmiştir. Bu bildiride sadece Müslüman Hintlilere değil tüm Hintlilere hitap edilerek Türk Cumhuriyeti'nin muvafakati için ellerindeki tüm vasıtalarla yardım etmeleri istenmiştir.	HM
22	Ocak	Mübadele İşleri…	İzmir İmar ve İskan Komisyonu'nun 20. ictimânda mübadillerden İzmir'e gelecek olan 5.000 erbab-ı sanayi, amele ile 10.000 tütüncüyü İzmir ve navahisine, 10.000 tütüncüyü Menemen'e, 10.000 tütüncü ile 500 çiftçiyi Bergama'ya, 10.000 tütüncüyü Ödemiş'e, 12.000 Limni muhacirinini Foça'ya, 300 çiftçiyi Ti-	HM

G.	Ay	Olay/Mevzuat	Açıklamalar	Kaynak
			re'ye, 800 çiftçiyi Bindere (?), 500 tütüncü ile 10.000 bağçeciyi Urla'ya, 10.000 tütüncü ile 20.000 bağçeciyi Çeşme'ye 500 tütüncü ile 500 çiftçiyi Kuşadası'na 300 tütüncü ile 10.000 bağçeciyi Karaburun'a, 500 bağçeciyi Kemal Paşa kazasına iskan etmeğe karar vermiştir. İskan mıntıkalarına yerleştirilen muhacirler yerli halk tarafından büyük bir samimiyet ve muhabbetle karşılanmakta ve muavenetlerine koşulmaktadır. Bodrum'a iskan edilen muhacirler, İmar ve İskan Vekili Necati Bey'e gönderdikleri telgrafta kendilerinin iskanına yardım eden memurin ve ahaliye teşekkür edilmektedir.	
23	Ocak	Başvekaletten mevrut tezkere ve Müdafaai Milliye Encümeni mazbatası okundu ve mazbata kabul edildi.	Tezkere, Harbdeki hidematına mebni beyaz kordelalı İstiklal Madalyası'yla taltif edilen Tabip Kaymakam Sadettin Bey'in kordelasının kırmızıya tahvili hakkındadır.	ZC C.5 D.2 İ.88
23	Ocak	Mehmet Arif Bey'in (Eskişehir) teklifi kanunisi ve reddine dair Müdafaai Milliye Encümeni mazbatası okundu ve kanun teklifinin reddi kabul edildi.	Teklif, malülini güzatın devair ve şuabatı askeriyede ve ordunun hidematı sabitesinde istihdamlarına dairdir. Terfih Kanunu'na (24 Ağustos 1338) göre malüller mezun sayıldıkları için orduda istihdamlarını uygun görmeyen mazbata gereğince kanun teklifinin reddine karar verildi.	ZC C.5 D.2 İ.88
23	Ocak	Ruşen Eşref Bey'in (Karahisar), Galatasaray Lisesi'nde seneyi dersiye ortasında tetbik edilen 4 maddelik hususun izahatı hakkındaki sualine Maarif Vekili İsmail Safa Bey'in şifahi cevabı.	"Hem Fransızca hem Türkçe öğrenilmesi için sınıflar birleştirildi, bazı hocalar (yaşlı ya da yetersiz oldukları için) gönderildi, bazı hocalar da üst sınıflar için yeterli olmadıklarından alt sınıflara verildi, hocalar dışında öğrencilere terbiye verebilecek kişiler işe alındı" denildi.	ZC C.5 D.2 İ.88
23	Ocak	Telgraf ve telefon umurunun tenkisi hakkında kanun layihası ve Posta Telgraf, Adliye ve Muvazenei Maliye Encümenleri mazbataları ve İcra Vekilleri Riyaseti'nden mevrut iki kıta layihai kanuniye ile bir teklifi kanuni ve Muvazenei Maliye Encümeni mazbatalarının görüşülmesine devam edildi.	Telgraf ve telefon umurunun tenkisi hakkında kanun layihası ve Posta Telgraf, Adliye ve Muvazenei Maliye Encümenleri mazbataları ve gazeteler ile resaili mevkute havadis ajanslarına keşide edilecek istihbarata müteallik telgrafnameler ücuratının tenziline dair İcra Vekilleri Riyaseti'nden mevrut iki kıta layihai kanuniye ile Sabık Ertuğrul Mebusu ve Lahik İzmir Mebusu Hamdi ve Sabık Erzincan Mebusu Emin Beyler'in telgraf ücuratının iki kuruşa tenzili hakkında teklifi kanunisi ve Muvazenei Maliye Encümeni mazbatalarının görüşülmesine devam edildi. Bazı maddeler kabul edildi. Tahir Bey (Giresun), kıtaatta bulunan efradı askeriyenin ebeveyn ve aileleri taraflarından gönderilecek harçlıkları için hasbezzar ve telgraf havalesiyle irsalinde keşide edilecek telgraf ücretlerinin beher kelimesinden bir kuruş alınmasını teklif etti. Takrir esas itibariyle kabul edildi, fıkranın şekli tespit edilmek için Encümen'e gönderildi. 2 Şubatta Kanunun heyeti umumiyesi oya sunuldu, nısabı ekseriyet sağlanamadı. (ZC C.5 D.2 İ.94).	ZC C.5 D.2 İ.88
24	Ocak	Celal Nuri Bey (Gelibolu) ve refikinin takriri kabul edildi.	Takrir, Rusya Şuralar Hükümeti Başkomiseri Lenin Cenapları'nın vefatı dolayısıyla Rusya Hükümeti'ne beyanı taziyet edilmesi hakkındadır.	ZC C.5 D.2 İ.89

G.	Ay	Olay/Mevzuat	Açıklamalar	Kaynak
24	Ocak	Maliye Vekaleti'nden mevrut tezkere ve Kanunu Esasi Encümeni mazbatası okundu, mazbata kabul edildi. Darbedilecek meskukatın şekli hakkında 64 numaralı Heyeti Umumiye kararı.	Tezkere, Altın ve ufaklık para darbı hakkında bir karar verilmesine dairdir. Sikkenin bir tarafına meşe dalları ve başak, ortasına T.C. ve darp senesi; diğer tarafına hilal ve yıldız, ortasına Ankara ve 23 Nisan 1336 yazılmasına karar verildi.	ZC C.5 D.2 İ.89, Düstur Tertip 3 Cilt 5 s. 585.
24	Ocak	15 Mayıs 1335 Tarihinden İtibaren Cidali Milliye İştirak Edip Muhtelif Milli Cephelerde veya İsyanların İtfasında Bilfiil Hizmet Ederek Fevkalade Yararlık Gösterenlerin Takdirname veya Bir Derece Terfi Suretile Taltiflerine ve Bunları İdare Eden Müdafaai Hukuk Reis ve Azaları ile Mücahit ve Mücahidelere İstiklal Madalyası İtasına Dair 400 numaralı Kanun kabul edildi.	Hüsrev Bey'in (Urfa) teklifi kanunisi ve Müdafaai Milliye Encümeni mazbatası okundu. İlk celsede takrirlerle birlikte Encümen'e tevdii edildi, ikinci celsede ise kanun kabul edildi. Madde 1: 15 Mayıs 1335 tarihinden itibaren cidali milliye iştirak edip muhtelif milli cephelerde veya dahili isyanların itfasında bilfiil hizmet ederek fevkalade yararlık gösterdikleri o zamanki milli cephe veya mıntıka veya fırka kumandanlarından veyahut o zamanki Heyeti Milliye ve Hükümeti mahalliyelerden yapılacak tahkikatla sabit olacak olan berri, bahri, jandarma, muvazzaf, mütekait, ihtiyat ümera ve zabitandan cidali milli nihayetine kadar fevkaladeden terfi etmemiş olanlar bir defaya mahsus olmak üzere hizmetlerinin derecesine göre takdirname ile veya bir derece terfi suretiyle taltif edilirler. Bunları idare eden bu şeraiti haiz milli kumandan ve rüesa ile mücahit ve mücahidelere ve bunları idare eden Müdafaai Hukuk Reis ve azalarına dahi hizmeti vataniyelerine mukabil bir kıta İstiklal Madalyası verilir.	ZC C.5 D.2 İ.89
24	Ocak	Müdafaai Milliye, Bahriye, Jandarma ve İmalatı Harbiye'nin 1339 senesi bütçelerine tahsisatı munzamma ilavesine dair layihai kanuniye ve Muvazenei Maliye Encümeni mazbatası okundu.	Konu, tartışıldıktan sonra bütçe meselesi olduğu için Maliye Vekili'nin katılımıyla müzakere edilmek üzere ertelendi.	ZC C.5 D.2 İ.89
24	Ocak	Müdafaai Milliye Encümeni mazbatası okundu ve mazbata kabul edildi.	Mazbata, Feridun Fikri Bey'in (Dersim), zabitandan arzu edenlerin sınıfı muvazzafa nakilleri hakkında teklifi kanunisinin reddine dairdir. İsteyenlerin askerlikte kalmaları için önerilen teklif üzerine, Müdafaai Milliye Vekili Kazım Paşa "biz zabitan terhis olurken kalmak isteyenlerin kalabileceğini söyledik, kimisi kaldı kimisi gitti; gidenleri tekrar alamayız" dedi. Bunun üzerine Feridun Fikri Bey, "1340 senesi sonuna kadar müracaatları kabul edemez misiniz" diye sordu, Kazım Paşa da "terhisten önce başvurmuşlarsa kabul ederiz" dedi.	ZC C.5 D.2 İ.89
24	Ocak	Belediye Kanunu'nun 38. ve 4. maddelerinin tefsirine dair İcra Vekilleri Heyeti Riyaseti'nden mevrut tezkere ve Dahiliye Encümeni mazbatası okundu ve mazbata kabul edildi.	38. maddenin Tefsiri: Her intihab 4 seneye aidolduğundan bir belediye meclisi azası tamamen istifa veya tebeddül edip yerine ikinci derecede rey kazanmış olanlardan yeni bir meclis teşekkül edebildiği halde bu meclis evvelki meclisin müddeti intihabiyesini ikmal eder. 4. maddenin Tefsiri: Bir intihap fesholunduğu veya bir meclisi belediye azası kısmen veya tamamen istifa veya tebeddül edip yerine ikinci derecede rey alanlardan yeni bir meclis teşkiline imkan görülemeyerek tekrar intihaba müracaat icabettiği halde bu suretle yeni intihap neticesi teşekkül edecek meclis 4 sene için muteber olunur.	ZC C.5 D.2 İ.89

G.	Ay	Olay/Mevzuat	Açıklamalar	Kaynak
24	Ocak	İcra Vekilleri Heyeti Riyaseti tezkeresi ve Kavanini Maliye Encümeni mazbatası okundu ve mazbata kabul edildi. Devairi devletin eşhas zimmetindeki matlubatının tahsiline dair Yozgat Mebusu Süleymen Sırrı Bey'in takririnin sureti tatbikı hakkında 65 numaralı Heyeti Umumiye kararı.	Tezkere, Yedinci Avans Kanunu'nun esnayi müzakeresinde Heyeti Umumiyece kabul edilen Süleyman Sırrı Bey'in (Yozgat) takririnin kanun, nizamname veya tefsiri kanuniden hangisinin hüküm ve kuvvetinde ad ve telakki olunacağının işarı hakkındadır. Takrir olduğu kabul edildi.	ZC C.5 D.2 İ.89, Düstur Tertip 3 Cilt 5 s. 586
24	Ocak	İcra Vekilleri Heyeti Riyaseti'nden mevrut tezkere ve Kavanini Maliye Encümeni mazbatası okundu ve kabul edildi.	Tezkere, efradı askeriyenin kırk kuruştan fazla maaş senedatına pul islak edilip edilmeyeceğinin tefsirine dairdir. Efradı askeriyeden Başçavuş da dahil olmak üzere Damga Resmi'nden muaf olduğu belirtilerek pula gerek olmadığına karar verildi.	ZC C.5 D.2 İ.89
24	Ocak	Muamele-yi tesciliyelerini yapmadığından dolayı kapatılan ecnebi şirketlerinin temsilcileri İktisad Vekili Hasan Bey'e müracaat etmişler ve müsaade talep etmişlerdir.	Hasan Bey ticaret müdiri ile yapmış olduğu görüşmeden sonra şirketlerin muamelelerin tamamlanması için üç ay temdid talebini kabul etmiştir.	HM
24	Ocak	İsmet Paşa, Türkiye Muallime ve Muallimler Dernekleri Birliğine, İmar Vekili Necati Bey'in delaletiyle 300 lira teberruda (bağış) bulunmuştur		HM
24	Ocak	Maarif Tayinleri…	Galatasaray Lisesi Müdiri Faik Bey azledilmiş ve yerine Müdir-i sani Bedri Bey terfien tayin olmuştur. Bedri Bey mezkur mektep mezunudur, uzun müddet müdir-i sanilikte bulunmuştur ve iyi bir idareci olarak maruftur. Ankara Kız Lisesi Müdir Muavini Şahver Hanım kendi arzusuyla Bursa Darülmuallimatı Türkçe muallimeliğine tayin edilmiştir. Şahver Hanım 9 sene Ankara Darülmuallimatı Müdirliğinde hizmet vermiştir.	HM
24	Ocak	İstanbul hamalları çalışma sahaları konusundaki taleplerini iletmek için vilayete müracaat etmiştir.	İstanbul eşya-yı zatiye hamalları Harb-ı Umumîden evvel çalıştıkları sahalarda çalışabilmek için vilayate başvurmuşlar ancak Rüsumat Müdiriyet-i Umumîyesi bunların salona alınmalarını uygun bulmamış ancak meseleyi tezekkür ederek taleplerini kabul etmiştir.	HM
24	Ocak	Mübadele İşleri.	İzmir ve Bandırma'ya 2026 kişi ile 206 büyük, 80 küçük hayvanı taşıyan vapur Selanik'ten hareket etmiştir.	HM
25	Ocak	Üst düzey atama yapıldı.	İller İdaresi Genel Müdürlüğü'ne Mustafa Arif'in tayini.	BCA 30..11.1.0/ 2.10..20.
25	Ocak	Üst düzey atama yapıldı.	Batum Şehbenderliği'ne Şeref Bey tayin edilmiştir.	HM

G.	Ay	Olay/Mevzuat	Açıklamalar	Kaynak
25	Ocak	Trabzon Meclis-i Umumîsi ibtidaî muallimlerinin maaşına maktuen altışar lira zam yapmıştır.		HM
25	Ocak	Ankara Meclis-i Umumî-i Vilayeti'nin toplantısında Men-i İsrafat Kanunu'nun doğru tatbik edilmesi konusunda kararlar alındı.	Ayaş azası Said Efendi'nin, Men-i İsrafat Kanunu'na atfen Ayaş bölgesinde bazı mahallerde düğünlerde gelinlerin ve sairenin yaya olarak sevke mecbur bırakıldıkları konusunda şikayetler olduğunu ve bunun kanun-ı mezkurla ilgisi bulunmadığını belirten bu muamelelerin düzeltilmesini isteyen takriri görüşülmüştür. Bu yanlışlığın yalnız Ayaş'ta olduğu tespit edilmiş ve bu tür muamelenin yapılmaması gerektiği Ayaş Kaymakamlığı'na yazılmıştır.	HM
26	Ocak	Mütekait Binbaşı İzzet Efendi hakkında Müdafaai Milliye Encümeni mazbatası gizli celsede görüşüldü. Mazbata kabul edildi.	İzzet Efendi, atıl ve lakayıt olduğu gerekçesiyle İstifa ve Tekaüt Kanunu'nun 2. maddesi gereğince emekliye sevkedilmiştir. Görevine dönme isteği Encümence reddedildi.	GCZ C.4 D.2 İ.90 (ZC C.5)
26	Ocak	Cerh maddesinden maznun Mehmet Bey (Biga) hakkında Beşinci Şube mazbatası gizli celsede görüşüldü. Mazbata kabul edildi.	Ankara'da Hacı Bayram Mahallesi'nde yaşayan Halil Çavuş'a silahla saldırdığı iddia edilen Mehmet Bey'in "mebus olmasından dolayı evrak Meclisi Ali'ye gönderilmiş, yapılan araştırma sonucunda yeterli delile ulaşılamamış ve suçlamaların düşürülmesine karar verilmiştir" denildi.	GCZ C.4 D.2 İ.90 (ZC C.5)
26	Ocak	Mustafa Bey (Tokat) hakkında Müdafaai Milliye Encümeni mazbatası gizli celsede görüşüldü.	1331'de Yüzbaşı olan Mustafa Bey, 1334'te Binbaşılığa terfi ettiğini, Mondros Mütarekesi'nden sonra da Tahdidi Kanunu gereğince 1335'te emekliye sevkedildiğini, bu sırada 1. devrede mebus olduğunu, emekliliğinin yüzbaşılık rütbesiyle yapıldığını, dolayısıyla hakkının verilmesini istedi. Encümen, "Tahdidi Kanunu gereğince emekliliğinin geçerli olduğu; ama terfisinin verilerek Binbaşılıktan emekli olması gerektiğine karar verildi" dedi. Nısabı ekseriyet sağlanamadı. Mustafa Bey (Tokat) hakkında Müdafaai Milliye Encümeni mazbatası gizli celsede ikinci defa oylanarak kabul edildi. (TBMM GCZ C. 4 D.2 İ.92 (ZC C.5))	GCZ C.4 D.2 İ.90 (ZC C.5)
26	Ocak	Maliye Vekaleti'nden mevrut tezkere okundu.	Tezkere, Divanı Muhasabat Reisisanisi Salih Vahid Bey'in Muhasabatı Umumiye Müdüriyeti Umumiyesi'ne tayinine müsaade olunmasına dairdir. Önceki görevinden istifa takdirde sorun kalmayacağı belirtilerek, oya sunulmasına gerek görülmedi.	ZC C.5 D.2 İ.90
26	Ocak	Feridun Fikri Bey'in (Dersim), memurini adliye maaşatına vukubulan zamaimin mahallerine tebliğ olunmaması esbabına dair sualine Adliye Vekili Seyyid Bey'in şifahi cevabı.	"Teşkilat büyük olduğu için bir yanlışlık olmaması adına muhasebe hesap yapıyor" denildi.	ZC C.5 D.2 İ.90
26	Ocak	Feridun Fikri Bey'in (Dersim), ıslahatı adliye için ve İstanbul'da bulunan komisyonlarının mesaisine dair sualine Adliye Vekili Seyyid Bey'in şifahi cevabı.	Islah için 6 komisyon kuruldu denildi. Bunlar; Vecibat Komisyonu, Ahkamı Şahsiye Komisyonu, Ticaret Komisyonu, Kanunu Ceza Komisyonu, Usulü Muhakematı için bir komisyon, Hukukiye ve Şerriye Mahkemeleri için bir komisyon.	ZC C.5 D.2 İ.90

G.	Ay	Olay/Mevzuat	Açıklamalar	Kaynak
26	Ocak	Muvazenei Maliye Encümeni mazbatasının görüşülmesine devam edildi.	Müdafaai Milliye, Bahriye, Jandarma ve İmalatı Harbiye'nin 1339 senesi bütçelerine tahsisatı munzamma ilavesine dair layihai kanuniye. Maddeleri kabul edildikten sonra kanunun heyeti umumiyesi oya sunuldu, ekseriyet sağlanamadığı için tekrar oya sunulacak.	ZC C.5 D.2 İ.90
26	Ocak	Muallimin ve Talebenin Askerlikten Tecilleri Hakındaki 21 Şubat 1337 Tarihli Kanun'a Müzeyyel 401 numaralı Kanun kabul edildi.	Naim Hazim Efendi (Konya) ve rüfekasının teklifi kanunisi ve Müdafaai Milliye Encümeni mazbatası okundu. Madde 1: Muallim ve talebenin askerlikten tecilleri hakkında 21 Şubat 1337 tarihli Kanun'un birinci maddesi berveçhi ati tadil olunmuştur. Muayenei intihabiyelerinde berveçhizir mekatip ve medariste tahsilde oldukları tebeyyün edenler senei atiyeye terk olunur.	ZC C.5 D.2 İ.90
28	Ocak	Esad Efendi'nin (Menteşe) sualine Müdafaai Milliye Vekili Kazım Paşa'nın şifahi cevabı.	Sual, Aydın ve Menteşe sahillerine taarruzda bulunan Yunan korsanlarına karşı ne gibi tedabir ittihaz edildiğine dairdir. Müdafaai Milliye Vekili Kazım Paşa, "bu mesele Dahiliye Vekaleti'ne sorulmalıdır" dedi.	ZC C. 5 D.2 İ.91
28	Ocak	Müdafaai Milliye, Bahriye, Jandarma ve Askeri Fabrikalar ile Muhassasatı Zatiye'nin 1339 Senesi Bütçelerine Tahsisatı Munzamma İlavesine Dair 402 numaralı Kanun kabul edildi.	Madde 1: 1339 senesi Bahriye, Müdafaai Milliye, Jandarma, Askeri Fabrikalar ve Muhassasatı Zatiye Bütçeleri'nin merbut cetvelde muharrer füsul ve mevadına 4.218.211 lira tahsisatı munzamma olarak ilave edilmiştir.	ZC C. 5 D.2 İ.91
28	Ocak	Bir kanun layihası ile bir kanun teklifinin reddine dair Müdafaai Milliye Encümeni mazbatası okundu.	Layiha, 1316 ve 1317 tevellütlü olup da emsalinin silah altına celbinden evvel TBMM Hükümetince tanınmış şimendifer idarelerine intisabeylemiş olanların şimendifer kıtaatında bilmünavebe üçer ay talim ve terbiyei askeriye görmek şartıyla vazifei hazıralarında terklerine dairdir. Teklif, Süleyman Sırrı Bey'in (Bozok) 1316 ve 1317 tevellütlü muallimlerin vazifeleri devam ettiği müddetçe hizmeti askeriyeden tecillerine dairdir. Ekseriyet olmadığından oylama yapılamadı.	ZC C. 5 D.2 İ.91
28	Ocak	İktisat ve Muvazenei Maliye Encümenleri mazbataları okundu.	Esad Bey'in (Lazistan), Rize livasında portakal, limon vesaire yetiştirilmesi hakkında teklifi kanunisi. 1. madde takrirlerle birlikte Encümen'e gönderildi. Madde 1: Lazistan Vilayeti dahilinde mevcut çalılık ve kızılağaçlı araziyi sahipleri arazinin istidadı tabiyesine göre ziraat fen memurunun vereceği rapora iptinaen fındık, portakal, limon, mandalina, çay fidanları garsına ashabı mecburdur.	ZC C. 5 D.2 İ.91
28	Ocak	Emin Bey'in (Eskişehir), Ankara'da ticaretle meşgul esnaf ve tüccardan sıfat ve hüviyetleri hakkında talepedilen beyannamelere dair sual takririne Adliye Vekili Seyyid Bey'in tahriri cevabı.	Emin Bey "bu durumdan haberi olmayan esnafın mahkum ve madur olduğunu" belirtti. Cevap olarak, "üç gün içinde haber vermezlerse tutuklanırlar, aksi bir kanun yoktur" denildi.	ZC C. 5 D.2 İ.91
28	Ocak	Askeri atama yapıldı.	Yzb. Mehmed Fehmi'nin Erzincan Levazım Amirliği'ne, Bnb.Ali Cemil'in Kozan ve Fuad'ın Siirt İl Jandarma Komutanlıkları'na tayinleri.	BCA 30..11.1.0/ 3.3..5.

G.	Ay	Olay/Mevzuat	Açıklamalar	Kaynak
28	Ocak	26 Kanun-ı Sani'de Men-i Müskirat Kanunu gereğince İstanbul'da bulunan müskiratın imhası emredilmiştir.	Müskiratın imhası Divan-ı Umumiyece gerçekleştirilecektir. Men-i Müskirat Kanun'na karşı İstanbul'da lakaydi bir tutum mevcut olduğu için bu durum eleştirilmektedir. Kanunun tatbikinden sorumlu kuvvetlerin tekasili dolayısıyla hükümetin ve halkın maddi ve manevi büyük zarara uğradığı belirtilmektedir.	HM
28	Ocak	Adana'nın yegane Türk milyoneri Ağazade Hulusi Bey, Mersin – İstanbul arasında muntazam seyr-ü sefain projesi hazırlamış ve ilk aşamada iki vapur satın almıştır.	Kabotaj hakkının yalnız Türk tebaasına inhisarı üzerine Hulusi Bey Mersin – İstanbul arasında seyr-ü sefain projesi hazırlamış ve bu doğrultuda iki yeni vapur satın almıştır. Vapurlara Güzel Mersin ve Güzel Adana isimleri verilmiştir.	HM
28	Ocak	Halk Fırkası ictimâsında bütçe programı tasvip edilmiş ve demiryollarının iştirası konusunda karar alınmıştır.	Halk Fırkası ictimâsında İsmet Paşa'nın tevdi ettiği bütçe programı görüşülmüş ve program genel hatlarıyla tasvib edilmiştir. Hizmet-i umumîyeye müteallik masarifatın ise ayrıca ele alınması şıkkı kabul edilmiştir. Ayrıca hükümetin demiryollarını iştira keyfiyeti de karar-gir olmuştur.	HM
28	Ocak	İstanbul Şehremaneti tramvay şirketine, bade'l-vaki olacak tramvay kazalarından tramvay şirketinin mesul olduğunu bildiren bir ihbarname göndermiştir.		HM
29	Ocak	Anadolu Şimendiferleri'nin bizzat Hükümet tarafından işletilmesi kararı alınmıştır.	Halk Fırkası ictimâsında Anadolu Şimendiferleri'nin mübayaası prensibinin kabulü üzerine Dahiliye Vekili Ferid Bey şimendiferlerin mübayaadan sonra tarz-ı idaresi hususunda gazetecilere beyanat vermiş ve şimendiferlerin bizzat Hükümet tarafından işletileceğini belirtmiştir.	HM
29	Ocak	Avusturya ile Muhadenet, İkamet, Ticaret Muahedenamesi imzalanmıştır.		HM
30	Ocak	Ağnam tadadı hakkındaki kanun lahiyasının bir neticeye iktiranına kadar ağnam tadadının tehirine dair 67 numaralı Heyeti Umumiye kararı.	Vehbi Bey'in (Karesi), Ağnam Tadadı Kanunu çıkıncaya kadar ağnam tadadının tehrine dair takriri kabul edildi.	ZC C. 5 D.2 İ.92, Düstur Tertip 3 Cilt 5 s. 591
30	Ocak	İstanbul İstiklal Mahkemesi'nin tatili faaliyet etmesi hakkında 69 numaralı Heyeti Umumiye kararı.	İstanbul'daki İstiklal Mahkemesi'nin tatiline müsaade olunmasına dair, İstiklal Mahkemesi Riyaseti'nden mevrut telgraf okundu. Teklif üzerine gizli celseye geçildi. İsmet Paşa da kapatılsın dedi, İstanbul İstiklal Mahkemesi'nin kapatılması kabul edildi.	ZC C. 5 D.2 İ.92, Düstur Tertip 3 Cilt 5 s. 591
30	Ocak	TBMM ve Mebuslar hakkında matbuatta intişar eden haberlere dair Hamdullah Suphi Bey'in kanun teklifi gizli celsede görüşüldü.	Vakit Gazetesi'nden 'mebus maaşlarına gelen zammı kabul edenler şerefsizdir, kabul etmeyenler şereflidir' yazılan bir telgraf gelmiş. Hamdullah Suphi Bey de gazetelerin meclisi ve mebusları yıpratmaya yönelik yayın yapmalarını engellemek için bir heyet ya da encümen kurulmasını ve Hükümet'in bu gibi saldırıları kontrol altına alması için bir şeyler yapması ge-	GCZ C. 4 D.2 İ.92 (ZC C.5)

G.	Ay	Olay/Mevzuat	Açıklamalar	Kaynak
			rektiğini dile getirmiştir. Daha önce ruznameye alınan Matbuat Kanunu'nun bir an önce ilgili Encümence Meclise getirilmesi hakkında bir takrir kabul edildikten sonra kanunun Dahiliye ve Adliye Encümenlerinde müştereken müzakeresi kabul edildi.	
30	Ocak	Lehistan ile akd olunan Muhadenet Muahedesi Reis-i Cumhur'un tasdikine sunulmuştur.		HM
30	Ocak	Mübadele İşleri...	Bursa iskan mıntıkasına 16.000 mübadil iskan edilmiştir. 16 Kanun-ı Evvelden beri 13.144 kişi gelmiştir. Halk mübadillere, sıcak yemek, ekmek, kömür yardımı yapmaktadır. Hükümet şimdiye kadar 65.543 kilo ekmek tevzii etmiştir. Gelenleri müstahsil hale getirmek için arazi tevzii konusunda gerekli tedbirler alınmıştır. Her hane başına bir çift öküz bedeli olarak 100, tohumluk bedeli olarak 50, ziraat aletleri için de 70 lira tahsisat verilmesi kabul edilmiştir. Ziraat aletlerinden faydalanılması için imece usulüyle çalışılması benimsenmiş ve 10 tane de traktör alınması kararlaştırılmıştır. Sanat sahiplerine ise dükkan ve vesait temini için çalışmalar yapılmaktadır.	HM
30	Ocak	Hariciye Atamaları…	Paris Şehbender Vekaleti' ne, Vekalet-i Umur-ı Şehbenderî ve Ticarîye Müdiriyet-i Umumîsi katiplerinden Numan Tahir, Roma Şehbender Vekaleti' ne Ali Şevket Fuad, Burgaz Şehbenderliği Kançılarlığına Tebaiyyet ve Umur-ı Hukukîye-yi Muhtelit katiplerinden Kazım, Gümilcine Şehbenderliği Kançılarlığına Filibe Kançılar-ı sabıkı Mahmud Celaleddin, Filibe Şehbenderliği Kançılarlığına mülga Nezaret Evrak Odası mukayyıdlarından Hüseyin Sıdkı, Varna Şehbenderliği Kançılarlığına Safvet Beyler tayin olmuşlardır.	HM
31	Ocak	Başvekalet'ten mevrut üç kıta tezkere ve Adliye Encümeni mazbatası okundu ve mazbata kabul edildi.	Tezkere, katil maddesinden mahkum Harputlu Asım Efendizade Enis ile İstanbullu Subhi Bey'in ve dolandırıcılık maddesinden mahkum Cemalzade Hüseyin Ağa mahdumu Ali'nin iadei hukuku memnualarına dairdir.	ZC C. 5 D.2 İ.93
31	Ocak	İzzeddin Paşa'nın (Aydın), teklifi kanunisi ve Adliye Encümeni mazbatası okundu ve mazbata kabul edildi.	Kanun teklifi, şekavati tahakkuk edenlerin aile ve taallukatının ahar mahallere nakil, hanelerinin ihraki ve emvali gayrimenkulelerinin zaptı ve yataklık edenlerin tezyisesi hakkındadır. "İzalei Şekavet Kanunu mucibince bu teklifi kanuni hakkında tayini muameleye mahal görülmemiştir" denildi.	ZC C. 5 D.2 İ.93
31	Ocak	Başvekalet'ten mevrut tezkere görüşüldü.	Tezkere, Kaşgiri hadisesinde Usatın taarruzuna uğrayarak duçarı sefalet olanlara verilecek tohumluk ve yemeklik hakkındaki tahsisatın 1339 senesinde de sarfına mesağı kanuni olup olmadığının tefsirine dairdir. Bu bapta Kavanini Maliye Encümeni'nce tanzim edilen mevaddı kanuniye ve mazbata ile Kaşgiri ahalisine Tohumluk Kanunu mucibince tevziat yapılması mümkün olduğundan ayrıca kanun tanzimine mahal olmadığına dair Muvazenei Maliye Encümeni mazbatası okundu ve mazbata kabul edildi.	ZC C. 5 D.2 İ.93

G.	Ay	Olay/Mevzuat	Açıklamalar	Kaynak
31	Ocak	Askeri Tekaüt ve İstifa Kanunu'nun 38. Maddesinin Tadiline Dair 403 numaralı Kanun kabul edildi.	Muvazenei Maliye Encümeni mazbatası okundu. Düşük rütbeli zabitanın (yüzbaşıdan düşük) vefatından sonra ailesinin maaş alamayacağına dair olan madde iptal edildi. Madde 1: Askeri Tekaüt ve İstifa Kanunu'nun bazı mevaddını muaddil 28 Nisan 1330 tarihli kararnamenin birinci maddesi mülgadır.	ZC C. 5 D.2 İ.93
31	Ocak	Dahiliye Vekaleti'nden mevrut tezkere ve Kavanini Maliye ve Muvazenei Maliye Encümenleri mazbataları okundu ve mazbata kabul edildi.	Tezkere, Harcırah Kararnamesi'nin 22. maddesinin tefsirine dairdir. Memuriyetleri nedeniyle bir yerlere gönderilenlerin ailelerine de harcırah verilip verilmeyeceği hususunda ailelere harcırah verilmeyeceği belirtildi.	ZC C. 5 D.2 İ.93
31	Ocak	İcra Vekilleri Riyaseti'nden mevrut tezkere ve Kavanini Maliye Encümeni mazbatası okundu ve mazbata kabul edildi.	Tezkere, matbaa alat ve edavatiyle kitap ve gazete kağıtlarının Gümrük Resmi'nden istisnasına dair 9 Kanunuevvel 1336 tarihli kanunun 2. maddesinin tefsirine dairdir. Her ne kadar maddede 'istisna edilir' dese de bu istisnanın Heyeti Vekile kararı ile olabileceği, her türlü Gümrük Resmi'nden muafiyetin Heyeti Vekile tetkikinden sonra verilebileceği belirtildi.	ZC C. 5 D.2 İ.93
31	Ocak	İcra Vekilleri Riyaseti'nden mevrut tezkere ve tefsire mahal olmadığına dair Adliye ve İktisat Encümenleri mazbataları okundu ve mazbata kabul edildi.	Tezkere, Ereğli havzai fehmiyesinde çalışan amelenin hukukuna müteallik kanunun tefsiri hakkındadır. 10 Eylül 1337 tarihli amele kanunun her yerdeki ve her türlü ameleyi kapsadığı belirtilerek Ereğli için ayrı bir tefsire gerek olmadığı belirtildi.	ZC C. 5 D.2 İ.93
31	Ocak	İdare memuru Asaf Bey (Hakkari) ve Rasim Bey'in (Sivas) teklifi kanunileri okundu.	Teklif, müceddeden inşa edilecek TBMM binasına sarf edilmek üzere 1339 senesi maliye bütçesinin 91. faslına 3. madde olarak 114 bin lira vaz'ına dairdir. Oya sunuldu, ekseriyet olmadığından ikinci defa oylanacak.	ZC C. 5 D.2 İ.93
31	Ocak	Kanun layihası ve Muvazenei Maliye Encümeni mazbatası okundu.	İstanbul'da av tezkereleri rüsumunun 400 kuruşa ve yerli harir tohumu kutuları üzerine vaz'edilmekte olan bandrollerden istifa olunan resmin on misline iblağına dair kanun layihaları. İstanbul'da av tezkereleri rüsumunun tezyidi hakkında kanunun heyeti umumiyesi tayini esamiyle oya sunuldu, sonuç belirtilmedi. İpek tohumu kutularıyla ilgili Kanun ise İktisat Encümeni'ne gönderildi.	ZC C. 5 D.2 İ.93
31	Ocak	Kavanini Maliye ve Muvazenei Maliye Encümenleri mazbataları okundu ve Muvazenei Maliye Encümeni mazbatası kabul edildi.	Rüsumu İstihlakiye Kanunu'nun 3. maddesinin tefsirine dair ve geçen seneden müdevver İstida Encümeni Riyaseti tezkeresi. Ticarethanelerin depo ve ardiyelerindeki mallardan beyanname ve Resmi İstihlak istenmesinin sadece toptan satış yapanlar için değil parekende satış yapanlar için de geçerli olduğu belirtildi.	ZC C. 5 D.2 İ.93
31	Ocak	Gümrük Kanunu'nun 14. maddesinin tadiline dair layihai kanuniye ve Muvazenei Maliye Encümeni mazbatası okundu.	Kanunun maddeleri kabul edildi, ikinci müzakeresinden sonra oya sunulacak. Madde 1: Gümrük Kanunu'nun 14. maddesi berveçhi zir tadil edilmiştir: Gümrüklere ibraz olunacak manifesto suretleri ile barname ve beyannameler munhasıran gümrük idareleri tarafından tabettirilir. Bunlardan beyannamelerle manifesto ve barnameler beşer, ordinolar birer kuruşa satılır. Gayrı evrak üzerine yazılarak ibraz ve ita olunacak evrak gümrüklerce kabul olunmaz.	ZC C. 5 D.2 İ.93

G.	Ay	Olay/Mevzuat	Açıklamalar	Kaynak
31	Ocak	Müdafaai Milliye Encümeni mazbatası okundu.	İsmail Kemal Bey'in (Çorum), askerlere askerlikte alat ve edavatı cedidei ziraiyenin ameli olarak öğretilmesi hakkında teklifi kanunisi okundu. Maddeleri kabul edildi. Kanun ikinci müzakeresinden sonra oylanacak. Madde 1: Vakti hazarda hizmeti fiiliye erbabına vazaifi askeriyelerinin müsait bulunduğu zamanlarda mahallerinin ziraat müesseseleri tarafından faideli yeni ziraat usullerinden mümkün ve müsaid olanları ameli olarak öğretilir.	ZC C. 5 D.2 İ.93
31	Ocak	Tunalı Hilmi Bey'in (Zonguldak), Fransızlarca İskenderun ve Antalya havalisinde İdarei Mahsusa ile beraber Affı Umumi İlanı'nın doğru olup olmadığına dair sualine Hariciye Vekili İsmet Paşa'nın ikinci tahriri cevabı.	Doğru denildi. (İlk cevap 87. içtimada)	ZC C. 5 D.2 İ.93
31	Ocak	Mülki idare ataması yapıldı.	Ordu Valisi Fazıl'ın Mülkiye Müfettişliği'ne tayini.	BCA 30..10.0.0/ 68.448..17.
31	Ocak	İstanbul Liman İdaresi, Türkler tarafından 1339 Kanun-ı Sanisinden beri kaç tonilatoda ve ne kadar gemi satın aldığına dair istatistikî bilgiler yayınlamıştır.	Liman İdaresi'nin istatistiklerine göre, 1339 Kanun-ı Sanisi'nden bugüne kadar Türkler tarafından toplam 12586 tonilato hacminde 30 büyük vapur, 11 römorkör ve istimbot satın alınmıştır. Kabotajın bayrağımıza hasrolunduğu 1 Kanun-ı Sani 1340'dan beri de 2353 tonilatoluk 16 sefine Türkler tarafından satın alınmıştır.	HM
31	Ocak	Ankara – Sivas – Samsun demiryolu hattının inşası münakasaya (ihale) konuluyor.	Nafıa Vekili Sırrı Bey'in verdiği beyanata göre, demiryolu hattı, 1340 bütçesi çıkmadığı halde kısım kısım münakasaya koyulacaktır. Keşifler yapılmaya başlanmıştır ve münakasa şartnamesi hazırlanmıştır.	HM
1	Şubat	Askeri atama yapıldı.	Bitlis il Jandarma Komutanlığı'na Yzb. Abdurrahman'ın tayini.	BCA 30..11.1.0/ 3.4..1.
1	Şubat	Rusya ve Türkiye arasında yaşanan "Erivan Hadisesi" halledilmiştir.	Ekim ayında Türk Mümessillik binasına zorla girilmesi hadisesi dolayısıyla Türk hükümeti Rus hükümeti nezdinde girişimlerde bulunmuş ve tarafeynin tahkikatı neticesinde Türk bayrağına bir saldırı gerçekleşmediği, mümessilik binasına haricî duhûl yaşanmadığı tespit edilmiştir. Rus hükümeti tarafından ise hadisede hatası bulunan iki memur cezalandırılmıştır. Bu netice üzerine İsmet Paşa verdiği beyanatta 'Erivan Hadisesi'nin, "iki hükümetin hissiyat-ı mütekabile-yi dostanesi ile tesviye olunduğunu" belirtmiştir.	HM
1	Şubat	Mübadele İşleri...	Kavala'da hicrete hazır olan altı kafileden birincisini taşıyan vapur muhacirlerin çok sayıda hayvanını hamilen İzmir'e ulaşmıştır. Konya mıntıkasına mürettib muhacirlerden 261 kişi 26 Kanun-ı Sani'de bölgeye vasıl olmuştur.	HM

G.	Ay	Olay/Mevzuat	Açıklamalar	Kaynak
2	Şubat	Başvekalet'ten mevrut tezkere okundu.	Tezkere, Lehistan Hükümeti ile akdedilen Muhadename'yi teati ve Lozan Sulh Muhadenamesi'ni Fransa Hükümeti'ne teslim eylemek üzere Şükrü Kaya Bey'in (Menteşe) memuren izamına müsaade olunmasına dairdir. Şükrü Kaya Bey'in mezuniyeti kabul edildi.	ZC C.5 D.2 İ.94
2	Şubat	Heyeti Umumiye'nin haftada 5 gün içtima etmesi hakkında takrir okundu ve reddedildi.	Şefik Bey'in (Beyazid) takriri reddedildi; ama gerekirse 5 gün değil 6 gün dahi içtima yapılabilir denildi.	ZC C.5 D.2 İ.94
2	Şubat	İstanbul'da Av Tezkereleri Resminin Tezyidi Hakkında 404 numaralı Kanun kabul edildi.	Madde 1: Dersaadette av tezkerelerinden alınan 40 kuruş resim 400 kuruşa iblağ edilmiştir.	ZC C.5 D.2 İ.94
2	Şubat	5 Kanunuevvel 1329 Tarihli Zabitai Sıhhiyei Hayvaniye Kanunu Muvakkatı'nın 2. Maddesine Muaddil 405 numaralı Kanun kabul edildi.	Muvazenei Maliye Encümeni'nin 5 Kanunuevvel 1329 tarihli Zabitai Sıhhiyei Hayvaniye Kanunu Muvakkatı'nın 2. maddesine muaddil teklifi kanuni ve mazbatası okundu. Maddeleri kabul edildi. 31 Ocakta Kanunun heyeti umumiyesi tayini esamiyle oya sunuldu. Sonuç belirtilmedi.(ZC C.5 D.2 İ.93) Madde 1: 5 Kanunuevvel 1329 tarihli Zabitai Sıhhıyei Hayvaniyei Kanunu Muvakkati'nin ikinci maddesine tevfikan hayvanattan ve mevaddı hayvaniyeden alınan Muayene Resmi merbut tarife mucibince alınır.	ZC C.5 D.2 İ.94
2	Şubat	Ahmet Süreyya Bey'in (Karesi), Sivas'taki memurinle eytam ve eramile maaş verilmediğine dair sualine Maliye Vekili Mustafa Abdülhalik Bey'in şifahi cevabı.	"Benden önce 126 bin lira gönderilmiş, ben de 50 bin lira gönderdim, başka paraya ihtiyacımız yok dedikleri için daha fazla göndermedik" denildi.	ZC C.5 D.2 İ.94
2	Şubat	İdare Heyeti'nin teklifi kanunisi ve reddi hakkındaki Muvazenei Maliye Encümen'i mazbatasının reddi.	Teklif, müceddeden inşa edilecek TBMM binasına sarf edilmek üzere 1339 senesi Maliye bütçesinin 91. faslına 3. madde olarak 114 bin lira vaz'ına dairdir. Tahsisatın 1340 bütçesine vaz'ı hakkında Recep Bey'in (Kütahya) takririnin ikinci defa reye vaz'ı sonucunda takrir kabul edildi.	ZC C.5 D.2 İ.94
2	Şubat	Müdafaai Milliye Encümeni mazbatası ikinci defa rey istihsali sonucunda reddedildi.	Mazbata, 1316-1317 tevellütlü şimendifer müstahdeminin vazifei hazıralarında terklerine dair layihai kanuniye ile aynı tevellütlü telgraf muhabere memurlarının ve muallimlerin askerlikten istisnaları hakkındaki teklifi kanuniyenin reddine dairdir. İlgili personelin askerliklerini kısa süreli yaparak görevlerine dönmesine ilişkin kanun teklifi meclisçe reddedildi. Şimendifer müstahdemlerinin askerliklerinin kısaltılması talebi 1923'te de tartışılan şimendifer idaresinin Türkleştirilmesi eğiliminin bir sonucudur.	ZC C.5 D.2 İ.94
3	Şubat	Romanya Lozan Muahedesi'ni tasdik etti.		HM
3	Şubat	Balıkesir borisit madeni hakkında açıklama yapıldı.	Balıkesir borisit madeninin ihale muamelesi hakkındaki karar Heyet-i Vekilece kabul edilmiş ve Reis-i Cumhur'un tasvibine iktiran eyleyerek İktisad Vekaleti'ne tevdi edilmiştir.	HM

G.	Ay	Olay/Mevzuat	Açıklamalar	Kaynak
3	Şubat	İstanbul Mebusları tüccaran tarafından İstanbul iktisadiyatının inkişafı için ortaya konan mevaddın temin-i tatbiki için Maliye Vekaleti nezdinde teşebbüse geçmişlerdir.	İstanbul mebusları tüccaran tarafından dermiyan edilen mevaddın bir an önce tatbikini Maliye Vekaletinden bir mektupla rica etmişlerdir. Tüccaranın talepleri genel olarak şu şekildedir; İstanbul'un iktisadiyatı için haiz-i ehemmiyet olan ithalat ve ihracat üzerinde şerait-i hazıra-yı iktisadiye ile kabil-i telif olmayan ve zaman kaybı ile fuzulî mesarifata yol açan gümrük uygulamaları ile transit olarak limanlarımıza gelecek emtianın her safhada muayyen teshilat sağlayan ecnebi limanlarına yönelmektedirler. Ayrıca ithal edilen emtianın gümrük masrafları dolayısıyla maliyeti yükselmekte buda hayat pahalılığına yol açmaktadır. Bunun yanı sıra ihraç edilen emtia mahrece ulaşıncaya kadar maliyet fiyatı yükselmekte ve rekabet kabiliyetin kaybetmektedir. İstanbul tüccaranı Türkiye'nin ihracat kabiliyetini azaltan, emtianın fiyatlarının yükselmesine yol açan bu uygulamalarda teshilat ve Gümrük Kanunu'nda gerekli düzenlemelerin yapılmasını talep etmiştir.	HM
3	Şubat	Mübadele İşleri...	İzmir'e 2344 tütüncü, yanlarında 672 sığır ve at, 610 koyun ile birlikte gelmiştir.	HM
3	Şubat	Orman Cemiyetleri yeni bir mevki-yi kanuniyeye kavuşmuştur.	Türkiye Orman Cemiyetleri İttifakı'nın menafi-yi umumîyeye hadim müessesat olarak kabul edilmesi hakkındaki kararname Reis-i Cumhur'un tasvibine sunulmuştur.	HM
4	Şubat	Kavanini Maliye Encümeni mazbatası okundu ve mazbata kabul edildi.	Ziraat Bankası Kanunu'nun 20. maddesinin tefsiri hakkında İktisat Vekaleti tezkeresi ve tayini muameleye mahal olmadığına dair. 20. maddeye göre Müdürü Umumi Muavini'nin, Müdürü Umumi olmadığı durumlarda Ziraat Bankası Müdürü'ne vekalet edebileceği belirtildi.	ZC C.5 D.2 İ.95
4	Şubat	Azayı kiramdan bazı zevatın mezuniyetleri hakkında Divanı Riyaset kararları okundu ve mezuniyetleri kabul edildi.		ZC C.5 D.2 İ.95
4	Şubat	406 numaralı Telgraf ve Telefon Kanunu kabul edildi.	Madde 1: Kara sular inhisariyle beraber bütün Türkiye Cumhuriyeti havzai Hükümetindeki memalik dahilinde telgraf ve telefon ve tesis işletmesi Hükümetin tahtı inhisarında olup gerek mevcut gerek atiyen vücuda getirilecek bilumum telgraf ve telefon muhaberesi -tarz ve usulü için kullanılacak vesait ve teşekkülün mahiyeti ne olursa olsun- inhisara dahil ve işbu inhisarın tatbikatı ve istimali suretlerini ve kavaidini idare izafeten Posta ve Telgraf ve Telefon İdaresi'ne mevdudur.	ZC C.5 D.2 İ.95
4	Şubat	Naim Hazım Efendi'nin (Konya), muallimlik eden zabitanın terfi ve terfihleri için ne düşünüldüğüne dair sualine Müdafaai Milliye Vekili Kazım Paşa'nın şifahi cevabı.	Öğretmenlik yapan askerlerin de yüzbaşılıktan binbaşılığa terfi etmesi istenildi. Cevap olarak, "terfiler ordu tarafından yapılmaktadır, binbaşı olabilmeleri için ordu kumandanı atamalı, bunun için de orduda görev alıp yeterli görülmelidir, yeni terfi kanununda 4 yıl görevden sonra terfilerini önerdik" denildi.	ZC C.5 D.2 İ.95

G.	Ay	Olay/Mevzuat	Açıklamalar	Kaynak
4	Şubat	Ragıp Bey'in (Kütahya), İzmir Üzüm ve İncir İstihlak Kooperatif Şirketi'nin talep ettiği itibarın Ziraat Bankasınca küşadedilmemesi esbabına dair sualine İktisat Vekili Hasan Bey'in şifahi cevabı.	"Sandık bulunamadığı için zarar ediliyor, Ziraat Bankası 50 bin lira verdi; ama bu para yeterli değil, Ziraat Bankası'nın bütçesi yeterli olmadığı için bir şirket kurulması öngörülüyor" denildi. Ragıp Bey, "kooperatifler önemlidir, tüccarlarla rekabet edemezler, Banka kooperatifleri korumaya alsın" dedi.	ZC C.5 D.2 İ.95
4	Şubat	İzzet Ulvi Bey'in (Karahisarı Sahib), muhtacine yemeklik tahsisatı olarak tevzii icabeden mebaliğa dair sualiyle Maliye Vekili Mustafa Abdülhalik Bey'in tahriri cevabı.	"İhtiyacı olan yerlere gönderilmek için 200 bin lira tahsis edilmişti, gönderildi mi" diye soruldu. "İlk önce 87.500 lira, sonra da 112.500 lira yemeklik ve tohumluk tahsisatı yapıldı" denildi. Hangi ile kaç lira gönderildiğine dair cetvel sunuldu.	ZC C.5 D.2 İ.95
4	Şubat	Arif Bey'in (Eskişehir), muhtacini zürra yemeklik ve tohumluk olarak tahsis kılınmış olan 200 bin liranın nerelere ve ne miktar tevziat yapıldığına dair sualiyle Maliye Vekili Abdülhalik Bey'in tahriri cevabı.	Yukarıda bahsi geçen cetvel tekrar sunuldu.	ZC C.5 D.2 İ.95
4	Şubat	Fransa'dan muallimler getirilecektir.	Türkiye Cumhuriyeti Paris Şehbenderi Hüseyin Ragıb Bey ile Darülfünûn Müdiri, Galatasaray Lisesi için on beş muallim tedariki hakkında görüşmüşlerdir.	HM
4	Şubat	Matbuat Kanunu'nun tadili çalışmalarına başlanılmıştır.	Müşterek ictimâ eden Adliye ve Dahiliye Encümenleri Matbuat Kanunu'nun tadili için müzakerata başlamıştır. Encümen özellikle Matbuat Kanunu'nun Reis-i Cumhur ve TBMM aleyhinde neşriyatın teczi-yesi esasında müzakeratını sürdürmektedir.	HM
5	Şubat	Üst düzey atama yapıldı.	Hariciye Vekaleti Siyaset Genel Müdürlüğü 1. Şube Müdürlüğü'ne Mehmed Esad'ın ve 2. Şube Müdürlüğü'ne de Memduh Kemal'in tayini.	BCA 30..11.1.0/ 3.4..2.
5	Şubat	Askeri atama yapıldı.	Gümüşhane Jandarma Komutanlığı'na Bnb. Şevket Turgut'un tayini.	BCA 30..11.1.0/ 3.4..5.
5	Şubat	Üst düzey atama yapıldı.	Ordu Valisi Fazıl'ın 3. Sınıf Mülkiye Müfettişliği'ne tayini.	BCA 30..11.1.0/ 3.4..7.
5	Şubat	Mübadele İşleri...	Mübadillerin vaziyet-i umumîyeleri ve onlara yapılan yardımlar konusunda İmar Vekili Necati Bey beyanat vermiştir; Selanik, Kavala, Girit'ten gelen mübadillerin bu ay ki yekunu, 29.096 nüfustur. 867 nüfus mübadeleye gayr-ı tabi olduğu halde gelmiştir.	HM
5	Şubat	Maliye Vekaleti tarafından Temettu Kanunu yerine Kazanç Vergisi Kanunu tanzim edilmiştir.	Maliye Vekaletince Temettu Kanunu yerine kaim olmak üzere tanzim edilen Kazanç Vergisi Kanunu Heyet-i Vekile tarafından tasvip edilmiş ve TBMM'ye sevk olunmuştur.	HM

G.	Ay	Olay/Mevzuat	Açıklamalar	Kaynak
6	Şubat	Avni Bey'in (Cebeli Bereket), ordu mensubininden olup da Harekatı Milliye'ye iştirak etmeyenler hakkında tatbik edilecek mukarreratın ikmal edilip edilmediğine dair sualine Müdafaai Milliye Vekili Kazım Paşa'nın şifahi cevabı.	Bu iş için bir Heyeti Mahsusa kuruldu, bu bir tetkik heyetidir, araştırmaları sürüyor denildi.	ZC C.5 D.2 İ.96
6	Şubat	Vehbi Bey'in (Karesi), Balye-Karaaydın Kumpanyası tarafından Palamutluk'tan sahile temdidedilen derkovil hattına dair suali ve Nafıa Vekili Süleyman Sırrı Bey'in şifahi cevabı.	"Kumpanya hangi hakla vilayet şosesini işgal ediyor" diye soruldu. Cevap olarak, "1336'da İstanbul Hükümeti imtiyaz verdi, Lozan Anlaşması da şirketlere yardımcı olunmasını öngörüyordu, hattın kalınlığı, uzunluğu, kaldırımdan ne kadar kullanılacağı anlaşmada açıklanmıştır, yapılan iş anlaşmaya uygundur" denildi.	ZC C.5 D.2 İ.96
6	Şubat	Ali Rıza Bey'in (İstanbul), İstanbul'daki tramvay kazalarına dair sual takririne, Nafıa Vekili Süleyman Sırrı Bey'in şifahi cevabı.	"Hem binenlerin dikkatsizliğinden hem de vatmanların takyitsizliğinden kaynaklanıyor" denildi.	ZC C.5 D.2 İ.96
6	Şubat	Ali Rıza Bey'in (İstanbul), şirketlerde Türk memurlar istihdamı hakkındaki suali ve Nafıa Vekili Süleyman Sırrı Bey'in şifahi cevabı.	"İstanbul'daki imtiyazlı şirketlerde Türklerin çalışması gerektiği halde neden hala çok fazla Türk olmayan kişi çalışıyor" diye soruldu. "Türklerin artırılması için 6 ay süre tanınmıştı, daha dolmadı; ama sayıları giderek artıyor, Türk olmayanlar da azalıyor" denildi.	ZC C.5 D.2 İ.96
6	Şubat	Rize Vilayetile Borçka Kazası'nda Fındık, Portakal, Limon, Mandalina ve Çay Yetiştirilmesi Hakkında 407 numaralı Kanun kabul edildi.	İktisat ve Muvazenei Maliye Encümenleri mazbatalarının görüşülmesine devam edildi. Madde 1: Rize vilayetiyle Artvin vilayetinin Borçka kazası dahilinde mevcut arazideki çalılık ve kızılağaçların ziraat fen memurlarının vereceği rapora nazaran kat'ı ve kal'iyle yerlerine arazinin istidadı tabiiyesine göre fındık, portakal, limon, mandalina, çay ve emsali nafi fidanların garsına ashabı mecburdur.	ZC C.5 D.2 İ.96
6	Şubat	Müdafaai Milliye ve Muvazenei Maliye Encümenleri mazbataları okundu.	Vehbi Bey'in (Karesi), Milli Mücahedat'ta şehit olan milli efrat ve zabitan ailelerine nizamiye kıtaatındaki şehit ve maluller arasındaki kavanin ve nizamatın tatbikine dair takriri. Oya sunuldu; ama nısabı ekseriyet sağlanamadı. Madde 1: Muharebatta nizami harbe dahil kıtaat ve müessesata münferiden müracaatle ifayı hizmet eyleyenlere gönüllü; sahibi nüfuz ve hamiyet bir zatın emrü kumandasında olarak Milli müfrezelerde hizmet eyleyenlere de (erkek, kadın) Milli efrat ıtlak olunur.	ZC C.5 D.2 İ.96
6	Şubat	İstiklal Mahkemesi, bir süreden beri Reis-i Cumhur'a suikast icrası suretiyle hıyanet-i vataniye ve şekl-i idareyi tebdil ve hükümeti tekalib suçlamasıyla yargılanan şahısların mahkemesini sonlandırmıştır.	Binbaşı Mesud, İstanbul mebus-ı Sabıkı Şükrü, Ankara Vali-yi Sabıkı Abdülkadir Beyler, Ali Osman, Hasan, İlyas Sami, Hasan Kahya, Komünist Mehmed ve İbrahim Efendilerin yargılandığı davada Ali Osman bir seneye mahkum olmuş, diğer maznunlar beraat etmişlerdir. (Davanın başlangıcı için bkz.12 Ocak)	HM

G.	Ay	Olay/Mevzuat	Açıklamalar	Kaynak
6	Şubat	Adana'da pamuk ihracında buhran yaşanmaktadır.	Pamukçuluk mütehassısları on beş milyon liralık pamuğun ihraç edilemediğini bildirmişlerdir. Bu durumdan muhtekirler sorumlu görülmektedir.	HM
7	Şubat	Şayanı müzakere olmadığına dair Layiha Encümeni mazbatası okundu ve mazbata kabul edildi.	Halil Hulki Efendi'nin (Siirt), teklifi kanunisi okundu. Teklif, bilumum ceraim erbabının affı hakkındadır.	ZC C.5 D.2 İ.97
7	Şubat	Adliye Encümeni mazbatası okundu ve kabul edildi.	Mazbata, Şah İsmail'in keyfiyeti katlinden mahkum Osmangazi Nümune Mektebi muallim sabıkı Şevket imzalı istida ve tayini muameleye mahal olmadığına dairdir.	ZC C.5 D.2 İ.97
7	Şubat	Mazhar Müfit Bey'in (Denizli), takriri okundu.	Takrir, Divanı Muhasebatın her üç ayda bir tanzim edeceği raporları tetkik etmek üzere Nizamnamei Dahilinin 89. maddesi mucibince teşekkülü lazımgelen Divanı Muhasebat Encümeninin teşkil ve bu baptaki raporları tetkik ve Heyeti Umumiyeye bildirmesi hakkındadır. Şubelerden Divanı Muhasebat Encümeni'ne lazımgelen azaları intihap etmeleri rica edildi.	ZC C.5 D.2 İ.97
7	Şubat	Vehbi Bey'in (Karesi), takriri okundu ve takrir kabul edildi.	Takrir, Palamutluk-Ilıca elektrikli dekovil hattı imtiyaz evrakının meclise celbi hakkındadır.	ZC C.5 D.2 İ.97
7	Şubat	Mücadelei Milliye'de Şehit Olan Gönüllü ve Kuvayı Milliye Zabitan ve Efrat Ailelerine Maaş Tahsisi Hakkında 408 numaralı Kanun kabul edildi.	Madde 1: İstiklal Muhaberatında vedahili isyanlarda mecruhiyet, incimat, tesemmümü had veya emrazı istilaiye neticesi malul kalan merbut cetvelde esamisi muharrer muvazzaf, mütekait, ihtiyat, milli kuvvetler ve jandarma erkan, ümera ve zabitan ve memurin ve mensubini askeriye ile küçük zabitan ve efrada berveçhi ati derece dahilinde bir defaya mahsus olmak üzere mükafatı nakdiye verilir.	ZC C.5 D.2 İ.97
7	Şubat	Türk Kadınlar Birliği kuruldu.	Türk Kadınlar Birliği'nin ilk Genel Başkanı Nezihe Muhittin'dir.	TTDK, s. 198
8	Şubat	Üst düzey atama yapıldı.	Fetva Heyeti Başkanlığı'na Tevfik'in tayini.	BCA 30..11.1.0/ 3.4..11.
8	Şubat	Ankara - Sivas – Samsun hatlarının umum inşaatını yapmak için büyük bir ecnebi inşaat şirketi Nafıa Vekaletine başvuruda bulunmuştur.	Şirket hükümet tarafından yapılacak olan hatların bilumum malzemesiyle inşaatını tahaddüd etmek için teklifatta bulunmuştur. Nafıa Vekaleti hatların inşasını parça parça münakasaya koyma usulünü benimsemiş ve Kızılırmak Köprüsü'nün inşaat münakasasını ilan etmiştir. Nafıa Vekili Süleyman Sırrı Bey verdiği beyanatta, Ankara – Sivas – Samsun demiryolu hatlarının inşaat şartnameleri ve mukavelenamelerinin kamilen hazırlandığını ve bunların bazılarının ilan edildiğini diğerlerinin ise peyderpey ilan edileceğini bildirmiştir.	HM
9	Şubat	Adliye Encümeni mazbatası okundu ve mazbata kabul edildi.	Mazbata, Yunan amaline hizmet ve vatana ihanette bulunmak maddesinden 2. Ordu Divanı Harbince mahkum Balıkesir Hapishane Müdürü Ahmed ve rüfekasının istidası ve hüküm kesbi katiyet etmemiş olduğu cihetle Dıvanı Temyizi Askerice tetkik ve ıslak edilmek üzere evrakın Müdafaai Milliye Vekaleti'ne tevdiine dairdir.	ZC C.5 D.2 İ.98

G.	Ay	Olay/Mevzuat	Açıklamalar	Kaynak
9	Şubat	Riyaseti Cumhur telgrafı okundu.	Telgraf, Başvekil İsmet Paşa'ya İzmir'de bulunduğu müddetçe Şeriye Vekili Mustafa Fevzi Efendi'nin vekalet edeceğine dairdir.	ZC C.5 D.2 İ.98
9	Şubat	Besim Atalay Bey'in (Aksaray), İzmir-Afyon Demiryolu Kumpanyası'na dair sualine Nafıa Vekili Süleyman Sırrı Bey'in şifahı cevabı.	İşçi olarak neden Türkler kullanılmıyor, mütehaahhitler neden yabancı, neden kazalar oluyor, Kumpanya'nın yüksek tarife kullanmasının nedeni nedir gibi sorular soruldu. Cevap olarak, Kumpanya'nın müdürü Fransız olduğundan Fransızca yazılıyor, bu nedenle yabancılar çalışıyor; ama Türkçe'ye çeviri yapılıyor denildi. Mütehaahhitlerden biri Türk, kazaların nedeni de eskiden sağlam olmamasıydı, şimdi sorun yok dedi. Tarifelerin yüksek olmasının nedeni ise malzemelerin katar yerine yük treniyle gönderilmesi olarak gösterildi.	ZC C.5 D.2 İ.98
9	Şubat	Kavanin ve Muvazenei Maliye Encümenleri mazbataları okundu.	Süleyman Sırrı Bey'in (Bozok), Ağnam Resmi'nin sureti tahsili hakkında ve Mehmed Vasfi Bey'in (Bolu) ve rüfekasının ağnam tadat ve tahsilatı hakkında teklifi kanunileri. Maddeler görüşüldü. Madde 1: Her sene Maliye Vekaletince davar, deve sayımı için Nisan ve canavar için Eylül'den 15 gün evvel bütün mahalline ve köylere sayıma dahil hayvanatın cinsi, miktar ve sahiplerinin isimlerinin yazılmasına mahsus hane ve sütunu muhtevi ikişer nüsha sayım defteri dağıtılır.....	ZC C.5 D.2 İ.98
10	Şubat	Mübadeleye tabi İstanbul Rumlarının tayin ve tefrikine dair talimatnamenin meriyete konulması hakkında 252 numaralı kararname.	Talimatnamede Yunanistan ile Lozan'da imzalanan 23 Ocak 1923 tarihli Mübadele Mukavelenamesi'nin şartları açıklandı.	Düstur Tertip 3 Cilt 5 s. 613
10	Şubat	Edirne'de Tütüncülük.	Edirne Vilayeti'nin faaliyeti neticesinde vilayet dahilinde tütün ziraatı yapılan 18.602 dönüm araziden iki milyon kiloya yakın tütün istihsal edilmiştir. Kilosu 120 kuruşa olmak üzere reji veya tüccara füruht edilmekte ya da harice sevk edilmektedir.	HM
10	Şubat	Telif ve Tercüme Encümeni azalığına tayin.	Kabataş Lisesi muallimlerinden Seraceldin Bey, Telif ve Tercüme Encümeni azalığına tayin edilmiştir.	HM
11	Şubat	Adliye Encümeni mazbatası okundu ve kabul edildi.	Mazbata, Asker firar ettirmek maddesinden Elcezire İstiklal Mahkemesince 1 sene hapse mahkum Siverekli Molla Halil'in istidası ve tayini muameleye mahal olmadığına dairdir.	ZC C.5 D.2 İ.99
11	Şubat	Adliye Encümeni mazbatası okundu ve kabul edildi.	Mazbata, Merhum Hasan Fehmi Paşa zevcesi Hatice Şayan Hanım'ın istida ve evrakına tayini muameleye mahal olmadığına dairdir.	ZC C.5 D.2 İ.99
11	Şubat	Başvekaletten mevrut tezkere ve Müdafaai Milliye Encümeni mazbatası okundu ve kabul edildi.	Tezkere, Mücadelei Milliye esnasında bila ücret Şark'tan ve İstanbul'dan esliha ve cephane kaçırılmasına büyük hizmetleri sebk eden Trabzon, İnebolu, Samsun Mavunacılar Loncaları'nın birer kıta İstiklal Madalyası'yla taltiflerine dairdir.	ZC C.5 D.2 İ.99
11	Şubat	Feridun Fikri Bey'in (Dersim), amelenin terfih ve faaliyeti hakkında sualine İktisat Vekili Hasan Bey'in şifahi cevabı.	Amele Kongresi ve amelenin durumu soruldu. Amele teşkilatı, sigorta hakları ve sendika kurulmasına dair kanun çalışmalarının sürdüğü söylendi, Amele Birliği kurulduğu belirtildi.	ZC C.5 D.2 İ.99

G.	Ay	Olay/Mevzuat	Açıklamalar	Kaynak
11	Şubat	Kavanin ve Muvazenei Maliye Encümenleri mazbatalarının görüşülmesine devam edildi.	Süleyman Sırrı Bey'in (Bozok), Ağnam Resmi'nin sureti tahsili hakkında ve Mehmed Vasfi Bey'in (Bolu) ve rüfekasının ağnam tadat ve tahsilatı hakkında teklifi kanunileri görüşüldü. Kanunun ünvanı "Sayım Kanunu" olarak kabul edildi. Kanun oylandı; ama nısabı ekseriyet sağlanamadı, kanun ikinci defa oylanacak.	ZC C.5 D.2 İ.99
11	Şubat	Yeniden İnşa Edilecek Hapishaneler Masarifi İçin 339 Senesi Bütçesine 300 Bin Lira Tahsisat Konulmasına Dair 409 numaralı Kanun kabul edildi.	Muvazenei Maliye Encümeni mazbatası okundu ve maddeleri görüşüldü. Madde 1: Mücaddeden inşa edilecek hapsaneler masarifi için 1339 senesi Dahiliye Bütçesi 156. faslına 300 bin lira tahsisat konulmuştur. İşbu tahsisatın senei mezkure zarfında sarf edilemeyen miktarı 1340 senesi zarfında dahi sarf olunacaktır.	ZC C.5 D.2 İ.99
11	Şubat	Mülki idare ataması yapıldı.	Islahiye kaymakamlığına Sultaniye kaymakam-ı sabıkı Amil, Bandırma kaymakamlığına Gönen Kaymakamı Adil, Ece Abad kaymakamlığına Rıfat, Akdağ Madeni kaymakamı Şükrü Bey'in azliyle yerine Mekteb-i Mülkiye mezunlarından Refet, Yenişehir kaymakamı Rasim Beyin azliyle yerine Mekteb-i Mülkiye mezunlarından Mehmeldin, Pervari kaymakamlığına Eleşkird kaymakam-ı sabıkı Ahmed Celaleddin, Üsküdar Valiliği Vekaletine Adalar kaymakamı Süleyman Bey, Demirköy kaymakamı Vahib ile Ezine kaymakamı Şevket Beylerin becayişlerine, Hanya'nın tahrirat müdirliğine Isparta Tahrirat Müdir-i sabıkı Nuri Beylerin tayinleri icra kılınmıştır.	HM
11	Şubat	Himaye-yi Etfal Cemiyeti tarafından muhacir çocuklarına yardım edilecek.	Reis vekili Yunus Nadi Bey riyasetinde toplanan Merkez-i Umumî daha evvel muhacirin çocukları için yapılan muavenete ek olarak Tekfur Dağı ve civarında iskan edilen muhacirlerin çocuklarına soğuktan muhafaza olmaları için bin beş yüz liralık levazım-ı eksaniye göndermiştir.	HM
11	Şubat	Edirne'deki yabancı köy ve sokak isimleri değiştirilecektir.	Paşa İli Gazetesi'nin yazdığına göre Edirne'de hala bazı yabancı köy, sokak ve mahalle isimlerinin mevcut olduğu vilayetçe dikkate alınarak bu isimleri bildiren bir cedvelin tanzimi mülhakata emredilmiştir. Bu cedvel Meclis-İ Umumî-yi Vilayete tevdi edilerek isimlerin değiştirilmesi sağlanacaktır.	HM
11	Şubat	Adliye Encümeni'nde mühim kararlar alınmıştır.	Müdafaa-yı Milliye Encümeni'nden mevrud olan İstanbul Liman Kanunu'nun cezaîyeye dair olan kısmını aynen kabul etmiştir. Muhtacin-i ziraîye Ziraat Bankası'ndan yapılacak iktirazat-ı deyn senedlerinin katib-i adilliklerce tasdik edilip mahallî ihtiyaç komisyonlarının tasdikiyle iktifa edilmesine dair verilen teklif-i kanunî muvafık görülerek tadilen Heyet-i Umumîye' ye arz edilmiştir.Ceza-yı nakdîlerin beş misinle iblağına dair 18 Nisan 1337 tarihli kanun gereğince Gümrük Kanunu'nda mikdar-ı tayin edilen mücazat-ı nakdîyenin de beş misline iblağ edilip edilmeyeceğinin tefsirine dair Başvekâlet tezkiresi müzakere edilerek mezkur ceza-yı nakdîlerin beş misline iblağı kararlaştırılmıştır.Hükkami memurin-i saire-yi adliyenin usul-ı intihab ve tayinlerine dair kararnamenin 8. ve 9. maddelerinin tadili hakkındaki layiha-yı kanunîye tadilen kabul edilmiştir.	HM

G.	Ay	Olay/Mevzuat	Açıklamalar	Kaynak
12	Şubat	Tunalı Hilmi Bey'in (Zonguldak), takriri okundu.	Takrir, Türkiye Umum Amele Birliği Kongresi'nin İstanbul'da bulunduğu esnada Meclis'e minnet ve şükranlarını Tunalı Hilmi Bey vasıtasıyla arz etmeyi kararlaştırdığına dairdir. Riyaset'ten münasip cevap yazılacak.	ZC C.5 D.2 İ.100
12	Şubat	410 numaralı Sayım Kanunu kabul edildi.	Madde 1: Sayım muamelesi, koyun, keçi, tiftik ve deve için nisan ve canavar için eylül iptidasından itibaren 15 gün zarfında sureti mahsusada tabı ve tevzi ve sahipleri tarafından imza, imam, muhtar ve heyeti ihtiyariyece tasdik olunan köy ve mahalle namına mürettep defterlere kaydedilmek suretile icra olunur. İşbu defterlere bir yaşından aşağı olan davar ve canavarlar ve iki yaşından aşağı olan develer dahil edilmez.	ZC C.5 D.2 İ.100
12	Şubat	Meskukat Darbı Hakkında 411 numaralı Kanun kabul edildi.	Evrakı nakdiyenin şeraiti tesviyesinin tevhidi ve itibarının tezyidi ile ufak paraya olan ihtiyacın tehvinine dair layihai kanuniye ve Muvazenei Maliye Encümeni mazbatası okundu, maddeleri kabul edildi. 11 Şubatta Kanun oylandı; ama nısabı ekseriyet sağlanamadı (ZC C.5 D.2 İ.99). Madde 1: Ufaklık ihtiyacını temin için çıkarılmış olan beş, on paralık pul ve ilmühaber ile kırk ve yüz paralık evrakı nakdiye büyük kıtadaki nakdiye ve ufaklık meskukatı madeniye ile mübadele edilmek üzere tedavülden kaldırılacaktır.	ZC C.5 D.2 İ.100
12	Şubat	Necib Ali Bey'in (Denizli), muzır hayvanların itlafı hakkındaki kanunun tatbik edilmemesi esbabına dair sual takririne İktisat Vekili Hasan Bey'in şifahi cevabı.	"İtlaf devam etmektedir, 64 bin lira aldık, hepsini itlaf için harcadık" denildi.	ZC C.5 D.2 İ.100
12	Şubat	Esad Efendi'nin (Menteşe), Aydın ve Menteşe sahillerine taarruzda bulunan Yunan korsanlarına karşı ne gibi tedabir ittihaz edildiğine dair sualine Dahiliye Vekili Ferid Bey'in şifahi cevabı.	"Hudutların asayişi Hudut Muhafaza Kıtaatı'na aittir, Müdafaai Milliye Vekaleti asayişi sağlamıştır, hudutlarla ilgilenecek yeni bir teşkilat olarak Heyeti Vekile kararıyla bir komisyon kurulması kararlaştırılmıştır, bu komisyon daha müzakere edilmemiştir" denildi.	ZC C.5 D.2 İ.100
12	Şubat	İsmail Canbulat Bey'in (İstanbul), mektupların açıldığına dair Dahiliye Vekili Ferid Bey'den istihsah takriri okundu ve derhal istihsah verilmesi kabul edildi.	"Vekillere gelen mektupların, dağıtılmadan önce açılıp okunduğu" söylendi. Cevap olarak, "böyle bir şey olduğunu sanmıyoruz; ama tahkik, tetkik, komisyon ne isterseniz kuralım araştıralım" denildi. Hükümetin bu konuyu 3 gün içinde araştırması konusu oylanarak kabul edildi.	ZC C.5 D.2 İ.100
12	Şubat	Üst düzey atama yapıldı.	Trabzon Polis Müdürlüğü'ne Mahmud Celaleddin'in, İzmir Polis Müdürlüğü'ne Rıfat'ın, İstanbul Polis Müdürlüğü 2.ve 3.Şube Müdürlükleri'ne Ömer ve Hikmet'in tayinleri.	BCA 30..11.1.0/ 3.4..18.

G.	Ay	Olay/Mevzuat	Açıklamalar	Kaynak
12	Şubat	TBMM, 1340 Bütçesi, Köy Kanunu ve Belediye Kanunu gibi üç büyük kanunun müzakeresi dolayısıyla her gün içtimâ kararı almıştır.	Cumartesi, pazartesi, çarşamba ve perşembe olmak üzere haftada dört defa ictimâ eden ve yalnız Perşembe ictimâlarında müstacil olmayan müzakere eden TBMM, 1340 Bütçesi, yeni Köy Kanunu ve Belediye Kanunu'nun müzakeresine başlanılacağından ve Belediye Kanun layihası intac edinceye değin İstanbul Şehremaneti Kanunu'nun bazı tadilat ve tenkihat-ı ahiresiyle Ankara'da tatbiki hakkındaki kanun layihasının marttan evvel intacını temin için pazar ve salı günlerini de bu levayih-i kanuniyenin müzakeresine hasretmiştir.	HM
13	Şubat	Adliye Encümeni mazbatası okundu.	Mazbata, İstanbul işgali zamanında İngiliz ameline hizmet etmesinden idama mahkum iken Sakarya Muharebesi'ne iştirak ederek ifayı hüsnü hizmet ettiğinden dolayı cezası 15 sene küreye tenzil edilen Topçu Yüzbaşısı İsmail Hakkı Efendi'nin lüzumu tahliyesine dairdir. "Kastamonu İstiklal Mahkemesi'nden beraat etmiş, sonra Kayseri İstiklal Mahkemesi'ne gönderilmiş, oradan da beraat etmiş. Savaşa katılmış başarılı bir yüzbaşı, affa gerek yok, zaten beraatı söz konusudur" denildi. Hükmün keenlemyekün (yok sayılması) addedilmesi kabul edildi.	ZC C.5 D.2 İ.101
13	Şubat	Tunalı Hilmi Bey'in (Zonguldak), Zonguldak kömür havzası hakkında suali ve İktisat Vekili Hasan Bey'in şifahi cevabı.	"Hilmi Bey her yıl aynı soruları soruyor, çok uzun bir soru listesi vermiş hepsini ben cevaplandıramam, gerekli yerlere gönderdim, cevaplar gelince iletirim" denildi.	ZC C.5 D.2 İ.101
13	Şubat	İstanbul İstiklal Mahkemesi'nce Muhtelif Cezalara Mahkum Edilen Lütfi Fikri Bey'le, Hafız İbrahim Ethem Efendi ve Ali Osman Kahya'nın Afivlerine Dair 412 numaralı Kanun kabul edildi.	Kütahya Mebusu Recep Bey'in takriri üzerine tanzim edilmiş olan Adliye Encümeni'nin teklifi kanunisi ve mazbatası okundu. Madde 1: İstanbul İstiklal Mahkemesince muhtelif cezalara mahkum edilen İstanbul Baro Reisi Lütfi Fikri Bey ile Hafız İbrahim Ethem Efendi ve Ali Osman Kahya mahkumiyetlerinin kaffei netayici hukukiyelerine am ve şamil olmak üzere affedilmişlerdir.	ZC C.5 D.2 İ.101
13	Şubat	Feyzi Efendi'nin (Konya), kanun teklifi okundu.	Teklif, düşmana iltica edenler müstesna olmak üzere Divanı Harpler ve İstiklal Mahkemeleri mahkumlarıyla Bidayet Ceza Mahkemeleri'nde harekatı isyandan dolayı mahkum edilen bilumum eşhasın cezalarının affına dairdir. Yukarıdaki kanunun 2. maddesi olarak önerildi, ayrı bir layiha olarak daha sonra tartışılmak üzere Encümen'e gönderildi.	ZC C.5 D.2 İ.101
13	Şubat	Başvekaletten mevrut tezkere ve Adliye Encümeni mazbatası okundu.	Tezkere, müdafaai memleket uğrunda ika edilmiş olan efal ve harekatın cürüm addolunamayacağı hakkında 19 Teşrinisani 1339 tarihli Kanun'un 1. maddesinin tefsirine dairdir. Takdimen müzakeresi kabul edildi. Adliye Encümeni Kanun'a göre 30 Teşrinievvel 1334 ile 23 Ağustos 1339 tarihleri arasında memleket uğruna yapılmış her türlü hareketin suç sayılamayacağını söyledi. Bunun üzerine İhsan Bey (Ankara) firar etmek, kovulmak gibi suçların bağışlanamayacağına dair bir takrir verdi. İhsan Bey'in takriri oylandı, ekseriyet sağlanamadı, 2. defa oylanacak.	ZC C.5 D.2 İ.101

G.	Ay	Olay/Mevzuat	Açıklamalar	Kaynak
14	Şubat	Müdafaai Milliye Encümeni mazbatası okundu ve mazbata kabul edildi.	İstiklal Harbi'nde malul olan ve malülen terhis edilen ihtiyat mülazımı Halil Efendi'nin istidası ve mumaileyhim ihtiyat zabitanına bahşolunan mükafattan müstefidolması lazımgeldiğine dairdir.	ZC C.5 D.2 İ.102
14	Şubat	Müdafaai Milliye Encümeni mazbatası okundu ve mazbata kabul edildi.	Refik Şevket Bey'le (Sabık Saruhan) Esad Efendi'nin (Aydın), Beylerbeyi İhtiyat Zabitan Mektebi'nden mezun efendiler hakkında ve ihtiyat zabitleriyle sivil zabitlere yapılacak muavenet hakkında teklifi kanunileri ile ikinci sınıf ihtiyat zabitanın sınıfı muvazzafa nakilleri hakkında kanun layihası ve müzakeresine mahal kalmadığına dairdir.	ZC C.5 D.2 İ.102
14	Şubat	Başvekalet'ten mevrut tezkere ve Adliye Encümeni mazbatasına karşı İhsan Bey'in (Ankara) takriri 2. defa oylandı ve kabul edilmedi.	Tezkere, Müdafaai memleket uğrunda ika edilmiş olan efal ve harekatın cürüm addolunamayacağı hakkında 19 Teşrinisani 1339 tarihli Kanun'un 1. maddesinin tefsirine dairdir. Bu durumda Adliye Encümeni mazbatası kabul edilmiş oldu.	ZC C.5 D.2 İ.102
14	Şubat	Başvekalet'ten mevrut dört kıta tezkere ve Adliye Encümeni mazbatası okundu ve mazbata kabul edildi.	Şekavet maddesinden mahkum Bigalı Hasan bini Hüseyin ile şirkatı cebriye maddesinden mahkum Küçük Ali oğlu Mehmed'in ve yine katil maddesinden mahkum Kemerburgazlı Ayşe binti Ali ile kasden ikan harik maddesinden mahkum Erzincanlı Bekir bini Osman'ın malüliyetlerine binaen bakıyei müddeti cezaiyelerinin affı hakkındadır.	ZC C.5 D.2 İ.102
14	Şubat	İstimlak Kanunu Muvakkati'nin 2. Maddesinin Tadili Hakkında 413 numaralı Kanun kabul edildi.	Madde 1: Belediyeler namına icrası iktiza eden istimlakata mutaallik muamelatın ifası İstanbul'da Şehremaneti Encümeni'ne ve vilayette Belediye Meclislerine aittir…	ZC C.5 D.2 İ.102
14	Şubat	Gümrük Kanunu'nun 14. Maddesini Muaddil 414 numaralı Kanun kabul edildi.	Muvazenei Maliye Encümeni mazbatası okundu.Madde 1: Gümrüklere ibraz olunacak manifesto suretleriyle barname ve ordino ve beyannameler munhasıran gümrük idareleri tarafından tabettirilir. Bunlardan beyannameler ile manifesto ve barnameler beşer, ordinolar birer kuruşa satılır. Bunların gayrıevrakı üzerine yazılarak ibraz ve ita olunacak evrak gümrüklerce kabul olunmaz. (İlk müzakere 93. içtimada).	ZC C.5 D.2 İ.102
14	Şubat	Hizmeti Fiiliye Erbabına Yeni Ziraat Usullerinin Öğretilmesi Hakkında 415 numaralı Kanun kabul edildi.	Müdafaai Milliye Encümeni mazbatası okundu. Madde 1: Vakti hazarda hizmeti fiiliye erbabına vazaifi askeriyelerinin müsait bulunduğu zamanlarda mahallerinin ziraat müesseseleri tarafından faydalı yeni ziraat usullerinden mümkün ve müsaidolanları ameli olarak öğretilir.(İlk müzakere 93. içtimada).	ZC C.5 D.2 İ.102
14	Şubat	Muvazenei Maliye Encümeni'nin teklifi kanunisi ve mazbatası okundu.	Teklif, Tarife Kanunu'nun 4. maddesinin tadiline ve Neosalvarsan'ın (frengiye karşı etkili bir ilaç) Gümrük Resmi'nden istisnasına dairdir. Kanunun maddeleri görüşüldü, 1. madde Encümen'e geri gönderildi.	ZC C.5 D.2 İ.102
14	Şubat	Başvekalet'ten mevrut tezkere ile Dahiliye ve Kavanini Maliye Encümenleri mazbataları okundu ve kabul edildi.	Tezkere, Mülkiye Tekaüt Kanunu'nun 25. maddesinin tefsirine dairdir. Hizmet süreleri ve buna bağlı olarak verilen maaşlarla ilgili maddenin Avrupa'da Hükümet hesabına tahsilde geçirilen sürenin hizmet süresine eklenmesini de kapsadığı belirtildi.	ZC C.5 D.2 İ.102

G.	Ay	Olay/Mevzuat	Açıklamalar	Kaynak
14	Şubat	İcra Vekilleri Heyeti Riyaseti'nden mevrut tezkere ve Kavanini Maliye Encümeni mazbatası okundu ve kabul edildi.	Tezkere, 11 Teşrinievvel 1338 tarihli Avans Kanunu'nun 8. maddesinin tefsirine dairdir. Memurlara ve ailelerine verilecek olan harcırahın gidilen vilayet veya livanın hududu muayenesini tecavüz edemeyeceğine dair maddenin doğru olmadığı, tabip ve baytar gibi gezmesi gereken memurlar da bulunduğu için buna muaddel bir layihai kanuniye teklif olunması gerektiği belirtildi.	ZC C.5 D.2 İ.102
14	Şubat	Layihai kanuniye ve Muvazenei Maliye Encümeni mazbatası okundu.	Teklif, Milis zabitana verilecek muhassesat hakkındadır. "Kanunun müzakeresi için Muvazenei Maliye Encümeni bulunmalı, bütçe görüşmeleri için izinliler, Encümen gelince müzakere ederiz" denildi.	ZC C.5 D.2 İ.102
14	Şubat	Muvazenei Maliye Encümeni mazbatası okundu ve tadilen kabul edildi.	Mazbata, Fenerler Rüsumu'nun tezyidi hakkındadır. Fenerler idaresince alınan rüsum 17 Mayıs 1335'te 3 misline çıkarılmış, 20 Haziran 1338 tarihinde İstanbul Hükümetince 5 misline artırılmış, konu Heyeti Umumiye'de müzakere edilmiş; ama bir sonuca varılamamış. 15 Nisan 1339 tarihli 1331 numaralı İkinci Avans Kanunu'nun 10. maddesinde de 5 misil alınması kabul edilmiş. Maliye Vekaletince 2 Ağustos 1339 tarihinden itibaren de yedi misli alınmaya başlanmış. Encümen "Maliye Vekaletince verilen bu emir gayrikanunidir" dedi. "Bu durumdan kurtulmak için Hükümet bir layihai kanuniye tanzim, tetkik ve tasdik etmelidir" denildi.	ZC C.5 D.2 İ.102
15	Şubat	Üst düzey atama yapıldı.	Emniyet Genel Müdürlüğü'ne Muhyiddin'in, Beyoğlu Belediye Müdürlüğü'ne de Hamid'in tayini.	BCA 30..11.1.0/ 3.5..3.
15	Şubat	Üst düzey atama yapıldı.	Edirne Polis Müdürlüğü'ne Sadi'nin tayini.	BCA 30..11.1.0/ 3.5..2.
15	Şubat	İnebolu – Kastamonu hattının inşasını taahhüd etmek üzere müracaat eden Olen(?) şirketi mümessili müzakeratta bulunduktan sonra yapılan tekliften memnunen avdet etmiştir.		HM
16	Şubat	Adliye Encümeni mazbatası okundu ve mazbata kabul edildi.	Mazbata, seferberlikte vaziyed edilecek emvali gayrimenkule hakkındaki Kanun'un tadiline dair kanun layihası ve tayini muameleye mahal olmadığına dairdir.	ZC C.6 D.2 İ.103
16	Şubat	Müdafaai Milliye Encümeni mazbatası okundu ve kabul edildi.	Mazbata, tabur hesap memur muavinleri maaşatının 800 kuruşa iblağı hakkında kanun layihası ve müzakeresine lüzum olmadığına dairdir. "Bu konu son çıkan zabitanın maaş kanununda halledilmiştir" denildi.	ZC C.6 D.2 İ.103
16	Şubat	Adliye Encümeni mazbatası okundu ve mazbata kabul edildi.	Mazbata, tüccardan Dağıstanlızade Hacı Celal Efendi'ye ait istida ve tayini muameleye mahal olmadığına dairdir. Mahkemei Temyizce tasdik edilmiş meselelerin Meclis'te müzakere edilmemesi kararı nedeniyle görüşülmedi.	ZC C.6 D.2.İ.103

G.	Ay	Olay/Mevzuat	Açıklamalar	Kaynak
16	Şubat	Canbulat Bey'in (İstanbul), bazı mebusların mektuplarının açılmakta olduğuna dair suali ve Dahiliye Vekili Ferid Bey'in şifahi cevabı.	"Postanede mektupları birbirine bağlıyorlar, zarflarda yıpranma olabiliyor, ayrıca zarflar ucuz olduğundan biraz adiler o nedenle her tarafı aynı kapanmıyor, kesinlikle mektupların açılıp okunması gibi bir durum yoktur" denildi.	ZC C.6 D.2.İ.103
16	Şubat	İsmail Kemal Bey'in (Çorum), Göğeri Aşarı hakkında ne düşünüldüğüne dair suali ve Maliye Vekili Mustafa Abdülhalik Bey'in şifahi cevabı.	"Savaş nedeniyle bu konuyla ilgilenemedik, bundan sonra ilgilenilecek; bazı yerlerde aşar tamamen kaldırıldı, bu sene içinde her yerde kaldırmaya çalışacağız" denildi.	ZC C.6 D.2.İ.103
16	Şubat	Ali Rıza Bey'in (İstanbul), kabotaj hakkında istifade edilmek için Seyrisefain İdaresi'nin hazineden matlubu olan 1 milyon liranın zamanı tediyesine dair sualine Maliye Vekili Mustafa Abdülhalik Bey'in şifahi cevabı.	"Borcun büyük bir kısmı ödendi, kalanı da ödenmeye devam ediyor, Seyrisefain'in öneminin farkındayız, gerekli yardımları yapacağız" denildi.	ZC C.6 D.2.İ.103
16	Şubat	Ali Rıza Bey'in (İstanbul), Reji İdaresi'nce hıfzedilmekte olan paranın malüllerin terfihine ne suretle sarf edileceğine ve sivil bayilerden malülin hissesi katedilip edilmediğine dair sualine Maliye Vekili Mustafa Abdülhalik Bey'in şifahi cevabı.	"İstanbul alındıktan sonra İstanbul'da 2.400 bayii vardı. Malülin Cemiyeti ile Reji İdaresi arasındaki anlaşmazlık sonucu 1570'e indirildi. Bunlar dolmamıştır, sadece 128 malülgazi bayiilik yapmaya başlamıştır. Zorla bayiilik veremeyiz, malüllerin müracaat etmeleri gerekir" denildi.	ZC C.6 D.2.İ.103
16	Şubat	Adliye Encümeni mazbatası kabul edildi.	Ahmed Hamdi Bey'in (Bozok), firari ve bakaya ve nüfusu mektume erbabının affı hakkındaki 18 Teşrinievvel 1338 tarihli Kanun'un tefsirine dair takriri ile 18 Teşrinievvel 1338 tarihli Firari ve Bakaya Kanunu'nun 1. maddesinin tefsirine dair Başvekalet tezkeresi ve Müdafaai Milliye ve Adliye Encümenleri mazbataları okundu. "Firari ve bakayanın affı ile ilgili olarak rüşvetle asker firarlarına sebep verenler af dahilinde değildir" denildi. Kanunun birinci maddesinde de "bilumum eşhas" geçtiği için zabitan da kanuna dahildir; ama şahıslarına ait askerden firar durumları kanun kapsamına girmez denildi.	ZC C.6 D.2 İ.103
16	Şubat	316 ve 317 Tevellütlü Olup İstiklali Milli Harbi Esnasında Hasbellüzum Hizmetli Fiiliyeleri Tehir Edilmiş Olan Mükellefin Hakkında 416 numaralı Kanun kabul edildi.	Müdafaai Milliye Encümeni mazbatası okundu. Madde 1: 1316 ve 1317 tevellütlü hizmeti fiiliye erbabına münhasır olmak ve hemsinlerinin celp ve sevkinden evvel intisabetmiş bulunmak üzere İstiklali Milli Harbi müddetince hizmeti fiiliyeleri tehir edilenlerden silah altına alınmış olanlarla halen hidematı meslekiyelerinde müstahdem bulunanlar, dört mah talim ve terbiye gördükten sonra bilahare hemsinleriyle muameleye tabi kalmak üzere vazife ve memuriyetlerine iade edilirler.	ZC C.6 D.2.İ.103

G.	Ay	Olay/Mevzuat	Açıklamalar	Kaynak
16	Şubat	417 numaralı Ankara Şehremaneti Kanunu kabul edildi.	Belediye Kanunu Layihası'nın intacına değin İstanbul Şehremaneti Kanunu'nun bazı tadilat ve tenkihat icrasiyle Ankara'da tatbiki zımnında Başvekalet'ten mevrut kanun layihası ve Dahiliye Encümeni mazbatası oylandı. 14 Şubatta 2. madde Encümen'e gönderildiği için müzakere sonucunda oylanamamıştı. Maddeleri Kabul edildi. Madde 1: Ankara şehri kendisine tabi olan bağ ve bahçe ve tarla ve otlakları içerisinde kalmak üzere tepelerden geçirilecek hududiyle bir şehremaneti teşkil eder, bu hudut Cemiyeti Umumiyei belediye tarafından tespit ve haritası tanzim ettirilir. Hududu gösteren işbu harita Dahiliye Vekaltince tasdik olunduktan sonra kesbi katiyet eder.	ZC C.6 D.2.İ.103
16	Şubat	Üst düzey atama yapıldı.	Eytam Genel Müdürlüğüne Mesud'un, İstanbul Sulh Ceza Mahkemesi Başkanlığı'na Hayreddin'in, 1. ve 2. Sulh Ceza Dairesi Başkanlıkları'na Fariz ve Cemil'in tayinleri.	BCA 30..11.1.0/ 3.4..20.
17	Şubat	Muvazenei Maliye Encümeni mazbatası okundu ve kabul edildi.	Balıkçı esnafı ruhsatiye tezkereleri hakkında ve kaçakçılığın men'i için ittihazı lazımgelen tedabir hakkında kanun layihaları ve reddine dair mazbata. Haliç, Boğaziçi ve Dersaadet sularındaki bahriyenin Duyunu Umumiye ve Rüsumatla müşterek muhafaza idareleri bulunduğu için Balıkhane'ye nakline gerek olmadığı belirtildi.	ZC C.6 D.2 İ.104
17	Şubat	Gelen telgraflar okundu.	Affa mazhariyetlerinden dolayı şükran ve minnetlerini arzı mutazammın Ali Osman Kahya, İbrahim Ethem ve Lütfi Fikri imzalıdırlar.	ZC C.6 D.2 İ.104
17	Şubat	Belediye vergi ve resimleri hakkında Başvekalet'ten mevrut kanun layihası ve Dahiliye Encümeni mazbatasının görüşülmesine devam edildi.	Otel, han, pansiyon gibi yerlerde kalanlardan, inşaatlardan, eğlence yerlerinden, belediyenin evlerde yapacağı tathirattan, pazarlarda işgal edilen yerden, tabelalardan (tabelaların Türkçe olması gerektiği de tartışıldı), ruhsattan alınacak vergiler tartışıldı.	ZC C.6 D.2 İ.104
17	Şubat	İzmir'de başlayan harb oyunlarına Reis-i Cumhur Gazi Mustafa Kemal Hazretleri de katılmıştır.		HM
17	Şubat	Bank-ı Osmanî'nin imtiyazının temdidi talebi hakkında görüşmek üzere Ankara'ya gelen mezkur bankanın, İstanbul, Paris, Londra şubeleri müdir-i umumîleri Maliye Vekili Mustafa Abdülhalik Bey ile müzakerata başlamışlardır.		HM
18	Şubat	Esad Efendi'nin (Menteşe), Büyük Menderes Nehri mecrasının tathiriyle arazinin erva ve iskası için ne düşünüldüğüne dair sualine Nafıa Vekili Süleyman Sırrı Bey'in şifahi cevabı.	"Savaş nedeniyle gerekli araştırmalar yapılamadı, pamuk bütün dünyada çok önemli, suni sulama ile Nil'in elde ettiği verime ulaşılabilir; ama pahalı bir sistem, aşama aşama yapacağız" denildi.	ZC C.6 D.2 İ.105

G.	Ay	Olay/Mevzuat	Açıklamalar	Kaynak
18	Şubat	Belediye vergi ve resimleri hakkında Başvekalet'ten mevrut kanun layihası ve Dahiliye Encümeni mazbatasının görüşülmesine devam edildi.	Satılacak her şeyden, hayvanlı arabalardan, deniz araçlarından, köpeklerden, iskeleleden, köprülerden, emlak satışından (emlak satışında belediyenin bir hizmeti yok, neden vergi alınsın denildi ve tayyedildi, bunun üzerine Ali Bey (Lazistan) kapitalistler kazandı dedi), piyangodan, benzinden, sudan alıacak vergiler tartışıldı.	ZC C.6 D.2 İ.105
18	Şubat	TBMM'de tartışmalar…	Bütçe görüşmeleri başlayacak denilince, "Salı ve Pazar Köy Kanunu ve Belediye Rüsumu Kanunu görüşülecekti buna sadık kalalım" tartışması çıktı, bütçenin Salı ve Pazar dışında kalan günlerde tartışılması kararlaştırıldı.	ZC C.6 D.2 İ.105
18	Şubat	Üst düzey atama yapıldı.	İtibar-ı Milli Bankası Yönetim Kurulu Başkanlığı'na Mehmet Şerif Paşa'nın tayini.	BCA 30..11.1.0/ 3.5..10.
18	Şubat	Kadınlardan mürekkeb bir komisyon tarafından kaleme alınan Hukuk-ı Aile Kararnamesi projesi mebusana gönderilmiştir.		HM
18	Şubat	İstanbul'un Nüfusu.	İstanbul'un nüfus-ı umumîsi 880.998 kişi olarak tespit edilmiştir.	HM
18	Şubat	Mübadele İşleri...	Kavala ahalisinden 1176 muhacir İzmir'e çıkarılmıştır.	HM
19	Şubat	Maarif Vekaleti'ne tevdiiye dair Maarif Encümeni mazbatası okundu ve kabul edildi.	Süleyman Sudi Bey'in (Bayezıd), Karaköse kazası merkezinde Reisicumhur Gazi Mustafa Kemal Paşa Hazretleri namına bir idadi mektebi tesis ve küşadına dair teklifi kanunisi.	ZC C.6 D.2 İ.106
19	Şubat	Muvazenei Maliye Encümeni mazbatasının hemen görüşülmesi kabul edildi.	Ali Rıza Bey (İstanbul) ve Ahmed Hamdi Bey'in (İstanbul), Türkiye Cumhuriyeti tabiiyetini haiz şirketler ile eşhas tarafından mubayaa edilecek sefainin Gümrük Resmi'nden istisnasına dair teklifi kanunisi. "Kabotajı kaldırdık, vapur almak isteyenler var, bu iktisadi açıdan önemli bir gelişme, Belediye Rüsumu Kanunu'ndan sonra hemen görüşülsün" denildi.	ZC C.6 D.2 İ.106
19	Şubat	Ahmed Hamdi Bey'in (Bozok), Anadolu halkının maruz bulunduğu verem, sıtma, frengi hastalıklarına dair suali ve Sıhhiye Vekili Doktor Refik Bey'in şifahi cevabı.	Sıtma ve frengi veremden daha çok, kesin istatistik vermek zor; ancak hastanede yatan hasta üzerinden sayı verilebilir, bu da gerçekçi olmaz denildi. Sıtma için gerekli olan kinin ve frengi için gerekli olan neosalvarsanın pahalı olduğu ve çok miktarda gerektiğinden yeteri kadar alınamadığı belirtildi. Konuyla ilgili olarak 1340 bütçesinde teklifimizi sunacağız denildi. (Sayılar gerçekçi değilse, her vilayette Emrazi Sariye Komisyonları var, araştırsınlar itirazı geldi.)	ZC C.6 D.2 İ.106
19	Şubat	Şükrü Bey'in (Bolu), Bolu Hastanesi'nin 1340 bütçesinden hariç bırakıldığının doğru olup olmadığına dair suali ve Sıhhiye Vekili Doktor Refik Bey'in şifahi cevabı.	"Bu 1340 bütçesinin konusudur, ama şimdilik böyle bir şey söz konusu değil" denildi.	ZC C.6 D.2 İ.106

G.	Ay	Olay/Mevzuat	Açıklamalar	Kaynak
19	Şubat	Belediye Vergi ve Resimleri hakkında Başvekaletten mevrut kanun layihası ve Dahiliye Encümeni mazbatasının görüşülmesine devam edildi.	Belediye sınırı içinde müzayede ile satılan her şeyden alınacak vergi, arsalardan alınacak vergi, kaldırım ve lağım inşaatı için alınacak vergi, imtiyazlı şirketlerden hükümet tarafından alınacak verginin belediyelere verilmesi, vergilerin Tahsili Emval Kanunu'na tahsil edilmesi maddeleri görüşüldü.	ZC C.6 D.2 İ.106
19	Şubat	Muvazenei Maliye Encümeni mazbatası okundu.	Ali Rıza ve Ahmed Hamdi Beyler'in (İstanbul), Türkiye Cumhuriyeti tabiyetine haiz şirketler ile eşhas tarafından mubayaa edilecek sefainin Gümrük Resmi'nden istisnasına dair teklifi kanunisi. Türklerin vergiden muaf olması tartışıldı, bunun üzerine Rumlar ve Ermenilerin Türk sayılıp sayılmayacakları, vergiden muaf olup olmayacakları tartışması yapıldı, "değildirler vergi vereceklerdir" denildi. Kanun oylandı, nısabı ekseriyet sağlanamadı.	ZC C.6 D.2 İ.106
19	Şubat	Kütahya Muallim ve Muallimeler Derneği teşkil edilmiştir.		HM
19	Şubat	Türkiye Cemiyet-i Tıbbiyesi yeniden faaliyetine başlamıştır.		HM
19	Şubat	İstanbul'dan üçüncü seferini yapan teyyare --- şehrimize inmiştir.	Diğer seferlerine nazaran bu seferde havada uzun müddet kalmıştır. Ancak İstanbul – Ankara hattı havanın sert ve bulutlu olmasından dolayı dört saatte kat edilmiştir.	HM
20	Şubat	Adliye Encümeni mazbatası okundu ve kabul edildi.	Vazifei memurelerini suistimal maddesinden mahkum Elmalı Belediye Reisi Hacı Hasan ve refiki Ziyver haklarındaki hükmün tetkikine dair Memurin Muhakemat Heyeti'nden mevrut tezkere ve tayini muameleye mahal olmadığına dair mazbata. Dava Temyiz Mahkemesi'ne de gittiği için herhangi bir muamele yapılamaz denildi.	ZC C.6 D.2 İ.107
20	Şubat	Türkler ve Türk Şirketleri Tarafından İştira Olunan Buharlı Sefainin Gümrük Resmi'nden İstisnasına Dair 418 numaralı Kanun kabul edildi.	Madde 1: Türkler ve Türk şirketleri tarafından iştira olunan ve milli bayrak altına alınan buharlı sefain 1345 senei maliyesi nihayetine kadar Gümrük Resmi'nden muaftır.	ZC C.6 D.2 İ.107
20	Şubat	Bütçe görüşülmeye başlandı.	1340 senesi Bütçe Kanunu layihası ve Muvazenei Maliye Encümeni mazbatası okundu.	ZC C.6 D.2 İ.107
20	Şubat	Türkiye Cumhuriyeti Merkez İdaresinin Ankara'nın imar ve ihyası için planları ihzar edilmeğe başlanılmıştır.	Ankara'nın Fen Dairesi'nde sabık Nafia Vekillerinden Muhtar Bey'in riyaseti altında teşkil edilen komisyon Ankara'nın imarı ve ihyası hususunda çalışmaya başlamıştır. Komisyonun ilk hedefi kentin her türlü terakkisi ve imarı için muntazam bir fennî bir plan hazırlamaktır.	HM
20	Şubat	İzmir'de büyük bir matbaacılık şirketi kurulmuştur.	Sabık Saruhan Mebusu ve Adliye Vekili İnceoğlu Refik Şevket Bey tarafından 100.000 lira sermaye ile bir matbaacılık şirketi tesis edilmiştir.	HM

G.	Ay	Olay/Mevzuat	Açıklamalar	Kaynak
20	Şubat	Hariciye Vekaletinde Tayinler…	Umur-ı Siyasiye Müdiriyet-i Umumîsi Birinci Şube Müdirliğine müdiriyet-i mezkur İkinci Şube Müdiri Mehmed Esad, İkinci Şube Müdirliğine İstanbul Murahhaslığı memurlarından Memduh Kemal Beyler tayin olmuşlardır.	HM
21	Şubat	Azayı kiramdan bazı zevatın mezuniyetleri hakkında Divanı Riyaseet kararları okundu ve mezuniyetleri kabul edildi.		ZC C.6 D.2 İ.108
21	Şubat	Belediye Vergi Resimleri hakkında Başvekalet'ten mevrut kanun layihası ve Dahiliye Encümeni mazbatasının görüşülmesine devam edildi.	Belediyenin kantar ve baskülünün kullanılmasının mecburi olması ve bundan alınacak vergi, binek hayvanlarından ve binek arabalarından alınacak vergi, petrolden-benzinden alınacak vergi, motosikletlerden alıncak vergi görüşüldü.	ZC C.6 D.2 İ.108
21	Şubat	Beyiye hakkının ve Gişe Memurluklarının Malül Gazilere Tahsisi Hakkındaki 19 Teşrinisani 1337 Tarihli Kanuna Müzeyyel 419 numaralı Kanun kabul edildi.	Ekrem Bey'in (Rize) teklifi kanunisi ve Müdafai Milliye Encümeni mazbatası okundu. Kanuna numara verildi, numaraya gerek yok tarih yeterli denilerek vazgeçildi. Madde 1:19 Teşrinisani 1337 tarihli ve 116 numaralı Kanun'un 1. ve 2. maddelerinde tadadolunan malül gazilere ve şüheda evlatlarına ve malül mütekaitlere tahsis edilen bayiliklere bunlardan aledderecat talip zuhur etmediği takdirde eşhası saireye Bey'iye Tezkeresi verilebilir. Bu takdirde muayyen olan bey'iyenin yalnız sülüsü malül gaziler menfaatine İnhisar İdarelerince bittevkif gayesinde muntazaman Ziraat Bankaları'na tevdi olunur.	ZC C.6 D.2 İ.108
21	Şubat	Nısabı Müzakere Kanunu'nun 6. ve 8. maddelerine dair teklifi kanunisi okundu.	Kanunun heyeti umumiyesi oylandı, nısabı ekseriyet sağlanmadı. "TBMM azasına senevi 3 bin 600 lira tahsisat yapılır" maddesi kabul edildi. Bir tek Zeki Bey (Gümüşhane) karşı çıktı, "milletin durumu ortada, kendimize zam yapmayalım" dedi.	ZC C.6 D.2 İ.108
21	Şubat	Meni Müskirat Kanunu Mucibince Türkiye Haricine Çıkarılmak Üzere İddihar Edilmiş Olan Müskirat ve Şarapların Tehiri İmhası Hakkında 420 numaralı Kanun kabul edildi.	Faik Bey (Edirne) ve Cemil Bey'in (Tekirdağ) teklifi kanunileri ve Muvazenei Maliye ve Adliye Encümenleri mazbataları okundu. Madde 1: 14 Eylül 1336 tariihli Men'i Müskirat Kanunu'nun iştihlastan sonra tatbik olunduğu mahallerde memaliki ecnebiyeye ihraç kaydiyle mevcut ve müdahhar olup elyevm harice çıkarılmamış olan müskirat ve şarapların 1340 senesi Muvazenei Umumiye Kanunu'nun iktisabı katiyet eylemesine kadar imhası tehir olunur.	ZC C.6 D.2 İ.108
21	Şubat	İktisat Encümeni mazbatası okundu, mazbata kabul edildi.	Recep Bey'in (Kütahya), milli teşebbüsatı iktisadiyemizin şayanı himaye bir numunesini teşkil eden Keskin Fabrikası kibritlerinin temini revacı hakkında takriri okundu. Fabrikaya gerekli alet edavatın alınıp, Teşviki Sanayi Kanunu dahilinde desteklenmesi ve üretime geçmesi istendi.	ZC C.6 D.2 İ.108
21	Şubat	Köy Kanunu layihası ve Dahiliye ve Adliye Encümenleri müşterek mazbatası okundu.	Kanunun maddeleri okundu. Tevsii mezuniyetin ne anlama geldiği hakkında tartışma yapıldı. Neden Nahiye Kanunu'ndan ayrı bir Köy Kanunu'na ihtiyaç duyulduğu açıklandı. İlk madde olan "nüfusu 3000'e kadar olan yer köydür" maddesi tartışıldı. (Tunalı Hilmi, ademimerkeziyetçi olduğunu, tevsii mezuniyetin ademimerkeziyetçilik anlamına gelmediğini söyledi.)	ZC C.6 D.2 İ.108

G.	Ay	Olay/Mevzuat	Açıklamalar	Kaynak
22	Şubat	Darülfünûn'un mülga Harbiye Nezareti binasına nakline nisandan itibaren başlanılması kararlaştırılmıştır.	Edebiyat ve hukuk medreseleri kamilen bu binaya nakledilecektir.	HM
22	Şubat	İzmir'de Bağcılar Kongresi toplanmıştır.	Muhtelif vilayetlerden 34 murahhasın katılımıyla Bağcılar Kongresi ilk ictimânı yapmıştır.	HM
22	Şubat	Mülki idare ataması yapıldı.	Çeşme Kaymakamı Nesimi Bey'in istifasıyla yerine İstanbul Tevkifhanesi Müdiri İsmail Hakkı, Elbistan Kaymakamlığı'na Göksün Kaymakamı Eşref, Göksun Kaymakamlığı'na Midyat Kaymakamı Zeki, Kalecik Kaymakamlığı'na Köprü (?) Kaymakamı Faik, Köprü Kaymakamlığı'na müntehibinden Receb Hilmi Beylerin tayinleri icra kılınmıştır.	HM
22	Şubat	Adana'ya Yardım.	Heyet-i Vekile Adana seylab zedeganına tevdi için beş bin lira ayırmaya karar vermiştir.	HM
23	Şubat	Nısabı Müzakere Kanunu'nun 6. ve 8. Maddelerini Muaddil 8 Mart 1339 Tarihli Kanunun 1. Maddesinin Tadiline Dair 421 numaralı Kanun kabul edildi.	Madde 2: Türkiye Büyük Millet Meclisi azasına senevi üç bin altı yüz lira tahsisat ita olunur.	ZC C.6 D.2 İ.109
23	Şubat	Bütçe görüşmelerine devam edildi.	1340 senesi Bütçe Kanunu layihası ve Muvazenei Maliye Encümeni mazbatasıyla Ekrem Bey'in (Rize) bütçe ile müzakeresi takarrür eden ve Duyunu Umumiye kadrosunun hemen tespitine mütedair olan takriri görüşüldü. Hangi alanlara öncelik verilmesi gerektiği tartışıldı.	ZC C.6 D.2 İ.109
24	Şubat	Muvazenei Maliye Encümeni mazbatası okundu ve mazbata kabul edildi.	Darüleytamlar bütçesinin muhtelif fusul ve mevadlı beyninde Vekaletçe yapılan münakaleye Divanı Muhasebat tarafından itiraz edilmekte olduğundan bu bapta bir karar ittihazına dair Sıhhıye ve Muaveneti İçtimaiye Vekaleti'nden mevrut tezkere okundu. Maddeden maddeye ve fasıldan fasıla nakli tahsisat için bir kanun istenmesine karşılık Encümen buna bağlı bulunulan Vekaletçe izin verilebileceğini belirterek, bir kanuna gerek olmadığını belirtti.	ZC C.6 D.2 İ.110
24	Şubat	Halit Bey'in (Kastamonu) takriri okundu ve takrir kabul edildi.	Takrir, Maliye Vekaleti 1340 bütçesinde mütehassıslara 54. fasılda Hükümetin bilumum şuabatı idaresi için 86 mütehassıs celbedileceği gösterilmekte olduğundan bu mütehassısların hangi şuabatı idareye celbine lüzumu kati olduğunun aidolduğu Encümenlerce bilmüzakere tesbit edilerek Heyeti Umumiye'ye arzının tahtı karara alınmasına dairdir.	ZC C.6 D.2 İ.110
24	Şubat	Muhtacini Zürraa Ziraat Bankaları'ndan Yapılacak İkrazaat Deyn Senetlerinin Katibiadilliklerce Tasdik Edilmeyip Mahalli İhtiyaç Komisyonları'nın Tasdikiyle İktifa Edilmesine Dair 422 numaralı Kanun kabul edildi.	Mehmet Fuad (Kastamonu) ve Halit Bey'in (Kastamonu) teklifi kanunileri ile Layiha ve Adliye Encümenleri mazbataları okundu. Çiftçiye verilecek avansın Mahalli İhtiyaç Komisyonları tarafından tasdik edilmesi kabul edildi. Madde 1: Muhtacini zürraa tohumluk ve alatı zürraiye ve çift hayvanatı tedariki için Ziraat Bnkaları'ndan aynen veya bedelen yapılacak ikrazatın deyn senetleri Mahalli İhtiyaç Komisyonları tarafından tasdik edilir. Mezkur komisyonlardan musaddak bu kabil deyn senetleri katibi adillerden musaddak senedat hüküm ve kuvvetine haizdir.	ZC C.6 D.2 İ.110

G.	Ay	Olay/Mevzuat	Açıklamalar	Kaynak
24	Şubat	Köy Kanunu layihası ve Dahiliye ve Adliye Encümenleri müşterek mazbatasının görüşülmesine devam edildi.	1. madde olarak 2000'den az yerlere köy denilmesi kabul edildi. Köyün ne olduğu ve sınırları tartışıldı (mezra, otlak…). Bir maddede geçen 'ağa' tanımı tartışıldı, ağanın yerine muhtar denilmesi kabul edildi. Köylünün mecburi ve isteğe bağlı işleri tartışıldı.	ZC C.6 D.2 İ.110
24	Şubat	Tunalı Hilmi Bey'in (Zonguldak), Ereğli kömür havzası hakkında suali ve Dahiliye Vekili Ali Fethi Bey ile Adliye Vekili Seyit Bey'in tahriri cevapları.	"Madende kaç kişi öldü, kaç kaza oldu, ne suçlar işlendi, ne cezalar verildi, ocakların durumu ne, kaç ocak işliyor, kaç ocak kapandı, ocakların başında kim var, ne yaparlar" gibi uzun bir soru listesi verildi. Sorulara uzun uzun sayılarla ve aylara göre dağılımı verilerek cevap verildi. En sonda da yıllara göre kaza, mahkumiyet, ölüm, dava cetvelleri sunuldu.	ZC C.6 D.2 İ.110
24	Şubat	Ülkelerinde yaşayan Türk tebası üzerinden istisnai savaş tedbirlerini kaldırmış bulunan devletlerin Türkiye'deki vatandaşları için de bu tedbirlerin kaldırılmasına Bakanlar Kurulu'nun yetkili olduğu.		BCA 30..18.1.1/ 9.15..3.
24	Şubat	Mülki idare ataması yapıldı.	Niğde Valisi Asım'ın azli ve yerine vekaleten Salih Cemal'in tayini.	BCA 30..10.0.0/ 64.430..12.
24	Şubat	İzmir'de yapılan harb oyunları sona ermiştir.	Reis-i Cumhur Gazi Mustafa Kemal, oyunun hitamında nutuk irad etmiştir. Bu nutkunda Reis-i Cumhur komutanlara hitaben: "… Türk ordusunun bir cüz-i tamı muadilini behemehal mağlub eder, iki misline tevkif ve tesbit eder. Cumhuriyetimiz yalnız iki şubeye güvenir: Biri milletin kararı, diğeri ordumuzun kahramanlığı…"	HM
25	Şubat	Bütçe görüşmelerine devam edildi.	1340 senesi Bütçe Kanunu layihası ve Muvazenei Maliye Encümeni mazbatasının görüşülmesine devam edildi. Aşar ve gümrük vergileri üzerinde duruldu.	ZC C.6 D.2 İ.111
25	Şubat	Kırtasiyecilik, hesebat ve muamelatın ıslahı için Maliye Vekaletince Divan-ı Muhasebet Reisi Vahid Bey'in riyasetinde bir komisyon teşkil edilmiştir.	Ertesi gün Komisyon ilk toplantısını yapmıştır: "Muamelat, hesab ve kırtasiyeciliğin ıslahı için teşkil olunan komisyon ilk ictimânda tarz-ı mesaî tespitiyle meşgul olmuş ve bunun için dört esas üzerinde yürünmesini kararlaştırmıştır: varidat, mesarifat, hesabat, muamelat."	HM
25	Şubat	1340 Bütçesi'nin TBMM'de müzakerede olmasından dolayı Maliye Vekaletince hazırlanan bir aylık ve 10.500.000 liralık muvakkat bütçe Heyet-i Vekile'ye tevdi edilmiştir.		HM
26	Şubat	423 numaralı Belediye Vergi ve Resimleri Kanunu kabul edildi.	Yiyecek, içecek, giyecek ve temizlik malzemeleri ile ilgili maddeler görüşüldü. Madde 1: Müsakkafat Vergisi'nin belediye hududu dahilinde tahsil olunan kısmının urb'u o belediyeye aittir. İşbu vergi Hazine tahsildarları tarafından tahsil olunur.	ZC C.6 D.2 İ.112

G.	Ay	Olay/Mevzuat	Açıklamalar	Kaynak
26	Şubat	Köy kanunu layihası ve Dahiliye ve Adliye Encümenleri müşterek mazbatasının görüşülmesine devam edildi.	Köy suları ve köy temizliği ile köyde açılacak okullarla ilgili konular tartışıldı.	ZC C.6 D.2 İ.112
26	Şubat	Ali Sururi Efendi'nin (Karahisarı Şarki), zabıta memurlarının vazifei adliyelerinden dolayı haklarında yapılacak tahkikatın merciine ait karar suretinin sual takririyle Adliye Vekili Seyid Bey'in tahriri cevabı.	"Memurin Muhakemat Kanunu'na göre icra muhakemeleri şeraiti atiye dairesine gider ama; mesele açık değildir, Müddeiumumiliklerce doğrudan takibat yapılabileceği gibi, Mahkemei Temyiz'den de olabilir" denildi.	ZC C.6 D.2 İ.112
27	Şubat	Bütçe görüşmelerine devam edildi.	1340 senesi bütçe kanun layihası ve Muvazenei Maliye Encümeni mazbatası (Muvazenei Umumiye Kanunu) görüşülmeye devam etti.	ZC C.6 D.2 İ.113
28	Şubat	Dahiliye Encümeni mazbatası okundu ve mazbata kabul edildi.	Rahmi Bey'in (Trabzon), 26 Şubat 1330 tarihli Rüsumu Belediye Kanunu'na zeylolmak üzere teklifi kanunisi ve Belediye Vergi ve Resimleri Kanunu neşredildiğinden hıfzına dair mazbata. "Belediye Vergi ve Rüsum Kanunu Encümen tarafından tadilat ve tasvip edildiğinden ve Heyeti Umumiye tarafından kanunlaştırıldığından" gerek yoktur denildi.	ZC C.6 D.2 İ.114
28	Şubat	Dahiliye Encümeni mazbatası okundu ve mazbata kabul edildi.	Hamdullah Suphi Bey (İstanbul) ve rüfekasının Ankara'da bir şehremaneti teşkili hakkında teklifi kanunisi.	ZC C.6 D.2 İ.114
28	Şubat	Dahiliye Encümeni mazbatası okundu ve mazbata kabul edildi.	Hasan Fehmi Efendi'nin (Kastamonu), Marmara Adası'nın hapsanei umumi ittihazına dair teklifi kanunisi ve reddine dair mazbata. "Marmara Adası'nda bir hapshanenin inşası, idare ve güvenlik açılarından sakıncalı görülmüştür" denildi.	ZC C.6 D.2 İ.114
28	Şubat	Ragıb Bey'in (Kütahya), Teşkilatı Esasiye Kanunu'nun tercihan ve muntazaman müzakeresi için bir gün tayinine dair takriri okundu; ama gün belirlenemedi.		ZC C.6 D.2 İ.114
28	Şubat	İkinci Devre Birinci İçtima Senesi'nin hitamı münasebetiyle Reis Ali Fethi Bey'in nutku okundu.	Ali Fethi Bey, yedi ay gibi kısa bir zaman zarfında Meclis'in görüştüğü ve çözümlediği olayları özetledi.	ZC C.6 D.2 İ.114
28	Şubat	Bazı Mahallerde Hakimi Müçtemi Teşkilatının İadesine ve Bazı Mehakimin Lağvine Dair 424 numaralı Kanun kabul edildi.	Abdülkadir Bey'in (Kastamonu-Sabık), Cinayet Mahkemelerinin sureti teşkili hakkında kanun teklifi ve Mustafa Sabri Efendi'nin (Siird-Sabık), İstinaf Mahkemelerinin lağvı hakkında kanun teklifi ve bazı mahallerde hakimi müçtemi teşkilatının iadesine ve bazı muhakimin lağvına dair kanun layihası ve Edirne Vilayeti Teşkilatı Adliyesi hakkındaki kanunun tadiline dair kanun layihası ve Adliye Encümeni mazbatası	ZC C.6 D.2 İ.114

G.	Ay	Olay/Mevzuat	Açıklamalar	Kaynak
			okundu. Madde 1: Lüzum görülen mahallerde teşkilat, Mahakimi Nizamiye Kanunu'na tevfikan Hakimi Müçtemi Teşkilatı ikamesine ve mevaddı varide itibariyle mahakimi istinafiyedei icabedenlerini lağva ve lağvedilen mahkemelerin yerine kaim olmak üzere mahalli kadısiyle hakim ve hakim muavinlerinden mürekkep bir İstinaf Mahkemesi teşkiline ve işbu teşkilatın ledeliktiza kazalarda dahi vücuda getirilmesine Adliye Vekaleti mezundur...	
28	Şubat	425 numaralı 1340 Senesi Mart Ayına Mahsus Muvakkat Bütçe Kanunu kabul edildi.	Başvekalet'ten mevrut kanun layihası ve Muvazenei Maliye Encümeni mazbatası okundu. Madde 1: 1340 senesi Mart ayında ifa olunacak hidematı devlete karşılık olmak üzere devairin senei merkume hidematı umumiyesi için Muvazenei Maliye Encümenince tesbit olunan muhassesatı umumiyeye mahsuben 11.429.454 lira tahsisatı muvakkate küşadedilmiştir.	ZC C.6 D.2 İ.114
28	Şubat	İdarei Umumiyei Vilayat Kanunu ile Tedrisatı İptidaiye Kararnamesi'nin Tadiline Dair 8 Nisan 1339 Tarihli Kanunun Bazı Mevaddını Muaddil 426 numaralı Kanun kabul edildi.	Yusuf Ziya Bey'in (Zonguldak), 8 Nisan 1339 tarihli İdarei Vilayat Kanunu ile Tedrisatı İptidaiye Kararnamesi'nin iptaline dair Kanun'un 3. maddesine muaddil kanun teklifi ve İsmail Kemal Bey'in (Çorum), Tedrisatı İptidaiye Kanunu'nun bazı maddelerinin tadiline dair teklifi kanunisi ve Maarif ve Dahiliye Encümenleri mazbataları okundu. Madde 1: Mecmuu 2000 nüfusa kadar olan mahallerde mevcut iptidai mektepleri maaşat ve masarifatın %35'i, 2001'den 5000 nüfusa kadar olan mahallerde %65'i, mezkur mahaller halkı servet ve ikdarları itibariyle on ve daha ziyade derecelere tefrik olunarak o nisbette tevziat icrasiyle temin ve tesviye olunur.	ZC C.6 D.2 İ.114
28	Şubat	Trabzon, Rize ve Giresun Vilayetlerine İthal Olunacak Mısırın Gümrük Resmi Hakkında 427 numaralı Kanun kabul edildi.	Muhtar Bey (Trabzon) ve rüfekasının teklifi kanunisi ve Kavanin ve Muvazenei Maliye Encümenleri mazbataları okundu. Madde 1: 1340 senesi Eylülü nihayetine kadar Trabzon, Rize ve Giresun vilayetlerine ithal olunacak mısırdan tarifei asliyede muharrer resmi asli derecesinde Gümrük Resmi istifa olunur.	ZC C.6 D.2 İ.114
28	Şubat	Hudut ve Sevahili Sıhhiye Müdiriyeti'nin 1340 Mart Ayına Ait Muvakkat Bütçesine Dair 428 numaralı Kanun kabul edildi.	Muvazenei Maliye Encümeni mazbatası okundu. Madde 1: Hudut ve Sevahili Sıhhiye Müdüriyeti'nin 1340 senesi Martı zarfındaki hidematı umumiyesi için Muvazenei Maliye Encümenince 1340 senesine mahsus olarak tespit olunan muhassesatı umumiyeye mahsuben 26.979 lira tahsisatı muvakkate küşadedilmiştir.	ZC C.6 D.2 İ.114
28	Şubat	Ahmed Hilmi Bey'in (Kayseri), Kayseri'deki mensucat fabrikasının başka mahale nakle esbabına dair sual takririne Müdafaai Milliye Vekaleti'nin tahriri cevabı.	"Fabrikaya yeni tezgahlar alınamamıştır, zarar ettiği için bir müteşebbise satılmasına karar verilmiştir; ama talep gelmedi" denildi. "Yeni fabrikalar Bünyan Şelalesi mevkiinde yapılacaktır; ama önce demiryolunun tamamlanması" gerekmektedir denildi.	ZC C.6 D.2 İ.114
28	Şubat	Belediye Başkanı ataması yapıldı.	Ankara Belediye Başkanlığı'na Mehmed Ali'nin tayini.	BCA 30..11.1.0/ 3.6..9.

G.	Ay	Olay/Mevzuat	Açıklamalar	Kaynak
29	Şubat	Halk Fırkası, Heyet-i Umumîyesi Reis, Reis Vekilleri, Heyet-i İdare ve Katip seçimi yapacaktır.	TBMM, 2. Devre, 1. Senesi'nin hitam bulması münasebetiyle Halk Fırkası Heyet-i Umumîyesi ikinci sene Reis, İdare Heyeti ve Katip namzetlerini intihab ve tesbit etmiştir. Eski Reis Fethi Bey yeniden reis seçilmiştir. Reis Vekilliklerine İsmet (Çorum), İkinci Reis Vekilliğine Ali Şuuri (Karahisar-ı Şarkî) Beyler, İdare Heyetine Ali Rıza (İstanbul), Rasim (Sivas), Asaf (Hakkari) Beyler, Katibliğe Hakkı (Van), Ragıb (Zonguldak), Kazım Vehbi (Ergani), Kemal (Adana), Talat (Kangrı), Avni (Bozok) Beyler intihab olunmuştur	HM
1	Mart	İkinci Devre'nin İkinci İçtima Senesi'nin küşadı münasebetitle Reisicumhur Gazi Mustafa Kemal Paşa Hazretleri tarafından irat buyrulan nutku.	Reis-i Cumhur Gazi Mustafa Kemal Paşa, hükümetin muhtelif sahadaki faaliyetini, dahilî ve haricî siyasetini izahtan sonra adliyemizde milletin ihtiyacına ve arzusuna göre seri hareket etmekte tereddüd gösterilmemesini, diyanet-i İslamîyeyi asırlardan beri müteamil olduğu şekliyle bir siyaset mevkiinden tenzih ve ila edilmesi lüzumundan bahs etmiştir.	TBMM ZC C.7 D.2 İ.1
1	Mart	Divanı Riyaset İntihabı ve azayı kiramın şubelere tefriki gerçekleştirildi.	Fethi Bey (İstanbul) Meclis Reisliği'ne, İsmet Bey (Çorum) Birinci Reisvekilliği'ne, Ali Sururi Efendi (Karahisarışarki) İkinci Reisvekilliği'ne seçildiler. Ragıp Bey (Zonguldak), Kemal Bey (Adana), Hakkı Bey (Van), Avni Bey (Bozok), Talat Bey (Kangırı), Kazım Bey (Ergani) Divan Katipliklerine seçildiler. Rasim Bey (Sivas), Asıf Bey (Hakkari), Ali Rıza Bey (İstanbul) İdare Memurluklarına seçildiler. Azayı kiram kura ile şubelerine tefrik edildiler.	ZC C.7 D.2 İ.1
1	Mart	Halit Bey (Kastamonu) ve rüfekası tarafından verilen takrir reddedildi.	Takrir, Teşkilatı Esasiye Kanunu'nun müzakeresinde sülüsanı ekseriyeti temin için azamı kirama bir ay kadar mezuniyet verilmemesi hakkındadır.	ZC C.7 D.2 İ.1
1	Mart	Celal Nuri Bey'in (Gelibolu), takriri okundu, takrir kabul edildi.	Takrir, Reisicumhur Hazretlerinin irat buyurdukları nutkun tab'ı ve neşrine dairdir.	ZC C.7 D.2 İ.1
2	Mart	Medreselerin maarife devri, mahkeme-yi şer'iyyelerin lağvı hakkında mecliste mevcut cereyan ve Reis-i Cumhur'un Şer'iyye Vekili ile üç saat mülakatta bulunmaları efkar-ı umumîyede derin tesirat uyandırmıştır.	Gazete tarafından; efkar-ı münevverenin maziye rabt etmekten başka kıymetleri kalmayan ve ödemeleri azamî masraflara mütevakkıf olan bu teşkilatın (hilafet) devlet teşkilatı haricine atılmasını memnuniyetle beklemektedir, yorumu yapılmıştır. İstanbul basınından alınan alıntıda (Müstakil Gazete); hilafetin bir süs, oyuncak yaldızlı üniforma olmadığını, kuvvet ve miknet nerede ise hilafetin o tarafa müteveccih olacağını, milletvekillerinin attıkları ilk adımı (hilafet ve saltanatın ayrılması) daha katî bir hamle ile ikmal edeceğini, sırf alayiş ve yaldızdan ibaret olan bir müessesenin ilgasının inkılabımızın zarurî ve mantıkî neticesi olduğunu belirtilmiştir.	HM
2	Mart	Afgan istiklalinin 7. sene-yi devriyesi Türk istiklali gibi kutlandı.		HM
3	Mart	Çeşitli kanun teklifleri ve Adliye Encümeni mazbatası okundu; mazbata kabul edildi.	Ömer Vehbi Efendi'nin (Konya-Sabık), vilayat ve elviyede Adliye Encümenleri'ne kadıların Riyaset etmesine dair; Vehbi Efendi'nin (Konya-Sabık), Usulü Muhakematı Hukukiye ve Cezaiye'nin lağvına dair	ZC C.7 D.2 İ.2

G.	Ay	Olay/Mevzuat	Açıklamalar	Kaynak
			kanun teklifi; Abdülgani Bey'in (Muş-Sabık), Usulü Muhakematı Cezaiye Kanunu'nun tadiline dair kanun teklifi; Şevket Bey'in (Sinop-Sabık), Usulü Muhakematı Cezaiye'nin tadili hakkında kanun teklifi... Encümence tatkikatı yapılan layiha Meclisi Ali'ye iade ve arz olunacaktır denildi.	
3	Mart	Adliye Encümeni mazbatası okundu ve mazbata kabul edildi.	Yasin Bey'in (Gaziantep-Sabık), memaliki müstahlasaya gönderilecek İstiklal Mahkemeleri'nin emvali metruke mesailinden mütevellit ceraimi dahi rüyete mezun olmaları hakkında teklifi kanunisi ve tayini muameleye mahal olmadığına dair mazbata. "İstiklal Mahkemeleri Kanunu'na böyle bir fıkra ilavesine gerek yoktur" denildi.	ZC C.7 D.2 İ.2
3	Mart	Hüseyin Bey (Sabık Erzincan) ve rüfekasının teklifine dair Adliye Encümeni mazbatası okundu ve mazbata kabul edildi.	Teklif, Tecili Takibat Kanunu'nun temdidi ve bazı havalide yeniden ilanı hakkındadır. "Şekavet erbabı hakkındaki konu İzalei Şekavet Kanunu ile tespit edilmiş olduğundan muameleye gerek yoktur" denildi.	ZC C.7 D.2 İ.2
3	Mart	Nevahi Kanunu'nun ciheti kazaiyesi hakkında muhavvel muhtelif takrirlere tayini muameleye mahal olmadığına dair Adliye Encümeni mazbatası okundu, mazbata kabul edildi.	"Nevahi Kanunu kaldırılarak Heyeti Umumiyece Köy Kanunu müzakeresi kabul edildiği için gerek kalmamıştır" denildi.	ZC C.7 D.2 İ.2
3	Mart	Adliye Encümeni mazbatası okundu ve mazbata kabul edildi.	Mazbata, Mülga Harbiye Nezareti Müsteşarı Esbakı İsmail Hakkı ve Erkanı Harbiye Kaymakamı Sabih Beyler hakkında İcra Vekilleri Riyaseti'nden mevrut tezkere hakkındadır. İsmail Hakkı ve Sabih Beyler, 1334 senesi tahsisatı mesture tertibinden 40 bin lirayı suistimal etmekten mahkum bulunmaktadırlar. Mazbatada "Madde tadil kılındığı için Müdafaai Milliye Vekaleti'ne iadesine karar verilmiştir" denildi.	ZC C.7 D.2 İ.2
3	Mart	Adliye Encümeni mazbatası okundu, mazbata kabul edildi.	Osman Kadri Bey'in (Muş), mustantıkların takdiri delaile salahiyattar olmaları hakkında takriri ve tayini muameleye mahal olmadığına dair mazbata. "Konuyla ilgili İstanbul'da bir komisyon araştırmasına devam ettiği için muameleye gerek yoktur" denildi.	ZC C.7 D.2 İ.2
3	Mart	Şeriye ve Evkaf ve Erkanıharbiyei Umumiye Vekaletleri'nin İlgasına Dair 429 numaralı Kanun kabul edildi.	Halil Hulki Efendi (Siird) ile 50 refikinin teklifi kanunisi okundu. Madde 1: Türkiye Cumhuriyeti'nde muamelatı nasa dair olan ahkamın teşrih ve infazı TBMM ile onun teşkil ettiği Hükümete ait olup dini mübini islamın bundan mada itikadat ve ibadata dair bütün ahkam ve mesalihin tedviri ve müessesatı diniyenin idaresi için Cumhuriyetin makarrında bir Diyanet İşleri Reisliği Makamı tesis edilmiştir.	ZC C.7 D.2 İ.2
3	Mart	430 numaralı Tevhidi Tedrisat Kanunu kabul edildi.	Vasıf Bey (Saruhan) ve rüfekasının teklifi kanunisi okundu. Madde 1: Türkiye dahilindeki bütün müessesatı ilmiye ve tedrisiye Maarif Vekaleti'ne merbuttur.	ZC C.7 D.2 İ.2

G.	Ay	Olay/Mevzuat	Açıklamalar	Kaynak
3	Mart	Hilafetin İlgasına ve Hanedanı Osmaninin Türkiye Cumhuriyeti Memaliki Haricine Çıkarılmasına Dair 431 numaralı Kanun kabul edildi.	Şeyh Saffet Efendi (Urfa) ile 53 refikinin teklifi kanunisi okundu. Uzun uzun halifeliğin anlamı tartışıldı. Kuran'dan ve hadislerden gerekli bir makam olmadığı kanıtlanmaya çalışıldı. Madde 1: Halife halledilmiştir. Hilafet, Hükümet ve Cumhuriyet mana ve mefhumunda esasen mündemiç olduğundan hilafet makamı mülgadır. Madde 2: Mahlu Halife ve Osmanlı saltanatı münderisesi hanedanının erkek, kadın bilcümle azası ve damatlar, Türkiye Cumhuriyeti memaliki dahilinde ikamet etmek hakkından ebediyen memnudurlar. Bu hanedana mensup kadınlardan mütevellit kimseler de bu madde hükmüne tabidirler.	ZC C.7 D.2 İ.2
3	Mart	Rumeli'den hicret eden bazı Türk ailelere verilen memaliki metrukedeki emval ve arazilerine mukabil muhtelif mahallerde verilen emlak ve araziye Mübadele ve İmar Vekaleti'nce vaziyed edildiğine dair Halil Bey'in (Zonguldak), sual takrirlerine Başvekil İsmet Paşa'nın tahriri cevabı.	Türkiye ve Yunanistan'da kurulacak çeşitli komisyonlar bu konuyla ilgilenecekler denildi.	ZC C.7 D.2 İ.2
3	Mart	Mülki idare ataması yapıldı.	Birecik ve Harran Kaymakamlıkları'na Zeynelabidin ve Osman'ın tayini.	BCA 30..11.1.0/ 3.6..11.
3	Mart	Üst düzey atama yapıldı.	Genelkurmay Başkanlığı'na Fevzi Paşa'nın tayini.	BCA 30..11.1.0/ 3.6..19.
3	Mart	Mülki idare ataması yapıldı.	Trabzon, Edirne, Aksaray ve Muş Valiliklerine Cemal, Abdüllah, Sabri, Ziya ve Faik Beylerin tayini.	BCA 30..18.1.1/ 9.15..10.
3	Mart	Bank-ı Osmanî'nin imtiyazı 1935 senesine kadar temdid edilmiştir ve avans mikdarı tanzim olunmuştur.		HM
3	Mart	Trabzon'da meclisin radikal ıslahat hareketi tabî bir surette karşılanmıştır.	Trabzon matbuatından İstikbal Gazetesi verdiği haberde, laik bir devlette din ve dünya işlerinin tamamen tefrik edildikten sonra Şer'iyye Vekaleti'nin devlet teşkilatında yer almasından bir fayda beklenemeyeceğini, bunun zararlı olduğunu belirtmiştir.	HM
3	Mart	Mübadele İşleri...	Anatoliya Vapuru ile Fethiye'ye 994 muhacir gelmiştir.	HM
4	Mart	Köy Kanunu layihası ve Dahiliye ve Adliye Encümenleri mazbatalarının görüşülmesine devam edildi.	Kanunun yol, köprü, orman, tarla ile ilgili maddeleri tartışıldı.	ZC C.7 D.2 İ.3
4	Mart	Saraylarda seyahat hazırlıkları başlamıştır.	Muhtelif kasr ve köşkler muhafaza altına alınarak buralardan eşya çıkarmak yasaklanmıştır.	HM
4	Mart	Testren Telgraf İdaresi Hükümetçe kapatılmıştır.	Avrupa ile telgraf muhaberatı bundan sonra Köstence ve Odessa hattı ile sağlanacaktır.	HM

G.	Ay	Olay/Mevzuat	Açıklamalar	Kaynak
4	Mart	Zümrüd ü Anka, Karagöz, Akbaba gazeteleri hakkında verilen karar.	TBMM'nin şahsiyet-i maneviye ve hukukîyesini tehzîl (alaya alma) ettikleri gerekçesiyle Zümrüd ü Anka, Karagöz, Akbaba gazeteleri aleyhine açılan dava intac ettirilmiş; Akbaba ve Karagöz'ün müdir-i mesullerinin beraatine, Zümrüd ü Anka müdir-i mesulünün elli lira ceza-yı nakdîye mahkumiyetine karar verilmiştir.	HM
4	Mart	TBMM, dün uzun bir müzakere ve zihinlerde uyanabilecek her türlü ihtimalatı bertaraf edecek delail serd ve ibrazdan sonra üç büyük kanunu kabul etmiştir.		HM
4	Mart	Almanya ile Muhadenet Muahedesi imzalanmıştır.	Hariciye Vekaleti Müsteşarı Tevfik Kamil Bey ve Hukuk Müşaviri Münir Bey ile Alman murahhası Mösyö Karayta(?) arasında muahede akd edilmişitir.	HM
4	Mart	İstanbul Şehremaneti'nin 1340 senesi kadrosu ilan edilmiş ve 40 kişi açıkta kalmıştır.		HM
5	Mart	Bütçe görüşmelerine devam edildi.	1340 senesi Muvazenei Umumiye Kanun layihası ve Muvazenei Maliye Encümeni mazbatasının görüşülmesine devam edildi. TBMM Bütçesi'nin yekunu umumisi 1.398.596 lira 80 kuruş olarak kabul edildi.	ZC C.7 D.2 İ.4
5	Mart	Ziraat ve Ticaret Vekaletleri Teşkili Hakkında 432 numaralı Kanun kabul edildi.	Halid Bey'in (Kastamonu) teklifi kanunisi ve İktisat ile Kanuni Esasi Encümenleri mazbataları okundu. Madde 1: İktisat Vekaleti'ne merbut Ziraat, Orman, Baytar Müdüriyeti Umumiyeleri tefrik edilerek Bir Ziraat Vekaleti teşkil edilmiştir. Şimdiye kadar İktisat Vekaleti'nde mevcudolan vazaifi saireyi ifa etmek üzere bir Ticaret Vekaleti tesis kılınmıştır.	ZC C.7 D.2 İ.4
5	Mart	Riyaseti Cumhur bütçesi açıklandı.	Bütçenin yekünu umumisi 208.770 lira olarak kabul edildi.	ZC C.7 D.2 İ.4
5	Mart	Abdülmecid Efendi Türkiye haricine çıkarılmıştır.	Hal kararı kendisine tebliğ olunan Abdülmecid refakatinde iki zevcesi, oğlu, kızı, hususî mabeyncisi, iki ağa ve iki hizmetçisi ile birlikte Çatalca'ya sevk edilmiştir.	HM
5	Mart	TBMM'nin ıslahat kararları memleketin her tarafında tasvib edilmekte ve gazeteler takdirkârane makaleler neşr etmektedirler.		HM
6	Mart	Başvekil İsmet Paşa'nın istifası hakkında karar verildi.	Esasatı cedideye göre bir hükümet teşkiline imkan bırakmak maksadıyla Başvekil İsmet Paşa'nın istifa ettiği ve istifayı vakıın kabul edilerek Başvekalet'e yine müşarünileyhin intihabolunduğuna dair Cumhuriyet Riyaseti'nden mevrut tezkere okundu. Heyet-i Vekile istifanamesinde meclisce kabul edilen yeni esaslar dairesince yeni bir hükümet teşkiline imkan bırakmak maksadıyla istifa edildiği belirtilmiştir.	ZC C.7 D.2 İ.5

G.	Ay	Olay/Mevzuat	Açıklamalar	Kaynak
6	Mart	Birinci Şube Riyaseti'nden mevrut tezkere okundu.	Tezkere, Muvazenei Maliye Encümeni'ne 20 aza intihabına mahal olmadığının ekseriyetle takarrür ettiğine dairdir. Yapılan oylama sonucunda, tezkerenin aksine, 20 aza seçilmesi kabul edildi.	ZC C.7 D.2 İ.5
6	Mart	İktisat Encümeni tezkeresi okundu.	Tezkere, İktisat Encümeni azasının 20'ye iblağı takarrür etmiş iken 1. ve 5. şubelerce intihabedilmediğinden mezkur şubelerce birer aza daha intihabının teminine dairdir. Bir önceki gün İktisat Vekaleti, Ziraat ve Ticaret Vekaletleri olarak ikiye ayrıldığı için teklif geri alındı. Bu nedenle iki ayrı Encümen kurulması gerektiği belirtilerek oya sunuldu ve kabul edildi.	ZC C.7 D.2 İ.5
6	Mart	Hilafetin ilgası ve Halife'nin Türkiye haricine çıkarılmasından dolayı tebriki mutazammın…	Denizli, Antalya, Tekirdağ, Kadıköy, Zile, Keskin, Kırşehir, Kangırı, Kadınhanı, Avanos, Uluborlu, Gerede, Kastamonu, Adapazarı, Mudurnu, Çanakkale, Tokat, Bolu, Konya, Mersin, Göynük ve Adana'dan mevrut telgraflar geldi. 3 tanesi okundu, cevap verilmesi için Divanı Riyasete havale edildi.	ZC C.7 D.2 İ.5
6	Mart	Sun'i İpekten Mensucat İmalinin Men'i Hakkında 433 numaralı Kanun kabul edildi.	Osman Nuri Bey'in (Bursa) teklifi kanunisi ile İktisat ve Adliye Encümenleri mazbataları okundu. Madde 1: Halı müstesna olmak üzere kasdı ticaretle kısmen veya tamamen suni ipekten mensucat imali memnudur.	ZC C.7 D.2 İ.5
6	Mart	Kabine açıklandı, Heyeti Vekile oylanarak kabul edildi.	Başvekalet'e intihabolunan İsmet Paşa'nın (Malatya), vekaletlere intihabettiği zevat esamisinin berayı tasvip Meclisi Ali'ye arz olunduğu hakkında Cumhuriyet Riyaseti tezkeresi okundu. Hariciye, İsmet Paşa (Malatya); Müdafaai Milliye, Kazım Paşa (Karesi); Dahiliye, Ahmed Ferid Bey (Kütahya); Maliye, Mustafa Abdülhalik Bey (Kangırı); Ticaret, Hasan Bey (Trabzon); Ziraat, Zekai Bey (Aydın); Adliye, Necati Bey (İzmir); Sıhhiye ve Muaveneti İçtimaiye, Dr. Refik Bey; Maarif, Vasıf Bey (Saruhan); Nafıa, Süleyman Sırrı Bey (İstanbul); Mübadele İmar ve İskan, Mahmud Celal Bey (İzmir) Vekilleri oldular.	ZC C.7 D.2 İ.5
8	Mart	Azayı kiramdan bazı zevatın mezuniyetlerine dair Divanı Riyaset kararı okundu.	Birçok kişiye izin verildi. (Geçen sene alınan karara göre en çok 1,5 ay izin verilmesi kararı alınmıştır denildi.)	ZC C.7 D.2 İ.6
8	Mart	23 Temmuz 1924'te Brüksel'de inikad edecek Beynelmilel Parlamentolar Ticaret Konferansı'nda TBMM'nin temsili hakkında Divanı Riyaset kararı.	23 Temmuz 1924'te Brüksel'de inikad edecek Beynelmilel Parlamentolar Ticaret Konferansı'nda TBMM'nin de temsili için murahhas izamı için mezkur Konferans Katibi Umumiliği'nden mevrut davetnameye dair TBMM Riyaseti tezkeresi okundu. Konferansa gönderilmek üzere Divanı Riyasetçe 6 namzet gösterilmesi kabul edildi.	ZC C.7 D.2 İ.6
8	Mart	TBMM tezkeresi okundu, tezkere kabul edildi.	Tezkere, TBMM 1. İntihap Devresi azalarına verilecek İstiklal Madalyaları hakkındadır.	ZC C.7 D.2 İ.6
8	Mart	Bütçe görüşmelerine devam edildi.	1340 senesi Muvazenei Umumiye Kanunu layihası ve Muvazenei Maliye Encümeni mazbatasının fasıllarının görüşülmesine devam edildi.	ZC C.7 D.2 İ.6

G.	Ay	Olay/Mevzuat	Açıklamalar	Kaynak
8	Mart	Mülhak bir surette idare olunan vilayetlerden, Üsküdar ve Beyoğlu vilayetlerinden mecedasının diğer vilayetler gibi müstakillen idaresi hakkındaki takrir okundu, takrir kabul edildi.	Beyoğlu ve Üsküdar hariç olmak üzere mülhak olmak üzere idare edilen vilayetlerin müstakilen idareleri esası kabul edilmiştir.	ZC C.7 D.2 İ.6
9	Mart	Şehit Miralay Nazım Bey-'in Validesi Libas Hanıma Hidematı Vataniye Tertibinden 4 Bin Kuruş Maaş Tahsisi Hakkında 434 numaralı Kanun kabul edildi.	Sabit Bey (Kayseri) ve refikinin takriri ve Muvazenei Maliye Encümeni mazbatası okundu. Madde 1: Dördüncü Fırka Kumandanı Şehit Miralay Nazım Bey'in validesi Libas Hanım'a hidematı vataniye tertibinden 4 bin kuruş maaş tahsis olunmuştur.	ZC C.7 D.2 İ.7
9	Mart	Miralay Süleyman Fethi Bey zevcesi Fatma Latife Hanıma Hidematı Vataniye Tertibinden 4 Bin Kuruş Maaş Tahsisine Hakkında 435 numaralı Kanun kabul edildi.	Muvazenei Maliye Encümenleri mazbataları okundu. Madde 1: İzmir Ahzıasker Reisi Miralay Süleyman Fethi Bey'in zevcesi Fatma Latife Hanım'a ayrıca eramil maaşı ita olunmamak üzere hidematı vataniye tertibinden 4 bin kuruş maaş tahsis olunmuştur.	ZC C.7 D.2 İ.7
9	Mart	Teşkilatı Esasiye hakkında Kanunu Esasi Encümeni mazbatası ve teklifi kanuninin maddelerinin görüşülmesine devam edildi.	Süleyman Sırrı Bey'in (Bozok), Teşkilatı Esasi Kanunu'nun ademi mürettebin sülüsanı ekseriyetiyle reye vaz'ına dair takriri reddedildi.	ZC C.7 D.2 İ.7
9	Mart	Mülki idare ataması yapıldı.	Urfa Valisi İzzet'in azliyle yerine Mülkiye eski Müfettişi Fuat'ın tayini.	BCA 30..18.1.1/ 9.15..20.
9	Mart	Ankara'da mevcut spor kulüpleri toplanarak Türkiye İdman Cemiyeti nizamnamesi mucebince aza intihabında bulunmuşlardır.	Meclis-i Milli Muhafız Gücü, İdman Yurdu, Lise, Turan, Anadolu Sanatkaran Gücü, Sanayi Spor kulüpleri Türkiye İdman Cemiyeti nizamnamesi mucebince Mıntıka Heyet-i Merkeziyesi ile Futbol ve Atletik Heyetlerini rey-i hafi ile intihab etmişlerdir.	HM
10	Mart	Azayı kiramdan bazı zevata mezuniyet itası ve mezuniyetlerini tecavüz ettirenlerin mahsubu hakkında divan kararı okundu.	Birçok kişiye izin verildi, mezuniyetleri geçenler de o sürelerde mezun sayıldı.	ZC C.7 D.2 İ.8
10	Mart	TBMM Riyaseti kararı okundu.	Karar, Brüksel'de inikat edecek Beynelmilel Ticaret Konferansı'na izam olunacak iki kişilik heyet için 6 namzet irae olunduğu hakkındadır. Şükrü Bey (İzmit), Şefik Bey (Trabzon), Şükrü Bey (İzmir), Mustafa Şeref Bey (İzmir), İhsan Hamid Bey (Ergani) ve Mahmud Esad Bey (İzmir) aday gösterildiler. (Yarın görüşülecek.)	ZC C.7 D.2 İ.8
10	Mart	Mecliste temini inzibat hakkında BMM Riyaseti tezkeresi okundu, tezkere kabul edildi.	Tezkere, Mecliste temini inzibat için duhuliye varakası olmayan zevatın Meclise ademi ithali ve hariçten hiçbir ferdin Encümen ve Şube Odaları'na ithal edilmemelerinin usul iddihazı hakkındadır.	ZC C.7 D.2 İ.8

G.	Ay	Olay/Mevzuat	Açıklamalar	Kaynak
10	Mart	Telgraflar geldi.	Hilafetin ilgası ve hanedanı hilafetin hudut haricine çıkarılması dolayısıyla Adana, Erzurum, Tekfurdağı, Havza ve Seyitgazi'den mevrut telgraflar geldi. Münasip cevap yazılacak.	ZC C.7 D.2 İ.8
10	Mart	Bütçe görüşmelerine devam edildi.	1340 senesi Muvazenei Umumiye Kanunu layihası ve Muvazenei Maliye Encümeni mazbatasının fasıllarının görüşülmesine devam edildi.	ZC C.7 D.2 İ.8
10	Mart	Muvazenei Maliye Encümeni mazbatası okundu.	Evkaf Müdüriyeti Umumiyesi Bütçesi'nin tasdikine kadar 1340 senesi Mart-Nisan aylarına mahsus olmak üzere 600 bin liranın avans olarak itasına dair kanun layihası okundu. Oya sunuldu, nısabı ekseriyet sağlanamadı.	ZC C.7 D.2 İ.8
10	Mart	Muvazenei Maliye Encümeni mazbatası okundu.	Darüleytamlar Müdüriyeti Umumiyesinin 1340 senesi Mart ayına mahsus ve Başvekalet'ten mevrut Muvakkat Bütçe Kanun layihası okundu. Oya sunuldu, nısabı ekseriyet sağlanamadı.	ZC C.7 D.2 İ.8
10	Mart	Mahlu Halife Abdülmecid Leman Gölü sahilinde Möntrö şehrine muvasalat etmiştir.	Abdülmecid Efendi burada bir sayfiye kiralayarak burada oturmak niyetinde olduğunu ve şimdilik başka bir memlekete gitmek düşüncesinin olmadığını belirtmiştir.	HM
11	Mart	436 numaralı Evkaf Müdüriyeti Umumiyesinin 1340 Senesi Mart ve Nisan Aylarına Mahsus Muvakkat Bütçe Kanunu kabul edildi.	Madde 1: Evkaf Müdüriyeti Umumiyesi'nin 1340 senesi Mart ve Nisan ayları hidematı umumiyesi için Muvazenei Maliye Encümenince 1340 senesine mahsus olarak tespit olunan muhassesatı umumiyesine mahsuben 600 bin lira tahsisatı muvakkate verilmiştir.	ZC C.7 D.2 İ.9
11	Mart	437 numaralı Darüleytamlar Müdüriyeti Umumiyesinin 1340 Senesi Mart Ayına Mahsus Muvakkat Bütçe Kanunu kabul edildi.	Madde 1: Darüleytamlar Müdüriyeti Umumiyesi'nin 1340 senesi Mart ayı zarfındaki hidematının ifasına mahsus olmak üzere müdüriyeti meskurenin senei merkume hidematı için Muvazenei Maliye Encümenince tespit olunan muhassesatı umumiyesine mahsuben 108.900 lira tahsisatı muvakkate küşadedilmiştir.	ZC C.7 D.2 İ.9
11	Mart	Memurin Muhakemat Encümeni ve Tetkik Heyeti azalarının intihabı yapıldı.	Memurin Muhakemat Encümeni'ne seçilen 9 kişi: Şakir Bey (Çatalca), Münir Hüsrev Bey (Erzurum), Halis Turgut Bey (Sivas), Abidin Bey (Saruhan), Ahmet Hilmi Bey (Kayseri), Besim Bey (Mersin), Hacım Muhittin Bey (Giresun), Haydar Adil Bey (Karesi) ve Münir Bey (Van). Tetkik Heyeti'ne seçilen 15 kişi: Vehbi Bey (Karesi), Halil Bey (Zonguldak), İhsan Bey (Ankara), Ali Rıza Bey (Kırşehir), Osman Nuri Bey (Bursa), Ahmed Mahir Efendi (Kastamonu), Musa Kazım Efendi (Konya), Osman Niyazi Bey (Karesi), Kemal Bey (Saruhan), Cazim Efendi (Erzurum), Şükrü Bey (İzmit), Abdullah Bey (Trabzon), Mehmet Cavit Bey (Karesi), Sadık Bey (Karahisarısahib) ve Hafız İbrahim Efendi (Isparta).	ZC C.7 D.2 İ.9
11	2	Brüksel'de inikat edecek beynelmilel Ticaret Konferansı'na izam olunacak iki kişilik heyetin intihabı yapıldı.	Adaylar ekseriyet sağlayamadılar. En çok oyu alan Şefik Bey (Trabzon) ve İhsan Hamid Bey'in (Ergani) gitmeleri oylamayla kabul edildi.	ZC C.7 D.2 İ.9

G.	Ay	Olay/Mevzuat	Açıklamalar	Kaynak
11	Mart	Köy Kanunu layihası görüşülmeye devam edildi.	Köy derneği, muhtar ve ihtiyar heyetinin yapacağı işler ile ilgili maddeler görüşüldü.	ZC C.7 D.2 İ.9
11	Mart	Teşkilatı Esasiye Kanunu'nun ekseriyeti mutlakanın sülüsan (üçte iki) ekseriyet ile kabul edilmesine dair 83 numaralı Heyeti Umumiye kararı.		Düstur Tertip 3 Cilt 5 s. 677
11	Mart	"Hududdan Çıkarılacaklar"	Hürriyet ve İtilaf mensuplarının üç yüz elli kişiden ibaret aileleri, Lozan Muahedesi mucibince yurt dışına çıkarılacak olan 150 kişilik listeye dahil olanların aileleri ve Divan-ı Harbiyece tahliye edilen Rumlar yurt dışına çıkarılacaktır.	HM
12	Mart	Kazım Vehbi Bey'in (Ergani), teklifi kanunisi ve Layiha Encümeni mazbatası okundu, mazbata kabul edildi.	Teklif, Şeriye ve Sıhhiye Vekaletleri tarafından idare olunan bilumum müderris ve mekatibin Maarif Vekaleti'ne devrolunmasına dairdir. Encümen, ahiren çıkan kanun mucibince müzakeresine lüzum kalmadığını belirtmiştir.	ZC C.7 D.2 İ.10
12	Mart	Muvazenei Maliye Encümeni'nin tezkeresi okundu, tezkere kabul edildi.	Tezkere, 1340 senesi bütçelerinde icrası lazım gelen tadilatın bir an evvel tesbiti hakkındadır.	ZC C.7 D.2 İ.10
12	Mart	Telgraflar geldi.	Hilafetin ilgası ve hanedanı hilafetin hudut haricine çıkarılması dolayısıyla Erzurum, İnebolu, Balye, Çifteler, Reşadiye, Kula ve Kütahya'dan mevrut tebrik telgrafları geldi. Münasip cevap yazılacak.	ZC C.7 D.2 İ.10
12	Mart	Bütçe görüşmelerine devam edildi.	1340 senesi Muvazenei Umumiye Kanunu layihası ve Muvazenei Maliye Encümeni mazbatasının görüşülmesine davam edildi. (Öncesi 6. ve 8. içtimada). Umum Jandarma Komutanlığı Bütçesi görüşüldü. Müzakere kafi görüldü. Bütçenin, telgraf ücretleri belirlendikten sonra kesinleşmesine karar verildi.	ZC C.7 D.2 İ.10
13	Mart	Etibbanın Hizmeti Mecburisi Hakkındaki 8 Teşrinisani 1339 Tarihli Kanuna Müzeyyel 438 numaralı Kanun kabul edildi.	Vasıf Bey (Saruhan) ve rüfekasının dair teklifi kanunisi ile Müdafaai Milliye, Muvazenei Maliye ve Sıhhiye Encümenleri mazbataları okundu. Madde 1: Tıp Fakültesi'nde ikmali tahsil eden sivil talebe son bir senelik stajlarını Gülhane seriyatından ve İstanbul'da mümasili olan ve Müdafaai Milliye Vekaletince tensibedilen diğer müessesatı sıhhiyede ifaya mecburdurlar.	ZC C.7 D.2 İ.11
13	Mart	439 numaralı Orta Tedrisat Muallimleri Kanunu kabul edildi.	Maarif Encümeni mazbatası okundu. İlk müzakere 1924'ten önce yapılmış. Öğretmenlerin görevleri, tahsilleri, maaşları ile ilgili maddeler görüşüldü.	ZC C.7 D.2 İ.11
13	Mart	Türkiye Cumhuriyeti ile Macaristan Kraliyeti Arasında İstanbul'da Münakit 18 Kanunuevvel 1339 Tarihli Muhadenet Muahedenamesi Hakkında 440 numaralı Kanun kabul edildi.	Başvekalet'ten mevrut kanun layihası ve Hariciye Encümeni mazbatası okundu. Anlaşmanın 1. maddesi: T.C. İle Macaristan Kraliyeti beyninde ve kezalik iki devletin tebaaları arasında gayri kabili ihlal sulh ve samimi ve ebedi muhadenet cari olacaktır.	ZC C.7 D.2 İ.11

G.	Ay	Olay/Mevzuat	Açıklamalar	Kaynak
13	Mart	Hükümet Yedinde Sahipsiz Olarak Mevcut Bulunan Emlakın; Emval ve Emlaki Düşman, Usat ve Hasbellüzum Hükümet Tarafından Tahrip Edilmiş Olanlara Nisbet Dahilinde Tevzii Hakkında 441 numaralı Kanun kabul edildi.	Rüştü Paşa (Erzurum) ve rüfekasının teklifi kanunisi ile Mübadele, İmar ve İskan ve Muvazenei Maliye Encümenleri mazbataları okundu. Madde 1: Mübadeleye gayritabi eşhasa aidolup Hükümet yedinde bulunan metruk emlak ve arsa düşman, usat ve hasbellüzum Hükümet tarafından hedim ve tahrip veya harp dolayısıyla ihracedilmiş olan emlak sahiplerine, muhtacolanlar tercih edilmek şartıyla zayiatlarının derecesi nisbetinde tevzi ve temlik olunur.	ZC C.7 D.2 İ.11
13	Mart	Mahlu Halife Abdülmecid'in Fransa'ya yerleşmesi Paris matbuatında münakaşalara yol açmıştır.	Lojertan (?) Gazetesi, Fransa'nın bu suretle İngilizlere alet olan Hicaz Kralı Hüseyin'in hilafet iddiasına karşı koyabileceğini serdetmiştir.	HM
13	Mart	Düzce'de tütün şirketi kurulacaktır.	Düzce'nin kaliteli ve cins tütün ziraatının mahsulatını deniz yoluyla ihraç etmek, muhtacin-i ziraa muavenette bulunmak üzere iki yüz bin sermaye ile maruf zavattan mürekkeb bir şirket vücuda getirilecektir.	HM
13	Mart	Çekoslavak – Türk Ticaret Şirketi tesis edilmiştir.	Şirket, İzmir'de makine ve elektrik levazımı celbi ile memleketin imarına hasr ve say etmek üzere kurulmuştur.	HM
14	Mart	Adliye Islahatı.	Adliye Vekaleti'nde usul-ı muhakematın ıslahı, mahkemelere verilecek şekil hakkında esasat izhar etmek için teşkil olunan komisyon-ı mahsus mehakim-i şer'iyyenin kesin surette ilgasına karar vermiştir. Bu babdaki kanun hazırlanmaktadır.	HM
15	Mart	Bütçe görüşmelerine devam edildi.	1340 senesi Bütçe Kanunu layihası ve Muvazenei Maliye Encümeni mazbatasının görüşülmesine devam edildi. A. Emniyeti Umumiye Bütçesi: Bir süre müzakereden sonra Dahiliye Encümeni'ne havale edildi. B. Ziraat Bankası'nın 1340 senesi bütçesi hakkında kanun layihası ve Muvazenei Maliye Encümeni mazbatası okundu: Yekunu umumisi, 1.318.244 lira olarak belirlendi. Posta Telgraf Müdüriyeti Umumiyesi'nin 1340 senesi bütçesi: Yekunu umumisi 4.780.208 lira olarak kabul edildi.	ZC C.7 D.2 İ.12
15	Mart	Mehmet Bey'in (Çanakkale), Hükümeti Zaile tarafından Çanakkale ve mülhakatı Ziraat Bankası şuabatının İstanbul'a alınan nukud mevcudesine dair Ziraat Vekaleti'nden sual takriri okundu.	Ziraat Vekili yarın cevap veririm dedi; ama vermedi.	ZC C.7 D.2 İ.12
16	Mart	Başvekalet'ten mevrut tezkere ve Adliye Encümeni mazbatası okundu, mazbata kabul edildi.	Tezkere, 26 Kanunuevvel 1339 tarihli Affı Umumi Kanunu'nda silki askeriden tart ile tekaütlük hakkında bir sarahat olmamasından dolayı bu gibi mücazatı müstelzim ceraim mürtekipleri hakkında ne yolda tahfifi ceza olunacağının tayini için mezkur kanunun tefsiri hakkındadır. "Askeri Ceza Kararnamesi uyarınca bu gibi cezalar bu kanundan hariç olduğundan tefsire lüzum yoktur" denildi.	ZC C.7 D.2 İ.13

G.	Ay	Olay/Mevzuat	Açıklamalar	Kaynak
16	Mart	Başvekalet'ten mevrut tezkere ve Adliye Encümeni mazbatası okundu, mazbata kabul edildi.	Tezkere, Men'i Müskirat Kanunu'nun 4. maddesinde muharrer (imha) tabirinin tefsiri hakkındadır. İmha ile sadece içki mi yoksa sanayide kullanılabilecek olan şeklide mi kastedilmektedir denildi. İmha kelimesinin mutlak bir anlam taşıması ve Hükümet'in bugüne kadar tamamını yoketmesi nedeniyle tefsire gerek yoktur denildi.	ZC C.7 D.2 İ.13
16	Mart	Avni Bey'in (Cebelitarık), teklifi kanunisi ve Adliye Encümeni mazbatası okundu, mazbata kabul edildi.	Teklif, sabık halife Vahdettin'in emlakının müsaderesi hakkındadır. Mazbatada "bu durum, Hilafetin İlgası Hakkındaki Kanun ile halledildiği için muameleye gerek kalmamıştır" denildi.	ZC C.7 D.2 İ.13
16	Mart	Kanunu Esasi Encümeni'nin Teşkilatı Esasiye Kanunu teklifi (mükerrer) görüşülmeye devam edildi.	Maddelerin görüşülmesine devam edildi. 11. maddede '30 yaşını ikmal eden her Türk mebus intihabedilmek salahiyetine haizdir' ifadesi 'her erkek Türk' olarak değiştirildi.	ZC C.7 D.2 İ.13
16	Mart	Gümrük arziye ücretinin 5 misle tenzili hakkında 370 numaralı kararname.	Yeni Gümrük Kanunu ile 5 misile düşürülen gümrük vergisinin, Eski Gümrük Kanunu'na uyularak 10 misli alındığı tespit edilmiş; verginin 5 misile düşürülmesi kabul edildi.	Düstur Tertip 3 Cilt 5 s. 691
16	Mart	22 Ağustos 1339 tarih ve 2690 numaralı kararnameye zeylen tanzim kılınan talimatnamenin mer'iyete konulması hakkında talimatnameye dair 372 numaralı kararname.	Borsayı kontrol altına almak, halkın hukukunu korumak ve yükselen İngiliz kambiyosuna karşı tedbirlerin alındığı bir kararname.	Düstur Tertip 3 Cilt 5 s. 693
17	Mart	BMM Riyaseti tezkeresi kabul edildi.	Tezkere, Atıf Bey (Sabık Kayseri) ve Necati Beyler'e (Sabık Lazistan), kırmızı ve yeşil kurdelalı İstiklal Madalyası itası hakkındadır.	ZC C.7 D.2 İ.14
17	Mart	Azayı kiramdan bazı zevata mezuniyet verilmesine dair Divanı Riyaset kararı okundu.	17 mebusa çeşitli sürelerde izin verildi.	ZC C.7 D.2 İ.14
17	Mart	Azayı kiramdan mezuniyetlerini tecavüz ettirenler hakkında Divanı Riyaset kararları okundu.	Ömer Bey (Kars) ve Mehmet Ata Bey'in (Niğde), mazeretleri kabul edildi.	ZC C.7 D.2 İ.14
17	Mart	Divanı Riyaset kararı kabul edildi.	Karar, azayı kiram tahsisatından 5'er lira kat'ıyle Meclis hizmetlilerine ikramiye olarak itası hakkındadır.	ZC C.7 D.2 İ.14
17	Mart	Hilafetin ilgası ve hanedanı hilafetin teb'idi dolayısıyla tebriki mutazammın…	Adana'nın Tuzla Nahiyesi'yle, Beypazarı, Bünyan, Çorlu, Dörtyol, Gaziantep, Kiğı, Karaisalı, Mut ve Malatya'dan mevrut telgraflar geldi. Divanı Riyaset uygun cevap yazacak.	ZC C.7 D.2 İ.14
17	Mart	Divanı Muhasebat azaları intihabı gerçekleştirildi.	Sadece Hasan Basri Bey (Kastamonu) ve Zeki Namık Bey yeterli oy aldılar ve intihabolundular.	ZC C.7 D.2 İ.14

G.	Ay	Olay/Mevzuat	Açıklamalar	Kaynak
17	Mart	Bütçe görüşmelerine devam edildi.	1340 senesi Muvazenei Umumiye Kanun layihası ve Dahiliye Encümeni mazbatası görüşülmeye devam etti. A. Emniyeti Umumiye Bütçesi: Yekunu umumisi 3.123.004 lira olarak belirlendi. B. Jandarma Bütçesi: Telgraf ücreti olarak 200.000 eklendi. C. Rüsumat Bütçesi: Yekunu Umumisi 3.158.080 lira olarak belirlendi. D. Tapu Müdüriyeti Umumiye Bütçesi: Yekunu umumisi 678.625 lira olarak kabul edildi. H. Muhassesatı Zatiye Bütçesi: Yekunu umumisi 10.591.320 lira olarak kabul edildi.	ZC C.7 D.2 İ.14
17	Mart	Tapu Müdüriyeti Umumiyesi kuruldu.	BMM'nin açılmasının ardından ilgili muamelatı takip etmesi amacıyla Defter-i Hakani Müdüriyeti Umumiyesi kurulmuştur. 1921 yılında Defter-i Hakani teşkilatında bazı düzenlemeler yapılmış; Defter-i Hakani Müdüriyeti Umumiyesi lağvedilerek, merkez teşkilatında bir müdüriyet olarak Maliye Vekaleti'ne bağlanmıştır. 16 Ağustos 1922'deki bütçe görüşmeleri sırasında Defter-i Hakani Müdüriyeti'nin salahiyetten yoksun olması neden olarak gösterilerek yeniden müdüriyeti umumiye halinde idare edilmesi karara bağlanmıştır (ZC, C.22 D.1 İ. 85). 28 Kasım 1922'de de 2032 sayılı İcra Vekilleri Heyeti Kararı ile Defter-i Hakani Müdüriyeti, Umur-u Tasarrufiye Müdüriyeti haline getirilmiştir (BCA 30..18.1.1/6.38..12./246-6). 1924 yılı bütçe görüşmeleri sırasında, 16 Ağustos 1922'deki görüşmelere istinaden ayrı bütçeye malik müdüriyeti umumiye haline getirilmesi kabul edilmiştir. Muvazenei Maliye Encümenince adına da Tapu Müdüriyeti Umumiyesi denmesi uygun görülmüştür.	ZC C.7 D.2 İ.14
17	Mart	Ziraat Bankası'nın 1340 senesi varidat ve masarifi hakkında kanun layihası ve Ziraat Encümeni mazbatası okundu.	Maddelerin müzakeresi bitmedi.	ZC C.7 D.2 İ.14
17	Mart	Maarif Vekaleti tarafından Anadolu'nun muhtelif yerlerine mektepler açılması planlanmaktadır.	Maarif Vekaleti, iki Darülmuallimin, dört Darülmuallimat ile bilhassa Vilayet-i Şarkîye'de olmak üzere yirmi beş leylî ibtidaî mekteb küşadını planlamaktadır.	HM
18	Mart	Muvazenei Maliye Encümeni teklifi kanunisi ve mazbatası okundu.	Muvazenei Maliye Encümeni'nin Şair Abdülhak Hamit Bey'e kaydı hayat şartıyla hidematı vataniye tertibinden 5 bin kuruş maaş tahsisine dair. Oya sunuldu; ama nısabı ekseriyet sağlanamadı. Kanun 19 Martta kabul edilecek.	ZC C.7 D.2 İ.15
18	Mart	Başvekalet'ten mevrut tezkere kabul edildi.	Tezkere, Hüsrev Bey'in (Urfa), Peşte (Macaristan) Elçiliği'ne tayin muamelesi icra edilmek üzere kendisine Meclisce mezuniyet verilmesi hakkındadır.	ZC C.7 D.2 İ.15
18	Mart	442 numaralı Köy Kanunu kabul edildi.	Madde 1: Nüfusu iki binden aşağı yurtlara köy ve nüfusu iki bin ile yirmi bin arasında olanlara kasaba ve yirmi binden çok olanlara şehir denir. Nüfusu iki binden aşağı olsa dahi belediye teşkilâtı mevcud olan nahiye, kaza ve vilâyet merkezleri kasaba itibar olunur ve Belediye Kanununa tabidir.	ZC C.7 D.2 İ.15

G.	Ay	Olay/Mevzuat	Açıklamalar	Kaynak
18	Mart	Divanı Muhasebat azalarının intihabına devam edildi.	Yalnız bir kişi ekseriyet sağlayabildi, Yusuf Ziya Bey (Nafıa Muhasebecisi) intihabolundu.	ZC C.7 D.2 İ.15
18	Mart	Bütçe görüşmelerine devam edildi.	1340 senesi Muvazenei Umumiye Kanun layihası görüşülmeye devam edildi. A. Sıhhiye Vekaleti Bütçesi: Yekunu umumisi 2.968.331 lira olarak kabul edildi.	ZC C.7 D.2 İ.15
18	Mart	Maarif Tayinleri…	Bursa Darülmuallimini Müdiriyetine kendi isteği ile Ankara Maarif Müdiri Adil, Kastamonu Maarif Müdirliğine Ankara Lisesi Müdiri Münif Kemal, Yozgat Lisesi Müdirliğine, Kastamonu Lisesi Müdiri Şükri, Kastamonu Lisesi Müdiriyetine Afyon Lisesi Müdiri Necati, İzmir Erkek Lisesi Müdiriyetine mezkur lise muavini Midhat, Kuleli Lisesi Edebiyat muallimliğine Hasan Ali, Gaziantep Maarif Müdiriyetine Bozok Lisesi Müdiri Celal Sahir Beyler nakl ve tayin olmuşlardır.	HM
19	Mart	Ticaret Encümeni mazbatası okundu, mazbata kabul edildi.	Mazbata, Avni Bey'in (Cebelibereket), saatlerin tevhidi ve 24'e iblağı hakkında takriri ve reddine dairdir. Sebep olarak, "değişikliğin memleketin mesai saatlerine hiçbir faydası yoktur" denildi.	ZC C.7 D.2 İ.16
19	Mart	Hüseyin Rıfkı Bey'in (Edirne), teklifi kanunisi ve reddine dair Ticaret Encümeni mazbatası okundu, mazbata kabul edildi.	Teklif, Maadin Müdüriyeti Umumiyesi'nin İktisat Vekaleti'nden Nafıa Vekaleti'ne devrolunmasına dairdir.	ZC C.7 D.2 İ.16
19	Mart	Cavid Bey'in (Sabık Kars), teklifi kanunisi ve reddine dair Ticaret Encümeni mazbatası okundu, mazbata kabul edildi.	Teklif, inşaat malzemesinin demiryollarıyla naklinde yalnız tarifei asliye üzerinden ücret alınması hakkındadır.	ZC C.7 D.2 İ.16
19	Mart	Türk Şairi Abdülhak Hamit Bey'e Kaydı Hayat Şartile Hidematı Vataniye Tertibinden Maaş Tahsisine Dair 443 numaralı Kanun kabul edildi.	Madde 1: Büyük Türk Şairi Abdülhak Hamid Bey'e kaydı hayat şartıyla hidematı vataniye tertibinden onbin kuruş maaş tahsis edilmiştir.	ZC C.7 D.2 İ.16
19	Mart	Divanı Muhasebat azalarının bakıyei intihabına devam edildi.	Daha önce seçilen Zeki Namık Bey bazı sebepler göstererek istifa etti. 6 aza için tekrar oylama yapıldı. Halil Bey, Hacı Ziya Bey, Abidin Bey, Hasan Zeki Bey, Ali Kemal Bey ve Hüseyin Alim Bey Divanı Muhasebat azalığına intihabolundular.	ZC C.7 D.2 İ.16
19	Mart	444 numaralı 1340 Senesi Ziraat Bankası'nın Bütçe Kanunu kabul edildi.	Madde 1: 1 Mart sene 1340 tarihinden 28 Şubat 1341 tarihine kadar imtidadeden 1340 senei maliyesi zarfında Ziraat Bankasınca cibayet olunacak varidat merbut A cetvelinde gösterildiği üzere 2.160.000 lira tahmin edilmiştir.	ZC C.7 D.2 İ.16
19	Mart	Muvazenei Maliye Encümeni mazbatası okundu.	Türkiye Seyrisefain İdaresi'nin 1340 senesi bütçe layihası okundu. Nısabı ekseriyet sağlanamadığından ikinci defa oylanacak.	ZC C.7 D.2 İ.16
19	Mart	Bütçe görüşmelerine devam edildi.	1340 senesi Muvazenei Umumiye Kanunu layihası ve Muvazenei Maliye Encümeni mazbatası görüşülmeye devam etti. Hariciye Vekaleti Bütçesi tartışıldı.	ZC C.7 D.2 İ.16

G.	Ay	Olay/Mevzuat	Açıklamalar	Kaynak
19	Mart	Adliye Islahı.	Adliye ıslahı hususunda teşkil olunan komisyon, Mahkeme-yi Temyiz Reis-i Evveli Ömer Lütfi, Ceza Dairesi Reisi İhsan, Baş Müdde-yi Umumî Nihad, Darülfünûn Muallimlerinden Sabık Adliye Müsteşarı Tahir, Darülfünûn Muallimlerinde Abdurrahman, Adliye Müfettişlerinden Memduh, İstanbul Bidayet Müdde-yi Umumîsi Osman Nuri, İstanbul İcra Reisi Refik, Umur-ı Hukukîye Müdiri Salih, Müfettiş Kazım, Baro Heyetinden Selahattin, Darülfünûn Müderrislerinden Mustafa Fevzi, Umur-ı Cezaîye Müdiri İbrahim Edhem Beylerden mürekkebtir. Komisyon şimdiye kadar Şer'iyye Mahkemesi'nin lağvıyla görevlerinin Bidayet Mahkemesi tarafından ifasına dair kanunu ihzar etmiştir.	HM
19	Mart	Ankara Milli Müzesini bir aylık zaman zarfında ziyaret edenler…	Hisarda bulunan Ankara Milli Müzesini, 10 Şubat'tan 10 Mart'a kadar olan dönemde ziyaret edenlerin mikdarı; 96 zabit, 375 asker, 210 sivil, 106 hanım, 275 muhtelif mekteb talebeleri olmak üzere ceman 1122 kişidir.	HM
20	Mart	Kamil Efendi (Karahisarı Sahip) ve rüfekasının teklifi kanunisi ve reddine dair Nafıa Encümeni mazbatası okundu, mazbata kabul edildi.	Teklif, medreseler ve mektepler talebelerinin tarik bedeli nakdisinden istisnası hakkındadır.	ZC C.7 D.2 İ.17
20	Mart	26 Kanunuevvel 1339 Tarihli Affı Umumi Kanunu'nun 1. Maddesine Müzeyyel 445 numaralı Kanun kabul edildi.	Haydar Rüşdü Bey'in (Denizli), hapsanede irtikabı cürümden dolayı 15 seneden fazla küreğe mahkum olanların Af Kanunu'ndan sureti istifalarının tespiti hakkında tefsir talebini muhtevi takririyle Ahmed Saki Bey'in (Antalya) 26 Kanunuevvel 1339 tarihli Affı Umumi Kanunu'nun 1. maddesine bir fıkra ilavesine dair teklifi kanunisi ve Adliye Encümeni mazbatası okundu. 1. maddeye eklenen fıkra: "Esasa muvakkat kürek veya kalebentlik cezalarına mahkum edilmiş veya edilecek ceraim faillerinin kanunu cezanın 8. maddesine tefrikan 20 seneye mütecaviz bulunan müddeti mahkumiyetleri 10 seneye tenzil edilmiştir."	ZC C.7 D.2 İ.17
20	Mart	446 numaralı 1340 Senesi Seyrisefain İdaresi'nin Bütçe Kanunu kabul edildi.	Madde 1: Seyri Sefain İdaresi'nin 1340 senesi varidatı umumiyesi merbut A cetvelinde muharrer bulunduğu veçhile 4.839.000 lira tahmin edilmiştir.	ZC C.7 D.2 İ.17
20	Mart	Osmanlı İmparatorluğu'na ait duyunu dahiliyenin sureti mahsup ve tediyesine dair İcra Vekilleri Riyaseti'nden mevrut kanun layihası ve Muvazenei Maliye Encümeni mazbatası okundu, maddeler tartışıldı.	Madde 1: Hududu milli dahilinde kalan mahallerde hazinenin 1324 senesi Temmuz iptidasından 1339 senesi hitamına kadar sabit ve mütehakkık her nevi duyunu 1339 senei maliyesi hitamına kadar güzeran olan müddetler zarfında emvali metruke ve milliye satış muamelatından başka Muvazenei Umumiye dahil rüsum ve tekalif ile ücurattan ve alelumum ukuttan eşhası ferdiye ve hükmiye zimmetinde tahakkuk etmiş olan matlubatı hazinenin kaffesi ile takas mahsup olmuştur. 1336 senesi iptidasından 1339 senesi nihayetine kadar Hükümeti Milliye bütçeleri dahilinde tahakkuk eden düyun ile işbu müddete ait eşhas zimmeti ve avanslar hakkında bu madde ahkamı cari olmaz.	ZC C.7 D.2 İ.17

G.	Ay	Olay/Mevzuat	Açıklamalar	Kaynak
20	Mart	Osman Kadri Bey'in (Muş), sual takririne Müdafaai Milliye Vekili Kazım Paşa'nın tahriri cevabı.	Sual takriri, Mektebi Harbiye ve Tıbbiye Askeriye'den 16 Kanunuevvel 1339 tarihinde ikmali tahsil edenlere 150'şer lira itasında neden tereddüt edildiğine dairdir. "Zabitanın Zammı Maaş Kanunu doğrultusunda seferberlik, cephe ve teçhizat bedeli ile ilgili kanunlar neticesinde bu paranın ödenmesine imkan kalmamıştır" denildi.	ZC C.7 D.2 İ.17
20	Mart	Halk Fırkası'nın, Reis, Reis Vekilliği ve aza intihabatı hitam bulmuştur.	Halk Fırkası Grubu Heyet-i İdaresi için icra edilen intihabatta Riyasete İsmet Paşa, Reis Vekilliğine Diyarbakır Mebusu Feyzi Bey, İkinci Reis Vekilliğine Adana mebusu İsmail Safa, azalıklara Niğde Mebusu Galib, Konya Mebusu Refik, Maraş Mebusu Midhat, Dersim Mebusu Feridun Fikri, Sivas Mebusu Halis Turgud, Çatalca Mebusu Şakir, İzmir Mebusu Saracoğlu Şükrü, Karesi Mebusu Vehbi, Kayseri Mebusu Ahmed Hilmi Beyler intihab olunmuştur.	HM
20	Mart	Mülki idare ataması yapıldı.	Ahmed Hilmi Bey, Trabzon'a vali olarak tayin olmuştur.	HM
21	Mart	Mübadele İşleri...	Bu ay, Kavala, Selanik ve Girid'den gönderilip muhtelif mıntıkalarda iskan edilen muhacirin yekunu 16737 nüfustur. Ayrıca Şark Şimendiferi vasıtasıyla, Drama, Dedeağaç, Kuleli tarikiyle 3239 nüfus Türkiye'ye naklolunmuştur.	HM
22	Mart	İstida Encümeni mazbatası okundu, mazbata kabul edildi.	Mazbata, Devairi Hükümet'e baistida müracaat edenlere netice hakkında tahriri cevap verilmesinin usul ittihazı hakkında Nuruosmaniye'de Hüseyin Cahid imzalı istidaya dairdir. "Bu konu, Kanuni Esasi'de bir madde olarak tespit edildiğinden müzakeresine gerek yoktur" denildi.	ZC C.7 D.2 İ.18
22	Mart	Telgraflar geldi.	Hilafetin ilgası ve Hanedanı Hilafet'in teb'idi dolayısıyla tebriki mutazammın Silifke ve Sivas'tan mevrut telgraflar geldi. Divanı Riyaset'ten cevap yazılacak.	ZC C.7 D.2 İ.18
22	Mart	Telgraf geldi.	Hidematı Vataniye tertibinden maaş tahsisi dolayısıyla teşekkürü mutazammın Abdülhak Hamit imzalı telgraf okundu.	ZC C.7 D.2 İ.18
22	Mart	Bütçe görüşmelerine devam edildi.	1340 senesi Muvazenei Umumiye Kanunu layihası görüşülmeye devam etti. A. Hariciye Vekaleti Bütçesi: Yekunu umumisi 1.265.563 lira olarak kabul edildi. B. Emniyet Sandığı'nın 1340 senesi bütçe layihası ve Muvazenei Maliye Encümeni mazbatası okundu, bütçe kabul edildi. A Cetveli, 183.002 lira; B Cetveli, 62.571 lira olarak belirlendi. C. Nafia Vekaleti Bütçesi: Yekunu umumisi 1.265.563 lira olarak kabul edildi.	ZC C.7 D.2 İ.18
22	Mart	447 numaralı 1340 Senesi Emniyet Sandığı Bütçe Kanunu kabul edildi.	A Cetveli, 183.002 lira; B Cetveli, 62.571 lira olarak belirlendi. (Yukarıdaki bütçe görüşmelerinin içinde tartışıldı)	Düstur Tertip 3 Cilt 5 s. 737
22	Mart	Faik Bey (Edirne) ve rüfekasının taeklifi kanunisi ile Nafia ve Muvazenei Maliye Encümenleri mazbataları okundu, mazbata kabul edildi.	Teklif, Keşan dekovil hattının ikmali inşası hakkındadır. Nafia bütçesinin 100 bin lirasının Keşan dekovil hattının inşasına ayrılması kabul edildi.	ZC C.7 D.2 İ.18

G.	Ay	Olay/Mevzuat	Açıklamalar	Kaynak
22	Mart	Başvekalet'ten mevrut kanun layihasıyla Nafıa ve Muvazenei Maliye Encümenleri mazbataları ve bu hususa dair mülhak bütçe.	Layiha, Samsun-Sivas ve Ankara-Musaköy yollarının Hükümet tarafından inşasına ve bunun için 1339-1340 senelerinde sarfı muktazi mebaliğe ait tahsisatın itasına dairdir. Bütçe 9.850.000 lira olarak belirlendi, oya sunuldu, nısabı ekseriyet sağlanamadı.	ZC C.7 D.2 İ.18
22	Mart	Arada-Diyarbakır-Ergani Arasında Demiryolu İnşasına Dair 448 numaralı Kanun kabul edildi.	Feyzi Bey (Diyarbakır) ve 56 refikinin Arada-Diyarbakır-Ergani veyahut Mardin-Diyarbakır-Ergani arasında Şimendifer hattı inşası için Nafıa Vekaleti'nin 1340 bütçesine dört milyon lira ve Ergani Madeni'nin işletilmesi için İktisat Vekaleti'nin keza 1340 bütçesine bir milyon lira ilavesine dair teklifi kanunisi ve Nafıa ile İktisat ve Muvazenei Maliye Encümenleri mazbataları okundu. Madde 1: Arada-Diyarbakır-Ergani arasında iki sene zarfında inşa edilmek ve her sene sarfı icap eden miktar bütçeye konulmak üzere 75 santimetre genişliğinde demiryol inşası için 2.738.000 liranın sarfına mezuniyet verilmiştir. Madde 2: 1340 senesi Nafıa bütçesine bu husus için 1.000.000 lira tahsisat vazedilmiştir.	ZC C.7 D.2 İ.18
23	Mart	Feridun Fikri Bey'in (Dersim) ve 92 arkadaşının takriri kabul edildi.	Takrir, Meclis Heyeti tahririyesine 1339 senesi taskiratından maatahsisat birer maaş nisbetinde ikramiye itasına dairdir.	ZC C.7 D.2 İ.19
23	Mart	Samsun-Sivas ve Ankara-Musaköy Demiryollarının İnşası Hakkında Dair 449 numaralı Kanun kabul edildi.	65 milyon liranın sarfına mezuniyet verildi.	ZC C.7 D.2 İ.19
23	Mart	450 numaralı Samsun-Sivas ve Ankara-Musaköy Demiryollarının İnşa ve İşletme İdaresinin 1340 Senesi Mülhak Bütçe Kanunu kabul edildi.	Bütçe: 9.850.000 lira.	ZC C.7 D.2 İ.19
23	Mart	Teşkilatı Esasiye Kanunu'nun maddeleri görüşülmeye devam etti.		ZC C.7 D.2 İ.19
23	Mart	Himaye-yi Etfal Cemiyeti fevkalade kongresi ittihaz etmiştir.	Fevkalade kongrede muhacirler için 40.000 lira tahsis edilmesi kararlaştırılmıştır.	HM
24	Mart	Halil Bey'in (Zonguldak), teklifi kanunisi ve şayanı müzakere olmadığına dair Layiha Encümeni mazbatası okundu.	Teklif, Hazinei Devlet'ten tediye olunan bilcümle maaşat ve tahsisattan tenkihat icrası hakkındadır. Mazbata kabul edilmiştir.	ZC C.7 D.2 İ.20
24	Mart	Dahiliye Encümeni mazbatası okundu, mazbata kabul edildi.	Mazbata, Belediye Vergi ve Resimleri Kanunu'nun ceza maddeleri faslının Adliye Encümeni ile müştereken müzakeresine dairdir.	ZC C.7 D.2 İ.20
24	Mart	451 numaralı Ziraat ve Ticaret Vekaletleri 1340 Senesi Mart Ayına Mahsus Muvakkat Bütçe Kanunu kabul edildi.	Muvazenei Maliye Encümeni'nin teklifi kanunisi ve mazbatası okundu. Ziraat Vekaleti için 445.313 lira, Ticaret Vekaleti için 78.775 lira olarak belirlendi.	ZC C.7 D.2 İ.20

G.	Ay	Olay/Mevzuat	Açıklamalar	Kaynak
24	Mart	Bütçe görüşmelerine devam edildi.	1340 senesi Muvazenei Umumiye Kanunu layihası görüşülmeye devam etti. A. Maliye Vekaleti Bütçesi: yekunu umumisi 10.836.279 lira olarak belirlendi. B. Mübadele, İmar ve İskan Vekaleti Bütçesi: Ekseriyet olmadığından tamamlanamadı.	ZC C.7 D.2 İ.20
24	Mart	Ziya Bey (Kangırı) ve arkadaşlarının kanun teklifi ve Muvazenei Maliye Encümeni mazbatası okundu, mazbata kabul edildi.	Kangırı kasabasının su borularının tecdit ve tamiri için 1340 senesi bütçesine 20 bin lira zammedilmesine dair teklif kabul edildi.	ZC C.7 D.2 İ.20
24	Mart	Kazım Hüsnü Bey (Konya) ile rüfekasının takriri okundu, takrir kabul edildi.	Takrir, Karaman kasabasına su isalesi için Maliye Bütçesi'nin masarifi gayrimelhuze faslına 15 bin lira ilavesine dairdir.	ZC C.7 D.2 İ.20
24	Mart	İstanbul Şehremaneti, ticarethane ve dükkan ashabının nazar-ı dikkatine olarak Belediye Vergi Rüsumu Kanunu'na göre dükkanlarına Türkçe levha asma zorunluluğunu bildirmiştir.	TBMM'de kabul ve tasdik edilen Belediye Vergi Rüsümları Kanunu'nun 14. maddesine göre ticarethane ve dükkan sahipleri müessesatın isim ve iştigalini gösterir Türkçe bir levha asmaya mecburdur. Bu levhalara Türkçe dışında bir lisan ile yazı yazılmak istenirse yazıların gerek hacmi gerek puntosu Türkçe kısmı geçemeyecek ve Türkçe'nin altından yazılacaktır.	HM
25	Mart	Sivas Ticaret Odası Riyaseti'nden mevrut telgraf okundu.	Telgraf, Samsun-Sivas-Ankara hattının inşasına karar verildiğinden dolayı teşekkürü mutazammındır. Divandan cevap yazılacak.	ZC C.8 D.2 İ.21
25	Mart	Hilafetin ilgasına ve tevhidi tedrisata karar verilmesinden dolayı tebriki mutazammın.	Tebrik, Selanik Ahalii İslamiyesi namına Müftü Süleyman Sırrı imzalı mektuplar geldi. Divandan cevap yazılacak.	ZC C.8 D.2 İ.21
25	Mart	Kangırı Belediye Riyaseti'nden mevrut teşekkür telgrafı geldi.	Telgraf, su isalesi için tahsisat verilmesi dolayısıyla teşekkürü mutazammındır. Divandan cevap yazılacak.	ZC C.8 D.2 İ.21
25	Mart	Kanun layihası ve Muvazenei Maliye Encümeni mazbatası okundu.	Layiha, Anadolu Demiryolları İdaresi'ne Hazinei Maliye'den 400 bin lira ikrazı hakkındadır. Kanun oylandı; ama nısabı ekseriyet sağlanamadı, tekrar oylanacak.	ZC C.8 D.2 İ.21
25	Mart	Muvazenei Umumiye Kanun layihası ve Muvazenei Maliye Encümeni mazbatası gizli celsede görüşüldü.	Bahriye Bütçesi'nin görüşülmesi için açılan celsede bütçenin bahriye siyasetine göre belirlenmesi gerektiği tartışıldı. Lozan Anlaşması'nın Boğazları serbest hale getirmesi nedeniyle güçlü bir donanma oluşturulması gerekliliği genel kabul gördü. Yunan donanmasına eş bir donanma oluşturmanın 50-60 milyon lira kadar tutacağı, bunun da 5 ile 10 sene zarfında yapılabileceği söylendi. Bu parayı bulmanın güçlüğü nedeniyle Yavuz gibi büyük gemilerin onarılarak işe başlanabileceği teklif edildi, Yavuz'un onarımı da 2 milyon lira tuttuğu için bu kadar parayı bir gemiye yatırmak mantıklı değildir itirazları geldi. Hükümetin Bahriye bütçesi için 3 milyon lira, Muvazenei Maliye Encümenin de 4,5 milyon lira teklif ettiği söylenerek Maliye Vekili Mustafa Abdülhalik Bey tasarruf yoluyla 2 milyon lira verilebileceğini söyledi. Bunun üzerine Reşat Bey (Saruhan) bu 2 milyonun kabulü ve aleni celseye geçilmesi yönünde bir takrir verdi. Meclis Reisi teklifin Muvazenei Maliye Encümeni'nden gelmesi ya da 50 imzalı bir takrir verilmesi gerektiğini belirterek aleni celseye geçti.	GCZ C.4 D.2 İ.21 (ZC C.8)

G.	Ay	Olay/Mevzuat	Açıklamalar	Kaynak
25	Mart	Bütçe görüşmelerine devam edildi.	1340 senesi Muvazenei Umumiye Kanun layihası ve Muvazenei Maliye Encümeni mazbatasının görüşülmesine devam edildi. A. Bahriye Bütçesi: 6.582.631 lira olarak belirlendi.	ZC C.8 D.2 İ.21
25	Mart	Kanun layihası ve Muvazenei Maliye Encümeni mazbatası oylandı.	Layiha, Hudut ve Sevahili Sıhhiye Müdiriyeti'nin 1340 senesi bütçesine dairdir. Nısabı ekseriyet sağlanamadı.	ZC C.8 D.2 İ.21
25	Mart	Kanun layihası ve Muvazenei Maliye Encümeni mazbatası oylandı.	Layiha, Öksüz Yurtları Müdüriyeti Umumiyesi'nin 1340 senesi bütçesi hakkındadır. Nısabı ekseriyet sağlanamadı.	ZC C.8 D.2 İ.21
26	Mart	Adliye Encümeni mazbatası okundu, mazbata kabul edildi.	Mazbata, Elcezire İstiklal Mahkemesince biliğfal kız kaçırmak maddesinden mahkum Ahmed Bin Şehya ile Seyit zevcesi Behiye haklarındaki evrak ve hükmü vakiin feshi lazım geleceğine dairdir. "Evlendikleri için cezayı gerektirecek bir durum kalmamıştır" denildi.	ZC C.8 D.2 İ.22
26	Mart	Adliye Encümeni mazbatası okundu, mazbata kabul edildi.	Mazbata, Kayseri İstiklal Mahkemesince mahkum Ahmed Usta oğlu Durmuş hakkında evrak ve tayini muameleye mahal olmadığına dairdir. "Nişanlısını kaçırmaktan suçlu bulunmuş, evlendikleri için cezayı gerektirecek bir durum kalmamıştır" denildi.	ZC C.8 D.2 İ.22
26	Mart	Adliye Encümeni mazbatası okundu, mazbata kabul edildi.	Mazbata, Suistimal ve ihtilastan Elcezire İstiklal Mahkemesince gıyaben mahkum olup itiraz eden Binbaşı Lütfi Efendi ve rüfekasının evrakı ve hakkı itirazları bulunduğuna dairdir. İstiklal Mahkemesi kararlarına sadece mahkeme müddeiumumisi itiraz edebilir; ama hükmün gıyaben verilmesi nedeniyle mahkumun itiraz hakkı vardır denildi.	ZC C.8 D.2 İ.22
26	Mart	Adliye Encümeni mazbatası okundu.	Mazbata, Konya hadisei isyaniyesinden dolayı mahkum olup af talebinde bulunan Hacı Hasip ve Rüfekası haklarında evrak ve tayini muameleye mahal olmadığına dairdir. "Konya Bidayet Ceza Hakimliğince hüküm verildiği için muameleye gerek yoktur" denildi.	ZC C.8 D.2 İ.22
26	Mart	Azayı kiramdan bazı zevatın mezuniyetlerine dair Divanı Riyaset tezkeresi okundu.	13 kişiye izin verildi.	ZC C.8 D.2 İ.22
26	Mart	Anadolu Demiryolları İdaresi'ne 400 Bin Lira İkrazına Dair 452 numaralı kanun kabul edildi.	Madde 1: Anadolu Demiryolları İdaresi'ne senevi %6 faizle Hazinei Maliye'den 400 bin liranın ikrazına mezuniyet verilmiştir.	ZC C.8 D.2 İ.22
26	Mart	453 numaralı Hudut ve Sevahil Sıhhiye Müdüriyeti 1340 Senesi Bütçe Kanunu kabul edildi.	Madde 1: Hudut ve Sevahili Sıhhiye Müdüriyeti 1340 senei maliyesi varidatı merbut A cetvelinde irae olunduğu veçhile 376.339 lira 92 kuruştur.	ZC C.8 D.2 İ.22
26	Mart	454 numaralı Öksüz Yurtları Müdüriyeti Umumiyesi'nin 1340 Senesi Bütçe Kanunu kabul edildi.	Madde 1: Öksüz Yurtları'nın 1340 senei maliyesi varidatı umumiyesi merbut A cetvelinde irae olunduğu veçhile 1 milyon 110 bin lira olarak tahmin edilmiştir.	ZC C.8 D.2 İ.22

G.	Ay	Olay/Mevzuat	Açıklamalar	Kaynak
26	Mart	Bütçe görüşmelerine devam edildi.	1340 senesi Muvazenei Umumiye Kanun layihası ve Muvazenei Maliye Encümeni mazbatasının görüşülmesine devam edildi. Müdafaai Milliye Vekaleti Bütçesi tartışıldı.	ZC C.8 D.2 İ.22
26	Mart	Muvazenei Umumiye Kanun layihası ve Muvazenei Maliye Encümeni mazbatası gizli celsede görüşüldü.	Müdafaai Milliye Vekili Kazım Paşa bütçeyi 1.800.000 lira düşündüklerini, bunun 1 milyonunu her milletin yatırımlarını hava kuvvetlerine yapmasını sebep göstererek uçak alımına harcayacaklarını, geri kalan 800 bini de 1340 senesinde ele geçen Alman tüfeklerine cephane almak için kullanacaklarını söyledi. Taburların sayısı ve kaç kişi olacakları ile ilgili tartışma olunca, kadroların Erkanı Harbiye Umumiye'de tespit edildiğini, Müdafaai Milliye Encümeni'nin karışmadığını belirtti. Reisin de tartışmanın kadro meselesi olmadığını, onun ayrı bir kanunun konusu olabileceğini, sadece fasıllardan birine kadro ile ilgili bir tahsisatın yapılabileceğini söylemesi üzerine faslı mahsusa vazedilmiş olan 1.800.000 liranın kabulünü oya sundu, kabul edildi.	GCZ C.4 D.2 İ.22 (ZC C.8)
26	Mart	Bütçe görüşmelerine devam edildi.	1340 senesi Muvazenei Umumiye Kanun layihası ve Muvazenei Maliye Encümeni mazbatasının görüşülmesine devam edildi. A. Müdafaai Milliye Vekaleti Bütçesi: Yekunu umumisi 27.149.386 lira olarak kabul edildi.	ZC C.8 D.2 İ.22
26	Mart	"Büyük Millet Meclisi intihabı dört senede bir kere icra olunur" fıkrasının bugünkü Meclisi Aliye'de şamil olduğuna dair 84 numaralı Heyeti Umumiye kararı.		Düstur Tertip 3 Cilt 5 s. 751
26	Mart	Maarif Vekaleti daha verimli çalışabilmek için çeşitli tayinler ve teşkilatında tebeddülat yapmaktadır.	Maarif Vekaleti tam bir fiiliyata geçebilmek için gerek merkezde gerek vilayetlerde en layık zevatı göreve getirmeye ve vilayet ve merkezlerde tebdilat yapmaya karar vermiştir. Tevfik Bey'in Tercüme ve Telif Heyeti'ne naklinden sonra Heyet-i Teftişiye riyasetine Rıdvan Nafiz Bey tayin edilmiştir. Köprülüzade Fuad Bey müsteşarlığa getirilmiştir.	HM
27	Mart	Üst düzey atama yapıldı.	Milli Eğitim Bakanlığı Müsteşarlığı'na Köprülüzade Mehmed Fuad (Köprülü)'nün tayini.	BCA 30..11.1.0/ 4.9..8.
27	Mart	Maraş Mebusu Midhat Bey Halk Fırkası Heyet-i Umumîye azalığından istifa etmiştir.		HM
27	Mart	Mühendis mektebinde ıslahat yapılacaktır.	Nafıa Vekaleti, memleketin çok ihtiyaç duyduğu mühendisliği inkişaf için mühendislik âli ve ikinci sınıf olarak tefrik olunarak ikinci derece mühendis yetiştirilmesi sağlanacaktır.	HM
28	Mart	Hükümet 1 red, 4 müstenkife karşı 154 itimad reyi almıştır.		HM

G.	Ay	Olay/Mevzuat	Açıklamalar	Kaynak
28	Mart	Cemiyet-i Umumîye-yi Belediye intihabı tamamlandı ve reylerin tasnifine başlandı.		HM
29	Mart	Osman Kadri Bey'in (Muş), teklifi kanunisi ve reddine dair Muvazenei Maliye Encümeni mazbatası okundu, mazbata kabul edildi.	Teklif, zabitanın terfihleri hakkındaki 21 Teşrinievvel 1339 tarihli Kanun'a maddei müzeyyele ilavesine dairdir. "Zammı Muhassesat Kanunu'nda öngörülen zam 10 milyonu buluyor, bütçe bunu kaldıramaz" denildi.	ZC C.8 D.2 İ.23
29	Mart	Ali Saip Bey'in (Koza), teklifi kanunisi ve şayanı müzakere olmadığına dair Layiha Encümeni mazbatası okundu, mazbata kabul edildi.	Teklif, gazetelerle veya suveri saire ile şeref ve haysiyeti muhil neşriyat ve işaat vukubulduğu takdirde düello edebilmesine dairdir. "Hukuka, dine ve milliyemize aykırı olduğundan tartışmaya gerek yoktur" denildi.	ZC C.8 D.2 İ.23
29	Mart	10 Teşrinisani 1339 Tarihli Kanunun 2. Maddesini Muaddil 455 numaralı Kanun kabul edildi.	Mustacini zürraa tavizan tevzi edilmek üzere Ziraat Bankası'na verilen 2 milyon liradan 1 milyon 800 bin lirasının tohumluğa ve mütebakisinin çift hayvaniyetiyle alatı ziraiyeye tahsisi hakkında kanun layihası ile Ziraat ve Muvazenei Maliye Encümenleri mazbataları okundu. Madde 1: 10 Teşrinisani 1339 tarihli kanunun 2. maddesinin son fıkrasında çift hayvanatiyle alatı ziraiyeye tahsis olunan 400 bin liradan 200 bin lirasının dahi tohumluğa sarfına Ziraat Vekili mezundur.	ZC C.8 D.2 İ.23
29	Mart	Kanun layihası ve Muvazenei Maliye Encümeni mazbatası okundu.	Layiha, Askeri Fabrikalar Müdüriyeti Umumiyesi'nin 1340 senesi mülhak bütçesi hakkındadır. Bütçe görüşüldü, oya sunuldu; ama nısabı ekseriyet sağlanamadı.	ZC C.8 D.2 İ.23
29	Mart	Hamdullah Suphi Bey'in (İstanbul) şifahi sual takrirlerine Başvekil İsmet Paşa'nın tahriri cevabı.	Sual takriri, Mekatibi Aliye Muallimler takrirlerinin Matbayı Amire'de meccanen tabı ve talebenin vesaiti nakliyeden nısıf ücretle istifade edebilmelerine dairdir. "1340 bütçesinde bu iş için pay ayrıldı, öğretmenler de eskiden beri matbaadan yararlanabiliyorlar" denildi.	ZC C.8 D.2 İ.23
30	Mart	456 numaralı Askeri Fabrikalar Müdüriyeti Umumiyesi'nin 1340 Senesi Mülhak Bütçe Kanunu kabul edildi.	Madde 1: Askeri Fabrikalar Müdüriyeti Umumiyesi'nin 1340 senesi varidatı umumiyesi merbut A cetvelinde gösterildiği gösterildiği üzere 7.401.207 lira tahmin olmuştur. Madde 2: Mezkur Müdüriyeti Umumiye'nin 1340 senesi masarifi umumiyesi merbut B cetvelinde muharrer olduğu üzere 6.387.652 lira tayin olunmuştur.	ZC C.8 D.2 İ.24
30	Mart	Kanunu Esasi Encümeni'nin Teşkilatı Esasiye Kanun teklifi görüşülmeye devam edildi.	Cumhurbaşkanı'nın görevleri ile ilgili maddeler görüşüldü, maddeler kabul edildi.	ZC C.8 D.2 İ.24
30	Mart	Yabancılar için getirilen kimi yasak tedbirleri kaldırıldı.	Muharip devletlerin memleketlerindeki Türk uyruklulara konulan istisnai savaş tedbirlerini kaldırmış bulunan ülkelerin memleketimizde bulunan vatandaşlarına konulan istisnai tedbirlerin de kaldırılması.	BCA 30..18.1.1/ 9.18..2.
30	Mart	Üst düzey atama yapıldı.	Selanik Konsolosluğu'na Şerif'in tayini.	BCA 30..11.1.0/ 4.9..16.

G.	Ay	Olay/Mevzuat	Açıklamalar	Kaynak
30	Mart	Üst düzey atama yapıldı.	Batum Başkonsolosluğu'na Re'fet'in tayini.	BCA 30..11.1.0/ 4.9..19.
31	Mart	Bütçe görüşmelerine devam edildi.	1340 senesi Muvazenei Umumiye Kanun layihasının görüşülmesine devam edildi. A. Divanı Muhasebat Bütçesi: 211.678 lira olarak kabul edildi. B. Ticaret Vekaleti Bütçesi: Müzakeresi yapıldı, tamamlanamadı.	ZC C.8 D.2 İ.25
31	Mart	457 numaralı 1340 Senesi Nisan Ayına Mahsus Muvakkat Bütçe Kanunu kabul edildi.	1340 senesi Mart ayına mahsus Muvakkat Bütçe Kanunu ile sarfına mezuniyet verilen tahsisat bakiyesinin Nisan hidematı için sarfına ve mezkur kanunun 5. maddesinin Muvazenei Umumiye Kanunu'nun neşrine kadar devamı meriyetine dair layihai kanuniye ve Muvazenei Maliye Encümeni mazbatası okundu. Madde 1: Mart ayına ifa olunacak hidematı devlete karşılık olmak üzere 28 Şubat 1340 tarihli Muvakkat Bütçe Kanunu'nun 1. maddesiyle verilen tahsisat bakiyesinin Nisan hidematına mukabil sarfına mezuniyet verilmiştir.	ZC C.8 D.2 İ.25
31	Mart	Üst düzey atama yapıldı.	Diyanet İşleri Başkanlığı'na Rifat (Börekçi)'nin tayini.	BCA 30..11.1.0/ 4.10..7.
31	Mart	Üst düzey atama yapıldı.	Budapeşte Ortaelçiliği'ne Urfa Mebusu Hüsrev Bey'in tayini.	BCA 30..18.1.1/ 9.19..8.
31	Mart	Mülki idare ataması yapıldı.	Muş Vali Vekilliği'ne Malkara Kaymakamı Sakıp Bey'in tayini.	BCA 30..18.1.1/ 9.19..9.
31	Mart	Mülki idare ataması yapıldı.	Ordu Vali Vekilliği'ne Ünye Kaymakamı Rıfat Bey'in tayini.	BCA 30..18.1.1/ 9.19..10.
1	Nisan	Süleyman Sırrı Bey'in (Bozok) takriri hakkında BMM Riyaseti tezkeresi okundu, tezkere kabul edildi.	Takrir, Zabıt ceridelerinin nahiyelere dahi irsaline dairdir.	ZC C.8 D.2 İ.26
1	Nisan	Tebrik mektubu geldi.	Mektup, Eskicuma ahalii islamiyesinin inkılabı ahir dolayısıyla tebriklerini mutazammındır. Divanı Riyaset'ten cevap yazılacak.	ZC C.8 D.2 İ.26
1	Nisan	Azayı kiramdan bazı zevata mezuniyet itası hakkında Divanı Riyaset tezkeresi okundu.	4 kişiye izin verildi.	ZC C.8 D.2 İ.26
1	Nisan	Bütçe görüşmelerine devam edildi.	1340 senesi Muvazenei Umumiye Kanun layihası ve Muvazenei Maliye Encümeni mazbatasının görüşülmesine devam edildi. A. Ticaret Vekaleti Bütçesi: Yekunu umumisi 1.962.576 olarak kabul edildi. B. Ziraat Vekaleti Bütçesi: Yekunu umumisi 5.343.757 lira olarak kabul edildi.	ZC C.8 D.2 İ.26

G.	Ay	Olay/Mevzuat	Açıklamalar	Kaynak
1	Nisan	Ergani Bakır Madeninin İşletilmesi Hakkında 458 numaralı Kanun kabul edildi.	Fevzi Bey (Diyarbakır) ve 52 refikinin, Ergani madeninin işletilmesi için İktisat Vekaleti'nin 1340 senesi bütçesine 1 milyon lira ilavesine dair kanun teklifi ve Muvazenei Maliye Encümeni mazbatası okundu. Madde 1: Ergani bakır madeninin vesaiti fenniye ile işletilmesini temin için Ticaret Bütçesi'nin faslı mahsusuna 1 milyon lira vazedilmiştir. Senesi içinde sarfedilmeyeyn meblağ ertesi seneye devrolunur.	ZC C.8 D.2 İ.26
1	Nisan	Mübadele İşleri…	Tekfur Dağı'na 1100 muhacir gelmiştir.	HM
2	Nisan	Başvekalet'ten mevrut tezkere ve Müdafaai Milliye Encümeni mazbatası okundu, mazbata kabul edildi.	Tezkere, Piyade Yüzbaşısı İstanbullu Halit Efendi bin Ahmet Muhtar'ın hidematı fevkaledesine mebni takdirname ile taltifi hakkındadır.	ZC C.8 D.2 İ.27
2	Nisan	Saffet Bey (İzmit) ve rüfekasının teklifi kanunisi vüruduna dair Müdafaai Milliye Encümeni mazbatası okundu, mazbata kabul edildi.	Teklif, Mücadelei Milliye'ye iştirak olmayan mansubini askeriye hakkındaki kanuna bir maddei müzeyyele ilavesine dairdir. Orduca yeri doldurulamayacak askerlerin görevlerine dönmesini öngören bir madde eklenmesi istenmiş, yerleri doldurulamayacak kadar ihtiyaç duyulan kimse olmadığına karar verildi, madde isteği reddedildi.	ZC C.8 D.2 İ.27
2	Nisan	Bütçe görüşmelerine devam edildi.	1340 senesi Muvazenei Umumiye Kanunu layihası görüşülmeye devam etti. A. Duyunu Umumiye Bütçesi: Yekunu umumisi 7.489.167 lira olarak kabul edildi. B. Başvekalet Bütçesi: Yekunu umumisi 329.258 lira olarak kabul edildi.	ZC C.8 D.2 İ.27
2	Nisan	İsmet Paşa, Fırka'da hükümetine itimad reyi talep etmiştir.		HM
3	Nisan	Başvekalet'ten mevrut tezkere ve Müdafaai Milliye Encümeni mazbatası okundu, mazbata kabul edildi.	Tezkere, son harekatı taarruziye ve takibiyede mesbuk hidematı ve fedakarlıklarına binaen 10 zabitin takdirname ile taltifleri hakkındadır.	ZC C.8 D.2 İ.28
3	Nisan	Mahsubu Umumi Kanun layihasının 2. ve 4. maddelerinin tadiline dair kanun layihası ve Encümen mazbatası gizli celsede görüşüldü.	2. maddenin nedeni olarak "Rumların ve Ermeniler'in tekalifi milliye ve harbiye mazbatalarını mahsup etmemek isteği" gösterildi. "Açıkça Rum ve Ermeniler diyemeyeceğimiz için madde bu şekli aldı" denildi. Maddeye Yahudiler'in de dahil edilmesi istendi, daha sonra Heyeti Celile dahil olup olmadıklarına karar versin denildi. İki madde de kabul edildi. Madde 2: Türkiye'den ayrılan mahaller ahalisinden Türk tebası olmayanlarla eczayı vatanın bir kısmını tefrike sai olmuş olan siyasi zümre teşkilatlara mensup eşhasın hazinedeki matlupları işbu kanundan müstefit olamaz. Madde 4: Bu kanun mucibince yapılacak mahsup muamelesinde deyin ile matlubun aynı şahsa aidiyeti aranmaz. Yalnız hazineye karşı deyin ve medyun vaziyetinde bulunanların hududu milli dahilinde mütemekkin olmaları şarttır.	GCZ C.4 D.2 İ.28 (ZC C.8)

G.	Ay	Olay/Mevzuat	Açıklamalar	Kaynak
3	Nisan	1324 Temmuzundan İtibaren 1339 Senesi Gayesine Kadar Bilcümle Matlubat ve Düyunu Hazinenin Sureti Mahsubuna Dair 459 numaralı Kanun kabul edildi.	Mülga Osmanlı İmparatorluğu zamanına ait Duyunu Dahiliye'nin sureti mahsup ve tediyesine dair kanun layihası ve Muvazenei Maliye Encümeni mazbatası gizli celseden sonra oya sunuldu. Madde 1: Hududu milli dahilinde kalan mahallerde hazinenin 1324 senesi Temmuz iptidasından 1339 senesi hitamına kadar sabit ve mütehakkık her nevi duyunu 1339 senei maliyesi hitamına kadar güzeran olan müddetler zarfında emvali metruke ve milliye satış muamelatından başka Muvazenei Umumiye dahil rüsum ve tekalif ile ücurattan ve alelumum ukuttan eşhası ferdiye ve hükmiye zimmetinde tahakkuk etmiş olan matlubatı hazinenin kaffesi ile takas mahsup olmuştur.	ZC C.8 D.2 İ.28
3	Nisan	Başvekalet'ten mevrut tezkere ve Adliye Encümeni mazbatası okundu, mazbata kabul edildi.	Tezkere, rakı naklinden mahkum İnebolulu Bayram oğlu İsmail hakkında ita edilen hükümde hatayı adli vaki olduğundan af suretiyle telafisine dairdir. Müskirat istimalı maddesinden mahkum Sadıklılı Hacı Mehmet, Eskişehirli Refik Çavuş ve Bartınlı İbrahim; rakı naklinden mahkum Ürgüplü Hüseyin hakkında da aynı karar verilmiştir.	ZC C.8 D.2 İ.28
3	Nisan	Başvekalet'ten mevrut tezkere ve Adliye Encümeni mazbatası okundu, mazbata kabul edildi.	Tezkere, Katil maddesinden 15 sene küreğe mahkum Karabigalı Halil oğlu Ahmet'in müptela olduğu illetten dolayı bakiyei müddeti cezaiyesinin affı hakkındadır.	ZC C.8 D.2 İ.28
3	Nisan	460 numaralı Mahamat Kanunu kabul edildi.	Kanun layihası ve Adliye Encümeni mazbatası okundu. Madde 1: Bilumum mesaili hukukiyede ashabı müracaata şifahi veya tahriri itayı rey ve müstediyat ve levayiti ve her nevi evrakı tanzim ve mahkemeler ve bilcümle daire ve meclisler huzurunda eşhası hakikiye ve hükmiyeye ait hukuku bilvekalet takip ve dava ve müdafaa etmeyi meslek ittihaz edenlere muhami denir.	ZC C.8 D.2 İ.28
3	Nisan	Hükkam ve Mensubini Adliyenin Resmi Kisveleri Hakkında 461 numaralı Kanun kabul edildi.	Hükkam ve mensubini adliyenin kıyafeti resmiyeleri hakkında Başvekalet'ten mevrut layihai kanuniye ve Adliye Encümeni mazbatası okundu. Madde 1: Hakimler, müddei-umumiler ve zabıt katipleri esnayı muhakemede Adliye Vekaletince gösterilecek kıyafeti mahsusa ile ifayı vazifeye mecburdurlar. Ancak işbu mecburiyetin hangi mahkemelerde ve ne zamandan itibaren ifası lazım geleceğini takdir ve tayine Adliye Vekaleti salahiyattardır.	ZC C.8 D.2 İ.28
3	Nisan	Vebaibakarinin memleketten külliyen indifaını temin için tanzim olunan talimatnamenin kabulüne dair 404 numaralı kararname.	Vebanın yok edilmesi için baytar meclisince hazırlanan talimatnamenin kabülüne dair.	Düstur Tertip 3 Cilt 5 s. 771
3	Nisan	Zonguldak Limanı Nizamnamesi'nin 8. maddesine müzeyyel madde hakkındaki 408 numaralı kararname.	Müslüman muhacirleri taşıyan ulaşım araçlarının aledderecat nevbet ve emsali kuyuda tabi olmayacaklarına dair bir madde.	Düstur Tertip 3 Cilt 5 s. 776
3	Nisan	Telif ve Tercüme Heyeti talimatnamesinin kabulüne dair 413 numaralı kararname.	Talimatnamede Telif ve Tercüme Heyeti bir reis ve sekiz azadan oluşur denildi ve heyetin görevleri açıklandı.	Düstur Tertip 3 Cilt 5 s. 778

G.	Ay	Olay/Mevzuat	Açıklamalar	Kaynak
3	Nisan	Göçmenlerin oturduğu büyük emval-i metruke binaların boşaltılarak devleti masraftan kurtarmak üzere resmi daire olarak kullanılması.		BCA 30..18.1/9.21..4.
3	Nisan	Beynelmilel İçtimaiyyat Kongresine katılacak temsilci seçildi.	22.4.1340 tarihinde üçüncü oturumu yapılacak Beynelmilel İçtimaiyyat Kongresi'ne Darülfünun'un Devletler Hukuku Profesörü Cemil Bey'in temsilci olarak katılması.	BCA 30..18.1.1/9.21..8.
3	Nisan	Rum Hicreti…	2400 Rum vapurla Trabzon'dan sevk edilmişlerdir. Şehirde 4000 Rum daha vardır.	HM
3	Nisan	Ankara Cemiyet-i Umumîye'yi Belediye intihabatı kati surette hitam bulmuştur.		HM
3	Nisan	Hariciye Tayinleri…	Bakü Kançılarlığına Matbuat Müdiriyeti memurlarından Fuad Bey tayin edilmiştir.	HM
3	Nisan	Ankara'da müceddeden hapishane inşa edilecektir.		HM
4	Nisan	Halk Fırkası Grubu Heyet-i Umumîyesi ictimânda TBMM'nin yeni inşa edilmekte olan Mahfel Binası'na nakline karar verilmiştir.	Mahfel Binası'nın ikmal-i inşaat ve bazı tadilatının istikmali için 100.000 lira tahsisat itası da karargir olmuştur. Meclis tatili müteakib teşrin-i sanide Mahfel Binası'nda ictimâ edecektir.	HM
4	Nisan	İstanbul'da Elifba Kongresi tertip edilmiştir.	Konferansta 400 kişi hazır bulunmuştur. Kazım Karabekir açılış nutkunda Latin hurufatının Türkçe'yi ifade etmesinin güç olduğunu, usul-ı tedrisiyenin tanzimi icab ettiğini, Latin ve Yunan hurufatının aleyhinde olduğunu belirtmiştir.	HM
4	Nisan	İstanbul'da bulunmaları baas-i kîl u kâl olan Baton (?) Değirmenciyan, Heyan ve Kömüş Kardaysan (?) Efendiler Dahiliye Vekaleti tarafından verilen emr ile sınır dışı edilmişlerdir.		HM
5	Nisan	Ticaret Encümeni'nin, Zonguldak şimendifer ve liman rüsumunun tenzili hakkında kanun teklifi ve mazbatası okundu.	Oya sunuldu, nısabı ekseriyet sağlanamadı. (Heyeti umumiyesi Havalii Şarkiye Demiryolları bütçesiyle beraber oylanacak).	ZC C.8 D.2 İ.29
5	Nisan	Havalii Şarkiye Erzurum-Sarıkamış-Kars ve Şuabatı Demiryollar İdaresi'nin 1340 senei Bütçe Kanunu layihası ve Muvazenei Maliye Encümeni mazbatası okundu.	Bütçe oylandı; ama nısabı ekseriyet sağlanamadı. Bütçe 708.515 lira olarak belirlendi.	ZC C.8 D.2 İ.29

G.	Ay	Olay/Mevzuat	Açıklamalar	Kaynak
5	Nisan	Kanun layihası ve Kavanini Maliye, Muvazenei Maliye ve İktisat Encümenleri mazbataları okundu.	Layiha, İstanbul ve tevabii balıkhanesine müteallik nizamnamenin 1. ve 3. maddelerinde muharrer rüsumum tezyidine dairdir. Oya sunuldu; ama nısabı ekseriyet sağlanamadı.	ZC C.8 D.2 İ.29
5	Nisan	4 Şubat 1321 Tarihli Damga Kanunu'nun 71. Maddesini Muaddel 462 numaralı Kanun kabul edildi.	Layihai kanuniye ve Muvazenei Maliye Encümeni mazbatası okundu. Madde 1: Damga Resmi'ne tabi evrak ve senedatta zikrolunan ve işbu maddede tadat edilen meskukatı ecnebiye Maliye Vekaletince her altı ayda bir tayin ve ilan edilecek fiyatlar üzerinden Türk parasına tahvil edilerek ona göre damga resmi hesap ve istifa olunacaktır. İşbu fiyatlar ilan oldukları tarihten evvelki altı ayın haddi vasatisi üzerinden tayin edilecektir...	ZC C.8 D.2 İ.29
5	Nisan	Üst düzey atama yapıldı.	İtibar-i Milli Bankası Yönetim Kurulu Başkanı Şerif Paşa'nın sınırdışı edilmesi sebebiyle yerine Hasan Tahsin'in tayini.	BCA 30..11.1.0/ 4.10..14.
6	Nisan	Zonguldak Şimendifer ve Liman Rüsumunun Tenzili Hakkında 463 numaralı Kanun kabul edildi.	Madde 1: Havzai fahmiyede gerek hükümet ve gerek Ereğli şirketi tarafından işletilen şimendiferlerle Zonguldak limanında ton başına alınmakta olan rüsum nısfa tenzil edilmiştir.	ZC C.8 D.2 İ.30
6	Nisan	464 numaralı Erzurum-Sarıkamış-Kars ve Şuabatı Demiryollar İdaresi'nin 1340 senesi Bütçe Kanunu Kanun kabul edildi.	Madde 1: Havalii Şarkiye Demiryollar İdaresi'nin 1340 senesi varidatı umumiyesi merbut A cetvelinde gösterildiği veçhile 708.515 lira tahmin edilmiştir.	ZC C.8 D.2 İ.30
6	Nisan	İstanbul ve Tevabii Balıkhanesine Müteallik Nizamnamenin 1. ve 3. Maddesinde Muharrer Rüsumum Tezyidine Dair 465 numaralı Kanun kabul edildi.	Madde 1: T.C. Hududu dahilinde deniz, göl, nehir ve derelere Türk tabiiyetini haiz her ferde et ve yağlarından istifade olunan balıklar ile mukaşşeratı bahriyenin saydı için talebi vukuunda, hükmü bir seneye şamil olmak üzere saydı bahri ruhsatiye tezkereleri verilir. Bu tezkerelerin harcı seyyanen 3 kuruştur.	ZC C.8 D.2 İ.30
6	Nisan	Merakibi Bahriye'den Alınacak Rüsum Hakkında 15 Nisan 1338 Tarihli Kanuna Merbut Tarifeye Bir Zeyil İlavesine Dair 466 numaralı Kanun kabul edildi.	Sefaini ticariye kaptanlarıyla çarkçılarına verilen şehadetnamelerden alınacak harç hakkında kanun layihası, sunufu muhtelife kılavuzluk şehadetnamelerinden alınacak harçlara dair kanun layihası ve sefaini ticariyeye ait kronometrelerin ve alatı seyriyenin mukayesesi ve pusula vazıyle tashihi mukabilinde istiyfa edilecek ücretlere dair kanun layihası. Madde 1: Merakibi bahriyeden alınacak rüsum hakkındaki 15 Nisan 1338 tarihli Kanun'a merbut tarifiye zeyil olarak merbut cetvelde muharrer ücret ve harçlar ilave edilmiştir.	ZC C.8 D.2 İ.30
6	Nisan	Merakibi Bahriye'den Alınacak Rüsum Hakkında 15 Nisan 1338 Tarihli Kanuna Merbut Tarifenin Üçüncü Maddesindeki C Fıkrasının İlgasına Dair 467 numaralı kanun kabul edildi.	Her tondaki balıkçı kayıklarından şehri maktuan 100 kuruş alınacağını tayin eden C fıkrası ilga edildi.	Düstur Tertip 3 Cilt 5 s. 792

G.	Ay	Olay/Mevzuat	Açıklamalar	Kaynak
6	Nisan	Kanuni Esasi Encümeni'nin Teşkilatı Esasiye Kanun teklifi görüşülmeye devam edildi.	"Berri, bahri havai bilcümle kuvvetlerin Başkumandanlığı Reisicumhur'a mevdudur (madde 40)" maddesi tartışıldı. Mustafa Kemal'den sonra gelecek Reisicumhurların asker olmayabileceği nedeniyle Başkumandanlığın mecliste kalması gerektiği söylendi (Arif Bey (Eskişehir)). Bunun üzerine diğer devletlerde de Başkumandanlığın devlet başkanında olduğu, Reisicumhur'un Başkumandan olması gerektiği tartışması yapıldı. Bir sonuca varılamadı.	ZC C.8 D.2 İ.30
7	Nisan	Başvekalet'ten mevrut tezkere okundu.	Tezkere, Seyrisefain İdaresince vapur mubayaa eylemek suretiyle Avrupa'ya izam kılınan Heyetin Riyasetine Meclis azasından tecrübedide bir zatın intihap ve izamına dairdir. Bu göreve Hamdi Bey (İstanbul) intihap olundu.	ZC C.8 D.2 İ.31
7	Nisan	Teşkilatı Esasiye Kanun layihasının 40. maddesinin bakiyei müzakeresine devam edildi.	"Başkumandanlık meselesi Fevzi Paşa, İsmet Paşa ve Gazi Paşa gelsin, öyle tartışılsın" denildi. İsmet Paşa Meclis'teydi ve söz aldı: "Reisicumhur yarın birgün asker olmayabilir, bu da sorun yaratır, sorumluluk Meclis'te olsun, atamasını Reisicumhur yapsın" dedi. Bu yönde bir takrir oylandı; ama takrir kabul edilmedi.	ZC C.8 D.2 İ.31
7	Nisan	Aşar vergisine, tuz resmine, Men'i Müskirat Kanunu'nun tadiline dair kanun teklifleri verildi.	Mecliste ekseriyet olmadığı için maddelerin tartışılmasına geçilemedi.	ZC C.8 D.2 İ.31
7	Nisan	Avustralya Parlamentosu Lozan Muahedesini kabul etmiştir.		HM
7	Nisan	İstanbul Nüfusu.	İstanbul'un 1339 senesinde nüfus-ı umumîsi 656.281 Türk, 279.780 Rum, 73.407 Ermeni ve 56.390 Yahudi olarak tespit edilmiştir.	HM
7	Nisan	Mübadele İşleri…	1600 muhacir Selanik'ten Gelibolu'ya doğru vapurla hareket etmiştir.Daha evvel getirilen 1754 muhacirin 702'si Çeşme'ye, mütebakisi ise Urla'ya ihrac edilmiştir.	HM
8	Nisan	Kanun layihası ve tayini muameleye mahal olmadığına dair Posta ve Telgraf Encümeni mazbatası okundu, mazbata kabul edildi.	Layiha, Posta ve Telgraf Müdüriyeti Umumiyesi'nde bazı teşkilat icrasına dairdir. İstenilen teşkilat 1339 bütçesinin müzakeresinde kabul ve tasdik edildiği için muameleye gerek yoktur denildi.	ZC C.8 D.2 İ.32
8	Nisan	Posta ve Telgraf Encümeni mazbatası okundu, mazbata kabul edildi.	Mazbata, dahili posta ücuratının tadili hakkında kanun layihasında muameleye mahal olmadığına dairdir. Bu ücretler Posta Kanunu ile tespit ve tasdik edildiği için muameleye gerek yoktur denildi.	ZC C.8 D.2 İ.32
8	Nisan	Recai Bey'in (Ordu) teklifi kanunisi ile Posta ve Telgraf Encümeni mazbatası okundu, mazbata kabul edildi.	Teklif, telsiz telgraf ve telsiz telefon hakkındadır. Mazbata, Müdafai Milliye Encümeni ile müştereken müzakere edilmesi talebini mutazammındır.	ZC C.8 D.2 İ.32

G.	Ay	Olay/Mevzuat	Açıklamalar	Kaynak
8	Nisan	Müskirat resminin tadili kanunu layihasının maddelerine geçilmesinin tayini esami ile ikinci defa oylanması sonucunda maddelere geçilmesi kabul edildi.		ZC C.8 D.2 İ.32
8	Nisan	Heyeti İdare'den mevrut teklifi kanuni ve buna dair Muvazenei Maliye Encümeni mazbatası okundu, mazbata kabul edildi.	Teklif, 1340 senesi bütçesinin A/10. faslına 100 bin lira tahsisatı munzamma ilavesine dairdir. Mazbata, A/10. faslının 214 bin liraya iblağıyle yekunu umumisinin 1.498.596 lira olarak tespitine dairdir.	ZC C.8 D.2 İ.32
8	Nisan	Kanun layihası okundu ve oylandı.	Layiha, Müskirat Resmi'nin tadiline dair olan 8 Kanunisani 1336 tarihli kararnamede münderiç rüsumun tezyidine ve Men'i Müskirat Kanunu'nun tadiline dairdir. Nısabı ekseriyet sağlanamadı.	ZC C.8 D.2 İ.32
8	Nisan	468 numaralı Tuz Resmi Hakkında Kanun kabul edildi.	Tuz resminin 5 kuruşa iblağına dair kanun layihası ve Muvazenei Maliye Encümeni mazbatası okundu. Madde 1: Türkiye memlehalarında tuzun behar kilosunun fii mirisi 4 kuruşa iblağ edilmiştir.	ZC C.8 D.2 İ.32
8	Nisan	Mahakimi Şer'iyenin İlgasına ve Mahakimin Teşkilatına Ait Ahkamı Muaddil 469 numaralı Kanun kabul edildi.	Kanun layihası ile Adliye Encümeni mazbatası okundu. Madde 1: TC'nde evvela, sureti teşekkül ve derecei salahiyeti kanunu mahsusuna tabi mahakimi sulhiye, saniyen bulundukları kazanın namiyle tevsim ve bir reis ile iki azadan terkip kılınan mahakimi asliye, salisen mevaddı cinaiyeyi rüyetle mükellef ve bir reis ile dört azadan mürekkep mahakimi cinaiye vardır. Bunların fevkinde yalnız Mahkemei Temyiz bulunur.	ZC C.8 D.2 İ.32
8	Nisan	Teşkilat-ı Esasîye Kanunu'nun Başkumandanlık ile ilgili "Berrî bahrî havaî bilcümle kuvvetlerin başkumandanlığı reis-i cumhura mevduudur." maddesi üzerinde iki gündür süren müzakerat, Receb Bey'in sülüsan-ı ekseriyetle kabul edilen takriri mucebince hallolmuştur.	Receb Bey'in; "Başkumandanlık Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin şahsiyet-i maneviyesinde mündemiç olup reis-i cumhur tarafından temsil olunur" suretindeki takriri 155 azanın iştirak ettiği oylamada 42 red ve 2 müstenkife karşı 111 kabul oyu ile sülüsan-ı ekseriyetle kabul edilmiştir.	HM
9	Nisan	BMM Riyaseti tezkeresi okundu.	Tezkere, Ziraat Bankası Meclisi İdaresi'ne intihabı lazım gelen zevat için Divanı Riyasetçe tensip edilen namzetlerin izae edildiğine dairdir. Adaylar: İsmet Bey (Çorum), Rahmi Bey (Trabzon), Hacı Bekir Efendi (Konya), İsmail Bey (Karahisarı Şarki), Şefik Bey (Trabzon) ve Ali Cenani Bey (Gaziantep).	ZC C.8 D.2 İ.33
9	Nisan	Divanı Muhasebat Reisi Sanilerinden Remzi Bey'in istifanamesi okundu.	Remzi Bey, özel bir sebeple istifa etiğini söyledi. Divanı Muhasebat Sanilerinden Vahit Bey de istifa etmiş, Maliye'de memuriyet kabul etmiş. İki mevki için uygun bir zamanda seçim yapılması kararlaştırıldı.	ZC C.8 D.2 İ.33
9	Nisan	Ankara Cemiyeti Umumiyei Belediyesi'nden tezkere geldi.	Tezkere, ilk içtimasını akdeden Ankara Cemiyeti Umumiyei Belediyesi'nin teşekkür ve ihtiramlarını arz eylediklerini mübeyyindir. Münasip cevap yazılacak.	ZC C.8 D.2 İ.33

G.	Ay	Olay/Mevzuat	Açıklamalar	Kaynak
9	Nisan	Müskirat Resmi'nin Tadiline Dair Olan 8 Kanunusani 1336 Tarihli Kararnamede Münderiç Rüsumun Tezyidine ve Men'i Müskirat Kanununun Tadiline Dair 470 numaralı Kanun kabul edildi.	Madde 1: 1 Nisan 1334 tarihli Müskirat Rüsumu Kanunu'nun bazı ahkamını muaddil olan 8 Kanunisani 1336 tarihli kararnamede münderiç ispirto ve meşrubatı külliyenin resmi dört misli tezyit olunmuştur. 8 Kanunisani 1336 tarihli kararname ile işbu kanun mucibince alınması lazım gelen farkı resim hazineye aittir.	ZC C.8 D.2 İ.33
9	Nisan	Kanun layihası ile Nafıa ve Muvazenei Maliye Encümenleri mazbataları okundu ve oylandı.	Layiha, muayyen tarifeli vasıtai nakliye ile seyahat eden yolculardan alınacak nakliyat resmi hakkındadır. Nısabı ekseriyet sağlanamadı.	ZC C.8 D.2 İ.33
9	Nisan	Nafıa ile Muvazenei Maliye Encümenleri mazbataları okundu ve oylandı.	Konya Ovası iskası hakkında İcra Vekilleri Riyaseti'nden mevrut kanun layihası ile Kazım Hüsnü Bey'in (Konya), iskan sahasındaki araziden alınacak ücret hakkındaki kanun teklifi okundu. Nısabı ekseriyet sağlanamadı.	ZC C.8 D.2 İ.33
9	Nisan	Başvekalet'ten mevrut tezkere ve Adliye Encümeni mazbatası okundu, mazbata kabul edildi.	Tezkere, cezai nakdilerinin beş misline iblağına dair 17 Nisan 1338 tarihli kanun mucibince Gümrük Kanunu'nda miktarı tayin edilen mücazatı nakdiyenin de beş misline iblağ edilip edilemeyeceğinin tefsiri hakkındadır. Mazbatada "11 Nisan 1334 tarihli Gümrük Kanunu'na aykırı olduğu için beş misline çıkarılamaz" denildi.	ZC C.8 D.2 İ.33
9	Nisan	Mahsulat ve Mamulatı Dahiliyemiz İçin İstimaline Zaruret ve Lüzum Görülen Mevaddı İptidaiyenin Kabulü Muvakkat Usulüne Tevfikan Bila Resim İthaline Dair 471 numaralı Kanun kabul edildi.	Mahsulat ve mamulatı dahiliyemiz için istimaline zaruret ve lüzum görülen veya Türkiye'de şimdilik şeraiti matlube dairesinde imal ve istihsali mümkün olmayan mevaddı iptidaiye ile zurufun aynı miktarının gerek mamul ve gerek ithal olunduğu şekilde ihraç olunmak üzere teminata raptan ve kabulü muvakkat usulüne tevfikan bila resim ithaline dair kanun layihası ile Ticaret ve Muvazenei Maliye Encümenleri mazbataları okundu. Üzüm, incir ihracı için kutu, kutuluk tahta, çözgü, kaskam ithal etmek için ve belli bir zamanda ihracat yapılmazsa kutulara el konulmasına dair bir kanun.	ZC C.8 D.2 İ.33
9	Nisan	Halit Bey (Kastamonu) ile refikelerinin İstanbul'da bulunan Türk fırıncılarının himaye edilmediklerine ve terki sanata mecbur kaldıklarına dair sual takriri ve Dahiliye Vekili Ferit Bey'in tahriri cevabı.	"Mesele iktisadi tedbir ve teşebbüslerle çözülebileceği için İstanbul Şehramaneti konuyla ilgili olarak Unkapanı değirmenini kiraladı ve Nişantaşı ekmek fabrikasını satın aldı" denildi.	ZC C.8 D.2 İ.33
9	Nisan	Riyaseticumhur Dairesi erkan ve memurininin vezaifini mübeyyin 445 numaralı kararname.	Erkan ve memurinin görevleri sayıldı.	Düstur Tertip 3 Cilt 5 s. 801
9	Nisan	Amerikan Darülfünûn Asar-ı Âtika Şubesi Müdiri Profesör Fransis V. Kelsey(?)'e Heyet-i Vekilece müsaade ita edilmiştir.	Kelsey, Konya Vilayeti dahilinde Sılu Nahiyesi'nin Cezma Köyü civarındaki bir tepede bir sene müddetle asar-ı âtika taharriyatı yapmak için müracaat etmişti.	HM

G.	Ay	Olay/Mevzuat	Açıklamalar	Kaynak
9	Nisan	Darülmuallimin ve Darülmualimatın Ortaköy'de bulunan Feriye Saraylarına yerleştirilmesine Heyet-i Vekilece karar verilmiştir.		HM
9	Nisan	Telif ve Tercüme Heyeti vezaifini tayin ve heyet-i müştereke azası tarafından tedkik veya tahrir edilecek asarın tab olunacağı matbaayı tespit etmek üzere tanzim olunan talimatname Heyet-i Vekilece kabul edilmiştir.	Telif ve Tercüme Heyeti vezaifini tayin ve heyet-i müştereke azası tarafından tedkik veya tahrir edilecek asarın tab olunacağı matbaayı tespit etmek üzere tanzim olunan talimatnameye göre; heyet bir reis ve sekiz azadan teşkil olacak, azanın ve reisin intihabı Maarif Vekaletince gerçekleştirilecektir. Heyetin genel olarak vezaifi ise, Milli Kütüphane'nin muhtaç olduğu muhtelif asar ile en kıymetli bulduğu tedris kitaplarını takip ederek erbabına tercüme ettirmek, tercüme müsveddelerini tedkik ederek şayan-ı kabul olup olmadıklarını tayin etmek, Maarif Vekaleti hesabına tabı istida edilen asarın haiz-i kıymet olup olmadığı yolunda mütalaa vermektir. Bunların dışında heyet azasının ihtisas alanları ile ilgili bizzat eser telifi ile meşgul olmaları beklenmektedir.	HM
10	Nisan	Muayyen Tarifeli Vesaiti Nakliye ile Seyahat Eden Yolculardan Alınacak Nakliyat Resmi Hakkında 472 numaralı kanun kabul edildi.	Madde 1: Gerek devletçe ve gerek şirketler ve eşhas tarafından muayyen tarifeye veya mütebeddil ücrete tebaan seyrisefer ettirilen şimendifer, vapur, tramvay, tünel ile seyahat eden yolcular miktar ve mevaddı atiyede irae olunan nakliye resmini ifa ile mükelleftir.	ZC C.8\1 D.2 İ.34
10	Nisan	Konya Ovasının İskası Hakkında 473 numaralı Kanun kabul edildi.	Madde 1: Konya Ovası sulama tesisatının hüsnü muhafazası ve işletilmesi masarifine karşılık olmak üzere sulama sahası dahilinde bulunan ve gelen suların toprağa nüfuzundan istifade etmesi mümkün olan arazinin öşrüne ve suğlalar mezruatının humsu hasılatına zamimeten 1340 senesi maliyesinden itibaren hasılatın %4'ü zammolunmuştur.	ZC C.8\1 D.2 İ.34
10	Nisan	Başvekalet'ten mevrut tezkere ile Ali Cenani Bey'in (Gaziantep) takriri ve tefsire luzüm olmadığı hakkında Müdafaai Milliye Encümeni mazbatası okundu, mazbata kabul edildi.	Tezkere, 18 Teşrinievvel 1339 tarihli Firari ve Bakaya Kanunu'nun 1. maddesiyle 2 Mayıs 1339 tarihli Müecceliyeti Askeriye Vergisi Kanunu'nun tefsirine dairdir. Ali Cenani Bey'in takriri de 1297-1317 tevellütlü Firari ve Bakaya Hakkındaki Kanun'un 1. maddesinin tefsirine dairdir. Mazbatada "1297-1317 doğumlu olanlar hem hizmeti askeriyelerinden hem de müecceliyeti askeriye vergilerinin tahsilinden muaftırlar" denildi.	ZC C.8\1 D.2 İ.34
10	Nisan	Artvin, Ardahan, Kars Vilayetleri ile Kulp ve Iğdır Kazaları ve Hopa Kazasının Kemalpaşa Nahiyesindeki Arazide Hakkı Tasarrufa Ait 474 numaralı Kanun kabul edildi.	Elviyeı selasede emvali gayrimenkulenin senedi hakkaniye raptına dair kanun layihası ve Muvazenei Maliye ve Tapu Encümenleri mazbataları okundu. Madde 1: Kars, Ardahan ve Artvin vilayetleriyle, Iğdır ve Kulp kazaları ile Hopa'nın Kemalpaşa nahiyesi ahalisinden olup ötedenberi karye ve kasabalarda mütemekkin ve ziraatte mütevaggil bulunanların elyevm ziraat etmekte oldukları araziye 1330 senesi iptidasında dahi vazıülyed bulundukları veyahut tarihi mezkuredeki vazıülyedlerden intikal ve teferruğ gibi esbabı kanuniyeye binaen elyevm makamına kaim oldukları tahakkuk eylediği halde namlarına kaydı icra ve yedlerine usulen tapu senedi ita kılınacaktır. Yalnız Rus Hükümeti tarafından bilmüzayede icarla verilip o suretle vaziyet edilen arazi bu hükümden müstesnadır.	ZC C.8\1 D.2 İ.34

G.	Ay	Olay/Mevzuat	Açıklamalar	Kaynak
10	Nisan	Mülkiye Harcırah Kararnamesi'ne Tevfikan Verilmekte Olan Umum Harcırahlardan Yüzde Kırk Tenzilat İcrası Hakkındaki 2 Ağustos 1336 Tarihli Kanunun İlgasına Dair 475 numaralı Kanun kabul edildi.	Mülkiye Harcırah Kararnamesi'ne tevfikan verilmekte olan umum harcırahlardan %40 tenzilat icrası hakkındaki 2 Ağustos 1336 tarihli kanunun ilgasına ve Avans Kanunu'nun 8. maddesinin muhasebei hususiyelere teşmil edilmemesine dair kanun layihası ile Dahiliye, Kavanini Maliye ve Muvazenei Maliye Encümenleri mazbataları okundu. Madde 1: Mülkiye Harcırah Kararnamesine tevfikan verilmekte olan harcırahlardan %40 tenzilat icrası hakkındaki 2 Ağustos 1336 tarihli Kanun ile miktarı nüfusu ne olursa olsun bilumum aile harcırahı memura verilen miktarın nısfını tecavüz edemeyeceğine dair bulunan 11 Teşrinievvel 1338 tarihli Altıncı Avans Kanunu'nun 7. maddesi mülgadır.	ZC C.8\1 D.2 İ.34
10	Nisan	Trabzon-Erzurum Demiryolları ile Trabzon Limanı Keşfiyat ve İhrazatının 1340 Senesi Zarfında İcrasına Dair 476 numaralı Kanun kabul edildi.	Muhtar Bey (Trabzon) ve rüfekasının 1341 senesinde inşaata mübaşeret edilmek üzere Trabzon-Erzurum demiryolu ile Trabzon limanı keşfiyat ve ihzaratının 1340 senesi zarfında icrası hakkında teklifi kanunisi ve Nafıa Encümeni mazbatası okundu. Madde 1: Hükümetçe 1341 senesinde inşaata mübaşeret edilmek üzere 1340 senesinde Trabzon'dan Erzurum'a bir demiryolu ile bu yolun Erzincan'a sureti iltisakını tayin ve madin sahasından geçmek şartıyla güzergahın istikameti umumiyesiyle nıkatı mucbiresini tespit edecek iktiksafat icra edilir.	ZC C.8\1 D.2 İ.34
10	Nisan	Başvekalet'ten mevrut tezkere ve Kavanini Maliye Encümeni mazbatası okundu, mazbata kabul edildi.	Tezkere, Harp Kazançları Vergisi Kararnamesi'nin 16. maddesinin tefsirine dairdir. "Hilaliahmer Cemiyeti bazı mal ve erzaktan kazanç elde etse dahi vazifesi nedeniyle Hilaliahmer'den vergi alınması uygun değildir" denildi.	ZC C.8\1 D.2 İ.34
10	Nisan	Başvekalet'ten mevrut tezkere ve Adliye Encümeni mazbatası okundu, mazbata kabul edildi.	Tezkere, 30 Teşrinievvel 1334'ten 23 Ağustos 1339 tarihine kadar geçen müddet zarfında müdafaai memleket uğrunda ika edilmiş olan efal ve harekatın cürum addolunmayacağı hakkındaki kanunun Rüsumu İstihlakiye Kanunu'na muhalif hareket edenlere de şümulü olup olmadığının tefsirine dairdir. Mazbatada "Af herkesi kapsamaktadır, her türlü suç affolunmuştur" denildi.	ZC C.8\1 D.2 İ.34
10	Nisan	Dahiliye Vekaleti'nin tezkeresi ile Dahiliye ve Adliye Encümenleri mazbataları okundu, Dahiliye Encümeni mazbatası kabul edildi.	Tezkere, memurini zabıtanın zabıtai adliye vezaifinden dolayı ne suretle tahtı muhakemeye alınacaklarının tefsirine daidir. Genel hukuk kurallarına göre yargılansınlar denildi.	ZC C.8\1 D.2 İ.34
11	Nisan	Rumeli mübadil ahalinin mahal-i mertebelerini tebdil edeceklerini öne süren bazı kimselerin, iğfalatta bulunduğu ve hukuku bilmeyen mübadilleri dolandırdıkları haber alınmıştır.	Mübadillerin kandırılması üzerine hükümet, mübadele halkının mahal-i mertebelerinin Hükümet-i Cumhuriye'nin uzun tedkikatı neticesinde suret-i katiyyede tespit edildiğini, halkın bunlara kanmaması gerektiğini bildirmiştir.	HM

G.	Ay	Olay/Mevzuat	Açıklamalar	Kaynak
12	Nisan	İki kanun teklifi ve bir takrir ile Muvazenei Maliye Encümeni mazbatası okundu, mazbata kabul edildi. (Kanun daha sonra tayini esamiye vaz edilecek.)	Halit Paşa'nın (Ardahan), Sadri Esbak Merhum Talat Paşa'nın aile ve hemşiresine hidematı vataniye tertibinden maaş tahsisine dair kanun teklifi; Muhtar Bey (Trabzon) ile 5 refikinin, Trabzon Mebusu Şehit İzzet Bey ailesine maaş tahsisine dair kanun teklifi; Halit Paşa'nın (Ardahan), Bahriye Nazırı Esbakı Cemal refikası ve çocuklarıyla Doktor Bahattin Şakir ve Cemal Azmi Beyler'e de hidematı vataniyeden maaş tahsisine dair takriri.	ZC C.8\1 D.2 İ.35
12	Nisan	İhsan Bey'in (Cebelibereket), kanun teklifi ve Muvazenei Maliye Encümeni mazbatası okundu, mazbata kabul edildi. (Kanun daha sonra tayini esamiye vaz edilecek.)	Teklif, Harekatı Milliye'nin mürevvici olmasından dolayı idam edilen Tevfik Sükuti Bey ailesine hidematı vataniye tertibinden maaş tahsisi hakkındadır.	ZC C.8\1 D.2 İ.35
12	Nisan	Kanun layihası ve Muvazenei Maliye Encümeni mazbatası okundu, mazbata kabul edildi. (Kanun daha sonra tayini esamiye vaz edilecek)	Layiha, Damat Ferit tarafından idam edilen Çarkçı Yüzbaşı Halil Efendi ailesine hidematı vataniye tertibinden maaş tahsisine dairdir.	ZC C.8\1 D.2 İ.35
12	Nisan	Maaş tahsisine dair kanun oylandı.	Kanun, müteaddit zevata hidematı vataniye tertibinden maaş tahsisi hakkındadır. Nısabı ekseriyet sağlanamadı.	ZC C.8\1 D.2 İ.35
12	Nisan	Bir kanun layihası ile Kavanini Maliye ve Muvazenei Maliye Encümenleri mazbataları okundu, mazbata kabul edildi.	Layiha, usat ile vukubulan müsademede şehiden vefat eden Kızılca Nahiyesi Müdürü Adil Efendi'nin validesi Selime ve zevcesi Havva İsmet ile kerimesi İffet Hanımlar'a hidematı vataniye tertibinden maaş tahsisine dairdir.	ZC C.8\1 D.2 İ.35
12	Nisan	Kanun layihası ve Hariciye Encümeni mazbatası okundu ve oylandı.	Layiha, TC ile Almanya Cumhuriyeti arasında münakit 3 Mart 1340 tarihli muhadenet muahedenamesinin tasdiki hakkındadır. Nısabı ekseriyet sağlanamadı. Madde 1: TC ile Almanya Hükümeti'nin haizi salahiyet murahhasları arasında 1340 senesi Mart'ının 3. günü Ankara'da akit ve imza olunan muhadenet muahedenamesi TBMM'nce kabul ve tasdik edilmiştir.	ZC C.8\1 D.2 İ.35
12	Nisan	Memleketlerinde Türk Tebasından Kavanin ve Tedabiri İstisnaiyei Harbiyeyi Refetmiş Olan Devletlerin Türkiye'deki Tebaasına Mevzu Tedabirin de Refine Dair 477 numaralı Kanun kabul edildi.	Memleketlerinde Türk tebasından kavanin ve tedabiri istisnaiyei harbiyeyi ref etmiş olan devletlerin Türkiye'deki tebaasına mevzu tedabirin de refine dair Başvekalet'ten mevrut kanun layihası ve Hariciye Encümeni mazbatası okundu. Madde 1: Memleketlerinde Türkiye tebaası hakkında mevzu istisnai harp kavanin ve tedabirini refettiği tahakkuk eden veya edecek olan devletler tebaasının hali harp dolayısıyla Türkiye'de tabi tutulmuş oldukları istisnai harp kavanin ve tedabirinin bilmukabele ref'ine Heyeti Vekile mezundur. (Heyeti Vekile yerine İcra Vekilleri yazılmalı itirazı geldi, Teşkilatı Esasi'de ikisi de kullanıldı fark etmez denildi.)	ZC C.8\1 D.2 İ.35

G.	Ay	Olay/Mevzuat	Açıklamalar	Kaynak
13	Nisan	Müdafai Milliye Encümeni mazbatası okundu, mazbata kabul edildi.	Mazbata, Mücadelei Milliye'ye iştirak etmeyen ve hududu milli haricinde kalan erkan, ümera, zabitan ve memurin ile mensubini askeriye hakkında yapılacak muameleyi ve cidali milliye iştirak edenlerin tekaüt maaşlarının sureti hesabını natık 25 Eylül 1339 tarihli Kanun'un 3. maddesinin tefsirine dairdir. Tefsire gerek olmadığı, 25 Eylül 1339 tarihli Kanun'da kimlerin mücadeleye katılmayacağının belirtildiği söylendi.	ZC C.8\1 D.2 İ.36
13	Nisan	Genç Mebusluğu'na intihap edilen Muhittin Bey'in mazbatai intihabiyesi geldi.	Beşinci Şube'ye verildi.	ZC C.8\1 D.2 İ.36
13	Nisan	13 Zate Hidematı Vataniye Tertibinden Maaş Tahsisi Hakkında 478 numaralı Kanun kabul edildi.	Madde 1: İsimleri merbut cetvelde gösterilen zata, hizalarında muharrer miktar ve şuruta tevfikan hidematı vataniye tertibinden şehri 140 lira tahsis edilmiştir.	ZC C.8\1 D.2 İ.36
13	Nisan	Şehit Tevfik Sükuti Bey'in Validesi Fatma Zehra ve Hemşiresi Seniye Hanımlara Hidematı Vataniye Tertibinden Maaş Tahsisi Hakkında 479 numaralı Kanun kabul edildi.	Görüşülmesi 12.4.1924'te. Madde 1: Şehit Tevfik Sükuti Bey'in validesi Fatma Zehra ve hemşiresi Seniye Hanımlara hidematı vataniye tertibinden biner kuruş maaş tahsis edilmiştir.	Düstur Tertip 3 Cilt 5 s. 819
13	Nisan	Damat Ferit Tarafından İdam Edilmiş Olan Çarkçı Yüzbaşı Halil Efendi Ailesine Hidematı Vataniye Tertibinden maaş tahsisine dair 480 numaralı Kanun kabul edildi.	Görüşülmesi 12.4.1924'te. Madde 1: Damat Ferit tarafından idam edilmiş olan Çarkçı Yüzbaşı Halil İbrahim Efendi'nin zevcesi Fatma Belkıs Hanım'a hidematı vataniye tertibinden 1000 kuruş ve kerimeleri İclal ve Necile ile mahdumu Celalettin'e 500'er kuruş maaş tahsis edilmiştir.	Düstur Tertip 3 Cilt 5 s. 820
13	Nisan	Müteaddit Zevata Hidematı Vataniye Tertibinden Maaş Tahsisi Hakkında 481 numaralı Kanun kabul edildi.	Görüşülmesi 12.4.1924'te. Madde 1: İsimleri merbut cetvelde gösterilen 81 zata hizalarında muharrer miktar ve şuruta tevfikan hidematı tertibinden şehri ceman 6.985 lira tahsis edilmiştir.	Düstur Tertip 3 Cilt 5 s. 821
13	Nisan	Kızılca Nahiyesi Müdürü Adil Efendi'nin Ailesine Hidematı Vataniye Tertibinden Maaş Tahsisi Hakkında 482 numaralı Kanun kabul edildi.	Görüşülmesi 12.4.1924'te. Madde1: Usat ile vukubulan müsademede şehiden vefat eden Kızılca Nahiyesi Müdürü Adil Efendi'nin validesi Selime ve zevcesi Havva İsmet ile kerimesi İffet Hanımlar'a hidematı vataniye tertibinden 200'er kuruş maaş tahsis olunmuştur.	Düstur Tertip 3 Cilt 5 s. 827
13	Nisan	TC ile Almanya Cumhuriyeti Arasında Münakit 3 Mart 1340 Tarihli Muhadenet Muahedenamesi Hakkında 483 numaralı Kanun kabul edildi.	Madde 1: Türkiye Cumhuriyeti ile Almanya Cumhuriyeti arasında nakabili nakız ve ihlal sulh ve müsalemet ve samimi ve daimi Muhadenet mevcut olacaktır.	ZC C.8\1 D.2 İ.36
13	Nisan	Kanuni Esasi Encümeni'nin Teşkilatı Esasiye kanun teklifinin görüşülmesine devam edildi.	Reisicumhur ancak hiyaneti vataniye halinde TBMM'ye mesuldur, cezaları affedebilir, Başvekil Meclis içinden intihap olarak Reisicumhur tasdikiyle atanır, vekiller İcra Vekilleri Heyeti'ni oluşturur, İcra Vekilleri Hükümet'in umumi siyasetinden mesuldur, vekillerin vazifeleri kanunla belirlenir, Vekaletler'in sayısı kanunla belirlenir gibi maddeler tartışıldı.	ZC C.8\1 D.2 İ.36

G.	Ay	Olay/Mevzuat	Açıklamalar	Kaynak
13	Nisan	Üst düzey atama yapıldı.	İzmir İstinaf Mahkemesi Savcılığı'na Reşad'ın tayini.	BCA 30..11.1.0/ 4.11..11.
13	Nisan	Maliye Tayinler	İstanbul Defterdarlığı'na Trabzon Defterdarı Hüseyin Avni, Trabzon Defterdarlığı'na Canik Defterdarı Ahmed Zühdi, Bursa Defterdarlığı'na İstanbul Defterdar Muavini Mustafa, Kastamonu Defterdarlığı'na sabık Müdafaa-yı Milliye Muhasebat Müdiri İsmail, Kozan Defterdarlığı'na mülga II.Ordu Defterdarı Ali Rıza Beyler tayin edilmişlerdir.	HM
13	Nisan	Türkiye ve Almanya arasında münakid Muhadenet Ahidnamesi TBMM tarafından tasvib edilmiştir.		HM
14	Nisan	Halil Bey'in (Zonguldak), memaliki ecnebiyeye firar edip bilahare avdet eden Ermenilere dair sualine Dahiliye Vekili Ferit Bey'in şifahi cevabı.	Bir suistimal olduğu, bir heyeti hafiyenin Ermenilere yardım ettiği belirlendi, bu konunun araştırılması için üç mülkiye müfettişinden bir heyet oluşturuldu, heyetin araştırması bitince açıklama yapılacak denildi. (Ermenileri ülkeye sokabilmek için Benan Değirmenciyan adlı bir kişinin Dahiliye Vekaleti'nde ikinci dereceden bir memura Bankı Osmani aracılığıyla 4.500 lira verdiği bulunmuş, bu konu da araştırılacak.)	ZC C.8\1 D.2 İ.37
14	Nisan	Teşrii Muhakemat hakkında kanun liyahası ve Adliye Encümeni mazbatası okundu.	Maddeler kabul edildi, nısap mevcut olmadığından oylanması daha sonraki bir güne kaldı.	ZC C.8\1 D.2 İ.37
14	Nisan	5. Şube Riyaseti'nden gelen tezkeresi okundu.	Tezkere, Muhittin Bey'in (Genç), mazbatai intihabiyesinin tatkik edildiğine dairdir. Mebusluğu kabul edildi.	ZC C.8\1 D.2 İ.37
14	Nisan	Mülki idare ataması yapıldı.	Amasya Valiliği'ne Bursa Valisi Hilmi ve Bursa Valiliği'ne de Mülkiye Müfettişi Kemal beylerin tayini.	BCA 30..18.1.1/ 9.23..8.
15	Nisan	İstida ve Adliye Encümenleri mazbataları okundu, mazbata kabul edildi.	Mazbatalar, Divanı Harpçe mahkum Yüzbaşı Edip Efendi'nin hukuku memnuasının iadesi ve tekaütlüğünün kanunu ahir mucibince Binbaşılık üzerinden icrasına dair istidası hakkındadır.	ZC C.8\1 D.2 İ.38
15	Nisan	Başvekalet'ten mevrut tezkere ve Adliye Encümeni mazbatası okundu, mazbata kabul edildi.	Tezkere, Katil kasdiyle cerh maddesinden 3,5 sene küreğe mahkum olup müddeti mahkumiyetini ikmal ile tahliye kılınmış olan Kasım oğlu Kasım'ın iadei hukuku memnuasına dairdir.	ZC C.8\1 D.2 İ.38
15	Nisan	Adliye Encümeni mazbatası okundu, mazbata kabul edildi.	Mazbata, Samsun Rüsumat Müdüriyeti muamelatından dolayı Samsun İstiklal Mahkemesince 15 sene kalebentliğe mahkum edilen Muhasebei Hususiye Müdürü Osman Efendi'nin Sinop Kalesi'nde ikmali müddet etmesi talebini mutazammın istidası ve muvafık olduğuna dairdir.	ZC C.8\1 D.2 İ.38
15	Nisan	Teşrii Muhakemat hakkında kanun layihası ve Adliye Encümeni mazbatasının maddeleri tartışıldı.		ZC C.8\1 D.2 İ.38

G.	Ay	Olay/Mevzuat	Açıklamalar	Kaynak
15	Nisan	484 numaralı Devlet Ormanlarından Köylülerin İntifa Hakkı Kanunu kabul edildi.	Orman Kanunu'nun mevkii meriyete vaz'ına kadar ormanlar civarında meskun, maişeti keresteciliğe munhasır köyler ahalisinin ihtiyacatı zatiyelerinin sureti tedarikine dair kanun layihası ve Ziraat Encümeni mazbatası okundu. Köylülerin baltalık ve koruluk olmayan orman arazisinden inşaat malzemesi ve yakacak olarak kullanmak üzere, muhtara bildirmek suretiyle, odun kesebileceklerine dair bir kanun.	ZC C.8\1 D.2 İ.38
15	Nisan	Mehakimi Nizamiye ve Devairde Alınması Lazımgelen Harçlara Ait Tarifenin 38. Maddesine Müzeyyel 485 numaralı Kanun kabul edildi.	Şefik Bey'in (Bayezit), mahakimi nizamiye ve devairde alınması lazım gelen harçlara ait tarifenin 38. maddesine müzeyyel teklifi kanunisi ile Adliye ve Muvazenei Maliye Encümenleri mazbataları okundu. 38. maddeye eklenen fıkra: Mahkemei Temyiz'de alınacak harç ve rüsumu saire, ilamın irsal olunacağı mahal mahkemesinde talep ve ahzi ile muamelatının ikmali caizdir.	ZC C.8\1 D.2 İ.38
15	Nisan	23 Nisan Himaye-yi Etfal Cemiyeti tarafından Çocuk Günü olarak intihab edilmiştir.	Cenevre Beynelmilel Himaye-yi Etfal Kongresi'nde senenin bir gününü çocuk günü ittihazıyla o gün kimsesiz çocuklara iane toplanmasını takrir etmiştir. Bunun üzerine Himaye-yi Etfal Cemiyeti çocuk günü olarak 23 Nisan'ı intihab etmiştir.	HM
15	Nisan	İstanbul'da Darülmuallimin'de ictimâ eden Elifba Kongresi devam etmektedir.	Ferik Galib Paşa, Elifba tarihi üzerine bir konferans vermiştir. Kelime usulü ve Elifba tedrisi mevzuu üzerinde hararetli tartışmalar yaşanmıştır.	HM
16	Nisan	Başvekalet'ten mevrut tezkere ve muhasebatı zatiye bütçesinin A\58. faslına 13.800 lira ilavesine dair Muvazenei Maliye Encümeni Mazbatası okundu, mazbata kabul edildi.	Tezkere, İstiklal Muharebatı malüllerine nakdi mükafat itası hakkındaki 397 numaralı Kanun'un 1. maddesinin fıkrai ahiresine tevfikan evvelce takdim edilen cetvelde isimleri muharrer olmayan ve bilahare zuhur eden malüleyine verilmesi iktiza eden mükafatı nakdiyeye müteallik tahsisatı munzammanın itası hakkındadır. Buna göre, Muhasebatı Zatiye Bütçesi'nin yekunu umumisi 10.605.120 lira oldu.	ZC C.8\1 D.2 İ.39
16	Nisan	İsmail Bey'in (Karahisarı Şarki), İstanbul Belediyesince tatbik edilen oktrava rüsumuna dair sualine Dahiliye Vekili Ferit Bey'in şifahi cevabı.	"İstanbul Belediyesi rüsumu daha tarihi gelmeden alıyor, duhuliye resmine ait bu rüsum iade edilecek mi" diye soruldu. Bu Cemiyeti Umumiyei Belediye'yi ilgilendiren bir konu, oraya da şikayet olmuş, dikkate alınacaktır, bize gelen resmi bir şikayet yok denildi.	ZC C.8\1 D.2 İ.39
16	Nisan	Umuru Belediyeye Müteallik Ahkamı Cezaiye Hakkında 486 numaralı Kanun kabul edildi.	Belediye Vergi ve Resimleri Kanunu'ndan fevaidi matlubenin ihtihsali için derdesti tetkik bulunan Belediye Kanunu'nun ceza maddeleri faslının müstacelen müzakere ve intacına dair Başvekalet'ten mevrut tezkere ile Dahiliye ve Adliye Encümenleri müşterek mazbatası okundu. Madde 1: 24 Teşrinievvel 1298 tarihli Ebniye Kanunu'nun memnuiyeti mutazammın ahkamı hilafına vukubulan inşaat ve tamirat ile umuma mahsus mahallerde ve yangın yerlerinde bilaruhsat yapılan barakalar ve her nevi inşaat belediyelerce hemen hemdolunur. Hedmiyattan husule gelen enkaz satılarak masarifi hedmiye istiyfa olunur. Hedim masrafı kafi gelmediği takdirde üst tarafı rüsumu belediye gibi tahsil olunur.	ZC C.8\1 D.2 İ.39

G.	Ay	Olay/Mevzuat	Açıklamalar	Kaynak
16	Nisan	487 numaralı Affi Umumi Kanunu kabul edildi.	Lozan Muahedenamesi'nin iktisabı meriyet etmesini müteakip 24 Temmuz 1923 tarihli Affı Umumi Beyannamesi'ne tevfikan neşir ve ilanı muktazi affıumumi hakkında kanun layihası ve Mustafa Fevzi Efendi'nin (Konya) bu babtaki teklifi kanuniyesiyle tevhiden müzakeresine dair Adliye Encümeni mazbatası okundu. Madde 1: Ağustos 1914 tarihinden 20 Teşrinisani 1922 tarihine kadar geçen müddet zarfında askeri veya siyasi mahiyeti haiz ceraimden ve Lozan Sulh Muahedenamesi'ne vazıülimza Ecnebi bir Devlet'e veya tebaasına herhangi bir muavenet fiilinden veyahut bu kebil ceraime bedihi bir surette mürtebit bilcümle cinayet ve cünha efalinden maznun ve mahkum olup da Türkiye'de ikamet eden veya ikamet etmiş olan veya Lozan Muahedesi mucibince Türkiye'den ayrılan arazi ahalisinden bulunan keffei eşhas ile mezkur 20 Teşrinisani 1922 tarihinden mukaddem Türkiye'de ika edilen aynı mahiyeti haiz cürümlerden maznun ve mahkum bulunan düveli mezküre tebaası haklarında affi umumi ilan edilmiştir.	ZC C.8\1 D.2 İ.39
16	Nisan	Lozan Muahedenamesi mucibince ilan olunacak affı umumiden hariç tutulacak 150 kişilik liste üzerine müzakerat gizli celsede görüşüldü.	Dahiliye Vekili Ferit Bey, bu listenin 600'ü geçtiğini, eleye eleye 300'e indirdiklerini; ama Lozan gereğinde 150 kişiyle sınırlandığından 150'ye indirmenin çok zor olduğunu belirtti. Vahdettin ve yanındakilerin kanunla memlektten çıkardık; ama Sevr' i imzalayan kabine, kuvayı inzibatiyeyi teşkil eden kabine , kumandanlar derken sayı artıyor; bir de Çerkez Ethem, İzmir Çerkez Kongresi'ne katılanlar, Hasan Tahsin, İsmail Gömülcüne gibi isimler eklendikçe işin işinden daha da çıkılmaz oluyor dedi. Tek tek isimler önerilmeye başlanınca Heyeti Vekile'nin listesi olduğu gibi kabul edilsin ki mesuliyet Hükümet'in üstünde kalsın denildi. 600 kişilik listede olup 150'lik listeye girmeyenler ve 150'lik listedeki isimler okundu, tartışıldı. Rumlardan ve Ermenilerden neden kimsenin olmadığı üzerine soru sorulunca Ferit Bey, Rumların dahil olmayacağına dair Venizelos'un beyanatı vardır, İsmet Paşa da konuyla ilgili bir müzakereye katılmıştır, Hariciyeden sorduk Rumlar ve Ermeniler'den kimse ithal edilmeyeceği kabul edilmiş Lozan'da dedi. Bunun üzerine Süreyya Bey (Karesi), anlaşma açıktır; 1 Ağustos 1914 ile 20 Teşrinisani 1922 tarihleri arasında suç işlemiş herkese af uygulanmak zorunda, onun dışında ister Rum ister Ermeni herkesi listeye alabiliriz dedi. Ferit Bey de Hariciyeden sorduk, o nedenle koymadık, İsmet Paşa durumu açıklığa kavuştursun dedi. Hükümetin listeyi tekrar düzenlemesi için Hükümete tevdii ve tekrar Meclisi Ali'ye gelmesi oylanarak kabul edildi.	GCZ C.4 D.2 İ.39 (ZC C.8\1)
16	Nisan	Mübadeleye Tabi Ahaliye Verilecek Emvali Gayrimenkule Hakkında 488 numaralı Kanun kabul edildi.	Kanun layihası ile Mübadele ve Adliye Encümenleri mazbataları okundu. Madde 1: Mübadele suretiyle Yunanistan'dan gelen veya evvelce gelmiş olup da mübadeleye tabi bulunan muhacirinden Yunanistan'da emvali gayrimenkule terk eylemiş olanlara mevaddı atiyede münderiç şartlar ve nispetler dahilinde ve sureti katiyede emvali gayrimenkule tefviz olunur.	ZC C.8\1 D.2 İ.39
16	Nisan	Vatandaşlıktan çıkarma gerçekleştirildi.	Yabancı devletlere hizmet eden Bursalı Sedad Hakkı, Kadırgalı Deli Hüseyin, Manavoğlu Nuri ve Cevdet Paşa torunu Muhyiddin'in vatandaşlıktan çıkarılması.	BCA 30..18.1.1/ 9.23..3.

G.	Ay	Olay/Mevzuat	Açıklamalar	Kaynak
17	Nisan	Bütçe görüşmelerine devam edildi.	1340 senesi Muvazenei Umumiye kanunu layihası görüşüldü. A. Diyanet İşleri Reisliği Bütçesi: Muvazenei Maliye Encümeni'ne iade edildi. B. Adliye Vekaleti Bütçesi: Yekunu umumisi, 5.381.097 lira olarak kabul edildi. C. Maarif Vekaleti Bütçesi: Yekunu umumisi, 6.877.626 lira olarak kabul edildi.	ZC C.8\1 D.2 İ.40
17	Nisan	Üst düzey atama yapıldı.	Samsun-Sivas ve Ankara-Musaköy Demiryolları Genel Müdürlüğü'ne Müh. Cevdet'in tayini.	BCA 30..11.1.0/ 4.12..5.
17	Nisan	Riyaset-i Cumhur Dairesi memurini için mufassal bir talimatname izhar ve tasdik edilmiştir.		HM
17	Nisan	İştirasına karar verilen Anadolu hattının tasfiye-yi hesabı için Hugnen (?) şirketi ile henüz müzakerata başlanamamıştır.	Nafıa Vekaleti tarafından Hugnen Şirketi'nin Türkiye'deki müessili selahiyatdar görülmediğinden dolayı müzakereye başlanamamıştır. Nafıa Vekaleti, müzakeratın başlaması için Türkiye'de inikad edilecek ve Nafıa Komisyonu'nun huzurunda açılacak sermayedarlar meclisince intihab olunacak zevatın gelmesi lazım geldiğini, Zürih'te ictimâ eden meclisce intihab olunan murahhasların muteber addedilmeyeceğini bildirmektedir. Hugnen Şirketi bu durum üzerine protesto mahiyetinde olmak üzere hükümeti dava etmeye hazırlanmaktadır.	HM
18	Nisan	Muhtelif eşhas tarafından yapılan Kur'an-ı Kerîm tercüme ve tefsirlerinin salahiyatdar bir ulema heyeti tarafından tedkik ve tasdikinden sonra tab olunması lüzumunun taht-ı karara alınması hususu Diyanet İşleri Reisliği tarafından Başvekalet-i celileye sunulmuştur.		HM
19	Nisan	Bütçe görüşmelerine devam edildi.	1340 senesi Muvazenei Umumiye kanunu layihası görüşülmeye devam edildi, oya sunuldu, nısabı ekseriyet sağlanamadı. A. Diyanet İşleri Reisliği Bütçesi: Yekunu umumisi 1.422.652 lira olarak kabul edildi. B. 1340 Senesi Varidat Bütçesi: 129.214.610 lira olarak kabul edildi.	ZC C.8\1 D.2 İ.41
19	Nisan	Mersin Limanı'nın İnşası Hakkındaki 489 numaralı Kanun kabul edildi.	14 Nisanda Nafıa Encümeni'nden gelen mazbata limanın bir Fransız Şirketi tarafından, Muvazenei Maliye Encümeni'nden gelen mazbata da Hükümet tarafından yapılmasını öneriyordu. Oylama sonucunda Hükümet tarafından yapılmasına karar verildi. Madde 1: 1343 senesi nihayetine kadar inşaatı ikmal edilmek ve her sene zarfı icap eden miktar bütçeye konulmak üzere Mersin'de tesisat ve tekemmülatı lazımeyi cami bir liman inşası için 8 milyon lira tahsis edilmiş ve bu meblağa mahsuben, taahhüdat icrası için hükümete mezuniyet ita olunmuştur. Madde 2: 1340 senesi Nafıa bütçesine faslı mahsus olarak bu husus için 500 bin lira vazedilmiştir.	Düstur Tertip 3 Cilt 5 s. 847

G.	Ay	Olay/Mevzuat	Açıklamalar	Kaynak
20	Nisan	Adliye Encümeni mazbatası okundu, mazbata kabul edildi.	İstiklal Mahkemelerince mahkumiyetlerinden dolayı aflarını talep eden eşhasa ait 11 kıta istidaya, Adliye Encümeni'nin ahiren Affı Umumi Kanunu'nu kabul edildiğinden tayini muameleye mahal olmadığına dairdir.	ZC C.8\1 D.2 İ.42
20	Nisan	490 numaralı 1340 Senei Maliyesi Muvazenei Umumiye Kanunu kabul edildi.	Madde 1: Muvazenei umumiyei Devlete dahil bulunan devairin 1340 senesi masarifi için işbu kanuna merbut (A) işaretli cetvelde irae olunduğu üzre (140.433.369,80) lira tahsisat ita kılınmıştır. Madde 2: 1340 senesi muvazenei umumiye masarifine karşılık olan varidat merbut (B) işaretli cetvelde muharrer olduğu üzre (129.214.610) lira tahmin edilmiştir.	ZC C.8\1 D.2 İ.42
20	Nisan	491 numaralıTeşkilatı Esasiye Kanunu kabul edildi.	İcra Vekilleri Heyeti, mahkemeler, hakimler, Divanı Ali, eşitlik, özgürlük, vergiler, vilayet (madde 89, 90, 91), memurlar, bütçe, Teşkilatı Esasi ile ilgili maddeler görüşüldü. (Madde 89: Türkiye, coğrafi vaziyet ve iktisadi münasebet noktai nazarından vilayetlere, vilayetler kazalara, kazalar nahiyelere münkasemdir ve nahiyeler de kasaba ve köylerden terekküp eder. Madde 90: Vilayetlerle şehir, kasaba ve köyler hükmi şahsiyete haizdir. Madde 91: Vilayetler umuru, tevsii mezuniyet ve tefriki vazaif esası üzerine idare olunur.)	ZC C.8\1 D.2 İ.42
20	Nisan	Başvekalet tezkeresi ve Adliye encümeni mazbatası okundu, mazbata kabul edildi.	Tezkere, müskirat nakleyledikleri iddiasıyla maznunu aleyhim Süleyman oğlu Murat ile Mustafa oğlu Hasan ve Kasap Ahmet Çavuş haklarında hatayi adli vaki olduğundan mücazatı mahkumelerinin affina dair, şarhoşluk maddesinden mahkum Kunduracı Behçet, yedinde 50 dirhem rakı tutulan Osman oğlu Zeki Efendi, rakı naklinden mahkum Bursalı Aynüddin oğlu Mehmet Emin, şarhoş olduğu halde çarşıda silah atmak maddesinden mahkum Dokumacı Fahri haklarındaki hükümlerde hatayı adli bulunduğundan aflarına dairdir.	ZC C.8\1 D.2 İ.42
20	Nisan	Başvekalet tezkeresi ve Adliye Encümeni mazbatası okundu, mazbata kabul edildi.	Tezkere, katil maddesinden 15 sene küreğe mahkum Ömer oğlu Mehmet, sirkat maddesinden 3 sene küreğe mahkum Ahmet Binali, cerh ve katil maddesinden 15 sene küreğe mahkum Nurettin oğlu Korucu Mahmut ve cerh maddesinden 7,5 sene küreğe mahkum Abdullah oğlu Osman'ın maluliyetlerine binaen affedilmelerine dairdir.	ZC C.8\1 D.2 İ.42
20	Nisan	Çeşitli istidalar ile İstida Encümeni ve Adliye Encümeni mazbataları.	Maruz kaldığı hatayı adlinin ıslahı ve hukuku memnuasının af suretiyle iadesi istirhamına dair İstanbul sabık muhamilerinden Ömer Faik Efendi'nin istidası, İstaida ve Adliye Encümeni mazbatası okundu, mazbata kabul edildi. Divanı Harpçe mahkum Yüzbaşı Edip Efendi'nin hukuku memnuasının iadesi ve tekaütlüğünün kanunu ahir mucibince Binbaşılık üzerinden icrasına dair istidası ile İstaida ve Adliye Encümenleri mazbataları okundu, mazbata kabul edildi. Vazifei memuriyetini suistimalden dolayı Kayseri İstiklal Mahkemesince mahkum edilen Mecidiye Şube Reisi Hasan Hayri Efendi'nin istidası, İstida ve Adliye Encümenleri mazbataları okundu, mazbata kabul edildi.	ZC C.8\1 D.2 İ.42

G.	Ay	Olay/Mevzuat	Açıklamalar	Kaynak
20	Nisan	Başvekalet'ten mevrut tezkere ve Dahiliye Encümeni mazbatası okundu, mazbata kabul edildi.	Tezkere, Belediye reis ve azalarının idareten azlini mucip ahval ile maluliyetleri halinde haklarında yapılacak muamelenin tefsirine dairdir. Bu durum, Vilayat Belediye Kanunu ya da 30 Teşrinievvel 1338 tarihli kanun ile açıklanamamaktadır, "28 Teşrinievvel 1328 tarihli belediye reislerinin intihabıyla ilgili kanun birinci BMM'nde görüşülmüş ve kabul edilmemiş olduğundan tefsire imkan ve mahal yoktur" denildi.	ZC C.8\1 D.2 İ.42
21	Nisan	Kavanini Maliye Encümeni mazbatası okundu, mazbata kabul edildi.	Mazbata, harcırahlardan %40 tenzilat icrasına mütedair 2 Ağustos 1336 tarihli Kanun ile 11 Teşrinievvel 1338 tarihli Altıncı Avans Kanunu'nun aile harcırahları hakkındaki 7. maddesinin tadiline dair kanun layihası ve ahiren kabul edilen bu babtaki kanundan dolayı tayini muameleye mahal olmadığına dairdir.	ZC C.8\1 D.2 İ.43
21	Nisan	Ekrem Bey'in (Rize), teklifi kanunisi ve reddine dair Maarif Encümeni mazbatası okundu, mazbata kabul edildi.	Teklif, bilumum şüheda çocuklarının leyli mekteplere meccanen yerleştirilmesi hakkındadır.	ZC C.8\1 D.2 İ.43
21	Nisan	Müdafai Milliye Encümeni mazbatası okundu, mazbata kabul edildi.	Ziraat Encümeni'nin teklifi kanunisi okundu. Mazbata, bu bapta Muvazenei Umumiye Kanunu'nda bir madde kabul edildiğinden tayini muameleye mahal olmadığına dairdir. Teklif, efradı askeriyeden alınacak orman muhafızları hakkındadır.	ZC C.8\1 D.2 İ.43
21	Nisan	Başvekalet'ten mevrut tezkere okundu, tezkere kabul edildi.	Tezkere, Mücadelei Milliye esnasında gerek milli cephelerde ve gerek dahili isyanların itfasında hidemat ve yararları mesbuk olan 198 zatın ahiren kabul edilen 400 numaralı kanun mucibince İstiklal Madalyası ile taltiflerine dairdir. 198 kişinin adları okunmuştur.	ZC C.8\1 D.2 İ.43
21	Nisan	Başvekalet'ten mevrut tezkere okundu, tezkere kabul edildi.	Tezkere, Mülga Şark cephesi zabitanından olup hidematı muhtelifede yararlık ve fedakarlıkları görülen 169 zatın İstiklal Madalyası ile taltiflerine dairdir. 169 kişinin adları okunmuştur.	ZC C.8\1 D.2 İ.43
21	Nisan	Usulü Muhakemei Hukukiye ve Usulü Muhakematı Cezaiye Kanunlar ile Sulh ve İcra Kanunlarının Bazı Mevaddını Muaddil 492 numaralı Kanun kabul edildi.	Teşrii Muhakemat Kanunu layihası ve Adliye Encümeni mazbatasının maddeleri tartışıldı. Madde 1: Devaii Sulhiye'nin rüyetinde Sulh Hakimleri Kanunu ile işbu kanun ahkamı vesair bilcümle devainin rüyetinde de Usulu Muhakematı Hukukiye ve Cezaiye Kanunları ile kezalik işbu kanunun ahkamı tatbik olunur.	ZC C.8\1 D.2 İ.43
21	Nisan	İstanbul Darülfununu'nun Şahsiyeti Hükmiyesi Hakkında 493 numaralı Kanun kabul edildi.	Kanun layihası ile Maarif ve Muvazenei Maliye Encümenleri mazbataları okundu. Madde 1: İstanbul Darülfununu ve müteşekkil bulunduğu Tıp, Hukuk, Edebiyat ve Fen Medreseleri'nden her biri emvali menkule ve gayrimenkule ve tasarrufuna ve teberruat kabulüne ve devairi mahakimde huzur ve mürafaaya ve istikraz ve mümasili ukut hariç olmak üzere her nevi mukavelet akdine ve sarfiyat icrasına mezun, şahsiyeti hükmiyeyi haiz bir müessesedir.	ZC C.8\1 D.2 İ.43

G.	Ay	Olay/Mevzuat	Açıklamalar	Kaynak
21	Nisan	İstanbul Darülfununu için tanzim olunan talimatnamenin tasdik ve kabulüne dair 473 numaralı kararname.	Talimatnamede Fakültelerin içerikleri ve idareleri açıklandı.	Düstur Tertip 3 Cilt 5 s. 1098
21	Nisan	T.C. ile Avusturya Cumhuriyeti'nin Arasında Münakit 28 Kanunusani 1924 Tarihli Muhadenet Muahedenamesi Hakkında 494 numaralı Kanun kabul edildi.	Kanun layihaları ve Hariciye Encümeni mazbatası okundu. Madde 1: T.C. ile Avusturya Cumhuriyeti'nin haizi salahiyet murahhasları arasında 1340 senesi Kanunisani'sinin 28. günü İstanbul'da akit ve imza olunan Muhadenet Muahedenamesi TBMM'nce kabul ve tasdik olunmuştur. Anlaşmanın 1. maddesi: T.C. İle Avusturya Cumhuriyeti beyninde ve kezalik her iki taraf tebaları arasında gayri kabili ihlal sulh ve müsalemet ve samimi ve daimi muhadenet cari olacaktır.	ZC C.8\1 D.2 İ.43
21	Nisan	T.C. ile Avusturya Cumhuriyeti Arasında Münakit 28 Kanunisani 1924 Tarihli İkamet Mukavelenamesi Hakkında 495 numaralı Kanun kabul edildi.	Anlaşmanın 1. Maddesi: Tarifeyni Akideynden herbirinin tebaası tarafı diğerinin arazisinde ikamet ve meksetmek hakkına malik olacaklar ve binaenaleyh memlekette mer'i kavanin ve nizamata tevfikan serbestçe gidip gelebilecekler ve seyrü sefer edebileceklerdir.	Düstur Tertip 3 Cilt 5 s. 1053
21	Nisan	T.C. ile Avusturya Cumhuriyeti Arasında Münakit 28 Kanunisani 1924 Tarihli Ticaret Mukavelenamesi Hakkındaki 496 numaralı Kanun kabul edildi.	Anlaşmanın 1. Maddesi: Tarafeyni akideyn ülkeleri arasında mütekabilen ticaret ve seyri sefain serbestisi cari olacaktır. Binaenaleyh tarifeyni akideyn ithalat ihracat ve transiti hiçbir memnuiyet ve takyidat ile mütekabil münasebatı ticariyelerine ikaı mevanı etmemeyi taahhüt ederler.	Düstur Tertip 3 Cilt 5 s. 1064
21	Nisan	11 Kanunusani 1339 Tarihli Aşar Kanununa Müzeyyel 497 numaralı Kanun kabul edildi.	Şakir Bey (Çatalca) ve arkadaşlarının 11 Kanunusani 1339 tarihli ve 295 numaralı Aşar Kanunu'nun 10. maddesinin tadili hakkında teklifi kanunisi ile Kavanini Maliye ve Muvazenei Maliye Encümenleri mazbataları okundu. 11 Kanunusani 1339 tarihli Kanun'a bervaçhiatı mevad ilave edilmiştir: 11 Kanunusani 1339 tarihli Kanun'un 10. maddesi ahkamı 1338 senesi de dahil olduğu halde Trakya'ya da şamildir.	ZC C.8\1 D.2 İ.43
21	Nisan	Kanun layihası ile Sıhhiye ve Muvazenei Maliye Encümenleri mazbataları okundu,	Layiha, Türkiye sahil ve limanlarına icrayı sefer etmekte olan ecnebi sefaininden tahsil edilmekte bulunan rüsumu sıhhiye hakkındadır. Oya sunulması yarına kaldı.	ZC C.8\1 D.2 İ.43
21	Nisan	498 numaralı İtibarı Zirai Birliği Kanunu kabul edildi.	İtibarı Zirai Cemiyetleri hakkında kanun layihası ve Ziraat Encümeni mazbatası okundu. Madde 1: Kanunu mahsus mucibince şahsiyeyi hükmiyeyi haiz olan bir ya da birkaç köy veya nahiye, şehir ve kasaba çiftçileri ve aynı cins mahsulatı ziraiye müstahsilleri birleşerek ahvali iktisadiyelerinin ıslahı için gayri mahdut ve kefaleti müteselsileri İtibarı Zirai Birlikleri teşkil ederler.	ZC C.8\1 D.2 İ.43
21	Nisan	Ziraat Bankası Matlubatı Atikasının Sureti Tediyesine Dair 499 numaralı Kanun kabul edildi.	Ziraat Bankası Matlubatının tesviyesi için Muvazenei Umumiye Kanunu'na 15. ve 16. olarak iki madde ilavesine dair Muvazenei Maliye Encümeni'nin teklifi ve mazbatası okundu. 1341 senesi bütçesinden itibaren Ziraat Bankası'na Maliye'nin borcu olan miktarın taksitle tediye edileceğine dair bir kanun. (Borç 4.447.062 lira)	ZC C.8\1 D.2 İ.43

G.	Ay	Olay/Mevzuat	Açıklamalar	Kaynak
21	Nisan	Nafıa Vekaletine merbut olmak üzere Demiryolları İnşaat ve İşletme Müdiriyet-i Umumîyesi teşkil olunmuştur.	Demiryolları İnşaat ve İşletme Müdiriyet-i Umumîyesine İstanbul Şehremaneti Heyet-i Fennîye Müdür-i Sabıkı şimendifer mühendislerinden Cevdet, idare-yi mezkure Muhasebe Müdiriyetine mülga Nafıa Nezareti Turuk-ı Sair (?) İdare-yi Umumîyesi Heyet-i Hesabiye Müdiri Naim, Ankara, Sivas Demiryolu İnşaat ve İşletme Müdiriyetine mühendis İzzet, müdiriyet-i mezkure kısm-ı tababetine terfien hatt-ı mezkur tabibi Vehbi, mezkur idare kısm-ı tababetine Doktor Ali Nureddin, hatt-ı mezkur mühendisliğine Mahmud, Kemal, Refik, Hamdi, Samsun – Sivas Demiryolu İnşaat ve İşletme Müdirliğine Mühendis Hasan(?), hatt-ı mezkur ser tababetine Konya Sıhhiye Müdir-i Sabıkı Ali Saib, hatt-ı mezkur Şube Müdirliğine Nafıa Vekaleti Demiryollar ve Limanlar Müdiriyet-i Umumîyesi Heyet-i Fenniye Müdiri Mühendis Sami, hatt-ı mezkur kısm-ı mühendisliğine Hasan Selahaddin, Nuri, Nafıa Vekaleti Demiryollar ve Limanlar Müdiriyet-i Umumîyesi Heyet-i Fenniye Müdiriyetine mülga Nafıa Nezareti Demiryollar İdaresi Heyet-i Fenniye Müdiri Mühendis Ferid Beyler tayin edilmişlerdir.	HM
22	Nisan	Halit Bey (Kastamonu) ve Halil Bey'in (Zonguldak), takrirleri ile Müdafaai Milliye ve Maarif Encümenleri mazbataları okundu, mazbata kabul edildi.	Takrir, muallimin ve talebenin askerlikten tecillleri hakkındaki 21 Şubat 1337 tarihli Kanun'a müzeyyel 26 Kanunusani 1340 tarihli Kanun'un (A) ve (B) fıkralarının tefsire muhtaç olduğuna dairdir. Avrupa ve Amerika gibi yabancı ülkelerde eğitim gören öğrencilerin de askerlikten tecilli olup olmadıklarının açıklaması istendi, yabancı ülkelerde orta ve yüksek eğitimlerine devam edenlerin de tecilli sayılması kabul edildi.	ZC C.8\1 D.2 İ.44
22	Nisan	Ahmet Muhtar Bey'in (Trabzon) takriri ile Müdafaai Milliye ve Nafıa Encümenleri müşterek mazbatası okundu, mazbata kabul edildi.	Takrir, Ankara-Musaköy güzergahı hakkında Nafıa ve Müdafaai Milliye Encümenlerince tetkikat yapılarak Meclisce bir karar ittihazı hakkındadır. Mazbatada Ankara, Samsun, Sivas'tan gelen hatların Musaköy'de birleşmesi ne kabul ne red edildi, bir Fen Komisyonu tarafından belirlenmesi istendi.	ZC C.8\1 D.2 İ.44
22	Nisan	Ragıp Bey'in takriri üzerine Meclis'in 6 ay tatil edilmesi kabul edildi.	Ragıp Bey'in (Zonguldak), Azayı Kiramın devairi intihabiyelerini devir ve teftiş etmek üzere 23 Nisan'dan itibaren 6 ay teneffüs için içtimain talikine ve Rüşdü Paşa'nın (Erzurum), bu sene için tatil müddetinin 3 ay kabul edilmesinin tahtı karara alınmasına dair tezkereleri okundu.	ZC C.8\1 D.2 İ.44
22	Nisan	500 numaralı Rüsumu Sıhhiye Kanunu kabul edildi.	Madde 1: Sıhhiye Rüsumu: A. 250 tonilatoluk gemiler için behar tonilato başına 2 kuruş. B. 251-750 için 3 kuruş. C. 751-yukarısı için 4 kuruş.	ZC C.8\1 D.2 İ.44
22	Nisan	9 Nisan 1340 Tarihli Orman İntifa Kanunu'nun 6. Maddesinin Tadiline Dair Maddei Muvakkate Hakkında 501 numaralı Kanun kabul edildi.	Rüşdü Paşa'nın (Erzurum), Havalii Şarkiye Şimendiferleri'nin 1340 senesi Ağustos'u nihayetine kadar odun yakabilmesi hakkında teklifi kanunisi ve Ziraat Encümeni mazbatası okundu, geçici madde kabul edildi. 15 Nisan 1340 Orman İntifa Kanunu'nun 7. maddesinin tadiline dair maddei muvakkat: 15 Nisan 1340 tarihli Orman İntifa Kanunu'nun tarihi neşrinden itibaren Sarıkamış-Kars-Gümrü geniş hattı bir ay, Sarıkamış-Erzurum-Kükürtlü dar hattı üç ay müddetle mezkur kanunun 7. maddesi hükmünden müstesnadır.	ZC C.8\1 D.2 İ.44

G.	Ay	Olay/Mevzuat	Açıklamalar	Kaynak
22	Nisan	502 numaralı1340 Senesi Evkaf Bütçe Kanunu kabul edildi.	Evkaf Müdüriyeti Umumiyesi'nin 1340 senesine ait bütçe ve müfredat kadrolarının gönderildiğine dair Başvekalet'ten mevrut tezkere ve Muvazenei Maliye Encümeni mazbatası okundu. Evkaf Bütçesi, 2.666.500 lira olarak kabul edildi.	ZC C.8\1 D.2 İ.44
22	Nisan	Mükellefiyeti Nakliyei Askeriye Kanunu'na Müzeyyel 503 numaralı Kanun kabul edildi.	Mükellefiyeti Nakliyei Askeriye Kanunu'nun 3. maddesinin tefsirine dair Başvekalet'ten mevrut tezkere ve Kavanini Maliye Encümeni'nin mazbatasıyla teklifi kanunisi okundu. Madde 1: İstanbul'da Mükellifiyeti Nakliyei Askeriye vergisi İstanbul Vilayeti Meclisi İdaresi ile Cemiyeti Umumiyei Belediye ve Ticaret Odası Heyetleri tarafından ve hariçten ayrı ayrı intihap edilecek 6 zattan mürekkeb bir komisyon tarfından tarh olunur.	ZC C.8\1 D.2 İ.44
22	Nisan	Türkiye'de Mevcut Bilumum Ormanların Fenni Usulü İdare ve İşletilmeleri Hakkında 504 numaralı Kanun kabul edildi.	Ziraat Encümeni'nin, Türkiye'de mevcut bilumum ormanların fenni usulü idare ve işletilmeleri hakkında teklifi kanunisi ve mazbatası okundu. Madde 1: Devlet ve efrat, şürekat, cemiyet ve müesseata ve köylere ait bilumum orman, koru ve bataklıklarda katiyet icrası işletme planlarının tanzümine mütevekkiftir.	ZC C.8\1 D.2 İ.44
22	Nisan	Keller-Gaziantep Yolunun Turuku Umumiye Meyanına İthaline Dair 505 numaralı Kanun kabul edildi.	Ali Cenani Bey'in (Gaziantep), Keller-Gaziantep yolunun turuku umumiye meyanına ithaline dair teklifi kanunisi ile Nafıa ve Muvazenei Maliye Encümenleri mazbataları okundu. Madde 1: Keller-Gaziantep yolu turuku umumiye meyanına ithal olunmuştur.	ZC C.8\1 D.2 İ.44
22	Nisan	Anadolu Demiryollarının Mubayaasına ve Müdüriyeti Umumiyesinin Teşkilat ve Vezaifine Dair 506 numaralı Kanun kabul edildi.	Hükümetçe mubaayası takarrür eden Anadolu Demiryolları Müdüriyeti Umumiyesi teşkilat ve vazaifine dair layihai kanuniye ile Nafıa ve Muvazenei Maliye Encümenleri mazbataları okundu. Madde 1: Mubayaası kabul edilen Haydarpaşa-Ankara ve Eskişehir-Konya ve Arifiye-Adapazarı demiryolları ve Haydarpaşa liman ve rıhtımının kaffei şuabat ve müştemilatıyla beraber mukavele ve şartnamelerindeki ahkamına tevfikan Hükümetçe mubayaasına mezuniyet verilmiştir.	ZC C.8\1 D.2 İ.44
22	Nisan	Anadolu Demiryolları ile Mebani ve Müessesatının Esaslı Surette Tamir ve Islahı İçin Muktazi Tahsisatın İtasına Dair 507 numaralı Kanun kabul edildi.	Anadolu demiryolları hat ve mebani ve müessesatının esaslı surette tamir ve ıslahı için muktazi tahsisatın itasına dair layihai kanuniye ile Nafıa ve Muvazenei Maliye Encümenleri mazbataları okundu. Haydarpaşa-Ankara ve Eskişehir-Konya hatlarının, Haydarpaşa liman ve rıhtımının tamir ve ıslahı için 15 milyon lira tahsis edildi, bu para 5 senede sarf edilecek.	ZC C.8\1 D.2 İ.44
22	Nisan	Berri, Bahri, Hevai ve Jandarma Erkan, Ümera ve Zabitanı ile Memurin ve Mensubini Askeriye Maaş ve Tahsisatına Dair 22 Teşrinievvel 1339 Tarihli Kanuna Müzeyyel 508 numaralı Kanun kabul edildi.	Bahriyedeki Gedikli Zabitanın maaş ve tahsisatı fevkaladeleri hakkında Başvekalet'ten mevrut kanun layihası ve Muvazenei Maliye Encümeni mazbatası okundu. 1. sınıf 8 bin kuruş, 2. sınıf 6 bin kuruş, 3. sınıf 5 bin kuruş alacak.	ZC C.8\1 D.2 İ.44

G.	Ay	Olay/Mevzuat	Açıklamalar	Kaynak
22	Nisan	Katibiadil Kanunu'nun Bazı Mevaddının Tadili Hakkında 509 numaralı Kanun kabul edildi.	Kanun layihası ve Adliye Encümeni mazbatası okundu. 2. Maddei Muaddele: Her mahkemei asliye nezdinde ve bunların dairei kazası dahilinde ifayı vazifeye salahiyattar olmak üzere bir veya müteaddit katibiadil veyahut muavini bulunacaktır. (Birçok madde değiştirildi).	ZC C.8\1 D.2 İ.44
22	Nisan	Jandarma Mülazimi Evvel ve Sanilerinin Zati Hayvanlarına Yem Bedeli İtası Hakkında 510 numaralı Kanun kabul edildi.	Bilfiil takım kumandanı olan jandarma mülazımlarından zati hayvanları mevcut olanlara rayici mahalliye göre yem bedeli itasına dair kanun layihası ve Muvazenei Maliye Encümeni mazbatası okundu. Madde 1: Bilfiil takım kumandanı olan jandarma mülazımıevvel ve sanilerinden zatı hayvanları mevcudolanlarına rayici mahalliye göre bir yem bedeli ita olunur.	ZC C.8\1 D.2 İ.44
22	Nisan	İkinci Sınıf İhtiyat Zabitanının Darülmualliminlere Kabulü Hakkında 511 numaralı Kanun kabul edildi.	Feridun Fikri Bey (Dersim) ve rüfekasının ihtiyat zabitlerinin terfihi hakkında teklifi kanunisi ile İktisat ve Kavanini Maliye Encümenleri mazbatalarıyla yalnız bu baptaki Maarif Encümeni'nin 6. maddesinin müzakere ve intacına dair Muvazenei Maliye Encümeni mazbatası okundu. Madde 1: İhtiyat zabitanından 26 yaşını geçmemiş olanlar meslek tahsili için darülmuallimin son sınıfına kabul edilirler, sonra 5 sene tedris hizmetine mecburdurlar, 26 yaşını bitirenler tatil zamanında açılan derslere devam ile ehliyetname alabilirler.	ZC C.8\1 D.2 İ.44
22	Nisan	512 numaralı Mübadele, İmar ve İskan Kanunu'nun 1. Maddesine Müzeyyel Maddei Kanuniye kabul edildi.	Mübadele, İmar ve İskan Kanunu'nun 1. maddesinin tefsirine dair Başvekalet'ten mevrut tezkere ve Mübadele, İmar ve İskan Encümeni mazbatası okundu, mazbata kabul edildi. Mübadele, İmar ve İskan Kanunu'nun 1. maddesine göre muhacirlerin iskanlarından itibaren iki ay bakılmaları öngörülüyor, "bu süre kendilerini geçindirebilecek hale gelmeleri için yetersizdir denildi" ve Encümence bir maddei kanuniye teklif edildi. : Mübadeleye tabi ahali arasında muhtacı muavenet bulundukları tahakkuk edenlerin iskan olundukları mahallerde mahsüllerinin idrakine kadar iaşelerine devam edilir. Bunlardan eytam ve dul ve kimsesiz kadınlar iile kimsesiz acezenin iaşeleri müddeti, eytamın darüleytamlara ve dul ve kimsesiz kadınların kendilerini iaşe edebilecek iş yurtlarına ve acezenin de darülacezeye zamanı sevklerine kadar intidat eder.	ZC C.8\1 D.2 İ.44
22	Nisan	Orman Nizamnamesi'nin Babı Sanisinin İkinci Faslına Müzeyyel 513 numaralı Kanun kabul edildi.	Kanun layihası ile Ziraat ve Adliye Encümenleri mazbataları okundu. Ruhsatsız ağaç kesenler ve izin verenler nakdi cezanın yanı sıra bir haftadan bir aya kadar hapis cezası alacak, kesilen ağaçlara da el konulacak.	ZC C.8\1 D.2 İ.44
22	Nisan	İstanbul'a İthal Edilecek Buğday ve Un Mamulatından Tarifei Asliyede Muharrer Resmin 12 Misli İstifasına Dair 514 numaralı Kanun kabul edildi.	Kanun layihası ve Muvazenei Maliye Encümeni mazbatası okundu. Madde 1: İstanbul'a ithal edilen buğday ve un mamulatından dahi 11 Kanunusani 1339 tarihli Kanun'un 6. maddesiyle Tefsir Kanunu mucibince tarifei asliyede muharrer gümrük resminin 12 misli istiyfa olunur.	ZC C.8\1 D.2 İ.44

G.	Ay	Olay/Mevzuat	Açıklamalar	Kaynak
22	Nisan	Altı Zate Hideматı Vataniye Tertibinden Maaş Tahsisi Hakkında 515 numaralı Kanun kabul edildi.	Sabit Bey'in (Erzincan), Nemrut Mustafa Divanı Harbi tarafından idam edilmiş olan Erzincanlı Hafız Abdullah Efendi'nin haremine hideматı vataniye tertibinden 1000 kuruş maaş tahsisine dair takriri; Kazım Hüsnü Bey (Konya) ile arkadaşlarının, Konya İsyanı'nda şehit edilen Ali Kemal Efendi'nin ailesine maaş tahsisine dair takriri; Kılıç Ali Bey'in (Gaziayıntap), Şehit Yörük Selim Bey'in kerimesi Nimet Hanım'a maaş tahsisine dair takriri; Halit Paşa (Ardahan) ile rüfekasının, Şehit Boğazlıyan Kaymakamı esbakı Kemal Bey'in ailesine tahsisi olunan maaşın tespitine dair takriri ve Muvazenei Maliye Encümeni mazbatası okundu. Madde 1: İsimleri merbut cetvelde muharrer 6 zata hizalarında muharrer miktar ve şuruta tevfikan hideматı vataniye tertibinden şehri 50 lira tahsisi edilmiştir.	ZC C.8\1 D.2 İ.44
22	Nisan	Affı umumiden istisna edilen 150 kişinin esamisini mübeyyin defterin müzakeresine geçildi.		ZC C.8\1 D.2 İ.44
22 - 23	Nisan	Lozan Muahedesi mucibince ilan olunacak affı umumiden hariç tutulacak 150 kişilik liste üzerinde müzakerat gizli celsede yapıldı.	Bazı isimler üzerinde bir müddet müzakere edildikten sonra, yapılacak değişikliklerden sonra birkaç ay içerisinde Heyeti Celile'ye arz edilecektir denildi.	GCZ C.4 D.2 İ.44 (ZC C.8\1)
22	Nisan	Meclis tatile girdi.		ZC C.8\1 D.2 İ.44
22	Nisan	Darülfünûn'un Şahsiyet-i Hükmîyesi hakkındaki kanun layihası kabul edilmiştir.		HM
26	Nisan	Üst düzey atama yapıldı.	8 profesörün Darülfunün İlahiyat Fakültesi'ne tayinleri.	BCA 30..11.1.0/ 4.12..16.
26	Nisan	Mülki idare ataması yapıldı.	İstanbul Vali Yardımcılığı'na Ercüment Ekrem'in tayini.	BCA 30..11.1.0/ 5.13..6.
27	Nisan	Musul müzakeratına TBMM Reisi ve İstanbul Milletvekili Ali Fethi Bey murahhas olarak katılacaktır.	Diyarbakır Mebusu Feyzi ve Ordu Mebusu Faik Beyler müşavir olarak bulunacaklardır.	HM
27	Nisan	Rum Hicreti…	Trabzon'da bulunan 3.300 Rum ahali bir Yunan vapuruna binerek Trabzon'dan ayrılmıştır. Mezkur vapur Samsun'a da uğrayarak 100 kadar daha Rum'u alacaktır.	HM
28	Nisan	Heyet-i Vekile bazı mevaddın gümrük resminden muafiyeti için karar almıştır.	Sanayinin terakkisi için teşvik-i sanayiye haiz olan fabrikaların hariçten getirdikleri mevadd-ı kimyevîye ve ibtidaîyenin 21 Nisan 1340 tarihinden itibaren üç sene müddetle gümrükten muafiyetine karar vermiştir.	HM

G.	Ay	Olay/Mevzuat	Açıklamalar	Kaynak
30	Nisan	Sanatkar muhacirlere tavizen verilecek alat ve edevat ve sermaye hakkında talimatnameye dair 500 numaralı kararname.	Talimatnamede meslek grupları ile verilecek aletlerin bedelleri açıklandı.	Düstur Tertip 3 Cilt 5 s. 1142
1	Mayıs	Üst düzey atama yapıldı.	İÜ Hukuk Fakültesi, İktisat, Zirai İktisat ve Sosyoloji Öğretim Üyeliği'ne Fazıl'ın tayini.	BCA 30..11.1.0/ 5.13..8.
1	Mayıs	Mülki idare ataması yapıldı.	Ilgın Kaymakamlığı'na Sırrı'nın tayini.	BCA 30..11.1.0/ 5.13..13.
1	Mayıs	Osmanlı Bankası'ndaki altınların yerinde olmadığına dair yapılan ihbar üzerine Borsa Komiserliğince yapılan tedkikat neticesinde altınların yerinde olduğu ancak banknotların kayıp olduğu belirlenmiştir.	Borsa Komiserliği'nin Maliye Vekaleti'ne verdiği rapora göre, İstanbul merkezinde tedavülden çekilmiş olan banknotlar bulunmamıştır. Bunların mikdarı iki milyon beş yüz küsur bin liralık banknottur. Banka tarafından verilen teminata göre Paris, Londra, Marsilya şubelerine mütareke zamanında gönderilmiştir. Tedavülde bulunan banknotların mukabili olarak banka kasalarında bulunması gereken altınların iki yüz seksen küsur bin lirası İdare-yi Merkezîye kasalarında ve on dört bin lirası İzmir ve Ankara kasalarında olduğu anlaşılmıştır. Banka ile yapılan itilafnamenin bir maddesinde götürülen banknotların idhal edileceği muharrer olduğundan banknotlar tekrar İstanbul'a getirilecek ve Borsa Komiserine gösterilerek imha edilecektir.	HM
1	Mayıs	"Maliye Vekaleti'nde Mühim Islahat"	Maliye Vekaleti ecnebi mütehassıs celbi için görüşmelerde bulunmaktadır. İstenilen şerâiti haiz mütehassıslar henüz tespit edilememiştir. Gelecek mütehassıslar yedi kişiden ibaret olacaktır. Maliye Vekaleti Fransız müessesat-ı maliyesinde tedkikat ve teftişatta bulunmaları için on maliye müfettişini Fransa'ya göndermeye karar vermiştir. Bu hususta Fransa'ya müracaat edilmiş henüz cevap alınamamıştır. Müfettiş muavinleri Türkiye'de staj yaptıktan sonra müfettişlik imtihanına gireceklerdir. Muvaffak olanlardan her sene otuz müfettiş Fransa'ya gönderilecektir. İstanbul'da açılmış olan Maliye Tatbikat Mektebi'nin Ankara'da küşadına karar verilmiştir. Bu mektebte Mal Müdiriyeti ve muhasebecilik için staj görülecektir.	HM
1	Mayıs	Diyanet İşleri Tayinleri.	Memurin Müdiriyeti Mümeyyizliği'ne Tevfik, Katipliklerine Ömer, Nuri, Yusuf, Zühdi, Abdülkerim ve Tahrirat Müdiriyeti Katipliği'ne Hafız Ömer, Evrak Mukayyidliği'ne Ali Rıza ve Raşid Efendiler tayin olmuşlardır.	HM
2	Mayıs	Müdafaa-yı Milliye Vekaleti Harita Dairesi zabitanının yakında memleketin tanzim-i haritasını almaya başlayacakları bildirilmiştir.		HM
2	Mayıs	"Muhacirlere On bin Pulluk Alınıyor"	Mübadele, İmar ve İskan Vekaleti, mevcut şartnamesi dairesinde bilmünakasa pulluk mubayaa edecektir.	HM

G.	Ay	Olay/Mevzuat	Açıklamalar	Kaynak
2	Mayıs	Ankara Şehremaneti'ne Maliye Vekaleti tarafından beş yüz bin lira verilecektir.	Ankara Şehremaneti'ne Muvazene-yi Umumîye Kanunu mucebince hazine-yi maliyeden ikraz edilecek beş yüz bin liranın mukavelenamesi Maliye Vekaleti ve Ankara Şehremaneti arasında teati edilmiştir.	HM
2	Mayıs	Cemiyet-i İlmiye akd ettiği son ictimâda ibtidaî mektepler mevzu bahis edilmiştir.	Maarif Vekili Vasfi Bey ictimâda, ibtidaî maarifin devletleştirilmesi arzusunda bulunulduğunu, idare-yi hususiyeler bulundukça maarifin aşağı tabakalara inemeyeceğini belirtmiştir. Tedrisat-ı ibtidaîyenin tanzimine ittifakla karar verildikten sonra ders kitapları meselesi mevzubahis edilmiştir. Alınan karara göre mektep kitapları şu esaslara göre tedkik edilmştir; liselerin yüksek sınıfları için hazırlanacak kitaplar, liselerin birinci devreleri için hazırlanacak kitaplar, İbtidaîler için hazırlanacak kitaplar. Liselerin yüksek kısımları için müsabaka ile kitap yazdırılmayacak, mütehassıslara havale edilerek bilhassa tercümeler yaptırılması kabul edilmiştir. Liselerin devre-yi ulâları ve ibtidaîler için müsabaka açılması tekarrür etmiştir. Tedrisat-ı İbtidaîye için muallim rehberlerine şiddetle ihtiyaç duyulduğu için bunların da temini tekarrür etmiştir.	HM
3	Mayıs	Üst düzey atama yapıldı.	Varşova Elçiliği'ne Müşavir İbrahim Tali'nin tayini.	BCA FK: 30..18.1.1 YN: 9.24..18.
4	Mayıs	Reis-i Cumhur Gazi Mustafa Kemal Paşa Amerikalı bir gazeteciye (New York Herald muhabiri) beyanat vermiştir.	Reis-i Cumhur Gazi Mustafa Kemal Paşa Amerikalı bir gazeteciye verdiği beyanatta: "Hilafet ile beraber Türkiye'de mevcud olan Ortodoksi, Ermeni Patrikhaneleriyle, Hahamhanesi'nin ortadan kalkması lazımdır" demiştir.	HM
6	Mayıs	Mülki idare ataması yapıldı.	Antalya Valisi Sabri'nin 2.Sınıf Müfettişliğe, Hakkı'nın 3. Sınıf Müfettişliğe ve Talat'ın da Namrevan Kaymakamlığı'na tayinleri.	BCA 30..11.1.0/ 5.13..19.
7	Mayıs	Yunus Nadi İstanbul'da Cumhuriyet Gazetesi'ni çıkarmaya başladı.		GB, s. 46.
8	Mayıs	Darülfünûn İlahiyat Fakültesi'nin resm-i küşadı yapılmıştır.		HM
8	Mayıs	Adliye Vekaleti, TBMM'de yeni kabul edilen kanunlar mucebince yeni teşkilat-ı celilesini ikmal etmiştir. Yeni teşkilatlanma dolayısıyla yeni mahkemeler küşad edilmiş ve Adliye mensubları arasında tayinler ve tahviller yapılmıştır.	Adliye Vekaleti'nin yeni teşkilatlanmasına binaen Ankara Müstakil Cinayet Mahkemesi Riyasetine, Ayntab(Antep) İstinaf Reisi Niyazi, azalılklarına, Müdafaa-yı Milliye Hukuk Müşavirliği Muavini Kemal, Ziraat Bankası Hukuk Müşaviri Hakkı, Ankara İstinaf azasından Şakir, Karesi Hakim Muavini Rükneddin, Müdde-yi Umumîliğine Ankara İstinaf Müdde-yi Umumîsi Nail Beyler tayin olmuşlardır. Ankara Mahkeme-yi Asliyesi Hukuk Riyasetine İstanbul Birinci Hukuk Reisi Ragıb, Ceza Riyasetine İzmir Sulh Hakim Muavini Necati, azalıklarına Ankara İstinaf azasından Fahreddin, mülga Şer'iyye Vekaleti tedrisat azasından Abdullah, İzmir Hakim muavinlerinden Selahaddin, mustantıklığına Çorum mustantıkı Ragıb Beyler tayin olmuşlardır. Tayin ya-	HM

G.	Ay	Olay/Mevzuat	Açıklamalar	Kaynak
			pılan veya yeni teşkil olunan diğer mehakim ise şunlardır; İzmir Vilayeti Müstakil Cinayet Mahkemesi, İzmir Mahkeme-yi Asliyesi, Mahkeme-yi Asliye (Ahkam-ı Şahsîye Mahkemesi olacaktır), Urla Mahkeme-yi Asliyesi, Foça Mahkeme-yi Asliyesi, Menemen Mahkeme-yi Asliyesi, Bergama Mahkeme-yi Asliyesi, Seferihisar Mahkeme-yi Asliyesi, Nif – Kemal Paşa Mahkemesi, Çeşme Mahkeme-yi Asliyesi, Bursa Müstakil Cinayet Mahkemesi, Bursa Mehakim-i Asliyesi, Bursa Ceza Mahkemesi, Mudanya Mahkeme-yi Asliyesi, Gemlik Mahkeme-yi Asliyesi, İnegöl Mahkeme-yi Asliyesi, Orhangazi Bidayet Mahkemesi, Adana Müstakil Cinayet Mahkemesi, Adana Mahkeme-yi Asliyesi, Konya Müstakil Cinayet Mahkemesi, Bozkır Mahkeme-yi Asliyesi, Seydişehir Mahkeme-yi Asliyesi, Saideli Mahkeme-yi Asliyesi, Ilgın Mahkeme-yi Asliyesi, Muş Mahkeme-yi Asliyesi, Varto Mahkemesi, Malazgird – Bulanık Mahkemesi, Samsun Mahkemesi, Akçedağ Mahkemesi, Cinayet-i Rüyete Memur Malatya Mahkeme-yi Asliyesi, Cinayet-i Rüyete Memur Van Mahkeme-yi Asliyesi, Adilcevaz Mahkemesi, Hekimhan Mahkemesi, Hısn-ı Mansur Mahkemesi, Besni Mahkeme-yi Asliyesi, Erciş Mahkemesi, Gevaş Mahkemesi, Yusufeli Mahkemesi, İspir Mahkemesi, Tortum Mahkemesi, Ezine Daire-yi Cinaîyesi, Ayvacık Mahkemesi, Bayramiç Mahkeme-yi Asliyesi, Ergani Mahkemesi, Pötürge Mahkemesi, Ergani Osmaniyesi Mahkemesi, Cinayet-i Rüyete Memur Ardahan Mahkeme-yi Asliyesi, Artvin Mahkeme-yi Asliyesi, Oltu Mahkeme-yi Asliyesi, Şavşat Mahkeme-yi Asliyesi, Havza Sulh Hakimliği, Uzun Köprü Mahkemesi, Çanakkale Mahkeme-yi Asliyesi, Lapseki Mahkeme-yi Asliyesi, Biga Mahkeme-yi Asliyesi, Cinayet-i Rüyete Memur Çatalca Mahkeme-yi Asliyesi, Silivri Mahkemesi, Büyük Çekmece Mahkeme-yi Asliyesi, Dersim Meratib-ı Cinayet Mahkemesi, Cinayet-i Rüvete Memur Çölemerik Mahkeme-yi Asliyesi, Hakkari Mahkeme-yi Asliyesi, Cinayet-i Rüvete Memur Çorum Mahkeme-yi Asliyesi, İskilib Mahkeme-yi Asliyesi, Sungurlu Mahkeme-yi Asliyesi, Osmancık Mahkeme-yi Asliyesi, Mecidözü Mahkeme-yi Asliyesi, Denizli Meratib-ı Cinayet Mahkemesi, Tavas Mahkeme-yi Asliyesi, Çal Mahkeme-yi Asliyesi, Buldan Mahkeme-yi Asliyesi, Garbî Karaağaç Mahkeme-yi Asliyesi, Saray Mahkemesi, Çayureli Mahkeme-yi Asliyesi.	
8	Mayıs	Diyanet İşleri Tayinleri…	Münhal bulunan Diyanet İşleri Reisliği Memurin ve Sicil Müdiriyeti'ne mülga Şura-yı Evkaf azasından Arif Bey tayin kılınmıştır.	HM
9	Mayıs	1924 Paris Olimpiyatlarına iştirak edecek olan Milli Futbol takımı Paris'e hareket etmiştir.		HM
11	Mayıs	Mülki idare ataması yapıldı.	Artvin Valiliği'ne Özdemir Salim Bey'in tayini.	BCA 30..18.1.1/ 9.25..1.

G.	Ay	Olay/Mevzuat	Açıklamalar	Kaynak
11	Mayıs	İstanbul'da müskirat satışı serbestleşmiştir.	Müskirat füruhtu ve istihlakatının yarından itibaren serbest bulunduğu makamat-ı iadesince polise tebliğ edilmiştir.	HM
11	Mayıs	İstanbul'da Rumlar tarafından tevzii edilen Türklük ve İslamiyet aleyhinde bir kitap elde edilmiştir.	Polis Müdiriyeti Rumlar tarafından tevzii edilmekte olan Feodor Kaşen (?) adlı bir muharirin, Türklük ve İslamiyet aleyhinde olan bir eserini elde etmiştir.	HM
11	Mayıs	Maarif Vekaleti, leylî ibtidaîler küşadına karar vermiştir.	Maarif Vekaleti maaş ve masrafı vekalet bütçesinden temin edilmek üzere şeraiti müsaid olan mahallerde leylî ibtidaî mektebler küşadını kararlaştırmıştır. Mektebi olmayan köy çocuklarının talim ve terbiyesi için çok ehemmiyetli olan bu müeseselerde ileride leylî mevcudu tezyid edilmek üzere bu senelik altmış efendi alınması, bu mekteblerin tesisi için muvafık bina olub olmadığının sorulması, mevcud olduğu takdirde binanın fotoğrafının, plan ve krokisinin irsali, mahallin leylî hayata muktezi levazımatın tedarikine kabil olup olmadığının, olanların cins ve nevîlerinin ve bu mahallerin leylî müesseseye ne gibi yardımlarda bulunulabileceğinin işarı kararlaştırılmıştır.	HM
11	Mayıs	Adana'da Beynelmilel Ziraat Sergisi küşad edilecektir.		HM
11	Mayıs	İstanbul Mebusu Refet Paşa, mebusluktan istifa etmiştir.		HM
12	Mayıs	Macaristan'ın Ankara Sefiri Tahi, Reis-i Cumhur'a itimadnamesini sunmuştur.	Sefir kendisini hemşire millet mümessili olarak takdim eylemiştir.	HM
12	Mayıs	Ticaret Vekaleti, Tosya'da, Maraş'ta, Bursa'da "Çeltik" fabrikalarının küşadı için faaliyete başlamıştır.	Fabrikalar için gerekli levazımatın celbi ve bir mühendis tarafından kurulması için Avrupa'daki fabrikalara müracaat edilmiştir. En müsait teklifi veren fabrika ile mukavele yapılarak inşaata başlanacaktır.	HM
12	Mayıs	Ticaret Vekaleti muhtelif şuabat-ı fenniye için 13 ecnebi mütehassıs getirmeye karar vermiştir.	Ticaret Vekaleti'nin getireceği mütehassıslar Türkiye dahilinde âzami 9 aylık bir teftiş ve tedkik seyahati icra edeceklerdir. İhtisasları dahilinde yapılması gereken tesisat ve teşkilat hakkında rapor vererek gideceklerdir. Mütehassısların ikisi çinicilik diğerleri boyacılık, elektrik, mensucat, şeker imali, tedrisat-ı sanaiye mütehassısları olacaktır.	HM
13	Mayıs	Üst düzey atama yapıldı.	Ankara Şehremaneti müfettişliğine Cemiyet-i Umumîye-yi Belediye azasından İrfan Bey tayin olmuşlardır.	HM
13	Mayıs	Diyanet İşleri Reisliği, ihtisasları ve ehemmiyet-i mahalliyeleri nazar-ı itibara alınan 396 müftinin maaşına zam yapılmasını kararlaştırmıştır.		HM

G.	Ay	Olay/Mevzuat	Açıklamalar	Kaynak
14	Mayıs	Tetkiki Hesap Heyetleri'nin vezaifi esasiyesi ile sureti teşekkülü hakkında talimatnemeye dair 516 numaralı kararname.	Talimatnamede 1923 senesi nihayetine kadarki seneler hesabatının maliye Tetkiki Hesap Heyetlerince yapılacağı belirtildi ve heyetlerin maaş ve ücretleri açıklandı.	Düstur Tertip 3 Cilt 5 s. 1146
14	Mayıs	Sarıkamış civarında hareket-i arz yaşanmış ve Hasankale civarında bir takım köylerde tahribat meydana gelmiştir.		HM
15	Mayıs	Anadolu üç sıhhiye mıntıkasına ayrılmıştır.	Bunlar Garbî, Şarkî, Orta Anadolu Mıntıkalarıdır.	HM
15	Mayıs	Ankara Defterdarlığına tayin yapılmıştır.	Ankara muhasebecisi Halid Bey, Üsküdar Muhasebeciliğine tayin edilmiş, Ankara Defterdarı olarak ise Beyoğlu Muhasebecisi İhsan Bey, altı bin kuruş maaş ile tayin edilmiştir.	HM
16	Mayıs	Türkiye'nin cenub hudutlarında Fransız müfrezeleri ve halk arasında müsademe yaşanmıştır.	Halkın şiddetli mukabelesi ile yeniden yaşanan saldırılara engel olunmuştur.	HM
18	Mayıs	Mülki idare ataması yapıldı.	Hakkari Valisi Vasfi Bey'in azliyle yerine Adana Bölgesi Jandarma Müfettişi Alb. Halil Rifat Bey'in tayini.	BCA 30..18.1.1/ 9.25..8.
18	Mayıs	Japonya Lozan Muahedenamesi'ni onaylamıştır.		HM
18	Mayıs	Musul Müzakeratı Hakkında…	İstanbul'a Musul meselesi müzakeratı için gelen İngiliz murahhası Sir Persi Cox, verdiği beyanatta, İstanbul'a itilaf ümidi ile geldiğini, Türk murahhas heyetinin de mütekabil hüsn-i niyet ile bu nazik meselenin tarefeyn için mucib-i memnuniyet bir tarzda halledilebileceğini belirtmiştir.	HM
18	Mayıs	İstanbul Para Borsası	(10 Mayıs 1340) Dolar: 35.50 İngiliz: 819 Fransız: 9.08 İtalyan: 13 İsviçre: 3,015 Altın: 823 İstikraz-ı Dahili: 35,12 Rumeli Demiryolları: 9.10	HM
18	Mayıs	Mübadele İşleri…	Muhtelit Mübadele Komisyonu tarafından gerek İstanbul ve Anadolu'da bulunan mübadeleye tabi Rumların gerekse Yunanistan'daki mübadeleye tabi Müslümanların mübadele ve iskan işlerinin teşrin-i evvele kadar ikmali mukarrer olmuştur.	HM
19	Mayıs	İstiklal Marşı yarışması açıldı.	Devletçe kabul olunacak resmi marşın (İstiklal Marşı'nın) bestesi için Türk ve Avrupalı bestekarların katılacağı bir yarışma açılması.	BCA 30..18.1.1/ 9.26..12.
19	Mayıs	Musul Müzakeratı Hakkında…	Musul müzakeratı başlamıştır.	HM

G.	Ay	Olay/Mevzuat	Açıklamalar	Kaynak
19	Mayıs	İstanbul'da Türkiye Ticaret Odaları murahhaslarından mürekkeb bir kongre toplanacaktır.		HM
19	Mayıs	Yeni Bahriye teşkilatı hitam bulmuştur.	Yeni teşkilatlanmada Bahriye dört kısma ayrılmıştır: - Ankara Bahriye Riyaseti ve dairesi - İstanbul Bahrî Kumandanlığı ve dairesi - Karadeniz Bahrî Kumandanlığı ve dairesi - Akdeniz Bahrî Kumandanlığı ve dairesi. Marmara Bahrî Kumandanlığı'na Liman Reisi kalyon Kapudanı Cavad Bey, Karadeniz Bahri Kumandanlığı'na Fırkateyn Celal Bey, Akdeniz Bahrî Kumandanlığı'na Fırkateyn Kapudanı Fuad Bey tayin olmuştur.	HM
20	Mayıs	Üst düzey atama yapıldı.	İlahiyat Fakültesi Dekanlığı'na Fıkıh Tarihi öğretim üyesi Seyyid'in tayini.	BCA 30..10.0.0/ 5.14..14.
20	Mayıs	Üst düzey atama yapıldı.	Bursa Emniyet Müdürlüğü'ne Ramiz'in tayini.	BCA 30..11.1.0/ 5.14..16.
20	Mayıs	Âl-i Osmanî'den emvalini satmak isteyen bazılarının müracaatı üzerine Heyet-i Vekile bir karar ittihaz eyledi.	Heyeti Vekile, bilfiil padişahlık etmeyenlerin emval-i gayr-ı menkulleri üzerinde tasarrufları olduğunu ancak satabilmeleri için Hükümetin - Maliye Vekaletine müracaatla – müsaadesi alınması gerektiğini bildirmiştir.	HM
21	Mayıs	İstanbul'a avdet eden bazı Ermeni ve Rum zenginler hakkında tahkikat icra eden heyet, tahkikat raporunu Dahiliye Vekaleti'ne sunmuştur.		HM
21	Mayıs	İstanbul Polis Müdiriyeti'ne Dahiliye Vekaleti, Umur-ı Mahalliye-yi Vilayet Müdir-i Umumîsi Hüsnü Bey tayin edilmiştir.		HM
21	Mayıs	Mübadele İşleri…	Vapurla Selanik'ten 14 muhacir gelmiştir. İzmir ve Çeşme'de iskan edileceklerdir.	HM
22	Mayıs	Musul Müzakeratı Hakkında…	İstanbul Konferansı'nda tarafeyn müşavirlerinden mürekkeb askerî ve siyasî iki komisyon teşkil edilmiştir. Fethi Bey Türkiye'nin nokta-yı nazarını bir kez daha beyan etmiştir, bu nokta-yı nazar, Musul Vilayeti'nin Türkiye'ye ait olduğudur.	HM
22	Mayıs	İstifa eden Ferid Bey'in yerine Dahiliye Vekaleti'ne Receb Bey getirilmiştir.		HM
22	Mayıs	Cemiyet-i Umumîye-yi Belediye, 31 Mayıs 1340 tarihinden itibaren kuzu etine 40 kuruş zam yapılmıştır.	Ekmeğin ise her yerde tartılarak satılması kararlaştırılmıştır.	HM

G.	Ay	Olay/Mevzuat	Açıklamalar	Kaynak
23	Mayıs	Maliye Tayinleri.	Maliye Vekaleti Tapu Müdiriyet-i Umumîsine Maliye müfettişi Ziya Akif üç bin guruş maaşla, Karahisar-ı Sahib Defterdarlığına Birinci Kolordu Muhasib-i Mesulü Hüseyin Avni Beyler tayin edilmiştir.	HM
25	Mayıs	Bakanların yurt gezileri sırasında özel otomobillerinin masraflarının devlet bütçesinden karşılanamayacağı.		BCA 30..10.0.0/ 12.71..5.
25	Mayıs	Türkiye'nin Cenub hudutlarında Fransızlar, Ermeni ve Çerkezlerle birlikte mitralyözler kullanarak Türkiye vatandaşlarına karşı saldırılarda bulunmaktadır.		HM
25	Mayıs	Musul Müzakeratı Hakkında…	Müzakeratta İngilizlerin nokta-yı nazarlarında ısrar etmesi, Türkiye'nin nokta-yı nazarını red etmesi ve gösterdiği delaîli nazar-ı itibara almaması müzakeratı inkıta doğru götürmektedir.	HM
25	Mayıs	Adana'da Ziraata Yardım	İhtiyaç duyulan ziraat makinelerinin tedarikini teshil için üç senede kabil-i itfa olmak üzere yüz bin lira tefrik etmiştir. Bu paranın vürudundan sonra ziraat makinesi almak isteyen çiftçiye istediği makine temin edilecektir. Bedel-i kefalet tarikiyle teminat verilerek Ziraat Bankası tarafından bilahare tesviye edilecektir.	HM
26	Mayıs	Lozan Muahedesi'nin tasdikiyle beraber devletlerle siyasi münasebete başlamak üzere Hariciye Vekaleti gerekli yerler şehbender ve maslahatgüzar tayinlerine tevessül olunmuştur.	Berlin'e şimdilik maslahatgüzar tayin olmuş ve Tabiiyet Müdiri Refik Bey tayin olmuştur. Lahey Maslahatgüzarlığı'na Hariciye Vekaleti Umur-ı Siyasiye Birinci Şube Müdiri Esad, Paris Başkatibliği'ne Umur-ı Ticariye Müdiri Celal, Varşova İkinci Katibli'ğine Hukuk müşavirliği katiblerinden Cevad, Budapeşte Şehbenderliği'ne Umur-ı Şehenderiye ve Ticariye Müdiri Münif Beyler tayin edilmiştir.	HM
27	Mayıs	Ziraat Vekaleti Türkiye'nin ahval-i ziraîyesi hakkında malumat toplamaktadır.	Ziraat Vekaleti'nin 52 vilayetten şimdiye kadar topladığı malumata nazaran, 2.064.457 dönüm kışlık ziraat yapılmıştır. On altı vilayetten yazlık ziraîyat mikdarının 1.621.843 dönüm olduğuna ve her tarafta mahsulatın iyi olduğuna dair malumat gelmiştir.	HM
27	Mayıs	İstanbul'da yangın yerlerinde yapılacak inşaat numunelerini hazırlayan komisyon çalışmalarını bitirmiş ve projesini Şehremaneti'ne takdim etmiştir.		HM
27	Mayıs	Maliye Vekaleti rüsumat için Amerika'dan bir mütehassıs celbine karar vermiştir.		HM
28	Mayıs	Mülki idare ataması yapıldı.	Antalya Valiliği'ne Sefa Bey'in tayini.	BCA 30..18.1.1/ 9.27..2.

G.	Ay	Olay/Mevzuat	Açıklamalar	Kaynak
28	Mayıs	Mülki idare ataması yapıldı.	İçel Vali Vekilliği'ne Fahri Bey'in tayini.	BCA 30..18.1.1/ 9.27..3.
28	Mayıs	Çukurova'da pamuk üretimi.	Çukurova'da Harb-i Umumî'den evvelki senelerde 100 bin balya yani 20 milyon kilo pamuk istihsal olunurken geçen sene 30 bin balyadan fazla pamuk istihsal olunamamıştır. Ecnebi mütehassısların incelemesine göre bu mıntıkada 400 bin balya pamuk istihsali yapılabileceği belirtilmiştir.	HM
29	Mayıs	Mülki idare ataması yapıldı.	Antakya Valiliğine Birinci Sınıf Mülkiye Müfettişleri'nden Safa, İçel Vali Vekaleti'ne Saluri (?) Kaymakamı Fahri Beyler tayin olmuştur.	HM
29	Mayıs	Rum Hicreti…	Çatalca Rumlarının Yunanistan'a sevki için vapurlara irkapları başlamıştır.	HM
30	Mayıs	Kabotaj Meselesi…	Ticaret Vekaleti Lozan Muahedesi mucebince iki sene kabotajdan istisna olan üçü İngiliz, üçü Fransız, üçü İtalyan dokuz kampanyanın mümessillerini müzakerat için Ankara'ya çağırmıştır. Vekalet iki senelik müddetin temdidine lüzum görmediğini beyan etmiştir.	HM
30	Mayıs	150 kişilik kara liste itmam edilmiştir.	150 kişilik kara listede noksan kalan bir kişi yerine 150. kişi olarak Köylü Gazetesi sahibi Refet nam şahsın idhaline Heyet-i Vekilece karar verilmiştir.	HM
30	Mayıs	Sıhhiye Vekaletince 150 dispanserin yerleri tespit ve tesisata başlanmıştır.	Sıhhiye Vekaleti, röntgön, diğer alat ve edevat temini için Avrupa'ya bir mütehassıs göndermiştir.	HM
1	Haziran	Üst düzey atama yapıldı.	Gaziantep Emniyet Müdürlüğü'ne Mustafa Nuri'nin ve Antalya Emniyet Müdürlüğü'ne de Hasan Fehmi'nin tayini.	BCA 30..11.1.0/ 5.15..18.
1	Haziran	Musul Müzakeratı Hakkında…	İngiliz Murahhas Heyeti'nin Londra'dan beklediği talimat İstanbul'a ulaşmıştır. Mezkur talimat ulaşmadığından dolayı tebdil olmayan müzakeratın ilerlemesi beklenmektedir. Talimatın muhteviyatı meçhuldür.	HM
1	Haziran	Memurin-i Muhakemat Tedkik Encümeni toplanacaktır.	Encümen, "firari Rum ve Ermenilerin İstanbul'a avdeti meselesinden mütevellid meseleyi tedkik eden Heyet-i Tahkikiye'den Dahiliye Vekaleti'ne gelen evrakın intacı için süratle toplanacaktır."	HM
1	Haziran	Muhtelit Mübadele Komisyonu Atina'daki çalışmalarını bitirmiş ve İstanbul'a naklolunmuştur.	Komisyon icra-yı faaliyetini İstanbul'da ikmal edecektir.	HM
1	Haziran	Üst düzey atama yapıldı.	İzmir Mebusu ve sabık Adliye Vekili Seyyid Bey İlahiyat Fakültesi Reisliği'ne intihab olmuştur.	HM
2	Haziran	Mülki idare ataması yapıldı.	Van Valisi Şevki Bey'in Hapishaneler Umum Müdürlüğü'ne nakli, yerine vekaleten Süleyman Sabri Bey'in tayini.	BCA 30..18.1.1/ 10.32..2.

G.	Ay	Olay/Mevzuat	Açıklamalar	Kaynak
2	Haziran	Düyûn-ı Umumîye tensikata başlamıştır.	Düyûn-ı Umumîye tensikata başlayarak İdare-yi Merkeziye'de 209 memurun memuriyetlerine nihayet verilmiştir. Bunların 76'sı Türk 133'ü Gayr-ı Müslim ve ecnebidir.	HM
2	Haziran	Musul Müzakeratı Hakkında…	Uryanit Tiyoz(?) Gazetesi'nin haberine göre İngilizler Musul Meselesi'ni Cemiyet-i Akvama havale etmişlerdir. -Yunus Nadi Bey, Cumhuriyet Gazetesindeki yazısında Türkiye'nin Musul konusundaki mesnedlerini şöyle açıklamıştır; - Irak ve coğrafî şerait - Siyasî ve askerî şerait - İktisadî şerait Musul Vilayeti'nin yaklaşık olarak 700 bin nüfusundan 500 küsur binin Türk ve Kürt olarak üst tarafın ise muhtelif din ve ırklara mensup ekalliyetlerden müteşekkil olması sebebiyle Musul'un bir ekseriyet-i ekalliyetin veya yabancıların keyif ve hevasına terk edilemeyeceğini belirtmiştir.	HM
3	Haziran	Üst düzey atama yapıldı.	Edebiyat Fakültesi Fars Edebiyatı Tarihi dersi öğretim üyeliğine Ferid'in; İslam Felsefesi Tarihi dersi öğretim üyeliğine de İsmail Hakkı (Uzunçarşılı)'nın tayini.	BCA 30..11.1.0/ 5.16..7.
3	Haziran	İtalya Rodos'ta tahşidat (asker toplama - silahlanma) yapmaktadır.	İtalya'nın Rodos'ta asker topladığı resmî makamlarca doğrulanmasa da bu konuda Sada-yı Hak Gazetesi'nde bir makale yayınlayan İzmir Mebusu ve sabık İktisad Vekili Mahmud Esad Bey, bu hadiseyi; "Musul etrafında çevrilmek istenen bir blöf" olarak değerlendirmiştir.	HM
3	Haziran	Musul Müzakeratı Hakkında…	İngiliz murahhası resmen, müzakerata devam olunamayacağından Cemiyet-i Akvam'a müracaat edileceğini – bir havadise göre İngiltere şimdiden Cemiyet-i Akvam'a müracaat etmiştir - bildirmiştir.	HM
3	Haziran	Adana'da pamuk üretimi dolayısıyla bir borsa teşkiline karar verilmiştir.	Ticaret Vekaleti'nden lazım gelenlere tebligat yapılmıştır.	HM
3	Haziran	Mübadele İşleri…	Mübadele, İmar ve İskan Vekaleti sanatkarlara sermaye ve alat verecektir. Bunun dışında her bir sanatkar için icra eylediği sanatın nevîne uygun muvakkaten bir dükkan, fırın yahud imalathane ittihazına elverişli bina veya baraka verilecektir. Bu binalar suret-i ariyyet (ödünç) verildiği için kendilerinden bedel alınmayacaktır. Kandiye'den 549, Selanik'ten 8200 muhacir İzmir'e gelmiştir.	HM
5	Haziran	Musul Müzakeratı Hakkında…	İtalyan tahşidatının uyandırdığı asabiyet müzakerenin erken bitmesine yol açmıştır.	HM
5	Haziran	İtalya'nın Rodos'a tahşidatı.	İtalya maslahatgüzarı Baryala(?) matbuata beyanında İtalya'nın Anadolu'ya karşı ihtirasat beslemediğini, Rodos'a cüzî miktar asker sevkinin oranın muhafazası ile ilgili olduğunu, istikşaf maksadıyla hiçbir İtalyan harb gemisinin Anadolu sahillerini dolaşmadığını bildirmiştir.	HM

G.	Ay	Olay/Mevzuat	Açıklamalar	Kaynak
5	Haziran	Türkiye'nin Cenub hudutlarında sulh tesis edildi.	General Piyot, Ayntab Valisi'ne gönderdiği mektupta hudud mıntıkasında vaziyetin ıslahı konusunda teminat vermiştir.	HM
5	Haziran	Mübadele İşleri…	Tarsus'ta iskan edilen 900 Girid muhacirinin açlıktan ölmek üzere olduğu yolundaki Vatan Gazetesi'nin haberi hilaf-ı hakikat olarak görülerek tekzib edilmiştir. Hakikay-i hal şöyle tavzih olmuştur; Tarsus'ta iskan edilmiş olan Girid muhacirinin 970 nüfustan ve 218 aileden ibaret olup bunlardan 43 aileye sebze ve meyve bahçesi, 43 aileye mezruu tarlalar 90 aileye bağ verilmiş ve 1 ailede bir fırın dükkanına ortak edilmiştir. Mütebaki 17 aileden 6'sı İzmir'e gitmek arzusuyla devamlı müracaatta bulundukları ve teklif edilen hiçbir şeyi kabul etmedikleri, 3 ailenin de yakında gidecek olan Rumların emval-i metrukesine talip olduklarından kendi arzularıyla beklemekte oldukları belirtilmiştir. Kalan ailelerin ise bağ ve bahçe idare edecek kimsesi olmayan aceze takımından kimseler olduğu, bunlara da vekaletce kanun gereği iaşe sağlanmaktadır. Tarsus'da muhacirine tahsis edilen arazinin kâffesi mezruu olduğundan önümüzdeki sene mahsul almaları kesindir ancak kanunun öngördüğü miktardan fazla arazi almak isteyen bazı muhacirinin mütemadiyen şikayetler tertib ettikleri anlaşılmaktadır.	HM
6	Haziran	Üst düzey atama yapıldı.	Ankara Şehremini Mehmed Ali Bey rahatsızlığı dolayısıyla istifa etmiş ve Emlak-ı Millî Müdirliği'ne tayin edilmiştir. Şehremanetine de vekaleten Dahiliye Vekaleti Nüfus Müdiri Abdülmüttalib Bey tayin edilmiştir.	HM
6	Haziran	Türkiye'nin senevî ipek istihsalinin 200 bin kilo raddesinde bulunduğu belirlenmiştir.		HM
8	Haziran	İstanbul Tahtakale'de, Yunan asıllı tüccarlara ait olan sigara kağıdı imalathanesine devletçe el konulduğu.		BCA 30..10.0.0/ 201.374..1.
8	Haziran	Belediye Başkanı atanması yapıldı.	Ankara Belediye Başkanlığı'na Hıdır, İstanbul Belediye Başkanlığı'na Emin'in tayini.	BCA 30..1.0.0/ 1.3..1.
8	8	İrlanda ve Kanada Lozan Muahedenamesi'ni tasdik etmiştir.		HM
8	8	"İlk Türk Devr-i Alemcisi"	Hamid adında, Mülkiye kaymakamlığından müstafi bir kişi yaya olarak devr-i alem yapmaya karar vermiştir. Hamid Bey yolculuğuna Tarsus'tan başlamış ve yolculuğunu da burada itmam etmeyi planlamaktadır.	HM
8	Haziran	İstanbul Şehreminliği'ne sabık Bursa Mebusu Emin Bey tayin olmuştur.		HM

G.	Ay	Olay/Mevzuat	Açıklamalar	Kaynak
9	Haziran	Müskirat resminin tadiline dair olan 8 Kanunusani 1336 tarihli kararnamede münderiç rüsumun tezyidine ve Men'i Müskirat Kanunu'nun tadiline mütedair 470 numaralı Kanun'un suveri tatbikiyesine müteallik 587 numaralı talimatname.	Müskirat imali için müsaade itası talebinde bulunanlar, imalathanelerini açmadan evvel Hazinei Maliye'ye veya ona izafeten mahalli Duyunu Umumiye İdaresi'ne istidaname vererek ruhsatname almaya mecburdurlar.	Düstur Tertip 3 Cilt 5 s. 1149
9	Haziran	Hükümet tarafından Karadere ormanlarından sahile, dar hatlı şimendifer inşasına karar verilmiştir.	Hükümet tarafından yapımı mukarrer olan Karadere ormanlarından sahile inşa edilecek dar hatlı şimendiferin keşfiyatını yapmak üzere İnşaat ve İşelet Müdiri ve bir mühendis bölgeye gitmiştir.	HM
9	Haziran	Düyûn-ı Umumîye tensikatı.	On seneden az hizmeti bulunan 140 memur açığa alınmıştır.	HM
9	Haziran	Karadeniz sevahilindeki fındıkların ıslahı için mütehassıs olarak İtalya'dan Aleksandr Atroteter(?) celb edilecektir.		HM
10	Haziran	Mülki idare ataması yapıldı.	İstanbul Valiliği'ne Canik eski Mutasarrıfı Raşit Bey'in tayini.	BCA 30..18.1.1/ 10.29..5.
10	Haziran	Halk Fırkası ictimânda dahilî ve haricî meseleler görüşülmüştür.	İctimâda yapılan izahatta, Suriye hududlarında sukunet olduğu, Rodos teşhidatı hakkındaki şayiattan mütevellid tereddüdlerin zail olduğu, Rusya ile hüsn-i münasebet cereyan ettiği belirtilmiştir.	HM
10	Haziran	Musul Müzakeratı Hakkında…	Dahiliye Vekili Ferid Bey, matbuata verdiği beyanatta, Türkiye'nin üç kazanın terkine razı olacağı haberlerini yalanlamıştır.	HM
10	Haziran	Mülkiye Tekaüd Kanunu, Adliye, Dahiliye ve Maarif Vekaletlerinden tayin edilen memurinden mürekkep bir komisyon tarafından ihzar edilmiş ve Heyet-i Vekile'ye sevk edilmiştir.		HM
11	Haziran	Avrupa'da cari olan posta merkezinde abone kaydı usulü Ankara, İstanbul, İzmir, Edirne, Mersin, Konya, Adana, Bursa, Samsun ve Trabzon'da başlamıştır.		HM
11	Haziran	Adana'da mevcut olan Şeref Ziraat ve Sanat Türk Anonim Şirketi son usule göre çalışacak bir çırçır fabrikası kurmaya karar vermiştir.	Kurulacak olan fabrika en son usul üzerine olacaktır. Getirilecek olan makineler kozaları kıracak, pamuğu ayıklayacak ve presleyecektir.	HM

G.	Ay	Olay/Mevzuat	Açıklamalar	Kaynak
11	Haziran	Müskirat Kanunu'nun tatbikine dair olan talimatname Reis-i Cumhur tarafından tasdik edilmiştir.		HM
12	Haziran	Anadolu'nun ormanları çok olan bir bölgesinde, 500 bin İngiliz lirası sermaye ile son sistemde ve büyük bir kağıd fabrikası kurulacaktır.		HM
12	Haziran	İstanbul Ticaret Odası, bulunduğu daireyi biraz daha tevsi ederek bir ticaret müzesi haline getirmeye karar vermiştir.	Açılacak olan bu müzede bütün Türk mahsulat ve mamulatının numuneleri bulunacak, ticaret odası bu numuneler üzerinde muntazam olarak aylık ve yıllık istatistikler tanzim edecektir.	HM
13	Haziran	Musul Müzakaratı Hakkında…	Yabancı matbuatta görülen bazı havadis üzerine, Türk gazetelerinin Türkiye'nin Musul meselesinin Cemiyet-i Akvam'a götürülmesinden mukaddem Lahey'de bulunan Âli-yi Mahkeme-yi Adalete havalesine mütemayil olduğu yolundaki haberleri üzerine bu yolda bir tedbir ittihazının şimdilik mevzubahis olmadığı bildirilmiştir.	HM
13	Haziran	Mübadele İşleri…	Muhtac-ı ziraî olan muhacirine tevzii edilmek için ihtiyaç duyulan pulluklardan on bin adedinin Rodolof Beher (?) fabrikası mamulatından mubayaası için Heyet-i Vekilece karar verilmiştir. Mübadele, İmar ve İskan Vekaleti ile Alat ve Edevat ve Levazım-ı Ziraîye Türk Anonim Şirketi müessislerinden ve mezkur fabrikanın vekili Nuri Aziz Bey arasında mukavele teati edilmiştir.	HM
15	Haziran	Üst düzey atama yapıldı.	3. Kafkas Fırkası Kumandanlığı'na Tuğg. Sabri Paşa'nın, 9. Fırka Kumandanlığı'na da Alb. Kazım'ın tayini.	BCA 30..11.1.0/ 5.17..10.
15	Haziran	Üst düzey atama yapıldı.	Jandarma Genel Komutanlığı'na Albay Zeki'nin tayini.	BCA 30..11.1.0/ 5.17..13.
15	Haziran	Belediye Başkanı ataması yapıldı.	Ankara Şehreminliği'ne Ali Haydar Bey tayin olmuştur.	HM
15	Haziran	Akşehir'de bir Macar grubuyla birlikte son usul üzere Akşehir Gölü'nden istifade ile ziraat yapılacak bir numune çiftliği kurulmuştur.		HM
16	Haziran	İzmir bölgesi üzümlerinin uluslararası sahada rekabet edebilmesi için Ziraat Vekaleti, üzüm müstahsillerine muavenette bulunmaya karar vermiştir.	Londra Piyasası'nda Avustralya, Girid, Kaliforniya ve İran üzümleri ile rekabet eden İzmir üzümünün tüccarın nefasetten ziyade ucuzluğu nazar-ı itibara almasından dolayı rekabet kabiliyetini arttırabilmek amacıyla müstahsilin ucuz üzüm yetiştirebilmesini sağlamak için Ziraat Vekaleti, müstahsile teshilat ve muavenatta bulunmayı kararlaştırmıştır.	HM

G.	Ay	Olay/Mevzuat	Açıklamalar	Kaynak
17	Haziran	Adana piyasasına Yahudi muhtekirlerin hakim olmasından dolayı Ziraat Vekaleti demiryolu ile yapılan hububat nakliyatı tarifesinde tenzilat yapılmasını sağlamıştır.	Adana piyasasına bazı Yahudi muhtekirlerin hakim olması neticesinde ziraatın menfaatine muhalif tekevvün eden vaziyet-i iktisadiye-yi ıslah etmek üzere Adana mebuslarının müracaatı üzerine Ziraat Vekili Zekaî Bey bu hususta bazı tedabir ittihaz etmiştir. Yenice - Haydarpaşa tarifesinin tenzili için girişimlerde bulunulmuş ve Anadolu Demiryolları Müdiriyet-i Umumiyesince tarife-yi aslîyeden %50 – 60 arasında bir tenzilat yapılması kararlaştırılmıştır.	HM
17	Haziran	Ankara ve Yozgat Rumlarının sevki için yeni bir Muhtelit-i Tali Komisyon göreve başlamıştır.	Yeni komisyona Türk delegesi olarak Fuad Bey memur edilmiştir. Komisyon evvela Ankara Vilayeti dahilindeki üç bin Rum'un naklini temin edecek, müteakiben Yozgat'a geçecektir.	HM
17	Haziran	Kütahya'da gençler tarafından siyasetle alakadar olmamak, spor, musiki, kütübhane tesisi gibi işlerle meşgul olmak üzere bir Gençler Birliği tesis edilmiştir.		HM
18	Haziran	1285 tarihli Orman Nizamnamesi mevaddile 5 Mayıs 1287 ve 7 Nisan 1292 ve 8 Mayıs 1325 tarihli Orman Talimatnameleri'nin ve bazı tebligat ve 15 Nisan 1340 ve 22 Nisan 1340 tarihli Kavanin ahkamının suveri tatbikiyesini mübeyyin talimatnamenin kabulü hakkında 619 numaralı kararname.	Devlet ormanlarından kesilecek ağaçlardan Hazinei Devlet namına istifa olunacak orman bedeli ve hususi ormanlardan alınacak üşür ağaçların gayrimamül yani kabul hissesi çıkarıldıktan sonra müdevver olarak kalan kısmı mesaha edilip kaç metre mikabı gelir ise ondan istifa olunur.	Düstur Tertip 3 Cilt 5 s. 1155
18	Haziran	Meclis binasının önünden İstasyona kadar temdid edilen elektrik hututundan meclisten karakola kadar olan kısmı yaktırılmıştır.		HM
18	Haziran	Ziraat Vekaleti, Avrupa'dan on mütehassıs, alat ve edevat-ı fennîye celbi ve mubayaasına karar vermiştir.	Avrupa'dan on mütehassıs, alat ve edevat-ı fennîye celbi ve mubayaasını temin için Ziraat Müdir-i Umumîsi Ali Rıza Bey'in riyasetinde bir komisyon teşkil edilmiştir. Bu komisyon Türkiye'de bir süre tedkikatta bulunduktan sonra Almanya'ya geçecektir.	HM
19	Haziran	Kabotaj haklarının temdidi için İngiliz, Fransız ve İtalyan kampanyalarının Ticaret Vekaleti ile olan müzakeratı sürmektedir.	Kabotaj meselesi hakkında Türkiye'ye müzakereye gelen İngiliz, İtalyan, Fransız mümessillerinin vaki olan Kabotaj haklarının bir müddet daha temdidi taleplerine karşı hükümet, ihracat eşyalarımıza karşı suhulet temin etmek için tarifelerden tenzilat ve Türk Vapur Şirketleri'ni himaye için yalnız aktarma ile muayyen ve mahdud iskelelere ecnebi vapurlarının uğramasını talep etmiştir. Müzakerata devam olunacaktır.	HM

G.	Ay	Olay/Mevzuat	Açıklamalar	Kaynak
19	Haziran	İstanbul merkezli olmak üzere Türkiye dahilinde sinema, gazino, tiyatro işletmek ve kalem ticareti yapmak üzere on bin lira sermaye ile sabık Harbiye Nazırı Ziya Paşa tarafından tesis edilen "Makri Köy Sinema Türk Anonim Şirketi" Heyet-i Vekilece tecil edilmiştir.		HM
19	Haziran	Ankara Şehremini Haydar Bey verdiği beyanatta, sokakların süratle parke ile döşeneceğini ve inşaatlara başlanacağını bildirmiştir.		HM
19	Haziran	Mübadele İşleri…	Mübadele, İmar ve İskan Vekaleti'nin bir aylık faaliyeti şöyledir; Selanik, Kavala ve Girid'den Mayıs ayı zarfında vapur ile 662326 insan, 2701 büyük baş hayvan, 10296 küçük baş hayvan, mezkur ay zarfında şimendiferle 5272 insan, 592 büyük, 7778 küçük baş hayvan nakledilmiştir. Muhacirlerin, 7265'i Samsun'a, 10219'u Trakya'ya, 4024'ü Karesi'ye, 19.940'u İzmir'e, 6555'i Bursa'ya, 11267'si İstanbul'a, 4266'sı İzmit'e, 1103'ü Konya'ya, 10063'ü Adana'ya, 375'i Sivas'a, 144'ü Kastamonu mıntıkasına olmak üzere ceman 75885 nüfus iskan olmuştur.	HM
22	Haziran	3 Mart 1340 tarihli ve 408 numaralı kararname ahkamının feshi hakkında 625 numaralı kararname.	Zonguldak Limanı Nizamnamesi'nin 8. maddei müzeyyelesinin tatbikatında pek az zaman geçtiği halde bazı mahzurlar görüldüğü; elektrik, tünel ve şimendifer şirketlerinin kömür ticareti yapmaya başladıkları şüphesi nedeniyle kömür ticareti ile uğraşanların madur olmaması için vapurların limana girip çıkma saatlerinin kontrol altına alınacağı, bu durumdan sadece muhacir nakliyatı yapan vapurların istisna edileceği belirtildi.	Düstur Tertip 3 Cilt 5 s. 1164
22	Haziran	Lozan Muahedenamesi'ne merbut "Yunanistan'da bulunan emlaki islamiyeye müteallik beyanname" mucibince kimlerin Yunanistan'ı terk etmiş telakki edilerek mübadele haricinde bırakılmaları ve kimlerin mübadeleye tabi tutulmaları icap edeceği hakkında 626 numaralı kararname.	1912'den sonra Yunanistan'ı terk edenlerden mecburen ve düşman istilası nedeniyle ayrıldıkları kesin olarak bilinenlerin de 30 Kanunusani 1923 tarihinde Lozan'da imzalanan Mukavelename dışında bırakılmalarının anlaşmanın ruhuna aykırı olması nedeniyle mübadeleye dahil oldukları belirtildi.	Düstur Tertip 3 Cilt 5 s. 1166
22	Haziran	Yenice – Haydarpaşa hattında hububat nakli tarifenamelerinde yapılacak tenzilat Heyet-i Vekilece kabul edilmiştir.	Ağustos gayesine kadar muteber olacak yeni tarifenameye göre, tam bir vagon olmak üzere, un, arpa ve bağdemin kilosu 2 guruşa nakledilecektir. Aynı tenzilatlı tarife Ankara için de muteberdir. Diğer istasyonlar Adana tenzilatlı tarifesinden istifade edemeyeceklerdir. Konya ve diğer istasyonlardan yapılacak hububat nakliyatı içinde %25 ile %35 arasında bir tenzilat vardır.	HM

G.	Ay	Olay/Mevzuat	Açıklamalar	Kaynak
22	Haziran	Ankara'nın yeniden imarı için tayin edilecek bir bölgeye iki yüz hanelik yeni bir mahalle inşa edilecektir.	Ankara'da Şehremin Haydar Bey, Şehremanetin yaptıracağı iki yüz hanelik yeni mahallenin inşası için Tolen (?) Amerikan Şirketi murahhası Muslihiddin Adil Bey ile müzakerelere başlamıştır.	HM
23	Haziran	Üst düzey atama yapıldı.	Tıp Medresesi Başkanlığı'na Dr. Nureddin'in ve Fen Medresesi Başkanlığı'na da Hüsnü Hamid'in tayinleri.	BCA 30..11.1.0/ 6.18..5.
24	Haziran	Musul Müzakeratı Hakkında…	Times Gazetesi verdiği haberde, Musul ve Süleymaniye civarında mevcut Kürtlerin bir an önce Ankara'ya iltihak arzusunda olduğunu, İngilizlerin Irak'ta kaldıkça İngilizlerin menfaatinin zayi olduğunu, Türkiye'nin petrollerden sarf-ı nazar etse bile neticenin ne olacağını Kilikya ve Suriye hududları mesailinden anlaşılacağını belirtmiştir.	HM
24	Haziran	Ankara'nın imarı için Şehremaneti ve Tolen Şirketi arasındaki müzakerat hitam bulmuştur.	Şehremaneti ve Tolen Şirketi'nin mümessilleri arasında tekarrür eden proje encümen tarafından da tasdik edilmiştir. Projenin tasdikinden iki ay sonra inşaata başlanacağı mukarrerdir.	HM
24	Haziran	İmam ve Hatib mekteblerinin müfredat programı Maarif Vekaletince ihzar olunmuştur.	İmam ve Hatib mekteblerinin Maarif Vekaletince hazırlanan programına göre, müddet-i tedrisiye dört sene olacak ve münhasıran ibtidaî tahsilini ikmal etmiş talebe kabul olunacaktır.	HM
24	Haziran	Nafıa Vekaleti Tayinleri…	Nafıa Vekaleti Memurin Kalemi mümeyyizliğine Demiryolları İnşaat ve İşletme İdare-yi Umumiyesi Tahrirat Kalemi Katibi Nafiz Bey, İdare-yi mezkure katibliğine Aziz Beyler tayin olunmuşlardır. Kocaeli Vilayeti merkez mühendisi Fehmi Bey'in yerinde ibka ve terfine karar verilmiştir. Sinop Vilayet-i Umumî Yollar Mühendisliğine İzmit'te bulunan Mehmet Necib ve Kocaeli Vilayeti Umumî Yollar Mühendisliğine Aydın'da müstahdem Hamid Turgud Beyler tayin edilmişlerdir.	HM
24	Haziran	Maarif Vekaleti, her lisede muallimler için bir mekteb kütübhanesinin olmasını, bu kütübhanelere Türkçe, Fransızca eserler konulmasını kararlaştırmıştır.	Ayrıca Türkçe ve Fransızca neşriyat muntazaman takib edilerek bunlardan mekteb kütübhanelerine şayan-ı kabul olanlar mekteblere gönderilecektir.	HM
25	Haziran	Devlet ormanlarının muhafazasında istihdam edilmek üzere alınacak efradı mükellefenin sureti tefrik ve istihdamlarını mübeyyin talimatnameye dair 638 numaralı kararname.	1340 senesi Muvazenei Umumiye Kanunu'nun 34. maddesince Devlet ormanlarının muhafazasında istihdam edilmek üzere Ziraat Vekaleti'nce talep edilen miktarda ve belirlenen mahallerde efradı cedide tefrik ve ita olunacaktır.	Düstur Tertip 3 Cilt 5 s. 1168
25	Haziran	Adliye Vekili Necati Bey gazetecilere beyanat vermiştir.	Adliye Vekili Necati Bey verdiği beyanatta, Türkiye'de adlî teşkilatın şimdiye kadar 250 münhal ile idare edildiğini ancak artık açık kalmadığını belirtmiştir	HM
25	Haziran	Rum Hicreti…	Anadolu'dan perakende olarak İstanbul'a gelen ve burada birleşen dört bin Rum'un Yunanistan'a nakillerine başlanmıştır.	HM

G.	Ay	Olay/Mevzuat	Açıklamalar	Kaynak
26	Haziran	Musul Müzakeratı Hakkında…	İstanbul'da Musul hakkında Adnan Bey ile İngiliz mümessil vekili Mister Hendersson arasında yeni bir müzakerenin başladığı ve neticenin yakında anlaşılacağı belirtilmektedir. - Financial Times, Musul meselesi hakkında yaptığı yorumda, meselenin ancak rey-i amm usulü ile halledilebileceğini belirtmiştir.	HM
26	Haziran	Seyr ü Sefain İdaresi yeni vapurlar satın almıştır.	Seyr ü Sefain İdaresi ile (Adviya?) Vapur Şirketi arasında süren müzakerat neticelenmiş ve iki büyük lüks vapur 900 bin liraya iştira edilmiştir. Bu vapurlardan başka İstanbul Mebusu Hamdi Bey'in riyasetindeki heyet-i mahsusa biri yolcu nakliyatı, ikisi körfez için üç vapur daha mubayaa etmiştir.	HM
26	Haziran	Vatan Gazetesi'nin bazı ecnebi şirketlerin Türkiye'deki kömür ocaklarını tek elde toplamak için mümessillerini gönderdiğine ilişkin haberi.	Vatan Gazetesi verdiği haberde, bazı ecnebi şirketlerin Türkiye'deki kömür ocaklarını tek elde toplamak için mümessillerini gönderdiğini, bunların ocak işletmelerine başvurarak on beş senelik kontratolar akd ettiklerini, bu şirketlerin kömür piyasasını ele geçirdikten sonra istihsalimizin büyük kısmını kömüre çok ihtiyaç duyan Yunanistan ve Romanya gibi ülkelere göndereceğini belirtmiştir.	HM
29	Haziran	Mülki idare ataması yapıldı.	Çanakkale Valiliği'ne İsmail Hakkı Bey'in tayini.	BCA 30..18.1.1/ 10.31..6.
29	Haziran	Mülki idare ataması yapıldı.	Menteşe Valiliği'ne Hüsnü Bey'in tayini.	BCA 30..18.1.1/ 10.31..7.
30	Haziran	Rum Hicreti…	Muhtelit Mübadel Komisyonu Yunan murahhası Menakis (?) Vatan Gazetesine verdği beyanatta İstanbul'a 1918'den evvel gelmiş olan Rumların mübadeleden istisna tutulmaları gerektiğini söylemiştir.	HM
1	Temmuz	"Müşterek Tahsil"	Kızlarla erkeklerin beraber tahsilleri mümkün olup olmadığı hakkında tetkikat yapılmaktadır.	HM
1	Temmuz	"Yunan Bahriyeliler"	Bahriye Nezareti meselesi hararetleniyor. Reis-i Cumhur terfi emirnamesini imzalamıyor.	HM
2	Temmuz	Seyrü Seyahat talimatnamesine dair 663 numaralı kararname.	150 kişilik liste mündericatı ile Türkiye tabiiyetinden iskat edilmiş bulunanlar haricinde kalan ve memlekete karşı ika ettikleri efalin veya harekatı milliyeye karşı izhar ettikleri muhalefetin avakibinden korkarak Türkiye pasaportu almaksızın herhangi bir suretle ecnebi bir memlekete firar etmiş olan Türk tebası Müslümanlar affı umumi ve teşkilatı esasiye kanunlarının her vatandaşa bahşettiği serbesti hakkına binaen memlekete girebileceklerdir.	Düstur Tertip 3 Cilt 5 s. 1172
2	Temmuz	Mülki idare ataması yapıldı.	İzmir Valiliği'ne İhsan Paşa'nın tayini.	BCA 30..18.1.1/ 10.33..18.
2	Temmuz	"İtalyan Kabinesi İstifa Etti"	Yeni kabinede faşistlerin son zamanda taarruz ettiği muhalefet rical-i siyasiyesi de bulunmaktadır.	HM
2	Temmuz	"Demiryolları Meselesi"	Anadolu demiryollarının hükümetle müzakereye salahiyettar delegeleri intihap edilmiştir.	HM

G.	Ay	Olay/Mevzuat	Açıklamalar	Kaynak
2	Temmuz	Maaş Tevziatı	Eytam ve aramil ve mütekaidin maaşatı tevziatı intizama girmektedir.	HM
2	Temmuz	"Muahedemiz ve Yunanistan"	Meclis-i Mebusanda muhacirler meselesinin müzakeresine devam edilmiştir. Müzakereye harbiye nazırı Pangalos da müdahale etmiş ve Lozan muahedesinden bahsederek şiddetle aleyhinde bulunmuştur. Bu muahedenin Yunanistan için "zat-aver" olduğunu söylemiştir. Mamafih nazırın bu tarz-ı telakkisine hükümetin iştirak etmediğine hüküm veriliyor.	HM
2	Temmuz	Mıntıka-i Ticaret Müdüriyetlerinin Vezaifi	Ticaret Vekaleti mıntıka-i ticaret müdüriyetlerinin vezaifini aşağıdaki talimatname ile kat'i bir şekle koymuştur.	HM
3	Temmuz	"Yeni Bir Grev"	Beşiktaş tramvay amelesi birden bire bir grev ilan etmişlerdir. Grevin sebebi olarak Beşiktaş mıntıkasındaki bir biletçiye haksız bir muamele yapıldığı ve işten el çektirildiği gösterilmektedir. Grev haber alınır alınmaz hükümet hemen icap eden tedabiri ittihaz etmiş ve polis tarafından müşevviklerden yedi kişi tevkif olunmuştur.	HM
3	Temmuz	Yeni Posta ve Telgraf Binası Münakasası	Ankara'da Hariciye Vekâleti'nin karşısındaki arsada projesi vechiyle inşa olunacak Posta ve Telgraf binası 1 Haziran 340'dan itibaren iki ay müddetle ve kapalı zarf usulüyle mevki-i münakasadadır.	HM
3	Temmuz	"Kabotaj Meselesi"	Kabotaj hakkında şirketlerle cereyan eden müzakerat adem-i itilaf ile neticelenmiş demektir. Müzakeratın neticesi Ticaret Vekili Hüsnü Bey tarafından bir rapor şeklinde Heyet-i Vekile'ye bildirilmiştir.	HM
4	Temmuz	Anadolu Demiryolu	Anadolu Demiryolu hissedaran meclisinin mukarreratı hakkında salahiyettar bir zat Tevhid Gazetesine atideki tafsilatı vermiştir: İçtimaide Huknen Hükümetle cereyan eden müzakerat hakkında izahat verdi. Ve bu müzakerattan hiçbir fayda temin edilemeyeceğini beyan ederek hükümete ikame-i dava teklifinde bulundu. Hissedarlardan bir zat teklife şiddetle muhalefet ederek mahkeme vasıtasıyla hiçbir netice elde edilemeyeceğini söyledi. Fakat neticede Huknen'in teklifi reye konularak ekseriyetle kabul olundu.	HM
5	Temmuz	Mülki idare ataması yapıldı.	Malkara Kaymakamlığı'na İbrahim'in ve Hapishaneler Genel Müdürlüğü'ne de Şevki'nin tayinleri.	BCA 30..11.1.0/ 6.19..14.
5	Temmuz	"Mekteb-i Mülkiye"	"Mekteb-i Mülkiyeye son zamanlarda pek lüzumlu bir müessese şekli verilmektedir. Bilhassa gençlerimizin birçoğunun alakadar olacakları için mektep müdürü Nazım Bey beklediği teşkilat hakkında bir izahat vermiştir."	HM
6	Temmuz	Emvali menkulei metrukenin kanunen hakkı iskanı haiz muhacirine sureti tevziini mübeyyin talimatnameye dair 683 kararname.	Vilayet ve kaza merkezlerinde vali veya kaymakamın tahtı riyasetinde Mıntıka Müdüriyeti memurlarından bir, Umuru Tasarrufiye memurlarından bir ve memurini Maliye'den bir zat ile Ziraat Fen memuru ve bir messah ve bir katipten mürekkep olmak üzere Tevzi ve Taksim Komisyonu teşkil edilecektir.	Düstur Tertip 3 Cilt 5 s. 1178

G.	Ay	Olay/Mevzuat	Açıklamalar	Kaynak
6	Temmuz	"Ebniye Talimatnamesi"	Ankara'da yeni inşaat tarzı hakkında bir talimat yapılmıştır.	HM
6	Temmuz	Londra Konferansı içtima ediyor.	Davetiyelerde tamirat meselesine dair İngiliz noktai nazarı bildiriliyor.	HM
7	Temmuz	Üst düzey atama yapıldı.	Mersin Polis Müdürlüğü'ne Şevket'in tayini; görevinde ehliyetsiz bulunan Sivas Jandarma Komutanı Bnb. Şevket'in açığa alınması.	BCA 30..11.1.0/ 6.19..17.
8	Temmuz	İmar Vekili Celal Bey Dün İstifa Etmiştir.	Celal Bey, istifanamesinde İsmet Paşa kabinesindeki mesaisini daima şerefle tahattür edeceğini yazmaktadır. Celal Bey, İş Bankası'nı kurmak için istifa etmiştir.	HM
8	Temmuz	"İş Bankasının Tesisi"	Nizamname-i esasi ihzar olunmuştur. Celal Bey müsaade istihsali için müracaat ediyor.	HM
9	Temmuz	Belediye Başkan Yardımcısı ataması yapıldı.	İstanbul Belediye Başkanı Muavinliği'ne Şerif'in tayini.	BCA: 30..11.1.0/ 6.20..1.
10	Temmuz	Türkiye ve Paris Yunan Sefirinin Müzakeratı	"Yunan Başvekili bu müzakerat, Türkiye'ye karşı Balkan ittifakını ihyaya matuf değildir" diyor.	HM
10	Temmuz	"Türkiye İş Bankası"	Mübadele, İmar ve İskan Vekaletinden istifa eden Celal Bey Efendi dün de tesisine büyük bir alaka ve memnuniyetle ihzar olunan (Türkiye İş Bankası)'na ait istihzarat ile meşgul olmuştur. İstihbaratımıza nazaran bankanın nizamname-i esasisi tamamen ihzar ve tespit edilmiştir.	HM
11	Temmuz	"Türkiye İş Bankası"	Celal Bey Efendi bankanın nizamname-i esasisi ve suret-i teşekkülü hakkında mufassal malumat lütuf buyurmuşlardır.	HM
20	Temmuz	16 Mart 1336 tarihinden mukaddem teşekkül etmiş olan Türk Anonim Şirketleri Nizamnamei dahililerinde mevcut ve hükümeti sakıta zamanına ait tabiratın tebdilleri hakkında 699 numaralı kararname.	Nizamnamede Teşkilatı Esasiye Kanunu'na muhalif tabirler kullanıldığı için değiştirileceği belirtildi.	Düstur Tertip 3 Cilt 5 s. 1187
20	Temmuz	"Yeni Mübadele Vekili"	Refet Bey Efendi mesaileri hakkında efkar-ı umumiyeye daima malumat vereceklerdir.	HM
21	Temmuz	Mülki idare ataması yapıldı.	İstanbul Vali Muavini Fahreddin'in Mülkiye Müfettişliği'ne nakli ile yerine Hüsnü'nün tayini.	BCA 30..11.1.0/ 6.20..15.
21	Temmuz	Mülki idare ataması yapıldı.	Yumurtalık Kaymakamlığı'na Hüsnü'nün tayini.	BCA 30..11.1.0/ 6.20..17.
21	Temmuz	"Ekmek Ucuzladı"	Şehremaneti İktisat Komisyonu'yla ekmekçiler arasında akdedilen içtimada 21 Temmuz 340 tarihinden itibaren her nevir ekmek müdevver olarak imal edilmek ve beher adedi bir okka olmak ve tartı ile satılmak ve sıcak olduğu halde satılıp alınmamak şartıyla birinci nevi ekmeğin beher okkası yirmi dört ve ikinci nevi ekmeğin yirmi iki kuruştan satılması takarrür eylemiştir.	HM

G.	Ay	Olay/Mevzuat	Açıklamalar	Kaynak
25	Temmuz	"Musul Meselesini Cemiyet-i Akvam'a Veriyorlar"	İngiltere Musul meselesi ihtilafının hallini Cemiyet-i Akvam'a havale ettiğini Hükümetimize bildirmiştir.	HM
27	Temmuz	Mübadele Mukavelenamesi'nin tarihi imzasından evvel ihdida ederek izdivaç etmiş olan kadınlar ile mezkur tarihten evvel ihdida etmeyerek Müslümanlarla izdivaç etmiş olan kadınların mübadeleye tabi olmadıkları hakkında 732 numaralı kararname.	Anlaşmadan önce Türklerle evlenen kadınların müslümanlığa geçsin ya da geçmesin, çocukları da olduğu göz önüne alınarak, madur olmamaları adına mübadeleye tabi olmadıkları belirtildi.	Düstur Tertip 3 Cilt 5 s. 1188
27	Temmuz	Üst düzey atama yapıldı.	İstanbul Murahhaslığı'na tayin edilen Nusret Bey'e Ortaelçi unvanı verilmesi.	BCA 30..18.1.1/ 10.32..18.
30	Temmuz	Devlet tekeline geçme.	Türk ziraatinin korunması ve devlet tekeline alınması.	BCA 30..18.1.1/ 10.36..15.
31	Temmuz	Mülki idare ataması yapıldı.	Bitlis Valisi Zihni Bey'in azli ile yerine 2. Fırka Kumandanı Kazım Paşa'nın tayini.	BCA 30..18.1.1/ 10.36..13.
1	Ağustos	"Hariçte Temsilimiz"	İsmet Paşa Hazretleri şu beyanda bulunmuştur; "Akşam gazetesinin 24 Temmuz tarihli nüshasında (Türkiye'nin hariçte temsili) serlevhalı makale hakikate tevafuk etmiyor. Liyakat ve ehliyetin hariciyeye girmesine mani ehliyetsizlerden mürekkep bir sınıf olduğu tevehhümü asılsızdır. Bilakis itimadı tamamen haiz olan bugünkü rüusa-yı hariciye liyakat ve ehliyet erbabını her vakit iltizam etmişlerdir."	HM
1	Ağustos	"Şark Şimendiferlerindeki Hıristiyanlar Çıkıyor"	Şark şimendiferleri komiseri bir Ağustosa kadar kumpanyadaki bilumum Hıristiyan memurların ihracı hakkındaki hükümet kararının muayyen tarihe kadar mevki-i tatbike vazını şirkete bildirmişlerdir. Hükümetin kararı mucibince bir Ağustostan sonra şark şimendiferlerinde kalacak Hıristiyan memur miktarı otuz ikiyi mütecaviz edemeyecektir.	HM
3	Ağustos	Borsa Nizamnamesi'ne tezyil edilen 22 Ağustos 1339 tarihli kararnamenin 28. maddesinin tadili ve 16 Mart 1340 tarihli kararnameye merbut talimatnamenin ikinci maddesinin takyidi hakkında mevaddı müzeyyeleye dair 764 numaralı kararname.	Borsa Nizamnamesi'ne uymayanlara uygulanacak ceza ile ilgili 28. madde ve 2. maddeye coberlerin teminat göstermesine dair ek.	Düstur Tertip 3 Cilt 5 s. 1190
3	Ağustos	Mülki idare ataması yapıldı.	İstanbul Vali Muavini Fahreddin'in 1. Sınıf Mülkiye Müfettişliği'ne tayini.	BCA 30..11.1.0/ 6.21..16.
3	Ağustos	Üst düzey atama yapıldı.	Berlin Ortaelçiliği'ne Kemaleddin Sami Paşa'nın tayini.	BCA 30..18.1.1/ 10.36..19.

G.	Ay	Olay/Mevzuat	Açıklamalar	Kaynak
3	Ağustos	"Halkımızın yüzünün güleceği bir ilga"	Bugün köylünün bıkıp usandığı aşarı hükümet bütçede açacağı rahneye rağmen ilga etmektedir.	HM
3	Ağustos	Sıhhiye ve Muavenet-i İçtimaiye Vekâletince 200 maddeden mürekkep olarak hazırlanan talimatname Heyet-i Vekile'ce tasdik edilmiştir.		HM
3	Ağustos	Sıhhiye Vekaleti idare-i hususiye hastaneleri olmayan mahallerde dispanserler küşadına karar vermiştir.	Beyazıt, Van, Hakkari, Gümüşhane, Erzurum, Muş, R,ze, Artvin, Ardahan, Genç, Ergani Vilayetleri dahilinde 47 yerde dispanserler açılmasına karar verilmiştir.	HM
3	Ağustos	"Kıbrıs Türklerinin Ricası"	Kıbrıs'taki mekteplere Anadolu'dan muallim gönderilmesi hususunda Maarif Vekaleti'nin tavassut etmesini rica etmek üzere gelen doktor Necmettin Bey, Maarif Vekili Vasıf Bey kabul ederek ricalarının ….olunacağını temin eylemiştir.	HM
4	Ağustos	"Yeni Ankara Şehri Doğmak Üzere "	Ankara namzet olduğu büyük mevkiye adım atmak üzere bulunuyor. Şehremini Haydar Bey'in, projenin daha seri, daha vasi bir surette tahakkuku için girişmiş olduğu müzakerenin, matlup olan neticeyi vermemesi üzerine başlı başına hareket edilmesi kararı faaliyet sahasına geçmek üzeredir. Şehremini, dün Başvekil Paşa hazretleriyle diğer alakadar zevatla görüşmüş ve imar işine bizzat … başlaması esası takarrür eylemiştir.	HM
4	Ağustos	"İktisadi Faaliyetler"	Adana ve Konya'da açılacak ticaret mektepleri ve Adana'da pamuk, Konya'da zahire borsalarının teşkili.	HM
4	Ağustos	"Avam Kamarasında Mühim Bir Tartışma"	Bir mebus Araplardan Hükümet teşkili imkan haricinde olduğunu ve Irak'ın Türkiye'ye iadesini söylemiştir.	HM
5	Ağustos	"Ansoldo'nun Davası"	Ansaldo fabrikası ile hükümetimiz arasında öteden beri mevcut olan bir davanın ahiren İtalya mahkeme-i aidesince rüyet edilerek mezkûr fabrikanın Türkiye Hükümeti zımnında altmış bin İngiliz lirası matlubu olduğu hakkındaki iddiasının reddedildiği ve hükümetimizin on altı milyon frank alacağının taht-ı hükme alındığı haber alınmıştır.	HM
6	Ağustos	Evkaf Heyeti Teftişiyesi talimatnamesine dair 766 numaralı kararname.	Talimatnamede Evkaf Heyeti Teftişiyesi teşkilatı, görev ve sorumlulukları açıklandı.	Düstur Tertip 3 Cilt 5 s. 1192
6	Ağustos	"Bir Tayyare Filomuz İstanbul'a Vasıl Oldu"	Bir seyahat yapan tayyarecilerimiz Cuma gününe kadar orada kalacak ve Cuma günü Ankara'ya hareket edeceklerdir.	HM
6	Ağustos	Ekmek fiyatlarına yine zam mı gelecek?	Fiyat meselesinin azlığından dolayı altmış francala fırını bugün ekmek çıkarmamışlardır. Ekmek fiyatlarının yirmi para daha zam göreceği söylenmektedir.	HM

G.	Ay	Olay/Mevzuat	Açıklamalar	Kaynak
6	Ağustos	Mübadele İşleri	Muhtelit mübadele komisyonu katib-i umumiliği tarafından gönderilen tebliğde deniliyor ki: Komisyonun 2 ve 3 Ağustos içtimalarında Kars, Ardahan, Artvin vilayetlerindeki mübadeleye tabi ahalinin tahliyesine Samsun tali komisyonu memur edilmiştir. Komisyon teşrin evvelden bugüne kadar Yunanistan'dan Türkiye'ye 324.396 Türk ve Türkiye'den Yunanistan'a 52.144 Rum nakledildiğini tespit etmişlerdir.	HM
7	Ağustos	Mülki idare ataması yapıldı.	Kastamonu Polis Md.lüğü'ne Mehmed Ali'nin, İskilip Kaymakamlığı'na Bahaddin'in tayini; Muradiye Kaymakamı İlyas ile Diyadin Kaymakamı İdris Kemal'in becayişi.	BCA 30..11.1.0/ 6.21..19.
10	Ağustos	Vatandaşlıktan çıkarma gerçekleştirildi.	İşgal sırasında düşmanla işbirliği yapmaları sebebi ile firar eden ve yabancı devlet hizmetini kabul eden 9 kişinin vatandaşlıktan çıkarılması.	BCA 30..18.1.1/ 10.39..8.
10	Ağustos	"Lozan Muahedesi Resmen Mevki-i Meriyette"	Lozan muahede-i sulhiyesine ait evrak-ı tasdikiyenin resmen tevdi eylediğini mübeyyin zabıtname dün tanzim edilmiştir. Bu suretle aynı günde Japonya ve İtalya içinde sulh tesis etmiş bulunuyor.	HM
10	Ağustos	"Mübadeleye Tabi Olanların Adedi"	Türkiye'den Yunanistan'a gönderilecek Rumlarla Yunanistan'dan Türkiye'ye gelecek muhacirler adedinin kırk beş bin arasında olduğu anlaşılmıştır.	HM
10	Ağustos	Hükümetimizin İngiltere'den İstimzacı	Hükümetimiz Musul hakkında ki İngiliz nokta-i nazarını öğrenmek üzere Londra'da ki mümessilimizi memur etmiştir.	HM
11	Ağustos	Heyet-i Vekile kararı	Son seylaptan evi yıkılanların emlak vergisinin teciline Heyet-i Vekilece karar verilmiştir.	HM
12	Ağustos	Musul Petrolleri	Türkiş Petrolyum Şirketi'nin bir miktar sermayesini Fransız Petrol Şirketi almaktadır.	HM
12	Ağustos	Bazı Bulgar menatıkının işgali için bir karar	Sırbistan, Çekoslovakya ve Yunanistan halkı seferberliğine mebni bazı Bulgar menatıkını müştereken işgali kararlaştırılmıştır.	HM
12	Ağustos	Cemiyet-i Umumiye-i Belediye'nin fevkalade ikinci içtimaına ait müzakerat	Dünkü müzakerede encümen-i mahsus raporu üzerine müzakere cereyan ve neticede emanetin evli mümessilleriyle beraber bir kere daha teması kararlaşmıştır, pazara toplanılacaktır.	HM
13	Ağustos	İşletme imtiyazı verildi.	Saruhan'ın (Manisa) Soma ilçesindeki devlete ait linyit madeni ile havai hat ve müştemilatı işletme imtiyazının Sabri ve Nuri Aziz Beyler' e ihalesi.	BCA 30..18.1.1/ 11.53..3.
13	Ağustos	"Balkanlarda Vaziyet ve Vahamet Peyda Ediyor"	Fransa Bulgaristan'a karşı alınan vaziyeti tasvip ediyormuş.	HM
13	Ağustos	"Hakkari'de Bir Hadise"	Hakkari Valisi Miralay Ali Refet Bey refakatinde vilayet jandarma kumandanı ve diğer bir zabit ile on altı jandarma neferi bulunduğu halde Ağustosun yedinci günü Çal nahiyesine gitmek üzere merkez vilayet-	HM

G.	Ay	Olay/Mevzuat	Açıklamalar	Kaynak
			ten hareket etmişti. Vali Bey ve maiyeti merkeze dört saat ve Çal nahiyesine üç saat mesafede Targediği nam mahalde Nesturilerin kurdukları pusuya düşmüşlerdir. Jandarmaların birkaçının şehit ve birkaçının da mecruh olduğu teyit etmiş ve Vali Bey ile diğer jandarmalarda esir edilmiştir. Nesturilerin köyleri bu havalide kain olduğu için yol müsellah Nesturiler tarafından kesilmiştir.	
14	Ağustos	Üst düzey atama yapıldı.	İtibar-ı Milli Bankası Meclis İdaresi Başkanlığı'na Hasan Tahsin'in tayini.	BCA 30..11.1.0/ 6.22..22.
14	Ağustos	Hakkari hadisesi	Hadise hakkında hükümet icap eden bütün tedabir-i ittihaz ve meseleyi ehemmiyetle takip etmektedir.	HM
14	Ağustos	Kavanin Komisyonları	İstanbul'da ki muhtelif kavaninin tadil ve yeniden tanzimiyle meşgul bulunan tadil-i kavanin komisyonları mesailerine devam etmekte ve tespit ettikleri ahkam ve mevadd hakkında vekalete mütenezzim malumat vermektedirler.	HM
14	Ağustos	Maaşata Zemaim	Bilumum vekaletler 341 bütçesinin tanzim ve tespiti ile meşgul olmaktadırlar. Yeni bütçede memurin maşatı zemaim-i fevkaladesine bir miktar daha zam ve ilave esasatın nazar-ı itibara alındığını haber almaktayız. Müstehbaratımıza nazaran maliye vekaleti; vekaletlere yazdığı bir tebliğde yeni bütçelerin bu zam esasatı dahilinde tetkik ve tespitini bildirmiştir.	HM
15	Ağustos	Türkiye – Felemenk Muhadenet Müzakeratı	Felemenk sefiri Baron Rankers Cenapları dün Hariciye Vekaletine gelerek müsteşar Tevfik Kamil ve müşavir Münir Beylerle görüşmüş ve bu mülakatta Türkiye ile Felemenk arasında müzakere ve akdolunacak muhadenet muahedenamesinin hutut-ı umumiyesi üzerinde tarafeyn nokta-i nazarları itilafla neticelenmiştir.	HM
15	Ağustos	Hakkari hadisesi	O havalide Nesturi aşiretleri rüusasından hükümete vaki olan müracaatlarda kendilerinin bu işte hiçbir dahil ve tesirleri olmadığını ve bu hadisenin Nühub? Aşireti tarafından ifa edildiğini bildirmekte ve mücrimleri şiddetle takbih etmektedirler. Vali bey'in berhayat olduğu ve yalnız kolundan mecruh bulunduğu kaviyyen teyid edilmektedir.	HM
17	Ağustos	Mülki idare ataması yapıldı.	Cide Kaymakamlığı'na Fikri, Orhaneli Kaymakamlığı'na Şevket ve Demirköy Kaymakamlığı'na da Hasan Siret'in tayini ile Mazgird Kaymakamı Neşet'in görevinden alınması.	BCA 30..11.1.0/ 7.23..3.
17	Ağustos	Felemenk ile Muhadenet Muahedesi	Dün saat üç buçukta imza edildi.	HM
17	Ağustos	Hakkari Valisi	Nesturiler Hakkari Valisini Bağdat'a göndererek İngilizlere teslim etmişlerdir. Halil Refet Bey'in taht-ı emniyette olduğuna dair buradaki İngiliz sefaretine malumat gelmiştir. Jandarma kumandanı şehit edilmiştir.	HM

G.	Ay	Olay/Mevzuat	Açıklamalar	Kaynak
17	Ağustos	Sıhhi Faaliyet	Bu sene açılan yüz elli dispanser gelecek sene üç yüze iblağ edilecektir.	HM
21	Ağustos	"Maraş Civarında Bir Çeltik Fabrikası"	Maraş – Islahiye şosesi üzerinde bir çeltik fabrikası tesis ve küşadına Heyet-i Vekilece karar verilmiştir.	HM
21	Ağustos	"Eski borçlarımızın Taksimine Doğru"	İstihbaratımıza nazaran Düyun-ı Umumiye-i Osmaniye'nin re'sü'l-mal-ı itibarisinin tarz-ı taksimini tespit etmek üzere Paris'te içtima edecek olan komisyonda hükümetimizi maliye vekili Mustafa Abdülhaluk Bey'in temsil etmesi muhtemeldir. Mumaileyh gidemediği takdirde Ticaret Vekili Hasan ve Trabzon mebusu Şefik Beylerden birinin bu vazifeye memur edileceği zannolunmaktadır.	HM
22	Ağustos	Mülki idare ataması yapıldı.	Bozcaada Kaymakamlığı'na Emrullah'ın tayini.	BCA 30..11.1.0/ 7.24..3.
22	Ağustos	Ankara için tenzilat	Anadolu – Bağdat hattı istasyonlarından Haydar Paşaya sevk edilecek unlar için yapılan tenzilatlı tarifeyi tasdik eden Nafia Vekâleti aynı tenzilatı Ankara'ya da teşmil maksadıyla ayrı bir tarife yapmış ve 1 Eylül'den itibaren tatbik edilmek üzere şimendifer idaresine tebliğ eylemiştir.	HM
24	Ağustos	Belediye Başkan yardımcısı ataması yapıldı.	İstanbul Belediye Başkan Yardımcılığı'na Şükrü Ali'nin tayini.	BCA 30..11.1.0/ 7.23..14.
24	Ağustos	Kavanin Komisyonları	İstanbul'da müteşekkil Kanun-ı Ceza Komisyonu iştirak-ı cürüm, içtimai ceraim ve yataklığa ait tespit ettiği mevadd-ı kanuniyeyi esbab-ı mucibeleri ile birlikte Adliye Vekâleti'ne göndermiştir.	HM
24	Ağustos	Ankara Şehremini	Şehremini Ali Haydar Bey cemiyet-i umumiye-i belediye içtimaında da vaki beyanatı vechle perşembe günü Avrupa'nın mühim merkezlerinde mubayaat meseleleriyle meşgul olmak üzere şehrimizden hareket edecek ve doğruca Budapeşte'ye gidecektir. Orada amele mesailini hallettikten sonra Viyana ve Berlin'e geçerek muhtelif fabrikalarda tedkikatta bulunarak lazım gelen tesisatı mubayaaya çalışacaktır.	HM
25	Ağustos	Havadis ve konserleri ahze hadim telsiz telefon ahizelerinin vaz'u tesisi ve gemilerde telsiz eçhizesinin vaz'u istimali ve verilecek ruhsatın muttarit olması hakkında talimatnameye dair 830 numaralı kararname.	Posta, Telgraf ve Telefon İdaresi'nden ruhsat alınmak şartıyla eşhası hususiye ve maneviye tarafından Türkiye'de telsiz, telgraf ve telefon tesis ve istimali kuyudu atiyeye tabidir denildi, karada ve gemilerde tesis şartları verildi.	Düstur Tertip 3 Cilt 5 s. 1202
25	Ağustos	"Çankaya'da"	Reis-i Cumhur Hazretleri Muallimler Kongresi Heyeti'ni kabul buyurarak iltifatta bulunmuşlardır.	HM
25	Ağustos	Adli Kanunlar	Adliye Vekaleti Bütün kavanini muadil şekilleriyle bir cilt halinde bir araya toplamıştır.	HM

G.	Ay	Olay/Mevzuat	Açıklamalar	Kaynak
25	Ağustos	"Sıtma İle Mücadele"	Haber aldığımıza nazaran Sıhhiye Vekâleti memleketin en büyük derdi olan sıtma ile devamlı ve müessir bir mücadeleye karar vermiş ve bu husustaki hazırlığını yapmıştır. Sıhhiye Vekâleti, hiçbir tesiri olmayan cüzi yardımları dört milyon lira sarf edilecek muazzam bir işe kalb edecektir.	HM
26	Ağustos	Reis-i Cumhurumuz ve Memleket İrfanı	Dünkü ziyafette Maarif vekilimizin nutkuna cevaben Gazi Paşa hazretlerinin mühim bir nutukları	HM
27	Ağustos	1340 senesi Muvazenei Umumiye Kanunu'nun 16. maddesi mucibince devairi Devletçe yapılacak mubayaat ve ihalatın suveri tatbikiyesi hakkında talimatnameye dair 834 numaralı kararname.	Talimatname, Devletçe yapılacak münakasaya (ihalede eksiltme) ait usulü münakasaya, ahkamı münakasaya ve münakaadan müstenit tutulan hususata dair üç kısımdan oluşmaktadır.	Düstur Tertip 3 Cilt 5 s. 1206
27	Ağustos	"Adliye Vekâleti Ecnebilere Ait Tertibatı Almak Üzeredir"	Haber aldığımıza göre Lozan muahedesinin mevki-i meriyete girmesi dolayısıyla adliyeye müteallik tatbikatı tespiti için müstakil komisyonun muahedeye nazaran kabul edilen hususat hakkında bazı talimatname ve tevzihnameler hazırlanmıştır.	HM
27	Ağustos	"Muallimler Kongresi"	Muallimler kongresi, dün öğleden evvel saat on buçukta on iki buçuğa ve öğleden sonra üçten beş buçuğa kadar iki celse akdederek yeni nizamnamenin on sekiz maddesini müzakere ve kabul eylemiştir.	HM
27	Ağustos	Cemiyet-i Akvam Mümessilimiz Londra Sefirimiz Olacaktır	Dün Hariciye Vekâletinden aldığımız malumata nazaran Zekai Beyin tayini hakkındaki kararname ihzar edilmektedir. Mezkûr kararname Heyet-i Vekilece imza olunduktan sonra müşarülileyhin itimatnamesi hazırlanacaktır.	HM
28	Ağustos	"Fransız Meclisi, Lozan Muahedesini 410 Reyle Tasdik Etti"	Bu münasebetle Fransız meclisinde pek uzun münakaşat olmuş, fakat birkaç kişi müstesna olmak üzere hatipler Türklüğün ehemmiyet ve ulviliğinden bahseylemiştir.	HM
28	Ağustos	Muallimler Kongresi	Muallimler Kongresi dün öğleden evvel ondan bire, üçten altı buçuğa kadar içtima ettiği gibi gecede onda üçüncü bir celse akdetmiş ve esas nizamnamenin müzakeresine devam eylemiştir. Dün nizamnamenin 32. maddesine kadar olan ahkamı ile muavenet teşkilatı encümeninin hazırladığı tasarruf sandığı nizamnamesini müzakere eylemiştir.	HM
30	Ağustos	Üst düzey atama yapıldı.	Londra Ortaelçiliği'ne Zekai Bey'in Büyükelçi unvanıyla tayini.	BCA 30..18.1.1/ 10.41..12.
1	Eylül	Fethi Bey Efendi'nin yeni memuriyeti	Büyük Millet Meclisi Reisi Cemiyet-i Akvam'da Musul meselesinin müzakeresi esnasında Türkiye'yi temsil eyleyecektir.	HM
1	Eylül	Fransız Mektepleri	Devletin kavanin ve programına bila-kayd-u şart riayet edeceklerini bildirmişlerdir.	HM

G.	Ay	Olay/Mevzuat	Açıklamalar	Kaynak
1	Eylül	Tıp Fakültemizin Islahına Doğru	Fakültemizin mülga Maliye Nezareti binasına nakli kararlaşmış ve ıslahı için yeni bir program hazırlanmıştır.	HM
2	Eylül	Şükrü Kaya Bey Ziraat Vekili	Bu husus dün Reis-i cumhur Hazretleri'nin tasdikine arz edildi.	HM
2	Eylül	Maarif Vekâleti'nde	Macar Darü'l-Fünunu profesörlerinden Mösyö "Perole" dün Maarif Vekili Vasıf Bey Efendi'yi ziyaret ederek; Macar Maarif Nazırı'nın bazı teklifatını iblağ ve Türkiye ile Macaristan Darü'l-Fünunlarına mütekabilen muallim ve talebe izamları hakkında vekâletin tasavvur eylediği tedabiri istifsar eylemiştir.	HM
2	Eylül	Gümrükçülük Talimatnamesi	Gümrük komisyoncuları talimatnamesinin ihtiyaç-ı hazıra göre tadili Maliye Vekaletince kararlaştırılmıştır.	HM
3	Eylül	Mülki idare ataması yapıldı.	Mazgirt Kaymakamlığı'na Numan Sabit'in tayini.	BCA 30..11.1.0/ 7.24..13.
3	Eylül	Üst düzey atama yapıldı.	Kars Jandarma Komutanlığı'na Osman'ın tayini.	BCA 30..11.1.0/ 7.24..14.
3	Eylül	Cemiyet-i Akvam evvelki gün toplandı	Celsede harbin avdetine mani olmak için her türlü vesaitin tahribi temenni edilmiştir.	HM
3	Eylül	İktisadi faaliyetler	Ticaret Vekâleti tarafından Avrupa'ya gönderilen heyet Berlin'e avdet etmiştir. İplik fabrikaları için … fabrikaları ile mutabık kalınmıştır. Mezkûr fabrikanın mukaddema hükümete olan borcunun nısfıda bu vesile ile mehsub edilecektir.	HM
3	Eylül	Yunanistan'da Türk emlakı	Yunanistan'da emlakı bulunup da hariçte bulunan Türklerin hukukuna müteallik son bir tamim.	HM
7	Eylül	Mülki idare ataması yapıldı.	Kozan Valiliği'ne Halid Bey'in tayini.	BCA 30..18.1.1/ 10.42..11.
7	Eylül	Yeni Ziraat Vekilimiz	Yeni Ziraat Vekili Menteşe Mebusu Şükrü Kaya Bey Efendi bugünkü trenle şehrimize geleceklerdir.	HM
7	Eylül	Yeni Memurin Muhakemat Kanun Layihası	Memurinin vezaif-i memurlarından mütevellid ceraimin suret-i tedkik ve muhakemesine aid ve son mütekamil nazariyeleri muhtevi olan yeni memurin muhakemat-ı kanun layihasına ait tedkikat Adliye Vekaletince ikmal edilmek üzeredir. Bu yeni kanun layihası şimdiye kadar memurin muhakematı meselesinde meclis-i idarelerin gayr-ı ilmi ve hukuk tesiratına mani olacak müessir bir şekildedir.	HM
8	Eylül	Üst düzey atama yapıldı.	Darülfünun (İÜ) Hukuk Fakültesi Medeni Hukuk Müderrisliği'ne Hacı Adil'in tayini.	BCA 30..11.1.0/ 7.24..18.
8	Eylül	Mülki idare ataması yapıldı.	İstanbul Polis Müdüriyeti 3. Şube Müdürlüğü'ne Hasan Reşid'in; Erbaa Kaymakamlığı'na da Hikmet'in tayini.	BCA 30..11.1.0/ 7.24..20.

G.	Ay	Olay/Mevzuat	Açıklamalar	Kaynak
8	Eylül	Heyet-i Vekiliye	Heyet-i Vekiliye dün öğleden sonra saat üçte Başvekil ve Hariciye Vekili İsmet Paşa Hazretlerinin riyasetlerinde içtima ederek müzakeratta bulunmuş ve Akhisar Tütüncüler Bankası namıyla teşkil olunacak şirket nizamname-i dâhiliyesini tasdik etmiş, Ziraat Vekâletince mubayaa edilecek alet ve edevatı muhtevi atölyelerle Atina Ziraat Vekâletine mülhak Makinist Mektebi tamirhanesi için mubayaası mukarrer alet ve edevatın… fabrikasından mubayaasına karar vermiştir.	HM
8	Eylül	İş Bankası	İş Bankası bütün hazırlıklarını itmam ettikten İzmir'in istirdadı gününe müsadif bulunan Eylül'ün 9'uncu salı günü resm-i küşad mahiyetinde bir davet tertip eylemiştir.	HM
8	Eylül	Cemiyet-i Akvam'da Tehdid-i Teslihat Münakaşası	Mösyö McDonald mühim mesailin münakaşası için Almanya'nın da Cemiyet-i Akvam'a idhalini istiyor.	HM
9	Eylül	"Türkiye Cemiyet-i Akvamda"		HM
9	Eylül	Cemiyet-i Akvam'da	Umumi müzakerat son bulmuştur.	HM
10	Eylül	14 Mayıs 1340 tarih ve 516 numaralı Tetkikı Hesap Heyetleri talimatnamesine zeyle dair 877 numaralı talimatname.	Yapılan ek: Tetkikı Hesap Heyetleri Divanı Muhasebata hesap itası ile mükellef olup Muvazenei Umumiye'ye dahil bulunmayan nakit muhasiplerinin dahi 1339 senei maliyesi nihayetine kadar olan zamanı idare hesaplarının tetkikıne memurdur.	Düstur Tertip 3 Cilt 5 s. 1215
10	Eylül	"Yunan Murahhaslarının Münasebetsiz Bir Hareketi"	Muhtelit mübadele heyetinde Türk Baş Murahhası Tevfik Rüştü Bey (….) kelimesinin tesiri etrafında evvelki gün cereyan eden hararetli müzakerat münasebetiyle muhtelit komisyon riyasetine bir nota verek şerait-i hazıra ile çalışmayacağını bildirmiş ve istifa eylemiştir.	HM
10	Eylül	"İstikraz-ı Dahili"	Bazı kuponlar bedeliyle itfa muamelatı için bankaya yakında muayyen tahsisat yapılacaktır.	HM
10	Eylül	"Cemiyet-i Akvam'da"	Hasıl olan neticelerden dolayı Mösyö Heriv matbuata memnuniyetini beyan etmiştir.	HM
11	Eylül	"İstanbul Valisinin Azli İstenmiştir"		HM
11	Eylül	Fethi Bey Efendi Cenevre'ye hareket etti.	Musul Meselesini müzakere edecek olan Cemiyet-i Akvam müzakeratına iştirak etmek üzere Fethi Bey Efendi bu akşam Cenevre'ye hareket etmiştir.	HM
11	Eylül	Musul ve İngiltere	Halka, lehte mazbata imza ettirmek için yapılan mezalim.	HM
11	Eylül	İstanbul Rumları meselesi	"Tevfik Rüştü Bey'in notası bi-taraf azaların beyannamesi"	HM
11	Eylül	Adliye Mütehassısları	Adliye Vekaletine Avrupa'dan celb edilecek mütehassıslar ile Lozan muahedesi mucibince istihdamı kabul edilen dört müşavir-i adliyenin celbi için Lahey'e giden sabık Adliye müsteşarı Tahir Bey'den dün malumat gelmiştir.	HM

G.	Ay	Olay/Mevzuat	Açıklamalar	Kaynak
12	Eylül	"Sıhhiye Vekilimizin Gazetemize Beyanatı"	1341'de memleketin her tarafında muayene ve tedavi evleri bulunacak ve dispanserler üç yüze iblağ olacaktır.	HM
12	Eylül	"Başvekil Paşa"	Başvekil İsmet Paşa Hazretleri, refakatlerinde Nafia Vekili Süleyman Sırrı Bey Efendi ile yaverleri Binbaşı Atıf Bey ve Nafia Vekâleti demiryolları inşaat ve işletme müdür-i umumisi Cevdet Bey bulundukları halde Ankara-Sivas hatt-ı inşaatını yakından görmek maksadıyla dün sabah dekoville şehrimizden hareket etmişlerdir.	HM
12	Eylül	Reji Hakkında	Rejinin bir şirket inhisarı şeklinde idaresini teklif eden gurupla dün de maliye de müzakerata devam edilmiştir.	HM
12	Eylül	Türkiye Milli İthalat ve İhracat Anonim Şirketi	Şerait-i Dahiliyesi (5 madde var.)	HM
12	Eylül	Mahkeme-i Temyiz	İki gün evvel Eskişehir'e giden Adliye Vekaleti Umur-ı Hukukiye Müdürü Sait Bey dün avdet etmiştir. Sait Bey'in seyahati hakkında aldığımız malumata göre mumaileyh mahkeme-i temyizin faaliyeti ve mesaisi hakkında vekalet namına malumat almaya memur edilmiştir.	HM
14	Eylül	Cemiyet-i Akvam'da	Fransız bir aza, "Gazi Paşa'nın mesaisi sayesinde Türk milleti kuvvet bulmuştur" diyor.	HM
14	Eylül	Mübadele Komisyonu Hadisesi kapanmıştır	Bi-taraf azanın …. nazar-ı itibara alması üzerine Tevfik Rüştü Bey de avdet edecektir.	HM
15	Eylül	Üst düzey atama yapıldı.	Darülfünun (İÜ) Tıp Fakültesi Parazitoloji öğretim üyeliğine İsmail Hakkı'nın tayini.	BCA 30..11.1.0/ 7.25..10.
15	Eylül	Telefon muharebatı	Ankara ve İstanbul arasında iki ay sonra telefonla muhabere edilecektir.	HM
15	Eylül	Boğazlar Komisyonu	Boğazlarda gayr-ı askeri menatıkını tehdit edecek Türk azasını tayin etmiştir. İstanbul mıntıkasına 3. Kolordu Erkan-ı Harbiyesi'nden Binbaşı Refet, Çanakkale komisyonuna 2. Kolordu Erkan-ı Harbiyesi'nden Binbaşı Faik Beyler ve merkez komisyonuna 3. Kolordu Erkan-ı Harbiye Reisi Hayrullah Bey tayin olunmuşlardır.	HM
16	Eylül	"Erzurum'da Müthiş Zelzeleler Devam Ediyor"	Nüfusça zayiat yoksa da ehemmiyetli hasar vardır, demiryolları ve köprüler ve fabrikası harap olmuştur.	HM
16	Eylül	Adliye Meslek Mektebi	Şehrimizde 20 Eylül'de küşadı mukarrer bulunan Adliye Meslek Mektebi'ni heyet-i talimiyesi tamamen tespit edilmiştir.	HM
16	Eylül	Düvel-i Müttefike Memleketinde Emval ve Hukuku Bulunanlara	Ankara Vilayetinden: Tebaamızın düvel-i müttefike memalikinde (haklarında muahede-i mer'i olmayan devletler müstesna) muahede-i sulhiyenin (65), (66), (69)'uncu maddelerine müstenid ve kabil-i teşhis emval ve hukuk ve menafine müteallik mutalib iş bu muahedenin mevki-i icraya vaz'ından itibaren altı ay müddet zarfında salahiyettar memurin nezdinde ve	HM

G.	Ay	Olay/Mevzuat	Açıklamalar	Kaynak
			itilaf hasıl olmazsa yine iş bu muahedenin mevki-i mer'iyeti vaz'ından itibaren on iki ay müddet zarfında muhtelit hükm-ü mahkemesi nezdinde dermiyan ve ikame olunacak muahedenin beşinci maddesinde münderiç bulunduğundan ve muahedename mevki-i mer'iyeti vaz' edilmiş ve aynı hususat hakkında düvel-i müttefike tebasının aynı müddetler zarfında hakk-ı müracaatı ahkam-ı ahdiye iktizasından olduğu ilan olunur.	
17	Eylül	Bakalorya Nizamnamesi tatbik edilinceye kadar Darülfünun Fakülteleri'nden mezuniyet rüusu alacak talebenin, ecnebi lisanlarının birinden imtihan geçirmesi hakkında maddei müzeyyeleye dair 892 numaralı kararname.	"Eğitim alınan alanda yazılmış yabancı bir eseri anlayacak kadar lisana vakıf olunması ve mezuniyetten önce sınava girilmesi gerekir" denildi.	Düstur Tertip 3 Cilt 5 s. 1217
17	Eylül	Mülki idare ataması yapıldı.	Gürün Kaymakamlığı'na Kemal Remzi'nin tayini; Çıldır, Iğdır Kaymakamları Akif Rahmi ve Cemil, Bergama ve Bayındır Kaymakamları Galip ile Fazlı arasında becayiş yapılması.	BCA 30..11.1.0/ 7.25..15.
17	Eylül	Erzurum Zelzelesi	Bu bapda Erzurum vilayetinden mufassal malumat gelmiştir. Vekalet Hilal-i Ahmer'den muavenet istedi.	HM
18	Eylül	Musul Meselesi	Bu ay içinde behemehal Cemiyet-i Akvam'da mevzubahis olunacaktır.	HM
18	Eylül	Erzurum Zelzelesi	Hadise hakkında yeni tafsilat gelmiştir, Hilal-i Ahmer çadır ve eşya göndermiştir.	HM
19	Eylül	"Musul" Cemiyet-i Akvam'da	Baş murahhasımız, muhtıramızı dün Cemiyet-i Akvam'a tevdi eylemiştir.	HM
19	Eylül	Tehdid-i Teslihat İtilafnamesi	Cenevre'den vürud eden haberlere nazaran Benes'in tehdid-i teslihat ve emniyet-i cihana müteallik itilafnamesine vaz' imza edecek devletler biri, bahri ve havai kuvvetlerini cemiyet-i akvamın emri altına vaz' edeceklerdir. Bundan başka her devlet hakiki teslihat müşir istatistikleri muntazaman Cemiyet-i Akvam'a gönderecektir.	HM
19	Eylül	Otomobil ve Kamyon Sahiplerinin Nazar-ı Dikkatine	Resmi, umumi ve hususi otomobil ve kamyonların muayene-i fennileriyle şoförlerin imtihana tabi tutulmak suretiyle ehliyetname almaları ve yeni vürud eden numerolu levhaların ahzıyla numerosuz otomobil ve kamyonların seyrüseferden ve ehliyet varakası almayan şoförlerin icra-yı sanattan men edileceği ilan edilmiştir.	HM
21	Eylül	27 Temmuz 1340 (yazılmış ama 27 Ağustos olacak) tarih ve 843 (yazılmış ama 834 olacak) numaralı münakasa talimatnamesine zeyle dair 906 numaralı kararname.	Demiryollarının inşa ve işletilmesi için gerekli olan her şeyin Nafıa Vekili'ne tabii ve Nafıa Vekili'nin tasdikinin gerekli olduğuna dair iki madde eklendi.	Düstur Tertip 3 Cilt 5 s. 1219

G.	Ay	Olay/Mevzuat	Açıklamalar	Kaynak
21	Eylül	Mülki idare ataması yapıldı.	Beytüşşebab Kaymakamlığı'na Emekli Yzb. Muhammed Yahya'nın tayini.	BCA 30..11.1.0/ 7.26..7.
21	Eylül	Musul Meselesi	Musul meselesi hakkında Cemiyet-i Akvam'a verdiğimiz muhtırada hakkın tecellisinden korkmadığımız teklifler vardır. Şimdiye kadar gerek Lozan'da, gerek bilahire İstanbul'da cereyan eden müzakeratı hulasa ettikten sonra ara-yı umumiyeye müracaat olunmasını teklif etmektedir.	HM
21	Eylül	Erzurum Zelzelesi	İtayı Ziraat Bankası'nın bütün şubeleri …. nakledeceklerdir.	HM
22	Eylül	Musul Meselesi	Cemiyet-i Akvam'da İngiliz murahhasının sözleri ve Fethi Bey'in mukabelesi.	HM
22	Eylül	"Müthiş Facia"	İzmir'de bir sinemada birçok kadın ve çocuk diri diri yandı.	HM
22	Eylül	Cemiyet-i Akvam'a Musul Hakkında Verdiği Muhtıra	Siyasi, tarihi, coğrafi, iktisadi ve sevkü'l-ceyş nokta-i nazarından Musul'un Türklüğü.	HM
22	Eylül	"Yine Reji Derdi"	Reji umumun istihlak ettiği tütün ve sigaraları ihzar etmekle mükellef olduğunu neden unutuyor ve neden halka paket başına on, on beş kuruş fazla verdiriyor? Bunu bir türlü anlamıyoruz. Herhalde bu son günlerinde bu müessesenin yapmak istediği bu istihkara mani olmak fena olmaz!	HM
22	Eylül	Muhtelit Mahkemeler Meselesi	Muahede mucibince İstanbul'da teşekkül edecek muhtelit mahkemeler meselesiyle Adliye Vekâleti meşgul bulunmakta ve mahkeme riyaseti ve azalık namzetleri için Hariciye Vekâletiyle muhaberata devam edilmektedir. Henüz tayin ve takarrür etmiş bir namzet yoktur.	HM
23	Eylül	Devlet İnhisarı ve Maliye Vekaletimizin Beyanatı	Maliye, yalnız dahili istihlakta inhisar sistemini şümullü bir tedkik üzerine kabul eylemiş ve kanunu hazırlamıştır.	HM
23	Eylül	Türkiye – Irak	Cemiyet-i Akvam Türkiye – Irak hududu meselesini tedkik etmek üzere bir içtima akd etmiştir.	HM
23	Eylül	Muallimler Birliği'nde	Birlik merkez-i umumisinin dünkü içtimaında muhtelif mesail görüşülmüş ve mukarrerat ittihaz edilmiştir.	HM
24	Eylül	Gümrük Komisyonculari Talimatnamesinin bazı maddelerinin tadili hakkında zeyle dair 922 numaralı kararname.	Gümrük Komisyoncularının çalıştırdıkları memurlara verecekleri vekaletname ile beyannamelerinde saydıkları memurların durumlarına dair iki madde ilave edildi.	Düstur Tertip 3 Cilt 5 s. 1220
24	Eylül	Darülfünun talimatnamesine zeyle dair 946 numaralı kararname.	Talimatnamede Tıp Fakültesi'nin (5 sene) her sömestirinde alınacak dersler açıklandı.	Düstur Tertip 3 Cilt 5 s. 1222

G.	Ay	Olay/Mevzuat	Açıklamalar	Kaynak
24	Eylül	Darülfunun talimatnamesinin 16. maddesinin tadiline dair 947 numaralı kararname.	"Müderris, muallim ve müderris muavinleri dışarda resmi ve hususi bir vazife yapamazlar. Şeref ve haysiyeti ihlal etmemek ve görevlerine mani olmamak şartıyla serbest meslek faaliyetleri ve ilmi mahiyetteki işler bundan müstesnadır" denildi.	Düstur Tertip 3 Cilt 5 s. 1227
24	Eylül	Üst düzey atama yapıldı.	Kastamonu ve Trabzon Polis Md.lükleri'ne Hüseyin Galib ile Hidayet'in tayinleri.	BCA 30..11.1.0/ 7.26..14.
24	Eylül	Musul İşi	İngiltere ara-yı umumiyeye müracaat fikrini kabul etmemekte ve bir komisyon teşkilini istemektedir.	HM
24	Eylül	Çeltik Fabrikaları	Ticaret Vekâleti'nin mubayaa ettiği çeltik fabrikası makineleri yola çıkarılmış üzeredir.	HM
25	Eylül	Adli atama yapıldı.	Lozan Antlaşmasına göre kurulacak olan Muhtelit Hakem Mahkemeleri'ne Tahir, Osman, Memduh ve Cemil'in tayinleri.	BCA 30..11.1.0/ 7.27..8.
25	Eylül	Ziraat Vekaleti'nden	Romanya'dan bin boğa getirerek hükümete satmak üzere Dalla isminde birisi tarafından Ziraat Vekaleti'ne müracaatta bulunulmuştur. Teklifat müzakere edilecektir.	HM
25	Eylül	Cemiyet-i Akvam'da	Fethi Bey azalarla mülakatlarına devam ediyor. Heyet-i umumiye ay başında içtimaını bitirecektir.	HM
26	Eylül	Muallimler Birliği'nde	Umumi merkez heyeti dün Necati Bey Efendi'nin riyasetinde içtima ve mukarrerat ittihaz eylemişlerdir.	HM
26	Eylül	24'lük Ekmek	Evet, emanet ilk muvaffakiyeti olarak hakikaten temiz ve leziz bir ekmek çıkardı. Bunu bir lisan-ı takdir ile yad etmemek imkanı yoktur. Çünkü ilk defa olarak uzun senelerden beri içinde toprak ve kum bulunmayan bir ekmek yiyemiyorduk. İşte emanetten böyle işler bekleriz.	HM
28	Eylül	Darülfunun talimatnamesinin 7. maddesindeki dersler meyanına bazı derslerin ilavesi hakkında 941 numaralı kararname.	"7. maddedeki derslere kimyayıgayri uzvi, hesabı ihtimali, riyazi fizik dersleri de eklenmiştir" denildi.	Düstur Tertip 3 Cilt 5 s. 1228
28	Eylül	Musul Müzakeresi Mühim Bir Safhaya Girdi	Fethi Bey İngiltere'nin tefsirini kabul edemeyeceğini ve Musul hakimiyetinden hükümetimizin vazgeçemeyeceğini beyan etmektedir.	HM
28	Eylül	Türkiye – İspanya Muahedesi	Dün İspanya ile akd olunan muhadenet muahedesi imzalanmış ve bir ziyafet verilmiştir.	HM
28	Eylül	"İzmir Faciası"	Yangın ve sebepleri derhal mahkemeye verilmiştir. Halk tedbir istemektedir.	HM
29	Eylül	Cemiyet-i Akvam Nokta-i Nazarımıza Mütemayil	Fakat …. muharriri hudut meselesi için Lahey Hükm-ü Mahkemesince tefsir edilmesini tavsiye ediyor. Diğer taraftan Irak üzerindeki İngiliz mandası da kabul olunmuştur.	HM

G.	Ay	Olay/Mevzuat	Açıklamalar	Kaynak
30	Eylül	Mübadeleye gayri tabi eş-hastan metruk emlakin em-val ve emlaki düşman, usat ve hasbellüzum Hükümet tarafından tahrip edilmiş olanlara tevziine dair olan 13 Mart 1340 tarihli Ka-nun'un suveri tatbikiyesini mübeyyin talimatnameye dair 949 numaralı kararname.	Talimatname, emlakı zarar görenlerin üç ay içinde müracaat etmeleri durumunda muhtaç olanların ihti-yaçlarına göre sıralanacakları ve zararlarının karşıla-nacağına dairdir.	Düstur Tertip 3 Cilt 5 s. 1229
30	Eylül	Üst düzey atama yapıldı.	3. Ordu Müfettişliği Erkan-ı Harbiye Riyaseti'ne Alb. Salih'in tayini.	BCA 30..11.1.0/ 7.26..16.
30	Eylül	Tütün Ziraati ve Ticareti ve Sigara Kâğıdı	İhzar olunan kanun layihasına göre sarfiyat-ı dahili-yeye mahsus tütün ve sigara kağıdı imal ve ithali füruhtu devletin taht-ı inhisarında olacak, Türkiye'ye yaprak veya …….. ecnebi tütünü ithal olunamaya-caktır. Tütün tabiri Türkiye mahsulatından imal edi-lecek yaprak ve …… tütün, yaprak sigara, sigara, ….. ve pipo ile içilen tütünlere …… şamil olacak-tır. Ecnebi yaprak sigaralar ile ağız ve pipo tütünleri yalnız idare-i inhisariyece celb ve ithal edilebilecek tütün ve …… makamında kullanılacak nebatatın ziraatı hariçten ithali de vekaletçe men olunabilecek-tir.	HM
1	Ekim	Hariciye Tayinlerimiz	Münhal bulunan Berlin orta elçiliği baş kitabetine ha-riciye vekaleti umur-ı siyasiye müdüriyeti birinci şu-be baş katiplerinden Nurettin Ferruh ve Tiflis şeh-bender vekaletine ….. vezaifinide ifa etmek üzere ka-leme mahsus şifre memurlarından Şerafettin, Batum şehbender vekaletine …. vazifesini de ifa etmek üze-re evrak müdüriyeti dosya memurlarından …. ve Atina ve Pire şehbenderliğinde şehbender vekaletine Moskova Büyük Elçiliği ikinci katibi Muhyittin ve …. mülgi ….. vekili Süleyman ve ahiren ihdas olu-nan Milano Şehbenderliğine mülgi Amsterdam şeh-benderi şubesi müdüriyetine kabil elçiliği ikinci kati-bi Hasan Vasfi Beyler tayin kılınmıştır.	HM
2	Ekim	Musul Meselesinde Bir Su-ret-i Hal	Bir komisyonun tedkikat ve teklifatta bulunmasına karar verilmiş ve Fethi Bey ve Parmur birbirlerinin elini sıkmıştır.	HM
2	Ekim	Hariciye Müsteşarı Tevfik Kamil Bey'in Beyanatı	"İngilizler işi mugalâtaya boğdular fakat Türkiye Hükümetinin nokta-i nazarı açıktır, sarahate karşı mugalâta ile yapılacak bir şey yoktur."	HM
4	Ekim	Askeri atama yapıldı.	9. Kolordu Komutanı Tümgeneral Said Paşa'nın 4. Kolordu Komutanlığı'na tayini.	BCA 30..11.1.0/ 7.27..16.
4	Ekim	Askeri atama yapıldı.	6. Kolordu Komutanı Tümg. Kazım Paşa'nın 9. Ko-lordu Komutanlığı'na tayini.	BCA 30..11.1.0/ 7.27..20.

G.	Ay	Olay/Mevzuat	Açıklamalar	Kaynak
5	Ekim	Mülki idare ataması yapıldı.	Trabzon Valisi Cemal'in azli ile yerine Tokat Valisi Said'in tayini.	BCA 30..18.1.1/ 11.47..9.
6	Ekim	Ankara – Sivas hattı	Ankara – Sivas hattının ray ferşiyatına dün başlanması mukarrer idi. Tahkikatımıza nazaran malzeme getiren vapurların teehhürü üzerine ray ferşiyatına dün başlamak imkanı hasıl olamamıştı. Elde hayli malzeme varsa da bunlar ….. vesaire gibi bazı teferruatın henüz gelmemesinden dolayı ferş edilememektedir. Tam olarak mevcut malzeme ancak dört kilometreliktir. İki vapurun vürudunu müteakip derhal ferşiyata başlanacaktır.	HM
6	Ekim	Rejinin müracaatı	Aldığımız malumata nazaran mülakat esnasında rejinin devrine ait bazı hususat mevzubahs olmuştur. Reji erkanı aynı zamanda yeni tesis edilecek tütün inhisarı şeraiti hakkında maliye vekilinden izahat almıştır. Reji diğer talepler gibi kapalı zarfla yeni inhisar etrafında maliyeye teklifatta bulunacaklardır.	HM
7	Ekim	Askeri atama yapıldı.	9. Kolordu Kumandanlığı'na tayin edilen Ferik Kazım Paşa halen başka bir görevi yürüttüğünden 4. Kolordu Kumandanı Sait Paşa'nın bir müddet daha vekalet etmesi.	BCA 30..10.0.0/ 46.299..11.
7	Ekim	Baro Temyiz Komisyonu	Baro temyiz komisyonu bugün tedkikatını ikmal ederek itirazları ve bunlara mütedair komisyon mukarreratını adliye vekili Necati Bey'e tevdi etmiştir. Necati Bey bunlardan İzmir Barosuna ait kararları tedkik ve intaç etmiştir.	HM
8	Ekim	Bazı muhacirine tasfiyei kat'iyeye değin icar mukabilinde emval ita ve bedeli icarının tecili hakkında talimatnameye dair 972 numaralı kararname.	Talimatname bazı muhacirlerin elinde beyannameleri olmasına karşılık tapuları olmaması nedeniyle madur olmamaları için emlak kiralanacağı, bedelin de tecil edileceğine dair.	Düstur Tertip 3 Cilt 5 s. 1231
8	Ekim	Mülki idare ataması yapıldı.	Ordu Valiliği'ne Rıfat'ın tayini.	BCA 30..18.1.1/ 11.47..18.
9	Ekim	Ankara – Sivas Hattı	Yarın merasim-i mahsusa ile büyük ray ferşiyatına başlanıyor.	HM
9	Ekim	Reji Müzakeratı	Reji Müdür-ı Umumisi ile Maliye Vekaleti arasında bir müddetten beri müzakerat cereyan ettiği malumdur. Dün aldığımız malumata göre reji tütün aşarı borcuna mukabil hükümete bir milyon lira verecektir. Reji tarafından tevdi edilen aşar hesabı maliyece tedkik olunmaktadır.	HM
10	Ekim	Adliyemizin Faaliyeti	Adliye Vekaletinde cem edilen … malumata nazaran eylül ibtidasında bütün Türkiye hapishanelerinde mevkuf olarak bulunanların adedi (10.428) dir. Bunların bir kısmının muhakemelerine başlanmış, diğer kısmının başlanmamıştır. Necati Bey mahkûmların süratle muhakeme edilmelerini temine uğraşmaktadır.	HM

G.	Ay	Olay/Mevzuat	Açıklamalar	Kaynak
10	Ekim	Heyet-i Vekile Kararları	Çamlıca kız orta mektebi için Avrupa'dan celp edilecek akümülatörlerin pazarlık suretiyle mubayaası; mübadeleye tabi olarak vürud etmekte olan muhacirlerin memleketlerinde terk ettikleri emvale mukabil …. tasarrufiyesi olmayanlara tasfiye-i katiyeye değin uhdelerine icar mukabilinde emval itası ve bedel-i icarının tehili hakkındaki talimatname; Karacabey çiftliğinde tevsien tesis edilecek …. Noksan olan vesait-i ziraiyesinin mubayaası; Çanakkale, Ezine, Bayramiç, Balya, Ovacık, Susurluk, Gönen – Biga yollarının tarik-i umumiye meyanına idhali hakkındaki layiha-i kanuniyenin meclise arzına Heyet-i Vekilece karar verilmiştir.	HM
11	Ekim	Mülki idare ataması yapıldı.	Kars Valiliği'ne Edhem'in tayini.	BCA 30..18.1.1/ 11.47..19.
11	Ekim	TBMM, yeni binasına taşındı.	Bu binadaki ilk toplantı 18 Ekim'de gerçekleştirilecektir.	GB, s. 48.
12	Ekim	İngilizlerin Musul Hakkında Tehditkar Vaziyeti	Hükümetimiz cemiyet-i akvam kararına riayet edildiğini ve Türk vatanına tecavüzde vazifesini yapacağını bildirmiştir.	HM
13	Ekim	Reis-İ Cumhur Hazretleri Meclisi Derhal İçtimaa Davet Eylediler.	Meclis Reisi Fethi Bey Efendi bir tamim ile mebusları Ankara'ya çağırdı; bu davetin Musul meselesindeki vaziyetle alakadar olduğu tahmin olunmaktadır.	HM
13	Ekim	Cemiyet-İ Akvam'daki Mesaimizin Neticesi	Baş murahhasımız Fethi Bey'in bu husustaki beyanatı.	HM
14	Ekim	Ziraat Borsası	Dün Ankara Ticaret Odası Ticaret Vekâletinde içtima ederek Ankara'ya bir ziraat borsası tesisine karar vermiştir. Ziraat memleketi olan Ankara için şimdiye kadar büyük bir eksiklik teşkil eden borsa, Ankara tüccarlarının göstermiş olduğu gayreti, bilhassa muhterem ve genç vekilimiz Şükrü Kaya Bey Efendinin noksanı seri teşkil ile izale eylemiş olmaları Ankara'nın atisi için alınmış en mühim tedbirlerindendir.	HM
16	Ekim	İngilizler Teklifimizi Kabul Etmemişlerdir	Bu suretle ihtilafın halli cemiyet-i akvama tevdi edilmiş oluyor, İngilizler resmen teyid ediyorlar.	HM
16	Ekim	Cuma Günkü Feyzli Merasim	Ankara – Sivas demiryolunun ilk geniş rayları dün samimi merasim içinde döşenmeye başladı.	HM
17	Ekim	Hükümetimizin Çok Mühim Bir Kararı	Büyük çiftliklerde ki köylülerden pek çoklarının araziye malik olmadıkları ve çiftlik ashabına ya yarıcılık veya gündelikli amelelik yaptıkları malumdur. Bu hali nazar-ı itibare alan ziraat vekaleti, hükümetin elinde bulunan emlak-ı milliye ve emval-i metruke çiftliklerinden istifade etmek suretiyle vaziyete şimdiden nihayet vermeyi düşünmüştür. Ziraat vekaleti başvekalete yazdığı teklifte konuyu etraflıca açıklamıştır.	HM
17	Ekim	Ziraat Vekâleti	Tanınmış ziraat makineleri fabrikalarını Türkiye'de fabrika tesisine davet etmiştir.	HM

G.	Ay	Olay/Mevzuat	Açıklamalar	Kaynak
17	Ekim	Meclis Hangi Gün Müzakerata Başlayacak	Büyük millet meclisinin yarın toplanması muhtemeldir. Fakat bunun için 144 mebusun huzuru şarttır.	HM
18	Ekim	Meclis açıldı	23'ünde açılacaktı, ancak Teşkilatı Esasiye Kanunu'nun 19. maddesince derhal içtima edilmek üzere toplandı, açıklama olarak "Reisicumhur lüzum gördü" denildi.	ZC C.9 D.2 İ.45
18	Ekim	Vefatlar	Mahbup Efendi (Kırşehir), Resul Bey (Bitlis), Cudi Paşa (Siverek) ve Veysel Rıza Bey (Gümüşhane) vefat ettiler.	ZC C.9 D.2 İ.45
18	Ekim	Hüsrev Bey (Urfa) ve Zekai Bey'in (Aydın) istifanameleri okundu.	Hüsrev Bey Budapeşte Elçiliği'ne, Zekai Bey Londra Sefareti'ne tayin olduğu için istifa ettiler.	ZC C.9 D.2 İ.45
18	Ekim	Başvekil İsmet Paşa Hazretleri'nin Musul Meselesi hakkındaki Beyanatı.	Lozan Anlaşması'nda 24 Temmuz 1923'te tespit edilen hat uygundur denildi. 30 Eylül'de Cemiyeti Akvam Meslisi'nce kabul edilenin de Lozan ile aynı ve uygun olduğu belirtildi. "Cemiyeti Akvam Meclisi'ne ve İngiliz Hükümeti'ne bu düşüncemizi bildirdik, kararı Cemiyeti Akvam verecek" denildi.	ZC C.9 D.2 İ.45
19	Ekim	Türkiye Ticareti Bahriye Odası'nın teşkilat ve vezaifine dair talimatname hakkında 994 numaralı kararname.	Talimatnamede Oda'nın teşkilatı, maliyesi ve göreceği işler açıklandı.	Düstur Tertip 3 Cilt 5 s. 1237
19	Ekim	27 Ağustos 1340 tarihli ve 834 numaralı kararname ile kabul olunan münakasa talimatnamesine bazı maddelerin tadilen tezyili hakkında müzeyyel talimatnameye dair 1011 numaralı kararname.	İhalelerdeki müddetlere dair maddeler eklendi.	Düstur Tertip 3 Cilt 5 s. 1243
19	Ekim	Dün Büyük Millet Meclisi Fevkalade İçtimaını Akdetmiştir	Sebeb-i içtimaı izah eden İsmet Paşa hazretleri beyanatlarında demişlerdir ki: Biz Musul meselesinin Cemiyet-i Akvam tarafından adalete muvafık olarak hallolunacağını ve memnuniyet-i neticeye varılacağını ve memnuniyet bahş bir neticeye varılacağını ümit ediyoruz.	HM
19	Ekim	Müstafi Mebuslar	Londra Büyükelçimiz Ziraat Vekili Sabıkı Aydın Mebusu Zekai ve Budapeşte Orta Elçimiz Urfa Mebusu Hüsrev Efendiler Teşkilat-ı Esasiye kanununun madde-i mahsusasına tevfiken memuriyeti tercih ve mebusluktan istifa eylemişlerdir.	HM
19	Ekim	Cemiyet-i Akvam'da	Türkiye ile İngiltere beynindeki ihtilafı tedkik için cemiyet-i akvam fevkalade toplanıyor.	HM
20	Ekim	İstanbul Kumandanlığı Levazım 3. Kısım Amiri Binbaşı İsmail Hakkı Bey'in istidası ve Adliye Encümeni mazbatası okundu, mazbata kabul edildi.	İstida, Konya İstiklal Mahkemesi'nce hakkında verilen karardaki cezayi nakdinin affına mütedairdir.	ZC C.9 D.2 İ.46

G.	Ay	Olay/Mevzuat	Açıklamalar	Kaynak
20	Ekim	Başvekil Hazretleri	Türkiye ve Irak hudutları ve Musul meselesi etrafında İsmet Paşa Hazretlerinin mufassal beyanatı ve teati olunan notaların suretleridir. Paşa hazretleri diyor ki: Musul hakkında bir karar-ı katiyeye kadar sükunetin muhafazası için hüsn-ü niyet sarf ediyoruz. Musul vilayetinin mukadderatı üzerine verilecek karar-ı katiyenin beşeriyetin tanıdığı adalet ve mantık mülahazatını nazar-ı dikkatte bulundurarak Türkiye lehinde olacağına itikad etmekteyim.	HM
20	Ekim	Yeni Hukuk-ı Aile Kanun Layihası	İstanbul'da ahkâm-ı şahsiye komisyonu tarafından ihzar edilmekte olan hukuk-ı aile kanun layihası ahiren ikmal edilmiş ve esbab-ı mucibesi ile birlikte Adliye Vekâleti'ne gönderilmiştir.	HM
20	Ekim	Aşar Yerine Alınacak Resme Dair Kanun	Maliye vekaleti aşarın ilgasıyla yerine …. yeni resme mütedair layiha-i kanuniyi meclise sevk edilmek üzere başvekalete göndermiştir.	HM
21	Ekim	Fethi Bey Efendi Bugün Gidiyorlar	Ayın yirmi yedisinde Brüksel'de içtima edecek olan Cemiyet-i Akvam da Türkiye'yi temsil edeceklerdir.	HM
21	Ekim	Aşarın İlgası	Aşarın yerine teklif olunan kanun layihası Heyet-i Vekilece tasvip edilmiştir. Kanun layihası 11 maddeden oluşmaktadır.	HM
22	Ekim	Askeri atama yapıldı.	Erzurum Müstahkem Mevki Komutanlığı'na Tuğg. Hasan Paşa'nın tayini.	BCA 30..11.1.0/ 8.28..16.
22	Ekim	İskenderun ve Antakya	Türk ve Fransız murahhasları İskenderun ve Antakya vilayetlerinin idare-i müstakbelesinin tayin ve tanzimine dair Ankara'da müzakereye başlamışlardır. Türkler mezkûr vilayetler için muhtariyet talep etmektedir.	HM
23	Ekim	Esat Efendi'nin (Menteşe), Leyli mekteplere ne kadar meccani talebe alındığına ve nerelerde iptidai mektepleri açıldığına dair sualine Maarif Vekili Vasıf Bey'in şifahi cevabı.	Kaç şehit, yetim ve muallim çocuğu okutulduğu; bu mekteplerin köy çocuklarını okutmak esasına dayanarak açıldığı; nerelerde açıldığı gibi konularda izahat verildi.	ZC C.9 D.2 İ.47
23	Ekim	22 Şubat 1337 tarihli Tarik Mükellefiyeti Nakdiyesi Kanunu'na zeyl olmak üzere kanun layihası ve Dahiliye Encümeni mazbatası okundu ve maddelerin müzakeresine geçildi.	Madde 1: 22 Şubat 1337 tarihli Tarik Vergisi Kanunu'nun 5. maddesi berveçhiati tadil olunmuştur. Madde 5: Gerek 22 Şubat 1337 tarihli Yol Parası Kanunu'nun neşri ile Maliye'den İhtiyar Meclisleri'ne devredilen bakaya ve gerek her senenin yeni yol paraları İdarei Hususiye Tahsildarları tarafından ve henüz İdarei Hususiye Tahsildarları bulunmayan yerlerde Maliye Tahsildarları tarafından toplanır.	ZC C.9 D.2 İ.47
23	Ekim	Muvazenei Maliye Encümeni'nin, teklif kanunisi ve mazbatası okundu, maddelerin müzakeresine geçildi.	Teklif, Muvazenei Maliye Encümeni'nin, Tarife Kanunu'nun 4. maddesinin tadiline dair ve neosalversanın gümrük resminden istisnasına dairdir. Madde 4: Neosalversan, röntgen cihazıyla teferruatı, radyum, frengi tedavisinde müstamet civa mürekkebatıyla iyödür dö potasyum gümrük resminden müstesnadır. (Röntgen cihazının dinamosunun da müstesna olması tartışılacak)	ZC C.9 D.2 İ.47

G.	Ay	Olay/Mevzuat	Açıklamalar	Kaynak
23	Ekim	Erzurum ve Civarı Vilayetlerde Hareketi Arzdan Yıkılan Mesakinin İnşası ve Felaketzedeganın Barındırılması İçin Yapılacak Mubaayatın Pazarlık Suretiyle İcrasına Dair 516 numaralı Kanun kabul edildi.	Başvekalet'ten mevrut tezkere ve Kavanini Maliye Encümeni mazbatası okundu. Madde 1: Erzurum ve civarı hareketi arzından yıkılan köprülerin inşası, felaketzedeganın barındırılması için yapılacak mubaayatın pazarlık suretiyle icrasına İcra Vekilleri Heyeti mezundur.	ZC C.9 D.2 İ.47
24	Ekim	Adliye Vekâleti'nde	Memurin ve hükkam-ı adliyenin terfiye ve suret-i terfilerine dair Adliye Vekâletince bir müddetten beri hazırlanan kanun projesi tab edilmektedir. Bu husustaki tedkikatta nazar-ı itibara alınan Alman ve İsviçre memurin kanunları da on güne kadar intişar edecek olan ceride-i adliyenin son nüshasında neşrolunacaktır.	HM
26	Ekim	Cumhuriyetin tarihi ilanı olan 29 Teşrinievvelin yevmi mezkur zevalinde 101 pare top endahtı sureti ile merasimi mahsusa ile tes'idi hakkında 986 numaralı kararname.	Bazı yerlerde cumhuriyetin ilan tarihinin 1 Kasım telakki edilmesinden ötürü keyfiyetin ortadan kalkması için tüm memlekette 29 Ekim'de 101 pare top atışı olacağı ve merasim düzenleneceğine söylendi.	Düstur Tertip 3 Cilt 5 s. 1246
26	Ekim	Devlet İnhisarı'nın işletilmesi.	Kaldırılacak Reji İdaresi'nin yerine kurulacak Devlet İnhisarı'nın işletilmesi konusunda Duhan şirketi ile sözleşme yapılması.	BCA 30..18.1.1/ 11.53..3.
27	Ekim	İkinci Reisvekili Ali Sururi Bey'in telgrafnamesi ve Birinci Reisvekili İsmet Bey'in Beyanı okundu.	Ziya Gökalp, 25.10.1924'te vefat etmişti. Telgraf, Ahiren vefat eden Ziya Gökalp Bey'in (Diyarbakır) cenaze merasiminde Meclisi Ali namına hazır bulunduğuna dairdir.	ZC C.9 D.2 İ.48
27	Ekim	Memurin Muhakemat Heyeti azasının müddetleri hitam bulduğundan yeniden intihabat icrasına dair mezkur Heyet Riyaseti'nden mevrut tezkere okundu.	"Yeni şubeler intihabatından sonra intihabat yapılacaktır" denildi.	ZC C.9 D.2 İ.48
27	Ekim	Meclisi Ali'nin müçtemi bulunmadığı esnada inhilal eden vekilliklere intihap edilen zevat hakkında Cumhuriyet Riyaseti'nden mevrut tezkere okundu.	Ferit Bey'in (Kütahya) yerine Dahiliye Vekaleti'ne Recep Bey (Kütahya), Mahmut Celal Bey'in (İzmir) yerine Mübadele, İmar ve İskan Vekaleti'ne Refet Bey (Bursa), Zekai Bey'in (Aydın) yerine Ziraat Vekaleti'ne Şükrü Kaya Bey (Menteşe) Teşkilatı Esasiye Kanunu'nun 44. maddesince Başvekil tarafından intihap olundu, Reisicumhur tarafından tasdik edildi.	ZC C.9 D.2 İ.48
27	Ekim	Berlin Sefiri Kemalettin Sami Paşa'nın Sinop Mebusluğu'ndan istifanamesi okundu.	Berlin Sefareti'ne atandığı için istifa etti.	ZC C.9 D.2 İ.48
27	Ekim	Ziya Gökalp Bey'in (Diyarbakır), vefatı mülabesesiyle gönderilen taziye telgrafları.	Telgraflar, Rus Sovyet Mümessili Suriç Cenapları ile General Moje'nin beyanı taziyetini mübeyyin tezkereleri ile Adana Lisesi Müdüriyeti, İzmir Türk Ocağı ve Darülmuallimin ve Darülmuallimat mezunları Cemiyeti ve Erkek Lisesi Heyeti Talimiyesi, İstanbul Şehremaneti, Bartın Yerleşme Yurdu ve Belediye Riyaseti ile Daday Belediye Riyaseti'nden gelmiştir. Divanı Riyaset'ten cevaplar yazılacak.	ZC C.9 D.2 İ.48

G.	Ay	Olay/Mevzuat	Açıklamalar	Kaynak
27	Ekim	Esat Efendi'nin (Menteşe), ne kadar muhacir geldiğinin ve ne kadarının iskan edildiğinin ve nerelerde imaratta bulunulduğunun bildirilmesine dair sual takriri ve Mübadele, İmar ve İskan Vekili Refet Bey'in cevabı.	Resmi rakamlara göre 400 bine yakın muhacir geldi, yolda da 3819 kişi vefat etti denildi. İstanbul, Samsun, İzmir, Antalya ve Mersin limanlarının ihraç iskelesi olarak tayin edildiği belirtildi. Rumların yaşadığı yerlere iskan edildiler; Aydın, Manisa, Nazilli, Trakya'nın köyleri, Kayseri, Niğde, Rum Pontus civarındaki Karadeniz mıntıkası (Samsun, Ordu, Giresun, Amasya, Tokat), İzmit, Bursa, Adana, Sivas, Kastamonu, İzmir, Mersin ve köylerine yerleştiler; ama savaş dolayısıyla (özellikle Karadeniz Pontus) pek çok yer harap olduğundan çok para sarf edildi denildi.	ZC C.9 D.2 İ.48
27	Ekim	Başvekalet'ten mevrut tezkere ve Maarif Encümeni mazbatası okundu, mazbata kabul edildi.	Tezkere, Hizmeti maksureye tabi mektepler hakkındaki 26 Kanunisani 1340 tarihli Kanun'un 2. maddesinin liseler kaydından Maarif Vekaletince bir devreli lisedir anlaşıldığı halde Müdafaai Milliye Vekaletince mezkur kayıttan yalnız tam devreli liseler kastedilmekte olduğundan, bu cihetin tefsirine dairdir. "Bir devreli liseler ortamekteplerden ibarettir" denildi.	ZC C.9 D.2 İ.48
28	Ekim	İntihabat tezkeresi	Meclisin tatil devresi esnasında tebeddüle uğrayan dahiliye, mübadele ve ziraat vekaletlerine baş vekaletçe intihap olunan ve intihapları reis-i cumhur hazretlerinin takdirine iktiran eyleyen Recep, Refet ve Şükrü Kaya Bey Efendiler hakkında dünkü Meclis Heyet-i Umumiyesinde atideki tezkire kıraat edilmiştir.	HM
29	Ekim	Sıtma ile mücadele	Aldığımız malumata göre Sıhhiye Vekâleti sıtma ile mücadelesiyle alakadar olmak üzere kanun layihasını hazırlamış ve bu layihalar Heyet-i Vekilece tasvip edilerek Büyük Millet Meclisi'ne gönderilmiştir.	HM
30	Ekim	Büyük Millet Meclisi'nin 1340 senesi Bütçesine Tahsisatı Munzamma İtasına Dair 517 numaralı Kanun kabul edildi.	BMM Riyaseti tezkeresi ve Muvazenei Maliye Encümeni mazbatası okundu. Madde 1: BMM 1340 senesi Bütçesi'nin A\10. faslına ilaveten 41.100 liranın tahsisatı munzamma olarak sarfına mezuniyet verilmiştir.	ZC C.9 D.2 İ.49
30	Ekim	Cumhuriyet'in ilanının senei devriyesi münasebetiyle pek çok yerden tebrik telgrafı geldi.	Divanı Riyaset'ten cevaplar yazılacak.	ZC C.9 D.2 İ.49
30	Ekim	Feridun Fikri Bey'in (Dersim), Mektebi Tıbbiye müdavimlerinden leyli kısma kabulleri için müracaat eden efendilerinin ademi kabulleri esbabına dair sualine Sıhhiye Vekili Refik Bey'in cevabı.	Refik Bey, Leyli Mektebi Tıbbiye'ye alınacak öğrenciler için iki şart koştu; biri tam devreli lise mezunu olmaları diğeri de sağlıklarının yerinde olması idi dedi. Bunun karşılığında da 3 yıl hizmet edeceklerini belirten bir taahhüt etmelerini istediklerini belirtti. Dışardan 58 kişinin müracaat ettiğini ve hepsini aldıklarını, tıbbiyede okuyan öğrencilerden de 48 kişinin müracaat ettiğini. Bunlardan da 9 kişinin kabul edildiğini, geriye kalanların şartları sağlamadığı için kabul edilmediklerini söyledi. "Kadro 100 kişidir, müracaat olursa tamamlayacağız" dedi. Feridun Fikri Bey'in "Etibbanın Hizmeti Mecrubesi Kanunu'nun 2. maddesine göre öğrencilerin masraflarının karşılanması gerekir" itirazına karşılık Refik Bey, "devlet namına bazı şartlar talep etmek hükümetin hakkıdır" diyerek, şartları sağlayanlara yatılı okuma hakkı verileceğini söyledi.	ZC C.9 D.2 İ.49

G.	Ay	Olay/Mevzuat	Açıklamalar	Kaynak
30	Ekim	Esat Efendi'nin (Menteşe), muhacirin muamelatı ve İmar Hareketi hakkında Mübadele, İmar ve İskan Vekili'nden istizah takriri.	Muhacirlerin hali perişan, bunun suçlusu da Vekalet denildi ve tartışma oldu. Mübadele, İmar ve İskan Vekili Refet Bey konuşamadı, sonra devam edilecek.	ZC C.9 D.2 İ.49
30	Ekim	Reis Vekili İsmet Bey'in, senei içtimaiyenin hitamı münasebetiyle nutku okundu.	1 Mart 1340'tan itibaren yapılan işlerin özeti verildi.	ZC C.9 D.2 İ.49
31	Ekim	"Cemiyet-İ Akvam" Umumi Bir Çare Buldu	Meselenin kati halline kadar bi-taraf bir mıntıka tesis edilecektir. Tarafeyn bu şekli kabul etmektedir.	HM
1	Kasım	Reisicumhur Gazi Mustafa Kemal Paşa Hazretleri'nin ikinci intihap devresi ikinci içtima senesini küşat nutukları.	Cumhuriyetin geldiği nokta ve memleketin genel durum hakkında bilgi veren Mustafa Kemal Paşa, Cumhuriyetin emniyet ve asayişe verdiği önemin tüm yurtta hissedildiğini ve halkın huzurunun sağlandığını belirtti.	ZC C.10 D.2 İ.1
1	Kasım	Müşir Fevzi Paşa Hazretleri'nin İstanbul Mebusluğu'ndan ve Fahrettin, İzzettin, Ali Hikmet ve Şükrü Naili Paşalar Hazıratı'nın İzmir, Aydın, Bursa ve Kırkkilise Mebuslukları'ndan istifanameleri okundu.	Fahrettin Paşa (5. Kolordu Komutanı) askerliğe devam edebilmek için; İzzettin Paşa (1. Kolordu Kumandanı) askerliğe devam edebilmek için; Ali Hikmet Paşa (2. Kolordu Kumandanı) askerliğe devam edebilmek için; Şükrü Naili Paşa (3. Kolordu Kumandanı) askerliğe devam edebilmek için istifa ettiler. Müşir Fevzi Paşa da (Erkanı Harbiyei Umumiye Reisi) askerliğe devam edebilmek için istifa etti.	ZC C.10 D.2 İ.1
1	Kasım	Başvekalet tezkeresi okundu.	Tezkere, 1. ve 2. Ordular Müfettişleri Kazım Karabekir ve Ali Fuat Paşalar Hazeratının müfettişlik vezaifinden istifa eylemeleri ve Cevat Paşa (Elaziz-3. Ordu Müfettişi) ile Cafer Tayyar Paşa'nın (Edirne-7. Kolordu Kumandanı) vezaifi askeriyelerine hitam verilmesi dolayısıyla inhilal eden müfettişlikler ile Kolordu Kumandanlıkları'na tayin olunan zevat hakkındadır. 1. Ordu Müfettişliği'ne Ferik Ali Sait Paşa, 2. Ordu Müfettişliği'ne Ferik Fahrettin Paşa, 3. Ordu Müfettişliği'ne Ferik Kazım Paşa, 7. Kolordu Kumandanlığı'na Mürsel Paşa tayin edildi.	ZC C.10 D.2 İ.1
1	Kasım	Divanı Riyaset intihabı gerçekleştirildi.	TBMM Reisliği'ne Ali Fethi Bey; Reis Vekillikleri'ne İsmet Bey (Çorum), Ali Sururi Bey (Karahisarışarki), Refet Bey (Bursa); Katiplikler'e Hakkı Bey (Van), Ragıp Bey (Zonguldak), Avni Bey (Bozok), Kemal Bey (Adana), Talat Bey (Kangırı) Kazım Vehbi Bey (Ergani); İdare Memurlukları'na Rasim Bey (Sivas), Asaf Bey (Hakkari), Ali Rıza Bey (İstanbul) seçildiler.	ZC C.10 D.2 İ.1
1	Kasım	Azayı kiramın şubelere tefriki yapıldı. 5 şubeye bölündü.		ZC C.10 D.2 İ.1
2	Kasım	27 Ağustos 1340 tarihli münakasa talimatnamesine müzeyyel maddeye dair 1092 numaralı kararname.	"14. maddenin A fıkrasına 'ordu ve donanma' tabirlerinden sonra 'jandarmanın' kelimesi eklenmiştir" denildi.	Düstur Tertip 3 Cilt 6 s. 3
2	Kasım	Mülki idare ataması yapıldı.	İstanbul Valiliği'ne Süleyman'ın tayini.	BCA 30..18.1.1/ 11.53..2.

G.	Ay	Olay/Mevzuat	Açıklamalar	Kaynak
3	Kasım	Üst düzey atama yapıldı.	Umur-u Müteferrika Müdürlüğü'ne Kaymakam Nedim'in; Makrıköy Daire-i Belediye Müdürlüğü'ne Edhem'in tayinleri.	BCA 30..11.1.0/ 8.29..12.
5	Kasım	Başvekalet'ten mevrut tezkere ile Müdafaai Milliye ve Kanunu Esasi Encümenleri'nin mazbatası okundu, mazbata kabul edildi.	Tezkere, BMM'ne intihap edilen ve edilecek olan bilumum mensubini askeriyenin tabi olacakları şerait hakkındaki 335 numaralı Kanun'un 2. maddesinin tefsirine dairdir. Encümen mazbatalarında madde sarih olduğundan muhtacı tefsir olmadığı belirtilmiştir. Asker mebusların, mebusken askerliklerinin devam ettiği ve mebusken kıdemlerini alabileceklerine dair maddenin geçerli olduğu belirtildi.	ZC C.10 D.2 İ.2
5	Kasım	Adliye Encümeni mazbatası okundu, mazbata kabul edildi.	Mazbata, Tirebolu'nun Reşadiye Mahallesi'nden Şafaklıoğlu Temel Efendi, Tirebolulu Müftüzade Şevket Efendi, İznikli Sait Efendizade Mustafa ve Yozgat'ın Mederese Mahallesi'nden Kafazade İsmail mahdumu Nazım Efendi'nin iadei hukuku memnualarının münasip olduğuna dairdir.	ZC C.10 D.2 İ.2
5	Kasım	Türkiye Reisicumhuru Gazi Mustafa Kemal Paşa Hazretleri'nden mevrut tezkere okundu.	Tezkere, BMM Reis Vekilliği'ne intihabından dolayı Mübadele, İmar ve İskan Vekaleti'nden istifa eden Refet Bey'in (Bursa) yerine Vekaleti Müşarunileyha umurun vekaleten Dahiliye Vekili Recep Bey tarafından ifa edileceğinin tasvip kılındığına dairdir.	ZC C.10 D.2 İ.2
5	Kasım	Mehmet Vehbi Bey'in (Karesi), takriri okundu.	Takrir, 1. ve 2. intihap devrelerine ait olup tevzi olunmamış bulunan zabıt ceridelerinin tevzii hakkındadır. "Cerideler basılmıştır, paketlenip gönderilecekler" denildi.	ZC C.10 D.2 İ.2
5	Kasım	Feridun Fikri Bey (Dersim) ve Ahmet Şükrü Bey'in, takriri okundu.	Takrir, Cumhuriyetin ilanı senei devriyesi münasebetiyle Çemişgezek halkının tebrikini mutazammın telgrafnamelerini takdim eylediklerine dairdir.	ZC C.10 D.2 İ.2
5	Kasım	Ordu Müfettişliği'nden istifa eylediği halde devir ve teslim muamelesinin hitamına değin Meclis'e iltihaktan alıkonulduğu hakkında Kazım Karabekir Paşa'nın (İstanbul) takriri ve bu bapta Başvekalet'ten mevrut tezkere okundu.	Yapılan tartışmada "daha önce askerken oy kullandı, şimdi de bir sorun çıkmaması lazım" denildi. İsmet Paşa ise "kanun açıktır; Teşkilatı Esasiye Kanunu'nun 102. maddesinde *Mebus iken kumandanlık kabul edenler uhdelerinde vazifei askeriye bulunduğu müddetçe Meclis'e devam edemezler* yazıyor, dolayısıyla bu münakaşa edilecek bir mevzu değildir" dedi. Kazım Karabekir Paşa Meclis'te olmadığından müzakere kapandı.	ZC C.10 D.2 İ.2
5	Kasım	Cumhuriyet'in ilanının senei devriyesi münasebetiyle pek çok telgraf geldi.	Divanı Riyaset'ten cevaplar yazılacak.	ZC C.10 D.2 İ.2
5	Kasım	Esat Efendi'nin (Menteşe), muhacirin muamelatı ve İmar Hareketi hakkında Mübadele, İmar ve İskan Vekaleti'nden istizah takriri görüşüldü.	"Vekalet yeterince titiz çalışmıyor, ovalılar dağ köylerine, dağlılar ovalara yerleştiriliyor, uyum sağlayamıyorlar, herkes halinden şikayetçi" denildi. Karşı düşünce olarak "memleketlerinden oldular, köşke de yerleştirsen memnun olmayacaklar" görüşü savunuldu. Müzakere bitmedi.	ZC C.10 D.2 İ.2
5	Kasım	İcra Vekilleri Heyeti'nden umumi istizah takriri görüşülmeye başlandı.	Muhacirin Muamelatı ve İmar Harekatı hakkında.	ZC C.10 D.2 İ.2

G.	Ay	Olay/Mevzuat	Açıklamalar	Kaynak
6	Kasım	Ali Fethi Bey'den (İstanbul) mevrut teşekkür telgrafı okundu.	TBMM Riyaseti'ne intihabı dolayısıyla.	ZC C.10 D.2 İ.3
6	Kasım	Heyeti Vekile'den umumi izahata (Muhacirin Muamelatı ve İmar Harekatı hakkında) devam edildi.	Dahiliye Vekili ve Mübadele, İmar ve İskan Vekaleti Vekili Recep Bey açıklama yaptı.	ZC C.10 D.2 İ.3
6	Kasım	Düyun-ı Umumiyenin Taksimi	Mürettebat-ı seneviyesi alakadar devletlere bugün tebliğ edilecektir.	HM
7	Kasım	Büyük Millet Meclisi'nde Umumi İstizah	Dün bilhassa ikinci celsede münakaşat mühim ve hararetli bir safhaya dahil olmuştur. Müzakerat yarın devam edecektir.	HM
8	Kasım	Meclis Reis Vekilliği tezkeresi okundu.	Tezkere, Nizamnamei Dahili'nin 162. maddesi mucibince Heyeti Umumiyece Kütüphane Encümeni'ne intihap olunacak aza için namzet gösterildiğine dairdir. Divanı Riyaset Adayları: Doktor Rıza Nuri Bey (Sinop), Yusuf Kemal Bey (Sinop), Ağaoğlu Ahmet Bey (Kars). (5 aza seçilecek, 3'ünü Heyeti Umumiye, 2'sini Divanı Riyaset önerecek).	ZC C.10 D.2 İ.4
8	Kasım	Heyeti Vekile'den umumi izahata (Muhacirin Muamelatı ve İmar Harekatı hakkında) devam edildi.	Müzakere kafi görüldü. Oylama sonucunda İsmet Paşa Hükümeti'ne 148 oyla itimat (güvenoyu) verildi. 19 ret, 1 çekimser oy verildi.	ZC C.10 D.2 İ.4
9	Kasım	Mülki idare ataması yapıldı.	Karahisarışarki Valisi Abdurrahman'ın azledilerek yerine Nusret'in, Tokat Valiliği'ne de Rami'nin tayinleri.	BCA 30..18.1.1/ 11.55..2.
9	Kasım	Hükümete Kahir Bir Ekseriyetle İtimat Edildi.	Bu itimat tam bir zaferdir ve (19) adem-i itimat (1) müstenkife karşı (147) itimat reyi verilmiştir.	HM
10	Kasım	Mülki idare ataması yapıldı.	İstanbul Vali Yardımcılığı'na Hüsnü'nün tayini.	BCA 30..11.1.0/ 8.29..21.
10	Kasım	Fırkadan İstifalar	Haber aldığımıza göre umumi istizah neticesinde adem-i itimat reyi veren 19 azadan, Rauf Bey (İstanbul), Rüştü Paşa (Erzurum), Canbolat Bey (İstanbul), Halis Turgut Bey (Sivas), Adnan Bey (İstanbul), Refet Paşa (İstanbul), Halit Bey (Erzincan), Faik Bey (Ordu), Feridun Fikri Bey (Dersim), fırkadan istifa eylediklerini fırka riyasetine bildirmişlerdir.	HM
11	Kasım	Kemal Bey'in (Adana), Divanı Riyaset Katipliği'nden istifası okundu.	Mazeretini açıklamadı.	ZC C.10 D.2 İ.5
11	Kasım	Merhum Ziya Gökalp Bey'in Ailesinin Terfihine Dair 518 numaralı Kanun kabul edildi.	Ragıp Bey (Zonguldak) ve rüfekasının merhum Ziya Gökalp Bey'in (Diyarbakır) ailesine hidematı vataniye tertibinden maaş tahsisine dair teklifi kanunisi ve Muvazenei Maliye Encümeni mazbatası okundu. Madde 1: Ziya Gökalp Bey'in ailesinin maasarifi gayrı melhuze tertibinden 5 bin lira itasına Maliye Vekili mezundur. (Eşine 50 lira; kızları Seniha, Hürriyet ve Türkan Hanımlar'a 30'ar lira maaş bağlandı).	ZC C.10 D.2 İ.5

G.	Ay	Olay/Mevzuat	Açıklamalar	Kaynak
11	Kasım	1340 Senesi Büyük Millet Meclisi Bütçesine Tahsisatı Munzamma İtası Hakkında 519 numaralı Kanun kabul edildi.	Meclis İdare Heyeti'nin BMM 1340 senei bütçesine tahsisatı munzamma itasına mütedair tezkeresi ve Muvazenei Maliye Encümeni teklifi kanunisi ve mazbatası okundu. Madde 1: BMM 1340 senesi bütçesinin 1. faslının 2. maddesine 1.029.600 liranın tahsisatı munzamma olarak sarfına mezuniyet verilmiştir.	ZC C.10 D.2 İ.5
11	Kasım	Tarife Kanunu'nun 4. Maddesinin Sani Aşer Fıkrasının İlgası ve Bazı İlaç ve Alatı Tıbbiyenin Gümrük Resminden Muafiyeti Hakkında 520 numaralı Kanun kabul edildi.	Muvazenei Maliye Encümeni'nin Tarik Kanunu'nun 4. maddesinin sanii öşr fıkrasının ilgası ve bazı ilaçlar ile alakatı tıbbiyenin gümrük resminden muafiyetine dair teklifi kanuni ve mazbatası okundu. Müzakeresi daha önce olmuştu, röntgen cihazı ve dinamoları da dahil edildi.	ZC C.10 D.2 İ.5
11	Kasım	Ali Cenani Bey'in (Gaziantep), takriri ve Muvazenei Maliye Encümeni mazbatası okundu, mazbata kabul edildi.	Takrir, Maliye Vekaleti muhtacini zürraa verilen tohumluk bedellerini avans addederek, Zirai Mahsubu Umumi Kanun'un 1. maddesinden istifade ettirmekte tereddüt ettiğinden mezkur maddenin Muvazenei Maliye Encümenince tefsirine dairdir. Savaş nedeniyle, sefalete düşen çiftçilere verilen tohumluk ve yemliğin avans olarak kabul edilemeyeceği söylendi.	ZC C.10 D.2 İ.5
11	Kasım	Maliye Vekaleti'nden mevrut tezkere ve Kavanini Maliye Encümeni mazbatası okundu, mazbata kabul edildi.	Tezkere, Deyne mukabil hazine namına tefevvüz olunan emlakin değin tamamı ile tasviye edildiği takdirde aşar hakkında tatbik olunan muameleye kıyasen iadesinin caiz olup olmadığının tefsirine dairdir. Mazbatada, caiz olmadığı söylendi.	ZC C.10 D.2 İ.5
11	Kasım	Başvekalet'ten mevrut tezkere ve İktisat Encümeni mazbatası okundu, mazbata kabul edildi.	Tezkere, Hafta Tatili Kanunu mucibince Hırıstiyan ve Ecnebiler'e ait mekteplerin de Cuma günü tatil edilip edilmeyeceğinin tefsiri hakkındadır. "Bu okullarda çalışan ya da okuyan Müslümanlar olduğu için onlar da Cuma günü tatil olacaklar" denildi.	ZC C.10 D.2 İ.5
11	Kasım	Dünkü Fırka İçtimaında	Fırka, "Cumhuriyet Halk" Fırkası unvanını almış, istifanameler okunarak bu hususta bir müzakere açılmıştır.	HM
12	Kasım	İstanbul Darülfununu Edebiyat Fakültesi'ne mülhak 'Türkiyat Enstitüsü' talimatnamesine dair 1111 numaralı kararname.	"Türklüğe dair her şeyi araştırmak için uluslararası bir enstitü kurulmuştur" denildi.	Düstur Tertip 3 Cilt 6 s. 7
13	Kasım	Kavanini Maliye Encümeni mazbatası okundu, mazbata kabul edildi.	Mazbata, Ali Fuat Bey'in (Urfa), Urfa'da tütün zeriyatına müsaade olunması hakkında takriri ve muamele ifasına mahal olmadığı hakkındadır. Urfa'da da tütün yetiştirilmesine izin verilmesi için verilen takrir "kanun teklifi şeklinde olmayıp temenni mahiyetinde olduğu için muameleye gerek yoktur" denildi.	ZC C.10 D.2 İ.6
13	Kasım	Başvekalet'ten mevrut tezkere okundu.	Tezkere, devir ve teslim muameleleri hitam bulan 2. Ordu Müfettişi Ali Fuat Paşa'nın Konya'dan hareket ettiğine ve Kolordu Kumandanı Cafer Tayyar Paşa'nın vazifei teşriiyesine avdeti lüzumu tebliğ kılındığına dairdir.	ZC C.10 D.2 İ.6

G.	Ay	Olay/Mevzuat	Açıklamalar	Kaynak
13	Kasım	Azayı kiramdan bazı zevatın mezuniyetleri hakkında Divanı Riyaset kararları okundu.	5 Vekil izin istedi. Raporları olanlar kabul edildi. Vehbi Bey (Aksaray) raporu olmadığı için reddedildi.	ZC C.10 D.2 İ.6
13	Kasım	Adliye Vekaleti'nden mevrut tezkere ve Adliye Encümeni mazbatası okundu, mazbata kabul edildi.	Tezkere, İstiklal Mahkemeleri tarafından cürümden mütevellit hukuku şahsiyeye dair olmak üzere ita olunan mukerraratın kanunen meri ve muteber olup olamayacağının tefsirine dairdir. İstiklal Mahkemelerinin daha önce şahsi hukuk davalarına da baktığı, bu tarihe kadar verdiği cezaların geçerli olduğu, bundan sonrakilerin geçerli olmayacağı kabul edildi.	ZC C.10 D.2 İ.6
13	Kasım	Kanun layihası reddedildi.	Layiha, yerli harir tohumları kutuları üzerine vazedilmekte olan bandrollerden istiyfa edilmekte olan resmin on misline iblağına dairdir. Muvazenei Maliye Encümeni ve Ziraat Encümeni mazbatası okundu, Ziraat Encümeni mazbatası kabul edildi. Mazbatada "ihracat, milli iktisadımız için çok önemli olduğundan vergiyi artırmaktan ziyade kaldırmak gereklidir" denilerek kanun teklifinin reddi istendi.	ZC C.10 D.2 İ.6
13	Kasım	Adliye Encümeni mazbatası okundu.	Sükna Kanunu tadilen tanzim edilen kanun layihasıyla Feridun Fikri Bey'in (Dersim) İzmir ve Ankara şehirlerinde tatbik edilecek bu hususa ait teklifi kanunisi okundu. Müzakeresi yapıldı, maddelere geçilemedi. Madde 1: Ankara ve İzmir şehirlerinde sükna ile akideyn arasında teati olunan mukavelenamede muharrer bilcümle şeraite müstecir tarafından riayet edildikçe Ankara ve İzmir şehirlerinde sükna buhranı hazırının hitam bulduğuna TBMM'nce karar ita olunduğu güne kadar tahliye davası mesmu değildir.	ZC C.10 D.2 İ.6
13	Kasım	Üç İstifa	Bekir Sami, Muhtar Bey, Hevace Raif Efendi de dün ayrıldılar.	HM
13	Kasım	Heyet-İ Vekile Kararları	Bursa çeltik, Isparta iplik fabrikaları anonim şirketleri nizamnameleri Heyet-i Vekile'ce tasdik edilmiştir. Majik sinema film Türk Anonim Şirketi nizamnamesi Heyet-i Vekile'ce tasdik edilmiştir. Tokat Valiliğine Çanakkale vali-i sabıkı Rami Beyin tayini Heyet-i Vekile'ce takarrür etmiştir. Tapu müfettiş muavinlerininde harcırah kararnamesinin birinci maddesine idhali Heyet-i Vekile'ce kararlaşmıştır.	HM
14	Kasım	İki İstifa	Ankara mebusu Ali Fuat Paşa ile Erzurum mebusu Cazım Efendi Cumhuriyet Halk Fırkası'ndan istifa etmişlerdir.	HM
15	Kasım	Başvekalet'ten mevrut tezkere okundu.	Tezkere, Ali Fuat Paşa (Ankara) ve Cafer Tayyar Paşa (Edirne) Hazeratları'nın elyevm uhdelerinde vazaifi askeriye kalmadığı hakkındadır.	ZC C.10 D.2 İ.7
15	Kasım	Kazım Vehbi Bey'in (Ergani) Divanı Riyaset Kitabeti'nden istifanamesi okundu.	Sağlık nedeniyle denildi.	ZC C.10 D.2 İ.7

G.	Ay	Olay/Mevzuat	Açıklamalar	Kaynak
15	Kasım	Kanun layihası ile Dahiliye ve Müdafaai Milliye Encümenleri mazbataları okundu.	Layiha, İstiklal Madalyası ile Taltif Kanunu'nun 1. maddesinin tadiline dairdir. 1. madde kabul edildi. Madde 1: İstiklal Madalyası bilfiil kıta başında (cephede veya dahili isyanları teskinde) asarı hamaset ve fedakarı gösteren erkan, ümera ve zabitan ve efrat ve milli kahramanlara cephe gerisinde maksadı ulvinin husulü için ibraz mesai edenlere, istikbali milli uğrunda fedayı hayat eden şühedanın veya bilahare terki hayat edenlerin de en büyük erkek evladına, yoksa en büyük kız evladına, yoksa pederine o da yoksa validesine o da yoksa zevcesine verilir.	ZC C.10 D.2 İ.7
15	Kasım	Başvekalet'ten mevrut tezkere ve Müdafaai Milliye Encümeni mazbatası okundu, mazbata kabul edildi.	Tezkere, Seferberlik ve cephe zammı maaşına müteallik olan 1. maddenin A fıkrasının tefsirine dairdir. Cepheye dahil oldukları için Tayyare Müfettişlliği ve Tayyare Mektebi'nin seferberlik zammından yararlanıp yararlanmayacağına dair bir tezkere. Tayyare Müfettişleri yararlanırlar, Mektep İdaresi yararlanamaz; ancak eğitmenler ve bakım için gelen zabitanlar cepheden geldikleri için yararlanırlar denildi.	ZC C.10 D.2 İ.7
15	Kasım	Başvekalet'ten mevrut tezkere ve Müdafaai Milliye Encümeni mazbatası okundu, mazbata kabul edildi.	Tezkere, Terfileri icra kılınan zabitan ve mensubini askeriyenin rütbei cedideleri muhassesatlarının itası hakkında atik idarei askeriye nizamnamesinin 179. maddesinin fıkaratı ahiresinin tefsirine dairdir. Encümen tefsire gerek olmadığı yönünde görüş bildirmiştir. Rütbeleri yükselenlerin maaş zamlarının rütbeyi aldıkları tarihten mi yoksa iradei milliyeye ulaştıktan sonra mı geçerli olacağına dair durum; rütbeyi aldıkları tarihten itibaren geçerli olacağı, ancak o güne kadarki kısmın tüm muameleler bittikten sonra ödeneceği şeklinde açıklandı.	ZC C.10 D.2 İ.7
15	Kasım	Feridun Fikri Bey'in (Dersim), teklifi kanunisi ve Adliye Encümeni mazbatası okundu. Teklif reddedildi.	Teklif, 14 Eylül 1336 tarihli Meni Müskirat Kanunu mucibince mahkum olanların 9 Nisan 1340 tarihinde kabul edilen kanun münasebeti ile haklarındaki hükmün infaz olunmamasına ve elyevm mevkuf ve mahpus olanların tahliyesine dairKanunun reddi teklif edildi; ama kabul edilmedi. Müzakereden sonra Encümen'e gitmesine karar verildi.	ZC C.10 D.2 İ.7
15	Kasım	Hasan Fehmi Efendi (Kastamonu) ve 50 refikinin, teklifi kanunisi Adliye Encümeni mazbatası okundu. Teklif reddedildi.	Teklif, Mücadelei Milliye zamanında kaçak olarak derdest edilen altınların iadesine ve bundan dolayı mahkum olanların affına dairdir. Adliye Encümeni kanunun reddini önerdi, kanunun reddi kabul edildi. Bunların pek çoğu ödendi, ödenmeyen kısmın Osmanlı altını olmayanlarını bilemeyiz ve hesaplayamayız, milletin hazinesinden on para çıkmasına dahi karşıyız denildi.	ZC C.10 D.2 İ.7
15	Kasım	Vaktı muayyeninde terfi ettirilemeyen ümera ve zabitanın yeni rütbeleri farkı muhassasatının tarihi nasplarından itibaren tesviyesi ve ancak badema terfiatta tarihi nasp ile iradeye iktiran tarihlerinin tevhit veya takribi usulü		Düstur Tertip 3 Cilt 6 s. 12

G.	Ay	Olay/Mevzuat	Açıklamalar	Kaynak
		muntazamına tamamen riayet olunması hakkında 93 numaralı Heyeti Umumiye kararı.		
15	Kasım	Diyanet İşleri Reisliği'nin 1340 senesi bütçesinde vaki zühulün tasbihi hakkında 99 numaralı Heyeti Umumiye kararı.	Bütçenin 208. faslının 1. maddesindeki 'idarei merkeziye masarifi müteferrikası' ibaresi 'idarei merkeziye masarifi nakliyesi' şeklinde düzenlendi.	Düstur Tertip 3 Cilt 6 s. 13
15	Kasım	Bahriye Çırak Mektebi ikinci sınıfına terfi eden talebenin farkı muhassasatlarının tesviyesi hakkında 100 numaralı Heyeti Umumiye kararı.	"Bahriye bütçesinin maaşat faslına ikinci sınıf talebeleri için 1770 kuruş eklenmiştir" denildi.	Düstur Tertip 3 Cilt 6 s. 13
15	Kasım	Atatürk ve devlet büyüklerinin resimlerinin yaptırılması, hatıra köşelerinin oluşturulması.		BCA 180..9.0.0/ 13.75..1.
15	Kasım	Mülki idare ataması yapıldı.	Niğde Valiliği'ne Salih Cemal'in tayini.	BCA 30..18.1.1/ 11.56..19.
16	Kasım	CHF'den beş istifa	Mersin Mebusu Besim, İzmit Mebusu Şükrü, Erzurum Mebusu Münir Hüsrev, Eskişehir Mebusu Arif Beylerle Karahisar-ı Sahib Mebusu Kamil Efendi Cumhuriyet Halk Fırkası'ndan istifa etmişlerdir.	HM
16	Kasım	Eski Borçlardan Türkiye'ye Düşen Miktar	Düyun-ı umumiye meclis idaresinin düyunat-ı sabıkanın taksimine mütedair ihzar ettiği mukarreratın sureti.	HM
17	Kasım	Başvekalet'ten mevrut tezkere ve yapılacak bir muamele olmadığına dair Müdafaai Milliye Encümeni mazbatası okundu, mazbata kabul edildi.	Tezkere, Sakarya Muharebesi ve son harekatı taarruziye esnasındaki hidematından dolayı iki defa İstiklal Madalyası ile taltif edilen fırka 1, alay 4 Kumandanı Kaymakam Tireli Ali Cevat Bey işbu madalyalarından birinin takdirnameye tahvili hakkındadır. "İki madalya ayrı hizmet ve kanunlara dayanılarak verildiğinden ikinci madalya geri alınamaz" denildi.	ZC C.10 D.2 İ.8
17	Kasım	Başvekalet tezkeresi ve muvafık olduğuna dair Müdafaai Milliye Encümeni mazbatası okundu, mazbata kabul edildi.	Tezkere, Mücadelei Milliye esnasında İnebolu'ya vürut eden efrat, esliha ve mühimmat vesaire levazımatı harbiyenin denizden iskeleye kadar bilaücret nakli hususunda hidematı meşküreleri sebkeden İnebolu Piyade Kayıkçı Loncası'nın bir kıta İstiklal Madalyası ile taltifine dairdir. Akçaşehir Loncası'na da verilmesi önerildi, "teklif gelirse veririz" denildi.	ZC C.10 D.2 İ.8
17	Kasım	Faik Bey (Tekfurdağı) ve Cemil Bey'in (Tekfurdağı), takrirleri ve telgraf okundu.	Takrir, Tekfurdağı'nın senesi devriyei istihlası münasebetiyle Belediye Riyaseti'nden namlarına gelen telgrafta halkın Meclis'e karşı hissiyatı tazimkaranelerini arz etmekte olduklarına dairdir. Reisicumhur'a, vekillere ve komutanlara teşekkür edildi. Divanı Riyasetçe cevap yazılacak.	ZC C.10 D.2 İ.8

G.	Ay	Olay/Mevzuat	Açıklamalar	Kaynak
17	Kasım	Divanı Riyaset Katipleri intihabı gerçekleştirildi.	Katiplerden Kemal Bey (Adana) ve Kazım Vehbi Bey (Ergani) istifa ettikleri için yerlerine Şeref Bey (Diyarbakır) ve Ruşen Eşref Bey (Karahisarısahip) atandılar.	ZC C.10 D.2 İ.8
17	Kasım	Ali Rıza Bey'in (Kırşehir), takriri ve Adliye Encümeni mazbatası okundu, mazbata kabul edildi.	Takrir, İstiklal Harbi'ne iştirak eden Kuvayi Milliye mensubininin affı hakkındaki 29 Teşrinievvel 1339 tarihli kanunun tefsirine dairdir. Harp sırasında Kuvayi Milliye'ye katılan sanık ve mahkumların da aftan yararlanıp yararlanamayacakları soruldu. "Af bütün ordu için geçerlidir, dolayısıyla yararlanacaklar" denildi.	ZC C.10 D.2 İ.8
17	Kasım	Ekrem Bey (Rize) ve Hamdi Namık Bey'in (Sabık İzmit) teklifi kanunileri ve reddine dair Maarif Encümeni mazbatası okundu.	Teklif, Mekatibi Aliye ve Taliye mezunlarının köylerde mecburi muallimlikler istihdamlarına dairdir. "Öğretmenlik özel bir tasil gerektirir, her okuldan mezun olan öğretmenlik yapamaz" denildi. "Bu mektep mezunları öğretmen olursa, diğer mesleklerde açık oluşur, köylerimizin hepsinde okul yok, şu anda yapacak gücümüz de yok" gerekçeleriyle reddolundu.	ZC C.10 D.2 İ.8
17	Kasım	Kibrit İnhisarı	Aldığımız malumata göre kibrit inhisarı Belçikalı Kalendar Şirketine verilmiştir. Bu husustaki mukavele derdest tanzim olup Heyet-i Vekile'ye sevk edilecektir.	HM
17	Kasım	Terakkiperver Cumhuriyet Halk Fırkası kuruldu.	Cumhuriyet Halk Fırkası'ndan ayrılan muhalif 29 milletvekili Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası'nı kurdular. Kazım Karabekir, Genel Başkan oldu.	GB, s. 49
19	Kasım	Dahiliye Encümeni mazbatası okundu.	Mazbata, Nevahi ve Nevahi (Nahiye) Kanunu'nun bazı maddelerde tecrübeten tatbiki ve sicilli nüfus kanun layihalarıyla aşairi seyyarenin iskanı hakkındaki teklifi kanuninin şekli hazırlarıyla müzakerelerine mahal olmadığı gibi iadeleri de Dahiliye Vekaletince talep olduğuna ve keyfiyetin Encümence de muvafık görüldüğüne dairdir. "Köy Kanunu kabul edildikten sonra Nahiye Kanunu'nun görüşülmesine gerek yok, Köy Kanunu nahiyeyi de kapsıyor" denildi. "Diğer kanunların da günün koşullarına göre tekrar tetkik edilmesi gerekiyor, ondan sonra Meclis'e gelecekler" denildi. Mazbatada hükümete iade edilecekler dendiği için müzakare gerçekleşti. Hükümete iadesinin doğru olmadığı (Dahiliye Vekaleti Başvekalet'e tezkere yazmalı, Başvekalet Meclis Riyaseti'ne göndermeli, tezkere Meclis'e gelmeli, oya sunulmalı denildi) yönünde yapılan oylama kabul edildi.	ZC C.10 D.2 İ.9
19	Kasım	Doktor Fuat Bey (Kırkilise) ve rüfekasının, teklifi kanunisi ve reddine dair Nafıa Encümeni mazbatası okundu, mazbata kabul edildi.	Teklif, Ereğli-Devrek-Reşadiye-Yabanabat-Ankara tarikinin turuku umumiye meyanına ithali hakkındadır. "Ereğli'den Ankara'ya bir şimendifer hattı yapılacağı için aynı anda yol da yapmak gereksiz, ikisinin birden altından kalkılamaz" denildi. "Yol yapılması daha gerekli yerler var, bütçe buna uygun değil" denildi. Buna karşı olarak bu hatta yol yapımı için çok fazla paraya ihtiyaç olmadığı, zaten bir kısmının yapıldığı belirtildi. Ereğli'den kömür taşımak için demiryolunun yeterli olmadığı söylendi. Sonuçta demiryolu bittikten sonra yol meselesinin gündeme getirilebileceği söylendi.	ZC C.10 D.2 İ.9

G.	Ay	Olay/Mevzuat	Açıklamalar	Kaynak
19	Kasım	Ali Fethi Bey (İstanbul) ve rüfekasının teklifi kanunisi ve Nafıa Encümeni mazbatası okundu, mazbata kabul edildi.	Teklif, Ilgın'da Nane Bataklığı'nın kurutulması için Nafıa bütçesine 20 bin lira ilavesine dairdir. Nafıa Vekili Süleyman Sırrı Bey, keşfin yapıldığını tahsisatın bütçede mevcut olduğunu ve zamma gerek olmadığını söyledi, bu yönde olan mazbata da kabul edildi.	ZC C.10 D.2 İ.9
19	Kasım	Yeni baştan bir Nizamnamei Dahili tanzimine Meclisi Ali'nin müsaade ita etmesi hakkında Nizamnamei Dahili Encümeni mazbatası okundu, mazbata kabul edildi.	"Toptan bir değişiklik yapılırsa, uyum zorluğu yaşanır, madde madde yavaş yavaş değiştirilsin" denildi. Buna ek olarak "bir Encümen kanun teklifinde bulunamaz, teklifleri tetkik eder" diye eklendi. Encümen de "kanun teklif etmiyoruz, yapılsın mı yapılmasın mı diye Meclis'in müsaadesine başvuruyoruz" dedi. Son olarak "Nizamnamei Dahili bir bütündür, madde madde yaparsak aksamalar olur" denildi. Dolayısıyla yeni bir nizamname tanzimi kabul edildi.	ZC C.10 D.2 İ.9
19	Kasım	Heyeti İdare tezkeresi kabul edildi.	Tezkere, teamül veçhiyle Azayı Kiram tahsisatlarından beşer lira katı ile Meclis Odacılarına tevziine dairdir. Listeye üç adet müvezzi de (posta dağıtıcısı) eklendi.	ZC C.10 D.2 İ.9
19	Kasım	Ziya Gökalp Bey'in vefatına dair tezkereler geldi.	Tezkereler, Ziya Gökalp Bey'in ziyaı taziyetini mübeyyin Kıbrıs'ta, Magosa'da Işık Derneği Katibi fahrisi Mustafa Tayyar ve Zükur Mektebi namına muallim Mustafa Turgut imzalıdır. Divanı Riyasetçe münasip cevap yazılacak.	ZC C.10 D.2 İ.9
19	Kasım	Memurini Muhakemat Heyeti ve Encümeni intihabı gerçekleştirildi.	Memurini Muhakemat Encümeni'ne seçilenler: Şakir Bey (Çatalca), İhsan Bey (Ankara), Münip Bey (Ankara), Rahmi Bey (Trabzon), Ata Bey (Niğde), Ahmet Hilmi Bey (Kayseri), Münir Bey (Erzurum), Hacim Muhittin Bey (Giresun), Halis Turgut Bey (Sivas). Memurini Muhakemat Heyeti'ne seçilenler: Muammer Bey (Sivas), Musa Kazım Efendi (Konya), Süleyman Necmi Bey (Canik), Vehbi Bey (Karesi), Ahmet Remzi Bey (Gaziantep), Rahmi Bey (Sivas), Zülfü Bey (Diyarbakır), Emin Bey (İçel), Ali Sururi Bey (Karesi), Kemal Bey (Saruhan), Ali Rıza Bey (Kırşehir), Hafız İbrahim Bey (Isparta), Halet Bey (Erzurum), Osman Niyazi Bey (Karesi), Ahmet Mahir Efendi (Kastamonu).	ZC C.10 D.2 İ.9
19	Kasım	Arif Bey'in (Eskişehir), Eytam sandıklarının matlubatı için geçen sene Maliye Vekaleti bütçesine mevzu tahsisatın tamamen tesviye edilmemesi esbabına dair suali ve Maliye Vekili Mustafa Abdülhalik Bey'in cevabı.	"Verilecek olan 400 bin lira var, durum nedir" diye soruldu. "Para bir seneye bölünürse 8 aylık kısmı verilmiştir. Bir sene daha dolmamıştır, kalan para 71 bin liradır" denildi. (Maliye Vekili, Eytam İdaresi ile aralarında paranın Ferit Paşa Hükümeti zamanında, kabul edemeyecekleri bir kanunla verildiği için sorun olduğunu da belirtti.)	
19	Kasım	21 Kanunusani 1338 Tarih ve 183 numaralı "Tecili Takibat" Kanunu'nun Fer'an Zimethal Olanlara da Teşmili Hakkında 521 numaralı Kanun kabul edildi.	Madde 1. Tecili Takibat hakkındaki 21 Kanunisani 1338 tarihli Kanun'un tarihi neşrinden evvel veya kanunu mezburun tayin ettiği müddet zarfında istiman etmiş olup da haklarında Heyeti Vekilece tecili takibat kararı ittihaz edilmiş ve edilecek olan şekavet erbabının fiillerinde feran zimethal olanlar ve hemfiil olup da kanunu mezburun neşrinden evvel veya tayin	ZC C.10 D.2 İ.9

G.	Ay	Olay/Mevzuat	Açıklamalar	Kaynak
			ettiği müddet zarfında derdest edilmek suretiyle hapis ve tevkif edilenler veya mahkum bulunanlar, müstemen rüfekasının tabii tecil olan efalinden gayri ceraim irtikap etmemiş oldukları takdirde tecil kararından istifade ederler.	
19	Kasım	Başvekalet'ten mevrut tezkere ve Müdafaai Milliye Encümeni mazbatası okundu, mazbata kabul edildi.	Tezkere, İstanbul'un işgal altında bulunduğu esnada Milli Ordu'ya muktazi eşya, cephane, esliha ve teçhizatı sairenin sevkinde fedakarane hidematı sebkeden ve İstanbul Hükümetince tahdidisine tabi tutularak tekaüt edilmiş olan Nakliye Mülazım Yozgatlı Ahmet Ağa bin Osman'ın hidematı fevkaladesine binaen tekaüdünün yüzbaşılık rütbesi üzerinden icrasına dairdir.	ZC C.10 D.2 İ.9
19	Kasım	Üst düzey atama yapıldı.	Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı Müsteşarlığı'na Dr. Ahmed Fikri'nin tayini.	BCA 30..11.1.0/ 8.31..1.
20	Kasım	Halit Bey'in (Kastamonu), takriri okundu.	Takrir, İstiklal Madalyası ile taltif edilen İnebolu Piyade Kayıkçı Loncası'nın teşekkürlerini havi telgrafnameyi leffen takdim ettiğine dairdir.	ZC C.10 D.2 İ.10
20	Kasım	Uzunköprü Belediye Reisi Mustafa imzalı telgrafname geldi.	Telgraf, Kurtuluş Bayramı'nın yıldönümünü tes'it eylediklerine dairdir. Divanı Riyasetçe münasip cevap yazılacak.	ZC C.10 D.2 İ.10
20	Kasım	9 Kanunisani 1340 Tarih ve 397 Numaralı "İstiklal Muharebatı Esnasında Malul Kalan Muvazzaf, Mütekait, İhtiyat, Milli Kuvvetler ve Jandarma Erkan, Ümera, Zabitan, Memurin ve Mensubini Askeriye ile Küçük Zabitan ve Efrada Nakdi Mükafat İtası Hakkında" Kanun'a Müzeyyel 522 numaralı Kanun kabul edildi.	Madde 1: Merbut cetvelde isim, künye ve derecei malüliyetleri muharrer zabitan ve efrada 9 Kanunisani 1340 tarih ve 397 numaralı Kanun'a tevfikan mükafatı nakdiye verilmek üzere 1340 Muhassesatı Zatiye Bütçesi'nin 58. (A) faslına 4.100 lira tahsisatı munzamma ilave olunmuştur.	ZC C.10 D.2 İ.10
20	Kasım	BMM Reis Vekilliği'nin bütçe tezkereleri ve Muvazenei Maliye Encümeni mazbatası okundu.	Tezkereler Mübadele, İmar ve İskan Vekaleti'nin 1340 bütçesi'nin fusul ve mevaddına ilavesine lüzum görülen 2.548.160 liralık tahsisat hakkındaki, 1340 senesi bütçesine tahsisatı munzamma itasına dair, Nafıa Vekaleti senei haliye bütçesinin 262. faslının üçüncü inşaat ve tamiratı müstacelen ve cesim köprüler maddesine 183.000 lira tahsisatı munzamma itasına dair, Nafıa Vekaleti bütçesinin 258. ve 263. fasıllarından 263. faslın 1. maddesine 117.000 liranın münakalesine Adliye Vekaleti bütçesinde münakale icrasına dair, Sıhhiye ve Muaveneti İçtimaiye Vekaleti ile Umum Jandarma Kumandanlığı bütçesinde münakale icrasına dair, Mübadele, İmar ve İskan Vekaleti bütçesine tahsisatı munzamma itasına dair, dair kanun layihaları ile Riyaseticumhur Bütçesi'ne tahsisatı munzamma itasına dair, BMM Bütçesi'nin harcırah maddesi ile diğer bazı mevaddına tahsisatı munzamma itasına ve Riyaseticumhur bütçesinde	ZC C.10 D.2 İ.10

G.	Ay	Olay/Mevzuat	Açıklamalar	Kaynak
			münakale icrasına dair BMM İdare Heyeti'nin ve zabıtların vakit ve zamanı ile yetişmesi için zabir kalemi memurlarına gece yevmiyesi ita edilmek üzere BMM'nin 1340 senesi bütçesine 1.050 lira tahsisatı munzamma itasına dairdir. "Bu bütçe 12 milyon liraya varıyor, bütçeyi yaptıktan ve üstünden 7 ay geçtikten sonra böyle bir teklif yapılması uygun değildir, senenin ortasında bu bütçeyi kabul etmek tasarruf etmeyi olanaksızlaştırır, dolayısıyla bütçe açığı ortaya çıkması kaçınılmaz" denildi (Feridun Fikri Bey). Buna karşıt olarak bu bütçelerin neden gerekli oldukları hakkında tartışmalar yapıldı. Bazılarının gerekli bazılarının gereksiz olduğu hususlarında fikirler beyan edildi. Müzakere kafi görüldü, fasıllara geçilmesi kabul edildi, fasıllara ait teklifler okundu.	
22	Kasım	Teklifi kanunisi ve yapılacak bir muamele olmadığına dair Müdafaai Milliye Encümeni mazbatası okundu, mazbata kabul edildi.	Teklif, Ali Rıza Bey'in (İstanbul), düşmanla teşriki mesai eden nigahbancı ve kızılhançerci ve kıtaatı milliyeye karşı silah istimal eden zabitan ile daveti vataniyeye icabet etmeyenler hakkındadır.	ZC C.10 D.2 İ.11
22	Kasım	Başvekil İsmet Paşa Hazretleri'nin ahvali sıhhiyesinin gösterdiği kati zarurete binaen istifasını mutazammın Riyaseticumhur'dan mevrut tezkere okundu.	İsmet Paşa"nın istifası kabul edildi, "Heyeti Vekile'nin teşkiline kadar vekaleten görevine devam edecek" denildi.	ZC C.10 D.2 İ.11
22	Kasım	1340 Senesi Bütçesinin Fusul ve Mevaddı Muhtelifesine Tahsisatı Munzamma İtasına Dair 523 numaralı Kanun kabul edildi.	Mübadele, İmar ve İskan Vekaleti'nin 1340 bütçesi'nin fusul ve mevaddına ilavesine lüzum görülen 2.548.160 liralık tahsisat hakkındaki, 1340 senesi bütçesine tahsisatı munzamma itasına dair, Nafıa Vekaleti senei haliye bütçesinin 262. faslının üçüncü inşaat ve tamiratı müstacelen ve cesim köprüler maddesine 183.000 lira tahsisatı munzamma itasına dair, Nafıa Vekaleti bütçesinin 258. ve 263. fasıllarından 263. faslın 1. maddesine 117.000 liranın...1340 senesi bütçesinin fusul ve mevaddı muhtelifesine tahsisatı munzamma itasına dair kanun teklifi. Madde1: 1340 senesi bütçesinin merbut cetvelde muharrer füsul ve mevaddı muhtelifesine 11.176.000 liranın tahsisatı munzamma olarak ilavesiyle sarfına mezuniyet verilmiştir.	ZC C.10 D.2 İ.11
22	Kasım	Mebanii Milliye İnşaatına Sarfedilmek Üzere 5 milyon Lira Tahsisat İtasına Dair 524 numaralı Kanun kabul edildi.	Madde 1: 1340 senesi Maliye Bütçesi'nin 51. Hükümet Konakları tamirat ve tevsiat ve inşaatı faslına 1,5 milyon lira ve Rüsumat Bütçesi'nin 107. faslının ikinci inşaat ve tamirat maddesine 1,5 milyon lira ve Posta, Telgraf ve Telefon Müdüriyeti Umumisi Bütçesi'nin 144. faslının ikinci ebniye ve tamirat ve inşaatı maddesine 300 bin lira ve Maarif Vekaleti Bütçesi'nin 236. faslının üçüncü inşaat ve tamirat maddesine 900 bin lira ve Müdafaai Milliye Vekaleti'nin 299. faslının birinci tamirat ve inşaat maddesine 800 bin lira ki cem'an 5 milyon liranın tahsisatı munzamma olarak sarfına mezuniyet verilmiştir.	ZC C.10 D.2 İ.11

G.	Ay	Olay/Mevzuat	Açıklamalar	Kaynak
22	Kasım	Başvekalet'e Ali Fethi Beyefendi'nin tayin kılındığına ve müşarünileyh tarafından teşkil olunan Kabine'nin tasdik buyurulduğuna dair Reisicumhur Hazretleri'nin tezkeresi okundu.	Başvekil Ali Fethi Bey, "takip edeceğimiz siyasete ait beyannameyi bir hafta zarfında okuyacağım ve itimadınızı talep edeceğim" dedi. Başvekil ve Müdafaai Milliye Vekili: Ali Fethi Bey (İstanbul), Adliye Vekili: Mahnut Esad Bey (İzmir), Dahiliye Vekili ve Mübadele, İmar ve İskan Vekaleti Vekili: Recep Bey (Kütahya), Hariciye Vekili: Şükrü Kaya Bey (Menteşe), Maliye Vekili: Mustafa Abdülhalik Bey (Kangırı), Maarif Vekili: Şaraçoğlu Şükrü Bey (İzmir), Ziraat Vekili: Hasan Bey (Gümüşhane), Ticaret Vekili: Ali Cenani Bey (Gaziantep), Nafıa Vekili: Fevzi Bey (Diyarbakır), Sıhhiye ve Muaveneti İçtimaiye Vekili: Doktor Mazhar Bey (Aydın).	ZC C.10 D.2 İ.11
22	Kasım	Nuri Bey (Kütahya) ve rüfekasının, takriri okundu, takrir kabul edildi.	Takrir, rahatsız bulunan İsmet Paşa Hazretleri'nin istifaları hatırı için Divanı Riyaset'ten bir heyet intihabına dairdir.	ZC C.10 D.2 İ.11
23	Kasım	Askeri atama yapıldı.	1. Ordu Müfetişliği'ne tayin edilen Ferik Ali Sait Paşa'nın görevi Ankara'da Eski Müfettiş Kazım Karabekir Paşa'dan teslim aldığı.	BCA 30..10.0.0/ 46.299..16.
23	Kasım	Üst düzey atama yapıldı.	Milli Eğitim Bakanlığı Müsteşarlığı'na Nafi Atuf'un tayini.	BCA 30..11.1.0/ 8.31..2.
24	Kasım	"İktisadi Teşebbüs"	Uşakta üç yüz bin lira sermaye ile bir şeker fabrikası tesisi maksadıyla bir şirket teşekkül etmiştir; şirketin beher hissesi iki lira olup iki yüz bin lirası tahsil edilmiştir.	HM
25	Kasım	Mülki idare ataması yapıldı.	Zonguldak Valiliği'ne Mustafa Reşad'ın tayini.	BCA 30..18.1.1/ 11.56..20.
26	Kasım	Başvekalet tezkeresi okundu.	Tezkere, Birinci Ordu Müfettişliği'ne tayin kılınan Ferit Ali Sait Paşa Hazretleri'nin Ankara'ya muvasalat ve müfettişliğe ait vazaifi sabık Müfettiş Ferik Kazım Karabekir Paşa Hazretleri'nden tesellüm eylediğine dairdir.	ZC C.10 D.2 İ.12
26	Kasım	Başvekalet tezkeresi okundu.	Tezkere, Üçüncü Ordu Müfettişi Ferik Kazım Paşa Hazretleri'nin Diyarbakır'a muvasalat ve vazifeyi Cevat Paşa Hazretleri'nden tesellüm ve deruhte eylediklerine dair	ZC C.10 D.2 İ.12
26	Kasım	Pasinler ahalisinin telgrafnamesi okundu.	Telgraf, Hareketi arzda yıkılan evlerin yıkılmasından mütevellit sürur ve şükranlarını Reisicumhur Gazi Paşa Hazretleri'ne kürsii milletten arz ve iblağı hakkındadır. Divanı Riyasetçe cevap yazılacak.	ZC C.10 D.2 İ.12
26	Kasım	Büyük Millet Meclisi Riyaseti için intihap gerçekleştirildi.	Meclis Reisi Fethi Bey Başvekil olduğundan yeni reis olarak Kazım Paşa (Karesi) seçildi.	ZC C.10 D.2 İ.12
26	Kasım	Şefik Bey'in (Bayezit), Şarki Anadolu'da Hükümet'e intikal ederek Hazinei Maliyece idare	Maliye Vekili Abdükhalik Bey, "Bayezit'a telgraf çektim, daha cevap alamadım, alır almaz malumat veririm" dedi.	ZC C.10 D.2 İ.12

G.	Ay	Olay/Mevzuat	Açıklamalar	Kaynak
		edilmekte olan arazii metruke müstecirlerinden vergi alınması esbabına dair Maliye Vekaleti'nden suali.		
26	Kasım	Başvekalet'ten mevrut dört kıta tezkere ile Adliye Encümeni mazbatası okundu, mazbata kabul edildi.	Tezkereler, Müskirat Nakli maddesinden mahkum Eskişehir'in Cünudiye Mahallesi'nden müteveffa Hüseyin mahdumu Acem Aziz ve Eskişehir'in Akçaalan Mahallesi'nden Halil İbrahim yeğeni Hanife, Bor Kazası'nın Fertek Karyesi'nden İmam Mehmet Efendi mahdumu Celal, Karahisar'ın Devedede Mahallesi'nden Konstanyan oğlu, Çil Avadis, Giresunlu Gögez oğlu Şükrü ve Kayıkçı Cıvık Hamdi ve Anafar oğlu Mehmet haklarında vukua getirilen hatayı adliden dolayı af suretiyle telafisine mütedairdir. Rakı ve şarap naklinden tutuklanmışlar.	ZC C.10 D.2 İ.12
27	Kasım	Edirne Belediye Riyaseti'nden mevrut telgrafname okundu.	Telgraf, Edirne'nin Kurtuluş Bayramı yıldönümü münasebeti hakkındadır. Divanı Riyasetçe cevap yazılacak.	ZC C.10 D.2 İ.13
27	Kasım	Başvekil Ali Fethi Bey'in programı ve bu bapta cereyan eden müzakere.	"İsmet Paşa'nın dahili ve harici siyasetinin hudutu umumiyesi üzerinde yürüyeceğiz, bütçelerin idari ve mali siyasetimizde oluşturacağı mahsurlardan ötürü umumi bütçeyi geri almayacağız" denildi. Müdafaai Miliye, Adliye, Dahiliye, Maliye, Maarif, Nafıa, Ziraat, Ticaret, Sıhhiye ve Hariciye'ye dair programlar açıklandı. Programda bahsedilmeyen konular hakkında kısa bir tartışmadan sonra, Ali Fethi Bey bunun bir özet olarak algılanması gerektiğini, her konudan bahsedilse 30-40 sayfalık bir program yapılması gerekeceğini, bunun da mümkün olmadığını söyledi. Oylama neticesinde oylamaya katılan 188 kişinin 188'i de Ali Fethi Bey'in kabinesine itimat beyan etti.	ZC C.10 D.2 İ.13
28	Kasım	Terakkiperver Cumhuriyet Halk Fırkası İstanbul Şubesi Açıldı.	TCF, 17 Kasım 1924 tarihinde Kazım Karabekir, Rauf (Orbay), Ali Fuat (Cebesoy), Refet (Bele) ve Adnan (Adıvar) Beyler öncülüğünde kurulmuştur.	ATCK, s. 429.
30	Kasım	Dünkü Cumhuriyet Halk Fırkası Divanı	Divanda münhal menuslukların namzetleri takarrür etmiş ve yeni fırka teşkilatı görüşülerek kabul edilmiştir.	HM
1	Aralık	Mısır Meclisi Mebusan ve Ayanı Riyasetleri'nden mevrut protesto telgrafları okundu.	Mısır Ordusu Serdarı ve Sudan Valiyi Umumisi Sir Listak Paşa bir suikast neticesinde öldürülmüş. İngiltere buna istinaden Mısır'dan tazminat ve Sudan'dan Mısır askerlerinin çıkmasını istemiş. Mısır da İngiltere'nin emperyalist isteklerine karşılık Cemiyeti Akvam ülkelerine ve bütün dünya parlamentolarına protesto göndermiş. Ağaoğlu Ahmet Bey (Kars), Mısır'ın yanında olunması gerektiğini, İngiltere'nin bizim üstümüzdeki emperyalist amaçlarının hatırlanması gerektiğini belirten bir konuşma yaptı. Başvekil Ali Fethi Bey de bu konuşmanın Ağaoğlu Ahmet Bey'in şahsi görüşü olarak algılanması gerektiğini, İngiltere ile Lozan'ı imzaladığımızı ve aramızda barış olduğu için İngiltere ile ilişkilerimizi bozacak herhangi bir harekette bulunamayacağımızı söyledi.	ZC C.10 D.2 İ.14

G.	Ay	Olay/Mevzuat	Açıklamalar	Kaynak
1	Aralık	Hüseyin Rıfkı Bey'in (Edirne), Hıdıvvi Mısır Abbas Hilmi Paşa'nın Harbi Umumi esnasında Harbiye veznesinden tavizen para alıp almadığına ve saireye dair suali ve Müdafaai Milliye Vekili Ali Fethi Bey'in şifahi cevabı.	Başvekil ve Müdafaai Milliye Vekili Ali Fethi Bey, Abbas Hilmi Paşa'ya toplamda 167 bin lira verildiğini söyledi. Bu paranın geri alınmadığını; çünkü Abbas Hilmi Paşa'nın bu parayı Hidiviyet maaşı olarak aldığını gösteren o zamanki sadrazam Talat Paşa tarafından yazılmış bir mektup gösterdiğini belirtti. "Bunun yanında Çubuklu'daki ormanlardan odun vermek karşılığında 15 kilometrelik dekovil hattı ve malzemesi almış; ama odunları göndermemiş. Bu konuda da kendisine Hükümet'e borçlu olduğunu bildirdik, konuyu bir komisyon tetkik etmektedir, hazinenin lehine çözümlenmeye çalışılacaktır" denildi.	ZC C.10 D.2 İ.14
1	Aralık	Kanun layihası ve Ziraat Encümeni mazbatası okundu.	Layiha, bilumum ormanların fenni usul idaresine ve işletilmelerine mütedair 22 Eylül 1340 tarihli kanuna tezyil edilmek üzeredir. Bir müddet tartışıldıktan sonra müzakere kafi görüldü.	ZC C.10 D.2 İ.14
2	Aralık	Muvazenei hususiyelere ait bütçelerin, 1340 senesi Muvazenei Umumiye Kanunu'nun 16. maddesi ile vazolunan ahkama tabi olmayacağı hakkında 1205 numaralı kararname.	İhale icrasına Heyeti Vekilece bakılmasının, hem zaman hem de her mahalin özel durumlarının bilinmesinin zorluğu nedeniyle işlerin uzamaması için, talimatnamede emaneten icrasının vilayetlere verildiği ve bu nedenle Muvazenei hususiyelere ait bütçenin 16. maddeye tabi olmayacakları söylendi.	Düstur Tertip 3 Cilt 6 s. 31
3	Aralık	Memurin Muhakemat Encümeni tezkeresi okundu, tezkere kabul edildi.	Tezkere, Encümen'de müterakim evrakın tetkik intacı için Memurin Muhakemat Encümeni'ne mensup azayı kiramın mezun addedilmeleri hakkında mezkur Encümen Riyaseti'nden mevruttur. Encümen Reisi Hacim Muhittin Bey (Giresun), evrağı bir buçuk ay zarfında bitirebileceklerini söyledi.	ZC C.10 D.2 İ.15
3	Aralık	İcra Vekilleri Riyaseti'nden mevrut tezkere ve tayini muameleye mahal olmadığına dair Adliye Encümeni mazbatası okundu, mazbata kabul edildi.	Mazbata, Pontos ceraiminin hiyaneti vataniyeden addedilip edilmeyeceğine dairdir. "Pontoscu Rumların mübadelesi hakkındaki muamele ahiren icra ve ikmal edildiğinden tetkike gerek yoktur" denildi.	ZC C.10 D.2 İ.15
3	Aralık	Başvekalet'ten mevrut tezkere ve Adliye Encümeni mazbatası okundu, mazbata kabul edildi.	Tezkere, Sisli Ahmet oğlu Mehmet'in iadei hukuku memnuasına (memnu hakların iadesi) dairdir. Kozan Belediye Odacısı İsmail Oğlu Ahmet'e zor kullanarak cinsel saldırıda bulunmuş (cebren fiil livata).	ZC C.10 D.2 İ.15
3	Aralık	Başvekalet tezkeresi ve Adliye Encümeni mazbatası okundu, mazbata kabul edildi.	Tezkere, müskirat nakli maddesinden mahkum Osman oğlu Ali Rıza hakkında verilen hükümde hatayı adli vaki olduğundan af suretiyle telafisine dairdir. Rakı naklinden tutuklanmıştır.	ZC C.10 D.2 İ.15
3	Aralık	Esat Efendi'nin (Menteşe), teklifi kanunisi ve tayini muameleye mahal olmadığına dair Adliye Encümeni mazbatası okundu, mazbata kabul edildi.	Teklif, altın kaçakçılığından Menteşe Mahkemesince mahkum edilen Hasan Sabri, İsmail ve diğer İsmail Efendilerin affi hakkındadır. "Bu kişilerin affi Meclisi Alice daha önce reddedildiğinden muameleye gerek yoktur" denildi.	ZC C.10 D.2 İ.15

G.	Ay	Olay/Mevzuat	Açıklamalar	Kaynak
3	Aralık	Kanun layihası ve müzakeresine mahal olmadığına dair Kavanini Maliye Encümeni mazbatası okundu, mazbata kabul edildi.	Layiha, istihlas edilen mahaller aşarı hakkındadır. Savaş zamanında Sakarya civarındaki köylerini terk etmiş olan ahalinin 1337 senesine ait olan aşar borçlarının ertelenmesine dair olan kanunun, savaşın bitmesi ve köylülerin çoktan dönmesi nedeniyle görüşülmesine gerek olmadığı belirtildi.	ZC C.10 D.2 İ.15
3	Aralık	Tekfurdağı ve Antalya Vilayetleri'nden mevrut telgrafnameler geldi.	Telgraflar, Meclisi Umumii Vilayetin inikat ettiğine dairdir. Divanı Riyasetçe münasip cevap yazılacak.	ZC C.10 D.2 İ.15
3	Aralık	Şefik Bey'in (Bayezıt), Şarkı Anadolu'da Hükümet'e intikal ederek Hazinece idare edilmekte olan arazii metruke müstecirlerinden vergi alınması esbabına dair Maliye Vekaleti'nden suali.	Maliye Vekili Abdülhalik Bey, bazı yerlerde öşri arazi vergisi alınıyor, bu yerlerde kiraya verilen topraklardan vergi alınırken öşüre eklenmiş ve toplam olarak alınmış dedi. Vekalet bunu düzeltti, artık nakden alınacak denildi.	ZC C.10 D.2 İ.15
3	Aralık	Kanun layihası ve Ziraat Encümeni mazbatasının görüşülmesine devam edildi.	Layiha, bilumum ormanların fenni usul idaresine ve işletilmelerine mütedair 22 Eylül 1340 tarihli kanuna tezyil edilmek üzeredir. Çok sayıda takrir verilmesi nedeniyle kanun Ziraat Encümeni'ne gönderildi.	ZC C.10 D.2 İ.15
3	Aralık	"Adliye Vekaletinde bir komisyon"	Eytam sanduklarının ıslahı için ihzarat yapmak üzere bir komisyon teşkil olunmuştur.	HM
3	Aralık	"Halkımızın Yüzü Güleceği Bir İlga"	Bütün köylünün bıkıp usandığı aşarı hükümet bütçede açacağı rahneye rağmen ilga etmektedir.	HM
3	Aralık	"Ankara da Kooperatif"	Ticaret Vekili Bey üç yüz bin lira sermaye ile şehrimizde bir memurin kooperatifi teşkil ederek memurine rayicinden yüzde kırk noksanıyla zahire ve mahrukat vermek istiyor.	HM
4	Aralık	17 Rebiülevvel 1339 ve 29 Teşrinisani 1336 Tarihli İstiklal Madalyası ile Taltif Kanunu'nun 1. maddesini Muaddil 525 numaralı Kanun kabul edildi.	Madde 1: İstiklal Madalyası bilfiil kıta başında cephede veya dahili isyanları teskinde asarı hamaset ve fedakarı gösteren erkan, ümera ve zabitan ve efrat ve milli kahramanlara cephe gerisinde maksadı ulvinin husulü için ibraz mesai edenlere ve istiklali milli uğrunda fedayı hayat eden şehitlerin büyük oğluna, yoksa büyük kızına, yoksa pederine, o da yoksa validesine, o da yoksa zevcesine verilir. (Diğer maddeler de değiştiği için Kanun'un adı İstiklal Madalyası Kanunu'na Müzeyyel Kanun olacaktır denildi).	ZC C.10 D.2 İ.16
4	Aralık	Kanun layihası ve Dahiliye Encümeni mazbatası okundu.	Layiha, Mustafapaşa Kazası'nın lağvıyla Resülayn Kazası'nın müceddeden teşkili hakkındadır. Maddeler kabul edildi, 2. müzakeresi yapılacak. Madde 1: Mardin Vilayeti'ne mülhak olmak üzere Resülayn Kazası teşkil edilmiştir. Madde 2: Edirne Vilayeti'ne mülhak Kırkkilise Vilayeti muzafaatından Mustafapaşa Kazası lağvedilmiştir.	ZC C.10 D.2 İ.16
4	Aralık	Askeri atama yapıldı.	Urfa Jandarma Komutanlığı'na Bnb. Ömer Faruk'un tayini.	BCA 30..11.1.0/ 8.32..1.

G.	Ay	Olay/Mevzuat	Açıklamalar	Kaynak
6	Aralık	Tunalı Hilmi Bey'in (Zonguldak), İstanbul'da tersane fabrikalarında çalışan amelenin yevmiyelerine ve müessesei mezkurede sanat mektebi açılmasına dair Müdafaai Milliye Vekaleti'nden suali ile Başvekil ve Müdafaai Milliye Vekili Fethi Bey'in şifahi cevabı.	"Tersanede boş bir bina var, 500 öksüz çocuk seçilip gönderilirse hem çocuklar meslek öğrenir hem de tersaneye adam yetiştirilmiş olur" denildi. Cevap olarak; "binanın kullanılabilir hale getirilmesi için masraf yapılması gerekiyor, Maarif Vekaleti ile birlikte çalışıp bunu hayata geçirmek için çalışacağız" denildi. Tunalı Hilmi, "en iyi yevmiyeyi tersane amelesi alıyor, bunun için hükümete teşekkür ederim" dedi.	ZC C.11 D.2 İ.17
6	Aralık	Tunalı Hilmi Bey'in (Zonguldak), Ankara-Sivas demiryolundaki işçilerden Bozöyük'ün Feke mahallesinden Salimoğlu Mehmet hakkında Nafia ve Ticaret Vekaletleri'nden suali ve Nafia Vekili Feyzi Bey'in şifahi cevabı.	"Mehmet iki gözünü ve sağ bacağını kaybetmiş, bu nasıl olmuştur ve bu konuda ne yapılacaktır" diye soruldu. Cevap olarak, "bu olayda kimsenin suçu yoktur, Mesai Kanunu bir an evvel çıkarsa bu meseleler daha kolay halledilebilir" denildi.	ZC C.11 D.2 İ.17
6	Aralık	"Türkiye'de Mevcut Bilumum Ormanların Fenni Usulü İdare ve İşletilmeleri Hakkında"ki 22 Nisan 1340 Tarihli Kanuna Müzeyyel 526 numaralı Kanun kabul edildi.	Kanun layihası ve Ziraat Encümeni mazbatası okundu. Madde 1: Kati ve muvakkat işletme planları tanzim edilmemiş bulunan devlet ormanlarından köylüler ile senevi bin metre mikabına kadar katiyatta bulunacak müstahsillerin ve eşhas ormanlarıyla köy bataklıklarından alakadarının, intifaı için kemafissabık keşif raporlarına müsteniden dahi katiyat icrası caizdir. (İlk müzakeresi 14. ve 15 içtimada.)	ZC C.11 D.2 İ.17
6	Aralık	İzzet Ulvi Bey ile Yusuf Kemal Bey'in teklifi kanunileri ile Kavanini Maliye ve Muvazenei Maliye Encümenleri mazbataları okundu.	İlk teklif, İzzet Ulvi Bey'in (Karahisarısahip), arpa ve buğday hasılatından hastalık zuhur eden mahaller mültezimlerinin üçer ay tecili tekasitine dairdir. İkinci teklif, Yusuf Kemal Bey (Sinop) ve rüfekasının, Boyabat kasabasında vukua gelen yangında zarar gören mültezimlerin aşara olan borçlarının tecili hakkındadır. Maddelerin müzakeresine geçilmesi oya sunuldu, maddelere geçilmesi kabul olunmadığından heyeti umumiyesi reddedilmiş sayıldı.	ZC C.11 D.2 İ.17
7	Aralık	Mülki idare ataması yapıldı.	Gemlik Kaymakamlığı'na İbrahim'in tayini.	BCA 30..11.1.0/ 8.32..9.
7	Aralık	Üst düzey atama yapıldı.	Paris Büyükelçiliği'ne Cevad Bey'in tayini.	BCA 30..18.1.1/ 12.60..6.
7	Aralık	Üst düzey atama yapıldı.	Bükreş Elçiliği'ne Hüseyin Ragıb'ın tayini.	BCA 30..18.1.1/ 12.60..12.
7	Aralık	"İş Bankası"	Kısa bir zamanda en büyük tekemmülü gösteren banka, şubelerini ve anasırını tezyid etmektedir.	HM
8	Aralık	Müdafaai Mailiye Encümeni mazbatası okundu, mazbata kabul edildi.	Muvazenei Maliye Encümeni'nin, makam maaş ve müteferrikası hakkında teklifi kanuni ve mazbatası ile tayini muameleye mahal olmadığına dair mazbatası okundu. 1340 senesi Muvazenei Umumiye Ka-	ZC C.11 D.2 İ.18

G.	Ay	Olay/Mevzuat	Açıklamalar	Kaynak
			nunu'nun 27. maddesi ile makam maaşları ve müteferrikası hakkındaki ahkamın mülga olduğu kabul edildi. "Makamatı askeriye ile kıta kumandanlarının salahiyetleri de 1340 senesi Müdafai Milliye kadrosu ile tespit edilmiştir" denildi.	
8	Aralık	Vehbi Bey (Karesi) ve rüfekasının, takriri okundu, takrir kabul edildi.	Takrir, bundan böyle öğleden sonra birde içtima edilmesine dairdir.	ZC C.11 D.2 İ.18
8	Aralık	Azayı kiramdan bazı zevatın mezuniyetlerine mütedair Divanı Riyaset kararları okundu.	11 kişiye izin verildi.	ZC C.11 D.2 İ.18
8	Aralık	BMM Riyaseti tezkeresi okundu, tezkere kabul edildi.	Tezkere, Mücadelei Milliye'ye fiilen iştirak eden sabık mebus İsmail Bey Efendi'nin (Karahisarısahip), İstiklal Madalyası şeridinin 'kırmızı-yeşil'e tebdiline dairdir. İhsan Bey (Cebelibereket), "savaşta kurşun atan herkese İstiklal Madalyası verilemez" diye itiraz etti. Bunun üzerine madalyanın önceden verildiği, yeşil kurdelalı olan madalyasının kırmızı-yeşil kurdelayla değiştirileceği söylendi.	ZC C.11 D.2 İ.18
8	Aralık	Vehbi Bey'in (Karesi), BMM müzakeratının resmi ceridede neşr edilip edilmediğine ve mezkur ceridenin hangi makamlara gönderildiğine dair Hariciye Vekaleti'nden suali ve Hariciye Vekili Şükrü Kaya Bey'in şifahi cevabı.	"Zamanında Takvimi Vakayı adlı resmi ceride çıkıyordu, Sakarya Muharebesi'nde ara verildi, 6 Eylül 1339 tarihli Hariciye Vekaleti'nin emri ile 10 Eylül'den itibaren yeniden çıkmaya başladı" denildi. "Bir kısmı resmi zabıt ceridelerine diğer kısmı şuna ayrılıyormuş, geçen sene bunu basan matbaa ile Meclis matbaası birleştirildiğinden Meclis tatil olunca basımı da durmuş, şu anda muntazam olarak çıkmıyor" denildi. "Meclis matbaasının işleri çok olduğundan ya resmi ceride için yer ayrılması ya da başka bir matbaa bulunması gerektiği" belirtildi. Dağıtım konusunda da "Dahiliye Vekaleti'ne 1202, Diyanet İşleri Riyaseti'ne 20, Erkanı Harbiyeyi Umumiye'ye 50, BMM azayı kiramına 300, Şehremaneti'ne ve muhtelif gazetelere 110, Sıhhiye Vekaleti'ne 20, Müdafaai Milliye'ye 195, Hariciye'ye 75, Adliye'ye 142, İmar'a 50, Maliye'ye 13, Maarif'e 15, Jandarma'ya 7 adet gönderiyoruz" denildi. 29 adet de abone varmış; ama abonelikleri bitmiş. Bunun üzerine Vehbi Bey, konunun Hariciye Vekaleti'ne bağlı olmasını anlamadığını, Dahiliye Vekaleti'ni ilgilendiren bir konu olduğunu söyledi. Bütçeye baktığını, ceride basımı için para istenmediğini belirtti. Hariciye Vekili de bunu ancak 1341 bütçesinde yapabileceklerini ve Hariciye'ye bağlı kalırsa elinden geleni yapacağını söyledi.	ZC C.11 D.2 İ.18
8	Aralık	1340 Senesi Evkaf Bütçesi'nin 6. Faslının 3. Maddesi ile Faslı Mahsusuna Zamaim İcrasına Dair 527 numaralı Kanun kabul edildi.	Başvekalet'ten mevrut kanun layihası ve Muvazenei Maliye Encümeni mazbatası okundu. Madde 1: Evkaf Müdüriyeti Umumiyesi'nin 1340 senesi bütçesinin 6. faslının 3. inşaat ve tamirat ve mubayaa olunacak akarat bedeli maddesine 50 bin lira, kezalik mezkur bütçenin memaliki mustahlasadaki abidatı diniyenin tamir ve ihyası ve 4. vakıf hanın ikmal ve inşaatı karşılığı namındaki faslı mahsusa 100 bin lira zam edilmiştir.	ZC C.11 D.2 İ.18

G.	Ay	Olay/Mevzuat	Açıklamalar	Kaynak
8	Aralık	Şurayı Devlet Teşkilatı hakkında kanun layihası ile Dahiliye ve Muvazenei Maliye Encümenleri mazbataları geldi.	Şimdi mi görüşülsün yoksa Dahiliye ve Muvazenei Maliye Encümenleri'nden birine mi gönderilsin konusunda kısa bir tartışmadan sonra Adliye Encümeni'ne gönderilmesine karar verildi.	ZC C.11 D.2 İ.18
8	Aralık	Kanun layihası ile bu bapta Muhtar Bey'in (Trabzon) teklifi kanunisi ve Dahiliye Encümeni mazbatası okundu.	Layiha, Beyoğlu ve Üsküdar Vilayetleri'nin lağvedilerek kaza haline ifragan idaresi hakkındadır. Bir yerin kaza olarak mı, vilayet olarak mı, valii umumilik olarak mı idare edilmesi gerektiğine dair kısa bir tartışmadan sonra Dahiliye Encümeni'ne gönderildi.	ZC C.11 D.2 İ.18
8	Aralık	Trabzon Belediye ve Meclis-i Umumi İntihabatı	Trabzon belediye ve meclis-i umumi intihabı Vakfikebir, Maçka, Of kazalarında her iki intihapta da halk cumhuriyet fırkasının namzetleri kazanmıştır.	HM
8	Aralık	İstanbul'da İntihabat	Şimdiye kadar altı yüz müntehib-i sani halk fırkasına rey vereceğini taahhüd etmiştir.	HM
9	Aralık	Askeri atama yapıldı.	Bnb. Muhtar'ın Cebelibereket Jandarma Kumandanlığı'na tayini.	BCA 30..11.1.0/ 8.32..17.
9	Aralık	Akademik atama yapıldı.	Darülfünun İlahiyat Fakültesi Hadis ve Hadis Tarihi öğretim üyeliğine İzmirli İsmail Hakkı (Baltacıoğlu)'nın tayini.	BCA 30..11.1.0/ 8.32..18.
9	Aralık	Mülki idare ataması yapıldı.	Yabanabad Kaymakamı Şerif'in azli; Çeşme ve Karaburun Kaymakamları İsmail Hakkı ve Refik'in becayişleri.	BCA 30..11.1.0/ 8.32..19.
9	Aralık	"İstimlak Kanunu"	Şehremanetinin imar edeceği sahada arazi alabilmek için büyük müşkülata maruz kaldığı malumdur. Bu müşkülat o kadar ileri gitmiştir ki buna adeta arazi ihtikarı denilebilir. Ankara da herhangi bir teşebbüs karşısında küçük bir arazi parçası için dünyanın hiçbir yerinde işitilmemiş bir para istenmektedir. Arşını yüz elli liraya arazi olduğunu tabi kimse almamak üzere söyler isek bunun nasıl bir garibe haline geldiği meydana çıkar. Şehrin en işlek ve ticaretgah yerlerine mahsus olan bu harekete bir garibe diyerek geçebiliriz. Fakat şehrin terakki ve inkişafı yolunda tarla halinde olan yerler hakkında da aynı harekete rast gelmektedir. Bunun için şehremaneti büyük bir müşekkel ve ıstırap karşısındadır. Haber aldığımıza göre bu buhran bir kanun layihası ile bertaraf edilecektir. Yine bedeli ve bedelinin değeri verilmek üzere şehremaneti imar sahasında ki araziyi istimlak edebilecektir. Layiha Heyet-i Vekile'den çıkarılmış ve meclise arz olunmuştur.	HM
10	Aralık	Dahiliye Encümeni Riyaseti'nin tezkeresi okundu, tezkere kabul edildi.	Tezkere, Nafıa ve Dahiliye Encümenleri'nin müştereken içtimai hakkındadır. Yapı ve Yollar Hakkındaki Kanun nedeniyle Encümeni müşarünileyhanın Dahiliye Encümeni'ne iltihakı istendi.	ZC C.11 D.2 İ.19
10	Aralık	Kastamonu Valiliği'nden mevrut telgrafname okundu.	Telgraf, Meclisi Umumi Vilayet'in inikat ettiğine dair dir. Divanı Riyasetçe cevap yazılacak denilince Kadri Bey (Siverek), "kırtasiyecilikten kurtulmak istedikçe bunlar oluyor, yazılmasın" dedi. Reis, "teamüldür yazılacaktır" dedi.	ZC C.11 D.2 İ.19

G.	Ay	Olay/Mevzuat	Açıklamalar	Kaynak
10	Aralık	Hakkı Tarık Bey'in (Giresun) Maliye ve Ticaret Vekaletleri'nden suali okundu.	Sual, Ereğli'de mübadillere ait bulunduğundan emvali metrukeden olması lazım gelen kömür ocaklarındaki hukuku hazinenin takip edilip edilmediğinden ve 63 numaralı Rumbaki Kömür ocağının ferağ muamelesinin sureti cerayanına dairdir. Ticaret Vekili Ali Cenani Bey (Antep), "sual takriri daha Vekalet'e gelmedi, malumatım yoktur" dedi.	ZC C.11 D.2 İ.19
10	Aralık	İstiklal Harbi Malulinine Makafatı Naktiye İtası Hakkında 9 Kanunusani 1340 Tarihli Kanuna Müzeyyel 528 numaralı Kanun kabul edildi.	397 numaralı Kanun'un 1. maddesinin fıkrai ahiresine tevfikan evvelce tanzim edilen cetvellerde isimleri muharrer olmayan ve bilahare zuhur eden malülin hakkında kanun layihası ve Muvazenei Maliye Encümeni mazbatası okundu. Madde 1: Merbut cetvelde isim, künye ve derecei malüliyetleri muharrer zabitan ve efrada 9 Kanunisani 1340 tarih ve 397 numaralı Kanun'a tevfikan mükafatı nakdiye verilmek üzere 1340 Muhassesatı Zatiye Bütçesi'nin 58. (A) faslına 28.300 lira tahsisatı munzamme olarak ilave olunmuştur. (Cetvelde 125 kişinin adı sayıldı.)	ZC C.11 D.2 İ.19
10	Aralık	Doktor Fikret (Ertuğrul) ve Feridun Fikri (Dersim) Beyler'in teklifi kanunileriyle bu bapta kanun layihası ile Dahiliye ve Mübadele, İmar ve İskan Encümenleri mazbataları okundu.	İkinci madde oya sunuldu; ama nısabı ekseriyet sağlanamadığından ikinci defa oylanacak. Teklif, Mübadele, İmar ve İskan Vekaleti'nin lağvı ile mezkur Vekalet vazaifinin Müdüriyeti Umumiyesi'nin teşkilatıyla Dahiliye Vekaleti'ne devri hakkındadır. Bir Vekalet'in bir Müdüriyet'e dönüştürülmesinin mümkün olmadığı üzerine uzun uzun tartışıldı. İskan ve imar işlerinin neden bir Vekaletçe yürütülmesi gerektiği konuları üzerinde duruldu. Madde 1: Mübadele, İskan ve İmar Vekaleti ilga edilerek hukuk ve vazaifi Dahiliye Vekaleti'ne merbut "İskan Müdüriyeti Umumiyesi" marifetiyle idare olunur. Madde 2: Dahiliye Vekaleti 1341 Bütçesi'nin tespitine kadar mülga Vekalet'in teşkilatında tenzilat ve bu teşkilatın ciheti irtibatında tebdilat icrası ile yeni İskan Müdüriyeti Umumiyesi kadrosunu tanzim ve tatbike mezundur.	ZC C.11 D.2 İ.19
10	Aralık	Yüksek Mektepler Ne Şekil Alacaktır	Fen Fakültesi yapılan yeni proje ile büyük faideler temin edecek bir şekle girecektir.	HM
11	Aralık	Müdafaai Milliye Vekaleti'nden mevrut tezkere ve tayini muameleye mahal olmadığına dair Müdafaai Milliye Encümeni mazbatası okundu, mazbata kabul edildi.	Tezkere, Askeri Ceza Kanunu'nun 34. maddesinin tadili hakkındadır. İstiklal Mahkemelerince firarlardan dolayı verilen bazı cezaların Askeri Ceza Kanunu'nun 34. maddesine ters olduğu iddia edilmiş. "Bu firarilerle ilgili 18 Teşrinievvel 1339 tarih ve 358 numaralı Kanun'a muciben bu hükümlerin tatbikinden sarfınazar edildiğinden, muameleye gerek yoktur" denildi.	ZC C.11 D.2 İ.20
11	Aralık	Mübadele, İmar ve İskan Vekaleti'nin Lağvile Vazifesinin Dahiliye Vekaleti'ne Devri Hakkında 529 numaralı Kanun kabul edildi.	Doktor Fikret (Ertuğrul) ve Feridun Fikri (Dersim) Beyler'in Mübadele, İmar ve İskan Vekaleti'nin lağvı ile mezkur Vekalet vazaifinin Müdüriyeti Umumiyesi'nin teşkilatıyla Dahiliye Vekaleti'ne devri hakkında teklifi kanunileriyle bu bapta kanun layihası ile Dahiliye ve Mübadele, İmar ve İskan Encümenleri mazbatalarının görüşülmesine devam edildi. Madde 1: Mübadele, İskan ve İmar Vekaleti ilga edilerek hukuk ve vazaifi Dahiliye Vekaleti'ne merbut	ZC C.11 D.2 İ.20

G.	Ay	Olay/Mevzuat	Açıklamalar	Kaynak
			"İskan Müdüriyeti Umumiyesi" marifetiyle idare olunur. Madde 2: Dahiliye Vekaleti 1341 Bütçesi'nin tespitine kadar mülga Vekalet'in teşkilatında tenzilat ve bu teşkilatın ciheti irtibatında tebdilat icrası ile yeni İskan Müdüriyeti Umumiyesi kadrosunu tanzim ve tatbike mezundur.	
11	Aralık	İspirto resminin tenzili hakkında kanun layihası ve Muvazenei Maliye Encümeni mazbatası okundu.	Kanun oya sunuldu; ama nısabı ekseriyet sağlanamadı, tekrar oylanacak.	ZC C.11 D.2 İ.20
11	Aralık	Men'i Müskirat Kanunu Mucibince Mahkum Bulunanların Affı Hakkında 530 numaralı Kanun kabul edildi.	Feridun Fikri Bey'in (Dersim), 14 Eylül 1336 tarihli Men'i Müskirat Kanunu mucibince mahkum olanların 9 Nisan 1340 tarihinde kabul edilen kanun münasebetiyle, haklarındaki hükmün infaz olunmasına ve elyevm mevkuf ve mahpus olanların tahliyesine dair teklifi kanunisi ve Adliye Encümeni mazbatası okundu. Madde 1: 14 Eylül 1336 tarihli Men'i Müskirat Kanunu mucibince müskirat ithal, nakil ve füruht fiillerden dolayı mahkum bulunanların cezaları affolunmuştur. Mezkur kanun mucibince müskirat imal ve istimali ve sarhoşluk cürümleri ile mahkum olanların cezalarının 9 Nisan 1340 tarihli Kanun'da bu fiiller için mevzu ve muayyen cezaların haddi asgarilerinden fazlaları af edilmiştir. Kezalik müskirat istimalinden dolayı hapis ile mahkum olan kimselerin müddeti mahkumiyetlerinin işbu fiil hakkında kanunu ahirin tayin ettiği cezayı nakdinin haddi asgarisine kanunen tekabül edecek miktardan ziyadeleri dahi af edilmiştir.	ZC C.11 D.2 İ.20
11	Aralık	Kibrit Satanlara	Ankara defterdarlığından: Kibrit inhisarının işletilmesi bu kere bir şirkete devr-u ihale edilmiş olup üç yüz kırk bir senesi martının birinci gününden itibaren şirkete mahsus kibritler her tarafta şirket inhisarının bayii tezkiresini hamil bayiiler tarafından satılıp başka surette kibrit satılmasına katiyen müsaade edilmeyecektir.	HM
12	Aralık	Reji'nin Tasfiyesi	Rejinin 41 senesinde ilgası dolayısıyla idarenin tasfiyesi ile meşgul olmak üzere İstanbul'da Reji Komiseri Seyfettin Bey'in riyasetinde hazine vekillerinden Halil Cami ve Maliye müfettişi Salih Beylerden mürekkep bir komisyon teşekkül etmiştir.	HM
13	Aralık	Etibba'nın Hizmeti Mecburesi Kanuna Müzeyyel 13 Mart 1340 Tarihli Kanun Ahkamına Baytar, Eczacı ve Diş Tabiplerinin de Tabi Olduklarına Dair 531 numaralı Kanun kabul edildi.	Kılıç Ali Bey'in (Gaziantep) ve rüfekasının, Sivil Etibba'nın Hizmeti Mecburesi Hakkındaki Kanun'a bir madde tezyiline dair teklifi kanunisi ile Sıhhiye ve Müdafaai Milliye Encümenleri mazbataları okundu. Madde 1: Baytar, eczacı ve diş tabipleri Sivil Etibba Hizmeti Mecburesi Kanunu'na müzeyyel 13 Mart 1340 tarihli Kanun ahkamına tabidir.	ZC C.11 D.2 İ.21
13	Aralık	Resülayn Kazası Teşkiline ve Mustafa Paşa Kazasının Lağvına Dair 532 numaralı Kanun kabul edildi.	Madde 1: Mardin Vilayeti'ne mülhak olmak üzere Resülayn kazası teşkil edilmiştir. Madde 2: Kırkkilise Vilayeti muzafatından Mustafapaşa kazası lağvolunmuştur. (İlk müzakeresi 10. cilt 16. içtimada.)	ZC C.11 D.2 İ.21

G.	Ay	Olay/Mevzuat	Açıklamalar	Kaynak
13	Aralık	533 numaralı İspirto Resmi'nin Tenzili hakkında 9 Nisan 1340 Tarihli ve 470 Numaralı Kanun'a Müzeyyel Mevat Kanunu kabul edildi.	Madde 1: İspirtodan ve ispirtolu mevaddan kilo ve derece başına 20 lira resim alınır.	ZC C.11 D.2 İ.21
13	Aralık	Başvekalet'ten mevrut kanun layihası ve Server Bey'in (Sabık Ardahan) petrol imtiyazlarının sureti itası hakkında teklifi kanunisi ile Ticaret Encümeni mazbatası okundu.	Layiha, elyevm taharri veya derdesti ihale devresinde bulunan bilumum petrol, neft ve müştakkatı madenleri hakkındadır. Petrol meselesinin çok önemli olduğu, iyice araştırılmadan bir karara varılamayacağı ve Encümen'e gitmesi üzerinde mutabakat sağlandı. Bunun üzerine Ticaret Encümeni'ne mi, Umuru Tasarrufiye Encümeni'ne mi gönderileceği hakkında bir müzakereden sonra Ticaret Encümeni'ne iadesi kabul edildi.	ZC C.11 D.2 İ.21
13	Aralık	Mazhar Müfit Bey'in (Denizli), Yunanistan'la aramızda imzalandığı gazetelerde görülen itilafnamenin esassatı; Yunanistan ve Romanya ile akdedileceği gazetelerde okunan itilafnamenin hakikati hakkında suali ve Hariciye Vekili Şükrü Kaya Bey'in şifahi cevabı.	"Yunanistan, Lozan'dan önce Türkiye'ye gelmiş ya da zaten Türkiye'de olan; ama Yunanistan'da malı bulunan müslümanlara haklarını vermiyormuş. Muhtelif Mübadele Komisyonu'ndan Türk Muhassası Tevfik Rüşdü Bey konuyla ilgili müzakerelere başlamış. Yunanistan bu arazilere muhacir yerleştirdiği için bunlara eş başka yerler verilecekmiş. 1912'den evvel Türkiye'yi terk eden Yunanlılar için de aynısı istenmiş, kabul ettik; ama mesele bundan ibaret değil, bir de Garbi Trakya konusu var" denildi. "Lozan'a göre Garbi Trakyalı Türkler memleketlerinde kalacaklardı, İstanbullu Rumlar da İstanbul'da; ama Yunanistan çeşitli sebeplerle Garbi Trakya'yı terk etmiş olan Türkleri kabul etmek istemiyordu, Tevfik Rüşdü Bey bu konuyu da görüşüyor" denildi. "Aynı şekilde İstanbul Rumları'nın iadesi konusunda da anlaşmazlık çıkarıyorlar, Garbi Trakya müslümanlarının durumu bugünlerde Roma'da Cemiyeti Akvam tarafından görüşülecek" dendi. "Bu meseleler halledildikten sonra Yunanistan'la aramızda anlaşmaya mani bir durum kalmayacaktır" denildi. "Romanya Hükümeti ile aramızdaki münasebet de dostluk esasına müstenittir" diye eklendi.	ZC C.11 D.2 İ.21
15	Aralık	Muvazenei Maliye Encümeni Riyaseti tezkeresi okundu.	Tezkere, 1341 bütçelerinin tetkik ve ihzalarıyla meşgul olan Muvazenei Maliye Encümeni azalarının bu ay nihayetine kadar mezun addedilmeleri hakkındadır. "Bu durum Meclis'in ekseriyeti açısından sıkıntı yaratır, Encümendekiler her gün orada bulunanları bildirir, azalar günlük olarak mezun sayılırlar, Meclis'te nisap sağlanamazsa; oy vermeye gelirler, tekrar Encümen'e dönerler" teklifi yapıldı. Teklif Encümence kabul edildi.	ZC C.11 D.2 İ.22
15	Aralık	Azayı kiramdan bazı zevatın mezuniyetleri hakkında Divanı Riyaset kararları okundu.	İki kişinin izinleri kabul edildi.	ZC C.11 D.2 İ.22
15	Aralık	Divanı Riyaset kararı okundu.	Karar, Darülfünun müderrisliğini tercihle İzmir Mebusluğu'ndan istifa eden Seyit Bey'in, tayin vaziyeti hakkındadır. "Seyit Bey, bugün istifasını verdiği için gerek kalmamıştır" denildi ve istifası okundu.	ZC C.11 D.2 İ.22

G.	Ay	Olay/Mevzuat	Açıklamalar	Kaynak
15	Aralık	Meclis'in Elektrikle Tenviri İçin Muktazi İki Motorun Pazarlık Suretiyle Mubayaasına Dair 534 numaralı Kanun kabul edildi.	İdare Heyeti'nin, Meclis'in elektrikle tenviri için muktazi iki motor ve teferruatının 1340 senesi Muvazenei Umumiye Kanunu'nun 16. maddesinden istisnaen pazarlık suretiyle mubayaası hakkında teklifi kanunisi ve Maliye Encümeni mazbatası okundu. Madde 1: Büyük Millet Meclisi'nin elektrikle tenviri için muktezi iki motor ve teferruatının 1340 senesi Muvazenei Umumiye Kanunu'nun 16. maddesinden istisnaen pazarlık suretiyle mubayaasına Maliye Vekaleti mezundur. (Meclis'in Elektrikle Tenviri İçin Muktazi İki Motorun Pazarlık Suretiyle Mubayaasına Dair Kanun).	ZC C.11 D.2 İ.22
15	Aralık	Başvekalet'ten mevrut tezkere ve Adliye Encümeni mazbatası okundu, mazbata kabul edildi. (Öncesi 10. cilt, 6. içtimada)	Tezkere, 18 Teşrinievvel 1339 tarihli Firarai ve Bakaya Kanunu'nun 1. maddesinin "ve cezaimi mezkureye merbut ve müteferri olarak faili asli addedilen" fıkrasının tefsiri hakkındadır. Yazıcı, çavuş, zabit, kumandan vesairenin işlediği hangi suçların affolunduğu açıklandı.	ZC C.11 D.2 İ.22
15	Aralık	Adliye Encümeni'nin mazbatası kabul edilerek Ahmet Saki Bey (Antalya) ve rüfekasının kanun teklifi reddedildi.	Ahmet Saki Bey (Antalya) ve rüfekasının, Beyibilvefa veyahut rehin ve teminat iraesi suretiyle emvali gayrimenkule üzerine vuku bulan ikraz ve istikraz muamelelerinin üç sene müddetle tecili hakkında teklifi kanunisi ve İktisat, Kavanini Maliye Encümeni mazbatalarıyla mezkur teklifin tercihan tetkik ve kabul edilmesine dair Hamdullah Suphi Bey'in (İstanbul) takriri ve Muvazenei Maliye ile Adliye Encümenleri mazbataları okundu. Adliye Encümeni, Tecili Duyun Kanunu'na ihityaç olduğu hakkında Heyeti Vekile'den bir müracaat olmamasına istinaden kanun teklifinin reddedilmesini istedi.	ZC C.11 D.2 İ.22
15	Aralık	Divanı Riyaset'in tezkeresi ve Kavanini Maliye Encümeni mazbatası okundu, mazbata kabul edildi.	Tezkere, Divanı Muhasebat Reisi saniliklerine vekaleten tayin edilecek zevata verilecek vekalet maaşı miktarına mütedair Harcırah Kararnamesi'nin fıkrai mahsusasının lüzumu tefsiri hakkındadır. Asilleri Meclisi Ali'den intihap edilinceye kadar Divanı Muhasebat Reisi saniliklerini vekaleten Hacı Ziya Bey ve Abdülcelil Bey ifa ediyorlarmış. Maaşlarının miktarına ve maaşı kimin belirleyeceğine karar verilememiş. Encümen, "Divanı Muhasebat, Meclisi Ali'ye bağlı olduğu için buna ancak Meclisi Ali karar verebilir" dedi.	ZC C.11 D.2 İ.22
15	Aralık	Diyanet İşleri Reisliği'nin tezkeresi ve Muvazenei Maliye Encümeni mazbatası okundu, mazbata kabul edildi.	Tezkere, 1340 senesi Diyanet İşleri Reisliği Bütçesi'nin 208. faslının 1. maddesinin ünvanı esnayı tabıda sehvi tertip olarak yanlış vaz edildiğinden tashihine dairdir. 208. faslın 1. maddesi "idarei merkeziye masarifi müteferrikası" iken "idarei merkeziye masarifi nakliyesi" olarak yazılmış. Matbaada yanlış yazıldığı anlaşılmış, yanlış yazıldığı için verilmeyen bütçenin verilmesi kabul edildi.	ZC C.11 D.2 İ.22
15	Aralık	Umuru Bahriye Müdüriyeti'nin tezkeresi ve Muvazenei Maliye Encümeni mazbatası okundu, mazbata kabul edildi.	Tezkere, 1340 senesi Bahriye Bütçesi'nin hini tanziminde Bahriye Çırak Mektebi'nin talebesi mevcut olmadığından tahsisatı vazedilmeyen ikinci sınıf maaş farklarının tahsisatı mevcude tasarrufatından itasına dairdir. 1340 bütçesi yapılırken 2. sınıf talebesi yokmuş, şu an 59 adet 2. sınıf talebesi varolduğundan 6 aylık maaş farkı olarak 17.700 lira talep edildi.	ZC C.11 D.2 İ.22

G.	Ay	Olay/Mevzuat	Açıklamalar	Kaynak
15	Aralık	Kazım Vehbi Bey'in (Ergani), Çermik'te müstakil bir Adliye Binası'nın inşası için tahsisatı kafiye verilip verilmediğine vesaireye sual takriri ve dair Adliye Vekili Mahmud Esad Bey'in tahriri cevabı.	Adliye Vekili Mahmut Esat Bey, Vekalet'te bunun için tahsisat olmadığını, konunun Maliye Vekaleti'ne ait olduğunu, Adliye binasının kira bedeli olarak 150 liralık havalenin yapıldığını belirtti.	ZC C.11 D.2 İ.22
15	Aralık	Askeri atama yapıldı.	8. ve 11. Fırka Kumandanlıkları'na Tuğg. Kazım Paşa ve Alb.Mustafa'nın tayinleri.	BCA 30..11.1.0/ 9.33..8.
15	Aralık	Mülki idare ataması yapıldı.	Malkara ve Lüleburgaz Kaymakamları İbrahim ve Said'in becayişleri.	BCA 30..11.1.0/ 9.34..1.
16	Aralık	Mülki idare ataması yapıldı.	Erzincan Valiliği'ne Faiz'in tayini.	BCA 30..18.1.1/ 8.46..7.
17	Aralık	Üst düzey atama yapıldı.	Adliye Vekaleti Müsteşarlığı'na İstanbul Savcısı Kazım'ın tayini.	BCA 30..11.1.0/ 9.34..3.
17	Aralık	Üst düzey atama yapıldı.	İstanbul Emniyet Müdürlüğü'ne Ekrem'in tayini.	BCA 30..11.1.0/ 9.34..4.
18	Aralık	Başvekalet'ten mevrut tezkere ve tefsire mahal olmadığına dair Kavanini Maliye ve Muvazenei Maliye Encümenleri mazbataları okundu, mazbatalar kabul edildi.	Tezkere, Birinci Avans Kanunu'nun 4. maddesinin tefsirine dairdir. İstanbul'da hem Emanet hem Vilayet teşkilatının olması dolayısıyla, buğday ve undan alınacak gümrük resminin hangi sınırlar dahilinde geçerli olduğu hususunda çıkan anlaşmazlığın, kanunda Emanet sınırları için geçerli olduğu açık olduğundan tefsire gerek olmadığı belirtildi.	ZC C.11 D.2 İ.23
18	Aralık	Halit Bey (Niğde) ve 49 refikinin, teklifi kanunisi ve reddine dair Muvazenei Maliye Encümeni mazbatası okundu, mazbata kabul edildi.	Teklif, Bor kasabasına celp ve isale kılınmakta olan su için muktazi borulara ve inşaata sarf olunmak üzere 7500 liralık tahsisat itası hakkındadır. Encümen, "mahalli hizmet ve vazifelerin itası için umumi bütçeden para verirsek bunun sonu gelmez, başa çıkamayız" diyerek reddini istedi. Şükrü Bey (Bolu), "geçen sene bu gibi işler için para verildi" itirazında bulundu. Encümen de "onlar bütçe görüşmeleri sırasında verilmişti, buna ek olarak bu sene bütçe bazı açıklar gösterdiği için mahalli ihtiyaçları karşılayamayız" dedi.	ZC C.11 D.2 İ.23
18	Aralık	Başvekalet tezkeresi ve muvafık olduğuna dair Adliye Encümeni mazbatası okundu, mazbata kabul edildi.	Tezkere, Sis'in Hacıuşağı Mahallesi'nden Hasanoğlu İsmail'in iadei hukuku memnuasına dairdir. Fiili şeni maddesinden mahkum olmuş.	ZC C.11 D.2 İ.23
18	Aralık	Başvekalet tezkeresi ve muvafık olduğuna dair Adliye Encümeni mazbatası okundu, mazbata kabul edildi.	Tezkere, Çamlıca'da Bulgurlu Karyesi'nde Karaman Çiftliği'nde mukim Mehmet Kazım Efendi'nin iadei hukuku memnuasına dairdir. Fiili şeni maddesinden mahkum olmuş.	ZC C.11 D.2 İ.23

G.	Ay	Olay/Mevzuat	Açıklamalar	Kaynak
18	Aralık	İzmir Mebusluğu'ndan müstafi Seyit Bey hakkında Divanı Riyaset kararı okundu, karar kabul edildi.	Darülfünun İlahiyat Fakültesi Riyaseti'nde müderrisliğe devam ettiği için mebusluktan sakıt olduğu düşünülerek, bu görevden maaş verilmiş. Buna rağmen Meclis'ten bir ay izin istemiş. Teşkilatı Esasiye Kanunu'nun 23. maddesince hem mebus hem memur olunamayacağı için (daha önce Darülfünun müderrisliğinin bu maddeden istisna edilmesi istenmişti; ama kabul edilmemişti) ve istifasında müderrisliği tercih ettiğini belirtmesinden dolayı mebusluğu düşürüldü. Başvekalet'ten İzmir Mebusluğu'na bir başkasının atanmasının isteneceği belirtildi.	ZC C.11 D.2 İ.23
18	Aralık	Tunalı Hilmi Bey'in (Zonguldak), İstanbul'da Haliç Vapurları Şirketi'nde çalışan çırak unvanlı işçilere dair sual takriri ve Ticaret Vekili Ali Cenani Bey'in şifahi cevabı.	"Haliç Vapurları Şirketi'nde çalışan çırakların maaşları çok düşük, ikinci olarak da 2 yılını dolduran çırakların Cuma tatili ücretini de almaları gerekiyor; ama şirket bu süre yaklaşınca çırakları işten çıkarıyor, birkaç gün sonra da tekrar alıyormuş, yeni girmiş muamelesi yapıyormuş, doğru mudur" diye soruldu. Ticaret Vekili, "telgrafla İstanbul Ticaret Müdüriyeti'ne sordum, ücretlerin düşük olmadığını, işten çıkarma hilesine de başvurulmadığını söylediler" dedi. Haliç Şirketi'nde komiser olan kişiden de rapor istenmiş; ama rapor daha gelmemiştir.	ZC C.11 D.2 İ.23
18	Aralık	Başvekalet'ten mevrut tezkere ve Muvazenei Maliye Encümeni mazbatası okundu, mazbata kabul edildi.	Tezkere, Maarif Vekaleti'nin 1340 bütçesinde vaki olan zühulun tashihine dairdir. Kadroya 40 muallim ve 20 ambar memuru ilave edildi.	ZC C.11 D.2 İ.23
18	11	Maarif Vekaleti'nin 1340 senesi bütçesinde vaki olan zühulün tashihi hakkında 103 numaralı Heyeti Umumiye Kararı.		Düstur Tertip 3 Cilt 6 s. 46
19	Aralık	"Muş Valisinin Azli"		HM
20	Aralık	Ziraatte Müstamel Olup Hariçten İthal Edilecek Mevadı Müştaile Gümrük Resmine Dair 12 Nisan 1339 tarihli Kanunun 1. maddesini Muaddil 535 numaralı Kanun kabul edildi.	Madde 1: İhtiyacatı ziraiye için çiftçilerle bağcılara tevzi ve ita edilmek üzere Ziraat Bankası'nın hariçten celp ve ithal edeceği tırpanlar ve makine kayışları ve yedek aksamı ve makinelere muktazi vakum, gres, benzin, petrol, benzol ve mazot ile karboniyeti potos, karboniyeti sut, göztaşı, saçıkbırisi, distol, fujerjinol ve kükürtün ve nakliyata elverişli her nevi otomobillerin gümrük ve istihlak resimleri hini ithalde Ziraat Bankası namına zimmet kayıt edilerek Ziraat Vekaleti bütçesinin teşvikatı ziraiye ve gümrük resmi maddesinden mahsubedilir.	ZC C.11 D.2 İ.24
20	Aralık	536 numaralı Fono Telgraf Kanunu kabul edildi.	Kanun, Telefon santralleri mevcut olan şehirlerde fonotelgraf usulünün tatbiki hakkındadır. Madde 1: Hükümet, umuma küşade telefon şebekesi mevcut olan şehirlerde indellüzum telefona abone olanlar namına vürut edecek telgrafnamelerin telefonla tebliğ ve aboneler tarafından çekilecek telgrafnamelerin telefonla merkezlere tevdii muamelelerini veyahut bu muamelelerden yalnız birini ihdas etmeye mezundur.	ZC C.11 D.2 İ.24

G.	Ay	Olay/Mevzuat	Açıklamalar	Kaynak
20	Aralık	Adana Belediye Riyaseti'nden mevrut telgrafname okundu.	Telgraf, Adana'nın 5 Kanunusani'de icra edilecek kurtuluş bayramına geçen sene olduğu gibi bu sene dahi Meclisi Ali'nin bir heyeti mahsusa izamı suretiyle iştirakine dairdir. "Gidilmesine gerek yok, gidilecekse de harcırah verilmesin" denildi. Geçen sene de gidildiği için gidilmesine karar verildi. Divandan 4 kişi, Meclis'ten 6 kişi gitmesi kararlaştırıldı. 6 kişi kura çekilerek belirlendi.	ZC C.11 D.2 İ.24
20	Aralık	Necip Bey'in (Mardin), takriri okundu, takrir kabul edildi.	Takrir, Adana Kurtuluş Bayramı'na iştirak edecek heyetin harcırahına dairdir. Adana'ya giden heyete harcırah verilmemesi kararlaştırıldı.	ZC C.11 D.2 İ.24
20	Aralık	"Kırkilise" İsminin "Kırklareli"ne Tahvili Hakkında 537 numaralı Kanun kabul edildi.	Madde 1: "Kırkkilise" ismi "Kırklareli"ne tahvil edilmiştir.	ZC C.11 D.2 İ.24
20	Aralık	Başvekalet'ten mevrut tezkere ile Kavanini ve Muvazenei Maliye Encümenleri mazbataları okundu.	Tezkere, Osmanlı ve İtibari Milli Bankası memurlarının Ziraat Bankası memurları gibi Müecceliyeti Askeriye vergisiyle mükellefiyetleri 331 numaralı Avans Kanunu ile kabul edilmiş ise de bunun makabline de şümulü olup olmadığında tereddüt hasıl olduğundan tefsirine dairdir. Konu ile ilgili olarak Vehbi Bey'in (Karesi) teklifi fıkrai hükmiye kabul edildi. 15 Nisan 1339 tarih ve 331 numaralı İkinci Avans Kanunu'nun 12. maddesinin tefsiri: 1338 senesinde Osmanlı ve İtibari Milli Bankaları memurlarının zimmetlerinde tahakkuk ettirilen müecceliyeti askeriye vergisi , Ziraat Bankası memurları misillü maaş ve muhassasatları nispetinde tahakkuk ettirilerek tashih ve islah olunur.	ZC C.11 D.2 İ.24
20	Aralık	Başvekalet'ten mevrut tezkere ile Kavanini Maliye ve Muvazenei Maliye Encümenleri mazbataları okundu, mazbatalar kabul edildi.	Tezkere, 1340 senesinde neşir ve tatbik olunan Gümrük Kanunu'nun ol baptaki maddei mahsusası ahkamı kanununun tarihi neşrinden itibaren satın alınacak Türk vapurlarının gümrük resminden muafiyetini amir ise de bundan evvel ve daha buhranlı günlerde milli bayrak altında sefain bulunduranların kanunun dairei şümulü haricinde bırakılmaları muvafıkı hasafet ve adalet olamayacağından muafiyeti bir maddei müzeyyele ilavesi veyahut kanunun tefsirine dairdir. Türkler ve Türk Şirketleri tarafından iştira olunan buharlı sefainin gümrük resminden istisnasına dair 20 Şubat 1340 tarihli ve 418 numaralı Kanun'un mevkii tatbike vazından evvel satın alınmış olan sefainin de mezkur kanun ahkamına tevfikan gümrük resminden müstefit olmaları kabul edildi.	ZC C.11 D.2 İ.24
21	Aralık	Türkiye İş Bankası	Ayın yirmi beşinde İstanbul şubesini açıyor.	HM
22	Aralık	Hakkı Tarık Bey'in (Giresun) takriri okundu, kabul edildi.	Takrir, tütün ve sigara kağıdı hakkındaki kanun layihasının, teşkil olunacak bir encümeni mahsus tarafından tetkiki hakkındadır.	ZC C.11 D.2 İ.25
22	Aralık	Kırşehir Mebusluğu'na intihap olunan Müfit Bey'in mazbatai intihabiyesi geldi.	Dördüncü şubeye verildi.	ZC C.11 D.2 İ.25

G.	Ay	Olay/Mevzuat	Açıklamalar	Kaynak
22	Aralık	İstanbul Mebusluğu'na intihap olunan Hakkı Şinasi Paşa'nın mazbatai intihabiyesi geldi.	İkinci şubeye verildi.	ZC C.11 D.2 İ.25
22	Aralık	Kayseri Mebusluğu'ndan istifa eylediğine dair Nuh Naci Bey'in telgrafnamesi okundu.	Ticaret hayatının Meclis'e devamına engel olduğunu, iktasadi alanda memlekete hizmet etmek için istifa ettiğini belirtti.	ZC C.11 D.2 İ.25
22	Aralık	Elaziz Mebusu Cevat Paşa'nın istafanamesi okundu.	İstifa sebebini belirtmedi.	ZC C.11 D.2 İ.25
22	Aralık	Süleyman Sudi Bey'in (Bayezit) mezuniyetine dair Divanı Riyaset kararı okundu.	Rahatsızlığından dolayı 3 ay mezuniyeti kabul edildi.	ZC C.11 D.2 İ.25
22	Aralık	Siverek'ten mevrut telgraf okundu.	Telgraf, Siverek Meclisi Umumisi'nin küşat edildiğine dairdir. Divanı Riyasetçe münasip cevap yazılacak.	ZC C.11 D.2 İ.25
22	Aralık	Zeki Bey'in (Gümüşhane), Kelkit Kazası'nda icra edilmekte olan intihabat hakkında suali ve Dahiliye Vekili Recep Bey'in şifahi cevabı.	Gümüşhane'nin Kelkit Kazası'ndaki intihapta vali ve jandarma kumandanının halkı tehdit ederek oy aldıklarına dair bir telgraf gelmiş, bu konuda bir izahat istendi. Dahiliye Vekili, "mahalline sordum, hiçbir şekilde böyle bir durum söz konusu değildir" dedi.	ZC C.11 D.2 İ.25
22	Aralık	Hakkı Tarık Bey'in (Giresun) suali ile Maliye Vekili Abdülhalik Bey ve Ticaret Vekili Ali Cenani Bey'in şifahi cevapları.	Soru önergesi, Ereğli'de mübadillere ait bulunduğundan emvali metrukeden olması lazım gelen kömür ocaklarındaki hukuku hazinenin takip edilip edilmediği ve 63 numaralı kömür ocağının ferağ muamelesinin sureti cerayanına dairdir. Maliye Vekili Abdülhalik Bey, havzai fahmiyede terk edilmiş ocaklar Hükümetçe Ticaret Vekaleti'nden gönderilen maden mühendisleri tarafından idare edilmektedir, Hükümet tarafından bir komisyon oluşturulmuştur, o komisyon idare etmektedir dedi. Ticaret Vekili Ali Cenani Bey, 63 numaralı ocağın ferağına dair vekaletnamenin aslının Ticaret Vekaleti'nde olmadığını, bir suret olduğunu, konuyu Ereğli Havzai Fahmiyesi Müdürü Esat Bey'e telgrafla sorduğunu, konu üzerinde ciddi tetkikat yapacağını belirtti.	ZC C.11 D.2 İ.25
22	Aralık	Başvekalet tezkeresi ve Dahiliye Encümeni Mazbatası okundu, mazbata kabul edilidi.	Tezkere, Belediye Vergi ve Resimleri Kanunu mucibince Bankı Osmani ve Reji İdareleri'nden tanzifat ve tenviriye rüsumu istiyfa edilip edilmeyeceğinin tefsiri hakkındadır. Bankı Osmani ve Reji İdareleri'nden de tanzifat ve tenviriye rüsumu alınacaktır denildi.	ZC C.11 D.2 İ.25
22	Aralık	Ali Rıza Bey (Kastamonu) ve rüfekasının teklifi kanunisi ile Müdafaai Milliye ve Muvazenei Maliye Encümenleri mazbataları okundu.	Teklif, Bahriye Vekaleti Teşkiline dairdir. Kanunun maddeleri kabul edildi, birinci müzakeresi bitti, ikinci müzakere 5 gün sonra yapılacak. Madde 1: Bahriye umuru, Müdafaai Milliye Vekaleti'nden tefrik edilerek bu umurla meşgul olmak üzere Bahriye Vekaleti teşkil edilmiştir. Madde 2: Bahriye Erkanı Harbiyesi, Bahriye Erkanı Harbiye Reisi'nin tahtı emrinde olarak, resen Erkanı Harbiyeyi Umumiyei Riyaseti'ne raptedilmiştir.	ZC C.11 D.2 İ.25

G.	Ay	Olay/Mevzuat	Açıklamalar	Kaynak
22	Aralık	Üst düzey atama yapıldı.	İstanbul Emniyet Müdürü Yardımcılığı'na İsmail Hakkı'nın tayini.	BCA 30..11.1.0/ 9.34..11.
22	Aralık	Mülki idare ataması yapıldı.	Burhaniye, Çine ve Niksar Kaymakamlıkları'na Memduh, İbrahim ve Cemil'in tayinleri; Erdek, Burhaniye ve Niksar Kaymakamları'nın azli.	BCA 30..11.1.0/ 9.34..15.
24	Aralık	Ahmet Hilmi Bey'in (Kayseri), 1340 senesi zarfında ihale veya emanet suretiyle ne miktar yol inşa ve tamir edildiğine vesaireye dair suali ve Nafia Vekili Fevzi Bey'in şifahi cevabı.	"Yolların bir kısmı turuku umumiye bir kısmı turuku hususiyedir, turuku hususiye için Encümen'in yapmış olduğu layihai kanuniye yakında Heyeti Celile'ye takdim edilecektir" denildi. Turuku umumiyenin yekununun 8.233 km olduğu söylendi. "Yapılmış, yapılmamış, tamir isteyen ve yapılacak yollar için gereken tutarlar belirtildikten sonra hepsi için 40.899.000 liraya gerek olduğu; ama 1340 bütçesine konulan paranın 1.800.000 lira olduğu, bununla iş yapmanın mümkün olmadığı" belirtildi. Fevzi Bey, "konuyla ilgili bir kanun layihası hazırladığını söyledi ve ne kadar para verilirse o kadar yol yapılır" dedi.	ZC C.11 D.2 İ.26
24	Aralık	Askeri atama yapıldı.	Silifke Jandarma Komutanlığı'na Bnb. Naci'nin tayini.	BCA 30..11.1.0/ 9.35..2.
24	Aralık	Üst düzey atama yapıldı.	İtibar-ı Milli Bankası Genel Müdürlüğü'ne İtalyan uyruklu Italo Rossi'nin tayini.	BCA 30..11.1.0/ 9.35..5.
24	Aralık	Memurin Kanunu	Büyük millet meclisinde teşkil edilen bir encümen-i mahsusun memurin kanununu tedkik ve müzakere ile meşgul olduğu malumdur. Encümen, son müzakeresinde epeyce madde kabul etmiştir. Bunlardan ikisi memur ve müstahdemini tarif eden maddelerdir; bu iki maddeye göre "kanununa tevfiken kendisine devlet hidmeti tevdi olunan ve sicil-i mahsusunda mukayyed olarak umumi veya hususi bütçelerden maaş alan kimseye memur, denir. İkinci madde şudur; "devlet işlerinde ücretli kullanılan ve memurin sicilinde mukayyed n-bulunmayan ve memurin hukuk ve salahiyetinden müstefid olan kimseye müstahdem, denir. Yeni memurin kanunu mazulin sınıfını kaldıracaktır; azlolunan bir memur devlet kadrosundan çıkarılır. Yalnız idareten azli icap edenler, iki ay sonra diğer bir hidmete alınmak üzere, bu müddet içinde muayyen bir nispet dairesinde maaş alabileceklerdir.	HM
25	Aralık	Askeri atama yapıldı.	Elazığ Milletvekili Tümg. Cevad'ın Askeri Şura Üyeliği'ne tayini.	BCA 30..11.1.0/ 9.35..3.
25	Aralık	Muhacir ve Mülteciler	Mahal-i iskânlarına bila-mezuniyet terk edenlerin hakkında tespit olunana maddeler.	HM
26	Aralık	Mubayaata Dair	Vilayatta üç yüz liradan fazla mubayaatta bulunulmasına dair kararname ilga edilmiştir.	HM
27	Aralık	Başvekalet tezkeresi ve Müdafaai Milliye Encümeni mazbatası okundu ve mazbata kabul edildi.	Tezkere, İstiklal Mücadelesi'nin muharebatı muhtelifesinde hidematı fevkaladeleri sebkeden dokuz zatın İstiklal Madalyası ile taltiflerine dairdir. Dokuz kişiye İstiklal Madalyası verildi.	ZC C.11 D.2 İ.27

G.	Ay	Olay/Mevzuat	Açıklamalar	Kaynak
27	Aralık	Tunalı Hilmi Bey'in (Zonguldak), İstanbul'da Defterdar'da kain Feshane amelesinin yevmiye vesairesine dair Müdafaaai Milliye ve Ticaret Vekaletleri'nden suali ile Müdafaai Milliye Vekili Ali Fethi Bey'in şifahi cevabı.	Tunalı Hilmi Bey bir işçinin iki gözünün kör olmasının sebebini ve bazı işçilerin ücretleri az olduğu için intihar etmelerinin önünün nasıl alınacağını sordu. Başvekil ve Müdafaai Milliye Vekili Ali Fethi Bey, işçinin gözlerinin yaptığı işten dolayı kör olmadığını, tedavisinin yapıldığını ve 250 lira mükafat verildiğini söyledi. Fabrikanın da devlet fabrikası olduğunu, kapitalist bir fabrika olmadığını; dolayısıyla ücretlerin Muvazenei Maliye Encümenince tespit edilen ücretler olduğunu belirtti. Ücretlerin piyasada ameleye verilen ücretlerle aynı olduğunu da ekledi.	ZC C.11 D.2 İ.27
27	Aralık	Avni Bey'in (Bozok), ihtilafı düveliyenin hakem usulü ile halli hakkında Cenevre'de ittihaz olunan takarrürata dair Başvekalet'ten suali ve Başvekil Ali Fethi Bey'in şifahi cevabı.	Ali Fethi Bey, Cenevre'deki Cemiyeti Akvam içtimaında bir protokolün kabul edildiğini söyledi. Buna göre devletlerarası bir anlaşmazlıkta silaha sarılınmayacağı, mahkemeye başvurularak konunun halledilmesinin katılan 54 devlet temsilcilerince kabul edildiğini belirtti. Protokole göre mahkemeye başvurmayıp savaş ilan eden bir devlete karşı Cemiyeti Akvam'a üye olan bütün devletlerin savaş ilan edeceğini ekledi. "Seneye 15 Haziran'da yapılacak bir konferansta devletlerin nüfusu, siyasi ve askeri durumu dikkate alınarak hudutlar tespit edilecektir" dedi. Protokolle ilgili olarak "bazı devletler böyle bir durumda donanma ve ordularını bir mahkeme kararı ile savaşa sokmak istemediklerinden konu henüz kesinlik kazanmamıştır" dedi.	ZC C.11 D.2 İ.27
27	Aralık	İsmail Safa Bey'in (Adana), 15 gün evvel Firesko Gazinosu'nda tahaddüt eden mesele hakkında Dahiliye ve Adliye Vekaletleri'nden suali ile Dahiliye Vekili Recep Bey ve Adliye Vekili Mahmut Esat Bey'in şifahi cevapları.	Bir gazetede (Tevhidi Efkar) bir kadının silah zoruyla kaçırıldığı, kaçıranlardan birinin önemli biri diğerinin de yüksek mevkiide bir emniyet memuru olduğu yazılmış, doğru mudur diye soruldu. Dahiliye Vekili Recep Bey, konunun savcılığa gittiğini, olayla ilgili herkesin sorgulandığını, böyle bir şey olduğuna dair herhangi bir kanıt bulunamadığını söyledi. Gazetenin kadının Leh olduğunu ve Leh Sefareti'ne başvurduğunu, onların da Türk makamlarına başvurduğunu yazdığını; ama böyle bir başvuru olmadığını söyleyerek, gazetenin haber ile ilgili tarihlerinin de tutmadığını ve hiçbir memurun bu suça karışmadığını ekledi. Adliye Vekili Mahmut Esat Bey de konunun takip edildiğini, adi bir suç olmaktan daha fazla değer verilmemesi gerektiğini belirtti.	ZC C.11 D.2 İ.27
27	Aralık	8 Nisan 1339 Tarih ve 326 Numaralı "İdarei Vilayet Kanunu ile Tedrisatı İptidaiye Kararnamesinin Tadiline Dair" Kanunun 13. Maddesini Muadil 538 numaralı Kanun kabul edildi.	Hakkı Tarık Bey'in (Giresun), Tedrisatı İptidaiye Kararnamesi'nin tadiline dair 8 Nisan 1339 tarihli Kanun'un 13. maddesinin tadili hakkında teklifi kanunisi ile Layiha, Maarif, Dahiliye ve Muvazenei Maliye Encümenleri mazbataları okundu. Madde 1: İlk Tedrisat Muallimlerinin aylığı asgari bin kuruştur. Üç senede bir 200 kuruş zammedilir.	ZC C.11 D.2 İ.27
27	Aralık	Abdullah Bey'in (Trabzon), Mükellefiyeti Askeriye Kanunu'nun 5., 118., 121. maddelerini muaddil kanunun 3. maddesinin tatbikinden ne netice istihsal edil-	"Tahsili iptidaisini ikmal etmemiş olan efrat, hizmeti fiiliyeleri esnasında muayyen bir program hakkında tahsil ettirilir" maddesi ile ilgili ne yapılmıştır diye soruldu. Müdafaai Milliye Vekili Ali Fethi Bey, "kolordudan alınan istatistiklere göre eldeki imkanlarla yapılan eğitim sonucunda okur-yazar oranı %10'a	ZC C.11 D.2 İ.27

G.	Ay	Olay/Mevzuat	Açıklamalar	Kaynak
		diğine vesaireye dair Müdafaai Milliye Vekaleti'nden suali ile Müdafaai Milliye ve Maarif Vekaleti'nin yazılı cevabı tezkeresi.	çıkmıştır, Maliye Vekaleti'nden yardım istenmiştir; bütçe nedeniyle imkanları olmadığı anlaşılmıştır, kendi imkablarımızla bir şeyler yapmaya çalışacağız" dedi. Maarif Vekili Vasıf Bey de "yeni kitaplar yazıldığında bir miktar göndereceğiz; ama muallimlere verilecek ikramiye ve kırtasiyeye bütçemiz yetmemektedir" dedi.	
29	Aralık	Gaziantep Belediye Riyaseti'nden mevrut telgrafname geldi.	Telgraf, memleketin 4. kurtuluş yılını tesit eylediklerine dairdir. Divanı Riyasetçe münasip cevap yazılacak.	ZC C.11 D.2 İ.28
29	Aralık	Mazhar Müfit Bey'in (Denizli), Lozan Muahedenamesi'nin emvali gayrimenkule tasarrufuna ait protokolü ahkamının suret ve zamanı tatbikine dair Hariciye Vekaleti'nden suali ve Hariciye Vekili Şükrü Kaya Bey'in şifahi cevabı.	Hariciye Vekili Şükrü Kaya Bey, "Lozan'a ve ona göre düzenlenen 24 Temmuz 1923 tarihli Emlaki İslamiye Beyannamesi'nde Yunanistan emlakın iadesini ve tazminini kabul etmişti, konu ile ilgilenen Tevfik Rüştü ve Eksindaris arsındaki görüşmeler doğrultusunda bir itilafname hazırlanmıştı; ama Yunan Hükümeti bunu henüz tasdik etmedi. Biz üstümüze düşeni yapıyoruz ve Yunanlılara haklarını veriyoruz, biz barış halimizi sürdürmek durumundayız, Yunanistan'ın da bu konuda gerekeni yapacağına inanıyoruz" dedi. Bunun üzerine Mazhar Müfit Bey, Yunanistan'ın bir istimlak kanunu çıkardığını, altın üzerinden hesaplayıp kağıt para ile ödeme yapmayı planladığını, hak kaybı olduğunu, mahkemeye başvurulduğunda istinaf ve temyiz olmadığını, baroya başvurulursa da islamların davalarına bakılmıyor cevabı alındığını söyledi. Hariciye Vekili de "Lozan nedeniyle bu kanunların tesiri dikkate alınamaz" dedi.	ZC C.11 D.2 İ.28
29	Aralık	Ebubekir Hazım Efendi'nin (Niğde), Ulukışla'da iskan olunan muhacirlere dair Dahiliye Vekaleti'nden suali ve Dahiliye Vekili Recep Bey'in şifahi cevabı.	"Ulukışla'daki muhacirlerden açlık ve sefaletten, ilaçsızlık ve hekimsizlikten hergün on kişinin öldüğü doğru mudur" diye soruldu. Dahiliye Vekili Recep Bey, "doğru değildir, bu haber Vatan Gazetesi'nde ondan önce de Feryat Gazetesi'nde çıkmıştır, Kemal imzalı yazının kaynağının Ulukışla'da küçük bir Sıhhiye memuru olan Halim Efendi olduğu anlaşılmış ve hakkında soruşturma başlatılmıştır" dedi. Ulukışla'da doktor olmadığını; ama Hilaliahmer Hastanesi mevcut olduğu için birçok yerden daha şanslı olduklarını söyledi. Bin küsür muhacirin bulunduğu yerde tek hastalığın da mevsim hastalığı olan malarya (sıtma) olduğunu ekledi ve gerekli kinini gönderdiğini söyledi.	ZC C.11 D.2 İ.28
29	Aralık	Naim Hazım Efendi'nin (Konya), İstanbul'da Halıcıoğlu Lisesi'nin bulunduğu bina teferruatından emrazı zühreviye hastanesi olarak istima edilen binanın tahliyesi hususunun ne zaman temin edileceğine dair Maarif Vekaleti'nden suali ve Maarif Vekili Saraçoğlu Şükrü Bey'in şifahi cevabı.	"Bu hastanenin 8 ay önce tahliye edilmesi gerekiyordu, öğrencilerin ahlakını kötü etkileyen bu hastane ne zaman kapanacaktır" diye soruldu. Maarif Vekili saraçoğlu Şükrü Bey, "kaldırılması için Sıhhiye Vekaleti'ne yazıldı; ama müessese İstanbul Vilayeti'ne ait olduğu için bir şey yapamadıklarını söylediler, bunun üzerine Vilayet'e başvuruldu, yer aradılar ve bulamadılar" dedi. "Bunun üzerine Vekalet'e tekrar başvuruldu Vilayet de Beşiktaş'taki Jandarma Mektebi binasını uygun buldu, bu binada Maliye Vekaleti'nin emrinde olduğundan Maliye'ye başvuruldu, zannederim ki kısa sürede taşınırlar" dedi.	ZC C.11 D.2 İ.28

G.	Ay	Olay/Mevzuat	Açıklamalar	Kaynak
29	Aralık	Bahriye Vekaleti Teşkiline Dair 539 numaralı Kanun kabul edildi.	Madde 1: Bahriye umuru, Müdafaai Milliye Vekaleti'nden tefrik edilerek bu umurla meşgul olmak üzere Bahriye Vekaleti teşkil edilmiştir. Madde 2: Bahriye Erkanı Harbiyesi, Bahriye Erkanı Harbiye Reisi'nin tahtı emrinde olarak, resen Erkanı Harbiyeyi Umumiye Riyaseti'ne raptedilmiştir.	ZC C.11 D.2 İ.28
29	Aralık	Halit Bey'in (Kastamonu), takriri ve Ziraat Encümeni mazbatası okundu, mazbata kabul edildi.	Takrir, 15 Nisan 1340 tarihli Devlet ormanlarından köylülerin intifa hakkı kanununun 1. maddesindeki "köy mahiyetinde kasaba ahalisi" tabirinin tefsiri hakkındadır. Bu tabirden kastın köylü vaziyet ve mahiyetinde bulunanlar olduğu, kasaba ya da şehirde yaşayanların da zirai ihtiyaçları için kendi tedarik eden ve taşıyanların da devlet ormanlarından yararlanabilecekleri söylendi.	ZC C.11 D.2 İ.28
29	Aralık	Cemil Bey (Tekfurdağı) ve 150 refikinin takriri üzerine Heyeti İdare teklifi kanunisi ve Muvazenei Maliye Encümeni mazbatası okundu.	Takrir, Meclis memurin ve müstahdemine maatahsisat birer maaş nispetinde ikramiye itasına dairdir. "Kış şartları ve pahalılık nedeniyle sadece Ankara'daki memurlara zam yapılsın" denildi. "Sadece Ankara olmaz Ankara, İzmir ve İstanbul memurlarına yapılsın" denilince, "sadece bu şehirler mi pahalı o vakit bütün memlekete yapılsın" itirazları geldi. Ekseriyet olmadığından konu daha fazla görüşülemedi.	ZC C.11 D.2 İ.28
29	Aralık	Üst düzey atama yapıldı.	İsveç Ortaelçisi olarak Türkiye'ye tayin olan Gustav Oskar Vallenburg'un, Cumhurbaşkanı tarafından uygun görüldüğü.	BCA 30..10.0.0/ 131.936..1 7.
30	Aralık	Gazete yasağı getirildi.	Devletin iç ve dış emniyetini zarara uğratacak yayında bulunan Toksöz ve Orient Niyoz gazetelerinin yayınlarının geçici olarak durdurulması.	BCA 30..18.1.1/ 12.64..2.
30	Aralık	Akademik atama yapıldı.	Darülfünun Hukuk Fakültesi Hukuk Tatbikatı öğretim üyeliğine Cevad'ın tayini.	BCA 30..11.1.0/ 9.35..17.
31	Aralık	Cumhuriyet Riyaseti'nden merbut tezkere okundu.	Tezkere, Bahriye Vekaleti'ne İhsan Bey'in (Cebelibereket) intihap edildiğine dairdir.	ZC C.11 D.2 İ.29
31	Aralık	Dördüncü Şube mazbatası okundu, mazbata kabul edildi.	Mazbata, Kırşehir Mebusluğu'na intihap olunan Lütfi Müfit Bey hakkındadır. Mazbatayı intihabiye kabul edilmiştir denildi.	ZC C.11 D.2 İ.29
31	Aralık	Divanı Riyaset kararı okundu.	Karar, Adana'nın kurtuluş Bayramı'na iştirak edecek heyet hakkındadır. Daha önce on kişilik heyete harcırah verilmemesi kararlaştırılmıştı. Divanı Riyaset bu kararda "harcırah verilmeyeceği için zaruri masrafların karşılanması uygundur" dedi. Yapılan oylama sonucunda teklif kabul edilmedi.	ZC C.11 D.2 İ.29
31	Aralık	Divanı Riyaset kararı okundu.	Karar, Beynelmilel Parlamentolar Ticaret Konferansı'na izam olunacak murahhaslar hakkındadır."Geçen sefer 23 Temmuz 1924'te Brüksel'de toplanan Konferansa Şefik Bey (Trabzon) ve İhsan Hamit Bey (Ergani) katılmışlar, bu defa Roma'da yapılacak olan Konferans'a da devamlılık sağlamak amacıyla bu iki kişinin katılması Divanı Riyasetçe uygun görülmüştür" denildi. Yapılan oylama sonucunda Şefik Bey (Trabzon) ve İhsan Hamit Bey'in (Ergani) katılmaları kabul edildi.	ZC C.11 D.2 İ.29

G.	Ay	Olay/Mevzuat	Açıklamalar	Kaynak
31	Aralık	Büyük Millet Meclisi 1340 Senesi Bütçesinde Münakale İcrası Hakkında 540 numaralı Kanun kabul edildi.	Cemil Bey (Tekfurdağı) ve 150 refikinin Meclis memurin ve müstahdemine maatahsisat birer maaş nispetinde ikramiye itasına dair takriri üzerine Heyeti İdare teklifi kanunisi ve Muvazenei Maliye Encümeni mazbatası okundu. Madde 1: 1340 senesi BMM Bütçesi'nin ikinci harcırah faslından 7.615 beşinci masarifi müteferrika faslında memurin ve müstahdemin ikramiyesi namı ile yeniden açılan ikinci maddeye ilave edilmiştir.	ZC C.11 D.2 İ.29
31	Aralık	22 Şubat 1337 tarihli Tarik Mükellefiyeti Nakdiyesi Kanunu'na müzeyyel kanun layihası ve çeşitli kanun teklifleriyle Dahiliye ve Nafia Encümenleri'nin müşterek mazbatası okundu.	Kanun teklifleri: Talat Bey'in (Kangırı) turuku hususiye ve umumiyede amelei mükellefe usulünün tatbiki hakkında kanun teklifi, Feridun Fikri Bey'in tarik mükellefiyeti nakdiyesinin ilgasına ve amelei mükellefe usulünün tatbikine dair kanun teklifi ve İbrahim Bey'in (İzmit) tarik mükellefiyeti nakdiyesi ve bedeniyesi hakkında kanun teklifi. Müzakare kafi görüldükten sonra maddelere geçildi, sadece 1. madde tartışılabildi ve kabul edildi. Madde 1: Türkiye'de sakin bilumum erkek nüfus 18 yaşından 60 yaşına kadar yol mükellefiyetine tabidir. Ancak maluliyeti sabit olan fakirlerle bilumum talebe ve silah altında bulunan ordu ve jandarma efradı ve hayattta altı evladı olanlar bu mükellefiyetten müstesnadırlar. (Yol Mükellefiyeti Kanunu adıyla kabul edilecektir.)	ZC C.11 D.2 İ.29

KAYNAKÇA

Arı, Kemal, *Büyük Mübadele, Türkiye'ye Zorunlu Göç (1923-1925),* Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul, 1995.

Atatürk, Mustafa Kemal, *Nutuk*, İnkılap Kitabevi, İstanbul, 2009.

Atatürk'ün Bütün Eserleri, Cilt 16 (1923-1924), Kaynak Yayınları, İstanbul, 2005.

Atatürk'ün Bütün Eserleri, Cilt 17 (1924-1925), Kaynak Yayınları, İstanbul, 2005.

Atay, Falih Rıfkı, *Çankaya*, Bateş Yayınları, İstanbul, 1984.

Balta,Tahsin Bekir, *Önsöz*, 1924 Anayasası Hakkındaki Meclis Görüşmeleri içinde, Şeref Gözübüyük ve Zekai Sezgin, AÜ/SBF İdari İlimler Enstitüsü Yayını, Yayın no:3, Ankara, 1957, s. XI-XII.

Berkes, Niyazi, *Türkiye'de Çağdaşlaşma*, YKY Yayınları, İstanbul, 2002.

Boratav, Korkut, *Türkiye İktisat Tarihi 1908-2007*, İmge Kitabevi Yayınları, Ankara, 2008.

Bulutay, Tuncer, *Employment, Unemployment and Wages in Turkey*, ILO, State Institude of Statics, Ankara, 1995.

CHP Grup Toplantısı Tutanakları 1923-1924, yay. haz. Yücel Demirel ve Osman Zeki Konur, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul, 2002.

Gologlu, Mahmut, *Devrimler ve Tepkileri (1924-1930)*, Gologlu Yayınları, Ankara, 1972.

Gözübüyük, Şeref ve Zekai Sezgin, AÜ/SBF İdari İlimler Enstitüsü Yayını, Yayın No: 3, Ankara, 1957.

Güler, Birgül Ayman, *Devlette Reform Yazıları*, Paragraf Yayınları, Ankara, 2005.

Kocabaşoğlu, Uygur, *Türkiye İş Bankası Tarihi*, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul, 2001.

Kutay, Cemal, *Tarihte Türkler Araplar: Hilafet Meselesi*, Aksoy Yayıncılık, İstanbul, 1998.

Sevinç, Murat, *Anayasa Yazıları*, İmaj Yayınevi, Ankara, 2011.

Soysal, İlhami, *150'likler*, Gür Yayınları, İstanbul, 1985.

Tezel, Yahya Sezai, *Cumhuriyet Döneminin İktisadi Tarihi*, Yurt Yayınları, Ankara, 1982.

Toynbee, Arnold J., *Türkiye: Bir Devletin Yeniden Doğuşu*, (çev. Kasım Yargıcı), Milliyet Yayınları, İstanbul, 1971.

Yalman, Ahmet Emin, *Yakın Tarihte Gördüklerim ve Geçirdiklerim 2*, Pera Yayınları, İstanbul, 1997.

TBMM Tutanak Dergisi (Zabıt Ceridesi)

TBMM Zabıt Ceridesi Devre II, Cilt 4 (03.12.1923-07.01.1924)

TBMM Zabıt Ceridesi Devre II, Cilt 5 (09.01.1924-15.02.1924)

TBMM Zabıt Ceridesi Devre II, Cilt 6 (16.02.1924-28.02.1924)

TBMM Zabıt Ceridesi Devre II, Cilt 7 (01.03.1924-24.03.1924)

TBMM Zabıt Ceridesi Devre II, Cilt 8 (25.03.1924-09.04.1924)

TBMM Zabıt Ceridesi Devre II, Cilt 8/1 (10.04.1924-22.04.1924)

TBMM Zabıt Ceridesi Devre II, Cilt 9 (18.10.1924-30.10.1924)

TBMM Zabıt Ceridesi Devre II, Cilt 10 (01.11.1924-04.12.1924)

TBMM Zabıt Ceridesi Devre II, Cilt 11 (06.12.1924-03.01.1925)
TBMM Gizli Celse Zabıtları Devre II, Cilt 4 (02.03.1923-25.10.1934)
Düstur Tertip 3, Cilt 5/Tertip 3, Cilt 6
Hakimiyet-i Milliye

Başbakanlık Cumhuriyet Arşivleri (BCA)

T.C. Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü Cumhuriyet Arşivi Daire Başkanlığı, *Bakanlar Kurulu Kararları Kataloğu.*

T.C. Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü Cumhuriyet Arşivi Daire Başkanlığı, *Başbakanlık Muamelat Genel Müdürlüğü Kataloğu.*

T.C. Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü Cumhuriyet Arşivi Daire Başkanlığı, *Başbakanlık Özel Kalem Müdürlüğü Kataloğu (1924-1949),* Ankara 1999.

T.C. Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü Cumhuriyet Arşivi Daire Başkanlığı, *Bayındırlık Bakanlığı Kataloğu.*

T.C. Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü Cumhuriyet Arşivi Dairesi Başkanlığı, *Cumhuriyet Halk Partisi Kataloğu.*

T.C. Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü Cumhuriyet Arşivi Daire Başkanlığı, *Diyanet İşleri Başkanlığı Kataloğu.*

T.C. Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü Cumhuriyet Arşivi Daire Başkanlığı, *Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı Maden Dairesi Başkanlığı Kataloğu 1870-1951,* Ankara 2001.

T.C. Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü Cumhuriyet Arşivi Daire Başkanlığı, *Müşterek Kararnameler Kataloğu.*

T.C. Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü Cumhuriyet Arşivi Daire Başkanlığı, *Toprak İskan Müdürlüğü Kataloğu.*

1925: KARŞI-DEVRİMCİLİĞİN TASFİYESİ ve CUMHURİYETİN YÖNETSEL KURULUŞU

Dr. Aslı YILMAZ*

Emperyalizme karşı *silahlı mücadele*nin sona ermesi sonrasında bağımsızlığını kazanan devletin *şekli* askıda beklemekteyken,[1] Büyük Millet Meclisi'nin açılması ile başlatılan devrimler, gidilen yönü adım adım ortaya koymaktadır. Sosyo-ekonomik yapıya yapılan her müdahale yeni bir siyasal çatışmayı ateşlemekte ya da çatışmayı kızıştırmakta, emperyalizme karşı silahlı mücadele yerini *toplumsal iç savaş* durumuna bırakmaktadır.

1925 yılına gelindiğinde, saltanat kaldırılmış, Cumhuriyet ilan edilmiş ve halifelik kurumu lağvedilmiş; devletin şekli neredeyse ortaya çıkmıştır. Fakat toplumsal alanda huzursuzluk devam etmekte, Hükümete ve rejime karşı başkaldırılar artmaktadır.

Aşar vergisinin kaldırılması gibi üretim ilişkilerine keskin bir müdahale ile açılan yıl, Genç İsyanı ve Şapka İsyanı ile şekillenecektir. Meclis'in iktidar (Cumhuriyet Halk Fırkası – CHF) ve muhalefet (Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası - TCF)[2] partileri arasındaki *çekişme*nin, toplumsal alandaki *çatışma*nın derinliğini yansıtabildiği söylenemez. İsyanların ardındaki siyasal dinamikler siyasal alandan değil, *basın* alanından takip edilebilmektedir. Örneğin, *Hâkimiyet-i Milliye*,[3] iktidarın resmi yayın organıdır ve toplumsal çatışmanın bir tarafıdır. Gazete'de başyazılar CHF mebusları tarafından kaleme alınmaktadır: Bolu mebusu Falih Rıfkı (Atay), Mardin mebusu Yakup Kadri (Karaosmanoğlu), Siird mebusu Mahmud (Soydan), vb. Karşısında ise "Times'ın da belirttiği gibi Terakkiperver Fırka'nın bir organı gibi çalışan"[4] *Tanin* yer almaktadır. *Hâkimiyet-i Milliye* ile *Tanin*'in keskin, suçlayıcı yazıları, çatışma noktalarını açık bir şekil-

---

* Arş. Gör., ODTÜ Proje Destek Ofisi.

1 Falih Rıfkı Atay, *ÇANKAYA Atatürk'ün Doğumundan Ölümüne Kadar Bütün Hayat Hikâyesi*, Doğan Kardeş, İstanbul, 1969, s. 365 (vurgular bana ait).

2 TCF'li mebuslardan Dersim (Tunceli) mebusu Feridun Fikri Bey'in (Düşünsel) kesintisiz muhalefeti ile İstanbul mebusu Kazım Karabekir Paşa'nın Meclis'deki az sayıdaki çıkışları, muhalefetin sesini oluşturmaktadır. Bu sesler, karşı-devrimci bir karakter yansıtmamakta; 1925 yılında "temel hak ve özgürlüklerin korunması" ekseninde yoğunlaşmaktadır.

3 Bu noktada bir açıklama yapmak zorunludur. Çalışmada ele alınan 1919-1929 yıllarının, tek bir yayından izlenebilmesi amacıyla, dönem boyunca kesintisiz yayınlanan *Hâkimiyet-i Milliye* Gazetesi taranmıştır. Basın yasakları nedeniyle, söz konusu dönemde kesintisiz yayın yapabilen muhalif bir kaynaktan dönemi izleme olanağı yoktur. Bu nedenle, *Hâkimiyet-i Milliye*'nin iktidar yanlısı duruşu yazılara yansımaktadır.

4 Ergün Aybars, *İstiklal Mahkemeleri,* Ankara, Ayraç, Ocak 2009, s.288.

de ortaya koymaktadır. Çatışma, *Tanin*'in 15 Nisan 1925'de kapatılması, başyazarı Hüseyin Cahit'in tutuklanarak, ömür boyu sürgüne gönderilmesi ile bu dönem için sonlanacaktır.[5]

Siyasal çatışma, partilerin taraf olduğu zeminin derininde, CHF içerisinde de kızışmaktadır. Zamandizinden izlenebileceği gibi Ocak ayında Recep (Peker) Bey ile Ali Fethi (Okyar) Bey arasında yaşanan ve Mart ayında hükümet değişikliği ile sonlanan Ali Fethi (Okyar) Bey ile İsmet (İnönü) Paşa çatışması, *iktidar içinde iktidar değişikliği* olarak görülebilecek türden büyük bir siyasal devirteslimdir.

Çatışma, Hükümet tarafından, rejimi kurmaya ve yaşatmaya çalışan devrimci kadro ile devrimci adımlara karşı geliştirilen *karşı-devrimciliğin* refleksi olarak değerlendirilmiş; 1925 yılında *karşı-devrimciliğin* tasfiye dönemi başlatılmıştır.

Karşı-devrimciliğin tasfiyesi, doğu bölgelerinde bir *yönetim biçimi* olarak *sıkıyönetim*i çağırırken, ulusal düzeyde başta *İstiklal Mahkemeleri*'ne sevk yetkisi ile *yürütme* hükümet sisteminde öne plana çıkmaktadır. Bu bağlamda, gücün merkezileştiği ve yoğunlaştığı bir döneme girilmektedir.

Merkezileşen güç, devrimlerin kurumsallaşmasını sağlayacak *yönetsel yapılanma*ya öncelik vermekte; tüm yurtta siyasal ve idari otoriteyi kurabilmenin yolları *tetkik* ve *tahkik* (araştırma ve inceleme) edilmektedir. Bu doğrultuda, yönetici ve temsilcilerin tetkik ve tahkik seyahatleri ile tetkik ve tahkik komisyonları dikkat çekmektedir. Mustafa Kemal Paşa başta olmak üzere (Kastamonu, Bursa, İzmir, vb.), bakanlar (İçişleri, Dışişleri, Sağlık bakanlarının Erzurum, Elazığ ziyaretleri, vb), üst düzey yöneticiler ve özel görevli komisyonlar (taksimatı mülkiye tetkik heyeti, Darülfünun Heyeti, vb.) yurdu ve özellikle doğu bölgelerini karış karış gezmekte ve incelemelerde bulunmaktadır (özellikle yaz aylarında). Söz konusu incelemeler sonunda da yönetsel kuruluş çabaları hızlanmaktadır. Ki, çalışmada da asıl olarak yıl içerisindeki yönetsel *kuruluş*un izi sürülmeye çalışılmıştır. Bu doğrultuda, odağına *yönetsel alanı* alan bu çalışmada, siyaset, ekonomi ya da uluslararası ilişkiler disiplinlerinin odağında yer alabilecek birçok önemli olay yönetsel alanı açıklamak üzere yardımcı bilgi ve belge olarak çalışmada yer bulabilmiştir.

Çalışma, adı konulmamış üç ana bölümden oluşmaktadır. İlk bölümde 1925 yılı Türkiyesi'nin ruhunu yansıtmak üzere siyasal-toplumsal alanı belirleyici olaylar aktarılmaktadır: Aşar vergisinin kaldırılması, Genç İsyanı, Şapka İsyanı. İkinci ana bölümde ise, isyanlara karşı alınan önlem niteliğindeki siyasal-yönetsel kuruluş ve değişim ele alınmaktadır: Doğu illerinde sıkıyönetim, yürütmede gücün merkezileşmesi ve yoğunlaşması ile adli ve idari yeniden yapılanmalar. Üçüncü ana bölümde ise, daha teknik düzeyde yönetsel yapının, işleyişin ve personel yönetiminin kuruluşu incelenmektedir.

---

[5] *Hâkimiyet-i Milliye,* 1, 3, 8, 10 Mayıs 1925.

AŞAR VERGİSİNİN KALDIRILMASI: DEVRİMİN *NİYET BEYANI*

1925 yılı üretim ilişkilerine köklü bir müdahale niteliği taşıyan ekonomi politikası ile açılmıştır. 17 Şubat 1925 tarihinde kabul edilen 552 sayılı "Âşarın İlgasiyle Yerine İkame Edilecek Vergi Hakkında Kanun" ile aşar vergisi (öşür) kaldırılmıştır. Aşar vergisinin kaldırılması, devrimin kurucu aşamalarından biri olarak kabul edilmektedir.

Ergani mebusu Kâzım Vehbi Bey aşar vergisi kanunu için "[b]u muazzam inkılâptan sonra bütün Türk Milletini tebrik ederim, esaslı inkılâbı şimdi yapıyoruz" demiştir.[6] Çünkü aşar vergisi, "[k]öylerimizin harabetine, ahâlinin cahil kalmasına sebep"tir.[7] Bu cahilliktir ki, isyanların çıkmasına neden olmaktadır. Devrimlerin yaşatılabilmesi için acilen bu toplumsal yapının yeniden yapılandırılması gereklidir. İşte, "sosyo-ekonomik yapıda önemli değişiklikler yapılmadan devrimlerin yaşatılamayacağı"na dair bir uyarıyı içinde barındıran bu düzenleme, devrimlerin yöneleceği noktayı gösteren bir *niyet beyanı*dır. Ne var ki, aşar vergisinin kaldırılması ile gerçekleştirilen müdahalenin amaçları da sonuçları da hala tartışılmaktadır.

Aşar vergisi tartışması 1925 yılına özgü ve yeni değildir. Yalçın Küçük'ün Cerrahoğlu'ndan aktardığına göre, 1908 Ağustos'unda sosyalist olarak Meclisi Mebusan'a giren Dimitri Vlahof Efendi, çiftçilerin aşar vergisi olarak verdikleri paraların ancak % 44'ünün Hükümet'e gittiğini, resmi istatistiklere göre % 56,3'ünün mültezimlerin eline geçtiğini bildirmektedir.[8] Bu bağlamda, mültezimlerin aradan kaldırılması ve aşar vergisindeki sorunlar çok önce tartışılmaya başlanmıştır. Daha sonra, aşar vergisinin kaldırılması talebi Türkiye İktisat Kongresi'nde (İzmir, 1923) çiftçiler tarafından dile getirilmiştir.[9] Sonunda, 17 Şubat 1925 tarihinde Meclis'de kabul edilen 552 sayılı "Âşarın İlgasiyle Yerine İkame Edilecek Vergi Hakkında Kanun" ile aşar vergisi kaldırılmıştır.

Kanunun ikinci maddesine göre, üretilen *tarımsal ürün* üzerinden % 10 oranında alınan *ayni* aşar vergisi kaldırılmakta; yalnızca kaza ve nahiye merkezlerine satılmak üzere getirilen ürünler ile iskele ve tren istasyonları aracılığıyla taşınan ürünlerden % 10'luk *nakdi* verginin alınması öngörülmektedir:

> Madde 2: İskele ve istasyonlara altmış kilometre mesafeden getirilip imrar (geçirilecek) edilecek olan ve şimdiye kadar öşüre tabi bulunan mahsülâtı arziyeden (elde edilen hasılat) sevkedildiği iskele ve istasyon rayici ve daha uzak mesafelerden getirilerek iskele ve istasyon veya gümrüklerden imrar edilecek olan mahsülâtı arziye ile un, kırma ve bulgurdan mahalleri rayici üzerinden mahallinde fiyatının yüzde onu nispetinde vergi alınır. Ancak yaş sebze ve yaş meyve herhangi bir mesafeden

---

6 ZC D.2 C.13/1 s.12.

7 İsmail Kemal Bey (Çorum), ZC D.2 C.13/1 s.12.

8 A. Cerrahoğlu, *Türkiye'de Sosyalizm*, 1848 – 1925, İstanbul, s.79-80'den akt. Yalçın Küçük, *Planlama, Kalkınma ve Türkiye,* Bilim Yayınları, 2. Baskı, İstanbul, Ekim 1975, s.235.

9 Gündüz Ökçün, "1923 Yılında İzmir'de Toplanan Türkiye İktisat Kongresi'nde Kabul Edilen Esaslar", *İktisat Tarihi Yazıları* içinde (Gündüz Ökçün), Sermaye Piyasası Kurulu, Ankara, 1997, s.279-315.

gelirse gelsin, istihsal (üretildiği) olunduğu mahal rayicine göre resme tabidir. İstanbul, Beyoğlu, Üsküdar vilâyetlerine mülhak kaza, nahiye ve kuradan mezkûr vilâyetlere herhangi vasıta ile nakledilecek yaş sebze ve meyveden resim alınmaz.

Ali Fethi Bey amaçlarının "mahsulatı ziraiye vergisini arazi vergisine" tahvil olduğunu belirtmektedir -diğer bir deyişle *ürün* üzerinden alınan vergiden *servet* üzerinden alınan vergiye geçmek-.[10] Ürün üzerinden alınan vergi, her üretilen ürüne vergi borcu doğurarak üretimi cezalandırmakta; servet üzerinden alınan vergi ise ekilebilir toprağın genişlemesini, ham toprakların işletmeye açılmasını teşvik etmektedir.[11] Türkiye Cumhuriyeti'nin de gereksinimi toprakların üretime açılması ve üretimin artırılmasıdır. Ne var ki, arazi vergisi konulmasının teknik bir takım güçlükleri vardır. Arazi vergisinin salınabilmesi için arazi üzerinde tapu, kadastro kayıtlarının ve hukukunun tamamlanması ve arazilerin üretim potansiyelinin bilinmesi gerekmektedir. Sözü edilen düzenlemeler ise hem maliyet hem zaman demektir.[12] Teknik güçlüklerin ötesinde, toplumsal güç dengesi de vergi salmanın sınırlılıklarına işaret etmektedir. Gerçekten, 1960'lı yıllara kadar tarıma dolaysız vergi konulamayacaktır.[13]

Bunun yerine, 552 sayılı Kanun ile aşar vergisine konu arazinin kıymeti üzerinden alınan binde altı oranındaki arazi vergisi sekiz katına çıkarılmıştır (md. 4). Diğer bir deyişle, *ürün* üzerinden alınan vergi yükü, *servet* üzerinden alınan vergiye kaydırılmıştır.

Diğer taraftan, ürün miktarı üzerinden *ayni* olarak alınan verginin yerine fiyat üzerinden *nakdi* olarak vergiye geçişle; tarımsal ürünlerin pazar ile buluşması teşvik edilmiş, tarımda metalaşma başlamıştır.[14] Bu doğrultuda, aşar vergisinin kaldırılması tarımda niteliksel bir değişimi beraberinde getirmiştir. Tarımsal ürünlerin metalaşması ve (demiryolları politikaları gibi altyapı yatırımları) ticaretin geliştirilmesi, aşar vergisinin kaldırılması ile birlikte düşünüldüğünde, mutlak kazanç açısından geçimlik üretim yapan üreticinin değil, büyük toprak sahiplerinin yararına görünmektedir.

Aşar vergisi düzenlemesini önemli kılan nedenlerden biri de tarımın, ekonomik etkinlikler içerisinde *temel* olmasıdır. Nüfusun önemli bir bölümü tarımdan gelir kazanmakta; ekonomik gelirin önemli bir bölümü tarımsal vergilerden gelmektedir. 1925 yılında 3 milyon 298 bin 568 aşar vergisi mükellefi bulunmaktadır ve aşar vergisi, devlet gelirlerinin % 20'sinden fazlasını oluşturmaktadır (Bkz. Ek 1 1925 yılı Bütçesi). Bu doğrultuda, devlet gelirlerinin önemli bir bölümünü oluşturan aşarın kaldırılması ile gelirlerde 12 milyon liralık bir azalma olacağı öngörülmektedir.[15] Bu açığı kapatmaya yönelik olarak yeni vergi

---

10 ZC D.2 C.13/1 s.12.
11 Gülsevin Okçuoğlu ve İzzettin Özer, "Aşarın Kaldırılması", *İktisat Fakültesi Mecmuası*, 1987, s.264.
12 Ziraat Encümeni Mazbatası, ZC D.2 C.14 İ.56 sonuna eklidir.
13 Okçuoğlu ve Özer, a.g.m., s.264.
14 Küçük, *a.g.k.*, s.240.
15 ZC D.2 C.13/1 s.297.

yükümlülükleri, 575 sayılı "Damga ve Tuz Resimlerinin Tezyidine ve Pamuk ve Yün Mensucattan İstihlak Resmi Alınmasına Dair Kanun" (3 Mart 1925) ile kabul edilmiştir.[16]

Kanun ile damga, tuz ve pamuklu mensucatta vergiler artırılmaktadır:

> Madde 1: 29 Eylül 1336 tarih ve 29 numaralı kanunun birinci maddesiyle üç misline iblağ edilmiş olan maktu damga resmi beş misle iblağ edilmiştir.
>
> Madde 2: 8 Nisan 1340 tarih ve 468 numaralı kanunun birinci maddesiyle kilosu dört kuruşa iblağ olunan tuz fii resmisi iki kuruş zammiyle altı kuruşa iblağ edilmiştir.
>
> Madde 3: Gümrük tarifesinin 270nci maddesinde muharrer pamuk mensucat ile 323ncü maddesinde muharrer yün mensucattan beher kilosuna gümrük resminin birer misli derecesinde istihlak resmi vazedilmiştir.

Bu üç maddenin seçilmesinde Lozan Antlaşmasının kısıtları önemli rol oynamıştır.[17] İzmir mebusu Rahmi Bey şöyle açıklamaktadır: "Muvazenei Maliye Encümeni tetkik etti. Şimdilik bunlardan başka üzerine zammiyat yapılacak mevad bulunmadı… Lozan Muahedesi bizi birçok kuyudat ile bağlamıştır."[18] Muhalefet ise yeni vergiler ile çiftçi üzerine yeni yükler getirildiğini savunmuş, bunun yerine lüks tüketim mallarına vergi konulması gerektiğini belirtmiştir.[19]

Bu noktada, Kanun'un dolaylı olarak tarımdan sanayiye kaynak aktarımı yerine, sanayi ürünlerinin pazarını daraltıcı bir etki yarattığına dair iddialara değinilebilir. Şöyle ki, tarımsal üründen alınan vergilerin kaldırılması sonrasında verginin kentli tüketicilere yansıtılması kabul edilmiştir. Getirilen vergiler, kentli – ücretli çalışanların temel tüketim maddelerine yüklenmesi nedeniyle (tuz, damga ve pamuklu mensucata), sanayi ürünleri pazarını daraltıcı bir etkiye neden olmuştur.[20]

Son olarak, Kanun'un başlıca amacının "[k]azanç nispetinde arazi vergisine doğru yürürken evvelen usulü iltizamın tevlit ettiği tahakkümü halkın üzerinden ref ile varidatı hazinenin vesilei intifa olmasını ve birçok takyidât ve suiistimalâta mani olmak" olduğu kabul edilirse amaca ulaşılmıştır.[21] Kanun'un kabulü ile öncelikle hükümet - üretici arasında aracılık yapan mültezimler grubunun türemesi[22] engellenmiştir.

---

16 RG: 4.3.1925/87. 1925 yılında iki Kanun ile vergi gelirleri artırılacaktır. 13 Nisan'da kabul edilen 616 sayılı "Mektep Vergisi Kanunu" ile okul vergisinde vergi tabanı genişletilmiştir. 8 Nisan 1339 tarihli "Tedrisatı İptidai Vergisi Kanunu" ile zorunlu eğitim vergisi kabul edilmiştir. Önceden yalnızca okulu olan yerlerdeki kişilerden vergi toplanmaktayken, eğitimin ulusal bir sorun ve bu sorunun çözümüne herkesin katılması gerekliliğinden yola çıkarak zorunlu eğitim vergisi konulmuştur (ZC D.2 C.17 İ.101). En büyük vergi artışları ise 1926 yılının ilk yarısında yapılacaktır.

17 ZC D.2 C.15 s.70-81 ve 122-123.

18 ZC D.2 C.15 s.72.

19 Süleyman Sırrı Bey (Bozok), ZC D.2 C.15 s.71.

20 Okçuoğlu ve Özer, a.g.m., s.268.

21 Encümen Mazbatası ZC D.2 C.14 İ.56 sonuna eklidir.

22 Besim Atalay Bey (Aksaray), ZC D.2 C.13/1 s.6-7.

GENÇ İSYANI: KARŞI – DEVRİMCİ "İRTİCAİ" AYAKLANMA

Tarihe "Şeyh Sait İsyanı" olarak geçen ayaklanma, dönem içerisinde "Genç İsyanı" olarak anılmaktadır.

İsyan, 13 Şubat'ta Genç Vilayeti'ne (Bingöl) bağlı Piran'da Şeyh Sait ve taraftarları ile jandarma arasında çıkan silahlı çatışma ile patlak vermiştir. Silahlı çatışma, Hükümete muhalif kişilerle iletişime geçmek üzere Piran'a geldiği iddia edilen Şeyh Sait'i jandarmanın tutuklamak istemesiyle başlamıştır. Şeyh Sait, 1924 yılında çıkan Nasturi ayaklanması ile yakından ya da uzaktan ilgisi olduğu düşünüldüğünden, Bitlis Harp Divanı'nda ayaklanmada rol alanlar hakkında açılan davadan dolayı aranmaktadır.

Çatışmanın sonunda, jandarma birlikleri Şeyh Sait taraftarlarınca esir alınmış; Şeyh Sait taraftarları Genç Hapishanesi'ne ve Jandarma Dairesi'ne tecavüz etmiş, Çapakçur'da Hükümet konağını zapt etmişlerdir. Aynı gece, Şeyh Sait telefon tellerini kopararak hükümete isyan ettiğini ilan etmiştir.

İsyan, kısa sürede Genç ili merkezine, Hani, Lice ve Palu'ya yayılmıştır. İsmet İnönü'nün anlatımıyla müfrezeler Şeyh Sait'i yakalamak için hem Piran'a hem Hani'ye baskına gitmiştir. Ne var ki, bölge askeri birlikleri isyanı bastırmada yetersiz kalarak geri çekilmek zorunda kalmıştır. Hatta daha sonra Elâziz'e (Elazığ) geçen Şeyh Sait'in peşinden giden müfreze de geri çekilmek zorunda kalmıştır.[23] Diyarbakır'da ise rüzgar tersine dönmüş ve Mürsel Paşa komutasındaki müfreze, Şeyh Sait birliklerini dağıtmıştır. 26 Mart'a gelindiğinde, Şeyh Sait'in birlikleri, Varto, Elâzığ ve Diyarbakır taraflarından sarılmıştır.[24] Nisan ayında Lice ve Silvan askeri birlikler tarafından ele geçirilmiş ve 15 Nisan'da Şeyh Sait ile bir takım elebaşları yakalanıp Şark İstiklâl Mahkemesi'ne sevk edilmiştir.

Mayıs ayında Şeyh Sait ve diğer sanıklar, Diyarbakır'a getirilmiş ve 14 Mayıs'da Şark İstiklâl Mahkemesi Genç isyanı sanıklarını yargılamak üzere duruşmalara başlamıştır. 27 Haziran'da Şark İstiklâl Mahkemesi'nde Savcı Süreyya (Örgeevren), Şeyh Sait ve diğer sanıklar hakkındaki iddianamesini hazırlamış ve 28 Haziran'da Mahkeme Şeyh Sait ve diğer sanıklar hakkında idam kararı almıştır. Şeyh Sait ve 47 sanık hakkındaki idam hükmü, 2 Temmuz'da Diyarbakır'da infaz edilmiştir.[25]

27 Haziran'da İstiklal Mahkemesi'nde okunan savcının iddianamesine göre, isyan "Peygamber dininin yükselmesi perdesi altında olmuştur. Oysa asıl amaç, Türk vatanının belirli bir kısmını Anadolu'dan ayırmak, vatanın birlik ve beraberliğini bozup, dağıtmaktan ibarettir." Şeyh Sait yaptığı savunmasında, isyanın planlı olmadığını, amaçlarının "Hükümete Şeriat meselelerini anlatmak" oldu-

---

23 ZC D.2 C.17 İ.96 s.150-151.

24 Turgut Özakman,*1881-1938 Atatürk, Kurtuluş Savaşı ve Cumhuriyet Kronolojisi*, Bilgi Yayınevi, 1. Basım, Ankara, Haziran 1999, s.210; Utkan Kocatürk, *Atatürk ve Türkiye Cumhuriyeti Tarihi Kronolojisi*, TTK, Ankara, 1983, s.433.

25 *Hâkimiyet-i Milliye*, 2 Temmuz 1925.

ğunu, Kürdistan kurmak gibi bir amaçlarının olmadığını ve içerden ya da dışardan herhangi bir teşvik ya da destek almadığını belirtmiştir.

Mahkeme karar hükmünde, "din ve şeriat araç yapılarak, gerçekte bağımsız bir Kürdistan kurmak amacına yönelik" olarak değerlendirdiği isyanda Şeyh Sait ve diğer elebaşlarını idama, diğerlerini hapse mahkum etmiştir ve bir kısmının da "ademi mesuliyet"ten beraatine karar vermiştir.[26]

İsyan'ın önemi ve bir an önce bastırılması gerekliliğine dair Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde (TBMM) hükümet (CHF) ile muhalefet (TCF) arasında görüş ayrılığı yoktur. Bölgede sıkıyönetim ilan edilmesine dair tezkere oybirliği ile kabul edilmiştir.[27] Muhalefet Partisi temsilcisi olarak konuşan Kâzım Karabekir de isyan bölgesindeki tedbirler için kendilerinin de destek vereceklerini belirtmiştir: "Dini âlet ittihaz ederek, mevcudiyeti milliyemizi tehlikeye koyanlar, her türlü lânete layıktır. Hükümetimizin kanunî olan icraatına biz de bütün mevcudiyetimizle müzahiriz (taraftarız). Dahilî ve haricî herhangi bir tehlike karşısında, bütün cihan bilmelidir ki, bu vatanın yekvücut evlâtları her zaman, her fedakârlığa âmadedir. (Şiddetli alkışlar)."[28]

Görüş ayrılığı, isyanın din maskesi altında "etnik içerikli bölgesel bir isyan" mı, yoksa Türkiye Cumhuriyeti ve devrimlerine karşı siyasetin, "karşı-devrimci"liğin ürünü olan, yayılması olası "ulusal nitelikli bir ayaklanma" mı olduğu noktasındadır.

İsyan döneminde Başbakanlık görevinde olan Ali Fethi Bey, Arnavutluk isyanı ile 31 Mart vakasında olduğu gibi, Şeyh Sait isyanında da dinin siyasete alet edildiğini savunmaktadır.[29] Ali Fethi'ye göre, Kürdistan'da hükümet teşkil edilecek, Piran merkez olacak ve İslamiyet yeniden ihya edilecektir. Şeyh Sait de mehdi olarak başa geçecektir. Sonuç olarak, isyan, din elden gidiyor adı altında başlatılmıştır ama Kürdistan'da bir hükümet kurma amacını taşımaktadır.[30] Cumhuriyetin Türk ve Kürt kardeşliğini yaşattığını ve Teşkilâtı Esasiye'de "bu cumhuriyetin hududu dahilinde bulunan aksam[ın] hepsi[nin] Türk" olduğunu belirten Sivas mebusu Halis Turgut Bey de, bu olayın, Kürtlük peşinde koşan bir azınlık tarafından başlatıldığına inanmaktadır.[31]

Mustafa Kemal Paşa ise Genç isyanının "din maskesi altında" olduğuna katılmakla birlikte, isyanın Hükümet ve Cumhuriyetin zayıflaması için bir müddetten beridir devam eden siyasal hareketin bir ürünü olduğunu düşünmektedir.[32] Diğer bir deyişle, Genç isyanı *karşı-devrimciliğin* isyanıdır ve bu isyan, irticai bir görünüme sahiptir; ideolojiktir ve tüm ulusu tehdit etmektedir.

Bu görüş ayrılığında, Ali Fethi Bey Hükümeti'nin "ılımlı duruşu" azınlıkta kalmıştır; bunun üzerine Başbakan istifa etmiş, yerine İsmet Paşa Başbakanlığa

---

[26] *Hâkimiyet-i Milliye*, 29 Haziran 1925; Aybars, *agk*, s.243-252.
[27] ZC D.2 C.14 İ.64.
[28] ZC D.2 C.17 İ.96 s.309.
[29] ZC D.2 C.17 İ.96 s.308.
[30] ZC D.2 C.17 İ.96 s.150-151.
[31] ZC D.2 C.15 İ.69 s. 136.
[32] *Hâkimiyet-i Milliye*, 7 Mart 1925.

getirilmiştir. 1925 yılının ikinci yarısında başlayan Şapka Kanunu'na karşı ayaklanmaların yurdun farklı bölgelerine yayılması ve ayaklanmaların bir merkezden yönetildiğine dair bulguların (isyanın farklı bölgelerde aynı zamanda başlaması ve isyancılarda aynı belgelerin bulunması) bulunması, isyanın ulusal çapta karşı-devrimci bir hareketin varlığına dair kanaati pekiştirecek niteliktedir.

İsyanın, karşı-devrimci bir ayaklanma olduğuna inanan Hükümet, karşı-devrimciliğin, dini siyasete alet ederek yükseldiği tezinden yola çıkarak, öncelikle dinin siyasete alet edilmesini önlemeye çalışacaktır.

Dinin Siyasete Alet Edilmesinin Önlenmesi: "İrtica vatan hainliğidir"

Teşkilatı Esasiye Kanunu'nun 2. maddesinde devletin dini olarak İslam benimsenmiştir: "Türkiye devletinin dini dini islâmdır, resmi dili Türkçedir, makarr Ankara şehridir." Ne var ki, Türkiye Cumhuriyeti kurucu kadrosu, İstiklal Savaşı sırasında en çok dinin siyasete alet edilerek halkın kendilerine karşı ayaklandırılmasından şikayet etmektedir:[33]

> "Beşeriyete kâfili saadet olmak üzere vaz ve neşrolunan mukaddes dinler, tarihin seyrinde muhteriz (sakınan), nahak ve zalimane emellerin terviç (değerini artırmak) ve tatminine vasıta edilmek gibi gayeler ile tamamen zıt ve makûs bir akıbete dûçar edildiler (zıt bir sona yakalanmıştır)… safahati pek canlı bir surette yaşayan Türk vatanı ve Türk Milliyeti, istiklâl muharebatında matrut hanedanı hilâfet, ahkâmı diniye namına mücahitlerin katline fetva çıkartacak kadar, Türk tarihinin asla affedemeyeceği haine cüretlerde bulundu… Inkılâbımıza ve bunun en yümünlü eseri olan Türk Milletinin içtimaî ve siyasî rüştünü müsbit cumhuriyetimize karşı son günlerde irticakâr suikastlarla hareket edenlerin, gene ahkâmı mukaddesei diniye ile yer bir kısım halkı iğfal ve izlâl etmekte oldukları tahakkuk etmiştir.
>
> Vicdan ile Allah arasında bir vasıtai telâki olan dinler, vasıtai siyaset ve binnetice vasıtai ihtiras oldukça harimi nezahetlerinin müteessir olacağında şüphe yoktur."

Karesi mebusu Vehbi Bey'in tabiriyle "Her başına iki arşın sarık saran kimse, hocayım diye milletin arasında dolaşmasın. (Bravo sesleri)… Yarın bendeniz başıma iki arşın sarık sararak çıksam milletin arasına, dilimin tatlılığına, fesahatime, belâgatime güvensem de, bu Cumhuriyet bu islâmiyete mugayirdir diye hezeyan savursam, mani yoktur."[34] Başbakan Ali Fethi Bey de tespite katılmakta ve bu yönde önlem alınacağını beyan etmektedir: "İlmi kisve altına girmiş olan bazı adamların din namı altında bir takım saçma sapan propagandalarla halkın efkârını tesvil ettikleri vardır. Bu itibarla bir tedbir almak behemahâl lâzımdır."[35]

Şubat ayında ortaya çıkan Şeyh Sait isyanı tarihi tecrübeye eklenince, 25 Şubat'ta Meclis'de hiç tartışılmadan 556 sayılı "Hıyanet-i Vataniye Kanunu"na eklenen bir madde ile "dinin siyasete alet edilemeyeceği, bu suçun vatan ihaneti sayılacağı" kabul edilmiştir:[36]

---

[33] Esbabı Mucibe Mazbatası, ZC D.2 C.14 İ.64 s.309.
[34] 21 Şubat 1341 (1925), ZCD.2 C.14 İ.61 s.213-214.
[35] ZC D.2 C.14 İ.61 s.218.
[36] RG: 26.2.1341/85.

"Madde 1: Dini veya mukaddesatı diniyeyi siyasî gayelere esas ve âlet ittihazı maksadıyle cemiyetler teşkili memnudur. Bu kabil cemiyetleri teşkil edenler veya bu cemiyetlere dahil olanlar haini vatan addolunur. Dini veya mukaddesatı diniyeyi alet ittihaz ederek, şekli devleti tebdil ve tağyir veya emniyeti devleti ihlâl veya dini veya mukaddesatı diniyeyi alet ittihaz ederek her ne suretle olursa olsun ahali arasına fesat ve nifak ilkası için gerek münferiden ve gerek müştemian kavli veya tahriri veyahut fiilî bir şekilde veya nutuk iradı veyahut neşriyat icrası suretiyle harekette bunanlar kezalik haini vatan addolunur."

Bu düzenleme ile din, kişinin vicdani alanına hapsedilmekte; dinin toplumsal alandaki rolleri tasfiye edilmeye çalışılmaktadır.

1925 yılı içerisinde, dinin siyasete alet edilmesini önlemeye yönelik başka tedbirler de alınmıştır.[37] Örneğin, 30 Kasım'da kabul edilen 676 sayılı "Ceza Kanununun 131nci Maddesini Muaddil Kanun" ile Diyanet İşleri Reisliği tarafından belirlenen ve kendi mensuplarına verilen dini kıyafetlerin başkaları tarafından kullanılması yasaklanmıştır:[38]

"Türkiye Devleti tarafından mail ve mezun olmadığı nişanı takan ve kendi rütbesinin mafevkinde (üstünde) elbisei resmiye veyahut hiçbir rütbe ve memuriyeti olmadığı halde üniforma telebbüs eyleyen (giyen) ve Diyanet İşleri Reisliğine merbut dinî memurlara Hükümetçe tesbit edilen kıyafeti hilâfı salâhiyet ve mezuniyet iktisa eden eşhas üç aydan bir seneye kadar hapsolunur."

Bu düzenleme ile bir yandan, dini kıyafetleri giyerek, kamu gücünden yararlanan ve halka seslenmeye yeltenenler ve diğer yandan dini makamlarını siyaset için kullanan din görevlileri engellenmeye çalışılmaktadır. Ki, düzenleme kamu gücünü kullanarak, halka seslenen kimselerin var olduğuna dair istihbaratlar doğrultusunda düzenlenmiştir. Siyasete karışmış din görevlilerinin devrimler ve Hükümet aleyhinde dini nüfuzlarını kullanması, Halide Edip Adıvar'ın 1926 yılında yayınlanacak "Vurun Kahpeye" başlıklı kitabının konusunu oluşturacaktır.[39]

---

[37] Dinin siyasete alet edilmemesi için alınan tek önlem söz konusu Kanun değildir. 1924 yılında Diyanet İşleri Başkanlığı kurularak görevi belirlenmiştir: "Türkiye Cumhuriyetinde muamelâtı nasa dair olan ahkâmın teşri ve infazı Türkiye Büyük Millet Meclisi ile onun teşkili hükümete ait olup, dini mübini islâmın bundan mada itikadat ibadata dair bütün ahkâm ve mesalihin tedviri ve müessesatı diniyenin idaresi." Başkanlık, göreve başlar başlamaz Genel Kurmay Başkanlığı'na, askerlere dağıtılmak üzere sunulan sade ve açık bir dille dini metinler ve yine Türkçe açık bir dille din dersleri kitapları hazırlamıştır. 1925 yılında ise Kuran'ın Türkçe'ye tercümesinin genel bir gereksinim haline gelmiş olmasından dolayı Diyanet İşleri Başkanlığı'nda kurulacak bir uzmanlar heyeti ile bütçeye gerekli ödeneği koyarak tercüme işinin yapılmasına dair karar alınmıştır (Abdullah Azmi Efendi, 21 Şubat 1341, ZC D.2C.14 İ.61 s.210-211). Heyet, "halkın diliyle yazılmış ve okuduğu zaman anlayacağı bir Kuranı Kerim tercümesi yapı[lmasını]" sağlayacaktır (Maliye Vekili Hasan Bey, 16 Mayıs 1926, ZC D.2C. 25 s.171). Daha sonra, 26 Ekim'de Diyanet İşleri Başkanlığı ile Elmalılı Ahmet Hamdi Efendi (Yazır) ve Şair Mehmet Akif arasında Kurân-ı Kerim tercümesi ve tefsirine dair anlaşma yapıldığı anlaşılmaktadır (BCA: 30.10.0.0/26.149.18/2218). Bu gereksinim, bir taraftan Kurân-ı Kerim'in ortada hatalar ve eksiklikler içeren birçok çevirisinin varlığından (ki bu tercümeler yabancı yazarlar tarafından yapılmıştır), bir taraftan da din adamları kılığındakilerin halkı kışkırtmasından kaynaklanmaktadır.

[38] ZC D.2 C.19 İ.17.

[39] Halide Edip Adıvar, *Vurun Kahpeye*, Can, 1. Basım, İstanbul, Mayıs 2007 (Eski harflerle 1. Basım: 1926, Latin Harflerle 1. Basım: 1943).

ŞAPKA İSYANI: "BU BAŞLIK DEĞİL BAŞ DAVASIDIR"

"Asıl mesele, kafanın içindeki batıl inanışları söküp atmak"tır, bu nedenle "bu başlık değil, baş dâvası"dır."[40]

Genç isyanı henüz bastırılmış ve davaları yeni sonlandırılmışken, yılın ikinci yarısında şapka aleyhine gösteriler ve ayaklanmalar baş göstermiştir.

Şapka, Mustafa Kemal Paşa'nın Ağustos 1925'de çıktığı gezi sırasında halka tanıtılmaya başlanmıştır. 23 Ağustos'ta Kastamonu'da; 27 Ağustos'ta İnebolu'da; 23 Eylül'de Bursa'da ve 10 Ekim'de Akhisar'da konuşmalarında gündem maddesi şapkadır.

Şapka, Bakanlar Kurulu'nun (İcra Vekilleri Heyeti) 2 Eylül 1341 tarihli ve 2413 numaralı kararnamesi ile memurlara zorunlu hale getirilmiştir. Ardından 25 Kasım'da 671 sayılı "Şapka İktası Hakkında Kanun" kabul edilmiştir. Kanunun 1. maddesi şu şekilde düzenlenmiştir:

> "Madde 1- Türkiye Büyük Millet Meclisi azaları ile idare-i umumiye ve hususiye ve mahalliyeye ve bilumum müessesata mensup memurin ve müstahdemin, Türk milletinin iktisa etmiş olduğu şapkayı giymek mecburiyetindedir. Türkiye halkının da umumi serpuşu şapka olup buna münafi itiyadın (aykırı adetlerin) devamını hükümet men eder."

Kanun tasarısının görüşmeleri sırasında Genel Kurul sakindir. Fakat TCF Bursa Mebusu Nurettin Paşa'nın (Sakallı Nurettin) verdiği bir önerge (takrir) tartışmalara neden olmuştur. Nurettin Paşa, verdiği önergede konunun kararname ile düzenlemesi gerektiğini ya da Kanun ile düzenlenecek bir konuysa Bakanlar Kurulu'nun 2 Eylül 1341 tarihli ve 2413 numaralı Kararnamesi'nin hukuken yok kabul edilmesi gerektiğini belirtir ve böyle bir Kanun'un mebuslar hakkında uygulanamayacağını iddia eder. Çünkü mebuslar memur değildir, haklarında kayıt tutulamaz. Asıl olarak, Nurettin Paşa, Kanun teklifinin Teşkilatı Esasiye'ye aykırı olduğunu iddia etmektedir. Buna göre, Kanun, Teşkilatı Esasiye'nin 3. maddesinde "Hakimiyet bila kaydü şart milletindir", 68. maddesinde "Her Türk hür doğar, hür yaşar" ve 75. maddesinde "[h]içbir kimse mensup olduğu din, mezhep tarikat ve felsefî içtihadından dolayı muâheze edilemez. Âsâyiş, âdâb-ı muâşeret-i umûmîye ve kavânine mugâyir olmamak üzere her türlü âyinler serbesttir" esaslarına aykırıdır.[41] Bu önerge, Refik Bey tarafından 30 Kasım'da Erzurum ve Sivas'ta çıkan ayaklanmaların sebebi olarak gösterilecektir.[42]

Başbakan İsmet Paşa'nın 12 Aralık'ta Meclis'te iç ve dış durum hakkında yaptığı konuşmada, şapka karşıtı gösterilerin gelişimi şöyle özetlenmektedir: 14 Kasım'da Sivas'ta bir beyanname yapıştırılmıştır. Şapkadan bahis olunan beyannamede Meclis'te muhalif mebusların 170'e çıktığından bahsedilmiştir. 22 Kasım'da Kayseri'de ise Nakşibendî tarikatından Ahmet Hamdi Efendi, Şeyh Sait'in halife olduğu çerçevesinde propaganda yapmış ve Şeyh'in Mekkeli oldu-

---

40 Atay, *a.g.k.*, s.432.
41 ZC D.2 C.19 İ.17 s.247.
42 ZC D.2 C.19 İ.17 s.282.

ğunu iddia etmiştir. 24 Kasım'da Erzurum'da da Gavur İmam isminde bir hoca ile Hoca Osman'ın önayak olduğu halde valilik makamı tehdit edilmiştir. Aynı gün, 24 Kasım'da Rize'de "bir iki hocanın delâletiyle, orada dinsizliğe doğru gidiyoruz namı altında bir hareket ortaya çık[mıştır]." Yine 24 Kasım'da Maraş'da İbrahim Hoca camide halkı toplayıp isyan teşebbüsünde bulunmuştur. Son olarak, 4 Aralık'da Giresun'da "Şeyh Muharrem isminde bir hocanın delâletiyle hareket ortaya çık[mıştır]."[43]

İsmet Paşa, olayların halkın "dul kadınlar toplanıp Rusya'ya sevk olunuyor" ve "İsmet Paşa öldürüldü" gibi dedikodularla ayaklandırıldığını belirtmiştir.[44] Ayrıca, İsmet Paşa, gösterilerin yapıldığı bölgelerde hariçten gelen bir takım adamların olduğunu, isyanların bunlar tarafından yönlendirildiğini belirtmiştir:[45]

> "…milletin yürümek istediği herhangi ıslâhat, teceddüt vadisindeki hareketlere karşı şurada burada vaki olan hareket ve propagandalar ve tezahürler harici âmil ile haizi irtibat olan bir takım muharikler merbuttur."

İsmet Paşa'ya göre, aynı tarihlerde meydana gelen ve hepsinde yöreden olmayan kişiler tarafından yönlendirilen gösterilerin, "heyeti umumiyesi bir merkezden idare edilmekte oldukları kanaatini mahkemelere telkin et[miştir]."[46]

İşte bu *merkez*, İstanbul'da yerleşik *din adamları*ndan oluşmaktadır. 3 Şubat 1926'da yapılan duruşmada İstiklal Mahkemesi Savcısı, "olayı hazırlayanların başında 7 Aralık 1925'te tutuklanmış olan İskilipli Âtıf Hoca, Ali Rıza ve Süleyman"ın geldiğini belirtmiştir.[47] Söz konusu isimler, 1925 yılının son günlerinde İstiklal Mahkemesi'nce şapka davasına dahil edilerek tutuklanmıştır.

İsyanı tetikleyen merkezin üyesi olmakla suçlanan ve tutuklanan İskipli Atıf Hoca, öncelikle Teali İslam Cemiyeti'ndeki konumu ve şapka isyanına katılanların birçoğunda ele geçirilen, 1924 yılında yazdığı "Frenk Mutallitliği ve Şapka" adlı kitabından dolayı yargılanmaktadır. "Frenk Mukallitliği ve Şapka" başlıklı Broşür'de; Batı'dan alınma kanunların ve özellikle giyim-kuşamın İslamiyet'e aykırı olduğu savunulmaktadır:

> "Bir Müslüman, şiar ve alâmet-i küfür addolunan bir şeyi zaruretsiz giymek ve takınmak sûretiyle Gayr-i Müslimleri taklîd etmesi ve kendini onlara benzetmesi şer'an memnû ve yasaktır."

Necip Fazıl,[48] İskilipli Âtıf Hoca'nın bu kitabı Kanun çıkmadan önce (1924) yazdığı ve bu kanun çıktıktan sonra kitabı dağıtmadığını savunmaktadır. Öte yandan, İstiklal Mahkemesi'nde Savcının iddianamesinden anlaşıldığı üzere,

> "Türkiye Cumhuriyeti'nin doğru yolda attığı ilerici adımlara engel olmak, halkı isyan ve irticaya teşvik etmek kastıyla" İstanbul'da 24 senesinde "Frenk Mukallitliği

---

43 ZC D.2 C.20 İ.23 s.109.
44 ZC D.2 C.20 İ.23 s.109.
45 ZC D.2 C.20 İ.23 s.110.
46 ZC D.2 C.20 İ.23 s.110.
47 Ergün Aybars, *İstiklal Mahkemeleri,* Ankara, Ayraç, Ocak 2009, s.326.
48 Necip Fazıl, *Son Devrin Din Mazlumları,* İstanbul, Büyük Doğu Yayınları, Aralık 2011.

ve şapka" adlı bir eserin yayınlanıp, çeşitli yollarla ülkenin birçok yerine yollandığı, polis ve diğer resmi raporlarla da sabit idi. Ayaklanma çıkan yerlerde yapılan soruşturmada "Şapka" ile ilgili kanunun çıkmasından sonra da çeşitli yerlerde aleyhte propaganda yapanların üzerinde ele geçtiğini belirtiyordu. Bu broşür özellikle doğu illerinde dağıtılmıştı. Ayaklanmaların en büyük etkeni olduğu kabul edilen bu broşürü yayınlayan ve dağıtan Atıf Hoca[nın], 31 Mart Olayı'yla ve Mahmut Paşa'nın öldürülmesi olayıyla ilgili olduğu için Sinop'a sürgün edil[diği], Millî Mücadele'de, Batı Anadolu'yu işgal etmiş olan Yunan ordusuna direnilmemesi için başında bulunduğu Teali-i İslam Cemiyeti adına hazırlattığı beyannameleri, sonradan inkâr etmesine rağmen Türk köylerine attırdığı, Cumhuriyet'e kasteden son olaylarda maddeten ve manen ilgisi bulunduğu eldeki delillerle de doğrulan[mıştır]."[49]

Âtıf Hoca, Ceza Kanunu'nun Türkiye Cumhuriyeti'nin Teşkilat-ı Esasiye Kanunu'nu tamamen veya "kısmen tağyir" suçunu düzenleyen 55. maddesine göre idamına karar verilerek, 4 Şubat 1926'da idam edilmiştir. Bu nedenle, Âtıf Hoca, asıl olarak kitap yazdığı için değil, isyanların *yönlendiricisi ve destekçisi olduğu* gerekçesiyle idam edilmiştir.

Bu nedenle, F. Rıfkı Atay'ın deyimiyle, "[a]sıl mesele[nin], kafanın içindeki batıl inanışları söküp atmak" olan Şapka devrimi bir "başlık değil, baş dâvası"dır."[50] Baş davası halini almıştır, çünkü Hükümete göre, isyanlar *Hükümet ve devrimler aleyhine din maskesi altında* ulusal boyutta tehlike yaratacak bir hal alarak, *karşı-devrimci karaktere* bürünmüştür.

DOĞU İLLERİNDE SIKI*YÖNETİM* BİÇİMİ

1925 yılında, hem Genç İsyanı hem Şapka karşıtı ayaklanmaların yoğunlaştığı doğudaki illerde yönetim biçimi *sıkıyönetim*dir.

1924 Teşkilatı Esasiye Kanunu'nun 86. maddesi Bakanlar Kurulu'na bir isyan halinde sıkıyönetim ilan etme yetkisi vermektedir:

"İdarei örfiye (1924 Teşkilatı Esasiye Kanunu)

Madde 86.- Harb halinde veya harbi icabettirecek bir vaziyet hududunda veya isyan zuhurunda veyahut Vatan ve Cumhuriyet aleyhinde kuvvetli ve fiilî teşebbüsat vukuunu müeyyit katî emarat görüldükte İcra Vekilleri Heyeti müddeti bir ayı tecavüz etmemek üzere umumi veya mevzii idarei örfiye ilân edebilir ve keyfiyet hemen Meclisin tasdikına arzolunur. Meclis idarei örfiye müddetini indelicap (gerekirse) tezyid veya tenkis edebilir (artırabilir veya azaltabilir). Meclis müçtemi değilse derhal içtimaa davet olunur.

İdarei örfiyenin fazla temadisi (devamı) Meclisin kararına mütevakkıftır.

İdarei örfiye, şahsi ve ikametgâh masuniyetlerinin (dokunulmazlıklarının), matbuat, müraselât (mektuplaşma), cemiyet, şirket hürriyetlerinin muvakkaten takyit (şarta bağlanması) veya talıkı (askıya alınması) demektir.

İdarei örfiye mıntakasiyle bu mıntaka dâhilinde tatbik olunacak ahkâm ve muamelâtın sureti icrası ve harb halinde dahi masuniyet ve hürriyetlerin tarzı takyit ve talıkı kanunla tesbit olunur."

---

[49] Aybars, *a.g.k.*, s.326-327.
[50] Atay, *a.g.k.*, s.432.

Bu maddeye dayanarak, Genç (Bingöl) ilinde başlayan ancak *genişlemesi olası* görülen isyanın bastırılması için 23 Şubat'ta 1547 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile "hârekatı isyaniye mıntıkalarında örfi idare" (sıkıyönetim) ilan edilmiş, Karar onay için Meclis'e sunulmuştur. Bu doğrultuda, Başbakan Ali Fethi Bey imzası ile TBMM Başkanlığı'na gönderilen yazı şöyledir:[51]

> "Ergani Vilayetinin bir kısmında devletin silahlı kuvvetlerine karşı meydana gelen ayaklanma Diyarbakır, Elazığ, Genç Vilayetlerine de geçmiş ve genişlemeye müsait görünmüş olduğundan, Muş, Ergani, Dersim, Diyarbakır, Mardin, Urfa, Siverek, Siirt, Bitlis, Van ve Hakkari vilayetleriyle Erzurum Vilayetinin Kiğı kazalarında bir ay müddetle sıkıyönetim ilan edilmiştir. Anayasa'nın 86. Maddesi gereğince durumu yüksek Meclis'in onayına sunarım."

Sıkıyönetim, şu illeri kapsamaktadır: Ergâni, Elâziz (Elazığ), Genç (Bingöl), Muş, Dersim (Tunceli), Diyarbakır, Mardin, Siverek, Urfa, Siirt, Bitlis, Van ve Hakkari illeri ile Erzurum ilinin Kiğı ve Hınıs kazaları. Bir gün sonra, 1547 nolu Karara ek olarak 1551 sayılı Karar ile Malatya ilinde de bir ay müddetle sıkıyönetim ilan edilmiştir.[52] Bakanlar Kurulu Kararı, 25 Şubat'ta Meclis'de onaylanmıştır.[53]

Bir aylık sıkıyönetim, 22 Mart[54] ve 20 Nisan'da birer ay,[55] 21 Kasım'da ise bir yıl uzatılmıştır.[56] Kanunun geçerlilik süresi 2 yıl olarak belirlenmiştir.

Ayrıca, şapka karşıtı gösterilerin artması ile 19 Teşrîsani 1341 (19 Kasım 1925) tarih ve 6/5474 numaralı Tezkereye ek olarak çıkarılan Tezkere ile Erzurum ilinde sıkıyönetim ilan edilmemiş yerlerde de bir aylık sıkıyönetim ilan edilmektedir. Sıkıyönetim, 24 Kasım 1925 tarihinde Erzurum Valilik makamı önünde Af Kanunu'ndan yararlanarak dışarı çıkan kişilerin başlattığı belirtilen isyana karşı hızlı hareket edebilmek amacıyla ilan edilmektedir. Karar 25 Kasım'da Meclis'de onaylanmış,[57] 24 Aralık'ta Erzurum ve civarında ilan edilen sıkıyönetimin sona erdiği ilan edilmiştir.[58]

Sıkıyönetim, Cumhuriyet'in *ilk* sıkıyönetimidir ve 1925 yılında Doğu illerinde yönetimi anlamak için temel kavramdır. Sıkıyönetim, temel hak ve hürriyetlerin kullanılmasını geçici bir süre için sınırlayan ya da erteleyen ve mülki idare ve kanunların yerine askeri bir idareyi getiren *yönetim şekli*dir. Anayasa'nın 86. maddesinde belirtildiği gibi, sıkıyönetim halinde kişilik ve ikamet, basın, mektuplaşma, dernek ve şirket hürriyetlerinin şartlı olarak kullanılması ya da geçici olarak askıya alınması söz konusudur. Bu doğrultuda, 22 Nisan'da sıkıyönetim ilan edilen bölgeye girecek mektup, gazete, dergi vb. eşyaların sansürden geçirilmesi zorunluluğu getirilmiştir.[59]

---

51 Osmanlıca metin için bkz. ZC D.2 C.14 İ.63; Türkçeleştirilmiş metin için bkz. Aybars, *agk*, s.211.
52 Düstur III. Tertip C.6.
53 *a.k.*
54 *a.k.*
55 ZC D.2 C.18 İ.107.
56 ZC D.2 C.19 İ.12.
57 Düstur III. Tertip C.7.
58 ZC D.2 C.20 İ.30.
59 Düstur III. Tertip C.6.

Divan-ı Harb-i Örfi ve Divan-ı Temyiz-i Askeri'nin Kurulması

Sıkıyönetimde, acil durumun gerektirdiği yetkiler askere verilirken, "genel güvenlik ve asayişe ilişkin olan ve olağan durumlarda polisçe kullanılan yetkiler doğrudan askeri makamlara aktar[ıl]mamakta"ydı. Bakanlar Kurulu, askeri makamlara aktarılacak yetkileri saptamakta, askeri makamların kararnamesiyle alınacak kararların uygulaması kolluk güçlerine bırakılmaktaydı.[60]

Bu nedenle, sıkıyönetimde mülki yöneticiler görevlerinin başındadır. Sıkıyönetim ilan edildikten sonraki dönemde, sıkıyönetim ilan edilen yerlere mülki atamalar devam etmiş, azledilme ve göreve iade kararları alınmıştır. Örneğin 27 Mayıs'da Diyarbakır, Hakkari, Genç, Ergani Valiliklerine, 31 Mayıs'da Elazığ Valiliğine, 19 Haziran'da Çapakçur Kaymakamlığına, 28 Haziran'da Dersim Valiliğine ve daha bir çok yere mülki atama yapılmıştır.

Sıkıyönetim ilan edilmesi ile eş zamanlı olarak sıkıyönetim ilan edilen her ilde "isyana karışanların yargılanması" amacıyla *Divan-ı Harb-i Örfi'*lerin (sıkıyönetim mahkemeleri) kurulmasına karar verilmiştir. İsyana karışan memurlar, siviller ve asker kaçaklarının davaları bu *özel mahkemelerde* yapılacaktır. Divan-ı Harb-i Örfi ilk kez 14 Aralık 1918 tarihli Meclisi Vükela kararı ile kurulmuştur.

Divan-ı Harb-ı Örfiler, 1 başkan ve 4 üyeden oluşmaktadır. Üyelerden 2'si askeri memurlar arasından Milli Savunma Bakanlığı tarafından, 2'si ise adli memurlar arasından Adalet Bakanlığı tarafından seçilmektedir. Ayrıca, bir müddei umumiye (savcı) bulunmaktadır. Divan-ı Harb-ı Örfiler, kararlarını kanuna dayanarak vermektedir[61] ve kararları, *Divan-ı Temyiz-i Askeri*'de temyiz edilebilmektedir.

20 Mayıs 1922 tarih ve 237 sayılı Kanun'la kurulan Divan-ı Temyiz-i Askeri'ler, "*Milli Savunma Bakanlığına bağlı* olarak bir askeri başkan ile iki askeri, iki adli üyeden ve yalnız bir heyetten ibaret bulunmak üzere kurulmuştur" (md 1). Divanların kararları sıkıyönetim kumandanının onayı ile idam hükümleri ise Meclis onayı ile yerine getirilmektedir.

---

[60] 1940 yılında 3832 sayılı Örfi İdare Kanunu (md.14) ile yürürlükten kaldırılan mevzuat şunlardır (RG:25.5.1940/4580):

- 20 Eylül 1293 tarihli İdarei Örfiye Kararnamesi ile bunun 20 Haziran 1325 tarihli eki;
- 18 Eylül 1335 tarihli İdarei Örfiye Kararnamesiyle buna ek 24 Teşrisani 1335 tarihli kararname;
- Divanı Harbi Örfilere muhavvel ceraimin heyeti tahkikiye bulunmayan yerlerde sureti tahkiki hakkındaki 10 Ağustos 1331 tarihli geçici Kanun;
- İdarei örfiye mıntıkalarında müteşekkil Divanı Harpler tarafından verilecek idam kararlarının sûreti icrasına dair 31 Mart 1341 (1925) tarih ve 595 sayılı Kanun;
- Divanı harbı örfi hükümlerinin kabili temyiz olmadığına dair 29 Nisan 1333 tarihli geçici Kanun;
- Örfi idare cari olan mahallerde her nevi kütübü resail ve evrak ile matbuatı mevkute ve gayrimevkuteye mütedair 5 Şubat 1335 tarihli kararname;
- Vaktü seferde icraatı Hükümete karşı gelenler için ciheti askeriyece ittihaz olunacak tedabire müteallik 14 Mayıs 1331 tarihli geçici Kanun.

[61] Feridun Ata, "Divân-ı Harb-i Örfî Mahkemelerinde Ermeni Tehciri Yargılamaları", *Türkiyat Araştırmaları*, Selçuk Üniversitesi, Konya, Güz 2004, S.15, s. 313.

31 Mart'ta kabul edilen 595 sayılı "Harp ve İsyan Sahalarındaki İdarei Örfiye Mıntıkalarında Müteşekkil Umum Divanı Harplerden Verilecek İdam Kararlarının Sûreti İcrasına Dair Kanun" ile harp ve isyan durumunda ve sıkıyönetim ilan edilmiş olan yerlerde Divanı Harp tarafından verilen idam cezalarının Meclis onayına gerek duyulmaksızın infaz edilmesine karar verilmiştir. Bu kanun öncelikle Hükümet tarafından bir tefsir oluşturulmasına dair tezkere olarak Genel Kurul'a gelmiş, ancak Adliye Encümeni bunun bir tefsir olmadığına kanun şeklinde düzenlenmesi gerektiğine karar vermiştir.[62]

Kanun uzun ve sert tartışmalara neden olmuştur. Muhalefet, idam hükümlerinin Meclis'in yetkisinde olduğunu, bu nedenle idam kararlarının mutlaka Meclis tarafından onaylanması gerektiğini savunmuştur:[63]

> "..her memlekette hukuku hükümranî unvanı altında ifade edilen bir takım hukuk mevcuttur ki, bunlar ne icra salâhiyetine ve teşrîî salâhiyetine ne kaza salâhiyetine kıyas edilebilir… Hukuku hükümranî doğrudan doğruya, memlekette milletin hâkimiyetini hiç kimseye ferağ etmeden (devretmek) istimal edebilmek kudret ve kuvvetidir… Hukuku hükümranî doğrudan doğruya Millet Meclisinin şahsiyeti maneviyesinde tecelli eder… İşte, mahkemeden sadır olan idam hükümleri de, hukuku hükümranidendir… Bu nedenle, hangi mahkeme tarafından verilmiş olursa olsun idam kararlarının Meclisi Aliye gelmesi ve Meclisi Alinin bu kararı tasdik etmesi şarttır."

Feridun Fikri Bey (Dersim) Meclis'e, "Heyeti Celilenizden soruyorum: Hakkı teşri kabili ferağ mıdır (yasama yetkisi devredilebilir mi), divanı harbi örfiye kanun yapmak salâhiyetini verebilir miyiz?"[64] şeklinde soru yöneltmektedir.

Hükümet ise, tedbirlerin bir an önce alınması için hızlı karar almak istemektedir. Ruşen Eşref Bey (Karahisarısahip) tartışmanın dahi gereksiz olduğunu belirtmektedir: "Şeyh Sait hareket ediyor, biz müzakere ediyoruz."[65]

Milli Savunma Bakanı Recep Bey (Kütahya) de eleştirilere sert bir şekilde yanıt vermiştir. Meclis tarafından idam cezalarının onaylanması vakit kaybı olacaktır. Böyle bir zamanda bu gecikmenin yaşanması halinde isyanın yayılması ihtimali büyüktür.[66] Recep Bey, içinde bulundukları dönemde bir takım *ilke*lerle hareket edebilmenin mümkün olmadığını ve Feridun Fikri gibi kişilerin de böyle yaparak hainlerin yanında yer aldığını söylemektedir:[67]

> "Üç tür insan vardır: 1) vatan milletin refahı için bilfiil çalışan ve gerçeklerden hareket edenler. 2) Nazariyatçılar. 3) Hainler. Nazariyatçılar, hainler tarafından kullanılırlar…
>
> Feridun Fikri Bey gibi, bütün söylenmiş olan hakikatlerin hiçbirisini nazarı dikkate almayarak, dimağındaki fikir ve noktai sabite ne ise, onu bir hakikat gibi her gün heyeti muhteremeye uzun sözlerle ve bir belagatı nazariye içinde yutturmak isteyen adamların dimağını bendeniz derbeder diye tarif ederim…

---

62 ZC D.2 C.16 İ.90 s.297-317.
63 Feridun Fikri Bey (Dersim), ZC D.2 C.16 İ.90 s.298-299.
64 ZC D.2 C.16 İ.90 s.301.
65 ZC D.2 C.16 İ.90 s.305.
66 ZC D.2 C.16 İ.90 s.307.
67 ZC D.2 C.16 İ.90 s.306-311.

Fakat tekmil bir milletin kanının heder olması mevzubahis olduğu zamanda, icap eden insan kanının heder olmasına göz yummak, razı olmak değil; o ahkamı vaz etmek ve tatbik etmek vatanperverliğin en âli şiarıdır…

Namus ve namuslarının müttek'ası (dayanağı) olan devlet bünyesini kökünden kal etmek üzere harici düşmanlara karşı zayıf bir zemin ihdas etmek tarikine girenlere karşı hürriyet değil, hayat yolu kapanmalıdır."

Karar, teklif edildiği şekliyle kabul edilmiştir.

YÜRÜTMEDE GÜCÜN MERKEZİLEŞMESİ VE YOĞUNLAŞMASI

Teşkilât-ı Esasiye Kanunu'nda (20 Nisan 1924) *kuvvetler birliği* esastır. Bu doğrultuda, egemenlik Türkiye Büyük Millet Meclisi'ndedir ("Türkiye Büyük Millet Meclisi milletin yegâne ve hakikî mümessili olup millet namına hakkı hâkimiyeti istimal eder" (md 4)) ve *yasama yetkisi* ve *yürütme erki* TBMM'de toplanmaktadır (md 5). Yargı ise "[m]illet namına, usulü ve kanunu dairesinde müstakil mahakim tarafından istimal olun[maktadır] (kullanılır)" (md. 8). Buna karşın, yürütme erkinin *Cumhurbaşkanı* ve *Bakanlar Kurulu* eliyle kullanılması nedeniyle iki başlı yürütmenin olması (md 7), Cumhurbaşkanının tüm işlemlerinde Başbakanın ve ilgili bakanın imzasının zorunlu olması (md 39) ve Başbakan'ın Cumhurbaşkanı tarafından seçilmesi (md 44) gibi düzenlemelerle hükümet sisteminde *Meclis Hükümeti* ile *Parlamenter Sistem*in ögeleri bir araya getirilmiştir.

Yukarıda anılan düzenlemelerle, Meclis içerisinde gücün yürütme erki lehine ağırlık kazandığı görülmektedir. Sistemde yapısal bir değişiklik yapılmamakla birlikte, isyanla birlikte Cumhurbaşkanı'nın liberal karakteri ile anılan Ali Fethi Bey yerine, sıkıyönetim tedbirlerine yakın İsmet Paşa'ya Bakanlar Kurulu'nu kurma görevini vermesi sonrasında dengeler yürütme lehine değişmiştir. İsmet Paşa Hükümeti'nin Takrir-i Sükun Kanunu'nu çıkararak birçok yetkiyi Bakanlar Kurulu'nda toplaması üzerine, güç Cumhurbaşkanı ve O'nun atadığı Başbakan'da ve Başbakan'ın Bakanlar Kurulu'nda yoğunlaşmıştır.

Hükümet Değişikliği: "Liberallere değil, devrimcilere ihtiyaç var"

Hükümet tarafından, Genç İsyanı'nın irticai bir hareket olduğu tespiti yapılmıştır, fakat gerekli tedbirler konusunda tartışma vardır. Kimi mebuslar, isyanın hızla sönüp gideceğini düşünmekte, bu nedenle *bölgesel küçük tedbirler*le isyanın bastırılabileceğine inanmaktadır. Kimi mebuslar ise, isyanın karşı – devrimci bir refleks olduğunu düşünmekte ve buna paralel olarak *ulusal düzeyde hızlı ve kesin tedbirler* alınarak bölgede asayişin sağlanması gerektiğini savunmaktadır.

İsyan döneminde Başbakanlık görevinde bulunan Ali Fethi Bey, ilk eğilime yakın durmaktadır. İsyanın, kısa sürede küçük tedbirlerle bastırılabileceğine inanmaktadır. Falih Rıfkı'ya göre, Ali Fethi Bey, "Candarma var, polis var, kanun var, bunlar yeter…" demektedir.[68] Ali Fethi Bey'in söz konusu "liberal"

[68] Atay, *a.g.k.*, s.461.

tavrının Fırka içerisinde azınlıkta kaldığı Mart ayında ortaya çıkmıştır. Ali Fethi Bey, 3 Mart 1925'de Meclis'de yaptığı konuşmada, bir gün öncesinde CHF toplantısında, Bakanlar Kurulu'nun iç siyaseti hakkında yaşanan tartışmada Hükümetin azınlıkta kaldığını, azınlıkta kalmış Hükümetin çalışamayacağını gerekçe göstererek Başbakan olarak Bakanlar Kurulu'nun istifasını verdiğini belirtmiştir.[69]

1924 Anayasası'na göre Meclis kendi üyeleri içerisinden Reisicumhuru (Cumhurbaşkanı) seçmekte, Cumhurbaşkanı Başvekili (Başbakan) ve Başbakan da İcra Vekilleri'ni (Bakanlar Kurulu) atamaktadır (md. 44). Bu doğrultuda Mustafa Kemal Paşa, Malatya Mebusu İsmet Paşa'yı 4 Mart'ta Başbakanlığa seçmiştir. Başbakan sıfatıyla İsmet Paşa da Bakanlar Kurulu'nu kurmuştur (Bkz. Ek.2 Hükümet).[70]

İsmet Paşa, göreve geldiği gün Takrir-i Sükun Kanunu'nu çıkararak, isyanın bastırılmasında olağanüstü tedbirlerin alınacağını göstermiştir. Yine Atay'a göre, "iç tehlike büyüdükçe, İsmet Paşa devrinin herkesi rahatsız eder görünen sıkılık zahmeti unutuluyor, bütün gönüllerde "-ya devrim? Ya rejim?" kaygısı uyanıyordu.[71]

Takrir-i Sükun: Sessizliğin Sağlanması

İsmet Paşa Kabinesi güvenoyu alır almaz, Takrir-i Sükun Kanunu tasarısını Meclis'e getirmiştir. Kanun ile sıkıyönetimin ilan edildiği bölge dışında da iç güvenlik, huzur, emniyet ve asayişin korunması için Hükümete geniş yetki verilmektedir.

Kanunun amacı "[a]hval ve hadisatı fevkalâdei ahirenin gösterdiği lüzum ve memleket dahilinde emniyet ve asayişi huzur ve sükûnu ve nizamı içtimaiyi ihlâl edecek (bozacak) irticakarâne ve ihtilâlkarâne harekât ve teşebbüsata ve ifsadata (fitnecilik) karşı icap eden tedabiri ittihaz ile Türkiye Cumhuriyetinin nüfuz kudretini takviye ve inkılâbın esasatını tarsin (sağlamlaştırma) ve masum halkı ızrar ve idlâl eden (zarara uğratan) mütecasirlerin (küstahların) süratle takip ve tenkili"dir.[72]

4 Mart'ta kabul edilen 578 sayılı "Takrir-i Sükun Kanunu"nun 1. maddesi ile *yürütme organı*na huzur ve güvenliği sağlamak üzere belli konularda tedbir almak için önemli yetkiler verilmektedir:

---

69 ZCD.2 C.15 İ.68.

70 Meclis'de açıklanan İcra Vekilleri Heyeti şu isimlerden oluşmaktadır: Başvekil: İsmet Paşa Hazretleri, Dahiliye Vekili: Tekfurdağı Mebusu Cemil Beyefendi, Hariciye Vekili: İzmir Mebusu Tevfik Rüştü Beyefendi, Müdafaai Milliye Vekili: Kütahya Mebusu Recep Beyefendi, Adliye Vekili: İzmir Mebusu Mahmut Esat Beyefendi, Nafia Vekili: İstanbul Mebusu Süleyman Sırrı Beyefendi, Maliye Vekili: Trabzon Mebusu Hasan Beyefendi, Ticaret Vekili: Gaziantep Mebusu Ali Cenani Beyefendi, Sıhhiye Vekili: İstanbul Mebusu Dr. Refik Beyefendi, Bahriye Vekili: Cebelibereket Mebusu İhsan Beyefendi, Maarif Vekili: İstanbul Mebusu Hamdullah Suphi Beyefendi, Ziraat Vekili: Sanman Mebusu Sabri Beyefendi.

71 Atay, *a.g.k.*, s.461.

72 ZC D.2 C.15 İ.69.

"Madde 1: İrtica ve isyana ve memleketin nizamı içtimaisini ve huzur ve sükununu ve emniyet ve asayişini ihlâle bais (sebep olan) bilumum teşkilât ve tahrikat ve teşvikat ve teşebbüsat ve neşriyatı Hükümet, Reisicumhurun tasdiki ile resen ve idareten men'e mezundur."

Kanun tasarısının görüşmeleri sırasında, TCF ile CHF üyeleri arasında sert tartışmalar yaşanmıştır.

İsyanın bastırılmasında bölgede sıkıyönetim ilanında Hükümete destek veren Kâzım Karabekir, *tüm yurtta sıkıyönetim demek olan Takrir-i Sükun* ile insanların temel haklarının sınırlanmasına karşı çıktıklarını belirtmiştir.[73] Gümüşhane vekili Zeki Bey de Anayasaya aykırılık iddiasının altını çizmiştir: "Bu Kanunun mahiyeti asliyesiyle elimizde bulunan Teşkilâtı Esasiye Kanunun mahiyeti asliyesi arasında büyük bir tezat vardır."[74] Dersim mebusu Feridun Fikri Bey de Kanun Tasarısının Anayasa'ya aykırı olduğunu ve Kanun Tasarısı ile Anayasanın 70. maddesinde belirtilen temel kişilik haklarının[75] Hükümetin yetkisi nedeniyle kısıtlanacağını belirtmektedir: "…bütün hürriyetlere taallûk eden, her nevî siyasi faaliyetleri, lâalettayin siyasî fırkaların faaliyetlerini, matbuatın neşriyatını… [v]atandaşların hürriyeti içtimaiyelerini ve bütün hususatı bu kanunun tahtı murakabesinde …ithal edebilir."[76] Topluca bakılırsa muhalefet, Hükümetin güvenlik ve asayiş adı altında keyfi icraatlarda bulunmak ve muhalefeti susturmak üzere bu düzenlemelere gittiğini iddia etmektedir: "Açın bütün dünyadaki hükümet tarihini, açın tarihi siyasiyi, dünyada bütün hükümatı keyfiye olanca icraatını, olanca yanlış harekâtını huzur ve sükûn kapısından, kaidesinden içeriye sokmuşlardır."[77]

Hükümet ise, muhalefetin iddia ettiğinin aksine *insanların temel haklarının bu kanun ile emniyete alındığı*na vurgu yapmaktadır. Milli Savunma Bakanı Recep Bey, gerçek hayatın gereklilikleri karşısında, hürriyet, özgürlük gibi kavramların bizzat kendilerine karşı silah olarak kullanılmaması ve "hakikatin bir takım nazariyeler içinde boğ[ulmaması]" gerektiğini belirtmektedir.[78] Adalet Bakanı Mahmut Esat Bey de, Feridun Fikri Bey'e doğu illeri irtica ateşi ile yanarken "asilerin karşılarına anarşizm hürriyeti ile mi" çıkılması gerektiğini sormaktadır.[79] Başbakan İsmet Paşa da, bu Kanun ile gerekli ve yerinde müdahale yapılacağını ve bu sayede Cumhuriyet'in korunacağını belirtmiştir.[80]

---

73 ZC D.2 C.15 İ.69 s.134.
74 ZC D.2 C.15 İ.69 s.132.
75 Teşkilâtı Esasiye Kanunu'nun 70. maddesinde temel hak ve hürriyetler düzenlenmektedir: "Şahsi masuniyet, vicdan, tefekkür, kelâm, neşir, seyahat, akit, sâyü amel, temellük ve tasarruf, içtima, cemiyet, şirket, hak ve hürriyetleri Türklerin tabii hukukundandır."
76 ZCD.2 C.15 İ.69, s.133.
77 Feridun Fikri Bey (Dersim), ZC C.15 İ.69 s.134.
78 ZC D.2 C.15 İ.69 s.141-142.
79 ZC D.2 C.15 İ.69 s.143.
80 ZC D.2 C.15 İ.69 s.145.

İstiklal Mahkemeleri: Yargı Kuvvetinin Yürütmeye Aktarılması

Sıkıyönetimin ilan edilmesinden sonra *isyan bölgesinde* isyana karışanların yargılanması için kurulan Divan-ı Harb-i Örfi'lerin yanında *Takrir-i Sükun Kanunu'nun yürütme organı olarak İstiklal Mahkemeleri* kurulmuştur. Sıkıyönetim süresince İstiklal Mahkemeleri gibi Divan-ı Harb-i Örfi'lerin de faaliyetlerine devam etmelerinin gerekli olduğu, Bakanlar Kurulu tarafından Adalet Bakanlığı'na tebliğ edilmiştir.[81]

Takrir-i Sükun Kanunu'nun kabul edilmesinin hemen ardından 4 Mart'ta Başbakanlık'tan gönderilen "Harekâtı Askeriye Mıntıkasında ve Ankara'da Birer İstiklal Mahkemesi Teşkili" hakkındaki tezkere kabul edilmiş ve Ankara İstiklâl Mahkemesi'nin idam kararları Meclis'te onaylanmış, Harekâtı Askeriye bölgesindeki mahkemenin idam kararlarının ise Meclis'e sunulmadan infaz edilebilmesi onaylanmıştır (Karar No: 117).[82] Altı aylığına kurulan mahkemelerin görev süreleri, 20 Nisan'da altı ay daha uzatılmıştır (Karar No: 135).[83]

İstiklal Mahkemeleri, 31 Temmuz 1338 (1922) tarihli "İstiklâl Mahakimi Kanunu"nun birinci maddesinin verdiği yetkiye dayanarak kurulabilmektedir. Kanun'a göre, Bakanlar Kurulu'nda görülecek lüzum ve TBMM'nin mutlak çoğunluğu ile gereken yerlerde İstiklal Mahkemesi kurulabilmektedir (md. 1). Mahkeme, bir başkan, iki üye ve bir savcıdan (müdde-i umumiye) oluşmaktadır (bir de yedek üye) ve mahkeme üyeleri TBMM tarafından seçilmektedir (md. 2).

Mahkeme, asker kaçakları ve vatan hainliği suçlarına, Devletin iç ve dış güvenliğini ihlal edenler hakkında Ceza Kanununun birinci babının birinci ve ikinci fasıllarında gösterilen suçlara, askeri siyasi casusluk ve siyasi ve asker ailelerine suikast girişimi ve tecavüzü suçlarına, hırsızlık yapan ve rüşvet alan memurların, memuriyet nüfuzundan yararlanarak halka zulüm ve işkencede bulunan mülki ve askeri memurların davalarına bakmaktır (md. 3).[84]

12 Mart'ta göreve başlayan Ankara İstiklâl Mahkemesi'nin halka verdiği beyanatta görevleri şu şekilde açıklanmaktadır:[85]

> "Dini, kişisel ve siyasi çıkarlarına alet edenler kamuoyunu zehirleyerek Hükümete karşı nefret ve isyan duygularını aşılamak isteyenler, memleketin asayiş ve emniyetini ve halkın huzur ve istirahatini bozmak isteyenler, askerlikten firar eden ve firara teşebbüs edenler ve isyan ve irticaayı koruyanlar Cumhuriyet halkının Takriri Sükun'u temsil eden Mahkememizi derhal karşılarında bulacaklardır. Mahkememiz bütün vatandaşlarımıza ilan eder ki görevini kanun doğrultusunda yerine getirirken rehberi vicdan sesi, amacı vatanın selâmeti olacaktır."

İstiklâl Mehakimi Kanunu'nun 5. maddesi doğrultusunda Şark İstiklal Mahkemesi tarafından verilecek idam kararlarının Meclis'de onaylanmadan infaz edilebilmesi kabul edilmiştir.[86] 5. maddede idam dışındaki kararların kesin

---

81 BCA: 30.18.1.1/13.14.2/53.33.
82 ZC D.2 C.15 İ.69.
83 ZC D.2 C.18 İ.107.
84 Aybars, *a.g.k.*, s.132.
85 *Hâkimiyet-i Milliye*, 13 Mart 1925.
86 ZC D.2 C.15 s.149-154.

olduğu ve bu kararın *devlet memurları tarafından yürütülebileceği*, idam hükümlerinin ise TBMM'ce "bilumum mesaile tercihan tetkik ve tasdik olunduktan sonra infaz olun[cağı ve]… müstacel ve müstesna hal ve zaman idam hükümlerinin dahi Meclis'ce tasdik edilmeksizin infazına Meclis kararıyla katiyen hallolun[acağı]" kabul edilmiştir. Diğer taraftan, 20 Nisan'da alınan karar ile Meclis'in tatile girmesi sebebiyle, "müstacel ve müstesna hal" arz etmemesine rağmen Ankara İstiklal Mahkemesi'ne de idam hükümlerini, TBMM onayına sunulmadan infaz edebilme yetkisi verilmektedir (Karar No: 136).[87] Meclis'in yeniden toplanması ile konu tekrar ele alınmış ve 25 Kasım'da Ankara İstiklal Mahkemesi'nin kararlarının da Meclis tarafından onaylanmadan infaz edilmesi kabul edilmiştir.[88]

Tüm bu tedbirlere TCF karşı çıkmıştır. Muhalefet adına konuşan Kâzım Karabekir Paşa, İstiklal Mahkemelerinin savaş zamanına ait bir mahkeme olduğunu, bu mahkemeleri "ıslâhat aleti" sanmanın büyük bir yanılgı olduğunu savunmuştur.[89] Muhalefet, 7 Mart'ta yapılan İstiklal Mahkemesine başkan ve üye seçiminde oy kullanmayarak, seçimi protesto etmiştir.[90]

İstiklal Mahkemeleri, TBMM'nin kendi içinden seçtiği üye ve başkanlar ile yargı yetkisini kullanmaktadır. "İstiklal mahkemeleri, olağanüstü tehlike karşısında yasama organının kendi içinden seçtiği üyelerden kurulu olağanüstü mahkemelere, olağanüstü yetkiler vermesi sonucu kurulan ihtilal mahkemeleri"[91] olarak tanımlanmaktadır. Bu açıdan, yargı yetkisinin yasamaya aktarıldığı açıksa da, İstiklal Mahkemeleri'ne sevk yetkisinin Takrir-i Sükun ile Bakanlar Kurulu'na verilmesi dolayısıyla yargı yetkisine dolaylı olarak Hükümetin dahil olduğu söylenebilir. Sivil ve askeri memurlardan siyasi temsilcilere, adi vakalardan siyasi suçlara kadar tüm durumlarda Hükümet kişi ve kurumları İstiklal Mahkemesi'ne sevk etme yetkisine sahiptir.

Kâzım Karabekir Paşa'nın Mahkemeleri "ıslâhat aleti" görme eleştirisi, bir noktaya kadar hayata geçmiştir. İstiklal Mahkemeleri'nde kararların vicdana göre verilmesi ve delile gerek olmaması nedeniyle "bir kimsenin hakkında suçluluğuna dair vicdani kanaat uyanırsa, hapisten idama kadar her türlü cezaya çarptırılabil.."mesi[92] nedeniyle karşı-devrimciliğin tasfiyesi hızla yapılabilmiştir.

Gerçekten, kısa bir süre içerisinde İstiklal Mahkemeleri aracılığıyla karşı-devrimci olarak nitelenen siyasal ve toplumsal kesimler, kurumlar tasfiye edilmiştir. Bu süreçte, başta anamuhalefet partisi TCF olmak üzere, diğer karşı-devrimci siyasi partiler ile TCF'nin yayın organı olarak görülen İstanbul basını ve halkın dini duygularını kullanarak siyasi nüfuz kazanmasına araç olan tekke ve zaviyelerin kapatılması gerekli görülerek, Mahkemece tasfiyeleri sağlanmıştır.

---

87 ZC D.2 C.18 İ.107.
88 ZC D.2 C.19 İ.14.
89 ZC D.2 C.15 İ.69, s.134-5.
90 ZC D.2 C.15 İ.71.
91 Aybars, *a.g.k.*, s.15.
92 *a.k.*, s.16.

Basın Yasakları: Meclis Çatısı Dışında Siyasi Mücadele

1925 yılında TBMM'de muhalefet temsilcileri az sayıdadır, asıl muhalefet basın aracılığı ile toplumsal alanda gücünü ve etkinliğini göstermektedir. Bu doğrultuda, isyana karşı alınan ilk ve en büyük tedbir *basın yasakları* olmuştur.

1925 yılı basın yasakları yılıdır; Takrir-i Sükun Kanunu'na dayanarak Bakanlar Kurulu kararı ile muhalif basın kapatılmış ve üyeleri İstiklal Mahkemeleri'ne sevk edilmiştir. Takrir-i Sükun Kanunu çıkmadan önce de basın yasakları gündemdedir.[93] Ne var ki, Takrir-i Sükun Kanunu ile basın yasakları genişlemiş ve basın mensuplarının İstiklal Mahkemeleri'ne sevk edilmesi ile daha caydırıcı bir karakter kazanmıştır.

Basın yasaklarının hedefinde özellikle İstanbul basını vardır; İstanbul basınının muhalefet partisinin bir uzantısı olduğuna dair kanı yaygındır. Recep Bey (Peker), "Kâzım Karabekir ve bazı rüfekası[nın], öteden beri İstanbul matbuatı ile beraber düşünmekte ve bir zamandan beri, aynı fikirleri aynı tarzda mütalâa etmekte ve müştereken aynı fikirlere varmakta" oldukları tespitini yapmaktadır.[94] Falih Rıfkı, İstanbul'da on gazeteden sekizinin, İzmir'de sekiz gazeteden altısının muhalif olduğunu, muhalif gazetelerin seçim dönemlerinde TCF'yi savunduklarını belirtmektedir.[95] Bu kapsamda, TCF'nin bir organı gibi çalışan *Tanin*[96], feodal dinci gericiliği temsil eden *Sebiülreşat* ve daha birçok yayın kapatılmıştır.

TCF yanlısı yayın dışında sosyalist basın da yasaklara maruz kalmıştır. Kapatılan *Aydınlık Dergisi*, Komintern ile birlikte hareket eden Türkiye İşçi Çiftçi Sosyalist Fırkası'nın yayın organıdır. Dergi yazar kadrosunda daha sonra Kadro dergisini çıkaracak Cevat Nedim (Şakir), Şevket Süreyya (Aydemir) ve Hasan Ali (Yücel) de yer almaktadır. *Orak – Çekiç* ve *Yoldaş* dergileri de komünist ideolojinin savunucusu oldukları suçlaması ile kapatılmıştır.

Muhalefet, basın yasakları ile halkın özgürlüğünün kısıtlandığını belirtmektedir: "Halk hakimiyeti hürriyeti matbuatla tevemdir [eştir]… hürriyeti matbuat hürriyeti münakaşa ve hürriyeti tenkit ve hürriyeti mütalââ demektir."[97]

Hükümetin hedefinde ise, rejim karşıtı odakları tasfiye etmek ve Cumhuriyetin kendi devrimci çocuklarını yetiştirmesi vardır. Bu hedef, 1 Kasım 1925'de Meclis açış konuşmasında Mustafa Kemal Paşa tarafından dile getirilir:[98]

---

[93] 9 Teşrisani 1329 (22 Kasım 1913) tarihli Matbuat Kanunu'na göre "devletin emniyeti dahiliye veya hariciyesine ihlal edebilecek surette neşriyatta bulunan gazete ve risaleler muhafaza-i sükun ve emniyet için muvakkaten Meclis-i Vekile kararıyla tatil olunabil[mektedir]." Toksöz Gazetesi, 9 Teşrisani 1329 tarihli Matbuat Kanunu'nun "devletin emniyeti dahiliye veya hariciyesine ihlal edebilecek surette teşriyatta bulunan gazete veya risaleler muhafaza-, sûkün ve emniyet için mukataen meclis-i vekile kararıyla tatil olunabilir" maddesi gereğince kapatılmıştır (Yahya Kemal, *Hâkimiyet-i Milliye*, 4 Ocak 1925).

[94] ZC D.2 C.15 İ.69 s.146.

[95] *Hâkimiyet-i Milliye*, 1 Ocak 1925.

[96] Aybars, *a.g.k.*, s.288

[97] ZC D.2 C.11 İ.31 s.354.

[98] Meclis'in 2. Dönem 4.Yasama Yılı açış konuşması, 1 Kasım 1925, ZC D.2 C.19 İ.1 s.8-11.

"İnsanların vicdaniyatı, matbuatın hürriyeti ve hürriyeti siyasinin tecelliyatı gibi nefsülemirde aziz olan avamilin (sebeplerin) heyeti içtimaiyeyi ıstırap ve tereddiye sevk edecek galat surette (yanlış şekilde) istimal olunmasına (kullanılmasına) bizzat vücudu içtimainin hikmeti hayatı manidir…

Muhakkaktır ki Cumhuriyet devrinin kendi zihniyet ve ahlakıyatiyle mütehalli (bezenmiş) matbuatını yine ancak Cumhuriyetin kendisi yetiştirir."

Anadolu Ajansı, bu doğrultuda, 6 Nisan 1920'de kurulmuştur. Atatürk'ün yakın çevresinden Falih Rıfkı (Atay), Ruşen Eşref (Ünaydın), Yakup Kadri (Karaosmanoğlu) gibi isimler yönetim kurulunda görev almıştır.[99] Anadolu Ajansı, 1925 Mart ayı itibariyle şirket statüsü kazanmıştır ve Ahmet Ağaoğlu ilk yönetim kurulu başkanı, Alâeddin Bey ise ilk genel müdürü olmuştur. Anadolu Ajansı'nın 1925 yılında kendi kanallarıyla çalışmaya başlamasıyla birlikte, yabancı ajansların yurtiçindeki çalışmalarına da son verilmiştir.

Siyasi Parti Yasakları: Siyasal Temsiliyetin Kısıtlanması

1925 yılında TBMM'de temsil edilen tek muhalefet partisi TCF'dir. 1925 yılında TCF, CHF'nin sıkıyönetim önlemlerine karşı liberal kanadı oluşturmaktadır. TCF, 17 Kasım 1924'de Kâzım Karabekir, Rauf (Orbay), Ali Fuat (Cebesoy), Refet (Bele) ve Adnan (Adıvar) Beyler öncülüğünde kurulmuştur (Bkz. 1924 yılı). Çok kısa bir süre içerisinde, özellikle hilafetin kaldırılmasını izleyen dönemde, Fırka, *karşı devrimci* toplumsal tabakanın merkezi haline gelmiştir. 3 Haziran'da alınan Bakanlar Kurulu Kararı ile TCF *dini siyasete alet ettiği* gerekçesiyle kapatılmıştır.[100] Fırka'nın kapatılmasının temelinde de karşı-devrimci karakteri ya da karşı-devrimci kadrolarla işbirliği yatmaktadır.

TCF, 1926 yılında Mustafa Kemal Paşa'ya suikast girişiminde Fırka mebuslarının suçüstü yakalanması ve diğer Fırka üyelerinin de suikast girişiminde rolü olduğunun ortaya çıkarılması ile asıl tasfiyeyi yaşamıştır. Birçok üyesi tutuklanmış ya da sürgüne gönderilmiştir (Bkz. 1926 yılı).

Takrir-i Sükun Kanunu, sosyalist-komünist siyasal parti ve yayın organlarının kapatılmalarının da gerekçesi olmuştur. Tüm yıl boyunca, Komünist faaliyetler mercek altındadır. Öncelikle, 13 Mayıs'da yeniden kurulması gündeme gelen Sosyal Demokrat Partinin kurulması yasaklanmıştır.[101] Öte yandan Türkiye İşçi Çiftçi Sosyalist Fırkası ve yayın organı Aydınlık, Mayıs 1925'e kadar varlığını sürdürebilmiştir. 1925 yılında, Hükümet TİÇSF mensuplarından bir kısmını tutuklatmış ve bu parti yer altına inmiştir.[102]

---

[99] Boğaziçi Üniversitesi Atatürk Enstitüsü Modern Türkiye Tarihi Kronolojisi (http://www.ata.boun.edu.tr/chronology/kronoloji/1925.htm); Anadolu Ajansı Kronolojisi (http://www.aa.com.tr/index.php?option=com_content&task=view&id=208&Itemid=76).

[100] BCA: 30.18.1.1/14.32.19/79-12.

[101] BCA: 30.18.1.1/14.37.16/79-13.

[102] Mustafa Türkeş, *Kadro Hareketi Ulusçu Sol Bir Akım*, 1. Baskı, Ankara, İmge, Aralık 1999, s. 85.

Tekke ve Zaviyelerin Kapatılması: Toplumdaki Karşı-Devrimci Odakların Tasfiyesi

Karşı-devrimci irticai hareketin odaklarından biri de tekke, zaviye ve türbelerdir.

28 Haziran'da Şark İstiklal Mahkemesi, Şeyh Sait davası kapsamında tekke ve zaviyelerin kapatılmasına karar vermiştir. Cemiyetler Kanunu'na atıf yapılarak, tekke ve zaviyelerin "ruhsatsız açılmış cemiyetler" olarak tanımlanması doğrultusunda kapatılmasına dair karar alınmıştır. Bu doğrultuda, Şark İstiklal Mahkemesi, yargı bölgesi içerisindeki tekke ve zaviyelerin kapatılmasına karar vermiştir. Bu kararın yaygınlaştırılması, 24 Ağustos'ta alınan Bakanlar Kurulu Kararı ile hem tekke ve türbeler ve zaviyelerin kapatılması hem de din görevlilerinin kıyafetlerinin sadece din görevlileri tarafından kullanılabilmesi kararı ile gerçekleşmiştir.[103] Söz konusu Karar'ın ardından, Sivas'ta ayaklanma başlamıştır. Ayaklanma kısa sürede bastırılmış, isyancılar İstiklal Mahkemesi'ne sevk edilmiştir.

30 Kasım'da kabul edilen 677 sayılı "Tekke, Zaviye ve Türbelerin Seddine ve Türbedarlıklar ile Birtakım Unvanların Men ve İlgasına Dair Kanun" gereğince, "Türkiye Cumhuriyeti dahilinde gerek vakıf gerek mülk olarak şeyhinin tahtı tasarrufunda gerek suveri aharla tesis edilmiş bulunan bilumum tekkeler ve zaviyeler, sahiplerinin diğer şekilde hakkı temellük ve tasarrufları baki kalmak üzere, kâmilen seddedilmiştir. Bunları usulü mevzuası dairesinde filhal cami veya mescit olarak istimal edilenler ibka edil[ecekt]ir (yerinde bırakılacaktır)."[104]

Tekke ve zaviyeler, din görevlisi adı altında halkın dini duygularını istismar ederek irticai ayaklanmaları kışkırtan bir takım insanların yuvaları haline gelmeleri gerekçe gösterilerek kapatılmaktadır. TBMM görüşmelerinde Kanun'a itiraz gelmemiştir. Bursa milletvekili Nurettin Paşa'nın Şapka Kanunu görüşmelerindeki muhalif tavrı sert bir şekilde eleştirilerek de muhaliflere mesaj verilmiştir: Devrim Kanunlarına muhaliflik Devrim Meclisi'ne yakışmamaktadır.[105]

Görüşmede, tekke ve zaviyeler kapatılırken "sahiplerinin diğer şekilde hakkı temellük ve tasarrufları"nın saklı kalıp kalmayacağı tartışılmıştır. Son celsede, madde değiştirilmeden, -sahiplerinin mülkiyet hakları saklı kalmak üzere tekke ve zaviyelerin kapatılması- kabulüne karar verilmiştir.

ADLİ ve İDARİ ÖNLEMLER: TEMEL TEŞKİLAT REFORMLARI

Genç isyanı, askeri ve siyasi tedbirlerin yanında, yönetsel sorunların bulunduğu görüşlerini beslemiştir. Başbakan İsmet İnönü, 7 Nisan 1925'de Şeyh Sait isyanı ile ilgili yaptığı konuşmada, öncelikle "harekâtı askeriye"nin bitirileceğini, ardından da *yönetsel ve adli önlem*lerin alınacağını bildirmiştir: "Böyle irticai dine mütevellit tescilâtı siyasiye yapmak hususunda müstait olan havalide (eği-

---

[103] BCA: 30.18.1/15.54.7.
[104] ZC D.2 C.19 İ.17 s.281.
[105] Ekrem Bey (Rize), 30 Kasım 1925, ZC D.2 C.19 İ.17. Nurettin Paşa, şapka karşıtı isyanın başlatıcısı olmakla suçlanmaktadır.

limli çevrede) bu imkânı serdedecek (yok edecek) tedabir alacağız. İdarî, adlî tedabir alacağız."[106]

İsyan sonrasında teşkilatta yeniden yapılanmaya, tam da belirtildiği şekilde adli ve yönetsel alanlardan başlanmıştır. Yönetsel alanda, mülki teşkilatın yeniden düzenlenmesi gündeme gelmiştir, ancak düzenleme "taksimatı mülkiye" (mülki sınırların çizilmesi) ile sınırlı kalmıştır; adli alanda ise temel düzenlemeye bir yıl sonra başlanacak olmasına rağmen, süreci yürütmek üzere çalışmalara başlanmıştır.

Taksimatı Mülkiye: Mülki Sınırlar Belirleniyor

Yönetsel alanda, öncelikle 20 Nisan'da alınan 134 sayılı Karar ile "Meclisi Âlinin tatili mesaisi devrinde isyan sahası teşkilâtı mülkiyesinde tadilât icra ve tatbiki için hükümete yetki" verilmiştir (Karar No: 134).[107] İçişleri Bakanlığı doğu illerinde hükümetin nüfuzunu esaslı bir şekilde kurabilmek için hazırladığı yeniden düzenleme projesini Nisan ayında Bakanlar Kurulu'na sunmak üzeredir. Projeye göre, bazı iller lağvolunacak, diğer iller de "vasi" illere bağlanacaktır.[108] Ne var ki, bu projenin daha sonrasında genişletildiği anlaşılmaktadır.

3 Mayıs'da "[i]dari teşkilatın reorganizasyonu için seyyar tetkik heyetleri ve bunların raporlarına göre inceleme yapacak bir Merkez Komisyonu'nun kurulması ile bütün bu görevlilere verilecek yevmiye ve yollukların tesbiti"ne ilişkin Bakanlar Kurulu Kararı alınmıştır.[109] Buna göre, yönetsel çalışmalar *genel* olacak ve *tetkik ve tahkik komisyonları* ile yapılacaktır.[110] Yeniden düzenleme için yerinde incelemelerde bulunmak üzere seyyar *Taksimatı Mülkiye Tetkik Heyetleri* ve tetkik heyetinin raporlarını değerlendirmek üzere *Tetkikatı Mülkiye Merkez Komisyonu* kurulacaktır.[111]

Mülki taksimat için incelemelerde bulunmak üzere Türkiye, 15 bölgeye bölünmüş ve her biri bu bölgelerde incelemelerde bulunacak 15 taksimatı mülkiye tetkik heyeti oluşturulmuştur. 4 Mayıs'da Heyetlerin biri İçişleri, biri Milli Savunma ve biri de Ticaret Bakanlığından olmak üzere üçer kişiden oluşacağı belirtilmiş olsa da,[112] 28 Mayıs'da yola çıkan heyetler üç değil; biri mülkiye biri askeriyeden olmak üzere iki kişiden oluşturulmuştur.[113]

Heyet ilk toplantısını 21 Mayıs'da yapmıştır. Toplantıda, tetkik heyetlerinin görevleri ve işleyişi karara bağlanmıştır. Türkiye'nin idari teşkilatı ve mülki taksimatını yerinde inceleyecek heyetler, nahiye, ilçe ve illerin iktisadi ve coğrafi durumlarına göre varolan mülki taksimatın devam etmesi ya da değiştirilmesi

---

[106] ZC D.2 C.17 İ.96 s.150-151.
[107] ZC D.2 C.18 İ.107.
[108] *Hâkimiyet-i Milliye*, 13 Nisan 1925.
[109] BCA: 30.10.0.0/13.27.2/73-68.
[110] *Hâkimiyet-i Milliye*, 13 Nisan 1925.
[111] BCA: 30.10.0.0/13.27.2/73-68.
[112] *Hâkimiyet-i Milliye*, 4 Mayıs 1925.
[113] *Hâkimiyet-i Milliye*, 29 Mayıs 1925.

üzerine rapor hazırlayacaktır.[114] Tetkik heyetleri özellikle şu konularda incelemelerde bulunacaktır: belediye ve yerel yönetim kanunları ve memur kanunu, nüfus projesi, muhacirlerin iskanı, vb.[115]

Tetkik heyetleri kendi mıntıkalarına gitmek üzere 28 Mayıs'da Ankara'dan trenle hareket etmişlerdir. İnceleme üç ay sürecektir. Tetkik Heyetleri kendi bölgeleri ile ilgili raporları hazırlayarak Merkez Heyet'e göndereceklerdir.[116] Merkez Heyet, Sağlık, Milli Savunma, Maliye, Genelkurmay Başkanlığı (Erkanı Harbiye Riyaseti), İmar ve Adalet Bakanlığı temsilcilerinden oluşmaktadır. Tetkik heyetlerinin raporlarını inceleyecek Merkez Heyet, Meclis açılana kadar kanun tasarısı hazırlıklarını tamamlayacaktır.[117]

Meclis açılıncaya kadar tetkik heyetlerinin raporları İçişleri Bakanlığı'na iletilmiştir. Raporlar doğrultusunda Merkez Komisyon'un raporu hazırlanmaya devam etmiştir.5 Kasım'da genel müdürlerle toplanan Tetkikatı Mülkiye Merkez Heyeti "Teşkilat-ı idare nasıl olmalıdır"ı tartışmıştır. İçişleri Bakanı Cemil Bey, "Teşkilatı Esasiye Kanununda nahiye, kaza ve vilayetler" şeklinde derecelendirme yapıldığını, taksimatı mülkiyenin buna göre olması gerektiğini belirtmiştir. Heyet tartışmalarında çok esaslı fikirler ortaya çıkmasına rağmen, "idare mesleğinde uzman olanların fikirlerini almak üzere" bir toplantı daha yapılmasına karar verilmiştir.[118]

Daha sonraki toplantının ardından İçişleri Bakanı Cemil Bey, devlet teşkilatının halka yakınlaştırılması ve halkın uzak il ve ilçe merkezilerine gitme zorunluluğunu ortadan kaldırmak üzere mevcut *altıyüz nahiyenin bine yükseltilmesi* ve nahiyelerde nüfus, tapu ve vergi memurları ile hakim bulundurulmasına karar verildiğini beyan etmiştir. Ayrıca, kazaların kurulması zaman alacağından, mahalli idarelerin gelişmesini temin için il idarelerinin elli ile altmış arasında olması ve illerin değişikliğinden doğacak genel işleri birleştirmek üzere beş veya altı *Müfettişi Umumiye*nin kurulacağını, projenin bu esaslar üzerinde yükseldiğini belirtmiştir.[119]

1925 yılında çalışmanın önemli bir bölümü tamamlanmıştır. Ne var ki, yasal değişikliğin yapılması 1926 yılına kalacaktır. 1926 yılında 877 sayılı "Teşkilatı Mülkiye Kanunu" ile il sayısı azaltılacak, yönetsel birimlerin bağlılıkları değiştirilecektir.

Islahat-ı Adliye: Yeni Çerçeve Kanun Hazırlıkları Başlıyor ve Teşkilat Yapılandırılıyor

"Adli ıslahat" programı Adalet Bakanlığı tarafından hazırlanmaktadır.[120] Adli yeniden düzenleme için Adalet Bakanlığı'nda bir "Adliye Mütehassıslar

---

[114] *Hâkimiyet-i Milliye*, 21 Mayıs 1925.
[115] *Hâkimiyet-i Milliye*, 28 Mayıs 1925.
[116] *Hâkimiyet-i Milliye*, 21 Mayıs 1925.
[117] *Hâkimiyet-i Milliye*, 21 Mayıs 1925.
[118] Ali Cenani Bey (Gaziantep), *Hâkimiyet-i Milliye*, 6 Kasım 1925.
[119] *Hâkimiyet-i Milliye*, 1 Aralık 1925.
[120] *Hâkimiyet-i Milliye*, 7 Şubat 1925.

Heyeti" kurulduğu anlaşılmaktadır. Bu Encümen, programı ve bütçesini görüştükten sonra raporunu Meclis'e gönderecektir.[121]

Heyet, 20 Şubat'taki toplantısı sonrasında temyiz mahkemelerinin kurulmasındansa temyiz dairelerinin iyileştirilmesini uygun bulduğunu belirtmiştir. Kaldırılan istinaf mahkemelerinin yeniden kurulmasını gerekli görmüş, fakat hakim sayısının azlığından dolayı bunun maddeten mümkün olmadığı anlaşıldığından ertelenmiştir.[122]

Adli teşkilattaki yeniden düzenlemelerin, isyanlar sonrasında kurulan özel mahkemelerin (Divan-ı Harb-i Örfi ve İstiklal Mahkemeleri) gölgesinde kaldığı tahmin edilmektedir. Adli teşkilatta 1925 yılında toplu bir yeniden düzenleme olmamakla birlikte, 22 Nisan 1925'de adli teşkilatta, iki yeni ve önemli Encümen kurulmuştur (Adliye intihap encümenlerile encümeni adliyenin sureti teşekkülü hakkındaki talimatnamenin kabülüne dair kararname) (BK Karar No: 1865).[123]

Adliye İntihap Encümeni Adalet Bakanlığı Müsteşarının başkanlığında Teftiş Heyeti Başkanı ile Personel, Ceza ve Hukuk İşleri Müdürlerinden oluşmaktadır.

Encümen, hakimlerin atanması, yükselmesi ve kadro değişiklikleri (terfi, tayin, tahvil) ile ihtiyaç halinde işten el çektirilmeleri ve "haklarında takdir veya inzibat muameleleri tatbiki" ile görevlidir. Encümen'in idarenin yetkisinin dışına çıkarılması ve hakimlerin yine hakimler tarafından seçilmesine yönelik olarak Encümen başkanlığına Mahkeme-i Temyiz (Yargıtay) Başkanı'nın getirilmesi gerektiği düşünülmüşse de, Yargıtay'ın Eskişehir'de bulunmasından dolayı gerçekleştirilememiş ve Müsteşar Encümen başkanlığına getirilmiştir.[124] Temyiz Mahkemesi'nin Eskişehir'den taşınması ise 1935 yılını bulacaktır.

Yargıtay, İstanbul'un işgali sonrasında, 7 Haziran 1920'de 14 No'lu Kanun ile Sivas'ta "Muvakkat Temyiz Heyeti" olarak kurulmuş, İstiklal Savaşı sonrasında ise 14 Kasım 1923 tarihli 371 sayılı Kanun ile Eskişehir'e taşınmıştır. Yargıtay'ın Eskişehir'e taşınması merkezin baskısı altına girmemesi ve ulaşım kolaylığı gibi gerekçelerle savunulmuştur. 1925 yılında tartışma devam etmektedir. Adalet Bakanı Mahmud Esad (Bozkurt) Yargıtay'ın Ankara'ya taşınmasına taraftar olduğunu belirtmekteyken; Baro İstanbul'a taşınmasında ısrar etmektedir. Bakanlık ile Baro arasında çatışma devam etmektedir. Yargıtay, 10 Haziran 1935 tarih ve 2769 sayılı Kanun ile Ankara'ya taşınacaktır.

1865 sayılı Kararname ile kurulan ikinci encümen, *Encümeni Adliye*'dir. Adalet Bakanının uygun gördüğü Yargıtay üyelerinden bir kişinin başkanlığı altında iki Yargıtay üyesi ve Yargıtay'ın bulunduğu yer (Eskişehir) cinayet mahkemesi ve asliye ve hukuk dairesi başkanlarından oluşmaktadır.

---

[121] *Hâkimiyet-i Milliye*, 12 Şubat 1925
[122] *Hâkimiyet-i Milliye*, 20 Şubat 1925.
[123] Düstur III. Tertip C.6.
[124] Adliye Encümeni Mazbatası, ZC D.3 C.23 İ.12'nin sonuna eklidir (11 Aralık 1930).

Adli teşkilatın taşra örgütlenmesinde dikkat çekici bir yeniden düzenlemeye gidilmemiştir, ancak taşrada *personel ve teşkilat yetersizliği* gibi sorunlar gündemdedir. 8 Ocak'da bir soru üzerine Adalet Bakanı Mahmut Esad'ın Meclis'de verdiği beyanata göre, maaşların azlığı, yöreden yetişmiş hakimlerin olmaması nedeniyle bugünkü Ağrı, Iğdır ve Tuzluca'yı kapsayan Beyazıt ilinde hakimler görev yapmamaktadır. Bu nedenle, münhal (bağlı) kazaların (ilçe) adli işleri en yakın kazalara bağlanmaktadır. Fakat kazalara gidebilmek için halk 10-12 saatlik yolu gitmek zorunda kalmaktadır."[125]

Adli yeniden düzenleme süreci, asıl olarak yeni çerçeve kanunların hazırlığında yoğunlaşmış gözükmektedir. Medeni Kanun, Ceza Kanunu ve Ticaret Kanunu hazırlıkları tüm yıl boyunca devam etmiştir. Cumhurbaşkanı Mustafa Kemal Paşa, 1 Kasım'da Meclis açış konuşmasında adli alandaki yeniden düzenleme gereksiniminin altını çizmiş ve eski kanunların yerine "Ceza Kanunu, Medeni Kanun ve Ticaret Kanunu"nun bir an evvel çıkarılması gerektiğini belirtmiştir.[126]

Bu bağlamda, sözü edilen çerçeve kanunların hazırlıkları başlatılmıştır. Kanunların hazırlığında, Avrupa'da halihazırda kullanılmakta olan Kanunların tercüme edilmesi yöntemi benimsenmiştir. Medeni Kanunu hazırlamakla görevlendirilen Medeni Kanun Komisyonu'nun İstanbul'da kurulduğuna dair Komisyon Başkanı Şükrü Kaya tarafından yapılan beyanatta bu yönteme değinilmektedir.[127]

> "Cumhuriyet Hükümeti, medeni ve çağdaş düzenlemelere girişmiştir ve uygulamaya başlamıştır. İyileştirilmeye en çok gereksinim duyulan kanunumuz Medeni Kanunun evlilik ve aile hukukunu düzenleyen kısmıdır. Bugüne kadar bir araya dahi getirilmemiştir. İşi yarım bırakmak istemeyen Adalet Bakanı Mahmud Esad Avrupa'da kullanılmakta olan bir kanunu uygulamanın en doğru yol olduğuna inanmıştır. Komisyondaki arkadaşları da [bu düşünceye] inanmıştır. Komisyon en iyi hukukçu ve üniversite hocalarından oluşmaktadır. Kanun Türkçeye çevrilecektir."

Diğer çerçeve kanunların hazırlıkları da *özel komisyonlar* eliyle yapılmıştır. Kanun'ların kabul edilmesi 1926 yılına kalmıştır.

SİYASAL EGEMENLİĞİN YÖNETSEL KURULUŞU: MERKEZ – TAŞRA ve YEREL YÖNETİMLERDE DÜZENLEMELER

Merkezde Şura Tipi Örgütlenme: Şurayı Devlet ve Yüksek Askeri Şura

Merkezde, iki Şura tipi örgüt kurulmuştur. Birisi, halk ile idare arasındaki uzlaşmazlıkların çözülmesi ve memurların yargılanmasıyla görevli Şurayı Devlet (Danıştay); diğeri ise askeri üst düzey memurların atama ve terfisinde görüş organı olarak da görev yapan Yüksek Askeri Şura'dır (YAŞ).

---

[125] ZC D.2 C.12 İ.34.
[126] ZC D.2 C.19 İ.1.
[127] *Hâkimiyet-i Milliye*, 1 Ekim 1925.

İdari Dava Usulü ve Şurayı Devlet

Kökeni 1867 yılına kadar uzanan Şurayı Devlet (Danıştay), "idare aleyhindeki şikayetleri değerlendirme işlevi"ni[128] yürütmek üzere kurulmuştur. Osmanlı'nın yıkılmasına kadar Şurayı Devlet birçok kez değiştirilmiştir.[129]

Cumhuriyet'in vatandaşlık rejimi ve devlet–vatandaş ilişkilerinin düzenlenmesi, kurumsallaşması açısından, Danıştay'ın idare ile halk arasındaki ilişkileri düzenleme biçimi önemlidir. Cumhuriyetin ilk yıllarında, memurların birçoğu hakkında görevden alınma, azil davaları devam ettiğinden "memurin muhakematı"na ilişkin Danıştay görevlerinin yerine getirilmesinin önemi ve aciliyeti daha somut hale gelmiştir.[130] Bu doğrultuda, (Danıştay'ın Mülkiye Dairesi'ne ait) memurların yargılanmasına ilişkin görevler, 4 Temmuz 1337 (1921) tarihli 131 sayılı Kanun ve 31 Kanunuevvel 1338 (31 Aralık 1922) tarihli 187 sayılı Kanun ile 9 kişiden oluşan *Memurin Muhakemat Encümeni*'ne, Danıştay Genel Kurulu'na ait görevler ise 15 kişiden oluşan *Memurin Muhakemat Heyeti*'ne verilmiştir.[131] Encümen ve Heyet, TBMM üyeleri arasından seçilmektedir.

Danıştay ile ilgili ilk düzenleme 1924 yılında Anayasa'da yapılmıştır. Teşkilatı Esasiye'nin 51. maddesinde görevleri ve üyelerinin seçimi düzenlenmiştir:[132]

> "İdarî dava ve ihtilafları rü'yet (görmek) ve Hükûmetçe ihzar ve tevdi olunacak kanûn layihâları ve imtiyaz mukavele ve şartnameleri üzerine beyanı mütalaa, gerek kendi kanûnu mahsûsu ve gerek kavânin-i sâire ile muayyen vezâifi ifâ etmek üzere bir Şûrâ-yı Devlet teşkil edilecektir. Şûrâ-yı Devletin rüesa ve âzâsı vezâif-i mühimmede bulunmuş, ilim, ihtisas tecrübeleri ile mütemeyyiz zevat meyanından Büyük Millet Meclisince intihap olunur."

Danıştay'ın teşkilatı, görevleri, üyelerinin seçimi ve yargılama usulü ise 23 Kasım'da kabul edilen 669 sayılı "Şûrayı Devlet Kanunu" ile düzenlenmiştir. Ankara'da Meclis'in açılmasının ardından birçok kez Danıştay'ın kurulmasına yönelik kanun tasarıları Genel Kurul'a gelmiş, fakat Kanun'un kabul edilmesi 1925 yılını bulmuştur. Ne var ki, Danıştay Kanunu 1925 yılında kabul edilmesine rağmen, üye seçimi 23 Haziran 1927 tarihinde yapılmış, 6 Temmuz 1927 tarihinde göreve başlamıştır.

---

[128] Onur Karahanoğulları, Türkiye'de İdari Yargı Tarihi, *AÜ SBF Doçentlik Çalışması*, Internet Paylaşımı, Ankara, 2005, (http://80.251.40.59/politics.ankara.edu.tr/karahan/makaleler/turkiyedeidariyargitarihi.pdf) (Erişim Tarihi: 28.12.2011).

[129] İlk Şurayı Devlet 1284 (1867) yılında dört daire olarak kurulmuştur: Mülkiye, Maliye, Adliye, Nafia, Maarif. Kuruluşundan, Büyük Millet Meclisi açılıncaya kadar bu kurumda çok fazla değişiklik yapılmıştır. 1286'da daire sayısı ikiye düşürülmüş (Mülkiye - Maarif ve Muhakemat) ve 1288'de daire sayısı üçe çıkarılmıştır (Tanzimat, Muhakemat ve Dahiliye). 1312'de ise isim değişikliği yapılarak daireler Tanzimat, Mülkiye ve Maliye isimlerini almasına rağmen, 1324'de dairelerin isimleri Tanzimat, Mülkiye, Bidayet olarak değiştirilmiştir. Daha sonra hem sayı hem isimler yeniden değiştirilmiştir: Maliye, Nafia, Bidayet ve Maarif, Mülkiye, Bidayet (Esbabı Mucibe, ZC D.2 C.19 İ.6 sonuna eklidir).

[130] Karahanoğulları, a.g.e., s. 208.

[131] Esbabı Mucibe, ZC D.2 C.19 İ.6 sonuna eklidir.

[132] ZC D.2 C.19 İ.6 s.80-91, 130-136,179-184, 200-204.

Danıştay, *Başbakanlığa* bağlıdır (md. 1). Bu doğrultuda tüm evraklar Başbakanlık üzerinden Danıştay'a gönderilmekte, Danıştay'ın her raporu Başbakanlık'a sunulmaktadır (md. 18). İdari davalara bakan bir kurumun Başbakanlık'a bağlanması, Kanun Gerekçesinde "siyaseten bağımsızlık" için gerekli görülmüştür.[133] Danıştay, bir başkan, dört daire başkanı ile onaltı üyeden oluşmaktadır (md. 1): Tanzimat Dairesi, Mülkiye Dairesi, Maliye ve Nafia Dairesi ve Deavi (dava) Dairesi. Her dairede 4 üye bulunmaktadır.

Danıştay üyeleri, Dahiliye ve Adliye Encümeni'nin müştereken belirledikleri üç katı kadar aday arasından TBMM tarafından seçilecektir (md. 3). Bu doğrultuda, üyeler TBMM tarafından onaylanmadıkça azlolunamayacaklardır (md. 4). Üye olmak için gereken şartlar 5. maddede düzenlenmiştir: 40 yaşını doldurmuş olmak, yüksekokul mezunu olmak, vb.

Danıştay, Hükümet tarafından gönderilecek kanun tasarıları ile yönetmelik taslakları hakkında görüş bildirmek, Kanun'da belirtilen konulara bakmak, Hükümetçe gönderilecek herhangi konuda görüş bildirmek ve idari davalara bakmak ve sonuçlandırmakla görevlendirilmiştir (md. 15). Her daire, kendi alanı ile ilgili davalara bakacak (md. 16), bazı konular ise Genel Kurul tarafından görüşülecektir (md. 17): Kanun ve nizamname tasarıları, maden imtiyazına ait sözleşme ve şartname tasarıları, imar işlerine ait imtiyazlar ile ihalelere ilişkin sözleşme ve şartname tasarıları, Anayasa'nın 52. maddesinde belirtilen nizamnamelerin tefsiri, kamu yararına ilişkin kararlar, Genel Kurul'da görüşülecek kanun ve nizamnamelere ilişkin konular ile Başkan ile Bakanlık ve daire başkanlarının sevk ettikleri konular.

Danıştay, *ilk derece mahkemesi* olarak, diğer adli makamların görevi dışında kalan idari iş ve işlemlerden zarar görenlerin açtığı davalar, kamu hizmetini ifa etmek üzere imzalanan sözleşmelerde sözleşme makamları arasındaki ihtilaflar, idari kararların anlamlarının tayin edilmesi, idari iş ve işlemlerin yetki, şekil, esas ve amaç bakımından kanuna aykırılığından dolayı iptali ile idari makamlar arasında görev ve yetkiden doğan ihtilaflara bakacaktır (md.19). Ayrıca, ilk derece mahkemesi il idare meclisleri olan idari kararlara karşı davalarda, *temyiz* mahkemesidir (md. 20) ve bu kararları kesindir.[134]

İdari dava usülü de aynı Kanun ile düzenlenmektedir. Danıştay dilekçe üzerinden davalara bakmakta (md. 24), gerektiğinde sözlü açıklama talep edebilmektedir (md.33). Dava açma süresi olarak 60 gün (md. 25), itiraz süresi olarak ise 30 gün belirlenmiştir (md. 40). Ayrıca, 669 sayılı Kanun'da ilk kez *iptal davası* kavramı kullanılmakta (md. 22); tam yargı davası da kavram olarak yer almadan 19. maddenin (a) bendinde düzenlenmektedir.[135]

---

[133] Karahanoğulları, a.g.e., s. 240.

[134] 1913 tarihli İdarei Umumiyei Vilayat Kanunu'nun 67. maddesine göre "il idare şubelerinin kararlarına karşı ilgililer tarafından yapılan itirazlar il idare meclisinde incelenir. İl idare meclisi kararlarının incelenme yeri Şûrayı Devlettir." (Karahanoğulları, age, 2005).

[135] Karahanoğulları, a.g.e., s.240.

Kanun görüşmelerinde, Danıştay üzerinden "adli" ve "idari" kavramlarının ayrımına gidilme çabası dikkat çekicidir: Danıştay idari bir kurum mudur, bir yargı kurumu mudur? Şurayı Devlet'in tarihsel gelişimi ve geleneği de kurumun adli ile idari karakteri arasında ayrım yapmayı güçleştirmektedir. Genel Kurul tartışmalarında, konu açıklığa kavuşamadan kapanacaktır.[136]

Danıştay'ın kuruluşu, genel mahkeme yönteminden kopuş, *istisnai mahkeme* yöntemine geçiştir. Diğer bir deyişle, işlevsel olarak ayrı olan *idari yargı* ile *adli yargı* kurumsal olarak da ayrılmaktadır. Ayrıca, Danıştay'ın kuruluşu ile geçici olarak yasama tarafından kullanılan idari yargı yetkisi yasama alanının dışına Başbakanlığa bağlı bir kurum olarak yürütmeye kaymaktadır. Ancak, Danıştay üyelerinin TBMM tarafından seçilmesi dolayısıyla kuvvet yasamada kalmaktadır.

Genelkurmay, Askeri Atamalar ve Âli Şûrayı Askerî

Askerin siyasetten arındırılması için 1924 yılında Erkanı Harbiye Vekaleti kaldırılarak, askeri işler için Erkanı Harbiye Umumiye Riyaseti (Genelkurmay Başkanlığı) ile savunmaya ilişkin siyasi işler için Müdafai Milliye Vekaleti (Milli Savunma Bakanlığı) kurulmuştur.

Ayrılan askeri ve siyasi işlevler arasındaki bağ, asker ile siyasetçiyi biraraya getiren yeni bir kurumsallaşma ile kurulmaktadır: Âli Şûrayı Askerî (Yüksek Askeri Şura-YAŞ). Kanun'un Genel Kurul'daki görüşmelerinde de en büyük tartışma bu niteliğine ilişkindir.

22 Nisan'da kabul edilen 636 sayılı "Şûrayı Askerî Kanunu" ile YAŞ (Yüksek Askeri Şura) kurulmuş, toplam dokuz maddeden oluşan Kanun kısa bir metne sahip olmasına karşın, Genel Kurul'da uzun süren müzakereler sonucunda kabul edilebilmiştir.

İlk tartışma, Kanun'un genel gerekçesi üzerinde yoğunlaşmıştır. Muhalefet esas olarak, iki ayrı yönetim birimi ve işleve özgü görevlerin iç içe geçirilmesiyle, karışıklık yaratıldığını savunmaktadır: *siyasi, idari, iktisadi ve mali görevleri* olan Âli Şura ile *sırf askeri konuları ele almakla görevli* Askerî Şura birbirine karıştırılmaktadır.[137]

Kâzım Karabekir Paşa *harp planı* ile *harekatı harbiye* planlarının farklı şeyler[138] olduğunu, *harp planı*nın "milletin her uzvu ile savaşa hazırlanmasını", *harekatı harbiye*nin ise savaş başladığında hangi kuvvetin nerede, hangi silahlarla donatılacağını gösterdiğini belirtmektedir. İngiltere'de ilk yapı Başbakanın başkanı olduğu "Lö Komite Dö Defans"a (müdafaa komitesi) denk gelmekte, ikincisi ise Harbiye Nazırı'nın başkanı olduğu "Konsey Dö Larme"a (Ordu Şûrası) denk gelmektedir.[139] İlk örgüt, barış zamanlarında milleti idari, iktisadi açıdan savaşa hazırlamakla görevlidir. Örneğin, diğer milletlerin desteğini almak, mil-

---

[136] ZC D.2 C.19 İ.12 s. 80-91, 130-136,179-184, 200-204.
[137] Arif Bey (Eskişehir), ZC D.2 C.13 İ.52 (vurgular bana ait).
[138] ZC D.2 C.12 İ.41 s.337.
[139] ZC D.2 C.12 İ.41 s.339.

letin azmini korumak gibi propaganda faaliyetlerini de yapmakla görevlidir. İkincisi ise bizzat savaş anı geldiğinde askeri savaş planın yürütülmesinden sorumludur. "O halde birinci meclis siyasî, idarî bir ihtisası haizdir. İkinci meclis ise, ilmî ve tecrübevî bir ihtisas meclisidir."[140]

Kâzım Karabekir Paşa'nın açıklamalarına karşı çıkan dönemin Başbakanı Ali Fethi Bey, Kâzım Paşa'nın bahsettiği, milleti tüm olarak savaşa hazırlamak ve propaganda yapmak, vb. gibi görevlerin bizzat Hükümet'in görevi olduğunu, Avrupa'da kurulan Şuraların savaş sırasında parti siyasetinin bittiği ve tek gündemin yurt savunması olduğu dönemde kurulduğunu belirtmektedir.[141] Oysa YAŞ yalnızca *barış zamanlarında* görev yapacaktır ve görev alanı salt askeri konularla sınırlı değildir; idari, iktisadi, siyasi ve mali konuları da kapsamaktadır.

YAŞ kararlarının niteliği ikinci tartışma başlığını oluşturmuştur. Kanun'un 1. maddesinde belirtildiği gibi, Şura bir karar organı değildir, *danışma* organıdır.

Şura'nın *görüş* bildirdiği ve *tetkik edip görüş bildirdiği* görev alanları ayrılmıştır. Şura, öncelikle Kara, Hava, Deniz kuvvetlerinde terfi ve taltif ile fırka ve kolordu kumandanları ile denk rütbelilerin atama, unvan değişikliği (tebdil) ve emeklilik işlemleri gibi üyelerinin işlemleri ile ilgili görüş bildirecektir. Milli Savunma ile Bahriye Bakanlıklarının bütçeleri, barış ve savaş zamanlarında ordu teşkilatı, barış zamanı asker durumu, ordunun ihtiyaçlarının karşılanmasına yönelik fabrika inşaatı ve silahlanma, alınacak / terk edilecek askeri gemilerin nitelikleri, eğitim öğretim, askeri kanunlar, milli savunma açısından deniz, hava ve kara araçları, ordu kıyafet ve teçhizatının tespit edilmesi, askeri yolların nerede yapılması gerektiği, orduya dahil olmayan vatan hizmetini bitirmiş vatandaşların milli savunma açısından yeteneklerinin geliştirilmesi konularında Şura'dan görüş alınacaktır (md. 1/A). Ayrıca, Milli Savunma ve Bahriye Bakanlıkları ile Genelkurmay Başkanı'nın gerekli görmesi üzerine seferberlik esasları ile hazırlığına ve Genelkurmay Başkanı'nın gerekli gördüğü derecede savaş (tahaşşüd) planları hakkında Şura inceleme yaparak görüş bildirebilecektir (md. 1/B).[142]

Encümen'den gelen Kanun Tasarısında, 1. madde 3 fıkradan oluşmaktadır. A fıkrasında, Şura'nın Kara, Hava, Deniz kuvvetlerinde terfi ve taltif ile fırka ve kolordu kumandanları ile muadillerinin tayin, tebdil ve emeklilik işlemleri gibi mensuplarının işlemleri ile ilgili *karar vereceği* (karar ittihaz eder) ve bu kararların *ilgili makamlarca icra olunacağı* (makamı aidiyesince icra olunur) belirtilmektedir. Ne var ki, Şura'nın kararlarının *istişari* nitelik taşıdığı başta Başbakan Ali Fethi Bey olmak üzere herkes tarafından kabul edilmektedir. Bu nedenle, maddede ilgili hükümler kaldırılarak, istişari niteliği vurgulamak üzere

---

[140] Bu ayrım, Birinci Dünya Savaşı sonrasında Avrupa'da ortaya çıkmıştır. Savaşın kazanılması için sadece askeri harekâtın yeterli olmadığı, savaşa sadece askerlerin değil tüm milletin hazır olmasının gerekli olduğu anlaşılmıştır (Kazım Karabekir Paşa (İstanbul), ZC D.2C.12 İ.41 s.339, 341).

[141] ZC D.2 C.12 İ.42 s.363.

[142] ZC D.2 C.18 İ.109.

"mütelea" vermek olarak değiştirilmesi kabul edilmiştir.[143] Şura kararları istişari olmalıdır, çünkü sorumluluk taşımayan bir Şura'nın kararlarının bağlayıcı olması milletvekillerinin sorumluluğunu kısıtlamak anlamına gelmektedir.[144]

Şura tipi örgütlenen yapı *siyasi ve askeri temsilcilerden* oluşmaktadır: "Müdafaai Milliye Vekili, Bahriye Vekili, Erkânı Harbiye Umumiye Reisi (Genelkurmay Başkanı), bilfiil ordu müfettişleri ile bilfiil donanma kumandanı, hazar (barış) ve seferde bilfiil ordu ve donanma kumandanlığını muvaffakiyetle ifa etmiş muvazzaf erkânı askeriye (görev başında bulunan) meyanından veyahut tevsafı mezkureyi iktisap eylemiş muvazzaf ve bir derece madun (altında) kumandada bilfiil bulunan zevat meyanından daha dört aza intihap olunmak üzere ceman on bir zattan ibarettir" (md. 3).[145]

YAŞ üyeliği konusunda birçok itiraz gelmiştir. Eskişehir mebusu Arif Bey, Şura'da 6 kişinin Hükümet üyesi ya da bizzat Hükümet tarafından seçilerek geldiğine (Hükümetçe seçilen Genelkurmay Başkanı ve O'nun seçtiği ordu müfettişleri ile Milli Savunma ve Bahriye Bakanları) dikkat çekerek karşı çıkmıştır.[146] Ali Fethi Bey ise Hükümetin Meclis'e karşı sorumlu olduğunu, bu nedenle Şûra'da Hükümetin ağırlığının bir sorun yaratmayacağını belirtmiştir.[147]

Bir itiraz da Şura başkanlığı konusunda gelmiştir. Kâzım Karabekir Paşa, Şura'nın başkanının Cumhurbaşkanı olmaması gerektiğini, sorumluluğu taşıması gerekenin Milli Savunma Bakanı olması gerektiğini savunmuş, Şura başkanlığı değişikliği için önerge vermiş olsa da herhangi bir değişiklik yapılmamıştır.[148] Buna karşılık Recep (Peker) Bey, Şura kararlarının bağlayıcı olmadığını, görüş niteliğinde olduğunu ve kararları yürüten kurumun Milli Savunma Bakanlığı olması dolayısıyla sorumluluğun yine Bakanlıkta olduğunu savunmuştur.[149]

Sonuç olarak, bugünkü Yüksek Askeri Şura'nın temelleri 1925 yılında çıkarılan söz konusu Kanun ile atılmıştır. Ne var ki siyaset-asker ilişkilerine dair tartışma da hala güncelliğini korumaktadır.

Merkezin Mekansal Kuruluşu: Başkent Ankara'nın İmarı

Cumhuriyetin ilan edilmesinden birkaç gün önce, 13 Ekim1923'de Ankara başkent ilan edilmiştir. Meclis üyeleri ile diğer kamu kuruluşlarında gün geçtikçe artan memur istihdamını taşımak için Ankara hazırlıksızdır. İçişleri Bakanı Cemil Bey, Ankara'nın 25-30 bin kişilik bir şehir olduğunu, fakat Hükümet merkezi olunca nüfusun beş katına çıktığını belirtmektedir.[150]

Bu nüfus artışı, arsa fiyatlarının gün be gün yükselmesine neden olmaktadır. Falih Rıfkı, Hacı Bayram Caddesi'nde iki yıl önce 3-4 bin liraya alınan bir

---

143 ZC D.2 C.15 İ.72 s.259.
144 Başbakan Ali Fethi Bey (İstanbul), ZC D.2 C.13 İ.72 s.291, 293.
145 ZC D.2 C.18 İ.109.
146 ZC D.2 C.13 İ.52 s.286.
147 ZC D.2 C.13 İ.52 s.291.
148 ZC D.2 C.15 İ.72 s.268.
149 ZC D.2 C.15 İ.72 s.265.
150 İçişleri Bakanı Cemil Bey (Uybadin), ZC D.2 C.12 İ.41 s.335.

mülkün, 1925'de iki yıllığına peşin 5 bin liraya kiralanabildiğini, Çankaya'da arsa fiyatlarının altı ayda iki katına çıktığını belirtmektedir.[151]

Bu doğrultuda, 26 Şubat'ta kabul edilen 563 sayılı Kanun ile Ankara Belediyesine 1,5 milyon liralık kredi alma yetkisi tanınmaktadır.[152] Söz konusu kredi ile "mesken sıkıntısının giderilmesi, su tesisinin tamamlanması, lağım, elektrik tesisatının vücuda getirilmesi ile bataklıkların kurutulması" planlanmaktadır. Kanunun amacı, başkent olarak Ankara'nın "asri bir devletin merkezi idaresine layik tesisat ile teçhiz ve imar ve şeraiti sıhhıyesi islah ve şehri sıhhi ve fenni meskenleri ve kaffei levazım ve vesaiti medeniyesi ile mütemeddin (medeni) bir belde" haline getirilmesidir.[153]

Kanun çıkarılırken, imar konusunda iki yaklaşım çatışmaya girmiştir. Bir taraf, Ulus civarındaki *eski Ankara'*nın su tesisatı ile kanalizasyonunun iyileştirilmesini, diğer bir taraf ise eski şehrin sıkışıklığı nedeniyle yeni bir yerde *yeni bir mahalle* kurulmasını savunmaktadır. Galip gelen taraf ikinci grup olur ve 15 Mart'ta 583 sayılı "Ankara'da İnşası Mukarrer Yenimahalle için Muktazi Yerler ile Bataklık ve Mezrağı Arazinin Şehremanetince İstimlaki Hakkında Kanun" kabul edilir.[154] 583 sayılı Kanun ile Ankara'da kurulacak yeni yerleşim yerleri belirlenmekte ve kurutularak ağaçlandırılacak bataklıkların Belediye tarafından istimlak edilmesi hükme bağlanmaktadır.[155]

Ne var ki, nüfus artışı ve bu doğrultuda artan arsa fiyatları istimlak konusunu zorlaştırmaktadır. Bütçeden ayrılacak ödeneklerle Yenişehir'in *rayiç bedel* üzerinden istimlak edilmesi güçtür. Bu nedenle, istimlağın *Kanun ile belirlenen miktar üzerinden* ödenmesi kabul edilmiştir.[156]

Genel Kurul görüşmelerinde, muhalafetin düşüncelerini dile getiren Trabzon mebusu Muhtar Bey, devletin özel ev yapmasına karşı çıkmaktadır. Ayrıca, eski şehrin su, lağım ve elektrik tesisatının yenilenmeden yenişehrin yapılmasını da mantıklı bulmamaktadır.[157]

Toprak Üzerinde Mülkiyet İlişkilerinin Kuruluşu: Harita ve Kadastro Teşkilatı

Kadastro, toprak üzerinde mülkiyet ilişkilerinin hukuki olarak kurulabilmesi için gerekli altyapıyı sağlamaktadır. Bir tarım ülkesi olan Türkiye'de, üretim aracı olarak toprak üzerinden vergi alınabilmesi ve kapitalist ilişkilerin yaygınlaştırılması bir üretim faktörü olarak toprak üzerinde mülkiyetin tanımlanmasını gerektirmektedir. Özellikle, Aşar vergisinin kaldırılmasının ardından artırılan arazi vergisinin mülkiyet üzerinden alınacağı da göz önüne alındığında, kadastro çalışmalarının gerekliliği ve aciliyeti ortaya çıkar. Ayrıca, bir rant aracı olarak

---

151 Falih Rıfkı, "Bir Red-i Mazbata Münasebetiyle", *Hâkimiyet-i Milliye*, 23 Kanunisani 1925.
152 ZC D.2 C.14 İ.65.
153 Esbabı Mucibe Mazbatası, ZC D.2 C.14 İ.64.
154 ZC D.2 C.15 İ.78.
155 ZC D.2 C.15 İ.78.
156 ZC D.2 C.15 İ.78.
157 ZC D.2 C.12 İ.41 s.332.

da arsaların üzerinde mülkiyet haklarının kurulabilmesi sağlanmalıdır. Savaş sonrasında yoksul halkın topraklarını ekip biçmek üzere makine ve aletlerden yoksun olması nedeniyle toprakların el değiştirmesi gündeme gelmektedir. Toprak üzerinde kadastro çalışması ile mülkiyetin el değiştirmesine de olanak sağlanmaktadır.[158]

1925 yılında teşkilat ve iş olarak kadastro çalışmasına başlanmıştır.

Öncelikle, 657 Sayılı Harita Müdüriyeti Umumiyesi Teşkili Hakkında Kanun[159] ile Milli Savunma Bakanlığına bağlı olarak ve *özel bütçe* ile idare edilmek üzere Harita Genel Müdürlüğü (Harita Müdüriyeti Umumiyesi) kurulmaktadır. Genel Müdür, Milli Savunma Bakanının önerisi üzerine Başbakan kararı ve Cumhurbaşkanının onayı ile atanmaktadır (md. 3). Genel Müdürlüğün görevi, askeri plan ve haritaların, kadastro planlarının, zirai ya da imari planların yapılmasıdır (md. 4). Genel Müdürlüğe, harita mektebi açma yetkisi de verilmektedir (md. 9).

Ardından, 658 sayılı Kadastro Kanunu ile Maliye Bakanlığı altında örgütlenen Tapu Genel Müdürlüğü'ne (Tapu Müdiriyeti Umumiyesi) bağlı Kadastro Teşkilatı kurulmaktadır. Teşkilatın görevi, taşınmazlara ait hukukun işletilmesi ve muamelenin yapılabilmesi için taşınmazlara ait bilgilerin yazılı hale getirilmesini sağlamaktır.[160] 642 sayılı Ebniye Kanunu'nun (İnşaat) 20, 21, 22, 23, 24, 25nci Maddelerini Muaddil Kanun ile savaşta yanan arsaların 1 yıl içerisinde kadastro planlarının hazırlanması ve kıymetlerinin belirlenmesi için belediyeye görevler verilmektedir.[161]

Tefrik-i Vezaif İlkesinin Kurumsallaşması: Yerel Yönetim Organları

1924 yılında kabul edilen Teşkilatı Esasiye'ye göre, "Türkiye, coğrafya durumu ve ekonomi ilişkileri bakımından *il*lere, iller *ilçe*lere, ilçeler *bucak*lara" bölünmüştür ve "bucaklar da *kasaba* ve *köy*lerden meydana gel[mektedir]" (md. 89). "İllerle şehir, kasaba ve köyler tüzelkişilik sahibidirler." (md. 90). Bu doğrultuda, yerel yönetimlerin il, şehir, kasaba ve köy düzeyinde örgütleneceği görülebilir. Yine Anayasa'da il düzeyinin mülki yönetim ile yerel yönetimler arasında "yetki genişliği ve görev ayrımı esaslarına" göre idare olunacağı belirtilmektedir (md.91).

1925 yılı başında, 12 Ocak'da Gazete'de yer alan bir habere göre, İçişleri Bakanlığı tarafından hazırlanan İl Yerel Yönetimi (İdare-i Hususiye-i Vilayat) kanun tasarısı Bakanlar Kurulu'na iletilmiştir. Bakanlıkça hazırlanmakta olan İl Genel Yönetimi (İdare-i Umumiye-i Vilayat) ile ilgili kanun tasarısı ise incelemeden geçirildikten sonra Bakanlar Kurulu'na sunulacaktır.[162] Aynı içerikli bir

---

158 Küçük, *a.g.k.*, s.240.
159 RG:2.5.1341/99.
160 ZC D.2 C.18 İ.109.
161 ZC D.2 C.18 İ.109.
162 *Hâkimiyet-i Milliye*, 12 Ocak 1925.

haber 16 Haziran'da da Gazete'de yer almış;[163] fakat 1925 yılı içerisinde söz konusu kanun tasarılarının hiçbiri Genel Kurul'a gelmemiştir.

1925 yılı, yerel yönetimler açısından hem hukuki düzenleme hem de işleyiş açısından açıklığa kavuşturulması gerekli konuların arttığı bir yıldır. Gerçekten, yıl boyunca yerel yönetimlerle ilgili birçok kanun tefsiri istenmiş, bir yandan da kabul edilen kanunların işleyişe geçirilmesine çalışılmıştır.

Yıl içerisinde, kabul edilmemesine karşılık en önemli tartışma başlığı, kanımızca il genel meclisi ile il idare meclisinin yeniden düzenlenmesine ilişkin kanun tasarısıdır. Söz konusu tasarı aşağıda ayrıntılı olarak incelenecektir. İncelemeye geçmeden önce, yerel birimler hakkında kısa birkaç bilginin iletilmesinde fayda görülmektedir.

1925 yılında, il özel idarelerinin yol yapımları (19 Ocak), su tesisatı ve elektrik bağlanması işleriyle meşgul olduğu görülmektedir. İl özel idarelerine, yıl içerisinde taş ocaklarının işletilmesi de bırakılmıştır (12 Nisan).

Yıl içerisinde bazı elektrik ve su tesisatı gibi işlerin belediyeler tarafından gerçekleştirildiği görülmektedir, ne var ki belediyenin masrafları kendi gelirlerinden karşılaması mümkün olmadığından Belediyelerin *borçlanması* gündeme gelmiştir. Maliye Bakanlığının belediyelere kefil olması ile büyük miktarlarda borç alınmaktadır (Bkz. 26 Şubat Ankara, Bkz. 19 Kasım Samsun). Ayrıca, kadastro işlerinin de belediyeler tarafından yapılacağı anlaşılmaktadır (642 sayılı Kanun).

Belediyelerle ilgili en önemli konu ise belediye seçimlerinde *fesih yetkisi*ne dair alınan Genel Kurul Kararı'dır. Sorun, belediye seçimlerinin hangi makam ya da nedenlerle feshedilebileceği hakkında 1293 (1878) tarihli Vilayatı Belediye Kanunu ve Dersaadet Belediye Kanunu'nda herhangi bir hükmün bulunmamasıdır. 116 numaralı Genel Kurul Kararı ile belediye seçimlerine dair bir inceleme ya da kanuna uygunsuzluk durumunda karar verme yetkisinin, gücünü Anayasadan alan ve seçimlere ilişkin yolsuzluklara bakma yetkisi olan Danıştay'a, Danıştay kuruluncaya kadar "Memurin Muhakemat Heyeti"ne bırakılması kabul edilmiştir.[164] Bu karar, yerel yönetimler ile merkez teşkilatı arasında *vesayet ilişkisi*nin Danıştay aracılığı ile kurulduğunu göstermektedir.

Seçimlerle ilgili yıl içerisinde şikayetler belirmektedir. Bir taraftan, belediye seçimlerinde açıklık ve serbestlik olmadığına dair şikayetler (Bkz. 29 Ocak), bir taraftan seçilen Belediye başkanlarının niteliksiz olduğuna dair iddialar (Bkz. 15 Şubat) gündemdedir.

En küçük yerel yönetim birimi olan köylerde ise Köy Kanunu'nun uygulamaya girmesi çalışması hızla devam etmektedir. İçişleri Bakanı Cemil Bey, Köy Kanunu'nun Şubat ayında ihtiyar heyetlerinin seçilmesi ve göreve başlaması ile yürürlüğe gireceğini belirtmiştir.[165] Türkiye'de nüfusun yaklaşık % 80'ini köy-

---

[163] *Hâkimiyet-i Milliye*, 16 Haziran 1925.
[164] ZC D.2 C.15 İ.69.
[165] ZC D.2 C.12 İ.37.

lünün teşkil ettiği ve 41 binden fazla köy olduğu[166] göz önüne alındığında millet egemenliğinin Köy Kanunu'nun uygulaması ile başlayacağı söylenebilir.

Görev Paylaşımı: İl Genel Meclisi ve İl İdare Meclisi

İl Genel Meclisi ile İl İdare Meclisi arasındaki görev ayrımı üzerine hazırlanan Kanun Tasarısı, 20 Eylül 1925'de Meclis'e sunulmuş ve 19 Aralık 1925'de Genel Kurul'da görüşülerek, Encümen'e geri gönderilmesine karar verilmiştir.

Kanun tasarısı ile İdare Meclislerinden (il ve ilçe) seçilmiş üyeler çıkarılmakta ve idare meclisleri sadece memurlardan oluşacak bir kurul şeklinde yeniden düzenlenmektedir. "İdarei Umumiyei Vilâyat Kanunu"nun 3. faslının "mecalisi idare teşkilâtına dair" olan 62. ve 64. maddelerinin şu şekilde değiştirilmesi teklif edilmektedir:[167]

> Madde 62. (Muaddel) — Her vilâyet merkezinde valinin veya muavinin riyaseti altında azası defterdar ve muhasebeci, tahrirat müdürü, maarif müdürü, nafia mühendisi ile sıhhiye ve ziraat ve ticaret müdürlerinden mürekkeb olmak üzere bir Meclisi İdare bulunur.
>
> Madde 64. (Muaddel) — Her kazada kaymakamın riyaseti altında azası mal müdürü, tahrirat katibi, sıhhiye ve ziraat memurlarından mürekkeb olmak üzere meclisi idare bulunur.

İl idare meclisleri, 1921 Anayasası döneminde, henüz TBMM kurulmadan önce yerel halkın yönetiminin somutlaştığı Şura'lar olarak görev yapmaktaydı. Ne var ki, 1925 yılına gelindiğinde bir tarafta halkın egemenliğinin kurumsal hali olarak TBMM, bir tarafta yerel işlerle ilgilenmek üzere il genel meclisleri kurulmuştur. Hatta 1924 yılında Diyanet İşleri Başkanlığı'nın kurulması ile din işleri bu kuruma devredilmiştir. Söz konusu gelişmeler nedeniyle il idare meclislerindeki müftü, din alimi ve halktan seçilen temsilcilerin olmasına gerek kalmamış, il idare meclisleri devlet daireleri haline gelmiştir. Bu nedenle, il idare meclislerindeki seçilmiş üyeler çıkarılmalı ve sadece memurlardan oluşacak şekilde "kurul tarzında" yeniden yapılandırılmalıdır.[168]

---

[166] Vehbi Bey (Karesi): "Ali Şuuri Bey köy istatistiki hakkında malûmat verirken diyordu ki, kırk yahut kırkbir bin şu kadar küsur köyümüz vardır. Demek ki memleketimizin lâakal yüzde seksenini köylü teşkil ediyor." (21 Şubat1341 (1925), ZC D.2 C.14 İ.61 s.214).

[167] Dahiliye Encümeni mazbatası, ZC D.2 C.20 İ.27'nin sonuna eklidir.

[168] "Vilâyet ve kazalarda meclisi idareyi, azayı tabiye ve azayı müntahibe ünvanlarıyle, teşkil eden iki sınıf azanın müftü ve rüesayı ruhaniye ile ahaliden müntahap kısmı esasen ahali işine ait olmasından ve halbuki meclisi idare teşkilâtından çok sonra vücuda getirilen mecalisi umumiyenin hasren ahali işine mahallî rüyet (idare) ittihaz edilmiş (edinmiş) bulunmasından dolayı mecalisi idarenin vezayifi devlet işine inhisar etmiş ve bu sebeple mecalisi mezkûrede müftü ve rüesayı ruhaniye ile azayı müntehabiye ihtiyaç zail olmuştur (tükenmiştir)."
Ahalinin hideматı mahalliyeye ait umur ve masalihi mecalisi umumiye ve belediyede idare ve temşiyet edilmekte (yürütülmekte) olmakla beraber aynı zamanda idarei hükümete ait hakkı murakabesi de müntahap vekillerden mürekkep Büyük Millet Meclisi marifetiyle istismal edilmekte olmasından dolayı vilâyet ve kazalar mecalisi idarelerinde de başkaca ahali vekillerinin mevcudiyeti zait bulunmuştur." (Esbabı Mucibe, ZC D.2 C.20 İ.27'nin sonuna eklidir).

İçişleri Encümeni de Kanun Tasarısını hiç değiştirmeden kabul etmiştir:[169]

> "Mecalisi Umumiye teşkil ve ahali işleri mecalisi idare vezaifinden tefrik olunarak (ayrılarak) bu meclislere tefviz edilmesine (bırakma) ve mecalisi idare sırf devlet işleriyle meşgul olmalarına ve ahaliye ait hakkı murakabe (kontrol) Büyük Millet Meclisi marifetiyle istimal edilmekte bulunmasına binaen mecalisi idarenin sırf memurinden teşekküllü muktezi (gerekli) olduğu gibi Diyanet İşleri Teşkilâtı da Devlet teşkilâtından tefrik edilmiş olduğu için artık müftülerin de mecalisi idareye devam etmelerine mahal kalmadığından seçilmiş üyelerin idare meclisinden çekilmesi gereklidir."

Ne var ki, Genel Kurul'da idare meclislerinin, yerel seçimlerin denetlenmesi (teftiş), vergi belirlenmesinde yaşanan çatışma ve şikayetlerin çözüme kavuşturulması gibi görevlerinin olması nedeniyle idare meclislerinin yalnızca memurlardan oluşan Encümenlere dönüştürülmesi kabul edilmemiş ve Kanun Tasarısı Encümen'e geri gönderilmiştir.

Seçimlerde teftiş görevi, Muhtar Bey (Trabzon mebusu) tarafından dile getirilmiştir: İl İdare Meclisi "[i]ntihab zamanında heyeti teftişiyeye" görevi yaptığından sadece memurlardan oluşan bir kurula dönüştürüldüğü takdirde seçimlerde teftiş yapması doğru olmayacaktır.[170] Vergi oranlarının belirlenmesi ve uyuşmazlıklarda karar yetkisi ise Mustafa Feyzi Bey (Konya mebusu) tarafından dile getirilmiştir:[171]

> "Muhterem arkadaşlar, mecalisi idarede müntehap (seçilmiş) azaların bulunması birtakım esbaba müstenittir. Malumu âliniz şimdi mecalisi idareden müntehab azaları kaldırınca bir kısım memurine inhisar edecek. Halbuki vilâyet dahilinde, kaza dahilinde ashabı masalihin bir çok hususatta meclisi idare ile temasları vardır. Meselâ tedrisatı ibtidaiye vergisi tarh edilecek (çıkarılacak), itiraz olursa orada rüyet edilecek (bakılacak). Temettü fazla tarh edilirse itiraz edilecek yer, meclisi idaredir. Ağnam tadat edilse, fazla yazılsa itiraz edilecek mahal meclisi idaredir. Birtakım şeyler olacak, meclisi idareye gidecek, belediye mukarreratına itiraz olursa meclisi idareye gidecek, sonra mebusan intihabında belediye intihabında, meclisi umumi intihabında meclisi idare azaları bulunacak ahaliyi yakından görecek, tanıyacak, mahallî ahali bir mecliste bulunmayacak olursa hariçten gelen memurinin bu mecliste yalnız kalması doğru değildir. Binaenaleyh evvelemirde mecalisi idarenin vazifelerini tahdit ettikten (sınırladıktan) sonra şu şekli kabul edelim. Binaenaleyh bu madde muvafık değildir. Reddini talep ediyorum."

Buna karşın, Ata Bey (Niğde), il idare meclislerinde seçilmiş üyelerin hiçbir görevi kalmadığına dikkat çekmektedir: "Meclisi idarenin en mühim vazaifinden başlıcaları aşar, ağnam ve müzayedad ve ihalât idi. Aşar muamelesi, malumu âliniz aşar kanunu lağv edildikten sonra kalmamıştır. Sonra ağnam muamelâtının dahi tarzı cibayeti tebdil olunmuştur. Esasen meclisi idare azayı müntahibesi bildiğimiz şekilde millî bir intihab neticesi olmadığı malumu âlileridir. Malum olan azayı tefrik edecek ve intihaba arz edecek, halbuki esas vazi-

---

[169] Esbabı Mucibe, ZC D.2 C.20 İ.27'nin sonuna eklidir.
[170] 19 Aralık 1925, ZC D.2 C.20 İ.27 s.187.
[171] 19 Aralık 1925, ZC D.2 C.20 İ.27 s.186.

feleri olan müzayedad ve ihalat (artırma ve ihale) vazaifi kalmadığından bu azayı müntahibenin hiç vazifesi kalmıyor."[172]

Diğer taraftan, Reşit Bey (Malatya Mebusu) de, idare meclislerine gelen seçilmişlerin, halk adına değil kendi adına çalıştığını belirtmekte ve "oranın ileri geleni kim ise onun dediği oluyor" diyerek mevcut durumu eleştirmiştir.[173] Hatta seçilmiş üyelerin, bir daha seçilmek üzere vali ve kaymakamı eleştirmekten kaçındığını belirterek idare meclisinde seçilmişlerin olmamasını savunmaktadır.[174]

Dış İlişkiler ve Komisyon Tipi Çalışma

1925 yılı diplomatik ilişkiler açısından verimli bir yıldır. Dışişleri Bakanı ve bakanlığın merkez ile yurtdışı örgütünün tüm yıl boyunca diplomatik ilişkiler, diplomatik anlaşmalar ve inceleme komisyonlarının çalışmaları dolayısıyla çalıştığı açıktır.

Yıl içerisinde, altı barış ve dostluk Anlaşması (Arnavutluk, İsveç Kıraliyeti, Çekoslavakya Cumhuriyeti, Felement Kıraliyeti, İspanya Krallığı, Sırp, Hırvat ve Soven Krallığı) ile çeşitli başlıklarda dört protokol (Gürcistan ile sınırda yaşayanların geçiş hakkı, Gürcistan ile sınırdaki meralardan mütekabilen istifade hakkı, Ermenistan, Azerbaycan ve Gürcistan, Sosyalist Sovyet Cumhuriyetleri Hükümetleri ile Konsolosluk, Rusya Sosyalist Federatif Şûralar Cumhuriyeti Hükümeti ve Ermenistan, Azerbaycan, Gürcistan Sosyalist Sovyet Cumhuriyetleri ile aktarmasız demiryolu seferi) imzalanmış, daha sonra Meclis onayına sunulmak üzere birçok ülke ile diplomatik temaslarda bulunulmuştur.

Bu bölümde diplomatik ilişkiler ya da dış ilişkilerin örgütlenmesine değil, önemli diplomatik ilişkileri düzenleyen ve Yönetim Yapısı ile herhangi bir yönetsel bağlılığı bulunmayan işlevsel komisyonlara dikkat çekilecektir. Bu komisyonlar, Cumhuriyet tarihinin en önemli başlıklarını oluşturan konulara, *Musul sorunu* ile *mübadele sorunu*'na istinaden kurulmuştur. Tarihi öneme sahip bu iki konu başlığı, çalışmada yalnızca örgütlenme açısından incelenmiştir.

Musul Sorunu ve "Musul Tahkik Komisyonu"

Türkiye-Irak sınırı, 24 Temmuz 1923'de imzalanan Lozan Anlaşması'nda karara bağlanamayan tek sınırdır. Lozan Anlaşması'nın 3. maddesi'ne göre, "Türkiye ile Irak arasında hudut [sınır] 9 ay zarfında Türkiye ile Büyük Britanya arasında sureti muslihanede [barış yolu ile] tayin edilecektir." Belirlenen süre içerisinde sorun çözülemediği takdirde, "ihtilaf Cemiyeti Akvam[175] Meclisine arz olunacaktır."[176]

---

[172] 19 Aralık 1925, ZC D.2 C.20 İ.27 s.186.
[173] 19 Aralık 1925, ZC D.2 C.20 İ.27 s.186.
[174] 19 Aralık 1925, ZC D.2 C.20 İ.27 s.187.
[175] Cemiyeti Akvam (Milletler Cemiyeti) 10 Ocak 1920'de İsviçre'de kurulmuştur. Amacı, uluslararası barış ve güvenliği sağlamaktır. Türkiye, 18 Temmuz 1932'de Cemiyet'e üye olmuştur. Cemiyet, 2. Dünya Savaşı'nın çıkması sonrasında 18 Nisan 1946'da dağılmıştır (Düstur, III. Tertip, C.5, 11 Ağustos 1339 – 19 Teşrinievvel 1340, s.13–357).
[176] Türk Tarih Kurumu web sitesi: http://www.ttk.org.tr/templates/resimler/File/Antlasmalar/lozan/lozan20-29.pdf

İngiltere 5 Ekim 1923 tarihinde Türkiye'ye başvurarak Musul konusunda Lozan Anlaşması doğrultusunda ikili görüşmelere başlanmasını talep etmiştir. Sorunun çözümü için 19 Mayıs 1924'de toplanan Haliç Konferansı toplanmış, fakat sonuçsuz dağılmıştır.[177] Bunun üzerine, Lozan Anlaşması'nda belirlenen süre içerisinde anlaşma sağlanamaması sonucu, 6 Ağustos 1924'de Musul sorunu Cemiyeti Akvam'a (Milletler Cemiyeti - MC) iletilmiştir.

MC Meclisi'nde Musul meselesi 4 müzakerede ele alınmıştır. 1924 yılı içerisinde yapılan 1. ve 2. müzakereler sonucunda Meclis, Musul'da Türkiye ile İngiltere arasında sınır çatışmalarının yoğunlaşması ve Süleymaniye şehrinin bombalanıp, İngilizler tarafından işgal edilmesi üzerine, Türkiye'nin başvurusuyla, 30 Eylül 1924 tarihli oturumunda[178] Musul sorununu yerinde tespit etmek üzere bir komisyon oluşturulmasına karar vermiştir: *Musul Tahkik Komisyonu (Musul Araştırma Komisyonu)*. Komisyon, tarafsız niteliği itibariyle, sorunun tarafları olan İngiliz, Türk ve Irak'tan temsilcilere yer vermemekte; İsveç, Macaristan, Belçika'dan üç temsilciden oluşturulmaktadır. Musul Tahkik Komisyonu'nun görevi, yerinde inceleme yaparak, durumu ve önerileri rapor haline getirerek MC Meclisi'ne iletmektir. Komisyon kendi çalışma ilkelerini kendisi düzenleyecektir.[179]

Mübadele Sorunu ve "Muhtelit Mübadele Komisyonu"

30 Ocak 1923 tarihinde Lozan'da imzalanan "Türk ve Rum Ahalinin Mübadelesine Dair Sözleşme ve Protokol" ile başlayan Türkiye ile Yunanistan arasındaki mübadele (karşılıklı nüfus değişimi), 1925 yılında *iskan sorunu* ve *taşınmaz malların yönetimi* ile gündemdedir. Mübadillerin kabulü, iskan edilecekleri yerlerin seçimi, yerleştirilmesi, üretici etkinliklerde bulunabilmeleri için gerekli araçların sağlanması, hem merkezde hem de yereldeki yöneticilere büyük bir sorumluluk yüklemektedir.

1925 yılında birbiri ile yakından ilgili iskan ve taşınmaz mallar sorunlarını düzenleyen iki Kanun kabul edilmiştir.

İlki, yılın hemen başında, 19 Ocak'ta kabul edilen 543 sayılı "Yunan Tebasına Ait Emvali Gayri Menkülenin İdaresi Hakkında Kanun"dur. Kanun, Yunanistan Hükümeti'nin Yunanistan'da ya da dışarıda yaşayan Türklerin gayrimenkullerine el koymasına karşılık çıkarılmıştır. Buna göre, "Türkiye'de bulunmayan Yunanlılara ait taşınmaz mallar, milli emlak gibi Maliye Bakanlığı'nca idare edilecektir. Taşınmazlardan sağlanan gelirler, 18 Teşrinisani (Kasım) 1912'den önce Yunanistan'ı terk etmiş olan veya çok eskiden Yunanistan dışında yaşayan Türk halkına, Yunanistan'da bulunan taşınmazlarını kullanmaktan alıkoyuldukları sürece taşınmaz malların gelirleri oranında eşit olarak dağıtılır; gerektiğinde Türkiye'deki Yunanlıların mülklerinin idare edilmesine de bu Kanun gereğince Hükümet yetkilidir."[180]

---

[177] Dışişleri Bakanı Tevfik Rüştü Bey (İzmir), 9 Ocak 1926, ZC D.2 C.21 İ.38 s.90.
[178] İnkılap Tarihi web sitesi: http://www.inkilap.info/turkiye-ingiltere-iliskileri-ve-musul-sorunu.
[179] *a.k.*
[180] RG:25.1.1341/83.

Diğer düzenleme, 28 Haziran tarihli 675 sayılı "Mahalli İskânlarını Bilâ Mezuniyet Tebdil Eyleyen Mühacir ve Mültecilerle Aşair Hakkında Kanun"dur. Kanun ile mübadil ya da gayrimübadil muhacir,[181] aşiretler ve mültecilere[182] Hükümetçe gösterilen ya da gösterilecek yerlerde beş yıl oturma zorunluluğu getirmektedir. Hükümet izni olmadan iskan edildikleri yeri terk edenler, iade olunacaktır (md. 1). İskan sürecinin Hükümet tarafından yönlendirilmesi ve zorunlu hale getirilmesi ile muhacir ve mübadillerin göçü engellenmeye çalışılmaktadır.[183]

İskan ve gayrimenkul sorunları bağlamında mübadelenin yönetimi için üç düzeyli bir örgütlenmeye gidilmiştir: Uluslararası düzeyde *Muhtelit Mübadele Komisyonu* (Karma Mübadele Komisyonu), Hükümet merkezinde İçişleri Bakanlığına bağlı *İskan Heyeti Teftişiye* (hali hazırda iskan genel müdürlüğü ve burada muhacirin şubesi bulunmaktadır) ve taşrada *iskan ve imar komisyonları*.

Muhtelit Mübadele Komisyonu, 30 Ocak 1923 tarihli adı geçen Kanun ile kurulmuş, görev, yetki ve sorumlulukları aynı Kanun ile belirlenmiştir. Komisyon, dörder Türk ve Yunan Hükümeti temsilcileri ile MC'ce seçilecek Birinci Dünya Savaşına katılmamış üç ülkeden birer üyeden oluşturulmuştur. Başkan da tarafsız üyeler tarafından dönüşümlü olarak seçilecektir.[184] Komisyon'un görevi, göçü denetlemek, taşınır ve taşınmaz mal tasfiyesi, taşınır değeri tespiti ve bırakılan mallara ait düzenlenen borç belgelerini düzenlemektir. Giderler Türk ve Yunan Hükümetleri tarafından karşılanacaktır ve Komisyon kararları bağlayıcıdır.[185]

Henüz yılın başında, 4 Şubat'ta Muhtelit Mübadele Komisyonu'nun Fener Rum Patrikhanesi Başpapazı seçilen Konstantin'i mübadeleye tabi tutulacaklar listesinde ilan etmesiyle, Yunan Hükümeti ile Türkiye arasında diplomatik kriz yaşanmıştır. Yunan Hükümeti, Konstantin'in 1918 yılında İstanbul'da ikamet ettiğini, bu nedenle bu tarihte İstanbul'da ikamet ederek Ortodoks Kilisesi'nin tebası olanların, mübadeleye tabi tutulmayacağına dair Kanun maddesini hatırlatarak bu kararın siyasi bir karar olduğunu iddia etmektedir. Bu doğrultuda, Yunan Hükümeti Konstantin'in sınır dışına çıkarılmasını siyasi ve dini bir mesele olarak gündeme getirmiştir.[186] Oysa Muhtelit Mübadele Komisyonu Konstantin'e, Başpapaz seçilmeden öncede mübadeleye tabi olacağı uyarısını yapmıştır. TBMM'de yapılan görüşmede ise mübadelenin kanunlara uygun ol-

---

[181] 4 Haziran 1934 tarihli 2510 tarihli İskan Kanunu'nda, *muhacir* kavramı açıklanmaktadır. Buna göre, Türkiye'ye yerleşmek maksadıyla dışarıdan *tek olarak (münferiden)* gelmek isteyen Türk soyundan yerleşik veya göçebe kişiler, *toplu olarak(müçtemian)* gelmek isteyen Türk soyundan yerleşik ve göçebe kişi ve aşiretler, Türk kültürüne bağlı yerleşik kişiler *muhacir*lerdir (md. 3).

[182] 4 Haziran 1934 tarihli 2510 tarihli İskan Kanunu'nda Türkiye'de yerleşmek maksadı ile olmayıp bir zaruret nedeniyle geçici bir süre oturmak üzere sığınanlara *mülteci* denmektedir (md. 3).

[183] ZC D.2 C.19 İ.16.

[184] Ercan Çelebi, "Mübadillerin Yunanistan'daki Mal Kayıtları ve Muhtelit Mübadele Komisyonu Tasfiye Talepnameleri", *ÇTTAD*, Dokuz Eylül Üniversitesi, Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi Enstitüsü, V/12, (2006/Bahar), s.108.

[185] Çelebi, a.g.m., s.108-109.

[186] ZC D.2 C.13/1 İ.47.

duğu ve Yunan Hükümetinin bu meseleyi Hristiyanları Türklere karşı kışkırtmak amacıyla kullandığı belirtilmekte, bunun bir iç sorun olduğu ve Yunan Hükümeti'nin buna karışmasının engelleneceği belirtilmektedir.[187]

Başpapaz Konstantin üzerinden yaşanan kriz, mübadele konusundaki çözümsüz başlıklardan biridir. Çelebi, "İstanbul Rumları ile Batı Trakya Türklerini mübâdeleden muaf tutan ikinci maddenin, İstanbul'da mümkün olduğu kadar fazla sayıda Rum bırakmak isteyen Yunan Hükümeti" tarafından kullanıldığını belirtmektedir. Sorun, Muhtelit Mübadele Komisyonu'nca çözümlenememiş, MC kararı ile Uluslararası Daimi Adalet Divanı'na götürülmüştür. Adalet Divanı'nın 21 Şubat 1925 tarihinde aldığı kararlar taraflar arasındaki anlaşmazlığı çözümleyememiştir.[188]

Komisyon'un tüm yıl boyunca tasfiye talepnameleri ile ilgilendiği anlaşılmaktadır. Tasfiye talepnameleri, mübadele sırasında mübadillere ait taşınır ve taşınmazların tutulduğu zabıttır. Bu zabıt evrakları, iskan edilen ülkeye sunulmakta ve bu doğrultuda üretim araç ve gereçleri belirlenmektedir.[189] 1925 yılında Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü – Cumhuriyet Arşivleri'nde 15 bine yaklaşan belge bulunmaktadır.

"İskân Heyeti Teftişiyesi", 5 Nisan'da çıkan kararname ile İçişleri Bakanlığına bağlı olarak kurulmuştur (BK Karar No: 1760).[190] Heyet, on müfettişten oluşacak ve teftiş dairelerinde muhacirin iskan, iaşe, sağlık durumlarını kontrol etmek, emlak dağıtımını koordine etmek gibi görevleri yerine getirecektir. 11 Haziran'da İçişleri Bakanı Cemil Bey başkanlığında toplanan Teftiş Heyeti, muhacirlerin Hükümet'in belirlediği yerlere sevk edilmesi, sevk edilmek istemeyenlerin iadesi, bulunan yıl içerisinde Avrupa'dan başka muhacir kabul edilmemesine karar vermiştir.[191]

İllerde ise, iskan ve imar komisyonları günlük işleri yürütmektedir. 20 Ocak tarihli 1426 sayılı Bakanlar Kurulu kararı ile illerde imar ve iskan komisyonları kurulmakta ve görevleri belirlenmektedir.[192]

EKONOMİK EGEMENLİĞİN YÖNETSEL KURULUŞU: DEVLET TEKELİ (İNHİSAR), DEVLET İŞLETMECİLİĞİ ve KORUMACILIK

Türkiye İktisat Kongresi (1923), sanayinin gereksinimlerinin bizzat çıkar grupları temsilcilerince dile getirildiği ilk ve en önemli zemindir. Kongre'de sanayi temsilcileri tarafından dile getirilen taleplerden bir tanesi şudur: "Devlet kendisinin kuvvetli bir unsuru iktisadi olduğunu nazar-ı dikkate alarak yalnız fertlerin teşebbüsleri ile dahi kooperatif veyahut anonim şirketler ile başa çıkı-

---

187 ZC D.2 C.13/1 İ.47.
188 Çelebi, a.g.m., s.117-118.
189 *a.k.*
190 Düstur III. Tertip C.6.
191 *Hâkimiyet-i Milliye*, 11 Haziran 1925.
192 Düstur III. Tertip C.6.

lamayan büyük sanayi iktisatlarında irşat ve iştirak ile halka yol göstermelidir."[193]

Bu çağrıya, Hükümet'in 1925 yılında 1) inhisarlar (tekel hakları), 2) devlet işletmeciliği, 3) teşvik ve koruma (himaye) politikaları ile yanıt verdiği söylenebilir.

Tekel Hakkı ve Tekel İşletmeciliği

Tekel (inhisar), sözlük anlamı itibariyle "Bir iş veya malın idâresinin bir kişiye, bir ele bırakılması. Bir elden idâre"sidir.[194] Tekel ilan edilen ticari alanda tekelin işletmesi ya doğrudan Devlet tarafından gerçekleştirilmekte ya da tekel işletme hakkı ihale ile şirketlere devredilmektedir. Hak daha sonrasında yine Hükümet'e geri döndürülmektedir.[195]

1925 yılı içerisinde, tütün tekelinin işletmesi Fransız Şirket'ten devralınmış; bunun yanında ispirto, barut gibi malzemeler ile liman işletmeciliği hizmet alanlarında tekel hakları kurulmuştur. Bu nedenle, *tekel hakkı* ve *işletmesi*nin ayrımı bu noktada hatırlatılmalıdır.

Tütün tekeli, sadece 1925 yılında değil, dönem boyunca gündem maddelerinden biridir. Önemlidir çünkü tütün en önemli gelir kaynaklarından biridir; önemlidir çünkü tütün tekelinin Devlet'çe alınması yabancı sermayenin tasfiyesi ile yakından ilgilidir; önemlidir çünkü tütünle uğraşan zirai kesim yüksek gelire sahip varlıklı kesimdir. Bu nedenle, tütün tekeli ele alınmıştır, tütün tekelinin niteliği ve örgütlenmesi incelenmiştir. Yeni tekel kurulan alanlara ise kısaca bölüm sonunda değinilmiştir.

Tütün Tekel Hakkının Hükümetçe Alınması ve İşletilmesi

Tütün, devlet gelirlerinden büyük bir bölümünü oluşturan önemli bir gelir kaynağıdır. Bu nedenle nasıl *yönetilmesi* gerektiğine dair tartışmalar Cumhuriyetin kuruluş yıllarının başlıca gündem maddelerinden biri olmuştur. Tütünün yönetimine dair üç sistem öne çıkmaktadır: Tekel (inhisar), bandrol, gümrük sistemi. Tekel sisteminde, tütün üretimi, dağıtımı tek bir elden yürütülmekte; bandrol sisteminde piyasa serbest bırakılmakta ve üretilen tütüne yapıştırılan bandrol ile vergi toplanmaktadır; gümrük vergisi sisteminde ise ihracat sırasında vergi alınmaktadır.

Tütün ile ilgili ilk girişim 26 Şubat tarihli Kanun'dur. 26 Şubat'ta kabul edilen 558 sayılı "Tütün İdare-i Muvakkatesi ve Sigara Kağıdı İnhisarı Hakkında Kanun" ile Osmanlı topraklarındaki ilk çok-uluslu yabancı sermaye yatırım-

---

[193] Ökçün, *a.g.k.*

[194] Türk Dil Kurumu web sitesi: www.tdk.gov.tr

[195] Örneğin, 17 Haziran'da yayınlanan Mevaddı İnfilakiye, Fişek ve Barut İnhisarının Sureti Tatbikatına Dair Kararname'ye (Bakanlar Kurulu Kararı No: 2132) göre tekele alınan av fişeği, kapsül, saçma, patlayıcı madde, yanıcı maddeler ve kara barutun tekel işletmesi "Hazinece tayin olunacak kurallar çerçevesinde Türk Anonim Şirketlerine ihale olunacaktır. Şirket kendi sermayesini fabrikaya tahsis edecek ve otuz sene sonra Hazineye tesisatı işler halde terk edecektir. Maliye Bakanlığı sermayenin yarısına iştirak hakkına sahiptir" (Düstur III. Tertip C.6).

larından biri olan Tütün Rejisi (Regie Ottomane des Tobacs) 1 Mart 1925 tarihinden itibaren devlet tarafından satın alınmaktadır. Bir şirket şeklinde çalışacak idare, ülke içerisinde tütün ve sigara kağıdı üretimi, satışı ve işletilmesi tekelini almaktadır:

> Madde 1: 1341 senesi Martının birinci gününden itibaren istihlakâtı dahiliyeye (iç tüketim) mahsus tütün mübayaası (satım), işletilmesi ve tütün ve sigara imali ve satılması muamelesiyle tütüne müteallik sair umur, kavanin ve nizamatı mahsusuna tevfikan doğrudan doğruya hükümetçe ifa edilir.
>
> Madde 2: Birinci maddede Hükümete verilmiş olan salahiyat 1341 senei maliyesi nihayetine kadar muteberdir.

Kanun tasarısı görüşmelerinde, tütün *tekelinin geçici* olması yönünde görüş oluşmuş ve *bandrol sistemi*nin kabul edilmesinin doğru olacağı konusunda mutabakata varılmıştır. Buna göre, 1341 (1925) mali senesi bitimine kadar tekel kabul edilecek ve 1925 mali yılının bitiminde bandrol sistemine geçilecektir. Meclis, çoğunlukla bandrol sistemine taraftardır. Gerçekten, 23 Mart'ta Meclis'e sunulan Tütün Encümeni Mazbatası (Encümeni Mahsusa)[196] ile tütünün tekel idaresi ile değil, bandrol sistemi ile yönetilmesi gerektiğine dair görüş bildirmiştir. Bandrol sisteminin seçilmesindeki neden, Türkiye'nin kendi ihtiyacından fazla üretim yapması olarak gösterilmiştir. Buna göre, bandrol sistemi kullanan ülkelerin üretimlerini günden güne artırdıkları görülürken, tekel idaresinde ise üretimin hem nicelik hem nitelik itibariyle düşmesine tanık olunmaktadır. Mazbatada bu iddia şu şekilde yer almaktadır:[197]

> "İnhisar tehlikeli ve muzırdır, rekabet ve serbestinin ihyakâr tesirlerinden mahrumdur. Hangi sanat inhisar altına alınmış ise ya büsbütün sönmüş veyahutta müstaid olduğu (olması gerektiği kadar) derecede inkişaf edememiştir. Onun için hükümetler memleketin serveti meyanında mühim bir mevkii olan veya olmaya namzet olan sanayi üzerine inhisar koymaktan içtinap etmişlerdir."

Yine mazbataya göre, tarihteki deneyimler aksini açıklıkla gösterirken, tekrar tekel sistemine geçmek ticareti bitirmek demektir. Encümen Başkanı Yusuf Kemal Bey şu sözleri dile getirir:[198]

> "Raporun dokuzuncu sayifesi; 1289 senesinde İstanbul'un ve biladi selasenin tütün İstihlâk rüsumu diyelim - Hıristakı, Zogragos ile zarifiye İnhisara verilmiş yüz bin liraya, bununla başa çıkılmamış, inhisar fesh edilmiş, 1239 tarihli bir nizamname ile bu memlekette hükümet inhisarı İstanbul'a mahsus olmak üzere teessüs etmiş, İstanbul kî en ziyade zapturapt kabildir orada devlet inhisarı teessüs etmiş ve fayda vermiş. Ne netice vermiş arkadaşlar? Resmi raporu okuyorum, bir şey daha arzedeyim. O zaman teşekkül eden bu inhisar idaresi müstakil imiş, tütün nezareti imiş. Tabir efendi isminde birisi oraya nazır olmuş, tüccardan kendisine refikler verilmiş. Arkadaşlar! Umuru mülkiye de iyi ve fevkalâde züyeti görülmüş kimse-

---

[196] Tütün Encümeni Mahsusu üyeleri: Reis (Sinop) Yusuf Kemal, Kâtip (Saruhan) Ethem, Aza (Amasya) Rıza, Aza (Canik) Süleyman Necmi, Aza(Ergani) İhsan, Mazbata Muharriri (Karesi) Ahmet Süreyya, Aza (Adana) İsmail Sefa, Aza (Karesi) Vehbi, Aza (Saruhan) Mehmet Sabri, Aza (Gümüşhane) Zeki.

[197] Tütün Encümeni Mahsus Mazbatası, ZC D.2 C.14 İ.64'ün sonuna eklidir.

[198] ZC D.2 C.16 İ.84 s.115 (22 Mart 1925).

den değil, tüccardan verilmiş. Sonra arkadaşlar! Neticede rapor diyor kî, Kani Paşanın ikinci Rüsumat Emaneti zamanında idarei inhisariye lâğvolunarak Dersaadet tütünleri dahi bandrol usulüne tabi tutulmuş olmasına nazaran yapılan inhisar tecrübesinin matlup derecede temini varidat edememiş, olduğuna hükmetmek iktiza eder."

Ârif Bey (Eskişehir) rejinin yerine devlet tekelinin geçirilmesiyle sektörde daha baskıcı bir sistemin oluşturulduğunu savunmuştur:[199]

"Bir reji kalkmış yerine diğer bir reji ikame edilmiş olacak. Hem öyle bir reji ki, eski rejinin beş on tane kolcusundan başka kuvvei takibiyesi yoktur. Şimdi koyacağımız reji topuyla, tüfeğiyle, polisiyle, jandarmasıyle bir reji olacaktır. Eskiden halk Reji İdaresinden şikâyet etmek istediği zaman bir iki kapı bulurdu. Fakat halk şimdi kimi kimden şikâyet edecek?"

Oysa Ekrem Bey (Rize) de, reji idaresi ile tekelin bir tutulduğunu, ancak tekelin bir sistem olduğunu; şirket ile ya da devlet tarafından işletilmesinin aynı şey olmadığını iddia etmekte,[200] tütünün çok fazla üretilmesinin pek iyi bir şey olmadığını, asıl sorunun üretilen tütüne pazar bulabilmek olduğunu belirtmektedir.[201] Hatta, bandrol sisteminde bandrol şirketlerinin kazanacağını (tütünü alıp sigara yapılmak üzere satarken kendi karını ve vergisini ekler), devlet tekelinde aynı piyasa fiyatındaki tütünden devletin eline daha fazla gelir geçeceğini iddia etmektedir.[202] Tütün bandrol sisteminde şirketlerin kar amacı altında idare edilmekte ve nitelik olarak düşmektedir.[203] Ayrıca, bandrol kabul edildiği takdirde, tekrar tekele geçmenin olanaklı olmadığı savunulmaktadır, çünkü bandrol şirketleri büyüyecek ve daha sonrasında bu şirketleri satın almak imkansız hale gelecektir. Bu nedenle, tekel sistemi ile başlamak gereklidir daha sonra bandrol sistemine dönülebilir.[204] Emin Bey (Eskişehir) de, tütün üretiminin devlet elinde olmasını, gerekli olduğunda piyasaya müdahale edebilmek üzere önemli görmektedir.

Tüm karşı çıkışlara karşın, Hükümet 8 Şubat 1926'da kabul edilen 734 sayılı Kanun ile tekel süresini 1930 yılına kadar uzatacaktır.

Yeni Kurulan Tekel Hakları

İspirto İnhisarı: 27 Mayıs'da yayımlanan kararname ile ispirto tekelinin tatbik şekli düzenlenmektedir. İspirto inhisarı 1 Haziran 1925 tarihi itibariyle başlayacaktır ve ispirto "imal, ithal ve tagyiri" inhisar idaresine ait olacaktır.[205]

Liman İşletmeciliği: 14 Nisan'da kabul edilen 618 sayılı "Limanlar Kanunu" ile limanların idare ve temizleme, genişletilme ve daha birçok liman işlerinin yapılması görevi hükümete verilmektedir. Kanun, demirleme, rıhtımlara ya-

---

199 8 Şubat 1926, ZC D.2 C.22 İ.52 s.105-106.
200 22 Mart 1341, ZC D.2 C.16 İ.84 s.99.
201 22 Mart 1341, ZC D.2 C.16 İ.84 s.101.
202 22 Mart 1341, ZC D.2 C.16 İ.84 s.103.
203 22 Mart 1341, ZC D.2 C.16 İ.84 s.103.
204 22 Mart 1341, ZC D.2 C.16 İ.84 s.115.
205 Düstur III. Tertip C.6.

naşma, boşaltma, yükleme ve limanda kalınabilecek müddetlere kadar birçok noktayı düzenlemektedir.[206]

Askeri Fabrikalar: 28 Kasım'da kabul edilen 672 sayılı "Askerî Fabrikalarına Ait Mevadı İnhisariyenin Maliye Vekâletine Devri Hakkında Kanun"la emniyet ve asayişi memleketle ilgili barut, dinamit gibi bir kısım ürünler devlet tekeline alınmış ve Askerî Fabrikalar Müdiriyeti Umumiyesi'ne devredilmiştir. Oysa askeri fabrikalar, tütün, ispirto gibi tekellerle bütçede aynı kalemde gösterilmektedir. Bu nedenle, Askerî Fabrikalar Müdiriyeti Umumiyesi'ne bağlı olarak kurulacak tekel hakları da Hazine'ye devredilmektedir.[207]

Gizli Celse'de 19 Kasım'da görüşülerek kabul edilen 664 sayılı Kanun ile Müdafaai Milliye Vekaleti'ne "esliha [silah], mühimmat ve sanayii harbiye fabrikaları ve fennî laboratuvarlar, ..." kurmak üzere yüz elli milyon liralık taahhüdat verilmektedir. Anadolu'da silah ve mühimmat üreten fabrikaların olmamasının yarattığı zorluklar ve eksiklikler İstiklal Savaşı sırasında hissedilmiştir.

Devlet İşletmeciliği: Örgütlenme ve İlişkiler

1925 yılında kurulan devlet işletmelerinden bazıları şunlardır: Seyr-i Sefain Müdüriyeti Umumisi (4 Nisan), Karadeniz Boğazı Tahlisiye İdaresi (14 Nisan), İzmir Liman İşleri İnhisarı Türk Anonim Şirketi (13 Mayıs), vb.

Devlet işletmeciliği, Seyr-i Sefain Genel Müdürlüğü (Denizyolları Genel Müdürlüğü, SSGM) ve Sanayi ve Maadin Bankası (Sanayi ve Maden Bankası) üzerinden incelenecektir. Meclis'te devletin ekonomik hayata müdahalesine dair tartışmaların hedefinde bu iki kurum vardır.

Bu iki kurum, devlet işletmeciliğinin niteliği ve örgütlenmesi açısından incelenmiştir.

Seyr-i Sefain Genel Müdürlüğü: Devlet İşletmeciliğinin Örgütlenmesi

Seyr-i Sefain Genel Müdürlüğü (SSGM), deniz yolu ile ulaşım ve nakliyatı sağlamakta ve görevini başarıyla yerine getirmektedir. Savaş sonrasında yapılan önemli değişiklikler sonrasında vapurlar tamir edilmiş, seferler durmadan devam etmiş ve en küçük ilçelere dahi uğrayarak seferlerini devam ettirmiştir. Bu doğrultuda, SSGM yurtdışındaki şirketlerle rekabet edebilecek güce yaklaşmıştır.[208]

SSGM'nin bu denli güç kazanması, hakkındaki tartışmayı da alevlendirmiştir. SSGM'nin kim tarafından, devlet ya da özel, işletilmesi gerektiği en önemli tartışma başlıklarından biridir. Muhalefet, SSGM'nin Devlet tarafından işletildiği sürece kar edemediği tezinden yola çıkarak, şirketlere devredilmesi gerektiğini savunmaktadır. Muhalefet, SSGM'nin "altı milyon sermaye ile kırk lira kâr getirem[emesi]"ni[209] kabullenememektedir. Bu doğrultuda, Eskişehir mebusu Arif Bey, ticari kuruluşların devlet tarafından işletilmesine karşı çıkmaktadır,

---

[206] ZC D.2 C.18 İ.102.
[207] ZC D.2 C.19 İ.16.
[208] ZC D.2 C.17 İ.91 s.11-27, 61-62, 75.
[209] ZC D.2 C.17 İ.91 s.16.

çünkü devlet işletmeleri "kâr ile zarar arasında… hiçbir fark gözetmeme[ktedir]".[210]

Hükümet ise, askeri, idari ya da ekonomik gerekçelerle devlet tarafından işletilmesi gerekli bazı hizmetlerin kar ya da zarar etmesinin önemli olmadığı tezi üzerinden yanıt vermektedir.

Öncelikle, devlet işletmeciliği zorunlu olarak gelmiştir çünkü "…mütevali harpler dolayısıyle savahilin nüfusu, ziraat ve ticareti azalmış olduğundan diğer şirketler idare edemez, devam ettiremez hale gelmiştir."[211] Bu sayede, "muntazam seferleri ancak Seyrisefain temin etmiştir ve bu yüzden o sevahil (sahil) birçok ecnebi şirketlerin ecnebi bayrakların gölgesinden kurtulmuştur."[212] Diğer bir deyişle, sermayedarların hareket etmesine olanak bulunmayan bir dönemde, ekonomik bağımsızlığı sağlayarak işleyebilen sadece devlet işletmeleri olmuştur.

Bunun yanında, devlet işletmeciliği yönetsel ve ekonomik bir takım gerekliliklere dayanılarak kurulmaktadır. Örneğin memurların göreve gidebilmeleri için SSGM'nin öneminden söz edilmektedir:[213]

> "..devletin müfettişleri bu vapurlarla gidiyor kazalara, en küçük kazalara dahi giderek, ticaretin gelişmesini sağlıyor, yurtdışından vatandaşlar bunları kullanarak geliyor, devlet postasını bunlar taşıyor, seferberlik zamanında bunlar sefer yapıyor…"

Bunun aksine, "eğer ticari bir zihniyetle düşünülerek hareket edilmiş olsa Seyrisefain'in İzmirle İstanbul ve İstanbul ile Trabzon arasında işlemesi ve ufak tefek iskelelere uğramaması lazım gelir. Halbuki millet müessesi olduğu için en ufak nahiyelere kadar uğramaya mecbur" tutulmaktadır.[214]

Çatışmanın nedeni, sermayedarların karlı bir alan olan deniz taşımacılığında var olmak istemesidir. Çünkü SSGM "milli vapur kumpanyaları ile rekabet ederek, batmalarına neden olmaktadır".[215]

Hükümet'in bu durumda olan küçük vapur işletmelerine tavsiyesi, birleşerek milli bir şirketin kurulmasına öncülük etmeleridir. Küçük işletmelerin başarılı olamayacağının görüldüğü sektörde, devlet işletmeleri ile rekabet yerine anlaşma (itilafname) imzalanması yararlı olacaktır.[216]

> "Birleşerek milli şirketler kurmalılar çünkü hepsinin birer vapuru var. Ayrıca seyrisefain ile rekabet etmek yerine itilafname imzalanmalı ve iki taraf da bu itilafnamenin şartlarına uymalı."

Söz konusu tartışma, Cumhuriyet'in gelecek yıllarına da damgasını vuracak, devlet işletmeciliği ve devletçilik konularına dairdir.

---

[210] ZC D.2 C.17 İ.91 s.12.
[211] Rasih Efendi (Antalya), ZC D.2 C.17 İ.91 s.14.
[212] Rasih Efendi (Antalya), ZC D.2 C.17 İ.91 s.14.
[213] ZC D.2 C.17 İ.91 s.20.
[214] ZC D.2 C.17 İ.91 s.18.
[215] Faik Bey (Ordu), ZC D.2 C.17 s.20.
[216] Ticaret Vekili Ali Cenani Bey (Gaziantep), ZC D.2 C.17 İ.91 s.21.

SSGM, yeni değildir; aksine Osmanlı Devleti'nden Cumhuriyet'e aktarılan kurumlardandır. Yalnız, Osmanlı'da Seyr-i Sefain İdaresi olarak anılan kurum 1925 yılında "Seyr-i Sefain Müdüriyeti Umumiyesi" adını almıştır.

4 Nisan'da kabul edilen 597 sayılı Seyr-i Sefain Müdiriyeti Umumiyesinin Sureti İdaresine Dair Kanun ile SSGM'nin yönetim şekli belirlenmiştir.[217] 10 Mayıs'da ise "Seyr-i Sefain Müdüriyeti Umumiyesi Meclisi İdaresinin Vazaif ve Salâhiyetine Dair Talimatnamenin Mer'iyete Vaz'ı Hakkında Kararname" kabul edilmiştir (Bakanlar Kurulu Karar No: 1897).

SSGM, Ticaret Bakanlığına bağlı bir kurumdur. Genel Müdürlük olarak örgütlenen kurumun başında Genel Müdür ve İdare Meclisi vardır. Örgüt, 5 müdürlükten oluşmaktadır, bunların dışında Teftiş Heyeti ve Baştabiblik'e sahiptir.

Tablo-1: Seyr-i Sefain Müdüriyeti Umumiyesi

Müdüriyet-i Umumiye
Meclis-i İdare
İşletme ve Güverte Müdüriyeti
Makine Müdüriyeti
Levazım Müdüriyeti
Muhasebe Müdüriyeti
Muamelat-ı Zatiye Müdüriyeti
Heyet-i Teftişiye
Baş Tababet

Kaynak: 1927 -1928 Devlet Salnamesi

Genel Müdürlük, bir idare meclisi tarafından yönetilecektir. İdare meclisi, doğal üye olan Genel Müdür dışında altı kişiden oluşmaktadır. Altı kişinin dördü Ticaret Bakanı'nın önerisi ile Bakanlar Kurulu tarafından; diğer iki üye ise Bakanlar Kurulu'nca seçilen dört üye tarafından uzmanlar arasından seçilecektir (md. 1). Üyeler, vapur sahibi ya da vapur idareleri ile ilişkili doğrudan çıkar sahibi kimseler olmamalıdır. Üyelik süresi dört yıldır ve üyeler tekrar seçilebilir (md. 1).

İdare meclisi'nin görevleri, bütçe, yıllık hesaplar ile kadroların incelenmesi ve hazırlanması, her türlü acentelerin seçimlerinin onayı, "3 000 liradan fazla her nevi mubayaat ve siparişat ve mebani inşaatı ve istikrazat ile hariçte yapılmasına lüzum görülecek vapur tamiratı ve 500 liradan yukarı satışlar hakkında karar itası 3 000 liradan yukarı mubayaat ve siparişat için münakasanın şekli icrasının tayini", vb'dir (md. 2).

SSGM'nin harcamaları, Divanı Muhasebat'ın (Sayıştay) ön-onayı ile yapabilmekte ve Ticaret ve Maliye Bakanlıklarının denetimine tabi kılınmaktadır.

[217] Düstur III. Tertip C.6.

Sanayi ve Maadin Bankası: Özelleştirmeye Kadar Devlet İşletmeciliği

Sanayi ve Maadin Bankası'nın kuruluş gerekçesi, Avrupa ve Amerika'da sürekli gelişen sanayiye ulaşmak için gerekli tedbirleri almaktır. Öncelikle, Türkiye Cumhuriyeti'nde sanayinin neden gelişmediği tespiti yapılmaktadır:[218]

> "Memleketimizde sanayinin inkişaf ve terakkisi için tevessül edilecek tedabirin en mühimi mütemerkiz sermayeler vücuda getirmek ve halkı teşebbüsatı iktisadiyeye hazırlamak meselesidir… Fakat memlekette mütemerkiz sermayelerin ademi mevcudiyeti ve efradın teşebbüsatı iktisadiyeye müçtemian tevessül etmesine müsait bir ananeve terbiyeye malik bulunmayışları eşhası hususiyenin sanayi cesime teşebbüslerinden uzak kalmasına sebep olmuştur."

Sanayinin gelişmesine engel bu gibi sorunları çözmek ve sanayide rol almak isteyenler için ne yapılmalıdır? Sorun tespitinin ardından Ticaret Encümeni tarafından diğer ülke deneyimleri incelenmiştir:[219]

> "Elyevm yüksek bir inkişafı sınaiye vasıl olmuş hükümetler tarafından sırf müessasatı sınaiye ve madeniye tesis ve idare ve memleketin sınai faaliyetini takviye etmek için ayrıca resmi bankalar vücuda getirilmesine memaliki müterakkıyei garbiyede tesadüf edilmemekte ve bu gibi hususat tamamiyle hususi müessasatı itibariye tarafından ifa olunmakta ise de onsekizinci asırda Büyük Frederik zamanında Prusya'da ve Katerina zamanında Rusya'da hükümetçe böyle bankalar teşkil edildi ve elyevm dahi imparatorluk zamanında tesis edilip harbı umuminin nihayetine kadar idarei askeriye tarafından idare olunan levazım ve mühimmat imal eden onsekiz adet muazzam müessasatı sınaiyesini Almanya Devleti badelharp sermaye eshama münkasem olmakla beraber kâffe, hisseleri hükümetin yedinde bulunmak ve hissedaran Heyeti Umumiyesi makamına milletin bilcümle emvalinin idaresinden mesul olan Maliye nazırı kaim olmak ve erbabı ihtisastan mürekkep mansup bir heyeti idare ile bir murahhas bir müdür tarafından tedviri muamelat etmek üzere (Doyçevorke) namı altında bir anonim idareye tevdi edilmiş olduğu anlaşılmış olduğundan bizde de pek ziyade muhtaç olduğumuz inkişafı sınaiyei istihdaf eden böyle bir bankanın teşkili vücuhu adide ile münasip olduğu teemmül edilmiştir."

Kurulması uygun görülen Sanayi ve Maadin Bankası'nın Bulgaristan, İsveç ve eski Rusya'nın deneyimi ışığında yapılandırıldığı da belirtilmektedir. "Bulgaristan, İsveç ve eski Rusya'da muhtelif makasit ve bilhassa muamelâtı itibariyeyi ifa etmek üzere sermayesi hükümet tarafından vaz edilen ve gene hükümet tarafından mansup müdür ve heyeti idareler ile tedviri umur eden ve ayrıca bir şahsiyeti hükmiyeyi haiz olan bu gibi müessesata tesadüf edilmekte olduğu ve gerçi bu bankalar hükümetin siyaseti maliye ve itibariyesi noktai nazarından tesis edilmiş ise de sermayenin sureti teşkili ve usulü idaresi itibariyle" Sanayi ve Maadin Bankasına benzerdir.

Sanayi ve Maadin Bankası, sermayesi ve sanayileşmenin öncüsü olacak araçlardan mahrum Türk ekonomisini canlandıracaktır çünkü "[b]izde… müessese vücuda getirmek isteyenlere muavenet (destek) ve müzaheret (korumak)

---

[218] Esbabı Mucibe, ZC D.2 C.18 İ.75'in sonuna eklidir.
[219] ZC D.2 C.18 İ.106 s.3.

için hükümetten başka bir babı müracaat yoktur."[220] Bu doğrultuda, liberal ekonomi ilkesinden vazgeçmeden devlet müdahalesi kabul edilmektedir.

Kanunun 2. maddesine göre;

"Türkiye Sanayii ve Maadin Bankası âtiyüzzikir muamelât ile iştigal eder:

- Bankaya devredilmiş olan müessasatı sınaiyeyi, *teşekkül edecek şirketlere devredinceye kadar,* bizzat idare etmek;
- İştirâk suretiyle tesisatı sınaiyede bulunmak ve işletmek,
- Bizzat veya iştirâk suretiyle maden imtiyazı ve bil- iştirâk maden işletmek,
- Türk sanayi ve maadin ashabına ve maden mültezim ve âmillerine ikrazatta bulunmak,
- Maksadı teşekkülüne muvafık olmak üzere her türlü banka muamelesi yapmak."

Buna göre, Sanayi ve Maadin Bankası, Osmanlı'dan miras kalan Hereke Fabrikası, Beykoz Kundura ve Deblağ Fabrikası, Feshane İplik Fabrikası, Yıldızdaki Çini Fabrikası, Uşak Şeker Fabrikasını devralacaktır. 1925 yılında Kayseri Bünyan Fabrikası, özel kişiler ile Ticaret Bakanlığı ortaklığı olarak bir anonim şirket biçiminde kurulacaktır.[221]

Ne var ki, Sanayi ve Maadin Bankası Kanunu görüşmelerinde, Banka'nın işletmeleri özele devredip devretmeyeceği konusu tartışmalı bir konu haline gelir.

Akçoraoğlu Yusuf Bey, Hükümet'in verdiği tasarıda 2. maddenin a fıkrasının "bizzat, yahut iştirak suretiyle tesisatı sınaiyede bulunmak ve müessasatı sınaiyeyi işletmek" olarak Encümene gönderildiğini Muvazenei Maliye Encümeninin maddeyi "Bankaya devredilmiş olan müessasatı sınaiyeyi, *teşekkül edecek şirketlere devredinceye kadar,* bizzat idare etmek" olarak değiştirdiklerini, *iktisadın esas meselelerinden birine dair olan* bu değişikliğin büyük bir değişikliğe işaret ettiğini belirterek bunun açıklanmasını ister: "Bu hususta, hükümet kendi doktrinini Muvazenei Maliye Encümenine mi feda etmiştir?"[222]

Muvazenei Maliye Encümeni Mazbata Muharriri Şakir Bey (Çatalca) açıklama yapma gereksinimi duyar: "Ancak kabul edebildiğimiz miktarı Ticaret Vekâletine devretmiş olduğumuz fabrikalardan, teşekkül edecek şirketlere devri zamanına kadar muattal durmaması için *geçici bir devre ait muvakkat işletme hususunda salâhiyet* vermektir. *Prensip olarak Encümenimiz devlete ait bir müessesenin doğrudan doğruya fabrikacılık yapmamasını iltizam etmektedir.* (Bravo sesleri)."[223]

Ticaret Bakanı Ali Cenani Bey (Gaziantep) durumu şu şekilde açıklamıştır: "Bizim teklif ettiğimiz, hükümetten bankaya devredilen askeri fabrikaların idaresi meselesidir. Yeniden yapılan fabrikaların kendilerini idare etmek hususunda müşkülat çekeceğini takdir ederek Muvazenei Maliye Encümeninin bu tashihini

---

220 ZC D.2 C.18 İ.106 s.1.
221 Doğan Avcıoğlu, *Türkiye'nin Düzeni*, Birinci Kitap, Tekin, İstanbul, 2001, s.380.
222 ZC D.2 C.18 İ.106 s.139, (vurgular bana ait).
223 ZC D.2 C.18 İ.106 s.139, (vurgular bana ait).

kabul ettik. (Bravo sesleri). *Bunda doktrinimizden satmış gibi bir vaziyet yoktur.*"[224]

Yalçın Küçük, Sanayi ve Maadin Bankası'nın devletin ekonomi alanına ilk müdahalesi olduğunu belirtmektedir.[225] Bu ilk müdahale, Cumhuriyet'in sınıflı yapısına dair önemli ipuçları vermektedir.

Sanayi ve Maadin Bankası, Ticaret Bakanlığı'na bağlı tüzel kişiliğe sahip bir kuruluştur. Bir genel müdür ile bir yardımcı ve bankacılık ile sanayi ve maden konusunda uzman beş üyeden oluşan yedi kişilik bir idare meclisi tarafından yönetilecektir. Mebuslardan ve maden ve fabrika sahiplerinden üye seçilememektedir (md. 5). Genel Müdür ile yardımcısı ve diğer üyeler, Ticaret Bakanlığının göstereceği adaylar arasından Bakanlar Kurulu Kararı ve Cumhurbaşkanının onayı ile seçilmektedir.

Banka'nın harcamaları önce (kablesarf) ve sonra (badesarf) Sayıştay'ın onay ve incelemesine ve Usulü Muhasebei Umumiye Kanunu'na tabi değildir. Bu düzenleme ile Banka'nın özerkliği ve hareket serbestisi sağlanmıştır (md. 10).

Yabancı sermayenin Banka'ya bizzat iştiraki uygun görülmemiştir:[226]

> "*Böyle memleketimizin istikbali sınaisinin en büyük âmili olan bir bankanın* sermayesine doğrudan doğruya ecnebi sermayesini iştirak ettirmek münasip görülmeyerek bankanın esas itibariyle millî ve resmi bir müessese halinde tesisi ve yalnız bankanın tesis ve vücuda getireceği müessesata ecnebi sermayesinin iştirak ettirilmesi sanayi milliyemize daha muvafık görülmüştür."

Devlet Teşvikleri ve Korumacılık: Hangi Sektörler?

Himayecilik (korumacılık), Ticaret Encümeni tarafından şu şekilde tanımlanmaktadır:[227]

> "Ticaret Encümenimiz de himaye taraftarıdır. Fakat himayeden maksat, himaye edilecek olan sanayin bir gün gelip de rekabete karşı koyabilmesi meselesidir…
>
> …himaye, esasen yürüyemeyen bir sanayi vergi ile idame ettirmek demektir. Bu da o vergi miktarı kadar sermayenin tahribi demektir. Binaenaleyh tahrip edilen bu sermaye bir gün bu sanayi serbest yaşatabilmeye hâdim olmalıdır ki mazur görülsün."

Sermaye korunmalıdır çünkü "[s]ermaye civadan cevvâl ve havadan kaçkın bir şeydir."[228]

Korumacılık üzerinde fikir birliğine varılmakla birlikte, hangi sektörlerin koruma altına alınması gerektiği tartışma konusudur. Mensucat sanayinin en çok ilerleyecek sektör olarak koruma altına alınması gerektiği Hükümet tarafından savunulurken, Gümüşhane mebusu Cemal Hüsnü Bey, mensucatın kolonici bir sektör olduğunu, deniz aşırı koloniler olmadan üretimin artırılmasının anlamlı

---

[224] ZC D.2 C.18 İ.106 s.139, (vurgular bana ait).
[225] Küçük, *a.g.k.*, s.225-227.
[226] ZC D.2 C.18 İ.106 s.2.
[227] ZC D.2 C.20 İ.21 s.69.
[228] Besim Atalay (Aksaray), ZC D.2 C.20 İ.21 s.65.

olmadığını iddia etmektedir. Cemal Hüsnü Bey'e göre, Türkiye ziraate önem vermeli, zirai ürünlerde korumacılığı uygulamalıdır.[229] "Mensucat sanayi, sun'i yaratılabilecek bir sektördür, sermaye ziraatte yani olduğu yerde kalmalı ve olduğu yerden çekilmemelidir."[230]

Esasen tartışma, sanayi sektörünün mü tarım sektörünün mü koruma altına alınacağı noktasında kilitlenmektedir. 1925 yılında iki sektör arasında bir tercih yapıldığını gösteren bir gelişme yoktur. Aksine hem tekstilde hem de tarımsal alanda koruma tedbirleri alınmıştır.

1925 yılında yapılan düzenlemeler ile koruma sağlanan sektörler şunlardır: Sanayide *madencilik, tekstil, şeker* ve tarımda ise *buğday*. Koruma altına alınan alanlarda, devlet işletmeciliği artmakta, vergi muafiyetleri/indirimleri tanınmakta, ithalat yasaklanmakta, fabrikalara iştirak yöntemi ile finansman sağlanmakta, vb.'dir.

9 Aralık'da kabul edilen 688 sayılı "Yerli Kumaştan Elbise Giyilmesine Dair Kanun" kapsamında devlet görevlilerinin kıyafet ve ayakkabılarının yerli malından olması zorunluluğu getirilmektedir. Kanun gerekçesinde de belirtildiği gibi, yerli malının teşvik edilmesinin ve sektörün himaye edilmesinin nedeni, bu sektörün "en çok ilerleyecek sektör" olmasıdır. 1925 yılında kumaştan, yüne ve turşuya kadar birçok mal ithal edilmektedir. İthal mallar, hem daha kaliteli hem de ucuz olmasından dolayı tercih edilmektedir.

Tarımda başlıca sorun ise 1924 yılı içerisinde buğday üretiminde dünya çapında yaşanan % 20 dolaylarındaki düşüştür. Bu düşüşten dolayı buğday ve hububat fiyatları gün geçtikçe artmakta ve hayat pahalılığına neden olmaktadır. Kıtlık karşısında Macaristan, Bulgaristan ve Rusya hayat pahalılığının önüne geçmek için buğday ihracını yasaklamış ya da ihracatı durduracak önlemler almıştır. Türkiye'de de 22 Ocak'da kabul edilen 546 sayılı "Memleketin Zahire ve Un İhtiyacının Teshili Hakkında Kanun" ile piyasadaki fiyatların kontrol edilebilmesi için Hükümete buğday stoku yapma yetkisi verilmekte, stok için 500 bin lira ödenek ayrılmaktadır.[231] Söz konusu düzenleme ile piyasaya müdahale edilmesine rağmen, liberaller bu müdahaleyi meşru görmektedir. Çünkü buğday kıtlığı insanın temel hakkı olan yaşama hakkına zarar verir bir aşamaya gelmiştir ve "refah içerisinde değilse bile vatandaşını yaşatmak" devletin temel görevlerinden biridir.[232]

Muhtar Bey (Trabzon) de dönemin özelliğine dikkat çekmektedir:[233]

> "Hükümetin böyle işlere müdahalesinden büyük fayda hâsıl olmadığına rağmen zamanın müstesna olması ve birçok yerlerin şiddetle müzayakada olması dolayısıyla bu paranın verilmesinde bir fayda memul ediyorum."

---

229 ZC D.2 C.20 İ.21 s.70.
230 ZC D.2 C.20 İ.21 s.74-75.
231 Esbabı Mucibe, ZC D.2 C.12 İ.38.
232 Yusuf Akçoraoğlu (İstanbul), ZC D.2 C.12 İ.38 s.236 (21 Ocak 1925).
233 ZC D.2 C.12 İ.38 s.236.

12 Nisan'da kabul edilen 608 sayılı "Maadin Nizamnamesinin Bazı Maddeleri ile Taşocakları Nizamnamesinin Tadiline Dair Kanun" ile madenlerin Devlet tarafından işletilmesinin önü açılmıştır. Diğer taraftan, Sanayi ve Maadin Bankası kurularak, madencilikte finansman sorununun çözülmesi yolunda adım atılmıştır.

Madencilikte, bu dönemde *anonim şirketleşme* teşvik edilmektedir. Zonguldak maden ocakları, 1925 yılı içerisinde gündemden düşmeyen konulardan biridir. Bolu mebusu Mehmet Vasfi Bey tarafından iki sorun dile getirilmiştir. Öncelikle, ocakların işletmesini alan şirketlerin amacının sadece kar olması nedeniyle ocakların şirketler tarafından tahrip edilmesi sorun yaratmaktadır. Ticaret Bakanı Ali Cenani Bey, bu sorunun kısa süreli iltizamdan kaynaklandığını, ocakların "75 sene müddetle bir Türk Anonim Şirketi tesis ederek sureti fenniyede işletmek üzere İş Bankasına ver[ildiğini]" belirterek sorunun çözümlendiğini belirtmiştir.[234] Diğer bir konu ise, Zonguldak'taki Türk sermayedarların, büyük sermayedarların tahakkümünden kurtarılmasıdır. Ali Cenani Bey, ocakların küçük işletmeler ile işletilmesinin doğru olmadığını, amaçlarının "büyük parçalarla menatık tesis ederek, Türk Anonim Şirketlerine bu parçaları vermek" olduğunu belirtmektedir.[235]

SERMAYE ÖRGÜTLENMESİNE KAMU GÜCÜ: TİCARET ve SANAYİ ODALARI

Ticaret ve sanayi odaları, Osmanlı döneminde kapitalist ilişkilerin yaygınlaşmasına koşut olarak yaygınlaşmıştır. İlk olarak Sultan Abdülaziz döneminde gündeme gelmiş, 1882'de "Dersaadet Ticaret Odası" faaliyete başlamıştır. Odalar ile ilgili ilk düzenleme, 31 Mayıs 1326 (1910) tarihli "Ticaret ve Sanayi Odaları Nizamnamesi"dir. Nizamnamenin yürürlüğe girmesinden sonra odalar, ülke çapında yaygınlaşmaya başlamış, ne var ki amacına hizmet edememiştir.[236]

Cumhuriyet döneminde ilk yasal düzenleme, 22 Nisan 1925'de kabul edilen 655 sayılı "Ticaret ve Sanayi Odaları Kanunu"dur. Kanun, Hükümetçe hazırlanan 63 maddelik Kanun Tasarısı, İzmir ve İstanbul Ticaret Odaları Kanun Teklifleri ve Odalardan iletilen talimatları inceleyen Ticaret Encümeni tarafından en gerekli olan bölümlerin bir araya getirilmesi ile hazırlanmıştır. Konunun aciliyeti nedeniyle böyle bir yol seçilmiştir. Acildir, çünkü ticaret ve sanayi erbabı sayısı ve ticari – sınai dallar ve ürünler hakkında bilgilerin toplanmasıyla odalar "inkışafı iktisadimiz için pek kuvvetli bir rehber" olarak ticari ve sınai etkinliklerin aydınlatılmasını sağlayacaktır.[237]

655 sayılı Kanun ile odalara tüzel kişilik verilerek (md. 1), esnek bir yapıda odaların görevlerini yerine getirmesi için yasal altyapı hazırlanmaktadır. Tüzel kişilik sahibi olması dolayısıyla odalar kendi adlarına taşınır, taşınmaz mal

---

[234] ZC D.2 C.20 İ.33.
[235] ZC D.2 C.20 İ.33.
[236] Ticaret Encümeni Mazbatası, ZC D.2 C.18 İ.109, s.12 (22 Nisan 1341).
[237] *a.k.*

edinmeye, dava açmaya, borçlanmaya yetkilidir. Ticaret Bakanlığına bağlı olarak (merbut) kurulan (md. 9) odaların teşkilat ve görevleri, Ticaret Bakanı'nın onayı ve Bakanlar Kurulu kararı ile yürürlüğe girecek talimatname ile düzenlenecektir (md. 2). Odalar, Ticaret Bakanlığı'nın teftiş ve kontrolüne tabidir (md. 9). Tüm ticari işletmelerin Odalara kayıt yaptırma zorunluluğu (md. 3), aksi takdirde ceza öngörülmesi (md. 5) ile odaların piyasadaki etkinliği garanti altına alınmaktadır. Ayrıca, odaların ticaret sicillerini düzenlemesi ile ticari ve sınai etkinliklerle ilgili istatistiki bilgi elde edilecektir (md. 4).

Genel olarak bakıldığında, ticaret ve sanayi burjuvazisinin örgütlenmesine dair resmi bir teşvik yapılmıştır. Bu şekilde, ticaret ve sanayi burjuvazisinin talepleri, kamu gücünü doğrudan kullanabilecek bir kurumsal yapı aracılığıyla hayata geçirilebilecektir.

YÖNETSEL İŞLEYİŞİN KURULUŞU

Kamu İhale Kanunu: Kamu Alımlarında İlkeler Belirleniyor

22 Nisan'da kabul edilen 661 sayılı Müzayede, Münakasa ve İhalat Kanunu, devlet alımlarında uygulanacak yöntemi düzenlemektedir. Kanun, kamu alımları ile ilgili çeşitli tarihlerde çıkarılan dağınık ve eksik hükümlerin bir araya getirilmesi ve günün şartlarına göre düzenlenmesi gereksinimi doğrultusunda Maliye Bakanlığı tarafından hazırlanarak Meclis'e sunulmuştur.[238] Bu Kanun öncesinde, "ebniyei emiriye ve vakfiye inşaat ve tamiratı hakkındaki nizamname", "1340 Muvazenei Umumiye Kanununun 16 ncı maddesiyle bunu tavzihan Heyeti Vekilece tanzim kılınmış bir talimatname" ile "âşâr nizamnamesi" kamu alımlarını düzenleyen kuralları içermektedir.[239]

Dönemde, kamu en büyük alıcı ve satıcı olarak pazardaki hareketliliği sağlayacak en büyük aktördür. Bu nedenle, alımların başlaması için düzenlemelerin acilen yapılması gereklidir.

Satın alım, satış, kira, inşaat, tamirat, keşif, imalat, işletme, nakliye gibi işlerin hepsi kapsam içerisindedir. Ancak özel kanun ile inşa ve idare edilecek inşaat ve girişimler ve Bayındırlık kurumları bu Kanuna tabi değildir. Bunlar Bakanlık heyetince düzenlenecek talimatnamelerle yapılır ve idare olunur (md. 23).

Alımlarda dört yöntem vardır:

- Eksiltme (münakasa)
- Artırma (müzayede)
- Pazarlık
- Emanet

Eksiltme ve artırma yönteminde *kapalı zarf yöntemi* esas kabul edilmekte, ancak bazı şartlarda da *açık artırma ve eksiltme*ye (m. 16) başvurulabilmektedir. İmar, inşaat ve işletme işleri de özel bir kanuna dayanmak şartıyla *emanet yöntemi* ile yapılabilmektedir (madde 1). Durumun aciliyeti ya da diğer yöntemin uygulanamaması durumunda ise *pazarlık yöntemi* öngörülmüştür (md. 18).

---

[238] Esbabı Mucibe, ZC D.2 C.18 İ.109 s.497.
[239] Muvazenei Maliye Encümeni mazbatası, ZC D.2 C.18 İ.109 s.507.

Tüm artırma ve eksiltmelerde *açık ilan* benimsenmiş, ilanların normal yollardan duyurulmasının yanında yerel ve ulusal gazetelerde de yayınlanması şart koşulmuştur (md. 4). İlanda yer alması gereken noktalar 4. maddede düzenlenmiştir, bunların içerisinde mal veya hizmetin her türlü ayrıntısını içeren bir şartname de bulunmaktadır (md. 2). Şartnameye özel hükümler konulabilmesinin önü açık bırakılmıştır (md. 3).

Eksiltme ve artırmadan önce, öngörülen bedelin (21. maddede düzenlenen heyet tarafından belirlenmektedir) % 7,5'i oranında *geçici teminat*; eksiltme ve artırmanın kesinleşmesinin ardından % 15 *kesin teminat* alınmaktadır (md. 6). Kesin teminat yerine getirilmediği takdirde geçici teminata idarece gelir kaydedilmek üzere el konulmaktadır (md. 8).

Kapalı zarf yönteminde ilan edilen ihale tarihinden önce heyete kapalı zarf içinde geçici teminat (nakit ya da çek, vb.) ile isteklilerin bilgileri ve teklif verilmektedir. Belirlenen süre sonunda heyet teklif sayısını tutanakla tespit etmekte, teklifleri açık olarak ihale gününde katılımcıların önünde şekil yönünden incelemekte ve ardından iç zarfları açarak en uygun teklifi belirlemektedir (md. 10-15).

Açık artırma ve eksiltme yönteminde tek tek sayma yöntemine gidilmiştir: vergiler, idareye ait geliri beş bin lirayı aşan kira, bedeli beş bin lirayı geçmeyen satın alımlar, fiyatı kapalı zarf yöntemine uygun olmayan durumlar (md. 16).

Şikayet Daireleri Kurulması Teklifi: "Kırtasiyecilik"in Önlenmesi

1925 yılında genel idarede, Rize mebusu Ekrem Bey'in "kırtasiyecilik" olarak adlandırdığı bir sorunun varlığı kabul edilmektedir. Ekrem Bey'in 21 Kasım'da Genel Kurul'da görüşülen kanun teklifinde, kırtasiyeciliğin en aza indirilmesi için her kamu kurumunda "şikâyet kalemi teşkili" önerilmektedir.

Kırtasiyecilik ile kast edilen, vatandaşın dilekçelerini takip edememeleri, bunun için çok uzun süre beklemek zorunda kalmaları ya da ancak vekillere evrak takipçiliği yaptırarak dilekçelerine yanıt alabilmeleri sorunudur.

Ekrem Bey, bunun *memur sayısının azlığı*ndan kaynaklanmadığını belirterek, şu tespiti yapmaktadır:[240]

> "Halkı üzen müracaatında hiçbir cevap almaması ve muamelasi tabiî olan işlerin beyhude yere sürüncemede kalmasıdır. *İdare makinasının* bozukluğuna sebep memur azlığı değildir…
>
> Asıl sebebi: memurların salâhiyeti dahilinde olan şeyler hakkında istizanda (izin istemek) bulunmaları, sual sormaları, muntazam çalışmaları, ihmalleri ki bu hususatta muhasebe memurları ifrata varırlar (pek ileri giderler)..."

Kırtasiyeciliğin sebebi, memur sayısının azlığı değil; memurların her konuda izin istemeleri, soru sormaları ve düzenli çalışmalarıdır. Tespit edilen soruna, Dahiliye Encümeni de katılmaktadır:[241]

---

[240] ZC D.2 C.19 İ.12 s.9, (vurgular bana ait).
[241] Dahiliye Encümeni mazbatası, ZC D.2 C.19 İ.12'nin sonuna eklidir.

> "Kırtasî muameleye ve memurların beyhude meşğuliyetleriyle beraber işlerin süründemede kalmasına sebep olan sahibi teklif Ekrem Beyin bastü temdit ettikleri gibi 'memurların salâhiyeti dahilinde olan şeyler hakkında istizanda bulunmaları, sual sormaları, muntazam çalışmaları, ihmalleri'dir…
>
> İdare makinasının bozukluğuna sebep memur azlığı olmadığına, memurlar daha çok oldukça işlerin daha bataetle (ağır, yavaş) yürüyeceğine Dahiliye Encümeni de sahibi teklifle hemfikirdir."

Encümen, bir adım daha ileri gitmekte, memur sayısı arttıkça işlerin yavaşlayacağını belirtmektedir. Sorun, memurların zaten yetkisinde olan işler için bile izin istemeleri, soru sormalarıdır. Bu nedenle, konu hakkında ayrıca düzenleme yapmaya gerek yoktur:[242] "Sorun, memur görev ve yetkilerinin belirlenmemiş olması değildir. Zaten bunu belirten yasal düzenlemeler vardır. Sorun, kanun salâhiyetinin hüsnü icra ve tatbik olunmamasındandır."

Bu noktada, Dahiliye Encümeni ile Ekrem Bey'in çözüm önerileri örtüşmez. Ekrem Bey, her bakanlıkta müsteşarların başkanlığında şube amirlerinden oluşacak komisyonların oluşturulmasını ve bu komisyonların memur görev ve sorumluluklarını, kırtasiyeciliği en aza indirecek şekilde belirlemesini teklif etmiştir (md. 1). Ayrıca, her bakanlıkta sadece dilekçeleri takip etmekle görevli "müracaat ve şikayet kalemleri"nin teşkil edilmesini önermiştir:

> Dördüncü madde: başlıca vazifesi halkın işini, müracaatın, şikâyetini onun hukukunu muhafaza edecek şekilde ıntaç ile muayyen müddet zarfında ashabı müracaata bildirmekten ibaret olmak ve bu esasatı havi talimatnamesi birinci ve ikinci maddelerde muharrer şekil ile tespit edilmek üzere her vekâlette bir müracaat ve takibi şikâyat kalemi teşkil edilecektir.

Ne var ki, Dahiliye Encümeni, yeni bir düzenlemenin gerekli olmadığını zaten Kanunlarla belirlenmiş sistemin uygulanamamasından kaynaklı bu sorunun her bakanlığın "bu çerçevede idare makinesinde düzenlemeler, uyarılar" yapmasıyla çözülebileceğini belirtmiştir. Yapılan oylamada Encümen mazbatası kabul edilir, diğer bir deyişle Kanun teklifi reddedilir.

*DEVLET PERSONELİ*NİN TANIMI ve KARAKTERİ

1925 yılında hayata geçirilemese de memuriyetin çerçeve kanunu çalışmaları yıl boyunca devam etmiştir.

Antalya milletvekili Ahmet Saki Bey tarafından hazırlanan "Umum Memurin Kanunu" başlıklı kanun teklifi, 30 Teşrisani (Kasım) 1340 (1924)'de Meclis'e sunulmuştur. Teklifin Meclis'e sunulması ile "Memurin Encümeni Mahsusu" kurulmuş ve teklif Encümen'e havale etmiştir. 1924 senesi 2. İçtima senesi Memurin Encümeni Mahsusu[243] kanun teklifini görüşmeye başlamış ve Encümen

---

[242] Dahiliye Encümeni mazbatası, ZC D.2 C.19 İ.12'nin sonuna eklidir.

[243] Encümen Reisi Karesi mebusu Vehbi Bey, Mazbata Muharriri Tekirdağ mebusu Faik Bey, Kâtip Ahmet Hamdi Bey, Aza Yozgat mebusu Süleymen Sırrı Bey, Aza Beyazıt mebusu Şefik Bey, Aza Edirne mebusu Hüseyin Rıfkı, Aza Niğde mebusu Hazım Bey, Aza Eskişehir mebusu Abdullah Azmi Bey, Aza Çatalca mebusu Mazhat Müfit Bey, Aza Kars mebusu Ömer Bey, Aza Amasya mebusu Esat Bey, Aza Antalya mebusu Ahmet Saki Bey, Aza Urfa mebusu Saffet Bey, Aza İzmit mebusu İbrahim Bey, Aza Aksaray mebusu Neşet Bey, Aza Çorum mebusu İsmail Kemal Bey, Aza Sivas mebusu Rahmi Bey.

mazbatasını 24 Şubat 1925'de Meclis'e sunmuştur. Encümen, kanun teklifinin esasını değiştirmemiş, ancak uygulamaya dair birçok düzeltme yaparak kanun teklifini kabul etmiştir. Ne var ki 16 Mart tarihli oturumda kanun teklifinin görüşülmesinin Hükümetin tasarısı netleşinceye kadar ertelenmesine karar verilmiştir. Çünkü İçişleri Bakanlığı da memur kanunu tasarısı hazırlığı yapmaktadır.

İçişleri Bakanlığı tarafından hazırlanan Memurin Kanunu Tasarısı, 31 Aralık 1925'de Bakanlar Kurulu'nda kabul edilmiş, Meclis'e gönderilmiştir. Ahmet Saki Bey'in kanun teklifi, esası değiştirilmeden, uygulamaya dair ekleme ve düzeltmeler yapılarak, İçişleri Bakanlığı'nca Kanun Tasarısı haline getirilmiştir. Söz konusu Kanun Tasarısı, Memurin Encümeni Mahsusu[244] ve Muvazenei Maliye Encümeni mazbataları sırasıyla 14 Şubat 1926 ve 9 Mart 1926'da Genel Kurul'a iletilmiş ve "Memurin Kanunu" başlığı ile 18 Mart 1926'da kabul edilmiştir. Kanun, kabul edildiği yılın makalesinde ayrıntılı olarak incelenmiştir.

Memur kimdir?

Memurluğun tanımı, bir tefsir dolayısıyla Kanunu Esasi Encümeni tarafından yapılmaya çalışılmıştır:[245]

> "….Milletçe müntehap meclis azalıkları ve Millet Meclisince mevdu (emanet edilmiş) vazifeler olmak üzere, gerek faaliyet ve gerekse mesuliyeti İcra Vekilleri Heyetine dahil bir vekilin faaliyet ve mesuliyetinde mündemiç (içerilen) bulunan ve Muvazenei Umumiye veya hususiye ile alakadar kadrolarda hakikaten veya hükmen mevki olan ve alınsın alınmasın maaş veya ücreti muhasses (tahsis edilmiş) olduğu halde kabul edilen ve mahiyeti icra salâhiyetini temsil ve icrai umuru ifadan ibaret olan her vazifenin memuriyetten madut (sayılan) olduğu kanaatinden ibarettir…"

Özetle, memur, Meclis tarafından bakanlıklara devredilen icrai işi yapan ve yürütme yetkisini temsil eden, kadrolu veya kadro karşılığı maaş alan çalışanlardır.

Memuriyetin Tarafsızlığı Nasıl Sağlanır?

1925 yılında, bir taraftan "mebusluk ile memuriyetin ayrılması", bir taraftan da "askerin siyasetten arındırılması" başlıkları altında, memuriyetin *tarafsızlığı* kurulmak istenmektedir.

Memuriyet ve Mebusluk "Bir Zat Uhdesinde İçtima Edemez"

Dışişlerinde bazı temsiliyet durumlarında mebusların uzmanlıklarından yararlanmak gerekli görülmektedir. Ne var ki, temsiliyetin memuriyet olarak tefsir edilip edilmeyeceği net değildir. Bu doğrultuda, "Hariciye umuruna ait bazı mü-

---

[244] Encümen Reisi Canik mebusu Süleyman Necmi, Kâtip Antalya mebusu, Aza Malatya mebusu Mahmut Nedim, Mazbata Muharriri Niğde mebusu Atâ, Aza Muş mebusu İlyas Sami, Aza Amasya mebusu Rıza, Aza Çorum mebusu İsmail Kemal, Aza İstanbul mebusu Ahmet Muhtar, Aza Antalya mebusu Ahmet Saki, Aza Muş mebusu Osman Kadri, Aza Yozgat mebusu Süleyman Sırrı, Aza Mardin mebusu Ali Rıza, Aza Diyarbekir mebusu Cavit, Aza Ali Nazmi, Aza Rize mebusu Esat, Aza İçel mebusu Mehmet Emin, Aza Bolu mebusu Emin Cemal, Aza Urfa mebusu Saffet Kemalettin, Aza Elâziz mebusu İsmail.

[245] ZC D.2 C.17 İ.100.

him mesaili devletin tesviyesi için Büyük Millet Meclisi azayi kiraminin ihtisaslarından istifadeye hükümetçe vakit vakit lüzum ve zaruret hissolunmakta ise de Teşkilatı Esasiye Kanunun 23üncü maddesi bu hususta tereddüdü olmakta bulunduğundan maddei mezkurenin tefisiri" istenmiştir.[246] 1924 yılında kabul edilen Teşkilatı Esasiye (1926'daki haliyle) Kanunu 23 maddesi'nde "Mebuslukla hükümet memuriyeti bir zat uhdesinde içtima edemez" hükmü yer almaktadır. Fakat dış işlerinde temsiliyet memuriyet mi demektir?

Kanuni Esasi Encümeni mazbatasına göre, yürütme yetki ve sorumluluğu Bakanlar Kurulu'na ve bakanlara verilmiştir. Bu sorumluluğun, bakan sıfatını taşımayan bir mebus tarafından yerine getirilmesi düşünülemez. Bu doğrultuda, bir mebusun bir vekilin emrine girmesi ve ondan emir ve talimat alması, mebuslukla bağdaşmaz:[247]

> "Kanunun (46)ncı maddesi hükmü sarihine nazaran İcra Vekilleri Heyeti bütün muamelâtından mesul ve muatap olup heyeti müşarileyhaya dahil olmayan bir mebusun ise umuru icraiyeden naşi Meclisi Aliye karşı şahsen bir gûna mesuliyeti mevzuubahs değildir. İcra Vekilleri Heyetinin veya bir vekilin dairei mesuliyetine dahil hidemat tamamını veya bir kısmını, herhangi bir mebusun, salâhiyat ve mesuliyetçe bir vekil vaziyet ve mevkiine gelmeden ifa etmesi mebusluğun tabiaten ve maslahateb müstelzim olduğu istiklâle münafidir. Zirâ bir vekilin veya İcra Vekilleri Heyetinin tahtı mesuliyetinde ifa edilecek bir hizmeti icraiyenin bir mebus tarafından deruhte edilmesi, o mebusun, filasıl o işten dolayı Meclisi Aliye karşı mesul olan bir vekilin tahtı emrine girmesi ve ondan emir ve talimat telakki etmesi gibi gayri kabili intinap bir mecburiyet tevlit edecektir ki şu hal mebusluğun evsafı asliye ve levazımı gayri münfekkesinden olan istiklâli tamına külliyen mugayir olduğu aşikardır."

Tefsir görüşmesi, Başbakanın huzurunda yapılmak üzere ertelenir, yalnız konu hakkında değişiklik ancak 1927 yılında yapılabilecektir. Söz konusu karışıklık, 1927 yılında yapılan Anayasa değişikliği ile açıklığa kavuşturulmuştur:[248]

Madde 23.- Büyük Millet Meclisi âzasından birine Hükümet tarafından tevdi edilen muayyen veya muvakkat bir iş, Hükümet memuriyetinden addolunamaz.

Askerin Siyasetten Çekilmesi Zorunludur

Askerin siyasetten çekilmesi konusu, 1925 yılı Ocak ayında yapılan seçimlerde, Ferik Nurettin Paşa'nın Bursa mebusluğuna seçilmesi sonrasında alevlenmiştir. Bursa Mebusluğu Ali Hikmet Paşa'nın istifası ile boşalmıştır. Yapılan ara seçimde Nurettin Paşa en çok oyu almıştır, fakat Paşa askerlikten istifa etmeden mebusluğa seçildiği için 19 Kânunuevvel 1339 (13 Aralık 1923) tarihli Seçim Kanunu'nun mebusluk için askerlikten istifa edilmesi hükmü gereğince seçim kabul edilmemiştir.

---

[246] ZC D.2 C.17 İ.100.
[247] ZC D.2 C.17 İ.100.
[248] RG: 22.2.1927/565; Tefsir No: 111.

19 Kanunuevvel 1339 (13 Aralık 1923) tarihli "Türkiye Büyük Millet Meclisine İntihap Edilen ve Edilecek Olan Bilumum Mensubini Askeriyenin Tabi Olacakları Şerait Hakkındaki Kanun"un 1. maddesine göre istifa hakkına sahip olmayanlarla, Genel Seçim'in ilanından sonraki on gün içerisinde istifasını ya da emekliliğini talep etmeyenler Meclis azası olamayacaktır ve hatta mebuslukları baştan yok hükmünde kabul edilecektir:[249]

> "Berrî ve bahrî ve Jandarma sınıfı muhtelife erkân, ümera ve zabitan ve bilumum askeriyeden hakkı istifayı haiz olmayanlarla istifa ve tekaüt hakkını haiz olup, intihabatı umumiyenin ilânından itibaren nihayet ongün zarfında usulen istifa ve tekaütlerini talep etmiyenler Türkiye Büyük Millet Meclisi Azalığına intihap olunamazlar. Aksi takdirde, bu intihap keenlemyekûm addolunur."

Nurettin Paşa'nın seçiminin kabul edilmesi gerektiğini belirtenler, Kanun ile 3. TBMM seçimlerinin kastedildiğini, bu kanun hükümlerinin genel seçim sonrasında geçerli olması gerektiğini belirtmektedir. Ayrıca, 2. TBMM'de bulunan asker üyelerin istifa etmediği göz önüne alındığında ara dönemde seçilen mebusların farklı bir statüye tabi tutulmamalarının söz konusu olmayacağını savunmaktadırlar. Ne var ki, reddedilmesi gerektiğini savunanlar, kabul edilmiş bir kanun hükmünün kabul tarihinden itibaren geçerli olacağını, bu hükümden kimsenin muaf tutulamayacağını belirtmektedirler. Asıl amacın "orduya mensup zevatın siyasetle iştigalini mani ve şu suretle menafi âliyei vatanın siyanetine matuf bulunmasına ve kanunu mezkûrun ikinci maddesinde "birinci ve ikinci Türkiye Büyük Millet Meclisinde aza bulunmuş olan ve bulunan bilumum ilh…" göz önüne alındığında ara devrede seçilen mebusların bunun dışında bırakılmasının mümkün olmayacağını düşünmektedirler.[250]

Sorun, bu bağlamda Nurettin Paşa'nın mebusluğunun kabul edilmemesi ile sonuçlanır ancak 10 Mart'ta yapılacak seçimle Nurettin Paşa'nın mebusluğa seçimi de kabul edilecektir.[251]

Oya Çitçi, askerin siyasetten çekilmesinin öneminin, CHF ile TCF ayrışmasında yattığını belirtmektedir. Mustafa Kemal Paşa, ilke olarak askerin siyasette yer almasına karşıdır, ama aslen bunu "askerin muhalif kanat tarafından ele geçirilmesine neden olacağı için kabul edilemez" bulmaktadır.[252] Bu doğrultuda, Erkânı Harbiye Umumiye Reisliği bakanlık olarak örgütlenmişken, 1924 yılında özerk hale getirilmiştir.[253] Ayrıca, 1925 yılında askerlerin Meclis'ten tasfiyesi gerçekleştirilmiş ve askeri atamaların özerk bir kurum tarafından yapılması için Âli Askeri Şura kurulmuştur.[254]

---

[249] ZC D.2 C.12 İ.35 s.91.
[250] ZC D.2 C.12 İ.36 s.92.
[251] ZC D.2 C.15 İ.74.
[252] Oya Çitçi, "Ordu Siyaset İlişkileri", *Amme İdaresi Dergisi*, C.39, S.4, Aralık 2006, s.23.
[253] ZC D.2 C.16 İ.85 s.155-160.
[254] Çitçi, a.g.m., s.23.

Memurların Özlük Hakları Belirleniyor

1925 yılında en çok düzenleme, askeri personelin özlük haklarında yapılmıştır. Emeklilik sürelerinde seferberlikte harcanan zamanın belirlenmesi, seferberliğe katılan askeri personelin terfileri, seferberliğe katılanların yevmiyeleri, tayinler ve ödül/ceza özlük haklarındaki düzenleme başlıklarıdır.

551 sayılı yasa ile Balkan, Birinci Dünya ve İstiklal Savaşı'na katılarak malul olan 14 bin 768 askerin terfihine (8 Şubat), 695 sayılı yasa ile seferberliğe katılan askerlerin seferberlik sürelerinin emeklilik sürelerine eklenmesine (21 Aralık) karar verilmiştir.

Ayrıca, askeri personelin maaşlarının düşüklüğü nedeniyle zam gereksinimi ele alınmıştır. 587 sayılı yasa ile kara, hava, deniz ve jandarma memur ve diğer personelin maaşına zam yapılmakta (24 Mart), ardından 648 sayılı yasa ile kıdemli ve kıdemsiz subayların maaşlarına yapılacak artış belirlenmektedir (22 Nisan).

Memur Kooperatifi ile Dayanışma Sağlanıyor

1925 yılında, hem mülki amirlerin hem de memurların en büyük sorunu geçim sıkıntısıdır. Mülki amirlerin ve memurların maaşlarının az olması, mesleğin cazipliğini yitirmesine neden olmaktadır. Mesleğe girişlerin en az olduğu yerler Ankara ve Doğu ve Güneydoğu Anadolu bölgeleridir.

Ankara'da her geçen gün artan hayat pahalılığı, memurların maaşlarıyla geçinmelerini imkansız kılmaktadır. Bu doğrultuda, 19 Mart'ta kabul edilen 586 sayılı Kanun ile Memur Kooperatifi kurularak, ev ve yemek gereksinimlerinin karşılanabilmesi sağlanacaktır.[255]

SONUÇ YERİNE: MESAİ KANUNU LAYİHASI

"Ben aynı zamanda amelenin ve kapitalistlerin dostuyum.
Birini sağ koluma, diğerini sol koluma bağlamışım gidiyorum"[256]

4 Kasım'da başlayan İş Kanunu taslağı görüşmeleri, ideolojik tartışmaların yoğunlaştığı bir zemine dönüşmüştür. Tartışmaların temelinde, toplumsal yapı, sınıf ilişkileri ve devletin rolü vardır. Bu nedenle, Kanunla gelen düzenlemeler ve tartışmalar, 1925 yılında toplumsal hayat ile hükümetin sınıfsal karakteri hakkında bilgi vermesi açısından sonuç yerine aktarılmıştır.

Uzun süredir Meclis'te olan Kanun Taslağının, görüşmeler sonunda Sıhhiye Encümeni'ne gönderilmesi kabul edilmiştir.[257] İş Kanunu taslağı, Fransız Kanunları dikkate alınarak hazırlanmıştır.[258] Resmi ve özel kuruluşlar arasında bir ayrım yapılmamıştır, düzenlemeler ikisi için de geçerlidir (md.1).

Kanun taslağının zamanlamasına ilişkin açıklama, Kanun Gerekçesi'nde belirtilmektedir, bu zamana kadar "[m]emleketimizde sanayin mahdutiyeti ve

---

[255] ZC D.2 C.16 İ.82.
[256] Tunalı Hilmi Bey (Zonguldak), ZC D.2 C.19 İ.3 s.55.
[257] ZC D.2 C.19 İ.3.
[258] ZC D.2 C.19 İ.3 s.35.

amelenin büyücek kitleler halinde bulunmaması hasebiyle" bu sorun ile meşgul olunmamıştır.[259]

Sanayileşme politikasının şekillendiği söz konusu yıllarda, çalışma hayatı hakkında bilgi edinilmesi gereklidir. Bu amaçla Kanun, çalışma hayatı hakkında bilgi toplamak üzere, işyeri sayısı ile işçi sayısına, bunların sektörlere göre dağılımına dair bilgilerin toplanmasını sağlayacak merkezi bir sistemin kuruluşunu da düzenlemektedir. 5. maddeye göre, "iş yerleri beyanname hazırlayarak Belediye'ye gönderir, Belediyeler de Ticaret Vekâletine gönder[ir]."

Bir taraftan da sanayileşme ile sınıf çatışması eş anlamlıdır. Toplumun sınıfsal yapısı ve sınıflar çatışması veri olarak alınmaktadır:[260]

> "Maafih, sây ve sermayenin tezat ve tesadimi (şiddetli çarpışma) gayri kabili inkar olan cemiyeti hazırada, mesainin himayesi, sermayenin vücut, faaliyet ve inkışafına sekte iras etmeyecek bir tarzda olmalıdır. Aksi takdirde, gerek millî sermayenin, gerekse muavenetine ihtiyacımız derkâr (açık) olan ecnebi sermayenin ürkmesi ve binnetice memleketimizde faaliyeti iktisadiyenin gevşemesi ihtimali vardır."

Sınıf çatışmalarının ortasında devlet, *sermayeyi ürkütme*den *emeği üretimde tutarak* iş hayatını, çalışma ilişkilerini düzenlemelidir. Kanun gerekçesinde, bu ilişki şöyle tanımlanmaktadır:[261]

> "İstihsal (üretim) kuvvetlerimizden azami istifadeyi temin ederek iktisadi inkişafımızı tesri etmek (hızlandırmak) mecburiyetinde bulunduğumuz şu sırada erbabı sâyın kudreti istihsaliyesini (üretim gücünü) tezyit (artırma) ve ıslah ve istikbalini temin etmekle beraber erbabı teşebbüsün de emniyet ve itimadını celp edecek surette müstekar esasat üzerine sây (çalışma) mesailini halletmek pek mühim bir mesele halini almıştır."

Sermaye sınıfı, özel sektör öncülüğünde sanayileşme ile kurulacak iktisadi bağımsızlığın temel aktörü olarak korunmalıdır. Buna dair düzenlemeler, devlet tekeli ve işletmeciliği başlığı altında ele alınmıştır.

İşçi sınıfı ise savaştan henüz çıkmış, sermaye ve teknolojik donanımı yetersiz Türkiye'de üretim artışını sağlayacak en güçlü üretim faktörü olarak önemini korumaktadır. Öncelikle, emek verimliliğinin artırılması için gerekli tedbirler konuşulmaktadır: Sağlığın korunması ve çalışma hayatının düzenlenmesi:[262]

> "Eğer biz amelemizi iyi besler ve onun hıfzısıhha kavaidi dairesinde hayatı mesaisini tanzim edersek; bu amele şimdi 10-12 saatte gördüğü işi sekiz saatte yapar ve daha gittikçe sıhhati ve kuvvei istihsadiyesi artar ve tabiî bundan sermayedar da memlekette istifade eder."

Emek arzının artması için kadınların iş hayatına girişleri de teşvik edilmektedir. Lohusalık ve gebelik gibi dönemlere dair düzenleme ve kolaylıklar getirilir, kadınların gece mesaisine kalmalarının önce yasaklanması tartışılır, yalnız

---

[259] Ticaret Encümeni mazbatası, ZC D.2 C.19 İ.3'ün sonuna eklidir.
[260] *a.k.*
[261] Esbabı Mucibe, ZC D.2 C.19 İ.3'ün sonuna eklidir.
[262] Mustafa Rahmi Bey (İzmir), ZC D.2 C.19 İ.3 s.38-9.

ameleye ihtiyaç olduğu göz önüne alınarak bu düzenleme kaldırılır.[263] İşyerine de bu süreçte görev ve sorumluluk verilmektedir. İşyerleri, işçilerin üretimde bulundukları üretim birimi olmanın yanında, eğitim ve kültürel gelişim merkezi haline getirilmektedir. 49. maddeye göre "Elliden fazla işçinin olduğu işyerlerinde cami, mektep yaptırılması ve muallim bulundurulması ve genç işçilerin gece derslerine katılması öngörül[mektedir]."

Çalışma hayatında yapılan düzenlemeler arasında şunlar da vardır: 12 yaş altında işçilerin çalışamayacakları işler belirlenir, gece mesaisine sınır konulur, 9 saat çalışma sınırı getirilir, fazla mesai ile ilgili düzenleme yapılır, 60 saat üzeri çalışma yasaklanır.

Genel olarak ise, devletin görece özerk karakteri ön plana çıkarılmaktadır:[264] "…Heyeti âliyeniz, Cumhuriyet Hükümeti, yalnız bir sınıfın menafini gözetecek değildir. Bilhassa sıhhati umumiyeyi ve devletin menafi umumiyesini de gözetecektir."

[263] ZC D.2 C.19 İ.3 s.54.
[264] Yusuf Akçoraoğlu (İstanbul), ZC D.2 C.19 İ.3 s.55.

EK 1: 1925 YILI BÜTÇESİ

Bağımsızlığını silahlı mücadele ile henüz kazanmış bir ülkede, bütçenin önemli bir bölümünün emniyet, asayiş, güvenlik kalemlerine ayrılması sürpriz değildir (Müdafai Milliye Vekaleti % 23,4; Bahriye Vekaleti % 2,9, Umum Jandarma % 6; Emniyeti Umumiye % 2 pay almıştır). Ne var ki, 1925 yılı bütçesinden takip edilebildiği gibi, imar işleri de devam etmekte; asayiş, güvenlik masraflarını Nafia Vekaleti bütçesi (% 10,7) izlemektedir. Maliye Vekaleti % 6,1'lik pay almakta; bunlardan başka, eğitim, sağlık, ziraat, ticaret alanında da etkinliklere devam edildiği görülmektedir.

Cumhuriyetin kuruluş yıllarında, bütçede "hakiki tevazün" (denklik) değil, "tasarrufatı cebriye" (zorla tasarruf) uygulanmıştır (Maliye Vekili Hasan Bey, 15 Mayıs 1926, ZC C.25 s.125). Diğer bir deyişle, gelirlere göre giderler belirlenmeye çalışılmış, giderlerde de önemli bir tasarruf politikası uygulanmıştır. Ne var ki, 1925 yılında bütçe yaklaşık 30 milyon liralık açık vermektedir.

Gelirlerde en önemli pay, dolaysız (% 26,05) ve dolaylı (% 23,30) vergilere aittir. İstihlak (tüketim) vergisi (% 10,69) ayrı bir kalemde gösterilmekle birlikte dolaylı vergiler arasındadır. Tekel gelirleri (% 18,16) onları izlemektedir.

1925 Yılı Bütçesi A Cetveli (Masraflar)		
Adı	**Masraf (lira)**	**Yüzde**
Türkiye Büyük Millet Meclisi	1.545.254	0,8%
Riyaseticümhur	208.791	0,1%
Divanı Muhasebat	449.595	0,2%
Başvekâlet	71.949	0,0%
Maliye Vekaleti	11.174.057	6,1%
Muhassasatı Zatiye	13.767.694	7,5%
Düyunu Umumiye	13.863.322	7,5%
Tapu Müdüriyeti Umumiyesi	955.123	0,5%
Rüsumat Müdüriyeti Umumiyesi	4.583.114	2,5%
Dahiliye Vekâleti	4.949.616	2,7%
Posta ve Telgraf Müdüriyeti Umumiyesi	5.815.823	3,2%
Emniyet Umumiye	3.802.296	2,1%
Umum Jandarma	11.077.440	6,0%
Hariciye Vekâleti	2.583.288	1,4%
Matbuat ve İstihbarat	616.688	0,3%
Sıhhiye ve Muaveneti İçtimaiye Vekâleti	4.860.205	2,6%
Diyanet İşleri Reisliği	1.687.401	0,9%
Adliye Vekâleti	6.013.722	3,3%
Maarif Vekâleti	7.742.508	4,2%
Nafia Vekâleti	19.667.285	10,7%
Ticaret Vekâleti	3.270.403	1,8%

Müdafaai Milliye Vekâleti	43.058.874	23,4%
Bahriye Vekâleti	5.310.380	2,9%
İskân Müdüriyeti Umumiyesi	6.030.245	3,3%
Ziraat Vekâleti	6.555.421	3,6%
İmalatı Harbiye Müdüriyeti Umumiyesi	4.272.273	2,3%
Yekûn	**183.932.767**	

1925 Yılı Bütçesi B Cetveli (Gelirler)		
Adı	**Masraf (lira)**	**Yüzde**
Bilâvasıta alınan vergiler (Dolaysız Vergiler)	39.870.500	26,05%
Damga, Harçlar, Kaydiyeler, Cezayi Nekdiler	5.445.000	3,56%
Bilvasıta alınan vergiler (Dolaylı Vergiler)	35.655.000	23,30%
İnhisarlar	27.800.000	18,16%
Müessesat	1.720.000	1,12%
Emlâk ve Eşyayı Devlet Hasılatı	14.965.000	9,78%
Hasılatı Mütenevvia (Çeşitli gelirler)	8.060.000	5,27%
İstirdadat (Geri Alınanlar)	671.354	0,44%
İstihlâk Rüsumu (Tüketim Vergisi)	16.360.000	10,69%
Harp Karşılığı Varidat Fevkâladesi	2.500.000	1,63%
Yekûn	**153.046.954**	

EK 2: DÖNEM HÜKÜMETLERİ ve BAKANLAR KURULU

Hükümetler	Başbakan	Başlangıç	Bitiş
3. Hükümet	Ali Fethi Bey (Okyar)	22.11.1924	04.03.1925
4. Hükümet	İsmet Paşa (İnönü)	04.03.1925	01.11.1927

Ali Fethi Bey Hükümeti	
Ali Fethi Bey (Okyar)	Başvekil ve Müdafaa-i Milliye Vekili
Mahmut Esat Bey (Bozkurt)	Adliye Vekili
Mehmet Recep Bey (Peker)	Dahiliye, Islah ve İmar ve İskan Vekili (5.1.1925'e kadar)
Mehmet Cemil Bey (Uybadın)	Dahiliye, Islah ve İmar ve İskan Vekili (5.1.1925'den sonra)
Şükrü Kaya Bey	Hariciye Vekili
Şükrü Saracoğlu Bey	Maarif Vekili
Mustafa Abdülhalik (Renda)	Maliye Vekili
Feyzi Bey (Pirinçzade)	Nafia Vekili
Mazhar Bey (Germen)	Sıhhiye ve İçtimai Muavenet Vekili
Hasan Fehmi Bey (Ataç)	Ziraat Vekili
Ali Cenani Bey (Cenani)	Ticaret Vekili
İhsan Bey (Eryavuz)	Bahriye Vekili

İsmet (İnönü) Paşa Hükümeti	
İsmet Paşa (İnönü)	Başvekil
Mehmet Cemil Bey (Uybadin)	Dahiliye Vekili
Tevfik Rüştü Bey (Aras)	Hariciye Vekili
Mehmet Recep Bey (Peker)	Müdafaa-i Milliye Vekili
Mahmut Esat Bey (Bozkurt)	Adliye Vekili
Süleyman Sırrı Bey	Nafia Vekili
Hasan Bey (Saka)	Maliye Vekili
Ali Cenani Bey	Ticaret Vekili
Refik Bey (Saydam)	Sıhhiye Vekili
İhsan Bey (Eryavuz)	Bahriye Vekili
Hamdullah Suphi Bey (Tanrıöver)	Maarif Vekili (21.12.1925'e kadar)
Mustafa Necati Bey (Uğural)	Maarif Vekili (21.12.1925'den itibaren)
Sabri Bey (Toprak)	Ziraat Vekili

1925 YILINDA YÖNETİM

G.	Ay	Olay Mevzuat	Açıklamalar	Kaynak
1	Ocak	Yakup Kadri'nin muhalif basını hedef aldığı "İzmir İntihabatı Münasebetiyle" başlıklı yazısı yayınlandı.	Yakup Kadri, İzmir seçimlerini konu alan yazısında asıl olarak muhalif basından bahsediyor. İzmir ve İstanbul'un yayın merkezi olduğunu ama İstanbul'da on gazeteden sekizi, İzmir'de sekiz gazeteden altısının muhalif olduğuna vurgu yapıyor. Söz konusu muhalif gazeteler, seçim dönemlerinde Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası'nı (TCF) savunmuşlardır. Buna rağmen seçimleri Cumhuriyet Halk Fırkası'nın (CHF) kazanmasını bir başarı olarak nitelendiren Yakup Kadri, basının sahip olduğu serbestliğin kendi sonunu hazırlayacağını, serbestliğin basına karşı *tedbir* alınması için bir vesile yarattığını savunmaktadır.	HM
2	Ocak	Falih Rıfkı'nın "Bazı Tahrikat Münasebetiyle" başlıklı yazısı yayınlandı.	Falih Rıfkı: "Osmanlıdan bugüne ıslahat yapmaya teşebbüs edenler hep dine ve mukaddesata tecavüz etmekle itham olundular. Şimdiki Türk inkılapçılar da tıpkı eskisi gibi suçlanıyor." Falih Rıfkı, yazıyı Cumhuriyet'e karşı ayaklanmalar, kışkırtmalara yanıt vermek üzere yazmıştır.	HM
4	Ocak	Türk vatandaşlığına kabul kararı alındı.	Zeki Velidi (Togan) ile Hamid Zübeyr (Koşay) gibi isimlerin de içinde bulunduğu 149 kişi 1925 yılı içerisinde Türk vatandaşlığına kabul edilmiştir.	BCA: 30.18.11 (çeşitli belgeler)
4	Ocak	Dahiliye Vekili Recep Bey (Peker) istifa etti.	İçişleri Bakanı Recep Bey (Peker) ile Başbakan Ali Fethi Bey (Okyar) arasında, İstanbul Şehreminin seçilmesi (müntehab) mi atanması (mansub) mı lazım geldiğine dair çıkan tartışma Recep Bey'in istifa ile sonlanmıştır. Recep Bey, İstanbul'un saltanat ve halifeliğin eski merkezi olması ve etnik farklılıkları barındıran bir şehir olması nedeniyle şehreminin atanması gerektiğini, Fethi Bey ise ilke olarak demokratik yol olan seçimi savunmaktadır.	HM
5	Ocak	Dahiliye Vekilliği'ne Cemil Bey (Uybadin) atandı.	Recep Bey'in İçişleri Bakanlığı'ndan istifa etmesi üzerine boşalan bakanlığa Tekfur Dağı mebusu Cemil Bey (Uybadin) atanmıştır.	ZC C.12 İ.32
5	Ocak	Haydar Ali Bey'in Memurin Muhakemat Encümeni Riyaseti'ne muvakkaten intihabı kabul edildi.	Niğde Mebusu Ata Bey'in iki aylık izin alması dolayısıyla acil işlerin aksamaması için Ata Bey'den sonra en çok oyu alan Haydar Ali Bey geçici olarak Encümen Başkanlığına seçilmiştir.	ZC C.12 İ.32
5	Ocak	Diyarbekir Mebusu Zülfü Bey'in, bazı vilâyetlerde hasarat yapmış olan çekirgeler hakkında suali Ziraat Vekili Hasan Fehmi Bey (Ataç) tarafından yanıtlandı.	Çölden geçip Suriye ve Irak üzerinden Diyarbekir, Siverek, Mardin ve Urfa'ya gelen çekirgeler, bölgede büyük zarara neden olmuştur. Çekirge Mücadele Kanunu çerçevesinde mücadele edilmektedir, fakat asıl çözüm Suriye ve Irak ile birlikte hareket ederek bulunabilecektir. Bu doğrultuda, görüşmeler yapılmıştır. Yıl sonuna kadar çekirgenin zararının önüne geçileceği ümit edilmektedir.	ZC C.12 İ.32
5	Ocak	Hakimiyeti Milliye'de "Sancaklar Yeknesak Olacak" haberi yayınlandı.	Bu kısa habere göre, sancakların resmi olarak her tarafta aynı olmasını sağlamak üzere sancakların vilayet ve kaza merkezlerine bağlanacağı bildirilmektedir.	HM

G.	Ay	Olay Mevzuat	Açıklamalar	Kaynak
5	Ocak	Memurin Encümeni Mahsusu "Umum Memurin Kanunu"nu görüşmeye devam etmektedir.	30 Kasım 1340 (1924)'de Antalya Mebusu Ahmet Saki Bey ve arkadaşları, "Umum Memurin Kanunu" adlı kanun teklifini Meclis'e sunmuştur. 1924 yılı Meclis Encümeni Mahsusu kanun teklifini görüşmeye başlamıştır. Encümen mazbatasını, 24 Şubat 1925'de Meclis'e sunmuş, ne var ki 16 Mart 1925'de kanun teklifinin ertelenmesine karar verilmiştir. Çünkü, İçişleri Bakanlığı da memur kanunu tasarısı hazırlığı yapmaktadır. Ahmet Saki Bey'in kanun teklifi doğrultusunda hazırlanan Kanun Tasarısı, 31 Aralık 1925'de Bakanlar Kurulu'nda (BK) kabul edilecek, Meclis'e gönderilecektir. Kanun, "Memurin Kanunu" adı ile 18 Mart 1926'da kabul edilecektir.	HM
5	Ocak	Kağıt Fabrikası kurulması için Ticaret Vekili Ali Cenani Bey, yabancı sermayedarlarla müzakere etmektedir.	Ali Cenani Bey, memlekette iş yapmak isteyen ama kötü siyasete alet olmayacak serbest ve samimi yabancı sermayesine karşı azami saygı gösterildiğini beyan etmiştir. Hatta bazı işlerde ileriyi düşünerek hükümetin büyük miktarda hissedar olmasına karar verilmiştir.	HM
5	Ocak	Cemiyet-i Akvam tarafından seçilen İsveçli, Macar, Belçikalı üç kişiden oluşan Musul Tahkik Komisyonu Ankara'ya gelmiştir.	Lozan Anlaşması ile çözümlenemeyen Musul'un durumu (Türkiye - Irak sınırı sorunu) 6 Ağustos 1924'de Cemiyeti Akvam'a (Milletler Cemiyeti) götürülmüştür. Musul sorunu etrafında toplanan Cemiyeti Akvam Meclisi, durum hakkında yerinde incelemeler yapmak ve rapor hazırlamak üzere 30 Eylül 1924'de bir Komisyon kurulmasına karar vermiştir. Komisyon, Musul'a Türkiye üzerinden geçecektir. Komisyon, yerinde inceleme yapacak ve Musul halkı ile Türk ve İngiliz Hükümetinin konu hakkındaki görüşlerini rapor edecektir. 1925 yılında Musul sorunu, gündemin ilk maddelerinden biridir.	HM
7	Ocak	Mebus intihabatı kabul edildi.	Cudi Paşa'nın ölümü ile boşalan Siverek mebusluğuna Halil Fahri Bey ve Ziya Gökalp Bey'in ölümü ile boşalan Diyarbakır mebusluğuna Cavit Bey'in seçilmesi kabul edildi.	ZC C.12 İ.33
7	Ocak	Üst düzey idari atama yapıldı.	İçişleri Bakanlığı Müsteşarlığı'na İzzet Bey vekaleten tayin edildi.	BCA: 30.11.1.0/ 10.1.12
8	Ocak	Bayazıt Mebusu Şefik Bey'in, Bayazıt Vilâyeti dahilindeki bazı kazaların mahkemelerine dair suali Adliye Vekili Mahmut Esat Bey tarafından şifahen yanıtlandı.	Maaşların azlığı, çevreden yetişmiş hakimlerin olmaması ve bugünkü Ağrı, Iğdır ve Tuzluca'yı kapsayan Bayazıt ilindeki iktisadi ve sosyal durum nedeniyle hakimlerin göreve atansalar dahi bölgeye gitmedikleri belirtilmektedir. Bu nedenle, münhal kazaların adli işleri en yakın kazalara bağlanmaktadır. Fakat, kazalara gidebilmek için halk 10-12 saatlik yolu gitmek zorunda kalmaktadır. Adalet Bakanı, doğu illerindeki memurların maaşlarında artış yapılmasına yönelik bir kanun tasarısının Meclis'e iletildiğini belirtmiştir.	ZC C.12 İ. 34
8	Ocak	Mülki atama yapıldı.	Kırklareli Valiliği'ne Cebelibereket eski Valisi Said tayin edildi.	BCA: 30.18.1.1/ 12.67.14

G.	Ay	Olay Mevzuat	Açıklamalar	Kaynak
8	Ocak	Cumhuriyet Halk Fırkası Katibi Umumiliği'ne Recep Bey atanmıştır.	CHF Katibi Umumiliği, Cemil Bey'den Recep Bey'e geçmiştir. Recep Bey, bir önceki gün görevine başlamıştır.	HM
8	Ocak	Musul Tahkik Komisyonu Ankara'dan ayrıldı.	Komisyon, bir önceki gün Ankara'dan Musul'a gitmek üzere trenle ayrılmıştır.	HM
9	Ocak	İstanbul Şehremanetinin müntehab mı mansub mu olacağına dair Kanun Layihası hazırlanmaktadır.	Hakimiyeti Milliye'de yayınlanan habere göre, BK bir tasarı üzerinde çalışmaktadır. 11 Ocak tarihli habere göre de, bu karar CHF Grup toplantısında alınmıştır.	HM
9	Ocak	Mülki atama yapıldı.	Dörtyol ve Karaisalı kaymakamları Sadık ve Şükrü Beyler becayiş ettiler, Mustafakemalpaşa Kaymakamı Emin azledildi ve yerine Receb Ragıb Bey tayin edildi.	BCA: 30.11.1.0/ 10.1.19
9	Ocak	Mülki ve üst düzey idari atama yapıldı.	3.sınıf mülkiye müfettişliklerine, yazı işleri müdürlüklerine ve kaymakamlıklara tayinler yapıldı; bazı kaymakam ve yazı işleri müdürleri görevden alındı.	BCA: 30.11.1.0/ 10.1.16
9	Ocak	Yahya Kemal'in "Son Kafilenin Düşündürdükleri" başlıklı yazısı yayınlandı.	Selanik'den son Türk kafilesi Türkiye'ye gelmiştir. Bu zorunlu bir göçtür, seçim hakkı verilmemiştir. Rumeli'nin Yunan istilasına uğrayan güneyinde Türk kalmamıştır. Mübadele sürecinde bir çok sorun yaşanmasına rağmen sonuç olumludur. Cumhuriyet'in nüfuz siyaseti için Bulgaristan ve Yugoslavya'daki Türklere de mübadele hakkı verilmelidir ancak bu zorunlu bir göç değil, tercihe göre olmalıdır.	HM
9	Ocak	Konya icra memuru Adil Efendi tevkif edildi.	İcra memuru Adil Bey, icra dairesi kasasındaki yirmibin liradan bin liralık para ile 53 altını alarak kumara yatırmış ve bazı kıymetli evrakları değiştirmiştir. Bu nedenle, görevi suistimalden gözaltına alınmıştır.	HM
11	Ocak	CHF İçtiması yapıldı.	CHF Grup toplantısında Recep Bey'in istifasının, İstanbul şehremanetinin müntehab olup olmamasından kaynaklandığını hem Fethi Bey hem Recep Bey ifade etmiştir. Konunun önemi itibariyle açık bir şekilde incelenmesi ve buna göre Meclis'e kanun tasarısının gönderilmesine karar verilmiştir.	HM
11	Ocak	Fethi Bey ve Cemil Bey ile mülakat yapıldı.	Hakimiyeti Milliye Gazetesi, Başbakan Fethi Bey ve İçişleri Bakanı Cemil Bey ile mülakat yapmıştır. Fethi Bey, basında yer aldığının aksine istifanın gizli bir olaydan kaynaklanmadığını, kabine buhranına çevrilecek bir konu olmadığını belirtmiştir. Fethi Bey, istifanın İstanbul Şehreminin seçilip seçilmeyeceği konusundaki uzlaşmazlıktan kaynaklandığını onaylamıştır. Bu doğrultuda, CHF'nin ikiye bölüneceğine dair dedikodular asılsızdır. CHF, *cumhuriyetçilik* ve *halkçılık* ilkeleri etrafında birleşmiştir fakat uygulamada düşünceler farklı olabilmektedir. Cemil Bey de, İstanbul Şehremaneti'nin seçimle gelip gelmemesi konusunda BK'de Şehremaneti ve Belediye Kanunu görüşmelerinin yapıldığını, görüşmeler sonucunda inceleme yapılmasına ve inceleme sonrasında bir kanun tasarı hazırlanmasına karar verildiğini belirtmiştir.	HM

G.	Ay	Olay Mevzuat	Açıklamalar	Kaynak
11	Ocak	Mülki atama yapıldı.	Mardin Valiliği'ne, Siverek Valisi Tevfik Hadi, Siverek Valiliği'ne de Mardin Valisi Fettah tayin edildi. Genç Vali Vekili İsmail asaleten; Karesi, Sivas, Elazığ, Ardahan Valiliği'ne Mümtaz, Hilmi, Ali Rıza ve Eşref tayin edildi. Görevden alınmış olan Bitlis eski Valisi Zihni yeniden istihdam edildi. Ankara, Kırşehir ve Cebel-i Bereket Valilikleri arasında nakiller yapıldı.	BCA: 30.18.1.1/ 12.68.2-3-4-5-6
11	Ocak	Üst düzey idari atama yapıldı.	Balıkesir Emniyet Müdürlüğü'ne Halid Bey tayin edildi.	BCA: 30.11.1.0/ 10.2.4
11	Ocak	Üst düzey adli atama yapıldı.	İstanbul Cinayet Savcılığı'na Memduh Bey tayin edildi.	BCA: 30.11.1.0/ 10.2.2
12	Ocak	541 sayılı Pamuklara Arız Olan Haşerat ve Emrazın İmha ve Tedavisi ve Tohumlarının Islahı Hakkında Kanun kabul edildi.	RG: 25.01.1925/83. Bir önceki yıl pamukta elde edilen üründe görülen haşerat (pembe kurt) nedeniyle % 30 kayıp yaşanmıştır. Bu nedenle, en önemli tarım ürünlerinin alındığı Adana'nın bu sorundan bir an önce kurtarılması gereklidir. Bu doğrultuda, Kanun doğrultusunda pamuğa gelen haşere ya da bulaşıcı hastalık görüldüğünde, görülen yerde Mücadele Komisyonları kurulacak, Komisyon imha etmek, tedavi etmek, vb gibi tedbirleri alacaktır. Ayrıca, pamuk kozası, çekirdeği, çekirdekli pamuk, vb *ithali* ve *transit geçiş*i yasaklanmıştır.	ZC C.12 İ.35
12	Ocak	Diyarbekir Mebusu Zülfü Bey'in, Ermeni komitelerinden gizli olarak Türkiye'ye dahil olan bazı eşhas hakkında suali, Hariciye Vekili Şükrü Kaya Bey ve Dahiliye Vekili Cemil Beyler tarafından şifahen yanıtlandı.	Gazetelerde İsviçre, Bulgaristan, İtalya'da Türk devlet adamlarını öldürmek amacıyla Ermeni komiteleri kurulduğu belirtilmektedir. Bu doğrultuda, Türkiye'ye gelen Ermenilerden şüphe duyulmaktadır. Buna dair, Şükrü Bey gerekli incelemelerin yapıldığını belirtmiştir. Gizlilik açısından detaylı bilgi vermekten kaçınmıştır.	ZC C.12 İ. 35
12	Ocak	Eskişehir Mebusu Mehmet Arif Bey'in, orduda daimi küçük zabitan istihdamına dair suali Müdafai Milliye Vekili Ali Fethi Bey tarafından şifahen yanıtlandı.	Ali Fethi Bey, askerlik hizmeti süresinin bir buçuk yıla indirildiğini, küçük zabitanların (astsubay) da bu bir buçuk yıldan sonra askerlikten ayrıldıklarını; subayları askeriyede tutmak için belli bir maaş verilmesi gerektiğini belirtmektedir. Maaş vermek için ise mali durumun düzeltilmesi gerekmektedir. Bu nedenle, sorun hakkında inceleme yapılmaktadır, fakat düzenleme ertelenmektedir.	ZC C.12 İ. 35
12	Ocak	Ankara Meclisi Umumiyei Belediyesi ilk içtimaısını yaptı.	1925 yılı ilk toplantısı törenle yapılmış, seçimler yapılmıştır. Ayrıca, bütçe encümeni toplanarak bütçe görüşmelerine başlanmıştır.	HM
12	Ocak	İdare-i Mahalliye-i Vilayat Kanunu hazırlıkları yapılmaktadır.	İçişleri Bakanlığı tarafından hazırlanan İl Yerel Yönetimi (İdare-i Hususiye-i Vilayat) kanun tasarısı BK'ye iletilmiştir. Bakanlıkça hazırlanmakta olan İl Genel Yönetimi (İdare-i Umumiye-i Vilayat) ile ilgili kanun tasarısı ise incelemeden geçirildikten sonra BK'ye sunulacaktır.	HM

G.	Ay	Olay Mevzuat	Açıklamalar	Kaynak
12	Ocak	Köy Kanunu ile ilgili haber yayınlandı.	Köy Kanunu, henüz uygulamaya geçmemiştir. Son bir haftadan beri köy sınırlarının tespitine ve çizilmesine (tahditine) başlanarak, Kanun uygulamasına geçilmesi için illere emir verilmiştir. Köy Kanunu'nun 21. maddesine istinaden Şubat ayında Köy Dernekleri'nde toplanıp muhtarları ve ihtiyar meclislerini seçeceklerdir. 1 Mart'tan sonra yeni heyetler işe başlayacaktır.	HM
12	Ocak	Ardahan'da zelzele meydana geldi.	Ardahan'da meydana gelen depremde sayısı belirlenemeyen sayıda konut yıkılmıştır. Pasinler'de depremde 147 cesed çıktığı, dört köyün yıkıldığı, bin nüfuslu köyün yarısının çöktüğü, 700 hayvanın telef olduğu, 2000 kişinin muhtaç halde kaldığı bildirilmektedir. Halkın en büyük sorunu barınma sorunudur.	HM
13	Ocak	Türk vatandaşlığından çıkarılma kararı alındı.	Başka uyruğa geçme ya da Türkiye aleyhinde faaliyette bulunma gibi nedenlerle 21 kişi 1925 yılında Türk vatandaşlığından çıkarılmıştır.	BCA: 30.18.1.1 (çeşitli belgeler)
13	Ocak	Münakasa talimatnamesi hükmüne nazaran verilen bedelin haddi itidalinde görünmesi halinde de mezkur talimatnamenin 15nci maddesinin 6ncı fıkrasının muteber olduğuna dair kararname yayınlandı (BK Kararı No: 1393).	Münakasa (eksiltme) Talimatnamesinin söz konusu maddesine göre ihale talep olmadığı ve üç aylık zaman sınırı bulunmadığı durumlarda pazarlık yönteminin kullanılmasını öngörmektedir. Ne var ki, verilen bedelin eşit olması düzenlemede yer almamıştır. Kararname ile bedellerin eşit olması durumunda da pazarlık yöntemi kullanılabilecektir.	Düstur III. Tertip C.6
13	Ocak	Fransa'ya tahsile giden talebeler yola çıktı.	Çeşitli alanlarda yükseköğrenim görmek üzere seçilen öğrencilerden Fransa'ya gidecekler bugün, Almanya'ya gidecekler bir sonraki gün yola çıkacaklardır. 1925 yılında hukuk, kimya, tıb, eczacılık gibi alanlarda çeşitli Avrupa ülkelerine öğrenci gönderilmiştir.	HM
13	Ocak	*Toksöz* Gazetesi sahibi mahkum edildi.	Dördüncü Ceza Mahkemesi *Toksöz* Gazetesi sahibi Abdülkadir Kemali Bey hakkındaki hükmü vermiştir. Hükümete hakaret ve aşağılamak suçundan Matbuat Kanunu'nun 11. maddesi gereğince ceza almış, 6. maddesi gereğince temyiz edilebilmek üzere altı ay hapis ve para cezasına çarptırılmıştır.	HM
14	Ocak	Şurayı Devlet Kanun Layihası görüşüldü.	Hakimiyeti Milliye'de çıkan habere göre, Adliye Encümeni önceki gün Şurayı Devlet Kanun Tasarısını görüşmüştür.	HM
15	Ocak	27 Ağustos 1340 tarihli Münakasa Talimatnamesinin 19ncu maddesinin tadiline dair talimatname yayınlandı (BK Karar No: 1402).	Herhangi bir sözleşmenin zamanının uzatılması veya değiştirilmesi, BK kararına tabidir. Ancak miktarı yüz bin lirayı aşmayan ve uzatma süresi bir yılı geçmeyen Talimatnamede belirtilen durumlardan birine giriyorsa ait olduğu bakanlıklar doğrudan karar verebilecektir.	Düstur III. Tertip C.6
15	Ocak	Mülki atama yapıldı.	Bir süredir İçişleri Bakanlığı Memurin Müdürü İsmed Bey tarafından idare olunan Ankara Valiliği'ne Kırşehir Valisi Atıf Bey tayin edilmiştir. Sivas Valisi Mümtaz Bey, Karesi Valiliği'ne, Elaziz Valisi Hilmi Bey Sivas Valiliği'ne, eski Rize Valisi Eşref Bey Ardahan Valiliği'ne nakil ve tayin olunmuştur.	HM

G.	Ay	Olay Mevzuat	Açıklamalar	Kaynak
15	Ocak	İstanbul'da veba vakası nedeniyle sıhhi tedbirler alındı.	Veba vakası nedeniyle, İstanbul'dan Anadolu'ya seyahat edecek vatandaşlar muayeneye tabi tutulmaktadır.	HM
15	Ocak	İstanbul'daki bazı fabrikalara işletmek üzere müracaat edildi.	İstanbul'da beş yüz bin sermayeli Türk Şirketi Ticaret Bakanı'na başvurarak eski fabrikaları işletmek üzere taleplerini iletti. Ayrıca, kağıt fabrikası kurulması için Ticaret Bakanı, Belçikalı bir grupla müzakereye devam etmektedir.	HM
15	Ocak	Ticaret Bakanı şeker fabrikaları hakkında tetkik yapmak üzere heyet gönderecektir.	Ticaret Bakanı, Uşak'da tesis edilecek Şeker Fabrikalarının yerlerinin haritasını almak ve fabrikaya yakın madenler hakkında incelemelerde bulunmak üzere uzman ve mühendisleri bölgeye gönderecektir.	HM
16	Ocak	Mülki atama yapıldı.	İçişleri Bakanlığı Müsteşarlığı'na Memur ve Sicil Müdürü Said Bey tayin edilmiştir.	HM
16	Ocak	Ankara Şehremaneti Belediye Meclisi tarafından fukara-i halka meccanen kömür dağıtılma kararı alınmıştır.	Mahalle muhtarlarının dahil olacağı Komisyonca muhtaç olanlara ellişer kilo kömür yardımı yapılacaktır.	HM
17	Ocak	Memurin Muhakemat Heyeti'ne Saruhan Mebusu Mustafa Fevzi Bey intihap edildi.	Sivas Mebusu Muammer Bey'in istifası ile boşalan üyeliğe, kendisinden sonra en yüksek oyu alan Mustafa Fevzi Bey'in gelmesi kabul edilmiştir.	ZC C.12 İ. 36 s.129
17	Ocak	Mebus intihabatı kabul edildi.	Müşir Fevzi Paşa'nın istifası üzerine boşalan İstanbul mebusluğuna Hakkı Şinasi Paşa'nın seçilmesi kabul edildi. Hüsrev Bey'in istifasıyla boşalan Urfa mebusluğuna Refet Bey'in seçilmesi kabul edildi.	ZC C.12 İ.36
17	Ocak	Mebus intihabatı reddedildi.	Ferik Nurettin Paşa'nın Bursa mebusluğu'na seçilmesi reddedildi. Bursa mebusluğu Ali Hikmet Paşa'nın istifası ile boşalmıştır. Yapılan ara seçimde Nurettin Paşa en çok oyu almıştır fakat Nurettin Paşa askerlikten istifa etmeden (Şurayı Askeri'deki görevi devam etmektedir) mebusluğa seçildiği için 19 Kânunuevvel 1339 (19 Aralık 1923) tarihli Seçim Kanunu'nun mebusluk için askeri görevinden istifa etme gereği nedeniyle seçim kabul edilmemiştir.	ZC C.12 İ.36
17	Ocak	İstiklal madalyası kurdelası tebdil edildi.	Milli mücadele sırasında bilfiil ateş hattında çalıştığı sabit olduğundan eski İzmit mebusu Fuat Bey'in sahip olduğu istiklal madalyası şeridinin kırmızı - yeşile çevrilmesi hakkında TBMM Divan Başkanlığı Kararı kabul edildi.	ZC C.12 İ. 36
17	Ocak	Diplomatik atama yapıldı.	Sofya Temsilciliği'ne Nazım ve Mahmud Beyler tayin edildiler.	BCA: 30.11.1.0/ 10.2.5
17	Ocak	Mahkeme-i Temyiz'in Ankara'ya taşınmasına dair Adliye Vekili beyanat vermiştir.	Yargıtay (Mahkeme-i Temyiz), İstanbul'un işgali sonrasında, 7 Haziran 1920'de 14 nolu Kanun ile Sivas'ta "Muvakkat Temyiz Heyeti" olarak kurulmuş, İstiklal Savaşı sonrasında ise 14 Kasım 1923 tarihli 371 sayılı Kanun ile Eskişehir'e taşınmıştır. Yargıtay'ın merkezin baskısı altına girmemesi ve ulaşım kolaylığı gibi nedenlerle Eskişehir'e taşınması savunul-	HM

G.	Ay	Olay Mevzuat	Açıklamalar	Kaynak
			muştur. Adalet Bakanı, Yargıtay'ın Ankara'ya taşınmasına taraftar olduğunu belirtmiştir. Baro ise Yargıtay'ın İstanbul'a taşınmasında ısrar etmektedir. Bakanlık ile Baro arasında müzakere devam etmektedir. Yargıtay, 1935 yılına kadar Eskişehir'de kalacak, 10 Haziran 1935 tarih ve 2769 sayılı Kanun ile Ankara'ya taşınacaktır.	
18	Ocak	13 Kanunisani 1340 tarihli Kararname ile kabul edilen Talimatnameye müzeyyel talimatname kabul edildi (BK Karar No: 1421).	Deniz ticareti kaptan ve çarkçıları ile kılavuzlar ve yat kaptanlarından ve emekli ve bahriyeden istifa edenlerden deniz ticaretinde kaptanlık ve çarkçılık yapmak isteyenlerin belirtilen izin belgeleri ile Türk sancaklı vapurlarda kaptan ve çarkçı olarak hangi derece ve nerede istihdam edilebileceklerine dair talimatnamede bir kaç değişiklik yapılmaktadır. Talimatnamede derece ve işe göre kimlerin uygun olduğu tespit edilmektedir.	Düstur III. Tertip C.6
19	Ocak	Karesi Mebusu Vehbi Bey'in, Köy Kanunu'nun vilâyatta tatbik edilip edilmediğine dair suali Dahiliye Vekili Cemil Bey tarafından şifahen yanıtlandı.	Vehbi Bey (Bolak), Cumhuriyet'in yalnızca Meclis'in kurulması ile tamamlanamayacağını, alt kademedeki idarede halkı egemen yapacak düzenlemelerin gerekli olduğunu belirtmektedir. Bu bağlamda, çok önemli olan Köy Kanunu halen yürürlüğe girememiş, belediyeler ile ilgili düzenleme ise halen yapılmamıştır. Cemil Bey, Köy Kanunu'nun Şubat ayında ihtiyar meclislerinin seçilmesi ve göreve başlaması ile yürürlüğe gireceğini, belediyeler için hazırlanan kanun tasarısının ise incelemede olduğunu açıklamıştır.	ZC C.12 İ.37
19	Ocak	542 sayılı Yol Mükellefiyeti Kanunu kabul edildi.	RG: 23.2.1925/84. Kanun, Cumhuriyetin en önemli bayındırlık işlerinden sayılan yolların yapılmasında parasal ve bedensel yükümlülükleri düzenlemektedir. Kanun uzun süre Meclis gündeminde kalmıştır. Kanun gereğince, Türkiye'de ikamet etmekte olan 18 ila 60 yaş arasındaki erkek nüfustan öğrenci veya asker olmayan tüm erkekler yol yükümlülüğü altına alınmaktadır. Buna göre, yükümlüler yılda 6 günden az ve 12 günden çok olmamak üzere İl Genel Meclislerince belirlenecek zaman içerisinde yükümlülüklerini yerine getireceklerdir.	ZC C.12 İ.37
19	Ocak	543 sayılı Yunan Tebasına Ait Emvali Gayri Menkülenin İdaresi Hakkında Kanun kabul edildi.	RG: 25.1.1925/83. Yunanistan Hükümeti, Yunanistan'da ya da dışarıda yaşayan Türklerin gayrimenkullerine el koymuştur. Buna karşılık çıkarılan Kanun ile, Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti'ne, Türkiye'de ya da dışarıda yaşayan Yunanlılara ait taşınmazlara el koyma ve elde edilecek geliri Yunanistan'daki mallarından mahrum bırakılan Türklere dağıtmak üzere yönetme yetkisi verilmiştir.	ZC C.12 İ.37
20	Ocak	İskân muamelatı umumiyesinin vilayatta sureti ifasına müteallik talimatnameinin mer'iyete vaz'ı hakkında kararname kabul edildi (BK Karar No:1426).	29 Teşrisani 1339 tarih ve 53 numaralı imar ve iskan komisyonları teşkilat ve vezaifine müteallik talimatnameye ek olarak çıkarılan talimatname ile illerdeki iskan ve imar komisyonlarının kurulması ve görevleri belirlenmektedir. Teffiz komisyonu, en büyük mülki amirin başkanlığı altında defterdar veya muhasebe veya mal müdüründen ve iskan ve ziraat ve tapu müdür veya memurlarından oluşturulmaktadır. Söz konusu komisyonların görevleri de talimatnamede yer almaktadır.	Düstur III. Tertip C.6

G.	Ay	Olay Mevzuat	Açıklamalar	Kaynak
21	Ocak	544 sayılı 1340 Senesi Bütçesinin Fusul ve Mevaddı Muhtelifesine Tahsisatı Munzamma İtasına ve Bazı Vekâletler Bütçesinde Münakale İcrasına Dair Kanun kabul edildi.	RG: 25.1.1925/83. 1924 yılı bütçesine 7 milyon 367 bin 93 liralık ek ödenek yapılmakta, Maarif Vekaleti (Milli Eğitim Bakanlığı), Riyaseticumhur (Cumhurbaşkanlığı) ve Düyunu Umumiye bütçelerinde fasıllar arasında aktarım yapılmaktadır.	ZC C.12 İ.38
21	Ocak	545 sayılı Ziraat Vekâletinin 1340 Senesi Bütçesinde Ziraat Vekâletine Merbut Müessesat İnşaatı Namiyle Açılan Fasla Altı Yüz Bin Lira Vazı Hakkında Kanun kabul edildi.	RG: 25.1.1925/83. Ziraat Bakanlığı'na bağlı orman ve mıntıka okullarının yapımı için ödenek aktarılmaktadır.	ZC C.12 İ.38
21	Ocak	Mebus intihabatı kabul edildi.	Ahmet Münir ve Kâmil Beyler'in İzmir mebusluğuna seçilmesi kabul edildi. Ahmet Münir Bey (Akkaya), eski Dahiliye Vekâleti (İçişleri Bakanlığı) Müsteşarıdır, Mustafa Kâmil Bey (Dursun) ise eski Mektubiîdir (yazıcı).	ZC C.12 İ. 38
21	Ocak	Kastamonu Mebusu Halit Bey'in, Ecnebi Mütehassıslar hakkında suali Başvekil Ali Fethi tarafından yanıtlandı.	1924 yılı bütçesinde yabancı uzmanlara ödenecek miktarın nereye, nasıl harcandığına dair soru, Ali Fethi Bey tarafından ayrıntılı bir şekilde açıklanmıştır. Buna göre, 1924 yılı içerisinde toplam 64 yabancı uzman Türkiye'ye gelmiştir. Ne var ki, 3-6 ya da 9 ay gibi kısa süreli ziyaretlerin çok verimli olmadığı görülmüştür.	ZC C.12 İ. 38
21	Ocak	Ziraat Vekaleti'nde 4 ecnebi mütehassıs görevlendirildi.	2 Fransız Ziraat Mektebinde, 1 İsviçreli Alman tohumların ıslahında, 1 Fransız Ziraat Bakanlığı'nda istihdam edilecektir.	HM
21	Ocak	İş Kanunu Layihası Encümenlerde görüşülmektedir.	İş Kanunu Layihası Meclis Encümenlerinde görüşülmeye devam etmektedir. İlk maddeleri, İş Meclisi ile ilgilidir.	HM
22	Ocak	546 sayılı Memleketin Zahire ve Un İhtiyacının Teshili Hakkında Kanun kabul edildi.	RG: 23.2.1925/84. 1924 yılı içerisinde buğday üretimi dünya çapında % 20 dolaylarında düşüş göstermiştir. Bundan dolayı buğday ve tahıl fiyatları gün geçtikçe artmakta ve hayat pahalılığına neden olmaktadır. Macaristan, Bulgaristan ve Rusya hayat pahalılığının önüne geçmek için buğday ihracını yasaklamış ya da ihracatı durduracak önlemler almıştır. Türkiye'de de piyasadaki fiyatların kontrol edilebilmesi için Hükümete buğday stoku yapma yetkisi verilmekte, stok için 500 bin lira tahsis verilmektedir.	ZC C.12 İ.39
22	Ocak	Mebus intihabatı kabul edildi.	Kemalettin Sami Paşa'nın istifası ile boşalan Sinop mebusluğuna Recep Zühtü Bey'in (Soyak) seçilmesi kabul edildi.	ZC C.12 İ.39
22	Ocak	9 Nisan 1340 tarih ve 470 numaralı Meni Müskirat Kanununun Tadiline Dair Kanunun altıncı maddesinin tesfirine dair (57 nolu tefsir) mazbata kabul edildi.	RG: 23.2.1925/84. Söz konusu Kanun'un altıncı maddesi ile sarhoşluk vermeyen alkol oranı düşük bira ve likör gibi içkilerin içilebileceği ve satılabileceği belirtilmektedir. Rakının bu gibi içkiler arasında olup olmadığının yorumu istenmektedir. Yorumda, rakının alkol oranının yüksek olması ve sarhoşluk verici bir içki olmasından dolayı bu madde kapsamında değerlendirilemeyeceği belirtilmektedir.	ZC C.12 İ.39

G.	Ay	Olay Mevzuat	Açıklamalar	Kaynak
22	Ocak	20 Eylül 1339 Tarih ve 346 Numaralı Mektebii Tıbbiyei Askeriyeden Neş'et edecek Efendilere Yüz Elli Lira İtası Hakkındaki Kanunun birinci maddesinin tefsirine dair mazbata kabul edildi.	RG: 23.2.1925/84. Askeri Tıp Fakültesinden mezun olanlara teçhizatları ve diğer eksiklikleri için bir defaya mahsus olmak üzere yüz ellişer lira verilecektir.	ZC C.12 İ.39
22	Ocak	Münhal bulunan Divanı Muhasebat Reisi sanîliklerini vekâleten idare eden azadan Hacı Ziya ve Abdülcelil Beylere ait vekâlet maaşlarının sülüs olarak itasına dair tezkere görüşüldü.	Divanı Muhasebat'ta (Sayıştay) görevli Ziya (Esen) ve Celil Beyler, vekaleten idare ettikleri başkan yardımcılığı görevinde beşte bir maaş almaktadır. Ne var ki, sürekli işlerin yanında başka işlerle de uğraşmak zorunda kaldıklarından maaşlarının üçte bire yükseltilmesi talep edilmiştir.	ZC C.12 İ.39
22	Ocak	Yakup Kadri'nin "Ecnebi Mütehassaslar" başlıklı başyazısı yayınlandı.	Yakup Kadri, Tanzimat sonrasında yabancı uzmanlara verilen önemin arttığını, Kurtuluş Savaşı sonunda eğitimden imara, imardan orduya kadar her bilimsel ve uzmanlık işi gören devlet dairesinin yabancı uzmanlara bırakıldığını iddia etmektedir. Bu konuya gereken önemin verilmediğini, özellikle bugünlerde Cumhuriyet'in kendi uzmanlarını yetiştirmesi gereğinin altını çizmektedir.	HM
22	Ocak	Hakimiyeti Milliye, Sıhhi İstatistikler ile ilgili haber yayınladı.	Habere göre, basında yeni kurulan İstatistik Dairesi'nce hazırlanan sağlıkla ilgili istatistiklerin yanlış olduğu dile getirilmektedir. Hakimiyeti Milliye, istatistiklerin yanlış değil ama eksik olabileceğini belirtmekte, yeni kurulan bir birim için bu tür eksikliklerin doğal olduğunu vurgulamaktadır.	HM
23	Ocak	Mülki atama yapıldı.	Dörtyol ve Karaisalı kaymakamları Sadık ve Şükrü'nün görev yerlerinde kalmalarına karar verildi; Bulanık Kaymakamı Hanif azledildi ve yerine Ragıb Bey tayin edildi.	BCA: 30.11.1.0/ 10.3.10
24	Ocak	547 sayılı Afyonkarahisarı Vilâyeti Mesabininin Tehvini İhtiyacı Hakkında Kanun kabul edildi.	RG: 23.2.1925/84. 21 Kasım 1924 tarihinde meydana gelen depremde Afyon Karahisar'da 16 kişi hayatını kaybetmiş, evler yıkılmış ve birçok hayvan enkaz altında kalmıştır. Bölgede kış koşulları nedeniyle halkın zarar görmemesi için binaların inşası ve üretimin devam edebilmesi gereklidir. Bu doğrultuda, çift alet ve edevatının alınması zorunlu görülmüş, buna karşılık 50 bin liralık ödenek ayrılmıştır.	ZC C.12 İ.40
24	Ocak	Mebus intihabatı kabul edildi.	Mühendis Mithat (Aydın) ve Doktor Reşit Galip (Baydur) Beyler'in Aydın mebusluğuna; Şevket Bey'in (Ödül) Kırklareli mebusluğuna seçilmesi kabul edildi.	ZC C.12 İ.40
25	Ocak	Ticaret Vekili Ali Cenani Bey, buğday stoku hakkında beyanat verdi.	Ali Cenani Bey, buğday stoku için Kanun'un (22 Ocak 1925) ve paranın hazır olduğunu, mısır unu ve buğday ununun dışardan alınacağını; bir ayda mısır unu, iki ayda buğday unu stoku yapılacağını beyan etmiştir.	HM

G.	Ay	Olay Mevzuat	Açıklamalar	Kaynak
26	Ocak	548 sayılı Ereğli - Karadere Şimendiferleri İnşaat ve İşletmesi Hakkında Kanun kabul edildi.	RG: 23.2.1925/84. Karadere'den çıkacak orman ürünlerinin nakli için yapılmakta olan hattın 1924 yılı bütçesine konan ödenekten harcanmayan miktarın 1925 yılında da harcanabilmesi yetkisi verilmektedir. Ayrıca, hattın gerekli masraflarının karşılanması için aynı hattan gelecek gelirden karşılanmak üzere 1925 ve 1926 yıllarına 2 milyon liralık avans ilave edilmektedir.	ZC C.12 İ.41
26	Ocak	549 sayılı Ziraat Müessese-lerine Sermaye Vazına Dair Kanun kabul edildi.	RG: 23.2.1925/84. Ziraat mekteplerinin konservehane, tamirhane ve süthane gibi ticari nitelikte işlerde bulunan birimlerinin daha serbest hareket edebilmelerini sağlamak amacıyla bu birimlere birer "muhasibi mesul" atanmakta ve başlangıç sermayesi ayrılmaktadır. Bu doğrultuda, bu birimlerin etkinlikleri genel bütçe içerisinde yer almayacağı gibi, genel bütçenin şart ve hukukuna, Sayıştay'ın onayına tabi olmayacaktır. Mekteplerin maaş ve öğrenci masrafları ise yine genel bütçeye tabi kalacaktır.	ZC C.12 İ.41
26	Ocak	İstanbul Mebusu Hamdullah Suphi Bey'in (Tanrıöver), Ahırkapı misafirhanesinde iskân edilen mübadelelerin vaziyeti elimesine dair suali Dahiliye Vekili Cemil Bey tarafından şifahen yanıtlandı.	Gazetelerde, Selanik'ten gelen muhacirlerle Şarköy'e nakledilmiş Kıpti'lerden oluşan Ahırkapı misafirhanesinde kalan mübadelelerin bir çoğunun sağlıksız koşullardan dolayı hayatını kaybettiği, dilekçelerine karşılık verilmediği gibi sorunları gündeme oturmaktadır. Cemil Bey ise gazetelerdeki durumun yanlış yansıtıldığını belirtmekte, sağlık, yemek, ısınma gibi hizmetlerin aksatılmadığını belirtmektedir.	ZC C.12 İ.41
26	Ocak	Bozok Mebusu Ahmet Hamdi Bey'in (Divanlıoğlu), Türk üserasının celbi için Rusya'ya gönderilen Heyet hakkında suali Müdafai Milliye Vekili Ali Fethi Bey (Okyar) tarafından şifahen yanıtlandı.	Rusya'da 8 ila 10 bin arasında Türk esir olduğu tahmin edilmektedir. Bugüne kadar Türkiye'ye gelmeyenleri bulup Türkiye'ye getirmek üzere kurulan Komisyon Rusya'da görevine başlamıştır. Ne var ki, esirlerden bazıları iş bulmuş yerleşmiş, bazıları ise gelmek istememiştir. Komisyon işlerini bitirip geri dönmeye hazırlanmaktadır.	ZC C.12 İ.41
27	Ocak	Mülki atama yapıldı.	Silifke Vali Vekili Fahri asaleten tayin edildi. Çankırı Valiliği'nden azledilen Süheyb'in ve Karahisarışarki Valiliği'nden azledilen Abdurrahman'ın çalıştırılması uygun görüldü.	BCA: 30.18.1.1/ 12.70.19-14-16
27	Ocak	Karadeniz Boğazı Tahlisiye İdaresi Ticaret Vekaleti'ne bağlandı.	Cankurtaran İdaresi, Bahriye Vekaleti'ne bağlıyken Ticaret Vekaleti'ne bağlanmıştır.	BCA: 30.18.1.1/ 12.73.11
28	Ocak	Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası İstanbul Şubesi açıldı.	TCF, 17 Kasım 1924 tarihinde Kazım Karabekir, Rauf (Orbay), Ali Fuat (Cebesoy), Refet (Bele) ve Adnan (Adıvar) Beyler öncülüğünde kurulmuştur.	ATCK, s. 429.
28	Ocak	Başvekil Ali Fethi Bey Recep Bey'in (Peker) istifası hakkında beyanat verdi.	Ali Fethi Bey, 26 Ocak 1925 tarihli Vatan Gazetesi'nde çıkan haberi tekzip etmiştir. Haberde, İçişleri Bakanlığı seçiminde Ali Fethi Bey'in serbest olmadığı, Ali Fethi Bey'in dört kişilik bir liste verdiği ve Cemil Bey'in listenin 4. sırasında olduğu belirtilmiştir. Ali Fethi Bey, bunun doğru olmadığını, bunun gibi haberleri Fırka içerisine nifak sokma girişimleri olarak değerlendirmiştir. Fırka içerisinde bir gruplaşma olmadığını belirtmiştir.	HM

G.	Ay	Olay Mevzuat	Açıklamalar	Kaynak
29	Ocak	Mersin Mebusu Besim Bey'in (Özek), Urfa Valisi'nin mucibi şikâyet bazı harekâtı hakkında suali Dahiliye Vekili Cemil Bey tarafından şifahen yanıtlandı.	Besim Bey, Urfa Valisi'nin belediye seçimlerinin açık ve serbestlik içerisinde gerçekleşmesini sağlamak yerine, seçime müdahale ederek, esnafın verdiği ilanlar hakkında inceleme başlattığı ve belediye başkanının suistimali neticesinde en çok oyu alan üyeyi vekaleten atacağı yerde başka birini atadığını iddia etmiştir. Cemil Bey ise belediye başkanı hakkında suistimal nedeniyle işten el çektirildiğini, en çok oyu alan adayın yurtdışına gittiğini ve sözü edilen ilanlarla kaldırılan esnaf heyetleri adına hareket edildiğinden işlemin doğru olduğunu belirtmiştir.	ZC C.12 İ.42
29	Ocak	Musul sorunu hakkında haber yayınlandı.	Musul sorununda, Türk tarafı "plebisit" (kamuoyu) talep etmektedir. İngiltere'nin ise halkın Türkiye'ye değil, Irak'a bağlanmak istemesi yönünde kamuoyu oluşturmak üzere Musul'da halk üzerinde baskı yaptığı iddia edilmektedir.	HM
29	Ocak	Mülki atama yapıldı.	Tutak Kaymakamlığı'na Sırrı Bey tayin edildi.	BCA: 30.11.1.0/ 10.4.3.
29	Ocak	Diplomatik atama yapıldı.	Bükreş Elçiliğine Şakir Cemal, Berlin Orta Elçiliğine Hasan Basri tayin edildi.	BCA: 30.11.1.0/ 10.4.18
29	Ocak	Emekliye sevk kararı alındı.	Askeri Şura Üyesi Tümg. Nurettin emekliye sevkedildi. Nurettin Paşa, 17 Ocak'da Bursa mebusluğuna seçilmesine rağmen, Yüksek Askeri Şura üyeliği nedeniyle mebusluğu onaylanmamıştır. Askerlik görevinden ayrılmasının ardından, 10 Mart'ta yapılan ara seçimle tekrar mebusluğa seçilecektir.	BCA: 30.11.1.0/ 10.4.2
30	Ocak	Siird Mebusu Mahmud'un "341 Bütçesi Münasebetiyle" yazısı yayınlandı.	Mahmud Bey (Soydan), 1923 yılında 74 milyon liralık mal satıldığını, 144 milyon liralık mal satın alındığını belirtmiştir. Mahmud Bey, dış ticaret dengesinin önemine değinmekte; Türkiye'nin kendi kuvveti ile iktisadi sorunların üstesinden gelebileceğini, *yabancı sermaye borçlanmasına* gerek olmadığını savunmaktır.	HM
30	Ocak	Başpapaz Araboğlu Konstantin gidiyor.	Fener Rum Patrikhanesi, Mübadele Komisyonu tarafından mübadeleye tabi tutulacağı açıklandığı halde Araboğlu Konstantin'i papaz seçmiştir. Ne var ki, Mübadele Komisyonu kararı uygulanacak ve Papaz mübadeleye tabi tutularak yurdu terk edecektir. Konstantin'in mübadeleye tabi tutulması Türkiye ile Yunanistan arasında diplomatik bir gerilime neden olmuştur.	HM
31	Ocak	İstihbarat alındı.	İstihbarat, Kürt ve Asuriler arasında Türkiye aleyhinde faaliyet gösteren Amerikalı Dr. Pacard hakkındadır.	BCA: 30.10.0.0/ 260.753.1/ 43720
1	Şubat	1339 senei maliyesi Haziran - Şubat aylarına ait Divanı Muhesabat raporları görüşüldü.	Görüşme sırasında alınan karara göre "Muvazenei Umumiyeden maaş alan memurin ve müstahdemine saati mesai haricinde çalıştıklarından dolayı ücret verilemez."	ZC C.13/1 İ.44

G.	Ay	Olay Mevzuat	Açıklamalar	Kaynak
1	Şubat	Basın yasağı ile ilgili karar alındı.	Başbakanlık tarafından verilmiş bir karardır. Ordu mensuplarının şeref ve haysiyetleri ile ilgili yayınların, ordunun maneviyatına kötü tesir yapacağından bu gibi yayınların yasaklanmasına karar verildi.	BCA: 30.10.0.0/ 86.566.11/ 8611
1	Şubat	Başpapaz Araboğlu Konstantin Türkiye'den ayrıldı.	Mübadele Komisyonu kararı doğrultusunda, Konstantin Türkiye'den sürülmüştür.	HM
2	Şubat	Hariciye Vekili Şükrü (Kaya) Bey, Araboğlu Konstantin'in hudud dışına çıkarılmasına ilişkin beyanat verdi.	Şükrü Bey, başpapazlığın ilk kez münhal (boş) kalmadığını, sorunun mübadeleye tabi olduğu bilinen Konstantin'in paşpapaz olarak atanması ile ortaya çıktığını beyan etmiştir. Ayrıca, kararın Hükümete değil, Lozan Antlaşması doğrultusunda kurulan Mübadele Komisyonu'na ait olduğunu, Hükümet'in kararı uyguladığını ve sorunun Türkiye'nin iç sorunu olduğunu belirtmiştir.	HM
2	Şubat	Maliye Vekaleti Kalemi Mahsus Müdüriyetine tayin olunan Vehbi Bey vazifesine başladı.	Vehbi Bey, eski Emniyet Genel Müdürü Yardımcısıdır.	HM
2	Şubat	Ademoğlu Ali'nin cezasından bir senenin affına dair Başvekaletten mevrut tezkere kabul edildi (Karar No:108).	Ademoğlu Ali hırsızlıktan içeri girmiş ve daha sonra tarımla uğraşması için serbest bırakılmıştır. Serbest kaldığı sırada aynı suçu tekrar işlemesinden dolayı kendisine ağırlaştırılmış ceza verilmiştir. Oysa ilk suçu Af Kanunu ile kaldırılmıştır. Bu nedenle, aynı suçu işlemesinden dolayı ağırlaştırılan cezadan bir yılının affedilmesi gerekmiştir.	ZC C.13/1 İ.45
3	Şubat	Dersim mebusu Feridun Fikri Bey'in (Düşünsel), *Keskin* Gazetesi'nin esbabı tatili hakkında suali Dahiliye Vekili Cemil Bey tarafından şifahen yanıtlandı.	Cemil Bey, Kanunda belirtilen yükümlülükleri yerine getirmemesi nedeniyle Gazete'nin kapatıldığını, ardından yükümlülükleri yerine getirerek mahkeme kararı ile tekrar yayına başladığını belirtmiştir. Feridun Bey ise kapatılma nedenlerinin oluşmadığını iddia etmiştir. Feridun Bey, bir gazete hakkında mahkemeye gidilmeden evvel derin inceleme yapılmasını talep etmektedir.	ZC C.13/1 İ.46
3	Şubat	Aydın Mebusu Doktor Reşit Galip Bey'in (Baydur), Aydın ve Adana Vilâyetlerinde hükümferma olan grip salgını hakkında suali Sıhhiye Vekili Cemil Bey tarafından şifahen yanıtlandı.	Cemil Beyin beyanına göre, grip salgını onyedi vilayete yayılmıştır, hastalık 35-40 bin kişiye bulaşmıştır, ölüm oranı ise %1'dir. Dünya Savaşı sırasında İspanyol gribi diye anılan grip, tedavi edilmediği takdirde öldürücü olmuştur. Bu doğrultuda, Doktor Reşit Galip Bey, hükümetin özellikle yoksullar için önlem almasını istemektedir.	ZC C.13/1 İ.46
3	Şubat	Mülki atama yapıldı.	Şatak, Kulb ve Edremit kaymakamları Fahreddin, Sami ve Kamil ile Isparta Tahrirat Müdürü Kamil azledildi; Edremit, Dursunbey, Şemdinan ve Salihli kaymakamlıklarına tayinler yapıldı.	BCA: 30.11.1.0/ 10.4.18
4	Şubat	550 sayılı Umum Jandarma Kumandanlığının 1341 Senesi Bütçesine İthal Edilmiş Olan Kıtaattan Bir Hudut Taburu ile Bir Seyyar Jandarma Alayının ve Ahi-	RG: 23.2.1925/84. Madde 1: "Yeniden bir hudut taburu ile bir seyyar jandarma mıntıka alayı, üç piyade jandarma taburu ve bir süvari jandarma bölüğü teşkiline Dahiliye Vekili mezundur."	ZC C.13/1 İ.47

G.	Ay	Olay Mevzuat	Açıklamalar	Kaynak
		ren Teşkiline Lüzum Görülen Üç Jandarma Piyade Taburuyle Bir Süvari Jandarma Bölüğünün Derhal Teşkiline ve Maaş ve Masarifi Umumiyelerinin 1340 Senesi Jandarma Bütçesine Tahsisatı Munzamma Olarak İlavesine Dair Kanun kabul edildi.		
4	Şubat	Başpapaz Araboğlu Konstantin'in mübadeleye tabi tutulması dolayısıyla Yunan Hükümetinin gönderdiği protesto hakkında Başvekil Ali Fethi beyanat verdi ve müzakerat açıldı.	Yunan Hükümeti, Konstantin'in sınır dışına çıkarılmasını siyasi ve dini bir mesele olarak göstermiştir. Meclis'de mübadelenin yasal olduğu ve Yunan Hükümeti'nin bu meseleyi Hristiyanları Türklere karşı kışkırtmak amacıyla kullandığı belirtilmekte, bunun bir iç mesele olduğu ve Yunan Hükümeti'nin buna karışmasının engeleneceği belirtilmektedir.	ZC C.13/1 İ.47
4	Şubat	Papaz'ın sınır dışı edilmesi nedeniyle Yunanistan'da halk büyük şehirlerde toplanarak nümayişlerde bulundu.	Türk Sefareti'nin önünde askeri birlik bulundurulmasına dair karar alındı.	HM
4	Şubat	Sivas demiryolu hattı üzerinde faaliyet devam ediyor.	Habere göre, Ankara - Sivas hattının 61. kilometresi 7 Şubat'ta faaliyete geçecek, Şubat sonuna kadar 70. kilometresi, Mart sonuna kadar Yahşihan'a kadarki bölüm faaliyete açılacaktır.	HM
4	Şubat	Kütahya Mebusu Ragıp Bey ile (Soysal) rüfekasının; Türkiye aleyhinde neşriyatta bulunan Rumca gazetelerin bilâmüddet tatili hakkında takriri okundu.	Takrir ile Türkiye ve Türklük aleyhinde yayınlarda bulunan Rumca gazetelerin süresiz kapatılması isteğine karşı, Başbakan Ali Fethi Bey, istisnai bir muamele yapılmayacağını, ama takririn önemle dikkate alınacağını belirtmiştir.	ZC C.13/1 İ.47
4	Şubat	Erbaa'dan Çarşambaya kadar gelmekte olan kayıklar Üçkayalar mevkiiden geçemediklerinden bu kayaların temini imhası hakkında takrir kabul edilmiştir (Karar no: 109).	Canik (Samsun) mebusu Cavit Paşa (Canik) ve Süleyman Necmi Bey'in verdikleri takrir doğrultusunda, ihracata yönelik tütün ve meyve yetiştirilmekte olan Tokat iline bağlı Erbaa'da nakliye konusunda yaşanan sorunların giderilmesi için nakliyatın yapıldığı Üçkayalar mevkiinin taşlarının temizlenmesi karara bağlanmaktadır.	ZC C.13/1 İ.47
4	Şubat	Ecnebi Anonim Şirketlerine dair Kanun müzakere edildi.	Ticaret Encümeni'nde 3 Şubat'ta yapılan müzakere edilen Kanun Tasarısı, Lozan Antlaşması'na dahil olmayan 30 Teşrisani 1330 (13 Aralık 1914) tarihli Ecnebi Anonim Şirketleri Kanunu'nun değiştirilmesine yöneliktir.	HM
5	Şubat	Mülki atama yapıldı.	Azledilmiş olan Trabzon eski valisi Cemal'in yeniden Devlet görevinde çalıştırılması uygun görüldü.	BCA: 30.18.1.1/ 12.74.14
5	Şubat	İzmir'in Sinekli köyünden Sarı Mehmed oğlu Hasan hakkındaki takibatın ertelenmesine dair kararın kaldırılmasına karar verildi.	1925 yılı içerisinde toplam 5 takibat yapılmıştır.	BCA: 30.18.1.1/ 12.74.14

G.	Ay	Olay Mevzuat	Açıklamalar	Kaynak
6	Şubat	Başpapaz'ın mübadelesi hakkındaki Yunan notasına cevap verildi.	Başpapazın Türkiye dışına çıkarılması üzerine Yunanistan'da halk ayaklanmış, bunun üzerine Yunan Hükümeti Türkiye'ye nota vermiştir. Söz konusu notaya bir önceki gün yanıt verilmiştir. Türkiye, Konstantin'in mübadeleye tabi tutulmasının Cemiyeti Akvam tarafından üyeleri seçilen Mübadele Komisyonu'nca alınan bir karar olduğunu ve Hükümet ile ilgisi olmadığını belirtmiştir. Lozan Antlaşması'na ekli Mübadele Sözleşmesi'nde bir mübadilin memuriyete atanma ile mübadeleden kurtulacağına dair bir düzenleme yoktur. Ayrıca, Komisyon kararında patrikhane ile ilgili tek bir şey yoktur, ki patrikhane Türkiye'nin iç işlerindendir.	HM
6	Şubat	Yakup Kadri'nin "Darülfünun Müstakil olmak için" başlıklı başyazısı yayınlandı.	Yakup Kadri, üniversitelerde ahlaksız bir takım olayların yaşandığına dair gazetelerde çıkan haberler üzerine yazdığı yazıda, üniversitenin kendi düzeni, kıyafeti, fikirleri olan ve halktan kopuk yaşayan ve bu sayede *özerklik* kazanan bir yapı olduğunu iddia etmektedir. Söz konusu haberlerin de üniversitenin özerkliğine karşı olanlarca gündeme getirildiğini, bazı bilim kurumlarının bir araya gelerek kanun taslağı üzerinden çalışmaya başlaması ile bu muhalefetin başladığını belirtmektedir.	HM
7	Şubat	Yunanistan, Konstantin'in sınır dışı edilmesi ile ilgili bir açıklama yapmıştır.	Yunanistan, Konstantin'in Türkiye dışına çıkarılması ile ilgili karara karşı Cemiyeti Akvam'a itiraz edeceğini belirtmiştir. Cemiyeti Akvam'dan konunun derhal müzakere edilmesini talep edecektir. Hakimiyeti Milliye'nin haberine göre, Yunanistan savaş isteyen bir siyaset takip etmekte, fakat aslında İçişleri Bakanı ile Başbakan arasında bir görüş farklılığı bulunmaktadır.	HM
7	Şubat	"Adli ıslahat" tatbikate başlanacaktır.	Adalet Bakanlığı tarafından hazırlanan *Islahat-i Adliye Programı*, çok yakın bir zamanda uygulamaya konulacaktır.	HM
7	Şubat	İzmir'de yeni iki mahkeme kuruldu.	İzmir'de biri Sulh Ceza, diğeri Sulh Ceza olmak üzere iki mahkeme kurulmuştur.	HM
8	Şubat	551 sayılı Bilûmum Askerî Malûllerin Terfihi Hakkında Kanun kabul edildi.	RG: 23.2.1925/84. Balkan Harbi, Harbi Umumi ve İstiklal Muharebesine iştirak eden toplam 14 bin 768 "derecatı muhtelifede düçarı maluliyet olan erkân, emir ve zabitan ve mensubini askeriye ile küçük zabitan ve efradın" olabildiği kadar terfihi lüzumu üzerine hazırlanan Kanun ile maaşlara zam yapılmaktadır.	ZC C.13/1 İ.50
8	Şubat	Rize Mebusu Ekrem Bey'in (Rize); Musul'a giden Cemiyeti Akvam Heyet Murahhası refakatindeki Türk heyetinin İngilizler tarafından maruz kaldığı tecavüz hakkında suali Hariciye Vekili Şükrü Kaya Bey tarafından şifahen yanıtlandı.	Şükrü (Kaya) Bey'in beyanına göre, Cemiyeti Akvam tarafından görevlendirilerek Musul'da yerinde inceleme yapacak Komisyon üyeleri Bağdat'ta İngiliz askerleri tarafından tutuklanarak, bir kampa yerleştirilmiştir. Tarafsız olması gereken Komisyon üyelerinin Kerküklü olması ve can tehlikeleri olmasını bahane göstererek yapılan tutuklamalar, Hükümetin devreye girmesi ile çözümlenmiştir. Komisyon, Musul'da incelemelere başlamıştır.	ZC C.13/1 İ.50

G.	Ay	Olay Mevzuat	Açıklamalar	Kaynak
8	Şubat	Divanı Muhasebatça tanzim olunan 1339 senesine ait raporlar kabul edildi (Meclis Karar no: 110).	1923 yılı Haziran-Şubat aylarına ait Sayıştay raporu görüşmelerinde memurların fazla mesai ücreti alması yasaklanmıştır: Genel bütçeden istihdam edilen memur ve ücretliler, mesai saatleri dışındaki çalışmalarından dolayı ücret alamazlar.	ZC C.13 İ.50
10	Şubat	Ardahan Mebusu Halit Paşa (Ardahan) ile Elâziz Mebusu Hüseyin Bey (Gökçelik) arasında silahlı çatışma yaşandı.	Halit Paşa, Elaziz Mebusu Hüseyin Bey'le tartışmıştır. Halit Paşa, heyecan ve hiddetini yatıştırmak üzere araya giren Afyonkarahisar Mebusu Ali Bey'e (Çetinkaya) birden ateş etmeye başlamıştır. Ali Bey, kalbinin altından vurularak ağır yaralanmıştır. Çatışma ile iç tüzükte belirtilen TBMM'ye silahla girme yasağına uyulmadığı görülmüştür. Halit Paşa 14 Şubat'ta vefat etmiştir.	ZC C.13/1 İ.52, HM
10	Şubat	Yunanistan, Cemiyete Akvam'a başvuru yapmıştır.	Yunanistan, Konstantin'in mübadeleye tabi tutulması dolayısıyla Cemiyete Akvam'a başvuru yapmıştır.	HM
10	Şubat	Mebus intihabatı kabul edildi.	Cemal Hüsnü Bey'in (Taray) Gümüşhane Mebusluğuna seçilmesi kabul edildi.	ZC C.13/1 İ.52
10	Şubat	Sivas Mebusu Halis Turgut Bey'in; Belediye Kanununun 4 ve 36ncı maddeleri ahkâmının telifine dair olan Mart 1316 tarihli Şûrayı Devlet tefsirinin tatbik edilip edilmediği hakkında suali Dahiliye Vekili Cemil Bey tarafından şifahen yanıtlandı.	Şurayı Devlet Tanzimat Dairesi 1316 tarihli Kanununa göre, belediye meclislerinde bir dönem üye olarak bulunanlar, ikinci defa seçilemezler. Ne var ki, Belediye Vilayat Kanununda buna dair bir madde olmadığı gibi, üyelerin tekrar seçilebileceği belirtilmektedir. Bu doğrultuda, söz konusu Şurayı Devlet kararı uygulanmamaktadır.	ZC C.13/1 İ.52
10	Şubat	Mülki atama yapıldı.	Cizre, Posof, Çıldır, Hazmansur, Malazgirt, Beyazıt ve Şırnak Kaymakamlıklarına Hamdi, Receb Rıza, Feridun, Şefik, Behçet, Bekir Sıdkı ve İbrahim Beyler tayin edildiler.	BCA: 30.11.1.0/ 10.5.3
11	Şubat	Muhtelit Mübadele Komisyonu toplandı.	Komisyon, mübadillerin mülkleri konusunu tartışmak üzere toplanmıştır.	HM
11	Şubat	İstiklal madalyası verildi.	Milli Mücadeleye üstün hizmetler verdiği anlaşılan eski ve yeni Gaziantep mebusları Ragıp Beyle, Yasin ve Hafız Şahin Efendiler ve Malatya Mebusu Hacı Bekir Ağa'ya kırmızı - yeşil kordelalı istiklal madalyası verilmesi hakkında TBMM Divan Başkanlığı kararı kabul edildi.	ZC C.13/1 İ.53 s.311
11	Şubat	İstiklal madalyası verildi.	Neşet Bey Milli Mücadelede İzmit Mutasarrıflığında bulunduğu sırada cephenin takviyesi, isyanların bastırılması, asilerin uzaklaştırılmasında ve cephenin diğer gereksinimlerinin karşılanmasında üstün hizmet göstermiştir. Bu nedenle, Aksaray Mebusu Neşet Bey'e kırmızı - yeşil kurdelalı istiklal madalyası verilmesi hakkında TBMM Divanı Başkanlığı Kararı kabul edildi.	ZC C.13/1 İ.53
11	Şubat	İstiklal madalyası verildi.	Eski Kırşehir Mebusu Rıza Bey'in bilfiil cephede ateş altında çalışarak Milli Mücadeleye hizmet ettiği anlaşıldığından kırmızı - yeşil kurdelalı istiklal madalyası verilmesi hakkında Divanı Başkanlığı Kararı kabul edildi.	ZC C.13/1 İ.53

G.	Ay	Olay Mevzuat	Açıklamalar	Kaynak
12	Şubat	Hamdullah Suphi'nin "Şarka Dikkat Ediniz" başlıklı başyazısı yayınlandı.	Hamdullah Suphi'ye göre doğu illerinin ihtiyaçları çoktur. İdari, mali ve ilim memurları bu bölgede çalışmayı istememektedir. Ayrıca, bu bölgede yollar yapılmalıdır, ki ticaret de ancak bu şekilde gelişebilecektir. Özetle, bu bölge benimsenmelidir.	HM
12	Şubat	Yunanistan notaya yanıt verdi.	Yunanistan, Paşpapaz sorununun Lozan Antlaşması'na taraf olan tüm devletleri ilgilendirdiğini, bu nedenle sorunun Cemiyeti Akvam'a iletildiğini belirtmektedir.	HM
12	Şubat	Mebus intihabatı kabul edildi.	Muhittin Nami Bey'in Bitlis Mebusluğuna seçilmesi kabul edildi. Muhittin Nabi Bey Erkanı Harbiye Binbaşısı iken istifa ederek Bitlis Mebusu seçilmiştir.	ZC C.13/1 İ.54
12	Şubat	Ordudan ihraç ve emekliye sevk kararı alındı.	Binbaşı Haydarpaşalı İhsan ordudan ihraç edildi; Binbaşı Mehmed Şükrü, Erzincanlı Lütfi, Trabzonlu Mehmed, Valide Atik ve Ahmed Faik ile Yüzbaşı Giridli Ali Muhsin emekliye sevk edildi.	BCA: 30.11.1.0/ 10.6.3
12	Şubat	Musul'da tazyikata değinildi.	Musul'da araştırma yapan Komisyon'a ve Musul'da yaşayan Türk halkına karşı baskıların arttığı belirtilmektedir.	HM
12	Şubat	Adli ıslahata dair haber yayınlandı.	23 Şubat'ta Adalet Bakanlığı'nda Uzmanlar Encümeni toplanacaktır. Hazırlanan *adli ıslahat programı* ve bütçesi Encümen'de görüşüldükten sonra Meclis'e sunulacaktır.	HM
13	Şubat	Genç isyanı başladı.	Ayaklanma, Şeyh Sait ve adamları tarafından Genç (Bingöl) İline bağlı Piran'da başlatılmış; birkaç gün içerisinde bölgeye yayılmıştır.	ZC C.14 İ.64
13	Şubat	*Toksöz* Gazetesi sahibi Abdülkadir Kemali yargılandı.	Aldülkadir Kemali Bey'in, hükümete hakaret etmek ve haşin neşriyatta bulunmak suçlarını işlediği sabit olduğundan Matbuat Kanunu'nun 11. maddesi gereğince altı ay hapsine ve para cezasına çarptırılmasına karar verilmiştir.	HM
15	Şubat	Mersin Mebusu Besim Bey'in, Afyonkarahisar Belediye Riyasetine ümnî bir zatın intihap edildiği hakkında suali Dahiliye Vekili Cemil Bey tarafından şifahen yanıtlandı.	İkaz Gazetesi'nin iddiasına göre Afyonkarahisar belediye başkanı okuma-yazma bilmeyen biridir. Belediye Kanunu'nda ise belediye başkanlığına seçilmek için okuma-yazma bilme şartı aranmaktadır. Cemil Bey, Gazetenin iddia ettiğinin aksine Belediye Başkanının okuma-yazma bildiğini iddia eder.	ZC C.14 İ.56
15	Şubat	Mülki atama yapıldı.	Uluborlu ve Eğirdir kaymakamları Rasim ile Sami becayiş ettiler; Resülayn ve Şirvan Kaymakamlıklarına Mustafa ve Selahaddin Beyler; Umur-u Müteferrika Müdürlüğüne Nedim Bey tayin edildi. Albay Vasıf ve Kaymakam Tevfik Jandarma Genel Komutanlığına, Besim İstanbul J. İmalathanesine, Tahsin Bursa, Tahsin Konya, Binbaşı İbrahim Eskişehir Jandarma komutanlıklarına tayin edildi.	BCA: 30.11.1.0/ 10.6.1-5
15	Şubat	Dahiliye Vekili esbakı Ferit Bey'in Ermenilerin İstanbul'a dühuluna müsaadesi mevzu gizli celsede tartışıldı.	Konu hakkında karar 18 Şubat 1925'de verilmiştir. Lozan Antlaşmasına ek protokol gereğince, Türk pasaportu ile çıkış yapmayanların yurda girmesi yasaktır. Buna rağmen, dört Ermeninin İstanbul'a girdikleri ve bu girişlerin İçişleri Bakanı'nın talimatı ve bilgisi	GCZ C.4 İ.59 (ZC C.14)

G.	Ay	Olay Mevzuat	Açıklamalar	Kaynak
			dahilinde olduğu belirtilmektedir. İçişleri Bakanı, yapılan işlemlerin yasal olduğunu, her birisinin farklı nedenlerle girişlerine izin verildiğini ve bunun kendi yetkisi dahilinde olduğunu belirtmiştir.	
15	Şubat	Harp Kazançları Komisyonu toplandı.	Komisyon, Maliye Müsteşarı Seyfi Bey başkanlığında itiraznameleri incelemiştir.	HM
15	Şubat	Ardahan mebusu Halid Paşa vefat etti.	10 Şubat'ta Meclis'de çıkan tartışmada ağır yaralanan Halid Paşa vefat etmiştir.	HM
16	Şubat	Türk Tayyare Cemiyeti (TTC) kuruldu.	1935 yılında Türk Hava Kurumu adını alacak kuruluşun amacı; Türkiye'de havacılık sanayisini kurmak, havacılığın askeri, ekonomik, sosyal ve siyasal önemini anlatmak; askeri, sivil, sportif ve turistik havacılığın gelişmesini sağlamak; bütün bunlar için gerekli araç ve gereci hazırlamak; personeli yetiştirmektir. Türk Tayyare Cemiyeti Nizamnamei Esasisi'ne göre, "Reisicumhur hazretlerinin himayei alileri ve İsmet Paşa hazretlerinin riyasetinde" Ankara'da kurulmuştur.	ATCK s. 429, HM 22 Şubat 1925
16	Şubat	Meclis'deki silahlı çatışma hadisesine dair tahkikat tamamlandı.	Ardahan mebusu Halid Paşa ile Afyonkarahisar mebusu Ali Bey arasında geçen silahlı çatışma üzerine yapılan inceleme sonucunda, Halid Paşa'nın Ali Bey tarafından vurulduğu fakat Ali Bey'in "nefsi müdafaa"dan ateş ettiği, bu nedenle sorumlu tutulamayacağı belirtilmiş ve olay mahkemeye iletilmemiştir. Halid Paşa, Ali Bey'e karşı düşmanlık beslemektedir; bir gün önceki Meclis görüşmesinden sonra Ali Bey'i Meclis dışına çağırmak suretiyle tehdit etmiştir, Ali Bey ise gitmemiştir.	HM
17	Şubat	İstanbul Mebusu Hamdullah Suphi Bey tarafından 16.2.1341 tarihinde münakit elliyedinci içtimada irat olunan nutuk metninin neşir ve tamimi hakkındaki takriri kabul edildi.	Hamdullah Suphi Bey, dünyanın her yerinde eskinin savunuculuğuna soyunanlarla yeninin savaşçıları arasındaki çatışmanın var olduğunu ve devam edeceğini belirtmiş; Cumhuriyetin zaferinin altını çizmiştir.	ZC C.14 İ.58
17	Şubat	552 sayılı Âşarın İlgasiyle Yerine İkame Edilecek Vergi Hakkında Kanun kabul edildi.	RG: 23.2.1925/84. Devlet gelirlerinin % 20'sinden fazlasını oluşturan aşar vergisinde düzenleme öngören kanun uzun süre ilgili encümenler tarafından incelenmiştir. Kanun kapsamında, üretilen ürün üzerinden % 10 oranında alınan aşar vergisi kaldırılmakta; yalnızca kaza ve nahiye merkezlerine satılmak üzere getirilenler ile iskele ve tren istasyonları aracılığı ile taşınan ürünlerden % 10'luk verginin alınması öngörülmektedir. Bu doğrultuda, özellikle köylerdeki geçimlik üretimden vergi alınmayacaktır.	ZC C.14 İ.58
17	Şubat	Darülfünun Meselesi başlıklı haber yayınlandı.	Maarif Encümeni, üniversitenin özerkliği üzerine müzakere etmiştir. Üniversitenin gelişmesi için sorunların tek tek ele alınması gerektiğine karar vermiştir.	HM
17	Şubat	Musul'da tazyikata değinildi.	Musul'da hem yöneticiler hem de İngilizleri savunan cemiyetlerin halka baskısı devam etmektedir. Habere göre, Musul'da İngilizlerden para alan ve destek gören memur ve cemiyetler vardır. Buna rağmen halk "Yaşaşın Türkiye" diye bağırarak gösteri yapmıştır.	HM

G.	Ay	Olay Mevzuat	Açıklamalar	Kaynak
18	Şubat	Genç isyanına dair bilgi verildi.	Ergani ve Genç arasında Piran'da isyan başlatan asiler Genç'de bulunmaktadır. Genç birkaç köyden oluşan küçük bir il olmasına rağmen etrafındaki illerin askeri kuvvetlerinin yardımı ile isyancıların birkaç gün içinde yakalanacağına inanılmaktadır.	HM
18	Şubat	Darülfünun Divanı toplandı.	Tıp Fakültesi'nin taşınması gündemdedir, ne var ki farklı görüşler çatışmaktadır. Bu konuda toplanan Meclis, üniversitenin özerkliğini kabul ederek, Fakültenin yetkisini onaylamıştır.	HM
18	Şubat	553 sayılı Müdafaai Milliye Vekâleti'nin 1340 (1924) Senesi Bütçesine Tahsisatı Munzamma İtası Hakkında Kanun kabul edildi.	RG: 26.2.1925/85. Müdafaai Milliye Vekaletinin 1340 bütçesine kadro dışında istihdam edilen askerler için 230 bin 100 lira ek bütçe konulmaktadır.	ZC C.14 İ.59
18	Şubat	İstanbul Mebusu Abdurrahman Şeref Bey vefat etti.	Hastanede boğaz kanseri tedavisi görmekteyken hayatını kaybetmiştir.	ZC C.14 İ.60
18	Şubat	Üst düzey idari atama yapıldı.	Hıfzıssıhha Genel Müdürlüğü'ne Dr. Asım tayin edildi.	BCA: 30.11.1.0/ 10.6.13
19	Şubat	554 sayılı Telsiz Tesisi Hakkında Kanun kabul edildi.	RG: 26.2.1925/85. Milli Mücadele sırasında hızlı haberleşmenin önemi anlaşılmıştır. Diğer taraftan, tüm Avrupa şehirlerinde telsiz telgraf tesisatının gelişmesine tanık olunurken memleket dahilinde bu tarz bir tesisatın olmadığı görülmektedir. Bu doğrultuda, Ankara'da büyük bir telsiz istasyonu ile tüm memlekette telsiz şebekesi tesisi için üç yıl içerisinde harcanmak üzere toplam 2 milyon 250 bin liranın Dahiliye Vekâleti tarafından kullanılmasına izin verilmektedir.	ZC C.14 İ.60
19	Şubat	Diplomatik atama yapıldı.	Gümrü Şehbenderliğine (Konolusluk) Hakkı tayin edildi.	BCA: 30.11.1.0/ 10.6.15
20	Şubat	Muhacirler için kurulan köyler tamamlandı.	Aydın ve İzmir'de muhacirler için 2 köy yapılmıştır.	HM
20	Şubat	Adli Islahat hakkında Adliye Mütehassıslar Heyeti toplandı.	Heyet, temyiz mahkemelerinin kurulmasındansa temyiz dairelerinin iyileştirilmesini uygun bulmuştur. İlga edilen istinaf mahkemelerinin yeniden kurulması gerekli görülmüş ve fakat hakim sayısının azlığından dolayı bunun maddeten mümkün olmadığı anlaşılmıştır.	HM
21	Şubat	555 sayılı Türkiye Büyük Millet Meclisi 1340 (1924) Senesi Bütçesinde Münakale İcrasına Dair Kanun kabul edildi.	RG: 26.2.1925/85. TBMM 1340 (1924) bütçesinde iki fasıl arasında aktarım yapılmaktadır. Aktarımın sebebi, müteferrika (çeşitli) faslından Ardahan Mebusu Halid Paşa'nın tedavisi ile teçhiz ve tekfini ve cenazesinin İstanbul'a nakli için gerekli 1475 lira 43 kuruşun karşılanamamasıdır.	ZC C.14 İ.61

G.	Ay	Olay Mevzuat	Açıklamalar	Kaynak
21	Şubat	Eskişehir mebusu Abdullah Azmi Efendi`nin (Tolun) Kuran`ın Türkçeye çevrilmesi önerisi Meclis`te kabul edildi.	Abdullah Azmi Bey'in dile getirdiği talepler şunlardır: a) Din adamları sarık takmalı, b) Kullanılmayan camiler satılmalı, c) Mabedler temiz tutulmalı, d) Din adamları temiz giyinmeli ve gerekli maaşı almalı ve e) Din kendi dilinde olmalıdır. Teklif kabul edilmiş ve Kuran'ın tefsiri için gerekli ödenek ayrılmıştır. Kângırı Mebusu Talât ve Ziya Beyler'in; Türkçe bir hutbe mecmuası tertip ve neşri ile Türkçe hutbe kıraatinin mecburi tutulması hakkında takriri de temenni olarak Başbakanlığa iletilmiştir.	ZC C.14 İ.61
23	Şubat	Hârekatı isyaniye mıntıkalarında örfi idare ilan edildi (BK Karar no: 1547).	BK kararı ile Ergâni Vilâyetinde ortaya çıkan olaylar dolayısıyla Elâziz (Elazığ), Genç, Muş, Ergâni, Dersim, Diyarbekir, Mardin, Siverek, Urfa, Siirt, Bitlis, Van ve Hakkâri vilâyetleri ile Erzurum Vilâyetinin Kiğı ve Hınıs kazalarında bir ay müddetle sıkıyönetim ilan edilmiştir. Bu illerde Divan-ı Harb-i Örfi (sıkıyönetim mahkemeleri) kurulacak, isyana karışanların davaları bu mahkemelerde yapılacaktır. Karar, 25 Şubat 1925 tarihinde Meclis'de onaylanmıştır.	Düstur III. Tertip C.6
23	Şubat	Hamdullah Suphi'nin "Farkında mıyız" başlıklı başyazısı yayınlandı.	Hamdullah Suphi, 21 Şubat'ta Meclis'de Diyanet İşleri bütçesi görüşmelerinin büyük bir gün olduğunu belirtmektedir. Görüşmelerde Kuran'ın Türkçeye çevrilmesi talep edilmiştir ve kimse itiraz etmemiştir. Hamdullah Suphi Bey, bu ıslahat yapılabilirse hem dinin hem de Türklüğün çok şey kazanacağına inanmaktadır. İnkılap tarihinde yeni bir dönem açılacaktır.	HM
24	Şubat	Malatya Vilâyetinde bir ay müddetle idarei örfiye ilânı hakkında kararname kabul edildi.	1547 nolu karara ek olarak Malatya ilinde de bir ay müddetle sıkıyönetim ilan edilmiştir.	Düstur III. Tertip C.6
23	Şubat	Ankara Mebusu Ömer Mümtaz Bey vefat etti.		ZC C.14 İ.63
23	Şubat	Karamanlı Kadıbeyzade Hilmi Efendi'nin iadei hukuku memnuası hakkında tezkere kabul edildi.	Namusa tecavüz nedeniyle hüküm yiyen Hilmi Efendi, cezasını çekmiştir. Usulü Muhakematı Hukukiye Kanunun 475. maddesinde belirtilen şartları yerine getirdiği anlaşıldığından Hilmi Efendi'ye tüm yasal hakları geri verilmektedir.	ZC C.14 İ.63
24	Şubat	Diplomatik atama yapıldı.	Paris Konsolosluğu'na Nebil Süreyya, Amsterdam Konsolosluğuna Numan Tahir ve Paris Kançılarlığına Edhem Nazif tayin edildiler.	BCA: 30.11.1.0/ 11.7.11
24	Şubat	Üst düzey idari atama yapıldı.	Ticaret Vekaleti Müsteşarlığı'na Vecdi Bey tayin edildi.	BCA: 30.11.1.0/ 11.7.12
25	Şubat	Şark Vilayetlerinin bir kısmında idarei örfiye ilânı hakkında heyeti umumiye kararı alındı (Meclis Karar no: 114)	23 Şubat tarihli 1547 nolu BK Kararı kabul edilmiştir.	Düstur III. Tertip C.6
25	Şubat	Başvekil Ali Fethi Bey, Şark isyanı ve idarei örfiye ilanı ile ilgili beyanat verdi.	Başbakan, isyanın nasıl başladığı ve yayıldığı ve isyanın nedenleri üzerine elde edilen bilgileri paylaşmıştır.	ZC C.14 İ. 64

G.	Ay	Olay Mevzuat	Açıklamalar	Kaynak
25	Şubat	556 sayılı Hıyanet-i Vataniye Kanununun Birinci Maddesinin Tadili Hakkındaki 15 Nisan 1339 Tarihli Kanuna Müzeyyel Kanun kabul edildi.	RG: 26.2.1925/85. Şeyh Sait isyanında tekrarı yaşanan dinin siyasete alet edilmesine karşı tedbir alınması amacıyla Hıyanet-i Vataniye Kanunu'nda değişiklik yapılmıştır: "Dini veya mukaddesatı diniyeyi siyasî gayelere esas ve alet ittihaz maksadiyle cemiyetler teşkili memnudur. Dini veya mukaddesatı diniyeyi alet ittihaz ederek şekli devleti tebdil ve tağyir veya emniyeti devleti ihlâl veya dini ve mukaddesatı diniyeyi alet ittihaz ederek her ne suretle olursa olsun ahali arasına fesat ve nifak ilkası için gerek münferiden ve gerek müçtemian kavlî veya tahrirî ve yahut diilî bir şekilde veya nutuk iradı ve yahut neşriyat icrası suretile harekette bulunanlar kezalik haini vatan addolunur."	ZC C.14 İ.64
25	Şubat	557 sayılı 1340 Senesi Muvazenei Umumiye Kanununun Usulü Münakasaya Dair Olan 16ncı Maddesine Müzeyyel Kanun kabul edildi.	RG: 26.2.1925/85. 1340 (1924) yılı Muvazenei Umumiye Kanununun 16. maddesinde bin lira üzerindeki alımlarda *münakasa* usulünün kullanılması öngörülmektedir. Ne var ki, seferberlik halindeki askerin ihtiyaçlarının karşılanması sırasında bu uzun süren usul yerine *pazarlık* usulünün tercih edilmesi gerekmektedir. Bu doğrultuda, söz konusu Kanunda gerekli değişiklik yapılmaktadır.	ZC C.14 İ.64
25	Şubat	İstihbarat alındı.	İstihbarat, İngiliz subaylarının Yunanistan'da muhacirlerden gönüllü olarak çeteler oluşturarak sahillerde bulunan İslam köylerine tecavüzde bulunacağına dairdir.	BCA: 30.10.0.0/ 253.707.13 /43367
26	Şubat	558 sayılı Tütün İdare-i Muvakkatesi ve Sigara Kağıdı İnhisarı Hakkında Kanun kabul edildi.	RG: 2.3.1925/86. Fransız şirketi tarafından idare edilmekte olan Tütün Rejisi (tekeli) 1 Mart 1925 tarihinden itibaren devlet tarafından satın alınmaktadır. Bir şirket şeklinde çalışacak idare, ülke içerisinde tütün ve sigara kağıdı üretimi, satışı ve işletilmesi tekelini almaktadır.	ZC C.14 İ.64
26	Şubat	559 sayılı Adliye Vekâletinin 1340 (1924) yılı Bütçesinde Münakale İcrasına Dair Kanun kabul edildi.	RG: 2.3.1925/86. 1340 (1924) yılı Adalet Bakanlığı bütçesinden işten çıkarılanlara ödenen maaşlar ile ilgili bütçede fasıllar arası aktarım yapılmaktadır.	ZC C.14 İ.65
26	Şubat	560 sayılı Öksüz Yurtları Müdiriyeti Umumiyesinin 1340 Senesi Bütçesinin İkinci Faslından 4/A Faslına Münakale İcrasına Dair Kanun kabul edildi.	RG: 2.3.1925/86. 1340 (1924) yılı Öksüz Yurtları Müdiriyeti Umumiyesi bütçesinde açığa alınanlara ödenen maaşlar ile ilgili fasıl açılmakta ve aktarım yapılmaktadır.	ZC C.14 İ.65
26	Şubat	561 sayılı Matbuat ve İstihbarat Müdiriyeti Umumiyesi 1340 Senesi Bütçesine Tahsisatı Munzamma İtasına Dair Kanun kabul edildi.	RG: 2.3.1925/86. İdarenin telgraf masrafları için 350 bin liralık ödenek ayrılmaktadır.	ZC C.14 İ.65
26	Şubat	562 sayılı Posta ve Telgraf Müdiriyeti Umumiyesi 1340 Senesi Bütçesinde Münakale İcrasına Dair Kanun kabul edildi.	RG: 2.3.1925/86. 1924 yılı içerisinde açığa alınan memurların maaşları için ayrılan maaş ödeneği bittiği için, yeni ödenek ayrılmaktadır.	ZC C.14 İ.65

G.	Ay	Olay Mevzuat	Açıklamalar	Kaynak
26	Şubat	563 sayılı Ankara Şehiremanetine Birbuçuk Milyon Lira İkrazı Hakkındaki Kanun kabul edildi.	RG: 2.3.1925/86. Başkent ilan edilen Ankara'nın daha imarlı bir hale getirilmesi zorunlu görülmektedir. Ankara'nın sorunlarının bir an evvel giderilmesi için Ankara Şehremaneti'ne 1,5 milyon liralık kredi alma yetkisi tanınmaktadır.	ZC C.14 İ.65
26	Şubat	564 sayılı Öksüz Yurtları Müdiriyeti Umumiyesinin 1340 Senesi Bütçesinin Beşinci Faslından Dördüncü Faslının Birinci Maddesince Münakale İcrası Hakkında Kanun kabul edildi.	RG: 2.3.1925/86. Bütçede fasıllar arası aktarım yapılmaktadır.	ZC C.14 İ.65
26	Şubat	565 sayılı 1341 Senesi Muvazenei Umumiye Kanunun Mevkii Meriyete Vazına Kadar İfa Olunacak Hidemat Hakkındaki Kanun kabul edildi.	RG: 2.3.1925/86. Mali yılın başlangıcı olan 1 Mart'tan 1341 (1925) yılı bütçesi kabul edilinceye kadar bütçeden mahsup edilmek üzere ek ödenek şeklinde masrafların karşılanması ve vergilerin toplanmasına devam edilecektir.	ZC C.14 İ.65
26	Şubat	Genç isyanı ile ilgili gelen telgraf okundu.	Elâziz (Elazığ) Ahzı Asker Kalem Riyasetinden gelen telgraf okundu.Telgraf ile isyancılarla çatışmaların devam ettiği belirtilmekte ve Malatya'dan mühimmatın süratle Elâziz'e iletilmesi talep edilmektedir.	ZC C.14 İ.65
28	Şubat	566 sayılı 3 Nisan 1339 Tarih ve 319 numaralı Havalii Şarkiye Muhacirlerinin İadesi ve Mesakinin Tamir ve İnşaası İçin Tahsisat İtasına Dair Kanun ile Verilen Tahsisattan Sarfedilmeyen Miktarının 1341 Senesinde Sarfı Hakkında Kanun kabul edildi.	RG: 2.3.1925/86. Havalii Şarkiye (Şark civarı) muhacirlerinin iadesi ve meskenlerin tamiri için 1339 (1923) yılında ayrılan bir milyon liralık bütçe harcanamamıştır. Kanun ile bu ödeneğin 1341 (1925) yılı içerisinde ve sadece harpten yıkılıp yakılan binaların onarımı için değil genel fayda sağlayacak faaliyetler için de harcanabilmesi kabul edilmektedir.	ZC C.15 İ.66
28	Şubat	567 sayılı Müdafaai Milliye Vekaletinin 1340 Senesi Bütçesine Tahsisatı Munzamma İtasına Dair Kanun kabul edildi.	RG: 2.3.1925/86. Söz konusu ek ödenek, mezun olma hakkını kazanmasına rağmen içinde bulunulan durum nedeniyle silah altında tutulan askerlerle ilgili kalemlere yapılmaktadır.	ZC C.15 İ.66
28	Şubat	568 sayılı Müdafaai Milliye Vekaletinin 1341 Senesi Bütçesinin 296'ncı Faslına Tahsisatı Munzamma İtasına Dair Kanun kabul edildi.	RG: 2.3.1925/86. Bu ödenek, 1925 yılı içerisinde mezun olacak 166 subay vekillerine verilecek maaş için yapılmaktadır.	ZC C.15 İ.66
28	Şubat	569 sayılı Düyunu Umumiye Müdüriyeti Umumiyesi 1340 Senesi Bütçesine Tahsisatı Munzamma İtası Hakkında Kanun kabul edildi.	RG: 2.3.1925/86. Bu düzenleme ile Düyunu Umumiye Müdiriyeti Umumiyesi 1925 yılı bütçesi 91. faslının dördüncü maddesinin adı "sigorta ve nakliye ve nemdiye ve kırtasiye" olarak değiştirilmekte, bu fasla 5000 liralık ek ödenek yapılmaktadır.	ZC C.15 İ.66

G.	Ay	Olay Mevzuat	Açıklamalar	Kaynak
28	Şubat	570 sayılı Evkaf Müdüriyeti Umumiyesinin 1341 Senesi Bütçe Kanununun Mevkii Mer'iyete Vaz'ına Kadar İfa Olunacak Hidemat Hakkında Kanun kabul edildi.	RG: 2.3.1925/86. 1925 yılı bütçesinin henüz onaylanmaması nedeniyle işlerin aksamaması için Mart ayı için önemli ve acil işlerin yerine getirilebilmesi amacıyla *geçici bütçe* yapılması zorunlu görülmüştür. Buna göre Mart ayı için 250 bin liralık ödenek verilmektedir.	ZC C.15 İ.66
28	Şubat	571 sayılı Seyr-i Sefain İdaresi 1341 Senesi Bütçe Kanununun Mevkii Mer'iyete Vaz'ına Kadar İfa Olunacak Hidemat Hakkında Kanun kabul edildi.	RG: 2.3.1925/86. Türkiye Seyr-i Sefain İdaresi'nin (Denizyolları İşletmeciliği) 1925 yılı bütçesinin henüz onaylanmaması nedeniyle sonradan mahsup edilmek üzere maaş haricinde önemli ve acil işlerin yerine getirilebilmesi için 580 bin 906 liralık ek ödenek verilmektedir.	ZC C.15 İ.66
28	Şubat	572 sayılı Erzurum - Sarıkamış - Kars ve Şuabatı Demiryolları İdaresi 1341 Senesi Bütçe Kanunun Mevkii Mer'iyete Vaz'ına Kadar İfa Olunacak Hidemat Hakkında Kanun kabul edildi.	RG: 2.3.1925/86. Erzurum - Sarıkamış - Kars ve Şuabatı Demiryollarının 1925 yılı bütçesinin onaylanmaması nedeniyle maaş haricinde diğer önemli ve acil işler için bütçeden mahsup edilmek üzere 59 bin 43 liralık ödenek verilmektedir.	ZC C.15 İ.66
28	Şubat	573 sayılı Askeri Fabrikalar Müdüriyeti Umumiyesi 1341 Senesi Bütçe Kanununun Mevkii Mer'iyete Vaz'ına Kadar İfa Olunacak Hidemat Hakkında Kanun kabul edildi.	RG: 2.3.1925/86. 1925 yılı bütçesinin henüz onaylanmaması nedeniyle askeri fabrikalara bütçeden mahsup olunmak üzere maaş haricinde diğer önemli ve acil işler için 750 bin lira ödenek ayrılmaktadır.	ZC C.15 İ.66
28	Şubat	Ergani Mebusu İhsan Hamit Bey'in, 26 Şubat tarihli Cumhuriyet Gazetesinde intişar eden yanlış bir haber hakkında sorusu Dahiliye Vekili tarafından şifahen yanıtlandı.	İçişleri Bakanı Cemil Bey, bu konuda tekzip gönderildiğini bildirir ve şunları beyan eder: "Böyle mühim zamanlarda efkârı karıştıracak veçhile yanlış havadisler veren ve havadislerin tetkik ve tevsiki mümkün iken, buna müracaat etmeden yalan yanlış tebligatta bulunan ve malûmat veren matbuat hakkında da takibatı kanuniye yapılması için o gece teşebbüssatta bulunulmuştur."	ZC C.15 İ.66
1	Mart	574 sayılı Doktor İbrahim Vasıf Bey'e Hidematı Vataniye Tertibinden Maaş Tahsisi Hakkında Kanun kabul edildi.	RG: 4.3.1925/87. Gurebayı Müslimin (Garip Müslümanlar) Hastahanesinde röntgen mütehassısı olarak çalışan Doktor İbrahim Vasıf Bey, radyasyona maruz kalması nedeniyle her iki elini kaybetmiştir. Kanun doğrultusunda, bilim ve hizmetin teşviki için kendisine "hidematı vataniye tertibi"nden maktuan (toptan) elli lira maaş verilmesi kabul edilmiştir. Kanun oybirliği ile alınmıştır.	ZC C.15 İ.67
1	Mart	Yüzelli kişilik listeye dahil bulunanların neşriyatı hakkında bir kararı tefsirî ittihazına dair tezkere görüşüldü.	26 Kânunuevvel 1339 (26 Aralık 1923) tarihli Affı Umumî Kanunu'nun 4. maddesinde Lozan Anlaşmasına ekli genel af protokolüne dahil edilmeyen yüzelli kişilik listedeki kişilerin (*Yüzellilikler*) genel aftan yararlanamayacağı gibi Türkiye'ye girmeleri yasaklanmıştır. Ne var ki, yyüzelliliklerden bazı kişiler Türkiye'de bazı gazete ve dergilerde yazılar yazmaktadır. Tezkere ile Türkiye'ye girmesi dahi yasaklanan bu kişilerin Türkiye'de yayınlanan dergi ve gazetelerde yazı yazmasının da yasaklanması talep edilmektedir. Tezkerenin müşterek encümene gönderilmesine karar verilmiştir.	ZC C.15 İ.67

G.	Ay	Olay Mevzuat	Açıklamalar	Kaynak
1	Mart	Yabancı ajansların yurtiçindeki çalışmalarına son verildi ve Anadolu Ajansı (AA) kendi kanallarıyla çalışmaya başladı.	Anadolu Ajansı (AA), 6 Nisan 1920'de kurulmuştur. 1925 Mart itibari ile şirket statüsü kazanmıştır ve Ahmet Ağaoğlu ilk yönetim kurulu başkanı, Alaeddin Bey ise ilk genel müdürü olmuştur.	ATA, AAK
1	Mart	Üst düzey idari atama yapıldı.	Tütün İdaresi Genel Müdürlüğüne Maliye Müsteşarı Seyfeddin vekaleten tayin edildi.	BCA: 30.11.1.0/ 11.8.5
2	Mart	Genç isyanı ile ilgili tebliğ yayınlandı.	Kiğı eşrafına gönderdikleri mektuplara karşı verilen cevapları hafif gören Şeyh Hasan kumandasındaki asiler, Kiğı'nın bir saat mesafesine kadar Hükümet kuvvetlerini takip etmek isteseler de halk ve jandarma tarafından yakalanmışlardır.	HM
3	Mart	İstanbul Mebusu Ali Fethi Bey Başvekaletten istifa etti.	Ali Fethi Bey, 3 Mart 1925'de Meclis'de yaptığı konuşmada bir gün öncesinde CHF Grup toplantısında Bakanlar Kurulu iç siyaseti hakkında yaşanan tartışmada Hükümetinin azınlıkta kaldığını, Parti Hükümeti olmaktan dolayı azınlıkta kalmış Hükümetin çalışamayacağını gerekçe göstererek Başbakan sıfatıyla İcra Vekillerinin (Bakanlar Kurulu) istifasını verdiğini belirtmiştir.	ZC C.15 İ.68
3	Mart	Muvazenei Maliye Encümenindeki Fartı Mesaisinden Hastalanan Çorum Mebusu Ferit Bey'e Ücreti Tedavi Olarak Beşyüz Lira İtası Hakkında Divanı Riyaset Kararı kabul edilmemiştir.	Maddi açıdan zor durumda olan Ferit Bey'e destek verilecekse de bunun bütçeden olmaması gerektiğine dair görüş ağırlık kazanmıştır.	ZC C.15 İ.68
3	Mart	Memurin Muhakematı Heyeti Azalığına Cavit Bey (Karesi) intihap edildi.	Heyet üyeliği, Karesi Mebusu Ali Şuuri Bey'in sağlık sorunları nedeniyle istifa etmesi ile boşalmıştır.	ZC C.15 İ.68
3	Mart	575 sayılı Damga ve Tuz Resimlerinin Tezyidine ve Pamuk ve Yün Mensucattan İstihlâk Resmi Alınmasına Dair Kanun kabul edildi.	RG: 4.3.1925/87. Aşar vergilerinin kaldırılması sonrasında gelirlerde önemli bir düşüş yaşanacağı tahmin edilmektedirr. Bu açığı kapamaya yönelik olarak yeni tüketim vergilerinin konulması zorunlu görülmektedir: Tuz, damga ve pamuklu mensucat. Bu üç maddenin seçilmesinde Lozan Antlaşmasının kısıtları önemli rol oynamıştır.	ZC C.15 İ.68
3	Mart	576 sayılı Hükümetle Fenerler İdaresi Arasında Münakıt İtilafnamelerin Tasdiki Hakkında Kanun kabul edildi.	RG: 4.3.1925/87. Yabancı şirkete imtiyaz olarak verilen Fenerler İdaresi savaş zamanında devlet tarafından yönetilmiş, savaş bitiminde şirketin geri gelmesi ile Fenerler imtiyazının devamı için 14 Nisan 1913 tarihinde sözleşme imzalanmıştır. Daha sonra bu sözleşmeye dayanarak 11 Temmuz 1923 tarihinde bir itilâfname (anlaşma) imzalanmıştır. Bu itilâfname ile devlet ile şirket arasındaki borçlar ve fener resmi miktarı düzenlenmiştir. Bu itilâfnameye kanun şekli verilmek üzere Meclis'e sunulmuştur. Bundan başka Meclis'e sunulacak 7-8 itilâfnamenin daha olduğu anlaşılmaktadır.	ZC C.15 İ.68

G.	Ay	Olay Mevzuat	Açıklamalar	Kaynak
3	Mart	577 sayılı Himaye-i Etfal Cemiyetine Füruht Olunacak Arsa Hakkında Kanun kabul edildi.	RG: 4.3.1925/87. En önemli iç sorunlardan birini oluşturan çocuk ölümlerinin önüne geçmek için çalışan Himayei Etfal Cemiyeti'ne (Çocuk Esirgeme Derneği) Amerika'da bulunan Türklerden bir miktar para bağışı yapılmıştır. Cemiyet, bu para ile Ankara'da çocuk bakımı için bir merkez kurmayı istemektedir. Bu doğrultuda, Ankara'da Şengül Hamamı caddesinde Nümune mektepleri karşısında bulunan Hükümete ait beş bin metrekarelik arsanın kıymeti mukayyedesiyle (vergi kaydı yani yüzde birine) Cemiyete satılmasına karar verilmiştir.	ZC C.15 İ.68
4	Mart	Malatya Mebusu İsmet Paşa, Başvekalete intihap olundu ve İsmet Paşa Hükümeti Meclis'de itimat aldı.	Kabine'de 11 bakanlık vardır, 4 bakan eski Hükümet'ten görevini sürdürmektedir. 179 kişinin katıldığı oylamada, 153 güven (itimat), 23 güvensizlik (ademi itimat) ve 2 çekimser (müstenkif) oy çıkmıştır. Bir itimat oyu sonradan verildiği için İsmet Paşa Hükümeti'ne 152 oy ile güvenoyu verilmiştir.	ZC C.15 İ.69
4	Mart	578 sayılı Takrir-i Sükun Kanunu kabul edildi.	RG: 4.3.1925/87. İsmet Paşa, başbakanlığa intihap olunur olunmaz, aynı gün içerisinde bu kanunun kabul edilmesini Meclis'den rica eder. Kanun, huzur ve güvenliği sağlamak için BK'ye önemli yetkiler verir (bunlardan en önemlisi zanlıları İstiklal Mahkemesine sevk yetkisidir). Kanunun geçerlilik süresi iki yıl olarak belirlenmiştir, fakat süre 2 Mart 1927'de iki yıl daha uzatılmış ve kanun 4 Mart 1929'da yürürlükten kaldırılmıştır.	ZC C.15 İ.69
4	Mart	Harekâtı Askeriye Mıntıkasında ve Ankara'da Birer İstiklal Mahkemesi Teşkili Hakkında Başvekaletten Mevrut Tezkere kabul edildi (Genel Kurul Karar No: 117).	RG: 4.3.1925/87. Takrir-i Sükun Kanununun hemen ardından Başbakanlık'ten gönderilen tezkere ile biri Harekâtı Askeriye (isyan bölgesi) ve diğeri Ankara'da olmak üzere iki İstiklâl Mahkemesi kurulmaktadır. Buna göre, Ankara İstiklâl Mahkemesi'nin idam kararlarının Meclis'te onaylanarak, Harekâtı Askeriye bölgesindeki mahkemenin idam kararlarının ise Meclis'e sunulmadan infaz edilebilmesi kabul edilmiştir.	ZC C.15 İ.69
4	Mart	Belediye İntihabatı Hakkında karar alınmıştır (Genel Kurul Karar No: 116).	RG: 8.3.1925/88. Belediye seçimlerinin hangi makam ya da sebeplerle feshedileceği hakkında 1293 (1878) tarihli Vilayatı Belediye Kanunu ve Dersaadet Belediye Kanununda herhangi bir hüküm bulunmamaktadır. Bu doğrultuda, belediye seçimlerine dair bir inceleme ya da kanuna uygunsuzluk durumunda karar verme yetkisinin, gücünü Anayasadan alan ve seçimlere ilişkin yolsuzluklara bakma yetkisi olan Şûrayı Devlet'e, Şûrayı Devlet kuruluncaya kadar Memurin Muhakemat Heyetine bırakılması uygun bulunmuştur.	ZC C.15 İ.69
4	Mart	Mülki atama yapıldı.	Büyükçekmece Kaymakamlığına Şerif tayin edildi.	BCA: 30.11.1.0/ 11.8.17
4	Mart	Daily Telegraph Genç isyanı hakkında yazı yayınlandı.	Yazı, Kürdistan'ın öneminden bahsederek, Türkiye Cumhuriyeti'nin Genç isyanını bahane ederek Musul sınırına asker yığdığını ve bu sayede Musul halkı üzerinde baskı kurduğunu iddia etmektedir.	HM

G.	Ay	Olay Mevzuat	Açıklamalar	Kaynak
5	Mart	Basın yasağı ile ilgili karar alındı.	BK kararı ile İstanbul'da yayınlanan Tevhid-i Efkar, Son Telgraf, İstiklal, Adana'da yayınlanan Sayha Gazetesi ile Sebilürreşad, Aydınlık ve Orak Çekiç Mecmuaları'nın yayını durduruldu. Söz konusu dergi ve gazeteler, sosyal düzeni bozdukları gerekçesiyle kapatılmıştır.	BCA: 30.18.1.1/ 13.12.12/ 86-44, HM 7 Mart 1925; ZC C.15
5	Mart	İstiklal Mahkemesine sevk kararı alındı.	BK Kararı ile Emekli Yrb. Ali Ruhi, Şükrü Oğuz, Doğru Öz Gazetesi sahibi Ata Çelebi, Üsküplü Salih Paşa ile Resul Hoca isimli kişiler İstiklal Mahkemesi'ne verildi.	BCA: 30.18.1.1/ 13.12.13
7	Mart	Reisicumhur Gazi Paşa Hazretleri Genç Hadisesi hakkında beyanat verdi.	Mustafa Kemal: "Devletin sarsılmaz nüfuz ve kudreti, sokaklarda saldırgan sarhoşların, dağlarda hırsızların, herhangi maksatla Cumhuriyetin silahı vasıtasına karşı koymağa yeltenen asilerin ve milletin masum fikirlerini karıştırıp bozanların mümkün olan süratle bastırılmasını emretmektedir. Sivil ve asker devlet memurlarını, her şeyden evvel bu yüksek vazifelerini duraksamadan ve şiddetle yerine getirmeğe davet ederim."	TPT, s. 629
7	Mart	Mebus intihabatı kabul edildi.	Zeki Bey'in Kayseri mebusluğuna seçilmesi kabul edildi. Seçimlerde, oy kullanımı tamamlanmadan oyların sayımına başlanmıştır. Bu nedenle, seçim sonuçları üzerinde şüphe vardır. Ne var ki, kullanılmayan oylar diğer adaya sayılsa bile Zeki Bey'in oy sayısını aşamaması nedeniyle Zeki Bey'in mebus intihap edilmesinde sorun olmadığına karar verilmiştir.	ZC C.15 İ.71
7	Mart	Harekâtı Askeriye mıntıkasında ve Ankara'da teşkili takarrür eden birer İstiklâl Mahkemesine reis ve aza intihab edildi.	TCF üyeleri protesto ederek seçime katılmamışlardır. Ankara İstiklal Mahkemesi Başkanlığına Ali Bey (Karahisarı Sahip), Müddei Umumiyeliğe (savcılık) Necip Ali Bey (İzmir), üyeliklere de Kılıç Ali Bey (Gaziantep), Reşit Galip Bey (Aydın), Ali Bey (Rize); Harekâtı Askeriye (Şark) İstiklal Mahkemesi Başkanlığına Hacim Muhittin Bey (Giresun), Müddei Umumiliğe (savcılık) Ahmet Süreyya Bey (Karesi), üyeliklere Ali Saip Bey (Kozan), Avni Doğan Bey (Bozok) ve Lütfi Müfit Bey (Kırşehir) seçilmiştir.	ZC C.15 İ.71
7	Mart	Mülki atama yapıldı.	Birinci ve ikinci sınıf müfettişliklere Aziz ve Faik, Of Kaymakamlığına İhsan Necati tayin edildi ve bazı kaymakamların görev yerleri değiştirildi.	BCA: 30.11.1.0/ 11.8.19
7	Mart	Üst düzey idari atama yapıldı.	Demiryolları İnşaat ve İşletme Umum Müdürlüğüne Cevdet tayin edildi.	BCA: 30.11.1.0/ 11.9.9
8	Mart	579 sayılı Hudut ve Sevahil Sıhhiye Müdüriyeti 1341 Senesi Bütçesinin Mevkii Mer'iyete Vaz'ına Kadar Tahakkuk Edecek Hidemata Sarf Olunmak Üzere Yirmidokuz Bin Liranın Tediyesine Dair Kanun kabul edildi.	RG: 12.3.1925/89. Hudut ve Sevahil Müdiriyeti Umumiyesinin (Sınır ve Sahiller G.M.) 1925 yılı bütçesinin henüz onaylanmaması nedeniyle bütçeden mahsup edilmek üzere maaş haricinde diğer önemli ve acil işlerin yerine getirilebilmesi için Mart ayı bütçesine 29 bin liranın tahsis edilmesine yönelik *geçici bütçe* yapılmaktadır.	ZC C.15 İ.72

G.	Ay	Olay Mevzuat	Açıklamalar	Kaynak
8	Mart	580 sayılı Öksüz Yurtları Müdüriyeti Umumiyesi 1341 Senesi Bütçesinin Mevkii Mer'iye Vaz'ına Kadar Tahakkuk Edecek Hidemata Sarf Olunmak Üzere Altmış Bin Liranın Tediyesine Dair Kanun kabul edildi.	RG: 12.3.1925/89. Öksüz Yurtları Müdüriyeti Umumiyesinin 1925 yılı bütçesi onaylanana kadar sonradan mahsup edilmek üzere acil ve zorunlu işlerin yerine getirilebilmesi için Mart ayı bütçesine 60 bin liranın tahsis edilmesine yönelik *geçici bütçe* yapılmaktadır.	ZC C.14 İ.72
8	Mart	581 sayılı Darülfünun Emanetinin 1341 Senesi Bütçesinin Mevkii Mer'iyete Vaz'ına Kadar Tahakkuk Edecek Hidemata Sarf Olunmak Üzere Yirmibeş Bin Liranın Tediyesine Dair Kanun kabul edildi.	RG: 12.3.1925/89. Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı Darülfünun Emanetinin 1925 yılı bütçesinin onaylanmasına kadar hizmetlerin yürütülmesi için sonradan mahsup edilmek üzere Mart ayı bütçesine yirmi beş bin liranın tahsis edilmesine yönelik *geçici bütçe* yapılmaktadır.	ZC C.15 İ.72
8	Mart	582 sayılı 15 Nisan 1340 Tarih ve 484 Numaralı Devlet Ormanlarından Köylülerin İntifa Hakkı Kanununun İkinci Maddesine Müzeyyel Kanun kabul edildi.	RG: 12.3.1925/89. Köylülerin devlet ormanlarından yararlanmaları konusunda bir değişikliğe gidilmektedir. Buna göre, köylerin odun ve kömür ihtiyacına göre her yıl ruhsat alması yerine, görevli memur sayısının azlığı ve odun ve kömür ihtiyacının her yıl değişmeyecek olması göz önüne alınarak ruhsat geçerlilik süresi üç yıla çıkartılmaktadır. 484 numaralı Kanun'un 2. maddesine şu fıkra eklenmektedir: "Köylülere irae edilecek olan odun, kömür maktaları lüzum ve icabatı mahalliyeye göre üç senelik ihtiyaca tekabül etmek üzere tayin ve tahdit ile birden ruhsatname verilmesi dahi caizdir..."	ZC C.15 İ.72
8	Mart	Bozok Mebusu Avni Bey, Divanı Riyaset Kitabetinden istifa etti.	Avni Bey, İstiklal Mahkemesi üyeliğine seçilmesinden dolayı istifa etmektedir.	ZC C.15 İ.72
8	Mart	Mülki atama yapıldı.	Konya Valiliği'ne İzzet, Sivas ve Bozok Valiliklerine Zeki ve İbrahim Edhem Beyler vekaleten tayin edildi.	BCA: 30.18.1.1/ 13.12.18
8	Mart	Basın yasağı ile ilgili karar alındı.	BK kararı ile Trabzon'da yayınlanan Kahkaka, İstikbal; İstanbul'da yayınlanan Fransızca Pres de Suvar; İzmir'de yayınlanan Sada-yı Hak gazeteleri süresiz olarak kapatıldı.	BCA: 30.18.1.1/ 13.13.5/ 86-45, HM 16 Mart 1925
8	Mart	Ali Fethi Bey Paris Büyükelçiliğine atandı.	Fethi Okyar bu görevi kendisi istemiştir. 27 Mart 1925'de Ankara'dan hareket etmiştir.	ZC C.15 İ.76
9	Mart	Genç isyanı ile ilgili tebliğ yayınlandı.	Ergani Çermik kazası ile telgraf bağlantısı kesilmiştir. Şehrin işgal edilmiş olması ya da asilerin telgraf tellerini kesmiş olmaları olasıdır. Ayrıca, Tebliğ'e göre Diyarbakır doğusundaki asilerin saldırı hazırlıkları görülmüş ve ilerideki Hükümet kuvvetleri ile asiler arasında çatışmalar olmuştur.	HM
10	Mart	Genç isyanı ile ilgili tebliğ yayınlandı.	Bir gün önce 5 bin kişi olduğu tahmin edilen asiler 3 koldan Diyarbakır'a saldırmışlardır. Hükümet kuvvetleri ile asiler arasındaki savaş şiddetlenmiştir.	HM

G.	Ay	Olay Mevzuat	Açıklamalar	Kaynak
10	Mart	Şark İstiklal Mahkemesine Başkan seçilen Hacim Muhittin Bey istifa etti.	Hacim Muhittin Bey 12 Mart'ta Meclis'te okunan telgrafında istifasının nedeni olarak sağlık sorunlarını göstermektedir (bir buçuk aydır geçirdiği grip hastalığı nedeniyle uzun yolculuk yapamayacağını bildirir). Muhittin Bey yerine 17 Mart'ta Mazhar Müfit Bey seçilecektir.	ZC C.15 İ.76
10	Mart	Mebus intihabatı kabul edildi.	Nurettin Paşa'nın Bursa mebusu seçilmesi kabul edildi. Bursa mebusluğu, İkinci Kolordu Kumandanı Ali Hikmet Paşa'nın istifası ile boşalmıştır. Ferit Nurettin Paşa emekli askerdir.	ZC C.15 İ.74
10	Mart	Divan-ı Harb-i Örfi'ye atama yapıldı.	Divan-ı Harb-i Örfi'ler sıkıyönetim dönemi özel mahkemeleridir. 23 Şubat tarih ve 1547 sayılı BK Kararı ile sıkıyönetimin ilan edildiği illerde Divan-ı Harb-i Örfi'ler kurulmuştur. Elazığ Divan-ı Harb-i Örfi'deki bazı görevlere yapılan tayinler ilk işlemlerdendir.	BCA: 30.11.1.0/ 11.9.15
11	Mart	Genç isyanı ile ilgili tebliğ yayınlandı.	Diyarbakır'da 8 Mart günü ve 8-9 Mart geceleri sakin geçmiştir. 9 Mart sabahı keşif kuvvetlerine Diyarbakır civarındaki köylerde bulunan asiler tarafından ateş açılmış ve bu doğrultuda Hükümet kuvvetleri topçu ateşi ile karşılık vermiştir. Birçok asinin vurulduğu öğrenilmiştir. Bu çatışmadan sonra herhangi bir hareket olmamıştır.	HM
11	Mart	Divan-ı Harb-i Örfi ile ilgili tebliğ yayınlandı.	Sıkıyönetim süresince İstiklal Mahkemeleri gibi Divan-ı Harb-i Örfi'lerin de faaliyetlerine devam etmelerinin gerekli olduğu Adliye'ye tebliğ edildi.	BCA: 30.18.1.1/ 13.14.2/ 53.33
11	Mart	Erzurum Mebusu Rüstü Paşa'nın; *Tevhidiefkâr, Son Telgraf, İstiklâl* ve *Sahya* Gazeteleriyle dört mecmuanın bilâmüddet tatilleri esbabına dair suali Dahiliye Vekili Cemil Bey tarafından şifahen yanıtlandı.	Tartışmada, Rüştü Paşa, hiçbir kanunun hürriyeti matbuat, hürriyeti kelam ve hürriyeti içtimaı ihlal etmemesi gerektiğini savunmuş ve kanunların geriye dönük olarak uygulanamayacağını iddia ederek bu kararın gerekçesini istemiştir. Cemil Bey ise söz konusu matbuatın Takriri Sükunun birinci maddesi gereği "nizamı içtimaiyi ihlal eden" ve "dini, siyasete ittihaz eden" yayınlar yaparak kanuna aykırı hareket etmeleri nedeniyle kapatıldıklarını belirtmiştir.	ZC C.15 İ.75
11	Mart	Mülki atama yapıldı.	Konya Valisi Kazım ve Sivas Valisi Hilmi Beyler görevden alındı.	BCA: 30.18.1.1/ 13.14.4/ 71-248
11	Mart	Çorum Mebusu Ferit Recai Bey vefat etti.		ZC C.15 İ.76
11	Mart	Basın yasağı ile ilgili karar alındı.	BK kararı ile Afyon'da yayınlanan İkaz Gazetesi'nin yayımı durduruldu ve yasaklandı.	BCA: 30.18.1.1/ 13.13.7/ 86-46
12	Mart	Mebus intihabatı kabul edildi.	Süleyman Bey'in Elâziz mebusluğuna seçilmesi kabul edildi.	ZC C.15 İ.76

G.	Ay	Olay Mevzuat	Açıklamalar	Kaynak
12	Mart	Ankara İstiklal Mahkemesi halka beyanat verdi.	"Dini, kişisel ve siyasi çıkarlarına alet edenler, kamuoyunu zehirlemek suretiyle varolan idareye karşı nefret ve isyan duygularını aşılamak isteyenler, memleketin asayiş ve emniyetini, aziz halkımızın huzur ve istirahatini bozmak isteyenler, askerlikten firar eden ve firarı teşvik ve himaye suretiyle isyan ve irticaaya destek olanla, Cumhuriyet halkının *'takriri sükun' amacını temsil eden Mahkeme*mizi derhal karşılarında bulacaklardır. Mahkememiz bütün vatandaşlarımıza ilan eder ki görevini kanun doğrultusunda yerine getirirken rehberi vicdan sesi, amacı vatanın selâmeti olacaktır."	HM 13 Mart 1925; Aybars, s.278.
12	Mart	İzmir Tramvay Şirketi ile yapılan itilâfnamenin kabulüne dair kararname yayınlandı (BK Karar No:1623)	1329 (1914) yılında İzmir-Göztepe Tramvay Şirketine verilmiş olan İzmir su ve elektrik imtiyazının yenilenmesi gereklidir. İmar Bakanı ile şirket müdürü arasında imzalanan anlaşma kabul edilmiştir.	Düstur III. Tertip C.6
13	Mart	Genç isyanı ile ilgili tebliğ yayınlandı.	13 Mart tarihli tebliğ'e göre, Diyarbakır civarındaki köylere önceden yerleşen asiler şimdi birer birer köylerden çıkarılmaktadır. Şeyh Sait hala Hani'de bulunmakta, yakındaki halkı kendi kuvvetlerine katıp tekrar harekete geçmeye hazırlanmaktadır. Varto, işgal edilmiştir.	HM 15 Mart 1925
15	Mart	583 sayılı Ankara'da İnşası Mukarrer Yenimahalle için Muktazi Yerler ile Bataklık ve Mezrağı Arazinin Şehremanetince İstimlaki Hakkında Kanun kabul edildi.	RG: 24.3.1925/90. Kanun ile Ankara'da kurulacak yeni yerleşim yerleri belirlenmekte ve kurutularak ağaçlandırılacak batalıkların Belediye tarafından istimlak edilmesi hükme bağlanmaktadır. Kanun çerçevesinde istimlak edilecek arazinin istimlak bedeli Ankara'nın ve yeni yerleşim yerinin özel durumundan dolayı rayiç bedeli (değer pahası) üzerinden değil, kanun ile belirlenen miktar üzerinden ödenecektir.	ZC C.15 İ.78
15	Mart	Ilıca Palamutluk Demiryolu İmtiyazatına Ait Mukavele ve Şartnamelerin Birer Suretlerinin Gönderildiğine Dair Başvekaletten Mevrut Tezkere kabul edildi.	İmtiyazı alan şirketten alınan ve Genel Bütçeye kaydedilen hisseden İdarei Hususi'ye pay ayrılmasına dair karar alındı.	ZC C.15 İ.78
15	Mart	Mülki atama yapıldı.	Üsküdar Belediye Dairesine Rüşdü ve Posof Kaymakamlığına da Sezai tayin edildi ve Sason Kaymakamı Hamdi azledildi ve yerine Derviş tayin edildi.	BCA: 30.11.1.0/ 11.10.9
16	Mart	584 sayılı Seferber Edilen Kıtaat Zabitan ve Mensubini Askeriyesine İkişer Maaş Nisbetinde Avans İtasına Dair Kanun kabul edildi.	RG: 24.3.1925/90. Seferber edilen subay ve askerlere özellikle ailelerinin geçimlerini karşılayabilmeleri için 1341 (1925) yılı maaşlarından taksitle mahsup edilmek üzere iki maaş avans verilmektedir.	ZC C.15 İ.79
16	Mart	Antalya Mebusu Ahmet Saki Bey ve rüfekasının; Umum Memurin Kanunu unvanlı teklifi kanunisinin tehir edilmesi kabul edildi.	Kanun teklifini müzakere eden özel encümen (Encümeni Mahsusa), mazbatasında kanun teklifinin esasını değiştirmediğini fakat uygulamaya dair bir hayli tadilat yaptığını belirtmiştir. Özellikle, memurların maaşlarının artırılması, farklı birimlerdeki memurla-	ZC C.15 İ.79

G.	Ay	Olay Mevzuat	Açıklamalar	Kaynak
			rın maaş ve statülerinin tektipleştirilmesi ve memurlukta "ehliyet ve emanet" unsurlarının önemli olduğuna değinmiştir. Ne var ki, Hükümet Genel Memur Kanunu tasarısı üzerinde çalıştığını açıklamıştır. Bu doğrultuda, kanun teklifinin Hükümetin tasarısı netleşinceye kadar ertelenmesine karar verilmiştir.	
17	Mart	Mazhar Müfit Bey, Harekâtı Askeriye mıntıkası İstiklal Mahkemesi Riyasetine intihap edildi.	Hacim Muhittin Bey'in istifası ile boşalan Başkanlığa Mazhar Müfit Bey, 117 üyenin bulunduğu seçimde 97 oy alarak seçilmiştir.	ZC C.15 İ.80
18	Mart	Avrupa'dan ithal edilmekte olan ayakkabıların, altı ne olursa olsun gümrüklerimizde ayakkabı gibi muamele görmesine dair takrir kabul edildi (Meclis Karar no: 119).	RG: 24.3.1925/90. Avrupa'dan ithal edilen altı lastik ayakkabılar lastik maddesinden gümrük tarifesine tabi tutulmaktadır. Bu nedenle, uygulanan vergi çok düşük seviyelerde kalmaktadır. Oysa, mamul ayakkabı vergisi çok daha yüksektir. Bu doğrultuda, altı ne olursa olsun ayakkabıların mamul mal sınıfından gümrüğe tabi tutulması karara bağlanmıştır.	ZC C.16 İ.81
18	Mart	Mülki atama yapıldı.	Daha önce azledilen Niğde eski Valisi Asım ile Kırklareli eski Valisi İsmail Sabri'nin emekli maaşı alabilmesi için çalıştırılması uygun görüldü. Ödemiş, İnebolu ve Bakırköy kaymakamlıklarına Fevzi, Neşet ve Rükneddin Beyler tayin edildi. Sivrihisar, Niğde, Hoşap, Başkale, Dörtyol ve Tefenni kaymakamlıklarına tayinler yapıldı ve Mardin Tahrirat Müdürlüğü'ne Midhat tayin edildi. Elbistan Kaymakamı Eşref görevden alındı.	BCA: 30.18.1.1/ 13.16.14-15 BCA: 30.11.1.0/ 11.10.15 BCA: 30.11.1.0/ 11.10.17
18	Mart	Basın yasağı ile ilgili karar alındı.	BK Kararı ile Güney sınırlarından gelecek bütün gazete ve mecmuaların yurda sokulması yasaklandı.	BCA: 30.18.1.1/ 13.14.19/ 86-47
18	Mart	Türkiye - Rusya hududu hakkında haber yayınlandı.	Türkiye - Rusya sınırını çizmekle görevlendirilen, her iki taraf uzmanlarından oluşan Komisyon sınırda çalışmaya başlamıştır.	HM 22 Mart 1925
19	Mart	Genç isyanı ile ilgili tebliğ yayınlandı.	17 Mart'ta bir taarruz müfrezesi Diyarbakır'ın batısı ile kuzeybatısındaki asileri dağıtmıştır. 18 Mart sabahı Diyarbakır'ın güneybatısındaki Kozan Köyü'nde iki yüz kadar asi dağıtılmıştır.	HM
19	Mart	Divan-ı Harb-i Örfi üyesi hakkında emekliye sevk kararı alındı.	Bahriye Divan-ı Harb-i Örfi üyelerinden Korvet Kaptanı Kasımpaşalı İsmail Hakkı emekliye sevk edildi.	BCA: 30.11.1.0/ 11.11.2
19	Mart	585 Sayılı İki Jandarma Hudut Taburunun Mart 1341 Tarihinden İtibaren Teşkiline Dair Kanun kabul edildi.	RG: 24.3.1925/90. Söz konusu taburlar, güney ve güneydoğu hudutlarının kapanması ve korunmasını temin için kurulmaktadır. Kanunun 3. maddesine (işbu kanunun icrasına Dahiliye ve Maliye vekilleri memurdur) Milli Savunma Bakanlığı'nın eklenip eklenmeyeceği konusu tartışma yaratır. Jandarmanın doğrudan doğruya İçişleri Bakanlığı'na bağlı olması nedeniyle maddenin bu haliyle kalmasına karar verilmiştir.	ZC C.16 İ.82

G.	Ay	Olay Mevzuat	Açıklamalar	Kaynak
19	Mart	586 Sayılı Ankara Memurin Kooperatifi Teşkili İçin Ankara´da Bulunan Bilûmum Memurinin Maaş Tahsisat Nısıf Maaşlarının Avans Olarak İtası Hakkında Kanun kabul edildi.	RG: 24.3.1925/90. Ankara'da her geçen gün artan hayat pahalılığına karşın memur maaşları çok düşük düzeyde kalmıştır. Bu nedenle, memurların ucuz ev ve yemek gereksinimini karşılamak üzere kooperatiflerin kurulmasına karar verilmiştir. Söz konusu kanun *Genel Bütçe* ve *bağlı bütçelerden* maaşları ödenen memurlar için geçerlidir. Ne var ki, bunun dışında il özel idarelerinden maaş alan memurlar vardır; bu memurların maaşları il genel meclisi kararı ile artırılabilecektir. Bu nedenle, bu memurlar kanun kapsamında değildir.	ZC C.16 İ.82
19	Mart	İzmir Mebusu Mustafa Necati Bey Ankara İstiklal Mahkemesi müddei-yi umumiliğinden istifa etti.	Mustafa Necati Bey, ailesinin sağlık sorunları nedeniyle yıl içerisinde Ankara'da bulunamayacağından dolayı savcılık görevinden istifa etmiştir.	ZC C.16 İ.83
20	Mart	Genç isyanı ile ilgili tebliğ yayınlandı.	Aşiret liderleri, özel kuvvetlerini Hükümet emrine vermeye gönüllü olmaktadır. İsyan bölgesinde sessizlik hakimdir.	HM
22	Mart	Hadisei isyaniye mıntıkasında evvelce ilân edilmiş olan idarei örfiye müddeti bir ay daha temdid edildi (BK Karar no: 1640).	23 ve 24 Şubat 1341 tarih ve 1547 ve 1551 numaralı kararlara ek olarak isyan bölgelerinde sıkıyönetimin bir ay daha uzatılmasına karar verildi. BK Kararı 23 Mart'ta Meclis'de kabul edilmiştir.	Düstur III. Tertip C.6
22	Mart	Kuvayı berriye ve bahriye başkumandanı ile bahriye vekiline mahsus sancak nümunelerinin kabülüne dair kararname yayınlandı (BK Karar No: 1713)	Genelkurmay Başkanlığı tarafından uygun görülen "Bahriye Vekaleti Celilesinin 3 Mart 1341 tarih ve 546/2920 numaralı tezkeresi" ile bildirilen bayrak örnekleri kabul edilmiştir.	Düstur III. Tertip C.6
22	Mart	Ankara İstiklal Mahkemesi müddei-yi umumiliğe Necip Ali Bey (Denizli) intihap edildi.	Mustafa Necati Bey'in istifası üzerine boşalan (19 Mart 1925) savcılığa Necip Ali Bey seçilmiştir.	ZC C.16 İ.84
22	Mart	Divanı Muhasebat Reisi saniliğine Abidin Bey ve Hüseyin Avni Bey intihap edildi.	Divanı Muhasebat Riyaseti üyeleri Teşkilatı Esasiye Kanunu gereğince Meclis tarafından seçilmektedir.	ZC C.16 İ.84
22	Mart	Mebus intihabatı kabul edildi.	Süleyman Bey'in Elâziz mebusluğuna seçilmesi kabul edildi. Süleyman Bey hakkında seçim sırasında yolsuzluk yapıldığına dair şikâyetler vardır. Ne var ki, Encümen bu şikayetlerin seçim mazbatasının geçerliliğini kaybettirmediğini belirtmiştir.	ZC C.16 İ.84
22	Mart	Elâziz'in Kürek kariyesinden Yüzbaşıoğlu Abdullah bin Medmed'in iadei hukuku memnuasına dair tezkere karar kabul edildi.	Usulü Muhakematı Hukukiye Kanunun 475. maddesinde belirtilen şartları yerine getirdiği anlaşıldığından adı geçene tüm yasal hakları geri verilmektedir.	ZC C.16 İ.84
22	Mart	Mülki atama yapıldı.	Çankırı Vali Vekili Cemil asaleten atandı.	BCA: 30.18.1.1/ 13.16.17/ 71-251

G.	Ay	Olay Mevzuat	Açıklamalar	Kaynak
22	Mart	Basın yasağı ile ilgili karar alındı.	Mersin'de yayımlanan Doğruöz Gazetesi'ne yayın yasağı getirildi.	BCA: 30.18.1.1/ 13.17.17/ 86-48
22	Mart	İstiklal Mahkemesine sevk kararı alındı.	BK Kararı ile İstanbul'da asayişi bozan üç kişi İstiklal Mahkemesi'ne sevk edildi.	BCA: 30.18.1.1/ 13.17.18/ 93-36
23	Mart	Divanı Muhasebat Reisisaniliğine Hüseyin Alim Bey intihap edildi.		ZC C.16 İ.85
23	Mart	Tütün Encümeni Mahsusu Mazbatası kabul edildi.	Tütünün *bandrol sistemi* ile mi *inhisar sistemi* ile mi yönetilmesi gerektiği, Cumhuriyet hükümetlerinin gündem maddelerinden biri olmuştur. Bu doğrultuda kurulan Tütün Özel İhtisas Encümeni (Encümeni Mahsusa), Türk Ticaret Birliği ve İstanbul Ticaret Odası'ndan temsilcilerin bulunduğu bir encümendir. Encümen, inhisarın reddi, bandrolün kabul edilmesine taraftardır ve Encümen görüşü temenni niteliğindedir. Mazbata, Meclis'te 148 kişinin katıldığı oylamada, 24 red, 6 çekimser oya karşılık kabul edilmiştir. Buna karşın, 1925 yılında geçici olarak kabul edilen tütün inhisarı, 1926 yılında beş yıl daha uzatılmıştır.	ZC C.16 İ.85
23	Mart	Birinci Büyük Millet Meclisi azası ile İstiklâl Muhaberatında fevkâlade fedakarlık ve yararlık ibraz etmiş olan zevata İstiklâl Madalyalarının taliki merasimi yapıldı.	Birinci Meclis'de görev yapan mebuslar (129) ile erkân, umera, subay vesaireye (67) madalyaları takdim edildi.	ZC C.16 İ.85
23	Mart	Zonguldak Mebusu Tunalı Hilmi Bey'in Karadere şimendifer hattı hakkında Ziraat Vekiline suali Sabri Bey tarafından şifahen yanıtlandı.	Tunalı Hilmi Bey, Karadere hattının neden inşa edildiğine dair sorularını dile getirir. Sabri Bey, savaş sonrasında şehirlerin imarı için keresteye çok gereksinim duyulduğunu, bu doğrultuda en uygun kerestenin Karadere Ormanından getirtilebileceğinin görüldüğünü ve bu nedenle az masrafla yapılabilecek bir hattın inşa edildiğini belirtir.	ZC C.16 İ.85
24	Mart	587 sayılı 22 Teşrinievvel 1339 Tarih ve 360 Numaralı Berrî, Bahri ve Havai ve Jandarma Erkân, Umera ve Zabitan ile Memurin ve Mensubini Askeriye Maaşat ve Tahsisatı Fevkâladeleri Hakkında Kanuna Müzeyyel Kanun kabul edildi.	RG: 1.4.1925/91. Kara, deniz, hava ve jandarma memur ve mensuplarının aldıkları maaşlar mülkiye memurlarının çok gerisinde kalmıştır. Bu nedenle, memur ve mensuplar farklı işlerde çalışmaya başlamakta ve askeriyede "kıtaat ve müessasatta mühimce boşluklar" doğmaktadır. Bu nedenle, askeriye memur ve mensuplarına zam yapılmaktadır.	ZC C.16 İ.86
24	Mart	Memurin Muhakemat Heyeti azasından uzun müddet mezun bulunan Erzurum Mebusu Ârif Bey'in yerine diğerinin intihabına dair Memurin Muhakemat Heyeti tezkeresi kabul edildi.	Ârif Bey'den sonra en çok oyu alan Şükrü Bey üyeliğe seçilmiştir.	ZC C.16 İ.86

G.	Ay	Olay Mevzuat	Açıklamalar	Kaynak
24	Mart	588 sayılı Erkânı Harbiye Umumiye Reisinin Makam Tahsisatına Dair Kanun kabul edildi.	RG: 1.4.1925/91. Askerlerin siyasetten uzaklaştırılması ilkesi doğrultusunda 1924 yılında Bakanlık iken özerk kurum haline getirilen Erkânı Harbiye Umumiye Reisliğinin (Genelkurmay Başkanlığı) memleketin müdafaasına katkısı ve kurumun büyüklüğü göz önüne alınarak Başkan'a maaş haricinde 250.000 liralık makam ödeneği bağlanmaktadır.	ZC C.16 İ.86
25	Mart	589 sayılı Mektebi Harbiye ve Bahriye ile Tatbikatı Baytariye Mektebinden Neşet Eden Efendilere Teçhizat Bedeli İtası Hakkında Kanun kabul edildi.	RG: 1.4.1925/91. 20 Eylül 1339 tarihli Kanun ile Mektebi Tıbbiye-i Askeriyeden mezun olanlara teçhizatlarını temin etmek üzere bir defaya mahsus olmak üzere verilen yüzellişer liralık ödeneğin Mektebi Harbiye ve Bahriye ile Tatbikatı Baytariyeden mezun olanlara da verilmesi kararlaştırılmıştır.	ZC C.16 İ.87
25	Mart	İstiklal madalyası kurdelası tebdil edildi.	Birinci devre Maraş mebusu Aslan Bey'in, ateş hattında hizmet ettiği anlaşıldığından hâmil olduğu istiklal madalyası kurdelasının kırmızı yeşile tebdili hakkında TBMM Divanı Riyaset kararı kabul edildi.	ZC C.16 İ.87
25	Mart	Basın mensupları tevkif edildi.	*Toksöz* Gazetesi sahibi Abdülkadir Kemali tutuklandı.	BCA: 30.10.0.0/ 31.175.41/ 3041
25	Mart	Mülki atama yapıldı.	Aralık, Bartın, Bor, Devrek, Elbistan, Karaman, Kelkit, Kula, Mihalıççık, Milas, Mecidözü, Sungurlu ve Tavas kaymakamlıklarına tayin yapıldı.	BCA: 30.11.1.0/ 12.12.10
25	Mart	İstiklal Mahkemesine sevk kararı alındı.	BK Kararı ile Mehmed'in, Sirkeci Şimendifer İskelesi Hamalbaşılığına tayini dolayısıyla, asayişi ihlal eden hamallar; gericiliği körükleyici konuşmasından dolayı Mersin Nüfus Başkatibi Şadi; İstanbul'da hükümet aleyhine konuşmasından dolayı Hacı Haşim oğlu Mehmed Ali İstiklal Mahkemesi'ne sevk edildi.	BCA: 30.18.1.1/ 13.17.20/ 93-37; 30.18.1.1/ 13.18.2/ 90-39; 30.18.1.1/ 13.18.3/ 93-39
25	Mart	İstihbarat alındı.	İstihbarat, İranlıların Türkiye hududuna yakın köylere akın akın Ermeni muhacirlerini iskan ettiklerine dairdir.	BCA: 30.10.0.0/ 260.753.2/ 43721
26	Mart	Ankara İstiklal Mahkemesi'nde yargılanan Adana Valisi Hilmi Bey (Uran) 250 liraya mahkum oldu.	Ankara İstiklal Mahkemesi'nde tanıklık yapmak üzere çağırılan iki kişi, yol için Adana Valiliği'nden harcırah talebinde bulunmuşlardır. Valilik de böyle bir ödeneklerinin olmadığını belirterek tanıkların davaya dahil olmalarını geciktirmiştir. Savcılık, Vali aleyhinde açtığı davada, Vali'nin geniş yetkilerine rağmen ödenek bulamaması gibi bir bahane ile Mahkeme'nin çalışmasını aksattığını iddia etmiştir. Mahkeme, görevini ihmal etmesi nedeniyle Hilmi Bey'i 250 lira para cezasına çarptırmıştır. Hilmi Bey, Adana Valiliği görevini sürdürmüş ve para cezası Bakanlık tarafından ödenmiştir.	HM; Aybars, s. 279
26	Mart	Ali Fethi Bey, İstanbul mebusluğundan istifa etti.	Ali Fethi Bey, 11 Mart 1925'de Paris büyükelçiliğine atanmıştır.	ZC C.16 İ.88

G.	Ay	Olay Mevzuat	Açıklamalar	Kaynak
26	Mart	Genç isyanı ile ilgili tebliğ yayınlandı.	Diyarbakır'da Dicle'nin batısına geçen müfrezeler tesadüf ettiği asileri Batı'ya püskürtmüştür.	HM
27	Mart	Genç isyanı ile ilgili tebliğ yayınlandı.	Elaziz'de Gölcük batısında bazı hareketler görülmüş, asiler müfrezeler tarafından geldikleri yöne püskürtülmüştür. Kiğı civarında da asiler müfrezelere saldırmışlar, müfreze batıya ilerlemiştir. Silvan asiler tarafından işgal edilmiştir.	HM
28	Mart	İstiklal Mahkemesine sevk kararı alındı.	BK Kararı ile Kütahya'dan Ankara'ya gönderilen ve sarhoş olarak polise sataşan Parmaksız İbrahim; sarhoş olarak hükümet aleyhinde konuşan Galata rıhtımında hamallar onbaşısı Pötürgeli Yusuf oğlu Mustafa İstiklal Mahkemesi'ne sevk edildi.	BCA: 30.18.1.1/ 13.19.11/ 93-40; 30.18.1.1/ 13.23.10/ 93-42
29	Mart	Genç isyanı ile ilgili tebliğ yayınlandı.	Diyarbakır batısında bir kısım asiler ile müfrezeler arasındaki çatışma sonucunda asilerden 10 kişi hayatını kaybetmiş, 1 kişi yaralanmıştır. Asiler, Lice ve Hani yönünde geri çekilmişlerdir.	HM
29	Mart	İstiklal Mahkemesine sevk kararı alındı.	BK Kararı ile Hacı Bektaş sülalelerinden olduğu iddiasıyla ülkede asayişsizlik ve huzursuzluk çıkaran Mustafa Çavuş ve Veli Dede; huzur bozucu hareketlerinden dolayı Süleyman Sırrı, Ziya, Şeyh Selim ve altı arkadaşı; isyan hareketi lehinde propaganda yapan, 41. Alay 1. Tabur 4. Bölük Asteğmen Nizameddin ve arkadaşı Makinist Edhem; asayişsizliğe sebep olan, İstanbul-Bayezit'te manavlık yapan Şükrü, karısı Fatma Nermin ve kardeşi Sadık Ankara İstiklal Mahkemesi'ne sevk edildi.	BCA: 30.18.1.1/ 13.20.7/ 90-41; 30.18.1.1/ 13.20.9/ 90-42; 30.18.1.1/ 13.20.13/ 90-43; 30.18.1.1/ 13.20.17/ 93-41
29	Mart	Basın yasağı ile ilgili karar alındı.	İstanbul'da yayımlanan *İmerisianea* Gazetesi'ne yayım yasağı getirildi. Gazete'nin Yunanistan çıkarlarını temsil ettiği tahmin edilmektedir.	BCA: 30.18.1.1/ 13.20.14/ 86-49
30	Mart	590 sayılı 26 Kânunisani 1340 Tarih ve 401 Numaralı Muallîmîn ve Talebenin Askerlikten Tecilleri Hakkındaki 21 Şubat 1327 Tarihli Kanunun Birinci Maddesini Muaddil Kanuna Müzeyyel Kanun kabul edildi.	RG: 1.4.1925/91. 26 Kânunisani 1340 (16 Ocak 1924) tarihli Kanun ile lise mezunlarına tanınan kısa dönem askerlik (hizmeti maksure) imtiyazının ikinci derecede bulunan ziraat mektepleri ile muadil mektep mezunlarına da tanınarak, bu okullara olan talebin artırılması amaçlanmaktadır.	ZC C.16 İ.89
30	Mart	591 sayılı Seyr-i Sefain İdaresine 1341 Senesi Bütçesine Mahsuben Avans İtasına Dair Kanun kabul edildi.	RG: 1.4.1925/91. İktisat Bakanlığı'na bağlı Denizyolları Genel Müdürlüğü bütçesinin Mart ayı içerisinde onaylanması öngörüldüğünden 28 Şubat 1341 (1925) tarih ve 571 numaralı kanunla maaş haricinde diğer hizmetlerin karşılanabilmesi için Mart ayı için beş yüz bin liralık ödenek ayrılmıştır. Ne var ki, mart ayı sonuna gelinmiş olduğundan ve bütçe hala kabul edilmediğinden maaş ödemelerinin yapılabilmesi için ek ödenek (iki yüz bin lira) gerekli hale gelmiştir.	ZC C.16 İ.89

G.	Ay	Olay Mevzuat	Açıklamalar	Kaynak
30	Mart	592 sayılı Evkâf Müdiriyeti Umumiyesine 1341 Senesi Bütçesine Mahsuben Avans İtasına Dair Kanun kabul edildi.	RG: 1.4.1925/91. Başbakanlığa bağlı Vakıflar Genel Müdürlüğü bütçesinin Mart ayı içerisinde onaylanması öngörüldüğünden 28 Şubat 1341 (1925) tarih ve 570 numaralı Kanunla maaş haricinde diğer hizmetlerin karşılanabilmesi için Mart ayı için yüz elli bin liralık ödenek ayrılmıştır. Ne var ki, mart ayı sonuna gelinmiş olduğundan ve bütçe hala kabul edilmediğinden maaş ödemelerinin yapılabilmesi için ek ödenek (üç yüz bin lira) gerekli hale gelmiştir.	ZC C.16 İ.89
30	Mart	593 sayılı Öksüz Yurtları Müdiriyeti Umumiyesine 1341 Senesi Bütçesine Mahsuben Avans İtasına Dair Kanun kabul edildi.	RG: 1.4.1925/91. Maliye Bakanlığına bağlı Öksüz Yurtları Genel Müdürlüğü bütçesinin Mart ayı içerisinde onaylanması öngörüldüğünden 8 Mart 1341 tarih ve 580 numaralı kanunla maaş haricinde diğer hizmetlerin karşılanabilmesi için Mart ayı için altmış bin liralık ödenek ayrılmıştır. Ne var ki, Mart ayı sonuna gelinmiş olduğundan ve bütçe hala kabul edilmediğinden maaş ödemelerinin yapılabilmesi için ek ödenek (otuz bin üç yüz lira) gerekli hale gelmiştir.	ZC C.16 İ.89
30	Mart	594 sayılı Demiryolları İnşaat ve İşletme Müdiriyeti Umumiyesi 1341 Senesi Bütçe Kanunun Mevki Meriyyete Vazına Kadar İfa Olunacak Hidemat Hakkında Kanun kabul edildi.	RG: 1.4.1925/91. 1925 yılı bütçesinin kabul edilmemiş olmasından dolayı İmar Bakanlığına bağlı Demiryolları İnşaat ve İşletme Genel Müdürlüğü'ne önemli ve acil hizmetleri yerine getirilebilmesi amacıyla ödenek ayrılmaktadır.	ZC C.16 İ.89
30	Mart	Zonguldak Mebusu Tunalı Hilmi Bey'in; Ereğli ile Zonguldak arasında şimendifer inşa edilmemesi esbabına dair suli Ali Cenani Bey tarafından şifahen yanıtlandı.	Tunalı Hilmi Bey, Ereğli ile Zonguldak arasında inşa edilecek demiryolunun büyük bir gelir sağlayacağına inanmakta ve bu doğrultuda inşasına hemen başlanılması gerektiğini belirtmektedir. Ticaret Bakanı Ali Cenani Bey ise bütçe kısıtından dolayı yapılamadığı açıklamasını getirmektedir.	ZC C.16 İ.89
30	Mart	Ergene vadisinde hâsıl olan bataklığın teybisi hakkında Uzunköprü ve Kavaklı kazaları halkının mahzarı kabul edildi.	Batalıkların kurutulması öncelikli işler arasındadır. Ergâni'deki bataklığın kurutulmasının çok masraflı olmadığı görüldüğünden İmar Bakanlığı'na durumun yazı ile bildirilerek 1925 yılı bütçesinde bu işler için ayrılan ödenekten karşılanmasına karar verilmiştir.	ZC C.16 İ.89
31	Mart	595 sayılı Harp ve İsyan Sahalarındaki İdarei Örfiye Mıntıkalarında Müteşekkil Umum Divanı Harplerden Verilecek İdam Kararlarının Sûreti İcrasına Dair Kanun kabul edildi.	RG: 1.4.1925/91. Uzun süren tartışmalar sonrasında kabul edilen Kanun ile savaş ve isyan durumunda ve sıkıyönetim ilan edilmiş olan yerlerde Divan-ı Harb-i Örfi tarafından verilen idam cezalarının Meclis onayına gerek duyulmaksızın gerçekleştirilmesine yönelik yetki verilmektedir.	ZC C.16 İ.90
31	Mart	Giresun Mebusu Kâzım Bey münhal bulunan Divanı Riyaset Kâtipliğine intihap edildi.	Bozok Mebusu Avni Bey İstiklal Mahkemesine üye seçilmesinden dolayı TBMM Başkanlık Divanı Katipliğinden istifa etmiştir.	ZC C.16 İ.90
1	Nisan	Şehbenderlerce (konsoloslar) istifade edilen rüsum ve harçların tezyidine dair kararname yayınlandı (BK Karar No: 1758).	Konsolosların ödedikleri vergi ve harç oranları artırılmaktadır.	Düstur III. Tertip C.6

G.	Ay	Olay Mevzuat	Açıklamalar	Kaynak
2	Nisan	Genç isyanına dair resmi tebliğ yayınlandı.	Tebliğ'e göre, askeri birlikler Hani'ye doğru ilerlemektedir. Birlikler, Silvan'a yaklaşmıştır.	HM
2	Nisan	İstihbarat alındı.	İstihbarat, İran hükümetinin pasaportlu pasaportsuz ve vesikalı vesikasız Türk uyrukluları hudut içlerine sokmadığı gibi, Türkiye'den ihracatı da yasakladığı hakkındadır.	BCA: 30.10.0.0/ 260.753.4/ 43723
3	Nisan	Genç isyayına dair resmi tebliğ yayınlandı.	Askeri birlikler, Hani'yi de zapt etmiştir.	HM
4	Nisan	596 sayılı Seyr-i Sefain İdaresinin 1341 Senesi Bütçe Kanunu kabul edildi.	RG: 14.4.1925/92. Bütçe kanunu görüşmesi, ticari etkinliklerin devlet tarafından işletilip işletilmemesi tartışmasına dönüşür. Muhalefet, ticari etkinliklerin şirketlere bırakılması gerektiğini savunurken, iktidar bazı ticari etkinliklerin idari, iktisadi ve siyasal açıdan devlet tarafından işletilmesinin zorunlu olduğunu belirtir.	ZC C.17 İ.93
4	Nisan	597 sayılı Seyr-i Sefain Müdiriyeti Umumiyesinin Sureti İdaresine Dair Kanun kabul edildi.	RG: 14.4.1925/92. Kanun ile Denizyolları İdaresinin yönetim şekli belirlenmektedir. Buna göre, Meclis İdare Heyeti Ticaret Vekilinin seçtiği ve Meclis tarafından atanan dört kişi ile bu dört kişilik heyetin seçeceği iki uzmandan oluşacaktır. İdare, harcamalarını Divanı Muhasebat'ın (Sayıştay) vizesi ile yapabilmekte ve Ticaret ve Maliye Bakanlıklarının denetimine tabi kılınmaktadır.	ZC C.17 İ.93
4	Nisan	Diplomatik atama yapıldı.	Atina ve Pire'ye Server Cemal, Odesa'ya Münif ve Hamburg'a Kadri Başşehbender (başkonsolos) olarak tayin edildi; Brüksel, Madrit, Lahey ve Stokholm maslahatgüzarlıklarına (elçi vekilliği) memurlar tayin edildi.	BCA: 30.11.1.0/ 12.13.14
5	Nisan	Genç isyanına dair resmi tebliğ yayınlandı.	(3.4.1341) Askeri birlikler, Lice'yi de ele geçirmiştir. Varto'da takip devam etmektedir.	HM
5	Nisan	598 sayılı Biliştirak Tasarruf Olunan Emvali Gayri Menkulenin Taksimi Hakkında 1 Kanunûevvel 1329 Tarihli Kanunun Sekizinci ve Dokuzuncu Maddelerini Muaddil Kanun kabul edildi.	RG: 14.4.1925/92. Kanun ile ortaklaşa mülkiyete tabi ve bölünmesi mümkün olmayan gayrimenkulun satışı, devri konusunda dava usulü düzenlenmektedir. Nisan ayında mülkiyetin hukuken tanınması ve mülkiyetin el değiştirmesine yönelik düzenlemeler yapılmaktadır.	ZC C.17 İ.94
5	Nisan	599 sayılı Bahriye Fevkâlade Bütçe Kanunu kabul edildi.	RG: 14.4.1925/92. Memleketin denizcilik alanında savunmasının geliştirilebilmesi için inşaat, tamirat ve satın alma işlerinin yapılması gerekmektedir. Bu doğrultuda, Denizcilik Bakanlığına 1925 yılından başlayarak beş yıl içerisinde her yıl eşit miktarda harcanmak üzere 15 milyon 145 bin lira ödenek ayrılmaktadır.	ZC C.17 İ.94
5	Nisan	600 sayılı Demiryolları İnşaat ve İşletme Müdiriyeti Umumiyesi 1341 Senesi Bütçe Kanunu kabul edildi.	RG: 14.4.1925/92. Cumhuriyetin politikalarının en önemli başlıklarından demiryollarında 1925 yılı bütçesinde 5 hat için ödenek ayrıldığı görülmektedir: Samsun - Sivas ve Ankara - Kayseri - Sivas, Kütahya - Tavşanlı, Trabzon - Erzurum, Arada - Diyarbekir - Ergani ve Uzunköprü - Keşan.	ZC C.17 İ.94
5	Nisan	Jandarma sınıfına mensup on dört zatın takdirname ile taltiflerine dair tezkere kabul edildi.	14 zattan biri hakkında belgelerinin eksik olmasından dolayı işlem yapılamamış; üçü terfi ettirilmiş; on kişi ise takdirname almıştır.	ZC C.17 İ.94

G.	Ay	Olay Mevzuat	Açıklamalar	Kaynak
5	Nisan	400 numaralı Kanun ahkamına tevfikan takdirname ile taltif edilecek 118 zat hakkında Başvekalet Tezkeresi kabul edildi.	Müdafaai Milliye Encümeninin incelemesi sonucu, takdirname almaya aday gösterilen 578 kişiden, 179 kişi terfi ettirilmiş, 318 kişiye takdirname verilmiş, 76 kişinin takdirname alması uygun görülmemiş, 4 kişinin muamelesinin eksik olmasından dolayı işlemi yapılmamış, bir kişi ise istiklal madalyası ile onurlandırılmıştır.	ZC C.17 İ.94
5	Nisan	Teşkilâtı Milliye ve Müdafaai Hukuk Cemiyetleri mensubin ve efradından yetmiş sekiz zatın mahiyeti hizmetlerinin icap ettireceği derecedata göre taltifleri hakkında tezkere kabul edildi.	İstiklal madalyası için aday gösterilen 271 kişiden, 11 kişinin muamelesi eksik olmasından dolayı işlemi yapılmamış, 94 kişinin madalya alması uygun görülmemiş, 166 kişi istiklal madalyası ile onurlandırılmıştır.	ZC C.17 İ.94
5	Nisan	Malatya Mebusu Doktor Hilmi Bey'in; Divanı Muhasebat azasından Âlim Efendi ile Hasan Zeki Bey'in masebak hallerinin tetkiki hakkında bir komisyon teşkiline dair takriri kabul edilmedi.	Takrirde, bu kişilerin geçmişteki sicillerinin ve hareketlerinin incelenmesi için komisyon kurulması talep edilmektedir.	ZC C.17 İ.94
5	Nisan	Divanı Muhasebat azalığına Mübeyyet Bey intihap edildi.		ZC C.17 İ.94
5	Nisan	601 sayılı Şeker Fabrikalarına Bahşolunan İmtiyazat ve Muafiyet Hakkında Kanun kabul edildi.	RG: 14.4.1925/92. Ülkede, savaş öncesinde önemli miktarda bağ bulunmakta ve şeker gereksinimi pekmez ve bal ile karşılanmakta iken, sonrasında daha ucuz olması sebebiyle şeker ithal edilmeye başlanmıştır. Ne var ki, siyasi bağımsızlığının temelinin iktisadi bağımsızlık olduğu görüşüne sahip çıkan Cumhuriyet, üç beyazların (un, şeker, pamuk) ülke içerisinde üretilmesini teşvik amacıyla hareket etmektedir. 25 Ocak tarihli BK kararı ile şeker fabrikalarına tanınan imtiyazlar, Kanun haline getirilmiştir. Kanun ile şeker fabrikalarının teşkili ve bunlara tanınan imtiyaz ve muafiyetler düzenlenmektedir: 8 yıllık istihlâk vergisi muafiyeti, mahsulatı arziye vergisi muafiyeti, vb.	ZC C.17 İ.94
5	Nisan	İskân Heyeti Teftişiyesinin teşkilat ve salâhiyeti hakkındaki talimatnamenin kabülüne dair kararname yayınlandı (BK Karar No:1760).	İçişleri Bakanlığı'na bağlı kurulan İskan Teftiş Heyeti on müfettişten oluşacak ve teftiş dairelerinde muhacirin iskan, iaşe, sağlık durumlarını kontrol etmek, emlâk dağıtımını koordine etmek gibi görevleri yerine getirecektir.	Düstur III. Tertip C.6
5	Nisan	Kütahya Mebusu Ragıp Beyle bilâruhsat kat'ı eşcar maddesinden dolayı Eskişehir Mebusu Emin ve Kars Mebusu Ömer Beylere ait mazbata gizli celsede görüşüldü.	Ragıp Bey'e hakaretten dolayı, Emin ve Ömer Beylere izinsiz ağaç kesiminden dolayı açılan davaların dokunulmazlığın kaldırılmasını gerektirecek sebepler içermediğine kanaat getirildi.	GCZ C.4 İ.94 (ZC C.17)

G.	Ay	Olay Mevzuat	Açıklamalar	Kaynak
5	Nisan	Muş Mebusu Osman Kadri Bey hakkında mazbata gizli celsede görüşüldü.	Durumun, dokunulmazlığın kaldırılmasını gerektirecek sebepler içermediğine kanaat getirildi.	GCZ C.4 İ.94 (C.17)
5	Nisan	Türkiye - Rusya hududu hakkında haber yayınlandı.	Türkiye - Rusya Hudud Komisyonu, Aras vadisindeki çalışmalarını tamamlamıştır. Komisyon'un çalışmalarını tamamladığı sınır 100 km'den fazladır. Daha uzak yerlerde Komisyon çalışmasına devam edecektir.	HM
6	Nisan	Genç isyanına dair resmi tebliğ yayınlandı.	Askeri birlikler, Palu ve Çapakçur'u da ele geçirmiştir.	HM
6	Nisan	602 sayılı Türkiye Cumhuriyeti ile Arnavutluk Hükümeti Beyninde Münakıt 15 Kanunûevvel 1339 (1923) Tarihli Muhadenet Muahedenamesi Hakkında Kanun kabul edildi.	RG: 14.4.1925/92. 15 Ekim 1923 tarihinde Ankara'da imzalanan dostluk anlaşması kabul edilmiştir. Anlaşmaya göre, diplomatik ilişkilerin uluslararası hukuk çerçevesinde geliştirilmesi sağlanacaktır.	ZC C.17 İ.95
6	Nisan	603 sayılı Türkiye Cumhuriyeti ile Arnavutluk Hükümeti Beyninde Münakıt 15 Kanunûevvel 1339 Tarihli İkâmet Mukavelenamesi Hakkında Kanun kabul edildi.	RG: 14.4.1925/92. 15 Ekim 1923 tarihinde Ankara'da imzalanan ikamet anlaşması kabul edilmiştir. İki ülke vatandaşları, ülke hukuku çerçevesinde serbestçe seyahat edebilecek ve deniz ameleliği ve mavnacılık gibi işlerde çalışabilecektir.	ZC C.17 İ.95
6	Nisan	604 sayılı Türkiye Cumhuriyeti ile Arnavutluk Hükümeti Beyninde Münakıt 25 Kanunûevvel 1339 (1923) Tarihli Tâbiyet İtilafnamesi Hakkında Kanun kabul edildi.	RG: 14.4.1925/92. 15 Ekim 1923 tarihinde Ankara'da imzalanan vatandaşlık anlaşması kabul edilmiştir. Anlaşma imzalandığı tarihte Arnavutluk'ta ikamet edenler Arnavut, Türkiye'de ikamet edenler Türk uyruğundan sayılacaktır. 18 yaşından büyük olup da vatandaşlığını değiştirmek isteyenler 1 yıl içerisinde müracaat edeceklerdir.	ZC C.17 İ.95
6	Nisan	Münhal bulunan reisisaniliklere intihap olunan azadan Âlim ve Âbidin Beylerden inhilal eden azalıklara münasiplerinin intihabı hakkında kabul edildi.	Üçüncü turda en çok oyu alan Hafız Fevzi Bey seçilmiştir. Seçim sırasında Sayıştay üyeliği ve başkanlığı için adayların Kuvayı Milliye zamanındaki sicillerinin de dikkate alınıp alınmaması hakkında tartışma açılmıştır.	ZC C.17 İ.95
6	Nisan	Siird Mebusu Mahmud'un "Islahat ve Devlet Nüfuzu" yazısı yayınlandı.	Mahmud Bey'e göre, Doğu illerinde Hükümet'in siyasetinden çok uzak bir halk vardır. Bu nedenle, Hükümet bir daha isyan çıkmasını engellemek için idari reforma nüfus politikasından başlamalıdır.	HM
6	Nisan	Akademik atama yapıldı.	Darülfünun İlahiyat Fakültesi Başkanlığına İslam Tarihi Öğretim Üyesi Şemseddin (Günaltay) tayin edildi.	BCA: 30.11.1.0/ 12.13.19
7	Nisan	Genç Hadisei İsyaniyesinin Vaziyeti Hazırası Hakkında Meclisi Âli'nin bilgilendirilmesine dair Sivas Mebusu Halis Turgut Bey'in suali Başvekil İsmet Paşa tarafından şifahen yanıtlandı.	İsmet Paşa, isyanın nasıl geliştiğini detaylı bir şekilde anlatmıştır. Son durumda, isyancıların dağlık bölgelere çekildiklerini fakat silahlarını bırakmadıklarını; bu nedenle, henüz askeri harekâtın bitmediğini; ayrıca, askeri harekattan sonra idari ve adli tedbirlerin de alınması gerektiğini belirtmiştir.	ZC C.17 İ.96

G.	Ay	Olay Mevzuat	Açıklamalar	Kaynak
7	Nisan	605 sayılı Evkaf Müdüriyeti Umumiyesisinin 1341 Senesi Bütçe Kanunu kabul edildi.	RG: 14.4.1925/92. Vakıflar Genel Müdürlüğü'nün 1925 yılı için gelirleri 2 milyon 511 bin 500 lira, giderleri 2 milyon 509 bin 606 lira olarak öngörülmüştür.	ZC C.17 İ.96
7	Nisan	606 sayılı Darülfünun Emanetinin 1341 Senesi Bütçesine Mahsuben Yetmişbeş Bin Liranın Sarfiyatı Muvakkate Suretiyle Tesviyesi Hakkında Kanun kabul edildi.	RG: 14.4.1925/92. Darülfünun Emaneti bütçesinin Mart ayı içerisinde onaylanması öngörüldüğünden 8 Mart 1341 (1925) tarih ve 581 numaralı kanunla maaş haricinde diğer hizmetlerin karşılanabilmesi için Mart ayı için yirmibeş bin liralık ödenek ayrılmaktadır. Ne var ki, mart ayı sonuna gelinmiş olduğundan ve bütçe hala kabul edilmediğinden maaş ödemelerinin yapılabilmesi için ek ödenek (yetmişbeş bin lira) gerekli hale gelmiştir.	ZC C.17 İ.96
8	Nisan	Genç isyanı ile ilgili tebliğ yayınlandı.	Şeyh Sait'in 2 bin kişilik kuvveti olduğu tahmin edilmekte ve bir çoğunun öldüğü anlaşılmaktadır. Havanın soğuk ve karlı olmasına rağmen askeri birlikler ilerlemeye devam etmektedir.	HM
8	Nisan	607 sayılı 29 Teşrisâni 1339 Tarih ve 66 Numaralı İstiklal Madalyası Kanunun Altıncı Maddesini Muaddil Kanun kabul edildi.	RG: 14.4.1925/92. Kanun ile istiklal madalyası ile şeritinin her gün takılması zorunluluğu kaldırılmaktadır. Kanun'un ilgili maddesi "işbu madalya sağ meme üzerine ve her gün asılabilir" şeklinde değiştirilerek takıp takılmaması tercihe bırakılmaktadır.	ZC C.17 İ.97
8	Nisan	Mardin Mebusu Derviş Bey vefat etti.	Birinci Meclis'de de aza olarak bulunan Derviş Bey'in son zamanlarda hasta olduğu belirtilmiştir.	ZC C.17 İ.97
8	Nisan	Zem ve kadih maddesinden dolayı Saruhan Mebusu Vasıf Bey hakkında Başvekâlet tezkeresi görüşüldü.	İzmir'de *Sadâyı Hak* Gazetesi sorumlu müdürü Hakkı Bey tarafından Saruhan Mebusu Vasıf Bey aleyhine açılan hakaret davasında yasama dokunulmazlığının kaldırılmasına gerek görülmemiş, dava mebusluk döneminde zaman aşımına uğramamak kaydıyla ertelenmiştir.	GZC C.4 İ.97 (ZC C.17)
8	Nisan	Vazifei memuriyetini suistimal maddesinden dolayı Mersin Mebusu Besim Bey hakkında Başvekâlet tezkeresi görüşüldü.	Vazifesini ihmal ettiği iddia edilen Besim Bey hakkındaki davanın mebusluk süresince zaman aşımına uğramamak kaydıyla ertelenmesine karar verilmiştir, yasama dokunulmazlığının kaldırılmasına gerek görülmemiştir.	GZC C.4 İ.97 (ZC C.17)
9	Nisan	Katil maddesinden onbeş sene küreğe mahkûm edilen Derviş oğlu Reşit affedildi.	Cinayetten hüküm giyen Reşit'in cezası kesinleştikten sonra suçu işlediği zaman 18 yaşından küçük olduğu anlaşılmıştır. Bu nedenle, hatanın ancak özel af ile düzeltilebileceğinden hareketle 18 yıllık kürek cezasının yarısının affedilerek, mahkumiyete çevrilmesi kabul edilmiştir. Kürek cezası, ağır cezanın iki türünden biridir; hafif suçlarda ise mahkumiyet verilmektedir. 1926 yılında çıkarılacak Ceza Kanunu ile suç ve cezalar yeniden düzenlenecektir.	ZC C.17 İ.98
9	Nisan	1341 Senesi Bütçesine Mevzu Üçüncü İçtima Senesi Tahsisatından Arzu Eden Âzayı Kirama, Divanı Riyasetçe Kararlaştırılacak Miktarda Avans İtası kabul edildi.	Ankara'daki hayat pahalılığı, konut sıkıntısı gibi sorunlar milletvekillerinin maddi sıkıntıya düşmelerine neden olmuştur. Bu nedenle, isteyen milletvekillerinin avans çekebilmeleri kabul edilmiştir.	GZC C.4 İ.97 (ZC C.17)

G.	Ay	Olay Mevzuat	Açıklamalar	Kaynak
9	Nisan	Anadolu Demiryolları bütçesinin Meclisi Alice tetkiki hakkında Heyeti Umumiye kararı verildi (Genel Kurul Karar No: 127).		Düstur III. Tertip C.6
9	Nisan	Diplomatik atama yapıldı.	Londra Elçiliğine Süleyman Saib, Mehmed Ali Şevki; Midilli ve Cenevre Konolosluklarına Celal ve Sedad Beyler tayin edildi.	BCA: 30.11.1.0/ 12.14.9/
10	Nisan	Genç isyanına dair resmi tebliğ yayınlandı.	İsyancıların Genç ve Çapakçur arasındaki bölgede sıkıştığı bildirilmektedir.	HM
10	Nisan	Divan-ı Harb-i Örfi'de idam kararı alındı.	Diyarbakır Divan-ı Harb-i Örfi 8 kişiyi idama mahkum etti. 18 yaşını doldurmamış bir kişi küreğe mahkum olmuş, diğerleri idama mahkum edilmiştir.	HM
10	Nisan	Diplomatik atama yapıldı.	Rodos Konolosluğu'na Kazım ve Burgaz Konolosluğu'na Şeref tayin edildi.	BCA: 30.11.1.0/ 12.16.1
11	Nisan	Genç isyanına dair resmi tebliğ yayınlandı.	Şeyh Sait ve adamları ile Çapakçur'da karşı karşıya gelen askeri birlikler başarıya ulaşmıştır.	HM 12 Nisan 1925
11	Nisan	Kütahya Mebusu Şeyh Seyfii vefat etti.	Tezkere 15 Nisan'da Meclis'de okunmuştur.	ZC C.17 İ.103
11	Nisan	Yabancı mühendis/ uzman çalıştırılmasına dair karar alındı.	Alman uyruklu Arnold Ankara-Sivas Demiryolu Atölyesine atanmıştır.	BCA: 30.11.1.0/ 23.15.14
12	Nisan	Genç isyanına dair resmi tebliğ yayınlandı.	(12.4.1341) Şeyh Abdullah Efendi, Varto'daki çatışmadan kaçmayı başarmış, ancak Genç şehri ve Arşik dağları arasında sıkıştırılmıştır.	HM 13 Nisan 1925
12	Nisan	Teşkilatı Esasiye Kanunun 23üncü maddesi tefsir edildi.	Teşkilatı Esasiye Kanununun 23. maddesinde mebuslukla memuriyetin aynı kişide birleştirilmesi yasaklanmıştır, ne var ki dışişlerinde bazı temsiliyet durumlarında mebusların uzmanlıklarından yararlanmak gerekli görülmektedir. Bu doğrultuda, temsiliyetin memuriyet olarak tefsir edilip edilmeyeceği tartışılmıştır. Görüşme Başbakan'ın huzurunda yeniden görüşülmek üzere ertelenmiştir.	ZC C.17 İ.100
12	Nisan	608 sayılı Maadin Nizamnamesinin Bazı Maddeleri ile Taşocakları Nizamnamesinin Tadiline Dair Kanun kabul edildi.	RG: 14.4.1925/92. Maadin Kanunu'nda yapılan değişiklik ile sanayileşme politikasının merkezine oturan madencilikte gelişme stratejisi belirlenmekte; madenlerin ve taşocaklarının işletme usulü yeniden düzenlenmektedir. Öncelikle, yabancı sermayenin egemenliğindeki sektörde, madenlerin Devlet tarafından işletilmesinin önü açılmakta ve bilgi birikiminin aktarılması için madenlerde Türk memur ve işçi çalıştırılması zorunluluğu getirilmekte; denetimin sıklaştırılması amacıyla madenlere komiser tayin edilmekte ve taş ocakları Vilâyat İdarei Hususiyelerine (İl Özel İdareleri) terk edilmektedir.	ZC C.17 İ.100

G.	Ay	Olay Mevzuat	Açıklamalar	Kaynak
12	Nisan	Burdur Mebusu Hüseyin Baki Bey'in, Belediye Kanunu'nun bazı mevadının tefsirine dair takriri görüşüldü (Tefsir no: 62).	Belediye Kanunu'na göre, akrabalık ilişkisi içerisinde bulunan iki kişi aynı anda belediye meclisi üyesi olamamaktadır. Tefsiri istenen nokta ise, meclise giren akrabalardan birinin vefatı ya da ayrılması sonrasında yedek listede bulunan diğer akrabanın meclis üyesi olup olamayacağıdır. Encümen, yedekteki kişinin meclis üyesi olamayacağını belirtmesine rağmen, Encümende azınlıkta kalan aksi görüş kabul edilmiştir.	ZC C.17 İ.100
12	Nisan	Mülki atama yapıldı.	Alucra, Ergani, Alaşehir, Karaman, Buldan, Garbikaraağaç, Bayburt, Hasankale ve Narman kaymakamlıklarına Ali Rıza, Münir Sabri, Hayri, Sabri, Selahaddin, İhsan, Talat, Sabit Şevki ve Yusuf Ziya Beyler tayin edildi.	BCA: 30.11.1.0/ 12.16.5
12	Nisan	İstiklal Mahkemesine sevk kararı alındı.	BK Kararı ile Victol adındaki kelebek hastalığı ilacını Anadolu'da satarken ülkenin huzur ve sükununu bozucu davranışlarda bulunan Osman Daver ve kardeşi Nihad İstiklal Mahkemesi'ne sevk edildi.	BCA: 30.18.1.1/ 13.22.17/ 90-44
12	Nisan	Sıtma ile ilgili duyuru yayınlandı.	Gazetede sayfa altında herkesin görebilmesi için hazırlanmış bir duyuru yer almaktadır: "Devlet kinini memlekette satılan kininin en iyisidir. Her yerde mevcud bayilerden kolaylıkla tedarik edilebilen bu kinini sıtmalıların kullanması menfaatleri iktizasındandır [gereklidir]."	HM
12	Nisan	Demiryolları mecmuası yayınlanmaya başladı.	Bağdad Demiryolları Genel Müdürlüğü tarafından yayınlanmaktadır.	HM
13	Nisan	İdari ıslahat projesi açıklandı.	İsyan sonrasında idari reform çalışmalarına bu proje ile başlanmaktadır. İçişleri Bakanlığı doğu illerinde hükümetin nüfuzunu esaslı bir şekilde kurabilmek için hazırladığı reform projesini BK'ye sunmak üzeredir. Projeye göre, bazı iller lağv olunacak, diğer iller de "vasi" illere bağlanacaktır. Bakanlık 1925 yılında genel idari teşkilat hakkında incelemelerde bulunacak ve bu incelemeye göre kanun tasarısı hazırlanacak ve Meclis'e sunulacaktır.	HM
13	Nisan	609 sayılı Hududa Civar Ahalinin Sureti Mürurlarına Dair Gürcistan Hükümeti ile 20 Mart 1338 Tarihinde Tiflis'te İmza Edilen Mukavelenamenin Tastiki Hakkında Kanun kabul edildi.	RG: 20.4.1925/95. Türkiye - Gürcistan sınırında sürekli olarak yaşayan vatandaşların iki tarafa geçişini kolaylaştırmak amacıyla vatandaşlara ücretsiz edinecekleri belgelerle 21 günlük geçiş hakkı verilmektedir.	ZC C.17 İ.101
13	Nisan	610 sayılı Hududun Tarafeynindeki Meralardan Mütekabilen İstifadeye Dair Gürcistan Hükümeti ile 20 Mart 1338 Tarihinde Tiflis'te İmza Edilen Mukavelenamenin Tastiki Hakkında Kanun kabul edildi.	RG: 20.4.1925/95. 20 Mart 1338 (1922) tarihinde Tiflis'de imzalanan anlaşmaya göre Gürcistan ile Türkiye sınırına etrafındaki meralardan iki taraf da yararlanabilecektir. Bunun için, hayvan sahiplerinin ücretsiz bir belge almaları ve sınırda bu belgeleri göstermeleri gerekmektedir.	ZC C.17 İ.101

G.	Ay	Olay Mevzuat	Açıklamalar	Kaynak
13	Nisan	611 sayılı Türkiye Cumhuriyeti ile Ermenistan, Azerbaycan ve Gürcistan, Sosyalist Sovyet Cumhuriyetleri Hükümetleri Arasında 9 Temmuz 1338 Tarihinde Tiflis'te Akit ve İmza Olunan Konsolosluk Mukavelenamesi ve Buna Zeylen Tanzim Edilen Hukuku Aile ve Ehliyeti Hukukiyeye Mütedair Mukavelenamenin Tasdiki Hakkında Kanun kabul edildi.	RG: 20.4.1925/95. 9 Temmuz 1338 (1922) tarihinde Tiflis'de imzalanan Konsolosluk Anlaşmasında iki ülkenin dış işleri temsilcilerinin karşılıklılık ilkesine göre hakları, imtiyazları ve görevleri belirlenmektedir.	ZC C.17 İ.101
13	Nisan	612 Sayılı Türkiye Cumhuriyeti ile Rusya Sosyalist Federatif Şûralar Cumhuriyeti Hükümeti ve Ermenistan, Azerbaycan, Gürcistan Sosyalist Sovyet Cumhuriyetleri Hükümetleri Arasında 9 Temmuz 1338 Tarihinde Tiflis'te Akit ve İmza Olunan Demiryolu Mukavelenamesinin Tasdiki Hakkında Kanun kabul edildi.	RG: 20.4.1925/95. 9 Temmuz 1338 (1922) tarihinde imzalanan Demiryolları Anlaşmasına göre Türkiye ile Rusya Sosyalist Federatif Şûralar Cumhuriyeti ile Kafkas Sosyalist Sovyet Cumhuriyetleri arasında geniş hatlı demiryollarında Gümrü istasyonu aracılığıyla yolcu ve eşya nakliyatı aktarmasız yapılabilecektir.	ZC C.17 İ.101
13	Nisan	613 Sayılı Türkiye Cumhuriyeti İle İsveç Kıraliyeti Arasında 31 Mayıs 1340 Tarihinde Münakit Muhadenet Mukavelenamesinin Tasdiki Hakkında Kanun kabul edildi.	RG: 20.4.1925/95. 31 Mayıs 1340 (1924) tarihinde Ankara'da imzalanan antlaşma ile iki ülke arasındaki barış ve dostluk ilişkisi kabul edilmekte; karşılıklılık ilkesi temelinde diplomatik temsiliyet ilkesi ve diplomatik temsilcilerin hakları belirlenmektedir.	ZC C.17 İ.101
13	Nisan	614 Sayılı Türkiye Cumhuriyeti İle Çekoslovakya Cumhuriyeti Arasında Ankara´da Münakit 11 Teşrinievvel 1340 Tarihli Muhadenet Mukavelenamesinin Tasdiki Hakkında Kanun kabul edildi.	RG: 20.4.1925/95. 11 Kasım 1340 (1924) tarihinde Ankara'da imzalanan antlaşma ile iki ülke arasındaki barış ve dostluk ilişkisi kabul edilmekte; karşılıklılık ilkesi temelinde diplomatik temsiliyet ilkesi ve diplomatik temsilcilerin hakları belirlenmektedir.	ZC C.17 İ.101
13	Nisan	615 Sayılı Türkiye Cumhuriyeti İle Felemenk Kıraliyeti Arasında Ankara´da Münakit 16 Ağustos 1340 Tarihli Muhadenet Mukavelenamesinin Tasdiki Hakkında Kanun kabul edildi.	RG: 20.4.1925/95. 16 Ağustos 1340 (1924) tarihinde günümüzde Hollanda'nın bulunduğu Felemenk Kraliyeti ile Ankara'da antlaşma imzalanmıştır. Anlaşma ile iki ülke arasındaki barış ve dostluk ilişkisi kabul edilmekte; karşılıklılık ilkesi temelinde diplomatik temsiliyet ilkesi ve diplomatik temsilcilerin hakları belirlenmektedir.	ZC C.17 İ.101

G.	Ay	Olay Mevzuat	Açıklamalar	Kaynak
13	Nisan	616 Sayılı Mektep Vergisi Kanunu kabul edildi.	RG: 20.4.1925/95. Mektep vergisi, "zorunlu öğrenim çağında bulunanların okutulması için zorunlu olan harcamalara halkın katılması" amacıyla konulmaktadır (Madde 11). 8 Nisan 1339 (1923) tarihli Tedrisatı İptidai Vergisi sadece okulu olan yerlerdeki kişilerden toplanmaktadır. Ne var ki, eğitim meselesi ulusal bir sorundur ve bu sorunun çözümüne herkesin katılarak, eğitimin yaygınlaştırılması gereklidir. Bu doğrultuda, Kanun ile herkesten zorunlu eğitim vergisi alınmaktadır. Verginin hane, nüfus, yükümlü sayısı ve servet derecesi göz önünde bulundurularak alınması öngörülmüştür (Madde 6).	ZC C.17 İ.101
13	Nisan	Vaazlarda tayyarenin öneminden bahsedilmesi ve Tayyare Cemiyeti'ne üye olunması için teşvikte bulunulmasına dair karar alındı.	Diyanet İşleri Reisliği tarafından alınan karar doğrultusunda Tayyare Cemiyeti'ne yardım ve destek istenecektir.	BCA: 51..0.0.0/ 13.114..26.
14	Nisan	617 sayılı Karadeniz Boğazı Tahlisiye İdaresinin Teşkilat ve Vazaifi Hakkında Kanun kabul edildi.	RG: 20.4.1925/95. Karadeniz Boğazı Cankurtaran İdaresi, tüzel kişiliğe sahip ve Ticaret Bakanlığı'na bağlı mülhak bütçe ile idare olunacaktır. İdare, Ticaret Bakanı tarafından seçilecek dört üye ile genel müdürden oluşacak bir meclis tarafından idare olunacaktır.	ZC C.18 İ.102
14	Nisan	618 sayılı Limanlar Kanunu kabul edildi.	RG: 20.4.1.925/95. Limanlar hakkında güncel durumu düzenleyebilecek bir Kanun olarak çıkarılmıştır. Limanların idare ve temizlenme, genişletilme ve daha bir çok liman işlerinin yapılması görevi Hükümete verilmektedir. Kanun ile, demirleme, rıhtımlara yanaşma, boşaltma, yükleme ve limanda kalınabilecek müddetlere kadar birçok nokta düzenlenmektedir.	ZC C.18 İ.102
14	Nisan	619 sayılı 4 Temmuz 1337 Tarih ve 131 Numaralı Şûrayı Devletin Memurin Muhakematına Müteallik Vazaifinin Sureti İtası Hakkındaki Kanuna Müzeyyel Kanun kabul edildi.	RG: 20.4.1925/95. 4 Temmuz 1337 (1921) tarihli Kanuna eklenen madde ile merkez memurlarından olup da haklarında istihdam edileceklerine dair onay verilmemiş olan memurların da Memurin Muhakemat Encümeni kararlarına tabi olacağı kabul edilmiştir.	ZC C.18 İ.102
14	Nisan	620 sayılı Hudut ve Sevahili Sıhhiye Müdiriyetinin 1341 Senesi Bütçe Kanunu kabul edildi.	RG: 23.4.1925/96. Sıhhiye Vekaletine (Sağlık Bakanlığı) bağlı olan Sınır ve Sahil Sağlık Müdürlüğü'nün 463.100 liralık geliri, 460.243 liralık masrafı vardır.	ZC C.18 İ.102
14	Nisan	621 sayılı Karadeniz Tahlisiye İdaresinin 1341 Senesi Bütçe Kanunu kabul edildi.	RG: 23.4.1925/96. İdarenin, 191 bin 288 lira 8 kuruşluk geliri, 173 bin 96 lira 84 kuruşluk masrafı olacağı öngörülmektedir.	ZC C.18 İ.102
14	Nisan	Zeriyat için vukubulacak tavizatın sureti sarfına mübeyyin talimatnamenin kabülüne dair kararname yayınlandı (BK Karar No: 1780).	Ziraat Vekaleti bütçesinin özel faslında ayrılan ödenek ile ilkbahar ve onu takipeden mevsimlerde ekim işleri ve ekim karşılığı verilecek bedellerin dağıtılacağı yerler, Ziraat Bakanlığı'nda kurulacak bir merkezi heyete verilecektir. Bu heyet Ziraat Bakanı'nın başkanlığında Bakanlık müsteşarı ile savcılarından ve Ziraat Bankası İdare Meclisi'nden bir üyeden oluş-	Düstur III. Tertip C.6

G.	Ay	Olay Mevzuat	Açıklamalar	Kaynak
			maktadır. İl merkezlerinde ise en büyük mülkiye memurunun başkanlığında ziraat, veteriner ve orman müdür ve memurları ile Ziraat Bankası müdür ve memurlarından ve İdare Meclisi üyelerinden seçilen iki kişiden oluşan bir komisyon teşkil edilmektedir.	
14	Nisan	Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası İstanbul şubelerinde arama yapıldı.	Ankara İstiklal Mahkemesi'nin kararı ile 12-13 Nisan gecelerinde TCF'nin İstanbul şubesinde arama yapılmıştır. Ankara İstiklal Mahkemesi Başkanı Afyonkarahisar mebusu Ali Bey, eldeki davaların aydınlatılması ve çıkarların korunması için Fırka evraklarının incelenmesi gerektiğini, bu doğrultuda İstanbul şube ve şubeye bağlı merkezlerde arama yapıldığını belirtmiştir. Ne var ki, *Vatan* Gazetesi'nin tutuklama yapıldığına dair haberleri doğru değildir. TCF, 3 Haziran 1925'de kapatılacaktır.	HM
15	Nisan	Genç isyanına dair resmi tebliğ yayınlandı.	Şeyh Sait ve Şeyh Abdullah birlikte kaçacak delik aramaktadır. Şeyh Sait'in bazı adamlarının kaçarak devlete sığınması olasılığı vardır.	HM
15	Nisan	Basın yasağı ile ilgili karar alındı.	BK Kararı ile Tanin Gazetesinin yayımı durduruldu ve Yazı İşleri ile Sorumlu Müdürleri İstiklal Mahkemesine verildi. "Times'ın da belirttiği gibi Terakkiperver Fırka'nın bir organı gibi çalışan" (Aybars, s. 288) Tanin Gazetesi'nin binası gece aranmış, Yazı İşleri Müdürü Baha ve Kamil Beyler ile Sorumlu Müdür Muammer Bey tutuklanarak İstiklal Mahkemesi'ne sevk edilmiştir.	BCA: 30.18.1.1/ 13.22.15; ATA, ATCK, s. 434, 436.
15	Nisan	İstiklal madalyası verildi / kurdelası tebdil edildi.	Adana Mebusu Zamir ve Kırklareli Mebusu Doktor Fuat Beylerin sahip oldukları istiklal madalyası şeridinin kırmızı - yeşile tebdili ve Zonguldak Mebusu Ragıp Bey'e kırmızı kurdelalı madalyası verilmesi hakkında tezkere kabul edildi.	ZC C.18 İ.103
15	Nisan	622 sayılı 13 Mart 1340 Tarih ve 441 Numaralı Hükümet Yedinde Sahipsiz Olarak Mevcut Bulunan Emlâkin, Emval ve Emlâki Düşman, Usat ve Hasbelüzum Hükümet Tarafından Tahdip Edilmiş Olanlara Nispet Dahilinde Tevziine Mütedair Kanunun Birinci ve İkinci Maddelerini Muaddil Kanun kabul edildi.	RG: 23.4.1925/96. 13 Mart 1340 (1924) tarihli ve 441 sayılı Kanun ile savaş sırasında düşman tarafından evleri harap edilenlere, terkedilmiş gayrimenkullerin dağıtılması kabul edilmiştir. Ne var ki tespit edilen zarara uğramış ev sayısı elde bulunan gayrimenkulden çok fazladır. Bu nedenle, gayrimenkullerin satılarak parasının hasar derecesinde ailelere dağıtılmasına yönelik Kanun'da değişiklik yapılmıştır.	ZC C.18 İ.103
15	Nisan	Divan-ı Harb-i Örfi'de idamlar infaz edildi.	Bitlis Harp Divanı 2 kişiyi, Diyarbakır Harp Divanı 1 kişiyi idam etti. Haklarında idam kararı verilen Ceyranlı Halid ve eski Bitlis mebusu Yusuf Ziya'nın idamları infaz edildi. Diyarbakır'da da 1 kişi idam edildi.	HM
15	Nisan	Diplomatik atama yapıldı.	Moskova Büyükelçiliği'ne Hilmi Kamil ve Hamburg Başkonsolosluğu'na Mustafa Kamil tayin edildi.	BCA: 30.18.1.1/ 13.22.15

G.	Ay	Olay Mevzuat	Açıklamalar	Kaynak
16	Nisan	Şeyh Sait ve Şeyh Abdullah yakalandı.	Hakimiyeti Milliye, haberi "Düşmanlarımızın hazırladığı, din maskesi altında yürüttüğü askeri harekat kontrol altına alınmıştır" şeklinde vermiştir.	HM
16	Nisan	623 sayılı Teşviki Sanayi Kanunu'nun 12nci Maddesini Muadil Kanun kabul edildi.	RG: 23.4.1925/96. Bu değişiklikle el tezgahlarıyla her türlü dokuma yapan ve halı dokuyan, boyayan ve trikotaj yapan işletmeler Kazanç Vergisinden muaf tutulmakta ve Teşviki Sanayi Kanunu kapsamına alınmaktadır.	ZC C.18 İ.104
16	Nisan	624 sayılı Yeniden Üç Milyon Liralık Madeni ve Ufaklık Meskûkât Darbı Hakkında Kanun kabul edildi.	RG: 23.4.1925/96. 12 Şubat 1340 (1924) tarih ve 411 sayılı Kanun ile Hükümete madeni para basma yetkisi verilmiştir. Hükümet bunun üzerine Zeytinburnu fabrikası ile görüşmüş ve işi bu askeri fabrikaya vermiştir. Fakat fabrika sözleşme gereklerini yerine getirmemiştir. Paraların çok kirli olması ve eskimesinden dolayı madeni ve ufaklık para sıkıntısının yaşandığı bu dönemde sorunun acil çözümü için madeni paraların Avrupa'da basılmasına karar verilmiştir. Ayrıca, paraların ziynet olarak kullanılmasının önüne geçilmesi için delik paraların kabul edilmemesi kararlaştırılmıştır.	ZC C.18 İ.104
16	Nisan	625 Sayılı Kütahya - Tavşanlı ve Temdidi Demiryolunun İnşası Hakkında Kanun kabul edildi.	RG: 23.4.1925/96. Kütahya - Tavşanlı ve uzantısı demiryolu inşaatı için Demiryolları İnşaat ve İşletme Genel Müdürlüğü mülhak bütçesine 1925 yılı 1 milyon liralık ödenek ayrılmaktadır.	ZC C.18 İ.104
16	Nisan	Basın yasağı ile ilgili karar alındı.	BK Kararı ile *Tanin Gazetesi'nin* yanlı haber vermesinden dolayı yayını durdurulmuştur.	Aybars, s. 288
17	Nisan	Ankara-Yahşihan Demiryolu hattı hizmete açıldı.	125 kilometrelik demiryolu Ankara ile bugünkü Kırıkkale'yi birbirine bağlamaktadır. Hat, doğu illerine doğru ilerlemektedir.	AK; AKSCK, s. 211; ATCK, s. 435.
18	Nisan	626 sayılı Türkiye Cumhuriyeti ile İspanya Krallığı Arasında Münakit Muhadenet Muahedenamesi Hakkında Kanun kabul edildi.	RG: 23.4.1925/96. 28 Eylül 1924 tarihinde Ankara'da imzalanan barış anlaşması onaylanmıştır.	ZC C.18 İ.105
18	Nisan	627 sayılı 1341 Senesi Muvazenei Umumiye Kanunu kabul edildi.	RG: 23.4.1925/96. 1925 yılı bütçesi denk değildir, "tasarrufatı cebriye" uygulanmaktadır. 1925 yılı için 162 milyon liralık masraf, 145 milyon liralık gelir öngörülmüştür. Giderler içerisinde en büyük payı emniyet, asayiş ile imar kalemleri oluşturmaktadır. Gelirler içerisinde ise dolaysız vergiler en büyük payı oluşturmaktadır.	ZC C.18 İ.105
19	Nisan	İstiklal Mahkemesi'nde *Tanin* davası başladı.	*Tanin* Yazı İşleri Müdürlerinden Baha ve Kamil Beyler ile Sorumlu Müdür Muammer Bey ve gazeteci Nureddin'in ifadeleri alınmıştır. Dava, *Tanin*'de 14 Nisan'da TCF'nin kapatılması olayının "baskın" olarak nitelenmesi ile Fırka şubelerinde yapılan aramanın yasadışı gösterildiği üzerinde ilerlemektedir. Sanıkların, haberin ve Gazetenin siyasi duruşunun Gazete'nin sahibinin sorumluluğunda olduğunu belirtmeleri üzerine Gazete sahibi Hüseyin Cahit Bey'in davaya dahil edilmesine karar verilmiştir.	HM, 19-20 Nisan 1925; Aybars, s. 288

G.	Ay	Olay Mevzuat	Açıklamalar	Kaynak
19	Nisan	628 sayılı Cumhuriyetin İlânına Müsadif 29 Teşrini-evvel Gününün Milli Bayram Addi Hakkında Kanun kabul edildi.	RG: 23.4.1925/96. Türkiye dahil ve haricinde Devlet namına yapılacak milli bayram merasimi Cumhuriyetin ilan edildiği 29 Ekim günü yapılacaktır. Cumhuriyet'in ilanı milli bayram olarak seçilir çünkü saltanatın kaldırılması ile halk egemenliği tamamen sağlanmış ve Devrim gerçekleşmiştir. Meclisin açılışı önemli bir dönüm noktasıdır ama son değildir: "Saltanatı ferdiyenin ilgası ile millet namına hakkı hâkimiyeti istimal Büyük Millet Meclisine ait olduğu esasının o gün şekli sarih ve mütekâmilini aldığı gün"dür.	ZC C.18 İ.106
19	Nisan	629 sayılı Çanakkale - Ezine - Bayramiç - Balya ve Ezine - Ayvacık ve Susurluk - Gönen - Biga yollarının turuku umumiye meyanına ithali hakkında Kanun kabul edildi.	RG: 23.4.1925/96. Lozan Anlaşması uyarınca Çanakkale'nin bir kısmı askersiz hale getirilmiştir. Bu nedenle, şehrin güvenliği Biga ve Balıkesir gibi askeri mıntıkaların sahile irtibatını sağlayan yollar aracılığıyla sağlanmaktadır. Ne var ki, söz konusu yollar il özel idarelerinin yetki alanındadır ve il özel idarelerinin bütçelerinden büyük miktarlar ayırarak bu yollara bakım yapması olanaklı değildir. Bu nedenle söz konusu yollar "turuku umumiye"ye (genel yollar) dahil edilir.	ZC C.18 İ.106
19	Nisan	630 sayılı 19 Mart 1337 Tarih ve 106 Numaralı Sevkiyat Efrat ve Küçük Zâbitanına Verilecek Yevmiyeler Hakkındaki Kanunun Birinci ve İkinci Maddelerini Muaddil Kanun kabul edildi.	RG: 25.4.1925/96. Kışlalarda çıkan ortak yemekten yararlanamayan seferberlik halindeki askerler ve subaylara yevmiye verilmesi kabul edilmiştir.	ZC C.18 İ.109
19	Nisan	631 sayılı Erzurum-Sarıkamış-Kars ve Şuabatı Demiryolları İdaresinin 1341 Senesi Bütçe Kanunu kabul edildi.	RG: 23.4.1925/96. İmar Bakanlığı'na bağlı İşletme Müdürlüğü'nün 1925 yılı bütçesi denk olarak hazırlanmıştır; 616 bin 220 liralık geliri ve masrafı vardır. Bu hatların askeri ve ticari önemi vardır, bu nedenle tarifeler düşük tutulmakta ve artırılmamaktadır.	ZC C.18 İ.106
19	Nisan	632 sayılı 4 Temmuz 1337 Tarih ve 131 Numaralı Şûrayı Devletin Memurin Muhakematına Müteallik Vazaifinin Sureti İfası Hakkındaki Kanuna Müzeyyel Kanun kabul edildi.	RG: 23.4.1925/96. Danıştay kuruluncaya kadar memurların yargılanmasına ilişkin görevler *Meclis Memurin Muhakemat Encümeni* tarafından yerine getirilmektedir. Meclis'in kapanması ile Encümen'in de tatil olması gerekmekteyken, Kanun ile Encümenin Meclisin tatil olduğu zamanlarda da çalışması kabul edilmektedir.	ZC C.18 İ.106
19	Nisan	633 sayılı Türkiye Sanayi ve Maadin Bankası Kanunu kabul edildi.	RG: 23.4.1925/96. Sanayinin gelişmesi için yurtiçindeki sermaye birikiminin yeterli olmamasından dolayı Bulgaristan, İsveç gibi ülkeler örnek alınarak devlet tarafından Sanayi ve Maadin Bankası adı altında Ticaret Bakanlığına bağlı (tahtı nezaretinde) tüzel kişiliğe sahip bir banka (Madde 5) kurulması kararlaştırılmıştır. Banka, halihazırdaki devlet fabrikalarını özel sektöre devredene kadar işletecektir (Madde 2). Kanun, Banka'ya fabrikaları Türk Anonim Şirketlerine devretme yetkisi vermektedir (Madde 8).	ZC C.18 İ.106

G.	Ay	Olay Mevzuat	Açıklamalar	Kaynak
19	Nisan	634 sayılı Türk ve Şark Halıları Resminin Tenzili Hakkında Kanun kabul edildi.	RG: 23.4.1925/96. İran'dan gelen halılara uygulanan vergi 11 Kanunisâni 1339 (Ocak 1923) tarih ve 296 Sayılı Kanun ile 12 katına çıkarılmıştır. Vergilerin artırılması üzerine İstanbul İran'dan gelen halıların transit ticari merkezi olma özelliğini yitirmeye başlamıştır. Bu nedenle, vergi tarifeleri 1332 (1917) yılı seviyesine indirilmektedir.	ZC C.18 İ.106
20	Nisan	Meclisi Âlinin altı ay müddetle tatili içtimaı kabul edildi (Meclis Karar no:132).	Meclis'in 22 Nisan 1341'den (1925) 22 Ekim 1341 (1925) tarihine kadar tatil edilmesi kabul edilmiştir.	Düstur III. Tertip C.6
20	Nisan	İsyan sahasında ve civar vilâyatta ilân edilmiş olan idarei örfiye yedi ay daha temdid edildi (Meclis Karar no: 133).	RG: 23.4.1925/96. Sıkıyönetim, yedi ay uzatılmıştır.	ZC C.18 İ.107
20	Nisan	Meclisi Âli'nin tatili mesaisi devrinde isyan sahası teşkilâtı mülkiyesinde tadilât icra ve tatbiki için hükümete yetki verildi (Meclis Karar no: 134).	RG: 23.4.1925/96. Meclis'in tatil olduğu dönemde isyan bölgesinde yapılacak herhangi bir mülki tadilat için Meclisi Âli'nin tasdik (onay) veya tadil (değişiklik) hakkı saklı kalmak üzere Hükümete yetki ve sorumluluk verilmektedir.	ZC C.18 İ.107
20	Nisan	Altı ay için intihap edilmiş olan iki İstiklâl Mahkemesi'nin müddeti faaliyetleri daha altı ay temdid edildi (Meclis Karar no: 135).	RG: 23.4.1925/96. Meclis tatile gireceğinden, ilgili Kanun gereğince altı ay için seçilen İstiklal Mahkemelerinin sürelerinin bitiş tarihinden itibaren altı ay daha uzatılması kabul edilmiştir.	ZC C.18 İ.107
20	Nisan	Ankara İstiklâl Mahkemesince verilecek idam hükümlerinin de Meclis tarafından onaylanmadan infaz edilmesi kabul edildi (Karar no : 136).	RG: 23.4.1925/96. Meclisin tatilde olduğu dönemde Ankara İstiklal Mahkemesine idam hükümlerini icra etme yetkisi verilmektedir. Kâzım Karabekir Paşa, isyan bölgesindeki İstiklal Mahkemesinin idam kararlarını Meclis onayı olmadan uygulamasını makul bulduğu halde, Ankara İstiklal Mahkemesi için acil bir durumun olmadığı, gerektiğinde Meclis'in toplanabileceğini belirterek kararın reddini istemiş, red teklifi kabul edilmemiştir.	ZC C.18 İ.107
20	Nisan	Sirkat maddesinden maznun Kel Haliloğlu Ali, hini ikaı cürümde onsekiz yaşını ikmal etmemiş bulunduğu cihetle merkum hakkında muktezayı adaletin ifasına dair tezkere kabul edildi.	Suçu işlediği zaman onbeş yaşında olan Ali'nin bu durumu mahkeme tarafından dikkate alınmayarak, bir yıl hapis cezasına çarptırılmıştır. Hüküm, temyizde de onaylandığından kararın değiştirilmesi için adli başvuru merci kalmamıştır. Bu nedenle, suçu işlediği zaman onsekiz yaşından küçük olanlara uygulanması gereken cezanın dörtte birinin Meclis tarafından affedilmesi kabul edilmiştir.	ZC C.18 İ.107
20	Nisan	Malatyalı Hacı Halil zade Sıddık'ın iadei hukuku memnuasına dair tezkere kabul edildi.	Usulü Muhakematı Hukukiye Kanunun 475. maddesinde belirtilen şartları yerine getirdiği anlaşıldığından Sıddık'a tüm yasal hakları geri verilmektedir.	ZC C.18 İ.107
20	Nisan	İstiklal madalyası verildi / kurdelası tebdil edildi.	Bolu mebusu Şükrü Bey'in, İstiklal Savaşının sonunda Düzce ve Gerede isyanlarının bastırılmasında hizmet ettiği anlaşıldığından sahip olduğu istiklal madalyası şeridinin kırmızı - yeşile tebdili; Kocaeli	ZC C.18 İ.107

G.	Ay	Olay Mevzuat	Açıklamalar	Kaynak
			mebusu Saffet Bey'in de Adapazarı ve Geyve, Gedus civarında bilfiil ateş altında çalıştığı anlaşıldığından kırmızı şeritli istiklal madalyası ile ödüllendirilmesi hakkında tezkere kabul edildi.	
20	Nisan	İstiklal madalyası kurdelası tebdil edildi.	Eskişehir Mebusu Mehmet Emin Bey, İngilizleri Yalımlı köprüsünden uzaklaştırmış ve hilâfet ordusu adındaki cepheden ordunun geçmesini sağlamış; eski Erzurum Mebusu Salih Efendi ise Kirmastı'da Anzavur çetesi ile savaşmıştır. Bu doğrultuda, Mehmet Emin ile Salih Bey'in sahip olduğu istiklal madalyaları şeridinin kırmızı - yeşile tebdili hakkında tezkere kabul edildi.	ZC C.18 İ.107
20	Nisan	Diplomatik atama yapıldı.	Tokyo Temsilciliğine Hulusi Fuad, Berlin ve Bükreş Kançılarlıklarına (yazı ve evrak işleri) Fazıl Kazım ve Halil Ali tayin edildi.	BCA: 30.11.1.0/ 12.16.2
21	Nisan	Müdafai Milliye kadrolarının tezyidi hakkında Heyeti Umumiye Kararı verildi (Genel Kurul Karar No: 137).	Milli Savunma Bakanlığı'nın 1925 yılı bütçesi ile artırılan kadrolara karşılık teşkil edilecek yapıya göre alınması gereken subay ve hayvan sayısı belirlenmektedir.	Düstur III. Tertip C.6
21	Nisan	İstiklal madalyasiyle taltif hakkındaki inhaların gelecek seneyi içtimaiye nihayetine kadar şayanı kabul olacağı hakkında Heyeti Umumiye Kararı verildi (Genel Kurul Karar No: 140)	İstiklal madalyası almaya layık olanların bir an önce madalya ile ödüllendirilmeleri ve işlemlerinin sona erdirilmesini sağlamak amacıyla istiklal madalyası verme süresi uzatılmıştır.	Düstur III. Tertip C.6
21	Nisan	Milli ve sair bayramlarda ifa olunacak merasim hakkındaki talimatnamenin kabulüne dair kararname yayınlandı (BK Karar No: 1805).	Cumhuriyet bayramının resmi tatil olacağı ve resmi kabüllerin olmaması gerektiği belirtilmektedir; mülkiye, askeriye ve diğer memurların törene katılmaları beklenmektedir.	Düstur III. Tertip C.6
21	Nisan	İstiklal madalyası verildi.	Milli mücadeleye katılarak çeşitli cephelerde veya iç isyanların bastırılmasında bilfiil hizmet eden 167 kişinin istiklal madalyası ile ödüllendirilmesine dair tezkere görüşüldü. Sivillerden oluşan 167 kişiden 78'i hariç diğerlerinin madalya ile onurlandırılmaları uygun görülmüştür.	ZC C.18 İ.108
21	Nisan	İstiklal madalyası kurdelası tebdil edildi.	Adana bölgesinde cephede bilfiil çatışan Adana Mebusu İsmail Sefa ve eski Mersin Mebusu Muhtar Fikri Beylerin sahip oldukları istiklal madalyaları şeritlerinin kırmızı - yeşile tebdiline dair tezkere kabul edildi.	ZC C.18 İ.108
21	Nisan	İstiklal madalyası verildi.	TBMM'nin birinci devrei intihabiyesinde Menteşe mebusluğuna seçilmiş iken, Meclis'e gelemeden cephede şehit olan 23. Fırka Kumandanı Kaymakam Mahmut Bey miraslarına kırmızı - yeşil şeritli istiklal madalyası verilmesine dair tezkere kabul edildi.	ZC C.18 İ.108
21	Nisan	İstiklal madalyası verildi.	Kütahya Mebusu Nuri Bey'e, Adana Cephesi kumandanı olarak milli mücadelede üstün hizmet verdiği anlaşıldığından kırmızı şeritli istiklal madalyası verilmesi hakkında tezkere kabul edildi.	ZC C.18 İ.108

G.	Ay	Olay Mevzuat	Açıklamalar	Kaynak
21	Nisan	İstiklal madalyası kurdelası tebdil edildi.	Milli mücadelede üstün hizmet veren Rize Mebusu Esat Bey'in sahip olduğu istiklal madalyası şeridinin kırmızı - yeşile değiştirilmesi hakkında tezkere kabul edildi.	ZC C.18 İ.108
21	Nisan	Emekliye sevk / ordudan ihraç kararı alındı.	Bnb. Hasan Basri ve Kaymakam Emin Beyler emekliye sevkedildi ve Hesap Memuru Şamlı Abdülgani ordudan ihraç edildi.	BCA: 30.11.1.0/ 12.16.12
22	Nisan	Tıp Fakültesinin Haydarpaşa'da kalıp kalmaması hakkında Heyeti Umumiye kararı alındı (Genel Kurul Karar No: 142).	Haydarpaşa'da bulunan Tıp Fakültesi'nin İstanbul'a taşınıp taşınmamasına dair bir fikirbirliği oluşmamasından dolayı, kararın yaz döneminde gelecek yabancı uzmanlarla birlikte yapılacak incelemeler sonucunda raporlanarak Meclis'e sunulması sonrasında karar verilmesi kabul edilmiştir. Haydarpaşa'daki Tıp Fakültesi belediyeye aittir. Merkeze taşındığı takdirde Bakanlık tarafından yatak sayısı artırılarak daha çok kişiye hizmet vermesi sağlanacaktır.	Düstur III. Tertip C.6
22	Nisan	Havalii Şarkiyede idarei örfiye mıntıkasında tatbik edilecek sansür talimatnamesinin kabul edilmesine dair kararname kabul edildi (BK Karar No: 1846).	Buna göre, sıkıyönetim ilan edilen bölgeye girecek mektup, gazete, dergi vb eşyaların sansüre tabi tutulması ve sansürden geçirildiğine dair işaretlenmesi zorunluluğu getirilmektedir. Sansür memurları askeri memurlardan seçilecektir. Hükümet yazışmaları sansüre tabi değildir, Türkçeden başka bir dilde haberleşmek yasaktır. Sıkıyönetim ilan edilen bölge içerisinde basılan tüm gazete ve mektuplar baskı öncesi sansüre tabidir; ithal edilecekler gazete ve mektuplar da sansürden geçirilecektir. Bu karar ile sıkıyönetim ilan edilmesi dolayısıyla Teşkilatı Esasiye Kanunu'nun 71. maddesindeki basın özgürlüğü kısıtlanmaktadır.	Düstur III. Tertip C.6
22	Nisan	Adliye intihap encümenlerile encümeni adliyenin sureti teşekkülü hakkındaki talimatnamenin kabülüne dair kararname (BK Karar No: 1865)	"Adliye İntihap Encümeni" Adalet Bakanlığı Müsteşarının başkanlığında Teftiş Heyeti Başkanı ile Personel, Ceza ve Hukuk İşleri Müdürlerinden oluşmaktadır. "Encümeni Adliye" Adalet Bakanının uygun gördüğü Temyiz Mahkemesi üyelerinden bir kişinin başkanlığı altından iki temyiz mahkemesi üyesi ve temyiz mahkemesinin bulunduğu yer cinayet mahkemesi ve asliye ve hukuk dairesi başkanlarından oluşmaktadır.	Düstur III. Tertip C.6
22	Nisan	635 sayılı Kanunu Cezanın Bazı Mevaddını Muaddil Kanun kabul edildi.	RG: 29.4.1925/98. Fransa'dan yaklaşık yarım asır önce nakledilmiş olan Ceza Kanunu, rejimin değişmesi sonrasında gereksinimleri karşılayamamaktadır. Bu nedenle büyük bir değişikliğe gereksinim duyulmaktadır. Ne var ki, köklü ve büyük değişiklik için zaman gerekmektedir. Bu nedenle, acil gereksinimler için bir takım değişiklikler söz konusu Kanun ile getirilmektedir.	ZC C.18 İ.109
22	Nisan	636 sayılı Şûrayı Askerî Kanunu kabul edildi.	RG: 29.4.1925/98. Sadece barış zamanlarında çalışmak üzere, fırka ve kolordu kumandanları ile muadillerinin tayin, tebdil ve emeklilik işlemleri, Milli Savunma ile Bahriye Bakanlıklarının bütçeleri ile ordunun ihtiyaçlarının karşılanmasına dair konularda *görüş* bildirmek üzere, Milli Savunma, Bahriye Bakanı, Erkanı Harbiyei Umumiye Reisi (Genelkurmay Başkanlığı) ile ordu müfettiş ve kumanlarının üye olduğu bir Meclis kurulmuştur.	ZC C.18 İ.109

G.	Ay	Olay Mevzuat	Açıklamalar	Kaynak
22	Nisan	637 sayılı 3 Mart 1340 Tarih ve 430 Numaralı Tevhidi Tedrisat Kanunun Beşinci Maddesine Müzeyyel Kanun kabul edildi.	RG: 29.4.1925/98. Tevhidi Tedrisat Kanunu ile 1924 yılında bütün okullar bağlı bulundukları bakanlıklardan alınarak Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlanmıştır. Bunun sonucu olarak beş askeri lise de Milli Savunma Bakanlığı hiçbir yetkisi kalmamak üzere Milli Eğitim Bakanlığı'na devredilmiştir. Ne var ki, asker ruhu ile yetişmesi gerektiği iddia edilen askerlerin okuduğu okulların tekrar Milli Savunma Bakanlığı'na bağlanması kararlaştırılmıştır.	ZC C.18 İ.109
22	Nisan	638 sayılı Askeri Tekaüt ve İstifa Kanunun Ellinci Maddesine Muaddil Kanunun Son Fıkrasının Lağvı Hakkında Kanun kabul edildi.	RG: 29.4.1925/98. 638 sayılı Kanun'un 50. maddesi gereğince, subaylar emeklilik süresi olan 15 yıldan önce istifa etmek istediği takdirde tazminat ödemektedir. Tazminat, okul ve yurtdışı eğitim için gerekli ödeneği kapsamaktadır. Ne var ki, eğitim ve emek verilen subaylar bu cüzi tazminatı ödeyerek istifa etmektedir. Bunun önüne geçmek üzere yapılan değişiklik ile 15 yıldan önce istifa hakkı kaldırılmaktadır.	ZC C.18 İ.109
22	Nisan	639 sayılı Mükellefiyeti Askeriye Kanununun Yüz Otuz Sekizinci Maddesine Müzeyyel Kanun kabul edildi.	RG: 29.4.1925/98. Balkan Savaşı, Dünya Savaşı ve İstiklal Savaşı'nda silah altına alınanlardan beş yıldır haber alınamayanların askerlik hizmetinde vefat ettiği kabul edilmektedir.	ZC C.18 İ.109
22	Nisan	640 sayılı Tedariki Vesaiti Nakliye Kanununun On Sekizinci Maddesi Yerine Kaim Kanun kabul edildi.	RG: 29.4.1925/98. Savaşta, nakliye için kullanılabilecek hayvan ve arabaların hızla toplanabilmesi için her belediyede bir tesbit komisyonu gerekli görülmüştür. Kanun ile İstanbul'da her ilçede bir "Tedariki Vasaiti Nakliye Komisyonu" kurulmaktadır.	ZC C.18 İ.109
22	Nisan	641 sayılı Askeri Ceza Kanununun 200ncü Maddesine Müzeyyel Kanun kabul edildi.	RG: 29.4.1925/98. Kanunda düzenlenmesi unutulan hırsızlık suçuna dair hüküm eklenmektedir: "Kanunu Cezayi askeri ve mülki mucibince sahtekârlık, sirkat, dolandırıcılık, emniyeti suistimal cürümlerinden biri ile mâhkum olmak tardı müstelzim olacaktır (uzaklaştırma sebebi)."	ZC C.18 İ.109
22	Nisan	642 sayılı Ebniye Kanununun 20, 21, 22, 23, 24, 25nci Maddelerini Muaddil Kanun kabul edildi.	RG: 29.4.1925/98. Kanun ile savaşta yanan arsaların 1 yıl içerisinde kadastro planlarının hazırlanması ve kıymetlerinin belirlenmesi için belediyeye görevler verilmektedir.	ZC C.18 İ.109
22	Nisan	643 sayılı 24 Mart 1341 Tarih ve 587 Numaralı Mensubini Askeriyenin Tezyidi Muhassesatına Dair Kanuna Müzeyyel Kanun kabul edildi.	RG: 29.4.1925/98. Sınıf ve derece itibariyle denk statüde olan jandarma hesap memurları ile ordu muâmelat memurları arasındaki maaş dengesi 360 sayılı Kanun ile bozulmuştur. Kanun ile tekrar denklik sağlanmaktadır.	ZC C.18 İ.109
22	Nisan	İstiklal madalyası verildi.	Milli mücadele sırasında bir çok tehlikelere maruz kaldıklarından dolayı birinci seçim devresinde kurulan İstiklal Mahkemesi üyelerine cephede çalışan arkadaşları gibi kırmızı - yeşil kurdelalı istiklal madalyası verilmesi hakkında takrir kabul edildi.	ZC C.18 İ.109

G.	Ay	Olay Mevzuat	Açıklamalar	Kaynak
22	Nisan	İstiklal madalyası verildi.	Balıkesir'de teşkilatı kurmak ve Akhisar cephesine kuvvet göndermek gibi bir çok hizmet vermekle Milli Mücadeleye üstün hizmet vermiş ve fedâkarlık yapmış olduğu anlaşıldığından Urfa mebusu Refet Bey'in kırmızı şeritli istiklal madalyası ile ödüllendirilmesine dair tezkere kabul edildi.	ZC C.18 İ.109
22	Nisan	İstiklal madalyası kurdelası tebdil edildi.	Bursa Mebusu sabıkı Operatör Emin Bey'in Garp cephesi emrinde bilfiil ateş altında hizmet etmiş olmasından istiklal madalyası şeridinin kırmızı - yeşile tebdili hakkında tezkere kabul edildi.	ZC C.18 İ.109
22	Nisan	644 sayılı 9 Kânunusâni 1340 Tarih ve 397 Numaralı İstiklâl Muhaberatı Esnasında Malûl Kalan Muvazzaf, Mütekait, İhtiyat, Millî Kuvvetler ve Jandarma Erkân Ümera, Zâbitan ve Memurin ve Mensubini Askeriye ile Küçük Zâbitan ve Efradına Nakdi Mükâfat İtası Hakkındaki Kanuna Müzeyyel Kanun kabul edildi.	RG: 2.5.1925/99. Maluliyetleri ve dereceleri belirlenen subaylara ödül olarak verilmek üzere 17 bin 300 liralık ödenek ayrılmaktadır.	ZC C.18 İ.109
22	Nisan	645 sayılı Osmanlı Bankası Müddeti İmtiyaziyesinin Temdidi Hakkında Kanun kabul edildi.	RG: 29.4.1925/98. Osmanlı Bankası ile Maliye Bakanlığı arasında 21 Mart 1341 (1925) tarihli sözleşme kabul edilmiştir. Buna göre, Osmanlı Bankası'nın imtiyaz süresi 1 Mart 1935 tarihine kadar uzatılmıştır. Aynı zamanda, banknot basmak üzere Türk Hükümet Bankası kurulması durumunda Osmanlı Bankası'nın itiraz hakkı olmadığı hüküm altında alınmakta, Osmanlı Bankası şubelerinde müslüman memurların sayısının yıllar itibariyle artırılması planlanmaktadır.	ZC C.18 İ.109
22	Nisan	646 sayılı 15 Mayıs 1335 Tarihli Mülkiye Harcırah Kararnamesine Müzeyyel Kanun kabul edildi.	RG: 2.5.1925/99. Savaş ya da askeri harekat esnasında yaralanan ya da malul kalanlardan "Sıhhiye Heyeti" kararı ile ikamet ettikleri yerden farklı bir yere tedaviye gönderilenlere, gidiş ve gelişlerinde harcırah ödenmesi kabul edilmiştir.	ZC C.18 İ.109
22	Nisan	647 Sayılı 1341 Senesi Darülfünun Bütçe Kanunu kabul edildi.	RG: 2.5.1925/99.Tıp, hukuk, edebiyat, fen ve ilâhiyat medreseleriyle eczacı ve dişçi mekteplerini de kapsayan yükseköğretim genel gelirlerinin 1925 yılı için 723 bin 955 lira; giderleri ise 743 bin 945 lira olarak öngörülmüştür.	ZC C.18 İ.109
22	Nisan	648 Küçük Zabitan Maaşatı Hakkında Kanun kabul edildi.	RG: 2.5.1925. Kıdemli ve kıdemsiz subay maaşları ve maaş artışları belirlenmiştir.	ZC C.18 İ.109
22	Nisan	649 Sayılı Müteaddit Zevata Hidematı Vataniye Tertibinden Maaş Tahsisi Hakkında Kanun kabul edildi.	RG: 2.5.1925/99. Şehit olan askerlerin ailelerinden belirlenen 25 kişiye "hidematı vataniye" tertibinden maaş bağlanmaktadır. Bu maaşlar, kız ve erkek çocuklara 20 yaşına kadar verilmektedir.	ZC C.18 İ.109

G.	Ay	Olay Mevzuat	Açıklamalar	Kaynak
22	Nisan	Bursalı Tahir Bey ile Çorum Mebusu sabıkı Ferit Recai Beyin zevce ve evladına hideматı vataniye tertibinden maaş tahsisi hakkında mazbata kabul edildi.	Tahir Bey ile Ferit Recei Bey'in eş ve çocuklarına bin liralık maaş tahsis edilmiştir.	ZC C.18 İ.109
22	Nisan	650 sayılı Makam Maaşatı Hakkında Kanun kabul edildi.	RG: 2.5.1925/99. Asaleten veya vekâleten ordu kumandanlığı ve müfettişliği görevini yerine getirenler ile kolordu kumanları, fırka ve mevkii müstahdem kumandanları, donanma ve İzmit üssü bahri kumandaları ve Genelkurmay ve Bahriye başkanına makam maaşı verilmesi kabul edilmiştir.	ZC C.18 İ.109
22	Nisan	651 Sayılı Anadolu - Bağdat Demiryolları ve Haydarpaşa Liman ve Rıhtım İdaresinin 1341 Senesi Bütçe Kanunu kabul edildi.	RG: 2.5.1925/99. İmar Bakanlığı'na bağlı İdare'nin 1925 yılı gelirleri 7 milyon 692 bin lira, giderleri ise 8 milyon 580 bin 800 lira olarak öngörülmüştür. İdare, özel hukuka tabi bir kurumdur ve Divanı Muhasebatın (Sayıştay) vizesine tabi değildir.	ZC C.18 İ.109
22	Nisan	652 Sayılı Anadolu - Bağdat Demiryolları ve Haydarpaşa Liman ve Rıhtım İdaresi 1341 Senesine Mahsus Fevkalade Bütçe Kanunu kabul edildi.	RG: 2.5.1925/99. 22 Nisan 1340 (1924) tarihli Kanun ile beş yılda harcanmak üzere İdare'nin bina ve kurum ile alet ve edevatının alımı ve ıslahı için ayrılan 15 milyon liranın 5 milyon lirasının 1925 yılı içerisine sarfı kabul edilmiştir.	ZC C.18 İ.109
22	Nisan	653 Sayılı Öksüz Yurtları Müdiriyeti Umumiyesi 1341 Senesi Bütçe Kanunu kabul edildi.	RG: 2.5.1925/99. Maliye Bakanlığı'na bağlı Öksüz Yurtları Müdüriyeti'nin, 1925 yılı için öngörülen gelir ve giderleri denktir ve 1 milyon 377 bin 205 liradır.	ZC C.18 İ.109
22	Nisan	654 Sayılı Evkaf Müdiriyeti Umumiyesi 1341 Senesi Bütçesine 350.000 Liranın Faslı Mahsus Olarak Vazına Dair Kanun kabul edildi.	RG: 2.5.1925/99. Daha önceden inşasına başlanmış olan Dördüncü Vakıfhanenin inşaatı ile imarı için 1925 yılı masraflarına karşılık olmak üzere 350 bin liralık özel ödenek ayrılmaktadır.	ZC C.18 İ.109
22	Nisan	655 sayılı Ticaret ve Sanayi Odaları Kanunu kabul edildi.	RG: 2.5.1925/99. Ticaret ve Sanayi Odaları Nizamnamesi'nin 31 Mayıs 1910'da (1326) kabul edilmesinden sonra odalar yurdun her yanında yaygınlaşmış, fakat odalar kendilerinden beklenen iktisadi ve ticari etkinlikleri geliştirme görevini yerine getirememiştir. Bu doğrultuda, odaların görevini yerine getirmesini sağlayacak esnek bir yapı kurmak üzere 12 maddelik Ticaret ve Sanayi Odaları Kanunu hazırlanmıştır. Odalar, Ticaret Bakanlığına bağlı tüzel kişiliklerdir. Kara ve hava ticaret kanununa tabi tüm ticari işletmelerin odalara kayıt yaptırmaları zorunlu kılınmaktadır. Aksi takdirde maddi ceza ya da kapatma cezası getirilmektedir. Odaların başlıca görevi, ticaret sicillerini düzenleyerek bulundukları bölgedeki ticari etkinlikleri takip edebilmesidir. Bu sayede, ticari işletmelerle ilgili arşiv oluşturulmuş ve istatistiki bilgi elde edilmiş olacaktır. Kanun, 1943 yılında çıkarılacak 4355 sayılı Kanun'a kadar yürürlükte kalacaktır.	ZC C.18 İ.109

G.	Ay	Olay Mevzuat	Açıklamalar	Kaynak
22	Nisan	656 sayılı Sulama Ücreti Kanunu kabul edildi.	RG: 2.5.1925/99 Konya Ovası sulama tesisatının işletilmesi ve korunması amacıyla bölgede sulamadan alınacak ücretler belirlenmektedir. Sulama ücretleri, dönüm başına ve ekinin cinsine göre belirlenmektedir.	ZC C.18 İ.109
22	Nisan	657 Sayılı Harita Müdüriyeti Umumiyesi Teşkili Hakkında Kanun kabul edildi.	RG: 2.5.1925/99. Kanun ile önce Genelkurmay Başkanlığı'na sonra Harbiye Nezareti'ne bağlanan Harita Komisyonu, Harita Genel Müdürlüğü'ne dönüştürülmektedir. Milli Savunma Bakanlığına bağlı ve özel bir bütçe ile idare edilmek üzere kurulan kurumun görevi, askeri plan ve haritaların, kadastro planlarının, zirai ya da imar planlarının yapılmasıdır. Müdüriyete, harita mektebi açma yetkisi de verilmektedir. Kurum, 22 Eylül 1983 tarihli ve 2895 sayılı Kanunla Harita Genel Komutanlığı adını alacaktır.	ZC C.18 İ.109
22	Nisan	658 sayılı Kadastro Kanunu kabul edildi.	RG: 2.5.1925/99. Kanun ile 1924 yılında kurulan Tapu Umum Müdürlüğü'ne (Tapu Genel Müdürlüğü) bağlı Kadastro Teşkilatı kurulmaktadır. Teşkilatın görevi, taşınmazlara ait hukukun işletilmesi ve işlemlerin yapılabilmesi için taşınmazlara ait bilgilerin yazılı hale getirilmesini sağlamaktır.	ZC C.18 İ.109
22	Nisan	659 sayılı Seferde Bulundukları Esnada Bahriye Zabitanına Taamiye İtası Hakkında Kanun kabul edildi.	RG: 2.5.1925/99. Önceden de kabul edilen bir yönteme dayanan Kanun ile sefer sırasında deniz subaylarına yemek yardımı yapılmaktadır.	ZC C.18 İ.109
22	Nisan	660 sayılı Usulü Muhakematı Cezaiye Kanununa Müzeyyel Kanun kabul edildi.	RG: 2.5.1925/99. Kanun ile, şahitlik, mücrimiyetin kabulü yöntemi, vb. gibi çok farklı başlıklarda değişiklikler yapılmıştır.	ZC C.18 İ.109
22	Nisan	661 sayılı Müzeyede, Münakasa ve İhalât Kanunu kabul edildi.	RG: 28.4.1925/97. Türkiye Cumhuriyeti'nin kamu alımlarını düzenleyen ilk kanunudur, 1934 yılına kadar yürürlükte kalmıştır. Kamu alım satım işlerinin hangilerinin hangi yöntemle yapılması gerektiği belirlenmekte ve usuller düzenlenmektedir. Devlet işletmelerinin ve devlet tekellerinin arttığı bir dönemde kamu harcamalarının artığı göz önüne alınırsa alım yöntemlerinin kurala bağlanması ve hızlandırılması önem kazanmaktadır.	ZC C.18 İ.109
22	Nisan	Büyük Millet Meclisi ile Riyaseticümhür bütçelerine ait hesabı kat'î cetvelleri tasdik edildi (Genel Kurul Karar no: 146).	RG: 6.5.1925/100. BMM'nin 1336-1339 (1920-1923) ve Cumhurbaşkanlığın 1923 yılına ait beş kesin hesabı kabul edilmiştir.	Düstur III. Tertip C.6
22	Nisan	Valilere verilecek maaşat miktarında Dahiliye Vekâletinin serbest bırakılması hakkında Başvekâletten mevrut tezkere kabul edildi (Genel Kurul Karar no: 147).	RG: 6.5.1925/100. 1339 (1923) yılında da aynı uygulama kabul edilmiştir. 1924 yılında Bakanlık sorumluluğu üzerine alarak, bütçedeki ödeneği aşmamak üzere maaşları belirlemiştir. 1925 yılında ise Bitlis, Van ve Muş gibi illlerin valilerinin tayinlerinin yapılacağı ve bu valilere ödenecek miktarın 6 bin liradan az olmaması gerektiği kabul edilerek, bu önemli atamalarda Bakanlığın belirlediği maaşların geçerli olması kabul edilmiştir.	ZC C.18 İ.109

G.	Ay	Olay Mevzuat	Açıklamalar	Kaynak
22	Nisan	İstiklal madalyası verildi.	Milli Mücadele sırasında üstün hizmet veren ve fedakarlıkta bulundukları açık olan 186 kişinin istiklal madalyalarıyle ödüllendirilmeleri hakkında Başbakanlık'tan gelen tezkere görüşüldü. 186 kişiden 146'sına istiklal madalyası verilmiş, 28 kişiye verilmesi uygun görülmemiş, 12 kişinin işlemi ise eksik olduğundan yapılamamıştır.	ZC C.18 İ.109
22	Nisan	Yunanistan, Yugoslavya ve henüz barış ve dostluk anlaşması imzalanmayan devletler ile anlaşma imzalanması hakkında Hariciye Vekili Tevfik Rüştü Bey beyanat verdi.	Tevfik Rüştü Bey, şu konularda harekete geçmek üzere Meclis'den yetki istemektedir: Lozan Anlaşması Eki olan 9 nolu protokolde sözü edilen emlâk ile taraflar tebaasına ait tüm gayrimenkul mallarının kıymet takdir edilerek mübadelesine dair Yunan Hükümeti ile bir anlaşma imzalanması; henüz barış ve işbirliği ilişkileri kurulmamış devletler ile dostluk anlaşması ve Yugoslavya ile barış ve bunlarla ticaret ve ikamet sözleşmesi yapılmasına izin verilmesi.	GCZ C.4 İ.109 (ZC C.18)
28	Nisan	Basın mensupları İstiklal Mahkemesi'ne sevk edildi.	Resimli Hafta Mecmuası'nda yayınlanan yazı nedeniyle yazar ve Sorumlu Müdür İstiklal Mahkemesi'ne sevk edildi. "İdama mahkum olanlar bile bile nasıl ölüme giderler" başlıklı yazı ile halkı askerlikten soğutmak ve Hükümet ve askere hakaret etmek sebebiyle Sorumlu Müdür Zekeriya Bey (Sertel) ve Yazar Hüseyin Kenan (Cevad Şakir) Bey Ceza Kanunu'nun 60. maddesinden mahkum edilmiştir. Zekeriya Bey, 3 yıl Sinop'ta kal'a bendliğe (kalede yaşamaya mahkumiyet), Cevad Şakir ise 3 yıl Bodrum'da sürgüne mahkum olmuştur.	Aybars, s. 289
28	Nisan	Diplomatik atama yapıldı.	Bağdat Başkonsolosluğu'na Sami tayin edildi.	BCA: 30.11.1.0/ 13.17.2
29	Nisan	Basın yasağı ile ilgili karar alındı.	BK Kararı ile Viyana'da yayımlanan komünistlerin yayın organı *Correspondance International* Gazetesi'nin; Beyaz Rusların yayım organı olan *Rol-Dumen* Gazetesi'nin ve Gümülcine'de yayımlanan *Posta* adlı broşürün ithali yasaklandı. Aynı tarihli BK Kararı ile Fransızca Tanin gazetesi huzur bozucu yayımından dolayı yasaklandı.	BCA: 30.18.1.1/ 13.25.12/ 86-51; 30.18.1.1/ 13.25.13/ 86-52; 30.18.1.1/ 13.25.17/ 86-54; 30.18.1.1/ 13.25.16/ 86-53
29	Nisan	İstiklal Mahkemesine sevk kararı alındı.	İsyan hareketine karışan Şeyh Şemseddin ve diğer isyan liderlerinin af isteği kabul edilmedi ve BK Kararı ile İstiklal Mahkemesi'ne sevk edildi. Halfeti'de belediye seçimleri sebebiyle huzur ve sükunu kaçıran 5 kişi ve Cumhurbaşkanı'nın resmini yırtması sebebiyle Ceyhan'ın Sarıbahçe köyünden Çerkez Salih ortağı 1316 doğumlu Emin İstiklal Mahkemesi'ne sevk edildi.	BCA: 30.18.1.1/ 13.24.17; 30.18.1.1/ 13.25.2/ 93-43; 30.18.1.1/ 13.25.8/ 93-44
30	Nisan	Emekliye sevk kararı alındı.	Tıp Fakültesi Başkanı Bnb. Nureddin, Tbb. Bnb. Saim Ali ve Bnb. Ömer Avni emekliye sevkedildi.	BCA: 30.11.1.0/ 13.17.15

G.	Ay	Olay Mevzuat	Açıklamalar	Kaynak
1	Mayıs	Basın mensupları İstiklal Mahkemesi'ne sevk edildi.	BK Kararı ile Aydınlık, Orak-Çekiç mensupları ile Bursa'da yayınlanan Yoldaş Gazetesi sahibi İbrahim Hilmi tutuklanarak Ankara İstiklal Mahkemesi'ne gönderildi. "Komünistlik ile emniyeti dahiliyeyi ihlal ve şekli hükümeti tagyire [değiştirme] mataf [yönelik] ef'al [fiil] ve hakaret"ten dolayı içlerinde Şevket Süreyya, Nazım Hikmet gibi isimlerin de olduğu 38 kişi tutuklanmıştır. İstiklal Mahkemesi, 12 Ağustos'da kararını vermiştir.	Aybars, s. 305
1	Mayıs	Bir Mayıs Amele Bayramı İstanbul'da kutlandı.	İstanbul işçileri genel merkezde toplanmışlar ve bayramı kutlamışlardır. Hiçbir olay yaşanmamıştır. Tramvay ve diğer ulaşım araçları normal seferlerini yapmışlardır. Paris'deki 1 Mayıs kutlamalarına da yer verilen haberde, Paris'deki kutlamaların olaylı geçtiği bildirilmektedir.	HM, 3 Mayıs 1925
3	Mayıs	Rize Mebusu Rauf Bey vefat etti.	Rauf Bey kalp hastalığı nedeniyle vefat etmiştir.	ZC C.19 İ.1; HM 4 Mayıs 1925
3	Mayıs	İdari teşkilatın reorganizasyonu için seyyar tetkik heyetleri ve bunların raporlarına göre inceleme yapacak bir Merkez Komisyonunun kurulması ile bütün bu görevlilere verilecek yevmiye ve yollukların tesbiti yapıldı.	Mülki teşkilatta yapılacak reform için seyyar tetkik heyetleri yerinde incelemelerde bulunacak ve rapor hazırlayacaktır. Raporlar, Merkez Tetkik Heyeti tarafından incelenerek mülki teşkilattaki değişikliğe yönelik Kanun Tasarısını hazırlayacaktır. Ayrıntılı bilgi 4 Mayıs girişinde bulunmaktadır.	BCA: 30.10.0.0/ 13.27.2/ 73-68
4	Mayıs	"Taksimatı Mülkiye" başlıklı haber yayınlandı.	Habere göre, mülki taksimat için incelemelerde bulunmak üzere 15 inceleme heyeti oluşturulmaktadır. Türkiye, 15 mıntıkaya bölünecek ve heyetlerden her biri bu mıntıkalarda incelemelerde bulunacaktır. Heyetler 3'er kişiden oluşacak olup, üyelerden biri İçişleri, biri Milli Savunma ve biri de Ticaret Bakanlığından seçilecektir. Heyet ilk toplantısını 21 Mayıs'da yapmıştır.	HM
4	Mayıs	Cenevre'de Esliha (Silah) Konferansı toplandı.	4 Mayıs 1925 - 17 Haziran 1925'de Cenevre'de Cemiyeti Akvam himayesi altında toplanan Konferans sonucunda *silahsızlanma protokolü* imzalanmıştır. Protokol, kimyasal ve biyolojik silahların savaşlarda kullanılmasını yasaklamaktadır.	BM
5	Mayıs	Mülki atama yapıldı.	3. Sınıf Mülkiye Müfettişliğine Faik ve Hamdi Namık; Antalya ve Burdur Tahrirat Müdürlüğü'ne Refet ve Hilmi tayin edildi ve bazı kaymakamların görev yerlerinde değişiklik yapıldı.	BCA: 30.11.1.0/ 13.19.2
6	Mayıs	Mülki atama yapıldı.	Burdur Valiliği'ne Birinci Sınıf Mülkiye Müfettişlerinden Fahreddin tayin edildi. Muş Vali Vekilliğinden azledilen Sakıb Bey ile daha önce azledilen Konya Valisi Kazım Bey'in çalıştırılması uygun görüldü.	BCA: 30.18.1.1/ 13.26.11/ 71-252; 30.18.1.1/ 13.26.12/ 71-253; 30.18.1.1/ 13.26.13/ 7-254

G.	Ay	Olay Mevzuat	Açıklamalar	Kaynak
6	Mayıs	Diplomatik atama yapıldı.	Londra Büyükelçiliği'ne Kütahya mebusu Ferit ve Moskova Büyükelçiliği'ne Londra Büyükelçisi Zekai tayin edildi.	BCA: 30.18.1.1/ 13.27.10/ 107-26
6	Mayıs	İstiklal Mahkemesine sevk kararı alındı.	BK Kararı ile huzur ve sükunu kaçıran Çineli Hasan Çavuş ile İzmirli İsmail; Şeyh Sait'in arkadaşı olduğunu söyleyip huzur ve sükunu ortadan kaldırıcı davranışlarda bulunduğundan Kürt Mehmed; İstanbul'da polisi küçük düşürücü fiillerde bulunmasından dolayı Mustafa; huzur ve sükunu bozucu davranışlarda bulunduğundan sabıkalı Midillili Osman, Mustafa ve polislikten kovulan Abdurrahman İstiklal Mahkemesi'ne sevk edildi.	BCA: 30.18.1.1/ 13.27.6/ 93-45; 30.18.1.1/ 13.27.13/ 90-45; 30.18.1.1/ 13.27.16/ 93-46; 30.18.1.1/ 13.28.2/ 93-47
7	Mayıs	İstiklal Mahkemesi'nde Şeyh Sait davası başladı.	Varto'da bulunan Şeyh Sait ve isyan liderleri Şeyh Abdullah, Şeyh Şerif ve diğer asiler Diyarbakır'a götürüldü ve dava başladı.	HM
7	Mayıs	İstiklal Mahkemesi'nde *Tanin* davası sonuçlandı.	Savcı iddianamesinde *Tanin*'in "Baskın" başlıklı yazı ile TCF'de yapılan aramayı yasadışı gösterdiği ve Lozan'dan beri Hükümeti ve askeri küçük düşürücü yazılara yer vererek saldırgan bir politika izlediğini iddia etmiştir. Hüseyin Cahit Bey, savunmasında "Baskın" başlıklı yazının kendisinin Gazete'de olmadığı bir sırada kendisinden onay alınmadan basılan bir yazı olduğu için sorumluluğunda olmadığını, daha önceki yazıların da Takriri Sükun'dan önce yayınlandığından Kanun'un geçmişe yürüyemeyeceğini belirterek mahkum edilmesinin *tarihi bir adli hata* olacağını belirtmiştir. Mahkeme, Hüseyin Cahit Bey'in Çorum'da sonsuz sürgüne çarptırılmasına, Muammer ve Nuri Beyler'in 2 yıl hapsine, Bahaddin Bey'in suçu sabit olmadığından beraatine ve Kadri Bey'in tutukluluk süresinin yeterli bulunarak serbest bırakılmasına karar vermiştir.	HM 1, 3, 8, 10 Mayıs 1925; Aybars, s. 289-292
10	Mayıs	1341 senesi Muvazenei Umumiye Kanununun mevaddı mahsusası mucibince bedelleri peşin veya mukassat olarak istifa edilmek üzere satılacak emlaki milliyenin sureti füruhtüna dair talimatnamenin meriyete vazı hakkında kararname yayınlandı (BK Karar No: 1894).	13 Mart 1341 (1925) tarihli Kanun'un bazı maddelerini değiştiren 15 Nisan 1341 (1925) tarihli Kanun gereğince bedel takdiri veya açık artırma ile satılacak gayrimenkul, milli emlak ve terkedilmiş emlakin satışı düzenlenmiştir.	Düstur III. Tertip C.6
10	Mayıs	Seyr-i Sefain Müdüriyeti Umumiyesi Meclisi İdaresinin Vazaif ve Salâhiyetine Dair Talimatnamenin Mer'iyete Vaz'ı Hakkında Kararname kabul edildi (BK Karar No: 1897).	Kararname'de Genel Müdürlük'ün idare meclisinin seçimi ve görevleri düzenlenmektedir. İdare meclisi, müdür dahil olmak üzere 7 kişiden oluşacak, bu üyelerin dördü Ticaret Bakanlığı tarafından gösterilen adaylar arasından BK tarafından, diğer iki üye ise uzmanlardan arasından seçilecektir. İdare Meclisi üyelerinin görev süresi 4 yıldır ve tekrar seçilebilirler. Her yıl başında Meclis, kendi arasından bir başkan seçer. Kararname'de İdare Meclisi'nin görevleri de belirtilmiştir.	Düstur III. Tertip C.6

G.	Ay	Olay Mevzuat	Açıklamalar	Kaynak
10	Mayıs	Basın yasağı ile ilgili karar alındı.	BK Kararı ile Yunanistan'da basılan *Politiki Erena* adlı Gazete'nin Türkiye'ye sokulması yasaklandı ve getirtenlerin İstiklal Mahkemesi'ne sevk edilmesine karar verildi.	BCA: 30.18.1.1/ 13.28.8/ 86-55
10	Mayıs	Mülki atama yapıldı.	4 albay, 12 kaymakam, 9 binbaşı, 25 yüzbaşı naklen tayin edildi.	BCA: 30.11.1.0/ 13.20.5
10	Mayıs	Mülki atama yapıldı.	Konya Polis Müdürlüğü'ne Faik Bey tayin edildi.	BCA: 30.11.1.0/ 13.19.1
10	Mayıs	Diplomatik atama yapıldı.	İskenderiye Konsolosluğuna Refik, Kançılarlığa İdris Çura ve Bakü Maslahatgüzarlığı'na Nedim tayin edildi; Varşova'dan Danzig'e nakledilen Temsilcilik'te eski personelin çalıştırılmasına karar verildi.	BCA: 30.11.1.0/ 13.19.19
10	Mayıs	İstiklal Mahkemesine sevk kararı alındı.	BK Kararı ile 250 kişilik bir çete kurarak huzur ve sükunu bozucu davranışlarda bulunan Niğde'nin Bor ilçesinden Muhacir Ali ve arkadaşları İstiklal Mahkemesi'ne sevk edildi.	BCA: 30.18.1.1/ 13.28.6/ 91-78
10	Mayıs	Emekliye sevk kararı alındı.	İstihkam Kaymakamı Manastırlı Tevfik Bey emekliye sevkedildi.	BCA: 30.11.1.0/ 13.20.1
10	Mayıs	Divan-ı Harb-i Örfi'ye atama yapıldı.	Lice Divan-ı Harb-i Örfi savcılığına Lütfi Bey tayin edildi.	BCA: 30.11.1.0/ 13.19.18
10	Mayıs	Adli atama yapıldı.	Burhaniye, Nif, Gaziantep, Ankara, Garbi Karaağaç, Diyarbakır ve Kangal adliyelerine Ata, Yusuf Ziya, Sakıb, Ali, Ahmed Refik, İbrahim Tevfik ve Şefik tayin edildi.	BCA: 30.11.1.0/ 13.19.18
11	Mayıs	Seyr-i Sefain İdaresinin sevahili mütecavireye işleyen vapurlarında seyahat edecek yolcular hakkında tatbik edilecek talimatnamenin mevkii mer'iyete vaz'ı hakkında kararname yayınlandı (BK Karar No: 1902).	Komşu sahillere sefer yapan Denizyolları İdaresi'nin vapurlarında bilet fiyatları, indirimler ve muafiyetler düzenlenmektedir.	Düstur III. Tertip C.6
13	Mayıs	Basın yasağı ile ilgili karar alındı.	BK Kararı ile Yunanistan'da yayınlanan *Rizo Pastis* Gazetesi'nin Türkiye'ye ithali yasaklandı.	BCA: 30.18.1.1/ 13.29.4/ 86-56
13	Mayıs	Basın yasağı ile ilgili karar alındı.	BK Kararı ile Bursa'da yayınlanan *Yoldaş* Gazetesi'nin komünizm propagandası yaptığı gerekçesiyle yayımı durdurulmuştur. 1 Mayıs'da Gazete sahibi İbrahim Hilmi Bey tutuklanarak İstiklal Mahkemesi'ne sevk edilmişti.	BCA: 30.18.1.1/ 13.29.12
13	Mayıs	İstiklal Mahkemesine sevk kararı alındı.	BK Kararı ile sarhoş olarak vatan ve millet aleyhinde konuşan Tekfurdağlı İbrahim Salih Bey İstiklal Mahkemesi'ne sevk edildi.	BCA: 30.18.1.1/ 13.29.18/ 93-48

G.	Ay	Olay Mevzuat	Açıklamalar	Kaynak
13	Mayıs	Siyasi yasaklarla ilgili karar alındı.	BK Kararı ile yeniden kurulmak istenen Sosyal Demokrat Fırkası'nın kurulması yasaklandı.	BCA: 30.18.1.1/ 14.37.16/ 79-13
13	Mayıs	İzmir Liman İşleri İnhisarı Türk Anonim Şirketi kuruldu.	Bu kurum, İzmir Körfez vapurları ile Fransızların elindeki İzmir Rıhtım Şirketi'ni satın almış ve 9 yıl hizmet gördükten sonra 1 Ağustos 1934'de Maliye Bakanlığı'na bağlı İzmir Liman İşletmesi Genel Müdürlüğü'ne devretmiş, bu kuruluş daha sonra Denizbank'a bağlanmıştır.	BCA: 30.18.1.1/ 13.29.5
14	Mayıs	Divan-ı Harb-i Örfî'ye sevk kararı alındı.	Sıkıyönetim bölgeleri dahilinde bulunan hakim ve adli memurlardan yargılanmak üzere Divan-ı Harb-i Örfi'ye sevkleri gerekenler saptanmıştır.	BCA: 30.10.0.0/ 27.155.15
15	Mayıs	Üst düzey idari atama yapıldı.	Vakıflar Genel Müdürlüğü'ne Rüşdü Bey tayin edildi.	BCA: 30.11.1.0/ 13.20.14
15	Mayıs	Akademik atama yapıldı.	İstanbul Üniversitesi Tıp Fakültesi Anotomi Öğretim Üyeliğine Nureddin tayin edildi.	BCA: 30.11.1.0/ 13.21.10
19	Mayıs	Rus komünistlerinin Avrupa ve Asya'daki faaliyetlerine dair rapor sunuldu.		BCA: 30.10.0.0/ 219.479.22 /400-322
20	Mayıs	Taksimatı Mülkiye Tetkik Heyetleri içtima etti.	Türkiye'nin idari teşkilatı ve mülki taksimatını yerinde inceleyecek heyetler İçişleri Bakanlığı'nda toplanmıştır. Heyetler, nahiye, ilçe ve ilin iktisadi ve coğrafi durumlarına göre varolan mülki taksimatın devam etmesi ya da değiştirilmesi üzerine rapor hazırlayacak ve Merkez Heyet'e göndereceklerdir. İnceleme 3 ay sürecektir. Tetkik heyetlerinin raporlarını inceleyecek Merkez Heyet, Meclis açılana kadar kanun tasarısı hazırlayacaktır. Merkez Heyet, Sağlık, Milli Savunma, Maliye, İmar ve Adalet Bakanlığı ile Genelkurmay Başkanlığı temsilcilerinden oluşmaktadır.	HM, 21 Mayıs 1925
22	Mayıs	Kütahya Mebusu Ferit Bey mebusluktan istifa etti.	Ferit Bey, Londra Büyükelçiliği'ne tayin edilmiştir.	ZC C.19 İ.1
24	Mayıs	Resmi Ceridenin Sureti Muntazamada Neşir ve Muamelatının Tarzı İcrası Kararnamesi yayınlandı (BK Karar No:1970).	Kararname ile Resmî Ceridenin Cuma ve resmi tatil günleri hariç olmak üzere hergün Ankara'da BMM Matbaasında basılması düzenlenmektedir. Resmi Ceride 17 Aralık 1927 tarihini taşıyan 763. sayısından itibaren Türkiye Cumhuriyeti Resmi Gazetesi adını almıştır. O günden bugüne düzenli olarak yayınlanmaktadır.	Düstur III. Tertip C.6
24	Mayıs	Basın yasağı ile ilgili karar alındı.	BK Kararı ile İstanbul'da Rumca yayımlanan *Polinya* Gazetesi'nin yayımı durduruldu ve Sorumlu Müdürü İstiklal Mahkemesi'ne sevk edildi.	BCA: 30.18.1.1/ 13.30.20/ 86-58
24	Mayıs	Basın mensupları İstiklal Mahkemesi'ne sevk edildi.	BK Kararı ile İstanbul'da yayımlanan *Resimli Ay* Dergisi'nde kanuna aykırı yayın yapan Safaeddin Rıza ve Dergi Sahibi İstiklal Mahkemesi'ne sevk edildi.	BCA: 30.18.1.1/ 13.31.11/ 93-49

G.	Ay	Olay Mevzuat	Açıklamalar	Kaynak
24	Mayıs	Divan-ı Harb-i Örfi'ye atama yapıldı.	Divan-ı Harb-i Örfi Başkanlığına Tümgeneral Galip Paşa tayin edildi.	BCA: 30.11.1.0/ 14.22.19
24	Mayıs	Emekliye sevk kararı alındı.	Harp Okulu Askeri Coğrafya Öğretmeni Kur. Yrb. Halil Rıfat emekliye sevk edildi.	BCA: 30.11.1.0/ 14.22.19
24	Mayıs	Mülki atama yapıldı.	Köyceğiz ve Andırın Kaymakamları Celal ve Necmeddin azledildi; Mülkiye Müfettişliğine Sakıb; Köyceğiz, Araç, Pınarhisar, Mürefte, Hafik, Kangal Kaymakamlıklarına Vasıf, Hayreddin, Hazım, İhsan, Abdülkadir ve Asım tayin edildi.	BCA: 30.11.1.0/ 14.22.19
24	Mayıs	Diplomatik atama yapıldı.	Belgrad Başkonsolosluğuna Tahir Lütfi, Kançılarlığa da Başkonsolos Vekili unvanıyla Osman Rasih tayin edildi.	BCA: 30.11.1.0/ 13.21.16
24	Mayıs	Üst düzey idari atama yapıldı.	Harita Umum Müdürlüğü'ne Tümgeneral Şevki Paşa tayin edildi.	BCA: 30.11.1.0/ 14.22.8
24	Mayıs	İstiklal Mahkemesine sevk kararı alındı.	BK Kararı ile Giresun'da polise karşı silah kullanan Kara Mustafaoğlu Koç İbrahim İstiklal Mahkemesi'ne sevk edildi.	BCA: 30.18.1.1/ 13.31.8/ 91-79
24	Mayıs	Muhtelit Mübadele Komisyonu'na atama yapıldı.	BK tarafından Muhtelit Mübadele Komisyonu Başkanlığı'na İzmir mebusu Saraçoğlu Şükrü, delegeliğine de Müşavir Feridun tayin edildi.	BCA: 30.18.1.1/ 13.31.2
27	Mayıs	Taksimatı Mülkiye Tetkik Heyetleri içtima etti.	Mülki taksimat ile ilgili görevlendirilen tetkik heyetleri toplantı yapmıştır. Toplantıda, incelemelerde takip edilecek işleyiş belirlenmiş ve şu konularda incelemede bulunmalarına karar verilmiştir: Belediye ve yerel yönetim kanunları ve memur kanunu, nüfus projesi, muhacirlerin iskanı vb.	HM, 28 Mayıs 1925
27	Mayıs	İspirto inhisarının suveri tatbikiyesine ait talimatnamenin mer'iyete vaz'ına dair kararname yayınlandı (Bk Karar No: 1959)	İspirto tekeli, 1 Haziran 1925 tarihi itibariyle başlayacaktır ve ispirto imal, ithal ve tagyiri (değiştirme) İnhisar İdaresi'ne ait olacaktır.	Düstur III. Tertip C.6
27	Mayıs	Mülki atama yapıldı.	Burdur, Çatalca, Muş, Van, Kozan, Maraş, Diyarbakır ve Denizli ile Hakkari, Genç, Ergani ve Ordu valiliklerine atama yapıldı.	BCA: 30.18.1.1/ 13.30.11/ 71-255; 30.18.1.1/ 13.30.12/ 71-255
27	Mayıs	İstiklal Mahkemesine sevk kararı alındı.	BK Kararı ile Mustafakemalpaşa ilçesinin Tepecik köyü muhtarını katlederek aşayişi bozan 5 kişi; Denizli Jandarması erlerinden Sadık'ı öldüren Çulbeyzade İsmail ve arkadaşları İstiklal Mahkemesi'ne sevk edildi.	BCA: 30.18.1.1/ 14.33.1/ 91-81; 30.18.1.1/ 14.33.3/ 91-82
28	Mayıs	Cumhuriyet Halk Fırkası Umumi Heyeti İdaresi içtima etti.	CHF Genel İdare Heyeti, Türkiye'yi 14 müfettişlik dairesine ayırmış ve her teftiş dairesine bir müfettiş seçmiş ve tayin etmiştir.	HM, 29 Mayıs 1925

G.	Ay	Olay Mevzuat	Açıklamalar	Kaynak
29	Mayıs	Taksimatı Mülkiye Tetkik Heyetleri yola çıktı.	Bir gün önce son toplantılarını yapan tetkik heyetleri kendi mıntıkalarına gitmek üzere Ankara'dan trenle hareket etmişlerdir. Heyetler, 3 değil; biri mülkiye biri askeriyeden olmak üzere iki kişiden oluşturulmuştur.	HM
31	Mayıs	Mustafa Kemal, Genç isyanı ile ilgili beyanat verdi.	İsyan bölgesinde seferberlik 31 Mayıs 1925'de kaldırılmış, askerler 1 Haziran'da terhis edilmiştir. Mustafa Kemal şu beyanatı vermiştir: "Cumhuriyeti savunmuş olmanın verdiği haklı şeref ve gurur hisleriyle yuvalarına dönmeğe başlayan evlatlarımızı sevgi ve minnetle tekrar selamlarım."	TPT, s. 633
31	Mayıs	1846 sayılı sansör talimatnamesine bir madde ilavesine dair talimatname yayınlandı (BK Karar No: 2000).	Talimatnameye şu ek yapılmaktadır: "İdarei örfiye mıntıkası dahilinde Fransızca yazılmış mektup ve telgrafnameler dahi 3 Mayıs 1341 tarihli talimatname dairesinde sansöre tâbi olmak üzere kabul ve sevk olunur."	Düstur III. Tertip C.6
31	Mayıs	Mülki atama yapıldı.	Elazığ Vali Vekili Ali Rıza Beyin asaletinin tasdiki yapıldı.	BCA: 30.18.1.1/ 14.33.10/ 71-257
31	Mayıs	Basın yasağı ile ilgili karar alındı.	BK Kararı ile İstanbul'da yayımlanan *Akbaba* Gazetesi 252.sayısındaki "Meşhedinin Köpeği" başlıklı yazı sebebiyle İstiklal Mahkemesi'ne sevk edildi.	BCA: 30.18.1.1/ 14.34.4/ 86-59
31	Mayıs	İstiklal Mahkemesine sevk kararı alındı.	BK Kararı ile zabıta kuvvetlerine silah kullanarak karşı gelen Arnavut Şaban oğlu Hüseyin ile Kara Mehmet ve arkadaşları İstiklal Mahkemesi'ne sevk edildi.	BCA: 30.18.1.1/ 14.32.14/ 91-80
3	Haziran	TCF kapatıldı.	BK'de alınan karar ile dini siyasete alet ettiği gerekçesiyle TCF kapatılmıştır.	BCA: 30.18.1.1/ 14.32.19/ 79-12
3	Haziran	Mülki atama yapıldı.	Siverek Valiliği'ne Sabri Bey tayin edildi.	BCA: 30.18.1.1/ 14.33.14/ 71-258
3	Haziran	Diplomatik atama yapıldı.	Dışişleri Bakanlığı Evrak Müdürlüğü, Madrid, Gümrü ve Anvers Konoloslukları ile Tahran Elçiliği Evrak Müdürlüğüne tayin ve nakiller yapıldı.	BCA: 30.11.1.0/ 14.24.15
3	Haziran	İstiklal Mahkemesine sevk kararı alındı.	BK Kararı ile Takrir-i Sükun Kanunu'na aykırı hareket eden Konyalı Seyid ve suç ortakları; zabıtaya karşı gelen Milaslı Rıfat Ağa, oğlu Vahid ve arkadaşı Salih ve sarhoş olarak hükümetin manevi şahsiyetini küçük düşürücü hareketlerde bulunan Suhpi İstiklal Mahkemesi'ne sevk edildi.	BCA: 30.18.1.1/ 14.34.2/ 91-83; 30.18.1.1/ 14.34.3/ 91-84; 30.18.1.1/ 14.34.1/ 91-50
4	Haziran	Diyanet İşleri Reisliği köy imamı atamalarına dair karar aldı.	Yeni tayin olunacak köy imamları hakkında Köy Kanunu'na göre işlem yapılacaktır.	BCA: 51.0.0.0/ 12.98.12

G.	Ay	Olay Mevzuat	Açıklamalar	Kaynak
6	Haziran	Mülki atama yapıldı.	Çermik Kaymakamlığı'na Hikmet tayin edildi.	BCA: 30.11.1.0/ 14.25.1
7	Haziran	İstiklal Mahkemesine sevk kararı alındı.	BK Kararı ile zabıta memurlarına hakaret ederek Takrir-i Sükun Kanunu'na muhalif harekette bulunan İstanbullu İsmail Hakkı oğlu Rıdvan İstiklal Mahkemesi'ne sevk edildi.	BCA: 30.18.1.1/ 14.35.11/ 93-51
7	Haziran	Orta Tedrisat muallimleri kanununun 7nci maddesi mucibince bilimtihan muallim olmak isteyenlerin usülü imtihanları hakkındaki talimatnamenin meriyete vazına dair kararname (BK Karar No: 2044)	Orta okul öğretmeni olmak için, Türk olmak, 20 ila 45 yaşları arasında olmak, cinayet ya da kabahat ile mahkum olmamış olmak, bedenen ve ruhen öğretmen olmaya engel hastalığı bulunmamak ve "tam devreli lise, yedi senelik idadi, dört ya da beş senelik muallim mektebi" belgelerine sahip olmak gereklidir. Her yıl Mayıs ayında kendi el yazıları ile yazılmış dilekçeler ile doğrudan doğruya Eğitim Bakanlığı'na müracaat edebileceklerdir. Başvuru için gerekli belgeler, vb. kararname'de belirtilmektedir.	Düstur III. Tertip C.6
7	Haziran	Şark Vilayetlerine gidecek muallimlere itası muktazî maaş zamları hakkındaki talimatnamenin mer'iyete vaz'ına dair kararname yayınlandı (BK Karar No: 2049)	Artvin, Ardahan, Erzurum, Ergani, Bayazıt, Bitlis, Hakkari, Siirt, Süleymaniye, Kars, Kerkük, Genç, Muş, Musul, Van, Dersim ve Erzincan illerindeki orta okullara gönderildikleri ve o illerin sakinlerinden olmadıkları takdirde öğretmenler maaş ve diğer ödeneklerinin toplamının yarısı kadar zam alacaklardır.	Düstur III. Tertip C.6
7	Haziran	Hükümet namına vukubulacak müzayede, münakasa ve ihalat kanunun 23ncü maddesi mucibince kavanini mahsusa ile inşa ve idare edilecek olan inşaat ve teşebbüsar ve müessasatı nafia hakkındaki talimatnamenin mer'iyete vaz'ına dair kararname (Bk Kararı No: 2050)	Demiryollarının inşa ve işletmesi için gerekli olan ve bedeli yirmi beşbin liradan fazla bulunan malzemenin gerek içerden gerek dışardan tedarik edilmesi "Münakasa [İhale] Komisyonu"na bırakılmıştır. Malzemenin pazarlık veya ihale ile alınmasına genel müdürlüğün teklifi üzerine İmar Bakanı tarafından karar verilir. Münakasa Komisyonu, İmar Bakanlığı müsteşarı başkanlığında Demiryolları İnşaat ve İşletme Genel Müdürü, Demiryolları Fen Heyeti Müdürü ve Demiryolları İnşat İşletme Genel Müdürlüğü Hukuk Müşaviri ve Muhasebe Müdüründen oluşturulmuştur.	Düstur III. Tertip C.6
8	Haziran	Yabancı mühendis/uzman çalıştırılmasına dair karar alındı.	Samsun-Sivas Demiryolu İdaresi mühendisliklerine Rober Furuh ve Alber Vidman tayin edildi.	BCA: 30.11.1.0/ 14.25.8
9	Haziran	Yabancı mühendis/uzman çalıştırılmasına dair karar alındı.	Samsun-Sivas Demiryolu İdaresi Mühendisliğine Alman uyruklu Legal tayin edildi. Arnavut uyruklu Remzi Konya Sulama İdaresi Operatör ve Ölçme Mühendisliğine tayin edildi. İsveçli Mühendis İvar Şahber ile Avusturyalı Mühendis Francle Ankara-Sivas Demiryolu hattında görevlendirildi ve Demiryollar Müfettişliğine Zühdü tayin edildi.	BCA: 30.11.1.0/ 14.25.17; 30.11.1.0/ 14.25.20; 30.11.1.0/ 14.26.6
9	Haziran	Üst düzey idari atama yapıldı.	Milli Eğitim Bakanlığı Telif ve Tercüme Heyeti Üyeliğine Zeki Velidi (Togan) tayin edildi.	BCA: 30.11.1.0/ 14.26.7
10	Haziran	Mülki personel azledildi.	Siverek Valisi Fettah Bey azledildi.	BCA: 30.18.1.1/ 14.36.16/ 71-259

G.	Ay	Olay Mevzuat	Açıklamalar	Kaynak
10	Haziran	Mülki atama yapıldı.	Gaziantep Valisi Hüsnü Bey Ordu Valiliği'ne, Çatalca Valisi Celal Bey Burdur Valiliği'ne, Maraş Valisi Ekrem Bey Kozan Valiliği'ne, Kozan Valisi Halid Bey Maraş Valiliği'ne, Burdur Valisi Faik Bey 2. Sınıf Mülkiye Müfettişliği'ne, Ziraat Bakanlığı Hukuk Müşaviri 3. Sınıf Mülkiye Müfettişliği'ne, Muş eski Valisi Sakıp Bey 3. Sınıf Mülkiye Müfettişliği'ne tayin edilmiştir.	HM
10	Haziran	İstiklal Mahkemesine sevk kararı alındı.	BK Kararı ile Antalya'nın Karaaliler köyüne baskın yapmakla Takrir-i Sükun Kanunu'na muhalif hareket eden Isparta'nın Lagos köyünden Mehmed oğlu Mustafa, Rıza oğlu Kör Raşid ve arkadaşları; Kırşehir tüccarlarından Hacı Mehmed ve eşini katleden Ahmed Çavuş ve arkadaşları; çeşitli suçlardan sanık Ünyeli Abaza Aziz ve arkadaşları; çeşitli suçlardan sanık Mecidiye Kürtlerinden Hüseyin Ağa oğlu Hafız ve arkadaşları; Takrir-i Sükun Kanunu'na muhalefet eden Düzce'nin Çerkesaynalı köyünden Hacı Ömer oğlu Topal Bekir; Erzincan postasına taarruz eden Muto oğlu Veli ve arkadaşları İstiklal Mahkemesi'ne sevk edildi.	BCA: 30.18.1.1/ 14.36.12/ 91-85; 30.18.1.1/ 14.37.1/ 91-86; 30.18.1.1/ 14.37.4/ 91-87; 30.18.1.1/ 14.37.9/ 91-88; 30.18.1.1/ 14.37.8/ 92-83; 30.18.1.1/ 14.37.7/ 96-34
11	Haziran	İskan Heyeti Teftişiyesi içtima etti.	İçişleri Bakanı Cemil Bey başkanlığında toplanan müfettişler ve valiler, muhacirlerin Hükümet'in belirlediği mıntıklara sevk edilmesi, sevk edilmek istemeyenlerin iadesi, bulunan yıl içerisinde Avrupa'dan başka muhacir kabul edilmemesine karar vermiştir.	HM
11	Haziran	Diplomatik atama yapıldı.	Roma Başkonsolosluğu'na Hayri, Batum Maslahatgüzarlığı'na Feridun Fevzi, Matbuat Umum Müdürlüğü'ne Safvet ve Matbuat Müdürlüğü'ne de Galib tayin edildi.	BCA: 30.11.1.0/ 14.26.13
14	Haziran	Maarif Müfettişi Umumilerinin hukuk, salâhiyat ve vezaifi hakkındaki talimatnamenin kabulüne dair kararname yayınlandı (BK Kararı No: 2103)	Milli Eğitim Bakanlığı Teftiş Heyeti Bakanlığa bağlı olmak üzere bir başkan ile yeterli miktarda genel müfettiş ile yardımcıdan oluşur. Teftiş Heyeti, genel eğitime ilişkin teftiş ve kontrolden sorumlu olacaktır. Kararname ile müfettişlerin nitelikleri, seçimi, görevleri, yetkileri, vb düzenlemeler yapılmaktadır.	Düstur III. Tertip C.6
14	Haziran	Ecnebi memleketlerine gönderilecek ticaret mümessillerinin keyfiyeti tayin ve istihdamları hakkındaki talimatnamenin meri'iyete vaz'ına dair kararname yayınlandı (BK Kararı No: 2116)	Ticaret temsilcileri Bakanın önerisi ve Cumhurbaşkanının tasdiki ile tayin olnacaktır. Ticaret temsilcisi olmak için mülkiye, ticaret, hukuk veya yabancı temsilcilik okullarından mezun olmak ve Ticaret Bakanlığı'nda "sınıfile mütenasip müstahsil sahalarda" görev yapmış olmak gereklidir. Görevleri, atandıkları ülkelerdeki ticareti, işlemleri Bakanlığa bildirmek, Türk ile Avrupa tüccarları arasında temas sağlamak, Türk ürünlerini ülkede tanıtmak, Odalara ya da ilgililere gerektiğinde bilgi sağlamak, vb'dir. Ticaret temsilcileri bağımsızdır, bulundukları ülkelerde Türk siyasi memur ve konsolosluklarına memuriyet itibariyle tabi olmadıkları gibi siyasi, adli ya da idari bir görev yerine getirmezler.	Düstur III. Tertip C.6

G.	Ay	Olay Mevzuat	Açıklamalar	Kaynak
15	Haziran	Maliye Vekaletinde yeni bir komisyon kuruldu.	22 Nisan 1925'de Meclis'de kabul edilen 661 sayılı Müzayede, Münakasa ve İhalât Kanununa yönelik gerekli talimatnameyi hazırlamak üzere Bakanlık temsilcilerinden oluşan bir heyet kurulmuştur.	HM
15	Haziran	Akademik atama yapıldı.	Darülfünun Fen Fakültesi'nin ders programına jeoloji dersi ilave edildi; bu dersin öğretmenliğine Hamid Nafiz Bey tayin edildi.	BCA: 30.11.1.0/ 15.27.6
15	Haziran	İktisadi durum ile ilgili rapor sunuldu.	Ziraat Bankası tarafından hazırlanmıştır.	BCA: 30.10.0.0/ 210.431. 25431
16	Haziran	Dahiliye Vekaletinde birçok kanun tasarısı hazırlığı sürmektedir.	Belediye Kanunu, Dernekler (Cemiyetler) Kanunu, Matbuat Kanunu, Mahalli İdareler, İl Kanunu, Memurin Kanunu hazırlanmaktadır.	HM
16	Haziran	Sovyetler Birliği'nin iktisadi ve mali durumu hakkında rapor sunuldu.		BCA: 30.10.0.0/ 247.672.20 /43185
17	Haziran	Mevaddı infilakiye, fişek ve barut inhisarının sureti tatbikatına dair kararname yayınlandı (BK Karar No: 2132).	Av fişeği, kapsol, saçma, patlayıcı madde, yanıcı maddeler ve kara barut 1925 yılında tekele alınmıştır. Bunların bir kısmının Türkiye'de en çok üç yıl içerisinde ve Hükümetçe belirlenecek yerlerde yeterli miktarda imali için fabrikalar tesis etmek şartile tekelin işletmesi Hazinece tayin olunacak kurallar çerçevesinde Türk Anonim Şirketlerine ihale olunacaktır. Şirket kendi sermayesini fabrikaya tahsis edecek ve otuz yıl sonra Hazineye tesisatı işler halde terkedecektir. Maliye Bakanlığı sermayenin yarısına iştirak hakkına sahiptir.	Düstur III. Tertip C.6
17	Haziran	Mülki atama yapıldı.	Daha önce azledilen Menteşe eski Valisi Asaf Talat Bey görevine iade edildi.	BCA: 30.18.1.1/ 14.40.1/ 71-260
17	Haziran	İstiklal Mahkemesine sevk kararı alındı.	BK Kararı ile Dağıstanlı Davud, Takrir-i Sükun Kanunu'na aykırı hareketinden dolayı İstiklal Mahkemesi'ne sevk edildi.	BCA: 30.18.1.1/ 14.40.5/ 93-52
18	Haziran	Hükümet namına vukubulacak müzayede, münakasa ve ihalat hakkındaki 22 Nisan 1341 tarihli ve 661 numaralı kanun mucibince tanzim olunan talimatnamenin mer'iyete vaz'ına dair kararname yayınlandı (BK Kararı No: 2139)	Artırma, eksiltme ve ihaleler, merkezde ilgili Bakanlık, müstakil müdürlük ya da kurumda ilgili şube müdürünün veya uygun gördüğü kişinin başkanlığında bir muhasebe müdürü veya uygun gördüğü kişi ve seçilecek ve tayin edilecek iki kişiden ve iş uzmanlık istiyorsa bir fen memurundan oluşacak komisyon tarafından gerçekleştirilecektir. Taşrada ise bu komisyon ilgili şubenin en büyük memuru ve adli işlerle ilgili ise savcı veya yardımcıları başkanlığı altında il tarafından seçilecek idare meclisi üyelerinden iki üye ve bir de en büyük mal müdürü veya uygun gördüğü kişi ve uzmanlık isteyen bir iş olduğu takdirde bir fen memurundan oluşmaktadır.	Düstur III. Tertip 6. Cilt
19	Haziran	Mülki atama yapıldı.	Foça Kaymakamlığı'na Cevdet Bey, Çapakçur Kaymakamlığı'na Ali Rıza Bey tayin edildi.	BCA: 30.11.1.0/ 15.28.2-3

G.	Ay	Olay Mevzuat	Açıklamalar	Kaynak
19	Haziran	Diplomatik atama yapıldı.	Viyana Konsolosluğu'na Bahaeddin ve Kançılarlığa da Kemal Cenani Beyler tayin edildi. Tiran Maslahatgüzarlığı'na Faik ve Avlonya Konsolosluğu'na Abdülehad Beyler tayin edildi.	BCA: 30.11.1.0/ 15.28.6-7
21	Haziran	Basın mensupları İstiklal Mahkemesi'ne sevk edildi.	Fikri Bey, *Son Telgraf* Gazetesi yazarı Fevzi Lütfü ve Sedri İdham beyler tutuklanmışlardır. Fikri Bey Ankara İstiklal Mahkemesi'ne, diğerleri Şark İstiklal Mahkemesi'ne sevk edilmiştir.	HM
21	Haziran	Üst düzey askeri atama yapıldı.	3. Ordu Müfettişi Tümgeneral Kazım Paşa'nın istifası sebebiyle yerine Tuğgeneral İzzeddin Paşa tayin edildi.	BCA: 30.11.1.0/ 15.28.15
23	Haziran	Yabancı mühendis/uzman çalıştırılmasına dair karar alındı.	Alman uyruklu Mühendis Herbert Vaydınar'ın Samsun-Sivas, Rus uyruklu İbrahim Haydarof'un Ankara-Sivas demiryolu hattında çalıştırılması kabul edildi.	BCA: 30.11.1.0/ 15.29.2
24	Haziran	Mülki atama yapıldı.	Gelibolu ve Gaziantep Valilikleri'ne Arif Hikmet ve Talat Beyler vekaleten tayin edildi.	BCA: 30.18.1.1/ 14.41.4/ 71-261
24	Haziran	Mülki atama yapıldı.	Adana Polis Müdürlüğü'ne İbrahim, İstanbul Polis Müdürlüğü İnzibat Müdürlüğü'ne Cuma Beyler tayin edildi.	BCA: 30.11.1.0/ 15.29.5
24	Haziran	İstiklal Mahkemesine sevk kararı alındı.	BK Kararı ile İran uyruklu Resul oğlu Muhammed Takrir-i Sükun Kanunu'na aykırı hareketinden dolayı İstiklal Mahkemesi'ne sevk edildi.	BCA: 30.18.1.1/ 14.41.17/ 93-53
28	Haziran	Şark İstiklal Mahkemesi Şeyh Sait ve suç ortakları hakkında idam kararı aldı.	27 Haziran'da savcının iddianamesi okunmuştur. İddianameye göre, "Peygamber dininin yükselmesi perdesi altında olmuştur. Halbuki asıl amaç, Türk vatanının belirli bir kısmını Anadolu'dan ayırmak, vatanın birlik ve beraberliğini bozup, dağıtmaktan ibarettir." Şeyh Sait yaptığı savunmada, isyanın planlı olmadığını, amaçlarının "Hükümete Şeriat meselelerini anlatmak" olduğunu, Kürdistan kurmak gibi bir amaçlarının olmadığını ve içerden ya da dışardan herhangi bir teşvik ya da destek almadığını belirtmiştir. Mahkeme kararında, "din ve şeriat araç yapılarak, gerçekten bağımsız bir Kürdistan kurmak amacına yönelik" isyanda Şeyh Sait ve diğer elebaşlarını idama, diğerlerini hapse mahkum etmiştir ve bir kısmının da "ademi mesuliyet"ten beraatine karar vermiştir.	HM, 29 Haziran 1925; Aybars, s.243-252
28	Haziran	Cemiyeti Akvam'a sunulan dilekçede Kürtlerin "Müslüman barbarların zulmü altında olduğu" beyan edildi.	İtalya'da bulunan *Yüzellilikler* listesine dahil olan Sabri Hoca ve Mehmet Ali tarafından yayınlanan dilekçede şunlar yer almaktadır: "İki aydan beri memleketimiz Kürdistanda sel gibi kan akıyor. İki milyon muhtevi Kürt milleti 'Müslüman barbarların' boyunduruğu altındadır. Lozan Muahedenamesi işitilmemiş, bir adaletsizlik tasdik etmiştir." Buna karşı Kürt milleti silaha sarılmıştır ve ölünceye kadar cümle alem bununla savaşmak üzere amededir. "Ari milletinden olan Kürt milletinin ne neslen ne lisanen ne de ananat itibariyle Mongol cinsinden olan Türkler ile hiç bir müşterekatı yoktur." Bu nedenle "Kürt milleti Cemiyeti Akvam'dan acil muavenet [yardım] talep eder. Garp devletlerinin müdahalesi bugün bu konu için yalnız bir vazife-i insaniye değil ... bir lazıme-i siyasidir."	HM

G.	Ay	Olay Mevzuat	Açıklamalar	Kaynak
28	Haziran	Şark İstiklal Mahkemesi tekke ve zaviyelerin kapatılması kararı aldı.	Şeyh Sait davası kararında tekke ve zaviyelerin kapatılması kararı çıkmıştır. Cemiyetler Kanunu'na atıf yapılarak tekke ve zaviyelerin ruhsatsız açılmış cemiyetler olarak kapatılmasına karar verilmiştir: "Yapılan muhakemelerden ve incelemelerden tekke ve zaviyelerin birer kötülük ve fesat ocağı oldukları ve bu tekkelerle zaviyelerde şeyhlerin kendilerine taptırmak gibi, dinin kabul edemediği fiiller işledikleri, mahkeme huzurundaki ifadelerinden anlaşılması dolayısıyla Şark İstiklal Mahkemesi, yargı bölgesi içerisindeki tekke ve zaviyelerin kapatılmasına karar vermiştir."	HM; Aybars, s. 252
28	Haziran	Mülki atama yapıldı.	Dersim Valiliği'ne Halim Bey vekaleten tayin edildi.	BCA: 30.18.1.1/ 14.42.4/ 71-262
28	Haziran	Mülki atama yapıldı.	Sivas Polis Müdürlüğü'ne Kenan Bey tayin edildi.	BCA: 30.11.1.0/ 15.29.11
28	Haziran	Divan-ı Harb-i Örfi'ye atama yapıldı.	Divan-ı Harb-i Örfi üyeliklerine Tuğg. Sabri, Galib ve Alb. Kerameddin tayin edildi.	BCA: 30.11.1.0/ 15.29.17
29	Haziran	Şark İstiklal Mahkemesi tekke ve zaviyelerin kapatılması için Savcılığa yazı yolladı.	Şark İstiklal Mahkemesi, tekke ve zaviyelerin birer "menba-ı şer ve fesad" yuvası olduklarını söyleyerek savcılıkların kendi il ve kazaları içindeki bu gibi yerleri kapatmaları için bütün yöneticilere bildirilmesi istendi. Savcılık bu yazıyı Siverek, Mardin, Van, Hakkari, Genç, Siirt, Hınıs, Dersim, Diyarbakır, Ergani Maden, Malatya, Elazığ'a 30 Haziran'da yollamıştır.	Aybars, s. 256 (TBMM Arşivi, T-12, Dosya 93/1, Evrak 341/71)
29	Haziran	Mülki atama yapıldı.	Yalova-Karamürsel, İnegöl-Orhangazi, Fethiye-Bozdoğan kaymakamları arasında becayiş yapıldı ve Cizre Kaymakamı Hamdi Bey görevden alınarak yerine Talat Bey tayin edildi. Elbistan Kaymakamı Esat Bey istifa etti, yerine Osman Şükrü; Harran Kaymakamlığı'na da Necmeddin Bey tayin edildi.	BCA: 30.11.1.0/ 15.30.8; 30.11.1.0/ 15.30.15
30	Haziran	Diyanet İşleri Reisi "serpuş meselesi" hakkında beyanat verdi.	Diyanet İşleri Başkanı'nın beyanı şöyledir: "Dinin ve İslamiyetin bir özel görünüşü yoktur. Buna dair ne bir ayet ne bir hadis-i şerif mevcuddur. Ahlaksızlığı ve kötülüğü barındırmamak şartıyla ferdin dilediği gibi giyinmek hakkıdır.... istediği kıyafeti ve şapkayı giyebilir."	HM
1	Temmuz	Basın yasağı ile ilgili karar alındı.	BK Kararı ile Osmanlı Hanedanı mensuplarının resim ve isimlerini ihtiva eden mektup ve kağıtların, olumsuz propaganda aracı olarak kullanılabileceği için, Takrir-i Sükun Kanunu gereği satışı yasaklanmıştır.	BCA: 30.18.1.1/ 14.43.7/ 86-61
1	Temmuz	İstiklal Mahkemesine sevk kararı alındı.	BK Kararı ile Adana, Trabzon ve Samsun'da usulsüz istifa ve mazeretsiz görevini terkeden telgraf muhabere memurları; Kastamonu ve Çankırı'da şakilik eden Eğri Ahmed'in firarını temin eden Boyalı Nahiyesi eski Müdürü Tevfik Efendi ile kardeşi Hayrullah İstiklal Mahkemesi'ne sevk edildi.	BCA: 30.18.1.1/ 14.42.12/ 134-22; 30.18.1.1/ 14.43.8/ 91-89

G.	Ay	Olay Mevzuat	Açıklamalar	Kaynak
2	Temmuz	İstiklal Mahkemesi'nde Şeyh Sait'in idamı infaz edildi.	Şeyh Sait ve 47 kişi Diyarbakır'da idam edilmiştir.	HM; Aybars, s. 256
2	Temmuz	Nüfus İşleri Müdüriyeti nüfus sicillerini yeniliyor.	Türkiye'de nüfus bilgisinin dağınık ve incelenmeye muhtaç olduğu açıktır. Savaşta da çoğu nüfus sicilleri yakılmıştır. 1925 yılında Müdüriyete ayrılan ödenekle nüfus sicillerinin yenilenmesine çalışılacaktır.	HM
2	Temmuz	Diplomatik atama yapıldı.	Kopenhag Maslahatgüzarlığı'na Haydar, Berlin Elçiliği Müsteşarlığı'na Enver, Brüksel Maslahatgüzarlığı'na Mehmed Kamil tayin edildi.	BCA: 30.11.1.0/ 15.30.16
6	Temmuz	Diplomatik atama yapıldı.	Hamburg Başkonsolosluğu'na Fahreddin Hayri Bey tayin edildi.	BCA: 30.11.1.0/ 15.30.16
6	Temmuz	Tarımda makineleşme problemleri konulu rapor sunuldu.	Ziraat Bankası tarafından hazırlanmıştır.	BCA: 30.10.0.0/ 210.431.3/ 25433
7	Temmuz	Dahiliye ve Sıhhiye Vekilleri Şark Vilayetlerine tetkik seyahatine çıktı.	Meclis'in kapanması ile birlikte, Bakanların bir çoğu yerinde tespit ve teftiş için seyahate çıkmışlardır. Bakanların seyahatleri, takip edilmemiştir, ancak Meclis açılıncaya kadar Mustafa Kemal ile bakanların seyahatte oldukları anlaşılmaktadır.	HM
7	Temmuz	Erzincan Mebusu Hamdi Bey mebusluktan istifa etti.	Hamdi Bey Viyana Elçiliği'ne tayin edilmiştir.	ZC C.19 İ.1
8	Temmuz	Şeker fabrikalarına tesis imtiyazı verildi.	İstanbul, Çatalca, Tekfurdağı, Kırklareli illerinde şeker fabrikası tesisi imtiyazı, 65 yıllığına İstanbul ve Trakya Fabrikaları Türk Anonim Şirketine verildi.	HM
9	Temmuz	Mülki atama yapıldı.	Lapseki Kaymakamlığı'na Mehmed Ali Bey tayin edildi.	BCA: 30.11.1.0/ 15.31.2
9	Temmuz	Diplomatik atama yapıldı.	Tahran Elçiliği'ne Vasfi, Ramiyye Başkonsolosluğu'na Ali Refik, Üsküp Konsolosluğu'na Hayri, Danzig Konsolosluğu'na Memduh, Şam Konsolosluğu'na Şükrü, Culfa Müstakil Konsolosluğu'na İdris Çar tayin edildi.	BCA: 30.11.1.0/ 16.32.1
9	Temmuz	Adli komisyon içtima etti.	Adalet Bakanlığı başmüfettişlerinden oluşan bir komisyon toplanarak, teftişle ilgili konuları görüşecektir.	HM
9	Temmuz	Ankara Hukuk Mektebi Eylül'de açılacaktır.	1 Eylül'den itibaren öğrenci kabul ve kayıt edilecektir.	HM
9	Temmuz	Avrupa'ya Hukuk Fakültelerine 15 talebe gönderilecektir.	Bu yıl, Fransa, İtalya, Almanya, Belçika Hukuk Fakültelerine 15 öğrenci gönderilecektir.	HM
10	Temmuz	Cemiyeti Akvam'a Kürt Cemiyeti istida verdi, istida reddedildi.	Kendisine Kürt Cemiyeti süsü veren birkaç kişi, Cemiyeti Akvam Genel Sekreterliği'ne dilekçe vererek Kürdistan'ın özerkliğini savunan Sevr Anlaşması'nın tatbik edilmemesinden dolayı protestoda bulunmakta ve üyelerin yardımını talep etmektedir. Cemiyeti Akvam dilekçenin incelenmesine gerek görmemiştir.	HM

G.	Ay	Olay Mevzuat	Açıklamalar	Kaynak
11	Temmuz	Yabancı mühendis/uzman çalıştırılmasına dair karar alındı.	L. Antringer adlı mühendisin Karadere demiryolu hattında çalıştırılmasına imkan olmadığına dair karar alındı.	BCA: 230.0.0.0/ 74.34.5/ 34R197
13	Temmuz	Yirmidört saat esası kabul edildi.	24 saat esasını incelemek için İmar Bakanlığı'nda Demiryolları Genel Müdürü Ziya Bey başkanlığında Komisyon toplandı. Bahriye, Milli Savunma Bakanlığı ile Genelkurmay'dan birer temsilcinin katıldığı Komisyon, trenlerde ve telgrafhanelerde 24 saat esasının kabul edilmesine karar vermiştir. Duyuru yapılarak tüm ilgili birimlere iletilecektir.	HM
14	Temmuz	Mülki atama yapıldı.	Bozcaada Kaymakamlığı'na Kıdemli Yüzbaşı Faik Şükrü tayin edildi.	BCA: 30.11.1.0/ 16.32.7
15	Temmuz	İstiklal Mahkemesine sevk kararı alındı.	BK Kararı ile Hükümet aleyhinde konuşan Poyrazlı İhsan ve arkadaşları İstiklal Mahkemesi'ne sevk edildi.	BCA: 30.18.1/ 14.45.10/ 93-55
17	Temmuz	Musul Tahkik Komisyonu Raporu hazırlandı.	Rapor hazırlanmış, matbaaya verilmiştir. 25 Temmuz'da üyelere iletilecektir.	HM
17	Temmuz	Kumaş Fabrikası inşa edilecektir.	Ankara Milli Mensuat Şirketi, Hükümet'in yardımıyla sadece nakit parayla büyük bir fabrika inşaasına karar vermiştir.	HM
17	Temmuz	Saruhan Mebusu M. Vasıf Bey mebusluktan istifa etti.	Prag Elçiliği'ne tayin edilmiştir.	ZC C.19 İ.1
19	Temmuz	Teşviki Sanayi Kanununun suveri tatbikiyesine mütedair nizamnamenin altıncı maddesinin tadili hakkında kararname yayınlandı (BK Kararı: 2285).	Teşviki Sanayi Kanunu kapsamındaki başvurularda, il idare meclisine gönderilen evrak meclis tarafından incelendikten sonra, sanayi ve mesai müdürü, imar veya belediye mühendisiyle tapu müdür veya memurundan oluşturulacak bir komisyona gönderilecektir. Bu komisyon tarafından hazırlanacak rapor, idare meclisine sunulacak, meclis tarafından kabul edildiği takdirde Ticaret Bakanlığına gönderilecektir.	Düstur III. Tertip 6. Cilt
19	Temmuz	Mülki personel azledildi.	Siirt Valisi Arif Bey görevinden azledildi.	BCA: 30.18.1/ 14.45.14/ 71-263
19	Temmuz	Basın yasağı ile ilgili karar alındı.	BK Kararı ile Berlin'de yayımlanan *Deni* Gazetesinin yurda sokulması yasaklandı.	BCA: 30.18.1/ 14.45.12/ 786-63
19	Temmuz	İstiklal Mahkemesine sevk kararı alındı.	BK Kararı ile Takrir-i Sükun Kanunu'na aykırı faaliyette bulunan Laz Osman; sarhoş olarak görevli Jandarmaya hakaret eden Simav ilçesinde sakin 4 kişi; Hükümet ve İstiklal Mahkemesi'ne hakarette bulunan Şükrü oğlu Asım; Şaki İbrahim Haydar Çetesi'nde faaliyet gösteren Maraşlı Kara Silo ve arkadaşı Vakkas İstiklal Mahkemesi'ne sevk edildi.	BCA: 30.18.1/ 14.44.18/ 92-65; 30.18.1/ 14.45.5/ 92-66; 30.18.1/ 14.45.7/ 93-54; 30.18.1/ 15.49.16/ 91-97

G.	Ay	Olay Mevzuat	Açıklamalar	Kaynak
19	Temmuz	Divan-ı Harb-i Örfi'ye sevk kararı alındı.	Birinci Süvari Fırkasını kötü sevk ve idare ederek, kıymetli silahların asilerin eline geçmesine sebep olan Alb. Hacı Arif Divan-ı Harb-i Örfi'ye sevk edildi.	BCA: 30.11.1.0/ 16.32.13
20	Temmuz	Diplomatik atama yapıldı.	Triyeste Konsolosluğu'na İsmail Fahri, Üsküp Konsolosluk Kançılarlığına Murad Fuad tayin edildi.	BCA: 30.11.1.0/ 16.33.5
20	Temmuz	Üst düzey idari atama yapıldı.	Öksüz Yurtları Genel Müdürlüğü'ne Mehmed Tevfik tayin edildi.	BCA: 30.11.1.0/ 16.33.12
20	Temmuz	Akademik atama yapıldı.	Darülfünun İlahiyat Fakültesi İslam Kavimleri Etnografyası dersini okutmak üzere Halil Hamid Bey tayin edildi.	BCA: 30.11.1.0/ 26.26.2
20	Temmuz	Emekliye sevk kararı alındı.	1. devre TBMM'ye mebus olarak katılan Piyade Kaymakamı Ömer Lütfi'nin istifası iptal edildi ve emekliye sevkedildi.	BCA: 30.11.1.0/ 16.33.9
22	Temmuz	Basın yasağı ile ilgili karar alındı.	Türk inkılapları aleyhinde yayın yapan ve Bulgaristan'ın Filibe kasabasında çıkan *Koca Balkan* Gazetesi'nin ithali yasaklandı.	BCA: 30.18.1/ 14.44.14/ 86-62
25	Temmuz	Musul Tahkik Komisyonu Raporu Cemiyeti Akvam Meclisi'ne sunuldu.	Komisyon raporunda açık bir öneride bulunmamış, durumu incelemiştir. Buna göre, ekonomik olarak bölgenin Irak'la birlikte hareket ettiğini, fakat ekonomik açıdan Türkiye ile Irak arasında bir anlaşma yapılmasının gerekli olduğunu vurgulamıştır. Ayrıca, Raporda bölge insanının Irak'tan çok Türkiye'ye bağlanmayı isteyeceği tespiti yapılmaktadır. Rapor, Türkiye tarafından olumlu karşılanmıştır; fakat şüphe de vardır. İngiltere ise durumdan memnun değildir, sorunun sadece sınırın nereden geçirileceği olduğu konusunda direnmektedir. Raporda net tavsiyelerin olmaması nedeniyle kararın Cemiyeti Akvam Meclisi'nde alınacağı belli olur. Bu nedenle Türkiye oylamaya katılmayı istemektedir. Cemiyeti Akvam'ın kararının tarafların katılımı ile olup olmaması hakkındaki tartışma derinleşecek ve konu Lahey Adalet Divanı'na götürülecektir.	HM
26	Temmuz	İstiklal Mahkemesine sevk kararı alındı.	BK Kararı ile yurtiçi ve dışında ülkemiz aleyhinde faaliyette bulunan 16 kişi Takrir-i Sükun Kanunu gereği İstiklal Mahkemesi'ne sevk edildi.	BCA: 30.18.1/ 14.44.6/ 92-64
27	Temmuz	Mülki atama yapıldı.	Midyat, Savur, Burhaniye, Balya kaymakamları arasında becayiş yapıldı; bazı kaymakamlıklara tayinler yapıldı ve Kadınhanı ve Soma kaymakamları Yunus ve Nezihi ile Mersin İli Yazı İşleri Müdürü Ali Rıza azledildi.	BCA: 30.11.1.0/ 16.34.12
28	Temmuz	Yabancı mühendis/uzman çalıştırılmasına dair karar alındı.	İmar Genel Müdürlüğü Su İşleri Uzmanlığına Fransız Mühendis Arman Danot tayin edildi.	BCA: 30.11.1.0/ 16.34.8

G.	Ay	Olay Mevzuat	Açıklamalar	Kaynak
29	Temmuz	İstiklal Mahkemesine sevk kararı alındı.	BK Kararı ile İstiklal Mahkemesi'nce mahkum edilen Geredeli Hacı Emin aleyhinde şahitlik yaptığı İçin Molla Hasan'ın evine girerek 2 kişiyi öldüren adı geçenin akrabaları; Sivas dolaylarında şakilik yapan ve takibe çıkan askerlerimizi katleden bazı şakiller; Maraş ve Cebelibereket illerinde baskınlar düzenleyerek gasp ve hırsızlık yapan şakiler; Söke civarında şakilik yapan Kürt İbrahim, Çerkez Süleyman ve Çerkez Receb ile arkadaşları ile silah kaçakçılığı ve Kürtçülük yapan Erzincanlı Mehmed oğlu Kürt Hüseyin İstiklal Mahkemesi'ne sevk edildi.	BCA: 30.18.1/ 14.47.2/ 91-91; 30.18.1/ 14.47.12/ 91-92; 30.18.1/ 14.47.13/ 91-93; 30.18.1/ 14.48.5/ 92-67; 30.18.1/ 14.47.16/ 91-94
29	Temmuz	Av malzemesinden bulunan saçmaların fabrikalarda tarzı imal ve sureti murakabesi hakkındaki talimatnamenin kabülüne dair kararname yayınlandı (BK Karar No: 2271).	Patlayıcı maddeler devlet tekelindedir. Kararname ile devlet tekelinin nasıl uygulanacağı belirlenmektedir. Saçmanın ihracına sınır getirilmekte, Hazinece belirlenecek miktar ve zamanda saçmanın üretilmesi zorunlu hale getirilmekte, saçmanın fabrikalarca satış fiyatları tayin edilmekte, vergiler tayin edilmekte, vb.	Düstur III. Tertip 6. Cilt
31	Temmuz	Diplomatik atama yapıldı.	Roma Büyükelçiliği'ne Basri Reşid tayin edildi.	BCA: 30.11.1.0/ 16.34.8
2	Ağustos	İstiklal Mahkemesine sevk kararı alındı.	BK Kararı ile Ankara'nın Macun Çiftliği'nde bir ihtiyarı yaralayan Seyf oğlu Hasan İstiklal Mahkemesi'ne sevk edildi.	BCA: 30.18.1.1/ 14.48.2/ 91-95
3	Ağustos	Mübadeleye ait emvali gayrimenkule üzerinde tatbik olunacak muamele hakkında kararname yayınlandı (BK Karar No: 2277).	Mübadeleye tabi Rumların taşınmaz malları hakkında tasfiyeler devam etmektedir. Tasfiyeleri gerçekleştiren Muhtelit Mübadele Komisyonu kararı doğrultusunda tasfiyeler tamamlanıncaya kadar taşınmaz mallar Hazineye aittir. Bu süreçte, mübadillerden mahkemeye başvuranların taşınmazlar üzerinden icra ve kullanma hakkı yoktur. Ancak mahkeme kararı Maliye Bakanlığı'na ulaştıktan sonra taşınmazların bedeli ödenebilir.	Düstur III. Tertip 6. Cilt
3	Ağustos	Şark Vilayetlerinde tetkikte bulunan mebuslarımız avdet etti.	İçişleri Bakanı Cemil Bey, Sağlık Bakanı Refik Bey Efendiler ile Jandarma Genel Komutanı Zeki Bey, İçişleri Özel Kalem Müdürü İsmail Hakkı, Yaver Arif ve Anadolu Ajansı muhabiri Kemaleddin Beyler Ankara'ya dönmüşlerdir. Bakanlar, yerlerinde sorunları incelemek üzere Doğu illerinde incelemelerde bulunmuşlardır.	HM
5	Ağustos	25 Haziran 1341 tarihli ve 638 numaralı kararnameye zeylen tanzim olunan orman muhafızları hakkındaki talimatnamenin kabulüne dair kararname yayınlandı (BK Karar No: 2306).	Birinci ve ikinci sınıf orman muhafaza memurları Jandarmaya özgü kıyafetleri giyecek, Milli Savunma Bakanlığı'nca verilecek silah ve cephaneye ve kimliğe sahip olacaklardır. Orman muhafaza memurları orman fen memurlarına bağlıdır ve birinci sınıf muhafızlar ikinci sınıf muhafızların amiridir.	Düstur III. Tertip 6. Cilt

G.	Ay	Olay Mevzuat	Açıklamalar	Kaynak
5	Ağustos	Adliye intihap encümeni nizamnamesiyle encümeni adliyenin sureti teşekkülünü mübeyyin mülga adliye nezareti nizamnamei dahilisinin bazı mevadını muaddil 6/5/1341 tarihli talimatnamenin ikinci maddesini muaddil talimatname kabul edildi (BK Karar No: 2338).	6 Mayıs tarihli talimatnamenin ikinci maddesi değiştirilmiştir: "Encümeni adliye Müsteşarın riyaseti altında Adliye Vekilinin tensibi ile mahkemei temyiz azasından bir zat ve vekâlet umuru hukukiye ve cezaiye müdürleri ile Ankara cinayet ve mahkemei asliye hukuk ve ceza reislerden teşekkül eder."	Düstur III. Tertip 6. Cilt
5	Ağustos	Türk Tayyare Cemiyeti kamuya yararlı dernek statüsü kazandı.	BK kararı ile TTC kamuya yararlı dernek olarak kabul edilmektedir.	BCA: 30.18.1.1/ 15.49.13
5	Ağustos	Basın yasağı ile ilgili karar alındı.	BK Kararı ile komünizmi övücü yayımda bulunan *Hahtanak* Gazetesi'nin yayımı yasaklandı.	BCA: 30.18.1.1/ 15.49.9/ 86-65
5	Ağustos	Basın yasağı ile ilgili karar alındı.	Es-Seyyid Hüseyin Hazeniyyü'l-Hüseyni tarafından yazılan *Gonca-i Bahar* adlı Kürtçe kitabın yurda sokulması yasaklandı.	BCA: 30.18.1.1/ 14.48.14/ 86-64
5	Ağustos	Mülki atama yapıldı.	Haşap Kaymakamlığı'na Edib, Eskişehir Tahrirat Müdürlüğü'ne Muhyiddin tayin edildi ve Mecidiye Kaymakamı Mustafa azledildi.	BCA: 30.11.1.0/ 16.35.19
5	Ağustos	İstiklal Mahkemesine sevk kararı alındı.	BK Kararı ile sarhoşluk esnasında İstiklal Mahkemesi ile Hükümete lisanen tecavüzde bulunan Hamza oğlu Mehmed; memleketin huzur ve asayişini ihlal eden Dakicik oğullarından Mehmet oğlu Ali ile arkadaşı İsmail oğlu Deli Abdurrahman; bir haneye tecavüz ve tahdit suçundan Kırcaoğlu Ali Çavuş ile kardeşi Osman; Fatih'te bir kadına saldıran ve Takrir-i Sükun Kanunu'na aykırı harekette bulunan Hüseyin oğlu Vahid; Takrir-i Sükun Kanunu'na aykırı harekette bulunan Sarı İhsan İstiklal Mahkemesi'ne sevk edildi.	BCA: 30.18.1.1/ 14.48.16/ 93-56; 30.18.1.1/ 14.48.17/ 92-68; 30.18.1.1/ 14.49.4/ 93-57; 30.18.1.1/ 14.49.7/ 93-59; 30.18.1.1/ 14.49.6/ 93-58
7	Ağustos	Diyarbekir Mebusu Mehmet Bey vefat etti.	Mehmet Bey yakalandığı bir hastalık nedeniyle vefat etmiştir.	ZC C.19 İ.1
7	Ağustos	Dinarda deprem oldu.	2000 bina hasar gördü.	ATA ATCK
9	Ağustos	Van Gölü seyrisefaini ile Konya Ovası Sulama İdaresinin müzayede ve münakasa muamelatında tatbik olunacak talimatnamenin kabülü hakkında kararname yayınlandı (BK Kararı No: 2325).	Özel durumları nedeniyle Van Gölü Seyr-i Sefaini ile Konya Ovası Sulama İdaresi, Müzayede ve Münakasa ve İhalat Kanunu'nun 23. maddesi çerçevesinde özel hükümlere tabi olacaktır. Buna göre, 10 bin liranın altındaki alım, satım ve hizmet işleri pazarlık yöntemi ile alınabilecektir. 10 bin liranın üzerindeki artırma, eksiltme ve ihaleler ise Münakasa Komisyon'na iletilecektir. Münakasa Komisyonu, Van Gölü Seyr-i Sefain İdaresi'nde işletme müdür veya memurunun başkanlığında muhasebeci, mutemet ve anbar memurundan; Konya Ovası Sulama İdaresi'nde sulama müdürünün başkanlığında merkez mühendis ve sorumlu muhasebeciden oluşturulmaktadır.	Düstur III. Tertip 6. Cilt

G.	Ay	Olay Mevzuat	Açıklamalar	Kaynak
10	Ağustos	Mülki atama yapıldı.	Vakfıkebir, Cide, Boyabat ve Bozkır Kaymakamlıklarına Hüseyin Derviş, Kadri Nihad, Fikri ve Necati tayin edildi; Bozkır Kaymakamı Hayri Raif görevden alındı.	BCA: 30.11.1.0/ 16.36.18
10	Ağustos	Adli atama yapıldı.	Bozok, Ödemiş, Tosya, Antep ve Cide hakimliklerine Receb, Abdullah Rahmi, Yusuf Ziya, Ali Rıza ve Aziz; Zir Savcılığına İsmail Hakkı tayin edildi.	BCA: 30.11.1.0/ 16.36.19
10	Ağustos	Diyanet İşleri Reisliği, Köy Kanunu'na göre köy imamlarının imtihan ve seçimlerinin köy derneklerine, tayin yetkisinin de müftülüklere ait olduğuna dair karar aldı.	4 Haziran 1925 tarihinde Diyanet İşleri Reisliği'nce alınan bir kararla, yeni tayin olunacak köy imamları hakkında, Köy Kanunu'na göre işlem yapılacağına dair karar alınmıştır.	BCA: 51.0.0.0/ 12.98.35
11	Ağustos	Basın mensupları İstiklal Mahkemesi'ne sevk edildi.	Vatan Gazetesi sahibi Ahmet Emin (Yalman) ve yazarı Ahmet Şükrü (Esmer), İstiklal Gazetesi sahibi İsmail Müştak (Mayakon), İleri Gazetesi muharriri Suphi Nuri (İleri), Adana'da çıkan Sayha Gazetesi sahibi Gündüz Nadir Beyler tutuklanarak mahkemeye sevk edildiler. 13 Eylül'de tamamlanan yargılama sonunda bazı gazeteciler hakkında beraat, bazıları hakkında ademi mesuliyet kararı alınmıştır.	AKSCK ATCK
12	Ağustos	Av malzemesinden bulunan saçmaların imal ve füruhtu hakkındaki talimatnamenin on birinci maddesinin tadiline dair kararname yayınlandı (BK Karar No: 2349).	29 Temmuz tarihli talimatnamenin on birinci maddesi, "işbu şartname ahkamını hazine 1342 senei maliyesi nihayetine kadar tepdil ve tagyir etmeyecektir", "tekelin esasına ve Hazine çıkarlarına daha uygun olduğu takdirde saçma imal ve satışı tekelini başka bir şekilde uygulamaya Hazine yetkilidir" şeklinde değiştirilmiştir.	Düstur III. Tertip 6. Cilt
12	Ağustos	İstiklal Mahkemesi basın mensupları davasında kararını verdi.	Ankara İstiklal Mahkemesi'nde Aydınlık, Orak-Çekiç mensupları ile Bursa'da yayınlanan Yoldaş Gazetesi sahibi İbrahim Bey hakkında karar çıkmıştır. İçlerinde İbrahim Hilmi Bey'in de bulunduğu altı kişi yedişer yıl hapse, Şevket Süreyya'nın içinde bulunduğu altı kişi onar yıl küreğe, Nazım Hikmet'in de içinde bulunduğu dört firari gıyabında onbeşer yıl hapse mahkum olmuş, diğerleri ise beraat etmiştir.	Aybars, s. 307
15	Ağustos	Mülki atama yapıldı.	Tuğgeneral Aşir Paşa Milli Savunma Bakanlığı Müsteşar Yardımcılığı'na tayin edildi. Orhaneli Kaymakamı Reşad istifa etti ve yerine Mudanya eski Kaymakamı Fuad tayin edildi.	BCA: 30.11.1.0/ 17.37.12; 30.11.1.0/ 17.37.13
18	Ağustos	Çekoslavakya muvaridarına muvakkaten tenzili tarifenin tatbiki hakkında kararname yayınlandı (BK Karar No: 2359).	Çekoslavakya ile imzalanacak sözleşmenin tamamlanmasına kadar Çekoslavakyadan gelen mal ve ürünlere Lozan anlaşmasının indirimli tarifelerinin uygulanması kabul edilmiştir.	Düstur III. Tertip 6. Cilt
18	Ağustos	Emekliye sevk kararı alındı.	Kaymakam Dr. Ali Nahid emekliye sevk edildi.	BCA: 30.11.1.0/ 17.38.3
18	Ağustos	Sıhhiye Tetkik Heyeti yola çıktı.	Aydın ve civarında incelemelerde bulunmaktadır.	HM

G.	Ay	Olay Mevzuat	Açıklamalar	Kaynak
19	Ağustos	Divan-ı Temyiz-i Askeri'ye atama yapıldı.	Divan-ı Harb-i Örfi'lerce alınan kararların temyiz merci olarak 20 Mayıs 1920 tarih ve 237 sayılı Kanun ile Milli Savunma Bakanlığı'na bağlı olarak kurulan "Divan-ı Temyiz-i Askeri"lerde başkanlıkta bir komutan, 2 askeri ve 2 adli üyeden oluşmaktadır. Divan-ı Temyiz-i Askeri'ler 22 Mayıs 1930 tarih ve 1631 sayılı Askeri Muhakeme Usülü Kanunu ile "Askeri Temyiz Mahkemesi" olarak değiştirilmiştir. Bu atama kararı ile Divan-ı Temyiz-i Askeri'nin başkan ve üyeliklerine tayinler yapılmaktadır.	BCA: 30.18.1.1/ 15.51.20/ 39-86
23	Ağustos	Ruam mücadele talimatnamesinin mer'iyete vaz'ı hakkında kararname yayınlandı (BK Karar No: 2373).	Hayvanlar ve hatta insanlar arasında da tahribata neden olan ruam hastalığı ile mücadele etmek üzere yılda iki kez muayene zorunluluğu getirilmekte; hastalıklı hayvanların itlaf edilme usülüne ilişkin düzenlemeler yapılmaktadır.	Düstur III. Tertip 6. Cilt
23	Ağustos	Orman talimatnamesine müzeyyel talimatnamenin mer'iyete vaz'ı hakkında kararname yayınlandı (BK Karar No: 2376).	Orman Talimatnamesinde Müzayede, Münakasa ve İhalat Kanunu hükümleri ile çelişen maddeler yeniden düzenlenmektedir.	Düstur III. Tertip 6. Cilt
23	Ağustos	Erzurum - Sarıkamış - Kars demiryolu idaresince icra olunacak müzayede ve münakasaların sureti ifası hakkındaki talimatnamenin mer'iyete vaz'ına dair kararname yayınlandı (BK Karar No: 2383).	661 sayılı Müzayede, Münakasa ve İhalat Kanunu 23. maddesince (özel kanunlar düzenlenecek eksiltme, artırma ve ihalat) Erzurum - Sarıkamış - Kars Demiryolu İdaresi'ne ait talimatname düzenlenmiştir. Buna göre, 10 bin lirayı geçmeyen alım, satış ve hizmetlerde pazarlık yöntemi kullanılabilir, onbin lirayı geçtiği halde ise Münakasa Komisyonu'na gönderilecektir. Münakasa Komisyonu, işletme müdürünün başkanlığında yol, su ve hareket daire başkanları ile hukuk, levazım müdürü ve sorumlu muhasebecinden oluşturulmaktadır.	Düstur III. Tertip 6. Cilt
23	Ağustos	Mülki atama yapıldı.	Siirt, Bozok ve Malatya Valiliklerine İbrahim Edhem, Asım ve Nevzad Beyler tayin edildi.	BCA: 30.18.1/ 15-52.18/ 71-264
23	Ağustos	Mustafa Kemal panama şapkasıyla Kastamonu gezisine çıktı.	Mustafa Kemal, İnebolu ve Çankırı'yı ziyaret ettikten sonra 1 Eylül'de Ankara'ya döndü. 27 Ağustos'da İnebolu Türkocağı'nda yaptığı konuşmada şöyle seslendi: "Bunu açık söylemek isterim. Bu serpuşun ismine şapka denir. Redingot gibi, bonjur gibi, simokin gibi, frak gibi işte şapkamız!"	HM
24	Ağustos	BK'de, tekke ve zaviyelerin kapatılması ile bütün devlet din görevlilerinin kıyafetlerine dair karar alındı.	BK Kararı ile 28 Haziran'da Şark İstiklal Mahkemesi'nde yetki alanı için alınan Karar, tüm yurda genişletilmektedir. Ayrıca, Karar gereğince din görevlilerinin kıyafetleri sadece din görevlileri tarafından kullanılabilecektir. Söz konusu BK kararı, 30 Kasım 1925'de 677 sayılı Kanun olarak kabul edilecektir.	BCA: 30.18.1/ 15.54.7
26	Ağustos	Tohum tathiratı için vücuda getirilecek müesseseler hakkındaki talimatnamenin mer'iyete vaz'ı hakkında kararname yayınlandı.	Ziraat Bakanlığı'na bağlı yine Bakanlığın belirleyeceği bölgelerde görev yapmak üzere tohum temizliğine özgü kurumlar kurulacak ve tohum ilaçlamaya özgü makine gönderilecektir.	Düstur III. Tertip 6. Cilt

G.	Ay	Olay Mevzuat	Açıklamalar	Kaynak
26	Ağustos	Ankara telefon şebekesinin sureti tesis ve idaresi hakkındaki talimatnamenin mer'iyete vaz'ına dair kararname yayınlandı (BK Karar No: 2403).	Cumhurbaşkanlığı, Meclis ve Sayıştay ve her Bakanlık ve dairelerine en çok beş, müstakil genel müdürlük ve dairelerine ise üçer telefon iç tesisat ve makine bedellerine kendilerine ait olmak üzere Telefon Posta ve Telgraf İdaresince verilecek ve kurulacaktır. Bunların haricinde telefon tesisatı istenildiği takdirde bedeli peşin olarak ödenecektir. Dışarı ile irtibatı olacak kendiliğinden telefon hiç bir daireye bağlatılamaz. Kararnamede adı geçen talimatnamede telefon tesisatına dair düzenlemeler yapılmaktadır.	Düstur III. Tertip 6. Cilt
26	Ağustos	Bazı Rum Ortodoks kadınların mübadeleden istisnasına dair kararname yayınlandı (BK Karar No: 2407).	Mübadeleye tabi olmayan gayri müslim erkeklerle mübadele sözleşmesinden önce evlenen ve nikahlarını bu tarihten önce nüfus sicillerine kaydettiren Rum Ortodoks kadınlar mübadeleden istisna edilmektedir.	Düstur III. Tertip 6. Cilt
26	Ağustos	İstanbul Şehremanetinin buz imtiyazının olduğu gibi tatbiki hakkında kararname yayınlandı (BK Karar No: 2428).	İstanbul Şehremaneti'ne verilen ve bir yıl uzatılan buz tekelinin, fabrikanın imalata geçmesinden dolayı şimdiden kullanılmasına dair teklif reddilerek talimatnamenin aynı şekilde devamına karar verilmiştir.	Düstur III. Tertip 6. Cilt
26	Ağustos	Basın yasağı ile ilgili karar alındı (BK Karar No: 2399).	İstanbul'da ikamet eden İngiliz uyruklu Alfred Rizu'nun Ermenistan hakkında bilgi veren *Salname-i Şarki* adlı eserinin satışı yasaklandı.	BCA: 30.18.1/ 15.53.17/ 86-66
26	Ağustos	*Yüzellilikler*in Türkiye ile haberleşmeleri yasaklandı.	26 Kânunuevvel 1339 (26 Aralık 1923) tarihli Genel Af (Affı Umumî) Kanununun dördüncü maddesinde Lozan Anlaşmasına ekli genel af protokolüne dahil edilmeyen yüzelli kişilik listede yer alanların genel aftan yararlanamayacağı gibi, Türkiye'ye girmesi de yasaklanmıştır.	BCA: 30.18.1.1/ 15.54.10/ 92-70
26	Ağustos	İstiklal Mahkemesine sevk kararı alındı.	BK Kararı ile Sancaklı köyünde halkı soyan köy bekçisi Yahya ve arkadaşları; köy halkını silahla tehdit edip, 2 kişiyi katleden Sancak köyünden Hacı Mustafa oğlu Hatib Ahmed ile yalancı şahit Ali oğlu Sadık; devamlı şakilikle meşgul olan Eğri Ahmed ve arkadaşları; Tokat ve civarında şakilik yapan bazı kişiler; Maraş'ta eşkiyaya yataklık eden veya bizzat eşkiyalık yapan bazı kişiler; Gaziantep'te bazı köyleri ve karakolları basarak cinayet işleyen Cezzar İbrahim Çetesi mensupları ve bunlara yataklık edenler ile Tilkiler Aşireti'nden yakalananlar; İzmir ve Aydın havalisinde şakilere yataklık eden Hüseyin oğlu Mehmed ile Süleyman oğlu Mehmed; Haymana'nın Yümsüzşerefli köyünde kalan Buğurcuoğullarından İbrahim oğlu Hacı Süleyman Takrir-i Sükun Kanunu mucibince İstiklal Mahkemesi'ne sevk edildi.	BCA: 30.18.1.1/ 15.53.1/ 91-88/100/ 101/103/ 102/104/ 105/107
27	Ağustos	Nafia Vekili Kütahya'ya gitti.	İmar Bakanı, Kütahya'dan sonra Doğu'da Erzurum, Sarıkamış'ta inceleme ve teftiş yapacaktır.	HM
27	Ağustos	Taksimatı Mülkiye Merkez Heyeti çalışmalarını sürdürüyor.	İstanbul, Beyoğlu, Çatalca, Tekirdağ, Gelibolu, Kırklareli, Edirne Vilayetlerinin taksimatı mülkiye noktasından incelenmesi tamamlanarak, rapor İçişleri Bakanlığı'na sunulmuştur. Erzurum, Kars, Artvin illerinde incelemelerde bulunan Tetkik Heyetleri görevlerini tamamlayarak raporlarını İçişleri Bakanlığı'na sunmuşlardır.	HM

G.	Ay	Olay Mevzuat	Açıklamalar	Kaynak
27	Ağustos	Dahiliye Vekili Türkçe kullanılması hakkında tamim yayınladı.	İçişleri Bakanlığı, belediye ve mahalli idarelere gönderdiği tamimde, panayırlarda, sokaklarda, çarşılardaki seyyar satıcıların Türkçe dışında bir dili kullanmalarını yasaklamaktadır.	HM
27	Ağustos	Emekliye sevk kararı alındı.	Kaymakam Mehmed Sabri ve 4. Kor. 8. Frk. Başveterineri Kaymakam Mustafa Celaleddin emekliye sevk edildi.	BCA: 30.11.1.0/ 17.39.13
29	Ağustos	Ereğli limanı ile Ereğli demiryolunun inşasının İsveç grubu tarafından yaptırılması BK tarafından kabul edildi.		BCA: 30.18.1.1/ 20.55.16
30	Ağustos	Karacabey harasının teşkilat ve sureti idaresi hakkındaki talimatnamenin mer'iyete vaz'ına dair kararname (BK Karar No: 2421).	Ziraat Bakanlığı'na bağlı Karacabey At Çiftliği'nde safkan ve yarı- safkan damızlık at, sığır, koyun, kuş yetiştirilecektir. Damızlık hayvanlar içerden ya da dışarıdan Ziraat Bakanlığı tarafından tayin edilecek bir uzman komisyon tarafından alınacaktır. Müdür, Ziraat Bakanına karşı sorumludur. Müdür, her üç ayda bir harada yapılan işlere dair rapor hazırlayarak Ziraat Bakanı'na sunacaktır. İdare Heyeti, Müdürün başkanlığında yardımcı, sorumlu muhasebeci, at, sığır, koyun ve kuş uzmanları ve Ziraat Genel Müdürlüğü sütçülük uzmanlarından oluşmaktadır. Müdür tarafından hazırlanan gelir ve giderleri İdare Heyeti kabul edecektir. İdare Heyeti ile Müdür arasındaki bir uyuşmazlık Ziraat Bakanı tarafından verilecek karar doğrultusunda çözülecektir.	Düstur III. Tertip 6. Cilt
30	Ağustos	Regie General Şirketi'ne verilmiş olan imtiyaza karşılık verilecek tavizlere dair BK kararı alındı.	Karar, Lozan Antlaşması'na bağlı 12. protokolün 2. maddesi gereğince Samsun-Sivas demiryolunun inşa ve işletilmesi için Regie General Şirketi'ne verilmiş olan imtiyaza karşılık verilecek tavizlere dairdir.	BCA: 30.18.1.1/ 15.54.19/ 152-25
30	Ağustos	İstiklal Mahkemesine sevk kararı alındı.	BK Kararı ile Ereğli'de yerli halk ile Trabzonlu ve Rizeli bazı kişiler arasında çıkan çatışmaya katılanlar İstiklal Mahkemesi'ne sevk edildi.	BCA: 30.18.1.1/ 15.54.17/ 91-107
1	Eylül	Mülki atama yapıldı.	Mutki, Cide ve Boyabat Kaymakamlıklarına Haydar, Fikri ve Kadri Nihad tayin edildi. Bazı Kaymakamlıklara tayinler yapıldı ve Adalar ve Yeniköy Belediye Daire Müdürlüklerine Ali Yaver ve Nazif Şerif tayin edildi.	BCA: 30.11.1.0/ 17.40.2; 30.11.1.0/ 17.40.8
1	Eylül	Akademik atama yapıldı.	Tıp Fakültesi İç Hastalıkları Öğretim Üyeliğine Neşet Ömer tayin edildi.	BCA: 30.11.1.0/ 17.40.5
1	Eylül	1. Milli Tıp Konferansı Ankara'da başladı.	Türkiye Tıp Encümeni tarafından 1-3 Eylül'de düzenlenen, trahom, sıtma, frengi ve tıp malzemelerinin tartışıldığı konferansa özellikle İstanbul ve Ankara'dan olmak üzere yurdun dört bir yanından tıp doktorları katılmıştır. Konferansa yaklaşık 600 doktorun geldiği belirtilmektedir. Konferans, TBMM'de yapılmış, açış konuşmasını Cumhurbaşkanı yapmıştır.	HM

G.	Ay	Olay Mevzuat	Açıklamalar	Kaynak
2	Eylül	"Tekke ve zaviyelerin kapatılması, ilmiye sınıfı ve ilmiye kisvesi ve bilumum devlet memurlarının kıyafetleri hakkında kararname" yayınladı (No: 2413).	RG: 5.9.1341/168. Kararname ile tekke ve zaviyeler kapatılmakta, memurların kılık kıyafetleri düzenlenmekte ve şapka giyme zorunluluğu getirilmektedir.	Düstur III. Tertip 6. Cilt
2	Eylül	İstiklal Mahkemesine sevk kararı alındı.	BK Kararıyla, İstanbul'da Abdünnafi, Takrir-i Sükun Kanunu'na muhalefet etmiş olmasından dolayı İstiklal Mahkemesi'ne sevk edildi.	BCA: 30.18.1.1/ 15.54.6/ 92-69
3	Eylül	Kastamonu Mebusu Mahir Efendi vefat etti.		ZC C.19 İ.1
4	Eylül	Hakimiyeti Milliye, BK kararlarını "hayatı içtimaiyemizi tanzim eden mühim kararlar" olarak duyurdu.	Hakimiyeti Milliye, tekke ve zaviyeleri din perdesi altında din ile alakaları olmayan yerler olarak tanımlamakta ve BK kararlarının hem siyasi hem idari hayat için çok mühim bir adım olduğunu belirtmektedir.	HM
6	Eylül	İstiklal Mahkemesine sevk kararı alındı.	BK Kararı ile Karaisalı'da Aktaşlı Ali Efendi ile karısını öldüren 10 kişi; Bayramiç'te bulunan 40. Alaydan, silahlı olarak kaçarak suç işleyen üç er; Maraş'ta ölü olarak ele geçirilen Candaroğlu İbrahim çetesi mensuplarından geride kalan ve eşkiyalığa devam eden bazı kişiler İstiklal Mahkemesi'ne sevk edildi.	BCA: 30.18.1.1/ 15.55.13/ 91-108; 30.18.1.1/ 15.55.18/ 54-81; 30.18.1.1/ 15.55.19/ 91-110
8	Eylül	Diplomatik atama yapıldı.	Bari ve Palermo Maslahatgüzarlığı'na Muhyiddin ve Rifat Beyler tayin edildi.	BCA: 30.11.1.0/ 18.42.1
8	Eylül	İrtica olayının görüldüğü illerdeki durumu ve alınacak tedbirleri bildiren bir rapor hazırlamak üzere encümen teşkil edilmesi kararlaştırıldı.	Bu Encümen'in 1927 yılında başlatılacak olan Şark Islahat Planı'nın temeli olduğu sanılmaktadır. Doğu illerinden Batı illerine göçün temeli olan düzenlemenin bu Encümen eliyle yapılması olasıdır. Ayrıntılı bilgi için 1927 makalesine bakılmalıdır.	BCA: 30.10.0.0/ 15.60.12/ 237-11
9	Eylül	Seyriseferi havai talimatnamesinin mer'iyete vaz'ı hakkında kararname yayınlandı (BK Karar No: 2455).	Türkiye Cumhuriyeti hava sahası, kara sınırları ile denizlerde kara sularıdır. Hava sahası içerisinde Türk uçak ve balonlarından başka uçak ve balonların bazı bölgelerde uçuşu yasaktır: İzmir, Çatalca, İzmit, Amasra, Samsun ve Trabzon ve Erzurum ve Kars'da belirlenen ilçe ve köyler. Sivil transit geçişler için sözleşme imzalanan ve imzalanmayan ülkelerin hava sahasından yararlanma hakkı farklılaştırılmaktadır. Askeri uçak ve balonların uyması gereken kurallar da belirlenmektedir. Talimatname ile hava sahasının kullanımına dair tüm kurallar düzenlenmektedir.	Düstur III. Tertip 6. Cilt
9	Eylül	Tetkikatı Mülkiye Merkez Heyeti, raporları tetkik ediyor.	Taksimatı mülkiye tetkik heyetlerinin raporları Merkez Heyet'e iletilmekte, Merkez raporları incelemektedir.	HM
9	Eylül	İstiklal Mahkemesine sevk kararı alındı.	BK Kararı ile Darende Belediye Başkanı Mustafa'nın katillerinden 5 kişi İstiklal Mahkemesi'ne sevk edildi.	BCA: 30.18.1.1/ 15.55.16/ 91-109

G.	Ay	Olay Mevzuat	Açıklamalar	Kaynak
11	Eylül	Siird Mebusu Mahmud'un "Kürtlük ve Kürdistan" başlıklı başyazısı yayınlandı.	Mahmut Bey'e göre, Kürtlük ve Kürdistan adı altında çıkan çıkan olaylar Cumhuriyete muhalif hareketlerdir. Halkı kandırarak destek bulmaktadır. Özellikle Musul sorununda bu gözlenmektedir.	HM
13	Eylül	Türkiye - İsveç hükümetleri arasında aktedilmiş olan Modüs Vivendi hakkında kararname yayınlandı (BK Karar No: 2457).	Türkiye ve İsveç hükümetleri arasında iki ay içerisinde ticaret anlaşması imzalanacaktır. Anlaşma imzalanıncaya kadar karşılılılık ilkesine göre "Modüs Vivendi" kabul edilmiştir.	Düstur III. Tertip 6. Cilt
13	Eylül	Kıdemli, kıdemsiz küçük zabitanın sureti terfihleri hakkındaki talimatnamenin mer'iyete vaz'ına dair kararname yayınlandı (BK Karar No: 2484).	Kıdemli ve kıdemsiz subayların terfileri hakkındaki 648 sayılı Kanunun uygulamasına dair Milli Savunma Bakanlığı'nca hazırlanan talimatname kabul edilmiştir. Buna göre, küçük subay rütbeleri: Çavuş, başçavuş yardımcısı ve başçavuştur. Küçük subaylar kıdemli ve kıdemsiz olmak üzere ikiye ayrılmıştır. Bu iki subay grubunun terfi, tayin ve eğitimleri gibi konularda düzenleme yapılmaktadır.	Düstur III. Tertip 6. Cilt
13	Eylül	Mülki atama yapıldı.	Adana ve Zonguldak Valiliklerine Mustafa Reşad ile Hüsnü Beyler tayin edildi. Daha önce azledilen Burdur eski Valisi Ali Suad Bey görevine iade edildi.	BCA: 30.18.1.1/ 15.57.6/ 71-266; 30.18.1.1/ 15.57.16/ 71-267
13	Eylül	İstiklal Mahkemesine sevk kararı alındı.	BK Kararı ile İzmir'de bazı ordu mensuplarına saldırıda bulunan kişiler İstiklal Mahkemesi'ne sevk edildi.	BCA: 30.18.1.1/ 15.57.4/ 91-111
14	Eylül	İstiklal Mahkemesi'nde *gazeteciler* davası görüldü.	Şark İstiklal Mahkemesi'nde *Vatan* Gazetesi sahibi Ahmet Emin (Yalman) ve *Sebiülreşad* sahibi Eşref Edip Beylerin davasında iddia makamı iddianamesi özetle şöyledir: Kurtuluş Savaşı ile zafer kazanıldı ve sonrasında ülke imar edildi ve Cumhuriyet Kanunları çıkartıldı. Ancak eski düzene bağlı politikacılar ve takipçileri, yeni düzene karşı savaşmayı bırakmadı. Muhalif gazeteler, Hükümeti ve devleti zayıf düşürmek üzere yanlış ihbarlar yayınlanatarak halkı ve içişlerini tehdit edecek isyanlar çıkarmaktan geri durmadılar. Eşref Edip ve Ahmet Emin Beyler, emniyeti ihlal etmek üzere nifak sokarak isyan hazırlıklarına destek vermişlerdir. Bu sonuca varmak için 87 gündür makaleler incelenmektedir. İddia makamından sonra gazetecilere söz verildi; gazeteciler mahkemenin adil bir karar vereceğine güven duyduklarını belirttiler. Yalnız Abdülkadir Bey açıklama yapmaya mecbur olduğunu söyledi ve kendini savundu.	HM
14	Eylül	Tutuklu gazeteciler af talebinde bulundular.	Şark İstiklal Mahkemesinde davaları görülmekte olan gazeteciler ortak bir telgrafla Gazi Mustafa Kemal'den af talebinde bulunmuşlardır. Gazeteciler telgrafta Cumhuriyetin ve devrimlerin samimi birer savunucusu olduklarını, bu nedenle vicdanlarını rahatlatmak istedikleri için telgrafı kaleme aldıklarını belirtmişlerdir.	HM

G.	Ay	Olay Mevzuat	Açıklamalar	Kaynak
15	Eylül	Gazetecilerin telgrafı Gazi Mustafa Kemal tarafından Şark İstiklal Mahkemesine gönderildi.	İstanbul gazetecilerinden gelen iki telgrafla birlikte tüm telgraflar Mustafa Kemal tarafından Şark İstiklal Mahkemesi'ne gönderilerek aynen okunması talep edilmiştir. Diğer telgrafta da, gazeteciler Cumhuriyet idaresine karşı olmadıklarını, uygulamaya dair eleştirileri olduğunu vurgulayıp; daha ideal bir idare için yazdıklarını belirtmişlerdir. Başka bir idare şekli düşünmemektedirler. Cumhuriyet karşıtlarının bu düşüncelerle besleneceklerini önceden bilselerdi, asla bu şekilde davranmayacaklarını da eklemişlerdir.	HM
16	Eylül	Tütün inhisar idaresi ambarlarına mevzu tütünlerin ambar ücüratı hakkındaki talimatnamenin mer'iyete vaz'ına dair kararname yayınlandı (BK Karar No: 2519).	Tütün tekeli idaresi ambarlarına konulacak tütünler için 26 Haziran 1337 (1921) tarihli talimatname geçerlidir.	Düstur III. Tertip 6. Cilt
16	Eylül	Men'i teseül ve Darülaceze nizamnameleri ahkamının, darülaceze tesis edilmiş ve edilecek olan yerlere teçmiline dair kararname yayınlandı (BK Karar No: 2522).	Vilayat Belediye Kanunun 3. maddesiyle, belediyelere dilenciliği kaldırma, fakirlik ve sefaleti azaltma gibi görevleri yerine getirebilmeleri için Men'i Teseül ve Darülaceze talimatnamesinin her yerde geçerli olması kabul edilmiştir.	Düstur III. Tertip 6. Cilt
16	Eylül	Taksimatı Mülkiye Tahkik Komisyonu raporları toplanıyor.	Tahkik Heyetlerinin yarısından çoğu raporlarını tamamlayarak İçişleri Bakanlığı'na iletmiştir. İçişleri Bakanlığı'nda teşkil edilen Merkez Tetkik Komisyonu içtima ederek raporların incelemesine devam etmektedir.	HM
16	Eylül	Tekkelerle türbelerdeki sanat ve tarihi kıymeti haiz eserlerin müzeye nakli kabul edildi.	BK kararı ile kapatılacak tekke, zaviye ve türbelerdeki sanat eserleri ile tarihi eserlerin müzeye nakledilmesi uygun bulunmuştur.	BCA: 30.18.1.1/ 15.59.5/ 259-4
16	Eylül	Mülki atama yapıldı.	Refahiye Kaymakamı Osman Nuri Bey görevden alındı; Gevar Kaymakamlığı'na Emekli Binbaşı Mahmud Cemil Bey tayin edildi.	BCA: 30.11.1.0/ 18.43.17
16	Eylül	Divan-ı Temyiz-i Askeri'ye atama yapıldı.	Divan-ı Temyiz-i Askeri üyeliğine Vefik ve savcılığına Refet Beyler tayin edildi.	BCA: 30.11.1.0/ 18.43.13
16	Eylül	İstiklal Mahkemesine sevk kararı alındı.	BK Kararı ile kaçakçılık yapan Ömer oğlu Rıza ve arkadaşı Bayındırlı Mehmed Ali İstiklal Mahkemesi'ne sevk edildi.	BCA: 30.18.1.1/ 15.59.14/ 93-61
19	Eylül	Askeri yargıda atama yapıldı.	Evkaf Genel Müdürlüğü'ne vekaleten Evkaf Genel Müdür Yardımcısı Rüşdü Bey tayin edildi.	BCA: 30.11.1.0/ 18.44.10
20	Eylül	Mülki atama yapıldı.	Beyoğlu Valiliği'ne Rükneddin Bey vekaleten tayin edildi. Bitlis Valiliği'ne Kazım Paşa tayin edildi. Bakırköy Kaymakamlığı'na Kandıra Kaymakamı Tevfik Bey tayin edildi.	BCA: 30.18.1.1/ 15.60.15; 30.18.1.1/ 15.61.4/ 71-269; 30.11.1.0/ 18.45.1

G.	Ay	Olay Mevzuat	Açıklamalar	Kaynak
20	Eylül	Basın yasağı ile ilgili karar alındı.	BK Kararı ile Halep'te yayımlanan *Vakit* Gazetesi'nin yurda sokulması yasaklandı.	BCA: 30.18.1.1/ 15.61.1/ 86-67
20	Eylül	İstiklal Mahkemesine sevk kararı alındı.	BK Kararı ile 1920 yılından beri Bozok havalisinde eşkiyalık yapan ve müfreze subaylarını öldüren 15 kişi; İzmit çevresinde halkın huzur ve sükununu kaçırıcı davranışlarda bulunan Arnavut Haydar İstiklal Mahkemesi'ne sevk edildi.	BCA: 30.18.1.1/ 15.60.20; 30.18.1.1/ 15.61.3/ 91-113
21	Eylül	Cemiyeti Akvam 3. müzakeresi için toplandı.	Musul meselesinde, Cemiyeti Akvam Meclisi'nde kararın oybirliği ile mi oyçokluğu ile mi alınacağıve tarafların oy kullanıp kullanmayacağı hakkında çıkan tartışma sonucunda, çözüm için konunun Uluslararası (Lahey) Adalet Divanı'na götürülmesine karar verilmiştir. Türkiye, Cemiyeti Akvam'a üye olmadığı için Lahey Adalet Divanı'nın yetki alanında değildir. Bu doğrultuda itirazını dile getirse de sorun Adalet Divanı'na sevk edilmiştir.	HM
23	Eylül	Mustafa Kemal Bursa Türkocağı'nda şapka ile ilgili konuşma yaptı.	"…Güzel bir serpuş olan şapkadan pek az bir müddette dervişler, mürit ve hocalar da memnun kalacaklardır."	ATCK
23	Eylül	İstiklal Mahkemesine sevk kararı alındı.	BK Kararı ile Altınova'nın çakmak mevkiindeki sebze bahçesini basan Arap Sadık oğlu Hakkı ile Necati, Rifat ve Refik adlarındaki 4 kişi İstiklal Mahkemesi'ne sevk edildi.	BCA: 30.18.1.1/ 15.61.17/ 91-114
24	Eylül	Falih Rıfkı'nın "Şapka" başlıklı başyazısı yayınlandı.	Falih Rıfkı, şapkayı din ve milliyet noktasından bir tartışma konusu haline getirmenin utandırıcı bir şey olduğunu belirtmektedir. Şapka medeniyetin bir göstergesidir. Buna uymayanlar, Cumhuriyetle gelen devrimi kabul etmek yerine geri çevirmeye çalışmaktadır.	HM
24	Eylül	İngilizler Irak sınırındaki Hristiyanların durumu ile ilgili Cemiyeti Akvam'a başvurdu.	İngilizler, sınır çizilen alanın dışında yaşayan Hristiyanların tehcir edildiğine dair iddialarını dile getirerek Cemiyeti Akvam'ın toplanması gerektiğine dair talebini iletmiştir.	HM
25	Eylül	Yabancı mühendis/uzman çalıştırılmasına dair karar alındı.	Alman uyruklu Schneider'in Samsun-Sivas Demiryolu Şube Mühendisliği'nde istihdamı kabul edildi.	BCA: 30.11.1.0/ 28.37.10
25	Eylül	Ankara Etnografya Müzesi'nin temel atma töreni yapıldı.	Müze binası tamamlandıktan sonra 15 Nisan 1928'de Mustafa Kemal müzeyi ziyaret etmiş ve Afgan Kralı Amanullah Han'ın Ankara'ya gelişleri münasebetiyle açılmasını emretmiştir (ATCK, s. 442). Mimar A Hikmet Koyunoğlu'nun yaptığı müze 1930 yılında ziyarete açılacaktır.	ATA, AKSCK
26	Eylül	Mülki atama yapıldı.	Diyadin Kaymakamlığı'na Emekli Yüzbaşı Hayri Bey tayin edildi. Çarşamba Kaymakamı Haşim Bey Kandıra Kaymakamlığı'na tayin edildi. Isparta Valisi Müfid Bey Mülkiye Müfettişliğ'ine tayin edildi.	BCA: 30.11.1.0/ 18.45.7; 30.11.1.0/ 18.45.15; 30.11.1.0/ 18.45.13

G.	Ay	Olay Mevzuat	Açıklamalar	Kaynak
27	Eylül	Darülfünun Talimatnamesinin yedinci maddesine zeyil ve sekizinci maddesinin tadiline dair kararname yayınlandı (BK Karar No: 2596).	Talimatname ile Fen ve İlahiyat Fakülteleri ders programlarındaki dersler yeniden düzenlenmektedir.	Düstur III. Tertip 6. Cilt
27	Eylül	Maraş'ta şapka aleyhinde gösteriler yapıldı.	Gösteri, hükümet tarafından bastırılmış, gösteriye katılanlar tutuklanarak BK Kararı ile İstiklal Mahkemesi'ne sevk edilmiştir.	HM, 1 Ekim 1925
27	Eylül	Mülki atama yapıldı.	Isparta Valiliği'ne Ekrem ve Kozan Vali Vekilliğine Tahsin Bey tayin edildi. Gaziantep Vali Vekili Talat asaleten tayin edildi.	BCA: 30.18.1.1/ 15.62.5/ 71-270; 30.18.1.1/ 15.62.7/ 71-272
27	Eylül	Basın yasağı ile ilgili karar alındı.	*Ordu Neşideleri* adlı Derginin sahibi Mahmud Saim'in çeşitli suçlar sebebiyle mahkum olmasından dolayı adı geçen Dergi'nin yayımı yasaklandı.	BCA: 30.18.1.1/ 15.62.17/ 86-69
27	Eylül	İstiklal Mahkemesine sevk kararı alındı.	BK Kararı ile Maraş ili Meclis-i İdare Üyelerinden Hacı Mehmed ile karısını öldüren katiller; Bursa'da Topçu Er İsmail oğlu Ahmed'i öldüren Korucu Hüsam; başındaki sarığı çıkarmama hususunda direnen Kasaba'nın Minnetşiyapa Mahallesi'nden Ömer oğlu Mehmed; Üsküdar'ın Polonezköy muhtarının hanesini basan 7 kişi; Ölü eşkiya Kerhanlı Ali'nin arkadaşlarından Kürt Ahmet, Deli Mehmed, Kör Hüseyin ve bunlara yataklık edenler İstiklal Mahkemesi'ne sevk edildi.	BCA: 30.18.1.1/ 15.62.3/ 91-115; 30.18.1.1/ 15.62.10/ 91-116; 30.18.1.1/ 15.62.15/ 93-63; 30.18.1.1/ 15.63.11/ 91-118; 30.18.1.1/ 15.63.13/ 93-64
28	Eylül	Mülki atama yapıldı.	Eskişehir Valiliği'ne Cemil ve Çankırı Vali Vekilliği'ne Bekir Sami Beyler tayin edildi.	BCA: 30.18.1.1/ 15.62.6/ 71-271
30	Eylül	Seyrisefain idaresince tatbik olunacak talimatnamenin mer'iyete vaz'ı hakkında kararname yayınlandı (BK Karar No: 2587).	661 sayılı Müzayede, Münakasa ve İhalat Kanunu 23. maddesince (özel kanunlar düzenlenecek eksiltme, artırma ve ihalat) Seyr-i Sefain İdaresi'ne ait talimatname düzenlenmiştir.	Düstur III. Tertip 6. Cilt
30	Eylül	Tagayyip veya müferekat veya firar eden eşhas uhdesindeki maadin imtiyaz hisse ve hukukunun fesih ve iptali ile bunların maadini mekşufe meyanına ithali hakkında kararname yayınlandı BK Karar No: 2673).	15 Nisan 1339 (1923) tarihli Kanun gereğince, Türkiye'den firar eden, ayrılan ya da kaybolanların taşınır ve taşınmaz malları Hazine adına kayıtlı maden imtiyaz, hisse ve hukukuna dair belirlenen cetveldeki isimlerin hakları fesih ve iptal edilmiştir.	Düstur III. Tertip 6. Cilt

G.	Ay	Olay Mevzuat	Açıklamalar	Kaynak
30	Eylül	İstiklal Mahkemesine sevk kararı alındı.	BK Kararı ile Şark isyanının bastırılması için cepheye gönderilen ve Asker Ali'nin karısına tecavüz eden Borlu Tevfik; Torbalı'nın Kaplancık köyünde bir çok evi basan 5 kişi İstiklal Mahkemesi'ne sevk edildi.	BCA: 30.18.1.1/ 15.62.14/ 93-62; 30.18.1.1/ 15.62.20/ 91-117
1	Ekim	Kanunu Medeni Komisyonu Başkanı Şükrü Kaya Bey beyanat verdi.	Medeni Kanunu'nu hazırlamakla görevlendirilen *Medeni Kanun Komisyonu* İstanbul'da kurulmuştur. Beyanat şöyledir: "Cumhuriyet Hükümeti, medeni ve çağdaş düzenlemelere girişmiştir ve uygulamaya başlamıştır. İyileştirilmeye en çok gereksinim duyulan kanunumuz Medeni Kanunun evlilik ve aile hukukunu düzenleyen kısmıdır. Bugüne kadar biraraya dahi getirilmemiştir. İşi yarım bırakmak istemeyen Adalet Bakanı Mahmud Esad Avrupa'da kullanılmakta olan bir kanunu uygulamanın en doğru yol olduğuna inanmıştır. Komisyondaki arkadaşları da inanmıştır. Komisyon en iyi hukukçu ve üniversite hocalarından oluşmaktadır. Kanun Türkçeye çevrilecektir."	HM
3	Ekim	Üzerinde "Türkiye Cumhuriyeti" ibaresi bulunan ilk 5 liralık 226 adet altın Darphane'de basıldı.	İlk basılan altın Mustafa Kemal Paşa'ya verilmek üzere Maliye Bakanı Abdülhalik Bey'e teslim edildi. Bakan, 28 Ekim'de Mustafa Kemal'e altını takdim etti (ATCK, s. 446-Ha. 29.10.1925)	ATA AKSCK ATCK
3	Ekim	Mülki atama yapıldı / Mülki personel azledildi.	Giresun Tahrirat Müdürü Hacı Rüşdi Bey görevden alındı; Karaburun Kaymakamı İsmail Hakkı Bey azledildi yerine Cevad Bey tayin edildi.	BCA: 30.11.1.0/ 18.46.10
4	Ekim	Tetkikatı Mülkiye Merkez Heyeti hergün içtimaaya başladı.	Tetkikatı Mülkiye Merkez Heyeti, Kanun tasarısını yetiştirmek için hergün toplanmaya başlamıştır. Şimdiye kadar 59 ilin raporu gelmiştir, gelmeyen raporların ilgililerine acele etmeleri bildirilmiştir.	HM
4	Ekim	Mülki atama yapıldı.	Daha önce azledilen Ergani eski Valisi Ali Server görevine iade edildi.	BCA: 30.18.1.1/ 15.63.16/ 71-273
4	Ekim	İstiklal Mahkemesine sevk kararı alındı.	BK Kararı ile Adapazarı-Hendek arasında bir otomobili silah tehdidi ile soyan Uzuncaormanlı Abaza Aziz ile Altındiş Mehmed; İzmir'de Polis Ömer Vehbi ve Zabit Cemal efendileri öldüren Üsküplü Recep oğlu Ali ile Milaslı Ali oğlu Tevfik İstiklal Mahkemesi'ne sevk edildi.	BCA: 30.18.1.1/ 15.63.18/ 91-119; 30.18.1.1/ 15.63.19/ 91-120
5	Ekim	Lokarno Konferansı toplandı.	5 ile 16 Ekim tarihleri arasında İsviçre'nin Lokarno kentinde toplanan Konferans'ta müzakere edilen ve 1 Aralık'da imzalanan anlaşmaya göre Almanya - Fransa ve Belçika sınırı kesindir ve süreklidir. Söz konusu sınır hakkında bir sorun olduğu takdirde savaşa başvurulmaması, sorunun Cemiyeti Akvam'a sevk edilmesi benimsenmiştir.	HM 8-21 Ekim 1925
7	Ekim	Kanunu Medeni Komisyonu ikiye ayrıldı.	Komisyon, Murakabe [kontrol] ile Tali Komisyonlara ayrıldı. Tali Komisyon, İsviçre Medeni Kanunu'nu tercüme ederek Murakabe Heyeti'ne verecek, Murakabe Heyeti de son şeklini verecektir.	HM

G.	Ay	Olay Mevzuat	Açıklamalar	Kaynak
8	Ekim	Mülki atama yapıldı.	3.Sınıf Mülkiye Müfettişliği'ne Abdullah Fevzi, Muş ve Genç Valiliği Özel Kalem Müdürlüğü'ne Memduh ve Lebib tayin edildi; Eğirdir, Ereğli ve Hassa Kaymakamları Rasim, Muhyiddin, Besim azledildi ve bazı kaymakamların tayinleri yapıldı.	BCA: 30.11.1.0/ 19.47.3
10	Ekim	Mustafa Kemal Akhisar'da şapka ile ilgili konuşma yaptı.	"…Şapka giyelim mi, giymiyelim mi gibi sözler mânasızdır. Şapka da giyeceğiz, batının her türlü âsar-ı medeniyesini de alacağız. Efendiler, medenî olmayan insanlar, medenî olanların ayakları altında kalmağa maruzdurlar."	AKSCK ATCK
11	Ekim	İstiklal Mahkemesine sevk kararı alındı.	BK Kararı ile Şaki Ali Çavuş'a yataklık eden 6 kişi; yerel halka zulüm yapan Akşehir'in Hatırlı nahiyesinden Hacı Efendi; Bayındır'ın Has köyünden Hacı Hüseyin oğlu Veli'nin evini basan ve parasını gasbeden, Emir Hüseyin ile 4 arkadaşı ve Eskici Tevfik; dini istismar suçundan dolayı Yemen Mebus adayı eski Komiser Muavini Yemenli Yusuf; Yunanistan lehine komitecilik yapan İstanbul Ortaköy'de Merkez Eczanesi sahibi İstefan İspason; dini siyasete alet eden Orhangazi ilçesinin Reşadiye köyünden Dağıstanlı Şeyh Şerafeddin İstiklal Mahkemesi'ne sevk edildi.	BCA: 30.18.1.1/ 16.65.2/ 91-121; 30.18.1.1/ 16.65.3/ 91-122; 30.18.1.1/ 16.65.4/ 91-123; 30.18.1.1/ 16.65.6/ 93-65; 30.18.1.1/ 16.65.13/ 92-71; BCA: 30.18.1.1/ 16.65.19/ 93-67
11	Ekim	Resmi Merasimde Giyilecek Elbise ve Teferruatı Hakkındaki Talimatnamenin mer'iyete vaz'ına dair kararname yayınlandı (BK Karar No: 2626).	Talimatname ile gece ve gündüz asker, hakim ve Diyanet İşleri Başkanlığına bağlı mensup ve memurlar dışındaki devlet erkanının nasıl giyineceği düzenlenmektedir. Bu düzenleme oldukça ayrıntılıdır. Örneğin, TBMM Başkanı, Başbakan ve BK üyeleri, siyah yelek ve pantolon olmak üzere fırak giymek zorundadır. Bunun yanında, önü sert kolalı beyaz gömlek, dik ve uçları kırık beyaz kolalı yaka, ... silindir şapka, fırakla beyaz eldiven, başı kıvrık baston veya siyah şemsiye taşımak ise seçime bağlıdır.	Düstur III. Tertip C.6
11	Ekim	Tahtelbahirciliğe talip zabitanın şeraiti kabülüne ve efradın haiz olacakları evsafa mütedair talimatnamenin mer'iyete vaz'ı hakkında kararname yayınlandı (BK Kararı No: 2632).	Denizaltıcılığa talip subayların kabülüne dair kurallar ile sahip olacakları vasıflar düzenlenmektedir.	Düstur III. Tertip 6. Cilt
11	Ekim	Sefaini havaiyeye intihap olunacak şerait hakkında talimatname yayınlandı (BK Karar No: 2635).	Hava kuvvetlerine alınacak subaylar, 30 yaşını geçmemiş, mesleğe yatkın ve yetenekli, dış ülkeler hakkında bilgi sahibi ve yabancı dil bilen, sigara ve alkol içmeyenler arasından alınacaktır.	Düstur III. Tertip 6. Cilt
12	Ekim	İngiltere Başbakanı Baldwin Musul Meselesi hakkında beyanat verdi.	Baldwin, kamuoyunun Musul sorununda çok yanıldığını, İngiltere'nin Musul sorununda savaş yanlısı değil, barış yanlısı olduğunu belirtmiş, sorunun basit bir sınır sorunu olduğunu, Türkiye'nin varolan durumda kontrolünde olmayan arazinin Irak'ın yetki alanında olduğunu beyan etmiştir.	HM

G.	Ay	Olay Mevzuat	Açıklamalar	Kaynak
14	Ekim	Emlaki milliyenin sureti füruhtuna mütedair talimatnamenin 29uncu maddesindeki 5 sene müddetin 8 sene olarak tadili hakkında kararname yayınlandı (BK Karar No: 2661).	1894 sayılı kararnamenin 29ncu maddesinde 5 yıllık taksitle artırmaya çıkarılacak ev, arsa, arazinin 8 yıllık taksitle çıktığı takdirde daha yüksek fiyatlara satılabileceği anlaşıldığından kararnamedeki ilgili madde değiştirilmiştir.	Düstur III. Tertip 6. Cilt
14	Ekim	İstiklal Mahkemesine sevk kararı alındı.	BK Kararı ile Gaziantep gençlerini küçük düşürücü harekette bulunan Çakıldaklı Haliloğlu Ahmet ve arkadaşları; Silahlı ve toplu olarak Zile ilçesinin Bayır köyünü basan,Tokat'ın Karni ve Karacaviran köyünden üç kişi; Hendek'le Düzce arasında posta soyup yolcuların paralarını gasbeden 6 kişi İstiklal Mahkemesi'ne sevk edildi.	BCA: 30.18.1.1/ 16.65.16/ 93-66; 30.18.1.1/ 16.65.17/ 91-124; 30.18.1.1/ 16.65.18/ 91-125
16	Ekim	Üst düzey askeri atama yapıldı.	Tuğgeneral Kazım'ın Bitlis Valiliği görevini sürdürmesine ve 2. Tümen Komutanlığından affedilmesine karar verildi. 1. Tümen Komutanı Albay Kazım açığa alındı, yerine Albay Hakkı Murad tayin edildi; Albay Basri başka bir göreve tayin edildi.	BCA: 30.11.1.0/ 19.47.6
16	Ekim	Mülki atama yapıldı.	Bor Kaymakamlığı'na Faik tayin edildi.	BCA: 30.11.1.0/ 19.47.20
18	Ekim	Tetkikatı Mülkiye Merkez Heyeti raporu hazırlamaya devam ediyor.	Merkez Heyet, yeni kurulacak nahiyelerle ilgili harita hazırlamaktadır.	HM
18	Ekim	Mülki atama yapıldı.	Muş Valisi Refet'in istifası kabul edildi.	BCA: 30.18.1.1/ 16.66.20/ 71-274
18	Ekim	İstiklal Mahkemesine sevk kararı alındı.	BK Kararı ile Doğu Anadolu'dan Orta Anadolu'ya yayılan inek vebası mücadelesinde çalışırken, kasıtlı olarak görevini terk eden Ankara baytarlarından Hüsnü İstiklal Mahkemesi'ne sevk edildi.	BCA: 30.18.1.1/ 16.66.2/ 93-68
19	Ekim	Tayyare Konferansı başladı.	TTC tarafından düzenlenen ilk tayyare konferansıdır.	HM, 20-27 Ekim 1925
21	Ekim	İstiklal Mahkemesine sevk kararı alındı.	Adana'nın huzur ve sükununu bozan kişiler; Ordu eşrafından Poyrazzade Mehmed'i öldüren 11 kişi İstiklal Mahkemesi'ne sevk edildi.	BCA: 30.18.1.1/ 16.67.3/ 93-69; 30.18.1.1/ 16.67.4/ 91-126
23	Ekim	Üst düzey idari atama yapıldı.	Adalet Bakanlığı Müsteşarlığı'na CHF müfettişi Ali Nazmi Bey tayin edildi.	HM
26	Ekim	Diyanet İşleri Başkanlığı ile Elmalılı Ahmet Hamdi Efendi ve Şair Mehmet Akif arasında Kur'an-ı Kerim tercümesi ve tefsirine dair anlaşma yapıldı.		BCA: 30.10.0.0/ 26.149.18/ 2218

G.	Ay	Olay Mevzuat	Açıklamalar	Kaynak
27	Ekim	Diplomatik atama yapıldı.	Londra Büyükelçiliği'ne İzzeddin, Bükreş Elçiliği'ne Fahri Bekir Evrak Memuru olarak tayin edildi.	BCA: 30.11.1.0/ 19.49.8
27	Ekim	Emekliye sevk kararı alındı.	9. Kor. dan Kaymakam Süleyman Şevket emekliye sevk edildi.	BCA: 30.11.1.0/ 19.49.9
28	Ekim	Emekliye sevk kararı alındı.	Kaymakam Bursalı Rusuhi ve Tbb. Kaymakamlar Hüseyin ve Mehmed Bekir emekliye sevk edildi; Dr. Bnb. Asaf ile Dr. Yzb. Nazım ordudan ihraç edildi.	BCA: 30.11.1.0/ 19.49.20-19.50.1
29	Ekim	Cumhuriyet Bayramı kutlandı.	Cumhuriyet Bayramı, her tarafta günler öncesinden hazırlanarak görkemli bir şekilde kutlanmaktadır. Heryerde taklar kurulmuştur, halk ellerine kırmızı beyaz kurdelalarla sokaklara dökülmüştür. İçten ve samimi bir kutlama olduğu bildirilmektedir.	HM
29	Ekim	Tetkikatı Mülkiye Merkez Heyeti raporunu tamamladı.	Merkez Heyet, raporları düzenlemeyi bitirmiştir, birkaç güne kadar İçişleri Bakanlığına sunacaktır. Daha sonra, Bakanlık kanun tasarısını hazırlayacaktır.	HM
1	Kasım	Türkiye Büyük Millet Meclisi 2. Dönem 3. Toplantı Yılı açıldı.	Açış konuşmasında Mustafa Kemal, Şeyh Sait isyanını irticai bir hareket olarak yorumlamıştır. İsyan bir takım içtimai ve idari hastalıkların irticai isyan olarak görünür hale gelmesidir. İsyanın bastırılmasında İsmet Paşa'nın aldığı tedbirleri destekleyen Mustafa Kemal, "Büyük Millet Meclisinin, vaziyetin hamil olduğu ciddiyet ve ehemmiyeti hakkıyla derpiş ederek…" hareket ettiğine değinmiştir. Mustafa Kemal ayrıca, aşar vergisinin kaldırılması ile ziraatin geliştiğini, demiryollarında ilerleme kaydedildiğini, bankalar ve limanların geliştirildiğini belirtmiştir. Bunun dışında adli alandaki reform gereksiniminin altını çizmiştir: Eski kanunların yerine Ceza Kanunu, Medeni Kanun ve Ticaret Kanunu çıkarılmalıdır.	ZC C.19 İ.1
1	Kasım	Karesi Mebusu Kâzım Paşa Meclis Riyasetine intihap edildi.		ZC C.19 İ.1
1	Kasım	Meclis İdare Heyeti intihabı yapıldı.	Âsaf Bey (Hâkkari), Rasim Bey (Sivas) ve Ali Rıza Bey (İstanbul) seçildi.	ZC C.19 İ.1
1	Kasım	Meclis Divanı Riyaset Katiplikleri intihabı yapıldı.	Şeref Bey (Diyarbekir), Kâzım Bey (Giresun), Ragıp Bey (Zonguldak), Ruşen Eşref Bey (Afyon karahisar), Talât Bey (Çankırı) ve Hakkı Bey (Van) seçildi.	ZC C.19 İ.1
1	Kasım	Meclis Reis Vekillikleri intihabı yapıldı.	Ali Sururi Bey (Karahisarı Şarki), İsmet Bey (Çorum) ve Refet Bey (Bursa) seçildi.	ZC C.19 İ.1
1	Kasım	Mülki atama yapıldı / Mülki personal azledildi.	Ödemiş, Uluborlu, Hizan, Suşehri, Alucra, Vezirköprü, Anamur, Gümüşhacıköy, Bodrum, Varto, Menemen, Söke, Kuşadası Kaymakamlıklarına tayin yapıldı ve Lalapaşa ve Bodrum Kaymakamları Halid Raci ve Hilmi azledildi. Sv. Bnb. Reşad ve Bnb. Ali Rıza Kaymakamlığa, Top. Yzb. İşkodralı Ahmed Hakkı Binbaşılağa terfi etti; Mehmed Said Fitri ile Ali teğmenliğe atandı.	BCA: 30.11.1.0/ 19.50.2; 30.11.1.0/ 19.50.3

G.	Ay	Olay Mevzuat	Açıklamalar	Kaynak
1	Kasım	Emekliye sevk kararı alındı.	Dr. Kaymakam Hamdi, Dr. Bnb. Ahmed Hakkı ve Ecz. Bnb. Halid emekliye sevk edildi, Dr. Bnb. Celaleddin istifa etti; Emekli Dr. Bnb. Fehmi Hakkı'ya 5. dereceden maaş tahsis edildi.	BCA: 30.11.1.0/ 19.50.9
2	Kasım	Denizli Mebusu Mazhar Müfit Bey Şark İstiklal Mahkemesi Riyasetinden istifa etti.	Mazhar Müfit Bey, sağlık sorunları nedeniyle uzun bir süre göreve gelemeyecektir. Bu sırada Mahkeme'nin başkansız kalmaması için istifa ettiğini belirtmiştir.	ZC C.19 İ.2
3	Kasım	Maarif Vekili Hamdullah Suphi Bey Avrupaya gitti.	Birkaç gündür hasta olduğu belirtilmekte olan Hamdullah Suphi Bey, tedavi için gitmektedir. Avrupa'da bir ay kalacağı bildirilmektedir.	HM 1-3 Kasım 1925
3	Kasım	Maden yatakları ile ilgili rapor sunuldu.	Anadolu'daki maden yatakları ile ilgili rapor Profesör Greniki tarafından hazırlanmıştır.	BCA: 30.10.0.0/ 175.208.6/ 1916
4	Kasım	İş Kanunu Genel Kurul'da görüşülmeye başlandı.	İş Kanunu görüşmeleri ideolojik tartışmaların yoğunlaştığı bir alana dönüşür. Hükümetin vurgusu, sermayeyi ürkütmeden işçiyi üretimde tutarak üretim ilişkilerini kurabilmektir. Bir buçuk yıldır Meclis'de olan Kanun Layihası sağlık ile ilgili düzenlemeler içerdiği için Sıhhiye Encümenine gönderilir.	ZC C.19 İ.3
4	Kasım	1926 yılında teslim alınmak şartıyla Junkers Tayyare Şirketi'ne verilen uçak siparişi ile ilgili sözleşme kabul edildi.	Sözleşme, BK'de kabul edilmiştir.	ZC C.19 İ.3
4	Kasım	Mülki atama yapıldı.	Bayındır Kaymakamlığı'na Abidin tayin edildi; Tekirdağ ve Gelibolu Tahrirat Müdürleri Şevket ve Süleyman arasında becayiş yapıldı.	BCA: 30.11.1.0/ 19.50.17
4	Kasım	Cumhuriyet Halk Fırkası Katibi Umumiliğine atama yapıldı.	Şimdiye kadar CHF Katibi Umumiliği Vekili olarak görev yapan Saffet Bey (Kocaeli), asaleten atanmıştır.	HM
4	Kasım	Emekliye sevk kararı alındı.	İstihkam Kaymakamı İstanbullu Ali Arif emekliye sevk edildi.	BCA: 30.11.1.0/ 19.50.20
4	Kasım	Jandarma hesap memurlarının sureti kabul ve istihdamları hakkındaki nizamnamenin beşinci maddesinin tadiline dair olan talimatnamenin meriyete vaz'ı hakkında kararname kabul edildi (BK Kararı No: 2719).	16 Aralık 1330 tarihli Jandarma hesap memurlarının kabul ve istihdam ve terfilerine dair Nizamname'de 30 yaş sınırı, 35 yaş olarak değiştirilmiştir.	Düstur III. Tertip C.7
4	Kasım	İstiklal Mahkemesine sevk kararı alındı.	1924 yılında Ceyhan'da öldürülen Kayserili Hasekizade Hacı Ahmet'in katillerinin bulunması için kanuni takibatın Ankara İstiklal Mahkemesi'nce yürütülmesine karar verildi. Şapka Kanunu'na Muhafelet ve asker yaralamak suçlarından, Alaşehir'de oturan Florina göçmenlerinden Kazım; Akhisar ilçesi Marmara nahiyesinde Jandarma Karakol Komutanını kat-	BCA: 30.18.1.1/ 16.68.7/ 91-127; 30.18.1.1/ 16.69.1/ 91-128; 30.18.1.1/

G.	Ay	Olay Mevzuat	Açıklamalar	Kaynak
			leden Susurluk'un Balıklıdere köyünden Bakkal İsmail oğlu Çerkez Rifat ile Şaban oğlu Tahir İstiklal Mahkemesine sevk edildi.	16.69.2/ 91-129
5	Kasım	Ankara Hukuk Mektebi açıldı.	Hakimiyeti Milliye, "kanunlarımızın müdafaalarını hazırlayacak mektep" olarak tanıtmaktadır.	HM 6 Kasım 1925
6	Kasım	Dahiliye Vekili Cemil Bey taksimatı mülkiye hakkında beyanat verdi.	5 Kasım'da genel müdürlerle toplanan Tetkikatı Mülkiye Merkez Heyeti "Teşkilatı idare nasıl olmalıdır"ı tartışmıştır. Cemil Bey, "Teşkilatı Esasiye Kanununda nahiye, kaza ve vilayetler" şeklinde derecelendirme yapıldığını, taksimatı mülkiyenin buna göre olması gerektiğini belirtmektedir. Heyet tartışmasında çok esaslı fikirler ortaya çıkmasına rağmen, idare mesleğinde uzman olanların fikirlerini almak üzere bir toplantı daha yapılmasına karar verilmiştir.	HM
7	Kasım	Divanı Muhasebat azalığına Divan murakıplarından Refik Bey seçildi.		ZC C.19 İ.4
7	Kasım	Malsandıklarınca kabzolunan varidatı hususiye için mal müdürlerine aidat verilmiyeceği hakkında Heyeti Umumiye kararı alındı (Karar No: 153).	İdarei Umumiyei Vilayat Kanunun "varidatı hususiyei vilayat kabz ve tediyesi Ziraat Bankası şubelerine ve banka şubesi olmayan mahallerde Malsandıklarına aittir" ibaresi Malsandıklarına yeni bir görev vermemekte, yalnızca Ziraat Bankası olmayan yerlerde il özel idare gelirinin toplanması için görev vermektedir.	Düstur III. Tertip C.7
7	Kasım	Mülki atama yapıldı.	İçişleri Bakanlığı Özel Kalem Müdürlüğü'ne Ekrem ve bazı kaymakamlıklara Ömer, Sabri, Mustafa, Hakim, Cevad, İbrahim ve İmadettin tayin edildi; Of-Sarıkamış, Muradiye-Hoşap kaymakamları arasında becayiş yapıldı.	BCA: 30.11.1.0/ 19.51.3
8	Kasım	Ziraat usullerinin hizmeti fi'liye erbabına öğretilmesine dair olan 415 numaralı kanunun sureti tatbiki hakkındaki talimatnamenin meriyete vaz'ı hakkında kararname kabul edildi (BK Kararı No: 2725).	Askerliğini yapmakta olanlara zirai dersler verilmesi için düzenlenen talimatname ile askerliğinin birinci yılını tamamlayan askerlerin yakın zirai kurumlarda, askerlik eğitimini aksatmayacak şekilde dersler görmesi kabul edilmiştir.	Düstur III.Tertip C.7
8	Kasım	Türkiye sularında seyrüsefer eden sefaini ticariyenin selâmeti seyrüseferlerini temin maksadiyle tanzim kılınmış olunan talimatnamenin meriyete vaz'ı hakkında kararname kabul edildi (BK Kararı No: 2729).	Denizlerdeki ticari gemilerin muayenesi, gemilerin tasnif edilmesi ve defterlerin tanzim edilmesi, yolcu sayısının beirlenmesi, gibi bir çok konuda ayrıntılı kurallar getirilmektedir. Ticareti Bahriye Müdüriyeti (Deniz Ticareti Müdürlüğü) birçok görev üstlenmektedir.	Düstur III.Tertip C.7
8	Kasım	Ecnebi seyyahlara tercümanlık ve rehberlik edecekler hakkında kararname kabul edildi (BK Kararı No: 2730).	Seyahat amacıyla Türkiye'ye gelecek yabancılara rehberlik ve tercümanlık yapmak için şehremanetleri ve belediyelerden belge almak zorundadır. Belge almak isteyenler Ankara ve İstanbul'da şehremanetine ve diğer illerde belediye başkanlıklarına dilekçe ile başvuru yapacaklardır.	Düstur III.Tertip C.7

G.	Ay	Olay Mevzuat	Açıklamalar	Kaynak
8	Kasım	Mülki atama yapıldı.	Azledilmiş eski Siirt Valisi Arif istihdam edildi.	BCA: 30.18.1.1/ 16.70.3/ 71-275
8	Kasım	İstihbarat alındı.	İstihbarat, İran Hükümeti'nin Cumhuriyet ilan ettiği ve Cumhurbaşkanlığı'na Serdar Sepe Rıza Han'ın seçildiğine dairdir.	BCA: 30.10.0.0/ 260.753.40 /43759 - 43760
9	Kasım	Başvekil İsmet Paşa hazretleri devletin siyaseti umumiyesi hakkında beyanat verdi.	İsmet Paşa, göreve geldiklerinde biri genel biri özel olmak üzere iki önemli sorunla karşı karşıya kaldıklarını belirtir. Genel olarak, "devletin kanun kuvvetinin zehnü zaafa uğraması" ve özel olarak "Şark'ta şayanı ehemmiyet bir irtica hadisesi" ile başa çıkmaya çalıştıklarını belirtir.	ZC C.19 İ.5
12	Kasım	Harp kazançları vergisi hakkındaki 14 Kanunuevvel 1335 tarihli kararnamenin yirmi altıncı maddesine dair Heyeti Umumiye Kararı alındı.	Harp kazançları vergisine itirazlar mahallin en büyük mal memuruna yapılması gerekirken, halk bu düzenlemeden haberdar olmadığı için itiraznameleri en büyük mülkiye memuruna vermektedir. Genel Kurul kararı ile en büyük mülkiye memuruna verilen ve kanunun belirlediği süre içerisinde muhasebeye havale edilen itiraznamelerin kabul edilmesi kararlaştırılmıştır.	Düstur III. Tertip C.7
12	Kasım	Mebus intihabatı kabul edildi.	Hâkim Rıza Bey'in Kütahya mebusluğuna, Ali Rıza Bey'in Mardin mebusluğuna, Dışişleri Müsteşarı olan Tevfik Kâmil ve Balya Kara Aydın Şirketi Müdürü Edip Servet'in Fethi Bey'in Paris sefaretine tayini ve Abdurrahman Bey'in vefatı ile boşalan İstanbul mebusluğuna, Demiryolları Genel Müdürü Ziya Bey'in Çorum mebusluğuna, Ali Bey'in Ankara mebusluğuna ve Tahsin Bey'in Ardahan mebusluğuna seçilmesi kabul edildi.	ZC C.19 İ.7
12	Kasım	İstiklal madalyası kurdelası tebdil edildi.	Kayserili Hasan Efe'nin beyaz kurdelalı istiklal madalyası cephede fedakar hizmetlerde bulunmasından dolayı kırmızı kurdelaya çevrilmiştir.	ZC C.19 İ.7
12	Kasım	İstiklal madalyası verildi.	Haydar Bey, Milli Mücadeleye hizmetinden ötürü istiklal madalyası almıştır.	ZC C.19 İ.7
12	Kasım	Takdirname verildi.	Milli Savunma Bakanlığı 1. sınıf kâtiplerinden Alaettin Efendi'nin takdirname ile ödüllendirilmesi kabul edildi.	ZC C.19 İ.7
13	Kasım	Milli Marş güfte yarışması ilanı yayınlandı.	1921 yılında Mehmet Akif Ersoy'un güftesi ve 1924 yılında düzenlenen yarışma ile Ali Rıfat Çağatay'ın bestesi seçilen İstiklal Marşı için yeni bir güfte yarışması açılmaktadır.	HM
14	Kasım	Giresun Mebusu Hacim Muhittin Bey Şark İstiklal Mahkemesi Riyasetine intihap edildi.	Şark İstiklal Mahkemesi Riyaseti Denizli Mebusu Mazhar Müfit Bey'in istifası ile boşalmıştır (2 Kasım 1925).	ZC C.19 İ.8

G.	Ay	Olay Mevzuat	Açıklamalar	Kaynak
14	Kasım	Sivasta şapka karşıtı isyan başladı.	Sivas'ta İmamzade Mehmet Necati ve arkadaşları duvarlara şapka inkılabına karşı yazılar astı. Sivas'ı Kayseri, Erzurum, Rize, Maraş ve Giresun'daki şapkanın vesile edildiği diğer gerici gösteriler takip etti. Sanıklar İstiklal Mahkemesi'ne verildi. İmamzade Mehmet Necati idama, olaya karışan diğer sanıklar hapse mahkûm oldular.	ZC C.19 İ.8
14	Kasım	Memurin Muhakemat Heyeti intihabı yapıldı.	Heyet 15 kişiden oluşmaktadır: Yusuf Bey (Denizli), Ahmet Hilmi Bey (Kayseri), Şükrü Bey (Bolu), İhsan Bey (Ankara), Ferit Bey (Gaziantep), İbrahim Süreyya Bey (Kocaeli), Ahmet İffet Bey (Ertuğrul), Doktor Hakkı Şinasi Paşa (İstanbul), Münip Bey (Van), Zülfi Bey (Diyarbekir), Daffet Bey (Kocaeli), Ali Rıza Bey (Kırşehir), Ragıp Bey (Kütahya), Nafız Bey (Amasya), Osman Kadri Bey (Muş) Meclis Genel Kurulu tarafından seçilmiştir.	ZC C.19 İ.8
14	Kasım	Memaliki ecnebiyede ikmali tahsil eden Türk etibbanın hizmeti mecburesi hakkında Heyeti Umumiye kararı alındı (Karar No: 161).	438 sayılı "Etibbanın hizmeti mecburesi hakkındaki kanunua müzeyyel Kanun" yabancı memleketlerde öğrenim gören Türk doktorları için de geçerlidir.	Düstur III. Tertip C.7
14	Kasım	İstiklal madalyası verildi.	İstiklal Savaşı'na katılarak şehit düşen 94 subay ailesine istiklal madalyası verilmesine dair Başbakanlık tezkeresi kabul edildi.	ZC C.19 İ.8
15	Kasım	İstiklal Mahkemesine sevk kararı alındı.	BK Kararı ile yıllardanberi huzur ve sükunu bozması ile dikkati çeken Gaziantep'in Naş Köyünden Gürganlı Aşireti mensubu Ali Ağa Ankara İstiklal Mahkemesi'ne sevk edildi.	BCA: 30.18.1.1/ 16.72.18/ 96-37
15	Kasım	Milli iktisadiyatımızı zarardan korumak maksadiyle 12 Ağustos 1317 tarihli alâmeti farika Nizamnamesine tevfikan bazı mukarrerat ittihazını natık kararname kabul edildi (BK Kararı No: 2786).	Avrupa'nın yoğun rekabeti karşısında 1883 tarihli Paris Sözleşmesi ile kabul edilen milli ve beynelmilel himayeden yararlanmak ve gayrimeşru rekabet ile milli ekonominin darbe almasına engel olmak üzere 12 Ağusots 1317 tarihli Alâmeti Farika Nizamnamesi (Damga) 2. maddesi doğrultusunda, Türkiye dışına sevk edilmek üzere üretilen üzüm, incir, tütün, halı, sabun, ipekböceği tohumu ve gül yağlarının kutu, şişe ve ambalajları üzerine ticaret ve fabrika unvanı ile üretim yerinin yazılması ve ihraç şirketleri tarafından damgalanması ve tescil edilmesi ambalaj üzerine işlenmesi zorunlu hale getirilmiştir.	Düstur III.Tertip C.7
16	Kasım	662 Sayılı Nafia Vekaletinin 1341 Senesi Bütçesiyle Demiryollar İnşaat ve İşletme Müdiriyeti Umumiyesi Mülhak Bütçesine Tahsisatı Munzamme İtasına Dair Kanun kabul edildi.	RG: 25.11.1925/228. Sivas Demiryollarında inşaat devam etmektedir, fakat ödenek kalmamıştır. Bu nedenle, İmar Bakanlığı'nın 1925 yılı bütçesinin 260ncı faslına üç milyon lira ek ödenek eklenmiştir.	ZC C.19 İ.9
16	Kasım	Memurin Muhakemat Encümeni azalığı intihabı yapıldı.	Encümen 9 kişiden oluşmaktadır: Muammer Bey (Sivas), Münir Bey (İzmir), Cavit Bey (Diyarbekir), Hasan Sıtkı Bey (Antalya), Hakkı Bey (Van), Avni Paşa (Cebelibereket), Mazhar Müfit Bey (Denizli), Recep Zühtü Bey (Sinop), Muhittin Bey (Elâziz).	ZC C.19 İ.9

G.	Ay	Olay Mevzuat	Açıklamalar	Kaynak
16	Kasım	Tetkikatı Mülkiye Merkez Heyeti içtima etti.	Merkez Heyet, "derecatı mülkiye" hakkında müzakerelerde bulunmuştur.	HM
16	Kasım	Devlet Salnamesi hazırlıkları yapılıyor.	Matbuat Müdüri Umumiyesi tarafından basılacak Devlet Salnamesi için henüz onbeş vilayetten istenen bilgi gelmemiştir. Salnamenin Ocak sonunda yayınlanması olasıdır.	HM
18	Kasım	663 sayılı Müdafaai Milliye Vekâleti 1341 Senesi Bütçesinde Münakale İcrasına Dair Kanun kabul edildi.	RG: 25.11.1925/228. Kanun ile Milli Savunma Bakanlığı 1925 yılı bütçesinde kalemler ve fasıllar arasında aktarım yapılmıştır.	ZC C.19 İ.10
18	Kasım	İstiklal Mahkemesine sevk kararı alındı.	BK Kararı ile İzmir Askeri Hastanesi Asabi Hastalıklar Mütehassısı Yzb. Cevdet'in kasten denizde boğulmasına yol açan Burhaneddin; hırsızlığa teşebbüsten suçlu Ömer oğlu Yakub, Ali oğlu Mahmud ve Arif oğlu Ali Sıdkı; İstiklal Mahkemesi'nin manevi kişiliğini rencide eden davranışlarda bulunan Yozgat eski telgraf memurlarından Necmeddin; eşkiya Molla Mehmet ve arkadaşları; ülkenin huzur ve sükununu ihlal edenlerden Turşucu namıyla meşhur Ahmed oğlu Cemal ile arkadaşı Sabri oğlu Arif; İstanbul Belediyesince yol genişletmek amacıyla yıktırılan Ayayorgi Kilisesi'nin bu durumunu istismar ederek propaganda yapan Yorgi oğlu İstefan ile bir arkadaşı İstiklal Mahkemesine sevk edildi.	BCA: 30.18.1.1/ 16.73.8/ 91-132; 30.18.1.1/ 16.73.10/ 91-133; 30.18.1.1/ 16.73.11/ 93-74; 30.18.1.1/ 16.73.13/ 91-134; 30.18.1.1/ 16.73.17/ 91-135; 30.18.1.1/ 16.73.19/ 93-75
18	Kasım	Evkafı mülhaka fazlalarından halen mahalli sarfları bulunmayan mebaliğin nukudu mevkufe müdüriyetine tevdiiyle, tenmiyesi hakkında tanzim olunan talimatnamenin meriye vaz'ı hakkında kararname kabul edildi (BK Kararı No: 2780).	Bağlı vakıflar bütçesinde kalan fazla miktar Nukudu Mevkufe Müdürlüğü (Nakit Para Vakfı) bütçesine aktarılmaktadır.	Düstur III. Tertip C.7
18	Kasım	İktisadi durumun geliştirilmesine dair rapor sunuldu.	Ziraat Bankası Genel Müdürlüğü tarafından hazırlanmıştır.	BCA: 30.10.0.0/ 210.431.8/ 25438
19	Kasım	664 sayılı Müdafaai Milliye Vekâletine Yüz Elli Milyon Liralık Taahhüdat İcrası Hakkında Kanun kabul edildi.	RG:25.11.1925/228. İstiklal Savaşı sırasında Anadolu'da silah ve mühimmat üreten fabrikaların olmamasının yarattığı zorluklar yakından hissedilmiştir. Ayrıca, 17 Haziran'da imzalanan Cenevre silahsızlanma protokolü (5 Mayıs'da toplanmıştır) doğrultusunda, silah ve mühimmat üreticisi devletlerin silah ihracatına yönelik kısıtlamalar ile yakın bir zamanda yurtiçinde silah ve mühimmat üretiminin acil ve gerekli hale geleceği görülmektedir. Bu nedenle 1930 yılına kadar harcanmak üzere Milli Savunma Bakanlığı'na Anadolu'da "esliha, mühimmat ve sanayii harbiye fabrikaları ve fennî laboratuvarlar, ..." kurmak üzere yüz elli milyon liralık taahhüdat icra edilmektedir. Kanunun müzakeresi gizli celsede yapılmıştır.	ZC C.19 İ.11; GZC C.4 İ.10

G.	Ay	Olay Mevzuat	Açıklamalar	Kaynak
19	Kasım	665 sayılı Büyük Millet Meclisi'nin 1341 (1925) yılı Bütçesinin Müteferrika ve İnşaat Fasıllarına 26703 Liranın Tahsisatı Munzamma Olarak İlâvesi Hakkındaki Kanun kabul edildi.	RG: 25.11.1925/228. Mayıs ayında Ankara'da çıkan kasırga nedeniyle binaların hasar görmesi üzerine Meclis'de bir takım tamirat ve inşaat yapılmıştır. Bu harcamalar acilen Maliye Bakanlığı bütçesinden karşılanmıştır. Bu kanun ile Maliye Bakanlığı bütçesinden mahsup edilmek üzere gerekli miktar Meclis bütçesine aktarılmaktadır.	ZC C.19 İ.11
19	Kasım	666 sayılı Samsun Şehrinin Elektrikle Tenaviri ve Su Tesisatı için Mahallî Belediyesince Akdedilecek Üçyüz Bin Liralık İstikraza Hükümetçe Kefalet Edilmesi Mezuniyetine Dair Kanun kabul edildi.	RG: 25.11.1925/228. Karadeniz sahilinin ticaret merkezi olan Samsun'da elektrik ve su tesisatının ve ışıklandırmanın acilen yapılması gereklidir. Bu imtiyaz İmar Bakanlığı tarafından Samsun Belediyesi'ne verilmiştir. Samsun Belediyesinin bu görevi kendi gelirleri ile karşılaması mümkün olmadığından borç alması gereklidir. Kanun ile Belediyeye borç verilmesi için Maliye Bakanı kefil olmaktadır.	ZC C.19 İ.11
19	Kasım	667 sayılı Büyük Millet Meclisi 1341 Senesi Bütçesinin Üçüncü Faslına 60000 Lira İlâvesi Hakkında Kanun kabul edildi.	RG: 25.11.1925/228. Anadolu'da beliren irticai faaliyetleri yerinde tetkik etmek ve davaları yerinde görebilmek üzere Ankara İstiklal Mahkemesi görev yeri dahilindeki şehirlere (Ankara, Kırşehir, Sivas, Tokat, Amasya, Çorum, Yozgat) acilen gidebilmek için otomobil tahsis edilmesini ve üyeleri için gerekli harcırahın ilgili fasıllara aktarılmasını talep etmiştir. Bu doğrultuda, Kanun ile toplam 60 bin lira Meclis bütçesine ilave olunmaktadır.	ZC C.19 İ.11
19	Kasım	Meclis Kütüphane Encümenine aza intihabı yapıldı.	Rıza Nur (Sinop), Yusuf Kemal (Sinop) ve Ağaoğlu Ahmet (Kars) seçildi.	ZC C.19 İ.11
19	Kasım	İstiklal madalyası kurdelası tebdil edildi.	Milli mücadelede fedakarca hizmet ettiği anlaşılan sabık Rize Mebusu Doktor Âbidin, Erzincan Mebusu Tevfik Bey ile Tekirdağ Mebusu Faik Beylerin sahip oldukları istiklal madalyası şeritleri kırmızı-yeşile çevrildi.	ZC C.19 İ.11
19	Kasım	Taksimatı Mülkiye hakkında haber yayınlandı.	Kalan son rapor olan Diyarbakır raporu da tamamlanarak İçişleri Bakanlığı'na gönderilmiştir.	HM
20	Kasım	Yahşihan-Yerköy demiryolu resmi törenle işletmeye açıldı.		HM
21	Kasım	Musul meselesi hakkında Lahey Adalet Divanı karar verdi.	Uluslararası Adalet Divanı, ilk olarak Lozan Anlaşması'nın 3. maddesinin 4. fıkrası gereğince Cemiyeti Akvam Meclisi'nin kararının iki taraf için de bağlayıcı olduğunu ve Türkiye ile Irak arasındaki sınırın kesin olarak tespitinin yapılacağını belirtmiştir. İkinci olarak da, tarafların oy kullanamadan katılması ve oybirliği ile karar alınmasına dair karar almıştır. Ankara, sonucu üzücü olarak yorumlamıştır.	HM 23 Kasım 1925
21	Kasım	668 sayılı Vazifei Memureleri Haricinde Emrazı Sariyei Hayvaniye Mücadelesine Memur Edilecek Memurini Fennie ve Satimeye Verilecek Yevmiyeler Hakkında Kanun kabul edildi.	RG: 26.11.1925/229. Büyük ve küçük hayvanlarda % 40'lara varan tahribata neden olan bulaşıcı hayvan hastalıklarından Vebayı Bakarî (sığır vebası), Anadolu'da (Kars, Erzurum, Beyazıt, Erzincan, Trabzon, Mardin, Siverek, Diyarbekir, Urfa, Malatya ve Cebelibereket) yayılmaktadır. Hastalığın yayılmasının önüne geçilebilmesi için 3 Nisan 1341 (1925) talimatnamesi uygulanmakta ve veteriner, idari, askeri	ZC C.19 İ.12

G.	Ay	Olay Mevzuat	Açıklamalar	Kaynak
			memurun ilgili bölgeye görevlendirilmesi esas alınmaktadır. Fakat yevmiyenin düşüklüğünden şikayet edilmektedir. Bu doğrultuda, Kanun ile memurlara harcırah ve zorunlu ihtiyaçları haricinde altmış lira verilmektedir.	
21	Kasım	Doğu vilâyetlerinin bir kısmında ilan edimiş olan örfi idare'nin -23 Kasım 1925 tarihinden itibaren- bir sene uzatılması hakkında Başvekâlet tezkeresi kabul edildi (Genel Kurul Kararı No: 163).	RG: 26.11.1925/229. 23 Şubat 1925'deki BK kararı ile 1 aylık ilan edilen sıkıyönetim, 22 Mart'ta bir ay, 20 Nisan'da ise 7 ay daha uzatılmıştır. 21 Kasım itibariyle de sıkıyönetimin "görülen lüzum üzerine" 1 yıl daha uzatılmasına karar verilmiştir.	ZC C.19 İ.12; Düstur III.Tertip C.7
21	Kasım	Rize Mebusu Ekrem Bey'in muamelâtı kırtasiyenin haddi asgarisine tenzili ve müracaat ve takibi şikâyet kalemi teşkili hakkında kanun teklifi reddedildi.	Ekrem Bey, vatandaşın dilekçelerini takip edemediklerini, bunun için çok uzun süreler beklemek ve vekillere evrak takipçiliği yaptırmakla dilekçelerinin yanıtını alabildiklerini belirtmektedir. Kanun teklifi ile bunun en aza indirilmesi için memurların görev ve yetkilerini belirleyecek bir komisyon ile her vekâlette bir takibi şikâyet kalemi kurulması talep edilmektedir. Ne var ki, Dahiliye Encümeni, yeni bir düzenlemenin gerekli olmadığını zaten Kanunlarla belirlenmiş sistemin uygulanamamasından kaynaklı bu sorunun her bakanlığın "bu çerçevede idare makinesinde düzenlemeler, uyarılar" yapmasıyla çözülebileceğini belirterek teklifi reddetmiştir.	ZC C.19 İ.12
21	Kasım	Kayserili Mustafa Behçet mahdunu Sabit namiyle Maruf Hilmi ve Müdafai Milliye Vekaleti Üsera Şubesi yazıcılarından Yozgatlı Musaoğlu Osman ve kahveci çırağı Yozgatlı Mehmet oğlu Mustafa hakkında verilen idam hükmü kabul edildi.	Maliye Bakanlığı Milli Emlak Müdürlüğü kâtiplerinden İstanbul'lu Cevdet Efendi'nin öldürülmesi nedeniyle Ankara Cinayet Mahkemesince verilen ve Temyiz Mahkemesi tarafından tasdik edilen idam hükmü Teşkilatı Esasiyenin 26ncı maddesi gereğince Genel Kurul'un onayına sunulmuştur.	ZC C.19 İ.12
21	Kasım	Cemiyetler Kanunun üçüncü maddesinin tefsirine dair Başvekâletten gelen 3/327 numaralı tezkere Encümene iade edildi.	"Muhacirin İskân ve Teavün Cemiyeti"nin (Muhacir İskan ve Yardımlaşma Derneği) 3. maddede yer alan "ahkâmı kavanine ve âdâbı umumiyeye mugayir bir esası gayri meşrua ve âsâyişi memleket ve tamamiyeti mülkiyei devleti ihlâl ve şekli hazırı hükümeti tağyir ve anasın muhtelifeyi siyaseten tefrik maksadına matuf cemiyetlerin teşkili tahtı memnuiyetle bulunması" kapsamında değerlendirilip değerlendirilemeyeceği konusundadır.	ZC C.19 İ.12
21	Kasım	Mülki atama yapıldı.	Mecitözü ve Silvan Kaymakamları Rıfat ile Abdülvahhab, Bahçe ve Ezine Kaymakamları Hamdi ve Vahib Beyler becayiş ettiler; Vize Kaymakamı Cemal Bey azledildi.	BCA: 30.11.1.0/ 20.52.12
22	Kasım	Kayseri'de şapka aleyhine gösteriler yapıldı.	Mekkeli Ahmet Hamdi ve arkadaşlarının gerici gösterileri İstiklal Mahkemesi'ne intikal etmiştir.	ATA, ATCK

G.	Ay	Olay Mevzuat	Açıklamalar	Kaynak
23	Kasım	669 sayılı Şûrayı Devlet Kanunu kabul edildi.	RG: 7.12.1925/238. Teşkilatı Esasiyenin 51. maddesi ile Anayasal statüsü bulunan Şûrayı Devlet'in (Danıştay) görevlerinin ve idari dava usûlünün belirlendiği Kanun önemli tartışma başlıklarına sahiptir. Öncelikle, Danıştay'ın yönetsel mi yargısal mı olduğu tartışma yaratır, ardından hangi davalara bakacağı gündeme gelir. Danıştay, Başbakanlığa bağlıdır, bir başkanın başkanlığında 4 daire ve 16 üyeden oluşmaktadır (madde 1).	Düstur III. Tertip C.7
23	Kasım	670 sayılı Ziraat Vekâleti 1341 Senesi Bütçesinin Muhtelif Fasıl ve Maddelerine Cem'an 225000 Liranın Tahsisatı Munzamma Olarak İlâvesine Dair Kanun kabul edildi.	RG 28.11.1925/230. Vakayi bakarî (sığır vebası) için Ziraat Bakanlığı bütçesine harcırah, nakliye, serum kalemlerine ek ödenek verilmektedir.	ZC C.19 İ.13
23	Kasım	Askeri Fabrikalar Müdüriyeti Umumiyesinin 1340 senesi Mülhak Bütçe Kanununun altıncı maddesinde muharrer "Askeri ve Milli" tabiri hakkında Heyeti Umumiye Kararı alındı (Genel Kurul Kararı No: 166).	Askeri ve milli tabiri yalnızca Hükümet malı olan fabrikalar için değil, milli sermaye ile kurulmuş fabrikalar için de kullanılmıştır.	Düstur III.Tertip C.7
23	Kasım	Kastamonu Mebusu Halit Bey'in Ulus muhiti ormanındaki yangının derecei sıhhat ve vüs'atı ve itfa tedabirine dair suali Dahiliye Vekili Cemil Beytarafından vekaleten yanıtlandı.	Yangın 15 Kasım'da başlamış, 16 Kasım'da söndürülebilmiştir.	ZC C.19 İ.13
23	Kasım	Ankara'da açılacak Kadastro Mektebi Âlisi Talimatnamesinin meriyete vazı hakkında kararname yayınlandı (BK Kararı No:2767).	657 sayılı Kanun'da kurulması öngörülen "Kadastro Mektebi Âlisi"nin (Kadastro Meslek Yüksekokulu) kadastronun tatbik ve devam edebilmesi amacıyla hukuk ve bilim adamları yetiştirmek üzere 1925 yılından itibaren Ankara'da kurulmasına karar verilmiş, öğrencilerin seçimi, öğretimin nasıl yapılacağı gibi konular düzenlenmiştir.	Düstur III. Tertip C.7
23	Kasım	Basın yasağı ile ilgili karar alındı.	BK Kararı ile Gümülcine'de yayımlanan *Balkan* Gazetesi'nin Türkiye'ye sokulması yasaklandı.	BCA: 30.18.1.1/ 16.72.4/ 86-70
23	Kasım	Basın yasağı ile ilgili karar alındı.	İranlı Mirza Ebulkasım tarafından Berlin'de yayımlanan *Divan-ı Mirza Ebulkasım Arif-i Kazvini* adlı kitabın yurda sokulması yasaklandı.	BCA: 30.18.1.1/ 16.72.5/ 86-71
23	Kasım	İstiklal Mahkemesine sevk kararı alındı.	BK Kararı ile Şapka Kanunu aleyhinde faaliyette bulunan Kayseri'de oturan 5 kişi; Gümüşhane mebusunun Şapka Kanunu yüzünden öldürüldüğünü yayarak zihinleri karıştıran Sandıkcızade İsmail ile iki arkadaşı; Sinop yöresinde şakilere katılarak Şakir Çetesi'ne fişek tedarik etmekten sanık Ayancıklı Mehmet oğlu	BCA: 30.18.1.1/ 16.71.4/ 93-70; 30.18.1.1/ 16.71.5/ 93-71;

G.	Ay	Olay Mevzuat	Açıklamalar	Kaynak
			Mehmet; asılsız, kasıtlı söylentiler yayarak toplum huzurunu bozan Bozok Adliyesi müşavirlerinden Mehmed Çavuş İstiklal Mahkemesine sevk edildi.	30.18.1.1/ 16.71.12/ 91-130; 30.18.1.1/ 16.71.14/ 97-73
24	Kasım	Erzurum'da şapka karşıtı gösteriler yapıldı.	Gâvur İmam ve Hacı Osman'ın önayak oldukları olaylarda tutuklananlardan 13'ü idama mahkûm oldu.	ATA ATCK
24	Kasım	Erzurum Vilâyeti dahilinde bir ay müddetle idarei örfiye ilan edildi (Genel Kurul Kararı No.167).	RG: 28.11.1341/230. 19 Teşrîsani 1341 (1925) tarih ve 6/5474 numaralı tezkereye ek olarak çıkarılan tezkere ile Erzurum Vilâyetinde sıkıyönetim ilan edilmemiş yerlerde de bir aylık sıkıyönetim ilan edilmektedir. Sıkıyönetim, 24 Kasım 1925 tarihinde Erzurum Vilâyet makamı önünde Af Kanunu'ndan yararlanarak dışarı çıkan kişilerin başlattığı belirtilen şapka karşıtı isyana karşı hızlı hareket edebilmek amacıyla ilan edilmektedir. Karar 25 Kasım'da Meclis'de onaylanmıştır.	Düstur III. Tertip C.7
25	Kasım	671 sayılı Şapka İktası Hakkında Kanun kabul edildi.	RG: 28.11.1925/230. Kanunun 1. maddesine göre, TBMM üyeleri ile genel ve özel idareler ve yerel yönetim ve diğer kurumlara bağlı memur ve sözleşmeli personelin, Türk milletinin giydiği şapkayı giymesi zorunludur. Türkiye halkı başına şapka takacaktır, bunun aleyhindeki hareketin devamını Hükümet yasaklamıştır.	ZC C.19 İ.14
25	Kasım	Ankara İstiklal Mahkemesince verilecek idam hükümleri hakında Heyeti Umumiye kararı alındı (Genel Kurul Kararı No: 168).	Ankara İstiklal Mahkemesi kararlarının da Meclis tarafından onaylanmadan infaz edilmesi kabul edilmiştir.	ZC C.19 İ.14
25	Kasım	Rize'de şapka ve diğer inkılaplara karşı gösteriler yapıldı.	Olaylar, İstiklal Mahkemesi'ne intikal etmiş, 8 gösterici idama mahkûm edilmiştir.	ATA ATCK
26	Kasım	Teşviki Sanayi Kanunun altıncı maddesinin tefsiri kabul edildi.	İl özel idareleri ile Şehremaneti ve belediyelere ait fabrikalar ve sınai kurumlar da Teşviki Sanayi Kanunu hükümlerinden yararlanabilirler.	Düstur III. Tertip C.7
27	Kasım	Maraş'ta şapka karşıtı gösteriler yapıldı.		ATA
28	Kasım	672 sayılı Askerî Fabrikalarına Ait Mevadı İnhisariyenin Maliye Vekâletine Devri Hakkında Kanun kabul edildi.	RG: 9.12.1925/240. Emniyet ve asayişi memleketle alakadar olan barut, dinamit gibi bir kısım maddeler tekele alınmış ve Askerî Fabrikalar Müdiriyeti Umumiyesine verilmiştir. Oysa, tütün, ispirto gibi tekeller ile bütçede aynı kalemde gösterilmektedir. Bu nedenle, Askerî Fabrikalar Müdiriyeti Umumiyesine bağlı inhisarlar ile kurulacak inhisarlar da Hazine'ye devredilmektedir.	ZC C.19 İ.16
28	Kasım	673 sayılı Riyaseticumhur 1341 Bütçesinde Münakale İcrasına ve Tahsisatı Munzamma İtasına Dair Kanun kabul edildi.	RG: 9.12.1925/240. Riyaseticumhur bütçesinde kalemler arası aktarım yapılmaktadır. Aktarımın sebebi Cumhurbaşkanı'nın sürekli seyahati nedeniyle otomobillerin bakıma olan ihtiyacının artmasıdır.	ZC C.19 İ.16

G.	Ay	Olay Mevzuat	Açıklamalar	Kaynak
28	Kasım	674 sayılı 1 Teşrisanî 1340 Tarihinden Evvel Posta ve Telgraf Hidematına Dahil Olan Memurini Muvakkatenin Sureti Tavzifleri Hakkında Kanun kabul edildi.	RG: 9.12.1925/240. Kanun ile 1924 tarihinden evvel Posta ve Telgraf hizmetine alınan geçici memurlara mesleki bir sınav ile memur olabilmeleri şansı tanınmaktadır.	ZC C.19 İ.16
28	Kasım	675 sayılı Mahalli İskânlarını Bilâ Mezuniyet Tebdil Eyleyen Mühacir ve Mültecilerle Aşair Hakkında Kanun kabul edildi.	RG: 10.12.1925/241. Kanun ile Türkiyeye gelen mübadil ya da gayrimübadil muhacir ve aşair ve mültecilere Hükümetçe gösterilmiş iskan yerlerinde 5 yıl oturma zorunluluğu getirilmektedir. Kanunun amacı, göçü engellemektir. Verilen geçici iskanla ev ve araziyi tasarruf edenlere 5 yıl sonunda mülkiyet devredilmektedir.	ZC C.19 İ.16
28	Kasım	Basın yasağı ile ilgili karar alındı.	*Millet* Gazetesi, Şark İstiklal Mahkemesi kararıyla kapatılan ve İstanbul'da yayınlanan *Vatan* Gazetesi'nin yerine çıkarılmak ve aynı gayeyi takip etmek suçundan dolayı kapatılmıştır.	BCA: 30.10.0.0/ 86.566.14/ 8614
28	Kasım	İstiklal Mahkemesine sevk kararı alındı.	BK Kararı ile Sivas'ta çeşitli cürümlere adı karışan 16 kişi İstiklal Mahkemesine sevk edildi.	BCA: 30.18.1.1/ 16.73.7/ 91-131
29	Kasım	Divan-ı Harb-i Örfi kararı açıklandı.	Erzurum'da şapka aleyhine gösterilerle ilgili tahkikat yapılmıştır. Soruşturmalar sonucunda tutuklu sayısı 114'ü bulmuştur. Divanı Harbi Örfi, davalar hakkında ilk kararını vermiştir. 3 kişi idama, 2 kişi onar yıl hapse mahkum olmuştur.	HM; Tunçay, s. 112
29	Kasım	Diplomatik atama yapıldı.	Eski Atina Maslahatgüzarı Nebil, Kabil Sefareti'ne tayin edildi.	BCA: 30.18.1.1/ 16.75.2/ 107-34
29	Kasım	Basın yasağı ile ilgili karar alındı.	BK Kararı ile İskeçe'de yayımlanan *İtila* Gazetesi'nin Türkiye'ye sokulması yasaklandı.	BCA: 30.10.0.0/ 16.74.8// 86-72
29	Kasım	İstiklal Mahkemesine sevk kararı alındı.	BK Kararı ile Zonguldak'ın Ereğli kasabasında asılsız söylentiler yayarak zihinleri bulandıran Halveti Şeyhi Hacı Mehmed ile Mehmed Nasır; huzur ve sükunu ihlal eden davranışları tesbit edilen Kavacık köyünden Şaki Hakkı oğlu Mehmet ve arkadaşları; Tarabya Vapur İskelesi gişe memurunu tahkir eden ve adam yaralayan Mehmet Ali, Şaban oğlu Hasan ve Kemal oğlu İsmail İstiklal Mahkemesi'ne sevk edildi.	BCA: 30.18.1.1/ 16.71.13/ 93-72; 30.18.1.1/ 16.74.6/ 91-136; 30.18.1.1/ 16.74.13/ 93-76
29	Kasım	Divan-ı Harb-i Örfi'ye atama yapıldı.	Erzurum Divan-ı Harb-i Örfi asliye savcılığına Remzi, sorgu hakimliğine ise Ahmed Beyler tayin edildi.	BCA: 30.11.1.0/2 0.53.12
30	Kasım	676 sayılı Ceza Kanununun 131nci Maddesini Muaddil Kanun kabul edildi.	RG: 10.12.1925/241. Ceza Kanunu 131. maddesine dini kıyafetler ile ilgili ek yapılmıştır: "Türkiye Devleti tarafından mail ve mezun olmadığı nişanı takan ve kendi rütbesinin mafevkinde elbisei resmiye veya-	ZC C.19 İ.17

G.	Ay	Olay Mevzuat	Açıklamalar	Kaynak
			hut hiçbir rütbe ve memuriyeti olmadığı halde üniforma telebbüs eyleyen ve Diyanet İşleri Reisliğine merbut dinî memurlara Hükümetçe tesbit edilen kıyafeti hilâfı salâhiyet ve mezuniyet iktisa eden eşhas üç aydan bir seneye kadar hapsolunur."	
30	Kasım	677 sayılı Tekke, Zaviye ve Türbelerin Seddine ve Türbedarlıklar ile Birtakım Unvanların Men ve İlgasına Dair Kanun kabul edildi.	RG: 13.12.1925/243. Tekke ve zaviyeler, din görevlisi adı altında halkın dini duygularını istismar ederek irticai ayaklanmaları kışkırtan bir takım insanların yuvaları haline gelmeleri gerekçe gösterilerek kapatılmaktadır. Kanun görüşmelerinde Meclis'de genel olarak Kanun'a itiraz gelmez. Aksine, Bursa mebusu Nurettin Paşa'nın Şapka Kanunu görüşmelerindeki muhalif tavrı sert bir şekilde eleştirilmiştir. Devrim Kanunlarına muhaliflik Devrim Meclisi'ne yakışmamaktadır (Ekrem Bey, 30.11.1925, C.19 İ.17). Nurettin Paşa, şapka karşıtı muhalif hareketin sebebi olmakla suçlanmaktadır. Görüşmede, tekke ve zaviyeler kapatılırken "sahiplerinin diğer şekilde hakkı temellük ve tasarrufları"nın saklı kalıp kalmayacağı tartışılmıştır. Son celsede, maddenin değiştirilmeden -sahiplerinin mülkiyet hakları saklı kalmak üzere tekke ve zaviyelerin kapatılması- kabul edilmesine karar verilmiştir.	ZC C.19 İ.17
2	Aralık	678 sayılı Açıkta Kalan Ümera ve Zabitan Tahsisatları Hakkında Kanun kabul edildi.	RG: 14.12.1925/244. Savaş zamanında barış zamanına geçiş ile ordunun bazı kıtaat, teşkilat ve görevleri kaldırılmıştır. Bundan dolayı açıkta kalan kara ve hava jandarma erkan, ümera (yüksek rütbeli subaylar) ve subayın 3 ay tam maaşlarını almaya devam etmeleri ve 3 ay içinde tercihen ve takdimen tayin edilmeleri, tayin edilemeyenlere eski durumlarına göre maaş ve ödenek verilmesi kabul edilmiştir.	ZC C.20 İ.23
2	Aralık	679 sayılı Trablusgarb Muharebesinden Muahedei Sulhiyenin Tarihi Tasdikine Kadar Vukubulan Muharebelerde Şehit Düşen Erkân, Ümera ve Zabitan ile Mensubini Askeriyenin Bazı Borçlarının Affına Dair Kanun kabul edildi.	RG: 2.12.1925/246. 1921 yılı Trablusgarb savaşının başlangıcı ile barış anlaşmasının onay tarihi olan 23 Ağustos 1339 (1923) tarihine kadar Balkan, Harbi Umumî ve İstiklâlî Millî savaşlarında şehit olan erkân, ümera ve subaylar ile askeriye mensuplarının erzak, elbise ve maaş olarak fazla alınmış miktardan Kanun'un çıktığı tarihte ödenmeyen kısım affedilmiştir.	ZC C.20 İ.18
1	Aralık	Dahiliye Vekili tetkikatı mülkiye heyeti içtimasında alınan kararlar hakkında beyanat verdi.	İçişleri Bakanı Cemil Bey, devlet teşkilatının halka yakınlaştırılması ve halkın uzak il ve ilçe merkezilerine gitmeleri zorunluluğunu ortadan kaldırmak üzere mevcud altıyüz nahiyenin bine yükseltilmesi ve nahiyelerde nüfus, tapu ve vergi memurları ile hakim bulundurulmasına karar verildiğini beyan etmiştir. Ayrıca, kazaların kurulmasının vakit alacağı belli olduğundan, mahalli idarelerin gelişmesini temin için il idarelerinin elli ile altmış arasında olacağını ve illerin değişikliğinden doğacak genel işleri birleştirmek üzere beş yahud altı "Müfettişi Umumiye"nin kurulacağını, projenin bu esaslar üzerinde yükseldiğini belirtmiştir.	HM

G.	Ay	Olay Mevzuat	Açıklamalar	Kaynak
2	Aralık	680 sayılı Orman Nizamnamesinin Babı San'isinin İkinci Faslına Müzeyyel 22 Nisan 1340 Tarihli Maddei Münferidenin Tadili Hakkında Kanun kabul edildi.	RG: 14.12.1925/244. 22 Nisan 1340 (1924) tarihli Orman Nizamnamesi'nde yapılan değişiklik ile ormanlardan ruhsatsız ağaç kesen ve ihraç edenlere verilecek cezaların ruhsatsız ağaç kesilmesinde sorumluluğu olduğu görülen orman müteahhit ve imtiyaz sahipleri ile şirket ise müdürlerine karşı da geçerli olması için "sorumluluğun sabit olması" koşulu getiriliyor.	ZC C.20 İ.18
2	Aralık	681 sayılı Damızlığa ve Çifte Elverişli Hayvanatı Bakariye ve Sairenin Sureti Muhafazası Hakkındaki Kanunun İlgasına Dair Kanun kabul edildi.	RG: 14.12.1925/244. Savaş zamanında çıkartılan Kanun ile Damızlığa ve Çifte Elverişli Hayvanların korunması amaçlanmıştır. Fakat kanun uygulanmamıştır ve uygulanmamaktadır. Bu nedenle Kanun ilga edilmekte, köylü hayvanını istediği gibi kullanmak üzere serbest bırakılmaktadır.	ZC C.20 İ.18
2	Aralık	682 sayılı Her Nevi Fidan ve Tohumların Meccanen Tevzii ve Devlet Uhdesinde Bulunan Arazinin Fidanlık İhdası İçin Ziraat Vekâletine ve İdarei Hususiyelere Bilâ Bedel Tefvizi Hakkında Kanun kabul edildi.	RG: 14.12.1925/244. Madde 1: Ziraat Bakanlığı'nın dışarıdan tedarik edeceği veya bağlı okul ve kurumlarda yetiştirdiği her türlü köklü ve köksüz, aşılı ve aşısız asma çubukları ile meyveli ve meyvesiz her türlü bitki ve tohumlar, ziraat ve bağ ve bahçe tesis etmek isteyenlere ücretsiz verilir. Talipler tesis edecekleri bağ ve bahçe yerlerini bilimsel kurallara uygun olarak kurduklarını yerel ziraat memurlarına göstermeye ve isbata mecburdurlar.	ZC C.20 İ.18
2	Aralık	683 sayılı Zabıtai Sıhhiyei Hayvaniye Kanunu Muvakkatinin 7, 17, 18, 19, 30, 39'uncu maddelerinin Tadiline Dair Kanun kabul edildi.	RG: 14.12.1925/244. Düzenleme ile hastalıklı hayvanların Hükümete bildirilmesi için hastalıklı hayvanını getirene tazminat veriliyor, vakayı görüp bildirmeyenlere ceza getiriliyor.	ZC C.20 İ.18
2	Aralık	684 sayılı Köy Kanununun 13ncü maddesinin 29uncu fıkrasının tadiline dair Kanun teklifi kabul edildi.	RG: 14.12.1925/244. 1. maddede yer alan "köy ortasında kalabalık zamanda at koşturmak" ibaresi "köy içinde bilâ zaruretin hayvan koşturmamak" şeklinde değiştirilir.	ZC C.20 İ.18
2	Aralık	Yüzbaşızade Rahmi Efendi, Çorumlu Kılyusuf oğullarından Mustafa oğlu Mehmet ve Ispartalı Paşa Efendi zade Hâlit Efendinin iadei hukuku memnuasına dair tezkere kabul edildi.	Usulü Muhakematı Hukukiye Kanunun 475. maddesinde belirtilen şartları yerine getirdiği anlaşıldığından adı geçenlere tüm yasal hakları geri verilmektedir.	ZC C.20 İ.18
2	Aralık	Hacı Mehmet oğullarından Bekiroğlu Satılmış, Tekirdağı İnecik Nahiyesinden Hasan oğlu Halil ile Haliloğlu Ahmet ve Efrattan Ahmet oğlu Asım hakkında affı hususi istihsaline mütedair Başvekâlet tezkeresi kabul edildi.	Teşkilatı Esasiyenin 26ncı maddesi gereğince özel aflar Genel Kurul'un onayına sunulur. Meclise sunulan özel af tezkerelerinin büyük çoğunluğu kesinleşmiş kararlarda ortaya çıkan yanlış hükümlerin ortadan kaldırılmasını amaçlamaktadır.	ZC C.20 İ.18
2	Aralık	Bornovalı Hamzaoğlu Hasan hakkında verilen idam hükmü tasdik edildi.	İzmir Cinayet Mahkemesi'nce verilen karar infaz edilmek üzere Genel Kurul'un onayına sunulmuş ve kabul edilmiştir.	ZC C.20 İ.18

G.	Ay	Olay Mevzuat	Açıklamalar	Kaynak
2	Aralık	Muhtelit Hakem Mahkemeleri nezdine memur ajanların umumi ajan riyasetinde tevhidi hakkında kararname kabul edildi (BK Kararı No: 2858).	Muhtelit Mübadele Komisyonu'nun aldığı idari kararların itirazlarına karşı adli itirazlar yine Lozan Anlaşması'na dayanarak kurulan Karma Hakem Mahkemelerinde çözümlenecektir. Karma Hakem Mahkemelerinde, ayrı ayrı mahkemeler altında istihdam edilecek memurların Genel Ajan namı altında istihdam edilmesi ve kadroya 2 mübaşir eklenmesi kabul edilmiştir.	Düstur III.Tertip C.7
2	Aralık	Mülki atama yapıldı.	Görevinden azledilmiş bulunan Eskişehir eski Valisi Nihad yeniden istihdam edildi. İstiklal Mahkemesi'nce 2 yıl müddetle memuriyetten mahrum edilen Sivas Vali Vekili Zeki görevinden alındı, yerine eski Vali Hilmi Bey tayin edildi. Görevinden azledilmiş bulunan Sivas eski Valisi Hilmi Bey yeniden istihdam edildi. Dersim Valiliği'ni vekaleten yürüten Halim Bey'in asaleten tayini yapıldı.	BCA: 30.18.1.1/ 16.75.20/ 71-276; 30.18.1.1/ 16.76.9/ 71-279; 30.18.1.1/ 16.76.6/ 71-277; 30.18.1.1/ 16.76.7/ 71-278
2	Aralık	İstiklal Mahkemesine sevk kararı alındı.	BK Kararı ile Borsa'da kambiyo spekülasyonuna sebebiyet veren Rafail Horen; Feriköy'de huzur ve sükunu bozucu davranışlarda bulunan 5 kişi; İskilip Jandarma erlerinden birini tehdit eden Çorumlu Hasan oğlu Deli Hasan İstiklal Mahkemesine sevk edildi.	BCA: 30.18.1.1/ 16.74.19/ 93-77; 30.18.1.1/ 16.76.1/ 91-137; 30.18.1.1/ 16.76.10/ 93-78
3	10	Tetkikatı Mülkiye Merkez Heyeti raporları tetkik ediyor.	Merkez Heyet, raporunu hazırlamaya devam etmektedir. Raporun genel bilgilere dair bölümü bugün tamamlanmaktadır.	HM
4	Aralık	Giresun'da şapka karşıtı gösteriler yapıldı.		ATA ATCK
5	Aralık	685 sayılı Nafia Vekâleti 1341 Senesi Bütçesiyle Erzurum-Sarıkamış-Kars Demiryolları Bütçesine 170 Bin Lira İlâvesine Dair Kanun kabul edildi.	RG: 14.12.1925/244. 1341 (1925) yılı İmar Bakanlığı bütçesinin 261'nci "Havaii Şarkiye Demiryollarının inşaat ve tamirat ve işletmesine muavenet" faslına ve takip eden "Erzurum-Sarıkamış-Kars ve Şuebatı Demiryolları 1341 senesi masarif bütçesi"nin 3üncü "Masarifi Umumiye" faslına ek ödenek olarak 170 bin lira ilâve olunmuştur.	ZC C.20 İ.19
5	Aralık	İdarei Umumiyei Vilâyat Kanununun yüzaltıncı maddesinin dördüncü fıkrasının tefsiri kabul edildi (Tefsir no: 75).	RG: 15.12.1925/245. Kanunun 106/4 fıkrasında "mültezim, mukavil ve müteahhitler Meclisî Umumî azalığına intihap edilemezler" hükmü getirilmiştir. Tefsiri istenen durum söz konusu kişilere kefil olanların da bu açıdan üyeliğe seçilip seçilemeyeceğidir. Kefillerin Kanunda sayılmamış olduğundan bu gruba dahil edilemeyeceğini bildiren Dahiliye Encümeni mazbatası kabul edilmiştir.	ZC C.20 İ.19, Düstur III.Tertip C.7
5	Aralık	2 Kanunusani 1340 tarih ve 394 numaralı Hafta Tatili Kanunun sekizinci maddesinin tefsiri kabul edildi (Tefsir No: 76).	Hafta Tatili Kanunu istisnalarından faydalanmak isteyenler, ruhsatname için İstanbul'da Şehremaneti ve şube encümenlerine başvuru yapacaklardır.	Düstur III.Tertip C.7

G.	Ay	Olay Mevzuat	Açıklamalar	Kaynak
5	Aralık	Ali kızı Huriye hakkında verilen idam hükmü müebbet kürek cezasına çevrildi.		ZC C.20 İ.19
7	Aralık	Menteşe Mebusu Yunus Nadi Bey hakkındaki masuniyeti teşriiyesinin ref'ine dair Birinci Şube mazbatası kabul edildi.	Şube mazbatasında yarı-çirkin bir sözün kullanılmasından ibaret olan bir olay yüzünden bir mebusun dokunulmazlığının kaldırılmasına gerek görülmemiştir.	GCZ C.4 İ.20
7	Aralık	Maraş Mebusu Tahsin Bey'in masuniyeti teşriiyesinin ref'i hakkında Birinci Şube mazbatası kabul edildi.	Tahsin Bey, Maraş'ta meydana gelen bir cinayet olayına etki ettiği suçlamasıyla yargılanmıştır. İstiklal Mahkemesi, Tahsin Bey'in suçlu olduğuna dair şüphelerin güçlü olduğuna kanaat getirerek yargılanması için dokunulmazlığının kaldırılmasını Meclis'den istemiştir. Şube mazbatasında, Mahkemeden iletilen talepte haklılık payı olduğuna karar verilmiş ve dokunulmazlığının kaldırılması kabul edilmiştir.	GCZ C.4 İ.20
7	Aralık	686 sayılı Sivil Etibbanın Hizmeti Mecburesi Hakkındaki 8 Teşrisani 1339 ve Etibba, Eczacı ve Dişçilerin Stajları Hakkındaki 13 Mart 1340 ve 13 Kanunuevvel 1340 Tarihli Kanunlara Müzeyyel Kanun kabul edildi.	RG: 17.12.1925/247. 531 sayılı Kanun'daki "dişçiler, eczacılar Gülhane'de ameliyat görecek, staj yapacaklar" hükmü gereğince, bir sonraki yıl mezun olacaklar dahil toplam 286 eczacı ve 348 dişçinin işlerini bırakmaları ve İstanbul'a gelmeleri gerekmektedir. İstanbul'da böyle bir yığılma olmaması için dişçi ve eczacıların bulundukları yerlerde Gülhaneye temsilen bir kurum varsa orada ameliyat görmeleri ve staj yapmaları kabul edilmektedir.	ZC C.20 İ.20
7	Aralık	687 sayılı Hariciye Vekâleti 1341 Senesi Bütçesine Tahsisatı Munzamma İtasına Dair Kanun kabul edildi.	RG: 17.12.1925/247. 1341 (1925) yılı Dışişleri Bütçesinin 187'nci "Beynelmilel müessesat ve kongrelere iştirâk edecek murahhas ve memurin ücurat ve masarifi" faslına 100 bin lira ek ödenek ilâve edilmiştir.	ZC C.20 İ.20
7	Aralık	Lise ve orta mekteplere kabul edilecek leylî ve meccani talebeler hakkındaki talimatnamenin meriyete vaz'ı hakkında kararname kabul edildi (BK Kararı No: 2831).	915 sayılı "Lise ve Orta Mekteplere Alınacak Talebe Hakkında Kanun" ile gündüz ya da yatılı orta okul ve liselere mevcudun yarısını aşmayacak şekilde burslu öğrenci alma yetkisi Milli Eğitim Bakanlığı'na verilmiştir. Bu yetkiye dair ayrıntılar kararname ile belirlenmiştir. Buna göre, şehit ve on yıllık memurların çocukları okul masraflarını karşılayamayacakları tespit edildiği takdirde burslu kabul edilecektir. Memurlar dışındaki çocuklardan burslu okula girmek isteyenler dilekçe ve bulunduğu yer İdare Meclisinden alacağı fakirlik belgesi ile Milli Eğitim'e başvuru yapacaktır. Yatılı okullarda burslu olmak üzere başvuruda bulunanlar sınava tabi tutulmaktadır. Sınavın şartlarının ve sorularının hazırlanması için Milli Eğitim Müdürlüklerine bağlı *Mıntıka Merkezi Kabul Heyeti* kurulacaktır. Heyet, lise ve öğretmen okulları müdürleri ile liseden iki ve öğretmen okullarından bir öğretmenden oluşacaktır.	Düstur III.Tertip C.7
7	Aralık	Kıbrıstan gelecek muhacirlerin iskânlarına tahsis olunan arazi hakkında kararname kabul edildi (BK Kararı No:2871).	Türkiye'ye gelmek isteyen yaklaşık 20 bin Kıbrıslı müslüman, Kozan, Muğla, Cebelibereket (Samsun), Adana, Mersin, Silifke ve Antalya'da ikamet ettirilmek üzere getirilmektedir. Ayrıca, imkan dahilinde ev ve arazi verilmesi kabul edilmiştir.	Düstur III. Tertip C.7

G.	Ay	Olay Mevzuat	Açıklamalar	Kaynak
7	Aralık	Şehbenderliklerce alınmakta olan rüsum hakkında kararname kabul edildi (BK Kararı No: 2911).	Konsolosluklarca toplanan gümrük vergisi her tarafta değişmekte ve kayıt altına alınmasında zorluk çekilmektedir. 16 Nisan 1338 tarihli Kanun ile 5 katına çıkarılan gümrük vergisinin, mukabelei bilmisil (karşılıklılık) ilkesi doğrultusunda Türk gemileri için 1 kat, asgari tarife uygulanan devletler vatandaşlarına nerede olursa olsun 2 kat; azami tarife uygulanan devletler vatandaşlarına ise 4 kat olarak uygulanması kabul edilmiştir.	Düstur III.Tertip C.7
7	Aralık	Mülki atama yapıldı.	Kırşehir Valiliği'ne vekalet etmekte olan Hazım'ın asaleten tayini yapıldı. Ayrıca, Beşiri Kaymakamı Basri Bey'in istifası ile yerine İzzet Bey tayin edildi; Kuşadası, Tavşanlı, Alaşehir, Karaman, Kadınhanı, Tirebolu, Borçka ve Savur Kaymakamlıklarına tayin yapıldı.	BCA: 30.18.1.1/ 16.76.11/ 71-280; 30.11.1.0/ 20.54.12
7	Aralık	İstiklal Mahkemesine sevk kararı alındı.	BK Kararı ile Kars Jandarma takım komutanını pusuya düşürürek öldüren 6 kişi Ankara İstiklal Mahkemesi'ne sevk edildi. Kadıköy'de Cumhuriyet İdaresi aleyhinde faaliyette bulunan Tatar Ahmed; Maraşlı Sarıkadızade Rıza'yı katleden Gökçeoğullarından Osman ve arkadaşı Bekir İstiklal Mahkemesi'ne sevk edildi.	BCA: 30.18.1.1/ 16.76.19/ 91-138; 30.18.1.1/ 16.77.7/ 93-79; 30.18.1.1/ 16.77.9/ 91-141
8	Aralık	Cemiyeti Akvam Lahey Adalet Divanı kararını onayladı.	Cemiyeti Akvam'da kararın nasıl alınacağına ilişkin konu Lahey Adalet Divanı'nda görüşülmüş ve 21 Kasım'da karara bağlanmıştır. Karar, Türkiye'nin itirazlarına rağmen Cemiyeti Akvam Meclisi'nde kabul edilmiştir.	HM
8	Aralık	Akademik atama yapıldı.	İstanbul Üniversitesi İlahiyat Fakültesi İslam Edebiyatı Profesörlüğüne İsmail Hakkı Bey tayin edildi.	BCA: 30.11.1.0/ 20.55.3
9	Aralık	688 sayılı Yerli Kumaştan Elbise Giyilmesine Dair Kanun kabul edildi	RG: 20.12.1925/249. Genel ve özel bütçeler ile belediyelerin tedarik ettiği elbise ve ayakkabı, kumaş, şapka ve yatak levâzımı ile memur ve sözleşmelilere aynı tip elbise ve kundura giydiren tüm kurum ve şirketlerin alacağı bu tür ihtiyaç malzemeleri yerli malından tedarik edilir.	ZC C.20 İ.21
9	Aralık	Maarif Vekâletinin 1341 senesi kadrolarında vukubulan sehvin tashihi hakkında Heyeti Umumiye kararı alındı (Genel Kurul Kararı No: 183).	1925 yılı Milli Eğitim Bakanlığı bütçesinde 238. fasılda 5. maddede "10 lira maaşlı 20 adet ikinci sınıf hazine memuru" tabirinin "20 lira maaşlı 10 adet hazine memuru" olarak düzeltilmesi kabul edilmiştir.	Düstur III.Tertip C.7
9	Aralık	İstiklal Mahkemesine sevk kararı alındı.	BK Kararı ile Düzce ilçesinde halka zulüm yapan Düzceli Gazi oğlu Kemal ile arkadaşları; Huzur ve asayişi bozan Aşkale'den Dum oğlu Mustafa ile Tercan'dan Çadır Ali İstiklal Mahkemesi'ne sevk edildi.	BCA: 30.18.1.1/ 16.76.20/ 91-139; 30.18.1.1/ 16.77.1/ 91-140

G.	Ay	Olay Mevzuat	Açıklamalar	Kaynak
10	Aralık	Rize ve Sivas'ta şapka aleyhine çıkan gösterilerde tahkikat devam ediyor.	Gösterilerde 28 kişinin üç gündür tutuklu bulunduğu, bir kısmının Mahkemeye sevk edildiği, bir kısmının ise Mahkemeden sonra sevk edileceği bildirilmiştir.	HM
10	Aralık	Hasanoğlu Mehmet Sabri Efendinin iadei hukuku memnuasına dair tezkere kabul edildi.	Usulü Muhakematı Hukukiye Kanunun 475. maddesinde belirtilen şartları yerine getirdiği anlaşıldığından adı geçen kişiye tüm yasal hakları geri verilmektedir.	ZC C.20 İ.22
10	Aralık	Feyzullahoğlu Hüseyin ve Mülâzımsani Lütfü Bülent Efendi hakkında affı hususi istihsaline mütedair Başvekâlet tezkeresi kabul edildi.	Teşkilatı Esasiyenin 26ncı maddesi gereğince özel aflar Genel Kurul'un onayına sunulur. Meclise sunulan özel af tezkerelerinin büyük çoğunluğu kesinleşmiş kararlarda ortaya çıkan yanlış hükümlerin ortadan kaldırılmasını amaçlamaktadır.	ZC C.20 İ.22
10	Aralık	İdam hükümleri Meclis'de onaylandı.	Teşkilatı Esasiyenin 26. maddesi gereğince idam hükümleri Genel Kurul'un onayına tabidir. Ayvalık'ta ikamet eden Kayseri'li Bakkal Hâkim oğlu Musa Çavuş bin Abdullah ile Hacı Ramazan oğlu Çolak Ahmet bin Mustafa ve Rizeli amele Molla Salihoğlu Abdülmecit bin Ahmet ve Baharoğlu Rıza bin Mehmet haklarında verilen idam hükümleri onaylandı.	ZC C.20 İ.22
11	Aralık	Yeni Kanunu Ceza ve Kanunu Medeni Meclis'e sevk edilecek.	Adalet Bakanlığı tarafından hazırlanan Ceza Kanunu ve Medeni Kanun tasarıları tamamlanmak üzeredir. Gelecek hafta içerisinde Meclis'e sunulması olasıdır.	HM
12	Aralık	689 sayılı Donanma Cemiyetinin İlgası Hakkındaki Kararnamenin Lağvile Haiz Olduğu Hukukun Türk Tayyare Cemiyetine Devri Hakkında Kanun kabul edildi.	RG: 23.12.1925/252. İstanbul Hükümeti'nin 6 Nisan 1335 (1919) tarihli kararnamesi ile kapatılan Donanma Cemiyetinin sahip olduğu emlak ve tabi olduğu hukuk TCC'ye devredilmiştir.	ZC C.20 İ.23
12	Aralık	Nafia Vekili ve İstanbul Mebusu Süleyman Sırrı Bey vefat etti.		ZC C.20 İ.23
12	Aralık	690 sayılı Tababet ve Sanayide Müstamel Bazı Ceza ve Mevadın İdhallerinin Serbest Bulunduğuna Dair Kanun kabul edildi.	RG: 20.12.1925/249. Patlayıcı madde yapımında kullanılabileceği düşüncesiyle 29 Rebiülevvel 1323 (3 Haziran 1905) tarihli Nizamnamenin 16ncı ve 17nci maddelerince klorat dö sut ve nitrogliserin ve kanabis indika hulâsasiyle tüberkülin gibi malzemenin ithali yasaklanmıştı. Fakat, bu maddelerin yasaklanmasının hekimler için mahzuru görüldüğünden yasak kaldırılmaktadır.	ZC C.20 İ.23
12	Aralık	691 sayılı Ticaret Muahedesi Akdedilmeyen Memleketler Muvaredatından Alınacak Rüsum ile İcabında Mukabelei Bilmisil İcrasına Dair Kanun kabul edildi.	RG: 20.12.1925/249. Türkiye ile ticaret anlaşması imzalamamış ülkelerden gelen ürünlere uygulanacak azami tarife ya da mukabelei bilmisile (karşılıklılık) ait Kanunda Hükümete verilen bir yetki yoktur. Bu nedenle, Kanun ile Hükümete ticaret anlaşması imzalanmamış ülkelerden gelen ürünlere karşılıklılık uygulayarak vergi belirleme ya da yasak koyma hakkı verilmektedir.	ZC C.20 İ.23

G.	Ay	Olay Mevzuat	Açıklamalar	Kaynak
12	Aralık	692 sayılı Ereğli - Karadere Şimendifer Hattının İnşa ve İşletilmesi Hakkındaki 26 Kânunisani 1341 Tarih ve 548 Numaralı Kanunun İlgasiyle İşbu Hattın Geniş Hatta Tahvili Suretiyle Ankara ile Ereğli Arasında İnşa ve İşletilmesine Dair Kanun kabul edildi.	RG: 20.12.1925/249. Ereğli - Karadere arasında başlanan ancak Balkan, İstiklal Harbi nedeniyle bitirilemeyen hattın askeri ve iktisadi gerekçelerle Ankara - Ereğli arasında inşa edilmesine karar verilmiştir.	ZC C.20 İ.23
12	Aralık	Maraş Mebusu Abdülkadir Beyin, Başvekâletten ahvali dahiliye ve hariciye hakkında suali Başvekil İsmet Paşa tarafından şifahen yanıtlandı.	İsmet Paşa, 14 Ekim'de Sivas'ta başlayan ve diğer şehirlere sıçrayan şapka karşıtı irtica olayları hakkında bilgi vermiş ve bu hareketlerin aynı merkezden yönetildiğini iddia etmiş ve ayrıca Musul meselesi hakkında detaylı bilgi vermiştir.	ZC C.20 İ.23
13	Aralık	Diyanet İşleri Riyaseti tekke ve zaviyelerle ilgili karar verdi.	Tekke ve zaviyelerden okul olmaya elverişli olanların okul olarak kullanılması, diğerlerinin de özel idarelere devredilmesi kabul edildi.	BCA: 51.0.0.0/ 12.104.21
13	Aralık	İstiklal Mahkemesine sevk kararı alındı.	BK Kararı ile piyasada spekülasyona yolaçan Rekabahti; Şakilik yapan ve halkın huzurunu bozan 14 kişi; Kürtçülük amacı ile memleketin huzur ve sükununu kaçıran bazı kişiler Ankara İstiklal Mahkemesi'ne sevk edildi.	BCA: 30.18.1.1/ 16.77.17/ 93-80; 30.18.1.1/ 16.77.19/ 91-142; 30.18.1.1/ 16.78.2/ 91-144
14	Aralık	693 sayılı Maliye Vekâleti Bütçesiyle Öksüz Yurdları Müdüriyeti Umumiyesi Bütçesine Tahsisatı Munzamma İtasına Dair Kanun kabul edildi.	RG: 23.12.1925/252. Yıl sonuna kadar yapılması gerekli harcamalar için ek ödenek ayrılmaktadır.	ZC C.20 İ.24
14	Aralık	Affı hususi kabul edildi.	Teşkilatı Esasiyenin 26. maddesi gereğince özel aflar, Genel Kurulun onayına sunulmaktadır. Meclise sunulan özel af tezkerelerinin büyük çoğunluğu kesinleşmiş kararlarda ortaya çıkan yanlış hükümlerden kaynaklanmaktadır. Bu doğrultuda, Bolvadin'li Aziz oğlu Mevlüt ile Süleyman oğlu Ali ve Abdullah oğlu Gazi bin Ahmet, Nasuh oğlu Ömer, Alaşehir'li Tenekeci Halil Efendi'nin çırağı Mehmet ve Derviş oğlu Çolak Mehmet hakkında özel af kabul edilmiştir.	ZC C.20 İ.24
14	Aralık	Cazkıroğlularından Şükrü oğlu Ziya hakkında verilen hükmü idam tasdik edildi.	Teşkilatı Esasiyenin 26ncı maddesi gereğince idam hükümleri Heyeti Umumiyenin onayına tabidir.	ZC C.20 İ.24
14	Aralık	Bursa Heyeti Mahsusunca nisbeti askerisinin kat'ına dair verilen karara itiraz eden Jandarma Mülâzımı Kemalettin Efendi'nin istidası görüşüldü.	Önceden Divanı Harplerce yapılan askerlerin fiilleri itibariyle milli mücadeleye katılmayanlar ile katılmayarak zararlı cemiyetlerle hareket edenler hakkında rütbe ve asker sayısının azaltılmasına dair kararları verme yetkisi Heyeti Mahsusa'lara tanınmıştır. Heyeti Mahsusa kararları kesindir ve itiraz mekanizması ku-	ZC C.20 İ.24

G.	Ay	Olay Mevzuat	Açıklamalar	Kaynak
			rulmamıştır. Buna rağmen Müdafai Milliye Encümeni tarafından Kemalettin Bey ile ilgili karar ele alınarak, yeniden düzenleme yapılmıştır. Mazbata Meclis'de reddedilmiştir; çünkü Meclis'in böyle bir yetkisi yoktur.	
16	Aralık	Cemiyeti Akvam Musul Tahkik Komisyonu Raporunu kabul etti.	Cemiyeti Akvam Meclisi, Türkiye'nin itirazlarına rağmen ve Türkiye'nin gıyabında Üçlü Komisyon (Tahkik Komisyonu) raporunu benimsemiştir. Bu karar ile sorunlu bölge Irak'a bırakılmış; Irak'taki manda yönetiminin 25 yıl uzatılması için İngiltere ile Irak arasında bir ittifak anlaşması yapılması öngörülmüştür. Türkiye Cemiyeti Akvam'ın kararına tepki göstermiştir. Dışişleri Bakanı Tevfik Rüştü Aras, 16 Aralık 1925 tarihinde Cemiyeti Akvam Meclisi'ne yolladığı mektupta, Türkiye'nin Musul ili üzerinde egemenlik haklarının ancak kredi rızasıyla sona erebileceğini ifade etmiştir.	HM, www. inkılap. info
16	Aralık	Konya Mebusu Refik Beyin; Nafia Vekili Merhum Süleyman Sırrı Bey'in evlâtlarının tahsilinin Hükümetçe deruhte edilmesine dair takriri kabul edildi.	Süleyman Sırrı Bey'in miras olarak bıraktığı bir maddiyat olmadığı için bu karar verilmiştir. 8 Şubat 1926 tarihinde bununla ilgili 732 sayılı Kanun çıkarılacaktır.	ZC C.20 İ.25
16	Aralık	İstiklal Madalyası verildi.	İstiklal Savaşı'nda hizmet veren beş kişiye kırmızı kurdelâlı, üç kişiye beyaz kurdelâlı İstiklal madalyası verilmesine dair Başbakanlık tezkeresi görüşülmüş ve önerilen iki kişiye madalya verilmesi uygun görülmemiştir.	ZC C.20 İ.25
17	Aralık	Maden yatakları ile ilgili rapor sunuldu.	Almanlar tarafından hazırlanan raporlar Anadolu'daki maden yatakları hakkında bilgi içermektedir.	BCA: 30.10.0.0/ 175.208.7/ 1917
19	Aralık	694 sayılı Evkaf Müdüriyeti Umumiyesinin 1341 Senesi Bütçesine Tahsisatı Munzamme İtasına Dair Kanun kabul edildi.	RG: 28.12.1925/256. Malzeme fiyatlarının artışı sebebiyle yıl sonuna kadar yapılması gerekli harcamalar için ek ödenek verilmektedir.	ZC C.20 İ.27
19	Aralık	İdarei Umumiyei Vilâyat Kanunu Muvakkatinin Üçüncü Faslının Meclisi İdare Teşkilâtına Ait 62 ve 64üncü Maddelerinin Tadili Hakkında Kanun Layihası Encümene iade edildi.	İl Genel Meclisi'nin kurulması ile mahalli işler bu Meclis'e devredilmiş, ayrıca Diyanet İşleri Teşkilatı'nın kurulması ile bu görev de mahalli işlerden ayrılmıştır. Görevlerin ayrılmasından sonra, idare meclislerinde sadece devlet işleri ile ilgili görevler kalmıştır. Bu nedenle, hem seçilmiş hem atanmış üyelerden oluşan İdare Meclislerinde seçilmiş üye bulunmasına gerek kalmamıştır. Bu doğrultuda hazırlanan değişiklik teklifi ile İdare Meclisi'nin sadece memurlardan oluşturulmasına dair düzenleme yapılmaktadır. Teklif'e göre, "Her vilâyet merkezinde valinin veya muavinin riyaseti altında azası defterdar ve muhasebeci, tahrirat müdürü, maarif müdürü, nafia mühendisi ile sıhhiye ve ziraat ve ticaret müdürlerinden mürekkeb olmak üzere bir Meclisi İdare bulunur". Teklif, idare meclislerinin görevlerinin henüz daraltılmamış olmasından dolayı daha sonra tekrar görüşülmek üzere Encümene iade edilmiştir.	ZC C.20 İ.27

G.	Ay	Olay Mevzuat	Açıklamalar	Kaynak
19	Aralık	Sinop Mebusu Recep Zühtü Beyin; mücadele günlerinde Anadolu hududu haricinde kaldıkları için silki askeriden tart edilmiş olan kimselerin Devletin teşkilât ve devairi sairesinde müstahdem bulunmalarından dolayı Hükümetin nazarı celp edilmesine dair takriri Hükümete gönderildi.	Takrir'de isim verilmeden mücadele karşıtı kişilerin önemli mevkilerde bulunduklarına dair bilgi verilmekte ve Hükümetin dikkatine sunulmaktadır.	ZC C.20 İ.27
19	Aralık	11 Teşrinievvel 1338 Tarihli Altıncı Avans Kanununda Yapılacak Değişikliğe Dair Kanun reddedildi.	Varolan Avans Kanunu'na göre, şehirlerarasında memur görevlendirmesi yapılamamaktadır. Değişiklik, başka bir şehirden memur atama yapılabilmesi ve bu memurlara şehirlerarası harcırah verilebilmesini öngörmektedir. Bu düzenleme, valilerin Kanunu kötüye kullanarak bazı memurları fazla maaşla çalıştırmasına aracı olabileceği düşüncesiyle reddedilmiştir.	ZC C.20 İ.27
20	Aralık	Gayrimenkul emvali metruke ve milliyenin sureti icarları hakkında tanzim ve tevdi olunan talimatnamenin meriyete vaz'ı hakkında kararname kabul edildi (BK Kararı No: 2901).	Milli emlak ile terkedilmiş gayrimenkuller istisnalar dışında açık artırma ile kiraya verilecektir. Kira bedelleri yıllık beş bin liraya kadar olan gayrimenkuller açık artırma, bu miktarı geçenler ise kapalı zarf yöntemi ile kiraya verilecektir. Kira süresi, en az 1 ay en çok 25 yıl olarak belirlenmiştir. İhale sürecinde 661 sayılı Müzayede, Münakasa ve İhalat Kanunu geçerlidir. İhaleler gayrimenkulun bulunduğu mahallin en büyük mal memurunun başkanlığında İdare Heyeti'nden 2 kişinin katılımı ile kurulacak *komisyon* tarafından düzenlenecektir.	Düstur III.Tertip C.7
20	Aralık	Arada-Diyarbakır-Ergani arasındaki demiryolu inşaatı durduruldu.	Askeri ve iktisadi nedenler dolayısıyla 24 Mart 1926 tarih ve 794 sayılı Kanun ile Arada - Diyarbekir - Ergani demiryolu hattı için çıkarılan Kanun ilga edilecek ve hat için ayrılan ödeneğin başka bir hata devredilmesi kabul edilecektir.	BCA: 30.18.1.1/ 17.81.3
20	Aralık	Mülki atama yapıldı.	Trabzon Polis Müdürlüğü'ne Kağızman eski Kaymakamı Naci Bey tayin edildi.	BCA: 30.11.1.0/2 0.56.4
20	Aralık	İstiklal Mahkemesine sevk kararı alındı.	BK Kararı ile kız kaçırma suçundan sanık Tokatlı Kunduracı Muhlis ile arkadaşı Salih; huzur ve sükunu bozan suçlar işleyen Antepli Tüccar Ahmet oğlu Arif ve Şerif ile Berber Hüseyin Ankara İstiklal Mahkemesi'ne sevk edildi.	BCA: 30.18.1.1/ 16.78.15/ 93-81; 30.18.1.1/ 16.78.17/ 93-82
21	Aralık	695 sayılı Askeri Tekaüt ve İstifa Kanununun Beşinci Maddesini Muaddil 22 Mart 1330 Tarihli Kanunu Muvakkatin Tadili Hakkında Kanun kabul edildi.	RG: 31.12.1925/259. Genel ve bölgesel seferberliğe iştirak eden kara, hava, deniz ve jandarma erkân, ümera, subay ve memur ve diğer mensupların emeklilik süresi hesaplanırken savaşın ilanından barış anlaşması imzalanıncaya kadar geçen süre bir yıldan az ise bir yıl, bir yıldan fazla iki yıldan az ise iki yıl ve iki yıldan daha fazla ise o kadar yıl üzerinden zam alınır.	ZC C.20 İ.28

G.	Ay	Olay Mevzuat	Açıklamalar	Kaynak
21	Aralık	696 sayılı 1341 Muvazenei Umumiyesine Dahil Devair Bütçelerine Tahsisatı Munzamma ve Fevkalâde İtasına ve Mezkûr Bütçelerde Münakale İcrasına Dair Kanun kabul edildi.	RG: 30.12.1925/258. Kanun ile 1925 yılı bitimine kadar yapılması zorunlu görülen masraf ve ödemeler için bazı bütçelere ek ödenek ayrılmakta ve bazı kalemler arasında aktarım yapılmaktadır.	ZC C.20 İ.28
21	Aralık	Maarif Vekili Hamdullah Suphi Bey istifa etti.	Hamdullah Suphi Bey "ahvali mahsusa"sına dair bir nedenle Bakanlıktan istifa ettiğini beyan etmiştir. Hamdullah Suphi Bey, Kasım ayında tedavi olmak üzere Avrupa'ya gitmiştir.	HM; ZC C.20 İ.28
21	Aralık	Mustafa Necati Bey Maarif Vekilliğine atandı.	BK'de yapılan müzakere sonucunda Hamdullah Suphi Bey'in yerine İzmir mebusu Necati Bey'in tayini uygun bulunmuştur.	HM; ZC C.20 İ.28
22	Aralık	Alpullu Şeker Fabrikasının temeli atıldı.	Türkiye'nin ilk şeker fabrikası olan Alpullu Şeker Fabrikası, Aralık 1926 yılında açılacaktır.	ATA ATCK:449
23	Aralık	Azayı Kirama 1342 Senesi Tahsisatına Mahsuben Avans İtasına Dair Takrir kabul edildi.	Gizli Celsede ele alınan takrir ile mebuslara 3500 lira 1926 yılında mahsup edilmek üzere avans verilmektedir. Milletvekillerinin 1925 yılı maaşları 300 liradır ve Ankara için bu maaşın yetmediği söylenmektedir.	GCZ C.4
23	Aralık	Mülki atama yapıldı.	Giresun Valiliği'ne Rami, Ordu Valiliği'ne Rifat, Tokat Valiliği'ne Hüsnü Beyler tayin edildi.	BCA: 30.18.1.1/ 16.79.18/ 71-281
24	Aralık	Kırklarelinden Halimoğlu Tahsin ve Süleymanoğlu Kömürcü Hüseyin haklarındaki hükmü idam tasdik edildi.	1924 yılı Ağustos ayında Kırklareli'nde 5 kişinin ellerini bağlayıp soyduğu ve ardından öldürdüğü için Kırklareli Mürettep Mahkemesince (sonradan kurulmuş) idama mahkum edilmiştir.	ZC C.20 İ.30
24	Aralık	Erzurum ve civarında bir ay müddetle ilân olunan idarei örfiye hitam buldu.	24 Teşrisani 1925 tarihinde ilan edilen sıkıyönetimin sona erdiğine dair Başbakanlık tezkeresi Meclis'de okunmuştur.	ZC C.20 İ.30
26	Aralık	697 sayılı Günün Yirmidört Saate Taksimine Dair Kanun kabul edildi.	RG: 2.1.1926/260. Madde 1: Türkiye Cumhuriyeti dahilinde günü yirmidört saate taksim eder saat kullanılır. Günün mebdei [başlangıcı] gece yarısıdır. Madde 2: İzmit civarından geçip "Griniç"e nazaran otuzuncu derecede bulunan nısfünnehar [meridyen] bütün Türkiye Cumhuriyeti saatleri için esastır.	ZC C.20 İ.31
26	Aralık	698 sayılı Takvimde Tarih Mebdeinin Tebdili Hakkında Kanun kabul edildi.	RG: 2.1.1926/260. Madde 1: "Türkiye Cumhuriyeti dahilinde resmî Devlet takviminde tarih mebdei [başlangıç] olarak beynelmilel takvim mebdei kabul edilmiştir. Madde 2: 1341 senesi Kânunuevvelinin 13nci [13 Aralık 1925] günü takip eden 1926 senesi Kanunusanîsinin [Ocak 1926] birinci günüdür. Madde 3: Hicrî kameri takvim öteden beri olduğu üzere ahvali mahsusada [özel durumlarda] kullanılır. Hicrî kameri ayların mebdeini rasathane resmen tespit eder."	ZC C.20 İ.31

G.	Ay	Olay Mevzuat	Açıklamalar	Kaynak
26	Aralık	699 sayılı İdarei Umumiyei Vilâyat Kanununu Muaddil 21 Şubat 1337 Tarih ve 99 Numaralı Kanunun Birinci ve İkinci Maddelerini Tadil Eden Kanun kabul edildi.	RG: 3.1.1926/261. Madde 1: Meclisi Umumi azasına müzakeratın devamı müddetince yevmi [günlük] beş lira ve şehri beş bin kuruş maaş itibariyle harcırah verilir.	ZC C.20 İ.27
26	Aralık	Maliye Vekaleti yeni evrakı nakdiye hakkında tebliğ yayınladı.	Maliye Bakanlığı, eski kağıt paraların yenileriyle değiştirileceğini, bu sırada spekülasyon yaparak paranın değeri ile oynamaya teşebbüs edenlerin İstiklal Mahkemesi'ne sevk edileceğini bildirmektedir.	HM
26	Aralık	Mülki atama yapıldı.	Çankırı eski Vali Vekili Süheyb Bey Mülkiye Müfettişliği'ne tayin edildi.	BCA: 30.11.1.0/ 20.57.3
26	Aralık	Diplomatik atama yapıldı.	Tiflis Başkonsolos Vekili Necmeddin Bey'in evrakının Ruslar tarafından çalınmış olması sebebiyle yerine Yüzbaşı Hüseyin Bey tayin edildi.	BCA: 30.11.1.0/ 20.57.2
26	Aralık	Maarif Vekaleti 'nin düzenlediği üçüncü "Heyet-i İlmiye" Toplantısı Ankara'da başladı.	Toplantı, 8 Ocak 1926 tarihine kadar devam etmiştir.	ATCK
28	Aralık	700 sayılı Darülfünun 1341 Senesi Bütçesine Tahsisatı Munzamma İtası Hakkında Kanun kabul edildi.	RG: 9.1.1926/266. 1925 yılı Darülfünun giderler bütçesinin bağlı cetvelde gösterilen çeşitli fasıl ve maddelerine toplam 200 bin lira ek ödenek ilâve olunmuştur.	ZC C.20 İ.32
28	Aralık	Şurayı Âli Askeri ilk içtimaını yaptı.	22 Nisan 1925'de Meclis'de kabul edilen 636 sayılı Kanun ile kurulan Şûrayı Askerî ilk toplantısını gerçekleştirmiştir. Gazi Mustafa Kemal'in de katılımıyla toplanan Şura, her yıl Ekim ortasında Cumhurbaşkanı veya Genelkurmay Başkanı'nın başkanlığında ya da Milli Savunma Bakanı'nın gerek duyduğu diğer zamanlarda toplanacaktır. Mustafa Kemal, toplantıyı açışında yaptığı konuşmada "Cumhuriyet ordusu"na teşekkür etmiştir.	HM
28	Aralık	Akademik atama yapıldı.	Mühendis Mektebi Fransızca Öğretmenliğine Fransız uyruklu Pol tayin edildi.	BCA: 30.11.1.0/ 20.57.7
28	Aralık	Emekliye sevk kararı alındı.	Anadolu - Bağdat Demiryolları Genel Müdürü Kurmay Albay Behiç emekliye sevk edildi.	BCA: 30.11.1.0/ 20.57.9
28	Aralık	Divan-ı Harb-i Örfi kararı kaldırıldı.	Askerlikten firar suçundan mahkum Ali oğlu Pullu hakkında Divan-ı Harb-i Örfi tarafından verilen karar kaldırıldı.	BCA: 30.10.0.0/ 11.9.15
28	Aralık	BK'de mübadeleye tabi tutulacak müslümanlara dair karar alındı.	1912 yılından önce Yunanistan'ı terketmiş olan müslümanlar mübadeleye tabi tutulamayacak ve haklarında daha önce verilmiş olan karara göre işlem yapılacaktır.	BCA: 30.18.1.1/ 12.66.15
29	Aralık	Un Fabrikası resmi törenle açıldı.	Başbakan İsmet Paşa, İçişleri Bakanı Cemil Bey ve Şehir Emini Haydar Bey'in katıldığı açılış töreninde fabrika işlemeye başlamıştır.	HM

G.	Ay	Olay Mevzuat	Açıklamalar	Kaynak
30	Aralık	Mebus intihabatı kabul edildi.	Behlülzade Hasan Cavit Bey'in Rize mebusluğuna seçilmesi kabul edildi.	ZC C.20 İ.33
30	Aralık	701 sayılı Mevcut Evrakı Nakdiyenin Yenileriyle İstiptaline Dair Kanun kabul edildi.	RG: 12.1.1926/267. Kanun tedavüldeki paraların basılacak yenileriyle değiştirilmesini öngörmektedir.	ZC C.20 İ.33
30	Aralık	Bolu Mebusu Mehmet Vasfi Beyin; Zonguldaki kömür ocaklarının iltizam suretiyle işlettirilmesi hakkında suali Ticaret Vekili Ali Cenani Bey tarafından yanıtlandı.	Mehmet Vasfi Bey'in sorusu "Zonguldaki ocakların amacı sadece kâr etmek olan şirketler tarafından tahrip edilmesi" hakkındadır. Ali Cenani Bey, bu sorunun kısa süreli iltizamdan kaynaklandığını, ocakların "75 sene müddetle bir Türk Anonim Şirketi tesis ederek sureti fenniyede işletmek üzere İş Bankasına ver[ildiğini]" belirterek sorunun çözüldüğünü belirtir.	ZC C.20 İ.33
30	Aralık	Bolu Mebusu Mehmet Vasfi Beyin; Zonguldaki Türk madencilerinin inkışafı iktisadilerinin temini hakkında suali Ticaret Vekili Ali Cenani Bey tarafından yanıtlandı.	Mehmet Vasfi Bey sorusunda Zonguldaki Türk erbabı mesaisinin desteklenmesini ve bu sayede büyük sermayedarların tahakkümünden kurtarılmasını istemektedir. Ali Cenani Bey, ocakların küçük amiller ile işletilmesinin doğru olmadığını düşündüklerini, "büyük parçalarla menatık tesis ederek, Türk Anonim Şirketlerine bu parçaları vermek"le ocakların geliştirilebileceğini belirtmiştir.	ZC C.20 İ.33
30	Aralık	Dahiliye Vekâletince tetkik ve tanzim olunan Memurin Kanunu İcra Vekilleri Heyeti içtimaında tezekkür ve Meclisi Âli'ye arzı tasvip edildi.	Antalya mebusu Ahmet Saki Bey tarafından hazırlanan "Umum Memurin Kanunu" adlı kanun teklifi, esası değiştirilmeden uygulamaya dair ekleme ve düzeltmeler yapılarak İçişleri Bakanlığı'nca Kanun Tasarısı haline getirilmiştir. Örneğin "müstahdem" tanımı, siyasi partilere üyelik ve devam etme konuları netleştirilmiş, memur olabilme şartlarına yabancı kadınlarla evlenme yasağı getirilmiş, memurların müntehabi sani (2. derece seçmen) olmalarını hak olarak görmüş, v.b'dir. BK'ye sunulan kanun tasarısı, 18 Mart 1926'da Meclis'de kabul edilecektir.	ZC C.23 İ.71
31	Aralık	702 sayılı Türkiye Cumhuriyeti ile Sırp, Hırvat ve Soven Krallığı arasında 28 Teşrinievvel 1925 tarihinde Ankara'da Tanzim ve İmza Olunan Muhadenet Muahedesinin Tasdiki Hakkında Kanun kabul edildi.	RG: 12.1.1926/269. 29 Teşrinievvel 1914 tarihinde Osmanlı İmparatorluğu ile Sırbistan arasında çıkan savaşa son vermek için imzalanan anlaşma ile diplomatik ilişkiler kurulur ve her iki ülkede karşılılık esası dahilinde siyasi temsilcilerin bulundurulması kararlaştırılır.	ZC C.20 İ.34
31	Aralık	703 sayılı Tedariki Vesaiti Nakliye Komisyonunun Sureti Teşekkül ve Vezaifi Hakkında Kanun kabul edildi.	RG: 12.1.1925/269. Askeri veterinerlerden oluşan "Tedariki Vesaiti Nakliye Komisyonu", emniyet açısından önem arz eden binek hayvanların tespitine ve damgalanmasına çalışmaktadır. İşlerin daha hızlı halledilebilmesi için Komisyonda askeri veterinerlerin bulunmadığı yerlerde sivil veterinerlerin görev yapması gerekli görülmüştür.	ZC C.20 İ.34

G.	Ay	Olay Mevzuat	Açıklamalar	Kaynak
31	Aralık	704 sayılı Matbaa Alât ve Edevatıyle Kitâp ve Gazete Kağıtlarının Gümrük Resminden İstisnasına Dair 9 Kânunuevvel 1336 Tarih ve 71 Numaralı Kanunun İkinci Maddesinin İlgası Hakkında Kanun kabul edildi.	RG: 12.1.1926/269. 9 Kânunuevvel 1336 (9 Aralık 1920) tarih ve 71 numaralı Kanun ile getirilen gazete ve kitâp kağıtları ile matbaa alât ve levâzımatının gümrük ithalât resminden muafiyetine dair düzenlemeler "tesisi mükellefiyette umumiyet" (genel kural) esasına aykırı görüldüğünden ve maliyeye yük getirdiğinden kaldırılmakta; gerekli görüldüğünde matbuat için gerekli ödeneğin Hükümet tarafından yapılarak matbuatın himaye edilmesi benimsenmektedir.	ZC C.20 İ.34
31	Aralık	İstiklal madalyası verildi.	Hakkâri Mebusu Asaf Bey beyaz şeritli istiklal madalyası ile ödüllendirildi.	ZC C.20 İ.34
31	Aralık	Mülki atama yapıldı.	Tayin edildiği Karacabey Kaymakamlığı görevine başlamayan Emin Bey'in müstafi (istifa etmiş) sayılmasına karar verildi ve yerine Ahmed Kemal Bey tayin edildi.	BCA: 30.11.1.0/ 20.57.15
31	Aralık	Demir sanayi ile ilgili rapor sunuldu.	Fransız Profesör Fraungg tarafından hazırlanan demir sanayiinin kurulması ile ilgili rapor sunulmuştur.	BCA: 30.11.1.0/ 176.216.2/ 1952

KAYNAKÇA

Adıvar, Halide Edip, *Vurun Kahpeye*, Can, 1. Basım, İstanbul, Mayıs 2007 (Eski harflerle 1. Basım: 1926, Latin Harflerle 1. Basım: 1943).

Anadolu Ajansı Kronolojisi, http://www.aa.com.tr/index.php?option=com_content&task=view&id=208&Itemid=76.

Ata, Feridun, "Divân-ı Harb-i Örfî Mahkemelerinde Ermeni Tehciri Yargılamaları", *Türkiyat Araştırmaları*, Selçuk Üniversitesi, Konya, Güz 2004, S.15, s.297-323.

Atay, Falih Rıfkı, *ÇANKAYA Atatürk'ün Doğumundan Ölümüne Kadar Bütün Hayat Hikâyesi*, Doğan Kardeş, İstanbul, 1969.

Avcıoğlu, Doğan, *Türkiye'nin Düzeni*, Birinci Kitap, Tekin, İstanbul, 2001.

Aybars, Ergün, *İstiklal Mahkemeleri,* Ankara, Ayraç, Ocak 2009.

Boğaziçi Üniversitesi Atatürk Enstitüsü Modern Türkiye Tarihi Kronolojisi http://www.ata.boun.edu.tr/chronology/kronoloji/1925.htm

Çelebi, Ercan, "Mübadillerin Yunanistan'daki Mal Kayıtları Ve Muhtelit Mübadele Komisyonu Tasfiye Talepnameleri", *ÇTTAD*, Dokuz Eylül Üniversitesi, Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi Enstitüsü, V/12, (2006/Bahar).

Çitçi, Oya, "Ordu Siyaset İlişkileri", *Amme İdaresi Dergisi*, Cilt 39, Sayı 4, Aralık 2006, s. 17-44.

Düstur III. Tertip C. 6 ve C. 7 (Türk Tarih Kurumu).

Fazıl, Necip, *Son Devrin Din Mazlumları,* İstanbul, Büyük Doğu Yayınları, Aralık 2011

Hâkimiyet-i Milliye, 1925 yılı (Milli Kütüphane)

İnkılap Tarihi web sitesi: http://www.inkilap.info/turkiye-ingiltere-iliskileri-ve-musul-sorunu.

Kocatürk, Utkan, *Atatürk ve Türkiye Cumhuriyeti Tarihi Kronolojisi*, TTK, Ankara, 1983.

Küçük, Yalçın, *Planlama, Kalkınma ve Türkiye.* 2. Baskı, İstanbul: Bilim Yayınları, Ekim 1975.

Okçuoğlu, Gülsevin ve İzzettin Önder, "Aşarın Kaldırılması", *İktisat Fakültesi Mecmuası*, 1987.

Onur Karahanoğulları, Türkiye'de İdari Yargı Tarihi, *AÜ SBF Doçentlik Çalışması*, Internet Paylaşımı, Ankara, 2005, (Erişim Tarihi: 28.12.2011), (http://80.251.40.59/politics.ankara.edu.tr/karahan/makaleler/turkiyedeidariyargitarihi.pdf)

Ökçün, Gündüz, "1923 Yılında İzmir'de Toplanan Türkiye İktisat Kongresi'nde Kabul Edilen Esaslar", *İktisat Tarihi Yazıları* içinde (Gündüz Ökçün), Sermaye Piyasası Kurulu, Ankara, 1997, s.279-315.

Özakman, Turgut, *1881-1938 Atatürk, Kurtuluş Savaşı ve Cumhuriyet Kronolojisi*, Bilgi Yayınevi, 1. Basım, Ankara, Haziran 1999, s.209-218

Resmi Gazete (RG) Arşivi: rega.basbakanlik.gov.tr

Türk Dil Kurumu web sitesi: www.tdk.gov.tr

Türk Tarih Kurumu web sitesi: www.ttk.gov.tr

Türkeş, Mustafa, *Kadro Hareketi Ulusçu Sol Bir Akım*, 1. Baskı, Ankara, İmge, Aralık 1999.

TBMM Tutanakları

TBMM Zabıt Ceridesi, II. Dönem, XI. Cilt (6 Aralık 1924 – 3 Ocak 1925)
TBMM Zabıt Ceridesi, II. Dönem, XII. Cilt (5 Ocak 1925 – 29 Ocak 1925)
TBMM Zabıt Ceridesi, II. Dönem, XIII. Cilt (31 Ocak 1925)
TBMM Zabıt Ceridesi, II. Dönem, XIII/1. Cilt (1 Şubat 1925 – 14 Şubat 1925)
TBMM Zabıt Ceridesi, II. Dönem, XIV. Cilt (15 Şubat 1925 – 26 Şubat 1925)
TBMM Zabıt Ceridesi, II. Dönem, XV. Cilt (28 Şubat 1925 – 17 Mart 1925)
TBMM Zabıt Ceridesi, II. Dönem, XVI. Cilt (18 Mart 1925 – 31 Mart 1925)
TBMM Zabıt Ceridesi, II. Dönem, XVII. Cilt (1 Nisan 1925 – 13 Nisan 1925)
TBMM Zabıt Ceridesi, II. Dönem, XVIII. Cilt (14 Nisan 1925 – 22 Nisan 1925)
TBMM Zabıt Ceridesi, II. Dönem, XIX. Cilt (1 Kasım 1925 – 30 Kasım 1925)
TBMM Zabıt Ceridesi, II. Dönem, XX. Cilt (2 Aralık 1925 – 31 Aralık 1925)
TBMM Gizli Celse Zabıtları, IV.Cilt (20 Eylül 1923 – 28 Mart 1927)

Başbakanlık Cumhuriyet Arşivleri (BCA)

T.C. Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü Cumhuriyet Arşivi Daire Başkanlığı, *Bakanlar Kurulu Kararları Kataloğu.*

T.C. Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü Cumhuriyet Arşivi Daire Başkanlığı, *Başbakanlık Muamelat Genel Müdürlüğü Kataloğu.*

T.C. Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü Cumhuriyet Arşivi Daire Başkanlığı, *Başbakanlık Özel Kalem Müdürlüğü Kataloğu (1924-1949),* Ankara 1999.

T.C. Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü Cumhuriyet Arşivi Daire Başkanlığı, *Bayındırlık Bakanlığı Kataloğu.*

T.C. Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü Cumhuriyet Arşivi Dairesi Başkanlığı, *Cumhuriyet Halk Partisi Kataloğu.*

T.C. Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü Cumhuriyet Arşivi Daire Başkanlığı, *Diyanet İşleri Başkanlığı Kataloğu.*

T.C. Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü Cumhuriyet Arşivi Daire Başkanlığı, *Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı Maden Dairesi Başkanlığı Kataloğu 1870-1951,* Ankara 2001.

T.C. Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü Cumhuriyet Arşivi Daire Başkanlığı, *Müşterek Kararnameler Kataloğu.*

T.C. Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü Cumhuriyet Arşivi Daire Başkanlığı, *Toprak İskan Müdürlüğü Kataloğu.*

1926: DEVRİMİN TOPLUMSAL - EKONOMİK İLİŞKİLERİNİN HUKUKİ KURULUŞU ve YÖNETSEL OMURGASI

Dr. Aslı YILMAZ*

1925 yılında Cumhuriyet nefesini tutmuş *Şark*'ın sesini dinlemekteyken, 1926 yılının ikinci yarısında gözler *Garp*'a çevrilmiştir. Haziran ayında ortaya çıkarılan Mustafa Kemal Paşa'ya suikast girişimi sonrasında başlatılan soruşturma ve davalar Terakkiperver Cumhuriyet Partisi'ni (TCF) siyasal hayattan silecek, İttihat ve Terakki'nin önde gelen isimlerini idam sehpasına götürecektir.

Bu konjoktürde, toplumsal, ekonomik ilişkileri kuran temel düzenlemelere devam edilmiştir (Medeni Kanun, Ticaret Kanunu, Borçlar Kanunu, Ceza Kanunu). Her biri Batı ülkelerinin mevzuatından alınarak tercüme edilen kanunlar, toplumsal ve ekonomik ilişkileri kurduğu gibi yönetimi de şekillendirmektedir. Öte yandan, yönetimin temelini oluşturan ilke, ilişkiler de yıl içerisinde yeniden kurulmakta ve örgütlenmektedir (nüfus, tapu ve kadastro). Mülki ve yerel yönetimlerde de bir yandan kuruluş tamamlanmakta, bir yandan da arayış ve tartışmalar devam etmektedir. Genel yönetimin teşkilatı gibi personeli de büyük çaplı bir yeniden yapılandırma etüdüne konu olmuştur, adli, askeri ve idari personelin çerçeve kanunları 1926 yılında tamamlanmıştır. Diğer taraftan, Cumhuriyet'in temel politikalarından eğitim de gündemin başlıca maddelerindendir. Eğitim alanında hem içerik hem biçim yeniden düzenlenmektedir. Söz konusu düzenlemelerin ekonomik maliyeti ise devletin ekonomi alanında hayata geçirdiği düzenlemelerle desteklenmekte; ekonomik alanda devletin rolü de belirginleşmektedir. Dış ilişkilerde ise artık siyaseten bağımsızlığın teyidi ve coğrafi sınırların tespiti sorunları vardır.

Sözü edilen adımlarla, 1926 yılında Devrimin toplumsal-ekonomik ilişkilerinin hukuki olarak kuruluşunun tamamlandığı ve devrimin taşıyıcı yönetsel omurgasının ortaya çıktığı söylenebilir. Bu çerçevede, 1926 yılından 1927 yılına uluslararası alanda bağımsızlığını teyit etmiş, yurtiçinde de devrimin temel teşkilatını tamamlamış ve idare makinesini örgütü ve personeli ile kurmuş bir Türkiye devredilecektir.

İZMİR SUİKASTI: KARŞI DEVRİMCİLİĞİN TASFİYESİ

14 Haziran'da Bursa'dan hareket ederek İzmir'e gidecek olan Cumhurbaşkanı Mustafa Kemal Paşa, İzmir Valisi'nin ivedilikle ilettiği telgraf ile kendisine

---

* Arş. Gör., ODTÜ Proje Destek Ofisi. Bu çalışma, Esra Dik'in desteği ile tamamlanabilmiştir; teşekkürlerimi sunmayı bir borç bilirim.

karşı düzenlenen bir suikast girişimini haber almıştır. Bunun üzerine seyahat iki gün ertelenmiş, Mustafa Kemal Paşa, 16 Haziran'da İzmir'e gelebilmiştir. Suikast girişimi ile ilgili bilgiye ilk olarak 18 Haziran'da yayınlanan Resmi Tebliğ'le erişilmiştir. Tebliğ'e göre, suikast girişiminde bulunanlar silah ve mühimmatları ile suçüstü yakalanmış ve suçlarını itiraf etmişlerdir.[1] Suikastın ortaya çıkarılmasından dört gün sonra, İstiklal Mahkemesi İzmir'e gelmiştir.[2]

Suikast girişiminde suçüstü yakalandıkları duyurulan Ziya Hurşit, Laz İsmail, Sarı Efe, Çopur Hilmi ve Gürcü Yusuf İstiklal Mahkemesi'nce tutuklanmış ve sorguya çekilmiştir. Davada soruşturma giderek Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası (TCF) mebuslarını kapsayacak şekilde genişlemiştir. 22 Haziran'da İstiklal Mahkemesi tarafından yayınlanan listeye göre, 49 tutuklu vardır. Tutuklular arasında TCF mebusları da bulunmaktadır (Bkz. Ek 1).[3]

Dava, "Teşkilatı Esasiye Kanunu'nu tamamen veya kısmen tağyir, tebdil ve ilga, Büyük Millet Meclisi'ni iskat veya görevden mene cebren teşebbüs" suçundan görülmektedir.[4] Diğer bir deyişle suikast girişimi, kişisel bir cinayet girişimi değil; Cumhurbaşkanı'nın nezdinde Hükümet ve Devlet'i değiştirmeye yönelik bir siyasal hamledir. Söz konusu suikast girişiminin siyasal içeriği, 19 Haziran tarihli *Hâkimiyet-i Milliye*'de yayınlanan Mustafa Kemal Paşa'nın beyanatında dile getirilmiştir.[5] "Teşebbüs-ü elimin benim şahsımdan ziyade Cumhuriyetimize ve onun istinad ettiği alî prensiplerimize müteveccih (karşı) bulunduğuna şüphe yoktur. Bu sebeple umumen izhar olunan (gösterilen) hissiyatla, Cumhuriyet ve prensiplerimize olan fart-ı merbutiyetin (bağlılığın) ne derece layezal olduğuna (tükenmez) bir kere daha kaani oldum."

İstiklal Mahkemesi'nde Savcı Necip Ali Bey'in hazırladığı iddianamede de aynı vurgu vardır:[6]

> "Bu suikast hadisesi alelade Reis-i Cumhur hazretlerinin şahsına herhangi bir kin ve garazın tahtı tesirinde olarak tatbik edilmek istenen bir cürüm-ü cinaiye değil, doğrudan doğruya bir maksad-ı siyasiye istihdaf edildiğine katiyen kanaatim vardır. Eğer teşebbüsat-ı cinayet muvaffakiyetle neticelenmiş olsaydı ne olacaktı? Şüphesiz ki Reis-i Cumhur hazretlerinin taraftarları ve kendilerinin peresteşkarları bunu hiçbir zaman hazım edemeyecekler ve mukabele-i bilmisile teşebbüs edecekler, derken memleketin evlatları arasında umumi bir mücadele başlayacak ve belki ifrit irticai baş kaldırmış olacaktı. Memleket dahilinde böyle şiddetli mukateleye başlanıldığı zaman hiç süphesiz ki bünye-i içtimaiyemiz derin ve azılı rehineler geçirecek ve milli mukavetimiz azalacaktır. Acaba milli mukavetimiz azaldığı bir sırada memleketimizde haris ve intikam namlularını çevirmiş olan düşmanlarımız bu hale karşı yabancı ve seyirci vaziyetinde mi kalacaklardı?"

---

1 *Hâkimiyet-i Milliye*, 18 Haziran 1926.

2 Turgut Özakman, *1881-1938 Atatürk, Kurtuluş Savaşı ve Cumhuriyet Kronolojisi*, Bilgi Yayınevi, 1. Basım, Ankara, Haziran 1999, s.216.

3 *Hâkimiyet-i Milliye*, 22 Haziran 1926.

4 *Hâkimiyet-i Milliye*, 26 Ağustos 1926; Ergün Aybars, *İstiklal Mahkemeleri*, Ayraç, Ankara, Haziran 2009, s. 366.

5 *Hâkimiyet-i Milliye*, 19 Haziran 1926.

6 *Hâkimiyet-i Milliye*, 13 Temmuz 1926.

26 Haziran 1926'da savcı Necip Bey tarafından hazırlanan iddianamede "Reis-i Cumhur Hazretleri'nin aziz ve kıymettar vücutlarının izalesi ile İcra Vekilleri Heyeti'nin ıskat ve Hükümet-i taklib hırslarıyla cinayet fiilini tertip ve fiiilen tahrik ve ortaya konulmasını hazırlayan ve topluca harekete geçmiş olan" İzmit mebusu Şükrü, Eskişehir mebusu Arif, Saruhan mebusu Abidin, Miralay mütekaidi Rasim, eski Lazistan mebusu Ziya Hurşid, Laz İsmail, Laz Yusuf, Sarı Efe (Edip), Hilmi Çopur ve Abdülkadir ve İdris'in cezalarının tespiti; Nimet Naciye, İhtiyat Zabiti Bahaeddin, Torbalılı Emin ve Şahin'in beraatları istenmiştir.[7] 30 Haziran'da İstanbul'da suikast olayı ile ilişkileri olup olmadığının anlaşılması için Trabzon mebusu Muhtar, Bursa mebusu Osman Nuri, Trabzon mebusu Rahmi, Erzurum mebusu Münir Hüsrev, İzmit mebusu Mustafa ve Kastamonu mebusu Halid Beyler ile Sarı Efe Edip'in kayınbiraderi Dr. Mustafa Şevket ve Kars mebusu Ömer Bey sorguya çekilmiş, serbest bırakılmalarına karar verilmiştir.[8]

Suikast davasında yapılan sorgularda, adı geçen TCF mebuslarından Ali Fuat, Refet, Kazım Karabekir, Rüşdü, Cafer Tayyar Paşalara ait iddianame de 1 Temmuz'da hazırlanmıştır. İddianamede, söz konusu ordu mensupları ile diğer şüphelilerin aynı davada yargılanmaları talep edilmiş, talep kabul edilerek dava birleştirilmiştir.[9] Bu dava, Suikast Davası'nın birinci bölümünü, *TCF bölümü*nü oluşturmuştur. Davada, ikinci bölüm ise Kara Çete ile ilgili iddialarla başlayacak olan *İttihatçılar davası*dır.

13 Temmuz'da İstiklal Mahkemesi'nde Suikast Davası'nın ilk (TCF) bölümü kapanmıştır. Alınan karar doğrultusunda, Abdülkadir ve Kara Kemal'in gıyablarında olmak üzere, diğer 13 kişi hakkında idam kararı verilmiştir. Sürmeneli Vahap on yıl kalebendliğe mahkum olmuş; Ergani mebusu İhsan, Ardahan eski mebusu Hilmi, Maliye eski Bakanı Cavit, Mersin eski mebusu Selâhaddin, Sivas eski mebusu Kara Vasıf, Erzurum eski mebusu Hüseyin Avni, İzmir eski valisi Rahmi, İstanbul mebuslarından Rauf ve Adnan Beylerin bu davadan ayrılmasına; Ordu mebusu Feridun Fikri, Afyon mebusu Kâmil, Gümüşhane mebusu Zeki, Tokat mebusu Bekir Sami, Mersin mebusu Besim, Bursa mebusu Necati, Erzurum mebusu Münir Hüsrev Beylerle İstanbul mebusu Kâzım Karabekir, Ankara mebusu Ali Fuat, İstanbul mebusu Refet, Edirne mebusu Cafer Tayyar, Isparta eski mebusu Cemal Paşalar ve Erzurum eski mebusu Necati, Canik eski mebusu Ahmet Nafiz Beyler ve Torbalılı Emin Efendi, Trabzonlu Naciye Nimet Hanım, Sürmenelili Keleş Mehvet ve Bahçıvan İdris, Mustafa oğlu Şahin Çavuş ve ihtiyat zabitlerinden Bahaeddin Efendi ile Giritli Hüseyin oğlu Lâtif'in beraatlerine karar verilmiştir. Ankara İstiklal Mahkemesi'nin kararı mahkemelere tebliğ edilerek, idam hükmü aynı gece infaz edilmiştir.

Suikast Davası'nda Cavit Bey'in 6 Temmuz'da yapılan sorgusunda TCF'nin Kara Kemal'in yazıhanesinde yapılan bir toplantı ile kurulduğu iddiası

---

7 Aybars, *a.g.k.*, s.346.
8 *a.k.*, s. 349.
9 *Hâkimiyet-i Milliye*, 1 Temmuz 1926.

dile getirilmiştir. Bu toplantıda, Kara Kemal, muhalif mebusları destekleyeceğini belirtmiştir. Savcı Necip Ali Bey, İzmir'de Cumhurbaşkanına suikast hazırlayanların haricinde, hükümeti devirmeye yönelik eski İttihatçılardan oluşan "Kara Çete" adıyla anılan bir çetenin olduğunu iddia etmiş, Kara Çete davasının Ankara'da görüşülmesi isteğini dile getirmiştir. Talep Mahkeme tarafından kabul edilerek dava sanıklarından Cavit Bey, Ergani mebusu İhsan ve eski Ardahan mebusu Hilmi Bey'in 7 Temmuz'da Ankara'ya yollanacakları bildirilmiştir. Bu doğrultuda, Suikast Davası İzmir'de kalacak ve İttihatçılar Davası Ankara'da görülecektir.[10] Dava, bu aşamadan sonra "İttihat ve Terakkicilerin yargılanmasına" dönüşmüştür.[11]

İstiklal Mahkemesi, 17 Temmuz'da Ankara'ya gelmiş ve *Kara Çete* davasına bakmaya başlamıştır.[12] 26 Temmuz'da Hüseyin Cahit Bey de tutuklanarak sorguya alınmıştır.[13] 2 Ağustos'da İstiklal Mahkemesi savcısı Necip Bey, Kara Çete şüphelilerinin soruşturma dosyaları üzerinden incelemesini yaparak iddianamesini hazırlamıştır. İddianame, Kurtuluş Savaşı'nda İttihat ve Terakki Cemiyeti'nin (İTC) çalışmalarını, Kara Kemal'in İTC'yi canlandırma çabalarını ve bunların TCF'den yararlandıklarını anlatarak başta Cavit Bey olmak üzere sanıkların cezalarının belirlenmesini istemiştir. Eyüp Sabri, Dr. Rasuhi, eski Hariciye Nazırı Ahmet Nesimi, Salâh Cimcoz, Ali Osman Kâhya'nın da içinde bulunduğu 32 kişinin de cezalandırılmaları istenmiştir.[14]

26 Ağustos'da Teşkilatı Esasiye Kanunu'nu tamamen veya kısmen tağyir, tebdil ve ilga, Büyük Millet Meclisi'ni iskat veya görevden mene cebren teşebbüsten dolayı Maliye Nazırı Cavit, Dr. Nazım, Ardahan mebusu Hilmi ve Nail Beylerin idamlarına karar verilmiş; Ali Osman Vehbi Bey Çankırı'da, Hüsnü Niğde'de, İbrahim Edhem Kastamonu'da, Ali Osman Kahya Sürmene'de, Salih Reis Malatya'da sürgüne ve firari Rauf ve Rahmi de gıyaben onar yıl kalebendliğe çarptırılmıştır. 37 sanık beraat etmiştir, Hüseyin Cahit Bey de beraat ederek sürgünde olduğu Çorum'a gönderilmiştir. Ayrıca, verilen dört idam kararı aynı gece yerine getirilmiştir: Cavit, Dr. Nazım, Hilmi ve Nail Beyler.[15]

Suikast davası sırasında ve sonrasında da memurlar arasında soruşturmalar yapılmıştır. "Türklüğe, hükümete, Cumhurbaşkanına ya da kanunlara hakaret etmekten dolayı" 1926 yılı içerisinde Bakanlar Kurulu tarafından alınan yaklaşık doksan takibat (soruşturma) kararı Eylül 1926 tarihinden sonra yoğunlaşmıştır.[16]

1 Kasım'da TBMM açıldığında, davalar sonuçlanmış, bazı mebuslar hakkında hüküm verilmiştir (Bkz. 11 Kasım). Meclis açılır açılmaz, Başbakan İsmet Paşa olağanüstü duruma istinaden Meclis'den güvenoyu istemiş ve 123 mebu-

---

10 Aybars, *a.g.k.,* s.351.
11 *a.k.,*s.349.
12 *Hâkimiyet-i Milliye*, 17 Temmuz 1926.
13 *Hâkimiyet-i Milliye*, 26 Temmuz 1926.
14 *Hâkimiyet-i Milliye*, 2 Ağustos 1926.
15 *Hâkimiyet-i Milliye*, 26 Ağustos 1926; Aybars, *a.g.k.*, s. 366.
16 BCA: 30.18.1.1 ve BCA: 30.10.0.0.

sun katılmadığı Genel Kurul'dan 155 güvenoyu alarak göreve devam etmiştir.[17] Başbakan İsmet Paşa, güvenoyu sonrasında yaptığı konuşmada, fikir tartışmalarının Meclis kürsüsünden yapılması gerektiğini belirtmekte, fikirlerini beğenmeyenleri Meclis kürsüsüne davet etmektedir: "Büyük Millet Meclisinin ekseriyetinin tasvip ettiği hattı hareket noktai nazarlarına muvafık görmeyenlerin musip yolu, çıkar yolu, ancak intihabatta milletin vekâletini istihsale çalışmak ve her mülâhazanın en geniş serbesti ile teşrih olunabildiği bu kürsüden noktai nazarlarını Büyük Millet Meclisin ekseriyetine kabul ettirmek olmalıdır."[18]

TERCÜME MEVZUAT ve TEŞKİLATIN YENİDEN DÜZENLENMESİ: "YUKARDAN" DEVRİMİN TEŞKİLATLANMASI

1926 yılının ilk çeyreğinde, tüm toplumsal ve ekonomik ilişkileri kapsayacak *geniş*likte ve ilişkileri kökten değiştirecek kadar *derin* bir dönüşümün yol haritası hazırlanmıştır. Bu harita, dört çerçeve Kanun ile gelmiştir. Hemen hepsi, Avrupa devletlerinin kanunlarından doğrudan tercüme edilen kanunlar, yılın ilk yarısında kabul edilmiştir: Medeni Kanun, Ceza Kanunu, Ticaret Kanunu, Borçlar Kanunu. Söz konusu mevzuat ve kabul edilme biçimi Devrime de karakterini vermektedir: Gelişmiş Avrupa ülkelerine benzemek, bunun için Avrupa'nın amaç ve araçlarına sahip çıkmak.

Çağdaş kanunlar, "Cumhuriyetin ilanı sonrasında hızlı ve bütünsel bir süreçle kapitalist üretim biçiminin hukuksal çerçevesi[nin] oluşturul"masını[19] sağlamayı amaçlasa da önemli bir soru(n) barındırmaktadır: Varolan toplumsal ve ekonomik yapı, söz konusu üstyapısal düzenlemelere nasıl uyum sağlayacaktır?

Söz konusu alanlarda getirilen düzenlemelerin uygulanabilirliği, söz konusu düzenlemeyi hayata geçirebilecek *kurum*ların tesisine ve yürütecek *personel*e bağlıdır. Bu doğrultuda, bu bölümde değinilen çerçeve düzenlemelerin hangi kurumsal yapıları hayata geçirdiği ve hangi personel rejimi üzerinden ilerlediğine dair inceleme bir sonraki bölümde yapılacaktır.

Medeni Kanun ve Kapitalist Mülkiyet İlişkilerinin Kurulması

17 Şubat 1926 tarihinde Meclis Genel Kurulu'nda görüşülen 743 sayılı "Türk Kanunu Medeni"si, bütün olarak oylanmış, hemen hemen hiçbir tartışmaya konu olmadan kabul edilmiştir.[20]

Medeni Kanun'un hazırlıklarına bir önceki yıl, özel bir komisyon tarafından başlanmıştır: *Medeni Kanun Komisyonu*. Komisyon, hukukçu ve hukuk alanında uzman üniversite hocalarından oluşmaktadır.[21] Komisyon, *Murakabe* ve *Tali* adlı iki alt komisyona ayrılmıştır. Tali Komisyon, İsviçre Medeni Kanunu'nu ter-

---

17 ZC D.2 C.27 İ.3.
18 ZC D.2 C.27 İ. 3 s.26.
19 Onur Ender Aslan, *Kamu Personel Rejimi: Statü Hukukundan Esnekliğe*, TODAİE, 2002, s.241.
20 ZC D.2 C.22 İ.57.
21 *Hâkimiyet-i Milliye*, 1 Ekim 1926.

cüme ederek Murakabe Heyeti'ne verecek, Murakabe Heyeti de kanuna son şeklini verecektir.[22] Komisyon, İsviçre Medeni Kanunu'nu tercüme edecektir. Çünkü "İşi yarım bırakmak istemeyen Adalet Bakanı Mahmut Esat Avrupa'da kullanılmakta olan bir kanunu uygulamanın en doğru yol olduğuna inanmıştır."[23] Medeni Kanun, bizzat Adalet Bakanı Mahmut Esat'ın (Bozkurt) himayesinde tercüme edilmiştir, bu nedenle Mahmut Esat tercüme eserin mimarı olarak anılmaktadır.

Medeni Kanunun bir *tercüme eser* olması eleştirilere maruz kalmaktadır. Eleştiriler, İsviçre Medeni Kanunu'nun harfiyen tercüme edilmesinin yerine Cumhuriyet'in kendi Medeni Kanununu kendi hukukçuları ile yaratması gerektiği üzerinden ilerlemektedir. Bu tartışmaya, Mahmut Esat, Kanun Gerekçesinde yanıt vermektedir: Kanunların geçmişe değil, geleceğe göre yapılması gereklidir ve Türkiye Cumhuriyeti en ileri devletlerin kanunlarını benimseyerek ilerleyecektir. Ayrıca, yeni kanun yapmak için gereken zaman yoktur. Bu nedenle, ileri devletlerin kanunlarını tercüme ederek almak en doğru ve kısa yoldur.[24]

Türk Medeni Kanunu, 1876 yılında yürürlüğe giren *Mecelle*'nin yerini alacaktır. Bilindiği gibi Mecelle, İslami kuralların kodifikasyonudur. Bu doğrultuda, İsviçre Medeni Kanununun harfiyen tercüme edilmiş hali olan Türk Medeni Kanunu, öncelikle toplumsal hayatın düzenlenmesinde İslami referansların kaldırılmasını simgeler. Kanun'un laik karakteri, toplumsal alanın dinden arındırılması gibi dinin kişisel alana çekilmesini de getirecektir.

Toplumsal hayat artık İslami referanslarla değil, maddi hukuk kuralları ile düzenlenecektir. Kanun'da temel amaç da *hukukun laikleştirilmesi*dir: "Bu bakımdan dinlerin sadece bir vicdan işi olarak kalması günümüz uygarlığının esaslarından ve eski uygarlıkla yeni uygarlığın en önemli ayırt edici özelliklerinden birisidir."[25] Bu nedenle, Medeni Kanun, Cumhuriyet'in laik karakterinin temelidir.

Mahmut Esat, Medeni Kanunu devrimin çok önemli bir aşaması olarak görmektedir: "…İnkılâbın mana ve mefhumunu tespit edecek olan bu eserler Büyük Millet Meclisinin silsilei muvaffakıyatı meyanına bir silsilei zafer daha ilâve edecek kadar ehemmiyeti haiz olduğu fikrindeyim."[26] Bu önemli adım, toplumsal hayattan irticanın silinmesi demektir. Şükrü Kaya Bey'e göre, devrim, irticai düzenlemeleri içeren hukuk ile yaşayamaz: "Memleketin selâmetini müekkel (temsil) olan Cumhuriyeti tahkim ve takviye etmek istiyorsanız, Cumhuriyete lâyık kanunlar yapınız ve irticaı besleyen kaideleri ilga ediniz."[27] Aynı vurgu, diğer konuşmalarda da göze çarpmaktadır:[28]

---

22 *Hâkimiyet-i Milliye*, 7 Ekim 1926.
23 *Hâkimiyet-i Milliye*, 1 Ekim 1926.
24 ZC D.2 C.22 İ.57 s.232.
25 Esbabı Mucibe, ZC D.2 C.22 İ.57'nin sonuna eklidir.
26 ZC D.2 C.22 İ.57 s.230.
27 Şükrü Kaya Bey, 17 Şubat 1926, ZC D.2 C.22 İ.57 s.231.
28 Besim Atalay Bey, 17 Şubat 1926, ZC D.2 C.22 İ.57 s.232.

"Tarihte açılan yeni bir inkılâp devresi, mali ve adlî siyasetini tespit etmedikçe o, sabun köpüğü gibi uçmuş gitmiştir. Cumhuriyet iktisat vadisindeki siyasetini geçen sene aşarı ilga etmekle tespit etmiştir. Hukuk ve adliye sahasında da son sözünü söylemesi bekleniyordu. Şu asrî ve Medeni Kanunla da son sözünü söylüyor. Şüphesizdir ki, Cumhuriyet, Saltanat ve Hilâfet artığı olan kanunlarla idare edilmezdi."

Medeni Kanun ile toplumsal hayatın en büyük düzlemi olan *aile konusu* da *ilk kez* düzenlenmektedir. Mecelle'de evlatlık, babalık, karılık, kocalık gibi ilişkiler düzenlenmemiştir. Bu nedenle, geçmişte birçok sorun yaşanmıştır: "Mahkemelerimizin sicilleri öz babasını ispat edemeyen çocukların, kocasının haberi olmadan bilmem ne sebepten boş düşmüş olan kadınların, henüz daha beşikte iken masumları kendisine veyahut başkasına tezviç eden vasilerin ve bunlara tâaluk eden davaların pür heyecan ve pür elem sürgüzeştlerle malâmaldir (doludur)."[29]

Medeni Kanun'un kabul edilmesinden sonra ilk medeni nikah Kasım ayında kıyılmıştır. Ankara'da eski Şehremaneti binası evlenme salonu olarak hazırlanmış ve sipariş olunan kürsü yerleştirilmiştir. İlk resmi nikah, Ankara Şehremaneti Merkez Müdürü Kemal Bey'in baldızı Leman Hanım ile Şehremaneti elektrik memuru Hayri Bey'in nikahıdır. İkinci nikah da ressam Aziz Bey ile Sultan Hanım'ın nikahı olacaktır.[30]

Medeni Kanun ile yapılan düzenlemelerden yönetsel alanı şekillendiren en önemli başlıklar şunlardır:

- Kişilik
- Tüzel kişilik
- Cemiyet
- Evlenme– Boşanma
- Miras
- Mülkiyet
- Tapu Sicili ve Zilyedlik

Örneğin, Medeni Kanun ile mülkiyet ilişkileri düzenlenmekte ve gayrimenkuller için tapu sicili ve sicile tescil zorunluluğu getirilmektedir. "Arazi, gayrimenkul üzerinde müstakil ve daimi olmak üzere müesses haklar ve madenler" tapu siciline gayrimenkul olarak kaydedilecektir (md. 911). Tapu sicilleri herkese açık olacaktır (md. 928).

Bu doğrultuda, 1926 yılında gayrimenkullerin tayin ve tespiti için tapu ve kadastro çalışmalarının hızlanması ve teşkilatın kurulması ya da geliştirilmesine önem verilmesi kaçınılmaz hale gelmektedir. 7 Nisan 1926'da *Tapu ve Kadastro Teşkilatı* bir genel müdürlük altında toplanmış, yıl boyunca tapu sicillerinin iyileştirilmesine ve kadastro çalışmalarının hızlandırılmasına yönelik düzenlemeler yapılmıştır. Diğer taraftan, Medeni Kanun'un temelini oluşturan toplumsal yapının ve ilişkilerin tespit edilebilmesi için nüfusun sayımı ve kayıt altına alınması ile ilgili çalışmalar ve teşkilata vurgu yapılması gereklidir. Gerçekten, 25 Nisan

---

[29] Şükrü Kaya Bey, 17.02.1926, ZC D.2 C.22 İ.57 s.231.
[30] *Hâkimiyet-i Milliye*, 1 Kasım 1926.

1926'da *Merkezi İstatistik Dairesi* kurulmuş, 2 Haziran 1926'da 893 sayılı Kanun ile 1927 yılında Genel Nüfus sayımı yapılması kabul edilmiştir.

Bunun yanında, yeni kabul edilen Medeni Kanunu uygulayacak olan adli personele de gereksinim duyulacaktır. Ki, 1926 yılında hem hakimlik hem avukatlık mesleği çerçeve kanunlarına kavuşmuşlardır. Sözünü ettiğimiz düzenlemelere, teşkilat ve personel başlıkları altında değinilecektir.

Ceza Kanunu ve Ceza Mahkemelerinin Örgütlenmesi

"Ceza Kanunumuz çok serttir. Çünkü inkılâp çok kıskançtır."[31]

1 Mart 1926 tarihli 765 sayılı "Türk Ceza Kanunu" ile 27 Zilhicce 1274 tarihli (8 Ağustos 1858) Ceza Kanunu'nu değiştirilmektedir. 1858 tarihli Ceza Kanunu, Fransa'nın 1808-1810 tarihli Ceza Kanunu örnek alınarak hazırlanmıştır. Yeni Kanun ise İtalya'nın 1889 tarihli Ceza Kanunu'ndan aynen tercüme edilmiştir.[32] Kanun, 1 Temmuz 1926 tarihinde yürürlüğe girecektir.

1858 tarihli Kanuna saltanatı korumak amaç olarak içseldir, oysa Cumhuriyet'in millet iradesini kurmayı amaçlayan yeni bir Ceza Kanunu'na gereksinimi vardır. Tercüme eserin mimarı Adalet Bakanı Mahmut Esat Bey, bu gereksinimi şöyle dile getirmektedir:[33]

> "Tamamen maziye intikal eden saltanat devrinin sırf şahsî menfaatlerini müdafaa etmek için ve kendi vaziyetini korumak için vücuda getirdiği bir kanunla Türk milletinin inkılâp yolundaki iradesi sizin kararlarınız halinde tecelli etmektedir… Bu Ceza Kanununun ihzarında bilhassa memleketimizin vaziyeti ve ceza ilminin son terakkiyatı nazarı itibara alınmış ve ona göre vücuda getirilmiştir. Denebilir ki lâyiha, kanun mahiyetini iktisap ettikten sonra dünyanın en güzel eserlerinden biri olacaktır. Gayet demokratiktir ve Türk memleketinin, Türk milletinin, Türk inkılâbının ihtiyaçlarına göre vücuda getirilmiştir. Bu kanunun ihzarında bilhassa, İtalya cezaiyatı örnek ittihaz olunmuştur. Bu, tarsı hazır ceza ilmi arasında en mütekâmil ve müterakki olanıdır"

Mahmut Esat Bey, yeni Ceza Kanunu'nu demokratik olarak nitelemiş olsa da, Ceza Kanunu'nun *devrimlerin koruyucusu* karakteri baskındır. Koruyucudur, çünkü devrimlere karşı işlenecek herhangi bir harekete taviz göstermeyecektir. Kanun görüşmelerinde, Kanunun sertliği hararetli tartışmalara neden olur. Adalet Bakanı Kanunun sertliğini kabul etmektedir:[34]

> "Arkadaşlar! Ceza Kanunumuz çok serttir. Çünkü inkılâp çok kıskançtır. Fakat şunu Heyeti Celilenize temin edebilirim ki, sertliği ile beraber ilmî bir eserdir. Bundan korkacak olanlar ve korkması lâzım gelenler Türk milletinin menfaatlarına, Türk milletinin hukukuna ve inkılâbına karşı tekin olmayanlardır ve bunların korkması lâzımdır. (Bravo sesleri) Fakat memleketimizi sevenler, bizden olanlar, Türk İnkılâbına hayırhah olanlar, namuslu insan olanlar, bu sert Ceza Kanununda kendilerine bir masuniyet (dokunulmazlık) melcei (sığınak) bulacaklardır."

---

31 Adalet Bakanı Mahmut Esat Bey, ZC D.2 C.23 İ.57 s. 4-5.
32 Esbabı Mucibe, ZC D.2 C.23 İ.64'ün sonuna eklidir.
33 ZC D.2 C.23 İ.57 s.4.
34 ZC D.2 C.23 İ.57 s.4-5.

Hükümeti temsilen Adalet Bakanı Mahmut Esat, Cumhuriyet'in içinde bulunduğu durum itibariyle genel menfaatin korunmasını amaçlayan önlemlere gereksinim duyulduğunu savunmaktadır:[35]

> "Arkadaşlar! -Fertlerin siyasî hürriyeti için Türk Camiasının büyük menfaatlarının, büyük âlî haklarını tehlikeye ilga etmek hakkını, memleketimizde hiç bir vatandaş haiz değildir (çok doğru sesleri)…
>
> Tekrar arz edeyim ki, fertler nasıl ara sıra rahatsızlandıklarında sakladıkları bu ilâcı kullanırlarsa, cemiyetler de böyle ara sıra rahatsız oldukları zaman bu ilâcı kullanırlar. O zaman sulh ve sükûn gelir. İdamı kabul etmeyen milletler zaruret halinde ilâçsız kalmış zavallı insanlara benzerler. (Bravo sesleri, alkışlar.)"

Söz konusu sertliğin en belirgin olduğu madde 146. maddedir. Bu madde ile TBMM'ye karşı ayaklananların veya buna teşebbüs edenlerin cezalandırılması amaçlanmaktadır. TBMM Adliye Encümeni Mazbata Katibi (Muharriri) Yusuf Kemal Bey, düzenlemenin daha da sıkı bir hale getirilmesini istemektedir:[36]

> "146 ncı maddenin son fıkrasına «kavlî tahrirî» tehiri karışıktır…. 146 ncı maddenin birinci fıkrasını okuyacak olursak Türkiye Cumhuriyeti Teşkilâtı Esasiye Kanununun tamamını veya kısmen tağyir ve tebdil veya ilgaya ve bu kanunla teşekkül etmiş olan Büyük Millet Meclisine iskat veya vazifesini yapmaktan mene teşebbüs edenlere aittir. Bu maddede gösterilen şekil ve suretlerle gerek yalnızca ve gerek bir kaç kişi birlikte gerek kavlî veya tahrirî veya fiilî fesat çıkararak, diyor. Böyle bir fiili yalnız fiilisine atfedilen, tahrirîsine atfedelim, serbest bırakalım olur mu beyler, olur mu arkadaşlar? Zannederim Sivas'ta böyle bir şey oldu. Bu gibi hususta kavlîsi de fesattır, fiilisi de fesattır, tahrirîsi de fesattır. Çünkü yapılmak istenilen şey Büyük Millet Meclîsini ortadan kaldırmak, Teşkilâtı Esasiyeyi kısmen veya tamamen ortadan kaldırmak, Cumhuriyeti ortadan kaldırmaktır."

Mustafa Kemal Paşa'ya suikast girişimi, İstiklal Mahkemesi'nde söz konusu 146. madde çerçevesinde görülmektedir.

Bu çerçevede yeni Ceza Kanunu ile yapıldığı iddia edilen bir başka değişiklik ise cezanın amacına ilişkindir. Eskiden tutukluların sadece cezalandırılması amacı güdülürken, şimdi *mahkumların ıslahı* amacı güdülmektedir. Kanun ile 1858 tarihli Kanun'da *cenha, cürüm ve kabahat* şeklinde düzenlenen suçlar, yeni kanunda *cürüm ve kabahat* olarak düzenlenmiştir. Ağır suçlar cürüm, hafif suçlar ise kabahatler olarak düzenlenmiştir. 1858 sayılı Kanun'da düzenlenen kürek ve kalebendlik ağır cezaları ise kaldırılmıştır.

Söz konusu Ceza Kanunu'nun kabul edilmesi ile suç ve ceza anlayışı değişmiş, dolayısıyla adli teşkilatta da bir takım düzenlemelerin gerekliliği ortaya çıkmıştır. Tercüme olarak alınan söz konusu Kanun teşkilatta nasıl bir değişiklik gerektirmiştir?

Öncelikle, cezaevlerinde yeniden düzenleme yapılmalı, örneğin mahkûmların hepsinin bir arada tutulmasından vazgeçilmeli ve mahkumların yalnız başla-

---

[35] ZC D.2 C.23 İ.57 s.3.
[36] ZC D.2 C.23 İ.57 s.15.

rına kalmaları sağlanmalıdır. Bununla ilgili Kanun Tasarısı TBMM'ye sevk edilmiştir[37] fakat 1926 yılı içerisinde söz konusu düzenleme kanunlaşmamıştır.

Adli teşkilata yönelik düzenleme, 26 Nisan 1926 tarih ve 825 sayılı "Ceza Kanununun Mevkii Meriyete Vazına Müteallik Kanun" ile yapılmıştır. 825 sayılı Kanun, 8 Nisan 1340 tarihli 469 sayılı "Mehakimi şeriyenin ilgasına ve mehakimin teşkilatına ait ahkâmı muaddil Kanun"u değiştirmek suretiyle yeni teşkilatı kurmaktadır.

Adli örgütlenmede ilk olarak *sulh mahkemeleri* kurulacak, ardından ilçe adı ile birlikte anılmak üzere *asliye mahkemeleri* kurulacaktır (md. 25). Sulh mahkemelerinin görev ve yetki alanı Kanun'da belirlenmiştir. Sulh mahkemelerinin yetkisi haricinde kalan her türlü hukuk, ceza, ticaret davalarına *asliye mahkemeleri* bakmaktadır (md. 26). Sulh ve asliye mahkemeleri kararlarına karşı temyiz merci Yargıtay'dır (Mahkemei Temyiz) (md. 25).

Ceza Kanunu ile getirilen ağır ceza düzenlemesi doğrultusunda asliye mahkemelerinde *ağır ceza daireleri* kurulmaktadır. Bunlar idam, müebbet, ağır hapis ve beş yıldan fazla hapis gerektiren davalara bakacaktır. Eğer asliye mahkemesinde ceza dairesi birden çok ise bir ceza dairesi ağır ceza mahkemesi olarak özelleşecektir (md. 27).

Ağır Ceza Daireleri, mahkemenin yetki alanındaki savcılar üzerinde nezaret hakkını, sorgu hakimleri ile başkanlardan gelen kararlar aleyhine itiraz ve temyiz etme yetkisine sahiptir (md. 28), ayrıca yetki alanı içerisinde sulh mahkemeleri arasındaki uyuşmazlıklarda son karar merciidir (md. 36). Ancak, uyuşmazlık ceza dairesi ile mahkeme ya da hakim arasında ise karar merci Yargıtay'dır (md. 36).

Asliye mahkemesi, bir savcı, gereği kadar sorgu hakimi (müstantik), aza mülazımı (stajyer üye) ve savcı yardımcısından oluşmaktadır (md. 28).

Ticari İlişkiler ve Borçların Düzenlenmesi

22 Nisan 1926'da kabul edilen 818 sayılı "Borçlar Kanunu", ticaret ilişkilerini düzenlemek üzere Medeni Kanunun eki olarak İsviçre "Code des obligation"dan tercüme edilmiştir.[38]

29 Mayıs 1926'da 865 sayılı "Ticaret Kanunu" kabul edilmiştir. 865 sayılı Kanun,1858 yılında Türkçeye çevrilerek kabul edilen Fransa'nın 1726 tarihinde kabul edilen 1087 sayılı Ticaret Kanunu'nu yürürlükten kaldıracaktır. 1726'dan bu yana Fransız Ticaret Kanunu, büyük değişikliklere uğramış, aslı ile ilgisi neredeyse kalmamıştır. Türkiye'de ise 68 yıldır değişikliğe uğramadan beklemektedir. Oysa ticaret en hızlı değişen ve gelişen alandır. Bu nedenle, Türk Ticaret Kanunu uygulanma yeteneğinden yoksun hale gelmiştir. Bu doğrultuda, gelişmiş ülkelerin en güncel ticaret kanunları incelenmiş ve başta Almanya ve İtalya Ticaret Kanunları olmak üzere Avrupa'nın ticaret hukuku tercüme edilerek Ticaret Kanunu hazırlanmıştır.

---

[37] ZC D.2 C.23 İ.64
[38] ZC D.2 C.24 İ.89

Ticaret Kanunu binin üzerinde madde içermektedir. Ticari ilişkiler tanımlanmakta, kollektif, komandit, limited, anonim ve kooperatif olarak ticaret şirketlerini düzenlemekte, ticaret sicili, defter tutma, senet, taahhüt gibi ticari iş ve işlemleri kurala bağlamaktadır.[39]

YÖNETİMİN TEMELLERİ İNŞA EDİLİYOR: NÜFUS ve MÜLKİYETİN YÖNETİMİ

1926 yılında *nüfus politikası* ve *taşınmaz malların yönetimi* gündemin en önemli başlıklarıdır. Bu iki başlık, *iskan sorunu* olarak karşımıza çıkar. Mübadillerin kabulü, iskan edilecekleri yerlerin seçimi, yerleştirilmesi, üretici etkinliklerde bulunabilmeleri için gerekli araçların sağlanması, hem merkezde hem de yereldeki yöneticilere büyük bir sorumluluk yüklemektedir. 885 sayılı İskan Kanunu ile çerçeve bir düzenleme 31 Mayıs 1926'da yürürlüğe girmiştir.

İskan Kanunu, dışarıdan *tek olarak (münferiden)* ya da *toplu olarak (müçtemian)* Türkiye'ye *yerleşmek*[40] üzere gelmek isteyenlerin İçişleri Bakanlığı tarafından kabul edileceğini bildirmektedir (md. 1). Türk ırkına dahil olmayanlar, bulaşıcı evredeki firengililer, cüzzamlılar ve aileleri, siyasi ve askeri mahkumlar haricindeki anarşistler, casuslar, Çingeneler ve memleket haricine çıkarılanlar başvuruda bulunamayacaklardır (md. 2). Fakat Kanun yalnızca dışarıdan gelenlerin iskanıyla sınırlı değildir, bu Kanunla Türkiye'de bulunan seyyar aşiretler ve göçebeler ile sağlık sorunları nedeniyle nakli gerekenlerin iskanı, yolu olmayan orman köylerinin merkeze taşınması ve dağınık köylerin bir merkez etrafında birleştirilmeleri ve casusluk şüphesi bulunanların sınırlardan uzaklaştırılması da düzenlenmektedir (md.3).

Kanun gereğince iskan edilmesi kabul edilenlerden ihtiyacı olanlara bir takım yardımlar yapılacaktır. Örneğin köye yerleştirileceklere ev ile mesleğine göre arazi, dükkan ve arsa ya da çift hayvanı, zirai alet edevat ile tohum ya da sınai alet ve edevat Borçlanma Kanunu hükümleri çerçevesinde geri ödenmek üzere verilebilecektir (md.6-7). Bu yardımlarla, dışarıdan gelen ya da Türkiye'de bulunmakla beraber nakil edilen nüfusun hızla üretici etkinliklere girmesi amaçlanmaktadır. Söz konusu yardımlara konu arsa, arazi gibi gayrimenkullerin üç yoldan sağlanması planlanmaktadır: Hükümete ait arazi ve emlak ile mübadeleye tabi ya da değil göç edenlerden terk edilen taşınmazlar ile kişilere ait çiftliklerin satın alınması (md.9). Yine bu doğrultuda, 7 Nisan'da kabul edilen 802 sayılı "Mübadeleye Tabi Ahaliye Verilecek Emvali Gayrimenkule Hakkındaki 16 Nisan 1340 Tarihli Kanuna Müzeyyel Kanun" ile mübadeleye tabi kişilere verilecek taşınmazların belirlenen iskan mekanında olması zorunluluğu kaldırılmaktadır. Çünkü iskan mekanında taşınmaz bulunamayan mübadiller uzun süre üre-

---

39 Esbabı Mucibe, ZC D.2 C.25 İ.101'in sonuna eklidir.

40 4 Haziran 1934 tarihli 2510 tarihli İskan Kanunu'nda, *muhacir* kavramı açıklanmaktadır. Buna göre, Türkiye'ye yerleşmek maksadıyla dışarıdan *tek olarak (münferiden)* gelmek isteyen Türk soyundan yerleşik veya göçebe kişiler, *toplu olarak (müçtemian)* gelmek isteyen Türk soyundan yerleşik ve göçebe kişi ve aşiretler, Türk kültürüne bağlı yerleşik kişiler *muhacir*lerdir (md.3).

tim alanına girememektedir. Değişiklikle farklı yerlerdeki taşınmazlar mübadillere verilebilecektir.[41]

Yine Borçlanma Kanunu hükümlerince geri ödenmek üzere dışarıdan gelenlere ya da sınır dışı edilenlere iki aylık karşılıksız ödenen nakliye masraflarından fazlası verilebilecek (md.7), gümrük resmi ile gayrimenkullere ait tasarruf senetlerinde her türlü vergi ve resimden muaf tutulacaktır (md.10).

Söz konusu düzenlemelerin yürütülmesi, taşrada iskan ve imar komisyonlarının görevidir. İmar ve iskan komisyonları hakkında ayrıntılı bilgi 1925 yılı zamandizin ve makalesinde yer almaktadır.[42]

Nüfus Sayımı ve Merkezi İstatistik Dairesi

Yönetim doğrudan nüfusla ilgilidir. Savaştan yeni çıkmış, gerekli sermaye birikimi olmayan bir ülkede nüfus, artırılabilecek tek üretim faktörü olan emeğin kaynağıdır. Bu nedenle, bir yandan nüfus artırılmaya çalışılmakta (mübadil ve muhacir ve göçmen kabul edilmekte) bir yandan da var olan nüfusun etkin bir şekilde üretim etkinliğine dahil edilmesine çalışılmaktadır. Ne var ki, Hükümet politika üretebilmek için gerekli en basit istatistiki bilgilerden yoksundur.[43]

Bu amaçla, bugüne kadar arzu edilmesine rağmen kurulamayan, merkezi bir istatistik birimi kurma çalışmalarına başlanmıştır. Başbakanlığın daveti üzerine Belçika İçişleri Bakanlığı İstatistik Merkezi Başkanı Mösyö Jakar, 1 Mart tarihinden itibaren Türkiye'ye gelecek ve İstatistik Dairesini kurma çalışmalarını yürütecektir.[44]

25 Nisan'da çıkarılan Kararname'yle Merkezi İstatistik Dairesi kurulmuştur.[45] Kurum, Başbakanlığa bağlı, Başbakan tarafından atanacak bir müdür tarafından yönetilen, bağımsız bir daire başkanlığı olarak örgütlenmiştir (md.1). Kurum, Türkiye'de her alanda istatistiki bilgi üretilmesiyle görevlidir (md.2). Bu kararname ile günümüzde de etkinliğini sürdüren Türkiye İstatistik Kurumu'nun temeli atılmıştır.

Merkezi İstatistik Kurumu'nun öncelikli görevi, nüfus sayımı olacaktır (md.4). 2 Haziran 1926'da kabul edilen 893 sayılı "Umumi Tahriri Nüfus İcrası Hakkında Kanun" gerekçesinde "[m]emleketin en önemli servetinin halkı olduğuna inanan Hükümet'in, iktisadi ve siyasi ve askeri gereksinimler nedeniyle halkı hakkında bilgi toplamak" istediği belirtilmektedir. 1926 yılında birkaç vilayette deneme yapılması kararlaştırılmıştır.[46] Bu doğrultuda, Ankara'da ve Çorum'da nüfus sayımı denemeleri yapılmakta, bir yandan da bir yıl sonra yapılacak *genel nüfus sayımı*na hazırlanılmaktadır. Genel Nüfus Sayımının 1927 yılında yapılması kabul edilmiştir.

---

41 ZC D.2 C.24 İ.84
42 Bkz. 1925 Yılı Makalesi.
43 ZC D.2 C.25 İ.99 s.126
44 *Hâkimiyet-i Milliye*, 24 Şubat 1926.
45 Düstur III. Tertip C.7.
46 ZC D.2 C.26 İ.113.

İçişleri Bakanı Cemil Bey'in 16 Şubat tarihli beyanatı doğrultusunda, nüfus sicillerinin yenilendiği anlaşılmaktadır:[47] "Harb, mütareke ve mücadelei milliye senelerinde kaydı dağılan ve nüfus kayıtları kalıcı hasara uğrayan birçok yerlerde nüfus sicillerinin yeniden tesisine ve yoklama suretiyle nüfus tahriratına ihtiyaç duyulmaktadır. 341 (1925) senesinde 140 kazada bu suretle nüfus yazılmış ve defterler tesis edilmiştir. Önümüzdeki iki sene zarfında mütebaki kazalarda ikmal edilecektir. Muayyen zamanda kayıt yaptıranlara belli muafiyetler tanınacaktır."

Bu açıklama ile duyurulan düzenlemeler 29 Mayıs 1926'da kabul edilen 861 sayılı "Müddeti Zarfında Nüfus Kütüğüne Yazdırılmayan Doğum, Ölüm, Evlenme veya Boşanma Vakalarıyla Mektum Kimselerin Cezadan Afları Hakkında Kanun" ile yapılmıştır. Askerlikten, vergiden kaçmak gibi türlü nedenler dolayısıyla nüfus kütüğüne kayıt yaptırmayanlar için öngörülen cezalar bu kanunla üç yıllığına kaldırılmaktadır. Bu şekilde, nüfus kayıtlarının yaptırılması sağlanacak ve nüfus hareketliliği takip edilebilecek ve vergi gelirlerinde artış sağlanmış olacaktır.[48]

Merkezi İstatistik Dairesi, kararnamede belirtilen görevler dolayısıyla gerekli bilgi ve belgeleri diğer devlet dairelerinden isteyebilecek (md.8) ve Daire'nin teklifi ve Bakanlar Kurulu'nun kararıyla diğer Bakanlıkların istatistik şubeleri personeli Daire'ye gönderilebilecektir (md.3). Daire, diğer bakanlıklardan bilgi toplama, ilgili bilgi ve belgeleri koordine etme yetkisine sahiptir.

Mülkiyet İlişkilerinin Kurulması ve Tapu-Kadastro Örgütlenmesi

Bir diğer üretim faktörü olarak toprağın yönetimi, nüfus arttıkça önem kazanmaktadır. Özellikle Türkiye gibi bir tarım ülkesinde, toprak üzerinde mülkiyetin kurulması ve en etkin şekilde işletilebilmesi önem kazanmaktadır. Mustafa Kemal Paşa, 4. içtima açış konuşmasında şu sözlerle dile getirir. "Memleketimizin bir zirai memleket olduğu ve vüsatı olduğu göz önüne alınırsa bizim başlıca kuvvet ve servet mesnedimizin toprak olduğu tezahür eder."[49] Bu doğrultuda, Medeni Kanun ile mülkiyet ilişkileri hukuken kurulmuş, Ticaret ve Borçlar Kanunu ile piyasa ilişkileri düzenlenmiştir.

Belirtilen amaçlar doğrultusunda, 1926 yılında tapu ve kadastro çalışmaları hız kazanmıştır. 14 Haziran 1926 tarihli *Hâkimiyet-i Milliye* haberine göre, Ankara'nın kadastro çalışmalarına başlanmıştır.

1924 yılında kurulan Tapu Genel Müdürlüğü,[50] taşınmaz mallar ve üzerindeki hakların durumlarını göstermek üzere tescil edilen tapu sicillerinin tutulması ile görevlidir. 1925 yılında Tapu Genel Müdürlüğü'ne bağlı kurulan Kadastro Birimi ise taşınmaz mallar üzerindeki mülkiyet haklarını tesis etmekle yüküm-

---

47 *Hâkimiyet-i Milliye*, 16 Şubat 1926.
48 ZC D.2 C.25 İ.109.
49 ZC D.2 C.27 İ.1 s.3.
50 Tapu Genel Müdürlüğü'nün kuruluşu için bkz: 1924 yılı zamandizini, 17 Mart.

lüdür. Meclis Encümeni'nin teklifi doğrultusunda Tapu ve Kadastro Müdürlüklerinin, Maliye Bakanlığına bağlı Genel Müdürlük altında tapu ve kadastro müdürlükleri olmak suretiyle bütçeleri ve teşkilatı birleştirilmiştir.[51] Tapu ve kadastro çalışmaları, Genel Müdürlük tarafından yapılacaktır.

Tapu-kadastro çalışmalarında gerekli olan konulardan biri de gayrimenkullerin değerlemesinin yapılmasıdır. Bu doğrultuda, 887 sayılı "Emvali Gayrimenkule Tadilât Komisyonlarının Sureti Teşkili Hakkında Kanun" ile gayrimenkullerin vergiye matrah değerlerinin tayin ve tespiti amacıyla kurulan *Emvali Gayrimenkule Tadilat Komisyonları*nın teşkili usulü düzenlenmektedir.[52]

Tapu kadastro işlemlerinin kolaylaştırılması ve halkın bu konuda teşvik edilmesi amacıyla 11 Ocak'ta 711 sayılı "Tapu Daireleri Hududu Haricindeki Emvali Gayrimenkuleye Ait Muamelâtı Tasarrufiyenin Sureti İcrasına Dair Kanun" kabul edilmiştir. Buna göre, ilgili kişinin talebi doğrultusunda kendi sınırları içerisinde olmayan gayrimenkullere ilişkin işlemler de tapu daireleri tarafından gerçekleştirilecektir.[53] Aynı zamanda, 30 Ocak'ta 727 sayılı Kanunla yapılan düzenleme, tapu senetlerinde ve kayıtlarında mülk sahiplerinin fotoğraflarının bulundurulmasını zorunlu hale getirmektedir. Buna dönük bir takım teşvikler verilmekte ve düzenlemeler yapılmaktadır.[54]

YÖNETİMİN İLKELERİNE DAİR DÜZENLEMELER: MERKEZİYETÇİLİK ve *TEFRİKİ VEZAİF*

Cumhuriyet'in genel idare ve yerel yönetimlerle ilgili düzenlemelere hayat veren yönetim politikası nedir?

1929'da Vilayet İdaresi Kanunu görüşmelerinde, İçişleri Bakanı Şükrü Bey, hükümet programında mülki teşkilat konusunda o güne kadar izlenen yöntemi şöyle tanımlamıştır:[55]

> "Köyleri güçlendirerek komün yasası ile temeli kurmak, onun üzerinde tam teşekküllü nahiye olarak adlandırılan ilçeye benzeyen yapıları yerleştirmek, bunların üzerinde yer alacak vilayetlere de yeterli yetkiyi verdikten sonra merkezi denetimi sağlamak için ülkeyi bölgelere ayırarak umumi müfettişlikler kurmak."

Bu süreçte 1926 yılı, yönetsel teşkilatta büyük yeniden yapılanmaların başlangıcı olarak tarihsel bir uğraktır. Bölge düzeyinde teşkilatlanan umumi müfettişlik gündemdedir, ancak yasalaşması 1927 yılını bulacaktır. Bölge yönetimi başlığı altında ele alınacak emniyet ile jandarmanın birleştirilmesi konusu ise bugün Türkiye'de hala güncelliğini koruyan bir konudur. Diğer taraftan, mülki taksimat yeniden yapılandırılmış, illerin sayısı artırılmış, köylerin sayısı azaltılmıştır. Cumhuriyet, toprak üzerindeki örgütlenmeyi yenilemektedir. Yerel yöne-

---

51 *Hâkimiyet-i Milliye*, 7 Nisan 1926.
52 ZC D.2 C.26 İ.112.
53 ZC D.2 C.21 İ.39.
54 ZC D.2 C.21 İ.47
55 ZC D.3 C.10 İ.54 s.73'den (18.4.1929) akt. Nuray Keskin, *Türkiye'de Devletin Toprak Üzerinde Örgütlenmesi*, Tan Kitabevi, Ankara, 2009, s.312.

timler alanında ise belediyelere ait düzenleme girişimleri gündeme gelmektedir. Bunların dışında il genel meclisi ve il idare heyetinin yapısına dair düzenlemeler de kabul edilerek, hayata geçirilmiştir.

Bölge Yönetimi: Umumi Müfettişlik

1921 Anayasası'nın 22. ve 23. maddelerinde, *umumi müfettişlik* düzenlenmiştir. Umumi müfettişlikler, ekonomik ve sosyal ilişkileri itibariyle illerin birleştirilmesi ile oluşturulacaktır (md.22). Bu bölgelerde Umumi Müfettişler genel işlerin teftişini yapacak, asayişi sağlayacak ve illerin ortak işlerinin koordinasyonunu sağlayacaktır. Ayrıca, Umumi Müfettişler, mülki ve yerel yönetimlerin görevleri ve işlemlerini sürekli teftiş etme yetkisine sahip olacaktır (md.23). Bu doğrultuda, Bakanlar Kurulu tarafından 5 Ekim 1921 tarihli Müfettişi Umumilik Kanun Tasarısı, TBMM'ye sunulmuşsa da, yasalaşma imkanına sahip olamamıştır.[56] Umumi Müfettişlikler, 25 Haziran 1927 tarih ve 1164 sayılı Kanun ile kabul edilmiştir.

Cemil Koçak, 1921 yılından 1927 yılına kadar Umumi Müfettişliklerin gündeme gelmediğini, "Umumi Müfettişliklerin Cumhuriyet döneminde tek parti yönetimi tarafından yeniden gündeme ge(tiri)lmesinin 1927 yılında ol[duğunu]" belirtmektedir.[57] Buna karşın, 1926 yılında 15 Şubat'ta İçişleri Bakanı Cemil Bey'in beyanatı ile Umumi Müfettişliğin kurulduğu bildirilmektedir. Cemil Bey'in beyanına göre, "Türkiye vilayetleri idare, inzibat ve müşterek ihtiyacatı ümraniye ve iktisadiye noktasından beş mıntıkaya ayrılacak, her mıntıkaya bir müfettişi umumi tayin olunacaktır. Müfettişi umumiler idari, mali, askeri, adli müşavirler ve lüzumu kadar memur terfik edecek (yanına katma) ve mülkiye, maliye, adliye, maarif müfettişlerine teftişat ve tahkikat için emir vermek salahiyeti de müfettişi umumilere haiz bulunacaktır."[58] Yine beyana göre, Umumi Müfettişlikler, bölge illerinin müşterek çıkarlarından olan yol, bayındırlık, eğitim, ziraat ve iktisat ile ilgili teşkilat ve işlerinde, il idare meclislerinin bütçe ve çalışma programları üzerinde söz sahibi olacaktır. Zabıta kuvvetleri ise doğrudan doğruya Müfettişi Umuminin emrine verilecektir. Zabıta kuvvetlerine dair tartışmalara bir sonraki alt başlıkta değinilecektir.

1924 Anayasası'nda düzenlenmemesine rağmen, umumi müfettişlikler 25 Haziran 1927 tarih ve 1164 sayılı "Umumi Müfettişlik Teşkiline Dair Kanun"la kurulacaktır.

Kolluk Kuvvetlerinin Tevhidi Mercii: Jandarma ve Emniyetin Birleşmesi

1926 yılında güvenlik güçleri anlamında *zabıta kuvvetlerine* dair bir düzenleme girişimi olduğu görülmektedir. Tartışma, kolluk kuvvetlerinin, jandarma ve polisin, tek bir merci altında birleştirilmesine dairdir.

---

[56] Cemil Koçak, *Umumi Müfettişlikler (1927-1952)*, İletişim, İstanbul, 2003, s.41.
[57] Koçak, *a.g.k.*, s.53.
[58] *Hâkimiyet-i Milliye*, 29 Mayıs 1925.

İçişleri Bakanı Cemil Bey'in zabıta kuvvetlerine dair 28 Mayıs tarihli beyanatında önemli noktalar vardır:[59]

> "Devlet bütçesiyle idare olunan zabıta umumiye kuvvetleri başlıca ikidir. Polis ve jandarma, bu iki kuvvetin emru kumandası şimdiye kadar vilayetlerde ve merkezde ayrı ayrı iki ricalin altında bulunmaktadır. Vilayetlerde polis müdürleri ile jandarma kumandanları, merkezde emniyet umumiye müdürü ile umum jandarma kumandanlığı, polis ve jandarmanın ayrı ayrı iki merci idaresidir.
>
> Vilayetlerimizin yirmisinde polis teşkilatı mevcud değildir. Mevcud olan yerlerin kaffesinde (tümünde) de en büyük polis amirleri polis müdürü derecesinde değildir. Birçok kazalarımızda polis teşkilatı yoktur. Halbuki şehir hududu dahilinde polis ve müctemi kuvvetler ihtiyacı mess eden yerlerde, şehir hududu haricinde de jandarma ifayı vazife eder. Şimdi tevhid edilecek olan şey emir ve kumandadan ibarettir, tasvirimiz yalnız (tevhidi merci) esasına inhisar eder. Emniyeti umumiye ve umum jandarma kumandanlığının yerine vekâlette bir umuru zabıta müdüri umumisi vilayetlerde birer umuru zabıta müdüriyeti vücuda getirilecek, bu suretle devlet zabıtasının vilayetlerde ve merkezde merci birleşmiş olacaktır."

Emniyet Genel Müdürlüğü'ne bağlı polis ile Jandarma Genel Komutanlığı'na bağlı jandarma kuvvetlerinin birleştirilerek tek bir merkezden yönetilmesinin tasarlandığı anlaşılmaktadır. Öneri, Türk Silahlı Kuvvetleri'nin bir parçası olarak görülen jandarmanın polis ile birleştirilerek eritilmesi anlamına gelecektir. Jandarma kaldırılarak, kolluk kuvvetleri uzmanlaşmış, meslek haline gelmiş bir alan olarak yapılandırılacaktır. Ayrıca, kolluk kuvvetleri askeri bir kurum olma özelliğini yitirerek, doğrudan sivil otoritenin etki ve nüfuzuna girmiş olacaktır.

Konu 1926 yılında gündeme gelmiş, ancak yasalaşmamıştır. Aynı konu günümüze kadar zaman zaman gündeme gelecektir. Son dönemde de Avrupa Birliği'ne üyelik sürecinde aynı konu Türkiye'de tartışılagelmektedir.

Taşra Yönetimi: Mülki Taksimat Yeniden Düzenleniyor

1921 Anayasası'nın 10. maddesi, Osmanlı'nın yönetsel teşkilatının aksine (eyalet–liva / sancak–kaza–nahiye), mülki teşkilatlanmada vilayet–kaza–nahiye kademelenmesini kabul etmiştir: "Türkiye coğrafi vaziyet ve iktisadi münasebet noktai nazaran vilâyetlere; vilâyetler kazalara münkasem olup kazalar da nahiyelerden terekküp eder." Bu düzenleme ile mülki teşkilatın temeli *eyalet*ten *vilayet*e değiştirilmiştir. Bu değişiklik sadece isim değişikliği ile sınırlı kalmamış; yönetsel kademelenmenin alanı ve idare şekli de değiştirilmiştir.[60]

Bu doğrultuda, 1921 Anayasası ile Osmanlı'da mevcut 15 eyalet ile eyaletlere bağlı 56 mülhak (bağlı) veya müstakil liva kaldırılarak 71vilayet kurulmuştur. "Milli mücadele döneminde mülhak livalar müstakil yapılarak ya da yeni müstakil livalar kurularak günümüzün il ölçeği esas alınmış ve Osmanlı vilayetleri kaldırılmıştır. Buna göre 1920-1924 döneminde 36 mülhak liva müstakil ya-

---

[59] *Hâkimiyet-i Milliye*, 15 Şubat 1926.
[60] Keskin, *a.g.k.*, s.283.

pılmış, 6 yeni müstakil liva kurulmuş, 15 vilayet merkezi ve 17 müstakil liva ile birlikte toplam il sayısı 74'e ulaşmıştır."[61] Ardından, Kars, Ardahan ve Batum'um katılmasıyla vilayet sayısı 74'e çıkmıştır. Vilayetlerin kuruluşu, 10. maddede belirtildiği üzere "coğrafi vaziyet ve iktisadi münasebet" göz önüne alınarak yapılmıştır. Ne var ki, Cumhuriyetin ilk yıllarında da mülhak kazalar, fiilen vilayetlere bağlı yönetilmeye devam etmiştir. Kanunen kaldırılan fakat uygulamada varlığı devam eden mülhak (bağlı) kazalar ile diğer sorunlar mülki teşkilatta yenilenmeyi gerekli kılmıştır.

Özellikle, 1925 yılında patlak veren Genç İsyanı sonrasında, doğu illerinde gerekli yönetsel düzenlemenin yapılması için 20 Nisan 1925 tarihli Heyeti Umumiye Kararı ile "Meclisi Âlinin tatili mesaisi devrinde isyan sahası teşkilâtı mülkiyesinde tadilât icra ve tatbiki için hükümete yetki veril[miştir]."[62] Bu yetki doğrultusunda, "1925 yılında Dahiliye Vekaleti tarafından *Tetkikatı Mülkiye Heyetleri* oluşturulmuştur. Söz konusu heyetler, 'yerel gelirlerin toplu bir şekilde harcanmasını sağlamak, mülki taksimatı iyileştirmek ve böylece halka idarede kolaylık sağlamak' amacıyla kurulmuştur. Heyet raporları Dahiliye, Nafia, Sıhhiye, Müdafaai Milliye vekaletleri ile Erkanı Harbiye temsilcilerinden oluşan sekiz üyeli bir merkezi kurul tarafından incelenmiş ve bazı illerin kaldırılmasına karar vermiştir."[63]

Siird Mebusu Mahmud Bey'e göre, Cumhuriyet Osmanlı İmparatorluğu'nun hiçbir ilkeye dayanmayan mülki teşkilatı ile yönetilmektedir. Birinci TBMM de ekonomik ve coğrafi durumu dikkate almadan, millet egemenliğinin (hakimiyeti milliye) kurulması için, sadece yerel yönetimlerin geliştirilmesi amacıyla hareket ederek, mülhak livaları müstakil hale getirmiştir. Bugün ise bazı kazaların nüfusu azalmış, yönetsel yeteneği kalmamıştır. Kendi gelirleri ile giderlerini karşılayamayan iller ve kazalar vardır. Bu durum, Şeyh Sait isyanı sonrasında seyyar tetkik heyetlerinin yurdun her yanını gezerek hazırladıkları raporda belirtilmiştir. Yalnız bu rapor genelinde iki görüş çelişkili olarak bulunmaktadır:

1. Küçük birimler halinde yönetim daha kolaydır, daha uygundur. Bu şekilde Cumhuriyet yönetimi her yere ulaşacak ve millet egemenliği sağlanacaktır.
2. Küçük birimler daha fazla sayıda yönetici demektir. Ne var ki, bu güç ve yeteneğe sahip valiler bulmaya imkan yoktur.

Bu iki çelişen görüş nedeniyle köklü bir taksimatı mülkiye reformuna girişilememiş, reform bir süre daha ertelenmiştir.[64] Buna karşılık İçişleri Bakanı Cemil Bey küçük birimler halinde yönetimin kabul edildiğini beyan etmektedir:[65]

---

61 Keskin, *a.g.k.*, s.274.
62 ZC D.2 C.18 İ.107.
63 Keskin, *a.g.k*, s.303-304.
64 Siird Mebusu Mahmud, "Teşkilatı Mülkiye", *Hâkimiyet-i Milliye*, 31 Mayıs 1926.
65 ZC D.2 C.25 İ.110 s.610 (vurgular bana ait).

"İki esaslı fikir tebaruz ediyordu. Bir idarei umumiye fikri, diğer idarei mahalliye fikri… idarei umumiye fikri; deniliyor ki, memleket az miktarda, az adette vilayetlere taksim edilsin, onların idaresi çok kolay olur. Ve müteaddit kazalara taksim edilerek nahiyelere kadar taksimat teşkil edilsin… İkinci fikir, idarei mahalliye fikridir… memlekette devletin umumi vilayetini haiz idareler taaddüt etmeli, bu idarei umumiyei vilayet altında idarei mahalliyeler taaddüt ve inkişaf etmeli fikridir. Birçok merkezler ve şahsiyeti hükmiye verilen vilayetler kendi kendini idare etmeli, bütçelerini tanzim etmeli ve meclisi umumilerini, toplamalı ve halkın kendi muhitinin mıntıkavî işlerini kendileri yapmalıdır.

…Cumhuriyeti idare ve Meclisi Âli ikinci fikre mütemayildir. Çünkü az adetteki vilayetlere inzimamen ve müstakil ve mülhak livaları da vilâyet yapmak suretiyle idarei mahalliyelerin inkışafı Cumhuriyet ve Meclisi Âlice kabul edilmiştir ve memlekette taaddüt eden bu merkezler halkın kendi kendini idare edebilmek kabiliyet ve cazibesi memlekette büyük bir hassasiyetle karşılanmış, hüsnü telakki edilmiş ve kemali arzu ile bunun inkışafına çalışılmakta bulunmuştur… Binaenaleyh Hükümetin doğru bulduğu fikir *idarei mahalliyelerin inkişafi*, bunların kuvvetlenmesi ve *halkın kendi kendini idare edebilecek kabiliyeti idareyeyi iktisap etmesi fikridir*. Binaenaleyh layiha bu esasa iptina etmiştir."

İçişleri Bakanı'nın beyanına göre büyük bir coğrafi alanı kaplayan az sayıda il temelinde örgütlenme merkeziyetçilik ilkesini, *genel idare* fikrini; daha dar bir coğrafi alanı kapsayan çok sayıda vilayetin özel idarelerle yönetilmesi ise *yerel yönetim* fikrini temsil etmektedir. Yine Cemil Bey'e göre bu iki karşıt fikir arasında Cumhuriyet, yerel yönetimlerin geliştirilmesi fikrini benimsemiştir.

Bu doğrultuda, 30 Mayıs 1926'da 877 sayılı "Teşkilatı Mülkiye Kanunu" hazırlanmış ve kabul edilmiştir. Kanun, mülki teşkilatta köklü bir yeniden yapılanma getirmemekte; *mülki taksimatı* yeniden düzenlemektedir.[66] Bu kapsamda, 11 vilayet kazaya, 27 kaza nahiyeye dönüştürülmüş ve 60 nahiye ilga edilmiş ve 18 kaza yeniden teşkil edilmiş, 17 kazanın ise bağlılıkları değiştirilmiştir.[67]

Kanun gerekçesinde açıklandığına göre, bir ilin vasfını kaybedip kaybetmediğine dair karar bazı ölçütlere göre verilmiştir:

- Genel bütçeye ait gelirlerin yerel giderleri karşılayamaması
- Özel idarenin kudretsizliği
- Nüfusun azlığı
- Sahasının darlığı
- Büyük ve kudretli yönetim kademeleri arasında sıkışmış olması
- Başlı başına gelişme ve ilerlemeye yetenekten mahrum olması
- Arazisinin doğal kuruluşu nedeniyle bağımsız yönetilmeye elverişli olmaması
- Doğal olmayan sınırların doğal sınırlara döndürülmesinde bağımsız devam edebilmesine imkan bulunmaması
- İktisadi, askerî, … bazı esbabı saire

---

66 Münir Hüsrev (Erzurum), 29.5.1926, ZC D.2 C.25 İ.109 s.605-615.
67 ZC D.2 C.25 İ.110.

İller, yukarıda sayılan özelliklerden yalnızca bir tanesini taşımamakla il vasfını kaybetmemektedir. Diğer taraftan, il vasfını kaybetmesi için tüm özellikleri taşıması da gerekli görülmemiştir. Aşağıda da belirtildiği gibi, iller kendi içerisinde yukarıdaki ölçütlere göre değerlendirilerek, bazıları kaza ilan edilmiş, bazıları ise lağvedilmiştir.

İllerin hangi gerekçelerle il vasfını kaybettiği Kanun Gerekçesi'nde şöyle açıklanmıştır:

Üsküdar ve Beyoğlu Vilayeti: Eskiden beri İstanbul ile birlikte anılan Biladı Selase'den Üsküdar ve Beyoğlu idari, mali, eğitim, vb. gibi yönlerden zaten İstanbul Şehremaneti tarafından yönetilmektedir. Bu nedenle, *Üsküdar İli kaza* yapılmaktadır. Söz konusu değişiklik, bir isim değişikliğinden ibarettir.

Çatalca Vilayeti: Savaş sonrasında Rum ve Ermenilerin ayrılmasıyla hem nüfusu hem de gelir kaynakları çok azalmıştır. Bu nedenle, *Çatalca İli kazaya* çevrilerek İstanbul'a bağlanmaktadır.

Gelibolu Vilayeti: Savaşta yakılıp yıkılan il merkezinde ne nüfus ne yerleşim kalmıştır, bu nedenle *il lağvedilmektedir*.

Genç Vilayeti: Gelirinin giderinden çok az olması nedeniyle *lağvedilmektedir*.

Ergani Vilayeti: Diyarbekir ve Elaziz gibi iki büyük şehrin arasında sıkışıp kalan İl, bazı mahalleri Diyarbekir'e bazıları Elaziz'e verilerek *lağvedilmektedir*.

Ardahan Vilayeti: Gelirleri giderlerinden az olduğu için il *lağvedilmektedir*.

Siverek Vilayeti: Viranşehir'den başka kazası kalmayan ilin merkezi de yönetim yeteneğinden yoksundur. Bu nedenle, *kaza yapılarak* Urfa'ya bağlanmıştır.

Kozan Vilayeti: Savaş sonrasında nüfusu çok azalan Kozan, *Adana'ya bağlanmaktadır*.

Muş Vilayeti: Savaş sırasında nüfusu çok azalmıştır ve geliri çok azdır. Kendisi ile aynı durumda olan, fakat sınır ili olarak önem taşıyan kendisinden büyük *Bitlis İli'ne bağlanmaktadır.*

Dersim Vilayeti: Dersim en köklü değişikliklerin yapıldığı ildir. Kanun gerekçesinde, "[b]u vilâyet küçük, umrandan mahrum, imarata az kabiliyetli, maarifsiz halkı iptidai hayatta, dağlık, yolsuz, ücra bir yer" olarak tanımlanmaktadır:[68]

> "İşbu esbaba mebni tabiatın kahrına uğramış olan bu yerin biçare halkına medeni hayat vermek, medeniyetin maddi ve ruhi huzuzatından o zavallıları da mehmaenden müstefit etmek lazım gel[miştir]."

Dersim'in il vasfını kaybetmesine dair birçok neden gösterilmiştir. Bu nedenlerin başında, Dersim'in gelirlerinin giderlerinin yarısından azını karşılayabilmesi gelmektedir:

---

[68] Mazbata, ZC D.2 C.25 İ.109'un sonuna eklidir.

"Bugün otuzbin liradan ibaret varidatı hususiyle Dersim kendi kendine idare edemez. Ona hakiki evlat gibi rahmü şefkatle bakacak kudretli bir vasiye ihtiyaç vardır… Şimalindeki Erzincan vilâyeti Dersimi takımiyle yüklenemez… Tetkikatımızda yalnız Nazimiye kazasının arazice Erzincan'a raptına imkan görülmemiştir. Ve Dersim'in bu kazadan gayri tüm aksamı da Elâziz'e kabili tevhittir."

Gelirden mahrumiyetin yanında, isyan olayları göz önüne alındığında asayiş ve itibar açısından Dersim'in il olarak kalmaması gerektiğine inanılmaktadır:

"Dersim unvanı kadimden beri hatırhıraş olagelmiştir. Çünkü devletimizin her gaileli zamanında orası dahili şürişe boğulmuş ve vatanın nica dilâver evlâdı ölüp gitmiştir. Böyle olduğu halde ona bir de vilayet gibi yüksek kıymette bir sıfatın izafesiyle tesiri müessifini attırmakta elbette mahzur vardır. Bu fikre mebni (Dersim Vilayeti) unvanının ortadan kalkması iltizam olunur."

Aslında, Dersim'in il olarak kalması, yerel güçlerin egemenliklerini sağlamlaştırmasına neden olduğu için yeniden düzenleme gerekmektedir. Mülki taksimat yeniden düzenlenirken yerel güçleri zayıflatacak çözümler aranmaktadır:

"Dersim'in ıslahı hususunda civardaki vilâyetlerden hâsıl olacak fayda bu kadarla da kalmaz. Dersim aynı zamanda haşarı bir çocuk gibi uygunsuz hallerde bulunduğu vakit kendisini terbiye edecek müessir ve kuvvetli nigahbanlara da muhtaçtır. Bugünkü haline göre Dersim'in üzerinde yalnız bir vilayetin yani Dersim Vilâyeti'nin kuvveti hâkim bulunmaktadır. Hâlbuki Dersim'i parçalayıp iki vilâyete taksim edersek hini iktizada Dersim'in üzerinde –heyeti umumiyesi itibariyle- iki vilayet kuvveti hâkim ve âmil olacak demektir ki bu da başkaca faydalıdır."

Dersim ili ile ilgili tartışmalarda, mülki taksimatın güvenlik sorunu olarak ele alındığı görülmektedir.

Söz konusu Kanun ile, illerin dışında 27 kaza da nahiyeye çevrilmiştir:

- Silivri, Çatalca
- Büyük Çekmece, Çatalca
- Beykoz, Üsküdar
- Abdurrahman Gazi, Üsküdar
- Ladik, Amasya
- Ilısu, Amasya
- Yumurtalık, Adana
- Hassa, Cebelibereket
- Ziir, Ankara
- Erdek, Karesi
- İznik, Kocaeli
- Yalova, Kocaeli
- Kadışehri, Bozok
- Borçka, Artvin
- Ayvacık, Çanakkale
- Narman, Erzurum
- Hoşab, Van
- Adilcevaz, Van
- Harput, Elazığ
- İpsala, Gelibolu

- İnöz, Gelibolu
- Şarköy, Tekirdağ
- Avsa, Edirne
- Lalapaşa, Edirne
- Pınarhisar, Kırklareli
- Gazi Pala, Silifke
- Halfeti, Gaziantep

Kanun ile 60 nahiye de lağvolunmuştur.[69]

Kanun ile yapılan düzenlemeler sonrasında, il sayısı 11 azalmış, kaza sayısı 2 artmış ve nahiye sayısı da 33 azalmıştır. Bu doğrultuda, "1927 yılında yayımlanan devlet salnamesinde mülki taksimat 63 il, 342 ilçe ve 666 bucaktan oluşmaktadır."[70]

Sonuç olarak, ekonomik, coğrafi, hukuki ya da güvenlik ile ilişkili bir takım nedenlerle mülki taksimat yeniden düzenlenmiştir. Genel olarak bakıldığında, illerin ve kazaların sınırlarının genişletildiği (11 il kazaya, 27 kaza nahiyeye dönüştürülmüş) görülmektedir. Nahiyelerde ise sayıca önemli bir azalma yaşanmış; nahiyelerin lağvedilmesi ile köylerin etkinliği artırılmıştır.

Yerel Yönetimler ve Tefrik-i Vezaif İlkesi

Belediye ve diğer yerel yönetim birimlerine dair yeniden yapılanma arayışı, Cumhuriyet'in kurulmasından 1926 yılına kadar gündemi meşgul etmiş, ancak tasarı haline gelememiştir. 1926 yılında ortaya bir tasarı çıkmış, ancak yasalaşamamıştır.

Tasarı ortaya konulmadan önce, İçişleri Bakanı Cemil Bey'in beyanatları ile tasarının önemli noktaları hakkında bilgi verilmiştir. Yerel yönetim birimleri (komün), iki ayrı kategoride ele alınmaktadır: belediye ve nahiye. Nahiye köylerin üzerinde yükselecek ve Nahiye Kanunu ile düzenlenecek; kasaba, şehir ve büyükşehirler ise belediye teşkilatına sahip olacaktır.[71]

Yerel yönetimler, tarımsal etkinliklerin yoğunlaştığı *kırsal* alanlar olarak köy ve nahiye (birinci) ile tarım dışında ticaret, sanayi, hizmet veya yönetsel etkinliklerin egemen olduğu *kentsel* alanlar olarak kasaba, şehir ve büyükşehir (ikinci) olmak üzere iki kategoride değerlendirilmektedir.

Kayıp Belediye Kanunu Tasarısı: Belediye Teşkilatında Yeniden Düzenleme Girişimi

1926 yılında, İçişleri Bakanı Cemil Bey (Uybadin) tarafından hazırlandığı söylenen bir Belediye Kanunu Tasarısı gündemdedir. Ocak ayından Mayıs ayına kadar ara sıra Cemil Bey'in uzunca beyanatlarla gündeme getirdiği Kanun Tasa-

---

69 İlga olunan kazalara dair bilgi için mazbataya bakılabilir: ZC D.2 C.25 İ.109'un sonuna ekli.

70 Keskin, *agk*, s.312. Kanun tasarısının Genel Kurul'da görüşmeleri sırasında yönetsel kademelerin sayılarına ilişkin çeşitli bilgiler verilmiştir. Ne var ki, bu sayıların hiçbir tutarlılığı yoktur. Örneğin, Mustafa Necati Bey'in verdiği bilgilere göre, düzenleme öncesinde 42 bin köy, 726 nahiye, 360 kaza ve 76 vilayet bulunmaktadır (ZC D.2 C.23 İ.74 s.274).

71 *Hâkimiyet-i Milliye*, 16 Şubat 1926.

rısının, 1 Mayıs 1926'da Bakanlar Kurulu'na gönderildiği, ilk içtimada Genel Kurul'a sevk edileceği belirtilmiştir. [72] Ne var ki Tasarı 1926 yılında Meclis'e sevk edilmemiştir. 1930 yılında kabul edilecek 1580 sayılı Belediye Kanunu'na kadar da bu konunun Meclis gündemine gelmediği anlaşılmaktadır.

Yerel yönetimlerin mevzuatına dair yapılan çalışmalarda da yer almayan söz konusu düzenleme, bu anlamda *kayıp* bir düzenlemedir. Kanun Tasarısı, 1580 sayılı Kanun ile büyük farklılıklar taşımaktadır. Bu farklılıklar ve Kanun tasarısının içeriğine dair inceleme ayrı bir çalışma kapsamında ele alınacaktır.

Kayıp Nahiye Kanunu Tasarısı: Çağdaş Nahiye Teşkilatı Girişimi

Yılın ilk günlerinde, İçişleri Bakanlığı tarafından bir Nahiye Kanunu Tasarısı hazırlığı yapıldığı açıklanmıştır. Medeni Kanun'un kabulü ile çağdaş bir nahiye teşkilatına duyulan gereksinim artmıştır. Bu doğrultuda, İçişleri Bakanlığı 1336 (1920) tarihli Nahiye Kanunu'na göre bir proje geliştirmektedir. Ne var ki, bu düzenleme de TBMM'ye gelmemiştir.

Kanun tasarısı hazırlıklarında, nahiyeler, köylerin birleştirilmesiyle oluşturulacak, tüzel kişiliğe sahip *yerel yönetim birimleri* olarak ele alınmaktadır. Ne var ki, 1924 Anayasası'nda yalnızca şehir, kasaba ve köylere tüzel kişilik verilmiştir (md.90). Bu nedenle, Kanun Tasarısı Anayasa'da belirtilmeyen bir yönetim birimine, nahiyeye tüzel kişilik tanımaktadır. Dahası, Anayasa'da nahiye il ve ilçelerle birlikte devletin toprak üzerinde örgütlenmesi açısından ele alınmıştır (md.89): "Türkiye coğrafi vaziyet ve iktisadi münasebet noktai nazarından vilâyetlere, vilâyetler kazalara, kazalar nahiyelere münkasimdir ve nahiyeler de kasaba ve köylerden terekküp eder." Ne var ki, 1926 yılındaki hazırlıklarda nahiye de belediyeler gibi bir *yerel yönetim idaresi* olarak kurgulanmakta ve Kanun Tasarısı'nın, Avrupa'daki komün (belediye) teşkilatı örnek alınarak hazırlandığı beyan edilmektedir.[73]

Nahiyelerle ilgili projede nahiyelerin sayılarının artırılması arzulanmaktadır, çünkü Cumhuriyet yönetiminin temeli nahiyeler olacaktır: "…nahiyelerin adeti artırılacak, yakın köyler birleştirilip küçük küçük tüzel kişiliğe sahip nahiyeler teşkil edilecektir. Nahiye müdürleri seçimle gelecek, kendilerine bir nüfus memuru, bir vergi ve tapu memuru bir tahrirat katibi verilecektir. Bu suretle nahiyeler en küçük idare-i cüzi tam halinde Cumhuriyet idareyi mülkiyesinin esasını teşkil edeceği gibi devlet nüfuz-u idaresi köylere kadar teşmil ve halkın idare ile olan münasebatı ve ihtiyacatı daha yekundan teshil edilmiş olacaktır."[74]

Nahiyede seçimle gelen bir müdür ile yine seçimle gelen bir nahiye meclisi olacaktır. "Bu suretle yeni projenin tatbik edileceği yerlerde köy muhtarlıkları ve ihtiyar meclisleri kalmayacak, her köy nahiye müdüriyeti ve meclisini temsil eden ve hükümete karşı mesul bulunan bir vekil marifetiyle kendi inzibat meclisini temin edecektir."[75] Nahiye meclisi, köylerin temsilcilerinden oluşturulacak,

---

[72] "Belediye Layihası Heyeti Vekileye Verildi", *Hâkimiyet-i Milliye*, 1 Mayıs 1926.
[73] İçişleri Bakanı Cemil Bey'in beyanı, *Hâkimiyet-i Milliye*, 16 Şubat 1926.
[74] *a.k.*
[75] *a.k.*

"nahiyenin mahalli işlerini kararlaştırmak ve bu işlerin ifasına muktezi nahiye varidat ve masarifini, bütçesini tespit ve tanzim etmek"le görevlendirilecektir.

1924 yılında Köy Kanunu'nun çıkarıldığı düşünülürse, 1926 yılında köyleri ortadan kaldıracak bir nahiye teşkilatına gidilmesi düşündürücüdür.

İl İdare Meclisinden Seçilmiş Üyelerin Çıkarılması: Tefrik-i Vezaif İlkesi Kurumsallaşıyor

714 sayılı "İdarei Umumiye Vilâyat Kanunu Muvakkatinin 62 ve 64ncü Maddelerinin Tadiline ve Meclisi İdarelerin İlga Edilen Müntehap Azalıklarına Ait Vezaifin Sureti Hakkında Kanun" 14 Ocak 1926'da Meclis'te kabul edilmiştir. Söz konusu Kanun Tasarısı, 20 Eylül 1925'de Meclis'e sunulmuş ve 19 Aralık 1925'de Genel Kurul'da görüşülerek, Encümen'e geri gönderilmiştir. Ardından 14 Ocak 1926'da tekrar Genel Kurul gündemine alınmıştır. Kanunla, İl İdare Meclislerindeki (yeni adıyla İdare Heyetleri) seçilmiş üyeler çıkartılmakta, İl İdare Meclisinin seçimle gelen üyelerine ait görevler Belediye Meclislerine devredilmektedir.[76]

İl Genel Meclisi ve İl İdare Meclisi, 1864 Vilayat Nizamnamesi ile kurulmuştur. "*Vilayet İdare Meclisi*, valinin başkanlığı altında şeri işler müdürü, defterdar, mektupçu, hariciye müdürü ile birlikte ikisi Müslüman, ikisi gayrimüslim halk arasından seçilen kişilerden oluşuyordu. Bunun dışında, vilayetlerde yılda bir kez, kırk gün süreyle toplanmak üzere *Vilayet Umumi Meclisi* (İl Genel Meclisi) bulunacaktı. Bu meclis, her sancak tarafından seçilen ikisi Müslüman, diğer ikisi gayrimüslim olan üyelerden oluşacak ve valinin başkanlığında toplanacaktı[r]."[77]

Bu iki organ farklı yetki ve görevlerle donatılmıştır. İl genel meclisi, "vilayet sınırları içindeki yolların düzeltilmesi ve bakımı, resmi binaların yapımı ve korunması, tarım ve ticaretin kolaylaştırılması, geliştirilmesi ile vergi işleri konusunda görüş bildir[mektedir]." Bu bakımdan İl genel meclisleri, *yerel nitelikli* işlere bakmakla görevlidir. Bu meclisler, 1913 İdarei Umumiyei Vilayat Kanunu Muvakkati (1913 Geçici Kanunu) ile "Vilayet Hususi İdaresi" (İl Özel İdaresi) adı ile tüzel kişilik kazanmıştır.[78] 1913 Geçici Kanunu ile *tefriki vezaif* ilkesi doğrultusunda görev ayrılığı net bir şekilde tanımlanmış, "tarım, sanayi, ticaret, ilköğretim, yerel bayındırlık işleri, belediye işleri ve sosyal yardım işleri" yerel işler olarak mazbatada tanımlanmıştır.[79] Devletin dışişleri, savunma, adliye, maliye ve güvenlik alanlarındaki *genel nitelikli* görevleri ise siyasi ve merkezi işler olarak görülmektedir.[80] İl idare meclisleri, yönetimle ilgili olarak sözleşmeler, satın almalar, vergilerin iltizama verilmesi, kamusal malların yönetimi, livalar arasındaki yolların yapımı, genel sağlığın korunması, ziraat ve ticaretin yönlen-

---

76 ZC D.2 C.21 s.82-89, 157-158.
77 Enver Ziya Karal, *Osmanlı Tarihi*, VII. Cilt, s.154-155'den aktaran Keskin, *a.g.k.*, s.189.
78 Keskin, *a.g.k.*, s.189-190.
79 *a.k.*, s.227.
80 *a.k.*, s.227.

dirilmesi, panayır pazar yerlerinin yönetimi, alt idare meclislerinin denetimi ve belediye meclislerince alınan kararların incelenmesiyle görevli kılınmışlardı. Yargıya ilişkin olarak ise yönetsel şikayetler, vergi anlaşmazlıkları, hükümet ile mültezimler arasındaki uyuşmazlıkların çözümü, devlet memurlarının yargılanması gibi alanlarda görevlendirilmişlerdir.[81]

1926 yılına gelindiğinde, halkın yerel işlerde il genel meclisi aracılığıyla söz sahibi olduğu ve genel idareye dair görüşlerin de TBMM'de paylaşıldığı gerekçesiyle, İl İdare Meclislerindeki genel işlerin atanmış üyelerle yürütülmesi esası Hükümetçe kabul edilmiştir. Ne var ki Meclis görüşmelerinde birçok itiraz gelmiştir.

Söz konusu değişikliğe en güçlü muhalefet Eskişehir mebusu Emin Bey'den (Sazak) gelir. Emin Bey, bu değişiklik ile bir *kanaat* değişikliğinin gündeme getirildiğine işaret etmekte ve bunun yanlışlığına vurgu yapmaktadır: "…fakat müntehap (seçilmiş) aza yerine eğer biz müdiranı koyup da memleketin nüfuzunu keseceğiz, hükümeti kuvvetlendireceğiz kanaati varsa bunun tamamı ile yanlış olduğunu zannediyorum."[82] Emin Bey, il idare meclislerindeki seçilmiş üyeler sayesinde devletin milletle buluştuğunu, seçilmiş üyelerin meclisten çıkarılması ile ilişkide kopukluk olacağını iddia etmektedir:[83]

> "Yarın yine o millete aman ağa diyeceğimiz zaman gelir… Ne vali on para eder, ne kaymakam on para eder… Şimdiye kadar şikâyetimiz, vaziyeti millete nüfuz edememekten mütevellit idi… Memleketin, devletin halk ile münasebatında az ve çok vasıta o idi, bu zihniyet sakattır."

Bolu mebusu Mehmet Vasfi Bey ise seçilmiş üyelerin yerel sorunları bildiği için Meclislerde önemli görevleri olduğunu düşünmektedir: "…orada memurini mansube o memleketin ahvalini bilemezler. Binaenaleyh memleketin ahvalinde vukuf sahibi olan yerli azalardır."[84] Buna karşın, Malatya mebusu Reşit Bey de "oranın ileri geleni kim ise onun dediği oluyor" diyerek mevcut durumu (seçilmiş üyelerin yer alması) eleştirmektedir.[85]

Görüşmeler sonrasında Kanun kabul edilmiş, 1913 Geçici Kanunu'nun 62. ve 63. maddesi şu şekilde değiştirilmiştir:

> Madde 1: Vilâyetlerde idare heyeti vali, muavin, defterdar veya muhasebeci, tahrirat, umuru hukukiye, maarif, nafia, sıhhiye, ziraat, ticaret müdürlerinden veya onların vazifelerini gören memurlardan teşekkül eder. İdare heyetine vali veya muavini, muavin bulunmayan yerlerde valinin heyet meyanında tevkil edeceği zat riyaset eder.
>
> Madde 2: Her kazada kaymakamın riyaseti altında azası malmüdürü, tahrirat kâtibi, hükümet tabibi ve ziraat memurundan mürekkep olmak üzere bir idare heyeti bulunur.

---

81 Keskin, *a.g.k.*, s.129-130.
82 ZC D.2 C.21 İ.38 s.83.
83 ZC D.2 C.21İ.38 s.83.
84 ZC D.2 C.21 İ.38 s.84.
85 ZC D.2 C.20 İ.27.

Görüşmeler sırasında Karesi mebusu Vehbi Bey, idare meclisinden seçilmiş üyelerin çıkarılmasından dolayı bu organların artık "meclis" olarak adlandırılmaması gerektiğini belirtmiştir: "Tayin ile olan heyetlere komisyon yahut encümen vehayut şûra deriz."[86] Vehbi Bey, Kanun görüşmeleri sırasında "Meclisi idare tabiri yerine 'İdare Heyeti' tabirinin kabulünü" teklif etmiş ve teklif kabul edilmiştir.[87]

Söz konusu itirazlar seçilmiş üyelerin il idare meclislerinden çıkarılıp çıkarılmamasına yoğunlaşırken, asıl olarak tartışma il idare meclislerine salt seçilmiş üyeler dolayısıyla verilmiş görevlerin başka bir birime devredilip devredilmeyeceği ve il idare meclisi ile belediyeler arasındaki vesayet ilişkisinin nasıl kurulacağı noktasında derinleşmektedir.

İl idare meclislerinden seçilmiş üyelerin çıkarılması nedeniyle bazı görevlerin devredilmesi de gerekli görülmüştür, bu doğrultuda da "Meclisi idarenin müntehap azasına mevdu vazaifin belediye heyetlerinin kendi azaları meyanından intihap edecekleri zevat tarafından ifa" olunacağı ve "İntihabı Mebusan Kanunu mucibince meclisi idarenin müntehap azasına ait vazaifin meclisi belediyece ifa" edileceği kabul edilmiştir (md.3).

Mevcut yapıda, belediye meclisleri üzerindeki *vesayet yetkisi* il idare meclislerine verilmiştir. Bunun tarihsel koşullarını İçişleri Bakanı Cemil Bey şöyle aktarmaktadır:[88]

> "Meclisi idarelerde vaktiyle müntehap aza bulunduğu için, 1293 senesinde yani bundan 48-50 sene evvel birinci Mecliste yapılan Belediye Kanununda Belediye meclislerini, yeni teşekkülleri dolayısıyla zaten idarei umumiyeye iştirâk ettirilmiş olan halk tarafından kontrol edilsin diye idare meclislerinin vesayeti altına vermişlerdir. Şimdiye kadar muntazam elimizde Belediye Kanunu olmadığı için belediye meclisleri, belediye idareleri ve belediye bütçesi doğrudan doğruya kısmen idarei umumiyelerin kısmen nakıs bir surette intihap edilmekte olan halk mümessillerinin kontrolu altında bulunuyordu."

Ergani Mebusu İhsan Hamit Bey, seçilmişlerden oluşan belediye meclisi kararlarının kontrol merciinin seçilmiş üyeleri çıkarılmış il idare meclisi olarak kalmasını sakıncalı bulduğunu şöyle dile getirir: "Şu halde Belediye meclisinin kararları, muamelâtı, bilhassa bütçesi idare heyetinin nezareti ve vesayeti altına girmesi doğru değildir… Yoksa şimdi teşkil etmek istediğimiz ve azası tamamen memurlardan mürekkep olan zevata; mahalli idarenin, hususî bir şekil olan bir kasaba ve bir belediye idaresini onların kontrolü altına bırakmak hiç de doğru bir şey değildir."[89] Bunun üzerine, İçişleri Bakanı Cemil Bey, belediye bütçelerinin "meclisi idarelerle belediye meclislerinin iştirakiyle vücuda gelen Cemiyeti Umumiyei Belediyeler[90] tarafından tedkik" edileceğini belirtmiştir.[91]

---

86 ZC D.2 C.21 İ.38 s.82.
87 ZC D.2 C.21 İ.38 s.85.
88 ZCD.2 C.21İ.38 s.88-89
89 ZC D.2 C.21 İ.38 s.89.
90 Cemiyeti Umumiyei Belediye, 1877 tarihli Vilayat Belediye Kanunu ile büyükşehirde belediye başkanları ile belediyelerden seçilerek gönderilecek üçer kişiden oluşan bir organdır.
91 ZC D.2 C.21 İ.38.

Bir diğer tartışma da il idare meclislerinin yargısal yetkilerine dairdir. Eskişehir mebusu Abdullah Azmi Bey "Meclisi idarede müntehap azalar da bulunduğu için hakkı kaza verilmiştir. Halbuki şimdi müntehap aza yoktur. Mecalisi belediyece bu suretle kabili itiraz olarak verilen kararların Mecalisi idarede ne suretle tektik edileceği nazarı dikkate alındı mı acaba?"[92] şeklinde soru yöneltmiştir.

Söz konusu değişiklik ile genel işlere dair kararlara yerel temsilcilerin katılımı, katkısı sona ermiştir. Tefriki vezaif ilkesinin bir sonucu olarak yerel işlerin halka, genel işlerin yalnızca merkeze ve siyasal zemine bırakıldığı söylenebilir.

İl Genel Meclisi Üye Sayısının Değiştirilmesi: Temsiliyetin Artırılması

2 Haziran'da kabul edilen 894 sayılı "İdarei Umumiyei Vilâyat Kanunu Muvakkatinin 103üncü Maddesinin Tadiline Dair Kanun" ile il genel meclislerinde ilçelerden seçilerek gelen üyelerin sayısına dair düzenleme yapılmaktadır.

1913 tarihli "İdarei Umumiyei Vilayat Kanunu Muvakkati"ne göre, her il merkezinde bulunan il genel meclisi, her kazadan gelen bir temsilciden oluşmaktadır. Her 12 bin 500 erkek nüfus 1 genel meclis üyesi seçmektedir. Ne var ki, Cumhuriyetin halk temsiline dayanan idaresini kurmak üzere genel seçimlerde temsiliyetin oranı artırılmış, bir taraftan da bazı sancaklar il yapılmış, il nüfusu küçülmüştür. Bu doğrultuda, il genel meclislerinde üye sayısı beşe kadar düşmüştür. Bu durum hem halkın temsil edilememesine hem de il genel meclisi içerisinden seçilecek özel işlevli komisyonların (yargı ya da yürütme yetkisine sahip komisyonlar) aynı kişilerden oluşmasına neden olmaktadır. Bu doğrultuda, Ali Cenani Bey'in kazalardan seçilecek üye için 5 bin nüfus için kabul edilmesi teklifi, Encümen tarafından zaten gelirleri az olan il yerel yönetimlerine yeni teşkilat masrafı yükleyeceği gerekçesiyle 7 bin 500'e çıkarılarak kabul edilmiştir. Buna göre, nüfusu 7 bin 500 altındaki ve 7 bin 500 ile 10 bin olan ilçelerden bir, 15 bine kadar olanlardan iki, 10 binden 20 bine kadar olanlardan üç, 20 binden 30 bine kadar dört, bundan sonra her 10 bin oy için bir artı üye il genel meclislerine gönderilecektir.[93]

EĞİTİM TEŞKİLATININ KURULUŞU: DEVRİMİN GELECEĞİ

1925 yılında ortaya çıkan isyan, karşı-devrimci harekete ve bu hareketin yatağı olarak görülen doğu bölgelerindeki aşiret yapısına bağlanmaktadır. Halit Bey, halkın eğitiminin tamamlanmadan devrimin yerleşmeyeceğine inanmaktadır:[94]

> "İnsanın en büyük düşmanı cehildir derler. Neden cehildir? Çünkü cahil adamın muhakemesi yoktur, binaenaleyh cahil olan her şeyi yapar… okutulmadığı surette filan beyin, filan şeyhin peşi sıra gider. Onun için eğer bunu yapmazsak badema orada vukubulacak hadisattan hepimiz, milletvekilleri, devlet mesul olur. Arkadaşlar! Yalnız ilk mektep miyardır…

---

92 ZCD.2 C.21 İ.38 s.84.
93 ZC D.2 C.26 İ.113.
94 Halit Bey, ZC D.2 C.23 İ.74 s.267.

Bendenize göre, maarif siyaseti de şimendiferle birlikte yürümelidir. Onun için simendifer yaparsanız ahali cahil olursa şimendiferin köprüsünü de yıkar. Nitekim hicaz hattında gördük."

Bu doğrultuda 1926 yılı bütçesinin % 5'i eğitime ayrılmıştır (Bkz. Ek 2 Bütçe). Eğitim devrimin temeli olarak yıl boyunca gündemden düşmemiştir.

Milli eğitimde sorunlar çok fazladır. Öncelikle, *okullaşma oranı*nın düşüklüğünden şikayet edilmektedir. Örneğin, Hakkari'de hiç ilkokul olmadığı belirtilmektedir.[95] Kastamonu mebusu Halit Bey Devlet salnamesinden alıntı yaparak okul ve öğrenci sayısına ilişkin şu bilgileri vermektedir:[96]

	Kız	**Erkek**	**Toplam**
İlk mektep sayısı	605	4270	4875 okul
Öğrenci sayısı	61921	266263	328183 öğrenci

Milli Eğitim Bakanı Mustafa Necati Bey, köylerdeki çocukların okula gönderilemediğini, ilkokullardan çıkan çocukların ancak % 10'unun ortaokullara gidebildiğini belirtmektedir.[97]

Okullaşma oranını yükseltmek üzere ilk olarak, okulların parasız hale getirilmesi yönünde adım atılmıştır. Bu sorunu ortadan kaldırmak üzere 24 Nisan'da 822 sayılı "Lise ve Orta Mektepler Talebesinden Nehari Ücreti Alınmaması Hakkında Kanun" kabul edilmiştir. Kanun'a göre lise ve ortaokullarda gündüz okuyan öğrencilerden 1926-1927 ders yılı başından itibaren para alınmayacaktır. 1925-1926 yılında gündüz lise ve ortaokul öğrencisi sayısı 4280'dir ve bu öğrenciler gündüz okulu için 12 ila 18 lira arasında para ödemektedir.[98] Ayrıca, 8 Haziran'da çıkarılan 915 sayılı "Lise ve Orta Mekteplere Alınacak Leyli Meccanî Talebeler Hakkında Kanun" ile başarılı yoksul çocukların lise ve ortaokullara devam edebilmesi için lise ve ortaokullara öğrenci sayısının yarısını geçmemek kaydıyla *burslu* yatılı öğrenci alınabilecektir.[99] Diğer bir sorun ise öğretmen eksiği ve öğretmenlerin nitelik olarak yetersiz olmasıdır. Öğretmen açığını kapatma sorunu ise öğretmenliğin cazip hale getirilmesi için maaş zammı (789 sayılı Kanun), özlük haklarının iyileştirilmesi (842 sayılı Kanun) gibi önlemler alınmıştır. Ayrıca, öğretmen okullarının artırılması için 22 Nisan'da 819 sayılı "Muallim Mekteplerine Muavenet Hakkında Kanun" kabul edilmiştir. On öğretmen okulu, il özel idarelerinin bütçelerinden kesilen ödenekle Milli Eğitim Bakanlığı tarafından yapılacaktır.[100]

Genel düzenleme ise 22 Mart'ta kabul edilen 789 sayılı "Maarif Teşkilâtına Dair Kanun" ile yapılmıştır. Kanunun amacı, temelde Cumhuriyetin eğitim ala-

---

95 ZC D.2 C.23 İ.74 s.267.
96 ZC D.2 C.23 İ.74 s.266.
97 ZC D.2 C.23İ.74s.269.
98 ZC D.2 C.24 İ.90.
99 ZC D.2 C.26 İ.116.
100 ZC D.2 C.24 İ.89.

nındaki büyük eksiğini gidermek olmakla birlikte, asıl olarak devrimin eğitim politikasını şekillendirmeye çalışan Hükümetin, genel eğitim reformunu gerçekleştirecek teşkilatı kurma çabası olarak görülebilir. Bunların başında, *Dil Heyeti* ile *Talim ve Terbiye Daire Başkanlığı* gelmektedir.

Talim ve Terbiye Heyeti/ Dairesi ve Dil Heyeti: Müfredatın İçeriği ve Dili

Dönemin en belirgin özelliği, reform alanlarında ya da uzmanlık gerektiren alanlarda *heyet, komisyon tipi* (ad hoc) yapılarla çalışılmasıdır.

Eğitim Teşkilatı için de uzmanlardan oluşan bir tetkik heyeti Mart ayında göreve başlamıştır: *Talim ve Terbiye Heyeti*. Bu heyet, diğer ülkelerin eğitim kanunlarını inceleyecek ve bir yıl içerisinde genel teşkilat kanunu tasarısını hazırlayacaktır.[101] Ayrıca, eğitim alanında genel durum hakkında da bilgi sahibi olunması gerekmektedir.[102]

Ardından, 789 sayılı Kanun'un ilk maddesi ile *Dil Heyeti* kurulmuştur. Dil Heyeti Türk dili ile ilgili bilimsel çalışmaları yürütecektir (md.1). Aksaray mebusu Besim Atalay Bey, Türkiye Cumhuriyeti'nde Türkçe'nin yaygınlaştırılmamasından şikayet etmektedir:[103]

> "Arkadaşlar! Maarif Vekâletinde bir Dil Birliği Encümeninin teşekkülünü şükranla, sevinçle karşılarım. Zannederim ki bundan evvel yapılacak iş vardır ki, bir yurt üstünde yaşayan insanları birbirine bağlayan duygu dil birliğidir. Uzaklara gitmeyin. Şurada Ulucanlara gidin, kahvelerin etrafında Arnavutça işitirsiniz. Safran Hanının etrafına gidiniz, Kürtçe işitirsiniz. Tahtakaleye geliniz Arap cıvıltıları vardır. Memleketin her tarafından böyledir. Arkadaşlar rica ederim, Romanya, Macarca konuşturmamak için kararlar ittihaz etti. Araplar, Arapça kelimeleri Türkler kullanıyor diye aynen kullanmıyorlar. Biz ne vakte kadar, hangi güne kadar Türk dediğimiz halkın dilini Türk yapacağız. Acaba neden cebretmiyoruz, neden sıkıştırmıyoruz. Buraya gelen Arnavut neden Arnavutça konuşacak? Konuşacaksa gitsin Arnavutluğa, gitsin Kafkasya'ya, Arabistan'a. O da bir millettir, hürmetim vardır, fakat buraya gelince Türkçe konuşacaktır…"

Kastamonu mebusu Halit Bey ise Latin alfabesine geçilip geçilmeyeceği sorusunu yöneltmiştir.[104] Milli Eğitim Bakanı Mustafa Necati Bey, bu konuyu inceletmek üzere uzmanlardan oluşan Dil Heyeti'ni kurduklarını, Latin alfabesine geçilip geçilmeyeceğine bu heyetin incelemeleri ışığında karar verileceğini bildirmiştir.[105]

Talim ve Terbiye Daire Başkanlığı, uluslararası ve ulusal alanda eğitim alanındaki gelişmeleri takip ederek, eğitim programlarının geliştirilmesi amacıyla kurulmaktadır (md.2). Daire Başkanlığında bir başkan, daireye bağlı şubelerde çalışmak üzere en çok on uzman ve gereği kadar memurun istihdam edilmesi kabul edilmektedir (md.2). Daire Başkanı, Bakanlığın teklifi ile Bakanlar Kurulu

---

[101] *Hâkimiyet-i Milliye*, 12 Mart 1926.
[102] Milli Eğitim Bakanı Mustafa Necati Bey, ZC D.2 C.23 İ.74 s.267 (20.3.1926).
[103] ZC D.2 C.23 İ.74 s.271.
[104] ZC D.2 C.23 İ.74 s.266.
[105] ZC D.2 C.23 İ.74 s.267.

tarafından seçilmekte; uzmanlar ise Daire Başkanı'nın teklifi, İçişleri Bakanı'nın seçimi ve Bakanlar Kurulu'nun onayı ile istihdam edilmektedir (md.2).

Daire'nin görevleri: Eğitimle ilgili talimatname, nizamname ve kanun tasarılarını hazırlamak ve incelemek ve mevcut mevzuattaki değişikliklerle ilgili Bakanlığa teklif vermek, okul programlarını incelemek ve hazırlamak, yeni okulların kurulması ya da ilga edilmesi hakkında karar-görüş sunmak, gençleri Cumhuriyet esasına göre eğitmek üzere tedbirler almak, eğitim programlarını Genel Müdürlerle birlikte hazırlamak ve bütçe için teklifte bulunmak, vb. (md.1).

Talim ve Terbiye Dairesi, belli görevleri için komisyonlar kurabilmektedir (md.10). Bu komisyonlar, Daire tarafından davet edilecek uzmanlardan oluşacaktır.

Maarif Şurası: Milli Eğitim Politikası

18 Temmuz'da yayımlanan "Maarif Şûrası talimatnamesinin meriyete vaz'ı hakkında kararname" ile Maarif Şûrası oluşturulmaktadır.[106] Maarif Şurası üyeleri şöyledir:

1- Maarif Müsteşarı
2- Talim ve Terbiye Heyeti Reisi ve âzası
3- Darülfünun Emini ve Darülfununun her fakültesinden fakülte meclisince seçilecek birer müderris veya muallim
4- Maarif Vekaletinin tedrisat müdürü umumileri, Heyeti Teftişiye Reisi, hars ve ihsaiyat müdürleri, Hıfzısıhha ve Mektep Mimarisi mütehassısı
5- Vekâletçe mensup yüksek mekteplerden kendi muallimin meclislerince seçilecek birer zevat
6- Müfettişi umumilerin kendi aralarından seçecekleri iki zat
7- Maarif eminlerinden Maarif Vekâletince seçilecek iki zat
8- Maarif müdürlerinden Vekâletçe seçilecek iki zat
9- Her lisenin muallim meclislerince gösterilecek birer namzetten Vekâletçe seçilecek üç zat
10- Her muallim mektebinin Heyeti talimiyesi meyanından göstereceği birer namzetten Vekâletçe seçilecek üç zat
11- Maarif eminlerince gösterilecek birer namzet meyanından Vekâletçe seçilecek ilk tedrisat müfettişi ve üç ilk mektep muallimi
12- İhtisaslarından istifade olunmak üzere Vekâletçe davet olunacak beş zat

Şuranın başkanı Milli Eğitim Bakanı'dır, Şura kendi arasında iki başkan vekili seçecektir (md.2). Şura yılda bir kez toplanacaktır ve gündemi Talim ve Terbiye Dairesi hazırlayacaktır (md.3).

Maarif Eminliği: Bölge İdaresi ve Ademi Merkeziyet

1926-1931 yılları arasında Milli Eğitim Bakanlığı, bölge düzeyinde örgütlenmiştir: 13 Maarif Eminliği. Maarif Eminliklerinin merkezleri Ankara, İstanbul, İzmir, Edirne, Konya, Antalya, Adana, Sivas, Trabzon, Erzurum, Elaziz, Van ve Gaziantep'tir. Bu uygulama, 22 Mart 1926 tarih ve 789 sayılı Maarif Teşkilatı Kanunu ile başlamış, 1931 yılında 1834 sayılı yasayla sona erdirilmiş-

[106] Düstur III.Tertip C.7.

tir.[107] Maarif Eminliği Talimatnamesi, Ağustos ayı içerisinde hazırlanmış, Eylül ayında atamalar yapılmıştır.[108]

Maarif Eminlikleri, birkaç ilden oluşan bir bölgedir ve başında bir Maarif Emini vardır. Her ilde eğitim müdürü ve memuru vardır (md.20); müdür ve memur işlemlerinde Maarif Emini'ne bağlıdır.[109] Maarif eminleri, ilkokul öğretmen ve öğretmen yardımcıları ile müdür ve başöğretmenleri, ilkokul müfettişlerini, eminlik mahiyetindeki kalem heyetini, bölgedeki illerin maarif kalemi başkatip ve katipleri ile Bakanlıkça tayin ve Bakanlık emrine alınma yetkisi kendisine bırakılacak diğer eğitimle ilgili memurları tayin etmek ve Bakanlık emrine almak yetkisine sahiptir (md.21).

Ahmet Ağaoğlu, Fransa'dan alınmış olan eski teşkilatın çoktan terk edildiğini, şimdi uygulamaya geçen sistemin ise Alman modelinden alındığını ve "adem-i merkeziyet" ilkesi üzerine kurulu olduğunu belirtmektedir. "Maarif eminlikleri, belli bir bölgede ve yetki içerisinde birer bağımsız idaredir. Merkezde Bakanlığa ait yetkilerin önemli bir kısmı eminliklere devredilmektedir. Özellikle il özel idarelerine ve yabancılara ait okullar doğrudan doğruya eminliklere bağlanmaktadır. Bakanlıklara bağlı okullar için de eminliklere önemli yetkiler verilmiştir."[110]

Okul Teşkilatı: Derecelendirme

İlkokullar eğitim sisteminin temelidir. 1926 yılında, eğitim sistemi 4 dereceden oluşmaktadır:

- İlk Mektepler (şehir kasaba gündüz, şehir kasaba yatı, köy gündüz, köy yatı),
- İlk Tedrisat Mektepleri,
- Orta Mektepler (liseler, orta mektepler, ilk muallim mektepleri, köy muallim mektepleri),
- Yüksek Mektepler.

İlkokullardan gündüz öğretim yapanlar, il özel idareleri tarafından; yatılı olanlar ise Milli Eğitim Bakanlığı tarafından yapılabileceği gibi, Bakanlığın onayı ile mahalli idareler ve belediyeler tarafından dahi açılabilmektedir. Köylerdeki ilkokullar ise hem genel hem özel bütçelerden idare edilebilmektedir (md.5).

Ortaokullar ise dört derecedir:

- Liseler
- Ortaokullar
- İlkokul öğretmen okulları
- Köy okulları öğretmen okulları

Bunlar haricinde yüksek ve ortaokul öğretmenlik okulları bulunmaktadır (md.7).

---

[107] Mahmut Bozan, "Bölge Yönetimi ve Eğitim Bölgeleri Kavramı", *MEB Dergisi*, 161, Kış 2004 (internet yayını)'dan aktaran Birgül Ayman Güler, *Türkiye'nin Yönetimi – Yapı*, İmge, Ankara, Ocak 2009, s.274.

[108] *Hâkimiyet-i Milliye*, 2 Eylül 1926.

[109] *Hâkimiyet-i Milliye*, 30 Kasım 1926.

[110] Ahmet Ağaoğlu, "Maarif Eminlikleri ve Umumi Müfettişlikler", *Hâkimiyet-i Milliye*, 13 Kasım 1926.

Etkinliklerde Merkezileşme

789 sayılı Kanun ile *eğitim programları*nın hazırlığında merkezileşme sağlanmaktadır. Bakanlıklara bağlı olan fakat Tevhidi Tedrisat Kanunu ile Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlanan meslek liseleri, sanayi mektepleri ile özel okulların programları Milli Eğitim Bakanlığı onayı ile hazırlanacaktır. Aynı zamanda, ülkede Milli Eğitim Bakanlığı'ndan ruhsat almadan okul yapmak yasaklanmıştır (md.4).

DEVLET İŞLETMECİLİĞİ ve TEKEL İDARESİ: CUMHURİYET EKONOMİ POLİTİKASININ TEMELLERİ ATILIYOR

Hangi mal ya da hizmet olursa olsun "bilakayd-ü şart satılmalıdır",
her şeyin ticareti "bilakayd-ü şart serbest olmalıdır."[111]

24 Mayıs'da 848 sayılı "1926 Senesi Muvazenei Umumiye Kanunu" ile kabul edilen 1926 yılı bütçesi, Cumhuriyet tarihinin ilk *denk* bütçesidir.[112] Hükümet, "hakiki tevazün" (gerçek denklik) değil, "tasarrufatı cebriye" uygulamaktadır. "Yani eline geçen mebanii varidatın kifayeti derecesinde hidematı umumiyeyi ida etmiş ve vaziyeti maliyesinin ademi müsaadesinden dolayı birçok hizmetleri, hatta ehemmiyet ve derecei lüzuma noktai nazarından biri diğerine kabili tercih olmayan hususatı terk ederek, tehir ederek bu vaziyete gelmiştir."[113]

1926 bütçesinde gelirlerde doğrudan vergiler (% 41) en büyük payı oluşturmakta; tekel gelirleri (inhisarlar) (% 24) ve dolaylı vergiler (% 20) de onu izlemektedir (Bkz. Ek 2). Diğer taraftan, 1926 ile 1925 yılı bütçeleri karşılaştırıldığında, dolaylı vergiler ile tekel gelirlerinde iki kat artış olduğu görülmektedir. Bunun nedeni, 1926 yılında üç yeni dolaysız vergi (Kazanç, Veraset ve İntikal ve Maktu Vergi) ile iki yeni dolaylı verginin (Umumi İstihlak Vergisi ve Eğlence ve Hususi İstihlak Vergisi) kabul edilmesi ve tekel alanının genişletilmesidir.

Vergilerin Artırılması ve Muafiyetlerin Alanı: Devlet İşletmelerinin Kazanç Vergisi'nden Muafiyeti

Vergi yükümlülükleri, her geçen gün artırılmaktadır. Dış basında dahi vergilerin yüksekliği eleştirilmektedir. *The Economist*'in haberine göre, Türkiye'de 1926 yılında tüm vergiler dikkate alındığında, kişinin gelirinin % 10'u vergilere gitmektedir.[114]

1926 yılı içinde 5 yeni vergi yükümlülüğü getirilmiştir:

---

[111] ZC D.2 C.26 İ.115 s.83.

[112] Tahsin Bey (Ardahan), ZC D.2 C.25 İ.124. Tahsin Bey, Devletin tütün alım satımında tekel hakkı elde edip etmeyeceği üzerine yapılan görüşmede "bırakınız yapsınlar, bırakınız geçsinler" ideolojisini bu sözlerle savunmuştur.

[113] Maliye Bakanı Hasan Bey, ZC D.2 C.25 İ.99 s.125 (15.05.1926).

[114] "Turkey - Shipping Law – Exodus of Capital – BurdensomeTaxes", *The Economist*, 26 June 1926, V.103, I.4322, p.1257.

- 8 Şubat 1926 tarihinde kabul edilen 733 sayılı "Maktu Vergi Hakkında Kanun": Kişi adına yıl içerisinde tahakkuk eden kazanç, arazi ve konut vergileri gibi dolaysız vergilerin toplamı üzerinden alınan artan oranlı vergi
- 10 Şubat 1926'da kabul edilen 735 sayılı "Umumi İstihlâk Vergisi Hakkında Kanun": Mal ve hizmet alımlarından alınacak % 2,5 sabit oranlı dolaylı vergi
- 13 Şubat 1926'da kabul edilen 737 sayılı "Eğlence ve Hususi İstihlâk Vergisi Hakkında Kanun": Eğlenceye yönelik işletmelerin gıda ve meşrubat satışları ile bilet ile girilen sinema, tiyatro gibi yerlerde bilet üzerine konulan dolaylı vergi
- 3 Nisan 1926'da kabul edilen 797 sayılı "Veraset ve İntikal Vergisi Hakkında Kanun": Miras, hibe ya da piyango aracılığıyla tüzel ya da gerçek kişilikten intikal eden taşınır veya taşınmaz mallar üzerinden alınan oransal vergi
- 27 Şubat 1926'da kabul edilen 755 sayılı "Kazanç Vergisi Kanunu"

Kabul edilen vergiler içerisinde en tartışmalı konu *kazanç vergisidir*. 27 Şubat 1926'da kabul edilen 755 sayılı "Kazanç Vergisi Kanunu" yürürlükteki temettü (kazanç) vergisi yerine getirilmiştir. Yürürlükteki kazanç vergisi, birçok sorun doğurmasından dolayı çeşitli kanun tasarıları ile değiştirilmeye çalışılmış, fakat bu tasarılar kabul edilmemiştir. Kabul edilen "Kazanç Vergisi Kanunu", hazırlanan üçüncü taslaktır. Bu taslak da uzun tartışmalara konu olmuştur.[115]

Vergi kapsamı tüm ticari, sınai etkinlikleri kapsamaktadır: "Türkiye Cumhuriyeti hududu dahilinde icrayı ticaret ve sanat ve hirfet eden veya bu kanunda muharrer umur ve teşebbüsat ile iştigal eyleyen hakikî ve hükmî her şahıs" bu Kanun kapsamında Kazanç Vergisi'ne tabiidir (md.1). Muafiyetler ise izleyen maddede düzenlenmiştir ki Kanun'un görüşmelerinde, en tartışmalı konu *muafiyetler*dir:

"Madde 2: Atiyizzikir hakikî ve hükmî eşhas kazanç vergisinden müstesnadırlar.

1- Müellifler ve mütercimler, köy, gece ve çırak mektepleri muallimleri (yalnız bu nevi iştigallerinden dolayı)
2- Mâhsulatı arziyesini dükkân açmaksızın şehir ve kasabalarda, Pazar ve panayır yerlerinde veya arazilerinin kâin bulunduğu çiftlik ve kariyelerde satan alelumum zürra bunların vesaiti istihsaliye ve nakliyeleri;
3- Mahsulâtı saydiyelerini ikinci fıkra dairesinde satan avcılar ve balıkçılar (madrabazlar mükelleftir) ve vesaiti istihsaliye ve nakliyeleri;
4- Kendi hayvanatını ve bunların mahsulât ve mamulâtını ikinci fıkra dairesinde satanlar ve vesaiti istihsaliye ve nakliyeleri;
5- Ziraatte müstahdem rençberler, ecir olmayan balıkçı tayfaları, çobanlar ve hususî hanelerde umuru beytiye ile muvazzaf hizmetçiler;
6- Bağcılar ve bahçıvanlar (madrabazları mükelleftir);
7- Dahili memlekette millî ve beynelmilel mahiyette küşad edilip azamî bir seneden dûn bir zamanı muvakkate münhasır olan meşherler, panayırlar ve bu mahalde eşya satanlar (yalnız bu mahallerdeki satışlarından dolayı);
8- Ticarî mahiyette olmayan kooperatifler;
9- İkametgâhları dahilinde amele istihdam etmeksizin tezgâh kurup mensucat dokuyanlar;

[115] ZC D.2 C.22 İ.62.

10- Kazalarda daha dûn taksimatı idarede, icrayı sanat eden kadın ebeler ve hastabakıcılar,
11- Sinni onbeşten dûn ve altmış beşten efzun veya iki gözü âmâ ve mefluç veya el veya ayağının ikisinden veya birinden mahrum işçi ve müstahdemin ve seyyar satıcılar,
12- …….
18- Münhasıran devlete ait müessesat ve fabrikalar."

Ayrıca, 9 Haziran'da kabul edilen 926 sayılı "Kazanç Vergisi Hakkındaki 27 Şubat 1926 Tarihli Kanunun İkinci Maddesine Bazı FıkaratTezyiline Dair Kanun" ile devlette, ilde, nahiyede ve belediyede çalışan ve 300 kuruşa kadar maaş alanlar ile 500 kuruşa kadar maaş alanların maaşlarının 300 kuruşa kadarı ve jandarma ve küçük zabitana verilen yemek, iaşe ve yem bedelleri kazanç vergisinden muaf tutulmuştur.[116]

Peki devlet işletmelerinden kazanç vergisi alınacak mıdır? Dönem içerisinde en önemli ve büyük işletmelerin devlet işletmeleri olduğu düşünüldüğünde soru anlam kazanmaktadır. Genel Kurul müzakerelerinde de tartışma bu konuda kilitlenmiştir.

Devlet işletmelerinin de ticari bir işletme olduğundan yola çıkanlar, bu işletmelerin de kazancını ve karını bildirerek vergi ödemesi gerektiğini savunmaktadırlar. Diğer taraftan, devlet işletmelerinin vergi ödemesinin, devletin parasını tekrar devlete geri döndüren mantıksız bir durum doğuracağını savunanlar da vardır. Bu görüşe göre, devlet işletmelerinin zararının devlet tarafından karşılandığı düşünüldüğünde işletmelerin vergi vermeleri komik bir durum ortaya çıkarmaktadır; öyleyse devlet işletmeleri vergiden muaf tutulmalıdır.

Maliye Bakanı'nın konu hakkındaki liberal tavrı dikkat çekicidir. Maliye Bakanı'na göre, "Muafiyet ne kadar az olsa o kadar iyidir."[117] Ayrıca, devlet işletmelerinin kar ve zararına Hazine ortak olmamalıdır:

> "Ne böyle şahsiyeti hükmiye haline konmuş hususî varidatiyle idar edilen müessesata Hazinei Maliyenin yardım etmesi taraftarıyım. Yani ne vapurları batmış olan seyrisefaine yardım olarak Hazinei maliyeden para vermek taraftarıyım ne de bu gibi devlet sermayesiyle teşekkül etmiş olup da muvaffak olan müessesatın sermayesini herhangi bir vaziyet karşısında – Hazinei maliyeye almak taraftarıyım…
>
> Seyrisefain, ne Muvazenei Umumiyeye aittir, ne de doğrudan doğruya devletindir. Bu müessesatı hususiye, "servis publik" mahiyetindedir. Fakat, mülhak bir bütçesi vardır. Serbest çalışır. İradı, kârı, zararı kendisinindir. O derece böyledir ki devlet, Seyrisefainden bir istifade talep etse müessesatı hususiyeye verdiği gibi ona da ücret verir."

Maliye Bakanı, genel bütçeye dahil olmayan tüm kurum ve kuruluşların Kazanç Vergisi'ne tabi olmasını istemektedir. Bu doğrultuda, özel idareler ile bağlı bütçeli kuruluşların vergiden muaf tutulmalarına karşı çıkmıştır.[118]

---

[116] ZC D.2 C.26 İ.117.
[117] ZC D.2 C.22 İ.48 s.14 (1.2.1926).
[118] ZCD.2 C.22 İ.48 s.14-16 (1.2.1926).

Kanun, kabul edildiği şekilde yalnızca devlet kurumlarının ve fabrikalarının vergiden muafiyetini kapsamıştır.

Tekel Haklarının (İnhisar) Genişletilmesi ve Tekel İdaresi

Tekel haklarından (inhisarlar) elde edilen gelirler, vergilerden sonra gelen en önemli gelir kaynağını oluşturmaktadır. Tekelleşmiş sektörlerdeki, yabancı egemenliğinin tasfiyesi ve devlet tekelinin tesis edilmesi, *sektör karının devlete aktarılması için* gereklidir. Bu doğrultuda, 1926 yılı içerisinde, petrol, benzin ve şeker ithali ile tütün ve sigara kağıdı satışı devlet tekeli altına alınmıştır.

Şeker, benzin ve petrolde tekel, ithalat ile sınırlandırılmış, yurtiçi ticaret serbest bırakılmıştır. Dışarıdan şeker, benzin ve petrol almak isteyenlerin konşimentolarını tekel idaresi adına almaları ve tekel idaresine teslim etmeleri yeterli olacaktır. Tekel idaresi de ödemeyi yapacaktır.[119] Şekerin de petrolün de tamamına yakını ithal edilmektedir, yurtiçinde üretimleri yok denecek kadar azdır. Bu nedenle, bir taraftan Hazine yüksek fiyatlı ithal ürünler nedeniyle gelir kaybına uğramakta, diğer taraftan da halk kıtlık çekmektedir.[120]

İspirto ve alkollü içkiler ile tütünde ise üretim, satış, dağıtım, ithal ve ihraç işlemleri tekel kapsamına alınmıştır. Hem alkollü içkilerde hem tütünde belirleyici olan, bunların ihraç ürünleri olması ve Türkiye'de çok miktarda üretiliyor olmasıdır. Örneğin, Türkiye'de Saruhan ve İzmir başta olmak üzere bağlardan yıllık 20-30 milyon kilo şarap, 54 milyon kilo rakı, yüz milyon kilo kuru üzüm, bir milyon kilo pekmez üretilmekte, yapılan ihracat ile yıllık 15-25 milyon lira gelir elde edilmektedir.[121]

Ardahan Mebusu Tahsin Bey'in, "petrol, benzin ve şekerin rüsumu inhisariyesi vesaire hakkındaki suali"ne Maliye Bakanı Hasan Bey'in yanıtı şöyledir:[122]

> "[F]ormalitenin şeklini tatbik edip erbabı ticaretin getirmesine bel bağlamayıp, aynı zamanda piyasada nazımlık rolünü oynamak, memlekette icap eden depoları vaktinde yapmak ve kendi namına celbetmek ve icap eden yerlere gaz sevketmek mecburiyeti olduğuna göre, idarei inhisariyenin orta yerden kalkmasını icap ettiren bir vaziyet yoktur."

Söz konusu tekel hakları ile tekel idareleri, iktisadi devlet teşekküllerinin ilk örnekleridir. Bu doğrultuda, tütün ve şeker tekellerinin nasıl kurulduğu ve yönetildiği ele alınmalıdır.

Tütün ve Sigara Kağıdı İnhisarı: Tütün İnhisarı Müdüriyeti

Tütün üretimi, Türkiye Cumhuriyeti'nin en önemli ekonomik etkinliklerinden biridir. Tütün, ihracatın % 40'ını oluşturmakta ve Türkiye, Avrupa piyasasının egemenliğini elinde bulundurmaktadır. Tütün ihracatında, Yunanistan ve

---

[119] *Hâkimiyet-i Milliye*, 6 Haziran 1926.
[120] ZC D.2 C.21 İ.45.
[121] Esbabı Mucibe, ZC D.2 C.23 İ.74'ün sonuna eklidir.
[122] ZC D.2 C.26 s. 83.

Bulgaristan ile yarışılmaktadır.[123] Vedat Nedim Tör'ün 1932'de verdiği rakamlara göre ise 1926 yılında ihracatın % 65,5'i tütünden gelmektedir:[124]

Tablo-1: Türkiye'de İhracat Rakamları

-	Tütün	Üzüm	Pamuk	Fındık	Yekûn
1924	64.353.563	18.233.531	11.390.539	7.585.887	83.563.520
1925	60.244.493	10.999.246	14.905.946	14.180.679	100.330.364
1926	67.457.261	12.561.233	11.525.386	11.365.075	102.908.955
1927	43.837.051	7.603.691	10.198.591	10.365.365	72.004.689
1928	54.028.234	15.229.484	10.065.678	10.268.650	89.592.046
1929	40.687.158	9.931.374	10.898.015	4.678.070	66.194.617
1930	42.981.058	9.960.306	14.269.667	10.291.508	77.502.539
Lira	355.588.818	84.518.865	83.253.822	68.735.225	592.096.730

Tütün, en önemli ekonomik etkinlik olarak nasıl işletilmeli, nasıl yönetilmelidir?

1925 yılında kabul edilen 558 sayılı Kanun, tütünü 1925 yılı mali yılı sonuna kadar *geçici* olarak tekele almıştır. Ne var ki, 8 Şubat 1926'da kabul edilen 734 sayılı "Tütün İdarei Muvakkatesi ve Sigara Kağıdı İnhisarı Hakkındaki Kanunun Temdidi Hakkında Kanun" ile devlete verilen tütün tekeli süresi 1930 mali yılı sonuna kadar uzatılmaktadır.[125]

Genel Kurul'da, 585 sayılı Kanun görüşmelerinde tütün tekelinin geçici olmasına karar verildiği ve tütün konusunda *bandrol sistemin*in kabul edileceğinin karara bağlandığı hatırlatılmaktadır. Buna göre, 1341 (1925) mali yılı bitimine kadar tekel hakkı kabul edilecek ve mali senenin bitiminde bandrol sistemine geçilecektir.[126] Oysa, hükümet 734 sayılı Kanun ile bandrol sistemine geçmek yerine, tekelin süresini uzatmakta ve birçok ek ödenek ayırmaktadır. Bu nedenle, hükümet protesto edilmiştir.

Tartışmanın asıl nedeni, *devlet tekeli*nin *reji*den daha baskıcı bir sistem getirmiş olduğu iddiasıdır. Bu görüş en net olarak Eskişehir mebusu Ârif Bey'in konuşmasında görülür:[127]

"Bir reji kalkmış yerine diğer bir reji ikame edilmiş olacak. Hem öyle bir reji ki, eski rejinin beş on tane kolcusundan başka kuvvei takibiyesi yoktur. Şimdi koyacağımız reji topuyla, tüfeğiyle, polisiyle, jandarmasıyle bir reji ola-

---

[123] "Turkey – Shortage of Capital – Port of Smyrna – TobaccoProduction – Christian Calendar and Metric System Adopted", *The Economist*, 13 March 1926, V. 102, I. 4307, p. 520-521.

[124] Vedat Nedim Tör, "Millet İktisadiyatı", *Kadro*, Eylül 1932 (http://kadrodergisi.com/eskisayilar/findikta-devlet-kooperatifi-devletle-mustahsilin-isbirligine-dogru/)

[125] ZC D.2 C.22 İ.52.

[126] ZC D.2 C.14 İ.64 (26.2.1925).

[127] ZC D.2 C.22 İ.52 s.105-106 (8.2.1926).

caktır. Eskiden halk Reji İdaresinden şikâyet etmek istediği zaman bir iki kapı bulurdu. Fakat halk şimdi kimi kimden şikâyet edecek?"

Diğer taraftan, Ardahan Mebusu Tahsin Bey'e göre hangi mal ya da hizmet olursa olsun "bilakayd-ü şart satılmalıdır", her şeyin ticareti "bilakayd-ü şart serbest olmalıdır."[128]

Hükümetin tütünden önemli bir gelir elde ettiği açıktır. *Hâkimiyet-i Milliye*'de çıkan habere göre, rejinin Hükümetçe satın alınmasından sonra geçen yıl 11 milyon lira gelir edilmiştir ki, bu Reji İdaresi'nin önceden Hükümete aktardığı miktarın 2-3 katıdır. Ayrıca, tütünün kalitesi de yükselmiştir. Tütün satış fiyatları da bandrol sistemini kullanan ülkelerden düşüktür.[129]

Bu nedenle, tekelin süresi uzatıldığı gibi, kapsamı da genişletilmektedir. 7 Haziran 1926'da kabul edilen 907 sayılı "Tütün İdarei Muvakkatesi ve Sigara Kağıdı İnhisarı Kanunu Hakkındaki 26 Şubat 1341 Tarih ve 558 numaralı Kanuna Müzeyyel Kanun" ile yaprak sigarası, kısmen veya tamamen kesilmiş veya kıyılmış tütün, mamul sigaralar, kıyılmış tütün, enfiye ağız ve pipo tütünleri ve tömbekinin ithal ve içerde sattırılması ve yerli tömbekinin satışı da devlet tekeline alınmıştır. Ticaret serbestîsi tanınmamıştır, satış da devlet tarafından yapılacaktır.[130]

Şeker ve Petrol Tekeli Örgütlenmesi: Türkiye Şeker İnhisarı Müdüriyeti ve Türkiye Petrol ve Benzin İnhisarı Müdüriyeti

25 Ocak 1926 tarihli ve 724 sayılı Kanun ile tekel kapsamına alınan şekerin idaresi için Türkiye Şeker İnhisarı Müdüriyeti kurulmuştur. Teşkilat yapısı ve görevleri 21 Şubat 1926 tarihli "Şeker İnhisarı Meclisi İdaresi ile Müdüriyetine ait vezaif hakkındaki talimatname" ile belirlenmiştir.[131] 3 Mart 1926 tarihli ve 3273 sayılı Bakanlar Kurulu kararı olarak kabul edilen "Petrol İnhisarı Meclisi İdaresi ile Müdüriyetine ait vazaif hakkındaki talimatnamenin meriyete vazı hakkındaki kararname" ile kurulan Türkiye Petrol ve Benzin İnhisarı Müdüriyeti aynı yapı ve işleyişe sahiptir.[132]

Müdürlük, tüzel kişiliğe sahip, özel hukuk kurumu niteliğindedir (Kararname, md.1). Müdürlüğün merkezi İstanbul'dur, işin gereğine göre Türkiye'de ya da dışarıda şube, satış ve stok depoları ile acenteler kurabilecektir (md.2). Müdürlük, Maliye Bakanlığı'nca aktarılacak iki buçuk milyon lira sermaye ile kurulmuştur (md.3).

Kurum, *idare meclisi* ile *müdür*den oluşmaktadır. İdare Meclisi karar organı, müdür ise yürütme organıdır. Üyeler ve müdür Maliye Bakanlığınca seçilerek Bakanlar Kurulu'nun onayı ile atanmaktadır.

---

128 ZC D.2 C.26 İ.115 s.83.
129 *Hâkimiyet-i Milliye*, 3 Mart 1926.
130 ZC D.2 C.26 İ.115.
131 Düstur III. Tertip C.7; BK Kararı No: 3213.
132 Düstur III. Tertip C.7.

İdare meclisi ise bir başkan ile iki üye ve doğal üye olan müdürden oluşmaktadır. Görevleri şunlardır (md.9):

- İlgili mevzuatın uygulanması sağlamak,
- Müdürün teklifi üzerine satın alınacak şekerin çeşidini, miktarını, ihale şeklini belirlemek,
- Her türlü sözleşme ve taahhüt şartlarını tespit etmek ve eşya ve malzemenin alımı için Müdürü görevlendirmek,
- İnhisarla ilgili hukuk, menfaat ve malların muhafazası, geliştirilmesi ve inhisar işlemleri için gerekli teşkilat ve tesisata dair karar vermek,
- Anlaşmazlıkları çözümlemek ya da çözümlenmesi için Müdüre yetki vermek,
- İstihdam şartlarını ve sayılarını belirlemek, iç tüzüğü tanzim etmek,
- Bütçeyi hazırlamak,
- Maliye Bakanlığı'ndan istenilen konularda müzakere etmek ve karar vermek.

İdare Meclisi, en az ayda bir kere toplanmakta, mutlak çoğunluk ile karar vermektedir (md.6-7). İdare Meclisi üyeleri, dört yılda bir seçilse de iki yılda bir yarısı yenilenmektedir (md.4).

Müdür ise, Maliye Bakanlığı tarafından seçilmekte ve Bakanlar Kurulu tarafından onaylanarak atanmaktadır ve görevleri şunlardır (md.11):

- Meclis kararlarını uygulamak,
- Bütçeyi hazırlamak ve İdare Meclisine sunmak,
- Tüm memurların atanması ve azledilmesi,
- Şeker ihalelerini gerçekleştirmek,
- Tüm resmi evrakları İdare Meclisinin belirlediği şekilde düzenlemek (kira, sigorta kontratları, vb.),
- Borçları ödemek ve tahsil etmek,
- Mahkemede davacı ya da davalı olarak Müdürlüğü temsil etmek,
- Üç aylık raporları hazırlamak ve İdare Meclisi'ne sunmak, yıl sonunda kesin hesapları İdare Meclisi'ne sunmak ve onaylandığı takdirde Maliye Bakanlığına sunmak,
- İlgili tasarıları hazırlamak ve İdare Meclisi'ne sunmak.

Ayrıca, Müdürlüğe bağlı olarak şu birimlerin kurulduğu anlaşılmaktadır (md.11/c): Kontrol şefi, muhasebe şefi, katibi umumi, şubeler, acenteler.

Müdürlüğün idari sistem içerisindeki yönetsel bağı hakkında bilgi verilmemiş olmasına rağmen, kesin hesapların Maliye Bakanlığı'na, Maliye Bakanlığı tarafından da Meclis'e gönderileceği belirtilmiştir (md.12). Ayrıca, İdare Meclisi üyeleri ile müdür de Maliye Bakanlığı tarafından seçilmekte ve Bakanlar Kurulu'nca onaylanmaktadır. Bu doğrultuda, Kurumun, Maliye Bakanlığı'nın ilgili kuruluşu olduğu anlaşılmaktadır.

Kurumda hem memurlar hem de sözleşmeliler istihdam edilebilmektedir; memurlar Tütün İnhisar İdaresi memurları hakkındaki hukuka tabiidir (md.13).

Devlet İşletmeciliği: Kapitalist Üretim İlişkilerinin Altyapısı

Devlet yatırımları, bu dönemde demiryolları, kömür yıkama, liman işletmeciliği, bankacılık gibi alanlarda yoğunlaşmaktadır. Bu alanların ticari ilişkilerin kurulmasına altyapı hazırlığı için zorunlu sektörler olduğu açıktır.

1925 yılında devletin şeker fabrikalarına yaptığı yatırımların sonuçları alınmaya başlamıştır: 26 Kasım'da Alpullu (Kayseri) Şeker Fabrikası; 17 Aralık'da Uşak Şeker Fabrikası açılışı yapılmıştır.[133]

Yeni yatırım alanlarından biri, kömür ticaretinin genişletilmesi ve geliştirilmesi amacıyla *kömür yıkama (lavvar)* tesisinin kurulmasıdır. 24 Nisan'da kabul edilen 821 sayılı "Ereğli Kömür Havzasında Yıkama Tesisatı ve Vesaiti Nakliye İnşaatı için İstikraz Aktine ve Taahhüdâta Girişilmesine Mezuniyet İtasına Dair Kanun" ile Kilimli ve Kozlu'da iki tane lavvar (kömür yıkama) tesisi kurulması için, bu lavvarların geliri karşılık gösterilmek üzere, bir buçuk milyon liraya kadar kredi almaya Ticaret Bakanlığı yetkili kılınmaktadır. Bu şekilde, Ereğli kömür havzasında üretilen kömürlerin yıkanarak, kalite bazında ayrılarak satışa sunulması sağlanacaktır. Bu süreç sonunda, kömürün değeri artacaktır. Lavvarlar, Türkiye İş Bankası, Seyrisefain İdaresi ile Sanayi ve Maadin Bankası'nın iştirakleri ile işletilecektir.[134]

Ayrıca, ticaretin desteklenmesi amacıyla *liman işletmeleri*ne de yatırım yapılması gerekli görülmektedir. 16 Ocak'da kabul edilen 719 sayılı "Seyrisefain İdaresi 1341 Senesi Bütçesinde Münakale İcrasına ve İdarei Mezkûrenin Liman Tahmil ve Tahliye Şirketlerine İştiraki Hakkında Kanun" ile 619 sayılı Limanlar Kanunu gereğince her limanda yükleme ve boşaltma, su ve kömür dağıtma işlerini tanzim edecek bir şirket kurulması için Hükümete yetki verilmiştir. Bu doğrultuda kurulacak şirketlere aktarılmak üzere tahsisat verilmesi amacıyla düzenlenen Kanun ile Seyrisefain İdaresine bu şirketlere iştirak olma yetkisi de verilmektedir.[135]

15 Şubat'ta kabul edilen 740 sayılı "İstanbul Limanı Tahmil ve Tahliye Türk Anonim Şirketinin İstikraz Edeceği 500 000 Liraya Maliye Vekâletinin Kefaletine Mütedair Kanun" ile önemli bir ticaret merkezi olan İstanbul liman işletmesinin çağdaş bir görünüme ve işleyişe sahip olması için Seyrisefain İdaresi, Sanayi ve Maadin Bankası, İş Bankası ve Mavnacılar Cemiyetinin katılımı ile kurulan bir Anonim Şirkete limanın iyileştirilmesi için borç sağlanması amaçlanmaktadır.[136]

Maden işletmeciliği ise yeni olmamakla birlikte genişleyen yatırım alanlarından biridir. 1926'da Zonguldak'ta 1 milyon sermaye ile Maden ve Kömür İşleri Anonim Şirketi (TÜRK-İş) kurulmuştur.[137]

Emlak ve Eytam Bankası: Sermayeye Finansman (Kredi) Desteği

22 Mayıs'da 844 sayılı "Emlâk ve Eytam Bankası Kanunu" ile "[h]er biri ellişer lira itibarî kıymetinde dört yüz bin sehime münkasem yirmi milyon Türk

---

[133] Turgut Özakman, *1881-1938 Atatürk, Kurtuluş Savaşı ve Cumhuriyet Kronolojisi*, Bilgi Yayınevi, 1. Basım, Ankara, Haziran 1999, s.217.
[134] ZC D.2 C.24 İ.90.
[135] ZC D.2 C.21 İ.42.
[136] ZC D.2 C.22 İ.56.
[137] İlhan Tekeli ve Selim İlkin, *Uygulamaya Geçerken Türkiye'de Devletçiliğin Oluşumu*, Bilge Kültür Sanat, İstanbul, Ocak 2009, s.202.

lirası sermaye ile berveçhiati hukuk ve imtiyazatı haiz olarak bir Emlâk ve Eytam Bankası Türk Anonim Şirketi teşkili için Hükümete mezuniyet verilmiştir" (md.1). Yetimler için kurulan Eytam sandıklarındaki para Emlak Bankası kurulması için aktarılacaktır. Bu doğrultuda, Emlak ve Eytam Bankası, 10 milyon lira Eytam sandıkları ve 10 milyon lira Maliye Bakanlığı katkısı ile kurulacaktır.[138]

Kanunun gerekçesinde, bu şekilde hem memleketin geleceği için önemli olan Emlak Bankasının kurulabileceği, hem Bankanın elinde bulunan emlaklar karşılığında tahvil basacağından zarar etme ihtimali olmayan bir tarzda birikimlerin de artmasının sağlanabileceği öngörülmektedir.

Emlak Bankası emlak karşılığında kredi verecektir. Diğer bir deyişle, Banka, gayrimenkul değerlerin menkulleştirilmesini sağlamaktadır. Maliye Bakanı Hasan Bey'e göre, "Ashabı emlâk bir çek halinde evini arsasını cebinde taşıyabilecektir."[139] Bu doğrultuda, sermaye kredi hacmi artırılmaktadır. Sermayenin merkezileşmesi ve yoğunlaşmasında en önemli etken olan bankacılık sektörü ve kredi hacminin artırılması temel amaç gibi gözükmektedir.

Anonim Şirket olarak kurulan Banka'nın sermayesi, amacı, işleyişi, idari birimleri ve yöneticilerin seçimi 11 Temmuz tarihli bir talimatnameyle düzenlenmiştir.[140] Bu düzenlemeye göre, şirketin kuruluş amacı "bina ve üzerine bina inşa olunacak arsa sahiplerine ikrazatta bulunmak"tır (md.1).

Bankanın organları, üyelerin seçimi ve görevleri aşağıdaki tabloda gösterilmektedir.

Tablo-2: Emlak ve Eytam Bankası Teşkilatı

Organ	Üyeler ve Seçimi	Görevi
Genel Kurul (Heyeti Umumiye)	Tüm hissedarlar	Bütün işlemleri kararlaştırmak veya kabul ve tasdik etmek (md.81)
İdare Meclisi	12 üye (2'si Adalet Bakanlığı, 2'si Maliye Bakanlığı, 6'sı Genel Kurul tarafından seçilir 4 yıl için ve iki yılda bir yarısı kıdeme göre yenilenir)	Genel Kurul kararı gerektirmeyen ve Genel Müdürün yetkisi dışında kalan tüm konularda müzakere etmek ve karar vermek (md.65)
Encümen	İdare Meclisi tarafından	İdare Meclisine sunulmak üzere belirlenen konularda rapor sunmak (md.66)
Genel Müdür	Maliye Bakanının inhası üzerine Bakanlar Kurulu tarafından (md.70)	İdare Meclisinin belirleyeceği şartlar dahilinde Bankayı idare etmek (md.71)
Hesap Müfettişleri	2 müfettiş ve 2 yedek müfettiş (Genel Kurul tarafından)	Hesap ve işlemleri tetkik ve murakabe etmek (md.77)
Komiser	Maliye Bakanı tarafından	Genel teftiş ve kontrolü sürekli yerine getirmek (md.113)

[138] ZC D.2 C.25 İ.105.
[139] ZC D.2 C.25 İ.105, s.324.
[140] Düstur III. Tertip C.7.

Bankanın işlemlerini yapması gayrimenkullerin vergiye matrah değerlerinin tayin ve tespitinin yapılmasına bağlıdır. 887 sayılı "Emvali Gayrimenkule Tadilât Komisyonlarının Sureti Teşkili Hakkında Kanun" 1 Haziran'da kabul edilerek *Emvali Gayrimenkule Tadilât Komisyonları* teşkil edilmiştir.[141]

DEVRİM PERSONELİ ve MESLEK ALANLARININ DÜZENLENMESİ

Toplumsal ve ekonomik alanda hayata geçirilen devrimlerin uygulanabilmesi, ilgili yapı kadar uzman personelin yetiştirilmesini de gerektirmektedir. Bir yandan mevzuatı uygulamaya koyacak hakim, savcı ve avukatlar, bir yandan da idari memurların mesleğe giriş, mesleki formasyon ve nitelikleri ayrı kanunlarla belirlenmektedir.

Adli Personel: Hakim - Savcı ve Avukatların Tayini ve Terfii

Hakimler ve Savcılar ve "İntihap ve Tefrik Encümeni"

3 Mart 1926 tarihinde kabul edilen 766 sayılı "Hâkimler Kanunu", Kanun Gerekçesi'nde belirtildiği gibi Fransa adli teşkilatı örnek alınarak hazırlanmıştır.[142] Kanun ile hakimlerin tayini, terfi, tahvil ve işten el çektirilmesi süreçleri yargı bağımsızlığını sağlayacak ve Cumhuriyetin adli teşkilatını kuracak şekilde düzenlenmektedir.

Hakim ve savcıların tayini, terfi ve tahvili yüksek hakimler ve savcılar ile yürütme temsilcilerinden oluşan yapıya devredilmektedir: Tayinler için *İntihap Encümeni*, terfi için *Tefrik Encümeni*.

İntihap Encümeni, hakim ve savcıların tayini ile görevlidir ama tahvil (yer değiştirme), takdir ve inzibata dair de yetki sahibidir (md.17 ve md.20-23). Encümen, Yargıtay (Temyiz Mahkemesi) daire başkanlarından biri başkanlığında, Bakanlık Müsteşarı, üç Yargıtay üyesi, Personel, Ceza ve Hukuk işleri müdürleri ile teftiş heyeti başkanından oluşmaktadır. Adalet Bakanı Encümen'in doğal başkanıdır (md.8).[143] Kanun'da 8. madde ile Encümen başkanlığına Yargıtay Başkanı'nın, Encümen üyeliğine de üç Yargıtay üyesinin getirilmesi düşünülmüşse de, Yargıtay'ın Eskişehir'de bulunmasından dolayı bu gerçekleştirilememiş ve Bakanlık Müsteşarı Encümen başkanlığına getirilmiştir (geçici md.37). Yargıtay'ın Eskişehir'den Ankara'ya taşınması 1935 yılını bulacak, bu tarihe

---

141 ZC D.2 C.26 İ.112.

142 Esbabı Mucibe, ZC D.2 C.22 İ.59'un sonuna eklidir.

143 "Madde 8: Hâkimlerin intihab ve terfi ve tahvilleri ve ihtiyaç halinde işten el çektirmeleri ve haklarında takdir veya inzibat muamelelerinin tayini İntihap Encümeni kararıyle yapılır. İntihap Encümeni Temyiz Mahkemesi reislerinden birinin riyasetinde olmak üzere Vekâlet müsteşarlariyle üç Temyiz Azasından ve Zat İşleri Müdürüyle Ceza ve Hukuk İşleri Müdüründen ve Teftiş Heyeti Reisinden teşekkül eder. Encümen Reisi ile Temyiz Heyetine mensup azalar her altı ayda bir Temyiz Mahkemesi Umumî Heyetince intihap olunurlar. Adliye Vekili Encümenin tabiî reisidir. Temyiz Reisinin mazereti halinde müsteşar vekâlet eder. Reyler müsavi olursa reisin bulunduğu taraf tercih olunur ve Heyetten altı zat bulunmadıkça İntihap Encümeni toplanamaz. Verilen kararlardan intihaba ait olanları Adliye Vekili tarafından tasvip olununca tasdiki âliye arz olunur."

kadar Encümen, Müsteşar başkanlığında Teftiş Heyeti Başkanı ile Personel, Ceza ve Hukuk İşleri Müdürlerinden oluşacaktır. Yargıtay, 10 Haziran 1935 tarih ve 2769 sayılı Kanun ile Ankara'ya taşınacaktır.

İntihap Encümeni üyelerinin seçim süreçlerine bakıldığında, üyelerin hemen hepsinin doğrudan Adalet Bakanı tarafından atandığı görülmektedir. Yargıtay üyeleri, üyelik şartlarını taşıyanlar[144] arasından Adalet Bakanı tarafından seçilmektedir.[145] Bakanlık müsteşarı, Personel, Ceza ve Hukuk Müdürleri ve Teftiş Heyeti de doğrudan Adalet Bakanı tarafından seçilmektedir (md.12). Ayrıca, Adalet Bakanı'na İntihap Encümeni kararlarını reddetme yetkisi de verilmektedir (md.8): "İntihap kararları esbabı mucibe beyaniyle vekil tarafından reddolunabilir."

Hakim ve savcıların atama ve terfilerinin yürütmenin yetki alanı dışına çıkarılması ve hakim - savcıların yine yüksek hakim - savcılar tarafından seçilmesi ilke olarak benimsenmiş olmakla birlikte, Bakanlığın Encümen üyelerini atama yetkisi ile hissedilen etkisi çelişkili bir durum yaratmaktadır.

Konya mebusu Mustafa Fevzi Bey, gerekçe ile düzenlemenin çeliştiğine dikkat çekmiştir: "…Adliyenin hükkâmın istiklâlinin, tesiratı hariciyeden müteessir olmamasını bikayeten bu kanun teklif ediliyor. Fakat maalesef sekizinci madde bu kanunun bütün ruhunu imha etmiştir. Burada İntihap Encümeni, Adliye Vekilinin intihap ettiği Hukuk ve Ceza müdürleri ile, müsteşar ve müfettişlerden ve bir de yine Adliye Vekâletinin tavassudiyle (aracılığıyla) intihap edilecek Mahkemei Temyiz azasından mürekkeptir. Rica ederim beyefendiler! Adliye Vekili tarafından bizzat intihap olunan bir memurun, Adliye Vekili bir karara itiraz ettiği vakit, ona mukavemet etmesi imkânı var mıdır? Yoktur. Mukavemet ettiği gün memuriyetinden münazildir (azledilir)."[146]

Eleştiriler, Adalet Bakanı tarafından reddedilen kararlarda İntihap Encümeni'nin *ısrar edebilme* yetkisine sahip olması ya da Bakanlığın onay makamı olarak kurgulanmaması üzerinde yoğunlaşmıştır.

Adalet Bakanı Mahmut Esat Bey ise hükümetin yargının işleyişinden sorumlu olması gerektiğini ve bu doğrultuda yetkinin doğrudan bakanlığa verilmesinde bir sakınca olmadığını savunmaktadır: "Binaenaleyh Adliye Vekiline kanunla muayyen salâhiyatı veriniz ve ondan sonra kendisini mesul ediniz… Adliye Vekilinin tasdik hakkını kaldırmak Adliye Vekilinin mesuliyetini de kaldırmaktır. Çünkü mesuliyetler salâhiyetlere göredir. Salâhiyeti olmayan bir vekilin mesuliyeti de yoktur."[147]

---

[144] Madde 14'e göre, 20 yıl avukatlık yapmış ya da 10 yıl Hukuk Fakültesi ya da Mektebinde hukuk alanında öğretim üyeliği yapanlar arasından temyiz mahkemesi üyeleri seçilmektedir.

[145] Şartları taşıyanlar arasından Adalet Bakanı tarafından altı kişi seçilir, tezkere ile Yargıtay başkanlığına gönderilir. Yargıtay başkanı Umumi Heyeti toplayarak aynı gün içerisinde yapılacak gizli oylama ile tezkerede belirtilen adaylar arasında gerçekleştirilecek seçim sonrasında en çok oyu alan üç kişiyi Adalet Bakanı'na iletir. Adalet Bakanı bu üç aday arasından birini atar (md.15).

[146] ZC D.2 C.22 İ.59 s.276 (22.2.1926).

[147] ZC D.2 C.22 İ.59 s.279 (22.2.1926).

Tefrik Encümeni ise Yargıtay Genel Kurulu'ndan üç kişi, Teftiş Heyeti Başkanı ile Personel İşleri Müdürü'nden oluşmaktadır (md.10). Tefrik Encümeni, terfi işlemleri ile görevlidir ve terfilerde *kıdem* ve *ehliyete* göre karar verilmektedir. Encümen, kıdem defterini tutmak ve terfi levhasını hazırlamakla görevlidir: "Tefrik Encümenince bu defterler ve lüzumunda sicil kayıtları esas tutularak hakimlerin derece ve sınıf itibarile liyakat ve ihtisaslaşma ve kıdemlerine göre *terfi defteri* yapılarak ilan olunur. Kıdemde müsavat halinde ehliyet tercihe sebep olur. Bu defterler haricinde terfi icrası caiz değildir. Ancak terfi hakkından mahkum kaldıklarından bahisle vekalete müracaatta bulunanların istidaları (dilekçeleri), tedkik için encümene verilerek, yapılacak tedkikat neticesinde haklı görülürse defter düzeltilir" (md.10).

10. maddede de belirtildiği gibi kıdem ve ehliyet esasına göre hazırlanan terfi *levhası* (terfi defteri), atama listesidir. Bu atama listesine göre terfiler gerçekleştirilmektedir. Terfi sisteminde kıdem ve ehliyet esas ilkelerdir. Hakimler sınıflara ayrılır, sınıflar da kendi içlerinde derecelere. Kıdem ilkesi gereğince, bir derecede üç yıl hizmet eden hakim ve savcı bir üst dereceye yükseltilir. Ehliyet ise sınavlar aracılığı ile ölçülmektedir. Örneğin, Adliye Meslek Mektebinden çıkıp da ikinci dereceye terfi eden müstantık (sorgu hakimi), öncelikle Hukuk Mektebi ya da Fakültesi'nde ilgili derslerin sınavlarına girmek zorundadır (md.35).

Kanun doğrultusunda ilk terfi levhaları 4 Eylül'de açıklanmıştır. Buna göre, 65 hakim ikinci, 352 hakim üçüncü, 101 hakim dördüncü, 72 hakim beşinci, 18 hakim altıncı derece ve 21 hakim de altıncı dereceden ikinci sınıfa terfi etmiştir.[148] 5 Eylül'de de şöyle bir haber yer almıştır: "Adliye Vekaleti tespit ettiği terfii levhaları ile hakimlerimizin istikbalini sıkı bir intizama ve şimdiye kadar görülmemiş olan ciddi bir usul altına almış bulunuyor."[149]

Hakim ve savcıların tahkikatı yöntemi de aynı kanunla düzenlenmiştir (md.25-32).

Avukatlar ve İdareciler: İdare ve Hukuk Disiplinlerinin Ayrımı

Avukatlık mesleği, 3 Nisan 1340 (1924) tarihli 460 sayılı Muhamat Kanunu ile düzenlenmiştir. Ne var ki yürürlüğe girdiği günden itibaren birçok eleştiriye konu olmuştur. Bu doğrultuda, 708 sayılı "Muhamat Kanunun Bazı Mevadını Muaddil Kanun" ile eleştirilen noktalarda değişikliğe gidilmektedir.

Kanun görüşmelerinde en dikkat çekici tartışma, mektebi mülkiye mezunlarına da avukat olma hakkı verilmesidir.

460 sayılı Kanun'da avukat olabilmek için hukuk mektebi ya da fakültesi mezunu olmak (yabancı ülkelerden alınan diplomalarda denklik kabul edilmektedir) şartı aranmaktadır (md.2). Ne var ki, 708 sayılı Kanun ile Mülkiye Mektebi ile Hukuk Mektebi arasında farklı olan derslerden sınavlara girerek, mülkiye

---

[148] *Hâkimiyet-i Milliye*, 4 Eylül 1925.
[149] *Hâkimiyet-i Milliye*, 5 Eylül 1926.

mezunlarının da avukatlık yapabilmesinin önü açılmaktadır. Düzenleme uzun tartışmalara konu olmuştur.

Adliye Encümeni adına konuşan Ahmet Saki Bey (Antalya), *idarecilik* ile *avukatlığın* iki farklı meslek olduğunu ve Mektebi Mülkiye ile Hukuk Mektebinin iki farklı uzmanlık alanına uzman yetiştirdiğini savunmaktadır: "Mektebi mülkiye malûmu âlileri olduğu üzere *münhasır bir meslek temini için* ve o mesleğe lâzım gelen rüsuh (ilim) ve malûmatı vermek için teşekkül etmiş bir mekteptir. O mektepten mezun olan zevat doğrudan doğruya umuru dahiliyede istihdaf ediliyor (amaçlanıyor)... Ortada bir ihtisas ve mesleki mülkiye mektebi vardır, diğer tarafta yine bir ihtisas ve mesleki hukuk fakültesi vardır."[150]

Tekirdağ mebusu Faik Bey ise Mektebi Mülkiye ile Hukuk Mektebi dersleri arasında hiçbir fark bulunmadığını iddia eder: "Esasen ikisi de hukuk tahsil ederler, başka bir şey değil. Yalnız mektebi mülkiye *hukuku amme*ye daha fazla itina eder, onu daha fazla okur. Mektebi hukukda ise *hukuku hususiye*ye daha fazla itina olunur. Onu daha fazla okur. Farkları budur. Fakat asılları birdir."[151]

Sonuç olarak, Kanun ile mülkiye mezunlarının da avukat olabilmesi hakkı kabul edilmiştir. Söz konusu tartışma, yönetim bilimi disiplininin dönemdeki içeriği ve yönetim biliminin hukuk ağırlıklı karakterini açıkça ortaya koymaktadır.

İtirazlara neden olan bir diğer konu ise *staj zorunluluğu*dur. 460 sayılı Kanun'da avukat olabilmek için üç yıllık staj zorunluluğu getirilmiştir (md.2). 708 sayılı Kanun ile bu süre iki yıla çekilmektedir (md.2). Ne var ki, muhalefet temsilcisi Feridun Fikri (Dersim mebusu) süre indirimini yeterli bulmamakta; yüksekokullarda çoğunlukla fakir çocukların zor şartlarla okuduklarını, bu nedenle staj süresince maddi olanaklardan mahrum bırakılmalarının kabul edilemez olduğunu belirterek staj zorunluluğuna itiraz etmektedir.[152]

Adalet Bakanı Mahmut Esat Bey ise yüksekokullarda Cumhuriyetin okuttuğu gençlerin memleketlerine karşı görevlerini staj ile yerine getireceğini belirtmektedir:[153]

> "Memleketin genç hâkime ifa ettiği büyüklüğe mukabil, genç Türk hâkiminin de bu memlekete karşı vazifesi vardır. İcab ederse memleketin en ücra köşelerinde bile memleket için çalışacaklardır. Şahsi hürriyeti anarşi derecesine kadar götürmek, memleketin baisi felâketi olur. Şahsi hürriyetlerin yanında *tesanüdü içtimai* (karşılıklı yardımlaşma) vardır… En büyük hürriyet memleketin tesanüdü ve memleketin, Türklüğün büyük menfaatleridir. Ferdi hürriyet, büyük ve umumi hürriyetin yanında daima fedakârlık yapmak mecburiyetindedir. Medenî bir halde yaşamak istiyen milletler, bunu kabul etmek zaruretindedirler. Efendiler! Hürriyeti, imha için bir silâh olarak istimal ettirmeyiz."

Kanun'da değişiklik yapmanın genel gerekçelerinden bir diğeri de diğer uzmanlık alanlarında olduğu gibi avukatlık mesleğinde Anadolu'da yetkin avukat sayısının az olmasıdır. Bu sorunu hafifletmek üzere alınan iki tedbir göze çarpmaktadır.

---

150 ZC D.2 C.21 İ.37 s.16-17.
151 ZC D.2 C.21 İ.37 s.17.
152 ZC D.2 C.21 İ.37 s.5.
153 ZC D.2 C.21 İ.37 s.13 (vurgular bana ait).

İlki, beş yıl hakimlik sınıfında hizmet veren, Hukuk Fakültesinden sınavsız ruhsatnameye sahip olup beş yıl avukat vekilliği yapmış olanlara avukatlık, on yıl ruhsatnamesiz dava vekilliği yapmış olanlara da avukatlık unvanına sahip olma hakkı sağlanmasıdır (md.5).

İkincisi ise, baro kurulması için aranan on avukatın bulunma şartının (460 sayılı Kanun md. 3), yediye düşürülerek daha çok yerde baro kurulmasına olanak sağlanmasıdır. Adalet Bakanlığı, çoğu yerde yedi kişi bulunduğu halde baro kurulamamasına dair şikayetlere işaret etmiştir.[154]

Meslek üyelerinin azlığı yanında mesleğin suistimal edilmesine dair tedbir alınması girişimi de dikkat çekicidir. Kanun Tasarısında, hakimlikten istifa edenlerin aynı ilde ya da bölgede bir yıl boyunca avukat ya da avukat vekili olarak çalışmalarını yasaklayan düzenleme bulunmaktadır:[155] Hakimler, atandıkları yerlerde belli bir süre nüfuz kazanmakta, daha sonraki atama döneminde ise atandıkları yere gitmemekte, edindikleri nüfuzu kullanarak bulundukları yerde kalarak avukatlık yapmakta ve memuriyetle kazandıkları nüfuzu özel çıkarları için kullanmaktadırlar. Söz konusu suistimalin önlenmesi için hazırlanan taslak, istifanın çeşitli sebepleri olabileceği ve farklı nedenlerle gelen istifalar sonucunda hakimlerin işsiz kalmalarının söz konusu olabileceği gerekçeleriyle kabul edilmemiştir.[156]

Kanun muhalefetin sözcüsü Feridun Fikri tarafından, avukatlık mesleğini geliştirmek yerine, avukatları memur haline getiren zihniyeti taşıdığı gerekçesiyle eleştirilmiştir. Feridun Fikri'ye göre, 708 sayılı Kanun ile savcılara avukatlar hakkında "mücazatı ihtibahiye" tertip edilmesi yetkisi verilmesi (md.4), iki karşıt güçten birine üstünlük sağlamakta, avukatları savcıların karşısında memur konumuna itmektedir.[157] Mücazatı ihtibahiye, tahriren ihtar (yazılı ihtar), huzuru mecliste tevbih (azarlama), bir aydan bir yıla kadar avukatlıktan men ve kayıt sildirme gibi cezaları içermektedir (md.4). Adalet Bakanı Mahmut Esat Bey ise savcıların bu yetkiye zaten sahip olduğunu, 708 sayılı Kanun ile savcılık ile Baro arasında söz konusu işlemlere ilişkin işleyişin süre kısıtı getirilmek suretiyle düzenlenmesinden ibaret olduğunu belirtmektedir. Buna göre, Baro, savcının mücazatı ihtibahiye tertibi talebine onbeş gün içerisinde yanıt vermek zorundadır. Aksi takdirde savcı, sulh ceza mahkemelerine başvurabilecektir (md.4).

İdari Personel: Memurluk Rejimi ve Memuriyetin Tarafsızlığı

Memuriyet ile ilgili düzenlemeler *kuruluş*un belkemiğidir. Yeni devletin ve devletin üzerinde kurulduğu Cumhuriyet rejiminin taşıyıcısı bir idare mekanizması kurulması esas olandır. Çünkü modern devletin merkezinde "idare makinesi" vardır. Bu nedenle, Türkiye Cumhuriyeti kendi idare makinesini ve bu makineyi çeviren memuriyet rejimini kurmalıdır. Ne var ki, Ahmet Saki Bey'e göre "ahkâmı mevzuai hazıramız memurların vaziyetlerini katî ve sarih bir surette

---

[154] ZC D.2 C.21 İ.37 s.14.
[155] Mazbata, ZC D.2 C.21 İ.37'nin sonuna eklidir.
[156] ZC D.2 C.21 İ.37 s.20.
[157] ZC D.2 C.21 İ.37 s.8.

tespite gayrı kâfidir."[158] Cumhuriyet'in memuriyete ilişkin ilk düzenlemesi, Teşkilatı Esasiye'de yapılmıştır. Madde 92'ye göre, "[h]ukuku siyasiyeyi haiz her Türk ehliyet ve istihkakına göre Devlet memuriyetlerinde istihdam olunmak hakkını haizdir" ve madde 93'e göre, "Bilûmum memurların evsafı, hukuku, vezaifi, maaş ve muhassasatı ve sureti nasp ve azilleri ve terfi ve terakkileri kanunu mahsus ile muayyendir." Bu doğrultuda, yeni bir memur kanunu hazırlanması gerekmektedir.

18 Mart 1926'da kabul edilen 788 sayılı "Memurin Kanunu", tüm memurları kapsayan ve memurlarla ilgili tüm iş ve işlemleri (işe alınması, tayini, becayişi, emekliliği, ceza ve takdiri, vb.) bütün olarak düzenleyen çerçeve bir kanundur. Bu kanun çerçevesinde her bakanlık kendi memurları için özel düzenleme yapabilecektir. Memurların sayısının 60 bini bulduğu[159] bir dönemde bu yasa, toplumun ve çalışan kesimin önemli bir bölümünü etkilemektedir.

Kanun hazırlıkları yaklaşık bir buçuk yıl sürmüştür. Antalya milletvekili Ahmet Saki Bey tarafından hazırlanan "Umum Memurin Kanunu" adlı kanun teklifi, 30 Teşrisani (Kasım) 1340 (1924)'de Meclis'e sunulmuştur. Teklifin Meclis'e sunulması ile "Memurin Encümeni Mahsus" kurulmuş ve teklif Encümen'e havale edilmiştir. 1924 senesi 2. İçtima dönemi Memurin Encümeni Mahsusu[160] kanun teklifini görüşmeye başlamış ve Encümen mazbatasını 24 Şubat 1925'de Meclis'e sunmuştur. Encümen, kanun teklifinin esasını değiştirmemiş, ancak uygulamaya dair birçok düzeltme yaparak kanun teklifini kabul etmiştir. Ne var ki 16 Mart 1925'de kanun teklifinin Meclis görüşmesinde kanun teklifinin görüşülmesinin Hükümetin tasarısı netleşinceye kadar ertelenmesine karar verilmiştir. Çünkü İçişleri Bakanlığı da memur kanunu tasarısı hazırlığı yapmaktadır.

İçişleri Bakanlığı tarafından hazırlanan Memurin Kanunu Tasarısı, 31 Aralık 1925'de Bakanlar Kurulu'nda kabul edilmiş, Meclis'e gönderilmiştir. Ahmet Saki Bey'in kanun teklifi, esası değiştirilmeden uygulamaya dair ekleme ve düzeltmeler yapılarak İçişleri Bakanlığı'nca Kanun Tasarısı haline getirilmiştir. Söz konusu Kanun Tasarısı, Memurin Encümeni Mahsus[161] ve Muvazenei Mali-

---

158 Ahmet Saki Bey ve Rüfekasının Kanun Teklifi, ZC D.2 C.23 İ.71'in sonuna eklidir.

159 1925 senesi Muvazenei Maliye Encümeni Mazbatası, ZC D.2 C.23 İ.71'in sonuna eklidir.

160 Encümen Reisi Karesi mebusu Vehbi Bey, Mazbata Muharriri Tekirdağ mebusu Faik Bey, Kâtip Ahmet Hamdi Bey, Aza Yozgat mebusu Süleymen Sırrı Bey, Aza Beyazıt mebusu Şefik Bey, Aza Edirne mebusu Hüseyin Rıfkı, Aza Niğde mebusu Hazım Bey, Aza Eskişehir mebusu Abdullah Azmi Bey, Aza Çatalca mebusu Mazhat Müfit Bey, Aza Kars mebusu Ömer Bey, Aza Amasya mebusu Esat Bey, Aza Antalya mebusu Ahmet Saki Bey, Aza Urfa mebusu Saffet Bey, Aza İzmit mebusu İbrahim Bey, Aza Aksaray mebusu Neşet Bey, Aza Çorum mebusu İsmail Kemal Bey, Aza Sivas mebusu Rahmi Bey.

161 Encümen Reisi Canik mebusu Süleyman Necmi, Kâtip Antalya mebusu, Aza Malatya mebusu Mahmut Nedim, Mazbata Muharriri Niğde mebusu Atâ, Aza Muş mebusu İlyas Sami, Aza Amasya mebusu Rıza, Aza Çorum mebusu İsmail Kemal, Aza İstanbul mebusu Ahmet Muhtar, Aza Antalya mebusu Ahmet Saki, Aza Muş mebusu Osman Kadri, Aza Yozgat mebusu Süleyman Sırrı, Aza Mardin mebusu Ali Rıza, Aza Diyarbekir mebusu Cavit, Aza Ali Nazmi, Aza Rize mebusu Esat, Aza İçel mebusu Mehmet Emin, Aza Bolu mebusu Emin Cemal, Aza Urfa mebusu Saffet Kemalettin, Aza Elâziz mebusu İsmail.

ye Encümeni'ne iletişmiş, mazbatalar sırasıyla 14 Şubat 1926 ve 9 Mart 1926'da Genel Kurul'a iletilmiş ve tasarı "Memurin Kanunu" adıyla 18 Mart 1926'da kabul edilmiştir.

Kanun'da memuriyet iki farklı kategoride düzenlenmiştir: Memur ve müstahdem. Memur, "kendisine devlet hizmeti tevdi olunan ve sicili mahsusunda *mukayyet* olarak *umumi veyahut hususi bütçe*lerden maaş alan kimse" olarak tanımlanmaktadır, müstahdem ise "devlet işlerinde *ücretle kullanılan* ve memurin sicilinde *mukayyet bulunmayan* ve memurin hak ve salâhiyetinden müstefit olmayan kimse"dir (md.1). Devletin *asli* hizmetini yerine getiren ve *sürekli* bir kadro karşılığı çalışan maaşlı devlet personeli memurdur, yardımcı hizmetleri yerine getiren *sözleşme* karşılığı *ücret*le çalışan personel ise müstahdemdir. 788 sayılı Kanun, sözleşmeli memur / personel rejiminin ilk örneğidir.

Müstahdemler (ücretliler), "memur hak ve imtiyazlarına sahip değil"dir, sözleşmeye tabidirler. Sözleşme olmadığı durumda ise bağlı oldukları idare tarafından belirlenen kurallara göre çalışmaktadırlar ve hiçbir hak talep etme hakları yoktur (md.3). Bu nedenle, sözleşmelilik güvencesiz istihdam biçimi olarak kurulmuştur.

Kanun, askerler hariç tüm memurları kapsamaktadır. Jandarma için ise genel kurallar Memurin Kanunu ile çizilmekte, diğer durumlar için özel bir kanun öngörülmektedir (md.2). Kanun kapsamı hakkında bir soru işareti vardır; avukat, hakimler ve savcıların da söz konusu Kanun'a tabi olup olmayacakları tartışılmıştır. Söz konusu memurlar da bu Kanun'a tabidir; ancak özel kanunlarla bu mesleklerin özel durumları düzenlenecektir.

Memuriyete kabul şartları 4. madde ile düzenlenmiştir. Memur olma şartları özetle, a) Türk olmak, b) Siyasi haklara sahip olmak, c) Ahlaklı olmak ve yüz kızartıcı suç işlememiş olmak ve ağır hapis veya o derecede cezayı gerektiren bir fiil ile mahkûm bulunmamak, d) En az ortaokul mezunu olmak (değilse yarışma sınavına girmek) ya da meslek okullarından mezun olmak, e) Askerliğini yapmış ya da muaf olmak, f) Sara hastası olmamak, görevini yerine getirmeye engel bedeni ve akli hastalığı bulunmamak, g) Yabancı kız ve kadınlarla evli olmamak.[162]

Bu şartlardan en çok Türk olmak ve siyasi haklardan mahrum olmamak maddeleri tartışma yaratmıştır. Türklük, Anayasa'da belirtildiği şekli ile Türk vatandaşlığında olan herkesi anlatmaktadır. Karesi mebusu Ali Suuri Bey Türk olmanın anlamını, "Türk kelimesi Türk tabiiyetini haiz mânasına gelen ve teşkilâtı esasiyede geçen Türktür. Ermeni ile, Rum ile karışık olan Türk" olarak açıklamaktadır.[163]

Ahmet Saki Bey, Türk vatandaşlığına kabul edilseler dahi yabancı uyrukluların memur olabilmek için 5 yıllık bir süre beklemelerini teklif etmiştir:[164]

---

[162] RG: 31.03.1926.
[163] ZC D.2 C.23 İ.71 s.186.
[164] ZC D.2 C.23 İ.71 s.18.

Madde 5. — Mübadele veya birçok ailenin birden hicreti suretiyle Türkiye'ye gelenler müstesna olmak üzere fert olarak beraberinde efradı aile bulunsun bulunmasın iltica suretiyle yahut evvelki tabiiyetini terkle Türkiye tabiiyetine girenler bu muamelelerinin ihmaliyle Türkiye nüfusu sicillerine kayıtlarından beş sene mürur etmedikçe (geçmedikçe) memur olamazlar.

Encümen (2. İçtima yılı) vatandaşlık için zaten belirli bir bekleme süresinin bulunduğunu ve vatandaşlığa sahip olanların memur olabilmelerine engel olmanın Anayasa'nın ruhuna aykırı olduğunu gerekçe göstererek, bu düzenlemeyi kaldırmış, yerine yabancı kız ve kadınlarla evlenmeme şartını koymuştur.[165] Kanun bu şekilde kabul edilmiştir.

Müstahdem olabilme şartları da aynıdır, sadece "hukuku siyasiye sahip olmak" kuralı "hukuku siyasiden mahkeme kararıyla mahrum bulunmamak" şekline çevrilmiştir. Ayrıca, çalıştırılacak yabancı uzmanlar için bu şartların aranmayacağı da eklenmiştir (md.5).

G maddesi yasanın erkek memurlar için düzenlendiğini gösterse de kadınlar da memur olabilmektedir (md.6). Örneğin, 1926 yılında TBMM'nin ilk kadın memuru göreve başlamıştır.[166]

Her memurun bir sicili vardır ve sicilde memur hakkında bilgiler vardır. Sicilde yer alacak bilgilerden "mezhebi" en çok tartışılan başlık olmuştur. Bu başlık, maddeye 2. İçtima senesi Encümeni tarafından eklenmiştir. Meclis görüşmelerinde de Çankırı mebusu Talat Bey tarafından verilen takrir ile "milliyet" başlığı eklenmiştir. Mezhep, şafiî, malikî, Hanbeli, musevi gibi dini mezhebi[167], "milliyet" ise ırkı kastetmektedir. Ali Suuri Bey, devlet hizmetinin gizliliği dikkate alındığında memurun vatandaşlık bağı ile bağlı olmasını yeterli görmemekte, memurun ırkının da yükselme ve tayinlerde önemli olduğuna inanmaktadır: "Fakat biz devletin mahremi esrarını tevdi edeceğimiz bir adamın behemehal Türk olmasını arzu ederiz."[168]

Memuriyetten azil (ayrılma) 48. madde ile düzenlenmiştir. Söz konusu 48. madde Kanun'un en önemli ve en tartışmalı maddelerinden biridir. Kabul edildiği hali ile "Kablettahkik [inceleme öncesi] İşten El Çektirmek" başlıklı 48. madde, memurların geçici olarak açığa alınmasını düzenlemektedir:

"Ahvali fevkalâdede (olağanüstü durumlarda) valiler, bekalarında memleketin asayiş ve inzibatınca mehzur gördükleri (sakıncalı gördükleri) herhangi memuru, mesuliyeti kendilerine raci olmak üzere, memurun mensup olduğu vekâlet veya daireye derhal malumat vermek şartiyle, *muvakkaten işten el çektirme*ye mezundurlar. Açığa çıkarılması nabemahal olduğu (yerinde olmayan) inzibat komisyonunun karariyle tahakkuk eden memur memuriyetine iade edilmekle beraber açıkta kaldığı müddete ait maaşını tamamen alır. Bu takdirde vali hakkındaki mesuliyet Dahiliye Vekâletince tespit olunur.

İşten el çektirilen memurlar hakkında inzibat komisyonları nihayet iki ay zarfında karar ittihazına (kabul etmek) mecburdurlar."

---

165 Mazbata, ZC D.2 C.23 İ.71'in sonuna eklidir.
166 Mustafa Köksal, *TBMM'nin İlkleri*, Nobel, Ankara, 2007.
167 ZC D.2 C.23 İ.71 s.186.
168 ZC D.2 C.23 İ. 71 s.186.

48. madde ile valilere memurlar üzerinde *geçici bir süreliğine işten el çektirme* yetkisi tanınmakta, 59 ve 60. madde ile sürekli olarak memurun amiri tarafından işine son verilmesi ise kaldırılmaktadır.

788 sayılı Kanun ile amirin takdir yetkisini kullanarak memurun görevine son vermesi olarak tanımlanan *idareten azil* kaldırılmış, usul bazı memurluklar için saklı tutulmuştur. Ahmet Saki Bey'in teklifinde 78. madde olarak "idareten azil usulü mülgadır" şeklinde kaldırılan usule ilişkin istisnalar, 2. İçtima senesi Memurin Encümeni Mahsusu tarafından eklenmiştir: "İdareten azil mülgadır. Ancak ecnebi memleketlerdeki memurlar ile vali, kaymakam ve zabıta amirleri görülen lüzumu kati üzerine Heyeti Vekile kararıyle açığa çıkarılabilir…" (md.60) şeklinde düzenlenmiştir. Hükümet, 58. madde olarak düzenlediği maddeden "Heyeti Vekile kararıyle" ibaresini çıkararak "vekaletince" açığa alınması şeklinde teklifi kabul etmiştir. Memurin Encümeni Mahsusu, 59. madde ile "idareten azil mülgadır", 60. madde ile "Ecnebi memleketlerdeki memurlarla vali ve kaymakam ve zabıta âmirleri lüzumu katî üzerine tayinlerindeki usule tevfikan mensup oldukları vekâletler emrine alınırlar. Bunlara (85)nci madde mucibince maaş verilir" şeklinde düzenlenmiştir.

Muvazenei Maliye Encümeni ise madde başlığını "Kabletahkik işten el çektirmek" şeklinde düzenlemiştir.

Kanun'da yer yer özel durumlara ilişkin maddeler belirmektedir. Örneğin, 48. maddede "bu madde hükmü hâkim sınıfında bulunanlara şamil değildir" diyerek hâkimlerin işten el çektirilmesinin önüne geçilmiştir.[169] Hakimlerin bağımsız olması gereken yargı kuvvetinin mensupları olarak diğer memurlar gibi idare tarafından işten el çektirilmeleri uygun görülmeyerek, Meclis görüşmeleri sırasında eklenen madde ile muafiyet kazandırılmıştır.

Memurların *tarafsızlığı* her fırsatta önemle vurgulanmaktadır. Memurin Kanunu ile memurların ticaret ve sanayi ile ilgilenemeyeceği gibi şirketlerde görev alamayacakları (ancak kendi emlak ve arazilerini işletebilirler) (md.8) ve siyasal partilere üye olamayacakları ve partilere devam edemeyecekleri kabul edilmiştir (md.9).

Dönem içerisinde en önemli tartışma başlığı, milli mücadeleye katılmayan ve hatta Kuvayı İnzibatiye ile hareket eden memurların tasfiyesidir.

26 Mayıs'da kabul edilen 854 Sayılı "Mücadelei Milliye İştirak Etmeyen Memurin Hakkında Kanun" ile amaçlanan, Milli Mücadele sırasında düşman ile birlikte hareket eden, meşrutiyet ilanından sonra yurtdışına giden ve dönmeyen ya da izinsiz yurtdışına çıkan ve ilhak edilen yerlerde memuriyet icra eden ya da hizmeti kabul eden memurların memuriyetten uzaklaştırılmasıdır. Söz konusu memurların tespit edilmesi için bir özel heyet kurulacak ve memuriyetten uzaklaştırılacakları tayin edecektir.[170] Bu Heyet'in Temmuz'da kurulduğu görülmektedir. Heyetin başkanlığına İçişleri Bakanlığı'nca Ankara Valisi Atıf ve üyeliğe

---

[169] ZC D.2 C.23 İ.72 s.224.
[170] ZC D.2 C.25 İ.108.

de İl Genel İdare Genel Müdürü Asıf Bey tayin edilmiştir. Dışişleri ve Milli Savunma Bakanlıkları ile diğer bakanlıklardan tayin edilecek üyelerle Heyet çalışmalarına başlamıştır.[171]

Söz konusu Kanun ile başlayan temizlikte, net olmayan ve tartışma yaratan konular, daha sonra madde tefsirleri olarak aydınlatılmıştır. 854 numaralı Kanun gereğince, işgal edilen bölgelerde kalarak işgal kuvvetlerince verilen valilik, kaymakamlık ve mutasarrıflık gibi görevleri yerine getirenlerin devlet hizmetinde bulunması yasaklanmıştır. Ne var ki, verilen görevi reddetmemekle, Kuvayi Milliye için çalışanların bu yasaktan istisna edilmesi gerekmektedir. Bu görüş de "Mücadelei Milliye İştirak Etmeyen Memurin Hakkındaki 26 Mayıs 1926 Tarihli Kanun"un dördüncü maddesi'nin tefsiri ile yerleşmiştir (Tefsir no: 105). Diğer taraftan, 25 Eylül 1339 tarih ve 347 numaralı Kanununun birinci maddesinin tefsiri ile (Tefsir no: 81) girmemiş olsa bile Kuvayı İnzibatiye'ye başvuru yapmış kişilerin vatan aleyhine çalışmış gibi sayılmasına karar verilmiştir.[172]

Ek olarak, "Müdafaai Memleket Uğrunda İka Edilmiş Olan Efal ve Harekâtın Cürüm Addolunmayacağı Hakkındaki Kanun"un dördüncü maddesinin tefsiri ile (Tefsir no: 90), 19 Kasım 1339 (1919) tarihli Kanun ile memleketin müdafaasına yönelik hareketlerin suç teşkil etmeyeceği kabul edilmiştir. Söz konusu tefsir Kanunun dördüncü maddesine dairdir. Tefsire göre, Kuvayı Milliye'ye katılan kişiler ile memurların 1918 ile 1922 yılları arasındaki kişisel suçları istisnasız af kapsamındadır. Diğer taraftan, Kuvayı Milliye'ye katılan memurların vatan savunması amacıyla memuriyetlerini kötüye kullanmaları suçları da af kapsamındadır.

Askeri Personel: Türk Silahlı Kuvvetleri'nde Personel Rejimi

788 sayılı Memurin Kanunu "asker haricinde Devlet memurları"nın hukuku, görevleri, işe alım, terfi, maaşı, vb.'ni düzenlemekte; Jandarmanın 788 sayılı Memurin Kanunu çerçevesinde özel kanuna tabi olacağı belirtilmektedir. Bu doğrultuda, askeri personel için ayrı bir hukukun yaratılması gerekmektedir. 912 sayılı "Ordu, Bahriye ve Jandarma Zabitan ve Memurini Hakkında Kanun" 7 Haziran 1926'da kabul edilmiştir.[173]

912 sayılı Kanun, memuriyet rejimine dair yeni bir düzenleme getirmeyen, askeri personelin özellikle kıdem ve maaş düzenlemelerini yapan ve açığa alınma konularını düzenleyen 15 maddeden oluşan kısa bir Kanun'dur. Kanun, yüksek rütbeliler, komutanlar ve tüm subayları kapsamaktadır (md.1).

912 sayılı Kanun'un birinci maddesi ile 31 Mart 1926 tarihli Memurin Kanunu'nun 68, 73, 75, 86, 88nci maddelerinin ordu ve bahriye ve jandarma ve zabitan ve memurini hakkında dahi aynen tatbik olunacağına karar verilmiştir. Bu maddeler, yardım sandığı (md.68), mebuslukta geçen sürenin kıdemde sayılmayacağı ancak emeklilik maaşına esas olacağı (md.73), emeklilerin memur sayıl-

---

[171] *Hâkimiyet-i Milliye*, 4 Temmuz 1926.
[172] ZC D.2 C.21 İ.42.
[173] RG: 30.06.1926/408.

mayacağı (md.75) ve memur maaşlarının her aybaşında peşin ödeneceği (md.86) ile ilgilidir.

Kanunun 4. maddesi ile askerlerin yabancı uyruklu kadınlarla evlenmesi yasaklanmakta, evlenenlerin istifa etmiş sayılması, halihazırda evli olanların da emekliye sevk edilmesi kabul edilmektedir: "Zabitan, memurin ve mensubini askeriyeden ecnebi kız ve kadınlarla teehhül edenler tekaüt hukukundan mahrumiyet şartile müstafi ad ve bu kanunun neşrinden evvel müteehhil bulunanlar rızalarına bakılmıyarak müddeti hizmetlerine göre tekaüde sevk olunurlar" (md.5).

Kanun'da açığa alınma konusunda Bakanlığa yetki verilmiştir. Subaylar, memurlar ve askeriye mensupları itaatsizlik, hırsızlık, rüşvet, kişilik ve namus suçları ile ağır hapis veya o dereceyi gerektiren bir fiil dolayısıyla mahkemeye sevk edildikleri takdirde ve tümen komutanları ile daha üst rütbelilerin Bakanlar Kurulu'nca verilecek harekat ya da seferberlik halinde yukarıda sayılan suçlar ile liyakatsizlik, hasta süsü vermek, gecikme, ihmal, siyasetle iştigal etmek gibi fiillerden dolayı görev başında kalmalarında mahzur görüldüğü durumlarda sebebi raporla bildirilmek suretiyle Bakanlık tarafından açığa alınabilecektir (md.6).

Kanun'da dikkati çeken bir konu *doğu hizmeti*dir. Bazı bölgelerde askeri personel eksikliği dönem içerisinde dile getirilen sorunların başında gelmektedir. Sorunun çözümü için 722 sayılı "Bazı Kolordular Menatıkındaki Erkân, Ümera ve Zabitanın Tebdiline Dair Kanun" kabul edilmiş, Kanun ile doğu illerindeki askeri personel açığını kapatmak üzere bölge personeline özgü düzenleme yapılmıştır.[174]

Doğu bölgeleri "Artvin, Ardahan, Erzincan, Erzurum, Ergani, Elâziz, Bayazıt, Bitlis, Hakkâri, Dersim, Diyarbekir, Siirt, Siverek, Kars, Karahisarı Şarkî, Genç, Mardin, Muş, Van" illeri ve bağlı bölgeleri olarak tanımlanmakta ve kara, hava kuvvetlerindeki yüksek rütbeliler, komutanlar ve subaylar kastedilmekte (md.1) fırka ve kolordu kumandanları, ordu müfettişleri ve kurmay subay müfettiş ve başkanları dahil edilmemektedir. Bölgede görev süresi üç yıl ile sınırlanmış, bu süre sonunda tayin isteme hakkı tanınmıştır (md.3).

Öğretmenlik: Öğretmen Açığının Giderilmesi

789 sayılı "Maarif Teşkilâtına Dair Kanun" 22 Mart'ta kabul edilmiştir. Kanun, teşkilat adını taşımakla birlikte, asıl olarak öğretmenlik mesleğinin, özellikle maaş olmak üzere, özlük haklarını düzenleyen bir Kanun'dur.

Kanun'a göre, eğitim hizmetinde asıl olan öğretmenliktir (md.11).

Kanun'da en dikkat çekici düzenleme *zorunlu hizmet*e dairdir. İlk, orta ve yüksek öğretmen okulları mezunları 8 yıllık zorunlu hizmet yapmakla yükümlüdür (md.8). Aksi takdirde, para cezasına çarptırılmakta ve hiçbir kamu kurumunda çalışamamaktadırlar (md.8). Bunun dışında, öğretmenlere verilecek maaşlar da düzenlenmektedir (md.9).

---

[174] ZC D.2 C.21 İ.45.

Bir diğer düzenlemeye göre de mesafe olarak uzaklık veya sağlık ve idari özel durumu nedeniyle Bakanlar Kurulunca belirlenecek yerlere gidecek öğretmenlere, üçte birden bire kadar maaş zammı verilecek; düzenlemeye göre olağanüstü bütçe ayrılacak ve kıdem olarak iki yıl üç yıl sayılacaktır. Memurlar, üç yıl sonunda başka bir bölgeye görevlendirilmesini isteyecektir" (md.17).

Personel Atamalarında Merkezileşme:
Yerelden Merkeze Yetki Çekilmesi

1926 yılı Mart ve Nisan ayı içerisinde personel atamalarında açık bir *merkezileşme* eğilimi görülmektedir. 3 Mart'ta polis komiser ve memurlarının, 1 Nisan'da sağlık memurlarının ve 22 Nisan'da maliye memurlarının atamaları merkeze çekilmiştir.[175]

3 Mart 1926'da kabul edilen 768 sayılı "İdarei Umumiyei Vilâyat Kanunun Onbeşinci Maddesinin Tadili Hakkında Kanun" ile komiser ve polis memurlarının atamalarında merkezileşmeye gidilmektedir. Bazı küçük şehirlerde açık kadrolara memur bulanamamasına karşılık, bazı illerde terfi zamanı geldiği halde açık kadro bulunamamaktadır. Bu nedenle, bir tarafta kadrolar boş kalmakta, bir tarafta kadro bulunamadığı için memur ataması yapılamamaktadır.[176] Bu doğrultuda, yetki valilerden alınarak İçişleri Bakanlığına verilmektedir.

1 Nisan 1926'da kabul edilen 796 sayılı "Umuru Sıhhiyeye Müteallik Bütçelerle Bilûmum Memurini Sıhhiye Hakkında Kanun" ile tüm belediye, il özel idaresi ve şehremanetleri teşkilatının inceleme ve onaylanması ve sağlık personelinin tayin ve azilleri Sıhhiye ve Muaveneti İçtimaiye Vekaleti'ne (Sağlık Bakanlığı) devredilmektedir. Gerekçesi, yerel olarak yürütülen etkinliklerin yetersiz kalmasıdır.[177] Yetki, belediye, il özel idaresi ve şehremanetinden Bakanlığa çekilmektedir.

28 Nisan 1926'da kabul edilen 828 sayılı "Vilâyat Memurini Maliyesinden Bazılarının Sureti Tayinleri Hakkında Kanun" ile önceden valinin yetkisinde bulunan varidat (gelir) ve muhasebe tahakkuk şube müdürleri ile muhasebe mümeyyiz ve başkatipleri ve kaza mal müdürleri, defterdar ve muhasebecilerin seçimi, valinin göstereceği adaylar arasından seçilmek ya da valinin görüşü alınmak üzere Maliye Bakanlığına verilmektedir.[178] Düzenleme öncesinde atama yetkisi validedir.

---

[175] Personel atamalarında olmasa bile dönem içerisinde merkezileşme eğilimi gösteren bir diğer Kanun da 819 sayılı Kanun'dur. 22 Nisan'da kabul edilen "Muallim Mekteplerine Muavenet Hakkında Kanun" ile yapılacak on öğretmen okulunun inşaat ve tesisatına sarf edilmek üzere gerekli paranın il özel idareleri bütçelerinin yüzde onundan beş yıl müddetle karşılanması ve bu paranın Maarif Vekâleti tarafından idare edilmesi kabul edilmiştir. İl özel idarelerinin görev alanında bulunan okul yapmak ve yetiştirmek konusunda çok geride kalınmıştır. Bu nedenle, öğretmen okullarının en iyi şartlarda, Maarif Vekâleti tarafından yapılması kabul edilmiştir (ZC D.2 C.24 İ.89).

[176] ZC D.2 C.23 İ.65.

[177] ZC D.2 C.24 İ.81.

[178] ZC D.2 C.24 İ.92.

Atamalarda merkezileşmeyi getiren kanunlar, Teşkilatı Esasiye Kanunu'nda ve 1913 tarihli "İdarei Umumiyei Vilayat Kanunu Muvakkati"nde kabul edilen tevsii mezuniyet ve tefriki vezaif ilkelerine aykırı olduğu yönünde yoğun eleştirilere maruz kalmıştır.[179] Müzakereler sırasında alevlenen merkeziyetçilik tartışmalarında öne çıkan iki önemli muhalefet vardır.

Öncelikle, merkeziyetçiliğe gidiş ile *kırtasiyecilik* sorunun ortaya çıkacağı ve merkezden onay gelinceye kadar yereldeki sorunun ortadan kalkacağı savunulmaktadır. Eskişehir Mebusu Emin Bey, "…o memleketteki hastalığı Sıhhiye Vekâleti haber alıp tertibat alasıya kadar oradaki halk mahvolup gidecek… Kırtasiyeciliğe gitmektedir" diyerek karşı çıkmaktadır.[180]

İkinci önemli muhalefet, kabul edilen kanunların getirdiği merkeziyetçiliğin Anayasa'da belirtilen tevsii mezuniyet ve tefriki vezaif ilkelerine aykırılığı noktasındadır. Bu kanunlar ile Teşkilatı Esasiye'nin 91. maddesinde ilke olarak benimsenen *tevsii mezuniyet*in fiili olarak yok edildiği iddia edilmektedir. Hatta 796 sayılı Kanun görüşmelerinde Ardahan mebusu Tahir tarafından buna dair bir önerge vermiştir. Öndergede, bu düzenlemelerin Anayasa'ya aykırı olduğu, bu nedenle Anayasa Komisyonu'na gönderilmesi gerektiği belirtilmiştir:[181]

> "Teşkilâtı Esasiye Kanununun 91nci maddesi vilâyetler idaresinin tevsii mezuniyet ve tefriki vezaif esasına müstenit olduğunu sarahaten gösteriyor. Halbuki bilcümle memurini sıhhiyenin, polis komiser ve muavinlerinin ve bazı memurini maliyenin muallimlerin tayin ve azil hakkı ayrı ayrı kavanin ile valilerden selp ve ref edilmiştir. Şu vaziyeti hukukiye muvacehesinde idareten vilâyatta tevsii mezuniyet ve tefriki vazaif esası tabiatiyle merfu olduğundan işbu şekli idarenin Teşkilâtı Esasiye Kanunun 91nci maddesiyle kabili telif olup olmadığını tayin ve tespit etmek üzere takriri acizanemin Teşkilâtı Esasiye Encümenine tevdiini…"

Çünkü, her mebusun temsilcisi olması gereken valinin birçok yetkisi elinden alınmaktadır: "…valiler idarei umumiyede bilumum vekâletleri temsil etmek ve vilâyetler idarei hususiyede şahsiyeti hükmiyeyi haiz bulunmak itibariyle deruhdei mesuliyet eylediklerinden bu ağır vazifeye karşı kendilerine bazı hukuk ve salâhiyet temini hak ve vazifenin mütekabil olması icabatı hukukiyesine binaen zarurîdir."[182] Belediyelerin ve il özel idarelerinin özerkliği gitmektedir: "Şehremaneti gibi, belediye gibi her şeyi müstakil ve bütçesinin parası halk tarafından verilen müesseseler istediğini istihdam eder. Yalnız bir talimatname yapılır, o da memleketin ahvali umumiyesine göre şu suretle muamele görecekler, şu usul üzerine tayin olunacaklar, diye o talimatnamede tasrih olunur. Onlar da o talimata tabi olurlar."[183]

Trabzon mebusu Muhtar Bey de aynı konuya vurgu yapmaktadır:[184]

---

[179] ZC D.2 C.24 İ.92.
[180] ZC D.2 C.23 İ.80 s.426 (31.3.1926).
[181] ZC D.2 C.24 İ.83 s.55.
[182] Süleyman Sırrı Bey (Bozok), ZC D.2 C.23 İ.80 s.427 (31.3.1926).
[183] Muhtar Bey (Trabzon), ZC D.2 C.23İ.80 s.428 (31.3.1926).
[184] ZC D.2 C.24 İ.82 s.24.

"Bundan evvel polis komiser muavinlerine kadar valilerden salâhiyeti, nüfuzu alarak merkeze vardık. Sonra bir hakkımız olmayarak belediyelerden ve şehremanetinden de – ki halkın teşkilâtıdır, Hükümetle hiçbir münasebeti yoktur – ellerinden bütün salâhiyetlerini kanunla merkeze aldık… Zaten şimdiye kadar yaptığımız kanunlarla, idarei umumiyei vilâyatta valilerin iktidarını büsbütün kaldırdık, … Neticede göreceğiz ki bu İdarei Umumiyei Vilâyat Kanunu kalmadı, vali de kalmadı."

Bunun karşısında Hükümet ise aşağıda belirtilecek gerekçelerle merkeziyetçiliğin gerekli olduğunu belirtmektedir.

Örneğin, yerel yönetimlerin sağlıkla ilgili etkinliklerde yetersiz kalması sorun yaratmaktadır. Doktor İbrahim Tali Bey, Diyarbakır'da hastalara bakılmaması nedeniyle sağlık personeli ve sağlık kurumlarının merkeze bağlanmasının gerekli olduğunu belirtmektedir: "Sebebi de belediyelerin, idarei hususiyelerin hastaya bakamadığındandır."[185] Ayrıca, yerelde ne nitelikli personel vardır, ne de nitelikli kurumlar vardır.

Doktor İbrahim Tali Bey tarafından dile getirilen başka bir gerekçe de keyfi müdahalelerdir. Hem teşkilata hem memuriyete karşı keyfi kararların alındığını örnek göstermektedir: "Mahalleri, meclisi umumîleri herhangi bir sebepten dolayı meselâ; tedrisatı iptidaiye müfettişlerine canları sıkılıyor da müfettişliği ilga ediyorlar."[186]

Bir diğer sıkıntı da yerel yönetimlerin, yakınlarına peşkeş çekmesi, ilişkilerde / hizmette yakınlık, ahbaplığa önemli rol biçmesidir. Sağlık Bakanı Doktor Refik Bey (Saydam) de bu durumu özetlemektedir:[187]

"İdarei hususiyelerden biri, memurin maşatını vermek için hastane eşyasını altmış bin kuruşa satmıştır. Bir belediye eczanesinde bir mutemet vardır, bu mutemedin doğrudan doğruya belediye reisi tarafından tayin edilmiş ve fennen hiçbir eczanede çalışmamış, bir kalfası vardır. Bunları tashih etmek bizim yedi iktidarımızda değildir. Hissettim ki: İdarei hususiyelerden biri parasını başka bir yere sarf edecek. Hemen evvelce istedikleri malzemeyi gönderdim. Bu malzemeyi mahallinde sattırdılar, idarei hususiye memurlarının maaşını verdiler. Belediye tabibi ile arası iyi olmayan belediye reisi, belediye tabibini azil değil, belediye tababetini ilga ediyor. Bu hadiselerin cereyan ettiği mahalleri arz edebilirim. Beyefendiler; buna razı mısınız? İdarei umumiyei sıhhiyenin bütün mesuliyetini omuzlarına yıktığınız bir adamın sözünü dinlediniz."

Maliye Bakanı Hasan Bey, getirilen şeyin merkeziyetçilik değil; *dekonsantrasyon* olduğunu belirtmektedir. Hasan Bey'e göre, İdarei Umumiye Kanununa bir isim koymak gerekirse "yakıştırılan isim ne santralizasyon ne de desantralizasyondur. Buna vaktiyle dekonsantrasyon kanunu diye bir isim bulmuştuk."[188] Bu beyanına karşın, Maliye Bakanı merkeziyetçiliğin bazı alanlarda zorunlu olduğunu savunmaktadır. Aslında Hasan Bey'e göre, maliye teşkilatı ademi merkezi olamaz; çünkü Muhasebe Kanunu'na tabi olarak çalışan ve devletin gelirlerini tahakkuk ve tahsil eden memurların merkez tarafından tayin

[185] ZC D.2 C.23İ.80 s.429 (31.03.1926).
[186] ZC D.2 C.23İ.80 s.430 (31.03.1926).
[187] ZC D.2 C.23İ.80 s.435 (31.03.1926).
[188] ZC D.2 C.23İ.80 s.431 (31.03.1926).

edilmesi gereklidir. Şu anki durumda ise Maliye Bakanlığı memurlarının % 80'i mahalli idareler tarafından tayin edilmektedir.[189] Ne var ki tevsii mezuniyet, merkezin görevini yerele terk etmek demek değildir.[190] Aksine, Hasan Bey kendisinin de taraftarı olduğu tevsii mezuniyet ilkesinin şöyle anlaşılması gerektiğini savunur: "Mahiyeti hizmet itibariyle mahallerine ait olan şeyleri mahallerine bırakalım" ve "hükümeti merkeziyenin ifa etmesi lâzım gelen hususatı hükümeti merkeziyete verelim."[191]

Tartışmalar, tevsii mezuniyet ve tefriki vezaif kavramları etrafında ve bu düzenlemenin nasıl yorumlanması gerektiği noktasında kilitlenmektedir. Buna rağmen, yalnızca Tekirdağ mebusu Faik Bey, kavramlara dair bir açıklama getirir:[192]

> "…tevsii mezuniyet dediğim zaman bendeniz merkeze ait vezaifi ifaya memur olan taşra memurlarının, yine o salâhiyeti haiz olmak üzere vazaiflerinin tevsiini anladım. Tefriki vazaif veyahut idarî ademî merkeziyet dendiği zaman idarei hususiyelere, belediyelere mevdu olan vezaif ve onlardaki salâhiyettir… Tevsii mezuniyet esasen merkeze ait olan vezaifin ifasında kullanılacak bir ölçü olmak itibariyle, vezaifi devleti en muvafık bir tarzda ifa edebilmek için, bu mezuniyet az veya çok memurini mahalliyeye veriliyor. Bunun üzerinde devairi merkeziyenin hakkı, salâhiyeti biraz geniş tutulur. İdarei ademî merkeziyet veyahut tefriki kuva, tefriki vezaif dediğimiz zaman, mahallerine ait ve mahallî vezaifi anlarız. Bunda da merkezin salâhiyeti diğerlerine nazaran azdır."

DIŞ İLİŞKİLERDE DÖNÜM NOKTALARI

Musul Sorunu: Türkiye - Irak Sınırı Çiziliyor…

Musul sorunu, "Türkiye'nin … hukuku hükümranisi ve emniyeti ve diğer tarafından Büyük Britanya devleti ile münasebatı atiyesi itibariyle hayati ehemmiyeti olan" bir konudur.[193]

Türkiye-Irak sınırı, 24 Temmuz 1923'de imzalanan Lozan Anlaşması'nda karara bağlanamayan tek sınırdır. Lozan Anlaşması'nın 3. maddesi'ne göre, "Türkiye ile Irak arasında hudut (sınır) 9 ay zarfında Türkiye ile Büyük Britanya arasında sureti muslihanede (barış yolu ile) tayin edilecektir." Belirlenen süre içerisinde sorun çözülemediği takdirde, "ihtilaf Cemiyeti Akvam[194] Meclisine arz olunacaktır."[195]

İngiltere 5 Ekim 1923 tarihinde Türkiye'ye başvurarak Musul konusunda Lozan Anlaşması çerçevesinde ikili görüşmelere başlanmasını talep etmiştir. Bu

---

189 ZC D.2 C.23İ.80 s.432 (31.03.1926).
190 ZC D.2 C.23İ.80 s.430 (31.03.1926).
191 ZC D.2 C.23İ.80 s.430 (31.03.1926).
192 ZC D.2 C.24 İ.82 s.35-36.
193 Dışişleri Bakanı Tevfik Rüştü Bey, ZCD.2 C.21 İ.38 s.90-95.
194 Cemiyeti Akvam (Milletler Cemiyeti) 10 Ocak 1920'de İsviçre'de kurulmuştur. Amacı, uluslararası barış ve güvenliği sağlamaktı. Türkiye, 18 Temmuz 1932'de Cemiyet'e üye olmuştur. Cemiyet, 2. Dünya Savaşı'nın çıkması sonrasında 18 Nisan 1946'da dağılmıştır.
195 Düstur, III. Tertip, C.5.

doğrultuda, sorunun çözümü için 19 Mayıs 1924'de toplanan Haliç Konferansı, sonuçsuz dağılmıştır.[196] Dışişleri Bakanı Tevfik Rüştü Bey'e göre, belirlenen süre içerisinde birçok girişimde bulunulmasına rağmen, Büyük Britanya konunun Cemiyeti Akvam'a (CA) gitmesini istediği için uzlaşmaya yanaşmamıştır. Haliç Konferansı da kabul edilemez teklifler nedeniyle başarısız sonuçlanmıştır.[197] Bunun üzerine, Lozan Anlaşması'nda belirlenen süre içerisinde anlaşma sağlanamaması sonucu, 6 Ağustos 1924'de Musul sorunu CA'ya sevk edilmiştir.

CA Meclisi'nde Musul sorunu 4 müzakerede ele alınmıştır. 1924 yılı içerisinde yapılan 1. ve 2. müzakereler sonucunda Meclis, Musul'da Türkiye ile İngiltere arasında sınır çatışmalarının yoğunlaşması ve Süleymaniye şehrinin bombalanıp, İngilizler tarafından işgal edilmesi üzerine, Türkiye'nin başvurusuyla, 30 Eylül 1924 tarihli oturumunda Musul sorununu yerinde tespit etmek üzere bir komisyon oluşturulmasına karar vermiştir: *Musul Tahkik Komisyonu (Musul Araştırma Komisyonu)*. Musul Tahkik Komisyonu'nun görevi, yerinde inceleme yaparak, durumu ve önerilerini rapor haline getirerek MC Meclisi'ne iletmektir. Komisyon kendi çalışma ilkelerini kendisi düzenleyecektir.[198] Komisyon'un ilk işi geçici bir sınır çizmek olmuştur. *Brüksel hattı* olarak anılan bu sınır, Musul'u Irak Hükümeti'ne bırakmaktadır.

İngiltere bölgedeki imtiyazının uzatılması ve bölgenin Irak Hükümeti'ne bırakılması yönünde çalışırken, Türkiye Musul'un Türkiye'ye bırakılmasını talep etmektedir. Türkiye, bir yandan bölgedeki Arap olmayan Müslümanların varlığını örnek göstererek, bir yandan 30 Kasım 1918'de imzalanan mütareke sınırlarına dayanarak Musul'u geri istemektedir. İki durum da Musul'un Türkiye'ye bırakılmasını gerektirmektedir.[199]

Dış basında ise, Türkiye'nin, bölgedeki tüm Kürtleri kontrol altına almak için Musul'u istediği iddiaları dile getirilmektedir. Sözü edilen bölge, Kürt nüfusun yoğun olduğu bir coğrafyadır. İngiltere ve Irak, bölgedeki Kürtlere bağımsızlık vaat etmektedir, Türkiye ise tersine Kürtlere bağımsızlık vermeye yanaşmamaktadır.[200] Başka bir ifadeyle, Türkiye bölgedeki Kürt vatandaşlarını Türkleştirmeye çalışırken, İngiltere Kürtlerin kendi hukukunu geliştirmesi politikasını izlemektedir.[201] Brüksel hattı, bölgedeki kardeş Kürt halkını bir kısmı Türkiye'de bir kısmı Irak'ta kalmak üzere ayıracaktır. Brüksel hattının kabul edilmesiyle ya Türkiye Kürt politikasını değiştirecek ya da daha da zorlaşan şartlarda var olan politikasını sürdürmeye çalışacaktır.[202] Türkiye'nin Kürt politikasına eleştirel bakan başka bir haberde Türkiye'nin, CA kararı ile sadece Musul'u kaybetmiş olmayacağı, aynı zamanda ileride ortaya çıkacak birçok sorunun so-

---

196 Dışişleri Bakanı Tevfik Rüştü Bey, ZC D.2 C.21 İ.38 s.90 (9.1.1926).
197 ZCD.2 C.21 İ.38 s.90-95.
198 Ayrıntılı bilgi için 1925 yılı makalesine bakılabilir.
199 "The Mosul Treaty", *The Economist*, 12 June 1926, V.102, I.4320, p.1131-1132.
200 *a.k.*
201 "The Mosul Debate", *The Economist*, 26 December 1925, V.101, I.4296, s.1085.
202 "The Mosul Treaty", *The Economist*, 12 June 1926, V.102, I.4320, p.1131-1132.

rumluluğu altında kalacağı iddia edilmektedir. İngiltere, Kürt sorununa dahil olmuştur ve bu sorun Musul sorunundan daha büyük ve rahatsız edicidir.[203]

Tevfik Rüştü Bey'in demecine göre ise, Türkiye'nin Musul sorununun çözümünde amacı, Irak halkını İngiliz mandasından kurtarmaktır.[204] Ne var ki, İngiltere'nin bölgede meydana gelen isyan ve ayaklanmalardaki rolü herkesçe bilinmektedir. Bu nedenle, İngiltere vesayetinde bağımsız bir Kürdistan kabullenilebilir değildir.

Süreç içerisinde Türkiye, CA kararını taraflarca onaylanmadığı sürece kabul etmeyeceğini açıklamış, ardından CA'nın 1925 Eylül'ünde konunun Lahey Adalet Divanı'na götürülmesi kararını reddetmiştir. Buna rağmen, müzakereler devam etmiş, 5 Haziran 1926 tarihinde Ankara'da Türkiye ile Irak ve İngiliz Hükümeti arasında Musul sorununda karara varılmıştır. Buna göre Brüksel hattı, Türkiye lehine küçük bir değişiklikle[205] Türkiye-Irak sınırı olarak kabul edilmekte, Irak Hükümeti'nin bağımsızlığı tanınmakta ve iki devlet arasındaki müşterek çıkar sahasından elde edilecek petrol gelirinin % 10'unun (Basra Vilayeti hariç) 25 yıl süreyle Türkiye Hükümeti'ne verilmesi öngörülmektedir. Musul sorununun çözülmesi ile Türkiye Cumhuriyeti sınırları çizilmiş olmaktadır.[206]

Anlaşma'ya göre, Türkiye ile Irak arasındaki sınır şöyle çizilmiştir:

> Madde 1: Türkiye ile Irak arasındaki hattı hudut cemiyeti akvamın 29 teşrinievvel 1926 tarihli içtimaında tekarrür etmiş olan güzergaha tevfikan bervechizir sureti katiyede tayin edilmiştir.
> (Brüksel Hattının Tarifi)
> Maafihbalâdaki hattı hudut Aşuka ve alâmun cenubunda bu iki mahalli yekdiğerine rapteden yolun Irak arazisinden geçen kısmını Türk arazisi dahilinde bırakmak üzere tadil edilmiştir.
> …
> Madde 3: Birinci maddede tasrih edilen hattı hududu arazi üzerinde tayin etmek üzere bir tahdidi hudut komisyonu teşkil edilecektir…
> Madde 4: Birinci madde mucibince Irak'a terk edilen arazideki ahalinin tabiyeti Lozan Muahedesinin 30-36ncı maddelerine tevfikan halledilecektir…
> Madde 5: Tarafeyni akideyden her biri birinci maddede tasrih edilen hattı hududu kati ve taarruzdan masun olmak üzere kabul ve bunu tadile matuf her türlü teşebbüsten tevakki etmeyi taahhüt eyler.

Petrol rezervleri ile ilgili düzenleme ise şöyledir:

> Madde 14: Her iki memleket arasında menafi müştereke sahasını tevsik etmek maksadiyle Irak hükümeti işbu muahedenin mevkii meriyete vazı tarihinden itibaren yirmi beş sene müddetle bervechi zir alacağı aidatın yüzde onunu Türkiye hükümetine tesviye edecektir:
> a) 14 Mart 1925 tarihli imtiyaz mukavelenamesi mucibince petrol ihraç edebilecek olan "Türkiş Petroleum Kompani"den.

---

[203] "The Mosul Debate", *The Economist*, 26 December 1925, V.101, I.4296, s.1085.
[204] ZC D.2 C.21 İ.38 s.90-95.
[205] "The Iraq Treaty", *The Economist*, 26 December 1925, V.102, I.4322, s.1245.
[206] ZC D.2 C.26 İ.115.

b) Balâda imtiyaz mukavelenamesinin altıncı maddesi mucibince petrol ihraç edebilecek olan şirketlerden ve eşhastan.
c) Balâda zikredilen imtiyaznamenin 33ncü maddesi mucibince teşekkül edebilecek olan muavin şirketlerden.

Türkiye'nin aidattaki hissesini sermayeye çevirmek istediği takdirde izlenecek yol, İngiltere Sefiri Sör Ronalt Şarl Lintzey ve Irak murahhası Nuri Sait Paşa tarafından Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanı Tevfik Rüştü Beyefendi'ye yazılan 5 Haziran 1926 tarihli nota ile çözümlenmiştir:[207]

> "Bugün beynimizde imza edilen muahedenin on dördüncü maddesine atfen şunu beyan ederiz ki:
> Bu muahedenin mevkii meriyete vazını takip eden on iki ay içinde Türkiye Hükümeti mezkûr maddede mevzubahis olan aidattaki hissesini sermayeye tahvil etmek arzusunda bulunduğu takdirde Irak Hükümetini arzusundan haberdar edecek ve mezkûr Hükümet ihbarı vakii takip eden otuz gün zarfında bu maddenin tamamii ifası zımnında Türkiye Hükümetine beş yüz bin İngiliz lirası tesviye edecektir. Diğer taraftan şurası da mukarrerdir ki Türkiye Hükümeti mezkûr aidattaki menafiini evvelemirde Irak Hükümetine bir tarafı salisin tediyeye amade olabileceği fiyattan daha yüksek olmamak üzere mübayaa etmek fırsatını vermeksizin elinden çıkarmamayı taahhüt eyler."

Anlaşma, hiç kimseyi memnun etmemiştir; Brüksel hattının kabulü, Misak-ı Milli'den taviz vermek demektir.[208] Dışişleri Bakanı Tevfik Rüştü de amaçlarının toprak kazanmak değil, Irak'ın bağımsızlığına destek vermek olduğunu ve bunun için bazı fedakarlıklarda bulunduklarını itiraf etmektedir:[209]

> "Şurasını da derhal arz etmeye mecburum ki hudut üzerinde bize bin kilometre murabbaı miktarında lehimize tashihat (düzeltme) ilavesini teklif ettiler; esas davamızın böyle bir veyahut iki bin kilometrekarelik arazi davası olmadığını söyleyerek bu teklif olunan araziden de sarfı nazarla bütün Musul Vilâyetinden müstakil Irak Devleti lehine feragati prensiplerimize daha uygun bulduk.
> ….
> Şarkı karibde başlıca kuvveti temsil eden Türkiye Cumhuriyeti en esaslı mihveri siyaseti mileli mütemeddine (medeni) arasında bir unsuru intizam ve terakki olarak çalışmak olduğundan cihanın ve şarkı karibin sulh ve huzuru ve Irak'ın istiklal ve saadeti namına ve Büyük Britanya İmparatorluğuyla münasebetimizi normal bir hale getirmek için yegâne muallak kalan bu arazi meselesinde fedâkarlıklara katlandık."

Kâzım Karabekir de muhalefet adına kısa bir konuşma yapmıştır. Özetle, duyduğu sıkıntıyı dile getirmiştir: "…Musul'un bugünkü vaziyetinde duyduğumuz teessürleri bu kürsüden ifade etmekten başka maalesef bizim için yapılacak bir şey kalmamıştır."[210]

---

[207] ZC D.2 C.26 İ.115s.164.
[208] "The Iraq Treaty", *The Economist*, 12 June 1926, V.102, I.4320, p.1332.
[209] ZCD.2 C.26 İ.115 s.165.
[210] ZCD.2 C.26 İ.115 s.165.

Bozkurt Lotus Davası: Uluslararası Alanda Bağımsız Egemen Devlete Doğru…

2 Ağustos 1926'da Türk bandıralı Bozkurt ile Fransız bandıralı Lotus gemisinin Ege Denizi'nde (Midilli Adası civarı) çarpışmasıyla başlayan dava süreci, uluslararası hukuk açısından Türkiye Cumhuriyeti'nin bağımsızlığının bir simgesi sayılmaktadır. Yedi bin tonluk Fransız posta gemisi ile bin tonluk Türk şilebinin Ege Denizi'nde çarpışması sonrasında, Türk bandıralı Bozkurt iki parçaya ayrılarak batmış ve birçok Türk vatandaşı hayatını kaybetmiştir.

Kazada mağdur olanların Türk olması nedeniyle, Fransız Gemi Kaptanı Desmons Türk Ceza Kanunu'na göre yargılanmak üzere tutuklanmıştır. Bunun üzerine, Fransa, kazanın Türkiye karasularında değil Ege açıklarında meydana gelmesini gerekçe göstererek itiraz etmiştir. Gemi kaptanının tutuklanmasını, uluslararası hukukun temel prensiplerine aykırı bulunduğunu savunmuştur.[211]

Türkiye'de açılan davada Fransız ve Türk Kaptanlar adam öldürme suçundan hapis cezasına mahkum edilmiştir. Bunun üzerine Fransa, 12 Ekim 1926'da davayı Lahey Uluslararası Adalet Divanı'na taşımıştır. Dava, 7 Eylül 1927'de Türkiye lehine sonuçlanmıştır.

Tüm bu süreçte, Adliye Vekili Mahmut Esat Bey yetkili kılınmıştır ve süreci başarı ile yönetmesiyle takdir toplamıştır. Hatta Soyadı Kanunu sonrasında bu olaya atfen Bozkurt soyadını almıştır.[212]

SONUÇ YERİNE:
DEVLET - SERMAYE İLİŞKİLERİ ÜZERİNE KISA BİR DEĞİNME

Dış basında 1926 yılında Türkiye ile ilgili gündem maddesi Türkiye'den *yabancı sermaye*nin kaçmasıdır. Yabancılar hangi alanda olursa olsun çok büyük zorluklarla karşılaşmaktadır. Basında yer aldığına göre, vergiler her geçen gün artmakta, Hükümet yabancı sermayeye karşı "idari reformlar"ı hayata geçirmemekte, yabancı şirketler Cuma günü tüm dünyada ticaret ilişkileri devam ederken zorunlu olarak çalışamamakta ve niteliksiz de olsa yerli işçi istihdam etmek zorunda bırakılmaktadır. Ayrıca, denetimler de çok sıkılaştırılmıştır.[213] Oysa Osmanlı Bankası'ndan yapılan açıklama doğrultusunda, yerli sermaye kıt ve tamamen harcanmış olduğundan, ülkenin gelişmesi için *dış yardım kaçınılmaz*dır.[214] Çünkü Türkiye'de üretimi finanse edecek sermaye yoktur. Çiftçiler kredi ve tohum istemekte, sermaye yeterli olmadığı için arazilerin ancak yarısı ekilebilmektedir. Sanayiciler açısından da aynı şekilde kredi sıkıntısı yaşanmak-

---

[211] "Turkey – Foreign Chambers of Commerce – Judicial Status of Foreigners – Shortage of Foreign Exchange", *The Economist*, 18 September 1926, V.103, I.4334.

[212] BCA: 30.18.1.1./21.60.17; BCA: 30.18.1.1./21.71.17.

[213] "Turkey and the Foreigners", *The Economist*, 7 August1926, V.103, I.4328, p.238-239; "Turkey – Shipping Law – Exodus of Capital – Burdensome Taxes", *The Economist*, 26 June 1926, V.103, I.4322, p.1257.

[214] "Ottoman Bank", *The Economist*, 17 July 1926, V.103, I.4325, p.122-123.

tadır.[215] Dış basında yer alan haberlere göre bu açığı kapatacak olan yabancı sermayedir.

İncelenen yıl içinde Türkiye Hükümeti üzerinde, yabancı sermayenin ülkeye girmesi ve bu yönde teşvik edici düzenlemelerin yapılması gerektiği konusunda büyük bir baskının varlığı hissedilmektedir. 1925 tarihli bir haberde "[y]abancı şirket çıkarlarının Ankara'da aktif olarak çalış[tığı]" ve "etrafta imtiyaz-avcılarının olduğu" belirtilmektedir. Gazeteye göre Hükümet, birçok teşvik edici vaatte bulunmakta, fakat gerçekte "aptalca yöntemler ve oyalamalar"la şirketlerin işlerini zorlaştırmaktadır.[216]

Diğer taraftan, Devlet işletmeciliği nedeniyle yurtiçindeki *küçük esnaf ve tüccar* isyan etmenin sınırındadır. Küçük esnaf ve tüccarın, tekel haklarının alınması sonrası, devlet tekeli karşısında rekabet şansı kalmamaktadır. 4 Şubat'ta Kastamonu mebusu Halit Bey, "20 Nisan 1341 tarihli Kanun mucibince yükleme ve boşaltma, su ve kömür dağıtma işlerini tanzim için İstanbul Limanında teşekkül eden şirket hakkındaki suali"nde, İstanbul Liman Şirketinin Seyrisefain İdaresi, Sanayi ve Maadin Bankası, İş Bankası ve İstanbul Mavnacılar Anonim Şirketleri tarafından kurulduğunu; yalnız şirket kurulurken hali hazırda orda çalışan çok sayıdaki mavnacının bilgilendirilmemesi ve şirkete dahil edilmemesinden dolayı buradaki esnafın zarar gördüğünü belirtmektedir.[217] Bolu Mebusu Vasfi Bey de Zonguldak'ta Kilimli ve Kozlu mevkilerinde kurulan kömür şirketlerinin, oradaki "ferdi teşebbüsleri" zor duruma düşürdüğünü belirtmiştir.

Devlet işletmeciliği, girdiği alandaki küçük sermayedarlara üstünlük sağlaması nedeniyle eleştirilmektedir. Devlet işletmeciliği ile oluşturulan büyük sermayeli yatırımlar, ya küçük sermayedarların yok olmasına ya da işlerinin yavaşlamasına neden olmaktadır. Hükümet ise, büyük sermayenin teknolojik gelişim ve sektörün ilerlemesi için gerekli olduğunu; hatta bugüne kadarki geri kalmışlığın küçük küçük sermayelerle kurulan işletmelerden kaynaklandığını iddia etmektedir. Ticaret Bakanı Ali Cenani Bey Ereğli'nin büyük sermayedarlara verilerek en ileri teknoloji ile işletilmesi gerektiğini savunmuştur.[218]

---

[215] "Turkey – Shortage of Capital – Port of Smyrna – Tobacco Production – Christian Calendar and Metric System Adopted", *The Economist*, 13 March 1926, V.102, I.4307, p.520-521.

[216] "Turkey – ForeignAid – Smyrna Dried Fruit – Cotton – Banking – Aidin Railway", *The Economist*, 29 August 1925, V.101, I.4279, s.347.

[217] ZC D.2 C.22 İ.50.

[218] ZC D.2 C.25 İ.96.

EK 1: Suikast Girişimi Davasında Tutuklular Listesi (22 Haziran 1926)

1. Sarı Efe Edip
2. Eski Lazistan mebusu Ziya Hurşid
3. Laz İsmail
4. Gürcü Yusuf
5. Çopur Hilmi
6. Eski Lazistan mebusu Necati
7. İzmit mebusu Şükrü
8. Ordu mebusu Faik (Günday)
9. Saruhan mebusu Abidin (Bayhan)
10. Eski Trabzon mebusu Hafız Mahmud
11. Eski Mersin mebusu Cemil Paşa
12. Eski Erzurum mebusu Hüseyin Avni
13. Erzurum mebusu Necati
14. İstanbul mebusu Kazım Karabekir
15. İstanbul mebusu Refik Paşa
16. Ankara mebusu Ali Fuat Paşa
17. Cafer Tayyar Paşa
18. Erzincan mebusu Sabit
19. Sivas mebusu Halis Turgut
20. Dersim mebusu Feridun Fikri
21. Ergani mebusu İhsan
22. Trabzon mebusu Muhtar
23. Erzurum mebusu Münir Hüsri
24. Trabzon mebusu Rahmi
25. Erzurum mebusu Hazım
26. Mersin mebusu Besim
27. Afyon mebusu Kamil
28. Gümüşhane mebusu Zeki
29. Tokat mebusu Bekir Sami
30. İzmit mebusu Mustafa
31. Bursa mebusu Necati
32. Bursa mebusu Osman Nuri
33. Erzurum mebusu Rüştü Paşa
34. İstanbul mebusu Hasbolat Bey
35. Karşıyaka'da Bahçıvan İdris
36. Pitatoz çiftliklerinde Şahin Çavuş
37. İhtiyat zabitanından Bahaeddin
38. Miralay Rasim
39. Eski Maliye Nazırı Cavit
40. Diş tabibi Şevket
41. Kara Vasıf
42. Ziya Hurşid'in Biraderi Fazıl
43. Kazı namıyla maruf Hüseyin Avni
44. Eski Lazistan mebusu Necati Bey
45. Necati Bey'in biraderi Hasan Tahsin
46. Necati Bey'in kayınbiraderi Hasan Rıza
47. Necati Bey'in arkadaşı Mustafa Efendi
48. Trabzonlu Nimet Nahiye Hanım
49. Eskişehir mebusu Arif (Ayıcı)

Ek 2: 1926 Yılı Bütçesi (Cumhuriyet Tarihinin İlk Denk Bütçesi)

Bütçede, bakanlıklar baz alınarak bakıldığında, Müdafai Milliye Vekaleti % 33'lük pay ile masraflarda ilk sırada yer alırken, Maliye Vekaleti % 12; Nafia Vekaleti % 7,5 ile onu izlemektedir. Düyunu Umumiye ise % 5,3'lük bir paya sahiptir.

Gelirlerde ise doğrudan vergiler (% 41) en büyük payı oluşturmakta; tekeller (% 24) ve dolaylı vergiler (% 20) de onu izlemektedir.

1926 yılı bütçesinde dikkat çeken bir özellik, gelirlerin % 20'sinden fazlasını oluşturan Aşar Vergisinin bir yıl önce kaldırılmış olmasıdır.

1342 Yılı Bütçesi A Cetveli (Masarif)		
Adı	**Masraf (lira)**	**Yüzde**
Türkiye Büyük Millet Meclisi	1.507.630	0,8%
Riyaseticümhur	238.765	0,1%
Divanı Muhasebat	400.125	0,2%
Başvekâlet	106.076	0,1%
Maliye Vekaleti	24.508.250	12,9%
Varidatı Mahsusa	2.962.690	1,6%
Düyunu Umumiye	10.136.108	5,3%
Rüsumat	5.465.610	2,9%
Tapu ve Kadastro	1.358.833	0,7%
Dahiliye Vekâleti	4.438.840	2,3%
Posta ve Telgraf Müdüriyeti Umumiyesi	5.359.000	2,8%
Emniyet Umumiye	3.864.889	2,0%
Jandarma	10.540.000	5,5%
İskân	1.481.353	0,8%
Hariciye Vekaleti	3.072.725	1,6%
Matbuat	564.655	0,3%
Sıhhiye ve Muaveneti İçtimaiye Vekâleti	3.946.005	2,1%
Diyanet İşleri Reisliği	1.598.600	0,8%
Adliye Vekâleti	5.651.609	3,0%
Maarif Vekâleti	7.478.106	3,9%
Nafia Vekâleti	14.279.631	7,5%
Ticaret Vekâleti	1.872.928	1,0%
Limanlar	271.137	0,1%
Ziraat Vekâleti	3.852.790	2,0%
Müdafaai Milliye Vekâleti	64.005.925	33,7%
İmalatı Harbiye	5.708.857	3,0%
Bahriye Vekâleti	5.105.158	2,7%
Haritalar	625.249	0,3%
Yekûn	**190.103.544**	

1342 Yılı Bütçesi B Cetveli (Varidat)		
Adı	**Masraf (lira)**	**Yüzde**
Bilâvasıta alınan vergiler	39.211.000	20,62%
Damga, Harçlar, Kaydiyeler, CezayiNekdiler	6.656.500	3,50%
Bilvasıta alınan vergiler	78.746.000	41,41%
İnhisarlar	45.999.000	24,19%
Emlâk ve Eşyayı Devlet Hasılatı	10.180.000	5,35%
Müteferrik	9.240.000	4,86%
İstirdadat	126.354	0,07%
Yekûn	**190.158.854**	

1926 YILINDA YÖNETİM

G.	Ay	Olay / Mevzuat	Açıklamalar	Kaynak
2	Ocak	Mebus intihabatı kabul edildi.	Ali Nazmi Bey'in Kastamonu mebusluğuna seçilmesi kabul edildi.	ZC C.21 İ.35
4	Ocak	705 sayılı 11 Nisan 1334 Tarihli Gümrük Kanununun 62nci Maddesine Müzeyyel Kanun kabul edildi.	RG: 16.1.1926/272. Fazla mesaiye kalan gümrük memurlarının fazla mesai ücreti artırılmaktadır. Fazla mesai ücreti, işi yaptıran tüccarlar tarafından ödenmektedir.	ZC C.21 İ.36
4	Ocak	706 sayılı Türkiye ile Finlandiya Arasında Münakit Muhadenet Muahedenamesinin Tasdikine Dair Kanun kabul edildi.	RG: 17.1.1926/273. 9 Aralık 1924 tarihinde Varşova'da imzalanan dostluk anlaşması onaylanmıştır.	ZC C.21 İ.36
4	Ocak	707 sayılı Türkiye ile Letonya Arasında Münakit Muhadenet Muahedenamesinin Tasdikine Dair Kanun kabul edildi.	RG: 17.1.1926/273. 3 Ocak 1925 tarihinde Varşova'da imzalanan dostluk anlaşması onaylanmıştır.	ZC C.21 İ.36
4	Ocak	Seyrüsefer talimatnamesi ahkâmının bir sene daha temdidi hakkında kararname kabul edildi (BK Kararı No: 2987).	29 Temmuz 1341 (1925) tarihli ve 2313 numaralı kararnameyle pasaport almadan yabancı ülkelere kaçan vatandaşların konsolosluklara müracaat etmeleri kabul edilmiş, bu doğrultuda birçok müracaat yapılmıştır. Hem bu başvuruların sonlandırılması hem de Rumiye, Avlonya, Üsküp, Danziğ, Erivan, Gümrü, Lemberğ, Culfa, Palermo ve Bari Konsolosluklarının açılması ile bu bölgelerdeki vatandaşların da kararnameden faydalanması için süre bir yıl uzatılmaktadır.	Düstur III. Tertip C.7
5	Ocak	Seyr-i Sefain mesai programı hazırlandı.	Seyr-i Sefain Genel Müdürü Sadullah Bey, 5 yıllık bir çalışma programı hazırlayarak Ticaret Bakanı ile görüşmüştür. En kısa zamanda program Bakanlığa teslim edilecektir.	HM
5	Ocak	Mülki atama yapıldı.	Eski Çankırı valisi Sahib Bey mülkiye müfettişliğine tayin edildi.	HM
6	Ocak	708 sayılı Muhamat (Avukatlık) Kanununun Bazı Mevadını Muaddil Kanun kabul edildi.	RG: 16.1.1926/272. 3 Nisan 1340 (1924) tarihli Avukatlık Kanunu kazanılmış hakları ihlal ettiği ve düzenlenmesi gereken noktaları ele almadığı gerekçeleri ile birçok şikayete konu olmuştur. Avukatlık stajı, dava vekilliği ve avukatlık ruhsatnamesi kazanılması gibi başlıklar düzenleme ile tekrar ele alınmaktadır.	ZC C.21 İ.37
6	Ocak	709 Sayılı Çifteler Çiftliği Dahilindeki Araziye İcarei Zemin Olarak Tahakkuk Ettirip Tahsil Edilmiyen Mebaliğ Hakkında Kanun kabul edildi.	RG: 16.1.1926/272. Öşür (ondalık vergi) alınan yerden icar (kira) alınmaması gerekirken, Eskişehir'in Çifteler Çiftliği 1924 yılına kadar iki vergiyi de vermiştir. Bu yanlışlığın giderilmesi mümkün olmamakla birlikte, karşılığında 1337-1340 (1921-1924) yılları arasında tahakkuk ettirilen ama ödenmeyen icar borçları affedilmektedir.	ZC C.21 İ.37

G.	Ay	Olay / Mevzuat	Açıklamalar	Kaynak
6	Ocak	Askerî tıbbiyesinin dahilî nizamnamesinin 86ncı maddesinin tadili hakkında kararname kabul edildi (BK Kararı No: 2990).	24 Eylül 1340 (1924) tarihli 946 numaralı kararnamede yapılan değişiklikle, askeri öğrencilerden her yıl sonunda teorik ve pratik sınavda bir dersten geçemeyenlerin bütünleme sınavına girme hakkı olacak, iki dersten geçemeyenlerle mazaretsiz sınava girmeyenler ve bütünleme sınavından kalanlar aynı sınıfı tekrar okuyacaklardır. İkinci yıl da başarısızlık devam ederse atılacaktır. Mazaretlerin sınav tarihinden iki gün önceye kadar beyan edilmesi gereklidir.	Düstur III. Tertip C.7
6	Ocak	İstiklal Mahkemesi'ne sevk kararı alındı.	Çeşitli suçlardan sanık İzmirli Marko oğlu Sarafim (Şerif Ali) ile arkadaşları Entranik, Maksud ve Proderomus Ankara İstiklal Mahkemesi'ne sevk edildi.	BCA: 30.18.1.1/ 17.82.2/ 91-150
6	Ocak	Emlak ve Eytam Bankası Kanunu Layihası Bakanlar Kurulu'na sunuldu.	Adalet Bakanlığında İş Bankası Genel Müdürü İzmir mebusu Celal Bey'in başkanlığındaki Komisyon tarafından Emlak ve Eytam Bankası kurulmasına ilişkin Kanun Tasarısı hazırlanarak Bakanlar Kurulu'na sunulmuştur.	HM
9	Ocak	Mebus intihabatı kabul edildi.	Faik Bey'in Kütahya mebusluğuna seçilmesi kabul edildi.	ZC C.21 İ.38
9	Ocak	Yusufeli kazasının Of köyünden Alioğlu Süleyman hakkındaki idam hükmü tasdik edildi.	Alioğlu Süleyman, amcasının yokluğundan yararlanarak yengesine ve kumasına ahlaksız teklifte bulunmuş, reddedilmesi üzerine olayı gören tüm ev halkını katlederek evi yakmıştır. Bu nedenle, idam cezasına çarptırılmıştır.	ZC C.21 İ.38
9	Ocak	710 sayılı Türkiye Dahilinde Piyango Keşidesinin Münhasıran Tayyare Cemiyetine Ait Olduğu Hakkında Kanun kabul edildi.	RG: 24.1.1926/279. Memleketin güvenliği için önemine vurgu yapılan hava kuvvetlerine ve hava kuvvetlerini kısa zamanda geliştireceğine inanılan Türk Tayyare Cemiyetine (TTC) ek gelir sağlayabilmek amacıyla nakdi piyango basma hakkı yalnızca TCC'ye tanınmakta, hayır amaçlı diğer kurumlarda eşya piyangosuna izin verilmektedir.	ZC C.21 İ.38
9	Ocak	Hariciye Vekili Doktor Tevfik Rüştü Bey Musul meselesi hakkında beyanat verdi.	Tevfik Bey, Musul sorununda gelinen noktayı belirtmekte, bu güne kadar yapılanları özet olarak Meclise sunmaktadır. Musul sorunu, Lozan Anlaşması'nda çözümlenememiş, İngiltere ve Türkiye arasındaki müzakerelere bırakılmıştır. Belirlenen süre içerisinde ikili görüşmelerle çözümlenemediğinden sorun Cemiyeti Akvam gündemine alınmıştır. Cemiyeti Akvam, yerinde inceleme yapmak üzere üçler heyetini kurmuş ve heyetin raporu Genel Kurul'a sunulmuştur. Türkiye açısından rapor kabul edilemezdir. Genel Kurul, raporu kabul etmekle kalmamış, Eylül 1925'de Genel Kurul'un karar alma yöntemine ilişkin sorularla konuyu Lahey Adalet Divanı'na götürmüştür. Türkiye, egemenlik haklarının çiğnendiği gerekçesiyle itiraz etmiş olsa da konu Lahey'de görüşülmüş ve Lahey kararı Cemiyeti Akvam'a sunulmuştur. Sonuç itibariyle Brüksel sınırı kabul edilmiştir. Türkiye, Cemiyeti Akvam'ın tarafsızlığını sorgulamakta ve Irak halkının İngiltere mandasından kurtarılması ve bağımsızlığını kazanması amacıyla hareket etmektedir.	ZC C.21 İ.38

G.	Ay	Olay / Mevzuat	Açıklamalar	Kaynak
11	Ocak	711 sayılı Tapu Daireleri Hududu Haricindeki Emvali Gayrimenkuleye Ait Muamelâtı Tasarrufiyenin Sureti İcrasına Dair Kanun kabul edildi.	RG: 24.1.1926/279. "Madde 1: Ashabının talebi vukuunda her tapu dairesi kendi hududu haricinde kâin, ilişiği ve manii kanunîsi olmadığı mahallerinden sorularak tahakkuk eden emvali gayrimenkuleye müteallik muamelâtı tasarrufiyeyi dahi icraya mezundur."	ZC C.21 İ.39
11	Ocak	Mebus intihabatı kabul edildi.	Behiç Bey'in İstanbul mebusluğuna; İbrahim Talî Bey'in Diyarbekir mebusluğuna seçilmesi kabul edildi.	ZC C.21 İ.39
11	Ocak	Darülfünun 1341 senesi bütçesi kadrosunda vuku bulan sehvin tashihi hakkında Heyeti Umumiye kararı alındı (Genel Kurul Kararı No: 196).	1925 yılı bütçesinde 52,5 lira maaşlı Tıp Fakültesi öğretim üyeleri ünvanının "daimi muallimler" olarak değiştirilmesi kabul edilmiştir.	Düstur III. Tertip C.7
11	Ocak	1341 senesi Muvazenei Umumiye Kanununun kırk beşinci maddesinin kabili tefsir olmadığı hakkında Heyeti Umumiye kararı alındı (Genel Kurul Kararı No: 197).	Maliye Bakanlığının "(B) fıkrasında 1331 senesindeki kıymeti mukayyedesinin esas ittihaz edilmesindeki maksat bu tarihe kadar kıyemi muaddele ile alım ve satım fiyatlarının mutedil, mübadeleye salih olması noktasında matuf olup bu tarihten sonraki her türlü tahavvülata maruz kalmıyan emlâk ve arazinin aynı seneye kadar maruzu tahavvülat olan emlak ve araziye tebaan kıymetlerinin mümassillerine ircaı ruhu kanuna muvafık olacağı" maddesi açıktır ve tefsire ihtiyaç yoktur.	Düstur III. Tertip C.7
11	Ocak	Ekrem Bey'in Askerî Elkab Kanunu unvanlı teklifi kanunisi ile Zonguldak Mebusu Tunalı Hilmi Bey'in Lâkab Kanunu unvanlı teklifi kanunisi reddolundu.	Ağa, bey, efendi, paşa gibi unvanların nüfus kayıtlarında yarattığı karışıklık nedeniyle Tunalı Hilmi Bey, erkekler için bey, kadınlar için hanım unvanının nüfusa işlenmesini teklif etmiştir. Ekrem Bey'in de askeri unvanlarla ilgili aynı içerikli teklifi birleştirilerek Müşterek Encümen'e gönderilmiştir. Müşterek Encümen, bey ve ağa unvanlarının devam etmesine ve düzenlemenin Hükümet talimatnamesiyle yapılmasına karar vermiştir. Genel Kurul'daki görüşmelerde en açık itiraz Hakkı Tarık Bey'den (Giresun) gelir. Tarık Bey, "inkılap halka böyle dereceli hitap etmekten herkesi men etmesi lazım gelir" diyerek unvanların tamamen kaldırılmasını savunmuştur. Ayrıca, talimatname ile düzenlenmesine de itirazlar gelmiştir. Genel Kurul'da ortak bir karara varılamamış, teklif reddedilmiştir. Unvan ve lakaplar, 26 Kasım 1934'de kabul edilecek 2590 sayılı Kanun ile tamamen kaldırılacaktır.	ZC C.21 İ.39
12	Ocak	Diplomatik atama yapıldı.	Dış temsilciliklerden Belgrad'a Rıza Rıfat, Bakü'ye Celaleddin, Kabil'e Nizameddin, Tiran'a Fuad ve Mustafa Hasip, Varşova'ya Rauf Hayri, Bern'e Muzaffer Kamil tayin edildi.	BCA: 30.11.1.0/ 21/1/19
12	Ocak	Üst düzey idari atama yapıldı.	Ticaret Bakanlığı Müsteşarlığına Hüsnü Bey tayin edildi.	BCA: 30.11.1.0/ 21.2.1

G.	Ay	Olay / Mevzuat	Açıklamalar	Kaynak
13	Ocak	İstiklal Mahkemesi'nde Çapakçurlular Davası tamamlandı.	Elazığ'da çıkan ayaklanmaya katıldıkları kesin olan Çapakçurlu Şükrü, Ali oğlu Sait, Ali oğlu Faik, Ali oğlu İbrahim, Mehmet oğlu Selim, Ömer oğlu Ahmet, Safa oğlu Ulaş, Mehmet oğlu Abdülkerim, İbrahim oğlu Ali, Zafi oğlu Molla Yusuf, Cundi oğlu Feyzi, Hasan oğlu Osman'ın idamlarına karar verildi. Diğer sanıklar onar sene hapis cezasına çarptırıldı, diğerleri beraat etti. İdama mahkum on kişi 14 Ocak'da asıldılar.	Aybars, s. 266; HM, 15 Ocak 1926
13	Ocak	Nevahi Kanunu Layihası hazırlığı yapılıyor.	Hakimiyeti Milliye'ye göre, İçişleri Bakanlığı Avrupa'daki komün teşkilatına denk bir kanun tasarısı hazırlamaktadır. Medeni Kanun'a göre de çağdaş bir nahiye (bucak) teşkilatına gereksinim duyulmaktadır. 1336 (1920) tarihli nahiye teşkilatına dair hazırlanan proje, Bakanlık tarafından tekrar incelenerek, son haline getirilecek ve Kanun Tasarısı olarak Meclis'e sunulacaktır.	HM
13	Ocak	Mebus intihabatı kabul edildi.	Mehmet Yaşar Bey'in Saruhan mebusluğuna seçilmesi kabul edildi.	ZC C.21 İ.40
13	Ocak	İstiklâl madalyası kurdelası tebdil edildi.	Milli Mücadele sırasında bilfiil ateş altında hizmet eden eski İstanbul Mebusu Ahmet Şükrü Bey'in sahip olduğu İstiklal Madalyası şeridinin kırmızı-yeşile değiştirilmesi kabul edildi.	ZC C.21 İ.40
13	Ocak	Terfileri icra kılınan zabitan ve mensubini askeriyenin rütbei cedideleri muhasesatlarının tarihi itası hakkındaki eski idarei askeriye nizamnamesinin 179ncu maddesinin tefsirine mütedair Divanı Muhasebat Riyaseti tezkeresi görüşüldü.	Divanı Muhasebat'ın (Sayıştay) yaşadığı tereddüt üzerine gönderdiği tezkere ile gündeme gelen konu, askerlerin birkaç yıl önce almaları gereken terfileri savaş şartları dolayısıyla gecikmeli olarak almaları üzerine rütbe ve maaşın nizamnamenin geçerlilik tarihi mi yoksa terfinin yapıldığı tarihten itibaren mi geçerli olacağı hakkındadır. Encümene iade edilmiştir.	ZC C.21 İ.40
13	Ocak	712 sayılı Ticaret Vekaleti 1341 Senesi Bütçesine 130 914 Lira Tahsisatı Munzamma İlâvesi Hakkında Kanun kabul edildi.	RG: 24.1.1926/279. Askeri Fabrikalar İdaresi tarafından idare edilmekteyken, askeriye ile ilgileri olmamaları dolayısıyla Sanayi ve Maadin Bankası'na devredilen fabrikaların borçlarının kapanması için Ticaret Bakanlığı bütçesine ek ödenek ayrılmaktadır.	ZC C.21 İ.40
13	Ocak	713 sayılı Muvazenei Umumiye Dahilindeki Devairin Kırtasiye İhtiyacının Sureti Tedarikine Dair Kanun kabul edildi.	RG: 24.1.1926/279. Kağıt fabrikaları kurulmasının teşvik edilmesi için tüm birimlerin kırtasiye gereksinimlerinin toptan alınması ve bu kaleme ek ödenek ayrılması kararlaştırılmıştır. Talep olması halinde fabrika açacaklara destek verilecektir.	ZC C.21 İ.40
13	Ocak	Rusya ve Amerika Devletleri ile diğer devletler muvaredatına tatbik olunacak tarife hakkında kararname (BK Kararı No: 2988).	"Amerika ve Rusya Devletleri ile aramızda şifahi bir itilâf mevcut olduğundan ve mezkûr devletler Türkiye muvaredatına (gelen şeyler) en ziyade mazharı müsaade millet muamelesi tatbik etmekte bulunduğundan" 691 sayılı Kanun'la BK'na verilen yetki ile bu devletlerden gelen şeylere Lozan Anlaşmasının uygulanması ve bu devletler ile anlaşma imzalamak üzere Dışişlerine yetki verilmesi kabul edilmiştir.	Düstur III. Tertip C.7

G.	Ay	Olay / Mevzuat	Açıklamalar	Kaynak
13	Ocak	Askeri mızıka bandolarında müstahdem ve mızıka ustası namiyle maruf küçük zabitlerin rütbe ve unvanlarının tebdiline dair olan talimatname kabul edildi (BK Kararı No: 3017).	Askeri bandolarda çalışan sözleşmeliler ile memurların rütbe ve unvanlarında bir düzenleme yapılmaktadır: "Birinci sınıf mızıka küçük zabiti" unvanı "mızıka kıdemli baş çavuşu" olarak, vb.	Düstur III. Tertip C.7
13	Ocak	Anadolu İstiklal Mücadelesi'ne, İstiklal Harbi ismi verildi.		BCA: 30.10.0.0/ 54.359.1/ 4976
14	Ocak	714 sayılı İdarei Umumiye Vilâyat Kanunu Muvakkatinin 62 ve 64ncü Maddelerinin Tadiline ve Meclisi İdarelerin İlga Edilen Müntehap Azalıklarına Ait Vezaifin Sureti Hakkında Kanun kabul edildi.	RG: 24.1.1926/279. İl İdare Meclisi'nin görev alanı genel hükümet işleriyle sınırlanmış ve halkın temsiliyeti İl Genel Meclisi ve TBMM aracılığıyla sağlanmıştır. Bu doğrultuda hazırlanan Kanun ile İl İdare Meclislerinde bulunan seçilmiş üyelerin çıkarılarak, bu yapıların yalnızca atanmışlardan oluşturulması ve seçilmişlere özgü görevlerinin Belediye Meclislerine devredilmesi amaçlanmaktadır. Kanun küçük değişikliklerle kabul edilmiş, görüşmeler sırasında seçilmiş üyelerin çıkarılması nedeniyle, İl İdare Meclisleri, İl İdare Heyeti adını almıştır. Söz konusu değişiklik ile genel işlere dair kararlara yerel temsilcilerin katılımı, katkısı sona ermiştir. *Tefriki vezaif* ilkesinin bir sonucu olarak yerel işlerin halka, genel işlerin yalnızca merkeze ve TBMM siyasetine bırakıldığı söylenebilir.	ZC C.21 İ.41
14	Ocak	715 sayılı 14 Şubat 1327 Tarihli Usulü Muhasebei Umumiye Kanunu Muvakkatine Müzeyyel Kanun kabul edildi.	RG: 24.1.1926/279. Maliye Bakanlığı tarafından yürütülen çalışmalar doğrultusunda devlet bütçe, muhasebe ve alım sistemini düzenleyen "Usulü Muhasebei Umumiye Kanunu"nun tamamen yenilenmesi öngörülmektedir. Ne var ki, aciliyet dolayısıyla sadece bazı maddelerde değişiklik yapılmakla yetinilmektedir. Bunların başında mali yılın başlangıcı olarak Haziran ayının seçilmesi gelmektedir. Diğer bir kaç madde ise avanslara ilişkindir.	ZC C.21 İ.41
14	Ocak	716 sayılı Borçlanma Kanunu kabul edildi.	RG: 24.1.1926/279. Mubadil, mülteci ve muhacirlere dağıtılan emlâk, arazi ve tohumluk ve hayvan ve ziraat aletlerinin bedellerinin halktan toplanabilmesi için çıkarılan Kanunda ödeme koşulları belirlenmektedir.	ZC C.21 İ.41
14	Ocak	717 sayılı 1337 Senesi Muvazenei Umumiye Kanunun Sekizinci ve 13 Kânunisanî 1339 Tarihli Avans Kanununun Üçüncü Maddelerine Müzeyyel Kanun kabul edildi.	RG: 24.1.1926/279. Yabancı ülke vatandaşı olup, Osmanlı İmparatorluğu zamanında emeklilik hakkı kazanan kişilerin maaşları 1339 (1923) yılında kesilmiştir. Kanun ile emeklilik, yetim ve dul maaşlarının kesildiği tarihten itibaren tekrar ödenmesine karar verilmiştir. Bu kanun, bağımsızlığını kazanan ülkelerin vatandaşlığına geçenleri kapsamamaktadır.	ZC C.21 İ.41
14	Ocak	718 sayılı 1341 sayılı Muvazenei Umumiye Kanununun Beşinci Maddesine Müzeyyel Kanun kabul edildi.	RG: 24.1.1926/279. Askerler müze girişlerinde ücret ödemeyeceklerdir.	ZC C.21 İ.41

G.	Ay	Olay / Mevzuat	Açıklamalar	Kaynak
14	Ocak	Mülki atama yapıldı.	Mülkiye Müfettişi Vasıf görevden alınarak, bu göreve Antalya Valisi Safa tayin edildi.	BCA: 30.11.1.0/ 21.2.4
14	Ocak	Maarif Heyeti Mütehassasa mesaisini ikmal etti.	Eğitimde yapılacak reform hakkında incelemelerde bulunmak üzere Milli Eğitim Bakanı Necati Bey'in başkanlığında toplanan uzmanlar heyeti çalışmalarını tamamlamıştır. Heyet Genel Eğitim Kanunu Tasarısını hazırlamıştır. Kasabalardaki ve köylerdeki ilkokullarda (iptadai mektep) eğitim programları gençleri hayata hazırlamak üzere şekillenecektir. Bu doğrultuda Avrupa'daki ilkokullar da incelenmiştir.	HM
15	Ocak	Mülki atama yapıldı.	Zonguldak Havzası Maden Genel Müdür Vekili Hasan Bey'in Ticaret Bakanı Müsteşarlığı'na atanması Cumhurbaşkanı tarafından onaylandı.	HM
16	Ocak	719 sayılı Seyr-i Sefain İdaresi 1341 Senesi Bütçesinde Münakale İcrasına ve İdarei Mezkûrenin Liman Tahmil ve Tahliye Şirketlerine İştiraki Hakkında Kanun kabul edildi.	RG: 25.1.1926/280. 619 sayılı Limanlar Kanunu gereğince her limanda yükleme ve boşaltma, su ve kömür dağıtma işlerini tanzim edecek bir şirket kurulması için Hükümete yetki verilmiştir. Bu doğrultuda kurulacak şirketlere aktarılmak üzere ödenek ayrılması amacıyla düzenlenen Kanun ile Seyr-i Sefain İdaresine bu şirketlere iştirak olma yetkisi de verilmektedir.	ZC C.21 İ.42
16	Ocak	720 sayılı Ticaret Muahedesi Akdedilmeyen Memleketler Muvaredatından Alınacak Rüsum ile İcabında Mukabelei Bilmisil İcrasına Dair 12 Kânunuevvel 1341 Tarih ve 691 Numaralı Kanuna Müzeyyel Kanun kabul edildi.	RG: 20.1.1926/276. 12 Aralık 1925 tarih ve 691 numaralı Kanun ile ticaret anlaşması imzalanmayan memleketlerden gelecek mallara uygulanacak resimlerde değişiklik yapılmıştır. Tüccarların zarar görmemeleri için siparişi verilmiş ya da yola çıkmış malların 2 ay içerisinde girişinin yapıldığı takdirde yeni düzenlemeden bağışık tutulabilmeleri sağlanmaktadır.	ZC C.21 İ.42
16	Ocak	Karesi Mebusu Vehbi Bey'in, ölçülerde birlik hakkında ne gibi tedabir ittihaz olunduğuna dair suali Ticaret Vekili Ali Cenani Bey tarafından şifahen yanıtlandı.	Ali Cenani Bey, Türkiye'de kullanılan ölçülerin (ağırlık, uzunluk, vb.) ülkede ve uluslararasında standart haline getirilmesi konusunda kanun tasarısının hazırlandığını, şu anda Encümen'de olduğunu belirtmiştir.	ZC C.21 İ.42
16	Ocak	25 Eylül 1339 tarih ve 347 numaralı kanunun birinci maddesi tefsir edildi (Tefsir no: 81).	RG: 26.1.1926/281. Girmemiş olsa bile Kuvayı İnzibatiyeye başvuru yapmış kişilerin vatan aleyhine çalışmış gibi sayılmasına karar verilmiştir.	ZC C.21 İ.42; Düstur III.Tertip C.7
16	Ocak	Emekliye sevk kararı alındı.	Dr. kaymakamlar Mustafa Fazıl, Mehmed Said ve Tahir emekliye sevkedildi.	BCA: 30.11.1.0/ 21.2.12
17	Ocak	Büyük ve orta elçilerin, Reisicumhur Hazretleri tarafından sureti kabulleri ve sair teşrifat usulleri hakkındaki talimatnamenin meriyete vaz'ı hakkında kararname kabul edildi (BK Kararı No: 3020).	Cumhurbaşkanına elçilerin ilk ziyaretleri, büyükelçilerin kabul edilmesi, vb. protokol düzenlenmektedir.	Düstur III. Tertip C.7

G.	Ay	Olay / Mevzuat	Açıklamalar	Kaynak
17	Ocak	Ecnebi hükümdar saraylarında merasime iştirak edecek elçilerin tarzı telebbüsü hakkında kararname kabul edildi (BK Kararı No: 3025).	Türk elçilerin, yabancı saraylarda düzenlenen merasimlerde yerel protokol gereklerini yerine getirmesi kabul edilmiştir.	Düstur III. Tertip C.7
17	Ocak	Mevcut evrakı nakdiyenin istibdaline dair olan kanunun tatbikı hakkındaki talimatnamenin meriyete vaz'ına dair kararname kabul edildi (BK Kararı No: 3036).	Yeni çıkarılacak nakit paraların basılarak yenileriyle değiştirilmesi işi, 701 numaralı Kanun gereğince bir komisyona verilmiştir. Bu komisyon, Maliye Bakanlığından tayin edilecek bir kişinin başkanlığında, Ziraat, Osmanlı, İtibari Milli, İş, Akhisar Tütüncüler, Akşehir, Doyçebank, Kredi Liyone, Bank di Roma, Amerika Ekspres, Felemenk Bahrisefit, İyonyan Limited ve Rus bankalarının birer temsilcisinden oluşacaktır. Ne kadar paranın basılacağına Komisyon tarafından karar verilecektir. Ancak, 153.748.563 liralık nakit yarım, bir, iki buçuk, beş, on, yirmi, yirmi beş, elli ve yüz ve beş yüz ve bin liralık olmak üzere on çeşit olacaktır. Paranın şekli, rengi, vb. özellikleri Komisyon tarafından belirlenecektir.	Düstur III. Tertip C.7
17	Ocak	Türk vatandaşlığına kabul kararı alındı.	1926 yılı içerisinde 209 kişi Türk vatandaşlığına kabul edilmiştir.	BCA: 30.18.1.1
17	Ocak	Türk vatandaşlığından çıkarılma kararı alındı.	1926 yılı içerisinde 21 kişi Türk vatandaşlığından çıkarılmıştır.	BCA: 30.18.1.1
18	Ocak	721 sayılı 18 Sefer 1299 Tarihli Zabıtai Saydiye Nizamnamesine Bazı Mevad Tezyidi Hakkında Kanun kabul edildi.	RG: 30.1.1926/284. Kanun ile deniz göl ve derelerde dinamit ya da benzeri patlayıcılarla ya da karbon ya da asetilen gibi kimyasal maddelerle balık avlanmak yasaklanmakta, yasağı delenlere maddi cezalar getirilmektedir. Kanun, deniz ve göllerdeki değerli balık türlerinin tükenmesini engellemeyi amaçlamaktadır.	ZC C.21 İ.43
18	Ocak	Mebus intihabatı kabul edildi.	Abdülhak Bey'in Erzincan mebusluğuna seçilmesi kabul edildi.	ZC C.21 İ.43
18	Ocak	Giresun Mebusu Hakkı Tarık Bey'in İstanbul'da Maryosera isminde bir zata baht ve talih oyunları namiyle kumar oynatmak imtiyaz ve inhisarı verildiği hakkında Şehremanetine atfen vaki olan neşriyatın tekzip ve tashihi temenniyatına dair takriri okundu.	Gazetelerde "İstanbul Belediyesi, Maryosera'ya talih ve baht oyunlarını oynatmak tekelini vermiştir" gibi bir takım yazılar yazılmıştır. Hakkı Tarık Bey, talih ve baht oyunlarının kumar sayılmadığından, bunların yasaklanması söz konusu olmasa da, bu konuda verilecek tekel haklarının Anayasa'ya göre Meclis'e ait olduğunu ve eğer Belediye Meclisi tarafından böyle bir karar alınmışsa bu kararın yalanlanması veya düzeltilmesi gerektiğini belirtmiştir.	ZC C.21 İ.43
18	Ocak	Mülki atama yapıldı.	Ilgın, Çarsancak ve Hazmansur Kaymakamları Sırrı, Osman Zeki ve Şefik azledildi; Şatak ve Saray, Ayaş ile Yabanabat Kaymakamları İbrahim ve Osman, Ramiz ile Ferid becayiş ettiler.	BCA: 30.11.1.0/ 21.2.19
19	Ocak	İstanbul Şehremini istifa etti.	İstanbul şehremini Emin Bey, sağlık sorunlarından dolayı istifa etmiştir. İstifasını İçişleri Bakanı'na sunmuştur.	HM

G.	Ay	Olay / Mevzuat	Açıklamalar	Kaynak
19	Ocak	İstiklal Mahkemesi'nde Palulu Davası tamamlandı.	Elazığ'da çıkan ayaklanmaya katıldıkları kesin olan Palulu Hasan oğlu İbrahim idama, sekiz kişi onar yıl hapse mahkum olurken, on dört kişi beraat etti. İdam hükmü derhal onaylandı.	HM; Aybars, s. 266
20	Ocak	Hazo ayaklanması sanıkları İstiklal Mahkemesi'ne sevk edildi.	Şeyh Sait isyanından sonra 7 - 8 ay doğu illerinde ayaklanmalar küçük çapta olmakla birlikte devam etmiştir. 25 Ocak'ta bir süredir devam eden Hazo ayaklanması tamamen bastırılmıştır. Ayaklanmaya katılan 140 kişi İstiklal Mahkemesi'nde yargılanmak üzere Diyarbakır'a gönderildiler.	Aybars, s. 266
20	Ocak	Müfettişi Umumilik Kanun Tasarısı hazırlanıyor.	İçişleri Bakanı Türkiye'yi beş genel müfettişliğe bölen tasarıyı hazırlamıştır. Uzmanların görüşü alındıktan sonra Kanun Tasarısı Meclis'e sunulacaktır.	HM
20	Ocak	Şurayı Devlet namzedleri Meclis'e sunuldu.	1925 yılında kurulan Danıştay (Şurayı Devlet) üyeleri, 669 sayılı Kanun gereğince Adliye ve Dahiliye Encümeni tarafından belirlenecek üç misli aday arasından Meclis tarafından seçilmektedir. Bu doğrultuda, İçişleri Bakanı tarafından hazırlanan adaylar listesi Meclis'e sunulmuştur.	HM
21	Ocak	Üst düzey idari atama yapıldı.	Anadolu-Bağdat Demiryolları Genel Müdürlüğü vekaletine Vasfi tayin edildi.	BCA: 30.11.1.0/ 21.3.4
21	Ocak	Memurin Encümeni Mahsusu çalışmalarına devam ediyor.	İçişleri Bakanı'nın katılımıyla toplanan Özel Encümen, Memurlar Kanunu Tasarısını görüşmeye devam etmektedir. Kanun Tasarısının 24 maddesi kabul edilmiştir.	HM
21	Ocak	Maarif Heyeti Mütehassasa ders programlarını kabul etti.	Heyet, Avrupa'daki ders programlarını incelemiş ve Rus ve Alman programlarını tercih etmiştir.	HM
22	Ocak	Adliye Encümeni Kanunu Medeni Layihası'nı tedkik ediyor.	Saruhan (Manisa) mebusu Fevzi Bey'in başkanlığında toplanan Adliye Komisyonu, ferdi ve ailevi hayatı çağdaş kurallara göre düzenleyen Medeni Kanun Tasarısını incelemektedir.	HM
22	Ocak	*İkdam* Gazetesi tatil edildi.	*İkdam* Gazetesi sahibi Cevdet Bey Dergi'nin kendi iç çatışması nedeniyle kapatıldığını beyan etmiştir.	HM
23	Ocak	İdamlarına hükmedilen Hüseyinoğlu Ağaoğlu Hafız, Tuzosmanoğlu Mustafa haklarındaki hüküm tasdik edildi.	Doğu illerinde yaşanan isyanlar sırasında Ankara'dan Yozgat'a cephane nakleden devecilere saldırarak öldüren Hüseyinoğlu Hafız ve Tuzosmanoğlu Mustafa hakkındaki idam kararı onanmıştır.	ZC C.21 İ.44
23	Ocak	Kadıoğullarından Ahmetoğlu İbrahim ile Dervişoğlu Faik haklarındaki idam hükmü tasdik edildi.	Ahmetoğlu İbrahim ve Dervişoğlu Faik cinayet suçundan yargılanmış ve idama mahkum edilmiştir. Meclis'de İbrahim hakkındaki idam hükmü onaylanmış; fakat Dervişoğlu Faik'in suçu işlediğinde 15 yaşını doldurmamış olduğu anlaşıldığından idam cezası 15 yıl hapse çevrilmiştir.	ZC C.21 İ.44

G.	Ay	Olay / Mevzuat	Açıklamalar	Kaynak
23	Ocak	Bolvadinli Kadrioğlu Köse Mehmet ve Karabıçakoğlu Himmet ve rüfekasının afları kabul edildi.	Düğün yaparak israfta bulunduklarından dolayı 25 Teşrisani 1336 (25 Kasım 1920) tarihli kanun gereği bir yıl hapse mahkum edilen Mehmet ve Himmet hakkındaki suçlamanın doğru olmadığı, bir günlük çalgı çalmak ve yemek vermenin düğün yapmak sayılamayacağı kabul edildiğinden haklarındaki hükmün affına karar verilmiştir.	ZC C.21 İ.44
23	Ocak	Mülki atama yapıldı.	Antalya Valiliği'ne İskan Müfettişi Arif tayin edildi.	BCA: 30.18.1.1/ 17.86.8/ 71-282
23	Ocak	İstiklâl Mahkemesine sevk kararı alındı.	Cumhuriyet idaresi aleyhinde bulunan Şükrü Ankara İstiklal Mahkemesi'ne verildi.	BCA: 30.18.1.1/ 17.87.6/ 93-89
24	Ocak	Devlet Salnamesi hazırlandı.	Matbaa Genel Müdürlüğü tarafından hazırlanan devlet salnamesi 3 kopya hazırlanarak basılmış ve 1 kopya İçişleri Bakanı'na gönderilmiştir. Devlet salnamesi, Devletin merkez ve taşra teşkilatı dahil olmak üzere, tüm teşkilat ve görevli memurlar hakkında bilgileri içermektedir. Salname, 7 Şubat'ta basılmış ve dağıtılmıştır.	HM
25	Ocak	722 sayılı Bazı Kolordular Menatıkındaki Erkân, Ümera ve Zabitanın Tebdiline Dair Kanun kabul edildi.	RG: 4.2.1926/289. Doğu illerinde yaşanan maddi ve manevi yokluklar sebebiyle memurların bu bölgede görev almaları zorlaşmaktadır. Sağlık ve eğitim gibi konularda yaşanan sıkıntıların önüne geçmek üzere doğu illerinde görevlendirilen memurlara fazla maaş verilmektedir. Milli Savunma Bakanlığınca bu tür bir teşviğin getirilmesi mali açıdan imkansız olduğundan farklı yollarla memurların teşvik edilmesi amaçlanmaktadır. Bu doğrultuda, Artvin, Ardahan, Erzincan, Erzurum, Ergani, Elâziz, Beyazıt, Bitlis, Hakkâri, Dersim, Diyarbekir, Siirt, Siverek, Kars, Karahisarı Şarkî, Genç, Mardin, Muş, Van illerindeki askerlerin üç yıl bölgede görev yaptıktan sonra mübadeleye tabi tutulmaları kabul edilmiştir.	ZC C.21 İ.45
25	Ocak	723 sayılı Türk Tayyare Cemiyetinin Posta Ücüratından Muafiyetine Dair Kanun kabul edildi.	RG: 31.1.1926/285. Hava kuvvetlerinin geliştirilmesi gibi önemli bir görevle çalışan TTC'nin haberleşme ve resmi yazışmalarda 26 Kasım 1339 (1923) tarihli Posta Kanunu'nda belirtilen kurumlar listesine dahil edilerek posta ücretinden muaf tutulması uygun görülmüştür.	ZC C.21 İ.45
25	Ocak	724 sayılı Şeker İnhisarı Hakkında Kanun kabul edildi.	RG: 6.2.1926/290. Kanun ile yurtdışından her türlü şeker ithali Devlet tekeline alınmakta, yurtiçinde ticareti ise serbest bırakılmaktadır. Şeker tekelinin yürütülmesi amacıyla tüzel kişiliğe sahip bir müdüriyet kurulmaktadır. Müdüriyet, Maliye Bakanlığının aday gösterdiği kişiler arasından Meclis tarafından seçilecek 1 başkan ve 3 üyeden oluşacak ve bütçe her yıl Maliye Bakanlığınca onaylanacak ve Meclise sunulacaktır.	ZC C.21 İ.45

G.	Ay	Olay / Mevzuat	Açıklamalar	Kaynak
25	Ocak	725 sayılı Petrol ve Benzin İnhisarı Hakkında Kanun kabul edildi.	RG: 7.2.1926/291. Özel tekel elinde bulunan petrol ithali Devlet tekeline alınarak gelirin Hazineye aktarılması amaçlanmaktadır. Yurtiçinde ticareti ise serbest bırakılmaktadır. Petrol tekelinin yürütülmesi amacıyla tüzel kişiliğe sahip bir müdüriyet kurulmaktadır. Müdüriyet, Maliye Bakanlığının aday gösterdiği kişiler arasından Meclis tarafından seçilecek 1 başkan ve 3 üyeden oluşacak ve bütçe her yıl Maliye Bakanlığınca onaylanacak ve Meclise sunulacaktır.	ZC C.21 İ.45
25	Ocak	İstiklâl madalyası kurdelası tebdil edildi.	Aydın Mebusu Doktor Mazhar ve sabık Adana Mebusu Doktor Eşref ve sabık Karesi Mebusu Abdülgafur Beyler'in sahip oldukları madalya şeritlerinin yeşil - kırmızıya değiştirilmesi kabul edildi.	ZC C.21 İ.45
26	Ocak	Mülki atama yapıldı.	Bolu Eğitim Müdürlüğü'ne Ortaokul Müdürü İbrahim Bey tayin edildi.	HM
26	Ocak	Demir - çelik fabrikaları hazırlığı yapılıyor.	Fabrikaların inşası için Ticaret Bakanı kanun tasarısı hazırlamaktadır.	HM
27	Ocak	726 sayılı 3 Nisan 1340 Tarih ve 459 Numaralı Mahsup Kanununa Müzeyyel Kanun kabul edildi.	RG: 27.2.1926/291. Savaş sırasında halktan alınan borçların ve askerler tarafından el konulan binaların nakdi ya da değeri kıymetinde Hazine kağıdı ile geri ödenmesine ilişkin düzenleme 1927 yılı sonuna kadar uzatılmaktadır.	ZC C.21 İ.46
27	Ocak	İstiklâl madalyası tezkeresi reddedildi.	En zor ve karanlık zamanlarda aralıksız Meclis Heyeti yazı işlerinde hizmet etmiş memurlara beyaz şeritli İstiklâl Madalyası verilmesi önerisi reddedilmiştir. Yazıcılar gibi telgrafçılar, trenlerde çalışan bir çok memur olduğu için hepsine madalya verilmesine imkan yoktur, ayrıca bu şekilde olağanüstü hizmete karşılık gelmeyen durumlarda madalyanın adının geçmesiyle "madalyanın temsil ettiği şeref de yıpratılmamalıdır" görüşü ağırlık kazanmıştır.	ZC C.21 İ.46
27	Ocak	Şehremaneti'ne atama yapıldı.	İstanbul Belediye Başkanlığı'na eski Emniyet Genel Müdürü Muhiddin tayin edildi. Tebliğ, 1 Şubat'ta iletilecektir.	BCA: 30.11.1.0/ 21.3.18; HM, 29 Ocak 1926
29	Ocak	Adliye müdürleri içtima etti.	Adalet Bakanlığı müdürleri Bakan Mahmut Esat başkanlığında toplanmıştır. Adalet teşkilatının genel durumu hakkında müzakere etmişlerdir.	HM
30	Ocak	727 sayılı Emvali Gayrimenkulenin Muamelâtı Tasarrufiyesinde Tapu Senedatı ile Kayıtlarına Alâkadaranının Fotoğraflarının İlsak Olunmasına Dair Kanun kabul edildi.	RG: 9.2.1926/293. Gayrimenkullerin hukuka aykırı olarak el değiştirmesi gibi suçların artmasından dolayı tapu senetlerinde ve kayıtlarda mülk sahiplerinin fotoğraflarının bulundurulması kararlaştırılmıştır. Buna yönelik bir takım teşvikler verilmekte ve düzenlemeler yapılmaktadır.	ZC C.21 İ.47
30	Ocak	728 sayılı Hudut ve Sevahil Sıhhiye Müdüriyeti 1341 Senesi Bütçesinde Münakale İcrasına Dair Kanun kabul edildi.	RG: 9.2.1926/293. Müdürlük emrindeki araçların gece gündüz çalıştırılması sonucunda araçlar tamire muhtaç hale gelmiştir. Bu araçların, tamir ve bakımı için 5 bin liralık ödenek ayrılmaktadır.	ZC C.21 İ.47

G.	Ay	Olay / Mevzuat	Açıklamalar	Kaynak
30	Ocak	729 sayılı 12 Şubat 1340 Tarih ve 410 Numaralı Sayım Kanununun Altıncı Maddesini Muaddil Kanun kabul edildi.	RG: 9.2.1926/293. 410 sayılı Kanun'da sadece koyun, kıl keçi, tiftik keçisi, deve ve canavar gibi hayvanları vergiye tabi tutmuştur. Ne var ki, asıl gelir getirici at, inek, öküz ve manda gibi büyük baş hayvanlardan vergi alınmamaktaydı. 729 sayılı Kanun ile hayvan vergisinin tabanı genişletilmekte, miktarı artırılmaktadır. Koyun 30, kıl keçi 30, tiftik keçi 25, deve 150, manda 120, inek ve öküz 80, at, aygır, idiçi kısrak, katır 100, eşek 30, canavar 200 kuruş vergiye tabi olacaktır (md. 1). Hayvanların hangilerinin vergiden muaf olduğu 2. maddede düzenlenmektedir. Bu vergiler ile bir milyon dolayında gelir elde edilmesi öngörülmektedir. Bu gelirin yüzde 7,5'i doğrudan il özel idarelerine aktarılacaktır (md. 3).	ZC C.21 İ.46-47
30	Ocak	730 sayılı Muhassesatı Zatiye Müdüriyeti 1341 Senesi Bütçesine Tahsilatı Munzamma İlavesine Dair Kanun kabul edildi.	RG: 11.2.1926/295. 9 Ocak 1924 tarih ve 397 sayılı Kanun gereğince sakat subaylara verilecek nakit mükafaat için belirlenen listede yer almayan ancak bu haktan yararlanması gereken subayların listesi Milli Savunma Bakanlığınca hazırlanarak gönderilmiştir. Bu doğrultuda, gerekli ödemenin yapılabilmesi için ek ödenek istenmiştir.	ZC C.21 İ.47
30	Ocak	Doktor Adnan Bey İstanbul Mebusluğundan istifa etti.	Adnan Bey (Adıvar), devam eden sağlık sorunları nedeniyle istifa ettiğini belirtmiştir.	ZC C.21 İ.47
31	Ocak	Mülki atama yapıldı.	Daha önce azledilmiş olan eski Siverek Valisi Abdülfettah Bey tekrar istihdam edildi. Rize Valisi Hurşid Ardahan Valiliği'ne ve Ardahan Valisi Şeref Rize Valiliği'ne tayin edildi.	BCA: 30.18.1.1/ 17.88.7/ 71.238; 30.18.1.1/ 17.88.13/ 71-284
31	Ocak	İstiklâl Mahkemesine sevk kararı alındı.	Reşitpaşa Vapuru'ndaki seyyar postadan çalınan 20 bin liranın sanıklarından 5 kişi; İsyan harekatından önce iki sandık fişek ile İstanbul Sevkiyat ambarından muşamba çalan 5 kişi ve Hükümet aleyhinde konuşan Hopa İnşaat Taburu erlerinden Yako; Şakilik yapan Konya Ereğlisi'nin Adatepe köyünden Halil oğlu Mehmed; Şapka inkılabı aleyhinde bulunan Mehmed Fahri; Gizli çete kurarak huzur ve sükunu kaçıran Devrek Belediye Başkanı Rifat ile 6 arkadaşı İstiklal Mahkemesi'ne verildi.	BCA: 30.18.1.1/ 17.88.5/ 93-90; 30.18.1.1/ 17.88.11/ 93-92; 30.18.1.1/ 17.88.10/ 93-91; 30.18.1.1/ 17.88.12/ 93-93; 30.18.1.1/ 17.89.5/ 93-94; 30.18.1.1/ 17.89.14/ 93-95
2	Şubat	Üst düzey idari atama yapıldı.	Milli Savunma Bakanlığı Müsteşarlığına Mirliva Şefik tayin edildi.	BCA: 30.11.1.0/ 21.4.8
2	Şubat	Mülki atama yapıldı.	Sivas Eğitim Müdürü Necati Bey Malatya Eğitim Müdürlüğü'ne atandı.	HM
2	Şubat	Darülfünun Emanetine yabancı müderrisler celb etti.	Fransa'dan gelen 7 profesör ile 1 Rus profesör Darülfünun Emaneti'ne katılmıştır.	HM

G.	Ay	Olay / Mevzuat	Açıklamalar	Kaynak
3	Şubat	731 sayılı 3 Nisan 1340 Tarihli ve 459 Numaralı Mahsup Kanununun Dördüncü Maddesine Bir Fıkra Tezyiline ve Mezkûr Kanunun Altıncı Maddesinin Tadiline Dair Kanun kabul edildi.	RG: 11.2.1926/295. İç borçların ödenmesine ilişkin düzenlemeleri içeren Kanuna yapılan ek ile sadece ülke sınırları içerisinde yaşayan vatandaşların hak talebinde bulunabilecekleri, ülke dışında yaşayan yabancıların borç ya da alacakları ile ilgili hak talep edemeyecekleri belirtilmektedir.	ZC C.22 İ.49; Düstur III. Tertip C.7
4	Şubat	Darülfünun 1341 senesi bütçesinin on yedinci faslının ikinci maddesine ait kadronun tashihi kabul edildi (Genel Kurul Kararı No: 203).	RG: 1.3.1926/310. Karar doğrultusunda Darülfünun Hukuk Medresesinde bulunan üç adet 52,5 lira maaşlı daimi muallimlik (öğretmenlik) kadrosundan bir tanesi 30 lira maaşlı serbest muallimlik kadrosuna çevrilmektedir. Halihazırda kadrolar bu şekilde kullanılmakta, Kanun ile durum yasallaştırılmaktadır.	ZC C.22 İ.50;
4	Şubat	Kastamonu Mebusu Halit Bey'in, 20 Nisan 1341 Tarihli Kanun mucibince yükleme ve boşaltma, su ve kömür dağıtma işlerini tanzim için İstanbul Limanında teşekkül eden şirket hakkındaki suali Ticaret Vekili Ali Cenani Bey tarafından şifahen yanıtlandı.	Sözü edilen İstanbul Liman Şirketi, Seyr-i Sefain İdaresi, Sanayi ve Maadin Bankası, İş Bankası ve İstanbul Mavnacılar Anonim Şirketleri tarafından kurulmuştur. Şirket ile birlikte anılagelen kurucusu Ahmet Hamdi Başar'dır. Halit Bey, bu şirket kurulurken hali hazırda orda çalışan çok sayıdaki mavnacının bilgilendirilmemesi ve şirkete dahil edilmemesinden dolayı zarara uğradıklarını dile getirmiştir. Ali Cenani Bey ise mavnacıların sermaye koyamayacağı için şirketin sahibi olamayacağını, ancak hisse senedi alabileceklerini belirtmiştir.	ZC C.22 İ.50
4	Şubat	*Elsol* Gazetesi'nin ithali yasaklandı.	Madrid'de yayımlanan Elsol Gazetesi'nin yurda sokulması yasaklandı.	BCA: 30.18.1.1/ 17.92.20/ 86-74
4	Şubat	Üst düzey askeri atama yapıldı.	Emekli Tümgeneral Mustafa Hilmi ordudan ihraç edildi, 7. Fırka Kumandanlığına Albay Cavid, Muamelat-ı Zatiye Dairesi Başkanlığına Tuğgeneral Osman Şevket, Erkan-ı Divan-ı Harb üyeliğine Tuğgeneral Hasan tayin edildi.	BCA: 30.11.1.0/ 21.5.1
5	Şubat	Yeni Maarif Teşkilatı Kanunu Layihası Meclis'e sevk edildi.	Mustafa Kemal'in de katıldığı Bakanlar Kurulu'nda görüşülen yeni eğitim teşkilatı kanun tasarısı kabul edilerek Meclis'e sevk edilmiş, Meclis Encümenlerinde görüşülmeye başlanmıştır. Kanun tasarısı, Heyeti İlmiye tarafından hazırlanmıştır.	HM
6	Şubat	İstiklâl madalyası verildi.	İçel Mebusu Emin Bey'in Kilikya Müdafai Hukuk Cemiyetinde çalıştığı, Adana'da kuvayi milliyenin ihtiyacını karşılamak üzere yüz bin liradan fazla para topladığı ve Konya asilerinden Delibaş ve taraftarlarını takip ettiği anlaşıldığından kırmızı şeritli İstiklâl Madalyası ile onurlandırılması hakkında TBMM Başkanlığı tezkeresi kabul edildi.	ZC C.22 İ.51
7	Şubat	Tetkikatı Mülkiye Merkez Heyeti içtima etti.	Heyet, taksimatı mülkiye haritasını hazırlamış ve İçişleri Bakanı Cemil Bey'e sunmuştur. Harita, ayrıca alanın uzmanları tarafından da onaylanmıştır.	HM

G.	Ay	Olay / Mevzuat	Açıklamalar	Kaynak
7	Şubat	Devlet Salnamesi neşredildi.	Devlet Salnamesi'nde (yıllık) merkezde Bakanlık teşkilatları ile taşra teşkilatı ve 74 ilin son mülki taksimata göre sahip olduğu arazinin toplamı, zirai araziler ile ormanlık alanların miktarı, bir yıllık ürün miktarı ve ihracatı, il içerisindeki fabrikalar, şirketler, dernekler ve okulların bilgileri ile ilin genel ve özel gelirleri, belediye gelirleri ve devlet teşkilatına dahil memurların isimleri bulunmaktadır. Türkiye'de kurulu ve Teşvik Kanunu'ndan yararlanarak açılan fabrikaların maddi kuvvetleri ile üretimleri hakkında bilgi bulunmaktadır.	HM
7	Şubat	Mülki atama yapıldı.	Tokat Valiliği'ne 1. sınıf mülkiye müfettişlerinden Kadri Bey tayin edildi. Kozan Vali Vekili Tahsin Bey bu göreve asaleten tayin edildi.	BCA: 30.18.1.1/ 17.90.16/ 71-285; 30.18.1.1/ 17.90.18/ 183-9
8	Şubat	732 sayılı Nafia Vekili Merhum Süleyman Sırrı Bey'in Ailesine Hidematı Vataniye Tertibinden Maaş Tahsisi hakkında Kanun kabul edildi.	RG: 18.2.1926/301. Kanun ile Aralık 1925'de vefat eden Süleyman Sırrı Bey'in karısı ve annesine aylık kırk, çocuklarına ise otuz liralık maaş bağlanmakta; yetim ve dul maaşları kesilmektedir.	ZC C.22 İ.52
8	Şubat	733 sayılı Maktu Vergi Hakkında Kanun kabul edilmiştir.	RG: 18.2.1926/301. Kanun ile bütçe açığını kapatmak üzere yürürlükten kaldırılmış olan şahsi vergilere geri dönüş yapılmaktadır. Şahsi vergiler, kişinin gelir durumu, ailevi durumu gibi özel durumlarını dikkate alan *artan oranlı vergi*lerdir. Eski nüfus vergilerine benzetilmekle birlikte, nüfus vergileri gibi asli bir vergi olmadığı vurgulanan ve yalnızca *tamamlayıcı bir vergi* olarak belirtilen şahıs vergilerinde, şahıs adına yıl içerisinde tahakkuk eden kazanç, arazi ve konut vergileri gibi *dolaysız vergilerin toplamı* üzerinden bir vergi miktarı belirlenmektedir. Örneğin adlarına yıllık 101 ila 500 kuruşluk dolaysız vergi tahakkuk edenler yarım lira, 501-1500 kuruş vergi tahakkuk edenler bir lira, 1501-2500 kuruşa kadar vergi tahakkuk edenler iki lira, vb. vergi vereceklerdir (md. 4).	ZC C.22 İ.52
8	Şubat	734 sayılı Tütün İdarei Muvakkatesi ve Sigara Kağıdı İnhisarı Hakkındaki Kanunun Temdidi Hakkında Kanun kabul edildi.	RG: 19.2.1926/301. 585 sayılı Kanun ile 1925 mali yılı sonuna kadar tütün tekeli devlete verilmiştir ve bu süre dolmak üzeredir. Kanun ile, tekel süresi 1930 mali yılı sonuna kadar uzatılmaktadır. Meclis'de yaşanan tartışmada geçici bir sistem olarak benimsenen "İnhisar Sistemi"nin hükümet tarafından pekiştirildiği ve tütün konusunda bir önceki yıl kabul edilen *bandrol sistem*nin göz ardı edildiği iddia edilmektedir. Diğer taraftan, 3 Mart 1926 tarihli Hakimiyeti Miliye'nin haberine göre, tütün tekelinin devlete geçmesiyle tütün gelirleri 2-3 kat artmış ve kalite de yükselmiştir.	ZC C.22 İ.52
8	Şubat	Kanunu Medeni Heyeti içtima etti.	Heyette, hukuk profesörü Tevfik Kamil, Vali Şevket Bey ve hukuk alanında uzman bir çok kişi bulunmaktadır.	HM

G.	Ay	Olay / Mevzuat	Açıklamalar	Kaynak
8	Şubat	Belediye Müfettişlerinden İbrahim Efendiyi katletmekle müttehem Behzad'ın idamı hakkındaki hüküm tasdik edildi.	1924 yılında Behzad, babası Belediye Müfettişlerinden İbrahim Efendi'yi balta ile katletmiştir.	ZC C.22 İ.52
9	Şubat	Üst düzey idari atama yapıldı.	Şeker İnhisarı İdaresi Yönetim Kurulu Başkanlığı'na Şakir ve üyeliklerine Şefik, Hasan Fehmi ve Ağaoğlu Ahmed Beyler tayin edildi. 25 Ocak 1926 tarihli Kanun ile kurulan İdare'ye tayinler Bakanlar Kurulu tarafından yapılmıştır.	BCA: 30.18.1.1/ 17.92.5/ 205-8
9	Şubat	Mülki atama yapıldı.	3.sınıf Mülkiye Müfettişliğine Sandıklı Kaymakamı Şükrü tayin edildi. Kalecik, Nusaybin, Mutki, Mudanya kaymakamları Faik, Celal, Haydar ve Fahri azledildi; Kalecik, Mudanya, Akşehir, Akdağ, Çine, Ergani, Behisni kaymakamlıklarına Akif, Fuad, Rauf, Abdülmecid, Sabri, Hüzni ve Rüstem tayin edildi.	BCA: 30.11.1.0/ 21.5.11; 30.11.1.0/ 21.5.13
9	Şubat	Emekliye sevk kararı alındı.	Kaymakam Şefik Avni, Yzb. Mehmed Celaleddin, Alb. Hacı Arif ve P. Alb.Kazım emekliye sevkedildi.	BCA: 30.11.1.0/ 21.5.15
10	Şubat	735 sayılı Umumi İstihlâk Vergisi Hakkında Kanun kabul edildi.	RG: 22.2.1926/304. Dolaylı ve dolaysız vergiler arasında bir denge kurabilmek amacıyla hazırlandığı belirtilen kanunla mal ve hizmet alımlarına dolaylı vergi konulmaktadır. Bu vergi % 2,5 oranında olacaktır ve Aşar yerine kabul edilen Arazi Vergisi'ni uzun dönemde kaldırmayı amaçlamaktadır. Vergi, mal ve hizmet alımlarında faturalara yapıştırılacak bir pul ile toplanacaktır. Kanun gerekçesinde açıkça belirtildiği üzere, İstanbul Ticaret ve Sanayi Odası, bu vergi ile ihracatın düşeceğini ve enflasyonun tetikleneceğini iddia etmektedir. Ayrıca, sermaye hareketi ile her türlü ticari ve sınai muameleyi hedef aldığı belirtilmektedir (ZC C.22 52. içtimanın sonuna eklidir). Hükümet, umumi istihlak vergisi ile İstanbul'da sadece Mayıs ayında 750.000 liranın toplandığı, Haziran'da bunun 1.000.000 liraya çıkacağını belirtmiştir ("Turkey - Shipping Law – Exodus of Capital – Burdensome Taxes", The Economist, 26 June 1926, V.103, I.4322, p.1257).	ZC C.22 İ.53
10	Şubat	18 Nisan 1341 tarih ve 627 numaralı "1341 senesi Muvazenei Umumiye Kanunu"nun kırkbirinci maddesinin tefsiri kabul edildi (Tefsir No: 83).	1925 yılı Bütçe Kanunu'un 41. maddesi 1925 yılından sonra emekli olacaklara ödenecek maaşların toplu olarak ödenmesine dairdir. Bu madde, 8 Şubat 1341 (1925) tarihli Kanun'dan yararlanan askeri maluller için geçerli değildir.	Düstur III. Tertip C.7
11	Şubat	736 sayılı Türkiye Cumhuriyeti ile İçtimaî Şûralar Cumhuriyetleri İttihadı Hükümeti Arasında İmza olunan Bitaraflık Muhadenamesiyle Merhutu Olan Üç Protokolün Tasdiki Hakkında Kanun kabul edildi.	RG: 24.2.1926/306. 30 Ocak 1925'de Paris'te imzalanan dostluk anlaşması ile buna bağlı üç protokol, saldırmazlık, tarafsızlık konusunda teminatı kapsamaktadır. Sovyet Rusya, dış ilişkilerde en samimi ilişkilerin kurulduğu ülkedir. Bunun sebebi olarak, iki devletin de barış içerisinde çalışmak ve refaha ulaşmak gayesinde birleşmesi gösterilmektedir. Bu antlaşmayı S.S.C.B. 7 Kasım 1945'te bozmuştur.	ZC C.22 İ.54

G.	Ay	Olay / Mevzuat	Açıklamalar	Kaynak
11	Şubat	Memurin Muhâkemat Encümeni azaları intihap edildi.	Danıştay kuruluncaya kadar memurların yargılanması görevini yürüten Encümen üyeliklerine, Ali Nazmi Bey (Kastamonu), İsmail Hakkı Bey (Malatya) ve Rıza Bey (Kütahya) seçilmiştir.	ZC C.22 İ.54
11	Şubat	Üst düzey idari atama yapıldı.	Şeker İnhisarı Müdürlüğü'ne Lütfi Bey; Gaz İnhisarı Müdürlüğü'ne Konya Valisi Azat Bey tayin edildi.	BCA: 30.11.1.0/ 22.6.7; HM
13	Şubat	737 sayılı Eğlence ve Hususi İstihlâk Vergisi Hakkında Kanun kabul edildi.	RG: 24.2.1926/306. Kanun ile eğlenceye yönelik hizmet veren işletmelerin gıda ve meşrubat satışlarına, bilet ile girilen sinema, tiyatro gibi yerlerde de bilet üzerine vergi konulmaktadır.	ZC C.22 İ.55
13	Şubat	738 sayılı İstiklâl Mehakimi Kanununun Tadili Hakkında Kanun kabul edildi.	RG: 24.2.1926/306. Şark İstiklâl Mahkemesinin, yetkilerinin ve görevli olduğu bölgenin (14 vilâyet ve 2 kaza) büyük olması nedeniyle var olan kadrolarının yeterli olmadığı ve işlerin aksamadan ilerlemesi için mahkeme kadrolarının artırılmasına yönelik talebi dikkate alınarak Kanunda değişiklik yapılmıştır. Bu doğrultuda, bir savcı yardımcılığı kadrosu oluşturulmakta ve yazıcı ile sözleşmelilerin maaşlarına aylık 300 liralık tavan sınır getirilmektedir.	ZC C.22 İ.55
14	Şubat	Sefirlerimizin merasimde giyecekleri elbise ve Türkiye haricinde İstiklâl madalyasının sureti talikine dair kararname kabul edildi (BK Kararı No: 3183).	Yurtdışında merasimlerde resmi kıyafet olarak kabul edilen "frak" giyilmesi mecburidir, İstiklal Madalyaları da sadece frak üzerine takılabilir.	Düstur III. Tertip C.7
14	Şubat	Diplomatik atama yapıldı.	Reşt Konsolosu ile Kançıları Asım ve Hasan Zeki görevlerinden azledildi, Reşt, Peşte, Kahire ve İskenderiye Konsolosluklarına İdris Cevad, Ahmed Nesib, Ragıb Rauf ve Feridun Fahri tayin edildi.	BCA: 30.11.1.0/ 22.6.14
15	Şubat	Dahiliye Vekili Cemil Bey "Müfettişi Umumilik ve zabıta kuvvetlerinin birleştirilmesi" hakkında beyanat verdi.	Cemil Bey, memleketin beş bölgeye ayrılacağını; her bölgeye bir genel müfettiş tayin edileceğini ve müfettişlerin mülkiye, maliye, adliye ve eğitim müfettişlerine inceleme yaptırma yetkisinin olacağını, bölgenin ortak işlerinde belediye meclislerinin bütçe ve programları aracılığıyla etki ve nüfuz sahibi olacağını belirtmiş ve polis ve jandarma kuvvetlerinin bakanlıkta Zabıta İşleri Genel Müdürlüğü ile illerde Zabıta İşleri Müdürlüğü altında birleştirileceğini açıklamıştır. Umumi müfettişlik, 1926 yılında gündemde kalacak ancak 1927 yılında hayata geçirilebilecektir. Polis ve jandarma kuvvetlerinin birleştirilmesi konusunda ise yıl içerisinde herhangi bir yasal düzenleme yapılmamıştır.	HM
15	Şubat	İstiklal Mahkemesi müddei umumisi kadın hakimler konusunda beyanat verdi.	İstiklal Mahkemesi savcısı Necip Bey, şu anda hiçbir yerde kadın hakim olmadığını ancak çok kısa bir zaman sonra Türkiye'de kadın hakimlerin olacağına inandığını belirtir; çünkü Doğu ülkeleri arasındaki en köklü devrimi Türkiye yapmıştır.	HM

G.	Ay	Olay / Mevzuat	Açıklamalar	Kaynak
15	Şubat	739 sayılı Usulû Muhakematı Cezaiye Kanununun Bazı Mevadını Muaddil Kanun kabul edildi.	RG: 21.2.1926/303. Kanunda yapılan değişiklik ile cinayet davalarında sorgu hakimlerine, şüphelinin tutuklu ya da tutuksuz olarak yargılanmasına dair karar vermede takdir yetkisi tanınmaktadır. Bu sayede, aşiret ilişkilerinin baskın olduğu bölgelerdeki kişisel-toplumsal baskı ve müdahaleyi dikkate alarak sanığın tutuksuzluğuna karar verilebilmesinin sağlandığı belirtilmektedir.	ZC C.22 İ.56
15	Şubat	740 sayılı İstanbul Limanı Tahmil ve Tahliye Türk Anonom Şirketinin İstikraz Edeceği 500 000 Liraya Maliye Vekâletinin Kefaletine Mütedair Kanun kabul edildi.	RG: 28.2.1926/309. Önemli bir ticaret merkezi olan İstanbul'da İstanbul Liman İşletmesi, çağdaş bir görünüme ve işleyişe sahip olması için Seyr-i Sefain İdaresi, Sanayi ve Maadin Bankası, İş Bankası ve Mavnacılar Cemiyetinin katılımı ile kurulan bir Anonim Şirkete verilmiştir. Liman işletmesinin iyileştirilmesi için hayata geçirilecek işler için ise yeterli para bulunamamıştır. Bu nedenle, en uygun yolun borç almak olduğu düşünülmüş ve bu doğrultuda ilgili Kanun çıkartılmıştır.	ZC C.22 İ.56
15	Şubat	741 sayılı Şeker Petrol ve Benzin İnhisarına Ait İptidai Sermaye Hakkında Kanun kabul edildi.	RG: 24.2.1926/306. Kurulan tekel idarelerince kullanılmak üzere Maliye Bakanlığı'na 4 milyon liralık ödenek verilmektedir.	ZC C.22 İ.56
15	Şubat	742 sayılı Mukavelatı Ticariye Tetkik Dairesi Hakkında Kanun kabul edildi.	RG: 15.2.1926/306. Kamu idareleri, günlük işleri yürütmekteyken teorik ve pratik konularda uluslararası iktisadi gelişmeleri takip edememektedir. Ne var ki, bireysel teşebbüslerin bir arada değerlendirilerek sevk edilmesi gerekmektedir. Bu nedenle, uluslararası iktisadi teori ve pratiği takip etmek ve ticaret anlaşmalarını inceleyerek görüş bildirmek üzere Maliye Bakanlığına bağlı bir Heyet kurulmaktadır.	ZC C.22 İ.56
15	Şubat	Ankara Hukuk Mektebinde müderris olan mebuslara maaş verilip verilmeyeceğinin tefsiri hakkında Divanı Muhasebat tezkeresiyle ilgili Kanuni Esasi Encümeni mazbatası kabul edildi.	Teşkilatı Esasiye Kanunun 23. maddesi gereğince "mebusluk ile hükümet memuriyeti bir zat uhdesinde içtima edemez." Bu doğrultuda, Ankara Hukuk Fakültesinde ders veren vekillere ödeme yapılıp yapılmayacağının tefsiri istenmektedir. Encümen, Hukuk Fakültesinde ders veren vekillerin memur olarak maaş almadığını, sadece ders karşılığı ücret alacak olmaları nedeniyle memur sayılamayacaklarını, bu nedenle de durumun Anayasanın ilgili maddesine dahil edilemeyeceğini belirtmiştir.	ZC C.22 İ.56
15	Şubat	22 Nisan 1341 tarih ve 661 numaralı "Müzayede, Münakasa ve İhalât Kanunu"nun sekizinci ve on dördüncü maddelerinin tefsiri kabul edildi (Tefsir No: 84).	661 numaralı Kanun ile ihalelerde ön teminat belirlenmiştir; ihaleyi kazanan belirlenen süre içerisinde tam bedeli ödemediği takdirde sözleşme kendiliğinden sona ermektedir. Hazine aleyhine bir hasar meydana geldiği müddetçe, hasar ayrıca talep ve tahsil olunacaktır.	Düstur III. Tertip C.7
15	Şubat	Maadin Nizamnamesinin bazı maddelerini muaddel 12 Nisan 1341 tarih ve 608 numaralı Kanunun dördüncü maddesinin tefsiri kabul edildi (Tefsir No: 85).	608 numaralı Kanunun ilgili maddesinde "Her ecnebi mütehassıs refakatıne kendi mesleğinden ücretleri ashabına imtiyaz veya mültezim veya amiller tarafından verilmek üzere bir Türk genci yetiştirmeye mecburdur. İşbu gençleri sahibi imtiyaz ve mültezim veya amiller irae ve maadin idaresi tasvip edecektir" fıkrası gereğince mühendislerin de yetiştirilebileceği kabul edilmiştir.	ZC C.22 İ.56

G.	Ay	Olay / Mevzuat	Açıklamalar	Kaynak
15	Şubat	İstiklâl madalyası kurdelası tebdil edildi.	Onbir kişiye verilen beyaz kurdeleli İstiklâl Madalyaları şeridinin kırmızıya değiştirilmesi hakkında Başbakanlık tezkeresi görüşüldü. Aday gösterilen onbir kişiden dokuzunun madalya şeridi kırmızıya değiştirildi.	ZC C.22 İ.56
15	Şubat	İstiklâl madalyası verildi.	Milli Mücadale esnasında muhtelif cephelerde veya iç isyanların bastırılmasında bilfiil çalışmalarından dolayı toplam 464 kişinin İstiklâl Madalyası ile onurlandırılması hakkında Başbakanlık tezkeresi görüşüldü. Aday gösterilen 458 kişiden, 184'üne kırmızı şeritli, 231'ine beyaz kurdeleli madalya verilmesi uygun görülmüştür. 43 kişiye madalya verilmesi ise kabul edilmemiştir.	ZC C.22 İ.56
15	Şubat	Mülki atama yapıldı.	Nusaybin, Mutki ve Sandıklı kaymakamlıklarına Şükrü, Nevzad ve Tayyib Beyler tayin edildi.	BCA: 30.11.1.0/ 22.6.19
16	Şubat	Dahiliye Vekili Cemil Bey "Belediye ve Nahiye Kanunu ile Nüfus Kanunu" hakkında beyanat verdi.	Cemil Bey verdiği beyanatta belediye, nahiye ve nüfus kanunlarının esaslarını belirtmiştir. Beyana göre, kasaba ve şehir ve büyükşehir teşkilatı belediye kanunu ile düzenlenecek; belediye kanununa göre belediye seçimlerinde seçmenler eğitim durumlarına göre derecelendirilecek, kasaba ve şehir belediye başkanları Hükümetçe tayin edilecek, büyükşehir belediye başkanları seçimle gelecektir. Nahiye (bucak) kanunu ise nahiyelerin Cumhuriyet idaresinin temel teşkilatı olmak üzere yeniden teşkilatlandırılması esasına dayanmaktadır. Buna göre köyler birleştirilerek nahiyeler oluşturulacak ve nahiye müdürleri seçimle gelecek ve köylerin temsilcilerinden oluşan bir meclis kurulacaktır. Nahiye kurulan yerlerde köyler kalmayacaktır. Nüfus kanunu'nda ise nüfus sicillerinin yenilenmesi ve nüfus kayıtlarının oluşturulması için düzenlemeler yapılacaktır.	HM
17	Şubat	743 sayılı Türk Kanunu Medenisi kabul edildi.	RG: 4.4.1926/339. Kanun, 1925 yılında kurulan Adalet Bakanı Mahmut Esat Bozkurt başkanlığındaki *Kanunu Medeni Heyeti* tarafından hazırlanmıştır.1876 yılında yürürlüğe giren Mecelle'nin yerine kabul edilen Medeni Kanun, İsviçre Medeni Kanunu'ndan aynen çevrilmiştir. Dokuzyüzden fazla maddeden oluşan Kanun bütün halde tartışmasız ve oybirliği ile kabul edilmiştir. Kanun aileden mirasa kadar birçok konuda düzenlemeleri içermektedir. 4 Ekim 1926 tarihinde yürürlüğe girecek olan Kanun ile hukuk düzeni laikleştirilmektedir.	ZC C.22 İ.57
17	Şubat	744 sayılı Vilâyat Belediye Kanununa Müzeyyel Kanun kabul edildi.	RG: 2.3.1926/311. Kasaba ve şehirlerin günden güne büyümesi nedeniyle belediye sınırları dışında kalan yerler artmakta, belediyelerin bu alanlarda yetkisi olmaması dolayısıyla harekete geçmesi olanaksızlaşmaktadır. Bu doğrultudaki değişiklikle, önceden en son ev sınırına dayanan belediye sınırları içerisine ev, bağ, bahçe, tarla ve meralar da alınmaktadır.	ZC C.22 İ.57

G.	Ay	Olay / Mevzuat	Açıklamalar	Kaynak
17	Şubat	745 sayılı 15 Mayıs 1335 Tarihli Mülkiye Harcırah Kararnamesinin Yirmi Yedinci Maddesinin İkinci Fıkrasını Muaddil Kanun kabul edildi.	RG: 2.3.1926/311. Mülkiye Harcırah Kanunu'nda yevmiyeli çalışanlar için belirlenen harcırahların, fevkalade tahsisatlar sonrasında en yüksek maaşlı memurların aldıkları harcırah miktarını bile geçmiş olması nedeniyle dengelenmesi gereği için getirilen değişiklikle yevmiyelilerin harcırah miktarlarına aynı seviyedeki maaşlıların baz alındığı üst sınır getirilmektedir.	ZC C.22 İ.57
17	Şubat	746 sayılı Zamanı Mesai Haricinde Çalışan Bazı Orman Memurlarına Ücret İtası Hakkında Kanun kabul edildi.	RG: 2.3.1926/311. Demiryolları ile limanlara yakın mevkilerde çalışan orman vergi memurlarının mesai saatleri haricinde çalıştıkları saatlerin fazla mesai ücretlerinin tüccarlar tarafından ödenmesi kararlaştırılmıştır.	ZC C.22 İ.57
17	Şubat	747 sayılı 1340 Senei Muvazenei Umumiye Kanununun Yirmi İkinci Maddesinin İlgasına Dair Kanun kabul edildi.	RG: 2.3.1926/311. Savaş ve öncesi döneme ait muhasebe kayıtlarının incelenerek gerekli işlemlerin yapılması için 1924 yılı "Muvazenei Umumiye Kanunu"nun yirmi ikinci maddesi ile *Tetkiki Hesabat Heyetleri* kurulmuştur. Ne var ki, heyetler bu süre zarfında uzman sıkıntısı nedeniyle çalışamamış, muhasebe kayıtlarının incelemesini bitirememişlerdir. Bu nedenle, heyetler tasfiye edilmekte ve muhasebe kayıtları hakkında o ana kadar yapılan incelemeler temel alınarak, kabul edilmesine karar verilmektedir.	ZC C.22 İ.57
17	Şubat	Kulanın Seyit Ali mahallesinden Mehmet mahdumu Kâzım hakkındaki idam hükmü tasdik edildi.	Annesini tabanca ile öldüren Kâzım hakkında Kula Cinayet Mahkemesi tarafından verilen idam hükmü onaylanır.	ZC C.22 İ.57
17	Şubat	İstiklâl madalyası kurdelası tebdil edildi.	Kayseri Mebusu Sabit Bey'in Milli Mücadele sırasında bilfiil ateş altında hizmet ettiği anlaşıldığından sahip olduğu istiklâl madalyası şeridinin yeşil - kırmızıya değiştirilmesi hakkındaki TBMM Başkanlığı tezkeresi kabul edildi.	ZC C.22 İ.57
17	Şubat	Şimendifer Konferansı düzenlendi.	Yeni yapılacak demiryolları hakkında Bayındırlık Bakanlığı'nda konferans düzenlenmiştir.	HM, 12 Şubat 1925
20	Şubat	İstiklal Mahkemesi'nde Pötürgeliler Davası sonuçlandı.	Şark İstiklal Mahkemesi'nde görülmekte olan, Pötürge'de ayaklanma çıktığına dair haberler üzerine başlayan dava sonucunda ayaklanmanın çıkmadığı anlaşılmış, tutuklular beraat etmiştir. Yalan tutanaklar hazırlayarak, görevini kötüye kullandıkları anlaşılan kaza kaymakamı, nahiye müdürleri ve jandarma teğmeni birer yıl hapse mahkum edilerek, ömür boyu memuriyetten çıkarıldılar. Şükrü Ağa ile kardeşi Nuri Ağa'nın, baskı ve nüfuz sağlamak için "Kivrik Karyesi"ni yaktıkları anlaşıldığından 15 yıl küreğe konulmalarına ve sonrasında da zabıta gözleminde olmalarına karar verildi.	Aybars, s. 267; HM, 22 Şubat 1926
21	Şubat	Macar Hükümeti ile 1 Eylül 1341 ve Çekoslovakya Hükümeti ile 21 Ağustos 1341 tarihinde aktedilmiş olan "Modüs Vivendi" müddetlerinin temdidi hakkında kararname kabul edildi (BK Kararı No: 3207).	Macaristan ile ticaret anlaşması imzalanılması için müzakere devam etmektedir; Çekoslovakya ile de ticaret anlaşması imzalanması hazırlıkları yapıldığından Modüs Vivendi müddetleri altı ay uzatılmıştır. Modüs Vivendi, anlaşmayı önceleyen çıkarların uyuşturulduğu resmi bir onay sürecine girmeyen anlaşmalardır.	Düstur III. Tertip C.7

G.	Ay	Olay / Mevzuat	Açıklamalar	Kaynak
21	Şubat	Devair için alınacak kırtasiye hakkında kararname kabul edildi (BK Kararı No: 3211).	Kararname ile devlet dairelerinin kağıt ve kırtasiye ihtiyaçlarının toplu ihale ile alınması işlemleri düzenlenmektedir. Devlet dairelerinin toplu olarak ihale yöntemi ile alınması istense de, şimdilik yalnızca kağıt ve kırtasiye gereksinimleri kapsama alınmaktadır, çünkü toplu ihaleye çıkacak idari teşkilat henüz kurulamamıştır.	Düstur III. Tertip C.7
21	Şubat	Şeker İnhisarı Meclisi İdaresi ile müdüriyetine ait vezaif hakkındaki talimatnamenin meriyete vazına dair kararname kabul edildi (BK Kararı No: 3213).	25 Ocak 1926 tarih ve 724 sayılı Kanun ile tekele alınan şekerin idaresi için teşkilat ve görevler belirlenmektedir. Türkiye Şeker İnhisar Müdüriyeti, tüzel kişiliğe sahip özel hukuk kişisidir. Müdürlük, karar organı İdare Meclisi ile yürütme organı Müdür'den oluşmakta, İdare Meclisi üyeleri ile müdür Maliye Bakanlığı tarafından seçilmekte ve Bakanlar Kurulu tarafından onaylanmaktadır.	Düstur III. Tertip C.7
22	Şubat	748 sayılı Emvali Milliye ve Metrukeden veya Mazbut Vakıflardan Bazı Müessesat ile Belediyelere Satılabilecek Arazi ve Arsalar Hakkında Kanun kabul edildi.	RG: 7.3.1926/315. Kamuya yararlı dernekler ile ekonominin taşıyıcısı olacağına inanılan ve her geçen gün yeni görevler ile donatılan ticaret, ziraat ve sanayi odaları ile borsalara ve Hükümet tarafından iştirak edilen fabrika ve kurumlara çalışma mekanları yaratmak önemlidir. Bu doğrultuda, milli emlak, terkedilmiş ve vakıf arazi ve arsalarının kurum ve kuruluşlara Belediye İdare Meclislerince belirlenecek bedeller karşılığında satışının yapılması kabul edilmiştir.	ZC C.22 İ.59
22	Şubat	749 sayılı Damga Kanunun Otuz Yedinci Maddesinin Tadili Hakkında Kanun kabul edildi.	RG: 7.3.1926/315. Damga Kanununa göre gazetelerde yer alan ilanların bir yıl saklanması mecburiyeti, arşivin kontrolünü zorlaştırmaktadır. Kanunda yapılan değişiklikle, ilanların asıllarının değil sadece pullarının, bir yıl değil altı ay saklanması şeklinde yeni bir düzenlemeye gidilmektedir.	ZC C.22 İ.59
22	Şubat	750 sayılı Türkiye ile Rusya'da Dağınık Bir Halde Kalmış Olan Harp Esirlerinin "Tebaa Sevki" Muamelesine Tutulmaları Hakkında Kanun kabul edildi.	RG: 7.2.1926/315. 28 Mart 1921 tarihli Kanun ile iki devlet tarafından kabul edilen harp esirlerinin sevki protokolü hayata geçirilmiştir. Ne var ki, halen Rusya ve Türkiye'de dağınık halde kendi ülkesine dönmek isteyen kişiler vardır. Bunların protokol gereğince kurulması gereken Komisyon aracılığıyla değil, elçiler aracılığı ile hızla sevkedilmesi kabul edilmiştir.	ZC C.22 İ.59
22	Şubat	751 sayılı İstanbul Harikzedegân Apartmanlarının Türk Tayyare Cemiyetine Terk ve Tahsisi Hakkında Kanun kabul edildi.	RG: 7.2.1926/315. İstanbul'da 1918 yılında Cibali, Fatih ve Altımermer bölgesinde yaşanan büyük yangınlardan sonra birçok yangınzede (harikzede) sokakta kalmıştır. Yangınzedelerin bir an önce ev sahibi olabilmesi için İstanbul'da toplanan bağışlarla Mimar Kemaleddin tarafından İstanbul'un ilk betonarme toplu konutları yapılmıştır. Lale'deki bu konutlar yangınzedelere verilememiştir, bu nedenle TTC'ye devredilmektedir. Günümüzde otel olarak kullanılan konutlar, "Tayyare Apartmanları" olarak anılmaktadır.	ZC C.22 İ.59
22	Şubat	752 sayılı Ziraat Makinelerinde ve Ziraatte İstimal Olunan Mevadı Müştaile ve Muharrike ile Müstahzaratı Kimyevinin Rüsumu Hakkında Kanun kabul edildi.	RG: 7.2.1926/307. Milli mücadele sırasında hem insan hem hayvan nüfusunda yaşanan önemli düşüş sonucunda tarım üretiminde makine kullanımı zorunlu hale gelmiştir. Bu doğrultuda kabul edilen 12 Nisan 1923 ve 20 Aralık 1924 tarihli Kanunlarla makineli tarım özendirilmeye çalışılmış ancak beklenen gerçekleştirilememiştir. Bu Kanun ile, ziraatte kullanılan	ZC C.22 İ.59

G.	Ay	Olay / Mevzuat	Açıklamalar	Kaynak
			makinelere sarfedilecek benzin, mazot ve petrol ve ziraat, hayvan ve bitkiye gelen böcek ve hastalıklara karşı kullanılacak kimyevi maddeler gümrük vergisinden muaf tutulmaktadır.	
22	Şubat	İstiklâl madalyası verildi.	Milli Mücadele sırasındaki hizmetlerinden dolayı yetkili kurumlarca 415 kişiye İstiklâl Madalyası verilmesi hakkındaki tezkereler görüşüldü. 415 kişiden 229'unun kırmızı, 100'ünün beyaz şeritli madalya ile onurlandırılmaları, 3 kişiye takdirname verilmesi uygun bulunmuştur. Aday gösterilen 83 kişiye madalya verilmemiştir.	ZC C.22 İ.59
22	Şubat	İstiklâl madalyası kurdelası tebdil edildi.	Isparta Mebusu Hüseyin Hüsnü Bey'in İzmir'in Yunanlılar tarafından işgali üzerine 18 Eylül 1919'da toplanan Nazilli'deki Kongreye katılmış olduğu ve aynı cephede büyük hizmetler verdiği anlaşıldığından, sahip olduğu İstiklâl Madalyası şeridinin yeşil kırmızıya değiştirilmesi hakkında TBMM Başkanlığı tezkeresi kabul edildi.	ZC C.22 İ.59
22	Şubat	Saruhan Mebusu Reşat Bey vefat etti.	Paris'te geçirdiği apandisit ameliyatı sırasında hayatını kaybetmiştir.	ZC C.22 İ.59
22	Şubat	Akademik atama yapıldı.	Üniversite Hukuk Fakültesi Ceza Mahkemesi Usulü dersi profesörü Yusuf Ziya Bey (Özer) Hukuk Tarihi Kürsüsü'ne tayin edildi.	BCA: 30.11.1.0/ 22.8.3
23	Şubat	Resmî dairelerin bir senelik mesai zamanları ile memuriyette bazı mükellefiyet esasına ve bazı hususata dair tanzim olunan talimatname hakkında kararname kabul edildi (Bakanlar Kurulu Kararı No: 3193).	1926 Nisan'dan 1927 Nisan'ına kadar mesai saatleri şu şekilde ayarlanmıştır: 9.00-12.00 ve 13.30-17.30. Nisan sonundan Eylül sonuna kadar ise 9.30-12.00 ve 13.30-17.00 olarak düzenlenmiştir.	Düstur III. Tertip C.7
23	Şubat	Ziraat Bankası'na atama yapıldı.	Ziraat Bankası müdürlüğüne Çankırı mebusu Abdülhalik Bey tayin edildi.	HM
24	Şubat	753 sayılı Merhum Saruhan Mebusu Reşat Beyin Ailesine Hidematı Vataniye Tertibinden Maaş Tahsisi Hakkında Kanun kabul edildi.	RG: 7.2.1926/315. Reşat Bey, Yunan Ordusunun İzmir'i işgalini takip eden günlerde İstanbul'daki görevini bırakarak Akhisar'a gelerek cephe teşkil etmiş ve milli mücadelenin tümünde üstün hizmet göstermiştir. Kendisinin vefatı ile arkada kalan eşine vefatına kadar ve oğluna eğitimini tamamlayana kadar aylık ellişer, iki kızına da evlenene kadar kırkar lira maaş verilmesi uygun görülmüştür.	ZC C.22 İ.60
24	Şubat	Üst düzey idari atama yapıldı.	Petrol ve Benzin İnhisarları Müdürlüğü'ne Cemal Bey tayin edildi.	BCA: 30.11.1.0/ 22.8.3
25	Şubat	18 Nisan 1341 tarih ve 627 numaralı "1341 senesi Muvazenei Umumiye Kanunu"nun otuz dokuzuncu maddesinin tefsiri kabul edildi (Tefsir No: 83).	Bütçe Kanunu'nun 39. maddesinde 1924 yılından önce emekli olan ve öğretmenliğe geçenlerle emekli baytar, eczacı ve tabiplerden Hükümet, özel idare ve belediyeler tıbbiye, baytarlık ve eczacılığına tayin olunanların emeklilik maaşları kesilmemektedir. Tefsir ile, Kanun hükmünün 1924 yılında sonra emekli olanlar için geçerli olmayacağı belirtilmiştir.	Düstur III. Tertip C.7

G.	Ay	Olay / Mevzuat	Açıklamalar	Kaynak
25	Şubat	Ticaret ve Sanayi Odaları Nizamnamesinin 22nci maddesinin ikinci fıkrasının tadili hakkında kararname kabul edildi (BK Kararı No: 3235).	Söz konusu fıkra "Türkiye dahilindeki mıntıka ticaret ve sanayi ve mesai iktisat müdürleri ve ticareti bahriye müdürleri" şeklinde değiştirilmiştir.	Düstur III. Tertip C.7
25	Şubat	Ticaret Mümessilleri Talimatnamesinin 4üncü maddesinin tadili hakkında kararname kabul edildi (BK Kararı No: 3229).	4. madde şu şekilde değiştirilmiştir: "Ticaret mümessili tayin olunabilmek için mülkiye, ticaret, hukuk veya mümasili mekatibi ecnebiyeden mezun olmak ve Ticaret Vekaletinde veya hariciye memuriyetlerinde laakal bir sene hizmet etmiş bulunmak şarttır. Müstahsil sahalarda muvaffakiyetle ifayı vazife etmiş mıntıka müdürleri ile merkezde Ticaret Müdüriyeti Umumiyesi şuabat müdürlüklerinde bulunmuş olanlar tercih olunur."	Düstur III. Tertip C.7
25	Şubat	İstatistik Teşkilatı kuruluyor.	Arzu edilmesine rağmen bu tarihe kadar merkezi bir istatistik kurumu kurulamamıştır. Şimdi ise Başbakanlığın daveti ile Belçika İçişleri Bakanlığı Bilgi Merkezi Genel Müdürü Mösyö Jakar 1 Mart 1926 tarihi itibariyle Türkiye'ye gelerek istatistik teşkilatını kuracaktır. Çalışmalar sonucunda 25 Nisan 1926'da teşkilatın kurulmasına dair kararname yayınlanmıştır.	HM
26	Şubat	Mustafa Kemal'in günlüğü Hakimiyeti Milliye'de yayınlanmaya başladı.	Mustafa Kemal'in milli mücadeleye dair günlüğünün bazı bölümleri Hakimiyeti Milliye'de yayınlanacaktır.	HM
27	Şubat	754 sayılı Hariciye Vekâleti 1341 Senesi Bütçesine Tahsisatı Fevkalâde İlavesi Hakkında Kanun kabul edildi.	RG: 9.3.1926/317. Savaş döneminde alınan borçların ödenmesi için yaklaşık 100 bin liralık ödenek ayrılmaktadır.	ZC C.22 İ.62
27	Şubat	755 sayılı Kazanç Vergisi Kanunu kabul edildi.	RG: 14.3.1926/321. Doğrudan vergilerden kazanç vergisi hakkında kapsamlı bir düzenleme olan Kanun, uzun müzakereler sonucunda kabul edilmektedir. Kanunun temel ilkesi, kazanç vergisi mükellefinin beyanıdır. Bu temelde inşa edilen Kanunun Genel Kurul'da görüşmesinde, beyanname verecekler ve vergiden muaf tutulacaklar konusunda tartışma yoğunlaşmıştır. Tartışma, devlet işletmelerinin de vergiye tabi olup olmadığı noktasında yoğunlaşmaktadır. Devlet işletmelerinin de diğer işletmeler gibi vergi ödemesini savunan taraf karşısında, devletin kendi kendisine vergi ödemesinin anlamsız olduğunu savunan taraf yer almaktadır.	ZC C.22 İ.62
27	Şubat	756 sayılı Büyük Millet Meclisi Divanı Riyaseti Azasına Tazminat İtasına Dair Kanun kabul edildi.	RG: 27.2.1926/317. TBMM Başkanlık Divanı'nda görev yapan Meclis Başkanı, Meclis Başkanvekilleri, idare memurları ile kâtiplere vekillik haricinde aldıkları görev ve yaptıkları fazla mesai dolayısıyla yıllık 1800 liralık maaş haricinde tazminat verilmesi uygun görülmüştür.	ZC C.22 İ.62

G.	Ay	Olay / Mevzuat	Açıklamalar	Kaynak
27	Şubat	757 sayılı 1341 Senesi Muvazenei Umumiye Kanununa Müzeyyel Kanun kabul edildi.	RG: 8.3.1926/316. 14 Ocak 1926 tarih ve 713 sayılı Kanun ile mali sene başlangıcı olarak Haziran ayı seçilmiş, 1925 mali senesinin bitimi olan Şubat ayının sonundan Mayıs ayı sonuna kadarki bütçenin bir önceki yıl bütçesine eklenmesi kabul edilmiştir. Bu doğrultuda, 1925 bütçesi Mayıs 1926 tarihine kadar uzatılmış ve üç aylık uzatma için ilgili fasıl ve maddelere toplam 48 milyon 450 bin 769 liralık ek ödenek konulmuştur.	ZC C.22 İ.62
27	Şubat	Üst düzey idari atama yapıldı.	Dışişleri Bakanlığı Müsteşarlığı'na Ahmed Hikmet Bey; Adalet Bakanlığı Müsteşarlığı'na Teftiş Kurulu Başkanı Reşid Bey tayin edildi.	BCA: 30.11.1.0/ 22.8.7-9
28	Şubat	758 sayılı Anadolu - Bağdat Demiryolları ve Haydarpaşa Liman ve Rıhtım İdaresinin 1926 Senesi Bütçe Kanunu kabul edildi.	RG: 11.3.1926/319. Ziraat Bankası, Seyr-i Sefain İdaresi gibi özel bütçeli kamu kurumlarında (müessesatı hususiye) bütçe dönemi olarak takvim yılı esas alınmaktadır. Bu doğrultuda, Anadolu Bağdat Demiryolları ve Haydarpaşa Liman ve Rıhtım İdaresi bütçesi de Mart ayı başından Aralık ayı sonuna kadar olan süreyi kapsayacak şekilde hazırlanmıştır. İdarenin, 7 milyon 768 bin liralık geliri, 5 milyon 693 bin 390 liralık masrafı vardır.	ZC C.22 İ.63
28	Şubat	759 sayılı Anadolu - Bağdat Demiryolları ve Haydarpaşa Liman ve Rıhtım İdaresinin 1926 Senesine Mahsus Fevkalâde Bütçe Kanunu kabul edildi.	RG: 9.3.1926/317. 520 numaralı Kanun ile idarenin alet, edevat temini ve bakım-onarım masraflarının giderilmesine yönelik olarak 15 milyon liralık taahhüt altına girmesi kabul edilmiştir. Bu doğrultuda, Kanun ile 1926 yılında 5 milyon 890 bin liranın sarf edilmesi uygun bulunmakta ve buna karşılık bütçe fazlası 2 milyon 974 bin 614 lira ayrılmaktadır.	ZC C.22 İ.63
28	Şubat	760 sayılı Seyr-i Sefain İdaresinin 1926 Senesi Bütçe Kanunu kabul edildi.	RG: 17.3.1926/324. Seyr-i Sefain İdaresinin bütçe dönemi diğer özel bütçeli kuruluşlar gibi takvim yılı esas alınarak hazırlanmıştır. Buna göre, Mart ayı başından Aralık ayı sonuna kadar 3 milyon 119 liralık geliri ile denk masrafı olacağı öngörülmektedir.	ZC C.22 İ.63
28	Şubat	761 sayılı Karadeniz Boğazı Tahlisiye İdaresinin 1926 Senesi Bütçesinin Kabul ve Tasdikine Kadar İfa Olunacak Hidemat Hakkında Kanun kabul edildi.	RG: 11.3.1926/319. 1926 yılı bütçesi yürürlüğe girinceye kadar maaş haricinde yapılması gerekli acil ve önemli masrafların karşılanması için bütçeden mahsup edilmek üzere 14 bin 920 liralık geçici ödenek ayrılmaktadır.	ZC C.22 İ.63
28	Şubat	762 sayılı Erzurum - Kars - Sarıkamış ve Şuabatı Demiryolları İdaresine Ait Üç Aylık Tahsisatı Munzamma Kanunun Mevki Meriyete Vazına Kadar İfa Olunacak Hidemat Hakkında Kanun kabul edildi.	RG: 9.3.1926/317. 1926 yılı bütçesi yürürlüğe girinceye kadar maaş haricinde yapılması gerekli acil ve önemli masrafların karşılanması için bütçeden mahsup edilmek üzere 51 bin 350 liralık geçici ödenek ayrılmaktadır.	ZC C.22 İ.63
28	Şubat	763 sayılı Hudut ve Sevahil Sıhhiye Müdüriyetinin Üç Aylık İhtiyacatı İçin Tahsisatı Munzamma İtası Hakkında Kanun kabul edildi.	RG: 9.3.1926/317. 1926 yılı bütçesi yürürlüğe girinceye kadar maaş haricinde yapılması gerekli acil ve önemli masrafların karşılanması için bütçeden mahsup edilmek üzere 38 bin 350 liralık geçici ödenek ayrılmaktadır.	ZC C.22 İ.63

G.	Ay	Olay / Mevzuat	Açıklamalar	Kaynak
28	Şubat	764 sayılı Demiryolları İnşaat ve İşletme Müdüriyeti Umumiyesine Ait Üç Aylık Tahsisatı Munzamma Kanununun Mevki Meriyete Vazına Kadar İfa Olunacak Hidemat Hakkında Kanun kabul edildi.	RG: 9.3.1926/317. 1926 yılı bütçesi yürürlüğe girinceye kadar maaş haricinde yapılması gerekli acil ve önemli masrafların karşılanması için bütçeden mahsup edilmek üzere 1 milyon 537 bin 920 liralık geçici ödenek ayrılmaktadır.	ZC C.22 İ.63
28	Şubat	İstiklal Mahkemelerinin müddeti faaliyetleri altı ay temdid edildi (BK Kararı No: 215).	RG: 22.3.1926/328. 20 Nisan 1925 tarihli içtimada Ankara ve Diyarbekir İstiklâl Mahkemelerinin görev sürelerinin altı ay uzatılması uygun bulunmuştur. Bu doğrultuda, 7 Mart 1926 tarihinde görev süreleri dolacak olan İstiklâl Mahkemelerinin görev süreleri 6 ay daha uzatılmaktadır.	ZC C.22 İ.63; Düstur III.Tertip C.7
28	Şubat	Emekliye sevk kararı alındı.	Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanı İstanbul mebusu Dr. Yrb. İbrahim Refik (Saydam) askeriyeden emekliye sevkedildi.	BCA: 30.11.1.0/ 22.9.4/
28	Şubat	Musevi Cemiyeti ekalliyet haklarından feragat ettiklerini açıkladı.	İstanbul'dan İçişleri Bakanı'nı ziyarete gelen Musevi Heyeti, Lozan Anlaşmasının 42. ve 44. maddeleri ile azınlıklara tanınan haklardan feragat ettiklerini, yalnızca ibadethanelerle ilgili düzenlemelerin devamını istediklerini beyan etmişlerdir. 42. madde müslüman olmayan azınlıkların aile durumları ile kişisel durumlarına dair konuların azınlıkların gelenek ve görenekleriyle çözümlenmesi, bu tedbirlerin azınlıklar ile Hükümetten temsilcilerden oluşacak özel komisyonlarca düzenlenmesini işaret etmektedir.	HM
1	Mart	765 sayılı Türk Ceza Kanunu kabul edildi.	RG: 13.3.1926/320. Fransa Ceza Kanununundan alınan Osmanlı İmparatorluğu'nun 1274 (1858) tarihli Ceza Kanununu saltanatı korumak amacını gütmektedir, oysa Cumhuriyet'in millet iradesini korumayı amaçlayan yeni bir Ceza Kanunu'na gereksinimi vardır. Bu gereksinim, 4. Yasama Yılı açışında Mustafa Kemal tarafından dile getirilmiştir (1.11.1925). Bu doğrultuda, Adalet Bakanlığı'nda Yargıtay (Temyiz Mahkemesi) Başkanı'nın başkanlığında bir uzmanlar heyeti Ceza Kanunu Tasarısı hazırlıklarını yürütmüş, Ceza Kanununun İtalya'nın 1889 tarihli Ceza Kanunu'nundan aynen çevrilmesine karar verilmiştir. Yeni Kanun ile ceza kategorileri değişmekte, cezada ıslah amacı öne çıkmakta ve buna göre hapishanelerden mahkemelere kadar çeşitli değişiklikler getirmektedir. Kanun, 1 Temmuz'da yürürlüğe girecektir.	ZC C.23 İ.64
3	Mart	766 sayılı Hükkâm (Hâkimler) Kanunu kabul edildi.	RG: 20.3.1926/326. Cumhuriyetin bağımsız yargı teşkilatının kurulabilmesi için gerekli olan hakim ve savcıların tayin, terfilerine yönelik düzenlemeler yapılmaktadır. Hakim ve savcıların tayin ve terfileri için yine hakimlerden oluşan ama yürütmeden de temsilcilerin bulunduğu Encümenler teşkil edilmekte; terfide kıdem ve ehliyet esasları çerçevesinde terfi levhası sistemi kabul edilmektedir.	ZC C.23 İ.65

G.	Ay	Olay / Mevzuat	Açıklamalar	Kaynak
3	Mart	767 sayılı Türk Kodeksi Hakkında Kanun kabul edildi.	RG: 17.3.1926/324. Halkın sağlığının korunması için yurtiçindeki ilaçların kontrolü ve ticaretinin yapılmasına ilişkin bir takım düzenlemelerin gerekliliği ortaya çıkmıştır. Bu doğrultuda ilaçlar hakkında bir düstur yazmak üzere Sağlık Bakanlığının Başbakanlığa yapacağı öneri üzerine Cumhurbaşkanınca onaylanarak seçilecek en fazla onbeş kişiden oluşan bir *İlaçlar Düsturu Komisyonu* kurulmaktadır.	ZC C.23 İ.65
3	Mart	768 sayılı İdarei Umumiyei Vilâyat Kanunun Onbeşinci Maddesinin Tadili Hakkında Kanun kabul edildi.	RG: 17.3.1926/324. 13 Mart 1913 tarihli İdarei Umumiyei Vilayat Kanunun ilgili maddesi gereğince polis müdürlerinden başka her çeşit komiser ve polis memurlarının tayin ve azilleri vali tarafından yapılmaktadır. Ne var ki, bazı küçük şehirler dahilinde açık makamlara yerleştirilecek memur bulunamamakta, diğer tarafta ise terfi zamanı geldiği halde açık kadro bulamadığı için ataması yapılamayan memurlar yer almaktadır. Bu nedenle, atamaların İçişleri Bakanlığı tarafından merkezi olarak yapılması uygun bulunmuştur. Bu doğrultuda, iller arasındaki denge sağlanabilecektir. Polis memurlarının atamalarında merkeziyetçi yönteme geçilmektedir.	ZC C.23 İ.65
3	Mart	Teşrifat hakkındaki talimatnamenin beşinci maddesinin tadili hakkında kararname kabul edildi (BK Kararı No: 3266).	17 Ocak 1926 tarih ve 3020 sayılı Büyük ve Orta elçilerin, Reisicumhur hazretleri tarafından sureti kabulleri ve sair teşrifat usulleri hakkındaki kararname'nin 5. maddesi "sureti hususiyede Reisicumhur Hazretlerinin huzuruna çıkan zevat, redingot veya jaket atay iktisa ederler" şeklinde değiştirilmiştir.	Düstur III. Tertip C.7
3	Mart	Lise ve orta mekteplere kabul edilecek leyli ve meccani talebeler hakkındaki talimatnamenin altıncı maddesinin tadili hakkında kararname kabul edildi (BK Kararı No: 3268).	7 Aralık 1925 tarih ve 2831 sayılı Kararname ile şehitzedeler ile öğretmen çocuklarına burslu yatılı ve gündüz okullarına girme hakkı tanınırken, değişiklik ile şehit çocukları, on yıllık hizmeti olan memur, subay çocukları burslu öğrenimden yararlanabilecektir.	Düstur III. Tertip C.7
3	Mart	Petrol İnhisarı Meclisi İdaresi ile Müdüriyetine ait vazaif hakkındaki talimatnamenin meriyete vazı hakkında kararname kabul edildi (BK Kararı No: 3273).	25 Ocak 1926 tarih ve 725 sayılı Kanun ile tekele alınan petrolün idaresi için teşkilat ve görevler belirlenmektedir. Türkiye Petrol ve Benzin İnhisarı Müdüriyeti, tüzel kişiliğe sahip özel hukuk kişisidir. Müdürlük, karar organı İdare Meclisi ile yürütme organı Müdürden oluşmaktadır.	Düstur III. Tertip C.7
4	Mart	769 sayılı Evkaf Müdüriyeti Umumiyesinin Üç Aylık Tahsisatı Munzamma Kanununun Mevki Meriyete Vazına Kadar İfa Olunacak Hidemat Hakkında Kanun kabul edildi.	RG: 17.3.1926/324. 1926 yılı bütçesi yürürlüğe girinceye kadar maaş haricinde yapılması gerekli acil ve önemli masrafların karşılanması için bütçeden mahsup edilmek üzere 209 bin 175 liralık geçici ödenek ayrılmaktadır.	ZC C.23 İ.66
4	Mart	Mülki atama yapıldı.	Burhaniye Kaymakamlığı'na Rıdvan Bey tayin edildi.	BCA: 30.11.1.0/ 22.9.19

G.	Ay	Olay / Mevzuat	Açıklamalar	Kaynak
6	Mart	770 sayılı Ankara Şehremanetine İki Milyon Lira İkrazı Hakkında Kanun kabul edildi.	RG: 15.3.1926/322. 1930 yılında geri ödemesi başlamak ve 20 yılda ödenmek üzere % 6 faizle borç almaya Maliye Bakanlığı yetkili kılınmıştır. Borç alınan miktar, Ankara'nın su, yol ve bina gereksinimini karşılayacaktır.	ZC C.23 İ.67
6	Mart	Sahtekârlıktan mahkûm mütekait Ahmet Hilmi Bey hakkındaki hükümde hatayı adlî olduğundan affına dair Başvekâletten gelen tezkere kabul edilmedi.	Zamanaşımına dair yapılan inceleme sonucunda Adliye Encümeni söz konusu durumda zamanaşımından bahsedilemeyeceğinden bahisle affı uygun bulmamıştır.	ZC C.23 İ.67
6	Mart	Hıyaneti vataniye/ harbiyeden mahkûm adı geçenlerin idam hükümlerinin tasdikine dair Başvekâletten gelen tezkere görüşüldü.	Söz konusu kişilerin mübadeleye tabi kişilerden olduğu anlaşılanların memleketten çıkarılıp çıkarılmadığı ya da cezalarının affedilip affedilmediği hakkında incelemeye gerek duyulduğundan, Başbakanlığa geri gönderilmiştir.	ZC C.23 İ.67
7	Mart	Yeniden tabedilecek evrakı nakdiye hakkında tadilen tanzim edilen talimatnamenin meriyete vazına dair kararname kabul edildi (BK Kararı No: 3284).	17 Ocak 1926 tarih ve 3171 sayılı Bakanlar Kurulu kararı ile kabul edilen talimatname değiştirilerek kabul edilmiştir.	Düstur III. Tertip C.7
8	Mart	771 sayılı Öksüz Yurtları Müdüriyeti Umumiyesinin Üç Aylık Tahsisatı Munzamma Kanununun Mevki Meriyete Vazına Kadar İfa Olunacak Hidemat Hakkında Kanun kabul edildi.	RG: 20.3.1926/326. 1926 yılı bütçesi yürürlüğe girinceye kadar maaş haricinde yapılması gerekli acil ve önemli masrafların karşılanması için bütçeden mahsup edilmek üzere 148 bin 101 liralık geçici ödenek ayrılmaktadır.	ZC C.23 İ.68
8	Mart	772 sayılı Darülfünun Emanetinin Üç Aylık Tahsisatı Munzamma Kanununun Mevki Meriyete Vazına Kadar İfa Olunacak Hidemat Hakkında Kanun kabul edildi.	RG: 20.3.1926/326. 1926 yılı bütçesi yürürlüğe girinceye kadar maaş haricinde yapılması gerekli acil ve önemli masrafların karşılanması için bütçeden mahsup edilmek üzere 62 bin 174 liralık geçici ödenek ayrılmaktadır.	ZC C.23 İ.68
8	Mart	Ziraat Bankası Meclisi İdaresinde inhilâl eden azalık hakkında Büyük Millet Meclisi Riyaseti tezkeresi kabul edildi.	Ziraat Bankası İdare Meclisi'nde Saruhan mebusu Reşat Bey'in vefatı ile boşalan üyeliğe Çankırı mebusu Mustafa Abdülhalik Bey seçilmiştir.	ZC C.23 İ.68
8	Mart	773 sayılı 1341 Senesi Muvazenei Umumiye Kanununun Altmışbirinci Maddesi Hükmünün İki Senelik Darülmuallimin Mezunlarına da Teşmili Hakkında Kanun kabul edildi.	RG: 20.3.1926/326. Üç yıllık Darülmuallimden mezun olanlara tanınan muallimlik (öğretmenlik) ad ve haklarından iki yıllık Darülmuallim mezunlarının da yararlandırılması ile öğretmen açığının kapatılmasına yönelik teşvik amaçlanmaktadır.	ZC C.23 İ.68

G.	Ay	Olay / Mevzuat	Açıklamalar	Kaynak
8	Mart	Ertuğrul Mebusu mütekait Miralay Rasim Bey'in, rütbesinin iadesi hakkındaki istidası görüşüldü.	Emekliye sevk, Askeri Tekaüt ve İstifa Kanunu doğrultusunda yalnızca kişinin talebi, malul olması ya da ahlaken uzaklaştırılacak bir durumda bulunması halinde gerçekleşir. Ne var ki, Rasim Bey kadro olmadığı için emekliye sevk edilmiştir. Bu doğrultuda, söz konusu karar kanuna aykırı bulunmuş, emekliye sevk edildiği tarihten itibaren geçerli olmak üzere rütbesi iade edilmiştir.	ZC C.23 İ.68
8	Mart	774 sayılı Türkiye Cumhuriyeti ile Norveç Kraliyeti Arasında Münakit Muhadenet Muahedenamesinin Tasdiki Hakkında Kanun kabul edildi.	RG: 20.3.1926/326. 2 Mayıs 1925 tarihinde Moskova'da imzalanan barış anlaşması onaylanmıştır. Buna göre, iki ülke arasında dostluk anlaşması imzalanmakta ve diplomatik temsilcilerin mutekabiliyet ilkesi çerçevesinde diğer ülkede tanınması ve korunması sağlanmaktadır.	ZC C.23 İ.68
8	Mart	775 sayılı Mükellefiyeti Askeriye Kanununun Yüzotuzuncu Maddesini Muaddil Kanun kabul edildi.	RG: 20.3.1926/326. Bedelli askerlik yapanlar dört ay kadroda kalmakta, daha sonra ayrılmaktadır. Bu dönemde kadrolarda önemli bir boşluk meydana gelmektedir. Ayrıca bedelli askerliğe olan talep de artmaktadır. Bu doğrultuda, bedelli askerlerin kadro dışında talim ve terbiye görmeleri, maaş almamaları ve yatak ve yemek ihtiyaçlarını kendileri karşılamak üzere serbest bırakılmaları kabul edilmiştir.	ZC C.23 İ.68
8	Mart	776 sayılı İdarei Umumiyei Vilâyat Kanununun Yetmişüçüncü Maddesine Bir Fıkra İlâvesine Dair Kanun kabul edildi.	RG: 20.3.1926/326. Söz konusu Kanun ile İdare Heyeti kararlarının yazılı olarak ilgililere tebliği talep şartına bağlanmıştır. Ne var ki, bu durumda bazı vatandaşlar bu haktan yararlanamamakta ve itiraz süresinin başlamasında bir takım belirsizlikler ortaya çıkmaktadır. Bu nedenle, İdare Heyeti kararlarının yazılı olarak ilgiliye tebliği genel kural haline getirilmektedir.	ZC C.23 İ.68
8	Mart	777 sayılı Askeri Tekaüt ve İstifa Kanununun 20 Haziran 1326 Tarihli Maddei Muaddelesinin Birinci Fıkrasını Muaddil Kanun kabul edildi.	RG: 20.3.1926/326. Askeri Tekaüt Kanunu gereğince komutanlar (ümera) ve subaylar 25 yıl ve üst rütbeliler (erkân) 30 yılda emeklilik hakkını kazanmaktadır. Ne var ki, Balkan Savaşı, Dünya Savaşı ve İstiklâl Savaşı hizmeti ile verilen 13 yıllık bir ek zaman 9-10 yıllık fiili hizmete eklenince kısa sürede emekli olmaktadırlar. Orduda açığa çıkacak boşluğa karşı tedbir olarak, emekliliğe esas yıllara fiili hizmet ibaresi eklenmektedir.	ZC C.23 İ.68
9	Mart	Türk Bankacılar Birliği kuruluyor.	Gazete'de İş Bankası, İtibari Milli ve Ziraat Bankası'ndan üyelerin katılacağı bir Bankacılar Birliği kurulmasına dair çalışma yapılmadığı haberi yer almaktadır. Haberde sözü geçen Birliğin, 30 Aralık 1341 (1925) tarih ve 701 sayılı Kanun ve 7 Mart 1926'da 3284 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile kabul edilen "Yeniden Tabedilecek evrakı nakdiye hakkında tadilen tanzim edilen talimatnamenin meriyete vazına dair kararname"de kurulan Evrakı Nakdiye Komisyonu olduğu ileri sürülebilir.	HM
10	Mart	25 Mayıs 1926'da Londra'da içtima edecek olan Beynelmilel Parlamentolar Ticaret Konferansına Türkiye	Geçen yıllarda da aynı etkinliğe katılan ve konu hakkında uzmanlaşan Trabzon Mebusu Şefik ve Ergani Mebusu İhsan Hâmit Beylerin bu yıl da temsilen katılması kabul edilmiştir.	ZC C.23 İ.69

G.	Ay	Olay / Mevzuat	Açıklamalar	Kaynak
		Büyük Millet Meclisi namına iştirak edecek murahhaslar hakkında Büyük Millet Meclisi Riyaseti tezkeresi görüşüldü.		
10	Mart	778 sayılı 10 Teşrisani 1335 Tarihli Harcırah Kararnamesinin Birinci Maddesine Müzeyyel Kanun kabul edildi.	RG: 21.3.1926/327. Harcırah Kanunu'nda Mülkiye, Adliye, Bayındırlık ve Sağlık müfettişleriyle yardımcılarına seyahat ve ikametleri için yevmiyeleri altı bin kuruş üzerinden hesap edilmekte ve ödenmektedir. Ne var ki, aynı şartlarda çalışan Posta, Telgraf ve Telefon müfettişlerinin de aynı haktan yararlanabilmeleri için değişiklik yapılmaktadır.	ZC C.23 İ.69
10	Mart	779 sayılı Âşarın İlgasiyle Yerine İkâme Edilecek Vergi Hakkındaki 17 Şubat 1341 Tarihli Kanunun Altıncı Maddesinin D Fıkrasını Muaddil Kanun kabul edildi.	RG: 21.3.1926/321. Aşarın kalkması ile binde 6 olarak alınan arazi vergileri 8 katına çıkarılmıştır. Bu vergi 1331 (1915/1916) yılındaki arazi değerleri baz alınarak hesaplanmakta, aradaki değer artışları dikkate alınmamaktadır. Ne var ki, bu durum adaletsizlik yaratmaktadır. Bu doğrultuda, bugünkü değerinin binde altısı, 1331 senesi değerine göre hesaplanan verginin sekiz mislinden fazla ise fark düşürülmekte, eksik ise o miktara yükseltilmektedir.	ZC C.23 İ.69
10	Mart	780 sayılı Demiryollar İnşaat ve İşletme Müdüriyeti Umumiyesinin 1341 Senesi Bütçe Kanununa Müzeyyel Kanun kabul edildi.	RG: 21.3.1926/327. 1925 senesi bütçesi 1926 yılı Mayıs ayı sonuna kadar uzatılmıştır. Üç aylık masraflar için 4 milyon 613 bin 750 lira ek ödenek ayrılmaktadır.	ZC C.23 İ.69
10	Mart	6 Mart 1926 tarih ve 770 numaralı "Ankara Şehremanetine iki milyon lira ikrazına dair Kanun"un ikinci maddesindeki sehvin tashihi hakkında Heyeti Umumiye kararı alındı (Genel Kurul Kararı No: 218).	Basit bir madde numarası değişikliğinden ibarettir.	Düstur III. Tertip C.7
10	Mart	Zabitanın terfie hak kazandığı tarihten itibaren terfiinin muteber olması ve maaş farkını da o tarihten itibaren tahsisatı munzamma ile alması hakkında Heyeti Umumiye Kararı alındı (Genel Kurul Kararı No: 219).	Subayların terfiye hak kazandıkları günden itibaren terfi ettirilmelerine ve maaşlarını da terfi ettikleri makam üzerinden almalarına karar verildi.	Düstur III. Tertip C.7
10	Mart	İsviçre Hükümeti ile aktedilmiş olan "Modüs Vivendi" ahkamının temdidi hakkında kararname kabul edildi (BK Kararı No: 3364).	İsviçre ticaret anlaşması imzalayacağını bildirmiştir. Bunun üzerine Modüs Vivendi'nin anlaşma imzalanana kadar yürürlükte kalması kabul edilmiştir.	Düstur III. Tertip C.7
10	Mart	Mülki atama yapıldı.	İzmir Valiliği'ne Bitlis Valisi Kazım Paşa tayin edildi. İzmir Valiliği, İhsan Paşa'nın İstanbul mebusluğuna aday gösterilmesiyle boşalmıştı.	BCA: 30.10.0.0/ 125.896.9/ 106113

G.	Ay	Olay / Mevzuat	Açıklamalar	Kaynak
10	Mart	*Adalet* Gazetesi'nin ithali yasaklandı.	Gümülcine'de yayınlanmakta olan Adalet Gazetesi'nin yurda sokulması yasaklandı.	BCA: 30.10.0.0/ 18.17.11/ 86-75
11	Mart	Mülki atama yapıldı.	İnegöl, Çal ve Sivrihisar kaymakamlıklarına Servet, Saffeddin ve Şemseddin Beyler tayin edildi.	BCA: 30.11.1.0/ 22.10.15
11	Mart	Diyanet İşleri Başkanı Rıfat Börekçi Türk Tayyare Cemiyeti ile ilgili fetva verdi.	TTC'ye sadaka, fitre ve kurban derileri ile zekatları verilip verilmeyeceği hakkında incelemede bulunan Diyanet İşleri Başkanlığı, verdiği fetva ile TTC'nin desteklenmesi gerektiğini vurgulamıştır. Börekçi'ye göre, tüm ülkeler hava kuvvetlerini geliştirmekte, Türkiye'de de Hükümet bu amaçla büyük çaba sarfetmektedir. Bu nedenle, hava kuvvetlerine sadaka, fitre gibi yardımların verilmesinin uygun olacağını belirtmiştir.	HM
12	Mart	Talim ve Terbiye Heyeti faaliyetine başladı.	Milli Eğitim Bakanlığı bünyesinde kurulan Talim ve Terbiye Heyeti, Genel Maarif Kanunu Tasarısının 7-8 ay içerisinde tamamlanması için çalışacaktır.	HM
13	Mart	Resmen Teşekkül Etmiş Mahalle ve Karyelerin Eşhası Hükmiyeden Addiyle Emvali Gayrimenkuleye Tasarruf Edebilmeleri Hakkındaki Kanun Teklifi reddedildi.	Mahallelerde, ortak kullanıma ait bir takım gelir getirici mülk vardır. Mahallelerin tüzel kişiliği olmadığı için bu mülkler mahalle üzerine değil de, mahallede güvenilen bir kişinin mülkiyetine geçirilmektedir. Bu sorunu çözmek üzere köy ve mahallelerin de menkul ve gayrimenkul edinebilmesi için tüzel kişiliğe sahip olması teklif edilmektedir. Köyler, 1924'de çıkan Kanun ile tüzel kişilik kazandıklarından tekliften köy çıkarılmıştır. Encümen ise Medeni Kanun'da "cemiyeti hayriye" kurulmasına ilişkin düzenlemenin bu sorunu çözdüğünü kabul ederek teklifi reddetmiştir. Meclis müzakerelerinde Encümen mazbatası kabul edilerek teklif reddedilmiştir.	ZC C.23 İ.70
13	Mart	Niğde-Ulukışla Şöseleri inşaat müteahhidi Kayserili Mustafa Efendinin mukavelesinin yolsuz olarak feshedildiğinden refi istihdamına dair istida görüşüldü.	Niğde - Ulukışla yolunu yapmak üzere sözleşme yapılan Mustafa Efendi, normal 6 aylık sürede yola dair hiçbir iş yapmadığı gibi, uzatma aldığı diğer 6 ay içerisinde de yükümlülüklerini yerine getirmemiştir. Bunun üzerine Nafia Vekâleti tarafından yapılan soruşturma sonucunda sözleşme feshedilmiştir. Bunun üzerine Meclis'e başvuran Mustafa Efendi'nin sözleşmenin uzatılmasına dair talebi reddedilmiştir.	ZC C.23 İ.70
13	Mart	781 sayılı Mübadeleye Gayritabi Eşhastan Metruk Olup Hakkı İskânı Haiz Olanlara ve Verilecek Emvali Gayrimenkule Hakkında Kanun kabul edildi.	RG: 29.3.1926/334. Mübadeleye tabi olmayanlardan terkedilmiş (mütegayyibe) gayrimenkullerin yine mübadeleye tabi olmayanlara 1331 (1915/1916) yılı bedelleri üzerinden 20 yıl taksitle satılabilmesi sağlanmaktadır.	ZC C.23 İ.70
15	Mart	782 sayılı Erzurum - Sarıkamış - Kars ve Şuabatı Demiryolları İdaresinin 1341 Senesi Bütçe Kanununa Müzeyyel Kanun kabul edildi.	RG: 24.3.1926/330. Mali yıl başının Haziran olarak değiştirilmesi nedeniyle 1925 yılı bütçe dönemi üç ay uzatılmakta, söz konusu üç aylık dönem için 154 bin 55 lira bir önceki yıl bütçesine eklenmektedir.	ZC C.23 İ.71

G.	Ay	Olay / Mevzuat	Açıklamalar	Kaynak
15	Mart	783 sayılı Öksüz Yurtları Müdüriyeti Umumiyesinin 1341 Senesi Bütçe Kanununa Müzeyyel Kanun kabul edildi.	RG: 31.3.1926/336. Mali yıl başının Haziran olarak değiştirilmesi nedeniyle 1925 yılı bütçe dönemi üç ay uzatılmakta, söz konusu üç aylık dönem için 444 bin 302 lira bir önceki yıl bütçesine eklenmektedir.	ZC C.23 İ.71
15	Mart	784 sayılı Evkaf Müdüriyeti Umumiyesinin 1341 Senesi Bütçe Kanununa Müzeyyel Kanun kabul edildi.	RG: 29.3.1926/334. Mali yıl başının Haziran olarak değiştirilmesi nedeniyle 1925 yılı bütçe dönemi üç ay uzatılmakta, söz konusu üç aylık dönem için 186 bin 522 lira bir önceki yıl bütçesine eklenmektedir.	ZC C.23 İ.71
15	Mart	785 sayılı Darülfünun İdaresinin 1341 Senesi Bütçe Kanununa Müzeyyel Kanun kabul edildi.	RG: 31.3.1926/336. Mali yıl başının Haziran olarak değiştirilmesi nedeniyle 1925 yılı bütçe dönemi üç ay uzatılmakta, söz konusu üç aylık dönem için 627 bin 527 lira bir önceki yıl bütçesine eklenmektedir.	ZC C.23 İ.71
15	Mart	786 sayılı Demir Sanayiin Tesisine Dair Kanun kabul edildi.	RG: 29.3.1926/334. Demir sanayi, iktisadi ve askeri açıdan zorunlu olduğu kadar, gelişmişlik demir madeni üretimi ile eş görüldüğünden demir üretimine önem verilmektedir. Bu doğrultuda, Alman uzmanlara yaptırılan inceleme sonucunda Karadeniz bölgesinin demir madeni üretimine uygun olduğu görülmüştür. Kanun ile, Hükümete Karadenizde demir madeni üretimine başlanılması için dört senede harcanmak üzere 18 milyon liralık ödenek ayrılmaktadır. Ayrıca, Ticaret Bakanlığına bağlı Demir Sanayi Müdüriyeti Umumiyesi kurulmaktadır (11 Mayıs 1926'da kararname kabul edilmiştir).	ZC C.23 İ.71
15	Mart	787 sayılı Kayseri - Ulukışla Demiryolunun İnşası Hakkında Kanun kabul edildi.	RG: 29.3.1926/334. Anadolu'nun Haydarpaşa haricinde bir noktadan denize ulaşımının sağlanması önem taşımaktadır. Bu doğrultuda, Kayseri ile Ulukışla arasında demiryolu inşası iktisadi açıdan uygun görülmüştür. Ankara - Sivas hattının limandan gerekli nakliyatı yapabilmesine olanak sağlayacak bu hattın inşası için üç senede harcanmak üzere 14 milyon liralık ödenek ayrılmaktadır.	ZC C.23 İ.71
16	Mart	Mülki atama yapıldı.	İzmir Valiliğine Kazım Paşa tayin edildi. Kahta, Dirik, Boyabat, Keşan, Posof, Mazgird, Gemlik, Orhangazi, Hasankale Kaymakamlıklarına Adil, Nihat, Faik, Sezai, Halil Rıfat, İbrahim, Remzi, Şaban ve Numan tayin edildi.	BCA: 30.18.1.1/ 18.19.10/ 71-289; 30.11.1.0/ 23.11.10
18	Mart	788 sayılı Memurin Kanunu kabul edildi.	RG: 31.3.1926/336. Memurluk ile ilgili düzenlemeler kuruluşun belkemiğidir. Yeni devletin ve devletin üzerinde kurulduğu Cumhuriyet rejiminin taşıyıcısı bir idare mekanizması kurulması esas olandır. Türkiye Cumhuriyeti kendi idare makinasını ve bu makinayı çeviren memuriyet rejimini kurmalıdır. Kanun hazırlığı yaklaşık bir buçuk yıl sürmüştür. Memurin Kanunu, tüm memurları kapsayan ve memurlarla ilgili tüm iş ve işlemleri (işe alınması, tayini, becayişi, emekliliği, ceza ve takdiri, vb.) bütün olarak düzenleyen çerçeve bir kanundur. Bu kanun çerçevesinde her bakanlık kendi memurları için özel düzenleme yapabilecektir. Memurlar Kanunu, memuriyeti iki sınıfa ayırmaktadır: Devletin sürekli hizmetlerini gören, genel ya da özel bütçelerden maaş alan memurlar ile, ücret karşılığında sürekli olmayan işlerde çalışan müstahdemler.	Düstur III. Tertip C.7

G.	Ay	Olay / Mevzuat	Açıklamalar	Kaynak
19	Mart	İstanbul - Paris uçak seferi tartışılıyor.	Junkers Şirketi'nin İstanbul - Paris arasını 12 saatte alacak bir sefer konulmasına dair teklifi görüşülmektedir.	HM
21	Mart	*Dikeon* Gazetesi'nin ithali yasaklandı.	Selanik'te yayınlanmakta olan *Dikeon* Gazetesi'nin Türkiye'ye sokulması yasaklandı.	BCA: 30.18.1.1/ 18.21.8/ 86-76
21	Mart	İstiklâl Mahkemesine sevk kararı alındı.	Bursa Hapishanesi Müdürü'nü görevi başında öldüren mahkum Hamdi Ankara İstiklal Mahkemesi'ne verildi.	BCA: 30.18.1.1/ 18.20.12/ 91-151
21	Mart	Ecnebi istihdamına dair Komisyon kuruldu.	Memlekette artan yabancı işçi istihdamının önüne geçilmesi için bir komisyon kurularak durumun rapor edilmesine karar verildi.	BCA: 30.10.0.0/ 18.21.6/ 175-7
22	Mart	789 sayılı Maarif Teşkilâtına Dair Kanun kabul edildi.	RG: 3.4.1926/338. Eğitim alanında büyük bir eksiği olan ve devrimin eğitim politikasını şekillendirmeye çalışan Cumhuriyet, gerekli tedbirleri almak üzere çalışmaktadır. Genel bir eğitim kanunu hazırlanıyorken, gerçekleştirilecek reformu hazırlayacak teşkilat bu Kanun ile kurulmaktadır. Bunların başında, Dil Heyeti ile Talim ve Terbiye Dairesi gelmektedir. Kanun ile öğretmenlik mesleğini cazip hale getirmek üzere maaş zammı yapılmakta ve öğretmen açığını kapatabilmek üzere öğretmen okullarındaki öğrencilerin mesleğe devam etmeleri için mecburi hizmet zorunluluğu getirilmektedir.	ZC C.23 İ.75
22	Mart	790 sayılı İspirto ve Meşrubatı Küuliye İnhisarı Hakkında Kanun kabul edildi.	RG: 3.4.1926/338. Meni Müskirat Kanunu ile içki yasaklandığı halde, içki tüketiminin önüne geçilemediği gibi Hazine önemli bir vergiden mahrum kalmıştır. Bu nedenle, önemli bir içki üretim merkezi olan Türkiye'de yabancı sermayenin elinde olan içki üretim, satım, ithal ve ihraç işlemlerinin devlet tekeline alınması uygun görülmüştür. Kanun ile, bağcıların şarap üretimi dışındaki ispirto ve alkollü içecekler ticareti devlet tekeline alınmıştır.	ZC C.23 İ.75
22	Mart	791 sayılı Mübadeleye Tabi Eşhas Zimmetindeki Matlubatın İstiyfası Hakkında Kanun kabul edildi.	RG: 3.4.1926/338. 30 Ocak 1923 tarihli Lozan Anlaşmasına ek protokolün imzasından önce mübadeleye tabi kişilerin taşınmazlarına ilişkin hukuki süreçlerin devam etmesi ve alacaklıların haklarının iade edilmesi sağlanmaktadır.	ZC C.23 İ.75
22	Mart	İskenderun bağımsızlığını ilan etti.	Fransız egemenliğindeki Suriye'nin bir sancağı olan İskenderun'da bağımsızlık ilan edilmiş, bağımsızlık ilanı Fransız Fevkalade Komiseri'ne sunulmuştur. İskenderun, 1939'da Türkiye'ye katılacaktır.	HM
23	Mart	Diplomatik atama yapıldı.	Stokholm Maslahatgüzarlığı'na eski görevini de yürütmek üzere Kopenhag Maslahatgüzarı Haydar ve 3. Katipliğe Muammer Hamdi tayin edildi.	BCA: 30.11.1.0/ 23.12.12
23	Mart	Üst düzey idari atama yapıldı.	Sivas Tahrirat Müdürlüğü'ne Beşiri Kaymakamı Basri tayin edildi.	BCA: 30.11.1.0/ 23.12.16

G.	Ay	Olay / Mevzuat	Açıklamalar	Kaynak
24	Mart	792 sayılı Petrol Kanunu kabul edildi.	RG: 6.4.1926/341. İki senedir yabancı bir uzman tarafından gerçekleştirilen jeolojik keşif sonucunda işletilmesi uygun görülen petrol kaynaklarına rastlanmıştır. Tespit edilen yerlerde sondaj ile araştırmaya başlamak gerekmektedir. Ne var ki, mevcut Maadin Nizamnamesi araştırma ruhsatı ile ilgili düzenleme içermemektedir. Bu doğrultuda, Kanun ile araştırma yapma yetkisi Hükümete verilmekte, Hükümete özel şirketlere devir hakkı tanınmaktadır.	ZC C.23 İ.76
24	Mart	793 sayılı Malatya - Ergani - Diyarbekir Demiryolunun İnşası Hakkında Kanun kabul edildi.	RG: 6.4.1926/341. Ceyhan - Keller arasından başlayarak Malatya - Ergani - Diyarbekir'e bağlanacak demiryolunun inşası için beş yılda harcanmak üzere 45 milyon liralık ödenek ayrılmaktadır. Bu hat sayesinde doğu ile batı arasındaki demiryolu hattı tamamlanacak, Ergani madenlerinin nakliyatı sağlanacak ve askeri gereklilikler yerine getirilmiş olacaktır.	ZC C.23 İ.76
24	Mart	794 sayılı Arada - Diyarbekir- Ergani Arasında Demiryolu İnşasına Dair 22 Mart 1340 tarih ve 448 Numaralı Kanunun İlgası Hakkında Kanun kabul edildi.	RG: 6.4.1926/341. İnşasına karar verilmiş olan demiryolu hattının idari, askeri ve iktisadi yönden ortaya çıkan sorunlar nedeniyle iptal edilmesi ve bu hat için ayrılan ödeneğin yapımı kabul edilen başka bir hata devri uygun görülmüştür.	ZC C.23 İ.76
25	Mart	İstiklâl madalyası verildi.	116 kişinin istiklâl madalyası ile onurlandırılmaları hakkında Başbakanlık tezkeresi görüşüldü. 29 kişinin kırmızı şeritli, 35'inin beyaz şeritli madalya ile onurlandırılması uygun görüşülmüş, diğer 52 kişiye ait talep reddedilmiştir.	ZC C.23 İ.77
25	Mart	1340 senesi Mart - Mayıs ve Haziran - Ağustos aylarına mahsus birinci ve ikinci raporların takdim kılındığına dair Divanı Muhasebat Riyaseti tezkeresi görüşüldü.	"Usulü Muhasebeyi Umumiye Kanunu Muvakkati"nin 23.maddesi doğrultusunda Sayıştay tarafından hazırlanan Eylül - Kasım 1925 dönemine ait rapor, aynı dönemde ortaya çıkan kurumlararası uzlaşmazlıklara dair temennileri içermekte, yapılan ve reddedilen taleplere dair bilgi vermektedir.	ZC C.23 İ.77
25	Mart	Diplomatik atama yapıldı.	Batum Konsolos Vekaletine Kamil Emrullah tayin edildi.	BCA: 30.11.1.0/ 23.13.4
25	Mart	Akademik atama yapıldı.	İlahiyat, Hukuk ve Fen Fakülteleri Müderrisliklerine (öğretim üyeliği) Şevket, Cevat, Kenan, Ahmed Reşit, Mehmed Fatih tayin edildi.	BCA: 30.11.1.0/ 23.13.7
26	Mart	İstanbul borsasında buhrana dair rapor hazırlandı.	İstanbul Ticaret Odası tarafından yapılan incelemeler sonucunda buhran değil ancak sıkıntı olduğu rapor edilmiştir.	HM
27	Mart	İstiklâl madalyası verildi.	Doksan kişinin İstiklâl Madalyası ile onurlandırılmaları hakkında Başbakanlık tezkeresi görüşüldü. 26 kişinin kırmızı, 28'inin beyaz şeritli madalya ile onurlandırılmaları uygun görülmüş, 36 kişi için yapılan talep ise reddedilmiştir.	ZC C.23 İ.78

G.	Ay	Olay / Mevzuat	Açıklamalar	Kaynak
27	Mart	İstiklâl madalyası kurdelası tebdil edildi.	Sinop Mebusu Rıza Nur Bey'in İstiklal Savaşında bilfiil hizmet ettiği anlaşıldığından sahip olduğu İstiklâl Madalyası şeridinin yeşil - kırmızıya değiştirilmesi hakkında TBMM Başkanlığı tezkeresi kabul edildi.	ZC C.23 İ.78
27	Mart	Seyr-i Sefain Müdürü Umumisi beyanat verdi.	Sadullah Bey, verdiği beyanatta Seyr-i Sefain Genel Müdürlüğü'nün gelişmesinden bahsetmiştir. Hem fabrikaların makine daireleri gelişmektedir, hem de içinde bulunan yıl dahi iki vapur daha satın alınacaktır.	HM
28	Mart	Liman reisleri ile kontrol memurlarına ait forslar hakkında kararname kabul edildi (BK Kararı No: 3384).	Görev sırasında liman başkanları ile kontrol memurlarının kullanacakları nakliye araçlarına (gemi, at, vb.) takacakları forsların örneklerinin imal ettirilmesine karar verilmiştir.	Düstur III. Tertip C.7
28	Mart	Milli Talim ve Terbiye Dairesinin teşkilat ve vazaifi hakkındaki talimatnamenin meriyete vazı hakkında kararname kabul edildi (BK Kararı No: 3399).	Talim ve Terbiye Dairesi teşkilatı, bir Heyet ile bir Heyet başkanı, tercüme ve neşriyat şubeleriyle bir kalem ve kütüphaneden oluşmaktadır (md.2). Kararname ile Heyet'in, başkanın ve şubelerin görevleri ve Daire'nin işleyişi belirlenmektedir.	Düstur III. Tertip C.7
28	Mart	Mülki atama yapıldı.	İstifa etmediği anlaşılan Adana eski Valisi Hamid Bey azledilmiş sayılarak yeniden istihdam edildi; Bayezid Valiliği'ne Ziya Bey, Aydın Valiliği'ne ise Kamil Bey tayin edildi; ticaretle uğraştığı anlaşılan Mersin Valisi Hilmi Bey görevden alındı. Hopa Kaymakamı Sabri Bey'in istifa etmesi sebebiyle yerine İstanbul Polis Müdürlüğü 2. Şube Başkatibi Agah Bey tayin edildi.	BCA: 30.18.1.1/ 18.21.15/ 71-290; 30.18.1.1/ 18.22.14/ 71-290; 30.18.1.1/ 18.22.17/ 71-292; 30.11.1.0/ 23.13.15
28	Mart	Diplomatik atama yapıldı.	Palermo Elçiliği'ne vekaleten Halil Ali tayin edildi.	BCA: 30.11.1.0/ 23.13.1
29	Mart	İstiklâl madalyası kurdelası tebdil edildi.	Gümüşhane Mebusu Hasan Fehmi Bey'in İstiklal Savaşında bilfiil hizmet ettiği anlaşıldığından sahip olduğu İstiklâl Madalyası şeridinin yeşil - kırmızıya değiştirilmesi hakkında TBMM Başkanlığı tezkeresi kabul edildi.	ZC C.23 İ.79
31	Mart	Mebus intihabatı kabul edildi.	İhsan Paşa'nın İstanbul mebusluğuna seçilmesi kabul edildi.	ZC C.23 İ.80
1	Nisan	795 sayılı Zafer Bayramı Kanunu kabul edildi.	RG: 12.4.1926/346. "Madde 1: İstiklâl muhaberatında zaferi katiyi temin eden 30 Ağustos Başkumandan muharebesi günü Cumhuriyet ordu ve donanmasının Zafer Bayramıdır." Zafer bayramı, tüm kamu kurumları, okullar ve ordu için resmi tatil olarak kabul edilmektedir.	ZC C.24 İ.81
1	Nisan	796 sayılı Umuru Sıhhiyeye Müteallik Bütçelerle Bilûmum Memurini Sıhhiye Hakkında Kanun kabul edildi.	RG: 12.4.1926/346. Mevcut durumda, sağlık teşkilatı belediyeler, il özel idareleri ve şehremanetleri tarafından kurulmakta ve sağlık memurlarının tayin ve azil işlemleri yine aynı kurumlar tarafından yürütülmektedir. Varolan ademimerkeziyetçi teşkilatın her il ve bölgede farklı olması ve bir çok yerde yetersiz	ZC C.24 İ.81

G.	Ay	Olay / Mevzuat	Açıklamalar	Kaynak
			kalması nedeniyle teşkilatta merkeziyetçilik kabul edilmektedir. Kanun ile tüm belediye, il özel idaresi ve şehremanetlerine bağlı sağlık teşkilatını inceleme, onay verme, memurlarını tayin ve azil yetkisi Sıhhiye ve Muaveneti İçtimaiye Vekaletine (Sağlık Bakanlığı) devredilmektedir.	
1	Nisan	Memurini Mülkiyenin tekaüdüne dair 11 Ağustos 1325 tarihli kanunun on ikinci maddesinin tefsiri kabul edildi (Tefsir No:89).	Tefsire göre, Yüzellilikler listesine dahil edilerek Türk vatandaşlığından men ve sınır dışı edilen kişilerden vefat edenlerin memlekette kalan ve Türk vatandaşlığını hala koruyan akrabalarına maaş ödenmesinin önünde hiçbir engel yoktur.	Düstur III. Tertip C.7
1	Nisan	İstiklâl madalyası verildi.	İzmir Polis Müdürlüğü Kısmı Adlî (Adli Şube) Başkanı Hüsnü Bey'in Midillioğlu Ahmetoğlu Refik Efendi'nin ve Gönen Belediye Reisi Osman Bey'in sahip oldukları İstiklâl Madalyası şeritlerinin kırmızıya değiştirilmesi hakkında Başbakanlık tezkeresi kabul edildi.	ZC C.24 İ.81
1	Nisan	İstiklâl madalyası kurdelası tebdil edildi.	Kavas Ahmet Hamdi Efendi, Balyalı Mustafa Çavuş ve Balıkesir'de Keçecizade Mehmet ve Edirne Mahkemei Asliyesi aza mülazımı Ragıp Beylerin sahip oldukları İstiklâl Madalyası şeritlerinin kırmızıya değiştirilmesi hakkında Başbakanlık tezkeresi kabul edildi.	ZC C.24 İ.81
2	Nisan	Maarif Vekaletinde İnkılap Eserleri Komisyonu kuruldu.	Milli Eğitim Bakanlığı'nda devrime ait eserleri bir araya getirmek üzere bir komisyon kurulmaktadır.	HM
2	Nisan	İstanbul Ticaret Odası seçimleri yapıldı.	Seçimleri Milli Türk Ticaret Birliği'nin desteklediği adaylar kazanmıştır. Fakat, 4 Nisan'da yayınlanan habere göre, seçim sonuçları Ticaret Bakanı tarafından kabul edilmemiştir. Seçilen adaylar işe başlamamış, işe başlamayanların yerine yeniden seçim yapılmamıştır.	HM, 2-4 Nisan 1926
3	Nisan	797 sayılı Veraset ve İntikal Vergisi Hakkında Kanun kabul edildi.	RG: 17.4.1926/348. Miras, hibe ya da piyango aracılığıyla tüzel ya da gerçek kişilerden intikal eden taşınır veya taşınmaz mallar üzerinden önceden vergi alınmamaktadır. Bu kanun ile, bedelsiz bir şekilde edinilen her türlü taşınır ve taşınmaz üzerine artan oranlı vergi konulmaktadır.	ZC C.24 İ.82
5	Nisan	798 sayılı Mükellefiyeti Askeriye Kanununun Yüzaltıncı ve Yüzonuncu Maddelerinin Tadili Hakkında Kanun kabul edildi.	RG: 18.4.1926/326. Kanun ile askerlik yoklaması geldiği halde yoklamaya gitmeyen ve askerlik şubesine gitmeyenler için uygun görülen cezalar, suç ile orantılı olmadığı gerekçesiyle artırılmaktadır.	ZC C.24 İ.83
5	Nisan	799 sayılı 22 Nisan 1341 Tarih ve 661 Numaralı Müzayede ve Münakaşa ve İhalât Kanununa Müzeyyel Kanun kabul edildi.	RG: 10.4.1926/344. 661 sayılı Kanun gereğince, ihale edilen hizmet bedelinin önemli bir miktarı ihaleden önce ve bir miktarı hemen ihale sonrasında alınmaktadır. Ne var ki, bu ödemeler orman ürünleri ile ilgili hizmetlerde yapım, inşa, vb. süresinin uzun olduğu durumlarda ihaleyi alanları zor durumda bırakmaktadır. Bu nedenle, Kanunda yapılan değişiklik ile orman ile ilgili ihalelerde teminat ve ön ödeme miktarları hizmetin süresine göre ayarlanmaktadır.	ZC C.24 İ.83

G.	Ay	Olay / Mevzuat	Açıklamalar	Kaynak
5	Nisan	800 sayılı Karadeniz Boğazı Tahlisiyye İdaresinin 1926 Senesi Bütçe Kanunu kabul edildi.	RG: 20.4.1926/351. Karadeniz Boğazı Cankurtaran İdaresi'nin mali yılı takvim yılı olarak kabul edilmiştir. Bu doğrultuda, on aylık hazırlanan bütçede, gelir ve gider denktir ve 189 bin 975 lira olarak öngörülmüştür.	ZC C.24 İ.83
5	Nisan	İstiklâl madalyası kurdelası tebdil edildi.	Sinop Mebusu Yusuf Kemal Bey'in milli mücadele esnasında bilfiil ateş hattında hizmet ettiği anlaşıldığından sahip olduğu İstiklâl Madalyası şeridinin kırmızı - yeşile değiştirilmesine dair TBMM Başkanlığı tezkeresi kabul edildi.	ZC C.24 İ.83
5	Nisan	İstiklâl madalyası verildi.	Doksan bir kişinin İstiklâl Madalyası ile onurlandırılması hakkında Başbakanlık tezkeresi görüşüldü. Aday gösterilen kişilerden yedisine kırmızı, yirmi üçüne beyaz şeritli madalya verilmesi uygun görülmüş, diğer yirmi iki kişinin hizmetleri sıradan görüldüğünden reddedilmiştir.	ZC C.24 İ.83
5	Nisan	Diyanet İşleri Başkanlığı, Türk Tayyare Cemiyeti hakkında fetva yayınlandı.	Diyanet İşleri tarafından fitre, zekat ve kurban derilerinin TTC'ye verilmesine dair hazırlanan fetvalar çeşitli yerlere dağıtılmıştır.	ZC C.24 İ.83
5	Nisan	Mülki atama yapıldı.	Saray ve Sason kaymakamları İbrahim ve Derviş azledildi ve Saray, Şarkikaraağaç, İspir, Iğdır, Safranbolu, İncesu, Malkara, Şirvan, Erbaa, Harput ve Eğrigöz kaymakamlıklarına tayin yapıldı. Bakanlık Evrak Müdürü Kazım azledildi ve bazı kaymakamların tayin ve nakilleri yapıldı.	BCA: 30.11.1.0/ 23.14.9-6
5	Nisan	Üst düzey idari atama yapıldı.	Mersin Emniyet Müdürü Şevket azledildi yerine Hüsnü; Kocaeli ve Eskişehir Emniyet Müdürlüklerine Yusuf Ziya ve Fehmi tayin edildi. Adapazarı Kaymakamı Sabri 3. Sınıf Mülkiye Müfettişliğine tayin edildi.	BCA: 30.11.1.0/ 23.14.16-19
5	Nisan	Marmaris Belediyesi kıyafet ile ilgili karar almıştır.	Alınan karara göre, 1) Futa, peştamal ve burka ile sokağa çıkmak yasaktır, 2) Kadınların dış elbisesi çarşaf ve mantodur, 3) Her kadın iki aya kadar çarşaf ve manto tedarik etmek mecburiyetindedir, 4) Külhan bey ve çağdaş görünüş ile ilgisi olmayan kıyafetler yasaktır.	HM
6	Nisan	Bakanlar Kurulu, Atina'da gerçekleştirilecek müzakerelere Muhtelit Mübadele Komisyonu Heyeti Başkanı Şükrü Saraçoğlu'nun temsilci olarak katılmasına karar verdi.	Müzakerede gayrimübadillerin iki ülkede bulunan mülklerinin takas edilmesi ele alınacaktır. Şükrü Saracoğlu bir heyet ile katılacaktır.	BCA: 30.18.1.1/ 18.24.16; 30.18.1.1/ 18.25.7
6	Nisan	Mevlana Tekkesi kapatılıyor.	Konya'daki Mevlana Tekkesi Bakanlar Kurulu Kararı ile müze haline getirilecektir. Mevlevi Dergahı ve Türbesi "Konya Âsâr-ı Atîkâ Müzesi" adı altında aynı yıl içerisinde müze olarak hizmete başlamıştır.	BCA: 30.18.1.1/ 18.24.4/ 259-6
6	Nisan	İstiklâl Mahkemesine sevk kararı alındı.	İstanbul'da Erenköy ve Tavşanlı köylerinde devletin zabıta kuvvetlerine karşı gelen tütün kaçakçıları İstiklal Mahkemesi'ne sevk edildi.	BCA: 30.18.1.1/ 18.24.18/ 207-7

G.	Ay	Olay / Mevzuat	Açıklamalar	Kaynak
7	Nisan	801 sayılı Sinni Mükellefiyet Dahilinde Bulunanların Silâhsız Hizmeti Mucip Arızai Vücudiyelerinin Tedavisi Hakkında Kanun kabul edildi.	RG: 22.4.1926/353. Ameliyat ile iyileştirilebilecek bedensel rahatsızlığa sahip olmalarından dolayı ordunun geri hizmetinde görev yapan askerlerin tekrar savaş sahasında görevlendirilmeleri zorunlu görülmektedir. Bu doğrultuda, askerlerin rızalarına bakılmaksızın ücretsiz ameliyat edilmeleri kabul edilmektedir.	ZC C.24 İ.84
7	Nisan	802 sayılı Mübadeleye Tabi Ahaliye Verilecek Emvali Gayrimenkule Hakkındaki 16 Nisan 1340 Tarihli Kanuna Müzeyyel Kanun kabul edildi.	RG: 22.4.1926/353. Söz konusu Kanunda yapılan değişiklik ile mübadeleye tabi kişilere verilecek taşınmazların belirlenen iskan mekanında olması zorunluluğu kaldırılmaktadır. Çünkü, iskan mekanında taşınmaz bulunamayan mübadiller uzun süre üretim alanına girememektedir. Değişiklik ile farklı yerlerdeki taşınmazlar mübadillere verilebilecektir.	ZC C.24 İ.84
7	Nisan	803 sayılı Tütün Tohumu İhracının Meni Hakkında Kanun kabul edildi.	RG: 22.4.1926/353. Türk tohumlarının yurtdışına verilmesi, dünya tütün piyasasında rekabeti artırmaktadır. Başka bir ülke Türkiye'den edindiği ve yetiştirdiği tütün ile Türkiye'ye rakip olmaktadır. Bu nedenle, tütün tohumlarının ihracı yasaklanmakta, yasağa aykırı hareket edenlere nakdi ve bedeni cezalar getirilmektedir.	ZC C.24 İ.84
7	Nisan	804 sayılı Ankara - Ereğli Demiryolunun İnşa ve İşletilmesi Hakkındaki 12 Kânunuevvel 1341 Tarihli Kanunun İkinci Maddesinin Tadiline Dair Kanun kabul edildi.	RG: 22.4.1926/353. 12 Aralık 1925 tarih ve 692 numaralı Kanun ile Ankara - Ereğli arasında yapılması kabul edilen hattın geniş hat olması ve bu hat için 40 milyon liralık taahhüt alınması kabul edilmiştir. Ne var ki, hattın kömür nakliyatı için gerekliliği ve askeri gerekliliklerin ikinci öncelikli konu olması nedeniyle, hattın dar hatta çevrilerek, masrafın yirmi beş milyon liraya düşürülmesi kabul edilmiştir.	ZC C.24 İ.84
7	Nisan	Şeker ve petrolden duhuliye vergisi alınmamasına dair Heyeti Umumiye kararı alındı (Genel Kurul Kararı No: 232).	RG: 18.4.1926/349. Duhuliye vergisi, satılmak üzere şehir ve kasabalara getirilen her cins ticaret malından alınmaktadır. Fakat, devlet tekelinde olan ticari mallar vergiden muaf tutulmuştur. Bu doğrultuda, devlet tekeline alınan şeker ve petrolden de vergi alınmamasına dair Meclis karar almıştır.	Düstur III. Tertip C.7
7	Nisan	Maraş Mebusu Tahsin Bey'in on sene kürek cezasına mahkûm edildiği hakkında Ankara İstiklâl Mahkemesi Müddeiumumiliğinden gelen tezkere okundu.	Eylül 1925'de Maraş'da işlenen cinayetin azmettiricisi olarak yargılanmak üzere yasama dokunulmazlığı kaldırılan Tahsin Bey'in suçu işlediği kesinleşmiş ve Tahsin Bey on sene kürek cezasına çarptırılmıştır.	ZC C.24 İ.84
7	Nisan	Kadastro ve Tapu Müdüriyetleri tevhid edildi.	1924 yılında kurulan Tapu Genel Müdürlüğü, taşınmaz mal ve üzerindeki hakların durumlarını göstermek üzere tescil edilen tapu sicillerinin tutulması ile görevlidir. 1925 yılında Tapu Genel Müdürlüğü'ne bağlı kurulan Kadastro Birimi ise taşınmaz mallar üzerindeki mülkiyet haklarını tesis etmekle yükümlüdür. Meclis Encümeni'nin teklifi doğrultusunda Tapu ve Kadastro Müdürlüklerinin, Maliye Bakanlığına bağlı Genel Müdürlük altında tapu ve kadastro müdürlükleri olmak suretiyle bütçeleri ve teşkilatı birleştirilmiştir.	HM

G.	Ay	Olay / Mevzuat	Açıklamalar	Kaynak
8	Nisan	Şehremini Emin Bey hakkında tahkikat raporu hazırlanıyor.	İstanbul Şehremini Emin (Erkul) Bey'in görev zamanında yolsuzluklar yapılmış olduğuna dair soruşturma yapılmaktadır. Soruşturma sonucu, rapor olarak sunulacaktır. Verilen bilgiye göre, fişler üzerinden yolsuzluk yapıldığı ve kazanç elde edildiği açık olarak görülmüştür.	HM
10	Nisan	805 sayılı İktisadi Müesseselerde Mecburi Türkçe Kullanılması Hakkında Kanun kabul edildi.	RG: 22.4.1926/353. Öncesinde, herhangi bir dilde tutulan resmi evraklardaki zorluk sebebiyle resmi işlemlerde Türkçe kullanılmasının zorunlu hale geldiği kabul edilmiştir. Bu doğrultuda, Türkiye'de kurulmuş tüm şirket ve kurumlara, tüm işlem, sözleşme, haberleşme, hesap ve defterlerini Türkçe tutma zorunluluğu getirilmektedir. Resmi imzaların Türkçe metinlere atılması zorunlu kılınmakta, aksi takdirde belgelerin geçerli olmayacağı kabul edilmektedir.	ZC C.24 İ.85
10	Nisan	806 sayılı Denizli'de Şamlı Çiftliği Dahilindeki Araziye Bedeli İcar Olarak Tahakkuk Ettirilip Tahsil Edilmeyen Mebaliğin Affi Hakkında Kanun kabul edildi.	RG: 22.4.1926/353. 1925 yılında havaların kurak gitmesi nedeniyle bir çok ürünün telef olduğu Denizli'nin Şamlı Çiftliği'nin 1925 yılı arazi kirası affedilmektedir.	ZC C.24 İ.85
10	Nisan	İstiklâl madalyası verildi.	102 kişinin İstiklâl Madalyası ile onurlandırılmaları hakkında Başbakanlık tezkeresi görüşüldü. Milli mücadeledeki hizmetlerinden dolayı aday gösterilenlerden 50'sine beyaz, 25'ine kırmızı şeritli madalya verilmesi uygun görülmüş, 26 kişinin ise hizmetleri sıradan görülerek madalya talebi reddedilmiştir.	ZC C.24 İ.85
11	Nisan	807 sayılı Türkiye Cumhuriyeti ile Danimarka Kraliyeti Arasında Münakit Muhadenet Muahedenamesinin Tasdiki Hakkında Kanun kabul edildi.	RG: 25.4.1926/355. 26 Ocak 1925 tarihinde Ankara'da imzalanan dostluk anlaşması gereğince, iki ülke arasındaki diplomatik temsiliyet mütekabiliyet ilkesi çerçevesinde kurulacak ve iki ülke arasında ticaret anlaşması yapılacaktır.	ZC C.24 İ.86
11	Nisan	808 sayılı Hudut ve Sevahil Sıhhiye Müdüriyetinin 1926 Senesi Bütçe Kanunu kabul edildi.	RG: 24.4.1926/354. Sıhhiye ve Muaveneti İçtimaiyye Vekaleti'ne bağlı Genel Müdürlüğün mali yıl başlangıcı takvim yılıdır, bu doğrultuda on aylık bütçe hazırlanmaktadır. Bütçede 1926 yılı için 410 bin 270 lira gelir, 399 bin 170 lira gider öngörülmektedir.	ZC C.24 İ.86
11	Nisan	809 sayılı Askerî Tayinat ve Yem Kanununun 7nci ve 9uncu Maddelerine Tezyil Olunacak Fıkarat Hakkında Kanun kabul edildi.	RG: 24.4.1926/354. Sabun ve odun tüketimi belli şart ve durumlara bağlıdır. Oysa askeriyede ortaya çıkacak bir bulaşıcı hastalık durumunda, askerlerin kendilerinin ve kıyafetlerinin temizlenebilmesi için sabun ve odun kullanılabilmesi gereklidir. Kanun ile bu yetki verilmektedir.	ZC C.24 İ.86
11	Nisan	Mülki atama yapıldı.	Sason Kaymakamlığı'na Yüzbaşı Bilal tayin edildi.	BCA: 30.11.1.0/ 23.15.10
12	Nisan	Şükrü Saraçoğlu Yunanistan'a gitti.	Mübadillerin malları hakkında Muhtelit Mübadele Komisyonu tarafından çözümlenmesi gereken sorunlar için Yunanistan Türkiye'den yetkilileri davet etmiştir. Türkiye'den Şükrü Bey Yunanistan Dışişleri Bakanı ile görüşmeye gitmiştir.	HM

G.	Ay	Olay / Mevzuat	Açıklamalar	Kaynak
18	Nisan	Mülki atama yapıldı.	Sanayi Bakanlığı Sanayi Genel Müdürlüğü'nü vekaleten yürüten Makine Müh. Recai Bey asaleten atandı.	HM
19	Nisan	810 sayılı Hakkı Karar ve Senetsiz Tasarrufat ve Tashihi Kayıt Muamelâtının Sureti İcrasına Dair Kanun kabul edildi.	RG: 29.4.1926/359. Tapu kayıtları ile ilgili itirazlar ilçede tapu müdürlüğü tarafından incelenmekte ve tetkik raporları il idare heyetlerine gönderilmektedir. İl İdare Heyeti, bazı durumlarda yeniden yerinde inceleme yapmakta ya da rapor üzerinden karar vermektedir. Fakat herhalde süreç çok uzun sürmektedir. Söz konusu itirazların kısa sürede sonuca bağlanması amacıyla süreç yeniden düzenlenmektedir. Buna göre, itirazların tapu müdürlüğüne yapılması, tetkik raporlarının İl Tapu Müdürlüğüne gönderilmesi ve İl Tapu Müdürlüklerinde defterdar ve muhasebeci başkanlığında tapu müdürlüğü başkatibi ve tapu müdürlerinden oluşacak Encümen tarafından incelenmesi ve karara bağlanması kabul edilmiştir.	ZC C.24 İ.87
19	Nisan	811 sayılı Beynelmilel Telsiz - Telgraf Mukavelanamesi ile Merbutu Nizamnamenin Tasdiki Hakkında Kanun kabul edildi.	RG: 10.5.1926/368. 5 Temmuz 1912 yılında Londra'da imzalanan sözleşme ile eki yönetmelik kabul edilmiştir. 1926 yılı içerisinde başlaması öngörülen telsiz telefon tesisi süresince söz konusu anlaşmaya dayanılacaktır.	ZC C.24 İ.87
19	Nisan	812 sayılı Jandarma Efradının Kayıt ve Kabulü ve Muhassasatları Hakkında Kanun kabul edildi.	RG: 29.4.1926/359. Jandarmaya kabul ve jandarmanın maaşlarını düzenleyen Kanun ile 7 Şubat 1339 tarihli Kanun yürürlükten kaldırılmaktadır.	ZC C.24 İ.87
19	Nisan	813 sayılı Tıbbi Adli Müessesesi Kanunu kabul edildi.	RG: 19.4.1926/359. 2 Nisan 1333 (1917) tarihli Kanun ile Adli Tıp kurumu kurulmuş, fakat ilgili yönetmelik çıkarılamamıştır. Bu süre içerisinde görülen sakıncalar doğrultusunda, kurum yeniden yapılandırılmakta ve görev tanımları daha net yapılmaktadır. Adalet Bakanlığına bağlı olarak kurulan Adli Tıp, genel müdürlük ile meclis ve morg, müşahadehane, kimyahane şubeleri ve il doktorlarından oluşmaktadır. Genel Müdür, Adalet Bakanının inhası ve Meclisin onayı ile seçilmektedir.	ZC C.24 İ.87
19	Nisan	814 sayılı Seferberlikte ve Harekâtı Askeriye Esnasında Nakliyatı Askeriye Ücüratının Sureti Tesviyesi Hakkında Kanun kabul edildi.	RG: 28.4.1926/358. Genel ya da kısmi seferberlik ya da önem, saha ve müddeti Bakanlar Kurulunca belirlenen askeri harekatlar esnasında, askeri sevkiyat demiryolları ve vapurlar ile yapılırken, nakit ödeme yapılabilmesi mümkün olamadığından, nakliyenin tesviye ilmuhabirleri (resmi belge) ile yapılabilmesi için yetki verilmektedir.	ZC C.24 İ.87
19	Nisan	815 sayılı Türkiye Sahillerinde Nakliyatı Bahriye (Kabotaj) ve Limanlarla Karasuları Dahilinde İcrayı Sanat ve Ticaret Hakkında Kanun kabul edildi.	RG: 29.4.1926/359. Lozan Anlaşması ile tanınan kabotaj hakkı Türkiye menşeli vapur ve sermayedarların eksikliğinden ötürü hukuksal zemine oturtulamamıştır. Ne var ki, gerekli vapur ve nakliye şirketinin kurulması için olanaklar olgunlaşmıştır. Bu doğrultuda, Kanun ile Türkiye karasularında ve boğazları arasında yolcu ve yük nakliyesi ile karasular dahilinde ticaret hakkı Türkiye Cumhuriyeti sancağına sahip şirketlere verilmektedir.	ZC C.24 İ.87

G.	Ay	Olay / Mevzuat	Açıklamalar	Kaynak
20	Nisan	816 sayılı Müdafai Milliye Vekâleti 1341 Senesi Bütçesine Tahsisatı Munzamma ve Fevkâlade İtasına Dair Kanun kabul edildi.	RG: 27.4.1926/357. Müdafai Milliye Vekâleti 1925 yılı bütçesine bahar manevrası için gerekli askerlerin alınması, maaşı ile alınacak hayvan yemleri için 768 bin liralık ek ödenek ve 3 milyon 700 bin liralık fevkâlade tahsisat yapılmaktadır.	ZC C.24 İ.88
20	Nisan	Müdafaai memleket uğrunda ika edilmiş olan efal ve harekâtın cürüm addolunmayacağı hakkındaki kanunun dördüncü maddesinin tefsirine dair mazbata kabul edildi (Tefsir no: 90).	RG: 2.5.1926/361. 19 Kasım 1339 (1919) tarihli Kanun ile memleketin müdafasına yönelik hareketlerin suç teşkil etmeyeceği kabul edilmiştir. Söz konusu tefsir Kanunun dördüncü maddesine dairdir. Tefsire göre, Kuvayı Milliye'ye katılan kişiler ile memurların (1334) 1917 ile 1339 (1922) yılları arasındaki kişisel suçları istisnasız af kapsamındadır. Diğer taraftan, Kuvayı Milliye'ye katılan memurların vatan savunması amacıyla memuriyetlerini kötüye kullanmaları da af kapsamındadır.	ZC C.24 İ.88
20	Nisan	817 sayılı Orta Tedrisat Kanununun 28nci Maddesinin Tadiline Dair Kanun kabul edildi.	RG: 29.4.1926/359. Orta okul öğretmenlerinin kıdem zamlarının mali yıl başında değil, okul dönemi başlangıcı olan Eylül'den itibaren verilmesi uygun görülmüştür.	ZC C.24 İ.88
20	Nisan	Teftiş sonucu beyan edildi.	Ticaret Bakanı Ali Cenani Bey, "Seyr-i Sefain İdaresi vazifesini tamamen yerine getirmiştir" diyerek teftişin sonucunu belirtmiştir.	HM
20	Nisan	Himayei Etfal günü kutlandı.	Himayei Etfal Cemiyeti (Çocuk Esirgeme Kurumu) tarafından düzenlenen günde rozetler satışa çıkarılmakta ve çocuklar için halk bu rozetleri almaya, Cemiyet'e destek olmaya çağrılmaktadır. 23 Nisan Çocuk Bayramı'nın öncülü olarak kabul edilebilir.	HM
21	Nisan	Mülki atama yapıldı.	Adapazarı, Gebze ve Mucur kaymakamlıklarına Naci, Halid ve Faik Beyler tayin edildi.	BCA: 30.11.1.0/ 24.16.11
22	Nisan	818 sayılı Borçlar Kanunu kabul edildi.	RG: 8.5.1926/366. Türkiye Cumhuriyetinde iktisadi gelişmeye engel olan ve devrimlerin ruhuna aykırı bir duruş sergileyen Mecelle'nin yerine yeni bir hukuksal düzenlemeye ihtiyaç duyulmuştur. Bu doğrultuda, İsviçre Medeni Kanunu aynen çevirilerek kabul edilmiştir. Borçlar Kanunu da ticaret ilişkilerini düzenlemek üzere Medeni Kanunun eki olarak, yine İsviçre'den "Code des obligation"dan çevrilmiştir.	ZC C.24 İ.89
22	Nisan	819 sayılı Muallim Mekteplerine Muavenet Hakkında Kanun kabul edildi.	RG: 2.5.1926/361. Eğitim, Cumhuriyetin öncelikli alanlarındandır. Bu doğrultuda, nitelikli öğretmenlerin yetiştirilmesi ilk hedeflerdendir. Ne var ki, il özel idarelerinin görev alanında bulunan okul yapmak ve yetiştirmek konusunda çok geride kalınmıştır. Bu nedenle, öğretmen okullarının en iyi şartlarda, Milli Eğitim Bakanlığı tarafından yapılması kabul edilmiştir. Kanun ile, yapılacak on öğretmen okulunun inşaat ve tesisatına sarf edilmek üzere gerekli paranın il özel idareleri bütçelerinin yüzde onundan beş yıl müddetle karşılanması ve bu paranın Eğitim Bakanlığı tarafından idare edilmesi kabul edilmiştir.	ZC C.24 İ.89

G.	Ay	Olay / Mevzuat	Açıklamalar	Kaynak
22	Nisan	Kırşehir Mebusu Ali Rıza Bey vefat etti.		ZC C.24 İ.89
23	Nisan	Samsun - Kavak Demiryolu işletmeye açıldı.		AK AKSCK
23	Nisan	Türk Ocakları Kurultayı başladı.	Kurultay, Hakimiyeti Milliye'de ilk sayfadan 3 gün takip edilmiştir.	HM
24	Nisan	820 sayılı Zabıtai Saydiye ve İstanbul ve Tevabii Balıkhane İdareleri Nizamnamelerinin Bazı Mevadını Muaddil Kanun kabul edildi.	RG: 2.5.1926/361. Deniz ve göllerde avlanma, 18 Sefer 1299 (9 Ocak 1882) tarihli Zabıtai Saydiye Nizamnamesi (Av Zabıtası) ile 19 Nisan 1298 (24 Nisan 1882) sayılı Dersaadet ve Tevabii Balıkhane İdaresi Nizamnamesi ile düzenlenmiştir. Deniz ve göller gibi milletin tasarrufuna açık yerlerin özel mülkiyet ve tasarrufa tahsis edilmesi yasak olmasına rağmen teamül gereği dalyan ve voli kurarak balık avlayanlara izin verilmektedir. Kanun ile, dalyan ve voli kurarak balık avlayanlardan üç yıl boyunca işletilmeyen yerlerin Hazineye devredilmesi kabul edilmektedir.	ZC C.24 İ.89
24	Nisan	821 Ereğli Kömür Havzasında Yıkama Tesisatı ve Vesaiti Nakliye İnşaatı için İstikraz Aktine ve Taahhüdâta Girişilmesine Mezuniyet İtasına Dair Kanun kabul edildi.	RG: 3.5.1926/362. Kilimli ve Kozlu'da iki tane lavvar (kömür yıkama) kurulması için bu lavvarların geliri karşılık gösterilmek üzere bir buçuk milyon liraya kadar kredi almaya Ticaret Bakanlığı yetkili kılınmaktadır. Bu sayede, Ereğli kömür havzasında üretilen kömürlerin yıkanarak, kalite bazında ayrılarak satışa sunulması sağlanacaktır. Kömürün değeri artacaktır. Lavvarlar, Türkiye İş Bankası, Seyr-i Sefain İdaresi ile Sanayi ve Maadin Bankası'nın iştirakleri ile işletilecektir.	ZC C.24 İ.90
24	Nisan	822 sayılı Lise ve Orta Mektepler Talebesinden Nehari Ücreti Alınmaması Hakkında Kanun kabul edildi.	RG: 3.5.1926/362. 1925-1926 yılında gündüz lise ve orta okul öğrencisi sayısı 4280'dir ve bu öğrenciler gündüz okulu (nehari) için 12 ila 18 lira arasında para ödemektedir. Kanun ile lise ve orta okullarda gündüz okuyan öğrencilerden 1926-1927 ders yılı başından itibaren para alınmayacaktır.	ZC C.24 İ.90
24	Nisan	823 sayılı Mektep Kitaplarının Maarif Vekâletince Tabı Hakkında Kanun kabul edildi.	RG: 3.5.1926/362. Okul kitaplarının niteliksiz olması ve çok fahiş fiyatlarla satılması nedeniyle Milli Eğitim Bakanlığı kitapların bakanlık tarafından bastırılarak, yüzde on kar ile satılmasını teklifi etmiş, teklif kabul edilmiştir.	ZC C.24 İ.90
25	Nisan	Merkezî İstatistik Dairesi İhdası Hakkındaki Talimatnamenin Meriyete Vaz'ına Dair Kararname kabul edildi (BK Kararı No:3517).	İstatiski bilgi, Bakanlıkların kendi daireleri ile elde edilmekteyken, merkezi istatistik birimine duyulan gereksinim doğrultusunda Belçikalı uzman Profesör Jakar Türkiye'ye davet edilmiştir. Jakar gerekli incelemeleri başlatarak, teşkilatı kurma çalışmalarına başlamıştır. Başbakanlığa bağlı ve Başbakan tarafından atanacak bir müdürün idare edeceği kurum, Türkiye'de her alanda istatistiki bilgi üretilmesi ile görevli olacaktır.	HM, Düstur III. Tertip C.7
25	Nisan	İstiklâl Mahkemesine sevk kararı alındı.	Bilecik'te bir eve girerek hane halkının tamamını öldüren Arnavut Selim oğlu Ahmed ile arkadaşları Ankara İstiklal Mahkemesi'ne verildi.	BCA: 30.18.1.1/ 18.27.8/ 91-152

G.	Ay	Olay / Mevzuat	Açıklamalar	Kaynak
26	Nisan	824 sayılı Türk Tebaasiyle Tebaai İraniyenin İzdivacı Haklarında Olan Memnuiyetin Muhafazasına Dair 24 Eylül 1290 Tarihli Nizamnameyi Muaddil Kanun kabul edildi.	RG: 5.5.1926/364. 24 Eylül 1290 (6 Ekim 1878) tarihli Nizamname ile Türk kadınlarının İranlılarla evliliği yasaklanmıştır. Ne var ki bu yasağın geçerli bir sebebi kalmaması, medeni haklar ve uluslararası hukuk açısından da yanlışlığı görülmüş olmasından dolayı kaldırılmasına karar verilmiştir.	ZC C.24 İ.91
26	Nisan	825 sayılı Ceza Kanununun Mevkii Meriyete Vazına Müteallik Kanun kabul edildi.	RG: 5.5.1926/364. Ceza Kanununun kabul edilmesi ile hukuk sistemine giren yeni ceza usullerinin nasıl tatbik edileceğinin belirlenmesi ve teşkilatta buna göre gerekli değişikliklerin yapılması gerekmektedir. Bu doğrultuda hazırlanan Kanun ile cezaların tatbik usulü, sulh ve ceza mahkemelerinin kuruluşu ve temyiz süreçleri açıklanmaktadır.	ZC C.24 İ.91
26	Nisan	826 sayılı Etibbanın Sıtma Enstitülerinde Staj Mecburiyetleri Hakkında Kanun kabul edildi.	RG: 5.5.1926/364. Tıp Fakültesinden 1927 yılı sonrasında mezun olacak devlet, il özel idareleri, belediyeler hizmetindeki mülki ve askeri hekimlerin bir yıllık stajlarından sonra Sıhhiye ve Muaveneti İçtimaiye Vekâletinin (Sağlık Bakanlığı) belirleyeceği bir kurumda üç aylık sıtma stajı yapması zorunlu hale getirilmektedir. Sıtma, 1920'li yılların en başta gelen sağlık sorunlarından biridir.	ZC C.24 İ.91
26	Nisan	827 sayılı Kinin Tedarik ve Füruhtu Hakkında 4 Nisan 1333 Tarihli Kanunun 4üncü Maddesinin Tadiline Dair Kanun kabul edildi.	RG: 5.5.1926/364. Kinin satışından elde edilecek gelirin yönetimini düzenleyen Kanun ile gelirin bir kısmı bütçeye gelir kaydedilecek, bir kısmı ise yine aynı yıl kinin alımına kullanılmak üzere ilgili fasla aktarılacaktır.	ZC C.24 İ.91
27	Nisan	Kooperatif Müfettişleri atandı.	Ticaret Bakanlığı tarafından tayin edilen kooperatif müfettişleri genel teftişe başlamıştır.	HM
28	Nisan	828 sayılı Vilâyat Memurini Maliyesinden Bazılarının Sureti Tayinleri Hakkında Kanun kabul edildi.	RG: 6.5.1926/365. Varidat (gelirler) ve muhasebe tahakkuk şube müdürleri ile muhasebe mümeyyiz ve başkâtipler ve kaza mal müdürleri, defterdar ve muhasebecilerin seçimi Valinin yetkisindeyken, Kanun ile atama yetkisi valinin göstereceği adaylar arasından seçilmek ya da valinin görüşü alınmak üzere Maliye Bakanına verilmektedir. Kanun, Teşkilatı Esasiye Kanunu'nun 91. maddesinde ve İdarei Umumiyei Vilayat Kanunu'nda belirtilen tevsii mezuniyet ve tefriki vezaif ilkelerine aykırı olduğu yönünde yoğun eleştirilere maruz kalmıştır.	ZC C.24 İ.92
28	Nisan	829 sayılı Tekaüt Edilenlerle İnfisal Edenlerin Harcırahlarının Müddeti Tesviyesi Hakkında Kanun kabul edildi.	RG: 6.5.1926/365. Emekli olan, emekliliğe sevk edilen ya da geçici bir süre görevden el çektirilip tekrar geri dönenlere emeklilikleri sonrasında yerleşecekleri yerlere gitmeleri için ödenecek harcırahlar için müracaat süresi altı ay ile sınırlandırılmaktadır.	ZC C.24 İ.92
28	Nisan	830 sayılı Gümrük Kanununun 20nci Maddesine Müzeyyel Kanun kabul edildi.	RG: 6.5.1926/365. Gemilerin limanlara giriş çıkışlarında kaptanların yükleri hakkında Liman İdarelerine manifesto beyan etmeleri şartı, küçük gemiler için büyük bir yük oluşturmaktadır. Bu doğrultuda, hacmi yirmi tonu geçmeyen küçük gemiler limana giriş ve çıkışlarında manifestodan muaf tutulmaktadır.	ZC C.24 İ.92

G.	Ay	Olay / Mevzuat	Açıklamalar	Kaynak
28	Nisan	Osmancık kazasından Tovurga köyünden Karamustafa oğlu Süleyman'ın hukuku memnuasının iadesine karar verildi.	Cinayet suçundan 15 yıl küreğe çarptırılan Süleyman Bey'in cezasını çekmiş olduğu ve Usulü Muhakematı Cezaiye Kanununun ilgili düzenlemelerindeki koşulları yerine getirdiği anlaşıldığından hakkındaki yasakların kaldırılmasına karar verilmiştir.	ZC C.24 İ.92
28	Nisan	Lâdik kazasından Hafız Ömer torunu Hasan Efendi'nin hukuku memnuasının iadesine karar verildi.	Cinayet kastıyla silah teşhirinden dolayı 3 yıl küreğe çarptırılan Hasan Efendi'nin cezasını çekmiş olduğu ve Usulü Muhakematı Cezaiye Kanunu'nun ilgili düzenlemelerindeki koşulları yerine getirdiği anlaşıldığından hakkındaki yasakların kaldırılmasına karar verilmiştir.	ZC C.24 İ.92
28	Nisan	Sungurlu kazasının Dörtlü köyünden Kadir oğlu Yusuf Kahya hakkında affı hususî istihsaline dair Başvekâlet tezkeresi görüşüldü.	25 Kasım 1920 tarihli Meni İsrafat Kanunu'na aykırı davranıştan dolayı mahkum edilerek, hükmü kesinleşen Yusuf Kahya'nın cezası affedilmektedir. Yusuf Kahya, başlık parası istediği için mahkum edilmiştir, oysa Kanun'da sadece düğünlerde yapılan harcamalardan bahsedilmektedir.	ZC C.24 İ.92
28	Nisan	831 sayılı Sular Hakkında Kanun kabul edildi.	RG: 10.5.1926/368. Suların idaresi vakıflardadır, fakat bir yandan kuraklık bir yandan vakıfların ilgilenmemesi nedeniyle birçok bölgede susuzluk çekilmektedir. Diğer taraftan, yerel halkın gereksinimlerini karşılamakla görevli belediyeler de çoğu yerde kurulmuştur. Bu doğrultuda, suların temini ve idaresi belediyelere, belediye olmayan yerlerde Köy Kanunu gereğince İhtiyar Meclislerine devredilmektedir.	ZC C.24 İ.92
1	Mayıs	Belediye Kanunu Layihası Heyeti Vekile'ye sevk edildi.	Tasarı'ya göre kadın ve erkek toplam nüfusu 3.000 - 20.000 olan beldelere kasaba, 20.000 - 80.000 olan beldelere şehir, 80.000'den fazla olan beldelere büyükşehir denmektedir. İçişleri Bakanlığı tarafından hazırlanan Kanun Tasarısı Bakanlar Kurulu'na iletilmiştir. Kanun Tasarısının yasama dönemi açılınca Meclis'e sunulması tasarlanmaktadır. Ancak 1926 yılı içerisinde Tasarı Meclis'e iletilmemiştir. Hatta, Cumhuriyet Dönemi'nin ilk Belediye Kanunu 1930 yılında kabul edilecektir.	HM
1	Mayıs	Türkiye - İsveç Hükümetleri arasında münakit muvakkat ticari itilafnamenin altı ay temdidi hakkında kararname kabul edildi (BK Kararı No: 3508).	Türkiye ile İsveç arasındaki geçici ticari sözleşme, müzakereler başlanmış olmak kaydıyla 1 Haziran 1926 tarihinden itibaren altı ay uzatılmıştır.	Düstur III. Tertip C.7
3	Mayıs	Bursanın Ayazma Karyesinden Deli Mehmet Oğlu şöhretli İdris oğlu Mehmet hakkındaki idam hükmü tasdik edildi.	Meryem kızı Ümmi'ye tecavüz edip, tanık bırakmamak üzere boynunu keserek öldüren Mehmet hakkındaki idam hükmü onanmıştır.	ZC C.25 İ.94
3	Mayıs	İstiklâl madalyası verildi.	Milli Mücadele sırasındaki hizmetlerinden dolayı yetkili makamlarca İstiklâl Madalyası ile onurlandırılmaları teklif edilen 136 kişiye ait evrak değişiklikle kabul edilmiştir. 136 kişiden 33'üne kırmızı, 66'sına beyaz kurdelalı İstiklâl Madalyası verilmiş, 31 kişinin ise hizmetleri sıradan görülerek reddedilmiştir.	ZC C.25 İ.94

G.	Ay	Olay / Mevzuat	Açıklamalar	Kaynak
3	Mayıs	Antalya Mebusu Rasih Bey'in, Tütün İnhisar İdaresinde vaki olduğu gazetelerde mevzubahis edilen suistimal hakkında Maliye Vekiline yönelttiği soru Hasan Bey tarafından şifahen yanıtlandı.	İsmail Abdi adındaki kişi ile yapılan sözleşmede İnhisar İdaresi tarafından 104 ton İzmir Tütünü alınmıştır. Ne var ki, İsmail Abdi 54 ton Isparta Tütünü vermeye çalışır, fakat yakalanır. Bu nedenle, İnhisar İdaresince yapılacak alımların aracısız yapılması kararlaştırılmıştır. Bu şekilde çiftçinin Amerikan ve İngiliz şirketleri elinde ezilmeyeceği belirtilmektedir.	ZC C.25 İ.94
3	Mayıs	Karacabey Kazasından Tavşanlı Mahallesinden Derviş oğlu Mehmet Çavuş hakkındaki hükmü idamı tasdik edildi.	Mehmet Çavuş boşandığı eşini kaçırmaya çalışırken karşılaştığı muhalefet üzerine kayınvalidesini katletmek suçundan idama mahkum olmuştur. Meclis muhalefetle karşılaşmasından ötürü cezanın müebbet küreğe çevrilmesine karar vermiştir.	ZC C.25 İ.94
4	Mayıs	Akademik atama yapıldı.	Darülfünun Tıp Fakültesi Öğretim Üyeliklerine Dr. Tevfik Selim, Hasan Reşad, Server Kamil, Said Cemil, İsmail Hakkı, Talha, Sadeddin Vedad, Ziya, Saim Ali, Ali Hüseyin, Kenan Tevfik, Süreyya Ali, Edhem Akif tayin edildi.	BCA: 30.11.1.0/24.18.4
6	Mayıs	832 sayılı Maarif Teşkilatına Dair 22 Mart 1926 Tarihli Kanuna Müzeyyel Kanun kabul edildi.	RG: 17.5.1926/374. Lise, öğretmen okulları ve ortaokul öğretmenleri maaşlarına zam yapılmaktadır.	ZC C.25 İ.95
6	Mayıs	833 sayılı 1341 Senesi Muvazenei Umumiye Kanununun Sekinci Maddesinin (B) Fıkrasının Tadili Hakkında Kanun kabul edildi.	RG: 17.5.1926/374. Kanunda kelime değişikliği yapılmaktadır: "Ferağ ilmühaberlerinden" tabiri "ferağ ve intikal ilmühaberlerinden" olarak değiştirilmiştir.	ZC C.25 İ.95
6	Mayıs	İstiklâl Mahkemesine sevk kararı alındı.	Huzur ve sükunu kaçırıcı davranışlarda bulunan Bandırma'nın Soğuklusağır köyünden Muhtar Şakir oğlu Mehmed ile arkadaşları; Kısmi seferberlikte bir askere sahte vesika vermekten sanık Konya Askere Alma Şubesi Yazıcısı Ahmed oğlu Hasan ile buna aracılık yapan Keçeci İbrahim; Kısmi seferberlikte sahtekarlık suretiyle bir erin terhisine sebebiyet veren Konya Askerlik Şubesi yazıcılarından Vahideddin; Huzur ve sükunu bozan davranışlarda bulunan Kürüm köyünden Şaki Ahmed, kayınpederi Yusuf ve oğlu Ömer İstiklâl Mahkemesine verildi. Kendisine Şapka Müfettişi süsü vererek Çorum ve Sungurlu'da halktan para cezası alan Gazioğullarından Süleyman oğlu Ahmed ile arkadaşları Ankara İstiklâl Mahkemesi'ne verildi.	BCA: 30.18.1.1/18.28.14/91-153; 30.18.1.1/18.28.17; 30.18.1.1/18.29.1/54-87; 30.18.1.1/19.30.41/91-154; 30.18.1.1/18.28.19/93-96
6	Mayıs	Lozan ahitnamesinin 99 ve 100üncü maddelerinde tadat olunan beynelmilel muahede, mukavele ve itilafnamelerin tasdik ve iltihak muamelelerinin sureti icrası hakkında Heyeti Umumiye Kararı alındı (Genel Kurul Karar No: 241).	Lozan Anlaşmasının 100. maddesinde "1 Mayıs 1920 tarihli protokol ahkamına tatbikan vaziyeti coğrafiyesinin iktiza ettirdiği [gerektirdiği] tadilata Türkiye nail olduğunu gördüğü takdirde" ibaresi dolayısıyla uluslararası sözleşme ve anlaşmalar için bu maddenin geçerli olup olmadığının anlaşılması ve onaylanması gerekenlerin tespit ettirilmesi ve ayrı ayrı Meclis'e getirilmesi kabul edilmiştir.	Düstur III. Tertip C.7

G.	Ay	Olay / Mevzuat	Açıklamalar	Kaynak
6	Mayıs	İstiklâl madalyası verildi.	Milli Mücadele sırasındaki hizmetlerinden dolayı yetkili makamlarca İstiklâl Madalyası ile onurlandırılmaları teklif edilen 106 kişiye ait evrak değişiklikle kabul edildi. 106 kişiden 50'sine kırmızı, 61'ine beyaz kurdelalı İstiklâl Madalyası verilmiş, 36 kişinin ise hizmetleri sıradan görülerek reddedilmiştir.	ZC C.25 İ.95
7	Mayıs	Diplomatik atama yapıldı.	Suudi Arabistan Temsilciliğine geçici olarak Süleyman Şevket, Mahmud Nedim ve Feridun Fahri Beyler tayin edildi.	BCA: 30.11.1.0/ 24.18.15
7	Mayıs	Mustafa Kemal seyahate çıktı.	Mustafa Kemal, Güney illerini ziyaret edecektir.	HM
7	Mayıs	Sanayii Nefise Encümeni teşkil edildi.	Milli Eğitim Bakanlığında görsel ve işitsel sanatlarla ilgilenmek üzere 14 uzmandan oluşan Sanayii Nefise Encümeni (Güzel Sanatlar Encümeni) kurulmuştur.	HM
9	Mayıs	Hollanda Hükümeti ile münakit "Modüs Vivendi" ahkamının mezkur hükümet müstemlekatına da teşmili hakkında kararname kabul edildi (BK Karar No: 3525).	Modüs Vivendi, Hollanda'nın sömürgesindeki ülkeler için de geçerli olacaktır.	Düstur III. Tertip C.7
9	Mayıs	İmtiyazlı şirketler nezdinde bulunan Nafia Komiserleri unvanının nezdinde bulundukları şirkete izafeten tebdili hakkında kararname kabul edildi (BK Kararı No: 3577).	İmtiyazlı şirketlerde bulunan nafia komiserlerinin unvanı bağlı bulundukları şirketlere göre değiştirilecektir: Demiryolları, tramvay, rıhtım, su, vb.	Düstur III. Tertip C.7
10	Mayıs	Bolu Mebusu Vasfi Bey'in, Zonguldak'ta Kilimli ve Kozlu mevkilerinde teşekkül eden kömür şirketleri hakkında sualini Ticaret Vekili Ali Cenani Bey şifahen yanıtladı.	Mehmet Vasfi Bey, Ereğli kömür havzasının Hükümet eli ile şirketlere verilmiş olduğunu, bu olayın oradaki ferdi teşebbüsleri zor duruma düşürdüğünü belirtmiştir. Ali Cenani Bey ise Ereğli'nin büyük sermayedarlara verilerek en ileri teknoloji ile işletilmesi gerektiğini savunmaktadır. Yıl içerisinde, sermayenin tekelleşmesi ile teknolojide ilerleme kaydedilmesi bir amaç olarak benimsenmiştir. Kömür havzalarında olduğu kadar liman işletmelerinde de aynı çatışma yaşanmaktadır.	ZC C.25 İ.96
10	Mayıs	834 sayılı Mahkemei Temyiz Teşkilatının Tevsiine Dair Kanun kabul edildi.	RG: 27.5.1926/383. Yargıtay, İstanbul'un işgali sonrasında, 7 Haziran 1920'de 14 Nolu Kanun ile Sivas'ta "Muvakkat Temyiz Heyeti" olarak kurulmuş, İstiklal Savaşı sonrasında ise 14 Kasım 1923 tarihli 371 sayılı Kanun ile Eskişehir'e taşınmıştır. Yargıtay iş yükünün her geçen gün artması nedeniyle daire ve üye sayıları artırılmakta, uzmanlık alanları tanımlanmakta ve görev paylaşımı yapılmaktadır.	ZC C.25 İ.96
10	Mayıs	835 sayılı 4 Şubat 1340 Tarih ve 406 Numaralı Telgraf ve Telefon Kanununun Otuzüçüncü Maddesinin Tayyı ve Müteakip Madde Numaralarının Tashihi Hakkında Kanun kabul edildi.	RG: 29.5.1926/384. Kanun içerisinde farklı yerlerde farklı bir şekilde anılan telgraf ve telefon yolları vergisinin netleştirilmesi için bir madde kaldırılmakta ve buna göre Kanun madde numaraları değiştirilmektedir.	ZC C.25 İ.96

G.	Ay	Olay / Mevzuat	Açıklamalar	Kaynak
11	Mayıs	Büyük ve orta elçilerin Reisicumhur Hazretleri tarafından sureti kabulleri ve sair teşrifat usulleri talimatnamesinin ikinci maddesinin tadili hakkında kararname kabul edildi (BK Kararı No: 3564).	3 Mart 1926 tarih ve 3266 sayılı Kararnamenin "Reisicumhur Hazretlerinin irad buyurdukları nutkun Fransızca tercümesi Hariciye Vekili tarafından kıraet olunur" cümlesine "Ancak işbu husus zaruri değildir" ibaresi eklenmiştir.	Düstur III. Tertip C.7
11	Mayıs	17 Mart 1926 tarih ve 786 numaralı kanun mucibince tesis edilen Demir Sanayii Müdüriyeti Umumiyesinin 1341 senesi teşkilatı hakkında kararname kabul edildi (BK Kararı No: 3565).	Ticaret Bakanlığı tarafından Müdürlüğe verilen memuriyet kadrosu unvanları ile maaşları şöyledir: Genel Müdür aylık 600 lira, Muamelatı Tahririye Müdürü aylık 300 lira, Katip ve Daktilograf aylık 130 lira, muhasip 200 lira, veznedar ve levazım memuru aylık 120 lira ve Katip muhasebe için 100 lira.	Düstur III. Tertip C.7
11	Mayıs	Büyük ve orta elçilerin Reisicumhur Hazretleri tarafından sureti kabulleri ve sair teşrifat usulleri talimatnamesinin ikinci ve üçüncü maddelerinin tadili hakkında kararname kabul edildi (BK Kararı No: 3579).	11 Mayıs 1926 tarih ve 3564 sayılı Kararname ile "ve müteakiben süfera salonunun methalinde maiyeti riyasetpenahi erkânı ile Teşrifat Müdürü Umumisi tarafından istikbal edilir" maddesi "ve müteakiben süfera salonunun methalinde Riyaseticumhur Kalemi Mahsus Müdürü ve Muhafiz Kıtaatı Kumandanı ile Teşrifat Müdürü Umumisi tarafından istikbal edilir" olarak değiştirilmiştir.	Düstur III. Tertip C.7
11	Mayıs	Ticareti Bahriye filosu zabitan ve mürettebatının kıyafetleri hakkındaki talimatnamenin meriyete vazına dair kararname kabul edildi (BK Kararı No: 3589).	Ticari bahriye filosunda görev yapanların (subay ve mürettebat) kıyafetleri düzenlenmektedir.	Düstur III. Tertip C.7
12	Mayıs	836 sayılı Vefaen Beyi ve Ferağ veya Teminat İrae Olunan Emvali Gayrimenkulenin İcra Kanunu Mucibince Müzayede ve Füruhtu Hakkında Kanun kabul edildi.	RG: 29.5.1926/384. Önceden Tapu Dairesi memurları tarafından gerçekleştirilen gayrimenkullerin satışı, teminata konu edilmesi ve satılması işleminin, İcra Kanunu gereğince İcra Dairelerince yapılması kararlaştırılmıştır.	ZC C.25 İ.97
12	Mayıs	837 sayılı 7 Ramazan 1274 Tarihli Arazi Kanununun Bazı Mevadının İlgasına Dair Kanun kabul edildi.	RG: 29.5.1926/384. Medeni Kanunun kabul edilmesi ile toprak mülkiyetinde yalnızca "gayrimenkul" ifadesi kalmıştır, emvali metruk (terkedilmiş), emvali emiriye gibi kategoriler kaldırılmıştır. Aynı zamanda, aşarın ilga edilmesi ile arazi kıymetlerinin tekrar belirlenmesine ve vergilerinin artırılmasına karar verilmiştir. Bu doğrultuda, Arazi Kanununun bazı maddelerinin tasfiye edilmesi gerekmektedir.	ZC C.25 İ.97
12	Mayıs	838 sayılı Stokholmde İmza Edilen Postaya Ait Hususatın Tasdiki Hakkında Kanun kabul edildi.	RG: 7.6.1926/392. 1924 yılı Temmuz ayında Stockholm'de toplanan Uluslararası Posta Kongresinde İttihat Posta Mukavelenamesi, Sureti Tesviyeleri, İcraat Nizamnameleri, İntihai Protokolleri imzalanmıştır. Bu doğrultuda, posta işletme hizmeti ve muamelesinin çağdaş bir şekilde düzenlenmesi amaçlanmaktadır.	ZC C.25 İ.97

G.	Ay	Olay / Mevzuat	Açıklamalar	Kaynak
12	Mayıs	İstiklâl madalyası kurdelası tebdil edildi.	Kocaeli Mebusu İbrahim Süreyyâ Bey'in milli mücadele sırasında bilfiil ateş altında fedakâr hizmet ettiği anlaşıldığından sahip olduğu İstiklâl Madalyası şeridinin yeşil-kırmızıya değiştirilmesi kabul edildi.	ZC C.25 İ.97
13	Mayıs	839 sayılı Sıtma Mücadelesi Kanunu kabul edildi.	RG: 29.5.1926/384. Kanun ile sıtma ile mücadele için kamu kurumları ile halkın üzerine düşen sorumluluklar belirlenmektedir. Öncelikle, sıtma hastalığının görüldüğü yerlerde sıtma heyetleri kurularak, sağlık personeline yönelik kurslar düzenlenmesi gerekli görülmektedir. Diğer taraftan alınacak tedbirlerin başında, bataklıkların kurutulması, sıtmanın tespit edildiği bölgelerde kininin ücretsiz dağıtılması gelmektedir. Kanun'un uygulanmasına ilişkin yönetmelik, 16 Şubat 1927'de çıkarılmıştır.	ZC C.25 İ.98
13	Mayıs	840 sayılı Pasaport Kanununun 17nci ve 18nci Maddelerine Birer Fıkra Tezyiline Dair Kanun kabul edildi.	RG: 29.5.1926/384. Kanun ile Türkiye'den "ecnebi memurini askeriye, mülkiye ve talebe ve muhtacinine, mütekabiliyet şartiyle" pasaport vizesinin parasız olarak verilmesi ve vize harcı alınmaması kabul edilmiştir.	ZC C.25 İ.98
13	Mayıs	Umuru Ziraiyenin Islâhı için Bir Ziraat Meclisi Âlisi Teşkiline Mütedair Kanun Lâyihası reddedildi.	Nüfusunun % 80'i tarımla uğraşan Türkiye'de ziraatle ilgili bir program yapılması zorunlu görülmektedir. Bu program doğrultusunda, ziraat politikası her gün değişemeyecek, uzun vadeli bir plan yapılabilecektir. Bu programın yapılabilmesi için çağdaş gelişmeleri takip eden, ülkenin toprak ve iklim yapısına göre gelişme yollarını tanıyan ve bu sayede teorik ve pratik bilgiyi birleştiren bir Yüksek Kurul'un kurulması gerekmektedir. Meclis görüşmelerinde ise kurumun bütçeye getireceği ağırlık ile teorisyen ve uzmanlardan oluşan bir Kurul olması nedeniyle kendisinden beklenileni yapıp yapamayacağı ile ilgili tereddütler baskın gelmiş, teklif kabul edilmemiştir.	ZC C.25 İ.98
13	Mayıs	Ziraat Odaları Teşkiline ve Bundan Evvelki Nizamnamenin Feshine Dair Kanun Lâyihası görüşüldü.	Halihazırda varolan ziraat odaları kendilerinden beklenen görevleri yerine getirememiştir. Bunun üzerine hazırlanan kanun tasarısı ile her il, ilçe ve nahiye merkezinde kurulmak üzere tüzel kişiliğe sahip birer ziraat odası öngörülmektedir. Ziraat odaları, zirai sınainin geliştirilmesi, zirai sendika, kooperatiflerin kurulması ve çiftçiyi eğitmek gibi görevler ile donanmıştır.	ZC C.25 İ.98
13	Mayıs	Haiz olduğu hakkı kanuniye binaen istifa eden ve bilâhare silah altına alınarak terhis edilen zabitlerden hizmeti ahirelerinin inzimamiyle tekaüde istihkak kesbedenlere terhis tarihinden itibaren maaş tahsis edileceği hakkında Heyeti Umumiye Kararı verildi (Genel Kurul Kararı No. 245).	Yasal hakkı çerçevesinde istifa eden fakat sonra seferberliğe çağırılan subaylar, yirmi yıl hizmet verdikleri takdirde Askeri Tekaüt ve İstifa Kanunu 56.ncı maddesi hükmünce emekli olacaklardır.	Düstur III. Tertip C.7

G.	Ay	Olay / Mevzuat	Açıklamalar	Kaynak
15	Mayıs	841 sayılı Posta Kanununun 12nci Maddesinin Tadiline Dair Kanun kabul edildi.	RG: 15.5.1926/384. Okuma-yazmanın yaygınlaştırılması ve uluslararası tarifeler ile denklik kurulması amacıyla matbaa evraklarının posta ücretinde yarı yarıya indirime gidilmiştir.	ZC C.25 İ.99
15	Mayıs	Şark İstiklal Mahkemesi'ne üye intihap edildi.	Şark İstiklâl Mahkemesi Savcı Yardımcılığı (müddeiumumiliği muavinliği) Erzincan Mebusu Abdülhak Bey intihap edildi.	ZC C.25 İ.99
15	Mayıs	Memurin Muhakemat Encümeni azaları intihap edildi.	İhsan Bey (Ankara), Hâkim Rıza Bey (Kütahya), Mûnip Bey (Van), Ziya Bey (Çankırı), Hakkı Bey (Van), İsmail Kemal Bey (Çorum), Rasih Bey (Antalya), Talât Bey (Çankırı), Süleyman Sırrı Bey (Bozok) intihap edildi.	ZC C.25 İ.99
15	Mayıs	Memurin Muhakemat Heyeti azaları intihap edildi.	Hakkı Şinasi Bey (İstanbul), Ali Nazmi Bey (Kastamonu), Rahmi Bey (İzmir), Yusuf Bey (Denizli), Şükrü Bey (Çanakkale), Saffet Bey (Kocaeli), Ahmet İffet Bey (Ertuğrul), İbrahim Süreyya Bey (Kocaeli), Ragıp Bey (Kütahya), Ahmet Hamdi Bey (Bozok), Zülfi Bey (Diyarbekir), Hüseyin Bey (Elâziz), Emin Bey (Eskişehir), Mustafa Feyzi Bey (Konya), Şükrü Bey (Bolu) intihap edildi.	ZC C.25 İ.99
15	Mayıs	Son Osmanlı Padişahı Vahdettin öldü.	Vahdettin San Remo'da öldü.	ATA AKSCK
16	Mayıs	Ali Cenani Bey Ticaret Vekaletinden istifa etti.	Ali Cenani Bey, sağlık sorunları nedeniyle istifa ettiğini beyan etmiştir.	ZC C.25 İ.101
16	Mayıs	İspirto ve meşrubatı küuliye inhisarına mütedair 22 Mart 1926 tarih ve 790 numaralı Kanunun tatbikatına dair olan talimatnamenin meriyete vazı hakkında kararname kabul edildi (BK Kararı No: 3616).	İspirto ve içkilerin fiyatları belirlenmekte, tekel idaresinin şarap imal edebileceği, vb gibi işlemler detaylı olarak düzenlenmektedir. 1 Haziran 1931 tarihinden itibaren dışarıdan ispirto ve alkollü içki ithal edilemeyecektir.	Düstur III. Tertip C.7
16	Mayıs	Türkiye Cumhuriyeti ile İran arasında altı aylık bir "Modüs Vivendi" akdine dair kararname kabul edildi (BK Kararı No: 3622).	Altı ay içerisinde ticaret anlaşması imzalanmak üzere bu altı aylık dönem için "Modüs Vivendi" kabul edilmiştir. Modüs Vivendi Bakanlar Kurulu kararı ile kabul edilmektedir.	Düstur III. Tertip C.7
16	Mayıs	İstiklâl madalyası verildi.	191 kişinin istiklâl madalyası ile onurlandırılması hakkında 3/600 numaralı Başbakanlık Tezkeresi görüşüldü. 64 kişiye kırmızı şeritli, 53 kişiye beyaz şeritli İstiklâl madalyası verilmiş, 41 kişinin ise hizmetleri sıradan görülerek reddedilmiştir.	ZC C.25 İ.100
17	Mayıs	Rahmi Bey Ticaret Vekâletine tayin edildi.	Ali Cenani Bey'in istifası ile boşalan bakanlığa Rahmi Bey'in atanması Cumhurbaşkanı tarafından onanmıştır.	ZC C.25 İ.101
17	Mayıs	İstiklâl Mahkemesine sevk kararı alındı.	Reis Ali Ağa'nın kaybolmasında rol oynadıkları gerekçesiyle haklarında Malatya Bidayet Mahkemesinde dava açılan şahıslar İstiklal Mahkemesine sevk edildi.	BCA: 30.18.1.1/ 19.33.19/ 91-155

G.	Ay	Olay / Mevzuat	Açıklamalar	Kaynak
17	Mayıs	Memurin Muhakemat Heyeti muhakemesi yapıldı.	İstanbul Valisi Süleyman Sami Bey (Kepenek), cinayete sebebiyet vermekle suçlanmaktadır. Bir kişi Beyrutta konsolosluğa giderek vize başvurusunda bulunmuş, fakat talebi kabul edilmemiştir. Bunun üzerine kişi intihar etmiştir. Vali Salihan Sami Bey, bir çok kişinin aynı durumda olduğunu, kendisinin sorumlu olmadığını belirtmiştir.	HM
17	Mayıs	Adliye Vekili Cinayet Savcılıklarına tamim yayınladı.	Ceza Kanunu 1 Temmuz itibariyle yürürlüğe girecektir. Bu doğrultuda, bağımsız cinayet mahkemeleri ağır ceza mahkemeleri adını alacak, idam, müebbet, sürgün ve benzeri, ağır hapis ve 5 yıldan fazla hapis cezalarını aşan cezalar da ağır ceza dairelerinde görülecek; cinayet davalarına bakan asliye mahkemelerine, ağır ceza davalarına bakan asliye mahkemeleri ismi verilecektir...	HM
18	Mayıs	Ankara ve Şark İstiklâl Mahkemelerinin müddetlerinin altı ay daha temdidi ve idam kararlarının tenfizi salâhiyetinin de kemafissabık mahakim mezkûreye itası hakkında Heyeti Umumiye Kararı alındı (Genel Kurul Kararı No: 247).	RG: 25.5.1926/381. Karar ile mahkemelerin görev sürelerinin 6 ay daha uzatılması ve TBMM'nin tatili zamanında idam kararlarının onaylanmadan söz konusu mahkemeler tarafından ifa edilmesi kabul edildi.	ZC C.25 İ.102; Düstur III.Tertip 7. Cilt
18	Mayıs	İstiklâl madalyası verildi.	Milli Mücadele sırasındaki hizmetlerinden dolayı yetkili makamlarca İstiklâl Madalyası ve takdirname ile onurlandırılmaları teklif edilen 152 kişi hakkındaki tezkere görüşüldü. 84 kişiye kırmızı şeritli, 24 kişiye beyaz şeritli İstiklâl Madalyası ile 17 kişiye takdirname verilmesi uygun görülürken, 19 kişinin madalya alması ve 8 kişinin önceden aldıkları madalya şeritlerinin yükseltilmesi uygun görülmedi.	ZC C.25 İ.102
18	Mayıs	Mülki atama yapıldı.	Devrek ve Seferihisar Kaymakamlıklarına Rıfat ve Reşad Beyler; Viranşehir, Saray, Gördes ve Oltu kaymakamlıklarına İsmail Hakkı, Recai, Memduh ve Cemal Beyler tayin edildi.	BCA: 30.11.1.0/ 24.19.1-4
18	Mayıs	Akademik atama yapıldı.	Darülfünun Fen Fakültesi Öğretim Üyeliklerine Pol Montre ile Hüsnü Hamid Beyler tayin edildi.	BCA: 30.11.1.0/ 24.19.5
19	Mayıs	Umumi İstihlak Vergisi Kanunun birinci maddesindeki "Muamelatı Ticareiyeden" tabirinin derecei şümulü hakkında Heyeti Umumiye Kararı alındı (Genel Kurul Kararı No: 253).	10 Şubat 1926 tarih ve 735 sayılı Umumi İstihlak Vergisi Kanunu 1. maddesindeki "muamelatı ticari" tabiri, Ticaret Kanunun dairesi ile sınırlandırılmıştır.	Düstur III. Tertip C.7
19	Mayıs	Antalya'nın Ahi Yusuf Mahallesinden Ebuzülfiazade Mehmet Efendinin bakiyei müddeti cezaiyesi affına karar verildi.	Sağlık durumu kötü olan ve İstiklâl Savaşında fedakarca hizmet eden Mehmet Efendi'nin kalan cezasının affedilmesine karar verilmiştir.	ZC C.25 İ.103

G.	Ay	Olay / Mevzuat	Açıklamalar	Kaynak
19	Mayıs	Efradı askeriyeden kırk nefer haklarında verilen hükümde hatayı adlî vakî olduğundan affi hususî suretiyle telâfisine dair Ankara İstiklâl Mahkemesi Riyasetinin tezkeresi kabul edildi.	Kısmi seferberlikte silah altına celb edilmediği halde firari gösterilerek hüküm giyen 40 askerin cezalarının affedilmesine karar verilmiştir.	ZC C.25 İ.103
19	Mayıs	İstiklâl madalyası verildi.	Milli Mücadele sırasındaki hizmetlerinden dolayı yetkili makamlarca İstiklâl Madalyası ile onurlandırılmaları teklif edilen 207 kişi hakkındaki tezkere görüşüldü. 61 kişiye kırmızı şeritli, 38 kişiye beyaz şeritli İstiklâl Madalyası verilmiş, 104 kişinin hizmetleri sıradan görülerek madalya verilmesi uygun görülmemiştir. Ayrıca, 2 kişinin madalya şeritleri kırmızıya yükseltilmiş ve diğer ikisinin madalya şeritlerinin yükseltilmesi uygun görülmemiştir.	ZC C.25 İ.103
19	Mayıs	Maarif Vekaleti yeni Maarif Teşkilatı Kanununa mütedair izahname neşretti.	Milli Eğitim Bakanlığı, eğitim alanındaki teşkilatı yeniden kuracaktır. Bu süreçte, bakanlığa bağlı talim ve terbiye kurumlarını teşkil etmeye ve yeniden yapılandırmaya yetkilidir. Diğer bakanlıkların yetki alanındaki eğitim kurumları hakkında bilginin Bakanlığa aktarılması gerekmektedir. Başka bakanlıklara bağlı kurumların açılması Milli Eğitim Bakanlığı'nın yetkisindeyken, bu okulların programları ilgili bakanlıklar tarafından birlikte oluşturulacaktır...	HM
20	Mayıs	842 sayılı İlk Mektep Muallim ve Muavinleri Hakkında Kanun kabul edildi.	RG: 2.6.1926/388. Öğretmen sayısının artırılması amacıyla öğretmenlerin özlük hakları düzenlenmektedir. Buna göre, yüksek öğrenim görmese de idadi ve orta okul mezunlarının görmedikleri derslerden sınava girerek "muallim" ad ve haklarından yararlanmaları için olanak sağlanmaktadır.	ZC C.25 İ.104
20	Mayıs	843 sayılı Muallim Mekteplerine Muavenet Hakkındaki 22 Nisan 1926 Tarih ve 819 Numaralı Kanuna Müzeyyel Kanun kabul edildi.	RG: 2.6.1926/388. İl Özel İdareleri tarafından Milli Eğitim Bakanlığına % 10'luk ödenek aktarımı 819 numaralı Kanun ile kabul edilmiş, fakat nasıl harcanacağı hakkında bir düzenleme yapılmamış olmasından dolayı harcama yapılamamıştır. Kanun ile bu ödeneğin, bina yapımına ve eski binaların onarımına harcanmasına karar verilmiştir.	ZC C.25 İ.104
20	Mayıs	İstiklâl madalyası verildi.	Şehit olan 10 bin 904 askerin İstiklâl Madalyası ile onurlandırılmaları hakkında Başbakanlık tezkeresi kabul edildi.	ZC C.25 İ.104
20	Mayıs	Trabzon Mebusu Ahmet Muhtar Beyin, Ankara Şehremaneti Heyeti Fenniyesine mensup memurların sebebi istifaları hakkında suali Dahiliye Vekili Cemil Bey tarafından şifahen yanıtlandı.	Ankara Şehremini Haydar Bey, göreve geldiğinden beri 18 mühendis, 5 Heyeti Fenniye müdürü değişikliği yapmıştır. Muhtar Bey (Trabzon mebusu), istifaların Haydar Bey'in Türk mühendislerle çalışmak istememesi, işleri kendi istediği şekilde ve pahalıya kaçarak yapması, bu nedenle bilim adamlarına saygı duymayıp fırsat vermemesinden kaynaklandığını iddia etmektedir. İçişleri Bakanı Cemil Bey ise sorunun tecrübe ve bilgi sahibi denilen kişilerin iş verilince yapmaması ya da eksik yapmasından kaynaklandığını, bu nedenle Haydar Bey'in işinin ehli birisini bulamamasından dolayı sürekli görev değişimine gittiğini belirtmiştir.	ZC C.25 İ.104

G.	Ay	Olay / Mevzuat	Açıklamalar	Kaynak
20	Mayıs	Gaziantep Mebusu Remzi Bey'in borsada yapılan istira muamelesinde vaki olan yolsuzluk hakkında suali Maliye Vekili Hasan Bey tarafından şifahen yanıtlandı.	İç borçlanma için çıkarılan kağıtlar çok yüksek fiyatlara alınmıştır. Bu olayın, Osmanlı Bankası adına hareket eden ajanın bilerek devleti zarara uğratması olarak yorumlanması gerektiği iddia edilmektedir. Hasan Bey ise tüm alım-satımların nizamnameye uygun olarak yapıldığını ve olayda bir kasıt olmadığını savunmaktadır.	ZC C.25 İ.104
22	Mayıs	844 sayılı Emlâk ve Eytam Bankası Kanunu kabul edildi.	RG: 3.6.1926/389. Yetimler için kurulan Eytam sandıklarındaki para, Emlâk Bankası kurulması için aktarılmaktadır. Kanunun gerekçesinde, bu şekilde hem memleketin geleceği için önemli olan Emlâk Bankasının kurulabileceği, hem de Bankanın elinde bulunan emlaklar karşılığında tahvil basacağından, zarar etme ihtimali olmayan bir tarzda birikimlerin de artmasının sağlanabileceği belirtilmektedir.	ZC C.25 İ.105
22	Mayıs	845 sayılı Türkiye Cumhuriyeti ile İran Devleti Beyninde 22 Nisan 1926 Tarihinde Tahran'da Tanzim ve İmza Olunan Emniyet ve Muhadenet Muahedenamesinin Tasdikine Dair Kanun kabul edildi.	RG: 3.6.1926/389. Anlaşma, saldırmazlık ve tarafsızlığı amaçlar. Bu doğrultuda, Türkiye üzerinden geçirilecek savaş gereçleri ve mühimmatlarda Türkiye tarafsızlığını koruyacak, sınırdaki aşiretlerin karşısında hudut bölgelerinde asayiş için gerekli tedbirler iki devletin birlikteliği ile alınacak ve gümrük, posta, telgraf, ikamet, ticaret hakkında gerekli düzenlemeler birlikte yapılacaktır.	ZC C.25 İ.105
22	Mayıs	846 sayılı Türkiye Cumhuriyeti ile İsviçre Konfederasyonu Arasında 9 Eylül 1925 Tarihinde Tanzim ve İmza Kılınan Muhadenet Muahedenamesinin Tasdikine Dair Kanun kabul edildi.	RG: 3.6.1926/389. Cenevre'de imzalanan anlaşmada karşılıklılık ilkesi benimsenmiştir ve siyasi temsiliyet, ticaret, vatandaşların ikameti gibi konularda bu doğrultuda düzenlemelerin yapılacağı belirtilmiştir.	ZC C.25 İ.105
22	Mayıs	İstiklâl madalyası kurdelası tebdil edildi.	Eski İstanbul Mebusu Ahmet Şükrü Bey'in sahip olduğu İstiklâl Madalyası şeridinin kırmızı-yeşile değiştirilmesi kabul edildi.	ZC C.25 İ.105
22	Mayıs	Sabık Buca Jandarma Takım Kumandanı Sait Efendi kakkındaki hükümde vakî hatayı adlînin affı suretiyle tashihine karar edildi.	Sağlık sorunları ve milli mücadeledeki hizmetleri göz önüne alındığında ve muhakeme sırasında usul hatası yapılması dolayısıyla Sait Efendi hakkında verilen cezanın affedilmesine karar verilmiştir.	ZC C.25 İ.105
22	Mayıs	İstiklâl madalyası verildi.	737 subayın İstiklâl Madalyası ile onurlandırılmaları hakkında tezkere kabul edildi.	ZC C.25 İ.105
23	Mayıs	847 sayılı İstanbul Darülfununu 1926 Senesi Bütçe Kanunu kabul edildi.	RG: 5.6.1926/390. İstanbul Darülfununu ile diğer medreselerin 1926 yılı için öngörülen geliri 922 bin 834 lira, gideri ise 906 bin 587 liradır.	ZC C.25 İ.106
23	Mayıs	İstiklâl madalyası itası hakkındaki müddetin bir sene daha temdidinin karar altına alınmasına dair Heyeti Umumiye kararı alındı (Genel Kurul Kararı No: 258).	RG: 6.6.1926/391. 23 Nisan 1925 tarihli karar gereğince içtima dönemi bitiminde sona erecek olan istiklâl madalyası almaya aday gösterilme süreci Ekim 1926 tarihine kadar uzatıldı.	ZC C.25 İ.106; Düstur III.Tertip C.7

G.	Ay	Olay / Mevzuat	Açıklamalar	Kaynak
23	Mayıs	Urfa Mebusu Yahya Kemal Bey'in mebusluktan istifası kabul edildi.	Yahya Kemal Bey (Beyatlı), Varşova Elçiliğine tayin edildiği için Anayasanın 23. maddesi gereğince mebusluktan istifa etmektedir.	ZC C.25 İ.106
23	Mayıs	İstiklâl madalyası verildi.	Mücadelei Milliye sırasında mesbuk hizmetlerinden dolayı İstiklâl Madalyası ile onurlandırılmaları teklif edilen 797 kişi hakkında karar verildi. 100 kişiye kırmızı şeritli, 180 kişiye beyaz şeritli İstiklâl Madalyası verilmiş, 515 kişinin İstiklâl Madalyası ile onurlandırılması ise uygun bulunmamıştır.	ZC C.25 İ.106
24	Mayıs	848 Sayılı 1926 Senesi Muvazenei Umumiye Kanunu kabul edildi.	RG: 6.6.1926/391. 1926 yılı bütçesi, Cumhuriyet tarihinin ilk denk bütçesidir. 190 milyon 158 bin 854 liralık gelir ve gider öngörülmektedir. 1926 yılı bütçesinde, masraflar içerisinde en büyük payı emniyet, asayiş giderleri ile Düyunu Umumiye (% 65) oluşturmaktadır. Nafia, ziraat, ticaret ve iskan işleri (% 12) onu izlemekte; ardından Maarif (% 5), Hariciye (% 2) ve Sıhhiye (% 2) gelmektedir (Maliye Bakanı Hasan Bey, ZC C.25 İ. 107 s.128).	ZC C.25 İ.107
24	Mayıs	849 Sayılı Erzurum - Sarıkamış - Kars ve Şuabatı Demiryolları İdaresinin 1926 Senesi Bütçe Kanunu kabul edildi.	RG: 10.6.1926/365. Bayındırlık Bakanlığına bağlı İşletme müdürlüğü için 1926 yılında öngörülen toplam gelir ve gider 485 bin 27 Liradır.	ZC C.25 İ.107
24	Mayıs	850 Sayılı Evkaf Müdüriyeti Umumiyesinin 1926 Senesi Bütçe Kanunu kabul edildi.	RG: 10.6.1926/395. Başbakanlığa bağlı Genel Müdürlük için 1926 yılında öngörülen toplam gelir ve gider 3 milyon 185 bin 500 Liradır.	ZC C.25 İ.107
24	Mayıs	851 Sayılı Demiryolları İnşaat ve İşletme Müdüriyeti Umumiyesinin 1926 Senesi Bütçe Kanunu kabul edildi.	RG: 12.6.1926/396.Bayındırlık Bakanlığına bağlı Genel Müdürlüğün 1926 yılında öngörülen gelir ve giderleri 10 milyon 882 bin 360 Liradır.	ZC C.25 İ.107
24	Mayıs	852 Sayılı Umumi İstihlâk Vergisi Hakkındaki Kanunun İkinci Maddesine Bir Fıkra Tezyiline Dair Kanun kabul edildi.	RG: 12.6.1926/396. "Halıcılığın ve halı ticaretinin himaye ve temini inkışafına tedbir" olarak ipliklerin ve halıların Umumi İstihlak Vergisinden (Genel Tüketim) muaf hale getirilmesi için şu fıkra eklenmektedir: "Halı imalında istimal edilmekte olup, envaı Maliye ve Ticaret Vekâletlerince müştereken tespit edilecek iplikler ile satılarak ihraç edilen halıların satış bedelleri."	ZC C.25 İ.107
24	Mayıs	İstiklâl madalyası verildi.	Milli Mücadele sırasında çeşitli cephelerdeki hizmetlerinden dolayı Milli Savunma Bakanlığınca İstiklâl Madalyası ile onurlandırılmaları teklif edilen 958 kişi hakkında görüşme yapıldı. 409 kişiye kırmızı şeritli, 118 kişiye beyaz şeritli İstiklâl Madalyası verilmiş, 302 kişinin hizmetleri sıradan görülerek madalya ile onurlandırılmaları uygun bulunmamıştır.	ZC C.25 İ.107
25	Mayıs	*Veçer Navremya* Gazetesi'nin yayımı durduruldu.	Ruslar tarafından İstanbul'da yayınlanan *Veçer Navremya* Gazetesi kapatıldı.	BCA: 30.18.1.1,/ 19.35.3/ 86-77

G.	Ay	Olay / Mevzuat	Açıklamalar	Kaynak
25	Mayıs	İstiklâl Mahkemesine sevk kararı alındı.	Tavas İlçesinde halkın huzur ve sükununu bozucu davranışlarda bulunan Kızbekiroğlu İbrahim ile onbeş arkadaşı Ankara İstiklal Mahkemesi'ne verildi.	BCA: 30.18.1.1/ 19.36.5/ 91-156
25	Mayıs	Memurin Muhakemat Heyeti kararı açıklandı.	Rüşvet almakla suçlanan Jandarma Yüzbaşısı Sudi, Üsteğmen Hakkı ve Saim Beyler beraat etmiş, görevini suistimal eden Saray Kaymakamı İbrahim ile Jandarma çavuşu İbrahim 3 yıl hapse mahkum olmuş, memuriyetten men edilmiştir.	HM
26	Mayıs	853 Sayılı Türkiye Sanayi ve Maadin Bankası Kanununun Onbirinci Maddesini Muaddil Kanun kabul edildi.	RG: 14.6.1926/398. Kanunda ayrıntılandırılmayan Banka'nın kârının nereye aktarılacağı konusu yeniden düzenlenmektedir. Buna göre, eskiden kârın %6'sı doğrudan sermayeye aktarılmaktayken, yeni düzenleme ile kar sermayei asliye, ihtiyat akçası, temettülü tahvilât, ikramiyeler ve sermaye olmak üzere toplam beş kaleme paylaştırılmaktadır.	ZC C.25 İ.108
26	Mayıs	854 Sayılı Mücadelei Milliye İştirak Etmeyen Memurin Hakkında Kanun kabul edildi.	RG: 14.6.1926/398. 1924 yılında askeriyede başlatılan Milli Mücadele karşıtlarının askeriyeden uzaklaştırılmasına yönelik tasfiye süreci mülkiye memurları için gerçekleştirilmektedir. Amaç, Milli Mücadele sırasında düşman ile birlikte hareket eden, meşrutiyet ilanından sonra yurtdışına giden ve dönmeyen ya da izinsiz yurtdışına çıkan ve ilhak edilen yerlerde memuriyet icra eden ya da hizmeti kabul eden memurların memuriyetten uzaklaştırılmasıdır. Bu doğrultuda, milli mücadeleye karşı harekette bulunmuş olan memurları tespit etmek ve bu kişileri görevden uzaklaştırmak yetkisiyle donatılmış bir bakanlıklararası komisyon oluşturulmaktadır (Aslan, s. 245).	ZC C.25 İ.108
26	Mayıs	855 sayılı Maliye ve Ziraat Vekâletleri 1341 Senei Maliyesi Bütçelerine Tahsisatı Munzamma ve Fevkalade İtasına Dair Kanun kabul edildi.	RG: 31.5.1926/386. Söz konusu ek ve olağanüstü ödenek, karışık hakem mahkemeleriyle dört adliye müşavirinin üç aylık maaş ve harcamaları için ve Ziraat Bankası tarafından çiftçi ve bağcılara dağıtılmak üzere dışarıdan getirtilen zirai malların vergisi için 1924/1925 yıllarında gerçekleşen borçların kapatılması için yapılmaktadır.	ZC C.25 İ.108
26	Mayıs	856 sayılı Tabolunacak Evrakı Naktiye Masarifi için 1341 Senesi Maliye Bütçesinde Küşat Edilen Faslı Mahsusa Beş Yüz Bin lira Tahsisatı Munzamma İtasına Dair Kanun kabul edildi.	RG: 31.5.1926/386. 701 sayılı Kanun gereğince basılacak nakit paranın genel masrafları için 1925 yılı Maliye Bütçesinde ayrılan beş yüz bin liranın yetmemesi nedeniyle ilgili kaleme 500 bin lira daha ek ödenek ayrılmaktadır.	ZC C.25 İ.108
26	Mayıs	857 Sayılı Büyük Millet Meclisinin 1341 Senesi Bütçesine Tahsisatı Munzamma İtasına Dair Kanun kabul edildi.	RG: 31.5.1926/386. İstanbul ve Saruhan mebusluklarına intihap edilen İhsan Paşa ile Doktor Saim Beyefendiye ödenmesi gereken ödenek, ilgili kalemde para bulunmaması nedeniyle ödenememiştir. Bu doğrultuda ek ödenek ayrılmaktadır.	ZC C.25 İ.108
26	Mayıs	858 Sayılı Çekirge Kanunu kabul edildi.	RG: 14.6.1926/400. Mülga 7 Mart 1332 (20 Mart 1916) tarihli Çekirge Kanunu yerine hazırlanan Kanun ile tarımda büyük hasarlara yol açan çekirge ile mücadelede engel oluşturan sorunların ortadan kaldırılması ve istenen gelişmelerin gerçekleştirilmesi amacıyla bir takım düzenlemeler yapılmaktadır.	ZC C.25 İ.108

G.	Ay	Olay / Mevzuat	Açıklamalar	Kaynak
26	Mayıs	859 Sayılı İpekböceği ve Tohumu Yetiştirilmesi ve Muayene ve Satılması Hakkında Kanun kabul edildi.	RG: 19.6.1926/402. Kanun ile son yıllarda düşüş gösteren ipekböcekçiliğinin eski haline getirilmesi amacıyla bir takım tedbirler alınmaktadır. Tohum ithali yasaklanmakta, tohumun yetiştirilmesi düzenlenmekte, ipekböcekçiliğini teşvik etmek ve ilerletmek üzere bir teşkilat kurulmakta ve diğer gerekli ıslahatlar yapılmaktadır.	ZC C.25 İ.108
26	Mayıs	860 Sayılı Maliye Vekâleti 1341 Senesi Bütçesine 60000 Lira Tahsisatı Munzamma İlavesi Hakkında Kanun kabul edildi.	RG: 31.5.1926/386. Askeri nakliyatta Şirketi Hayriye'nin kullanılması, Taksimi Düyun Heyeti masrafı ve Antalya'da hareketi arzdan zarar görenlere verilmek üzere 1925 yılı Maliye Bakanlığı bütçesine ek ödenek ayrılmaktadır.	ZC C.25 İ.108
26	Mayıs	Memurin Muhakemat Heyeti azaları intihap edildi.	Memurin Muhakemat Heyeti azalığına Ardahan Mebusu Talat Bey intihap edildi.	ZC C.25 İ.108
26	Mayıs	Üst düzey idari atama yapıldı.	Maliye Bakanlığı Müsteşarlığına Duyun-u Umumiye Komiseri Zekai Bey tayin edildi.	BCA: 30.11.1.0/ 24.20.4
26	Mayıs	Müskirat inhisarı ihalesi müzakere edildi.	Alkollü içkiler tekelinin ihalesi için Maliye Bakanlığı iki grup ile müzakere etmektedir. İsviçreli grubun daha iyi bir teklif yaptığı bildirilmektedir.	HM
27	Mayıs	İstiklâl Mahkemesine sevk kararı alındı.	Cizre'de şapka ve Cumhurbaşkanı aleyhinde propaganda yapan Seyid Nuri'yi polisin elinden kaçırmaya kalkışan 9 kişi Şark İstiklal Mahkemesine verildi.	BCA: 30.10.0.0/ 102.667.10 /909
27	Mayıs	Teşkilatı Mülkiye Kanun Layihası CHF Grubu'nda onaylandı.	Söz konusu Kanun Layihası, 30 Mayıs 1926'da 877 sayılı "Teşkilatı Mülkiye Kanunu" olarak kabul edilecektir.	HM
29	Mayıs	861 sayılı Müddeti Zarfında Nüfus Kütüğüne Yazdırılmayan Doğum, Ölüm, Evlenme veya Boşanma Vakalariyle Mektum Kimselerin Cezadan Afları Hakkında Kanun kabul edildi.	RG: 19.6.1926/402. Askerlikten, vergiden kaçmak gibi türlü nedenler dolayısıyla nüfusun büyük bir bölümü nüfus kütüğüne kayıt yaptırmamaktadır. Bu durumda, nüfus hareketliliği takip edilememekte, vergi toplanması güçleşmektedir. Bu nedenle, halkın kayıt yaptırmasını teşvik etmek üzere, nüfus kütüğüne yazdırılmama cezaları üç yıllığına kaldırılmaktadır.	ZC C.25 İ.109
29	Mayıs	862 sayılı Memleketin İmarı Maksadıyla 1330 Senesinden İtibaren Yeni Yol ve Meydan Açılması veya Genişletilmesi veya Alelumum Memleket İmarı Maksadıyla Hükümetçe ve Belediyelerde Hedmettirilen Mebani Hakkında Kanun kabul edildi.	RG: 19.6.1926/402. Belediye tarafından yol açmak ya da meydan yapmak amacıyla istimlak bedeli ödenmeden yıkılan özel mülkiyete tabi binalara karşılığında Hazineden gayrimenkul tahsisi ve tahsis edilen gayrimenkulun bedelinin Belediye tarafından Maliye Bakanlığı'na taksitle ödenmesi kabul edilmiştir.	ZC C.25 İ.109
29	Mayıs	863 sayılı Ordu Zabitan Heyetine Mahsus Terfi Kanunu kabul edildi.	RG: 17.6.1926/401. Kanun ile orduda görev yapmakta olan subayların sınıfları ve terfileri ayrıntılı bir şekilde düzenlenmektedir.	ZC C.25 İ.109

G.	Ay	Olay / Mevzuat	Açıklamalar	Kaynak
29	Mayıs	864 sayılı Kanunu Medeninin Sureti Meriyet ve Şekli Tatbiki Hakkında Kanun kabul edildi.	RG: 19.6.1926/402. Toplam 49 maddeden oluşan Kanun, Medeni Kanunun yürürlüğe girme sürecinde eski kanuna göre kurulan düzenin Yeni Kanuna nasıl devredileceğini düzenlemektedir. Örneğin, eski Kanuna göre tüzel kişiliğe sahip şirket ya da cemiyetler, Medeni Kanun'a göre tüzel kişilik sahibi olamasalar dahi, tüzel kişiliklerini koruyacaklardır. Tüzel kişilik olmaya hak kazanan ve eski kanuna göre kurulan şirket ve cemiyetler ise beş yıl içerisinde tescil işlemini yaptırmak zorundadır (md. 7).	ZC C.25 İ.109
29	Mayıs	865 sayılı Ticaret Kanunu kabul edildi.	RG: 29.6.1926/406. Fransa'da 1726 tarihinde kabul edilen 1087 sayılı Ticaret Kanunu, 1858 yılında Türkçeye çevrilerek kabul edilmiştir. 1726'dan bu yana Fransız Ticaret Kanunu, büyük değişikliklere uğramış, aslı ile ilgisi neredeyse kalmamıştır. Türkiye'de ise 68 yıldır değişikliğe uğramadan kalmıştır. Oysa, ticaret en hızlı değişen ve gelişen alandır. Bu nedenle, Türk Ticaret Kanunu uygulanma yeteneğinden yoksun hale gelmiştir. Bu doğrultuda, gelişmiş ülkelerin en güncel ticaret kanunları incelenmiş ve başta Almanya ve İtalya Ticaret Kanunları olmak üzere tercüme edilerek Ticaret Kanunu hazırlanmıştır. Toplam 1000 maddeden oluşan Ticaret Kanunu, ticari ilişkiyi tanımlamakta, kollektif, komandit, limited, anonim ve kooperatif olarak ticaret şirketlerini düzenlemekte, ticaret sicili, defter tutma, senet, taahhüt gibi ticari iş ve işlemleri kurala bağlamaktadır (Kanun Gerekçesi).	ZC C.25 İ.109
29	Mayıs	866 sayılı Ticaret Kanununun Sureti Tatbikine Dair Kanun kabul edildi.	RG: 20.6.1926/403. 865 sayılı Ticaret Kanununun yürürlüğe girmesi sürecinde eski kanunla kurulan düzenin yeni Kanuna nasıl devredileceğini düzenlemektedir. Kanun 4 Ekim'de yürürlüğe girecektir.	ZC C.25 İ.109
29	Mayıs	867 sayılı Ziraat Vekâletine Merbut Bazı Mektep ve Müesseselerin Sureti İdaresi Hakkında Kanun kabul edildi.	RG: 20.6.1926/403. 1926 yılı bütçesinde Ziraat Bakanlığı ve il ziraat okullarının giderlerinde kısıtlamaya gidilmesi nedeniyle, bu okulların gereksinimleri karşılanamamaktadır. Bu doğrultuda, bu okullardan bazılarının lağvedilmesine, talep olması durumunda Çiftlik İdaresi'ne devredilmesine karar verilmiştir.	ZC C.25 İ.109
29	Mayıs	868 sayılı İstiklâl Mehakimi Kanununun Üçüncü Maddesinin C Fıkrasını Muaddil Kanun kabul edildi.	RG: 16.6.1926/4000. 1 Temmuz 1926 yılında yürürlüğe girecek Ceza Kanunu dolayısıyla İstiklal Mahkemesi Kanununda değişiklik yapılmaktadır. İstiklal Mahkemesi'nin bakmakla yetkili olduğu cezalara "Ceza Kanununun ikinci kitabının birinci babının birinci, ikinci, dördüncü fasıllarındaki vatan ve Devlet kuvvetleri aleyhindeki cürümleri irtikap edenlerle, mezkur fasıllar arasındaki müşterek hükümlerde mevcut ceraimi irtikap edenler" fıkrası eklenmiştir.	ZC C.25 İ.109
29	Mayıs	1341 Senesi Muvazenei Umumiye Kanununa müzeyyel 27 Şubat 1926 tarih ve 757 numaralı Kanunun ikinci maddesine merbut cetvelde vâkı sehvin tashihi hakkında Heyeti Umumiye Kararı alındı (Genel Kurul Kararı No: 260).	Basit bir rakam değişikliğinden ibarettir.	Düstur III. Tertip C.7

G.	Ay	Olay / Mevzuat	Açıklamalar	Kaynak
30	Mayıs	Mülki atama yapıldı.	Çorum Valisi Cevdet Erzincan ve Erzincan Valisi Faiz Çorum Valiliği'ne atandı. Çankırı Vali Vekili Bekir Sami Bey asaleten tayin edildi.	BCA: 30.18.1.1/ 19.36.3/ 71-293; 30.18.1.1/ 19.37-9/ 71-294
30	Mayıs	869 sayılı İstiklâl Madalyası Kanununun Birinci Maddesini Muaddil 4 Kânunuevvel 1340 Tarihli Kanununun Birinci Maddesine Müzeyyel Mevadı Kanuniye kabul edildi.	RG: 20.6.1926/403. Kanun ile 15 Mayıs 1919 ile 9 Eylül 1922 tarihleri arasında, diğer bir deyişle İzmir'in kurtuluşuna kadar geçen sürede İstiklâl Savaşı'nda Anadolu'da ve ordu kadrosunda çalışmış kişilere olağanüstü hizmet gereği aranmaksızın İstiklâl Madalyası verilmektedir. Varolan İstiklâl Madalyaları ise kırmızı şeride çevrilmektedir.	ZC C.25 İ.110
30	Mayıs	870 sayılı 22 Nisan 1341 Tarihli Şûrayı Askeri Kanununun İkinci Maddesini Muaddil Kanun kabul edildi.	RG: 20.6.1926/403. 636 sayılı Kanun'da yapılan değişiklik ile Yüksek Askeri Şura'nın, sadece asker üyeleriyle uzmanlık gerektiren bir konuda toplanmaları halinde Genelkurmay Başkanı'nın başkanlığında toplanabilmesi sağlanmaktadır. Asıl olarak Cumhurbaşkanı YAŞ'a başkanlık yapmaktadır.	ZC C.25 İ.110
30	Mayıs	871 sayılı Muallimin ve Talebenin Askerlikten Tecilleri Hakkındaki 21 Şubat 1338 Tarihli Kanunun Birinci Maddesini Muaddil 26 Kanunusani 1340 Tarihli Kanuna Müzeyyel Kanun kabul edildi.	RG: 20.6.1926/403. Sonradan yedek subay olmak üzere kısa dönem askerlik hakkından yararlanan öğretmen ve öğrenciler yedek subay olmak üzere senet imzalamaları şartı ile kısa dönem askerlik hakkından yararlanacaklardır. Çünkü, çoğu kısa dönem askerlik sonrası yedek subaylığa girmemek gibi bir yol seçmeye başlamış ve ordunun yedek subay olarak kendilerinden istifade etmesini engellemişlerdir.	ZC C.25 İ.110
30	Mayıs	872 sayılı 28 Ağustos 1305 Tarihli Tedariki Vesaiti Nakliyei Askeriye Kanununun Elli İkinci Maddesine Müzeyyel Kanun kabul edildi.	RG: 20.6.1926/403. Askeri gerekler dolayısıyla seferberlik halinde kullanılacak nakliye araçlarının güncel bir listesinin olması amaçlanmaktadır. Kanun ile herkes sahip olduğu nakliye aracını muhtara bildirmekle yükümlü tutulmakta ve bu hükmü yerine getirmediği zaman ödemekle mükellef olacağı cezalar belirlenmektedir.	ZC C.25 İ.110
30	Mayıs	873 sayılı Zabitan ve Memurini Askeriyenin Bazı Teçhizatı Seferiyesinin Sureti Tedarikine Dair Kanun kabul edildi.	RG: 20.6.1926/403. Erkân (komutan), ümera (yüksek rütbeli subay), subay ve askeri memurlardan ihtiyacı olanlara dürbün, rövolver ve aksamı ve eğer tedariki için Milli Savunma Bütçesinden maaşlarından yıl sonuna kadar taksitle kesilmek üzere avans verilmektedir.	ZC C.25 İ.110
30	Mayıs	874 sayılı Türkiye ile Bulgaristan Arasında İmza Olunan Muhadenet Muahedenamesi ve Umumi Protokol ile İkamet Mukavelanemesinin Tasdiki Hakkında Kanun kabul edildi.	RG: 20.6.1926/403. 18 Ekim 1925 tarihinde Ankara'da Bulgaristan Kırallığı ile imzalanan barış anlaşması ve ekli protokol ve ikamet mukavelenamesi ile Nöyyi (Neuilly) ve Lozan Anlaşmaları ile kabul edilen azınlık hakları karşılıklı olarak tanınmakta ve ayrıca Bulgar ve Türk azınlıkların ikameti, ticari etkinliklere katılımı ve gayrimenkul edinimi hakkında düzenlemeler yapılmaktadır.	ZC C.25 İ.110
30	Mayıs	875 sayılı Muhassasatı Zatiye 1341 Senesi Bütçesine Tahsisatı Munzamma İlavesine Dair Kanun kabul edildi.	RG: 10.6.1926/395. "İstiklal Muhaberatı Malullerine Mükafatı Nakdiye İtasına Mütedair 1340 tarih ve 397 numaralı Kanun"dan yararlanması gereken, yalnız Kanuna ekli listede isimleri yer almayan subaylar için ilgili bütçeye 6800 liralık ek ödenek ayrılmaktadır.	ZC C.25 İ.110

G.	Ay	Olay / Mevzuat	Açıklamalar	Kaynak
30	Mayıs	876 sayılı Ankara Şehri Otomatik Telefon Kanunu kabul edildi.	RG: 30.5.1926. Kanun ile yakın bir zamanda kurulması planlanan Ankara'daki otomatik telefon tesisatına ilişkin ücret ve tesis hizmetleri için birim başına ne kadar alınacağı teker teker düzenlenmektedir.	ZC C.25 İ.110
30	Mayıs	877 sayılı Teşkilatı Mülkiye Kanunu kabul edildi.	RG: 26.6.1926/404. Özellikle Genç İsyanı sonrasında mülki teşkilat reformu gündem maddelerinden biri haline gelmiştir. Bu doğrultuda, 1925 yılında yerinde inceleme yapmak üzere Seyyar Tetkik Heyetleri ile ve tetkik heyetlerinin raporlarını değerlendirmek üzere merkezi Tetkikatı Mülkiye Merkez Heyeti kurulmuştur. Teşkilatı Mülkiye Kanunu, yaklaşık bir yıl süren bu çalışmanın ürünüdür. Kanun, mülki teşkilatı yeniden kurmamakta, yalnızca *mülki taksimatı* yeniden düzenlemektedir. Bu kapsamda, 11 il ilçeye, 27 ilçe nahiyeye çevrilir ve 60 nahiye kaldırılır ve 18 ilçe yeniden teşkil edilir.	ZC C.25 İ.110
30	Mayıs	Türkiye Kibrit İnhisarı Türk Anonim Şirketi Nizamnamei Dahilisinin bazı maddelerinin tadili hakkında kararname kabul edildi (BK Kararı No: 3674).	Genel Kurul'un toplanma zamanı, oluşumu ile mali yılın başlangıcının belirlenmesine dair düzenleme yapılmaktadır.	Düstur III. Tertip C.7
30	Mayıs	İstanbul limanına gelen sefaini ticariyenin kontrol muamelatı hakkındaki talimatnamenin meriyete vazına dair kararname kabul edildi (BK Kararı No: 3685).	İstanbul limanına gelen ticari gemilerin sağlık, polis, gümrük kontrolleri işlemleri hakkında hazırlanan kararname iki bölümden oluşmaktadır: Yabancı limanlardan kendiliğinden veya mal/eşya getiren ticaret gemileri hakkında ve Türk limanlarından gelen ticaret gemileri hakkında.	Düstur III. Tertip C.7
30	Mayıs	Düsturu bahrinin birinci babını teşkil eden merasim ve teşrifat talimatnamesinin meriyete vazı hakkında kararname kabul edildi (BK Kararı No: 3687).	Bahriyede resmi karşılama, temsilin nasıl yapılacağı ve resmi törenlerde ne giyileceğine dair ayrıntılı düzenleme yapılmaktadır.	Düstur III. Tertip C.7
30	Mayıs	Muhtelit Hakem Mahkemeleri nezdindeki Türk ajanlarının vazife ve salâhiyetleri hakkındaki Talimatnamenin meriyete vazına dair kararname kabul edildi (BK Kararı No: 3706).	Muhtelit Hakem Mahkemeleri'nde (Uluslararası Tahkim Kurulu) görevlendirilecek umumi ajan ve ajanlar Dışişleri Bakanının önerisi ve Bakanlar Kurulu'nun kararı ile atanır ve Dışişleri Bakanının doğrudan emri altındadır. Türkiye bir genel ajan tarafından temsil edilir, genel ajana bağlı ajanlar tayin edilebilir. Ajanlar tarafından istenen bilgiler devlet daireleri, genel mahkemeler ile Türk şirketleri tarafından acilen yerine getirilir.	Düstur III. Tertip C.7
30	Mayıs	Anadolu Ajansıyle akdedilmiş olan mukavelenin beşinci maddesinin tadili hakkında kararname kabul edildi (BK Kararı No: 3707).	Anadolu Ajansı sözleşmesine eklenen madde ile Ajansın her gün birbirine denk sayfa sayısı ve kelime ile çıkmasına gerek olmadığı, kelimelerin diğer günlere bırakılabileceği kabul edilmekte ve yıllık sözleşmede tanınan toplamını geçmediği sürece kabul edileceği bildirilmektedir.	Düstur III. Tertip C.7

G.	Ay	Olay / Mevzuat	Açıklamalar	Kaynak
31	Mayıs	Siird Mebusu Mahmud'un "Teşkilatı Mülkiye" başlıklı başyazısı yayınlandı.	Mahmud Bey, Osmanlı'dan kalan mülki teşkilatın Cumhuriyet ile yeniden yapılandırıldığını, ancak Cumhuriyet'in ilanı sonrasında salt amacı milli egemenliğin kurulması olan 1. Meclis'te bilimsel bir seçim yapılmadan yerel yönetimlerin geliştirildiğini belirtmektedir. Oysa, 1925 yılında başlayan çalışmalar ile mülki teşkilat üzerine tetkik heyetleri ülkede incelemelerde bulunmuş ve sonuçlarını rapor etmiştir. Ne var ki raporda birbiri ile çelişen görüşler vardır. Bu nedenle, mülki teşkilat için bir süre daha beklenecektir. Bu süreçte önemli olan idarenin karakter, ahlak, tecrübe itibariyle Cumhuriyeti temsil edecek güç ve yeteneğe sahip kişilere verilmesidir.	HM
31	Mayıs	878 sayılı Hükümet Namına Vuku Bulacak Müzayede, Münakaşa ve İhalâta Ait 22 Nisan 1341 Tarihli Kanuna Müzeyyel Kanun kabul edildi.	RG: 27.6.1926/405. Madde 1: Hükümet namına vuku bulacak müzayede, münakasa ve ihalâta ait Kanuna tevfikan münakasa ve pazarlık suretiyle ihalesi mümkün olmayan inşaatı askeriyenin İcra Vekilleri Heyeti kararıyle emaneten icrasına Müdafai Milliye Vekili mezundur.	ZC C.25 İ.111
31	Mayıs	879 sayılı 12 Eylül 1330 Tarihli Askeri Tayinat ve Yem Kanununun 4 ve 36ncı Maddelerinin Tadiline ve 39ncu Maddesine Bir Fıkra İlavesine Dair Kanun kabul edildi.	RG: 26.6.1926/404. Askerlerin iyi beslenmesinin önemi belirtilerek, hem yetiştirilen hayvanların yemlerinin kontrol altında tutulması hem de yemeklik etlerin uzmanlarca denetlenmesi kabul edilmektedir.	ZC C.25 İ.111
31	Mayıs	880 sayılı Âşar Mültezimlerinden Edayi Deyn Edenlerin Emlâki Merhune ve Mütefeyyizlerinin İadesine Dair 29 Ağustos 1339 Tarihli Kanun Hükmünün 1928 Senesi Gayesine Kadar Temdidi Hakkında Kanun kabul edildi.	RG: 27.6.1926/405. Mültezimlerin aldıkları aşarlara ait borçlarının faizi affedilerek ödenmesine dair 29 Ağustos 1339 (1923) tarihli Kanun hükmü 1928 senesi sonuna kadar uzatılmaktadır.	ZC C.25 İ.111
31	Mayıs	881 sayılı Harekâtı Askeriye Halinde Zabitan ve Memurini Askeriyeye Aynen Bir Nefer Tayini Verilmesi Hakkında Kanun kabul edildi.	RG: 29.6.1926/404. Bir aydan fazla askeri harekatta bulunan erkân (yüksek rütbeliler), ümera (komutan), subay ve memur ve askeri mensuplara erzak yardımı yapılmaktadır.	ZC C.25 İ.111
31	Mayıs	882 sayılı Ermeni Suikast Komitaları Tarafından Şehit Edilen veya Bu Uğurda Severi Muhtelife ile Düçarı Gadir Olan Ricalin Ailelerine Verilecek Emlâk ve Arazi Hakkında Kanun kabul edildi.	RG: 27.6.1926/405. Ermeni suikast komiteleri tarafından öldürülen devlet adamlarının eşi ve çocuklarına Ermenilerden boş kalan gayrimenkullerden 20 bin liraya kadarlık kısmı taksim edilmek üzere aile üyelerine verilmektedir.	ZC C.25 İ.111

G.	Ay	Olay / Mevzuat	Açıklamalar	Kaynak
31	Mayıs	883 sayılı Kazanç Vergisine Munzam Vilâyat İdarei Hususiyeleri ve Belediye Hisseleri Hakkında Kanun kabul edildi.	RG: 26.6.1926/404. İdarei Umumiyei Vilayat Kanununa İl Özel İdarelerinin artan görevlerine karşılık Kazanç Vergisinden pay alabilecekleri eklenmiş olmasına rağmen Kazanç Vergisi Kanununda gerekli düzenleme yapılmadığından idareler bu gelirden mahrum kalmışlardır. Kanun ile, Kazanç Vergisinden % 5'lik pay il özel idareleri ve belediyelere aktarılmaktadır.	ZC C.25 İ.111
31	Mayıs	884 sayılı Gümrük Tarifei Umumiyesinde Bazı Tâdilat İcrasına Dair Kanun kabul edildi.	RG: 27.6.1926/405. 10 Mart 1332 (23 Mart 1916) tarihli "Gümrük Tarifei Umumiyesine Müteallik Kanun"dan Osmanlı İmparatorluğuna ait ibareler kaldırılmakta ve gümrük vergisi ile ilgili bir takım düzenlemeler yapılmaktadır.	ZC C.25 İ.111
31	Mayıs	885 sayılı İskân Kanunu kabul edildi.	RG: 1.7.1926/409. İskân Kanunu ile muhacir ve mülteciler ile yurtiçindeki göçebe nüfusun, dağınık yerleşimlerin ve bir takım grupların iskana kabulü, Borçlanma Kanunu çerçevesinde yapılacak yardımlar ile tanınan muafiyetler düzenlenmektedir. Nüfusun artırılması ve iskan edilen nüfusun bir an evvel üretim faaliyetlerine dahil edilebilmesi amaçlanmaktadır.	ZC C.25 İ.111
31	Mayıs	Mebus intihabatı kabul edildi.	Nurettin Bey'in Maraş Mebusluğuna seçilmesi kabul edildi.	ZC C.25 İ.111
1	Haziran	886 sayılı Mugayiri Ahlâkî Neşriyatın Meni Tedavülü Hakkında Beynelmilel Konferansça Kabul Edilen Mukavelenamenin Tasdikine Dair Kanun kabul edildi.	RG: 30.6.1926/408. 12 Eylül 1923 tarihinde Cenevre'de toplanan ahlaka aykırı yayınların basılması ve ticaretinin engellenmesi ile ilgili uluslararası konferansta 39 ülkenin altına imza attığı sözleşme Meclis tarafından kabul edilmiştir. Yalnızca Türkiye'de değil, tüm ülkelerde basına karşı sıkı bir denetim ve kontrolün gündemde olduğu görülmektedir.	ZC C.26 İ.112
1	Haziran	887 sayılı Emvali Gayrimenkule Tadilât Komisyonlarının Sureti Teşkili Hakkında Kanun kabul edildi.	RG: 30.6.1926/408. Gayrimenkullerin vergiye matrah değerlerinin tayin ve tespiti sorununa çözüm bulmak amacıyla kurulan Emvali Gayrimenkule Tadilât Komisyonlarının teşkili usulü düzenlenmektedir. Emvali Gayrimenkule Tadilat Komisyonları, il ve ilçe merkezlerinde varidat katibi başkanlığında biri İdare Heyeti, diğeri Cemiyeti Belediye ya da Belediye Meclisi tarafından dışarıdan seçilecek iki üyeden oluşmaktadır. İlçede tahakkuk şubesi varsa, komisyonlara Tahakkuk memuru başkanlık edecektir. Köylerde ise tahakkuk memuru yardımcısı veya varidat katibi başkanlığında olmak üzere köy ihtiyar meclisinden seçilen bir üyeden oluşan bir komisyon çalışmaları yürütecektir.	ZC C.26 İ.112
1	Haziran	888 sayılı 1341 Senesi Muvazenei Umumiye Kanununun 32nci Maddesine Bir Fıkra Tezyili Hakkında Kanun kabul edildi.	RG: 27.6.1926/405. Devlet yolları, köprüler ve su işleri ile ilgili sözleşmeler Bakanlar Kurulu Kararı ile bir sonraki yıl bütçesine aktarılabilirse de bir sonraki yıl bütçesinde aktarılacak ödeneğin miktarı hizmete içinde bulunulan yılda ayrılan ödeneğin yarısından fazla olamaz.	ZC C.26 İ.112
1	Haziran	889 sayılı Hava Sınıfı Zabitan ve Mensubinine Verilecek Zamaim ve Tazminat Hakkında Kanun kabul edildi.	RG: 26.6.1926/404. Havacılığı teşvik etmek amacıyla uçuş yapan subaylara, makinistlere, öğrenci yetiştiren öğretmenlerin maaşlarına zam yapılmakta ve ikramiye verilmektedir.	ZC C.26 İ.112

G.	Ay	Olay / Mevzuat	Açıklamalar	Kaynak
1	Haziran	890 sayılı Trablusgarp, Balkan, Harbi Umumi ve İstiklâli Milli Muhaberatında Şehit Olan Erkân, Ümera ve Zabitan ile Mensubini Askeriyenin Bazı Borçlarının Affi Hakkındaki 2 Kânunuevvel 1341 Tarihli Kanununun Birinci Fıkrasına Bir Fıkra Tezyiline Dair Kanun kabul edildi.	RG: 26.6.1926/404. 679 sayılı ve 29 Kânunuevvel 1341 (29 Aralık 1925) tarihli Kanun'da 1911 ile 1923 yılları arasında şehit olan yüksek rütbeli askerler, komutanlar ve subayların almış olduğu borçlar affedilmiştir. Kanun ile esaret altında hayatını kaybedenlerin de bu aftan yararlandırılması amaçlanmaktadır.	ZC C.26 İ.112
1	Haziran	891 sayılı Ankara ve İstanbul'daki Askeri İnzibat Kıtaatı Küçük Zabitan ve Efradına Müteferrika Verilmesi Hakkında Kanun kabul edildi.	RG: 26.6.1926/404. Ankara ve İstanbul'da inzibat memurluğu yapanların sürekli şehir içinde ve dışında görevlendirilmeleri ve masraflarının buna karşılık çok artması nedeniyle her ay üç lira ücret verilmektedir.	ZC C.26 İ.112
1	Haziran	892 sayılı Orman Nizamnamesinin On Altıncı Maddesi Mucibince Alınacak Yaylakiye Resminin İlgasına Dair Kanun kabul edildi.	RG: 26.6.1926/404. Madde 1: Orman nizamnamesinin on altıncı maddesi mucibince alınan yaylakiye resmi ilga edilmiştir.	ZC C.26 İ.112
1	Haziran	23 Kânunuevvel 1331 tarihli gönüllü olarak orduya dâhil olanlar hayvanatının sureti tazmini hakkında kanunun tefsiri kabul edildi.	Tekâlifi miliye suretiyle askeri eşyaları nakledenlerin kendi kabahatleri olmaksızın görev esnasında telef olan hayvanların bedeli, 23 Aralık 1915 tarihli Kanun gereğince tazmin edilecektir.	Düstur III. Tertip C.7
1	Haziran	Mebus intihabatı kabul edildi.	Refik İsmail Bey'in Kırşehir mebusluğuna seçilmesi kabul edildi.	ZC C.26 İ.112
2	Haziran	893 sayılı Umumi Tahriri Nüfus İcrası Hakkında Kanun kabul edildi.	RG: 4.8.1926/438. Memleketin en önemli servetinin halkı olduğuna inanan Hükümet, iktisadi ve siyasi ve askeri gereksinimler nedeniyle halkı hakkında bilgi toplamak için 1927 yılında Genel Nüfus Sayımı yaptıracaktır. 1926 yılında birkaç vilayette deneme yapılması kararlaştırılmıştır.	ZC C.26 İ.113
2	Haziran	894 sayılı İdarei Umumiyei Vilâyat Kanunu Muvakkatinin 103üncü Maddesinin Tadiline Dair Kanun kabul edildi.	RG: 27.6.1926/405. İdarei Umumiyei Vilayat Kanunu Muvakkati'ne göre, genel seçimlerde 50 bin erkek nüfus 1 mebus seçmekte, buna mukabil dörtte birlik oranlarla her 12 bin 500 erkek nüfus 1 Genel Meclis üyesi seçmektedir. Ne var ki, Cumhuriyetin halk temsiline dayanan idaresini kurmak üzere genel seçimlerde her 20 bin erkek nüfusun 1 mebus seçmesi benimsenmiş, bir taraftan da bazı sancaklar il yapılmış, il nüfusu küçülmüştür. Bu doğrultuda, İl Genel Meclislerinde üye sayısı 5'e kadar düşmüştür. Bu durum hem halkın temsil edilememesi hem de İl Genel Meclisi'nden ayrılacak yargı, yürütme meclislerinin aynı kişilerde toplanmasına neden olmaktadır. Bu doğrultuda, Ali Cenani Bey'in genel seçimlere oranla 5 bin için 1 Genel Meclisi teklifi, Encümen tarafından, zaten gelirleri az olan il yerel yönetimlerine yeni teşkilat masrafı yükleyeceği gerekçesiyle, 7 bin 500'e çıkarılmıştır. Buna göre, nüfusu 7 bin 500 altında ve 7	ZC C.26 İ.113

G.	Ay	Olay / Mevzuat	Açıklamalar	Kaynak
			bin 500 ile 10 bin arasında olan ilçeler bir, 15 bine kadar olanlar 2, 10 binden 20 bine kadar olanlar 3, 20 binden 30 bine kadar 4 üye gönderecek; bundan sonra her 10 bin nüfus için 1 üye gönderilecektir.	
2	Haziran	895 sayılı İmalatı Harbiye Teavün ve Sigorta Sandığı Kanunu kabul edildi.	RG: 26.6.1926/404. Mühimmat ve silah üretiminde hayati tehlike altında çalışan memur ve ücretlilerin sakatlık ve hastalıklara karşı sigorta ettirilmesi için 1926 yılı bütçesinden ödenek ayrılmış ve memur ve ücretlilerin maaşlarından kesinti yapılması kabul edilmiştir. Ne var ki, bu miktarların sigorta için yeterli olmadığı ortaya çıkmıştır. Bu doğrultuda, Kanun ile ödenek ve kesintilerin oluşturulan yardım ve sigorta sandığına aktarılması kararlaştırılmıştır.	ZC C.26 İ.113
2	Haziran	896 sayılı Türkiye Cumhuriyeti ile Şili Cumhuriyeti Arasında 30 Kânunisani 1926 Tarihinde Tanzim ve İmza Olunan Muhadenet Muahedenamesinin Tasdikine Dair Kanun kabul edildi.	RG: 27.6.1926/405. 30 Ocak 1926 tarihinde Roma'da imzalanan dostluk anlaşması onaylanmaktadır.	ZC C.26 İ.113
2	Haziran	897 sayılı Resmi Munzam Pullarının İlgasına ve El İlanlarına Ait Resmin Yirmi Paraya Tenziline Dair Kanun kabul edildi.	RG: 27.6.1926/405. Damga Kanunu'nun dokuzuncu faslında belirtilen resimlere özgü pullar mülgadır.	ZC C.26 İ.113
2	Haziran	898 sayılı Evkaf Müdüriyeti Umumiyesince Ankara'da İnşa Edilecek Hayrat ve Akarat İçin Bir Milyon Lira Tahsisine Dair Kanun kabul edildi.	RG: 27.6.1926/405. Ankara'da yapılacak cami, okul ve apartman için doğrudan ihaleye çıkmak mümkün görülmeyerek inşaat için gerekli görülen 1 milyon lira 1926 ve 1927 yıllarında harcanmak üzere Vakıflar Genel Müdürlüğü'ne aktarılmaktadır.	ZC C.26 İ.113
2	Haziran	899 sayılı 26 Teşrisani 1339 Tarihli Posta Kanununun On İkinci Maddesi Zeylünün Tadiline Dair Kanun kabul edildi.	RG: 29.6.1926/407. Posta Kanunu'nun 12. maddesi ekinde yapılan değişiklikle, okullarda okutulan kitapların posta ücreti indirilmektedir.	ZC C.26 İ.113
2	Haziran	900 sayılı Tekaüt Maaşile Muallim ve Müderrislik, Doktor, Eczacı, Baytar, Mühendis ve Kondüktörlük Maaşlarının Bir Zat Uhdesinde İçtima Edebileceğine Dair Kanun kabul edildi.	RG: 14.7.1926/430. Cumhuriyetin uzmanlığa olan gereksinimi göz önüne alınarak, Kanun ile her ne meslekten emekli olursa olsun öğretmenliğe ya da tabip, eczacı ve baytar emeklilerinden hükümet, il özel idaresi ve belediye doktorluk ve eczacılık ve baytarlığına tayin olunanların emekli maaşlarının kesilmemesi kabul edilmektedir.	ZC C.26 İ.113
2	Haziran	İstiklâl madalyası verildi.	İstiklâl Savaşı'nda hizmet verenlere İstiklâl Madalyası verilmesine dair Başbakanlık tezkeresi kabul edildi. Başbakanlık tarafından İstiklâl Madalyası ile onurlandırılması önerilen 54 kişiden 7 kişiye kırmızı, 34 kişiye beyaz kurdelalı İstiklâl Madalyası verilmesi kararlaştırılmış; aday gösterilen 7 kişiye madalya verilmesi ve 3 kişinin de madalya şeritlerinin kırmızıya çevrilmesi uygun görülmemiştir.	ZC C.26 İ.113

G.	Ay	Olay / Mevzuat	Açıklamalar	Kaynak
2	Haziran	Üst düzey idari atama yapıldı.	Tütün İnhisar İdaresi Genel Müdürlüğü'ne Seyfeddin tayin edildi.	BCA: 30.11.1.0/25.21.3
2	Haziran	Meşrubat inhisarı ihale edildi.	Türkiye İş Bankası ile hareket eden Grup, tekel hakkını satın almıştır.	HM
3	Haziran	Fabrika açılışı yapıldı.	Ankara Mensucat Fabrikası resmi törenle açılmıştır. Ankara Mensucat Fabrikası'nın en büyük hissedarı Türkiye İş Bankası'dır ve Fabrika, 1927 yılında İpek Mensucat T.A.Ş'nin bünyesine katılmıştır.	HM
3	Haziran	Emekliye sevk kararı alındı.	Cumhurbaşkanlığı Başkatibi Kaymakam Tevfik emekliye sevkedildi.	BCA: 30.11.1.0/25.21.13
5	Haziran	901 sayılı Gümrük Tarifei Umumiyesine Müteallik Kanunun Sekizinci Muaddel Maddesine Müzeyyel Kanun kabul edildi.	RG: 30.6.1926/408. Elyaf ile ipek karışımı her türlü kumaş, dokuma içerisindeki elyaf oranına bakılmadan yüksek vergi oranına tabi elyaf üzerinden vergilendirilmektedir. Kanun ile içerisinde % 5 ve daha az elyaf bulunan karışımlarda vergi açısından elyafın dikkate alınmaması kararlaştırılmıştır.	ZC C.26 İ.114
5	Haziran	902 sayılı Memurini Hariciye Harcırahları Hakkındaki 3 Nisan 1333 Tarihli Kanuna Müzeyyel Kanun kabul edildi.	RG: 30.6.1926/408. Hayat pahalılığının artması ve harcırahlarda baz alınan Fransız Frangının düşmesi nedeniyle yurtdışına görevlendirilen Hariciye memurları için seyahat ve eşya nakil masrafları ve yevmiyeler için verilen miktarlar artırılmaktadır.	ZC C.26 İ.114
5	Haziran	Mektep Kitapları Tetkik Komisyonu kuruldu.	Okullarda okutulacak kitaplar hakkında inceleme yapmak üzere oluşturulan Komisyon'un ilk toplantısına davetli tüm öğretmenler katılmıştır. Komisyon ilk toplantısında çalışma esaslarını belirleyecek ve daha sonra çeşitli komisyonlara ayrılarak çalışmalarına başlayacaktır.	HM
6	Haziran	Diplomatik atama yapıldı.	Marsilya Başkonsolosu Muhiddin Bakanlık emrine alındı, yerine Cenova Konsolosu Fuad tayin edildi; Roma Şehbenderlik Vekaleti lağvedildi ve Cenova'ya nakledildi.	BCA: 30.11.1.0/25.21.20
7	Haziran	903 sayılı Gümrük Tarifei Umumiyesine Müteallik Kanunun Bazı Maddelerini Muaddil Kanun kabul edildi.	RG: 1.7.1926/409. Kanun ile bazı özel eşyaların (örn. Hariciye memurlarının beraberlerinde getirdikleri eşyalar ile yurtdışında vefat eden Türk vatandaşlarının eşyaları, vb.) gümrük muafiyetleri düzenlenmektedir.	ZC C.26 İ.115
7	Haziran	904 sayılı Islahı Hayvanat Kanunu kabul edildi.	RG: 29.6.1926/407. Türkiye Cumhuriyetinin en önemli iktisadi etkinliği olan ziraatın ayrılmaz ve önemli bir parçası olan hayvancılık açısından birçok sorun bulunmaktadır. Bunların başında hem askeri hem iktisadi noktadan önem taşıyan atların bakımı ve çoğaltılması ile hayati açıdan önemli inek yetiştirilmesi ve çoğaltılması gelmektedir. Bugüne kadar yalnızca askeri gereksinimler göz önüne alınarak idare edilen hayvancılığın bu iki kolu, Avrupa'nın başarılı örneklerinin detaylı bir incelemesi yapılarak ve Türkiye'deki durum göz önüne alınarak yeniden düzenlenmektedir. Bu doğrultuda, hangi cins hayvanların	ZC C.26 İ.115

G.	Ay	Olay / Mevzuat	Açıklamalar	Kaynak
			damızlık olarak alınması, halkın elindeki hayvanların sağlık kontrollerinin yapılması ve sağlıklılarının damızlık olarak korunması ve çoğaltılması gibi konuları düzenleyen Kanun çıkarılmaktadır.	
7	Haziran	905 sayılı Gümrük Kanununa Müzeyyel Mevad Hakkında Kanun kabul edildi.	RG: 1.7.1926/409. Gümrük resimlerinde gittikçe artan dolandırıcılığın ve kaçakçılığın önüne geçilebilmesi için Gümrük Kanunu'nda değişiklik yapılmaktadır. Bu doğrultuda, gümrük kayıtlarının detaylandırılması, gümrük resimlerinde beyanların taahhüt altında alınması ve kaçakçılığın tespiti durumunda verilecek cezaların artırılması yoluna gidilmektedir.	ZC C.26 İ.115
7	Haziran	906 sayılı Gümrük Kanununun Bazı Maddelerinin Tadiline Dair Kanun kabul edildi.	RG: 30.6.1926/408. Kanun ile Gümrük Kanunu'nda gümrük hattının belirlenmesinden, antrepo ve ambarların işletilmesine, kaçakçılığın tanımından verilecek cezalara, transit ve aktarma eşyalarına dair bir çok madde yeniden düzenlenmektedir.	ZC C.26 İ.115
7	Haziran	907 sayılı Tütün İdarei Muvakkatesi ve Sigara Kağıdı İnhisarı Kanunu Hakkındaki 26 Şubat 1341 Tarih ve 558 numaralı Kanuna Müzeyyel Kanun kabul edildi.	RG: 22.7.1926/427. 26 Şubat 1925 tarih 558 sayılı Kanun ile tütün üretimi, işletilmesi, tütün ve sigara imali ve satılması devlet tekeline alınmıştır. 907 sayılı Kanun ise yaprak sigarası, kısmen veya tamamen kesilmiş veya kıyılmış tütün, mamul sigaralar, kıyılmış tütün, enfiye ağız ve pipo tütünleri ve tömbekinin ithali ve dahilde satılması ve yerli tömbekinin satışını da devlet tekeline dahil etmektedir. Ticaret serbestisi tanınmamıştır, üretim ve satış tamamen devlet eliyle yapılacaktır.	ZC C.26 İ.115
7	Haziran	908 sayılı Silah Altında Bulunan Efradı Askeriye ile Küçük Zabitanın Hizmeti Askeriyeye Duhullerinden Evvel İka Etmiş Oldukları Fiillerin Muhakemeleri ve Merkumun Aleyhine İkame Olunacak Hukuk Davaları Hakkında Kanun kabul edildi.	RG: 29.6.1926/407. Asker ve subayların eğitimleri sırasında haklarında devam eden davalar için izin almaları nedeniyle sıkıntı yaşanmaktadır. Bu nedenle, asker ve subaylar hakkında, göreve başlamalarından evvel mahkemeye sevk edilmemiş, 1 yıla kadar hapis cezasını gerektiren ve kabahat niteliğindeki suçların görev süresi bitene kadar ertelenmesi ve mahkemeye sevk etmiş davalarda ise komutanın onayladığı vekalet belgesi ile bir akrabasının asker ve subaya vekillik yapabileceği kabul edilmektedir.	ZC C.26 İ.115
7	Haziran	909 sayılı Memurin Kanununa Müzeyyel Kanun kabul edildi.	RG: 29.6.1926/407. Memurin Kanununun geçici maddelerinin kabul edilmesine kadar polis teşkilatının devam ve sürekliliği açısından önemli olan düzenlemelerin eksikliğinin hissedilmemesi için Polis Nizamnamesinin Kanun kabul edilinceye kadar yürürlükte kalması gerekli görülmüştür.	ZC C.26 İ.115
7	Haziran	910 sayılı Türkiye Cumhuriyeti ile Beynelmilel Ukut Mucibince Suriye Lübnan Üzerinde Haiz Olduğu Salâhiyete Müsteniden Hareket Eden Fransız Cumhuriyeti Arasında Mümza Muhadenet ve Münasabatı Hasenei Hemcivarı Mukavelenamesinin Tasdiki Hakkında Kanun kabul edildi.	RG: 26.8.1926/455. 30 Mayıs 1926 tarihinde Ankara'da sınır komşularımız Suriye ve Lübnan'ı temsil eden Fransız Hükümeti ile imzalanan iyi komşuluk ilişkilerinin kurulması amacına yönelik anlaşma kabul edilmektedir. Anlaşmada, sınırların 20 Teşrinievvel 1921 (20 Ekim 1921) tarihli Ankara Anlaşması'nın 8'nci maddesinde kabul edildiği gibi çizileceği kabul edilmektedir. Ayrıca, kaçakcılığın önlenmesi üzerine prensip kararları alınmakta ve Osmanlı İmparatorluğu'ndan ayrılan ve Fransız Hükümeti nüfuzu altında bulunan memleketler ile her zaman barış ve kardeşlik içerisinde yaşanağı belirtilmektedir.	ZC C.26 İ.115

G.	Ay	Olay / Mevzuat	Açıklamalar	Kaynak
7	Haziran	911 sayılı Türkiye, İngiltere ve Irak Hükümetleri Beyninde Ankara'da 5 Haziran 1926 Tarihinde Münakit Hudut ve Münasebatı Hasenei Hemcivari Muahedenamesinin Tasdiki Hakkında Kanun kabul edildi.	RG: 18.7.1926/423. 5 Haziran 1926 tarihinde Ankara'da sınır komşumuz Irak ve İngiliz Hükümeti arasında Lozan'da çözümsüz kalan başlıklardan olan Musul meselesinde karara varılmaktadır. Buna göre Brüksel hattı Türkiye - Irak sınırı olarak kabul edilmekte ve Irak Hükümetinin bağımsızlığı tanınmakta ve iki devlet arasındaki müşterek çıkar sahasından elde edilecek gelirin % 10'unun 25 sene müddetle Türkiye Hükümetine ödenmesi kabul edilmektedir. Anlaşma ile Musul Irak'ta kalacaktır ve Türkiye Cumhuriyeti sınırları çizilmiştir.	ZC C.26 İ.115
7	Haziran	912 sayılı Ordu, Bahriye ve Jandarma Zabitan ve Memurini Hakkında Kanun kabul edildi.	RG: 30.6.1926/408. 31 Mart 1926 tarihinde kabul edilen Memurin Kanunu mülkiye memurlarını kapsamaktadır. Bu kanun ile Memurin Kanununun bazı hükümlerinin Ordu, Bahriye ve Jandarma zabitan ve memurlarına da uygulanması sağlanmaktadır. Ayrıca, askerlik mesleğine özgü bir takım düzenlemeler de yer almaktadır.	ZC C.26 İ.115
7	Haziran	Şükrü Kaya Bey Yunanistan'dan döndü.	Mübadillerin malları hakkında Yunanistan'da müzakerelerde bulunan Şükrü Kaya Bey, yurda dönmüştür. Sorunla ilgili Yunanistan tarafından hazırlanan proje küçük düzeltmelerle kabul edilmiştir.	HM
8	Haziran	913 sayılı Sun'i İpekten Mensucat İmalinin Men'i Hakkındaki 6 Mart 1340 Tarihli Kanunun İlgasına Dair Kanun kabul edildi.	RG: 29.6.1926/407. Bir önceki yıl ipek üretimini artırmak için yasaklanan suni ipek üretimi, bu sırada ithalatın serbest olması nedeniyle pazarın yabancılar lehine büyümesine yol açmıştır. Ayrıca, suni ipek üretiminin ipek üretimini ikame etmediği alanlar için suni ipek imalatını yasaklayan Kanun yürürlükten kaldırılmaktadır.	ZC C.26 İ.116
8	Haziran	914 sayılı Ticaret Vekâleti ile Limanlar İdaresinin 1926 Senesi Bütçelerinde Münakale İcrasına Dair Kanun kabul edildi.	RG: 29.6.1926/407. Antalya'da yapılması teklif edilen Antalya Ticaret Mektebi ile Limanlar İdaresine alınacak malzeme için bütçeler arasında aktarım yapılmaktadır.	ZC C.26 İ.116
8	Haziran	915 sayılı Lise ve Orta Mekteplere Alınacak Leyli Meccanî Talebeler Hakkında Kanun kabul edildi.	RG: 29.6.1926/407. Kanun, başarılı ve sağlıklı yoksul çocukların lise ve orta mekteplere devam edebilmesi için çıkarılmaktadır. Toplam öğrenci sayısının yarısını geçmemek kaydiyle burslu yatılı öğrenci alınabilecektir.	ZC C.26 İ.116
8	Haziran	916 sayılı Ticaret ve Sanayi Odaları Kanununun 8nci Maddesinin 5nci Fıkrasının Tadili Hakkında Kanun kabul edildi.	RG: 29.6.1926/407. Geçen yıl belirlenen Ticaret Odaları için alınacak vergi yeniden düzenlenerek, Ticaret Vergisi Kanunu temelinde alınacak verginin yüzde ikiyi geçmemek üzere Odalarca alınması kabul edilmektedir.	ZC C.26 İ.116
8	Haziran	917 sayılı Beynelmilel Yataklı Vagonlar Şirketine Ait Yataklı ve Yemekli Vagonların Gümrük Resminden Muafiyetine Dair Kanun kabul edildi.	RG: 29.6.1926/407. Halkın çağdaş ulaşım yollarından yararlanabilmesi amacıyla uluslararası hatlarda çalışan yataklı ve yemekli vagonlar demirbaş eşyaları ile birlikte vergiden muaf tutulmaktadır.	ZC C.26 İ.116

G.	Ay	Olay / Mevzuat	Açıklamalar	Kaynak
8	Haziran	918 sayılı Manisa, Kasaba ve Alaşehir Kazalarındaki Emvali Metruke Bağlarından Dolu Sebebiyle Hasara Uğrayanlara Ait Bedeli İcar Bakiyesinin Affı Hakkında Kanun kabul edildi.	RG: 29.6.1926/407. Önemli ihracat ürünlerinden olan çekirdeksiz üzüm üreticilerinin bir önceki yıl dolu sebebiyle gördükleri zararın hükümetçe en aza indirilmesi gerekli görülmüş, bu doğrultuda en çok zarar gören üç ilçedeki arazi kira bedellerinin affedilmesi kararlaştırılmıştır.	ZC C.26 İ.116
8	Haziran	919 sayılı Dinî ve Millî Bayram Günlerinde İstimal Edilecek Hilâliahmer Şefkat Pulları Hakkında Kanun kabul edildi.	RG: 29.6.1926/407. Savaş zamanı göstermiş olduğu üstün hizmetten dolayı dini ve milli bayram günlerinde posta ve telgraflardan Kızılay için pul ücreti alınarak, Kızılay'a gönderilecektir.	ZC C.26 İ.116
8	Haziran	920 sayılı Türk ve Şark Halı ve Kilimlerinin Kabulü Muvakkat Usulüne Tevfikan İthaline Dair Kanun kabul edildi.	RG: 29.6.1926/407. İstanbul'un halı ticaret merkezi olmasının ve halı yıkama şirketlerinin devamının sağlanması için Türk ve Şark halılarına gümrükte kolaylık sağlanması amaçlanmaktadır.	ZC C.26 İ.116
9	Haziran	921 sayılı Türkiye Cumhuriyeti ile Arnavutluk Hükümeti Arasında Münakit 15 Kânunuevvel 1923 Tarihli Tabiiyet İtilâfnamesinin Üçüncü ve Dördüncü Maddelerinin Tadiline Dair Kanun kabul edildi.	RG: 3.7.1926/410. 15 Aralık 1923 tarihinde Arnavutluk ile Türkiye Hükümetleri arasında imzalanan vatandaşlık protokolünün vatandaşlığı terk maddesinde tanınan 1 yıllık süre dolmaktadır, 8 Haziran 1926 tarihinde bir araya gelen yetkililer sürenin dolmasından itibaren bir yıl daha uzatılmasına karar vermişlerdir.	ZC C.26 İ.117
9	Haziran	922 sayılı 16 Mart 1926 Tarihli Moskova Muahedenamesinin 12nci ve 13 Teşrinievvel 1921 Tarihli Kars Muahedenamesinin 13ncü Maddelerinin Tamamii İcrasını İstihdafen Türkiye Cumhuriyeti ile Sosyalist Şûralar Cumhuriyetleri İtiihadı Beyninde 31 Mayıs 1926 Tarihinde Tanzim Olunan Protokolün Tasdikine Dair Kanun kabul edildi.	RG: 3.7.1926/410. 31 Mayıs 1926'da Moskova'da imzalanan protokol gereğince bulundukları memleket sınırlarını terketmek isteyenler bir yıl içerisinde bu haklarını kullanabileceklerdir.	ZC C.26 İ.117
9	Haziran	923 sayılı Derdesti Teşkil Bursa Kaplıcaları Türk Şirketine Evkaf Müdiriyeti Umumiyesinin İştirake Mezuniyetine Dair Kanun kabul edildi.	RG: 29.6.1926/407. Tek maddelik bu Kanun ile Bursa'daki sıcak su kaplıcalarını işletme imtiyazı Türk Anonim Şirketi'ne verilmekte, bu şirkete Vakıflar Genel Müdürlüğü'nün iştirak etmesine izin verilmektedir.	ZC C.26 İ.117
9	Haziran	924 sayılı Umumî İstihlak ve Eğlence ve Hususî İstihlak Vergileri Hakkındaki Kanunlara Müzeyyel Kanun kabul edildi.	RG: 30.6.1926/413. İstihlak Kanunu (Tüketim) gereğince tüccarın pul alması ve defter tutması gerekmektedir. Ne var ki, pul ve defter tüccara yük getirmekte ve toplanan verginin Hazineye ulaşmaması gibi sorunlar ortaya çıkmaktadır. Bu doğrultuda, tüketim vergisinin Maliye Bakanlığı'nın belirleyeceği alanlarda götürü usulü şeklinde ödenmesi kabul edilmektedir.	ZC C.26 İ.117

G.	Ay	Olay / Mevzuat	Açıklamalar	Kaynak
9	Haziran	925 sayılı Türkiye Cumhuriyeti ile Suriye ve Lübnan Hükümetlerinin Salâhiyettar Murahhasları Arasında Ankara'da Aktolunan Suriye - Lübnan Gümrük İtilâfnamesinin Tasdiki Hakkında Kanun kabul edildi.	RG: 29.6.1926/407. Türkiye ve Suriye arasında mütekabiliyet ilkesine dayalı gümrük tarifelerinde indirim, gümrük kaçakçılığına karşı müşterek mücadele gibi konuları içeren bir gümrük anlaşması imzalanmıştır.	ZC C.26 İ.117
9	Haziran	926 sayılı Kazanç Vergisi Hakkındaki 27 Şubat 1926 Tarihli Kanunun İkinci Maddesine Bazı Fıkarat Tezyiline Dair Kanun kabul edildi.	RG: 3.7.1926/410. Kanun ile, devlette, ilde, nahiyede ve belediyede çalışan ve 300 kuruşa kadar maaş alanlar ile 500 kuruşa kadar maaş alanların maaşlarının 300 kuruşa kadarı ve jandarma ve küçük subaylara verilen yemek, iaşe ve yem bedelleri kazanç vergisinden muaf tutulmaktadır.	ZC C.26 İ.117
9	Haziran	Mülkiye Harcırah Kararnamesinin 22nci maddesinin tefsiri kabul edildi (Tefsir No: 100).	Asaleten atama yapılıncaya kadar geçici olarak değil, belirsiz süreli olarak vekalet etmek üzere asaleten görev yapmak üzere bir yere gönderilen kumandan ve memurlara aile harcırahı verilecektir.	Düstur III. Tertip C.7
9	Haziran	Meclisi Âlinin tatili faaliyet etmesi hakkında Heyeti Umumiye Kararı alındı (Genel Kurul Kararı No: 263).	Meclis, 9 Haziran 1926'dan 1 Kasım 1926 tarihine kadar tatil ilan edilmiştir.	Düstur III. Tertip C.7
9	Haziran	Budaklar Nahiyesi Müdürü sabıkı Halit Efendinin cürüm ve cezasının affına dair Adliye Encümeni mazbatası kabul edildi.	Encümen mazbatasında, Halit Efendi'nin memuriyet hayatı boyunca üstün hizmeti ve suçunun kendisine hakaret eden birisini tahkikat edilinceye kadar hapse atmak olduğu dikkate alınınca, Halit Efendi'nin cezasının affedilmesi kabul edilmiştir.	ZC C.26 İ.117
9	Haziran	1340 Senesi Eylül, Teşrinievveli Teşrinisani Aylarına Ait Raporun Takdimine Dair Divanı Muhasebat Riyaseti Tezkeresi ve Divanı Muhasebat Encümeni Mazbatası kabul edildi.	"Usulü Muhasebeyi Umumiye Kanunu Muvakkati"nin yirmiüçüncü maddesi doğrultusunda Sayıştay tarafından hazırlanan Eylül - Kasım 1925 dönemine ait rapor, aynı dönemde ortaya çıkan kurumlararası uzlaşmazlıklara dair temennileri içermekte, gelen ve reddedilen taleplere dair bilgi vermektedir.	ZC C.26 İ.117
9	Haziran	Dahiliye Vekaleti İntihap Encümeni içtima etti.	İçişleri Bakanlığı Müsteşarı Seydi Bey başkanlığında toplanan Encümen, kaldırılan iller ile ilçe haline getirilen nahiyelere tayin edilecek kaymakamların listelerini hazırlamıştır. Bazı iller arasında da değişiklik olacağı bildirilmektedir.	HM
9	Haziran	Adliye Vekili teftiş seyahatine çıktı.	Adalet Bakanı, doğu illerinde mahkemeleri teftiş edecektir.	HM
10	Haziran	927 sayılı Sıcak ve Soğuk Su Maden Sularının İstismarı ile Kaplıcalar Tesisatı Hakkında Kanun kabul edildi.	RG: 30.6.1926/408. Keşfedilen sıcak ve soğuk kaplıcalarının işletilmesinin öneminden yola çıkan Meclis, keşfedilen kaplıcaların İktisat Bakanlığı Maden Müdürlüğü Fen Heyeti aracılığıyla 12 Nisan 1341 (1925) Tarihli Kanuna göre açık ihale ile işletme imtiyazının verilmesini kararlaştırmaktadır.	ZC C.26 İ.118

G.	Ay	Olay / Mevzuat	Açıklamalar	Kaynak
10	Haziran	928 sayılı Türk Tayyare Cemiyeti'nin Bazı Muamelâtında Umumi İstihlâk ve Eğlence ve Hususî İstihlâk Vergilerinden Muafiyetine Dair Kanun kabul edildi.	RG: 3.7.1926/410. TTC'nin memlekete hizmeti dikkate alınarak kurulma amacı doğrultusunda satın aldığı alet ve edevat ve düzenlediği balo, konser, sinema gibi etkinliklerin biletleri genel ve özel tüketim ve eğlence vergilerinden muaf tutulmaktadır.	ZC C.26 İ.118
10	Haziran	929 sayılı Devlet Demiryolları İstimlâk Kanunu kabul edildi.	RG: 3.7.1926/410. Devlet Demiryollarınca inşa edilmekte olan demiryollarının güzergahına denk gelen devlet arazi ve gayrimenkulleri bedelsiz terk edilir, gerçek ya da hukuki kişilerin mülkiyetinde olan gayrimenkullere ise vergilerine oranla istimlak bedeli ödenerek alınır. Kanun sadece Devlet Demiryolları tarafından yapılan demiryollarının istimlaki için geçerlidir.	ZC C.26 İ.118
10	Haziran	930 sayılı Şûrayı Devletin Memurin Muhakematına Müteallik Vazaifinin Sureti İfası Hakkındaki Kanuna Müzeyyel 19 Nisan 1341 Tarihli Kanunun İkinci Maddesinin Tadiline Dair Kanun kabul edildi.	RG: 3.7.1926/410. Yaz aylarında, Meclis kapalı olmasına rağmen, Ankara'da çalışmaya devam edecek olan Memurin Muhakeme Heyeti ve Encümeni üyelerine 5 liralık huzur hakkı verilmesi kabul edilmiştir. 930 sayılı Kanun ile huzur hakkı 150 liraya yükseltilmektedir.	ZC C.26 İ.118
10	Haziran	931 sayılı Öksüz Yurtları Teşkilatı Hakkındaki 2 Nisan 1333 Tarihli Kanunun İlgasına ve Öksüz Yurtları Hesabatının Tasfiyesine Dair Kanun kabul edildi.	RG: 3.7.1926/410. 2 Nisan 1917 tarihli Kanun ile kurulan Maliye Bakanlığına bağlı Öksüz Yurtları Genel Müdürlüğü tasfiye edilmekte ve tasfiye sonucunda taşınmazlar ve borçlar Maliye Bakanlığı'na, gelirler ilgili il özel idarelerine devredilmektedir.	ZC C.26 İ.118
10	Haziran	Talebeliği tahakkuk eden memurların tecili hakkında Heyeti Umumiye Kararı alındı (Genel Kurul Kararı No: 265).	Ankara Hukuk Fakültesinde öğrenci olan memurların, 401 sayılı Kanunun 1/A fıkrası doğrultusunda askerlikleri tecil edilmektedir.	Düstur III. Tertip C.7
10	Haziran	Adli teftiş devam ediyor.	Doğu illerinde onbeş yıldır teftiş edilmeyen mahkemeler teftiş edilmektedir. Mahkemelerin tümünün teftiş edilmesi amaçlanmaktadır. Ağustos sonuna kadar bitirilmesi planlanan teftiş, Erzurum, Kars, Siirt, Erzincan, Sürmene, Beşiri, Dersim, Hasmansur, Karahisarişarki, Sivas, Aziziye, Keban Madeni ve Küçükkuriye'de devam etmektedir. Teftiş Heyeti doğuya doğru ilerlemektedir. Teftiş raporları Adalet Bakanlığı'na iletilmekte, Bakanlıkta raporlar incelenmektedir.	HM
11	Haziran	Gazi Mustafa Kemal'e suikast hazırlığı…	Gazi Mustafa Kemal'e suikast hazırlığı yapan Ziya Hurşit ve arkadaşları İzmir'e gelmişlerdir. Mustafa Kemal bir gün sonra İzmir'e gelecektir. 16 Haziran'da suikast girişimi ortaya çıkarılacak ve suçüstü yakalanan sanıklar İstiklal Mahkemesi'ne verilecektir. İzmir'e gelecek İstiklal Mahkemesi'nde görülecek dava TCF ve İttihat ve Terakki Cemiyeti'ne kadar genişletilecek ve suikast davası siyasal muhalefetin tasfiyesi ile sonuçlanacaktır.	Aybars, s. 340

G.	Ay	Olay / Mevzuat	Açıklamalar	Kaynak
12	Haziran	Dahiliye Vekili teftiş seyahatine çıktı.	İçişleri Bakanı Cemil Bey, Doğu illerini teftiş edecektir. Diyarbakır'a uçakla geçen Bakan geçen yılda aynı zamanlarda aynı bölgeye teftiş seyahatine gitmiştir. Bir önceki yıl, teftiş sonucunda doğu illerinde huzur ve emniyetin sağlanması için gerekli tedbirler alınmıştır.	HM
13	Haziran	Arazisi tahrire başlanmış olup senei maliye zarfında ikmal olunamayacağı anlaşılan nevahi ve kariyelere ait arazi vergilerinin sureti istifası hakkında kararname kabul edildi (BK Kararı No: 3739).	Araziler kayda başlanmış olup, mali yıl sonuna kadar yazma işlemi bitmeyecek olan arazilerde varsa nahiye, yoksa köy arazileri bütün olarak kabul edilmiş ve vergilerin tahrir işleminin bitiminden sonraki yılda yeni kayıt üzerinden ödenmesine karar verilmiştir.	Düstur III. Tertip C.7
13	Haziran	Ahar mahallere nakledilen eşhasın emval, düyun ve matlubatlarının tasfiyesi hakkındaki kanunun sureti tatbikına dair olan talimatnamenin meriyete vazı hakkında kararname kabul edildi (BK Kararı No: 3753).	Lozan Anlaşmasının azınlıklara dair düzenlemeleri doğrultusunda "emvali metruke"ye (terkedilmiş mülke) dair düzenlemeler yapılmaktadır. Eğer emvali metrukeye 6 Ağustos 1340 (1924) tarihinden önce (Lozan Anlaşması) karar verilmiş ise muamele kapatılacaktır. Eğer bu tarihten sonra işlem yapılmışsa mülk varsa sahibine teslim edilecek, satılmışsa tutarı sahibine verilecektir. Eğer sahibi yoksa devlet tarafından idare olunacaktır.	Düstur III. Tertip C.7
13	Haziran	İstanbul elektrikli tramvay şebekesinin temdit ve tezyidi hakkındaki itilafnamenin tasdik ve meriyete vazına dair kararname kabul edildi (BK Kararı No: 3757)	İstanbul Şehremenati ile İstanbul Elektrikli Tramvay Şirketi arasında imzalanan itilafname (anlaşma) Bayındırlık Bakanlığı'nca onaylanmıştır. Söz konusu anlaşma, varolan anlaşmanın bir takım yeni inşa edilecek hatlar nedeniyle yenilenmektedir. Kararname ile yeni inşa edilecek hatların güzergahları, inşa süreleri ve tarifeler düzenlenmektedir.	Düstur III. Tertip C.7
13	Haziran	Mülki atama yapıldı.	Daha önce azledilmiş olan Mersin Valisi Hilmi Bey yeniden istihdam edildi. Bazı il valileri arasında nakil ve tayinler yapıldı.	BCA: 30.18.1.1./ 19.40.2/ 71-295; 30.18.1.1./ 19.40.15/ 71-296
13	Haziran	İstiklâl Mahkemesine sevk kararı alındı.	Askeri sır vererek ordu aleyhinde çalışan stajyer Dişhekimi Yusuf Payda İstiklal Mahkemesi'ne sevkedildi.	BCA: 30.18.1.1./ 19.39.16/ 89-24
14	Haziran	Mustafa Kemal'e suikast girişimi ortaya çıkarıldı.	İzmir'de Cumhurbaşkanı Mustafa Kemal Paşa'yı hedef alan bir suikast girişimi ortaya çıkarılmıştır. Suikastçıları Yunanistan'a kaçırmak üzere anlaşan Giritli Şevki'nin ihbarı üzerine tutuklamalar başlamıştır.	ATA AKSCK
14	Haziran	Adliye Vekaleti Cinayet Müdde-i Umumiliklere tamim gönderdi.	Gazetelerde son dönemde kişilik ve şerefe yönelik yayınların artması sebebiyle Adalet Bakanlığı Matbuat Kanunu'nun 14. maddesi doğrultusunda yetkili mahkemelerin gerekeni yapmaları ve aykırı hareket edenler hakkında soruşturma yürütmelerini bildirmektedir.	HM
14	Haziran	Kadastro çalışması başladı.	Ankara'nın kadastrosuna başlanmaktadır.	HM

G.	Ay	Olay / Mevzuat	Açıklamalar	Kaynak
16	Haziran	Mustafa Kemal İzmir'e geldi.	Bursa'dan 14 Haziran'da hareketi öncesinde suikast girişimini haber alan Mustafa Kemal, seyahatini ertelemiştir. Ancak, suikast şüphelilerinin tutuklanması üzerine İzmir'e gelmiştir. Bu süreçte, gazetelerde suikast girişimi ile ilgili herhangi bir haber yayınlanmamıştır.	HM
16	Haziran	Umumi ve hususi istihlak vergilerinin sureti ifasına dair olan 924 numaralı kanunun sureti tatbiki hakkındaki talimatnamenin tasdik ve meriyete vazına dair kararname kabul edildi (BK Kararı No: 3714).	Kararname ile genel ve özel tüketim vergilerinin mükellefiyeti, muafiyetleri, tahakkuk ve tahsil yöntemleri, cezaların uygulanması, vb. bir çok düzenleme yapılmaktadır.	Düstur III. Tertip C.7
18	Haziran	Suikast girişimi hakkında Resmi Tebliğ yayınlandı.	Tebliğ'e göre, Mustafa Kemal'in seyahatleri sırasında İzmir'de hayata geçirilmek üzere suikast hazırlığı Mustafa Kemal İzmir'e gelmeden bir gün önce ortaya çıkarılmış ve suikastı hazırlayan grup silahları ile birlikte tutuklanmıştır. Tutuklular suikast hazırlığını itiraf etmiş; İstiklal Mahkemesi'ne sevk edilmiştir.	HM
18	Haziran	İstiklal Mahkemesi İzmir'e geldi.	İstiklal Mahkemesi soruşturmayı eski Terakkiperver Cumhuriyet Partisi yöneticileri ile bazı eski İttihat ve Terakki Partisi mensuplarını kapsayacak şekilde genişletmiştir.	AKSCK
19	Haziran	Suikast hakkında Mustafa Kemal beyanat verdi.	"Teşebbüs-ü elimin benim şahsımdan ziyade Cumhuriyetimize ve onun istinad ettiği alî prensiplerimize müteveccih (karşı) bulunduğuna şüphe yoktur. Bu sebeple umumen izhar olunan (gösterilen) hissiyatla, Cumhuriyet ve prensiplerimize olan fart-ı merbutiyetin (bağlılığın) ne derece layezal olduğuna (tükenmez) bir kere daha kaani oldum."	HM
19	Haziran	Dahiliye Vekili sıkıyönetim bölgesinde idare hakkında beyanat verdi.	Cemil Bey: "Diyarbekir'de İstiklal Mahkemesi heyeti, ordu müfettişi ve kolordu kumandanlarıyla temasta bulunarak mahalli idareye dair müzakeratta bulunduk. Vaziyeti umumiye hakkında ve idareye müteallik esasata dair görüşmek üzere bütün civar valilerini Diyarbekir'e davet ettim ve kendileriyle ariz ve amik görüştüm. O havalide halk tamamen sükunet içinde işi gücüyle meşgul olmaktadır. İdare makinesinin gayet iyi işlediğini söyleyebilirim. Halk Cumhuriyet idaresinin yüksek idealini benimsemiştir."	HM
19	Haziran	Diplomatik atama yapıldı.	Bazı büyükelçilik, maslahatgüzarlık, konsolosluk ve şehbenderliklere tayinler yapıldı; Tebriz Başşehbenderlik personeli yerinde bırakıldı; Milano Şehbenderi Yusuf Ziya görevden alındı.	BCA: 30.11.1.0/ 25.23.6
19	Haziran	Mülki atama yapıldı.	Bazı kaymakamlıklara tayin yapıldı; Kastamonu Tahrirat Müdürlüğü'ne Hayri tayin edildi, Tirebolu ve Şirvan kaymakamları Musa Kazım ve Akif'in istifaları kabul edildi.	BCA: 30.11.1.0/ 25.23.12
19	Haziran	Emekliye sevk kararı alındı.	Dr. Kaymakam Hasan Kamil ve Dr. Bnb. Ahmed Zeki emekliye sevkedildi.	BCA: 30.11.1.0/ 25.23.5

G.	Ay	Olay / Mevzuat	Açıklamalar	Kaynak
22	Haziran	İstiklal Mahkemesi Suikast Davası tutuklularının listesini açıkladı.	İçlerinde Kazım Karabekir, Feridun Fikri, Ali Fuat Paşa gibi Kurtuluş Savaşı'nın komutanlarının ve Meclis muhalefetinin de olduğu mebuslar ile eski bakanlardan oluşan 49 kişi tutuklanmıştır.	HM
26	Haziran	İstiklal Mahkemesi'nde Suikast Davası başladı.	Savcı Necip Ali Bey iddianamesinin 2. bölümünü Ankara İstiklal Mahkemesi'ne sunmuştur. İddianamede "Reis-i Cumhur Hazretleri'nin aziz ve kıymettar vücutlarının izalesi ile İcra Vekilleri Heyeti'nin ıskat ve Hükümet-i taklib hırslarıyla cinayet fiilini tertip ve fiiilen tahrik ve ortaya konulmasını hazırlayan ve topluca harekete geçmiş olan" İzmit mebusu Şükrü, Eskişehir mebusu Arif, Saruhan mebusu Abidin, Miralay mütekaidi Rasim, eski Lazistan mebusu Ziya Hurşid, Laz İsmail, Laz Yusuf, Sarı Efe (Edip), Hilmi Çopur ve Abdülkadir ve İdris'in cezalarının tespiti; Nimet Naciye, İhtiyat Zabiti Bahaeddin, Torbalılı Emin ve Şahin'in beraatları istenmiştir.	Aybars, s.346
29	Haziran	Mülki atama yapıldı.	Tekirdağ Valisi Sabri ve Müdür Ali Sururi Beyler ikinci sınıf mülkiye müfettişliklerine; Bilecik Mutasarrıf esbakı Adil İskan Müdüriyeti Umumisi Hukuk Müşavirliğine, İskan müfettişlerinden Arif, Faik, Tevfik, Talat, Aka Beyler üçüncü sınıf mülkiye müfettişliklerine tayin edilmiştir.	HM
30	Haziran	İstiklal Mahkemesi'nde soruşturma tamamlandı.	Suikast olayında ilişkilerinin olup olmadığının anlaşılması için İstanbul'da haklarında soruşturma yapılıp ilişkileri görülmeyen Trabzon mebusu Muhtar, Bursa mebusu Osman Nuri, Trabzon mebusu Rahmi, Erzurum mebusu Münir Hüsrev, İzmit mebusu Mustafa ve Kastamonu mebusu Halid Beyler ile Sarı Efe Edip'in kayınbiraderi Dr. Mustafa Şevket ve Kars mebusu Ömer Bey'in serbest bırakılmalarına karar verildi.	Aybars, s. 349
1	Temmuz	İstiklal Mahkemesi'nde yeni tutuklamalar yapıldı.	Mithat Şükrü, Dr. Nazım, Küçük Talât, Galatalı Şevket Beyler tutuklandılar.	Aybars, s.349
1	Temmuz	İstiklal Mahkemesi'nde Suikast Davası görülüyor.	Ordu mebusu Faik ve İzmir mebusu Şükrü Bey'in savunmaları dinlenmiştir. Faik Bey, TCF'nin kurulmasına ait önemli itiraflarda bulunmuş, Şükrü Bey ise suikast girişimini inkar etmiştir. TCF mebuslarından Ali Fuat, Refet, Kazım Karabekir, Rüşdü, Cafer Tayyar Paşalara ait iddianame hazırlanmıştır. İddianamede, söz konusu ordu mensupları ile diğer şüphelilerin aynı davada yargılanmaları talep edilmiştir.	HM
2	Temmuz	Ankara'da Milli Kütüphane yapılıyor.	Milli Eğitim Bakanlığı illerdeki kütüphaneleri geliştirmekle uğraşırken, bir yandan da Ankara'da büyük bir devlet kütüphanesi kurulmaktadır.	HM
3	Temmuz	İstiklal Mahkemesi'nde Suikast Davası görülüyor.	Kazım Karabekir, Ali Fuat, Refet, Cafer Tayyar, Rüştü Paşaların davasına başlanmıştır. Paşalar savunmalarında suikasttan haberleri olmadıklarını belirtmişlerdir. Davanın, İttihat ve Terakkicilerin yargılanmasına dönüştüğü iddia edilmektedir (Aybars, s. 349).	HM

G.	Ay	Olay / Mevzuat	Açıklamalar	Kaynak
4	Temmuz	Memurin Tefrik Heyeti kuruldu.	Milli Mücadeleye katılmayan memurların görevden uzaklaştırılmasını amaçlayan, 26 Mayıs 1926'da kabul edilen 854 sayılı Kanun'un ikinci maddesi doğrultusunda bir özel heyet kurulmuştur. Heyetin başkanlığına İçişleri Bakanlığı'nca Ankara Valisi Atıf ve üyeliğe de il genel idare genel müdürü Asıf Bey tayin edilmiştir. Dışişleri ve Milli Savunma Bakanlıkları ile diğer bakanlıklardan tayin edilecek üyelerle Heyet çalışmalarına başlayacaktır.	HM
6	Temmuz	İstiklal Mahkemesi'nde Suikast Davası devam ediyor.	Hakimiyeti Miliye'ye göre, Cavit Bey'in sorgusunda TCF'nin Kara Kemal'in yazıhanesinde yapılan bir toplantı ile kurulduğu ortaya çıkmıştır. Bu toplantıda, Kara Kemal, muhalif mebusları destekleyeceğini belirtmiştir. Savcı Necip Ali Bey, İzmir'de Cumhurbaşkanına suikast hazırlayanlardan başka hükümeti devirmeye yönelik eski İttihatçılardan oluşan "Kara Çete"nin var olduğunu iddia etmiştir. Kara Çete davasının Ankara'da görüşülmesi isteğini dile getirmiş, istek talep edilerek dava sanıklarından Cavit Bey, Ergani mebusu İhsan ve eski Ardahan mebusu Hilmi Bey'in 7 Temmuz'da Ankara'ya yollanacakları bildirilmiştir. Bu doğrultuda, Suikast Davası İzmir'de kalacak ve İttihatçılar Davası Ankara'da görülecektir (Aybars, s.351).	HM
6	Temmuz	İstatistik Teşkilatı kuruluyor.	İzinde olan İstatistik Genel Müdürü Mösyö Jakar'ın dönmesi ile nüfus sayımına başlanacaktır. Ardından sırasıyla mali, iktisadi, sosyal istatistik tanzim olunacaktır. İstatistik Genel Müdürlüğü'nde içinde bulunulan yılda yedi kişi çalışmaktadır. Gelecek yıl, gerekli görüldüğü takdirde kadro sayısı artırılacaktır. Mösyö Jakar'ın bakanlıkların istatistik dairelerinde yaptığı teftiş sonrasında gözlemi, en iyi istatistiğin Milli Eğitim Bakanlığı'ndan tutulduğu yönündedir.	HM
9	Temmuz	İstiklal Mahkemesi'nde Suikast Davası görülüyor.	Savcı Necip Ali Bey, 2. bölümünü de okuyarak, 19 şüpheli için cezanın tayin edilmesi isteğiyle iddianameyi Ankara İstiklal Mahkemesi'ne sunmuştur.	HM
10	Temmuz	İstiklal Mahkemesi'nde Suikast Davası görülüyor.	Hafız Mahmud (eski Trabzon mebusu), Kürt Vasfi (Bolu mebusu) ve Hüseyin Avni Beyler'in (eski Erzurum mebusu) davası görülmeye başlanmıştır. Bekir Sami Bey (Tokat mebusu) ve Feridun Fikri Bey (Dersim mebusu) suikast planından haberdar olmadıklarını ifade ettiler. Hasbolat Bey (İstanbul mebusu), suikast planından haberdar olduğunu, engel olmaya çalıştığını belirtirken, Kamil Efendi (Afyon mebusu) Mahkeme Başkanı'nın sorularına bocalayarak yanıt vermiştir.	HM
10	Temmuz	Kadastro Heyeti Fenniyesi Müdürü Halid Bey beyanat verdi.	Ankara'da başlayan kadastro çalışmaları devam etmektedir. Bu çalışma, tecrübe ve bilgi sahibi, bilimsel çalışan müfettişlerin altında devam etmektedir.	HM
11	Temmuz	Emlâk ve Eytam Bankası Nizamnamei Esasinin tasdik ve meriyete vaz'ı hakkında kararname kabul edildi (BK Kararı No: 3770).	Anonim Şirket olarak kurulan şirketin, sermayesi, amacı, işleyişi, idari birimleri ve yöneticilerinin seçimi düzenlenmektedir.	Düstur III. Tertip C.7

G.	Ay	Olay / Mevzuat	Açıklamalar	Kaynak
11	Temmuz	İstiklal Mahkemesi'nde Suikast Davası devam ediyor.	Besim Bey (Mersin mebusu) ile Zeki ve Nafiz Beylerin davası görüldü. İstiklal Mahkemesi başkanı Ali Bey: "Terakkiperver Fırka maa-t-teessüf vatanın zararına olarak zuhur eden her hadiseye istinadgah-ı manevi olmuş ve nihayet azasından bir kısmı-i mühimmenin dalalet ve hıyanetile bir suikast ve taklib-i hükümet (Hükümet değişikliği) teşkilatı vücuda getirilmiştir."	HM
13	Temmuz	Sefaini bahriye kaptan ve çarkçıları ile kılavuzlarından ahzi iktiza eden şehadetnameler hakkındaki talimatnamenin tadili hakkında kararname kabul edildi (BK Kararı No: 3787).	Ticari bahriye gemilerinde kaptan ve çarkçı ile kılavuz ve yat kaptan ve çarkçıların almak zorunda oldukları diplomaların nasıl alınacağı belirlenmektedir. Örneğin ikinci kaptan namzedleri, "denizde bilfiil dört yıl hizmet vermiş olmalı ve bu sürenin bir yılında yakın çevrede sefer yapan vapurlardan birinde mülazım kaptanlık veyahut iki yılında güverte lostromoluğunda istihdam edilmiş olmalıdır."	Düstur III. Tertip C.7
14	Temmuz	Maliye Vekili Hasan Bey (Saka) istifa etti.	Sağlık sorunları nedeniyle görevini sürdüremeyecek olan Hasan Bey (Saka), Maliye Bakanlığından istifa etmiştir.	HM
14	Temmuz	Maliye Vekaletine Mustafa Abdülhalik Bey (Renda) tayin edildi.	Hasan Bey'in istifası ile boşalan bakanlığa Mustafa Abdülhalik Bey (Renda) atanmıştır. Atama, Meclis açılınca onaylanacaktır.	HM
13	Temmuz	İstiklal Mahkemesi'nde Suikast Davası sonuçlandı.	Abdülkadir ve Kara Kemal'in gıyablarında olmak üzere diğer 13 kişi hakkında idam kararı verildi. Sürmeneli Vahap hakkında 10 yıl kalebendliğe, Ergani mebusu İhsan, Ardahan eski mebusu Hilmi, Maliye eski Bakanı Cavit, Mersin eski mebusu Selâhaddin, Sivas eski mebusu Kara Vasıf, Erzurum eski mebusu Hüseyin Avni, İzmir eski valisi Rahmi, İstanbul mebuslarından Rauf ve Adnan Beylerin bu davadan ayrılmasına, Ordu mebusu Feridun Fikri, Afyon mebusu Kâmil, Gümüşhane mebusu Zeki, Tokat mebusu Bekir Sami, Mersin mebusu Besim, Bursa mebusu Necati, Erzurum mebusu Münir Hüsrev Beylerle İstanbul mebusu Kâzım Karabekir, Ankara mebusu Ali Fuat, İstanbul mebusu Refet, Edirne mebusu Cafer Tayyar, Isparta eski mebusu Cema Paşalar ve Erzurum eski mebusu Necati, Canik eski mebusu Ahmet Nafiz Beyler ve Torbalılı Emin Efendi, Trabzonlu Naciye Nimet Hanım, Sürmenelili Keleş Mehvet ve Bahçıvan İdris, Mustafa oğlu Şahin Çavuş ve ihtiyat zabitlerinden Bahaeddin Efendi ile Giritli Hüseyin oğlu Lâtif'in beraatlerine karar verilmiştir. Ankara İstiklal Mahkemesi'nin kararı mahkemelere tebliğ edilerek, idam hükmü gece ikide derhal infaz edilmiştir.	HM, 14 Temmuz 1926
14	Temmuz	Mülki atama yapıldı.	Bazı kaymakamlıklara tayin yapıldı.	BCA: 30.11.1.0/ 25.24.1
14	Temmuz	Diplomatik atama yapıldı.	Odesa Konsolosluğu'na Hasan Kemaleddin tayin edildi.	BCA: 30.11.1.0/ 25.24.8
15	Temmuz	Muallimler Birliği Kongresi toplanıyor.	Bu toplantıda milli eğitim konusu görüşülecek ve öğretmenler bankası kurulması tartışılacaktır.	HM

G.	Ay	Olay / Mevzuat	Açıklamalar	Kaynak
17	Temmuz	İstiklal Mahkemesi Ankara'ya geldi.	İzmir'de Suikast Davasını tamamlayan İstiklal Mahkemesi, Ankara'da "Kara Çete" davasını görmek üzere hareket etmiştir.	HM
18	Temmuz	Maarif Şûrası talimatnamesinin meriyete vaz'ı hakkında kararname kabul edildi (BK Kararı No: 3795).	Maarif Şûrası, Milli Eğitim Bakanlığı Müsteşarı, Talim ve Terbiye Heyeti Başkanı ve üyesi ve Darülfünun Emini ve Darülfununun her fakültesinden fakülte meclisinden seçilecek birer öğretim üyesi veya öğretmen, vb'den oluşmaktadır.	Düstur III.Tertip C.7
18	Temmuz	Almanya Hükümetiyle aktedilmiş olan "Modüs Vivendi" ahkamının altı ay temdidi hakkında kararname kabul edildi (BK Kararı No: 3801).	Almanya Hükümeti ile ticaret anlaşması müzakereleri devam ettiğinden, "Modüs Vivendi" son bulduğu tarihten itibaren altı ay uzatılmıştır.	Düstur III.Tertip C.7
18	Temmuz	Mevaddı müştaile kanununun sureti tatbikatına dair olan talimatnamenin meriyete vazı hakkında kararname kabul edildi (BK Kararı No: 3802).	Mevadı Müştaile Kanunu, tarımda makineleşmeyi özendirme amacıyla zirai üretimde kullanılan yakıt, gübre, vb. gümrük ve tüketim vergilerinden muaf tutulmuştur. Kararname ile Kanun'dan yararlanmanın koşulları belirlenmektedir: Ziraat aletlerinin ziraat odalarına kayıt ettirilmesi, talebin ihtiyar heyetine yapılması, makinelerin kullanım süreleri ve miktarları, vb.	Düstur III.Tertip C.7
18	Temmuz	Amerika Hükümetiyle aktedilmiş olan muvakkat ticari itilafnamenin altı ay daha temdidi hakkında kararname kabul edildi (BK Kararı No: 3804).	20 Şubat 1926 tarihinde imzalanan geçici ticaret itilafnamesi (anlaşma), Amerika ile Türkiye arasında devam etmekte olan müzakere nedeniyle sonlanma tarihinden itibaren altı ay uzatılmaktadır.	Düstur III.Tertip C.7
18	Temmuz	Havzai fahmiye sütun nakliyat ve imrarı hakkında Orman Talimatnamesine zeylen tanzim edilmiş olan talimatnamenin meriyete vazı hakkında kararname kabul edildi (BK Kararı No: 3837).	Zonguldak ve Ereğli kömür havzalarında sütun olarak kullanılmak üzere kesilecek ormanlar için düzenleme yapılmaktadır.	Düstur III.Tertip C.7
18	Temmuz	Bazı ihracat emtiamıza alameti farika vaz ve ilsak mecburiyetinin bir sene tehiri hakkında kararname kabul edildi (BK Kararı No: 3841).	21 Mart 1926 tarih ve 3366 saayılı kararname ile bazı ihracat mallarına üretim yerinin yazılması ve bu bilgilerin damgalanması uygulanmasına geçiş öngörülmüştür. Ne var ki, uygulamada karşılaşılan güçlüklerin halledilememesi nedeniyle hüküm bir yıl ertelenmektedir.	Düstur III.Tertip C.7
18	Temmuz	Mülki atama yapıldı.	Dirik ve Lice kaymakamları Nihat ile Ömer becayiş etti; Samsun, Antalya, Sinop, Afyon, Van ve Zonguldak tahrirat müdürlüklerine Eyüp Sabri, Nuri, Rıfat, Hüseyin Hilmi, Mehmed Nuri, Mehmed Esat tayin edildi.	BCA: 30.11.1.0/ 25.25.10
18	Temmuz	Emekliye sevk kararı alındı.	Kaymakam Mustafa Nesimi ve Kaymakam Rıfat emekliye sevkedildi.	BCA: 30.11.1.0/ 25.24.20

G.	Ay	Olay / Mevzuat	Açıklamalar	Kaynak
21	Temmuz	Marmaris - Rodos ve Andefli - Meis telgraf kablolarının işletme muamelâtı hakkındaki talimatnamenin meriyete vazına dair kararname kabul edildi (BK Kararı No: 3805).	Söz konusu güzergahta telgraf kablolarının işletilmesi için Posta ve Telgraf Genel Müdürlüğü ile İtalya Rodos Vadisi arasında anlaşma imzalanmıştır.	Düstur III.Tertip C.7
21	Temmuz	Umumi tahriri nüfus muamelâtı hakkında tanzim edilmiş olan talimatnamenin meriyete vaz'ına dair kararname kabul edildi (BK Kararı No: 3810).	893 sayılı Kanun ile kabul edilen nüfus sayımı 1927 yılında yapılacaktır. Nüfus sayımının yapılabilmesi için öncelikle, ev ve binaların bölgelere ayrılması, numaralandırılması yapılmakta; pilot çalışmanın nasıl yapılabileceği saptanmakta ve nüfus sayımının nasıl yapılacağı ve ardından nüfus kayıtlarının toplanmasına dair düzenlemeler yapılmaktadır.	Düstur III.Tertip C.7
21	Temmuz	Beynelmilel Çekirge İstihbarat Müessesesi hakkında tanzim edilmiş olan itilafname ve merbutu nizamnamesinin tasdiki hakkında kararname kabul edildi (BK Kararı No: 3847).	Hükümet ile Mısır, Filistin, Ürdün, Irak ve Suriye Hükümetleri arasında Şam'da toplanan ikinci çekirge konferansında tesisine karar verilen "Beynelmilel Çekirge İstihbarat Müessesesi" hakkında düzenlenen anlaşma ve iç tüzük ile güney illerinde gerçekleştirilecek çekirge mücadelesi nedeniyle bütçenin onaylanmasına dair kararname kabul edilmiştir. Merkezi Şam'dır ve Kurum devletlerin idari teşkilatına karışamaz, bağımsız bir örgüttür. Kurum, imzacı devletlerin atayacakları uzman birer temsilciden oluşan Heyet tarafından yönetilecektir. Heyet kendi içinden ik yıllığına bir Müdür seçecektir.	Düstur III.Tertip C.7
21	Temmuz	Ticaret Vekaleti Mukavele-i Ticariye Tedkik Dairesi'ne dair açıklama yapıldı.	Şubat ayında kurulan Mukavele-i Ticariye Dairesi, başkan, başkan yardımcısı, üç müşavir, bir heyet-i tahririye müdürü, dört katip ve bir daktilografdan oluşmaktadır. Birim, yabancı devletler ile yapılan ticaret sözleşmelerinin hazırlanması ve düzenlenmesi ile görevlidir. Dış ticaretin geliştirilmesi için yabancı devletlerle ticaret anlaşmaları, gümrük anlaşmaları, ihracat mallarına karşı yabancı devletlerce uygulanan vergiler hakkında bilimsel araştırmalar yapılmaktadır.	HM
22	Temmuz	Mülki atama yapıldı.	Şarköy Kaymakamlığı'na İhsan Bey tayin edildi.	BCA: 30.11.1.0/ 26.26.9
25	Temmuz	İstiklal Mahkemesi'nde Kara Çete (İttihat ve Terakki) Davası hazırlıkları devam ediyor.	18 Temmuz'da Ankara'ya gelen İstiklal Mahkemesi, sorgularına başlamıştır. 26 Temmuz'da Hüseyin Cahit Bey de tutuklanarak sorguya alınmıştır. Hüseyin Cahit Bey, 1925 yılında sahibi olduğu Tanin Gazetesi'nin İstiklal Mahkemesi'nce kapatılması sonrasında Çorum'da sürgüne mahkum edilmiştir. Suikast davasında, İttihatçıların gizli teşkilat ve etkinliklerine dair İttihatçılardan bilgi almanın gerekli görülmesi üzerine İstiklal Mahkemesi'nce tutuklanmıştır.	HM
25	Temmuz	Dahiliye Vekaleti bazı vergiler ve rüsum hakkında tamim neşretti.	Bazı yerlerde Belediye Vergi ve Resimler Kanunu'na aykırı vergilerin salındığına dair iddia üzerine yayınlanan tamim ile vergi toplanmasında dikkat edilmesi belirtilmektedir.	HM

G.	Ay	Olay / Mevzuat	Açıklamalar	Kaynak
25	Temmuz	Zirai rapor hazırlandı.	Ziraat Bakanlığı, tohumların ıslahı ve genel ziraatimiz hakkında inceleme yapmak üzere iki uzman görevlendirmiştir. Profesörler, çeşitli yerlerde gerçekleştirdikleri incelemeler sonucunda hazırladıkları raporu Bakanlığa sunmuşlardır.	HM
26	Temmuz	Otomatik telefon tesisatı yapıldı.	Ankara'da telsiz telefon tesis edilmiştir.	HM
27	Temmuz	İstiklal Mahkemesi'nde Kara Çete Davası devam ediyor.	İstiklal Mahkemesi'nde görülen Suikast Davası'nda gıyaben idama mahkum edilen İttihatçı Kara Kemal aranmaktadır. Saklandığı evde sarılan Kara Kemal kurtulamayacağını anlayınca intihar etmiştir.	HM, 28 Temmuz 1926
28	Temmuz	İstiklâl Mahkemesine sevk kararı alındı.	Bitlis'in Hizan ilçesinde huzur ve sükunu kaçırıcı davranışlarda bulunan Şeyh namındaki kişiler Şark İstiklal Mahkemesi'ne verildi. Nazilli'de huzur ve sükunu kaçırıcı davranışlarda bulunan 7 kişi İstiklal Mahkemesine verildi.	BCA: 30.18.1.1/ 20.47.5/ 91-157; 30.18.1.1/ 20.48.20/ 91-158
31	Temmuz	Dahiliye Vekaleti tamim neşretti.	İçişleri Bakanlığı, Teşkilatı Mülkiye Kanunu ile mülki taksimatı değişen illerin yönetim şekline dair bütün illere tamim yollamıştır.	HM
1	Ağustos	Nukudu mevkufe müdüriyetince hesabı cari suretiyle tevdiat kabulü hakkında kararname kabul edildi (BK Kararı No: 3930).	Vakıflar Genel Müdürlüğüne bağlı Nukudu Mevkufe Müdüriyeti'nde (Vakıf Nakitler) vadeli- vadesiz hesap açılabilecektir. Faiz oranı, Vakıf Encümen İdaresince belirlenecektir.	Düstur III.Tertip C.7
1	Ağustos	Tütün mahsulünün tahriri için memur edilecek komisyonlar hakkında kararname kabul edildi (BK Kararı No: 3942).	Tütün İnhisar Kanunu doğrultusunda tütün sayımı yapılacaktır, tütün sayımının yapılabilmesi için ise Komisyonlar kurulacaktır. Komisyon, Tütün İnhisarı İdaresi'nden bir eksper ve mahallin en büyük memuru tarafından görevlendirilecek mal memuru ve tütün çiftçiliği yapanlardan Köy ihtiyar meclisi tarafından gösterileren adaylar arasından İdare Heyeti'nce seçilecek eksperden oluşmaktadır.	Düstur III.Tertip C.7
1	Ağustos	Mülki atama yapıldı.	Aziziye, Varto kaymakamları Yusuf Ziya, Şükrü Tevfik Beyler görevden alındı; yerlerine Hüsameddin ve Ramiz tayin edildi ve Göksun, Yabanabad, Orhaneli, Suruç, Bayburt, Bandırma kaymakamlıklarına tayin yapıldı.	BCA: 30.11.1.0/ 26.27.12
1	Ağustos	Ahmet Ağaoğlu'nun "Şehir Emaneti" başlıklı yazısı yayınlandı.	Ahmet Ağaoğlu yazısında Ankara Şehremanetinin işlerini düzenleyemediğinin açık olduğunu, etkinliklerinde hiçbir yöntem ve ilkeye sahip olmadığını, işlerin el yordamı ile yürüdüğünü belirtmektedir. Ayrıca, Şehremini'yi makamında bulamadığını, şube müdürleri ve mühendislerin de aynı şekilde gezmekte olup yerlerinde bulunmadıklarından şikayet etmektedir. Ahmet Ağaoğlu, Ankara Şehremaneti'ni ağır bir şekilde eleştirmektedir.	HM

G.	Ay	Olay / Mevzuat	Açıklamalar	Kaynak
2	Ağustos	İstiklal Mahkemesi'nde Kara Çete Davası başladı.	İstiklal Mahkemesi savcısı Necip Bey, Kara Çete şüphelilerinin soruşturma dosyaları üzerinden incelemesini yaparak iddianamesini hazırlamıştır. İddianame, Kurtuluş Savaşı'nda İttihat ve Terakki Cemiyeti'nin (İTC) çalışmalarını, Kara Kemal'in İTC'yi canlandırma çabalarını ve TCF'den yararlandıklarını anlatarak Cavit Bey olmak üzere sanıkların cezalarının tayinini istemiştir. Eyüp Sabri, Dr. Rasuhi, eski Hariciye Nazırı Ahmet Nesimi, Salâh Cimcoz, Ali Osman Kâhya'nın dahil olduğu 32 kişinin de cezalandırılmaları istenmiştir.	HM
2	Ağustos	Dahiliye Vekaleti tamim yayınladı.	İçişleri Bakanı, vali, kaymakam ve müdürlere temsil ettikleri devlet gücünün şeref ve mevkilerine uygun şekilde özel konutlar temin edilmesini istemiştir.	HM
2	Ağustos	Türk bandıralı Bozkurt ile Fransız bandıralı Lotus Gemisi Ege Denizi'nde çarpıştı.	Çarpışma üzerine Türk Gemisi batmıştır ve mürettebattan hayatını kaybedenler olmuştur. Kaza üzerine Türkiye'de açılan davada Fransız Gemisinin kaptanı suçlu bulunmuştur. Bunun üzerine Fransa, davayı Lahey Uluslararası Adalet Divanı'na taşımıştır. Dava, 7 Eylül 1927 tarihinde Türkiye lehine sonuçlanmıştır. Bu dava, uluslararası hukuk açısından, Türkiye'nin kapitülasyonlardan kurtulması ve temsiliyeti itibariyle bir dönüm noktasıdır.	HM
4	Ağustos	Türkiye'ye ithali menedilmiş olan yonca tohumu hakkındaki memnuiyetin idamesine dair kararname kabul edildi (BK Kararı no: 3951).	Yonca tohumunun ithaline ilişkin yasağın devam etmesine, Ziraat Bakanlığı teklifi ve Maliye Bakanlığı tezkeresi doğrultusunda, karar verilmiştir.	Düstur III.Tertip C.7
4	Ağustos	Bulgaristan hükümetiyle akdi muharrer ticaret muahedenamesini akte memur heyeti murahhasaya salâhiyet itası ve altı ay müddetle "Modüs Vivendi" akdi hakkında kararname kabul edildi (BK Kararı No: 3964).	Bulgaristan ile ticaret anlaşması imzalanması için müzakerelerde bulunmak üzere yetkili heyete müzakereleri sürdürmesi yönünde yetki verilmekte ve müzakerelerin başladığı tarihten sonra yürürlüğe girmek üzere "Modüs Vivendi" imzalanmaktadır.	Düstur III.Tertip C.7
8	Ağustos	Umumi istihlak vergileri talimatnamesinin B fıkrasının tadiline dair kararname kabul edildi (BK Kararı No: 3959).	Tekel kapsamına alınmış mallar ister İnhisar İdaresi ister bayiler tarafından satılsın, tüketim vergilerden muaftır: Tütün İnhisar İdaresi'nin sattığı, tuz, şeker ve petrol ve benzin.	Düstur III.Tertip C.7
8	Ağustos	Akademik atama yapıldı.	Darülfünun İlahiyat Fakültesi Fıkıh Tarihi, Din Felsefesi ve İslam Mezhepleri dersleri profesörlüklerine İzmirli İsmail Hakkı, Mehmed Emin ve Yusuf Ziya Beyler tayin edildi.	BCA: 30.11.1.0/ 26.28.1
9	Ağustos	Samsun-Çarşamba Demiryolu inşaatı tamamlandı.		BCA: 30.10.0.0/ 151.69.21/ 15220

G.	Ay	Olay / Mevzuat	Açıklamalar	Kaynak
10	Ağustos	İstiklal Mahkemesi'nde Kara Çete Davası görülüyor.	İttihatçıların eski Maliye Nazırı Cavit Bey bugün yargılanmıştır. Cavit Bey, İTC'nin çalışmalarından, İTC ile TCF arasındaki ilişkiden haberdar olmadığını iddia etmiştir. Mahkeme, İTC'nin Hükümeti değiştirmeye yönelik çalışmalarını ve bu yönde TCF ile ortak hareket edip etmediklerini ortaya çıkarmaya çalışmaktadır. Karar, 26 Ağustos'ta açıklanacaktır.	HM
10	Ağustos	Mülki atama yapıldı.	Gevaş ve Söke kaymakamlıklarına Adem ve Azmi; Giresun ve İstanbul Tahrirat müdürlüklerine Şevket ve Abdülhak Hakkı Beyler tayin edildi.	BCA: 30.11.1.0/ 26.28.4
10	Ağustos	Üst düzey idari atama yapıldı.	İzmir Polis Müdürlüğü'ne Ömer Bey tayin edildi.	BCA: 30.11.1.0/ 26.28.5
11	Ağustos	Satılacak gayrimenkul emvali milliyenin müzayede ve ihale muameleleri için müteşekkil komisyon hakkında kararname kabul edildi (BK Kararı No: 2718).	Bütçe Kanunu doğrultusunda satılacak milli emlak sayılan gayrimenkullerin artırma ya da eksiltme ile satışı için kurulan komisyonlarda görev yapan İl İdare Meclis'lerinden gelen seçilmiş üyeler kaldırılmıştır. Kaldırılan üyelerin yerine, İl İdare Heyeti'nin doğal üyelerinden bir ve belediye meclisinden bir kişinin Komisyona memur edilmesi kabul edilmiştir.	Düstur III.Tertip C.7
11	Ağustos	İstiklâl Mahkemesine sevk kararı alındı.	Aydın'da huzur ve sükunu kaçırıcı davranışlarda bulunan eşkiyadan Mustafa Ali ile Bozdoğan'ın Pınarlı köyünden Mehmet Çavuş İstiklal Mahkemesi'ne verildi.	BCA: 30.18.1.1/ 20.53.15/ 91-159
12	Ağustos	Mülki atama yapıldı.	Göksun Kaymakamlığı'na tayin edilen İsmail Mehmed Bey'in müstafi (istafa etmiş) sayılması ve yerine Hayri Bey'in tayin edilmesine karar verildi.	BCA: 30.11.1.0/ 26.28.12
14	Ağustos	Ziraat Vekili beyanat verdi.	Ziraat Bakanı, İstanbul Gazetelerinde çıkan istifasına dair haberleri yalanlamış, "esası olmayan şey hakkında ne yapayım" demiştir.	HM
15	Ağustos	İstiklal Mahkemesi'nde Suikast Davası (2. bölüm) görülüyor.	Eski Ardahan mebusu Hilmi Bey ile Ethem ve Ferit Beyler yargılanmıştır.	HM, 15-16 Ağustos 1926
15	Ağustos	Mülki atama yapıldı.	Diyarbakır Valisi Cemal Elazığ Valiliği'ne ve Elazığ Valisi Ali Rıza Bey Diyarbakır Valiliği'ne atandı.	BCA: 30.18.1.1./ 20.51.12/ 71-297
16	Ağustos	Ankara'da elektrik meselesi başgösteriyor.	Elektrik sürekli kesintiye uğramaktadır.	HM
17	Ağustos	Şehremaneti fırını ikmal etti.	Ankara Şehremaneti'nin çağdaş ve bilimsel son gelişmelere göre kurulan un fabrikasının karşısında inşa edilmekte olan fırın tamamlanmış, deneme amaçlı olarak faaliyete geçmiştir.	HM
17	Ağustos	Adli teftiş tamamlandı.	Doğu illerinde yapılan teftiş tamamlanmıştır. Adli müfettişler iki yüzü aşkın mahkemede gerçekleştirdikleri teftiş hakkında Adalet Bakanı'na sözlü bilgi vermişlerdir.	HM

G.	Ay	Olay / Mevzuat	Açıklamalar	Kaynak
18	Ağustos	Erzurum - Sarıkamış - Kars demiryolları idaresince icra olunacak müzayede ve münakasalar hakkında kararname kabul edildi (BK Kararı No: 2753).	Bayındırlık Bakanlığına bağlı Erzurum - Sarıkamış - Kars Demiryolları İnşaat ve İşletme Müdürlüğü'nün gerçekleştireceği artırma ve eksiltme hakkında düzenleme yapılmaktadır. Pazarlık yöntemi ile yapılacak işlemler, müteahhitlerden alınacak teminat ve kesin bedellerin alınması işlemleri düzenlenmektedir.	Düstur III.Tertip C.7
19	Ağustos	İstiklal Mahkemesi'nde Suikast Davası (2. bölüm) görülüyor.	Hilmi Bey tahliye edilmiştir. Doktor Nazım Bey, İttihatçıların Almanya ve Rusya'daki faaliyetlerini, niçin Anadolu'ya gelmek istediklerini tarihi mahkeme huzurunda izah etmiştir.	HM
19	Ağustos	Sıtma mücadelesi devam ediyor.	Ankara'da bir ay süresince 77 bin 644 kişi sıtma mücadele heyeti tarafından muayene edilmiş, 2 bin 675 kişi sıtmalı çıkmıştır.	HM
20	Ağustos	Milli İktisat Bankası Şehremaneti Bankasına dönüştürülüyor.	Şehremaneti'nin sermayesi ile kurulan Milli İktisat Bankası'nın Şehremaneti'ne mal edilmesi için teşebbüste bulunulmuştur. Söz konusu devir gerçekleşirse Banka ismi Şehir Bankası olarak değiştirilecektir.	Akşam, 19 Ağustos 1926
21	Ağustos	Akademik atama yapıldı.	Darülfünun Hukuk Fakültesi öğretim üyeliklerine Ebulula ve Ahmed Samim Beyler tayin edildi.	BCA: 30.11.1.0/ 26.29.1
22	Ağustos	Mektep kitaplarının Maarif Vekaletince tabettirilmesi hakkındaki kanununun sureti tatbikatına dair kararname kabul edildi (BK Kararı No: 4019).	Milli Eğitim Bakanlığı'nın hangi kitapları basacağı Talim ve Terbiye Dairesi kararı ile belirlenecektir. Basılan okul kitapları, maliyet fiyatına yüzde on zamla okul ve eğitim dairelerine gönderilerek sattırılacaktır. Kitap bedelleri peşin verildiği takdirde kitap satışına talip olanlara yüzde beş indirimle sattırılabilecektir. Toplanan gelir, Matbai Milliye Muhasibi Mesullüğüne gönderilecektir. Hazırlanacak rapor ve cetveller de Sayıştaya gönderilecektir.	Düstur III.Tertip C.7
22	Ağustos	Mülki atama yapıldı.	Bitlis Valisi Halid Bey azledildi ve yerine Canik Valisi Fahri Bey tayin edildi ve Canik Valiliğine de 3. Ordu eski müfettişi Orgeneral Kazım Paşa tayin edildi. Kasaba Kaymakamı Seraceddin 3. Sınıf Müfettişliğe atandı, yerine İslahiye Kaymakamı Enver ve İslahiye Kaymakamlığı'na da Turan Beyler tayin edildi.	BCA: 30.18.1.1./ 20.53.18/ 71-298 BCA: 30.11.1.0/ 26.29.7
22	Ağustos	Üst düzey idari atama yapıldı.	Dışişleri Bakanlığı Müsteşarlığına Şevki, Konsolosluk ve Ticaret İşleri Genel Müdürlüğü'ne Ragıb Baki Beyler tayin edildi.	BCA: 30.11.1.0/ 26.29.5
22	Ağustos	Diplomatik atama yapıldı.	Hamedan Konsolosluğu kaldırıldı; Liverpol Konsolosluğu Kançılarlığı'na Adnan Rıza Bey tayin edildi; Suudi Arabistan'daki Konsolosluk işlerini Katip Feridun Fazıl Bey'in yürütmesine karar verildi.	BCA: 30.11.1.0/ 26.29.5
23	Ağustos	İstiklal Mahkemesi'nde Kara Çete Davası devam ediyor.	Savcı Necip Bey, iddianameyi okumuştur. İddianamede İTC'nin siyasal faaliyetlerinden örnekler verilmekte, Kara Kemal'in evinde eski İTC'lilerle TCF'lileri bir araya getiren toplantıların olağan toplantılar olmadığı belirtilmekte ve suikast ile ilişkisi ortaya koyulmaktadır. Sanıkların savunmalarını yapmaları için duruşma 25 Ağustos'a ertelenmiştir.	Aybars, s. 364

G.	Ay	Olay / Mevzuat	Açıklamalar	Kaynak
23	Ağustos	İstanbul ve Ankara arasında ekspres tren seferi başlıyor.	Anadolu Demiryolları Genel Müdürü Vasfi Bey, Ankara ile İstanbul arasında çok yakın bir zamanda ekspres trenin hizmete gireceğini belirtmiştir.	HM
25	Ağustos	İstiklal Mahkemesi'nde Kara Çete Davası devam ediyor.	Cavit Bey savunmasında suikasttan haberdar olmadığını iddia etmiştir. Nail, Dr. Nazım, Hilmi, Ali İhsan Beyler ve diğerleri de savunmalarını yaparak suçsuz olduklarını savundular.	Aybars, s. 365
25	Ağustos	Dahiliye Vekaleti tamim neşretti.	İçişleri Bakanlığı, daha önce yayınlanan bir tamim ile bildirdiği üzere köy yollarının bilimsel yöntemlerle inşası ve korunmasının zorunlu olduğunu belirtmiştir.	HM
25	Ağustos	30 Ağustos günü icra edilecek askeri merasim hakkında kararname kabul edildi (BK Kararı No: 4015).	30 Ağustos Zafer Bayramı kutlamalarının Dumlupınar'da ve diğer mahallerde nasıl kutlanacağına dair program oluşturulmuştur. Törenlerin yeri, törenlere katılacak asker ve sivil memurlar ile tebriklerin alınması, vb belirlenmektedir.	Düstur III.Tertip C.7
26	Ağustos	İstiklal Mahkemesi'nde Kara Çete Davası tamamlandı.	Teşkilatı Esasiye Kanunu'nu tamamen veya kısmen tağyir, tebdil ve ilga, Büyük Millet Meclisi'ni iskat veya görevden mene cebren teşebbüsten dolayı Maliye Nazırı Cavit, Dr. Nazım, Ardahan mebusu Hilmi ve Nail Beyler idama; Ali Osman Vehbi Bey Çankırı'da, Hüsnü Niğde'de, İbrahim Edhem Kastamonu'da, Ali Osman Kahya Sürmene'de, Salih Reis Malatya'da sürgüne ve firari Rauf ve Rahmi de gıyaben onar yıl kalebendliğe çarptırılmıştır. 37 sanık beraat etmiş, Hüseyin Cahit Bey beraat ederek sürgünde olduğu Çorum'a gönderilmiştir. Ayrıca, verilen 4 idam kararı aynı gece yerine getirilmiştir: Cavit, Dr. Nazım, Hilmi ve Nail Beyler.	HM; Aybars, s. 366
29	Ağustos	Maarif Eminlikleri kuruldu.	Milli Eğitim Bakanlığı Müdürler Encümeni ve Milli Talim ve Terbiye Heyeti bir haftalık daimi bir çalışmadan sonra eğitim sorunları arasında en önemli olduğu vurgulanan "Maarif Eminlikleri" teşkilatını kuran talimatnameyi hazırlamıştır.	HM
29	Ağustos	İstiklâl Mahkemesine sevk kararı alındı.	Devamlı huzur ve sükunu kaçıran Adanalı Parlak Mehmed İstiklal Mahkemesi'ne verildi.	BCA: 30.18.1.1/ 20.55.10/ 93-97
31	Ağustos	İstiklal Mahkemesi Suikast Davası sanığı yakalandı.	13 Temmuz 1926'da hakkında gıyaben idam kararı bulunan eski Ankara Valisi Abdülkadir Hani yakalanmış, 28 Ağustos'da ilk sorgusu, 29'unda ilk duruşması yapılmıştır. Abdülkadir Bey, TCF'yi desteklediğini fakat suikastten haberdar olmadığını iddia etmiştir. İstiklal Mahkemesi, hakkında idam hükmü vermiş, 1 Eylül'de idam edilmiştir.	HM, 31 Ağustos - 1 Eylül 1926
1	Eylül	Hilaliahmer Cemiyeti Nizamnamei Esasisinin bazı madde ve fıkralarının tadiline dair kararname kabul edildi (BK Kararı No: 4093).	Kızılay kuruluş kanununun (nizamnamei esasi) çeşitli maddelerinde değişikliğe gidilmektedir.	Düstur III.Tertip C.7

G.	Ay	Olay / Mevzuat	Açıklamalar	Kaynak
2	Eylül	Maarif Eminliklerine atama yapıldı.	"Milli Eğitim Bakanlığı, Cumhuriyet terbiyesini millete verebilmek üzere kurduğu milli eğitim teşkilatının esası olduğu vurgulanan Maarif Eminliklerinden sekizine çok değerli uzmanları atamıştır."	HM
3	Eylül	Orduda terfi yapıldı.	Jandarma birliğinde iki kaymakam, bir binbaşı, altı yüzbaşı, yirmi bir birinci mülazım ve yirmi sekiz mülazım ve bir hesap memuru birer derece terfi etmiştir.	HM
4	Eylül	Adli terfi yapıldı.	Adalet Bakanlığı, Hakimler Kanunu'nu uygulamaya koyarak ilk terfi listesini açıklamıştır. Buna göre, 65 hakim ikinci, 352 hakim üçüncü, 101 hakim dördüncü, 72 hakim beşinci, 18 hakim altıncı derece ve 21 hakim de altıncı dereceden ikinci sınıfa terfi etmiştir.	HM
5	Eylül	Üst düzey adli atama yapıldı.	Yargıtay 1. Başkanlığına İhsan; Yargıtay üyeliklerine Şevket, Halil İbrahim, Fuad Hulusi, Abdullah, Nail, Fevzi, Niyazi, Ali Fehmi ve Hüseyin Avni tayin edildi.	BCA: 30.11.1.0/ 27.31.12
5	Eylül	Maarif Heyeti Teftişiyesi faaliyet raporu yayınlandı.	Milli Eğitim Teftiş Heyeti bir önceki yıl ders döneminde, önceki yıllarda teftiş edilemeyen Van, Bitlis, Siirt gibi uzak illerin de dahil olduğu bütün eğitim birimlerini teftiş etmiş, ilköğretim faaliyetlerini incelemiş ve Bakanlık tarafından verilen çeşitli konular hakkında soruşturma yapmıştır. Bir yıl süresince müfettişlerden gelen 339 rapordan 130'u idari işlere, 209'u eğitim ve öğretim işlerine dairdir.	HM
7	Eylül	Sanayi Nefise Encümeni *arma*nın belirlenmesine dair içtima etti.	Güzel Sanatlar Encümeni, Milli Eğitim Bakanı başkanlığında toplandı. Toplantıda, Türkiye Cumhuriyeti armasının belirlenmesi için bir heyet kurulmuştur. Heyet, TBMM Başkanı ile Milli Savunma, Dışişleri ve Milli Eğitim Bakanlıkları ve Güzel Sanatlar Encümeni üyeleri ile diğer ilgililerden oluşmaktadır.	HM
8	Eylül	İdarei husuiyelerle şehremanetleri ve belediyeler bütçelerinin umuru sıhhiye ve hayriyeye müteallik aksamının sureti tanzimi hakkında kararname kabul edildi (BK Kararı No:4906).	796 sayılı Kanun'un 3. maddesi doğrultusunda şehremanetleri ve belediyeler bütçelerinden sağlık hizmetleri için kesinti yapılacaktır. Bu kesintinin nasıl yapılacağı ve sağlık kurumlarının nasıl olması gerektiği söz konusu kararname ile düzenlenmektedir. "Aynı zamanda hastane ve dispanserlerin Sağlık Bakanlığı'na bağlı olarak açılacağı, bunların işleyişinin de Sağlık Bakanlığı'na bağlı olarak yürütüleceği belirtilmiştir" (Karabulut, s.154).	Düstur III.Tertip C.7
8	Eylül	Mülki atama yapıldı.	Adana Maarif Eminliğine lise müdürü Ragıp Nureddin Bey tayin edilmiştir.	HM
8	Eylül	Demiryolu küşadı yapıldı.	Samsun - Çarşamba demiryolu hattı resmi törenle açıldı.	HM
9	Eylül	Diplomatik atama yapıldı.	Palermo, Atina-Pire, Berlin, Sofya, Peşte, Atina, Brüksel, Varşova ve Moskova temsilcilikleri ile Bakanlıktaki çeşitli müdürlüklere tayinler yapıldı.	BCA: 30.11.1.0/ 27.31.17
9	Eylül	Üst düzey adli atama yapıldı.	Yargıtay Üyeliğine Reşad tayin edildi.	BCA: 30.11.1.0/ 27.32.3

G.	Ay	Olay / Mevzuat	Açıklamalar	Kaynak
9	Eylül	Mülki atama yapıldı.	Kadıköy, Yeniköy ve Bakırköy İdari Şube Müdürlüklerine Nafiz Şefik, Ragıb ve İhsan tayin edildi; Of ve Balya Kaymakamları Ahmed ve Memduh becayiş ettiler.	BCA: 30.11.1.0/ 27.32.9
9	Eylül	Türk - Rus Hudud Tahdit Komisyonu görevini ikmal etti.	Komisyon, doğu sınırlarındaki tüm bölgelerde görevini tamamlamıştır.	HM
10	Eylül	Şehir Yatı Mektepleri ikmal edildi.	Önceden Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı ayrı bir genel müdürlük tarafından Öksüz Yurtları altında idare olunan eski Darüleytamlar, Maarif Teşkilatı Kanunu ile altı aydan beri Şehir Yatı Mektebi adı altında esas eğitim kadrosu altına alınmıştır.	HM
11	Eylül	Otomatik telefon tesisatı resmi küşadı gerçekleştirildi.	Bakanlar Kurulu üyeleri ve askeri ve mülki erkan ile Milli Savunma Bakanı huzurunda Ankara'da otomatik telefon santralinin resmi açılışı yapıldı.	HM
12	Eylül	Sanayi nefise sergileri hakkında tanzim edilen talimatnamenin meriyete vazına dair kararname kabul edildi (BK Kararı No: 4109).	Resmi "Sanayii Nefise Sergisi" (Güzel Sanatlar Sergisi) her yıl Ankara'da Kasım'da Türk Sanatkârlar Birliği trafından açılarak otuz gün devam eder. Kararname ile sergi şubeleri, giriş ücretleri, sergiye katılacak eserlerin başvurusu ve seçilmesi, sergi düzenleme heyetinin kurulması, vb. konularda düzenlemeler yapılmaktadır.	Düstur III.Tertip C.7
12	Eylül	*Elcedid* Gazetesi'nin ithali yasaklandı.	Mısır'da yayımlanan Elcedid gazetesinin Türkiye'ye sokulması yasaklandı.	BCA: 30.18.1.1/ 20.58.8/ 86-78
14	Eylül	Trabzon Maarif Emini hareket etti.	Trabzon Maarif Emini Tevfik Bey görev yerine hareket etti.	HM
16	Eylül	Bozkurt - Lotus davası sonuçlandı.	Ağır Ceza Mahkemesi, Hasan Kaptan ile Jan Dominik hakkında birer sene ağır hapis cezası vermiş, hafifleştirici sebepler nedeniyle Dominik seksen gün, Hasan Kaptan dört ay hapis ve para cezasına çarptırılmıştır.	HM
19	Eylül	Mülki atama yapıldı.	Şemdinli Kaymakamlığı'na Halis tayin edildi.	BCA: 30.11.1.0/ 27.33.3
19	Eylül	Üst düzey idari atama yapıldı.	Muhasebe-i Umumiyye Müdürlüğü'ne Mehmed Ali tayin edildi.	BCA: 30.11.1.0/ 27.33.5
19	Eylül	Üst düzey adli atama yapıldı.	Askeri Yargıtay Üyeliğine Abdurrahman İhsan tayin edildi.	BCA: 30.11.1.0/ 27.33.8
20	Eylül	Mülki atama yapıldı.	İstanbul Darülfünun öğretmenlerinden İstanbul Kız Öğretmen Okulu Müdürü Mahmud Emin Bey Milli Talim ve Terbiye Dairesi Başkanlığı'na tayin edilmiştir.	HM
21	Eylül	Mülki atama yapıldı.	Şile, Baskil, Nazilli, Kula ve Keskin Kaymakamlıklarına Refik, Zeki, Haşim, Saib ve Niyazi tayin edildi.	BCA: 30.11.1.0/ 27.33.16

G.	Ay	Olay / Mevzuat	Açıklamalar	Kaynak
21	Eylül	TBMM'ye, hükümete ve kanunlara hakaret eden Kayseri'nin Talas köyünden Ali Beşe oğlu Mustafa hakkında takibat yapılmasına karar verildi.	Türklüğe, hükümete, cumhurbaşkanına ya da kanunlara hakaret etmekten dolayı 1926 yılı içerisinde yaklaşık 90 karar alınmıştır. Kararlar, Eylül 1926 tarihinden sonra yoğunlaşmıştır. Takibat kararları Bakanlar Kurulu tarafından verilmiştir.	BCA: 30.18.1.1 ve BCA: 30.10.0.0
22	Eylül	Erkek lise sınıflariyle erkek muallim mekteplerinin son iki sınıflarında icra olunacak askerî tedrisat ve talimler hakkındaki talimatnamenin meriyete vaz'ına dair kararname kabul edildi (BK Kararı No: 4151).	Milli Eğitim Bakanlığına bağlı erkek liseleri ile öğretmen liselerinde askeri dersler ve talimler gösterilecektir. Bunların arasında, coğrafya programında topografya esasları, vb; tarih programlarında İstanbul'un zaptı, Çaldıran muharebesi, 93 Rus harbi, Balkan muhabereleri ile Çanakkale ve Irak muharebeleri ve İstiklal Savaşı hakkında askeri tarih açısından önemli noktalar, vb. başta gelmektedir.	Düstur III.Tertip C.7
22	Eylül	Bozkurt-Lotus Vapurları'nın çarpışması sonucu Fransa ile doğan ihtilafın halli için Adliye Vekili Mahmud Esad Bey'e yetki verildi.	Dava sürecinde uluslararası alanda Türkiye'yi başarı ile temsil eden ve tüm süreçte emek gösteren Adalet Bakanı Mahmut Esat Bey, Soyadı Kanunu sonrasında bu olaya atfen "Bozkurt" soyadını almıştır.	BCA: 30.18.1.1./ 21.60.17
22	Eylül	Şark Vilayetlerinde sükun hakimdir.	"Şarkta sükunet, inzibat, emniyet eskisine nispetle çok büyük ve herşeye şamil bir istikrar mevcuddur."	HM
23	Eylül	İstiklal Mahkemesi'ne sevk kararı alındı.	Kendilerini şapka müfettişi olarak tanıtarak halkı dolandıranlar İstiklal Mahkemesi'ne sevk edilmiştir.	HM
24	Eylül	Orman haritaları neşredildi.	Orman Genel Müdürlüğü ülkedeki ormanların miktarı, sahası ve cinslerini de gösteren 1.000.000 ölçekli on beş renk üzerine basılan haritayı yayınlamıştır.	HM
25	Eylül	Nafia Vekili teftiş seyahatine çıktı.	Bayındırlık Bakanı Behiç Bey, Samsun - Sivas hattındaki demiryolu inşaatını teftiş için Samsun'a gitmektedir.	HM
26	Eylül	Türk parasının değeri ve alınması gereken tedbirlere ilişkin rapor sunuldu.	Rapor, iç ve dış ticaretimizi olumsuz yönde etkileyen Türk parasının yabancı ülkeler parası karşısında değer kaybının önlenmesi ve buna dair alınması gereken tedbirleri içermektedir ve Himmetzade Hüseyin tarafından sunulmuştur.	BCA: 30.10.0.0/ 133.959.2/ 1202
26	Eylül	Bakanlar Kurulu, Köy Kanunu'nda değişiklik yapılması için Kanun Tasarısı hazırlanmasına karar verdi.	İngiliz, Fransız ve İtalyan uyruklulara Lozan Antlaşması gereğince Türkiye'de oturma ve mülk edinme izni verildiğinden Köy Kanunu'nun tadil edilmesi gerekmektedir. Köy Kanunu, yabancıların gayrimenkul edinmesine engel hükümler içermektedir.	BCA: 30.18.1.1/ 21.62.7
26	Eylül	Kadro fazlası leyli talebe pansiyonları hakkındaki talimatnamenin meriyete vazına dair kararname kabul edildi (BK Kararı No: 4169).	Kadro fazlası yatılı öğrenciler için Milli Eğitim Bakanlığının onaylayacağı okul idareleri veya kişiler, öğrenci pansiyonları açabilirler. Pansiyonlar okul idarelerinin kontrolü altında ve Milli Eğitim Bakanlığı'nın himaye ve gözetimi ve sürekli teftiş ve kontrolü altında olacaktır.	Düstur III.Tertip C.7
26	Eylül	Antalya Maarif Emini Ankara'ya geldi.	Antalya Maarif Emini İsmail Habip Bey talimat almak üzere Ankara'ya gelmiştir.	HM

G.	Ay	Olay / Mevzuat	Açıklamalar	Kaynak
26	Eylül	Adli atama yapıldı.	Çok sayıda atama yapılmıştır.	HM
27	Eylül	Mülki atama yapıldı.	Gevar Kaymakamlığı'na istifa eden Jandarma Yüzbaşı Mustafa Hamid tayin edildi.	BCA: 30.11.1.0/ 27.34.8
30	Eylül	Ali Sururi Bey (Karahisar Şarki) vefat etti.	Ali Sururi (Tönik) Karahisar Şarki yolunda geçirdiği bir trafik kazası nedeniyle hayatını kaybetmiştir.	ZC C.27 İ.1
30	Eylül	Diplomatik atama yapıldı.	Tiflis ve Romiyye Başkonsolosları Nuri ve Refik becayiş etti; Paris Kançıları Nazif merkeze alındı, Kirmanşah Konsolosu Ömer Cemaleddin görevden alındı ve bu görevlere N. Refik ile İ. Çura tayin edildi.	BCA: 30.11.1.0/ 27.34.20
3	Ekim	Üst düzey adli atama yapıldı.	Askeri Yargıtay Üyeliğine Çerkeşli Haydar tayin edildi.	BCA: 30.11.1.0/ 27.35.3
3	Ekim	Akademik atama yapıldı.	Darülfünun Hukuk Fakültesi öğretim üyelerinden Fazıl serbest öğretmenliğe nakledildi; Darülfünun İlahiyat Fakültesi Hadis Tarihi öğretim üyeliğine Hüseyin Avni tayin edildi.	BCA: 30.11.1.0/ 27.35.5
3	Ekim	İstiklâl Mahkemesine sevk kararı alındı.	CHF Dörtyol Şubesi Başkanı'nı öldürenler İstiklal Mahkemesine verildi.	BCA: 30.18.1.1/ 31.62.12/ 91-160
4	Ekim	Medeni Kanun uygulanmaya başlıyor.	Haberde "büyük Türk inkılabının en büyük eseri olan Kanunu Medeni"nin uygulamasına geçildiği bildiriliyor.	HM
4	Ekim	Emekliye sevk kararı alındı.	İhtiyat Sb. Vekili Yakovalı Mehmed Şevket ile P. Kaymakam Diyarbakırlı Mehmed Mihri emekliye sevkedildi.	BCA: 30.11.1.0/ 27.35.8
5	Ekim	İpek böceği tohumu yetiştirilmesi, muayene ve satılması hakkındaki talimatnamenin meriyete vazına dair kararname kabul edildi (BK Kararı No: 4190).	Türk ve yabancı ziraat ve böcekçilik okullarından 1926 tarihinden sonra kurulanlardan ipek böceği tohumu yetiştirmek üzere tohumculukla meşgul olmak isteyenlerin başvurusu, kabul edilmesi, tabii olacakları hukuk, işleyişi, vb kararname ile düzenlenmektedir.	Düstur III.Tertip C.7
6	Ekim	Mektep kitaplarının Maarif Vekaletince tabettirilmesi hakkındaki talimatnamenin ikinci maddesinin tadiline dair kararname kabul edildi (BK Kararı No: 4019).	Milli Eğitim Bakanlığı tarafından bastırılacak kitapların yüzde on zamla okul ve milli eğitim idarelerine sattırılması ya da yüzde beş indirimle kişilere verilmesi kabul edilmiştir. Kararnamede yapılan değişiklik ile "satışı en faydalı şeraitle" gerçekleştirecek bir bayiye bir yıllık sözleşmesi hazırlanmak üzere ihale edilmesinin önü açılmaktadır.	Düstur III.Tertip C.7
6	Ekim	Kayseri Uçak Fabrikası açıldı.	Junkers Şirketi tarafından yapılmıştır.	AKSCK
6	Ekim	Mülki atama yapıldı.	Savur, Gercüş, Karaköse, Malazgirt, Osmancık, Garzan, Suşehri, Gönen, Beşiri, Midyat Kaymakamlıklarına tayin yapıldı; iki kaymakam merkeze alındı ve bir kaymakamın görevine son verildi.	BCA: 30.11.1.0/ 27.35.18

G.	Ay	Olay / Mevzuat	Açıklamalar	Kaynak
12	9	Resmi merasimde giyilecek elbise ve teferruatına müteallik talimatnamenin bazı fıkralarının tadiline dair kararname kabul edildi (BK Kararı No: 4210).	11 Ekim 1926 tarih ve 2626 numaralı kararnamede gece ve gündüz merasimi fasıllarında değişiklik yapılmaktadır.	Düstur III.Tertip C.7
13	Ekim	Memurlara zam görüşüldü.	Maliye Bakanlığı'nda Genel Muhasebe Müdürü Faik Bey'in başkanlığında bütün bakanlıklardan birer uzmanın katılımı ile yapılan toplantıda memurlara yapılacak zam görüşülmüştür.	HM
17	Ekim	Ziraat Vekili beyanat verdi.	Sabri Bey, İzmir, Bursa, Kocaeli, Trabzon, Saruhan, Aydın ve Çanakkale illerinde haşerat ile yapılan mücadele hakkında bilgi vermiştir.	HM
17	Ekim	Vakıf zeytinliklerin idaresi, müzayede ve münakasaların sureti icrası hakkındaki talimatnamenin meriyete vazına dair kararname kabul edildi (BK Kararı No: 4220).	Zeytinlikler, Vakıf Arazi Müdürlüğüne bağlı ve Ziraat Yüksekokulu'ndan mezun bir uzman müdürün idaresi altında gereği kadar ziraat fen memurları ile muhafaza memuru ve korucular eliyle idare olunacaktır. Bağlı ve bağımsız zeytinliklerin kiraya verilmesi, ürünlerinin satılması kararname ile düzenlenmektedir.	Düstur III.Tertip C.7
17	Ekim	İspirto ve meşrubatı küuliye inhisarı hakkındaki 790 numaralı Kanunun sureti tatbikatına mütedair talimatnamenin bazı maddelerinin tadiline dair kararname kabul edildi (BK Kararı No: 4224).	İspirto ve alkollü içkilerin tekel idaresini düzenleyen 16 Mayıs 1926 tarih ve 3616 numaralı kararnamede değişiklik yapılmaktadır. Kararname fiyatları belirlemekte, ithal işlemlerini düzenlemektedir.	Düstur III.Tertip C.7
18	Ekim	Maarif Vekaleti talimatname yayınladı.	Milli Eğitim Bakanlığı, orta okul ile öğretmen okullarında uygulanacak yeni sınav yöntemleri hakkında bir talimatname yayınlanmıştır.	HM
18	Ekim	Uşak Şeker Fabrikası hakkında bir anlaşmazlık yaşandı.	Uşak'ta Şeker Fabrikası Sanayi ve Maadin Bankası'nın iştiraki ile kurulmuştur. Uşak Şeker Fabrikası'na getirilmesi planlanan yabancı müdür hakkındaki düzenlemeler nedeniyle Fabrika İdare Meclisi ile Sanayi ve Maadin Bankası arasında anlaşmazlık ortaya çıkmıştır. Anlaşmazlığın giderilmesi için Ticaret Bakanlığı Müsteşarı Hüsnü Bey'in başkanlığında Bakanlıkta Sanayi ve Maadin Bankası Genel Müdürü ile Fabrika idare meclisi üyelerinin katılımı ile bir toplantı düzenlenmiştir. Ne var ki, tam sonuca ulaşılamamıştır.	HM
19	Ekim	Adliye Vekaleti tamim yayınladı.	Adalet Bakanlığı tarafından, kanunen taşınması yasak silahlar hakkında savcılıklara tamim gönderilmiştir.	HM
20	Ekim	Üst düzey idari atama yapıldı.	Vakıflar Genel Müdürlügü'ne Rüşdü Bey tayin edildi.	BCA: 30.11.1.0/ 28.37.2
22	Ekim	Maarif teşkilatında değişiklik yapıldı.	Mesleki ve uzmanlık okulları Milli Eğitim'e geçmiştir.	HM

G.	Ay	Olay / Mevzuat	Açıklamalar	Kaynak
21	Ekim	29 Teşrinievvelde Reisicumhur Hazretleri tarafından irad buyurulacak resmi kabulün sureti ifasına mütedair talimatnamenin meriyete vazı hakkında kararname kabul edildi (BK Kararı No: 4229).	Cumhurbaşkanının 29 Ekim'de gerçekleştirecekleri resmi kabülde TBMM Başkanı, Bakanlar Kurulu üyeleri, Genel Kurmay Başkanı ve Meclis üyelerinden sonra her bakanlık memurları ile birlikte sıra ile ve müteakip Sayıştay Heyeti ve Ankara Şehremaneti ve Şehremaneti heyetleri ile dernekler ve heyetler kabul edilecektir. Resmi kabülün programı da kararname ile belirlenmektedir.	Düstur III.Tertip C.7
23	Ekim	İlk Medeni Nikah kıyılacaktır.	Ekim ayında Gazeteler'de Medeni Kanun'a göre Belediye'lere verilen resmi nikah kıyma yetkisi doğrultusunda ilk resmi nikahın 23 Ekim'de gerçekleştirileceği bildirilmiştir. Ne var ki, ilk nikahla ilgili haberler 1 Kasım tarihlidir.	HM (Ekim 1926)
24	Ekim	İki isimli vilayetlerimizin yalnız bir isimle yadedilmesine dair kararname kabul edildi (BK Kararı No:4248).	Yazışmalarda ortaya çıkan yanlışlık ve tutarsızlıklar nedeniyle, iki isimli illerde tek bir resmi isim kabul edilmiştir. Ertuğrul Bilecik, Yablak Yaylak, Serik Sirik, İçel Silifke, Bozok Yozgat, Canik Samsun, Hamidabat Isparta, Arve Erve, Saruhan Manisa, Karahisarışarki Şebinkarahisar, Karesi Balıkesir, Kocaeli İzmit, Görle Görele, Enderin Andırın ve Menteşe Muğla olarak düzeltilmiştir.	Düstur III.Tertip C.7
24	Ekim	Mebus istifası kabul edildi.	Bitlis Valisi Fahri Bey rahatsızlığı sebebiyle istifa etmiştir.	BCA: 30.18.1.1./ 21.65.16/ 71-299
26	Ekim	Mülki atama yapıldı.	Aziz Nami Bey istifa etti; Korkuteli Kaymakamı Tahsin Bey Bakanlık emrine alındı; Ayvalık Sındırgı, Korkuteli ve Kemaliye Kaymakamlıklarına Haluk Nihad, Vedat Ekrem, Adil ve Mustafa Recai Beyler tayin edildi.	BCA: 30.11.1.0/ 28.37.16
27	Ekim	Resmi merasimde giyilecek elbise ve teferruatına müteallik talimatnamenin ilk fıkrasının tadiline dair kararname kabul edildi (BK Kararı No: 4210).	Kararnamenin ilk maddesi şu şekilde değiştirilmiştir: "Türkiye Cumhuriyeti dahilinde sunufu askeriye ve Diyanet İşleri Riyasetine merbut memurinden maada kaffei memurin ve alelıtlak sivil zavat resmi bilumum merasimde âtideki tarzda giyineceklerdir. [Hükkâm yalnız Cumhuriyet Bayramında bizzat Reisicumhur Hazretlerinin resmi kabulüne hakim kıyafeti resmiyesiyle iştirak ederler.]"	Düstur III.Tertip C.7
27	Ekim	İstiklâl Mahkemesine sevk kararı alındı.	Huzur ve sükunu ihlal eden Narinceli Haydar, Ağazade Hacı Dervişoğlu Ali İstiklal Mahkemesine verildi.	BCA: 30.18.1.1/ 21.66.15/ 91-162
29	Ekim	Cumhuriyet Bayramı kutlandı.	Yurdun her yerinde 29 Ekim bayramı kutlandı.	HM
31	Ekim	Mülki atama yapıldı.	Nusaybin Kaymakamlığı'na müstafi Kurmay Yüzbaşı Necmeddin Bey tayin edildi.	BCA: 30.11.1.0/ 28.38.11
1	Kasım	TBMM II. Devre 4. içtima senesi küşad edildi.	Reisicumhur Gazi Mustafa Kemal Paşa hazretleri Meclisi açış konuşmasını yaptı. Mustafa Kemal, konuşmasında bir önceki yıl yapılanlar ve gelecek yıl yapılması planlananlara dair bilgi verir. Şark isyanı,	ZC C.27 İ.1

G.	Ay	Olay / Mevzuat	Açıklamalar	Kaynak
			kendisine yapılan suikast, Takriri Sükun Kanunu gibi başlıklara değinir. Mustafa Kemal, TBMM'nin, "Heyeti içtimaimizin kaybettiği asırları süratle telafi etmek ve bu maksatla istihdaf ettiği gayelere emniyet ve sükûnetle varmak için halin icap ettirdiği tedbirleri tereddütsüz ittihaz ve tatbik eylemek" amacıyla hareket ettiğini dile getirmiştir.	
1	Kasım	TBMM Riyaseti intihabı yapıldı.	Karesi (Balıkesir) Mebusu Kâzım Paşa (Özalp) yeniden Meclis Başkanlığı'na seçilmiştir.	ZC C.27 İ.1
1	Kasım	TBMM Reis vekilliği, idare memurluğu ve kâtiplikler intihabı yapıldı.	Refet Bey (Bursa) Başkan vekilliğine; Ali Rıza Bey (İstanbul), Rasim Bey (Sivas), Asaf Bey (Hakkâri) idare memurluklarına, Hakkı Bey (Van), Ruşen Eşref Bey (Afyonkarahisar), Ragıp Bey (Zonguldak), Talât Bey (Çankırı), Kâzım Bey (Giresun), Şeref Bey (Diyarbekir) kâtipliklere seçilmiştir.	ZC C.27 İ.1
1	Kasım	TBMM Şubeler ve Encümenler intihabatı yapıldı.	Milli Savunma Encümeni başkanlığına Afyonkarahisar mebusu Ali ve Muvazene-i Maliye Encümeni başkanlığına Çatalca mebusu Şakir seçilmiştir.	HM
1	Kasım	İlk Medeni Nikah kıyıldı.	Eski Şehremaneti binası evlenme salonu hazırlanmış ve sipariş olunan kürsü gelmiştir. İlk resmi nikah, Ankara Şehremaneti Merkez Müdürü Kemal Bey'in baldızı Leman Hanım ile Şehremaneti Elektrik memuru Hayri Bey'in nikahıdır. İkinci nikah da ressam Aziz Bey ile Sultan Hanım'ın nikahı olacaktır.	HM
3	Kasım	Maliye Vekâletine Mustafa Abdülhalik Beyin (Renda) tayini Reisicumhur tarafından onaylandı.	Maliye Vekili Hasan Hüsnü Bey (Trabzon) sağlık sorunlarından dolayı istifa etmiştir. Temmuz ayında, yerine Mustafa Abdülhalik Bey tayin edilmiştir.	ZC C.27 İ.2
3	Kasım	Merhum Ali Bey'in evlâtlarının meccanen tahsil ettirilmesine dair takrir kabul edildi.	Hayatını kaybeden Ali Rıza Bey'in ailesine yardım edilmektedir.	ZC C.27 İ.2
3	Kasım	Reisicumhur Gazi Mustafa Kemal Paşa Hazretlerine vakı olan suikastın akim kalmasından dolayı müşarünileyh hazretlerine Meclisi Alinin kalbi memnuniyet ve tebrikatının iblağı hakkında Heyeti Umumiye Kararı alındı (Genel Kurul Kararı No: 266).	Gazi Mustafa Kemal'i ziyaret ederek suikast teşebbüsünden dolayı duyulan üzüntüyü aktarmakla görevli 15 kişilik bir Heyet oluşturulmaktadır.	Düstur III.Tertip C.8
3	Kasım	İstiklâl Mahkemeleri Erkânına Meclisi Âlice beyanı takdirat verildi (Genel Kurul Kararı No: 267).	Refik Bey tarafından verilen takrir ile İstiklal Mahkemesi üyelerine "Reisicumhur Gazi Paşa Hazretlerine karşı ikama tasaddi olunan leim suikast ile vilâyatı şarkiyede zuhur eden irtica vakası esbap ve saikını kemalile tetkik ve Cumhuriyetin muhafazası hususunda pek yüksek bir dirayet ve faaliyet göstermeleri" dolayısıyla takdirname verilmektedir.	Düstur III. Tertip C.8 ZC C.27 İ.2

G.	Ay	Olay / Mevzuat	Açıklamalar	Kaynak
3	Kasım	Bazı kitapların satışı ve ithali yasaklandı.	Çerkez Mehmed tarafından Çerkezlere dair yazılan kitapların toplatılması ve satışının yasaklanmasına karar verildi.	BCA: 30.18.1.1/ 21.67.17/ 86-79
3	Kasım	İstiklâl Mahkemesine sevk kararı alındı.	Uşak Şeker Fabrikası inşaatında görevli Em. Bnb. Ferid Bey'i öldüren işçi Muşlu Ahmed, Ankara İstiklal Mahkemesi'ne verildi.	BCA: 30.18.1.1/ 21.72.2/ 91-166
3	Kasım	Ticaret ve Sanayi Odası senelik Konferansı başladı.		HM
4	Kasım	Adliye Vekaleti tamim yayınladı.	Adalet Bakanlığı bilumum savcılıklara, müfettişlere ve adli daire müdürlüklerine gönderdiği tamimle, hakimler ile adli memurların gazetelere beyanatta bulunamayacaklarını beyan etmiştir.	HM
4	Kasım	Akademik atama yapıldı.	Darülfünun Fen Fakültesi öğretim üyeliğine Kayiyen tayin edildi.	BCA: 30.11.1.0/ 28.38.15
6	Kasım	Başvekil İsmet Paşa Hazretleri beyanat verdi.	Başbakan İsmet Paşa, iç politikada genel reformların gerçekleştirilmesi ile milli birliğin sağlamlaştırılmasına çalıştıklarını belirtir. Şark isyanı, Mustafa Kemal'e suikast, denk bütçe, dış politika konuşmanın diğer başlıklarıdır.	ZC C.27 İ.3
6	Kasım	Başvekil İsmet Paşa Hazretleri tarafından vakı bayanat üzerine İcra Vekilleri Heyetince müttefikan izharı itimat olundu (Genel Kurul Kararı No: 268).	Hükümet, Meclis'de bulunan 155 mebusun tamamının kabul oyuyla güvenoyunu tazelemiştir (9 mebusluk boştur). 123 mebus oylamaya katılmamıştır.	Düstur III.Tertip C.8; ZC C.27 İ.3
9	Kasım	Maarif teşkilatında değişiklik yapıldı.	Milli Eğitim Bakanı, her Maarif Eminliği merkezinde bir Halk Darülfununu tesisine karar verdi.	HM
9	Kasım	*En Son Telgraf* Gazetesi'nin yayımı durduruldu.	İzmir'de çıkarılan Gazete'nin yayını durduruldu.	BCA: 30.18.1.1/ 21.67.586-78
9	Kasım	Mülki atama yapıldı.	Gercüş, Marmaris ve Ereğli kaymakamlıklarına Lütfi, Hikmet ve Süreyya Beyler tayin edildi.	BCA: 30.11.1.0/ 28.38.19
11	Kasım	Sinop Valisi Nizamettin Bey Hakkında Affı Hususî İstihsaline Dair 2/173 Numaralı Başvekâlet Tezkeresi kabul edildi.	Nizamettin Bey, "Memleketin Müdafaası Uğrunda İka Edilmiş Olan Ef'alin Cürüm Addolunmayacağı Hakkındaki Kanun"a göre bir kişiyi mahkemeye sevk etmeden salıvermiştir. Kanun'da yetkili merci açık olmadığından ve kasti bir durum olmadığından Nizamettin Bey'e verilen beş lira nakit cezası ile üç ay memuriyetten uzaklaştırma cezaları affedilmiştir.	ZC C.27 İ.5
11	Kasım	Bazı milletvekillerinin yerine seçim yapılmasına dair karar alındı.	Cumhurbaşkanı'na suikaste teşebbüs eden Eskişehir milletvekili Arif, İzmir milletvekili Şükrü, Sivas milletvekili Halis Turgut, İstanbul milletvekili Rauf ve İsmail Canpolat ile Abidin ve Rüştü'nün yerine milletvekili seçilecektir.	BCA: 30..10.0.0/ 74.485..8/ 7863

G.	Ay	Olay / Mevzuat	Açıklamalar	Kaynak
11	Kasım	Müskirat İhzarı Türk Anonim Şirketi küşad etti.	Müskirat İhzarı (Alkollü İçkiler) Türk Anonim Şirketi İdare Meclisi toplantı yaparak, şirketin sorunlarını tartışmıştır. Çok yakın zamanda alkollü içkilerde bazı şartlarla piyasaya içki çıkarılabileceği ifade edilmiştir.	HM
13	Kasım	Ahmet Ağaoğlu'nun "Maarif Eminlikleri ve Umumi Müfettişler" başlıklı yazısı yayınlandı.	Ahmet Ağaoğlu, başyazısında yeni kurulan bölge teşkilatlarının "ademi merkeziyet" ilkesi çerçevesinde kurulduğunu ve merkezdeki birçok yetkinin bölge idarelerine devredildiğini ya da birimlerin doğrudan doğruya bölge teşkilatlarına bağlandığını belirtmektedir.	HM
14	Kasım	Mülki atama yapıldı.	Bursa, Kastamonu, Manisa, Şebinkarahisar, Van, Sinop, Kars, Bitlis, Hakkari, Niğde, Menteşe, Kırklareli ve Gümüşhane Valiliklerine tayinler yapıldı.	BCA: 30.18.1.1/ 21.69.3/ 71-300
14	Kasım	İstiklâl Mahkemesine sevk kararı alındı.	Tokat'ta huzur ve sükunu kaçırıcı davranışlarda bulunan Zileli Kel Bekir ile arkadaşı Hamdi; Bursa'da huzur ve sükunu kaçırıcı davranışlarda bulunan 5 kişi İstiklal Mahkemesi'ne verildi.	BCA: 30.18.1.1/ 21.68.18/ 91-163 BCA: 30.18.1.1/ 21.69.4/ 91-164
15	Kasım	İstiklâl madalyası kurdelası tebdil edildi.	Sivas mebusu Rasim Bey'in isyanların bastırılmasında ve bilfiil cephede savaşarak hizmet verdiği anlaşıldığından sahip olduğu İstiklâl Madalyası şeridinin kırmızı - yeşile değiştirilmesi hakkında TBMM Başkanlığı tezkeresi kabul edildi.	ZC C.27 İ.6
15	Kasım	Memurin Muhakemat Heyeti, Memurin Muhakemat Encümeni aza seçimleri yapılmıştır.	Şevket Bey (Kırklareli), Mustafa Bey (Konya), Tevfik Fikret Bey (Konya), Hüseyin Bey (Elâziz), Ahmet Hamdi Bey (Bozok), Yusuf Bey (Denizli), Saffet Bey (Kocaeli), Avni Paşa (Cebelibereket), İbrahim Süreyya Bey (Kocaeli), Ragıp Bey (Kütahya), Ahmet İffet Bey (Ertuğrul), Hakkı Şinasi Paşa (İstanbul), Şükrü Bey (Biga), Ali Nazmi Bey (Kastamonu) ve Talât Bey (Ardahan) Memurin Muhakemat Heyetine; Münip Bey (Van), Süleyman Sırrı Bey (Bozok), İhsan Bey (Ankara), İsmail Kemal Bey (Çorum), Hakkı Bey (Van), Ziya Bey (Çankırı), Talat Bey (Çankırı), Hakim Rıza Bey (Kütahya), Rasih Bey (Antalya) Memurin Muhakemat Encümeni'ne seçilmişlerdir.	ZC C.27 İ.6
15	Kasım	Amerika ile Lozan'da hazırlanan anlaşma için çalışmalar devam ediyor.	Lozan'da Türkiye ile Amerika arasında anlaşma hazırlanmıştır. Bu anlaşmanın imzalanması için Amerika'da taraftarlar çoğalmaktadır, fakat henüz Temsilciler Meclisi'nde kabul edilebilmesi için yeterli oy sayısı elde edilememiştir. Türk ve Amerika ilişkilerinin ilerlemesi için bu anlaşmanın kabul edilmesini isteyen Amerikalılar yeterli çoğunluğa ulaşabilmek için konferanslar vermekte ve ilanlar yayınlamaktadır.	HM
16	Kasım	Maarif Müfettişleri Hakkında Talimatname yayınlandı.	Talimatnamenin birinci maddesine göre, Milli Eğitim Bakanlığı Teftiş Heyeti, eğitim ve öğretim, eğitim kurumlarının idari bilgilerine dair ve güzel sanatlara ilişkin konuları teftiş ve kontrol, öğretmenlere ve idari memurlara bilgi verme ve onları yönlendirmekle görevlidir. Teftiş Heyeti, doğrudan Bakanlığa bağlıdır ve gereği kadar müfettişten oluşmaktadır.	HM

G.	Ay	Olay / Mevzuat	Açıklamalar	Kaynak
16	Kasım	Türk ve Sovyet Hariciye Vekilleri tebliği yayınladı.	Sovyet Dışişleri Komiseri Mösyö Çiçerin ve Türkiye Dışişleri Bakanı Tevfik Rüştü Bey iki ülke arasındaki dostluğa dair bir tebliğ yayınladılar.	HM
17	Kasım	Üst düzey adli atama yapıldı.	Yargıtay üyeliklerine, Adalet Bakanlığı Ceza İşleri Müdürü İbrahim ile Ankara Ağır Ceza Dairesi Reisi Cemal Beyler tayin edildi.	BCA: 30.11.1.0/ 28.40.2
17	Kasım	Mülki atama yapıldı.	Hendek ve Suruç Kaymakamları Zeki ve Talat ile Ereğli ve Yabanabad Kaymakamları Kamil ve Fuad Beyler yer değiştirdi; Mülkiye Müfettişi Ahmed Esad Bey tayin edildi.	BCA: 30.11.1.0/ 28.40.3
17	Kasım	İstiklâl Mahkemesine sevk kararı alındı.	Huzur ve sükunu kaçırıcı davranışlarda bulunan Turşucu Cemal Ankara İstiklal Mahkemesi'ne verildi.	BCA: 30.18.1.1/ 21.69.19/ 93-98
18	Kasım	932 sayılı İhtilâs Sırasında Trakya'ya İzam Kılınan Memurini Zabıtaya Verilen Harcırahlar Hakkında Kanun kabul edildi.	RG: 2.12.1926/526. Trakya'nın kurtuluşu ertesinde acil olarak güvenliğin sağlanması amacıyla polis ve komiserler ve muavinleri ve memurları muvakkaten ya da tayin ile Trakya'ya görevlendirilmiştir. Bu dönemde aldıkları harcırahın yanlış hesaplandığı ortaya çıkınca fazla harcırah miktarları maaşlarından kesilmiştir. Kanun ile aradaki miktarın geri alınmaması amaçlanmaktadır.	ZC C.27 İ.7
18	Kasım	933 sayılı Maliye Vekâleti 1926 Senesi Bütçesine 3400 Lira Tahsisatı Fevkalâde İlâvesine Dair Kanun kabul edildi.	RG: 2.12.1926/526. Malul subay ve askerlere verilmesi, 9 Ocak 1924 tarih ve 397 sayılı Kanunla, kabul edilen nakit mükafat için 1926 senesi Maliye Vekaleti bütçesine 3400 lira ek ödenek ayrılmaktadır.	ZC C.27 İ.7
18	Kasım	Mülki atama yapıldı.	Niğde Valisi Salih Cemal Bey Birinci Sınıf Mülkiye Müfettişliğine tayin edildi; Çine Kaymakamı Münir Sabri Bey memurluktan ihraç edildi; Gönen, Adapazarı, Gördes, Alucra, Çine, Darende Kaymakamlıklarına tayin yapıldı.	BCA: 30.11.1.0/ 28.40.4
18	Kasım	Edirne'nin Kurtuluş Bayramında bulunmak üzere bir Heyeti Mebusan gönderilmesi hakkında karar alındı.	Edirne'nin kurtuluşu ile ilgili etkinliklere katılmak üzere 15 kişilik bir heyet kura ile belirlenmiştir.	ZC C.27 İ.7
21	Kasım	701 numaralı kanunun sureti tatbikini mübeyyin talimatnamenin altıncı maddesinin tadiline dair kararname kabul edildi (BK Kararı No: 4326).	Mevcut Evrakı Nakdiyenin Yenileriyle İstibdaline Dair Kanun'un altıncı maddesinde yeni nakitler basılırken bulundurulacak memurların maaşları için Maliye Bakanlığı bütçesine beş yüz bin lira tahsis edileceği belirtilmiştir. Kararname ile masrafları Hükümet tarafından ödenmek üzere gerektiği kadar memurun evrakı nakdiyenin basılması sırasında bulundurulabileceği şeklinde değişiklik yapılmıştır.	Düstur III.Tertip C.8
21	Kasım	Türk ve Sovyet Hariciye Vekilleri beyanatta bulundu.	Sovyet Dışişleri Komiseri Mösyö Çiçerin Rusya'ya döner dönmez iyi niyet beyanında bulunmuş, Dışişleri Bakanı Tevfik Rüştü Bey de şu beyanatı vermiştir: "Müşterek meselelerimiz için mükemmel netayiç hasıl olacağına kanaat-i kat'imi beyan ederim."	HM

G.	Ay	Olay / Mevzuat	Açıklamalar	Kaynak
22	Kasım	Hacim Muhittin Bey Şark İstiklâl Mahkemesi Reisliğinden istifa etti.	Hacim Muhittin Bey, sağlık sorunları ve bir takım ailevi nedenler dolayısıyla istifa ettiğini beyan etmiştir.	ZC C.27 İ.8
22	Kasım	İsyan sahasında ve civarındaki vilâyetlerde ilan edilmiş olan idarei örfiye bir sene daha temdid edildi (Genel Kurul Kararı No: 271).	23 Şubat'ta Bakanlar Kurulu'nun kararı ile Ergâni Vilâyetinde ortaya çıkan olaylar dolayısıyla Elâziz (Elazığ), Genç, Muş, Ergâni, Dersim, Diyarbekir, Mardin, Siverek, Urfa, Siirt, Bitlis, Van ve Hakkâri vilâyetleri ile Erzurum Vilâyetinin Kiğı ve Hınıs kazalarında bir ay müddetle sıkıyönetim ilan edilmiştir. Sıkıyönetim, önce 1 ay daha sonra 7 ay ve 21 Kasım 1925'de 1 yıl uzatılmıştır. 23 Kasım 1926 tarihine kadar uzatılan sıkıyönetim, "gerekli ıslahatın bitmemiş olmasından dolayı" bir yıl daha uzatılmaktadır.	ZC C.27 İ.8; Düstur III.Tertip C.8
22	Kasım	16 Şubat 1340 tarih ve 427 sayılı "Ankara Şehremaneti Kanunu"nun ikinci maddesi tefsir edildi (Tefsir No: 101).	İstanbul Şehremaneti Genel Meclis üyeliği seçimi dört yılda bir yapılmaktadır. Ne var ki, 417 sayılı Ankara Şehremaneti Kanunu'nda Ankara Belediyesi Genel Meclis üyeleri seçiminin yenileneceği belirtilmiştir. Bu doğrultuda, Ankara Genel Meclis üyelerinin görev süreleri 2 yıl bitiminde dolacaktır. Diğer taraftan, İstanbul Şehremaneti Genel Meclisi üyeleri görevlerine devam edecektir.	Düstur III. Tertip C.8
22	Kasım	Kütüphane Encümenine aza intihabı yapıldı.	Dr. Rıza Nur (Sinop), Yusuf Kemal Bey (Sinop) ve Ağaoğlu Ahmet Bey (Kars) seçildi.	ZC C.27 İ.8
22	Kasım	Türkiye ve Irak Daimi Hudut Komisyonu içtima etti.	Türkiye, Irak ve İngiltere arasında imzalanan "Münasebet-i Hiss-i Hemcivari Muhadenamesi" doğrultusunda kurulan Daimi Hudut Komisyonu Zaho'da ilk içtimasında dostluk ilişkilerinin devamı için tedbirler alınmasını kabul etti. Komisyonda görev yapan beş uzmana, Hakkari Valisi Bekir Lütfü, askeri temsilci ikinci ferik komanda amirali Rıza Beylerle yanındakiler eşlik etmiştir.	HM
23	Kasım	Üst düzey idari atama yapıldı.	Diyarbakır ve Samsun Polis Müdürlüklerine Şerif Nimet ve Midhad Beyler tayin edildi.	BCA: 30.11.1.0/ 28.40.18
23	Kasım	Ankara Şehremaneti istikraz akd ediyor.	Ankara Şehremaneti'nin, fabrikaların gelirlerine karşılık gösterilmek üzere, İş Bankası'ndan yüzde 9 faizle 500 milyon liralık borç almak üzere olduğu haber alınmıştır.	HM
24	Kasım	Bayazıt Vilayeti merkezinin Karaköse'ye nakline dair kararname kabul edildi (BK Kararı No: 4395).	Trabzon - Tebriz, Van - Bitlis yollarında ve vilayetin merkezi bir noktasında bulunan Karaköse ilçesinin Beyazıttan iki kat büyük ve memurlar için yeterli miktarda konutu olduğu anlaşıldığından Beyazıt merkezinin Karaköse merkezine, Karaköse İlçesi Heyetinin de Beyazıt'a nakli kabul edilmiştir. Teklif İl Genel İdaresi tarafından yapılmış, İçişleri Bakanlığı tezkeresi ile Bakanlar Kurulu'na iletilmiştir.	Düstur III.Tertip C.8
24	Kasım	Bozkurt-Lotus vapurlarının çarpışmasından dolayı Fransız Hükümeti ile düzenlenen sözleşme kabul edildi.		BCA: 30.18.1.1./ 21.71.17

G.	Ay	Olay / Mevzuat	Açıklamalar	Kaynak
25	Kasım	934 sayılı Şarkî Karahisar Mebusu Merhum Ali Sururi Bey'in Refikasına İkramiye İtası Hakkında Kanun kabul edildi.	RG: 12.12.1926/532. Vefat eden Ali Sururi Bey'in yetim kalan iki çocuğu ve eşine büyük miktarda borç bıraktığı ve kendisinin memlekete yaptığı hizmetler göz önüne alınarak 3600 liralık ikramiyenin ailesine ödenmesine karar verilmiştir.	ZC C.27 İ.9
25	Kasım	Şûrayı Devletin mevcut olmadığı zamanda zaruri olarak Muhakemat Heyetince bakılan ihtilâfı merci mesailinin Şûrayı Devlet Kanunun neşrinden sonra bu Şûranın görevi olacağına dair Heyeti Umumiye Kararı alındı (Genel Kurul Karar No: 279).	Danıştay henüz kurulmadığı için "ihtilafı mercii" sorununa Muhakemat Heyeti bakmaktadır. Ama Danıştay Kanunu çıkınca bu görev Danıştay tarafından yerine getirilecektir.	Düstur III. Tertip C.8
25	Kasım	Divanı Muhasebattan sadır olan ilâmatın mercii temyizi Şûrayı Devlet olup ancak Şûrayı Devlet kuruluncaya kadar alakadarların Divanı Muhasebat Riyasetine müracaat etmelerine dair Heyeti Umumiye kararı alındı (Genel Kurul Karar No: 280).	Sayıştay'ın kararlarına karşı temyiz makamı Danıştay olmakla birlikte, Danıştay kuruluncaya kadar temyiz başvurusu Sayıştay Başkanlığı'na yapılacaktır.	Düstur III. Tertip C.8
25	Kasım	Tetkik Heyetlerinden ve Divanı Muhasebattan sadır olan ilamata vuku bulacak itiraznamelerin müddet ve sureti tetkiki hakkında Heyeti Umumiye Kararı alındı (Genel Kurul Kararı No: 281).	Tetkik heyetlerince verilen kararlara karşı Sayıştay'a itiraz etme süresi tanınmış, Sayıştay kararına karşı da Danıştay'a temyiz etme hakkı tanınmıştır.	Düstur III. Tertip C.8
25	Kasım	Divanı Harpler tarafından salahiyet haricinde verilmiş ilamların icra olunamıyacağı hakkında Heyeti Umumiye Kararı verildi (Genel Kurul Kararı No: 282).	Divanı Harbin Panayot Zara ve arkadaşları hakkında verdiği karar, Askeri Ceza Kanununun yedinci maddesine aykırı bulunmuş ve aynı zamanda gıyabi olunması dolayısıyla dilekçe sahibinin talebi yok sayılmıştır. Dilekçe Halil oğlu Mustafa Şerif Efendi tarafından verilmiştir, dilekçede Divanı Harp Kararının uygulanmadığı belirtilmiştir.	Düstur III.Tertip C.8
25	Kasım	11 Teşrinievvel 1338 tarih ve 269 numaralı "Altıncı Avans Kanunu"nun sekizinci maddesinin tefsiri kabul edildi (Tefsir No: 102).	Sekizinci madde, atanma ve azilleri yerelin yetkisinde olan emeklilere, emeklilik sonrası yerleşecekleri yerlere giderken verilecek harcırahları kapsamamaktadır.	Düstur III.Tertip C.8
25	Kasım	Sıtkı Efendi'nin hukuku memnuasının iadesine karar verildi.	Cinayet suçundan 15 yıl küreğe çarptırılan Sıtkı Bey'in cezasını çekmiş olduğu ve Usulü Muhakemati Cezaiye Kanununun ilgili düzenlemelerindeki koşulları yerine getirdiği anlaşıldığından hakkındaki yasakların kaldırılmasına karar verilmiştir.	ZC C.27 İ.9

G.	Ay	Olay / Mevzuat	Açıklamalar	Kaynak
25	Kasım	Mehmet Niyazi Efendi'nin hukuku memnuasının iadesine karar verildi.	Cinayet suçundan 3 yıl kürek cezasına çarptırılan Niyazi Bey'in cezasını çekmiş olduğu ve Usulü Muhakematı Cezaiye Kanununun ilgili düzenlemelerindeki koşulları yerine getirdiği anlaşıldığından hakkındaki yasakların kaldırılmasına karar verilmiştir.	ZC C.27 İ.9
25	Kasım	10 sene küreğe mahkûm olan Sivas'lı Baytarzade İsmail Hakkı Efendi hakkında Ankara İstiklâl Mahkemesi Müddeiumumiliği tezkeresi görüşüldü.	Ankara İstiklâl Mahkemesi tarafından mahkum edilen Baytarzade İsmail Hakkı Efendi'nin sağlık durumu cezasını çekmesine engel olmaktadır. Bu nedenle, Teşkilâtı Esasiyenin 26ncı maddesi doğrultusunda hakkında özel af kabul edilmiştir.	ZC C.27 İ.9
25	Kasım	Bahçe Nahiyesinden Mustafa hakkında affı hususî istihsaline dair 3/770 numaralı Başvekâlet tezkeresi görüşüldü.	Kısmi seferberlikte firar etmek suçundan hüküm giyen Mustafa'nın durumunun firar olarak değerlendirilemeyeceği ortaya çıktığından affedilmesine karar verilmiştir.	ZC C.27 İ.9
25	Kasım	Pertek Nahiyesi Muhabere memuru Asım Efendi hakkında affı hususî istihsaline dair 2/771 numaralı Başvekâlet tezkeresi görüşüldü.	Asım Efendi'nin suçu işlediği 1920 tarihinden teftişlere dilekçenin ulaşması tarihi olan 1923 yılına kadar geçen süre davanın düşmesini gerektirmektedir. Bu nedenle temyiz edilen davaya konu ceza affedilmiştir.	ZC C.27 İ.9
25	Kasım	Siverekli Beritzade Hasan hakkında affı hususî istihsaline dair 3/773 numaralı Başvekâlet tezkeresi görüşüldü.	Siverekli Beritzade'nin suçu işlediği tarihte 18 yaşını doldurmamış olduğu dikkate alınmayarak hüküm verilmiştir. Kesinleşen hükmün başka bir şekilde düzeltilmesi imkanı olmadığından affedilmesine karar verilmiştir.	ZC C.27 İ.9
25	Kasım	Nazmiye Kaymakamı İsmail Hakkı Bey hakkında verilen hükümde isabet olmadığına dair Şark İstiklâl Mahkemesi Müddeiumumiliği tezkeresi görüşüldü.	Davaya konu olan kaymakamın şifreli telgrafnameyi sebepsiz şekilde İçişleri Bakanı'na iletmekten kaçınmadığı ortaya çıkmıştır. Kaymakam, emniyet düşüncesi ile telgrafı geciktirmiştir. Bu doğrultuda, cezasının affedilmesine karar verilmiştir.	ZC C.27 İ.9
27	Kasım	935 sayılı Ecnebilerin Seyahat ve İkâmetleri Hakkındaki 2 Mart 1331 Tarihli Kanunu Muvakkate Müzeyyel Kanun kabul edildi.	RG: 12.12.1926/532. Yabancılara verilen oturma ve seyahat tezkereleri, kağıt şeklinde olması nedeniyle zaman zaman okunamayacak hale gelmektedir. Bu nedenle, tezkerelerin cüzdan şeklinde düzenlenmesi ve numara verilmesi ve vergi alınması kararlaştırılmıştır.	ZC C.27 İ.10
27	Kasım	İstanbul Mebusu İbrahim Refet Paşa (Bele) istifa etti.	İbrahim Refet Paşa (Bele), tedavi ve istirahat sürecinde Meclis'teki görevine devam edemeyeceğini sebep göstererek istifa eder.	ZC C.27 İ.10
27	Kasım	İncir ihracatı hakkında rapor hazırlanıyor.	İncirerin Amerika'ya ihracatını sağlamak için incelemelerde bulunmak üzere New York'a giden temsilciler bir rapor hazırlamıştır, rapor yayınlanmak üzeredir.	HM
28	Kasım	Türk Tayyare Cemiyeti Kongresi başlıyor.	TTC Kongresi, Cemiyetin fahri başkanı İsmet Paşa'nın açışı ile başlayacaktır.	HM
26	Kasım	Alpullu (Kırklareli) Şeker Fabrikası açıldı.	Türkiye'nin ilk şeker fabrikası Alpullu'da TBMM Heyeti'nin katılımı ile Ticaret Bakanı tarafından resmen açılmıştır.	HM

G.	Ay	Olay / Mevzuat	Açıklamalar	Kaynak
28	Kasım	Şehremini ataması yapıldı.	Ankara şehremini Ali Haydar Bey (Yuluğ) istifa etmiş, yerine Asaf Bey (İlbay) atanmıştır. Ali Haydar Bey, 25 Aralık'ta yapılacak seçimle İstanbul mebusu olacaktır.	HM
30	Kasım	Maarif müdür ve memurları hakkında talimatname yayınlandı.	Milli Eğitim Bakanlığı, müdür ve öğretmenlerin görev ve yetkileri ile öğretmenler, okullar ve eğitim müfettişlerinin karşılıklı ilişkilerini düzenleyen ek bir tamim yayınlamıştır. Talimatnamenin birinci maddesine göre, her il merkezinde bir eğitim müdürü veya memuru bulunur; milli eğitim müdürleri Milli Eğitim Bakanlığı'nın teklifi üzerine tayin olunur. İkinci maddesine göre ise milli eğitim müdürleri, işlemleri itibariyle bölge maarif eminine bağlıdır.	HM
30	Kasım	Ankara Şehremini Asaf Bey fabrikaları teftiş etti.	Asaf Bey, harici fabrikaları teftiş etmiş ve çimento fabrikası makinelerini geçici olarak faaliyete geçirmiştir.	HM
1	Aralık	936 sayılı Hafta Tatili Kanunun Dördüncü ve Beşinci Maddelerinin Tadili Hakkında Kanun kabul edildi.	RG: 12.12.1926/532. Cuma günü hafta tatilidir ve Kanun ile hafta tatilinde açılmasına izin verilen ve açık olması zorunlu tutulan yerler belirlenmektedir. Bunlardan bazıları hastaneler, dispanserler gibi sağlık kuruluşları, gazete bayileri, umumi kütüphaneler, bahçeler gibi sosyal mekânlar ve fırınlar, sebze ve meyve satıcıları gibi gıda ticareti yapan işletme ya da kurumlardır.	ZC C.28 İ.11
1	Aralık	Herhangi bir meclis ve komisyonda âza olarak vazife eden memurin hakkında Heyeti Umumiye Kararı alındı (Genel Kurul Karar No: 286).	Memurin Kanununda, memurların meclis ve komisyonlara seçilmiş üye olarak katılamayacakları belirtilmektedir. Bu nedenle, Kanunun yayımlandığı tarihten itibaren memurların tâbi üye olarak bulunmadıkları meclis ve komisyonlardaki üyelikleri, Memurin Kanununun hüküm doğurduğu tarihe kadar geçerlidir, ondan sonra ise üyelikleri geçersizdir.	Düstur III. Tertip C.8
1	Aralık	Isparta'nın Hacı Elifi mahallesinden Arapoğlu namı diğeri Acaroğlu İbrahim mahdumu Kâmil hakkındaki hükmi idam tasdik edildi.	Kamil, Isparta'nın Yaylazade mahallesinden Kelleroğullarından Caferoğlu Hacı Mehmet'in evine girerek, muhalefet eden karısı ve oğlunu yaralayarak ölümlerine sebebiyet vermekten idam hükmüne çarptırılmıştır.	ZC C.28 İ.11
1	Aralık	Kuşadasına merbut Aziziye köyünden Halil kızı Hûriye hakkındaki idam kararı müebbet hapis cezasına çevrildi.	Hûriye, Hasan ile olan yasak ilişkisini öğrenen kocasını öldürmüştür.	ZC C.28 İ.11
1	Aralık	Virancık nahiyesinden Çakıroğlu Kâzım ve Hayatoğlu İbrahim haklarında affı hususi istihsali kabul edildi.	Evli bir kadını kaçırmaktan mahkûm olan Kâzım ve İbrahim'in kaçırdıkları kadının kocasının seferberlikte vefat ettiği anlaşılmış, buna göre cezasının indirilmesi söz konusu olmuştur. Fakat hüküm verilmiş olduğundan özel af çıkarılması gerekmiştir.	ZC C.28 İ.11
1	Aralık	Arazisi tahrire başlanmış olan mıntıkalarda vergilerin zamanı istifası hakkında kararname kabul edildi (BK Kararı No: 4417).	Arazileri kayda başlanmış olan yerlerden zamanında faydalanmak için il, ilçe ve nahiye merkezlerine ait arazi ile merkez ve mülhak ilçe ve nahiyeler dahilinde bulunan bütün köylerin bütün olarak kabul edilmesi ve vergilerin tahsili tahrir işleminin bitiminden sonraki yıl ödenmesine karar verilmiştir.	Düstur III. Tertip C.8

G.	Ay	Olay / Mevzuat	Açıklamalar	Kaynak
1	Aralık	Milli Saraylar Talimatnamesinin üçüncü maddesinin tadiline dair kararname kabul edildi (BK Kararı No: 4449).	1925 yılında kurulan Maliye Bakanlığı'na bağlı Milli Saraylar Müdürlüğü'nün bin kuruşa kadar gerçekleştireceği masraflarından mefruşata ait kısmının gerekli görülmesi üzerine on bin kuruşa yükseltilmesi kabul edilmiştir.	Düstur III. Tertip C.8
1	Aralık	Istranca mülkakatiyle Saray Kazasındaki Vakıf arazi ve ormanların sureti temliki hakkında kararname kabul edildi (BK Karar No: 4450).	Istranca ve Saray'da vakıfa ait ormanlar içerisinde kurulmuş köylerin kuruldukları yerler, ormanlar ve arazileri çatışmaya sebep olmayacak şekilde sınırlandırmak ve köylülere kazandırmak Vakıflar Genel Müdürlüğü'nün yetkisindedir. Ödemelerin nasıl yapılacağı, sınırların nasıl belirleneceği, vb. kararnamede düzenlenmektedir.	Düstur III. Tertip C.8
3	Aralık	Cumhuriyet Halk Fırkası mebus adayları açıklandı.	Boş bulunan mebusluklar için CHF adaylarını açıklamıştır: Fuad, Ali Haydar, Ziyaeddin, Bahri, Nafiz, Ali Ulvi, Şemsettin, Ragıp, Ali Rıza ve Rafet Beyler.	HM
3	Aralık	Adliye Kararlar Heyeti içtima etti.	Adalet Bakanlığı'nda talimatname doğrultusunda kurulan Adliye Kararlar Heyeti ilk toplantısını gerçekleştirmiştir. Adliye Kararlar Heyeti'nde alınan kararlar ve görüşler, bir mecmua olarak basılarak hakimlere iletilecektir.	HM
5	Aralık	Emekliye sevk kararı alındı.	Mustafa Kemal'e yapılan suikast girişimi dolayısıyla İstiklal Mahkemesi'nde yargılanan Kazım Karabekir, Ali Fuat Cebesoy, Cafer Tayyar ve Cemal Mersinli Paşalar emekliliğe sevk edilmişlerdir.	AKSCK
5	Aralık	İstiklâl Mahkemesine sevk kararı alındı.	Denizli - Tavas yolunda soygun yaparak huzur ve sükunu bozan Karaağaçlı Şaki Ali ile beş arkadaşı İstiklal Mahkemesi'ne sevkedildi.	BCA: 30.18.1.1/ 22.74.9/ 91-165
6	Aralık	Menafii Umumiyeye müteallik olan arazi ve emlâkin, terazii tarafeynle ve müzayedelere iştirak suretiyle de mubayaasının caiz olduğu hakkında Heyeti Umumiye Kararı alındı (Karar no: 287)	Karara göre, kamu yararını içeren durumlarda, arazi ya da emlak kamulaştırılmadan, iki taraf arasında uzlaşma ya da müzayedelere katılarak satış yapılabilecektir.	Düstur III. Tertip C.8
6	Aralık	Şark İstiklâl Mahkemesi Reisliği intihabatı yapıldı.	Giresun mebusu Hacim Muhittin Bey'in (Çarıklı) istifası ile boşalan başkanlığa İstiklal Mahkemesi üyesi Kozan Mebusu Ali Saip Bey (Ursavaş) seçilmiştir.	ZC C.28 İ.12
6	Aralık	Menafii Umumiyeye müteallik olan arazi ve emlâkin, terazii tarafeynle ve müzayedelere iştirak suretiyle de mubayaasının caiz olduğu hakkında Heyeti Umumiye Kararı alındı (Karar no: 287)		
7	Aralık	Emekliye sevk kararı alındı.	Kozan mebusu J. Bnb. Ali Saib (Ursavaş) askeri görevlerinden emekliye sevkedildi.	BCA: 30.11.1.0/ 29.41.19

G.	Ay	Olay / Mevzuat	Açıklamalar	Kaynak
8	Aralık	Yol Mükellefiyeti Kanununun birinci ve onbirinci maddesi tefsir edildi (Tefsir No: 104).	19 Ocak 1926 tarihinde kabul edilen 542 sayılı Yol Mükellefiyeti Kanunu'nun 1. Maddesindeki "Bilumum Talebe" tabirinden maksat esas meşguliyeti sadece öğrencilik olanlar olup, memurlardan öğrenciliğe devam edenleri işaret etmemektedir.	ZC C.28 İ.13; Düstur III.Tertip C.8
8	Aralık	Şark İstiklâl Mahkemesi azalığı intihabatı yapıldı.	Kozan mebusu Ali Saip Bey'in başkanlığa seçilmesi ile boşalan İstiklal Mahkemesi üyeliğine Kocaeli Mebusu İbrahim Bey (Tolon) seçilmiştir.	ZC C.28 İ.13
8	Aralık	Adliye Vekili İstanbul Adliyesinden istifa haberlerine dair beyanat verdi.	Bazı Gazetelerde yer alan haberlere göre, İstanbul Adliyesi'nden istifalar vardır. Mahmut Esat Bozkurt haberleri şöyle değerlendirmiştir: "İki üç ay zarfında İstanbul Adliyesinden istifa edenler üç dört kişiyi geçmiş değildir. On binden fazla memurla idare edilen Cumhuriyet adliyesi teşkilatında bilmem bu izmam değer bir hadise olarak telakki edilebilir mi?"	HM
12	Aralık	Heyeti Vekile demiryolları mukavelelerini görüştü.	Bakanlar Kurulu, Kayseri - Sivas - Turhal Sivas ve Adana - Arıklı hattının inşasına dair hazırlanan sözleşmeleri gündeme almıştır. İsveç ve Belçika Grubu ile devam eden müzakereler görüşülmüştür.	HM
12	Aralık	Emekliye sevk kararı alındı.	Yaş haddini doldurmuş olması sebebiyle emekliye sevki gereken Darülfünun Fen Fakültesi Nazari Bilimler Bölümü Müdürü Nadir Bey'in bu görevine devam etmesine izin verildi.	BCA: 30.18.1.1/ 22/76/ 9&16-33
12	Aralık	Tahriri Nüfus Heyeti Ankara'ya geldi.	Son olarak Sivas'ta nüfuz sayımı denemelerinde bulunan Mösyö Jakar ve Heyet Ankara'ya dönmüşlerdir. Ankara'da da nüfus sayımı denemesi yapılacaktır.	HM 12, 14 Aralık 1926
13	Aralık	937 sayılı Ankara Şehri Otomatik Telefon Kanunun Yedinci Maddesinin Tadiline Dair Kanun kabul edildi.	RG: 22.12.1926/537. 30 Mayıs 1926 tarihli ve 876 numaralı Kanunda yapılan değişiklikle iç tesisat masrafı alınıp, dış tesisat ücreti alınmayacak kurumlar listesine Genelkurmay Başkanı ile 2. Başkanı da eklenir.	ZC C.28 İ.14
13	Aralık	Erganili Memiş oğlu Ali Rıza'nın takdirname ile taltifi kabul edildi.	Ali Rıza, İstiklâl Savaşında Afyonkarahisar Dumlupınar muhaberatında hizmet etmiştir. Bu doğrultuda terfi ettirilmesi gerekirken, boş kadro olmaması nedeniyle terfi ettirilmiş gibi işlem yapılmıştır.	ZC C.28 İ.14
13	Aralık	Mücadelei Milliye iştirak etmeyen memurin hakkındaki 26 Mayıs 1926 tarihli Kanunun dördüncü maddesi tefsir edildi (Tefsir No: 105).	RG: 22.12.1926/537. 854 numaralı Kanun gereğince istilâya maruz kalan bölgelerde işgal kuvvetlerince verilen vali, kaymakam ve mutasarrıflık gibi görevleri kabul edenlerin devlet hizmetinde bulunması yasaklanmıştır. Ne var ki, yapılan değişiklikle verilen görevi reddetmemekle, Kuvayi Milliye için çalışanların bu yasaktan istisna edilmesi sağlanmaktadır.	ZC C.28 İ.14; Düstur III.Tertip C.8
13	Aralık	Akademik atama yapıldı.	İstanbul Darülfünun Edebiyat ve İlahiyat Fakültesi Dinler Tarihi öğretim üyesi Domine Rilk'in tercümanlığını yapmak üzere Hilmi Ömer Bey tayin edildi; İstanbul Tıp Fakültesi öğretim üyesi Moşe'nin ücreti artırıldı.	BCA: 30.11.1.0/ 29.42.17

G.	Ay	Olay / Mevzuat	Açıklamalar	Kaynak
13	Aralık	Doktor Refik Bey Efendi çocuk ölümleri hakkında beyanat verdi.	Sağlık Bakanlığı tüm ülkede çocuk ölümleriyle ilgili sayıma ve incelemeye başlanacağını belirtmektedir. 1925 yılında Ankara'da ve Konya'da birer çocuk bakım ve doğum evi açılmış, bu girişim bile çocuk ölümlerinde azalmayı sağlamıştır.	HM
15	Aralık	İstiklâl Mahkemesine sevk kararı alındı.	Mudanya'da huzur ve sükunu bozucu davranışlarda bulunan Ali ile arkadaşı İsmail ve Halil İstiklal Mahkemesi'ne sevkedildi.	BCA: 30.18.1.1/ 22.77.7/ 91-167
15	Aralık	Falih Rıfkı'nın "Mühim Bir Mesele" başlıklı başyazısı yayınlandı.	Falih Rıfkı, Kasım ayında Ankara'da 39 çocuğun doğduğunu, aynı ay içinde 24 çocuğun yaşamını yitirdiğini belirterek çocuk ölümleri tehlikesine dikkat çekmektedir.	HM
15	Aralık	Uşak Şeker Fabrikası resmi küşadı yapıldı.	Uşak Şeker Fabrikası ilk şeker ürününü başarı ile üretmiştir.	HM
16	Aralık	938 sayılı Hilâliahmer Şefkat ve Hâtıra Pullarının İlsakına Dair 8 Haziran 1926 Tarih ve 919 Numaralı Kanunun Birinci Maddesinin Tadiline Dair Kanun kabul edildi.	RG: 29.12.1926/539. Dini ve milli bayramlarda gönderilecek kartpostallara da Kızılay pullarının yapıştırılması zorunlu hale getirilmektedir.	ZC C.28 İ.15
16	Aralık	939 sayılı Hazine Pulları Küsuratının Kuruşa İblağına Dair Kanun kabul edildi.	RG: 29.12.1926/539. Gerek halktan gerek maliye memurlarından gelen şikayet üzerine vergi rakamlarındaki küsuratlar kuruşa çevrilmektedir. 1341 (1925) yılı Muvazenei Umumiye Kanunu ile damga pulları için kabul edilen hüküm Hazine pulları için de kabul edilmiştir.	ZC C.28 İ.15
16	Aralık	940 sayılı Seyrisefain İdaresinin 1926 Senesi Bütçesine 34800 Lira Tahsisatı Munzamma İtasına Dair Kanun kabul edildi.	RG: 29.12.1926/539. 1 Temmuz 1926 tarihinde kabul edilen kabotaj hakkı ile yabancı gemiler sahillerden çekilmiş, işler Türk gemilerine kalmış ve Seyr-i Sefain Genel Müdürlüğü görevleri artmıştır. Bu doğrultuda, yeni seferler eklenmiş, seferler için Avrupa'dan vapur ithal edilmiş, eskiler onarılmıştır. Bu nedenle, ek bütçeye gereksinim duyulmuştur.	ZC C.28 İ.15
16	Aralık	Elâziz Mebusu Naci Bey mebusluktan istifa etti.	Maliye Bakanlığınca kurulan Emlâk ve Eytam Bankası'nın Meclisi İdaresi üyeliğine seçilen Naci Bey, Banka Kanunu'nun 23. maddesinde yer alan mebusların idare meclislerinde üye olamayacakları hükmü doğrultusunda mebusluktan istifa etmektedir.	ZC C.28 İ.15; HM, 14 Aralık 1925
16	Aralık	Üst düzey adli atama yapıldı.	Yargıtay Üyeliğine Halil Hilmi tayin edildi.	BCA: 30.11.1.0/ 29.43.4
18	Aralık	Demiryolları hakkında haber yayınlandı.	Ülkenin her tarafının demiryolu şebekesi ile çevrileceği vurgulanmaktadır. Demiryollarının güzergahlarına dair harita yayınlanmıştır.	HM
19	Aralık	Demiryolları sözleşmesi imzalandı.	400 kilometrelik Kayseri - Sivas ve Turhal - Sivas hatlarının inşası Belçikalı gruba verilmiştir.	HM

G.	Ay	Olay / Mevzuat	Açıklamalar	Kaynak
19	Aralık	Tahtelbahirciliğe talip zabitanın şeraiti kabulüne ve efradın haiz oldukları evsafa ait talimatnamenin 3üncü maddesinin tadiline dair kararname kabul edildi (BK Karar No: 4513).	Denizaltılarda çalışmak isteyen subaylar, denizaltı subayları sınavla alınıyor olmasına rağmen, diğerlerine tercih olunacaktır.	Düstur III.Tertip C.8
20	Aralık	941 sayılı 3 Nisan 1340 Tarih ve 460 Numaralı Kanuna Müzeyyel Kanun kabul edildi.	RG: 29.12.1926/539. Avukatlık Kanununda yapılan değişiklikle, hâkimler ve bu sınıftan sayılan Adliye memurlarının istifa ettikten sonra son görev yerlerinde avukatlık ve dava vekaleti görevini yerine getirmeleri iki yıl boyunca yasaklanmaktadır. Kanunun amacı, hakimlerin devlet memuru olarak kazandıkları nüfuzu istifa ettikten sonra özel işleri için kullanmalarının önüne geçerek Cumhuriyet hâkimlerinin şerefini korumak olarak belirtilmiştir.	ZC C.28 İ.17
20	Aralık	942 sayılı 15 Mayıs 1335 Tarihli Mülkiye Harcırah Kararnamesinin 13ncü Maddesine Bir Fıkra Tezyiline Dair Kanun kabul edildi.	RG: 29.12.1926/539. Aile harcırahı sadece beş yüz kuruşa kadar maaş alan ailelere verilecektir.	ZC C.28 İ.17
20	Aralık	Üçüncü fırka efradından olup askerlikten firar maddesinden mahkûm Ali oğlu Pullu hakkında hatayı adli vaki olduğundan affi hususi istihsaline karar verildi.	Ali oğlu Pullu Hasan hakkında Divanı Harp tarafından firar suçundan verilen üç ay prangabent ve kayıt yenileme cezasının isabetli olmadığı görülmüş ve Divanı Harp kararının affedilmesi kabul edilmiştir.	ZC C.28 İ.17
20	Aralık	Mülki atama yapıldı.	Gercüş, Karaburun ve Torbalı kaymakamlıklarına Ferid, Muhyiddin ve Necati tayin edildi.	BCA: 30.11.1.0/ 29.43.13
20	Aralık	TBMM Adliye Encümeni Ağır Ceza Mahkemeleri hakkında mazbata hazırladı.	Ağır Ceza Mahkemesi'nin bir başkan ile iki üyeden oluşmasına karar vermiştir.	HM
21	Aralık	Ankara Cemiyeti Umumiyei Belediye intihabatı yapıldı.	Ankara Cemiyeti Umumiyei Belediyesi, 24 üyeden oluşmaktadır. Seçim, 48 üye için tüm şehrin seçmenlerince yapılır. Şehremaneti Ankara'nın 84 mahallesinden ikişer temsilci davet etmiş, mahalle temsilcilerinden bir Heyet-i Teftişiye oluşturulmuştur.	HM
23	Aralık	Mülki atama yapıldı.	Bergama ve Kandıra kaymakamlıklarına Haşim ve Mesud, Mülkiye Müfettişliğine Fazlı tayin edildi.	BCA: 30.11.1.0/ 29.43.17
23	Aralık	Üst düzey askeri atama yapıldı.	1. Tümen Komutanlığı Tuğgeneral Kenan Paşa Genelkurmay Başkanlığı Harekat Dairesi Başkanlığına ve 1. Ordu Müfettişliği Kurmay Bşk. Albay Alaattin 1. Tümen Komutanlığına tayin edildi.	BCA: 30.11.1.0/ 29.43.18
23	Aralık	Hariciye Vekili Türkiye ve Amerika Muahedenamesi hakkında beyanat verdi.	Lozan'da Türkiye ile Amerika arasında hazırlanan anlaşma metni Meclis'e sunulmuştur. Dışişleri Bakanı Tevfik Bey, anlaşmanın memnuniyetle kabul edilmesini beklemektedir.	HM

G.	Ay	Olay / Mevzuat	Açıklamalar	Kaynak
25	Aralık	Şarktan Garba Nakledilen Eşhas Hakkında Kanun Layihası Meclis'e sunuldu.	Bakanlar Kurulu'ndan sevk edilen Kanun Tasarısı ile doğu illerindeki 1500 zorba ile 80 asi olarak tanımlanan ailenin batıya göç ettirilmesi, Genç isyanı ile ilgisi olmayan mahkumların affedilmesi amaçlanmaktadır.	HM
25	Aralık	943 sayılı Ankara- Ereğli Demiryolunun İnşa ve İşletilmesi Hakkındaki 12 Kânunuevvel 1341 Tarih ve 692 Numaralı Kanunun İkinci Maddesini Muaddil 7 Nisan 1926 Tarih ve 804 Numaralı Kanunun Tadiline Dair Kanun kabul edildi.	RG: 3.1.1927/ 541. Söğütözünde yeni bulunan bir kömür madeninin güvenlik gerekçeleri ile Ereğli kömür havzasına alternatif olarak işletilmesi gerekliliği vurgulanmakta ve buna göre yapılacak demiryolu hattının güzergahı yeniden belirlenmekte ve düzenlenmekte ve bu doğrultuda 50 milyon liralık ödenek ayrılmasına karar verilmektedir.	ZC C.28 İ.18
25	Aralık	944 sayılı Demiryollariyle Limanlar ve Suişleri İçin İki Yüz Milyon Liralık Bono İhracı Hakkında Kanun kabul edildi.	RG: 3.1.1927/ 541. Maliye Bakanlığına tren, liman ve su işleri için Bayındırlık Bakanlığına aktarılmak üzere Ziraat Bankası vekaletiyle on yılda harcanmak üzere yüz milyon liraya kadar bono ihracı yetkisi verilmektedir.	ZC C.28 İ.18
25	Aralık	945 sayılı Samsun Limanının İnşası Hakkında Kanun kabul edildi.	RG: 3.1.1927/ 541. Samsun'da inşa edilecek liman için üç yıl içerisinde harcanmak üzere altı milyon lira ödenek ayrılmaktadır.	ZC C.28 İ.18
25	Aralık	946 sayılı Mücadelei Milliyeye İştirak Etmeyen ve Hududu Milli Haricinde Kalan Erkân, Umera, Zabitan ve Mensubini Askeriye Hakkında Yapılacak Muameleyi ve Cidali Milliye İştirak Edenlerin Tekâüt Müddetleri Sureti Hesabını Natık 25 Eylül 1339 Tarih ve 347 Numaralı Kanunun Yedinci Maddesine Müzeyyel Kanun kabul edildi.	RG: 3.1.1927/ 541. Fiilen Anadolu'ya katılmayıp Genelkurmay Başkanlığı veya Milli Savunma Bakanlığı tarafından herhangi başka bir mahalde görevlendirilmiş olanlar emeklilik için getirilen haklardan yararlandırılacaktır.	ZC C.28 İ.18
25	Aralık	947 sayılı Jandarma ve Hudut Kıtaatı Küçük Zabitan ve Neferatının Usulü İdareleri Hakkında Kanun kabul edildi.	RG: 3.1.1927/ 541. Yapılan iaşe düzenlemesi ile rayic bedel ve ikamet yeri dikkate alınmaksızın 1926 yılı için herkese ayda 8 lira iaşe verilmesi kararlaştırılmıştır. Aksi takdirde, bütçede ayrılan miktar rayic bedel ve ikamet yerine göre düzenlenecek iaşe bedellerini karşılamayacaktır.	ZC C.28 İ.18
25	Aralık	Mebus intihabatı kabul edildi.	Eski Ankara Şehremini Haydar Bey, Sayıştay Başkanı Fuat Bey ve CHF Beyoğlu İdare Heyeti Başkanı Ziyaeddin Beylerin İstanbul mebusluğuna; Ali Ulvi'nin Eskişehir mebusluğuna; Ragıp Bey'in Kocaeli mebusluğuna seçilmesi kabul edildi.	ZC C.28 İ.18
26	Aralık	İstiklâl Mahkemesine sevk kararı alındı.	Kozan'da halkın huzur ve sükununu bozan, Hocazade İzzet Efendi ve 4 arkadaşı İstiklal Mahkemesi'ne sevkedildi.	BCA: 30.18.1.1/ 22.79.17/ 92-80

G.	Ay	Olay / Mevzuat	Açıklamalar	Kaynak
26	Aralık	752 numaralı kanunun sureti tatbikini mübeyyin talimatnameye müzeyyel madde eklenmesine dair kararname kabul edildi (BK Karar No: 4585).	18 Temmuz 1926 tarih ve 3802 sayılı ziraatte kullanılacak yakıtların muafiyetlerini düzenleyen kararnameye ek madde eklenmiştir: "Pancar ziraati yapacak çiftçilerin arazisinde pancar ekiminde, hasadında ve mahsulün tarladan fabrikalara naklinde kullanılmak üzere şeker fabrikaları tarafından alınacak ve kullanılacak olan traktör, kamyon ve kamyonetlerin sarf ve tüketecekleri yakıtlar, gümrük, tüketim ve inhisar vergilerinden muaftır."	Düstur III.Tertip C.8
27	Aralık	948 sayılı Anadolu Bağdat Demiryolları ve Haydarpaşa Liman ve Rıhtım İdaresinin 1927 Senesi Bütçe Kanunu kabul edildi.	RG: 8.1.1927/ 543. Müdürlüğün 1927 yılı için öngörülen gelirleri 10 milyon 900 bin lira, masrafları ise 7 milyon 691 bin 710 liradır.	ZC C.28 İ.19
27	Aralık	949 sayılı Anadolu - Bağdat Demiryolları ve Haydarpaşa Liman ve Rıhtım İdaresinin 1927 Senesine Mahsus Fevkâlade Bütçe Kanunu kabul edildi.	RG: 8.1.1927/ 543. 22 Nisan 1340 (1924) tarihli Kanun ile bina, işletme, alet ve edevat tamiri, yenileme ve ıslahı için harcanmak üzere Müdürlüğe ayrılan 15 milyon liralık ödenekten 3 milyon liranın 1927 yılı içerisinde harcanması kabul edilmiştir.	ZC C.28 İ.19
27	Aralık	950 sayılı Hudut ve Sevahili Sıhhiye Müdüriyetinin 1927 Senesi Bütçe Kanunu kabul edildi.	RG: 9.1.1927/ 544. Müdüriyetin gelirleri toplamı 570 bin lira, giderleri ise 491 bin 661 lira olarak öngörülmektedir. Geçen yıl ile arasında büyük bir fark yoktur.	ZC C.28 İ.19
27	Aralık	951 sayılı Seyr-i Sefain İdaresinin 1927 Senesi Bütçe Kanunu kabul edildi.	RG: 6.1.1927/ 542. Seyr-i Sefain Genel Müdürlüğü'nün 1927 yılı için öngörülen gelirleri 4 milyon 653 bin lira, masrafları ise 4 milyon 652 bin liradır. Bir önceki yıl 3 milyon olarak öngörülen gelirlerde büyük bir farkın meydana gelmesinin nedeni, kabotaj sonrasında Akdeniz ticaretinin zarar görmemesi için alınacak 3 şilep yük vapuru ve 1 posta vapurudur.	ZC C.28 İ.19
27	Aralık	Birinci Büyük Millet Meclisi azalarına zafer hatırası olarak verilen silahlar hakkında Heyeti Umumiye Kararı alındı (Genel Kurul Karar No: 290).	RG: 3.1.1927/541. 7 Kanunisani 1341 (7 Ocak 1925) tarih ve 525 numaralı İstiklâl Madalyası Kanunu doğrultusunda silahların vereselere intikal ettirilmesine olanak sağlanmış, fakat satılması veya hediye edilmesi yasaklanmıştır.	ZC C.28 İ.19
27	Aralık	Mülki atama yapıldı.	Mülkiye Müfettişliğine Niyazi, Keskin ve Şiran kaymakamlıklarına Fevzi ve Tevfik tayin edildi. Ankara Belediye Başkan Yardımcılığına Halid tayin edildi.	BCA: 30.11.1.0/ 29.44.1-4
27	Aralık	Akademik atama yapıldı.	İstanbul Üniversitesi Tıp Fakültesi öğretim üyeliğine Operatör Dr. Mahir, Fen Fakültesi daimi kadrolu öğretim üyeliğine Hüseyin Sabri ve serbest öğretim üyeliğine Ali Yaver tayin edildi ve Tıp Fakültesi öğretim üyesi Moşa'nın anatomi dersini de okutmasına karar verildi.	BCA: 30.11.1.0/ 29.44.6
27	Aralık	Üst düzey idari atama yapıldı.	Demiryolları İnşaat ve İşletme Umum Müdürlüğüne Mühendis Nuri tayin edildi.	BCA: 30.11.1.0/ 29.44.8

G.	Ay	Olay / Mevzuat	Açıklamalar	Kaynak
29	Aralık	İstiklal Mahkemesi'nde karar verildi.	Mahkeme, Adnan Tevfik'in idamına, Avukat Zeki ve Lütfullah ve Vecdi Efendilerin de beraatine karar verdi. Ayvalık kaymakamı Ragıp Bey İstanbul'da köprü başında Adnan Tevfik Efendi tarafından öldürülmüştü.	HM
30	Aralık	Başvekalet Teşkilatı Hakkında Kanun Layihası Genel Kurul'a sunuldu.	Tasarı, Muvazenei Maliye Encümeni'ne havale edilmiştir.	ZC C.C.28 İ.20
30	Aralık	952 sayılı Ceza Kanunun Mevkii Meriyete Vazına Müteallik Kanunun Yirmi Yedinci Maddesinin Tadili Hakkında Kanun kabul edildi.	RG: 10.1.1927/ 545. Ağır ceza mahkemeleri, asliye mahkemelerinin ceza dairelerinde mevcut heyete 2 aza ve 2 mülazim ilave edilerek kurulmaktayken, bazı ilçelerde memur eksikliğinden ceza daireleri kurulamamaktadır. Bu nedenle, Ceza Kanunu ile düzenlenene kadar ağır ceza mahkemelerinin Asliye Mahkemelerinden 2 aza ve 1 reis olmak üzere teşkil edileceği belirtilmektedir.	ZC C.28 İ.20
30	Aralık	953 sayılı Dahiliye Vekâleti 1926 Senesi Bütçesinde Münakale İcrası Hakkında Kanun kabul edildi.	RG: 10.1.1927/ 545. Doğu illerindeki memurlar ile Teşkilatı Mülkiye Kanunu sonrasında açıkta kalıp gerekli görülen yerlerde görevlendirilen ve teşkil edilen ilçe ve nahiyelere atanan memurlara ödenecek harcırah miktarı ayrılan bütçedeki miktarı aştığı için diğer bir kalemden harcırah kalemine aktarım yapılmaktadır.	ZC C.28 İ.20
30	Aralık	954 sayılı Karadeniz Boğazı Tahlisiye İdaresinin 1927 Senesi Bütçe Kanunu kabul edildi.	RG: 10.1.1927/ 545. Karadeniz Boğazı Cankurtaran İdaresinin 1927 yılı için öngörülen gelirleri 294 bin 700 lira, giderleri ise 287 bin 133 liradır.	ZC C.28 İ.20
30	Aralık	Dersim'de sükunet hakim kılındı.	Asırlardan beri devlet ve kanun tanımayan Dersim'li asilerin Cumhuriyet'in kudretli eliyle edebini takındığı ve Şark İstiklal Mahkemesi'nin çeşitli kararları ile cezalandırıldığı belirtilmektedir.	HM
31	Aralık	Diyanet İşleri Başkanlığı, Türk Tayyare Cemiyeti hakkında fetva yayınlandı.	Zekat, fitre ve kurban derilerinin TTC'ye verilmesinin caiz olduğuna dair fetva yayınlanmıştır. Diyanet İşleri tarafından hazırlanan fetvalar çeşitli yerlere dağıtılmıştır.	BCA: 51.0.0.0/5. 44.23

KAYNAKÇA

Aslan, Onur Ender, *Kamu Personel Rejimi: Statü Hukukundan Esnekliğe*, TODAİE, 2002.

Aybars, Ergün, *İstiklal Mahkemeleri*, Ayraç, Ankara, Haziran 2009.

Düstur III. Tertip, 6. ve 7. Cilt (Siyasal Bilgiler Kütüphanesi).

Güler, Birgül Ayman, *Türkiye'nin Yönetimi – Yapı*, İmge, Ankara, Ocak 2009.

Keskin, Nuray, *Türkiye'de Devletin Toprak Üzerinde Örgütlenmesi*, Tan Kitabevi, Ankara, 2009.

Koçak, Cemil, *Umumi Müfettişlikler (1927-1952)*, İletişim, İstanbul, 2003.

Köksal, Mustafa, *TBMM'nin İlkleri*, Nobel, Ankara, 2007.

Özakman, Turgut, *1881-1938 Atatürk, Kurtuluş Savaşı ve Cumhuriyet Kronolojisi*, Bilgi Yayınevi, 1. Basım, Ankara, Haziran 1999, s.209-218.

Hâkimiyet-i Milliye, 1926 yılı (Türk Tarih Kurumu Kütüphanesi).

Resmi Gazete (RG) Arşivi: rega.basbakanlik.gov.tr

Tekeli, İlhan ve Selim İlkin, *Uygulamaya Geçerken Türkiye'de Devletçiliğin Oluşumu*, Bilge Kültür Sanat, İstanbul, Ocak 2009.

The Economist (ODTÜ Veri Tabanı).

Tör, Vedat Nedim, "Millet İktisadiyatı", *Kadro*, Eylül 1932 (http://kadrodergisi.com/eskisayilar/findikta-devlet-kooperatifi-devletle-mustahsilin-isbirligine-dogru/).

Türk Tarih Kurumu Web Sitesi: http://www.ttk.org.tr/templates/resimler/File/Antlasmalar/lozan/lozan20-29.pdf

TBMM Tutanakları

TBMM Zabıt Ceridesi, II. Dönem, XXI. Cilt (2 Ocak 1926 – 30 Ocak 1926)

TBMM Zabıt Ceridesi, II. Dönem, XXII. Cilt (1 Şubat 1926 – 28 Şubat 1926)

TBMM Zabıt Ceridesi, II. Dönem, XXIII. Cilt (1 Mart 1926 – 31 Mart 1926)

TBMM Zabıt Ceridesi, II. Dönem, XXIV. Cilt (1 Nisan 1926 – 28 Nisan 1926)

TBMM Zabıt Ceridesi, II. Dönem, XXV. Cilt (1 Mayıs 1926 – 31 Mayıs 1926)

TBMM Zabıt Ceridesi, II. Dönem, XXVI. Cilt (1 Haziran 1926 – 10 Haziran 1926)

TBMM Zabıt Ceridesi, II. Dönem, XXVII. Cilt (1 Kasım 1926 – 27 Kasım 1926)

TBMM Zabıt Ceridesi, II. Dönem, XXVIII. Cilt (1Aralık 1926 – 31 Ocak 1927)

TBMM Gizli Celse Zabıtları IV.Cilt (20 Eylül 1923 – 28 Mart 1927)

Başbakanlık Cumhuriyet Arşivleri (BCA)

T.C. Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü Cumhuriyet Arşivi Daire Başkanlığı, *Bakanlar Kurulu Kararları Kataloğu.*

T.C. Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü Cumhuriyet Arşivi Daire Başkanlığı, *Başbakanlık Muamelat Genel Müdürlüğü Kataloğu.*

T.C. Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü Cumhuriyet Arşivi Daire Başkanlığı, *Başbakanlık Özel Kalem Müdürlüğü Kataloğu (1924-1949),* Ankara 1999.

T.C. Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü Cumhuriyet Arşivi Daire Başkanlığı, *Bayındırlık Bakanlığı Kataloğu.*

T.C. Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü Cumhuriyet Arşivi Dairesi Başkanlığı, *Cumhuriyet Halk Partisi Kataloğu.*

T.C. Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü Cumhuriyet Arşivi Daire Başkanlığı, *Diyanet İşleri Başkanlığı Kataloğu.*

T.C. Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü Cumhuriyet Arşivi Daire Başkanlığı, *Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı Maden Dairesi Başkanlığı Kataloğu 1870-1951,* Ankara 2001.

T.C. Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü Cumhuriyet Arşivi Daire Başkanlığı, *Müşterek Kararnameler Kataloğu.*

T.C. Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü Cumhuriyet Arşivi Daire Başkanlığı, *Toprak İskan Müdürlüğü Kataloğu.*

1927: YÖNETSEL ÖRGÜTLENME

Esra DİK*

Büyük Millet Meclisi'nin ikinci dönem çalışmaları sona erdiğinde, Hakimiyeti Milliye Gazetesi "Meclisimiz inkılap yolundaki vazifesini bitirdi, tarih intikal ediyor" manşetini attı.[1] Bu manşet bir dönemin sona erdiğini, yeni bir dönemin başladığını ifade ediyordu. 1927 yılına gelindiğinde devrimlerin büyük kısmı tamamlanmıştı. Cumhuriyet rejiminin varlığını tehdit eden unsurlar bir bir ortadan kaldırılmaktaydı. 1927 yılına kadar sürecek Takriri Sükûn döneminde muhalif unsurlar tasfiye edilmiş, Şeyh Sait İsyanı bastırılmış, İzmir Suikastı zanlıları için İstiklal Mahkemeleri hükmünü vermişti.

Büyük Millet Meclisi'nde I. ve II. Dönemin tartışmalı ortamı bu yıldan itibaren yerini sessizliğe bırakacaktı. III. Dönem Meclisi Kemalist ideolojinin iktidarını sağlamlaştırdığı bir dönem olarak hafızalara yerleşecektir. Ancak yine de egemenlik mücadelesini yansıtan asayiş koşulları tam değildir. Doğu bölgesinde feodal yapı henüz kırılamamıştır. Sorun sadece asayiş koşullarını tesis ile çözülemeyecek kadar derindir. 1927 yılı devletin toprak üzerindeki kontrolünün yasal ve kurumsal araçlarının üretildiği bir yıldır. Şark vilayetlerinden bazı ailelerin garba nakilleri ve umumi müfettişliklerin kurulması üretilen araçlardan öne çıkan başlıklardır. 1927 yılı kaldırılan, yeni kurulan ve merkezileşen kurumlarıyla Cumhuriyet dönemi kamu yönetimi örgütlenmesinin kritik bir aşamasına denk gelmektedir.

DEVLETİN DEMOGRAFİK ve EKONOMİK VARLIĞI

1927 yılı için Hükümetin attığı önemli adımlardan birinin ilk nüfus sayımı olduğu kabul edilir. Bu tespit doğru olmakla birlikte eksiktir. Yeni atılımlara hazırlanan bir toplum, içinde bulunduğu durumu, olanaklarını ve gelişme doğrultularını saptamak zorundadır. Bundan dolayı, 1927 yılı sadece nüfus sayımının değil, tarım, ticaret ve sanayi sayımlarının da yapıldığı bir yıldır. Hükümet üç tür bilgiyi elinde toplamak istemektedir. Bunlardan birincisi nüfusun büyüklüğü, ikincisi, tarımsal/ekilebilir arazi miktarı ve bu arazinin mülkiyet dağlımı, üçüncüsü sanayi potansiyelini gösteren üretici kolların dökümünün yapılmasıdır. Son iki bilgi Hükümetin toprak siyaseti ve sanayinin devletçe teşvikini temel alan iktisadi tutumu için hayati önem taşımaktadır. Tütengil'in ifadesiyle, 1927 Ekiminde nüfus ve tarım sayımlarının yapılması, aynı yılın Aralık ayında bunu sanayi sayımının izlemesi, rastlantıdan öte, yakın geçmişle ve gelecekle hesaplaşmanın 1927 yılı olarak planlandığını göstermektedir.[2]

---

* Arş. Gör., Ankara Üniversitesi Yönetim Bilimleri Anabilim Dalı.

1 Hakimiyet-i Milliye (HM) 26 Haziran 1927.

2 Cavit Orhan Tütengil, "1927 Yılında Türkiye", *Atatürk'ün Büyük Söylevi'nin 50. Yılı Semineri Bildiriler ve Tartışmalar, TTK Basımevi*, Ankara, 1980, s.55-56.

Varlık tespiti için sağlam istatistikî veriler gerekmekteydi. Oysa Cumhuriyet devrine gelinceye kadar düzenli bir istatistik tutulamamıştı.[3] Hükümet bu eksikliğin farkındaydı ve ilk işi, 1926 yılında Merkezi İstatistik Dairesini bir uzmanın yardımıyla kurmak oldu. Modern devletin araçlarından olan istatistik faaliyeti, bu konuda uzman bir isimle yürümeliydi. Beynelmilel İstatistik Kongresinin de üyesi olan Belçikalı Camile Jacquart, bu amaçla ülkeye davet edildi. İlk nüfus sayımıyla birlikte devlet istatistikleri Jacquart yönetiminde meydana getirildi.[4] Ancak istatistik dairesinin varlığı Jacquart için yeterli değildi. Daha merkezi bir dairenin kurulması gerekmekteydi. Bu nedenle ilk icraatı, Muvazenei Umumiye Kanunuyla İstatistik Dairesini Başvekalet Merkezi İstatistik Umum Müdüriyetine dönüştürmek oldu. Merkezi İstatistik Dairesi, 1927 yılından itibaren devlet varlığının tespit edilmesine olanak sağlayacak çok önemli istatistikî verileri üretmiştir. İlk icraatı ise, nüfus sayımı olmuştur.

1927 Nüfusunun Yapısı: *İlk Nüfus Sayımı*

1927 yılının ilk günlerinde Başvekil İsmet Paşa sağlam istatistiksel verilerin olmamasından kaynaklanan sakıncalara dikkat çekmektedir.[5] Hakimiyet-i Milliye Gazetesi de sık sık bu soruna eğilmektedir. Falih Rıfkı köşesinde "Biz Kaç Kişiyiz" başlığı ile "Cumhuriyet tesis edildiği zaman Türkiye'nin nüfusu sureti hakkında imparatorluktan kalan ilmi hiç bir istatistiksel veri bulunmadığı, bir devletin tebasının adedini bilememesinden daha garip ne olabileceği" sorusunu sormaktadır.[6] Nüfus sayımı 28 Ekim tarihinde gerçekleşecektir. Ancak öncesinde çok ciddi bir hazırlık gerekmiştir. Genel nüfus sayımından önce, deneyim olması için Ankara'da 14 Ocak'ta nüfus sayımı çalışması yapılmıştır. Nüfus sayım cetvellerinin İstatistik Müdüriyetine gönderilmesi istenmiş, Ankara nüfusunun umumi yekûnu bu cetvellerin tasnifi ile belli olmuştur.[7] Merkezi İstatistik Umum Müdürlüğü'nün amaca uygun ve hızlı bir çalışma sistemine kavuşması için de 25 Haziran'da 1153 sayılı Kanun kabul edilmiştir. Kanun, istatistik düzenlenmesi konusunda, her kademede, gereken özenin ve hassasiyetin gözetilmesini içermektedir. [8]

Yasal düzenlemelerin yanında, nüfus sayımının kontrolü, Jacquart başkanlığında kurulan Âli Tahrir-i Nüfus Komisyonu eliyle yürütülecektir. Komisyon,

---

[3] Osmanlı Devletinde ilk İstatistik Dairesi 1874 yılında kurulmuş ve başına da bir Rus atanmıştır. Daire 1977 yılında lağvedilse de 1879'da bir nizamnameyle vilayet, liva ve kaza merkezlerinde birer İstatistik Komisyonu ve Ticaret Nezaretinde bir İstatistik Kalemi tesis edilmiştir. Bu teşkilat yirmi yıl gibi bir zaman diliminde aralıklı olarak faaliyet göstermiş ancak istikrarlı olarak veri üretememiştir.

[4] Camille Jacquart hakkında emek verilmiş ayrıntılı bir çalışma için bkz: Seyfi Yıldırım, "Belçikalı Nüfusbilimci ve İstatistikçi Camille Jacquart ve Türkiye'de Modern İstatistiğin Kurulması, 1926–1929", *Modern Türklük Araştırmaları Dergisi*, Cilt:7, Sayı:1, Mart 2010, s.7-36.

[5] Hakimiyet-i Milliye, 5 Ocak 1927.

[6] Hakimiyet-i Milliye, 4 Ocak 1927.

[7] Hakimiyet-i Milliye, 15 Ocak 1927.

[8] Z.C C.33 İ.82 25 Haziran 1927.

sayım bölgelerini tespit ederek çalışmaktadır.[9] Ankara 700 sayım bölgesine [tahrir mıntıkası] ayrılmış, sayım günü için bin memur istihdam edilmiştir.[10] Sayım, kaymakam ve valiler tarafından tayin edilen sayım memurları aracılığıyla, sayım sınırları ile isim listeleri yapılarak gerçekleşmiştir.

Tüm çalışmalar sonucunda, 28 Ekim'de ülkenin her tarafında genel nüfus sayımına gidilmiştir. Üç yüz doksan vilayet ve kaza merkezinin sayım sonucu, telgrafla merkeze bildirilmiş, İstanbul'un nüfusunun da sekiz yüz bin-bir milyon civarında olacağının tahmin edildiğini belirtilmiştir.[11] Sayım sonucunda, İstanbul nüfusu hariç olmak üzere, tespit edilen miktar 12.942.208'dir. İstanbul nüfusu ile birlikte bu sayının 13 milyon 648 bin 270 kişi olduğu belirlenmiştir. 1928 yılında yayımlanan nüfus sayımına ilişkin bir cetvele göre ise nüfus 13.660.275'tir.[12]

1927 yılında Türkiye nüfusu için saptanan özellikler ise şu şekildedir:[13] Kadınlar erkeklere oranla daha fazladır; Nüfusun %51,8'i kadın, %48,2'si erkektir. Ülkede 1.000 erkeğe karşılık 1075 kadın vardır. Nüfus, 63 il, 328 ilçe ve 699 bucak merkezi olan 40.991 yerleşme biriminde oturmaktadır. 1.000 kilometrekareye 54 yerleşme birimi, her yerleşme birimine de 333 kişi düşmektedir. Nüfusu 5 bin ve daha fazla olan 147 yerleşme biriminde oturanlar, genel nüfusun %20.35'idir. Kilometrekareye 18 kişi düşmektedir. 7 ve daha yukarı yaşlardaki nüfusta okuryazarlık oranı %10,6'dır. Bu oran, 10 bin ölçeğine göre, kentli nüfus için %32 ve köylü nüfus için de %6'dır. 1927 yılında, 10 bin ölçeğine göre nüfusun %16,3'ü kentlerde %83,7'si kırsal yörelerde oturmaktadır. Nüfusu 40 binin üstünde olan kentler şunlardır: Konya 47.286, Ankara 74.784, Bursa 61.451, İzmir 153.845, Adana 72.652, İstanbul 673.029. 13.648.270 kişinin %97,3'ünün dini İslam'dır. Ana diller bakımından büyük bir oran Türkçe konuşmakla birlikte, Kürtçe, Arapça, Çerkesçe, Rumca, Ermenice de yaygın olan dillerdendir.

Hükümetin Toprak Siyaseti: *Tarım Sayımı, Asayiş, Şarktan Garba Nakil*

1927 yılında Hükümet, iki koldan toprak siyaseti yürütmektedir. Birincisi asayiş sorunu ve şark vilayetlerinin denetim altına alınması, ikincisi ise devlet mülkiyetinin genişletilmesi ve muhtaç köylüye arazi dağıtımının yollarının aranmasıdır.

1927 nüfus sayımına göre nüfusun büyük bir çoğunluğu kırsal kesimde yaşamaktadır. Doğal olarak geçim kaynağı tarımdır. Nüfusun büyük çoğunluğu tarım kesiminde olmakla birlikte, tarım arazilerinin büyüklüğü, bölgelere göre dağılımı ve kapasite kullanımının boyutları bilinmemektedir. Tarım sayımı Hükümet için bu nedenden ötürü çok önem taşımaktadır. Tarımsal alana ilişkin sayı-

---

9 Hakimiyet-i Milliye, 12 Eylül 1927.
10 Hakimiyet-i Milliye, 29 Eylül 1927.
11 Hakimiyet-i Milliye, 4 Kasım 1927.
12 Hakimiyet-i Milliye, 28 Ekim 1927.
13 Tütengil, *a.g.k*, s.56-58.

sal verilere ulaşmak uygun tarım politikasının geliştirilmesine de olanak sağlayacaktır. Ancak daha önemlisi sadece arazi mülkiyetinin değil üretim araçlarının mülkiyetinin de kimlerin elinde toplandığını gösterecektir.

Nüfus sayımının yarattığı hareketlilik içerisinde çok geçmeden tarım sayımı hazırlıklarına girişilmiştir. Ülkede ziraat kaynaklarının tespiti için 16 Kasım'dan itibaren genel ziraat sayımı çalışmalarına başlanmıştır. Sayımdan önce de elde birtakım veriler mevcuttur. Hatta 1 Kasım tarihli Hâkimiyet-i Milliye Gazetesi, tarıma ilişkin bir istatistik sunmaktadır. Bu istatistiğe göre, Türkiye'de arazinin yüzde on ikisi mezradır. Türkiye'nin toprak büyüklüğü kullanılabilir tarımsal arazi 221.581.539 m^2(%29) , orman 139.487.533 m^2 (%18), mera 269.409.236 m^2 (%37), dağlık-taşlık alan 103.234.829 m^2 (%14), bataklık, göl vb. 13.237.863 m^2 (%2), olmak üzere toplam 747.351.000 m^2dir. Arazinin kullanılabilir kısmı önemli bir büyüklüğe sahiptir. Mevcut kullanılabilir arazi miktarına mevcut meraların miktarı da eklenecek olursa kullanılabilecek arazinin miktarı %66 olmaktadır.[14] Bu istatistikî veriler mevcut, ancak yetersizdir.

Sayım sadece kullanılabilir arazi miktarını ölçmemeli, tam sayım esası gözetilmelidir. Bu amaçtan yola çıkarak, 1927 tarım sayımı, çiftçi aileleri, ekili alanlar, üretim miktar ve değeri ile hayvanlar, tarım alet ve makinelerini içine alan bir kapsamda uygulanmıştır. Bütün köylere üç cetvel gönderilmiş, bu cetvellerin birincisine arazi miktarı ile elde edilen ürün miktarı, ikincisine bütün çiftlikler, üçüncüsüne de ziraat aletleri ve cinslerinin yazılması istenmiştir.[15] Sayımın nasıl uygulanacağına ilişkin bir yönetmelik çıkarılarak, sayım cetvellerinin kimler tarafından ve nasıl doldurulacağı ile kimlerin görevli olduğu, bunların görev, yetki ve sorumlulukları belirlenmiştir. Ülke genelinde il ve ilçe bazında uygulanan sayım, il ve ilçelerde valiler ve kaymakamlar tarafından yönetilmiş, sayım cetvellerinin köylere ve tarım işletmelerine dağıtılmaları sağlanmıştır. Sayımın yönetimi ve yürütülmesinde ziraat müdür ve memurları, bunların olmadığı durumlarda, veterinerler ve orman memurları ile işbirliği yapılmıştır. Vali ve kaymakamların başkanlığında oluşturulan komisyonlar, cari tarım istatistiklerinin derlenmesinin yanı sıra, ürünlerin, hayvanların ve tarım alet ve makinelerinin ortalama fiyatlarının tespitini de yapmışlardır.[16]

1927 yılı tarım sayımında bir hane sayılan ve "hep birlikte çalışan kimselerin toplamı" biçiminde tanımlanan çiftçi ailesine ilişkin sonuç şöyledir: Çiftçi ailesi adedi, 9.145.008 nüfustan teşekkül olmak üzere, 1.751.239 aileye ulaşmaktadır. Her çiftçi ailesine ortalama olarak beş nüfus isabet etmektedir. Her çiftçi ailesinin ekim yaptığı arazi miktarı ortalaması 25 dönümdür. Yine ortalama olarak her çiftçi ailesine iki hayvan isabet etmektedir. 1927 yılında Türkiye'de 43.637.727 dönümlük alanda tarım yapılmaktadır. Ekili alanların %89,5'inde tahıl, %3,9'unda baklagiller ve %6,6'sında sınaî bitkiler üretilmektedir. 1927 se-

---

[14] Hakimiyet-i Milliye, 1 Kasım 1927.

[15] Hakimiyet-i Milliye, 16 Kasım 1927.

[16] Yurdakul Saçlı, *Türkiye'de Tarım İstatistikleri Gelişimi, Sorunlar ve Çözüm Önerileri*, DPT Yayın No:2792, Ankara 2009, s. 11-13.

nesinde Türkiye dahilinde 24.000.000 kentalden biraz fazla hububat, bir milyon kental bakliyat ve 1.634.000 kental sanayi bitkisi üretilmektedir. Bütün memlekette, 15.711'i ziraat makinesi olmak üzere, 1.413.509 ziraat aleti sayılmıştır. Ortalama olarak yüz dönüme üç makine isabet etmekte ve mıntıkalar arasındaki fark da cüzi bulunmaktadır.[17]

Tarım sayımı ile devlet, toprak mülkiyetinin dağılımını ve mülkiyetin yoğunlaştığı elleri de saptamış olacaktır. Sürekli dile getirilen toprak reformu meselesi ise arazi üzerinde devlet mülkiyetinin genişletilmesi, çeşitli sebeplerle boş kalan arazilerin hazine arazisi haline getirilmesi ile mümkündü. Aşağıda ele alacağımız Nakil Kanunu'ndan önce çıkarılan 1050 sayılı Muhasebe-i Umumiye Kanunu bu amaca hizmet etmiştir. Kanun ile Devlete ait bütün malların idare ve muhasebeleri düzenlenmiştir.[18] 1050 sayılı Kanun'un *«Devlete ait bil'umum gayrimenkul emval tapu idaresince Hazine namına tescil ve Maliye Vekâleti tarafından idare olunur»* hükmü ile millî emlâkin yönetimi görevi Maliye Vekâletine verilmiş ve ayrıca Devlete ait *bütün* taşınmazların tapu idaresince (Hazine adına) tescil edileceği ilkesi konmuştur. Nakil Kanunu ile Batı illerine nakledilenlerin terk ettikleri arazi ve araziye tabi olan müsakkafları 1927 yılında Hazineye intikal etmiş ve değerleri ilgililere ödenmiştir.[19]

Nakil Kanunu

1925 yılında Şeyh Sait İsyanı ile birlikte başlayan doğu illerinde asayişi sağlama çabası, 1927 yılına gelindiğinde sadece kolluk gücü ile sınırlı kalmayacaktır. Hakimiyet-i Milliye Gazetesi'nin yılın ilk gününde attığı manşet, bu tarihten itibaren hükümetin şark sorununa karşı nasıl bir politika izleyeceğine dair ipuçlarını sunmaktadır. "Şark vilayetlerinde cumhuriyet ıslahatları dev adımlarla ilerliyor" başlıklı yazının altında, "artık bu vatanda şekavete, hile ve oyuna, aşiret ve kabile teşkillerinin yaşamasına din, mezhep ve ensar mücadelesi ve ihtilafı idamesine ihtimal ve imkân yoktur. Türkiye Cumhuriyeti çok yüksek hürriyet ve hukuka, asil ve medeni vatandaşların kurduğu bir millettir" ifadeleri yer almaktadır.[20]

Şark vilayetlerinde "ıslahat" çalışmalarının kaynağının 1925 tarihli Şark Islahat Planı olduğu bilinmektedir. Bu planı resmi kaynaklardan bulmak güç, ancak planın tamamı Mehmet Bayrak tarafından kaleme alınan "Şark Islahat Planı" ve "Kürdoloji Belgeleri" adlı çalışmalarda yayınlanmıştır. Yazarın kitaplarında aktardığı şekliyle, 8 Eylül 1925 tarihli ve 2536 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile İçişleri Bakanı Cemil (Uybadin), Adalet Bakanı Mahmut Esat (Bozkurt), Mustafa Abdülhalik Renda ve Genelkurmay İkinci Başkanı Kazım Orbay'ın katılımıyla bir Şark Islahat Kurulu oluşturulmuştur. Komisyon tarafından kaleme

---

17 Tütengil, *a.g.k*, s.58-61.

18 Bu kanun, 2003 yılında kabul edilen 5018 sayılı Kamu Mali Yönetimi ve Kontrol Kanunu 'na dek kamu mali yönetimini düzenlemiştir.

19 Yaşar Karayalçın, "Kanunlarımız, Doktrin ve Uygulama Açısından Mera ve Yaylaklar, «Emvali Metruke»", *AÜ SBF Dergisi,* C.32, Sayı:1, s. 41-70.

20 Hakimiyet-i Milliye, 1 Ocak 1927.

alınan Şark Islahat Planı ise 24 Eylül 1925 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Genel müfettişlik bölgeleri ve şark vilayetleri için kurulacak beşinci genel müfettişlik bölgesi, sıkıyönetim mahkemelerinin Türkleştirilmesi, Ermenilerden boşalan yerlere Türklerin yerleştirilmesi ve Kürt isyanlarını yöneten, yönlendiren veya bu hareketlere yandaş olan aşiret ailelerinin batı vilayetlerine nakledilmesi Raporda öne çıkan başlıklardır. *Umumi Müfettişlik* ve bazı ailelerin garp vilayetlerine gönderilmesine olanak tanıyan *Nakil Kanunu* 1927 yılında hayata geçirilecektir.[21]

Doğu illerinde asayişi sağlama, isyana destek sağlayan aşiretleri kontrol altına almakla mümkün olabilirdi. Hükümet bölgeye yönelik tedbirleri biran evvel hayata geçirmek istemekteydi. Hakimiyet-i Milliye yazarı Mahmud, "Devlet idaresinde bazı zaruret ve ihtiyaçlar vardır ki onların ifasını lüzumundan fazla tehir etmek hudutsuz zararları mevcud olur. Bu gibi ahvalde gaib edilmiş bir senelik zamanı telafi için bazen yarım asırlık bir devir bile kifayetsiz kalır. İşte şark vilayetlerimizde esaslı bir ıslahat yapmak zaruret ve ihtiyaç bu cümlededir" demektedir.[22] Diğer ıslahat tedbirleri de önem taşımakla birlikte, şark vilayetleri için en önemli gelişme ileriki zamanlarda da etkisini hissettirecek olan Nakil Kanunu'dur. 17 Haziran'da dahiliye, adliye ve bütçe encümenleri, şarkdan garbe nakil edilecek vatandaşlar hakkındaki kanun layihasını tetkik ve tadil ederek Heyeti-i Umumiyeye arz etmiştir.[23] Meclis 18 Haziran'dan itibaren her gün içtimaya karar vermiş, 19 Haziran'da 1097 sayılı Bazı Eşhasın Şark Menatıkından Garp Vilayetlerine Nakillerine Dair Kanun'u kabul etmiştir.[24]

Falih Rıfkı "Nakil Kanunu" başlıklı yazısında, "evvelki gün hükümet tarafından BMM'ye takdim olunan Kanun, uzun müddetten beri şarkta devam eden tasfiye ve ıslahat tedbirlerinden en mühimlerindendir. Bu kanun asiler ve mütegallibe ailelerden bir kısmını, eğer mallarını bırakırlarsa mukabili tayin edilerek, arzu ederlerse mallarını satmalarına müsade ederek memleketin garb kısmına nakil etmektedir. Bu kanun büyük ekseriyetin hayatı menfaati namına akl-kalil [aklı kıt] ve mazur [özürlü] bir zümrenin bazı haritalarını tehdit eden bir nizam ve inzibat tedbiridir" demektedir.[25]

Devlet, asayişi askeri güç kullanarak değil, doğu vilayetlerinde isyanlara destek veren aşiretleri etkisiz hale getirerek gerçekleştirecektir. Aşiretlerin, topraklarında kaldıkları sürece, güçlerinin kırılamayacağı düşünülmektedir. Göç sonrasında ise boş kalan arazi önce hazine arazisi haline getirilecek ardından toprak reformu çerçevesinde muhtaç köylüye dağıtılacaktır.

---

21 Mehmet Bayrak, *Kürtlere Vurulan Kelepçe: Şark Islahat Planı,* Özge Yayınları, Ankara 2009, Mehmet Bayrak, *Kürdoloji Belgeleri*, Özge Yayınları 2004. Mehmet Bayrak, "Şark Islahat Planı ve TC'nin Kürt Politikası", Ed: İsmail Beşikçi, *Resmi Tarih Tartışmaları -6- Resmi Tarihte Kürtler*, Özgür Üniversite Kitaplığı 76, İstanbul 2009, s.389-395.

22 Mahmud, "Yine Şark Vilayetlerimizden", Hakimiyet-i Milliye, 9 Mayıs 1927.

23 Hakimiyet-i Milliye, 17 Haziran 1927.

24 ZC C.33 İ.77 19 Haziran 1927.

25 Hakimiyet-i Milliye, 19 Haziran 1927.

Devletin doğuda egemen olan ağalık sistemi ve feodal ilişkiler düzenini kırmaya yönelik çabası sonucunda 1400 kişi batı illerine nakledilmiştir. 1097 sayılı Kanunun dokuzuncu maddesi, şahıs arazilerinin hazineye nasıl intikal edeceğini ve bunun kıymet takdirinin nasıl yapılacağını göstermektedir. Ancak Kanuna dayanarak göç ettirilen ailelerin çoğu, aynı yıl çıkarılan 1178 sayılı "1097 Numaralı Kanun Hükmünün Refine İcra Vekilleri Heyetinin Mezun olduğuna dair Kanun" ile yerlerine geri dönmüşlerdir. Kanunun çıkarılma gerekçesi ise şu şekildedir: *"İdari, askeri ve içtimai esbaba binaen Şark idarei örfiye mıntıkasıyla Beyazıt vilayetinden 1097 numaralı Kanunun verdiği salahiyetle bazı eşhas ve aileler Garp vilayetlerine nakledilmişti. Bunlar arasında Şeyh Sait İsyanı ile ve bu isyanı takibeden şekavet hadiseleri ile bilfiil alakaları olmadıkları halde orada ittihaz olunacak tenkil ve teskin tedbirleri arasında bazı ailelerin de garbe nakilleri muvafık görülmüştü. Bilahare Şark vilayetlerinde yapılan müessir inzibati hareketler hasebiyle artık bu gibilerin mahallerine iadelerinde idari ve siyasi ve içtimai mani kalmadığından memleketlerine iadesi tensip edilmiştir…"* Yerlerine geri dönenler o zamana kadar dağıtılmış olan toprakları köylüden bir şekilde geri alacaktır. 1928 yılında tapu tescil işlemleri için yasal düzenleme yapılmışsa da, bu girişim başarısızlıkla sonuçlanmıştır. Topraksız köylüyü topraklandırma çabası, 1929'da alınan bir Danıştay kararıyla sonuçsuz kalacaktır.[26]

Toprak üzerinde örgütlenmeye ilişkin ikinci düzenleme, 25 Haziran 1927'de 1164 sayılı Umumi Müfettişlik Kanunu'dur. Umumi müfettişlikler, 1921 Anayasası'nda düzenlenmiş, Müfettişi Umumilik Hakkında Kanun Layihası hazırlanmış ancak bu tasarı kanunlaşamamıştır. 1924 Anayasası'nda ise bu konuyla ilgili bir hüküm yoktur. Teşkilatın yeniden gündeme gelişi 1927 yılında Umumi Müfettişlik Teşkiline Dair 1164 sayılı Kanun ile olmuştur.[27] Kanuna göre, birden fazla vilayeti alakadar eden ve birkaç vilayetin müşterek faaliyetiyle ilgili olmak üzere, ihtiyaç halinde o vilayetler üzerinde özel yetkiye haiz olmak üzere, İcra Vekilleri Heyeti kararıyla Umumi Müfettişler tayin olunabilecektir.[28]

27 Kasım'da umumi müfettişlik yasası gereğince düzenlenen "Umumi Müfettişlik Vazife ve Salahiyetlerine dair Talimatnamenin Meriyete Vaz'ı Hakkında Kararname" İcra Vekilleri Heyetince kabul edilmiştir.[29] Talimatname Diyarbakır, Elazığ, Urfa, Bitlis, Van, Hakkâri, Siirt, Mardin illerini kapsayan bölgede Birinci Umumi Müfettişliğinin (Vilayeti Şarkiye Müfettişi Umumiliği) kurulmasını öngörmektedir.[30] Talimatnamenin yürürlüğe girmesine ilişkin kararnamenin kabul tarihi, doğu vilayetlerinde sıkıyönetimin kaldırıldığı tarihe denk gelmek-

---

[26] Bilsay Kuruç, *Belgelerle Türkiye İktisat Politikası* I, Ankara Üniversitesi SBF Yayınları No:580, Ankara 1993.

[27] Nuray Keskin, "Toprağa Dayalı Örgütlenme: İl Yönetim Sisteminin Kuruluşu", *Memleket Siyaset Yönetim Dergisi,* Cilt:2, Sayı:5, 2007, s.154.

[28] ZC, C.33 İ.82 25 Haziran 1927 .

[29] Düstur, Tertip 3 Cilt 9, s.19.

[30] Özhan Uluatam, *Cumhuriyet Dönemi İktisadi, Mali, Siyasi Olaylar Kronolojsi 1920-2000*, İmaj yayıncılık, Ankara 2001.

tedir. Bu anlamda olası bir asayiş zafiyeti, umumi müfettişlik mekanizması ile bertaraf edilebilecektir.

Umumi Müfettişliklere atanma koşulları da tespit edilmiştir. Başmüşavir, umumi müfettişin onayı alınmak koşuluyla, Dahiliye Vekaletinin önerisi ve hükümet kararı ile; müşavirler, yine umumi müfettişin onayı alınmak suretiyle, Başvekil ve görevinin niteliğine göre ait olduğu Vekilin de katılacağı müşterek kararname ile; şube müdürleri umumi müfettişin önerisi, dahiliye vekilinin onayı ile; ordu zabitanı, umumi müfettişin önerisiyle müdafai milliye vekaletince; jandarma zabitanı ile memurları umumi müfettişin önerisi üzerine Dahiliye Vekaleti'nce; memurlar ile diğer müstahdemler ise doğrudan doğruya Umumi Müfettiş tarafından atanacaktır.[31]

11 Aralık'ta Hükümet Doğu illerini- Diyarbakır, Elazığ, Urfa, Bitlis, Van, Hakkari, Siirt, Mardin illerini kapsayan Birinci Genel Müfettişlik kurulmasına karar vermiş, Vilayet-i Şarkiye Müfettişi Umumiliği'ne İbrahim Tali (Öngören) , baş müşavirliğine Mümtaz, askeri müşavirliğine Tuğgeneral Kadri tayin edilmiştir.[32]

KEMALİST REJİMİN İLANI

Cumhuriyet Halk Fırkasının 15 Ekim 1927'de yapılan ilk Kurultayı'nda Mustafa Kemal, 19 Mayıs 1919'dan itibaren yeni bir devletin hangi tarihsel koşullarda ortaya çıktığını anlatmıştır. 1927 yılından itibaren ise yeni bir devletin maddi koşulları hazırlanacaktır; "Cumhuriyet idaresi ile eski imparatorluk arasındaki münasebet bundan böyle maziden alakasını kesmiştir."[33]

1927 yılına gelindiğinde artık sükunet dönemi hakimdir. Siyasi olarak rejimi tehdit altına sokacak bir gücün varlığından artık söz edilemezdi. Her anlamda devlet iktidarı ile parti özdeşliği sağlanmıştı. Mustafa Kemal'e yönelik son suikast girişimi ise cezasız kalmadı.

Mustafa Kemal'e Suikast: Hacı Sami Çetesi

İzmir Suikastının üzerinden bir yıl bile geçmeden, yeni bir girişime tanık olundu. Hacı Sami Çetesi olarak bilinen grubun lideri Hacı Sami Abdülhamid'in Kuşçubaşısının oğludur. Galatasaray Lisesinde öğrenimine devam ederken babasının Hicaz'a sürgün edilmesi ile eğitimini yarıda keserek onunla Hicaz'a, oradan da kaçarak önce Hindistan'a, sonra Avrupa'ya geçmiştir. Meşrutiyetin ilanından sonra İstanbul'a döner, hürriyetçi davranışları ile dikkat topladığından polis komiserliğine getirilerek İzmir'de görevlendirilir. İzmir Valisi ile arası bozulan Sami, kardeşi ile birlikte birkaç yandaşı ile dağa çıkarak eşkıyalığa başlar. Bir süre sonra aftan yararlansa da tekrar eşkıyalığa döner. Yüz ellilikler listesinde 61. sıradadır. Enver Paşa ile Buhara'ya kadar gitmiştir. Enver Paşa'nın ölü-

---

31 Cemil Koçak, *agk,* s. 73-74.

32 BCA: 30.18.1.1/26.67.17, 11 Aralık 1927; BCA: 30.11.1.0/36.36.19, 31 Aralık 1927. Hakimiyet-i Milliye, 12-16 Aralık 1927.

33 Mahmud , "Devletimizin İtibarı", Hakimiyet-i Milliye, 16 Ocak 1927.

münden sonra Çerkez Ethemle birlikte hareket ederek Milli Mücadelenin karşısına geçmiştir. Sami Çetesinin hazırladığı plana göre 1927 Eylül ayında Cumhurbaşkanını Ankara'ya getiren tren Nallıhan-Ayaş arasındaki boğazda havaya uçurulacak, Cumhurbaşkanı ile birlikte bulunan bakanlar ve milletvekilleri öldürülüp yurt düzeyinde büyük bir ayaklanma başlatılacak, böylelikle padişahlık yeniden göreve çağrılacaktır. Plan Yunanistan tarafından desteklenmektedir. Hatta, 17 Ağustos sabahı beş kişilik bir çete Sisam'dan Anadolu'ya çıkmışlardır. 24 Ağustos tarihinde Beşparmak Dağlarından geçerek Mardan yaylasında geçtikleri vakit yiyecek almak için Tahtacı çadırları ile çatışmaya giren çete elemanları jandarmanın da çatışmaya girmesi ile ele geçirilmiştir. Hacı Sami ve kardeşi ölü, Düzceli Abaza Hakkı ve Mecit ve Sökeli Mecit sağ olarak ele geçirilmiştir.[34]

6 Kasım'da muhakemeye başlanan davanın sonucunda Düzceli Abaza Hakkı ve Mecit ve Sökeli Mecit'in idamına, Eşref ve Mustafa'nın müebbet ağır hapsine karar verildi.[35] 12 Ocak 1928 tarihinde Meclis idamları onadı. 18 Ocak'ta ise Eminönü Meydanında idam edildiler.[36]

Basındaki yansımalar ise manşetlerden şu şekilde okunmaktadır:[37]

> Hainler Cumhuriyet yumruğunun kudretini bir daha gördüler. Cumhuriyet Ricaline suikast edilemez. Vatana ve inkılab ricaline karşı yapılacak her suikastın, bu son katil çetesinin teşebbüsü gibi, akamete mahkum olacağı tabi ve muhakkaktır. Çete, vatanın en büyük evladına suikast mı yapacaktı? *(Milliyet Gazetesi 29 Ağustos 1927)*
>
> Hainlerin Akıbeti: Yüzelliliklerden Çerkes Hacı Sami melûnunun reisi olduğu bu vatansızlardan hayyen yakalananlar Adliyeye teslim edildiler. *(Hürfikir Gazetesi (İzmit) 29 Ağustos 1927)*
>
> Hainlerin Teşebbüsü *(Akşam Gazetesi 30 Ağustos 1927)*
>
> Vatan Hainleri *(Hakimiyet-i Milliye 30 Ağustos 1927)*
>
> Suikastçiler *(Cumhuriyet Gazetesi 3 Eylül 1927)*
>
> Hainler Gözbebeğimize Suikast Yapacaklardı *(Cumhuriyet Gazetesi 8 Eylül 1927)*

1927 Seçimleri ve CHF Kongresi

1927 seçimi, Cumhuriyetin ilk genel seçimidir. Bu seçimlere kadar ordu mensupları askerlikle ilişkilerini kesmeden milletvekili olabiliyorlardı. 1927 seçiminden önce kabul edilen bir yasayla, aday olacak ordu mensuplarının Silahlı Kuvvetlerle ilişkilerini bütünüyle kesmeleri ilke olarak kabul edildi. Yasa gereğince, Gazi Mustafa Kemal, Kazım ve İsmet Paşa'lar, seçim öncesi askerlik görevlerinden ayrılarak, emekli oldular. Gazi, seçim kararı alındıktan sonra millete, "Ben ve Partim" sözcüklerini üzerlerine basarak kullandığı bir bildiri yayınlayarak, o güne kadar yapılanları ve ondan sonra da yapılması düşünülenleri

---

34 *Türk Parlamento Tarihi*, TBMM III. Dönem (1927-1931), TBMM Vakfı Yayınları, No: 9, Ankara 1995, s.135

35 Hakimiyet-i Milliye, 6 Kasım 1927.

36 ZC C.2, İ.30, 12 Ocak 1928

37 Türk Parlamento Tarihi, *a.g.k*, s.141-155

açıkladı; tüm ulusun partisinin milletvekillerinin uymak zorunda oldukları özel koşullar ilan edildi:[38]

1) Milletvekilleri özel yaşantılarında (ticaret ve sanayi ve öteki iktisadi ve mali çalışmalar) devletin kanunlarına tabidir. Fakat Cumhuriyet Halk Fırkasında olan mebusların mebusluk sıfatlarını özel ekonomik yaşantıları için küçük düşürmemelerine, Parti Genel Başkanlığı özel titizlik gösterecektir.
2) Sermayesinin çoğu devlete ait olan kuruluşlar ve şirketlerle kamu yararına ait özel sözleşmeye dayanan imtiyazlı şirketlerde ve tekel idarelerinde hükümetçe meclisi idarelere alınan üyeler ve bu kuruluşları temsil durumunda bulunanlar parti mebuslarından olmayacaktır.
3) BMM'nin başkan ve başkan vekilleri ve bakanlar ile parti genel sekreteri ve parti grubunun başkan ile başkan vekilleri ve parti müfettişleri gerek devletin ilgili olduğu kuruluşlarda ve gerekse devletin ilgili olmadığı özel şirketler ve kuruluşlarda, müdürlük ve idare meclisi üyeliği gibi idare ve temsil durumlarından vazgeçerler.
4) Partiye bağlı olan milletvekillerinin BMM'nde devam bakımından bulunacakları durum, partinin genel politikasında özel bir öneme sahip olacaktır.
5) CHF'li olan milletvekilleri, yukarıdaki kurallara bağlılığı partinin genel politikasına karşı taahhüt etmiş durumdadırlar.

Seçimden önce yapılan bir diğer düzenleme ise Cumhuriyet Halk Fırkası nizamnamesinin seçime dair 26. maddesinin tadil edilerek "Fırka namına mebus namzetlerinin tespit ve ilanı umumi reise aittir…" şeklinde düzenlenmesidir.[39] 30 Ağustos'ta Mustafa Kemal, CHF namına mebus namzedi olarak uygun bulduğu kişilerin listesini ilan etti: "Aziz vatandaşlarım, CHF namına bütün memlekette TBMM azalığı için mebus namzedi olarak tespit ettiğim zevatın heyeti umumiyesini arz ediyorum. Her vatandaş için yeni devrede beraber çalışmaya münasib gördüğüm arkadaşların heyeti umumiyesinin birlikte görülmesini faideli addettim."[40]

Gazi, göstermiş olduğu adayların tamamının seçilmesiyle birlikte seçimlerin sona ermesinin ardından bir beyanatta bulundu: "Aziz vatandaşlarım intihabat neticelendi. CHF namına takdim ettiğim namzdetler memleketin her tarafında aziz vatandaşlarımın müttefikan umur-u tasvib ve intihabına mazhar oldu. Aziz vatandaşlarımın tezahür ettiği asil manayı yüksek mesuliyet hissiyle ve layıkıyle ihata ediyorum. Vatandaşlarım intihab reyleriyle benim ve siyasi fırkamın geçen icramızı müttefiken tasvib ve teyid edildiğini ve gelecek devredeki mesayimize itimad ve emniyet izhar ettiler."[41] Hakimiyet-i Milliye Gazetesi, "asil milletimizin, büyük halaskarın CHF namına gösterdiği namzetlere bir tek eksiksiz rey vermek suretiyle, Gazi Hazretlerine muazzam inkılap davasına ne kadar candan bağlı olduğunu ispat etti" manşetini attı.[42] 63 seçim çevresinden 316 milletvekili seçildi.

---

38 Tevfik Çavdar, *"Müntehib-i Sani" den Seçmene*, V Yayınları, Ankara 1987, s. 77.
39 Hakimiyet-i Milliye, 24 Haziran 1927.
40 Hakimiyet-i Milliye, 31 Ağustos 1927.
41 Hakimiyet-i Milliye, 8 Eylül 1927.
42 Hakimiyet-i Milliye, 3 Eylül 1927.

Seçim sonrasında Cumhuriyet Halk Fırkası'nın ilk Kurultayı 15-22 Ekim tarihleri arasında gerçekleştirildi. Mustafa Kemal Paşa, Sivas Kongresini CHF'nin ilk kurultayı saydığından, bunu İkinci Kurultay olarak adlandırıyordu. Mustafa Kemal, Kurultayda Kurtuluş Savaşı ile Cumhuriyetin kuruluş yıllarını ayrıntılı bir biçimde anlatan Büyük Nutkunu okudu. Nutkun okunması otuz altı saat sürdü. 22 Ekim'de yeni parti tüzüğü kabul edildi. Buna göre halkçılık ve milliyetçilik ilkelerine ek olarak cumhuriyetçilik ve laiklik ilkeleri de benimseniyor, Mustafa Kemal'in "Değişmez Genel Başkan" olması kabul ediliyordu."[43]

TBMM 3. Dönem çalışmaları başladığında Mustafa Kemal Paşa ikinci kez Cumhurbaşkanı, Kazım Özalp yeniden Meclis Başkanı seçildi. İsmet Paşa da yeniden hükümeti kurmakla görevlendirildi. BMM birinci celsesi açıldığında, Milletvekilleri alfabetik sıraya göre yemin ettiler. Yeminin nasıl edileceği konusunda Manisa Mebusu Sabri Bey, "yeminin şeklini Katip Bey okusun hepimiz (vallahi) der otururuz. Bu evvelce tatbik olunmuştur" dedi. Reis ise yeminin suretinin kürsüde olduğunu, birer birer yeminin şart olduğunu söyledi. Yemin Artvin Dairei İntihabiyesinden itibaren gerçekleştirildi. BMM Riyaseti için gerçekleşen seçimde 264 oyla Karesi Mebusu Kazım Paşa Meclis Başkanı olarak seçildi. Başkan Vekili seçiminde Hasan Bey, İsmet Bey ve Refet Bey 277 oy ile seçilmişlerdir. İdare amirleri sandığında 280 rey bulunmuştur. 280 rey ile idare amirliklerine Tevfik Kamil Bey (İstanbul), Şükrü Bey (Biga), Kamil Bey (İzmir) seçilmişlerdir. Divanı Riyaset Kitabeti seçiminde, 273 rey ile Ruşen Eşref Bey (Afyonkarahisar), Necip Ali Bey (Denizli), Ali Bey (Rize) ve 272 rey ile İshak Refet Bey (Diyarbekir) katipliğe seçilmişlerdir. Gazi Mustafa Kemal, 288 rey ile müttefikan Reisicumhur olarak seçilmiştir.[44]

Fırka Grubu ise bir gün önce İsmet Paşa başkanlığında toplanmıştır. Meclis Riyasetine Karesi Mebusu Kazım Paşa, Reis Vekillerine: Trabzon Mebusu Hüsnü, Bursa Mebusu Refet ve Çorum Mebusu İsmet Bey'ler seçilmiştir. Meclis Heyet-i İdaresine: İstanbul Mebusu Tevfik Kemal, Biga Mebusu Şükrü ve İzmir Mebusu Kamil Bey'ler, Meclis Katipliklerine: Afyon Karahisar mebusu Ali Bey, Ruşen Eşref Bey, Denizli Mebusu Necip Ali, Rize Mebusu Ali, Diyarbakır Mebusu İshak Refet Bey'ler, CHF Heyet-i İdaresi Vekilliğine ise: Afyon Karahisar Mebusu Ali ve Diyarbakır Mebusu İbrahim Talih Bey'ler seçilmişlerdir.[45]

Başvekil İsmet Paşa tarafından oluşturulan İcra Vekilleri ise şu şekildedir: Başvekalete Malatya mebusu İsmet Paşa, Adliye Vekaletine İzmir Mebusu Mahmut Esat Bey, Müdafaai Milliye Vekaletine ve Bahriye Vekaletine Çankırı Mebusu Abdülhalik Bey, Dahiliye Vekaletine Şükrü Kaya Bey, Hariciye Vekaletine İzmir Mebusu Doktor Tevfik Rüştü Bey, Maliye Vekaletine İzmir Mebusu Saraçoğlu Şükrü Bey, Maarif Vekaletine İzmir Mebusu Mustafa Necati Bey, Nafia Vekaletine İstanbul Mebusu Behiç Bey, Ziraat ve Ticaret Vekaletine İzmir Mebusu Rahmi Bey, Sıhhiye ve Muaveneti İçtimaiye Vekaletine İstanbul Mebu-

---

43 Hakimiyet-i Milliye, 15 Ekim 1927.
44 Z.C C.1 İ.1 1 Kasım 1927.
45 Hakimiyet-i Milliye, 1 Kasım 1927.

su Doktor Refik Bey.[46] BMM üçüncü seçim dönemi, İsmet Paşa Kabinesinin güvenoyu alması ile çalışmalarına başlamıştır. [47]

Türk Kadın Birliğinin Seçimlere Katılma Çabası

7 Şubat 1924 günü İstanbul'da kurulan Türk Kadın Birliği, siyasi nitelik taşımayan her türlü etkinliği yapmak, kadınlarla ilgili meselelerde, aile ve toplum hayatında, çalışma hayatında, fikir alanında, kadınların ilerlemesi ve yükselmesi için faaliyet göstermek gibi amaçlarla kurulmuştu. Birliğin yardım amaçlı sosyal faaliyetlerinden başka, siyasi hakları kazanma mücadelesindeki öncü faaliyetleri ise 1927 yılında gerçekleştirilmiştir. 26 Mart 1927 yılında toplanan olağan kongresinde kuruluş tüzüğü değiştirilerek, kadınlar için siyasal haklar sağlamaya çalışacağını gösteren bir madde eklenmesi kararlaştırılmıştır. Hali hazırda 1927 seçimleri için hazırlıklar sürmektedir. Nezihe Muhittin Birlik adına yaptığı konuşmada "…İnkılapları doğuran hamlelerdir. Bu hamlelerimize her seçimde devam edeceğiz ve nihayet bu hakka bizler de her vatandaş gibi katılacağız. Kanunlar, sosyal hayatın ihtiyaçlarına intibak eder" demiştir. Nezihe Muhittin'in "bu yasama dönemi sona ermeden kadınlarla ilgili olarak çok büyük bir değişikliğe tanık olacağımızı tahmin ediyorum" sözlerinin arkasında Mustafa Kemal'in bu konuya ilişkin olumlu tutumu yatmaktadır. Mecliste de olumlu bir hava mevcuttur. Ancak seçimlere katılma isteği tüm çabalara karşın gerçekleşmez. Aday olamayan cemiyet üyeleri çözümü kendilerine yakın duran erkek adayların gösterilmesinde bulurlar. İstanbul Valiliği Hukuk İşleri Müdürü Kenan Bey'in aday olması kararlaştırılır. Ancak fikir ayrılıkları nedeniyle Kenan Bey aday olmayı kabul etmez. Cemiyet içerisinde kimileri önce belediye seçimlerinden işe başlanması gerektiğini düşünürken kimileri adaylık konusunda ısrarcıdır. Sonuç itibariyle Nezihe Muhittin, İstanbul'a geldiği vakit Mustafa Kemal ile görüşeceğini ve seçimlere katılmaktan vazgeçtiklerini bildirmiştir. Ancak Muhittin'in daha sonra yaptığı açıklamalar sertleşmiştir. Cemiyet içerisinde daha belirgin hale gelen bölünmeler Nezihe Muhittin ve diğer yönetim kurulu üyelerinin Cemiyet merkezinden uzaklaştırılmasını kolaylaştırmıştır. Usulsüzlük yapıldığı gerekçesiyle Cemiyet merkezi polis tarafından basılmış, kayıtlar mühürlenmiştir. Bu hareket kadınların seçime katılmasını ertelemeye yetecektir. Sadiye Hanım başkanlığında yeni bir yönetimle tekrar işe başlayan Cemiyet daha ılımlı bir politika izleyecektir.[48]

İktisat Politikası: *Sanayi Sayımı, Ali İktisat Meclisi ve Sanayinin Teşviki*

1924'ten başlayarak ekonomide yeni bir zemin hazırlanmaktadır. Bilsay Kuruç'un sözleriyle "Cumhuriyet kadroları işin büyük ölçüde ekonomiden geçeceğini biliyorlardı. Modern bir ticaret, mali sermaye ve sınai mülkiyet" yapısına

---

[46] Z.C C.İ.2 2 Kasım 1927.

[47] Z.C C.1 İ.4 5 Kasım 1927.

[48] Leyla Kırkpınar, *Türkiye'de Toplumsal Değişme ve Kadın*, TC Kültür Bakanlığı Kültür Eserleri, Ankara 2001, s.199. Leyla Kaplan, *Cemiyetlerde ve Siyasi Teşkilatlarda Türk Kadını(1908-1960)*, Atatürk Araştırma Merkezi, Yayınları, Ankara 1998, s.143-145.

erişmek temel hedefti.[49] Kalkınma için sanayi ve ticaret sermayesinin gelişmesi gerektiği Hükümetçe her ortamda dile getirilmekteydi. Hususi teşebbüsün devlet eliyle geliştirilmesi ise yürütülen iktisat politikasının en önemli ayağını oluşturmaktaydı. Ancak öncelikle sanayi alanında üretim potansiyelinin bilinmesi gerekmekteydi. 1927 yılında yapılan sayımlardan üçüncüsü bu isteğe dayalı olarak sanayi alanına ilişkindir. Bu sayım yine, Camile Jacquart tarafından bizzat yönetilen ilk genel sanayi sayımıdır. Sayımın amacı, memleket dahilinde mevcut tüm sanayiye ait bilgi üretimidir.[50]

1927 yılında başlıca sanayi kolları ve ilgili rakamlar şu şekildedir:[51]

Sanayi Kolları	**İşyeri Sayısı**	**Çalışanlar Sayısı**	**Üretimin G.S. Değeri (1000 TL)**
Maden Çıkarma Sanayi	556	18.932	12.380
Tarım Sanayi	28.439	110.480	281.605
Dokuma Sanayi	9.353	48.025	76.366
Ağaç Sanayi	7.896	24.264	15.161
Kağıt ve Karton Sanayi	348	2.792	4.238
Metal Sanayi	14.752	33.866	14.444
Bina ve İnşaat Sanayi	2.877	12.345	3.816
Kimya Sanayi	697	3.107	17.244
Karma ve Elektrik Sanayi	106	1.805	122
Çeşitli Sanayi	221	1.239	7.364
Toplam	65.245	256.855	432.740

İşletmelerin çalışan sayılarına göre dağılımını gösteren bir tablo ise aşağıdaki gibidir.[52]

Çalışan Sayılarına Göre Müesseseler	**Sayısı**	**Oranı (%)**
Bir Kişilik Müesseseler	23.316	35.74
Bir Kişi ve Ailesi Efradından Mürekkep Müesseseler	4.914	7.53
İki ve Üç Kişilik Müesseseler	23.332	35.76
Dört ve Beş Kişilik Müesseseler	7.683	11.78
Altı - On Kişilik Müesseseler	3.940	6.04
11 - 20 Kişilik Müesseseler	1.188	1.82
21 -50 Kişilik Müesseseler	551	0.84
51-100 Kişilik Müesseseler	166	0.25
100 ve daha yukarısı	155	0.24
Toplam	65.245	100.00

49 Bilsay Kuruç, *Mustafa Kemal Döneminde Ekonomi*, Bilgi Yayınevi, İstanbul 1987, s.13

50 Hakimiyet-i Milliye, 8-9-11 Kasım 1927.

51 *Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ekonomisi 1923-1978*, Der: Memduh Yaşa, Akbank Kültür Yayını, İstanbul 1980, s. 20.

52 1927 Senesi Sanayi Tahriri Neticeleri, Başvekalet Merkez İstatistik Müdiriyeti Umumisi, Ankara 1928, s.4.

1927 yılında iktisat politikasına sanayinin teşviki damgasını vuracaktır. Hükümet, hususi teşebbüsün geliştirilmesi için imkanları dahilinde gereken her türlü teşviki vermeye gönüllüdür. Bu kapsamda gerçekleştirilen ilk girişim, Ticaret Odaları Kongresi'nin düzenlenmesidir. Kongre, üst düzey iktisat politikalarının hangi düzlemde üretileceği sorunu üzerinden çok önemli kararların alındığı bir kongre olacaktır.

Ticaret Odaları Kongresi, 12 Şubat 1927'de Halk Fırkası Binasında açılmıştır. Falih Rıfkı'ya göre bu Kongrenin en önemli faydalarından biri, Cumhuriyet hükümetinin iktisadi devamına ait prensiplerin netleşmesine kaynaklık etmesidir.[53] Kongreye hükümetin taşıdığı en önemli başlık ise Âli İktisat Meclisinin kurulması düşüncesidir.[54] Kongre'nin yapıldığı tarihlerde izlenecek politikalar ise Başvekil İsmet Paşa tarafından dört maddede sıralanmaktadır:[55]

1) İstihsal ve tasarruf hepimizin müşterek hedefi olmalıdır;
2) İttihaz edilecek bütün tedbirlerde, müstesna kararlara ve hükümetin vazifesi haricindeki müdahalelerine değil, tabii iktisat kanunlarına istidat etmeliyiz;
3) İktisadi mücadelede hususi teşebbüslere ve halka düşen vazifelerin kıymeti, hükümete düşen vazifelerin kıymetinden büyüktür;
4) Türk müstahsilleri ve teşebbüs erbabı, beynelmilel mücadelede memleketin âli iktisadiyesini esas tutan müşterek gayelere malik olmalıdır.

Kongrede ele alınan tartışmalar çerçevesinde Hükümet, iki temel düzenlemeyi ardı ardına hayata geçirmiştir. Önce Mayıs ayında, Hükümetin çok uzun zamandır gündeminde olan, 1055 sayılı Teşvik-i Sanayi Kanunu kabul edilmiş, Haziran ayında ise, 1170 sayılı Kanun ile Âli İktisat Meclisi kurulmuştur.

Özel kesimin gelişmesi ve sanayiye yönelmesi için çeşitli teşvik tedbirleri getiren Teşvik-i Sanayi Kanunu, çıkarılışını izleyen birkaç yıl boyunca Hükümetin iktisat politikasının temel dayanağını oluşturmuştur. Teşvik-i Sanayi Kanunu ile getirilen teşvik ve bağışıklıklar ise şu şekilde sıralanabilir: [56]

- Bakanlar Kurulu kararıyla 10 hektara kadar karşılıksız arazi tahsisi, vergi, resim ve harçlardan muaflık, tekel konusu tuz, ispirto gibi kamusal tekel mallarının indirimli olarak satılması,
- Kuruluş aşamasında ithal edilen makine, donatım ve inşaat malzemelerinin Türk demiryolları ve deniz yollarında yüzde 30 indirimli taşınması,
- İletişim ve enerji bağlantılarının devletçe karşılıksız sağlanması,
- Fiyatı yüzde on'dan daha pahalı olmadığı sürece devletçe ithalat yerine yerli malların satın alınması zorunluluğu.

Bu geniş kapsamlı teşviklerle, onbeş yıllık bir süre içinde, özel sanayi kuruluşlarının güçlendirilmesi amaçlanmıştır. Teşvik-i Sanayi Kanunu ile birlikte,

---

53 Falih Rıfkı "Mücadele Esasları", Hakimiyet-i Milliye Gazetesi, 17 Şubat 1927.

54 Hakimiyet-i Milliye 9 Şubat 1927. Ticaret Vekaleti tarafından kurulacak olan Âli İktisat Meclisi hakkında uzun süre inceleme yapılmış, Kongreye arz edilmek üzere de bu hususta Ticaret Müdür-i Umumi vekili Şakir Bey, ticaret mümessilleri ve konsoloslar tarafından Avrupalıların incelemeleri de dikkate alınarak bir proje hazırlanmıştır

55 Hakimiyet-i Milliye, 17 Şubat 1927.

56 Meral Tecer, *a.g.m*, s.110

Türkiye'de yeni yabancı sermaye yatırımları 1930 yılına kadar artan bir tempo ile gerçekleşmiş, Kanunu ile özellikle sanayi makinelerine gümrük bağışıklığı getirilmiştir.[57] Kanun 1942 yılına kadar yürürlükte kalacaktır.

Âli İktisat Meclisi ise, "iktisaden üst düzey prensiplere ilişkin fikirleri tetkik eden meclis" olarak tanımlanmaktadır. Başvekalete bağlı Âli İktisat Meclisi, 24 aza ile azalık sıfatını haiz bir Katibi Umumi ve üç muavininden oluşmak üzere merkezi hükümette görevlendirilmiştir.[58] Meclisin yarısı hükümet, yarısı ise ticaret ve sanayi odaları ile diğer meslek kuruluşları tarafından seçilmektedir. Meclisin amacı, araştırmalar yaparak ve programlar hazırlayarak, iktisadi gelişmeyi hızlandıracak kararların alınmasına yardımcı olmaktır. Meclis, Türkiye'nin ödemeler dengesiyle ilgili çalışmalar başta olmak üzere yaptığı birçok araştırma ile iktisat politikasına yön vermiştir.[59] Teşvik-i Sanayi Kanunu'nun çıkarıldığı tarihte Hükümet, bir de Sanayi ve Maden Komisyonu kurmuştur. Amaç, ülkedeki sanayi kaynaklarının incelemesi ve sanayi potansiyelinin ortaya çıkarılmasıdır.[60]

İktisat politikalarının bir diğer ayağı ticaret üzerinedir. 1927 yılında ihracat 80.7 milyon dolar, ithalat 113.7 milyon dolardır.[61] İstanbul'da bir serbest bölge kurulması istenmektedir.[62] Bunun için de çalışmalar 1927 yılının başı itibariyle başlatılmış, Avrupa'daki önemli limanlar incelenerek, bölgenin yerinin tespiti için bir de komisyon teşkil edilmiştir.[63] Yıl içerisinde, Ticaret Vekaleti tarafından Avrupa'daki serbest liman ve mıntıkaları incelemek için heyetler görevlendirmiştir.[64] Ticaret Vekaletinin bir diğer uygulaması ise "ticari mümessillik" mekanizmasıdır. Amaç yabancı tüccarların her türlü suistimalini engellemek ve tüccarların karşılaştıkları sorunları Vekalete doğrudan iletebilmektir. Ticaret Vekili, 3 Mayıs tarihli açıklamasında "Memlekete ticari amaçlı gelenler olduğu gibi ticaret amacı dışında gelenler ile de karşılaşılabileceğini, tüccarların her iki durumda da ticari mümessillere başvurabileceğini" dile getirmiştir.[65] 1927 yılında mevcut zahire borsalarına ilaveten Türkiye'de ilk defa olmak üzere İstanbul'da bir hayvan borsası açılmıştır. Ankara, Menemen, Afyonkarahisar, Amasya ve Bandırma'da da birer ticaret ve zahire borsası açılmıştır. Ankara Zahire borsası 26 Şubat'ta açılmıştır.

---

57 Yahya Sezai Tezel, *Cumhuriyet Döneminin İktisadi Tarihi*, Yurt Yayınları, Ankara 1982s.76, 231

58 Z.C C.33 İ.82 25 Haziran 1927.

59 Yahya Sezai Tezel, a.g.k, s.208

60 Hakimiyet-i Milliye, 19 Haziran 1927. Komisyon, Sanayi ve Mesai Müdürü Umumimisi Recai, Sanayi ve Maadin Bankası Müdürü Umumisi Hayreddin ve İzmir Sanayi Müdürü Şerif Beylerden oluşmaktadır.

61 *Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ekonomisi 1923-1978,* Der: Memduh Yaşa, Akbank Kültür Yayını, İstanbul 1980, s. 338.

62 Hakimiyet-i Milliye, 7 Ocak 1927.

63 Hakimiyet-i Milliye, 10 Ocak 1927.

64 Hakimiyet-i Milliye, 17 Temmuz 1927.

65 Hakimiyet-i Milliye, 3 Mayıs 1927.

1927 yılında gerçekleşen Beynelmilel Parlamentolar Ticaret Konferansı'na da Hükümetin ilgisi tamdır. Hükümet, 5 Eylül 1927 tarihinde Brezilya'da Riyodöjaneyro'da toplanacak olan Beynelmilel Parlamentolar Konferansına iştirak etmek üzere Hakkari Mebusu Asaf ve Bolu Mebusu Fatih Rıfkı Beylerin gönderilmesine karar vermiştir.[66]

ADALET YÖNETİMİ

1927 yılı adli yönetiminde İstiklal Mahkemeleri kapandı. Şurayı Devlet göreve başladı. Cumhuriyet tarihinin adli zaferi olarak bilinen Bozkurt Lotus davası kazanıldı.

Mahkemeler

Cumhuriyet döneminde 24 Nisan 1924 tarihinde yürürlüğe giren 469 sayılı kanun hükümlerine göre Sulh Mahkemeleri gezici olmaktan çıkmış, bir merkezde sabit hale getirilmiştir. Bu kanunun getirdiği en büyük yenilik ise Şer'iye ve İstinaf Mahkemelerinin kaldırılmasıdır.[67] 1927 yılında 952 sayılı Ceza Kanununun Mevkii Meriyete Vaz'ına Müteallik Kanunun 27. maddesinin tadili hakkında Kanun Resmi Ceridede yayımlanarak "ağır ceza işlerinde yazılı davaları yürüten asliye mahkemeleri iki aza ve bir reisten oluşmak üzere teşkil olunacaktır" hükmü getirilmiştir.[68] Ağır ceza işlerine bakan asliye mahkemelerinin üç kişiden teşekkül edeceği açıklanmakla, ağır cezalı olmayan işlere bakan asliye mahkemelerinin tek hakimden olacağı hukukçular tarafından zımnen kabul edilmiş, Adalet Bakanlığı önce 1933'te, İstanbul hariç olmak üzere, asliye ceza mahkemelerini tek hakimli kurmuş, 1939'da İstanbul Mahkemelerine de uygulanmıştır.[69] 1924'te Sulh Mahkemeleri düzenlemesinden sonra, 1927 yılında asliye mahkemelerinin örgütlenme esaslarının belirlenmesi, genel mahkemelerinin kuruluşu bakımdan önemli bir aşamadır. Mahkemeler açısından bir diğer gelişme, mahkemelerin Adliye Sarayına nakil edilmeleridir. Binanın zemin katında dokuz oda ve bir kalorifer dairesi mevcuttur.[70] Yılın son günlerinde de Temyiz Mahkemesine üç daire ilave edilecektir.[71]

Mahkemelerin çakılı hale gelmesinin yanında, hangi davalarda hangi mahkemelerin yetkili kılınacağının da yasa kapsamına alınması gerekmektedir. 18 Haziran'da 1086 sayılı Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu, bu amaca hizmet etmektedir. [72]

---

66 Z.C C.32 İ.72 26 Mayıs 1927.

67 *Adalet Bakanlığı 50. Yıl*, Ankara Yarı Açık Cezaevi Matbaası, Ankara 1973, s. 97.

68 Düstur, Tertip 3, Cilt 8, s. 40, 10 Ocak 1927.

69 Adalet Bakanlığı 50. Yıl, *a.g.k,* s. 98.

70 Hakimiyet-i Milliye, 2 Ağustos 1927.

71 Hakimiyet-i Milliye, 30 Aralık 1927.

72 ZC, Cilt 33, İ. 76 18 Haziran 1927. Kanun, 2009 yılında hukuk sistemini büyük ölçüde değiştiren, yargılama usul ve esaslarını Avrupa Birliği standartlarına göre düzenleyen, "Hukuk Muhakemeleri Usulü Kanun Tasarısı" ile kapsamlı bir reforma tabi tutulmaktadır.

1927 yılında, adli alanda 9.999 hakim görev yapmaktadır. Hakimlerin 135'i kadın, 9.864'i erkektir. İncelediğimiz yılda mahkeme türleri ve adli personele ilişkin kimi rakamlar aşağıdaki tabloda yer almaktadır: [73]

Mahkemeler	**1927**
Müstakil Ağır Ceza Mahkemeleri	87
Mürettep Ağır Ceza Mahkemeleri	-
Asliye Ceza Mahkemesi	6
Asliye Hukuk Mahkemesi	13
Ticaret Mahkemesi	3
Sulh Mahkemesi	218
Sulh Hukuk ve Sulh Ceza Mahkemesi	-
Hukuk Hakimliği	112
Ceza Hakimliği	124
Çift Hakimli Mahkemeler	-
Hakimi Münferitlik	164
Adli İhtisas Mahkemesi	-
İcra Reisliği	6
İcra Reisliği Muavini	-
Müddeiumumi	342
Müddei Umumi Muavini	79
Sorgu Hakimi	351
Toplam	1.505

Sair Adliye Teşkilatı Memurları ve Müstahdemleri	**1927**
İcra Memurluğu	143
Başkatip ve Muavini	420
Tabibi Adli	10
Zabıt Katibi	1537
Mübaşir	1.082
Toplam	3.192

1927 yılında adli yönetim alanına ilişkin bir istatistiğe göre, 1926 senesi zarfında Türkiye mahkemelerine 1.034.893 evrak gelmiştir. Bunlardan 903.032 evrak neticelenmiş ve hükme bağlanmış ve 131.861 evrak da 1927 senesine devredilmiştir. Diğer taraftan kesinleşmiş hükme bağlı olunan evrak hakkında mahkemece harcanan mesai için tanzim olunan ikinci bir cetvelde, yirmi iki ağır ceza dairesi karşılaştırmalı olarak gösterilmiştir. Hangi çeşit davada hangi ağır ceza dairesinin birinci olduğu ve hangi sırayı aldığı bu cetvelden anlaşılmaktadır. Cetvellere göre ağır ceza işlerinde birinci olan Balıkesir'i sırayla Trabzon, Bursa, Erzurum, Gaziantep, Yozgat, Çorum, Konya, Adana, Afyonkarahisar, Kas-

[73] İstatistik Yıllığı, s.158.

tamonu, İstanbul, İzmir, Kayseri, Rize, Tokat, Sivas, Elaziz, Ankara, Diyarbakır, Mardin, Malatya izlemiştir. Asliye ceza işlerinde birinci sıraya yerleşen İstanbul'u sırayla Afyon Karahisar, Erzurum, Sivas, Mardin, Çorum, Kastamonu, Diyarbakır, Konya ile İzmir (aynı derecede), Bursa, Balıkesir ile Yozgad (aynı derecede), Ankara, Tokat, Elaziz, Adana, Trabzon, Rize, Gaziantep, Kayseri ve Malatya izlemiştir. Sulh ceza işlerinde İzmir, Asliye Hukuk işlerinde Afyonkarahisar, Ticaret işlerinde de Adana, sulh hukuku işlerinde Erzurum ilk sırada yer almaktadır.[74]

İstiklal Mahkemeleri Kapatıldı

1927 yılına kadar İstiklal Mahkemeleri, 348 davanın 235'ini sonuçlandırmış, 945 şahsın mahkûmiyetine 1237 şahsın beraatına karar vermiştir.[75] İstiklal Mahkemeleri mesaisini tamamlamak üzeredir. 28 Şubat 1927 tarihindeki CHF grup toplantısında Başvekil İsmet Paşa İstiklal Mahkemelerinin faaliyetine nihayet verileceğini açıklamıştır. Takriri Sükun Kanunu'nun iki yıl süreyle uzatılmasına dair kanun tasarısı dolayısıyla yaptığı konuşmada İsmet İnönü şu cümleleri sarf etmiştir:[76]

> "… yeni gireceğimiz devirde BMM'nin karşısında bulacağı vaziyet eğer yeni bir takım erbabı fesada medarı cüret olacaksa, onların bu kürsüden sözlerimi işiteceklerini ve anlayacaklarını ümit ederim. Eğer herhangi bir vaziyette BMM'si, kuvvetli bir tedbir, hususi bir karar almak ıztırarını duyarsa, millet ve memleketin selameti için bu kararı ittihaz etmekte zerre kadar tereddüt etmeyecektir. Milletin istikbali için başlıca zamanı kalp olan nokta burasıdır. Bu imkan elde bulunduktan sonra biz, yedi Martta İstiklal Mahkemelerinin yeniden teşkilini teklif etmemek imkanını görüyoruz. Bu imkanın, milletin hakiki amaline, samimi muhabbetine istinaden icrayı hükmeden BMM'nin yeni intihabında daha ziyade huzur ve muhabbetle milletin arasına müracat etmesine de imkan vereceğini kabul ediyoruz. Zannediyorum ki maruzatı sarih bir teklifle hitama erdirmiş oluyorum. Takriri Sükun Kanununun iki sene müddetle daha temdidini teklif edeceğiz…"

7 Mart 1927'deİstiklal Mahkemeleri görevlerine son verilerek kaldırılmıştır. Ancak mahkemeleri kuran Sıkıyönetim Kanunu yürürlükte kalacaktır. Aynı gün Adliye Vekili, Cumhuriyet Müdde-i Umumiyelerine bir tamim göndermiştir: "İstiklal Mahkemelerimiz faaliyetine nihayet veriliyor, bu münasebetle muhakememiz görülen illerde bulunan muhtelif ceraim yarından itibaren cihet-i adliyeye tevdii edilecektir."[77]

Şurayı Devlet Göreve Başladı

Şurayı Devlet Kanunu 21 Kasım 1925'te kabul edilmiştir. Ancak üye seçimi 23 Haziran 1927 tarihinde gerçekleştirilmiş ve 5 Temmuz'da göreve başlamıştır. 14 Mayıs tarihli Heyeti Umumiye kararı gereğince, Şurayı Devlet göreve

---

[74] Hakimiyet-i Milliye, 17 Kasım 1927.
[75] Hakimiyet-i Milliye, 10 Ocak 1927.
[76] *İsmet İnönü'nün TBMM'deki Konuşmaları*, Birinci Cilt (1920-1938), TBMM Kültür, Sanat ve Yayın Kurulu Yayınları No.56, Ankara 1992, s. 253.
[77] Hakimiyet-i Milliye, 7 Mart 1927.

başlayıncaya kadar, Memurin Muhakemat Encümeni ile Heyeti icraya devam edecektir.[78] TBMM tarafından 23 Haziran'da Danıştay Başkanlığı'na seçilen Nusret Metya, 1931'e kadar görevde kalmıştır.[79] Daire başkanlıklarına Reşat, Atıf, Ali Rıza, Reşit atanırken, başkatip ve üyeliklere de 17 kişi tayin edilmiştir.[80]

DIŞ İLİŞKİLERİN YÖNETİMİ

Türkiye Cumhuriyeti, savaştığı ülkelerle Lozan Barış Anlaşması'nı imzalarken savaşmadıkları ile de dostluk anlaşmaları imzalamıştı. 1927 yılına kadar herhangi bir sorunla karşılaşılmamıştır. Ancak, 18 Ocak 1927'de, üzerinden dört yıl geçtikten sonra, Lozan Anlaşması Amerikan Senatosu tarafından reddedildi. Yapılan oylamada 34 ret oyuna karşı, 50 kabul oyu çıktı. Ancak, kabul için 50 oy yeterli değildi. Yaygın olan görüş, Amerikan Senatosu'nun bu kararında Ermeni Diasporasının etkili olduğu yönündedir.

23 Ocak'ta Hakimiyeti Milliye Gazetesinde Mahmud (Nedim Soydan) tarafından yazılan "Türkiye ve Amerika" başlıklı yazıda bu karardan en çok ikili ilişkilerin zarar göreceği vurgulanmaktadır.[81] Türkiye, bu karara karşı soğukkanlı bir tutumla hareket etmiştir. Anlaşmanın reddinden sonra Türkiye'ye gelen Amiral Bristol'un görevi, iki ülke arasındaki diplomatik ilişkileri Senato'nun onayına gerek duyulmayacak şekilde tesis etmektir. Ocak ayından itibaren gayri resmi müzakerelere başlanmıştır. Türkiye, dostluk anlaşmaları konusunda çekimser kalan Amerikan hükümetine karşı ticari anlaşmaları gündeme getirmiştir. 1926 yılında imzalanmış ve altışar aylık geçerliliği olan iki modüs vivendi'nin Ağustos ayında geçerliliğinin kalkacağı ifade edilmiş, eğer ilişkiler sürdürülmek isteniyorsa öncelikli olarak belirsiz olan bu durumun çözülmesi gerektiği belirtilmiştir. Bunun için ya bir dostluk anlaşmasının imzalanması ya da Lozan'ın onayı konusunun tekrar Senato'ya taşınması gerekmektedir. Amerika, Lozan'ın tekrar Senato'ya taşınmasına sıcak bakmamıştır. ABD'ye göre, öncelikle diplomatik ilişkiler gelişmeli, ardından anlaşma imzalama süreçlerine gidilmeliydi. Türkiye Şubat ayından itibaren resmi müzakerelere geçmiş, 3 Şubat'ta resmi bir nota teatisine razı olmuştur. Amerika ticari ilişkilerde statükonun belli bir zaman sınırlaması olmadan tesis edilmesini isterken, Türkiye ihtiyatlı bir şekilde buna karşı durmuş ve Amerika'nın ticaret anlaşmasını imzalamasını talep etmiştir. Nihayetinde Türkiye'nin istediği madde değişiklikleri gerçekleştirilerek, 17 Şubat 1927 tarihinde düzenli diplomatik ilişki kurulmuştur. Türkiye adına Hariciye Vekili Tevfik Rüştü Aras, ABD adına Türkiye'deki Amerikan Yüksek Komiseri Amiral Mark Lambert Bristol arasında biri diplomatik diğeri ticari olmak üzere iki Modüs Vivendi imzalanmıştır. Onaylanmayan Lozan Antlaşması, sanki

---

78 Hakimiyeti Milliye, 14 Mayıs 1927; Düstur, Tertip 3 C.8, s. 547.
79 Onur Karahanoğulları, *Türkiye'de İdari Yargı Tarihi,* Turhan Kitabevi, Ankara 2005, s. 233.
80 BCA: 30.10 /11.67.7, 27 Haziran 1927.
81 Hakimiyet-i Milliye Gazetesi, 23 Ocak 1927.

onaylanmış gibi ilişkiler yürütülmeye çalışılmıştır. İki ülke arasındaki sorunlar, 1930'lu yıllarda ikili anlaşmalarla büyük oranda çözülecektir.[82]

Bozkurt Lotus Davası

1927 yılında dış ilişkilerin etkili yönetimi adına öncelikle 25 Haziran'da 1153 sayılı Hariciye Vekaleti Teşkilat Kanunu kabul edilmiştir. Bu kanun, hariciye teşkilatlanmasında ilk kapsamlı düzenlemedir. Bakanlığın günümüzdeki yapısının temelleri de bu düzenlemeyle atılmıştır. Diplomasi yeni kurulan bir devletin dış dünyada kabul görmesi açısından hayati önem taşımaktadır. 1927 yılı çok önemli bir diplomatik olaya da şahitlik etmektedir. Bozkurt-Lotus davası bu yılın en önemli gündem maddelerindendir.

Bozkurt-Lotus davasının özetle şu şekilde gelişmiştir: Fransız gemisi Lotus ile Türk nakliye gemisi Bozkurt arasında 2 Ağustos 1926 tarihinde gece Midilli Adası civarında çarpışma olmuş, Türk nakliye gemisi Bozkurt batmış, sekiz Türk gemici kaybolmuştur. Lotus, kurtarabildiği birkaç tayfa ile İstanbul'a gelmiştir. Ölenlerin yakınlarının şikayeti üzerine Bozkurt'un kaptanı Hasan Bey ile Lotus'un kaptanı Desmons İstanbul Ağır Ceza Mahkemesince tutuklanmıştır. Yapılan yargılama neticesinde her iki kaptan da ayrı, ayrı taksirli adam öldürme suçundan mahkum edilmiştir. Fransız kaptan 80 gün hapis ve 22 lira para cezasına çarptırılırken, Bozkurt'un kaptanı 4 ay hapis cezası almıştır. Fransız kaptanın avukatı yetkisizlik iddiasında bulunarak, davanın Türk mahkemelerinin yargılama yetkisi dahilinde olmadığını savunmuş, iki devlet arasında bu konuda anlaşmazlık çıkmış, sonuçta her iki devlet 12 Ekim 1926 tarihinde hakemlik sözleşmesi imzalayarak, olayı Lahey Adalet Divanına götürmüşlerdir. Bozkurt-Lotus davasının Lahey Adalet Daimi Divanı'nda görüşülmesi sırasında Hükümeti temsil etmek üzere Adliye Vekili Mahmud Esad Bey görevlendirilmiştir.[83] Uluslararası Adalet Divanında Bozkurt-Lotus davasının duruşmaları Ağustos ayı başlarında başlamıştır.[84] Dava 7 Eylül'de Türkiye lehine sonuçlanmıştır. Bu dava sürecinde uluslararası alanda büyük bir hukuk mücadelesi veren yeni Türk devleti, davanın kazanılmasıyla egemenliğini yeniden ilan etmiştir.

ASKERİ İDARE ve MİLLİ EMNİYET HİZMETİ

Türk İstiklal Harbinin zaferle sona ermesini müteakip, 1927 yılında kabul edilen 1111 Sayılı Askerlik Mükellefiyeti Kanunu ile asker alma teşkilatının temeli atılmıştır. Bu kanuna göre; Türkiye Kolordu bölgelerine, Kolordu bölgeleri Asker alma bölgelerine, Asker alma bölgeleri de askerlik şubelerine ayrılmıştır. 1111 sayılı yasanın "Türkiye Cumhuriyeti tebası olan her erkek bu kanun gereğince askerlik yapmaya mecburdur" hükmüne ilişkin Giresun Mebusu Hakkı

---

82 1920'li yıllarda Türkiye-Amerika arasındaki ilişkileri inceleyen bir çalışma için bkz: Semih Bulut, *Atatürk Dönemi Türkiye-ABD İlişkileri,* Hacettepe Üniversitesi, Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü Doktora Tezi, Ankara 2008, Tez Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları tarafından kitap olarak basılmıştır.

83 BCA: 30.18.1.1/25.42.4 6 Temmuz 1927.

84 Hakimiyet-i Milliye, 4 Temmuz 1927.

Tarık Bey, "kadınlar neden bu yükümlülüğü paylaşmasınlar" sorusunu gündeme getirmiştir. Milletvekilleri öneriye karşı çıkmışlardır. Menteşe Mebusu Yunus Nadi Bey, dünyada böyle bir meselenin mevcut olmadığını, zaten Kurtuluş Mücadelesi sırasında kadınların olağanüstü katkıları olduğunu belirtmiştir. Kanun 12 Temmuz 1927'de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir.[85]

1927 yılında milli emniyete dair bir gelişme bugünkü Milli İstihbarat teşkilatına ilişkindir. Birincil kaynaklardan ulaşamamakla birlikte, 1926 yılında kurulan ve 1927 yılında hayata geçirilen Milli Emniyet Hizmeti teşkilatının varlığından bahsedilmektedir. 1926'dan itibaren yurt içindeki istihbarat faaliyetlerini Milli Emniyet Hizmeti Riyasetinin yerine getirmesi kararlaştırılmıştır. Genelkurmay İstihbarat Dairesi tarafından hazırlanan 6 Ocak 1926 tarihli ve Genelkurmay Başkanı Fevzi Paşa imzalı bir tebligatta, merkezi Ankara olan ve İstanbul, İzmir, Adana, Diyarbakır ve Kars'ta şubeleri bulunan Milli Emniyet Hizmeti teşkilatının kurulduğu bildirilmektedir. Beş ilde şubeleri bulunan küçük bir askeri istihbarat birimi olarak ortaya çıkan bu teşkilata, ilerleyen zamanlarda üç şube (İstanbul, Antalya, Samsun) daha eklenmiş, sekiz şubenin her biri mıntıka amirliğine dönüştürülmüştür. Bu teşkilat,1926 yılının Aralık ayında Mustafa Kemal'in onayıyla gizli bir Kararnameyle Başbakanlığa bağlanmıştır. Bu dönemde sivil unsurlar da teşkilata katılmış ve bölümlendirme yapılmıştır. Milli Emniyet Hizmetinin kuruluş sürecine ilişkin yasal düzenleme, gizlilik gerekçesiyle, Resmi Gazete'de yayımlanmamıştır. Ancak, 5 Ocak 1927'de İçişleri Bakanlığı, yine gizli olmak kaydıyla, valiliklere bir tebligat yollamıştır. Tebligatta Milli Emniyet Hizmeti adı altında yeni bir teşkilatın kurulduğu açıklanmaktadır. Teşkilat, yabancı devletlerin propaganda ve istihbarat yapma girişimlerine karşı hükümetin ve ordunun emniyeti için kurulmuştur. Teşkilat, İçişleri Bakanlığına bağlı olmakla birlikte, bütçesinin Başbakanlığa bağlı olması sebebiyle, bir yandan fiili olarak Başbakanın güdümündedir. Bu teşkilat, ileride kurulacak Milli İstihbarat Teşkilatının nüvesidir.[86]

KAMU HİZMETLERİNİN GÖRÜNÜMÜ

1927 yılında 63 il, 328 ilçe ve 699 bucakta örgütlenen devlet, genel idarede 64.434 memur (1330 kadın, 63.104 erkek), adli idarede 9.999 hakim (135 kadın, 9.864 erkek), askeri idarede 162.235 ordu mensubu (8 kadın, 162.227 erkek), akademik idarede (Darülfünun'da) 265 öğretim üyesi eliyle kamu yönetimini işler kılmaktadır.[87] Toplamda 236.933 kamu personeli ile hizmet üretilmektedir.

Kamu hizmetinin sürekliliği için memurluk sisteminde yaşanan aksaklık ve belirsizliklerin hızla giderilmesi gerekmektedir. Kuralları genel geçer olan, atanmasından emekliliğine kadar her aşaması standart kurallara göre biçimlenen

---

85 ZC C.33 İ.79 21 Haziran 1927.

86 Seydi Çelik, *Osmanlı'dan Günümüze Devlet ve Asker*, Salyangoz Yayınları, İstanbul 2008, s. 60.

87 Cavit Orhan Tütengil, "1927 Yılında Türkiye", *Atatürk'ün Büyük Söylevi'nin 50. Yılı Semineri Bildiriler ve Tartışmalar,* TTK Basımevi, Ankara, 1980, s. 56-58.

bir personel politikası izlenmelidir. Özellikle özlük hakları konusunda ikili uygulamalar ya da karışıklıklar bertaraf edilmelidir. 1927 yılında bu sorunlara çözüm bulmak adına yapılan hukuksal düzenlemelere ek olarak, karışıklığa sebep olan konular üzerinde de tefsir yoluyla çözüm üretme yoluna gidilmiştir.

Kamu personel rejiminin esaslarını içeren 788 sayılı Memurin Kanunu 1926 yılında çıkarılmıştı. Bu düzenleme ile memurluk işe girişten emekliliğe kadar tüm özlük hakları ile düzenlenmişti. 1927 yılında yani Memurin Kanununun çıkışından hemen bir yıl sonra 1108 sayılı Maaş Kanunu'nu kabul edilmiştir. Bu kanun, devlet memurlarının tayin, terfi, nakil, el çekme gibi durumlarda maaşlarının nasıl düzenleneceğine ilişkin ilk düzenlemedir.[88] 10 Ekim'de memur maaşları ilk kez peşin ödenmiştir.

Disiplin işleri konusunda Hükümetin girişimi, Sicil ve Hüviyet Varakaları Numunelerinin Kabulüne dair Kararname ile gerçekleşmiş, Memurin Kanunu gereğince memurlara verilecek sicil ve hüviyet varakalarının şekillerini tespit ve yeknesak bir tarzda düzenlenmesini sağlamak için, vekaletlerin memurin müdürlerinden oluşan bir komisyon oluşturulmasına da karar verilmiştir.[89]

Koşulları daha ağır olan memuriyetler de Hükümetin dikkatindedir. Uzak vilayetlerde istihdam olunan memurlara özel düzenlemelerle, koşulların ağırlığı hafifletilmeye çalışılmıştır. Bunun için iki düzenleme mevcuttur. Birincisi, uzak vilayetlerde istihdam olunan maarif memurları ile muallimlere gereken zamların yapılması hakkında bir kararname hazırlanmıştır.[90] Uzak Mahallere Tayin Edilecek Nahiye Müdürleri ile Ailelerinin Harcırahları Hakkında Kanun ile de ilgili harcırahların merkez memurları hakkındaki kanunlara uygun olarak verileceği karara bağlanmıştır.[91]

788 Numaralı Memurin Kanununun Birinci Muvakkat Maddesinin Tadili Hakkında Kanun ile de emeklilik konusu düzenlenmiştir. Buna göre, on beş seneyi tamamlayanlar, son on senede aldığı memuriyet maaşı toplamının yüzyirmide biri ile emekliye sevk edilecektir.[92] Mesleği memuriyet olup da mebus olanların ve Birinci ve İkinci BMM'nde bulunanların aidatı tekaüdiyelerinin son memuriyet maaşı üzerinden verileceği karara bağlanmıştır.[93]

Eğitim Hizmeti

1927 yılında Türkiye Cumhuriyeti dahilinde 5.883 ilkokul, 11.766 ilkokul öğretmeni ile bu okullara devam eden 385.455 öğrenci mevcuttur. Yabancı okullar buna dahil değildir. Ortaokulların adedi 86'dır. Bu okullara 12.751 öğrenci devam etmektedir. 19 liseye kayıtlı bulunan öğrenci sayısı ise 7.283'tür. 21 öğ-

---

88 Z.C C.33 İ.78, 20 Haziran 1927.
89 Düstur Tertip 3, Cilt 8 s.84.
90 Düstur Tertip 3, Cilt 8 s.512.
91 12 Şubat 1927 974 sayılı Uzak Mahallere Tayin Edilecek Nahiye Müdürleri ile Ailelerinin Harcırahları Hakkındaki 11 Teşrinievvel 1338 Tarihli ve 269 Numaralı Altıncı Avans Kanunun Sekizinci Maddesine Bir Fıkra İlavesi Hakkında Kanun ZC C.29 İ.35 12 Şubat 1927.
92 Z.C C.32 İ.66 12 Mayıs 1927.
93 TBMM Z.C C.33 İ.80 22 Haziran 1927.

retmen okulunun 484 öğretmeni ve 4.602 öğrencisi vardır. Darülfünun'da 265 öğretim üyesi ve öğretim personeli eğitim vermektedir; öğrenci sayısı 2.873'tür.[94]

Hükümet eğitimin merkezileşmesi ve kontrol altına alınması amacıyla, önce okul kitaplarının yazımını ardından 968 sayılı Milli Matbaa Tahsisatının Mütedavil Sermaye Halinde İstimaline Dair Kanun'la kitapların basım ve satış süreçlerini denetim altına almıştır.[95] Maarif bütçesi, incelediğimiz yılda bir önceki yıla göre iki kat arttırılmıştır.

Merkezileşme eğilimi her yerde genel geçer kuralların da üretilmesini beraberinde getirmiştir. Maarif Vekaleti öncelikle yeni bir sınav talimatnamesi hazırlamış, okullarda sınav zamanları tek tipleştirilmiştir. İlkokullarda eğitim Mayısın son gününe, ortaokullar ile lise ve öğretmen okullarında Haziranın on beşinci gününe kadar devam edecektir.[96]

1927 yılına kadar müfettişlerin seçimi ve eğitimleri konusunda bir düzen yoktur. İlk defa 1927 yılında Maarif Vekaleti tarafından çıkarılan İlk Tedrisat Müfettişleri Talimatnamesi ile maarif müfettişlerinin hangi koşullarda tayin olunacağı karara bağlanmıştır. Buna göre, ilköğretim müfettişi olacaklarda ilköğretmen okulu mezunu olmak, 25-45 yaşları arasında bulunmak, 5 yıl ilkokul öğretmenliği yapmış olmak, kıdem ve ehliyet sahibi olmak gerekmektedir. Ayrıca, öğretmen okulu müdür, müdür yardımcıları ile eğitim ve öğretim metotları öğretmenleri ilköğretim müfettişliğine doğrudan tayin edilme hakkına sahiptirler.[97] Bunun için Maarif Vekaleti, Ankara ve Sivas'ta ilk tedrisat müfettişleri kursu açmıştır.[98]

Hükümet şark ve garp vilayetlerinde ayrı ayrı olmak üzere iki koldan teftiş yapmaktadır. Maarif Vekaleti Müsteşarı Nafi Atıf ve Talim Terbiye Reisi Emin Beylerle maarif müfettişi umumilerinden bir kişinin oluşturduğu üç kişilik bir Heyet, Haziran ortalarında vilayet-i şarkiyeye giderek raporlarını sunmuşlardır.[99] Temmuz ayında her vilayet emininin katılımıyla mıntıka Maarif Eminliği Meclisi toplanmıştır.[100] Kasım ayında teftiş sırası garp vilayetlerine gelmiştir. Maarif Vekaleti talim ve terbiye azaları ile müfettişleri garp vilayetlerindeki mektepleri teftiş için kış turnesine çıkmışlardır.[101]

Bu yıl içinde eğitimin finansmanı konusunda da bir düzenleme gerçekleştirilmiş ve 1130 sayılı Maarif Vergisi Hakkında Kanun kabul edilmiştir. Bu yasa,

---

94 Hakimiyet-i Milliye, 11 Mart 1927.
95 Hakimiyet-i Milliye 26 Ocak 1927.
96 Hakimiyet-i Milliye 17 Şubat 1927.
97 Bu konuda ayrıntılı bir çalışma için bkz: Hüseyin Başar, *Eğitim Müfettişlerinin Seçilmesi ve Yetiştirilmesi,* A.Ü Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara 1985.
98 Hakimiyet-i Milliye, 7 Temmuz 1927 Ankara'daki kursu Talim ve Terbiye Dairesi Reisi Mehmed Emin Bey, Sivas'taki kursu ise Talim ve Terbiye Reisi Azası Zevan Nafiz Bey idare edecektir.
99 Hakimiyet-i Milliye, 15 Mayıs 1927.
100 Hakimiyet-i Milliye, 28 Temmuz 1927.
101 Hakimiyet-i Milliye, 11 Kasım 1927.

1925 tarihli Okul Vergisi düzenlemesinde de değişiklikler yapmıştır. Kanunla, vilâyet idaresi hususiyelerinin kendi keyfiyetlerine göre kestikleri "mektep vergisi" kaldırılmış, yerine "maarif vergisi" getirilmiştir. Kanunun birinci maddesinde maarif vergisi, "her vilayette ilk tahsil çağında bulunan çocukların talim ve terbiyeleri için ihtiyari zaruri olan masraflara halkın hisse-i iştirak olarak tanımlanmaktadır. Maarif vergisi, okul vergisi gibi keyfiyete göre değil, arazi, emlak, kazanç ve sayım vergilerinin yüzde otuzu esas tutularak alınacaktır.[102]

Milli mücadele dönemindeki en önemli sorunlardan birisi, öğretmenlerin maaşlarının düzenli olarak ödenememesidir. Öğretmen maaşları her vilayetin özel idare bütçesinden verilmekteydi. 1927 yılında muhasebei hususiyeden maaş alan mektep muallimlerinin maaşlarının da merkezi bütçeden ödenmesini öngören bir tasarı hazırlanmıştır.[103] Bu tasarı ancak 1948 yılında Özel İdarelerden Aylık Alan İlkokul Öğretmenlerinin Kadrolarının Milli Eğitim Bakanlığı Teşkilatına Alınması Hakkında 5166 sayılı Kanun ile gerçekleşebilecektir.

Mesleki eğitim alanında da önemli adımlar atılmıştır. Özellikle ziraat alanında eğitim kurumları, Mustafa Kemal'in üzerinde önemle durduğu bir konudur. 1 Kasım 1926 tarihinde yaptığı TBMM açış konuşmasında, "… Memleketimizin bir ziraat memleketi olduğu göz önüne alınırsa bizim başlıca kuvvet ve servet mesnedimizin toprak olduğu tezahür eder. Cesaretle söylemeliyiz ki; memleketimizin, zirai sahada müsait olduğu inkişafı temin edecek ilmi ve ameli iktidarda sahibi salahiyet mütehassıslarımız azdır… Binaenaleyh, zirai teşkilatımızı, ziraat mekteplerimizi, zirai faaliyetlerimizi, fenni usuller dahilinde esasından tanzim edecek tedbirleri erbabı delaletiyle ittihazda tereddüde mahal olmadığı kanaatindeyim" demiştir. Gerçekten, 1926 yılına kadar tarımsal eğitim, II. Meşrutiyetten kalma eğitim sisteminin etkisi altındadır. Bu etki 1927 yılında kırılmaya çalışılacaktır.[104] 1109 sayılı Ziraat ve Baytar Enstitüleriyle Âli Mektepleri Tesisine ve Ziraat Tedrisatının Islahına Dair Kanun 20 Haziran'da kabul edilerek, Mustafa Kemal'in işaret ettiği zirai eğitim meselesine çözüm aranmaya girişilmiştir. Kanun, tarım ve veterinerlik enstitüleri ile Ankara'da yüksek ziraat ve veteriner okulları tesisine ve var olan okulların ıslahına Ziraat Vekaleti'ni yetkili kılmıştır.[105] İlgili enstitülerinin kurulması ve ıslahı için yabancı bir uzmana da başvurulacaktır. Bu kapsamda Almanya Tarım Bakanlığı Ziraî Kurumlar Genel Müdürü Prof. Oldanberg Türkiye'ye davet edilmiştir. Bu çağrıyı destekleyen yasal düzenlemeler de gerçekleştirilmiştir. Oldanberg bir heyet eşliğin-

---

[102] ZC C.33 İ.80 22 Haziran 1927.

[103] Hakimiyet-i Milliye, 19 Aralık 1927.

[104] Osmanlı'dan kalan en önemli okul, 1826'da kurulan Halkalı Ziraat ve Baytar Mektebi Âlisi'dir. Bu okulun dışında da tarım ve veteriner eğitimi veren okullar bulunmaktadır. 1911 yılında tarım eğitimi için Tedrisatı Ziraiye Nizamnamesi çıkarılmıştır. Cumhuriyet, bu eğitimi genişletme yönünde hareket etti. Orta ziraat mektepleri, ziraat makinist mektepleri kuruldu. İlhan Tekeli-Selim İlkin, "Devletçilik Dönemi Tarım Politikaları (Modernleşme Çabaları)", 75 Yılda Köylerden Şehre, Türkiye İş Bankası Yayınları Ed. Oya Baytar, İstanbul 1999, s. 46.

[105] İlhan Tekeli-Selim İlkin, "Devletçilik Dönemi Tarım Politikaları (Modernleşme Çabaları)", *a.g.m*, s.43-56. ZC C.33 İ.78 20 Haziran 1927.

de, ziraat işleri üzerinde incelemeler yapmış ve raporlar yazmıştır 1929 sonlarına kadar süren bu çalışma sonunda orta derecedeki tarım okulları kurulup, geliştirilmiştir. Oldanberg, 1930'dan sonra tekrar çağrılmış, verdiği bütün projeler yine uygulanmış, istediği kadar ve istediği programda tarım okulları açılmış, onun tavsiye ettiği Alman kurumlarına -uzmanlaşmaları için- Türk öğretmenler gönderilmiştir.[106]

Ticaret mekteplerinin ıslahı için, 17 Temmuz'da Vekalette uzmanlar heyeti toplanmıştır. Heyet, orta ticaret mektepleri ile Galatasaray Lisesi'nde bir ticaret mektebi muallimi kısmı açılmasına karar vermiştir.[107]

Sağlık

Sağlık konusu sürekli salgın hastalıklarla mücadele eden yönetim için önem taşımaktadır. Halk sağlığını korumak adına her türlü önlem düşünülmektedir. Hatta anne ve çocukların ücretsiz yararlanabileceği "Sıhhi Banyolar" hizmete girmiştir. Ancak bu pratik çözüm önlemlerinin yanında daha büyük bir sorun vardır ki o da tıbbi ilaç dağıtımında yaşanan sıkıntıdır. Bu sıkıntıyı aşmak adına Hükümet, öncelikli olarak eczacılık ve eczacılar hakkında düzenlemeye gitti. Eczacılığı güçlendirmek ve halk sağlığını tehdit eden ticarethanelerin önüne geçmek amacıyla, 24 Ocak'ta 964 sayılı Eczacılar ve Eczaneler Hakkında Kanun kabul edildi. Kanun, kimlerin eczacı olabileceğini, eczane açma koşullarını, eczanelerin teftişi gibi kuralları düzenlemektedir. Hemen birkaç ay sonra da, 984 sayılı Ecza Ticarethaneleriyle Sanayi ve Ziraatte Müstamel Mevaddı Kimyeviye Satışına Mahsus Kanun kabul edildi. 11 Mayıs'ta bir de Eczacılar ve Eczaneler Hakkındaki Kanuna dayanan bir talimatname hazırlandı. Aralık ayında ise "Sanayi Ve Ziraatte Kullanılan Zehirli Maddelerin Eczanelerde Sureti Hıfız ve Alım Satımı Hakkında Tanzim Olunan Talimatnamenin Meriyete Vazı Hakkında Kararname" İcra Vekilleri Heyetince kabul edildi. Bu düzenlemeler uygulamada ancak 1928 yılında hissedilecek, çok sayıda işletme kapatılacaktır.

Bayındırlık: Demiryolları Merkezi Bir Genel Müdürlük Etrafında Birleştiriliyor

1927 yılında devletin ulaşım politikasının temelini oluşturan demiryollarının idaresi bir genel müdürlük çatısı altında birleştirilmiştir. 23 Mayıs 1927 tarihinde kabul edilen 1042 sayılı Devlet Demiryolları ve Limanları İdareyi Umumiyesinin Teşkilat ve Vezaifine Dair Kanunla Devlet Demir Yolları ve Limanları Genel Müdürlüğü kurulmuştur. Böylece 1924'ten beri demiryolları yatırımlarını yürütmekle görevli olan Demiryollar İnşaat ve İşletme Genel Müdürlüğü, satın alınan mevcut demiryollarını işletmekle görevli olan Anadolu-Bağdat Demiryolları ve Haydarpaşa Liman ve Rıhtımı Genel Müdürlüğü, doğudaki hattı işletmekte olan Erzurum-Sarıkamış-Kars ve Şubeleri Demiryolları Genel Müdürlüğü tek bir yönetim altında toplanmıştır. 1927 yılında taşra teşkilatı yine es-

[106] Hakimiyet-i Milliye, 14 Temmuz 1927.
[107] Hakimiyet-i Milliye, 17 Temmuz 1927.

kisi gibidir: Demiryolları komiserlikleri, İstanbul-İzmir-Bursa gibi yerlerde bayındırlık kuruluşları (imtiyazlı kuruluşlar) komiserlikleri, su işleri müdürleri, yollar mühendislikleri, illerin istikşaf heyetleri, Van Gölü İşletmesi, İstanbul-İzmir-Samsun-Mersin Liman Reislikleri, İstanbul'da Yüksek Mühendis Mektebi, İstanbul ve Elazığ'da Nafıa Fen Mektepleri mevcuttur.[108]

11 Ağustos'ta Devlet Demiryolları ve Limanları İdaresi'nde işletme, kâr ve zarar, sermaye, idari malzeme ve nakliyat hesapları hakkında Nafıa Vekaleti'nin hazırladığı talimatname[109] ile Ticaret ve Hasılat Dairesi kurulmuştur. Dairenin görevleri, hatlar ve liman nakillerinde gelirlerin arttırılması ve araçların korunması ilkesine göre tarifelendirilmeye gidilmesi, hasılatın denetim ve muhasebesi, tahsisata ilişkin şikayetlerin tetkiki ve sonuçlandırılması, istatistik hazırlanması şeklinde sıralanmaktadır [110]

1927'de yapılan büyük ihalelerde, İsveçli Nidquist Holm ve Alman Julius Berger şirketleri 1300 kilometrelik demiryolu yapımını üstlendi. 148 milyon Liraya mal olacağı düşünülen bu işler, sözkonusu iki yabancı şirketin hükümete açtığı orta vadeli kredilerle yürütüldü.[111]

Bayındırlık alanında bir diğer gelişme, 22 Haziran'da 1131 sayılı Devlet ve Vilayet Demiryollarının Tevhidi hakkında Kanunun kabulüdür. Kanunla devlet yolları, vilayet yollarıyla birleştirilmiş ve tümünün tesis, inşa, idare ve muhafazaları vilayet idaresi hususiyelerine bırakılmıştır.[112]

BÜTÇE ve KAMU HARCAMALARI

Denk bütçe çabası 1924 yılından itibaren kendini hissettirse de bu ilkenin baskın hale gelmesi ve üzerinde durulması 1927 yılında başlamıştır. 11 Şubat'ta Başvekil, mali durum, iktisat ve dahiliye hakkında verdiği beyanatta "Yeni bütçemizin esası, mutlaka mütevazin (denklik) olmak ve tahsisat-ı manzumeyi istemeksizin idare edebilmek için kudret-i beşeri dahilinde olan bütün tedbirleri ittihaz etmek noktalarıdır" demektedir.[113]

Siird Mebusu Mahmud, 1 Nisan tarihli Hakimiyet-i Milliye Gazetesi'nde yayımlanan "1927 Bütçesi" başlıklı yazısında, 1927 yılı bütçesinin geçen yıla göre daha çok denklik esasına dayandığını, İsmet Paşa Hükümeti'nin denk bir bütçe ile Türkiye'yi idare ettiğini yazmaktadır. Muvazene-i Maliye Encümeni de, gerek Cumhuriyetin tesisinden evvel gerek sonra tanzim edilmiş olan tüm bütçeler içinde, gerçek denklik esası üzerine yapılmış ilk bütçenin 1927 yılı bütçesi olduğunu söylemektedir. 1927 bütçesinin en belirgin özelliği sarf ve varidat kısımlarındaki rakamların gerçeğe uygun olmasıdır. Bütçenin tetkiki esnasında

---

108 Bayındırlık ve İskan Bakanlığı Tarihçesi, http://www.bayindirlik.gov.tr/turkce/sayfa.php?Sayfa=tarihce (1 Şubat 2011).

109 Düstur, Tertip 3, Cilt 8 s. 1071.

110 Devlet Demiryolları ve Limanları İdare-i Umumiyesi Ticaret ve Teftiş-i Hasılat Dairesinin Teşkilat ve Vezaifine Mütedair Dahili Talimatname, Demiryolları Matbaası, No:468, 1927.

111 Yahya Sezai Tezel, *a.g.k,* s.180.

112 ZC C.33 İ.80, 22 Haziran 1927.

113 Hakimiyet-i Milliye, 11 Şubat 1927.

encümen masrafların miktarının saptanmasında ihtiyacın gerektirdiği rakamların üstüne çıkmak için ne kadar çaba sarf etmişse de ilerde noksanlık ortaya çıkma ihtimalini önlemek için varidatın tahmininde o nispette ihtiyatkâr bulunmuştur.[114]

1927 senesi Muvazenei Umumiye Kanunu Layihası görüşülmeye başlandığında Maliye Vekili Mustafa Abdülhalik Bey, geçen seneki bütçenin 190 milyon masraf ve 190 milyon varidat olmak üzere tespit edildiğini belirtmiş, bu sene takdim edilen bütçede ilk matbu bütçede görüldüğü üzere masrafların 188 milyon 807 bin 330 lira, varidatın da 188 milyon 811 bin 379 liradan olduğunu açıklamıştır.[115] 1011 sayılı 1927 Senesi Muvazenei Umumiye Kanunu kabul edildiğinde ise (A) cetvelinde yer alan toplam umumi yekun 194.454.619 liradır. 1927 senei maliyesi masrafları için 194.454.619 lira tahsisat ita kılınmıştır.[116]

Kamu harcamaları ise, fonksiyonel sınıflandırmaya tabi tutulmuştur. Kamu harcamalarının toplam içindeki dağılımı aşağıdaki tabloda yer almaktadır. Altyapı ve güvenlik hizmetlerine yönelik yatırım, harcamaların yarısını işgal etmektedir. Denk bütçe isteği nedeniyle yatırımlar bütçe koşullarına uygun bir şekilde dağılmaktadır. 1927 yılında kamu harcamalarının dağılımına ilişkin birkaç gösterge şöyledir: [117]

Yıl	Genel İdare	Sağlık	Eğitim	Altyapı	Güvenlik	Sosyal Güvenlik
1927	%39,3	%1,8	%7,5	%13,8	%37,4	%0,2

1927 Yılı Genel Bütçeye Dahil Dairelerin Cari Harcamalarının Fonksiyonel Dağılımı					
Genel İdare	Sağlık	Eğitim	Altyapı	Güvenlik	Toplam
42.042.595	2.934.883	9.903.679	3.594.975	76.538.346	135.014.478
46,079,994	2.839045	12.609.113	953.908	79.685.960	142.222.020

1927 Yılı Genel Bütçeye Dahil Dairelerin Yatırım Harcamalarının Fonksiyonel Dağılımı					
Genel İdare	Sağlık	Eğitim	Altyapı	Güvenlik	Toplam
725.853	102.954	374.512	27.861.929	908.219	29.973.472
281.939	685.272	686.489	30.201.895	1.170.812	33.026.407

KENT YÖNETİMİ

Kent yönetimi konusunda en önemli gündem maddesi kuşkusuz Ankara'nın imarıdır. Ankara'nın başkent olması kararı 1924 yılında Teşkilat-ı Esasiye Kanununda düzenlenmişti. Aynı yıl Ankara Şehremaneti Kanunu çıkarılarak İstan-

[114] Hakimiyet-i Milliye, 1 Nisan 1927.
[115] ZC C.31 İ.48 9 Nisan 1927.
[116] ZC C.31 İ.57 19 Nisan 1927.
[117] İzzettin Önder, *Türkiye'de Kamu Harcamalarının Seyri: 1927-1967,* Fakülteler Matbaası, İstanbul 1974, s.145.

bul'a benzer bir yapı kurulmuştu. Ankara Şehremini hükümetçe atanacak ve 24 üyeden oluşan bir Cemiyet-i Umumiye-i Belediye tarafından yönetilecekti. Ankara şehremaneti İstanbul'unkine benzemekle birlikte aday ve seçmenlerde aranan belirli bir miktarda emlak vergisi verme koşulu getirilmemiştir.[118] 1927 yılında Ankara Şehremanetinde yaşanan gelişmelere bakılacak olursa, öncelikle Ocak ayında seçim yapılmıştır. Hakimiyet-i Milliye Gazetesi'nde yer alan bir haberde seçilenlere dair bazı isimler şu şekildedir: Birinci sırada, Fuat, Hayrullah, Hüseyin Avni, İskender, Hüseyin Hüsni, Hilmi, Ahmed Ziya, Halid Ferid; ,kinci sırada ise Mühendis Akif, Avukat Mümtaz, Nayim, Fethi, Bilal ve İsmail Hakkı Beyler.[119] Seçimlerin tamamlanmasının ardından 1 Şubat tarihinde Cemiyet-i Umumiye-i Belediye çalışmalarına başlamıştır. Birinci Reis Naim Bey, ikinci Reis Emir Bey'dir.[120] Şehremanetinin on senelik mesai programında şehrin haritasına 50.000, umur-u nafıaya 1.800.000, yollara 29.500.000, lağımlara 5.000.000, beledi tesisata 10.200.000 lira harcanması teklif edilmiştir.[121] Şehremini Asaf Bey, şehrin suyu için ayrılan ödenek ve faaliyetlere ilişkin açıklama yapmıştır: "Merkez hükümetimizin pek mühim bir ihtiyacını teşkil eden su meselesini hal için bir müddetten beri şehremaneti esaslı bir suretde meşgul bulunmaktadır. Birkaç aydan beri gerek yeni ve gerekse eski şehirde bilhassa büyük caddeler ferşiyatı yapılmaktadır. Ankara'da bulunmakta olan balçıklı su mütehassısı Mösyö Wamdit tarafından da tahkikat yapılmaktadır."[122]

Ankara şehrinin yönetimine dair sıkıntılar yıl içerisinde sıklıkla dile getirilse de en önemli sorun imardır. Hızlı ama planlı bir şehirleşme ve ihtiyaç duyulan kamu binalarının yapımı için yabancı uzmanlara başvuruldu. Mayıs ayında Şehremaneti Avrupa'ya bir heyet yollayarak, Berlin Şehremaneti ve Büyük Elçilik aracılığıyla Profesör Hofman ile ilişki kurmuştur. Hofman yaşlılığını öne sürerek, kent planlama profesörlerinden Herman Jansen ve M.Brix'i önermiştir. Hükümet bu iki mimar ile Fransa'dan M. Jausseley'e birer plan yaptırılmasını kararlaştırmıştır.[123] 5 Haziran'da Alman şehir uzmanları Profesör Brix ve Herman Ankara'ya gelecektir.[124] Bu üç mimara kente ilişkin harita ve topografik eşik bilgisi verilmiştir. Mimarların planlama sürecinde göz önüne almaları için belli konular saptanmıştır.[125] Ankara'nın imar planını, yapılacak yarışma sonucu belli olacaktır. 1928 yılına denk gelen yarışmayı Jansen kazanacaktır.

Dâhiliye Vekâletince hazırlanan proje kapsamında, Ankara'nın imarı bir komisyon tarafından idare edilecektir. Buna göre Ankara'nın Âli İmar Komisyo-

---

[118] İlhan Tekeli, "Cumhuriyet Döneminde (1923-1973) Türkiye'de Belediyeciliğin Evrimi", Ergun Türkcan (ed.), *Türkiye'de Belediyeciliğin Evrimi*, Belediyecilik Araştırma Dizisi, Birinci Kitap, Ankara 1978, s.37-38

[119] Hakimiyet-i Milliye, 19 Ocak 1927.

[120] Hakimiyet-i Milliye, 2 Şubat 1927.

[121] Hakimiyet-i Milliye, 14 Şubat 1927.

[122] Hakimiyet-i Milliye, 7 Temmuz 1927.

[123] Tansa Şenyapılı, *a.g.k*, s.36.

[124] Hakimiyet-i Milliye 5 Haziran 1927

[125] Konu başlıklarının ayrıntıları için bkz: Şenyapılı, *a.g.k*, s.36.

nu; Nafıa, Sıhhiye ve Dahiliye Vekaleti murahhıslarından mürekkep olacak ve ecnebi mütehassıslar yanında iştirak ettiği bir icra komitesi bulunacaktır. Kanalizasyon, yollar, stadyum, milli tiyatro gibi bütün imarat bu komisyona ait olacaktır.[126] Ancak teknik olarak yetersiz kalan örgütlenme sorunu 1928 yılında Ankara Şehri İmar Müdürlüğü kurularak aşılacaktır.

Binaların Numaralandırılması ve Kamu Binalarının İnşası

Düzenli bir şehirleşme için bir diğer girişim, Binaların Numaralanması ve Sokak İsmi Verilmesi Hakkında Kanunun kabul edilmesidir. Bu yasayla belediye teşkilatı bulunan yerlerde, belediye hududu dahilinde bulunan ev, mağaza, dükkan, gazino, hamam, cami gibi ikamete mahsus olsun olmasın bilcümle binaların numaralandırılması zorunlu hale gelmektedir.[127] Hakimiyeti Milliye Gazetesi'nin 21 Eylül tarihli haberine göre, "elliden fazla vilayette bütün binalar numaralandırılmıştır; diğerlerinde de uygulama başlatılacaktır ."[128]

Kamu binalarını yapımına önemli kaynaklar ayrılmaktaydı. 1927 yılında Ankara kentinin güney ve kuzeyinde büyük kamu binaları inşaatı sürüyordu. Arif Hikmet Koyunoğlu Dışişleri Bakanlık binasını tamamlamıştı. 13 Temmuz 1927'de ölen dönemin bir diğer ünlü mimarı Kemalettin Bey, Gazi Eğitim Enstitüsü ve Demiryolları Genel Müdürlük binalarının projelerini, Ankara Palas'ın ise inşaatını bitirmişti. Ernest Egli konservatuar binasını tamamlamış, Divan-ı Muhasebat binasının inşaatına başlamıştı. Mimar Guilio Mongeri ise Başbakanlık olarak kullanılacak Tekel Baş Müdürlüğü binasını bitirmişti. Bulvarın açılması ile birlikte yabancı elçilik binalarının da yerleri belli olmaya başlamıştır. Afgan, Macar, Amerikan elçilikleri burada konuşlanmıştır. Sıhhıye'de Teodor Post'un projesine göre Sağlık Bakanlığı tamamlanmıştır. Avusturyalı mimar Clemens Holzmeister, Dikmen Kızılyokuş eteğinde Milli Savunma Bakanlığı inşaatına başlamıştı. 9 Mayıs'ta 1017 sayılı Kanun ile Ankara'da Müdafaai Milliye Vekaleti ve Erkanı Harbiye Umumiye Riyaseti binaları için iki milyon liraya kadar ödenek taahhüt edilmiştir. 1031 sayılı Kanun ile de Evkaf Müdiriyeti Umumiyesince yeniden yaptırılacak binalar için iki milyon liraya kadar ödenek tahsis edilmiştir. 1927 Kasım ayında Avusturyalı Heinric Krippel Ulus meydanındaki Cumhuriyet anıtını; İtalyan Pietro Canonica Etnografya Müzesi önündeki Gazi ve Sıhhiye Zafer anıtlarını tamamlamıştır. Anıt, Millet Meclisi Reisi Kazım Paşa'nın nutuktan sonra törenle açılmıştır.[129]

CEMİYETLER

1927 yılında cemiyetlere verilen destek olanca gücü ile devam etmektedir. Bu cemiyetlerin başında Tayyare, Hilal-ı Ahmer ve Himayeyi Etfal gelmektedir. Himayeyi Etfal Cemiyeti, bugünkü adıyla Çocuk Esirgeme Kurumu 1927 yılına

---

[126] Hakimiyet-i Milliye, 31 Aralık 1927.
[127] Z.C C.31 İ.49 10 Nisan 1927.
[128] Hakimiyet-i Milliye 21 Eylül 1927.
[129] Tansa Şenyapılı, *a.g.k*, s.34. Hakimiyet-i Milliye, 24 Kasım 1927.

kadar Hakimiyet-i Milliye Gazetesinin bir odasını kullanarak hizmet vermekteydi. 1927 yılı Mart ayında kendi binasına taşındı. [130] Ancak mekan sorununun aşılması ile sorunların çözülemeyeceği de biliniyordu. Bu cemiyetlerin gelirlerinin arttırılması konusunda da girişimde bulunmak gerekmekteydi. Hükümet bu motivasyonla, 1118 sayılı Oyun Kağıtları İnhisarı Hakkında Kanun ile sinema filmleri, oyun kartları gibi kimi kalemlerden alınacak resimlerin belli bir yüzdesinin bu cemiyetlere aktarılması hükmünü getirdi.[131] Kanunla her nevi oyun kağıtlarının ithal, imal ve satımı devlet tekeline alındığı gibi, bu paranın yüzde yetmiş beşinin Hilaliahmer Cemiyeti'ne kalmasına geri kalan yüzde yirmi beşlik kısmının ise hazineye devredilmesine karar verildi.[132]Yine 1133 sayılı Himayei Etfal Cemiyetine Ait Evrakın Damga Resminden İstisnası Hakkında Kanun ile Hilaliahmer Cemiyetine tanınan muafiyet, Himayei Etfal Cemiyetine de tanındı.[133]

Halkın bu cemiyetlere olan ilgisinin canlı tutulması adına, Himaye-i Etfal Cemiyeti'ne destek veren yazarlar çocuk bayramı dolayısıyla Nisan 1927 tarihli fevkâlâde nüshada bir araya gelmişler ve vatandaşları yardıma çağırmışlardır. Aslında 23 Nisan 1924 tarihinde *Hakimiyet-i Milliye* gazetesinde "Bugün yavruların rozet bayramıdır" cümlesiyle ilk defa bayram olduğu vurgulanan bu gün, 1927 yılındaki özel sayıyla birlikte artık tam olarak resmi bayram niteliği kazanmıştır. Özel sayının kapağında "Çocuk gününe mahsus fevkâlâde nüsha" ifadesinden sonra "23 Nisan Türkler'in Kurtuluş Günü ve Çocuk Günüdür" cümlesi yer almaktadır. Bu nüshada Ahmet Rasim, Ağaoğlu Ahmet, Akçuraoğlu Yusuf, Cenap Şahabettin, Süleyman Nazif, Halide Nusret gibi isimler 23 Nisan'ın önemine binaen yazılar kaleme almışlardır.[134]

RESMİ GAZETE

17 Aralık 1927 tarihini taşıyan 763. sayıdan itibaren "Resmi Ceride"nin adı, *Türkiye Cumhuriyeti Resmi Gazetesi* şeklinde değiştirilmiştir. Gazetenin adının "Türkiye Cumhuriyeti Resmi Gazetesi" olarak değiştirilmesi Giresun Milletvekili Hakkı Tarık Us'un önerisi ile gerçekleşmiştir. 28 Mayıs 1927 tarihinde "Bilimum Kanun ve Nizamların Sureti Neşir ve İlanı Hakkında (1/1162) Numaralı Kanun" layihası görüşülürken Hakkı Tarık Bey, kanun ve nizamnamelerin ne suretle ilan edileceği hakkında o güne kadar derli toplu bir kanun çıkarılamadığını, var olan resmi ceridede kanunların imzasız çıktığını, gazetede yayımlanacak mevzuatın şekil şartlarının tam olarak belirlenmediğini ve resmi ceride tabirinin Meclisi Âli Dahili Nizamnamesi kabul edilirken resmi gazete olarak değiştirildiğini belirtmiştir. Bu nedenle resmi ceride yerine resmi gazete adının

---

[130] Hakimiyet-i Milliye, 2 Ocak 1927.
[131] Hakimiyet-i Milliye, 6 Ocak 1927.
[132] Z.C C.33 İ.79 21 Haziran 1927.
[133] Z.C C.33 İ.80 22 Haziran 1927.
[134] Alev Sınar Çılgın, "Genç Cumhuriyetin Ütopyası: Gürbüz Türk Çocuğu", *U.Ü. Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi,* Yıl:5, Sayı:6, 2004/1, s. 97-119.

kullanılması gerektiğini öne sürmüştür. Hakkı Tarık Bey'in önerisi dikkate alınmış ve tasarı yeniden incelenmek üzere Teşkilatı Esasiye ve Dahiliye Encümenine havale edilmiştir. 8 Aralık 1927'de tekrar meclis gündemine gelen konu üzerine iki öneri ortaya çıkmıştır. Birincisi gazetenin adının Resmi Gazete olması, diğeri ise gazeteye Devlet Gazetesi adının verilmesidir. Oylama sonucunda gazetenin isminin Resmi Gazete olarak değiştirilmesine karar verilmiştir. [135] Gerçekten de o tarihlere kadar resmi gazete üzerinde yapılan tek düzenleme 24 Mayıs 1341 (1925) tarihinde kabul edilen Resmi Ceridenin Neşri ve Tevzii hakkında Kararnamede gösterilen "Resmi Ceride'nin Sureti Muntazamada Neşir ve Tevzii Hakkında Talimatname"dir. Bu talimatnameye göre resmi Ceride Cuma ve resmi tatil günleri dışında her gün yayımlanacaktır.[136] Talimatnamede gazetede yayımlanacak olan mevzuat metinleri genel olarak tüm kanun, nizamname ve talimatnameler, devletçe kabul edilen tüm kararlar, ilanlar ve BMM müzakere zabıtları şeklinde sıralanmıştır. Bu talimatname 29 Haziran 1927'de çıkarılan "Resmi Gazete'nin Sureti Neşir ve Muamelatının Tarzı İcrasına Dair Yönetmelik" ile yürürlükten kalkmıştır. Nihayetinde resmi gazetede yayımlanacak mevzuat metinlerine yol göstermesi için yapılan ilk kapsamlı düzenleme 4 Haziran 1928'de çıkarılan 1322 sayılı "Kanunların ve Nizamnamelerin Suret-i Neşr ve İlanı ve Mer'iyeti Tarihi hakkındaki Kanun ile ortaya çıkmıştır. Bu kanun hala yürürlüktedir.[137]

İDARİ İLİMLER KONGRESİ

İdari İlimler Kongresinin ilki 1910 yılında, ikincisi 1923 yılında Brüksel'de gerçekleştirilmiştir. İlk iki kongrede bulunmayan Türkiye'nin 1927 Haziran ayında gerçekleşen üçüncü kongreye ilgisi tamdır. Darülfünun'dan Muslihiddin Adil, Dahiliye Heyeti Teftişiye Reisi Mustafa Arif ve Umuru Mahalliye Müdüri Umumisi Akif Bey Türkiye'yi temsil etmektedir. Bu heyet tarafından hazırlanan raporların bir kısmı İdare Dergisi ve Mülkiye Mecmuasında yayınlanmıştır. Kongrenin mesaisi, komünler, mülki taksimat, şehirlerin faaliyetleri, merkezi idare, inhisarlar, memurlar konuları çerçevesinde yürütülmüştür. Kongre sonucunda dördüncü kongrenin Madrit'te ve beşinci kongrenin Washington'da olması kararlaştırıldı.[138]

---

[135] ZC C.32 İ:70 28 Mayıs 1927. ZC C.1 İ.15, 8 Aralık 1927.

[136] Düstur III. Tertip, Cilt 6, s.699

[137] Esra Dik, "Türkiye'de Resmi Gazete'nin Serüveni", *Memleket Siyaset*, 2009/11, s. 163-179. 1332 sayılı Kanunların ve Nizamnamelerin Sureti Neşir ve İlanı ve Meriyet Tarihi Hakkında Kanun, RGT: 4.6.1928, S:904

[138] Muslihiddin Adil, "Beynelmilel Ulumi İdariye Kongresi", *İdare,* Sayı 8, Kasım 1928, s.97-123; İdari İlimler Kongreleri hakkında daha ayrıntılı bilgi için bkz: Nuray Keskin Ertürk, Türkiye'de Kamu Yönetimi Disiplininin "Köken" Sorunu, *Amme İdaresi Dergisi,* Cilt 39, Sayı 2, Haziran 2006, s. 1-28.

Ek- 1: Bütçe

1927 Yılı Bütçesi (A) Cetveli		
		%
Büyük Millet Meclisi	1.962.808	1,00
Riyaseti Cumhur	313.034	0,16
Divanı Muhasebat	444.335	0,23
Başvekalet	140.950	0,07
İstatistik Müdiriyeti Umumiyesi	54.670	0,03
Şûrayı Devlet	234.424	0,12
Diyanet İşleri Reisliği	1.796.240	0,92
Maliye Vekaleti	27.381.811	14,02
Düyunu Umumiye	9.874.709	5,06
Rüsumat Müdiriyeti Umumiyesi	5.010.344	2,57
Tapu ve Kadastro Md. Umumiyesi	1.366.426	0,70
Dahiliye Vekaleti	5.872.744	3,01
Posta ve Telgraf ve Telefon Müdiriyeti Umumiyesi	5.471.568	2,80
Emniyeti Umumiye Müdiriyeti	3.953.633	2,02
Umum Jandarma Kumandanlığı	9.197.792	4,71
İskan Müdiriyeti Umumiyesi	2.575.859	1,32
Hariciye Vekaleti	3.214.096	1,65
Matbuat Müdiriyeti Umumiyesi	494.068	0,25
Sıhhiye ve Muaveneti İçtimaiye Vekaleti	3.203.400	1,64
Adliye Vekaleti	5.195.756	2,66
Maarif Vekaleti	6.158.930	3,15
Nafıa Vekaleti	25.723.043	13,17
Ticaret Vekaleti	1.005.611	0,51
Limanlar İdaresi	424.123	0,22
Ziraat Vekaleti	3.727.268	1,91
Müdafai Milliye Vekaleti	58.960.743	30,19
İmalatı Harbiye Müdiriyeti Umumiyesi	5.190.457	2,66
Harita Müdiriyeti Umumiyesi	745.067	0,38
Bahriye Vekaleti	5.624.680	2,88
Yekûnu Umumi	195.318.589	100,00

1927 YILINDA YÖNETİM

G.	A.	Olay	Açıklamalar	Kaynak
1	Ocak	"Şark Vilayetlerinde Cumhuriyet Islahatları Dev Adımlarla İlerliyor"	Hakimiyet-i Milliye Gazetesi'nin haberinde "Artık bu vatanda şekavete, hile ve oyuna, aşiret ve kabile teşkillerinin yaşamasına din, mezhep ve ensar mücadelesi ve ihtilafı idamesine ihtimal ve imkan yoktur. Türkiye Cumhuriyeti çok yüksek hürriyet ve hukukla, milleti, asil ve medeni vatandaşların kurduğu bir millettir" yazmaktadır.	HM
1	Ocak	"Isparta halkının Gazi Mustafa Kemal'e hürmeti"	Isparta vilayeti halkının Gazi'ye derin bağlılık ve hürmet hissiyatını arz için şehre gelen vali, bakan riyaseti altında Isparta belediye ve Türk Ocağı reisi, doktor Nuri, Cumhuriyet Halk Fırkası mutemed vekili ve mühendis Kazım, Ticaret odası azasından Müftü Zade Hak, Uluborlu tüccarlarından Şemseddin, Yalvaç Belediye Reisi ve Cumhuriyet Halk Fırkası mutemed vekili Mahmud, Isparta mebusları ve diğer önde gelenler, Reisi Cumhurun huzuruna çıktı.	HM
1	Ocak	"Nafıa İşleri"	Nafıa vekili Behiç Bey, şimendiferlere taaluk eden bazı işlerin takip edildiğini ve sonuca doğru gidildiğini ifade etti.	HM
1	Ocak	Keçiören mahallesi ihtiyar heyeti seçimini gerçekleştirdi.	Seçime Yusuf Akçura gibi tanınmış isimler de katılmıştır. Cemal ve Ahmed Bey, doktor Hasan Ferid, Osman Bey, Sedat Bey gibi mahallenin önde gelen isimleri seçilmişlerdir. Seçilenler beyanatlarında Keçiören semtini ihmal etmeyeceklerini, diğer semtler gibi olması için uğraşacaklarını söylemişlerdir.	HM
2	Ocak	Kıyafet devrimi konusunda Falih Rıfkı'nın yazısı.	"Muhtelif vilayetlerimizde halk tarafından intihab olunan mümessiler kabul ve tasvip ettiğimiz ölçüde bir takım adetlere karşı mücadele etmişlerdir. Erkân şapkasıyla kadın peçesi bu çirkin sorunlardan birisidir." Falih Rıfkı, Fransız İlüstrasyon Dergisi'nde yayımlanan uzunca bir yazı ve iki resimden bahsetmektedir. Resimlerden biri Avrupa işçileri gibi çalışan Türk işçilerinine, diğeri Ankara civarında çeşmeden su dolduran Türk kadınlarına aittir. İlüstrasyon dergisi eski Türkiye ile Avrupa Türkiyesi arasındaki farkı göstermek için iki muhtelif zamanı bu ayrı levha ile canlandırmıştır. Falih Rıfkı'ya göre, hakikat ise böyle değildir. Falih Rıfkı, "Resimlerde gördüğümüz erkekler gibi kadınlar dahi kanunu medeniyi yaşamaktadır. Kıyafet ve şekle pek ziyade ehemmiyet verenlerdeniz" demektedir.	HM
2	Ocak	İpekböceği tohumu yetiştirilmesi hakkındaki talimatnamenin 16. maddesinin tadiline dair İcra Vekilleri Heyeti kararı alındı. (Karar No: 4582)	Muaddel madde şu şekildedir, tohumların kutulara vazından evvel yıkanma ameliyatı nihayet Kanunuevvel gayesine kadar hitam bulmuş olacaktır. Ziraat Vekili lüzum görülen mahallerde bu müddeti temin edebilir.	Düstur T. 3 C.8 s.44
2	Ocak	"Himayeyi Etfal Cemiyeti"	Himayeyi Etfal Cemiyetinin tek bir teşebbüs olarak Ankara'da konuşlanması kararlaştırıldı. Yapıma başlandıktan sonra 5 Mar'tta bina hizmete girdi. Öncesinde Hakimiyeti Milliye Gazetesinin bir odasını kullanmaktadırlar. 1927'de anne ve çocukların ücretsiz yararlanabileceği "Sıhhi Banyolar" hizmete girmiştir.	HM

G.	A.	Olay	Açıklamalar	Kaynak
3	Ocak	"Ankara Hukuk Mektebi"	Adliye Vekili ve Ankara Hukuk Mektebi Profesörü Mahmud Esad Bey riyaseti altında içtima eden hukuk mektebi profesörleri gayet mühim, memleket için pek faydalı bir karar almıştır. Karara göre profesörler seçtikleri konulara göre diğer profesörlerin ve öğrencilerin huzurunda bir sunuş gerçekleştirecektir. Katılımcı profesörlerin ve talebelerin bu münazara tarzı konuşmada fikirlerini beyan etmeleri sağlanacaktır. Her konuşmanın sonunda zabt altına alınanlar basılarak yayın değeri kazanılacaktır.	HM
3	Ocak	Nafıa Kongresinin ilk içtimaı	Demir yollarının müstakbel teşkilatını müzakere etmek üzere İstanbul'da toplanan Nafıa Kongresinin ilk içtimaı yapıldı.	AT
3	Ocak	Avukat Kanununun dördüncü maddesine nazaran Belediye Reislerinin avukatlık etmelerinin caiz olup olmadığının tefsiri hakkında (3/761) numaralı Başvekalet tezkeresi ve Adliye ve Dahiliye Encümeni mazbataları okunarak belediye resilerinin avukatlıkla iştigal edememeleri lüzumunun karara bağlanması istemi yapıldı.	Belediye reislerinin avukatlık edip edemeyecekleri hakkında, belediye reislerinin devamı müddetince avukatlıkla iştigal edemeyecekleri tefsiri yapıldı. Tartışma Avukatlık Kanununda meclis azalarının avukatlık yapabilecekleri, ancak belediye reisinin yapamayacağı üzerinde toplanmıştır. Konya mebusu Musa Kazım Bey kararın doğru olmadığını, belediye azaları avukatlık yapabildiğine göre, reislerin de aza oldukları için avukatlık yapabileceklerini söyledi. Denizli Mebusu Mazhar Müfit Bey ise yapılan tüm tartışmalarda üç hususun öne çıktığını, bunlardan birincisinin belediye resilerinin memur olduğu, ikincisinin belli bir nüfuza sahip olduğu ve üçüncüsünün icra vazifesi ile donatılmış olduğu hususları olduğunu söyledi. Müfit Bey'e göre belediye reisleri atanmadıkları için memur olamazlar, icra vazifesi vardır ancak millet vekillerinin de icra vazifeleri olduğu halde belediye resilerinin avukatlık yapamayıp millet vekillerinin yapması çelişkili bir durum arz etmektedir.	ZC C.28 İ.21.
3	Ocak	Birinci Büyük Millet Meclisi azalarına zafer hatırası olarak verilen silahlar hakkında Heyeti Umumi Kararı Resmi Ceridede yayımlandı.	Karar birinci BMM azalarına zafer hatırası olarak verilen silahların mirasçılarına devri hakkındadır.	Düstur T. 3 C.8 s.40
3	Ocak	29 Mayıs 1926 tarih ve 861 numaralı "müddeti zarfında nüfus kütüğüne yazdırılmayan doğum, ölüm, evlenme veya boşanma vakalarıyla mektum kimselerin cezadan afları hakkında kanun"un birinci ve ikinci maddelerinin tefsiri yapıldı. (Tefsir No: 107)	Tevellütlü firar, bakaya, tecavüzü müddet, ademi icabet ve nüfusu mektume erbabı haklarında yapılacak muameleye natık 18 Teşrinievvel 1339 tarihli kanunun beşinci maddesinde zikrolunan eşhastan, 1341 senesi tahririne kadar nüfusa kaydedilenlerle 1341 senesi tahriri icra edilmiyen mahaller nüfusu mektumesinden olup nüfus ve ahzıasker muamelesi ifa kılınanlar 29 Mayıs 1926 tarihli müddeti zarfında nüfus kütüğüne yazdırılmayan doğum, ölüm, evlenme veya boşanma vakalariyle mektum kimselerin cezadan afları hakkındaki kanun ahkamından müstefit olurlar.	Düstür T.3 C.8, s.45
4	Ocak	Şair ve yazar Süleyman Nazif İstanbul'da öldü.	6 Ocak 1927 tarihli Hakimiyet-i Milliye Gazetesinde Celal Nuri'nin Süleyman Nazife atfen bir yazısı yayımlandı.	HM

G.	A.	Olay	Açıklamalar	Kaynak
4	Ocak	Falih Rıfkı'nın "Kaç Kişiyiz" başlıklı yazısı yayımlandı.	Falih Rıfkı yazısında, 1927'de umumi nüfus tahririne karar veren hükümetin tatbik edilecek usullerin doğru netice verib veremeyeceğini anlamak üzere şimdididen tahrir tecrübeleri yaptığını yazmaktadır. Falih Rıfkı, cumhuriyet tesis edildiği zaman Türkiye'nin nüfusu sureti hakkında imparatorlukdan kalan ilmi hiç bir istatistiksel veri bulunmadığını belirtmekte, ve devletin tebasının adedini bilmememesinden daha garib ne olabileceği sorusunu sormaktadır.	HM
4	Ocak	Hacı Bayram'da Ankara Müzesi yapılacağı haberi	İnşası bitmek üzere olan müze binası sanayi nesife mektebine ve resim galerisine tahsis edildi.	HM
4	Ocak	"Cenub-i Amerika devletleri ile münasebet tesisi"	BMM 3 Ocak günündeki içtimaında Türkiye ile Arjantin Cumhuriyeti arasında Roma'da imzalanan muahedenamenin tasdikine ilişkin layihayı kabul etti.	HM
4	Ocak	Ankara Ticaret Mektebi daktilo kursu	Kursun birinci devre tedrisatını tamamlayanlara belge verildi.	HM
5	Ocak	Elçilerle şehbenderlerin memuren infikâkleri halinde muvakkaten yerlerinde kalacak maslahatgüzar ve vekillere temsil tahsisatlarının rubunun tahsisine dair İcra Vekilleri Heyeti kararı alındı. (Karar No: 4593)	18 Nisan 1341 tarihli Umumi Muvazene Kanunun 47. maddesine tevfikan bu görevdekilere tahsisat yapılacağı karara bağlandı.	Düstur T. 3 C.8 s.46
5	Ocak	Başvekilin nüfus sayımına ilişkin beyenatı	İsmet Paşa Nutkunda sağlam istatistiksel verilerin olmamasından kaynaklanan mahzurlara dikkat çekmiştir.	HM
5	Ocak	Posta, telgraf müdüri umumiyesinin beyanatı	Ankara ile İstanbul arasında telefon muhaberatı temin için ikinci bir hat çekilmesinden vazgeçilmiştir. Bunun yerine İzmir ve Konya için bir hat çekilecektir.	HM
6	Ocak	Şebinkarahisar Mebusluğuna intihab edilen Ali Rıza Bey hakkında mazbata Mecliste oylandı.	Ali Rıza Beyin mebusluğu kabul edildi.	ZC C.28 İ.22.
6	Ocak	Manisa Mebusluğuna intihap edilen Erzurum Belediye Reisi Nafiz Bey hakkında mazbata Mecliste oylandı.	Nafiz Beyin mebusluğu kabul edildi.	ZC C.28 İ.22
6	Ocak	955 sayılı Hopa'da Rüsumat İdaresi İnşaası İçin teberrua Olunan Arsaların İadesine Dair Kanun kabul edildi.	Hopa'da Kara ve Kara Ali Oğullarının Hazineye teberru ettikleri arsaların kendilerine iadesi hakkındadır.	ZC C.28 İ.22
6	Ocak	956 sayılı Türkiye Cumhuriyet ile Arjantin Cumhuriyeti Beyninde Aktolunan Muhadenet Muahedenamesinin Tasdiki Hakkında Kanun kabul edildi.	Bu kanun ile Türkiye Cumhuriyeti ile Arjantin Cumhuriyeti arasında 29 Haziran 1926 tarihinde Roma'da imzalanan muhadenet muahedenamesi kabul ve tasdik olunmuştur. Kanun 19 Ocak'ta Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir.	ZC C.28 İ.22.

G.	A.	Olay	Açıklamalar	Kaynak
6	Ocak	Kanunu Esasi Encümenince tanzim kılınan mazbata müzakere ve aynen kabul edildi.	Mazbata, Divanımuhasebatın kavanini mevcudenin tefsirini talep etmek salahiyeti olduğuna dairdir.	ZC C.28 İ.22
6	Ocak	Divanı Muhasebatın, bir kanun tefsirini Meclis Riyasetinden talep etmek hakkına malik olduğu hakkında Heyeti Umumiye Kararı alındı. (Karar No: 292)	Divanı Muhasebatın, lüzumunda bir kanunun tefsirini Meclis Riyasetinden talep etmek hakkına malik olduğu kararı alınmıştır.	Düstur T. 3 C.8 s.46
6	Ocak	"Tek Türkiye"	Hakimiyeti Milliye'de yayımlanan yazıda dış basında yer alan bir makaleye atıflar söz konusudur. Makalede Gazi Mustafa Kemal Paşa Hazretlerinin gayretleriyle Osmanlı İmparatorluğunun küllerinden doğmuş olan bir Türkiye mevcudiyetinin ilk senelerde tamamıyle tecrid edildiği, Avrupa devletlerinin Lozan sürecindeki tutumları ve Sevr'i hayata geçirme çabaları ve bu durumda dahi Türkiye'nin yükselişi ele alınmaktadır.	HM
6	Ocak	Tayyare, Hilal-ı Ahmer ve Cemiyet-i Etfal Cemiyetlerine varidat tahsisi	Sinema filmleri, oyun kartları gibi kalemlerden alınacak resimlerin belli bir yüzdesi bu cemiyetlere aktarılacaktır.	HM
7	Ocak	Ticaret Bakanının beyanatı	Bakan, İstanbul'u transit ticaret ve sanayi bölgesi haline getirecek bir serbest bölge kurulmasını istemiştir.	HM
7	Ocak	Karlsruhe'de toplanacak olan Radikal ve Mümasili Demokrat Fırkaları Kongresi	Kongrede bulunmak üzere CHF Katibi Umumisi Kocaeli Mebusu Saffet Bey Karlsruhe'ye azimet etmek üzere hareket etti.	AT
8	Ocak	957 sayılı 6 Şubat 1321 tarihli Resmi Damga Kanuna Müzeyyel Kanun kabul edildi.	Resmi Damga Kanunun 9. maddesi tadil edildi. Bu değişikliğe göre, sinema, dansing, bar ve sirk biletlerine dahi 6 Şubat 1321 tarihli Resmi Damga Kanunun dokuzuncu maddesinin yüz on üçüncü fıkrasında muharrer olan tiyatro, konser, balo biletleri derecesinde damga ve hazine pulu ilsak oluncaktır.	Düstur T. 3 C.8 s.49
9	Ocak	Teşrifat Müdiriyeti Umumiyesinin Vazaifi Hakkındaki Talimatnameye Dair Kararname yayımlandı. (Karar No: 4611)	Teşrifat Müdiriyeti Umumiyesinin vazaifi hakkında tanzim ve tevdi edilmiş olan merbut talimatnamenin meriyete vaz'ı, Hariciye Vekaleti Celilesinin 12 Teşrinievvel 1926 tarih ve bila numaralı tezkeresiyle vuku bulan teklifi üzerine İcra Vekilleri Heyeti kararı alınmıştır. Buna göre, Teşrifat Müdiriyeti Umumiyesi Hariciye Vekaletine bağlı olup Türkiye Cumhuriyeti dahilinde bilcümle merasimi teşrifatiyeyi tesbit, tanzim ve idare ile mükelleftir.	Düstur T. 3 C.8 s.49
10	Ocak	Hakimiyeti Milliye gazetesinin kuruluş yıldönümü	Falih Rıfkı'nın Hakimiyeti Milliye Gazetesinin sekizinci yaşını kutlaması münasebetiyle bir yazısı bulunmaktadır.	HM
10	Ocak	İstiklal mahkemesinin yeni seneye girerken verdiği istatistiki bilgi.	Mahkeme o güne kadar 348 davanın 235'ini sonuçlandırmış, 945 şahsın mahkumiyetine, 1237 şahsın beraatına karar vermiştir.	HM

G.	A.	Olay	Açıklamalar	Kaynak
10	Ocak	İstanbulda serbest bölge kurma çabası devam etmektedir.	İstanbul'da serbest mıntıka tesisine dair layihaya ilişkin raporlar hazırlanmasının ardından, müsvedde layiha Ticaret Bakanı Rahmi Bey tarafından başvekile sunulmuştur.	HM
15	Ocak	958 sayılı İstiklal Madalyası Kanunun Birinci Maddesini Muaddil 4 Kanunuevvel 1340 tarih ve 525 Numaralı Kanunun İkinci Maddesine Müzeyyel Kanun kabul edildi.	Düzenlemeye göre, mütevaffanın madalyasının bu madde mucibince intikal edeceği mirasçısı, İstiklal Madalyası ile taltif olunmuş ise, madalya bu maddedeki sıra mucibince İstiklal Madalyası olmayan mirasçıya intikal edecektir.	Düstur T. 3 C.8 s.53
15	Ocak	Şarkikarahisar Mebusu İsmail Beyin, İstanbul Liman İşleri İnhisar Şirketi İdaresi hakkında ne gibi tedabir ittihaz olunduğuna dair şifai sual takriri kabul edildi.	19 Ocak'ta İsmail Beyin sorusu Ticaret Vekili Mustafa Rahmi Bey tarafından cevaplandı. Mustafa Rahmi Bey, liman işlerinin şirket tarafından yürütülmesinden bu yana fiyatların düştüğünü,bazı ihtilaflar olmasına karşın işlerin aksamadığını ifade etti.	ZC C.28, İ.24
15	Ocak	Urfa Mebusluğuna intihap eden Refet Bey hakkında İkinci Şube mazbatası kabul edildi.	Urfa Mebusu Refet Beyin tahlifi icra edilmiştir.	ZC C.28, İ.24
15	Ocak	Maktu Vergi Makamına Kaim Olmak Üzere Müsakkafat, Arazi ve Kazanç Vergilerine Maktu Zam Namiyle Yüzde Beş İlavesine Dair kanun tasarısı görüşüldü.	1927 mali yılından itibaren Muvazenei Umumiyeye dahil müsakkafat, arazi ve kazanç vergilerinden her birine tahakkuk miktarları üzerinden maktu zam adı altında yüzde beş zam ilave edilmesi hakkındaki madde üzerinde tartışılmıştır. Bolu Mebusu Şükrü Bey bu vergi gelirinden belediye ve özel idarelerin pay alıp alamayacağını sormuş, Eskişehir Mebusu Emin Bey ise bir önceki yıl devletin bütçesine bütün milletin iştirak ederek yardım etmesi için kafa vergisi ünvanıyla bir şekil düşünüldüğünü, ancak bu ismin soğukluğundan dolayı şahsi ve masebakından maktu vergi namını aldığını, ancak yeni düzenlemenin bu sorunu ıslah etmekten ziyade bütün milletin iştiraki yerine milletin yüzde yirmisinin vergi artışına dahil edildiği eleştirini yapmıştır. Tasarı tekrar görüşülmek üzere ertelenmiştir. Kanun 24 Ocakta yeniden oylanarak kabul edilmiştir.	ZC C.28, İ.24
15	Ocak	Nüfus tahrir cetvellerinin istatistik müdiriyetine gönderileceği açıklanmıştır.	Ankara nüfusunun umumi yekunu bu cetvellerin tasnifi ile belli olacaktır.	HM
16	Ocak	"Devletimizin İtibarı"	Mahmud tarafından yazılan yazıda, "anavatanın cumhuriyet idaresi ile eski imparatorluk arasındaki münasebet bundan böyle maziden alakasını kesmiştir. Türk devletinin itibarı herhangi medeni ve büyük devletlerden birinin itibarından aşağı değildir. Nokta-i nazarda, şeref ve itibarı müstakil ve medeni devletler ile aynı derece ve ayarda mütalaa edilmeli" demektedir.	HM
16	Ocak	İşbankası Binası	Hesapları yapılmaya başlanan binanın inşası, hesabının tamamlanmasının ardından ihale edilecektir. Banka bir buçuk sene sonra yeni binasında çalışabilecektir.	HM

G.	A.	Olay	Açıklamalar	Kaynak
17	Ocak	959 sayılı Umuru Belediyeye ait ahkamı cezaiye hakkındaki 16 Nisan 1340 Tarih ve 486 Numaralı Kanunun Altıncı ve yedinci Maddelerini Muaddil Kanun kabul edildi.	Düzenleme zabıtai belediye memurlarının düzenledikleri evraklar üzerinedir.	Düstur T. 3 C.8 s.54
17	Ocak	Azayı kiramdan bazı zevatın mezuniyetleri hakkında BMM Riyaseti tezkeresi kabul edildi.	Bazıları hastalık sebebiyle, bazıları ailevi sebepten dolayı 27 azayı kiram belli sürelerle mezun addedilmişlerdir.	ZC C.28 İ.25
17	Ocak	Bozok Mebusu Ahmet Hamdi Bey bir teklif sundu.	Teklif, Umuru Belediyeye ait Ahkamı Cezaiye Hakkındaki Kanunun 6. Maddesine dairdir.	ZC C.28 İ.25
17	Ocak	Kırklareli Mebusu Doktor Fuat beyin, çocukların umumi sinema mahallerine gitmelerinin men'i hakkında teklifi görüşüldü.	Bu teklife karşı birçok Mebus itirazda bulundu. Teklif tekrar görüşülmek üzere Maarif Encümenine havale edildi. Falih Rıfkı 21 Ocak tarihli köşe yazısına bu teklifi "ahlak murakabesi" başlığı ile taşıdı. Yazı teklife karşı tepki içermektedir.	ZC C.28 İ.25 , HM
17	Ocak	Hakimiyeti Milliye gazetesinde yer alan "Bir Vazife" başlıklı yazı.	Mahmud tarafından yazılan yazıda, "Demokratik idarelerde hükümetlerin en büyük şiarı hürriyetdir, vatandaşların hürriyetine hürmeddir. Teşkilat-ı Esasiye kanunumuzda Türk vatandaşı için tahsisi bir hak olarak kabul olunan hürriyetler verilmiştir" demektedir.	HM
17	Ocak	İcra İşleri	Adliye Vekaleti icra işlerinin cunhuriyet adliyesi tarafından tatmin edecek bir hale kavuşacağını açıklamıştır. Mahmut Esat Bey, Ankara Gazetesine verdiği beyanatta hali hazırda mer'i icra kanununun 1330 senesinde yapıldığını, bunun da bazı nazariyelerinin, diğer kanunlarımızın birçoğu gibi, o zamanki Fransadan alındığını söylemiştir. Yeni icra kanunu için çalışmalar içerisinde olduğu belirtilmektedir.	HM
17	Ocak	Cemiyeti Belediye İntihabatı	Seçimler 16 Ocak'ta tamamlanmıştır. Bütün mahalleler reylerini kullanmışlardır.	HM
18	Ocak	Lozan Anlaşması Amerikan Senatosunda reddedildi.	Lozan Anlaşmasının üzerinden dört yıl geçtikten sonra gündemlerine getirilen Lozan Antlaşmasının onayı reddedildi. Oylamada 34 ret, 50 kabul oyu çıktı. Ermeni Diasporasının bu kararda etkili olduğu görüşü mevcuttur. Amerika-Türkiye arasında 17 Şubat 1927 tarihinde düzenli diplomatik ilişki kuruldu. Onaylanmayan Lozan Antlaşması sanki onaylanmış gibi ilişkilerin temeline oturdu.	AVTCTK TAİED
19	Ocak	960 sayılı 18 Mart 1926 tarih ve 788 Numaralı Memurin Kanunun 47. Maddesine Bir Fıkra Tezyiline Dair Kanun kabul edildi.	Eklenen fıkra, "ancak lüzum ve zaruret olan yerlerde memurlar muhtar ve ihtiyar meclislerine azaintihap olunabilirler" hükmündedir.	Düstur T. 3 C.8 s.55
19	Ocak	19 Teşrinisani 1339 Tarih ve 372 Numaralı Kanun Hakkındaki 51 Numaralı Tefsirde Münderiç <takibat icrası> Tabiri hakkında Heyeti Umumiye Kararı alındı. (Karar No: 294)	Münderiç takibat icrası tabirinin menfi anlamda kullanıldığına karar verildi.	Düstur T. 3 C.8 s.55

G.	A.	Olay	Açıklamalar	Kaynak
19	Ocak	Başvekalet Tezkeresi	Ispartalı Emir Oğlu Osman Efendinin memnu haklarınnın iadesine dair Başvekalet tezkeresi kabul edildi.	ZC C.28 İ.26
19	Ocak	Kocaeli Mebusu Saffet ve Kastamonu Mebusu Ali Nazmi Beylerin Memurin Kanunun 47. maddesine bir fıkra tezyiline dair teklifleri görüşüldü ve Memurin Kanununun 47. maddesine fıkrai atiye ilave edildi.	İlave, "ancak lüzum ve zaruret olan yerlerde memurlar muhtar ve ihtiyar meclislerine aza intihap olunabilirler" şeklindedir.	ZC C.28 İ.26
19	Ocak	Mebdei mebusiyetin tespiti hakkında BMM Riyaseti tezkeresi ve Kanuni Esasi Encümeni mazbatası görüşüldü.	Encümen, mebusluk sıfatının hangi tarihte başladığına dair Teşkilatı Esasiye Kanunu'nda bir sarahat yoksa da, bu sıfatın Meclise iltihaktan evvel başladığını tazammun eden karineler tespit etmiştir. Mebusluk icra ve tekavüt maaşları konusunda da tartışma gerçekleşmiştir.	ZC C.28 İ.26
19	Ocak	Cemiyeti Umumiyei Belediye İntihabı Reylerinin Tasnifi hitam buldu.	Fuat, Hayrullah, Hüseyin Avni, İskender, Hüseyin Hüsni, Hilmi, Ahmed Ziya, Halid Ferid, İkinci sırada: Mühendis Akif, Avukat Mümtaz, Nayim, Fethi, Bilal ve İsmail Hakkı Beyler kazandı.	HM
20	Ocak	İstida ve Kavanini Maliye Encümenleri mazbataları görüşüldü.	Mazbatalar, hizmeti maksureye tabi olarak vazifei askeriyesi bilifa terhis edilmiş olan Mehmet Süreyya Efendinin müterakim maaşatı hakkındadır.	ZC C.28 İ.27
20	Ocak	Eczacılar ve Eczaneler Hakkında Kanun Layihası görüşüldü.	Kanun tasarısının ancak 22 maddesi görüşülebildi.	ZC C.28 İ.27
20	Ocak	29 Mayıs 1926 tarih ve 863 numaralı Ordu Zabitan heyetine Mahsus Terfi Kanununun 14. maddesinin tefsiri yapıldı. (Tefsir No: 108)	Buna göre, muvakkat hizmeti sabite veya tebdilhava almış olanlar hakkında, hizmeti mezkure veya tebdilhavaya tabi tutuldukları tarihten hesap ve tatbik edileceği gibi daimi hizmeti sabite alanlar hakkında da bu husustaki raporun tasdikini mütaakıp derhal icra olunacaktır.	Düstur T. 3 C.8 s.56
20	Ocak	Darülfununun 1926 Senesi Bütçesine ait İlahiyat Medresesi kısmında tahsisat icrası hakkında Heyeti Umumiye kararı alındı. (Karar No: 295)	Darülfununun 1926 senesi Bütçe Kanununun sekizinci maddesine merbut C cetvelindeki İlahiyat Medresesi kısmında muharrer serbest müderrisler namının serbest muallimler suretiyle tashihine karar verilmiştir.	Düstur T. 3 C.8 s.57
20	Ocak	Hakimiyeri Milliye Gazetesinde yer alan "İtibar Mücadelesi" başlıklı yazı	Yazıda, hayat mücadelesinin her ferd ve millet için farklı seyrettiği, Türk milleti içinse çok zor bir mücadele içinde geçtiği anlatılmaktadır. Her millet için güller ve kokular içinde geçen hayatın, Türk milleti için dikenli yollardan ibaret olduğu ifade edilmektedir.	HM
20	Ocak	Dört yol cinayeti sorumlularının muhakemelerine devam edilmektedir.	Sorumlulardan bazıları muhakemeden evvel itirafta bulunmuşlardır.	HM

G.	A.	Olay	Açıklamalar	Kaynak
22	Ocak	961 sayılı Maliye Vekaleti 1926 Senei Maliyesi Bütçesine Tahsisatı Munzama İlavesine Dair Kanun kabul edildi.	Maliye Vekaleti bütçesinde "maluline mükafatı nakdiye" ünvanıyla açılmış olan 98. fasla 7400 lira tahsisatı munzamma olarak ilave olunmuştur.	ZC C.28 İ.28
22	Ocak	962 sayılı Sıhhiye ve Muaveneti İçtimaiye Vekaletinin 1926 Senei Maliyesi Bütçesinde Münakale İcrası Hakkında Kanun kabul edildi.	Oylamada yeterli çoğunluk sağlanamadığından 22 Ocakta oylama tekrarlandı ve kanun kabul edildi. Sıhhiye ve Muaveneti İçtimaiye Vekaletinin 1926 Senei Maliyesi bütçesinin merbut cetvelde muharrer fasıl ve maddeleri arasında ceman 32.000 liranın münakalesine mezuniyet verilmiştir.	ZC C.28 İ.28
22	Ocak	963 sayılı Maarif Vekaletinin 1926 Senesi Bütçesinde Münakale İcrası Hakkında Kanun kabul edildi.	Maarif Vekaletinin 1926 senei maliyesi bütçesinin merbut cetvelde muharrer fasıl ve maddeleri arasında ceman 27.300 liranın münakalesine mezuniyet verilmiştir.	ZC C.28 İ.28
23	Ocak	Eytam ve Emlak Bankası Türk Anonim Şirketi Nizamnamei Dahilisinin yedinci maddesinin tadiline dair Kararname İcra Vekilleri Heyeti tarafından kabul edildi. (Karar No:4619)	Tadile göre, sermayenin rub'u olan beş milyon lira mukabilinde Maliye Vekaleti tarafından Devlet emlakinin Bankaya devrini mütaakıp Şirket sureti katityede teşekkül etmiş addolunur.	Düstur T. 3 C.8 s.67
23	Ocak	Paris'te açılacak olan 3. Ulum-u İdariye Kongresi'ne katılacak üç yetkiliye yevmiye ve siyasi pasaport verilmesine karar verildi.		BCA F.30.18.1.1 /22.84.5
23	Ocak	Akademik atama yapıldı.	Mülkiye Mektebi Müdürlüğüne Zeki Mesudtayin edildi.	BCA: 30..11.1.0 / 30.2..16.
23	Ocak	Hakimiyeti Milliye Gazetesinde yer alan "Türkiye ve Amerika" başlıklı yazı	Mahmud (Nedim Soydan) tarafından yazılan yazıda elli dört reyin lehte, otuz küsür reyin ise aleyhte verilerek Lozan Muahedenamesinin reddedildiği ifade edilmektedir. Yazıda bu red kararındanençok ilişkilerin zarar göreceği vurgulanmaktadır.	HM
23	Ocak	Ziraat Şirketleri	Zirayi araçların müştereken mübayası ziraat şirketlerine ziraat sendikası namıile verilmektedir.	HM
24	Ocak	964 sayılı Eczacılar ve Eczaneler Hakkında Kanun kabul edildi.	Kanun 6 Şubat'ta Resmi Ceridede yayımlanarak yürürlüğe girdi. Kanun, kimlerin eczacı olabileceği, eczane açma koşulları, eczanelerin teftişi gibi kuralları düzenlemektedir.	Düstur T. 3 C.8 s.68
24	Ocak	Teşkilatı Mülkiye Kanunun 8. maddesinin tefsiri hakkında 3/801 numaralı Başvekalet tezkeresi ile İzmir Mebusu Münir Beyin Teşkilatı Mülkiye Kanunun 8. maddesine bir fıkra ilavesi hakkında 2/595 numaralı teklifi kanunisi ve Dahiliye ve Muvazenei Maliye Encümeni Mazbataları görüşüldü.	Tasarı, ilga edilen kaza ve nahiyelerde bulunan memurların maaş kayıplarına ilişkin bir düzenlemeyi içermektedir.	ZC C.28 İ.29

G.	A.	Olay	Açıklamalar	Kaynak
24	Ocak	965 sayılı Hakimler Kanununun Altıncı Maddesine Tezyili Muktazi Fıkaratı Kanuniyei Mübeyyin Kanun kabul edildi.	Hakimlik kadrosundan naklen istiklal mahkemesine alınanların bu hizmetlerde geçirecekleri müddetler hakimlik kıdemine zam olunacaktır.	Düstur T. 3 C.8 s.76
24	Ocak	966 sayılı Maktu Vergi Makamına Kaim Olmak Üzere Musakkafat, Arazi ve Kazanç vergilerine Maktu Zam Namiyle Yüzde Beş İlavesine Dair Kanun kabul edildi.	1927 Maliyesi iptidasından itibaren muvazenei umumiyeye dahil musakkafat, arazi ve kazanç vergilerinden her birine tahakkuk miktarları üzerinden maktu zam namıyla yüzde beş ilave edilecektir.	Düstur T. 3 C.8 s.76
24	Ocak	Cemiyetler Kanunun On ikinci Maddesinin Tefsiri yapıldı. (Tefsir No: 109)	Tefsirde, menedilen bir cemiyetin ipka veya yeniden tesis edilmesinde Cemiyetler Kanununa muhalif olmamakla meşrut ve mukayyet olacağı yazmaktadır.Ancak Dahiliye Vekaleti, muayyen bir cemiyeti kanuni esbap ile menettikten sonra tekrar tesis müracaatı vuku bulursa men'i mucip olan ahvalin bakı ve mevcut olup olmadığını ezcümle meni edilen cemiyetin unvanı, cemiyetin menine bais olan maksada delalet edip etmediğini ve yeni teessüste kanunların ahkamına muhalefet yahut asayişi ihlale tasaddi kastinin bulunup bulunmadığını evvelemirde tetkik ve takdir etme hakkına maliktir.	Düstur T. 3 C.8 s.78
24	Ocak	İstiklal Mahkemesi dört yol cinayeti failleri hakkında hükmünü verdi.		HM
25	Ocak	Cumhurbaşkanlığı teşkilatı hakkında karar.	Cumhurbaşkanlığı Başkitabet ünvanı Katib-i Umumilik olarak değiştirildi.	BCA: 30..10.0.0 / 1.6..14.
26	Ocak	"Mektep Kitapları"	Maarif Vekaleti, mekteplerde tedris edilecek mektep kitaplarının yalnız tedkikini değil, basım ve satış meselelerini de denetimi altına aldı.	HM
27	Ocak	967 sayılı 11 Ağustos 1325 tarihli Askeri Tekaüt ve İstifa Kanununun 13. Maddesinin Müddeti Tekaüde Mütaallik 20 Haziran 1326 Tarihli Fıkrai Muaddelesi ile 8 Mart 1926 Tarihli w Kanunun Birinci Maddesini Muadil Kanun kabul edildi.	Kanunun birinci maddesine göre, İstanbul'da bulunan Milli Matbaa ve şuabatı masarifi için her sene bütçelerine mevzu tahsisat, mütedavil sermaye olarak istimal olunur.	Düstur T. 3 C.8 s.78
27	Ocak	968 sayılı Milli Matbaa Tahsisatının Mütedavil Sermaye Halinde İstimaline Dair Kanun kabul edildi.	Kanun 8 Şubat'ta Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girdi.	ZC C.28 İ.30
27	Ocak	969 sayılı Jandarma Efrat ve Zabitanın Mektep Vergisinden Muafiyetine Dair Kanun kabul edildi.	Kanun, jandarma efrat ve küçük zabitanı Mektep Vergisinden muaf tutmaktadır. Kanun 12 Şubat'ta Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir.	ZC C.28 İ.30

G.	A.	Olay	Açıklamalar	Kaynak
27	Ocak	970 sayılı Maliye Vekaleti 1926 Senei Maliyesi Bütçesinde Münakale İcrası Hakkında Kanun kabul edildi.	Maliye Vekaletinin 1926 senei maliyesi bütçesinin merbut cetvelde muharrer fasıl ve maddeleri arasında ceman 120.000 liranın münakalesine izin verilmiştir.	Düstur T. 3 C.8 s.80
27	Ocak	971 sayılı Demiryollar İnşaat ve İşletme Müdiriyeti Umumiyesinin 1926 Senei Bütçesinde Münakale İcrasına Dair Kanun kabul edildi.	Kanun 12 Şubatta Resmi Gazetede yayımlanarak yürürlüğe girdi.	ZC C.28 İ.30
31	Ocak	972 sayılı 30 Mayıs 1926 Tarihli ve 877 Numaralı Teşkilatı Mülkiye Kanununun 8. maddesini Muadil Kanun kabul edildi.	Buna göre, ilga edilen vilayet, kaza ve nahiyelerdeki memurinden açıkta kalanlara 1926 senei maliyesi nihayetine kadar tam maaş ita ve bu müddet zarfında vuku bulacak en yakın münhalata tercihan tayinleri mecburi olmak üzere Vekaleti aidelerince kendileri kadro nazarı dikkate alınmaksızın icabeden yerlerde muvakkaten istihdam olunacaktır. Kanun 14 Şubat'ta Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir.	ZC C.28 İ.31
31	Ocak	Maliye Heyeti Teftişiyesi Nizamnamesinin Dördüncü Maddesinin Tefsiri. (Tefsir No: 110)	Maliye müfettişleri, merkeze merbut memurini maliye misillu tali maliye memurlarına, tahkikata mübaşeretten sonra Memurin Muhakemat Kanununun onikinci maddesine ve Maliye Heyeti Teftişiye Nizamnamesine tevfikan işten el çektirebilirler ve bundan vekalet ve vilayete derhal malumat verirler.	Düstur T. 3 C.8 s.83
31	Ocak	Ankara'da Evkaf Otelinde Sanayi ve Maadin Bankası tarafından ihzar edilen Milli Fabrikalar Masnuatı Sergisi küşad edildi.		AT
1	Şubat	Mülki idare ataması yapıldı.	Çal, Kaş, Of ve Saray kaymakamlıklarına Ali Rıza, Hayri, Memduh ve Nazım atandı.	BCA: 30..11.1.0 / 30.3..10.
1	Şubat	Sıtma Mücadelesi Kongresi ilk içtimaını Sıhhiye Vekili Dr. Refik Bey'in riyasetinde akdetti.		AT
2	Şubat	Hakimiyeti Milliye Gazetesinde yer alan "Hükümetin mühim kararı" başlıklı haber	Hükümet açıklaması, "hariçten memlekete gelmek isteyen arkadaşlarımızı kabul etmeye karar vediğinden, bu hususta iskan işleri ikmal edilmiş olduğundan, memleket hudutları tabiyetimizi kabul edecek olan arkadaşlara açılmıştır" şeklindedir.	HM
2	Şubat	Cemiyet-i Umumiye-i Belediye 1 Şubatta açıldı.	Birinci Reis Naim Bey, ikinci Reis Emir Bey'dir	HM
2	Şubat	Uşak şeker fabrikasının mahsulü olan şekerin takdimi.	Uşak şeker fabrikasının mahsulü olan iki kiloluk şeker billur ve gümüş kapaklı muhafaza derununda olarak Ticaret Vekili Rahmi Bey'in delaletiyle meclisi idare azaları tarafından Başvekil İsmet Paşa Hazretlerine takdim edildi.	AT

G.	A.	Olay	Açıklamalar	Kaynak
3	Şubat	Azayı kiramdan bazı zevatın mezuniyetleri hakkında BMM Riyaseti tezkeresi kabul edildi.	Hasat Sıtkı Bey bir buçuk ay, Kazım Karabekir Paşa bir ay, Mükerrem Bey iki ay, Feridun Fikri bir ay, Ebubekir Hazım Bey iki ay, Muhittin Bey iki ay, Rıza Nur Bey iki ay, Mustafa Bey bir ay hastalığına binaen mezun addedilmiştir.	ZC C.29 İ.32
4	Şubat	Hariciye Vekilinin Beyanatı	Sulh, Türk devletinin ve milletinin temel siyasetidir.	HM
7	Şubat	973 sayılı Müsakkafat Kanununun dördüncü maddesinin sekizinci fıkrasındaki ahkamın ilgası hakkında kanun kabul edildi.	Düzenleme ile 14 Haziran 1326 tarihli müsakkafat vergisi hakkındaki kanunun dördüncü maddesinin sekizinci fıkrası ilga edilmiştir.	ZC C.29 İ.33
7	Şubat	Hükümde hatayı adli vaka kararları kabul edildi.	Bursa sabık nüfus başkatibi Mehmet Efendi ve Zabit Vekili Mehmet Feyyaz Efendi hakkında, hükümde hatayı adli vaki olduğundan affına dair Başvekalet tezkeresi ve Adliye Encümeni mazbataları kabul edildi.	ZC C.29 İ.33
7	Şubat	Kanunuevvel 1340-Ağustos 1341 aylarına ait üç adet raporun takdim edildiğine dair Divan-ı Muhasebat Riyasetinin (3/410, 3/497, 3/510) numaralı tezkereleri ve Divan-ı Muhasebat Encümeni mazbatası görüşüldü.	Düyun-u Umumiye Meclisi İdaresi aza ve memurinine verilen mebaliğin de Divanı Muhasebatın vize ve hakkı kazasına tabi tutulması lazım geleceği hakkında Divanı Muhasebatça serdolunan mütalaanın encümence uygun görüldüğü kararı kabul edilmiştir.	ZC C.29 İ.33
7	Şubat	Cemiyet-i Umumiye-i Belediye kararı	Mevcud fabrikaların emanet eliyle idaresinden mütevellid zarar ve ziyanın gayri kabil tahammül bir hale gelmesine binaen bunları ihale suretiyle idare etmeye karar vermiştir.	HM
7	Şubat	Devlet demiryolları istimlak kanunu kapsamında inşa olunacak limanlar hakkında layihanın reddi.	Dahiliye Encümeni 6 Şubat'ta yaptığı toplantıda, devlet demiryolları istimlak kanununun inşa olunacak limanlar hakkında tatbikine dair kanun layihasını müzakere ederek, mezkur kanun limanlara da teşmil edildiği takdirde hukuk tasarrufunun ihlal edilmiş olacağından reddine karar vermiştir.	HM
9	Şubat	İktisad Meclisi	Ticaret vekaleti tarafından ihdas edilecek olan Âli İktisad Meclisi'nin suret-i teşkili hakkında tedkikatta bulunulmuşur. Bu mesele gündem olarak ticaret odaları kongresine de taşınacaktır. Vekalet, kongreye arz edilmek üzere bu hususta bir proje hazırlamıştır. Proje, Ticaret Müdür-i Umumi Vekili Şakir Bey, ticaret mümessilleri ve konsoloslar tarafından Avrupa'nın tedkiki hakkındadır. Bu raporlar kongrede tartışılacaktır.	HM
10	Şubat	Tenos Hakimi sabık Cemal Beyin bir buçuk ay hapis cezasının affı hakkında Adliye Encümeni mazbatası görüşüldü.	Hakimin nüfuzu memuriyetini suistimal cürmünden dolayı aldığı cezasının affi kabul olundu. Celal Bey Ermeni sevkiyatı sırasında usulsüz hareketlerinden ötürü bu cezayı almıştı.	ZC C.29 İ.34

G.	A.	Olay	Açıklamalar	Kaynak
10	Şubat	Teşkilatı Esasiye Kanunun 23. maddesinin tefsiri hakkında Başvekalet tezkeresiyle Dersim Mebusu Feridun Fikri Beyin takriri ve Kanuni Esasi Encümeni mazbatası görüşüldü. (Tefsir No: 111)	Büyük Millet Meclisi azasından birine Hükümet tarafından tevdi edilen muayyen ve muvakkat bir iş Hükümet memuriyetinden addolunamaz.	ZC C.29 İ.34
10	Şubat	Nevşehir Bankası kuruldu.	Banka, 50 bin sermaye ile Nevşehir'de kurulmuştur.	CDİMSOK
11	Şubat	Başvekilin vaziyet-i maliye, iktisadiye ve dahiliye hakkında beyanatı.	"Yeni bütçemizin esası, mutlaka mütevazin (denklik) olmak ve tahsisat-ı manzumeyi istemeksizin idare edebilmek için kudret-i beşeri dahilinde olan bütün tedbirleri ittihaz etmek noktalarıdır… Asayiş her yerde yalnız hükümetin resmi vazifesi değil, halkın da kendi ruhu telkiyeti ile teyid ettiği tabii meşru bir ihtiyaç mahiyetinde addedilmektedir."	HM
12	Şubat	974 sayılı Uzak Mahallere Tayin Edilecek Nahiye Müdürleri ile Ailelerinin Harcırahları Hakkındaki 11 Teşrinievvel 1338 Tarihli ve 269 Numaralı Altıncı Avans Kanunun Sekizinci Maddesine Bir Fıkra İlavesi Hakkında Kanun görüşüldü.	Kanuna göre uzak mahallere tayin olunacak nahiye müdürleriyle ailelerine verilecek harcırahlar merkez memurları hakkındaki ahkama tevfikan verilecektir. Kanun oylaması sırasında yeterli çoğunluk sağlanamadığından 12 Şubatta yeniden oylama yapılmış ve kanun kabul edilmiştir.	ZC C.29 İ.35
12	Şubat	975 sayılı Posta-Telgraf ve Telefon Müdüriyeti Umumiyesi ile Adliye ve Müdafai Milliye Vekaletlerinin 1926 Senesi Bütçelerine Münakale İcrasına Dair Kanun görüşüldü.	Kanun, yeterli çoğunluk olmadığından dolayı 14 Şubatta yeniden oylamaya sunuldu ve kabul edildi.	ZC C.29 İ.35
12	Şubat	"Âli Tedkikat"	Hakimiyet-i Milliye Gazetesi, Âli Tedkikatı "Cumhuriyet hükümetinin tedricen ve muntazaman tatbik etmekde olduğu ıslahat arasında bir de Âli İktisad Meclisi olduğunu biliyoruz. Böyle Meclisler devletin bütün teşkilat şubelerinin kendi hesaplarına ayrı ayrı meşgul oldukları, fakat herhangi bir ihtisasa teallük eden meseleleri âli prensiplere nokta-i nazar tedkik ve mesayede anarşiye ve tecanisi tayin edeceği meclislerdir" şeklinde ifade etmiştir.	HM
12	Şubat	Yeni Komün Teşkilatı layihası	Dahiliye Vekaletince hazırlanan komün layihası dahiliye Vekili Cemil Bey'e tevdi edildi.	HM
12	Şubat	Ticaret Odaları Kongresi açıldı.	Halk Fırkası binasında ticaret odaları umumi kongresi küşad edilecektir.	HM
13	Şubat	Memurine verilecek sicil ve hüviyet varakaları numunelerinin kabulüne dair Kararname (Karar No: 4721)	Memurin Kanunu mucibince memurine verilecek sicil ve hüvviyet varakalarının şekillerini tespit ve yeknesak bir tarzda tanzimini temin için vekaletler memurin müdürlerinden müteşekkil komisyon tarafından ihzar ve numuneler tasvib ve kabul olunmuştur.	Düstur T. 3 C.8 s.84

G.	A.	Olay	Açıklamalar	Kaynak
13	Şubat	Muhtelit Hakem Mahkemeleri Ajanlığına Mustafa Naşid Bey atandı.		BCA: 30..18.1.1 / 23.8..17.
14	Şubat	İstihlak resmi hakkındaki mazbatalar görüşüldü.	Mazbatalar, 15 Nisan 1338 tarihli Rüsumu İstihlakiye Kanunu mucibince ithal edilen pirinçten alınan istihlak resminin pirinç ununa da teşmili lazım gelip gelmeyeceğinin tefsirine ve istihlak resmine tabi mevad meyanında zikredilmemiş olan çeltiklerden ne suretle resim istifa edileceğinin tefsirine dairdir. 15 Nisan 1338 tarihli ve 217 numaralı Kanunda münderiç pirinç tabiri, pirinç unu ile çeltiğe de şamildir.	ZC C.29 İ.36
14	Şubat	Heyeti Umumiye Kararı alındı. (Karar No: 304)	Karar, işten el çektirilerek tahtı muhakemeye alındıktan sonra beraatleri hasebiyle memuriyetlerine iade edilmiş olanlara tahsisatı fevkaladelerinin tamam olarak verilebilmesi için yeni bir kanun layihasının tanzimi iktiza edeceği hakkındadır.	Düstur T. 3 C.8 s.106
14	Şubat	Mülki idare ataması yapıldı.	Şemdinli Kaymakamlığına Remzi tayin edildi.	BCA: 30..11.1.0 / 30.4..7.
14	Şubat	Şehremanetinin on senelik mesai programı	Bu programda şehrin haritasına 50.000, umur-u nafıaya 1.800.000, yollara 29.500.000, lağımlara 5.000.000, beledi tesisata 10.200.000 lira sarfiyat teklif olunmaktadır.	HM
15	Şubat	BMM muvazenei maliye encümeni mazbatasını kabul etti.	BMM Yeni Harcırah kararnamesine göre maaşlarını tam alacak memurlara tahsisat-ı fevkaladelerinin tam olarak verilebilmesi için yeni bir layihayi kanuniye tanzimi-i lüzumuna dair muvazenei maliye encümeni mazbatasını kabul etti.	HM
15	Şubat	İzmir'de tesis edilen asarı Atika Müzesi'nin küşadı merasimle icra edildi.		AT
16	Şubat	Sıtma Kanununun sureti tatbikını mübeyyin talimatnameye dair Kararname yayımlandı. (Karar No: 4757)	13 Mayıs 1926 tarih ve 839 numaralı Sıtma Kanununun sureti tatbikını mübeyyin olmak üzere tanzim ve tevdi olunan merbut talimatnamenin meriyete vazı Sıhhiye ve muaveneti İçtimaiye Vekaletinin önerisi üzerine İcra Vekilleri Heyeti tarafından kabul edilmiştir. Sıhhıye ve Muaveneti İçtimaiye Vekaletince görülen lüzüm üzerinde teşkil olunan mücadele heyetlerinin bilimum memurini Vekaletçe tayin olunacaktır.	Düstur T. 3 C.8 s.109
16	Şubat	Milli Matbaa tahsisatının mütedavil sermaye halinde istimaline dair olan kanunun sureti tatbikını mübeyyin talimatname hakkında Kararname yayımlandı. (Karar No: 4759)	Maarif Vekaleti tezkeresiyle gündeme gelen talimatname İcra Vekilleri Heyetince kabul edilmiştir.	Düstur T. 3 C.8 s.114
16	Şubat	"Maarif bütçesi"	Maarif bütçesi geçen seneye nazaran bir misli artmıştır.	HM

G.	A.	Olay	Açıklamalar	Kaynak
17	Şubat	"Mücadele Esasları"	Falih Rıfkı, "Ticaret kongresinin en önemli faidelerinden biri Cumhuriyet hükümetinin iktisadi devamına aid prensiplerin netleşmesine vesile olmasıdır" diye yazmaktadır.	HM
17	Şubat	Başvekilin bir beyanatı	1- İstihsal ve tasarruf hepimizin müşterek hedefi olmalıdır. 2- İttihaz edilecek bütün tedbirlerde müstesna kararlar ve hükümetin vazifesi haricindeki müdahalalerine değil, tabii iktisad kanunlarına istidat etmeliyiz. 3- İktisadi mücadelede hususi teşebbüslere ve halka düşen vazifelerin kıymeti, hükümete düşen vazifelerin kıymetinden büyüktür. 4- Türk müstahsilleri ve teşebbüs erbabı beynelmilel mücadelede memleketin âli iktisadiyesini esas tutan müşterek gayelere malik olmalıdır.	HM
17	Şubat	Mekteplerin yeni imtihan talimatnamesi	Maarif Vekaleti mekteplerde imtihanların zaman ve suret-i icrasına dair bir talimatname tanzim etmişdir. İlk mekteplerde tedrisat Mayısın son gününe, orta mekteplerle lise ve muallim mekteplerinde Haziranın on beşinci gününe kadar devam edecektir. İlk mekteplerde Haziranın birinci gününden onuncu gününe kadar yalnız son sınıf talebesi imtihana tabi tutulacak ve diğer sınıflardaki talebe ise bu süre zarfında aldıkları yoklama notlarına vasatisine göre terfi edeceklerdir.	HM
19	Şubat	976 sayılı Mücadelei Milliyeye İştirak Etmeyen Memurin Hakkındaki Kanuna Bir Madde tezyiline Dair Kanun kabul edildi.	Mücadelei milliyeye iştirak etmeyen memurin hakkında tatkikat ve tahkikat icrasına memur Heyete verilecek huzur hakkı karara bağlanmıştır.	ZC C.29 İ.37
19	Şubat	"Ticaret Odaları Kongresi"	Ticaret Odaları Kongresi mesayisini bitirdi.	HM
21	Şubat	Time dergisi Mustafa Kemal Paşa'yı ikinci kez kapak yaptı.		TCSYK
21	Şubat	Memuriyetten ihraç	Kiğı Kaymakamı Cemil memuriyetten ihrac edildi.	BCA: 30..11.1.0 / 30.4..10.
21	Şubat	İzmir Göztepe tramvay şirketinin nizamnamei dahilisinde icra ve Hükümeti Cumhuriyece tasdik buyurulan tadilat.	Birinci madde, şirketin maksadı 20 Cemaziahir 1330 ve 15-31 Mayıs 1883 tarihli imtiyaz mucibince İzmir Göztepe tramvay hattını işletmek ve mukavelename ve şartnameleri tevfikan İzmir şehri civarında elektrik trafoları, elektrik merkez fabrikası ve ceryan elektrik tevzii şebekesi idare ve işletmesi için 1913-1929 ve 1925 tarihli imtiyazları mevkı' icraya vaz etmekten ibarettir.	HM
25	Şubat	Ankara'da Evkaf otelinde Himaye-i Etfal Cemiyeti tarafından büyük bir balo verildi.		AT
26	Şubat	977 sayılı 29 Teşrinisani 1336 Tarih ve 66 Numaralı İstiklal Madalyası Kanununa Müzeyyel Kanun kabul edildi.	İstiklal Madalyası Kanunun üçüncü maddesinde musarrah inha ve istida ve müracaatlar makamatı aidesince 1 Teşrinisani 1926 tarihine kadar kabul olunur hükmü getirildi.	Düstur T. 3 C.8 s.116

G.	A.	Olay	Açıklamalar	Kaynak
26	Şubat	978 sayılı Emrazı Sariye ve İstilaiye Nizamnamesine İlave Edilen Ahkam Hakkında Kanun kabul edildi.	Kanun 8 Mart'ta Resmi Ceridede yayımlanarak yürürlüğe girdi. Buna göre, bulaşık hastalıklardan biri zuhur eden veya bu gibi hastalıklardan birinin zuhuru tehlikesi mevcut olan yerlerde lüzum görülecek şahıslara, o hastalıklara karşı kullanılan aşılar Sıhhiye ve Muaveneti İçtimaiye Vekaleti tarafından tatbik ettirilecektir.	Düstur T. 3 C.8 s.116
26	Şubat	Mebusluğun mebdei ve ona müteferri meseleler hakkında Heyeti Umumiye Kararı alındı. (Karar No: 306)	Birincisi, seçimler bitip oyların en çoğunun bir zatta birleştiği an o zatın mebusluğunun başladığını gösterir. İkincisi, bir memur iken mebus olanlar seçildikten sonra memurluğa devam etmek istiyorlarsa bu konuda bilgi vermiş olmaları gerekir. Üçüncüsü, mebus olarak seçilen bir zatın mebusluk tahsisatına istihkakı Meclise iltihakı ile meşruttur.	Düstur T. 3 C.8 s.117
26	Şubat	Memurin Kanunu hakkında Heyeti Umumiye Kararı alındı. (Karar No: 307)	Karar Memurin Kanunun 48, 49 ve 59. maddeleriyle Memurin Muhakemat Kanunun On İkinci Maddesinin Birinci Fıkrası arasında bir gûna tezat ve tearuz olmadığı gibi Memurin Muhakemat Kanununun Mezkur On İkinci Maddesinin İkinci Fıkrasının Mülga Olduğu hakkındadır.	Düstur T. 3 C.8 s.118
26	Şubat	Mülki idare ataması yapıldı.	Kiğı Kaymakamlığına Kemal atandı.	BCA: 30..11.1.0 / 30.4..15
26	Şubat	Ağaoğlu Ahmet Bey'in "Türk Teslihatı" başlıklı yazısı.	"Şangayda toplar patlamak ve birçok devletler yekdiğerine karşı kopmak üzere iken, Amerika Reisi Cumhurunun Türk teslihat teklifinde bulunması garip bir istihza gibi görünüyor."	HM
27	Şubat	Basın yasağı	Mısır'da yayımlanan Sada-yı Hak gazetesinin zararlı yayınlarından dolayı Türkiye'ye sokulması yasaklandı.	BCA: 30.18.1.1 /23.11.5
27	Şubat	Ankara Zahire Borsası, 26 Şubat'ta açıldı.	Ticaret Vekili, Gazi hazretlerinin tesis ettiği çiftliğin Ankara muhitindeki hayvanatın neslinin ıslahı hususunda çok mühim bir amil olduğunu beyan etmiştir.	HM
28	Şubat	CHF Grubu içtima etti.	Başvekil İsmet Paşa Hazretleri tarafından izahat verilerek İstiklal Mahkemelerinin faaliyetine nihayet verileceği açıklandı.	AT
1	Mart	Mahmud'un İstiklal Mahkemelerinin kapatılması üzerine yazısı.	"Cumhuriyet Halk Fırkasının bir önceki günkü içtimağına müteakip neşr olunan tebliğ bu kararın mahiyetini izah ediyor. Martın ilk haftasında müddetleri hitam bulunacak olan İstiklal Mahkemeleri yeniden intihab olunmayacak, takriri sükun kanunu daha iki sene müddetle temdid edilecek. Bu kararın efkâr-ı umumiyede memnuniyetle karşılanacağına şüphe yoktur. Niçin? İstiklal Mahkemelerinin namuslu, faziletli, dürüst vatandaşlar üzerinde bir tazyiki mi vardı? Vicdanın telkinadına tabi olan hiçbir ferd böyle bir iddiada bulunmaz. O âli mahkemelerin tazyikatı yalnız fırsat bulunca başını kaldırmak isteyen yılan tabiatlı mahlukat memleketde fitne ve fesad isteyen muzır haşarat üzerine hasıl olunuyordu."	HM

G.	A.	Olay	Açıklamalar	Kaynak
2	Mart	Azayı Kiramdan bazı zevatın mezuniyetleri hakkında Divanı Riyaset kararı alındı.	Bazıları hastalık sebebiyle, bazılar ailevi sebepten dolayı 11 azayı kiram belli sürelerle mezun addedilmişlerdir.	ZC C.30 İ.39
2	Mart	979 sayılı Takriri Sükûn Kanunun iki sene müddetle temdidi hakkında kanun kabul edildi.	Kanunun kabulü ile Takrir-i Sükun Kanunu iki yıl daha uzatıldı. İsmet Paşa'nın yaptığı konuşma dışında hiçbir mebus söz almadı. Kanun 3 Mart 1927 tarihinde Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girdi.	ZC C.30 İ.39
2	Mart	980 sayılı İcra Kanunun bazı maddelerinin tadili hakkında kanun kabul edildi.	İcra Kanunun, 51, 87, 88, 95,103, 131, 133, 135, 143, ve 145. maddelerinde değişiklik yapıldı. Kanun 5 Mart'ta Resmi Ceridede yayımlanarak yürürlüğe girdi.	ZC C.30 İ.39
2	Mart	981 sayılı Mahakimin Teşkilatına Ait Ahkamı Muaddil Kanunun beşinci Maddesiyle Maddei Muvakkatesine Birer Fıkra İlavesi Hakkında Kanun kabul edildi.	Yapılan ilave madde ile Adliye Vekaleti'nce görülecek lüzuma binaen icabeden yerlerde asliye ve sulhiye salahiyetini haiz olmak ve ayrı ayrı hukuk ve ceza davalarını rüyet etmek ve lüzumunda biri diğerine ait vazaifi görmek üzere bir veya müteaddit hakim bulundurabilecektir. Kanun 5 Mart'ta Resmi Ceridede yayımlandı.	ZC C.30 İ.39
2	Mart	982 sayılı Hakimler Kanunun ikinci maddesinin yedinci fıkrasının tadili hakkında kanun kabul edildi.	Tadilde, "bir mahkeme yanında altı ay müddetle tatbikat görmüş olmak" ibaresi getirildi.	ZC C.30 İ.39
2	Mart	983 sayılı Ecnebilerin Türkiye'de ikamet ve seyahatleri hakkındaki Kanunun dokuzuncu maddesinin tadiline dair kanun kabul edildi.	Düzenleme kanuna riayet etmeyenlere verilecek para cezasına ilişkindir.	ZC C.30 İ.39
2	Mart	984 sayılı Ecza Ticarethaneleriyle Sanayi ve Ziraatte Müstamel Mevaddı Kimyeviye Satışına Mahsus Kanun görüşüldü.	Yeterli çoğunluk sağlanamadığı için Kanun 2 Mart'ta oylanmış ve kabul edilmiştir. Kanun 12 Mart'ta Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir.	ZC C.29 İ.39
2	Mart	985 sayılı İdare Heyetinin, Riyaseticumhur Bütçesinde Münakale İcrası Hakkında teklif görüşüldü.	Riyaseticumhur 1926 Senei Maliyesi Bütçesinde Münakale İcrası Hakkında Kanunun oylaması yapıldı. Çoğunluk olmadığından oylama 5 Mart'ta yenilenmiş ve kanun kabul edilmiştir. Kanun 12 Mart'ta Resmi Gazetede yayımlanarak yürürlüğe girmiştir.	ZC C.30 İ.39
2	Mart	Sıhhıye Vekilinin çocuk vefatlarına dair asılsız neşriyat hakkındaki beyanatı	"Memleketimizdeki çocuk vefatı, azam edildiği gibi yüzde yetmiş beş değildir. Tedkikatımıza nazaran bu nihayet yüzde otuza vefaiyat bali olmakda ancak yarısını teşkil etmektedir ki normal ad olunan adedin dunundadır."	HM
3	Mart	Ankara'da çocuk sarayının resmi küşadının icrası		AT
5	Mart	986 sayılı Demiryolları İnşaat ve İşletme Müdiriyeti Umumiyesinin 1926 Senesi Bütçesinde Münakale İcrasına Dair Kanun kabul edildi.	Demiryollar İnşaat ve İşletme Müdüriyeti Umumiyesinin 1926 senei maliyesi bütçesinin merbut cetvelde muharrer fasıl ve maddeleri arasında ceman 271.666 liranın münakalesine mezuniyet verilmiştir.	ZC C.30 İ.40

G.	A.	Olay	Açıklamalar	Kaynak
5	Mart	987 sayılı Türkiye Cumhuriyeti ile Yunanistan Cumhuriyeti Arasında Akt ve İmza Olunan İtilafname ile Müzeyyelatının Tasdiki Hakkında Kanun kabul edildi.	Kanun Türkiye ile Yunanistan arasında gerçekleşen mübadele sürecini düzenlemektedir.	ZC C.30 İ.40
5	Mart	988 sayılı Buca ve Kemalpaşa Havalesindeki Emvali Metruke Bağlarından Dolu Hasebiyle Hasara Uğrayanlara Ait Bedeli İcar Bakiyesinin Affı Hakkında Kanun kabul edildi.	Dolu sebebiyle bağları mahsulatı yüzde elliden fazla hasara uğradığı hükmen sabit olacakların bu bağlara ait bedeli icar borçları bakiyesi af olunmuştur.	ZC C.30 İ.40
7	Mart	İstiklal Mahkemeleri görevlerine son verilerek kaldırıldı.	Ancak, mahkemeleri kuran kanun yürürlükte kaldı.	CDİMSOK
7	Mart	Kocaeli'de 50 bin lira sermaye ile Kocaeli Halk Bankası kuruldu.	Banka, 1962'deki statüsü, 1982'de ise adı değiştirilerek Türk Ekonomi Bankası A.Ş. ismini aldı.	CDİMSOK
7	Mart	Adliye Vekili'nin Cumhuriyet Müddei Umumiyelerine mühim tamimi	"İstiklal Mahkemelerimiz faaliyetine nihayet veriliyor, bu münasebetle muhakememiz görülen illerde bulunan muhtelif ceraim yarından itibaren cihet-i adliyeye tevdii edilecektir."	HM
8	Mart	Memuriyet hakkında Maliye Vekaleti tebliği.	Maliye Vekaleti memuriyenin mugayyer kanun ahval ve mahiyeti hakkında vakıa olacak ihbarat üzerine olunacak muameleye dair bir tebliği tamamim etmiştir. Tamim ihbar ve şikayetlerin ne hususta yapılacağına dairdir.	HM
9	Mart	989 sayılı Umuru Belediyeye Ait Ahkamı Cezaiyeye Mütedair Kanuna Bir Madde Tezyili hakkında Kanun kabul edildi.	Eklenen fıkra, fırıncılar hakkındaki sed kararının infazının fırının bulunduğu mıntakadaki halkın ekmek ihtiyacını temin etmek şartına bağlanmaktadır.	ZC C.30 İ.41
9	Mart	Heyeti Umumiye Kararı alındı. (Karar No: 310)	Karar, bir kanunu mahsus ile tayin edilmiş olmadıkça Musakkafat Kanununun dördüncü maddesinde tadat olunanlar haricinde hiçbir istisnanın kabul edilemeyeceği hakkındadır.	Düstur T. 3 C.8 s.142
9	Mart	Heyeti Umumiye Kararı alındı. (Karar No: 311)	Karar, doğrudan doğruya mahkemeye ait ve mahkemeden sadır olacak hükme tabi bir mesele hakkında İstida Encümeninin verdiği kararın tasvip olunmadığı hakkındadır.	Düstur T. 3 C.8 s.144
9	Mart	Türkiye Sanayi ve Maadin Bankası Umum Müdürü Faykas azledildi.	Yerine aynı bankanın Müdür Muavini Hayreddin atandı.	BCA: 30..18.1.1 / 23.14..17.
9	Mart	Emanetin iki şehirdeki arsa ve evlerine ilişkin haber.	Haber, "taksit ile ilhak olunan evlerin binaları 15 taksitle ödenebilir mi? İki şehirdeki arsalar bundan sonra müzayede ile mi yoksa muayyen bir fiyatla mı satılacaktır?" sorularının cevaplanması gerekliliği üzerinedir.	HM

G.	A.	Olay	Açıklamalar	Kaynak
11	Mart	Maarif Vekaleti Türkiye Cumhuriyeti dahilinde mevcud mekteplerle muallimlerin ve talebelerin mikdarını gösteren bir istatistik yayınladı.	Bu istatistiğe göre Türkiye'de 5883 ilk mektep, 11.766 ilk mektep muallimi ile bu mekteplere devam eden 385.455 talebe mevcuddur. Ecnebi mektepler buna dahil değildir. Orta mekteplerin adedi 86'dır. Bu mekteplere 12.751 talebe devam etmektedir. 19 liseye müdavim bulunan talebe sayısı 7283'dür. 21 muallim mektebinin 484 muallimi ve 4602 talebesi vardır. Darülfünunda 265 müderris ve muallim tedrisatta bulunmaktadır ve talebesi 2873'dür.	HM
12	Mart	Bozok Mebusu Süleyman Sırrı Beyin, Memurin Kanunun 73. maddesine bir fıkra tezyili hakkında mazbatası görüşüldü.	İlk müzakere yapıldı. Gerek Birinci gerek İkinci BMM'de aza bulunan asker ve sivil mütekaidin dahi Memurin Kanunun 73. maddesi ahkamından istifade edeceği kabul edildi.	ZC C.30 İ.42
12	Mart	Heyeti Umumiye Kararı alındı. (Karar No: 312)	Karar, mevaddı infilakiyenin tefsir tarikıyle gümrük resminden istisnası kabil olmadığı hakkındadır.	Düstur T. 3 C.8 s.144
12	Mart	Üst düzey atama yapıldı.	Maarif Vekaleti Terbiye ve Tedrisat Müfettişliğine Ali Canib atandı.	BCA: 30..11.1.0 / 30.5..16.
14	Mart	990 sayılı Evkaf Müdiriyeti Umumiyesinin 1926 senesi bütçesinde münakale icrası hakkında kanun kabul edildi.	Kanunla Evkaf Müdiriyeti Umumiyesinin 1926 senesi bütçesinin melfuf cetvelde muharrer olduğu üzere muhtelif fasılları beyninde yetmiş bin liranın münakalesine izin verilmiştir.	ZC C.30 İ.43
14	Mart	991 sayılı Umum Jandarma Kumandanlığı ile Hariciye Vekaletinin 1926 senesi bütçesinde münakale icrası hakkında kanun kabul edildi.	Umum Jandarma Kumandanlığı ile Hariciye Vekaletinin 1928 senei maliyesi bütçelerinin merbut cetvelde muharrer fasıl ve maddeleri arasında ceman (36.000) liranın münakalesine mezuniyet verilmiştir.	ZC C.30 İ.43
14	Mart	Üst düzey yargı ataması yapıldı.	Yargıtay Üyeliğine Ataullah tayin edildi.	BCA: 30..11.1.0 / 30.5..17
14	Mart	Falih Rıfkı'nın "Propagandaya karşı" başlıklı yazısı	Falih Rıfkı, Türk inkılabı aleyhine çekilen filmlerin zararından bahsetmektedir. Sinema kapılarındaki imparator, kral resimleriyle, gazete ve dergilerin sınırlı sayıda ulaştığı memleketde, sinemanın aleyhte propaganda için etkili bir araç olduğunu yazmaktadır.	HM
15	Mart	"Pahalılık zammı"	Yeni bütçede memurin kanununun yalnız 37. maddesinin tatbiki ve memurine bu seneden itibaren pahalılık zammı icrası muvazene-i milliye encümeni tarafından teklif edilmiştir.	HM
16	Mart	Yol mükellefiyetinden istisnayı icabettiren esbab hakkındaki talimatnamenin mevkii meriyete vaz'ına dair kararname yayımlandı. (Karar No: 4905)	Yol Mükellefiyeti Kanununun birinci maddesi mucibince bu mükellefiyetten istisnayı icabettiren hastalık ve maluliyetler hakkında tanzim ve tevdi edilmiş olan merbut talimatname, Dahiliye Vekaletinin önerisi üzerine İcra Vekilleri Heyeti tarafından kabul olunmuştur.	Düstur T. 3 C.8 s.147
17	Mart	Üst düzey yargı ataması yapıldı.	Yargıtay 3. Ceza Dairesi Başkanlığına Hafız Fahreddin'in tayin edildi.	BCA: 30.11.1.0 /30.6.4.

G.	A.	Olay	Açıklamalar	Kaynak
19	Mart	992 sayılı Bakteriyoloji, Kimya, Taharriyat ve Tahlilatı Yapılan ve Masli Teamüller Aranılan Laboratuvarlar Hakkında Kanun kabul edildi.	Kanunun birinci maddesine göre, muayyen ücret mukabilinde veya meccanen gıdai ve seriri taharriyat ve tahlilat yapılan veya masli teammüller aranılan umuma mahsus bakteriyoloji ve kimya labaratuvarları, yapılacak tahlilat ve taharriyatın cinsine göre ihtisas vesikasına malik ve Türkiye'de icrayı sanata mezun tabip, baytar, eczacı veya kimyagerler tarafından Sıhhıye ve Muaveneti İçtimaiye Vekaletinin müsaadesi istihsal edilmek suretiyle açılacaktır.	ZC C.30 İ.44
19	Mart	993 sayılı Sami Paşa Zade Sezai Beye Hidematı Vataniye Tertibinden Maaş Tahsisi Hakkında Kanun kabul edildi.	Kanun ile "Namık Kemal ve Şinasi neslinin, Abdülhakhamit'le beraber memlekete son bergüzarı kalan meşhur büyük edibimiz Sami Paşazade Sezai Beyin metruk bir halde kaldığından dolayı" kendisine Hıdematı Vataniye tertibinden onbin kuruş maaş tahsis olunmuştur. Kanun 30 Mart'ta Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir.	ZC C.30 İ.44
19	Mart	18 Mart 1926 tarih ve 788 numaralı Memurin Kanununun üçüncü muvakkat maddesinin tefsiri yapıldı. (Tefsir No:113)	Tefsire göre, Memurin Kanununun üçüncü muvakkat maddesindeki bir sene müddet 31 Mart 1927'de sonlanacak ve Memurin Kanununun mevaddı maliyesi ahkamının mevkii meriyete vazından evvel birer suretle hizmeti Devletten çekilenlerle, bunlardan vefat edenlerin tekaüt ve eytam maaşları 11 Ağustos 1325 tarihli kanuna göre verilecektir.	Düstur T. 3 C.8 s.151
19	Mart	Heyeti Umumiye Kararı alındı. (Karar No: 314)	Karar, mağdurini siyasiyenin sureti ikdarına mütedair kanunun muhtacı tefsir olmadığı hakkındadır.	Düstur T. 3 C.8 s.152
19	Mart	Falih Rıfkı'nın "Yeni Hayat" başlıklı yazısı.	Ankara'da yeni bir stadyum inşasına girişilmiştir. Şehremanetinin on senelik ve yirmi milyonluk programında yedi yüz bin liralık bir stadyum bütçesi vardır.	HM
20	Mart	Basın yasağı	Mısır'da yayımlanan Müsavat Gazetesinin yurda sokulması yasaklandı.	BCA F.30.18.1.1 /23.18.13
20	Mart	"Askeri Eczacılar"	Meclis askeri eczacılara bir defaya mahsus yüzellişer lira verilmesini kabul etti.	HM
21	Mart	994 sayılı Türkiye Sanayi ve Maadin Bankasının İstikrazlarına Maliye Vekilinin Kefalet Etmesi Hakkında Kanun kabul edildi.	Kanun 30 Mart'ta Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girdi.	ZC C.30 İ.45
21	Mart	995 sayılı Birinci ve İkinci BMM azalığında bulunan müteakidin hakkında kanun kabul edildi.	Kanunun birinci maddesine göre gerek birinci gerek ikinci BMM'de aza bulunan asker ve sivil müteakidin dahi Memurin Kanunun 73. maddesi ahkamından istifade edecektir.	ZC C.30 İ.45
21	Mart	996 sayılı Mekteb-i Tıbbiye Askeriyeden neşet edecek askeri eczacılarına verilecek elbise ve techizat bedeli hakkında kanun kabul edildi.	Mektebi Tıbbiyei Askeriyeden neşet edecek askeri eczacılarına, techizatları için bir defaya mahsus olmak üzere Müdafai Milliye bütçesinin teçhizat tertibinden yüz ellişer lira ita olunacaktır.	ZC C.30 İ.45

G.	A.	Olay	Açıklamalar	Kaynak
21	Mart	Ankara'da Türk Ocakları Merkez heyeti binasının temel atma merasimi icra olunmuştur.	Bina 454 bin liraya yapılacak ve Ankara'nın en güzel binalarından olacaktır.	AT
23	Mart	Yerli anonim ve limitet ve kooperatif şirketlerin sureti murakabesine dair tanzim edilen talimatnamenin meriyete vaz'ı hakkında Kararname yayımlandı. (Karar No: 4944)	Ticaret Kanununun sureti tatbiki hakkındaki kanunun üçüncü maddesi mucibince, yerli anonim ve limitet ve kooperatif şirketlerin sureti murakabesi hakkında Ticaret Vekaleti Celilesince hazırlanan talimatname, İcra Vekilleri Heyeti tarafından kabul edildi.	Düstur T. 3 C.8 s.154
23	Mart	Mülki idare ataması yapıldı.	Yozgat Kaymakamlığına Raif atandı.	BCA: 30.11.1.0 / 30.6..13.
26	Mart	Sabık Genç Valisi İsmail Hakkı Bey hakkındaki hükmün refine dair Başvekat tezkeresi ve Adliye Encümeni mazbatası görüşüldü.	Mahkum olduğu cezanın cismani kısmını çekmiş olduğundan bahisle netayici kanuniyesinin affı istirhamında bulunan İsmail Hakkı Bey, Şeyh Sait isyanın zuhurundan önce Genç Vilayeti Valisidir. Mahkumiyet Hükmü Şark İstiklal Mahkemesinden sadir olmuştur. Mahkumiyetinin sebebi, isyanın zuhurundan önce haber aldığı halde vazifei asliyesinde tekasül göstermek suretiyle harekatı isyaniyenin vukuunu mingayrikastin teshil ederek memuriyet vazifesini suistimal eylemesidir. Mahkumiyetin derecesi bir sene hapis ve fimabaat devlet hidematında istihdam edilmemektedir. Görüşme sonucunda affın reddine karar verildi. İstanbul Mebusu Akçoraoğlu Yusuf Bey "isyan öncesinde ilk haber veren Muallim, bu valinin ihmali nedeniyle öldürülürken valinin affı söz konusu olamaz" dedi.	ZC C.30 İ.46
26	Mart	Heyeti Umumiye Kararı alındı.(Karar No: 316)	Karar, Rüsumu Belediye Kanunun birinci maddesiyle müsakkafatın iradi gayri safilerinin üç ve altı misline iblağiyle, vergilerinin ona göre tahakkuk ve istifasından bahis olan 11 Kanunusani 1339 tarihli Kanunun dördüncü maddesi arasında vakı mübayenetin tefsirine hacet olmadığı hakkındadır.	Düstur T. 3 C.8 s.157
26	Mart	Heyeti Umumiye Kararı alındı.(Karar No: 317)	Karar, Hakkı Telif Kanununun Hükümete iade kılınmış olmasına binaen mezkur kanunun ikinci maddesinin tefsiri hakkında tayini muameleye mahal kalmadığı hakkındadır.	Düstur T. 3 C.8 s.158
26	Mart	Türk Kadın Birliğinin Olağan Kongresi toplandı.	Kongrede, kuruluş tüzüğü değiştirilerek, kadınlar için siyasal haklar sağlamaya çalışacağını gösteren bir madde eklenmesi kararlaştırıldı.	TTDK s.199
28	Mart	İstiklal Madalyaları	On iki zatin İstiklal madalyasıyla taltifleri hakkında mazbata kabul edildi.	ZC C.30 İ.47
28	Mart	997 sayılı Büyük Millet Meclisi Bütçesiyle Maliye, Bahriye Vekaletleri ve İskan Müdiriyeti Umumiyesi 1926 Senesi Bütçelerinde Münakale İcrasına Dair Kanun kabul edildi.	Maliye ve Bahriye Vekaletleriyle İskan Müdüriyeti Umumiyesinin 1926 senei maliyesi bütçelerinin merbut cetvelde muharrer fasıl ve maddeleri arasında ceman 160.000 liranın münakalesine mezuniyet verilmiştir.	ZC C.30 İ.47

G.	A.	Olay	Açıklamalar	Kaynak
28	Mart	998 sayılı Nafı Vekaletinin 1926 senesi Bütçesiyle Demiryollar İnşaat ve İşletme Müdiriyeti Umumiyesi mülhak bütçeden tahsisatı munzamma itasına dair kanun kabul edildi.	Kanun, devletçe inşa edilecek limanların inşaat sahası dahilinde olup, tesisata muktazi arazi ve gayrimenkulattan devlete ait olanların, limanlar idareleri namına bilabedel terk ve kayıtları icra olunacağını karara bağlamaktadır.	ZC C.30 İ.47
28	Mart	999 sayılı Müfettiş ve Müfettiş Muavinlerinin Yevmiye ve Harcırahları Hakkında Kanun kabul edildi.	15 Mayıs 1335 tarihli Harcırah Kararnamesiyle buna müteferri tadilat ve müzeyyelatın müfettiş ve müfettiş muavinlerinin yevmiye ve harcırahlarına ait ahkam tadil edilmiştir.	ZC C.30 İ.47
28	Mart	1000 sayılı Bilavasıta vergiler üzerine İdarei Hususiyeler Namına Küsüratı Munzamma Tarhına Dair Kanun kabul edildi.	Kanun, vilayet idarei hususiyelerince bazı müessesata muavenet maksadıyla şimdiye kadar olan idarei hususiye hisselerinden başkaca bilavasıta vergileri düzenlemektedir.	ZC C.30 İ.47
1	Nisan	Siird Mebusu Mahmud'un "1927 Bütçesi" başlıklı yazısı.	"Bu seneki bütçemiz 1926 senesi bütçesine nisbetle daha ziyade hakiki tevazün esasına müsteziddir. İsmet Paşa Hükümeti mütevazün bir bütçe ile Türkiye'yi idare ediyor. Muvazene-i maliye encümeninin de ifade ettiği vechile gerek cumhuriyetin tesisinden evvel gerek sonra tanzim edilmiş olan bütçelerin içinde hakiki tevazün esası üzerine yapılmış ilk bütçe budur. Filhakika 1927 bütçesinin en bariz hususiyeti sarf ve varidat fasıllarındaki rakamın hakikate mutabık olmasıdır. Bütçenin tedkiki esnasında encümenimiz, masarifin tayin mikdarında ihtiyacın emrettiği erkamın fevkine çıkmak için ne kadar gayret sarf etmişse de, ilerde noksan-ı zuhurun men'i için varidatın tahmininde o nisbedde ihtiyatkar bulunmuşdur."	HM
1	Nisan	İş Bankası Heyet-i Umumiyesi içtimaı ile İtibar-ı Milli Bankası İş Bankasına ilhak edildi.	Bir gün önce yapılan içtimaada İtibar-ı Milli Bankasının İş Bankasına ilhakı hususundaki muamelenin ifası için idare meclisine selahiyet verildi. Banka 27 Mayıs'ta devredildi.	HM
9	Nisan	1001 sayılı Gedikli Küçük Zabit membaları hakkında kanun kabul edildi.	Askeri Liseler, Harbiye, Askeri Tıbbiye ve Baytariye Mekteplerine gedikli küçük zabit ihzari mektepleri de küçük zabitliğe esas memba teşkil edecektir. Buna göre bu mekteplerde okuyan talebeler arzuları ile bu mekteplerden çıkmak isterlerse meccanen okudukları müddete ait bilimum masrafı tediye ederek çıkabilecektir.	ZC C.31 İ.48
9	Nisan	1002 sayılı Askeri Ceza Kanunun 97. maddesini muadil kanun kabul edildi.	Kanunun birinci maddesine göre, düşman üzerine veya mafevki tarafından emrolunan herhangi bir hizmete memur olup da gitmekten imtina ile beraber ısrar edenler, düşman veya müsellah eşkıya karşısında idam olunacaktır.	ZC C.31 İ.48
9	Nisan	1927 senesi Muvazenei Umumiye Kanunu Layihası görüşülmeye başlandı.	Maliye Vekili Mustafa Abdülhalik Bey: "Geçen seneki bütçenin 190 milyon masarif ve 190 milyon varidat olmak üzere tespit edilmişti, bu sene takdim ettiğimiz bütçede ilk matbu bütçede görüldüğü üzere masarifatımız 188 milyon 807 bin 330 lira, varidatımız da 188 milyon 811 bin 379 liradan ibarettir " dedi.	ZC C.31 İ.48

G.	A.	Olay	Açıklamalar	Kaynak
10	Nisan	1003 numaralı Binaların Numaralanması ve Sokak İsim verilmesi hakkında Kanun kabul edildi.	Belediye teşkilatı bulunan yerlerde, belediye hududu dahilinde bulunan ev, mağaza, dükkan, gazino, hamam, cami gibi ikamete mahsus olsun, olmasın bilcümle binaların numaralandırılması zorunlu hale gelmektedir. Kanun 20 Nisan'da Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girdi.	ZC C.31 İ.49
10	Nisan	1004 sayılı Devletçe İnşa Edilecek Limanlar İçin İstimal Edilecek Gayri Menkulat ve Mevaddı İnşaiye Hakkındaki Kanun kabul edildi.	Kanunun birinci maddesine göre, Devletçe inşa edilecek limanların inşaat sahası dahilinde olup tesisata muktazi arazi ve gayrimenkulattan Devlete ait olanlar Limanlar İdareleri namına bila bedel terk ve kayıtları icra olunacaktır.	ZC C.31 İ.49
10	Nisan	1005 sayılı Gayri Akit Devletlerle Muvakkat Ticari İtilafnameleri Aktine Dair Olan 12 Kanunuevvel 1341 Tarih ve 691 Numaralı Kanunun Birinci Maddesini Muadil Kanun kabul edildi.	28 temmuz 1336 tarih ve 8 numaralı kanun mucibince beş misil olarak istifa edilen gümrük resmi sekiz ve 11 Kanunusani 1339 tarih ve 295 numaralı kanunun altıncı maddesi mucibince on iki misil olarak istifa edilen gümrük resmi on beş misle iblağ olunmuştur.	ZC C.31 İ.49
10	Nisan	Şehbenderlerimize ve şehbenderlik umurunu tedvire memur olanlara nüfus ve evlenme memurluğu salahiyetinin tevdii hakkında Kararname yayımlandı. (Karar No: 5005)	Ecnebi memleketlerdeki şehbenderlerimizle, şehbenderlik umurunu tedvire memur olanlara nüfus ve evlenme memurluğu salahiyetinin itası Hariciye Vekaleti Vekilesinin teklifi üzerine, İcra Vekilleri Heyeti tarafından kabul edilmiştir.	Düstur T. 3 C.8 s.168
13	Nisan	1006 sayılı 17 Recep 1342 ve 23 Şubat 1340 Tarihli ve 421 Numaralı Nisabı Müzakere Kanunu kabul edildi.	TBMM azasına senevi verilmekte olan tahsisatın bir rubu senei içtimaiye iptidasında, mütebakinin nısfı iki müsavi taksitte olmak üzere Kanunusani ve Mart iptidalarında nısıf ve diğeri de Mayıs iptidasında tesviye olunacaktır.	ZC C.31 İ.52
13	Nisan	1007 sayılı Beynelmilel Telgraf Nizamnamesinin tasdiki hakkında kanun kabul edildi.	1925 yılında Paris'te düzenlenen Beynelmilel Telgraf Nizamnamesi tasdik olundu.	ZC C.31 İ.52
13	Nisan	1008 sayılı Muhtelif Devairin 1926 Senei Maliye Bütçelerine Tahsisatı Munzamma ve Fevkalade İtasına ve Bazı Devair Bütçelerine Münakale İcrasına Dair Kanun kabul edildi.	1926 seni maliyesi muvazenei umumiyesine dahil bazı devair bütçelerinin merbut (1) numaralı cetvelde gösterilen fasıl ve maddelerine ceman 744.200 lira tahsisatı munzamma olarak ilave olundu.	ZC C.31 İ.52
13	Nisan	1009 sayılı Türkiye Cumhuriyeti ile Alman (Reih) Hükümeti Arasında Münakit Ticaret Muahedenamesinin Tasdiki Hakkında Kanun kabul edildi.	Kanunla Türkiye Devleti ile Alman (reih) Hükümeti arasında 11 Kanunusani 1927 tarihinde Ankara'da akit ve imza olunan Ticaret Muahedenamesi kabul ve tasdik edilmiştir. Kanun 28 Nisan'da Resmi Gazete'de yayımlandı.	ZC C.31 İ.52

G.	A.	Olay	Açıklamalar	Kaynak
13	Nisan	26 Kanunusani 1340 tarih ve 401 numaralı Muallimin ve Talebenin Askerlikten Tecilleri Hakkındaki 21 Şubat 1337 tarihli Kanuna müzeyyel Kanun'un ikinci maddesinin tefsiri yapıldı. (Tefsir No: 114)	Buna göre, dokuz sınıflı bir devreli liselerin sekizinci sınıfından dokuzuncu sınıfına terfi edip de bu sınıfı ikmal etmeden mektebi terk edenler, bir devreli lise ve orta mektep mezunlarının hukuk ve imtiyazından istifade edemeyecektir.	Düstur T. 3 C.8 s.186
13	Nisan	Heyeti Umumiye Kararı alındı. (Karar No:320)	Karar, bilimum askeri malullerin terfihine dair 8 Şubat 1341 tarih ve 551 numaralı Kanunun birinci maddesi metninde münderiç muvazzaf kaydının sureti tatbiki hakkındadır.	Düstur T. 3 C.8 s.187
13	Nisan	Heyeti Umumiye Kararı alındı. (Karar No: 321)	Karar, Rüsumat Müdiriyeti Umumiyesi 1926 senei maliyesi bütçesi 211. faslı unvanının tadili hakkındadır.	Düstur T. 3 C.8 s.187
13	Nisan	Cumhuriyetin ilanı olan 29 Teşrinievvel gününün yevmi mezkur zevalinde yirmi bir pare top endahtı suretiyle tesidi hakkında Kararname yayımlandı. (Karar No: 5029)	Beynelmilel ahkamı umumiye veçhile yevmi mezkurda yirmi bir pare top endaht edilmesi İcra Vekiller Heyetince kabul edilmiştir.	Düstur T. 3 C.8 s.188
13	Nisan	Mahmud'un "Kuvvet Mukayesesi" başlıklı yazısı.	"Artık milletlerin gücü ordu ve silahları ile değil iktisadi ve mali araçlar ile ölçülmektedir"	HM
14	Nisan	Heyeti Umumiye Kararı alındı. (Karar No: 323)	Karar, İskan Müdiriyeti Umumiyesi 1341 senesi bütçesinde vakı sehvin 1927 bütçesine mevzu tahsisat ile tashih edildiği hakkındadır.	Düstur T. 3 C.8 s.189
17	Nisan	Muhtelit Hakem Mahkemesine atama yapıldı.	Muhtelit Hakem Mahkemesi'nde Türk-Fransız Mahkemesi Türk üyeliğine Mehmed Ali atandı.	BCA: 30..18.1.1 / 24.24..7.
18	Nisan	Anadolu hattının mübayaası müzakeratına bugün Ankara'da Nafıa Vekaleti binasında başlanmıştır.		AT
18	Nisan	Lozan Darülfunun Hukuk'tan Mösyö Mersiy Hukuk Mektebinde Sevr ve Lozan mevzuu üzerine bir konferans vermiştir.	Profesör Mersiye göre Lozan Sulhü milli iradenin eseridir. Mersiy, "bu sulhü tahkik ettiren milli iradenin en yüksek teşhisini cihanın en büyük simalarından biri kalacak olan Gazi'de görmekde olduğunu" söylemektedir.	HM
19	Nisan	1010 sayılı Berri, Bahri, Havai ve Jandarma zabitaniyle muamelat ve hesap memurlarına bir nefer tayını itası hakkında kanun kabul edildi.	Kanunla, müşirden zabit vekiline kadar bilimum berri, bahri, havai ve jandarma zabitanı ile birinci ve ikinci sınıf muamelat memurlarına ve hesap memurlariyle hesap memuru muavinlerine her ay aynen veya bedelen bir nefer tayını ita olunacağı hükmü getirilmiştir.	ZC C.31 İ.57
19	Nisan	1011 sayılı 1927 Senesi Muvazenei Umumiye Kanunu kabul edildi.	Muvazenei Umumiye Kanunun birinci maddesine muharrer olan (A) cetvelinde yer alan toplam umumi yekun 194.454.619 liradır. 1927 senei maliyesi masrafları için 194.454.619 lira tahsisat ita kılınmıştır.	ZC C.31 İ.57

G.	A.	Olay	Açıklamalar	Kaynak
19	Nisan	Denizli'de 100 bin lira sermaye ile Denizli İktisat Bankası kuruldu.	1971'de Bankanın statüsü, 1980'de ise adı değiştirilerek İktisat Bankası T.A.Ş olacaktır.	CDİMSOK
19	Nisan	Heyeti Umumiye Kararı alındı. (Karar No: 324)	Karar, Memurin Kanunun 73. maddesi metnindeki on bin kuruş kaydının 11 Ağustos 1325 tarihli kanunun muadili olduğu hakkındadır.	Düstur T. 3 C.8 s.502
19	Nisan	Yarış ve Islah Encümeni kuruldu.	Reisi Cumhur Hazretleri memleketde at yarışları ve ıslahı hayvanat işlerinin tanzimini muayyen ihtiyacı için elzem görerek, himayeleri altında ve başvekilin bu işle meşgul olmalarını istemiştir.	HM
20	Nisan	İmalatı Harbiye Teavün ve Sigorta Sandığı muamelatının sureti idaresine ait talimatname hakkında Kararname yayımlandı. (Karar No:5052)	Talimatname İcra Vekilleri Heyetince kabul olunmuştur.	Düstur T. 3 C.8 s.502
21	Nisan	1012 sayılı Düyunatı Sabukanın Sureti Tediyesi hakkındaki 12 Nisan 1339 tarihli Kanuna müzeyyel Kanun kabul edildi.	Düyunatı sabıkanın sureti tediyesi hakkındaki 12 Nisan 1339 tarihli kanunun birinci ve ikinci maddeleri mucibince tekalifi milliye ve harbiye ve vasaiti nakliyeden dolayı hazine zimmetinden mütehakkik matlubatın hitamı tediye veya mahsubuna kadar her sene Düyunu Umumiye bütçesinde rakamsız bir fasıl küşat ve tekalifi milliye ve harbiye ile vesaiti nakliye mazbata bedellerinin tediye ve mahsubuna devam edilecektir. Kanun 3 Mayıs'ta Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girdi.	ZC C.31 İ.58
21	Nisan	1013 sayılı 19 Teşrinisani 1341 tarihli ve 664 numaralı Kanuna Müzeyyel Kanun kabul edildi.	19 Teşrinisani 1341 tarihli ve 664 numaralı kanunun birinci maddesi metninde münderiç(1346) senei maliye tarihi (1931) senei maliyesi suretinde tadil olunmuştur.	ZC C.31 İ.58
21	Nisan	1014 sayılı Maiyet ve Refakatlerinde Mükeffel Veznedar ve Muhasibi Mesul Bulunan Posta ve Telgraf Başmüdürlerinin Kefaletten İstisnasına Dair Kanun kabul edildi.	Kanunun birinci maddesiyle maiyet ve refakatlerinde veznedar ve muhasibi mesul istihdam olunan Posta ve Telgraf Başmüdürleri kefalet itasıyla mükellef olmayacağı hükme bağlanmıştır. Kanun 3 Mayıs'ta Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir.	ZC C.31 İ.58
21	Nisan	Büyük Millet Meclisi Dahili Nizamnamesi hakkında Dahili Encümeni teklifi görüşülmeye başlandı.	Teşkilatı Esasiye Kanunun 20 Nisan 1340'da kabulü üzerine mülga Osmanlı Meclisi Mebusanı nizamnamei dahilisinin yeni teşkilatımıza uymayan ahkamının da tadil edilmesi gerekmektedir. Meclis dahili nizamnamesinin müzakeresi 2 Mayıs'ta tamamlandı.	ZC C.31 İ.58
22	Nisan	"Devlet yolları"	Devlet yollarının idarei hususiyelere verilmesi hakkındaki layiha büyük millet meclisine sunuldu.	HM
23	Nisan	23 Nisan kutlamaları	Hakimiyet-i Milliye Gazetesi "23 Nisan bize zaferi ve zaferi takip eden çok büyük inkılabları müjdeleyen gündür" başlığını atmıştır.	HM
23	Nisan	Ankara'da Türk Ocakları 4. Kongresi açıldı.	Kongre, Ocak salonunda ilk içtimasına başlamıştır.	CDİMSOK

G.	A.	Olay	Açıklamalar	Kaynak
25	Nisan	Heyeti Umumiye Kararı alındı.	Karar, Müdafaai Milliye Vekaletinin 1926 senesi kadrosuna bir adet kolordu hukuk müşaviri muavinin ilavesi hakkındadır.	Düstur T. 3 C.8 s.510
27	Nisan	İstanbul Radyosu ilk yayınını yaptı.		CTEK
28	Nisan	"Avrupa'da tetkikat"	Yirmi kişiden mürekkep olan kadastro heyetimiz bir sene tetkikatta bulunmak üzere İstanbul'dan ayrılarak Avrupa'ya hareket etmiştir.	AT
29	Nisan	Yerköy-Kayseri demiryolu hattı işletmeye açıldı.		CTEK
29	Nisan	Türk Ocağı Kurultayı	Kurultay, ocakların reisi Cumhur hazretlerine tazimat ve merbutiyetlerini teyid etti. Başvekil "kurultayı büyk bir müessese mana ad ederiz" demiştir.	HM
29	Nisan	Daktilo Kursunda şehedename tevzii merasimi	Ticaret mektebi daktilo kursunda ikinci devre talebelerine şehadetnameleri tevzii edilmiş, bu münasebetle Ticaret Vekili bir nutuk irade etmiştir.	HM
1	Mayıs	Adolf Hitler'in Nazi Partisi ilk kez Berlin'de bir miting düzenledi.	Nazi Partisi bu günlerde Alman kamuoyunu bir ölçüde etkilemeye başlamıştı.	CDİMSOK
1	Mayıs	Türk Ocağı Kurultayı	Kurultay, Ocakların Cumhuriyet Halk Fırkası ile devlet siyasetinde beraber olduğuna karar verdi.	HM
1	Mayıs	Hukuk Mektebi Konferansı	Bir gün önce Hukuk Mektebinde Profesör Akçuraoğlu Yusuf Bey "Türkçülüğün Nişanelerine Dair" başlıklı bir konferans verdi.	HM
1	Mayıs	Müderrisler İhtilafı	Hukuk Fakültesi müderrisi Yusuf Ziya Bey hakkında öne sürülen iddiaların asılsız olduğuna Hukuk Fakültesi meclisi karar verdi.	HM
2	Mayıs	Teşkilatı Esasisiye Kanununun tefsiri hakkında mazbata görüşüldü.	Mazbata, Teşkilatı Esasisiye Kanununun kuvvei kazaiyeye mütedair olan dördüncü faslının elli dördüncü ve yüz üçüncü maddeleri münderecatına nazaran, aşar nizamnamesinin hini meriyetindeki şekli hükümet itibariyle mevzu kuyudun mevaddı esasiyei kanuniye ahkamına göre verilen hükümlerde kabiliyeti tatbikiyesi olup olmadığının tefsiri hakkındadır. Tartışmalı geçen görüşmede ortak bir görüş çıkmadığından daimi bir kaideye rabtı için mazbata tekrar Muvazenei Maliye Encümenine havale edilmiştir.	ZC C.32 İ.62
2	Mayıs	Memleketimize ithal olunan suni çivitlerin Gümrük Tarifei Umumiyesinin 576. veya 581. maddelerinden hangisine tatbikı lazım geleceğinin tefsiri. (Tefsir No: 115)	Tefsire göre, terkibi çivit tarifei umumiyenin 586. numarasına ve andikotinsiz çamaşır ve badana çivitleri tarifenin 581. numarasına dahildir.	Düstur T. 3 C.8 s.510
2	Mayıs	Türk Ocağı Kurultayı	Kurultay, 607 bin liralık merkez bütçesini onayladı.	HM

G.	A.	Olay	Açıklamalar	Kaynak
3	Mayıs	Beynelmilel Nakliyatı Havaiye Şirketinin ilk posta tayyaresi bugün Yeşilköy'den Paris'e hareket etti.	"Paris'ten hareket eden tayyare de bugün şehrimize geldi."	AT
3	Mayıs	Ticaret Vekilinin Tüccarlara tavsiyeleri	Memlekete gelen bazı ecnebi tacirlerin tüccarlarımızı aldattıkları hakkındaki neşriyat üzerine Ticaret Vekili açıklama yapmıştır. Vekil, memlekete ticari amaçlı gelenler olduğu gibi amacı dışında da gelenler ile karşılaşılabileceği, tüccarların her iki durumda da ticari mümessillere başvurabileceği, buna karşın tüccarlarımızdan bazılarının amacını aşan ticari muamelelere giriştiklerini dile getirmiştir.	HM
4	Mayıs	Türkiye Cumhuriyeti nezdindeki kordiplomatiğe mensup zevata bahşolunan hukuk ve imtiyazat ile ita edilecek siyasi hüviyet varakaları hakkında tanzim edilen talimatnamenin meriyete vazı hakkında Kararname yayımlanmıştır. (Karar No: 5107)	Türkiye Cumhuriyeti nezdindeki kordiplomatiğe mensup zevata bahşolunan hukuk ve imtiyazat ile bunlara verilecek siyasi hüviyet varakası hakkında tanzim ve tevdi kılınmış ola iki talimatname yayınlanmıştır.	Düstur T. 3 C.8 s.510
4	Mayıs	Uzak vilayetlerde istihdam olunan maarif memurlarıyla muallimlerine verilmesi lazımgelen zamaim hakkındaki talimatnamenin mevkii meriyete vaz'ı hakkında Kararname yayımlandı. (Karar No: 5113)	Talimatname, uzak ve hususi vilayetlerde istihdam olunan maarif memurlarıyla muallimlerine verilmesi lazım gelen zamaim hakkındadır.	Düstur T. 3 C.8 s.512
4	Mayıs	Yeni Mektep Vergisi	Maliye, Maarif ve Dahiliye vekaletlerince nizam ve İcra Vekilleri Heyetince tasvip edilen Maarif Vergisi kanunu BMM'ne sevk edildi.	HM
5	Mayıs	Azayı kiramdan bazı zevatın mezuniyetleri hakkında BMM tezkeresi görüşüldü.	Bazıları hastalık sebebiyle, bazılar ailevi sebepten dolayı 11 azayı kiram belli sürelerle mezun addedilmişlerdir.	ZC C.32 İ.63
5	Mayıs	Antalya Mebusu Murat Beyin mezuniyeti hakkında BMM Riyaseti tezkeresi görüşüldü.	4 Mart 1927 tarihinde mezuniyeti hitam bulmuş olan Antalya Mebusu Murat Beyin üç hafta temdidi mezuniyet talebi Divanı Riyasetin 3.5.1927 tarihinde münakit sekizinci içtimaında tezekkür edilmiş ve mazereti temdidi mezuniyete gayri kafi addedilerek kabul edilmemiştir.	ZC C.32 İ.63
7	Mayıs	1015 sayılı Muhtelif Devairin 1926 Senesi Bütçelerinde Münakale İcrasına ve Sıhhiye Vekaleti Bütçesine Tahsisatı Munzamma İlavesine Dair Kanun kabul edildi.	Vekalet bütçesine 50.000 lira tahsisatı munzamma ilavesine izin verilmiştir.	ZC C.32 İ.64
7	Mayıs	Himayeyi Etfal cemiyeti Kongresi	Kongre bir gün önce Çocuk Sarayında toplandı.	HM

G.	A.	Olay	Açıklamalar	Kaynak
8	Mayıs	Lise sınıflariyle erkek muallim mektepleri talebesinin açık havada kuracakları kamp zamanının tadili hakkında Kararname yayımlandı. (Karar No: 5111)	Bilimum erkek liseleriyle erkek muallim mektepleri talebesinin, her sene Temmuzun birinden on beşinci günü nihayetine kadar açık havada kamp kuracakları, bu kamplarda her gün sabahları askeri ders ve talimler ile iştigal edeceklerine ilişkin kararname İcra Vekilleri Heyeti tarafından kabul edilmiştir.	Düstur T. 3 C.8 s.517
8	Mayıs	Mahmud'un "Islahatta Gayemiz" başlıklı yazısı	"Avrupa'ya intişar eden mecmuaların birinde memleketimizin umumi vaziyetine dair yazılmış bir makale okuduk. Bu makalede yeni Türkiye'nin her sahada inkişaf gayesine doğru mühim adımlar attığı, şuuri bir milliyetperverliğe istinad eden Cumhuriyet siyasetinin muvaffik olmasına hiç bir mani bulunmadığı izah edildikten sonra şu sözler ilave edilmiştir: Türkiye dahili olduğu önem yolunda böylece devam etmekle, ticaret, muassır medeniyet ve cumhuriyet esaslarını tatbikde tam bir samimiyet göstermelidir yoksa başka vasıtalarla Avrupa ve Amerika tevci ve müzaharatları celb edilemez."	HM
9	Mayıs	1016 sayılı Erkan-ı Harbiyesi Umumiye Reisinin Makam Tahsisatına Müteallik 24 Mart 1341 Tarihli Kanun kabul edildi.	Kanun ile getirilmek istenen, Erkanı Harbiyei Umumiye Reisine verilmekte olan makam tahsisat miktarının 400 liraya çıkarılmasıdır.	ZC C.32 İ.65
9	Mayıs	1017 sayılı Ankara'da inşası tekerrür eden Müdafaai Milliye Vekaleti ve Erkanı Harbiye Umumiye Riyaseti ve sunufu muhtelife müfettişleri binaları için iki milyon liraya kadar taahüdat icrası hakkında kanun kabul edildi.	Ankara'da inşa olunacak Müdafai Milliye Vekaleti ve Erkanı Harbiye Umumiye Riyaseti ile sunufu muhtelife müfettişlikleri binaları için beş sene zarfında tediye olunmak ve her sene tediye olunacak miktarı o sene bütçesine konulmak üzere iki milyon liraya kadar taahhüdat icrasına Müdafai Milliye Vekili mezun olacaktır.	ZC C.32 İ.65
9	Mayıs	1018 sayılı Hakkı rükuba malik zabitan ve memurini askeriyeye zati binek hayvanı mubayaası için avans itası hakkında kanun kabul edildi.	Kanunla 1927 senei maliyesi Müdafai Milliye Vekaleti bütçesinin 717. faslından yüz elli bin liralığa kadar binek hayvanı tedarik ve mubayaasına izin verilmiştir.	ZC C.32 İ.65
9	Mayıs	1019 sayılı Hariçten getirilecek glüten mamulatından alınacak gümrük resmi hakkında kanun kabul edildi.	Kanuna göre, muharrer mevad meyanında tababette müstamel glüten ve glüten mamulatının beher yüz kilosundan tarifedeki resmi aslinin yalnız bir misli gümrük resmi konacaktır.	ZC C.32 İ.65
9	Mayıs	1020 sayılı Beynelmilel Yataklı Vagonlar Şirketine Ait Yemekli ve Yataklı Vagonların Gümrük resminden Muafiyetine dair Olan Kanuna Tezyil Edilecek Mevad Hakkında Kanun kabul edildi.	Beynelmilel yataklı vagonlar ve süret katarları şirketi tarafından Türkiye dahilinde işletilmek üzere ithal edilecek furgunlarla salon vagonları dahi derunlarındaki demirbaş eşya ile birlikte gümrük resminden muaf tutulacaktır.	ZC C.32 İ.65
9	Mayıs	Hükümde hata nedeniyle af kararı alındı.	Hacı Ali oğlu Mustafa'nın bakiyei müddeti cezaiyesinin affı kabul edildi.	ZC C.32 İ.65

G.	A.	Olay	Açıklamalar	Kaynak
9	Mayıs	Heyeti Umumiye kararı alındı. (Karar No:333)	Karar, emvali gayrimenkulenin teminatı muvakkate olarak kabulü için esaslı bir lüzum ve faide mütalaa edilmediği hakkındadır.	Düstur T. 3 C.8 s.521
9	Mayıs	Mülki idare ataması.	Devrek Kaymakamlığına Memduh atandı.	BCA: 30..11.1.0 / 31.9..4.
9	Mayıs	Mahmud'un "Yine Şark Vilayetlerimizden" başlıklı yazısı.	"Devlet idaresinde bazı zaruret ve ihtiyaçlar vardır ki onların ifasını lüzumundan fazla tehir etmek hudutsuz zararları mevcud olur. Bu gibi ahvalde gaib edilmiş bir senelik zamanı telafi için bazen yarım asırlık bir devir bile kifayetsiz kalır. İşte şark vilayetlerimizde esaslı bir ıslahat yapmak zaruret ve ihtiyacı bu cümlededir.	HM
9	Mayıs	Cemiyet-i Etfal Kongresi	Kongre hitam buldu.	HM
11	Mayıs	Eczacılar ve eczaneler hakkındaki kanuna tevfikan tanzim edilen talimatname hakkında Kararname yayımlandı. (Karar No: 5169)	Sıhhıye ve Muaveneti İçtimaiye Vekaleti tarafından hazırlanan talimatname İcra Vekilleri Heyetince kabul edilmiştir.	Düstur T. 3 C.8 s.521
11	Mayıs	Maarif Vekaleti Talim ve Terbiye Dairesi üyeliğine atama yapıldı.	İbrahim Alaattin Bey atandı.	BCA: 30..18.1.1 / 24.30..7
12	Mayıs	Riyaset Divanının Heyeti Umumiye maruzatı.	Tokat Mebusu Mustafa Beyin hamil bulunduğu İstiklal Madalyası şeridinin yeşil-kırmızıya tahvili hakkında BMM Riyaseti tezkeresi kabul edildi.	ZC C.32 İ.66
12	Mayıs	1021 sayılı Muvazzaf Tabiblerden Mekatibi Umumiye Tababetlerini İfa Edenlere Verilecek Ücret Hakkında Kanun kabul edildi.	Muvazzaf tabiplerden mekatibi umumiye tababetlerini ifa edenlere bu hıdemat için kadroda muhassa mebaliği ücret olarak tediye olunacaktır.	ZC C.32 İ.66
12	Mayıs	1022 sayılı Mücadelei Milliyeye iştirak etmeyen memurin hakkındaki kanunun dördüncü maddesine zeyil ilavesine dair Kanun kabul edildi.	Mücadelei Milliyeye iştirak etmeyen memurin hakkındaki Kanunun dördüncü maddesine "Hicaz ve Suriye demiryolları Türk memur ve müstahdeminden Türkiye'ye gelmiş veya bundan böyle gelecek olup da ledettetkik istihdamlarına mani halleri olmadığı tahakkuk eden Türklerin Nafıa işlerinde istihdamları caizdir."	ZC C.32 İ.66
12	Mayıs	1023 sayılı Mektep Pansiyonlarının idaresi hakkında kanun kabul edildi.	Leyli lise ve ortamekteplerin ilk ve orta kısımlarına kadrolarındaki mürettep adetten fazla olarak alınacak leyli ücretli talebe, Maarif Vekaletince tanzim ve İcra Vekilleri Heyetince tasdik olunacak talimatnameye tevfikan pansiyonlarda diğer talebeler gibi idare olunacaktır.	ZC C.32 İ.66
12	Mayıs	1024 sayılı Kamplara iştirak edecek talebe ve muallimlerin iaşesi hakkında kanun kabul edildi.	Erkek liselerinin ikinci devre sınıfları ile erkek muallim mekteplerinin son iki sınıflarında bulunup askeri tedris ve talim görmeleri lazımgelen talebelerden nihari olanlarla muallimler kamplarda bulundukları müddetçe talebe gibi, lise ve muallim mektepleri masraf tertiplerinden iaşe olunurlar.	ZC C.32 İ.66

G.	A.	Olay	Açıklamalar	Kaynak
12	Mayıs	1025 sayılı Hükümetle Efrad Arasında Teati Olunacak Mukavelename ve Şartnameler Hakkında Kanun kabul edildi.	Hükümetle efrat arasında teati olunacak mukavelename ve şartnameler Hükümetçe ihzar edilen matbu numunelerle tevfikan tanzim olunacaktır.	ZC C.32 İ.66
12	Mayıs	1026 sayılı 18 Mart 1926 Tarih ve 788 Numaralı Memurin Kanunun Birinci Muvakkat Maddesinin Tadili Hakkında Kanun kabul edildi.	Kanuna göre, on beş seneyi ikmal edenler son on senede aldığı memuriyet maaşı yekununun yüzyirmi de birinin, yani miktarı vasaatii şehrisinin yüzde yirmisi ile tekaüde sevkedilirler. Onbeş seneden ziyade müddeti hizmetinin beher senesi için bu yüzde yirminin onda biri ilave olunur.	ZC C.32 İ.66
13	Mayıs	Ankara Kayseri hattında ray ferşiyatı	Hat Kayseriye kadar ikmal edildi.	HM
14	Mayıs	1027 Türkiye Cumhuriyeti ile Estonya Cumhuriyeti arasında münakit muhadenet muahedenamesinin tasdiki hakkında kanun kabul edildi.	Türkiye Cumhuriyeti ile Estonya Cumhuriyetinin salahiyettar murahhasları arasında 1924 senesi kanunuevvelinin birinci günü Varşova'da imzalanan anlaşma BMM'de tasdik olunmuştur.	ZC C.32 İ.67
14	Mayıs	Heyeti Umumiye kararı alındı. (Karar No:335)	Karar, Memurin Muhakemat Encümeniyle Heyetinin Şurayı Devletin teşekkülüne kadar ifayı vazife etmeleri hakkındadır.	Düstur T. 3 C.8 s.547
14	Mayıs	Maarif Vekaleti konferansı	Maarif Vekaleti talim ve terbiye dairesi halk terbiyesi şubesi tarafından 13 Mayıs'ta "Tayyare ve Yarının Tayyareciliği"ne dair konferans düzenlendi.	HM
14	Mayıs	İktisad Konferansı	İktisad konferansı murahhısları Cenevredeki Sovyet Heyeti sanayinin inkişafı için Rusya'nın üç milyar ecnebi sermayesine muhtaç olduğunu söylemişlerdir.	HM
15	Mayıs	Hükümatı muhtelife tayyareleri tarafından taşınacak işaretleri gösteren cetvele ilave edilecek fihrist hakkında Kararname yayımlandı. (Karar No: 5176)	Müdafaai Milliye Vekaleti Celilesinin teklifi üzerine hazırlanan fihrist ilavesi İcra Vekilleri Heyetince kabul edilmiştir.	Düstur T. 3 C.8 s.548
15	Mayıs	Şark Vilayetleri	Maarif Vekili Necati Bey şark vilayetlerindeki maarif için çok ehemmiyetli tedbir almak üzeredir. Bu maksadla Maarif Vekaleti Müsteşarı Nafi Atıf ve Talim Terbiye Reisi Emin Beylerle maarif müfettişi umumilerinden bir zattan mürekkeb üç kişilik bir heyet, Haziran ortalarında vilayet-i şarkiyeye giderek o havaliyi gezecekler ve halkla temas edecekler ve raporlarını vereceklerdir.	HM
16	Mayıs	Başvekalet tezkeresi görüşüldü.	Tezkere, Yollar İstimlak Kanunu Layihasının iadesine dairdir.	ZC C.32 İ.68
16	Mayıs	1028 sayılı Tahsisatı Fevkalade ile Memaliki Ecnebiyeye Tahsil İçin Gönderilecek Zabitanı Bahriyenin Tahsisat ve Harcırah Vesairesi Hakkındaki 7 Kanunuevvel 1329 Tarihli Muvakkat Kanunun İlgası Hakkında Kanun kabul edildi.	Kanunuevvel 1329 Tarihli Muvakkat Kanun, ilga olmuştur. Kanun 28 Mayıs'ta Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir.	ZC C.32 İ.68

G.	A.	Olay	Açıklamalar	Kaynak
16	Mayıs	1029 sayılı Rize Vilayetiyle Borçka Nahiyesinde fındık, portakal, limon, mandalin, çay ve dut yetiştirilmesi hakkındaki kanunun dördüncü maddesinde mezkur müddetin temdidine dair kanun kabul edildi.	Kanun ahkamı üç sene daha temdit edilmiştir.	ZC C.32 İ.68
16	Mayıs	1030 sayılı Jandarma zabit mektebinden neşet eden zabit vekiller ile hesap memur ve muavinlerine elbise ve techizat bedeli itası hakkında kanun kabul edildi.	Jandarma Zabit Mektebinden zabit vekilliği ve hesap memur muavinliğine neşet eden efendilere ikmali nevakıs ve techizatları için bir defaya mahsus olmak üzere Umum Jandarma Kumandanlığı Bütçesine mevzu techizat tertibinden yüz ellişer lira verilecektir.	ZC C.32 İ.68
16	Mayıs	1031 sayılı Evkaf Müdiriyeti Umumiyesince yeniden yaptırılacak binalar için iki milyon liraya kadar taahüdat icrasına mezuniyet itası hakkında Kanun kabul edildi.	Evkâf Müdiriyeti Umumiyesince müceddeden yaptırılacak binalar için beş sene de tediye olunmak üzere İcra Vekilleri Heyeti kararıyla iki milyon liraya kadar taahhüdat icrasına izin verilmiştir.	ZC C.32 İ.68
16	Mayıs	1032 sayılı Muhtelif Devairin 1926 Senesi Bütçelerinde Münakale İcrasına Dair Olan Kanun kabul edildi.	1926 senei maliyesi muvazenei umumiyesine dahil bazı devair bütçelerinin merbut cetvelde gösterilen muhtelif fasıl ve maddeleri arasında ceman 31365 liranın münakalesine izin verilmiştir.	ZC C.32 İ.68
16	Mayıs	1033 sayılı Düveli İtilafiyece Mütareke Esnasında Bilabedel İşgal Edilmiş Olan Musakkafat ve Arazi Vergilerinin Affı Hakkında Kanun kabul edildi.	Düveli itilafiyece mütareke esnasında bila bedel işgal edilmiş olan müsakkafat ve arazinin işgal müddetince tahakkuk etmiş olan vergileri zamaimiylee birlikte affolunmuştur.	ZC C.32 İ.68
16	Mayıs	İki seneye aid devlet salnamesi intişar edildi.	Matbuat müdüriyeti umumiyesi neşriyatın ikincisini teşkil etmek üzere ve 1926-1927 senesine mahsus olarak müdüriyet tarafından bir sureti cedideye neşr edilen bu muazzam 1167 sayfada takip edilmiştir.	HM
16	Mayıs	Darülfünun divan-ı fen ve hukuk fakültesi reislerini intihab etti.	Fen Fakültesi riyasetine Hüseyin Hamdi Bey, Hukuk Fakültesi riyasetine Tahir Bey seçildi.	HM
19	Mayıs	İstanbul Hükümetince akdedilen bilcümle mukavelat vesairenin keenlemyekun addine dair 7 Haziran 1336 tarihli Kanunun tefsiri hakkında Başvekalet tezkeresi ve Maliye ve Müdafai Milliye Encümenleri mazbataları görüşüldü.	İki Vekalet arasında olan ihtilaftan birincisi, bu Kanunun birinci maddesindeki tabirat, diğeri de doğrudan doğruya Erkanı Harp Refiki Ferik Cemal Paşa'nın tekaüdü meselesidir. İstanbul'un işgalinden sonra Hükümeti sakıta tarafından 22 Mart 1336 tarihinden geçerli olmak üzere tekaüde sevkedilen ve tekaüt muamelesinin 7 Haziran 1336 tarihli Kanuna muhalif olmasına mebni 6 Mayıs 1340 tarihinden itibaren yeniden tekaüdünü isteyen Cemal Paşa'nın durumu hakkında ortak bir karar alınamamış, mesele tekrar görüşülmek üzere Bütçe Encümenine gönderilmiştir.	ZC C.32 İ.69

G.	A.	Olay	Açıklamalar	Kaynak
19	Mayıs	1034 sayılı Askeri nekahethane ve sanatoryomlarda bulunan ve sevkedilenlere ve harp yaralılarının ve tebdilihavalıların sureti iaşelerine dair Kanun kabul edildi.	Askeri nekahethanelerde ve nekahethane halinde istimal edilen hastahane koğuşlarında bulundurulmasına gerek görülen bilimum hasta ve zayıflar cetveller dahilinde gösterilmiştir.	ZC C.32 İ.69
19	Mayıs	1035 sayılı Mühendislik ve Mimarlık Hakkında Kanun kabul edildi.	Kanunda belirtilen mühendislerden ruhsatnameleri haiz olmayanlar Türkiye Cumhuriyeti dahilinde mühendislik ve mimarlık unvanı alamayacak, faaliyette bulunamayacaktır.	ZC C.32 İ.69
19	Mayıs	1036 sayılı Ziraat Müdür veya Memurlarının Vazifeleri hakkında Kanun kabul edildi.	Kanuna göre, ziraat başmüdür, müdür veya memurları ulum ve fununu ziraiyenin halk beyninde neşrü tamimi, içtimai ve iktisadi hidematı ziraiye ile ihsai malumatı ziraiyenin cem ve telfiki ve ziraatte müteallik bilcümle umurun ifasiyle mükelleftir.	ZC C.32 İ.69
19	Mayıs	İdam kararı onandı.	Menemenli İsmail oğlu İngiliz Mehmet ve Hüseyin oğlu İsmailin idamları hakkında mazbata kabul edildi.	ZC C.32 İ.69
19	Mayıs	79 ve 2 zatın İstiklal Madalyasıyla taltifleri hakkında mazbata görüşüldü.	81 kişi İstiklal Madalyası ile ödüllendirildi	ZC C.32 İ.69
19	Mayıs	Türk Vatandaşlığı Kanunu	İstanbul Mebusu Tevfik Kemal Bey tarafından hazırlanan Türk Vatandaşlığı Kanunu Hariciye Encümeninde tedkik ve tadil olunarak Millet Meclisi Heyet-i Umumiyesine sevk olundu.	HM
19	Mayıs	Limanların inşaası	Samsun'da inşa edilecek liman için dört senede sarf edilecek ve her sene sarf icab eden meblağı o senelerin bütçelerine konulmak üzere 10 milyon lira tahsis hakkındaki layiha ile Mersin'de inşa edilecek liman için dört senede sarf edilmek ve her sene icab eden meblağ seneleri bütçelerine konulmak üzere ayrıca 10 milyon lira tahsisat itası ve iş bu tahsisat derecesi tecavüz edilmemek şartıyla icrasına Nafıa Vekaletine izin verilmesi hakkındaki iki layiha Heyet-i Vekilece tasvib olunmuştur.	HM
20	Mayıs	Açılış töreni	Baş Vekil Numune Hastanesinin yeni pavyonunu açtı.	HM
21	Mayıs	1037 sayılı Posta ve Telgraf İdaresinde bulunan bazı eski pulların Türk Tayyare Cemiyetine sattırılması ve Hasılatı Safiyeden Nısfının Mezkur Cemiyete Tahsisi Hakkında Kanun kabul edildi.	Eski pullardan resmi koleksiyonlar için lüzumu olan cins ve miktarlar Posta ve Telgraf Müdiriyeti Umumiyesince badettefrik Türk Tayyare Cemiyeti marifetiyle satılacaktır.	ZC C.32 İ.70
21	Mayıs	1038 sayılı Kazanç Vergisi Kanununun Bazı Mevadının Tadili Hakkında Kanun kabul edildi.	Kazanç Vergisi Kanunun 3, 6, 9, 10, 11, 15, 17, 24, 26, 27, 37, 38, 60, 64, 66, 71. maddeleri ve 14'üncü maddenin 3 numaralı fıkrası tadil edilmiştir.	ZC C.32 İ.70

G.	A.	Olay	Açıklamalar	Kaynak
21	Mayıs	1039 sayılı Muamele Vergisi Kanunu kabul edildi.	Bu vergi bir yıl önce başlanan uygulanmasında güçlüklerle karşılaşılmış umumi istihlak vergisinin yerini almaktadır.	ZC C.32 İ.70
22	Mayıs	Üst düzey yargı ataması	Türk-Romen ve Türk-Yunan Muhtelit Hakem Mahkemeleri üyeliğine Prof. Ahmet Reşit Bey atandı.	BCA: 30..18.1.1 / 24.32..14.
22	Mayıs	Gümrüklerce muayene ve muamelesi icra ve ikmal edildiği halde rüsumu tediye edilmeyen eşyadan yevmiye alınmakta olan ardiye ücretinin bir misli tezyidi hakkında Kararname yayımlandı. (Karar No: 5027)	Maliye Vekaletinin yirmi beş para olan ardiye ücretinin elli para olarak arttırılmasına dair teklifi İcra Vekilleri Heyetince kabul edilmiştir.	Düstur T. 3 C.8 s.570
22	Mayıs	Maden imtiyazının feshi.	Kütahya, Çanakkale, Balıkesir, Aydın, Kocaeli, Aksaray, Mersin, Denizli, Tekirdağ, Edirne, Kırklareli, Eskişehir, Ordu, Gümüşhane, Manisa illerinin çeşitli yerlerinde bulunan madenlerin işletme imtiyazları feshedildi.	BCA: 30..18.1.1 / 24.32..7.
23	Mayıs	1040 sayılı Tahriri Umumi Nizamnamesinin Elli Sekizinci Maddesinin Tadili Hakkında Kanun kabul edildi.	15 Eylül 1326 tarihli Tahriri Umumi Nizamnamesinin 58. maddesinde muharrer 10.000 kuruş 50.000 kuruşa ibağ olmuştur.	ZC C.32 İ.71
23	Mayıs	1041 sayılı Şeraiti Muayyeneyi Haiz Olmayan Osmanlı Tebasının Türk Vatandaşlığından İskatı hakkında Kanun kabul edildi.	İstiklal Muharebeleri esnasında milli mücadeleye iştirak etmeyerek Türkiye haricinde kalan ve 24 Temmuz 1923 tarihinden bu kanunun tarihi neşrine kadar Türkiye'ye avdet etmemiş olan Osmanlı tebasının Türk Vatandaşlığından ıskatına İcra Vekilleri Heyeti yetkili olacaktır.	ZC C.32 İ.71
23	Mayıs	1042 sayılı Devlet Demiryolları ve Limanları İdareyi Umumiyesinin Teşkilat ve Vezaifine Dair Kanun kabul ediildi.	Mevcut, hali inşada ve atiyen inşa edilecek Devlet Demiryollarını ve bu demiryolların müntehi oldukları Devlete ait limanları işletmek ve inşa etmek üzere Nafıa Vekaletine merbut ve şahsiyeti hükmiyeyi haiz Devlet Demiryolları ve Limanları İdarei Umumiyesi teşkil edilmiştir.	ZC C.32 İ.70
23	Mayıs	1043 sayılı Sıhhıye Vekaleti ile Posta ve Telgraf ve Telefon Müdiriyeti Umumiyesinin 1926 Senei Milliye Bütçelerinde Münakale İcrasına Dair Kanun kabul edildi.	Sıhhıye ve Muaveneti İçtimaiye Vekaletinin 1926 senesi bütçesinin 394. masarifi müştereke faslının dördüncü harcırah maddesinden 1500 liranın bittenzil 387. zamaimi mahsusa faslına münakalesine izin verilmiştir.	ZC C.32 İ.71
23	Mayıs	1044 sayılı Türkiye Cumhuriyeti ile Lehisatan Cumhuriyeti Arasında Münakit Şehbenderlik Mukavelenamesinin Tasdiki hakkındaki Kanun kabul edildi.	25 Mart 1927 tarihinde imzalanan şehbenderlik mukavelenamesi onaylanmıştır.	ZC C.32 İ.71

G.	A.	Olay	Açıklamalar	Kaynak
23	Mayıs	1045 sayılı Türkiye Cumhuriyeti ile Macaristan Krallığı arasında Münakit Ticaret Muahedenamesinin Tasdiki Hakkında kanun kabul edildi.	20 Aralık 1926 tarihinde imzalanan ticaret muahedenamsi onaylanmıştır.	ZC C.32 İ.71
23	Mayıs	1046 sayılı Türkiye Cumhuriyeti ile Sosyalist Sovyet Cumhuriyetleri ittihadı Hükümeti arasında münakit Ticaret ve Seyrisefain muahedenamesinin tasdiki hakkında kanun kabul edildi.	11 Mart 1926 tarihinde imzalanan ticaret ve seyrisefain muahedenamesi onaylanmıştır.	ZC C.32 İ.71
23	Mayıs	1047 sayılı Veraset ve İntikal Vergisi Kanununun yirminci maddesine bir fıkra tezyili hakkında Kanun kabul edildi.	Türk Tayyare Cemiyeti piyango ikramiyeleri Veraset ve İntikal Kanunun 20. maddesi hükmünden müstesnadır.	ZC C.32 İ.71
26	Mayıs	Azayı kiramdan bazı zevatın mezuniyetleri hakkında BMM tezkeresi görüşüldü.	Kamil Bey (Tokat) iki ay hastalığına binaen tabib raporu almıştır.	ZC C.32 İ.72
26	Mayıs	Beynelmilel Parlamentolar Ticaret Konferansına iştirak edecek murahhaslar hakkında BMM Riyaseti tezkeresi görüşüldü.	5 Eylül 1927 tarihinde Brezilya'da Riyodöjaneyro'da toplanacak olan Beynelmilel Parlamentolar Konferansına Meclisi Ali namına iştirak etmek üzere Hakkari Mebusu Asaf ve Bolu Mebusu Fatih Rıfkı Beylerin gönderilmesine karar verilmiştir.	ZC C.32 İ.72
26	Mayıs	İstanbul Mebusu Fuat Beyin Tahlifi.	Fuat Beyin tahlifi icra kılındı.	ZC C.32 İ.72
26	Mayıs	1048 sayılı Türkiye Cumhuriyeti ile Alman Rayh Hükümeti arasında münakit ikamet mukavelesinin tasdiki hakkında kanun kabul edildi	11 Ocak 1927 tarihinde imzalanan ikamet mukavelenamesi onaylanmıştır.	ZC C.32 İ.72
26	Mayıs	1049 sayılı Tütün alım ve satım muamelesinin kantariye resminden istisnası hakkında Kanun kabul edildi.	İnhisarı Dühan Kanunu ahkamına tevfikan gerek tüccar ve gerek İdarei İnhisariye tarafından mubayaa ve füruht olunan tütünlerden dolayı kantariye resmi alınmaz hükmü getirilmiştir.	ZC C.32 İ.72
26	Mayıs	1050 sayılı Muhasebe-i Umumiye Kanunu yayımlandı.	Bu kanun 2003 yılında kabul edilen 5018 sayılı Kamu Mali Yönetimi ve Kontrol Kanunu'na dek uygulamada kalmış ve kamu mali yönetimi alanını düzenlemiştir.	ZC C.32 İ.72
26	Mayıs	1051 sayılı Muallim Mekteplerine Muavenet Hakkındaki Kanuna Bazı Mevad Tezyiline dair Kanun kabul edildi.	Düzenlemeye göre, Maarif Vekaleti masraf bütçesine her sene tahsisat kaydolunan mebaliğden senesi zarfında sarfolunamayan kısmı ertesi senelere devir ve beşinci sene nihayetinde sarfedilemeyen miktar yedinci sene nihayetine kadar sarfolunacaktır.	ZC C.32 İ.72

G.	A.	Olay	Açıklamalar	Kaynak
26	Mayıs	1052 sayılı Meslek Mektepleri Hakkında Kanun kabul edildi.	Askeri, sıhhi ve yüksek ihtisas mektepleriyle Maarif Teşkilatı Kanununun dördüncü maddesinde muharrer alemum meslek kursları müstesna olmak üzere, vilayet ve belediyeler tarafından açılmış ve açılacak olan meslek mekteplerinin tedrisat ve iş programları, muallim ve memurin kadroları ve malzeme ve levazımı dersiyeleri, muallimlerin ve sanat ustalarının evsafı meslekiyeleri Maarif Vekaletince tespit olunur.	ZC C.32 İ.72
26	Mayıs	1053 sayılı Konya Ovası Sulama İdaresinin Teşkilatı Hakkında Kanun kabul edildi.	Konya Ovası Sulama İdaresi şahsiyeti hükmiyeyi haiz olup muamelatı mülhak bir bütçe ile Nafıa Vekaletine merbut bir müdür marifetiyle tedvir olunur. İdarenin merkezi Konyadır.	ZC C.32 İ.72
26	Mayıs	1054 sayılı Gümrük Tarifei Umumiyesine Müteallik 10 Mart 1332 Tarihli Kanunun Beşinci Maddesine ilave olunacak Fıkra ve Mezkur Maddenin İkinci Fıkrasının Tadili Hakkında Kanun kabul edildi.	Kanunun beşinci maddesine" Hariciye ve Maliye Vekaletlerince tensip edilecek diplomasi memurlarıyla siyasi murahhaslar hakkında da muamelei mütekabile şartiyle iş bu maddenin birinci fıkrası ahkamı tatbik olunur" hükmü getirildi.	ZC C.32 İ.72
26	Mayıs	İdam kararı onandı.	Bursa'nın Muradiye mahallesinde Kel Ahmet oğlu Mehmet ve Osman Bey oğullarından Hamit oğlu Yanık Mustafa'nın idamı hakkında mazbata Mecliste görüşülerek kabul edildi.	ZC C.32 İ.72
28	Mayıs	1055 sayılı Teşvik-i Sanayi Kanunu kabul edildi.	Özel kesimin gelişmesi ve sanayiye yönelmesi için çeşitli teşvik tedbirleri getiren bu kanun çıkarılışını izleyen birkaç yıl boyunca Hükümetin iktisat politikasının temel dayanağını oluşturdu. D193	ZC C.32 İ.73
28	Mayıs	1056 sayılı Pamuklara Ariz olan haşarat ve emrazın imha ve tedavisine ve tohumlarının ıslahına mütedair kanunun bazı mevaddının tadili hakkında kanun kabul edildi.	Kanun, ariz olan durumun imha, tedavi, istihsal, muhafaza ve tathir etmek için yapılması gerekenleri düzenlemektedir.	ZC C.32 İ.73
28	Mayıs	1057 sayılı Türkiye dahilinde bulunan bilumum mebanii Resmiye ve Milliye Üzerindeki Tuğra ve Methiyelerin Kaldırılması Hakkında Kanun kabul edildi.	İçinde devlete mütehattim bir vazife icra, yahut hükümetin veya belediyelerin efrat ile zarurui ve kanuni olan münasebetlerini temine tahsis edilen binalarla alelumum mektep binalarında vaktiyle Osmanlı saltanatını temsil için konulmuş olan, yahut vaziyetlerine göre halen temsile delalet eden tuğra veya armalar ve bunlarla beraber olarak sultanların medihlerini ihtiva eden kitabeler kaldırılarak müzelere konulacaktır.	ZC C.32 İ.73
28	Mayıs	1058 sayılı İmalatı Harbiye Fabrikalarında müstahdem, mütehassıs, ümera ve zabitana verilecek yevmiye hakkında Kanun kabul edildi.	İhtisas ve sanata taaluk eden fenni vazaifte bilfiil müstahdem bulunan zabitana çalıştıkları günler için ihtisas yevmiyesi verilecektir.	ZC C.32 İ.73
28	Mayıs	1059 sayılı Piyade Küçük Zabit Yetiştirilmesi Hakkında Kanun kabul edildi.	Küçük zabit olmağa müsait olanların yetiştirilme usulü düzenlenmektedir.	ZC C.32 İ.73

G.	A.	Olay	Açıklamalar	Kaynak
28	Mayıs	1060 sayılı Askeri Tayınat ve Yem Kanunu muvakkatine tezyil edilecek mevad hakkında Kanun kabul edildi.	Verilecek yem miktarına ilişkin maddeler eklenmiştir.	ZC C.32 İ.73
28	Mayıs	1061 sayılı 24 Mart 1341 tarihli ve 587 numaralı Kanununa Müzeyyel Kanun kabul edildi.	Vekalet hukuk müşaviri maaşı olarak tayin edilen altmış lira, yetmişbeş liraya çıkarılmıştır.	ZC C.32 İ.73
28	Mayıs	1062 sayılı Hudutları dahilinde tebamızın emlakine vaziyet eden devletlerin Türkiye'deki tebaaları emlakine karşı mukabelei bilmisil tedabiri ittihazı hakkında Kanun kabul edildi.	İdari mukarrerat veya fevkalade veya istisnai kanunlarla Türkiye tebasına getirilecek kısıtlamalara karşılık bu devlet tebasından Türkiye'de yaşayanlara da aynısı uygulanabilecektir.	ZC C.32 İ.73
28	Mayıs	1063 sayılı Osman Oğlu Halilin Affı Hakkında Kanun kabul edildi.	Üç buçuk sene kürek cezası hapse tahvil edilmiş ve bunun da yirmi yedi ayı affedilmiştir.	Düstur T. 3 C.8 s.669
28	Mayıs	1064 sayılı Lozan'da akdolunan Affı Umumi Beyanname ve Protokolünde Mevzubahis Yüz Elli kişilik Listede İsimleri Muharrer Eşhasın Türkiye Tabiyetinden Iskatı hakkında Kanun kabul edildi.	Kanun 15 Haziran'da Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir.	ZC C.32 İ.73
28	Mayıs	1065 sayılı Türkiye Cumhuriyeti Dahilinde İfayı Vazife Eden Bazı Ecnebi Rüesa ve Memurların Muhassasatının Tevkifata Tabi tutulması hakkında Kanun kabul edildi.	Tevkifatta vergiye tabi değildirler.	ZC C.32 İ.73
28	Mayıs	1066 sayılı Devlet Demiryolları ve Limanları İdarei Umumiyesinin 1927 Senei Maliye Bütçe Kanunu kabul edildi.	Kanun ile 1927 senei maliyesi varidatı merbut (A) işaretli cetvelde gösterildiği üzere 24.591.800 lira tahmin edilmiştir. Kanun 1 Haziran 1927 tarihinden itibaren yürürlüğe girmiştir.	ZC C.32 İ.73
28	Mayıs	1067 Konya Ovası Sulama İdaresinin 1927 senesi Bütçe Kanunu kabul edildi.	Merbut (A) cetvelinde gösterildiği üzere İdarenin varidatı 150.400 lira olarak tahmin edilmiştir. Kanun 1 Haziran 1927 tarihinden itibaren yürürlüğe girmiştir. Kanun 15 Haziran'da Resmi Gazete'de yayımlanmıştır.	ZC C.32 İ.73
28	Mayıs	1068 sayılı Dahiliye ve Müdafai Milliye Vekaletlerinin 1926 Bütçelerinde Münakale İcrasına Dair Kanun kabul edildi.	10.700 liranın münakalesine izin verilmiştir.	ZC C.32 İ.73
28	Mayıs	1069 sayılı İstanbul Darülfünunu 1927 senesi Bütçe Kanunu kabul edildi.	Merbut (A) cetvelinde gösterildiği üzere İdarenin varidatı 874.335 lira olarak tahmin edilmiştir. Kanun 1 Haziran 1927 tarihinden itibaren yürürlüğe girmiştir.	ZC C.32 İ.73

G.	A.	Olay	Açıklamalar	Kaynak
28	Mayıs	1070 sayılı Evkaf Müdiriyeti Umumiyesinin 1927 senesi bütçe Kanunu kabul edildi.	Kanun ile 1927 senei maliyesi varidatı merbut (A) işaretli cetvelde gösterildiği üzere 3.331.000 lira tahmin edilmiştir.	ZC C.32 İ.73
28	Mayıs	1071 sayılı İspirto ve Meşrubatı Küuliye İnhisarının Sureti İdaresi Hakkında Kanun kabul edildi.	22 Mart 1926 tarih ve 790 numaralı Kanunun birinci maddesi mücibince İspirto ve meşrubatı küuliye inhisarını şahsiyeti hükmiyeye hazi bir müdiriyet vasıtasıyla idareye hükümet yetkilidir.	ZC C.32 İ.73
28	Mayıs	1072 sayılı Maliye Vekaleti 1926 Senesi Bütçesine Tahsisatı Munzamma İlavesine Dair Kanun kabul edildi.	2500 lira tahsisatı munzamma olarak ilave edilmiştir.	ZC C.32 İ.73
28	Mayıs	1073 sayılı Türkiye Cumhuriyeti ile Macaristan kırallığı arasında münakit ikamet mukavelenamesinin tasdikına mütedair Kanun kabul edildi.	20 Aralık 1926 tarihinde ikamet mukavelenamesi onaylanmıştır.	ZC C.32 İ.73
28	Mayıs	1074 sayılı Şehir ve Köy Yatılı Mekteplerinin Sureti İdaresi Hakkında Kanun kabul edildi.	Şehir ve köy yatılı mektepleri için için bir milyon liraya kadar sarfiyat icrasına izin verilmiştir.	ZC C.32 İ.72
28	Mayıs	Heyeti Umumiye kararı alındı. (Karar No: 346)	Karar, İcra Vekillleri Heyeti tarafından yapılan bazı tetkikatın Şurayı Devletin fiilen teşekkülüne kadar muteber olduğu hakkındadır.	Düstur T. 3 C.8 s.723
28	Mayıs	Heyeti Umumiye kararı alındı. (Karar No: 347)	Karar, 1927 senei maliyesi muvazenei umumiyesine dahil bazı devair bütçelerindeki tahsisatın sureti sarfı ve bazı kadrolardaki noksanlar hakkındadır.	Düstur T. 3 C.8 s.724
28	Mayıs	Sanayii Nefise Sergisi	Başvekil 27 Mayıs'ta sergiyi küşad etti. Sergi Maarif Vekilinin himayesi ve teşvikine mazhar sanaatkarların bir sene zarfında yaptıkları eserleri kapsamaktadır.	HM
29	Mayıs	Üst düzey atama	Maliye Vekaleti Duyun-u Muntazama, Vezne ve Muamelat-ı Nakdiye ile Tuz İnhisar müdürlüklerine Naim, Ferid ve Mehmed tayin edildi.	BCA: 30..11.1.0 / 31.10..13.
29	Mayıs	Ankara-Kayseri demiryolu hizmete girdi. Hattın uzunluğu 380 km.	Nafıa vekili nutkunda, "bu hat büyük Gazinin dehası ile şarkdan garba yükselen istiklal zaferini yine o büyük iradenin tesiri altında garbdan şarka doğru koşturuyor, bu hat büyük Türkün tek başına neler yapabilecek kabiliyetde olduğunu göstermiştir" demiştir.	29- 30 Mayıs HM
30	Mayıs	CHF Vilayet Kongresi	Cumhuriyet Halk Fırkası Ankara Vilayet Kongresi bugün Cemiyet-i Umumiyei Belediye salonunda içtima etmiştir. Kongreye Ankara'dan Diyanet İşleri Reisi Refet Efendi, mebus Ali Şakir katılmış, Refet efendi riyaset etmiştir.	HM
31	Mayıs	Türkiye ile Çekoslavakya arasında ticaret ve ikamet anlaşması imzalandı.		CTEK

G.	A.	Olay	Açıklamalar	Kaynak
1	Haziran	Kadastro mektebi Talimatnamesinin bazı maddelerinin ilgası ve yeniden mevadının teyidi hakkında Kararname yayımlandı. (Karar No: 5259)	Maliye Vekaleti tarafından sunulan teklif İcra Vekilleri Heyetince kabul edilmiştir.	Düstur T. 3 C.8 s.725
1	Haziran	Kanserle mücadele merkezi	İstanbul Tıp fakültesinde kanser tatbii ve kanserle mücadele merkezi tesisi için tedkikatta bulunmak üzere müderris Hamdi Suad Bey Avrupa'ya gitmiştir. Bir ay kadar tetkikatte bulunacaktır.	HM
3	Haziran	Yarış Islah Encümeninin tertib ettiği yarışlar başlamıştır.	Reisicumhur Hazretlerinin himayelerinde, Başvekil İsmet Paşa Hazretlerinin riyasetinde Yarış ve Islah Encümeni tarafından tertip olunan at yarışlarının birincisi Ankara'da yapıldı.	AT, HM
3	Haziran	Maarif Vekaleti	Maarif mıntıka eminlerinin Ankara'da içtimaı tekrar etmiş ve eminler her tarafdan gelmişlerdir. Ruznamede 12 madde görüşülmüştür.	HM
5	Haziran	Kabiliyeti Bedeniye Talimatnamesi hakkında Kararname yayımlandı. (Karar No: 5330)	Müdafaai Milliye Vekaleti Celilesinin teklifi, İcra Vekilleri Heyetince kabul edilmiştir. Kararname askerlik öncesi muayeneye ilişkindir.	Düstur T. 3 C.8 s.725
5	Haziran	Armstrong ve Vikers şirketleri ile olan ihtilafların halli için Burdur Mebusu Mustafa Şeref atandı.	"İhtilafların halli sakıt Osmanlı İmparatorluğu tarafından verilmiş olan bazı imtiyazlara ait protokolün 5. maddesi gereğince" gündeme gelmiştir.	BCA: 30..18.1.1 / 24.36..19
5	Haziran	Beynelmilel Mesai Konferansı	Şükrü Kaya müşahid olarak beynelmilel mesai konferansı içtimalarında bulunacaktır. Konferans Cenevre'de düzenlenecektir.	HM
5	Haziran	Şehir Uzmanları	Alman şehir uzmanlarından Profesör Brix ve Herman gelecektir. Şehremaneti tarafından Avrupa'dan celbi tekrar eden şehir uzmanlarının harcırahı gönderilmiştir.	HM
6	Haziran	Mülki idare ataması	İstanbul Vali Yardımcısı Hüseyin Hüsnü'nün istifasının kabulü ve yerine Şemsi'nin tayinine karar verildi. Tortum Kaymakamı Halid'in görevine son verildi.	BCA: 30..11.1.0 / 31.11..18-20.
6	Haziran	Cemiyet-i Umumiyei Belediye	Cemiyet-i Umumiyei Belediye 5 Haziran'da Asaf Bey riyasetinde içtima etmiştir. Bu içtimada şehirdeki vesait-i nakliye fiyatlarının pek fahiş olmasına binaen otomobillere taksimetre konulması meselesi münakaşa edilmiştir. İstanbul'a bir Fen Heyetinin gönderilmesi ve İstanbul'un tecrübelerinden yararlanma getirilen öneriler arasındadır.	HM
8	Haziran	İntihab-ı Mebusan Kanunu'nda tadilat.	Bu tadilat ile mebusan intihabatının Eylül'de hitam bulunması kabul olunacaktır. Mebusan intihabına ait müddetleri yalnız bu devre-i intihabiyeye münhasır olmak üzere tenkisini muntazamlıyacak kanununiye BMM takdim edilmiştir. Layihaya göre bu devre intihabiyeye mahsus olmak üzere İntihab-ı Mebusan Kanunu'nun 5, 10, 12, 13 ve 14. maddelerindeki sekiz günlük müddetler dört güne, on beş günlük müddetler sekiz güne ve beş günlük müddetler üç güne tenzil edilmiştir.	HM

G.	A.	Olay	Açıklamalar	Kaynak
15	Haziran	Kayseri ile Ulukışla ve Kütahya ile Tavşanlı arasındaki demiryollarının inşası.	Bu işlere talip olan Alman Grubuyla Nafıa Vekaleti arasında tanzim olunan mukavelename, Nafıa Vekili Behiç Bey'le grup mümessilleri arasında imza edildi.	AT
16	Haziran	Askeri Ceza Kanununun 200. maddesinin tefsiri hakkında Başvekalet tezkeresi ve Müdafai Milliye ve Adliye encümenleri mazbataları görüşüldü.	"Altı ay hapis cezası alan bir zabitin askerlikten tekaüden ihracı icap ederken, hapis cezasının tecili münasebetiyle mütemmim ceza demek olan askerlikten tekaüdü keyfiyeti de tecil edilmeli mi" sorusunun tefsiri istendi.	ZC C.33 İ.75
16	Haziran	1075 sayılı Askeri Ceza Kanununun bazı maddelerinin tadili hakkında Kanun kabul edildi.	Kanunun 32 ve 117. maddeleri tadil edilmiştir.	ZC C.33 İ.75
16	Haziran	1076 sayılı İhtiyat Zabit ve İhtiyat Askeri Memurları Kanunu kabul edildi.	İhtiyat zabit ve memur sınıfı seferde muhtelif kadro boşluklarını doldurmak suretiyle yapılmaktadır.	ZC C.33 İ.75
16	Haziran	1077 sayılı Askeri Ceza Kanununa Müzeyyel Kanun kabul edildi.	Eklenen madde ceza gereğince rütbe ve memuriyetten mahrumiyet cezası ile ilgilidir.	ZC C.33 İ.75
16	Haziran	1078 sayılı Bursa Kaplıcaları Türk Anonim Şirketine Evkaf Müdiriyeti Umumiyesinin İştirake Mezuniyetine Müteallik Olan 9 Haziran 1926 Tarihli Kanunun Tadiline Dair Kanun kabul edildi.	Kanunla Bursa Kaplıcaları Türk Anonim Şirketine, Bursa ve civarındaki sıcak ve soğuk maden sularında ve kaplıcalarındaki hukuk ve menafiini ve şirketin sahai faaliyeti dahilindeki mebani ve arazisini sermayeye kalp ve üst tarafından nakden ita etmek suretiyle müessis ve hissedar olarak yüz bin liraya kadar iştirak için Evkaf Müdiriyeti Umumiyesine izin verilmiştir.	ZC C.33 İ.75
16	Haziran	1079 sayılı İntihabı Mebusan Kanununun onuncu maddesinin tadili hakkında Kanun kabul edildi.	Yapılan düzenlemeye göre, kura ve mahallatta matlup olan defatir kazanın meclisi belediyesine vürut etmiye başladığı günden itibaren azası kazanın cesametine göre dörtten ona kadar olmak üzere bir heyeti teftişiye teşekkül eder. Heyeti teftişiye meclisi beledi reisinin tahtı riyasetinde olmak üzere vilayet merkezleri olan kazalarda Encümeni Daimi vilayet azasiyle belediye azasından ve diğer kazalarda yalnız belediye meclisi azasından terkip olunur ve kazanın cesameti hesabiyle hariçten bir kaç azanın alınmasına lüzum görülürse heyeti teftişiye azalığına kabul, heyeti teftişiyenin intihabıyla ve ekseriyeti âra ile olur.	ZC C.33 İ.75
16	Haziran	1080 sayılı Menafii Umumiyeye Hadim Müessesattan Hususi Binası Olmayanlara Birer Bina Satılmasına dair Kanun kabul edildi.	Binalar mahalli idare heyetlerince takdir olunacak bedel mukabilinde İcra Vekilleri Heyeti kararıyla satılabilecektir.	ZC C.33 İ.75
16	Haziran	1081 sayılı Memlehalar İşletme Tahsisatının Mütedavil Sermaye halinde İstimaline dair Kanun kabul edildi.	Kanunun birinci maddesine göre, memlehalar işletme masrafı için 1927 senei Maliye bütçesine vazedilen tahsisat Muhasebei Umumiye Kanunun maddei mahsusası mucibince mütedavil sermaye olarak istimal olunur. Kanun 25 Haziran'da Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girdi.	ZC C.33 İ.75

G.	A.	Olay	Açıklamalar	Kaynak
16	Haziran	1082 sayılı 21 Mart 1927 tarih ve 995 numaralı Kanunun İkinci Maddesinin Tadiline Dair Kanun kabul edildi.	Birinci ve İkinci BMM azalığında bulunan müteakidin hakkındadır.	ZC C.33 İ.75
16	Haziran	1083 sayılı Evkaf Müdiriyeti Umumiyesinin 1926 Senei Bütçesinde Münakale İcrasına Dair Kanun kabul edildi.	17.500 liranın münakalesine izin verilmiştir.	ZC C.33 İ.75
16	Haziran	1084 sayılı Türkiye Cumhuriyeti ve Finlandiya Cumhuriyetleri arasında münakit Ticaret ve Seyrisefain Muahedenamesinin Tasdikine dair Kanun kabul edildi.	2 Haziran 1926 tarihinde imzalanan ticaret ve seyrisefain muahedenamesi onaylanmıştır.	ZC C.33 İ.75
16	Haziran	1085 sayılı Aydın Hattı İtilafnamesinin İmza ve Teatisi Mezuniyetine Dair Kanun kabul edildi.	İtilafnamenin imza ve teatisi halinde Aydın Demiryolları Şirketince 1925 senesinden itibaren ithal edilmiş olan madeni köprülerle edevatı muharrike ve müteharrikeye ve bunların yedek aksamına ait olmak üzere istifa edilmiş bulunan gümrük rüsumu şirketi mezkureye iade olunacaktır.	ZC C.33 İ.75
17	Haziran	Büyük Millet Meclisi	Meclis 18 Haziran'dan itibaren her gün içtima etmeye karar verdi. Meclisi dahiliye, adliye ve bütçe encümenleri şarkdan garbe nakil edilen vatandaşlar hakkındaki layihayı kanuniye tetkik ve tadil ederek Heyeti-i Umumiyeye arz etti.	HM
18	Haziran	Riyaset Divanının heyeti Umumiyeye Maruzatı	Sinop Mebusu Recep Zühtü Beyin harekatı milliyeye aleyhdar bazı kimseler hakkında Heyeti Mahsusaca verilen kararları nakzen Arzuhal Encümenince ittihaz olunan muharreratın Heyeti Umumiyede tetkik ve müzakeresine dair takriri görüşüldü.	ZC C.33 İ.76
18	Haziran	1086 sayılı Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu kabul edildi.	12 Ocak 2011 tarihinde kabul edilen 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu'yla 1927 tarihli ve 1086 sayılı Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu ek ve değişiklikleri ile birlikte tümüyle yürürlükten kaldırılmıştır.	ZC C.33 İ.76
18	Haziran	1087 sayılı Maarif Vekaletinin 1927 senesi bütçesine mevzu tahsisatın mütedavil sermaye olarak istimali hakkında Kanun kabul edildi.	Maarif Vekaleti 1927 senesi bütçesinin merbut cetvelde yazılı fusul ve mevadında mevcut tahsisattan cem'an yekûn 53.000 lira mütedavil sermaye olarak istimal edilecektir.	ZC C.33 İ.76
18	Haziran	1088 sayılı Kazanç Vergisi Hakkındaki 27 Şubat 1926 Tarihli Kanunun 36. maddesini muadil Kanun kabul edildi.	36. madde tadil olunmuştur.	ZC C.33 İ.76

G.	A.	Olay	Açıklamalar	Kaynak
18	Haziran	1089 sayılı Askeri Maaşatına Mütedair 22 Teşrinievvel 1339 Tarih ve 360 numaralı Kanunun Beşinci Maddesini Muaddil Kanun kabul edilmiştir.	Kanunun birinci maddesine göre, vakti hazarda kıtaata memur ve zati hayvana malik bulunan bölük kumandanından itibaren müşire kadar zabitanın birer hayvanı tarafı Devletten iaşe olunur.	ZC C.33 İ.76
18	Haziran	1090 sayılı Tütün İdarei Muvakkatesi ve Sigara Kağıdı İnhisarına Mütedair 7 Haziran 1926 Tarihli ve 907 Numaralı Kanuna Müzeyyel Kanun kabul edildi	Getirilen düzenleme ile memaliki ecnebiyeden gelen tütün ürünlerini satan dükkancılar ve gezginciler kazanç vergisinden muaf tutulacaktır. Kanun 28 Haziran'da Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir.	ZC C.33 İ.76
18	Haziran	1091 sayılı Demiryollariyle Liman ve Su İşleri İçin İki Yüz Milyon Liralık Bono İhracı Hakkındaki 25 Kanunuevvel 1926 Tarihli ve 944 Numaralı Kanununa Müzeyyel Kanun kabul edildi.	İki yüz milyon liralık bono miktarı iki yüz yirmi milyon liraya çıkarılmıştır.	ZC C.33 İ.76
18	Haziran	1092 sayılı Harcırah Kararnamesine Müzeyyel Kanun kabul edildi.	Kanunla kurslara katılan zabitan ve memurun yol masrafları ve seyahat yevmiyeleri tespit edilmiştir.	ZC C.33 İ.76
19	Haziran	1093 sayılı Gümrük Komisyoncularına Ait Kanun kabul edildi.	Buna göre, gümrük komisyoncuları bilimtihan isbatı ehliyet ettikten sonra Rüsumat Müdiriyeti Umumiyesi tarafından tayin olacaktır. Kanun gümrük komisyoncusu olabilmek için gerekli koşulları da düzenlemektedir.	ZC C.33 İ.77
19	Haziran	1094 sayılı Mersin Limanının İnşası Hakkındaki 19 Nisan 1340 Tarihli Kanunu muadil Kanun kabul edildi.	Mersin limanının inşası için dört senede sarfedebilmek ve her sene sarfı icabeden mebaliği seneleri bütçelerine konulmak üzere on milyon lira tahsisat ita kılınmıştır.	ZC C.33 İ.77
19	Haziran	1095 sayılı Samsun Limanının İnşası Hakkındaki 25 Kanunuevvel 1926 Tarih ve 945 Numaralı Kanunun Birinci Maddesini Muadil Kanun kabul edildi.	Samsun limanının inşası için dört senede sarfedebilmek ve her sene sarfı icabeden mebaliği seneleri bütçelerine konulmak üzere on milyon lira tahsis edilmiştir. Kanun 5 Temmuz'da Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girdi.	ZC C.33 İ.77
19	Haziran	1096 sayılı Seyrisefain Müdiriyeti Umumiyesinin Sureti İdaresi Hakkında 4 Nisan 1341 Tarihli Kanunun 3. maddesinin Tadiline dair Kanun kabul edildi.	Buna göre, haftada iki içtimai tecavüz etmemek üzere Meclisi İdare Azasına hakkı huzur olarak her içtima için yirmişer ve Reisine otuz lira verilecektir. Kanun 4 Temmuz'da Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girdi.	ZC C.33 İ.77
19	Haziran	1097 sayılı Bazı Eşhasın Şark Menatıkından Garp Vilayetlerine Nakillerine Dair Kanun kabul edildi.	Bu kanunla, Hükümet Doğu illerinin güvenliği açısından zorunlu göreceği bazı göçleri gerçekleştirme imkanını elde etmektedir. Kanun 4 Temmuz'da Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir.	ZC C.33 İ.77

G.	A.	Olay	Açıklamalar	Kaynak
19	Haziran	1098 sayılı İstanbul Mebusu Merhum Abdurrahman Şeref Beyin kerimelerine hıdematı vataniye tertibinden maaş tahsisatı hakkında Kanun kabul edildi.	Şeref Beyin kerimeleri Hikmet ve İsmet Hanımlara Otuz lira maaş tahsis olunmuştur.	ZC C.33 İ.77
18	Haziran	1099 sayılı Çorum Mebusu Merhum Ferit Beyin Zevcesiyle Mahdumlarına Hıdematı Vataniye tertibinden maaş tahsisatı hakkında Kanun kabul edildi.	Kanunun ikinci reye vazı 19 Haziran'da gerçeklemiş ve kanun kabul edilmiştir. Zevcesi Kamuran Hanıma yirmi ve mahdumları Bahir ve Zahir Beylere onar lira maaş tahsis olunmuştur.	ZC C.33 İ.76
19	Haziran	1100 sayılı Müderrris Merhum Doktor Vasfi Beyin Refikası ile Mahdumlarına Hidematı Vataniye Tertibinden Maaş Tahsisatı hakkında Kanun kabul edildi.	Refikası Nazmiye Hanıma yirmi ve mahdumları Reşit ve Feridun Beylere onar lira maaş tahsis olunmuştur.	ZC C.33 İ.77
19	Haziran	1101 sayılı Esbak Şeyhülislam Merhum Musa Kazım Efendi zevcesi Aliye Hanımın Hidematı Vataniye tertibinden muhassas yirmi lira maaşın tezyidine dair Kanun kabul edildi.	Aliye Hanıma hidematı vataniye tertibinden muhassas yirmi lira maaşa yirmi lira daha zam edilerek kırk liraya yükseltilmiştir. Kanun 30 Haziran'da Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir.	ZC C.33 İ.77
19	Haziran	1102 sayılı Sivas Valii Esbakı merhum Reşit Paşa'nın ailesine Hıdemati Vataniye tertibinden maaş tahsisine dair Kanun kabul edildi.	Reşit Paşanın zevcesi Melek Hanıma yirmi ve mahdumları Mehmet Celalettin ve Mahmut Aziz beyler ile kerimeleri Fatma Hikmet ve Emine Fikret ve Nimet hanımlara onar lira maaş tahsis edilmiştir.	ZC C.33 İ.77
19	Haziran	1103 sayılı Mahkemei Temyiz Reisi evveli merhum Hasan Fehmi Beyin zevcesine Hidematı Vataniye tertibinden maaş tahsisine dair Kanun kabul edildi.	Hasan Fehmi Beyin zevcesi Kamuran Hanıma eramil maaşı kat edilmek üzere otuz lira maaş tahsis edilmiştir.	ZC C.33 İ.77
19	Haziran	1104 sayılı Hukuk Fakültesi Müderrisi ve Meclisi Müderrisin Reisi Ahmet Salahattin Bey merhumun refikası ile mahdumuna Hidematı Vataniye tertibinden maaş tahsisine dair Kanun kabul edildi.	Refikası Seza Hanıma kırk ve mahdumu Haldun Beye on lira hıdematı vataniye tertibinden maaş tahsis olunmuştur.	ZC C.33 İ.77
19	Haziran	1105 sayılı Kırşehir Mebusu Merhum Ali Rıza Beyin Ailesine Hidematı Vataniye tertibinden Maaş Tahsisisine dair Kanun kabul edildi.	Eytam ve eramil maaşları verilmemek suretiyle Kırşehir Mebusu Ali Rıza Bey merhumun refikası Necmiye Hanıma yirmi ve kerimesi Ulviye Hanıma on lira hidematı vataniye tertibinden maaş bağlanmasına karar verildi.	ZC C.33 İ.77

G.	A.	Olay	Açıklamalar	Kaynak
19	Haziran	1106 sayılı Maliye Vekaletinin 1927 Senesi Bütçesine Tahsisatı Munzamma İtasına Dair Kanun kabul edildi.	Hıdematı vataniye maddesine 4080, tahsisatı fevkalade maddesine 2040 lira ilave olunmuştur.	ZC C.33 İ.77
19	Haziran	Falih Rıfkı'nın "Nakil Kanunu" başlıklı yazısı.	"Evvelki gün hükümet tarafından BMM'ye takdim olunan kanun, uzun müddetten beri şarkda devam eden tasfiye ve ıslahat tedbirlerinden en mühimlerindendir. Bu kanun asiler ve mütegallibe ailelerden bir kısmını, eğer mallarını bırakırlarsa mukabili tayin edilerek, arzu ederlerse mallarını satmalarına müsade ederek memleketin garb kısmına nakil etmektedir. Bu kanun büyük ekseriyetin hayatı menfaati namına, akl-kalil ve mazur bir zümrenin bazı haritalarını tehdit eden bir nizam ve inzibat tedbiridir."	HM
20	Haziran	1107 sayılı Küçük Zabitan Maaşatı hakkındaki 22 Nisan 1341 tarih ve 648 Numaralı Kanuna Müzeyyel Kanun kabul edildi.	Kanunla kıdemli küçük zabit unvanı gedikli küçük zabit ve kıdemsiz küçük zabit unvanı da küçük zabit olarak düzenlenmiştir.	ZC C.33 İ.78
20	Haziran	1108 sayılı Maaş Kanunu kabul edildi.	Bu kanun devlet memurlarının tayin, terfi, nakil, el çekme gbi durumlarda maaşlarının nasıl düzenleneceğine ilişkin yapılan ilk düzenlemedir.	ZC C.33 İ.78
20	Haziran	1109 sayılı Ziraat ve Baytar Enstitüleriyle Âli Mektepleri Tesisine ve Ziraat Tedrisatının Islahına Dair Olan Kanun kabul edildi.	Ziraat vekaletine 1.500.000 lira tahsisat ita kılınmıştır.	ZC C.33 İ.78
20	Haziran	Üst düzey atama	Duyun-u Muntazama Müdürlüğüne Hilmi tayin edildi.	BCA: 30..11.1.0 / 32.13..4.
21	Haziran	1110 sayılı Askeri Memnu Mıntıkalar Kanunu kabul edildi.	Kanun 1981 yılında kabul edilen Askeri Yasak Bölgeler ve Güvenlik Bölgeleri Kanunu ile yürürlükten kalkmıştır.	ZC C.33 İ.79
21	Haziran	1111 sayılı Askerlik Mükellefiyeti hakkında Kanun kabul edildi.	Türkiye Cumhuriyeti tebası olan her erkek, bu kanun gereğince askerlik yapmaya mecburdur.	ZC C.33 İ.79
21	Haziran	1112 sayılı İntihabı Mebusan Kanunu Muvakkatinin Bazı Maddelerinin Tadili Hakkında Kanun kabul edildi.	Kanunun 5, 12 ve 13, 14. maddelerindeki sekiz günlük müddetler dört güne, on beş günlük müddetler sekiz güne, beş günlük müddetler üç güne indirilmiştir.	ZC C.33 İ.79
21	Haziran	1113 sayılı Kefalet Kanunu kabul edildi.	Kanun Kefaleti Müteselsile Sandıklarının nasıl kurulacağını düzenlemektedir.	ZC C.33 İ.79
21	Haziran	1114 sayılı İnhisarı Duhan Kanunu Muvakkatenin 44. maddesine bir fıkra ilavesi hakkında Kanun kabul edildi.	Tütün tekeli hakkındaki Kanun 5 Temmuz'da Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girdi.	ZC C.33 İ.79

G.	A.	Olay	Açıklamalar	Kaynak
21	Haziran	1115 sayılı Mehakim ve Devairi Adliyede Alınmakta Olan Kaydiye ve İlam Harçlarının Tezyidi Hakkında Kanun kabul edildi.	29 Eylül 1302 tarihli tarifenin bazı maddelerindeki miktarlar bir misli arttırılmıştır.	ZC C.33 İ.79
21	Haziran	1116 sayılı İtibarı Milli Bankasının Haiz Olduğu İmtiyazat ve Muafiyatın Türkiye İş Bankasına Devrine ve 24 Şubat 1332 Tarihli Kanun Hükmünün İş Bankası Hisse Senedatı Hakkında da Tatbikine Dair Kanun kabul edildi.	8 Şubat 1332 tarihli kanun mucibine İtibarı Milli Bankasının haiz olduğu imtiyazat ve muafiyat tamamen Türkiye İş Bankasına devredilmiştir.	ZC C.33 İ.79
21	Haziran	1117 sayılı Küçükleri Muzır Neşriyattan Koruma Kanunu çıkarıldı.	Kanun 18 yaşına kadar gençlerin maneviyatı üzerinde olumsuz etki edeceği düşünülen kitap, mecmua, risale, levha, resimlerin kanunda gösterilen usul dairesinde kısıtlanabileceği hükmünü getirmektedir.	ZC C.33 İ.79
21	Haziran	1118 sayılı Oyun Kağıtları İnhisarı Hakkında Kanun kabul edildi.	Kanunla her nevi oyun kağıtlarının ithal, imal ve satımı devlet tekeline alınmıştır. Oyun kağıtlarından alınan inhisar resmi bir liraya çıkarılmıştır. Bu paranın yüzde yetmiş beşi bu kağıtların yurda sokulması işinden doğrudan sorumlu olacak Hilaliahmer Cemiyetine kalacak, geri kalan yüzde yirmi beşlik kısım ise hazineye devredilecektir.	ZC C.33 İ.79
21	Haziran	Adana Mebusu İsmail Safa Beyin, mezuniyeti hakkında BMM Riyaseti tezkeresi.	İsmail Sefa Bey'in rahatsızlığına binaen bir buçuk ay izinli sayılmasına karar verilmiştir.	ZC C.33 İ.79
21	Haziran	Bilamezuniyet Meclise iltihak etmeyen Antalya Mebusu Murat Bey hakkında BMM tezkeresi.	Mebus Murat Bey'in izni olmaksızın bir hayli müddet Meclise devam etmediği tespit edilmiştir. Divanın incelemesi üzerine 45 gün hastalık sebebiyle izinli olarak katılamadığı anlaşılmış, ancak 36 gün için mazeret bulunamamıştır. 36 günün tahsisatı kat'ına karar verilmiştir.	ZC C.33 İ.79
21	Haziran	1119 sayılı Türkiye Cumhuriyeti ile İsviçre Hükmeti arasında akit ve imza olunan Ticaret Muahedenamesinin tasdiki hakkında Kanun kabul edildi.	Anlaşma 4 Mayıs 1927'de Ankara'da imzalanmıştı.	ZC C.33 İ.79
21	Haziran	Mülkiye Tekaüt Kanununun on dokuzuncu maddesinin fıkrai ahiresinin tefsiri yapıldı. (Tefsir No: 117)	Buna göre, mekatibi aliyede tahsilde bulunan eytam, muhassas maaşlarından fazla bir maaş veya ücretle tavzif edildikleri takdirde eytam maaşları katolunacaktır.	Düstur T. 3 C.8 s.917
21	Haziran	Heyeti Umumiye kararı alındı. (Karar No: 349)	Karar, Kazanç Vergisi Kanununun yirmi beşinci maddesinin sarahatine binaen mezkur verginin tahsisatı fevkalade dahil olduğu halde ita miktarları üzerinden alınacağı hakkındadır.	Düstur T. 3 C.8 s.917

G.	A.	Olay	Açıklamalar	Kaynak
22	Haziran	1120 sayılı Bahriye Mektepleri Muallimlerine Mahsus Kanun kabul edildi.	Kanuna göre, tüm sınıfı çeşitli zabitan ve gedikli zabitan yetiştiren bahriye mektepleriyle mektep gemilerinde tedrisatta bulunan muallimler ya aylık veya beher ders çin maktu ücretle veyahut muayyen bir zaman için kontratla istiham olunacaktır.	ZC C.33 İ.80
22	Haziran	1121 sayılı Telgraf ve Telefon Komiserliklerine Ait Vazaifin Sureti Temini Hakkında Kanun kabul edildi.	Telgraf ve telefon şirketlerine tayin edilecek hükümet komiserlerine mürettep vazaif, hariçte veya açıkta ehil ve münasibi bulunamadığı takdirde posta, telgraf ve telefon memurlarından münasiplerine gördürülecektir.	ZC C.33 İ.80
22	Haziran	1122 sayılı Bilimum Askeri Malullerin Terfihine Dair Kanunun Bazı Maddelerinin Tadili Hakkında Kanun kabul edildi.	8 Şubat 1341 tarih ve 551 numaralı kanunun yedinci maddesine fıkra eklenmiştir.	ZC C.33 İ.80
22	Haziran	1123 sayılı İşgale Uğrayan Bazı Mahallerde Vuku Bulan Muamelatı Tasarrufiye Hakkında Kanun kabul edildi.	Kanun, Edirne, Kırklareli, Tekirdağ, Gelibolu, İmroz, Bozcada ve Çatalca yerleşim yerlerini kapsamaktadır.	ZC C.33 İ.80
22	Haziran	1124 sayılı İlk Mektep Muallim ve Muavinleri Hakkındaki 20 Mayıs 1926 Tarih ve 842 Numaralı Kanunun İkinci Maddesine Bir Fıkra İlavesine Dair Kanun kabul edildi.	Yapılan düzenleme ile, her ne suretle olursa olsun hizmeti beş seneye baliğ olmayan muallim muavinlerinden meslek dersleri imtihanında muvaffak olanlar dahi muallim addolunacaktır.	ZC C.33 İ.80
22	Haziran	1125 sayılı Maarif Teşkilatına Dair Kanunun On Altıncı Maddesini Muadil Kanun kabul edildi.	Düzenlemeye göre, maarif mesleğinin herhangi bir şubesinde idari vazife ifa eden muallimlerle mebus ve asker olanların müddeti hizmetleri muallimlik kıdemlerine zammolunur. Ancak muallimlikten çekilen ve bilahare muallimliğe gelmek isteyen kimselerin maarif mesleği haricinde geçirdikleri müddetler kıdemlerine zam edilmeyecektir.	ZC C.33 İ.80
22	Haziran	1126 sayılı Kaçakçılığın Men ve Takibine Dair Kanun kabul edildi.	Kara, deniz ve hava yoluyla dışarıdan Türkiye'ye gelecek olan veya Türkiye'den gidecek her türlü malın giriş çıkışının, Rüsumat Müdiriyeti Umumiyesinden alınacak görüş üzerine, Dahiliye ve Maliye vekaletlerince tayin ve tespiti bir talimatname ile düzenlenecektir.	ZC C.33 İ.80
22	Haziran	1127 sayılı 1925 Senesi Eylülünde Brüksel'de Münakit Edviyei Müessire Formüllerinin Tevhidi Hakkındaki Beynelmilel Konferans Mukarreratının Tasdiki Hakkında Kanun kabul edildi.	Kanun 3 Ağustos'ta Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girdi.	ZC C.33 İ.80
22	Haziran	1128 sayılı mühendis mektebi mezunlarının hizmeti askeriyelerinin tecili hakkında Kanun kabul edildi.	İnşa edilmekte olan Demiryollar ve Limanlarda müstahdem olan veya bu maksat ile memaliki ecnebiyede stajda ve tahsilde bulunan mühendis mektebi mezunlarının yeterli eleman olmamasından dolayı askerlik hizmetlerinin teciline karar verilmiştir. Kanun 16 Temmuz'da Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girdi.	ZC C.33 İ.80

G.	A.	Olay	Açıklamalar	Kaynak
22	Haziran	1129 sayılı Memurin Kanunun 52. maddesini Muadil Kanun kabul edildi.	Kanun 12 Temmuz'da Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girdi.	ZC C.33 İ.80
22	Haziran	1130 sayılı Maarif Vergisi Hakkında kanun kabul edildi.	Bu düzenleme 1925 tarihli Okul Vergisi ile ilgili düzenlemede de değişiklikler yapmıştır. Kanunla, öncesinde vilâyet idaresi hususiyelerinin kendi keyfiyetlerine göre kestikleri "mektep vergisi" kaldırılmış, yerine "maarif vergisi" getirilmiştir. Kanunun birinci maddesinde maarif vergisi, "her vilayette ilk tahsil çağında bulunan çocukların talim ve terbiyeleri için ihtiyari zaruri olan masraflara halkın hissei iştiraki" olarak tanımlanmaktadır. Maarif vergisi, okul vergisi gibi keyfiyete göre değil, arazi, emlak, kazanç ve sayım vergilerinin yüzde otuzu esas tutularak alınacaktır.	ZC C.33 İ.80
22	Haziran	1131 sayılı Devlet ve Vilayet Demiryollarının Tevhidi hakkında Kanun kabul edildi.	Kanunla devlet yolları, vilayet yollarıyla birleştirilmiş ve tümünün tesis, inşa, idare ve muhafazaları vilayet idaresi hususiyelerine tevdi edilmiştir. Kanun 10 Temmuz'da Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girdi.	ZC C.33 İ.80
22	Haziran	1132 sayılı Serbest Mıntıka Hakkında Kanun kabul edildi.	İstanbul Şehremaneti hududu dahilinde veya civarında bir serbest mıntıka kurulmasına karar verilmiştir.	ZC C.33 İ.80
22	Haziran	1133 sayılı Himayei Etfal Cemiyetine Ait Evrakın Damga Resminden İstisnası Hakkında Kanun kabul edildi.	Hilaliahmer Cemiyetine tanınan muafiyet Himayei Etfal Cemiyetine de tanınmıştır. Kanun 1	ZC C.33 İ.80
22	Haziran	1134 sayılı Hakkı Rükuba Malik Zabitanın Zati Binek Hayvanlarının Sayım Vergisinin Sureti Tevsiyesine Dair Kanun kabul edildi.	Sayım vergisi, 1927 Müdafai Milliye Vekaleti bütçesinin 716. levazımı askeri faslının üçüncü muytabiye maddesinden yesviye ve mahsub olunacaktır.	ZC C.33 İ.80
22	Haziran	İdare Heyetinin mebusların aidatı tekaüdiyelerinin sureti tahsili hakkında tefsiri.	Mesleği memuriyet olup da mebus olanların ve Birinci ve İkinci BMM'de bulunanların aidatı tekaüdiyelerinin son memuriyet maaşı üzerinden ita olması konusunda karar alınmıştır.	ZC C.33 İ.80
22	Haziran	Zonguldak Mebsusu Tunalı Hilmi ve Ergani Mebusu Kazım Vehbi Beylerin İstanbul birinci Ceza Mahkemesince Üç Ay Hapse Mahkum Mehmet Rauf Beyin affı hakkında teklifi görüşüldü.	Rauf Bey, ar ve münafii ahlak çıplak resim yayınlamasından dolayı bu cezayı almıştır. Ancak Mebusların af teklifi reddedilmiştir.	ZC C.33 İ.80
22	Haziran	22 Mart 1926 tarih ve 789 numaralı maarif teşkilatına mütedair Kanunun sekizinci maddesinin tefsiri.	Tefsire göre, muallim mektepleri kadrolarında muayyen leyli talebenin devamlarına mani olmamak üzere bu mekteplere alınacak nehari talebeler, Maarif Teşkilatı Kanununun sekizinci maddesindeki hükümlere tabi değildir.	Düstur T. 3 C.8 s.923

G.	A.	Olay	Açıklamalar	Kaynak
22	Haziran	Resmi Ceridenin Sureti Neşir ve Muamelatının Tarzı İcrasına Dair Olan Talimatnamenin Meriyeti Vazı hakkında Kararname yayımlandı. (Karar No: 5235)	Başvekalet Müsteşarlığının teklifi İcra vekilleri Heyeti tarafından kabul edildi. Kararname ile Resmi Ceridenin basım ve dağıtım koşulları belirlendi.	Düstur T. 3 C.8 s.950
23	Haziran	1135 sayılı Mektep Vergisi Kanunun Üçüncü Maddesini Muadil Kanun kabul edildi.	Düzenleme birinci derecede adî ve fevkalâde masrafları içermektedir. Kanun 24 Temmuz'da Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girdi.	ZC C.33 İ.81
23	Haziran	1136 sayılı Gümrük Tarifei Umumiyesine Müteallik Kanuna Müzeyyel Kanun kabul edildi.	10 Mart 1332 tarihli Gümrük Tarifei Umumiyesine Müteallik Kanunun sekizinci maddesine fıkrai atiye tezyil edilmiştir.	ZC C.33 İ.81
23	Haziran	1137 sayılı Yemen'den Avdet Edeceklerin Matlubatı Hakkında Kanun kabul edildi.	Altı ay müracaat müddeti belirlenmiştir.	ZC C.33 İ.81
23	Haziran	1138 sayılı Mahsubu Umumi Kanununun Bazı Mevaddını Muadel 27 Kanunusani 1926 Tarihli ve 726 Numaralı Kanunun İkinci Maddesinde Muharrer Müddeti Müracaatın Temdidi Hakkında Kanun kabul edildi.	15 Teşrinievvel 1927 tarihine kadar süre tanınmıştır.	ZC C.33 İ.81
23	Haziran	1139 sayılı Mülga Hazinei Hassadan Matlubatı Tahakkuk Edenlerin Alacakları Hakkında Kanun kabul edildi.	Kanunla mülga hazinei hassadan 18 Teşrinisani 1338 tarihine kadar matlubatı tahakkuk edenlerin alacakları Hazine deyni ad ve mahsubu umumi kanununa tevfikan tesviye olunacaktır.	ZC C.33 İ.81
23	Haziran	1140 sayılı İhtiyacı Umumiye İçin Celp Olunacak Madeni Boruların Gümrük Resminden Muafiyeti Hakkında Kanun kabul edildi.	Düzenlemeye göre, belediyelerce doğrudan doğruya hariçten mubayaa ve celbedilen ve gümrüklerce muamelei kaydiyeleri belediyeler namına icra kılınan itfaiye alet ve edevatı, arabaları ve teferruatı dahi gümrük ithalat resminden müstesnadır.	ZC C.33 İ.81
23	Haziran	1141 sayılı Mirliva Celal Paşa Kerimeleri Saniye, Hadiye ve Redife Hanımlara Hıdemati Vataniye Tertibinden Maaş Tahsisi Hakkında Kanun kabul edildi.	Kerimelere, iki yüz ellişer kuruş maaş tahsis edilmiştir.	ZC C.33 İ.81
23	Haziran	1142 sayılı Tahtelbahircilerin Zamaimi Hakkında Kanun kabul edildi.	Kendilerine mahsus kursları ikmal etmiş olan zabitan, gedikli ve namzetler ile efrada tahtelbahirlerde ifayı vazife ettikleri müddetçe mahiye berveçhi ati zamaim verilir.	ZC C.33 İ.81
23	Haziran	1143 sayılı Şehbenderlik Rüsumu Kanunu kabul edildi.	Yeterli çoğunluk olmadığından dolayı kanunun ikinci defa reye arzı 23 Haziran'da gerçekleşti.	ZC C.33 İ.81

G.	A.	Olay	Açıklamalar	Kaynak
23	Haziran	1144 sayılı Dalgıç Zabitan ve Efradına verilecek Zamaim Hakkında Kanun kabul edildi.	Kanuna göre, bahriye zabit ve gedikli zabitleriyle küçük zabit ve efradından olan dalgıçlara vazife veya talim dolayısiyle daldıkları zamanlarda merbut cetvel mucibince zamaim verilecektir.	ZC C.33 İ.81
23	Haziran	1145 sayılı Posta Kanunun bazı Mevadının Tadili Hakkında Kanun kabul edildi.	Kanunun 30, 34, 35, 44, 45 ve 46. maddelerinde değişiklik yapılmıştr.	ZC C.33 İ.81
23	Haziran	1146 sayılı Kayseri Belediyesince üç yüz bin liralığa kadar akdedilecek istikraza hazinenin kefaletine dair kanun kabul edildi.	Yeterli çoğunluk olmadığından dolayı kanunun ikinci defa reye arzı 23 Haziran'da gerçekleşti. Kanun 12 Temmuz'da Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girdi.	ZC C.33 İ.81
23	Haziran	Kibrit yerine kullanılan ve alev hasıl eden çakmakların imal ve istimallerinin yasaklanması hakkında Kanun Layihası görüşüldü.	Tasarıda, çakmak kullanımı dolayısıyla kibrit inhisarından beklenilen faydanın tamamen üretilemediği, halbuki çakmaklardan alınan istihlak resminin ancak senede 8 bin lira kadar cüzi bir meblağdan ibaret olduğu ve bunun yasaklanması halinde kibrit sarfiyatında gerçekleşecek artıştan Hazinenin istihlak resmiyle büyük ölçüde yararlanacağı belirtilmektedir. Tartışmalı geçen görüşme sonucunda tasarı yeniden Bütçe ve Ticaret Encümenlerine havale edildi.	ZC C.33 İ.81
23	Haziran	7 Haziran 1926 tarih ve 912 numaralı ordu, bahriye ve jandarma zabitan ve memurini hakkında kanunun üçüncü maddesinin tefsiri. (Tefsir No: 120)	Tefsire göre, zabitan ve memurini askeriyeye 7 Haziran 1926 tarihli kanunun üçüncü maddesi mucibince verilecek zamlar, zabitan için aldığı maaş ve tahsiatı fevkaladeler mecmuuna müsavi maaş ve tahsisatı fevkalade alan memurini mülkiye derecesinde ve memurin kanunun otuz yedinci maddesi ahkamı dairesinde hesap ve ita olunacaktır.	Düstur T. 3 C.8 s.970
23	Haziran	Heyeti Umumiye kararı alındı. (Karar No: 352)	Karar heyeti mahsusaca ittihaz edilen kararlar hakkındadır.	Düstur T. 3 C.8 s.971
23	Haziran	Heyeti Umumiye kararı alındı.(Karar No: 353)	Karar, Posta, Telgraf ve Telefon Müdiriyeti Umumiyesinin 1927 senei maliyesine merbut müstahdemini daime kadrosunun tadili hakkındadır.	Düstur T. 3 C.8 s.971
23	Haziran	Heyeti Umumiye kararı alındı. (Karar No: 359)	Karar, yüz ellilik listeye dahil eşhasın 28 Mayıs 1927 tarihli kanun mucibince Türk tabiiyetinden ıskat edildiğinden mezkur kanun mucibince muamele ifası hakkındadır.	Düstur T. 3 C.8 s.971
23	Haziran	Heyeti Umumiye kararı alındı. (Karar No: 362)	Karar, kibrit yerine kullanılan ve alev hasıl eden çakmakların imal ve istimallerinin memnuiyeti hakkında kanun layihasının reddi hakkındadır.	Düstur T. 3 C.8 s.972
23	Haziran	Heyeti Umumiye kararı alındı. (Karar No:364)	Karar, takasiti muayene ile Hazineden emlak ve arazi tefevvüz eden medyunlar hakkındadır.	Düstur T. 3 C.8 s.972
23	Haziran	CHF parti tüzüğünde değişiklik yapıldı.	CHF Grubu parti tüzüğünde yaptığı bir değişiklikle milletvekili adaylarını belirleme yetkisini Parti Divanından alarak Genel Başkana (Mustafa Kemal Paşa'ya) verdi. Hakimiyeti Milliye'nin haberi: Cumhuriyet Halk Fırkası nizamnamesinin intihabata dair maddesi tadil edildi. Yirmi altıncı madde: "Fırka namına me-	CDİMSOK, HM

G.	A.	Olay	Açıklamalar	Kaynak
			bus namzedlerinin tesbit ve ilanı umumi reise aittir. Umumi reis mebus namzedlerini balezat imzasıyla ilan veya umumi reis vekiline ilan ettirir. Umumi reis Büyük Millet Meclisi intihabatını umumi reis vekili ve katib-i umumi ile beraber idare eder" şeklinde tadil edildi.	
25	Haziran	Bozok Mebusu Süleyman Sırrı Bey ve rüfekasının, Bozok isminin Yozgat'a tebdil ettirilmesi hakkında takriri görüşüldü.	Bozok ilinin adı Yozgat olarak değiştirildi.	ZC C.33 İ.82
25	Haziran	1147 sayılı Şimendiferlerde Nakli Memnu Olan Mevaddı İnfilakiyenin Nakline müsaade Hakkında Kanun kabul edildi.	Yasak kaldırılmıştır.	ZC C.33 İ.82
25	Haziran	1148 Damga Kanununun 9. Maddesinin 85. Fıkrası Ahkamının Tadiline Dair Kanun kabul edildi.	Makbuzlar damga kanunun on birinci maddesi mucibince resmi nisbiye tabi tutulacaktır.	ZC C.33 İ.82
25	Haziran	1149 sayılı Sigorta Şirketlerinin Teftiş ve Mürakabesi Hakkında Kanun kabul edildi.	Yerli ve yabancı sigorta şirketlerinin denetlenmesi, döviz çıkışının önlenmesi amacını taşıyan bu kanunun kabulüyle sigortacılık gelişmeye, yerli sermaye ile kurulan şirketlerin sayısı artmaya başladı.	ZC C.33 İ.82 TSB
25	Haziran	1150 sayılı Posta ve Telgraf ve Telefon Memurları Hakkında Kanun kabul edildi.	Kanunun birinci maddesine göre, Posta ve Telgraf ve telefon Müdüriyeti Umumiyesi memurları hakkındaki hususi kanunun mevkii meriyete vaz'ına değin hariçten idarei mezkureye alınacak memurların sureti kabulleri ile mevcut memurinin ceza muamelatı mevcut nizamname ve talimatnamelerine göre cereyan edecektir.	ZC C.33 İ.82
25	Haziran	1151 sayılı Bozcaada ve İmroz Kazalarının Mahalli İdareleri Hakkında Kanun kabul edildi.	Kanuna göre, İmroz ve Bozcaada mahalli anasırdan mürekkep teşkilatı hususiyeye tabi ve Çanakkale Vilayetine merbut birer nahiyedir.	ZC C.33 İ.82
25	Haziran	1152 sayılı Maliye ve Bahriye Vekaletlerinin 1927 Senesi Bütçelerine Mevzu Bazı Tahsisatın Mütedavil Sermaye Olarak İstimali Hakkında Kanun kabul edildi.	200.000 liranın mütedavil sermaye olarak kullanılmasına izin verilmiştir.	ZC C.33 İ.82
25	Haziran	İstatistik tanzimi hakkında 1153 sayılı Kanun kabul edildi.	Kanun, "istatistik tanzimi hususunda memurin ve müstahdemini hükümet ile idarei hususiye ve mahalliye ve belediyeler menbusini eşhas ve bilumum cemiyat, şürekat ve müessesata terettüp eden vazaif " hakkındadır.	ZC C.33 İ.82
25	Haziran	1154 sayılı Hariciye Vekaleti Teşkilat Kanunu kabul edildi.	Hariciye Vekaleti memurları meslek memurları, idari memurlar ve mütehassıslar olmak üzere üç sınıfa ayrılmıştır.	ZC C.33 İ.82

G.	A.	Olay	Açıklamalar	Kaynak
25	Haziran	1155 sayılı İnhisarı Duhan Kanunu Muvakkatine Muhalif Harekette Bulunan Bazı Eşhas Haklarında Takibatı Kanuniye İcrasından Feragat Mezuniyetine dair Kanun kabul edildi.	Feragat mezuniyetine haiz muhalif harekette bulunanların bir listesi çıkarılmıştır.	ZC C.33 İ.82
25	Haziran	1156 sayılı Kanuna Mugayyir Tahakkuk ve Tediye Muamelatını İhbar Edenlere İkramiye itasına Dair Kanun kabul edildi.	Kanun 19 Temmuz'da Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girdi.	ZC C.33 İ.82
25	Haziran	1157 sayılı Kanun Hudut Teşkilatı Kadrosundaki Yüzbaşıların Kıdemlilik Farkı Tahsisatlarının Sureti Tesviyesi Hakkında Kanun kabul edildi.	Kanun kıdemli yüzbaşılığa terfi edenlerin kıdemlilik farkının nasıl ödeneceği ile ilgilidir.	ZC C.33 İ.82
25	Haziran	1158 sayılı Ankara-Ereğli Demiryolunun Geniş Olarak İnşası Mezuniyetine Dair Kanun kabul edildi.	Kanun ile bir metre genişliğinde dar hat olarak inşasına izin verilen Ankara-Safranbolu-Ereğli ve Safranbolu-Söğütözü demiryolu mebdei hükümetce Eskişehir-Kayseri hattı üzerinden intihap edilecek bir noktadan başlamak üzere geniş olarak inşa edilebilecektir.	ZC C.33 İ.82
25	Haziran	1159 sayılı Tahriri Nüfus Kanununun Yedinci Maddesinin Devamı Mer'iyetine Dair Kanun kabul edildi.	Kanun 14 Temmuz'da Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girdi.	ZC C.33 İ.82
25	Haziran	1160 sayılı Mükerrer Sigorta Kanunu kabul edildi.	Kanunla, mükerrer sigorta işlerinin takibi için bir Mükerrer Sigorta Sandığı tesis edilebilecektir.	ZC C.33 İ.82
25	Haziran	1161 sayılı Kütahya Mebusu Sabıkı Merhum Seyfi Efendinin Kerimesi ile Mahdumuna Hidematı Vataniye Tertibinden Maaş Tahsisine Dair Kanun kabul edildi.	Ayrıca eytam maaşı verilmemek üzere Kütahya Mebusu merhum Seyfi Efendinin kerimesi Fethiye Hanımla mahdumu Şemsettin Efendiye onar lira hidematı vataniye tertibinden maaş tahsis edilmiştir.	ZC C.33 İ.82
25	Haziran	1162 sayılı Riyaseti Cumhur 1927 Senei Maliyesi Bütçesinde Münakale İcrasına Dair Kanun kabul edildi.	1927 senei maliyesi Riyaseti Cumhur bütçesinin yirmi ikinci faslından 540 ve yirmi dördüncü faslından 735 ve yirmi beşinci faslından 225 lira, ceman 1500 liranın yirmi üçüncü fasla nakline izin verilmiştir.	ZC C.33 İ.82
25	Haziran	1163 sayılı Hükümetle Estern Kumpanyası Arasında Münakit Mukavelename ile Zeyillerinin İmza ve Teatisine Mezuniyet Verilmesine dair Kanun kabul edildi.	Mukavelenamenin imzas ve teatisine izin verilmiştir.	ZC C.33 İ.82

G.	A.	Olay	Açıklamalar	Kaynak
25	Haziran	1164 sayılı Umumi Müfettişlik Kanunu kabul edildi.	Kanuna göre birden fazla vilayetleri alakadar eden ve birkaç vilayetin müşterek faaliyetiyle izale ve tesviyesi kabul ihtiyacat zuhurunda o vilayetler üzerinde salahiyatı mahsusayı haiz olmak üzere İcra Vekilleri Heyeti kararıyle Umumi Müfettişler tayin olunabilir.	ZC C.33 İ.82
25	Haziran	1165 sayılı İtalya, Balkan harpleriyle Harbi Umumide Düçarı Maluliyet Oldukları Halde İstiklal Muharebatına İştirak Edenlerin 8 Şubat 1341 Tarihli ve 551 Numaralı Kanundan İstifadeleri Hakkında Kanun kabul edildi.		ZC C.33 İ.82
25	Haziran	Memurin Muhakemat Encümeni ile Tetkik Heyeti Azası hakkı huzurlarının ve mezkur Encümen ve Heyet memurini maaş tahsisatının sureti tesviyesi hakkında 1166 sayılı Kanun kabul edildi.	Encümen ve Heyet'in görevleri Şurayı Devletin ifayı vazifeye mübaşereti tarihine kadar deavm edecektir. K	ZC C.33 İ.82
25	Haziran	Eğlence ve Hususi İstihlak Vergisi hakkında 1167 sayılı Kanun kabul edildi.	Kanun, Eğlence ve Hususi İstihlak Vergisi hakkındaki 13 Şubat 1926 tarihli ve 737 numaralı kanunun ikinci maddesiyle, umumi istihlak ve eğlence ve hususi istihlak vergileri hakkındaki kanunlara müzeyyel 9 Haziran 1926 tarihli ve 924 numaralı Kanunun 10. maddesine birer fıkra tezyil etmiştir.	ZC C.33 İ.82
25	Haziran	Sular İtilafnamesiyle Serdarabat barajının inşasına dair müzeyyel protokolün tasdiki hakkında 1168 sayılı Kanun kabul edildi.	Protokol, 8 Kanunuevvel 1926 tarihinde Kars'ta imzalanmıştı. Kanun 4 Ağustos'ta Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir.	ZC C.33 İ.82
25	Haziran	Meclis Hesaplarının Tetkiki Encümeni Azasından Murakıp Olan Zata Ücreti Huzur itasına ve BMM 1927 Senei Maliyesi Bütçesinde Münakale İcrasına Dair 1169 sayılı Kanun kabul edildi.	Kanun 9 Temmuz'da Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girdi.	ZC C.33 İ.82
25	Haziran	1170 sayılı Âli İktisat Meclisi Hakkında Kanun kabul edildi.	Kanunla Başvekalete merbut ve 24 aza ile azalık sıfatını haiz bir Katibi Umumi ve üç muavininden mürekkep olmak ve merkezi hükümette ifayı vazife etmek üzere Âli İktisat Meclisi teşkil kılınmıştır.	ZC C.33 İ.82
25	Haziran	1171 sayılı Rize Mebusu Merhum Rauf Beyin Zevcesiyle Kerimelerine Hidematı Vataniye Tertibinden Maaş Tahsisine dair Kanun kabul edildi.	Zevcesi Binnaz Hanıma otuz ve kerimeleri Belkis ve Melahat hanımlara onar lira hidematı vataniye tertibinden maaş tahsis edilmiştir. Kanun 4 Temmuz'da Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girdi.	ZC C.33 İ.82

G.	A.	Olay	Açıklamalar	Kaynak
25	Haziran	1172 sayılı Kanun kabul edildi.	Kanun Posta Kanunu ile Telgraf ve Telefon Kanununun Bazı Maddelerini Muadil Kanundur.	ZC C.33 İ.82
25	Haziran	25 Kanunusani 1926 tarih ve 724 ve 725 numaralı Şeker ve Petrol ve Benzin İnhisarları hakkında Kanunların beşinci ve üçüncü maddelerinin tefisiri yapıldı. (Tefsir No: 121)	Tefsire göre, şeker ve petrol inhisarları hakkındaki kanunların beşinci ve üçüncü maddelerinde muharrer masarifi saire tabirleri meyanında Maliye Vekaletince tasdik olunan masarifi idare dahil ve bu masraf gerek doğrudan doğruya İnhisarlar İdaresince ve gerek İnhisar İdaresinin müsaadesiyle tüccar tarafından celbolunan mevadda şamildir.	Düstur T. 3 C.8 s.1018
25	Haziran	22 Mayıs 1926 tarih ve 844 numaralı Emlak ve Eytam Bankası Kanunun bazı mevaddının tefsiri. (Tefsir No: 122)	Tefsire göre, Emlak Bankası hakkındaki kanunun ikinci, on birinci ve on yedinci maddelerine nazaran üzerine bina inşa olunacak kabiliyette bulunan ve şehremaneti ve belediyeler hududu dahilinde olan arsalar sahiplerine binalar sahipleri misillü ikrazat yapılır.	Düstur T. 3 C.8 s.1019
25	Haziran	7 Haziran 1926 tarih ve 912 numaralı ordu, bahriye ve jandarma zabitan ve memurini hakkında kanunun on birinci maddesinin tefsiri. (Tefsir No: 123)	Tefsire göre, Birinci ve İkinci BMM aza bulunan asker ve sivil memurlarla mütekaidine Memurin Kanununun 73. maddesine tevfikan tahsis olunacak maaşat, 995 numaralı kanun ile Mülkiye Tekaüt Kanununun bazı maddelerini muadil 28 Nisan 1330 tarihli kanunun birinci maddesinin birinci fıkrası ve kezalik Askeri tekaüt ve istifa Kanunun bazı maddelerinin tadililine dair 28 Nisan 1338 tarihli kanunun son fıkrası hükmünden hariçtir.	Düstur T. 3 C.8 s.1019
25	Haziran	Heyeti Umumiye kararı alındı. (Karar no: 365)	Karar, seferberliğe iştirak edenlerin tekaüt müddetlerinin hesabı hakkındadır.	Düstur T. 3 C.8 s.1020
25	Haziran	Üst düzey atama	İstanbul Emniyet Md. Ekrem'in orduda görevlendirilmesi ve bu göreve Kur. Bnb. Şerif'in vekaleten tayinine karar verildi.	BCA: 30..11.1.0 / 32.13..18.
26	Haziran	1173 sayılı Sigorta Şirketlerinin Teftiş ve Mürakabesi Hakkındaki Kanuna Müzeyyel Kanun kabul edildi.		ZC C.33 İ.83
26	Haziran	1174 sayılı Mardin Mebusu Abdülgani bey ve rüfekasının sabık Mardin Mebusu Derviş Bey ailesine Hidematı Vataniye tertibinden maaş tahsisi hakkında Kanun kabul edildi.	Merhum Derviş Beyin ailesi Meryem Hanıma Hidemati Vataniye tertibinden elli lira maaş tahsis edilmiştir. Kanun 14 Temmuz'da Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girdi.	ZC C.33 İ.83
26	Haziran	TBMM İkinci Dönem çalışmaları sona erdi	Afyonkarahisar Mebusu Ali Beyin Meclisin tatili faaliyet etmesine dair takriri okundu. İkinci İçtima devresinin hitamı münasebetiyle Reis Paşa tarafından bir nutuk okundu. Meclis Teşrinisaninin birinci gününe kadar tatil edecektir.	ZC C.33 İ.83
26	Haziran	İkinci Dönem çalışmalarının sona ermesi	Hakimiyet-i Milli Gazetesi "meclisimiz inkılab yolundaki vazifesini bitirdi, tarih intikal ediyor" başlığını attı.	HM

G.	A.	Olay	Açıklamalar	Kaynak
26	Haziran	Üst düzey idari atama	Nafia Vekaleti Müsteşarlığına Burhaneddin atandı.	BCA: 30..11.1.0 / 32.14..5.
27	Haziran	Şurayı Devlet Başkanlığı'nda çeşitli görevlere atama yapıldı.	Şura-yı Devlet Başkanlığı'na Nusret, daire başkanlıklarına, Reşat, Atıf, Ali Rıza, Reşit ve başkatip ve üyeliklere de 17 kişi tayin edildi.	BCA: 30..10.0.0 / 11.67..7.
27	Haziran	Akademik atamalar	Hukuk Fakültesi Dekanlığına Tahir atandı.	BCA: 30..11.1.0 / 32.13..17
27	Haziran	İntihabat hakkındaki emir Dahiliye Vekaletinden vilayata tebliğ olundu.		AT
27	Haziran	BMM İkinci devre-i intihabiyesi mesaisinin hitamı	BMM Reisi Paşa hazretleri ikinci meclisin kıymetli mesaisini büyük bir lisan-ı takdirle yad ettikten sonra, emel-i şeref ve iftihar-ı vatanı felaketten kurtardıktan sonra, milleti feyz ve saadet yollarını açan hakiki ve samimi, aziz Reisicumhurumuz Gazi Mustafa Kemal Paşa hazretlerine aittir" demiş ve bu sözleri meclis tarafından tezahüratla karşılanmıştır.	HM
28	Haziran	Emlak ve Eytam Bankası Türk Anonim Şirketi nizamnamei esasinin tadili hakkında Kararname yayımlandı.(Karar No: 5342)	Ticaret Vekili tarafından hazırlanan nizamnamenin tadil edilmiş hali İcra Vekilleri Heyetince kabul edildi.	Düstur T. 3 C.8 s.1021
28	Haziran	CHF divanı toplandı.	Fırkanın bütçesi müzakere edildi.	HM
28	Haziran	"Orman Müfettişleri"	Ziraat vekaleti orman müfettişlerine muayyen teftiş mıntıkaları tefrik edildi.	HM
29	Haziran	İstanbul Limanına gelen sefaini ticariyenin kontrolü hakkındaki talimatnamenin tamamı tatbikını temin için mezkur talimatname zeylinin tasdikı hakkında Kararname yayımlandı. (Karar No: 5363)	İstanbul limanına gelen sefaini ticariyenin sıhhiye, polis ve gümrük kontol muamelatı hakkındaki talimatnamenin zeyli İcra Vekilleri Heyetince kabul edilmiştir.	Düstur T. 3 C.8 s.1044
29	Haziran	Türk Dil heyet ve azalarının sureti tayinlerine dair olan talimatnamenin meriyete vaz'ı hakkında Kararname yayımlandı. (Karar No: 5365)	Maarif teşkilatına dair kanunun birinci maddesinde zikredilen Türk Dil heyet ve azalarının sureti tayinleri hakkında Maarif Vekaletince tanzim ve berayı tasdik tevdi edilmiş olan talimatname İca Vekilleri Heyetince kabul edilmiştir.	Düstur T. 3 C.8 s.1045
29	Haziran	Gümrüklere vürut edip ashabı tarafından müddeti muayyenesi zarfında kaldırılmayan ve esbabı saireden dolayı satılmaları iktiza eden eşyanın ilan edildikleri gün satılmaları hakkında Kararname yayımlandı.(Karar No: 5396	Gümrükte sahipsiz kalan malların ne suretle satışa çıkarılacağını düzenleyen kararname İcra Vekileri Heyetince kabul edilmiştir.	Düstur T. 3 C.8 s.1045

G.	A.	Olay	Açıklamalar	Kaynak
29	Haziran	Ankara Savcılığı'na atama yapıldı.	Osman Talat tayin edildi.	BCA: 30..11.1.0 / 32.15..1.
29	Haziran	İzmir'de 250 bin lira sermaye ile Akseki Ticaret Bankası kuruldu.		CDİMSOK
30	Haziran	Heyet-i teftişiye teşkil edildi.	İntihabat hazırlıkları dahilinde, Cemiyet-i Umumiyei Belediye 29 Haziran'daki celsesinde heyet-i teftişiyeyi intihab etmiş ve intihabat masrafı için üç bin liralık avans kabul etmiştir. Vilayet heyeti teftişiyesi Ziya, Hayrullah, Mümtaz, Rasim, Hanefizade Ahmed, Hüseyin Avni, Hilmi, Ademzade Ahmed, Selahaddin ve Tahsildarzade Osman Beylerden teşkil edilmişlerdir.	HM
30	Haziran	Mustafa Kemal Paşa, İsmet Paşa ve Kazım (Özalp) Paşa askerlikten emekli olarak ayrıldılar.		CDİMSOK TCSYK
30	Haziran	Adalet Bakanlığı Müsteşarlığına atama yapıldı.	Cemil Bey atanmıştır.	BCA: 30..11.1.0 / 32.15..8
1	Temmuz	Mustafa Kemal Paşa, 16 Mayıs 1919'daki ayrılışından sekiz yıl sonra İstanbul'a geldi ve 30 Eylül'e kadar İstanbul'da kaldı.	Dolmabahçe Sarayına gelişinde Mustafa Kemal bir konuşmayla duygularını anlattı: "Sekiz sene evvel muzdarip, ağlayan İstanbul'dan kalbim sızlayarak çıkmıştım. Teşyi edenim yoktu. Sekiz sene sonra, kalbim müsterih olarak gülen ve daha güzelleşen İstanbul'a geldim ve bütün İstanbulluların ruhuma heyecen veren sıcak ve muhabbetlkar aguşuyla karşılaştım."	CDİMSOK 2 Temmuz HM
1	Temmuz	Mustafa Kemal'in İstanbula gelişi	Hakimiyet-i Milliye "İstanbul bugün Türk Milletinin yetiştirmiş olduğu asil ve kahraman evladların en asil ve kahramanı deraguş ediyor" başlığını attı. Gazete'de "vatanın büyük halaskarı Gazi Reis'in çok hararetli tezahürat arasında İstanbul'a hareket ettiğini, istasyonda vekillerimiz, sefirler, erkan-ı askeriye ve mülkiye şehir mümessilleri ve binlerce halk tarafından muhabbetle taazim ile teşyii ettikleri" yazmaktadır.	HM
2	Temmuz	Mustafa Kemal'in İstanbula gelişi	Hakimiyet-i Milliye manşeti: Mesud İstanbul yıllardan beri tahsir ve muhabbetle beklediği halaskarını coşkun ve çılgın tezahüratlarla bağrına basdı. Milletimizin büyük reisi Gazi Mustafa kemal sekiz sene bir ay ve yirmi altı günlük bir iftirakdan sonra sahillerde ve gemilerdeki yüzbinlerce Türkün göklere yükselen "bin yaşa!" sesleri arasında İstanbula ayak basdı.	HM
5	Temmuz	Mustafa Kemal'in İstanbula gelişi	Hakimiyet-i Milliye manşeti: Üsküdar halkı pek muazzam bir fener alayı yaparak büyük Gazimize hürmet ve muhabbetlerini en yüksek heyecan ile izhar etmişlerdir.	HM

G.	A.	Olay	Açıklamalar	Kaynak
5	Temmuz	Siird Mebusu Mahmud'un "Cumhuriyet Maliyesi" başlıklı yazısı.	Bir devletin kaderine en büyük miyar mali vaziyedidir. Tarihin hiçbir devrinde para kuvveti ile devletlerin sıtreti arasında bu kadar sıkı bir münasebet görüldüğü vaki değildir. Napolyonun "harb için üç şey lazım: para, para, para" vecizesi bugünkü ihtiyaç ve vaziyete nazaran pek zaifdir.	HM
6	Temmuz	Türk Tarih Encümeni hakkındaki talimatnamenin meriyete vaz'ına dair Kararname yayımlandı. (Karar No: 5419)	Maarif Vekaletince hazırlanan talimatname İcra Vekilleri Heyetince kabul edilmiştir.	Düstur T. 3 C.8 s.1046
6	Temmuz	Almanya'dan getirtilecek olan Prof. Oldenborg'un masraflarının karşılanması kararı alındı.	Oldenborg, kurulacak ziraat ve baytar enstitülerinin yerlerini tayin ve ıslahı için getirilmektedir.	Fon Kodu: 30..18.1.1 / 25.42..3.
6	Temmuz	Lahey Adalet Divanı'nda Hükümeti temsil etmek üzere Adliye Vekili Mahmud Esad Bey görevlendirildi.	Fransa Hükümeti ile süren Bozkurt-Lotus davası, 1.8.1927 tarihinde Lahey Adalet Daimi Divanı'nda görüşülecektir.	BCA: 30..18.1.1 / 25.42..4.
6	Temmuz	Şurayı Devlet, 5 Temmuz'da Ankara'da mesaiye başladı.	Şurayı Devlet birinci reis Nusret bey riyasetinde evvelce İstiklal Mahkemesi tarafından işgal edilmiş olan binada toplanarak şurayı devlet devairi azalarını tefrik etmiş, mesaisine başlamıştır.	HM
7	Temmuz	Üst düzey atama	Ziraat Bakanlığı Müsteşarlığına Muhlis atandı.	BCA: 30..11.1.0 / 32.16..2.
7	Temmuz	6 Temmuz'da Heyet-i Teftişiye şehir emini Asaf Bey riyasetinde içtima etmiştir.	Heyet-i Teftişiye, mahalle heyet-i ihtiyarinin müracaatlarını temin için bir iki gün kadar süre tanımış olduğundan, mahalle heyet-i ihtiyarilerinin cümlesi heyeti teftişiyeye müracaat etmiş ve intihab hakkında tebligatı ve intihabadda istimal edilecek olan defatir-i esasiyeyi almışlardır.	HM
7	Temmuz	Maarif Vekaleti Ankara ve Sivas'da iki ilk tedrisat müfettişleri kursu açtı.	Ankara'daki kursu Talim ve Terbiye Dairesi Reisi Mehmed Emin Bey ve Sivas'daki kursu Talim ve Terbiye Reisi Azası Zevan Nafiz Bey idare edecektir.	HM
7	Temmuz	Şehremanetinin su meselesi	Şehremini Asaf Bey beyanda bulunarak; şehrin suyu için yapılan tahsisat ile ve faaliyetlere ilişkin açıklama yaptı. "Merkez hükümetimizin pek mühim bir ihtiyacını teşkil eden su meselesinin hal için bir müddetten beri şehremaneti esaslı bir suretde meşgul bulunmaktadır. Birkaç aydan beri gerek yeni ve gerekse eski şehirde bilhassa büyük caddeler ferşiyatı yapılmaktadır. Ankara'da bulunmakta olan balçıklı su mütehassısı Mösyö Wamdit tarafından da tahkikat yapılmaktadır."	HM
8	Temmuz	Trabzon'daki yeni yapılan stadyumun küşad resmi icra edildi.		AT

G.	A.	Olay	Açıklamalar	Kaynak
11	Temmuz	Siird Mebusu Mahmud'un "Türkiye Avrupalıdır" başlıklı yazısı.	"Balkan devletleri arasında umumi bir itilafdan ve yeni tabirle bir balkan lokarnosu vücuda getirmek tasvirinden bahs edildiği şu sıralarda bu devletlerin birbiri ile olan münasebetini gözden geçirmek kaideden halli değildir. Şüphe yok ki böyle bir itilaf Balkanlar ve umumi sulh için pek faideli bir amel olur."	HM
11	Temmuz	"Gazi Reisi Cumhurimiz Ankara'nın ebedi ve tabii mümessilidir"	Ankaralılar diyor ki, daire-i intihabiyesi kurtardığı ve yükselttiği bütün bir vatan olan Gazi Reisi Cumhurimiz Ankara'nın ebedi ve tabii mümessilidir.	HM
13	Temmuz	Ticareti bahriye kaptan ve çarkçılarıyla kılavuzların imtihanlarının sureti icrasına dair olan talimatnamenin ikinci maddesinin tadili hakkında Kararname yayımlandı. (Karar No: 5460)	Ticaret Vekili tarafından hazırlanan nizamnamenin tadil edilmiş hali İcra Vekilleri Heyetince kabul edildi.	Düstur T. 3 C.8 s.1049
13	Temmuz	Posta nakliyat taahhüdatına ait ahkamı havi mukavelenamelerin yirmi kuruş fiyatla mevkii istimale vaz'ı hakkında Kararname yayımlandı. (Karar No: 5462)	Posta nakliyatının hangi hususlarda gerçekleşeceğine ilişkin mukavelename İcra Vekilleri Heyeti tarafından kabul edilmiştir.	Düstur T. 3 C.8 s.1050
13	Temmuz	Tanınmış mimar Kemalettin Bey öldü.	Mimar Ahmet Kemaleddin Bey (d. 1870, Acıbadem, İstanbul - ö. 13 Temmuz 1927, Ulus, Ankara), 20. yüzyılın başlarındaki çalışmalarıyla tanınan ve Birinci Ulusal Mimarlık Akımı'nın önde gelen isimlerinden olan Türk mimar. Kemalettin Bey Cumhuriyetin ilk yıllarında Ankara'nın imarı hareketine önemli katkılarda bulunmuştu.	CDİMSOK
13	Temmuz	Basın yasağı	Kahire'de yayımlanan Elahbar gazetesinin yurda girişi yasaklandı.	BCA F.30.18.1.1 /25.44.1
14	Temmuz	Doktor Oldanbergle bir heyetimiz ziraat işlerini tetkik için çalışmaktadır.	Almanya Tarım Bakanlığı Ziraî Kurumlar Genel Müdürü Oldenburg, 1927 yılında Ziraat Vekâleti tarafından tarım okullarının ıslahı ve geliştirilmesi için çağrılmış, 1929 sonlarına kadar yaptığı inceleme ve verdiği raporlarla orta derecedeki tarım okullarını kurup geliştirmiştir. 1930'dan sonra tekrar çağrılmış, verdiği bütün projeler gene uygulanmış, istediği kadar ve istediği programda tarım okulları açılmış, onun tavsiye ettiği Alman kurumlarına -uzmanlaşmak için- Türk öğretmenler gönderilmiştir.	HM, ADTE II
15	Temmuz	Şurayı Devlet başkatibi Saffet Bey'in Şurayı Devlet'in teşkilat vezaifi hakkındaki sözleri.	"Şurayı devlet dört daire ile bir heyet-i umumiyeden bir de devai heyet-i aliyesinden terekküp etmektedir. Şurayı tanzimat mülkiye, maliye, nafıa ve dava dairelerinden müteşekkildir. Heyeti umumiye, reisi evvel ile dört daire reis ve azasından ve baş katibden teşekkül eder."	HM

G.	A.	Olay	Açıklamalar	Kaynak
17	Temmuz	İsviçre Hükümetiyle derdesti akit ikamet mukavelenamesine merbut munzam protokole Köy Kanununun seksen yedinci maddesi ahkamının mahfuziyeti kaydının derç olunmaması hakkında Kararname yayımlandı.(Karar No: 5440)	Vaktiyle Türkiye'de bulunan İsviçre tebasının muvazaa veya suveri saire ile teferruğ eyledikleri emlak ve emvali gayrimenkulenin tashihen ferağların icrası hususunda İsviçre Hükümeti ile derdesti akit ikamet mukavelenamesi hakkındaki Kararname İcra Vekilleri Heyetince kabul edilmiştir.	Düstur T. 3 C.8 s.1066
17	Temmuz	Meslek mekteplerine ait talimatnamenin meriyete vaz'ı hakkında Kararname yayımlandı.(Karar No: 5450)	Meslek mektepleri hakkındaki kanunun dördüncü maddesine dayanarak hazırlanan talimatname İcra Vekilleri Heyetince kabul edilmiştir.	Düstur T. 3 C.8 s.1067
17	Temmuz	Ahar mahallere noklolunan eşhasın emvali metrukelerinin tasfiyesine dair olan talimatnamenin tadili hakkında Kararname yayımlandı.(Karar No: 5451)	Lozan Sulh Muahedesine nazaran emvali metruke hakkındaki talimatnamedeki tadil İcra Vekilleri Heyetince kabul edilmiştir.	Düstur T. 3 C.8 s.1068
17	Temmuz	Ticaret mekteplerinin ıslahı için Vekalette heyet-i mütehassısa içtima etti.	Orta ticaret mektepleri ve Galatasaray Lisesinde bir ticaret mektebi muallimi kısmı açılmasına karar verildi.	HM
17	Temmuz	Emlak ve Eytam bankası şubeleri açılıyor.	Emlak ve Eytam Bankası en son İzmir şubesini açmıştır.	HM
19	Temmuz	Muallim kursları	Ankara'da köy muallimi ve muallim namzetleri yetiştirmek için bir kurs açıldı.	HM
19	Temmuz	Askerliğe hazırlık tedrisatı talimatnamesi hazırlandı.	Erkan-ı Harbiye dairesince hazırlanan askerlik hazırlık tedrisatı, askeri ehliyetname almak ve ihtiyat zabiti hazırlık kıtaları talimatnamelerini Hakimet-i Milliye Gazetesi yayınlamaktadır.	HM
21	Temmuz	Eskişehir'de 500 bin lira sermaye ile Eskişehir Bankası kuruldu.		CDİMSOK
22	Temmuz	Ankara-Sivas demiryolu	Ankara-Sivas demiryolu geçidinin yerine 30 metrelik büyük bir Köprü yapılacaktır.	HM
25	Temmuz	Lozan Sulhunun yıl dönümü İstanbul Darülfünun'da tartışıldı.	Hukuku İdare müderrisi Müslihiddin Adil ve Hukuku Esasiye Müderrisi Muammer Reşid Beyler nutuk okudular.	HM
25	Temmuz	Heyeti Mahsusa	Heyeti Mahsusa teşkilinden beri tedkik ettiği dosyalara dair bir liste hazırlamaktadır.	HM
27	Temmuz	Mülki idare ataması	Genç İlçesi Kaymakamı Ziya, Bakanlık emrine alındı.	BCA: 30..11.1.0 / 33.17..12
28	Temmuz	"Maarif eminlikleri"	Mıntıka Maarif Eminliği meclisi toplandı.	HM

G.	A.	Olay	Açıklamalar	Kaynak
30	Temmuz	Müntehab-ı Sani intihabına başlanıyor.	29 Temmuz'da liste halinde adaylar verilmiştir.	HM
1	Ağustos	İntihaba Dair	Vatanın her tarafından müntehab-ı sani intihabatı büyük bir alaka ve hararetle devam etmektedir. İntihab hakkını istimale davet edilmiş olan mahalleler halkı bayrak ve davullarla emanete gelmişlerdir. Şehremanetinin üst salonunda bir orkestra çalmaktadır. Bir gün önceki oyları istimal edilerek mikdarı 4463 kişiye baliğ olmuştur.	HM
1	Ağustos	Adliye müsteşarı öldü.	Adliye Vekaleti müsteşarı Cemil Bey kalp krizinden ölmüştür.	HM
1	Ağustos	Gazi tabloları	Maarif Halk Terbiyesi Şubesi Gazi'nin vatanperver hayatına aid intibalardan müteşekkil bir tablo vücuda getirdi.	HM
2	Ağustos	İntihaba Dair	Reis-i Cumhur Hazretleri ve maiyetleri Beşiktaş Sina Paşa mahallesi müntehab listesine idhal olundu. İsmet Paşa Heybeliada'dan müntehab-ı sani namzeti gösterilmiştir.	HM
2	Ağustos	Mahkemeler	Mahkemeler Adliye Sarayına nakil edilmektedir. Binanın zemin katında dokuz oda ve bir kalorifer dairesi mevcuddur.	HM
4	Ağustos	Osmanlı Bankası yöneticileri yeni kurulacak Devlet (merkez) Bankası konusunda Maliye Bakanı Abdülhalik Renda ile görüştüler.		CDİMSOK
4	Ağustos	"Bozkurt-Lotus Davası"	Uluslararası Adalet Divanında Bozkurt-Lotus davasının duruşmaları başladı.	HM
4	Ağustos	Osmanlı duyununun tasviyesine dair	Müzakerat esas itibariyle bir ihtilafa sebeb oldu. Osmanlı düyununun tasviyesine aid müzakerat 27 Temmuz'da ihtilafa sebep olmuştur. Bu ihtilaf mucibince Türkiye 1928 senesi 1 Haziran'dan evvel altı aylık faizin ilk kuponunu tediye edecek ve bundan sonra düyun-u Osmaniye'den itlası kendisine isbat eden tesviyesi için 1928'den 1951 senesine kadar cem'an on milyon 320 lira mikdarında taksit-i seneviye tediye edecektir. 1928 ile 1930 %38, 1930-1941 %49, 1941-1946 %58, 1947-1948 %68, 1951'den sonraki senelerde %100 olacaktır.	HM
5	Ağustos	Diplomatik atama yapıldı.	Erivan Konsolosu Ragıb merkeze alındı ve yerine Mehmed Fuad tayin edildi.	BCA: 30..11.1.0 / 33.19..6.
6	Ağustos	Bozkurt-Lotus Davası	Divan-ı Adalet Bozkurt-Lotus hadisesinden mütevellid ihtilafa dair Mahmud Esad Bey'in müdafaasını dinleyecektir.	HM
6	Ağustos	İntihaba Dair	Heyet-i teftişiye müntehab-ı sani intihabına aid reyleri tasnif edecektir.	HM

G.	A.	Olay	Açıklamalar	Kaynak
8	Ağustos	Ankara Gazi Mustafa Kemal Erkek Muallim Mektebi binasının vaz'ı esas resmi icra edildi.	Hakimiyet-i Milliye Gazetesi "Dehasının kudretinden feyz aldığımız büyük Gazimizin yüksek namını taşıyacak olan muallim mektebi binasının temeli atıldı" manşetini atmıştır.	AT 9 Ağustos HM
8	Ağustos	İntihaba Dair	Vilayetlerin müntehab-ı sani intihabı bitiyor. 51 vilayette eskiye nazaran 19 mebus fazla çıkıyor. 12 vilayetten gelecek cevaba müteakib BMM yeni devre kaç mebus çıkaracağı belli olacaktır.	HM
11	Ağustos	Gümrük ambar ve antrepolarının yekdiğerinden tefriki ve ambar halini iktisap edecek olan antrepolardaki eşya ve ardiye ücretinin tenzili ambarlardaki eşyanın antrepolara nakli veya ipkasında ashabının üç ay müddetle muhtar bırakılmaları hakkında Kararname yayımlandı.(Karar No: 5517)	Antrepo ücretleri ve nakilleri ile ilgili Maliye Vekaletinin önerisi İcra Vekilleri Heyeti tarafından kabul edilmiştir.	Düstur T. 3 C.8 s.1070
11	Ağustos	Devlet Demiryolları ve Limanları İdaresi Umumiyesinin teşkilat ve vezaifine dair olan kanunun kırk altıncı maddesi mucibince tanzim kılınmış olan talimatnamenin meriyete vaz'ı hakkında Kararname yayımlandı.(Karar No: 5527)	Devlet Demiryolları ve Limanları İdarei Umumiyesinin teşkilat ve vezaifine dair olan 23 Mayıs 1927 tarihli kanunun kırk altıncı maddesi mucibince tesisatı iptidaiye işletme, kar ve zarar, sermaye ve idari malzeme nakliyat hesapları hakkında Nafıa Vekaletinin hazırladığı talimatname İcra Vekilleri Heyetince kabul edilmiştir.	Düstur T. 3 C.8 s.1071
11	Ağustos	Basın yasağı	Kahire'de yayımlanan Elmuazzam gazetesinin yurda girşi yasaklandı.	BCA F.30.18.1.1 /25.46.7
11	Ağustos	Reji Jeneral Şirketiyle vukubulan Karadeniz Demiryolu ihtilafi	İhtilafın çözümü için Demiryolları Umum Müdürlüğü'nden Müh. Muhtar Bey bilirkişi tayin edildi.	BCA: 30..18.1.1 / 25.44..19.
12	Ağustos	Bozkurt-Lotus Davası	Mahmud Esad Bey son celsede Fransız Ajanının mütekatı'nı red ve cerh etti.	HM
16	Ağustos	İntihaba Dair	BMM bu devre intihabiyede 316 millet vekilinden takip edecektir. Hakkari vilayeti geçen intihabda iki mebus çıkarmıştır. Bu devre bir mebus çıkarabilmiştir. 23 vilayetten gelen malumatla bu devre intihabiyede 317 mebusdan takip edileceği tesbit edilmiştir.	HM
17	Ağustos	Serbest mıntıka	Ticaret Vekili Avrupa'daki serbest liman ve mıntıkaları tetkik için bir heyet gönderdi.	HM
18	Ağustos	Ziraat ve baytar enstitüleriyle ali mektepler tesisi hakkında Kararname yayımlandı.(Karar No: 5502)	Ziraat tedrisatının ıslahına ait Kanunun icrasına yönelik hazırlanan talimatname İcra vekilleri heyetince kabul edilmiştir.	Düstur T. 3 C.8 s.1074

G.	A.	Olay	Açıklamalar	Kaynak
18	Ağustos	İntihaba Dair	Malatyalılar baş vekilin bu devre intihabiyede yine vilayetlerinden mebus namzedi ilan edilmelerini Gazi'den rica ettiler.	HM
23	Ağustos	"Mustafa Kemal Paşa"	Meşrutiyet inkılabından cihan harbinin sonuna kadar Mustafa Kemal ve onun muvaffakiyetlerine dair Rona Marşan eserinde; "Gazi'nin Çanakkale'de itilaf ordularını galebe çalması harb-ı umumiyedeki sevkülceyş hareketinin en şayan dakikalarından biridir" demektedir.	HM
24	Ağustos	Mustafa Kemal Paşa	Yeni meclisin kuvvetli, münevver bilhassa inkılab ve cumhuriyete merbut enasırdan mürekkeb olmasını iltizam buyuruyorlar.	HM
28	Ağustos	Türkiye, Belçika, Lüksemburg ticaret anlaşması imzalandı.		CTEK
30	Ağustos	Maarif vergisi talimatnamesinin meriyete vaz'ı hakkında Kararname yayımlandı. (Karar No: 5421)	Maarif Vergisi hakkında Kanunun icrasına yönelik hazırlanan talimatname İcra Vekilleri Heyetince kabul edilmiştir.	Düstur T. 3 C.8 s.1091
30	Ağustos	Bahriye gedikli zabitanı ile mensubini askeriye ve efradının giyecekleri elbise hakkındaki talimatnamenin meriyete vaz'ına dair Kararname yayımlandı.(Karar No: 5575)	Bahriye Vekaletince hazırlanan talimatname İcra Vekilleri Heyetince kabul edilmiştir.	Düstur T. 3 C.8 s.1094
30	Ağustos	30 Ağustos kutlaması	"Güneş mağribe yaklaşdıkça ateşli, kanlı ve ölümlü bir kıyametin kopmak üzere olduğu bütün ruhlarda his olunuyordu. Biraz sonra cihanda büyük bir inhidam olacakdı. Ve beklediğimiz halas güneşten tuluğ edebilmesi için bu inhidam lazımdı. Zulmetler içinde bu inhidam vuku bulmalı idi. Hakikaten semanın karardığı bir dakikada Türk süngüleri düşman dolu o sırtlara hücüm ettiler. Artık karşımda bir ordu, bir kuvvet kalmamıştı. Kâmilen mahvolmuş perişan bir bakiyetüssüyuf kitlesi bulunuyordu. Kendilerinin dediği gibi pürhavf ve lerzân, bîşekil bir kitle, acaip bir halita halinde firar için fürce arıyordu. Artık gecenin koyulaşan zulmeti neticeyi gözle görmek için güneşin tekrar şarktan tulûuna intizarı zarurî kılıyordu."	HM
31	Ağustos	İntihaba Dair	Mustafa Kemal, CHF namına mebus namzedi olarak nisbet bulundukları zevatın heyeti umumiyesini ilan etti. Mustafa Kemal; "Aziz vatandaşlarım, CHF namına bütün memleketde TBMM azalığı için mebus namzedi olarak tesbit ettiğim zevatın heyeti umumiyesini arz ediyorum. Her vatandaş için yeni devrede beraber çalışmaya münasib gördüğüm arkadaşların heyeti umumiyesinin birlikte görülmesini faideli addettim" dedi.	HM
2	Eylül	Üst düzey yargı ataması	Hafik Cumhuriyet Savcılığına Hüseyin Fikri atandı.	BCA: 30..11.1.0 / 34.22..14.

G.	A.	Olay	Açıklamalar	Kaynak
2	Eylül	İntihaba Dair	Vatanın her tarafında mebus intihabı başlıyor	HM
2	Eylül	1927 senesi Türkiye birincilikleri başlıyor.	Kongreyi Maarif Vekili açacaktır. 100 metre sürat, 800 metre koşular ve uzun atlama, bisiklet müsabakaları yarışlardan bazılarıdır.	HM
2	Eylül	"Darwin Nazariyesi"	İnsanların maymunlardan meydana geldiğine dair Darwin Nazariyesi kabul edildi. İngiliz Cemiyet-i Fenniyesi'nin düzenlediği kongrede, Sir Arthur Keith, insan ırkının maymundan neşet ettiği hakkında artık şüpheye mahal kalmadığını ve bu tekabülün bir milyon sene evvel vuku bulmuş olduğunu söylemiştir. Cemiyet-i Fenniye, Darwin'in yaşamış ve çalışmış olduğu evi satın alıp müze haline getirmek tasarrufundadır.	HM
3	Eylül	Alaşehir kazası halkının Tayyare Cemiyetine yüksek teberru neticesinde bir tayyare alınmış ve Alaşehir ismi verilmiştir.		AT
3	Eylül	Ermenek'te 100 bin lira sermaye ile Ermenek Ahali Bankası kuruldu. Banka 1940 yılında tasfiye edilecektir.		CDİMSOK
3	Eylül	İntihaba Dair	Ülkenin yarısında mebus intihabı bitti. Hakimiyet-i Milliye Gazeesi, "asil milletimizin, büyük halaskarın CHF namına gösterdiği namzedlere bir tek eksiksiz rey vermek suretiyle Gazi Hazretlerine muazzam inkılab davasına ne kadar candan bağlı olduğunu isbat etti" manşetini attı.	HM
4	Eylül	Belediye başkan yardımcısı ataması yapıldı.	Ankara Belediyesi Başkan Yardımcılığı'na Ali Yaver Bey'in tayin edildi.	BCA: 30..10.0.0 / 20.117..10.
4	Eylül	Dördüncü Spor Kongresi	Maarif Vekili başvekil namına kongreyi küşad etti.	HM
6	Eylül	9 Eylül Sergisi	İzmir'de küşad edildi. Sergi için "inkişafımızın canlı bir delilidir" denmektedir. Sergi, uluslararası İzmir Fuarı'nın çekirdeğini oluşturacaktır.	HM
7	Eylül	Uluslararası Adalet Divanındaki Bozkurt-Lotus davası Türkiye lehine sonuçlandı.	"Beynelmilel Devai Divan-ı Adalet, Lotus meselesinde nüktei nazarımızı tasvib etti." HM, 9 Eylül 1927.	CDİMSOK
7	Eylül	"Büyük Kongre"	Büyük Kongre Teşrinievvelin on beşinde Ankara'da açılacak ve büyük Gazi'nin Nutku okumasından sonra fırkanın programı tanzim olunacaktır. Reis-i Cumhur fırka kongresinde irad buyuracakları nutuklarını ikmal etmişlerdir. Nutkun iradı kongrede üç gün devam edecektir.	HM
8	Eylül	"İntihaba Dair"	Gazi, araya buyurdukları namzedlerin müttefiken intihab suretiyle intihabatın hitam bulunması üzerine bir beyanatta bulunmuşlardır. "Aziz vatandaşlarım	HM

G.	A.	Olay	Açıklamalar	Kaynak
			intihabat neticelendi. CHF namına takdim ettiğim namzdetler memleketin her tarafında aziz vatandaşlarımın müttefikan umur-u tasvib ve intihabına mazhar oldu. Aziz vatandaşlarımın tezahür ettiği asil manayı yüksek mesuliyet hissiyle ve layıkıyle ihata ediyorum. Vatandaşlarım intihab reyleriyle benim ve siyasi fırkamın geçen icramızı müttefiken tasvib ve teyid edildiğini ve gelecek devredeki mesayimize itimad ve emniyet izhar ettiler."	
9	Eylül	Samsun-Havza demiryolu işletmeye açıldı.	Samsun-Sivas hattından başlayan inşaat Havza'ya kadar bitmiş olduğundan Havza İstasyonunun resmi açılışı yapılacaktır.	CTEK, HM
11	Eylül	Türkiye Birincilikleri müsabakaları bitti.	Hafif Siklet birincisi Cemil Bey, 274,5 kiloluk bir rekor yaparak dünya şampiyonasına denk bir başarı kazanmıştır.	HM
12	Eylül	Âli Tahrir Nüfus Komisyonu	"Komisyon şehir hududu dahilinde tahrir mıntıkalarını tesbit etti. Teşrinievvel'in yirmi sekizinci günü yapılacak olan umumi tahrir-i nüfus için vilayetimizde esaslı surette çalışmaktadır."	HM
12	Eylül	"Teftiş"	Maarif Vekili Mustafa Necati Bey İzmir mekteplerini teftişe gitti.	HM
15	Eylül	Eskişehir Bankası kuruldu.	Banka daha sonra Esbank adını alacaktır.	CTEK
16	Eylül	Sanayi İşleri Komisyonu	Ticaret vekili sanayi işlerinin tanzimi için bir komisyona tetkikat yaptırmaya başladı. Kömür havzasının ihtiyacatı tetkik için vekalette ayrıca bir komisyon çalışmaktadır. Hakimiyet-i Milliye Gazetesi, "bu günlerde vekaletimizde dikkate değer iki mesele vardır: biri yeni sene bütçesinin tanzimi, diğeri sanayi ve maaden komisyonlarının teşkilidir. Günden güne terfi ve inkişaf etmekte olan sanayi işlerimizi esaslı bir surette tedkik etmek için vekalette bu hususda bir komisyon içtimaya başlamışdır. Bu komisyon sanayi ve mesai müdürü umumimisi Recai, Sanayi ve Maadin Bankası Müdür-ü Umumisi Hayreddin ve İzmir Sanayi Müdürü Şerif Beylerden mürekkebtir."	HM
17	Eylül	Üst düzey atama	Yollar Genel Müdürlüğü'ne Nadir atandı.	BCA: 30.11.1.0/ 34.23.10
17	Eylül	Mektepler hakkında	Maarif Vekili riyasetinde 11 vilayet mümessilinden mürekkeb bir heyet İzmir'de Sanayi, Kimya ve Nesciye mekteplerinin inşaasına karar verdi.	HM
20	Eylül	Gümrük ambarlarına konulan eşyanın beher elli kilosundan alınan yirmi beş paranın on beş paraya tenzili hakkında Kararname yayımlandı. (Karar No: 5621)	Maliye Vekaletince öne sürülen teklif İcra Vekilleri Heyetince kabul edilmiştir.	Düstur T. 3 C.8 s.1114
20	Eylül	Diplomatik atama yapıldı.	Washington Büyükelçiliği'ne Muhtar Bey atandı.	BCA: 30..18.1.1 / 26.54..3.

G.	A.	Olay	Açıklamalar	Kaynak
21	Eylül	Binaların numaralandırılması	Elliden fazla vilayette bütün mebani numaralandı. Diğerlerinde de bu ameliye ikmal edilecektir.	HM
25	Eylül	Ermeni Patriği seçilen Mesrob Naorayan göreve başladı.		CDİMSOK
27	Eylül	Memur maaşları	Maliye Vekaleti Teşrinevvel maaşının peşin olarak verilmesi için hazırlığını bitirdi.	HM
28	Eylül	İstanbul'da toplanacak Baytar kongresini açmak üzere Ziraat Vekili Sabri Bey İstanbul'a gitti.		AT
29	Eylül	Nüfus Tahriri	Ankara 700 tahrir mıntıkasına ayrıldı. Tahrir günü bin memur istihdam edilecektir.	HM
30	Eylül	Hukuk Mektebinde Adliye Vekili şerefine bir çay ziyafeti verildi.	"Divanı Adalette kazandığı adli zaferin tebriki ve genç adliye mensuplarının bu zaferi tes'idi için Ankara Hukuk mektebinde Adliye Vekilimiz Mahmut Esat Bey'in şerefine bir çay ziyareti verildi."	AT, HM
2	Ekim	Üst düzey atama	Maarif Vekaleti Müsteşarlığına Kemal Zaim Bey atandı.	HM
3	Ekim	Üst düzey atama	Orman genel Müdürlüğü'ne Cafer atandı.	BCA: 30.11.1.0 / 34.24.19
3	Ekim	Mülki idare ataması	İzmir Vali Yardımcılığına Fazlı, Gelibolu ve Biga kaymakamlıklarına Bnb. Asım ve Veli atandı. Mülkiye Müfettişi Kemal, Bakanlık emrine alındı.	BCA: 30..11.1.0 / 34.25..6
4	Ekim	Emraz-ı Hayvaniye Kongresi İstanbul'da açıldı.	Kongre, Türk, Bulgar, Roman, Yunan ve Sırb murahhasların iştiraki ile toplandı.	HM
8	Ekim	Üst düzey atama	Adalet Bakanlığı Müsteşarlığına Fuad, İçişleri Bakanlığı Müsteşarlığına Hilmi, İdare-i Umumiye Genel Müdürlüğü'ne Maruf ve Mahalli İdareler Genel Müdürlüğü'ne Nazif atandı.	BCA: 30..11.1.0 / 34.25..7-8.
8	Ekim	Yarış ve Islah Heyeti	Vilayet Yarış ve Islah Heyeti, iyi yetiştirilmiş olan hayvanların sahiplerine muhtelif miktarda nakdi mükafaat tevzi etti.	HM
10	Ekim	Memur maaşları ilk kez peşin ödendi.		CTEK
11	Ekim	İkinci Milli Tıp Kongresi Ankara'da toplandı.	Kongre BMM'nde küşad edilecektir. Tıbbıyeye ait alet, edevat teşhir edilmiştir. Kongrenin, trahom hakkındaki raporu tartışıldı, verem hakkındaki raporda tartışılacaktır.	CDİMSOK, 12 Ekim HM
12	Ekim	Üst düzey atama	Milli Savunma Bakanlığı Müsteşarlığına Tuğg. Naci atandı.	BCA: 30..11.1.0 / 34.25..10.

G.	A.	Olay	Açıklamalar	Kaynak
13	Ekim	Sanayii Nefise Encümeni heyeti umumiyesiyle katibinin sureti intihap ve tayini hakkında tanzim kılınmış olan talimatnamenin tasdik ve meriyete vaz'ına dair Kararname yayımlandı.(Karar No: 5682)	Maarif Vekaletince hazırlanan talimatname İcra Vekilleri Heyetince kabul edilmiştir.	Düstur T. 3 C.8 s.1115
13	Ekim	Mülki idare ataması	Zonguldak Valisi Hüsnü Bey, Vekalet emrine alındı ve yerine Akif Bey atandı.	BCA: 30..18.1.1 / 26.54..18.
13	Ekim	Mülki idare ataması	Mardin, Siirt, Erzurum, Malatya, Elazığ, Antalya, Isparta, Çanakkale Tahrirat müdürlüklerine Seyfeddin, Ali Rıza, Galib, Hikmet, Nuri, Fuad, Ali Rıza ve Alaeddin atandı, Ermenek Kaymakamı Nazım azledildi.	BCA: 30..11.1.0 / 34.26..2.
13	Ekim	Üst düzey atama	Milli Eğitim Bakanlığı Müsteşarlığına Kemal Zaim ile Darülfünun Eminliğine Neşet Ömer tayin edildi.	BCA: 30..11.1.0 / 34.26..13.
15	Ekim	Cumhuriyet Halk Fırkasının ilk Kurultayı 15-22 Ekim tarihleri arasında gerçekleştirildi.	Mustafa Kemal Paşa, Sivas Kongresini CHF'nin ilk kurultayı saydığından bunu İkinci Kurultay olarak adlandırıyordu. Mustafa Kemal Kurultayda, Kurtuluş Savaşı ile Cumhuriyetin kuruluş yıllarını ayrıntılı bir biçimde anlatan Büyük Nutkunu okudu. Nutkun okunması otuz altı saat sürdü. 22 Ekim'de yeni parti tüzüğü kabul edildi. Tüzükle mevcut olan halkçılık ve milliyetçilik ilkelerine ek olarak cumhuriyetçilik ve laiklik ilkeleri de benimseniyor, Mustafa Kemal'in "Değişmez Genel Başkan" olması kabul ediliyordu. Gazi'nin Nutku altı gün devam edecektir.	CDİMSOK
15	Ekim	Mülki idare ataması	Beyoğlu Kaymakamlığına Hikmet atandı.	BCA: 30..11.1.0 / 34.26..5.
16	Ekim	Üst düzey atama	Ticaret Bakanlığı Müsteşarlığına Şakir atandı.	BCA: 30..11.1.0 / 34.26..18.
19	Ekim	Mülki idare ataması	Fethiye Kaymakamı Osman Fikri, Ermenek Kaymakamlığına nakledildi; yerine Sinan tayin edildi.	BCA: 30..11.1.0 / 35.27..1.
20	Ekim	Mülki idare ataması	Milli Mücadeleye katılmadığı için Menemen Kaymakamlığı görevinden alınan Ahmed Tevfik'in Yd. Katip rütbesi iptal edildi.	BCA: 30..11.1.0 / 35.27..6
21	Ekim	Askeri yargı ataması	Urfa Sıkıyönetim Mahkemesi Savcı Yardımcılığına Şefik tayin edildi.	BCA: 30..11.1.0 / 34.26..19.
22	Ekim	Gazi'nin hitabesine karşı Gençliğin cevabı	Hukuk Fakültesi'nde bir talebe Paşa'ya hitaben bir nutuk irad etmişlerdir.	HM
23	Ekim	Mülki atama ve emekliye sevk kararı	Hafik ve Gürün kaymakamları Abdülkadir ve Kemal Remzi yer değiştirirken, Bursa J. K. Muavini Bnb. Receb rahatsızlığı sebebiyle emekliye sevk edildi.	BCA: 30..11.1.0 / 35.27..9

G.	A.	Olay	Açıklamalar	Kaynak
24	Ekim	Ahar mahallere naklolunan eşhasın emval, düyun ve matlubatı metrukelerinin sureti tasfiyesine dair Kararname yayımlandı.(Karar No: 5764)	Maliye Vekaletince önerilen teklif İcra Vekilleri heyetince kabul edilmiştir.	Düstur T. 3 C.8 s.1115
26	Ekim	Üst düzey atama	Hariciye Vekaleti Müsteşarlığına Mehmed Enis tayin edildi.	BCA: 30..11.1.0 / 35.27..18.
27	Ekim	Heyeti Vekile kararı	Cumhuriyet bayramı merasiminin talimatnamesi kabul edildi.	HM
28	Ekim	Türkiye Cumhuriyeti'nde ilk kez nüfus sayımı yapıldı.	Ülkede 13 milyon 648 bin 270 kişinin yaşadığı, bunun yarısından fazlasının kadın olduğu belirlendi. Toplam nüfusun 10 milyon 342 bini köylerde yaşamaktadır. En büyük şehir olan İstanbul'un nüfusu ise 691 bin kişi olarak belirlendi.	CTEK CDİMSOK
28	Ekim	Umumi Nüfus sayımı	Vatanın her tarafında umumi nüfus tahriri yapıldı.	HM, 29 Ekim
29	Ekim	Cumhuriyet Bayramı kutlandı.		HM
1	Kasım	TBMM 3. Dönem çalışmaları başladı; BMM birinci celsesi açıldı.	Milletvekilleri alfabetik sıraya göre yemin ettiler. Yeminin nasıl edileceği konusunda Manisa Mebusu Sabri Bey, "yeminin şeklini Katip Bey okusun hepimiz (vallahi) der otururuz. Bu evvelce tatbik olunmuştur" dedi. Reis yeminin suretinin kürsüde olduğunu birer birer yeminin şart olduğunu söyledi. Yemin Artvin Dairei İntihabiyesinden itibaren gerçekleşti.	ZC C.1 İ.1
1	Kasım	Divanı Riyaset Seçimleri yapıldı.	BMM Riyaseti için gerçekleşen seçimde 264 oyla Karesi Mebusu Kazım Paşa Meclis Başkanı olarak seçilmiştir. Başkan vekilliğine Hasan Bey, İsmet Bey ve Refet Bey 277 oy ile seçilmişlerdir. İdare amirleri sandığında 280 rey bulunmuştur. 280 rey ile idare amirliklerine Tevfik Kamil Bey (İstanbul), Şükrü Bey (Biga) , Kamil Bey (İzmir) seçilmişlerdir. Divanı Riyaset Kitabeti seçiminde, 273 rey ile Ruşen Eşref Bey (Afyonkarahisar), Necip Ali Bey (Denizli), Ali Bey (Rize) ve 272 rey ile İshak Refet Bey (Diyarbekir) katipliğe seçilmişlerdir.	ZC C.1 İ.1
1	Kasım	Reisicumhur Seçimi	288 kişi reye iştirak etmiştir. Gazi Mustafa Kemal, 288 rey ile müttefikan Reisicumhur olarak seçilmiştir.	ZC C.1 Devre 3 İçtima 1 İ.1
1	Kasım	Reisicumhur Gazi Mustafa Kemal Paşa'nın yemin töreni gerçekleşti.	Nutkun okunması otuz altı saat sürdü.	ZC C.1 Devre 3 İçtima 1 İ.1 İkinci Celse
1	Kasım	Fırka Grubu	Fırka Grubu bir gün önce İsmet Paşa riyasetinde toplandı. Meclis, divan riyaseti namzedleri ile CHF Grubu Heyet-i İdare ve Reis vekillerini intihab etmiştir. Meclis Riyasetine Karesi Mebusu Kazım Paşa Haz-	HM

G.	A.	Olay	Açıklamalar	Kaynak
			retleri, Reis Vekillerine Trabzon Mebusu Hüsnü, Bursa Mebusu Refet ve Çorum Mebusu İsmet Bey'ler intihab edilmişlerdir. Meclis Heyet-i İdaresine İstanbul Mebusu Tevfik Kemal, Biga Mebusu Şükrü ve İzmir Mebusu Kamil Bey'ler intihab edilmiştir. Meclis Katiplerine Afyon Karahisar mebusu Ali Bey, Ruşen Eşref Bey, Denizli Mebusu Necip Ali, Rize Mebusu Ali, Diyarbakır Mebusu İshak Refet Bey'ler intihab edildi. CHF Heyet-i İdaresi Vekillliğine: Afyon Karahisar Mebusu Ali ve Diyarbakır Mebusu İbrahim Talih Bey'ler intihab edildi.	
2	Kasım	İcra Vekilleri Heyetinin istifa ettiği ve Malatya mebusu İsmet Paşa Hazretlerinin tekrar başvekalete tayin edildiği hakkında Cumhuriyet Riyaseti tezkeresi kabul edildi.	Başvekil İsmet Paşa tarafından oluşturulan İcra Vekilleri heyeti onandı. Buna göre Başvekalete Malatya mebusu İsmet Paşa, Adliye Vekaletine İzmir Mebusu Mahmut Esat Bey, Müdafaai Milliye Vekaletine ve Bahriye Vekaletine Çankırı Mebusu Abdülhalik Bey, Dahiliye Vekaletine Şükrü Kaya Bey, Hariciye Vekaletine İzmir Mebusu Doktor Tevfik Rüştü Bey, Maliye Vekaletine İzmir Mebusu Saraçoğlu Şükrü Bey, Maarif Vekaletine İzmir Mebusu Mustafa Necati Bey, Nafia Vekaletine İstanbul Mebusu Behiç Bey, Ziraat Vekaletine ve Ticaret Vekaletine İzmir Mebusu Rahmi Bey, Sıhhiye ve Muaveneti İçtimaiye Vekaletine İstanbul Mebusu Doktor Refik Bey atanmıştır.	ZC C.1 İ.2
1	Kasım	BMM üçüncü intihab devresi başladı	Riyaseti Meclisin en yaşlı azası Antalya Mebusu Hüseyin Sıdkı Bey ve vazifeyi kitabatı en genç azalar Balıkesir Mebusu Emin, Urfa Mebusu Ferid Celal, Sinob Mebusu Recep Zühdü ve Denizli Mebusu Emin Arslan Bey'ler ifa edecektir.	HM
1	Kasım	Nüfus Tahriri	Kazalar tahrir neticelerini doğrudan doğruya İstatistik Umum Müdürlüğüne bildirmektedir.	HM
1	Kasım	Ziraat İşleri	Ziraat Vekaleti Müstaşarlığı'na tayin olunan yüksek ziraat ve baytar mektepleri müderrisi zootekni mütehassısı İhsan Abidin Bey yeni vazifesine başladı.	HM
1	Kasım	Tarım istatistiği	Arazinin yüzde on ikisi mezradır. Kabil ziraat-ı arazi 221.581.539 (%29), Orman 139.487.533 (%18), Mera 269.409.236 (%37), Dağlık-taşlık 103.234.829 (%14), Bataklık-göl, vs. 13.237. 863 (%2) olmak üzere toplam: 747.351.000. Grafiklerde görüldüğü üzere arazinin müsaid kısmı büyük bir yekun teşkil etmektedir. Mevcud kabil ziraat arazisi miktarına mevcud meraların miktarıda zam edilecek olursa istifade edilecek arazinin mikdarı yüzde altmışaltı olur. Kabil ziraat demek, pulluk yahud kara sabanla sürülerek ekilmesi mümkün olan arazi demektir.	HM
2	Kasım	Komisyon üyeliklerine atama yapıldı.	İdari ve adli kurumlar arasında vazife ve selahiyetlerinde meydana gelecek anlaşmazlıkları gidermek üzere kurulan komisyona Sadi ve Rahmi beyler tayin edildi.	BCA: 30..10.0.0 / 11.67..10.
3	Kasım	Askeri yargı atanması	Diyarbakır Sıkıyönetim Mahkemesi üyeliklerine J. Bnb. Tevfik ve Bnb. Şevket ek görevle atandı.	BCA: 30..11.1.0 / 35.29..6.

G.	A.	Olay	Açıklamalar	Kaynak
4	Kasım	Gazi Hazretlerinin Müze önünde atlı ve Yenişehir'de ayaktaki heykelleri küşad edildi.		AT, HM
4	Kasım	Umumi Nüfus sayımı	Umumi sayımda nüfusun 14 milyon olduğu anlaşılmıştır. Merkezi İstatistik Müdüriyet-i Umumiyesinin İstanbul vilayeti nüfusu hariç olmak üzere tesbit ettiği miktar 12.942.208'dir. Başvekalet Merkez İstatistik Müdürü Umumisi Mösyö Kamil Jakar, üç yüz doksan vilayet ve kaza merkezi tahriri umumi neticesinin telgrafla merkeze bildirildiğini, İstanbul nüfusunun da sekizyüzbin- bir milyon arasında olacağının tahmin edildiğini ifade etmiştir.	HM
5	Kasım	İsmet Paşa Hükümeti Meclisten güvenoyu aldı.	İsmet Paşa, bir nutuk okudu. 269 oyla İsmet Paşa Kabinesi güvenoyu aldı. Encümen seçimleri yapıldı.	ZC C.1 İ.4
5	Kasım	Mülki idare ataması	Karaburun ve Iğdır kaymakamlıklarına Nazım ve Receb atandı.	BCA: 30..11.1.0 / 35.29..12.
6	Kasım	Ali Sami Çetesi'nin muhakemesine başlandı.	Muhakeme İstanbul Ağır Ceza Mahkemesinde yürütülmektedir.	HM
6	Kasım	Bünyan dokuma fabrikası işletmeye açıldı.		CTEK
8	Kasım	Sanayi tahriri	Dahiliye Vekaleti sanayi tahririnin süratle icrası hakkında bir talimatname hazırladı. Tahririn amacı memleket dahilinde mevcud bilimum sanayiye ait malumat istihsalidir.	HM
9	Kasım	Sigorta Şirketlerinin teftiş ve murakabesi hakkındaki 1149 Numaralı Kanunun sureti tatbikını mübeyyin talimatnamenin meriyete vaz'ı hakkında Kararname yayımlandı.(Karar No: 5789)	Sigorta şirketlerinin teftiş ve murakabesi hakkındaki Kanunun icrasına ilişkin talimatname İcra Vekilleri Heyetince kabul edilmiştir.	Düstur T. 3 C.9 s.3
9	Kasım	İsveç hükümetile münakit Modus vivendi ahkamının temdidi hakkında Kararname yayımlandı.(Karar No: 5805)	Türkiye ile İsveç ticaret anlaşmasının icrasına ilişkin hazırlanan talimatname İcra Vekilleri Heyetince kabul edilmiştir.	Düstur T. 3 C.9 s.13
9	Kasım	Askeri yargı ataması	Askeri Temyiz Divanı Üyeliğine Tuğg. Halid Galip Bey atandı.	BCA: 30..18.1.1 / 26.61..14.
9	Kasım	Diplomatik atama yapıldı.	Bordo Fahri Konsolosluğu'na Daniel Bertrand, Moskova Büyükelçiliği'ne Tevfik Bey atandı.	BCA: 30..18.1.1 / 26.60..16-26.60.5
9	Kasım	Sanayi İşleri	Ticaret Vekaleti mensucat sanayimiz ile ehemmiyetli süratte iştigal etmeye başladı. Pamuk sanayinin muhtelif aksamında istihsalatımızı tezyiid maksadı ile ciddi tedbirler alınmaktadır.	HM

G.	A.	Olay	Açıklamalar	Kaynak
11	Kasım	Maarif İşleri	Maarif Vekaleti, talim ve terbiye azaları ile müfettiş-i umumileri Garb vilayetlerindeki mektepleri teftiş için kış turnesine çıkmaktadır.	HM
11	Kasım	Sanayi işleri	Sanayi Bankası, milli fabrikaların masnuatını satmak üzere Ankara'da bir mağaza açtı.	HM
12	Kasım	Bakanlıklara tamim gönderildi.	Tamim, Şura-yı Devlet tarafından istenen bilgilerin vaktinde cevaplandırılması hakkındadır.	BCA: 30..10.0.0 / 15.83..10.
12	Kasım	Yarışlar	Sonbahar yarış mevsimi pek parlak bir finalle kapandı.	HM
14	Kasım	Azayı kiramdan iki zatın mezuniyetleri hakkında BMM riyaseti tezkeresi okundu.	Balıkesir Mebusu Mehmet Akif Bey bir buçuk ay, Niğde Mebusu Halit Hami Bey bir ay izinli sayıldı.	ZC C.1 İ.6
14	Kasım	1175 sayılı Maarif Vekaleti 1926 Bütçesinin 489. Faslına Tahsisatı Munzamma İlavesi Hakkında Kanun kabul edildi.	Kanun, satılan mektep kitapları bedellerinden 12 bin 629 lira 37 kuruşun ilgili fasla ilavesi hakkındadır. Kanun, 23 Kasım'da Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girdi.	ZC C.1 İ.6
16	Kasım	Türk Tayyare Cemiyeti	Merkez-i Umumiyesi altı aylık içtimaını akd etti ve heyet-i idarenin mesai raporu onaylandı.	HM
16	Kasım	Ziraat İşleri	Memlekette servet-i zirai tesbit için her tarafta umum-u tahrir-i ziraiye başlandı. Bütün köylere üç cedvel gönderilmiştir. Bu cetvellerin birisine zirai edilen arazi miktarı ile elde edilen mahsulat miktarı, diğerine bilumum çiftlik, üçüncüsüne de alet-i ziraiye miktar ve cinsleri yazılacaktır.	HM
17	Kasım	Adli istatistik	Adliye Vekaletinin yaptığı son istatistik; Adliye Vekaletince ahiren tanzim edilen bir istatistik cedveline nazaran 1926 senesi zarfında Türkiye mahkemelerine 100.346 evrak-ı devairin, 934.547 evrak da mecduden gelmiş ve mecmua-ı 1.034.893 evrakı baliğ olmuştur. Bunlardan 903.032 evrak intaç ve hükme rabt olmuş ve 131.861 evrak da 1927 senesine devr edilmiştir. Diğer taraftan intaç hükme rabt olunan evrak hakkında mahkemece masruf-u mesai için tanzim olunan ikinci bir cetvelde yirmi iki ağır ceza dairesi mukayeseli bir surette gösterilmiştir. Hangi nevi deavide hangi ağır ceza dairesinin birinciliği ve hangi sırayı aldığı bu cetvelden anlaşılmaktadır. Cetvellere nazaran ağır ceza işlerinde birinciliği Balıkesir kazanmış ve sıra ile Trabzon, Bursa, Erzurum, Gaziantep, Yozgad, Çorum, Konya, Adana, Afyonkarahisar, Kastamonu, İstanbul, izmir, Kayseri, Rize, Tokad, Sivas, Elaziz, Ankara, Diyarbakır, Mardin, Malatya gelmişdir. Asliye ceza işlerinde birinciliği İstanbul kazanmış ve sıra ile Afyon Karahisar, Erzurum, Sivas, Mardin, Çorum, Kastamonu, Diyarbakır, Konya ile İzmir (aynı derecede), Bursa, Balıkesir ile Yozgad (aynı derecede), Ankara, Tokad, Elaziz,Adana, Trabzon, Rize, Gaziantep, Kayseri ve Malatya tesbit olunmuştur. Sulh ceza işlerinde İzmir birinciliği kazanmış, Asliye Hukuk işlerinde Afyonkarahisar birinci olmuş, Ticaret mevaddında Adana, Sulh-u Hukuki işlerinde Erzurum birinciliği almıştır.	HM

G.	A.	Olay	Açıklamalar	Kaynak
18	Kasım	Ankara Telsiz İrsal İstasyonu açıldı.		AT
19	Kasım	Üst düzey atama	Yüksek Öğretim Genel Müdürlüğüne Rüşdi atandı.	BCA: 30..11.1.0 / 35.31..8.
20	Kasım	Mülki idare ataması	Afyonkarahisar Valiliği'ne Fahreddin ve Amasya Valiliği'ne Mehmed Faik beyler atandı.	BCA: 30..18.1.1 / 26.63..13
20	Kasım	"Asayiş"	Memleketin nizamı içtimaiyesini ihlale çalışan on sekiz Komunist İstanbul'da yakalandı. "Türkiye'de Komünist Partisi adı altında faaliyette bulunan 18 vatansız İstanbul'da tahtı tevkife alınmıştır."	HM; AT
21	Kasım	1176 sayılı Riyaseti Cumhur 1927 Bütçesinde Münakale İcrasına Dair Kanun kabul edildi.	Kanun 28 Kasım'da Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girdi.	ZC C.1 Devre 3 İçtima 1 İ.9 Birinci Celse
21	Kasım	Samsun-Amasya demiryolu hattı işletmeye açıldı.		CTEK
21	Kasım	Mülki idare ataması	Avanos Kaymakamı Fahri Zeki, Beypazarı Kaymakamı Sırrı ve Ayaş Kaymakamı Memduh ile Mecidiye Kaymakamı Pertev'in yer değiştirmelerine karar verildi.Afyon Valiliğine tayin edilen Nüfus Genel Müdürü Sabri'nin yerinde bırakılması ile Mülkiye Müfettişliğine Kemal ve Koçhisar Kaymakamlığına Emin'in atanmasına karar verildi.	BCA: 30..11.1.0 / 35.31..16-19.
23	Kasım	Bulgaristan Hükümetiyle aktedilmiş olan Modus Vivendi ahkamının altı ay temdidi hakkında Kararname yayımlandı. (Karar No: 5862)	Hariciye Vekaletince yapılan öneri İcra Vekilleri Heyetince kabul edildi.	Düstur T. 3 C.9 s.16
23	Kasım	İran Hükümetiyle münakit Modus Vivendi ahkamının altı ay temdidi hakkında Kararname yayımlandı.(Karar No: 5869)	Hariciye Vekaletince yapılan öneri İcra Vekilleri Heyetince kabul edildi.	Düstur T. 3 C.9 s.17
24	Kasım	Askeri Ceza Kanunun 48. maddesinin tefsiri yayımlandı. (Tefsir No: 124)	Tefsire göre Askeri Ceza Kanununun 48. maddesinde muharrer ve muayyen olan rütep ashabından müteşekkil Divanıharplerde madun rütbedeki maznunların muhakemesi de icra bulunacaktır.	Düstur T. 3 C.9 s.18
24	Kasım	Ankara Ulus Meydanında Zafer Anıtı açıldı.	Anıt, Millet Meclisi Reisi Kazım Paşa Hazretlerinin irad ettikleri bir nutuktan sonra küşad edildi.	CDİMSOK HM
27	Kasım	Umumi müfettişlik teşkiline dair olan 1164 numaralı Kanun mucibince tanzim olunan Umumi Müfettişlik vazife ve salahiyetlerine dair olan Talimatnamenin meriyete vaz'ı hakkında Kararname yayımlandı. (Karar No: 5858)	Umumi müfettişlik Kanununun uygulanmasına ilişkin talimatname İcra Vekilleri Heyetince kabul edilmiştir.	Düstur T. 3 C.9 s.19

G.	A.	Olay	Açıklamalar	Kaynak
28	Kasım	Meclise intikal eden bir telgraf tartışıldı.	Telgraf, BMM adına Edirne Kurtuluş Bayramına katılan heyetten gelmektedir. Telgrafta bayraklarla süslü vagonların Kuleli Burgaz'a gelmesi üzerine istasyondaki Yunan Kumandanı tarafından bayrakların indirilmesinin istendiği, teklifin reddedildiği bildirildi. Kumandan amirinin trende bulunan bayraksız diğer vagona geçerek, bu suretle yollarına devam edebilecekleri ve bayraklı vagonların olduğu gibi Uzunköprü'ye iade olunacağının bildirildiği, ancak heyetin vagonu terketmeyerek ve bayrakları indirmeyerek Uzun Köprü'ye avdeti tercih ettiği bildirilmektedir. Başvekil, tedkikat neticesinde Büyük Meclis'in heyetinin ve Türk bayrağının şerefine bir tecavüz vakıa olmadığının anlaşıldığını söyledi.	ZC C.1 Devre 3 İçtima 1 İ.11 Birinci Celse 29 Kasım HM
28	Kasım	"Mesleki Eğitim"	İstihsaliyatında istiklali temin için Maarif Vekaleti bu seneki programında mesleki tedrisata çok önem vermektedir.	HM
29	Kasım	Şarki Karaağaç'ta 100 bin lira sermaye ile Şarki Karaağaç Bankası kuruldu.		CDİMSOK
1	Aralık	Gümrük işleri konusundaki tefsir yayımlandı. (Tefsir No: 125)	Tefsir, gümrük tarifei umumiyesine merbut mevaddi kanuniyede münderiç dara ve zuruf mesailinden dolayı ashabı eşya ile gümrük idareleri arasında zuhur eden ihtilafatın da tarifei umumiyenin tatbikatından mütevellit ihtilafat misillü heyeti hakemiyece tetkiki lazım gelip gelmeyeceği üzerinedir. Tefsire göre, gümrük idareleri ile ashabı eşya meyanelerinde dara ve zurufun mahiyetlerine müteallik ihtilafın hakem heyetine tevdi edilmesi gerekmektedir.	Düstur T. 3 C.9 s.24
1	Aralık	Heyeti Umumiye kararı alındı. (Karar No: 381)	Karar, Memurini Hariciyenin Türkiye dahilinde tahakkuk edecek ikamet yevmiyelerinin ahkamı umumiyeye tevfikan hesap ve tesviye edilmesi hakkındadır.	Düstur T. 3 C.9 s.25
1	Aralık	Heyeti Umumiye kararı alındı. (Karar No: 382)	Karar, zabitan ile muamelat ve hesap memurlarına verilmekte olan tayin zammından kazanç vergisi kat edilüp edilmiyeceğinin tefsirine mahal olmadığı hakkındadır.	Düstur T. 3 C.9 s.25
3	Aralık	Ankara Mebusluğuna intihap olunan Gazi Mustafa Kemal Hazretlerinin intihap mazbatası onandı.		ZC C.1 İ.13
3	Aralık	1177 sayılı Kanun kabul edildi.	Kanun, 19 Teşrinisani 1341 Tarihli ve 664 Numaralı Kanuna Bir Madde Tezyiline ve Kanunu Mezkure Müzeyyel 21 Nisan 1927 Tarihli ve 1013 Numaralı Kanunun Birinci Maddesinin Tadiline Dairdir. Kanun 12 Aralık'ta Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir.	ZC C.1 İ.13
4	Aralık	1927 İspanya hükümetile münakit Modus Vivendi ahkamının altı ay daha temdidi hakkında Kararname yayımlandı. (Karar No: 5906)	Hariciye Vekaletince yapılan öneri İcra Vekilleri Heyetince kabul edildi.	Düstur T. 3 C.9 s.28

G.	A.	Olay	Açıklamalar	Kaynak
4	Aralık	Müfettiş-i Umumilikler talimatnamesi ikmal olundu.	Müfettiş-i umumiler mıntıkalarının ahval-i umumiye ve asayişine dair müşehadatı Dahiliye Vekaletine bir rapor şeklinde bildireceklerdir.	HM
5	Aralık	Cumhuriyet döneminin ilk kağıt paraları tedavüle çıkarıldı.	1,5,10,50, 100, 500 ve 1000 liralık olmak üzere yedi ayrı değerde çıkarılan banknotlar eski Türkçe ve Fransızca bastırıldı. Londra'da Thomas de la Rue Firması'na bastırılan banknotlar için 85 bin İngiliz lirası ödendi.	CTEK
6	Aralık	1097 Numaralı kanun Hükmünün Refine İcra Vekilleri heyetinin Mezun olduğuna dair 1178 sayılı Kanun kabul edildi.	Dahiliye, Adliye ve Bütçe Encümenleri mazbatasına göre, idari, askeri ve içtimai esbaba binaen Şark idarei örfiye mıntıkasiyle Beyazıt Vilayetinden 1097 numaralı Kanunun verdiği salahiyetle bazı kişi ve aileler Garp vilayetlerine nakledilmişlerdir.	ZC C.1 İ.14
7	Aralık	Beş yüz bin liralık maaş yeni paralarla verildi.	Osmanlı Bankası şubesinde yeni evrakı nakdiyenin tebdiline başlandı.	HM
8	Aralık	Konya Mebusu Hacı Bekir Beyin vefat ettiğine dair telgraf okundu.	Merhumun ruhuna hürmeten müzakere beş dakika bekletildi.	ZC C.1 İ.15
8	Aralık	1179 sayılı Maliye Vekaleti ve Umum Jandarma Kumandanlığı 1927 senei Maliyesi Bütçelerine Tahsisatı Munzamma İlavesi hakkında Kanun kabul edildi.	1500.000 lira tahsisatı munzamma olarak ilave oldu.	ZC C.1 İ.15
8	Aralık	Ankara Hükümeti'nin resmi gazetesi olan Resmi Ceride'nin adı Resmi Gazete olarak değiştirildi.	Gazetenin adının Türkiye Cumhuriyeti Resmi Gazetesi olarak değiştirilmesi Giresun Milletvekili Hakkı Tarık Us'un önerisi ile gerçekleşmiştir. 28 Mayıs 1927 tarihinde "Bilimum Kanun ve Nizamların Sureti Neşir ve İlanı Hakkında (1/1162) Numaralı Kanun" layihası görüşülürken Hakkı Tarık Bey, kanun ve nizamnamelerin ne suretle ilan edileceği hakkında o güne kadar derli toplu bir kanun çıkarılamadığını, var olan resmi ceridede kanunların imzasız çıktığını, resmi gazetede yayımlanacak olan mevzuatın şekil şartlarının tam olarak belirlenmediğini ve resmi ceride tabirinin Meclisi Âli Dahili Nizamnamesi kabul edilirken resmi gazete olarak değiştirildiğini, bu nedenle resmi ceride yerine resmi gazete adının kullanılması gerektiğini öne sürmüştür. Hakkı Tarık Bey'in önerileri dikkate alınmış ve tasarı yeniden incelenmek üzere Teşkilatı Esasiye ve Dahiliye Encümenine havale edilmiştir. 8 Aralık 1927'de tekrar Meclis gündemine gelen konu üzerine iki öneri ortaya çıkmıştır. Birincisi gazetenin adının Resmi Gazete olması, diğeri ise gazeteye Devlet Gazetesi adının verilmesidir. Oylama sonucunda Gazetenin isminin Resmi Gazete olarak değiştirilmesine karar verilmiştir.	ZC C.1 Devre 3 İçtima 1 İ.15 Birinci Celse
8	Aralık	Maliye Vekaleti 1927 Bütçesinden Beş Bin Liranın Tenzili ile Başvekalet Bütçesinin Bazı Usul ve Mevaddına Münakalesine Dair 1180 sayılı Kanun kabul edildi.	Kanun 17 Aralık'ta Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir.	ZC C.1 Devre 3 İçtima 1 İ.15 Birinci Celse

G.	A.	Olay	Açıklamalar	Kaynak
8	Aralık	"Önemli bir layiha"	Kanunen veya Lozan ahidenamesine tavfikan devlet uhdesine geçen bilumum emval-i gayrimenkulenin, Maliye Vekaleti emrine terk olunarak satılması hakkındaki kanun layihası Başvekaletten Meclise gönderilmiştir.	HM
9	Aralık	Milli Eğitim Bakanlığı'nın emriyle İstanbul Konservatuarında Türk Müziği eğitimine son verildi.		CDİMSOK
10	Aralık	Yargı atamaları	Yargıtay üyeliklerine Refik ve İsmail Sıdkı atandı.	BCA: 30..11.1.0 / 36.34..9.
11	Aralık	Diplomatik atama yapıldı.	Tahran Elçiliği'ne Memduh Şevket Bey atandı. Tahran elçilik kadrosu Budapeşte'ye tahsis edilerek, Peşte Elçisi Vasıf Bey de 1. sınıf elçiliğe atandı.	BCA: 30..18.1.1 / 26.68..9.
11	Aralık	Mülki idare ataması	Balıkesir Valiliğine Özdemir Salim Bey atandı. Aydın Valisi Kamil Bey Vekalet emrine alınarak, yerine İstanbul Valisi Süleyman Sami Bey atandı. İstanbul Valiliği'ne de Midhat atandı.	BCA: 30..18.1.1 / 26.68..1-26.67..19-20
11	Aralık	Üst düzey atama	Vilayet-i Şarkiye Müfettiş-i Umumiliği'ne Tali Bey tayin edildi.	BCA: 30..18.1.1 / 26.67..17.
11	Aralık	Hüseyin Fehmi Bey'in köye dair açıklaması	"Köylü imha edilen hayvanının tazminatını alamayınca bir daha hastalığı haber vermez, çünkü öküz köylünün canıdır."	HM
12	Aralık	Azayı kiramdan iki zatın mezuniyetleri hakkında BMM riyaseti tezkeresi okundu.	Nevzat Bey bir ay, doktor Sadrettin Bey iki ay, Şevket Bey bir ay, Ali Bey 20 gün, Mehmet Bey birbuçuk ay, Lütfi Müfit Bey iki ay, Halil Bey birbuçuk ay, Doktor Asım Bey yirmi gün izinli sayıldı.	ZC C.1 Devre 3 İçtima 1 İ.17 Birinci Celse
12	Aralık	1181 sayılı Hudut ve Sevahili Sıhhiye Müdiriyetinin 1927 Senesi Bütçesine Üç Bin Lira Tahsisatı Munzamma İlavesi Hakkında Kanun kabul edildi.	Tahsisatı munzamma olarak 3000 lira ilave edildi.	ZC C.1 İ.17
12	Aralık	1182 sayılı Maarif Vekaletinin 1927 Senesi Bütçesinde Münakale İcrasına Dair Kanun kabul edildi.	Kanun 17 Aralık'ta Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir.	ZC C.1 İ.17
12	Aralık	Şark müfettiş-i umumiliği	Dahiliye Vekaleti şark müfettiş-i umumiliği kadrosunu hazırlayarak Heyet-i Vekileye verdi. Kadro kabul edilince memurlar tayin olunacaktır. Kadro 15 Aralık'ta müzakere ve kabul edilmiştir. Şark Vilayetleri Müfettiş-i Umumiliği baş müşavirliğine Mümtaz Bey tayin olmuştur.	12-15-16 Aralık HM

G.	A.	Olay	Açıklamalar	Kaynak
14	Aralık	Ticaret ve Sanayi odaları nizamnamesinin 66 ve 68. maddelerinin tadili hakkında Kararname yayımlandı. (Karar No: 5953)	Ticaret Vekaleti tarafından hazırlanan nizamnamenin tadil edilmiş hali İcra Vekilleri Heyetince kabul edildi.	Düstur T. 3 C.9 s.36
15	Aralık	Maarif Teşkilatına Dair 22 Mart 1926 tarih ve 789 numaralı Kanunun Onaltıncı Maddesini Muaddel 22 Haziran 1927 tarihli ve 1125 Numaralı Kanuna müzeyyel 1183 sayılı Kanun kabul edildi.	Düzenlemeye göre, yüksek, orta ve ilk muallim mektepleri mezunlarından mezuniyetlerini müteakip kendileri tarafından sadir olmuş bir sebeple müstenit olmaksızın bir vazifeye tayin edilmemiş bulunanların kıdemleri, mezuniyetleri tarihinden hesap olunacaktır.	ZC C.1 Devre 3 İçtima 1 İ.18 Birinci Celse
15	Aralık	1184 sayılı Maliye Vekaleti ve Rüsumat Müdiriyeti Umumiyesi 1927 Senei Maliyesi Bütçelerinde Münakale İcrasına Dair Kanun kabul edildi.	65.000 liranın münakelesine izin verildi.	ZC C.1 İ.18
15	Aralık	Mülki idare ataması	Becayişleri kararlaştırılan Beypazarı ve Avanos kaymakamları Sırrı ve Fahri Zeki'nin görev yerlerinde kalmaları kararlaştırıldı.	BCA: 30..11.1.0 / 36.35..4.
17	Aralık	15 Mayıs 1335 tarihli harcırah kararnamesinin onuncu maddesinin bir ve ikinci fıkralarının tefsiri yayımlandı. (Tefsir No: 126)	15 Mayıs 1335 tarihli harcırah kararnamesine tevfikan bidayeten aile harcırahı alan memurinden bilahare tahvili memuriyet edenlerle tekaütlüğünü istida eden veya tekaüde sevkolunanların tahvil veya takaütlükleri muamelesinin ikmalinden evvel nakletikleri aileleri dahi harcıraha mustahak olacaktır.	Düstur T. 3 C.9 s.41
17	Aralık	Heyeti Umumiye kararı alındı.(Karar No: 384)	Karar, kıymeti harbiyesini zayi eden sefainin kanun istihsal olunmaksızın bedel mukabilinde harice satılmasına cevaz olmadığı hakkındadır.	Düstur T. 3 C.9 s.42
17	Aralık	Heyeti Umumiye kararı alındı. (Karar No: 385)	Karar, muallim mekteplerinden ne gibi ahvalde tart ve ihraç olunan talebeden mektep masrafının istirdat olunacağını tazammun edecek bir layihanın hükümetçe müstacelen teklifinin lazimeden bulunduğu hakkındadır.	Düstur T. 3 C.9 s.43
17	Aralık	Çiftçi Bankası	Adana'da çiftçi bankası vücuda getirilmesi kararlaştırılmıştır.	HM
19	Aralık	Ordu Mebusu Halil Bey'in vefatı nedeniyle çekilen telgraf okundu.	Merhumun ruhuna hürmeten müzakere beş dakika bekletildi.	ZC C.1 Devre 3 İçtima 1 İ.20 Birinci Celse
19	Aralık	İlk Mesleki Tedrisat Vergisi layihası	Mevzuat-ı hususiyeden maaş alan mektep muallimlerinin maaşlarının da Maarif Vekaleti tarafından verilmesi öngörülmektedir.	HM
20	Aralık	Mülki idare ataması	İller İdaresi Genel Müdürlüğüne İbrahim Ali atandı.	BCA: 30..11.1.0 / 36.35..15.

G.	A.	Olay	Açıklamalar	Kaynak
20	Aralık	"Sel"	Dereler taşmış, birçok ev çökmüş, yağmurun şiddetinden Bebek ve Ortaköy arasında işleyen tramvay işlemez olmuştur.	HM
22	Aralık	Mebusluktan istifa	İstanbul Valiliğine tayin edilen Diyarbekir Mebusu Mithat Bey mebusluktan istifa etti.	ZC C.1 İ.21
22	Aralık	Azayı kiramdan iki zatın mezuniyetleri hakkında BMM riyaseti tezkeresi okundu.	Kemal Bey bir ay, Tunalı Hilmi Bey iki ay, Ahmet Rasim Bey bir ay, Emin Aslan Bey bir ay mazeretleri nedeniyle izinli sayılmıştır.	ZC C.1 İ.21
22	Aralık	Mülki idare ataması	Iğdır Kaymakamlığına Hami atandı.	BCA: 30..11.1.0 / 36.36..3.
22	Aralık	Yurt dışına öğrenci gönderilmesi	Aralarında BMM üyelerinin de bulunduğu bazı kişiler bir cemiyet teşkil ederek, Avrupa ve Amerika'ya cemiyet himayesi altında talebe göndermek, memleket dahil ve haricinde tahsilde bulunan talebeler için yurdlar tesis etmek ve memleket dahilinde tahsil kudretinden mahrum kimsesiz müstesna zekaların tahsilini sağlamak istemektedirler.	HM
24	Aralık	TBMM'nde eski Bahriye Bakanı İhsan (Eryavuz) Bey hakkında, yolsuzluk söylentileri nedeniyle, soruşturma açılmasına karar verildi.	Malatya Mebusu Başvekil İsmet Paşa'nın takriri ile Yavuzun tamiri mukavelesinin tadili meselesinde muhilli emniyet bir tarzda, İcra Vekilleri Heyetinin kararı hilafına ve bu kanuni salahiyetinin haricinde hareket ettiği ve Hazinenin menafiine ademi takayyüt gösterdiği gerekçesiyle soruşturma açılmasına karar verilmiştir.	ZC C.1 İ.22
24	Aralık	Sanayi işleri	Sanayinin himayesi için yapılan bir programa göre, mensucat sanayimizin himaye ve inkişafı için esaslı bir program yürüten Ticaret Vekaleti dibagat, şeker sanayi ile sanayi-i hadideye, haşbaiye ve sanayi-i ziraiye, belkacılık ile kağıt ve sabun sanayimiz için de umumi bir program hazırlamışlardır.	HM
25	Aralık	1164 Numaralı Kanun mucibince teşkil olunan Umumi Müfettişlik unvanının Birinci umumi Müfettişlik suretinde tadili hakkında Kararname yayımlandı. (Karar No: 5977)	Umum, Müfettişlik unvanının Birinci umumi Müfettişlik şeklinde değiştirilmesini içeren teklif İcra Vekilleri Heyetince kabul edilmiştir.	Düstur T. 3 C.9 s.44
25	Aralık	Karadeniz şebekesinin imtiyazından mütevellit ihtilafın halline dair Reji jeneral ile yapılan ihtilafnamenin tasdiki hakkında Kararname yayımlandı. (Karar No: 5997)	Nafıa Vekaletince sunulan teklif İcra Vekilleri Heyetince kabul edilmiştir.	Düstur T. 3 C.9 s.45
25	Aralık	Mülki idare ataması	Edirne Valiliği'ne, Mülkiye eski müfettişlerinden Emin atandı.	BCA: 30..18.1.1 / 27.70..5.

G.	A.	Olay	Açıklamalar	Kaynak
25	Aralık	Diplomatik atama yapıldı.	Almanya'nın Dresden şehri Fahri Konsolosluğu'na Kavalalı İbrahim Paşazade Abbas Bey atandı.	BCA: 30..18.1.1 / 27.70..2.
26	Aralık	Mülki idare ataması	Salihli Kaymakamlığına Raşid atandı.	BCA: 30..11.1.0 / 36.36..6.
26	Aralık	Şark İstiklal Mahkemesi'nde kuruluşundan faaliyetine son verilinceye kadar 700'ü aşkın karar verildi.	Bu kararların bir suretini isteyen Dahiliye Vekaleti'nden, işlerin yoğunluğu sebebiyle memur istendi.	BCA: 30..10.0.0 / 10.58..21.
26	Aralık	Türkiye'nin ilk kadın avukatı Süreyya Ağaoğlu ilk defa yürüttüğü bir davanın vekili olarak mahkeme celsesine iştirak etti.	Süreyya Ağaoğlu 1925 yılında Darülfünun Hukuk Fakültesinden mezun olmuştur.	AT
27	Aralık	Meclis Hesaplarının tetkiki Encümeni Rapor ve cetveli görüşüldü.		ZC C.1 İ.23
28	Aralık	Sanayi ve ziraatte kullanılan zehirli maddelerin eczanelerde sureti hıfız ve alım satımı hakkında tanzim olunan talimatnamenin meriyete vazı hakkında Kararname yayımlandı.(Karar No: 6000)	Talimatname İcra Vekilleri Heyeti tarafından kabul olunmuştur.	Düstur T. 3 C.9 s.50
28	Aralık	Maarif eminlikleri mıntakalarının tadiline dair olan layihanın tasdiki hakkında Kararname yayımlandı. (Karar No: 6003)	Maarif Vekaletince sunulan teklif İcra Vekilleri Heyetince kabul edilmiştir.	Düstur T. 3 C.9 s.62
29	Aralık	Mebusluktan istifa	Diyarbekir mebusu İbrahim Tali Bey, Umumi müfettişliğe tayin olduğundan istifa etmiştir.	ZC C.1 Devre 3 İçtima 1 İ.24 Birinci Celse
29	Aralık	Harcırah Kararnamesine Müzeyyel 18 Haziran 1927 Tarihli ve 1092 Numaralı Kanuna Müzeyyel 1185 sayılı Kanun kabul edildi.	Düzenlemeye göre, Harcırah Kararnamesine Müzeyyel 18 Haziran 1927 tarihli ve 1092 numaralı kanun ahkamı jandarma zabitan ve memurini hakkında da tatbik olunacaktır.	ZC C.1 İ.24
29	Aralık	1186 sayılı Hudut ve Sevahili Sıhhiye Müditiyeti Umumiyesinin 1928 Senei Bütçe Kanunu kabul edildi.	1928 senesi masarifi için merbut (A) cetvelinde gösterildiği veçhile 534.520 lira tahsis edilmiştir.	ZC C.1 İ.24
29	Aralık	1187 sayılı Seyrisefain İdaresinin 1928 Senesi Bütçe Kanunu kabul edildi.	1928 senesi masarifi için merbut (A) cetvelinde gösterildiği veçhile 4.833.501 lira tahsis edilmiştir.	ZC C.1 İ.24

G.	A.	Olay	Açıklamalar	Kaynak
29	Aralık	"Suistimaller"	Dahiliye Vekili Şükrü Kaya Bey, beyanatında "her türlü suistimallere ve yolsuzluklara karşı her nerede ve herkim tarafından olursa olsun müsamaha edilmeyeceğini söyledi."	HM
30	Aralık	Temyiz Mahkemesine üç daire ilave edilecektir.	Adliye Vekaleti Mahmus Esad Bey beyanatında Avukatlar Kanunu'nun hazırlanmakta olduğunu ve bu kanun mucibince hiçbir tasfiyenin mevzubahis olmadığını açıkladı.	HM
31	Aralık	Adana ve Mersin'in kurtuluş bayramına iştirak etmek üzere bir heyeti Mebusenin gönderilmesi hakkında Adana Belediye Riyasetinden mevrut telgraf okundu.	Meclisi Ali'den törene katılmak üzere bir heyetin tesis edilmesi istenmektedir.	ZC C.1 İ.25
31	Aralık	BMM 1927 Senei Maliyesi Bütçesinin Muhtelif Fasıl ve Maddelerine Ceman 185.200 liranın Tahsisatı Munzamma Olarak İlavesine ve Devair Bütçesinde Münakale İcrasına Dair 1188 sayılı Kanun Kabul edildi.		ZC C.1 Devre 3 İçtima 1 İ.25 Birinci Celse
31	Aralık	Anadolu-Bağdat Demiryolları İşletme Müdüriyeti ve Haydarpaşa Liman ve Rıhtım İdaresinin 1928 Senesi Adi ve Fevkalade Bütçeleri Hakkındaki 1189 sayılı Kanun kabul edildi.	1928 Senesi beş aylık masrafı adiyesi 3.845.900 lira olarak tayin edildi.	ZC C.1 Devre 3 İçtima 1 İ.25 Birinci Celse
31	Aralık	1190 sayılı Karadeniz Boğazı Tahlisiye İdaresinin 1928 Senesi Bütçe Kanunu kabul edildi.	1928 senesi varidatı merbut (B) cetvelinde muharrer olduğu üzere 297.280 lira tahmin edilmiştir.	ZC C.1 İ.25
31	Aralık	Mülki atama yapıldı.	Karaburun Kaymakamlığına İhsan atandı.	BCA: 30..11.1.0 / 36.36..21.
31	Aralık	Üst düzey askeri atamalar	Vilayatı Şarkiye Müfettişi Umumiliği Askeri Müşavirliğine Tuğg. Kadri tayin edildi.	BCA: 30..11.1.0 / 36.36..19.
31	Aralık	Ankara'nın İmarı	Ankara'nın imarı bir komisyon tarafından idare edilecektir. Dahiliye Vekaletince hazırlanan proje kabul olundu. Buna göre Ankara'nın Âli İmar Komisyonu Nafıa, Sıhhiye ve Dahiliye Vekaleti murahhıslarından mürekkep olacak ve ecnebi mütehassıslar yanında iştirak ettiği bir icra komitesi bulunacaktır. Kanalizasyon, yollar, stadyum, milli tiyatro gibi bütün imarat bu komisyona aid olacaktır.	HM

KAYNAKÇA

Adalet Bakanlığı 50. Yıl, Ankara Yarı Açık Cezaevi Matbaası, Ankara 1973.

Adil, Muslihiddin "Beynelmilel Ulumi İdariye Kongresi" *İdare,* Sayı 8, Kasım 1928, s.97-123;

Başar, Hüseyin, *Eğitim Müfettişlerinin Seçilmesi ve Yetiştirilmesi,* A.Ü Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara 1985.

Bayrak, Mehmet, "Şark Islahat Planı ve TC'nin Kürt Politikası", Ed: İsmail Beşikçi, *Resmi Tarih Tartışmaları -6- Resmi Tarihte Kürtler*, Özgür Üniversite Kitaplığı 76, İstanbul 2009, s.389-395.

Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ekonomisi 1923-1978, Der: Memduh Yaşa, Akbank Kültür Yayını, İstanbul 1980.

Çavdar, Tevfik, *"Müntehib-i Sani" den Seçmene,* V Yayınları, Ankara 1987.

Çelik, Seydi, *Osmanlı'dan Günümüze Devlet ve Asker,* Salyangoz Yayınları, İstanbul 2008.

Çılgın, Alev Sınar, "Genç Cumhuriyetin Ütopyası: Gürbüz Türk Çocuğu", *U.Ü. Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi,* Yıl:5, Sayı:6, 2004/1, s. 97-119.

Devlet Demiryolları ve Limanları İdare-i Umumiyesi Ticaret ve Teftiş-i Hasılat Dairesinin Teşkilat ve Vezaifine Mütedair Dahili Talimatname, Demiryolları Matbaası, No:468, 1927.

Dik Esra, "Türkiye'de Resmi Gazete'nin Serüveni", *Memleket Siyaset*, 2009/11, s. 163-179

Kaplan Leyla, *Cemiyetlerde ve Siyasi Teşkilatlarda Türk Kadını(1908-1960)*, Atatürk Araştırma Merkezi, Yayınları, Ankara 1998.

Karahanoğulları, Onur, *Türkiye'de İdari Yargı Tarihi,* Turhan Kitabevi, Ankara 2005.

Karayalçın, Yaşar**, "**Kanunlarımız, Doktrin ve Uygulama Açısından Mera ve Yaylaklar, «Emvali Metruke»", *AÜ SBF Dergisi,* Cilt:32, Sayı:1, s. 41-70.

Keskin, Nuray, "Toprağa Dayalı Örgütlenme: İl Yönetim Sisteminin Kuruluşu", *Memleket Siyaset Yönetim Dergisi,* Cilt:2, Sayı:5, 2007, s.119-175

Kırkpınar Leyla *Türkiye'de Toplumsal Değişme ve Kadın*, TC Kültür Bakanlığı Kültür Eserleri, Ankara 2001.

Koçak, Cemil, *Umumi Müfettişlikler (1927-1952),* İletişim Yayınları, İstanbul 2003.

Kuruç Bilsay, *Belgelerle Türkiye İktisat Politikası* I, Ankara Üniversitesi SBF Yayınları No:580, Ankara 1993.

Kuruç Bilsay, *Mustafa Kemal Döneminde Ekonomi*, Bilgi Yayınevi, İstanbul 1987.

Mahmud "Yine Şark Vilayetlerimizden", *Hakimiyet-i Milliye*, 9 Mayıs 1927.

Mahmud "Devletimizin İtibarı*", Hakimiyet-i Milliye* 16 Ocak 1927.

Önder İzzettin, *Türkiye'de Kamu Harcamalarının Seyri: 1927-1967*, Fakülteler Matbaası, İstanbul 1974.

Rıfkı Falih "Mücadele Esasları", *Hakimiyet-i Milliye Gazetesi*, 17 Şubat 1927.

Saçlı Yurdakul, *Türkiye'de Tarım İstatistikleri Gelişimi, Sorunlar ve Çözüm Önerileri*, DPT Yayın No:2792, Ankara 2009.

Şenyapılı Tansa, *Ankara Kentinde Gecekondu Gelişimi (1923-1960),* Kent Koop Birliği, Ankara 1985.

Taşer Cengiz, *Radyonun Organizasyonu ve Özerkliği,* TRT Basılı Yayınlar Müdürlüğü Yayınları:5, Ankara 1969.

Tekeli İlhan - İlkin Selim, "Devletçilik Dönemi Tarım Politikaları (Modernleşme Çabaları), *75 Yılda Köylerden Şehre*, Türkiye İş Bankası Yayınları Ed. Oya Baytar, İstanbul 1999.

Tekeli İlhan, "Cumhuriyet Döneminde (1923-1973) Türkiye'de Belediyeciliğin Evrimi", Ergun Türkcan (ed.), *Türkiye'de Belediyeciliğin Evrimi*, Belediyecilik Araştırma Dizisi, Birinci Kitap, Ankara 1978, s.37-38

Tezel Yahya Sezai, *Cumhuriyet Döneminin İktisadi Tarihi*, Yurt Yayınları, Ankara 1982.

Türk Parlamento Tarihi, TBMM III. Dönem (1927-1931), TBMM Vakfı Yayınları, No: 9, Ankara 1995.

Tütengil Cavit Orhan, "1927 Yılında Türkiye", *Atatürk'ün Büyük Söylevi'nin 50. Yılı Semineri Bildiriler ve Tartışmalar*, TTK Basımevi, Ankara, 1980, s.56-58

Yıldırım Seyfi, "Belçikalı Nüfusbilimci ve İstatistikçi Camille Jacquart ve Türkiye'de Modern İstatistiğin Kurulması, 1926-1929", *Modern Türklük Araştırmaları Dergisi*, Cilt:7, Sayı:1, Mart 2010, s.7-36

Hakimiyeti Milliye Gazetesi

TBMM Tutanak Dergisi

TBMM Zabıt Ceridesi, II. Dönem, 28. Cilt (3 Ocak 1927 – 31 Ocak 1927)

TBMM Zabıt Ceridesi, II. Dönem, 29. Cilt (3 Şubat 1927–26 Şubat 1927)

TBMM Zabıt Ceridesi, II. Dönem, 30. Cilt (2 Mart 1927- 28 Mart 1927)

TBMM Zabıt Ceridesi, II. Dönem, 31. Cilt (9 Nisan 1927- 30 Nisan 1927)

TBMM Zabıt Ceridesi, II. Dönem, 32. Cilt (2 Mayıs 1927- 30 Mayıs 1927)

TBMM Zabıt Ceridesi, II. Dönem, 33. Cilt (16 Haziran 1927- 26 Haziran 1927)

TBMM Zabıt Ceridesi III. Dönem, 1. Cilt (1 Kasım 1927–31 Aralık 1927)

Başbakanlık Cumhuriyet Arşivleri (BCA)

T.C. Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü Cumhuriyet Arşivi Daire Başkanlığı, *Bakanlar Kurulu Kararları Kataloğu.*

T.C. Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü Cumhuriyet Arşivi Daire Başkanlığı, *Başbakanlık Muamelat Genel Müdürlüğü Kataloğu.*

T.C. Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü Cumhuriyet Arşivi Daire Başkanlığı, *Başbakanlık Özel Kalem Müdürlüğü Kataloğu (1924-1949),* Ankara 1999.

T.C. Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü Cumhuriyet Arşivi Daire Başkanlığı, *Bayındırlık Bakanlığı Kataloğu.*

T.C. Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü Cumhuriyet Arşivi Dairesi Başkanlığı, *Cumhuriyet Halk Partisi Kataloğu.*

T.C. Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü Cumhuriyet Arşivi Daire Başkanlığı, *Diyanet İşleri Başkanlığı Kataloğu.*

T.C. Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü Cumhuriyet Arşivi Daire Başkanlığı, *Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı Maden Dairesi Başkanlığı Kataloğu 1870-1951,* Ankara 2001.

T.C. Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü Cumhuriyet Arşivi Daire Başkanlığı, *Müşterek Kararnameler Kataloğu.*

T.C. Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü Cumhuriyet Arşivi Daire Başkanlığı, *Toprak İskan Müdürlüğü Kataloğu.*

1928: HARF DEVRİMİ ve LAİKLİĞİN İLANI

Esra DİK*

Türk demokrasisi Fransa İhtilalinin açtığı yolu takip etmiş,
lakin kendisine has ve saf mümeyyizle inkişaf etmiştir.
Mustafa Kemal Paşa, 8 Mart 1928.[1]

Kasım 1922'de Saltanatın sona ermesi, 1924 yılında Hilafetin kaldırılması ile saltanat yanlılarına karşı mücadeleyi kazanan taraf Kemalistler oldu. Ancak, toplumsal yapıyı toptan değiştirecek kurucu bir değişiklik henüz gerçekleştirilememişti. Daha fazla beklemek istemeyen Cumhuriyet Rejimi, uluslaşmanın itici gücü olduğuna inandığı "Harf Devrimi"ni 1928 yılında hayata geçirmiştir. Harf Devrimi İmparatorluk döneminin ortadan kaldırılmasının son adımı olarak tarihe geçerken, yine aynı yıl Teşkilat-ı Esasiye'de yapılan bir değişiklikle devlete dini temsil etme gücü veren hilafet izleri tamamen silinecektir.

1928 yılı sadece bu iki devrimsel harekete tanık olmayacak, Cumhuriyet döneminin ilk yolsuzluk davası da bu yılda görülecektir. Daha kuruluş aşamasında bu tür yolsuzluklarla yıpranmak istemeyen Hükümet, Divan-ı Âli'de yargıladığı iki vekilini (İhsan Bey ve Ali Cenani Bey) cezalandıracak, bir vekaletini de (Bahriye Vekaleti) dava süreci tamamlanmadan ilga edecektir. 1928 yılında devletin taşra siyaseti ise yine ıslahat girişimleri üzerinden devam etmektedir. Meclis tatildeyken, Vekiller Anadolu teftişlerindedirler. Mülki idarenin ıslahatı adına taşradan merkeze bilgi akışını sağlayacak çeşitli araçlar üretilmektedir. Şark vilayetlerinde ise bir yıl önce Garba nakil edilen vatandaşların geri dönüşleri gündemdedir.

1928 yılının tüm gelişmeleri kuşkusuz yönetim sistemi açısından önem taşımaktadır. Ancak yılın örgüsü, Latin Harflerinin kabulü ve Anayasa değişikliği üzerinden kurgulanmaktadır. Bu iki önemli olay makalenin de hareket noktasını oluşturmaktadır.

LATİN HARFLERİNİN KABULÜ

Birinci Dünya Savaşı'ndan önce Tanin Gazetesinin birinci sayfa köşesinde, yeni bir yazı denemelerine rastlanır. Harbiye Nazırı Enver Paşa, kendi dairelerinde yazı usulünü değiştirmiştir. Yeni yazı, sadece bitişik harf usulünü kaldırmaktan, imla harfleri üzerine hareke koymaktan ibarettir. Ancak, I. Dünya Savaşı'nın çıkması bu girişimi sonuçsuz bırakmıştır. Mustafa Kemal, bu başarısızlığın tekrarlanmasından korkmaktadır. Falih Rıfkı, Komisyon tarafından hazırla-

---

* Arş. Gör., Ankara Üniversitesi Yönetim Bilimleri ABD.

1 Hakimiyeti Milliye (HM), Mustafa Kemal'in Beyanatı, 8 Mart 1928.

nan alfabeyi önüne koyduğunda, Mustafa Kemal Paşa, uzun bir incelemeden sonra, "yeni yazıyı tatbik etmek için ne düşündünüz?" diye sormuştur. Falih Rıfkı, bu soruya cevaben "bir on beş yıllık uzun, bir de beş yıllık kısa mühletli iki teklif var, teklif sahiplerine göre ilk zamanlarda iki yazı bir arada öğretilecek, gazeteler yarım sütundan başlayarak yavaş yavaş yeni yazılı kısımlarını arttıracaklar" der. Mustafa Kemal, Falih Rıfkı'nın yüzüne bakar ve "bu ya üç ayda olur, ya hiç olmaz" diyerek, şöyle devam eder: "Çocuğum, gazetelerde yarım sütun eski yazı kaldığı zaman dahi herkes bu eski yazılı parçayı okuyacaktır. Arada bir harp, bir iç buhran, bir terslik oldu mu, bizim yazı da Enver'in yazısına döner. Hemen terk olunuverir."[2]

Enver Paşa zamanında da harf devrimine yönelik tepki vardı, cumhuriyet döneminde de. Muhafazakârların başlıca iddiası alfabe ile medeniyet arasında hiçbir ilişki olmadığı, birçok ülkenin alfabelerini değiştirmedikleri halde garp medeniyetini temsil edebildiği, Arap harflerinin ıslahı ile imlamızın da ıslahının mümkün olacağı yönündedir. Harf devrimini savunanların öne sürdüğü temel gerekçe ise; Türklerin daha önce iki defa alfabelerini değiştirdiği, hatta dillerinin bünyesine daha uygun bir yazıyı terk ederek Arap harflerini almaya mecbur kaldığı, Türklerden başka milletlerin de yakın zamanda Latin alfabesini kabul ettiği, Arap harfleri ıslah edilse bile bu yeniliğin eski eserleri anlamsız kılacağı şeklindedir. Ancak Hükümet kararlıdır ve harf devriminin gerçekleşmesi için en uygun zaman olduğu düşünülmektedir.

Ocak ayında dil devrimi meselesi gazete başlıklarına yerleşmeye başlar. Vasfi Bey'in Hakimiyet-i Milliye Gazetesi ile yaptığı mülakat bu çabayı anlamak bakımından anlamlıdır. Vasfi Bey, "Türk halkı muhafazakar ruh taşımaz, bugün eski imparatorluğun yerine tamamen yeni bir Türkiye kurulmuştur, bugün edebiyatımızın lisanı halkın lisanıdır" demektedir.[3] Keza, halkın sadece yüzde yedi-sekizi okuma yazma bilmektedir.[4]

İşe, önce uluslararası rakamların kullanılması zorunlu kılınarak başlanmıştır. Mayıs ayında Beynelmilel Erkamın Kabulü hakkında 1288 sayılı Kanun kabul edilerek, Devlet, vilayet, şehremaneti ve belediyeler gibi resmi dairelerde tüm yazışmaların uluslararası rakamlar ile yazılması zorunlu hale getirilmiştir. Sıra harflerin değişimine geldiğinde, öncelikle Latin harflerinin Türk diline tatbiki için bir Dil Encümeni kurulmuştur.

Encümen Temmuz başında itibaren mesaisine başlamıştır.[5] Ancak Mustafa Kemal işin ağırdan alınmasını istememektedir. Hazırlıklar devam ederken halkın bu fikre alışması adına Mustafa Kemal 9 Ağustos akşamı, Latin Harflerine geçişi Sarayburnu parkındaki halk toplantısında açıkladı. Falih Rıfkı, o akşamı şu şekilde aktarmaktadır: *"1928'de bir Ağustos Akşamı idi. Dolmabahçe Sara-*

---

2 Falih Rıfkı Atay, *Çankaya,* Sena Matbaası, İstanbul 1980, s. 440.

3 Hakimiyeti Milliye, 14 Ocak 1928.

4 Ahmet Cevat Emre, "Türkiye'de Harf İnkılabı", *Türk Yılı 1928*, Der. Yusuf Akçura, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara 2009, s. 295.

5 Hakimiyeti Milliye, 1 Temmuz 1928.

yı'nda bulunuyorduk. Atatürk Sarayburnu parkındaki halk toplantısı ile Büyükada kulübünde bir suareye davetli idi. Sarayburnu parkının, bütün kalabalığı ve sahneyi gören yüksekçe bir yerinde bir masa hazırlamışlardı. Bahçenin bir köşesinde halkı eğlendiren bir caz, sahnede ise nöbeti geldikçe Arapça şarkı ve kasideler söyleyen Mısırlı Münire-tül Mehdiye takımı vardı….. Kimde bir defter var? dedi. Kendisine hizmet edenlerden biri parmak büyüklüğünde bir cep defteri bulabildi. Bu deftere bir şeyler yazdığını görüyorduk. Bir müddet sonra beni yanına çağırdı. Kulağıma: "Kimseye göstermeden bunlara göz gezdir, sana okutacağım" dedi. Yerime oturdum baktım, yeni yazı ile "Sarayburnu Nutku" diye Cumhuriyet tarihine geçen hitabenin ilk parçaları idi. Atatürk millete iki şey söylüyordu: Yazın, Arap yazısı değildir. Musikin, bu sahnedeki musiki değildir."[6]

Mustafa Kemal, yazdıkça Falih Rıfkı'ya kâğıtları uzatmış, sonra hepsini geri alarak halkı selamlayan kısa bir nutuk okumuştur. Ardından elinde tuttuğu defteri işaret ederek kalabalıktan Türkçe yazı okumayı bilen birini çağırmıştır. Gencin Latin harfler ile yazılmış metni görünce ki şaşkınlığına Mustafa Kemal, "bu arkadaşımız hakiki Türk yazısını bilmediği için şaşırmıştır. Arkadaşlarımdan birine okutayım" demiş ve yazıyı okuması için Falih Rıfkı'ya vermiştir. Nutuk şu şekilde idi:[7]

> "Arkadaşlar, güzel dilimizi ifade etmek için yeni Türk harflerini kabul ediyoruz. Bizim güzel, ahenkli, zengin lisanımız yeni Türk harfleriyle kendini gösterecektir. Asırlardan beri kafalarımızı demir çerçeve içinde bulunduran, anlaşılmayan ve anlayamadığımız işaretlerden kendimizi kurtarmak mecburiyetindeyiz. Vatandaşlar, yeni Türk harflerini çabuk öğreniniz! Bütün millete, köylüye, çobana, hamala, sandalcıya öğretiniz. Bunu vatanperverlik ve milliyetperverlik vazifesi biliniz. Bu vazifeyi yaparken düşününüz ki bir milletin, bir içtimai heyetin yüzde sekseni okuma yazma bilmez, bu ayıptır. Bundan insan olanlar utanmak lazımdır. Bu millet, utanmak için yaratılmış bir millet değildir. İftihar etmek için yaratılmış ve iftiharla tarihini doldurmuş bir millettir."

Falih Rıfkı nutku okumasının ardından halkın coşku ile bu haberi karşıladığını yazmaktadır. Mustafa Kemal Latin harflerine geçileceği haberini, neden seçkin bir kesime değil de bir halk toplantısında halka doğrudan açıklamıştır sorusuna cevaben Falih Rıfkı Sarayburnu gecesi sonunda Mustafa Kemal'in son olarak sözlerini aktararak açıklamaktadır: *"Bahçede ana binaya doğru ilerlediğimiz sırada tuvaletli hanımlar ve fraklı erkekler bir grup halinde bize doğru geliyorlardı. Bana döndü: Çocuk dedi, orada yaptığımızı burada yapamazdık*".[8]

Ağustos ayı yeni harfler üzerinde çalışmalar ile geçer. Yeni harfleri tespit komisyonu sürekli toplanmaktadır. Gramer hakkındaki esasların tartışıldığı 14 Ağustos tarihli toplantıya Maarif Vekili Necati Bey ile Mustafa Kemal bizzat katılmışlardır. Aslında sadece özel oturumlara değil vakit buldukça Paşa, her

---

6 Falih Rıfkı Atay, *a.g.k*, s. 442.

7 Mustafa Baydar, *Atatürk ve Devrimlerimiz*, Türkiye İş Bankası Yayınları, İstanbul, 1973, s.264, Falih Rıfkı Atay, *a.g.k*, s.442.

8 *a.k*, s.442

gün öğleden sonra komisyonla birlikte çalışmıştır. Yorucu geçen çalışmaların ardından 27 Ağustos'ta Hakimiyet-i Milliye Gazetesi, Türk Dil Encümeni tarafından tespit olunan imla ve harf şekillerini yayınlamıştır. Hemen ertesinde Gazetede bazı haber başlıkları yeni harflerle yayınlanmaya başlamıştır.

Mustafa Kemal için dil devrimi bir seferberlik hareketeydi ve zaferle sonuçlanmak zorundaydı. Yunan Ordusunun bozguna uğratıldığı 26 Ağustos zaferi için yaptığı konuşmada Mustafa Kemal, İsmet Paşa'ya "26 Ağustos'ta sende kalan intiba nedir?" diye sorduğunda İsmet Paşa, "Karanlık, sarp dağlardan zafer ve şeref güneşinin nasıl ve ne vasıtalarla doğduğunu daima hatırlarım. Bu kuvvetli hatırama çok güvenerek beyan edebilirim ki, bugün yeni Türk harfleri ile cehalete karşı açtığınız mücadelenin yarın için 26 Ağustos zaferinden yüksek ve geniş saadet neticeleri vereceğini muhakkak görüyorum" diye cevap vermiştir. Dil devrimi Osmanlıdan kalan son kalıntıları silip atacak ve yeni kurulan Türk devletinin zaferini taçlandıracak bir öneme işaret etmekteydi.[9]

Yeni harflerin tanıtılması ve benimsenmesi için halkı aydınlatma araçlarına da elbette ihtiyaç duyulmaktadır. Hakimiyeti Milliye Gazetesi, yeni harflerin öğretilmesinde önemli bir iletişim aracıdır. Gazete, 3 Eylül tarihinden itibaren bir sütununu yeni harfleri öğretmeye ayırır. Dil Heyetinden gelen önemli tebliğler geciktirilmeden yayınlanmaktadır. Dil Heyeti, Eylül ayı başında iki önemli tebliğ yayınlar. Bunlardan birincisi "Resmi devair ve müessesat tarafından yeni harflerle yazılan unvan, vesaireyi gösterir levhalarda bazı yanlışlıklar göze ilişmektedir. İlk günler için biraz tabi olmakla birlikte bu yanlışlara mani olmak üzere yazılacak yazıların bir suretleri pullu bir zarfla beraber heyetimize gönderildiği takdirde tashih ve amade edileceğini ilan ederiz" şeklindedir. İkincisi ise şu şekildedir: "Dil Encümeni yeni yazı ile intişar edecek alfabe, gramer ve her nevi neşriyatın encümenin vazettiği esaslara mutabık olup olmadığını kontrol ve tasdik etmek üzere bir Kontrol Heyeti teşkil etmiştir. Bu heyet son tahsis prova halinde gönderilecek yeni yazı ile yazılmış her nevi neşriyatı murakabe edecektir. Adres şimdilik devlet matbaasıdır."[10]

Harflerin tanıtılmasında bir diğer araç kurslardır. Kurslar her vilayetteki Türk Ocakları merkezlerinde verilmektedir. Bir yandan da Mustafa Kemal başta olmak üzere, yeni harflerin yurdun her yanına yayılmasını yerinde denetlemek için, Anadolu seyahatleri başlatılmıştır. Mustafa Kemal, 19 Mayıs 1919'ta Samsun'a ayak basışını anımsatırcasına ilk seyahatine bu bölgeden başlar. 18 Eylül'de Samsun'dan hareketle Amasya'ya sonra Turhal yönünde seyahatine devam eder. Seyahat programlarında Tokat ve Sivas da vardır. Reisi Cumhur uğradıkları yerlerde memur ve muallim, tüccar ve esnaf, kadın ve erkek herkesi etrafında toplayarak yeni harflerden sınamalar yapar.[11]

23 Eylül'de Ankara'ya gelen dil encümeni üyeleri arasında Yakup Kadri, Ahmet Cevat, İbrahim Crandi, Ruşen Eşref, İsmail Hikmet, Celal Sahir, İbrahim

---

[9] Hâkimiyet-i Milliye, 28 Ağustos 1928.
[10] Hâkimiyet-i Milliye, 4 Eylül 1928.
[11] Hakimiyet-i Milliye, 18–22 Eylül 1928.

Necati, Fazıl Ahmet ve Ragıp Hulusi bulunmaktadır. Mustafa Kemal tarafından tespit edilmiş esaslar, aynı tarihte Maarif ve Dahiliye Vekaletlerince memleketin her tarafında, tüm resmi dairelere tebliğ edilmiştir. Bir de Riyaseticumhur Orkestra şefi Zeki Bey tarafından harf marşı tanzim edilmiştir.[12] Ekim ayına gelindiğinde küçük teferruatlar düzenlenmektedir. Örneğin 3 Ekim'de yeni yazı ile mektup adreslerinin nasıl yazılacağı açıklanmıştır. 7 Ekim tarihli Hakimiyeti Milliye Gazetesi'nde Türkçe stenograf konusunda devletçe kurs açıldığı haberi verilmektedir. Bütün gazetecilerin bu usulü öğrenmeleri istenmektedir. Gazete'de klişe bir örnek verilmiştir: "*Osmanlı İmparatorluğu Anadolu'da bütün unsurların, insanın, hayvanın ve mahsulün sıhhatini bozdu: Cumhuriyet hükümetinin esas siyaseti, geniş ve umumi bir hıfzısıhha siyasetidir."*

Yeni Türk harfleri fikri Meclisin açılışına kadar tüm yurda bu şekilde yayılır. Ancak henüz ortada bir kanun yoktur. 1 Kasım 1928 TBMM III. Dönem Açış Konuşmasında Mustafa Kemal *"Büyük Türk Milleti, bilgisizlikten, az emekle kısa yoldan ancak kendi güzel ve asil diline kolay uyan bir araçla kurtulabilir. Bu okuma yazma anahtarı ancak Latin aslından alınan Türk alfabesidir. Basit bir deney Latin aslına göre hazırlanmış Türk harflerinin Türk diline ne kadar uygun olduğunu, şehirde ve köyde yaşı ilerlemiş Türk vatandaşlarının ne kadar kolay okuyup yazdıklarını güneş gibi ortaya çıkarmıştır....Milletler topluluğuna aydın ve yetişmiş büyük bir ulusun dili olarak girecek olan Türkçeye bu yeni canlılığı kazandıracak olan Üçüncü Büyük Millet Meclisinin yalnız ölmez Türk tarihinde değil, bütün insanlık tarihinde seçkin bir yeri olacaktır"* der.[13] Konuşmasının ardından, Türk Harflerinin Kabul ve Tatbiki Hakkında 1353 sayılı Kanun kabul edilir. Böylece Arap yazısı terk edilerek, Latin alfabesine resmen geçilmiştir.[14] Bu yasa gereğince levha, tabela, ilanlarla beraber gazete, risale ve mecmualar yeni harflerle basılmaya başlanmıştır.[15] Öyle ki, 2 Aralık 1928 tarihi itibariyle eski harfler tarihe karışmıştır.

Ancak harflerin tarihe karışması yeterli değildir. Anadolu halkının yeni dili öğrenmesi için seferberlik başlatılması gerekmektedir. Millet Mektepleri bu seferberliğin motor gücü olacaktır. Kasım ayı başlarında şekillenen mektep çalışma usulü, Aralık sonunda nihayete varmış ve 1 Ocak tarihinden itibaren memleketin her tarafında Millet Mektepleri açılması karara bağlanmıştır. Millet Mektebi iki türlüdür. Birincisi, tahsil çağını geçirmiş olup ne eski Arap ve ne de Türk harflerini bilmeyen vatandaşların Türk harfleri ile okuyup yazmayı öğrenmelerine mahsus olmak üzere dört aylık bir devreyi, ikincisi, eski Arap harfleri ile okuyup yazan ancak Türk harflerini bilmeyen vatandaşların Türk harfleri ile okuyup yazmayı öğrenmelerine mahsus iki aylık bir devreyi içermektedir.[16] 21

---

12 Hakimiyet-i Milliye, 27 Ağustos 1928.

13 *Atatürk'ün Türkiye Büyük Millet Meclisi'ni Açış Konuşmaları*, TBMM Kültür, Sanat ve Yayın Kurulu Yayınları, Ankara 1987, s.180.

14 Z.C C.5 İ.1 1 Kasım 1928.

15 Hakimiyet-i Milliye 1 Aralık 1928.

16 Düstur T.3 C. 10 s.11, 11 Kasım 1928.

Aralık 1928 tarihi itibariyle hali hazırda Türkiye'de muallimlerin idare ettiği 5500 halk kursu, bu kurslarda eğitim gören 220.000 öğrenci mevcuttur. Devlet memurları hariç olarak 30.000 vatandaş kursları tamamlamıştır. Miktarı on üç bini aşan ilk mektep muallimlerinden her biri, olağanüstü sebepler dışında Millet Mektebinin bir dershanesini idare edecek ve diğer teşkilatlar vasıtasıyla 400.000 kişiye yeni harfler öğretilecektir.

ANAYASA'DA LAİKLİK

Dil devrimi uluslaşmanın en önemli ayağı olmakla birlikte, devrimi tamamlayan ikinci aşama Anayasa'da yapılan değişiklikle gerçekleşmiştir. İsmet Paşa ve 121 arkadaşınca verilen anayasa değişikliği teklifi, 9 Nisan'da Meclis gündemine gelmiştir. Değişiklik talebi Teşkilat-ı Esasiye Kanunun 2, 16, 26 ve 38 inci maddeleri üzerinedir. Gerekçesi ise şu şekildedir:[17]

> "Muasır medeniyet hukuku ammesinde, millet hakimiyetinin tecellisine medar, en mütekamil devlet şeklinin layik ve demokratik cumhuriyet olduğu müsellemattandır. Millet Meclisinin ittifakiyle tasvip edilmiş olan Kanunu Medeni, Ceza Kanunu gibi müdevvenatı hazıramız da bu esası tatbikat ve fiiliyat sahalarında tecelli ettirmektedir. Esasen devlet bir şahsiyeti maneviye olduğuna göre bizatihi bir mefhumu mücerrettir. Dinin maddi şahıslara tahmil ettiği mükellefiyetleri, farzları amelen ifasına imkan da mutasavver değildir. Böyle mümkün olmayanı istihsal peşinde ısrarın bir zaıf bütün zaıflar gibi zararlı bir zaıf teşkil edeceğinde şüphe yoktur. Esbabı mesrudeye binaen layik devletin esas telakkisine münafi fikraların Teşkilat-ı Esasiyeden tayı teklif olunmuştur. Din ile devletin ayrılma prensibi, devlet ve hükümetçe dinsizliğin tervici manasına tazammun etmemelidir. Din ve Devlet işlerinin birbirinden ayrılması; dinlerin, devleti idare edenlerle edecekler elinde bir alet olmaktan kurtuluş teminatıdır. Muasır hukukiyat ilminden ve tarihten iktibas eylediği tecrübe ve bilgilerini nazarda tutan Türk İnkılabı, din ile dünya işlerini karıştıran ve türlü müşkülatta sebep olmağa müstait bulunan mevadı kaldırarak Teşkilat-ı Esasiyeye sarih ve samimi bir metin vermekle Türkiye Cumhuriyetine pürüssüz bir surette vaz'ı hakikisini bahşetmiş olacaktır. Bu suretledir ki beşeriyetin manevi saadetlerini deruhte eden din, ağyar eli değmeyen vicdanlarda bülent mevkiini ihraz ederek Allah ile fert arasında mukaddes bir temas vasıtası haline girmiş bulunacaktır. Bu kutsi teması camilerde, kiliselerde, havralarda veya sadece vicdanlarında arayıp bulanlar vardır. Devlet ve kanunları cümlesinin hamisidirler."

Yukarıdaki gerekçeye dayanan 1222 sayılı Kanunla Teşkilatı Esasiye Kanununun 2. maddesinde yer alan "Türkiye Devletinin dini İslamdır" hükmü kaldırıldı. 2. madde "Türkiye Devletinin resmi dili Türkçedir. Makarrı Ankara şehridir" olarak kaldı. TBMM'nin yetkilerini belirten 26. maddedeki "Ahkam-ı Şer'iyenin Tenfizi" kısmı çıkarıldı. Keza 16. ve 38. maddelerde Cumhurbaşkanı ve milletvekillerinin yeminlerindeki "Vallahi" deyimi çıkarılarak yerine "namusum üzerine söz veririm" ibaresi kondu.[18]

Anayasa değişikliğinden sonra Mayıs ayında bir Heyeti Umumiye kararı alınmıştır. Karar, "tekke ve zaviyelerle türbelerin seddine ve türbedakarlıklar ile

---

[17] Z.C C.3, İ.59 9 Nisan 1928.
[18] Z.C C.3 İ.59 9 Nisan 1928.

birtakım unvanların men ve ilgasına dair olan kanun mucibince seddedilen tekkelerin şeyhlik ve zaviyedarlıklarının ilgası ile mütevellilikleri şeyh ve zaviyedarlıklara meşrut bazı vakıflar tevliyetinin de mürtefi olduğu" şeklindedir.[19] Tekke ve zaviyeler kapatılacaktır. Cami Hademeleri Nizamnamesi ile din görevlileri hakkında da düzenleme yapılmıştır.[20] 3 Şubat'ta Hutbe İstanbul'da Türkçe okunmaya başlanmıştır.

MERKEZİ İDAREDE YOLSUZLUK ve DİVAN-I ÂLİ

1928 yılına birkaç gün kala Dahiliye Vekili Şükrü Kaya Bey, bir beyanatında "her türlü suiistimallere ve yolsuzluklara karşı her nerede ve her kim tarafından olursa olsun müsamaha edilmeyeceğini" söylemiştir.[21] Cumhuriyet idaresi adının bu tür yolsuzluklarla anılmasından rahatsızdır. Yolsuzluk ve suiistimal iddialarının odağında ise iki vekalet bulunmaktadır. Bunlardan birincisi Bahriye Vekaleti diğer Ticaret Vekaletidir. Divan-ı Âli yolsuzluklara karşı hükmünü henüz vermeden Hükümet bu vekaletlerden birini ilga ederek cezalandıracak, diğerini ise İktisat Vekaleti ile birleştirecektir.

Havuz-Yavuz Davası

1927 yılı Aralık ayında TBMM'de Bahriye Vekili İhsan (Eryavuz) Bey hakkındaki yolsuzluk söylentileri hararetle tartışılmaktadır. İhsan Bey, Yavuz Zırhlısının tamirine ilişkin sözleşmenin tadili sırasında, İcra Vekilleri Heyetinin kararına karşı ve bu kanuni yetkinin haricinde ve hazinenin yararına aykırı hareket ettiği gerekçesiyle itham edilmektedir.[22]

1926 Temmuzunda İhsan Bey, Yavuz'un tamiri için aday iki şirketten İsmet İnönü'ye bahseder. Şirketlerden biri Alman, diğeri Fransız'dır. Hükümetin ilgisi, sadece tamir işinin bir yılda tamamlanması ve iki senede borcun ödenmesiyle sınırlıdır. Yavuz'un tamiri için üç milyon liraya ihtiyaç olduğu tahmin edilmektedir. Bahriye Vekili, müzakerelerin son aşamasında, Alman şirketi ile Fransız şirketi arasında çok büyük fiyat farkı olduğunu, Fransız şirketin rakip şirkete göre bir milyon daha az fiyat verdiğini öne sürmüş, nihayetinde Fransız şirketi ile anlaşılmıştır. Anlaşma gereğince, Yavuz ve havuz bir milyon üç yüz bin Sterline sigorta edilecek ve Hükümet sigorta ücretine yirmi bin lira miktarında iştirak edecektir. Fransız şirketinin vekilleri Sapancalı Hakkı Bey ile Hüsrev Sami Bey'dir. İsmet Paşa bu durumdan şüphelenerek, bu isimlerin şirkete vekillik etmelerinin kanunen bir sakınca yaratıp yaratmayacağını İhsan Bey'e sorar. İhsan Bey sıkıntı yaratmayacağını söyler. Süreç şöyle devam eder:[23] Yavuz, Şubat 1927'de havuza bindirilirken kazazede olur. Kaza olmasa, Yavuz şirkete teslim edilecek, Nisan ayında tamire başlanacaktır. Kaza üzerine önce havuz tamir

---

[19] Düstur T.3 C. 9 s.1008 23 Mayıs 1928.
[20] Düstur T.3 C. 9 s.1146 12 Ağustos 1928.
[21] Hakimiyet-i Milliye, 29 Aralık 1927.
[22] ZC, C.3, İ.22 24 Aralık 1927.
[23] *İsmet İnönü'nün TBMM'deki Konuşmaları,* Birinci Cilt (1920-1938), TBMM Kültür, Sanat ve Yayın Kurulu Yayınları No:56, s.260-276.

edilmiş, Ağustos ortalarında Yavuz havuza bindirilerek, tamiratın başlaması beklenmiştir. Ancak, bu esnada Bahriye Vekili, şirketin tekrar teslim alma sırasında tereddüdünün olduğunu ifade etmiştir. Şirket, ilk bindirmede kazanın olmasının sigorta ücretinin de artmasına sebep olacağını, sigorta şartı sözleşme imzalanırken yüzde bir ise şu an yüzde dört veya beşe kadar yükseldiğini, bu kadar masrafı yüklenemeyecekleri için sözleşmenin sigorta maddesinin tadilini talep ettiklerini bildirmiştir. Ancak, İsmet Paşa'nın bu konuda tavrı nettir. Tamirat başlamadan, sözleşmede bir tadilat yapılmayacaktır. Bahriye Vekili protestoya ve takibata başlandığını bildirse de, Reisicumhur olanlardan rahatsız, ortada dürüst olmayan bir şeyler olduğunu sezmektedir. Bahriye Vekili, bunun aksini savunsa da İsmet Paşa da aynı şüphe içerisindedir. Bir Türk avukatın kardeşine şirketin vekaletini üstüne almasını teklif etmesi ve şirket vekillerinin ısrarla kendisi ve Reisicumhur ile görüşme istekleri, İsmet Paşa'nın şüphelerini daha da arttırmıştır. Ekim ayında Şirket, sigorta müddetinin dört aya, yani Yavuz üzerinde büyük yaraların kapanacağı müddete maksur olmak üzere, uzatılmasını? kabul edebileceklerini iletmiştir. Bu sırada Bahriye Vekili İhsan Bey, İsmet Paşa'ya, yakınmakta, kendi hakkında dedikoduların olduğunu, para aldığına dair söylentilerin cesaretini kırdığını söylemektedir. İsmet Paşa, bu söylentilerin ancak Heyeti Vekile düzeyine taşınarak çözülebileceğini belirttikten sonra, Adliye, Maliye ve Ticaret Vekillerinden oluşan bir encümen toplamıştır. Mesele burada tetkik edilmiş, encümen sorunun çözümü için Şurayı Devletin mütalaasına başvurulmasını önermiştir. Heyeti Vekile, sigorta müddeti üzerindeki tadil talebinin esas itibariyle kabulüne izin vermiş, Bahriye Vekaletinin mütehassıs talebini reddetmiştir. Ancak, güven bunalımı sürmektedir. 30 Ekim'de İsmet Paşa, Bahriye Vekiline, yeniden hükümet kurma görevinin kendine tevdi edilmesi durumunda Bahriye Vekaletinin Müdafai Milliye ile birleştirileceğini ve kendisinin Hükümet dışında kalacağını söyler. Ekim ayı sonlarında, Maliye Vekaletine danışılmadan, Fransız şirkete 660 bin lira borç tutarı için taahhütte bulunulduğu anlaşılır. Oysa tamirat süresi bir yıl, ödeme süresi iki yıl olarak anlaşılmış, şirket bile bu miktara ilişkin bir hak iddia etmemiştir. Tüm bu olanlar İsmet Paşa'nın deyimiyle Vekaleti, Başvekaleti aşmış, BMM'nin bir meselesi haline getirmiştir. BMM, 24 Aralık 1927'de İhsan Bey hakkında soruşturma açılmasına karar vermiştir. 1928 yılına Yavuz-Havuz davasıyla girilmiştir.

1928 yılının ilk günlerinde Meclis'te kurulan Tahkik Encümeni hararetle çalışmaktadır. O kadar ki, mesaisini tamamlayamadığından 6 Ocak'ta Meclis'ten sürenin uzatılmasını talep etmiştir. Mesele sadece Yavuz'dan ibaret değildir. Yavuzun tamiri için gereken "havuz"'un da incelemeye tabi tutulması gerekmektedir. Tahkikat Encümeni önce Denizli Mebusu Muzaffer Müfit Bey ile St. Nazaire Şirketi Müdürü Mösyö Jiber'i, ardından davet edilen Başvekil İsmet Paşa'yı dinlemiştir. Encümen Yavuz'u ve Havuz'u da kapsayacak şekilde iki koldan tahkikata başlamıştır.[24]

---

[24] Hâkimiyet-i Milliye, 6 Ocak 1928.

25 Ocak'ta Yavuz Meselesi ve Londra'daki havuz temini girişimi Ceza Kanunu'nun belirli maddeleri çerçevesinde incelenmiş ve Bahriye Vekili İhsan Bey'in bazı eylemleri Kanun'a aykırı bulunmuştur.[25] 26 Ocak'ta TBMM, sabık Bahriye Vekili İhsan Beyin dokunulmazlığını kaldıran Yüce Divana sevk kararını almıştır.[26] Kararın ardından Meclis Divan-ı Âli teşkiline karar vermiştir. 21 kişiden oluşan Divan-ı Âli üyeleri şu isimlerden oluşmaktadır: Mahkeme-i Temyiz Reis-i Evveli İhsan Bey, Birinci Ceza Reisi Semih, Azadan Mecdi, Halil İbrahim, Reşad, Nail, Ali Fehmi, Esad, Bahri, Fuad, Hulusi, Hüseyin Avni Beyler ve Şurayı Devletten Reis Nusret, Reşad, Ali Rıza, İsmail Hakkı, Safvet, Asaf, Şefik, Asım, Abdullah Sabri ve Ömer Lütfü.[27] Üyelerin seçiminin hemen sonrasında Divan-ı Âli Adliye Sarayında toplanarak İhsan Bey ve arkadaşları hakkında tahkikat evrakını incelemeye başlamıştır.[28] İhsan Bey 2 Şubat gecesi Keçiören'deki evinden alınarak tutuklanmış, 3 Şubat'ta ise Başsavcı iddianamesini Divan-ı Ali başkanlığına sunmuştur.[29] 9 Şubat'ta Divan-ı Ali, İhsan Bey'i Havuz ve Yavuz meselelerini suiistimal, irtikap ve rüşvet iddiası ile yargılamaya başlayacaktır. Ancak o güne kadar alışık olunmayan bir çalışma tarzı geliştirilir. 10 Şubat'ta Divan-ı Âli vatandaşa kapılarını açar. Başsavcı açılış günü "Divan-ı Âli'nin bu günkü teşkili aynı zamanda âli bir ihtar mahiyetindedir" demektedir.[30] Bu dava aynı zamanda genç Cumhuriyetin adının bu tür yolsuzluk söylemi ile yıpranmaması adına bir güç gösterisidir.

18 Mart'ta Divan-ı Âli'de Havuz ve Yavuz davasının tahkikat safhası bitmiştir. Başsavcının iddianamesinde "Yavuzun yalnız dünkü ve bugünkü halinden değil, ikmal tamirine kadar yarınki vaziyetinden de mesul olan İhsan Bey ve rüfekasının, halen memleketi bir müdafaa salhında mahrum eden fiil ve hareketlerinin suç teşkil ettiğine kanaat etmektedir" demektedir.[31] Ömer Nazım ve Fikret Beyler havuz işlerinde, Nureddin ve Hakkı Beyler Yavuz işlerinde toplu halde sorumludur.[32]

8 Nisan'da İhsan Bey son defa müdafaada bulunduktan sonra yargılama sona erer. Yüce Divan, Cumhuriyet tarihinin ilk mahkûmiyet kararını vermiştir. İhsan Bey, iki sene ağır hapse ve iki sene rütbe ve memuriyetten mahrumiyete, Sapancalı Hakkı Bey bir sene ağır hapse ve bir sene rütbe ve memuriyetten mah-

---

25 Hakimiyet-i Milliye, 25 Ocak 1928. İhsan Bey'in faaliyetleri Ceza Kanunu'nun 102. maddesinin birinci zeyline, yürürlükteki Ceza Kanunu'nun 83. maddesi yoluyla 72. maddesine, Yavuzun tamiri hakkındaki mukavelelerin tadili işlemlerinde Türk Ceza Kanunu'nun 211. maddesi, 212. maddesine ve Avukat Ziya Bey'in Kanun hilafı tekaidesi Türk Ceza Kanunu'nun 240. maddesine temas eden memnu fiiller kapsamında değerlendirilmiştir.

26 ZC, C.2 İ.36, 26 Ocak 1928.

27 Hâkimiyet-i Milliye, 29 Ocak 1928.

28 Hâkimiyet-i Milliye, 1 Şubat 1928.

29 Hâkimiyet-i Milliye, 3 Şubat 1928.

30 Hâkimiyet-i Milliye, 10 Şubat 1928.

31 Hâkimiyet-i Milliye, 19 Mart 1928.

32 Hâkimiyet-i Milliye, 20 Mart 1928.

rumiyete, Nazım ve Doktor Fikret Beyler dörder ay hapse ve yüzer lira ağır ceza-ı nakdiyeye mahkûm olmuşlardır.[33]

Bahriye Vekaletinin Lağvı

1928 yılı Nisan ayına kadar süren Havuz-Yavuz davası sonucunda sadece Bahriye Vekili hakkında cezai hüküm verilmedi, Bahriye Vekaleti de cezalandırıldı ve lağvedildi. Ancak Bahriye Vekâletinin lağvedilmesi için Hükümet tahkikatın sonuçlanmasını beklemedi. Hükümet tahkikatın başlarında, 16 Ocak tarihinde Bahriye Vekaletinin İlgasına Dair 1198 sayılı Kanun'u kabul ederek Bahriye Vekaleti'ni lağvetti.

Vekâletin kaldırılışı, kuruluşu kadar tartışmalı geçmemiştir. Bahriye Vekâletinin lağvında, Yavuz olayının etkisi olmakla birlikte, asıl sorun bahri alanın bir vekâletle temsil edilmesi ve bu temsiliyetin Genelkurmay Başkanlığının merkezileşme isteğini baltalamasıdır. Bahriye Vekaleti, 29 Aralık 1924'te 539 sayılı Bahriye Vekaleti Teşkiline Dair Kanun ile kurulmuştu. Vekaletin kuruluşundan bir yıl önce de benzer bir girişim olmuş, ancak o sırada içinde Fevzi Paşa'nın da bulunduğu Müdafai Milliye Encümeni riyasetinden itiraz gelmiş ve temel gerekçe olarak da Erkan-ı Harbiyei Umumiye Reisi'nin kabineden çıkarılmış olması gösterilmiş ve aynı şekilde bahriyenin de siyasetten arınmış olması gerektiği ileri sürülmüştür. Söz konusu Encümen, tasarıyı değiştirmiş ve bahriyenin daire şeklinde Erkanı Harbiyei Umumiye Riyasetine bağlanmasını önermiştir. Ancak, bu düzenleme yasalaşamamıştır. 22 Aralık'ta Meclise getirilen tasarıyla Bahriye Vekaleti yeniden gündeme gelmiş, bütçede önemli bir kalem teşkil edeceği, Genelkurmay kararları ile çatışma olabileceği, farklı emir ve kumanda merkezleri yaratılmak istendiği ileri sürülmüştür. Asker siyasete karışmaktan öte, siyasetten özerk olma isteğindedir. Sonuçta 539 sayılı Kanun ile Bahriye Vekâleti kurulmuştur. Vekâlet, deniz kuvvetlerinin politika üretme merkezi olmaktan çok, , kendisine bağlanan Ticaret Bahriye Müdürlüğü ile bir anlamda alım, satım, ticaret gibi işlerle sorumlu tutulmuştur. Yavuz olayı vekâletin sonu olmuştur. [34] Vekaletin kaldırılışı ile birlikte, bahriye işleri, Müdafai Milliye Vekâletine devrolunmuştur. Müdafai Milliye Vekaletinde Bazı Teşkilat İcrasına dair 1199 sayılı Kanun kabul edilerek, Müdafai Milliye ve Bahriye Vekaletleri müsteşarlıkları ilga edilmiş ve Müdafai Milliye Vekaletinde Kara, Deniz ve Hava müsteşarlıkları kurulmuştur.[35]

Meclis Veznesinde Suistimal ve Ticaret Bakanlığında Yolsuzluk

Yıl içerisindeki ikinci büyük yolsuzluk, Ticaret Vekaletinde yaşanmıştır. Suçlanan kişi Gaziantep Mebusu Ali Cenani Bey'dir. Gaziantep Milletvekili ve

---

[33] Hâkimiyet-i Milliye, 17 Nisan 1928.

[34] Seydi Çelik, *Osmanlı'dan Günümüze Devlet ve Asker*, Salyangoz Yayınları, İstanbul 2008, s.131-132.

[35] Z.C C.2 İ.32 16 Ocak 1928.

Ticaret eski Bakanı Ali Cenani hakkında, un ve zahire fiyatlarının yükselmesini önlemek için Ticaret Vekaleti emrine verilen 500 bin liranın harcanmasında usulsüzlük yaptığı gerekçesiyle soruşturma açılmıştır.

Mart ayında BMM Divan-ı Muhasebat Encümeni'nin mazbatası görüşülmüş ve Ali Cenani Bey bir açıklama yapmıştır: *"Muhterem arkadaşlar, özel bir kanunla un ve zahirenin yükselmesine engel olmak için Ticaret Vekaletine beş yüz bin lira ödenek verilmiştir. Kanunun birinci maddesi bu amaç için mubayaada bulunmak üzere Ticaret Vekaletine izin veriyordu. İkinci maddesi sermaye olarak beş yüz bin lira tahsisine, üçüncü madde de alış ve satış muamelesinin devrettiği ve satıştan hasıl olan meblağın yeni muameleye dahil olması için 1341 senesi Ağustos'a kadar yeni mubayaada bulunmağa mezuniyet veriyordu. Bu kanunla beş yüz bin lira sermaye Maliye Vekaletinden İş Bankasına tevdii olundu. O zaman ben deniz? Vekili idim. İstanbul'da bir komisyon teşkil ettim ve bu parayı komisyonun emrine verdim ve kanunun mecliste müzakeresi esnasında zabıtlarda mevcuttur bu meselenin muameleyi ticariye olarak devir edilmesi ve beş yüz bin lira ile bunun 3-4 misli muameleye girişilmesi mevzubahis oldu. O vakit hükümetin ve Meclis-i Alinin kanaati beş yüz bin lira ile tabii muamele yapılmazdı. Bu sermaye olacaktı ve bu sermaye ile bunun 3-4 misli fevkinde muameleye girişimin mümkün olacağı mevzubahis olmuştur."*[36]

Bu açıklama, Meclisi tatmin etmedi. Sabık Ticaret Bakanı Ali Cenani Beyin dokunulmazlığının kaldırılması ve yüce Divana sevki kararlaştırıldı. Ali Cenani Bey, "memleketin zahire ve un ihtiyacını teshil etmek ve ekmek fiyatının yükselmesini engellemek üzere kanunu mahsus ile Ticaret Vekaletinin emrine tevdi edilen beş yüz bin lirayı bir mesul muhasip tayin edilmeksizin doğrudan doğruya tahsil ve idare etmek ve belirli bir müddetle Hazineye iadesi zorunlu olan bu paranın bazı şahıs ve müesseselerin zimmetine geçmesiyle" suçlanmaktadır.[37] Bu davayı da hâlihazırdaki müteşekkil Divan muhakeme edecektir. Yeniden divan teşkiline gerek duyulmamıştır.[38] Mayıs ayına kadar muhakeme sürmüş, Başsavcı iddiasını teslim etmiştir.[39] Cenani Bey, vazifeyi suiistimalden bir ay hapse mahkûm olmuş, fakat cezası tecil edilmiştir. Cenani Bey, 173,755 lira para cezası ödeyecektir.[40]

Bir diğer olay, Meclis Veznesindeki suistimaldir. Cebelibereket Mebusu Ali Rıza ve Bitlis Mebusu İlyas Sami Beyler veznede yaptıkları yolsuzluk nedeniyle Ağır Ceza Mahkemesinde yargılanacaktır.[41] Mahkeme, 8 Mayıs 1928'de Meclis veznesinde yolsuzluk iddiasıyla Cebelibereket (Osmaniye) milletvekili Ali Rıza Bey'i (Bebe) iki buçuk yıl hapse mahkum edecektir.

---

36 Hâkimiyet-i Milliye, 11 Mart 1928.
37 ZC, C.3 İ.61, 14 Nisan 1928.
38 Hâkimiyet-i Milliye, 15 Nisan 1928
39 Hâkimiyet-i Milliye, 7 Mayıs 1928
40 Hâkimiyet-i Milliye, 15 Mayıs 1928
41 Hâkimiyet-i Milliye, 1 Şubat 1928.

Ticaret ve Ziraat Vekâletlerinin Birleştirilmesi ve İktisat Vekâletinin Teşkili

16 Ocak 1928 tarih ve 1200 sayılı "Ticaret ve Ziraat" Vekâletlerinin Tevhidi ile İktisat Vekaleti Teşkili Hakkında Kanun ile Ziraat Vekaleti kaldırılmış, kendisine bağlı Ziraat, Orman ve Veteriner Umum Müdürlükleri de yeniden İktisat Vekaletinin birimleri haline getirilmiştir.[42] İktisat Vekaletinde Ticaret ve Ziraat Müsteşarlıkları kurulmuştur. Müsteşar sayısının ne olacağı ise Mecliste tartışma konusu olmuştur.[43] İktisat Vekaleti Müsteşarlığına İhsan Abidin Bey tayin edilmiştir.[44]

İktisat Vekaletinden beklenen en önemli ödevlerden biri, dış ticaretin arttırılmasıdır. Bunun için Vekalette Ticaret-i Hariciye dairesi teşkili için bir proje hazırlanmaktadır.[45] Daire için bütçeye 250.000 lira konacaktır.[46] İktisat Vekaletinden beklenen diğer önemli görev ise 1927 yılında kabul edilen Teşvik-i Sanayi Kanununa dayanarak sanayi işletmelerine gerekli prim dağıtımının gerçekleşmesidir. Vekalet Temmuz ayında prim itasına başlamıştır. Verilecek primin toplamı 1.200.000 liradır. İktisat Vekaleti her müesseseye imalat ve üretiminin miktar ve değerlerini bildirmesi için matbu formlar göndermiştir.

TAŞRADA DURUM: VEKİLLERİN ANADOLU TEFTİŞLERİ ve MÜLKİ İDARENİN ISLAHI

Cumhuriyet yönetimi yerinde gözlem yaparak sorun tespit etme ve çözüm üretme arayışındadır. Meclisin tatile girmesinden itibaren Vekiller Anadolu teftişlerine başlamaktadırlar. Maarif, İktisat, Adliye Vekaletleri durum analizi yapmak adına teftiştedirler. Maarif Vekili Necati Bey, Haziran ayından itibaren Konya, Adana, Niğde, Kayseri, Sivas, Erzurum, Trabzon, Kastamonu, İstanbul, Trakya, Balıkesir, İzmir, Erzurum, mektep ve müesseselerini teftiş etmiştir.[47] Haziran ayında Adliye Vekili, teftiş için mülkiye müfettişlerinden ve adliye müfettiş heyeti reisinden oluşan bir heyetle Çankırı'ya hareket etmiştir.[48] Heyet, Temmuz ayında Antalya, Ağustos'ta Bayındır ve Ödemiş adliyelerini teftiş etmiştir. İktisat Vekilinin teftiş seyahati ise tarımsal üretimin miktarını yerinde gözlemek amacına yöneliktir.[49]

1928 yılı bazı bölgeler için kuraklık yıllarıdır. Konya kuraklığın merkezidir. Temmuz ayında bölgeye yönelik tedbirler kendisini gösterir. Dahiliye Vekili,

---

42 Meral Tecer, "Atatürk Döneminde (1923-1938) Ekonomik Örgütlenme", *AİD*, Cilt:39, Sayı:4, Aralık 2006, s.75-116.
43 Z.C C.2, İ.32 16 Ocak 1928.
44 BCA: 30.11.1.0/ 37.40.10/50 28 Ocak 1928.
45 Hakimiyet-i Milliye, 23 Ocak 1928.
46 Hakimiyet-i Milliye, 2 Şubat 1928.
47 Hakimiyet-i Milliye, 11-28 Haziran 1928.
48 Hakimiyet-i Milliye, 15 Haziran 1928.
49 Hakimiyet-i Milliye, 2 Temmuz 1928.

yerinde inceleme yapmak adına kuraklık sahasındaki tüm yerleşim yerlerini ziyaret eder. Bölgeye Hilal-Ahmer tarafından 100.000 lira gönderilse de, köylerin vaziyeti kötüdür. Dahiliye Vekaleti sürekli Konya ve Aksaray'a bağlı köyleri tetkik etmektedir. Nevşehir, Ürgüp, Kırşehir durumu kötü olan yerlerdir. [50] Yıl içerisinde Cenubi vilayetlerde çekirge mücadelesi görülürken[51], İzmir ve çevresi zelzele ile sarsıldı. Nisan ayında gerçekleşen zelzelede İzmir'de 20 ev yıkılmış, On altı kişi ölmüş ve elli kişi yaralanmıştır. Torbalı'da ise iki yüz ev yıkılmıştır. Mustafa Kemal, felaketzedelerin en acil ihtiyaçları için 10.000 lira göndermiştir.[52] Mayıs ayında zelzeleler devam etmiş, bu sefer zelzelenin merkezi Emet ve Simav havalisi olmuştur.[53]

Ahvali Umumiye Raporları ve Tam Teşekküllü Nahiyeler

1928 yılında mülki idare hareketlidir. Devletin toprak üzerinde örgütlenebilmesi için somut verilere ihtiyaç duyulmaktadır. Vilayetlerin durumu nedir? Halkın esas ihtiyacı olan şey nedir? Bunu öğrenmenin yolu ilçelerden illere, illerden merkeze aktarılacak bir rapor sistemidir. Dahiliye Vekaleti her ilden bir rapor talep edecektir. Raporun nasıl hazırlanacağına ilişkin 1928 Eylül ayında bir tamim yayınlanmıştır. Raporların neleri kapsadığı 19 maddede açıklanmaktadır. Raporların ismi "ahvali umumiye raporları"dır. Bu raporlar, vilayetlerin asayiş, maarif, nafıa, iktisat, sıhhat alanlarındaki vaziyetini, gelişimini ve ihtiyacını, yapılması gerekenleri ve alınacak önlemleri içermektedir. Raporların düzenlenmesinde aşağıdaki maddelerden yararlanılacaktır:[54]

1) Vilayetlerde asayişte sorun var mıdır? En çok işlenen cürümler nelerdir? Cürümlerin önlenmesi için ne gibi tedbirler alınmalıdır? Şekavet var mıdır? Sebebi nedir? Önlenebilmesi için ne gibi tedbir alınması gerekir, önceki senelere nazaran suç miktarı nedir?
2) Halkın ruh hali ve eğilimleri ne merkezdedir? Devlet teşkilatı ihtiyacı hakkı tatmin ediyor mu? Cumhuriyet esasatı memlekette ne gibi inkılablar husule getirmiştir? Kanunların tatbikatında zorluklarla karşılaşılıyor mu? Karşılaşılıyorsa sebebi nedir?
3) Vilayetlerin idare teşkilatı ihtiyacat-ı hazıraya tatmine kavi midir? Halk ile hükümet arasında münasebet ne merkezdedir? Halka telkin-i itimad ediliyor mu? Halkta mevcut itimadın tezyidi için neler yapmak lazımdır?
4) Vilayet dahilinde aşair-i seyyare mevcut ise bunların miktarı vaziyet-i içtimaileri, hayat tarzları, aşair-i mütemeddi ise aralarındaki münasebet hakkında tedkikata müstenid malumat ve bunların iskanları için ne yapmak lazım olduğuna dair malumat verilecektir.
5) Vilayetin vaziyeti iktisadiyesi ne merkezdedir? Halk ne gibi işlerle meşgul oluyor? Ziraat, ticaret, sanat ne derece inkişaf etmiştir? Memlekette bunlardan

---

50 Hakimiyet-i Milliye, 3 Temmuz 1928.
51 Hakimiyet-i Milliye, 9 Temmuz 1928.
52 Hakimiyet-i Milliye, 3 Nisan 1928.
53 Hakimiyet-i Milliye, 5 Mayıs 1928.
54 Hakimiyet-i Milliye, 6 Eylül 1928.

hangisi daha ziyade inkişafdadır? Evvelce mevcut sanatlardan inhitata uğramışlar varsa nelerdir? Esbabı nedir? Ahalisi buna eşdeğer neye eğilimlidir?

6) Vilayetin içtimai vaziyeti nedir? Servet halk arasında ne suretle dağılmaktadır? Fakr u zaruretin derecesi ve esbabı nedir? Memlekette mevcut işsizler miktarı nedir? Bunlara iş bulmak için ne gibi teşebbüsler yapılmıştır? Memlekette mütegallibe var mıdır? Varsa bunlardan ne gibi zararlar görülmektedir? Halk arasında kötü faaliyetlerden hangileri görülmektedir? İftira ve söze yalan karıştırma var mıdır? Ortadan nasıl kaldırılır? Nüfus meselesi ne vaziyettedir? Artma-azalma var mıdır? Vaziyet en ziyade hangi yaşta olanlar arasındadır? Çocuk vefatı ne merkezdedir? Memlekette batıl itikat inancı var mıdır? Bunları tamamen ortadan kaldırmak için neler yapılıyor?
7) Vilayetlerin sıhhi vaziyeti ne haldedir? Beledi hastalıklar var mıdır? Ortadan kaldırılması ne ile mümkündür? Memlekette en ziyade ne gibi hastalıklar tahribat yapıyor? Vilayetin sıhhi teşkilatı nedir? Halkın ihtiyacını tatmin edebiliyor mu? Sıtma, verem, frengi hastalıkları tahribat yapıyor mu?
8) Vilayetin maarif vaziyeti: İlk tahsil için vilayette ne yapılıyor? Vilayet dahilinde tahsil mecburisine dahil kaç çocuk vardır. Bunun kaçı mekteplere devam ediyor, mekteplerin adedi ne kadardır? Okuma yazma bilenlerin miktarı nedir? (kızlar ve erkekleri ayrı ayrı göstermek gerekmektedir).
9) Vilayetin umran noktasında vaziyeti: Yolları, köprüleri, hastaneleri, kütüphaneleri ne miktardadır? Bunların tevsii, ıslahı, ikmali için ne gibi tasvirler ve teşebbüsler mevcuttur.
10) Kaymakamlar her üç ayda bir mensup oldukları vilayetlere kazanın inzibatı, sıhhi, iktisadi, ilmi, içtimai, umran-ı teşebbüsat ve vaziyetine ve noksanlıklarına dair birer rapor göndereceklerdir. Raporlar ikişer nüsha olacaktır.
11) Bu raporlar valiler tarafından bizzat tetkik olunacak ve içindekilere nazaran vilayetçe gereken işlemler yapılacaktır.
12) Valiler her dört ayda bir toplanan raporların birer nüshasını merkezde alıkoyacak, ikinci nüshası vilayete aid icraatını ihtiva etmek üzere düzenlenecek, iki nüsha raporla birlikte Vekalete gönderilecektir. Merkez vilayete ait raporda, kazaya aid rapor üzerine vilayetçe gereken işlemlerin yapıldığına işaret edecektir.
13) Kaymakamların vilayetlere gönderecekleri ikişer nüsha raporlardan biri her bir kısma ait muamelatı ihtiva etmek üzere ayrı ayrı kağıtlara yazılacak diğeri ise bir kitap formu halinde olacaktır.
14) Vilayetlerin vekaletlere gönderecekleri raporlarda aynı suretle iki tarzda olacak, Vekalete kazalardan gelen forma halindeki raporlarla birlikte gönderilecektir.
15) Forma halindeki kaza ve vilayet raporları "İdare" Mecmuası kıtaasında olacaktır.
16) Sair Vekaletleri alakadar eden hususata ait olduğu vekaletle gönderilmekle beraber, ahval-i umumiye raporlarında derc edilmek icap eder. Ancak vekaletlere gönderildiği işaret edilmelidir.
17) Vilayetlerce Kanunusani, Şubat, Mart, Nisan aylarına mahsus rapor Mayıs zarfında, Mayıs, Haziran, Temmuz, Ağustos aylarına mahsus rapor Eylül zarfında, Eylül, Ekim, Kasım, Aralık aylarına ait rapor da Kanunusani zarfında vekalete gönderilecek ve buna senelik bir hülasa icraat raporu ilave edilecektir.
18) Ahval-i umumiye raporlarının "İdare" mecmuası ile neşredilmesi kararlaştırılmıştır.

19) Dur-u Teftişten müttehasıl sonuca ait olduğu ahval-i umumiye raporlarına derc edilmelidir. Müstecel hususat müstesna olmak üzere bunun için ayrıca rapor gönderilmesine gerek yoktur.
20) Ahval-i Umumiye raporlarına vilayetlerce ittihaz olunan umumi tedbirlerle yapılan tamimlerin birer nüshasında rabt ve ilavesi lazımdır.

"Tam teşekküllü nahiye" konusu Dahiliye Vekaleti tarafından 1928 yılında BMM'ye sunulan bir yasa tasarısı ile gündeme gelmiştir. Vekalet, mevcut nahiyelerin ihtiyacı karşılamayan eksik teşkilatlar olduğunu ileri sürmektedir. Nahiyelerin başında yalnızca bir müdür bulunmakta, mevcut nahiye teşkilatı nüfus, vergi, tapu gibi işlerin görülmesinde yetersiz kalmaktadır. Nahiyelerin dağılımı dengesizdir. Bütün iller kapsamında 1500 nahiyeye ihtiyaç olduğu ileri sürülmektedir. Bu gerekçeyle 1928 yılından 1930 yılına kadar 215 nahiye kurulacaktır.[55] Mustafa Kemal, 1928 yılı Meclis açış konuşmasında da bu konuya dikkat çekmiştir: "Bütün ülkemizi yeni tam kuruluşlu bucaklarla kaplamak amacına bu yıl içinde mümkün olduğu kadar yaklaşmak gereklidir" demektedir. 25 Haziran'da Ankara vilayetinde tam teşekküllü 30 nahiye kurulur. Vilayette 1029 köy bulunmaktadır. Diğer yandan Ekim ayında Hakimiyeti Milliye Gazetesi'nde yer alan bir haberde 100 adet tam teşekküllü nahiye teşkilatının hitam bulduğuna dair alınan bir istihbarattan bahsedilmektedir.[56]

19 Mayıs'ta On Kaza Teşkiline Dair 1282 sayılı Kanun kabul edilerek: Artvin'e bağlı Borçka, Edirne'ye bağlı İpsala, İzmir'e bağlı Dikili, İstanbul'a bağlı Kartal, Beykoz, Silivri, Balıkesir'e bağlı Erdek, Çanakkale'ye bağlı Ayvacık, Samsun'a bağlı Ladik, Muğla'ya bağlı Dadye kazaları kurulmuştur.[57] Temmuz ayında 1282 numaralı Kanun mucibince yeniden teşkil edilmiş olan kazaların ihtiva edeceği köylerin tespitine ilişkin bir de tamim çıkarılmıştır.

Şark Vilayetleri

Mustafa Kemal, 1 Kasım 1928 tarihli TBMM III. Dönemini Açış Konuşması'nda: "*Doğu illerimizin bir kısmında kurulan genel müfettişlik, yerinde ve yararlı olmuştur. Cumhuriyet Kanunlarının güvenle sığınılacak tek yer olduğunun anlaşılması bölgede huzur, gelişme için önemli bir başlangıç olmuştur. Yeni çalışma dönemimizde gerek bu bölgede gerek ülkenin diğer bölgelerinde toprağı olmayan çiftçilere toprak sağlama sorunu üzerinde önemle duracağınıza inanıyorum*" demektedir.[58]

Doğu ilerinde, Merkezi Diyarbakır'da olmak üzere, Birinci Genel Müfettişlik 1928 yılı başında oluşturuldu. Şark vilayetlerinde asayişi 1927 yılında çıkarılan Şark Vilayetlerinden Garb Vilayetlerine Bazı Eşhasın Nakli Hakkında Kanun ile 1400 kişi batı vilayetlerine nakledilerek sağlanmaya çalışılmıştı. 1928 yı-

---

55 Nuray Ertürk Keskin, *Türkiye'de Devletin Toprak üzerinde Örgütlenmesi,* Tan Kitabevi, Ankara 2009, s.327.
56 Hakimiyet-i Milliye, 4 Ekim 1928.
57 Z.C C.4 İ.77 19 Mayıs 1928.
58 Z.C. C.5, İ.1 1 Kasım 1928.

lında çıkarılan 1239 sayılı Şark Mıntıkasında Muayyen Vilayet ve Kazalardaki Ceraim Takibatıyla Cezalarının Tecili Hakkında Kanun ile de, "Şeyh Sait Vakası ve müteakip şekavet hadiseleri dolayısıyla bütün isyan mıntıkasında iradei örfiyenin ilgası tarihi olan 23 Teşrinisani 1927'ye kadar askeri kuvvetler ve memurini devlet tarafından isyanın tenkili emrinde yapılmış olan bütün ef'a ve harekatı cürüm ve kabahat addolunmayacaktır" hükmü getirilerek cezaların tecili hükmü getirilmiştir.[59]

Bu çalışma kapsamında Başbakanlık Cumhuriyet Arşivinden ulaşabildiğimiz belgelere göre, batıya nakledilen, Tecil-i Takibat Kanunu'ndan da istifade ederek tahliye edilen şahıslardan 679 kişinin memleketlerine iadelerine karar verilmiştir.[60] Pişmanlıktan yararlanabilmek için de Temmuz ayında Birinci Müfettişi Umumi bir beyanatta bulunarak "dehalet müddeti 14 Mayıs 1928'den itibaren üç aydır. Beyanatta, "henüz gelmeyen, teslim olmayan vatandaşlarımızı kendilerini bekleyen ailelerinin çoluk çocuklarının, işlerinin güçlerinin başına geçerek temiz bir hayat geçirmeleri için istifadeye davet ediyorum. Türkiye kanun, hürriyet ve fazilet diyarıdır" denmiştir.[61]

Şehircilik: Ankara'nın İmarı

1928 yılında Ankara Şehremini Asaf Bey, Cemiyet-İ Umumiye-i Belediye'de yaptığı konuşmada, Ankara şehir idaresi için, "vaziyet basit ve acıklıdır" der. Asaf Bey'e göre, "*vaziyetin mesuliyeti, hakikati söylemek lazım gelirse, daha ziyade ahval ve şeraitle ve Ankara işinin ilk tutumundaki kusurlarla ilgilidir. Ankara'ya yol lazım, bina lazım, su lazım, lüzum şeyler ya hiç yok ya olanları noksandır. Bırakınız inşaat ve imarı, Ankara'ya şehremaneti bugün sokak süpürtmek ve küçük memur maaşı ödeyebilmek için müstesna varidat mebai aramak mevkiindedir. Emanetin müşkilat-ı maliyesini tahvin için; bütçe encümeninin mazbatası üzerine cemiyet-i belediyede uzun münakaşalar ceryan etmiştir. Memurin kadrosunda yapılacak tenkisatın mevzubahis edilmesi muhtemeldir.*"[62] 1927 yılında başlatılan Ankara'nın imarı seferberliği tamamlanmak zorundadır. Hakimiyet-i Milliye Gazetesi'nin 6 Ocak sayısında Falih Rıfkı, "Şehircilik Esasları" başlıklı yazısında, Dahiliye Vekaleti tarafından Ankara'nın imarı için hazırlanan projeyi, esas itibariyle, Ankara'nın imarının, dahiliye, nafıa ve sıhhiye vekaletlerinin katılımı ve denetimi altında uzman bir komisyon tarafından idare edileceği ve şehremanetinin yalnız hıdemat-ı belediye ile meşgul olacağı şeklinde açıklamaktadır.[63]

---

59 Z.C C.4 İ.71 7 Mayıs 1928.

60 BCA: 30.18.1.1/27.79.17, 8 Şubat 1927, BCA: 27.82.4 19 Şubat 1928, BCA: 30.18.1.1/ 28.15.6 7 Mart 1928, BCA: 30.18.1.1/28.20.16. 8 Nisan 1928 BCA: 30.18.1.1 18 Nisan 1928, BCA 30.18.1.2/ 1.11.9. 26.12.1928, BCA: 30.18.1.1/29.38.1 15 Haziran 1928, BCA: 30.18.1.1/28.30.17 13 Mayıs 1928.

61 Hakimiyet-i Milliye, 2 Temmuz 1928.

62 Hakimiyet-i Milliye, 27 Şubat 1928.

63 Hakimiyet-i Milliye, 6 Ocak 1928.

1927 Mayıs ayında Şehremaneti Avrupa'ya bir heyet yollayarak Berlin Şehremaneti ve Büyük Elçilik aracılığıyla Profesör Hofman ile ilişki kurmuştu. Hofman yaşlılığını öne sürerek, kent planlama profesörlerinden Herman Jansen ve M.Brix'i önermiş, Hükümet bu iki mimara ve Fransa'dan M. Jausseley'e birer plan yaptırılmasını kararlaştırmıştı.[64]

Uzman komisyonun üyelerinin yabancı olması, hemen aynı günlerde düzenlenen Mimarlar Kongresinde de tartışılmıştır. Konu, 6 Ocak'ta Şehremaneti içtima salonunda gerçekleştirilen Türk Mimarlar Cemiyeti'nin ilk kongresinin de gündemindedir. Kongre'de Türk mimarların öne çıkarılması için gerekli her önlemin alınması gerektiği vurgulanmıştır.[65] Ancak, Ankara'nın imarı yabancı bir uzmanın elinde yürüyecektir.

Üç mimar arasında yarışma usulü ile bir kişinin projesi seçilecek ve seçilen kişinin planına göre Ankara imar edilecekti. 1928 yılında sonuçlanan yarışmayı kazanan Jansen oldu. Plan toplam 1500 hektar üzerinde ortalama 120-240 kişi/hektar gibi düşük bir yoğunlukta 270.000 kişi yerleştirmektedir. Plan, kenti kuzey-güney ve doğu-batı yönlerinde kesen bir yol çatısı üzerine oturtmuştur.[66]

Jansen planının uygulamasını sağlamak için, Ankara şehrinin esaslı imarına ait olarak İcra Vekilleri Heyeti kararıyla tevdi edilecek işlerle iştigal etmek ve Dahiliye Vekaletine bağlı tüzel kişiliğe haiz bir devlet müessesi olmak üzere Ankara Şehri İmar Müdüriyeti kurulmuştur. Yeni oluşturulan örgütün Ankara'nın yapılaşmasında önemli yararlar sağlayacağı umuluyordu.[67]

ADLİ ÖRGÜTLENME: TEMYİZ MAHKEMESİNİN YENİDEN ÖRGÜTLENMESİ

Adliye mahkemelerince verilen kararların son inceleme merci olmakla görevli mahkeme ilk kez "Divan Ahkâmı Adliye" adıyla 6 Mart 1868 tarihinde kurulmuştur. 18 Haziran 1879 tarihli Nizamiye Mahkemeleri Kuruluş Yasası ile adli teşkilat, hukuk kanunları ve temyiz konusunda yeni düzenlemeler getirilmiş, Divan-ı Ahkâmı Adliye kaldırılarak yerine bağımsız "Mahkeme-i Temyiz" kurulmuştur. Mahkeme-i Temyiz, 1922 yılında İstanbul'un Ankara hükümetine bağlanışına kadar varlığını sürdürmüş, bu tarihten itibaren elindeki dosyaları Muvakkat Temyiz Heyeti Teşkiline Dair Kanun ile Sivas'ta kurulan temyiz heyetine devretmiştir. Muvakkat Temyiz Heyeti, 7 Haziran 1920 tarihinde, TBMM hükümetinin 4 numaralı yasasıyla, Sivas ilinde hukuk, ceza, şeriye ve dilekçe dairesi olmak üzere dört daireden oluşturulmuştur. Cumhuriyet döneminin ilk

---

64 Tansa Şenyapılı, *Ankara Kentinde Gecekondu Gelişimi (1923-1960),* Kent Koop Birliği, Ankara 1985, s.36

65 Hakimiyet-i Milliye 7 Ocak 1928.

66 Daha ayrıntılı bilgi edinmek için bkz: *Ankara Kentinde Gecekondu Gelişimi (1923-1960),* Kent Koop Birliği, Ankara 1985, s.36-37. Yarışmanın seyri konusunda ayrıntılı veriler sunan bir diğer çalışma için bkz: Gönül Tankut, "Ankara Kent Planı Yarışmasına İlişkin Yeni Veriler: 23 Nisan 1928-30 Nisan 1929", Prof. Fehmi Yavuz'a Armağan, Ankara Üniversitesi SBF Yayınları: 528, Ankara 1983, s.79.91.

67 Z.C C.4 İ.82 24 Mayıs 1928.

Yargıtay'ı olan ve Sivas Temyiz Heyeti adıyla kurulan bu Yüksek Mahkeme, İstanbul'da bulunan Temyiz Mahkemesi ile birleştikten sonra, 14 Kasım1923 tarih ve 371 sayılı yasayla Sivas'tan Eskişehir'e nakledilerek Mahkeme-i Temyiz adını almıştır. Yargıtay'ın Eskişehir'de faaliyete başlamasından sonra, 08 Nisan1924 tarih ve 469 sayılı yasayla, Şer'iye Dairesi kaldırılarak Hukuk Dairesi ve Dilekçe Dairesi sayısı ikiye çıkarılmıştır. 20 Mart 1926 tarihinde çıkarılan 766 sayılı Yasayla Yargıtay üyelerinin, birinci sınıf hâkimlerin altıncı derecesinde en az üç yıl çalışmış olan ve yükselme defterine adı yazılmış bulunan hâkimler arasından seçileceği hususu kabul edilmiştir. Tanzimat devrinde kurulmuş bulunan Yargıtay (Temyiz Mahkemesi), 1928 yılında çıkarılan 1221 sayılı Temyiz Mahkemesi Teşkilatlanmasına ilişkin Kanun ile yeniden düzenlenmiştir. Bu yasayla hukuk ve ceza dairelerine birer daire eklenmek suretiyle Yargıtay'daki daire sayısı sekize, ticaret dairesi ile birlikte toplam daire sayısı ise dokuza çıkarılmıştır.[68] Kanunun ilgili maddesi şöyledir: "Temyiz Mahkemesi dört hukuk, dört ceza ve bir ticaret dairesinden müteşekkil ve devairden her birinin vazifesi bu kanun ve hukuk ve ceza davaları usulü muhakemeleri ve sulh hakimleri kanunlarıyla muayyendir. Temyiz dairelerinden her biri, biri reis ve dört azadan terekküp eder. Her dairede birer ihtiyat aza bulunur. Daire reislerinin fevkinde bir birinci reis vardır. Bunlardan başka bir başmüddeiumumi ile refaketinde bir baş muavin ve lüzumu kadar muavin" bulunacaktır."[69]

Aşağıdaki ilk tablo 1928 yılında mahkeme sayılarını, ikincisi adliye teşkilatı memur ve müstahdem sayılarını göstermektedir:[70]

Mahkemeler	**1928**
Müstakil Ağır ceza Mahkemeleri	89
Mürettep ağır ceza mahkemeleri	-
Asliye Ceza Mahkemesi	6
Asliye Hukuk Mahkemesi	13
Ticaret Mahkemesi	3
Sulh Mahkemesi	238
Sulh Hukuk ve Sulh Ceza	-
Hukuk Hakimliği	85
Ceza Hakimliği	85
Çift Hakimli Mahkemeler	-
Hakimi Münferitlik	169
Adli İhtisas Mahkemesi	-
İcra Reisliği	7
İcra Reisliği Muavini	-
Müddeiumumi	343
Müddei Umumi Muavini	83
Sorgu Hakimi	356
Toplam	1.477

68 www.yargitay.gov.tr/dmdocuments/sp.pdf
69 Z.C C.3 İ.58 7 Nisan 1928.
70 *İstatistik Yıllığı,* Başbakanlık İstatistik genel Müdürlüğü, Cilt:8 1935/1936, Ankara, s.144 s.158

Sair Adliye Teşkilatı Memurları ve Müstahdemleri	1928
İcra Memurluğu	152
Başkatip ve Muavini	430
Tabibi Adli	10
Zabıt Katibi	1767
Mübaşir	1.122
Toplam	3.481

ASKERİ İDARE: SİVİL-ASKERİ BÜROKRASİ AYRIMI

1928 yılında Ordu ve Jandarma Kadroları Haricindeki Hidematı Devlette Müstahdem orduya Mensup Muvazzaf Zabit ve Muvazzaf Askeri Memurları Hakkında 1281 sayılı Kanun kabul edildi. Kanunun birinci maddesine göre, orduya mensup muvazzaf zabit ve muvazzaf askeri memurlar, ordudan hariç hizmetlerde istihdam edilmeyecek ve jandarmadan başka vazifeye naklolunmayacaktır.[71] Bu yasayla, askeri bürokrasinin artık ordu dışında bir görev alamayacağı karara bağlanmıştır. Her ne kadar askeri personelin, istisna olarak ve zorunlu hallerde, Bakanlar Kurulu kararıyla ve Milli Savunma Bakanlığı kadrolarında gösterilmek şartıyla, sivil görev almaları mümkünse de, bu kanunla birlikte artık askeri bürokrasi ve sivil bürokrasi ayrılığı netleşmiştir. Kanunun yürürlüğe gireceği Mayıs ayından itibaren üç ay içinde ordu ve jandarma kadrolarında görev yapan subay ve askeri memurlar orduya göreve çağrılacaktır.[72]

Âli Karar Heyeti

1923 sonbaharında, Millî Mücadele'ye düşmanca tavır alan veya katılmayan ya da Türkiye'nin yeni sınırları dışında kalan ülkelerin ahalisinden olan ve o ülkeyle bağını sürdürme eğiliminde bulunan subayların tasfiyesi amacıyla oluşturulan *Heyeti Mahsusa*'nın kararlarını ikinci derecede tetkik etmek için, 1928 yılında 1289 sayılı Kanun ile *Âli Karar Heyeti* teşkil edilmiştir. Çoğu mebus bu tür bir teşkilatın varlığından rahatsız olmuş ve Mecliste sert tartışmalar yaşanmıştır.[73]

Heyeti Mahsusa hem askeri hem sivil memurlar için örgütlenmiş, aldığı kararlara karşı itiraz yolunu kapamıştı. Ancak, tasfiye edilenler TBMM Dilekçe Komisyonunu devreye sokarak şikâyetlerini Meclis düzeyine taşımışlardır. Bu sorunu aşmak adına, 21 Mayıs'ta Ali Karar Heyeti'nin kuruluşuna dair kanun kabul edilmiştir. Böylece asker ve sivil, her iki Heyeti Mahsusa kararları tekrar incelenecektir. Bir anlamda Ali Karar Heyeti, temyiz mahkemesi işlevi üstlenmiştir. Kanuna göre "Heyet, Mahkeme-i Temyiz ve Şurayı Devlet Reisi Sanileri ve azaları arasından seçilecek iki kişi ile Erkanı Harbiyei Umumiye Reisi'nin subayları arasından seçeceği bir kişiden" oluşacaktır. Heyetin göreve başlama-

[71] Z.C C.4 İ.77 19 Mayıs 1928.
[72] Seydi Çelik, *agk,* s. 86.
[73] Z.C C.4 İ.79 21 Mayıs 1928.

sından itibaren sadece dilekçeyle başvuranların durumları incelenecek ve bir buçuk sene içerisinde kesin karara bağlanacaktır. Olumlu çıkan kararın ise bir bağlayıcılığı yoktur. Orduya mensup bulunanları Erkanı Harbiyei Umumiye Riyaseti, jandarmaya mensup olanları Dahiliye Vekaleti ve diğerlerini de ait oldukları Vekaletler istihdam edip etmemekte serbest olacaktır.[74]

Jandarma

9 Ekim'de Dahiliye Vekaleti asayiş ile ilgili vilayetlere bir tamim göndermiştir. Tamim jandarmanın görev, yetki ve sorumluluklarının sınırlarını tespit etmektedir. Jandarma amacı dışında kullanılmaktadır; tamim bu sıkıntıyı aşmak üzere yayınlanmıştır. Tamim aşağıda yer aldığı şekildedir:

1) Her türlü terakki ve tecedüdatın esasını teşkil edecek temini sükun, huzur ve asayişin nam ve vasıtası olan Jandarmanın bu esas ve maksat dahilinde istihdamı halinde azami istifade temin edileceği ve buna binaen jandarmanın tesis ve teşkil maksadından hariç umurda ve müteferrik hıdematta istihdam edilmesi daha önce 1925 ve 1926 tarihlerinde tebliğ edilmiştir. Ancak müteaddid tebligat hilafına Jandarmanın gene maksadı asli haricinde ve müteferrik hizmetlerle kullanıldığı görülmektedir. Vilayetlerin asayişinde doğrudan doğruya ve birinci derecede mesul olan valiler ve kaymakamlar jandarmayı, mühim icra kuvvetlerini hüsnü idareden de mesul olduklarından vezaif ve hıdemata müteallik jandarmadan vuku bulacak matalibatın behemehli rüesayı memurini mülkiye vasıtası ile olması ve rüesanın yalnız bir esas ve maksat dahilinde jandarmaya tevdii umur eylemesi sureti kat'iyede elzemdir. Jandarma kuvvetleri doğrudan doğruya ve yalnız bulundukları vilayet ve kazanın vali ve kaymakamlarının ve Nahiye müdürünün emri altındadır. Başka hiçbir makamın emrini dinlemek mecburiyetinde değildir. Vezaif ve hıdemata müteallik devairi sairenin müracaatları Jandarmanın zabıtai adliye sıfatı ile doğrudan doğruya yapacağı hıdemat ve müddeiumumilerce tahriren vuku bulacak metalibatı, müstesna rüesayı memurin-i mülkiye tariki ile olacak ve talep olunan hizmet ve jandarmanın vezaifi asliyesininden olduğu taktirde is'af ve bu hususa azami dikkat atfolunacaktır. Kanunen emir ber neferi istihdamına hakkı olanlarda madasında, efrat ve eşhas maiyetinde jandarma istihdam olunmaz; aksi taktirde alakadar ve müsamahakar kumandanlar tecziye olunur. Hiçbir nam ve şekil altında mevzu ve gayesi ne olursa olsun jandarma zabitan ve efradı iane cemine, parayı tahsile vesatat edemeyecek ve memur edilmeyecektir. Postalara, tahsildarlara jandarma terfik olunamaz. Fevkalade ve müstacel ahval de bunlara kuvvetli devriye ve müfrezeler terfiki rüesayı mülkiyenin tahtı mesuliyet ve salahiyetindedir. Jandarmalarla istatistikler hakkında malumat cem ve tahkik ettirilemez. Jandarma münhasıran kır ve tevkifhanelerin haricen muhafazasını mahbus ve mevkufinin nakillerini teminle mükelleftirler.
2) Yukarıdaki esaslar dahilinde jandarmanın istihdamı halinde jandarmadan azami istifade ve binnetice muvaffakiyet temin edilmiş olacağını ve bu esas dahilinde hareket olunmasını teyiden ve kemali ehemmiyetle rica ederim
3) Birinci umumi müfettişlik mıntıkasındaki vilayetlerde bu keyfiyeti mühime umumi müfettişlik tarafından icap ve iktinayı hale göre temin buyurulur.

---

[74] Seydi Çelik, *agk,* s. 89.

KAMU HİZMETİNİN SAYISAL GÖRÜNÜMÜ: EĞİTİM, SAĞLIK, ULAŞIM

1928 yılına gelindiğinde maarif alanında oldukça büyük bir ilerleme kaydedilmiştir. 1923 yılından itibaren ülkedeki okul, öğrenci ve öğretmen sayısını gösteren bir istatistiğe göre, "1923-1924 senesinde resmi ilk okulların adedi 4770 ve öğrenci sayısı 313.171, 1924-1925 senesinde ilk okulların adedi 5568, öğrencisi 335.898'dir. 1926–1927 senesinde okulların adedi 5655'e çıkmış, öğrenci miktarı ise 385.455'e yükselmiştir. 1927–1928 senelerinde resmi ilk okul adedi 6231'dir. Öğrenci ise 416.713 gibi önemli bir sayıya ulaşmıştır. İlk okullarda 1923–1924 senelerinde 9060 öğretmen varken, 1924-1925'de 10.426, 1925-1926'da 10.593, 1926-1927'de 11.766 ve 1927-1928'de 12.431 sayısına ulaşılmıştır." Bu sayılar asgari miktarları göstermektedir. Özel okullar bu göstergelere dahil değildir.[75]

Sağlık alanında hizmet üretme kapasitesi incelendiğinde, sağlık personelinin dağılımını gösterir tabloya aşağıda yer verilmiştir:[76]

Sağlık Personeli	Devlet Bütçesinde Dahil Olan	Hususi İdareler Bütçesine Dahil Olan	Belediye Bütçesine Dahil Olan	Toplam
Doktor	563	203	312	1.078
Eczacı	24	57	47	128
Sıhhıye Memurları	836	93	130	1.059
Ebe	4	80	293	377
Hemşire	56	68	6	130
Sair Memur	335	129	108	572
Toplam	1818	630	896	3344

Eczane sayısı, sene başında mevcut olan 673, kanuni şartlara uygun olmamasından ya da mesleğe ilişkin yanlış hareketlerden dolayı kapatılanların sayısı 223'tür. Bu kapatılışın sebebi 22 Ocak 1927 tarih ve 964 numaralı kanundan kaynaklanmaktadır. Sahibinin vefatı veya arzusu nedeniyle kapatılan yalnızca 1 eczane vardır.[77] Sağlık alanında önemli bir gelişme, Sıhhıye ve Muaveneti İçtimaiye Vekaletine bağlı olmak üzere Ankara'da bir Merkez Hıfzısıhha Müessesesi kurulmasıdır. Bu müessese halk sağlığının durumunu ıslah etmek ve iyileştirmek için her çeşit bilimsel araştırma ve incelemede bulunmakla görevlendirilmiştir.[78]

---

75 Hakimiyet-i Milliye, 11 Ocak 1928.
76 İstatistik Yıllığı, Başbakanlık İstatistik genel Müdürlüğü, Cilt:8 1935/1936, Ankara, s.144
77 İstatistik Yıllığı, *a.g.k,* s.148.
78 Z.C C.4 İ.76 17 Mayıs 1928.

Ulaştırma alanında ise, 1928 yılında Haydarpaşa-Pendik arasında banliyö seferleri yapan "Anadolu Demiryolları Şirketi" devlet tarafından satın alınmış, Amasya-Zile demiryolu ve Kütahya-Tavşanlı demiryolu hizmete girmiştir. Demiryolları Şimendifer inşaatı Samsun-Sivas, Kayseri-Sivas, Ankara-Araklı, Fevzi Paşa-Diyarbakır ve Kütahya-Balıkesir olmak üzere beş mıntıkada yürütülmektedir.[79]

Demiryolları iki kısımdır: Bunlardan birisi devlete, diğeri imtiyazlı şirketlere aittir. Anadolu Bağdat 1378, Sarıkamış-Rusya hududu 124, Sarıkamış-Erzurum 250, cumhuriyet devrinde yeniden inşa edilip devlet demiryollarına ilave edilenden de Ankara-Kayseri 381, Samsun-Zile 216, Kütahya-Tavşanlı 51 ki toplam 2400 kilometredir. Devlet tarafından inşaatına devam edilen Zile-Sivas 184, Kayseri-Sivas 180, Ulukışla-Kayseri 180, Irmak-Filyos 400, Tavşanlı-Balıkesir 204, Fevzi Paşa-Maden 427 ki toplam, 1575 kilometrede ikmal edilmek üzeredir. İmtiyazlı demiryolları; Mudanya-Bursa 42, Yenice-Nusaybin 564, Mersin-Adana 68, Şark 337, İzmir-Kasaba ve tendidi 703, Aydın 612, Ilıca-Palamutluk 29, Samsun-Sahil 37 ki ceman bunlar da 2392 kilometredir. Şu halde bugün hatların Türkiye'de 4972 kilometresi işlemekte 1575 kilometresi de inşa edilmektedir. Bunların 4368 kilometresi geniş ve 316 kilometresi de 75 santimlik dar hattır. [80]

KAMU HARCAMALARININ GÖRÜNÜMÜ: BÜTÇE ve MALİYE

Başvekil, dış borçlanmaya gitmeden paranın istikrarını sağlama ve kalkınma hususundaki iyimserliğini korumaktadır. Tasarruf, 1928 maliye siyasetinde de temel unsurdur. Malatya'da yaptığı bir konuşmada, İsmet Paşa, "Milli istikrar ve salah lüzumunu burada tekrar etmek mecburiyetindeyim. Çünkü ancak mali vesaiki intizam ve tasarrufla kullanmak sayesindedir ki, bugünkü kazancımızdan ne kadar olsa bir şey arttırıp yarın için kullanmak imkanını bulabiliyoruz. Hep beraber maruf propagandayı işitiyoruz, değil mi? Memleketi inkişaf ettirmek için harici istikraz vasıtasından başka çare yoktur ve çare olamaz maniyesi. Rica ederim, efendiler. Bu memleketin mazideki tecrübelerinden mi, bugün diğer memleketlerin tecrübelerinden mi ders alacağız?" demiştir.[81]

Bütçe harcamaları incelendiğinde güvenlik harcamaları önemli bir kalem tutmaktadır. Harcamaların ve yatırımların seyri hizmet alanlarına göre aşağıdaki tablolarda yer aldığı şekildedir.[82] 1928 yılında ihracat 88.3, ithalat 113.7 milyon dolardır.[83]

---

79 Hakimiyet-i Milliye, 15 Temmuz 1928.
80 Hakimiyet-i Milliye, 6 Aralık 1928.
81 Hakimiyet-i Milliye, 13 Eylül 1928.
82 İzzettin Önder, *Türkiye'de Kamu Harcamalarının Seyri: 1927-1967*, Fakülteler Matbaası, İstanbul 1974, s.145
83 *Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ekonomisi 1923*–1978, Der: Memduh Yaşa, Akbank Kültür Yayını, İstanbul 1980, s.338.

Yıl	Genel İdare	Sağlık	Eğitim	Altyapı	Güvenlik	Sosyal Güvenlik
1928	41,7	1,8	8,9	13,0	34,4	0,2

1928 Yılı Genel Bütçeye Dahil Dairelerin Cari Harcamalarının Fonksiyonel Dağılımı					
Genel İdare	Sağlık	Eğitim	Altyapı	Güvenlik	Toplam
46,079,994	2,839,045	12,609,113	953,908	79,685,960	142,222,020

1928 Yılı Genel Bütçeye Dahil Dairelerin Yatırım Harcamalarının Fonksiyonel Dağılımı					
Genel İdare	Sağlık	Eğitim	Altyapı	Güvenlik	Toplam
281,939	685,272	686,489	30,201,895	1,170,812	33,026,407

Devlet Bankası teşkili meselesi 1928 yılının da gündemindedir. Maliye Vekili Saraçoğlu Şükrü Bey, "kendi sermaye ve araçları ile de bu bankanın teşkiline imkan bulunduğunu" söylemiştir. Ancak "bankanın daha kuvvetli bir sermaye ile tesisini temin için yalnız bu işe hasr edilmek üzere ciddi bir istikraz yapılması da" düşünülmektedir.[84]

Düyunu Umumiye

Lozan Muhadenamesi, Osmanlı Duyunu Umumiyesinin taksimi esaslarını tespit etmiş, fakat bunların tediyesi şartlarının hallini doğrudan doğruya borçlu Hükümetlerle alacaklıların kendi aralarında müzakeresine bırakmıştır. İsmet İnönü, Türk hükümeti namına, borçlardan Türkiye'nin iktisadi ve mali vaziyetinin icap ettirdiği tenzilatın icrasını talep etmişse de Müttefikler, hususi şahıslara ait olan haklara müdahale etmemek prensibini muhafaza etmişlerdir. Bunun üzerine Türk murahhaslar heyetinden Hasan, Mayıs 1923'te Fransız hamilleri ile temas maksadı ile Paris'e gitmiş; fakat "mühim prensip farkları" müzakerenin başlamasına engel olmuştur. Bundan sonra Türk murahhasları ile Fransız hamilleri mümessilleri, Ağustos 1925'te Paris'te temas ettiler ise de tediye akçesi meselesinde iki tarafın noktai nazarı arasında büyük fark olduğundan gene bu temastan bir netice çıkmamıştır. Müteakip toplanma Paris'te Nisan 1926'da yapıldı ve mükâlemelere Fransızlarla beraber ilk defa olarak İngiliz ve İtalyan dayinleri mümessilleri de iştirak ettiler. Fakat gene bir anlaşma zemini bulunamadı. En nihayet Nisan 1927'de başlayan müzakereler, 27 Temmuz'da esasta itilafa müncer olduktan sonra bütün tali noktalar birer birer halledilmiş ve bunların neticesinde 13 Haziran 1928'de Paris'te Türkiye Cumhuriyeti murahhasları ile hamiller mümessilleri arasında mukavele imzalanmıştır. Anlaşmanın imzacıları Hükümetin temsilcisi Paris Elçisi Fethi Bey (Okyar) ile alacak senetleri hamillerinin temsilcisi M.des Cloisiéres'dir.[85]

---

84 Hakimiyet-i Milliye, 28 Nisan 1928.

85 Hakkı Yeniay, *Osmanlı Borçları Tarihi*, Sümerbank Yayınları, Ankara 1936, s.131 Hakimiyeti Milliye 13 Haziran 1928.

Türkiye ile Osmanlı Düyun-u Umumiyesi hamillerinin mümessilleri arasında Paris'te imzalanmış sözleşme, Aralık ayında Mecliste görüşülüp onaylanmıştır. Sözleşmeye göre uzun vadeli borçlanmalardan Türkiye'nin payına düşen 82.456.337 lira, Hazine tahvillerinden düşen ise 3.521.931 liradır. Türkiye borç toplamının ilk yedi yılda yüzde 38'ini, izleyen altı yılda yüzde 48'ini, izleyen beş yılda yüzde 58'ini, daha sonraki iki yılda yüzde 60'ını, sonraki üç yılda da yüzde 98'ini ödeyecekti. Sözleşmeye göre Türkiye'nin borçlarının karşılığı olarak İstanbul ve Samsun gümrükleri gösterilmektedir. Ancak 1929'da başlayacak ödemeler daha sonra aksayacağından yeniden görüşmelere girişmek ve bu görüşmeler sonunda 1933 yılında yeni bir sözleşme imzalamak gereği ortaya çıkacaktır.[86]

1924-1928 arasında hiçbir borç ödemesi gerçekleşmemiş, ödemeler Türkiye Cumhuriyeti ile alacaklılar arasında varılan anlaşmanın 1928'de tamamlanmasıyla bu tarihte başlamıştır. İşlemler 1928'de ve 1933'te iki yasaya konu olarak tamamlanmıştır. 1928'de İdare'nin gelir yönetimi üzerindeki her türlü yetkisi hukuksal olarak ortadan kaldırılmıştır. Böylece kurumun adı ve yapısı da değişmiş, İdare *Eski Osmanlı İmparatorluğu'nun Taksim Edilmiş Kamu Borçları Meclisi* adını alarak resmi merkezini Paris'e taşımıştır. Cumhuriyet'in bu kurum ile ilgisi, Bakanlar Kurulu'nca alınan bir kararla 1940 yılında resmen kesilmiştir. Ancak karşı taraf, yasayla onaylanmış bir sözleşmenin kararnameyle ortadan kaldırılamayacağını ileri sürerek karara itiraz etmiş, ilişki hukuken 1949 yılında iki tarafça imzalanıp Resmi Gazete'de yayımlanan bir protokolle sona ermiştir.[87]

DİKKATE DEĞER BİRKAÇ NOT
Merkez Bankası Kurma Girişimi

1927 yılının Kasım ayında Hükümet programı okunurken İsmet İnönü devlet bankası ihtiyacına işaret etmekte "Devlet bankasına ait kanun lâhiyalarını bu sene büyük Meclise takdim edeceğiz. Bir seneye kadar bir zaman zarfında da Cumhuriyet Bankasının küşad-ı müesser olacağını ümit ediyoruz" demektedir. 1928 yılında bu ihtiyaca yönelik çeşitli kesimlerce çalışmalar başlatılmış, konu Âli İktisat Meclisi, İstanbul Ticaret ve Sanayi Odası gibi kuruluşların gündemine girmiştir. Ancak en esaslı girişim İş Bankası tarafından gerçekleştirilmiştir. Hollanda Bankası İdare Meclisi Reisi G. Vissering Türkiye'ye davet edilmiştir. Vissering, Haziran 1928'de tamamlayıp İş Bankası'na verdiği kapsamlı raporunda Merkez Bankasının mutlaka kurulmasını gerekli bulmuş, bu bankanın kuruluş şekilleriyle ilgili seçenekleri de teker teker ele almış ve bu arada milli bir ticaret bankasının merkez bankası haline dönüştürülmesi seçeneğini ayrıntılı olarak incelemiştir. İş Bankası Genel Müdürü M. Celal Bayar, Vissering'in bu raporunu Başvekil'e takdim ederken bu konuya verdiği büyük önemi belirtmekte ve bankanın bir anonim şirket şeklinde ve Vissering'in hazırladığı proje esas

---

86 Hakimiyet-i Milliye 15 Aralık 1928.

87 Birgül Ayman Güler, "Yönetimde Özerklik Sorunu: Duyunu Umumiyei Osmanlı Meclisi İdaresi 1881–1948", *MEMLEKET Siyaset Yönetim*, 2006/1, s.97-121

alınarak hazırlanmasını istemektedir. Bu şekil dışında ve özellikle sermayesinin tümü devletin olacak bir banka şekline karşı çıkarak, bunun "tatbik edilen yerlerde hiçbir zaman mucib-i memnuniyet bir şekilde…" işlemediğini ileri sürmüştür. Ne var ki gelişmeler İş Bankasının ümit ettiği şekilde olmadı. Tekeli ve İlkin'in yorumladığı şekli ile "ayrı bir merkez bankası kurulması halinde İş Bankasının pozisyonunda yüzde elli nispetinde bir düşme beklenmekte olduğunu ileri süren Bayar buna karşı alınması gerekli tedbirlerin ne olacağını tayinden acizim derken aslında tüm endişelerini bir defa daha açıkça ifade etmiş oluyordu. Bunda hükümetin merkez bankası gibi "para ve kredi" politikasıyla birinci derecede ilgili bir kurumun, bir ticaret bankasının kontrolüne geçmesinin doğuracağı sakıncalar hakkındaki olumsuz kanıları önemli rol oynamış olsa gerekti". İş Bankasının Vissering raporu ile başlayan girişim özellikle bürokratik kesim üzerinde yarattığı endişeler neticesinde başarısızlığa uğramıştır. Ancak ülkeyi bekleyen krizin belirtileri bir Devlet Bankası kurmayı zorunlu hale getirecektir.[88]

Türk Vatandaşlığı Kanunu

Tabiiyet-i Osmaniye Kanunnamesi, Cumhuriyetin ilanından sonra beş yıl kadar daha yürürlükte kalmış ve yerini 23 Mayıs 1928 tarih ve 1312 sayılı Türk Vatandaşlığı Kanununa bırakmıştır. Vatandaşlık Kanunu, Cumhuriyet döneminin uyrukluk hukuku alanındaki ilk kapsamlı düzenlemesi özelliğini kazanmıştır. Çünkü kanun soydanlık (kan bağı) ilkesini çok geniş biçimde benimsemiştir. Aybar, bu durumu, Türkiye Cumhuriyetinin ilk yıllarındaki nüfus azlığının psikolojik etkisiyle, olabildiğince çok kişiye Türk yurttaşlığı verme eğilimi olarak yorumlamaktadır. Kanun'a göre "Bir Türk baba veya ananın Türkiye'de veya ecnebi memlekette doğan çocukları Türk vatandaşıdır." Çocuğun evlilik içi veya evlilik dışı doğması da durumu değiştirmemektedir. 1312 sayılı kanun, kan bağı ilkesinin yanı sıra, toprak (doğum yeri) ilkesine de ek olarak yer vermiştir. Türkiye'de doğup da anası babası belli olmayan veya Türkiye'de doğup da anası babası veya bunlardan biri yurtsuz (vatansız) olan çocuklar da Türk yurttaşı oluyordu. Aybar'a göre bu kanunun diğer ilginç bir özelliği, Türk'le evlenen yabancı kadının, bu evlenme dolayısıyla istencine bakılmaksızın (kendiliğinden) Türk olmasını kabul etmesine karşılık, yabancı ile evlenen Türk kadınının Türk kalacağının belirtilmesidir.[89]

Vatandaşlık Kanunu'nun kabulünden bir yıl önce, 1041 sayılı Şeraiti Muayyeneyi Haiz Olmayan Osmanlı Tebasının Türk Vatandaşlığından Iskatı hakkında Kanun kabul edilerek vatandaşlık üzerine bazı şahısları kapsayacak şekilde düzenleme yapılmış, "İstiklal Muharebeleri esnasında milli mücadeleye iştirak etmeyerek Türkiye Haricinde kalan ve 24 Temmuz 1923 tarihinden bu

---

88 İlhan Tekeli, Selim İlkin, *1929 Dünya Buhranında Türkiye'nin İktisadi Politika Arayışları*, Türkiye Belgesel İktisat Tarihi Serisi No: 2, ODTÜ Yayınları, Ankara 1983, s.132-133

89 Rona Aybay, *Yurttaşık Hukuku*, Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları: 499, Ankara 1982, s.27.

kanunun tarihi neşrine kadar Türkiye'ye avdet etmemiş olan Osmanlı tebasının Türk Vatandaşlığından ıskatına İcra Vekilleri Heyetinin yetkili olacağı" karara bağlanmıştı.[90]

Türk Ocakları ve Türk Yılı Neşriyatı

23 Nisan 1927 yılında Türk Ocağı dördüncü kurultayını gerçekleştirmiştir. Tarihi 1912 yılına dayanan Türk Ocakları için bu kurultay özel bir önem taşımaktadır. Bu kurultayda, Ocakların Cumhuriyet Halk Fırkası ile devlet siyasetinde beraber olduğuna karar verilmiştir.[91] Aynı yıl CHF Büyük Kongresi'nde *(15-20 Ekim 1927) Fırka Nizamnâmesi'*nde yapılan bir değişiklikle de Türk Ocakları *"CHF'nin murakabesi altında bir kurul"* sayılmıştır. Birçok yorumcu Türk Ocaklarının bu kararlarla bağımsızlığını kaybettiğini ileri sürmektedir.[92]

1927'de toplanan Türk Ocakları Dördüncü Kurultayı'nda bir karar daha alındı. Her yıl *Türk Yılı* adıyla bir *Yıllık* yayımlanması kararlaştırıldı ve bunu hazırlama görevi de Yusuf Akçura'ya verildi. Akçura, Türk Yılı başlığında bir salname yayınlamalarının temel amacını "Türklere kendilerini, yani Türkleri tanıtmaya çalışmaktan ibarettir; Tür Yılı sırf talimi ve harsi bir gaye takip etmektedir" şeklinde açıklamaktadır. Yıllık, Türk Ocağı Hars Heyetinin takibindedir. Aslında ilki 1914 yılında 32 sayfalık küçük bir takvim şeklinde çıkarılmıştır. Bu takvim, Ziya Gökalp'in kısa bir yazısından ve on iki ayın gün isimleri ile Türklükle ilgili olaylara işaret eden ve kapağına yazılan beş vecizeden ibarettir.[93] Türk Yılı, 1928'de cumhuriyeti tanıtıcı bir kısımdan oluşmakla birlikte, esas ağırlık Türkçülük fikri, Türkçülük cereyanı ve hariçte bulunan Türki Cumhuriyetleri kapsayan yazılara verilmiştir.

Kanunların Yayınlanması ve İlan Edilmesi

Resmi gazetede yayımlanacak mevzuat metinlerine yol göstermesi için yapılan ilk kapsamlı düzenleme 4 Haziran 1928'de çıkarılan 1322 sayılı "Kanunların ve Nizamnamelerin Suret-i Neşr ve İlanı ve Mer'iyeti Tarihi hakkındaki Kanun'dur. Kanun, bilinçli bir şekilde iki kısımda düzenlenmiştir. Birinci kısımda, Resmi Gazetede yayınlanacak olan mevzuatın toplu bir halde yer almakta ve meriyet tarihi belirlenmektedir. İkinci kısımda ise yayınlanma ve tebliğ edilme süreci düzenlenmiştir. Kanuna göre Resmi Gazete ile yayınlanması zorunlu olan mevzuat şu şekildedir.[94]

---

90 Z.C C.32 İ.71 23 Mayıs 1927.

91 Hakimiyet-i Milliye 1 Mayıs 1927.

92 İsmail Acar, *Türk Ocakları,* Balıkesir 2004. Bu kitapçık Türk Ocağı Balıkesir Şubesi Başkanlığının, Ocakların 90. kuruluş yıl dönümü münasebetiyle 25 Mart 2002'de düzenlediği sohbet toplantısında yapılan Ocakları tanıtıcı bir konuşmanın kitapçık haline getirilmesi ile sonucu ortaya çıkmıştır.

93 Akçuraoğlu Yusuf, Türk Yılı 1928, Hazırlayan: Arslan Tekin, Ahmet Zeki İzgöer, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara 2009

94 Z.C C.4 İ.81 23 Mayıs 1928

1) Kanunlar, devletlerle münakit mukavele ve muahedelerle sair düveli akitler,inhisarı ve mali taahhüdü mutazammın mukaveye ve imtiyazlar,kanunların tefsiri,hususi af ilanı, cezaların tahfif veya tahvili veya tecili, tahkikat ve takibatı kanuniye icrası veya tecili, idam hükümlerinin infazı gibi ammeyi alakadar eden Büyük Millet Meclisi kararları ve Meclis zabıtları.
2) Nizamnameler.
3) Tasdikı aliye iktiran eden memuriyet kararnameleri.
4) Umumi hizmetlerden birini ifa maksadiyle aktedilip İcra Vekilleri Heyetince tasdik olunan mukavele ve imtiyaznameler.
5) Şurayı Devletçe nizamnamelerin tefsirine ve menafii umumiyeye hadim cemiyetlerin tasdikına ve imtiyaz ihtilaflarına ait ittihaz olunan kararlar ile ammeyi alakadar eden istişari mukarrerattan Başvekaletçe tasdik kılınanlar.
6) Ref`i tezat ve tevhidi içtihada dair Temyiz Mahkemesi Heyeti Umumiyesince ittihaz olunan kararlar.
7) Nizamnamelerin ahkâmını tavzih etmek veya kanun veya nizamnamelerin tatbikatımda memuruna rehber olmak ve kanun ve nizamnamelere mugayir ahkâmı muhtevi bulunmamak. üzere bir vekâlet tarafından münferiden veya alâkadar vekillerce müştereken yahut icra Vekilleri Heyetince kaleme alınaın talimatnameler, (Madde 24/5/1984 tarihinde mülga olmuştur.
8) Kanun ve nizamnamelerde Resmi Gazete ile neşri mecburi olarak irae edilen mevad.

Ek-1: Bütçe

1928 Yılı Bütçesi (A) Cetveli		
		%
Büyük Millet Meclisi	2.119.404	1,02
Riyaseti Cumhur	319.135	0,15
Divanı Muhasebat	556.984	0,27
Başvekalet	170.798	0,08
Şûrayı Devlet	193.946	0,09
İstatistik Müdiriyeti Umumiyesi	164.650	0,08
Diyanet İşleri Reisliği	1.719.587	0,83
Maliye Vekaleti	26.524.710	12,80
Düyunu Umumiye	13.468.290	6,50
Rüsumat Müdiriyeti Umumiyesi	4.957.372	2,39
Tapu ve Kadastro Md. Umumiyesi	1.338.000	0,65
Dahiliye Vekaleti	5.312.749	2,56
Posta ve Telgraf ve Telefon Müdiriyeti Umumiyesi	5.556.795	2,68
Emniyeti Umumiye Müdiriyeti	4.871.642	2,35
Umum Jandarma Kumandanlığı	10.810.577	5,22
İskan Müdiriyeti Umumiyesi	1.025.433	0,50
Hariciye Vekaleti	4.087.460	1,97
Matbuat Müdiriyeti Umumiyesi	465.275	0,22
Sıhhiye ve Muaveneti İçtimaiye Vekaleti	3.396.553	1,64
Adliye Vekaleti	5.643.672	2,72
Maarif Vekaleti	6.615.804	3,19
Nafıa Vekaleti	32.717.798	15,79
İktisat Vekaleti	4.994.523	2,41
Limanlar İdaresi	290.313	0,14
Müdafai Milliye Vekaleti	58.020.390	28,01
Bahriye Vekaleti	5.975.082	2,88
İmalatı Harbiye Müdiriyeti Umumiyesi	5.101.336	2,46
Harita Müdiriyeti Umumiyesi	736.110	0,36
Yekûnu Umumi	207.154.388	100,00

Ek -2: Bakanlar Kurulu

IV. İnönü Hükümeti Bakanlar Kurulu 01.11.1927-27.09.1930	
Başvekil	Mustafa İsmet İNÖNÜ (Malatya)
Adliye Vekili	Mahmut Esat BOZKURT (İzmir)
Müdafaai Milliye Vekili ve Bahriye Vekaleti Vekili	Mustafa Abdülhalik RENDA (Çankırı)
Dahiliye Vekili	Şükrü KAYA (Muğla)
Hariciye Vekili	Tevfik Rüştü ARAS (İzmir)
Maliye Vekili	Mehmet Şükrü SARAÇOĞLU (İzmir)
Maarif Vekili	Mustafa Necati UĞURAL (İzmir) 01.11.1927-05.01.1929 Hüseyin Vasıf ÇINAR (İzmir) 02.03.1929-13.04.1929 Cemal Hüsnü TARAY (Gümüşhane) 13.04.1929-22.09.1930
Nafıa Vekili	Behiç ERKİN (İstanbul) 01.11.1927-15.10.1928 Mehmet Recep PEKER (Kütahya) 15.10.1928-27.09.1930
Ziraat Vekili ve Ticaret Vekaleti Vekili	Mustafa Rahmi KÖKEN (İzmir) 01.11.1927-21.01.1928
Sıhhiye ve Muavenet-i İçtimaiye Vekili	Refik SAYDAM (İstanbul)
İktisat Vekili	Mustafa Rahmi KÖKEN (İzmir) 21.01.1928-29.05.1929
	Şakir KESEBİR (Edirne) 29.05.1929-27.09.1930

1928 YILINDA YÖNETİM

G.	A.	Olay	Açıklamalar	Kaynak
1	Ocak	Haydarpaşa-Pendik arasında banliyo seferleri yapan "Anadolu Demiryolları Şirketi" devlet tarafından satın alındı.		CTEK
1	Ocak	Telsiz telgraf ücretleri hakkında Kararname yayımlandı. (Karar No:6012)	Telsizle vuku bulacak harici muhaberatta Avrupa Türkiyesi ve Asya Türkiyesi namı ile iki tarifenin tatbiki kabul edildiği halde, Radyokorporeyşin of Amerika kumpanyasınca, telsiz tarikinden Amerika ile Türkiye arasında teati edilecek adi telgrafnamelerin beher kelimesinden Asyayi Türki tasnifi nazarı dikkate alınmaksızın Avrupayı Türki ücretinin istifası ve devlet telgrafnamelerinden mütekabilen nısıf ve matbuat telgrafnamelerinden de Türkiye ile Nevyork Siti, Boston, Montreal ve Toronto arasında yetmişbeş santim ücret alınması teklif edilmiş ve teklif uygun bulunarak teklif mucibince ve muhaberatın küşadı tarihinden muteber olmak üzere Dahiliye Vekaletince hazırlanan Kararname İcra Vekilleri Heyetince kabul edilmiştir.	Düstur T.3 C.9 s.101
3	Ocak	Müskiratın Sureti Füruhtu hakkında Kararname yayımlandı. (Karar No: 6053)	Kadehle müskirat satan ticarethaneler icarı senevisinin humsüne ve derunlarında içilmeyerek şişe ile satan ticarethaneler icarı senevisinin öşrüne kadar bey'iye resmi vereceklerine dair Kararname İcra Vekilleri Heyetince kabul edildi.	Düstur T.3 C. 9 s.135
5	Ocak	Azayı kiramdan bazı zevatın mezuniyeti hakkında BMM Riyaseti tezkeresi.	Yozgat Mebusu Salih Bey bir ay, Trabzon Mebusu Süleyman Sırrı Bey iki ay, Manisa Mebusu Fahri Bey bir ay, Mardin Mebusu Yakup Kadri Bey üç ay, İstanbul Mebusu Hamdullah Suphi Bey iki ay, Kütahya Mebusu Nuri Bey bir buçuk ay, Niğde Mebusu Faik Bey bir ay izinli sayılmıştır.	ZC C.2 İ.27
5	Ocak	1191 sayılı Harekatı Askeriye Halinde Zabitan ve Memurini Askeriyeye Aynan bir Nefer Tayini Verilmesi Hakkındaki 31 Mayıs 1926 Tarih ve 881 Numaralı Kanuna Müzeyyel Kanun kabul edildi.	Düzenleme ile, 881 Numaralı Kanunun birinci maddesinde muharrer harekata filen ve toplu kıta halinde iştirak eden jandarma zabitan, memurin ve mensubini dahi kanunu mezkur ahkamından aynen istifa edecektir.	ZC C.2 İ.27
5	Ocak	1192 sayılı Türkiye Cumhuriyeti ile Çekoslavakya Cumhuriyeti arasında Münakit İkamet Mukavelenamesinin Tasdikine Mütedair Kanun kabul edildi.	Türkiye Cumhuriyeti ile Çekoslovakya Cumhuriyeti arasında 31 Mayıs'ta Ankara'da imzalanan İkamet Mukavelenamesi kabul ve tasdik olunmuştur. Kanun 12 Ocak'ta Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girdi.	ZC C.2 İ.27
5	Ocak	1193 sayılı Türkiye Cumhuriyeti ile İsviçre Federal Hükümeti Arasında Münakit İkamet Mukavelenamesinin Tasdikine Mütedair Kanun kabul edildi.	Türkiye Cumhuriyeti ile İsviçre Federal Hükümeti arasında 7 Ağustos'ta Ankara'da imzalanaan İkamet Mukavelenamesi kabul ve tasdik olunmuştur.	ZC C.2 İ.27

G.	A.	Olay	Açıklamalar	Kaynak
5	Ocak	1194 sayılı Türkiye Cumhuriyeti ile Meksika Düveli Müttehidesi Cumhuriyeti Arasında Aktolunan Muhadenet Muahedenamesinin Tasdiki Hakkında Kanun kabul edildi.	Türkiye Cumhuriyeti ile Meksika Düveli Müttehidesi Cumhuriyeti arasında 25 Mayıs'ta Roma'da akit ve imza olunan Muhadenet Muahedenamesi Türkiye Büyük Millet Meclisince kabul ve tasdik olunmuştur.	ZC C.2 İ.27
5	Ocak	Mülki idare ataması	Buldan ve Atene kaymakamlıklarına İbrahim Hakkı ve Feridun atandı. Eskişehir eski Valisi Keşfi ile Adilcevaz ve Malazgirt eski kaymakamları Niyazi ve Behçet'in görevlerine son verildi.	BCA: 30.11.1.0/ 37.37.13.
6	Ocak	Falih Rıfkı Atay'ın "Şehircilik Esasları" başlıklı yazısı	"Gazeteler Dahiliye Vekaleti tarafından Ankara'nın imarı için ihzar olunan projenin Heyeti Vekilece tasvib olunduğunu haber vermektedir. Projenin esası şudur: Ba'dema Ankara'nın imarı, dahiliye, nafıa ve sıhhiye vekaletlerinin iştirak ve murakabesi ile âli bir mütehassıslar komisyonu tarafından idare edilecek ve şehremaneti yalnız hıdemat-ı belediye ile meşgul olacaktır.	HM
6	Ocak	"Yavuz Meselesi"	Tahkik encümeni Meclis'ten müddetin temdid-i mesaidesini talep edecektir. Tahkikat encümeni heyet-i umumiye halinde toplanarak evvel Denizli mebusu Muzeffer Müfid Bey ile St Nazaire şirketi müdürü Mösyö Jiber'i istima etmiş, müteakiben davet olunan Baş Vekil İsmet Paşa istima etmişdir. Encümen "reisi icrasına memur oldukları tahkikatın Yavuz'dan başka Havuz'a da şamil olmak lazım geldiğini, esasen havuz ve yavuz bir harp gemimizin teminine ait tek meselenin yekdiğerini mütemmim iki şekilden ibaret olduğunu söyleyerek, encümenin bu iki madde hakkında tahkikate başladıktan sonra hakikate erebilmek için önüne çıkacak her meselenin aslına vasıl olmak isteyeceği"ni belirtmiştir.	HM
7	Ocak	Tahkikat Encümeni riyasetinin, tahkik müddetinin on beş gün temdidi hakkında takriri kabul edildi.	Meclisi Ali için on beş gün müddetle tahkikat icrasına memur olan muhtelit Encümen bilafasıla mesai sarf etmekte olmasına rağmen henüz tahkikatını neticelendirememiş ve daha evvel ikmali memul olmakla beraber vazifesine on beş gün daha devam etmesi Encümence lüzüm görülmüş, Heyeti Umumiyece de kabul edilmiştir.	ZC C.2 İ.28
7	Ocak	Heyeti Umumiye kararı alındı. (Karar No: 389)	Karar, Muhasebei Umumiye Kanununun elli yedinci maddesinin muhtacı tefsir olmadığı hakkındadır.	Düstur T.3 C.9 s.130
7	Ocak	Yabancı uzmanlar meselesi	Yabancı uzmanlar meselesi Mimarlar Kongresinde tartışılmıştır. Türk Mimarlar Cemiyeti ilk kongresini 6 Ocak'ta Şehremaneti içtima salonunda akd etmiştir. Kongre'de Türk mimarların öne çıkarılması için gerekli her önlemin alınması gerektiği vurgulandı.	HM
7	Ocak	Türk Milliyetçili hakkında	Profesör Akçuraoğlu Yusuf Bey, Türk milliyetçiliği mevzuu üzerinde Türk Ocağında vermekte oldukları konferanslar silsilesinden üçüncüsünde Eski Tasvir-i Efkar koleksiyonunu bulamadıkları cihetle İbrahim Şinasi merhumun Çağatay Türkçesinden nakil ederek	HM

G.	A.	Olay	Açıklamalar	Kaynak
			mezkur gazetede tefrika eylediği Secere-i Türki ile Ahmed Vefik Paşa merhumun Darülfünun'da verdiği tarih dersleri hakkında malumat elde etmeğe muvaffik Refik Sıdkı Bey'den bu mesele hakkında şayana dikkat bir mektup almışlardır.	
8	Ocak	Adliye Vekili Mahmut Esat Bozkurt Ankara Türk Ocağı'nda Latin harfleri konusunda konuştu.		TCSYK
8	Ocak	Hükümetle efrat arasında teati olunacak teminatı muvakkate, kat'iye ve avans mektuplarının nümune veçhile istimali hakkında Kararname yayımlandı. (Karar No: 6046)	Hükümetle efrat arasında teati olunacak teminatı muvakkate, teminatı kat'iye ve avans teminatı mektupları için merbut nümunelerin istimalini düzenleyen Kararname İcra Vekilleri Heyetince kabul edildi.	Düstur T.3 C. 9 s.131
8	Ocak	"Matbuat hürriyeti"	Adliye Vekili, "matbuatın hürriyeti, vatandaşlar hürriyetinin fevkinde değildir" demiştir. Matbuatın hürriyeti tecavüz hakkı mı demektir? Ne isteniliyor? Hesap vermez mümtaz bir sınıf mı kabul edilmeli? Hürriyet-i matbuat böylelerinin ellerinde şantaj salahi olarak mı bırakılmalı? Cumhuriyet fazilet olduğuna göre Türk vatanında hesapsız bırakılabilecek bir fert, bir teşkil yoktur. Fazilet ve hürriyet yalanla, na-hak tarzlarla, tecavüzlerle birleşemez.	HM
8	Ocak	Yavuz Meselesi	Meclis tahkik müddetini on beş gün temdidini kabul etti.	HM
8	Ocak	"Fazilet mükafatı"	Fazilet mükafatı için her maarif eminliğinden ilk ve orta tedrisat namzedlerinin bildirilmesi, Darülfunundan yüksek tedrisat namzedinin arası Maarif Vekaletinden bir tamim ile talep olunmuştur.	HM
8	Ocak	Dahiliye Vekaleti açıklaması	Sabık Romanya veliahtının krallığa getirilmesi için İstanbul'da bir teşkilat bulunduğu ve zabitenin mezkur teşkilatı takip ve nezaret tahtında bulundurduğu meselesi Dahiliye Vekaleti ve Emniyet Müdürlüğünce yalanlanmıştır.	HM
8	Ocak	Yeni maaş formülü etrafında bazı mülahazalar	Maliye Vekaletinin mülki, askeri bilumum devlet memurlarının maaşlarına dair tesbit ettiği yeni formülün esaslarına nazaran sivil memurların maaşları 53 dereceden 16 dereceye inmiştir. Her derece için asgari ve azami olmak üzere iki miktar tayin edilmiştir. Projede azami miktar vaziyet-i maliye müsaid olduğu zaman tediye edilmek üzere, bidayette asgari maaşların itası teklif olunmaktadır. Askeri maaşlar 13 dereceye tefrik edilmiştir.	HM
9	Ocak	"İki Kanun Teklifi"	Millet Meclisine türün, şeker ve şekerli mevad, petrol ve benzin, ispirto ve meşrubat ihzarının muvazenei umumiyeye ilhakı ve umumi bütçelerle idaresi teklif edilmiştir.	HM

G.	A.	Olay	Açıklamalar	Kaynak
9	Ocak	Komiser Hasan Hüsnü ve İzmir Polis Memurlarından Ahmet Kemal efendilerin ve bir zatın İstiklal madalyasıyla taltifleri hakkında mazbatalar görüşüldü.	Komiser Hasan Hüsnü Efendiye Beyaz Şeritli madalya verilirken, Ahmet Kemal Efendi ve Süleyman Ağa için verilmesi istenen madalya reddolundu.	ZC C.2 İ.29
9	Ocak	Sekiz zatın İstiklal Madalyası şeritlerinin kırmızıya tahvili hakkında mazbatalar görüşüldü.	Bunlardan beşi kırmızıya tebdi edilirken, diğerleri Müdafai Milliye Encümenine havale edilmiştir.	ZC C.2 İ.29
9	Ocak	1195 sayılı Şurayı Devlet ve Harita Müdüriyeti Umumiyesi 1927 Senei Maliyesi Bütçelerinde Münakale İcrasına Dair Kanun kabul edildi.	1927 seneyi Maliyesi Şurayı Devlet ve Harita Müdiriyeti Umumiyesi bütçelerinin merbut cetvelde muharrer fasıl ve maddeleri arasında ceman 35.000 liranın münakalesine izin verilmiştir.	ZC C.2 İ.29
9	Ocak	1196 sayılı Evkaf Müdüriyeti Umumiyesinin 1927 Senei Maliyesi Bütçesine Tahsisatı Munzamma Olarak 50.000 lira ilavesine ve Mezkur Bütçenin Muhtelif Fasıl ve Maddeleri Arasında Münakale İcrasına Dair Kanun kabul edildi.	1927 senei maliyesi Evkaf Müdiriyeti Umumiyesi bütçesinin yirmi yedinci faslının birinci reddiyat maddesine 40.000 ve yirmi dokuzuncu matbaa masrafı faslına 10.000 lira ki ceman 50.000 lira tahsisatı munzamma olarak ilave olunmuştur.	ZC C.2 İ.29
9	Ocak	Mülki idarede atama ve azil.	Hekimhan, Ilgaz ve Arapsun kaymakamları İbrahim Edhem, Raşid ve Mustafa Ferid'in görevlerine son verildi. Eleşkirt ve Eruh kaymakamlıklarına Hasan Tahsin ve Münir Arif atandı.	BCA: 30.11.1.0 /37.38..6.
10	Ocak	"Türk Ocakları"	Adliye Vekili Mahmud Esad Bey Türk Ocaklarında bir ziyafet verdi.	HM
11	Ocak	Ali İktisat Meclisi teşkiline dair olan kanun mucibince tanzim kılınmış olan talimatnamenin mer'iyete vazı hakkında Kararname yayımlandı. (Karar No: 6051)	Ticaret Vekaletince hazırlanan talimatname İcra Vekilleri Heyetince kabul edilmiştir.	Düstur T.3 C. 9 s.131
11	Ocak	Sömestr tatili	Tatil Şubat ayında yapılacaktır.	HM
11	Ocak	Maarif istatistikleri	Maarif Vekaletinden 1923 senesinden beri maarifimizle ilgili memlekette mektep, muallim ve talebe miktarlarını gösteren bir istatistik elde edildi. Bu istatistikten anlaşıldığı üzere, 1923-1924 senesinde resmi ilk mekteplerin adedi 4770 ve talebesi 313.171, 1924-1925 senesinde ilk mekteplerimizin adedi 5568 talebe miktarı ise 335.898'dir. 1926-1927 senesinde ilk mektep adediyse 5655'e çıkmış, talebe miktarı da 385455'e baliğ olmuştur. 1927-1928 senelerinde resmi ilk mektep adedi 6231'e iblağ olmuştur. Talebe miktarı da 416.713 gibi kudretli bir yekuna baliğ olmuştur. İlk mekteplerde 1923-1924 senelerinde 9060 muallim varken, 1924-1925'de 10.426, 1925-1926'da	HM

G.	A.	Olay	Açıklamalar	Kaynak
			10.593, 1926-1927'de 11.766 ve 1927-1928'de 12.431 muallim mevcuttur. Bu rakamlar asgari miktarları göstermektedir. Hususi mekteplerle ecnebi ekalliyet mekteplerinin talebesi dahil değildir.	
12	Ocak	Düzceli Abaza Hakkı ve Mecit ve Sökeli Mecit'in idamları onandı.	Hacı Sami çetesiyle Yunanistan'dan Anadolu'ya geçerek Türkiye Cumhuriyetinin emniyeti dahiliyesini ihlal ve Teşkilatı Esasiyesini tebdil ve tağyire ve Reisicumhur Hazretlerine suikast icrasına teşebbüs eylemleri ile suçlanan Düzceli Abaza Hakkı ve Mecit ve Sökeli Mecit'in idamları onandı.	ZC C.2 İ.30
13	Ocak	Norveç hükümeti ile aktedilip müddeti hitam bulunan Modüs Vivendi ahkamının altı ay daha temdidi hakkında Kararname yayımlandı. (Karar No: 6071)	20 Şubat tarihinde süresi dolan modüs vivendinin süresinin altı ay daha uzatılmasına karar verildi.	Düstur T.3 C. 9 s.184
13	Ocak	Havuz, yavuz ve taht-ül bahir meselesi	Heyet muhtelif şahidlerin ifadatı ve dosyalarda mevcud ve saik muhteviyat ile İhsan Bey'in ifadeleri arasında mübayenet gördüğünden bazı muvaceheler yapıldı.	HM
13	Ocak	Kağıt paraların kıymetinin arttırılması teklif edildi.	Millet Meclisi'nin 12 Ocak tarihli içtimaında kağıd paraların kıymetinin arttırılması hakkında Erzurum Mebusu Necib Bey'in teklifi, maliye ve bütçe encümenlerine havale edildi.	HM
14	Ocak	1197 sayılı Türkiye Cumhuriyeti ile Çekoslovakya Hükümeti Arasında Münakit Ticaret Mukavelenamesinin Tasdiki Hakkında Kanun kabul edildi.	31 Mayıs günü Ankara'da imzalanan Ticaret Mukavelenamesi kabul edildi.	ZC C.2 İ.30
14	Ocak	Üst düzey yargı ataması	1. Müfettiş-i Umumilik Adliye Müşavirliğine Talat tayin edildi.	BCA: 30..11.1.0/ 37.38..20.
14	Ocak	Vasfi Bey'in Hakimiyet-i Milliye Gazetesi ile yaptığı mülakat.	"Türk halkı muhafazakar ruh taşımaz.. bugün eski imparatorluğun yerine tamamen yeni bir Türkiye kurulmuştur. Bugün edebiyatımızın lisanı halkın lisanıdır."	HM
15	Ocak	Kayseri-Sivas demiryolunun devlet tarafından yapılması kararlaştırıldı.	Bölüm bölüm yapılacak hattın uzunluğu 223 kilometreyi bulacak.	CTEK
15	Ocak	Yavuz Meselesi	İhsan Bey'e sorulacak bir nokta kalmamıştır. Encümen evrak üzerinde çalışacaktır.	HM
15	Ocak	Seyrüsefer tarifesi	Sempol ekspresinin ve yevmi yolcu katarlarının seyrü sefer tarifesi değişti.	HM
15	Ocak	"İhsa'ı yıllık"	Dahiliye Vekaleti ihsa'ı yıllık için lazım gelen malumatı cem'i ediyor. 1928 senesi zarfında ihsa'ı yıllık neşr edilmesi takriratdaki ve bu yönde idare-i hususiye ve belediyeleri alakadar eden ihsası malumatın toplanarak müdüriyet-i mezkureye tevdii baş vekalet celileden işar buyurulmuştur. Vilayetlere bu çerçevede bir tamim gönderilmiştir.	HM

G.	A.	Olay	Açıklamalar	Kaynak
16	Ocak	1198 sayılı Bahriye Vekaletinin İlgasına Dair Kanun kabul edildi.	Bahriye Vekaleti teşkiline mütedair 29 Kanunuevvel 1340 tarihli Kanunun birinci maddesi hükmü ilga edilmiş ve Bahriye umuru, Müdafai Milliye Vekaletine devrolunmuştur. Üç yıllık ömrü olan bu Bakanlığın kaldırılmasındaki temel unsur, Bahriye Vekili İhsan Bey'in karıştığı yolsuzluk olmuştur. Bu tür skandallar, hoşgörü ile karşılanmayacak kadar büyük önem taşıyordu.	ZC C.2 İ.32
16	Ocak	1199 sayılı Müdafai Milliye Vekaletinde Bazı Teşkilat İcrasına dair Kanun kabul edildi.	Müdafai Milliye ve Bahriye vekaletleri müsteşarlıkları ilga ve Müdafai Milliye Vekaletinde Kara, Deniz ve Hava müsteşarlıkları ile Fen ve Sanat Müdiriyeti Umumiyesi teşkil olunmuştur.	ZC C.2 İ.32
16	Ocak	1200 sayılı Ticaret ve Ziraat Vekaletlerinin Tevhidiyle İktisat Vekaleti Teşkili hakkında Kanun kabul edildi.	Ticaret ve Ziraat vekaletleri hakkında 5 Mart 1340 tarihli Kanun ahkamı ilga ve Ticaret ve Ziraat Vekaletlerine ait hizmetleri ifa etmek üzere İktisat Vekaleti teşkil edilmiştir. İktisat Vekaletinde Ticaret ve Ziraat Müsteşarlıkları kurulmuştur. Müsteşar sayısının ne olacağı Mecliste tartışma konusu olmuştur.	ZC C.2 İ.32
16	Ocak	Azayı kiramdan bazı zevatın mezuniyeti hakkında BMM Riyaseti tezkeresi.	Erzurum Mebusu Ahmet Fikri Bey bir ay, Diyarbekr Mebusu İshak Refet Bey 20 gün, Trabzon Mebusu Şefik Bey üç ay izinli sayılmıştır.	ZC C.2 İ.32
18	Ocak	Belçika hükümetiyle aktedilip müddeti hitam bulmuş olan Modüs Vivendi ahkamının altı ay daha temdidi hakkında Kararname yayımlandı. (Karar No: 6077)	15 Şubat tarihinde süresi dolacak modüs vivendinin süresi altı ay daha uzatıldı.	Düstur T.3 C. 9 s.185
18	Ocak	Hollanda hükümetiyle aktedilip müddeti hitam bulmuş olan Modüs Vivendi ahkamının altı ay daha temdidi hakkında Kararname yayımlandı. (Karar No: 6083)	15 Şubat tarihinde süresi dolacak modüs vivendinin süresi altı ay daha uzatıldı.	Düstur T.3 C. 9 s.186
18	Ocak	Mustafa Kemal Paşa'ya suikast hazırlamak üzere gizlice Karaburun'a çıkarken yakalanan Hacı Sami çetesinden 3 kişi Eminönü Meydanında idam edildi.		TCSYK
18	Ocak	Üst düzey atamalar	İçişleri Bakanlığı Müsteşarlığına Sabri atandı.	BCA: 30.11.1.0/ 37.39..7.
18	Ocak	İdare-i Umumiye-i Vilayet Kanunu Layihası	Dahiliye Vekaletinde bir müddetten beri İdare-i Umumiye-i Vilayet Kanunu etrafında devam etmekte olan tedkikat ikmal edildi. Hazırlanan layiha, heyeti Vekileye sevk olunacaktır.	HM
19	Ocak	İzmir'de 1 milyon sermaye ile İzmir Esnaf ve Ahali Bankası kuruldu.	Banka 1959'da Egebank adını alacaktır.	CDİMSOK

G.	A.	Olay	Açıklamalar	Kaynak
19	Ocak	Üst düzey askeri atamalar	Kara Müsteşarlığına Tuğg. Naci atandı.	BCA: 30..11.1.0/ 37.39..16.
21	Ocak	Heyeti Umumiye kararı alındı. (Karar No: 393)	Karar, Damga Kanununun dokuzuncu maddesinin seksen beşinci fıkrasının tadiline mütedair kanunun birinci maddesinin muhtacı tefsir olmadığı hakkındadır.	Düstur T.3 C. 9 s.187
22	Ocak	Seyyar jandarma alayları teşkili ve vazifeleri hakkındaki talimatnamenin tasdik ve meriyete vaz'ı hakkında Kararname yayımlandı. (Karar No: 6086)	Dahiliye vekaletinin hazırladığı talimatname İcra Vekilleri Heyetince kabul edildi.	Düstur T.3 C. 9 s.188
22	Ocak	Ticaret ve Ziraat Vekaletleri İktisad Vekaleti ile birleştirildi.	Ticaret ve Ziraat Vekaleti 21 Ocak tarihinden itibaren İktisad Vekaleti namı ile çalışmaya başlamıştır. BMM'nin 22 Ocak tarihli içtimasında Ziraat Vekili Rahmi Bey'in İktisad Vekaletine tayinine dair Reis-i Cumhur hazretlerinin göndermiş olduğu tezkere okunmuştur.	HM
22	Ocak	İş Bankası	Trabzon şubesi açıldı	HM
23	Ocak	Yavuz Meselesi	Tahkikat encümeni mazbatasını BMM takdim etti.	HM
23	Ocak	Ticaret-i Hariciye Dairesi teşkili hakkında proje.	İktisad Vekaleti Ticaret-i Hariciye Dairesi teşkili için bir proje ihzar etmektedir. Tüccarlarımızın ecnebi memleketlerle olan temaslarında duydukları büyük bir noksanı telafi etmesi planlanmaktadır.	HM
24	Ocak	Mülki idarede atama ve azil.	Cihan, Başkale, Mecidözü ve Hüseyinabad Kaymakamlıklarına İbrahim, Hüsnü, Safvet ve Muhsin atandı. Cihan Kaymakamı Ata, merkeze alındı.	BCA: 30..11.1.0 /37.40.3.
25	Ocak	"Yavuz Meselesi"	Teşkilat-ı Esasiye ve Adliye encümenlerinden müteşekkil encümenin mazbatası BMM'nin bir sonraki gün içtimaında müzakere edilecektir. Londra'daki havuz mübayası teşebbüsü, fiilen ve kavi zamanında mer'i Ceza Kanunu'nun 102. maddesinin birinci zeyline, havuz ihalesi ve mukavelenin tatbileri, kezalik fiilin vakıa zamanında mer'i Ceza Kanunu'nun 83. maddesi yoluyla 72. maddesine, Yavuzun tamiri hakkındaki mukavelelerin tadili hareketleri, Türk Ceza Kanunu'nun 211. maddesi, 212. maddesine ve Avukat Ziya Bey'in Kanun hilafı tekaidesi Türk Ceza Kanunu'nun 240. maddesine temas eden memnu fiillerdendir.	HM
26	Ocak	Malatya Mebusu İsmet Paşanın sabık Bahriye Vekili İhsan Bey hakkında tahkikat icrasına dair takriri ve Muhtelit Encümen mazbatası görüşüldü.	TBMM, sabık Bahriye Vekili İhsan Bey'in dokunulmazlığı kaldırıldı ve Yüce Divana sevk kararı alındı.	ZC C.2 İ.36
26	Ocak	Ankara Ticaret Odası	25 Ocak'ta senelik kongresini akd etti.	HM
28	Ocak	Üst düzey atamalar	İktisat Vekaleti Müsteşarlığına İhsan Abidin tayin edildi.	BCA: 30..11.1.0/ 37.40..10/ 50

G.	A.	Olay	Açıklamalar	Kaynak
28	Ocak	Divan-ı Âli teşkili	BMM'nin divan-ı âli teşkiline dair verdiği karar başvekalete tebliğ edilmiştir. Mahkeme-i Temyiz ve Şurayı Devlet heyet-i umumiyeleri derhal içtima ederek divan-ı âli azalarını intihab edecektir. Divan-ı Ali yirmi bir zattan mürekkeb olacaktır.	HM
29	Ocak	Devlet matbaası mütedavil sermaye talimatnamesinin 8 ve 12. maddelerinin tadili hakkında Kararname yayımlandı. (Karar No: 6120)	Maarif vekaletince hazırlanan tadil teklifi, İcra Vekilleri Heyetince kabul edildi.	Düstur T.3 C. 9 s.191
29	Ocak	Divan-ı Âli teşkili	Mahkeme-i Temyiz ve Şurayı Devlet heyet-i umumiyeleri divan-ı âli azalarını intihab etti. Mahkeme-i Temyiz Reis-i Evvel İhsan Bey, Birinci Ceza Reisi Semih, Azadan Mecdi, Halil İbrahim, Reşad, Nail, Ali Fehmi, Esad, Bahri, Fuad, Hulusi, Hüseyin Avni beyler ve Şurayı Devletten Reis Nusret, Reşad, Ali Rıza, İsmail Hakkı, Safvet, Asaf, Şefik, Asım, Abdullah Sabri ve Ömer Lütfü intihab olundu.	HM
30	Ocak	Amerika hükümetiyle aktedilmiş olan Modüs Vivendi ahkamının üç ay daha temdidi hakkında Kararname yayımlandı. (Karar No: 6091)	20 Şubat tarihinde süresi dolan modüs vivendinin süresinin üç ay daha uzatılmasına karar verildi.	Düstur T.3 C. 9 s.193
30	Ocak	Memurin kefaleti mütesesile sandığının muamelat ve teşkilatına dair olan talimatnamenin mer'iyete vaz'ı hakkında Kararname yayımlandı. (Karar No: 6108)	Memurin kefaleti müteselsile sandığının muamelat ve teşkilatı hakkında tanzim edilen talimatname İcra Vekilleri Heyetince kabul edildi.	Düstur T.3 C. 9 s.194
30	Ocak	Üst düzey atamalar	Kastamonu, Aydın, Kırşehir, Bolu, Antalya, Çorum Valiliklerine atama yapıldı.	BCA: 30.18.1.1/ 27.76.16
30	Ocak	Mülki idarede azil.	Şura-yı Devlet'çe mahkemesine karar verilen Ordu Valisi Tevfik Bey, Vekalet emrine alındı.	BCA: 30..18.1.1/ 27.77.1
30	Ocak	Meclis Veznesindeki suistimal tahkikatı	BMM Teşkilat-ı Esasiye ve Adliye encümenlerinden muhtelit Encümen, 29 Ocak'ta Yunus Nadi Bey'in riyasetinde içtima ederek Cebelibereket mebusu Ali Rıza ve Bitlis Mebusu İlyas Sami Beylerin masuniyet-i teşriyelerinin refine dair Ankara Müdde-i Umumiyesinin talebi tedkik ve Ali Rıza Bey ve İlyas Sami Beyleri istimadan sonra mazbatayı ihzar etmiştir. Mazbata, BMM Heyet-i Umumiyesine arz olunacaktır.	HM
31	Ocak	Türk Maarif Cemiyeti ilk umumi içtimaını akd etti.	Türk Maarif Koleji kuruldu.	CDİMSOK 1 Şubat HM
1	Şubat	Diplomatik atama yapıldı.	Zagrep Fahri Türk Konsolosluğu'na Milan Mariç atandı.	BCA: 30..18.1.1/ 27.78..16.

G.	A.	Olay	Açıklamalar	Kaynak
1	Şubat	Mülki idarede atama.	Ordu Valiliği'ne Ali Kemal atandı.	BCA: 30..18.1.1/ 27.78..14.
1	Şubat	Divan-ı Âli	Divan-ı Ali Adliye sarayında bir içtima akd ederek İhsan Bey ve rüfekası hakkında tahkikat evrakını tedkike başladı.	HM
1	Şubat	Vezne Davası	Ağır Ceza Mahkemesi Millet Meclisi Veznesindeki ihtilas davasını ruiyete başladı.	HM
2	Şubat	Ankara Çimento Fabrikası açıldı.		CTEK
2	Şubat	Ticaret-i Hariciye Dairesi	İstanbul'da bir ticaret-i hariciye dairesinin teşkili hakkındaki kanun layihası İktisad vekaletince hazırlanmış, Başvekalete gönderilmiştir. Daire için bütçeye 250.000 lira konacaktır.	HM
3	Şubat	Hutbe İstanbul'da Türkçe okunmaya başlandı.		TCSYK
3	Şubat	Yavuz Meselesi	Sabık Bahriye Vekili İhsan Bey 2 Şubat gecesi Keçiörendeki evinden taht-ı tevkife alınarak tevkifhaneye gönderildi. Baş müddei umumi iddianamesini Divan-ı Ali riyasetine takdim etti.	HM
4	Şubat	İki Buçuk Sene Hapse Mahkum Mehmet Behçetin Cezasının Altıda Birinin Affına Dair 1201 sayılı Kanun kabul edildi.	Katle teşebbüsü tam cürmünden Diyarbakır divanı harbi örfisince iki sene mahkum edilen şahsın cezasının altıda biri affolunmuştur.	ZC C.2 İ.40
4	Şubat	Tirebolu Asker Ahmedin affı hakkında 1202 sayılı Kanun kabul edildi.	Efradı muvazzafa bakayasından olup esnayı rahta mükerreren firar eden şahsın kırk değnek darbına ve badetterhis bir sene hıdematı şakkada istihdamına dair Ankara İstiklal Mahkemesinden verilen mahkumiyet kararı affedilmiştir.	ZC C.2 İ.40
4	Şubat	Abdülcelil oğlu Ahmet Kenanın tecdidi kaydinin affına dair 1203 sayılı Kanun kabul edildi.	Birinci seyyar jandarma alayı süvari bölüğünden ser çavuş şahsın firarından dolayı İzmir mevkii müstahkem divanı harbinden ita olunan mahkumiyet kararından tecdidi kayıt kısmı affedilmiştir.	ZC C.2 İ.40
4	Şubat	1204 sayılı 1927 Senei Maliyesi Muvazenei Umumiye Kanunun Dokuzuncu Maddesine Müzeyyel Kanun kabul edildi.	1927 senei maliyesi Muvazenei Umumiye Kanunun dokuzuncu maddesindeki D, H fıkraları müstesna olmak üzere 84 ibaresi tayyolunmuştur. Kanundaki düzenleme memurların hastalık dönemlerinde de maaşlarını alabilmelerini sağlamaktadır.	ZC C.2 İ.40
4	Şubat	788 Numaralı Memurin Kanununun 49. maddesine bir fıkra tezyili hakkında 1205 sayılı Kanun kabul edildi.	Düzenlemeye göre, memuriyetten ihracı müstelzim olmayacak derecede hapis cezasıyla mahkum olanlar, mecburi tahvile tabi tutulabilecektir.	ZC C.2 İ.40
4	Şubat	1206 sayılı 1927 Senei Maliyesi Bütçesine Tahsisatı Munzamma İtasına ve Bazı Unvan Tadilleriyle Tahsisat İade ve Münakalesine Dair Kanun kabul edildi.	Hıdematı vataniye maddesine 820 lira tahsisatı munzamma ilave olundu.	ZC C.2 İ.40

G.	A.	Olay	Açıklamalar	Kaynak
4	Şubat	1207 sayılı yeniden beş milyon liralık madeni ufaklık mekükat darbı hakkında kanun layihası görüşüldü.	Kanunun birinci maddesine göre, 12 Şubat 1340 ve 16 Nisan 1341 tarihli kanunlar mucibince darb ve ihraç edilen ufaklık madeni meskukatın aynı olmak üzere beş milyon liralığa kadar yeniden madeni ufaklık meskukat darp ve tedavüle vazzına Maliye Vekili mezundur.	ZC C.2 İ.40
4	Şubat	"Mühendis mektebi"	Zonguldak mühendis mektebi bu yıl içerisinde on yedi mühendis çıkaracaktır. Öğrenciler yurt dışına gönderilecektir.	HM
5	Şubat	"1928 Bütçesi"	Bütçe encümeni 1928 bütçesinin tetkikine başladı. Yeniden beş milyon liralık madeni ufaklık meskukat darbı kabul olundu.	HM
6	Şubat	Azayı kiramdan bazı zevatın mezuniyeti hakkında BMM Riyaseti tezkeresi.	Trabzon Mebusu Ali Becil Bey, Cebelibereket Mebusu Avni Paşa, Van Mebusu Münip Bey, Asyonkarahisar Mebusu Haydar Bey, Diyarbekir Mebusu Ishak Refet Bey, Yozgat Mebusu Ahmet Hamdi Bey, İstanbul Mebusu Ali Haydar Bey, Niğde Mebusu Halit Hami Bey, Aydın Mebusu Doktor Mazhar Bey, Aydın Mebusu Hasan Tahsin Bey, Kırşehir Mebusu Lütfi Müfit Bey, Aydın Mebusu Mithat Bey istedikleri süre içerisinde izinli sayılacaklardır.	ZC C.2 İ.41
6	Şubat	Samsun Mebusu Nusret Sadullah Bey'in mebusluktan istifa ettiğine dair takriri kabul edildi.	Belgrat Orta Elçiliğine tayin olduğundan Nusret Sadullah Beyin istifası kabul edildi.	ZC C.2 İ.41
7	Şubat	Münhal mebusluklar	Fırkanın münhal mebusluk için namzedleri: Münhal Diyarbakır mebusluklarına Kazım Paşa ve Rüşdü Bey, Konya mebusluğuna Vali Zühdü Bey, Ordu Mebusluğu'na Ünye Fırka mutemedi Fahri Bey namzed ilan olundu.	HM
8	Şubat	Romanya hükümetiyle münakit Modüs Vivendi ahkamının altı ay daha temdidi hakkında Kararname yayımlandı. (Karar No: 6155)	11 Şubat'ta süresi dolan anlaşmanın 6 ay daha uzatılmasına İcra Vekilleri Heyetince karar verildi.	Düstur T.3 C. 9 s.211
8	Şubat	Ticaret ve Sanayi Odaları Nizamnamesinin 18. maddesinin Tadili Hakkında Kararname yayımlandı. (Karar No: 6164)	Ticaret Vekaletince hazırlanan talimatname İcra Vekilleri Heyetince kabul edilmiştir.	Düstur T.3 C. 9 s.212
9	Şubat	"Divan-ı Âli"	Divan-ı Ali, havuz ve yavuz meselelerine ait suistimal, irtikab ve irtişa davasına ruyete başlayacaktır.	HM
9	Şubat	Heyeti Umumiye kararı alındı. (Karar No: 397)	Karar, yerli kumaştan elbise giyilmesine dair olan 9 Kanunuevvel 1341 tarih ve 688 Numaralı Kanunun birinci maddesinin tefsirine mahal olmadığı hakkındadır.	Düstur T.3 C. 9 s.214
9	Şubat	Azayı kiramdan bazı zevatın mezuniyeti hakkında BMM Riyaseti tezkeresi.	Isparta Mebusu İbrahim Beyin bir ay müddetle izinli sayılması hakkında karar kabul edildi.	ZC C.2 İ.42

G.	A.	Olay	Açıklamalar	Kaynak
9	Şubat	"Mühendis Mektebi"	Nafıa Vekaletinde mühendis mektebinin ıslahı için önemli kararlar alındı. Nafıa Vekaleti bir süredir İstanbul'da bulunan Mühendis Mektebini ıslah etme ve mektepde muhtelif ihtisas şubeleri açma niyetindedir. Son olarak 1928 yılı içinde meseleyi hal etmeye karar vererek, bir kongre akdinde tasavvur etmiş ve selahiyatta zevattan mürekkeb bir heyeti içtimaa davet etmiştir.	HM
10	Şubat	"Divan- Âli"	Divan-ı Ali'nin kapıları, Cumhuriyetin her vatandaşına aynı hak ve aynı adaleti gösteren kudretli âliyye dün ilk defa açıldı. Baş müdde-i umumi dedi ki; büyük inkılabın sade, feyz ve ilhamı olan Cumhuriyetin ve Kanunlarının bu suretle aşikar olan mefhum ve manasından tegfil edenler için diyebilirim ki; Divan-ı Ali'nin bu günkü teşkili aynı zamanda âli bir ihtar mahiyetindedir.	HM
11	Şubat	Mülki idarede atama ve azil.	Sason eski Kaymakamı Hamdi'nin görevine son verildi. Çivril Kaymakamlığına Receb atandı.	BCA: 30..11.1.0 / 38.5..2.- 37.41.20
11	Şubat	Üst düzey atamalar	Şark illeri 1. Müfettişi Umumiliği Mali Müşavirliğine Cüneyd tayin edildi.	BCA: 30..11.1.0 / 38.5..5.
12	Şubat	Falih Rıfkı'nın "Resmi Küşad" başlıklı yazısı	"Yarım asırlık bir mevcudiyet-i Kanuniye araya iden divan-ı alinin şimdiye kadar metruk ve mesdud kapıları Cumhuriyetin bila-istisna her ferde aynı hak ve aynı adaleti temin iden kudretli eli ile açılırken, Türk tarihinin ilk divan-ı alisini teşkil eden heyet-i celilelerini hukuk-u umumiye namına selamlamayı bir vazife ad ederim."	HM
13	Şubat	1208 sayılı Yol Mükellefiyeti Kanunun Yedinci Maddesinin Tadili Hakkında Kanun kabul edildi.	Tadil edilen maddeye göre, yol mükellefiyetini bedenen veya nakten ifa etmek isteyen eşhasın isimleri muhtar ve ihtiyar meclisleri tarafından her senenin şubat ayı bideyetinden nisan nihayetine kadar cetveli mahsus ile muhasebei hususiyelere bildirilir ve muhasebei hususiyelerce o senenin mayısı zarfında tahakkuk edilecektir.	ZC C.2 İ.44
13	Şubat	Heyeti Umumiye kararı alındı. (Karar No: 400)	Karar, Eylül 1341-Şubat 1926 ve Mart-Ağustos 1927 aylarına ait Divanımuhasebat raporları hakkında ittihaz olunan mukarrerata dairdir.	Düstur T.3 C. 9 s.216
14	Şubat	Mülki idare ataması	Arapsun Kaymakamlığı'na Ahmed Baha atandı.	BCA: 30..11.1.0/ 38.5..14.
14	Şubat	Üst düzey atamalar	İskan Genel Müdürlüğüne Necib atandı.	BCA: 30..11.1.0/ 38.5..10.
16	Şubat	Kazanç Vergisi Kanunun Bazı Maddelerini Muadil 21 Mayıs 1927 tarih ve 1038 numaralı Kanunun 27. Muaddel Maddesine Bir Fıkra Tezyiline Dair 1209 sayılı Kanun kabul edildi.	Kanun 16 Şubat'ta Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girdi.	ZC C.2 İ.45

G.	A.	Olay	Açıklamalar	Kaynak
16	Şubat	Seferberlik Kanunu layihası görüşüldü.	Tasarının birinci maddesinde bir harp ihtimali olduğu veya memleketin dahili vaziyetinde lüzum görüldüğü halde Erkanı Harbiye Umumiye Riyasetinin mütalaasının inzimamı veya teklifiyle seferberlik icrasına İcra Vekilleri Heyetinin karar verebileceği hükmü getirilmektedir. Tasarı encümene takrar havale edilmiştir.	ZC C.2 İ.45
17	Şubat	Ankara şehrinin şekli müstakbel planı	Cebeci'den itibaren, Yenişehir dahil, Kavaklıdere'ye kadar olan kısmın ikmal edilen haritası, şekli müstakbel planları tanzim olunmak üzere, mütehassıslara gönderilecektir.	HM
18	Şubat	Azayı kiramdan bazı zevatın mezuniyeti hakkında BMM Riyaseti tezkeresi.	Çok sayıda mebusun hastalık ya da başka mazeretlerden dolayı izinleri kabul edildi.	ZC C.2 İ.46
19	Şubat	Yeni evrak naktiyenin eskilerile mübadelesine dair olan talimatnamenin on ikinci maddesinin tadili hakkında Kararname yayımlandı. (Karar No: 6211)	Maliye Vekaletince sunulan tadil önerisi İcra Vekilleri Heyetince kabul edildi.	Düstur T.3 C. 9 s.222
19	Şubat	Mülki idare ataması	Erzurum Valili'ğine Fevzi Bey, Erzincan Valiliği'ne Azmi Bey atandı.	BCA: 30..18.1.1/ 27.82..3.
19	Şubat	Zabıta-ı Belediye ile polisin tevhidi	Dahiliye Vekaleti tarafından zabıtanın tevhidi hususunda bir proje tanzim edilmektedir. Vekalet evvel zabıta-ı belediye memurlarının vezaifini polise devredecektir. Ankara Şehremaneti konusunda da bu hususta sarahat mevcut olduğundan, tevhid kifayeti ilk defa Ankara'da tatbik edilecektir. Polis memeurları, belediye işlerine aid zabıtaların birer suretini de şehremanetine verecektir. Bu vezaifin zabıta tarafından deruhdesine mütekib, polis kadrosunun tevsii edilmesi düşünülmektedir. Polis müdüriyetinde zabıta-ı belediye işleriyle iştigal edecek bir merkez memurluğu ihdas olunacaktır. Kadronun bu suretle tevsii karşısında lazım olan tahsisat şehremanetinden alınacaktır.	HM
21	Şubat	Mülki idare ataması	Çıldır, Hekimhan ve Orhangazi kaymakamlıklarına Sabri, Hamdi ve Ömer Bahir atandı.	BCA: 30..11.1.0/ 38.6..13.
25	Şubat	1210 sayılı Bazı Devairin 1927 Senei Maliyesi Bütçelerine Tahsisatı Munzama ve Fevkalade İtasına ve Bazı Devair Bütçelerinde Münakale İcrasına Dair Kanun kabul edildi.	263.340 lira tahsisatı munzamma olarak ilave olunmuştur.	ZC C.2 İ.47
25	Şubat	Heyeti Umumiye kararı alındı. (Karar No: 403)	Karar, Ticareti Bahriye Kanununun birinci ve Kabotaj Kanununun ikinci maddesinin muhtacı tefsir olmadığı hakkındadır.	Düstur T.3 C. 9 s.231

G.	A.	Olay	Açıklamalar	Kaynak
25	Şubat	Heyeti Umumiye kararı alındı. (Karar No: 405)	Karar, Memurin Kanununun muvakkat maddesi mucibince tekaüde sevkolunanlar ile kendiliğinden tekaüdünü istida eden veya muayyen olan müddeti kanuniyeyei ikmali hasebile hükümetçe resen tekaüt edilen memurinin tekaüt maaşının hesabında bila maaş kaldıkları müddetin nazarı itibare alınmıyacağı hakkındadır.	Düstur T.3 C. 9 s.232
26	Şubat	Üst düzey atamalar	Ali İktisat Meclisi Genel Sekreterliği Vekilliği'ne Adapazarı Osmanlı Bankası Müdürü Nurullah Esad Bey atandı.	BCA: 30..18.1.1/ 27.83..1.
27	Şubat	Cemiyet-i Umumiye-i Belediye	Şehremini Asaf Bey cemiyet-i umumiye-i belediyede Ankara şehir idaresinin vaziyetini izah etdi, vaziyet basit ve acıklıdır. Vaziyetin mesuliyeti, hakikati söylemek lazım gelirse daha ziyade ahval ve şeraittle ve Ankara işinin ilk tutumundaki kusurlara aittir. Ankara'ya yol lazım, bina lazım, su lazım, lüzum şeyler ya hiç yok ya olanları noksandır. Bırakınız inşaat ve imarı, Ankara'ya şehremaneti bugün sokak süpürtmek ve küçük memur maaşı ödeyebilmek için müstesna varidat mebai aramak mevkiindedir. Emanetin müşkilat-ı maliyesini tahvin için; bütçe encümeninin mazbatası üzerine cemiyet-i belediyede uzun münakaşalar cereyan etmiştir. Memurin kadrosunda yapılacak tenkisatın mevzubahis edilmesi muhtemeldir.	HM
28	Şubat	Mülki idare ataması	Mazgirt Kaymakamlığına Fahri atandı.	BCA: 30..11.1.0/ 38.7..10
28	Şubat	Divan-ı Ali	Biri 100.000 franklık diğeri 100.000 liralık iki mesele hakkında tevsii tahkikate karar verdi. Müdde-i umumi Yusuf Nahid Bey açıklama yapmıştır. 100.000 franklık mesele, Sapancalı Hakkı Bey ile Nazaire Şirketi arasında akd edilen mukavele mucibince, Hükümetçe tadiyat vuku buldukça verilecek, komisyondan Hakkı Bey'in parsada iken Mösyö Godar ile görüşerek, Bahriye Vekili İhsan Bey namına bazı münayatta bulunacağı cihetle peşin kendisine verilmesi hususundaki talebi üzerine aldığı paradır. Akd edilen mukavele mucibince Hükümetçe tadilat, bir senede tamir ve iki sene de taiye hususundaki madde tadil edilerek tadilatda fatura esas kabul edilmiştir.	HM
29	Şubat	Nutuk'un basımı	Gazi Mustafa Kemal'in Nutuk adlı eserinin Türkiye'de basım ve yayın hakkının Türk Tayyare Cemiyetine ait olduğuna dair karar verildi.	BCA: 51..0.0.0/ 8.68..26
1	Mart	Yüksek İktisat Şûrası, Başbakan İsmet İnönü'nün konuşmasıyla çalışmalarına başladı.		CTEK
1	Mart	1-19 Mart tarihlerinde Âli İktisat Meclisi Ankara'da toplandı.	Toplantıyı İsmet Paşa bir konuşma ile açtı.	CDİMSOK
3	Mart	Mülki idare ataması	Darende ve Ilgaz kaymakamlıklarına Şevket ve Kamil atandı.	BCA: 30..11.1.0/ 38.7..17.

G.	A.	Olay	Açıklamalar	Kaynak
5	Mart	1211 sayılı Seferberlik Kanunu kabul edildi.	Kanunun birinci maddesine göre, bir harp ihtimali olduğu veya memleketin dahili vaziyetince lüzum görüldüğü takdirde Erkanı Harbiyei Umumiye riyasetinin mütalaası alındıktan sonra İcra Vekilleri Heyeti seferberlik icrasına karar verir.	ZC C.3 İ.50
5	Mart	1212 sayılı Posta Kanunun 31. maddesi yerine kaim Kanun kabul edildi.	Değişiklikle Reisicumhur Hazretleri tarafından gönderilecek müraselat posta ücretinden müstesnadır.	ZC C.3 İ.50
5	Mart	Şehremaneti kadrosunda tensikat yapıldı.		HM
6	Mart	Âli İktisat Meclisi	Meclisin para kıymetinin temacüdünün tetkik komisyonu 5 Mart'ta içtima etmiştir. Komisyona Katib-i Umumi Esad Bey bir rapor vermiştir.	HM
7	Mart	Yarış ve Islah Encümeni	Koşu programı hazırlandı. Hakimiyet-i Milliye Gazetesi "Vatan müdafaasının ve İktisadiyetinin ehemmiyetli esalarından olan ıslah ve teksir faaliyetini yüksek zeka ve alakasıyla idare eden muhterem baş vekilimiz de bu sene yapılacak olan büyük yarışlara iştirak edeceklerdir" manşetini atmıştır.	HM
8	Mart	Gümüşhane mebuslarının intihap mazbatalarının tasdiki.	Hasan Fehmi, Cemal Hüsnü Bey, Şevket Bey, Halil Nihat Bey'in mazbataları onandı.	ZC C.3 İ.51
8	Mart	Heyeti Umumiye kararı alındı. (Karar No: 407)	Karar, tekaüt maaşile muallim ve müderrislik, doktor, eczacı, baytar, mühendis ve kondoktorluk maaşlarının bir zat uhdesinde içtima edebileceğine dair olan kanunun birinci maddesinin tefsirine mahal olmadığı hakkındadır.	Düstur T.3 C. 9 s.237
8	Mart	Heyeti Umumiye kararı alındı. (Karar No: 408)	Karar, Muamele Vergisi Kanunu'nun üçüncü maddesinin b fıkrasının tefsirine mahal olmadığı hakkındadır.	Düstur T.3 C. 9 s.239
8	Mart	Reisi Cumhurun beyanatı	"Türk demokrasisi Fransa İhtilalinin açtığı yolu takip etmiş, lakin kendisine has ve saf mümeyyizle inkişaf etmiştir."	HM
10	Mart	Diyarbekir mebusluklarına intihap olunanların mazbatalarının tasdiki.	Kazım Paşa ile Rüştü Beyin intihapları onandı.	ZC C.3 İ.52
10	Mart	İstanbul Darülfünununu 1927 Senei Maliyesi Bütçesinin Bazı Fasıl ve Maddelerinde Münakale İcrasına Dair 1213 sayılı Kanun kabul edildi.	14.564 liranın münakalesine izin verilmiştir.	ZC C.3 İ.52
10	Mart	Riyaseticümhur, Diyanet işleri Riyaseti ve İmalatı Harbiye Müdiriyeti Umumiyesi 1927 Senei Maliyesi Bütçelerinin Bazı fasıl ve Maddeleri Arasında Münakale İcrasına Dair 1214 sayılı Kanun kabul edildi.	İlgili idarelerin bütçelerinin merbut cetvelde irade olunan fasıl ve maddeleri arasında ceman 17.070 liranın münakalesine izin verilmiştir.	ZC C.3 İ.52

G.	A.	Olay	Açıklamalar	Kaynak
11	Mart	Mühacir ve mültecilere verilecek emval ve emlak bedellerinin Borçlanma Kanunu mucibince istifasına dair olan talimatnamenin meriyete vaz'ı hakkında Kararname yayımlandı. (Karar No: 6302)	MaliyeVekaletince hazırlanan talimatname İcra Vekilleri Heyetince kabul edildi.	Düstur T.3 C. 9 s.244
11	Mart	Diplomatik atama yapıldı.	Prag ve Belgrad konsolosluklarına Bedri Tahir ve Münir İbrahim asaleten ve Gümrü Konsolosluğuna İzzet Medeni vekaleten atandı.	BCA: 30..11.1.0/ 38.8..17.
11	Mart	"Sıtma Mücadelesi"	Adana, Ankara, Aydın, Bursa, Konya sıtma mücadele mıntıkaları reisleri, aynı zamanda mücadele mıntıkaları müfettiş-i umumiyesi olan vekalet müsteşar vekili Doktor Hüsameddin ve Umumi Sıtma Mücadele Reisi Doktor Asım İsmail Beyler, Sıhhıye Vekili Doktor Refik Bey riyaseti altında içtimaya başlayarak 1927 senesi mücadele faaliyetleriyle 1928 senesinde takib edilecek esasat ve geçen sene ittihaz olunan mukarreratın tatbikinden mütevellid neticeleri safha safha tetkike başlamıştır.	HM
11	Mart	Ticaret Bakanlığı'nda yolsuzluk	BMM'nin 10 Mart içtimaında Divan-ı Muhasebat encümeninin mazbatası mevzu bahs olmuş, Ali Cenani Bey mesele hakkında izahat vermiştir. BMM 1340 senesi hesab-ı katisine dair mutabakat beyannamesinin takdim edildiğine dair Divan-ı Muhasebat Riyaseti tezkiresi ve mezkur beyannamenin sekizinci fıkrası hakkında Divan-ı Muhasebat Encümeni mazbatası mevzu olmuş ve bunun üzerine Gaziantep Mebusu Ali Cenani Bey söz almış ve mazbatadaki zahire meselesini izah etmiştir. Konuşması şu şekildedir: "Muhterem arkadaşlar, bir kanun-u mahsusla un ve zahirenin terfine mani olmak için Ticaret Vekaletine beş yüz bin lira tahsisat verilmiştir. Kanunun birinci maddesi bu maksad için mübayaada bulunmak üzere Ticaret Vekaletine mezuniyet veriyordu. İkinci maddesi sermaye olarak beş yüz bin lira tahsisine, üçüncü madde de alış ve satış muamelesinin tedviri ve satışdan hasıl olan meblağın yeni muameleye hasrı için 1341 senesi gayesine Ağustos'a kadar yeni mübayaada bulunmağa mezuniyet veriyordu. Bu kanunla beş yüz bin lira sermaye Maliye Vekaletinden İş Bankasına tevdii olundu. O zaman ben deniz Vekil idim. İstanbul'da bir komisyon teşkil ettim ve bu parayı komisyonun emrine verdim ve kanunun mecliste müzakeresi esnasında, zabıtlarda mevcuttur, bu meselenin muameleyi ticariye olarak devir edilmesi ve beş yüz bin lira ile bunun 3-4 misli muameleye girişilmesi mevzubahs oldu. O vakit hükümetin ve Meclis-i Ali'nin kanaati beş yüz bin lira ile tabii muamele yapılmazdı. Bu sermaye olacaktı ve bu sermaye ile bunun 3-4 misli fevkinde muameleye girişimin mümkün olacağı mevzubahs olmuştur."	HM
12	Mart	Türkiye-Estonya ticaret anlaşması imzalandı.		CTEK

G.	A.	Olay	Açıklamalar	Kaynak
12	Mart	Ticaret Bakanlığı'nda yolsuzluk	Muhtelit Encümen 11 Mart'tan itibaren 500.000 lira meselesi hakkında tahkikate başladı.	HM
13	Mart	Cemiyet-i Akvam	Cemiyet-i Akvam'da ceryan edecek olan tahdid teslihat ihzarı müzakeratına iştirakımız için vakıa iltimas kabul olundu.	HM
15	Mart	İcra Kanununa Bazı Mevat İlavesi Hakkında 1215 sayılı Kanun kabul edildi.	Düzenleme ile alacaklılar, mahkemeye gitmezden evvel, icra riyasetine müracaatla para, kıymetli evrak ve misliyattan muayyen miktar alacağının tahsilini talep edebilecektir.	ZC C.3 İ.53
18	Mart	Yavuz Meselesi	Divan-ı Âli'de havuz ve yavuz davasının tahkikat safhası bitti. Baş müdde-i umumi iddianameyi sunacaktır.	HM
19	Mart	Yavuz Meselesi	Baş müdde-i umuminin iddianamesi: "Yavuzun yalnız dünkü ve bugünkü halinden değil, ikmal tamirine kadar yarınki vaziyetinden de mesul olan İhsan Bey ve rüfekasının halen memleketi bir müdafaa salhında mahrum iden fiil ve hareketlerinin suç teşkil ettiğine kanaat etmektedir."	HM
20	Mart	Yavuz Meselesi	Suistimal cürümlerinin faili, havuz ve yavuz işlerine fesad karıştırarak irtikab maddelerinin faili aslisidir. Ömer Nazım ve Fikret Beyler havuz işlerinde, Nureddin ve Hakkı Beyler Yavuz işlerinde toplu halde sorumludur.	HM
21	Mart	Cemiyet-i Akvam	Tahdid teslihat ihzarı komisyonunda baş murahassımız hükümetin nükte-i nazarını izah etti.	HM
22	Mart	İstanbul'da 1 milyon sermaye ile Türkiye İmar Bankası kuruldu.		CDİMSOK
22	Mart	İş Bankası	Bu sene bir milyon lirayı mütecaviz kazancı tahakkuk etti.	HM
25	Mart	Mülki idare ataması	Bozüyük Kaymakamlığına Rıdvan atandı.	BCA: 30..11.1.0/ 38.9..19.
28	Mart	Danimarka Hükümeti ile Münakşt Modüs Vivendi ahkamının altı ay daha temdidi hakkında Kararname yayımlandı. (Karar No: 6350)	1 Nisan'da süresi bitecek olan Modüs Vivendi ahkamının altı ay daha uzaltılması İcra Vekilleri Heyetince kabul edildi.	Düstur T.3 C. 9 s.248
28	Mart	Memurin apartmanları	Devletin şerefi ve teşkilatı ile mütenasib vekalet binaları ve mesken ihtiyacına karşı bin hanelik memurin apartmanları inşasına karar verildi.	HM
28	Mart	Şark Vilayetleri	Şark Valilerinin içtimaı sona erdi. Valiler yerlerine avdet etmişlerdir. Valiler içtimaı 17 gün devam etmiştir. Bu içtimalardan ahalinin nafıasına ve şark vilayetlerinin inkişafı ve terkisine müteallık olarak zirai, iktisadi, fenni idari bir çok müfidkarlar ittihaz edilmiştir. Ezcümle merkezi bir vaziyette bulunan Diyarbakır'da büyük bir hastahane küşadı takrir edilmiştir.	HM

G.	A.	Olay	Açıklamalar	Kaynak
31	Mart	Mühendis Mektebinden Çıkacak Olan Efendilere İkişer Yüz Lira Avans Verilmesi Mezuniyetine Dair 1216 sayılı Kanun kabul edildi.	Avans verilmesi Nafıa Vekaletinin iznine bağlanmıştır.	ZC C.3 İ.53
31	Mart	Mübadeleye Gayri Tabi Ahaliye Verilecek Emvali Gayri Menkule Hakkında 1217 sayılı Kanun kabul edildi.	Yunan Hükümetiyle aktedilen 1 Kanunuevvel 1926 tarihli itilafname mucibince, devlete intikal eylemiş olan emvali gayri menkuleyi, müsavi şerait ve nisbet dahilinde, aynen veya bedelen hak sahiplerine vermeğe hükümet mezundur.	ZC C.3 İ.53
31	Mart	1218 sayılı Hariciye Vekaleti 1927 Senei Maliyesi Bütçesine Tahsisatı Munzamma İtasına ve Bazı Devair Bütçelerinde Münakale İcrasına Dair Kanun kabul edildi.	Hariciye Vekaleti bütçesinin tahdidi hudut komisyonları faslına 65.000 liranın tahsisatı munzamma olarak ilave olunmuştur.	ZC C.3 İ.53
31	Mart	Konya Mebusluğuna intihap mazbatası.	Zühtü Beyin mebusluğu onandı.	ZC C.3 İ.53
31	Mart	Torbalı'daki deprem büyük zarar ve kayba yol açtı.		CDİMSOK
31	Mart	Mülki idare ataması.	Ödemiş ve Söke kaymakamlıklarına Recai ve Hasib atandı.	BCA: 30..11.1.0/ 39.10..14.
1	Nisan	Doğal Afet	Mükerrer zelzelelerin tesiri ile İzmir'de 20 ev yıkıldı, birçok mebani hasara uğradı. On altı kişi öldü ve elli kişi yaralandı. Torbalı'da iki yüz ev yıkıldı. Facia memleketin her tarafında derin teessürle karşılandı. Felaketzedelere muavenet için her türlü tedbirler alınmaktadır. Hükümet felaketzedelerden muhtaç olanların acil ihtiyaçlarına sarf edilmek üzere İzmir Vilayetine on bin lira gönderilmesine ve vaziyetin icab ettirdiği sıhhi ve idari her türlü tedbirlerin azami sürat ve faaliyetle tatbikatın teminine karar verdi.	1-2 Nisan HM
2	Nisan	Falih Rıfkı'nın "9 Milyon" başlıklı yazısı	Hükümet, BMM'den Ankara'da resmi dairelerle memur apartmanları inşa etmek üzere 9 milyon lira tahsisat talep etti. Şayet bu tahsisat kabul olunursa hükümetin bütün teşkilatı ve memur sınıfının büyük kısmı Ankara'da yerleşmiş olacaktır.	HM
3	Nisan	Doğal Afet	Büyük Gazi felaketzedelerin, muhtaçların en acil ihtiyaçları için 10.000 lira gönderdi.	HM
5	Nisan	Azayı kiramdan bazı zevatın mezuniyeti hakkında BMM Riyaseti tezkeresi.	Çok sayıda mebusun hastalık ya da başka mazeretlerden dolayı izinleri kabul edildi.	ZC C.3 İ.57
5	Nisan	1219 sayılı Tababet ve Şuabatı Sanatlarının Tarz-ı İcrasına Dair Kanun kabul edildi.	Kanunla Türkiye Cumhuriyeti dahilinde tababet icra ve herhangi surette olursa olsun hasta tedavi edebilmek için Türkiye Darülfünununu Tıp Fakültesinden diploma sahibi olmak ve Türk bulunmak şartı getirilmiştir.	ZC C.3 İ.57

G.	A.	Olay	Açıklamalar	Kaynak
5	Nisan	Tevfik Rüşdü Bey'in Mussolini mülakatı.	Mussolini şehremanetinde Tevfik Rüşdü Bey hususi bir ziyafet vermiştir. Ziyafette Türkiye'nin Roma Sefiri Said Bey, Cevad Paşa, Kemal Aziz Bey ve Milano Şehbenderi ile İtalya Hariciye Müsteşarı Grandi, Milano şehremini ve İtalya Hariciye Nezareti erkanı hazır bulunmuştur.	HM
6	Nisan	Teşkilat-ı Esasiye	Cumhuriyet Halk Fırkası Grubunun 5 Nisan'daki içtimaında Teşkilat-ı Esasiye Kanunu'nun bazı maddelerinin tadili hakkındaki takrir müttefiken kabul edildi. Malatya mebusu İsmet Paşa ile 121 rüfekasının bu husustaki teklifi kanuniyesi 5 Nisan'da Meclis'te Teşkilat-ı Esasiye Encümenine havale edildi.	HM
7	Nisan	Doğal Afet	Torbalı'da şiddetli zelzele oldu.	HM
7	Nisan	Azayı kiramdan bazı zevatın mezuniyeti hakkında BMM Riyaseti tezkeresi.	İstanbul mebusu Ahmet Rasim Bey, Antalya Mebusu Hasan Sıtkı Bey ile Trabzon Mebusu Süleyman Sırrı Bey'in bir ay rahatsızlıkları nedeniyle izinli sayılmalarına karar verildi.	ZC C.3 İ.58
7	Nisan	19 Haziran 1928'de Paris'te içtima edecek olan beynelmilel Parlamentolar Ticaret Konferansına TBMM namına iştirak edecek murahhaslar hakkında BMM Riyaseti tezkeresi görüşüldü.	Konferansa Yakup Kadri Bey, Reşit Saffet Bey, Ruşen Eşref Bey, Ali Rana Beyin katılmalarına karar verildi.	ZC C.3 İ.58
7	Nisan	Mardin Mebusu Nuri ve Bursa Mebusu Refik Beylerin, Askeri Baytar Tatbikat Mektebi Muallimi Binbaşı merhum Ahmet ve Muavini Yüzbaşı merhum Hüdai Beylerin zevceleriyle çocuklarına maaş tahsisine dair takriri.	Ahmet ve Hüdai Beyler laboratuarda beygirlere arız olan Ruam hastalığının tedavisini bulmak isterken, bu hastalığa yakalanıp vefat etmişlerdir.	ZC C.3 İ.58
7	Nisan	Heyeti Umumiye kararı alındı.	TBMM Dahili Nizamnamesinin 22. maddesini muadil nizam teklifi kabul edildi. Buna göre vekaletlerle mütenazır encümenler şu şekilde tadil edilmiştir. İktisat Encümeni 25 aza bir muvazzaf katip; Sıhhıye, Maliye, Maarif, Nafıa ve Hariciye Encümeni 15 aza bir muvazzaf katip; Dahiliye Encümeni 25 aza 2 muvazzaf katip; Adliye ve Müdafai Milliye Encümeni 20 aza bir muvazzaf katipten oluşmaktadır.	ZC C.3 İ.58
7	Nisan	Avukatlık Kanunun 6. maddesiyle 12. maddesi Son Fıkrası ve Onu muadil olan 6.1.1926 tarih ve 708 Numaralı Kanunun Dördüncü Maddesi Makamına Kaim 1220 sayılı Kanun kabul edildi.	Değişikliğe göre, Baro meclisi inzibatî şikâyete mebni veya re'sen veya mahallî müddeiumumisinin talebi üzerine Avukatlık Kanununun beşinci maddesindeki mücazatı intibahiyeyi tertip eder.	ZC C.3 İ.58

G.	A.	Olay	Açıklamalar	Kaynak
7	Nisan	1221 sayılı Temyiz Mahkemesi Teşkilatına Dair Kanun kabul edildi.	Temyiz Mahkemesi dört Hukuk, dört Ceza ve bir Ticaret Dairesinden müteşekkil ve devairden her birinin vazifesi bu kanun ve hukuk ve ceza davaları usulü muhakemeleri ve sulh hakimleri kanunlarıyla muayyendir. Temyiz dairelerinden her biri bir reis ve dört azadan terekküp eder. Her dairede birer ihtiyat azası bulunur. Daire reislerinin fevkinde bir birinci reis vardır. Bunlardan başka bir başmüddeiumumi ile refaketinde bir baş muavin ve lüzumu kadar muavin bulunur.	ZC C.3 İ.58
7	Nisan	Mussolini ile görüşme	Hariciye Vekili Mussolini ile mülakatlarından tarefeyn münasebet ve temlikatını mucib emniyet ve itimad görerek sulh ve meselenin teid ve muhafazası esasında aynı nükte-i nazara istihdaf eden tam bir mutabakat efkar-ı müşahade ettiler.	HM
8	Nisan	Üst düzey atamalar	Ali İktisat Meclisi Genel Sekreterliği'ne Nurullah Esad Bey asaleten tayin edildi.	BCA: 30..18.1.1/ 28.20..4.
8	Nisan	Yavuz Meselesi	Havuz ve Yavuz meselesinin muhakemesi hitam buldu. İhsan Bey son defa müdafada bulunduktan sonra muhakeme hitam bulundu.	HM
9	Nisan	1222 sayılı Teşkilatı Esasiye Kanunun bazı maddelerini muadil Kanun kabul edildi.	İsmet Paşa ve 121 arkadaşınca verilen anayasa değişikliği teklifiyle, Teşkilatı Esasiye Kanununun 2, 16, 26 ve 38. maddeleri değiştirildi. Bu değişiklikle, Anayasa'nın 2. maddesinde "Türkiye Devletinin dini İslamdır" hükmü kaldırıldı. 2. madde "Türkiye Devletinin resmi dili Türkçedir. Makarrı Ankara şehridir" olarak kaldı. TBMM'nin yetkilerini belirten 26. maddedeki "Ahkam-ı Şer'iyenin Tenfizi" kısmı çıkarıldı. Keza 16. ve 38. maddelerde Cumhurbaşkanı ve milletvekillerinin yeminlerindeki "Vallahi" deyimi çıkarılarak yerine "namusum üzerine söz veririm" ibaresi kondu.	ZC C.3 İ.59
9	Nisan	Edirne'de hadise	Edirne'de "vatandaş Türkçe konuş" meselesinden müessif bir hadise olmuştur. Her tavsiye gayesi ne olursa olsun tehditkar bir mahiyet aldığı zaman hükümet zabıtasının derhal harekete geçeceği pek tabidir. Bu müessif hadise üzerinde hükümet derhal lazım gelen tedabiri ittihaz etmiştir. Hükümetin tebliği resmiyesi bervechi atidedir: "Son saat Gazetesi'nde Edirne Valisi ve Edirne polis müdürü aleyhinde tahrik edici neşriyatta bulunan ilk tedrisat müfettişi Halid Efendi vekalet emrine alınmış, tahrik mahiyetinde bulunan bu kifayet müdde-i umumiliğe tevdii olunmuştur. Mekteb talebesinin vazifeleri haricinde işlere karışması zaten memnu olduğundan bu babda ihzarat icra ve tedabir ittihaz olundu. Mekteb-i Şakirden ve talebesinin inzibatı ihlal edecek mahiyetteki hareketini teşcii edecek neşriyata karşı matbuatın mutika bulunacağını ümid ederiz."	HM
10	Nisan	Yakup Kadri'nin "Türkçenin Tamimi" başlıklı yazısı	Bundan bir iki ay evvel İstanbul Hukuk Fakültesinde bazı gençlerin teşebbüsü ile vücuda gelen "Türkçeyi Koruma ve Yayma" teşkilatı mensuplarının faaliyetleri son günlerde birkaç nahoş hadiseye sebebiyet	HM

G.	A.	Olay	Açıklamalar	Kaynak
			vermişdir. İstanbul Gazetelerinin zabıta haberlerini takip edenler bu hadiselerin muhtelif şekillerine vakıf olmuşlardır. "Vatandaş Türkçe konuş" dediği için Kadıköy vapurunda, Galata'nın bilmem hangi meyhanesinde aynı sebepten dolayı bir Ermeni hançeri ile ölmesine ramak kalan adam kadar hadiselerin her sınıfdan ve her cinsden kahramanları var. Bu da gösteriyor ki Türkçeyi Koruma ve Yayma Teşkilatı'nın ortaya attığı "vatandaş Türkçe konuş" parolası, küçük ve müstatil yafta üzerinde yalnız bir nazarı temini halinde kalmış, derhal hayata intibak etmiş ve Türk Cemiyeti'nin içinde yürümeğe başlamıştır.	
11	Nisan	Yakup Kadri'nin "Tan Gazetesi Sayıklıyor mu?" başlıklı yazısı.	Yakup Kadri, Tan gazetesinin 5 Nisan tarihli haberine gönderme yaparak, Tan Gazetesinin Türkiye ile İtalya arasında yapılan görüşmenin İtalya'nın Akdeniz siyasetini iktisadi temeller üzerine inşaa politikası ile olduğunu, Türkiye'den "Osmanlı" diye bahsederek haber yaptığını belirtmiş ve bu iddiayı ağır bir şekilde yalanlamıştır.	HM
12	Nisan	1223 sayılı İstanbul'da Unkapanı ile Azapkapı Arasında Yaptırılacak Demir Köprünün İnşaa Masarifi Karşılığı Olmak Üzere Bazı Zamaim İstifasına Dair Kanun kabul edildi.	Yapılacak köprünün inşa masrafına karşılık olarak İstanbul banliyösünde işleyen vapur ve trenlerle Şehremaneti hudud dahilinde işleyen vapur, tren, tramway ve tünel arabaları, otobüs ve omnibüs gibi umumi vesaiti nakliye yolcu biletlerine ve abonman defterlerine beher sefer için on para zam yapılmıştır.	ZC C.3 İ.60
12	Nisan	Avukatlık Kanunun On Birinci ve Mezkur Kanunun Bazı Maddelerini Muadil Kanunun Beşinci Maddesinin Tefsiri. (Tefsir No: 127)	Tefsire göre, 1926 tarih ve 708 numaralı Kanunun beşinci maddesinde mezkur hakimlik kayıtlarına vaktile intihabı ahali ile veya encümeni Adliyelerce intihap ve Adliye nezaret veya vekaletlerinin emirlerile tayin olunan azalar dahil değildir.	Düstur T.3 C. 9 s.275
12	Nisan	Heyeti Umumiye kararı alındı. (Karar No: 411)	Karar, İstanbulda Unkapanı ile Azapkapı arasında yaptırılacak olan demir köprünün Gazi Mustafa Kemal Köprüsü namile tevsimi hakkındadır.	ZC C.3 İ.60
12	Nisan	Heyeti Umumiye kararı alındı. (Karar No: 412)	Karar, kısmi intihabatta belediye resilerinin mebus olabilmeleri için iki ay evvel istifa etmiş olmaları lazım gelmediği hakkındadır.	Düstur T.3 C. 9 s.277
12	Nisan	Heyeti Umumiye kararı alındı. (Karar No: 413)	Karar, Tahsisatı Fevkalade Kararnamesinin sekizinci maddesinin hukuk usulü muhakameleri Kanunun 460. maddesinin on ikinci fıkrası hükmile mülga olduğu hakkındadır.	Düstur T.3 C. 9 s.277
12	Nisan	Mülki idare ataması	Gerede ve Kemaliye kaymakamlıklarına Fazıl ve Tevfik atandı. Beytüşşebab ve Vezirköprü kaymakamlıklarına İslam Ferid ve İhsan atandı.	BCA: 30..11.1.0/ 39.11..8-11.
12	Nisan	Meclis-i Umumi Vilayat 11 Nisan'da açıldı.	Ankara vilayeti mekteplerinde 370 muallim 9340 çocuk okumaktadır. Vilayet nafıası geçen sene içinde en faal devresini yaşamıştır.	HM
13	Nisan	İstanbul'un imarı	Yeni yapılacak un kapanı köprüsü Gazi Mustafa Kemal namını alacaktır.	HM

G.	A.	Olay	Açıklamalar	Kaynak
14	Nisan	TBMM, sabık Ticaret Bakanı Ali Cenani Beyin dokunulmazlığının kaldırılmasını ve yüce Divana sevkini kararlaştırdı.	Sabık Ticaret Vekili Ali Cenani Bey, memleketin zahire ve un ihtiyacını teshil etmek ve ekmek fiyatının tereffüüne mehma imkan mani olmak üzere kanunu mahsus ile Ticaret Vekaletinin emrine tevdi edilen beş yüz bin liranın bir mesul muhasip tayin edilmeksizin doğrudan doğruya kabz ve tedvir edilmesi ve muvazılehinin gayrıya sarf edilmekle beraber muayyen bir müddetle Hazineye iadesi meşrut bulunan bu paranın bazı şahıs ve müesseselere zimmetine geçmesi ile suçlanmaktadır.	ZC C.3 İ.61
15	Nisan	Avukatlık Kanununun ikinci maddei muadelesi mucibince mektebi mülkiye mezunlarından avukatlık imtihanına dahil olacaklar hakkındaki talimatnamenin meriyetine vazına dair Kararname yayımlandı. (Karar No: 6439)	Adliye Vekaletince tanzim edilen talimatname İcra Vekilleri Heyetince kabul edildi.	Düstur T.3 C. 9 s.281
15	Nisan	Ticaret Bakanlığı'nda yolsuzluk	Ali Cenani Bey hakkındaki Millet Meclisi kararı Adliye Vekaletine tebliğ edilmiştir. Karar ve tahkikat evrakı baş müddei umumiliğe gönderilecektir. Bu davayı da halihazırdaki müteşekkil divan ruyet edecek, yeniden divan teşkil olunmayacaktır.	HM
16	Nisan	Yüce Divan tarafından mahkumiyet kararı verildi.	Sabık Bahriye Vekili İhsan Bey ile Bilecik Mebusu Dr. Fikret Bey hakkında, kamuoyunun Yavuz-Havuz davası olarak adlandırdığı yolsuzluk nedeniyle, Yüce Divan tarafından mahkumiyet kararı verildi.	CDİMSOK
17	Nisan	"Açılış töreni"	Evkaf Oteli açıldı.	HM
17	Nisan	"Yavuz Meselesi"	Divan-ı Ali kararını maznunlara tefhim etti. İhsan Bey iki sene ağır hapse ve iki sene rütbe ve memuriyetten mahrumiyete, Sapancalı Hakkı Bey bir sene ağır hapse ve bir sene rütbe ve memuriyetten mahrumiyete, Nazım ve doktor Fikret Beyler dörder ay hapse ve yüzer lira ağır ceza-ı nakdiyeye mahkum oldular. Masarif-i mahkeme ile diğer masrafları da dört mahkum ödeyecektir.	HM
18	Nisan	Hastaneler talimatnamesinin 24. maddesinin ikinci fıkrasının kamilen tayyı hakkında Kararname yayımlandı. (Karar No: 6449)	Sıhhıye ve Muaveneti İçtimaiye Vekaletince sunulan değişiklik İcra Vekilleri Heyetince kabul edildi.	Düstur T.3 C. 9 s.283
19	Nisan	Antalya mebusu Rasih Beyin Kibrit Şirketinin bazı muamelatına dair Maliye Vekaletinden suali Vekil Şükrü Bey tarafından cevaplandı.	Sorular kibrit şirketinin hariçten kibrit ithaline izin verip vermediği yönündedir. Kibrit Şirketi Belçikalılar tarafından teşkil edilmiştir.	ZC C.3 İ.62

G.	A.	Olay	Açıklamalar	Kaynak
19	Nisan	1224 sayılı Bazı Devairin 1927 Senei Maliyesi Bütçelerine Tahsisatı Munzamma İtasına ve Bazı Devair Devair Bütçelerinde Münakale İcrasına Vesaireye Dair Kanun kabul edildi.	Muhtelif devairin 1927 senei maliyesi bütçelerinin merbut 1 numaralı cetvelde muharrer fusul ve mevaddına ceman 341.000 lira tahsisatı munzamma olarak ilave edilmiştir.	ZC C.3 İ.62
19	Nisan	1225 sayılı Bazı Devairin 1927 Senesi Bütçelerine Tahsisatı Fevkalade ve Munzamma İtasına ve Bazı Devair Bütçelerinde Münakale İcrasına ve Saireye Dair Kanun kabul edildi.	1927 senesi maliyesi Başvekalet Bütçesinin 68. müteferrika faslına 5.000 lira tahsisatı munzamma olarak ilave olunmuştur.	ZC C.3 İ.62
19	Nisan	1928 senesi Muvazenei Umumiye Kanunu layihası görüşülmeye başlandı.	Maliye Bakanı Şükrü Saracoğlu Mecliste bütçeyi takdim konuşmasında merkez (Devlet) bankasının kuruluşu ile ilgili girişimler hakkında uzunca açıklamalar yaptı.	ZC C.3 İ.62
22	Nisan	Teşviki Sanayi Kanunun Sureti Tatbiki Hakkında Talimatnamenin 46. maddesinin tadili hakkında Kararname yayımlandı. (Karar No: 6473)	İktisat Vekaletince hazırlanan tadilname İcra Vekilleri Heyetince kabul edildi.	Düstur T.3 C. 9 s.294
22	Nisan	Hıfzısıhha Müfettişi Umumileri unvanının Maarif Hıfzısıhha Müfettişi Umumileri şeklinde tashihi hakkında Kararname yayımlandı. (Karar No: 6476)	Sıhhıye ve Muaveneti İçtimaiye Vekaletince sunulan değişiklik İcra Vekilleri Heyetince kabul edildi.	Düstur T.3 C. 9 s.296
25	Nisan	Askeri harita mühendisi yetiştirmek maksadıyla tanzim olunan talimatnamenin meriyete arzı hakkında Kararname yayımlandı. (Karar No: 6484)	Maliye Vekaletince sunulan tadil önerisi İcra Vekilleri Heyetince kabul edildi.	Düstur T.3 C. 9 s.297
25	Nisan	Amerika hükümetiyle aktedilmiş olan Modüs vivendi ahkamının üç ay daha temdidi hakkında Kararname (Karar No: 6487)	20 Mayıs'ta süresi dolan modüs vivendi ahkamının 10 Nisan 1929'a kadar uzatılması İcra Vekilleri Heyetince kabul edildi.	Düstur T.3 C. 9 s.300
25	Nisan	Konya Mebusu Kazım Bey fıkıhdan bahsetti ve onu mudafaaya kalkıştı.	Besim Atalay kürsüden bağırdı: "Artık burada fıkıhın sözü olmamalıdır!"	HM
26	Nisan	16 Haziran 1927 tarih ve 1076 sayılı Kanunun muvakkat maddesinin B fıkrasının tefsiri. (Tefsir No: 128)	Tefsire göre, Tıp Fakültesini veya mekteplerini bitirdikleri halde ihtiyarları haricinde muhtelif esbab ve avamil dolayısiyle staja iştirak edememiş olan tabib, baytar, diştabibi ve eczacıların elyevm stajda bulunan emsalleri misillu mülazim rütbe ve hukukile staja tabi tutularak 1076 numaralı Kanunun şümulünden hariç addedilmeleri gerekmektedir.	Düstur T.3 C. 9 s.301

G.	A.	Olay	Açıklamalar	Kaynak
26	Nisan	Türkiye Cumhuriyeti ile Brezilya Düveli Müteahhidesi Cumhuriyeti Arasında 8 Eylül 1927 Tarihinde Münakit Muhadenet Muhadenamesinin Tasdiki Hakkında 1226 sayılı Kanun kabul edildi.	Kanun 6 Mayıs'ta Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir.	ZC C.3 İ.67
26	Nisan	Türkiye Cumhuriyeti ile Arnavutluk Cumhuriyeti arasında Münakit Şehbenderlik Mukavelenamesinin Tasdiki Hakkında 1227 sayılı Kanun kabul edildi.	Mukavelename 1927 yılının Temmuz ayında imzalanmıştır. Kanun 6 Mayıs'ta Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir.	ZC C.3 İ.67
26	Nisan	Türkocakları merkez heyetince Aktedilecek İstikraza Maliye Vekilinin Kefaleti Mezuniyetinde Dair 1228 sayılı Kanun kabul edildi.	Türk Ocakları merkez heyetince iki yüz bin liraya kadar aktedilecek istikraza Maliye Vekili kefalet etmeğe mezun sayılmıştır.	ZC C.3 İ.67
26	Nisan	1229 sayılı Şehir ve Köy Yatı Mekteplerinin 1928 Masarıfı Hakkındaki Kanun kabul edildi.	1928 senei maliyesi zarfında 925.000 lira sarfiyat icrasına izin verilmiştir.	ZC C.3 İ.67
26	Nisan	22 Haziran 1928 tarih ve 1130 numaralı Maarif Vergisi Kanununa Bazı Mevad Tezyiline Dair 1230 sayılı Kanun kabul edildi.	Bu değişikliklerle, maarif vergisinden elde edilen geliri ilkokul masraflarını karşılamayan illerde, yol mükellefiyetine tabi olanlardan, en çok dört gündelik tutarında bir vergi alınmasına izin verilmektedir.	ZC C.3 İ.67
28	Nisan	"Devlet Bankası teşkili meselesi"	İstikraz muamelesini yapmak üzere hükümete ve mali müesseselere bazı yabancı gruplar müracaat etti. Hükümetin bir devlet bankası teşkili hakkındaki tasviri öteden beri bilinmektedir. Maliye Vekili Saraçoğlu Şükrü Bey, "bütçe münasebeti ile BMM'nde verdiği izahat meyanında kendi sermaye ve vesaitimiz ile de bu bankanın teşkiline imkan bulunduğunu söylemiştir. Ancak bankanın daha kuvvetli bir sermaye ile tesisini temin için yalnız bu işe hasr edilmek üzere ciddi bir istikraz yapılması da düşünülmektedir. İstikrara nazaran bu istikrazın akdine mezuniyet istihsali için BMM'ye bir kanun layihası verilecektir" dedi.	HM
29	Nisan	1231 sayılı 1928 Senesi Muvazenei Umumiye Kanunu kabul edildi.	Devletin muvazenei umumiyesine dahil devairin 1928 senei maliyesi masarifi için merbut A işaretli cetvelde gösterildiği üzere 207.169.388 lira tahsisat ita kılınmıştır.	ZC C.3 İ.69
2	Mayıs	Hükümet namına vukubulacak müzayede, münakasa ve ihalelerde teminatı muvakkate ve kat'iye olarak kabul edilecek kefaletname hakkında Kararname yayımlandı. (Karar No: 6532)	Hükümet namına vukubulacak müzayede, münakasa ve ihalelerde teminatı muvakkate ve kat'iye olarak kabul edileceği Münakasa ve İhalat Kanununun yedinci maddesinde mezkur kefaletin milli bankalara hasrı ve ecnebi bankalar teminatının ancak İcra Vekilleri Heyeti kararı ile kabul olunacağının usul ittihazına ilişkin Maliye Vekaletince hazırlanan teklif İcra Vekilleri Heyetince kabul edildi.	Düstur T.3 C. 9 s.339

G.	A.	Olay	Açıklamalar	Kaynak
2	Mayıs	İstihlak vergisi talimatnamesinin onuncu maddesine bir fıkra ilavesi hakkında Kararname yayımlandı. (Karar No: 6559)	Maliye Vekaletince sunulan öneri İcra Vekilleri Heyetince kabul edildi.	Düstur T.3 C. 9 s.340
2	Mayıs	Mülki idare ataması	Şiran Kaymakamlığına Şefik atandı.	BCA: 30..11.1.0/ 39.13..2.
3	Mayıs	Malülini askeriyenin terfihi Kanunu mucibince uhdelerine arazi tefriz olunacak küçük zabitan ve efratta vefat edenlerin varislerine mevzubahis arazinin itası caiz olup olmayacağı ve bilimum Askeri Malullerin Terfihi Kanununun birinci maddesinin tefsiri görüşüldü.	Tefsir sonucu malul askerlere verilen arazilerin varislere devredilebileceği kararına varıldı.	ZC C.4 İ.70
3	Mayıs	1232 sayılı Sirkeci ile Haydarpaşa Arasında Feribot Tesisatı Hakkında Keşfiyat İcrasına Dair Kanun kabul edildi.	Sirkeci ile Haydarpaşa arasında feribot tesisatı için tetkikat ve istikşafat icrası zimnında 1927 senei maliyesi Devlet Demiryolları ve Limanları İdarei Umumiyesi bütçesinin beşinci faslının ikinci maddesinden on bin liraya kadar sarfiyat icrasına izin verilmiştir.	ZC C.4 İ.70
3	Mayıs	1233 sayılı Adliye Harç Tarifesini Muadil Kanun kabul edildi.	Kanuna göre, icra dairelerince istifa olunan resmi tahsil medyun ve mahkumualeyhlere tahmil olunacaktır.	ZC C.4 İ.70
3	Mayıs	1234 sayılı Hayvanların Sağlık Zabıtası Hakkında Kanun kabul edildi.	Hastalıktan şüpheli tabiri, hastalığın gayri vazıh ve gayri tam arazını irae eden, sirayetten şüpheli tabiri, hastalığın hiçbir arazını irae etmemekle birlikte hastalığı almış olduklarına hükmolunan hayvanlar manasında kullanılmıştır.	ZC C.4 İ.70
3	Mayıs	26 Mayıs 1926 tarih ve 858 Numaralı Çekirge Kanunun İkinci ve Üçüncü Maddelerini Muadil 1235 sayılı Kanun kabul edildi.	Çekirge zuhur eden veya tohumu görülen yerlerle ürlaster haşeresinin bulunduğu havalide mahallinin en büyük mülkiye memurunun riyaseti altında ziraat veya mücadele müdür ve memurları, ziraat odası reisi ve belediyeden müntehap iki azadan mürekkep olmak üzere teşekkül edecek komisyonlar talimatnamei mahsusa ahkamına tevfikan muamelatı muktaziyeyi ifa ile mükelleftirler.	ZC C.4 İ.70
3	Mayıs	26 Şubat 1340 tarihli Rüsumu Belediye Kanunun Yirminci Maddesi Makamına Kaim 1236 sayılı Kanun kabul edildi.	Tadile göre, veznedilmek üzere belediye kantarına ve ölçeğine satıcı veyahut alıcıdan biri tarafından müracaat vukuunda tartılan ve ölçülen her nevi emval ve eşyanın her yüz kilosundan iki kuruş resim alınacaktır.	ZC C.4 İ.70
3	Mayıs	8 Şubat 1341 tarih ve 551 numaralı bilimum Askeri malullerin terfihi kanunun birinci maddesinin tefsiri (Tefsir No: 129)	Terfih kanunun tanzimindeki gayei hakiki malullerin yalnız şahısları olmayıp belki infak ve iaşesile mükellef oldukları efradı ailelerinin dahi terfihini istihdaf etmekle beraber kablelvefat kanunen istihkak kesbedilen bir hakkın varislere intikali zaruri görülmesine mebni maluliyet dolayısıyle uhdelerine teffizi lazım gelen arazinin teffiz ve ferağ muamelesi icra edilemezden evvel vefat eden malulini askeriyenin işbu hakkı mükteseplerinin veresesine intikali tabidir.	Düstur T.3 C. 9 s.795

G.	A.	Olay	Açıklamalar	Kaynak
3	Mayıs	Heyeti Umumiye kararı alındı. (Karar No: 418)	Haziran-Ağustos 1926, Eylül-Teşrinisani 1926 ve Kanunuevvel 1926-Şubat 1927 aylarına ait Divanı muhasebat raporları hakkında ittihaz olunan mukarrerat hakkındadır.	Düstur T.3 C. 9 s.796
5	Mayıs	Sıvas Mebusu İbrahim Alaattin Beyin Muvazenei Umumiye Kanunun 45. maddesinin sureti tatbikine dair Maliye Vekaletinden suali.	Vekil Şükrü Bey soruları cevaplamıştır. Soru emlaki mazbute, yurtluk ve ocaklık mukabili olarak mukaddema verilen maaşat ashabının alakaları kat edilmek üzere kendilerine maaşlarının on senelik mebaliğine tekabül edecek miktarda emlak ve arazi verileceği üzerindedir.	ZC C.4 İ.71
5	Mayıs	1237 sayılı Meccani Leyli Talebesinin Mecburi Hizmetlerine Dair Kanun kabul edildi.	Bilimum lise ve orta mekteplerde meccani ve leyli olarak tahsil eden ve 915 numaralı Kanun mucibince bundan sonra mekteplere meccani leyli olarak kabul edilecek olan talebeden lise tahsilini ikmal edenler, memleket dahil ve haricinde istedikleri meslekte yüksek tahsillerini ikmal edebileceklerdir.	ZC C.4 İ.71
5	Mayıs	Meclis Hesaplarının Tetkiki Encümeni Azasından Murakıp Olan Zata Ücreti Huzur İtasına Dair Olan 25 Haziran 1927 Tarihli ve 1169 Numaralı Kanunun Birinci Maddesini Muaddil 1238 sayılı Kanun kabul edildi.	Düzenlemeye göre, BMM Dahili Nizamnamesinin altmışbeşinci maddesi mucibince, Meclis Hesaplarının Tetkiki Encümeni Azasından Murakabe vazifesini ifa edecek zata şehri yüz elli lira ücreti huzur verilecektir.	ZC C.4 İ.71
5	Mayıs	İstiklal Madalyası ile taltif	31 zatın İstiklal Madalyası ile taltiflerine karar verildi.	ZC C.4 İ.71
5	Mayıs	Mülki idare de azil.	Küre Kaymakamı Kazım görevden alındı.	BCA: 30..11.1.0/ 39.13..11.
5	Mayıs	Doğal Afet	Garbi vilayetlerde zelzele devam etmektedir. Zelzelenin merkezi Emet ve Simav havalisindedir.	HM
7	Mayıs	Ticaret Bakanlığı'nda yolsuzluk	Cenani Beyin muhakemesi bitti. Müddei Umumi iddiasını sürud etti.	HM
7	Mayıs	1239 sayılı Şark Mıntıkasında Muayyen Vilayet ve Kazalardaki Ceraim Takibatıyla Cezalarının Tecili Hakkında Kanun kabul edildi.	Kanunun birinci maddesine göre, Şeyh Sait Vakası ve müteakip şekavet hadiseleri dolayısıyla bütün isyan mıntıkasında iradei örfiyenin ilgası tarihi olan 23 Teşrinisani 1927'ye kadar askeri kuvvetler ve memurini devlet tarafından isyanın tenkili emrinde yapılmış olan bütün ef'a ve harekatı cürüm ve kabahat addolunmayacaktır.	ZC C.4 İ.71
7	Mayıs	1240 sayılı Bazı Mebanii Sıhhıye İnşası İçin İki Milyon Liraya Kadar Taahhüdat İcrası Mezuniyetine Dair Kanun kabul edildi.		ZC C.4 İ.72
7	Mayıs	1241 sayılı Bazı Devairin 1927 Senei Maliyesi Bütçelerine Tahsisatı Munzamma İtasına ve Bazı Devair Bütçelerinden Münakale İcrasına Dair Kanun kabul edildi.	Muhtelif devairin 1927 senei maliyesi bütçelerinin merbut 1 numaralı cetvelde muharrer fusul ve mevaddına ceman 4.879.300 lira tahsisatı munzamma olarak ilave edilmiştir.	ZC C.4 İ.72

G.	A.	Olay	Açıklamalar	Kaynak
7	Mayıs	Ankara Cebeci'de Musiki Muallim Mektebinin yeni binasının (konservatuarın) temel atma töreni yapıldı.		CDİMSOK
8	Mayıs	Cebelibereket (Osmaniye) milletvekili Ali Rıza Bey (Bebe) 2.5 yıl hapse mahkum oldu.	Meclis veznesinde yolsuzluk yapıldığı iddiasıyla açılan dava nedeniyle.	TCSYK
9	Mayıs	Üst düzey atamalar	Vakıflar Genel Müdürlüğü Nukud-u Muvakkata Müdürlüğü'ne Hakkı tayin edildi.	BCA: 30..11.1.0/ 39.13..12
9	Mayıs	Tapu ve Kadastro Müdür-i Umumisinin beyanatı	Son zamanlarda tapu ve kadastro işleri hakkında gerek BMM gerek matbuat sütunlarında bazı mütaalalar bulunmaktadır. Tapu mu? Kadastro mu? Başlıklarına cevaben bu iki dairenin bir birinden ayrı düşünülmesine imkan olmadığını, yekdiğerinin mütemmim cüzü olduğunu ifade etmektedir.	HM
10	Mayıs	1242 sayılı İstanbul Darülfununun 1928 Senei Maliyesi Bütçe Kanunu kabul edildi.	İstanbul Darülfununun ve müteşekkil bulunduğu medreselerin 1928 senei maliyesi masarifi umumiyesi merbut (A) cetvelinde gösterildiği veçhile 915.929 lira olarak tayin olunmuştur.	ZC C.4 İ.73
10	Mayıs	1243 sayılı Konya Ovası Sulama İdaresinin 1928 Senei Maliyesi Bütçe Kanunu kabul edildi.	Konya Ovası Sulama İdaresinin 1928 senei maliyesi masarifi için merbut (A) işaretli cetvelde gösterildiği veçhile 169.565 lira tahsisatı ita kılınmıştır.	ZC C.4 İ.73
10	Mayıs	Sefain ve müessesatı Askeriyei Bahriye İnşası ve Esliha ve mühimmat Mübayaası için Yirmi beş Milyon Liraya kadar Taahhüdat İcrası Hakkında 1244 sayılı Kanun kabul edildi.	Kanun 16 Mayıs'ta Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girdi.	ZC C.4 İ.73
10	Mayıs	1245 sayılı Hariciye Vekaleti 1927 Senei Maliyesi Bütçesine Tahsisatı Munzamma İtasına ve Bazı Devair Bütçelerinde Münakale İcrasına Dair Kanun kabul edildi.	1927 senei maliyesi Hariciye Vekaleti bütçesinin merbut 1 numaralı cetvelde muharrer fusul ve mevaddına ceman 26.600 lira tahsisatı munzamma olarak ilave olunmuştur.	ZC C.4 İ.73
10	Mayıs	Gümrük Tarifei Umumiye Kanununa merbut cetvelin 14. faslının 254. maddesinin tefsiri yapıldı.	Maddedeki planlar tabiri, muşamba ve mümasili kağıt makamında müstamel mevat üzerine müressem planları da kapsamaktadır.	ZC C.4 İ.73
12	Mayıs	1246 sayılı Türkiye'de Gençlik Teşkilatının Türk Vatandaşlarına Hasrı Hakkında Kanun kabul edildi.	Kanuna göre, Türkiye Cumhuriyeti dahilinde her türlü izcilik teşkilatı vücuda getirmek münhasıran Türk Vatandaşlarına aittir.	ZC C.4 İ.74

G.	A.	Olay	Açıklamalar	Kaynak
12	Mayıs	Tütün İdaresi Muvakkatesi ve sigara kağıdı inhisarı hakkındaki Kanunun on beşinci maddesinin tefsiri	Tefsire göre, nakliye tezkeresi olmaksızın inhisar idaresi ambarlarına getirilip teslim edilen tütünlerden alınacak cezayı nakti; 26 Şubat 1341 tarih ve 858 numaralı Kanunun kaçak tütün hakkında kavanin ve nizamatı mahsusasında münderiç cezayı nakdilerin beş misline iblağına mütedair bulunan onbeşinci maddesi hükmünden müstesnadır.	ZC C.4 İ.74
12	Mayıs	1178 Numaralı Kanunun İkinci Maddesiyle Verilen Üç Aylık Müddetin Temdidine Dair 1247 sayılı Kanun kabul edildi.	1178 numaralı kanunun ikinci maddesinde tasrih edilen üç aylık müddet, tarihi inkızasından itibaren altı ay daha temdit edilmiştir.	ZC C.4 İ.74
12	Mayıs	13 Kanunuevvel 1335 tarihli Tahsisatı Fevkalade Kararnamesinin Beşinci Maddesinin Son Fıkrasını Muaddil 1248 sayılı Kanun kabul edildi.	İkame edilen fıkra şudur; "müstehakin ilmiye tertibinden maaş alan ricali ilmiyeye mütekaidin gibi ve bu tertipten maaş tahsis olunan ilmiye ailelerinin erkek ve kadın efradına eytam ve eramili mülkiye gibi tahsisatı fevkalade verilir."	ZC C.4 İ.74
12	Mayıs	1249 sayılı Divanı Muhasebat İlamlarının İcrasına Dair Kanun kabul edildi.	Kanuna göre, Divanı Muhasebatın kesbi katiyet eden ilamlarına müstenit zimmetler İcra Kanununa tevfikan tahsil olunacaktır.	ZC C.4 İ.74
12	Mayıs	1250 sayılı Kastamonu Mebusu Merhum Ahmet Mahir Efendinin Ailesine Üç Bin lira İkramiye Verilmesine Dair Kanun kabul edildi.	Kastamonu Mebusu merhum Ahmet Mahir Efendinin zevcesi Cemile ve kerimeleri Berire, Rabia, Tayyibe hanımlara üç bin lira ikramiyenin itasına izin verilmiştir.	ZC C.4 İ.74
12	Mayıs	Türkiye Cumhuriyeti ile Rus Sosyalist Şuralar Cumhuriyetleri İttihadı Arasındaki Mukavelenameye dair 1251 sayılı Kanun kabul edildi.	1251 sayılı Kanun, Türkiye Cumhuriyeti ile Rus Sosyalist Şuralar Cumhuriyetleri İttihadı Arasında Münakit ve Tarafeyn Hudutlarını Teşkil Eyleyen Nehir, Çay ve Dere Sularından Sureti İstifadeye Ait Mukavelename ile Serderabat Barajının İnşasına Müteaallik Olmak Üzere Mezkur Mukavelenameye Müzeyyel Protokolün Tasdiki Hakkındaki 25 Haziran 1927 Tarih ve 1168 Numaralı Kanunda ve Marüzzikir Mukavelenamenin Türkçe Metninde Bazı Tahsisat İcrasına Dairdir. Kanun 21 Mayıs'ta Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girdi.	ZC C.4 İ.74
12	Mayıs	1252 sayılı Askeri Terfi Kanununun Bazı Mevaddını Muaddil Kanun kabul edildi.	863 numaralı Ordu zabitan heyetine mahsus Terfi Kanununun 6, 11 ve 16. maddeleri tadil edilmiştir.	ZC C.4 İ.74
12	Mayıs	1253 sayılı Posta ve Telgraf ve Telefon İdaresince Eşhasa Ait Akümülatörlerin Doldurulması Hakkında Kanun kabul edildi.	Posta ve Telgraf ve Telefon İdaresince mümkün görülecek mahallerde eşhasa ait akümülatörler doldurulabilecektir.	ZC C.4 İ.74
12	Mayıs	1254 sayılı Askeri Nekehathane ve Sanatoryumlarda Bulunanlarla Sairenin Sureti İaşelerine	Değişiklikle, helva için mevzu on gram şeker miktarı altmış grama iblağ olunmuştur.	ZC C.4 İ.74

G.	A.	Olay	Açıklamalar	Kaynak
		Dair 19 Mayıs 1927 Tarihli ve 1034 Numaralı Kanununa Müzeyyel Kanun kabul edildi.		
12	Mayıs	1255 sayılı Gedikli Küçük Zabit İhzari Mektepleri Talebesinin Maaşları Hakkında Kanun kabul edildi.	Bu talebelerin maaşı aslileri on beş kuruştur.	ZC C.4 İ.74
12	Mayıs	1256 sayılı Köy Kanununun 71. Maddesini Muaddil Kanun kabul edildi.	Tadil ile "korucuların yirmi iki yaşından küçük ve altmış yaşından büyük olmaması ve bir cürüm ile cezalandırılmamış ve iyi huylu tanınmış bulunması ve herkesle kavga çıkarmak, sarhoşluk gibi huysuzlukları olmaması şartı getirilmiştir.	ZC C.4 İ.74
12	Mayıs	1257 sayılı Askeri Tayinat ve Yem Kanunun 33, 38 ve 40. Maddelerini Muaddil Kanun kabul edildi.	Düzenleme beygir ve katırlara ita olunacak gıda miktarlarına ilişkindir.	ZC C.4 İ.74
12	Mayıs	1258 sayılı Anadolu-Bağdat Demiryolları ve Haydarpaşa Liman ve Rıhtım İdaresinin 1928 Senei Maliyesi Bütçe Kanunu kabul edildi.	Anadolu-Bağdat Demiryolları ve Haydarpaşa Liman ve Rıhtım İdaresinin 1928 senei maliyesi masarifatı merbut (A) cetvelinde gösterildiği üzere 8.733.000 lira olarak tayin edilmiştir.	ZC C.4 İ.74
12	Mayıs	1259 sayılı Evkaf Müdiriyeti Umumiyesinin 1927 Senei Maliyesinin Bütçesine Tahsisatı Munzamma İtasına Dair Kanun kabul edildi.	20.000 lira tahsisatı munzamma olarak ita olunmuştur.	ZC C.4 İ.74
12	Mayıs	1260 sayılı Tabiiyet Muamelatından Alınacak Harçlara Dair Kanun kabul edildi.	Kanuna göre, tabiiyet muamelatı hakkında bir makamı resmiye verilen arzuhaller ile ispatı hüviyet ve tabiiyet için alakadarlar tarafından ibraz olunan vesikaların her birinden yirmi beşer kuruş kayıt harcı alınacaktır.	ZC C.4 İ.74
12	Mayıs	Heyeti Umumiye kararı alındı. (Karar No: 424)	Karar, Hakimler Kanunun on beşinci ve on altıncı maddelerinin tefisirine mahal olmadığı hakkındadır.	Düstur T.3 C. 9 s.857
12	Mayıs	Yargı atamaları	Yargıtay Üyeliğine Ziya atandı.	BCA: 30..11.1.0/ 39.14..3.
12	Mayıs	Üst düzey atamalar	İller İdaresi Gn. Mdl.ne Sabri, Nüfus İşleri Gn. Mdl.ne Ali Server, İskan Gn. Md. Yardımcılığına Necib ile Aşair ve Muhacirin Müdürlüğüne Sabri atandı.	BCA: 30..11.1.0/ 39.13..20.
14	Mayıs	1261 sayılı Bazı Devairin 1927 Senei Maliyesi Bütçelerine Tahsisatı Munzamma İtasına ve Bazı Devair Bütçelerinde Münakale İcrasına Dair Kanun kabul edildi.	Muhtelif devairin 1927 senei maliyesi bütçelerinin merbut (1) numaralı cetvelde muharrer fusul ve mevaddına ceman 78.310 lira tahsisatı munzamma olarak ilave olunmuştur.	ZC C.4 İ.75

G.	A.	Olay	Açıklamalar	Kaynak
14	Mayıs	1262 sayılı İspençiyari (Eczacılıkla İlişkili) ve Tıbbi Müstahzarat kanunu kabul edildi.	Kanun hangi ilaçların ispençiyari ve tıbbi mülahazalardan sayılıp hangilerinin sayılmayacağını açıklamaktadır.	ZC C.4 İ.75
15	Mayıs	Ticaret Bakanlığı'nda yolsuzluk	Cenani Bey vazifei suistimalden bir ay hapse mahkum oldu, fakat cezası tecil edildi. Cenani Bey 173,755 lira ödeyecektir.	HM
15	Mayıs	Himayeyi Etfal Kongresi açıldı.	Açılış çocuk sarayında gerçekleşti.	HM
16	Mayıs	Ürgüp'te 30 bin lira sermaye ile Ürgüp Zürra ve Tüccar Bankası kuruldu.	Bankanın faaliyeti 1941'de son bulacaktır.	CDİMSOK
16	Mayıs	Bazı ihracat emtiasına alameti farika ve menşe ve ticaret unvanları vaz'ı mecburiyeti hakkında olup tatbiki tehir edilmiş olan 15 Teşrinisani 1341 tarihli ve 2786 numaralı kararname ahkamının ilgası hakkında Kararname yayımlandı. (Karar No: 6635)	İktisat Vekaletince hazırlanan tadilname İcra Vekilleri Heyetince kabul edildi.	Düstur T.3 C. 9 s.857
17	Mayıs	Kars Mebusu Hacı Bedir Beyin vefat ettiği hakkında Mersin Vilayetinden mevrut telgrafname	Merhumun anısına müzakereye beş dakika ara verilmiştir.	ZC C.4 İ.76
17	Mayıs	1263 sayılı Evkaf Müdiriyeti Umumiyesince İstihdam Edilecek Avukatlar Hakkında Kanun kabul edildi.	Evkaf lehinde intaç edecekleri davalardan dolayı mahkumubih ücreti vekalet badettahsil emanet hesabına alınarak yüzde yetmişi Evkaf kadrosuna dahil maaşlı avukatlara ve yüzde otuzu umuru hukukiye müdirile mümeyyiz ve ketebesine ve takibi icra memurlarına tevzi olunacaktır.	ZC C.4 İ.76
17	Mayıs	1264 sayılı Evkaf Müdiriyeti Umumiyesi Merkeziyle İstanbul Evkaf Müdiriyetinde İdare Encümenleri Teşkiline ve Vazaifine dair Kanun kabul edildi.	Tevliyet, kitabet, cibayet cihetleriyle bu mahiyetteki diğer cihatın ahkamı mevzuasına tevfikan tevcih ve ref'ine müteallik evrakı derecei nihayede tetkik ve müdiriyeti umumiyece tevdi edilecek kaffei hususatı müzakere etmek üzere Evkaf Müdiriyeti Umumiyesinde Hukuk Müşavirinin veya muavininin riyaseti altında muhasebe, muamelat, memurin müdürlerinden mürekkep bir merkez idare Encümeni teşkil edilmiştir.	ZC C.4 İ.76
17	Mayıs	1265 sayılı Anadolu Ajansı Şirketi tarafından çekilecek dahili telgrafnamelerin ücretleri hakkında Kanun kabul edildi.	Ücretleri her ay nihayetinde tanzim olunacak bordrolar üzerine Matbuat Müdiriyeti Umumiyesi bütçesine mevzu tahsisattan mahsup ettirmeye Hariciye Vekili mezun edilmiştir.	ZC C.4 İ.76
17	Mayıs	7 Haziran 1926 tarih ve 904 Numaralı Islahı Hayvanat Kanunun 28. Maddesinin Tadiline dair 1266 sayılı Kanun kabul edildi.	Kanun 27 Mayıs'ta Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girdi.	ZC C.4 İ.76

G.	A.	Olay	Açıklamalar	Kaynak
17	Mayıs	1267 sayılı Türkiye Cumhuriyeti Hıfzısıhha Müesseseleri Hakkında Kanun kabul edildi.	Sıhhıye ve Muaveneti İçtimaiye Vekaletine merbut olmak üzere Ankara'da Türkiye Cumhuriyeti Merkez Hıfzısıhha Müessesesi teşkil olunmuştur. Bu müessese halk hıfzısıhha şeraitinin ıslah ve inkişafına hadim her nevi fenni taharriyat ve tetkikatı ifa edecektir.	ZC C.4 İ.76
17	Mayıs	1268 sayılı Hukuk usulü Muhakemeleri Kanununun 400. Maddesini Muaddil Kanun kabul edildi.	Değişiklikle, hazır bulunmuş olan taraf gıyap kararını beş gün içinde gaibe tebliğ ettirir. Bu müddet içinde tebliğ ettirmezse gıyap kararı keenlemyekün olur.	ZC C.4 İ.76
17	Mayıs	Hakkı Rükuba Malik Zabitan ve Memurini Askeriyeye Binek Hayvanı Tedarik ve Mubayaası Hakkındaki 9 Mayıs 1927 Tarih ve 1018 Numaralı Kanunun İkinci Maddesinin Tadiline Dair 1269 sayılıKanun kabul edildi.	Kanunda gösterilen süre 1930 senei maliyesine kadar uzatılmıştır.	ZC C.4 İ.76
17	Mayıs	1270 sayılı Veresiye Tuz Satışına Dair Kanun kabul edildi.	Kanuna göre, hükümetçe irae edilecek bankalardan birinin teminatı nakdiye mektubuna mukabil memlehalarda veresiye tuz satılabilecektir.	ZC C.4 İ.76
17	Mayıs	13 Mayıs 1926 tarih ve 839 Numaralı Sıtma Mücadelesi Kanununa Bazı Mevat Tezyiline Dair 1271 sayılı Kanun kabul edildi.	Kanun 28 Mayıs'ta Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girdi.	ZC C.4 İ.76
17	Mayıs	Askeri şöför ve Sanatkarlara Verilecek Ücret ve Yevmiyeler hakkında 1272 sayılı Kanun kabul edildi.	Müdafai Milliye kadrosuna dahil ücreti şehriyeli sivil şoförler yerine istihdam olunacak asker şoförlere ayda maktuan ve azami otuz lira ücret verilecektir.	ZC C.4 İ.76
17	Mayıs	1273 sayılı Devlet ve Vilayet yollarının tevhidi hakkındaki kanunun üçüncü maddei muvakkatesinin tadiline dair Kanun kabul edildi.	Kanun 17 Mayıs'ta Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girdi.	ZC C.4 İ.76
17	Mayıs	Mahsubu Umumi Kanununa Müzeyyel 1274 sayılı Kanun kabul edildi.	Kanun 28 Mayıs'ta Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girdi.	ZC C.4 İ.76
17	Mayıs	1275 Yüksek Mühendis Mektebi hakkında Kanun kabul edildi.	Mühendis Mektebi Nafıa Vekaletine merbut olmak üzere yüksek mühendis mektebine kalbedilmiştir. Bu mektebin lüzumu kadar ihtisas şubeleri bulunacaktır.	ZC C.4 İ.76
17	Mayıs	1276 sayılı Evkaf Müdiriyeti Umumiyesi 1928 Senei Maliyesi Bütçe Kanunu kabul edildi.	Evkaf Müdiriyeti Umumiyesinin 1928 senei maliyesi masarifi için merbut (A) işaretli cetvelde gösterildiği veçhile 3.485.830 lira tahsisat ita kılınmıştır. Müzakere sırasında Avrupaya gönderilecek heyet için ayrılacak tahsisat üzerinde önemle durulmuştur.	ZC C.4 İ.76
17	Mayıs	Heyeti Umumiye kararı alındı.(Karar No: 425)	Karar, resmi dairelerde istihdam olundukları halde henüz istihdam tarz ve şartları tespit olunmayanların kanunu medenideki hükümlere tabi tutulup tutulmayacaklarının tefsiri hakkındadır.	ZC C.4 İ.76

G.	A.	Olay	Açıklamalar	Kaynak
18	Mayıs	Birinci Umumi Müfettiş Savur, Midyat ve Cizre kazalarını teftişten döndü.	Birinci Umumi Müfettiş İbrahim Bey, Hadi Bey ile müşavirlerden Kadri Paşa, Talat ve Mehmed Beylerle teftiş ettiler.	HM
19	Mayıs	Sabık Ticaret Vekili Ali Cenani Beyin muhakemesinin hitamı ile hükmün tefhim edildiği ve Divanı Ali vazaifinin de hitam bularak faaliyetine nihayet verildiği hakkında Başvekalet tezkeresi.	Vazifei memuriyetini suistimal ve ihmal ve terahi fillerinden dolayı Divanı Aliye sevkine Meclisi Alice karar verilen Ticaret Vekili sabıkı ve Gaziantep Mebusu Ali Cenani Bey hakkında icra kılınan muhakeme neticesinde; ihmal ve terahi maddelerinden beraatına ve sabit olan vazifei memuriyetini suistimal fillerinden dolayı esbabı muhaffefenin vücudu ile beraber cürmün hini ikaında meri olan Kanunu Cezanın 102. maddesi zeylinin son fıkrasına tevfikan bir mah müddetle hapsine ve dört mah rütbe ve memuriyetten mahrumiyetine ve cezaların teciline ve hukuki şahsiye olarak yüz yetmiş yedi bin yedi yüz elli beş lira yirmi iki kuruşun tahsiline karar verilmiştir.	ZC C.4 İ.77
19	Mayıs	Memurin Kanununun 37. ve Ordu, Bahriye ve Jandarma Zabitan ve Memurini Hakkındaki Kanununun Üçüncü Maddeleri Ahkamının Ankara'da Bulunan Memurin, Zabitan ve Mensubini Askeriye Haklarında Suveri Tatbikine Dair 1277 sayılı Kanun kabul edildi.	Ankara'da bulunan bilimum memurin ve zabitan ve mensubini askeriye 18 Mart 1926 tarih ve 788 numaralı Memurin Kanununun 37. ve 7 Haziran 1926 tarih ve 912 numaralı ordu, bahriye ve jandarma zabitan ve memurini hakkındaki kanununun üçüncü maddelerindeki hariçten gönderilmek kaydına tabi olmaksızın İcra Vekilleri Heyetince Ankara merkez için tayin edilen pahalılık zammından müstefit olurlar. Ancak mezkur maddelerin kıdem zammına müteallik ahkamı haklarında tatbik edilmeyecektir.	ZC C.4 İ.77
19	Mayıs	1278 sayılı ordu, bahriye ve jandarma zabitan ve memurini hakkındaki 7 Haziran 1926 tarih ve 912 numaralı Kanunun beşinci maddesini muaddil Kanun kabul edildi.	Düzenleme yabancı uyruklular ile evlenen ya da nikahsız yaşayan zabitler ve askeri memurların emekliliklerine ilişkindir.	ZC C.4 İ.77
19	Mayıs	1279 sayılı Memurin ve Mensubini Askeriye Maaşat ve Tahsisatı Fevkaladeleri Hakkındaki 24 Mart 1341 Tarih ve 587 Numaralı Kanununa Müzeyyel Kanun kabul edildi.	Kanun askeri liselerdeki zabitan ve muallimlerin maaşlarını düzenlemektedir.	ZC C.4 İ.77
19	Mayıs	1280 sayılı Askeri Liselerle Gedikli Küçük Zabit İhzari Mekteplerinde Ders Deruhde Eden İdare Amirlerine Verilecek Ücreti Maktualara Dair Kanun kabul edildi.	Askeri liselerle gedikli küçük zabit ihzari mekteplerinin müdür, başmuavin ve muavinlerine, ayrıca deruhte eyledikleri takdirde, bu derslere mahsus maaş ve tahsisatı fevkalade mecmua karşılık addolunarak, bu tertiplerden mahsub edilmek üzere ücret tahsis edildi.	ZC C.4 İ.77
19	Mayıs	1281 sayılı Ordu ve Jandarma Kadroları Haricindeki Hidematı Devlette Müstahdem orduya Mensup Muvazzaf Zabit ve Muvazzaf Askeri Memurları Hakkında Kanun kabul edildi.	Kanunun birinci maddesine göre, orduya mensup muvazzaf zabit ve muvazzaf askeri memurlara, ordudan hariç hizmetlerde istihdam ve jandarmadan başka vazife naklolunmayacaktır.	ZC C.4 İ.77

G.	A.	Olay	Açıklamalar	Kaynak
19	Mayıs	1282 sayılı On Kaza Teşkiline Dair Kanun kabul edildi.	Artvin'e bağlı Borçka, Edirne'ye bağlı İpsala, İzmir'e bağlı Dikili, İstanbul'a bağlı Kartal, Beykoz, Silivri, Balıkesir'e bağlı Erdek, Çanakkale'ye bağlı Ayvacık, Samsun'a bağlı Ladik, Muğla'ya bağlı Dadye kazaları kuruldu.	ZC C.4 İ.77
19	Mayıs	1283 sayılı Devlet Demiryolları ve Limanlar İdarei Umumiyesinin 1928 Senei Maliyesi Bütçe Kanunu kabul edildi.	Devlet Demiryolları ve Limanları İdarei Umumiyesinin 1928 seneyi maliyesi masarıfı için merbut A işaretli cetvelde gösterildiği üzere 54.098.000 lira tahsisat ita kılınmıştır.	ZC C.4 İ.77
19	Mayıs	1284 sayılı Karadeniz Boğazı Tahliyesi İdaresinin 1928 Senesi Bütçesine Tahsisatı Munzamma İtasına Dair Kanun kabul edildi.	1928 senesi Karadeniz Tahliyesi İdaresi masraf bütçesinin altıncı faslının onuncu maddesine 15.000 lira tahsisatı munzamma olarak ilave olunmuştur.	ZC C.4 İ.77
19	Mayıs	1285 sayılı Konya Ovası Sulama İdaresinin 1927 Senei Maliyesi Bütçesinde Münakale İcrasına Dair Kanun kabul edildi.	1927 senei maliyesi Konya Ovası Sulama İdaresi masraf bütçesinin beşinci masarifi gayrimelhuse faslından altı yüz altmış lira bittenzil ikinci masarifi idare faslında bedeli icar namıyla yeniden açılan on birinci maddeye tahsisatı fevkalade olarak vaz olunmuştur.	ZC C.4 İ.77
19	Mayıs	Heyeti Umumiye kararı alındı. (Karar No: 428)	Karar, Ticaret Kanununun 330. maddesinin tefsirine mahal olmadığına dairdir.	Düstur T.3 C. 9 s.923
19	Mayıs	Afgan Kralı Emanullah Han ve eşi on gün sürecek bir ziyaret için gemi ile Sivastopal'dan İstanbul'a geldi.	Emanullah Han bu ziyaretinde Mustafa Kemal Paşa ile birlikte çeşitli yerleri gezdi.	CDİMSOK
20	Mayıs	1286 sayılı Bazı Devairin 1927 Senei Maliyesi Bütçelerine Tahsisatı Munzamma İtasına ve Maarif Bütçesinde Münakale İcrasına dair Kanun kabul edildi.	Muhtelif devairin 1927 senei maliyesi bütçesinin merbut (1) numaralı cetvelde muharrer fasıl ve maddelerine ceman 187.675 lira tahsisatı munzamma olarak ilave olunmuştur.	ZC C.4 İ.78
20	Mayıs	Maliye Vekaletinin 1927 senei Maliyesi Bütçesine Tahsisatı Fevkalade İlavesine dair 1287 sayılı Kanun kabul edildi.	17.600 lira tahsis edilmiştir.	ZC C.4 İ.78
20	Mayıs	1288 sayılı Beynelmilel Erkamın Kabulü hakkında Kanun kabul edildi.	Devlet, vilayet, şehremaneti ve belediyeler gibi resmi devair ve müessesatın bilimum muamelatı tahririye ve hesabiyesinde beynelmilel rakamların kullanılması mecburidir.	ZC C.4 İ.78
20	Mayıs	12 Nisan 1341 tarih ve 608 numaralı maadin nizamnamesinin bazı maddeleri ile taş ocakları nizamnamesinin tadiline dair kanunun birinci maddesinin tefsiri (Tefsir No: 131)	Maadin nizamnamesinin muaddel kırk beşinci maddei kanuniyesindeki ihale kelimesi madenlerin imtiyazının itası demek olup devlete intikal eylemiş bulunan mekşuf madenlerin ihalesi muamelatında müzayede ve ihalat kanunu ahkamını tatbika hükümeti mecbur etmez.	ZC C.4 İ.78

G.	A.	Olay	Açıklamalar	Kaynak
20	Mayıs	18 Mart 1926 tarih ve 788 numaralı Memurin Kanununun 84. maddesinin tefsiri. (Tefsir No: 131)	Memurin Kanunun 84. maddesinde mevzuu bahsolan hastalıklar, bilainkıta temadi eden hastalık halleri olup munkatı surette hadis olan hastalıklar olmadığı tefsiri yapılmıştır.	ZC C.4 İ.78
20	Mayıs	18 Mart 1926 tarih ve 788 numaralı Memurin Kanununun muvakkat birinci maddesinin tefsiri. (Tefsir No: 133)	Memurin Kanununun birinci muvakkat maddesi mucibince ikramiye ile tasfiyeye tabi tutulanlar cezaen olmıyarak memuriyetten infisal edenler gibi harcırah alınacaktır.	ZC C.4 İ.78
20	Mayıs	İstiklal Madalyası ile taltif.	Çok sayıda kişiye istiklal madalyası verildi.	ZC C.4 İ.78
20	Mayıs	Afgan Kralı Emanullah Han ve eşi on gün sürecek bir ziyaret için gemi ile Sivastopal'dan İstanbul'a geldi.	Hakimiyet-i Milliye Gazetesi bu ziyaret için şunları yazdı: "Türk milleti Amanallah hazretlerini yalnız bir hükümdar sıfatıyla değil, aynı zamanda onun şahsında memleketinin hürriyet ve istiklalini kurtaran ve bu güzel şeyleri muhafaza ve müdafaaya herşeyden mukaddes bilen bir vatanperver, bir halaskar gördüğü için candan selamlıyor."	HM
20	Mayıs	Ticaret Odaları Umumi Kongresi toplandı	Kongrede reis ve katib ve muhtelif encümenlere intihap yapıldı.	HM
21	Mayıs	1289 sayılı Âli Karar Heyeti hakkında Kanun kabul edildi.	1923 sonbaharında, Millî Mücadele'ye düşmanca tavır alan veya katılmayan ya da Türkiye'nin yeni sınırları dışında kalan ülkelerin "ahâlisi"nden olan ve o ülkeyle bağını sürdürme eğiliminde bulunan subayların tasfiyesi amacıyla oluşturulan Heyeti Mahsusasın kararlarını ikinci derecede tetkik etmek için Âli Karar Heyeti teşkil edilmiştir. Meclis'te çoğu mebus bu tür bir teşkilatın varlığından rahatsız olmuş ve sert tartışmalar yaşanmıştır.	ZC C.4 İ.79
21	Mayıs	1290 sayılı Erzurum-Sarıkamış-Kars ve Şuabatı Demiryolları İdaresinin 1340 Senei Maliyesi Hesabı Kat'i Kanunu kabul edildi.	Havalii Şarkıye Demiryolları İdaresinin 1340 senesi varidatı umumiyesi, merbut (A) cetvelinde gösterildiği veçhile 440.592 liradır.	ZC C.4 İ.79
21	Mayıs	1291 sayılı Askeri Fabrikalar Müdiriyeti Umumiyesinin 1340 senei maliyesi Hesabı Kat'i Kanunu kabul edildi.	1340 senei maliyesi varidatı umumiyesi, merbut (A) cetvelinde gösterildiği üzere 3.342.978 lira 24 kuruştur.	ZC C.4 İ.79
21	Mayıs	1292 sayılı Evkaf Müdiriyeti Umumiyesi 1340 Senei Maliyesi Hesabı Kat'ı Kanunu kabul edildi.	1340 senei maliyesi varidatı umumiyesi merbut (A) cetvelinde gösterildiği üzere 197.251.681 kuruş 35 paradan ibarettir.	ZC C.4 İ.79
21	Mayıs	1293 sayılı Hudut ve Sevahil Sıhhıye Müdiriyeti 1340 Hesabı Kat'i Kanunu kabul edildi.	1340 senei maliyesi varidatı umumiyesi merbut (A) cetvelinde gösterildiği üzere 447.950 lira 97 kuruştan ibarettir.	ZC C.4 İ.79

G.	A.	Olay	Açıklamalar	Kaynak
21	Mayıs	1294 sayılı Ankara-Sıvas ve Samsun-Musaköy Demiryolları İnşa ve İşletme idaresinin 1340 Senesi Hesabı Kat'i Kanunu kabul edildi.	1340 senei maliyesi varidatı umumiyesi merbut (A) cetvelinde gösterildiği üzere 9.371.365 lira 92 kuruştan ibarettir.	ZC C.4 İ.79
21	Mayıs	1295 sayılı Mülga Arada-Diyarbekir-Ergani Demiryolu İdaresinin 1340 Senei Maliyesi Hesabı Kat'i Kanunu kabul edildi.	1340 senei maliyesi varidatı umumiyesi merbut (A) cetvelinde gösterildiği üzere 30.026 lira 75 kuruştan ibarettir.	ZC C.4 İ.79
21	Mayıs	1296 sayılı Resmi Devair ve Müessesat ile Devlete Ait İdare ve Şirketlerde ve Menafii Umumiyeye Hadim Müesseselerde Bulundurulabilecek Vesaiti Nakliye Hakkında Kanun kabul edildi.	Kanunun birinci maddesine göre, hususi mahiyetde istimali mehaç vesaiti nakliye tahsis edilecek zevat ile bu vesaitin miktar ve azami mübayaa bedelleri ve her birinin sureti istimali ve tarzı idareleri Kanunda düzenlenen 1 ve 2 numaralı cetvellerde gösterildiği usulde olacaktır.	ZC C.4 İ.79
21	Mayıs	1297 sayılı Bazı Kolordular manatıkındaki ümera ve zabitanın Tebdiline Dair 722 Numaralı Kanunun Birinci Maddesini Muaddil Kanun kabul edildi.	Kars, Bayazıt, Erzurum, Van, Bitlis, Hakari, Siirt Vilayetleri ile mülhakatları dahilinde ifayı vazife eden zabitan ve mensubini askeriye azami üç sene ikametten sonra sair manatıkta bulunan emsaller ile mübadele edilecektir.	ZC C.4 İ.79
21	Mayıs	1298 sayılı Türk Kadın Doktorlarının On Sene Müddetle Hizmeti Mecbureden Muafiyetleri Hakkında Kanun kabul edildi.	Kadın hekimler on sene için zorunlu hizmetten muaf tutulmuşlardır.	ZC C.4 İ.79
21	Mayıs	1299 sayılı 1927 Senei Maliyesi Muvazenei Umumiye Kanunun On Dördüncü Maddesine Müzeyyel Kanun kabul edildi.	Kanunun 14. maddesindeki 1927 senei maliyesi tabiri, 1928 senei maliyesi şeklinde tadil edilmiştir.	ZC C.4 İ.79
21	Mayıs	1300 sayılı Hükümet Namına Vukuu Bulacak Müzayede ve Münakasa ve İhalata Mütedair 22 Nisan 1341 Tarih ve 661 Numaralı Kanuna Müzeyyel Kanun kabul edildi.	Kanuna göre, berri ve bahri posta nakliyatı münakasalarında ihale müddetini, görülecek lüzum üzerine üç seneye kadar ertelemeye Posta ve Telgraf ve Telefon Müdiriyeti umumiyesi yetkilidir.	ZC C.4 İ.79
21	Mayıs	1301 sayılı Bazı Müessesat Muafiyetleri Hakkındaki Ahkamın İlgasına Dair Kanun kabul edildi.	Kanunla Seyrüsefain İdaresine verilen bazı imtiyazat ve müsaadata dair 22 Mart 1333 tarihli Kanun ilga olmuştur.	ZC C.4 İ.79
21	Mayıs	1302 sayılı Meslek Mektepleri İnşaatı İçin İki Milyon Liraya Kadar Taahhüt İcrası Mezuniyetine ve Maarif Vekaleti 1928 Senei Maliyesi Bütçesine Tahsisatı Fevkalade İtasına Dair Kanun kabul edildi.	800.000 lira tahsisatı fevkalade olarak vazolunmuştur.	ZC C.4 İ.79

G.	A.	Olay	Açıklamalar	Kaynak
21	Mayıs	1303 sayılı Yüksek Mühendis Mektebinin 1928 Senei Maliyesi Bütçe Kanunu kabul edildi.	Yüksek Mühendis Mektebinin 1928 senei maliyesi masarifi merbut A cetvelinde gösterildiği üzere 272.800 lira olarak tayin edilmiştir.	ZC C.4 İ.79
21	Mayıs	1304 sayılı 1928 Senei Maliyesi Nafia Vekaleti Bütçesinde Münakale İcrasına Dair Kanun kabul edildi.	244.000 lira tahsisatı fevkalade olarak vazedilmiştir.	ZC C.4 İ.79
21	Mayıs	Heyeti Umumiye kararı alındı.(Karar No: 431)	Karar, Eylül-Teşrinisani 1927 ve Kanunuevvel 1927-Şubat 1928 aylarına ait Divanı Muhasebat raporları hakkında ittihaz olunan mukarrerat hakkındadır.	Düstur T.3 C. 9 s.985
22	Mayıs	22 Haziran 1927 Tarih ve 1130 Numaralı Maarif Vergisi Kanununa Müzeyyel 1305 sayılı Kanun kabul edildi.	22 Haziran 1927 tarih ve 1130 numaralı kanunun neşrinden evvel 1927 senesi mahalli maarif masrafları için 4 Nisan 1340 tarih ve 616 numaralı kanuna göre tedrisatı iptidaiye vergisini tevzi ve nısfından fazlasını tahsil eden vilayetlerde 22 Haziran 1927 tarih ve 1130 numaralı maarif vergisi kanunun tatbiki 1928 mali senesi iptidasına kadar tecil olunmuştur.	ZC C.4 İ.80
22	Mayıs	1306 sayılı Seyrisefain İdaresi 1928 Bütçesine Tahsisatı Fevkalade İtasına ve İşbu Tahsisatın Sureti İstimaline Dair Kanun kabul edildi.	100.000 lira tahsisatı fevkalade olarak vazolunmuştur.	ZC C.4 İ.80
22	Mayıs	1307 sayılı Türkiye ve Estontya Hükümetleri Beyninde Münakit Ticaret ve Seyrisefain Mukavelenamesinin Tasdikına Mütedair Kanun kabul edildi.	Mukavelename 1928 yılının Mart ayında imzalanmıştır. Kanun 3 Haziran'da Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir.	ZC C.4 İ.80
22	Mayıs	1308 sayılı Türkiye ve İtalya Hükümetleri Beyninde Münakit Seyyar Ticaret Memurlarına Dair Mukavelenamenin Tasdikine Dair Kanun kabul edildi.	Mukavelename 23 Teşrinievvel 1927 tarihinde imzalanmıştır.	ZC C.4 İ.80
22	Mayıs	1309 sayılı Türkiye ve İtalya Hükümetleri Beyninde Münakit Seyyar Ticaret Memurlarına Dair Mukavelenamenin Tasdikine Dair Kanun kabul edildi.	Mukavelename 1 Teşrinisani 1927 tarihinde imzalanmıştır.	ZC C.4 İ.80
22	Mayıs	1310 sayılı Türkiye Cumhuriyeti ile Bulgaristan Kraliyeti arasında Münakit Ticaret ve Seyrisefain Mukavelenamesinin Tasdikına Dair Kanun kabul edildi.	Mukavelename 12 Şubat 1928 tarihinde imzalanmıştır.	ZC C.4 İ.80

G.	A.	Olay	Açıklamalar	Kaynak
22	Mayıs	1311 sayılı Türkiye Cumhuriyeti ile Belçika ve Lüksenburg Gümrük İttihadı Beyninde Münakit Ticaret ve Seyrisefain Muahedenamesinin Tasdikine Mütedair Kanun kabul edildi.	Muahedename, 28 Ağustos 1927 tarihinde imzalanmıştır.	ZC C.4 İ.80
23	Mayıs	1312 sayılı Türk Vatandaşlığı Kanunu kabul edildi.	1 Ocak 1929 da yürürlüğe giren Kanun, vatandaşlığı kan ve toprak esasına dayandırmaktadır.	ZC C.4 İ.81
23	Mayıs	1313 sayılı Seyrisefain İdaresinin 1340 Senei Maliyesi Hesabı Kat'i Kanunu kabul edildi.	Seyrisefain İdaresinin 1340 senesi varidatı umumiyesi merbut A cetvelinde muharrer olduğu veçhile 2.823.792 lira 11 kuruştur.	ZC C.4 İ.81
23	Mayıs	1314 sayılı Mülga Öksüz Yurtları Müdiriyeti Umumiyesinin 1340 Senei Maliyesi Hesabı Kat'i Kanunu kabul edildi.	1340 senesi varidatı umumiyesi merbut A cetvelinde muharrer olduğu veçhile 1.224.661 lira 10 kuruştur.	ZC C.4 İ.81
23	Mayıs	1315 sayılı Şifre Makinelerinin Men'i İthal, İmal ve İstimalleri Hakkında Kanun kabul edildi.	Bilimum şifre makinelerinin Türkiye'ye ithali ve bunların memleket dahilinde imal ve istimali hükümete münhasır olup, fertler ve şirketler ve müesseseler tarafından ithal ve imal ve istimalleri yasaklanmıştır.	ZC C.4 İ.81
23	Mayıs	1316 sayılı Şark Mıntıkasında Muayyen Vilayat ve Kazalarda Ceraim Takibatı ile Cezalarının Tecili Hakkındaki 1239 Numaralı Kanuna Müzeyyel Kanun kabul edildi.	9 Mayıs 1928 tarih ve 1239 numaralı Kanunun ikinci maddesi şu şekilde değiştirilmiştir: "Diyarbekir, Elaziz, Van, Bitlis, Hakkari, Mardin, Urfa, Siirt, Bayazıt, Malatya vilayetleriyle Besni, Hınıs, Kığı kazalarında işbu kanunun tarihi neşrine kadar efrat tarafından ika olunan cürüm ve kabahatlerle maznun veya hali firarda bulunan mahkumin haklarındaki takibatın icrası veya hükümlerin infazı tecil edilmiştir."	ZC C.4 İ.81
23	Mayıs	1317 sayılı Mevcut Evrakı Naktiyenin Yenilerile İstipdaline Dair Olan Kanununun Üçüncü Maddesinde Muayyen Müddetin Temdidine Dair Kanun kabul edildi.	Müddet 5 Eylül 1928 tarihine kadar uzatılmıştır.	ZC C.4 İ.81
23	Mayıs	1318 sayılı Hariciye Vekaleti Tasdik Harçları Hakkında Kanun kabul edildi.	Hariciye Vekaletince Türkiye Cumhuriyeti dahilinde tasdik muamelatından alınacak harçlar düzenlenen cetvelde gösterilmiştir.	ZC C.4 İ.81
23	Mayıs	1319 sayılı 28 Mayıs 1927 Tarih ve 1055 Numaralı Teşviki Sanayi Kanununa Müzeyyel Kanun kabul edildi.	Düzenleme maden ruhsatnamelerini içermektedir.	ZC C.4 İ.81
23	Mayıs	Heyeti Umumiye kararı alındı.(Karar No: 432)	Karar, tekke ve zaviyelerle türbelerin seddine ve türbedakarlıklar ile birtakım unvanların men ve ilgasına dair olan kanun mucibince seddedilen tekkelerin şeyhlik ve zaviyedarlıklarının ilgası ile mütevellilikleri şeyh ve zaviyedarlıklara meşrut bazı vakıflar tevliyetinin de mürtefi olduğu hakkındadır.	Düstur T.3 C. 9 s.1008

G.	A.	Olay	Açıklamalar	Kaynak
23	Mayıs	Heyeti Umumiye kararı alındı. (Karar No: 435)	Karar, Muamele Vergisi Kanununun birinci maddesinin tefsirine sebep olmadığı hakkındadır.	Düstur T.3 C. 9 s.1008
23	Mayıs	İsveç Hükümeti ile Münakit modüs vivendi ahkamının altı ay temdidi hakkında Kararname yayımlandı.	Müddet dört ay süreyle uzatılmıştır.	Düstur T.3 C. 9 s.1008
23	Mayıs	1320 sayılı 26 Teşrinisani 1339 Tarihli Posta Kanununun Bazı Mevaddının Tadiline Dair Kanun kabul edildi.	1, 5, 7, 9, 11,12, 17, 21, 24, 27, 28, 32, 39, 40, 42, 47, 50 ve 51. maddeleri yeniden düzenlenmiştir.	ZC C.4 İ.81
23	Mayıs	1321 sayılı Rüsumat Muhafaza ve Mıntaka Memurları Hakkında İnzıbati Ahkamı Muhtevi Kanunu kabul edildi.	Resmi elbiseyi talimat dairesinde giymemek, resmi silahını temiz tutmamak, kulübe, koğuş, idare dahilinde terbiyeye mugayyir konuşmak ve hareket etmek de Memurin Kanununun 28. maddesindeki ahvale ilave edilmiştir.	ZC C.4 İ.81
23	Mayıs	1322 sayılı Kanunların ve Nizamnamelerin Sureti Neşir ve İlanı ve Meriyet Tarihi Hakkında Kanun kabul edildi.	Kanun Resmi Gazetede yayımlanması zorunlu mevzuatın yayımlanma usulünü düzenlemektedir.	ZC C.4 İ.81
23	Mayıs	1323 sayılı Vazifeleri Uğrunda Vefat Etmiş Olan Askeri Baytar Tatbikat Mektebi Muallimlerinden Baytar Binbaşı Ahmet ve muavini Baytar Yüzbaşı Hüdai Beylerin ailelerine İkramiye İtasına Dair Kanun kabul edildi.	İki bin beş yüz lira ikramiye olarak tahsis edilmiştir.	ZC C.4 İ.81
23	Mayıs	1324 sayılı Damga Resmi Kanunu kabul edildi.	Kanun 13 fasılda damga resmini düzenlemiştir.	ZC C.4 İ.81
23	Mayıs	1325 sayılı 12 Eylül 1330 tarihli Askeri Tayinat ve Yem Kanunu Muvakkatine Müzeyyel Kanun kabul edildi.	Kanun askeri liseler talebesinin yevmi tayinatını içermektedir.	ZC C.4 İ.81
23	Mayıs	1326 sayılı Ordudan Jandarmaya Nakledilecek Muallem Efradın Maaş ve İaşe Bedelleri Hakkında Kanun kabul edildi.	Kanun nakil olan jandarma efradının maaş düzenlemesini yapmaktadır.	ZC C.4 İ.81
23	Mayıs	Bahriye Mühendisleri Hakkında Tefsir. (Tefsir No: 134)	Bahriye mektebini badelikmal mühendislik sınıfına terfi etmiş olanlardan ademi liyakat ve sui ahlak gibi kabayihi mütehakkıkası tebeyyün edenlerin muadili ordu zabitanı misilli askeri tekaüt ve istifa kanunun ikinci maddesi mucibince tekaütlerinin icra edilmesi ve ihtiyat zabitan kanunu ahkamına tevfikan muamele görmeleri iktiza eder.	Düstur T.3 C. 9 s.1008

G.	A.	Olay	Açıklamalar	Kaynak
24	Mayıs	Açık maaşı almakta iken vekaletten bir vazifeye tayin olunan memurlar hakkında tefsir. (Tefsir No: 135)	Asaleten teklif olunan bir vazifeye kabulden istinkafları vukuuna kadar açık maaş alabilecektir.	Düstur T.3 C. 9 s.1060
24	Mayıs	Maaş Kanunun onuncu maddesinin tefsiri. (Tefsir No: 136)	Vazife tabiri muvazenei umumiye dahilinde bulunan veya mülhak bütçe ile idare olunan devairdeki maaşlı ve ücretli memuriyetlere maksur olup hademei hayrat vazaifine şamil değildir.	Düstur T.3 C. 9 s.1061
24	Mayıs	Heyeti Umumiye kararı alındı. (Karar No: 437)	Karar, Türk Ceza Kanunun yüz yedinci maddesi hükmünün tefsirine mahal olmadığı hakkındadır.	Düstur T.3 C. 9 s.1061
24	Mayıs	Heyeti Umumiye kararı alındı.(Karar No: 438)	Karar, Memurin Kanununun seksen beşinci maddesinin birinci fıkrasının tefsirine imkan görülmediği hakkındadır.	Düstur T.3 C. 9 s.1063
24	Mayıs	1327 sayılı Hüseyin Hüsnü Efendinin Mücazatı Mahkumesinin Affına Dair Kanun kabul edildi.	Muhtarlık seçiminde sahte evrak nedeniyle aldığı ceza affolunmuştur.	ZC C.4 İ.82
24	Mayıs	1328 sayılı Şark İstiklal Mahkemesi Hükmile Binbaşılıktan Muhreç Cemal Efendinin Mahkum Olduğu Cezanın Affı Hakkında Kanun kabul edildi.	Temmuz 1926'da aldığı üç yıllık ceza affedildi.	ZC C.4 İ.82
24	Mayıs	1329 sayılı Limanlar İdaresi 1928 Senesi Kadrosuna Bazı Meşrıhat Dercine Dair Kanun kabul edildi.	Kanun 1 Haziran'da yürürlüğe girmiştir.	ZC C.4 İ.82
24	Mayıs	1330 sayılı Evkaf, Şehremaneti ve Ziraat Bankası Memurlarının Tekaüt Maaşlarına Dair Kanun kabul edildi.	Evkaf, Şehremaneti ve Ziraat Bankası muvazenei umumiyeye tabi değildir. Bu nedenle memurlarının maaşları ve emekliliklerinin nasıl olacağı konusu bu kanun ile düzenlenmiştir.	ZC C.4 İ.82
24	Mayıs	1331 sayılı mübadil, gayrimübadil, muhacır ve saireye kanunlarına tevfikan teffiz veya adiyen tahsis olunan gayrimenkul emvalin tapuya raptına dair Kanun kabul edildi.	Kanun mübadeleye tabi ahaliye verilecek emvali gayrimenkulenin tapu süreci ile ilgilidir.	ZC C.4 İ.82
24	Mayıs	1332 sayılı İnhisarı Duhan Kanununun 45. Maddesine Müzeyyel Kanun kabul edildi.	Düzenleme, izinsiz getirilen tütünlere verilecek ceza hakkındadır.	ZC C.4 İ.82
24	Mayıs	1333 sayılı Devlet Davalarını İntaç Eden Avukat veya Dava Vekillerine Verilecek Ücreti Vekalet hakkında Kanun kabul edildi.	Düzenleme mahkeme harçları ile ilgilidir.	ZC C.4 İ.82

G.	A.	Olay	Açıklamalar	Kaynak
24	Mayıs	1334 sayılı 12 Nisan 1335 tarihli Kararnamenin İlgasına Dair Kanun kabul edildi.	Altından gayrı Rus mekukat, evrakı naktiye, esham, tahvilat ve emsalinin men'i ithal ve tedavülü hakkındaki 12 Nisan 1335 tarihli kararname ilga olmuştur.	ZC C.4 İ.82
24	Mayıs	1335 sayılı Kuvayi Umumiyeden İhraç Edilmiş Olan Sefaini Harbiyenin Hazinece Satılması Hakkında Kanun kabul edildi.	Hükümetçe kuvayi umumiyeden ihraçlarına karar verilen Turgut Reis, Necmişevket, Akhisar, Numunei Hamiyet, Dıraç sefinelerinin alelusul Maliye Vekaletince satılmalarına izin verilmiştir.	ZC C.4 İ.82
24	Mayıs	1336 sayılı Samsun Sahil Demiryolları Türk Anonim Şirketince Aktedilecek 300.000 liraya Kadar İstikraza Maliye Vekaletinin Kefaletine Dair Kanun kabul edildi.	Teminat mukabilinde kefalete Maliye Vekili yetkilendirilmiştir.	ZC C.4 İ.82
24	Mayıs	1337 sayılı Katibiadil Kanunu Mucibince Alınmakta Olan Harçların Tezyidine Dair Kanun kabul edildi.	Harçlar dört misline çıkarılmıştır.	ZC C.4 İ.82
24	Mayıs	Maarif teşkilatı Hakkındaki 22 Mart 1926 Tarih ve 789 Numaralı Kanunun Sekizinci Maddesinin Tadiline Dair 1338 sayılı Kanun kabul edildi.	Kanuna göre, ilk, orta ve ana ve yüksek muallim mektepleri mezunları leyli meccani olarak tahsil ettikleri müddetin birbuçuk misli ve vekaletin göstereceği yerlerde hizmete mecburdurlar.	ZC C.4 İ.82
24	Mayıs	Orduya Müteahhitlik ve Komisyonculuktan Memnu Olanlar Hakkında 1339 sayılı Kanun kabul edildi.	Her ne suretle olursa olsun Müdafai Milliye kadrosundan ayrılan bilimum zabitan ile memurin ve mensubini askeriye, ayrıldıkları tarihten itibaren beş sene zarfından müteahhitlik ve komisyonculuk yapamayacaklardır.	ZC C.4 İ.82
24	Mayıs	1340 sayılı Gürcistan Sosyalist Şuralar Cumhuriyeti Hükümeti ile Münakıt Meralar Mukavelenamesinin Meriyet Müddetinin Dört Ay Daha Temdidi hakkında Kanun kabul edildi.	17 Eylül'de süresi dolan mukavelename dört ay süre ile uzatılmıştır.	ZC C.4 İ.82
24	Mayıs	Türkiye Cumhuriyeti ile Bulgaristan Kraliyeti Beyninde 18 Teşrinievvel 1925 tarihinde Münakit Muhadenet Muahedenamesine Merbut Protokol Hakkında 1341 sayılı Kanun kabul edildi.	Kanun, Türkiye Cumhuriyeti ile Bulgaristan Kraliyeti beyninde 18 Teşrinievvel 1925 tarihinde münakit muhadenet muahedenamesine merbut protokolün C fıkrası hükmüne nazaran emvali gayri menkulelerini Bulgaristan'da terketmiş olanlara verilecek emval hakkındadır. Gayrimenkul emvali Bulgar Hükümetince intikal etmiş olan Türk tebaası, adiyen iskan edilecektir.	ZC C.4 İ.82
24	Mayıs	1342 sayılı mülkiye, askeriye ve ilmiye mütekaitlerile eytam ve eramilinin üç aylık maaşlarının peşin itasına dair Kanun kabul edildi.	Üç aylık maaşlarının defaten peşin olarak itasına Maliye Vekili yetkilendirilmiştir.	ZC C.4 İ.82

G.	A.	Olay	Açıklamalar	Kaynak
24	Mayıs	1343 sayılı Hava Sınıfı Mensubinine Verilecek Zamaim ve Tazminat Hakkındaki Kanunun Yedinci Maddesine Bir Fıkra İlavesi Hakkında Kanun kabul edildi.	Düzenleme ücret ve yevmiyelerle ilgilidir.	ZC C.4 İ.82
24	Mayıs	1344 sayılı Bursa Ovasında Nilüfer ve Deliçayı Mecralarının Islahı ve Serme Bataklığının Kurutulması Ve Nilüfer Irmağı Üzerinde Bent İnşası İçin Taahhüt Mezuniyetine Dair Kanun kabul edildi.	İki milyon iki yüz kırk bin liraya kadar taahhüt icrasına izin verilmiştir.	ZC C.4 İ.82
24	Mayıs	1345 sayılı 1927 Senei Maliyesi Ticaret Bütçesine Tahsisatı Munzamma İtasına Dair Kanun kabul edildi.	15.000 lira tahsisatı munzamma olarak ilave edilmiştir.	ZC C.4 İ.82
24	Mayıs	1346 sayılı Konya Sulama İdaresinin 1927 Senei Maliyesi Bütçesinde Münakale İcrasına Dair Kanun kabul edildi.	Yedi bin lira ek tahsisat yapılmıştır.	ZC C.4 İ.82
24	Mayıs	1347 sayılı Van Gölü Seyrisefain İdaresinin Van Vilayeti İdarei Hususiyesine Devrine Dair Kanun kabul edildi.	Nafıa Vekaletine merbutan idare edilmekte olan Van Gölü Seyrisefain İdaresi sefain, tersane ve sair mevcudatı ve hali hazırdaki teşkilatı ile Van Vilayeti İdarei Hususiyesine devrolunmuştur.	ZC C.4 İ.82
24	Mayıs	1348 sayılı Nafıa Vekaleti'nin 1928 Senei Maliyesi Bütçesinde Yeniden Açılacak 765. fasla münakaleten 58.120 lira tahsisatı fevkalade vaz'ına dair Kanun kabul edildi.	58.120 lira Van Vilayet İdarei Hususiyesi bütçesine nakledilmiştir.	ZC C.4 İ.82
24	Mayıs	1349 sayılı Emvali Metruke Hesabı Carilerinin Bütçeye İrat Kaydına Dair Kanun kabul edildi.	Emvali metrukeler bütçe iradına kaydolmuştur.	ZC C.4 İ.82
24	Mayıs	1350 sayılı Mahakim ve Devairi Adliyede Alınmakta Olan Harçların Tezyidine Dair Kanun kabul edildi.	Harçlar bir misli artmıştır.	ZC C.4 İ.82
24	Mayıs	1351 sayılı Ankara Şehri İmar Müdiriyeti Teşkilat ve Vezaifine Dair Kanun kabul edildi.	Ankara şehrinin esaslı imarına ait olarak İcra Vekilleri Heyeti kararile tevdi edilecek işlerle iştigal etmek ve Dahiliye Vekaletine merbut ve şahsiyeti hükmiyeyi haiz bir devlet müessesi olmak üzere Ankara Şehri İmar Müdiriyeti kurulmuştur. Yeni oluşturulan örgütün Ankara'nın yapılaşmasında önemli yararlar sağlayacağı umulmaktadır.	ZC C.4 İ.82

G.	A.	Olay	Açıklamalar	Kaynak
24	Mayıs	1352 sayılı Ankara'da İnşa Edilecek Vekalet ve Devair Binaları ile Memurin Apartmanları Hakkında Kanun kabul edildi.	Konutlar için bütçe harcamalarının takibi için Maliye Vekili yetkilendirilmiştir.	ZC C.4 İ.82
24	Mayıs	Meclis, çalışmalarına Kazım Paşa Hazretlerinin nutku ile ara verdi.	Meclis Teşrinisani iptidasına kadar tatil edildi.	ZC C.4 İ.82
28	Mayıs	Gazi Ayıntap Mıntakası Maarif Eminliğinin lağvile Adana mıntakasına ilavesi hakkında Kararname yayımlandı. (Karar No: 6658)	Maarif eminlikleri adedinin 1928 senesi muvazenei umumiye kanunile on ikiye tenzil edilmiş olmasına mebni, Gazi Ayıntap mıntakası Maarif eminliğinin lağvile Cebelibereket, Maraş ve Gazi Ayıntap vilayetlerinin Adana mıntakasına ilavesi İcra Vekilleri Heyetince kabul edilmiştir.	Düstur T.3 C. 9 s.1091
28	Mayıs	Memleket haricindeki tebaaya ait evlenme aktinin icrası salahiyeti hakkında Kararname yayımlandı. (Karar No: 6670)	Karar yurt dışında olan vatandaşların evlilik akitlerinin Konsolosluk tarafından (özellikle Fransa) onanmasına ilişkindir. Karar, İcra Vekilleri Heyeti'nce kabul edilmiştir.	Düstur T.3 C. 9 s.1092
28	Mayıs	İran Hükümetile aktedilmiş olan modüs vivendi ahkamının altı ay temdidi hakkında Kararname yayımlandı. (Karar No: 6672)	1 Haziran'da süresi dolan modüs vivendinin süresinin altı ay daha uzatılmasına İcra Vekilleri Heyetince karar verilmiştir.	Düstur T.3 C. 9 s.1093
28	Mayıs	Bulgar Hükümetile aktedilmiş olan modüs vivendi ahkamının üç ay temdidi hakkında Kararname yayımlandı. (Karar No: 6695)	10 Haziran'da süresi dolan modüs vivendinin süresinin üç ay daha uzatılmasına İcra Vekilleri Heyetince karar verilmiştir.	Düstur T.3 C. 9 s.1094
28	Mayıs	Diplomatik atama yapıldı.	İran'la yapılacak teşrik-i mesai antlaşmasını imza için Moskova Büyükelçisi Tevfik ve Tahran Büyükelçisi Memduh Şevket beyler temsilci olarak atandı.	BCA: 30..18.1.1/ 29.35..8.
28	Mayıs	Darülfünun Edebiyat Fakültesi Riyasetine Köprülüzade Mehmed Fuad atandı.		BCA: 30..11.1.0/ 40.16..11.
28	Mayıs	Afgan Kralı'nın beyanatı	"Gazi dünyanın en büyük adamı ve en mühim bir askeridir. Temaslarda lütuf ve muhabbetlerini gördüm. Kendileri ile bilmuhabere tanışıyor ve seviyordum, fakat görüştükten sonra kıymetinin azametini daha iyi anladım, kendileri ile yakından tanışmaktan dolayı çok müfitharım."	HM
29	Mayıs	Trabzon'da 100 bin lira sermaye ile Karadeniz Bankası kuruldu.	Banka 1937 yılında çalışmalarına son verdi.	CDİMSOK
29	Mayıs	Mülki idare ataması yapıldı.	Gelibolu, Anamur ve Kavaklı kaymakamlıklarına Kamil, Zeki ve Osman Zeki naklen atandı. Malazgirt Kaymakamı Nesib, merkeze alındı.	BCA: 30..11.1.0/ 40.16..19.

G.	A.	Olay	Açıklamalar	Kaynak
3	Haziran	Diplomatik atama yapıldı.	Afganistan Büyükelçiliği'ne Hikmet Bey atandı.	BCA: 30..18.1.1/ 29.38..4.
4	Haziran	Üst düzey askeri atamalar	8. Tüm. Komutanlığına Tuğg. Sıdkı atandı.	BCA: 30..11.1.0/ 40.17..9.
6	Haziran	Yunan Hükümetile aktedilen 1 Kanunuevvel 1926 tarihli itilafname mucibince devlete intikal eden ve 4 Nisan 1928 tarihli kanun mucibince ashabı hakka verilmesi lazım gelen emvalin sureti tevziini mübeyyin talimatnamenin meriyete vaz'ına dair Kararname (Karar No: 6712)	Maliye Vekaletince hazırlanan teklif, İcra Vekilleri Heyetince kabul edildi.	Düstur T.3 C. 9 s.1095
11	Haziran	Maarif Vekilinin teftiş seyahati	Maarif Vekili Necati Bey, Konya, Adana, Niğde, Kayseri, Sivas, Erzurum, Trabzon ve sahil vilayetleriyle Kastamonu, İstanbul, Trakya havalisinde ve müteakiben Balıkesir ve İzmir'de mektepler ve maarif müessesatını teftiş edecektir.	HM
12	Haziran	İktisat Vekilinin teftiş seyahati	İktisat Vekili Rahmi Bey Kastamonu ve Bolu vilayetleri dahilinde ormanlarımız hakkında tedkikatte bulunmak üzere seyahate çıkacaktır	HM
13	Haziran	Yargı ataması yapıldı.	Askeri Yargıtay Üyeliğine Gv. Yrb. Yeniçeşmeli İsmail Ziya,Yargıtay üyeliklerine Süleyman Sırrı, Nail, Nusret, Ahmed Refik ve Süleyman Reşad ile bazı hakim ve savcılar atandı.	BCA: 30..11.1.0/ 40.17..12-16
13	Haziran	Paris'te Türkiye Cumhuriyeti ile Duyun-u Umumiye İdaresi hamilleri arasında borçların ödenme biçimi ve süreci hakkında sözleşme imzalandı.	Anlaşma Hükümetin temsilcisi Paris Elçisi Fethi Bey (Okyar) ile alacak senetleri hamillerinin temsilcisi M.des Cloisiéres tarafından imzalandı.	CTEK, CDİMSOK
15	Haziran	Diplomatik atama yapıldı.	Muhtelit Mübadele Komisyonu'nda boşalan temsilciliğe Kabil Ortaelçisi Nebil Bey'in tayini.	BCA: 30..18.1.1/ 29.37..5.
15	Haziran	Adliye Vekilinin teftiş seyahati	Adliye Vekili Mahmud Esad Bey, Mülkiye Müfettişlerinden ve Adliye Müfettiş Heyeti Reisi ile Çankırı'ya hareket etmiştir.	HM
16	Haziran	Gazi koşusu tamamlandı.		HM
17	Haziran	Mühendis ve mimarlara verilecek ruhsatnameler hakkında tanzim olunan talimatnamenin meriyete vaz'ına dair Kararname yayımlandı. (Karar No: 6758)	Nafıa Vekaleti tarafından hazırlanan talimatname İcra Vekilleri Heyetince kabul edildi.	Düstur T.3 C. 9 s.1099

G.	A.	Olay	Açıklamalar	Kaynak
17	Haziran	Küçük zabit ve onbaşı ile muvazzaf zabit yetiştirmek ve ordu zabitlerine yüksek iktidar ve tahsil vermek talimatnamelerinin meriyete vaz'ı hakkında Kararname yayımlandı. (Karar No: 6791)	Müdafai Milliye Vekaleti tarafından hazırlanan talimatname İcra Vekilleri heyetince kabul edildi.	Düstur T.3 C. 9 s.1103
19	Haziran	Bor'da 25 bin sermaye ile Bor Esnaf Bankası kuruldu.	Banka 1949 yılında fesh edilecektir.	CDİMSOK
19	Haziran	Yüksek yargıda atama.	Yargıtay üyeliğine Asım atandı.	BCA: 30..11.1.0/ 40.17..20.
23	Haziran	Yargıda atama.	Yargıtay Üyeliğine İzmir Ağır Ceza Başkanı Hamid atandı. Nizib Cumhuriyet Savcılığına Ekrem Cenani atandı.	BCA: 30..11.1.0/ 40.18..18-19.
23	Haziran	Üst düzey atamalar	Hamburg Konsolosluğuna Dürri Mazhar ve Dışişleri Bakanlığı 3. Daire Şube Müdürlüğüne Cemil Süleyman atandı.	BCA: 30..11.1.0/ 40.18..11.
24	Haziran	Askeri harita mühendisi ve muavinlerinin kıyafeti askeriyeleri hakkındaki talimatnamenin meriyete vazına dair Kararname yayımlandı. (Karar No: 6805)	Müdafai Milliye Vekaleti tarafından hazırlanan talimatname İcra Vekilleri heyetince kabul edildi.	Düstur T.3 C. 9 s.1113
25	Haziran	Ankara vilayetinde tam teşekküllü 30 nahiye kuruldu.	Evvelce Ankara'nın 7 nahiyesi bulunmaktadır. Yeniden teşkil olunan nahiyelerle toplam sayı otuzu buldu. Vilayette 1029 köy bulunmaktadır.	HM
26	Haziran	Yeni Türk alfabesini hazırlamak amacıyla kurulan Dil Encümeni Ankara'da toplandı.		CDİMSOK
27	Haziran	Osmanlı Bankasının imtiyaz mukavelenamesi mucibince haiz olduğu imtiyaz ve muafiyetlerin ilgasına kadar Ziraat, Sanayi ve Maadin ve Emlak ve Eytam ve İş Bankalarına da teşmili hakkında Kararname yayımlandı. (Karar No: 6814)	Maliye Vekaletince hazırlanan teklif İcra Vekilleri Heyetince kabul edildi.	Düstur T.3 C. 9 s.1115
27	Haziran	İspanya Hükümeti ile aktedilmiş olan modüs vivendi ahkamının altı ay temdidi hakkında Kararname yayımlandı. (Karar No: 6818)	1 Temmuz'da süresi dolan modüs vivendinin süresi altı ay daha uzatıldı.	Düstur T.3 C. 9 s.1116

G.	A.	Olay	Açıklamalar	Kaynak
27	Haziran	Atina itilafnamesine tevfikan Devlete intikal eden ve Nisan 1928 tarihli Kanun mucibince gayrimübadil Türklere tevzi edilecek emlake ait talimatnamenin sekizinci maddesinin 1,2. fıkralarının tadili hakkında Kararname yayımlandı. (Karar No: 6820)	Yunanlılarda metruk olup Atina itilafnamesine tevfikan Devlete intikal eden ve Nisan 1928 tarihli kanun mucibince gayrimübadil Türklere tevzi edilecek emlaka ait talimatname üzerindeki değişiklik önerisi İcra Vekilleri Heyetince kabul edildi.	Düstur T.3 C. 9 s.1117
28	Haziran	Maarif Vekilinin teftiş seyahati	Maarif Vekili Necati Bey Erzurum'daki maarif müesseselerini teftiş etti.	HM
29	Haziran	Mustafa Kemal'in Nutku'nun Almancaya tercümesi	Nutuk Almancaya "Hürriyet Yolu: Kemal Paşa" olarak çevrildi. Yayınevi eser için "Eser yalnız tarihşenasların, devlet adamlarının değil, istiklal ve hürriyet mücadeleleri ile alakadar herkesin okuması lazım gelen bir kitaptır" yorumunu yaptı.	HM
30	Haziran	Seriri ve gıdai taharriyat ve tahlilat yapan ve masli teammüller aranılan Umuma Mahsus Bakteriyoloji ve Kimya Laboratuvarları Kanununa müteferri olarak tanzim olunan talimatnamenin meriyete vazına dair Kararname yayımlandı. (Karar No: 6831)	Sıhhıye ve Muaveneti İçtimaiye Vekaleti tarafından hazırlanan talimatname İcra Vekilleri Heyetince kabul edilmiştir.	Düstur T.3 C. 9 s.1118
30	Haziran	Üst düzey atamalar	Bayındırlık Bakanlığı Başmüfettişliğine Şefik atandı.	BCA: 30..11.1.0/ 41.21..4.
1	Temmuz	Latin Harfleri Encümeni'nin tebliği	"Latin harflerinin lisanımıza tatbiki imkanını düşünmek üzere teşkil edilmiş olan encümenimiz, deruhde ettiği vazifenin ehemmiyetle mütenasip bir samimiyet ve itina ile mesaisine başlamıştır."	HM
1	Temmuz	Açılış töreni	Ankara'da Bankalar caddesindeki tütün ihzarı baş müdüriyet binası açıldı.	HM
2	Temmuz	İktisat Vekilinin teftiş seyahati	Tedkik seyahatinden dönen İktisad Vekili Rahmi bey beyanatta bulundu. "Pirinç ithali yüzünden harice 8-10 milyon liramız gidiyor, buna mani olmak için önümüzdeki sene pirinç ziraatine esaslı bir himaye ile tevsii için bir kanun layihası ihzar edeceğiz" dedi.	HM
2	Temmuz	Birinci Müfettişi Umuminin beyanatı	Umumi müfettiş beyanatı: "Dehalet müddeti 14 Mayıs 1928'den itibaren üç aydır. Henüz gelmeyen, teslim olmayan vatandaşlarımızı kendilerini bekleyen ailelerinin, çoluk çocuklarının, işlerinin güçlerinin başına geçerek temiz bir hayat geçirmeleri için istifadeye davet ediyorum. Türkiye kanun, hürriyet ve fazilet diyarıdır."	HM
2	Temmuz	Yol yapımı	Rize Vilayetinin vaziyet-i iktisadiyesini ıslah için Rize-Erzurum yolunun inkişafına başlandı.	HM

G.	A.	Olay	Açıklamalar	Kaynak
3	Temmuz	Maarif Vekaletinin Beyanatı	Müsteşar Kemal Zaim Bey, "mesleki tedrisat hakkında ve bu husus için Avrupa'ya gönderilecek talebe hakkında vekaletin gayesi memleketi iktisaden ihya için lüzum olan insanı yetiştirmektir" dedi.	HM
3	Temmuz	Konya'da kuraklık	Kuraklık sahasındaki muhtaciyene Hilali-ahmer Teşkilatı tarafından yardım başlandı. Yardım miktarı 100.000 liradır. Dahiliye Vekaleti Konya ve Aksaray'a bağlı köylerde vaziyeti tedkik etmiştir.	HM
4	Temmuz	Konya'da kuraklık	Dahiliye Vekili'nin tedkikatı bitti. Şükrü Kaya Bey Nevşehir, Ürgüp civarında tedkikte bulunduktan sonra, Kırşehire geçerek ihtiyacatı bizzat yerinde incelemiştir.	HM
4	Temmuz	Latin Harfleri Encümeni	Encümen, yeni harfleri tesbit ederken ne gibi esasata riayet edilmesi lazım geleceğini karar vermek için toplandı.	HM
5	Temmuz	Emin ve Selamet Komitesi'nden	Cenevre'de Emin ve Selamet Komitesi'nin heyet-i umumiye içtimaında murahhasımız Münir Bey beyanatta bulundu. Münir Bey, "Emin ve Selamet muahedenamesine bi taraflık ahkamının idhali hususuna ehemmiyet vermekteyiz" dedi.	HM
5	Temmuz	Maarif Vekilinin teftiş seyahati	Maarif Vekili Necati Bey Ordu ve Samsun'daki maarif müessesatını teftiş ettikten sonra Kastamonu'ya geçti.	HM
6	Temmuz	Konya'da kuraklık	Hükümetin tedbirleri tesirini gösterdi. Şükrü Kaya kuraklık sahasındaki teftişatını bitirerek Konya'ya geçti.	HM
6	Temmuz	Sanayi müesseslerine prim itası	Sanayi müesseselerine prim itasına başlandı. Verilecek primin yekunu 1.200.000 liradır. İktisat Vekaleti, her müesseseye imalat ve istihsalının miktar ve kıymetlerini bildirmesi için matbu beyanameleri gönderdi. Teşvik-i Sanayi Kanununun, "sanayi müesseselerine Ticaret Vekaletinin teklifi üzerine İcra Vekilleri Heyeti kararı ile bir sene zarfındaki mevad-ı mamülleri kıymetinin yüzde onuna kadar prim ita olunabilir" şeklindeki muharrer 11. fıkrasına tevfikan bir, iki ve üç sınıf muafiyet ruhsatnamesine haiz bulunan müessesatı sanayiye verilecek primin 1927 senesi maliyesi zarfında ruhsatnamei ita tarihinden sonra istihsalat ve imalat fiyatının yüzde beş nisbetinde olarak İcra Vekilleri Heyetince tesbiti ve bunun için Meclisden bir milyon iki yüz bin lira tahsisat alınmasına karar verilmiştir.	HM
8	Temmuz	Askeri idare ataması	Erkan-ı Divanı Harb Üyeliğine Korg. Naci atandı.	BCA: 30..11.1.0/ 41.21..16.
8	Temmuz	Üst düzey atamalar	İller İdaresi Gn. Md. Yardımcılığına Sadullah ve Mahalli İdareler Gn. Md. Yardımcılığına Naci atandı.	BCA: 30..11.1.0/ 41.21..11.
9	Temmuz	Muallim Mektebi	Maarif Vekili Bolu'da 300 talebelik bir muallim mektebi açılmasını emretti.	HM

G.	A.	Olay	Açıklamalar	Kaynak
9	Temmuz	Doğal Afet	Cenubi vilayetlerimizde çekirge mücadelesi muvaffakiyetle devam etmektedir.	HM
10	Temmuz	Mekteb-i Harbiye Müdürlüğüne atama yapıldı.	Görevindeki başarısından dolayı Miralay Ali Muzaffer, Mekteb-i Harbiye Müdürlüğü'ne tayin edildi.	BCA: 30..10.0.0/ 56.373..12.
11	Temmuz	İstanbul Valisi Mithat Bey istifa etti; yerine üç gün sonra Muhittin (Üstündağ) Bey atandı.		CDİMSOK
12	Temmuz	Mülki idare ataması yapıldı.	Trabzon ve Hakkari valilerinin görevden alınması ile Trabzon, Hakkari ve Sivas valiliklerine Hilmi, Süleyman Sami ve Fahri beyler atandı.	BCA: 30..18.1.1/ 29.42..12.
12	Temmuz	Mustafa Kemal'in Nutku	Tarihi Nutuk'un Ağustos ayı içerisinde her tarafta Tayyare Cemiyeti Şubeleri tarafından satılmaya başlanacağı duyuruldu.	HM
14	Temmuz	Birinci Umumi müfettişin Dersim seyahati	Hakimiyet-Milliye Gazetesi "Dersim ilçelerine olan seyahat, Mustafa Kemal ve Cumhuriyet için yüksek tezahürlere vesile oldu" başlığını attı.	HM
14	Temmuz	Tütün istihsali	İzmir iktisad mıntıkasında bu sene geçen seneye nazaran daha az tütün istihsal edildi, ancak buna mukabil mahsulün nefaseti daha yüksektir.	HM
15	Temmuz	Demiryolları	Şimendifer inşaatına her tarafta devam edilmektedir. Samsun-Sivas, Kayseri-Sivas, Ankara-Araklı, Fevzi Paşa-Diyarbekir ve Kütahya-Balıkesir olmak üzere beş mıntıkada inşaat devam etmektedir.	HM
15	Temmuz	Ticaret ve İktisadiyatında İnkişaf	Maliye Vekaleti 1 Haziran'da nihayet bulan 1927-1928 bütçe senesi varidat hesaplarını kamilen almış ve bu hesaplarda vücut bulan istatistiklerin netayicini halka inzarına arz etmeyi müfid bulmuştur. Her ayın ortasında maliye tarafından bir ay evvele aid rakamlar neşr edilecektir. Bu cetvel gösteriyor ki 1927-1928 senei maliyesindeki vergi tahsilatımız dokuz milyon beş yüz seksen yedi bin yetmiş beş lira ve bu, 1926-1927 senei maliyesi tahsilatından on iki milyon yedi yüz dokuz bin atmış bir lira fazladır.	HM
15	Temmuz	Doğal Afet	İzmir ve mülhakatında yirmi saniye devam eden çok şiddetli bir zelzele oldu. İzmir'de dört kişi, Torbalı'da altı kişi yaralandı. İzmir Adliye binası hasar gördü.	16 Temmuz HM
16	Temmuz	Âli Karar Heyeti tetkikata başladı.	Heyet yalnız, Heyet-i Mahsusa tarafından hakkında hüküm verilen eşhasa aid mesail ile meşgul olacaktır.	HM
17	Temmuz	Heyeti Vekilece alınan tedbirler	Heyeti Vekile, Dahiliye Vekili Şükrü Kaya Beyin tedkikatını mütaaladan sonra, darlık çeken çiftçilerin sıkıntısını aşmak ve seneyi atiye istihsalatını temin etmek için önemli tedbirler aldı. Anadolu Demiryolları ucuz zahire tedariki için 100.000 Lira tahsis etmiştir. Dahiliye Vekili, Orta Anadolu'da teftiş ettiği yerlerdeki kuraklık hakkında Baş Vekalete rapor verdi.	HM

G.	A.	Olay	Açıklamalar	Kaynak
19	Temmuz	Maliye siyasetine yön vermek için kurulan Islahat-ı Maliye Komisyonu mesaiye başladı.	Maliye Müsteşarı Ali Rıza, Muhasebeyi Umumiye Müdürü Umumisi Faik, Maliye Vekili Saraçoğlu Şükrü, Hazine Hukuk Müşaviri Selahaddin, Varidat Müdürü Umumisi Kamil, Şirketi Hayriye Müdürü Yusuf Ziya, Emlakı Milliye Müdürü Rüştü, Devlet Demiryolları Dairesi Reisi Muhtar, Ziraat Bankası Müdürü Umumi Muavini Selahaddin, Hariciye Vekaleti Hukuk Müşaviri Veli ve Ticaret Müdürü Umumisi Sadettin Bey Komisyonda yer almaktadır.	HM, 20 Temmuz
22	Temmuz	Doğal Afet	Hilalı Ahmer kuraklık mıntıkasındaki muhtaçlara yarım milyon liralık yardım tahsisatı istedi.	HM
22	Temmuz	Adli tatil	Hukuk ve Ticaret Mahkemeleri Eylülün on beşine kadar tatil edildi.	HM
23	Temmuz	Ankara Hukuk Mektebi	Mektep, fakülte ünvanını almak üzeredir. İlk mezunlar verilmiştir.	HM
24	Temmuz	Kongre	Ankara mıntıkası spor kongresi toplandı.	HM
25	Temmuz	Ankara'da Türkiye-Hollanda Ticaret ve Ulaştırma Sözleşmesi imzalandı.		CDİMSOK
25	Temmuz	Gümrük Komisyonu	Komisyon mesaisini bitirdi.	HM
26	Temmuz	Tunalı Hilmi Bey karaciğer kanseri hastalığı nedeniyle İstanbul'da öldü.	Tunalı Hilmi, Jön Türk Hareketi'nin önde gelen isimlerindendir.	TCSYK
26	Temmuz	Doğal Afet	İktisat Vekaleti kurak sahada fenni tetkikatta bulunmak üzere bir komisyon teşkil etti.	HM
28	Temmuz	İstatistik	Dahiliye Vekaleti idare-i hususiyelerle belediyelerin faaliyetlerine ait bir istatistik ihzar etti.	HM
29	Temmuz	Romanya hükümetiyle münakit Modüs Vivendi ahkamının altı ay daha temdidi hakkında Kararname yayımlandı. (Karar No: 6941)	11 Ağustos'ta süresi dolan modüs vivendinin altı ay daha uzatılması İcra Vekilleri Heyetince kabul edildi.	Düstur T.3 C. 9 s.1137
29	Temmuz	Alameti Farika nizamnamesinin sekizinci maddesinin tefisiri hakkında Kararname yayımlandı. (Karar No: 6942)	Tefsir markaların tescili ile ilgilidir.	Düstur T.3 C. 9 s.1139
29	Temmuz	Hollanda hükümetiyle aktedilip müddeti hitam bulmuş olan Modüs Vivendi ahkamının altı ay daha temdidi hakkında Kararname yayımlandı. (Karar No: 6950)	15 Ağustos'ta süresi dolan modüs vivendinin süresinin altı ay daha uzatılmasına İcra Vekilleri Heyetince karar verildi.	Düstur T.3 C. 9 s.1140

G.	A.	Olay	Açıklamalar	Kaynak
29	Temmuz	Norveç hükümeti ile aktedilip müddeti hitam bulunan modüs vivendi ahkamının altı ay daha temdidi hakkında Kararname yayımlandı. (Karar No: 6953)	20 Ağustos'ta süresi dolan modüs vivendinin süresinin altı ay daha uzatılmasına İcra Vekilleri Heyetince karar verildi.	Düstur T.3 C. 9 s.1141
29	Temmuz	Yolsuzluk	İdman Cemiyetleri İttifakı Merkez Umumiyesi sabık katib-i umumisi Kenan Bey hakkında Ceza Mahkemesi tevkif kararı aldı. Kenan Bey, idman infaklarına aid on bin lirayı zimmetine geçirmek cürmünden mahkum oldu.	HM
1	Ağustos	1919 yılında komandit şirket olarak kurulmuş Adapazarı Emniyet Bankası anonim şirkete dönüştürüldü.		CDİMSOK
2	Ağustos	Telefon tesisatı	Ankara-İstanbul arasındaki telefon tesisatı ikmal edildi. Posta Telefon Telgraf Müdürü Umumisi Fahri Bey açıklama yaptı.	HM
5	Ağustos	Belçika ve Lüksemburg hükümetile aktedilip müddeti hitam bulacak olan modüs vivendi ahkamının iki ay temdidi hakkında Kararname yayımlandı. (Karar No: 6983)	15 Ağustos'ta süresi dolan modüs vivendinin süresinin iki ay daha uzatılmasına İcra Vekilleri Heyetince karar verildi.	Düstur T.3 C. 9 s.1142
8	Ağustos	İstanbul'da Taksim Cumhuriyet Anıtı açıldı.		CDİMSOK
8	Ağustos	Yangın	Bursa, Kütahya ve İzmir'de büyük yangınlar oldu. Bursa'da dört odalı altı hane ve kırk sekiz dükkan yandı.	HM
8	Ağustos	Adliye Vekilinin teftiş seyahati	Adliye Vekili Antalyayı teftiş etmektedir.	HM
9	Ağustos	Gazi Mustafa Kemal, Arap harfleri yerine Latin harflerinin benimsendiğini açıkladı.	Mustafa Kemal Paşa, bu açıklamayı İstanbul'da Sarayburnu Gazinosunda Cumhuriyet Halk Fırkasınca düzenlenen bir toplantıda yapmıştır.	CDİMSOK
9	Ağustos	Açılış töreni	Taksim Abidesinin resmi açılışı yapıldı.	HM
12	Ağustos	Mübadil, gayrimübadil, muhacir ve saireye teffiz veya adiyen tahsis olunan gayrimenkuli emvalin tapuya raptına dair nizamnamenin meriyete vazı hakkında Kararname yayımlandı. (Karar No: 6994)	Dahiliye ve Maliye Vekaletince hazırlanan nizamname İcra Vekilleri Heyetince kabul edildi.	Düstur T.3 C. 9 s.1143
12	Ağustos	Cami hademeleri nizamnamesinin meriyete vazı hakkında Kararname yayımlandı. (Karar No: 6995)	Diyanet İşleri Riyasetile Evkaf Müdiriyeti Umumiyesince hazırlanan Nizamname İcra Vekilleri Heyetince kabul edildi.	Düstur T.3 C. 9 s.1146

G.	A.	Olay	Açıklamalar	Kaynak
12	Ağustos	Ordu ve donanmaya ait merakibin kendi hıdematını kendi vesaiti ile görmesi icap edeceği hakkındaki kararname ahkamının İzmir, Trabzon ve Mersin şirketlerine de teşmili hakkında Kararname yayımlandı. (Karar No: 7000)	İktisat Vekaletince hazırlanan tadilname İcra Vekilleri Heyetince kabul edildi.	Düstur T.3 C. 9 s.1153
12	Ağustos	Küçük zabit ve onbaşı talimatnamesinin bazı maddelerinin tadili hakkında Kararname yayımlandı. (Karar No: 7001)	Müdafai Milliye Vekaleti Celilesince hazırlanan teklif, İcra vekilleri Heyetince kabul edilmiştir.	Düstur T.3 C. 9 s.1154
12	Ağustos	Âli İktisat Meclisi teşkili hakkındaki kanunun suveri tatbikıyesine dair olan talimatnamenin bazı maddelerinin tadili hakkında Kararname yayımlandı. (Karar No: 7019)	Talimatnamenin bazı maddelerini tadil teklifi İcra Vekilleri Heyetince kabul edildi.	Düstur T.3 C. 9 s.1155
12	Ağustos	Çekirge ve süne haşaratının imhası hakkındaki nizamnamenin meriyete vazı hakkında Kararname yayımlandı. (Karar No: 7024)	İktisat Vekaletince hazırlanan tadilname İcra Vekilleri Heyetince kabul edildi.	Düstur T.3 C. 9 s.1157
12	Ağustos	Teşviki Sanayi Kanununun on birinci maddesi hükmüne tevfikan müessesatı sınaiyeye verilecek prim nisbeti hakkında Kararname yayımlandı. (Karar No: 7034)	İktisat Vekaletince hazırlanan tadilname İcra Vekilleri Heyetince kabul edildi.	Düstur T.3 C. 9 s.1160
12	Ağustos	Su Kanunun Sureti tatbikını mübeyyin nizamnamenin meriyete vazı hakkında Kararname yayımlandı. (Karar No: 7044)	Dahliye Vekaleti Celilesile Evkaf Müdiriyeti Umumiyesince tanzim olunan nizamname İcra Vekilleri Heyetince kabul edildi.	Düstur T.3 C. 9 s.1161
14	Ağustos	"Harf Devrimi"	Yeni harfleri tespit eden komisyon nezdlerinde Maarif Vekili Necati Bey hazır olduğu halde Reisi Cumhur tarafından kabul edilmiş ve gramer hakkında tertip edildiği esasat ile bütün mesaisini arz etmiştir. Tertip edilen gramer esasatı bir iki güne kadar intişar edilecektir.	HM
14	Ağustos	"Harf Devrimi"	Yeni Türk Harflerine çalışmalar hergün devam etmektedir. Gazi tarafından hazırlanan kavaid Reisi Cumhurbaşkanlığında hergün öğleden sonra çalışılmaktadır.	HM
16	Ağustos	İstanbul limanına gelen sefaini ticariyenin kontrolu hakkındaki talimatnamenin onuncu maddesinin tadiline dair Kararname yayımlandı. (Karar No: 7067)	İktisat Vekaletince hazırlanan tadilname İcra Vekilleri Heyetince kabul edildi.	Düstur T.3 C. 9 s.1164

G.	A.	Olay	Açıklamalar	Kaynak
16	Ağustos	Askeri yargı ataması yapıldı.	Divan-ı Temyiz-i Askeri Reisliği'ne Nihad Paşa, Askeri Üyeliğine Mirliva Edhem Servet Bey atandı.	BCA: 30..18.1.1/ 30.53..17.
19	Ağustos	"Harf Devrimi"	Maarif Vekaleti yeni harflerin tatbiki için bir program hazırlamaktadır.	HM
20	Ağustos	Üst düzey atamalar	Devlet Demiryolları ve Limanları Umum Müdürlüğü'ne Haşim Bey atandı.	BCA: 30..18.1.1/ 30.53..7.
20	Ağustos	Dil Devrimi	Maarifteki Komisyon, içtimaında, yeni harflerle tedrisatın ne şekilde inkişaf ettirileceğini müzakere etti.	HM
23	Ağustos	Amasya-Zile demiryolu hizmete girdi.	Hat, 82 kilometre uzunluğundadır.	CTEK
24	Ağustos	"Dil Devrimi"	Maarif Vekaleti yeni harfler hakkında eminliklere tamim gönderdi. Himayeyi Etfal Cemiyeti Merkezi Umumiyesi bütün şubelerine bir tamim göndererek yeni harflerin az zamanda hayata geçirilmesini istedi.	HM
24	Ağustos	Açılış töreni	Zile İstasyonu törenle açıldı.	HM
25	Ağustos	Kongre	Muallimler Birliği dördüncü kongresini açtı.	26 Ağustos HM
27	Ağustos	Dolmabahçe Sarayında yeni Türk alfabesi ile ilgili tartışmalı bir toplantı yapıldı.		CDİMSOK
27	Ağustos	"Dil Devrimi"	Hakimiyeti Milliye Gazetesi Türk Dil Encümeni tarafından tespit olunan imla ve harf şekillerini yayınladı.	HM
28	Ağustos	Diplomatik atama yapıldı.	Moskova Büyükelçiliği'ne Vasıf Bey atandı.	BCA: 30..18.1.1/ 30.62..2.
28	Ağustos	Askeri yargı ataması yapıldı.	Askeri Temyiz Divanı üyeliklerine Mirliva Pertev ve Mirliva Kazım Paşalar atandı.	BCA: 30..18.1.1/ 30.56..11.
28	Ağustos	Mülki idarede atama yapıldı.	Birecik Kaymakamlığına Hakkı atandı.	BCA: 30..11.1.0/ 42.27..9.
28	Ağustos	"Dil Devrimi"	Hakimiyeti Milliye Gazetesi bazı haber başlıklarını Türkçe Yeni Harflerle yayınlamaya başladı.	HM
28	Ağustos	"Dil Devrimi"	Gazi, İsmet Paşa'ya dedi ki; 26 Ağustos'ta sende kalan intiba nedir? İsmet Paşa'nın cevabı: "Karanlık, sarp dağlardan zafer ve şeref güneşinin nasıl ve ne vasıtalarla doğduğunu daima hatırlarım. Bu kuvvetli hatırama çok güvenerek beyan edebilirim ki, bugün yeni Türk harfleri ile cehalete karşı açtığınız mücadelenin yarın için 26 Ağustos zaferinden yüksek ve geniş saadet neticeleri vereceğini muhakkak görüyorum."	HM
2	Eylül	"Dil Devrimi"	Hakimiyeti Milliye Gazetesinin başlığı ve künyesi Türkçeleşti.	HM

G.	A.	Olay	Açıklamalar	Kaynak
3	Eylül	Kütahya-Tavşanlı demiryolu hizmete girdi.	Hattın uzunluğu 52 kilometredir.	CTEK
3	Eylül	"Dil Devrimi"	Hakimiyeti Milliye Gazetesi, yeni harfleri öğretmek için bir sütunu derslere ayırdı.	HM
4	Eylül	İkinci İzmir Sergisi açıldı.	Sergi 20 Eylül'e kadar açık kalacak.	CTEK
4	Eylül	"Dil Devrimi"	Dil Heyeti iki önemli tebliğ yayınladı. Birincisi: "Resmi devair ve müessesat tarafından yeni harflerle yazılan unvan vesaireyi gösterir levhalarda bazı yanlışlıklar göze ilişmektedir. İlk günler için biraz tabi olmakla birlikte bu yanlışlara mani olmak üzere yazılacak yazıların bir suretleri pullu bir zarfla beraber heyetimize gönderildiği takdirde tashih ve amade edileceğini ilan ederiz" şeklindedir. İkincisi, "Dil Encümeni yeni yazı ile intişar edecek alfabe, gramer ve hernevi neşriyatın encümenin vazettiği esaslara mutabık olup olmadığını kontrol ve tasdik etmek üzere bir Kontrol Heyeti teşkil etmiştir. Bu heyet son tahsis prova halinde gönderilecek yeni yazı ile yazılmış hernevi neşriyatı murakabe edecektir. Adres şimdilik devlet matbaasıdır."	HM
5	Eylül	Açılış töreni	İzmir'de 9 Eylül Sergisinin ikincisi açıldı.	HM
5	Eylül	Adliye Vekilinin teftiş seyahati	Adliye Vekili Bayındır ve Ödemiş Adliyesini teftiş için hareket etmiştir.	HM
5	Eylül	Heyeti Vekile Kararı	Evkaf Müdüriyeti Umumiyesi ile Diyanet İşleri Riyaseti tarafından tanzim edilen Cami Hademeleri Nizamnamesi Şurayı Devlette müzakere edildikten sonra Heyeti Vekilece kabul olunmuştur.	HM
5	Eylül	Umumi Müfettişlik	Umumi Müfettiş İbrahim Tali Öngören refakatlerinde bilumum müşavirler ile Siirt, Bitlis ve Van Vilayetlerine seyahate çıktı.	HM
6	Eylül	Başvekil İsmet Paşa ve Dahiliye Vekili Şükrü Kaya İstanbul'dan Ankara'ya döndüler.	İstasyonda vekiller, mebuslar, Erkanı Harbiye umumiye Reisi Fevzi Paşa, Şurayı Devlet, vekalet ve sefaret erkanı ile halk ve matbuat mümessileri tarafından karşılanmışlardır.	HM
6	Eylül	Dahiliye Vekaleti tarafından bir tamim yayımlandı.	Tamim Vilayetlerce Vekaletlere gönderilecek raporlar hakkındadır.	HM
7	Eylül	Maarif Vekaleti'nden	Memlekette ve halk dershanelerinde okutulmak üzere yeni harflerle yazılmış ve yazılacak herşeyin, Maarif Vekaleti Talim ve Terbiye Dairesince tetkik ve kabul olunmadıkça, resmi ve hususi mekteplerle halk dershanelerinde okutulmasına müsaade edilmeyecektir.	HM
9	Eylül	Bulgaristan hükümetile aktedilmiş olan muvakkat ticari itilafnamenin iki ay temdidi hakkında Kararname yayımlandı. (Karar No: 7078)	10 Eylül'de süresi dolan itilafnamenin süresinin 2 ay daha uzatılması İcra Vekilleri Heyetince kabul edildi.	Düstur T.3 C. 9 s.1165

G.	A.	Olay	Açıklamalar	Kaynak
11	Eylül	Elektrik Santrali binası ikmal edildi.	Şirket, Ankara'da mühendis ve mimarlarla gazetecileri davet ederek şirketin o güne kadar olan faaliyeti ile istikbali hakkında izahat verecektir. Şehremanetinin iştiraki ile vücuda gelen Türk Elektrik ve Hava Gazı şirketleri tesisatının inşaatı Yenişehirle Ankara-Sivas depoları arasındaki sahada ilerlemektedir.	HM
12	Eylül	"Dil Devrimi"	Ankara köylerinde müteaddid kurslar açıldı. Her vilayette Türk Ocaklarında kurslar açılarak düzenli eğitime devam edilecektir.	HM
12	Eylül	Mülki idarede atama ve azil.	İstanbul Silivri Kaymakamlığına Kerim atandı. Başkale ve Muradiye kaymakamlıklarına Kemal ve İsmail atanırken, aynı yer kaymakamları Hüsni ve Edib görevden alındı.	BCA: 30..11.1.0/ 42.28.10-11.
12	Eylül	Üst düzey atamalar	Milli Eğitim Bakanlığı Müfettişliğine Ali Rıza atandı.	BCA: 30..11.1.0/ 42.28..18.
12	Eylül	"Dil Devrim"i	Hakimiyeti Milliye Gazetesi haberi: Yeni Türk Harfleri seferberliği mücadele-i milliye senelerini hatırlatan bir hararet ve şevkle devam etmektedir. Seferberlik artık kasabalardan köylere doğru taşmağa başladı. Birçok vilayetlerin merkezinde yapılan toplanmalarda en salim usullerle yeni harfleri öğretmek için süratli esaslar ittihaz edildi. Bütün mebuslarımız dairei intihabiyelerine giderek yeni harfler hakkında halkımızı tenvir etmeğe başladılar.	HM
13	Eylül	Başbakan İnönü Malatya'da yaptığı konuşmada, dış borçlanmaya gitmeden paranın istikrarını sağlama ve kalkınma hususundaki iyimserliğini belirtti.	İnönü konuşmasında "Milli istikrar ve salah lüzumunu burada tekrar etmek mecburiyetindeyim. Çünkü ancak mali vesaiki intizam ve tasarrufla kullanmak sayesindedir ki, bugünkü kazancımızdan ne kadar olsa bir şey arttırıp yarın için kullanmak imkanını bulabiliyoruz. Hep beraber maruf propagandayı işitiyoruz, değil mi? Memleketi inkişaf ettirmek için harici istikraz vasıtasından başka çare yoktur ve çare olamaz maniyesi. Rica ederim, efendiler. Bu memleketin mazideki tecrübelerinden mi, bugün diğer memleketlerin tecrübelerinden mi ders alacağız?" dedi.	CDİMSOK
18	Eylül	Orta tedrisat kadrosundaki tebdilat	Maarif Vekaleti "orta tedrisata ait müdür ve muallim kadrolarında mühim ve esaslı tebdilat yoktur, bilhassa istikrara ehemmiyet verilmiştir" açıklaması yaptı. Haddi asgaride ve yalnız zaruri olarak yapılan nakillerde ahvali sıhhıye, tevsii eden teşkilat, talim ve terbiye azası ile müfettişlerin raporları nazarı itibare alınmış ve yeniden alınan yedi bin mütecaviz talebe ile bunlar için teşkil edilen şubelerde yeni tayinlere birer sebep teşkil etmiştir. Mesleki darülfünun mezunu olup da stajyer bulunanlardan birçok erkek ve hanım muallimler dahil olunmuştur. Orta muallim mektebi de bu sene içinde Türkçe ve Edebiyat şubesinden on altı mezun vermiştir.	HM
19	Eylül	"Dil Devrimi"	Reisicumhur ve Başvekil 18 Eylül'de Samsun'dan hareketle Amasya'ya geldi, Amasya'da kısa tevkifden sonra Turhal istikametinde seyahatlerine devam etti. Seyahat programlarında Tokat ve Sivas da vardır.	HM

G.	A.	Olay	Açıklamalar	Kaynak
22	Eylül	Gazi'nin Başvekalete yazısı	"Yeni harflerin tatbikatını memleketin pek çok yerinde gördüm. Şehirlerde, köylerde, heryerde halk yeni harflerle okuyup yazmaya gelmiştir. Halk yeni yazının kolaylığından memnundur."	HM
22	Eylül	"Dil Devrimi"	Reisicumhur uğradıkları yerlerde memur ve muallim, tüccar ve esnaf, kadın ve erkek herkesi etrafında toplayarak yeni harflerden imtihan buyurdu. Daha doğrusu, halkı ve memurları imtihan için bir çok yerlere uğradı.	HM
23	Eylül	İsveç hükümetile aktedilmiş olan muvakkat ticari itilafnamenin altı ay temdidi hakkında Kararname yayımlandı. (Karar No: 7139)	1 Teşrinievvel 1928 tarihinde süresi dolan itilafnamenin altı ay daha uzatılması İcra Vekilleri Heyetince kabul edildi.	Düstur T.3 C. 9 s.1166
23	Eylül	Yol Mükellefiyetinden istisnayı icap ettirenemraz cetveline bir cümle ilavesi hakkında Kararname yayımlandı. (Karar No: 7159)	Dahiliye vekaletinin hazırladığı talimatname İcra Vekilleri Heyetince kabul edildi.	Düstur T.3 C. 9 s.1167
23	Eylül	"Dil Devrimi"	Ankara'da çalışacak Dil Encümeni üyeleri arasında Yakup Kadri, Ahmet Cevat ve İbrahim bulunmakta. Ruşen Eşref, İsmail Hikmet, Celal Sahir, İbrahim Necani, Fazıl Ahmet ve Ragıp Hulusi de ayrıca bulunan isimlerden.	HM
23	Eylül	"Dil Devrimi"	Bilimum devairi resmiyede Reisicumhur tarafından tespit edilmiş esaslar Maarif ve Dahiliye Vekaletlerince memleketin her tarafında tebliğ edilmiştir.	HM
24	Eylül	Mülki idarede atama ve azil.	Mutki Kaymakamlığına Sıdkı atanmıştır. Maden ve Keban kaymakamları Şükrü ve Nihad'ın yer değiştirmelerine karar verilmiştir. Soma Kaymakamı Said merkeze alınmıştır. Refahiye Kaymakamlığına Şefik atanmıştır. Mersin eski Mutasarrıfı Rauf Bey tasfiyesi edilmiş; Tire, Karaburun ve Hısnımansur (Adıyaman) kaymakamlıklarına İhsan, Hilmi ve Mahmud Beyler, Saray ve Akdağmadeni kaymakamlıklarına Şemseddin ve Kerim Refi atandmıştır.	BCA: 30..11.1.0/ 42.29.6-9-10-11.
24	Eylül	"Dil Devrimi"	BMM Reisi Kazım Paşa, dairei intihabiyelerinde yeni harflerin tatbiki faaliyetini tetkik etti.	HM
26	Eylül	CHF Umumi Riyaset Divanı yeni mebus namzetlerini tespit etti.	CHF Umumi Riyaset Divanınca münhal bulunan Samsun mebusluğuna Belgrat Orta Elçisi Nusret Sadullah, Cebelibereket Mebusluğuna sabık Kolordu Kumandanlarından Ferik Naci Paşa, Bilecik Mebusluğuna Ankara Şehremini Asaf Bey, Kars mebusluğuna Adapazarında riyaziyat muallimlerinden Faik Bey CHF namzedi olarak tespit olundu.	HM
27	Eylül	"Dil Devrimi"	Riyaseticumhur Orkestra şefi Zeki Bey tarafından harf marşı tanzim edildi.	HM
29	Eylül	İşbankası şubesi açıldı.	İşbankası Giresun Şubesini açtı.	HM

G.	A.	Olay	Açıklamalar	Kaynak
30	Eylül	Danimarka Hükümetile Münakit modüs vivendi ahkamının altı ay temdidi hakkında Kararname yayımlandı. (Karar No: 7173)	1 Teşrinievvel 1928 tarihinde süresi dolan itilafnamenin altı ay daha uzatılması İcra Vekilleri Heyetince kabul edildi.	Düstur T.3 C. 9 s.1168
30	Eylül	Mülki idarede azil kararı.	Burdur Valisi Celal Bey, Vekalet emrine alındı.	BCA:. 30.18.1.1/ 30.59.15
30	Eylül	Mülki idarede atamalar.	Burhaniye Kaymakamı Rasim ile Gelibolu Kaymakamı Kamil ve Vakfıkebir Kaymakamı Bahaddin ile Artova Kaymakamı Sırrı yer değiştirdi.	BCA: 30..11.1.0/ 43.30..16.
1	Ekim	Sovyetler Birliğinde ilk beş yıllık plan uygulamaya kondu.	Plan, sosyalist bir iktisat düzeninin çalışmasında temel araç olarak düşünülmüştü ve bu niteliğiyle de kapitalist düzenin piyasa mekanizmasına alternatif oluşturuyordu.	CDİMSOK
1	Ekim	"Dil Devrimi"	Kazım Paşa dairei intihabiyesinde yeni yazı faaliyetlerini teftiş etti. Sındırgan'da Belediye'de memurlar ve halkı tenvir etmiştir.	HM
1	Ekim	Askeri hava rasat teşkilatı	Askeri hava rasat teşkilatı 15 Ekim'den itibaren beynelmilel hava raporlarını Ankara telsizi ile bütün dünyaya ilan edecektir. Bu raporlar ayrıca memlekette tayyareciliği, askerliği, ziraat, nafıa ve sıhhıye işlerini, denizciliği ve hatta halkın bütün harekatını alakadar edecektir. 1 Ekim itibariyle 12 rasat istasyonunun hava raporlarını günde üç defa Ankara telsizi ile bütün dünyaya ilan tecrübelerine başlanmıştır.	HM
2	Ekim	Dil Devrimi	Konya'da Sakban Köyünden Durmuş Ağa vilayet makamına müracaat ederek maaşı taraflarından verilmek üzere köylerine bir muallim gönderilmesini rica etmiştir. Vali teşebbüse teşekkür ederek köye derhal bir muallim izamını emretmiştir.	HM
3	Ekim	Diplomatik atama yapıldı.	Moskova Büyükelçiliği'ne Vasıf Bey atandı.	BCA: 30..18.1.1/ 30.62..2.
3	Ekim	Üst düzey atamalar	Ankara Polis Müdürlüğü Vekaletine Fehmi Bey atandı. Fehmi Bey hukuk mezunudur. Yirmi seneden beri polis ve dahiliye memurluklarında bulunmuş, İstiklal Harbinde zabit olarak çalışmıştır.	HM
3	Ekim	Yeni yazı ile mektup adreslerinin nasıl yazılacağı açıklandı.	Eski bir adres: Ankara'da Çankırı Caddesinde "Hakimiyet-i Milliye" Gazetesi'nde Ahmet Efendiye şeklinde iken, yenisi: Ahmet Efendi, "Hakimiyet-i Milliye" Gazetesi Çankırı Caddesi ANKARA şeklindedir.	HM
3	Ekim	Otomatik telefon hattı	İkinci Otomatik Telefon hattı İzmir'de işlemeye başladı.	HM
4	Ekim	Ticareti Hariciye Bürosu Layihası intaç edildi.	Esnayı tekikatta İktisat Vekaleti Ticareti Hariciye Müdürü Avni Bey izahat vermiştir.	HM
4	Ekim	Muhtelit Mübadele Komisyonu	Türk heyeti murahhasası mukabil bir muhtıra hazırlamaktadır. Hukukumuz temin edilmeden diğer meselelerin müzakeresine başlanmayacaktır.	HM

G.	A.	Olay	Açıklamalar	Kaynak
4	Ekim	Yeni teşkil edilen kazalar ve tam teşekküllü nahiyeler	1282 numaralı Kanun mucibince yeniden teşkil edilmiş olan kazaların ihtiva edeceği köyler tespit ve keyfiyeti tamim edilmiştir. Ekserisinin kaymakamları tayin edilmiştir. Diğer taraftan Hakimiyeti Milliye Gazetesi 100 adet tam teşekküllü nahiyenin teşkilatının hitam bulduğuna dair aldıkları bir istihbarattan bahstmektedir.	HM
6	Ekim	Açılış töreni	Ankara Hayvanatı Ehliye sergisi açıldı.	HM
7	Ekim	Donanma emirnamesi, Risalei mevkutei bahriye ve Mecmuai seneviyei bahriye nizamnamesinin lağvı hakkındaki nizamnamenin meriyete vazına dair Kararname yayımlandı. (Karar No: 7193)	Müdafai Milliye Vekaleti tarafından hazırlanan talimatname İcra Vekilleri heyetince kabul edildi.	Düstur T.3 C. 9 s.1169
7	Ekim	Belçika ve Lüksemburg hükümetile hükümetimiz arasında münakit muvakkat itilafnamei ticari ahkamının iki ay daha temdidi hakkında Kararname yayımlandı. (Karar No: 7194)	15 Ekim'de süresi dolacak olan itilafnamenin süresinin iki ay daha uzatılmasına İcra Vekilleri Heyetince karar verildi.	Düstur T.3 C. 9 s.1170
7	Ekim	İstanbul'da tramvay işçileri işverenle anlaşmazlıklarının çözülememesi nedeniyle yedi gün süren bir greve gittiler.		CDİMSOK
7	Ekim	Urfa Polis Müdürü Hami bakanlık emrine alındı.		BCA: 30..11.1.0/ 43.31..13
7	Ekim	Üst düzey atamalar	Diyanet İşleri Heyet-i Müşavere Azalığına Hafız Galib atandı.	BCA: 30..11.1.0/ 43.31..15
7	Ekim	Dil Devrimi	Türkçe istenografi takarrür etti. Kurslar bu tarihten itibaren başlayacaktır. Bütün gazetecilerin bu usulü öğrenmeleri istenmektedir. Bir klişe örneği verilmiştir. Bu: "Osmanlı İmparatorluğu Anadolu'da bütün unsurların, insanın, hayvanın ve mahsulün sıhhatini bozdu: Cumhuriyet hükümetinin esas siyaseti, geniş ve umumi bir hıfzısıhha siyasetidir"	HM
8	Ekim	Mali ıslahat	İstihlak ve arazi vergileri tetkik edilmektedir. Maliye Vekaletince mali sistem ve kanunlarımızın ıslahı için teşkil edilen komisyon, bermutat toplanacaktır.	HM
9	Ekim	Mülki idare ataması	Uluborlu Kaymakamlığına Osman Şükrü atandı.	BCA: 30..11.1.0 43.32..1.
9	Ekim	Dahiliye Vekaletince bir Tamim yayımlandı.	Tamim vilayetlerdeki asayiş ile ilgilidir.	HM

G.	A.	Olay	Açıklamalar	Kaynak
10	Ekim	Söz Derleme Heyeti teşkili	Anadolu lehçelerindeki kelimeleri toplamak ve onlardan istifade ederek Türk Dilini zenginleştirmek yolunu aramak üzere bir Söz Derleme Heyeti kuruldu.	HM
10	Ekim	Âli Karar Heyeti kararı	Daha önce Sadaret Müsteşarlığında mazul iken Yunanlıların tahtı işgalinde bulunan Bursa Valiliği'ne tayin edilmiş olan Emin Bey, bu görevi kabul etmesinden dolayı Mülkiye Heyeti Mahsusasınca devlet hizmet ve müessesatından ademi istihdamına karar verilmiş ise de, evvelden beri Kuvayi Milliyeye taraftar olduğu ve iş bu vazifesiyle Kuvayi Milliyeye hizmet ettiği gerekçesi ile Heyeti Mahsusa kararının refine karar verilmiştir.	HM
11	Ekim	Doğal Afet	Kalecik köylerinde zelzele oldu. 244 ev oturulmayacak hale geldi.	HM
14	Ekim	Mülki idare ataması	Islahiye, Tavas kaymakamlıklarına Latif ile Emin; Mülkiye Müfettişliğine Halil Rıfat atandı. Mül. Müf. Ahmet Rifat, Ethem Fehmi, Hapishane Md. Eftaleddin ve bazı kaymakamlar ile mutasarrıflar emekli edildi.	BCA: 30..11.1.0/ 43.32..25.
14	Ekim	Yüksek yargı ataması	Temyiz Mahkemesi Azalığına Hüseyin Zihni atandı.	BCA: 30..11.1.0/ 43.32..23.
15	Ekim	Osmanlı Bankası'nın Paris Komitesi Başkanlığı'na Raol Malle seçilip tayin edildi.		BCA: 30..10.0.0/ 137.984..9.
15	Ekim	Mebus intihabı	Münhal bulunan Cebelibereket, Bilecik, Samsun ve Kars Vilayetleri mebuslukları için yapılan intihabda CHF Fırkası namzetleri Naci Pş, Asaf, Nusret, Sadullah ve Faik Beyler seçildiler.	HM
16	Ekim	Terbiye Konferansı	Maarif Vekaletinde Terbiye Konferansı 15 Ekim'de hitam buldu. Konferans sonrası 1- Mıntıka maarifinin maddi ve manevi cephesine ait bir rapor, 2- Muallimlerin seviyesini yükseltmek için lüzumlu tedbirler, 3- Müfredat programlarının sureti tatbiki hakkında mütealalar, 4- Halk dershanelerinin inkişafı için faydalı tedbirler, 5- Yeni Türk Harflerinin sureti neşir ve tamimi hakkındaki mülahazalar tartışılmıştır.	HM
16	Ekim	Nafia Vekaleti'ne Vekil atandı.	Kütahya Mebusu Recep Bey Nafia Vekili oldu.	HM
17	Ekim	Devlet matbaası tahsisatının mütedavil sermaye halinde istimaline dair olan kanunun suveri tatbikiyesini mübeyyin olan talimatnamenin bazı mevaddının tadili hakkında Kararname yayımlandı. (Karar No: 7231)	Maliye ve Maarif Vekaleti Celilelerinin müşterek hazırladıkları teklif İcra Vekilleri Heyetince kabul edilmiştir.	Düstur T.3 C. 9 s.1171

G.	A.	Olay	Açıklamalar	Kaynak
18	Ekim	Âli Karar Heyeti kararı	Milli Müdafaya destek verdiği saptanan, Harbiye Nezareti Merkez Kumandanı Emin hakkında Heyeti Mahsusa tarafından verilmiş olan kararın reffine karar verildi.	HM
20	Ekim	Heyeti Vekile hakkında çıkan haberler	İstanbul gazetelerinden bazılarında yayımlanan Heyeti Vekile arasında bazı tebeddüller olacağı hakkındaki haberler yalanlandı. Esbabı sıhhıyesinden dolayı istifa eden Behiç Bey hakkında tahkikat yapılacağına dair ortaya atılan haberin ise asılsız olduğu, Behiç Bey'in Peşte Sefaretine tayin edilebileceği açıklandı.	HM
21	Ekim	Mülki idarede atama ve azil.	Urfa Valisi Fuad Bey Vekalet emrine alındı. Bayezid, Siirt, Burdur, Muğla, Urfa ve Sinop Valiliklerine atama yapıldı. Elbistan ve Andırın kaymakamlıklarına Gani ve Hayri atandı.	BCA: 30.18.1.1/ 30.62.16- 30.62.15- 43.33..14.
21	Ekim	Devlet matbaasında yeni bir birim kuruldu.	Devlet Matbaasında yeni bir müsahhihlik dairesi açıldı. Bu dairede dört beş kişi çalışacak, Arap harfleri ile yazılmış kitapları yeni harflerle yazacaktır.	HM
22	Ekim	Devlet dairelerinin rumuzları belirlendi.	Devlet dairelerinin rumuzları Başvekalet Müsteşarı Kemal Bey riyaseti altındaki komisyon tarafından belirlendi.	HM
23	Ekim	Elazığ'da 100 bin lira sermaye ile Elazığ Bankası kuruldu.		CDİMSOK
24	Ekim	Mülki idarede atama ve azil.	Cebelibereket Valisi Bahaeddin Bey Vekalet emrine alındı, yerine Galip Bey atandı.	BCA: 30.18.1.1/ 30.63.10- 30.63.11
1	Kasım	Meclis çalışmalarına yeniden başladı.	BMM Üçüncü İntihap Devresinin İkinci İçtimaı Gazi Mustafa Kemal Paşa Hazretlerinin Nutku ile açıldı.	ZC C.5 İ.1
1	Kasım	Riyaset, Reisvekillikleri, İdare Amirleri ve Katipleri seçimleri yapıldı.	267 oyla Balıkesir Mebusu Kazım Paşa hazretleri Riyasete (Meclis Başkanlığına) seçilmişlerdir. Refet Bey, Hasan Bey, Nurettin Ali Bey Reisvekilliklerine seçilmişlerdir. İdare Amirliklerine, Şükrü Bey, Falih Rıfkı Bey, Tevfik Kamil Bey seçilmişlerdir.	ZC C.5 İ.1
1	Kasım	1353 sayılı Türk Harflerinin Kabul ve Tatbiki Hakkında Kanun kabul edildi.	Böylece Arap yazısı terk edilerek Latin alfabesine resmen geçilmiş oldu.	ZC C.5 İ.1
4	Kasım	Üst düzey atama yapıldı.	Cumhurbaşkanlığı Genel Sekreterliğine Moskova Büyükelçisi Tevfik'in tayini.	BCA: 30..18.1.2/ 1.1..1.
4	Kasım	Diplomatik atama yapıldı.	Eski Nafia Vekili Behiç Bey Peşte Elçiliğine, Haydar Bey Belgrat Elçiliğine atandı.	BCA: 30..18.1.2/ 1.1..5.
4	Kasım	Cenevre'de toplanacak Milletlerarası İktisadi İstatistik Konferansına Mehmet Münir'in yerine Müşfik Selami'nin tayini.		BCA: 30..18.1.2/ 1.1..8.

G.	A.	Olay	Açıklamalar	Kaynak
5	Kasım	Nafıa Vekaletine Kütahya Mebusu Recep Beyin tayini hakkında Cumhuriyet Riyaseti tezkeresi okundu.	Nafıa Vekaletine atamanın yanında, Bilecik ve Cebelibereket Mebusluğuna seçilenlere ilişkin tezkereler de okundu. Encümen seçimleri yapıldı.	ZC C.5 İ.2
5	Kasım	Mülki idare ataması	İstanbul Vali Muavini Tahsin Bey'in Erzincan Valiliğine tayini.	BCA: 30..18.1.2/ 1.1..3.
5	Kasım	Mülki idare ataması	İstanbul ve İzmir Vali yardımcılıklarına Fazlı ve Saib atandı.	BCA: 30..11.1.0/ 44.35..1.
5	Kasım	Mülki idarede atama ve azil.	Viranşehir Kaymakamlığına Muzaffer atandı. Develi Kaymakamı Atıf Bakanlık emrine alındı.	BCA: 30..11.1.0/ 44.35..5.
8	Kasım	1354 sayılı 1928 Senei Maliyesi Maarif Vekaleti Bütçesine Tahsisatı Fevkalade İtasına ve Muhtelif Devair Bütçelerine Mevzu Tahsisattan Bazılarının İmhasına Dair Kanun kabul edildi.	Kanun, yeni harflerin de kabulü ile ortaya çıkacak ek masrafları düzenleme amacındadır.	ZC C.5 İ.3
8	Kasım	1355 sayılı 1928 Senei Maliyesi Rüsumat Bütçesine Tahsisatı Fevkalade Vazına Dair Kanun kabul edildi.	Yeni Türk Harfleri, gümrük resmi karşılığı namıyla yeniden açılan 306. fasla 200.000 lira tahsisatı fevkalade ayrılmıştır.	ZC C.5 İ.3
8	Kasım	Başvekil İsmet Paşa bir beyanet verdi. Hükümet güvenoyu aldı.	İsmet Paşa geçen beş sene boyunca yapılan faaliyetleri ana hatları ile anlattı. İsmet Paşa Hükümetine itimat beyanı için 257 zat reye iştirak etti. 257 reyle İsmet Paşa Hükümeti güvenoyu almıştır.	ZC C.5 İ.3
8	Kasım	Mustafa Kemal Paşa Millet Mekteplerinin Genel Başkanlığını ve Başöğretmenliğini kabul etti.		TCSYK
10	Kasım	Üst düzey atamalar	Mülkiye Müfettişliğine Ahmet Muhtar atandı.	BCA: 30..11.1.0/ 44.35..14.
11	Kasım	Millet mektepleri Talimatnamesi	Talimatnameye göre Millet Mektebi iki türlüdür. Birincisi, tahsil çağını geçirmiş olup ne eski Arap ve ne de Türk harflerini bilmeyen vatandaşların Türk harfleri ile okuyup yazmayı öğrenmelerine mahsus olmak üzere dört aylık bir devreyi ihtiva etmekte, ikincisi, eski Arap harfleri ile okuyup yazan ancak Türk harflerini bilmeyen vatandaşların Türk harfleri ile okuyup yazmayı öğrenmelerine mahsus iki aylık bir devreyi içermektedir.	Düstur T.3 C. 10 s.11
12	Kasım	Azayı kiramdan bazı zevatın mezuniyeti hakkında BMM Riyaseti tezkeresi	Mustafa Bey'in bir ay, İbrahim Bey'in on beş gün izinli sayılmasına karar verildi.	ZC C.5 İ.4
12	Kasım	1356 sayılı 1928 Senesi Milli Müdafaa Vekaleti Bütçesine Tahsisatı Fevkalade İtası Hakkında Kanun kabul edildi.	681.166 lira tahsisatı fevkalade olarak vaz olunmuştur.	ZC C.5 İ.4

G.	A.	Olay	Açıklamalar	Kaynak
13	Kasım	Mülki idare ataması	Finike Kaymakamlığına Hamdi, Kula Kaymakamlığına Ahmet Baha atandı.	BCA: 30..11.1.0/ 44.35.17-19
14	Kasım	Prof. Herman Jansen Ankara şehir planı hakkında raporunu verdi.		CDİMSOK
14	Kasım	Basın yasağı	Kahire'de yayınlanan Osmanlı adlı gazetenin yurda sokulması yasaklandı.	BCA: 30.18.1.2/. 1.2.13
14	Kasım	Âli Karar Heyeti kararı	Milli Müdafaya destek verdiği saptanan Hüseyin Avni Bey hakkında Heyeti Mahsusa tarafından verilmiş olan kararın reffine karar verildi.	HM
14	Kasım	Şehremini Vehbi Bey'in açıklaması	Bu sene emanet bütçesine yol inşaatı için konan 75.000 liralık tahsisat tamamen sarf edilmiştir. 15.000 liralık ilave tahsisat alınmıştır. İki Alman ve bir Fransız tarafından ihzar edilmekte olan Ankara şehir planları bitmiştir. Bu üç planın bakiye bedeli olan 15.000 lira da bankaya yatırılmıştır. Burada bir jüri heyeti teşkil edilerek, en başarılı olan kabul ve tatbik edilecektir. Bu planlardan birinciye 6.000, ikinciye 4.000 Mark mükafat verilecektir.	HM
15	Kasım	Âli Karar Heyeti kararı	Milli Müdafaya destek verdiği saptanan Operatör İsmail Bey hakkında Heyeti Mahsusa tarafından verilmiş olan kararın reffine karar verildi.	HM
17	Kasım	1357 sayılı Veraset ve İntikal Vergisi Kanunun Bazı Maddelerini Muaddil Kanun kabul edildi.		ZC C.5 İ.5
17	Kasım	Mülki idare ataması	Kelkit ve Bayburt kaymakamları Arif Rahmi ile Celal Tayyar yer değiştirdi.	BCA: 30..11.1.0/ 44.36..19.
17	Kasım	Azayı kiramdan bazı zevatın mezuniyeti hakkında BMM Riyaseti tezkeresi.	Avi ve Şevket Bey'in bir ay, Süleyman Sırrı Bey'in altı ay, Ani Paşa'nın on beş gün izinli sayılmasına karar verildi.	ZC C.5 İ.5
18	Kasım	İran Hükümetile aktedilmiş olan Modüs vivendi ahkamının temdidi hakkında kararname. (Karar No: 7325)	1 Aralık tarihinde süresi dolan modüs vivendinin süresi altı ay daha uzatıldı.	Düstur T.3 C. 10 s.27
19	Kasım	Mülki idare ataması	Menemen ve Saimbeyli kaymakamlıklarına İhsan ve Vefa atandı.	BCA: 30..11.1.0/ 44.37..4.
20	Kasım	Âli Karar Heyeti kararı	Milli Müdafaya destek verdiği saptanan Polis Şükrü Efendi hakkında Heyeti Mahsusa tarafından verilmiş olan kararın reffine karar verildi.	HM
21	Kasım	Muvazzaf zabit yetiştirmek ve ordu zabitanına yüksek iktidar ve tahsil vermek talimatnamesinin tadili hakkında Kararname. (Karar No: 7353)	Müdafai Milliye Vekaleti tarafından hazırlanan talimatname İcra Vekilleri heyetince kabul edildi.	Düstur T.3 C. 10 s.29

G.	A.	Olay	Açıklamalar	Kaynak
21	Kasım	İspirto ve Meşrubatı Küuliye İnhisarı Kanunun Suveri Tatbikiyesini Mübeyyin Talimatnamenin 2 ve 35. Maddelerinin Tadili Hakkında Kararname. (Karar No: 7348)	Maliye Vekaletinin teklifi İcra Vekilleri Heyetince kabul edilmiştir.	Düstur T.3 C. 10 s.30
22	Kasım	Elaziz Mebusu Muhittin ve Zonguldak Mebusu Tunalı Hilmi Beyin vefat ettiği hakkında Başvekalet tezkeresi okundu.	Vefat edenlere hürmeten celseye beş dakika ara verildi.	ZC C.5 İ.6
22	Kasım	İstanbul Mebusu Behiç Beyin istifanamesi	Peşte Sefaretine tayini nedeniyle mebusluktan istifa etmiştir.	ZC C.5 İ.6
22	Kasım	Heyeti Umumiye Kararı. (Karar No: 445)	Karar, Ecnebi Devletler seferethane ve konsoloshanelerinin vergi ve rüsumu belediye ile ferağ harcından muafiyetlerine mütedair olan 1 Mart 1332 tarihli kanunun tefsirine imkan olmadığı hakkındadır.	Düstur T.3 C. 10 s.33
23	Kasım	Mülki idarede atamalar.	Bodrum Kaymakamı iken Finike'ye tayin edilen Hamdi'nin eski yerinde bırakılmasına, Finike ve Milas kaymakamlıklarına Sabih ve Lütfi'nin atanmasına karar verildi. Demirci ve Fatsa kaymakamlıklarına Necmeddin ve Celal, Gülnar, Kadirli, Of ve Dörtyol kaymakamlıklarına Şevket, Midhat, Yahya, Ömer ve Şefik atandılar.	BCA: 30..11.1.0/ 44.37..17-18-19.
23	Kasım	Devlet dairelerinin isimleri	Devlet dairelerinin yeni harflerle isimleri ve rumuzları yayınlandı.	HM
24	Kasım	İdam kararı	6 kişinin idam kararı onandı.	ZC C.5 İ.7
24	Kasım	Heyeti Umumiye Kararı. (Karar No: 455)	Karar, otuz seneyi ikmal ederek tekaüdü icra kılınmış olan rütbei askeriyeyi haiz mebuslara Memurin Kanunun 71. maddesinde mevzuubahis ikramiyenin mebusluk tahsisatı üzerinden ita edilip edilmeyeceğinin tefsirine mahal olmadığı hakkındadır.	Düstur T.3 C. 10 s.34
26	Kasım	1358 sayılı 1928 Senei Maliyesi Riyaseti Cumhur Bütçesine Tahsisatı Munzamma İtasına ve Maliye Vekaleti Bütçesine Münakale İcrasına Dair Kanun kabul edildi.	45.000 lira tahsisatı munzamma olarak ilave olunmuştur.	ZC C.5 İ.7
28	Kasım	Maliye Bakanı Şükrü Saracoğlu Osmanlı Bankasına bir mektup yazdı.	Saracoğlu, banknot ihracı yetkisine sahip bir Merkez Bankası (Devlet Bankası) kurmayı kararlaştırdıklarını bildirdi.	CDİMSOK
28	Kasım	İlk kadın avukatlardan Beyhan Hanım, İstanbul 1. Ticaret Mahkemesi'nde bir kadın sanığı savundu.	1928 yılında İstanbul Barosuna kaydolan Beyhan Nil, daha sonra Asliye Ticaret Mahkemesinde yargıç olacaktır.	TCSYK

G.	A.	Olay	Açıklamalar	Kaynak
28	Kasım	Mülki idare ataması	Göksun, Eşme, Kağızman, Bolvadin ve Beypazarı kaymakamlıklarına Şevki, Hulusi, Hami, Sırrı ve Nuri atandı.	BCA: 30..11.1.0/ 44.38..6.
29	Kasım	1359 sayılı Tathir ve Tasnif Edildikten Sonra Transit Edilmek Üzere Hariçten Türkiye'ye İthali İstenilecek Bağırsakların Kabulü Muvakkat Suretiyle memleket İthaline Dair Kanun kabul edildi.	Kanunun birinci maddesine göre, tathirat vesaire ameliyatı yapıldıktan sonra transit suretiyle ecnebi memleketlere sevkedilecek bağırsakların teminata rapten kabulü muvakkat usulüyle resim alınmayarak ithal edicektir.	ZC C.5 İ.7
29	Kasım	1360 sayılı Türk Ocakları Merkez Heyetince Aktedilecek İstikraza Maliye Vekilinin Kefaleti Mezuniyetine Dair Kanun kabul edildi.	Türk Ocakları Merkez Heyetince aktedilecek istikraza Maliye Vekilinin kefaleti mezuniyetine dair olan 1 Mayıs 1928 tarihli ve 1238 numaralı Kanunun birinci maddesinde muharrer 200.000 liraya kadar ibaresi 550. 000 liraya kadar suretinde tadil olundu.	ZC C.5 İ.9
29	Kasım	1361 Telgraf Kanunun 33. Maddesinin Tadili Hakkında Kanun kabul edildi.	Resmi telgraf muhabereleri ücrete tabi olmayacaktır.	ZC C.5 İ.9
29	Kasım	1362 sayılı Türkiye Afganistan Muhadenet ve Teşriki Mesai Muahedenamesinin Tasdiki Hakkında Kanun kabul edildi.	25 Mayıs 1928 tarihli protokol onanmıştır.	ZC C.5 İ.9
29	Kasım	1363 sayılı 22 Nisan 1928 Tarihli Türkiye-İran Muhadenet Mukavelenamesini İkmalen 15 Haziran 1928 Tarihinde Akit ve İmza edilmiş Olan Protokolün Tasdiki Hakkında Kanun kabul edildi.	15 Haziran 1928 tarihli protokol onanmıştır.	ZC C.5 İ.9
29	Kasım	1364 sayılı Türkiye ile İtalya Arasında Roma'da Akit ve İmza Edilmiş Olan Bitaraflık Uzlaşma ve Adli Tesviye Muhadenamesinin Tasdiki Hakkında Kanun kabul edildi.	30 Mayıs'ta imzalanmış olan anlaşma onanmıştır.	ZC C.5 İ.9
29	Kasım	1365 sayılı Türkiye ile İtalya Arasında İmza Edilmiş Olan İadei Mücrimin Muahedenamesinin Tasdiki Hakkında Kanun kabul edildi.	19 Haziran'da imzalanmış olan anlaşma onanmıştır.	ZC C.5 İ.9
29	Kasım	1366 sayılı Ankara Otomatik Telefon Kanunun Bazı Mevaddının Tadiline Dair Kanun kabul edildi.	1926 tarihli ve 937 numaralı Kanun tadil edilmiştir.	ZC C.5 İ.8

G.	A.	Olay	Açıklamalar	Kaynak
29	Kasım	Taş Ocakları Nizamnamesinin 26 ve 30. maddelerinin tefsiri hakkında Şurayı Devlet Kararı: (Karar No: 65)	Mezkur maddeler ahkamına göre gerek mevcudun ve gerek miktarı tesbit edilmiş olan satılmış kısmın müteca vizden istirdadı ve şu kadar ki satılmış kısmın tahtı hükme aldırıldıktan sonra istifası lazımgeleceği kabul edilmiştir.	Düstur T.3 C. 10 s.77
29	Kasım	Üst düzey atamalar	Nafia Vekaleti Müsteşarlığına Arif tayin edildi.	BCA: 30..11.1.0/ : 44.38..8.
29	Kasım	Âli Karar Heyeti kararı	Heyete o güne kadar 973 kişi müracaat etti.	HM
30	Kasım	Âli İktisat Meclisi	Açılacak olan iktisat meclisinin gündeminde paranın istikrarı, gümrük siyasetinin esasları ve hayat pahalılığı olacaktır.	HM
1	Aralık	1367 sayılı Türkiye Cumhuriyeti ile Osmanlı Duyunu Umumiyesi Hamilleri namına Hareket eden Zevat Arasında Tanzim ve İmza Olunan 13 Haziran 1928 Tarihli Mukavelename ile Bu Mukavelenameye Lahika Olmak Üzere Türkiye Cumhuriyeti ve Osmanlı Duyunu Umumiyesi Meclisi İdaresi arasında Tanzim ve İmza Kılınan 13 Haziran 1928 tarihli İtilafnamenin Tasdikine Dair Kanun kabul edildi.	Sözleşmeye göre uzun vadeli borçlanmalardan Türkiye'nin payına düşen 82.456.337 lira, Hazine tahvillerinden düşen ise 3.521.931 liradır. Türkiye borç toplamının ilk yedi yılda yüzde 38'ini, izleyen altı yılda yüzde 48'ini, izleyen beş yılda yüzde 58'ini, daha sonraki iki yılda yüzde 60'ını, sonraki üç yılda da yüzde 98'ini ödeyecekti.	ZC C.6 İ.10
1	Aralık	Heyeti Umumiye Kararı alındı. (Karar No:457)	Karar, 400 numaralı Kanun mucibince takdir ve terfi edilmediğinden dolayı bir zabit tarafından ikame edilen idari davanın rüyeti Şurayı Devletin dairei salahiyetine dahil olmadığı hakkındadır.	Düstur T.3 C. 10 s.176
2	Aralık	"Dil Devrimi"	Eski harfler tarihe karıştı.	HM
4	Aralık	"Demiryolları"	Kütahya-Tavşanlı hattı açıldı.	HM
4	Aralık	Üst düzey atamalar	Topkapı Sarayı Müzesi Müdürlüğüne Tahsin ve Bakanlık Müfettişliğine Rufat Necdet atandı.	BCA: 30..11.1.0/ 44.38..9.
5	Aralık	Küçük zabit ve onbaşı talimatnamesinin tadili hakkında Kararname. (Karar No: 7400)	Talimatnamenin on üçüncü maddesine ek fıkra getirildi.	Düstur T.3 C. 10 s.176
5	Aralık	Diplomatik atama yapıldı.	Danzig serbestşehir fahri Türk Konsolosluğuna tayin edilen Jevelovski'ye Gindiya limanı da dahil olmak üzere başkonsolos ünvanı verildi.	BCA: 30..18.1.2/ : 1.6..20.
6	Aralık	"Karayolu"	Cumhuriyet 648 km yol yaptı. 1575 km daha yapacaktır.	HM
6	Aralık	"Millet Mektepleri"	1 Ocak'tan itibaren her vilayette mektepler açılmış olacaktır.	HM
7	Aralık	"Demiryolları"	Anadolu Hattını satın aldık.	HM

G.	A.	Olay	Açıklamalar	Kaynak
8	Aralık	Ordu, Bahriye, Jandarma Zabitan ve Memurini Hakkındaki Kanunun 4. Maddesinin Tefsiri. (Tefsir No: 137)	Maddede yer alan tedavi tabirleri memleket dahilindeki resmi müessesatı sıhhıyede yatarak tedavi olunanaların iaşelerini de şamildir.	Düstur T.3 C. 10 s.181
8	Aralık	Cami Hademeleri Nizamnamesinin 32 ve 38. maddeleri hakkında Şurayı Devlet kararı. (Karar No: 69)	Nizamnamenin neşir ve ilanından evvel cami hademeliğine tayin olunanlar Darülfünun İlahiyat Fakültesinden veya İmam Ve Hatip mekteplerinden mezun iseler veya evlada meşrut olan hizmetlerdense nizamnamede mazharı müsaade olmaları esası kabul edilmiş olan bu kabil hademenin de muvazzaf askerlik hizmeti için silah altına alındıklarında hizmetleri vekil ile temin olunacağına ve bunların haricinde kalanların hizmetlerine nihayet verilip bunların terhislerinden sonra ilk münhale yerleştirileceğine ittifakla karar verilmiştir.	Düstur T.3 C. 10 s.182
8	Aralık	Üst düzey atamalar	Ankara Polis Müdürlüğüne Fehmi tayin edildi.	BCA: 30..11.1.0/ 44.38..17.
8	Aralık	1368 sayılı 1928 Senei Maliyesi BMM, Başvekalet ve Müdafai Milliye Vekaleti Bütçelerine Tahsisatı Fevkalade ve Munzamma İtasına ve Bazı Devairin Mezkur Senei Maliye Bütçelerinin Muhtelif Fasıl ve Maddelerinden Ceman 72.060 liralık Tahsisatın İmhasına Dair Kanun kabul edildi.	BMM ve Başvekalet bütçelerinin merbut 1 numaralı cetvelde muharrer fasıl ve maddelerine ceman 67.600 lira tahsisatı munzamma olarak ilave edildi.	ZC C.6 İ.12
10	Aralık	Tahtı silaha alınacak ihtiyat zabit ve askeri memurlara harcırah verilip verilmeyeceğinin tefsiri. (Tefsir No: 138)	İhtiyat zabit ve memurlarına celp ve terhislerinde verilecek harcırah, muvazzaf zabitlere kanunen verilen harcırahın aynısıdır.	Düstur T.3 C. 10 s.183
10	Aralık	Heyeti Umumiye Kararı alındı. (Karar No:459)	Karar, İskan Kanunun 10. maddesinin tefsirine mahal olmadığı hakkındadır.	Düstur T.3 C. 10 s.184
11	Aralık	Üst düzey atamalar	Urfa Maarif Müdürü Niyazi Bey Aydın Maarif Müdürlüğü'ne, Çorum Maarif Müdürü Vehbi Bey Kayseri'ye, İlk Tedrisat Müfettişi Hikmet Bey Urfa Maarif Müdürlüğü'ne tayin oldu.	HM
13	Aralık	Nazım Hikmetin muhakemesine başlandı.	Nazım Hikmet ülkede Komünist faaliyetlere destek vermekten yargılanmaktadır.	HM
15	Aralık	1369 sayılı Uyuşturucu maddeler hakkında Kanun yayımlandı.	Ham afyon, tıbbi afyon, morfin, diasetilmorfin gibi uyuşturucu maddelerinin ithalatı, ihracatı, imal ve istihrazı Sıhhat ve İçtimai Muavenet Vekaletinin murakabesine tabidir.	ZC C.6 İ.14
19	Aralık	Tahlisiye İdaresinin Memur ve Müstahdemlerinin İkramiye Talimatnamesi	İktisat Vekaletinden teklif ve Maliye Vekaletince tanzim edilen talimatname ile ikramiye verilme koşulları belirlenmiştir.	Düstur T.3 C. 10 s.189

G.	A.	Olay	Açıklamalar	Kaynak
19	Aralık	İspanya Hükümeti ile Aktedilmiş Olan Muvakkat Ticaret İtilafnamesinin Temdidi Hakkında Kararname. (Karar No: 7467)	9 Nisan 1929 tarihine kadar temdid edildi.	Düstur T.3 C. 10 s.190
19	Aralık	Mühendis ve Mimarlık Talimatnamesinin tadili Hakkında Kararname	Talimatname, bütün meslek mekteplerinin Maarife devredilene kadar geçerli olacak koşulları düzenlemektedir.	Düstur T.3 C. 10 s.191
19	Aralık	Diplomatik atama yapıldı.	Walter Kern, İsviçre-Bern Fahri Ticari Konsolosluğu'na atandı.	BCA: 30..18.1.2/ 1.10..1.
19	Aralık	"Darülfünun'da Tasfiy"e	Vazifelerine devam etmeyen müdderrisler işten çıkarılacaktır. Muhtelif işlerle meşgul olarak vazifelerine gelmeyen dört müderrise vazifelerine devam etmeleri bildirilecek, gelmedikleri takdirde vazifelerinden çıkarılacaktır.	HM
21	Aralık	"Dil Devrimi"	Türkiye'de muallimlerin idare ettiği 5500 halk kursu, bu kurslarda eğitim gören 220.000 öğrenci mevcuttur. Devlet memurları hariç olarak 30.000 vatandaş kursları tamamlamıştır. Miktarı on üç bini aşan ilk mektep muallimlerinden her biri olağanüstü sebepler dışında Millet Mektebinin bir dershanesini idare edecek ve diğer teşkilatlar vasıtasıyla 400.000 kişiye yeni harfler öğretilecektir.	HM
22	Aralık	Mülki idare ataması	Hilvan Kaymakamlığına Nesip atandı.	BCA: 30..11.1.0/ 45.40..16.
22	Aralık	1370 sayılı Seyrisefain İdaresinin 1928 senesi Bütçesinde Münakale İcrasında Dair Kanun kabul edildi.	Seyrisefain idaresinin bütçesine 112.000 liralık tahsisatın münakalesine izin verildi.	ZC C.6 İ.16
22	Aralık	1371 sayılı Bazı Devairin 1928 Mali Senesi Bütçelerine Tahsisatı Fevkalade ve Munzamma İta ve Bazı Devair Bütçelerinde Münakale İcrasına ve Hariciye Vekaleti 1928 Bütçesinde Bazı Tahsisatın İmhasıile Beraber Kadrosunda da Tadilat Yapılmasına Dair Kanun kabul edildi.	Yaklaşık 2.500.000 lira tahsisatı fevkalade olarak vazolunmuştur.	ZC C.6 İ.16
22	Aralık	1372 sayılı 11 Ağustos 1325 tarihli Askeri Tekaüt ve İstifa Kanunun Muaddel Maddesinin Tadiline Dair Kanun kabul edildi.	Kanunun beşinci maddesi tadil edilmiştir.	ZC C.6 İ.16
24	Aralık	Heyeti Umumiye Kararı alındı. (Karar No: 466)	Karar, Memurin Kanunun birinci muvakkat maddesinin tefsirine mahal olmadığına dairdir.	Düstur T.3 C. 10 s.199
24	Aralık	Heyeti Umumiye Kararı alındı. (Karar No: 468)	Karar, Belediye memurlarının Memurin Kanunun birinci maddesinde mezkur memurin idadına dahil olup olmadıklarının tefsirine mahal olmadığına dairdir.	Düstur T.3 C. 10 s.200

G.	A.	Olay	Açıklamalar	Kaynak
24	Aralık	İstanbul ve Bursa'da tevkifat	Tevkifat sebebi irticai ve gayri kanuni harekete teşebbüstür.	HM
25	Aralık	Mülki idare ataması	Develi ve İncesu kaymakamlıklarına Şakir ve Adil atandı.	BCA: 30..11.1.0/ 45.40..18.
26	Aralık	Diplomatik atama yapıldı.	Çekoslovakya'nın Bratislava şehrinde açılacak Fahri Türk Konsolosluğu'na Çekoslovakya tebasından Mr. Josepf Reisner atandı.	BCA: 30..18.1.2/ 1.11..15.
27	Aralık	1373 sayılı Seyrisefain İdaresinin 1928 senesi Bütçe Kanununa Müzeyyel Kanun kabul edildi.	Seyrisefain idaresinin 1928 senesi bütçe kanunun ahkamı Mayıs 1929 nihayetine kadar temdit edilmiştir.	ZC C.6 İ.18
29	Aralık	"Demir Sanayi"	İki yabancı grup tahkikatte bulunmakta, demir mıntıkalarını araştırmaktadır. Bunlardan biri Fransız diğeri Lüksemburg'tur. Henüz hiçbir grup tercih edilmemiştir.	HM
29	Aralık	1374 sayılı Hudutlar ve Sahiller Sıhhat Umum Müdürlüğünün 1929 senesi Bütçe Kanunu kabul edildi.	Merbut (A) işaretli cetvelde gösterildiği vechile 558.601 lira tahsisat ita kılınmıştır.	ZC C.6 İ.19
29	Aralık	Heyeti Umumiye Kararı alındı. (Karar No: 469)	Karar, Mart-Mayıs ve Haziran-Ağustos 1928 aylarına ait Divanı Muhasebat raporları hakkında ittihaz olunan mukarrerata dairdir.	Düstur T.3 C. 10 s.216
31	Aralık	1375 sayılı Anadolu ve Mersin- Tarsus-Adana Demiryolları ve Haydarpaşa Limanı ve Zürihte Şark Demiryolları Bankası arasında Münakit Dört Kıt'a İtilafname ve Merbutanın Tasdiklerine Ait Kanun kabul edildi.	İtilafname 10 Aralık 1928'de imzalanmıştı.	ZC C.6 İ.20
31	Aralık	1376 sayılı Anadolu-Bağdat Demiryolları ve Haydarpaşa liman ve Rıhtım İdaresinin 1928 Senesi Bütçesine Tahsisatı Fevakalade İtasına Dair Kanun kabul edildi.	1.500.000 lira tahsisatı fevkalade olarak verilmiştir.	ZC C.6 İ.20
31	Aralık	1377 sayılı 1928 senesi Maliye Vekaleti Bütçesine Tahsisatı Fevkalade İtasına Dair Kanun kabul edildi.	4.600.000 lira tahsisatı fevkalade verilmiştir.	ZC C.6 İ.20
31	Aralık	Millet Mektepleri	Ankara'da hazırlıklar bitti. 1 Ocak'ta Millet Mekteple-ri açılıyor.	HM
31	Aralık	İstatistik	İstatistik Dairesi Sınai Tahriri eserini bastırdı.	HM
31	Aralık	Mülki idare ataması	Zaruşad Kaymakamlığına İbrahim'in tayini.	BCA: 30..11.1.0/ 45.41..9.

KAYNAKÇA

Akçuraoğlu, Yusuf, *Türk Yılı 1928,* Hazırlayan: Arslan Tekin, Ahmet Zeki İzgöer, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara 2009.

Atatürk'ün Türkiye Büyük Millet Meclisi'ni Açış Konuşmaları, TBMM Kültür, Sanat ve Yayın Kurulu Yayınları, Ankara 1987.

Atay, Falih Rıfkı, *Çankaya*, Sena Matbaası, İstanbul 1980.

Aybay, Rona, *Yurttaşık Hukuku*, Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları: 499, Ankara 1982.

Çelebi, Mevlüt, "Atatürk himayesinde Kurulan Türk Maarif Cemiyeti", *Tarih İncelemeleri Dergisi* Cilt/Volume XIX, Sayı/Number 2 Aralık/December 2004.

Çelik, Seydi, *Osmanlı'dan Günümüze Devlet ve Asker*, Salyangoz Yayınları, İstanbul 2008.

Emre, Ahmet Cevat, "Türkiye'de Harf İnkılâbı", *Türk Yılı 1928*, Der. Yusuf Akçura, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara 2009.

Güler, Birgül Ayman, "Yönetimde Özerklik Sorunu: Duyunu Umumiyei Osmanlı Meclisi İdaresi 1881–1948", *MEMLEKET Siyaset Yönetim*, 2006/1, s.97-121.

İsmet İnönü'nün TBMM'deki Konuşmaları, Birinci Cilt (1920-1938), TBMM Kültür, Sanat ve Yayın Kurulu Yayınları No:56, s.260-276.

İstatistik Yıllığı, Başbakanlık İstatistik Genel Müdürlüğü, Cilt:8 1935/1936, Ankara

Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ekonomisi 1923–1978, Der: Memduh Yaşa, Akbank Kültür Yayını, İstanbul 1980.

Keskin, Nuray Ertürk, *Türkiye'de Devletin Toprak Üzerinde Örgütlenmesi*, Tan Kitabevi, Ankara 2009.

Şenyapılı, Tansa, *Ankara Kentinde Gecekondu Gelişimi (1923-1960),* Kent Koop Birliği, Ankara 1985.

Tecer, Meral, "Atatürk Döneminde (1923-1938) Ekonomik Örgütlenme", *AİD*, Cilt:39, Sayı:4, Aralık 2006, s.75-116.

Tekeli, İlhan İlkin Selim, *1929 Dünya Buhranında Türkiye'nin İktisadi Politika Arayışları*, Türkiye Belgesel İktisat Tarihi Serisi No: 2, ODTÜ Yayınları, Ankara 1983.

Tekeli, İlhan - İlkin Selim, "Devletçilik Dönemi Tarım Politikaları (Modernleşme Çabaları), *75 Yılda Köylerden Şehre*, Türkiye İş Bankası Yayınları Ed. Oya Baytar, İstanbul 1999.

Yeniay, Hakkı, *Osmanlı Borçları Tarihi*, Sümerbank Yayınları, Ankara 1936.

Düstur

Hakimiyeti Milliye Gazetesi

TBMM Tutanak Dergisi

TBMM Zabıt Ceridesi III. Dönem, 2. Cilt (2 Ocak 1928–27 Şubat 1928)

TBMM Zabıt Ceridesi III. Dönem, 3. Cilt (1 Mart 1928- 29 Nisan 1928)

TBMM Zabıt Ceridesi III. Dönem, 4. Cilt (3 Mayıs 1928- 24 Mayıs 1928)

TBMM Zabıt Ceridesi III. Dönem, 5. Cilt (1 Kasım 1928–29 Kasım 1928)

TBMM Zabıt Ceridesi III. Dönem, 6. Cilt (1 Aralık 1928- 31 Aralık 1928)

Başbakanlık Cumhuriyet Arşivleri (BCA)

T.C. Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü Cumhuriyet Arşivi Daire Başkanlığı, *Bakanlar Kurulu Kararları Kataloğu.*

T.C. Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü Cumhuriyet Arşivi Daire Başkanlığı, *Başbakanlık Muamelat Genel Müdürlüğü Kataloğu.*

T.C. Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü Cumhuriyet Arşivi Daire Başkanlığı, *Başbakanlık Özel Kalem Müdürlüğü Kataloğu (1924-1949),* Ankara 1999.

T.C. Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü Cumhuriyet Arşivi Daire Başkanlığı, *Bayındırlık Bakanlığı Kataloğu.*

T.C. Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü Cumhuriyet Arşivi Dairesi Başkanlığı, *Cumhuriyet Halk Partisi Kataloğu.*

T.C. Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü Cumhuriyet Arşivi Daire Başkanlığı, *Diyanet İşleri Başkanlığı Kataloğu.*

T.C. Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü Cumhuriyet Arşivi Daire Başkanlığı, *Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı Maden Dairesi Başkanlığı Kataloğu 1870-1951,* Ankara 2001.

T.C. Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü Cumhuriyet Arşivi Daire Başkanlığı, *Müşterek Kararnameler Kataloğu.*

T.C. Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü Cumhuriyet Arşivi Daire Başkanlığı, *Toprak İskan Müdürlüğü Kataloğu.*

1927–1928 DEVLET TEŞKİLATI*

RİYASETİ CUMHUR DAİRESİ

Katib-i Umumilik	Katib-i Umumi: Hikmet Bey
Yaverlik	Ser Yaver: Miralay Piyade Binbaşısı Rasuhi Bey Yaver: Binbaşı Süvari Yüzbaşısı Sami Bey Yaver: Yüzbaşı Piyade Birinci Mülazım Naşid Bey
Kalem-i Mahsus Müdiriyeti	Müdir: Hasan Rıza Bey Müdir Muavini: Sabit Şevki Bey Mütercim: Tahrirat Başkatibi: Memduh Bey Tahrirat İkinci Katibi Said Bey Şifre Memuru: Lütfi Bey Evrak Başkatibi: Ekrem Bey Evrak Memuru Rıza Bey
Daire Müdüriyeti	Müdir-i Vekil: Hasan Rıza Bey İdare Memuru: Rıza Bey
Muhafız Kıtaatı Kumandanlığı	Kumandan: Piyade Binbaşısı İsmail Hakkı Bey
Musiki Heyeti Muallimliği	Muallim: Viyolonist Zeki Bey

BAŞVEKÂLET

Müsteşar	Kemal Bey
Kalemi-i Mahsus Müdüriyeti	Müdür:-
Müdevvenat Müdüriyeti	Müdir: Edip Kemal Bey Kavanin Muavini: Hüsameddin Bey Neşriyat: Celaleddin Bey
Yaverlik	Yaver: Binbaşı Atıf Bey Yaver: Yüzbaşı Fikret Bey
Muamelat Müdiriyeti	Müdür: - Tahrirat Muavini: Mahmut Rıza Bey Mukarrerat Muavini: Arif Enver Bey Evrak Muavini: Hıfzı Bey Hazine Evrak Muavini: Mahmut Nedim Bey Sicil, Hesab, Levazım Memuru ve Mutemet: Abbas Rüşdi Bey
Merkez İstatistik Müdüriyet-i Umumiyesi	Müdir-i Umumi: Profesör Kamil Mösyö Camile Jacquart Bey Mudir-i Umumi Muavini: Celal Bey Mudir-i Umumi Muavini: Selim Sabit Bey Mümeyyiz: Hasan Remzi Bey Mümeyyiz: Memduh Bey İstatistik Memuru: Aziz Neriman Bey İstatistik Memuru: Sabri Bey İstatistik Memuru: Kemal Fetah Bey Evrak ve Dosya Memuru: Refik Bey İstatistik Memuru: Nimet hanım İstatistik Memuru: Tevfike Hanım Daktilo: Arif Bey Resam: İsmail Hakkı Bey

* Bu bölümün 1927-1928 tarihli Devlet Salnamesi'nden çevirisi Esra DİK tarafından yapılmıştır.

Şurayı Devlet Riyaseti	
Şurayı Devlet Reisi	Nusret Bey
Başkatib	Müfit Bey
Tanzimat Dairesi	Reis: Reşid Bey 4 Aza: Süleyman Emin Paşa, Abdullah Sabri, Ali Rıza, Ömer Latif
Mülkiye Dairesi	Reis: Atıf Bey 4 Aza: İhsan, İsmail Sabri, Şefik, Ali Hıdır Bey
Maliye ve Nafıa Dairesi	Reis: Ali Rıza Bey 4 Aza: İbrahim, Süreyya, Hilmi, Vasfi Bey
Dava Dairesi	Reis: Reşid Bey 4 Aza: Asıf Talat, Cemal, Asım, Mehmed Asıf Bey
Davayı Heyeti Aliyesine Tefrik Edilmiş Olan Aza	4 aza: Hilmi, Şefik, Ömer Latif, Vasfi Bey
Memurin	Baş Muavin (5 kişi) Birinci Sınıf Muavin (4 Kişi) İkinci Sınıf Muavin (5 Kişi) Birinci Sınıf Mülazım (5 Kişi) İkinci Sınıf Mülazim (5 Kişi) Mazbata Kalemi Müdüri: Kazım Bey Evrak Müdiri: Hüsnü Bey
Divanı Muhasebat	
Reis-i Evvel Vekaleten	Reis-i Sani Faik Bey
Reis-i Sani	Abidin Bey Hüseyin Alim Bey
Aza	8 Kişi
Müddei Umumi	Mahmud Ali Bey
Müddei Umumi Muavini	Talat Bey
Baş Katib Vekaleten	Baş Murakıb Halid Bey
Umuru Tahririye Müdüri	Enver Bey
Evrak Müdüri	Hulusi Bey
Sicil Mümeyyizi	Hikmet Bey
Umuru İdariye ve Hesabiye Mümeyyizi	Mahmud Emin Bey
Umuru Tahririye Mümeyyizi	Ali Hayri Bey
Levazım Memuru	Nezir Bey
Baş Murakıb	5 Kişi
Birinci Sınıf Murakıb	6 Kişi
İkinci Sınıf Murakıb	24 Kişi
Üçüncü Sınıf Murakıb	26 Kişi
Murakıb Muavini	8 kişi

Diyanet İşleri Riyaseti	
Diyanet İşleri Reisi	Refet Efendi
Heyeti Müşavere Azası	9 Kişi
Memurin ve Sicil Müdiriyeti	Müdir: Arif Bey Memurin Mümeyyizi: Rakım Efendi Muamelat. Tevfik Bey Mütercim ve Menşur Nevis: Mustafa Bey
Tahrirat Müdiriyeti	Müdir: Necati Bey Mümeyyiz: Ferid Bey
Evkaf Müdüriyeti Umumiyesi	
Müdir-i Umumi	Rüşdi Bey
Muhasebe Müdüriyeti	Müdür: Ahmed Hamdi Bey Müdür Muavini: Kenan Bey Mümeyyiz-i Evvel: Recai Bey Mümeyyiz : Ziya Bey, Hafız Rüşdi, Feyyaz Ali Bey'ler Mümeyyiz ve Muhasib-i Mesul: Seyfeddin Bey
Tahrirat Müdüriyeti	Müdür: Rüşdi Bey Mümeyyiz:-
Memurin Müdüriyeti	Müdür: Raif bey Mümeyyiz: Selami Bey Sicil Mümeyyizi: Şakir Bey
Heyeti Teftişiye Riyaseti	Reis: Sadettin Bey Müfettiş: Necati Bey, Şakir Bey, Avni Bey Müfettiş Muavini: cemal Bey ve Cemalleddin Bey
Evrak Kalemi	Mümeyyiz: Mahmud Ali Bey
Muamelat Müdüriyeti	Müdür: Hakkı Bey Mümeyyiz: Rahmi Bey
Nukud-u Mevkufe Müdüriyeti	Müdür: İbrahim Hilmi Bey Mümeyyiz ve Muhasib-i Mesul: Azat Bey Başkatib: Hami Bey
Levazım Müdüriyeti	Levazım ve Mebani Müdürü: Said Bey Baş Katib Ali Rıza Bey
Kayud-u Vakifiye Müdüriyeti	Müdür. Azaddin Bey Mümeyyiz (taşra): Muhiddin Bey Mümeyyiz (merkez): Nuri Bey Mütercim: Hüsameddin Bey Baş Katib (merkez): Nazmi Bey Baş Katib (taşra) Nail Bey
Orman ve Arazi Vakfiye Müdüriyeti	Müdür: Hilmi Bey Fen Müfettişi: Abdülmecid Bey
Akarat-ı Vakfiye Müdüriyeti	Müdür: Niyazi Bey Mümeyyiz: Sedad Bey, Niyazi Bey Başkatib: Necmeddin Bey, Fazlı Bey
Mahlulat Müdüriyeti	Müdür: İbrahim Sabri Bey Mümeyyiz: Recai Bey Baş Katib: Vehbi Bey
Evkaf-ı Mülhaka Müdüriyeti	Müdür: Salih Bey Mümeyyiz: Nurullah Bey

Hukuk Müşavirliği	Müşavir: Murad Bey Muavin: Fatih Bey Mümeyyiz: Ali Rıza Bey
Umur-u Hukukiye Müdüriyeti	Müdür: Süleyman Zahdi Bey Avukat: Ahmed Latif, Ahmed Nuri, Raşid, Haşim, Rahmi, Abdullah, Hikmet Ziya Beyler Mümeyyiz: Kamil Bey İcra Memuru: Arif Bey
İnşaat ve Tamirat Müdüriyeti	Müdür Vekili: Vehbi Bey Muavin: Fikri Bey Mümeyyiz: Nihad, Salim, Hüsni, İhsan, Sinan, Beyler Mümeyyiz: Ali Rıza Bey Baş Katib: Niyazi Bey
İl Müdürlükleri	İstanbul, Ankara, Adana, Antalya, Amasya, Aydın, Edirne, Kırklareli, Tekirdağ, Erzurum, Erzincan, Elaziz, Eskişehir, İzmir, Isparta, Urfa, Karesi, Kars, Bitlis, Siird, Bolu, Burdur, Tokad, Canik, Çanakkale, Yozgad, Bursa, Çorum, Diyarbakır, Sivas, Trabzon, Rize, Kocaeli, Gazi Ayıntab, Karahisar-ı Sahib, Kastamonu, Kayseri, Konya, Kütahya, Giresun, Manisa, Maraş, Mersin, Malatya, Menteşe, Niğde, Denizli[95]
Zeytinlikler Müdüriyeti	Müdür: Hüseyin Remzi Bey

MÜDAFAİ MİLLİYE VEKÂLETİ

Kalemi Mahsus Müdüriyeti	Müdür: - Şifre Zabtı: Piyade Yüzbaşı Said Efendi, Piyade Yüzbaşı İrfan Efendi, Kısmi Sani Mümeyyizi Şevket Efendi, Emir Zabiti: Piyade Birinci Mülazim Edib Efendi
Müsteşarlık	Müsteşar Muavini: Mirliva Âşir Paşa Emir Zabiti: Piyade Yüzbaşısı İrfan Efendi ve aynı unvanla Hasan Fuad Efendi Müsteşarlık Kalemi Müdürü: Sahra Yüzbaşı Behçet Efendi Mülhak: Piyade Yüzbaşı Muhtar Efendi
Tercüme Kalemi	Müdür: Kaymakam Sadık Bey Piyade Binbaşı Zait Efendi Süvari Abdulraif Efendi Piyade Yüzbaşı Şevket Efendi Topçu Yüzbaşı Rüşdi Efendi Umum-u Evrak Kalemi Müdür: Piyade Binbaşı Nazif Efendi Katib-i Sınıf: Mahmud Nebil Efendi
Kütüphane ve Evrak Mahzeni	Mahzen Memuru: Mütekaid Piyade Yüzbaşı Ali Kemal Efendi ve Mütekaid Nakliye Yüzbaşısı Hüsni Efendi
Hukuk Müşavirliği	Kolordu Müşaviri: Hüsni Tahsin Bey Kolordu Müşavir Muavini: Rasim Efendi Kısmi Sani Mümeyyizi: Nail Efendi
Zayiat ve Harb Mezarlıkları Şubesi	Müdür: Kemaleddin Bey (5 Personel)

[95] Her vilayette müdür, başkatib bulunmaktadır. İstanbul Evkaf Müdüriyetinin kadrosu daha geniştir. Teşkilatında Muhasebe kalemi, Varidat ve Tahkikat Kalemi, Tahsilat, Evkaf Matbuası, Evrak Kalemi, Encümen-i İdare birimleri de bulunmaktadır.

Esliha ve Mühimmat Muayene Şubesi	Müdür: Topçu Miralay Salih Ulvi Bey (4 Personel)
İkraz Komisyonu	Reis: Piyade Kaymakam Nureddin Bey (5 Personel)
Daire Müdüriyeti	Müdür: Piyade Binbaşı Ahmed Hüsameddin Efendi (7 Personel)
Ordu Dairesi	Reis: Mirliva Ömer Halis Paşa (46 Personel) Daire-i Kalemi Müdürü Piyade Binbaşı Mahmud Salih Efendi Birinci Şube Müdür: Piyade Kaymakam Mahmud Fahri Bey İkinci Şube Müdürü: Piyade Kaymakam Ziya Bey Üçüncü Şube Müdürü: Piyade KaymakamMahmud Said Bey Dördüncü Şube Müdürü: Piyade Kaymakam Sezai Bey
Hariciye Dairesi	Reis: Mirliva Hasan Paşa (56 Personel) Birinci Şube Müdürü: Piyade Kaymakam İrfan Bey İkinci Şube Müdürü: Süvari Binbaşı Ekrem Bey Üçüncü Şube Müdürü: Sahra Binbaşı Hasan Tahsin Bey Dördüncü Şube Müdürü: Nakliye Miralay Hüseyin Kemal Bey Beşinci Şube Müdür: Muhabere Miralay Hıdır Bey Altıncı Şube Müdürü: İstihkâm Miralay İsmail Hakkı Bey Yedinci Şube Müdürü Piyade Binbaşı Ömer Latif Bey Sekizinci Şube Dairesi: Levazım Binbaşı Osman Bey
Tecribe ve Muayene Dairesi	Reis: Topçu Miralay Eyüb Bey (44 Personel) Muavin: Topçu Miralay Edib Bey Birinci Şube Dairesi: Piyade Miralay İsmet Bey İkinci Şube Dairesi: Topçu Miralay Necib Bey Üçüncü Şube Dairesi: Topçu Binbaşı Mahmud Said Efendi
Poligon	10 Kişi
Muamelat-ı Zâtiye Dairesi	Reis: Mirliva Osman Şevket Paşa Muavini: Piyade Miralay: İsmail Rahmi Bey ***(12 Daireden Oluşuyor 104 Kişi)***
Levazımat Umumiye Dairesi	Reis: levazım Miralay: Mahmud Rafet Bey Daire-i Kalemi Müdürü: Levazım Binbaşı Hüseyin Hidayet Efendi ***(Altı Daireden Oluşuyor 54 Kişi)***
Sıhhıye Dairesi	Reis: Tabib Miralay Hüseyin Hüsni Bey Daire-i Kalemi Müdürü: Tabib Yüzbaşı Reşad Efendi ***(Dört Daireden Oluşuyor 25 Kişi)***
Baytariye Dairesi	Reis: Mirliva Ahmed Vefik Paşa ***(Üç Daireden Oluşuyor 17 Kişi)***
Hava Dairesi	Daire Kalemi: Topçu Yüzbaşı Hamdi Efendi ***(Dört daireden Oluşuyor 12 Kişi)***
Emakin ve İnşaat Dairesi	Reis: Piyade Miralay Ziya Bey Daire Kalemi: İstihkam Yüzbaşı Kazım Bey ***(Üç Daireden Oluşuyor 17 Kişi)***
Teftiş ve Tedkik Dairesi	Reis Mirliva Mustafa Nuri Bey ***(İki Daireden oluşuyor 11 Kişi)***
Muhakeme Dairesi	Reis: Piyade Miralay Adil Bey (11 Personel) Daire Kalemi: Süvari Yüzbaşı Ahmed Vecdi Bey Muhakemat Şubesi Müdürü: Piyade Kaymakam Musa Kazım Bey

BAHRİYE VEKÂLETİ

Müsteşar	Kaymakam Necati İbrahim Bey
Vekalet Yaveri	Güverte Kademeli Yüzbaşı: Nurs Mahmud Bey
Kalem-i Mahsus	Müdür: Binbaşı Mustafa Adem Bey Güverte Yüzbaşı Münir Rıza Efendi
Donanma Dairesi	Reis: Kaymakam Ethem Bey ***(Üç Daireden Oluşuyor 9 Kişi)***
Techizat Dairesi	Reis: Kaymakam Ali Receb Bey ***(Üç Daireden Oluşuyor 12 Kişi***
İmalat ve İnşaat Dairesi	Reis: Miralay Hüseyin Nuri ***(İki Daireden Oluşuyor 12 Kişi)***
Levazım Dairesi	Reis: Kaymakam Hulusi Hüsni Bey ***(İki Daireden Oluşuyor 16 Kişi)***
Muamelat Zatiye Dairesi	Reis: Kaymakam Emin Bey ***(Dört Daireden Oluşuyor 24 Kişi)***
Umur-u Muhakeme Müdiriyeti	Müdür: Binbaşı Nureddin Seyfeddin Bey Katib-i Mülazım: Eyüb Akif Bey
Sıhhıye Dairesi	Reis: Fuad İbrahim Paşa (3 Personel)
Evrak-ı Umumiye Kalemi	Müdür: Mümeyyiz-i Evvel Salih Şahin Bey (4 Personel)
Hukuk Müşaviri	Lütfü İsmail Bey
Vekalet Daire Müdiriyeti	Müdür: Güverte Kıdemli Yüzbaşı Celal Osman Bey (4 Personel)
Muhasebat Dairesi	Müdür: Nafi Selehaddin Bey (9 Personel) Mümeyyiz-i Evvel: Ali Galip Şükrü Bey Mümeyyiz-i Sani: Cevat Haydar Bey Hesab Memuru: Asım Mustafa Bey

ADLİYE VEKALETİ

Müsteşar	Fuad Bey
Kalemi Mahsus Müdiriyeti	Müdür:- Mümeyyiz: Fuad Bey
Zat İşleri Müdüriyeti	Müdür: Birinci Sınıf Adliye Müfettişi Cevad Bey tarafından Vekaleten Muavin: Sezai Bey ve İsmail Hakkı Bey Mümeyyiz (7 Kişi)
Hukuk İşleri Müdüriyeti	Müdür: Mahmud Sabri Bey Muavin: Hasan Şemseddin Bey Mümeyyiz (2 Kişi)
Ceza İşleri Müdüriyeti	Müdür. Abdülaziz Bey Muavin: Mahmud Muhiddin Bey ve Alaaddin Sabih Bey Mümeyyiz (2 Kişi)
Evrak Müdüriyeti	Müdür: Hüsnü Şerif Bey Mümeyyiz: Yusuf Ziya Bey
İstatistik ve Neşriyat Müdüriyeti	Müdür: Galib Bey Mümeyyiz (2 Kişi)

Emval-i Eytam Müdüriyeti	Müdür: İkinci Sınıf Adliye Müfettişi tarafından Vekaleten İdare Olunmaktadır. Müfettiş: Ahmed Namık Bey ve Nuri Bey Mümeyyiz (2 Kişi)
Teftiş Heyeti	Teftiş Heyeti Reisi: Selim Nafiz Bey Birinci Sınıf Müfettiş (6 Kişi) İkinci Sınıf Müfettiş (7 Kişi) Üçüncü Sınıf Müfettiş (8 Kişi) Dördüncü Sınıf Müfettiş (9 Kişi) Teftiş Heyeti Kalem Müdürü: Baha Bey
Tab-ı Adli Müdüriyeti ve Meclis Riyaseti	Müdür ve Meclis Reisi: Halid naci Bey Muavin ve Meclis Azası: fahreddin Necibhan Bey Morg Müdür: Saim Ali Bey Morg Asistanı: Mahmud Ahmed Bey Müşahede Hane Müdürü ve Meclis Azası: Hayrullah Bey Müşahede Asistanı: Emrullah Nesib Bey Kimyahane Müdürü ve Meclis Azası: Fehmi Rıza Bey Kimyahane Müdür Muavini: Celal Tahsin Bey Kimyahane Asistanı: Mustafa Şevket Bey Tabib-i Adli (9 Kişi)
Muhakeme-i Temyiz	Muhakeme-i Temyiz Baş Reisi: İhsan Bey Muhakeme-i Temyiz Baş Müdür Muavini: Yususf Nihad Bey Muhakeme-i Temyiz Birinci Ceza Reisi: Semih Bey Muhakeme-i Temyiz Birinci Hukuk Reisi: İsmail Vehbi Bey Muhakeme-i Temyiz İkinci Hukuk Reisi: Hüseyin Kamil Bey Muhakeme-i Temyiz Üçüncü Hukuk Reisi: Mahmud Said Bey Muhakeme-i Temyiz Azası (39 Kişi) Muhakeme-i Temyiz Baş Müddei Umumiliğin Baş Muavini: Mustafa Asım Bey Muhakeme-i Temyiz Baş Müddei Umumiliğin Muavini (6 Kişi) Muhakeme-i Temyiz Baş Müddei Umumiliğin Mümeyyizi (8 Kişi) Mümeyyiz (14 Kişi)
Ankara Hukuk Mektebi	
Tedrisat Heyeti	Fahri Reis: Gazi Mustafa Kemal Paşa Türk Hukuk Tarihi Fahri Profesörü: Başvekil İsmet Paşa Tedris Heyeti Reisi: Adliye Vekili Mahmud Esad Bey Reis Vekili: Müderris Cemil Bey Hukuk-u Medeni Profesörü: Veliddin Bey Hukuk-u Ceza ve Usulü Muhakemat Muhakemat-ı Cezaiye profesörü: Bahaddin Bey Hukuk-u Esasiye Profesörü: Ağaoğlu Ahmed Bey Hukuk-u İdare Profesörü: Sahib Nizami Bey Hukuk-u Devlet Profesörü: Cemil Bey Hukuk-u Amme Profesörü: Mustafa Şerif Bey Roma Hukuku ve Hukuk-u Hususiye-i Düvel Profesörü: Tevfik Kamil Bey Hukuk-u Ticaret Profesörü: Şevket Mahmud Ali Bey Usulü Hukukiye Profesörü: Sabri Şakir Bey Hukuk Tarihi ve Türk Hukuku Tarihi Profesörü: Sadri Maksudi Bey Tarih-i Siyasi profesörü: Akçuraoğlu Yusuf Bey İhtilaller Tarihi Profesörü: Mahmud Esad Bey İktisad Profesörü: Yusuf Kemal Bey İktisad Müzehibleri Profesörü: Şükrü Kaya Bey Ulum-ı Mali Profesörü: Hasan Bey Tab-ı Adli Profesörü: Doktor Refik Bey

İdare Heyeti	Reis: Mahmud Esad Bey Reis Vekili: Cemil Bey Müdür: Fevzi Bey Katib: Vehbi Bey Hesab Memuru: Ahmed Lütfi Bey İdare Memuru ve Mutemedi: Recai Bey Talebe Mevcudu 793'dür.

DÂHİLİYE VEKÂLETİ

Müsteşar	Hilmi Bey
Kalemi Mahsus Müdüriyeti	Müdür: Ekrem Bey Mümeyyiz: Şerifeddin Bey
İdare-i Umumiye-i Vilayat Müdüriyeti Umumiyesi	Müdir-i Umumi: İbrahim Ali Bey Mümeyyiz: Refet Bey
İdare-i Mahalliye ve Vilayat Müdüriyet-i Umumiyesi	Müdir-i Umumi: Nazif Bey Mümeyyiz. Necmeddin Bey
Memuriyet ve Sicil Müdüriyet-i Umumiyesi	Müdir-i Umumi: Semih Bey Memuriyet Mümeyyizi: Halid Bey Sicil Mümeyyizi: Ahmed Bey Tahkik Mümeyyizi: İhsan ve Fahri Bey İstanbul Sicil Mümeyyizi: Ahmed Numan Bey
Nüfus Müdüriyet-i Umumiyesi	Müdir-i Umumi: Sabri Bey Mümeyyiz: Daniş ve Celal bey
Hapishaneler Müdüriyeti	Müdür: Mahmut Nedim Bey Mümeyyiz Nuri Bey
Hukuk Müşavirliği	Müşavir: Emrullah Bey
Heyet-i Teftişiye Riyaseti	Reis: Mustafa Arif Bey Mümeyyiz: Ahmed Münir ve Nurullah Bey
Heyet-i Fenniye Riyaseti	Reis: Fuad Bey Mümeyyiz: Hayri Bey Mimar: Fazıl Bey Ressam: Remzi Bey
Evrak Müdüriyeti	Müdür: Ahmed Fehmi Bey
Heyet-i Teftişiye	Heyet-i Teftişiye Reisi: Mustafa Arif Bey Birinci Sınıf Mülkiye Müfettişi (4 Kişi) İkinci Sınıf Mülkiye Müfettişi (10 Kişi) Üçüncü Sınıf Mülkiye Müfettişi (17 Kişi)
Emniyet-i Umumiye Müdüriyet-i Umumiyesi	
Müdir-i Umumi	Refet Bey Muavin: Cem'i Bey
Birinci Şube (Kısmı Siyasi)	Müdür: İhsan Bey Mümeyyiz: Avni ve Midhat Bey
İkinci Şube-i Ecnebi ve Seyr-ü Sefer	Müdür: Mahmud Bey Mümeyyiz: Halil ve Necati Bey Üçüncü Şube Memurin ve Levazım Müdür: Hüsnü Bey Mümeyyiz: Emin Bey ve Emin Zeki Bey Hesab Memuru: Rahmi Bey

Dördüncü Şube-i İstitlaat ve İstih-barat	Müdür: Kemal Bey Mümeyyiz. Refik bey Tedkik Memuru: Cemali ve Feyzi Bey Polis Müfettişi: Muhib, Midhat ve Feyzi Bey Polis Mecmuası Müdürü: Nazım Bey İstanbul Polis Mektebi Müdüriyeti: Ethem Bey Konya Polis Mektebi Müdüriyeti: Nazif Bey Trabzon Polis Mektebi Müdüriyeti: Celal Bey
Umumu Jandarna Komutanlığı	
Umumu Jandarma Kumandanı	Zeki Paşa Umumu Jandarma Kumandan Muavini: Miralay Raşid Bey Umumu Jandarma Müşavir-i Sıhıyesi: Binbaşı Ali Ziya Bey Umumu Jandarma Müşavir-i Adlisi: Erkan Bey
Birinci Şube	Müdür: Kaymakam Kemaleddin Bey Muavini: Binbaşı Arifi Efendi Mülhak (7 Kişi)
İkinci Şube	Müdür: Miralay Tevfik Bey Muavini: Binbaşı Şükrü Efendi Mülhak (6 Kişi)
Üçüncü Şube	Müdür: Kaymakam Remzi Bey Muavini: Binbaşı Fahri Bey Mülhak (4 Kişi)
Levazım Şubesi	Müdür: kaymakam Mahmud Ali Bey Muavini: Binbaşı Halid Bey
Evrak Müdüriyeti	Müdür: Yüzbaşı Raif Efendi
Daire Müdüriyeti	Müdür: Birinci Mülazım İhsan Efendi Mıntıka Müfettişlikleri (12 Kişi)
İskân Müdüriyet-i Umumiyesi	
Müdür-i Umumi	Hacı Mahmud Bey Müdür Muavini: Ali Served Bey
Umur-ı Tasrifiye Şubesi	Müdür: Enver Bey Mümeyyiz (5 Kişi)
İstatistik ve Tevizat Şubesi	Müdür: Sabri Bey (4 Kişi)
Muhacirin ve As'arı Şubesi	Müdür: Abdullah Feyzi Bey Mümeyyiz (3 Kişi)
Memurin ve Evrak Müdüriyeti	Müdür: Nazmi Bey Mümeyyiz Hamid Vehbi Bey
Muhasebe Müdüriyeti	Müdür: Rasim Bey Mümeyyiz: Salim Bey İdare Memuru: Rıfat Bey Müracaat Memuru: Haydar Bey
Posta, Telgraf ve Telefon Müdüriyeti Umumiyesi	
Müdir-i Umumi	Fahri Bey
Posta Umurı Müdürü	Hamdi Bey Muavini: Tevfik bey, Ahmed Avni Bey

Mümeyyiz	Nazmi ve Refet Bey
Telgraf Umurı Müdürü	Menhal Bey
Telgraf Umurı Fen Muavini	Zeki Bey
Telgraf Umurı İşletme Muavini	İhsan Cemal Bey
Telgraf Umurı Fen Mümeyyizi	İsmail Hakkı Bey
Telgraf Umurı İşletme Mümeyyizi	Cevdet ve Osman Bey
Memurin ve Sicil Müdürü	Subhi Bey
Sicil Şubesi Mümeyyizi	Talat Bey
Muamelat Şubesi Mümeyyizi	Şecaaddin Bey
İntihab Şubesi Mümeyyizi	Asıf Bey
Tahkikat Şubesi Mümeyyizi	Latif Bey
Tedkikat ve Muhasebat Ecnebiye Müdürü	Hayri Bey
Muavini	Hasan Hamdi Bey
Mümeyyizi	(4 Kişi)
Levazım ve Mebani Müdürü	Necati Bey
Mümeyyizi	(3 Kişi)
Levazım Mülhak Fabrika Müdürü	Mahmud Ali Bey
Mühendisi	Nahid Bey
Posta ve Telgraf Mektebi Müdürü	Şükrü Bey
Evrak ve Dosya Şubesi Mümeyyizi	İbrahim Bey
Heyeti Teftişiye Riyaseti Memuru	Muamelat Müfettişi: Şevki Bey
İl Mıntıkalarındaki Muamelat Müfettişi	(17 Kişi)
İl Mıntıkalarında Fen Müfettişi	(31 Kişi)
Ankara Şehremaneti	
Şehir Emini	Asaf Bey Muavini: Mahmud Ali Bey
Mütercim	Muzaffer Bey
Heyet-i Teftişiye	Müfettiş: Salih Bey Müessesat-ı Emanet ve Şirketler Komiserliği: Sermi Bey Müessesat-ı Emanet ve Şirketler Komiserliği Başkatibi: Edib Bey
Umur-ı Fenniye Müdüriyeti	Müdür: Hayri Bey Müşavir: - Mümeyyiz: Celal Bey
İnşaat Şubesi Müdüriyeti	Müdür: Bedri Bey Mimar: Adil bey Ressam Süreyya Bey
Harita Müdüriyeti	Müdür: Hrant bey Mühendis: Orhan Bey Konduktör: Muhiddin Bey ve İhsan Bey

Yollar Şubesi Müdiriyeti	Müdür: Hami bey Mühendis: Hamid Bey ve Halid Bey Konduktör: Eşref Bey
Umur-ı Sıhhiye Müdüriyeti	Müdür: Hüseyin Bey Mümeyyiz: Ziya Bey Doktor (5 Kişi) Baytar (2 Kişi)
Umuru Hesabiye Müdüriyeti	Müdür. Mustafa Bey Muhasebe Emiri: Hasan Bey Varidat Emiri: İsmail Bey Emlak Mümeyyizi: Rasim Bey
Umuru Tahririye Müdüriyeti	Müdür: Tahsin Bey Mümeyyiz: Halim Bey
Memurin ve İhsaiyat Müdüriyeti	Müdür: Hüsnü Bey Mümeyyiz: Taceddin Bey
Umuru Hukukiye Müdüriyeti **Murakabe Heyeti**	Müdür: Ramiz Bey Murakıb: Celal Bey Muavini: Tevfik ve Mustafa Bey
Bahçeler Mühendisliği	Ziraat Mütehassısı: Salih Bey
Zabıtayı Belediye Müdüriyeti	Müdür: Kemal Bey Merkez Komiseri: Tevfik Bey Teftiş Komiseri: Remzi Bey
Evlenme Memurluğu	Evlenme Memuru: Ziya Bey
İtfaiye Kumandanlığı	Kumandanı: Hüseyin Bey
Fabrikalar Meclisi	Muhasib: Hasan Sabri Bey Fabrikalar İdare Memuru: Mahir Bey
İstanbul Şehremaneti	
Şehir Emini	Muhiddin Bey Muavin: Şerif ve Hamid Bey
Müfettiş-i Umumilik	Müfettiş-i Umumi: Tevfik Bey Müfettiş (15 Kişi) Mümeyyiz: Haydar Bey
Umuru Hukukiye Müdüriyeti	Müdür: Muhlis Bey Muavini: Adil Bey Mümeyyiz: İsmail Hakkı Bey
Vize Müdüriyeti	Müdür: Osman bey Kontrolör (3 Kişi) Mümeyyiz: Eşref Bey
Cemiyet-i Umumiye-i Belediye Katib-i Umumiliği	Katib-i Umumi: Tarık Bey
Şuabat-ı İdariye Müdüriyeti	Beyazıd Şube-i İdariyesi Müdürü: Kadri Bey Fatih Şube-i İdariyesi Müdürü: Memduh Bey Beyoğlu Şube-i İdariyesi Müdürü: Hazım Kazım Bey Yeniköy Şube-i İdariyesi Müdürü: Ragıb Bey Anadoluhisar Şube-i İdariyesi Müdürü: Hasib Bey Üsküdar Şube-i İdariyesi Müdürü: İsmail Hakkı Bey Kadıköy Şube-i İdariyesi Müdürü: Nazif Şerif Bey Adalar Şube-i İdariyesi Müdürü: Ali Yaver Bey Bakırköy Şube-i İdariyesi Müdürü: İhsan Bey

Zabıtayı Belediye Memuriyeti	Seyr-ü seferdeki baş memur: İhsan Bey Diğer ilçelerde (10 Memur)
Heyeti Tahririye Müdüriyeti	Müdür: Osman Bey Tahrirat Kısmı Mümeyyiz: Ahmed Faik Bey Mütercim Ekrem Bey
Encümen Kısmı	Baş katib: Emin Azat Bey
Muamelat-ı cezaiye Kısmı	Hukuk Mütehassısı: Aziz Bey ve Muzaffer Bey
Evrak Kısmı	Müdür: Avni Bey
Şuabat-ı İdariye Baş Katibleri	(İlçelerde bulunmak üzere 9 Kişi)
Daire-i Emanet İdare Memurluğu	Memur: Abdulrahman Efendi
Müdevenat-ı İhsasiyet Müdüriyeti	Müdür: Ali Said Bey Mütercim ve Mümeyyiz: Rezvan Fuad Bey
Kütübhane Memuru	Sermed Bey
Matbua Müdürü	Hakkı Bey
Memuriyet Müdüriyeti	Müdür: Sami Bey Sicil Kısmı Mümeyyiz: Hami Bey Muamelat Kısmı Mümeyyiz: Hikmet Cafer Bey
Umuru İktisadiye Müdüriyeti	Müdür. Kemal Ömer Bey Muavini: Fevzi Şahab Bey Müessesat-ı İktisadiye Şubesi Mümeyyiz: Cemal Bey Murakabe İktisadiye Şubesi Mümeyyiz: şefik Bey Murakıb: Mahmud Necib ve Alaaddin Bey
Mazbaha Müdüriyeti	Müdür: İlhami Bey Muavin: Nihad Bey ve Eşref Bey Başkatib: Celal Bey Muhasebeci: Hayri Bey Ser Veznedar: Hüseyin Bey Serbaytar: Ahmed Münir Bey
Haller İdaresi	Memur: Asaf Bey Muhasib Veznedar: Arif bey
Heyet-i Fenniye	Müdür: Fuad Bey Muavini: Şevket Bey Mümeyyiz: Kazım Bey
Sular Müdüriyeti	Müdür vekili: Zühdü Bey Muavini: Hüseyin Zafer Bey
Bahçeler Müdüriyeti	Müdür: Reşad Bey
İtfaiye Müdüriyeti	Müdür: Vediyi Bey Müdür Muavini: Süleyman Bey
Şuabat-ı İdaiye Ser Mühendisleri	(İlçelerde bulunmak üzere 8 Kişi)
Şirketler Komiserliği	Komiser: Muzaffer Bey ve Halid Bey Kontrolör: Saim Bey
Heyet-i Sıhhıye Müdüriyeti	Müdür: Neşet Osman Bey Mümeyyiz: Mehmed Ali Bey

Şuabat-ı İdariye Tabibleri	(İlçelerde bulunmak üzere 9 Kişi)
Haseki Nisa hastanesi	Ser Tabib ve Bakteriyolog: Esad Bey
Cerah Paşa Hastahenesi	Ser tabib ve Emaraz-ı İntaniye Mütehassısı: Rüşdi Bey
Beyoğlu hastanesi	Sertabib: Salih Bekir Bey
Dispanserler	(4 tane)
Tahlilat Şubesi Müdüriyeti	Müdür: Mustafa Muhlis Bey
Tathirat ve Tahcirat-ı Fenniye Şubesi Müdüriyeti (3 şubesi var)	Müdür: Ali Rıza Bey
Umuru Baytariye	Müdür: Esad Muhlis Bey
Darülaceza Müdüriyeti	Müdür: Cemil Bey Muhasebeci: Abidin Bey Baş Katib: Haydar Bey SerEczacı: İlhami Bey Tiyatro ve Sinemalar Ser Müfettişi: Bedri Bey
Heyet-i Hesabiye Müdüriyeti	Heyet-i Hesabiye Müdürü: Nuri Bey Muavin: Kemal Bey Varidat Şubesi Mümeyyiz: Nail Bey *Emlak Şubesi* Mümeyyiz: Muhsin Bey *Masarif Şubesi* Mümeyyiz: Orhan Bey *Muvazene Şubesi* Mümeyyiz: Baha Bey *Defter-i kebir Şubesi* Mümeyyiz: Zeki Bey
Vezne Müdüriyeti	Müdür. Hüsni Bey Serveznedar: Hafız Niyazi Bey
Levazım Müdüriyeti	Müdür: Mahmud Bey Mümeyyiz: Kemal Ragıb Bey
Tahviliye Müdüriyeti	Müdür: Osman Bey Veznedar: Sadık Bey
Kontrolör	(4 kişi)
Köprüler Müdüriyeti	Müdür: Cabar Bey Muavin: Mustafa Bey
Mezad Müdüriyeti	Müdür: Ramiz Bey Muhasib: Avni Bey Serkontrolör: Tahir Bey
Gaz Depoları	Müdür: Asaf Bey Muhasib Veznedar: Receb Faik Bey
Şuabat-ı İdariye Muhasebecilikleri	(İlçelerde bulunmak üzere 9 Kişi)

HARİCİYE VEKÂLETİ

Müsteşar	Enis Bey
Kalem-i Mahsus Müdüriyeti	Müdür: Kemal Aziz Bey Mümeyyiz: Behcet Şefik Bey Baş Katib: Vedad Bey

Şifre Müdüriyeti	Müdür: Said Bey Mümeyyiz: Fahri Bey
Umuru Siyasiye Müdiriyeti Umumiyesi	Müdir-i Umumi: - *Umuru Siyasiye Birinci Şube Müdüriyeti* Müdür: Ali Şevket Fuad Bey
	Mümeyyiz: Numan Tahir Bey Baş Katib:- *Umuru Siyasiye İkinci Şube Müdüriyeti* Müdür. Lütfullah Bey Mümeyyiz: Nurullah Bey Baş Katib: Fikri Şefik Bey *Umuru Siyasiye Üçüncü Şube Müdüriyeti* Müdür: Muzaffer Bey Mümeyyiz: Memduh Bey Baş Katib: Haydar Bey *Umuru Siyasiye Dördüncü Şube Müdüriyeti* Müdür: Muhidin Reşad Bey Mümeyyiz: Rüşdi Bey Baş Katib: İbrahim Ethem Bey
Şehbenderlik ve Ticaret Umuru Müdüriyeti Umumiyesi	Müdir-i Umumi: Mahmud Emin Ali Bey *Umuru Şehbenderi Şubesi Müdüriyeti* Müdür: Basri Bey Mümeyyiz: Ragıb Bey Baş Katib: Faik Hüseyin Bey *Umuru Ticariye Şubesi Müdüriyeti* Müdür: Atıf Bey Mümeyyiz: Refet Bey Baş Katib: Hamid Fevzi Bey
Umuru İdariye Müdüriyet-i Umumiyesi	Müdir-i Umumi: Müşfik Sami Bey *Umuru İdariye Birinci Şube Müdüriyeti* Müdür: Kadri Bey Mümeyyiz: Sabri Bey Baş Katib: Nedim Veysel Bey *Umuru idariye İkinci Şube Müdüriyeti* Müdür: İbrahim Grandi Bey Mümeyyiz: Firuz Bey Baş Katib: Midhat Bey
Tabiyet Şubesi Müdüriyeti	Müdür: Remzi Bey *Tedkik-i Tabiyet Şubesi* Mümeyyiz: İrfan Bey Baş Katib: Hüseyin Hakkı Bey *Tasdik-i Tabiyet Şubesi* Mümeyyiz: Hilmi Bey Baş Katib: Ahmed Ömer Bey
Umuru Hukukiye Muhtelite Müdüriyeti	Müdür: Haşim Nahid Bey Mümeyyiz: Asım Bey
Memurin ve Sicil-i Ahval Müdüriyeti	Müdür: Ahmed Hamdi Bey Sicil Mümeyyizi: Hüseyin Bey Tahkik Mümeyyizi: Raif Bey
Heyet-i Müşavere	Baş hukuk Müşaviri: Ziyaeddin Bey Hukuk Müşaviri (3 Kişi) Baş Muavin: Kenan Bey Muavin (2 Kişi) Mümeyyiz Hüseyin: Nazmi Bey Baş Katib (2 Kişi) Müşavir: Ragıb Raif Bey

	Siyasi Müşavirlik Kalemi Müdüriyeti Müdür: Mahmud Said Bey Mümeyyiz: Sabri Bey Baş Katib: Muhiddin Bey
Teşrifat Müdüriyeti Umumiyesi	Müdir-i Umumi: Ziya Bey Muavini: Sadullah Bey Baş Katib: Nuri Bey
Mütercimler	(3 Kişi)
Evrak Müdüriyeti	Müdür: Hüsnü Bey
Hazine Evrakı Müdürü	Azat Bey Mümeyyiz: Mahmud Nuri Bey Dosya Mümeyyizi: Ziya Bey İrsalat Baş Katibi: Bekir Sıdkı Bey
Matbuat Müdüriyeti Umumiyesi	Müdir-i Umumi: Ercümend Ekrem Bey *Matbuat Şubesi Müdüriyeti* Müdür: Ahmed Kemal Bey Mümeyyiz: Hayri Bey Tedkik Memuru: Bahri Bey *Neşriyat Şubesi Müdüriyeti* Müdür: İsmail Safa Bey Mümeyyiz: Ferid Bey *Matbuat Tercüme Heyeti* Mütercim (8 Kişi) *Evrak Memurluğu* Evrak Memuru: İbrahim Edhem Bey
Elçilikler ve Şehbenderlikler	
Anadolu Ajansı Türk Anonim Şirketi	Müdir-i Umumi: Alaadin Bey Meclisi İdare Reis: Cemal Bey Vekili: Hamdi Bey Aza (3 Kişi) *Heyet-i Tahririye* Baş Muharir: Kemaleedin bey Muharrir (4 Kişi) *Tercüme Heyeti* Tercüme Şefi: Asil Bey Mütercim (2 Kişi) Muhasebe Muhasebeci: Cemil Bey Muavini: Celal Bey *İstanbul Ajansı Mümessilliği* Mümessil: Edhem Hidayet Bey Baş Katib : Necib Bey Muharrir: İhsan Bey *İzmir Ajansı Mümessilliği* Mümessil: Rasim Bey Baş Katib: Mustafa Bey

MALİYE VEKÂLETİ

Müsteşar	Ali Rıza Bey
Kalemi Mahsus Müdüriyeti	Müdür: Fuad Münir Bey Mümeyyiz-i Evvel: Tevfik Bey

Muhasebe-i Umumiye Müdüriyet Umumiyesi	Müdir-i Umumi: Faik Bey Muavin: Edib Bey Tahsis-i Hesabat Muhasib Mesulü: İsmet Bey Muvazene Kalemi Mümeyyiz-i Evvel: Cafer Bey Mümeyyiz-i Sani: Naim ve Mümtaz Bey Tedkik Muamelat Kısmı Mümeyyiz-i Evvel: Said Bey ve Fahri Bey Tedkik-i Hesabat Kalemi Mümeyyiz-i Evvel: Recai Bey ve Mustafa Bey Mümeyyiz-i Sani: Adil Bey Takib ve Teftiş Kalemi Mümeyyiz-i Evvel: Behçet Bey Mümeyyiz-i Sani: Rıfat Bey Defter-i Kebir Kalemi Mümeyyiz-i Evvel: Feyzi Bey Mümeyyiz-i Sani: Hasan Bey
Varidat-ı Umumiye Müdüriyet Umumiyesi	Müdir-i Umumi: Kamil Bey Muavin: Şefik Bey Birinci Sınıf Murakıb: Ömer Lütfi Bey Varidat-ı Tahkik Muhasib Mes'ulu: -
Şube Müdürleri	Birinci Şube Müdürü: Nazif Bey Mümeyyiz-i Evvel (5 Kişi) Mümeyyiz-i Sani (3 Kişi) İkinci Şube Müdür: Kenan Bey Mümeyyiz-i Evvel (3 Kişi) Mümeyyiz-i Sani (7 Kişi) Üçüncü Şube Müdüriyeti Müdür: Mustafa Rüşdü Bey Mümeyyiz-i Evvel (3 Kişi)
Kalemler	*Evrak Kalemi* Mümeyyiz-i Evvel: Tevfik Bey Mümeyyiz-i Sani (2 Kişi) Memurin Müdüriyeti Kalemi Mümeyyiz-i Evvel: Necati Bey Mümeyyiz-i Sani: Ahmed Fahri Bey *Maaş ve Harcırah Kalemi* Mümeyyiz-i Evvel: Cafer Bey Mümeyyiz-i Sani: Ahmed Fahri Bey *Sicil Kalemi* Mümeyyiz-i Evvel: Şevket Bey Mümeyyiz-i Sani: Nureddin Bey
Divan-ı Muntazama Müdüriyeti	Müdür: Hilmi Bey
Hazine, Vezne ve Muamelat-ı Nakdiye Müdüriyeti	Müdür: Ferid Bey Muavin: Fikri Bey Defter-i Kebir Muhasibi: Mahmud Bey Mümeyyiz-i Evvel (2 Kişi) Mümeyyiz-i Sani (3 Kişi) Baş Veznedar: Azat Bey Muavin: Ömer Bey
Muhasebe-i Maliye Müdüriyeti	Müdür: Kemal Ziya Bey Mümeyyiz-i Evvel: Mustafa Bey Mümeyyiz-i Sani (3 Kişi)
Hukuk Müşavirliği	Hukuk müşaviri: Süreyya Bey Muavin: Ahmed Reşad Bey Başkatib: Hamdi Bey

Muhasebat-ı Zatiye Müdüriyeti	Müdür Vekili: Hilmi Bey Mümeyyiz-i Evvel: Süleyman Bey Mümeyyiz-i Sani (2 Kişi)
Emlak-ı Milliye Müdüriyeti	Müdür: Rüşdi Bey Muavin: Münir Bey İdare Kalemi Mümeyyiz-i Evvel: Galib Bey Mümeyyiz-i Sani: İsmail Bey Metruke Kalemi Mümeyyiz-i Evvel: Rasim Bey Mümeyyiz-i Sani: Rıza Bey Muhasebe Kalemi Mümeyyiz-i Evvel: Refet Bey Kayud-u Tasarrufiye Kalemi Mümeyyiz-i Evvel: Talat Bey Heyet-i Fenniye Kalemi Heyet-i Fenniye Reisi: İrfan Bey Memur ve Mühendis: Velieddin ve Veysel Bey
Merkez Muhasibliği	Muhasib-i Mes'ul: Kaşif Bey Mümeyyiz-i Evvel (6 Kişi) Mümeyyiz-i Sani (6 Kişi) Veznedar: Fuad Bey Muavin: Abdulrahman Bey
Pul ve Diğer Kıymetli Evrak ve Levazım Müdüriyeti	Müdür: Fuad Bey Mümeyyiz-i Evvel: Sami Bey Mümeyyiz-i Sani: Ömer Hulusi Bey İstanbul Kıymetli Evrak ve Evrak-ı Matbua Anbarı Mümeyyiz: Fuad Bey Mahzen Evrak Mümeyyizi: Şevket Bey
Heyet-i Teftişiye	Birinci Sınıf Maliye Müfettişi (4 Kişi) İkinci Sınıf Maliye Müfettişi (5 Kişi) Üçüncü Sınıf Maliye Müfettişi (5 Kişi) Dördüncü Sınıf Maliye Müfettişi (10 kişi) Müfettiş Muavini (13 Kişi) Heyet-i Teftişiye Kalemi Mümeyyiz: Yusuf Bey
İstanbul Tedkik ve Tasfiye Hesabat Müdüriyeti	Müdür: Nazmi Bey Muhasib-i Mes'ul: Rüşdi Bey Mümeyyiz (7 Kişi) Hesabat-ı Atike Kalemi Mümeyyiz: Halid Bey
Darbhane-i Milli Müdüriyeti	Müdür: İhsan Bey Muhasebeci: Halid Bey Baş Çeşni ve Tahlil Memuru: Kimyager Mustafa Bey Fabrikalar Memuru: Tahsin Bey Baş Sikke Keş: Şemseddin Bey Muhasebe Mümeyyizi: Hüseyin Kadri Bey Tahrirat Mümeyyizi: Nuri Osman Bey Baş Çeşni Memur Muavini: Hikmet Bey Evzan Memuru: Ali Rıza Bey
Borsa Komiserliği	Komiser: Kemalleddin Bey
Duyun-u Umumiye Komiserliği	Komiser vekili: Zekai Bey Duyun-u Umumiye Komiserlik Kalemi Müdür: -
Barut İnhisar Komiseri	İbrahim Bey

Fişenk Av Barutu Komiseri	İbrahim Bey
Kibrit İnhisar Komiseri	Lütfi Bey
Emlak Bankası Komiseri	İhsan Bey
Rüsumat Müdüriyet-i Umumiyesi	
Müdir-i Umumi	İhsan Rıfat Bey Muavin: -
Muhasebe Müdüriyeti	Müdür: Şevket Bey Muavin: Ziya Bey Mümeyyiz (4 Kişi)
Muamelat Müdüriyeti	Müdür: Cemil Bey Muavini: Arslan Bey Mümeyyiz: Kemal Bey Tedkikat Nakdiye Kalemi Mümeyyizi: Emin ve Avni Bey Tedkikat-i Ayniye Kalemi: Sami Bey
Sicil ve Memurin Müdüriyeti	Müdür: - Mümeyyiz: İbrahim ve Mahmud Bey Evrak Kalemi: Hamdi Bey
Tarife Müdüriyeti	Müdür: - Mümeyyiz: Hazım Bey
İstatistik ve Tedkik Müdüriyeti	Müdür: Sami Bey Mümeyyiz (2 Kişi)
Hukuk Müşavirliği	Müşavir: Mahmud Said Bey Mümeyyiz: Mahmud Murad Bey Heyet-i Teftişiye Kalemi Mümeyyiz: Abdülkadir Bey
Levazım ve Kıymetli Evrak Müdüriyeti	Müdür: Cemil Bey Mümeyyiz: Rıza Bey Anbar Memuru: Ahmed Bey Mümeyyiz (2 Kişi) ve Muavin (1 Kişi)
Rüsumat Tatbikat Mektebi Müdüriyeti	Müdür: Mümtaz Bey
Heyeti Teftişiye	Reisi: İbrahim Bey Birinci Sınıf Müfettiş (2 Kişi) İkinci Sınıf Müfettiş (5 Kişi) Üçüncü Sınıf Müfettiş (8 kişi) Dördüncü Sınıf Müfettiş (11 Kişi) Müfettiş Muavini: Alladdin Bey
Vilayat Memuriyeti	İstanbul İthalat ve Gümrük Müdürü: Nail Bey İstanbul Salon Gümrük Müdürü: Nazım Bey Galata Birinci İthalat Gümrük Müdür: Faik Bey Galata Salon Gümrük Müdürü: Kazım Bey Sirkeci Gümrük Müdürü: Arif Bey İstanbul Ticaret Dahiliye Müdürü: İhsan Bey İstanbul Paket Gümrük Müdürü: Tevfik Bey Galata Paket Gümrük Müdürü: Ramiz Bey İstanbul Rüsumat Muhafaza Müdürü: Hasan Bey Galata İkinci İthalat Gümrük Müdürü: Nimet Bey Haydar Paşa Rüsumat Baş Müdürü: Nazmi Bey İzmir Rüsumat Müdürü: Asım Bey Bandırma Rüsumat Müdürü: Vasfi Bey Mudanya Rüsumat Müdürü: Besim Bey

	Çanakkale Rüsumat Müdürü: Remzi Bey Zonguldak Rüsumat Müdürü: Salih Bey İzmir İthalat Gümrük Müdürü: Mazlum Bey İzmir İhracat Gümrük Müdürü: Rıfkı Bey İzmir Paket Gümrük Müdürü: Eşref Bey Adalar Denizi Muhafız Müdürü: Adil Bey Bodrum Rüsumat Müdürü: Mahmud Celaleddin Bey Ayvalık Rüsumat Müdürü: Ragıb Bey Antalya Rüsumat Baş Müdürü: Nüsret Hilmi Bey Mersin Rüsumat Baş Müdürü: Enver Bey Mersin Rüsumat Merkez Müdürü: Salim Bey Dörtyol Rüsumat Müdürü: Rahmi Bey Urfa Rüsumat Baş Müdürü: Ragıb Bey Urfa Rüsumat Muhafaza Müdürü: Osman Bey Cizre Rüsumat Müdürü: Ahmed Hamdi Bey Mardin Rüsumat Müdürü: Ragıb Bey Edirne Merkez Müdürü: Bezmi Bey Trabzon Rüsumat Baş Müdürü: Niyazi Bey Trabzon Rüsumat Merkez Müdürü: Süleyman Bey Giresun Rüsumat Müdürü: Ali Cidar Bey Rize Rüsumat Müdürü: Hasan Fehmi Bey Samsun Rüsumat Baş Müdürü: - Samsun Rüsumat Merkez Müdürü: Süleyman Bey İnebolu Rüsumat Müdürü: Hasan Fehmi Bey Kızıl Rize Merkez Müdürü: Necdet Bey Kars Rüsumat Merkez Müdürü: İşden Memnu Islahiye Rüsumat Merkez Müdürü: Ali Galib Bey Kilis Rüsumat Müdürü: Mahmud Hakkı Bey
Tapu ve Kadastro Müdüriyet-i Umumiyesi	
Müdir-i Umumi	Atıf Bey
Tapu Müdüriyeti	Müdür: Osman Nuri Bey Birinci Muavin: İbrahim Hakkı Bey İkinci Muavin: Mazhar Bey Muamelat Kalemi Mümeyyiz: Hüsameddin ve Seyfeddin Bey Mahlulat Kalemi Mümeyyiz: İmani Bey Vilayat Kayd ve Münakale Kalemi Mümeyyiz: Mazhar bey ve Hafız Hüseyin Efendi Kayud-ı Kadime Kalemi Mümeyyiz: Nevai Bey
Kadastro Müdüriyeti	Müdür:- Muavini: Maki Bey Mümeyyiz: Hüseyin Avni Bey
Hukuk Müşavirliği	Müşavir: Senieddin Bey
Memuriyet ve Levazım Müdüriyeti	Müdür: Hüseyin Hüsnü Bey Mümeyyiz: Şefik Bey Evrak Kalemi Mümeyyiz: Neşet Bey
İstatistik Müdüriyeti	Müdür: Said Bey Mümeyyiz: Hüsnü Bey
Heyet-i Fenniye Müdüriyeti	Müdür: Halid Ziya Bey Muavini: Fevzi Paşa
Kadastro Mektebi	Müdür: Mimar Selehaddin Bey

Heyet-i Teftişiye	Birinci Sınıf Müfettiş (5 Kişi) İkinci Sınıf Müfettiş (6 Kişi) Üçüncü Sınıf Müfettiş (6 Kişi) Müfettiş Muavini (7 Kişi) Heyet-i teftişiye Kalemi Mümeyyiz: Nuri Bey
İstanbul Tapu ve Kadastro Müdü-riyeti	Müdür: Ali Agah Bey Baş Memur: Hacı Mahmud Bey İstanbul Kayıd Kalemleri Mümeyyiz (3 Kişi) Üsküdar Tapu İdaresi Baş Memur: Mevhib Bey Beyoğlu Tapu İdaresi Baş Memur: Yusuf Bey
Kadastro Mektebi Müdürü	Müdür: Sıdkı Bey
Vilayat Müdürleri	(62 Kişi)

MAARİF VEKÂLETİ

Müsteşar	Kemal Zaim Bey
Kalem-i Mahsus Müdüriyeti	Müdür: Cemil Bey Evrak Mümeyyizi: Fehmi Bey
Yüksek Tedrisat Dairesi	Müdür: Rüşdi Bey Mümeyyiz Cemil Bey
Orta Tedrisat Dairesi	Müdür: Cevad Bey Şube Müdürü: Ali Âli Bey Mümeyyiz (4 Kişi)
İlk Tedrisat Dairesi	Müdür: Ragıb Nureddin Bey Şube Müdürü: Faik Rüşdi Bey ve Osman Hicri Bey Mümeyyiz (3 Kişi)
Sicil Dairesi	Müdür: Hakkı Arif Bey Mümeyyiz (5 Kişi)
Milli Talim ve Terbiye Dairesi	Reis: Mahmud Emin Bey Aza (5 Kişi) Mütercim (5 Kişi) Neşriyat Şubesi Müdürü: Yunus Kazım Bey Mümeyyiz: Naci Bey
Heyet-i Teftişiye Kalemi	Mümeyyiz: Mahmud Bey
Müfettiş Umumilikleri	Birinci Sınıf Müfettişi Umumi (4 Kişi) İkinci Sınıf Müfettişi Umumi (5 kişi) Üçüncü Sınıf Müfettişi Umumi (5 Kişi)
Hıfzısıhha Dairesi	Müdür: Doktor Celal Bey Mümeyyiz: Süleyman Bey Hıfzısıhha Mütehassısı: Bedriye Hanım
Türk Dil Heyeti	Aza: Süreyya Bey Baş Katib: Mahmud Rıza Bey
İnşaat Dairesi	Memur (Müdir): Nazmi Bey Memur: Sadi Bey
Levazım-ı Vilayat Dairesi	Müdür: İsmail Hakkı Bey Daire-i Levazım Levazım Memuru: Hamdi Bey

Mektebi Mülkiye	
Heyet-i İdare	Müdür: Hamdi Bey Muavini: Eşref Bey Mualim Muavini: Mahmud Servet Bey Dahiliye Memuru: Salih Bey
Talim Heyeti[96]	Hukuk-u Medeni Muallimi: Ebülula Bey Fransızca Muallimi: Ahmed Haşim Bey ve Orhan Bey Hukuku Hususiye-i Düvel Muallimi: Ethem Bey Hukuku İdare Muallimi: İsmail Hakkı Bey Tarih-i Siyasi Muallimi: Behçet Bey Türkiye Coğrafya-ı Tabii, Beşeri ve İktisadiyesi Muallimi: Hamid Bey İngilizce Muallimi: Hüseyin Bey Ulumu İktisad Muallimi: Hasan Tahsin Bey Hukuku Umumiye-i Düvel ve Muhaberat-ı Diplomatika Muallimi: Reşid Bey İçtimai Hıfzısıhha Muallimi: Refet Bey İktisad ve ictimai ve zirai Muallimi: Şükrü Bey Fransızca Muallimi: Salih Arif Bey Hukuku Medeniye Muallimi: Sıdık Sami Bey Hukuku Ceza: Tahir Bey Hukuku Ticaret ve Usul-ü Derfteri, Umumi ve Mali Muallimi: Faruk Bey Ulum-u Mali ve Kavanin-i Maliye Muallimi: Fazıl Bey Türkiye Tarihi Medeni ve Dinisi: Fuad Bey Hukuku Esasiye ve Hukuku Amme: Midhat Bey İstatistik, Nakd, Borsa, İtibar Muallimi: Münir Bey
İstanbul Darülfunun Emaneti	
Darülfünun Emini	Neşet Ömer Bey
Darülfünun Divanı	Reis: Müderris Neşet Ömer Bey Tabii Aza (5 Kişi) Müntehab Aza (10 Kişi)
Tahrirat Müdüriyeti	Müdür: Mahmud Ali Bey
Muhasebe Müdüriyeti	Müdür: Reşid Bey Mümeyyiz: Hulusi Bey Veznedar: Şevki Bey
Dahiliye Müdüriyeti	Müdür: Hilmi Bey
Kütüphane Müdüriyeti	Müdür: Fehmi Ethem Bey
Hukuk Fakültesi	Fakülte Reisi: Tahir Bey
Tıb Fakültesi	Fakülte Reisi: Vekaleten Süreye Ali Bey
Edebiyat Fakültesi	Faküte Reisi: Köprülüzade Fuad Bey
Fen Fakültesi	Fakülte Reisi: Hüsni HAmid Bey
İlahiyat Fakültesi	Fakülte Reisi: Vekil Fuad Bey
Eczacı ve Dişçi Mektebleri	Mektep Müdürü: Doktor Served Hilmi Bey

[96] Mektebi Mülkiyede okuyan öğrenci sayısı 1927–1928 yılı için şöyledir: Müşterek Sınıflar: Birinci sınıf 40, İkinci Sınıf 34, İdari Şube Üçüncü Sınıf 8, Mali Şube Üçüncü Sınıf 7, Siyasi Şube Üçüncü Sınıf: Bu senelerde teşkil edilmemiştir, Dördüncü Sınıf: 4 Kişi. Toplamda 98 kişi bulunmaktadır. Toplamda fazla görünen 5 kişinin hangi şubelerde olduğuna ilişkin bir açıklama bulunmamaktadır.

NAFIA NEZARETİ

Müsteşar	Mühendis Burhaneddin Bey
Kalemi Mahsus Müdüriyeti	Müdür: Bedrettin Fuad Bey Mütercim: Kazım Bey Evrak Mümeyyizi: Nuri Bey
Hukuk Müşavirliği	Müşavir Vekili: İsmail Hakkı Bey
İstatistik, Sicil ve Memurin Müdürlüğü	Müdür: Mühendis Şevket Bey Memurin Mümeyyizi: - Sicil Mümeyyizi: Zülfü Bey İstatistik Mümeyyizi: İhsan Bey
Demir Yolları Müdüriyeti Umumiyesi	Müdir-i Umumi: Mühedis Muhtar Bey
Demir Yolları Heyet-i Fenni Müdüriyeti	Müdür: Mühendis Nazir Bey Mühendis (2 Kişi) Ressam: Adriyıs Bey
Demiryolları Muhasebe Müdüriyeti	Müdür: İşar Bey Mümeyyiz: İbrahim Cemil Bey
Demiryolları Umuru Tahririye Müdüriyeti	Müdür: Sadık Bey Mümeyyiz: Mehdi Bey
Demiryolları Komiserlikleri	Şark Demiryolları Baş Komiseri: Mühendis Nuri Bey İzmir Demiryolları Baş Komiseri: İlmi Bey Yenice-Nusaybin Demiryolları Baş Komiseri: Kadri Bey Şark Demiryoları Kısmi Komiseri:Semuhi Bey Ilıca-Palamutluk Hattı Komiseri: Mahmud Hüsni Bey Aydın Demiryolları Kısmi Komiseri: Ferid Bey Samsun Sahil Demiryolu Kısmi Komiser Vekili: Edhem Bey Yenice- Nusaybin Demir Yolu Kısmi Komiseri: Mustafa Asım Bey Bursa-Mudanya Demir Yolu Kısmi Komiseri: Hamdi Bey İzmir-Kasaba Demir Yolu Kısmi Komiseri: Sururi Bey
Yollar Müdüriyet-i Umumiyesi	Müdür-ü Umumi: Mühendis Nadir Bey Muavin: Mühendis Şefik Bey Yollar Heyet-i Fenniyesi Müdüriyeti Müdür vazifesi ile mühendis: Reşid Bey Mühendis (6 Kişi) Fen Muavini: Şefik Bey Ressam (2 Kişi) Yollar Umuru Tahririye Kalemi Mümeyyiz: Celal Bey Yollar Umuru Hesabiye Kalemi Mümeyyiz: Rüşdü Bey
Heyeti Teftişiye Müdüriyeti	Müdür Vekili: Mühendis Nadir Bey Ankara, İstanbul, İzmir, Konya, Samsun, Adana, Erzurum, Diyarbakır Müfettişileri Mümeyyiz: Ömer Bey Mühendis (113 Kişi)
Nafıa Müdüriyeti Umumiyesi	Müdir-i Umumi: Mühendis Fehmi Bey Nafıa Heyet-i Fenniye Müdüriyeti Muavin ve Heyet-i Fennye Müdürü: - Elektrik Mühendisis: Asım Bey Su Mühendisi: Mustafa Bey Nakliyat Mütehassısı: Lütfi Bey

	Mütehassıs: Rehtli Bey Ressam: Nuri Bey Nafıa Umuru Tahririye Kalemi Mümeyyiz: Abdullah Bey Nafıa Umuru Hesabiye Kalemi Mümeyyiz: Mahmud Ali Bey Müessesat Nafıa Komiserlikleri İstanbul, İzmir, Bursa, Konya, Trabzon, Samsun Komiserlikleri
Konya Sulama İdaresi Müdüriyeti	Müdür: Mühendis Osman Bey
Bursa Su İşleri Müdüriyeti	Müdür: Hüseyin Hüsnü Bey
Aydın Su İşleri Müdüriyeti	Müdür: Aziz Bey
Ankara Su İşleri Müdüriyeti	Müdür: Ratıb Bey
Adana Su İşleri Müdüriyeti	Müdür: Mustafa Nadir Bey
Edirne Su İşleri Müdüriyeti	Baş Mühendis: Asıf Bey
Amasra Limanı İnşaat Memurluğu	İnşaat Memuru: Nuri Bey
Van Gölü İşletme Memurluğu	Tersane Memuru: Kamil Bey
Mühendis Mektebi Müdüriyeti	Müdür: Fikri Bey
Devlet Demiryolları ve Limanları İdarei Umumiyesi	Müdir-i Umumi Muavini: Refet Bey Yol Dairesi Reis ve Müfettişi: Nuri Bey Muhasebat Dairesi Reisi: İhsan Bey Tahrirat Müdürü: Nafiz Bey Muamelat-ı Zatiye Müdürü: Şevket Bey Umuru Hukukiye Müdürü: İsmail Hakkı Bey Sıhhıye Müfettişi: Ragıb Bey Kalemi Mahsus Müdüri: Burhaneddin Bey Meclis İdare Reisi: Haşim Bey Azası (7 Kişi) Tedkikat Heyeti Müdürü: Sahib Bey İnşaat Dairesi Reis Muavini: Razi Bey Heyeti Fenniye Müdüri: Akif Bey İstatistik Şubesi Müdüri: Ferid Bey Cer ve Atölyeler Dairesi Reisi: Tevfik Bey Malzeme Dairesi Reis Vekili: Mösyö Moroni Ticaret ve Teftiş Hususat Dairesi Reisi: Muhtar Bey Harekat ve Muamelat Dairesi Reisi: Zihni Bey Muavini: Kalidis Efendi
Anadolu Bağdat Demiryolları İşletme Müdüriyeti	Müdür: Vasfi Bey
Ankara- Kayseri İnşaat ve İşletme Müdüriyeti	Müdür: Rıfat Bey
Samsun-Sivas Hattı İnşaat ve İşletme Müdüriyeti	Müdür: Azat Bey
Erzurum-Sarıkamış İnşaat ve İşletme Müdüriyeti	Müdür: Kemalleddin Bey
Fevzi Paşa Malatya-Diyerbakır İnşaat ve İşletme Müdüriyeti	Müdür: Abbas Bey
Nafıa Vekaleti Muhasebe Müdüriyeti	Müdür: Reşad Bey Mümeyyiz: Nazif Bey

İKTİSAD VEKÂLETİ

Müsteşar	Şakir Bey, İhsan Abidin Bey
Kalemi Mahsus Müdüriyeti	Müdür: Haluk Hilmi Bey
Memurin, Levazım ve Evrak Müdüriyeti	Müdür: Haydar Bey Memurin Mümeyyizi: Mehmed Nuri Bey
Hukuk Müşavirliği	Müşavir: Avukat İbrahim Bey
İstatistik Müdüriyeti	Müdür: Nahi Bey Mümeyyiz (2 Kişi)
Ticaret Müdüriyeti Umumiyesi	Ticaret Müdir-i Umumisi: - Dahiliye ve Müessesat Ticaret Şubesi Müdürü: Necmeddin Bey Mümeyyiz: Ziyadeddin Bey Hariciye ve Müessesat Ticaret Şubesi Müdürü: Avni Bey Mümeyyiz: Fahri Bey
Maden Müdüriyeti Umumiyesi	Müdür:- Maden Heyeti Ticariye ve Hesabiye Müdürü: Şevki Bey Ser Mühendis: İbrahim Naim Bey Mühendis (2 Kişi) Mümeyyiz: Necati Bey
Sanayi Müdüriyeti Umumiyesi	Müdür: Recai Bey Müfettiş (3 Kişi) Fen Müfettişi (2 Kişi) Maden Mülkiyet Sanayi Şubesi Müdürü: Reşad Bey Maden Müessesat Müdüriyeti: Nafiz Bey İdare-i Umumiye Mümeyyizi: İbrahim Ethem Bey Ticareti Mülkiyeti Sanayiye Şubesi Mümeyyizi: Mustafa Rıfat Bey Müessesat-ı Sanayi ve Mesai Şubesi Mümeyizi: Rıza Bey Teşvikat-ı Sanayi Şubesi Mümeyyizi: Kamit Rıfat Bey Halıcılık Resami Şubesi Mümeyyizi: Azat ve Selami Bey
Mukavelat-ı Ticariye Tedkik Dairesi	Reis: Şevket Bey Muavini: Enis Behiç Bey Müşavir: Fazıl ve Galib Bey Heyet-i Tahririye Riyaseti:- Riyaset Muavini: Hakkı Bey
Avrupada Bulunan Ticaret Mümessilleri	(5 ülkede)
Vilayet Ticaret Memurları	İstanbul Mıntıkası Ticaret Müdürü: Muhsin Naim Bey İstanbul Şirketler Komiseri: Hayreddin Bey Mümeyyiz 8 Kişi) İzmir Mıntıkası Ticaret Müdürü: Ziya Bey Komiseri: Azat Bey Mümeyyiz (2 Kişi) Vilayat İktisat Memurları: Samsun, Trabzon, Gaziantep, Kayseri, Antalya, Bursa, Adana, Konya İstanbul Ticaret-i Hariciye Müdüriyeti Müdür: Zeki Bey İzmir Ticaret-i Hariciye Müdüriyeti Müdür: Hikmet Bey Samsun Ticaret-i Hariciye Müdüriyeti Müdür: Besim Bey Mersin Ticaret-i Hariciye Müdüriyeti Müdür: İhsan Faik Bey Vilayat Sanayi Memurları (İstanbul ve İzmir) Vilayat Maadin Memurları (İstanbul ve Balıkesir) Zonguldak-Havza-i Fehmiye Müdüriyeti Umumiyesi

	Müdir-i Umumi Vekili: Hüseyin Naci Bey Hukuk Müşaviri: Ahmed Muhtar Bey Mühendis: Rauf Bey
Ticaret ve Zahire Borsaları	İstanbul, İzmir, Konya, Tekirdağ, Manisa, Balıkesir, Adana, Edirne, Trabzon, Samsun, Adapazarı, Ankara, Menemen, Pavlı, Uzun Köprü, Bandırma, Kütahya, Antalya, Eskişehir, Afyon Karahisar, İnegöl, Amasya, Bursa, Biga, Tokad, Çorlu, Denizli, Salihli, Tarsus, Gaziantep, Emet, Kocaeli, Kırklareli, Gelibolu, Giresun, Lüleburgaz, Mersin
Ziraat	
Kalemi Mahsus Müdüriyeti	Müdür:- Muhasebe Müdüriyeti Müdür: Emin Bey Mümeyyiz (2 Kişi)
Hukuk Müşavirliği	Hukuk Müşaviri: Süleyman Adil Bey
Memurin ve Sicil Müdüriyeti	Müdür: Mustafa Neşet Bey Mümeyyiz: Abdullah Hilmi Bey
Orman Müdüriyeti Umumiyesi	Müdir-i Umumi: Cafer Bey Mümeyyiz: Şevki Bey
İşletme ve Teşcir Şubesi Müdüriyeti	Müdür: Midhat Bey Mümeyyiz: Arif Bey
Muhafaza ve Teftişat Müdüriyeti	Müdür. Vecdi Bey Mümeyyiz: Safvet Bey
Hesabat, Ahalat ve Hukuku Tasrifiye Müdüriyeti	Müdür: Ali Bekir Bey
Ziraat Müdüriyeti Umumiyesi	Müdir-i Umumi: Naki Bey Muavin: Haydar Bey Mümeyyiz: Hikmet Galib Bey
Ziraat ve Garsiyat Islah Şubesi Müdürieti	Müdürü: Tevfik Bey Mümeyyiz: Ekrem Bey
Mücadele ve Teşvikat Şubesi Müdüriyeti	Müdür: Şevket Bey Mümeyyiz: Haydar Bey Müessesat Şubesi Müdüriyeti Müdür: Faik Bey Mümeyyiz: Ekrem Galib Bey Alet-i Ziraat Şubesi Müdüriyeti Müdür: Nahid Basri Bey Mümeyyiz: İrfan Bey Neşriyat Şubesi Müdüriyeti Müdür: Cevad Rüşdi Bey Mümeyyiz: Cemal Bey
Umuru Baytariye Müdüriyeti Umumiyesi	Müdir-i Umumi: Ali Rıza Bey Mümeyyiz: Aziz Bey İdare ve Müessesat Şubesi Müdüriyeti Müdür: Abdulrahman Bey Mümeyyiz: Tosun Bey Islah ve Taksir Hayvanat Şubesi Müdüriyeti Müdür: Nureddin Bey Mümeyyiz: Süreyya Bey Emraz-ı Sariye Şubesi Müdüriyeti Müdür: Cevad Bey Mümeyyiz: Seyfeddin Bey

İstatistik Şubesi Müdüriyeti	Müdür: Osman Ferid Bey Mümeyyiz: Fahri Bey
Evrak Müdüriyeti	Müdür:- Mümeyyiz (2 Kişi)
Heyet-i Teftişiye	Reis: Midhat Bey Orman Müfettiş-i Umumisi: Bekir Bey Baytar: Adil Bey Ziraat Müfettiş-i Umumisi: Salih Bey ve Hüseyin Bey Orman Müfettişi Umumisi: Tahsin Bey Baytar (3 Kişi) Heyet-i Teftişiye Kalem Mümeyyizi: Ali Rıza Bey
Türkiye Sanayi ve Maadin Bankası	
Müdüriyet-i Umumiye	Müdir-i Umumi: Hayreddin Bey Muavin: -
Meclis-i İdare	Reis: İhsan Rıfat Bey Aza (6 Kişi)
Muhaberat ve Memurin Şubesi	Müdür: Mehmed Münir Bey Memurin Katibi: Ali Bey Baş Katib: Ahmed Midhat Bey Katib: Mustafa Naim Bey Mütercim (3 Kişi) Takib Muamelat Şefi: Şevki Bey Daktilograf ve Sineograf: Güzin Hanım Daktilograf: İsmail Hüseyin Bey Dosya Memuru (2 Kişi) Levazım Memuru: Hüseyin Bedri Bey
Banka Muamelatı Şubesi	Katib-i umumi Banka Muamelatı Müdürü: İrfan Rıza Bey Muavin: Muzaffer Bey İtibar, Akreditif ve Hesab-ı Cari Memuru: Arif Bey Borsa, Esham ve Tahvlat Memuru: Kamil Bey Tahsildar ve İstihcarat Memuru: Hakkı ve Nahid Bey
Muamelat-ı Sanaiye ve Ticariye Şubesi	Müdür: Sadettin Bey Muavin ve Mübayaat Şefi: Mecid Rıza Bey Mübayaat Memuru (3 kişi) Satış Şefi Arif Bey Satış Memuru: Ali Emin Bey Daktilograf Katibi: Hasan Bey İstihcarat Memuru: Rıfat Hilmi Bey Sevke Memuru (2 Kişi)
Ankara Teşkilatı	Müdür: Asım Süreyya Bey Muhasebeci: İsmail Hakkı Bey Veznedar: Mustafa Vehbi Bey Katib (2 Kişi)
Hukuk Müşavirliği	Avukat: Halil Fevzi Bey
Heyet-i Fenniye	İktisad Mühendisi: Mösyö Grosman Makine ve Elektrik Mühendisi: Said Bey Kimya Mühendisi: Adnan Bey Baş Katib Mahmud Ekrem Bey
Müfettişlik	Müfettiş: Esad Bey
Muhasebe Şubesi	Muhasebe Müdürü: Nihad Bey Primanota Şefi: Osman Bey Memuru (2 Kişi) Muhasebe Memuru (5 Kişi)

Türkiye Seyrüsefain Müdüriyet-i Umumiyesi	
Müdüriyet-i Umumiye	Müdir-i Umumi: Ekanı Harb Miralayı Sadullah Bey
İşletme ve Güverte Müdüriyeti	Müdür: Burhaneddin Bey İşletme Müdür Muavini: Zekeriya Bey Güverte Müdür Muavini: Hüsnü Bey Baş Katib: Fethi bey Tedkik ve Tadad Baş Memuru: Atıf Bey İstanbul Baş Acentesi: Ziya Bey İstanbul şube Acentesi: Tevfik Bey Sevahil Mütecaviresi Memuru: Osman Bey
Makine Müdüriyeti	Müdür: Kadri Bey Muavin Kazım Bey Baş Katib: Cemil Bey Fabrika Müdürü: Rıfat Bey
Levazım Müdüriyeti	Müdür: İzzeddin Bey Müdür muavini: Şerifeddin Bey Mübayaa Kısmı Amiri: Mustafa Bey Münakasat ve Mezaid Kısmı Amiri: Davud Bey Kamarot ve İaşe Kısmı Amiri: Muzaffer Bey Levazım Anbarı Baş Memuru: Tahsin Bey
Muhasebe Müdüriyeti	Müdür. Edhem Bey Muavin: Talat Bey Varidat Kısmı Amiri: Haydar Bey Masraf Kısmı Amiri: Halid Bey Baş Veznedar: Emin Bey Defteri Kebir Kısmı Amiri: Selahaddin Bey
Muamelat-ı Zatiye Müdüriyeti	Müdür: Ahmed Hilmi Bey Evrak Müdüriyeti Müdür: Abdülhadi Nuri Bey Baş Katib: Selahaddin Bey
Heyet-i Teftişiye	Baş Müfettiş: Mehmed Ali Bey Müfettiş (2 Kişi) İdare Avukatlığı Müşavir Avukat: Emin Ali Bey Avukat (2 Kişi)
Baş Tababet	Baş Tabib: Ali Derviş Bey Muavini: Şerafeddin Bey İstatistik Baş Memur. Şevket Bey
Meclis-i İdare	Reis: - Aza (6 kişi)

SIHHIYE VE MUAVENETİ İÇTİMAİYE VEKÂLETİ

Müsteşar	(Vekil) Doktor Hüsameddin Bey
Hukuk Müşaviri	Salih Bey
Mütehassıs Mütercim	Doktor Naci Said Bey
Kalemi Mahsus	Baş Katib:-
Hıfzısıhha Umumiye Şubesi	Müdür: Doktor Asım İsmail Bey Mütehassıs (4 Kişi) Mümeyyiz: Rasim Bey

Muavenatı İçtimaiye Şubesi	Müdür: Doktor Sadık Bey Muavin: Doktor Ömer Faruk Bey Mümeyyiz: Mustafa Fevzi Bey
Sicil ve Memurlar Şubesi	Müdür: Doktor Arif Bey Muavin: Doktor Salih Rıza Bey Mümeyyiz: İhsan Bey
İstatistik ve Neşriyat Şubesi	Müdür: Doktor Zeki Bey Ressam ve Grafik Mütehassısı: Ahmed Rüşdü Bey Mümeyyiz: Kazım Bey
Muhasebe Müdüriyeti	Müdür: Naci Bey Mümeyyiz: Rıza Bey
Hudud ve Sevahil Sıhhıye Müdüriyeti Umumiyesi	
Teşkilatı Merkeziye	Müdür: Galib Ata Bey Müfettiş: Hikmet Süreyya Bey Umuru Tahririye Şubesi Müdürü: Sadedin Bey Muhasebe Şubesi Müdürü: Şükrü Bey Muhasebe Şubesi Mümeyyizi: Salim Bey Daire Müdürü: Esad Bey Memur Mühendis: Hüseyin Arif Bey
Sevahil Sıhhıye Merkezleri	Galata, Kavak, İzmir, Antalya, Mersin, Zonguldak, Trabzon
Tahaffuzhaneler	Kavak, Tuzla, Urla, Sinob
Teftiş Heyeti	Birinci Sınıf Müfettiş (4 kişi) İkinci Sınıf Müfettiş (3 Kişi) Üçüncü Sınıf Müfettiş (5 Kişi) Mümeyyiz: Hüseyin Hüsnü Bey
Müteferrik Memurlar	(4 Kişi)

BANKALAR

Ziraat Bankası Müdüriyet-i Umumiyesi	
Müdir-i Umumi:	- Muavin: Şükrü Bey Katib-i Umumi: Selahddin Bey
Muhasebe-i Umumiye Müdüriyeti	Müdür: Said Bey Muavin Reşid Bey ve Zühdü Bey Amir: Ramiz Bey Muavin: Nahid ve Mümtaz Bey Baş Veznedar: Mustafa Bey Baş Muhasib: Hüsnü ve Muhterem Bey
Heyet-i Teftişiye	Müdür:- Amir:- Birinci Sınıf Müfettiş (3 Kişi) İkinci Sınıf Müfettiş (5 Kişi) Üçüncü Sınıf müfettiş (15 Kişi) Dördüncü Sınıf Müfettiş (7 Kişi) Müfettiş Muavini (22 Kişi9
Muamelat-ı Umumiye Müdüriyeti	Müdür. Sabih Bey Amir (4 Kişi) Muavin (6 Kişi)
Memurin Müdüriyeti	Müdür: Emin Bey Muavin: Hüseyin Bey

Muhaberat-ı Umumiye Müdüriyeti	Müdür: Münir Mazhar Bey Amir: Selahaddin Asaf Bey
Neşriyat ve İstihbarat Müdüriyeti	Müdür: Sanuber Bey Amir: Adnan Mustafa Bey İhtiyat Müdür Muhasib (3 Kişi) Murakıb (2 kişi) Mühendis: Salim Bey Daire Tabibi: Cevadi Bey
Şubeler	Amasya, Antalya, Aydın, Edirne, Erzurum, İzmir, Isparta, Adana, İstanbul, Erzincan, Eskişehir, Aksaray, Urfa, Bursa, Bolu, Tekirdağ, Tokad, Canik, Çorum, Çankırı, Denizli, Diyarbakır, Trabzon, Gazi Antep, Karahisar-i Sahip, Karesi, Kastamonu, Kars, Çanakkale, Kocaeli, Konya, Kayseri, Kütahya, Giresun, Uşak, Maraş, Mamuratül Aziz, Malatya, Manisa, Menteşe, Mersin, Niğde, Yozgat,
Emlak ve Eytam Bankası	
Meclis-i İdare	Reis: Süreyya Bey Reis Vekili: Mesud Bey Aza (7 Kişi)
İdare-i Merkeziye	Müdir-i Umumi Vekili: Hakkı Safvet Bey Muhasebe Müdürü Vekili: Reşad Bey Katib-i Umumi: Şerafeddin Bey İkrazat Müdürü: Ali Azat Bey Heyet-i Fenniye Müdürü: Hakkı Paşa Emlak Şubesi Müdürü: Emin Bey Muhaberat Şubesi Şefi: cemal Hakkı Bey Muhasebe Şubesi Müdür Muavini: Sadedin Bey İkrazat Şubesi Müdür Muavini: Münhaldir Muamelat Şubesi Eytam İşleri Amiri: Mümtaz Bey
İzmir Şubesi	Müdür: Hayreddin Şükrü Bey Müdir-i Sani: Mustafa Şükrü Bey Muamelat Şubesi Şefi: İbrahim Bey Emlak Şubesi Şefi: Ziya Bey Muhaberat Şubesi Şefi: Şevki Bey İkrazat Şubesi Şef Vekili: Kamil Bey Heyet-i Fenniye Şubesi şefi: Mühendis Kazım Bey Şube Avukatı: Nuri Fettah Bey
İstanbul Şubesi	Müdür Vekili: Ziya Tahsin Bey Emlak Şubesi: Mehmed Zeki Bey İkrazat Şubesi Şef Vekili: Ahmed Bey Muhaberat Şubesi Şef Vekili: Nahid Bey Muamelat Şubesi Şef Vekili: Orhan Bey Şube Avukatı: Taceddin Bey
Osmanlı Bankası	
Müdüriyet-i Umumiye	Müdir-i Umumi: Pierre de Sorbier de Pougnadoresse Muavin: A.H.Rayd Müdir-i Sani: Otto Emil Hodler
Ankara Şubesi	Müdür: Mösyö Javel Bocetti Müdür Muavini: Rafael Bavan Efendi
Türkiye'deki Şubeleri	Adana, Adapazarı, Afyonkarahisar, Akşehir, Antalya, Aydın ve Nazilli, Edirne, Erzurum, İzmir, İstanbul'da Beyoğlu, Eskişehir, Urfa, İnebolu, Balıkesir, Bandırma, Bayburd, Bursa, Bolu, Tekirdağ, Ceyhan, Çorum, Denizli, Diyarbakır, Zonguldak, Sivas, Samsun, Trabzon, Tarsus, Uşak, Gaziantep, Kırklareli, Kastamonu, Konya, Kayseri, Kütahya, Giresun, Mersin, Manisa, Malatya, Mamuratül Aziz, Milas

GENEL KAYNAKLAR

Kitap ve Makaleler

Ababay, Feridun, *Çıldır'ın Yönetsel Örgüt Süreci: Kuzeydoğu Anadolu'nun Tarihi Coğrafyası ile Osmanlı Taşra Örgütü*, Ankara 2000.

Adalet Bakanlığı 50. Yıl, Ankara Yarı Açık Cezaevi Matbaası, Ankara 1973.

Adıvar, Halide Edip, *Vurun Kahpeye*, Can, 1. Basım, İstanbul, Mayıs 2007 (Eski harflerle 1. Basım: 1926, Latin Harflerle 1. Basım: 1943).

Adil, Muslihiddin "Beynelmilel Ulumi İdariye Kongresi" *İdare,* Sayı 8, Kasım 1928, s.97-123.

Ağaoğlu, Samet, *Kuvay-ı Milliye Ruhu,* (Üçüncü Bası), Ağaoğlu Yayınevi, İstanbul 1964.

Akbal, İsmail, "Milli Mücadele Yıllarında Muhalif ve Bolşevizm Karşıtı Bir Vali: Kapancızâde Hamit Bey", *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Tarih Bölümü Tarih Araştırmaları Dergisi*, Cilt 29, Sayı 48, s. 1-28, http://dergiler.ankara.edu.tr/dergiler/18/1575/17085.pdf (HB).

Akçuraoğlu, Yusuf, *Türk Yılı 1928,* Hazırlayan: Arslan Tekin, Ahmet Zeki İzgöer, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara 2009.

Akgündüz, Ahmed, *Arşiv Belgeleri Işığında Sayıştay Tarihi*, Sayıştay Yayın İşleri Müdürlüğü, Ankara, 1997.

Akın, Rıdvan, "1920'ler Anadolu'sunda Yerel Demokrasi Girişimi: İdare-i Kurâ ve Nevahi Kanunu Layihası", *Toplumsal Tarih,* Cilt 6, Sayı 32, Ağustos 1996, s.31-41.

Akın, Rıdvan, *TBMM Devleti (1920-1923)-Birinci Meclis Döneminde Devlet Erkleri ve İdare*, İletişim Yayınları, İstanbul, 2001 (TD)

Akşin, Sina, *İstanbul Hükümetleri ve Milli Mücadele,* Cem Yayınevi, İstanbul 1976.

Akşin, Sina, *İstanbul Hükümetleri ve Milli Mücadele* Cilt I [Mutlakiyete Dönüş 1918-1919], Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 2.Baskı, İstanbul, 2004.

Alpkaya, Faruk, *Türkiye Cumhuriyeti'nin Kuruluşu: 1923-1924*, İletişim Yayınları, İstanbul, 1998.

Altun, Muhsin, *Osmanlı Tütün Tekeli: Memalik-İ Osmaniye Duhanları Müşterek'ül-Menfaa Reji İdaresi*, Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 1995.

Altun, Muhsin, "Osmanlı Sayıştayı'ndan Cumhuriyet Sayıştayı'na Geçiş Sürecine İlişkin Bazı Belgeler", *Sayıştay Dergisi*, 41/1, 2001, S. 1-35. http://Dergi.Sayistay.Gov.Tr/İcerik/Der41m1.Pdf , (11.06.2011)

Aslan, Onur Ender, *Kamu Personel Rejimi: Statü Hukukundan Esnekliğe*, TODAİE, 2002.

Arı, Kemal, *Büyük Mübadele, Türkiye'ye Zorunlu Göç (1923-1925),* Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul, 1995.

Armaoğlu, Fahir, *Siyasi Tarih (1789-1960)*, Akyıldız Matbaası, Ankara, 1975 (SiT)

Arsebük, Esat, "Türkiyede Medeni Hukukun İnkişaf Safhası", *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, Cilt 1, Sayı 1, s.7-19

Arslan, Esat, "Kurtuluş Savaşında Yunan-Fener Patrikhanesi Birlikteliğine Karşı Örgütlü Bir Yaklaşım 'Türk Ortodoks Kilisesi'", *Atatürk Yolu Dergisi*, Cilt IV, Sayı 15, 1995, s.407-442

Ata, Feridun, "Divân-ı Harb-i Örfî Mahkemelerinde Ermeni Tehciri Yargılamaları", *Türkiyat Araştırmaları*, Selçuk Üniversitesi, Konya, Güz 2004, S.15, s.297-323.

Atatürk Dönemi Ekonomi Politikası ve Türkiye'nin Ekonomik Gelişmesi, AÜ SBF Yayınları, Yayın No: 513, Ankara, 1982.

Atatürk, Mustafa Kemal, *Nutuk*, C: II, 1920-1927, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul, 1961.

Atatürk ve İdare, Türk İdare Dergisi, Cumhuriyet'in 60'ıncı Yıldönümü Özel Sayısı, Yıl 55, Sayı 362, İçişleri Bakanlığı Yayını, Ankara, Ekim 1983.

Atatürk'ün Bütün Eserleri, C: 14-15 (1922-1923; 1923-1924), Kaynak Yayınları, 2004.

Atatürk'ün Bütün Eserleri, Cilt 16 (1923-1924), Kaynak Yayınları, İstanbul, 2005.

Atatürk'ün Bütün Eserleri, Cilt 17 (1924-1925), Kaynak Yayınları, İstanbul, 2005.

Atatürk'ün Türkiye Büyük Millet Meclisi'ni Açış Konuşmaları, TBMM Kültür, Sanat ve Yayın Kurulu Yayınları, Ankara 1987.

(Atay), Falih Rıfkı, "Mücadele Esasları", *Hakimiyet-i Milliye Gazetesi*, 17 Şubat 1927.

Atay, Falih Rıfkı, *ÇANKAYA Atatürk'ün Doğumundan Ölümüne Kadar Bütün Hayat Hikâyesi*, Doğan Kardeş, İstanbul, 1969.

Atay, Falih Rıfkı, *Çankaya*, Sena Matbaası, İstanbul 1980.

Atay, Falih Rıfkı, *Çankaya*, Bateş Yayınları, İstanbul, 1984.

Avcıoğlu, Doğan, *Türkiye'nin Düzeni*, Birinci Kitap, Tekin, İstanbul, 2001, s.380.

Aybars, Ergün, *İstiklâl Mahkemeleri (1920-1927)*, Cilt I-II, Dokuz Eylül Üniversitesi Yayınları, 2.Baskı, 1988, İzmir. (İM)

Aybars, Ergün, *İstiklal Mahkemeleri,* Ankara, Ayraç, Ocak 2009.

Aybay, Rona, *Yurttaşlık Hukuku*, Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları: 499, Ankara 1982.

Aydın, Ayşe, "Türkiye Millet Meclisi Birinci Döneminde Görev Yapan Sağlık Mensupları", Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi, Türkiye Cumhuriyeti'nin 75. Yılı Özel Sayısı, Sayı 42, Cilt: XIV, Kasım 1998

Aybars, Ergün, *İstiklâl Mahkemeleri (1920-1927)*, Cilt I-II, Dokuz Eylül Üniversitesi Yayınları, 2.Baskı, 1988, İzmir. (İM)

Aydemir, Şevket Süreyya, *Tek Adam II,* 5. Baskı, İstanbul 1975.

Aydoğan, Erdal, "Tümgeneral Arif Hikmet Gerçekçi'nin Günlüğünde Refet Paşa'nın İstanbul'a Gidişi, Karşılanması ve İstanbul'daki İlk Günleri", *Ankara Üniversitesi Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi*, Sayı 27-28, Mayıs-Kasım 2001, s. 253-261 (RPİ)

Ayışığı, Metin, "Mütareke Döneminde Harbiye Nezareti ile Kuva-yı Milliye Arasındaki İlişkilere Dair Bazı Belgeler", *Uluslararası Sempozyum Bildirileri Kitabı* (6-8 Eylül 2009): "Kuvayı Milliye'nin 90.Yılında İzmir ve Batı Anadolu", I.Kitap, Oktay Gökdemir (Haz.), İzmir Büyükşehir Belediyesi Yayını, İzmir, 2010, s.117-130

Aykol, Hüseyin, *Çerkes Ethem (Gerçek Yaşam Öyküsü),* Phoenix Yayınevi, 2.Baskı, Ankara, 2011.

Aytaç, Fethi, "Belediye Kanunu'nun Oluşumu, Uygulaması ve Değişiklikler", *Türk Belediyeciliğinde 60 Yıl, Uluslararası Sempozyun, Ankara, 23-24 Kasım 1990, Bildiri ve Tartışmalar*, Metropol İmar A.Ş., IULA EMME, Ankara, 1990

Aytepe, Oğuz, "Milli Mücadele'de Bilecik Görüşmesi", *Ankara Üniversitesi Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi*, Sayı 33-34, Mayıs-Kasım 2004

Balta, Tahsin Bekir, *Önsöz*, 1924 Anayasası Hakkındaki Meclis Görüşmeleri içinde, Şeref Gözübüyük ve Zekai Sezgin, AÜ/SBF İdari İlimler Enstitüsü Yayını, Yayın no:3, Ankara, 1957, s. XI-XII.

Başar, Hüseyin, *Eğitim Müfettişlerinin Seçilmesi ve Yetiştirilmesi,* A.Ü Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara 1985.

Baykal, Bekir Sıtkı, *Heyeti Temsiliye Kararları,* TTK Yayını Birinci Baskı 1974), Ankara, 1989.

Bayrak, Mehmet, "Şark Islahat Planı ve TC'nin Kürt Politikası", Ed: İsmail Beşikçi, *Resmi Tarih Tartışmaları -6- Resmi Tarihte Kürtler*, Özgür Üniversite Kitaplığı 76, İstanbul 2009, s.389-395.

"Belge: Türkiye Cumhuriyeti 1923-1933 Adliye İşleri Raporu 1", *Hukuk ve Adalet Eleştirel Hukuk Dergisi*, Sayı 1, Yıl 1, Ocak-Mart 2004.

Berber, Engin, "Yunan İşgali, Geldikleri gibi Gidemediler", *NTV Tarih*, 4 Mayıs 2009.

Berber, Engin, *Sancılı Yıllar: İzmir (1918-1922) – Mütareke ve Yunan İşgali Döneminde İzmir Sancağı*, Ayraç Yayınevi, Ankara, 1997 (SY).

Berber, Engin, "Batı Anadolu Rumlarının Son Fedakârlığı ya da 9 Eylül 1922'yi Önleyemeyen Bir Askeri Yapılanma: Küçük Asya Savunma Örgütü", *İşgal'den Kurtuluş'a İzmir*, İzmir Büyükşehir Belediyesi ve Cumhuriyet Gazetesi, İzmir, 2007.

Berkes, Niyazi, *Türkiye'de Çağdaşlaşma*, YKY Yayınları, İstanbul, 2002.

Bıyıklıoğlu, Tevfik, *Trakya'da Milli Mücadele*, Cilt I, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 1992.

Blaisdell, Donald C., *Osmanlı İmparatorluğu'nda Avrupa Mali Denetimi: Osmanlı Duyunu Umumiye İdaresinin Anlamı, Kuruluşu ve Faaliyeti,* Çev. Ali İhsan Dalgıç, İstanbul Matbaası, İstanbul, 1979.

Borak, Sadi, *Atatürk'ün Resmi Yayınlara Girmemiş Söylev, Demeç, Yazışma ve Söyleşileri* Kaynak Yayınları, İstanbul, 1997 (SDYS)

Boratav, Korkut, *Türkiye İktisat Tarihi 1908-2007*, İmge Kitabevi Yayınları, Ankara, 2008.

Bulutay, Tuncer, *Employment, Unemployment and Wages in Turkey*, ILO, State Institude of Statics, Ankara, 1995.

Burak, Durdu Mehmet, "El-Cezire Kumandanı Nihat Paşa'nın Eşkıya Tarafından Soyulması", *Gazi Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, Cilt 6, Sayı 1, 2005.

Can, Bilmez Bülent, *Demiryollarından Petrole Chester Projesi:1908-1923*, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul, Mayıs 2000.

CHP Grup Toplantısı Tutanakları 1923-1924, yay. haz. Yücel Demirel ve Osman Zeki Konur, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul, 2002.

Clogg, Richard, Modern Yunanistan Tarihi, İletişim Yayınları, İstanbul, 2007 (MYT)

Cornell, Svante E., *Small Nations and Great Powers: A Study of Ethnopolitical Conflict in the Caucasus*, Routledge, 2001 (SNGP)

Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ekonomisi 1923-1978, Der:Memduh Yaşa, Akbank Kültür Yayını, İstanbul 1980.

Çavdar, Tevfik, *"Müntehib-i Sani" den Seçmene,* V Yayınları, Ankara 1987.

Çavdar, Tevfik, "1329 (1913) İdare-i Vilayât Kanunu ve Genel Meclis Üyelerinin Mesleklerine İlişkin Nitelikleri", *Amme İdaresi Dergisi*, Cilt 16, Sayı 1, Mart 1983, s.3-22.

Çelebi, Ercan, "Mübadillerin Yunanistan'daki Mal Kayıtları Ve Muhtelit Mübadele Komisyonu Tasfiye Talepnameleri", *ÇTTAD*, Dokuz Eylül Üniversitesi, Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi Enstitüsü, V/12, (2006/Bahar).

Çelebi, Mevlüt, "Atatürk himayesinde Kurulan Türk Maarif Cemiyeti", *Tarih İncelemeleri Dergisi* Cilt/Volume XIX, Sayı/Number 2 Aralık/December 2004.

Çelik, Seydi, *Osmanlı'dan Günümüze Devlet ve Asker,* Salyangoz Yayınları, İstanbul 2008.

Çılgın, Alev Sınar, "Genç Cumhuriyetin Ütopyası: Gürbüz Türk Çocuğu", *U.Ü. Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi,* Yıl:5, Sayı:6, 2004/1, s. 97-119.

Çınar, Tayfun, *Dünyada ve Türkiye'de Başkentlik Sorunu*, Mülkiyeliler Birliği Vakfı Yayınları, Tezler Dizisi 15, Ankara, 2004

Çiçek, Kemal "Türk-Amerikan İlişkilerinde Ermeni Diasporasının Rolü" www.ermenisorunu.gen.tr/turkce/makaleler/makale63.html

Çitçi, Oya, "Ordu Siyaset İlişkileri", *Amme İdaresi Dergisi*, Cilt 39, Sayı 4, Aralık 2006, s. 17-44.

Demirel, Ahmet, *Birinci Meclis'te Muhalefet-İkinci Grup,* İletişim Yayınları, İstanbul, 4.Baskı, 2007 (BMM-İG)

Devlet Demiryolları ve Limanları İdare-i Umumiyesi Ticaret ve Teftiş-i Hasılat Dairesinin Teşkilat ve Vezaifine Mütedair Dahili Talimatname, Demiryolları Matbaası, No:468, 1927.

Dik Esra, "Türkiye'de Resmi Gazete'nin Serüveni", *Memleket Siyaset*, 2009/11, s. 163-179.

Duman, Hasan, *Osmanlı Yıllıkları, (Salnameler-Nevsaller),* İslam Tarih, Sanat ile Kültür Araştırma Merkezi, Renkler Matbaası, İstanbul 1982.

Eğilmez, Mümtaz Şükrü, *Milli Mücadele'de Bursa*, Tercüman Tarih Yayınları, Sayı: 2, İstanbul, 1981

Ekinci, Ekrem Buğra, *Osmanlı Mahkemeleri (Tanzimat ve Sonrası)*, Arı Sanat Yayınevi, Gözden Geçirilmiş 2.Baskı, İstanbul, 2010

Emre, Ahmet Cevat, "Türkiye'de Harf İnkılâbı", *Türk Yılı 1928*, Der. Yusuf Akçura, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara 2009.

Ener, Kasım, *Çukurova'nın İşgali ve Kurtuluş Savaşı,* İstanbul 1963.

Erdeha, Kamil, *Milli Mücadelede Vilayetler ve Valiler,* Remzi Kitabevi, İstanbul 1975.

Erdeha, Kamil, "Milli Mücadelede Livalar ve Mutasarrıflar: İzmit Mutasarrıflığı-IV", *Mülkiyeliler Birliği Dergisi,* 7/51, Nisan-Haziran 1978, s. 21-26.

Erdem, Hamit, *1920 Yılı ve Sol Muhalefet*, Sel Yayıncılık, İstanbul, 2010

Erdenir, Burak, "Mustafa Kemal Atatürk ve J.J.Rousseau'nun Düşüncelerinin Karşılaştırılması", *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, Sayı 40, Cilt XIV, Mart 1998.

Ergin, Osman Nuri, Ahmed Nezih Galitekin (Haz.), *İstanbul Şehreminleri*, İstanbul Büyükşehir Belediyesi Kültür İşleri Daire Başkanlığı, İstanbul, 1996 (İŞ)

Ergün, Mustafa, Atatürk Devri Türk Eğitimi II, http://www.egitim.aku.edu.tr/ata2.htm

Eroğul, Cem, "1908 Devrimi'ni İzleyen Anayasa Değişiklikleri", http://siyaset.politics.ankara.edu.tr/eski/yayinlar/erogul/2008-1.pdf

Fazıl, Necip, *Son Devrim Din Mazlumları,* İstanbul, Büyük Doğu Yayınları, Aralık 2011

Fink, Carole, Axel Frohn ve Jürgen Heideking (Ed.), *Genoa, Rapallo ve European Reconstruction in 1922*, Cambridge University Press, 1991.

Gazi Mustafa Kemal (Atatürk), *Nutuk-Söylev*, I. Cilt: 1919-1920 ve II. Cilt: 1920-1927, Türk Tarih Kurumu Yayınları, 7.Baskı, Ankara, 2008 (Nutuk).

Genelkurmay Başkanlığı, *Türk İstiklal Harbi,* Cilt I: Mondros Mütarekesi ve Tatbikatı, Tevfik Bıyıklıoğlu, Ankara 1962; C II: Batı Cephesi, I. Kısım, 15 Mayıs 1919-4 Eylül 1919, Hakkı Güvendik, Ankara 1963; II. Kısım, 4 Eylül 1919-9 Kasım 1920, Rahmi Apak, Ankara 1965; III. Kısım, 9 Kasım 1920-15 Nisan 1921, Rahmi Apak, Ankara.

Goloğlu, Mahmut, *Türkiye Cumhuriyeti: 1923 (Milli Mücadele Tarihi, 5. Kitap)*, Başnur Matbaası, Ankara, 1971.

Goloğlu, Mahmut, *Devrimler ve Tepkileri (1924-1930)*, Goloğlu Yayınları, Ankara, 1972.

Gök, Nursen, Donanma Cemiyeti'nin Anadolu'da Örgütlenmesi, Yayınlanmamıs Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2007.

Gökbilgin, Muzaffer Tayyip, *Milli Mücadele Başlarken,* Türkiye İş Bankası Yayını, Cilt I, Ankara 1965.

Gözübüyük, Şeref ve Zekai Sezgin, AÜ/SBF İdari İlimler Enstitüsü Yayını, Yayın no:3, Ankara, 1957.

Gözübüyük, Şeref ve Suna Kili, *Türk Anayasa Metinleri (1839-1980)*, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul, 2006.

Güler, Birgül Ayman, "Yerel Yönetimleri Güçlendirmek mi? Ademi Merkeziyet mi?", *Çağdaş Yerel Yönetimler*, Cilt 9, Sayı 2, Nisan 2000.

Güler, Birgül Ayman, *Devlette Reform Yazıları*, Paragraf Yayınları, Ankara, 2005.

Güler, Birgül Ayman, "Otuzlu Yıllarda Yönetim", *Açıklamalı Yönetim Zamandizini 1929-1939,* A.Ü. SBF KAYAUM Yayını, Ankara 2007, s. 1-20.

Güler, Birgül Ayman, "Yönetimde Özerklik Sorunu: Duyunu Umumiyei Osmanlı Meclisi İdaresi 1881–1948", *MEMLEKET Siyaset Yönetim*, 2006/1, s.97-121.

Güler, Birgül Ayman, *Türkiye'nin Yönetimi: Yapı*, İmge, Ankara, 2010.

Güneş, İhsan, *Birinci Tbmm'nin Düşünce Yapısı: 1920-1923*, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, Yayın No: 360, Temmuz 1997.

Hamamcı, Can, *Merkezi Yönetim-Yerel Yönetim Ekseninde Belediyelerimizin Yapısı ve Demokratikleşme Eğilimi*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara, Eylül 1981

Harp Tarihi Vesikaları Dergisi, Sayı 70, Mart 1974, 1520 sayılı belge.

Hosfeld, Rolf, "The Armenian Massacre and Its Avengers-The ramifications of the assassination of Talaat Pasha in Berlin", *IP-Transatlantic Edition*, Fall, 2005 (TPB).

Hot, İnci, "Ülkemizde Frengi Hastalığı ile Mücadele", *Türkiye Klinikleri: Tıp Etiği-Hukuku-Tarihi*, Cilt 12, Sayı 1, 2004 (FH)

İba, Şeref, *Türkiye'de Meclis Başkanlığı ve Başkanlık Divanı*, Nobel Yayın Dağıtım, Ankara, 2001.

İğdemir, Uluğ, *Heyeti Temsiliye Tutanakları,* TTK Yayını, Birinci Baskı 1975, Ankara, 1989.

İlkin, Selim, "1922-1923 Yıllarında Bir Yabancı Sermaye Girişimi: Chester Demiryolu Projesi", *Uluslararası Atatürk Sempozyumu: Bildiriler Ve Tartışmalar(17-22 Mayıs 1981)*, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, Yayın No: 254, Ankara, 1983, S. 739-781.

İsmet İnönü'nün TBMM'deki Konuşmaları, Birinci Cilt (1920-1938), TBMM Kültür, Sanat ve Yayın Kurulu Yayınları No:56, s.260-276.

İstatistik Yıllığı, Başbakanlık İstatistik Genel Müdürlüğü, Cilt:8 1935/1936, Ankara

Jaeschke, Gotthard, *Türk Kurtuluş Savaşı Kronolojisi,* TTK, Ankara 1970.

Jaeschke, Gotthard, *Kurtuluş Savaşı ile İlgili İngilizce Belgeler,* Çev. C. Köprülü, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara 1972. (KSİB)

Jaeschke, Gotthard, *Türk Kurtuluş Savaşı Kronolojisi*, Cilt I: Mondros'tan Mudanya'ya Kadar (30 Ekim 1918-11 Ekim 1922), Türk Tarih Kurumu Yayınları, 2.Baskı, Ankara, 1984 (TKSK I).

Jaeschke, Gotthard, *Türk Kurtuluş Savaşı Kronolojisi*, Cilt II: Mudanya Mütarekesi'nden 1923 Sonuna Kadar, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 1973 (TKSK II).

Kaplan Leyla, *Cemiyetlerde ve Siyasi Teşkilatlarda Türk Kadını(1908-1960)*, Atatürk Araştırma Merkezi, Yayınları, Ankara 1998.

Karabekir, Kazım, *İstiklal Harbimiz,* 2. Baskı, İstanbul 1969.

Karabekir, Kâzım, *İstiklâl Harbimiz*, 2.Cilt, Yapı Kredi Yayınları, 2.Baskı, İstanbul, 2008 (İH).

Karabekir, Kâzım, *İstiklâl Harbimizde Enver Paşa ve İttihat Terakki Erkânı*, Emre Yayınları, İstanbul, 2001 (İHEP)

Karahanoğulları, Onur, *Türkiye'de İdare Yargı Tarihi*, Turhan Kitabevi, Ankara, 2005.

Karamustafaoğlu, M.Tuncer, *Yasama Meclisinde Komisyonlar*, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları, No: 201, Ajans-Türk Matbaası, Ankara, 1962

Karay, Refik Halit, *Minelbab İnelmihrab,* İnkılap ve Aka Kitabevleri, İstanbul 1964.

Karayalçın, Yaşar**, "**Kanunlarımız, Doktrin ve Uygulama Açısından Mera ve Yaylaklar, «Emvali Metruke»", *AÜ SBF Dergisi,* Cilt:32, Sayı:1, s. 41-70.

Kardeş, Salâhaddin, *"Tehcir" ve Emval-i Metrûke Mevzuatı*, T.C. Maliye Bakanlığı Strateji Geliştirme Başkanlığı Yayını, Yayın No: 2008/379, Ankara, 2008.

Kemal, Cemal, "Birinci Dünya Savaşı ve Sonrasında Musul Meselesi", *Ankara Üniversitesi Türk İnkilâp Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi,* Sayı 40, Kasım 2007, s. 643-691.

Keskin, Nuray Ertük, "Cumhuriyet Döneminde Toprağa Dayalı Örgütlenme: İl Yönetimi Sisteminin Kuruluşu", *Memleket SiyasetYönetim Dergisi*, Cilt 2, Sayı 5, 2008, s. 119-175.

Keskin, Nuray Ertürk, *Türkiye'de Devletin Toprak Üzerinde Örgütlenmesi*, Tan Kitabevi Yayınları, Ankara, 2009 (TDTÜÖ).

Kırkpınar Leyla *Türkiye'de Toplumsal Değişme ve Kadın*, TC Kültür Bakanlığı Kültür Eserleri, Ankara 2001.

Kırpık, Cevdet, "Anadolu'da Savaş, İstanbul'da Kanun Hazırlığı ve Hanedan-ı Âl-i Osman Kararnamesi", *SDÜ Fen Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Mayıs 2009, Sayı: 19, s. 1-24.

Kocabaşoğlu, Uygur, *Türkiye İş Bankası Tarihi*, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul, 2001.

Kocatürk, Utkan, *Atatürk ve Türkiye Cumhuriyeti Tarihi Kronolojisi*, TTK, Ankara, 1983.

Kocatürk, Utkan, *Atatürk ve Türkiye Cumhuriyeti Tarihi Kronolojisi: 1918-1938*, 2. Baskı, Ttk Basımevi, Ankara, 1988.

Korkud, Selahaddin Aslan, "Osmanlı İmparatorluğu'nda 1909'dan 1918 arasında İdare Teşkilat ve Amirleri Hakkında Bir İnceleme", *Türk İdare Dergisi,* 36/293-294, 1965, s. 3-16.

Koçak, Cemil, *Umûmî Müfettişlikler (1927-1952)*, İletişim, İstanbul, 2003.

Köksal, Mustafa, *TBMM'nin İlkleri*, Nobel, Ankara, 2007.

Kuruç Bilsay, *Belgelerle Türkiye İktisat Politikası* I, Ankara Üniversitesi SBF Yayınları No:580, Ankara 1993.

Kuruç Bilsay, *Mustafa Kemal Döneminde Ekonomi*, Bilgi Yayınevi, İstanbul 1987.

Kurtuluş Savaşı'nın İdeolojisi: Hakimiyeti Milliye Yazıları, 2. Basım, Kaynak Yayınları, İstanbul, 2003.

Kutay, Cemal, *Tarihte Türkler Araplar: Hilafet Meselesi*, Aksoy Yayıncılık, İstanbul, 1998.

Küçük, Yalçın. *Planlama, Kalkınma ve Türkiye.* 2. Baskı. İstanbul: Bilim Yayınları, Ekim 1975.

Küçük, Yalçın, *Türkiye Üzerine Tezler,* Cilt 2, Tekin Yayınları, İstanbul, 2003.

Mahir İz, *Yılların İzi*, İrfan Yayınları, 1975, Kitabevi Yayınları, 2000

Mahmud "Yine Şark Vilayetlerimizden", *Hakimiyet-i Milliye*, 9 Mayıs 1927.

Mahmud "Devletimizin İtibarı*", Hakimiyet-i Milliye* 16 Ocak 1927.

Mustafa Balcıoğlu, *İki İsyan-Koçgiri, Pontus- Bir Paşa-Nurettin Paşa-*, Babil Yayıncılık, Ankara, 2003.

Müderrisoğlu, Alptekin, *Kurtuluş Savaşının Mali Kaynakları*, Maliye Bakanlığı 50. Yıl Yayınları, Ankara, 1974.

Müderrisoğlu, Alptekin, *Kurtuluş Savaşının Mali Kaynakları*, YKY, İstanbul, 1981 (KSMK).

Müderrisoğlu, Alptekin, "Batı Anadolu'da Kurulan Kısa Ömürlü Bir Devlet: İONYA", *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, Sayı 27, Cilt: IX, Temmuz-Kasım 1993, www.atam.gov.tr (15.12.2011).

Nalbant, Atilla, *Üniter Devlet-Bölgeselleşmeden Küreselleşmeye*, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, 1997

Nutuk, Cilt I, TTK, Ankara 1984.

Okçuoğlu, Gülsevin, ve İzzettin Önder, "Aşarın Kaldırılması", *İktisat Fakültesi Mecmuası*, 1987.

Oran, Baskın (Ed.), *Türk Dış Politikası-Kurtuluş Savaşından Bugüne Olgular, Belgeler, Yorumlar*, Cilt I, İletişim Yayınları, İstanbul, 2001 (TDP)

Ortaylı, İlber, *Tanzimattan Sonra Mahalli İdareler (1840-1878)*, TODAİE Yayınları, Ankara, 1974 (TSMİ).

Ortaylı, İlber, *Tanzimattan Cumhuriyete Yerel Yönetim Geleneği,* Hil Yayınları, İstanbul, 1985.

Önal, Sami, *Milli Mücadelede Oltu,* Ankara 1968.

Önder, İzzettin, *Türkiye'de Kamu Harcamalarının Seyri: 1927-1967*, Fakülteler Matbaası, İstanbul 1974.

Ökçün, Gündüz, "1923 Yılında İzmir'de Toplanan Türkiye İktisat Kongresi'nde Kabul Edilen Esaslar", *İktisat Tarihi Yazıları* içinde (Gündüz Ökçün), Sermaye Piyasası Kurulu, Ankara, 1997, s.279-315.

Ökçün, A. Gündüz, *Türkiye İktisat Kongresi 1923- İzmir: Haberler-Belgeler-Yorumlar*, 4. Baskı, Spk, Yayın No: 59, Ankara, 1997.

Ökçün, Ahmet Gündüz, *Türk Antlaşmaları Rehberi (1920-1973)*, Sermaye Piyasası Kurulu Yayını, Ankara, 1997 (TAR)

Öke, Mim Kemal, *Musul Meselesi Kronolojisi (1918-1926)*, Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı Yayınları, İstanbul, 1987.

Önen, Nizam ve Cenk Reyhan, *Mülkten Ülkeye – Türkiye'de Taşra İdaresinin Dönüşümü (1839-1929)*, İletişim Yayınları, İstanbul, 2011

Özakman, Turgut, *1881-1938 Atatürk, Kurtuluş Savaşı ve Cumhuriyet Kronolojisi*, Bilgi Yayınevi, 1. Basım, Ankara, Haziran 1999, s. 209-218.

Özer, İsmail, "Mustafa Kemal Atatürk'ün Halkçılık Anlayışı ve I.TBMM'de Halkçılık Tartışmaları", *Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi,* I, 2011.

Öztoprak, İzzet, "Londra Konferansı ve Türkiye Meselesinin Cereyan-ı Müzakeratı", *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, Cilt XI, Sayı 33, Kasım 1995, http://www.atam.gov.tr/index.php?Page=DergiIcerik&IcerikNo=769 (LK)

Özüçetin, Yaşar ve H.Mehmet Dağıstan, "Hıyanet-i Vataniye Kanunu'nun Müzakereleri ve Kabulü", *Tarihin Peşinde*, Sayı: 5, 2011

Pehlivanlı, Hamit, *Kurtuluş Savaşı İstihbaratında Tetkik Heyeti Amirlikleri,* Ankara 1993.

Reyhan, Cenk, "Yerel Yönetim Metinleri (XX)-1913 Tarihli Vilâyat Genel İdaresi Geçici

Sağlam, Mehmet Hakan*, II. Tertip Düstur Kılavuzu: Osmanlı Devlet Mevzuatı (1908-1922),* Tarih Vakfı, İstanbul 2006.

Saçlı, Yurdakul, *Türkiye'de Tarım İstatistikleri Gelişimi, Sorunlar ve Çözüm Önerileri*, DPT Yayın No:2792, Ankara 2009.

Sarıhan, Zeki, *Çerkez Ethem'in İhaneti,* Kaynak Yayınları, İstanbul, 1998.

Sarıhan, Zeki, *Kurtuluş Savaşı Günlüğü, Açıklamalı Kronoloji, Mondros'tan Erzurum Kongresi'ne (30 Ekim 1918- 22 Temmuz 1919),* TTK Yayını, Ankara 1993.

Sarıhan, Zeki, *Kurtuluş Savaşı Günlüğü, Açıklamalı Kronoloji, Erzurum Kongresi'nden TBMM'ye (23 Temmuz 1919 – 22 Nisan 1920),* TTK yayını, Ankara 1994.

Sarıhan, Zeki, *Kurtuluş Savaşı Günlüğü, Açıklamalı Kronoloji,* Cilt III: TBMM'den Sakarya Savaşı'na (23 Nisan 1920-22 Ağustos 1921), Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 1995. (KSG III)

Sarıhan, Zeki, *Kurtuluş Savaşı Günlüğü, Açıklamalı Kronoloji,* Cilt VI: Sakarya Savaşı'ndan Lozan'ın Açılışına (23 Ağustos 1921-20 Kasım 1922), Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 1996. (KSG VI)

Selek, Sabahattin, *Anadolu İhtilâli*, Kastaş Yayınları, 8.Baskı, İstanbul, 1987.

Sevinç, Murat, *Anayasa Yazıları*, İmaj Yayınevi, Ankara, 2011.

Sosyalizm ve Toplumsal Mücadeleler Ansiklopedisi, 3.Cilt (1918-1945), İletişim Yayınları, 1988

Soysal, İlhami, *150'likler*, Gür Yayınları, İstanbul, 1985.

Soysal, İsmail, *Tarihçeleri ve Açıklamaları ile Birlikte Türkiye'nin Siyasal Andlaşmaları*, I.Cilt (1920-1945), Türk Tarih Kurumu Yayınları, XVI. Dizi, Sayı 38, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 1989 (TSA)

Soysal, Mümtaz, *100 Soruda Anayasanın Anlamı*, Gerçek Yayınevi, 6.Baskı, İstanbul, 1986

Stalin, J.V., "Barışçıl Ekonomik Restorasyon Çalışmasına Geçiş Döneminde Bolşevik Partisi (1921-1925)", *Bolşevik Partisi Tarihi-Sovyetler Birliği Komünist Partisi Bolşevikler Tarihi*, Bilim ve Sosyalizm Yayınları, Ankara, 1998.

Sunay, Cengiz, *Son Karar Misak-ı Milli,* Doğan Kitap, İstanbul 2007.

Şapolyo, Enver Behnan, *Mustafa Kemal ve Milli Mücadelenin İç Alemi,* İnkılap ve Aka Kitabevleri, İstanbul 1967.

Şener, Cemal, *Çerkes Ethem Olayı,* Ant Yayınları, 7.Baskı, İstanbul, 1994.

Şenyapılı, Tansa, *Ankara Kentinde Gecekondu Gelişimi (1923-1960),* Kent Koop Birliği, Ankara 1985.

Şimşir, Bilal, *Malta Sürgünleri,* Milliyet Yayınları, 1972.

Şimşir, Bilâl, *Malta Sürgünleri*, Bilgi Yayınevi, 2.Baskı, Ankara, 1985 (MS)

Şimşir, Bilâl, "Cumhuriyet'in İlk Çeyrek Yüzyılında Türk Diplomatik Temsilcilikleri ve Temsilcileri (1920-1950)", *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, Cilt XXII, Mart-Temmuz-Kasım 2006, Sayı: 64-65-66, Ankara

Şimşir, Bilal, *İngiliz Belgelerinde Atatürk,* Nisan 1919-Mart 1920, Cilt I, TTK, Ankara 1973.

Şimşir, Bilâl, *İngiliz Belgelerinde Atatürk (1919-1938)*, Cilt III: Ocak-Eylül 1921, Türk Tarih Kurumu Yayınları, 2.Baskı, Ankara, 2000. (İBA III) – 30 Eylül 1921

Şimşir, Bilâl, *İngiliz Belgelerinde Atatürk (1919-1938)*, Cilt VI: Ekim 1921-Ekim 1922, Türk Tarih Kurumu Yayınları, 2.Baskı, Ankara, 2000. (İBA IV)

Şimşir, Bilâl, *Sakarya'dan İzmir'e,* Milliyet Yayınları, Sıralar Matbaası, İstanbul, 1972. (Sİ)

Tanör, Bülent, *Kurtuluş (1918-1923),* Yenigün Haber Ajansı, İstanbul 1997.

Tanör, Bülent, *Kurtuluş Kuruluş*, Cumhuriyet Kitapları, 8.Baskı, Ankara, 2007.

Tanör, Bülent, *Osmanlı-Türk Anayasal Gelişmeleri (1789-1980)*, Der Yayınları, İstanbul, 1995.

Taşer, Cengiz, *Radyonun Organizasyonu ve Özerkliği,* TRT Basılı Yayınlar Müdürlüğü Yayınları:5, Ankara 1969.

Taşer, Pınar, Mütareke Döneminde Divan-ı Harbi Örfiler (1918-1922), *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü,* Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Eskişehir, 2005, http://kybele.anadolu.edu.tr/tezler/2005/337271.pdf

TBMM Kütüphane-Dokümantasyon ve Tercüme Müdürlüğü, *Hükümetler ve Programları*, Ankara, 1988.

T.C. Başbakanlık Personel ve Prensipler Genel Müdürlüğü, *Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin Kuruluşundan Günümüze Hükümetler*, Ankara, 1998

T.C. Genelkurmay Başkanlığı, *Türk İstiklal Harbi*, IV.Cilt Güney Cephesi, Genelkurmay Askeri Tarih ve Stratejik Etüt Başkanlığı Yayınları, Ankara, 2009 (TİH-GC)

T.C.Genelkurmay Başkanlığı, *Türk İstiklâl Harbi'ne Katılan Tümen ve Daha Üst Kademelerdeki Komutanların Biyografileri,* Genelkurmay Basımevi, Ankara, 1989 (KB).

Tecer, Meral, "Atatürk Döneminde (1923-1938) Ekonomik Örgütlenme", *AİD*, Cilt:39, Sayı:4, Aralık 2006, s.75-116.

Tengirşek, Yusuf Kemal, *Vatan Hizmetinde,* İstanbul 1967.

Tekeli, İlhan, "Cumhuriyet Döneminde (1923-1973) Türkiye'de Belediyeciliğin Evrimi", Ergun Türkcan (ed.), *Türkiye'de Belediyeciliğin Evrimi*, Belediyecilik Araştırma Dizisi, Birinci Kitap, Ankara 1978, s.37-38

Tekeli, İlhan İlkin Selim, *1929 Dünya Buhranında Türkiye'nin İktisadi Politika Arayışları*, Türkiye Belgesel İktisat Tarihi Serisi No: 2, ODTÜ Yayınları, Ankara 1983.

Tekeli, İlhan; Selim İlkin, "Devletçilik Dönemi Tarım Politikaları (Modernleşme Çabaları), *75 Yılda Köylerden Şehre*, Türkiye İş Bankası Yayınları Ed. Oya Baytar, İstanbul 1999.

Tekeli, İlhan ve Selim İlkin, *Uygulamaya Geçerken Türkiye'de Devletçiliğin Oluşumu*, Bilge Kültür Sanat, İstanbul, Ocak 2009.

Tepeyran, Ebubekir Hazım, *Zalimane Bir İdam Hükmü,* İnkılap Kitabevi, İstanbul 1946.

Tezel, Yahya Sezai, *Cumhuriyet Döneminin İktisadi Tarihi*, Yurt Yayınları, Ankara 1982.

Tezel, Yahya Sezai, "Birinci Büyük Millet Meclisi Anti-Emperyalist Miydi: Chester Ayrıcalığı", *SBF Dergisi*, C:24 S: 5, 1970, S. 287-318.

Tezel, Yahya Sezai, *Cumhuriyet Döneminin İktisadi Tarihi:1923-1950*, 3. Baskı, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul, Kasım 1994.

The Economist (ODTÜ Veri Tabanı).

Toynbee, Arnold J., *Türkiye: Bir Devletin Yeniden Doğuşu*, (çev. Kasım Yargıcı), Milliyet Yayınları, İstanbul, 1971.

Tör, Vedat Nedim, "Millet İktisadiyatı", *Kadro*, Eylül 1932

http://kadrodergisi.com/eskisayilar/findikta-devlet-kooperatifi-devletle-mustahsilin-isbirligine-dogru/.

Tunaya, Tarık Zafer, *Siyasal Kurumlar ve Anayasa Hukuku*, Fakülteler Matbaası, İstanbul, 1980.

Tunaya, Tarık Zafer, *Türkiye'de Siyasal Partiler*, Cilt II, Mütareke Dönemi, İletişim Yayınları, 2003.

Tunçay, Mete, *Türkiye'de Sol Akımlar –I (1908-1925),* Bilgi Yayınevi, İstanbul 1978.

Tunçay, Mete, *1923 Amele Birliği*, Özal Matbaası, İstanbul, Ekim 1989.

Tunçay, Mete, *Türkiye Cumhuriyeti'nde Tek-Parti Yönetimi'nin Kurulması: 1923-1931*, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, 1999.

Tural, Erkan, "II.Meşrutiyet Dönemi'nde Adliye ve Mezâhip Nezareti'nde Bürokratik Reform", *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, Cilt 57, Sayı 2, 2008, s.223-252.

Türk Parlamento Tarihi, TBMM III. Dönem (1927-1931), TBMM Vakfı Yayınları, No: 9, Ankara 1995.

Türkeş, Mustafa, *Kadro Hareketi Ulusçu Sol Bir Akım*, 1. Baskı, Ankara, İmge, Aralık 1999.

Türkgeldi, Ali, *Mondros ve Mudanya Mütarekelerinin Tarihi*, Ankara, 1948.

Türkmen, Zekeriya, "Özdemir Bey'in Musul Harekâtı ve İngilizlerin Karşı Tedbirleri (1922-1923)", *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, Sayı 49, Cilt XVII, Mart 2001.

Tütengil, Cavit Orhan, "1927 Yılında Türkiye", *Atatürk'ün Büyük Söylevi'nin 50. Yılı Semineri Bildiriler ve Tartışmalar*, TTK Basımevi, Ankara, 1980, s.56-58

Kilim, Esra Ergüzeloğlu, *Türkiye'de Adalet Yönetimi*, Yayımlanmamış Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi (Yönetim Bilimleri) Anabilim Dalı, Ankara, 2009

Türkmen, Zekeriya, "Özdemir Bey'in Musul Harekâtı ve İngilizlerin Karşı Tedbirleri (1922-1923)", *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, Sayı 49, Cilt XVII, Mart 2001

Uluatam, Özhan, *Geçmişe Bakmak, Cumhuriyet Dönemi İktisadi, Mali, Siyasi Olaylar Kronolojisi: 1920-2000*, İmaj Yayıncılık, Ankara, 2001.

Von Claudewitz, Carl, *Savaş Üzerine*, Eriş Yayınları, İstanbul, 2003

"Warren G. Harding", *Encyclopedia of the United States Cabinet 1789-2009*-Vol 1: George Washington to Warren Harding, Mark Grossman (Haz.), Grey House Publishing, 2.Baskı, 2010 (EUSC).

Yalman, Ahmet Emin, *Yakın Tarihte Gördüklerim ve Geçirdiklerim 2*, Pera Yayınları, İstanbul, 1997.

Yaramış, Ahmet, "Mısır'da İngiliz Sömürgecilik Anlayışı: Cromer Örneği (1883-1907)", *Sosyal Bilimler Dergisi*, Cilt IX, Sayı 2, Aralık 2007.

Yavuz, Bige Sükan, "Fransız Arşiv Belgeleri Işığında Chester Demiryolu Projesi", *Ankara Üniversitesi Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi*, S: 24, Kasım 1999-2003, S. 528-554.

Yeniay, Hakkı, *Osmanlı Borçları Tarihi*, Sümerbank Yayınları, Ankara 1936.

Yıldırım, Seyfi, "Belçikalı Nüfusbilimci ve İstatistikçi Camille Jacquart ve Türkiye'de Modern İstatistiğin Kurulması, 1926-1929", *Modern Türklük Araştırmaları Dergisi*, Cilt:7, Sayı:1, Mart 2010, s. 7-36.

İnternet Kaynakları

Anadolu Ajansı Kronolojisi

http://www.aa.com.tr/index.php?option=com_content&task=view&id=208&Itemid=76.

http://www.atam.gov.tr

"1922 Mudanya Silah Bırakışımı Sözleşmesi", Türk Tarih Kurumu, http://www.ttk.org.tr/index.php?Page=Sayfa&No=272 (19 Aralık 2011)

Atatürk ve Kurtuluş Savaşı Kronolojisi, http://www.ataturk.net/kronoloji/index.html (AK)

Boğaziçi Üniversitesi Atatürk Enstitüsü Modern Türkiye Tarihi Kronolojisi http://www.ata.boun.edu.tr/chronology/kronoloji/1925.htm

"Conference of Genoa", *Encyclopaedia Britannica,* www.britannica.com

www.devletarsivleri.gov.tr

"Greece", Rulers, http://rulers.org/rulg2.html#greece (12.12.2011) (RGr)

"Hilâl-i Ahmer Cemiyeti", Türk Kızılayı, http://www.kizilaykutuphane.org/index.php?sf=cntnt&id=3 (3.10.2010) (Kızılay)

"Ireland", Rulers, http://rulers.org/rulu.html#united_kingdom (13.12.2011), (RIC)

"Italy", Rulers, http://rulers.org/rulg2.html#italy (4.9.2011) (RIT)

İnkılap Tarihi, http://www.inkilap.info/turkiye-ingiltere-iliskileri-ve-musul-sorunu.

Mustafa Kemal Paşa, "Bursa Konuşması", http://www.meb.gov.tr/belirligunler/24kasim/ataturk/bursa_konusmasi.htm (MEB)

Ran, Nazım Hikmet, *Kuvay-ı Milliye Destanı*, http://www.metu.edu.tr/~ulubay/kuvayimilliyedestani.html

http://www.sosyalbil.selcuk.edu.tr:8080/265/

Senato della Repubblica, www.senato.it (SdR)

www.tbmm.gov.tr

T.C. Dışişleri Bakanlığı, *Uluslararası Antlaşmalar Arşivi*, http://ua.mfa.gov.tr/ (DB).

T.C. Yargıtay Başkanlığı, "Yargıtay Tarihçesi", http://www.yargitay.gov.tr/index3.php?pgid=8

Türk Dil Kurumu, www.tdk.gov.tr

Türk Tarih Kurumu

http://www.ttk.org.tr/templates/resimler/File/Antlasmalar/lozan/lozan20-29.pdf

"United Kingdom", Rulers, http://rulers.org/rulu.html#united_kingdom (13.12.2011), (RBr)

Resmi Gazete

Düstur, Tertip 2, Cilt 11-12.

Düstur, Tertip 3, Cilt 1, Cilt 2, Cilt 4, Cilt 3, Cilt 5, Cilt 6.

Cerideyi Resmiye Gazetesi (CR)

Takvimi Vekayi (TV)

Hâkimiyeti Milliye Gazetesi (HM).

Başbakanlık Osmanlı Arşivleri (BOA)

Başbakanlık Cumhuriyet Arşivleri (BCA)

T.C. Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü Cumhuriyet Arşivi Daire Başkanlığı, *Bakanlar Kurulu Kararları Kataloğu.*

T.C. Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü Cumhuriyet Arşivi Daire Başkanlığı, *Başbakanlık Muamelat Genel Müdürlüğü Kataloğu.*

T.C. Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü Cumhuriyet Arşivi Daire Başkanlığı, *Başbakanlık Özel Kalem Müdürlüğü Kataloğu (1924-1949),* Ankara 1999.

T.C. Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü Cumhuriyet Arşivi Daire Başkanlığı, *Bayındırlık Bakanlığı Kataloğu.*

T.C. Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü Cumhuriyet Arşivi Dairesi Başkanlığı, *Cumhuriyet Halk Partisi Kataloğu.*

T.C. Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü Cumhuriyet Arşivi Daire Başkanlığı, *Diyanet İşleri Başkanlığı Kataloğu.*

T.C. Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü Cumhuriyet Arşivi Daire Başkanlığı, *Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı Maden Dairesi Başkanlığı Kataloğu 1870-1951,* Ankara 2001.

T.C. Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü Cumhuriyet Arşivi Daire Başkanlığı, *Müşterek Kararnameler Kataloğu.*

T.C. Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü Cumhuriyet Arşivi Daire Başkanlığı, *Toprak İskan Müdürlüğü Kataloğu.*

Meclisi Mebusan – Meclisi Ayan Zabıt Ceridesi

Meclisi Mebusan Zabıt Ceridesi, (12 Ocak 1920-18 Mart 1920)

Meclisi Ayan Zabıt Ceridesi (12 Ocak 1920-5 Nisan 1920)

TBMM Tutanak Dergisi [Zabıt Ceridesi]

TBMM Zabıt Ceridesi, I. Cilt (23 Nisan 1920-21 Mayıs 1920)

TBMM Zabıt Ceridesi, II. Cilt (22 Mayıs 1920-28 Temmuz 1920)

TBMM Zabıt Ceridesi, III. Cilt (31 Temmuz 1920-6 Eylül 1920)
TBMM Zabıt Ceridesi, IV. Cilt (8 Eylül 1920-6 Ekim 1920)
TBMM Zabıt Ceridesi, V. Cilt (9 Ekim 1920-20 Kasım 1920)
TBMM Zabıt Ceridesi, VI. Cilt (22 Kasım 1920-23 Aralık 1920)
TBMM Zabıt Ceridesi, VII. Cilt (25 Aralık 1920-30 Ocak 1921)
TBMM Gizli Celse Zabıtları, I. Cilt (24 Nisan 1920-21 Şubat 1921)
TBMM Zabıt Ceridesi, VII. Cilt (25 Kanunuevvel 1336-30 Kanunusani 1337)
TBMM Zabıt Ceridesi, VIII. Cilt (31 Kanunusani 1337-28 Şubat 1337)
TBMM Zabıt Ceridesi, IX. Cilt (1 Mart 1337-13 Nisan 1337)
TBMM Zabıt Ceridesi, X. Cilt (16 Nisan 1337-20 Haziran 1337)
TBMM Zabıt Ceridesi, XI. Cilt (23 Haziran 1337-3 Ağustos 1337)
TBMM Zabıt Ceridesi, XII. Cilt (4 Ağustos 1337-22 Eylül 1337)
TBMM Zabıt Ceridesi, XIII. Cilt (24 Eylül 1337-27 Teşrinievvel 1337)
TBMM Zabıt Ceridesi, XIV. Cilt (31 Teşrinievvel 1337-1 Kanunuevvel 1337)
TBMM Zabıt Ceridesi XV. Cilt (3 Kanunuevvel 1337-5 Kanunusani 1337)
TBMM Gizli Celse Zabıtları, I.Cilt (24 Nisan 1920-21 Şubat 1921)
TBMM Gizli Celse Zabıtları, II. Cilt (17 Mart 1921-25 Şubat 1922)
TBMM Zabıt Ceridesi, XVI. Cilt (7 Kânunusani 1338-16 Şubat 1338)
TBMM Zabıt Ceridesi, XVII. Cilt (18 Şubat 1338-28 Şubat 1338)
BMM Zabıt Ceridesi, XVIII. Cilt (1 Mart 1338-1 Nisan 1338)
TBMM Zabıt Ceridesi, XIX. Cilt (6 Nisan 1338-6 Mayıs 1338)
TBMM Zabıt Ceridesi, XX. Cilt (9 Mayıs 1338-22 Haziran 1338)
TBMM Zabıt Ceridesi, XXI. Cilt (24 Haziran 1338-26 Temmuz 1338)
TBMM Zabıt Ceridesi, XXII. Cilt (27 Temmuz 1338-11 Eylül 1338)
TBMM Zabıt Ceridesi, XXIII. Cilt (13 Eylül 1338-16 Ekim 1338)
TBMM Zabıt Ceridesi, XXIV. Cilt (18 Teşrinievvel 1338-18 Teşrinisani 1338)
TBMM Zabıt Ceridesi, XXV. Cilt (20 Teşrinisani 1338-21 Kânunuevvel 1338)
TBMM Zabıt Ceridesi, XXVI. Cilt (23 Kânunuevvel 1338-25 Kânunusani 1339)
TBMM Gizli Celse Zabıtları, II. Cilt (17 Mart 1921-25 Şubat 1922)
TBMM Gizli Celse Zabıtları, III. Cilt (6 Mart 1922-27 Şubat 1923)
TBMM Zabıt Ceridesi, XXVI. Cilt (23 Aralık 1922-25 Ocak 1923)
TBMM Zabıt Ceridesi, XXVII. Cilt (27 Ocak 1923-28 Şubat 1923)
TBMM Zabıt Ceridesi, XXVIII. Cilt (01 Mart 1923-08 Nisan 1923)
TBMM Zabıt Ceridesi, XXIX. Cilt (09 Nisan 1923-16 Nisan 1923)
TBMM Zabıt Ceridesi, I. Cilt (11 Ağustos 1923-08 Eylül 1923)
TBMM Zabıt Ceridesi, II. Cilt (09 Eylül 1923-21 Ekim 1923)
TBMM Zabıt Ceridesi, III. Cilt (24 Ekim 1923- 01 Aralık 1923)
TBMM Zabıt Ceridesi, IV. Cilt (03 Aralık 1923-07 Ocak 1924)
TBMM Gizli Celse Zabıtları, (Dönem: I), III. Cilt (06 Mart 1922-27 Şubat 1923)
TBMM Gizli Celse Zabıtları, (Dönem: I-II), IV. Cilt (02 Mart 1923-28 Mart 1927)
TBMM Zabıt Ceridesi, II. Dönem, Cilt 4 (03.12.1923-07.01.1924)
TBMM Zabıt Ceridesi, II. Dönem, Cilt 5 (09.01.1924-15.02.1924)

TBMM Zabıt Ceridesi, II. Dönem, Cilt 6 (16.02.1924-28.02.1924)
TBMM Zabıt Ceridesi, II. Dönem, Cilt 7 (01.03.1924-24.03.1924)
TBMM Zabıt Ceridesi, II. Dönem, Cilt 8 (25.03.1924-09.04.1924)
TBMM Zabıt Ceridesi, II. Dönem, Cilt 8/1 (10.04.1924-22.04.1924)
TBMM Zabıt Ceridesi, II. Dönem, Cilt 9 (18.10.1924-30.10.1924)
TBMM Zabıt Ceridesi, II. Dönem, Cilt 10 (01.11.1924-04.12.1924)
TBMM Zabıt Ceridesi, II. Dönem, Cilt 11 (06.12.1924-03.01.1925)
TBMM Gizli Celse Zabıtları, II. Dönem, Cilt 4 (02.03.1923-25.10.1934)
TBMM Zabıt Ceridesi, II. Dönem, XI. Cilt (6 Aralık 1924 – 3 Ocak 1925)
TBMM Zabıt Ceridesi, II. Dönem, XII. Cilt (5 Ocak 1925 – 29 Ocak 1925)
TBMM Zabıt Ceridesi, II. Dönem, XIII. Cilt (31 Ocak 1925)
TBMM Zabıt Ceridesi, II. Dönem, XIII/1. Cilt (1 Şubat 1925 – 14 Şubat 1925)
TBMM Zabıt Ceridesi, II. Dönem, XIV. Cilt (15 Şubat 1925 – 26 Şubat 1925)
TBMM Zabıt Ceridesi, II. Dönem, XV. Cilt (28 Şubat 1925 – 17 Mart 1925)
TBMM Zabıt Ceridesi, II. Dönem, XVI. Cilt (18 Mart 1925 – 31 Mart 1925)
TBMM Zabıt Ceridesi, II. Dönem, XVII. Cilt (1 Nisan 1925 – 13 Nisan 1925)
TBMM Zabıt Ceridesi, II. Dönem, XVIII. Cilt (14 Nisan 1925 – 22 Nisan 1925)
TBMM Zabıt Ceridesi, II. Dönem, XIX. Cilt (1 Kasım 1925 – 30 Kasım 1925)
TBMM Zabıt Ceridesi, II. Dönem, XX. Cilt (2 Aralık 1925 – 31 Aralık 1925)
TBMM Gizli Celse Zabıtları, IV.Cilt (20 Eylül 1923 – 28 Mart 1927)
TBMM Zabıt Ceridesi, II. Dönem, XXI. Cilt (2 Ocak 1926 – 30 Ocak 1926)
TBMM Zabıt Ceridesi, II. Dönem, XXII. Cilt (1 Şubat 1926 – 28 Şubat 1926)
TBMM Zabıt Ceridesi, II. Dönem, XXIII. Cilt (1 Mart 1926 – 31 Mart 1926)
TBMM Zabıt Ceridesi, II. Dönem, XXIV. Cilt (1 Nisan 1926 – 28 Nisan 1926)
TBMM Zabıt Ceridesi, II. Dönem, XXV. Cilt (1 Mayıs 1926 – 31 Mayıs 1926)
TBMM Zabıt Ceridesi, II. Dönem, XXVI. Cilt (1 Haziran 1926 – 10 Haziran 1926)
TBMM Zabıt Ceridesi, II. Dönem, XXVII. Cilt (1 Kasım 1926 – 27 Kasım 1926)
TBMM Zabıt Ceridesi, II. Dönem, XXVIII. Cilt (1Aralık 1926 – 31 Ocak 1927)
TBMM Gizli Celse Zabıtları IV.Cilt (20 Eylül 1923 – 28 Mart 1927)
TBMM Zabıt Ceridesi, II. Dönem, 28. Cilt (3 Ocak 1927 – 31 Ocak 1927)
TBMM Zabıt Ceridesi, II. Dönem, 29. Cilt (3 Şubat 1927–26 Şubat 1927)
TBMM Zabıt Ceridesi, II. Dönem, 30. Cilt (2 Mart 1927- 28 Mart 1927)
TBMM Zabıt Ceridesi, II. Dönem, 31. Cilt (9 Nisan 1927- 30 Nisan 1927)
TBMM Zabıt Ceridesi, II. Dönem, 32. Cilt (2 Mayıs 1927- 30 Mayıs 1927)
TBMM Zabıt Ceridesi, II. Dönem, 33. Cilt (16 Haziran 1927- 26 Haziran 1927)
TBMM Zabıt Ceridesi III. Dönem, 1. Cilt (1 Kasım 1927–31 Aralık 1927)
TBMM Zabıt Ceridesi III. Dönem, 2. Cilt (2 Ocak 1928–27 Şubat 1928)
TBMM Zabıt Ceridesi III. Dönem, 3. Cilt (1 Mart 1928- 29 Nisan 1928)
TBMM Zabıt Ceridesi III. Dönem, 4. Cilt (3 Mayıs 1928- 24 Mayıs 1928)
TBMM Zabıt Ceridesi III. Dönem, 5. Cilt (1 Kasım 1928–29 Kasım 1928)
TBMM Zabıt Ceridesi III. Dönem, 6. Cilt (1 Aralık 1928- 31 Aralık 1928)

TİDATA 1919-1928
ARAŞTIRMACILAR

Yrd. Doç. Dr. Nuray Ertürk Keskin (1919 – 1920 Yılları)

1975 Çorum doğumlu. 1997'de Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Kamu Yönetimi Bölümü'nden mezun oldu. Yüksek lisans ve doktora eğitimini aynı üniversitede Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi (Yönetim Bilimleri) Anabilim Dalı'nda tamamladı. *Devletin Toprak Üzerinde Örgütlenmesi: Türkiye'de İllerin Yönetimi* başlıklı tez çalışması ile doktor unvanını aldı. 1999-2007 yılları arasında Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü'nde araştırma görevlisi olarak çalıştı. Halen Ondokuz Mayıs Üniversitesi İİBF'de öğretim üyesi olarak görev yapmaktadır. Kamu reformları, idare tarihi ve yerel yönetimler alanlarında çalışmaktadır. Başlıca akademik çalışmaları şunlardır:

- *Türkiye'de Devletin Toprak Üzerinde Örgütlenmesi,* Tan Kitabevi Yayınları, Ankara, Eylül 2009.
- "Osmanlı'da Yabancı Yatırımlar, Duyunu Umumiye ve Tütün Rejisi", (Melda Y. Öztürk ile) *Memleket SiyasetYönetim,* Cilt 6, Sayı 16, 2011, s. 116-150.
- "Yönetim Olgusu Üzerine 1909 Tarihli Bir Makale: Sosyal Bilimler ve Yönetim Bilimi", *Memleket SiyasetYönetim,* Sayı 12, 2010, s. 181-200.
- "1940: Savaşa Karşı Ulusal Korunma", *Açıklamalı Yönetim Zamandizini 1940-1949,* Ed. Birgül A. Güler, AÜ SBF KAYAUM Yayını, Ankara 2009, s. 15-158.
- "Rusya Federasyonu'nda Kamu Yönetimi", (Erel Tellal ile), *Kamu Yönetimi Ülke İncelemeleri,* B.A.Güler, O.Karahanoğulları, K.Karasu, U.Ömürgönülşen, Ö.Akın, E.Tellal, T.Çınar, S.Esen, M.N.Kutlu, İmge Kitabevi, Ankara 2009, s. 469-544.
- "Türkiye'de Yönetim Biliminin Gelişimi: 1870-1910", *Amme İdaresi Dergisi,* Cilt 41, Sayı 4, Aralık 2008, s. 1-22 ("The Evolution of Administrative Science in Turkey: 1870-1910", *TODAIE's Review of Public Administration,* Volume 2, Number 4, December 2008, p.1-26). *[SSCI]*
- "Devlet Reformunu Tarihten Çalışmak", (Birgül A. Güler ile), *Kamu Yönetimi: Yöntem ve Sorunlar,* Ed: Şinasi Aksoy-Yılmaz Üstüner, Nobel Yayınları, Ankara 2007, s. 101-152.
- "1930: Muhalefet ve Belediyeler Yılı", *Açıklamalı Yönetim Zamandizini 1929-1939*, Ed. Birgül A. Güler, AÜ SBF KAYAUM Yayını, Ankara 2007, s. 107-227.
- "Türkiye'de Kamu Yönetimi Disiplininin 'Köken' Sorunu", *Amme İdaresi Dergisi,* Cilt 39, Sayı 2, Haziran 2006, s. 1-28. *[IIAS,EGPA]*

- "Devlet Olgusuna Yaklaşım Sorunu: Hukuk Kurumları ve Köprülü Üzerine," *Kocaeli Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi,* Sayı 6, Ocak 2006, s. 279-303.
- "Eğitimde Reform", *Mülkiye,* Sayı 245, Kış 2004, s. 125-148.

Fatma Eda Çelik (1921 - 1922 Yılları)

1980 Ankara doğumlu. 2003'te ODTÜ Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü'nden mezun oldu. Bütünleşik doktora eğitimini, 2006 yılında Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi (Yönetim Bilimleri) Anabilim Dalı'nda başladığı programda devam ettirmektedir. Söz konusu programda "Türkiye Cumhuriyeti'nin Kuruluş Yıllarında Yönetim Düşünü" başlıklı tezini hazırlamaktadır. 2006-2010 yılları arasında ODTÜ Rektörlük Araştırmalar Koordinatörlüğü'nde; 2010-2012 yılları arasında Hitit Üniversitesi Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü'nde araştırma görevlisi olarak görev yaptı. Yönetim ve yönetim düşünü tarihi, kamu politikası çalışma alanı, kamu yönetimi disiplini, kamu mali yönetimi üzerine çalışmaktadır. Başlıca akademik çalışmaları şunlardır:

- "Kamu Yönetimi Araştırmalarında Tarihsel Yaklaşım", *IX. Kamu Yönetimi Forumu - Kuram ve Yöntem Açısından Türkiye'de Kamu Yönetimi'ne sunulan bildiri*, Gazi Üniversitesi, 19-21 Ekim 2011, Ankara (Yrd.Doç.Dr. Nuray Ertürk Keskin ile birlikte).
- "Kamu Maliyesinin Yönetsel Yapısında Değişim*", Kamu Yönetimi Forumu – KAYFOR VII Küreselleşme Karşısında Kamu Yönetimi Elektronik Bildiriler Kitabı*, 8-10 Ekim 2009, Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi, Kahramanmaraş, Ocak 2010, s. 866-884.
- "Bir Yönetsel Reform Deneyimi ve Düşüncesi Olarak Kameralizm", *18.Yüzyıldan 21.Yüzyıla Kamu Yönetimi Reformu*, N. Akyıldız vd. (der.), TODAİE, Ankara, Kasım 2009, s. 143-158.
- "Kamu Politikası Çalışma Alanının Doğuş Nedenselliği", *Kamu Politikaları Çalıştayı'na sunulan bildiri*, Mersin Üniversitesi İİBF Kamu Yönetimi Bölümü, 18-19 Haziran 2009, Mersin.
- "Su ve Atık Su Altyapı Yatırım Alanında Kamu Özel Ortaklığı Modeli", *Memleket Siyaset Yönetim*, Sayı 10, 2009.
- "İktisadi İnhitat Tarihimizin Ahlak ve Zihniyet Meseleleri Üzerine Bir İnceleme", *YBAD Lisansüstü Seminer Çalışmaları*, No: 1, Eylül 2009, http://yonetimbilimi.politics.ankara.edu.tr/eyazicioglu.pdf (23.9.2009).
- "Bir Çalışma Alanı Olarak Kamu Politikası: Tarihsel ve Düşünsel Kökler Üzerine", *Amme İdaresi Dergisi*, Cilt 41, Sayı 3, Eylül 2008.
- "Kamu Özel Sektör İşbirliği Modeli: Kamu Hizmeti Hakkının Paylaşılması", *Toplum ve Hekim Dergisi*, Cilt 23, Sayı: 1, Ocak-Şubat 2008, s. 31-40.

- "Hizmet Sunumuna Katılım ve Kamu Özel Ortaklıkları", *TMMOB Mimarlar Odası Ankara Şubesi, Bülten 64, Dosya 08*, Aralık 2008, s. 28-38.
- "Bir Düzenleyici Reform Aracı Olarak Bütçe Kanunu: Mali Disiplin için *Performans Yönetimi", Kamu Yönetimi Forumu – KAYFOR IV Kuramdan Uygulamaya (Yönetim ve Reform) Bildiriler Kitabı*, Muğla Belediyesi Yayınları, 2007, Muğla.

Arş. Gör. Recep Aydın (1923 Yılı)

1985 Samsun doğumludur. Lisans öğrenimini 2007 yılında Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi bölümünde tamamladı. Aynı bölümün, Yönetim Bilimleri bütünleşik doktora programında, tez aşamasındadır. 2009 ve 2010 yıllarında Hitit Üniversitesi Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi bölümünde, 2010'dan bu yana Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü'nde (35. madde) araştırma görevlisidir. İdare tarihi, bürokrasi kuramları, yönetim kuramları ve Türkiye kamu yönetimi konularında çalışmaktadır.

Arş. Gör. M. Burcu Bayrak (1924 Yılı)

1980 Ankara doğumludur. Lisans öğrenimini Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Sosyoloji Bölümü'nde tamamladı. Aynı bölümde yüksek lisans programına başladıktan sonra AÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Anabilim Dalı Yönetim Bilimleri bütünleşik doktora programına geçti. Halen aynı anabilim dalında bütünleşik doktora öğrencisi ve araştırma görevlisidir. Tarım politikaları, köy-kent örgütlenmesi, yönetim düşünü ve yönetim sosyolojisi konularında çalışmaktadır.

Arş. Gör. Dr. Aslı Yılmaz (1925-1926 Yılları)

1982 Antalya doğumludur. Lisans öğrenimini ODTÜ Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi bölümünde tamamladıktan sonra 2005 yılında AÜ SBE Yönetim Bilimleri Bütünleşik Doktora Programı'na başlamıştır. Mayıs 2012'de "Türkiye'de Planlama Politikası ve Yönetimi: Planlamanın Siyasal İktisadi ve Yönetsel Kuruluşu" başlıklı tez çalışmasıyla doktorasını tamamlamıştır. 2007 yılından bu yana Orta Doğu Teknik Üniversitesi Rektörlük Proje Destek Ofisinde araştırma görevlisi olarak çalışmaktadır.

- "Yeni Bir Kavram Kategorisi Önerisi: Planlama Politikası ve Planlama Sistemi", *Planlamanın Dili 8 Kasım Dünya Şehircilik Günü Kolokyumu Bildiriler Kitabı* (8-10 Kasım 2010, Erciyes Üniversitesi-Kayseri), TMMOB Şehir Plancıları Odası, Ankara, Ekim 20122, s. 169-186.
- Türkiye'de Planlama Yönetiminde Değişim: Devlet Planlama Teşkilatı'ndan Kalkınma Bakanlığı'na, *KAYFOR IX'a sunulan bildiri*, Gazi Üniversitesi, 19-21 Ekim 2011, Ankara (Esra Dik ile birlikte).

- "Finansal Küreselleşme Sürecinde Planlamanın Yeniden Yapılandırılması: Neo-Planlama", *21. Yüzyılda Planlamayı Düşünmek Kurultayı'na sunulan bildiri*, 13-14 Mayıs 2011, Ankara, AÜ 100. Yıl Salonu.
- "Tanzimat Yönetsel Reformları Üzerine: Ahmet Cevdet Paşa'nın İdari Reform Düşüncesi", *18. Yüzyıldan 21. Yüzyıla Kamu Yönetiminde Reform*, (derl.) Necat Akyıldız, Saadet Aydın vd, TODAİE, Ankara, 2009, s.237-247.
- "Yeni Sağcı Su Politikası Kavramları: Fiyatlandırma, Su Hakkı, Özerklik-Katılım", *Memleket SiyasetYönetim,* 2009/10, Cilt: 4, Sayı: 10, Ankara, 2009, s.1-33.
- "Tasfiye Edilen Devletçilik ve Örgütlenme: Piyasacı Devletçilikten Piyasaya", *Memleket SiyasetYönetim*, 2008/8, Cilt: 3, Sayı: 8, Ankara, 2008, s. 100-127.
- "Dünya Bankası ve Su Politikası", *Toplum ve Hekim*, Cilt 23, Sayı 1, Ocak-Şubat 2008, s. 20-30.
- "Türkiye'de Sulama Yönetiminde Yaşanan Değişme", *Kamu Yönetimi Dünyası*, Yıl: 7, Sayı: 28, Ekim-Aralık 2006, s. 29-41.

Arş. Gör. Esra Dik (1927-1928 Yılları)

1979 Mersin doğumlu. Mersin Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Kamu Yönetimi Bölümü'nden 2002'de mezun oldu. Mersin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Yönetimi Anabilim Dalı Yönetim Bilimleri yüksek lisans programını 2006'da tamamladı. 2006 yılından itibaren AÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Yönetimi ve Siyaset Anabilim Dalı Yönetim Bilimleri doktora programı öğrencisi ve araştırma görevlisidir. Başlıca akademik çalışmaları şunlardır:

- "Planlama İşlev ve Yönetiminde Dönüşüm: Devlet Planlama Teşkilatı'ndan Kalkınma Bakanlığı'na", KAYFOR IX, Gazi Üniversitesi, Ankara 2011 (Aslı Yılmaz ile birlikte).
- "Türkiye'de Resmi Gazete'nin Serüveni", *Memleket SiyasetYönetim Dergisi*, 2009/11, s. 163-179.
- 1948: Marshall Planıyla "Hür Dünya"ya Giriş, *Açıklamalı Yönetim Zamandizini 1940-1949,* Ed. Birgül A. Güler, AÜ SBF KAYAUM Yayını, Ankara 2009, s. 947-1061.
- "Yönetim Kuramları ile Askeri Yönetim Pratiği İlişkisi", KAYFOR-VI, Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi, 2008.
- "Kamu Yararı Anlayışında Değişim Baskısı", (2005), *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi,* Cilt:2, Sayı:4, Yıl:2005.
- *Kamu Yararı,* Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Mersin Üniversitesi SBE, 2006.

KİŞİ ADLARI DİZİNİ
1919-1928

A

Abdullah Azmi, 215, 264, 281, 298, 300, 508, 667, 700, 702, 725, 730, 779, 784, 814, 857, 865, 899, 974, 977, 979, 994, 1006, 1055, 1091, 1142, 1156, 1183, 1185, 1247, 1256, 1291, 1552, 1745, 1791, 1819, 1934, 1953
Abdülhak Hamid/ Abdülhak Hamit Bey, 1417, 1509, 1573, 1634, 1635
Abdülhak Tevfik Bey, 699, 1411
Abdülkâdir Kemali Bey, 573, 574, 828, 910, 923
Abdülmecid Efendi, 604, 911, 993, 994, 1082, 1134, 1146, 1157, 1185, 1304, 1305, 1306, 1307, 1308, 1315, 1408, 1627, 1630
Abilof, 844, 873, 876, 1085, 1086, 1108, 1109, 1118, 1187, 1430
Adnan Adıvar, 90
Ağa Han, 281, 654, 744, 761, 888, 1161, 1380, 1382, 1525, 1526, 1545
Ağaoğlu Ahmed/Ağaoğlu Ahmet/Ahmet Ağaoğlu, 197, 477, 714, 767, 821, 893, 1298, 1375, 1469, 1487, 1705, 1715, 1758, 1823, 1888, 1938, 1984, 2043, 2056, 2058, 2100, 2117, 2283
Ahmed Ferid Bey, 1547, 1628
Ahmed Hamdi Bey, 1399, 1518, 1583, 1615, 1617, 1618, 2279, 2290, 2294
Ahmed Hilmi Bey, 779, 1229, 1365, 1430, 1623, 1637, 2303
Ahmet Cevat, 2182, 2184, 2262, 2275
Ahmet Cevdet, 244, 361, 842, 898, 1097, 1526, 1545, 1577
Ahmet Emin, 16, 55, 164, 187, 480, 899, 1039, 1137, 1176, 1179, 1201, 1293, 1563, 1734, 1870, 1875
Ahmet Faik, 476
Ahmet Hamdi Efendi, 1745, 1746, 1881, 2003
Ahmet Muhtar Bey, 218, 397, 444, 467, 471, 512, 514, 515, 586, 598, 611, 621, 636, 649, 681, 686, 692, 695, 708, 712, 1021, 1022, 1141, 1299, 1498, 1662, 2018
Ahmet Nesimi, 477, 714, 1912, 2044
Ahmet Rasim, 2100, 2175, 2227
Ahmet Saki Bey, 1724, 1791, 1792, 1802, 1828, 1904, 1951, 1952, 1953, 1954, 1956
Ahmet Süreyya Bey, 1604, 1825
Akçuraoğlu Yusuf, 1475, 1518, 2100, 2127, 2206, 2211, 2283
Alâeddin Bey, 1229, 1758
Ali Bey, 20, 21, 22, 37, 83, 87, 101, 106, 107, 109, 151, 272, 359, 442, 479, 493, 494, 597, 658, 690, 707, 738, 740, 750, 752, 771, 872, 1018, 1100, 1181, 1189, 1198, 1225, 1227, 1253, 1255, 1314, 1431, 1452, 1486, 1611, 1617, 1675, 1801, 1815, 1817, 1825, 1843, 1865, 1885, 2040, 2054, 2081, 2153, 2166, 2173, 2266, 2278, 2279, 2283, 2284, 2285, 2286, 2288, 2290, 2297, 2298, 2302, 2303
Ali Cenani Bey, 480, 494, 677, 872, 896, 950, 1191, 1371, 1565, 1649, 1651, 1663, 1706, 1714, 1721, 1726, 1728, 1753, 1761, 1782, 1785, 1788, 1800, 1802, 1809, 1834, 1904, 1934, 1967, 1976, 1982, 2008, 2013, 2016, 2028, 2181, 2190, 2191, 2224, 2230, 2240
Ali Fethi/Ali Fethi Bey, 11, 229, 476, 494, 517, 798, 861, 862, 863, 869, 883, 890, 914, 973, 975, 977, 979, 980, 994, 1018, 1046, 1054, 1071, 1095, 1110, 1131, 1147, 1159, 1160, 1178, 1183, 1185, 1265, 1266, 1295, 1309, 1310, 1384, 1388, 1394, 1402, 1407, 1409, 1411, 1422, 1444, 1445, 1476, 1484, 1486, 1496, 1503, 1505, 1507, 1516, 1520, 1565, 1621, 1622, 1665, 1703, 1705, 1711, 1714, 1715, 1716, 1730, 1738, 1740, 1743, 1744, 1749, 1752, 1753, 1767, 1768, 1800, 1801, 1804, 1808, 1810, 1813, 1819, 1823, 1826, 1832
Ali Fuad Paşa/Ali Fuat/Ali Fuat Paşa/Ali Fuat Bey, 37, 41, 43, 104, 111, 112, 130,

138, 140, 147, 150, 151, 154, 161, 163, 167, 178, 183, 213, 221, 244, 249, 255, 269, 306, 334, 339, 340, 341, 351, 358, 370, 374, 381, 415, 417, 431, 435, 484, 586, 595, 596, 604, 612, 649, 661, 676, 679, 690, 700, 705, 708, 725, 735, 740, 746, 749, 777, 808, 814, 847, 851, 879, 912, 913, 950, 1022, 1048, 1127, 1130, 1131, 1132, 1134, 1135, 1138, 1140, 1142, 1151, 1154, 1155, 1164, 1167, 1168, 1177, 1185, 1189, 1203, 1205, 1247, 1252, 1298, 1316, 1317, 1345, 1435, 1475, 1487, 1503, 1505, 1518, 1533, 1563, 1703, 1706, 1707, 1715, 1758, 1810, 1911, 1968, 2038, 2040, 2062

Ali Hikmet Paşa, 803, 1533, 1563, 1703, 1793, 1806, 1827

Ali Kemal, 20, 21, 26, 28, 33, 37, 53, 84, 99, 108, 110, 113, 114, 115, 116, 155, 175, 259, 329, 380, 500, 587, 610, 634, 638, 641, 651, 665, 697, 706, 734, 779, 786, 793, 795, 805, 831, 833, 850, 852, 856, 891, 899, 904, 910, 947, 948, 1020, 1028, 1034, 1040, 1044, 1049, 1058, 1060, 1082, 1084, 1090, 1092, 1108, 1109, 1112, 1113, 1115, 1117, 1121, 1122, 1126, 1129, 1136, 1153, 1154, 1158, 1164, 1168, 1171, 1173, 1181, 1184, 1185, 1187, 1188, 1191, 1201, 1202, 1212, 1215, 1220, 1221, 1222, 1223, 1225, 1227, 1230, 1232, 1235, 1236, 1279, 1296, 1297, 1298, 1635, 1665, 2218, 2280

Ali Osman Kahya/Ali Osman Kâhya, 1572, 1612, 1616, 1912, 2044, 2047

Ali Rıza Bey, 43, 137, 147, 162, 167, 174, 488, 494, 682, 721, 845, 865, 897, 900, 908, 970, 1130, 1272, 1364, 1413, 1459, 1480, 1499, 1580, 1607, 1615, 1617, 1624, 1630, 1655, 1678, 1703, 1710, 1711, 1713, 1728, 1859, 1862, 1882, 1885, 1886, 2009, 2045, 2054, 2105, 2143, 2191, 2217, 2235, 2278, 2279, 2280, 2289, 2291, 2293, 2301, 2302

Ali Rıza Paşa, 18, 19, 20, 21, 22, 23, 25, 27, 28, 29, 35, 42, 44, 45, 46, 70, 73, 121, 125, 127, 139, 140, 153, 154, 155, 156, 157, 160, 163, 169, 199, 202, 203, 208, 271, 274, 280, 281, 284, 289, 290, 303, 487, 488, 638, 712, 745, 750, 942, 943, 1093, 1167, 1222

Ali Saip Bey, 268, 435, 1642, 1825, 2062, 2063

Ali Sait Paşa, 156, 479, 1014, 1017, 1090, 1092, 1210, 1703, 1714

Ali Sururi/Ali Sururi Efendi, 366, 1502, 1622, 1624, 1701, 1703, 1711, 1882, 2038, 2051, 2059

Ali Şükrü Bey, 216, 221, 222, 309, 381, 695, 697, 710, 760, 762, 810, 915, 969, 980, 1045, 1067, 1093, 1136, 1144, 1148, 1159, 1160, 1317, 1331, 1332, 1333, 1334, 1355, 1356, 1362, 1419, 1424, 1446, 1447, 1449, 1450, 1451, 1452, 1457, 1463, 1484

Allenby, 35, 63, 67, 1084

Amiral Webb, 31, 32

Anastasios Papulas, 462, 673, 678, 799

Anzavur Ahmet, 205, 277, 284, 301, 703

Aralof Yoldaş, 1439, 1451

Arif Bey, 18, 57, 59, 60, 162, 174, 187, 199, 207, 213, 215, 216, 217, 218, 220, 242, 277, 281, 288, 291, 300, 307, 309, 315, 318, 329, 334, 383, 404, 413, 443, 466, 479, 488, 494, 499, 513, 620, 621, 662, 721, 745, 750, 761, 804, 807, 878, 884, 931, 932, 1035, 1037, 1199, 1211, 1259, 1522, 1595, 1606, 1648, 1668, 1709, 1711, 1766, 1768, 1781, 1804, 1866, 2277, 2279, 2280, 2284, 2294, 2296, 2297, 2301, 2302, 2304

Arif Oruç, 505, 587, 595, 842, 889

Aristide Briand, 459, 465, 613, 747, 775, 928, 1036

Aristidis Stergiadis, 462, 463, 673, 780

Asaf Bey, 682, 1127, 1279, 1602, 1703, 1905, 2054, 2061, 2098, 2139, 2156, 2196, 2222, 2262, 2286, 2288, 2289, 2305

Ata Bey, 19, 1633, 1711, 1773, 1801, 2304

Atıf, 70, 141, 246, 315, 329, 353, 420, 476, 479, 629, 640, 668, 683, 714, 1055, 1065, 1307, 1437, 1470, 1633, 1692, 1747, 1748, 1805, 1956, 2039, 2089, 2093, 2131, 2154, 2267, 2277, 2278, 2290, 2295, 2303

Avni Bey, 162, 329, 383, 526, 670, 680, 688, 728, 730, 950, 991, 1005, 1055, 1056, 1066, 1104, 1136, 1163, 1314,

1332, 1335, 1336, 1345, 1435, 1442, 1489, 1534, 1591, 1607, 1624, 1633, 1635, 1703, 1730, 1826, 1834, 2263, 2279, 2285, 2288, 2289, 2294, 2300

B

Behiç Bey, 220, 236, 351, 352, 360, 364, 663, 890, 1973, 2050, 2081, 2103, 2140, 2167, 2266, 2269, 2300
Bekir Sami Bey, 33, 37, 40, 97, 118, 129, 154, 159, 160, 162, 163, 217, 218, 219, 244, 249, 254, 281, 302, 309, 318, 319, 321, 322, 323, 331, 346, 351, 361, 374, 402, 455, 459, 465, 467, 468, 471, 472, 475, 482, 484, 507, 512, 514, 515, 516, 517, 626, 629, 631, 632, 634, 636, 646, 647, 651, 652, 655, 657, 659, 661, 662, 666, 668, 670, 671, 675, 676, 680, 681, 683, 685, 695, 699, 703, 712, 714, 723, 725, 726, 727, 728, 732, 735, 737, 739, 740, 751, 761, 763, 782, 786, 798, 845, 879, 906, 931, 1080, 1117, 1322, 1878, 2024, 2039
Besim Atalay, 217, 232, 310, 320, 397, 403, 413, 415, 555, 680, 724, 767, 857, 868, 906, 911, 962, 1045, 1059, 1338, 1481, 1609, 1741, 1786, 1914, 1936, 2231
Bremond, 35, 63, 120, 166, 183, 243, 361, 376
Bristol, 32, 33, 34, 65, 119, 136, 639, 780, 838, 855, 902

C

Cafer Tayyar/Cafer Tayyar Bey/Cafer Tayyar Paşa, 16, 39, 109, 110, 192, 264, 279, 299, 305, 494, 882, 1258, 1353, 1450, 1455, 1533, 1563, 1703, 1706, 1707, 1911, 1968, 2038, 2040, 2062
Calthorpe, 31, 32, 33, 34, 48, 58, 63, 95, 106, 113, 124, 144
Cami Bey, 59, 217, 218, 220, 244, 255, 309, 329, 345, 350, 414, 433, 446, 467, 586, 601, 631, 632, 651, 729, 798, 1021
Camile Jacquart, 2072, 2083, 2277
Canbolat Bey, 1544, 1705
Cavit Bey, 21, 80, 83, 183, 468, 601, 613, 622, 647, 669, 739, 857, 880, 1042, 1065, 1100, 1103, 1180, 1185, 1233, 1236, 1238, 1387, 1483, 1531, 1630, 1802, 1823, 1886, 1904, 1911, 1912, 2039, 2044, 2045, 2047
Celal Bey, 64, 163, 166, 172, 182, 188, 204, 218, 322, 328, 332, 336, 346, 364, 396, 420, 426, 432, 1529, 1531, 1547, 1562, 1567, 1582, 1594, 1628, 1671, 1683, 1701, 1861, 1972, 2113, 2263, 2277, 2285, 2286, 2287, 2288, 2291, 2296, 2298
Celal Nuri Bey/Celâl Nuri Bey, 174, 480, 494, 531, 884, 899, 1293, 1345, 1388, 1549, 1550, 1551, 1552, 1595, 1624
Celal Sahir, 1635, 2184, 2262
Celâleddin Arif Bey, 499, 512, 515, 522, 571, 572, 573, 617, 620, 621, 626, 662, 688, 718, 786, 797, 904, 948, 978, 1021, 1035, 1037, 1049, 1090, 1115, 1117, 1121, 1129, 1169, 1190, 1209, 1211, 1281
Cemal Hüsnü, 365, 756, 1437, 1786, 1787, 1815, 2209, 2223
Cemal Paşa, 22, 44, 45, 46, 63, 80, 99, 104, 112, 124, 154, 157, 158, 159, 161, 164, 166, 170, 171, 172, 173, 174, 175, 176, 177, 178, 179, 182, 183, 184, 185, 191, 192, 201, 202, 263, 264, 273, 274, 275, 279, 359, 479, 585, 607, 675, 865, 912, 913, 1032, 1065, 1068, 1093, 1095, 1100, 1104, 1140, 1193, 1911, 2132
Cemil, 19, 20, 87, 88, 91, 128, 132, 143, 196, 204, 205, 207, 287, 288, 289, 330, 414, 415, 423, 601, 603, 628, 653, 811, 855, 858, 861, 870, 896, 1048, 1119, 1132, 1157, 1202, 1377, 1401, 1411, 1416, 1433, 1444, 1527, 1532, 1538, 1599, 1616, 1619, 1646, 1693, 1695, 1709, 1729, 1732, 1733, 1753, 1761, 1768, 1771, 1777, 1800, 1801, 1803, 1804, 1807, 1810, 1811, 1812, 1815, 1816, 1822, 1827, 1830, 1861, 1868, 1876, 1878, 1884, 1890, 1893, 1903, 1921, 1923, 1924, 1925, 1926, 1929, 1930, 1933, 1968, 1982, 1985, 1987, 2012, 2018, 2036, 2037, 2069, 2075, 2078, 2114, 2116, 2155, 2159, 2163, 2178, 2252, 2283, 2284, 2289, 2291, 2294, 2296, 2298, 2303
Cenap Şahabettin, 947, 948, 1105, 1113, 1117, 1173, 2100

Cevad Abbas Bey, 758
Cevat Paşa, 22, 33, 94, 102, 106, 109, 113, 128, 159, 178, 185, 201, 202, 273, 275, 434, 479, 675, 1014, 1065, 1462, 1479, 1533, 1563, 1567, 1703, 1714, 1728
Chester/Çester, 1137, 1154, 1356, 1361, 1362, 1363, 1364, 1365, 1366, 1422, 1431, 1434, 1460, 1466, 1482, 1516, 1528, 1533, 1538, 1539, 1584
Clemens Holzmeister, 2099
Curzon, 34, 57, 148, 178, 188, 208, 265, 267, 282, 289, 292, 450, 470, 482, 483, 629, 754, 766, 773, 789, 841, 856, 859, 879, 925, 926, 936, 984, 992, 1092, 1097, 1098, 1112, 1146, 1211, 1240, 1245, 1248, 1250, 1252, 1254, 1353, 1419

Ç

Çerkez Ethem, 6, 246, 249, 252, 284, 329, 336, 356, 363, 390, 395, 435, 436, 437, 441, 448, 454, 505, 569, 593, 618, 919, 1443, 1463, 1657, 2079
Çopur Hilmi, 1910, 1968

D

Damat Ferit, 19, 20, 21, 22, 25, 26, 27, 28, 30, 34, 37, 45, 56, 61, 65, 73, 74, 78, 80, 89, 91, 95, 96, 99, 103, 114, 121, 127, 128, 132, 133, 134, 136, 139, 144, 148, 151, 152, 153, 154, 155, 157, 159, 160, 161, 163, 167, 172, 176, 186, 198, 199, 201, 202, 203, 204, 205, 206, 207, 208, 211, 212, 213, 246, 259, 269, 271, 277, 289, 300, 301, 302, 303, 304, 305, 308, 311, 314, 315, 316, 317, 323, 326, 329, 336, 344, 351, 357, 359, 362, 372, 373, 375, 395, 399, 400, 401, 406, 415, 490, 600, 619, 646, 687, 713, 726, 743, 1238, 1421, 1467, 1573, 1653, 1654
Dimitri Gunaris, 461, 462, 697, 701, 710, 714, 750, 983, 1269, 1311
Dr.Adnan Bey/Doktor Adnan Bey, 187, 213, 218, 220, 318, 334, 350, 512, 513, 514, 515, 532, 575, 584, 587, 625, 630, 656, 657, 665, 673, 716, 739, 765, 795, 863, 878, 901, 949, 974, 1004, 1156, 1158, 1183, 1186, 1206, 1314, 1315, 1323, 1450, 1981
Dr. Fikret Bey/Doktor Fikret Bey, 878, 1100, 1124, 1563, 1564, 2190, 2230
Dr. Fuad Bey/Doktor Fuad Bey, 611, 633, 664, 974, 979, 1183, 1185, 1195, 1217, 1440, 1422
Dr. Mazhar Bey/Doktor Mazhar Bey, 526, 845, 869, 872, 1387, 1565, 1714, 2219
Dr.Nazım Bey/Doktor Nazım Bey, 506, 1171, 1912, 2038, 2046, 2047
Dr. Rasuhi, 1912, 2044
Dr. Refik/ Dr.Refik Bey/Doktor Refik Bey, 518, 558, 627, 670, 673, 732, 765, 863, 869, 907, 910, 1506, 1529, 1547, 1617, 1628, 1753, 1961, 2064, 2082, 2112, 2167, 2224, 2283
Dr.Tevfik Rüştü Bey/ Doktor Tevfik Rüştü Bey, 1124, 1425, 1972, 2081, 2167
Durak Bey, 510, 550, 556, 583, 780, 784, 800, 819, 837, 850, 866, 890, 892, 899, 902, 965, 1046, 1259, 1277, 1307, 1329, 1330, 1332, 1364, 1428
Düzceli Abaza Hakkı, 2079, 2214

E

Ekrem Bey, 78, 143, 571, 572, 918, 1042, 1166, 1218, 1231, 1495, 1503, 1528, 1529, 1578, 1590, 1619, 1620, 1660, 1665, 1710, 1725, 1759, 1780, 1790, 1791, 1814, 1861, 1878, 1884, 1889, 1893, 1973, 2053, 2153, 2252, 2277, 2281, 2284, 2288, 2291, 2301, 2302
Emin, 16, 55, 59, 90, 164, 168, 187, 291, 316, 317, 322, 328, 353, 356, 402, 425, 431, 442, 480, 491, 510, 522, 536, 571, 577, 611, 636, 642, 648, 662, 672, 686, 702, 703, 706, 716, 728, 738, 740, 741, 762, 776, 779, 787, 836, 840, 870, 872, 882, 883, 886, 899, 1039, 1042, 1051, 1055, 1105, 1119, 1137, 1156, 1161, 1176, 1179, 1189, 1197, 1201, 1216, 1227, 1249, 1273, 1293, 1307, 1312, 1343, 1419, 1428, 1433, 1461, 1463, 1515, 1518, 1529, 1531, 1563, 1595, 1599, 1659, 1675, 1711, 1734, 1780, 1792, 1803, 1836, 1847, 1848, 1850, 1853, 1868, 1870, 1875, 1905, 1911, 1932, 1953, 1960, 1977, 1982, 2006,

2016, 2038, 2040, 2044, 2049, 2093, 2107, 2131, 2156, 2167, 2170, 2175, 2254, 2265, 2266, 2278, 2282, 2284, 2288, 2290, 2294, 2296, 2301, 2302, 2303, 2304, 2305
Emir Ali, 1525, 1545
Enver Paşa, 6, 71, 80, 374, 377, 454, 477, 506, 507, 508, 531, 598, 668, 722, 731, 734, 737, 739, 740, 748, 750, 752, 816, 835, 843, 852, 881, 887, 905, 919, 1022, 1032, 1051, 1065, 1095, 1104, 1134, 1142, 1148, 1154, 1158, 1171, 1174, 1185, 1193, 1206, 1207, 1262, 1325, 2078, 2181, 2182
Esad Efendi, 765, 792, 896, 1334, 1484, 1511, 1575, 1579, 1581, 1592, 1599, 1611, 1613, 1616
Ethem Bey, 19, 21, 22, 66, 116, 171, 181, 205, 251, 317, 367, 432, 445, 455, 457, 486, 494, 495, 505, 506, 587, 591, 594, 595, 596, 600, 604, 605, 606, 607, 608, 609, 613, 617, 618, 630, 650, 661, 701, 724, 733, 768, 883, 889, 1099, 1157, 1262, 1524, 2282, 2285, 2290, 2297, 2300
Eyüp Sabri, 251, 432, 446, 448, 1912, 2041, 2044

F

Fahrettin Paşa, 477, 583, 585, 714, 829, 854, 1013, 1015, 1020, 1168, 1227, 1533, 1563, 1703
Faik Bey, 170, 478, 494, 630, 701, 730, 817, 867, 913, 1158, 1160, 1213, 1217, 1268, 1296, 1396, 1424, 1441, 1528, 1544, 1597, 1619, 1626, 1637, 1665, 1692, 1705, 1709, 1782, 1791, 1856, 1861, 1888, 1951, 1953, 1962, 1972, 2008, 2038, 2052, 2210, 2262, 2265, 2278, 2288, 2289, 2292, 2294, 2300, 2301
Falih Rıfkı, 10, 197, 719, 1158, 1544, 1734, 1737, 1752, 1757, 1758, 1768, 1769, 1801, 1877, 1906, 2064, 2072, 2076, 2084, 2103, 2105, 2106, 2108, 2116, 2120, 2121, 2144, 2181, 2182, 2183, 2196, 2211, 2220, 2226, 2266, 2275
Fazıl Ahmet, 1033, 2185, 2262
Ferid Bey, 217, 234, 235, 310, 320, 352, 382, 411, 436, 445, 449, 548, 597, 654, 659, 662, 836, 854, 874, 968, 969, 1056, 1058, 1100, 1108, 1400, 1407, 1437, 1442, 1506, 1519, 1525, 1526, 1527, 1534, 1581, 1588, 1600, 1611, 1615, 1662, 1671, 1676, 2055, 2279, 2291, 2292, 2298, 2299, 2302
Feridun Fikri, 1487, 1522, 1544, 1552, 1564, 1579, 1596, 1598, 1609, 1637, 1638, 1664, 1702, 1704, 1705, 1707, 1708, 1712, 1721, 1722, 1733, 1737, 1751, 1754, 1812, 1911, 1951, 1952, 1968, 2038, 2039, 2040, 2113, 2114
Fevzi Bey, 478, 817, 911, 1055, 1282, 1407, 1427, 1444, 1455, 1465, 1492, 1497, 1543, 1565, 1575, 1644, 1714, 1729, 1806, 1837, 1949, 1978, 2221, 2284, 2290, 2302, 2304
Fevzi Paşa, 27, 29, 58, 65, 74, 76, 86, 94, 133, 154, 172, 176, 177, 187, 201, 204, 213, 218, 219, 244, 249, 252, 279, 280, 318, 334, 351, 362, 364, 415, 444, 450, 465, 495, 497, 511, 512, 514, 515, 516, 517, 518, 558, 569, 583, 594, 606, 610, 619, 620, 625, 626, 628, 630, 631, 636, 637, 639, 644, 645, 646, 651, 652, 660, 682, 687, 688, 691, 693, 694, 699, 701, 702, 705, 708, 722, 723, 728, 729, 732, 734, 735, 737, 739, 740, 742, 743, 747, 748, 749, 751, 752, 753, 759, 765, 774, 779, 784, 789, 790, 791, 795, 802, 806, 808, 809, 817, 819, 838, 847, 861, 866, 867, 871, 900, 901, 911, 927, 965, 969, 972, 974, 975, 976, 978, 979, 994, 1012, 1013, 1015, 1025, 1026, 1043, 1065, 1074, 1096, 1129, 1133, 1137, 1183, 1185, 1198, 1201, 1203, 1208, 1210, 1213, 1218, 1219, 1220, 1222, 1223, 1227, 1229, 1231, 1233, 1262, 1266, 1275, 1285, 1286, 1287, 1298, 1313, 1320, 1407, 1476, 1488, 1518, 1545, 1555, 1626, 1648, 1703, 1806, 2091, 2190, 2202, 2255, 2260, 2295, 2299

G

Galip Bey, 44, 45, 76, 90, 139, 140, 141, 149, 150, 161, 164, 167, 242, 311, 427, 650, 653, 689, 868, 880, 1022, 1060, 1092, 1105, 1106, 1150, 1154, 1812, 1825, 2168, 2266

Galip Kemali, 35, 187, 310, 491, 661, 743, 880
Gavur İmam, 284, 1747
General Harington, 460, 461, 474, 488, 489, 491, 604, 675, 725, 731, 742, 743, 751, 752, 754, 757, 766, 769, 771, 773, 775, 781, 782, 788, 791, 805, 821, 824, 830, 870, 872, 873, 875, 882, 884, 890, 891, 895, 903, 925, 927, 932, 935, 981, 982, 984, 1061, 1068, 1082, 1095, 1142, 1156, 1178, 1201, 1205, 1208, 1216, 1228, 1229, 1232, 1238, 1240, 1244, 1245, 1246, 1248, 1251, 1252, 1256, 1257, 1258, 1260, 1261, 1264, 1267, 1280, 1289, 1303, 1304, 1305
General Milne, 27, 33, 49, 106, 131, 172, 183, 185, 212, 341, 388
General Pellé, 460, 740, 804, 850, 1003, 1063, 1070, 1071, 1093, 1107, 1209, 1214, 1246, 1248, 1255, 1261, 1272, 1296, 1304
General Wilson, 32, 60

H

Hacı Adil Bey, 477, 714, 1165, 1253, 1423, 1458
Hacı Sami Çetesi, 2078, 2214, 2215
Hacim Muhittin, 128, 135, 170, 220, 243, 328, 336, 346, 349, 360, 801, 1711, 1716, 1825, 1827, 1829, 1885, 2058, 2062
Hafız İbrahim Ethem Efendi, 1572, 1612
Hakkı Behiç Bey, 42, 144, 217, 218, 219, 220, 310, 318, 360, 432, 646
Hakkı Hami Bey, 511, 569, 700, 784, 849, 875, 882, 1043, 1055, 1059, 1199, 1213, 1290, 1411, 1430
Halet Bey, 1544, 1711
Halide Edip/Halide Hanım, 112, 132, 184, 213, 215, 300, 334, 703, 704, 706, 756, 806, 818, 825, 842, 863, 1157, 1340, 1745, 1906
Halis Turgut Bey, 1544, 1552, 1630, 1705, 1711, 1743, 1815, 1837
Halit, 28, 75, 97, 109, 129, 135, 155, 159, 163, 164, 181, 183, 205, 259, 263, 283, 303, 387, 577, 582, 589, 618, 663, 721, 739, 751, 807, 838, 843, 1013, 1014, 1015, 1034, 1181, 1201, 1227, 1299, 1515, 1537, 1620, 1624, 1644, 1650, 1653, 1662, 1665, 1705, 1712, 1725, 1732, 1808, 1815, 1890, 1934, 1935, 1936, 1967, 1982, 2034, 2169, 2219
Halit Paşa, 97, 838, 1653, 1665, 1815
Hamdi Bey, 83, 277, 284, 294, 304, 398, 402, 570, 647, 660, 663, 694, 695, 723, 728, 752, 789, 827, 839, 870, 883, 1019, 1081, 1082, 1193, 1199, 1213, 1259, 1307, 1309, 1333, 1339, 1374, 1397, 1430, 1449, 1456, 1480, 1490, 1506, 1515, 1588, 1648, 1681, 1791, 1810, 1864, 1865, 1953, 2016, 2056, 2108, 2132, 2219, 2285, 2286, 2291, 2292, 2294, 2296, 2297, 2298
Hamdullah Suphi, 197, 213, 217, 218, 220, 271, 308, 309, 310, 320, 322, 334, 436, 439, 443, 497, 513, 515, 518, 544, 567, 628, 636, 640, 666, 677, 694, 732, 756, 777, 864, 870, 871, 877, 1074, 1298, 1350, 1483, 1600, 1622, 1642, 1724, 1753, 1800, 1810, 1816, 1817, 1819, 1883, 1902, 2210
Hasan Basri Bey, 522, 548, 594, 602, 619, 653, 663, 871, 1036, 1043, 1075, 1197, 1430, 1437, 1633
Hasan Bey, 282, 480, 494, 517, 518, 627, 721, 732, 754, 764, 783, 792, 806, 820, 827, 839, 856, 906, 908, 911, 956, 959, 960, 964, 974, 980, 995, 1009, 1033, 1041, 1064, 1069, 1074, 1075, 1076, 1118, 1119, 1120, 1128, 1129, 1142, 1322, 1348, 1351, 1407, 1408, 1457, 1491, 1506, 1509, 1515, 1522, 1533, 1537, 1547, 1579, 1584, 1588, 1589, 1597, 1606, 1609, 1611, 1612, 1628, 1714, 1745, 1753, 1798, 1800, 1939, 1942, 1947, 1961, 1962, 1976, 2012, 2019, 2020, 2040, 2081, 2090, 2166, 2266, 2283, 2287, 2292, 2294, 2302
Hasan Fehmi Bey, 361, 368, 395, 401, 635, 667, 686, 730, 834, 836, 837, 842, 875, 877, 910, 949, 952, 953, 958, 959, 960, 962, 963, 974, 978, 998, 999, 1000, 1042, 1055, 1059, 1067, 1070, 1074, 1076, 1083, 1085, 1091, 1098, 1129, 1144, 1164, 1173, 1180, 1183, 1185, 1196, 1243, 1249, 1250, 1272, 1276, 1295, 1309, 1310, 1311, 1312, 1313, 1318, 1371, 1385, 1407, 1416, 1448, 1465, 1476, 1506, 1526, 1532, 1536,

1565, 1575, 1576, 1800, 1801, 2002, 2143, 2294
Hasan Hayri Bey, 511, 840
Hasan Tahsin, 494, 824, 947, 1117, 1260, 1302, 1413, 1530, 1647, 1657, 1687, 1968, 2213, 2219, 2281, 2297
Hayri Muhiddin Bey, 1577
Heinric Krippel, 2099
Herman Jansen, 2098, 2197, 2268
Hilmi, 59, 65, 109, 150, 206, 213, 283, 314, 319, 334, 339, 351, 404, 479, 480, 494, 540, 604, 613, 630, 650, 654, 658, 790, 798, 808, 819, 832, 844, 855, 880, 888, 902, 1081, 1082, 1091, 1110, 1144, 1162, 1213, 1283, 1303, 1307, 1336, 1389, 1390, 1398, 1443, 1445, 1461, 1462, 1470, 1481, 1521, 1525, 1534, 1551, 1557, 1560, 1561, 1591, 1612, 1620, 1630, 1655, 1711, 1716, 1729, 1804, 1805, 1819, 1827, 1832, 1836, 1843, 1854, 1856, 1870, 1882, 1886, 1889, 1895, 1911, 1912, 1982, 1995, 2002, 2036, 2038, 2039, 2040, 2041, 2045, 2046, 2047, 2063, 2064, 2098, 2109, 2144, 2155, 2164, 2255, 2262, 2278, 2279, 2284, 2290, 2292, 2293, 2294, 2297, 2300, 2301, 2302
Hoca Osman, 1747
Hoca Şükrü Efendi, 1334, 1414
Hüseyin Avni Bey, 173, 383, 416, 449, 499, 504, 516, 518, 521, 522, 525, 526, 528, 550, 556, 596, 626, 628, 629, 636, 643, 647, 688, 702, 706, 728, 730, 770, 850, 857, 862, 866, 878, 880, 890, 894, 900, 903, 950, 969, 975, 990, 991, 993, 1000, 1005, 1006, 1043, 1055, 1056, 1066, 1069, 1093, 1095, 1104, 1110, 1129, 1130, 1136, 1138, 1160, 1163, 1196, 1216, 1228, 1231, 1247, 1253, 1277, 1289, 1290, 1299, 1331, 1332, 1333, 1335, 1336, 1337, 1354, 1419, 1435, 1446, 1672, 1830, 2039, 2189, 2268, 2295
Hüseyin Cahid/Hüseyin Cahit, 65, 325, 476, 538, 714, 1027, 1188, 1201, 1236, 1275, 1293, 1381, 1526, 1544, 1561, 1577, 1637, 1738, 1844, 1855, 1912, 2042, 2047
Hüseyin Hüsnü Bey, 210, 287, 646, 895, 1054, 1183, 1990, 2295, 2299, 2304
Hüseyin Rauf, 40, 129, 281, 1331, 1382, 1407, 1414, 1418, 1419, 1420, 1424, 1474, 1479
Hüsrev Sami, 41, 42, 144, 162, 178, 949, 1096, 1099, 2187

İ

İbrahim Crandi, 2184
İbrahim Edhem, 1529, 1636, 1826, 1871, 1912, 2047, 2213, 2291
İbrahim Hoca, 1747
İbrahim Necati, 2184
İbrahim Necip, 91
İbrahim Tali, 162, 1529, 1667, 1961, 2078, 2081, 2166, 2176, 2260
İhsan Bey, 156, 167, 235, 243, 384, 395, 398, 423, 445, 570, 597, 613, 721, 803, 870, 880, 915, 1018, 1106, 1110, 1123, 1132, 1188, 1230, 1259, 1265, 1279, 1381, 1411, 1476, 1483, 1565, 1612, 1613, 1630, 1653, 1670, 1711, 1719, 1732, 1753, 1800, 1886, 2016, 2042, 2047, 2056, 2181, 2187, 2188, 2189, 2214, 2215, 2216, 2217, 2218, 2222, 2225, 2228, 2230, 2283, 2284, 2286, 2287, 2288, 2291, 2293, 2294, 2298, 2299, 2304
İhsan Hamit, 1552, 1732, 1822, 1933
İnceoğlu Refik Şevket Bey, 1618
İshak Refet Bey, 2081, 2166, 2215
İskilipli Âtıf Hoca, 1747
İsmail Hakkı, 21, 98, 171, 252, 352, 444, 613, 635, 680, 704, 776, 867, 870, 947, 1054, 1109, 1113, 1117, 1171, 1189, 1192, 1202, 1316, 1375, 1423, 1454, 1459, 1464, 1469, 1470, 1483, 1514, 1519, 1612, 1620, 1625, 1674, 1681, 1692, 1699, 1720, 1729, 1829, 1860, 1868, 1870, 1879, 1897, 1985, 2012, 2017, 2044, 2060, 2098, 2109, 2122, 2189, 2217, 2277, 2281, 2282, 2286, 2287, 2296, 2297, 2298, 2299, 2302
İsmail Hikmet, 2184, 2262
İsmail Kemal Bey, 210, 287, 1603, 1615, 1623, 1739, 1791, 1953, 2016, 2056
İsmail Safa Bey, 243, 326, 329, 360, 522, 780, 827, 979, 994, 1199, 1200, 1250, 1296, 1407, 1476, 1490, 1513, 1518, 1547, 1593, 1595, 1730, 2145, 2291

İsmail Suphi Bey, 221, 222, 347, 349, 424, 425, 1000, 1111, 1112, 1257, 1262
İsmet Bey, 27, 45, 65, 127, 128, 133, 159, 164, 171, 213, 217, 218, 219, 245, 249, 251, 309, 318, 334, 346, 383, 415, 416, 417, 427, 436, 437, 441, 558, 627, 840, 953, 977, 1062, 1069, 1100, 1120, 1189, 1413, 1475, 1492, 1564, 1624, 1649, 1701, 1703, 1882, 2081, 2166, 2281, 2292
İsmet Paşa, 395, 407, 432, 513, 515, 518, 530, 532, 579, 580, 581, 583, 593, 600, 607, 609, 611, 666, 670, 691, 693, 707, 720, 732, 737, 742, 770, 779, 793, 794, 795, 808, 813, 819, 823, 840, 885, 887, 888, 929, 969, 976, 978, 981, 984, 985, 994, 995, 996, 1003, 1012, 1013, 1015, 1101, 1102, 1104, 1132, 1137, 1162, 1165, 1177, 1183, 1201, 1203, 1208, 1218, 1222, 1223, 1226, 1227, 1228, 1262, 1264, 1265, 1266, 1267, 1268, 1270, 1271, 1275, 1284, 1285, 1286, 1287, 1288, 1289, 1290, 1291, 1293, 1297, 1301, 1302, 1303, 1307, 1320, 1344, 1345, 1347, 1348, 1349, 1350, 1351, 1352, 1380, 1381, 1387, 1407, 1408, 1420, 1422, 1424, 1425, 1432, 1434, 1435, 1448, 1455, 1457, 1475, 1476, 1479, 1497, 1498, 1506, 1508, 1511, 1517, 1525, 1529, 1543, 1544, 1545, 1547, 1555, 1564, 1565, 1567, 1582, 1586, 1587, 1590, 1592, 1593, 1594, 1597, 1600, 1603, 1609, 1626, 1627, 1628, 1637, 1642, 1644, 1648, 1657, 1683, 1684, 1691, 1692, 1699, 1700, 1704, 1705, 1713, 1714, 1715, 1743, 1746, 1747, 1752, 1753, 1754, 1800, 1817, 1824, 1837, 1882, 1885, 1899, 1903, 1912, 1913, 2055, 2060, 2072, 2079, 2081, 2082, 2084, 2088, 2096, 2105, 2112, 2117, 2118, 2123, 2139, 2155, 2159, 2166, 2167, 2168, 2175, 2184, 2186, 2187, 2188, 2202, 2211, 2216, 2222, 2227, 2228, 2259, 2260, 2267, 2283
İzzeddin Paşa, 1601, 1863
İzzet Bey, 18, 19, 40, 75, 96, 97, 128, 129, 156, 167, 171, 266, 326, 633, 689, 807, 882, 910, 1189, 1434, 1440, 1450, 1530, 1653, 1802, 1897
İzzet Paşa, 15, 20, 21, 22, 74, 98, 112, 125, 166, 207, 406, 419, 432, 434, 435, 468, 487, 593, 626, 629, 641, 644, 670, 713, 750, 764, 769, 771, 786, 796, 805, 810, 835, 859, 872, 897, 906, 940, 942, 943, 944, 987, 1039, 1046, 1051, 1055, 1069, 1070, 1071, 1074, 1085, 1087, 1088, 1089, 1090, 1091, 1094, 1096, 1097, 1098, 1100, 1101, 1103, 1105, 1109, 1111, 1116, 1120, 1155, 1157, 1162, 1205, 1207, 1209, 1212, 1222, 1223, 1239, 1243, 1254, 1274, 1282, 1285, 1287, 1290

K

Kamil Bey, 365, 1167, 1492, 1519, 1843, 1844, 2002, 2081, 2135, 2166, 2173, 2280, 2283, 2292, 2299, 2302, 2305
Kanellopulos, 460
Kara Kemal, 65, 477, 478, 817, 1911, 1912, 2039, 2040, 2043, 2044, 2046
Kara Vasıf, 37, 112, 172, 174, 178, 199, 213, 278, 334, 359, 1041, 1246, 1250, 1911, 1968, 2040
Kâzım Bey, 487, 488, 507, 580, 586, 646, 672, 681, 684, 690, 726, 750, 752, 804, 807, 819, 822, 942, 949, 1161, 1178, 1189, 1196, 1227, 1834, 1882, 2054
Kazım Karabekir, 24, 40, 75, 81, 97, 110, 121, 129, 163, 178, 195, 197, 205, 215, 249, 265, 267, 313, 318, 323, 334, 359, 369, 395, 410, 411, 444, 451, 1360, 1421, 1430, 1431, 1437, 1440, 1446, 1476, 1477, 1518, 1533, 1563, 1565, 1646, 1703, 1704, 1710, 1714, 1715, 1737, 1767, 1810, 1911, 1968, 2038, 2062, 2113
Kazım Orbay, 2075
Kazım Paşa/Kâzım Paşa, 104, 133, 432, 533, 583, 798, 951, 953, 969, 973, 978, 1015, 1043, 1069, 1074, 1088, 1133, 1137, 1162, 1170, 1183, 1185, 1190, 1191, 1195, 1198, 1205, 1228, 1229, 1240, 1256, 1266, 1276, 1298, 1305, 1360, 1379, 1385, 1407, 1444, 1476, 1506, 1536, 1547, 1575, 1584, 1591, 1593, 1596, 1599, 1605, 1607, 1628, 1637, 1641, 1684, 1696, 1697, 1703, 1714, 1725, 1767, 1863, 1876, 1882,

1997, 1999, 2046, 2054, 2081, 2099, 2166, 2170, 2219, 2223, 2250, 2259, 2262, 2263, 2266
Kâzım Vehbi/Kazım Vehbi Bey, 1502, 1533, 1584, 1590, 1592, 1631, 1703, 1707, 1710, 1725, 1739, 2147
Kenan Bey, 1484, 1494, 1510, 1864, 2082, 2257, 2279, 2290, 2292
Kenedi/Kennedy, 1361, 1365, 1366, 1421, 1427, 1434, 1445, 1452, 1467, 1471, 1473, 1482, 1495, 1497, 1499, 1509, 1510, 1514, 1516, 1521, 1528, 1530
Kılıç Ali Bey, 327, 432, 643, 728, 1665, 1722, 1825
Köprülülü Hamdi Bey, 277
Köprülüzade Fuad/Köprülüzade Mehmed Fuad, 1641, 2250, 2297
Kral Konstantin, 461, 462, 598, 607, 618, 750, 753, 757, 758, 763, 772, 780, 787, 788, 803, 806, 811, 812, 833, 845, 982, 983, 1175, 1259

L

Latife Hanım, 1340, 1421, 1437, 1470, 1491, 1573, 1629
Laz İsmail, 1910, 1911, 1968, 2038
Lloyd George, 37, 62, 91, 267, 272, 282, 291, 353, 458, 461, 618, 673, 804, 925, 926, 928, 931, 935, 937, 983, 984, 1036, 1047, 1063, 1101, 1149, 1151, 1160, 1199, 1207, 1208, 1209, 1212, 1219, 1224, 1245, 1268, 1275, 1279, 1280, 1302
Lord Curzon, 57, 453, 454, 458, 460, 461, 470, 478, 482, 599, 618, 622, 635, 641, 646, 679, 683, 696, 699, 703, 705, 711, 713, 714, 721, 722, 725, 726, 732, 733, 734, 737, 738, 740, 743, 745, 747, 748, 749, 751, 752, 753, 754, 757, 758, 766, 769, 771, 772, 773, 775, 776, 777, 778, 781, 782, 784, 786, 789, 797, 799, 815, 826, 833, 841, 849, 851, 853, 855, 859, 863, 872, 879, 881, 886, 887, 888, 895, 900, 903, 905, 911, 914, 925, 926, 928, 929, 930, 932, 934, 935, 936, 938, 943, 944, 981, 984, 992, 995, 996, 1036, 1038, 1044, 1046, 1051, 1055, 1057, 1061, 1063, 1065, 1079, 1086, 1090, 1091, 1092, 1096, 1097, 1098, 1100, 1101, 1102, 1104, 1105, 1108, 1112, 1115, 1118, 1122, 1134, 1146, 1147, 1148, 1168, 1180, 1206, 1211, 1221, 1226, 1228, 1230, 1232, 1236, 1238, 1239, 1240, 1243, 1245, 1248, 1250, 1251, 1252, 1254, 1258, 1260, 1263, 1267, 1290, 1297, 1306, 1315, 1347, 1353, 1354, 1419, 1424, 1426, 1429, 1576
Lütfi Fikri Bey, 187, 1171, 1279, 1572, 1612

M

M. Defrance, 460
Mahmud Esad Bey, 570, 784, 789, 1019, 1055, 1104, 1185, 1194, 1251, 1312, 1323, 1355, 1356, 1358, 1359, 1363, 1416, 1421, 1424, 1427, 1445, 1452, 1476, 1629, 1674, 1725, 2050, 2090, 2104, 2156, 2159, 2160, 2213, 2251, 2283, 2284
Mahmut, 21, 65, 82, 98, 102, 132, 133, 171, 181, 197, 268, 283, 305, 306, 346, 390, 396, 401, 420, 426, 478, 513, 515, 518, 519, 597, 602, 603, 636, 660, 728, 753, 756, 791, 808, 817, 841, 863, 868, 870, 875, 880, 893, 899, 909, 910, 974, 979, 1033, 1041, 1050, 1051, 1095, 1107, 1116, 1124, 1132, 1147, 1148, 1160, 1186, 1194, 1270, 1322, 1347, 1348, 1407, 1427, 1430, 1462, 1464, 1491, 1515, 1522, 1538, 1545, 1552, 1565, 1659, 1701, 1725, 1730, 1734, 1748, 1753, 1754, 1763, 1792, 1800, 1802, 1847, 1875, 1914, 1916, 1917, 1938, 1949, 1951, 1952, 1953, 1966, 1980, 1987, 2050, 2063, 2075, 2081, 2108, 2143, 2164, 2167, 2209, 2212, 2277, 2284
Mahmut Celâl Bey, 513, 515, 518, 602, 603, 660, 863, 974, 979, 1041, 1107, 1147
Mahmut Esat/Mahmut Esad Bey, 401, 636, 728, 756, 791, 841, 868, 870, 875, 893, 899, 909, 910, 1095, 1124, 1148, 1407, 1427, 1462, 1464, 1491, 1522, 1552, 1565, 1725, 1730, 1753, 1754, 1800, 1802, 1914, 1916, 1917, 1949, 1951, 1952, 1966, 1980, 1987, 2050, 2063,

2075, 2081, 2108, 2164, 2167, 2209, 2212
Marquis Garroni, 460, 599, 1066
Mazhar Müfid Bey/Mazhar Müfit Bey, 42, 144, 162, 220, 322, 419, 449, 571, 643, 645, 666, 723, 779, 814, 827, 843, 1019, 1156, 1168, 1193, 1199, 1203, 1279, 1354, 1392, 1513, 1608, 1723, 1731, 1827, 1829, 1883, 1885, 1886, 2104
Mecit, 2079, 2214
Mehmet Akif Bey, 587, 636, 649, 677, 683, 2169
Mehmet Şeref Bey, 476, 728, 762, 900
Mehmet Şerif Paşa, 18, 19, 69, 205, 1617
Mehmet Vasfi, 1788, 1904, 1932, 2013
Mehmet Vehbi Bey, 1704
Mehmet Vehbi Efendi, 1407
Michotte de Welle, 454, 460, 466, 506, 516, 596, 606, 620, 622, 707, 731, 733, 737, 775, 911, 913
Mimar Guilio Mongeri, 2099
Miralay Nazım Bey, 1573, 1629
Miralay Süleyman Fethi Bey, 1573, 1629
Mösyö Jiber, 2188, 2211
Mösyö McDonald, 1691
Mösyö Venizelos, 1590
Mösyö Wamdit, 2098, 2156
Mr.Frank Rattigan, 460, 506, 748
Muhiddin Baha Bey, 217, 311, 570, 789, 801, 1019
Muhiddin Bey, 570, 789, 827, 1019, 1545, 2279, 2282, 2286, 2287, 2290
Muhtar Bey, 187, 218, 219, 364, 417, 433, 443, 467, 471, 485, 587, 629, 631, 674, 677, 686, 691, 765, 780, 793, 799, 816, 829, 844, 855, 1021, 1056, 1108, 1215, 1299, 1301, 1407, 1449, 1455, 1506, 1516, 1522, 1534, 1546, 1588, 1591, 1594, 1618, 1623, 1652, 1653, 1707, 1720, 1769, 1773, 1787, 1960, 2018, 2160, 2163, 2298, 2299, 2300
Musa Kazım Efendi, 1407, 1435, 1476, 1481, 1551, 1630, 1711, 2143
Mustafa Abdülhalik Bey/Mustafa Abdülhalik Renda, 479, 1123, 1305, 1515, 1547, 1562, 1568, 1575, 1578, 1583, 1584, 1589, 1604, 1606, 1615, 1616, 1628, 1639, 1711, 1714, 1995, 2040, 2054, 2075, 2097, 2123
Mustafa Ağa, 494, 495, 716, 738, 784, 1454
Mustafa Durak Bey, 700, 760, 857, 902, 1098, 1202
Mustafa Fehmi Efendi, 213, 218, 318, 334, 513, 514, 515, 518, 661, 683, 705, 732, 972, 974, 975, 980, 1033, 1041, 1065, 1132, 1133
Mustafa Fevzi Efendi, 1407, 1481, 1506, 1513, 1581, 1609, 1657
Mustafa Kemal, 9, 11, 18, 22, 24, 25, 26, 27, 28, 30, 33, 34, 36, 37, 38, 39, 40, 41, 42, 43, 44, 45, 46, 47, 78, 81, 89, 91, 93, 95, 96, 97, 98, 99, 100, 101, 102, 103, 104, 105, 106, 107, 108, 109, 110, 111, 112, 113, 114, 115, 116, 117, 118, 119, 121, 122, 123, 124, 126, 127, 129, 130, 131, 132, 133, 134, 135, 136, 137, 139, 140, 142, 143, 144, 145, 147, 148, 150, 152, 154, 155, 156, 157, 158, 159, 160, 161, 162, 163, 164, 166, 167, 168, 169, 170, 171, 172, 173, 174, 175, 176, 177, 178, 183, 184, 185, 186, 188, 189, 190, 191, 192, 193, 196, 197, 198, 199, 201, 203, 204, 205, 207, 213, 214, 215, 216, 217, 218, 219, 220, 221, 222, 232, 244, 245, 249, 250, 251, 252, 253, 254, 255, 263, 264, 265, 266, 267, 268, 269, 272, 274, 275, 276, 278, 279, 280, 281, 282, 285, 289, 290, 291, 292, 294, 295, 296, 297, 298, 299, 300, 301, 302, 303, 305, 306, 307, 308, 309, 312, 313, 315, 316, 318, 319, 322, 325, 329, 332, 334, 340, 341, 344, 346, 348, 350, 351, 357, 359, 362, 363, 364, 368, 369, 375, 377, 380, 381, 383, 388, 390, 392, 397, 400, 404, 406, 412, 415, 419, 425, 430, 432, 433, 434, 435, 437, 441, 445, 446, 447, 448, 450, 453, 455, 457, 460, 461, 464, 466, 467, 468, 472, 473, 474, 475, 482, 484, 487, 492, 493, 495, 499, 500, 501, 502, 505, 506, 507, 508, 509, 510, 512, 513, 514, 520, 521, 527, 528, 529, 531, 532, 533, 537, 549, 550, 554, 557, 558, 560, 568, 570, 580, 581, 583, 584, 587, 595, 596, 598, 600, 604, 605, 606, 607, 608, 609, 610, 613, 615, 618, 619, 620, 622, 623, 624, 625, 626, 628, 629, 630, 631, 632, 634, 638, 639, 641, 643, 644, 647, 649, 650, 651, 652, 661, 663, 664, 665, 666, 668, 670, 671, 675, 677, 683, 684, 685, 686, 688, 689, 690, 693, 697, 698, 699,

700, 701, 707, 708, 710, 711, 712, 713, 718, 720, 725, 726, 727, 728, 729, 731, 733, 734, 737, 738, 739, 742, 743, 744, 745, 747, 748, 749, 750, 751, 754, 757, 758, 762, 763, 764, 765, 766, 768, 769, 770, 771, 772, 773, 774, 776, 777, 779, 780, 781, 783, 784, 785, 786, 787, 789, 790, 791, 793, 795, 796, 797, 799, 800, 802, 803, 804, 805, 806, 808, 809, 812, 813, 814, 818, 819, 822, 823, 824, 825, 826, 828, 829, 831, 832, 835, 836, 841, 846, 848, 851, 852, 856, 857, 858, 859, 860, 862, 866, 868, 870, 873, 874, 875, 876, 879, 882, 887, 889, 890, 891, 895, 897, 899, 901, 905, 906, 909, 910, 911, 912, 913, 914, 918, 919, 925, 927, 929, 933, 934, 935, 937, 941, 948, 949, 953, 955, 959, 964, 968, 969, 970, 971, 972, 973, 975, 976, 981, 984, 985, 987, 988, 991, 994, 1003, 1006, 1012, 1013, 1022, 1023, 1025, 1026, 1030, 1032, 1034, 1037, 1038, 1039, 1040, 1041, 1044, 1046, 1049, 1050, 1051, 1056, 1058, 1060, 1061, 1068, 1069, 1072, 1077, 1081, 1085, 1086, 1087, 1088, 1089, 1090, 1094, 1095, 1101, 1102, 1103, 1104, 1105, 1106, 1108, 1109, 1111, 1113, 1117, 1118, 1120, 1121, 1124, 1125, 1126, 1128, 1129, 1134, 1137, 1138, 1146, 1152, 1155, 1157, 1159, 1162, 1164, 1166, 1168, 1169, 1171, 1175, 1176, 1177, 1181, 1183, 1185, 1187, 1188, 1189, 1191, 1192, 1193, 1194, 1195, 1196, 1197, 1198, 1200, 1201, 1203, 1205, 1207, 1211, 1212, 1214, 1215, 1218, 1221, 1222, 1223, 1224, 1225, 1226, 1227, 1228, 1230, 1234, 1235, 1236, 1239, 1240, 1241, 1242, 1243, 1244, 1245, 1246, 1247, 1248, 1250, 1251, 1252, 1253, 1254, 1255, 1256, 1257, 1258, 1259, 1260, 1261, 1262, 1263, 1264, 1265, 1266, 1267, 1268, 1269, 1270, 1275, 1277, 1278, 1282, 1283, 1284, 1286, 1288, 1289, 1290, 1297, 1300, 1303, 1304, 1306, 1308, 1312, 1313, 1324, 1325, 1328, 1334, 1335, 1339, 1340, 1341, 1343, 1344, 1346, 1351, 1354, 1355, 1357, 1358, 1359, 1380, 1404, 1406, 1412, 1414, 1415, 1419, 1420, 1421, 1426, 1428, 1430, 1434, 1435, 1437, 1443, 1445, 1447, 1449, 1450, 1454, 1456, 1458, 1462, 1463, 1465, 1466, 1472, 1474, 1475, 1478, 1486, 1491, 1492, 1494, 1496, 1503, 1506, 1508, 1509, 1525, 1528, 1538, 1541, 1545, 1548, 1552, 1554, 1555, 1557, 1562, 1563, 1566, 1616, 1617, 1621, 1624, 1648, 1667, 1703, 1704, 1734, 1738, 1743, 1746, 1753, 1757, 1758, 1763, 1794, 1825, 1859, 1865, 1871, 1875, 1876, 1877, 1879, 1880, 1882, 1903, 1909, 1910, 1917, 1921, 1982, 1991, 1993, 2013, 2035, 2036, 2037, 2053, 2054, 2055, 2062, 2078, 2079, 2080, 2081, 2082, 2083, 2091, 2094, 2103, 2106, 2116, 2149, 2154, 2155, 2160, 2161, 2165, 2166, 2171, 2178, 2181, 2182, 2183, 2184, 2185, 2193, 2195, 2215, 2222, 2229, 2241, 2253, 2255, 2257, 2266, 2267, 2283

Mustafa Kemal Paşa, 9, 11, 18, 22, 25, 26, 27, 28, 30, 33, 36, 37, 38, 39, 40, 41, 42, 43, 44, 45, 46, 47, 78, 81, 89, 91, 93, 95, 96, 97, 98, 99, 100, 101, 102, 103, 104, 105, 106, 107, 108, 109, 110, 111, 112, 113, 114, 115, 116, 117, 118, 119, 121, 122, 123, 124, 126, 127, 129, 130, 131, 132, 133, 134, 135, 136, 137, 139, 140, 142, 143, 144, 145, 147, 148, 150, 152, 154, 155, 156, 157, 158, 159, 160, 161, 162, 163, 164, 166, 167, 168, 169, 170, 171, 172, 173, 174, 175, 176, 178, 183, 184, 186, 188, 189, 190, 191, 192, 196, 197, 198, 199, 201, 203, 204, 205, 207, 213, 214, 215, 216, 217, 218, 219, 220, 221, 232, 244, 245, 249, 250, 251, 252, 253, 254, 255, 263, 264, 266, 267, 268, 269, 272, 274, 275, 276, 278, 279, 280, 281, 282, 285, 289, 290, 291, 292, 294, 295, 296, 297, 298, 299, 300, 301, 302, 303, 305, 306, 307, 308, 309, 312, 313, 315, 316, 318, 319, 322, 325, 329, 332, 334, 340, 341, 344, 346, 348, 350, 351, 357, 359, 362, 363, 364, 368, 369, 375, 377, 380, 381, 383, 388, 390, 392, 397, 400, 404, 406, 412, 415, 419, 425, 430, 432, 433, 434, 435, 437, 441, 445, 446, 447, 448, 453, 455, 457, 460, 461, 464, 466, 468, 472, 473, 474, 475, 482, 487,

492, 493, 495, 499, 500, 501, 502, 505, 506, 507, 508, 509, 510, 512, 513, 514, 520, 521, 527, 528, 529, 531, 532, 533, 537, 549, 550, 554, 557, 558, 560, 568, 570, 580, 581, 583, 584, 587, 600, 604, 605, 606, 607, 608, 609, 610, 613, 619, 620, 622, 623, 624, 625, 626, 628, 629, 630, 631, 632, 634, 638, 639, 643, 644, 647, 650, 652, 663, 664, 665, 666, 668, 670, 675, 677, 683, 684, 685, 686, 688, 689, 690, 693, 697, 698, 699, 700, 701, 708, 710, 711, 712, 713, 720, 725, 726, 727, 728, 729, 731, 734, 738, 739, 743, 744, 745, 747, 748, 749, 750, 751, 754, 757, 758, 762, 763, 764, 765, 766, 768, 769, 770, 771, 772, 773, 774, 776, 777, 779, 780, 781, 783, 785, 786, 787, 789, 790, 791, 793, 795, 796, 797, 799, 800, 802, 803, 804, 806, 808, 809, 812, 813, 814, 818, 819, 822, 823, 824, 825, 826, 828, 829, 831, 832, 835, 836, 846, 848, 856, 857, 858, 860, 866, 873, 874, 875, 876, 879, 882, 887, 889, 890, 891, 895, 897, 899, 901, 906, 909, 910, 911, 912, 913, 925, 927, 929, 933, 934, 935, 937, 941, 948, 949, 953, 955, 959, 964, 968, 969, 970, 971, 972, 973, 975, 976, 984, 985, 988, 991, 994, 1003, 1012, 1013, 1022, 1023, 1025, 1026, 1030, 1032, 1034, 1037, 1038, 1039, 1040, 1041, 1046, 1049, 1050, 1056, 1058, 1060, 1061, 1068, 1069, 1072, 1081, 1085, 1086, 1087, 1088, 1089, 1094, 1095, 1101, 1102, 1103, 1104, 1106, 1108, 1109, 1111, 1113, 1117, 1118, 1120, 1121, 1125, 1126, 1128, 1129, 1137, 1138, 1152, 1157, 1159, 1162, 1164, 1166, 1168, 1175, 1176, 1177, 1183, 1187, 1188, 1189, 1191, 1192, 1193, 1194, 1197, 1198, 1201, 1203, 1205, 1207, 1211, 1212, 1214, 1215, 1218, 1221, 1222, 1223, 1224, 1225, 1227, 1228, 1234, 1235, 1236, 1239, 1240, 1241, 1244, 1245, 1246, 1247, 1248, 1252, 1253, 1255, 1256, 1257, 1258, 1259, 1260, 1261, 1262, 1264, 1265, 1266, 1267, 1268, 1269, 1270, 1275, 1277, 1278, 1282, 1283, 1284, 1286, 1288, 1289, 1290, 1297, 1300, 1303, 1304, 1306, 1308, 1312, 1313, 1325, 1328, 1334, 1335, 1339, 1340, 1341, 1343, 1344, 1346, 1351, 1354, 1355, 1357, 1358, 1359, 1380, 1404, 1406, 1414, 1420, 1421, 1426, 1428, 1430, 1434, 1435, 1437, 1443, 1445, 1447, 1449, 1456, 1458, 1462, 1463, 1465, 1466, 1472, 1474, 1475, 1478, 1486, 1491, 1494, 1496, 1503, 1506, 1508, 1509, 1525, 1528, 1541, 1545, 1548, 1554, 1555, 1557, 1562, 1563, 1566, 1617, 1624, 1667, 1703, 1704, 1738, 1743, 1746, 1753, 1757, 1758, 1763, 1794, 1879, 1909, 1910, 1917, 1921, 2036, 2053, 2054, 2081, 2106, 2116, 2149, 2154, 2155, 2161, 2165, 2166, 2181, 2182, 2215, 2241, 2257, 2266, 2267, 2283

Mustafa Necati, 177, 555, 570, 683, 728, 765, 780, 789, 1019, 1246, 1314, 1350, 1389, 1407, 1502, 1583, 1800, 1830, 1902, 1929, 1935, 1936, 2081, 2163, 2167, 2209

Mustafa Rahmi, 1375, 1469, 1796, 2107, 2209

Mustafa Suphi, 73, 124, 350, 380, 381, 455, 456, 506, 548, 595, 596, 609, 612, 613, 615, 618, 619, 624, 630

Mustafa Şeref Bey, 1164, 1172, 1591, 1629

Münir Hüsrev, 1630, 1709, 1911, 1926, 2038, 2040

Mürsel Paşa, 479, 1703, 1742

Müslihiddin Adil, 2158

N

Nail Bey, 1667, 1912, 2047, 2279, 2289, 2294

Necati Bey, 244, 329, 331, 333, 351, 571, 690, 723, 789, 861, 949, 1019, 1051, 1100, 1147, 1151, 1213, 1309, 1312, 1332, 1333, 1389, 1447, 1506, 1509, 1525, 1547, 1552, 1582, 1594, 1597, 1606, 1628, 1633, 1680, 1695, 1697, 1902, 1968, 1976, 1981, 2131, 2183, 2192, 2251, 2253, 2254, 2258, 2279, 2284, 2286, 2292, 2300

Necip Ali Bey, 1825, 1830, 1910, 1912, 2038, 2039, 2081, 2166

Necip Fazıl, 1747

Nezihe Muhittin, 1608, 2082

Nihad Paşa, 474, 550, 582, 584, 645, 656, 697, 800, 861, 866, 870, 1014, 1017, 1057, 1161, 1194, 1196, 1210, 1234, 2259
Niyazi Bey, 467, 631, 688, 756, 867, 1201, 1349, 1350, 1425, 1516, 1594, 1630, 1711, 2060, 2272, 2279, 2280, 2289, 2294
Numan Usta, 167, 187, 202, 281, 480, 494, 884, 1098, 1099, 1124
Nureddin Paşa/Nurettin Paşa, 31, 63, 64, 84, 191, 249, 391, 437, 457, 506, 510, 549, 582, 583, 584, 616, 619, 620, 626, 646, 677, 678, 694, 699, 736, 746, 769, 793, 836, 837, 838, 854, 856, 857, 867, 880, 919, 941, 964, 1012, 1013, 1014, 1015, 1028, 1029, 1046, 1142, 1168, 1174, 1201, 1218, 1227, 1235, 1236, 1240, 1243, 1244, 1255, 1260, 1297, 1464, 1746, 1759, 1793, 1794, 1806, 1811, 1827, 1893
Nuri Sait Paşa, 1965

O

Osman Kadri Bey, 1427, 1625, 1637, 1642, 1837, 1886
Osman Nuri Bey, 125, 142, 171, 344, 683, 728, 1019, 1213, 1227, 1229, 1247, 1268, 1628, 1630, 1876, 2295

Ö

Ömer İzzeddin Bey, 1381, 1526
Ömer Lütfi Bey, 218, 221, 394, 449, 513, 515, 540, 621, 784, 836, 869, 872, 876, 897, 967, 1038, 1112, 1295, 2292
Ömer Vehbi Efendi, 641, 1170, 1624

P

Padişah Vahdettin, 149, 206, 460, 468, 469, 491, 684, 691, 735, 752, 758, 768, 796, 873, 882, 927, 943, 944, 989, 992, 993, 1042, 1101, 1111, 1114, 1178, 1208, 1212, 1216, 1236, 1286, 1292, 1296, 1304, 1305
Pietro Canonica, 2099
Poincaré, 928, 929, 932, 933, 934, 935, 981, 1036, 1044, 1057, 1077, 1090, 1102, 1103, 1104, 1118, 1134, 1155, 1162, 1178, 1218, 1223, 1248, 1250, 1251, 1252, 1254, 1260, 1262, 1302, 1306
Profesör Oldanberg, 2094, 2095, 2157

R

Ragıp Bey, 424, 628, 683, 1201, 1295, 1441, 1515, 1552, 1553, 1560, 1561, 1606, 1624, 1662, 1703, 1705, 1813, 1815, 1836, 1843, 1882, 1886, 2003, 2016, 2054, 2056, 2066, 2068
Ragıp Hulusi, 2185, 2262
Rahmi Bey, 27, 125, 476, 714, 1167, 1391, 1471, 1586, 1622, 1649, 1711, 1741, 1791, 1953, 2016, 2081, 2107, 2112, 2167, 2216, 2251, 2279, 2281, 2284, 2294
Rasih Efendi, 683, 907, 1367, 1382, 1482, 1574, 1579, 1581, 1782
Rauf, 16, 22, 26, 33, 40, 55, 62, 106, 111, 112, 113, 116, 124, 126, 127, 129, 131, 132, 139, 142, 146, 159, 164, 170, 178, 187, 199, 203, 269, 278, 279, 280, 281, 285, 359, 407, 479, 494, 518, 870, 873, 876, 880, 887, 897, 899, 905, 912, 940, 941, 949, 968, 969, 973, 977, 978, 979, 994, 1003, 1007, 1018, 1027, 1037, 1041, 1042, 1051, 1085, 1104, 1136, 1137, 1183, 1185, 1186, 1190, 1195, 1196, 1198, 1199, 1200, 1202, 1206, 1207, 1209, 1210, 1211, 1212, 1213, 1215, 1218, 1219, 1222, 1224, 1227, 1228, 1230, 1232, 1237, 1247, 1249, 1252, 1253, 1256, 1257, 1262, 1267, 1268, 1270, 1276, 1277, 1279, 1289, 1295, 1298, 1300, 1301, 1303, 1304, 1305, 1306, 1307, 1309, 1311, 1319, 1322, 1331, 1332, 1357, 1363, 1378, 1379, 1380, 1382, 1385, 1386, 1407, 1409, 1414, 1418, 1419, 1420, 1422, 1424, 1429, 1455, 1457, 1474, 1479, 1503, 1563, 1591, 1705, 1715, 1758, 1810, 1854, 1911, 1912, 1973, 1984, 1985, 2040, 2047, 2055, 2147, 2152, 2262, 2300
Recep, 11, 74, 92, 197, 247, 390, 421, 422, 635, 683, 859, 914, 915, 1042, 1181,

1327, 1453, 1544, 1552, 1555, 1565, 1567, 1575, 1604, 1612, 1619, 1701, 1702, 1704, 1705, 1714, 1728, 1730, 1731, 1738, 1751, 1753, 1754, 1757, 1768, 1800, 1801, 1803, 1808, 1810, 1879, 1886, 1901, 2124, 2141, 2167, 2209, 2265, 2267
Refet, 42, 46, 95, 104, 112, 119, 122, 126, 152, 153, 154, 160, 161, 162, 167, 174, 177, 183, 186, 219, 220, 230, 248, 249, 267, 280, 295, 298, 306, 377, 415, 416, 435, 437, 443, 465, 482, 512, 514, 517, 552, 555, 580, 581, 583, 600, 609, 611, 612, 618, 641, 684, 691, 696, 720, 722, 729, 751, 759, 765, 795, 800, 805, 806, 808, 812, 816, 817, 837, 838, 854, 856, 870, 875, 885, 886, 891, 900, 903, 911, 948, 964, 967, 968, 973, 980, 985, 988, 989, 994, 1000, 1001, 1002, 1004, 1015, 1038, 1039, 1040, 1041, 1043, 1051, 1057, 1078, 1079, 1141, 1168, 1174, 1195, 1205, 1217, 1218, 1262, 1269, 1275, 1279, 1280, 1281, 1284, 1285, 1286, 1292, 1293, 1294, 1295, 1296, 1297, 1300, 1301, 1303, 1304, 1306, 1307, 1308, 1309, 1324, 1443, 1544, 1551, 1557, 1563, 1564, 1567, 1610, 1669, 1673, 1683, 1686, 1687, 1692, 1701, 1702, 1703, 1704, 1705, 1715, 1758, 1806, 1810, 1850, 1854, 1876, 1881, 1882, 1911, 2038, 2040, 2054, 2060, 2081, 2107, 2138, 2166, 2215, 2219, 2266, 2279, 2284, 2286, 2290, 2293, 2297, 2299
Refi Cevat, 16, 17, 55, 56, 634
Refik Bey, 162, 217, 310, 348, 349, 364, 571, 724, 826, 907, 1006, 1019, 1193, 1272, 1294, 1381, 1407, 1517, 1578, 1594, 1672, 1702, 1746, 1800, 1868, 1884, 1900, 2054, 2227, 2277
Refik Şevket Bey, 253, 328, 517, 551, 571, 573, 577, 683, 710, 732, 770, 772, 776, 816, 830, 896, 903, 908, 973, 980, 1037, 1056, 1063, 1071, 1073, 1106, 1183, 1189, 1195, 1249, 1322, 1613
Reşit, 18, 19, 21, 22, 24, 32, 35, 48, 59, 94, 112, 125, 136, 138, 160, 161, 202, 204, 206, 207, 212, 243, 251, 267, 269, 280, 281, 295, 313, 320, 351, 357, 364, 432, 441, 445, 448, 457, 467, 488, 494, 505, 506, 593, 605, 606, 618, 638, 661, 670, 725, 745, 880, 885, 1054, 1057, 1133, 1200, 1253, 1551, 1552, 1578, 1774, 1809, 1812, 1825, 1838, 1932, 2001, 2089, 2134, 2143, 2154, 2227
Rıfat Börekçi, 355, 1546, 1998
Rıza Nur Bey, 199, 213, 218, 219, 221, 241, 294, 296, 318, 321, 334, 434, 435, 443, 483, 484, 518, 530, 532, 649, 661, 666, 679, 784, 791, 794, 795, 824, 910, 974, 977, 979, 990, 991, 994, 995, 1041, 1051, 1061, 1098, 1099, 1117, 1130, 1142, 1246, 1247, 1253, 1256, 1257, 1262, 1283, 1284, 1288, 1289, 1348, 1353, 1407, 1410, 1445, 1457, 1476, 1501, 1506, 1529, 2002, 2113
Rıfat Bey, 438, 479, 602, 677, 698, 728, 840, 978, 1093, 1197, 1199, 1211, 1213, 1259, 1297, 1314, 1321, 1333, 1407, 1428, 1444, 1445, 1450, 1474, 1643, 1670, 1874, 2285, 2292, 2294, 2299, 2300, 2302, 2303
Robeck, 32, 34, 144, 148, 153, 178, 282, 289, 292, 395, 757, 815
Ruşen Eşref, 167, 725, 756, 780, 793, 796, 800, 803, 1048, 1066, 1224, 1595, 1710, 1751, 1758, 1882, 2054, 2081, 2166, 2184, 2227, 2262
Rüşdü Paşa/Rüştü Paşa, 1493, 1544, 1555, 1632, 1662, 1705, 1827, 1968, 2038
Ryan, 31, 35, 189, 713, 738, 748, 765, 987, 1061, 1101, 1179, 1274, 1296, 1303

S

Sabit Bey, 478, 508, 817, 852, 882, 885, 915, 1033, 1065, 1066, 1092, 1116, 1150, 1152, 1159, 1178, 1503, 1544, 1629, 1665, 1988, 2277
Sadiye Hanım, 2082
Salâh Cimcoz, 1912, 2044
Salâhaddin Bey, 494, 522, 523, 524, 526, 529, 530, 619, 784, 857, 889, 902, 907, 911, 951, 965, 967, 969, 993, 999, 1018, 1038, 1070, 1075, 1093, 1096, 1110, 1136, 1189, 1190, 1191, 1194, 1198, 1219, 1247, 1249, 1290, 1295, 1305, 1312
Salih Paşa, 20, 22, 45, 46, 154, 158, 159, 164, 166, 169, 179, 180, 201, 202, 204,

207, 275, 289, 291, 298, 299, 300, 302, 432, 434, 435, 487, 488, 630, 670, 712, 750, 791, 859, 942, 1167, 1176, 1222, 1302, 1825
Sapancalı Hakkı, 2187, 2189, 2222, 2230
Sarı Efe, 1910, 1911, 1968, 2038
Seyit Bey, 112, 1407, 1546, 1547, 1621, 1723, 1726
Seyyid Bey, 1391, 1476, 1530, 1590, 1598, 1599, 1673
Sırrı Bey, 217, 269, 310, 319, 347, 363, 594, 636, 770, 784, 813, 836, 861, 883, 904, 914, 952, 974, 980, 1007, 1035, 1048, 1059, 1061, 1062, 1065, 1093, 1131, 1132, 1141, 1301, 1321, 1333, 1421, 1450, 1591, 1594, 1597, 1603, 1791, 1811, 1953
Sir Horace Rumbold, 395, 453, 459, 460, 469, 474, 478, 481, 516, 599, 604, 624, 625, 635, 641, 683, 696, 703, 709, 713, 721, 726, 732, 734, 735, 737, 738, 778, 796, 805, 806, 813, 826, 850, 853, 872, 879, 881, 887, 895, 897, 926, 927, 943, 944, 987, 992, 993, 1003, 1038, 1044, 1046, 1051, 1054, 1055, 1061, 1071, 1089, 1097, 1105, 1112, 1114, 1122, 1130, 1134, 1136, 1146, 1147, 1148, 1162, 1168, 1175, 1182, 1197, 1204, 1205, 1207, 1208, 1212, 1216, 1221, 1222, 1223, 1225, 1228, 1233, 1236, 1239, 1240, 1243, 1245, 1248, 1254, 1255, 1257, 1258, 1260, 1263, 1265, 1272, 1278, 1292, 1296, 1297, 1303
Sökeli Mecit, 2079, 2214
Süleyman Nazif, Halide Nusret, 2100
Süleyman Sırrı, 162, 520, 576, 623, 645, 698, 727, 827, 894, 900, 902, 904, 907, 965, 980, 1007, 1033, 1051, 1055, 1078, 1099, 1301, 1313, 1318, 1321, 1334, 1374, 1392, 1399, 1451, 1490, 1503, 1518, 1547, 1552, 1591, 1597, 1599, 1607, 1608, 1609, 1610, 1616, 1628, 1629, 1639, 1643, 1692, 1711, 1741, 1753, 1792, 1800, 1833, 1898, 1900, 1953, 1960, 1983, 2016, 2056, 2120, 2150, 2210, 2227, 2251, 2268
Süreyya, 162, 178, 765, 1098, 1099, 1133, 1281, 1512, 1534, 1535, 1588, 1604, 1657, 1742, 1757, 1779, 1819, 1825, 1854, 1870, 1886, 2012, 2016, 2055, 2056, 2109, 2176, 2278, 2286, 2292, 2296, 2301, 2302, 2304, 2305

Ş

Şakir, 21, 25, 26, 74, 83, 89, 91, 93, 213, 272, 761, 1065, 1069, 1082, 1091, 1124, 1162, 1174, 1268, 1289, 1303, 1413, 1520, 1531, 1630, 1637, 1653, 1661, 1667, 1711, 1757, 1785, 1811, 1853, 1890, 1984, 2012, 2054, 2084, 2113, 2138, 2165, 2209, 2274, 2279, 2283, 2300
Şefik Hüsnü, 350, 758, 1027, 1193, 1499
Şeyh Muharrem, 1747
Şeyh Saffet Efendi, 1581, 1626
Şeyh Sait, 1742, 1743, 1744, 1746, 1751, 1759, 1816, 1820, 1828, 1838, 1839, 1843, 1844, 1855, 1863, 1864, 1865, 1882, 1925, 1978, 2071, 2075, 2077, 2122, 2196, 2234
Şeyh Servet Efendi, 217, 310, 312, 324, 457, 501, 506, 616, 619, 630, 684, 727, 845
Şükrü Bey, 156, 220, 221, 311, 329, 349, 360, 361, 404, 432, 447, 457, 477, 478, 479, 494, 495, 505, 506, 510, 550, 577, 602, 605, 606, 630, 665, 684, 714, 727, 759, 778, 789, 800, 815, 816, 817, 830, 836, 840, 861, 866, 869, 893, 896, 908, 915, 949, 969, 999, 1006, 1007, 1008, 1023, 1045, 1067, 1081, 1088, 1095, 1099, 1100, 1136, 1142, 1144, 1159, 1186, 1199, 1201, 1267, 1284, 1294, 1307, 1308, 1309, 1312, 1331, 1333, 1338, 1356, 1411, 1413, 1419, 1421, 1430, 1442, 1457, 1515, 1516, 1553, 1565, 1593, 1610, 1617, 1629, 1630, 1704, 1714, 1725, 1731, 1803, 1804, 1812, 1831, 1846, 1886, 1922, 1974, 2006, 2016, 2019, 2038, 2056, 2081, 2107, 2166, 2167, 2203, 2230, 2232, 2234, 2266, 2282, 2286, 2297, 2304, 2305
Şükrü Kaya, 1350, 1494, 1510, 1516, 1567, 1575, 1604, 1690, 1698, 1701, 1702, 1714, 1719, 1723, 1731, 1763, 1800, 1804, 1814, 1879, 1914, 1915, 2032, 2081, 2139, 2167, 2177, 2187, 2254, 2255, 2260, 2283
Şükrü Naili Paşa, 1563, 1703

T

Tahir, 21, 39, 102, 144, 387, 480, 585, 893, 1020, 1108, 1317, 1461, 1487, 1510, 1595, 1601, 1636, 1691, 1695, 1819, 1851, 1858, 1883, 1960, 1976, 2132, 2154, 2224, 2289, 2290, 2297
Tahsin, 156, 263, 359, 403, 419, 438, 478, 488, 494, 544, 602, 640, 750, 817, 824, 947, 949, 1000, 1083, 1088, 1093, 1117, 1144, 1189, 1227, 1249, 1253, 1260, 1268, 1302, 1413, 1450, 1464, 1512, 1530, 1548, 1647, 1657, 1687, 1734, 1816, 1878, 1885, 1896, 1902, 1939, 1942, 1944, 1968, 1983, 2005, 2053, 2213, 2219, 2267, 2271, 2280, 2281, 2283, 2287, 2293, 2297, 2302, 2303, 2305
Tahsin Bey, 156, 438, 478, 488, 494, 544, 602, 640, 750, 817, 824, 949, 1000, 1083, 1088, 1093, 1144, 1189, 1227, 1249, 1253, 1268, 1464, 1878, 1885, 1896, 1939, 1942, 1944, 1983, 2005, 2053, 2219, 2267, 2280, 2281, 2283, 2287, 2293, 2297, 2302, 2303, 2305
Teodor Post, 2099
Tevfik Bey, 18, 20, 21, 23, 28, 44, 56, 66, 143, 146, 149, 202, 204, 205, 206, 251, 349, 353, 354, 426, 427, 432, 457, 480, 488, 494, 505, 506, 605, 606, 618, 640, 804, 943, 947, 1069, 1108, 1152, 1172, 1173, 1213, 1292, 1314, 1433, 1641, 1856, 1876, 1888, 1972, 2043, 2049, 2065, 2168, 2217, 2279, 2285, 2287, 2291, 2292, 2294, 2299, 2301, 2303
Tevfik Kamil Bey, 1627, 1696, 2081, 2166, 2266, 2283
Tevfik Paşa, 18, 19, 20, 21, 22, 25, 60, 61, 69, 70, 72, 73, 74, 75, 102, 125, 132, 161, 166, 199, 206, 207, 208, 260, 266, 271, 278, 300, 310, 359, 372, 399, 400, 401, 406, 410, 414, 415, 464, 465, 467, 468, 486, 487, 490, 492, 495, 499, 557, 598, 619, 622, 623, 624, 625, 626, 628, 629, 630, 634, 638, 651, 657, 661, 670, 679, 680, 687, 711, 712, 713, 796, 942, 943, 988, 989, 992, 1051, 1054, 1055, 1062, 1069, 1071, 1087, 1089, 1096, 1101, 1105, 1111, 1157, 1162, 1215, 1222, 1236, 1262, 1277, 1279, 1285, 1286, 1288, 1290, 1292, 1302
Tevfik Rüşdü Bey/Tevfik Rüştü, 65, 175, 397, 415, 900, 910, 979, 994, 1069, 1075, 1098, 1099, 1124, 1270, 1295, 1349, 1350, 1425, 1427, 1428, 1457, 1467, 1480, 1492, 1498, 1691, 1692, 1723, 1731, 1753, 1775, 1800, 1853, 1900, 1962, 1963, 1964, 1965, 1972, 2057, 2081, 2089, 2167, 2209, 2227
Topal Osman, 714, 838, 1333, 1447, 1449
Tunalı Hilmi, 283, 285, 296, 316, 319, 371, 410, 414, 442, 540, 541, 551, 556, 602, 608, 619, 636, 772, 843, 850, 854, 858, 866, 874, 883, 910, 1000, 1049, 1064, 1071, 1110, 1156, 1175, 1259, 1336, 1363, 1387, 1389, 1390, 1398, 1420, 1424, 1438, 1450, 1479, 1481, 1526, 1531, 1551, 1557, 1560, 1561, 1579, 1581, 1593, 1603, 1611, 1612, 1619, 1621, 1718, 1726, 1730, 1795, 1831, 1834, 1973, 2147, 2175, 2256, 2269
Türk Ocakları, 1377, 1432, 2009, 2122, 2126, 2184, 2206, 2213, 2232, 2261, 2270

U

Uşakizade Muarrem Bey, 1421

V

Vahdettin, 6, 17, 18, 26, 29, 30, 37, 57, 78, 80, 100, 117, 119, 212, 351, 399, 469, 486, 684, 735, 768, 796, 943, 944, 989, 992, 993, 994, 1054, 1114, 1208, 1286, 1292, 1296, 1297, 1299, 1303, 1304, 1306, 1308, 1633, 1657, 2016
Vasıf Bey, 42, 144, 175, 281, 899, 969, 1069, 1136, 1189, 1343, 1526, 1547, 1585, 1625, 1628, 1631, 1685, 1690, 1700, 1730, 1822, 1838, 1866, 2173, 2259, 2263
Vehbi, 4, 152, 167, 215, 226, 242, 251, 298, 300, 368, 396, 407, 411, 416, 418, 428, 433, 446, 447, 448, 502, 518, 522, 540, 541, 548, 550, 553, 556, 560, 565, 576, 599, 602, 605, 617, 621, 628, 629, 631, 636, 638, 640, 641, 657, 710, 728, 739, 756, 759, 784, 791, 794, 800, 808, 815, 822, 830, 832, 834, 838, 839, 846, 848,

850, 861, 863, 866, 869, 872, 877, 887, 892, 910, 949, 967, 968, 973, 974, 975, 979, 993, 994, 1023, 1030, 1036, 1037, 1038, 1055, 1056, 1071, 1095, 1104, 1110, 1112, 1156, 1170, 1172, 1183, 1185, 1190, 1194, 1272, 1276, 1294, 1296, 1299, 1306, 1310, 1385, 1400, 1407, 1419, 1434, 1455, 1459, 1473, 1479, 1494, 1502, 1533, 1584, 1590, 1592, 1600, 1607, 1608, 1624, 1630, 1631, 1637, 1662, 1703, 1704, 1707, 1710, 1711, 1719, 1725, 1727, 1739, 1744, 1772, 1779, 1791, 1807, 1812, 1879, 1912, 1933, 1953, 1976, 2047, 2147, 2268, 2272, 2279, 2280, 2283, 2284, 2285, 2302

Vehbi Bey, 4, 226, 242, 396, 407, 411, 416, 418, 428, 433, 502, 518, 540, 541, 548, 550, 553, 556, 560, 565, 576, 599, 602, 605, 617, 621, 628, 629, 631, 636, 638, 657, 728, 739, 759, 784, 791, 794, 800, 822, 830, 832, 834, 838, 839, 846, 848, 850, 861, 863, 866, 869, 872, 877, 887, 892, 973, 974, 975, 979, 994, 1023, 1056, 1071, 1095, 1104, 1110, 1112, 1172, 1183, 1185, 1190, 1194, 1272, 1276, 1294, 1310, 1434, 1473, 1479, 1600, 1607, 1608, 1630, 1707, 1711, 1719, 1727, 1744, 1772, 1791, 1807, 1812, 1912, 1933, 1953, 1976, 2047, 2268, 2272, 2279, 2280, 2283, 2284, 2285, 2302

Velid Bey/Velit Bey, 1201, 1545, 1577

Votsis, 460, 639, 937, 1065

W

Warren G. Harding, 459, 668, 780, 870

Winston Churchill, 454, 458, 609, 744

Y

Yahya Galip Bey, 183, 242, 303, 336, 338, 625, 627, 631, 634, 653, 657, 674, 689, 1267

Yahya Kaptan, 155, 178, 267, 269, 624, 1280

Yahya Kemal, 1191, 1202, 1350, 1578, 1757, 1803, 2020

Yakup Kadri, 260, 704, 719, 756, 890, 1080, 1097, 1105, 1201, 1218, 1253, 1293, 1737, 1758, 1801, 1809, 1814, 2184, 2210, 2227, 2228, 2229, 2262

Yunus Nadi Bey, 217, 310, 322, 467, 494, 587, 632, 647, 651, 654, 669, 765, 899, 904, 1075, 1081, 1089, 1104, 1189, 1217, 1253, 1341, 1342, 1343, 1409, 1475, 1505, 1544, 1548, 1549, 1554, 1610, 1674, 1896, 2091, 2217

Yusuf Akçura, 90, 164, 187, 703, 1377, 1495, 1578, 2103, 2182, 2206, 2275

Yusuf İzzet Paşa, 53, 100, 154, 419, 467, 511, 521, 605, 631, 632, 715, 778, 788, 807, 849, 857, 948, 1081, 1120

Yusuf Kemal, 59, 165, 215, 217, 218, 219, 221, 254, 298, 300, 310, 318, 319, 323, 355, 361, 366, 374, 399, 435, 439, 452, 466, 480, 483, 484, 513, 515, 517, 518, 519, 590, 604, 609, 617, 626, 631, 639, 649, 661, 666, 679, 693, 730, 737, 748, 751, 761, 762, 763, 765, 771, 773, 778, 780, 789, 815, 817, 822, 832, 837, 845, 846, 848, 849, 850, 852, 853, 855, 859, 882, 897, 901, 912, 928, 929, 942, 943, 969, 973, 977, 979, 980, 981, 994, 1032, 1049, 1055, 1056, 1059, 1061, 1068, 1069, 1071, 1073, 1074, 1076, 1077, 1080, 1085, 1087, 1088, 1089, 1090, 1094, 1095, 1096, 1097, 1098, 1100, 1101, 1103, 1111, 1113, 1128, 1135, 1137, 1139, 1141, 1148, 1152, 1155, 1159, 1160, 1161, 1172, 1183, 1185, 1211, 1213, 1237, 1247, 1252, 1253, 1257, 1262, 1268, 1269, 1270, 1279, 1280, 1283, 1296, 1317, 1349, 1514, 1519, 1520, 1575, 1583, 1705, 1718, 1779, 1888, 1917, 2004, 2058, 2283

Yusuf Ziya Bey, 88, 91, 476, 526, 603, 631, 674, 760, 857, 870, 871, 877, 900, 912, 966, 971, 1023, 1043, 1052, 1089, 1095, 1112, 1152, 1279, 1305, 1307, 1308, 1309, 1311, 1354, 1402, 1419, 1434, 1460, 1623, 1635, 1840, 1990, 2044, 2127, 2282

Z

Zekai Bey/Zekâi Bey, 218, 429, 443, 467, 599, 619, 632, 636, 651, 669, 708, 728,

830, 834, 839, 861, 874, 899, 904, 908, 912, 966, 1144, 1155, 1164, 1189, 1246, 1259, 1278, 1291, 1348, 1423, 1457, 1469, 1528, 1547, 1567, 1594, 1628, 1689, 1699, 1701, 2022, 2293
Zeki Bey, 70, 351, 646, 1171, 1235, 1264, 1345, 1431, 1445, 1459, 1483, 1517, 1546, 1575, 1584, 1619, 1635, 1728, 1754, 1825, 1836, 1868, 2185, 2262, 2277, 2284, 2286, 2289, 2300, 2304, 2305
Ziya Gökalp, 65, 96, 477, 707, 714, 756, 1027, 1065, 1157, 1298, 1375, 1377, 1462, 1469, 1494, 1573, 1578, 1701, 1705, 1711, 1802, 2206
Ziya Hurşid Bey/Ziya Hurşit, 571, 583, 670, 854, 856, 894, 951, 964, 969, 993, 1019, 1086, 1106, 1136, 1156, 1191, 1267, 1284, 1290, 1295, 1308, 1333, 1449, 1477, 1910, 2035
Ziya Paşa, 18, 19, 79, 90, 98, 161, 166, 167, 207, 487, 488, 691, 707, 791, 942, 943, 1292, 1679
Ziyaeddin Efendi, 1544, 1588

TİDATA DİZİN
1919-1928

150'likler, 10, 212, 358, 1530, 1541, 1556, 1557, 1657, 1734

A

ABD, 31, 32, 33, 34, 41, 65, 88, 90, 102, 103, 108, 115, 119, 124, 127, 128, 142, 153, 188, 189, 206, 232, 255, 282, 316, 320, 341, 365, 426, 446, 478, 615, 668, 676, 686, 700, 708, 744, 780, 787, 799, 838, 855, 870, 874, 901, 902, 912, 928, 995, 1039, 1058, 1060, 1062, 1070, 1071, 1077, 1120, 1140, 1142, 1146, 1147, 1148, 1159, 1173, 1176, 1185, 1194, 1200, 1209, 1221, 1227, 1236, 1238, 1243, 1245, 1283, 1346, 1348, 1349, 1358, 1362, 1364, 1445, 1458, 1460, 1464, 1467, 1470, 1472, 1510, 1514, 2089, 2090, 2181
Adalet Bakanlığı, 1750, 1755, 1761, 1762, 1814, 1816, 1820, 1848, 1857, 1865, 1881, 1898, 1947, 1952, 1972, 1980, 1992, 1993, 2007, 2035, 2036, 2048, 2052, 2055, 2057, 2062, 2086, 2155, 2164, 2178
ademi merkeziyet, 1, 3, 31, 37, 151, 221, 224, 225, 226, 259, 286, 498, 502, 538, 539, 541, 542, 543, 550, 551, 557, 633, 636, 918, 1561, 1937, 2056
adem-i merkeziyetçilik/ademi merkeziyetçilik, 88, 525,538, 539, 1560, 1561, 1938
adli yönetim, 2, 246, 567, 677, 1005, 1017, 2086, 2087
Adliye Encümeni, 248, 323, 324, 326, 330, 333, 338, 389, 391, 397, 410, 421, 426, 429, 503, 504, 567, 573, 574, 575, 584, 599, 622, 625, 626, 642, 660, 663, 682, 690, 698, 702, 704, 717, 718, 721, 724, 740, 741, 758, 759, 762, 770, 776, 800, 801, 806, 808, 809, 811, 815, 816, 821, 828, 845, 847, 851, 852, 857, 859, 860, 865, 868, 871, 876, 877, 879, 892, 893, 894, 896, 898, 899, 903, 914, 965, 1014, 1015, 1016, 1036, 1040, 1043, 1045, 1047, 1048, 1049, 1052, 1055, 1063, 1064, 1073, 1077, 1108, 1114, 1117, 1144, 1145, 1156, 1161, 1163, 1168, 1170, 1174, 1175, 1181, 1194, 1196, 1241, 1249, 1266, 1269, 1272, 1278, 1283, 1285, 1286, 1308, 1309, 1316, 1320, 1321, 1329, 1390, 1391, 1392, 1397, 1410, 1415, 1426, 1429, 1432, 1434, 1458, 1487, 1493, 1516, 1528, 1531, 1532, 1536, 1578, 1580, 1581, 1584, 1590, 1591, 1601, 1608, 1609, 1610, 1612, 1613, 1614, 1615, 1618, 1622, 1624, 1625, 1632, 1633, 1636, 1638, 1640, 1645, 1649, 1650, 1652, 1655, 1657, 1659, 1660, 1664, 1699, 1704, 1707, 1708, 1710, 1715, 1716, 1720, 1722, 1724, 1725, 1751, 1762, 1765, 1805, 1917, 1951, 1978, 1995, 2034, 2065, 2113, 2122
af, 57, 59, 66, 78, 79, 82, 86, 87, 114, 138, 139, 185, 187, 207, 212, 270, 324, 357, 362, 363, 367, 374, 392, 406, 413, 418, 420, 481, 522, 567, 584, 599, 639, 643, 675, 690, 717, 740, 769, 802, 825, 834, 836, 837, 840, 845, 849, 852, 853, 865, 868, 891, 894, 896, 898, 908, 952, 963, 1033, 1036, 1040, 1048, 1052, 1063, 1064, 1073, 1077, 1091, 1114, 1144, 1145, 1170, 1174, 1203, 1215, 1233, 1241, 1249, 1266, 1272, 1283, 1316, 1321, 1323, 1352, 1353, 1410, 1412, 1417, 1426, 1432, 1434, 1449, 1453, 1485, 1487, 1492, 1500, 1520, 1527, 1535, 1556, 1557, 1572, 1584, 1593, 1603, 1608, 1613, 1615, 1632, 1636, 1640, 1645, 1652, 1657, 1659, 1665, 1681, 1710, 1715, 1716, 1722, 1749, 1812, 1822, 1838, 1853, 1872, 1875, 1891, 1894, 1898, 1899, 1957, 1995, 2008, 2011, 2018, 2019, 2028, 2033, 2055, 2060, 2061, 2065, 2113, 2119, 2122, 2129, 2132, 2137, 2147, 2200, 2207, 2218, 2247
Afganistan, 5, 40, 123, 131, 255, 269, 313, 370, 456, 483, 585, 607, 665, 666, 708, 730, 735, 737, 742, 745, 749, 762, 776, 781, 782, 835, 838, 874, 1020, 1032, 1038, 1086, 1104, 1108, 1193, 1227, 1238, 1439, 2251, 2270
ağır ceza daireleri, 1918, 2017

ağnam, 7, 23, 60, 79, 233, 307, 308, 319, 428, 436, 450, 546, 563, 628, 635, 700, 702, 782, 858, 896, 952, 958, 1076, 1125, 1318, 1412, 1536, 1584, 1600, 1609, 1610, 1773
ağnam resmi, 7, 23, 60, 79, 233, 307, 308, 428, 450, 628, 700, 702, 952, 958, 1076, 1125, 1318, 1412, 1609, 1610
Ahvali Umumiye Raporları, 2193
Âli İktisat Meclisi, 2084, 2085, 2152, 2204, 2222, 2223, 2258, 2271
Âli İmar Komisyonu, 2098, 2177
Âli Karar Heyeti, 2199, 2242, 2255, 2265, 2266, 2268, 2271
Almanya, 16, 23, 115, 142, 143, 181, 212, 255, 351, 433, 465, 585, 601, 620, 637, 676, 695, 705, 706, 708, 722, 723, 732, 733, 740, 763, 781, 797, 806, 891, 910, 930, 931, 1000, 1020, 1021, 1024, 1122, 1123, 1140, 1149, 1167, 1172, 1189, 1193, 1206, 1211, 1253, 1460, 1471, 1475, 1481, 1487, 1573, 1577, 1585, 1627, 1653, 1654, 1655, 1678, 1691, 1784, 1805, 1865, 1879, 1918, 2023, 2041, 2046, 2094, 2156, 2157, 2176
Amasya, 7, 39, 41, 45, 46, 98, 99, 106, 108, 110, 111, 112, 114, 119, 140, 159, 164, 166, 167, 169, 173, 179, 190, 200, 201, 221, 228, 229, 231, 241, 246, 249, 277, 320, 333, 373, 378, 383, 394, 409, 432, 434, 437, 445, 449, 467, 490, 511, 514, 518, 537, 549, 555, 571, 628, 643, 647, 669, 677, 678, 683, 696, 750, 787, 798, 801, 804, 813, 827, 834, 836, 839, 842, 849, 885, 894, 897, 908, 914, 949, 967, 1018, 1019, 1037, 1038, 1067, 1100, 1141, 1190, 1198, 1200, 1204, 1213, 1219, 1246, 1247, 1263, 1271, 1273, 1295, 1309, 1310, 1316, 1459, 1486, 1524, 1526, 1531, 1590, 1591, 1655, 1702, 1779, 1791, 1792, 1886, 1888, 1928, 1953, 2085, 2170, 2184, 2202, 2259, 2261, 2280, 2301, 2305
Amasya Metropoliti, 490, 787, 842
amele, 58, 89, 260, 314, 317, 365, 545, 655, 715, 719, 820, 872, 874, 898, 1053, 1054, 1099, 1133, 1139, 1143, 1162, 1182, 1194, 1355, 1359, 1420, 1470, 1486, 1499, 1501, 1503, 1506, 1514, 1520, 1533, 1539, 1594, 1602, 1609, 1611, 1688, 1796, 1854, 1898, 1940
Amele Birliği, 1420, 1470, 1499, 1501, 1503, 1506, 1514, 1520, 1533, 1539, 1609, 1611
Amerika Birleşik Devletleri, 62, 459, 467, 639, 663, 668, 753, 1137, 1142, 1362
Anadolu, 5, 6, 7, 10, 15, 16, 17, 18, 20, 21, 22, 23, 24, 25, 26, 27, 28, 29, 33, 34, 35, 36, 37, 39, 40, 41, 42, 43, 44, 45, 46, 47, 55, 61, 62, 74, 77, 83, 86, 87, 91, 95, 96, 97, 98, 102, 106, 108, 110, 112, 118, 121, 122, 123, 124, 125, 127, 128, 129, 130, 132, 134, 137, 139, 140, 144, 145, 147, 148, 149, 150, 151, 153, 154, 155, 156, 157, 161, 163, 166, 168, 169, 170, 171, 172, 173, 174, 177, 178, 181, 183, 184, 186, 189, 190, 195, 196, 197, 199, 200, 201, 202, 204, 205, 206, 207, 211, 212, 213, 214, 219, 221, 222, 233, 234, 236, 240, 248, 250, 252, 254, 256, 259, 260, 263, 264, 267, 268, 269, 271, 272, 277, 279, 280, 281, 282, 287, 289, 290, 291, 293, 296, 297, 298, 299, 300, 301, 302, 303, 306, 310, 312, 313, 315, 317, 319, 320, 322, 323, 326, 327, 330, 331, 336, 337, 339, 346, 351, 355, 357, 358, 359, 361, 362, 363, 364, 365, 371, 372, 378, 380, 381, 387, 388, 389, 395, 397, 398, 399, 400, 401, 410, 412, 414, 417, 420, 421, 423, 432, 435, 436, 437, 438, 441, 443, 447, 448, 451, 453, 454, 457, 458, 461, 462, 463, 464, 470, 474, 475, 479, 487, 488, 489, 490, 491, 492, 499, 500, 502, 506, 507, 508, 509, 516, 545, 547, 558, 559, 563, 574, 575, 587, 590, 593, 595, 596, 598, 601, 604, 608, 612, 620, 622, 627, 630, 631, 635, 638, 639, 644, 647, 648, 651, 652, 654, 657, 660, 663, 664, 670, 677, 683, 684, 685, 687, 688, 691, 692, 693, 694, 697, 698, 701, 705, 706, 707, 709, 710, 712, 713, 714, 718, 719, 720, 722, 724, 725, 726, 728, 729, 730, 731, 732, 733, 734, 735, 736, 737, 739, 740, 741, 742, 746, 747, 748, 749, 750, 752, 753, 754, 757, 759, 764, 766, 767, 769, 771, 774, 775, 776, 780, 784, 786, 787, 788, 793, 795, 798, 802, 804, 806, 807, 808, 809, 810, 812, 813, 814, 816, 818, 819, 821, 823, 824, 828, 837, 839, 843, 846, 851, 852, 855, 856, 859, 863, 869, 870, 871, 872, 881, 883, 886, 888, 890, 891, 899, 903, 904, 905, 906, 907, 910, 912, 913, 914, 917, 923, 924, 925, 926, 927, 929, 930, 933, 934,

935, 936, 937, 938, 939, 941, 944, 945, 947, 948, 951, 958, 959, 971, 982, 983, 988, 1000, 1003, 1010, 1015, 1024, 1027, 1038, 1041, 1042, 1046, 1049, 1050, 1054, 1056, 1057, 1063, 1066, 1067, 1072, 1073, 1074, 1077, 1080, 1082, 1084, 1089, 1090, 1093, 1097, 1098, 1100, 1103, 1104, 1105, 1106, 1107, 1108, 1109, 1112, 1113, 1114, 1115, 1119, 1121, 1126, 1129, 1130, 1131, 1132, 1133, 1134, 1136, 1141, 1145, 1146, 1147, 1148, 1149, 1150, 1151, 1152, 1154, 1155, 1156, 1157, 1167, 1168, 1171, 1173, 1174, 1175, 1176, 1180, 1181, 1183, 1185, 1186, 1187, 1188, 1189, 1191, 1192, 1195, 1197, 1202, 1204, 1206, 1207, 1208, 1209, 1212, 1214, 1217, 1218, 1219, 1220, 1221, 1222, 1223, 1224, 1225, 1226, 1227, 1228, 1232, 1234, 1236, 1238, 1239, 1241, 1246, 1248, 1249, 1250, 1251, 1259, 1261, 1275, 1279, 1280, 1290, 1292, 1293, 1298, 1305, 1317, 1318, 1325, 1326, 1330, 1339, 1345, 1346, 1353, 1355, 1361, 1364, 1376, 1404, 1405, 1409, 1410, 1427, 1428, 1429, 1434, 1447, 1452, 1453, 1454, 1456, 1460, 1462, 1464, 1465, 1470, 1482, 1488, 1497, 1501, 1502, 1509, 1511, 1512, 1513, 1520, 1529, 1530, 1533, 1536, 1544, 1570, 1576, 1577, 1582, 1588, 1589, 1594, 1600, 1617, 1629, 1634, 1639, 1640, 1658, 1663, 1670, 1674, 1677, 1678, 1680, 1681, 1682, 1685, 1688, 1714, 1717, 1742, 1758, 1781, 1795, 1806, 1823, 1839, 1840, 1851, 1863, 1868, 1881, 1883, 1887, 1888, 1900, 1901, 1903, 1906, 1951, 1975, 1978, 1992, 1999, 2024, 2025, 2046, 2047, 2066, 2067, 2079, 2095, 2125, 2177, 2181, 2184, 2185, 2192, 2202, 2210, 2214, 2237, 2238, 2255, 2264, 2265, 2271, 2274, 2291, 2299

Anadolu Ajansı, 197, 300, 322, 435, 652, 1027, 1104, 1176, 1758, 1823, 1868, 1906, 2025, 2238, 2291

Anadolu Demiryolları, 221, 236, 297, 443, 447, 1361, 1427, 1452, 1453, 1482, 1502, 1509, 1533, 1570, 1576, 1594, 1639, 1640, 1663, 1678, 1681, 1839, 2047, 2202, 2210, 2255

Anadolu Kadınları, 173, 189, 268, 378

Anadolu Teftişleri, 2181, 2192

Ankara, 4, 6, 7, 8, 18, 19, 24, 25, 27, 28, 29, 34, 37, 42, 43, 44, 47, 52, 57, 66, 67, 70, 71, 72, 76, 85, 96, 98, 99, 101, 103, 104, 106, 112, 125, 127, 128, 130, 131, 132, 138, 142, 144, 145, 147, 148, 161, 162, 163, 166, 167, 172, 177, 183, 189, 190, 191, 193, 194, 195, 196, 197, 198, 200, 201, 204, 205, 206, 207, 211, 213, 214, 215, 219, 221, 227, 231, 234, 236, 241, 242, 243, 244, 245, 246, 248, 252, 253, 254, 255, 263, 264, 266, 269, 271, 272, 275, 279, 280, 290, 295, 297, 298, 299, 300, 301, 302, 303, 305, 306, 307, 312, 313, 314, 315, 316, 319, 320, 321, 322, 323, 324, 326, 327, 328, 329, 332, 333, 334, 336, 337, 338, 339, 341, 342, 343, 344, 347, 350, 351, 354, 355, 358, 359, 360, 361, 364, 365, 366, 367, 368, 370, 374, 375, 378, 379, 381, 382, 383, 385, 388, 389, 391, 392, 394, 395, 396, 397, 398, 401, 406, 407, 408, 412, 413, 414, 415, 416, 417, 419, 420, 423, 429, 431, 432, 433, 434, 435, 436, 438, 439, 441, 443, 446, 448, 450, 451, 452, 453, 454, 456, 459, 461, 464, 465, 466, 467, 468, 470, 471, 472, 474, 475, 476, 477, 478, 479, 480, 481, 482, 483, 487, 490, 491, 495, 496, 497, 498, 499, 500, 502, 505, 506, 508, 510, 512, 513, 514, 515, 517, 518, 529, 531, 534, 537, 538, 541, 543, 544, 546, 547, 548, 551, 555, 557, 558, 559, 560, 564, 565, 566, 567, 568, 569, 570, 571, 572, 574, 579, 580, 581, 582, 583, 584, 585, 586, 587, 591, 592, 593, 595, 597, 598, 600, 601, 602, 604, 605, 606, 607, 608, 609, 610, 611, 612, 613, 615, 616, 617, 618, 619, 620, 621, 622, 623, 624, 625, 626, 629, 630, 631, 632, 634, 635, 638, 639, 640, 641, 642, 643, 644, 645, 646, 647, 648, 649, 650, 651, 652, 655, 657, 658, 659, 661, 663, 666, 667, 668, 670, 672, 673, 675, 676, 680, 681, 683, 684, 685, 686, 687, 688, 691, 692, 693, 696, 697, 698, 699, 701, 702, 703, 708, 710, 712, 713, 714, 718, 719, 720, 721, 722, 723, 724, 725, 726, 727, 729, 731, 732, 733, 734, 735, 737, 738, 740, 743, 744, 745, 746, 747, 748, 749, 750, 751, 752, 753, 756, 757, 759, 760, 761, 762, 763, 764, 765, 766, 767, 768, 769, 771, 773, 775, 776, 777, 780, 781,

783, 784, 785, 786, 787, 788, 789, 790,
793, 794, 795, 796, 798, 802, 803, 804,
805, 806, 808, 809, 812, 813, 814, 815,
816, 818, 819, 820, 821, 823, 824, 826,
829, 831, 832, 833, 835, 836, 837, 838,
839, 842, 843, 844, 847, 849, 850, 851,
852, 853, 854, 855, 856, 859, 860, 862,
863, 864, 867, 868, 869, 870, 872, 873,
874, 875, 876, 879, 880, 881, 883, 884,
885, 886, 887, 888, 889, 890, 891, 895,
897, 899, 900, 901, 902, 905, 906, 908,
909, 910, 911, 912, 913, 915, 917, 918,
919, 920, 921, 923, 924, 926, 927, 928,
929, 930, 931, 932, 933, 934, 935, 936,
937, 938, 943, 944, 945, 948, 949, 950,
955, 961, 967, 968, 969, 971, 973, 974,
975, 977, 978, 979, 981, 982, 984, 985,
986, 987, 988, 989, 992, 993, 994, 995,
996, 997, 998, 1001, 1002, 1003, 1013,
1014, 1015, 1017, 1018, 1020, 1021,
1022, 1024, 1026, 1029, 1031, 1032,
1033, 1034, 1036, 1037, 1038, 1039,
1040, 1042, 1044, 1049, 1051, 1053,
1054, 1055, 1056, 1057, 1058, 1059,
1060, 1061, 1062, 1063, 1065, 1066,
1067, 1068, 1073, 1074, 1077, 1079,
1080, 1085, 1086, 1087, 1089, 1090,
1091, 1095, 1097, 1098, 1099, 1100,
1101, 1102, 1103, 1104, 1105, 1106,
1107, 1109, 1110, 1111, 1113, 1115,
1117, 1118, 1121, 1122, 1123, 1124,
1126, 1127, 1128, 1129, 1130, 1131,
1132, 1133, 1134, 1135, 1136, 1137,
1138, 1140, 1141, 1142, 1143, 1144,
1145, 1146, 1147, 1148, 1150, 1151,
1153, 1154, 1155, 1156, 1157, 1159,
1160, 1161, 1162, 1164, 1165, 1167,
1169, 1171, 1172, 1173, 1175, 1176,
1177, 1179, 1180, 1182, 1183, 1184,
1185, 1187, 1188, 1190, 1191, 1192,
1193, 1194, 1195, 1196, 1197, 1198,
1199, 1202, 1203, 1204, 1206, 1207,
1208, 1209, 1210, 1211, 1212, 1214,
1215, 1217, 1218, 1219, 1220, 1221,
1222, 1226, 1227, 1230, 1231, 1232,
1233, 1234, 1235, 1236, 1238, 1239,
1242, 1243, 1244, 1245, 1246, 1247,
1248, 1250, 1252, 1254, 1255, 1256,
1257, 1258, 1259, 1262, 1263, 1264,
1265, 1266, 1268, 1269, 1270, 1271,
1272, 1273, 1274, 1275, 1277, 1278,
1280, 1281, 1282, 1284, 1285, 1286,
1288, 1290, 1291, 1292, 1293, 1294,
1295, 1296, 1297, 1298, 1300, 1302,
1305, 1306, 1307, 1312, 1316, 1317,
1324, 1325, 1326, 1327, 1330, 1332,
1333, 1334, 1339, 1340, 1344, 1345,
1346, 1347, 1350, 1357, 1361, 1362,
1366, 1375, 1376, 1377, 1380, 1385,
1387, 1390, 1392, 1393, 1394, 1401,
1409, 1411, 1413, 1414, 1416, 1417,
1423, 1425, 1426, 1427, 1428, 1431,
1435, 1436, 1437, 1441, 1445, 1447,
1451, 1456, 1461, 1462, 1464, 1465,
1466, 1467, 1468, 1469, 1471, 1472,
1473, 1474, 1476, 1478, 1483, 1486,
1490, 1492, 1494, 1495, 1496, 1497,
1498, 1500, 1501, 1504, 1505, 1506,
1508, 1512, 1517, 1518, 1519, 1520,
1521, 1524, 1525, 1526, 1527, 1528,
1531, 1533, 1534, 1535, 1538, 1539,
1541, 1545, 1548, 1561, 1562, 1566,
1570, 1571, 1574, 1577, 1578, 1584,
1585, 1587, 1589, 1591, 1593, 1596,
1597, 1598, 1599, 1603, 1607, 1608,
1612, 1613, 1616, 1618, 1622, 1623,
1629, 1630, 1635, 1636, 1638, 1639,
1646, 1649, 1653, 1658, 1662, 1663,
1666, 1667, 1669, 1670, 1671, 1673,
1675, 1676, 1677, 1678, 1679, 1680,
1682, 1683, 1685, 1688, 1692, 1697,
1698, 1700, 1707, 1710, 1711, 1714,
1717, 1718, 1720, 1722, 1732, 1734,
1735, 1737, 1739, 1742, 1744, 1747,
1755, 1756, 1758, 1761, 1762, 1764,
1768, 1769, 1771, 1795, 1802, 1803,
1804, 1805, 1806, 1813, 1817, 1818,
1819, 1821, 1824, 1825, 1826, 1828,
1830, 1832, 1833, 1835, 1837, 1838,
1839, 1841, 1843, 1844, 1846, 1854,
1856, 1857, 1859, 1860, 1863, 1865,
1866, 1868, 1869, 1870, 1871, 1872,
1873, 1877, 1881, 1883, 1884, 1885,
1886, 1888, 1889, 1890, 1891, 1897,
1899, 1901, 1902, 1903, 1904, 1906,
1907, 1910, 1911, 1912, 1915, 1920,
1921, 1922, 1928, 1937, 1938, 1946,
1948, 1949, 1955, 1956, 1964, 1967,
1968, 1972, 1978, 1979, 1986, 1993,
1995, 1997, 1999, 2000, 2005, 2006,
2009, 2012, 2016, 2017, 2018, 2021,
2024, 2025, 2028, 2029, 2030, 2031,
2032, 2034, 2035, 2036, 2038, 2039,
2040, 2041, 2042, 2043, 2045, 2046,

2047, 2049, 2050, 2053, 2054, 2055, 2056, 2057, 2058, 2060, 2061, 2063, 2064, 2065, 2066, 2067, 2069, 2070, 2071, 2072, 2073, 2074, 2076, 2077, 2079, 2080, 2082, 2083, 2085, 2086, 2088, 2089, 2090, 2091, 2093, 2094, 2097, 2098, 2099, 2103, 2104, 2105, 2107, 2108, 2112, 2116, 2117, 2118, 2121, 2122, 2124, 2125, 2126, 2129, 2131, 2138, 2139, 2145, 2151, 2155, 2156, 2157, 2158, 2160, 2162, 2164, 2169, 2170, 2171, 2172, 2177, 2178, 2179, 2181, 2182, 2184, 2185, 2186, 2195, 2196, 2197, 2198, 2201, 2202, 2203, 2205, 2206, 2210, 2211, 2212, 2214, 2216, 2217, 2218, 2221, 2222, 2224, 2226, 2228, 2229, 2235, 2239, 2240, 2243, 2249, 2250, 2252, 2253, 2255, 2256, 2257, 2260, 2261, 2262, 2263, 2264, 2268, 2270, 2272, 2274, 2275, 2276, 2280, 2283, 2286, 2298, 2299, 2301, 2302, 2305

Ankara Darülmuallimi, 401, 544, 602, 1273, 1524, 1589

Ankara İstiklâl Mahkemesi, 506, 568, 569, 570, 597, 598, 601, 620, 630, 648, 684, 701, 719, 724, 727, 733, 735, 757, 768, 785, 790, 820, 832, 842, 1013, 1017, 1018, 1033, 1144, 1177, 1269, 1272, 1755, 1824, 1846, 2005, 2012, 2018, 2060

Ankara Şehremaneti, 1571, 1616, 1667, 1669, 1806, 1821, 1915, 1995, 1997, 2018, 2043, 2045, 2053, 2054, 2058, 2097, 2098, 2221, 2286

anlaşma/antlaşma, 70, 115, 143, 157, 204, 205, 206, 207, 233, 254, 255, 279, 291, 321, 323, 331, 359, 365, 366, 397, 399, 406, 414, 432, 455, 456, 465, 466, 467, 475, 478, 481, 483, 484, 485, 488, 612, 615, 634, 638, 647, 655, 661, 662, 665, 666, 669, 670, 671, 675, 676, 678, 679, 680, 681, 690, 700, 710, 731, 744, 745, 747, 748, 749, 751, 754, 761, 775, 776, 781, 782, 788, 791, 822, 823, 829, 833, 841, 842, 844, 845, 846, 849, 851, 855, 863, 865, 867, 884, 891, 897, 900, 926, 928, 962, 984, 1032, 1038, 1046, 1053, 1061, 1062, 1091, 1098, 1105, 1109, 1122, 1152, 1155, 1169, 1175, 1176, 1198, 1225, 1271, 1275, 1283, 1285, 1346, 1347, 1349, 1350, 1352, 1362, 1363, 1364, 1366, 1419, 1420, 1431, 1436, 1440, 1445, 1453, 1465, 1467, 1470, 1471, 1476, 1479, 1482, 1491, 1497, 1506, 1510, 1511, 1566, 1585, 1657, 1745, 1775, 1782, 1823, 1828, 1837, 1841, 1853, 1867, 1875, 1881, 1904, 1963, 1964, 1965, 1974, 1997, 2019, 2031, 2032, 2036, 2041, 2042, 2056, 2065, 2089, 2131, 2145, 2187, 2203, 2251, 2270

Arap, 24, 48, 59, 62, 67, 68, 70, 77, 85, 119, 146, 200, 261, 473, 630, 652, 697, 740, 769, 819, 891, 893, 1048, 1108, 1139, 1436, 1498, 1877, 1936, 1963, 2182, 2183, 2185, 2257, 2266, 2267

arazi vergisi, 833, 959, 1128, 1717, 1740, 1741, 1769, 1984

Ardahan, 15, 38, 48, 50, 51, 57, 58, 61, 85, 87, 200, 201, 277, 287, 296, 327, 329, 356, 471, 485, 494, 535, 536, 538, 598, 647, 651, 652, 658, 660, 662, 676, 721, 734, 771, 790, 799, 801, 812, 841, 844, 869, 893, 913, 949, 1038, 1118, 1177, 1307, 1434, 1439, 1444, 1459, 1531, 1569, 1651, 1653, 1665, 1667, 1685, 1686, 1723, 1804, 1805, 1815, 1817, 1818, 1860, 1885, 1911, 1912, 1925, 1927, 1939, 1942, 1944, 1958, 1960, 1979, 1981, 2022, 2039, 2040, 2045, 2047, 2056

asayiş, 13, 27, 50, 74, 106, 134, 152, 163, 231, 232, 250, 334, 352, 365, 429, 535, 537, 548, 550, 557, 616, 716, 856, 865, 866, 964, 1003, 1159, 1293, 1322, 1754, 1755, 1798, 1828, 1844, 1928, 1955, 2019, 2020, 2071, 2073, 2078, 2114, 2170, 2193, 2200, 2264

Askeri Şura, 27, 28, 127, 128, 133, 139, 159, 186, 201, 279, 303, 304, 1729, 1763, 1766, 1768, 1794, 1811, 2024

askeri yönetim/askeri idare, 1, 2, 248, 464, 473, 548, 549, 550, 577, 580, 686, 804, 866, 882, 950, 951, 1012, 1066, 1126, 2091, 2254

asliye mahkemeleri, 1918, 2017, 2068, 2086

Aşar, 11, 91, 234, 356, 368, 389, 436, 756, 896, 1412, 1419, 1484, 1542, 1562, 1569, 1580, 1615, 1621, 1648, 1661, 1697, 1700, 1706, 1717, 1737, 1738, 1739, 1740, 1769, 1773, 1817, 1823, 1969, 1882, 1984, 2127

ateşkes, 7, 15, 25, 28, 31, 32, 34, 35, 37, 40, 42, 48, 49, 57, 58, 102, 112, 114, 123, 130, 163, 184, 187, 190, 254, 259, 274, 276, 277, 332, 336, 355, 358, 414, 596, 659, 678, 711, 743, 774, 929, 930, 934, 936, 946, 1000, 1027, 1102, 1103, 1104, 1115, 1165, 1197, 1206, 1210, 1218, 1226, 1228, 1230, 1232
Ateşkes Karma Komisyonu, 31
avans, 87, 173, 188, 236, 237, 238, 327, 360, 369, 373, 375, 377, 382, 388, 392, 393, 396, 398, 399, 406, 409, 410, 416, 423, 426, 436, 437, 439, 443, 444, 449, 560, 561, 564, 565, 629, 665, 679, 686, 715, 718, 721, 746, 760, 953, 998, 1001, 1004, 1009, 1010, 1011, 1012, 1054, 1070, 1074, 1075, 1082, 1093, 1118, 1137, 1172, 1178, 1188, 1216, 1237, 1249, 1271, 1298, 1315, 1317, 1318, 1319, 1368, 1369, 1370, 1371, 1372, 1373, 1385, 1388, 1394, 1411, 1412, 1413, 1423, 1427, 1432, 1433, 1435, 1447, 1451, 1452, 1457, 1467, 1478, 1493, 1496, 1597, 1614, 1626, 1630, 1652, 1660, 1706, 1725, 1727, 1810, 1828, 1830, 1833, 1834, 1838, 1901, 1902, 1975, 2024, 2059, 2092, 2114, 2129, 2155, 2212, 2226
ayaklanma, 93, 150, 152, 155, 165, 168, 196, 250, 302, 306, 319, 327, 388, 415, 473, 698, 757, 778, 939, 1079, 1259, 1742, 1743, 1744, 1748, 1749, 1759, 1816, 1988, 2079
Ayan Meclisi, 30, 199, 200, 271, 296, 300, 496, 732, 1244, 1294, 1297, 1450
aydınlık, 713, 835, 1027, 1193, 1499, 1757, 1758, 1825, 1854, 1870
Azerbaycan, 40, 49, 59, 63, 89, 119, 123, 197, 252, 255, 275, 308, 313, 318, 369, 370, 371, 440, 456, 458, 466, 483, 485, 585, 607, 614, 646, 650, 664, 822, 829, 844, 856, 873, 876, 893, 1020, 1021, 1034, 1047, 1056, 1085, 1086, 1097, 1101, 1108, 1109, 1118, 1143, 1182, 1187, 1188, 1227, 1238, 1255, 1297, 1414, 1430, 1463, 1487, 1493, 1774, 1841
azınlıklar, 30, 187, 675, 713, 928, 995, 996, 1036, 1103, 1167, 1200, 1202, 1207, 1209, 1222, 1243, 1283, 1347, 1351, 1409, 1432, 1993

B

Bahriye, 18, 19, 21, 22, 29, 33, 40, 63, 67, 71, 73, 74, 80, 87, 105, 112, 113, 127, 129, 158, 164, 176, 179, 180, 201, 202, 204, 205, 206, 207, 209, 275, 291, 376, 385, 396, 413, 432, 434, 487, 488, 493, 545, 562, 565, 579, 585, 607, 633, 663, 667, 670, 680, 694, 729, 732, 750, 772, 791, 840, 847, 877, 897, 902, 909, 942, 943, 957, 1001, 1010, 1122, 1167, 1176, 1178, 1079, 1122, 1193, 1210, 1216, 1222, 1249, 1276, 1299, 1318, 1369, 1371, 1373, 1411, 1484, 1506, 1507, 1523, 1565, 1568, 1569, 1571, 1581, 1585, 1586, 1596, 1599, 1639, 1640, 1647, 1653, 1671, 1681, 1699, 1709, 1724, 1728, 1732, 1753, 1767, 1768, 1798, 1799, 1800, 1810, 1829, 1830, 1832, 1835, 1848, 1851, 1852, 1866, 1884, 1957, 1969, 1991, 2007, 2014, 2032, 2040, 2081, 2102, 2122, 2146, 2149, 2150, 2153, 2157, 2161, 2167, 2175, 2181, 2187, 2188, 2189, 2190, 2208, 2209, 2215, 2216, 2218, 2221, 2222, 2230, 2235, 2240, 2246, 2264, 2272
bandrol sistemi, 1778, 1779, 1780, 1831, 1943, 1944
baro, 187, 1171, 1544, 1612, 1636, 1697, 1762, 1806, 1952, 2227
basın yasakları, 1737, 1757
başkent, 256, 429, 557, 1002, 1327, 1340, 1344, 1345, 1346, 1385, 1387, 1401, 1496, 1498, 1535, 1768, 1769, 1821, 2097
Başkumandan, 530, 531, 533, 549, 550, 558, 568, 570, 580, 583, 584, 701, 772, 781, 783, 794, 795, 796, 808, 809, 812, 813, 814, 818, 822, 823, 825, 827, 833, 856, 866, 911, 925, 950, 964, 966, 967, 968, 971, 1012, 1025, 1026, 1032, 1038, 1044, 1046, 1056, 1069, 1087, 1101, 1106, 1108, 1111, 1125, 1126, 1136, 1138, 1170, 1177, 1201, 1203, 1215, 1218, 1221, 1223, 1224, 1225, 1227, 1229, 1247, 1248, 1253, 1257, 1259, 1266, 1269, 1295, 1313, 1495, 1648, 2002
Başkumandanlık, 73, 461, 510, 523, 529, 530, 531, 532, 533, 570, 571, 580, 581,

584, 791, 795, 798, 800, 822, 823, 831, 834, 857, 858, 880, 912, 923, 950, 976, 957, 964, 965, 966, 968, 969, 970, 971, 977, 1013, 1017, 1019, 1022, 1023, 1038, 1044, 1056, 1058, 1087, 1089, 1112, 1125, 1136, 1137, 1138, 1183, 1192, 1193, 1198, 1217, 1221, 1223, 1226, 1227, 1229, 1231, 1247, 1253, 1257, 1267, 1269, 1277, 1307, 1308, 1309, 1413, 1495, 1648, 1649
Başpapaz Konstantin, 1777
Başvekil, 1342, 1506, 1511, 1545, 1547, 1556, 1565, 1590, 1594, 1609, 1626, 1627, 1642, 1654, 1685, 1691, 1692, 1699, 1700, 1701, 1713, 1714, 1715, 1716, 1718, 1730, 1753, 1800, 1808, 1810, 1813, 1819, 1837, 1885, 1899, 2055, 2072, 2078, 2081, 2084, 2088, 2096, 2112, 2117, 2127, 2138, 2139, 2162, 2167, 2171, 2175, 2188, 2202, 2204, 2209, 2260, 2261, 2267, 2283
Batı Anadolu, 41, 53, 57, 62, 130, 140, 147, 163, 176, 183, 207, 231, 232, 269, 274, 333, 359, 367, 406, 458, 463, 464, 468, 489, 664, 846, 899, 913, 917, 925, 929, 937, 938, 939, 940, 941, 997, 1044, 1046, 1100, 1102, 1107, 1108, 1127, 1132, 1138, 1152, 1181, 1186, 1213, 1257, 1318, 1324, 1325, 1505, 1748
Batum, 15, 49, 57, 61, 86, 88, 122, 187, 188, 200, 201, 255, 269, 277, 280, 296, 329, 353, 356, 362, 367, 378, 432, 476, 485, 507, 589, 598, 604, 624, 638, 652, 660, 663, 667, 668, 671, 672, 673, 674, 676, 678, 680, 681, 683, 684, 686, 689, 690, 726, 816, 826, 844, 861, 865, 905, 910, 1118, 1140, 1203, 1530, 1586, 1597, 1643, 1696, 1861, 1925, 2001
Belediye, 13, 31, 35, 56, 64, 68, 76, 84, 88, 89, 91, 97, 104, 106, 144, 152, 162, 166, 169, 171, 183, 184, 185, 191, 205, 214, 215, 233, 266, 274, 287, 288, 289, 295, 301, 303, 304, 308, 313, 314, 316, 385, 391, 438, 476, 493, 540, 545, 546, 550, 551, 591, 611, 617, 648, 678, 692, 699, 702, 707, 712, 717, 723, 745, 756, 768, 773, 782, 808, 810, 812, 827, 840, 865, 884, 887, 918, 940, 958, 1047, 1068, 1079, 1091, 1092, 1125, 1180, 1203, 1224, 1273, 1278, 1287, 1292, 1307, 1310, 1317, 1321, 1338, 1401, 1402, 1403, 1417, 1422, 1425, 1428, 1431, 1436, 1437, 1444, 1447, 1454, 1459, 1461, 1463, 1477, 1480, 1487, 1494, 1497, 1500, 1501, 1508, 1511, 1515, 1520, 1523, 1527, 1529, 1530, 1531, 1532, 1535, 1558, 1559, 1569, 1574, 1578, 1587, 1589, 1596, 1612, 1613, 1614, 1616, 1617, 1618, 1619, 1621, 1622, 1623, 1634, 1638, 1639, 1642, 1646, 1656, 1660, 1669, 1671, 1675, 1677, 1683, 1686, 1688, 1701, 1704, 1709, 1712, 1715, 1716, 1720, 1727, 1728, 1731, 1761, 1769, 1771, 1773, 1796, 1803, 1806, 1811, 1815, 1816, 1824, 1828, 1840, 1853, 1858, 1862, 1866, 1873, 1874, 1876, 1884, 1929, 1930, 1931, 1932, 1933, 1959, 1960, 1961, 1975, 1977, 1980, 1981, 1983, 1984, 1985, 1987, 1989, 2002, 2003, 2011, 2022, 2027, 2029, 2042, 2045, 2053, 2067, 2082, 2098, 2099, 2103, 2104, 2105, 2107, 2108, 2112, 2113, 2122, 2124, 2138, 2139, 2140, 2155, 2162, 2177, 2196, 2201, 2211, 2221, 2222, 2229, 2233, 2263, 2269, 2273, 2287, 2288
Belediye Kanunu Tasarısı, 1929
Beynelmilel Erkam, 2182, 2241
Birinci Meclis, 7, 214, 381, 451, 493, 496, 501, 917, 918, 948, 1322, 1324, 1328, 1334, 1340, 1342, 1349, 1367, 1400, 1475, 1477, 1489, 1502, 1503, 1518, 1538, 1548, 1767, 1831, 1838
birlik, 17, 39, 50, 56, 62, 74, 90, 102, 106, 117, 139, 157, 175, 180, 187, 190, 200, 219, 250, 254, 263, 267, 271, 277, 280, 285, 288, 301, 306, 312, 321, 329, 340, 344, 372, 393, 414, 471, 566, 600, 634, 648, 651, 659, 714, 723, 745, 809, 905, 932, 1022, 1023, 1087, 1089, 1121, 1153, 1164, 1173, 1194, 1231, 1254, 1425, 1438, 1506, 1546, 1694, 1742, 1813, 1863, 1976, 2028, 2082
Boğazlar, 212, 351, 372, 458, 483, 485, 489, 655, 661, 710, 727, 732, 733, 742, 760, 789, 794, 804, 895, 905, 906, 926, 984, 989, 995, 996, 1024, 1057, 1104, 1232, 1239, 1243, 1245, 1248, 1250, 1251, 1253, 1265, 1283, 1285, 1347, 1349, 1352, 1409, 1432, 1471, 1503, 1692
borç, 7, 13, 23, 34, 117, 150, 170, 207, 208, 240, 252, 267, 302, 308, 318, 335, 490, 566, 619, 702, 733, 737, 767, 888, 925,

1118, 1351, 1361, 1366, 1462, 1483, 1661, 1771, 1776, 1888, 1909, 1946, 1982, 1986, 1995, 2058, 2059, 2188, 2204, 2271
borçlanma, 205, 308, 1114, 1194, 1201, 1468, 1919, 1920, 1975, 2019, 2027, 2224
Borçlar Kanunu, 12, 1909, 1913, 1918, 1921, 2008
Bozkurt Lotus, 1966, 2086, 2090
Brüksel Hattı, 1567, 1963, 1964, 1965, 2032
Buhara, 399, 508, 835, 867, 915, 1020, 1022, 1034, 1037, 1050, 1058, 1066, 1102, 1142, 1148, 1150, 1171, 1203, 1206, 1217, 1255, 1260, 1262, 2078
Bulgar Hükümeti, 2248, 2250
Bulgaristan, 16, 64, 181, 192, 257, 356, 585, 586, 661, 663, 676, 717, 758, 759, 762, 788, 805, 842, 986, 995, 1060, 1140, 1146, 1153, 1209, 1251, 1254, 1255, 1420, 1443, 1520, 1586, 1686, 1784, 1787, 1803, 1804, 1808, 1845, 1867, 1943, 2024, 2044, 2170, 2244, 2248, 2260
bütçe, 2, 4, 5, 7, 23, 79, 207, 208, 209, 229, 230, 236, 237, 238, 239, 274, 276, 288, 293, 296, 297, 307, 353, 371, 372, 377, 393, 405, 410, 422, 437, 439, 441, 492, 516, 517, 537, 560, 561, 562, 564, 565, 566, 567, 599, 602, 610, 625, 629, 636, 637, 641, 642, 643, 645, 662, 665, 667, 671, 694, 708, 718, 720, 729, 755, 758, 792, 805, 807, 812, 814, 818, 825, 896, 906, 908, 945, 951, 952, 953, 956, 957, 959, 962, 1004, 1009, 1010, 1011, 1012, 1023, 1064, 1066, 1069, 1070, 1075, 1082, 1086, 1089, 1091, 1092, 1099, 1110, 1116, 1119, 1131, 1161, 1173, 1176, 1179, 1189, 1191, 1195, 1209, 1214, 1220, 1223, 1234, 1237, 1242, 1249, 1263, 1264, 1274, 1277, 1310, 1318, 1319, 1368, 1369, 1370, 1371, 1373, 1375, 1387, 1388, 1389, 1394, 1395, 1416, 1417, 1440, 1447, 1457, 1484, 1490, 1503, 1519, 1520, 1535, 1537, 1543, 1554, 1567, 1568, 1569, 1576, 1587, 1590, 1596, 1600, 1614, 1617, 1618, 1620, 1621, 1622, 1623, 1627, 1628, 1630, 1631, 1632, 1634, 1635, 1636, 1637, 1638, 1639, 1640, 1641, 1642, 1643, 1644, 1646, 1647, 1658, 1659, 1663, 1710, 1712, 1725, 1730, 1770, 1783, 1798, 1804, 1810, 1818, 1821, 1822, 1825, 1826, 1830, 1833, 1834, 1835, 1838, 1842, 1845, 1850, 1851, 1852, 1890, 1923, 1935, 1937, 1959, 1975, 1979, 1980, 1983, 1984, 1985, 1990, 1992, 1997, 1998, 1999, 2004, 2006, 2019, 2020, 2045, 2067, 2068, 2076, 2096, 2097, 2102, 2109, 2123, 2132, 2136, 2137, 2138, 2141, 2149, 2172, 2176, 2177, 2196, 2202, 2208, 2214, 2219, 2222, 2232, 2235, 2237, 2239, 2241, 2244, 2247, 2249, 2250, 2255, 2274
Büyük Millet Meclisi Ordusu, 581, 925, 997, 1012, 1013, 1253, 1255

C

cemiyet, 7, 35, 36, 68, 70, 77, 80, 88, 97, 103, 353, 390, 455, 493, 587, 615, 692, 707, 786, 846, 863, 948, 1065, 1068, 1082, 1119, 1121, 1130, 1157, 1159, 1167, 1209, 1291, 1408, 1446, 1517, 1589, 1618, 1642, 1646, 1663, 1667, 1669, 1671, 1674, 1677, 1684, 1686, 1688, 1689, 1690, 1691, 1692, 1693, 1694, 1695, 1698, 1699, 1700, 1703, 1748, 1754, 1774, 1802, 1824, 1915, 1962, 2008, 2082, 2098, 2106, 2112, 2113, 2130, 2138, 2139, 2155, 2162, 2175, 2196, 2222, 2225, 2287
Cemiyeti Akvam/Cemiyet-i Akvam,56, 88, 275, 985, 1265, 1511, 1693, 1698, 1699, 1703, 1715, 1723, 1730, 1774, 1775, 1802, 1814, 1816, 1854, 1863, 1865, 1867, 1877, 1879, 1888, 1897, 1900, 1962, 1963, 1964, 1972
Cemiyeti Umumiyei Belediye, 1436, 1437, 1439, 1649, 1656, 1663, 1933, 2065, 2109
Ceza Kanunu, 12, 82, 111, 347, 1419, 1428, 1436, 1444, 1458, 1483, 1721, 1745, 1748, 1755, 1763, 1838, 1848, 1849, 1853, 1882, 1892, 1898, 1909, 1913, 1916, 1917, 1918, 1966, 1993, 2010, 2017, 2023, 2059, 2068, 2086, 2123, 2140, 2170, 2186, 2189, 2216, 2247
Cumhuriyet, 1, 2, 5, 6, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 18, 35, 119, 121, 144, 193, 194, 211, 216, 348, 451, 452, 497, 498, 526, 541,

550, 573, 585, 661, 725, 785, 917, 919, 920, 921, 938, 983, 1020, 1277, 1324, 1325, 1326, 1327, 1340, 1341, 1342, 1343, 1344, 1346, 1361, 1373, 1374, 1376, 1377, 1378, 1380, 1383, 1385, 1393, 1396, 1401, 1403, 1414, 1464, 1472, 1492, 1505, 1508, 1509, 1514, 1519, 1523, 1530, 1538, 1539, 1541, 1542, 1543, 1544, 1545, 1547, 1548, 1549, 1550, 1551, 1557, 1565, 1566, 1574, 1577, 1578, 1591, 1626, 1627, 1628, 1667, 1674, 1701, 1702, 1704, 1706, 1707, 1709, 1710, 1715, 1720, 1732, 1734, 1735, 1737, 1742, 1744, 1748, 1749, 1754, 1755, 1758, 1763, 1764, 1774, 1777, 1782, 1783, 1786, 1788, 1797, 1801, 1803, 1807, 1809, 1822, 1828, 1831, 1836, 1845, 1847, 1858, 1875, 1876, 1879, 1882, 1883, 1885, 1897, 1903, 1906, 1907, 1909, 1910, 1914, 1915, 1916, 1917, 1922, 1923, 1925, 1926, 1929, 1930, 1937, 1939, 1946, 1952, 1953, 1969, 1979, 1987, 1993, 1999, 2000, 2002, 2011, 2020, 2026, 2037, 2048, 2053, 2062, 2063, 2065, 2068, 2069, 2070, 2071, 2072, 2075, 2077, 2078, 2079, 2080, 2081, 2082, 2083, 2084, 2085, 2086, 2088, 2094, 2098, 2099, 2103, 2105, 2107, 2114, 2116, 2117, 2119, 2127, 2129, 2138, 2149, 2156, 2161, 2165, 2166, 2167, 2172, 2178, 2179, 2181, 2182, 2183, 2185, 2186, 2187, 2189, 2192, 2193, 2195, 2196, 2197, 2202, 2204, 2205, 2206, 2212, 2227, 2252, 2255, 2257, 2264, 2267, 2271, 2275, 2276

Cumhuriyet Halk Fırkası, 11, 725, 1544, 1565, 1707, 1709, 1710, 1715, 1737, 1801, 1803, 1858, 1883, 2062, 2078, 2080, 2081, 2103, 2117, 2127, 2138, 2149, 2165, 2206, 2227, 2257

cürüm, 914, 1129, 1316, 1423, 1517, 1612, 1613, 1688, 1849, 1910, 1917, 1957, 2008, 2034, 2055, 2196, 2234, 2237, 2245

Ç

Çatalca, 117, 148, 198, 228, 258, 292, 299, 368, 470, 742, 754, 793, 933, 945, 1001, 1151, 1201, 1207, 1208, 1399, 1417, 1627, 1630, 1637, 1661, 1667, 1673, 1711, 1785, 1791, 1858, 1861, 1865, 1872, 1874, 1927, 1928, 1953, 2054, 2146

D

Dahiliye Vekâleti, 512, 514, 517, 535, 543, 546, 547, 548, 549, 550, 552, 555, 556, 561, 575, 583, 584, 601, 623, 625, 626, 630, 639, 640, 648, 654, 656, 657, 665, 669, 678, 682, 684, 708, 712, 719, 726, 729, 731, 732, 744, 746, 755, 765, 767, 769, 770, 793, 795, 800, 806,□811, 830, 834, 838, 848, 850, 856, 861, 862, 866, 884, 889, 890, 964, 973, 975, 977, 980, 997, 1011, 1012, 1014, 1018, 1023, 1034, 1040, 1042, 1057, 1062, 1068, 1071, 1095, 1104, 1110, 1112, 1115, 1124, 1130, 1148, 1150, 1160, 1161, 1166, 1172, 1178, 1183,□1185, 1198, 1242, 1246, 1250, 1259, 1265, 1266, 1291, 1295, 1798, 1808, 1818, 1852, 1904, 1955, 1969, 2068

Darülfünun, 11, 29, 70, 99, 100, 160, 477, 559, 616, 870, 875, 930, 947, 948, 1002, 1042, 1053, 1108, 1109, 1112, 1113, 1116, 1117, 1118, 1119, 1122, 1124, 1126, 1132, 1142, 1147, 1150, 1152, 1157, 1166, 1170, 1173, 1180, 1188, 1191, 1192, 1202, 1210, 1211, 1212, 1214, 1215, 1218, 1219, 1222, 1281, 1298, 1375, 1377, 1423, 1436, 1466, 1469, 1472, 1477, 1479, 1483, 1494, 1508, 1646, 1690, 1692, 1693, 1694, 1720, 1723, 1726, 1732, 1738, 1814, 1817, 1818, 1826, 1837, 1838, 1850, 1862, 1867, 1878, 1903, 1937, 1973, 1981, 1982, 1995, 1999, 2012, 2017, 2041, 2044, 2046, 2049, 2051, 2055, 2063, 2091, 2093, 2101, 2132, 2158, 2165, 2176, 2211, 2250, 2261, 2272, 2273, 2297

dekonsantrasyon, 1961

demiryolları, 16, 50, 61, 66, 79, 186, 236, 363, 364, 412, 663, 698, 744, 839, 890, 980, 1111, 1182, 1249, 1298, 1312, 1361, 1362, 1363, 1365, 1405, 1416, 1421, 1426, 1434, 1440, 1452, 1466, 1468, 1470, 1482, 1489, 1501, 1510,

1511, 1512, 1513, 1515, 1517, 1530, 1570, 1590, 1594, 1646, 1652, 1658, 1662, 1663, 1670, 1680, 1681, 1692, 1740, 1822, 1825, 1834, 1835, 1840, 1841, 1844, 1845, 1851, 1860, 1866, 1885, 1895, 1903, 1945, 1978, 1988, 1992, 1993, 1998, 2007, 2013, 2020, 2035, 2046, 2063, 2064, 2067, 2084, 2095, 2096, 2099, 2113, 2118, 2130, 2134, 2137, 2141, 2160, 2177, 2178, 2202, 2233, 2237, 2241, 2242, 2243, 2248, 2255, 2256, 2259, 2271, 2274, 2298, 2299
denk bütçe, 1567, 1939, 1969, 2020, 2055, 2096, 2097
deprem, 1486, 1869, 2226
Dersim, 142, 175, 185, 187, 228, 259, 266, 370, 391, 419, 427, 431, 473, 494, 495, 510, 511, 535, 536, 678, 698, 699, 716, 733, 738, 747, 784, 800, 808, 817, 825, 834, 836, 838, 840, 875, 882, 908, 910, 914, 1399, 1409, 1411, 1438, 1454, 1455, 1487, 1522, 1544, 1552, 1564, 1596, 1598, 1609, 1637, 1638, 1664, 1667, 1702, 1704, 1705, 1707, 1708, 1721, 1722, 1737, 1749, 1750, 1751, 1754, 1812, 1819, 1860, 1864, 1895, 1927, 1928, 1951, 1958, 1968, 1979, 2035, 2039, 2058, 2068, 2114, 2255
devlet müdahalesi, 1785
devlet tekeli, 1684, 1979, 1780, 1781, 1796, 1868, 1942, 1943, 1944, 1967, 1980, 2000, 2005, 2031, 2100, 2145
devrim, 1, 3, 5, 7, 8, 9, 73, 248, 255, 259, 314, 381, 432, 497, 503, 507, 567, 616, 816, 835, 936, 1032, 1093, 1173, 1375, 1753, 1759, 1845, 1893, 1914, 2261
dil encümeni, 2182, 2184, 2252, 2259, 2260, 2262
diplomatik temsilcilik, 491, 585, 920, 1020, 1325
divan-ı âli, 2217
Divanı Harbi Örfi, 74, 76, 124, 163, 165, 170, 207, 213, 214, 247, 283, 301, 306, 334, 353, 365, 375, 410, 443, 492, 568, 597, 690, 711, 859, 875, 945, 1750, 1751, 1892, 2218
Divanı Harp, 20, 28, 77, 83, 96, 179, 181, 213, 247, 272, 288, 341, 357, 365, 373, 419, 510, 519, 569, 597, 648, 678, 898, 903, 1016, 1043, 1150, 1382, 1612, 1655, 1659, 1750, 1751, 1834, 1899, 2059, 2065
Divanı Temyizi Askeri, 343, 418, 690, 1015, 1016, 1017, 1064, 1145, 1150, 1195, 1210, 1234, 1536
Diyanet İşleri Reisliği, 1568, 1625, 1658, 1668, 1669, 1709, 1724, 1745, 1798, 1842, 1859, 1870, 1892, 1969, 2102, 2208
Diyarbakır/Diyarbekir, 25, 37, 38, 41, 42, 70, 82, 83, 88, 96, 101, 102, 103, 104, 107, 110, 118, 132, 145, 146, 162, 163, 167, 169, 170, 174, 245, 246, 249, 266, 272, 276, 287, 295, 330, 341, 349, 350, 359, 364, 379, 382, 383, 416, 427, 473, 478, 495, 505, 569, 582, 605, 606, 616, 675, 686, 698, 711, 789, 861, 870, 871, 873, 883, 908, 974, 978, 990, 1019, 1022, 1024, 1025, 1027, 1033, 1042, 1057, 1081, 1088, 1089, 1153, 1157, 1200, 1212, 1213, 1229, 1235, 1259, 1291, 1295, 1378, 1379, 1387, 1400, 1411, 1418, 1420, 1427, 1441, 1443, 1462, 1478, 1479, 1483, 1490, 1504, 1525, 1530, 1531, 1534, 1535, 1565, 1570, 1575, 1578, 1637, 1638, 1644, 1665, 1701, 1705, 1710, 1711, 1714, 1742, 1749, 1750, 1792, 1801, 1802, 1804, 1819, 1826, 1827, 1828, 1829, 1833, 1835, 1839, 1843, 1855, 1856, 1858, 1864, 1865, 1869, 1882, 1886, 1888, 1901, 1927, 1953, 1958, 1961, 1973, 1978, 1979, 1993, 2001, 2016, 2036, 2037, 2045, 2054, 2058, 2077, 2078, 2081, 2088, 2091, 2166, 2167, 2169, 2175, 2176, 2195, 2202, 2218, 2219, 2223, 2225, 2243, 2245, 2255, 2280, 2298, 2305
doğu hizmeti, 1958
Duyunu Umumiye/Duyun-u Umumiye, 13, 23, 69, 209, 233, 237, 238, 239, 240, 252, 272, 296, 349, 387, 451, 1497, 1528, 1590, 1616, 1620, 1644, 1676, 2022, 2203, 2204, 2251, 2271, 2275, 2293
Düyunu Umumiye İdaresi/Duyun-u Umumiye İdaresi, 13, 252, 296, 387, 451, 566, 995, 1497, 1676, 2251
düzenli ordu, 250, 340, 415, 432, 437, 448, 505, 529, 568, 577, 578, 639, 1500

E

Edirne, 36, 38, 39, 40, 42, 50, 64, 71, 77, 85, 109, 110, 113, 118, 123, 129, 138, 145, 148, 156, 163, 164, 167, 169, 190, 198, 207, 257, 271, 276, 283, 292, 296, 299, 304, 306, 318, 322, 327, 334, 356, 359, 371, 406, 419, 475, 476, 485, 489, 494, 495, 508, 513, 515, 518, 525, 532, 572, 574, 630, 665, 669, 687, 699, 701, 712, 718, 728, 730, 739, 762, 780, 784, 817, 844, 882, 887, 891, 900, 908, 909, 944, 949, 978, 980, 981, 982, 986, 1000, 1030, 1031, 1042, 1058, 1084, 1087, 1105, 1106, 1108, 1114, 1126, 1133, 1146, 1160, 1164, 1165, 1200, 1217, 1220, 1252, 1254, 1257, 1265, 1268, 1270, 1271, 1284, 1287, 1289, 1291, 1302, 1303, 1310, 1316, 1348, 1353, 1390, 1408, 1430, 1442, 1450, 1454, 1455, 1457, 1462, 1470, 1488, 1490, 1515, 1518, 1520, 1533, 1577, 1594, 1609, 1610, 1614, 1619, 1622, 1626, 1635, 1637, 1676, 1703, 1707, 1715, 1716, 1717, 1791, 1872, 1911, 1929, 1937, 1953, 2003, 2040, 2057, 2134, 2146, 2171, 2175, 2195, 2209, 2228, 2241, 2280, 2294, 2299, 2301, 2305

eğitim, 3, 10, 12, 173, 213, 223, 225, 334, 363, 393, 422, 424, 584, 711, 756, 758, 765, 776, 918, 945, 1037, 1139, 1218, 1270, 1330, 1363, 1373, 1374, 1375, 1375, 1376, 1419, 1424, 1431, 1445, 1447, 1453, 1472, 1484, 1490, 1511, 1534, 1538, 1641, 1542, 1545, 1546, 1662, 1693, 1714, 1730, 1741, 1767, 1797, 1798, 1808, 1826, 1842, 1849, 1860, 1861, 1896, 1897, 1909, 1923, 1927, 1935, 1936, 1937, 1938, 1939, 1958, 1976, 1979, 1980, 1981, 1982, 1985, 1987, 1998, 2000, 2003, 2008, 2009, 2013, 2018, 2038, 2039, 2040, 2041, 2046, 2047, 2048, 2049, 2050, 2051, 2052, 2055, 2056, 2061, 2092, 2093, 2094, 2097, 2099, 2165, 2171, 2173, 2178, 2186, 2203, 2261, 2273

Emniyet Sandığı, 67, 75, 78, 82, 107, 127, 135, 149, 180, 266, 270, 315, 347, 450, 661, 672, 709, 731, 828, 1066, 1116, 1234, 1373, 1388, 1452, 1522, 1637

emperyalizm, 55, 56, 167, 195, 201, 259, 262, 279, 286, 317, 323, 382, 484, 500, 719, 891, 904, 1350, 1361, 1439

Emvali Gayrimenkule Tadilât Komisyonları, 1922, 1948, 2027

emvali metruke, 839, 869, 884, 958, 997, 998, 1006, 1120, 1237, 1249, 1271, 1310, 1311, 1312, 1314, 1448, 1457, 1586, 1625, 1636, 1645, 1721, 1728, 1901, 2033, 2036, 2075, 2119, 2158, 2178, 2249

encümen, 216, 217, 222, 223, 224, 303, 309, 310, 311, 322, 323, 324, 333, 338, 347, 357, 389, 406, 410, 421, 424, 492, 503, 504, 523, 525, 526, 528, 533, 551, 552, 553, 576, 594, 599, 603, 628, 636, 653, 664, 702, 729, 755, 768, 797, 799, 827, 830, 832, 834, 840, 861, 864, 865, 872, 874, 894, 897, 898, 900, 915, 954, 965, 967, 975, 1005, 1006, 1035, 1037, 1038, 1049, 1069, 1072, 1080, 1093, 1166, 1167, 1169, 1180, 1189, 1215, 1281, 1318, 1341, 1345, 1346, 1367, 1368, 1371, 1372, 1381, 1382, 1385, 1386, 1388, 1389, 1393, 1395, 1396, 1399, 1400, 1413, 1415, 1422, 1423, 1432, 1433, 1439, 1454, 1478, 1480, 1490, 1493, 1498, 1502, 1506, 1511, 1513, 1515, 1516, 1518, 1523, 1533, 1534, 1536, 1548, 1551, 1552, 1555, 1556, 1558, 1559, 1560, 1575, 1579, 1580, 1595, 1596, 1598, 1599, 1600, 1604, 1606, 1612, 1613, 1614, 1616, 1620, 1622, 1628, 1629, 1631, 1644, 1673, 1680, 1686, 1704, 1708, 1711, 1716, 1723, 1724, 1725, 1729, 1741, 1762, 1764, 1767, 1772, 1773, 1779, 1791, 1792, 1801, 1802, 1816, 1828, 1830, 1831, 1840, 1845, 1874, 1886, 1931, 1933, 1934, 1947, 1948, 1949, 1950, 1953, 1955, 1973, 1976, 1978, 1985, 1986, 1998, 2007, 2028, 2034, 2043, 2097, 2109, 2152, 2168, 2182, 2188, 2190, 2211, 2214, 2216, 2217, 2225, 2254, 2267, 2280, 2288

Ergani, 228, 232, 423, 494, 535, 536, 626, 640, 656, 664, 675, 716, 883, 1071, 1399, 1400, 1461, 1502, 1519, 1525, 1533, 1552, 1570, 1584, 1590, 1592, 1624, 1629, 1630, 1631, 1638, 1644, 1667, 1685, 1703, 1707, 1710, 1725, 1732, 1739, 1749, 1750, 1779, 1818,

1822, 1826, 1835, 1840, 1858, 1860, 1864, 1879, 1901, 1911, 1912, 1927, 1933, 1958, 1968, 1979, 1984, 1996, 2001, 2039, 2040, 2147, 2243
Ermeni, 7, 23, 24, 28, 31, 32, 34, 36, 48, 55, 59, 60, 62, 64, 65, 66, 67, 69, 70, 71, 72, 74, 77, 81, 82, 83, 84, 85, 89, 96, 103, 110, 117, 118, 122, 125, 126, 131, 136, 138, 159, 164, 170, 195, 208, 213, 231, 254, 255, 259, 264, 271, 273, 282, 289, 291, 298, 301, 312, 327, 334, 348, 353, 358, 366, 369, 379, 383, 385, 411, 414, 417, 420, 426, 429, 432, 446, 471, 472, 476, 477, 493, 598, 605, 630, 646, 649, 655, 662, 679, 683, 686, 707, 711, 743, 753, 778, 814, 836, 864, 873, 880, 881, 882, 883, 887, 890, 891, 894, 900, 929, 941, 958, 995, 1068, 1105, 1111, 1124, 1138, 1139, 1150, 1159, 1193, 1215, 1234, 1274, 1424, 1441, 1508, 1577, 1648, 1657, 1667, 1671, 1672, 1750, 1804, 1832, 1906, 1954, 2026, 2089, 2108, 2113, 2164, 2228
Ermeni Hükümeti, 385, 598, 605, 649
Ermenistan, 32, 33, 34, 65, 87, 89, 104, 106, 108, 119, 124, 171, 197, 206, 254, 255, 292, 334, 358, 365, 369, 375, 385, 397, 419, 426, 427, 432, 433, 456, 458, 466, 470, 471, 473, 483, 485, 520, 598, 611, 612, 615, 621, 634, 649, 650, 652, 657, 659, 662, 674, 686, 692, 694, 696, 697, 698, 703, 704, 712, 822, 829, 844, 869, 1057, 1097, 1100, 1143, 1182, 1188, 1255, 1297, 1414, 1774, 1841, 1872
Erzurum, 7, 11, 21, 22, 25, 26, 27, 29, 30, 33, 36, 38, 40, 41, 42, 43, 44, 45, 61, 68, 71, 73, 74, 75, 77, 81, 82, 88, 96, 97, 98, 99, 101, 102, 103, 104, 106, 107, 108, 110, 112, 114, 116, 117, 121, 122, 123, 124, 125, 126, 127, 129, 130, 133, 134, 136, 137, 139, 140, 145, 147, 148, 149, 150, 154, 155, 162, 164, 167, 168, 171, 172, 174, 193, 195, 197, 198, 199, 200, 201, 208, 215, 216, 222, 228, 243, 244, 246, 249, 255, 263, 264, 266, 268, 269, 272, 276, 277, 287, 289, 291, 293, 295, 306, 307, 309, 313, 318, 320, 326, 329, 331, 333, 334, 337, 339, 359, 361, 364, 365, 368, 378, 379, 380, 383, 392, 404, 426, 435, 441, 443, 449, 451, 455, 473, 499, 504, 509, 510, 512, 515, 516, 518, 521, 522, 525, 528, 548, 550, 556, 572, 581, 583, 595, 596, 598, 601, 609, 612, 613, 614, 615, 618, 619, 620, 624, 626, 628, 629, 631, 636, 643, 647, 656, 659, 685, 688, 698, 700, 702, 706, 708, 715, 726, 728, 730, 740, 744, 756, 760, 770, 772, 774, 780, 784, 785, 793, 800, 805, 819, 837, 838, 850, 857, 861, 862, 866, 878, 880, 883, 884, 890, 892, 894, 897, 900, 902, 903, 904, 908, 950, 965, 969, 975, 978, 980, 990, 991, 993, 1000, 1005, 1024, 1035, 1041, 1043, 1046, 1049, 1055, 1056, 1066, 1069, 1093, 1095, 1096, 1098, 1104, 1110, 1120, 1123, 1128, 1129, 1130, 1136, 1138, 1142, 1156, 1160, 1163, 1174, 1184, 1185, 1193, 1196, 1202, 1203, 1211, 1228, 1231, 1247, 1253, 1259, 1277, 1289, 1290, 1299, 1307, 1312, 1317, 1329, 1330, 1354, 1364, 1379, 1419, 1420, 1422, 1426, 1428, 1435, 1446, 1477, 1490, 1493, 1503, 1504, 1509, 1520, 1522, 1524, 1529, 1534, 1535, 1544, 1548, 1555, 1570, 1572, 1575, 1588, 1630, 1631, 1632, 1646, 1647, 1652, 1662, 1685, 1692, 1693, 1694, 1700, 1701, 1705, 1707, 1709, 1711, 1738, 1746, 1747, 1749, 1819, 1822, 1827, 1831, 1835, 1845, 1847, 1860, 1871, 1872, 1874, 1886, 1888, 1891, 1892, 1895, 1902, 1911, 1926, 1928, 1937, 1958, 1968, 1979, 1992, 1998, 2020, 2035, 2038, 2039, 2040, 2046, 2058, 2087, 2088, 2095, 2105, 2165, 2169, 2192, 2202, 2214, 2215, 2221, 2242, 2243, 2251, 2253, 2280, 2298, 2299, 2305
Erzurum Kongresi, 7, 36, 38, 40, 41, 42, 44, 68, 71, 88, 102, 110, 112, 121, 123, 127, 129, 130, 137, 140, 149, 193, 201, 215, 216, 306, 326, 451, 612
esir, 17, 39, 54, 55, 56, 81, 110, 113, 126, 128, 133, 148, 156, 217, 294, 309, 323, 430, 454, 455, 477, 481, 494, 495, 609, 631, 655, 670, 671, 675, 677, 680, 689, 691, 699, 703, 708, 711, 713, 732, 743, 762, 765, 777, 789, 790, 800, 817, 837, 842, 845, 849, 852, 882, 911, 914, 937, 991, 1154, 1197, 1220, 1221, 1223, 1226, 1229, 1272, 1279, 1313, 1353, 1357, 1359, 1421, 1422, 1437, 1441, 1443, 1446, 1455, 1566, 1580, 1686, 1742, 1810

eşkıya, 87, 103, 330, 584, 918, 1043, 1417, 1426, 1500, 2123

F

Fas, 697, 1048, 1230, 1480
Fener Rum Patrikhanesi, 489, 669, 672, 753, 903, 936, 983, 1082, 1189, 1199, 1274, 1281, 1776, 1811
Ferah Tiyatrosu, 167
Fevkalade Komiserliği, 6, 31, 298, 299, 393, 881, 1304
firariler, 245, 379, 383, 429, 568, 698, 1017
Fransa, 15, 16, 23, 31, 33, 47, 55, 62, 65, 103, 122, 137, 142, 144, 163, 184, 192, 206, 275, 277, 279, 282, 311, 332, 345, 365, 373, 454, 455, 459, 464, 465, 466, 467, 468, 470, 472, 480, 481, 482, 486, 503, 507, 512, 514, 516, 535, 537, 550, 551, 567, 582, 585, 586, 589, 592, 599, 607, 613, 622, 636, 638, 651, 657, 669, 671, 673, 675, 676, 681, 684, 685, 696, 721, 722, 723, 727, 733, 737, 740, 742, 747, 748, 751, 752, 754, 762, 765, 766, 773, 775, 777, 778, 780, 782, 786, 789, 799, 804, 806, 823, 828, 833, 837, 842, 843, 844, 845, 846, 848, 849, 851, 853, 855, 859, 863, 864, 865, 867, 868, 872, 876, 879, 884, 885, 886, 887, 890, 891, 895, 899, 900, 901, 902, 905, 906, 909, 911, 912, 915, 926, 928, 929, 932, 933, 934, 935, 937, 940, 981, 982, 995, 996, 997, 1000, 1020, 1021, 1024, 1029, 1030, 1031, 1034, 1036, 1038, 1042, 1043, 1044, 1053, 1055, 1057, 1062, 1077, 1096, 1097, 1102, 1103, 1104, 1105, 1107, 1118, 1127, 1134, 1140, 1146, 1148, 1151, 1152, 1155, 1158, 1160, 1162, 1163, 1164, 1165, 1169, 1178, 1182, 1186, 1187, 1190, 1191, 1193, 1196, 1197, 1200, 1201, 1202, 1206, 1210, 1212, 1213, 1214, 1215, 1218, 1221, 1223, 1225, 1226, 1228, 1230, 1232, 1236, 1238, 1239, 1243, 1244, 1245, 1248, 1250, 1251, 1252, 1253, 1254, 1255, 1259, 1260, 1261, 1262, 1263, 1270, 1279, 1298, 1301, 1302, 1304, 1306, 1348, 1349, 1352, 1375, 1424, 1443, 1445, 1460, 1472, 1481, 1503, 1550, 1574, 1576, 1580, 1583, 1604, 1606, 1632, 1666, 1686, 1805, 1848, 1865, 1879, 1916, 1918, 1938, 1948, 1966, 1981, 1993, 2023, 2044, 2050, 2098, 2156, 2181, 2197, 2223, 2250
Fransız, 15, 16, 19, 23, 31, 32, 34, 35, 48, 49, 50, 51, 52, 60, 62, 63, 66, 68, 72, 75, 81, 84, 87, 89, 90, 92, 103, 120, 121, 125, 136, 142, 148, 152, 156, 158, 164, 166, 169, 170, 173, 174, 176, 180, 183, 186, 188, 189, 195, 208, 240, 249, 258, 264, 268, 271, 272, 274, 277, 281, 282, 285, 289, 291, 295, 305, 310, 332, 334, 344, 348, 361, 364, 366, 368, 418, 440, 445, 450, 458, 459, 460, 466, 467, 472, 478, 481, 482, 489, 492, 503, 590, 593, 599, 604, 609, 613, 618, 622, 626, 636, 638, 639, 641, 646, 647, 655, 659, 661, 663, 665, 668, 671, 675, 677, 681, 683, 691, 696, 699, 711, 727, 728, 733, 739, 740, 742, 744, 748, 751, 760, 762, 764, 765, 770, 774, 775, 802, 804, 826, 843, 844, 845, 847, 849, 855, 860, 863, 868, 870, 871, 873, 874, 880, 881, 883, 884, 897, 899, 900, 905, 926, 933, 984, 996, 1003, 1024, 1034, 1035, 1042, 1043, 1049, 1063, 1070, 1071, 1084, 1091, 1093, 1107, 1148, 1154, 1155, 1157, 1162, 1166, 1181, 1187, 1188, 1205, 1209, 1214, 1215, 1222, 1227, 1230, 1232, 1233, 1234, 1235, 1246, 1248, 1255, 1260, 1261, 1264, 1272, 1296, 1302, 1304, 1306, 1317, 1361, 1362, 1364, 1365, 1375, 1377, 1378, 1411, 1421, 1423, 1443, 1460, 1465, 1468, 1473, 1482, 1494, 1496, 1508, 1509, 1529, 1539, 1574, 1583, 1609, 1658, 1666, 1670, 1673, 1678, 1686, 1689, 1692, 1700, 1778, 1795, 1808, 1820, 1867, 1903, 1905, 1918, 1966, 2000, 2023, 2030, 2031, 2044, 2050, 2058, 2090, 2103, 2125, 2160, 2187, 2188, 2203, 2268, 2274
Fransız İhtilali, 120

G

Garbi Trakya, 118, 261, 1059, 1130, 1296, 1308, 1351, 1424, 1487, 1508, 1511, 1582, 1592, 1723
gayrimüslim, 7, 24, 713, 998, 1243, 1468, 1931

Gelibolu, 15, 49, 63, 83, 178, 198, 207, 228, 274, 277, 279, 286, 299, 359, 480, 494, 531, 733, 740, 884, 915, 935, 987, 995, 1087, 1105, 1164, 1232, 1238, 1245, 1250, 1251, 1271, 1345, 1388, 1400, 1525, 1549, 1595, 1624, 1648, 1863, 1872, 1883, 1927, 1928, 1929, 2146, 2164, 2250, 2263, 2301
Genç İsyanı, 11, 1737, 1738, 1742, 1743, 1746, 1748, 1752, 1759, 1816, 1818, 1821, 1823, 1824, 1826, 1827, 1828, 1829, 1830, 1833, 1835, 1837, 1838, 1839, 1843, 1859, 1925, 2025, 2066
Genç Vilayeti, 1742, 1927, 2122
genel nüfus sayımı, 1920, 2028, 2072, 2073
Genelkurmay, 9, 22, 25, 26, 28, 58, 86, 94, 96, 97, 99, 102, 105, 109, 113, 125, 127, 128, 133, 139, 144, 154, 159, 178, 185, 188, 193, 201, 202, 205, 206, 212, 218, 249, 250, 252, 273, 274, 275, 284, 304, 317, 349, 372, 414, 415, 436, 448, 450, 459, 460, 462, 482, 579, 580, 581, 583, 669, 701, 714, 743, 744, 747, 749, 750, 753, 754, 771, 775, 780, 787, 788, 803, 811, 833, 835, 843, 851, 916, 920, 932, 937, 968, 973, 982, 1013, 1015, 1026, 1156, 1202, 1229, 1231, 1246, 1258, 1261, 1326, 1461, 1462, 1467, 1472, 1474, 1503, 1545, 1555, 1563, 1626, 1761, 1766, 1767, 1768, 1830, 1832, 1848, 1851, 1852, 1857, 1866, 1903, 2024, 2063, 2065, 2066, 2075, 2091, 2190
Giresun, 36, 44, 68, 138, 156, 162, 172, 229, 231, 232, 246, 292, 383, 433, 571, 694, 713, 714, 804, 1130, 1333, 1428, 1443, 1449, 1455, 1467, 1470, 1492, 1496, 1509, 1569, 1582, 1595, 1623, 1630, 1702, 1711, 1716, 1721, 1727, 1728, 1730, 1747, 1825, 1834, 1858, 1879, 1882, 1885, 1886, 1895, 1902, 1973, 1977, 2045, 2054, 2062, 2090, 2100, 2172, 2262, 2280, 2294, 2301, 2305
Girit, 80, 137, 192, 283, 893, 909, 1280, 1606
görev ayrılığı, 1931
grev, 24, 64, 70, 138, 210, 241, 288, 295, 434, 437, 491, 632, 706, 719, 747, 795, 817, 844, 887, 948, 1081, 1480, 1484, 1486, 1513, 1515, 1517, 1522, 1682
gümrük, 7, 23, 57, 60, 63, 142, 177, 234, 235, 270, 343, 346, 354, 358, 393, 436, 447, 481, 485, 545, 563, 594, 621, 665, 686, 687, 695, 723, 742, 754, 755, 820, 833, 849, 853, 863, 875, 877, 907, 908, 952, 953, 956, 962, 1059, 1061, 1062, 1064, 1067, 1076, 1078, 1081, 1103, 1116, 1118, 1120, 1121, 1139, 1144, 1155, 1160, 1163, 1164, 1166, 1172, 1173, 1234, 1239, 1251, 1262, 1294, 1298, 1300, 1307, 1315, 1318, 1409, 1412, 1414, 1426, 1435, 1456, 1458, 1569, 1576, 1579, 1583, 1589, 1602, 1605, 1610, 1613, 1617, 1618, 1621, 1623, 1633, 1650, 1664, 1665, 1690, 1694, 1700, 1706, 1725, 1726, 1727, 1741, 1778, 1829, 1897, 1905, 1920, 1971, 1989, 2010, 2019, 2025, 2027, 2030, 2031, 2032, 2034, 2041, 2042, 2067, 2085, 2120, 2124, 2127, 2129, 2136, 2141, 2142, 2148, 2154, 2160, 2163, 2171, 2235, 2245, 2256, 2267, 2271, 2294
Gümüşhane, 36, 68, 106, 162, 228, 229, 246, 361, 363, 368, 383, 401, 438, 445, 635, 667, 808, 883, 1059, 1204, 1345, 1468, 1506, 1536, 1546, 1565, 1575, 1584, 1606, 1619, 1685, 1699, 1714, 1728, 1754, 1779, 1786, 1815, 1890, 1911, 1968, 2002, 2040, 2056, 2134, 2209, 2223
Gürcistan, 40, 89, 123, 197, 258, 308, 319, 356, 367, 438, 456, 458, 466, 483, 485, 586, 589, 598, 614, 617, 622, 626, 638, 641, 643, 646, 647, 650, 651, 652, 658, 660, 671, 672, 673, 674, 676, 678, 680, 681, 683, 685, 689, 693, 822, 829, 844, 984, 1021, 1097, 1101, 1118, 1143, 1182, 1188, 1255, 1265, 1278, 1291, 1297, 1303, 1414, 1774, 1840, 1841, 2248
Gürcü, 18, 48, 85, 617, 646, 651, 658, 681, 693, 720, 865, 869, 1910, 1968
Gürcü Hükümeti, 617
güvenoyu, 99, 202, 203, 271, 283, 349, 462, 497, 846, 936, 1093, 1097, 1142, 1146, 1151, 1155, 1192, 1306, 1407, 1543, 1544, 1555, 1565, 1705, 1753, 1824, 1912, 1913, 2082, 2168, 2267

H

Hakimi Müçtemi Teşkilatı, 1572, 1622

hâkimi münferit, 567, 571, 572, 573, 574, 677, 689, 699, 718, 776, 908, 1259
hakimiyet-i milliye/hakimiyeti milliye, 196, 197, 205, 206, 207, 219, 224, 225, 235, 251, 259, 260, 269, 276, 282, 286, 287, 314, 393, 395, 397, 401, 406, 407, 451, 452, 482, 506, 593, 598, 600, 607, 630, 634, 635, 641, 643, 644, 647, 649, 651, 655, 657, 658, 661, 664, 683, 695, 697, 706, 707, 709, 711, 713, 714, 717, 719, 720, 721, 722, 724, 725, 726, 727, 728, 729, 731, 732, 733, 735, 738, 739, 740, 741, 742, 743, 744, 745, 747, 748, 751, 752, 753, 754, 756, 757, 758, 759, 760, 768, 769, 770, 771, 772, 774, 776, 779, 780, 781, 782, 784, 785, 786, 788, 790, 792, 793, 796, 798, 799, 800, 802, 803, 805, 806, 807, 808, 809, 810, 812, 813, 814, 815, 816, 817, 818, 819, 820, 821, 823, 824, 825, 826, 827, 828, 829, 836, 841, 842, 849, 851, 860, 868, 870, 875, 876, 881, 882, 884, 887, 888, 893, 897, 900, 909, 910, 913, 1048, 1050, 1051, 1053, 1058, 1067, 1073, 1077, 1079, 1084, 1087, 1093, 1098, 1100, 1101, 1104, 1107, 1109, 1120, 1131, 1132, 1134, 1135, 1137, 1139, 1140, 1141, 1143, 1146, 1147, 1149, 1150, 1151, 1152, 1153, 1154, 1155, 1157, 1158, 1160, 1161, 1162, 1163, 1164, 1165, 1170, 1171, 1173, 1174, 1175, 1185, 1191, 1196, 1198, 1202, 1206, 1213, 1215, 1221, 1224, 1230, 1232, 1283, 1289, 1290, 1292, 1295, 1301, 1327, 1333, 1335, 1339, 1340, 1341, 1344, 1345, 1347, 1353, 1355, 1357, 1358, 1359, 1360, 1362, 1364, 1365, 1366, 1367, 1368, 1375, 1377, 1380, 1381, 1383, 1384, 1387, 1398, 1399, 1401, 1403, 1404, 1406, 1421, 1435, 1450, 1451, 1455, 1463, 1469, 1472, 1474, 1477, 1498, 1503, 1504, 1508, 1539, 1801, 1803, 1805, 1809, 1814, 1844, 1874, 1884, 1925, 1974, 1991, 2009, 2071, 2089, 2099, 2103, 2106, 2108, 2110, 2112, 2149, 2179, 2181, 2182, 2184, 2185, 2195, 2203, 2259, 2260, 2261, 2264, 2275
Hâkimiyeti Milliye/Hakimiyet-i Milliye/ Hâkimiyeti Milliye Gazetesi, 2, 12, 487, 490, 593, 604, 605, 608, 613, 795, 921, 924, 929, 931, 932, 951, 991, 992, 993, 994, 1211, 1214, 1294, 1326,1542, 1544, 1562, 1567, 1568, 1735, 2071, 2072, 2073, 2074, 2075, 2076, 2078, 2079, 2080, 2081, 2083, 2084, 2085, 2086, 2088, 2089, 2090, 2093, 2094, 2095, 2096, 2097, 2098, 2099, 2100, 2103, 2104, 2114, 2126, 2155, 2160, 2162, 2163, 2178, 2182, 2184, 2185, 2187, 2189, 2192, 2193, 2195, 2196, 2197, 2201, 2202, 2203, 2204, 2206, 2214, 2223, 2242, 2263, 1273, 1289, 1294, 1303, 1326, 1338, 1409
Haliç Konferansı, 1566, 1775, 1963
halife, 6, 216, 310, 314, 322, 330, 336, 635, 684, 806, 891, 900, 992, 993, 994, 1087, 1205, 1207, 1286, 1292, 1303, 1305, 1306, 1307, 1308, 1310, 1315, 1380, 1408, 1409, 1418, 1419, 1430, 1463, 1476, 1478, 1488, 1497, 1544, 1545, 1626, 1628, 1630, 1632, 1633, 1746
halifelik, 10, 146, 182, 203, 215, 289, 305, 369, 388, 684, 988, 990, 1279, 1304, 1380, 1541, 1544, 1546, 1737
halk, 17, 35, 41, 53, 55, 94, 96, 100, 106, 108, 114, 119, 134, 135, 144, 186, 190, 194, 216, 221, 222, 223, 224, 235, 242, 260, 264, 271, 275, 296, 303, 308, 322, 336, 344, 346, 360, 363, 368, 380, 381, 382, 401, 405, 411, 414, 424, 428, 440, 452, 457, 486, 499, 500, 501, 502, 505, 506, 507, 509, 525, 528, 538, 539, 540, 541, 542, 609, 612, 630, 634, 636, 640, 648, 652, 656, 664, 665, 675, 684, 688, 722, 725, 748, 781, 782, 783, 785, 797, 816, 824, 868, 870, 875, 890, 896, 901, 904, 906, 909, 910, 919, 921, 951, 990, 1025, 1032, 1034, 1037, 1039, 1048, 1049, 1085, 1092, 1102, 1118, 1136, 1157, 1159, 1182, 1224, 1226, 1229, 1231, 1233, 1236, 1245, 1249, 1286, 1294, 1326, 1337, 1340, 1345, 1357, 1359, 1374, 1376, 1398, 1404, 1405, 1414, 1421, 1428, 1473, 1475, 1481, 1486, 1491, 1497, 1517, 1524, 1531, 1537, 1539, 1541, 1543, 1544, 1546, 1551, 1565, 1576, 1580, 1587, 1590, 1593, 1594, 1600, 1601, 1624, 1637, 1641, 1646, 1670, 1676, 1695, 1706, 1720, 1735, 1757, 1763, 1764, 1774, 1780, 1802, 1803, 1811, 1813, 1814, 1817, 1823, 1837, 1845, 1873, 1882, 1885, 1907, 1931, 1932, 1933, 1934, 1942, 1944, 1960, 2008, 2028, 2037,

2055, 2070, 2081, 2084, 2095, 2103, 2114, 2119, 2131, 2133, 2155, 2159, 2165, 2179, 2182, 2183, 2186, 2193, 2194, 2201, 2239, 2260, 2262, 2265, 2273, 2276
Halk Fırkası, 1340, 1345, 1404, 1414, 1428, 1473, 1486, 1491, 1497, 1517, 1524, 1531, 1541, 1543, 1544, 1546, 1565, 1576, 1587, 1590, 1593, 1600, 1624, 1637, 1641, 1646, 1676, 1720, 2084, 2103, 2114
Halk İştirakiyun Fırkası, 501, 502, 505, 506, 609, 630, 684, 1182, 1249, 1294
Halk Şûralar Fırkası, 506, 507, 722, 725, 748, 816
Halk Zümresi, 222, 235, 380, 381, 405, 486, 501, 505, 506
halka doğru, 225, 242, 260, 404, 413, 487, 498, 502, 2183
halkçılık, 55, 221, 222, 223, 380, 381, 382, 424, 499, 500, 501, 502, 509, 542, 612, 634, 640, 665, 781, 785, 919, 1034, 1048, 1374, 1376, 1481, 1587, 1803, 2081, 2165
Hareketi Milliye, 125, 135, 147, 259, 282
Harf Devrimi, 13, 2181, 2182, 2258, 2259
Havuz-Yavuz Davası, 2187
havza, 99, 101, 102, 104, 108, 643, 715, 820, 1031, 1040, 1067, 1630, 1667, 2163, 2300
Haydaranlı, 88, 137, 266
Heyeti İlmiye, 1375, 1424, 1469, 1472, 1473, 1477, 1481, 1982
Heyeti Milliye, 36, 37, 94, 95, 111, 114, 120, 129, 217, 309, 1596
Heyeti Temsiliye, 4, 7, 17, 18, 22, 29, 35, 36, 39, 40, 41, 42, 43, 44, 45, 46, 47, 129, 130, 132, 134, 136, 137, 139, 143, 144, 145, 147, 148, 149, 150, 151, 152, 153, 154, 155, 156, 157, 158, 159, 160, 161, 162, 163, 164, 166, 167, 168, 169, 170, 171, 172, 173, 174, 175, 176, 177, 178, 179, 180, 181, 182, 183, 184, 185, 186, 187, 189, 190, 191, 193, 195, 196, 198, 201, 202, 203, 205, 214, 215, 216, 219, 236, 240, 242, 252, 263, 264, 265, 268, 269, 274, 280, 281, 283, 284, 285, 287, 290, 295, 296, 297, 298, 302, 303, 305, 307, 311, 319, 326, 336, 566
Heyeti Temyiziye, 343, 418, 816, 1106, 1390, 1391, 1392, 1393, 1458, 1461, 1514
Hıyanet-i Vataniye/Hıyaneti Vataniye, 205, 245, 302, 311, 315, 320, 347, 352, 369, 379, 387, 388, 403, 410, 416, 503, 567, 568, 871, 876, 877, 892, 893, 894, 896, 899, 952, 953, 1005, 1036, 1064, 1083, 1108, 1272, 1316, 1320, 1321, 1328, 1329, 1382, 1408, 1410, 1423, 1425, 1426, 1429, 1430, 1433, 1434, 1444, 1445, 1449, 1450, 1452, 1453, 1455, 1457, 1458, 1459, 1528, 1577, 1585, 1607, 1995
hidematı vataniye, 338, 387, 654, 1274, 1280, 1509, 1543, 1573, 1629, 1634, 1635, 1637, 1653, 1654, 1665, 1705, 1822, 1850, 1851, 1983, 1990, 2121, 2143, 2151, 2152, 2153
hilafet, 1, 13, 17, 100, 217, 219, 261, 262, 278, 288, 297, 309, 321, 345, 347, 376, 382, 454, 458, 498, 499, 500, 521, 522, 523, 524, 526, 557, 608, 624, 641, 654, 660, 719, 772, 990, 991, 993, 1087, 1102, 1116, 1222, 1129, 1139, 1157, 1161, 1215, 1230, 1236, 1238, 1242, 1288, 1289, 1304, 1305, 1369, 1446, 1468, 1545, 1547, 1624, 1626, 1632, 1637, 1667, 1734, 2181
Hilali Ahmer/Hilal-i Ahmer, 153, 357, 694, 709, 713, 837, 863, 893, 1069, 1084, 1107, 1217, 1291, 1353, 1491, 1585, 1590, 1594, 1693
himaye, 11, 16, 17, 32, 55, 65, 132, 226, 587, 765, 771, 817, 872, 884, 928, 956, 1036, 1051, 1073, 1084, 1087, 1205, 1314, 1359, 1405, 1419, 1484, 1574, 1580, 1610, 1619, 1638, 1650, 1656, 1678, 1778, 1786, 1787, 1824, 1828, 1905, 2020, 2050, 2100, 2116, 2175, 2253
Himayeyi Etfal, 2099, 2103, 2128, 2238, 2259
Hindistan, 5, 40, 85, 123, 141, 184, 259, 269, 272, 276, 278, 279, 313, 322, 347, 360, 364, 482, 486, 601, 608, 660, 661, 706, 722, 742, 743, 753, 757, 772, 806, 823, 831, 835, 837, 838, 860, 866, 895, 909, 1024, 1038, 1050, 1053, 1056, 1057, 1068, 1073, 1086, 1087, 1092, 1093, 1137, 1139, 1147, 1151, 1155, 1161, 1230, 1238, 1242, 1254, 1380, 1413, 1430, 1497, 1545, 1574, 1594, 2078

Hollanda, 56, 70, 676, 780, 1020, 1021, 1200, 1481, 1841, 2013, 2204, 2215, 2256
Hukuk Mektebi, 1865, 1884, 1950, 1951, 1986, 2104, 2125, 2127, 2164, 2256, 2283
Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu, 2086, 2141

I

Irak Hükümeti, 1963, 1964, 1965, 2032
ıslahat, 267, 274, 401, 567, 840, 1161, 1166, 1483, 1626, 1627, 1641, 1666, 1761, 1801, 1814, 1816, 1818, 1819, 1837, 1840, 1874, 2058, 2075, 2076, 2114, 2130, 2144, 2178, 2181, 2256, 2264

İ

İcra Vekilleri, 3, 4, 8, 9, 216, 218, 219, 220, 223, 231, 232, 233, 240, 241, 242, 243, 244, 248, 249, 250, 253, 255, 309, 317, 318, 319, 322, 328, 330, 332, 333, 335, 338, 339, 341, 343, 344, 345, 346, 347, 348, 349, 356, 357, 358, 368, 383, 388, 404, 413, 455, 457, 465, 467, 473, 484, 495, 497, 498, 500, 502, 503, 504, 507, 508, 510, 511, 512, 513, 514, 515, 516, 517, 518, 519, 520, 521, 522, 523, 524, 525, 526, 529, 530, 532, 535, 537, 538, 542, 547, 548, 549, 551, 552, 557, 558, 560, 561, 569, 575, 576, 578, 580, 581, 584, 587, 595, 610, 614, 615, 616, 620, 625, 626, 627, 628, 631, 635, 636, 643, 644, 645, 647, 652, 657, 658, 664, 668, 669, 671, 673, 674, 678, 680, 685, 687, 696, 700, 702, 703, 705, 706, 710, 711, 712, 713, 715, 719, 720, 723, 724, 727, 728, 729, 732, 734, 736, 737, 738, 739, 740, 741, 742, 743, 744, 745, 746, 749, 750, 752, 753, 755, 756, 761, 762, 763, 764, 767, 768, 774, 783, 784, 791, 794, 795, 798, 799, 800, 807, 818, 823, 825, 827, 832, 834, 841, 842, 845, 850, 854, 855, 856, 859, 860, 861, 862, 865, 866, 867, 868, 873, 881, 884, 885, 888, 889, 890, 891, 895, 899, 901, 902, 904, 906, 908, 929, 932, 940, 941, 943, 949, 950, 951, 952, 960, 962, 964, 966, 967, 969, 971, 972, 973, 974, 975, 976, 977, 978, 979, 980, 985, 993, 994, 995, 997, 998, 1000, 1001, 1002, 1003, 1004, 1005, 1006, 1007, 1008, 1009, 1010, 1014, 1015, 1016, 1017, 1018, 1019, 1022, 1027, 1032, 1035, 1038, 1041, 1046, 1047, 1050, 1051, 1052, 1054, 1055, 1056, 1057, 1061, 1063, 1065, 1068, 1071, 1072, 1074, 1077, 1081, 1084, 1087, 1090, 1091, 1095, 1098, 1099, 1102, 1104, 1106, 1111, 1113, 1116, 1117, 1118, 1123, 1131, 1135, 1136, 1137, 1139, 1140, 1143, 1144, 1152, 1155, 1159, 1163, 1167, 1169, 1174, 1179, 1181, 1183, 1185, 1188, 1189, 1190, 1192, 1193, 1194, 1195, 1196, 1197, 1198, 1199, 1200, 1203, 1204, 1205, 1206, 1209, 1210, 1211, 1215, 1218, 1219, 1220, 1222, 1224, 1227, 1228, 1229, 1230, 1231, 1232, 1234, 1235, 1237, 1239, 1247, 1248, 1249, 1252, 1253, 1256, 1257, 1261, 1262, 1264, 1265, 1267, 1268, 1269, 1270, 1271, 1273, 1276, 1277, 1279, 1281, 1282, 1286, 1289, 1290, 1291, 1293, 1295, 1296, 1297, 1298, 1299, 1300, 1301, 1303, 1304, 1305, 1306, 1307, 1308, 1309, 1310, 1311, 1312, 1314, 1315, 1317, 1318, 1319, 1322, 1323, 1327, 1331, 1332, 1333, 1334, 1338, 1342, 1346, 1349, 1357, 1362, 1363, 1369, 1370, 1371, 1374, 1378, 1379, 1383, 1384, 1385, 1386, 1387, 1388, 1389, 1390, 1391, 1394, 1395, 1399, 1400, 1401, 1402, 1404, 1407, 1409, 1410, 1414, 1415, 1418, 1419, 1420, 1422, 1424, 1427, 1440, 1444, 1447, 1450, 1455, 1457, 1465, 1468, 1470, 1471, 1472, 1474, 1476, 1479, 1481, 1483, 1484, 1489, 1490, 1491, 1492, 1493, 1494, 1496, 1497, 1498, 1500, 1501, 1503, 1505, 1506, 1509, 1510, 1511, 1512, 1513, 1514, 1515, 1516, 1522, 1525, 1527, 1535, 1551, 1555, 1557, 1584, 1587, 1594, 1595, 1596, 1597, 1602, 1614, 1625, 1634, 1636, 1650, 1653, 1654, 1659, 1701, 1704, 1716, 1746, 1748, 1753, 1792, 1793, 1823, 1904, 1911, 2026, 2038, 2055, 2077, 2081, 2095, 2103, 2105, 2106, 2110, 2115, 2120, 2122, 2124, 2126, 2128, 2129, 2130, 2131, 2132, 2134,

2139, 2140, 2148, 2152, 2154, 2156, 2157, 2158, 2160, 2161, 2163, 2165, 2166, 2167, 2168, 2170, 2171, 2172, 2174, 2175, 2176, 2187, 2197, 2206, 2207, 2210, 2212, 2213, 2216, 2217, 2219, 2221, 2223, 2224, 2225, 2230, 2231, 2232, 2233, 2238, 2240, 2249, 2250, 2251, 2252, 2253, 2254, 2256, 2257, 2258, 2260, 2262, 2263, 2264, 2265, 2268, 2269

İcra Vekilleri Heyeti, 3, 4, 8, 9, 218, 219, 220, 231, 232, 233, 240, 241, 242, 243, 244, 248, 249, 250, 253, 255, 317, 319, 322, 328, 330, 332, 333, 335, 338, 339, 341, 343, 344, 345, 346, 347, 348, 356, 357, 358, 383, 388, 404, 455, 457, 465, 467, 473, 484, 495, 497, 498, 500, 502, 503, 504, 507, 508, 510, 511, 512, 513, 514, 515, 516, 517, 518, 519, 520, 521, 522, 523, 526, 529, 530, 532, 535, 537, 538, 542, 547, 548, 549, 551, 552, 557, 558, 560, 561, 569, 575, 576, 578, 580, 581, 584, 587, 595, 610, 614, 615, 616, 620, 625, 626, 628, 631, 635, 636, 643, 644, 645, 647, 652, 657, 658, 664, 668, 669, 671, 673, 674, 678, 680, 685, 687, 696, 700, 702, 703, 705, 706, 710, 711, 712, 713, 715, 719, 720, 723, 724, 727, 728, 729, 732, 734, 736, 737, 738, 739, 740, 741, 742, 743, 744, 745, 746, 749, 750, 752, 753, 755, 756, 761, 762, 763, 764, 767, 768, 774, 783, 784, 791, 794, 795, 798, 799, 800, 807, 818, 823, 825, 827, 832, 834, 841, 842, 845, 850, 854, 855, 856, 859, 860, 861, 862, 865, 866, 867, 868, 881, 884, 885, 888, 890, 891, 895, 899, 901, 902, 904, 906, 929, 932, 940, 941, 943, 949, 950, 951, 952, 960, 962, 964, 966, 967, 969, 971, 972, 973, 974, 975, 976, 977, 978, 979, 980, 985, 993, 994, 995, 997, 998, 1000, 1001, 1002, 1003, 1004, 1005, 1006, 1007, 1008, 1009, 1010, 1014, 1015, 1016, 1017, 1018, 1019, 1022, 1027, 1032, 1035, 1038, 1041, 1046, 1047, 1051, 1052, 1054, 1055, 1056, 1057, 1061, 1063, 1065, 1068, 1071, 1072, 1074, 1077, 1081, 1084, 1087, 1090, 1091, 1095, 1098, 1099, 1102, 1104, 1111, 1113, 1116, 1117, 1118, 1123, 1131, 1135, 1136, 1137, 1139, 1140, 1143, 1144, 1152, 1155, 1159, 1163, 1167, 1169, 1174, 1183, 1185, 1189, 1190, 1192, 1193, 1194, 1195, 1196, 1197, 1198, 1199, 1200, 1203, 1204, 1205, 1206, 1209, 1210, 1211, 1215, 1218, 1219, 1220, 1222, 1224, 1227, 1228, 1229, 1230, 1231, 1232, 1234, 1235, 1237, 1239, 1247, 1248, 1249, 1252, 1253, 1256, 1257, 1261, 1262, 1264, 1265, 1267, 1268, 1269, 1270, 1271, 1273, 1276, 1277, 1279, 1281, 1282, 1286, 1289, 1290, 1291, 1293, 1295, 1296, 1297, 1298, 1299, 1300, 1301, 1303, 1304, 1305, 1306, 1307, 1308, 1309, 1310, 1311, 1312, 1314, 1315, 1317, 1318, 1319, 1322, 1323, 1327, 1331, 1332, 1333, 1334, 1338, 1346, 1349, 1357, 1362, 1363, 1369, 1370, 1371, 1374, 1378, 1379, 1383, 1384, 1385, 1386, 1387, 1388, 1389, 1390, 1391, 1394, 1395, 1399, 1400, 1401, 1402, 1407, 1409, 1410, 1414, 1415, 1418, 1419, 1420, 1422, 1424, 1427, 1444, 1447, 1450, 1455, 1457, 1465, 1468, 1470, 1471, 1472, 1474, 1476, 1479, 1481, 1483, 1484, 1489, 1490, 1491, 1492, 1493, 1496, 1497, 1498, 1500, 1501, 1503, 1505, 1506, 1509, 1510, 1511, 1512, 1513, 1514, 1515, 1516, 1522, 1527, 1535, 1551, 1555, 1557, 1584, 1594, 1596, 1597, 1614, 1634, 1654, 1659, 1701, 1704, 1746, 1748, 1753, 1792, 1793, 1904, 1911, 2026, 2038, 2055, 2077, 2095, 2103, 2105, 2106, 2110, 2115, 2120, 2122, 2124, 2126, 2128, 2129, 2130, 2131, 2132, 2134, 2139, 2140, 2152, 2154, 2156, 2157, 2158, 2160, 2161, 2163, 2165, 2167, 2168, 2170, 2171, 2174, 2175, 2176, 2187, 2197, 2206, 2207, 2210, 2212, 2213, 2216, 2217, 2219, 2221, 2223, 2224, 2225, 2230, 2231, 2232, 2233, 2238, 2240, 2249, 2250, 2251, 2252, 2253, 2254, 2256, 2257, 2258, 2260, 2262, 2263, 2264, 2265, 2269

iç savaş, 10, 195, 196, 486, 496, 505, 542, 925, 1737

idam, 84, 89, 107, 126, 163, 213, 246, 260, 302, 334, 361, 363, 390, 394, 395, 398, 420, 429, 446, 477, 504, 521, 519, 522, 527, 568, 570, 571, 597, 603, 606, 617, 646, 724, 733, 735, 751, 757, 765, 772,

790, 801, 808, 809, 811, 816, 817, 820, 844, 848, 897, 898, 942, 983, 1017, 1018, 1019, 1056, 1061, 1064, 1114, 1129, 1138, 1139, 1144, 1170, 1174, 1204, 1215, 1223, 1255, 1261, 1268, 1272, 1274, 1278, 1279, 1286, 1311, 1328, 1383, 1408, 1487, 1492, 1573, 1653, 1654, 1665, 1742, 1748, 1750, 1751, 1755, 1756, 1824, 1834, 1839, 1843, 1846, 1863, 1865, 1889, 1891, 1894, 1896, 1898, 1899, 1902, 1909, 1911, 1912, 1918, 1972, 1978, 1988, 1995, 2011, 2017, 2040, 2047, 2061, 2079, 2123, 2133, 2136, 2207, 2215, 2269
idam cezası, 246, 395, 724, 809, 897, 1064, 1129, 1144, 1170, 1174, 1223, 1278, 1279, 1286, 1972, 1978
idarei hususiye, 139, 142, 221, 240, 241, 242, 287, 288, 289, 428, 436, 533, 543, 544, 593, 602, 603, 655, 694, 862, 864, 871, 1076, 1079, 1085, 1171, 1177, 1504, 1513, 1593, 1700, 1839, 1894, 1960, 1961, 1962, 2027, 2123, 2126, 2150, 2249
idarei örfiye, 66, 146, 341, 362, 439, 522, 523, 706, 1159, 1169, 1384, 1484, 1493, 1748, 1750, 1751, 1819, 1830, 1834, 1846, 1848, 1859, 1891, 1902, 2058, 2077, 2172
İdarei Umumiye Vilâyat Kanunu Muvakkati, 1931, 1975
idareten azil, 1956
İdari İlimler Kongresi, 2101
ihracat, 23, 55, 83, 92, 101, 160, 233, 234, 323, 367, 369, 381, 424, 439, 440, 643, 644, 705, 711, 792, 961, 1140, 1153, 1164, 1235, 1249, 1277, 1359, 1516, 1605, 1650, 1661, 1678, 1692, 1707, 1778, 1942, 1943, 2033, 2041, 2042, 2085, 2202, 2238 , 2294
ihtilal, 41, 140, 218, 220, 260, 269, 291, 397, 419, 649, 651, 751, 793, 821, 888, 1182, 1259, 1269, 1574, 1756
ikinci devre/dönem, 9,12, 255, 344, 924, 981, 996, 1330, 1348, 1461, 1474, 2071, 2127, 2130
İkinci grup, 493, 510, 613, 918, 948, 991, 1289, 1324, 1334, 1340, 1348,1447, 1538, 1769
İkinci Meclis, 10, 971, 972, 1072, 1327, 1328, 1330, 1474, 1489, 1492, 1549, 1551, 1552, 1553, 1767, 2154
iktisadiyat, 1357, 1358
iktisat, 1, 2, 4, 8, 23, 187, 218, 219, 221, 223, 233, 237, 238, 239, 254, 262, 317, 318, 319, 322, 323, 326, 355, 364, 366, 374, 393, 396, 397, 420, 424, 426, 435, 439, 449, 483, 484, 513, 515, 518, 558, 561, 562, 594, 602, 603, 604, 609, 619, 625, 627, 643, 647, 659, 660, 662, 663, 664, 666, 674, 686, 695, 720, 732, 746, 754, 756, 759, 762, 820, 821, 843, 863, 868, 895, 912, 915, 952, 962, 966, 974, 979, 980, 997, 1000, 1002, 1006, 1007, 1011, 1032, 1041, 1043, 1047, 1048, 1051, 1059, 1061, 1062, 1065, 1067, 1131, 1132, 1140, 1142, 1143, 1164, 1166, 1176, 1183, 1184, 1185, 1194, 1199, 1217, 1231, 1242, 1251, 1273, 1278, 1281, 1282, 1291, 1297, 1301, 1312, 1323, 1354, 1355, 1356, 1357, 1358, 1359, 1360, 1362, 1363, 1364, 1365, 1367, 1368, 1369, 1371, 1384, 1404, 1407, 1408, 1409, 1410, 1411, 1412, 1415, 1417, 1420, 1421, 1422, 1424, 1425, 1427, 1428, 1430, 1431, 1434, 1437, 1440, 1443, 1444, 1445, 1448, 1452, 1453, 1455, 1460, 1462, 1464, 1467, 1469, 1470, 1471, 1472, 1473, 1476, 1479, 1480, 1484, 1486, 1487, 1488, 1490, 1491, 1494, 1495, 1496, 1497, 1499, 1501, 1504, 1509, 1510, 1514, 1515, 1516, 1518, 1522, 1529, 1531, 1533, 1537, 1542, 1547, 1552, 1557, 1562, 1575, 1577, 1579, 1580, 1583, 1584, 1587, 1588, 1589, 1599, 1602, 1605, 1606, 1607, 1609, 1611, 1612, 1619, 1627, 1628, 1635, 1638, 1644, 1647, 1664, 1666, 1683, 1706, 1724, 1734, 1739, 1740, 1833, 1906, 1915, 1923, 1991, 2034, 2046, 2077, 2082, 2083, 2084, 2085, 2096, 2126, 2136, 2178, 2187, 2192, 2193, 2205, 2208, 2209, 2213, 2215, 2216, 2222, 2227, 2228, 2231, 2238, 2251, 2253, 2254, 2256, 2258, 2263, 2271, 2272, 2275, 2300
iktisat amilleri, 1355, 1359, 1360, 1430
İl İdare Meclisi, 848, 1765, 1771, 1772, 1773, 1866, 1931, 1933, 1975
İl Özel İdaresi, 23, 138, 242, 288, 428, 1375, 1497, 1931, 1959, 2002, 2029
imar, 551, 759, 863, 918, 1000, 1268, 1301, 1305, 1345, 1373, 1387, 1388, 1389,

1390, 1407, 1438, 1461, 1479, 1481, 1483, 1484, 1486, 1498, 1502, 1506, 1507, 1509, 1510, 1511, 1512, 1513, 1516, 1519, 1521, 1522, 1523, 1524, 1529, 1535, 1543, 1544, 1547, 1558, 1562, 1563, 1564, 1565, 1567, 1568, 1571, 1572, 1581, 1583, 1585, 1594, 1597, 1606, 1618, 1626, 1628, 1632, 1639, 1664, 1666, 1674, 1677, 1679, 1683, 1685, 1701, 1702, 1703, 1704, 1705, 1712, 1713, 1714, 1719, 1720, 1721, 1761, 1765, 1769, 1776, 1777, 1789, 1798, 1800, 1807, 1828, 1834, 1844, 1845, 1851, 1852, 1857, 1860, 1866, 1867, 1872, 1875, 1886, 1888, 1895, 1920, 2098, 2099, 2197, 2225, 2249

imtiyaz, 45, 64, 91, 97, 166, 273, 288, 298, 319, 325, 355, 373, 389, 400, 522, 587, 659, 662, 675, 712, 752, 869, 889, 906, 915, 1058, 1073, 1110, 1113, 1154, 1346, 1357, 1359, 1363, 1442, 1446, 1448, 1455, 1460, 1465, 1466, 1467, 1468, 1469, 1471, 1482, 1490, 1495, 1511, 1530, 1535, 1607, 1608, 1764, 1823, 1836, 1850, 1878, 1888, 1894, 1964, 1965, 1967, 1977, 1986, 2116, 2139, 2207, 2252

İngiliz, 15, 16, 24, 27, 30, 31, 32, 33, 34, 35, 36, 37, 48, 49, 50, 51, 52, 53, 56, 57, 58, 59, 60, 61, 62, 63, 64, 65, 67, 72, 75, 76, 77, 78, 83, 85, 89, 92, 94, 96, 97, 100, 102, 103, 106, 107, 108, 113, 115, 119, 124, 125, 131, 132, 139, 141, 146, 147, 148, 150, 151, 152, 161, 167, 169, 170, 175, 178, 183, 184, 185, 188, 189, 195, 204, 205, 208, 246, 257, 264, 265, 267, 272, 275, 276, 282, 289, 291, 292, 295, 300, 310, 322, 323, 333, 340, 345, 346, 348, 352, 357, 380, 381, 388, 395, 427, 432, 450, 452, 453, 458, 459, 460, 461, 465, 466, 469, 470, 474, 475, 477, 478, 480, 481, 482, 483, 488, 489, 492, 506, 516, 569, 589, 596, 598, 599, 601, 604, 606, 608, 609, 610, 613, 615, 618, 622, 629, 638, 643, 647, 649, 650, 652, 657, 658, 665, 666, 670, 671, 672, 675, 680, 681, 688, 692, 694, 696, 703, 706, 707, 714, 719, 725, 726, 727, 728, 731, 733, 735, 738, 739, 742, 743, 744, 745, 747, 749, 751, 753, 756, 757, 759, 761, 762, 763, 764, 765, 766, 768, 769, 771, 772, 775, 778, 781, 782, 784, 786, 787, 791, 796, 799, 800, 802, 804, 805, 806, 808, 810, 811, 813, 815, 819, 821, 826, 831, 832, 835, 840, 843, 844, 846, 851, 852, 853, 857, 859, 866, 872, 875, 879, 881, 884, 885, 886, 887, 891, 895, 897, 900, 901, 905, 913, 915, 920, 921, 926, 927, 928, 933, 934, 935, 938, 941, 943, 944, 973, 981, 982, 984, 987, 992, 993, 1003, 1024, 1026, 1031, 1035, 1036, 1037, 1038, 1042, 1044, 1046, 1048, 1050, 1051, 1053, 1054, 1055, 1056, 1061, 1062, 1071, 1073, 1077, 1084, 1088, 1089, 1092, 1093, 1095, 1096, 1097, 1101, 1102, 1104, 1105, 1111, 1112, 1114, 1122, 1130, 1132, 1133, 1134, 1136, 1146, 1147, 1148, 1149, 1151, 1154, 1162, 1163, 1168, 1171, 1173, 1175, 1179, 1180, 1182, 1183, 1185, 1191, 1197, 1198, 1200, 1202, 1204, 1205, 1206, 1207, 1208, 1209, 1212, 1214, 1216, 1220, 1221, 1222, 1223, 1224, 1225, 1226, 1228, 1230, 1232, 1233, 1234, 1235, 1236, 1238, 1239, 1240, 1243, 1244, 1245, 1246, 1248, 1251, 1252, 1253, 1254, 1255, 1256, 1257, 1258, 1260, 1261, 1263, 1264, 1265, 1266, 1267, 1272, 1274, 1278, 1289, 1290, 1292, 1296, 1297, 1300, 1303, 1304, 1305, 1315, 1319, 1322, 1325, 1353, 1354, 1364, 1380, 1408, 1413, 1419, 1420, 1437, 1460, 1485, 1503, 1509, 1529, 1530, 1545, 1566, 1612, 1633, 1670, 1673, 1674, 1677, 1678, 1681, 1683, 1685, 1686, 1687, 1694, 1695, 1699, 1775, 1802, 1814, 1820, 1872, 1964, 1965, 2012, 2032, 2050, 2133, 2162, 2172, 2203

İngiliz Mandası, 34, 124, 132, 310, 340, 458, 706, 714, 1024, 1695, 1964

İngiliz Yüksek Komiserliği, 32, 35, 63, 72, 169, 189, 474, 477, 478, 483, 489, 680, 733, 738, 765, 886, 891, 913, 943, 987, 1042, 1061, 1101, 1102, 1111, 1179, 1185, 1228, 1274, 1303

İngiltere, 15, 16, 19, 23, 31, 32, 33, 37, 55, 62, 65, 81, 91, 100, 103, 108, 122, 131, 142, 144, 145, 147, 163, 185, 197, 206, 269, 275, 279, 282, 333, 338, 353, 365, 369, 373, 453, 454, 455, 456, 458, 460, 461, 462, 464, 465, 466, 467, 468, 469, 470, 474, 475, 477, 478, 482, 488, 489,

491, 512, 514, 516, 517, 518, 596, 599, 600, 607, 618, 622, 624, 625, 635, 638, 641, 643, 644, 649, 651, 654, 655, 657, 666, 668, 670, 673, 675, 676, 679, 680, 683, 684, 692, 695, 699, 701, 703, 706, 707, 709, 710, 711, 713, 714, 718, 720, 721, 722, 723, 725, 726, 727, 731, 732, 733, 734, 735, 737, 738, 740, 742, 743, 744, 745, 747, 748, 749, 751, 752, 753, 754, 756, 757, 758, 760, 762, 765, 766, 769, 770, 771, 772, 773, 775, 776, 777, 778, 780, 781, 782, 784, 785, 786, 788, 789, 791, 796, 797, 799, 804, 806, 807, 808, 811, 813, 815, 817, 823, 824, 826, 830, 831, 832, 833, 835, 837, 838, 841, 844, 845, 846, 849, 851, 852, 853, 855, 856, 859, 860, 863, 870, 872, 874, 875, 876, 879, 881, 882, 884, 885, 886, 887, 888, 889, 890, 891, 894, 895, 897, 899, 900, 901, 903, 905, 909, 911, 912, 914, 924, 925, 926, 927, 928, 929, 930, 931, 932, 933, 934, 935, 936, 937, 938, 939, 940, 941, 943, 944, 981, 982, 983, 984, 992, 993, 994, 995, 996, 1023, 1024, 1025, 1026, 1030, 1035, 1036, 1038, 1042, 1044, 1046, 1047, 1048, 1050, 1051, 1053, 1054, 1055, 1056, 1057, 1061, 1062, 1063, 1065, 1068, 1071, 1074, 1079, 1084, 1086, 1087, 1090, 1091, 1092, 1096, 1097, 1098, 1100, 1101, 1102, 1103, 1104, 1105, 1107, 1108, 1111, 1112, 1114, 1115, 1118, 1122, 1127, 1134, 1136, 1137, 1139, 1140, 1141, 1146, 1147, 1148, 1149, 1151, 1152, 1154, 1155, 1156, 1157, 1159, 1160, 1162, 1163, 1164, 1165, 1168, 1169, 1173, 1175, 1176, 1178, 1180, 1181, 1182, 1183, 1185, 1186, 1187, 1188, 1191, 1197, 1198, 1199, 1200, 1202, 1204, 1205, 1206, 1207, 1209, 1212, 1213, 1214, 1216, 1221, 1222, 1223, 1224, 1225, 1226, 1228, 1230, 1232, 1236, 1238, 1239, 1240, 1241, 1243, 1244, 1245, 1246, 1248, 1250, 1251, 1252, 1254, 1255, 1256, 1257, 1258, 1260, 1261, 1263, 1267, 1268, 1270, 1275, 1277, 1280, 1284, 1285, 1290, 1296, 1297, 1298, 1301, 1302, 1303, 1304, 1305, 1306, 1313, 1315, 1319, 1348, 1353, 1380, 1409, 1437, 1460, 1481, 1543, 1566, 1576, 1584, 1591, 1674, 1684, 1686, 1691, 1695, 1699, 1715, 1766, 1775, 1811, 1867, 1880, 1900, 1906, 1962, 1963, 1964, 1965, 1972, 2032, 2058

inhisar, 56, 761, 790, 877, 956, 1368, 1520, 1619, 1694, 1697, 1772, 1773, 1778, 1779, 1780, 1831, 1858, 1876, 1924, 1942, 1945, 1983, 1989, 2012, 2030, 2043, 2044, 2067, 2107, 2138, 2145, 2153, 2293, 2236, 2294

intihab, 216, 217, 309, 317, 511, 666, 667, 668, 682, 708, 712, 762, 765, 787, 789, 792, 811, 816, 849, 972, 975, 1072, 1172, 1211, 1215, 1235, 1249, 1266, 1287, 1337, 1344, 1404, 1406, 1413, 1416, 1430, 1433, 1437, 1454, 1474, 1477, 1485, 1486, 1487, 1585, 1596, 1610, 1624, 1629, 1637, 1656, 1658, 1673, 1/773, 1825, 1948, 2080, 2103, 2105, 2117, 2132, 2139, 2155, 2156, 2159, 2162, 2166, 2167, 2217, 2286

iptal davası, 1765

iradei milliye, 41, 44, 144, 197, 204, 259, 266, 269, 296, 307, 498, 499, 500, 501, 519, 528, 532, 1228, 1290, 1708

iradei seniyye, 29, 58, 59, 62, 67, 71, 72, 75, 79, 80, 82, 86, 87, 88, 91, 92, 95, 105, 107, 119, 125, 128, 133, 142, 143, 151, 158, 160, 165, 169, 176, 178, 179, 180, 184, 263, 266, 270, 273, 275, 277, 285, 287, 288, 297, 298, 299, 302, 319, 327, 340, 343, 352, 355, 373, 374, 376, 378, 379, 392, 393, 400, 424, 425, 491, 493, 498, 501, 519, 520, 546, 658, 743, 893, 945, 1167

İran, 249, 269, 296, 341, 352, 366, 439, 440, 491, 582, 649, 654, 662, 731, 751, 762, 763, 772, 785, 800, 810, 837, 838, 885, 1020, 1021, 1027, 1056, 1086, 1111, 1118, 1134, 1140, 1150, 1165, 1175, 1187, 1188, 1192, 1202, 1210, 1222, 1230, 1250, 1301, 1410, 1441, 1503, 1677, 1835, 1846, 1863, 1885, 2016, 2019, 2170, 2250, 2268, 2270

irtica, 1744, 1754, 1874, 1885, 1899, 2054

iskan/iskân, 61, 67, 71, 72, 84, 88, 89, 91, 98, 99, 115, 117, 120, 126, 129, 134, 136, 138, 140, 148, 154, 168, 173, 176, 182, 190, 194, 274, 276, 278, 282, 286, 320, 436, 440, 452, 464, 760, 896, 921, 1000, 1131, 1268, 1286, 1310, 1312, 1326, 1345, 1373, 1387, 1388, 1389, 1407, 1417, 1429, 1461, 1483, 1495, 1498, 1502, 1506, 1507, 1509, 1510,

1511, 1512, 1513, 1516, 1521, 1522, 1523, 1524, 1529, 1535, 1539, 1543, 1544, 1547, 1558, 1562, 1563, 1564, 1565, 1567, 1568, 1571, 1572, 1581, 1582, 1583, 1584, 1585, 1590, 1594, 1601, 1610, 1628, 1632, 1637, 1639, 1650, 1664, 1666, 1670, 1671, 1674, 1675, 1677, 1679, 1683, 1701, 1702, 1703, 1704, 1705, 1712, 1713, 1714, 1721, 1731, 1735, 1775, 1776, 1777, 1799, 1800, 1807, 1810, 1832, 1836, 1861, 1889, 1892, 1907, 1919, 1920, 1969, 1979, 2005, 2020, 2027, 2038, 2070, 2096, 2102, 2122, 2125, 2179, 2208, 2220, 2237, 2248, 2272, 2276, 2285

İslamiyet, 520, 619, 1116, 1669, 1743, 1747

İstanbul, 5, 6, 7, 8, 10, 16, 17, 18, 20, 21, 23, 24, 25, 26, 28, 29, 30, 31, 32, 33, 34, 35, 36, 37, 39, 41, 42, 43, 44, 45, 46, 47, 48, 49, 50, 51, 55, 56, 57, 59, 60, 61, 64, 65, 66, 67, 70, 71, 73, 74, 75, 76, 80, 81, 82, 83, 84, 85, 86, 87, 88, 90, 91, 95, 96, 97, 100, 102, 103, 104, 105, 106, 107, 109, 112, 113, 115, 116, 117, 118, 120, 121, 122, 124, 125, 126, 131, 132, 133, 134, 136, 137, 138, 139, 140, 141, 142, 143, 144, 145, 146, 147, 148, 149, 150, 151, 152, 153, 154, 155, 156, 157, 158, 159, 161, 162, 163, 164, 165, 166, 167, 168, 169, 170, 172, 173, 175, 176, 177, 178, 179, 182, 183, 184, 185, 186, 187, 188, 190, 191, 193, 195, 196, 197, 198, 199, 200, 201, 202, 203, 204, 205, 206, 207, 210, 211, 212, 213, 214, 215, 216, 219, 220, 222, 229, 231, 232, 233, 235, 236, 237, 239, 240, 241, 242, 243, 244, 247, 248, 252, 255, 256, 259, 261, 263, 264, 265, 266, 267, 268, 269, 271, 272, 273, 274, 275, 277, 278, 279, 280, 282, 283, 284, 286, 287, 288, 289, 290, 291, 292, 293, 294, 295, 296, 298, 299, 300, 301, 302, 303, 304, 305, 306, 307, 308, 311, 312, 314, 316, 317, 319, 320, 321, 322, 324, 325, 327, 330, 331, 332, 333, 334, 335, 336, 338, 341, 342, 343, 344, 348, 350, 351, 352, 353, 354, 355, 356, 357, 358, 359, 360, 361, 363, 364, 365, 368, 369, 370, 371, 376, 377, 380, 381, 382, 386, 387, 388, 390, 394, 395, 396, 397, 398, 399, 401, 402, 404, 405, 407, 409, 414, 417, 418, 419, 423, 425, 427, 429, 430, 432, 434, 435, 436, 437, 440, 441, 446, 447, 448, 450, 451, 452, 453, 454, 456, 457, 458, 459, 460, 461, 464, 465, 467, 468, 469, 474, 475, 476, 477, 478, 479, 480, 482, 486, 487, 488, 489, 490, 491, 492, 493, 494, 495, 496, 497, 498, 500, 505, 506, 513, 515, 516, 517, 530, 533, 538, 541, 545, 550, 551, 557, 558, 559, 560, 566, 567, 571, 574, 575, 576, 585, 586, 587, 595, 596, 599, 600, 601, 606, 607, 608, 610, 615, 616, 619, 620, 621, 622, 623, 624, 625, 626, 627, 628, 629, 631, 633, 635, 636, 637, 638, 639, 640, 641, 644, 646, 647, 648, 649, 650, 651, 652, 654, 655, 657, 658, 659, 661, 664, 665, 666, 670, 671, 672, 675, 676, 677, 679, 680, 684, 685, 687, 691, 692, 693, 694, 695, 696, 699, 700, 703, 704, 705, 706, 707, 708, 709, 710, 711, 712, 713, 714, 718, 719, 720, 721, 722, 725, 726, 727, 728, 731, 732, 733, 734, 735, 736, 737, 738, 739, 741, 742, 743, 745, 746, 747, 750, 752, 753, 754, 761, 763, 764, 765, 766, 767, 769, 771, 772, 773, 774, 775, 776, 778, 780, 781, 782, 783, 784, 785, 786, 787, 788, 789, 791, 793, 794, 795, 796, 797, 798, 799, 802, 804, 806, 810, 813, 814, 815, 816, 817, 818, 819, 821, 823, 824, 825, 826, 830, 832, 833, 835, 836, 837, 841, 843, 844, 846, 847, 849, 852, 854, 855, 856, 858, 859, 863, 867, 869, 870, 871, 872, 873, 875, 879, 881, 884, 885, 886, 887, 888, 890, 891, 894, 895, 897, 899, 900, 902, 904, 905, 906, 908, 909, 910, 911, 912, 913, 914, 915, 917, 918, 919, 920, 924, 926, 927, 929, 930, 932, 933, 934, 935, 937, 938, 939, 942, 943, 944, 945, 946, 947, 948, 949, 950, 951, 954, 959, 970, 972, 973, 974, 977, 979, 980, 981, 982, 984, 985, 987, 988, 989, 990, 991, 992, 993, 994, 996, 997, 998, 1000, 1001, 1002, 1003, 1004, 1010, 1011, 1014, 1015, 1020, 1021, 1022, 1024, 1027, 1028, 1033, 1038, 1041, 1042, 1044, 1046, 1047, 1050, 1051, 1053, 1054, 1055, 1057, 1058, 1061, 1063, 1065, 1066, 1068, 1069, 1070, 1072, 1073, 1074, 1077, 1079, 1080, 1081, 1082, 1084, 1085, 1086, 1087, 1088, 1089, 1090, 1093, 1095, 1097, 1098, 1099, 1101, 1102, 1103, 1104, 1105, 1106,

1108, 1109, 1111, 1112, 1113, 1114,
1115, 1116, 1119, 1122, 1124, 1126,
1127, 1128, 1130, 1132, 1133, 1134,
1140, 1141, 1142, 1146, 1148, 1149,
1150, 1151, 1152, 1153, 1154, 1155,
1156, 1157, 1159, 1161, 1162, 1167,
1168, 1169, 1171, 1172, 1173, 1175,
1178, 1179, 1180, 1182, 1183, 1184,
1185, 1186, 1187, 1188, 1189, 1190,
1193, 1194, 1196, 1197, 1199, 1201,
1202, 1203, 1204, 1205, 1206, 1207,
1208, 1212, 1214, 1216, 1218, 1222,
1225, 1226, 1227, 1228, 1229, 1230,
1232, 1233, 1235, 1236, 1238, 1239,
1240, 1242, 1243, 1244, 1245, 1246,
1248, 1250, 1251, 1252, 1253, 1254,
1255, 1256, 1257, 1258, 1259, 1260,
1261, 1262, 1263, 1264, 1265, 1266,
1267, 1269, 1270, 1271, 1272, 1274,
1275, 1277, 1278, 1279, 1280, 1282,
1283, 1284, 1285, 1286, 1287, 1288,
1289, 1290, 1291, 1292, 1293, 1294,
1295, 1296, 1297, 1298, 1299, 1300,
1301, 1302, 1303, 1304, 1305, 1307,
1308, 1309, 1312, 1313, 1315, 1316,
1317, 1318, 1319, 1320, 1321, 1322,
1323, 1324, 1325, 1326, 1327, 1333,
1339, 1344, 1345, 1346, 1350, 1352,
1354, 1355, 1361, 1362, 1367, 1368,
1375, 1378, 1380, 1381, 1382, 1383,
1384, 1390, 1391, 1392, 1393, 1394,
1395, 1396, 1399, 1401, 1410, 1411,
1413, 1414, 1415, 1416, 1417, 1418,
1419, 1420, 1422, 1424, 1427, 1428,
1431, 1433, 1434, 1435, 1436, 1437,
1438, 1439, 1440, 1441, 1443, 1445,
1446, 1448, 1450, 1451, 1456, 1459,
1460, 1461, 1462, 1463, 1465, 1466,
1467, 1468, 1469, 1470, 1471, 1472,
1473, 1474, 1475, 1476, 1478, 1479,
1482, 1483, 1484, 1486, 1488, 1489,
1490, 1491, 1493, 1494, 1495, 1496,
1497, 1498, 1499, 1500, 1501, 1502,
1503, 1506, 1508, 1509, 1510, 1513,
1514, 1517, 1518, 1519, 1520, 1523,
1525, 1526, 1527, 1528, 1529, 1530,
1533, 1534, 1536, 1538, 1539, 1543,
1544, 1545, 1547, 1557, 1562, 1563,
1564, 1565, 1567, 1569, 1570, 1572,
1573, 1574, 1576, 1577, 1578, 1579,
1580, 1581, 1583, 1584, 1585, 1587,
1588, 1589, 1591, 1592, 1597, 1598,
1600, 1602, 1603, 1604, 1605, 1607,
1609, 1610, 1611, 1612, 1613, 1614,
1615, 1616, 1617, 1618, 1619, 1620,
1622, 1624, 1625, 1627, 1628, 1631,
1632, 1636, 1639, 1642, 1646, 1647,
1648, 1650, 1655, 1656, 1659, 1660,
1661, 1662, 1663, 1664, 1665, 1666,
1667, 1669, 1670, 1671, 1672, 1673,
1675, 1676, 1677, 1679, 1680, 1681,
1683, 1684, 1685, 1687, 1688, 1690,
1691, 1692, 1694, 1699, 1700, 1701,
1702, 1703, 1704, 1705, 1706, 1711,
1712, 1713, 1714, 1715, 1718, 1720,
1722, 1723, 1724, 1725, 1726, 1727,
1728, 1729, 1730, 1731, 1732, 1734,
1737, 1739, 1740, 1745, 1747, 1753,
1756, 1757, 1762, 1763, 1767, 1768,
1776, 1777, 1779, 1782, 1785, 1787,
1788, 1792, 1797, 1801, 1803, 1804,
1806, 1810, 1816, 1817, 1818, 1823,
1825, 1826, 1831, 1832, 1833, 1843,
1846, 1848, 1849, 1854, 1855, 1857,
1859, 1863, 1865, 1872, 1873, 1874,
1876, 1879, 1880, 1882, 1884, 1885,
1886, 1887, 1889, 1892, 1895, 1896,
1897, 1898, 1906, 1911, 1923, 1927,
1937, 1944, 1946, 1953, 1967, 1968,
1973, 1974, 1977, 1980, 1981, 1982,
1984, 1986, 1989, 1990, 1993, 1997,
2000, 2001, 2002, 2003, 2004, 2006,
2009, 2013, 2016, 2017, 2019, 2020,
2021, 2025, 2028, 2033, 2036, 2038,
2039, 2040, 2045, 2047, 2049, 2050,
2054, 2055, 2056, 2058, 2060, 2061,
2063, 2066, 2067, 2068, 2069, 2073,
2076, 2078, 2081, 2082, 2083, 2085,
2086, 2088, 2090, 2091, 2094, 2096,
2097, 2098, 2104, 2105, 2106, 2107,
2111, 2122, 2127, 2132, 2133, 2135,
2137, 2139, 2143, 2147, 2153, 2154,
2155, 2157, 2158, 2164, 2166, 2167,
2168, 2169, 2170, 2173, 2175, 2178,
2179, 2182, 2183, 2187, 2190, 2191,
2192, 2195, 2197, 2198, 2202, 2204,
2209, 2210, 2212, 2218, 2219, 2220,
2223, 2224, 2225, 2227, 2228, 2229,
2235, 2238, 2241, 2242, 2251, 2255,
2256, 2257, 2258, 2260, 2261, 2264,
2266, 2267, 2269, 2274, 2275, 2280,
2284, 2285, 2287, 2291, 2293, 2294,
2296, 2297, 2298, 2300, 2301, 2303,
2305

İstanbul Hükümeti, 5, 8, 18, 28, 29, 33, 43, 44, 57, 59, 67, 83, 84, 95, 97, 106, 109, 116, 134, 140, 142, 143, 145, 147, 149, 153, 155, 157, 158, 177, 185, 202, 211, 212, 220, 231, 232, 233, 242, 243, 263, 283, 294, 300, 303, 307, 308, 311, 312, 316, 320, 325, 330, 331, 332, 335, 336, 341, 343, 353, 356, 358, 363, 364, 371, 377, 380, 382, 387, 390, 398, 399, 401, 404, 414, 418, 423, 425, 427, 429, 430, 432, 434, 435, 441, 447, 450, 453, 454, 457, 458, 459, 460, 464, 465, 467, 468, 474, 475, 477, 487, 488, 489, 490, 491, 492, 495, 498, 559, 585, 587, 595, 601, 606, 615, 619, 621, 622, 623, 626, 628, 629, 631, 636, 638, 641, 650, 657, 659, 665, 676, 684, 691, 692, 696, 713, 721, 733, 750, 764, 769, 778, 784, 786, 788, 791, 799, 818, 821, 824, 826, 835, 841, 859, 870, 871, 872, 887, 897, 899, 902, 924, 926, 927, 929, 934, 937, 942, 943, 944, 945, 946, 954, 982, 987, 988, 989, 990, 992, 993, 994, 997, 998, 1001, 1020, 1021, 1027, 1038, 1041, 1044, 1050, 1054, 1055, 1057, 1063, 1069, 1082, 1085, 1088, 1090, 1095, 1097, 1101, 1102, 1106, 1109, 1114, 1115, 1116, 1122, 1126, 1133, 1146, 1148, 1161, 1162, 1169, 1182, 1190, 1208, 1212, 1216, 1225, 1229, 1236, 1243, 1261, 1262, 1265, 1274, 1282, 1284, 1286, 1288, 1290, 1292, 1293, 1295, 1296, 1378, 1465, 1478, 1483, 1489, 1502, 1536, 1607, 1614, 1712, 1898, 2132

İstanbul Şehremaneti, 493, 545, 658, 707, 771, 946, 1051, 1086, 1496, 1600, 1612, 1616, 1627, 1639, 1662, 1701, 1803, 1872, 1927, 2058, 2147, 2287

istatistik, 29, 82, 117, 464, 567, 778, 841, 946, 1210, 1416, 1437, 1442, 1465, 1479, 1504, 1582, 1617, 1809, 1920, 1921, 1991, 2009, 2039, 2072, 2074, 2083, 2087, 2096, 2102, 2107, 2120, 2150, 2167, 2168, 2169, 2198, 2201, 2208, 2213, 2256, 2266, 2274, 2275, 2277, 2282, 2285, 2294, 2295, 2297, 2298, 2299, 2300, 2302, 2303, 2304

İstiklal/istiklâl, 11, 16, 17, 19, 20, 21, 22, 24, 29, 32, 36, 44, 55, 56, 60, 61, 62, 66, 68, 86, 104, 107, 115, 116, 125, 129, 143, 144, 147, 159, 164, 168, 169, 172, 191, 193, 195, 197, 202, 205, 212, 219, 220, 225, 245, 246, 251, 253, 261, 269, 274, 313, 314, 315, 321, 331, 348, 350, 375, 379, 382, 383, 388, 395, 397, 398, 400, 406, 411, 412, 413, 415, 416, 418, 420, 429, 430, 435, 449, 450, 451, 456, 473, 501, 506, 511, 532, 554, 555, 556, 567, 568, 569, 570, 571, 579, 580, 581, 582, 583, 587, 593, 595, 597, 598, 599, 601, 605, 606, 613, 616, 619, 620, 630, 632, 648, 649, 659, 662, 666, 677, 680, 683, 684, 690, 696, 698, 701, 707, 711, 713, 717, 719, 724, 727, 731, 733, 735, 741, 747, 757, 764, 768, 772, 780, 784, 785, 787, 789, 790, 792, 794, 796, 801, 802, 803, 804, 811, 816, 817, 818, 820, 824, 826, 832, 833, 834, 840, 842, 843, 844, 846, 850, 858, 865, 868, 871, 875, 876, 893, 894, 895, 896, 898, 903, 917, 919, 920, 947, 949, 953, 961, 971, 972, 973, 994, 1004, 1005, 1006, 1008, 1009, 1013, 1015, 1017, 1018, 1019, 1026, 1028, 1033, 1036, 1037, 1042, 1043, 1050, 1051, 1052, 1059, 1066, 1073, 1077, 1078, 1088, 1100, 1108, 1120, 1134, 1135, 1139, 1144, 1148, 1150, 1159, 1165, 1168, 1174, 1177, 1179, 1190, 1193, 1198, 1199, 1200, 1204, 1205, 1213, 1214, 1219, 1221, 1246, 1247, 1259, 1261, 1264, 1266, 1267, 1269, 1271, 1272, 1278, 1281, 1283, 1285, 1287, 1293, 1294, 1308, 1310, 1313, 1314, 1316, 1321, 1324, 1325, 1326, 1327, 1346, 1378, 1379, 1380, 1381, 1382, 1383, 1390, 1410, 1412, 1418, 1419, 1420, 1431, 1442, 1443, 1458, 1459, 1474, 1476, 1477, 1478, 1480, 1481, 1492, 1495, 1497, 1499, 1500, 1502, 1503, 1510, 1513, 1518, 1521, 1525, 1526, 1528, 1531, 1536, 1538, 1545, 1571, 1572, 1575, 1577, 1582, 1585, 1595, 1596, 1600, 1607, 1608, 1609, 1612, 1613, 1625, 1628, 1633, 1640, 1655, 1656, 1659, 1660, 1670, 1699, 1707, 1708, 1709, 1710, 1712, 1717, 1719, 1721, 1729, 1737, 1738, 1742, 1744, 1747, 1755, 1756, 1757, 1759, 1762, 1781, 1795, 1806, 1814, 1815, 1824, 1825, 1826, 1827, 1828, 1829, 1830, 1831, 1832, 1833, 1834, 1836, 1838, 1840, 1843, 1844, 1846, 1847, 1848, 1849, 1850, 1853,

1854, 1855, 1856, 1857, 1858, 1859, 1860, 1861, 1862, 1863, 1864, 1865, 1866, 1867, 1868, 1869, 1870, 1872, 1873, 1874, 1875, 1876, 1877, 1878, 1879, 1880, 1881, 1883, 1885, 1886, 1887, 1888, 1889, 1890, 1891, 1892, 1895, 1896, 1897, 1899, 1900, 1901, 1903, 1905, 1906, 1910, 1911, 1912, 1917, 1965, 1972, 1974, 1975, 1978, 1979, 1980, 1981, 1982, 1985, 1987, 1988, 1990, 1993, 1996, 2000, 2001, 2002, 2003, 2004, 2005, 2006, 2009, 2011, 2012, 2013, 2015, 2016, 2017, 2018, 2019, 2020, 2021, 2022, 2023, 2024, 2029, 2035, 2036, 2037, 2038, 2039, 2040, 2041, 2042, 2043, 2044, 2045, 2046, 2047, 2050, 2051, 2053, 2054, 2055, 2056, 2057, 2058, 2060, 2062, 2063, 2064, 2066, 2067, 2068, 2069, 2071, 2086, 2088, 2090, 2106, 2107, 2111, 2116, 2117, 2119, 2122, 2130, 2133, 2134, 2138, 2152, 2156, 2205, 2213, 2218, 2234, 2242, 2253, 2263

İstiklal Madalyası/İstiklâl Madalyası, 430, 858, 1050, 1059, 1199, 1285, 1287, 1294, 1383, 1442, 1476, 1477, 1480, 1481, 1492, 1495, 1497, 1503, 1518, 1521, 1525, 1528, 1571, 1575, 1595, 1596, 1609, 1633, 1660, 1708, 1709, 1712, 1717, 1719, 1729, 1806, 1815, 1832, 1836, 1838, 1843, 1846, 1847, 1848, 1849, 1850, 1853, 1885, 1886, 1888, 1900, 1905, 1974, 1980, 1982, 1985, 1987, 1988, 1990, 2001, 2002, 2003, 2004, 2006, 2011, 2013, 2015, 2016, 2017, 2018, 2019, 2020, 2024, 2029, 2056, 2067, 2107, 2116, 2122, 2130, 2133, 2213, 2234, 2242

İstiklal Mahkemeleri/İstiklâl Mahkemeleri, 11, 245, 253, 315, 379, 383, 388, 397, 413, 415, 418, 429, 449, 511, 555, 556, 567, 568, 569, 570, 597, 599, 605, 606, 648, 683, 741, 784, 787, 789, 792, 824, 834, 840, 850, 865, 894, 896, 898, 903, 917, 971, 1005, 1006, 1008, 1009, 1015, 1017, 1018, 1036, 1043, 1073, 1120, 1150, 1165, 1193, 1198, 1200, 1204, 1205, 1214, 1259, 1261, 1266, 1267, 1269, 1283, 1314, 1316, 1321, 1324, 1346, 1378, 1382, 1390, 1410, 1458, 1502, 1513, 1528, 1538, 1612, 1625, 1659, 1707, 1721, 1737, 1738, 1747, 1755, 1756, 1757, 1762, 1827, 1846, 1906, 1910, 1993, 2017, 2054, 2069, 2071, 2086, 2088, 2117, 2119

İstiklal Mahkemesi/İstiklâl Mahkemesi, 104, 220, 246, 350, 375, 395, 397, 398, 400, 411, 415, 416, 418, 420, 435, 501, 506, 532, 554, 568, 569, 570, 571, 595, 597, 598, 601, 606, 616, 619, 620, 630, 648, 680, 683, 684, 690, 696, 698, 701, 717, 719, 724, 727, 733, 735, 757, 768, 784, 785, 789, 790, 792, 794, 796, 801, 802, 803, 804, 811, 816, 817, 818, 820, 826, 832, 833, 834, 842, 843, 844, 868, 871, 875, 876, 893, 894, 895, 949, 971, 1004, 1006, 1008, 1009, 1013, 1017, 1018, 1019, 1033, 1036, 1037, 1051, 1052, 1077, 1078, 1088, 1100, 1139, 1144, 1174, 1177, 1190, 1193, 1198, 1200, 1213, 1219, 1246, 1247, 1267, 1269, 1271, 1272, 1278, 1285, 1308, 1310, 1314, 1316, 1321, 1327, 1378, 1379, 1313, 1378, 1380, 1381, 1382, 1383, 1418, 1419, 1420, 1443, 1458, 1459, 1499, 1525, 1526, 1528, 1531, 1536, 1545, 1572, 1577, 1585, 1600, 1607, 1609, 1612, 1640, 1655, 1659, 1699, 1742, 1747, 1755, 1756, 1759, 1824, 1825, 1826, 1828, 1829, 1830, 1831, 1832, 1833, 1834, 1840, 1843, 1844, 1846, 1849, 1853, 1854, 1855, 1856, 1857, 1858, 1859, 1860, 1861, 1862, 1863, 1864, 1865, 1866, 1867, 1868, 1869, 1870, 1872, 1873, 1874, 1875, 1876, 1877, 1878, 1879, 1880, 1881, 1883, 1886, 1887, 1888, 1889, 1890, 1891, 1892, 1895, 1896, 1897, 1899, 1901, 1903, 1910, 1911, 1912, 1917, 1972, 1974, 1978, 1979, 1981, 1985, 1988, 2000, 2004, 2005, 2009, 2012, 2016, 2018, 2021, 2022, 2023, 2035, 2036, 2037, 2038, 2039, 2040, 2041, 2042, 2043, 2044, 2045, 2046, 2047, 2050, 2051, 2053, 2054, 2055, 2056, 2057, 2058, 2060, 2062, 2063, 2064, 2066, 2068, 2106, 2111, 2156, 2218

İstiklal Savaşı/İstiklâl Savaşı, 581, 659, 1013, 1500, 1536, 1744, 1762, 1781, 1795, 1806, 1846, 1849, 1886, 1887, 1900, 1996, 2002, 2013, 2017, 2024, 2029, 2050, 2063

İstinaf Mahkemeleri, 572, 574, 617, 776, 1590, 1622, 1762, 1818, 2086
İstinaf Mahkemesi, 571, 572, 573, 574, 614, 663, 677, 776, 1002, 1482, 1622, 1655
istisnai mahkeme, 1766
İsviçre Medeni Kanunu, 1879, 1913, 1914, 1987, 2008
isyan, 291, 310, 330, 363, 391, 435, 438, 453, 473, 510, 536, 584, 603, 605, 661, 664, 678, 733, 741, 745, 758, 759, 786, 805, 865, 869, 888, 893, 894, 919, 997, 1067, 1117, 1145, 1146, 1166, 1181, 1194, 1237, 1382, 1500, 1742, 1743, 1747, 1748, 1751, 1752, 1755, 1760, 1818, 1824, 1828, 1830, 1833, 1834, 1837, 1846, 1853, 1855, 1859, 1875, 1882, 1886, 1925, 1928, 1934, 1964, 1967, 1981, 2058, 2122, 2196, 2234
İş Bankası, 24, 193, 195, 451, 496, 917, 918, 1334, 1361, 1538, 1562, 1683, 1691, 1718, 1727, 1734, 1788, 1904, 1946, 1967, 1972, 1982, 1986, 1996, 2009, 2030, 2058, 2094, 2123, 2145, 2179, 2183, 2191, 2204, 2205, 2216, 2224, 2225, 2275
işçi, 31, 56, 64, 150, 167, 187, 317, 350, 365, 374, 430, 445, 490, 719, 795, 817, 844, 855, 1027, 1053, 1058, 1062, 1101, 1133, 1162, 1192, 1193, 1249, 1294, 1302, 1303, 1354, 1430, 1462, 1480, 1482, 1491, 1499, 1503, 1517, 1520, 1609, 1796, 1839, 1941, 1966, 2000, 2055
işgal, 4, 5, 6, 15, 16, 17, 24, 27, 28, 30, 31, 37, 43, 48, 49, 50, 51, 52, 53, 54, 57, 58, 60, 61, 62, 64, 66, 71, 72, 73, 74, 77, 78, 79, 80, 84, 85, 86, 87, 89, 90, 92, 93, 94, 95, 96, 97, 98, 100, 101, 102, 103, 104, 106, 107, 108, 109, 111, 112, 113, 114, 116, 117, 118, 120, 127, 130, 131, 133, 134, 135, 136, 138, 145, 147, 151, 152, 154, 161, 163, 166, 169, 170, 172, 183, 186, 189, 191, 198, 199, 204, 215, 216, 230, 231, 234, 239, 240, 243, 247, 257, 258, 259, 268, 270, 272, 277, 281, 282, 284, 287, 291, 292, 294, 295, 296, 299, 302, 305, 306, 307, 308, 312, 317, 319, 335, 336, 340, 345, 346, 347, 348, 349, 354, 356, 357, 360, 361, 363, 366, 368, 377, 381, 386, 402, 409, 422, 427, 458, 459, 460, 461, 462, 463, 464, 465, 466, 470, 471, 489, 490, 491, 560, 579, 589, 590, 591, 592, 593, 595, 597, 603, 604, 605, 606, 607, 611, 612, 616, 618, 623, 625, 629, 633, 645, 651, 652, 657, 658, 660, 665, 667, 668, 671, 672, 673, 674, 675, 676, 678, 680, 681, 682, 688, 689, 694, 695, 700, 702, 705, 709, 710, 722, 728, 729, 735, 737, 751, 753, 773, 778, 786, 787, 792, 804, 820, 821, 824, 843, 851, 860, 862, 863, 884, 890, 891, 899, 900, 923, 925, 933, 937, 938, 939, 940, 944, 954, 983, 986, 987, 997, 998, 1000, 1002, 1004, 1005, 1016, 1024, 1025, 1026, 1029, 1030, 1036, 1046, 1047, 1056, 1059, 1063, 1091, 1094, 1112, 1116, 1120, 1146, 1154, 1179, 1181, 1196, 1197, 1201, 1202, 1205, 1207, 1208, 1209, 1215, 1216, 1221, 1222, 1226, 1229, 1231, 1232, 1235, 1236, 1237, 1245, 1248, 1259, 1261, 1263, 1273, 1278, 1282, 1286, 1287, 1300, 1305, 1307, 1313, 1317, 1323, 1324, 1352, 1378, 1384, 1411, 1413, 1418, 1419, 1429, 1436, 1441, 1446, 1447, 1448, 1459, 1472, 1482, 1485, 1491, 1522, 1523, 1532, 1566, 1607, 1616, 1686, 1712, 1748, 1775, 1826, 1828, 1833, 1957, 1963, 2063, 2097, 2132, 2156
İtalya, 15, 31, 32, 33, 51, 52, 62, 65, 78, 93, 103, 108, 120, 122, 125, 143, 144, 163, 206, 221, 255, 275, 282, 304, 312, 365, 400, 427, 433, 447, 455, 459, 467, 468, 476, 481, 512, 514, 516, 586, 590, 599, 615, 622, 646, 647, 649, 651, 669, 671, 673, 676, 683, 684, 692, 696, 699, 705, 708, 713, 721, 722, 723, 727, 729, 733, 735, 743, 744, 745, 750, 754, 762, 765, 766, 768, 773, 776, 780, 799, 804, 853, 859, 868, 872, 886, 899, 902, 912, 913, 915, 926, 928, 929, 930, 934, 935, 940, 981, 995, 996, 1021, 1029, 1030, 1031, 1042, 1053, 1062, 1080, 1102, 1107, 1109, 1117, 1120, 1122, 1139, 1140, 1141, 1146, 1148, 1151, 1153, 1154, 1169, 1176, 1183, 1188, 1189, 1190, 1191, 1192, 1202, 1209, 1213, 1226, 1228, 1230, 1232, 1236, 1238, 1239, 1244, 1251, 1252, 1253, 1254, 1255, 1259, 1260, 1263, 1270, 1279, 1280, 1288, 1289, 1298, 1301, 1349, 1352, 1356, 1481, 1485, 1530, 1593, 1674, 1676, 1685, 1686, 1804, 1863, 1865,

1916, 1918, 1993, 2023, 2042, 2152, 2227, 2229, 2244, 2270
İtalyan, 27, 32, 49, 51, 52, 54, 78, 82, 85, 87, 88, 90, 91, 94, 95, 96, 117, 133, 174, 183, 189, 195, 208, 258, 272, 291, 295, 388, 459, 460, 489, 492, 599, 651, 659, 662, 676, 705, 727, 728, 729, 744, 750, 764, 765, 771, 786, 790, 802, 836, 897, 905, 912, 933, 984, 1003, 1024, 1065, 1066, 1077, 1103, 1109, 1141, 1147, 1148, 1169, 1183, 1205, 1208, 1209, 1214, 1222, 1232, 1233, 1234, 1235, 1238, 1248, 1264, 1266, 1272, 1296, 1304, 1305, 1306, 1431, 1460, 1529, 1670, 1673, 1674, 1678, 1681, 1729, 2050, 2099, 2203
İtibarı Zirai Birlikleri, 1661
İtilaf, 6, 15, 16, 17, 18, 19, 20, 22, 23, 24, 25, 27, 28, 31, 34, 35, 37, 43, 49, 51, 52, 59, 60, 63, 69, 70, 73, 74, 75, 77, 83, 84, 92, 93, 96, 99, 100, 102, 103, 108, 109, 115, 119, 121, 124, 127, 131, 143, 151, 152, 154, 156, 161, 163, 166, 170, 174, 178, 181, 182, 187, 190, 198, 199, 203, 204, 206, 207, 252, 255, 265, 268, 269, 271, 278, 279, 280, 285, 287, 289, 291, 293, 294, 295, 296, 298, 299, 302, 304, 333, 337, 341, 393, 401, 406, 432, 435, 437, 442, 456, 469, 520, 604, 613, 615, 619, 620, 622, 630, 631, 641, 644, 650, 704, 705, 708, 718, 719, 727, 735, 736, 737, 743, 746, 755, 774, 781, 797, 802, 804, 805, 819, 821, 824, 826, 840, 929, 930, 933, 941, 1024, 1059, 1060, 1067, 1086, 1102, 1105, 1110, 1117, 1125, 1165, 1173, 1181, 1205, 1209, 1212, 1224, 1232, 1235, 1236, 1240, 1246, 1262, 1265, 1285, 1288, 1296, 1299, 1302, 1420, 1424, 1576, 1631, 1670, 1682, 1692, 2157, 2161
İttihatçılar Davası, 1911, 1912, 2039
İyonya Devleti, 936, 937, 938, 939, 940, 1054, 1079, 1080, 1082, 1090, 1098, 1102, 1111, 1126, 1131, 1132, 1133, 1138, 1146, 1152, 1153, 1163, 1172, 1203
İzmir, 11, 16, 20, 24, 29, 31, 33, 35, 36, 38, 49, 52, 54, 63, 64, 68, 72, 74, 75, 76, 77, 83, 84, 86, 91, 92, 93, 94, 95, 96, 97, 98, 99, 100, 101, 103, 107, 114, 116, 122, 126, 127, 128, 129, 131, 132, 133, 138, 146, 149, 151, 152, 153, 154, 156, 161, 163, 167, 170, 171, 172, 177, 178, 180, 181, 182, 184, 188, 189, 197, 198, 211, 212, 220, 248, 249, 259, 266, 267, 269, 270, 271, 273, 278, 280, 281, 282, 283, 285, 286, 287, 288, 292, 293, 295, 299, 310, 312, 314, 319, 321, 322, 325, 327, 328, 346, 351, 352, 353, 357, 359, 363, 377, 401, 437, 446, 458, 459, 462, 463, 464, 467, 468, 469, 470, 476, 478, 483, 491, 492, 494, 512, 514, 541, 568, 570, 594, 596, 598, 600, 604, 622, 631, 649, 650, 651, 657, 659, 661, 666, 673, 674, 675, 676, 691, 695, 698, 699, 709, 710, 711, 714, 716, 728, 731, 734, 735, 742, 745, 747, 749, 750, 753, 754, 757, 758, 763, 765, 770, 771, 772, 780, 784, 789, 790, 791, 792, 798, 804, 812, 821, 826, 827, 841, 845, 848, 851, 853, 855, 859, 860, 872, 873, 890, 891, 893, 895, 899, 905, 912, 915, 916, 917, 918, 920, 926, 928, 930, 934, 935, 936, 937, 938, 939, 940, 941, 942, 944, 946, 949, 984, 989, 997, 998, 1000, 1003, 1012, 1013, 1015, 1017, 1019, 1024, 1030, 1036, 1039, 1050, 1053, 1054, 1055, 1057, 1060, 1066, 1074, 1080, 1081, 1084, 1086, 1090, 1093, 1100, 1104, 1120, 1124, 1126, 1129, 1130, 1133, 1136, 1138, 1144, 1145, 1146, 1147, 1148, 1151, 1155, 1163, 1172, 1173, 1180, 1181, 1185, 1186, 1200, 1202, 1203, 1205, 1207, 1209, 1210, 1213, 1218, 1219, 1220, 1221, 1223, 1224, 1226, 1227, 1228, 1229, 1230, 1231, 1232, 1233, 1234, 1235, 1236, 1237, 1238, 1239, 1240, 1241, 1242, 1243, 1244, 1245, 1246, 1248, 1249, 1252, 1253, 1255, 1257, 1260, 1261, 1262, 1263, 1264, 1265, 1268, 1269, 1277, 1280, 1286, 1298, 1299, 1301, 1304, 1305, 1311, 1312, 1319, 1324, 1325, 1328, 1329, 1339, 1350, 1353, 1354, 1355, 1357, 1360, 1362, 1367, 1368, 1376, 1378, 1389, 1390, 1391, 1404, 1408, 1412, 1417, 1418, 1421, 1423, 1424, 1425, 1426, 1427, 1430, 1431, 1433, 1436, 1438, 1441, 1442, 1443, 1446, 1447, 1450, 1455, 1456, 1458, 1459, 1460, 1463, 1464, 1465, 1466, 1467, 1469, 1471, 1472, 1473, 1474, 1478, 1480, 1484, 1485, 1487, 1489, 1490, 1494, 1496, 1498, 1501, 1502, 1504, 1506,

1507, 1509, 1514, 1515, 1520, 1521, 1527, 1531, 1533, 1534, 1538, 1546, 1547, 1552, 1553, 1562, 1565, 1575, 1582, 1584, 1590, 1594, 1595, 1597, 1603, 1605, 1606, 1609, 1611, 1616, 1617, 1618, 1620, 1621, 1628, 1629, 1632, 1635, 1637, 1655, 1657, 1666, 1667, 1671, 1673, 1674, 1675, 1676, 1677, 1679, 1681, 1691, 1694, 1695, 1697, 1701, 1702, 1703, 1707, 1714, 1723, 1726, 1732, 1738, 1739, 1741, 1753, 1757, 1775, 1781, 1788, 1796, 1801, 1808, 1813, 1814, 1818, 1825, 1826, 1828, 1830, 1838, 1857, 1858, 1872, 1874, 1875, 1879, 1886, 1887, 1894, 1902, 1906, 1909, 1910, 1911, 1912, 1937, 1942, 1972, 1990, 1997, 1999, 2003, 2012, 2016, 2024, 2035, 2036, 2037, 2038, 2039, 2040, 2041, 2045, 2052, 2055, 2071, 2073, 2078, 2081, 2085, 2088, 2091, 2096, 2105, 2110, 2115, 2116, 2155, 2158, 2162, 2163, 2164, 2166, 2167, 2169, 2192, 2193, 2195, 2202, 2209, 2213, 2215, 2218, 2226, 2241, 2251, 2252, 2255, 2257, 2258, 2260, 2263, 2267, 2280, 2291, 2294, 2298, 2300, 2301, 2304, 2305

İzmir İktisat Kongresi, 1328, 1354, 1362, 1367, 1430, 1431, 1438, 1441, 1562

J

jandarma, 27, 28, 39, 44, 54, 66, 73, 76, 78, 85, 87, 95, 102, 108, 120, 125, 128, 129, 143, 147, 148, 158, 179, 180, 183, 186, 191, 209, 211, 227, 231, 237, 238, 239, 250, 312, 334, 339, 341, 342, 357, 373, 377, 401, 408, 416, 422, 423, 439, 534, 550, 555, 560, 562, 578, 597, 623, 639, 656, 664, 671, 673, 677, 715, 741, 742, 755, 756, 800, 837, 856, 859, 860, 876, 883, 885, 904, 929, 937, 938, 985, 986, 1001, 1026, 1031, 1048, 1092, 1105, 1119, 1145, 1154, 1166, 1179, 1209, 1215, 1216, 1254, 1265, 1271, 1276, 1278, 1280, 1289, 1295, 1297, 1321, 1322, 1337, 1338, 1369, 1371, 1383, 1422, 1425, 1450, 1459, 1503, 1519, 1566, 1568, 1571, 1578, 1581, 1582, 1585, 1586, 1587, 1596, 1599, 1603, 1606, 1608, 1631, 1634, 1663, 1664, 1670, 1677, 1683, 1686, 1687, 1690, 1712, 1717, 1719, 1720, 1728, 1729, 1731, 1733, 1742, 1794, 1795, 1798, 1812, 1816, 1823, 1829, 1831, 1835, 1849, 1850, 1868, 1883, 1893, 1895, 1897, 1899, 1901, 1923, 1924, 1941, 1954, 1957, 1969, 1985, 1988, 2007, 2019, 2021, 2032, 2034, 2048, 2051, 2066, 2078, 2102, 2111, 2120, 2125, 2132, 2149, 2153, 2172, 2199, 2200, 2208, 2210, 2216, 2218, 2240, 2246, 2272, 2285

Japonya, 31, 85, 103, 206, 365, 460, 467, 491, 706, 721, 726, 736, 780, 882, 901, 911, 928, 994, 995, 1062, 1077, 1154, 1200, 1251, 1349, 1352, 1486, 1670, 1686

K

kabahat, 1860, 1917, 2031, 2196, 2234

Kabotaj Hakkı, 1536, 1584, 1600, 1615, 1682, 2007, 2064

kadastro, 1, 12, 566, 1079, 1508, 1740, 1769, 1770, 1771, 1849, 1852, 1890, 1909, 1915, 1921, 1922, 1969, 2005, 2036, 2039, 2102, 2127, 2235, 2139, 2208, 2235, 2295, 2296

Kalveret, 64

kamu binaları, 557, 2098, 2099

Kanunu Esasi/Kanuni Esasi/Kanun-i Esasi, 30, 187, 207, 220, 222, 283, 435, 454, 496, 497, 499, 500, 520, 522, 528, 529, 530, 531, 533, 538, 539, 542, 545, 603, 606, 620, 635, 832, 857, 889, 968, 991, 1038, 1044, 1045, 1052, 1145, 1170, 1216, 1267, 1274, 1289, 1335, 1337, 1341, 1345, 1346, 1419, 1451, 1477, 1481, 1483, 1497, 1498, 1505, 1542, 1549, 1550, 1554, 1578, 1584, 1596, 1627, 1629, 1633, 1637, 1642, 1648, 1654, 1704, 1792, 1793, 1986, 2106, 2109, 2114

kapitalizm, 55, 195, 260, 262, 351, 352, 382, 397, 500, 719, 763, 891, 904, 1086

kapitülasyon, 1073, 1348

Kara Çete, 1911, 1912, 2039, 2041, 2042, 2043, 2044, 2045, 2046, 2047

Karesi, 4, 136, 138, 147, 151, 198, 226, 228, 242, 293, 326, 328, 396, 407, 411, 416,

418, 433, 476, 494, 502, 518, 522, 540, 541, 548, 550, 553, 556, 560, 565, 570, 576, 594, 599, 602, 605, 617, 619, 621, 628, 629, 631, 653, 663, 697, 712, 728, 739, 784, 789, 791, 792, 794, 800, 827, 830, 832, 834, 838, 839, 843, 845, 846, 848, 850, 861, 863, 866, 869, 871, 872, 877, 973, 974, 978, 979, 994, 1019, 1023, 1036, 1043, 1057, 1075, 1078, 1088, 1100, 1172, 1180, 1183, 1185, 1197, 1203, 1242, 1259, 1294, 1379, 1413, 1417, 1419, 1423, 1430, 1450, 1470, 1479, 1506, 1513, 1534, 1547, 1588, 1600, 1604, 1607, 1608, 1628, 1630, 1637, 1657, 1667, 1679, 1704, 1711, 1714, 1719, 1727, 1744, 1772, 1779, 1791, 1804, 1805, 1807, 1823, 1825, 1882, 1928, 1933, 1953, 1954, 1976, 1980, 2053, 2054, 2081, 2166, 2280, 2305

Kars, 15, 16, 38, 48, 50, 51, 57, 59, 60, 61, 62, 74, 75, 85, 87, 89, 90, 103, 200, 201, 255, 277, 280, 287, 296, 298, 327, 329, 385, 405, 407, 410, 411, 417, 420, 427, 432, 441, 447, 471, 476, 477, 485, 494, 535, 536, 595, 604, 609, 612, 613, 615, 618, 619, 624, 649, 662, 667, 675, 676, 702, 709, 714, 721, 732, 733, 734, 735, 746, 748, 771, 773, 777, 792, 799, 801, 810, 819, 828, 829, 844, 845, 852, 853, 857, 861, 865, 866, 869, 872, 883, 889, 897, 913, 1047, 1090, 1097, 1100, 1108, 1118, 1121, 1128, 1130, 1144, 1160, 1177, 1193, 1237, 1364, 1413, 1459, 1463, 1487, 1493, 1531, 1569, 1591, 1633, 1635, 1646, 1647, 1651, 1662, 1686, 1690, 1698, 1705, 1715, 1791, 1822, 1836, 1845, 1860, 1871, 1872, 1874, 1888, 1895, 1897, 1911, 1925, 1953, 1958, 1979, 1992, 1998, 2020, 2033, 2035, 2038, 2046, 2056, 2058, 2091, 2095, 2152, 2238, 2242, 2243, 2262, 2265, 2280, 2294, 2305

Kars Muhadenamesi, 485, 853

karşı-devrim, 1, 11, 390, 1737, 1738, 1743, 1744, 1748, 1756, 1758, 1759, 1934

Kastamonu, 11, 27, 41, 43, 44, 68, 72, 76, 77, 90, 95, 104, 108, 109, 111, 125, 127, 131, 137, 140, 147, 148, 150, 162, 165, 167, 171, 195, 197, 206, 220, 245, 246, 249, 253, 269, 271, 299, 316, 320, 322, 330, 360, 363, 365, 367, 368, 379, 383, 384, 385, 388, 391, 415, 417, 419, 420, 423, 438, 450, 494, 511, 513, 515, 541, 544, 546, 549, 555, 569, 570, 574, 580, 582, 593, 633, 683, 694, 698, 709, 722, 724, 730, 741, 744, 748, 762, 784, 787, 789, 793, 802, 805, 810, 811, 816, 817, 820, 823, 827, 828, 843, 844, 849, 854, 864, 871, 872, 893, 895, 908, 915, 923, 973, 977, 1003, 1008, 1017, 1019, 1032, 1047, 1052, 1055, 1073, 1102, 1114, 1128, 1139, 1146, 1147, 1154, 1174, 1183, 1185, 1193, 1197, 1200, 1205, 1213, 1280, 1283, 1313, 1314, 1317, 1389, 1402, 1425, 1430, 1439, 1450, 1459, 1463, 1464, 1470, 1477, 1482, 1487, 1490, 1505, 1513, 1523, 1526, 1527, 1531, 1535, 1552, 1558, 1575, 1579, 1583, 1594, 1612, 1614, 1620, 1622, 1624, 1627, 1628, 1630, 1633, 1635, 1650, 1655, 1662, 1679, 1686, 1695, 1702, 1708, 1711, 1712, 1720, 1728, 1732, 1738, 1746, 1808, 1864, 1871, 1874, 1890, 1911, 1912, 1935, 1936, 1967, 1971, 1982, 1985, 2016, 2037, 2038, 2047, 2056, 2087, 2088, 2109, 2169, 2192, 2217, 2236, 2251, 2254, 2280, 2305

kaza, 106, 227, 229, 230, 231, 232, 285, 326, 333, 339, 394, 386, 398, 421, 422, 423, 429, 443, 445, 463, 534, 536, 537, 541, 550, 567, 571, 572, 573, 616, 634, 698, 724, 756, 828, 841, 855, 945, 950, 1005, 1045, 1049, 1017, 1115, 1120, 1151, 1177, 1204, 1307, 1322, 1415, 1430, 1495, 1522, 1525, 1550, 1558, 1559, 1621, 1634, 1682, 1720, 1739, 1740, 1751, 1761, 1773, 1801, 1817, 1884, 1924, 1926, 1927, 1928, 1929, 1934, 1959, 1985, 1988, 2010, 2044, 2072, 2073, 2110, 2112, 2168, 2187, 2194, 2195, 2241

Kazanç Vergisi, 23, 69, 1606, 1844, 1939, 1940, 1941, 1991, 2027, 2034, 2133, 2141, 2142, 2145, 2171, 2220

Koçgiri, 196, 391, 420, 457, 473, 510, 511, 536, 543, 549, 552, 555, 571, 582, 583, 584, 642, 668, 669, 671, 674, 675, 677, 678, 679, 681, 683, 684, 685, 688, 689, 691, 694, 695, 696, 698, 699, 703, 707, 713, 714, 733, 736, 746, 754, 769, 800, 804, 807, 818, 834, 836, 837, 838, 840, 843, 845, 849, 851, 865, 870, 875, 880,

882, 900, 904, 908, 910, 919, 1014, 1017, 1019, 1043, 1068, 1081, 1204, 1434
komün, 551, 828, 1559, 1922, 1929, 1930, 1974, 2114
konferans, 163, 208, 269, 276, 282, 291, 312, 465, 467, 471, 475, 593, 620, 622, 629, 631, 639, 644, 648, 650, 651, 652, 654, 657, 661, 668, 674, 676, 693, 751, 780, 814, 822, 849, 860, 928, 929, 930, 931, 932, 934, 937, 943, 947, 981, 984, 985, 989, 995, 996, 1035, 1036, 1042, 1044, 1053, 1056, 1063, 1068, 1108, 1109, 1115, 1117, 1121, 1149, 1151, 1194, 1207, 1214, 1226, 1243, 1244, 1245, 1252, 1254, 1255, 1264, 1265, 1279, 1284, 1285, 1311, 1408, 1409, 1425, 1429, 1564, 1566, 1628, 1656, 1732, 1854, 1873, 1879, 1988, 2125, 2127, 2131, 2139, 2146, 2265
kooperatif, 11, 110, 388, 1184, 1359, 1415, 1423, 1580, 1606, 1717, 1777, 1919, 2010, 2023, 2122
Kozan, 50, 59, 74, 170, 228, 229, 246, 367, 383, 407, 512, 514, 515, 517, 518, 620, 631, 657, 733, 878, 972, 974, 978, 979, 1077, 1100, 1124, 1183, 1185, 1230, 1310, 1400, 1503, 1525, 1576, 1599, 1655, 1690, 1716, 1825, 1829, 1858, 1861, 1878, 1896, 1927, 1983, 2062, 2063, 2066
Köy Kanunu, 10, 1397, 1398, 1531, 1541, 1542, 1557, 1558, 1559, 1560, 1561, 1562, 1571, 1612, 1617, 1619, 1621, 1622, 1625, 1626, 1631, 1634, 1710, 1771, 1772, 1805, 1807, 1859, 1870, 1894, 1931, 2011, 2050, 2158, 2237
Kurtuluş, 1, 3, 5, 7, 8, 17, 18, 19, 20, 24, 31, 32, 36, 40, 55, 72, 75, 83, 95, 109, 123, 143, 146, 150, 155, 178, 187, 191, 193, 196, 197, 199, 201, 206, 211, 215, 252, 259, 271, 284, 296, 300, 303, 305, 315, 318, 324, 350, 357, 370, 376, 383, 401, 435, 451, 452, 454, 456, 465, 467, 474, 483, 486, 490, 497, 498, 499, 541, 557, 558, 562, 567, 588, 589, 605, 620, 638, 709, 725, 739, 787, 793, 799, 821, 829, 917, 919, 920, 927, 938, 951, 954, 960, 984, 986, 996, 1028, 1029, 1034, 1097, 1101, 1219, 1241, 1286, 1324, 1325, 1346, 1349, 1394, 1431, 1474, 1486, 1487, 1491, 1500, 1515, 1519, 1520, 1531, 1538, 1541, 1584, 1712, 1715, 1727, 1731, 1732, 1742, 1809, 1875, 1906, 1910, 1912, 1946, 2038, 2044, 2057, 2069, 2081, 2091, 2100, 2165, 2171, 2177, 2186
kurucu meclis, 295, 786, 1067, 1548, 1549, 1551
Kuvayı İnzibatiye, 7, 211, 212, 246, 284, 303, 312, 315, 316, 322, 325, 337, 341, 343, 395, 757, 895, 1657, 1956, 1957, 1976
Kuvayı Milliye/Kuvayi Milliye/Kuvay-ı Milliye, 6, 20, 22, 29, 37, 39, 44, 46, 102, 106, 114, 119, 120, 124, 125, 126, 132, 134, 135, 141, 148, 150, 152, 154, 155, 156, 158, 161, 163, 166, 167, 170, 171, 173, 174, 176, 177, 178, 181, 183, 186, 191, 198, 201, 203, 204, 205, 211, 213, 219, 248, 250, 252, 253, 259, 260, 266, 267, 268, 269, 271, 272, 273, 274, 275, 277, 279, 280, 281, 285, 287, 290, 291, 293, 295, 298, 299, 300, 301, 302, 303, 308, 312, 316, 319, 321, 323, 325, 327, 328, 330, 334, 337, 340, 343, 344, 348, 350, 352, 356, 357, 372, 373, 384, 391, 401, 402, 419, 435, 447, 454, 466, 492, 566, 578, 593, 596, 600, 611, 617, 626, 628, 646, 651, 668, 692, 704, 711, 726, 774, 832, 1082, 1096, 1153, 1158, 1168, 1176, 1220, 1222, 1225, 1251, 1275, 1280, 1282, 1309, 1463, 1500, 1501, 1502, 1528, 1536, 1571, 1581, 1608, 1710, 1837, 1957, 1982, 2008, 2063, 2265
Kuvvetler Birliği, 8, 216, 497, 503, 567, 1004, 1549, 1550, 1551, 1752, 215
Kürdistan, 32, 33, 34, 65, 70, 102, 108, 110, 128, 143, 173, 175, 188, 197, 206, 292, 365, 427, 470, 472, 473, 537, 551, 662, 666, 674, 681, 682, 692, 741, 786, 891, 914, 1022, 1023, 1024, 1025, 1056, 1077, 1087, 1089, 1112, 1194, 1270, 1743, 1824, 1863, 1865, 1875, 1964
Kürt, 6, 34, 37, 102, 106, 110, 128, 137, 146, 153, 173, 188, 197, 259, 266, 268, 269, 272, 289, 344, 391, 420, 455, 472, 473, 510, 537, 543, 551, 669, 681, 682, 697, 698, 713, 716, 726, 738, 747, 819, 836, 838, 880, 994, 1024, 1165, 1194, 1210, 1270, 1353, 1354, 1419, 1424, 1436, 1674, 1743, 1811, 1855, 1863,

1865, 1868, 1878, 1963, 1964, 2039, 2076, 2178
Kürt Teali Cemiyeti, 37, 110, 128, 173

L

Lahey Adalet Divanı, 1567, 1867, 1877, 1888, 1897, 1964, 1972, 2090, 2156
laiklik, 2081, 2165
latin harfleri, 1, 1360, 1430, 1437, 1438, 2181, 2182, 2183, 2212, 2253, 2254, 2257
Lehistan, 381, 806, 1528, 1550, 1574, 1601, 1604
liva, 71, 135, 208, 224, 227, 229, 232, 329, 339, 388, 397, 398, 400, 401, 422, 431, 433, 438, 516, 534, 573, 574, 579, 616, 633, 637, 677, 698, 711, 728, 764, 801, 818, 1005, 1115, 1177, 1242, 1249, 1307, 1397, 1399, 1401, 1402, 1428, 1455, 1495, 1924, 1925, 2072
liyakat, 244, 245, 400, 408, 712, 1684, 1950, 2246
Lozan, 10, 212, 357, 465, 742, 907, 920, 948, 977, 984, 988, 990, 992, 994, 995, 996, 1003, 1009, 1026, 1027, 1119, 1147, 1260, 1284, 1285, 1286, 1288, 1289, 1290, 1291, 1292, 1293, 1297, 1298, 1301, 1302, 1303, 1305, 1306, 1307, 1308, 1311, 1315, 1316, 1317, 1319, 1320, 1322, 1325, 1327, 1328, 1331, 1345, 1346, 1347, 1348, 1349, 1350, 1351, 1352, 1353, 1354, 1357, 1362, 1365, 1370, 1378, 1379, 1385, 1387, 1403, 1408, 1409, 1410, 1411, 1413, 1417, 1419, 1420, 1421, 1422, 1424, 1425, 1426, 1427, 1429, 1432, 1433, 1435, 1436, 1438, 1440, 1449, 1455, 1457, 1458, 1461, 1464, 1467, 1470, 1471, 1472, 1473, 1479, 1486, 1492, 1503, 1511, 1515, 1517, 1529, 1556, 1564, 1566, 1580, 1582, 1583, 1591, 1593, 1604, 1607, 1609, 1631, 1639, 1648, 1657, 1665, 1670, 1672, 1673, 1675, 1679, 1682, 1686, 1689, 1691, 1694, 1695, 1699, 1715, 1723, 1731, 1741, 1774, 1775, 1802, 1812, 1813, 1814, 1816, 1822, 1823, 1845, 1853, 1855, 1863, 1870, 1872, 1873, 1888, 1895, 1962, 1963, 1964, 1972, 1974, 1993, 2000, 2007, 2012, 2024, 2032, 2036, 2050, 2056, 2065, 2069, 2089, 2106, 2108, 2110, 2125, 2137, 2158, 2173, 2203
Lozan Anlaşması/Lozan Antlaşması, 10, 212, 357, 1327, 1345, 1346, 1349, 1352, 1365, 1470, 1472, 1486, 1492, 1517, 1607, 1639, 1695, 1699, 1741, 1774, 1775, 1802, 1812, 1813, 1814, 1816, 1822, 1823, 1845, 1853, 1870, 1872, 1873, 1888, 1895, 1962, 1963, 1972, 1974, 1993, 2000, 2007, 2012, 2036, 2050, 2089, 2108
Lozan Barış Konferansı, 988, 994, 996, 1009, 1409, 1564

M

maarif, 8, 18, 19, 20, 21, 23, 72, 84, 105, 124, 160, 165, 179, 184, 202, 204, 205, 206, 207, 209, 210, 213, 217, 218, 220, 221, 229, 237, 238, 239, 241, 242, 244, 248, 262, 270, 272, 288, 292, 295, 304, 311, 317, 318, 320, 326, 330, 333, 345, 366, 377, 392, 400, 402, 403, 413, 420, 421, 422, 427, 430, 433, 434, 435, 439, 441, 442, 443, 477, 479, 483, 484, 488, 497, 513, 515, 537, 540, 544, 559, 562, 567, 602, 604, 605, 619, 621, 628, 640, 641, 649, 653, 656, 662, 666, 677, 684, 694, 702, 706, 711, 721, 724, 732, 743, 745, 750, 755, 756, 764, 777, 803, 804, 858, 862, 864, 868, 870, 871, 877, 892, 908, 942, 943, 946, 947, 948, 974, 975, 979, 994, 997, 1002, 1037, 1045, 1071, 1074, 1095, 1102, 1110, 1117, 1119, 1124, 1135, 1143, 1147, 1150, 1166, 1173, 1177, 1180, 1183, 1185, 1186, 1188, 1192, 1211, 1214, 1215, 1218, 1219, 1272, 1276, 1278, 1292, 1294, 1296, 1319, 1369, 1371, 1374, 1375, 1376, 1377, 1407, 1410, 1424, 1427, 1429, 1431, 1432, 1434, 1436, 1437, 1438, 1441, 1443, 1447, 1453, 1462, 1463, 1469, 1474, 1476, 1477, 1481, 1483, 1484, 1490, 1502, 1504, 1505, 1506, 1508, 1513, 1518, 1520, 1521, 1530, 1543, 1546, 1547, 1559, 1565, 1568, 1574, 1578, 1585, 1587, 1593, 1595, 1597, 1617, 1623, 1625, 1628, 1631, 1634, 1635, 1641, 1651, 1658, 1660, 1662, 1664, 1667, 1669, 1676,

1680, 1685, 1689, 1690, 1700, 1702, 1710, 1713, 1714, 1715, 1718, 1719, 1726, 1730, 1731, 1753, 1764, 1772, 1798, 1800, 1808, 1817, 1861, 1883, 1897, 1900, 1902, 1903, 1923, 1932, 1935, 1936, 1937, 1938, 1958, 1959, 1969, 1976, 1978, 1982, 1998, 2000, 2003, 2009, 2012, 2018, 2020, 2041, 2046, 2047, 2048, 2049, 2050, 2051, 2052, 2055, 2056, 2061, 2081, 2092, 2093, 2094, 2102, 2108, 2110, 2111, 2115, 2116, 2120, 2128, 2130, 2131, 2135, 2136, 2138, 2139, 2141, 2146, 2147, 2154, 2156, 2158, 2159, 2161, 2162, 2163, 2164, 2165, 2167, 2169, 2171, 2173, 2174, 2176, 2183, 2185, 2192, 2193, 2194, 2201, 2208, 2209, 2212, 2213, 2217, 2227, 2231, 2232, 2241, 2243, 2244, 2248, 2250, 2251, 2253, 2254, 2258, 2259, 2260, 2261, 2262, 2265, 2267, 2272, 2275

Maarif Nezareti, 84, 105, 124, 209, 210, 392, 621, 946, 1166, 1463

Maarif Vekâleti, 513, 515, 567, 640, 653, 662, 666, 677, 694, 724, 732, 756, 858, 862, 870, 877, 892, 908, 948, 974, 979, 1002, 1037, 1074, 1124, 1183, 1185, 1211, 1219, 1294, 1296, 1690, 1798, 1897, 1936, 1937, 1959, 1969, 2009

Malta, 20, 24, 33, 62, 65, 67, 102, 103, 113, 166, 193, 214, 215, 305, 337, 359, 394, 395, 402, 427, 474, 475, 476, 477, 478, 479, 482, 493, 494, 518, 581, 585, 638, 641, 642, 647, 670, 675, 677, 680, 701, 703, 712, 714, 716, 732, 733, 739, 743, 747, 753, 761, 766, 767, 773, 774, 788, 799, 817, 826, 829, 831, 832, 840, 843, 852, 857, 862, 865, 870, 872, 873, 876, 879, 884, 887, 888, 894, 899, 908, 912, 913, 920, 949, 974, 1020, 1033, 1038, 1093, 1188, 1226, 1238, 1245, 1304

manda, 16, 17, 34, 55, 56, 88, 90, 115, 124, 132, 145, 219, 310, 340, 458, 467, 807, 1026, 1900, 1981

Mecelle, 1071, 1421, 1914, 1915, 1987, 2008

Meclis, 3, 4, 8, 9, 11, 26, 29, 34, 45, 46, 79, 100, 118, 124, 130, 162, 164, 166, 170, 172, 174, 177, 178, 182, 191, 198, 199, 202, 203, 207, 213, 215, 216, 217, 219, 220, 221, 223, 224, 225, 227, 229, 230, 241, 244, 245, 247, 248, 260, 263, 264, 272, 277, 280, 281, 283, 286, 289, 291, 294, 295, 297, 302, 305, 307, 310, 313, 314, 315, 316, 317, 318, 322, 324, 330, 333, 334, 347, 349, 351, 354, 359, 360, 361, 362, 369, 376, 379, 380, 381, 383, 388, 397, 398, 402, 412, 413, 417, 422, 436, 437, 439, 441, 443, 447, 456, 457, 461, 466, 467, 471, 472, 473, 476, 478, 479, 486, 493, 494, 495, 496, 497, 498, 499, 500, 501, 502, 503, 504, 505, 506, 508, 509, 510, 511, 512, 513, 514, 515, 516, 518, 519, 520, 521, 522, 523, 524, 525, 526, 527, 528, 529, 530, 531, 532, 533, 539, 540, 543, 544, 545, 546, 547, 549, 551, 552, 554, 555, 556, 557, 558, 560, 561, 562, 563, 565, 567, 568, 569, 573, 574, 576, 577, 580, 581, 583, 584, 587, 594, 597, 598, 603, 604, 605, 606, 612, 613, 614, 616, 617, 618, 619, 620, 621, 626, 627, 628, 629, 630, 631, 632, 633, 636, 640, 642, 644, 645, 649, 652, 654, 662, 663, 665, 666, 668, 670, 673, 677, 680, 681, 682, 683, 684, 686, 688, 690, 693, 697, 698, 700, 701, 704, 705, 709, 710, 712, 716, 717, 718, 720, 721, 723, 725, 727, 728, 729, 730, 731, 732, 739, 741, 747, 755, 756, 762, 783, 784, 785, 786, 787, 788, 789, 791, 792, 794, 795, 796, 797, 799, 800, 804, 806, 808, 809, 812, 818, 819, 822, 823, 824, 827, 829, 832, 834, 836, 837, 838, 844, 845, 846, 848, 852, 853, 854, 855, 856, 857, 858, 860, 862, 864, 865, 875, 880, 884, 886, 892, 894, 896, 897, 900, 901, 902, 904, 906, 908, 910, 911, 912, 913, 915, 918, 929, 931, 932, 943, 947, 949, 950, 956, 957, 959, 960, 962, 964, 965, 966, 967, 968, 969, 970, 971, 972, 973, 974, 975, 976, 978, 979, 984, 985, 990, 993, 994, 997, 1001, 1002, 1003, 1004, 1005, 1006, 1007, 1008, 1009, 1010, 1011, 1012, 1013, 1014, 1015, 1016, 1017, 1018, 1021, 1022, 1023, 1033, 1035, 1037, 1038, 1039, 1043, 1044, 1046, 1049, 1051, 1052, 1054, 1056, 1058, 1059, 1061, 1062, 1063, 1064, 1067, 1068, 1069, 1070, 1071, 1072, 1073, 1074, 1075, 1076, 1078, 1079, 1081, 1082, 1085, 1086, 1087, 1088, 1089, 1091, 1093, 1094, 1095, 1096, 1098, 1099, 1100, 1102, 1103, 1104, 1106, 1107, 1110, 1112, 1113, 1117, 1118,

1119, 1120, 1125, 1128, 1130, 1131, 1133, 1136, 1137, 1138, 1141, 1144, 1146, 1147, 1148, 1156, 1160, 1164, 1165, 1166, 1168, 1169, 1170, 1171, 1173, 1178, 1181, 1183, 1188, 1189, 1190, 1191, 1192, 1194, 1196, 1198, 1200, 1204, 1205, 1206, 1214, 1215, 1216, 1218, 1219, 1220, 1221, 1226, 1227, 1228, 1231, 1232, 1233, 1239, 1243, 1247, 1250, 1252, 1253, 1256, 1257, 1260, 1261, 1262, 1265, 1266, 1267, 1268, 1269, 1270, 1273, 1274, 1277, 1279, 1282, 1290, 1291, 1294, 1295, 1297, 1299, 1300, 1301, 1303, 1305, 1306, 1307, 1308, 1309, 1311, 1315, 1318, 1321, 1322, 1324, 1327, 1328, 1329, 1330, 1333, 1334, 1335, 1338, 1339, 1340, 1342, 1344, 1345, 1346, 1347, 1348, 1349, 1355, 1361, 1364, 1365, 1367, 1368, 1370, 1372, 1378, 1379, 1380, 1386, 1393, 1394, 1395, 1397, 1398, 1399, 1403, 1404, 1407, 1409, 1410, 1427, 1433, 1435, 1439, 1440, 1444, 1445, 1449, 1451, 1452, 1454, 1459, 1470, 1474, 1475, 1477, 1478, 1479, 1481, 1483, 1484, 1486, 1487, 1490, 1492, 1493, 1494, 1496, 1498, 1503, 1505, 1506, 1507, 1514, 1515, 1518, 1524, 1526, 1535, 1537, 1541, 1542, 1543, 1544, 1545, 1546, 1547, 1548, 1549, 1550, 1551, 1552, 1553, 1554, 1555, 1557, 1558, 1561, 1562, 1563, 1564, 1565, 1566, 1567, 1575, 1579, 1584, 1586, 1591, 1594, 1596, 1598, 1610, 1611, 1614, 1622, 1624, 1629, 1633, 1638, 1639, 1646, 1648, 1654, 1662, 1665, 1678, 1682, 1687, 1690, 1698, 1699, 1702, 1704, 1705, 1706, 1709, 1710, 1711, 1714, 1719, 1720, 1723, 1724, 1726, 1727, 1728, 1732, 1733, 1734, 1737, 1739, 1744, 1746, 1748, 1749, 1750, 1751, 1752, 1753, 1755, 1756, 1757, 1761, 1762, 1763, 1764, 1768, 1772, 1774, 1775, 1779, 1781, 1783, 1789, 1791, 1792, 1794, 1795, 1802, 1803, 1807, 1808, 1813, 1815, 1816, 1817, 1818, 1819, 1823, 1824, 1827, 1829, 1830, 1831, 1834, 1835, 1839, 1840, 1842, 1845, 1846, 1847, 1848, 1853, 1855, 1857, 1862, 1865, 1866, 1872, 1878, 1882, 1883, 1886, 1888, 1891, 1893, 1896, 1898, 1899, 1900, 1902, 1903, 1904, 1912, 1913, 1922, 1930, 1931, 1932, 1933, 1934, 1945, 1953, 1955, 1956, 1963, 1974, 1977, 1978, 1979, 1980, 1982, 1983, 1987, 1991, 1998, 2005, 2007, 2011, 2012, 2015, 2026, 2027, 2028, 2034, 2035, 2038, 2040, 2045, 2053, 2054, 2055, 2058, 2060, 2061, 2065, 2066, 2076, 2079, 2081, 2085, 2101, 2104, 2106, 2121, 2126, 2141, 2152, 2153, 2154, 2166, 2171, 2172, 2176, 2181, 2186, 2188, 2189, 2190, 2191, 2195, 2199, 2207, 2211, 2212, 2217, 2224, 2227, 2229, 2234, 2235, 2242, 2250, 2266, 2283, 2299, 2302, 2303, 2305

Meclisi Mebusan, 2, 4, 17, 22, 30, 47, 58, 79, 122, 134, 136, 154, 162, 163, 169, 174, 175, 187, 190, 195, 198, 199, 200, 201, 202, 203, 204, 207, 208, 209, 210, 214, 215, 218, 233, 235, 236, 237, 247, 263, 264, 271, 274, 277, 278, 283, 284, 285, 287, 288, 289, 290, 291, 292, 293, 294, 296, 298, 300, 302, 306, 307, 308, 310, 311, 319, 325, 347, 353, 357, 359, 377, 394, 405, 407, 414, 418, 452, 474, 493, 496, 520, 565, 576, 620, 629, 670, 710, 726, 772, 807, 862, 1071, 1087, 1107, 1356, 1478, 1486, 1493, 1495, 1715, 1739, 2126

Meclisi Milli, 22, 43, 46, 145, 154, 169, 177, 182, 204, 290, 313, 560, 599, 651, 662, 832, 864, 1395

Meclisi Umumi/Meclis-i Umumi, 30, 187, 199, 209, 215, 271, 397, 410, 448, 450, 493, 496, 538, 544, 653, 655, 707, 724, 799, 818, 864, 1273, 1375, 1401, 1402, 1411, 1416, 1426, 1428, 1448, 1492, 1524, 1526, 1535, 1581, 1717, 1720, 1728, 1773, 1804, 1903, 1926, 2229

Medeni Kanun, 12, 1483, 1763, 1879, 1882, 1898, 1909, 1913, 1914, 1915, 1916, 1918, 1921, 1930, 1974, 1978, 1987, 1998, 2008, 2014, 2023, 2051, 2053

Medeni Kanun Komisyonu, 1763, 1879, 1913

mekteb/mektep, 103, 537, 649, 694, 709, 727, 756, 862, 870, 883, 1287, 1374, 1433, 1463, 1593, 1594, 1597, 1610, 1634, 1636, 1667, 1680, 1682, 1708, 1710, 1741, 1797, 1833, 1842, 1884, 1934, 1935, 1937, 1976, 2009, 2018,

2023, 2030, 2046, 2051, 2094, 2111, 2120, 2121, 2125, 2128, 2130, 2136, 2146, 2147, 2148, 2169, 2174, 2185, 2186, 2192, 2213, 2228, 2255, 2256, 2273, 2297
Mektebi Mülkiye/Mekteb-i Mülkiye, 244, 408, 1431, 1950, 1951, 1594, 1610, 1682, 2230, 2297
memurin, 4, 12, 59, 66, 67, 78, 79, 80, 82, 83, 86, 93, 111, 119, 127, 128, 129, 139, 171, 186, 189, 190, 244, 266, 323, 333, 338, 343, 370, 371, 377, 391, 396, 399, 408, 409, 421, 434, 504, 555, 567, 575, 576, 577, 594, 606, 625, 629, 653, 698, 724, 756, 760, 768, 778, 779, 780, 783, 837, 861, 866, 879, 888, 890, 908, 915, 934, 962, 963, 1001, 1002, 1003, 1007, 1010, 1011, 1017, 1035, 1036, 1043, 1045, 1055, 1059, 1062, 1078, 1082, 1091, 1093, 1097, 1105, 1110, 1115, 1121, 1144, 1157, 1172, 1173, 1188, 1197, 1199, 1200, 1203, 1204, 1213, 1215, 1221, 1224, 1228, 1235, 1259, 1268, 1271, 1272, 1273, 1278, 1293, 1294, 1301, 1315, 1319, 1322, 1337, 1338, 1389, 1405, 1410, 1411, 1418, 1422, 1423, 1430, 1433, 1439, 1444, 1478, 1480, 1491, 1503, 1507, 1509, 1523, 1527, 1530, 1571, 1579, 1580, 1582, 1586, 1591, 1593, 1594, 1608, 1610, 1618, 1622, 1630, 1654, 1663, 1666, 1668, 1673, 1680, 1687, 1690, 1692, 1701, 1712, 1716, 1717, 1729, 1732, 1733, 1746, 1764, 1771, 1791, 1792, 1801, 1802, 1805, 1806, 1811, 1823, 1824, 1828, 1830, 1831, 1842, 1845, 1850, 1862, 1886, 1896, 1904, 1953, 1954, 1956, 1957, 1958, 1961, 1978, 1985, 1999, 2016, 2017, 2021, 2022, 2031, 2032, 2035, 2039, 2053, 2056, 2061, 2063, 2089, 2092, 2108, 2109, 2112, 2114, 2116, 2117, 2120, 2121, 2126, 2130, 2131, 2136, 2147, 2149, 2150, 2152, 2153, 2196, 2200, 2210, 2217, 2218, 2222, 2225, 2238, 2240, 2242, 2246, 2247, 2248, 2250, 2269, 2273, 2278, 2279, 2284, 2285, 2286, 2287, 2290, 2292, 2294, 2298, 2300, 2301, 2302, 2304
Memurin Kanunu, 12, 1729, 1791, 1792, 1802, 1828, 1862, 1904, 1953, 1954, 1956, 1957, 1999, 2031, 2032, 2061, 2092, 2108, 2109, 2114, 2117, 2120, 2121, 2126, 2131, 2147, 2149, 2153, 2218, 2222, 2240, 2242, 2246, 2247, 2269, 2273
Merkezi İstatistik Dairesi, 1916, 1920, 1921, 2072
merkezileşme, 1, 226, 502, 509, 535, 546, 971, 1327, 1396, 1403, 1939, 1959, 2093, 2190
merkeziyetçilik, 3, 502, 538, 539, 541, 542, 543, 551, 557, 1560, 1926, 1960, 1961, 2002
meskukat darbı, 159, 1572, 1584, 1611, 2219
mesleki temsil, 221, 223, 224, 406, 872, 874
mezuniyet, 177, 236, 237, 238, 377, 402, 425, 449, 494, 538, 539, 573, 603, 614, 629, 632, 642, 644, 665, 673, 715, 717, 721, 760, 767, 778, 830, 854, 855, 908, 945, 946, 971, 973, 974, 977, 978, 1010, 1052, 1062, 1082, 1087, 1126, 1137, 1144, 1145, 1178, 1183, 1190, 1193, 1211, 1216, 1249, 1256, 1270, 1271, 1283, 1291, 1315, 1318, 1319, 1370, 1500, 1526, 1530, 1560, 1561, 1592, 1624, 1629, 1633, 1634, 1638, 1640, 1643, 1658, 1663, 1693, 1702, 1706, 1713, 1729, 1745, 1776, 1892, 1946, 1947, 1960, 1962, 2009, 2110, 2118, 2120, 2122, 2128, 2132, 2151, 2191, 2224, 2232
Millet Mektepleri, 2185, 2267, 2271, 2274
Milli İstihbarat, 2091
milli mücadele, 7, 18, 24, 31, 125, 147, 152, 156, 191, 193, 195, 196, 197, 214, 229, 230, 231, 269, 319, 356, 429, 435, 450, 451, 464, 487, 491, 496, 498, 506, 534, 542, 545, 548, 587, 663, 699, 738, 917, 918, 997, 1120, 1131, 1145, 1173, 1206, 1273, 1312, 1347, 1377, 1468, 1491, 1502, 1508, 1532, 1538, 1543, 1575, 1579, 1580, 1806, 1815, 1818, 1847, 1848, 1849, 1850, 1853, 1885, 1888, 1899, 1924, 1956, 1974, 1988, 1989, 1990, 1991, 2004, 2006, 2011, 2013, 2015, 2017, 2018, 2019, 2020, 2021, 2039, 2079, 2094, 2134, 2165, 2205
Misakı Milli/Misak-ı Milli, 7, 30, 187, 198, 199, 200, 201, 219, 231, 261, 264, 277, 284, 293, 451, 455, 458, 471, 481, 482, 485, 509, 519, 600, 644, 655, 657, 660, 663, 666, 676, 681, 725, 738, 751, 752,

762, 763, 812, 845, 846, 849, 859, 870, 880, 881, 891, 895, 927, 930, 943, 944, 982, 994, 995, 1023, 1025, 1027, 1032, 1044, 1046, 1059, 1061, 1068, 1085, 1088, 1097, 1107, 1112, 1134, 1160, 1168, 1189, 1240, 1248, 1250, 1254, 1269, 1283, 1290, 1291, 1313, 1349, 1350, 1378, 1408, 1409, 1428, 1435, 1493, 1965
miting, 36, 52, 77, 96, 99, 123, 266, 268, 271, 272, 274, 275, 279, 282, 327, 328, 709, 808, 813, 814, 823, 852, 1107, 1145, 1147, 1203, 1515, 2127
Modüs Vivendi, 1875, 1988, 1997, 2013, 2016, 2041, 2044, 2089, 2214, 2215, 2217, 2219, 2225, 2231, 2246, 2250, 2252, 2256, 2257, 2263, 2268
Moskova, 35, 73, 131, 221, 249, 254, 255, 269, 314, 322, 323, 355, 356, 364, 366, 372, 374, 375, 397, 402, 415, 417, 422, 424, 425, 426, 431, 432, 435, 438, 466, 471, 483, 484, 485, 486, 491, 515, 586, 595, 596, 598, 604, 609, 614, 649, 655, 661, 662, 665, 666, 668, 673, 674, 679, 681, 683, 684, 689, 690, 693, 698, 700, 708, 712, 722, 725, 735, 740, 743, 746, 749, 751, 752, 758, 765, 767, 771, 777, 782, 787, 805, 808, 814, 822, 826, 828, 831, 836, 847, 851, 856, 910, 912, 913, 932, 979, 1021, 1022, 1048, 1058, 1098, 1127, 1131, 1134, 1135, 1138, 1139, 1140, 1142, 1143, 1148, 1151, 1154, 1155, 1156, 1161, 1164, 1171, 1177, 1185, 1189, 1193, 1217, 1239, 1246, 1256, 1299, 1301, 1463, 1471, 1514, 1696, 1843, 1855, 1996, 2033, 2048, 2168, 2250, 2259, 2263, 2266
Moskova Anlaşması/Moskova Antlaşması, 254, 255, 323, 356, 432, 471, 486, 673, 690, 712, 767, 826, 1239, 1463
Moskova Muahedenamesi, 484, 683, 684, 693, 698, 910, 932, 1143, 2033
muallim, 215, 483, 756, 871, 1211, 1405, 1447, 1463, 1580, 1599, 1606, 1608, 1618, 1935, 1959, 1667, 1685, 1690, 1695, 1700, 1711, 1726, 1797, 1860, 1937, 1938, 2008, 2018, 2029, 2050, 2116, 2120, 2122, 2129, 2130, 2135, 2136, 2146, 2147, 2158, 2160, 2174, 2184, 2213, 2223, 2229, 2235, 2248, 2254, 2261, 2262, 2263, 2277
Mudanya Ateşkes Anlaşması, 935, 983, 984, 985, 986, 997, 1000, 1001, 1004, 1012, 1271, 1274, 1275, 1312
muhacir, 7, 23, 60, 69, 120, 135, 136, 139, 140, 141, 153, 167, 168, 173, 182, 265, 272, 276, 286, 305, 366, 415, 440, 745, 746, 752, 760, 803, 1068, 1137, 1177, 1515, 1544, 1577, 1582, 1610, 1617, 1626, 1644, 1648, 1671, 1674, 1679, 1702, 1723, 1729, 1776, 1777, 1856, 1861, 1889, 1892, 1919, 1920, 2027, 2257
Muhadenet Muahedesi, 1577, 1601, 1627, 1687, 1695, 1904
muhasebei hususiye, 210, 242, 404, 413, 428, 548, 640, 657, 811, 1045, 1652, 1655, 2094, 2220
Muhasebei Umumiye/ Muhasebe-i Umumiye, 111, 288, 365, 376, 436, 440, 450, 640, 820, 1011, 1082, 1396, 1434, 1786, 1975, 2075, 2135, 2140, 2211, 2292, 2304
muhtariyet, 472, 662, 848, 852, 941, 946, 1207, 1219, 1560, 1700
Murakabe Heyeti, 4, 1066, 1093, 1100, 1108, 1189, 1190, 1248, 1879, 1914, 2287
Musul, 4, 10, 15, 16, 32, 40, 48, 83, 123, 147, 242, 249, 322, 341, 345, 368, 478, 482, 582, 738, 831, 841, 859, 895, 915, 921, 927, 995, 996, 1023, 1024, 1025, 1026, 1027, 1032, 1056, 1123, 1183, 1198, 1224, 1233, 1257, 1272, 1277, 1283, 1311, 1313, 1315, 1319, 1320, 1325, 1326, 1348, 1349, 1350, 1354, 1364, 1365, 1379, 1408, 1409, 1418, 1419, 1420, 1435, 1436, 1460, 1479, 1541, 1542, 1543, 1566, 1567, 1665, 1670, 1671, 1672, 1673, 1674, 1676, 1677, 1680, 1681, 1684, 1686, 1689, 1691, 1693, 1694, 1695, 1696, 1698, 1699, 1700, 1774, 1775, 1802, 1803, 1811, 1814, 1816, 1817, 1824, 1860, 1866, 1867, 1875, 1877, 1880, 1888, 1899, 1900, 1906, 1962, 1963, 1964, 1965, 1972, 2032
Musul müzakeratı, 1665, 1670, 1671, 1672, 1673, 1674, 1676, 1680, 1681
Musul sorunu, 10, 1027, 1541, 1542, 1543, 1566, 1567, 1774, 1775, 1802, 1811, 1875, 1880, 1962, 1963, 1964, 1972

Musul Tahkik Komisyonu, 4, 1774, 1775, 1802, 1803, 1866, 1867, 1900, 1963
mutasarrıf, 29, 51, 78, 88, 98, 150, 151, 215, 231, 243, 244, 318, 328, 329, 330, 361, 601, 630, 636, 681, 684, 751, 773, 852, 883, 1006, 1045, 1078, 1110, 1163, 1224, 1337, 1455, 1468, 1470, 1473, 1489, 2038
Muvakkat İcra Encümeni, 8, 216, 217
Muvazenei Maliye Encümeni/Muvazene-i Maliye Encümeni, 4, 12, 235, 238, 241, 405, 436, 449, 516, 517, 560, 561, 564, 597, 599, 601, 610, 627, 629, 636, 640, 645, 653, 686, 702, 705, 708, 718, 729, 755, 756, 760, 765, 792, 806, 831, 837, 883, 886, 906, 950, 951, 953, 1009, 1041, 1054, 1067, 1070, 1074, 1075, 1076, 1078, 1079, 1081, 1082, 1083, 1092, 1093, 1094, 1096, 1111, 1118, 1119, 1120, 1172, 1180, 1189, 1190, 1191, 1195, 1250, 1290, 1315, 1318, 1320, 1372, 1390, 1413, 1427, 1480, 1511, 1513, 1530, 1567, 1578, 1579, 1595, 1596, 1599, 1601, 1602, 1604, 1610, 1611, 1613, 1614, 1616, 1617, 1618, 1620, 1621, 1622, 1623, 1627, 1628, 1629, 1630, 1631, 1632, 1634, 1635, 1636, 1637, 1638, 1639, 1640, 1641, 1642, 1643, 1644, 1645, 1646, 1647, 1649, 1653, 1656, 1658, 1661, 1663, 1664, 1665, 1700, 1702, 1705, 1706, 1707, 1712, 1718, 1719, 1721, 1722, 1723, 1724, 1725, 1726, 1730, 1732, 1733, 1741, 1785, 1789, 1792, 1823, 1953, 1956, 2054, 2068, 2096, 2110, 2115, 2123, 2127
mübadele, 4, 57, 82, 93, 231, 273, 286, 890, 995, 1098, 1282, 1311, 1345, 1352, 1373, 1387, 1388, 1389, 1407, 1461, 1483, 1484, 1491, 1498, 1499, 1502, 1506, 1507, 1509, 1510, 1511, 1512, 1516, 1522, 1523, 1527, 1534, 1535, 1543, 1544, 1547, 1558, 1562, 1563, 1564, 1565, 1567, 1568, 1571, 1572, 1577, 1578, 1581, 1582, 1583, 1584, 1585, 1590, 1592, 1594, 1597, 1601, 1603, 1605, 1606, 1609, 1611, 1617, 1626, 1628, 1632, 1637, 1639, 1644, 1648, 1652, 1657, 1664, 1666, 1670, 1671, 1673, 1674, 1675, 1677, 1679, 1683, 1684, 1686, 1691, 1692, 1701, 1702, 1703, 1704, 1705, 1712, 1713, 1714, 1721, 1723, 1734, 1774, 1775, 1776, 1777, 1803, 1811, 1812, 1814, 1815, 1858, 1868, 1872, 1895, 1906, 1955, 2004, 2006, 2119, 2243, 2251, 2263
Mücadelei Milliye, 348, 1491, 1524, 1571, 1580, 1608, 1609, 1644, 1654, 1660, 1708, 1709, 1719, 1921, 1956, 1957, 2020, 2021, 2063, 2066, 2116, 2130
Müdafaai Hukuk/Müdafaa-i Hukuk, 5, 7, 18, 22, 30, 35, 36, 37, 38, 39, 40, 41, 42, 43, 44, 45, 46, 52, 68, 71, 73, 76, 77, 88, 94, 101, 104, 110, 116, 118, 129, 130, 132, 134, 137, 140, 143, 144, 145, 149, 151, 155, 156, 157, 161, 162, 163, 164, 165, 166, 168, 171, 173, 176, 178, 181, 187, 190, 197, 198, 199, 200, 213, 214, 219, 222, 226, 250, 253, 255, 263, 264, 266, 267, 271, 272, 275, 277, 280, 287, 295, 299, 313, 314, 317, 319, 322, 326, 328, 345, 356, 357, 363, 378, 380, 391, 455, 457, 499, 507, 508, 509, 516, 533, 566, 593, 612, 656, 666, 668, 684, 685, 688, 700, 710, 712, 725, 726, 728, 730, 734, 735, 747, 750, 769, 774, 776, 781, 785, 790, 797, 810, 812, 822, 852, 882, 885, 899, 902, 915, 971, 980, 991, 1033, 1040, 1041, 1046, 1065, 1091, 1092, 1104, 1116, 1121, 1130, 1132, 1135, 1142, 1146, 1152, 1159, 1165, 1167, 1183, 1189, 1192, 1247, 1252, 1289, 1323, 1339, 1404, 1405, 1406, 1409, 1412, 1417, 1424, 1454, 1468, 1480, 1482, 1496, 1508, 1517, 1519, 1520, 1571, 1596, 1836
Müdafaai Milliye Cemiyeti/Müdafaa-i Milliye Cemiyeti, 7, 35, 36, 37, 39, 40, 41, 42, 43, 44, 45, 52, 68, 77, 94, 101, 116, 129, 130, 132, 134, 137, 143, 144, 145, 151, 155, 156, 161, 162, 163, 164, 165, 166, 168, 171, 173, 178, 190, 197, 198, 199, 219, 222, 250, 253, 263, 264, 267, 272, 275, 295, 299, 313, 319, 322, 328, 356, 357, 363, 378, 380, 455, 507, 508, 509, 684, 685, 688, 700, 710, 712, 774, 790, 812, 902, 915, 980, 1033, 1040, 1065, 1091, 1116, 1121, 1135, 1142, 1146, 1159, 1167, 1339, 1409, 1412, 1454, 1482, 1508, 1520
Müdafaai Milliye Encümeni/Müdafaa-i Milliye Encümeni, 317, 530, 532, 642, 715, 760, 772, 794, 797, 904, 951, 1161,

1191, 1480, 1518, 1525, 1575, 1579, 1580, 1581, 1586, 1589, 1590, 1592, 1595, 1596, 1598, 1599, 1603, 1604, 1609, 1613, 1614, 1615, 1641, 1644, 1651, 1708, 1709, 1712, 1713, 1721, 1729, 1836
müfettişi umumilik, 3, 211, 315, 414, 542, 543, 550, 553, 554, 555, 556, 557, 794, 800, 837, 838, 848, 850, 863, 892, 911, 1085, 1401, 1500, 1923, 1978, 1985, 2077
Müfettişi Umumilik Kanun Teklifi/Lâyihası, 553, 555, 556, 557, 838, 892
Müfettişi Umumiye, 502, 1761, 1893
mülhak liva, 227, 228, 229, 230, 443, 516, 534, 664, 728, 1400, 1525, 1924, 1925, 1926
mülk, 70, 137, 170, 374, 820, 1129, 1404, 1759, 1922, 1980, 1998, 2036, 2050
mülki, 1, 12, 35, 39, 63, 66, 67, 79, 95, 103, 112, 123, 127, 164, 170, 214, 215, 230, 232, 242, 243, 250, 302, 305, 320, 335, 339, 357, 358, 379, 402, 413, 414, 419, 443, 447, 463, 473, 491, 533, 537, 538, 543, 546, 547, 548, 549, 550, 551, 554, 555, 573, 672, 745, 771, 796, 865, 866, 937, 938, 941, 1005, 1008, 1012, 1023, 1026, 1061, 1063, 1064, 1066, 1067, 1073, 1095, 1120, 1159, 1194, 1227, 1257, 1259, 1289, 1305, 1307, 1382, 1385, 1397, 1399, 1401, 1408, 1455, 1459, 1465, 1467, 1468, 1469, 1473, 1477, 1480, 1484, 1493, 1495, 1513, 1515, 1517, 1537, 1576, 1577, 1581, 1584, 1593, 1594, 1603, 1610, 1620, 1621, 1626, 1629, 1637, 1643, 1655, 1665, 1666, 1667, 1668, 1670, 1672, 1673, 1676, 1681, 1682, 1683, 1684, 1686, 1687, 1688, 1690, 1693, 1694, 1697, 1698, 1703, 1705, 1709, 1714, 1718, 1720, 1725, 1729, 1749, 1750, 1755, 1760, 1770, 1795, 1802, 1803, 1804, 1805, 1806, 1807, 1809, 1810, 1811, 1812, 1813, 1815, 1816, 1824, 1825, 1826, 1827, 1828, 1829, 1830, 1832, 1840, 1846, 1849, 1854, 1856, 1857, 1858, 1859, 1860, 1861, 1862, 1863, 1864, 1865, 1866, 1867, 1869, 1870, 1871, 1873, 1875, 1876, 1877, 1878, 1879, 1880, 1881, 1882, 1883, 1884, 1885, 1889, 1895, 1897, 1901, 1902, 1903, 1905, 1909, 1922, 1923, 1924, 1925, 1926, 1928, 1929, 1971, 1976, 1977, 1979, 1980, 1981, 1983, 1984, 1987, 1994, 1997, 1998, 1999, 2002, 2004, 2006, 2007, 2008, 2010, 2017, 2024, 2025, 2026, 2036, 2037, 2038, 2040, 2041, 2042, 2043, 2045, 2046, 2048, 2049, 2051, 2053, 2055, 2056, 2057, 2065, 2067, 2101, 2112, 2115, 2117, 2122, 2130, 2139, 2158, 2164, 2165, 2168, 2170, 2173, 2174, 2175, 2176, 2177, 2181, 2193, 2211, 2212, 2213, 2216, 2217, 2218, 2220, 2221, 2222, 2225, 2226, 2229, 2233, 2234, 2250, 2255, 2259, 2261, 2262, 2263, 2264, 2265, 2266, 2267, 2268, 2269, 2270, 2273, 2274
mülki idare, 35, 39, 63, 112, 215, 250, 357, 473, 491, 537, 543, 546, 547, 548, 549, 550, 554, 672, 866, 938, 1012, 1026, 1067, 1159, 1257, 1305, 1399, 1401, 1467, 1493, 1576, 1577, 1581, 1584, 1593, 1594, 1603, 1610, 1620, 1621, 1626, 1629, 1637, 1643, 1655, 1665, 1666, 1667, 1668, 1670, 1672, 1673, 1676, 1681, 1682, 1683, 1684, 1686, 1687, 1688, 1690, 1693, 1694, 1697, 1698, 1703, 1705, 1709, 1714, 1718, 1720, 1725, 1729, 1749, 2112, 2115, 2117, 2122, 2130, 2139, 2158, 2164, 2165, 2168, 2170, 2173, 2174, 2175, 2176, 2181, 2193, 2211, 2213, 2216, 2217, 2218, 2220, 2221, 2222, 2225, 2226, 2229, 2233, 2234, 2250, 2255, 2259, 2261, 2262, 2263, 2264, 2265, 2266, 2267, 2268, 2269, 2270, 2273, 2274
mülkiye, 4, 26, 27, 94, 95, 105, 133, 134, 139, 244, 248, 252, 296, 330, 345, 360, 382, 385, 394, 411, 418, 419, 438, 444, 478, 485, 487, 491, 543, 556, 568, 576, 594, 616, 621, 634, 656, 696, 698, 727, 730, 765, 768, 785, 792, 804, 810, 813, 838, 848, 850, 934, 953, 954, 1010, 1011, 1035, 1040, 1075, 1081, 1082, 1094, 1112, 1147, 1194, 1228, 1237, 1260, 1271, 1284, 1300, 1307, 1322, 1371, 1427, 1442, 1467, 1480, 1485, 1522, 1572, 1586, 1588, 1594, 1603, 1606, 1610, 1613, 1629, 1652, 1655, 1673, 1675, 1676, 1682, 1683, 1684, 1760, 1761, 1764, 1765, 1779, 1803, 1831, 1842, 1847, 1850, 1854, 1858,

1859, 1861, 1874, 1877, 1879, 1880, 1881, 1882, 1884, 1885, 1887, 1893, 1895, 1903, 1923, 1925, 1926, 1950, 1951, 1971, 1976, 1982, 1983, 1984, 1985, 1987, 1991, 1997, 2004, 2015, 2021, 2022, 2025, 2026, 2032, 2034, 2038, 2043, 2149, 2155, 2057, 2065, 2067, 2068, 2101, 2110, 2112, 2145, 2153, 2164, 2170, 2175, 2192, 2200, 2233, 2236, 2248, 2251, 2265, 2267, 2278, 2284
mültezim, 1033, 1412, 1785, 1895, 1986
mümessil, 752, 763, 1681, 2291
müskirat, 107, 235, 268, 362, 363, 381, 426, 1055, 1082, 1119, 1129, 1244, 1431, 1445, 1446, 1453, 1497, 1516, 1520, 1569, 1572, 1600, 1619, 1633, 1645, 1648, 1649, 1650, 1659, 1669, 1676, 1677, 1708, 1715, 1716, 1722, 1808, 2000, 2022, 2056, 2210
müstahdem/müstahdemin, 71, 78, 79, 111, 142, 162, 413, 434, 567, 594, 866, 906, 997, 1001, 1010, 1012, 1144, 1172, 1733, 1746, 1941, 1271, 1315, 1580, 1615, 1680, 1729, 1851, 1901, 1904, 1940, 1954, 1955, 1975, 2136, 2146, 2198, 2199, 2240
müstakil liva, 176, 227, 228, 229, 230, 231, 232, 325, 333, 339, 352, 363, 368, 398, 401, 408, 410, 414, 420, 433, 436, 441, 442, 443, 516, 534, 535, 536, 537, 545, 549, 655, 664, 718, 728, 1120, 1397, 1399, 1400, 1417, 1455, 1924, 1925
mütareke, 5, 6, 15, 30, 35, 80, 193, 221, 225, 261, 283, 348, 452, 459, 815, 846, 917, 918, 929, 930, 932, 934, 935, 937, 944, 945, 1102, 1103, 1104, 1106, 1107, 1109, 1111, 1113, 1116, 1122, 1125, 1128, 1133, 1141, 1148, 1154, 1157, 1159, 1162, 1228, 1238, 1243, 1324, 1326, 1666, 1921, 1963, 2132
müttefik, 19, 32, 33, 48, 51, 64, 73, 76, 80, 84, 90, 106, 120, 148, 163, 189, 203, 212, 224, 267, 272, 289, 351, 406, 459, 460, 464, 465, 472, 474, 480, 481, 482, 483, 488, 489, 491, 586, 604, 668, 679, 689, 703, 713, 725, 743, 754, 757, 766, 773, 786, 791, 805, 815, 821, 824, 826, 830, 850, 853, 859, 860, 870, 872, 873, 881, 884, 890, 895, 906, 910, 911, 915, 924, 925, 926, 927, 928, 929, 930, 932, 933, 934, 935, 936, 937, 939, 940, 943, 944, 981, 982, 984, 985, 986, 987, 988, 989, 990, 992, 993, 994, 995, 996, 999, 1000, 1002, 1003, 1030, 1031, 1038, 1050, 1054, 1057, 1061, 1068, 1082, 1095, 1100, 1102, 1112, 1115, 1121, 1122, 1126, 1128, 1130, 1133, 1134, 1142, 1147, 1152, 1155, 1156, 1173, 1178, 1198, 1201, 1202, 1205, 1208, 1214, 1216, 1228, 1231, 1232, 1233, 1234, 1238, 1239, 1240, 1244, 1246, 1247, 1251, 1256, 1258, 1260, 1261, 1263, 1265, 1267, 1268, 1270, 1271, 1272, 1275, 1280, 1281, 1285, 1288, 1291, 1292, 1296, 1297, 1298, 1299, 1300, 1301, 1302, 1303, 1304, 1305, 1306, 1436, 1440, 1574

N

nahiye, 215, 225, 227, 229, 231, 232, 245, 274, 333, 337, 358, 386, 398, 408, 414, 416, 429, 534, 536, 537, 538, 541, 551, 552, 553, 572, 634, 658, 664, 683, 815, 818, 827, 828, 829, 830, 832, 834, 839, 864, 866, 872, 874, 880, 1045, 1090, 1102, 1120, 1163, 1168, 1174, 1280, 1284, 1304, 1322, 1338, 1397, 1398, 1415, 1502, 1526, 1558, 1559, 1619, 1634, 1661, 1710, 1739, 1740, 1760, 1761, 1817, 1857, 1884, 1922, 1924, 1926, 1929, 1930, 1931, 1968, 1974, 1987, 1988, 2015, 2025, 2036, 2061, 2092, 2114, 2195, 2200, 2252
Nevahi Kanunu, 256, 449, 474, 502, 537, 543, 550, 551, 552, 553, 588, 601, 818, 827, 828, 829, 830, 832, 834, 839, 864, 866, 872, 874, 879, 880, 892, 917, 1028, 1087, 1090, 1102, 1107, 1158, 1163, 1168, 1171, 1174, 1186, 1280, 1284, 1304, 1310, 1319, 1320, 1322, 1385, 1397, 1399, 1415, 1445, 1495, 1502, 1518, 1558, 1559, 1560, 1625, 1974
nikah, 1392, 1455, 1915, 2053, 2054
nüfus sayımı, 469, 676, 767, 1305, 1465, 1916, 1920, 2039, 2042, 2063, 2071, 2072, 2073, 2074, 2105, 2166, 2168

O

Oltu Şura Hükümeti, 244, 327, 329

orak-çekiç, 1854, 1870
ordu müfettişi, 25, 26, 81, 95, 96, 100, 112, 117, 119, 133, 1563, 1703, 1706, 1714, 1863, 2037
orman, 8, 150, 173, 217, 218, 256, 311, 317, 326, 338, 396, 440, 513, 515, 518, 698, 859, 974, 979, 1119, 1356, 1482, 1509, 1561, 1569, 1605, 1626, 1627, 1656, 1660, 1662, 1663, 1664, 1678, 1808, 1810, 1842, 1868, 1871, 1894, 1919, 1988, 2003, 2028, 2041, 2050, 2074, 2154, 2164, 2167, 2192, 2279, 2301, 2302

Ö

özerk, 33, 90, 108, 206, 365, 468, 469, 470, 539, 547, 649, 657, 673, 693, 749, 754, 787, 841, 851, 899, 937, 938, 939, 940, 941, 1024, 1107, 1108, 1181, 1186, 1203, 1213, 1270, 1463, 1794, 1797, 1832, 2190
özerk yönetim, 468, 469, 470, 673, 899, 937, 939, 940, 1107, 1108, 1186, 1213
özerklik, 6, 160, 224, 391, 420, 455, 471, 600, 662, 710, 859, 940, 1053, 1186, 1203, 1205, 1209, 1210, 1415, 1814, 2204, 2275

P

padişah, 6, 20, 26, 27, 29, 30, 31, 32, 34, 35, 37, 41, 42, 46, 58, 60, 63, 64, 71, 73, 76, 80, 91, 93, 95, 104, 108, 112, 117, 131, 132, 140, 141, 145, 147, 148, 149, 152, 153, 160, 165, 169, 177, 179, 186, 187, 191, 203, 204, 206, 211, 212, 213, 214, 216, 265, 271, 284, 289, 290, 291, 297, 301, 302, 303, 308, 310, 325, 327, 330, 334, 336, 338, 348, 353, 357, 374, 375, 377, 389, 460, 468, 469, 486, 491, 496, 526, 531, 546, 635, 679, 684, 687, 691, 712, 713, 719, 735, 752, 758, 765, 768, 786, 795, 796, 810, 833, 853, 859, 873, 882, 899, 927, 943, 944, 945, 948, 980, 987, 988, 989, 990, 992, 993, 1042, 1044, 1061, 1062, 1074, 1085, 1087, 1088, 1089, 1090, 1101, 1105, 1111, 1114, 1146, 1150, 1175, 1178, 1179, 1185, 1186, 1192, 1197, 1202, 1205, 1207, 1208, 1212, 1216, 1222, 1236, 1239, 1243, 1254, 1279, 1286, 1288, 1292, 1293, 1294, 1296, 1300, 1304, 1305, 1409
pahalılık, 76, 78, 79, 80, 83, 122, 149, 1732, 2120, 2240
Paris Konferansı, 104, 465, 620, 622, 797, 804, 880, 929, 930, 932, 933, 934, 935, 936, 939, 1027, 1057, 1090, 1102, 1103, 1104, 1105, 1107, 1110, 1113, 1214
personel rejimi, 1913, 1954, 1957, 2069, 2092
petrol, 79, 81, 82, 278, 286, 291, 325, 675, 723, 890, 901, 956, 996, 1024, 1026, 1058, 1103, 1120, 1121, 1141, 1153, 1174, 1189, 1209, 1315, 1354, 1362, 1364, 1365, 1414, 1420, 1483, 1686, 1723, 1726, 1942, 1944, 1964, 1965, 1980, 1986, 1989, 1990, 1994, 2001, 2044, 2153, 2212
Peyamı Sabah Gazetesi, 500, 587, 600, 661, 665, 693, 742, 754, 793, 795, 805, 831, 833, 850, 852, 891, 893, 899, 909, 910, 1028, 1040, 1049, 1058, 1060, 1067, 1082, 1084, 1090, 1092, 1109, 1115, 1116, 1117, 1118, 1121, 1122, 1126, 1127, 1129, 1136, 1153, 1158, 1168, 1171, 1180, 1185, 1187, 1188, 1201, 1212, 1215, 1220, 1221, 1222, 1223, 1225, 1227, 1230, 1232, 1235, 1236, 1244, 1279, 1297
proje, 81, 346, 466, 661, 1098, 1361, 1362, 1363, 1364, 1496, 1499, 1530, 1680, 1721, 1737, 1840, 1909, 1930, 1974, 2032, 2084, 2098, 2113, 2177, 2192, 2204, 2216, 2221

R

Reisicumhur, 1341, 1342, 1343, 1505, 1506, 1551, 1552, 1555, 1566, 1617, 1624, 1648, 1654, 1699, 1701, 1703, 1709, 1714, 1817, 1825, 1976, 1994, 2014, 2053, 2054, 2081, 2139, 2166, 2188, 2214, 2223, 2261, 2262
reji, 4, 23, 69, 70, 252, 276, 296, 386, 565, 566, 629, 744, 761, 809, 816, 962, 999, 1011, 1042, 1078, 1082, 1120, 1126, 1169, 1250, 1312, 1360, 1361, 1366, 1367, 1368, 1423, 1441, 1458, 1465, 1483, 1517, 1518, 1520, 1535, 1538,

1609, 1615, 1692, 1694, 1697, 1701, 1722, 1728, 1780, 1943, 1944, 2160, 2175
reji idaresi, 4, 252, 276, 296, 565, 566, 629, 761, 816, 962, 999, 1011, 1082, 1169, 1250, 1312, 1360, 1366, 1367, 1465, 1518, 1538, 1615, 1701, 1780, 1944
rejim, 5, 30, 842, 983, 987, 988, 993, 1327, 1530, 1542, 1556, 1557, 1753, 1757
resim, 387, 429, 688, 695, 956, 1527, 1569, 1604, 1650, 1723, 1740, 1864, 2084, 2105, 2115, 2147, 2233, 2270
Rum, 7, 23, 24, 30, 31, 32, 36, 39, 53, 55, 58, 61, 62, 64, 67, 68, 69, 70, 71, 72, 73, 77, 81, 82, 85, 90, 97, 100, 103, 106, 114, 117, 119, 125, 126, 129, 131, 134, 168, 173, 178, 180, 181, 183, 191, 231, 249, 259, 265, 273, 274, 278, 280, 281, 282, 283, 286, 292, 294, 305, 338, 346, 360, 367, 369, 379, 419, 429, 437, 454, 458, 489, 490, 493, 543, 618, 622, 630, 646, 652, 655, 657, 676, 686, 694, 704, 707, 709, 719, 733, 734, 736, 750, 753, 778, 780, 784, 787, 790, 801, 807, 815, 824, 850, 852, 856, 872, 885, 914, 926, 928, 937, 941, 983, 1036, 1043, 1054, 1056, 1063, 1067, 1068, 1074, 1108, 1111, 1117, 1120, 1127, 1129, 1130, 1133, 1139, 1150, 1160, 1167, 1170, 1215, 1221, 1234, 1244, 1252, 1268, 1296, 1352, 1468, 1509, 1527, 1530, 1577, 1582, 1644, 1646, 1648, 1657, 1665, 1671, 1673, 1678, 1680, 1681, 1686, 1702, 1775, 1777, 1872, 1927, 1954
Rum Hicreti, 1646, 1665, 1673, 1680, 1681
Rumeli, 7, 35, 37, 39, 41, 42, 43, 44, 45, 110, 118, 137, 140, 144, 145, 151, 155, 157, 161, 163, 166, 168, 178, 190, 197, 199, 205, 219, 222, 250, 259, 263, 267, 271, 272, 277, 278, 287, 293, 297, 299, 302, 313, 319, 357, 363, 366, 380, 499, 508, 509, 516, 573, 612, 670, 685, 718, 725, 726, 728, 730, 731, 735, 776, 971, 1121, 1183, 1189, 1192, 1322, 1339, 1404, 1405, 1409, 1454, 1495, 1517, 1577, 1626, 1652, 1670, 1803
Rus, 52, 72, 73, 84, 90, 254, 277, 278, 279, 313, 323, 342, 366, 381, 385, 399, 401, 430, 441, 477, 484, 633, 646, 684, 732, 733, 749, 763, 764, 768, 775, 781, 783, 801, 811, 814, 841, 842, 866, 873, 891, 1034, 1068, 1074, 1080, 1086, 1131, 1141, 1143, 1153, 1154, 1185, 1210, 1211, 1227, 1255, 1282, 1297, 1311, 1414, 1428, 1431, 1441, 1450, 1451, 1465, 1468, 1473, 1603, 1651, 1701, 1857, 1863, 1977, 1978, 1981, 2049, 2050, 2072, 2236, 2248
Rusya, 5, 15, 24, 40, 56, 90, 96, 118, 123, 151, 182, 201, 219, 222, 244, 254, 260, 269, 281, 285, 312, 313, 319, 321, 323, 329, 355, 375, 388, 393, 397, 399, 401, 425, 458, 483, 484, 485, 486, 507, 598, 631, 634, 637, 646, 658, 662, 674, 676, 679, 685, 686, 705, 708, 713, 725, 734, 751, 762, 782, 783, 808, 817, 835, 843, 844, 851, 879, 889, 900, 905, 906, 912, 931, 949, 984, 995, 1020, 1022, 1034, 1049, 1053, 1068, 1073, 1085, 1086, 1108, 1112, 1122, 1131, 1132, 1134, 1140, 1141, 1149, 1154, 1156, 1163, 1164, 1168, 1170, 1182, 1185, 1188, 1206, 1211, 1231, 1238, 1265, 1282, 1303, 1323, 1415, 1420, 1428, 1439, 1440, 1443, 1451, 1468, 1470, 1475, 1482, 1488, 1498, 1520, 1537, 1579, 1595, 1603, 1676, 1747, 1774, 1784, 1787, 1808, 1810, 1829, 1837, 1841, 1974, 1984, 1989, 2046, 2057, 2131, 2202
rüsum, 79, 234, 362, 381, 729, 884, 957, 1068, 1079, 1122, 1164, 1250, 1366, 1569, 1614, 1622, 1636, 1645, 1647, 1656, 1834, 1897, 1898, 1976, 2042

S

saltanat, 6, 9, 10, 17, 29, 100, 209, 212, 237, 238, 261, 262, 278, 288, 294, 345, 382, 454, 458, 462, 498, 499, 500, 501, 509, 519, 521, 522, 523, 524, 526, 531, 557, 562, 595, 624, 641, 663, 732, 781, 796, 905, 910, 944, 964, 982, 988, 989, 990, 991, 992, 993, 994, 1020, 1044, 1129, 1162, 1171, 1215, 1274, 1279, 1289, 1290, 1292, 1293, 1304, 1305, 1421, 1550, 1551, 1737, 1801, 1915, 1916, 2181
Samsun, 15, 25, 26, 27, 33, 41, 48, 49, 50, 60, 65, 71, 73, 74, 91, 95, 96, 97, 98, 99, 102, 103, 104, 106, 107, 108, 113, 116, 117, 119, 125, 130, 134, 138, 140, 142,

156, 162, 164, 165, 171, 174, 176, 180, 181, 190, 195, 206, 208, 228, 232, 247, 258, 276, 279, 283, 289, 305, 326, 356, 365, 378, 379, 381, 384, 404, 409, 432, 555, 569, 570, 571, 583, 643, 671, 683, 686, 688, 691, 696, 715, 720, 734, 748, 750, 778, 780, 784, 787, 789, 804, 807, 810, 811, 815, 827, 838, 867, 873, 880, 910, 914, 1018, 1019, 1032, 1043, 1046, 1051, 1067, 1068, 1100, 1105, 1123, 1131, 1158, 1159, 1161, 1163, 1164, 1168, 1169, 1170, 1194, 1198, 1213, 1364, 1365, 1376, 1392, 1419, 1441, 1442, 1446, 1482, 1497, 1508, 1509, 1510, 1513, 1516, 1521, 1533, 1537, 1570, 1576, 1577, 1578, 1603, 1608, 1609, 1638, 1639, 1655, 1658, 1662, 1665, 1667, 1676, 1679, 1686, 1702, 1771, 1813, 1835, 1860, 1863, 1864, 1873, 1874, 1877, 1888, 1896, 2009, 2041, 2044, 2048, 2050, 2053, 2058, 2066, 2091, 2096, 2133, 2142, 2163, 2170, 2184, 2195, 2202, 2204, 2219, 2241, 2243, 2248, 2254, 2255, 2261, 2262, 2265, 2294, 2298, 2299, 2300, 2301, 2305

sanayi sayımı, 2071, 2082, 2083

sanayileşme, 1796, 1839

sancak, 36, 68, 201, 214, 231, 232, 297, 325, 333, 363, 414, 440, 463, 537, 648, 789, 855, 1331, 1594, 1830, 1872, 1924, 1931

sansür, 24, 25, 63, 66, 71, 189, 220, 320, 344, 360, 367,407, 409, 432, 701, 774, 1110, 1434, 1472, 1848

Sayıştay, 478, 1385, 1390, 1393, 1394, 1538, 1783, 1786, 1809, 1810, 1815, 1835, 1837, 1851, 1872, 1974, 2001, 2034, 2053, 2059, 2066

Sebiülreşat, 683, 1757

seçim, 1, 9, 10, 30, 34, 58, 78, 125, 127, 156, 158, 162, 163, 167, 171, 179, 187, 199, 214, 215, 223, 224, 259, 260, 269, 283, 295, 305, 319, 320, 322, 343, 351, 358, 359, 368, 376, 383, 423, 497, 517, 753, 899, 945, 1141, 1142, 1180, 1185, 1274, 1288, 1302, 1305, 1327, 1329, 1330, 1331, 1334, 1335, 1336, 1338, 1339, 1340, 1343, 1348, 1368, 1370, 1379, 1381, 1385, 1389, 1391, 1394, 1395, 1396, 1407, 1409, 1411, 1418, 1432, 1449, 1450, 1451, 1454, 1455, 1456, 1458, 1459, 1461, 1462, 1474, 1476, 1478, 1489, 1499, 1505, 1506, 1509, 1511, 1517, 1524, 1526, 1548, 1551, 1552, 1553, 1554, 1649, 1757, 1793, 1794, 1801, 1803, 1806, 1825, 1830, 1837, 1849, 1949, 2003, 2026, 2055, 2065, 2079, 2080, 2081, 2082, 2098

sefaret, 425, 614, 719, 763, 1086, 1127, 1140, 1142, 1156, 1171, 1211, 1426, 2260

seferberlik, 24, 30, 58, 62, 66, 67, 70, 73, 77, 85, 92, 107, 114, 190, 234, 235, 240, 249, 280, 281, 296, 332, 334, 335, 344, 358, 364, 374, 403, 405, 510, 543, 580, 594, 678, 691, 708, 715, 729, 778, 823, 925, 950, 954, 1032, 1075, 1079, 1092, 1093, 1114, 1200, 1260, 1281, 1378, 1383, 1507, 1525, 1533, 1586, 1637, 1708, 1767, 1782, 1795, 1820, 1845, 1859, 1958, 2007, 2024, 2184, 2185, 2221, 2223, 2261

sefir, 388, 426, 484, 613, 691, 720, 763, 876, 895, 1086, 1130, 1132, 1187, 1255, 1262, 1465, 1669

sendika, 1198, 1609, 2015

sepet fabrikası, 120, 373

serbest liman, 2085, 2160

serbest mıntıka, 2107, 2147, 2160

sermaye, 56, 715, 919, 953, 1066, 1083, 1283, 1325, 1351, 1364, 1366, 1466, 1562, 1618, 1632, 1666, 1674, 1677, 1679, 1714, 1717, 1739, 1781, 1784, 1786, 1787, 1796, 1810, 1845, 1890, 1906, 1920, 1944, 1946, 1947, 1966, 1982, 1984, 1986, 2021, 2082, 2093, 2096, 2111, 2114, 2115, 2119, 2126, 2140, 2141, 2150, 2155, 2158, 2160, 2162, 2171, 2191, 2203, 2215, 2217, 2224, 2225, 2232, 2238, 2250, 2252, 2265, 2266

Seyri Sefain/seyrisefain/seyr-ü sefain, 63, 66, 82, 83, 105, 111, 120, 178, 179, 186, 189, 315, 379, 434, 1001, 1388, 1418, 1452, 1496, 1523, 1585, 1588, 1593, 1600, 1615, 1635, 1636, 1648, 1661, 1636, 1782, 1878, 1941, 1946, 1967, 2064, 2135, 2141, 2142, 2176, 2244, 2245, 2249, 2273, 2274

seyyar, 4, 45, 168, 196, 211, 247, 250, 251, 312, 334, 336, 354, 363, 378, 416, 422, 427, 556, 560, 578, 579, 639, 643, 660,

715, 848, 896, 954, 1004, 1005, 1008, 1031, 1093, 1248, 1259, 1289, 1760, 1812, 1854, 1873, 1919, 1925, 1941, 1981, 2025, 2216, 2218, 2244
seyyar tetkik heyetleri, 4, 1760, 1854, 1925, 2025
sıkıyönetim, 66, 150, 179, 180, 181, 198, 274, 282, 293, 316, 329, 336, 338, 344, 354, 389, 489, 510, 549, 610, 615, 669, 674, 685, 686, 726, 821, 885, 1051, 1061, 1169, 1232, 1378, 1383, 1384, 1472, 1480, 1496, 1565, 1738, 1743, 1748, 1749, 1750, 1751, 1752, 1754, 1755, 1758, 1819, 1827, 1834, 1846, 1848, 1857, 1889, 1891, 2037, 2058, 2076, 2088, 2165, 2167
sicil, 389, 1002, 1519, 1668, 1729, 1806, 1950, 2092, 2114, 2277, 2278, 2279, 2284, 2286, 2288, 2290, 2292, 2294, 2296, 2298, 2301, 2304
Sivas, 7, 20, 21, 22, 25, 26, 27, 29, 33, 35, 37, 38, 39, 40, 41, 42, 43, 44, 45, 46, 47, 65, 74, 77, 82, 88, 90, 94, 95, 96, 102, 104, 106, 110, 112, 114, 115, 116, 117, 121, 122, 123, 124, 125, 126, 130, 132, 134, 135, 136, 137, 138, 139, 140, 141, 142, 143, 144, 145, 146, 147, 148, 149, 150, 151, 154, 155, 159, 161, 164, 165, 167, 168, 169, 170, 171, 172, 173, 174, 175, 176, 177, 178, 182, 183, 185, 187, 189, 190, 195, 197, 198, 199, 200, 201, 210, 229, 241, 242, 245, 246, 247, 249, 263, 264, 265, 269, 276, 277, 287, 293, 295, 303, 311, 313, 315, 326, 328, 333, 334, 336, 337, 341, 359, 363, 364, 378, 379, 383, 384, 402, 407, 409, 419, 420, 434, 437, 439, 442, 473, 478, 479, 494, 510, 511, 518, 522, 536, 548, 549, 555, 558, 564, 569, 571, 621, 627, 630, 631, 642, 643, 668, 669, 674, 675, 677, 678, 681, 683, 685, 705, 712, 718, 726, 745, 746, 754, 756, 769, 774, 780, 793, 804, 808, 858, 870, 873, 876, 879, 885, 900, 908, 910, 949, 969, 973, 977, 978, 980, 1002, 1016, 1024, 1032, 1037, 1069, 1085, 1086, 1093, 1106, 1110, 1136, 1144, 1146, 1156, 1157, 1159, 1161, 1185, 1186, 1189, 1200, 1213, 1237, 1259, 1261, 1277, 1295, 1364, 1365, 1390, 1391, 1392, 1393, 1422, 1428, 1455, 1461, 1479, 1480, 1490, 1493, 1497, 1504, 1509, 1514, 1516, 1519, 1533, 1534, 1535, 1544, 1548, 1552, 1570, 1578, 1586, 1602, 1603, 1604, 1608, 1624, 1630, 1637, 1638, 1639, 1658, 1662, 1679, 1683, 1692, 1697, 1698, 1702, 1703, 1705, 1711, 1718, 1743, 1746, 1759, 1762, 1791, 1804, 1805, 1806, 1813, 1815, 1826, 1827, 1835, 1837, 1839, 1860, 1863, 1864, 1868, 1873, 1877, 1882, 1886, 1888, 1892, 1895, 1898, 1899, 1911, 1917, 1937, 1953, 1968, 1981, 1999, 2000, 2013, 2035, 2040, 2050, 2054, 2055, 2056, 2060, 2063, 2064, 2081, 2088, 2093, 2143, 2156, 2158, 2163, 2165, 2169, 2184, 2192, 2197, 2198, 2202, 2214, 2251, 2255, 2261, 2280, 2299, 2305
Siverek, 228, 242, 287, 289, 299, 359, 395, 400, 403, 407, 413, 495, 710, 818, 861, 1022, 1041, 1051, 1089, 1193, 1194, 1378, 1379, 1399, 1455, 1459, 1461, 1514, 1577, 1578, 1586, 1699, 1720, 1728, 1749, 1801, 1802, 1804, 1819, 1859, 1860, 1864, 1888, 1927, 1958, 1979, 1981, 2058
Sosyal Demokrat Parti, 1758
sosyalist, 5, 6, 31, 121, 150, 167, 187, 255, 313, 350, 370, 432, 454, 477, 483, 484, 528, 679, 693, 719, 844, 855, 915, 995, 1022, 1027, 1032, 1058, 1081, 1082, 1085, 1091, 1097, 1101, 1133, 1162, 1182, 1193, 1294, 1303, 1323, 1359, 1499, 1739, 1757, 1758, 1774, 1841, 2033, 2135, 2236, 2248, 2263
Sovyetler, 6, 254, 269, 280, 381, 385, 388, 393, 454, 456, 465, 466, 471, 483, 484, 485, 486, 506, 507, 508, 578, 586, 607, 649, 650, 662, 665, 668, 672, 675, 676, 680, 684, 700, 703, 704, 722, 730, 737, 742, 749, 777, 794, 822, 835, 864, 872, 879, 881, 911, 912, 925, 930, 931, 932, 984, 985, 1022, 1032, 1037, 1053, 1061, 1065, 1073, 1074, 1086, 1089, 1098, 1099, 1109, 1117, 1118, 1122, 1123, 1127, 1130, 1131, 1132, 1133, 1134, 1135, 1139, 1141, 1142, 1143, 1148, 1149, 1150, 1151, 1153, 1154, 1156, 1160, 1161, 1164, 1167, 1169, 1171, 1174, 1177, 1191, 1198, 1206, 1210, 1220, 1227, 1239, 1255, 1257, 1264, 1267, 1280, 1282, 1285, 1288, 1291, 1298, 1299, 1301, 1303, 1311, 1325, 1348, 1349, 1428, 1443, 1862, 2263

sömürge, 85, 352, 751, 835, 895, 1086, 1092
SSCB, 1426
suikast, 262, 598, 679, 739, 742, 821, 1193, 1443, 1585, 1607, 1715, 1755, 1758, 1909, 1910, 1911, 1912, 1917, 1968, 2026, 2035, 2036, 2037, 2038, 2039, 2040, 2041, 2042, 2043, 2045, 2046, 2047, 2053, 2054, 2055, 2062, 2078, 2079, 2214, 2215
sulh mahkemeleri, 572, 574, 860, 1007, 1918, 2086
sulh mahkemesi, 573, 2087, 2198
sultan, 80, 117, 267, 324, 454, 458, 708, 758, 793, 796, 806, 899, 905, 938, 992, 994, 1074, 1086, 1094, 1108, 1126, 1205, 1209, 1292, 1358, 1434, 1437, 1439, 1788, 1915, 2054
Suriye, 16, 24, 32, 59, 65, 67, 72, 147, 156, 183, 186, 272, 308, 310, 322, 454, 458, 481, 482, 646, 681, 731, 735, 742, 753, 756, 786, 807, 817, 825, 844, 846, 848, 849, 859, 860, 868, 871, 876, 883, 908, 928, 933, 994, 995, 1024, 1036, 1053, 1057, 1095, 1139, 1140, 1144, 1155, 1160, 1163, 1164, 1172, 1185, 1189, 1193, 1215, 1239, 1262, 1304, 1310, 1348, 1349, 1350, 1435, 1503, 1591, 1676, 1680, 1801, 2000, 2031, 2034, 2042, 2130
sürgün, 435, 474, 862, 883, 949, 1748, 2017, 2078

Ş

şaki, 1383, 1384, 1426, 1500, 1866, 1880, 1892, 2012, 2062
şapka, 11, 1737, 1738, 1744, 1746, 1747, 1748, 1749, 1759, 1871, 1874, 1877, 1878, 1880, 1886, 1883, 1889, 1890, 1891, 1892, 1893, 1895, 1897, 1898, 1899, 1981, 2012, 2022, 2050
Şapka Kanunu, 1744, 1759, 1883, 1890, 1893
şark, 13, 16, 40, 50, 61, 116, 118, 123, 222, 323, 359, 369, 374, 384, 385, 395, 404, 407, 410, 411, 417, 425, 433, 447, 466, 471, 472, 480, 481, 482, 483, 484, 485, 491, 494, 506, 507, 548, 549, 550, 581, 583, 587, 589, 593, 598, 617, 621, 634, 637, 646, 649, 651, 658, 660, 661, 662, 667, 668, 671, 672, 673, 674, 676, 678, 681, 683, 685, 688, 689, 691, 696, 700, 702, 703, 704, 708, 709, 710, 712, 722, 737, 742, 743, 746, 748, 749, 750, 754, 770, 787, 796, 797, 800, 804, 817, 833, 836, 838, 844, 853, 855, 856, 860, 865, 867, 871, 873, 874, 885, 888, 890, 900, 924, 928, 932, 943, 949, 969, 971, 976, 984, 988, 1014, 1018, 1023, 1026, 1027, 1034, 1046, 1049, 1051, 1058, 1060, 1061, 1063, 1065, 1071, 1074, 1077, 1080, 1084, 1085, 1086, 1087, 1091, 1103, 1112, 1116, 1118, 1131, 1137, 1138, 1143, 1150, 1151, 1153, 1154, 1157, 1159, 1162, 1163, 1171, 1174, 1175, 1178, 1183, 1186, 1188, 1189, 1192, 1198, 1208, 1210, 1218, 1220, 1230, 1231, 1233, 1234, 1265, 1270, 1272, 1275, 1279, 1287, 1349, 1350, 1351, 1435, 1447, 1466, 1502, 1515, 1517, 1522, 1594, 1609, 1637, 1660, 1684, 1742, 1755, 1759, 1819, 1821, 1825, 1827, 1846, 1860, 1863, 1864, 1865, 1868, 1871, 1874, 1875, 1876, 1879, 1883, 1885, 1892, 1909, 1985, 1988, 2016, 2017, 2022, 2033, 2043, 2050, 2053, 2055, 2058, 2060, 2062, 2063, 2068, 2071, 2073, 2075, 2076, 2077, 2093, 2103, 2122, 2130, 2131, 2142, 2172, 2173, 2176, 2178, 2181, 2195, 2196, 2202, 2220, 2225, 2234, 2245, 2247, 2274, 2298
Şark İstiklal Mahkemesi, 1755, 1759, 1827, 1863, 1864, 1871, 1875, 1876, 1883, 1885, 1892, 1988, 2016, 2022, 2043, 2068, 2122, 2176, 2247
Şark meselesi / Doğu sorunu, 458, 465, 593, 613, 618, 620, 661, 685, 744, 754, 780, 886, 924, 926, 928, 1049, 1087, 1095, 1162, 1173, 1175, 1206, 1222, 1244, 1349
şark vilayetleri, 13, 116, 118, 836, 1154, 1819, 1860, 1865, 1868, 2050, 2076, 2103, 2130, 2131, 2071, 2073, 2075, 2076, 2077, 2130, 2131, 2173, 2178, 2181, 2195, 2225
şehir, 53, 66, 76, 106, 111, 120, 154, 161, 178, 243, 258, 282, 308, 336, 382, 385, 397, 398, 420, 489, 545, 570, 590, 591, 684, 724, 767, 802, 827, 877, 887, 1018, 1061, 1158, 1234, 1240, 1243, 1345, 1346, 1432, 1458, 1459, 1517, 1535, 1558, 1559, 1560, 1581, 1634, 1659,

1661, 1768, 1770, 1801, 1903, 1924, 1929, 1930, 1938, 1940, 1987, 2005, 2011, 2028, 2043, 2046, 2049, 2098, 2138, 2139, 2155, 2156, 2163, 2166, 2196, 2222, 2232, 2268, 2286, 2287
şehircilik, 2196, 2211
şehremanet/şehremaneti, 29, 68, 119, 135, 303, 493, 658, 1001, 1063, 1066, 1068, 1157, 1293, 1401, 1463, 1466, 1483, 1496, 1581, 1613, 1616, 1622, 1667, 1672, 1680, 1683, 1719, 1720, 1803, 1891, 1895, 1915, 1960, 1980, 2043, 2045, 2046, 2053, 2054, 2058, 2065, 2098, 2139, 2153, 2156, 2182, 2196, 2197, 2211, 2222, 2223, 2229, 2241, 2247
şekavet, 838, 952, 1049, 1241, 1378, 1383, 1414, 1423, 1493, 1500, 1534, 1588, 1601, 1613, 1625, 1711, 2077, 2193, 2196, 2234
şeker, 11, 79, 208, 404, 442, 675, 723, 956, 1121, 1124, 1504, 1669, 1714, 1785, 1787, 1806, 1836, 1865, 1902, 1942, 1944, 1945, 1946, 1979, 1984, 1985, 1986, 1989, 2005, 2044, 2052, 2055, 2060, 2064, 2067, 2112, 2153, 2175, 2212, 2236
Şeyh Sait İsyanı, 1742, 2071, 2075, 2077
şimendifer, 92, 236, 275, 364, 371, 381, 605, 647, 659, 662, 715, 774, 844, 845, 846, 848, 897, 980, 1042, 1058, 1087, 1133, 1148, 1152, 1190, 1298, 1312, 1313, 1317, 1452, 1468, 1494, 1516, 1517, 1522, 1569, 1599, 1604, 1638, 1646, 1647, 1651, 1662, 1676, 1679, 1688, 1710, 1831, 1832, 1834, 1899, 1988, 2202, 2255
şura, 27, 28, 29, 51, 61, 62, 80, 87, 99, 100, 127, 139, 186, 213, 265, 284, 293, 303, 327, 487, 498, 500, 502, 507, 542, 553, 556, 557, 732, 804, 816, 839, 850, 872, 906, 972, 1032, 1062, 1072, 1085, 1280, 1305, 1415, 1479, 1668, 1763, 1766, 1767, 1768, 1772, 1811, 1903, 1933, 1937, 2154, 2169, 2217
Şurayı Devlet, 18, 19, 21, 22, 23, 69, 98, 116, 132, 146, 170, 202, 204, 205, 206, 207, 209, 233, 237, 238, 247, 248, 291, 317, 323, 330, 333, 357, 382, 391, 393, 398, 424, 430, 1390, 1410, 1411, 1439, 1479, 1481, 1523, 1530, 1555, 1720, 1763, 1764, 1766, 1805, 1815, 1978, 2086, 2088, 2131, 2138, 2152, 2154, 2156, 2157, 2188, 2189, 2199, 2207, 2213, 2217, 2260, 2271, 2272, 2278
Şûrayı Evkaf/Şurayı Evkaf, 20, 1055, 1195, 1301, 1315
Şurayı Saltanat, 29, 30, 99, 100, 212, 351, 357, 369

T

tahliye, 70, 73, 137, 334, 338, 590, 592, 660, 690, 766, 859, 860, 862, 871, 875, 882, 891, 893, 897, 900, 929, 930, 932, 935, 944, 997, 1000, 1005, 1034, 1052, 1113, 1114, 1118, 1121, 1126, 1143, 1146, 1189, 1215, 1218, 1232, 1233, 1270, 1295, 1310, 1353, 1345, 1472, 1631, 1655, 1707, 1731, 1946, 1976, 1986, 2046, 2196
tahsisat, 61, 66, 68, 114, 134, 135, 137, 285, 296, 308, 359, 366, 378, 409, 423, 498, 565, 603, 607, 614, 621, 637, 642, 644, 647, 653, 664, 665, 670, 694, 696, 699, 718, 721, 722, 792, 794, 827, 858, 882, 883, 890, 896, 906, 907, 908, 999, 1001, 1011, 1056, 1060, 1062, 1070, 1079, 1081, 1083, 1098, 1112, 1115, 1130, 1161, 1195, 1199, 1215, 1216, 1219, 1249, 1256, 1262, 1267, 1285, 1290, 1291, 1300, 1301, 1311, 1315, 1318, 1368, 1369, 1370, 1371, 1373, 1385, 1387, 1388, 1389, 1394, 1413, 1417, 1419, 1422, 1433, 1440, 1450, 1457, 1467, 1478, 1485, 1488, 1492, 1494, 1500, 1504, 1505, 1522, 1537, 1567, 1574, 1579, 1582, 1586, 1587, 1589, 1601, 1610, 1619, 1620, 1638, 1639, 1643, 1646, 1659, 1691, 1712, 1713, 1725, 1821, 1830, 1946, 2008, 2096, 2097, 2105, 2109, 2111, 2114, 2115, 2125, 2129, 2131, 2133, 2135, 2140, 2142, 2144, 2156, 2218, 2221, 2224, 2226, 2232, 2236, 2239, 2241, 2249, 2254, 2268, 2274
Takriri Sükun/Takrir-i Sükun/Takriri Sükûn/ Takrir-i Sükûn, 1499, 1752, 1753, 1754, 1755, 1756, 1757, 1758, 1824, 1827, 1828, 1855, 1859, 1860, 1861, 1862, 1863, 1864, 1866, 1867, 1869, 1872, 1874, 2054, 2071, 2088, 2117, 2118

taksimatı mülkiye, 11, 1435, 1484, 1521, 1738, 1760, 1761, 1854, 1857, 1858, 1859, 1872, 1874, 1876, 1884, 1888, 1925, 1982
Taksimatı Mülkiye Tetkik Heyetleri, 1760, 1857, 1858, 1859, 1874
tam teşekküllü nahiyeler, 2193, 2264
tanin, 476, 538, 1027, 1188, 1236, 1238, 1275, 1380, 1544, 1545, 1577, 1737, 1738, 1757, 1843, 1844, 1853, 1855, 2042, 2181
Tapu Genel Müdürlüğü, 4, 1770, 1852, 1921, 2005
tarım sayımı, 2073, 2074, 2075
tasfiye talepnameleri, 1776, 1777, 1906
tatili eşgal/tatil-i eşgal, 210, 288, 1484
TBMM/BMM, 1, 4, 6, 7, 8, 9, 18, 25, 79, 90, 99, 100, 104, 110, 114, 115, 116, 123, 133, 136, 186, 193, 195, 196, 197, 198, 213, 214, 215, 216, 217, 218, 219, 220, 221, 222, 223, 225, 226, 227, 229, 230, 231, 232, 233, 234, 235, 236, 237, 238, 239, 240, 241, 242, 243, 244, 245, 246, 247, 248, 249, 250, 251, 252, 253, 254, 255, 256, 259, 262, 269, 271, 276, 277, 293, 294, 297, 299, 300, 302, 305, 306, 307, 308, 309, 310, 311, 312, 313, 314, 315, 316, 317, 318, 319, 320, 321, 322, 323, 324, 325, 326, 327, 328, 329, 330, 331, 333, 334, 335, 338, 341, 344, 345, 346, 347, 348, 349, 350, 351, 352, 353, 354, 358, 359, 360, 361, 362, 363, 364, 365, 366, 367, 368, 369, 370, 371, 374, 375, 376, 377, 378, 379, 380, 381, 382, 383, 384, 385, 386, 387, 388, 389, 390, 391, 392, 393, 394, 395, 396, 397, 398, 399, 401, 402, 403, 404, 405, 406, 407, 408, 409, 410, 411, 413, 414, 415, 416, 417, 418, 419, 420, 424, 425, 426, 427, 428, 429, 430, 432, 433, 434, 435, 436, 437, 438, 441, 442, 443, 444, 445, 446, 447, 448, 449, 450, 451, 452, 453, 454, 473, 481, 484, 496, 497, 501, 502, 503, 506, 507, 510, 511, 512, 513, 514, 516, 517, 519, 520, 521, 522, 525, 527, 528, 529, 530, 531, 532, 535, 536, 537, 540, 541, 543, 546, 548, 550, 551, 552, 553, 554, 555, 560, 566, 567, 568, 570, 572, 573, 574, 576, 580, 583, 585, 588, 593, 594, 595, 596, 597, 598, 599, 600, 601, 602, 603, 604, 605, 606, 607, 608, 609, 610, 611, 612, 614, 617, 619, 620, 621, 622, 623, 624, 625, 626, 627, 628, 629, 630, 631, 632, 633, 634, 635, 636, 637, 638, 639, 640, 641, 642, 643, 644, 645, 647, 648, 649, 650, 651, 652, 653, 654, 655, 656, 657, 659, 660, 662, 663, 664, 665, 666, 667, 668, 669, 670, 673, 674, 677, 678, 679, 680, 681, 682, 683, 684, 686, 687, 688, 689, 690, 691, 692, 693, 694, 695, 697, 698, 699, 700, 701, 702, 704, 705, 706, 708, 710, 712, 715, 716, 717, 718, 720, 721, 722, 723, 724, 725, 727, 728, 729, 730, 731, 732, 735, 738, 739, 740, 741, 742, 746, 753, 754, 755, 756, 758, 759, 760, 761, 762, 763, 764, 765, 767, 768, 770, 771, 772, 773, 774, 776, 777, 778, 779, 780, 781, 782, 783, 784, 787, 789, 790, 791, 792, 793, 794, 795, 797, 798, 800, 801, 804, 806, 808, 809, 810, 811, 812, 813, 815, 816, 817, 818, 819, 820, 821, 822, 823, 824, 825, 827, 828, 829, 830, 831, 832, 833, 834, 836, 837, 838, 839, 840, 842, 843, 844, 845, 846, 847, 848, 849, 850, 851, 852, 853, 854, 855, 856, 857, 858, 859, 860, 861, 862, 863, 864, 865, 866, 868, 869, 870, 871, 872, 873, 874, 875, 876, 877, 878, 879, 880, 882, 883, 884, 886, 887, 888, 889, 890, 891, 892, 893, 894, 896, 897, 898, 899, 900, 902, 903, 904, 906, 907, 908, 910, 911, 912, 913, 914, 915, 917, 918, 919, 920, 921, 923, 927, 930, 954, 955, 956, 957, 963, 965, 966, 967, 970, 972, 976, 977, 985, 986, 988, 989, 990, 991, 993, 994, 996, 997, 998, 999, 1000, 1001, 1002, 1003, 1005, 1006, 1007, 1008, 1012, 1016, 1017, 1018, 1020, 1023, 1028, 1032, 1033, 1035, 1036, 1037, 1038, 1039, 1040, 1041, 1042, 1043, 1044, 1045, 1046, 1047, 1048, 1049, 1050, 1051, 1052, 1053, 1054, 1055, 1056, 1057, 1058, 1059, 1060, 1061, 1062, 1063, 1064, 1065, 1066, 1067, 1069, 1070, 1071, 1072, 1073, 1074, 1075, 1076, 1077, 1078, 1079, 1081, 1082, 1083, 1084, 1085, 1086, 1087, 1088, 1089, 1090, 1091, 1092, 1093, 1094, 1095, 1096, 1097, 1098, 1099, 1100, 1102, 1104, 1105, 1106, 1107, 1108, 1110, 1111, 1112, 1113, 1114, 1115, 1117, 1118, 1119, 1120, 1121, 1122, 1123, 1124, 1125, 1126, 1128, 1129, 1130, 1131,

1132, 1133, 1135, 1136, 1137, 1138, 1139, 1140, 1141, 1142, 1143, 1144, 1145, 1147, 1148, 1150, 1151, 1156, 1157, 1158, 1159, 1160, 1161, 1163, 1164, 1165, 1166, 1168, 1169, 1170, 1171, 1172, 1173, 1174, 1175, 1176, 1177, 1178, 1179, 1180, 1181, 1183, 1185, 1186, 1188, 1189, 1190, 1191, 1192, 1193, 1194, 1195, 1196, 1197, 1198, 1199, 1200, 1202, 1203, 1204, 1205, 1211, 1213, 1214, 1215, 1216, 1217, 1218, 1219, 1220, 1221, 1223, 1224, 1226, 1228, 1229, 1231, 1232, 1233, 1235, 1237, 1241, 1242, 1243, 1244, 1246, 1247, 1249, 1250, 1251, 1253, 1256, 1257, 1259, 1260, 1261, 1262, 1264, 1265, 1266, 1267, 1268, 1269, 1270, 1271, 1272, 1273, 1274, 1275, 1276, 1277, 1278, 1279, 1280, 1281, 1282, 1283, 1284, 1285, 1286, 1287, 1288, 1289, 1290, 1291, 1292, 1293, 1294, 1295, 1296, 1297, 1298, 1299, 1300, 1301, 1303, 1304, 1305, 1306, 1307, 1308, 1309, 1310, 1311, 1312, 1313, 1314, 1315, 1316, 1317, 1318, 1319, 1320, 1321, 1322, 1323, 1324, 1326, 1329, 1330, 1331, 1332, 1333, 1334, 1335, 1341, 1344, 1345, 1347, 1348, 1349, 1350, 1353, 1354, 1355, 1360, 1362, 1363, 1367, 1368, 1370, 1371, 1373, 1374, 1375, 1378, 1379, 1380, 1381, 1384, 1385, 1386, 1387, 1389, 1390, 1391, 1394, 1395, 1396, 1397, 1398, 1399, 1400, 1401, 1402, 1408, 1409, 1410, 1414, 1425, 1429, 1437, 1439, 1446, 1448, 1450, 1459, 1461, 1463, 1467, 1472, 1473, 1474, 1475, 1478, 1483, 1485, 1487, 1488, 1490, 1491, 1493, 1496, 1501, 1506, 1507, 1515, 1520, 1522, 1525, 1528, 1531, 1538, 1539, 1542, 1544, 1546, 1547, 1548, 1549, 1551, 1552, 1553, 1554, 1555, 1556, 1557, 1558, 1559, 1560, 1561, 1562, 1563, 1564, 1565, 1566, 1567, 1574, 1587, 1598, 1599, 1600, 1602, 1604, 1606, 1612, 1617, 1619, 1621, 1624, 1625, 1627, 1628, 1629, 1633, 1634, 1639, 1643, 1646, 1649, 1653, 1654, 1655, 1660, 1661, 1665, 1667, 1698, 1702, 1703, 1704, 1705, 1706, 1707, 1712, 1719, 1733, 1734, 1735, 1743, 1749, 1752, 1755, 1756, 1757, 1758, 1759, 1764, 1765, 1766, 1772, 1776, 1794, 1806, 1815, 1818, 1832, 1834, 1847, 1852, 1857, 1864, 1867, 1873, 1880, 1891, 1907, 1912, 1917, 1918, 1923, 1925, 1930, 1932, 1955, 1975, 1982, 1988, 1990, 1991, 2002, 2004, 2017, 2048, 2050, 2053, 2054, 2056, 2060, 2065, 2069, 2076, 2079, 2080, 2081, 2082, 2088, 2089, 2092, 2094, 2101, 2104, 2105, 2108, 2109, 2113, 2115, 2120, 2121, 2124, 2128, 2130, 2131, 2135, 2139, 2141, 2144, 2145, 2147, 2152, 2153, 2154, 2160, 2161, 2164, 2166, 2167, 2169, 2171, 2173, 2175, 2177, 2179, 2185, 2186, 2187, 2188, 2189, 2191, 2195, 2197, 2199, 2210, 2215, 2216, 2217, 2219, 2221, 2224, 2226, 2227, 2228, 2230, 2232, 2234, 2235, 2262, 2266, 2267, 2268, 2272, 2275

Teali İslam Cemiyeti, 31, 37, 70, 285, 1747

tedrisatı iptidaiye, 287, 544, 640, 653, 657, 862, 892, 1447, 1453, 1570, 1623, 1730, 1961, 2244

tefriki vezaif/tefrik-i vezaif, 500, 522, 538, 539, 645, 1561, 1931, 1934, 1960, 1962, 1770, 1929, 1931, 1975, 2010

Tekâlifi Milliye Emirleri, 532, 568, 796, 797, 802, 803, 804, 857, 884, 951, 964

tekel idaresi, 1779, 1942, 2016, 2052

tekke ve zaviye, 1756, 1759, 1864, 1871, 1874, 1893, 1899, 2186, 2187, 2245

temyiz, 207, 246, 247, 328, 332, 334, 354, 379, 410, 411, 427, 440, 492, 504, 567, 572, 584, 629, 679, 695, 711, 816, 854, 894, 962, 980, 1015, 1016, 1065, 1106, 1150, 1172, 1210, 1217, 1329, 1390, 1391, 1393, 1414, 1421, 1422, 1461, 1492, 1520, 1618, 1622, 1636, 1649, 1656, 1692, 1697, 1731, 1750, 1762, 1765, 1805, 1806, 1818, 1848, 1869, 1871, 1876, 1889, 1918, 1948, 1949, 1993, 2010, 2013, 2059, 2060, 2086, 2143, 2168, 2177, 2189, 2197, 2198, 2199, 2207, 2217, 2228, 2259, 2265, 2283

Temyiz Kurulu, 379

Temyiz Mahkemesi, 246, 247, 328, 334, 354, 379, 504, 679, 816, 980, 1015, 1150, 1172, 1329, 1390, 1391, 1422, 1520, 1618, 1762, 1765, 1848, 1871,

1889, 1948, 1949, 1993, 2086, 2177, 2198, 2199, 2207, 2228, 2265
Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası, 10, 11, 1541, 1542, 1543, 1565, 1710, 1737, 1801, 1810, 1843, 1910
Teşkilatı Esasiye/Teşkilâtı Esasiye/Teşkilatı Esasiye Kanunu/Teşkilâtı Esasiye Kanunu, 3, 8, 9, 10, 13, 222, 223, 224, 226, 382, 405, 424, 425, 495, 496, 497, 498, 499, 500, 501, 502, 504, 509, 511, 512, 513, 514, 515, 516, 519, 520, 521, 523, 525, 526, 527, 528, 534, 535, 536, 537, 538, 539, 540, 541, 542, 543, 546, 547, 551, 552, 553, 554, 555, 556, 602, 608, 612, 614, 617, 620, 626, 630, 631, 635, 636, 645, 652, 665, 698, 725, 726, 728, 729, 739, 756, 771, 774, 781, 785, 794, 800, 818, 828, 834, 837, 848, 889, 899, 902, 903, 965, 971, 975, 976, 991, 1033, 1052, 1065, 1069, 1085, 1129, 1171, 1181, 1287, 1334, 1335, 1341, 1342, 1343, 1345, 1358, 1389, 1397, 1415, 1419, 1449, 1492, 1499, 1505, 1506, 1507, 1521, 1541, 1548, 1549, 1556, 1557, 1559, 1560, 1561, 1572, 1622, 1624, 1629, 1631, 1633, 1638, 1642, 1648, 1654, 1681, 1683, 1699, 1701, 1704, 1726, 1743, 1744, 1746, 1748, 1754, 1761, 1764, 1770, 1793, 1830, 1839, 1848, 1884, 1889, 1890, 1894, 1898, 1899, 1910, 1912, 1917, 1953, 1954, 1960, 1986, 2010, 2047, 2060, 2101, 2109, 2114, 2126, 2172, 2186, 2214, 2228
teşvik-i sanayi/teşviki sanayi, 594, 1619, 1665, 1844, 1866, 1891, 2231, 2245, 2258
Teşviki Sanayi Kanunu/Teşvik-i Sanayi Kanunu, 594, 1619, 1844, 1866, 1891, 2231, 2245, 2258
tetkik, 4, 11, 27, 29, 69, 125, 172, 215, 217, 222, 223, 252, 262, 305, 309, 314, 386, 398, 418, 444, 451, 502, 503, 504, 519, 520, 521, 524, 527, 529, 532, 575, 577, 597, 602, 603, 617, 622, 625, 629, 645, 647, 660, 674, 680, 686, 690, 697, 702, 718, 735, 755, 759, 761, 765, 772, 776, 789, 792, 811, 815, 825, 827, 834, 836, 861, 865, 869, 870, 875, 877, 878, 879, 882, 888, 889, 890, 893, 894, 902, 904, 907, 908, 910, 912, 915, 953, 961, 962, 965, 966, 978, 998, 1006, 1007, 1009, 1015, 1016, 1017, 1036, 1043, 1047, 1059, 1069, 1071, 1075, 1083, 1084, 1092, 1093, 1094, 1096, 1105, 1108, 1129, 1140, 1148, 1150, 1170, 1172, 1177, 1188, 1189, 1195, 1197, 1199, 1204, 1213, 1217, 1267, 1268, 1272, 1273, 1278, 1281, 1282, 1294, 1301, 1307, 1316, 1321, 1322, 1367, 1411, 1418, 1426, 1430, 1433, 1439, 1444, 1466, 1478, 1480, 1489, 1513, 1520, 1523, 1524, 1527, 1579, 1584, 1586, 1590, 1607, 1608, 1611, 1614, 1630, 1656, 1687, 1710, 1711, 1716, 1723, 1724, 1738, 1741, 1756, 1760, 1761, 1767, 1806, 1822, 1854, 1857, 1858, 1859, 1865, 1868, 1870, 1872, 1874, 1876, 1986, 1888, 1895, 1904, 1936, 1947, 2007, 2025, 2026, 2030, 2054, 2059, 2076, 2085, 2111, 2141, 2152, 2157, 2160, 2163, 2188, 2193, 2194, 2199, 2223, 2238, 2242, 2260, 2262, 2264
Tetkikatı Mülkiye Merkez Komisyonu, 1760
Tevhidi Tedrisat, 10, 1543, 1546, 1570, 1625, 1639, 1849, 1939
Tevhidi Tedrisat Kanunu, 10, 1543, 1546, 1570, 1625, 1849, 1939
tevsii mezuniyet/tevsi-i mezuniyet, 202, 538, 539, 1558, 1560, 1561, 1619, 1659, 1960, 1962, 2010
Ticaret Kanunu, 12, 1763, 1851, 1882, 1909, 1913, 1918, 1919, 2017, 2023, 2122, 2241
Ticaret Odaları, 29, 100, 545, 723, 782, 1180, 1671, 1788, 2032, 2084, 2113, 2114, 2116, 2242
toprak reformu, 2075, 2076
Trabzon, 24, 27, 31, 33, 36, 37, 38, 40, 44, 45, 68, 71, 72, 74, 76, 86, 88, 90, 98, 102, 106, 108, 118, 122, 123, 125, 129, 130, 136, 149, 150, 151, 162, 164, 167, 168, 171, 172, 174, 181, 195, 197, 208, 216, 221, 243, 246, 255, 269, 274, 276, 279, 289, 292, 304, 305, 309, 312, 313, 317, 326, 341, 347, 348, 350, 355, 356, 363, 367, 372, 374, 381, 383, 392, 402, 404, 407, 418, 426, 438, 443, 455, 467, 489, 490, 494, 500, 506, 507, 508, 515, 518, 543, 549, 552, 569, 570, 578, 587, 605, 613, 618, 620, 623, 624, 627, 630, 631, 633, 636, 638, 641, 652, 663, 671,

673, 690, 695, 697, 710, 720, 725, 728, 732, 733, 736, 744, 754, 760, 768, 777, 781, 783, 784, 787, 793, 797, 807, 808, 810, 817, 821, 836, 838, 842, 843, 852, 857, 861, 877, 879, 880, 881, 882, 885, 889, 902, 903, 910, 911, 914, 915, 959, 969, 974, 980, 1005, 1019, 1021, 1033, 1040, 1043, 1045, 1054, 1055, 1057, 1062, 1064, 1065, 1066, 1067, 1069, 1074, 1075, 1077, 1088, 1092, 1093, 1098, 1099, 1100, 1102, 1116, 1124, 1135, 1136, 1142, 1144, 1146, 1148, 1150, 1151, 1152, 1159, 1160, 1178, 1183, 1190, 1192, 1193, 1204, 1210, 1217, 1231, 1262, 1281, 1290, 1291, 1297, 1301, 1309, 1312, 1317, 1319, 1333, 1348, 1408, 1414, 1424, 1446, 1447, 1449, 1451, 1452, 1457, 1462, 1467, 1477, 1491, 1493, 1498, 1504, 1506, 1509, 1512, 1535, 1546, 1547, 1569, 1570, 1598, 1609, 1611, 1622, 1623, 1626, 1628, 1629, 1630, 1637, 1646, 1649, 1652, 1653, 1655, 1662, 1665, 1676, 1688, 1695, 1697, 1711, 1720, 1730, 1732, 1753, 1769, 1773, 1782, 1787, 1813, 1826, 1835, 1864, 1874, 1888, 1901, 1911, 1937, 1960, 1968, 1996, 2018, 2038, 2039, 2049, 2052, 2054, 2058, 2081, 2087, 2088, 2156, 2166, 2169, 2192, 2210, 2215, 2216, 2219, 2227, 2250, 2251, 2255, 2258, 2280, 2285, 2294, 2298, 2300, 2301, 2304, 2305

Trakya, 15, 16, 36, 38, 39, 40, 45, 48, 50, 57, 61, 62, 86, 110, 112, 118, 126, 156, 157, 164, 166, 179, 181, 192, 195, 198, 200, 253, 257, 258, 264, 275, 277, 279, 281, 287, 292, 296, 299, 305, 306, 313, 322, 330, 334, 345, 352, 356, 446, 458, 464, 468, 469, 470, 483, 489, 491, 600, 604, 649, 657, 659, 661, 663, 664, 666, 674, 676, 679, 683, 696, 706, 712, 735, 738, 742, 754, 758, 759, 761, 781, 790, 804, 807, 827, 841, 845, 848, 851, 859, 873, 881, 895, 905, 909, 913, 915, 918, 926, 928, 929, 930, 934, 935, 939, 940, 946, 981, 982, 983, 984, 985, 986, 987, 989, 995, 997, 1000, 1001, 1002, 1003, 1024, 1030, 1036, 1044, 1053, 1057, 1059, 1060, 1069, 1086, 1087, 1100, 1102, 1104, 1105, 1115, 1116, 1121, 1126, 1130, 1133, 1146, 1151, 1152, 1153, 1155, 1160, 1175, 1179, 1199, 1200, 1207, 1208, 1209, 1210, 1226, 1228, 1230, 1232, 1236, 1238, 1243, 1245, 1246, 1248, 1250, 1251, 1252, 1254, 1257, 1258, 1260, 1261, 1262, 1263, 1264, 1265, 1266, 1267, 1268, 1269, 1270, 1271, 1274, 1275, 1279, 1280, 1281, 1282, 1289, 1291, 1293, 1295, 1296, 1302, 1303, 1307, 1308, 1309, 1311, 1312, 1316, 1318, 1348, 1349, 1350, 1352, 1409, 1429, 1434, 1443, 1488, 1499, 1503, 1512, 1513, 1515, 1535, 1582, 1661, 1679, 1702, 1723, 1777, 1865, 2057, 2192, 2251

Türk Ocakları / Ocağı, 168, 1377, 1432, 1494, 1701, 2009, 2103, 2122, 2126, 2127, 2184, 2206, 2211, 2212, 2213, 2232, 2261, 2270

Türk vatandaşlığı, 13, 1801, 1805, 1954, 1977, 2003, 2133, 2134, 2205, 2206, 2245

Türk Yılı Neşriyatı, 2206

Türkiye Afganistan Muahedenamesi, 483, 666, 708

Türkiye Halk İştirakiyun Fırkası, 6, 350, 390, 435, 454, 505, 506, 604, 620, 623, 630, 1027, 1100, 1182, 1212, 1264

Türkiye İktisat Kongresi, 10, 1357, 1360, 1427, 1538, 1739, 1777, 1906

Türkiye İşçi Çiftçi Sosyalist Fırkası, 1757, 1758

Türkiye Komünist Fırkası, 6, 350, 390, 400, 454, 455, 486, 501, 505, 506, 587, 595, 612, 616, 889

Tütün Encümeni Mahsusu, 1779, 1831

U

Ukrayna, 802, 901, 906, 911, 912, 927, 984, 1011, 1020, 1032, 1034, 1097, 1098, 1099, 1103, 1115, 1117, 1123, 1130, 1133, 1142, 1231, 1245, 1265, 1291, 1303, 1323, 1425

Uluslararası Daimi Adalet Divanı, 1777

umde, 520, 523, 726, 1339, 1404, 1405, 1406, 1454

Umumi Kongre Heyeti, 42, 43, 145

umumi müfettişlik, 13, 226, 543, 546, 553, 554, 555, 556, 557, 838, 848, 850, 967, 1923, 1397, 1401, 1500, 1922, 1923, 1938, 1985, 2069, 2071, 2076, 2077,

2078, 2152, 2170, 2175, 2178, 2200 , 2260

Ü

üsera, 679, 783, 832, 837, 1257, 1449, 1889
Üsküdar, 48, 79, 84, 85, 86, 96, 138, 158, 178, 189, 228, 285, 298, 302, 303, 337, 355, 384, 389, 411, 444, 489, 571, 611, 705, 721, 802, 840, 859, 945, 1001, 1019, 1084, 1103, 1245, 1400, 1401, 1455, 1464, 1466, 1477, 1525, 1610, 1629, 1670, 1720, 1740, 1828, 1878, 1927, 1928, 2155, 2287, 2296

V

vakıf, 224, 241, 346, 364, 396, 644, 656, 1239, 1430, 1438, 1454, 1462, 1467, 1525,1529, 1546, 1693, 1719, 1759, 1989, 2043, 2052, 2062, 2228
vali, 29, 31, 33, 34, 35, 43, 44, 61, 63, 64, 72, 88, 90, 94, 96, 104, 107, 116, 121, 124, 125, 136, 139, 140, 147, 148, 152, 153, 156, 166, 167, 171, 172, 174, 175, 177, 183, 193, 207, 215, 225, 231, 242, 243, 275, 276, 278, 288, 295, 303, 320, 322, 336, 346, 360, 361, 367, 382, 383, 391, 404, 428, 435, 464, 469, 473, 510, 535, 540, 543, 546, 548, 549, 556, 592, 641, 650, 656, 672, 673, 674, 675, 688, 803, 808, 848, 882, 905, 917, 941, 949, 1066, 1078, 1092, 1106, 1110, 1115, 1116, 1148, 1150, 1152, 1163, 1168, 1175, 1178, 1227, 1240, 1243, 1244, 1255, 1260, 1292, 1294, 1300, 1302, 1304, 1307, 1337, 1425, 1436, 1447, 1464, 1470, 1488, 1489, 1522, 1566, 1576, 1581, 1607, 1637, 1643, 1665, 1673, 1682, 1683, 1684, 1686, 1687, 1705, 1707, 1728, 1774, 1804, 1810, 1830, 1832, 1854, 1859, 1861, 1878, 1895, 1903, 1925, 1932, 1955, 1956, 1960, 1961, 1983, 1994, 2017, 2024, 2044, 2063, 2073, 2074, 2103, 2139, 2164, 2194, 2200, 2219, 2225, 2263, 2267
vekalet/vekâlet, 9, 16, 55, 138, 219, 256, 276, 339, 353, 414, 436, 443, 488, 512, 514, 517, 560, 561, 599, 631, 636, 654, 677, 705, 718, 791, 942, 943, 959, 960, 967, 972, 973, 974, 977, 978, 979, 1000, 1010, 1012, 1038, 1041, 1043, 1051, 1065, 1067, 1069, 1071, 1072, 1082, 1087, 1095, 1110, 1142, 1156, 1167, 1172, 1189, 1211, 1246, 1247, 1268, 1272, 1276, 1283, 1291, 1295, 1298, 1303, 1315, 1317, 1319, 1356, 1365, 1387, 1388, 1389, 1407, 1411, 1423, 1424, 1427, 1431, 1436, 1453, 1455, 1457, 1468, 1474, 1476, 1481, 1483, 1485, 1486, 1498, 1507, 1511, 1512, 1516, 1521, 1547, 1555, 1563, 1564, 1565, 1579, 1601, 1605, 1609, 1669, 1673, 1692, 1693, 1697, 1703, 1704, 1717, 1721, 1724, 1725, 1731, 1809, 1869, 1897, 1948, 1955, 2031, 2034, 2112, 2113, 2128, 2132, 2137, 2165, 2173, 2187, 2190, 2192, 2195, 2207, 2214, 2217, 2221, 2224, 2225, 2228, 2238, 2247, 2250, 2260 , 2263, 2266, 2282
vekil, 9, 18, 19, 121, 199, 208, 216, 218, 219, 220, 224, 264, 267, 304, 317, 413, 422, 443, 497, 512, 514, 517, 520, 521, 531, 640, 657, 673, 708, 795, 887, 959, 960, 967, 972, 973, 975, 976, 977, 1074, 1038, 1095, 1175, 1177, 1181, 1183, 1188, 1211, 1333, 1339, 1342, 1351, 1352, 1353, 1355, 1356, 1358, 1359, 1360, 1363, 1365, 1370, 1374, 1384, 1385, 1386, 1388, 1389, 1391, 1392, 1400, 1407, 1416, 1421, 1422, 1424, 1427, 1428, 1429, 1445, 1451, 1455, 1462, 1484, 1485, 1506, 1513, 1516, 1524, 1525, 1526, 1527, 1530, 1534, 1537, 1565, 1707, 1793, 1930, 1949, 2128, 2133, 2211, 2224, 2230, 2234, 2265, 2272, 2277, 2297, 2303
vergi, 11, 91, 214, 233, 234, 235, 253, 307, 319, 353, 384, 385, 388, 390, 405, 414, 415, 429, 436, 445, 508, 545, 546, 563, 565, 566, 640, 705, 801, 811, 858, 861, 866, 886, 899, 911, 956, 957, 958, 959, 961, 963, 1080, 1091, 1128, 1132, 1135, 1177, 1186, 1218, 1257, 1305, 1318, 1336, 1368, 1390, 1451, 1453, 1456, 1479, 1481, 1488, 1492, 1504, 1532, 1542, 1569, 1616, 1617, 1618, 1619, 1621, 1622, 1638, 1639, 1652, 1656, 1714, 1717, 1728, 1739, 1740, 1741, 1761, 1769, 1773, 1778, 1786, 1787,

1817, 1824, 1829, 1834, 1846, 1893, 1898, 1920, 1921, 1930, 1931, 1932, 1939, 1940, 1941, 1971, 1981, 1983, 1984, 1985, 1988, 1991, 1997, 2003, 2005, 2022, 2030, 2032, 2042, 2060, 2064, 2084, 2107, 2111, 2134, 2195, 2232, 2255, 2269
vesayet, 540, 541, 945, 1771, 1933
vilayet, 88, 106, 110, 114, 201, 208, 214, 223, 224, 225, 226, 227, 228, 229, 230, 233, 242, 243, 246, 248, 274, 278, 331, 334, 339, 385, 391, 400, 401, 408, 422, 438, 473, 510, 534, 535, 537, 538, 539, 544, 547, 549, 550, 551, 553, 567, 602, 633, 675, 693, 698, 711, 872, 879, 937, 1024, 1159, 1163, 1168, 1292, 1305, 1355, 1400, 1402, 1436, 1444, 1455, 1484, 1493, 1495, 1501, 1502, 1511, 1522, 1525, 1526, 1527, 1556, 1581, 1607, 1609, 1614, 1634, 1641, 1659, 1671, 1680, 1682, 1686, 1720, 1725, 1730, 1731, 1801, 1922, 1924, 1925, 1926, 1928, 1929, 1931, 2072, 2073, 2078, 2093, 2096, 2112, 2123, 2131, 2136, 2138, 2140, 2147, 2155, 2163, 2164, 2168, 2173, 2182, 2193, 2194, 2196, 2200, 2215, 2229, 2234, 2239, 2241, 2249, 2263, 2300
Vilayet İdare Meclisi, 538, 1931

Y

yabancı sermaye, 898, 1355, 1356, 1357, 1359, 1360, 1361, 1362, 1430, 1432, 1462, 1538, 1562, 1778, 1786, 1802, 1811, 1839, 1966, 1967, 2000, 2085
Yargıtay, 246, 328, 334, 572, 920, 1014, 1385, 1390, 1458, 1762, 1806, 1918, 1948, 1949, 1950, 1993, 2013, 2048, 2049, 2051, 2057, 2064, 2120, 2173, 2198, 2237, 2251, 2252
Yemen, 15, 49, 50, 51, 60, 79, 179, 322, 479, 753, 808, 905, 1116, 1125, 1127, 1160, 1163, 1186, 1322, 1430, 1498, 1880, 2148
yerel yönetim, 1, 12, 225, 226, 227, 230, 242, 346, 413, 533, 534, 535, 538, 541, 545, 550, 551, 918, 919, 1542, 1558, 1761, 1770, 1771, 1804, 1858, 1891, 1909, 1922, 1923, 1925, 1926, 1929, 1930, 1934, 1961, 2026, 2028
yerli malı, 1787, 1897
Yeşil Ordu Cemiyeti, 505
yetki genişliği, 202, 538, 539, 1560, 1561, 1770
yol, 2, 11, 12, 17, 55, 73, 85, 87, 105, 112, 133, 139, 140, 161, 179, 184, 190, 203, 230, 239, 243, 260, 266, 272, 275, 284, 285, 295, 349, 360, 380, 382, 386, 395, 443, 469, 490, 498, 499, 508, 516, 543, 544, 545, 548, 559, 561, 596, 600, 615, 618, 619, 647, 669, 685, 692, 714, 716, 821, 825, 827, 838, 857, 886, 888, 890, 892, 930, 933, 940, 947, 950, 953, 955, 959, 961, 967, 975, 1034, 1035, 1038, 1058, 1088, 1108, 1115, 1117, 1128, 1135, 1171, 1188, 1197, 1217, 1354, 1356, 1358, 1376, 1435, 1489, 1493, 1500, 1502, 1522, 1535, 1554, 1567, 1576, 1583, 1588, 1605, 1626, 1632, 1674, 1675, 1677, 1686, 1700, 1710, 1729, 1733, 1763, 1771, 1778, 1788, 1801, 1807, 1832, 1871, 1879, 1887, 1913, 1914, 1916, 1923, 1965, 1995, 2021, 2022, 2024, 2032, 2063, 2071, 2101, 2109, 2111, 2120, 2142, 2153, 2196, 2197, 2206, 2220, 2222, 2226, 2232, 2253, 2262, 2268, 2271, 2299
yoldaş, 361, 392, 734, 735, 781, 872, 876, 1299, 1439, 1451, 1465, 1757, 1854, 1856, 1870
yolsuzluk, 102, 376, 410, 1065, 1083, 1219, 1225, 1425, 1830, 2006, 2019, 2175, 2181, 2187, 2189, 2190, 2191, 2215, 2224, 2225, 2230, 2234, 2235, 2238, 2257
Yunan, 15, 16, 27, 48, 49, 50, 52, 53, 54, 61, 76, 90, 93, 94, 95, 96, 97, 98, 99, 100, 101, 103, 106, 108, 109, 111, 114, 117, 122, 125, 126, 128, 131, 132, 140, 152, 163, 164, 170, 173, 174, 177, 178, 183, 184, 185, 189, 192, 195, 196, 203, 211, 212, 231, 250, 252, 257, 270, 275, 281, 289, 291, 303, 326, 340, 345, 346, 348, 349, 352, 353, 357, 374, 387, 397, 405, 416, 426, 444, 446, 449, 454, 459, 460, 461, 462, 463, 464, 465, 468, 469, 489, 490, 491, 492, 495, 558, 589, 590, 591, 592, 595, 596, 598, 600, 604, 606, 607, 609, 610, 617, 618, 620, 622, 631, 632, 644, 649, 651, 655, 659, 661, 664, 668, 669, 671, 673, 675, 676, 686, 688, 689, 692, 694, 695, 696, 701, 703, 706, 707,

709, 710, 714, 722, 724, 727, 728, 731, 732, 733, 734, 735, 736, 737, 738, 740, 741, 742, 743, 745, 746, 747, 748, 749, 752, 753, 754, 756, 757, 758, 759, 760, 763, 765, 766, 767, 770, 771, 772, 773, 774, 775, 776, 777, 778, 779, 780, 781, 782, 783, 784, 787, 788, 789, 790, 796, 797, 799, 800, 803, 804, 807, 808, 809, 810, 811, 815, 817, 819, 820, 821, 822, 824, 825, 826, 828, 829, 831, 833, 835, 836, 845, 846, 849, 851, 852, 853, 859, 860, 870, 872, 876, 880, 882, 883, 888, 890, 897, 899, 900, 903, 904, 905, 907, 912, 913, 914, 916, 917, 918, 923, 929, 933, 934, 937, 938, 939, 940, 941, 942, 946, 949, 950, 981, 985, 986, 987, 998, 1003, 1012, 1029, 1030, 1031, 1043, 1044, 1046, 1050, 1054, 1057, 1059, 1063, 1065, 1066, 1079, 1080, 1102, 1108, 1118, 1120, 1127, 1133, 1138, 1145, 1146, 1156, 1158, 1159, 1168, 1171, 1172, 1173, 1175, 1180, 1182, 1186, 1200, 1202, 1207, 1208, 1212, 1214, 1218, 1219, 1220, 1222, 1224, 1226, 1228, 1230, 1231, 1232, 1233, 1234, 1235, 1236, 1239, 1241, 1242, 1246, 1251, 1254, 1255, 1257, 1258, 1260, 1268, 1270, 1271, 1272, 1275, 1279, 1280, 1282, 1285, 1286, 1290, 1296, 1301, 1312, 1324, 1353, 1408, 1417, 1424, 1437, 1450, 1459, 1463, 1469, 1487, 1491, 1525, 1528, 1532, 1574, 1582, 1584, 1592, 1599, 1608, 1611, 1639, 1646, 1665, 1675, 1681, 1683, 1691, 1731, 1748, 1775, 1776, 1777, 1803, 1807, 1813, 1814, 1853, 1990, 2134, 2164, 2171, 2184, 2226, 2251

Yunanistan, 5, 62, 69, 83, 103, 110, 117, 120, 126, 170, 198, 266, 269, 270, 273, 275, 276, 282, 286, 287, 292, 322, 446, 454, 457, 458, 460, 461, 462, 463, 464, 465, 467, 468, 469, 470, 480, 481, 482, 483, 489, 490, 491, 494, 507, 589, 590, 591, 593, 595, 596, 598, 599, 600, 606, 615, 625, 639, 644, 649, 651, 659, 663, 664, 669, 671, 673, 675, 676, 680, 688, 691, 693, 695, 696, 697, 699, 701, 703, 705, 709, 710, 711, 713, 714, 718, 722, 725, 727, 729, 732, 733, 735, 740, 742, 744, 745, 747, 748, 749, 750, 751, 753, 754, 757, 760, 765, 766, 770, 771, 772, 773, 775, 779, 782, 783, 788, 789, 791, 799, 800, 803, 804, 806, 807, 814, 815, 816, 817, 819, 820, 823, 824, 827, 831, 835, 841, 843, 845, 846, 849, 851, 852, 853, 855, 856, 859, 860, 879, 881, 882, 883, 888, 889, 893, 899, 900, 903, 905, 909, 910, 912, 913, 915, 923, 924, 925, 926, 927, 928, 929, 930, 932, 933, 934, 935, 936, 937, 938, 939, 940, 941, 944, 982, 983, 985, 986, 995, 996, 1012, 1024, 1029, 1030, 1035, 1036, 1038, 1044, 1046, 1049, 1050, 1055, 1057, 1061, 1063, 1065, 1074, 1079, 1082, 1087, 1090, 1093, 1097, 1098, 1100, 1102, 1104, 1105, 1107, 1108, 1111, 1112, 1114, 1115, 1120, 1121, 1126, 1129, 1130, 1131, 1132, 1133, 1136, 1137, 1138, 1140, 1142, 1146, 1148, 1151, 1152, 1153, 1154, 1156, 1160, 1163, 1171, 1173, 1175, 1179, 1181, 1186, 1191, 1196, 1197, 1198, 1199, 1201, 1202, 1203, 1205, 1206, 1207, 1208, 1213, 1214, 1216, 1218, 1220, 1221, 1222, 1223, 1225, 1226, 1228, 1229, 1230, 1231, 1232, 1234, 1235, 1244, 1246, 1252, 1254, 1255, 1259, 1260, 1261, 1262, 1263, 1264, 1265, 1268, 1269, 1271, 1274, 1275, 1277, 1278, 1281, 1289, 1301, 1311, 1321, 1324, 1349, 1351, 1352, 1353, 1416, 1420, 1421, 1433, 1437, 1441, 1443, 1446, 1449, 1451, 1499, 1511, 1515, 1564, 1574, 1582, 1588, 1589, 1590, 1592, 1609, 1626, 1657, 1670, 1673, 1679, 1680, 1681, 1682, 1686, 1690, 1723, 1731, 1775, 1776, 1807, 1811, 1813, 1814, 1815, 1816, 1820, 1833, 1853, 1856, 1880, 1903, 1906, 1942, 2006, 2032, 2036, 2079, 2119, 2214

yüksek komiserlik, 81, 395, 459, 461, 464, 474, 727, 781, 886, 915, 943, 1042, 1071

yüksek konsey, 31, 51, 78, 103, 120, 122, 131, 255, 426, 804, 1035

Z

zabıta, 211, 303, 339, 371, 362, 798, 875, 1099, 1209, 1260, 1264, 1622, 1859, 1860, 1923, 1924, 1956, 1985, 1988, 2004, 2221, 2228

Ziraat, 8, 18, 19, 21, 22, 29, 57, 58, 66, 68, 75, 78, 80, 82, 83, 92, 106, 117, 127, 128, 135, 136, 144, 146, 170, 172, 180, 186, 190, 205, 207, 208, 209, 210, 217, 218, 240, 266, 267, 270, 283, 287, 292, 305, 308, 311, 315, 317, 327, 337, 341, 347, 349, 360, 371, 373, 374, 380, 384, 393, 398, 416, 426, 432, 434, 437, 438, 441, 442, 488, 491, 513, 515, 518, 540, 544, 546, 561, 566, 625, 627, 660, 674, 682, 684, 685, 692, 698, 715, 727, 750, 782, 795, 815, 858, 859, 863, 872, 874, 943, 946, 953, 955, 961, 963, 974, 979, 1002, 1027, 1045, 1063, 1072, 1076, 1083, 1084, 1086, 1107, 1120, 1141, 1162, 1164, 1167, 1176, 1177, 1179, 1184, 1189, 1193, 1195, 1196, 1209, 1217, 1251, 1310, 1317, 1319, 1323, 1373, 1374, 1388, 1405, 1410, 1413, 1414, 1415, 1417, 1431, 1438, 1448, 1452, 1459, 1461, 1463, 1464, 1476, 1484, 1487, 1488, 1489, 1491, 1492, 1494, 1495, 1505, 1509, 1510, 1512, 1515, 1517, 1520, 1522, 1531, 1533, 1537, 1542, 1547, 1558, 1561, 1562, 1565, 1567, 1568, 1569, 1571, 1579, 1582, 1589, 1599, 1601, 1603, 1605, 1606, 1607, 1610, 1613, 1619, 1620, 1627, 1628, 1632, 1634, 1635, 1638, 1642, 1643, 1649, 1651, 1656, 1660, 1661, 1662, 1663, 1664, 1667, 1669, 1672, 1676, 1677, 1678, 1680, 1682, 1690, 1691, 1694, 1695, 1698, 1699, 1701, 1702, 1707, 1714, 1715, 1716, 1717, 1718, 1726, 1727, 1732, 1740, 1753, 1772, 1782, 1798, 1799, 1800, 1801, 1807, 1808, 1810, 1831, 1833, 1842, 1861, 1862, 1865, 1871, 1873, 1884, 1887, 1890, 1894, 1900, 1923, 1931, 1932, 1969, 1975, 1977, 1989, 1990, 1992, 1995, 1996, 2015, 2020, 2021, 2023, 2041, 2043, 2044, 2045, 2051, 2052, 2066, 2074, 2075, 2081, 2094, 2095, 2102, 2103, 2110, 2133, 2144, 2154, 2156, 2157, 2160, 2164, 2167, 2169, 2192, 2193, 2209, 2215, 2216, 2233, 2247, 2252, 2256, 2263, 2287, 2301, 2302, 2304

Ziraat Bankası, 58, 75, 78, 82, 92, 117, 127, 128, 170, 172, 180, 205, 210, 240, 266, 270, 283, 292, 305, 308, 315, 327, 337, 347, 349, 360, 373, 374, 393, 398, 416, 437, 441, 442, 561, 566, 625, 627, 674, 685, 715, 815, 858, 863, 953, 963, 1063, 1083, 1084, 1120, 1176, 1177, 1179, 1189, 1195, 1196, 1217, 1251, 1323, 1373, 1388, 1405, 1410, 1413, 1415, 1452, 1459, 1487, 1489, 1491, 1492, 1495, 1510, 1512, 1515, 1517, 1520, 1522, 1531, 1533, 1561, 1562, 1579, 1589, 1605, 1606, 1610, 1632, 1634, 1635, 1642, 1649, 1661, 1667, 1672, 1694, 1726, 1727, 1842, 1862, 1865, 1884, 1887, 1990, 1992, 1995, 1996, 2021, 2066, 2247, 2256, 2304

Zonguldak, 50, 74, 92, 168, 229, 244, 275, 285, 336, 339, 361, 362, 364, 365, 367, 378, 381, 408, 415, 417, 418, 419, 445, 450, 555, 561, 570, 590, 659, 685, 710, 715, 719, 720, 744, 762, 809, 820, 823, 826, 843, 893, 915, 952, 963, 1019, 1081, 1109, 1123, 1217, 1277, 1319, 1387, 1420, 1464, 1470, 1477, 1494, 1551, 1557, 1560, 1569, 1575, 1577, 1579, 1581, 1588, 1593, 1603, 1611, 1612, 1621, 1623, 1624, 1626, 1630, 1638, 1645, 1646, 1647, 1655, 1662, 1679, 1703, 1705, 1714, 1718, 1726, 1730, 1788, 1795, 1831, 1834, 1843, 1875, 1882, 1892, 1946, 1967, 1973, 1976, 2013, 2041, 2054, 2147, 2165, 2219, 2269, 2294, 2300, 2304, 2305

zorunlu hizmet, 1485, 1511, 1958, 2243